Digitized by Google

13
20 K
21

XXV. p. I.
~~I. VI. n.° 11~~

13-19-E-23

Digitized by Google

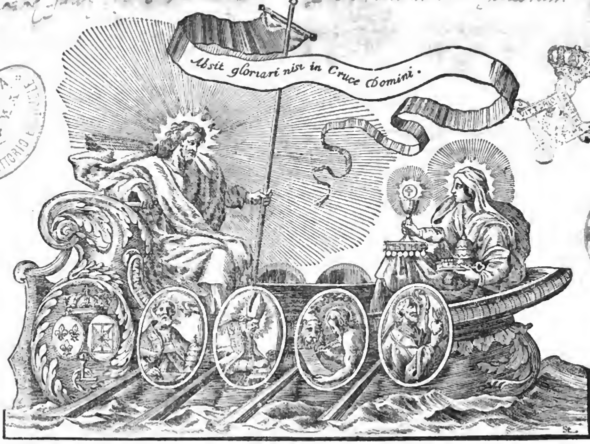
SACROSANCTA
CONCILIA
AD REGIAM EDITIONEM EXACTA

QUÆ NUNC QUARTA PARTE PRODIT AUCTIOR

Studio PHILIP. LABBEI, & GABR. COSSARTII,
Soc. JESU *Preſbyterorum.*

TOMI XI. PARS I.

Ab anno M. C. XCVIII. *ad annum* M. CC. LXXXIV.

LUTETIÆ PARISIORUM,

Impenſis SOCIETATIS TYPOGRAPHICÆ Librorum Eccleſiaſticorum juſſu Regis conſtitutæ.

M. DC. LXXI.

CUM PRIVILEGIO REGIS CHRISTIANISSIMI.

Digitized by Google

SYLLABVS

EORUM QUÆ TOMO XI. CONTINENTUR.

*Quæ aſteriſco * notata ſunt, non erant in prioribus aliis editionibus : quibus vero hæc nota † impreſſa eſt, eorum incertus eſt annus.*

TOMI UNDECIMI PARS PRIMA.

Anno Christi.		
1198.	VITA INNOCENTII PAPÆ III.	*col.* 1
	* Senonenſe concilium	3
1199.	* *Conventus in regnorum Franciæ & Angliæ limite*	7
	In Dalmatiæ ac Diocliæ regnis concilium	*ibid.*
	* Divionenſe & Viennenſe	11
1200.	Londonienſe	13
	* Nigellenſe	20
1201.	* Sueſſionenſe	22
	* Pariſienſe	24
	* Perthuſanum	*ibid.*
	Scoticum	*ibid.*
1204.	* Meldenſe	27
1206.	* Lambethenſe	30
	* Radingenſe	31
1207.	* Narbonenſe	32
1208.	*Gallonis legati conſtitutiones*	ibid.
1209.	* Montilienſe concilium	35
	* Avenionenſe	41
	* Pariſienſe	49
1210.	* Avenionenſe	53
	* In villa S. Ægidii	54
	* *Narbonenſis conventus*	55
	Romanum concilium	56
	* Arelatenſe	*append.* 2329
1212.	* Pariſienſe	57
	* *Apamienſis conventus*	80
1213.	* Vaurenſe concilium, male a Binio dictum Lavaurenſe: cujus nos acta damus, quæ ille non ediderat	81
	* Murellanum	99
1214.	* Dunſtaplienſe	102
	Londonienſe	*ibid.*
1215.	* Monſpelienſe, cujus acta & ſtatuta nunc primum damus	103
	Et in append.	2330. & 2331
	* Bituricenſe	*append.* 2333
	LATERANENSE IV. CONCILIUM GENERALE	117
	Hiſtoria concilii	117
	Epiſtolæ ſeptem Innocentii III.	119
	Ejuſdem ſermones duo in concilio	131. & 135

Anno Christi.		
1215.	* Decreta concilii nunc primum Græce edita	140
	* Additio de variis rebus in hoc concilio agitatis & definitis	133
	Notæ	238
1216.	* Melodunenſe	240
†	* Senonenſe	*ibid.*
1216.	VITA HONORII PAPÆ III.	242
	Ejuſdem epiſtolæ III.	ibid.
	* *Ejuſdem aliæ III.*	244
	* *Conſtitutiones Ricardi Poore Sarum epiſcopi*	245
1222.	Oxonienſe concilium	270
1223.	* Pariſienſe	288
1224.	* Pariſienſe alterum	289
	* Monſpelienſe	*ibid.*
	Et in append.	2333.
	* Apud Vallemcoloris	290
	* Pariſienſia tria	*ibid.*
1225.	* Melodunenſe	*ibid.*
	* Bituricenſe	291
	Germanicum	294
1226.	* Pariſienſia duo	300
	* Cremonenſe	301
	* Leodienſe	*ibid.*
	* Fuxenſe	302
	Weſtmonaſterienſe	*ibid.*
	* Idem fuſius expoſitum	303
1227.	* Narbonenſe	304
1227.	VITA GREGORII PAPÆ IX.	309
	Ejuſdem epiſtolæ XVI.	310. & ſeq.
	* *Ejuſdem aliæ XV.*	351. & ſeq.
	Germani archiepiſcopi CP. ad eumdem papam	318
	Definitio apocriſiariorum Gregorii IX.	326
	Capitula Gregorii IX. contra Patarenos	334
	* *Fragmenta decretorum Gregorii IX. ex libris decretalium excerpta*	368.
	Et in append.	2335
1228.	* Romanum I. concilium	413
	* *Conventus epiſcoporum & procerum, Baſſegiæ, Meldis, Pariſiis*	414
	* *Tractatus S. Ludovici regis Fran-*	

ANNO CHRISTI		
1228.	*corum, & Raymundi comitis Toloſani, in conventu Pariſienſi*	415
	* *Statuta S. Ludovici regis pro libertate Eccleſiæ*	423
	* Bituricenſe concilium	425
1229.	* Toloſanum	*ibid.*
	* Arauſicanum	437
	* Turiaſonenſe	*ibid.*
1231.	* Apud Caſtrum Gontetii	438
1232. & 1233.	* Apud Sanctum Quintinum, Noviomi, Lauduni	445
1232.	* *Melodunenſis conventus*	448
1233.	* *Statuta Raymundi comitis Toloſani, ſuper hæreſi Albigenſi, &c.*	449
	* Biterrenſe Concilium	452
	* Nymphææ in Bithynia	460
	Et in append.	2336
	* *Decreta Iuhelli Turonenſis archiepiſcopi*	476
	* *Moguntinus conventus*	478
	* *Inquiſitiones per archidiaconatus epiſcopatus Lincolnienſis a ſingulis archidiaconis facienda*	479
1234.	Romanum II. concilium	481
	* Arelatenſe,	*append.* 2339
1235.	* *Modus conſtituendi Abbatis exempti apud Anglos*	481
	* Narbonenſe concilium	487
	* Remenſe apud S. Quintinum Veromand.	501
	* *Supplicatio facta domino regi per deputatos concilii*	502
	* Remenſe concilium Compendii habitum	503
	* *Moguntinum conciliabulum*, append.	2345
1236.	* Remenſe concilium apud S. Quintinum	503
	* Turonenſe	*ibid.*
	* Cantuarienſe	*ibid.*
1237.	* *Conſtitutiones Alexandri Coventrenſis Epiſcopi*	515
	* Londonienſe concilium	525
	* *Conſtitutiones ſynodales epiſcopi anonymi in Britannia*	544
1238.	* Campinacenſe concilium	556
1239.	* Turonenſe	565
	* Quintinopolitanum	568
1240.	* Meldenſe	571
	* Silvanectenſe	*ibid.*
	Wigornienſis ſynodus	572
1241.	VITA CÆLESTINI PAPÆ IV.	590
	Sedes vacans.	
1242.	* Apud Vallem Guidonis concilium	*ibid.*
	Tarraconenſe	592
1243.	VITA INNOCENTII PAPÆ IV.	597
1243.	*Innocentii IV. Epiſtolæ XII.*	598. *& ſeq.*
	* *Ejuſdem alia VII.*	618. *& ſeq.*
	LUGDUNENSE I. OECUMENICUM	633
	Innocentii Papæ epiſtolæ quatuor	636. *& ſeq.*
	Brevis nota eorum quæ in I. concilio Lugdunenſi generali geſta ſunt	637
	Sententia in Fridericum imperatorem	640
	Inſtitutiones XVII. factæ in eodem concilio	645
	Acta concilii Lugdunenſis I. ex Matthæo Pariſienſi	658
	* Capitula IX. concilii ejuſdem a Binio non edita	671
1246.	* Lancicienſe concilium	675
	* Biterrenſe	676
	* *Ejuſdem concilii conſilium de modo procedendi in inquiſitione contra hæreticos*	687
	* Arelatenſe concilium, *append.*	2348
1248.	* Schemingenſe	695
	* Valentinum in Gallia	696
	* Vratiſlavienſe	702
1250.	* Eboracenſe	703
1251.	Inſulanum,	*append.* 2348
	* *Statuta eccleſiæ Lugdunenſis*, append.	2533
1252.	* *Statutum Odonis in Oriente legati de non prohibendis a baptiſmo ſlavis Saracenis*	2382
	* Eboracenſe concilium	705
	* Senonenſe	706
1253.	* Salmurienſe	707
	* Apud Caſtrum Gonterii	715
	* Ravennenſe,	*append.* 2351
	* *Hugonis archiepiſcopi Nicoſienſis ſtatuta contra avaritiam clericorum*, append.	2384
	* *Ejuſdem ſtatuta alia duo.* append.	2383
1254.	VITA ALEXANDRI PAPÆ IV.	716
	Ejuſdem epiſtolæ tres	716. & ſeq.
	* Albienſe concilium	720
1255.	* Pariſienſe	738
	* Burdegalenſe	*ibid.*
†	* Copriniacenſe	746
1255.	* Biterrenſe	753
	* *Statuta Sancti Ludovici regis pro reformatione morum anno 1254. edita, in Biterr. concilio relecta*	754
	* *Dunelmenſis ſynodus*	760
	* *Norwicenſis*	768
1256.	* *Sarumenſis*	769
1257.	* Danicum concilium	772
	* *Hugonis Nicoſienſis archiepiſcopi ſtatutum contra uſurarios*	1383.
1258.	* Lancicienſe concilium	773
	* Mertonenſe	773

TOMI UNDECIMI.

ANNO CHRISTI

1258. * Roſſiacenſe *ibid.*
* Monſpelienſe 778
* *De Clericis facinoroſis capiendis* 782
1259. * Scoticum concilium *ibid.*
* Ravennenſe *ibid.*
1260. * Colonienſe 783
* Pariſienſe 793. *qui numerus bis ex errore repetitus eſt.*
* *Statuta Guidonis archiepiſcopi Narbonenſis* 793
* Copriniacenſe concilium 799
* *Alexandri Papæ IV. conſtitutio Cypria,* append. 2352
* Arelatenſe concilium, *append.* 2359
1261. * Lambethenſe 803
* *Additio ad idem concilium* 814
* Concilia vbique terrarum celebrata adverſus Tartarorum incurſiones *ibid.*
* Britannica duo Londini ac Beverlaci 815
* Moguntinum 816
1261. VITA URBANI PAPÆ IV. *ibid.*
Ejuſdem epiſtola duæ 817. & ſeq.
1262. * Copriniacenſe concilium 820
* Burdegalenſe 822
1263. * Pariſienſe 824
1264. * *Præceptum Henrici Anglorum regis contra non reſidentiam prælatorum* 825
* Nannetenſe concilium 826
* Pariſienſe 828
* Bononienſe in Gallia 829
1265. VITA CLEMENTIS IV. 830
Ejuſdem epiſtolæ tres 830. & ſeq.
* Londinenſe concilium 834
1266. * Colonienſe 835
1267. * Northamptonienſe 857
* Vratiſlavienſe 858
Viennenſe in Germania *ibid.*
* Sedenenſe, *append.* 2368
* Ad Pontem Audomari, *append.* 2530
1268. * Londinenſe 866
* *Sancti Ludovici Francorum regis pragmatica ſanctio* 907
* Apud Caſtrum Gonterii concilium 909
1269. * Andegavenſe 911
* Senonenſe 912
1270. * Ravennenſe 917
* Compendienſe *ibid.*
* Avenionenſe 919
1271. * Quintinopolitanum 922
* *Electio Thealdi archidiaconi Leodienſis in ſummum Pontificem Gregorium X.* 923

ANNO CHRISTI

1271. VITA GREGORII PAPÆ X. 928
Epiſtola ejuſdem unica ad epiſcopum Leodienſem 929
1273. * Redonenſe concilium 933
1274. LUGDUNENSE II. OECUMENICUM 937
Epiſtola Gregorii X. qua convocat ad concilium 939
* Ejuſdem aliæ tres epiſtolæ 942
* Michaelis Palæologi imp. ad Gregorium X. epiſtola 949
Brevis nota eorum quæ in II. Lugdunenſi concilio generali acta ſunt 955
Litteræ Michaelis Palæologi imp. Græcorum ad Gregorium X. G. L. 961
* Ejuſdem ſacramentum 967
Litteræ prælatorum Græciæ 968
Epiſtolæ quatuor Gregorii papæ X. 971
Conſtitutiones a Gregorio X. in concilio Lugdunenſi ſancitæ. 974
De actis concilii Lugdunenſis excerpta, e variis autoribus per Binium 984
1274. Saltzburgenſe concilium 998
1275. * Arelatenſe, *append.* 2369
1276. VITA INNOCENTII PAPÆ V. 1007
1276. VITA HADRIANI PAPÆ V. *ibid.*
* *Dunelmenſis ſynodus* 1008
* Salmurienſe concilium 1011
* Bituricenſe 1017
1276. VITA JOANNIS PAPÆ XIX. 1030
Epiſtola Ioannis XIX. ad Eduardum regem Angliæ ibid.
1277. * Compendienſe concilium 1031
* Conſtantinopolitanum 1032
* Conſtantinopolitanum alter. 1037
1277. VITA NICOLAI PAPÆ III. 1038
1278. * Langeſienſe concilium *ibid.*
1279. * Auſcenſe, *append.* 2375
* Apud Pontem Audomari 1043
* Avenionenſe 1050
* Biterrenſe 1061
* Redingenſe 1062
* *Ordinationes Ioannis Cantuarienſis archiepiſcopi in domibus religioſis* 1068
* Budenſe concilium 1071
* Andegavenſe 1104. *ſed mendoſe ſcriptum* 1074.
Tarraconenſe 1106. *ubi mendoſe* 1006.
1280. * *Colonienſis ſynodus* 1107
* Lambethenſe concilium 1124
* Biterrenſe *ibid.*
* Conſtantinopolitanum G. L. 1125
* *Santonenſis ſynodus* 1133
* *Pictavenſis* 1137
* Ravennenſe concilium, *append.* 2443

Anno Christi.

1281. VITA MARTINI PAPÆ II. *vulgo* IV. 1143
Ejuſdem epiſtola V. ibid.
Saltzburgenſe concilium 1150
* Lambethenſe 1156
* *Littera Ioannis archiep. Cantuarienſis ad Eduvardum Angliæ Regem* 1171
* *Statutum archiepiſcopi Cantuarienſis* 1174

1282. * Avenionenſe concilium 1174
* *Santonenſis ſynodus* 1180
* Turonenſe concilium 1183
* *Proceſſus habitus a Martino IV. contra Petrum regem Aragonum* 1186
1284. * Pariſienſe concilium 1199
* *Nemonſenſis ſynodus* 1200
* *Pictavenſis* 1234

TOMI UNDECIMI PARS SECUNDA.

Anno Christi.

1285. VITA HONORII IV. PAPÆ 1236
* Lancicienſe concilium 1237
1286. * *Ordinationes archiepiſcopi Lugdun. & epiſcopi Eduenſis, pro ſedibus ſuis vacantibus,* append. 2537
* Ravennate concilium 1238
* Biturcenſe 1246
Et in append. 2521
* *Hæretica opiniones per Ioannem arch. Cantuarienſ. declarata & damnata* 1261
Sedes vocat per annum
1287. * *Articuli obſervandi per rectores, &c. Cantuar. diœceſis* 1262
* *Exonienſis ſynodus* 1263
* Remenſe concilium 1317
Herbipolenſe 1318
Mediolanenſe 1333
1288. VITA NICOLAI PAPÆ IV. 1334
* Inſulanum concilium 1335
1289. * *Ciceſtrenſis ſynodus* 1345
* Viennenſe in Gallia concilium 1353
1290. * Nugarolienſe *ibid.*
Et append. 2444
* Pariſienſe 1358
1291. Saltzburgenſe 1358
Londinenſe 1360
Mediolanenſe 1361
Sedes vacans.
1292. Aſchaffemburgenſe concilium 1361
* *Ciceſtrenſis ſynodus* *ibid.*
1294. VITA CÆLESTINI PAPÆ V. 1364
* Salmurienſe concilium 1395
1294. VITA BONIFACII PAPÆ VIII. 1397
Ejuſdem epiſtola II. 1398. & 1399
Roberti arch. Cantuar. epiſt. ad Bonifacium VIII. 1402
Alia Eduvardi regis Angliæ ad eumdem 1404
1295. * *Statuta Roberti de Winchels, arch. Cantuar.* 1405
1297. * Londinenſe concilium 1421
Lugdunenſe fictitium 1425
1298. * *Santonenſis ſynodus* ibid.
1299. * Rotomagenſe concilium 1426
* Biterrenſe 1430
* Noviomenſe, *app.* 2441
1300. * Melodunenſe 1431
* Mertonenſe 1435
* *Conſtitutiones tres Roberti de Winchels, archiep. Cantuar.* 1437. & ſeq.
* *Colonienſis ſynodus* 1439
* *Bajocenſis* 1447
1301. * Auſcitanum concilium 1468
1302. * Compendienſe 1472
* *Pariſienſis conventus* 1474
Romanum concilium 1476
Et in append. 2444
Apud Peñam Fidelem *append. ibid.*
1303. VITA BENEDICTI PAPÆ XI. 1477
* Nugarolienſe concilium *ibid.*
1304. * Compendienſe 1492
1305. VITA CLEMENTIS PAPÆ V. 1496
* *Electio ejuſdem* ibid.
* *Diploma ejuſdem in gratiam regum Franc. quo declaratur caput,* Unam ſanctam 1499
1307. * Ravennenſe concilium *ibid.*
1308. * Auſcitanum 1500
1309. * Londonienſe 1502
* Poſonienſe in Hungaria, *append.* 2453
1310. Saltzburgenſe I. 1513
Saltzburgenſe II. 1514
* Colonienſe 1517
* Ravennenſia duo 1533
* Salmanticenſe 1535
* Pariſienſe *ibid.*
Moguntinum 1536
1311. VIENNENSE CONCILIUM OECUMENICUM 1537
Hiſtoria concilii 1537

Anno Christi.		
1311.	Epiſtolæ nonnullæ Clementis V. 1559. 1550. 1560. 1564. & ſeq.	
	Sententia de extirpatione Templariorum	1557
	Notæ	1568
	* Additio ad concilium Viennenſe 1568. *lege* 1578	
	Ravennate II. concilium 1569. *lege* 1579	
1314.	Secundum Binius vocavit, quia ſic vocaverat Hier. Rubeus, qui quatuor tantum ediderat. Sic & tertium an. 1314. & quartum ann. 1317.	
	Sedes vacans	
	* Pariſienſe concilium	1602
	Ravennate III.	1603
1315.	* Salmurienſe	1617
	* Nugarolienſe	1620
	* Silvanectenſe	1623
1316.	* *Articuli obloti Eduardo II. a prælatis Angliæ, una cum regis reſponſionibus*	append. 2463
1316.	VITA JOANNIS PAPÆ XX. vulgo XXII.	1627
	Ejuſdem epiſtolæ ſex	1629
	* *Ejuſdem regiſtri diviſio in quinque partes*	1643
1317.	Ravennate IV. concilium	1655
1318.	Silvanectenſe	1627
	Quod per errorem collocatum eſt ante Joannem XX. Annum illi adſcribo 1318. quanquam in actis ſit ann. 1317. ſervata ratione anni Gallicana Nondum enim in Gallis ſub Martii finem inceptus erat annus 1318. qui a Paſcha ducebat exordium.	
1319.	* Toloſanum	1680
1320.	* Senonenſe	*ibid.*
1321.	* Londinenſe	*append.* 2468
1322.	Apud Vallem Oleti, Palentinum	1682
	* Colonienſe	1707
1323.	* Pariſienſe	1711
1324.	Toletanum	1712
1326.	* Avenionenſe	1717
	Et in append.	2476
	* Marciacenſe	1747
	* Silvanectenſe	1768
	* Complutenſe	1771
1327.	* Roffiacenſe	1773
	Avenionenſe	1774
1328.	* Londinenſe	*append.* 2476
1329.	* Compendienſe	1774
	* *Conventus Pariſienſis*	1777
1330.	* Marciacenſe concilium	1782
	* Lamethenſe	1784
1332.	* Maghfeldenſe	1789
1334.	VITA BENEDICTI XII. quibuſdam duntaxat XI.	1792
	*Ejuſdem epiſtola una & * conſtitutio* 1793. & 1794	
	* *Ejuſdem conſtitutiones* XXXVIII. *ſuper reformatione canonicorum regularium*	1799
1335.	* Rotomagenſe concilium	1835
1336.	* Apud Caſtrum Gonterii	1842

Anno Christi.		
1337.	* Bituricenſe	*append.* 2512
	* Avenionenſe	1850
1339.	* Toletanum	1869
1341.	* Conſtantinopolitanum conciliabulum	1872
	* Idem ex Nili Synopſi Gr. Lat.	1873
	* Cantuarienſe concilium	*ibid.*
1342.	VITA CLEMENTIS PAPÆ VI.	1875
	Ejuſdem epiſtola unica de Flagellantium hæreticorum condemnatione 1876	
	* Londinenſe concilium	*ibid.*
1344.	* Noviomenſe	1899
1346.	* Pariſienſe	1908
1347.	* Toletanum	1915
1350.	* Patavinum	1918
1351.	* Biterrenſe	*ibid*
	* Lambethenſe	1927
1352.	VITA INNOCENTII PAPÆ VI.	1929
	* *Ejuſdem epiſtolæ duæ*	1930. & 1931
1355.	Toletanum concilium	1931
1362.	* Maghfeldenſe	1933
	* Lambethenſe	1935
1362.	VITA URBANI PAPÆ V. 1936	
	* *Ejuſdem conſtitutio contra pluralitatem beneficiorum*	*ibid.*
1365.	* Concilia varia contra pluralitatem beneficiorum	1939
	* Andegavenſe	*ibid.*
1367.	* Eboracenſe	*append.* 2482
1368.	* Vaurenſe	1957
	* *Condemnatio errorum quorumdam per Simonem Langhom archiep. Cantuar.*	2034
1370.	VITA GREGORII PAPÆ XI.	2036
	* *Ejuſdem conſtitutio de cruce coram patriarchis, archiepiſcopis, &c. deferenda*	2037
	* *Epiſtolæ* IV. *ejuſdem Gregorii XI.* 2038	
	* *Concluſiones Joannis Wiclef*	2041
	* *Mandatum Apoſtolicum de Wicleffi erroribus inquirendis*	2042
1374.	* Narbonenſe concilium	*app.* 2493
1375.	* Uniejovienſe	2043
1378.	VITA URBANI PAPÆ VI.	2044
	Ejuſdem epiſtolæ III.	2045
	* *Ejuſdem alia ad Epiſcopos Angliæ* 2050	
	* Gloceſtrienſe concilium	2051
1382.	* Londinenſe	2052
1386.	Saltzburgenſe	2061
1388.	Palentinum	2068

Digitized by Google

SYLLABUS TOMI UNDECIMI.

Anno Christi.		
1389.	VITA BONIFACII PAPÆ VIII. vulgo IX.	2077
1391.	* Londinenſe concilium	*ibid.*
1394.	* Pariſienſe	*append.* 2511
1396.	* Londinenſe	2079
	Articuli excerpti ex Dialogo Wicleffi, & damnati in eodem concilio	2080
1399.	* Cantuarienſe concilium	2081
1400. 1402. 1404.	Anglicana concilia	2082
1404.	* Pariſienſe	*append.* 2517
1405.	VITA INNOCENTII PAPÆ VII.	2083
	* Pragenſe concilium	2084
1406.	VITA GREGORII PAPÆ XII.	*ibid.*
	Ejuſdem epiſtola	2084
	Benedicti dicti XIII. pſeudo-papæ epiſtolæ duæ	2086
1408.	* Oxonienſe concilium	2089
1408.	* Pariſienſe	*append.* 2518
	Aquileienſe concilium 3002 *lege* 2102	
1409.	* Additio ad idem concilium. 3003. *lege* 2103	
1408. & 1409.	Aragonienſe, ſeu Perpinianenſe conciliabulum 3008. *lege* 2108	
	* Additio ad idem	2109
1409.	* *Francofurtenſis conventus* append.	2520
	Piſanum concilium	2114
	* Additio ad idem concilium	2140
	* Additio altera	2238
	* Additio tertia	2256
1409.	VITA ALEXANDRI PAPÆ V.	2320
1410.	VITA JOANNIS PAPÆ XXI. vulgo XXIII.	2321
1412. 1413.	* Romanum concilium	2323
1413.	* Londinenſe	*ibid.*

APPENDIX TOMI XI. 2329

Hac appendice continentur, cum multa alia, quæ ad annos ſuos ſingula in hoc Syllabo jam relata ſunt, tum conſtitutiones Nicoſienſes, *pag.* 2326. *quarum corpus cum ad certum annum revocari non potuerit, earum partes, quibus aliqua temporis adſcripta nota eſt, ſupra ſuo loco commemoratæ ſunt.*

BIBLIOTECA VITTORIO EMANUELE

VITA

VITA
INNOCENTII PAPÆ III.

ANNO CHRISTI 1198.

INNOCENTIVS eius nominis tertius, A Lotharius antea appellatus, iuuenis triginta annorum vel paulo amplius, ſed egregie prudens & eruditus, mirabili omnium conſenſu ex cardinale diacono, altero die poſt obitum Cæleſtini papæ quinti, nimirum Idibus Iunii anno 1198. creatus eſt pontifex tempore Ottonis quarti regis Germaniæ: cui contra Philippum Barbaroſſæ filium reclamantem magis fauens, coronam imperii cum benedictione ſolita contulit, & ex cauſa iuſtiſſima viciſſim abſtulit. Nam cum donationem illam, qua Mathildis filia Rogerii principis Siciliæ Marchiam Apuliæ Romanæ eccleſiæ donauerat, ille poſt impetratam imperii coronam, tamquam inualide citra conſenſum imperii principum factam ſibi vendicaſſet; ac præterea etiam contra iuſiurandum quod paulo ante emiſerat, vt beatus Antoninus tertia parte chronici titulo decimonono annotauit, Apuliam & B Calabriam vi & armis ſibi ſubiciens, mandatis apoſtolicis obedire contemneret: papa ſententiam excommunicationis primum, ac poſtea priuationis & depoſitionis in eum ferens, Sigefrido archiepiſcopo Moguntino, vt eſt apud Trithemium in chronico Hirſaugienſi, præcepit vt per totam Alemanniam imperatorem excommunicatum & ab imperio depoſitum denuntiaret: quod & fecit. Interea cum Otto archiepiſcopum perſequens neque de abſolutione petenda, neque de tranſactione ineunda quidquam curaret: Innocentius papa Fridericum II. Henrici ſexti filium ex Conſtantia, de conſilio regis Franciæ, ex voluntate etiam certorum principum Germaniæ, e Sicilia euocatum in Alemanniam miſit, mandans principibus imperii vt ipſum in imperatorem ſuſciperent. Otto cum exercitu ſuo Friderico quidem occurrit; ſed derelictus a ſuis, loco cedere, & in Saxoniam ſecedere compulſus eſt. Fridericus vero ab omnibus tamquam rex, in conuentu principum Aquiſgrani habito, ſuſceptus eſt. Poſtea Otto contra Philippum Fran- C corum regem, qui Friderico ſtudebat, in bellum vna cum rege Angliæ auunculo ſuo, cumque Brabantiæ duce & comite Flandriæ profectus, apud Tornacum ſuperatus, ac demum anno Domini 1216. ab omnibus deſertus, & præ mentis dolore infirmatus, meritaque oppugnatæ Romanæ ſedis pœna Deo vindice mulctatus, poſt multas anguſtias mortuus eſt.

Ottonis obitus.

Quid Innocentius Romæ egerit.

Initio ponti» ficatus ſui, ait Rogerus, qui ſub ipſo hiſtoriam An» gliæ ſcripſit, ſtatum curiæ in melius mutare volens, » maiorem partem ianitorum & oſtiariorum curiæ ab» iecit, vt conquerentes tam clerici quam laici, liberio» res ad eum haberent acceſſus. Et paulo infra: Poſt » conſecrationẽ illius, præfectus & ſenatores & tribu» ni Vrbis & cæteri Romani, exegerũt ab eo reditus & » conſuetudines, quas prædeceſſores ſui Romani pōti» fices iis impendere ſolebant. Quibus ipſe reſpondit, ſe A „ hoc nunquã facturum: cum, ſi feciſſet, contra Deum „ & in præiudicium Romanæ eccleſiæ faceret. Quod „ Romani audiẽtes irruerũt in bona illius, & diripue„ runt ea: ipſe vero excommunicauit eos. Hieroſolymitanæ vrbis, quam ſub Vrbano III. Saraceni occupauerant, recuperationem plurimum exoptans, litteris legatiſque miſſis, omnes ad hoc bellum eſt cohortatus: ſecutuſque prædeceſſorum ſuorum veſtigia, ad deprauatos mores populi corrigendos, ad hæreticos damnandos, & principes populumque ad terram ſanctam recuperandam, Lateranenſem ſynodum œcumenicam XII. indixit, eique inter 412. epiſcopos præſedit.

Lateranenſe conciliũ indixit.

Ad omnes pene Europæ reges & epiſcopos litteras ſalubrium conſiliorum pleniſſimas ſcripſit, quas legi, & vt ait Trithemius in chronico Hirſaugienſi, in iudiciis obſeruari mandauit.

Epiſtolæ Innocentii quales.

Eodem auctore Liuonia, vt ait Blondus, fidem Chriſti amplexa fuit. B Huius pontificis mandato per Simonem comitem Montifortenſem, Germanorum auxilio fretum, Albigenſes hæretici in Gallia ante annos aliquot exorti, partim fugati, partim vero per legatum ſedis apoſtolicæ ad pœnitentiam & vnionem eccleſiæ recepti fuerunt. Hoc tempore ſanctus Dominicus Hiſpanus ordinem Prædicatorum, ſanctus Franciſcus ordinem Minorum, in Italia inſtituerunt, multoſque hæreticorum & infidelium ad fidem Chriſti conuerterunt.

Almaricus cum ſuis ſectatoribus combuſtus.

Almaricus de viginti erroribus conuictus, cum ſectariis pluribus Pariſiis poſt obitum exhumatus, combuſtus eſt. *Gaguinus libro 6.* Hæreticorum eorum, qui Tritbemio auctore in Alſatia docebant eſum carnium quouis tempore, etiam in quadrageſima, licitum eſſe, fornicationem, vt quæ naturali inclinationi conueniens foret, non eſſe prohibitam, octoginta apud Argentinam vno die combuſti fuerunt. Pontifex dum poſt hæc tandem pacis faciendæ cauſa inter Piſanos & Genuenſes Peruſium ſe contuliſſet, in opi- C do illo mortuus eſt, vt ait Vrſpergenſis, decimoſexto Kalendas Auguſti, anno Domini 1216. peractis in pontificatu ſuo annis octodecim, menſibus quinque, & aliquot diebus.

ADMONITIO GABR. COSSARTII. S. I.

De Innocentii III. & conſequentium pontificum epiſtolis.

Finem hic facimus coaceruandi pontificum epiſtolas, quarum nimia varietate & copia in immenſum hæc volumina excreſcerent. Quis enim bullarum, & breuium modus? Accedit quod nullo eas periculo prætermittimus, cum in bullario, in Bzouii, Raynaldi, Vaddingi, Spondanique annalibus, aliiſque collectionibus, requiri a ſtudioſo lectore poſſint.

Innocentii vero huius omittendarum epiſtolarum cauſa multo etiam eſt iuſtior, cum vnum in corpus collectæ breui, vt ſperamus, proditurae ſint.

ANNO CHRISTI 1198.

**CONCILIVM SENONENSE.

ADVERSVS HÆRESIN POPVLICANAM.

Anno Dom. M. C. XCVIII. celebratum.

ANno Domini M. C. XCVIII. *inquit chronicon Antiſſiodorenſe Roberti Monachi S. Mariani*, hæreſis Populicana, omnium hæreſeon feculentiſſima, virulentas radices ſuas late quidem, ſed latenter, hoc tempore propagarat. Apud vrbem Niuernis, B Abbas S. Martini, & decanus maioris eccleſiæ, de hoc peſtilentiſſimo errore notati, epiſcoporum ſiſtuntur concilio, Senonis conuocato: ibique Abbas deponitur, Decanus ſuſpenditur: & ſic ad ſedem apoſtolicam deſtinantur. *Hactenus chronicon.*

Raynaldus vt conſtat ex epiſtola Innoc. III.

Abbatis & Decani cauſam Innocentius III. amplius explicat in epiſtolis, quas ſubiicio.

** INNOCENTII III. EPISTOLA ad Michaëlem Archiepiſcopum Senonenſem.

lib. 2. ep. 59.

cap. inter ſolicitudines, Extra de purg. Canon.

INter ſolicitudines noſtras, &c. *Et infra.* Sane ſicut ex litteris tuæ fraternitatis accepimus, cum ad preces venerabilis fratris noſtri Autiſſiodorenſis epiſcopi ad villam, quæ Caritas dicitur, acceſſiſſet, C præſentibus eodem, & venerabilibus fratribus noſtris Niuernenſi & Meldenſi epiſcopis, in vnum feciſti eiuſdem villæ populum congregari: vbi de hæreticis, & eorum dogmatibus inquiſitione diligenti habita, inter alios, quos ſuper hæretica prauitate reperiſti publice infamatos, Decanum Niuernenſem communi didiciſti opinione grauari, & in eo, & per eum non modicum fuiſſe ſcandalum catholicorum animis declaratum. Vnde propter vehementem infamiam, & graue ſcandalum, ipſum ab officio, & beneficio ſuſpendiſti: apud Autiſſiodorum ei diem certum aſſignans, quo tuo ſe conſpectui præſentaret, ab obiecto crimine defenſurum. Cumque ſtatuto termino ad tuam præſentiam acceſſiſſet, præſentibus dictis Autiſſiodorenſi & Niuernenſi epiſcopis, ac pluribus in D vtroque iure peritis, cum certus accuſator contra eum minime compareret, tu ex officio tuo teſtes tam pro ipſo, quam contra ipſum recipi, ac diligenter examinari feciſti, & atteſtationes etiam publicari. Cumque poſtmodum ſe non ad conceſſum et diem, tuo ſe conſpectui præſentaſſet, cum facultatem ei liberam indulſiſſes, in teſtes ac eorum dicta dicendi, ac proponendi ſuas in medium rationes, quibuſdam propoſitis probationibus & allegationibus, tandem renuncians, ſententiam poſtulauit. Tu vero cum venerabilibus fratribus noſtris, Trecenſi, ac dictis Autiſſiodorenſi & Niuernenſi epiſcopis, ſecedens in vnum, inſpectis atteſtationibus diligenter, & adhibito plurium conſilio ſapientum, quia crimen contra eum liquido probatum non erat, ipſum non duxiſti de hæreſi condemnandum. E Verum quoniam ex dictis teſtium multa erat præſumptio contra eum, vt pote cum eſſet manifeſte probatum, eum familiaritatem hæreticorum non ſolum habuiſſe, ſed etiam captaſſe ſcienter; cum publica etiam laboraret infamia, & tantum ſuſcitatum eſſet ſcandalum contra ipſum, quod non poſſet canonica purgatione deleri: nec ipſum abſoluere, nec purgationem quam obtulerat ab initio, & tunc etiam offerebat, recipere voluiſti, ſed ipſum cum litteris tuis ad ſedem duxiſti apoſtolicam deſtinandum:

in concilio Senonenſi.

A intelligens, quod ex conceſſa nobis plenitudine poteſtatis, citra pœnam canonicam diſpenſare poſſimus, & vltra eam rigorem ſeueritatis augere. Cæterum ei poſtmodum in noſtra præſentia conſtituto, communem audientiam in conſiſtorio noſtro conceſſimus, vbi ſe multipliciter nixus eſt excuſare: illud præſertim allegans, quod cum non apparente accuſatore legitimo purgationem offerret, teſtes contra eum non fuerant aliquatenus admittendi. Nos igitur litterarum ſcientiam, & honeſtatem morum in te pariter attendentes, licet eccleſiaſtica conſtitutio tales ab officio tantum vſque ad purgationem canonicam doceat ſuſpendendos: quod tamẽ etiam eum à beneficio propter immanitatem criminis, vt credimus, ſuſpendiſti, noluimus improbare. Nec illud etiam propter cauſam improbamus eandem, B quod licet nullus contra eum legitimus accuſator compareret, ad detegendam tamen huius mortiferæ peſtis, immo peſtiferæ mortis radicem, ex officio tuo, fama publica deferente, voluiſti plenius inquirere veritatem. Attendentes autem vulgatam infamiam, graue ſcandalum, & vehementem ſuſpicionem ex teſtium dictis obortam, quæ contra eundem decanum facere videbantur, cum propter eorum quodlibet ei eſſet purgatio iniungenda: & ſeruantes & mollientes rigorem, de conſilio fratrum noſtrorum archiepiſcoporum, & epiſcoporum, apud ſedem apoſtolicam exiſtentium, purgationem quartædecimæ manus ſui ordinis ei duximus indicendam. Ipſum igitur ad te eum litteris apoſtolicis remittentes, vt ibi purgetur, ubi noſcitur infamatus: fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus C aſcitis tecum dicto Niuernenſi & venerabili fratre noſtro Pariſienſi epiſcopis, indictam ei a nobis purgationem accipias. Ita tamen vt qui ad eius purgationem proceſſerint comprobandam, ſint fide catholici, vita probati: qui conuerſationem, & vitam ipſius, non tam moderno tempore nouerint, quam tranſacto. Purgatione vero recepta, beneficium ei reſtituere non poſtponas, ne cogatur in cleri opprobrium mendicare. In pœnam autem familiaritatis illius, quam cum hæreticis ſcienter habuiſſe dignoſcitur, eum ab officio manere ſuſpenſum volumus, donec ſcandalum ſopiatur: ita tamen, vt publice familiaritatem hæreticorum abjuret. Præcipias inſuper illi diſtricte, vt in prædicta & aliis villis circumpoſitis profiteatur & prædicet fidem catholicam, ac confundat & deteſtetur D hæreticam prauitatem: ſic deinceps vitam ſuam bonis adornans operibus, vt infamia conuertatur in famam, & omne ſcandalum & ſuſpicio de catholicorum mentibus deleatur. Quod ſi forſan in purgatione defecerit, eum eccleſiaſticæ diſtrictionis mucrone percellas: & ab officio, beneficioque depoſitum ad agendam pœnitentiam in arctum monaſterium retrudere non omittas. Datum Laterani, nonis Maii.

** INNOCENTII III. EPISTOLA, Ad Petrum S. Mariæ in via lata diaconum cardinalem, apoſtolicæ ſedis legatum: & ad Odonem epiſcopum Pariſienſem.

lib. 5. epiſt. 90.

E QVod legimus in Apocalypſi, &c. *Et infra.* Nuper enim ſicut ex tenore litterarum venerabilis fratris noſtri Senonenſis archiepiſcopi, & relatione dilectorum filiorum R. & D. nunciorum eius nobis innotuit, multa de hæreticis & eorum ſectis in partibus Gallicanis, quæ ab huiuſmodi fece prorſus olim intactæ manere ſolebant, increbreſcente iam vehementer infamia, cum idem archiepiſcopus ad villam, quæ Caritas appellatur, in qua plurimi dicebantur profeſſores hæreſeos deliteſcere, rogatus a venerabili

ANNO CHRISTI. 1198.

A nerabili fratre noſtro Autiſſiodorenſi epiſcopo, in cuios diœceſi prædicta villa conſiſtit, acceſſiſſet perſcrutaturus diligentius veritatem, clero & populo conuocatis, poſt diligentem indagationem, præter alios quamplures, qui erant ibi de hæreſi publice infamati, Raynaldum quondam Abbatem S. Martini Niuernenſis comperit huiuſmodi contagione reſperſum, & poblica ſuper hac infamia laborantem. Et quoniam in eo plurimum ſcandalizabatur & populus, & clerus: de conſilio prædictorum Autiſſiodorenſis, Meldenſis, & Niuernenſis epiſcoporum qui aderant, & plurium prudentum virorum, eum officio, beneficioque ſuſpendit: diem apud Autiſſiodorum illi præfigens, vbi coram eo forte ſi poſſet ſe de tanto crimine tueretur. Cumque die præfixa ſuam coram eodem archiepiſcopo exhibuiſſet præſentiam, aſſiſtentibus prædictis Autiſſiodorenſi & Niuernenſi epiſcopis, multiſque aliis viris diſcretis, & prior eccleſiæ S. Martini, B de hæreſi, adulterio, & vſura, & quibuſdam aliis eum intenderet & paratus eſſet protinus accuſare: ante litis ingreſſum, licet nullum inferretur ipſi grauamen, ſedem apoſtolicam appellauit. Cuius appellationem fruſtratoriam, quoniam propter infamiam & publicam notam criminis dictus archiepiſcopus non admiſit, & præfatus prior paratus fuit in continenti obiecta probare: ſpontaneus cauſam ſubiit, & obiecta crimina penitus denegauit. Prior autem confeſtim quoſdam ex canonicis ſuis teſtes produxit: qui cum a præfato archiepiſcopo recepti canonice, ac diligenter examinati fuiſſent, & atteſtationibus, prout debuit fieri, publicatis, ipſi etiam Raynaldo poſtulanti copiam earum ſufficienter exhibitis, ei dies eſſet C apud Senones aſſignata, vt in concilio ſuffraganeorum exciperet, ſi vellet, contra teſtes, & eorum dicta, & ſuæ defenſionis proponeret rationes: die præfixa, & loco etiam aſſignato, ſuis libere, ac plenarie propoſitis rationibus, interrogatus pluries ſi pro ſe vellet aliquid aliud allegare, probationibus, & allegationibus omnino renuncians, ſententiam poſtulauit. Et poſtmodum ſæpe dicto archiepiſcopo pariter cum venerabilibus fratribus noſtris Trecenſi, Autiſſiodorenſi, & Niuernenſi epiſcopis, aliiſque prudentibus viris, ſecretæ deliberationis tractatum habente, aduocatus prædicti Raynaldi ſine illo ad conſilium eorum intrauit, & propoſuit, ipſam appellationem, quam ante litis ingreſſum interpoſuerat, ratam habere, & eam iterum innouare. Cumque poſtmodum ad ferendam D ſententiam exeuntes, comperiſſent pro certo, eum claneulo receſſiſſe: dictus aduocatus eius, ſicut fecerat in ſecreto, appellationem denuo publice innouauit. Vnde memoratus archiepiſcopus, quamuis non fuiſſet appellationi huiuſmodi deferendum, noluit eum de hæreſi condemnare. Pro adulterio tamen, & aliis, quæ in damnationem eius erant manifeſtius diuulgata; & quoniam propter infamiam hæreſis, & ſcandalum, quod in populo fuerat inde ſubortum, nullatenus, etiam ad tempus, in adminiſtratione abbatiæ ſine omnimoda deſolatione monaſterij poterat tolerari: de communi cõſilio coëpiſcoporum, & aliorum prudentom qui aderant, ipſum in perpetuum per ſententiam diffinitiuam officio priuauit abbatis: & canonici S. E Martini, de licentia eius, quendam alium elegerunt. Cæterum idem archiepiſcopus atteſtationes contra eum receptas, nobis tranſmiſit redactas in ſcriptum: ex quibus duo grauia ſatis probata eſſe videntur: videlicet, eum ſerio, & aſſertiue dixiſſe diſputando, & defendendo hæreticorum errorem, quod corpus Domini mittitur in ſeceſſum; & iuxta verbum Origenis, omnes tandem fore ſaluandos. Allegationes autem, & rationes prædicti Raynaldi, de quibus ſæpedictus archiepiſcopus in ſuis litteris fecerat mentionem, no-

A bis per litteras vel per nuncios exponere non curauit. Propter quod diutius expectauimus, ſi forte alij nuncij ſuper hoc inſtructi plenius aduenirent. Quoniam igitur cauſam tranſmiſit ad nos minus ſufficienter inſtructam, & ex hoc nobis ſcrupulus non modicæ dubitationis emerſit, maxime cum ſit plena maturitate in tam arduo negotio procedendum: diſcretioni veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus Deũ habentes præ oculis, & catholicæ fidei veritatem, tam atteſtationibus quæ contra prædictum Raynaldum nobis tranſmiſſæ fuerunt, quas vobis ſub bulla noſtra tranſmittimus, quam etiam allegationibus, & rationibus ſæpe dicti Raynaldi, quas coram præfato archiepiſcopo propoſuiſſe proponitur, attente ac diligenter inſpectis, publica quoque fama nihilominus inquiſita, niſi ex eis aliquid perpendere poteritis, quod a ferenda condemnationis ſententia contra eum merito B animum veſtrum debeat retardare, ſublato cuiuſlibet contradictionis & appellationis obſtaculo, vt in eo puniatur, in quo peccauit, ipſum a ſacerdotali officio deponatis. Et quoniam metuendum eſt, ne in laqueum deſperationis incidens, & ad perfidorum hæreticorum infidelitatem ex toto conuerſus, eorum præuaricationibus contaminet gregem intactum: retrudi eum in diſtricto monaſterio faciatis, & ibi ad agendam pœnitentiam ſub arcta cuſtodia detineri: attentius prouiſuri, vt ita mandatum apoſtolicum exequamini, quod deuotionem veſtram debeamus merito commendare, &c. Datum Lateran. XIII. Kal. Iulij.

NOTÆ GABR. COSS. S. I.

C Qui a Petro monacho Populicani hæretici dicuntur, iidem a Villelmo Britone vocantur Popelicani: & ſic deſcribuntur Philippidos lib. 1.

Qui bona coniugii reprobant, qui carnibus vti
Eſſe nefas dicunt, aliaſque ſuperſtitiones
Inducunt; breuiter quos tangit epiſtola Pauli,
Omnes qui fidei ſaperent contraria noſtræ:
Quos Popelicanos vulgari nomine dicunt.

Eoſdem autem eſſe qui ab Alexandro tertio, in Lateranenſi concilio generali cap. XXVII. Publicani vocantur, temporum, regionum, nominum ratio perſuadet. *In Gaſconia,* inquit, *Albigeſio, & partibus Toloſanis, & aliis locis, hæreticorum, quos alij Catharos, alij Patarenos, alij Publicanos, alij aliis nominibus vocant, inualuit damnata peruerſitas.* Quibus ex verbis apparet eandem eſſe hæreſim, diuerſis appellatam nominibus: quam cum in Albigeſio inualuiſſe ait, ſatis indicat eſſe Albigenſem.

A Petro Capuano cardinale ſedis apoſtolicæ legato celebratum eſſe hoc concilium qui aſſerit Baronij continuator D illuſtriſſimus Spondanus, vir de hiſtoria eccleſiaſtica optime alioqui meritus, teſtimoniis duobus refellitur. Alterum eſt Rigordi, qui in geſtis Philippi Auguſti cardinalem hunc, miſſum hoc anno vt pacem inter Francorum Anglorumque reges cõſtitueret, in Gallias non ante exeuntem Decembrem veniſſe affirmat. Senonenſi igitur præeſſe concilio ante anni huius finem qui potuit? præſertim cum ſanciendæ, cuius cauſa legatus erat, paci, prius operam nonnullam ab eo datam oportuerit, quam de celebrandis alia de re conciliis cogitaret. Alterum eſt teſtimonium Innocentij III. cuius ex epiſtolis duabus paulo ante deſcriptis intelligitur præfuiſſe archiepiſcopum Senonenſem huic concilio: ipſumque, & epiſcopos, Trecenſem, Autiſſiodorenſem, ac Niuernenſem, iudices ii ſuiſſe.

Quæ vero addit Spondanus idem: *Rex præſentiens legatum velle procedere* [a] *contra ipſum, per nuncios ſuos fecit ad ſedem apoſtolicam appellari. Legatus vero non vt appellationi deferret, ſed vt differret ad tempus,* &c. E totidem verbis deſcripta ſunt ex geſtis Innocentii tertii, vbi hæc dicuntur non de Senonenſi concilio anni MCXCVIII. ſed de Diuionenſi ann. MCXCIX. vt mox leges.

[a] *Nempe ob matrimonii illicitum.*

BIBLIOTECA

ANNO CHRISTI 1199.

*** CONVENTVS EPISCOPORVM AC PROCERVM IN REGNI FRANC. & Angl. limite.

Pro pace inter vtrumque regem ſancienda, anno incunte M C X C I X.

PEtri Capuani, legati Apoſtolici, in Gallias appulſi prima cura fuit, vt pacem, cuius conſtituendæ cauſa venerat, inter Frances Angloſque ſanciret. Eam ad rem concilium celebratur, vt ait Aquicinctinus monachus, in vtriuſque regni limite: nempe in Franciæ ac Normanniæ finibus, atque vt certius deſignat Regerius Hovedenus, inter Vernonem & Andeliacum. In Marchis vtriuſque regni, *inquit Aquicinctinus*, concilium agitatur: vtrique reges, Francorum & Anglorum, conueniunt cum multitudine epiſcoporum, abbatum, comitum, priorum, præpoſitorum, & vtriuſque ordinis infinita multitudine hominum. De pace inter reges & comitem Flandrorum facienda multum laboratur: ſed ad effectum minime perducitur. Sed tamen induciæ in quinquennium retinendæ verbo tenus obtinentur: quæ vix vſque ad Paſcha tenentur.

ANNO CHRISTI 1199.

CONCILIVM IN DALMATIÆ ET DIOCLIÆ REGNIS PER LEGATOS ſedis apoſtolicæ in cauſa reformandæ eccleſiaſticæ diſciplinæ anno M C X C I X. celebratum ſub Innocentio papa III.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *Vt epiſcopi pecuniam ab ordinandis non accipiant.*
2. *De cælibatu clericorum, & ordinibus conferendis.*
3. *De diuiſione & adminiſtratione oblationum.*
4. *De ſigillo confeſſionis.*
5. *De honore ſacerdotibus exhibendo.*
6. *De gradu conſanguinitatis in contrahendis matrimoniis obſeruando.*
7. *Vt clerici tonſuram teneant clericalem.*
8. *Vt laici a rebus eccleſiaſticis abſtineant.*
9. *Excommunicantur theſaurorum eccleſiaſticorum detentores, & qui Latinos in ſeruitute detinent.*
10. *Excommunicantur illi qui vxores ſine iudicio eccleſiæ dimittunt.*
11. *Vt nothi ad ſacros ordines non accedant.*
12. *Vt nullus ante trigeſimum annum ad ſacerdotium promoueatur.*

PRÆFATIO.

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen. Nos Ioannes capellanus, & Simon ſubdiaconus domini Innocentii papæ III. apoſtolicæ ſedis legati, ad euellenda nociua de agro dominico, & virtutum plantaria vtiliter inſerenda, videntes multa in clero & populo Dalmatiæ & Diocliæ corrigenda, de ſanctorum patrum conciliis decreta præſentia duximus innouanda.

CAPITVLA.

I. Vt epiſcopi pecuniam ab ordinandis non accipiant.

IN primis itaque decernimus, vt nullus epiſcopus aliquem ad ſacros ordines per pecuniam promouere, ſeu eccleſiaſtica beneficia alicui, precio interueniente, concedere præſumat. Cum enim Dominus præceperit apoſtolis, *Gratis accepiſtis, gratis date*; & Spiritus ſancti gratia venalis eſſe non poſſit, quæ confertur in ſacris ordinibus: graui puniendus eſt pœna, qui Spiritus ſancti dona venalia exponere non veretur. Quocirca præſenti decreto ſtatuimus, vt quicumque epiſcopus hoc agere conuictus fuerit, omni eccleſiaſtica careat dignitate: & ſine ſpe reſtitutionis, tam ille qui dederit, quam ille qui ſcienter ſacros ordines pecunia interueniente receperit, perpetuo deponatur. Matth. 10.

II. De cælibatu clericorum, & ordinibus conferendis.

Cum Domini ſacerdotes, & ſi qui ſacro altario deſeruiunt, continenter viuere debeant, iuxta illud: *Mundamini qui fertis vaſa Domini*: in partibus Dalmatiæ atque Diocliæ ſacerdotes & vxores habere & eccleſias tenere dicuntur. Quocirca præſenti decreto ſtatuimus, vt ſacerdotes & diaconi, ante ſuſceptum officium, niſi eorum coniuges in manu epiſcopi votum fecerint continentiæ, vxores habentes cum ipſis maneant, & eccleſias dimittant. Non enim poſſunt ſecundum ordinem Romanæ eccleſiæ manentes in coniugio, niſi defunctis vxotibus, aut continentiam vouentibus, ſi digni inuenti fuerint, ad ſacerdotium promoueri. Illi vero, qui poſt ſuſceptum ſacerdotii vel diaconatus honorem adulteras potius quam vxotes acc-cepiſſe probantur, niſi eas dimiſerint, & dignam egerint pœnitentiam, ab officio & beneficio eccleſiaſtico fiant penitus alieni. Prohibemus etiam, ne aliquis epiſcopus, niſi in quatuor temporibus, iuxta ſanctorum patrum conſtitutionem, aliquem ad ſacros ordines promouere præſumat: ſolus enim Romanus pontifex dominicis diebus ſubdiaconos ordinare poteſt. Cum autem epiſcopus ordinationem fecerit, non niſi vnum ordinem a ſubdiacono & ſupra conferre præſumat. Ordinatus autem in ſubdiaconum, ad minus per annum in eodem officio deſeruiat, & diaconus ſimiliter faciat. Quicumque autem epiſcopus contra hoc venire præſumpſerit, tamdiu a conferendis ordinibus abſtineat, donec a Romano pontifice miſericordiam conſequatur. Iſai. 52.

III. De diuiſione & adminiſtratione oblationum.

Quoniam ſecundum gradus & ordines perſonarum beneficia eccleſiaſtica in domo Domini, ſecundum ſanctorum patrum conſtitutionem diſtributa noſcuntur: decernimus, vt decimæ, ſeu oblationes fidelium, tam pro viuis, quam pro defunctis, in quatuor partes diuidantur: quarum vna ſit epiſcopi, alia eccleſiarum, tertia pauperum,

quarta

quarta clericorum. Portionem quidem pauperum epiſcopus adminiſtret; portionem vero eccleſiarum archipresbyter conſeruet, & ex mandato epiſcopi in vſibus eccleſiæ fideliter expendat. Quicumque autem clericorum contra hoc venire præſumpſerit, ſua portione priuetur.

IV. De ſigillo confeſſionis.

Diſtrictius inhibemus, ne aliquis ſacerdos, filii ſui vel filiæ ſpiritalis priuatam confeſſionem alicui reuelare præſumat. Quod ſi facere conuictus fuerit, officio & beneficio eccleſiaſtico perpetuo ſpolietur. Idem dicimus de quolibet clerico, qui de homicidio, adulterio, periurio, falſo teſtimonio, publice accuſatus fuerit, & conuictus.

V. De honore ſacerdotibus exhibendo.

Cum terrenarum poteſtatum nuntiis ſiue miniſtris honor exhibeatur ab omnibus, multo magis miniſtris Dei honor a laicis exhibendus eſt, a quibus eis non ſolum diuina celebrantur officia, verum etiam ſacrum baptiſma, & corpus Domini, & pœnitentia, & cætera eccleſiaſtica ſacramenta iugiter miniſtrantur. Quapropter iuxta decretum domini Innocentii papæ II. diſtrictius inhibemus, ne aliquis in perſonam epiſcopi, ſacerdotis, vel cuiuſlibet clerici, vel religioſi viri, violentas manus iniicere præſumat. Quicumque autem hoc attentauerit, tamdiu excommunicatus maneat, donec de tanta præſumptione ſatisfacturus, apoſtolico ſe conſpectui repræſentet: vel ab eius legato, præſtita congrua ſatisfactione, abſolutionis beneficium conſequatur. Similiter ſub excommunicatione prohibemus, ne aliquis laicus clericum ad peregrina iudicia trahere præſumat, veluti candentis ferri, vel aquæ, vel cuiuſlibet alterius iudicii. Non enim pertinet ad laicum, clericum iudicare. Si autem clericus peccauerit, ab archiepiſcopo, vel epiſcopo, vel etiam prælato ſuo, aut Romano pontifice, ſi neceſſe fuerit, iudicetur.

VI. De gradu conſanguinitatis in contrahendis matrimoniis obſeruando.

Cum ſacroſancta Romana eccleſia, quæ mater eſt omnium eccleſiarum, & magiſtra, decreuerit vt nullus Chriſtianus vſque ad ſeptimum conſanguinitatis gradum coniugium contrahere præſumat: graue nimis eſt, & diuini dignum animaduerſione iudicii, quod in partibus Dalmatiæ ac Diocliæ a multis factum in veritate comperimus, vt homines Dei timorem non habentes, cum conſanguineis in quarto gradu & quinto, vel infra, contra ſanctorum patrum conſtitutionem coniugia contrahere non formident. Quapropter præſenti decreto ſtatuimus, vt quicumque in quarto gradu præſertim, vel infra, coniugium habere conuincitur, niſi ad mandatum eccleſiæ ſatisfecerit, & a ſua conſanguinitatis inceſta coniunctione receſſerit, tamdiu maneat excommunicatus, & ab omnibus eccleſiæ ſacramentis ſeparatus, donec a nefaria copula ſeparetur, & ad mandatum eccleſiæ ſatisfaciat.

VII. Vt clerici tonſuram teneant clericalem.

Item præcipimus vt clerici raſuram & tonſuram teneant clericalem. Qui autem hoc non fecerit, ab epiſcopo diſtrictione canonica compellatur.

VIII. Vt laici a rebus eccleſiaſticis abſtineant.

Cum duæ ſint in terris poteſtates a Domino conſtitutæ, ſpiritualis videlicet & ſæcularis, & vna de ſpiritualibus & eccleſiaſticis, altera de ſæcularibus habeat iudicare: graue committit peccatum quicumque laicus vel eccleſias donare, vel eccleſiaſticas perſonas iudicare præſumit. Quocirca præſenti decreto ſtatuimus, autoritate Dei omnipotentis, & beatorum apoſtolorum Petri & Pauli, & domini papæ Innocentii, vt quicumque clericus de manu laica eccleſiam vel eccleſiaſtica beneficia receperit, tam qui dederit, quam qui receperit, tamdiu vinculo excommunicationis teneatur aſtrictus, donec ad mandatum eccleſiæ ſatisfaciat: & quod contra ſacros canones factum fuerit, irritum habeatur & inane. Illos autem laicos, qui ante conſtitutionem iſtam eccleſias donauerunt, vel in eccleſiaſticas perſonas manus iniecerunt violentas, volumus per epiſcopos tertio commoneri: & niſi pœnitentiam egerint competentem, eadem ſententia teneantur aſtricti.

IX. Excommunicantur theſaurorum eccleſiaſticorum detentores, & qui Latinos in ſeruitute detinent.

Excommunicamus omnes illos qui theſauros eccleſiarum iniuſte detinent, donec reſtituant; & eos qui Latinos detinent in ſeruitute, niſi recepta pecunia quam dederunt eos priſtinæ reſtituant libertati.

X. Excommunicantur illi qui vxores ſine iudicio eccleſiæ dimittunt.

Excommunicamus item illos omnes qui proprias dimiſerunt vxores, vel de cætero dimiſerint ſine iudicio eccleſiæ, donec ad ipſas reuertantur.

XI. Vt nothi ad ſacros ordines non accedant.

Prohibemus etiam vt filii presbyterorum, & qui de legitimo non ſunt nati matrimonio, ad ſacros ordines non accedant.

XII. Vt nullus ante trigeſimum annum ad ſacerdotium promoueatur.

Similiter prohibemus, vt nullus ordine-

ANNO CHRISTI 1199.

tur in ſacerdotem, niſi trigeſimum expleuerit annum. A

SVBSCRIPTIONES.

Ego frater Ioannes domini papæ capellanus, apoſtolicæ ſedis legatus, ſcripſi & ſubſcripſi.

Ego frater Simon domini papæ ſubdiaconus, apoſtolicæ ſedis legatus, ſubſcripſi.

Ego Ioannes Diocliensis & Antibarenſis archiepiſcopus ſubſcripſi.

Ego Dominicus archipreſbyter Arbanenſis ſubſcripſi.

Ego Petrus Scuarienſis epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Ioannes Polatinenſis epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Petrus Aruaſtinenſis epiſcopus ſubſcripſi. B

Ego Dominicus Soacinenſis epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Natalis Dulcinenſis epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Theodorus Sareanenſis epiſcopus ſubſcripſi.

*** CONCILIA DVO, DIVIONENSE ET VIENNENSE.

A Petro Capuano cardinale ſedis Apoſtolicæ legato celebrata anno M CXCIX. de Philippi Auguſti illicitis nuptiis.

ANNO CHRISTI 1199.

IN geſtis Innocentij III. editis a Frãciſco Boſqueto, qui poſtea virtutum maximarum & ſumma eruditionis merito epiſcopus fuit, Lutenenſis primũ, ac deinum Monſpelienſis, concilium vtrumque deſcribitur. Narraturque primum, vt Philippus Auguſtus Francorum Rex, pulſa legitima coniuge, aliam contra fas adſciuit. Tum: Innocentius Celeſtiuo ſuccedens ſtatim, per litteras ſuas, & per Pariſienſem epiſcopum, ſæpe dictum regem ſtuduit commonere, vt eam remoueret a ſe, quam contra interdictum eccleſiæ ſuperduxerat; & reciperet illam in gratiam coniugalem, quam legitime ductam, illegitime duxerat amouendam: iuris ei licentia non negata, quo minus facta reſtitutione poſtmodum audiretur, ſi quid duceret proponendum. Conteſtans eidem, quod quantumcumque ſibi moleſtum exiſteret, eum aliquo moleſtare: quia tamen oportebat eum plus cæleſti, quam terreno deferre Regi, & ſine perſonarum acceptatione ſicut ratio poſtularet. Quia vero idem rex ſæpe commonitus noluit acquieſcere, ſæpe dicto legato per apoſtolica ſcripta præcepit, quatenus ſublato appellationis obſtaculo, totam terram ipſius eccleſiaſtico ſubiiceret interdicto: vt nullum in ea, præter baptiſmum paruulorum, & pœnitentiam morientium, diuinum celebraretur officium, ſi forſan ei vexatio tribueret intellectum.

Diuionenſe.

Congregato igitur apud Diuionem, archiepiſcoporum, nec non abbatum, & aliorum multorum concilio, Rex præſentiens qood idem legatus vellet procedere contra ipſum, per nuncios ſuos fecit ad ſedem apoſtolicam appellari. Legatus vero, non vt appellationi deferret, ſed vt differret ad tempus, quatenus alibi mandatum apoſtolicum commodius adimpleret: tandem apud Viennam multis archiepiſcopis conuocatis, inter quos quidam de regno Franciæ fuere præſentes, interdicti ſententiam promulgauit: mandans per litteras ſuas, quibus etiam tenorem apoſtolicarum inſeruit litterarum, vniuerſis eccleſiarum prælatis in terra regis Franciæ conſtitutis, vt eam & ipſi ſeruarent, & facerent per ſuas litteras obſeruari. Quod ſi forſan epiſcoporum aliqui contra eam venire præſumerent, ſcirent ſe ab officio pontificali ſuſpenſos. Cæteris vero cuiuſcumque dignitatis, vel ordinis, officiorum & beneficiorum adminiſtrationem penitus interdicit. Omnes autem ad feſtum Aſcenſionis Domini proxime tunc futurum de inobedientia reſponſuros, ad ſedem appellauit. Receptis igitur litteris quidam in auditu auris obedire cœperunt, ſicut canonici Senonenſes, Pariſienſes; epiſcopus Siluanectenſis, Sueſſionenſis, Ambianenſis, Atrebatenſis, & quidam alii ſententiam interdicti firmiter obſeruantes. Alii vero diſtulerunt obſeruare ſententiam, ſicut Remenſis Archiepiſcopus, Laudunenſis, Nouiomenſis, Autiſſiodorenſis, Beluacenſis, Morinenſis, Meldenſis, Carnotenſis, Aurelianenſis, & alii forte perpauci, nuncios ſuos ad ſedem apoſtolicam deſtinantes, per qoos quaſdam excuſationes licet friuolas prætendebant; ſed promittebant quod illis expoſitis, ſi demum placeret ſummo pontifici, ſententiam obſeruarent. Cum igitur ſommus pontifex excuſationes illas euidentiſſimis rationibus improbaret: præcepit eiſdem vt & ipſi pariter obſeruarent ſententiam interdicti: qui audito præcepto humiliter paruerunt. *Vide & quæ ſequuntur, quæ hic deſcribere longius foret.*

Viennenſe.

ANNO CHRISTI 1199.

Chronicon vero S. Benigni ad cyclos Paſchales, Anno, *inquit,* M C C. Concilium apud Diuionem in eccleſia iſta conuocatum eſt a domino Petro Capuenſi S. Mariæ in via lata diacono cardinalê Apoſtolicæ ſedis legato: & interfuerunt ibi Lugdunenſis, Remenſis, Biſuntinenſis, & Viennenſis archiepiſcopi, & cum eis 18. epiſcopi; & abbates, Cluniacenſis, Verzeliacenſis, S. Remigii Remenſis, S. Dionyſii Pariſienſis, & alii quamplures quorum numerum non expreſſimus: & durauit concilium a feſto Nicolai quod eſt menſe Decembri vſque ad ſeptem dies. Poſt paucos vero dies prædictus cardinalis apud Viennam particulare reuocauit concilium, vbi promulgauit ſententiam a domino papa Innocentio datam in omni terra quæ ſubjacet & obedit regi Francorum: ita quod in eccleſiis nullum celebraretur officium diuinum, præter baptiſma puerorum, & pœnitentiam morientium. Et durauit interdictum apud nos a tertia die poſt Purificationem B. Mariæ, vſque in vigilia exaltationis S. Crucis.

Corr. M. ICC.

Concilium Diuionenſe.

Viennenſe.

Vtrumque vero concilium confudit Rigordus in geſtis Philippi Auguſti ad annum M CXCIX. & Diuionenſi vni tribuit omnia, quæ tum Diuione, tum Viennæ geſta ſunt. Eodem, *inquit*, anno, menſe Nouembri, in feſto S. Nicolai conuocatum eſt concilium apud Diuionem a Petro cardinali, omnium epiſcoporum, abbatum, & priorum totius regni. Sed quia contra regem Franciæ, regnum ipſius ſub interdicto ponere moliebatur: a nuntiis regis ad Romanam ſedem eſt appellatum. Tamen ipſe cardinalis, appellationi non deferens, in eodem loco adſtantibus epiſcopis vniuerſis ſententiam protulit: ſed vſque ad xx. dies poſt natiuitatem Domini non eſſe publicandam præcepit. Tranſactis verò xx. diebus a natiuitate: tota terra regis Francorum, interdicto ſubjacuit. Quo audito rex vehementer iratus quia epiſcopi ſui interdicto faciendo conſenſerant, ipſos epiſcopos a propriis ſedibus perturbauit, & canonicos eorum ſeu clericos, omnibus rebus ſuis expoliatos de terra ſua ejici præcepit, & bona eorum confiſcauit. Preſbyteros etiam, qui in parochiis manebant, omnes ejecit, & bona eorum diripuit. Ad cumulum vero totius mali, Ingeburgem vxorem ſuam legitimam, reginam ſanctam, omnibus bonis moribus & virtutibus ornatam, omniumque ſuorum ſolatio deſtitutam, apud Stampas in caſtro ſuo reclusit. *Hæc Rigordus.*

Guillelmus Armoricus, res in vtroque concilio geſtas vni pariter Diuionenſi tribuit. At Petrus, *inquit*, Capuanus, conuocato concilio apud Diuionem oppidum Allobrogum regnum Franciæ interdixit. *Audierat Guillelmus, id quod erat, latam eſſe interdicti ſententiam, in Allobrogum vrbe (nempe Vienna)*

Diuione

ANNO CHRISTI 1199.

A *Diuione vero latam perſuaſerat Rigordus, cuius eſt breuiator. Hinc Diuionem in Allobrogibus conſtituit.*

Grauius errauit monachus Aquicinctinus, dum Viennam trans Apenninum conſtituit. Petrus, *inquit*, cardinalis pertrâſiit Burgundiam: tranſcendit Apenniuum montem: & ſententiam, quam in Francia ex domini Papæ præcepto ferre debuerat, ibi dedit. *Addit.* Interdicti ſententiam epiſcopi quidam feruentiſſime obſeruauerunt, Pariſienſis, Siluanectenſis, Ambianenſis, Atrebatenſis & alii, quorum non habemus notitiam. Hos papa Innocentius miris, per epiſtolas illis miſſas, effert laudibus: contemptores autem verbis terret minacibus.

B *Rogerius Houedenus hæc dum refert, Philippi coniugem, non Ingeburgem, ſed Botildam vocat. Ianuario menſe latam ſententiam aſſerit, confirmatam fuiſſe ab Innocentio Papa, exceptoſque eos qui ſuſceperant, vel ſuſciperent crucem peregrinationis Hieroſolymitanæ.*

ANNO CHRISTI 1200.

*** CONCILIVM LONDONIENSE

APVD VVESTMONASTERIVM CONTRA prohibitionem Gaufridi comitis de Eſſexia pro reformatione eccleſiæ Anglicanæ per Hubertum Cantuarienſem archiepiſcopum, celebratum anno Domini M C C. tempore Innocentii Papæ III.

Extat apud Rogerum de Honeden rerum Anglicanarum ſcriptorem, his verbis: Eodem anno Hubertus Cantuarienſis archiepiſcopus generale celebrauit concilium Londoniis apud Vveſtmonaſterium, C contra prohibitionem Gaufridi filii Petri comitis de Eſſexe, tunc temporis ſummi iuſtitiarii Angliæ. In quo concilio idem archiepiſcopus ſubſcripta promulgauit decreta, ſtatuens ea a ſuis ſubiectis inuiolabiliter obſeruari.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *Vt verba diuini officii diſtincte proferantur.*
2. *Quod non liceat preſbytero bis in die celebrare.*
3. *De baptiſmate vel confirmatione, ſi dubitetur.*
4. *De pœnitentia.*
5. *Quomodo archiepiſcopus, epiſcopus, & eorum officiales, debeant hoſpitari cum ſubiectis.* D
6. *Ne quis ordinetur ſine certo titulo.*
7. *Quod non liceat excommunicationis ſententiam proferre, niſi canonica commonitio præcedat.*
8. *Nihil exigendum pro ſacramentis adminiſtrandis.*
9. *Ne decima minuatur occaſione mercedis ſeruientium vel meſſorum.*
10. *Ne clerici in ſacris ordinibus conſtituti focarias habeant.*
11. *Quales perſonæ debeant contrahere matrimonium.*
12. *Diffamatis publica fama indicatur purgatio.*
13. *Vt leproſi cœmeterium & propriam habeant capellam.*
14. *Ne aliquis, ſine epiſcopali autoritate, eccleſiaſtica beneficia de manu laica recipiat.*

E

DECRETA HVBERTI CANTVAR. ARCH.

I. Vt verba diuini officii diſtincte proferantur.

CVM in diuinis officiis non ſine periculo corporum & animarum erretur, ſalubri prouiſione conſilii proſpeximus, vt a quolibet ſacerdote celebrante, verba Canonis rotunde dicantur, & diſtincte, nec ex feſtinatione retracta, nec ex diuturnitate nimis protracta. Non eſt enim ibi diu immo-

A randum propter inſurgentes cogitationes *, quæ, vt muſcæ morientes, perdunt ſuauitatem vnguenti. Similiter & omnes horæ & omnia officia aperte & diſtincte dicantur. ita quod ex feſtinatione nimia non præcidantur, vel ſyncopentur. Quod ſi obſeruatum non fuerit, ſacerdotes hoc non obſeruantes poſt trinam admonitionem vſque ad condignam ſatisfactionem ſuſpendantur. Saluo in omnibus ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ honore & priuilegio.

ANNO CHRISTI 1200.

** quia muſcæ.

B

II. Quod non liceat presbytero bis in die celebrare.

Non liceat presbytero bis in die celebrare, niſi neceſſitate vrgente: & tunc idem cum in die bis celebrat, poſt primam celebrationem & ſanguinis ſumptionem nil infundatur calici. Sane poſt primam celebrationem diligentiſſime abſorbeantur ſtillulæ de calice, & digiti ſugantur, vel lingua lambantur, & lauentur, reſeruata lotura in vaſe mundo ad id ſpecialiter deputato; quæ lotura ſumatur C poſt ſecundam celebrationem. Hæc ita ſe habeant, niſi in prima celebratione adſit diaconus, vel alius miniſter honeſtus, qui loturam ſumere poſſit. His adiicimus, vt reponatur euchariſtia in pixide munda & honeſta, & in pixide munda & honeſta deferatur ad ægrum linteo mundo ſuperpoſito, & lucerna præcedente ac cruce, niſi æger valde remotus fuerit. Renouetur quoque hoſtia ipſa ſingulis dominicis diebus, habeaturque certitudo circa ipſam euchariſtiam, ita quod non ſumat non conſecratam pro conſecrata. His adiiciendum decreuimus, vt ſecreto non detur D communio euchariſtiæ impetenti, ſed publice & inſtanter petenti danda eſt, niſi publicum ſit eius delictum. Saluo in omnibus, &c.

III. De baptiſmate vel confirmatione, ſi dubitetur.

De baptiſmate vel confirmatione ſi dubitetur, ſacrorum canonum ſtatuta ſequentes, ſtatuimus vt conferatur, quia non dicitur iteratum quod non ſcitur fuiſſe collatum. Ideoque baptizentur expoſiti, de quorum baptiſmo dubitatur; ſiue inueniantur cum E ſale, ſiue ſine ſale. Adiicimus etiam, vt nullus teneatur ad confirmationem a patre vel matre, vel vitrico, vel nouerca. Et vt non liceat diaconibus baptizare, vel pœnitentias dare, niſi duplici neceſſitate, videlicet, quia ſacerdos non poteſt, vel abſens, vel ſtulte non vult, & mors imminet puero, vel ægro. Si vero in neceſſitate puer baptizetur a laico, quod fieri poteſt a patre vel a matre abſque matrimonii præiudicio, ſequentia immerſionem, non præcedentia, per ſacerdotem expleantur. Saluo in omnibus, &c.

IV.

ANNO CHRISTI 1200.

IV. De Pœnitentia.

Cum pœnitentiæ, quæ eſt ſecunda tabula poſt naufragium, tanto maior adhibenda ſit circumſpectio, quanto magis eſt neceſſaria poſt lapſum reparatio: nos ſacrorum canonum ſtatuta ſequentes, præcipimus vt ſacerdotes in pœnitentia diligenter attendant circumſtantias, quantitatem* ſcilicet perſonæ, & quantitatem delicti; tempus, locum, cauſam, moram in peccato factam, deuotionem animi pœnitentis; & vt pœnitentia talis iniungatur vxori, vnde non reddatur marito ſuo ſuſpecta de aliquo occulto & enormi peccato: idem de marito conſeruetur. Nullus etiam ſacerdos poſt lapſum, antequam confiteatur, ad altare præſumat accedere celebraturus. Id adiicimus ad ſacerdotum cupiditatem reſecandam, vt Miſſæ non iniungantur in pœnitentia his qui non fuerint ſacerdotes. Saluo in omnibus, &c.

* Corr. qualitatem.

V. Quomodo archiepiſcopus, epiſcopus, & eorum officiales, debeant hoſpitari cum ſubiectis.

Cum inter ea quæ ſtatuta ſunt a modernis patribus Lateranenſe concilium celeberrimum ſit, & omni modo conſeruatione digniſſimum: nos ipſius inſtituta humiliter ac deuote ſequentes, decernimus, vt archiepiſcopus parochias viſitans, quadrageſimum vel quinquageſimum euectionis numerum; epiſcopus, viceſimum vel triceſimum, nequaquam excedant: archidiaconus vero, quinque aut ſeptem: decani conſtituti ſub epiſcopis, duobus equis contenti exiſtant. Nec cum canibus venatoriis aut auibus proficiſcantur: ſed ita procedant, vt non quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti quærere videantur. Prohibemus etiam, ne ſubditos ſuos talliis & exactionibus epiſcopi grauare præſumant. Suſtinemus autem pro multis neceſſitatibus, quæ aliquotiens ſuperueniunt, vt, ſi manifeſta & rationabilis cauſa extiterit, cum caritate modicum ab eis valeant auxilium poſtulare. Cum enim dicit Apoſtolus: *Non debent filii theſaurizare parentibus, ſed parētes filiis:* multo longe a paterna pietate videtur, ſi præpoſiti ſubditis ſuis graues exiſtant, quos in cunctis neceſſitatibus paſtoris more debent fouere. Archidiaconi aut ſui decani nullas exactiones vel tallias in preſbyteros ſeu clericos exercere præſumant. Sane, quod de ſupradicto numero euectionis ſecundum tolerantiam dictum eſt: in illis locis poterit obſeruari, in quibus ampliores ſunt reditus, & eccleſiaſticæ facultates. In pauperibus autem locis tantam volumus teneri menſuram, vt ex acceſſu maiorum minores non debeant grauari: ne ſub tali indulgentia illi qui paucioribus equis vti ſolebant hactenus, plurimam ſibi credant poteſtatem indultam. Spectat autem ad viſitationis officium, ea in primis quæ ad ſalutem animarum pertinent, cum omni diligentia procurare, & vt vnaquæque eccleſia habeat calicem argenteum, & veſtimenta ſacerdotalia ſufficientia & honeſta, & libros neceſſarios, & vtenſilia, & cætera, quæ ſpectant ad cultum & reuerentiam ſacramenti. Sane ad præcidendum tam auaritiæ quam negligentiæ vitium, autoritate Toletani concilii ſubnixi, præcipimus: vt viſitator, ab eccleſia, in qua viſitationis officium debito modo non exercet, procurationem aut procurationis redemptionem exigere non præſumat. Saluo, &c.

Concil. Lateran. ſub Alexand. III. cap. 4. fere ad verbum.

2. Cor. 12.

VI. Ne quis ordinetur ſine certo titulo.

Illud etiam iuxta tenorem Lateranenſis concilii firmiter obſeruari præcipimus, vt ſi epiſcopus aliquem ſine titulo certo in diaconum vel presbyterum ordinauerit, tamdiu ei ſubminiſtret, donec ei in aliqua eccleſia conuenientia ſtipendia militiæ clericali aſſignet: niſi forte talis, qui ordinatur, extiterit, qui de ſua vel paterna hereditate ſubſidia vitæ poſſit habere. Idem in ſubdiaconi ordinatione ſtatuimus: adiungentes, vt ſi archidiaconus citra ſpeciale mandatum epiſcopi ſui aliquem prędictorum ordinationi præſentauerit, & is ad eius præſentationem ordinatus fuerit, prædictæ pœnæ ſubiaceat. Saluo in omnibus, &c.

Idem Lateran. cap. 5.

VII. Quod non liceat excommunicationis ſententiam proferre, niſi canonica commonitio præcedat.

Rurſus Lateranenſis concilii ſtatuta ſequentes, præcipimus: vt nec prælati, niſi canonica commonitione præmiſſa, ſuſpenſionis vel excommunicationis ſententiam proferant in ſubiectos, niſi forte talis ſit culpa, quæ in ipſo genere ſuo excommunicationis pœnam inducat: nec ſubiecti contra diſciplinam eccleſiaſticam ante ingreſſum cauſæ in vocem appellationis prorumpant. Si vero quiſquam pro ſua neceſſitate crediderit appellandum: competens ei ad proſequendam appellationem terminus præfigatur, infra quem ſi proſequi forte neglexerit, libere tunc epiſcopus autoritate ſua vtatur. Si autem in quocumque negotio aliquis appellauerit, & eo qui appellatus fuerit veniente, qui appellauerit, venire neglexerit: ſi proprium quid habuerit, competentem illi recompenſationem faciat expenſarum; vt hoc ſaltem timore perterritus, in grauamen alterius non facile quis appellet. Præcipue vero in locis religioſis hoc volumus obſeruari; ne monachi ſiue quicumque religioſi, cum pro aliquo exceſſu fuerint corrigendi, contra regularem prælati ſui & capituli diſciplinam,

Idem cap. 6.

ANNO CHRISTI 1200.

nam, appellare præſumant, ſed humiliter ac deuote ſuſcipiant quod pro ſalute ſua eis fuerit iniũctum. Ad reprimendam etiam multorum malitiam his duximus annectendum, vt ſingulis annis in genere ſolenniter excommunicẽtur ſortiarii, periuri ſupra ſacramenta, incendiarii, fures, atrociores raptores. Ita vt qui ſcienter in diſpendium cuiuſlibet peierauerint, non abſoluantur, nec eis pœnitentia ab aliquo iniungatur, niſi ab epiſcopo diœceſano, vel eius autoritate, præterquam in articulo mortis: & tunc eis iniungatur, quod ex quo conualuerint, epiſcopum adeant, ab eo vel eius autoritate pœnitentiam ſuſcepturi. Saluo in omnibus, &c.

VIII. Nihil exigendum pro Sacramentis adminiſtrandis.

Ibid. c. 7. Sicut in Lateranenſi concilio ſalubriter a ſanctis patribus eſt prouiſum, inhibemus, ne a perſonis eccleſiaſticis deducendis ad ſedẽ, vel ſacerdotibus, vel aliis clericis inſtituẽdis, aut ſepeliendis mortuis, aut benedicendis nubentibus, ſeu pro chriſmate, ſeu quibuslibet aliis ſacramentis, aliquid exigatur. Si quis autem contra hoc venire præſumpſerit, portionem cum Giezi ſe nouerit habiturum, cuius factum exactione turpi muneris imitatur. His adiicimus, ne pro licentia celebrandi diuina, a ſacerdotibus, vel docendi, a magiſtris, aliquid exigatur, & ſi ſolutum fuerit, repetatur. De eiuſdem etiam autoritate concilij prohibemus, ne noui cẽſus ab epiſcopis, vel abbatibus, aliiſve, imponantur eccleſiis, nec veteres augeantur, nec partem redituũ ſuis vſibus applicare præſumant: ſed libertatem, quam maiores ſibi conſeruari deſiderãt, minoribus quoque ſuis bona voluntate conſeruent. Si quis autem aliter egerit, irritum quod fecerit habeatur. Nulla inſuper eccleſiaſtica miniſteria, ſeu etiam beneficia, vel eccleſiæ alicui tribuantur, vel promittantur, antequã vacent: ne deſiderare quis proximi ſui mortem videatur, in cuius locum vel beneficium ſe credit ſucceſſurum. Cum enim & in ipſis locis gentilium, legibus inueniatur prohibitum: turpe nimis eſt, & diuini plenum animaduerſione iudicii, ſi in eccleſia Dei futuræ ſucceſſionis expectatio locum habeat, quam & condemnare ipſi gentiles homines curauerunt. Saluo in omnibus, &c.

IX. Ne decima minuatur occaſione mercedis ſeruientium vel meſſorum.

Cum Deo & ſacerdotibus Dei decimas dandas Abraham factis, & Iacob promiſſis inſinuent, & autoritas veteris & noui teſtamenti, nec non & ſanctorum patrum ſtatuta, declarent decimas de omnibus, quæ per annum renouantur, præſtandas: id inuiolabiliter decernimus obſeruandum, ita quod, occaſione mercedis ſeruientium vel meſſorum, decima pars non minuatur, ſed potius integrum perſoluatur. Habeant etiam presbyteri

poteſtatem ante autumnum excõmunicandi omnes fraudatores decimarum ſuarum, & eoſdem ſecundum formam eccleſiaſticam abſoluendi. Huic adiicimus ſanctioni, vt de terris nouiter excultis non alias dentur decimæ, quam eccleſiis parochialibus, infra quarum limites terræ illæ, de quibus decimæ proueniunt, excoluntur. Detentores vero decimarum, iuxta Rotomagenſis concilii conſtitutum, ſi ſemel, ſecundo, & tertio commoniti, exceſſum ſuum non emendauerint, vſque ad ſatisfactionem condignam anathematis vinculo feriantur. Saluo in omnibus, &c.

X. Ne clerici in ſacris ordinibus conſtituti focarias habeant.

Statuimus vt in eccleſia, cuius reditus annuus quantitatem trium marcarum non excedit, nullus inſtituatur, niſi qui in propria perſona ibidem voluerit deſeruire. Statuta etiam Lateranenſis concilii reuerenter amplectentes, decernimus vt clerici in ſacris ordinibus conſtituti, ſi mulierculas in domibus ſuis ſub incontinentiæ voto *tenuerint: aut abiiciant eas, & continenter viuant, aut ab officio & beneficio eccleſiaſtico fiant alieni. His etiam annectimus, vt clerici non interſint tabernis & publicis potationibus. Hinc etenim accidunt contentiones & rixæ, adeo quod laïci quandoque clericos verberantes incidãt in canonem. Qui cum ad papam mittantur, non eſt æquum quod clerici, qui culpa ſua quodãmodo tamen dedere delictum, maneant impuniti. Clerici etiam omnes habitum habeant clericalem, & tonſuram canonicam. Archidiaconi autem, & alii in dignitatibus conſtituti, & presbyteri, cappis manicatis vtantur. Saluo in omnibus, &c.

Ibid. c. 11. * al. nota

XI. Quales perſonæ debeant contrahere matrimonium.

Vir non contrahat cum aliqua conſanguinea olim vxoris ſuæ: ſimiliter nec vxor cum aliquo conſanguineo quondam viri ſui. Et ſuſceptus in baptiſmo non contrahat cum filia baptizantis, vel ſuſcipientis, ante vel poſt genita. Nec contrahatur aliquod matrimonium ſine trina denuntiatione publica in eccleſia, neque ſi fuerint perſonæ incognitæ. Sed nec copulentur aliquæ perſonæ matrimonio, niſi publice in facie eccleſiæ, & præſente ſacerdote: & ſi ſecus factum fuerit, non admittantur alicubi in eccleſia, niſi ſpeciali autoritate epiſcopi. Nulli etiam coniugatorum liceat, iter remotum peregrinationis arripere, niſi mutuo conſenſu publicato. Saluo in omnibus, &c.

XII. Diffamatis publica fama indicatur purgatio.

Diffamati fama publica, vel veriſimilibus indiciis ſuper crimine, de quo vinci non poſſunt, commoneantur ſemel, ſecundo, & tertio, vt confiteantur, & ſatisfaciant: ſi ve-

ANNO CHRISTI 1200.

to incorrecti in negatione perſtiterint, indicatur eis purgatio, & non occaſione pecuniæ captandæ differatur de die in diem, ſed ſtatim primo die, ſi parata fuerit, ſuſcipiatur, & canonicum numerum non excedat. Saluo, &c.

XIII. Vt leproſi cœmeterium & propriam habeant capellam.

Affectu pietatis inducti, concilii Lateranenſis etiam inſtitutione ſuffulti, decernimus vt vbicumque tot leproſi ſimul fuerint congregati, qui eccleſiam cum cœmeterio ſibi conſtruere & proprio valeant gaudere presbytero, ſine contradictione aliqua habere permittantur. Caueant tamen vt iniurioſi veteribus eccleſiis non exiſtant. Quod enim eis pro pietate conceditur, ad aliorum iniuriam nolumus redundare. Statuimus etiam, vt de ortis nutrimentis animalium ſuorum decimas tribuere non cogantur. Saluo in omnibus, &c.

XIV. Ne aliquis, ſine epiſcopali autoritate, eccleſiaſtica beneficia de manu laïca recipiat.

Ibid. c. 9.

Lateranenſis concilii tenore perpenſo decernimus, ne fratres templi, vel hoſpitalis, ſiue quicumque alii religioſi, eccleſias, vel decimas, vel alia beneficia eccleſiaſtica ſine epiſcopali autoritate de manu laïca recipiant: dimiſſis etiam, quas contra tenorem iſtum moderno tempore receperunt. Excommunicatos, & nominatim interdictos, tamquam ab omnibus aliis, iuxta ſententiam epiſcoporum, ſtatuimus euitandos. In eccleſiis ſuis, quæ ad eos pleno iure non pertinent, inſtituendos presbyteros epiſcopis præſentent: vt eis quidem de plebis cura reſpondeant, ipſis vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Inſtitutos autem inconſultis epiſcopis non audeant remouere. Si vero templatij ſiue hoſpitalarii ad eccleſiam interdictam venerint, non niſi ſemel in anno ad eccleſiaſticum admittantur officium, nec tunc ibi corpora ſepelient defunctorum interdictorum. De fraternitatibus autem hæc conſtituimus: vt, ſi non ſe prædictis fratribus omnino reddiderint, ſed in proprietatibus ſuis duxerint remanendum, propter hoc ab epiſcoporum ſententia nullatenus eximantur; ſed poteſtatem ſuam, ſicut in alios parochianos ſuos exerceant, cum de exceſſibus ſuis fuerint corrigendi. Quod autem de prædictis fratribus dictum eſt, ab aliis quoque religioſis, qui præſumptione ſua epiſcoporum iura præripiunt, & contra canonicas eorum ſententias & tenorem priuilegiorum ſuorum venire præſumunt, præcipimus obſeruari. Si autem contra hoc ſtatutum venerint: & eccleſiæ, in quibus iſta præſumpſerint, ſubiiciantur interdicto, & quod egerint, eiuſdem auctoritate cõcilii irritum habeatur & vacuum.

ANNO CHRISTI 1200. Ibid. c. 10.

Monachi etiam ſub precio non recipiantur in monaſterio, nec peculium habere permittantur, nec ſinguli per villas & oppida, ſiue quaſcumque parochiales ponantur eccleſias: ſed in maiore conuentu, aut cum aliquibus fratribus maneant, nec ſoli inter ſæculares homines, ſpiritualium hoſtium * afflictum expectent, Salomone dicente: *Væ ſoli, quia, ſi ceciderit, non habebit ſubleuantem.* Si quis autem exactus pro ſua receptione aliquid dederit, ad canonicos ordines non accedat: is autem qui acceperit, officii ſui priuatione mulctetur. Si vero peculium habuerit, niſi ei ab abbate fuerit pro iniuncta adminiſtratione permiſſum, a communione remoueatur altaris: & qui in extremis cum peculio inuentus fuerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres recipiat ſepulturam: quod etiam de diuerſis religioſis præcipimus obſeruari. Abbas autem, & qui diligenter iſta non curauerit, officii ſui iacturam ſe nouerit incurſurum. Prioratus quoque, ſeu obedientiæ, precii datione nulli tradantur: alioquin & dantes & accipientes a miniſterio fiant eccleſiaſtico alieni. Priores vero, cum in conuentualibus eccleſiis fuerint conſtituti, niſi pro manifeſta cauſa & rationabili non mutentur: videlicet ſi dilapidatores fuerint, ſi incontinenter vixerint, aut tale aliquid egerint, pro quo amouendi merito videantur: aut ſi etiã pro maioris neceſſitate officii fuerint transferendi. Et illud præterea dignum adiectione videtur, ne monachi, aut canonici nigri, vel moniales nigræ, cappis coloratis vtantur, ſed tantum nigris: nec vtantur coopertoriis, niſi nigris vel albis, cum pellibus agninis, vel catinis, vel vulpinis. Monachi etiam aut alii religioſi pileis non vtantur: nec obtentu peregrinationis clauſtrum egrediantur. Decernimus etiam, vt in qualibet eccleſia monachorum, vel quorumlibet religioſorum, ſuis vſibus canonice appropriata, vicarius inſtituatur prouiſione epiſcopi, honeſtam & ſufficientem ſuſtentationem de bonis eccleſiæ percepturus.

* conflictũ

Eccleſ. 4.

** CONCILIVM NIGELLENSE,

ANNO CHRISTI 1200.

AB OCTAVIANO, SEDIS APOSTOLICÆ LEGATO, celebratum menſe Septembri, pridie natiuitatis B. Mariæ, anno Dom. MCC. in quo interdictum Galliæ ſolutum, indictumque concilium Sueſſionenſe, vbi de regio matrimonio iudicaretur.

INterdicti ſententia, quam in Galliæ regnum tulerat Petrus Capuanus in concilio Vienneuſi ſub finem anni MCXCIX. vim obtinere cœperat vigeſimo poſt Chriſti natiuitatem die, hoc eſt, medio Iannauario anni MCC. Iam octauum menſem lugebat Gallia ſacrorum omnium expers: cum venit ſub initium Septembris Octauianus Oſtienſis & Velletrenſis epiſcopus, cardinalis, ſedis apoſtolicæ legatus: Galliamque religione triſtiſſima exoluit. De quo ſic Rogerius Houedenus. Eodem, *inquit*, anno MCC. Octauianus Oſtienſis epiſcopus, cardinalis, & apoſtolicæ ſedis legatus, venit in Franciã miſſus a latere domini Innocentii papæ ad cognoſcendũ de diuortio facto inter

Philippum

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1200.

Philippum regem Franciæ, & Botildam reginam **A** ſponſam ſuam,& vt ipſe in primis ante ingreſſum litis compelleret prædictum regem Franciæ dimittere adulteram ſuam Theutonicam, & reſumere ſponſam ſuam Botildam, & modo debito tractare. Factum eſt autem in vigilia natiuitatis B. Dei genitricis ſemperque virginis Mariæ, prædicto cardinali & archiepiſcopis,& epiſcopis, & clero Franciæ conuenientibus apud S. Leodegarium in Niuele: Philippus rex Franciæ,& Botilda regina, & adultera eius Theutonica,conuenerunt illuc: & rex Franciæ admonitione præfati cardinalis,&conſilio ſuorum,dimiſit adulteram ſuam, & Botildam ſponſam ſuam recepit. Et ſtatim conqueſtus eſt de ea cardinalis, dicens, quod **B** ipſe eam de iure habere ſibi in coniugem non debet, quia multum erant affines in conſanguinitate,& hoc probare modis omnibus præſto erat, & ideo petebat diuortium inter eos fieri. Statuit ergo eis prædictus cardinalis ſpatium ſex menſium, & ſex hebdomadarum,& ſex dierum, & ſex horarum, a vigilia illa natiuitatis B. Mariæ ad deliberandum ſuper hoc, & locum placitandi ſtatuit eis apud [a] Seſſuns,electione reginæ Botildæ. Eodem die,ſcilicet in vigilia natiuitatis S. Mariæ, poſtquam rex Franciæ adulteram ſuam dimiſerat,& Botildam ſponſam ſuam receperat: ſtatim relaxata eſt ſententia interdicti eccleſiarum de regno Franciæ,& pulſatis campanis facta eſt lætitia magna in clero & populo,quia interdictum illud iam durauerat pluſquam per triginta hebdomadas, & corpora **C** defunctorum ſepulta erant extra villam per vicos & plateas.

[a] Soiſſons.

Quibus autem conditionibus ſublatum ſit interdictum, diſtinctius explicant geſta Innocentii III. his verbis. Octauianum Oſtienſem Epiſcopũ legatum in Franciã deſtinauit,talem ei formam præfigens,vt ante omnia ſatisfactionem plenariam de damnis & iniuriis clericis irrogatis faceret exhiberi. Ita quod ii qui propter obedientiã & reuerentiã apoſtolicæ ſedis graues perpeſſi fuerant contumelias, & iacturas, per apoſtolicam ſedem ſibi ſentirent & gauderent congrue ſatisfactum. Deinde ſuperinductam præciperet a regis conſortio tam localiter, quam carnaliter remoueri; vt nonſolum a regis amplexibus,verum etiam a regni **D** finibus faceret illam excludi,& præfatam reginam ab ipſo rege ſolenniter recipi,& regaliter pertractari; recepta publice iuratoria cautione,quod eam ſine iudicio eccleſiæ non dimitteret: & ſic relaxaret ſententiam interdicti, reſeruata ſibi correctione illorum, qui ab initio non ſeruauerant interdictum. Et ſi, poſt frequentes & diligentes admonitiones & exhortationes,idem rex præfatam reginam ſicut legitimam habere nollet vxorem, ſed mallet matrimonium accuſare: præcepit legato,vt pro termino peremptorio ad inchoandam cauſam ſpatium ſex menſium aſſignaret. Infra quod,ſi præfata vellet, commoneretur rex Danorum germanus ipſius, vt ad defenſionem eiuſdem viros prudentes cum aduocatis, & teſtibus, & aliis quibuſlibet neceſſariis,ſub apoſtolica, & regia ſecuritate **E** dirigeret, competenti loco de libera voluntate partium aſſignato. *Quod ab Octauiano fuiſſe ſeruatum, eadem acta deinde teſtantur.*

ANNO CHRISTI 1200.

G. C. Legati aduentum in Galliam memorat Rigordus ad annum MCCI. Non quod eo anno venerit,certum enim eſt ab eo ſublatum interdictum initio Septembris, octauo poſtquam promulgatum fuerat menſe: ac proinde anno M C C. vt ex iis quæ ante dicta ſunt conſtat. Sed cum narrandas haberet Rigordus res concilii Sueſſionenſis anno M C C I. ab Octauiano celebrati: ex occaſione aduentum legati, & quædam quæ concilium anteceſſerant refert, licet ad annum præcedentem pertineant.

ANNO CHRISTI 1201.

** CONCILIVM SVESSIONENSE,

MENSE MARTIO ANN. DOM. MCCI. ab Octauiano & Ioanne legatis apoſtolicis celebratum, de matrimonio Philippi Auguſti cum Ingeburge.

ELapſo ſex menſium ſpatio quod a legato aſſignatum ſuperiore concilio vidimus, Sueſſionenſe concilium habitum eſt. De quo ſic Rigordus. Conuocatum eſt concilium Sueſſionis ab Octauiano, & Ioanne de S. Paulo presbytero cardinali, apoſtolicæ ſedis legatis. Cui interfuit Philippus rex cum archiepiſcopis,epiſcopis,& totius regni principibus,menſe Aprili, vbi tractatum fuit per xv. dies de matrimonio Ingeburgis reginæ confirmando,vel ſeparando. Poſt varias & multas diſputationes juriſperitorum, rex longa mora tædio affectus,relictis ibi cardinalibus & epiſcopis,cum Ingeburge vxore ſua ſummo mane ipſis inſalutatis receſſit: mandans illis per nuntios ſuos,quod vxorem ſuam ſecum ducebat ſicut ſuam, nec ſeparari tunc ab ea volebat. Quo audito ſolutum eſt concilium, ſtupefactis cardinalibus & epiſcopis,qui ad diuortium faciendum conuenerant. Et tunc Ioannes de S. Paulo cum nimia erubeſcẽtia penitus receſſit. Octauianus autem in Francia remanſit. Et ſic Philippus hac vice manus Romanorum euaſit. *Eadem fere, ſed minus copioſe narrantur in geſtis Innocentii.*

Rogerius vero multo amplius & explicatius. Cũ enim Rigordus, & Innocentii geſta, conciliũ ab Octauiano & Ioanne legatis habitum dicant, perinde quaſi vterque ſemper adfuiſſet: ipſe docet Octauianum initio ſolum interfuiſſe ante Ioannis aduentum. Eodem, *inquit*, anno MCCI. in medio quadrageſimæ,menſe Martio, Philippus rex Franciæ, & Botilda regina vxor eius, conuenerunt cum partibus ſuis apud Seſſuns coram Octauiano Oſtienſi epiſcopo, a domino papa Innocentio, iudice delegato. Ex parte autem prædictæ reginæ interfuerunt ibi epiſcopi,& alii honeſti viri, & diſcreti, miſſi a Cnut rege Dacorum [a] fratre prædictæ reginæ: & ante ingreſſum litis petierunt a rege Franciæ ſecuritatem libere reſpondendi, & allegandi, & a terra ſua recedendi. Et his conceſſis, rex Franciæ conſtanter petebat diuortium fieri inter ipſum,& Botildam ſponſam ſuam, dicendo, quod ita affines erant in conſanguinitatis linea,quod eam de iure non deberet cognoſcere. Ad hoc reſponderunt nuncii regis Dacorum: Nos cognouimus,audiuimus,& vidimus, quod cum venerabiles viri nuncii veſtri,quos excellentia veſtra miſit ad dominum noſtrum Cnut regem Dacorum, pro matrimonio contrahendo inter vos,& Botildam ſororem ſuam, eſſent in præſentia illius,& proponerent,quod deſiderio deſideraſtis ducere vobis in vxorem Botildam regiæ ſtirpis egregiam puellam, ſororem ſuam, & eam conſtanter petiſſent vobis tranſmitti: dominus noſter Cnut rex Dacorum, hoſtium ſuorum magnificus triumphator, cui nemo impune reſiſtit,communicato magnatum regni ſui conſilio,dignum iudicauit petitionem veſtram exaudiri. Iurauerunt ergo prædicti nuncii veſtri in animam veſtram, iuraueruntque in animas ſuas, quod vos præfatam Botildam,ſtatim ex quo ipſa fines regni veſtri intraret, eam vobis deſponſari, & in reginam coronari faceretis, & eam ſicut reginam & ſponſam veſtram honorifice tractaretis,quandiu vos duo vixeritis. Et ſuper hoc miſiſtis domino noſtro regi Dacorum chartam veſtram, quam hic præ manibus habemus: habemus etiam chartas magnatum veſtrorum qui hoc idem iurauerunt. Et quia vos ſecus,quam magnates veſtri iurauerunt, præfatam Botildam reginam

[a] Corr. Dacorum.

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EMANUELE ROMA

ANNO CHRISTI 1201.

ſponſam veſtram tractaſtis: nos appellamus eos de A
periurio, & fide læſa coram domino papa: appellamus etiam ad dominum papam a iudice iſto domino Octauiano Oſtienſi epiſcopo, qui nobis ſuſpectus eſt, vt pote qui conſanguineus veſter eſt, vt dicit, & cauſam veſtram nimio fauore proſequitur. Similiter & ipſa Botilda regina appellauit pro ſe ipſa a iudice illo ad dominum papam. Octauianus igitur Oſtienſis epiſcopus, apoſtolicæ ſedis legatus, audiens quod appellatum eſſet ab eo ad ſummum Pontificem, dixit ad nuncios regis Dacorum: Expectate donec collega meus, quem aſſociauit mihi dominus papa, veniat, qui in proximo venturus eſt, & quod ab eo iudicatum fuerit, recipite. Illi autem abierunt, dicentes, appellauimus. Poſt tridoum venit ille alius legatus, de cuius ſanctitate & iuſtitia dominus papa plenam habebat fiduciam: & ſedens pro tribunali, nullam inuenit cauſam, quare diuortium fieret inter Philippum re- B
gem Francorum, & Botildam reginam ſponſam ſuam. Et cum ille ſuper hoc vellet dare diffinitiuam ſententiam contra regem Franciæ: rex Franciæ inde præmunitus, ante ſententiæ pronunciationem abiit, & duxit ſecum Botildam reginam vxorem ſuam, & poſuit eam in arctiori cuſtodia.

Explicatius etiam nonnulla Monachus Aquicinctinus, dum & quandiu Octauianus ſolus præfuerit, & quando venerit Ioannes, & alia quædam docet ab aliis prætermiſſa. Mediante, *inquit*, menſe Martio, Octauianus cardinalis, archiepiſcopi, & epiſcopi, cum Philippo rege Francorum, in vrbe Sueſſionica, cum innumera cleri & populi multitudine conueniunt: vt de regis & reginæ diuortio, certum & iuſtum, iuxta Innocentii papæ præceptum, agitarent iudicium. Sed C
quia Ioannes cardinalis S. Pauli monachus noſtri ordinis, nondum aduenerat, cui hæc cauſa principaliter ab Apoſtolico commiſſa fuerat, colloquium prolatatur vſque ad aduentum eius. Qui adueniens, menſe Maio, cum magno, in prædicta Sueſſionenſi vrbe, a rege, archiepiſcopis, & epiſcopis, in eccleſia ſanctorum martyrum Geruaſii & Protaſii, excipitur gaudio: cui oblata ſunt munera a rege, ſed ille iuſtus manus ſuas excuſſit ab eius munere. Ad colloquium conueniunt: rex vallatus & armatus multitudine aduocatorum, qui cauſam ſuam pro ſuo velle perorarent, acceſſit: regina vero ſola, proh dolor! nullum præter Deum habens aduocatum venit. Cumque in tanta multitudine nullus eſſet, qui pro ea, metu regis, liti- D
garet: quidam ignotus pauper clericus, ſurgens e medio, cum licentia regis & cardinalium, cauſam reginæ ita litteratiſſime dilucidauit, vt ipſi regi & cardinalibus, omnibuſque epiſcopis fieret admirationi. Qui poſt, nec ante, in eadem ciuitate, a nullo dicitur viſus fuiſſe. Rex vero non exſpectato, ſecundum decreta ſanctorum patrum, eccleſiaſtico iudicio, receſſit a colloquio. Cardinales etiam & epiſcopi reuerſi ſunt ad propria, cauſſa nondum terminata.

G. C. Aprili habitum narrat hoc concilium Rigordus: Rogerius vero & Monachus Aquicinctinus, Martio. melius, ſi concilii ſpectes initia: indictum enim eſt poſt ſex menſes quam habitum eſt Nigellenſe, quod initio Septemb. celebratũ eſt. Deinde quadrageſimæ tempore habitum ait Rogerius. E
At hoc anno ad Aprilem vſque quadrageſima non peruenit, cũ paſcha inciderit in diem Martii xxv. Quod de ignoto clerico narrat Aquicinctinus, conſentit cum geſtis Innocentii in quibus ſic habetur: *Et licet rex plures & maiores aduocatos haberet, non tamen defuit, qui propter Deum verbum faceret intrepidus pro regina.* Neque contra pugnat Rogerius, dum ait adfuiſſe epiſcopos, alioſque, miſſos a Canuto Danorum rege, qui reginæ cauſam tuerentur. Illi enim diſceſſerant ante Ioannis aduentum, coram quo ignotum illum clericum reginæ cauſam egiſſe refert Aquicinctinus.

*** CONCILIVM PARISIENSE.

ANNO CHRISTI 1201.

IN QVO EVRAVDVS HÆRETICVS CONDEMNATVR.

ANNO Domini MCCI. *inquit Robertus S. Mariani monachus*, Euraudus miles, quem Henricus Niuernenſis comes, terræ ſuæ præfecerat, vir in rebus ſæculi verſutus admodum, oppreſſorque minorum, hæreſis illius, quam Bulgarorum vocant, coram legato arguitur, & dies ei præfigitur de obiecta hæreſi publice ſe purgandi. Legatus Pariſius concilium conuocat, in quo aſſidentibus cum legato archiepiſcopis & epiſcopis regni, Pariſienſibuſque magiſtris, Euraudus ſtatuitur: & multis contra eum teſtimoniis teſtibuſque productis, maximeque Hugone Autiſſiodorenſi præſule vrgentius inſiſtente, hæreticus eſſe conuincitur, & expleta iudicii diffinitione puniendus traditur poteſtati. Attamen vt diſpenſationis ſuæ redderet rationem, redditur interim comiti Niuernenſi. Dehinc Niuernis adducitur, & in conſpectu omnium quibus ob illata grauamina exoſum ſe fecerat, flammis exuritur. *Eiuſdem Pariſienſis concilii, & in eo condemnati militis, mentionem facit Petrus Vallis-cernenſis, hiſtoria Albigenſium, cap. 3.*

*** CONCILIVM PERTHVSANVM.

ANNO CHRISTI 1201.

IN SCOTIA PRO ECCLESIASTICORVM moribus reformandis.

ANNO Domini MCCI. *Thomas Dempſterus lib. XVI. hiſtor. Scot. ad hunc annum.* Ioannes, *inquit*, S. R. E. cardinalis S. Stephani de monte Cœlio, legatus a latere per Scotiam & Hiberniam, indicto Perthum concilio dierum quatuor, mores eccleſiaſticorum reformauit. Tum in Hiberniam ex officio legationis conceſſit. *Hæc Dempſterus, qui addit Radulfum abbatem ordinis Ciſtercienſis, ac deinde Dunenſem epiſcopum, ſcripſiſſe acta concilii Perthuſani.*

*** CONCILIVM IN SCOTIA CELEBRATVM,

ANNO CHRISTI 1201.

De initio celebritatis dominicæ habitum anno Domini MCCI.

Cauſam concilii hac de re in Scotia celebrati dediſſe videntur ea quæ de dominici diei obſeruatione deſcribit Rogerus anno 1201. his verbis: Eodem anno Euſtachius abbas de Flay rediit in Angliam, & prædicans in ea verbum Domini de ciuitate in ciuitatem, & de loco in locum, prohibuit ne quis forum rerum venalium in diebus dominicis exerceret. Dicebat enim, quod hoc mandatum ſubſcriptum de obſeruatione diei dominicæ venit de cælo.

De obſeruatione diei dominicæ.

MAndatum ſanctum dominicæ diei, quod de cælo venit in Ieruſalem, & inuentum eſt ſu- E
per altare ſancti Simeonis, quod eſt in Golgotha, vbi Chriſtus crucifixus eſt pro peccatis mundi, & mandauit Dominus hanc epiſtolam, quæ apprehenſa eſt ſuper altare ſancti Simeonis; quam per tres dies & tres noctes homines aſpicientes corruerunt in terram, rogantes Dei miſericordiam: & poſt horam tertiam erexit ſe patriarcha, & Akarias archiepiſcopus, & expanderunt infulam, & ſanctam acceperunt epiſtolam Dei. Quam cum accepiſſent, inuenerunt superſcriptum iſtud: Ego Dominus, qui præcepi vobis vt

ANNO CHRISTI. 1201.

Marc. 4.

»bis vt obſeruaretis diem ſanctum dominicum, & non cuſtodiſtis eum, & de peccatis veſtris non pœnituiſtis, ſicut dixi per euangelium meum: *Cælum & terra trãſibunt, verba autem mea non tranſibunt.* Feci autem prædicare vobis pœnitentiam vitæ, & non credidiſtis, & miſi ſuper vos paganos, qui effuderunt ſanguinem veſtrum in terra, nec tamen credidiſtis: & quia ſanctum diem dominicum non cuſtodiſtis, per paucos dies habuiſtis famem: ſed cito dedi vobis ſaturitatem, & poſtea peius feciſtis. Volo iterum vt nemo ab hora nona ſabbati vſque ad ſolem ſurgentem diei lunæ aliquid operetur, niſi quod bonum ſit. Quod ſi quis fecerit, eum pœnitentia emendet; & ſi huic mandato non obedieritis, Amen dico vobis, & iuro vobis per ſedem meam, & thronum meum, & cherubim, qui cuſtodiunt ſanctam ſedem meam, quia non mandabo vobis aliquid per aliam epiſtolam: ſed aperiam cælos, & pro pluuia pluam ſuper vos lapides, & ligna, & aquam calidam per noctes, vt nemo præcauere poſſit quin deſtruam omnes malos homines. Hoc dico vobis: Morte moriemini propter diem ſanctum dominicum, & alias feſtiuitates ſanctorum meorum, quas non cuſtodiſtis. Mittam vobis beſtias habentes capita leonum, capillos mulierum, caudas camelorum, & ita erunt famelicæ, quod carnes veſtras deuorabunt: & vos deſiderabitis fugere ad ſepulcrum mortuorum, & abſcondere vos propter metum beſtiarum: & tollam lumen ſolis ab oculis veſtris, & mittam ſuper vos tenebras, vt occidatis vos inuicem non videntes, & auferam a vobis faciem meam, & non faciam vobiſcum miſericordiam. Incendam enim corpora veſtra, & corda, & omnium illorum qui non cuſtodiunt diem ſanctum dominicum. Audite vocem meam, ne pereatis in terra propter diem ſanctum dominicum. Recedite a malo, & pœnitentiam agite de malis veſtris. Quod ſi non feceritis, quaſi Sodoma & Gomorrha peribitis. Nunc ſcitote quod ſalui eſtis per orationes ſanctiſſimæ genitricis meæ Mariæ, & ſanctorum angelorum meorum, qui orant pro vobis quotidie. Dedi vobis triticum & vinum abundanter, & inde non obediſtis mihi. Nam viduæ & orphani clamant ad vos quotidie, quibus nullam facitis miſericordiam. Pagani habent miſericordiam, vos autem non habetis. Arbores quæ fructificant ſiccari faciam pro veſtris peccatis: flumina & fontes non dabunt aquam. Dedi vobis legem in monte Sinai, quam non cuſtodiſtis. Dedi per me legem, quam non obſeruaſtis. Pro vobis natus fui in mundo, & feſtiuitatem meam neſciuiſtis. Praui homines diem dominicum reſurrectionis meæ non cuſtodiſtis. Iuro vobis per dextram meam, niſi dominicum diem & feſtiuitates ſanctorum meorum cuſtodieritis, mittam vobis paganas gentes, vt occidant vos. Tollitis tamen res alterius, & de hoc nullam conſiderationem habetis. Propter hoc mittam ſuper vos beſtias peiores, quæ deuorent mulierum veſtrarum mamillas. Maledicam illis qui in die dominica aliquid mali operati fuerint. Maledicam illis qui iniuſte agunt verſus fratres ſuos. Maledicam illis qui male pauperes & orphanos iudicant, quos terra portat. Me autem derelinquitis, & principem huius ſæculi ſequimini. Audite vocem meam, & habebitis miſericordiam bonam. Vos autem non ceſſatis ab operibus malis, nec ab operibus diaboli, quia facitis periuria & adulteria. Ideo circumdabunt vos gentes, & deuorabunt, vt beſtiæ.

Peruenit igitur dominus Euſtachius abbas de Flay Eboracum. & a Gaufrido Eboracenſi archiepiſcopo, & clero, & populo ciuitatis, honorifice ſuſceptus, prædicauit verbum Domini, & de tranſgreſſione dominicæ diei & aliarum feſtiuitatum dedit populo pœnitentiam & abſolutionem ſub tali conditione, quod ipſi de cætero debitam impenderent dominicæ diei & aliis ſanctorum feſtiuitatibus reuerentiam, non faciendo in eis quidquam operis ſeruilis, nec in diebus dominicis exercerent forum rerum venalium, ſed bonis operibus, & orationibus deuote inſiſterent. Hæc ſeruanda conſtituit ab hora nona ſabbati vſque ad ortum ſolis in die lunæ. Populus autem Deo deuotus ad prædicationem illius vouerunt Deo, quod de cætero in diebus dominicis nequicquam emerent, nec venderent, niſi forte cibum & potum prætereuntibus. Vouerunt etiam quod de ſingulis quinque ſolidatis rerum, quaſcumque venderent, darent vnum quadrantem ad lumen eccleſiæ emendum, & ad ſepulturam indigentiũ. Et ad hoc colligendum ſtatuit prædictus abbas, in ſingulis eccleſiis parochialibus fieri truncum concauum ſub cuſtodia duorum vel trium fidelium hominum, vbi populus iactaret prænominatum æs. Statuit etiam præfatus abbas, quod diſcus eleemoſynarius haberetur quotidie in menſa diuitum: in quo partem ciborum ſuorum mitterent ad opus indigentium, qui non præparauerunt ſibi. Prohibuit autem idem abbas, ne quis in eccleſiis vel atriis earum venderet vel emeret quidquam, aut placitaret. His ergo & aliis ſancti huius viri monitis inimicus humani generis inuidens, miſit in cor regis & principum tenebrarum, quod ipſi præceperunt, vt omnes qui prædictas traditiones cuſtodirent, & maxime omnes qui in diebus dominicis forum rerum venalium deiecerant, ad regium examen ſatisfacturi de obſeruantia diei dominicæ ducerentur. Sed Dominus noſter Ieſus Chriſtus, cui obediendum eſt magis quam hominibus, qui natiuitate & reſurrectione ſua, & aduentu ſuo, & miſſione Spiritus ſancti in diſcipulos ſuos ſibi hunc diem, quem dominicum vocamus, illuſtrauit, & celeberrimum dedicauit, virtutis ſuæ miracula ſuſcitauit, & in quoſdam dominicæ diei tranſgreſſores manifeſtauit ſic.

ANNO CHRISTI 1201.

Quodam ſabbato poſt nonam quidam carpentarius in Beuerlaco, contra ſalubria vxoris ſuæ monita clauum ligneum faciens, corruit in terram percuſſus paralyſi. Et quædam textrix poſt horam nonam in ſabbato, cum ad pertexendum partem telæ anxia inſiſteret, cadens in terram paralyſi obmutuit. Et apud Nasfertun villam magiſtri Rogeri Arundel, quidam homo fecit ſibi panem ſubcinericium die ſabbati poſt nonam, & inde comedit, & partem reſeruauit ſibi vſque mane. quem cum die dominica fregiſſet, exiuit ſanguis: & qui vidit, teſtimonium perhibuit, & verum eſt teſtimonium eius. Et apud Vvatefeld, quodam ſabbato, cum molendinarius poſt nonam operam daret, vt bladum ſuum moleret, ſubito exiuit loco farinæ tantus impetus ſanguinis, quod vas ſuppoſitum pene impleretur ſanguine, & rota molendini ſtetit immobilis contra vehementem impulſum aquæ: & qui viderunt, mirati ſunt, dicentes: Parce Domine, parce populo tuo. Item in Lincolniſiria parauerat quædam mulier paſtam: quam deferens ad furnum poſt horam nonam ſabbati, miſit eam in furnum calidiſſimum: & cum eam extraheret, inuenit crudam; & iterum miſit eam in furnum valde calidum, & in craſtino, & in die lunæ, cum æſtimaret ſe inueniſſe panes coctos, inuenit paſtam crudam.

Item in eadem prouincia, cum quædam mulier paſtam ſuam præparaſſet, volens eam ad furnum portare, dixit ei vir ſuus: Sabbatum eſt, & hora nona iam præterit, dimitte vſque ad diem lunæ. Mulier autem obediens viro ſuo fecit ſicut præceperat: & inuoluit paſtam linteaminibus mundis, & in craſtino, cum viſitaret paſtam ſuam, ne propter fermentum impoſitum vas excederet, inuenit panes inde diuino nutu fa-

ANNO CHRISTI 1201.

ctos, & bene coctos ſine igne materiali. Hæc eſt mutatio dexteræ Excelſi. Et quamuis omnipotens Dominus,his & aliis potentiæ ſuæ miraculis,populum ad obſeruationem diei dominicæ inuitaret : tamen populus plus timens regiam & humanam poteſtatem,quam Diuinam,pluſque timens illos qui corpus occidunt,& quod vltra faciant non habent, quam illum,qui poſtquam corpus occiderit, animam poteſt mittere in gehennam; & plus timens terrena amittere, quam cæleſtia, & tranſitoria quam æterna, proh dolor ! vt canis ad vomitum, reuerſus eſt ad forum rerum venalium exercendum in diebus dominicis. Hæc ille.

G. C. Cur hoc cæleſtis epiſtolæ figmentum in conciliorum collectionem Binius intruſerit,& concilium cur appellauerit, non video.

ANNO CHRISTI 1204.

** CONCILIVM MELDENSE.

PRO PACE INTER FRANCORVM ANGLORVMQVE reges conſtituenda a Ioanne abbate Caſemarii Ciſterc. Ord. ſedis Apoſtol. legato anno MCCIV. celebratum.

ANno Domini MCCIV. conqueſtus erat Innocentio III papæ Ioannes rex Anglorum, vi occupatum a Philippo Auguſto Francorum rege Pictauienſem comitatum: & violatũ fœdus iuramento ſancitum,quo regionem illam in feudũm acceperat. Pontifex Ioannem abbatem Caſemarii Ciſterc. Ord. legatum apoſtolicum in Galliam miſit,vt ea de re cognoſceret. Quod intelligimus ex Innocentii III. litteris ad Galliarum epiſcopos, quarum hoc exemplum.

Archiepiſcopis & epiſcopis per Galliam conſtitutis.

Ex 3. collectione ab Antonio Auguſtino edita,lib. 2. tit. 1. c. 3. & extra de iudic. c. 13.

Nouit ille, qui nihil ignorat, qui ſcrutator eſt cordium,ac cõſcius ſecretorũ,quod cariſſimũ in Chriſto filium noſtrũ Philippum regem Francorũ illuſtrem, de corde puro& conſcientia bona& fide non ficta diligimus, & ad honorem & profectum & incrementum ipſius efficaciter aſpiramus : exaltationem regni Francorum, ſublimationem apoſtolicæ ſedis reputantes ; cum hoc regnum benedictum a Deo,ſemper in ipſius deuotione permanſerit, & ab eius deuotione nullo vnquam, ſicut credimus, ſit tempore diſceſſurum : quia, licet interdum hinc inde fiant immiſſiones per angelos malos, nos tamen, qui ſatanæ non ignoramus aſtutias, circumuentiones ipſius ſtudebimus euitare : credentes, quod idem rex illius ſeduci ſe fallaciis non permittet. Non ergo putet aliquis, quod iuriſdictionem aut poteſtatem ipſius minuere aut perturbare velimus: cum ipſe iuriſdictionem noſtram & poteſtatem non debeat aut velit etiam coarctare.Cumque iuriſdictionem propriam non ſufficiamus explere, cur alienam vſurpare velimus? Sed cum Dominus dicat in Euangelio: *Si peccauerit in te frater tuus,vade & corrige eum inter te & ipſum ſolum : ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum : ſi te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum, vel duos, vt in ore duorum vel trium ſtet omne verbum. Quod ſi non* E *audierit eos,dic eccleſiæ : ſi autem eccleſiam non audierit,ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* Et rex Angliæ,ſicut aſſerit,ſit paratus ſufficienter oſtẽdere quod rex Francorũ peccat in eum,& ipſe circa eum in correctione proceſſit ſecundum regulam euangelicam, & tandem,quia nullo modo profecit,dicit eccleſiæ: quomodo nos, qui ſumus ad regimen vniuerſalis eccleſiæ ſuperna diſpoſitione vocati, mandatum diuinũ poſſumus non exaudire, vt nõ procedamus ſecundum formam ipſius? niſi forſan ipſe coram nobis, vel delegato noſtro, ſufficientem in contrarium rationem oſtendat.

Luc. 17.

A Non enim intendimus iudicare de feudo, cuius ad ipſum ſpectat iudicium, niſi forte iuri communi per ſpeciale priuilegium, vel contrariam conſuetudinem aliquid ſit detractum ; ſed decernere de peccato,cuius ad nos pertinet ſine dubitatione cenſura, quam in quolibet * poſſumus & debemus.

*al. in quẽlibet exercere.

Non igitur iniurioſum ſibi debet regia dignitas reputare, ſi ſuper hoc, apoſtolico iudicio ſe committat : cum Valentinianus inclitus imperator Mediolanenſis ſuffraganeis eccleſiæ dixiſſe legatur: Talem in pontificali ſede conſtituere procurate,cui & nos,qui gubernamus imperium,ſincere noſtra capita ſubmittamus;& eius monita, dum tanquam homines delinquerimus,ſuſcipiamus neceſſario velut medicamenta curantis. * Vt illud humiliter omittamus, quod Theo- B doſius ſtatuit, & Carolus innouauit, de cuius genere rex ipſe noſcitur deſcendiſſe: Quicunq; videlicet,litẽ habẽs,ſiue poſſeſſor,ſiue petitor fuerit,vel initio litis, vel decurſis temporum curriculis, ſiue cum negotium peroratur,ſiue cum iam cœperit promi ſententia,ſi iudiciũ elegerit ſacroſanctæ ſedis antiſtitis, illico ſine aliqua dubitatione, etiamſi pars alia refragatur, * ad epiſcoporũ iudicium cum ſermone litigantiũ dirigatur. Cũ non humanæ conſtitutioni, ſed diuinæ legi potius innitamur : quia poteſtas noſtra non eſt ex homine, ſed ex Deo. Nullus enim, qui ſit ſanæ mentis,ignorat quin ad officium noſtrum ſpectet de quocumque mortali peccato corripere quemlibet Chriſtianum ; & ſi correptionem contempſerit, ipſum per diſtrictionem eccleſiaſticam coërcere. Quod enim C debeamus corripere, & poſſimus, ex vtriuſque patet pagina teſtamenti, cum clamet Dominus per prophetam : *Clama, ne ceſſes: quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo ſcelera eorum.* Et ſubiungat ibidem : *Niſi annunciaueris impio impietatem ſuam, ipſe in iniquitate quam operatus eſt,morietur : ſanguinem autem eius de manu tua requiram.* Apoſtolus quoque nos monet : *Corripe inquietos.* Et alibi dicit idem : *Argue,obſecra,increpa in omni patientia & doctrina.* Quod autem poſſimus & debeamus coërcere,patet ex eo quod inquit Dominus ad prophetam qui fuit de ſacerdotibus Anathot : *Ecce conſtitui te ſuper gẽtes & regna,vt euellas,& deſtruas,& diſperdas,& diſſipes,& ædifices,& plãtes.* Cõſtat vero quod euellendum, deſtruendũ,& diſperden- D dũ eſt mortale peccatum. Præterea cum Dominus claues regni cælorum Petro tradidit,dixit ei: *Quodcũque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis : & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.* Verum nullus dubitat quin omnis mortaliter peccans,apud Dominum ſit ligatus. Vt ergo Petrus Diuinum iudicium imitetur, ligare debet & in terris, quos ligatos eſſe conſtat in cælis. Sed forſan dicetur, quod aliter cum regibus, & aliter cum aliis eſt agendum. Cæterum ſcriptum nouimus in lege diuina : *Ita magnum iudicabis vt paruum : nec erit apud te acceptio perſonarum* : quam B. Iacobus interuenire teſtatur, *ſi dixeris ei qui indutus eſt veſte præclara : Tu ſede hic bene; pauperi autem dicas : Tu ſta illic, aut ſede ſub ſcabello pedum meorum.* Et licet hoc modo procedere valeamus ſuper quolibet criminali peccato,vt peccatorem reuocemus ab errore ad veritatem, & a vitio ad virtutem : præcipue tamen cum contra pacem peccauit, quod eſt vinculum caritatis. Et infra : *Nunquid apud nos debet eſſe pondus & pondus, menſura & menſura, quorum vtrumque eſt abominabile apud Deum ?* Poſtremo cum inter reges ipſos formata ſint pacis fœdera, & vtrinque præſtito iuramento firmata ; quæ tamen ſeruata vſque ad præfixum terminum non fuerunt : nunquid non poterimus de iuramenti religione cognoſcere, quod ad iudicium

Hiſtor. tripartit. l. 7. c. 8.

*al. nec illud humillimum omittemus.

Cod. Th. lib. 16. de epiſcopali iudicio, l. 1. §. Quicumque.

Capitular. Car. M. l. 6. c. 281.

*al. ad epiſcopum.

Iſ. 58.

Ezech. 3.

1. Theſſ. 5.

2. Tim. 4.

Ierem. 1.

Matth. 16.

2. Iac. 3.

Prou. 20.

ANNO CHRISTI 1204

dicium eccleſiæ non eſt dubium pertinere, vt rapta pacis fœdera reformentur? A

Ne igitur, tantam diſcordiam videamur ſub diſſimulatione fouere, diſſimulare religioſorum locorum excidium, ſtragem negligere populi chriſtiani: dilecto filio abbati Caſemarii dedimus in præceptis, vt niſi rex ipſe, vel ſolidam pacem cum prædicto rege reformet, vel treugas ineat competentes, vel ſaltem humiliter patiatur, vt idem abbas, & venerabilis frater noſter archiepiſcopus Bituricenſis, de plano cognoſcant, vtrum iuſta ſit querimonia, quam contra eum proponit coram eccleſia rex Anglorum, vel eius exceptio ſit legitima, quam contra eum per ſuas nobis duxit litteras exprimendam: iuxta formam ſibi datam a nobis, procedere non omittat. Ideoque vniuerſitati B veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, & in virtute obedientiæ diſtricte præcipimus, quatenus, poſtquam idem abbas ſuper hoc mandatum fuerit apoſtolicum executus, ſententiam eius, immo noſtram verius, recipiatis humiliter; & vos ipſi ſeruetis, & faciatis ab aliis ſeruari: ſcituri, quod ſi ſecus egeritis, inobedientiam veſtram grauiter puniemus.

Pontificiis mandatis vt pareret Ioannes legatus, concilium Meldenſe conuocauit: in quo quid ſit geſtum, quid ſcriptum ad pontificem, quid ab eo decretum, ex eius ad Galliarum epiſcopos litteris intellige.

Archiepiſcopis & epiſcopis per Galliam conſtitutis.

C Ad noſtram noueritis audientiam perueniſſe, quod cũ dilectus filius abbas Caſemarii, nuncius noſter, vos Meldis ad colloquiũ conuocaſſet, exhibitis litteris quæ vobis pro reformanda pace inter cariſſimos in Chriſto filios noſtros Philippum Francorum, & Ioannem Anglorum, reges illuſtres, a ſede apoſtolica mittebantur, habito concilio, reſpondiſtis: quod cum prædictus rex Angliæ, iuxta noſtrarum conſtantiam litterarum, minime proceſſiſſet, vos propter perplexitates multas, & magnas, quas imminere verebamini eccleſiæ Gallicanæ, nos conſulere decreuiſtis; & ne interim præfatus abbas procederet, ad noſtram audientiam appellaſtis, certum appellationi terminum præfigentes, ad quam proſequendam, data fide in manu eiuſdẽ abbatis, vos per pacis oſculum adſtrinxiſtis: ita quod D poſt terminum eſſet ab officio pontificali ſuſpenſus, ſi quis appellationem ipſam in termino proſequi non curaret, præſentibus nunciis regis veſtri, qui hoc ipſum vobiſcum pariter approbarunt. Vtrum autem præfatus abbas exegerit huiuſmodi cautionem, an vos ſpontanee obtuliſtis, ignoramus. Commendamus tamen in illo zelum, ſi gratis recepit oblatum; & in vobis deuotionem, ſi ſpontaneam obtuliſtis. Verum quia fidem, & obedientiam veſtram, nos & prædeceſſores noſtri ſumus frequenter experti: vt oſtendamus affectum, quem non ſolum ad vos, & eccleſias Gallicanas, verum etiam ad ipſum regem, & regnum Francorum habemus: nolumus vos hoc titulo tenere ligatos; ſed appellationem interpoſitam proſequamini, prout regno, & ſacerdotio noueritis expedire: quia nos ita volumus ſacerdotii iura integra conſeruare, vt E etiam regni iura cuſtodiamus illæſa. Datum Laterani ſeptimo Idus Auguſti.

Quid deinde actum fuerit, diſcimus ex Anonymi narratiuncula, quam poſt Innocentii III. epiſtolas ſuper negotio terræ ſanctæ, edidit Franciſcus Ducheſne Tomo V. hiſtoricorum Franc. pag. 809. ſub hac inſcriptione: De guerra Franciæ & Angliæ regum: *qua, & concilium & concilii euentus deſcribitur his verbis:* Hic (*Innocentius III.*) ad reformandum pacem, vel componendum treugam inter Philippum regem Frãcorum, & Ioannem regem Anglorum, abbatem Caſemarii deſtinauit: qui cum ad hoc per annum integrum laboraſſet, de Francia ad Angliam, & de Anglia ad Franciam diſcurrendo: videns tandem ſe non poſſe proficere, conuocauit archiepiſcoporum, & epiſcoporum, & abbatum concilium, in quo præfatus rex Franciæ, per eoſdem archiepiſcopos, epiſcopos, & abbates, fecit ab eo ad ſedem Apoſtolicam appellari. Quorum appellationi noluit ipſe deferre, niſi iuraſſent quod in termino, quem eis præfigeret, appellationem ipſam in propriis proſequerentur perſonis. Sed ſummus pontifex ab huiuſmodi iuramento illos abſoluit, indulgens eis de ſpeciali gratia, vt aliquot ex parte omnium ad proſequendum appellationem venirent. Venerunt igitur in termino conſtituto Senonenſis, & Bituricenſis, archiepiſcopi; Pariſienſis, Meldenſis, Catalaunenſis, & Niuernenſis epiſcopi; & multi honorabiles clerici, procuratores omnium aliorum, quibus diutius expectantibus, prænominatus rex Angliæ pro ſe deſtinauit neminem, negligens proſequi cauſam ſuam. Ex qua negligentia quantum ei damni prouenerit, ſatis patet: cum in breui tempore totam Normanniam, & Andegauiam, & Aquitaniam perdiderit pene totã. Prædicti vero archiepiſcopi, & epiſcopi, poſt expectationẽ diutinã, in publico conſiſtorio ſub verbo veritatis tanquam pontifices ſunt profeſſi, quod ipſi non appellauerant ad mandatum apoſtolicum eludendum; ſed quia ſua intereſſe credebant: maxime cum crederent, in hac parte ſuum regem iuſtam cauſam habere. Sed ſi nec iſtud ſufficeret, & in aliquo eſſent domino papæ ſuſpecti: purgationem canonicam offerebant, quam eis domnus papa remiſit.

ANNO CHRISTI 1206.

*** CONCILIVM LAMBETHENSE,

SEV CONSTITVTIONES PROVINCIALES Stephani Langton Cantuar. Archiepiſcopi editæ apud Lambyth.

I. De modo dandi mortuarium.

I. Statutum felicis recordationis & prædeceſſoris noſtri de mortuariis editum, quod nonnulli minus ſano peruertunt intellectu, præſentis concilii approbatione duximus declarandum. Satagebat autem prædeceſſor ſaluti conſulere animarum, eo quod conſiderabat laïcos modouſque [a] ſexus ſubditos ſuos, quandoque per ignorantiam, nonnunquam vero per negligentiam, & iniuſtam decimarum & oblationum ſuarum detentionem, grauiter deliquiſſe. Et quia non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, prudenter attendentes, ſalubriter ſtatuit; quod pro recompenſatione decimarum taliter ſubtractarum, licet ſuo ſtatuto cauſam non inſeruit, ſecundum melius animal defuncti eccleſiæ damnum paſſæ debuit applicari. Quia autem huius occaſione ſtatuti inter rectores eccleſiarum & parochianos ſuos lites, quas extingui cupimus, frequentius oriuntur: illud duximus ſynodali interpretatione declarandum, quod ſi decedens tria tantummodo & plura cuiuſcunque generis in bonis ſuis habuerit, optimo cui de iure fuerit debitum reſeruato, eccleſiæ ſuæ a qua ſacramenta recepit, dum viueret, ſine dolo, fraude, & contradictione qualibet, pro recompenſatione ſubtractionis decimarum tam perſonalium, nec non oblationum, melius animal poſt optimum, reſeruetur. Quod ſi duo tantum in bonis decedentis extiterint animalia, de manſuetudine eccleſiæ exactio qualibet nomine mortuarii remittatur. Hoc autem adiiciendum ſtatuendo duximus: quod ſi materfamilias, viro ſuo ſuperſtite, obierit, ad præſtationem mortuarii minime coërceatur, non teneatur, vel obligetur. Quod ſi poſt obitum mariti in domo & familiæ regimine vidua per annum ſuperuixerit

[a] vtriuſque

Anno Christi 1206.

A uixerit iuxta formam ſuperius ſcriptam, ad mortuarium obligatur. Hac autem noſtra conſtitutione, vel interpretatione, conſuetudine laudabili ſuper mortuariis in noſtra diœceſi attentius obſeruata nolumus præiudicium generari, quin ſi, decedens huiuſmodi animalium numerum non habuerit præſtatione mortuarii, conſuetudo eccleſiaſtica obſeruetur. Ad ſolutiones autem debiti mortuarii, contradictores & rebelles, volumus per locorum ordinarios, cenſura eccleſiaſtica coarctari.

II. Ne ſcotallæ, ſeu potationes fiant, & de pœnis facientium.

B PRohibitionem ſcotaliarum ſeu ſcotallarum, & aliarum potationum pro communi ſalute animarum & corporum, introductarum, prouida approbatione proſequentes, rectoribus, vicariis, & aliis capellanis parochialibus præcipimus ſub obedientiæ debito firmiter iniungendo: quod parochianis ſuis crebra exhortatione diligenter indicant, ne prohibitionis huiuſmodi temerarii violatores exiſtant. Alioquin quos in hac parte culpabiles inuenerint, ab ingreſſu eccleſiæ & ſacramenti canonice tamdiu ſuſpenſos eſſe denuncient, donec aliis pœnis ceſſantibus ad pœnitentiarium noſtrum acceſſerint, quod ab eo pro tranſgreſſione huiuſmodi pœnitentiæ nomine iniunctum fuerit, humiliter recepturi: & prout dederit Deus, imprimetur, ac expietur. C Communes autem potationes declaramus, quoties virorum multitudo numerum denarium exceſſerit, eiuſdem domicilii * potationis gratia immoratur. Viatores verò & peregrinos, & in nundinis ac mercatis conuenientes, quamuis in tabernis conuenerint, ſub iſta prohibitione nolumus comprehendi. Communes potationes quas ſcotallas, mutato nomine caritatis, appellant, deteſtantes: huiuſmodi potationum autores & publice conuenientes ad eaſdem, excommunicatos præcipimus publice & ſolenniter denunciari, donec ſuper hoc ſatisfecerint competenter, & abſolutionis beneficium meruerint obtinere.

III. Quando licet in die bis celebrare. D

BIs in die Miſſam nullus celebrare præſumat, niſi in diebus natiuitatis & reſurrectionis dominicæ; & quando corpus in propria eccleſia fuerit duntaxat tumulandum. Et tunc in prima Miſſa, ablutio digitorum vel calicis a celebrante non ſumatur. Qui contra fecerit, ab officio ſe nouerit ſuſpenſum, niſi forte canonica neceſſitate ſit compulſus: quam ſic duximus declarandam & limitandam, ſi in feſtis ix. lectionum, vel in quadrageſima, vel in quatuor temporibus, vel ſponſalia fieri oporteat, vel ſubueniendo ſocio infirmo, vel pro eccleſiæ ſuæ negotio, vel propria neceſſitate, manifeſte abſente.

Anno Christi 1206.

*** CONCILIVM RADINGENSE, E

IN ANGLIA A IOANNE FERENTINO ſedis Apoſtol. legato celebratum.

ANno MCCVI. *ait Matthæus Pariſius*, Ioannes Ferentinus ſedis apoſtolicæ legatus, veniens in Angliam, eamque perluſtrans, magnam pecuniæ ſummam congeſſit: & tandem apud Radingum, in craſtino S. Lucæ Euangeliſtæ, concilium celebrauit. Quo facto *eum Anglia diſceſſiſſe ait. Eadem narrat Matthæus Veſtmonaſterienſis.*

G. C. Hæc vbi retulit Spondanus ad hunc annum mox ſapientiſſime ſubiicit: *Suſpecta omnino eſt accuſatio in* A *hominibus parum in pontificem æquis, ob ſimultates, quæ poſtea inter ipſum & Ioannem regem interceſſerunt.*

Anno Christi 1207.

*** CONCILIVM IN PROVINCIA NARBONENSI,

Incerto loco celebratum an. Dom. MCCVII. pro conuertendis Albigenſibus.

COncilii huius mentionem faciunt geſta S. Dominici, quorum hic locus a Vincentio Bellouacenſi, ſpeculi hiſtor. lib. xxix. cap. xciii. refertur ſub annum MCCVII. *Miſſi ſunt ab Innocentio papa, XII. abbates Ciſtercienſis ordinis cum vno * apoſtolicæ B ſedis legato in terram Albigenſium, vt fidem catholicam prædicantes, hæretica venena pro viribus expulſarent. Qui conuocato archiepiſcoporum, & epiſcoporum, aliorumque in partibus illis eccleſiæ prælatorum concilio, conquirebant inter ſe quonam modo commodius id, cuius gratia venerant, executioni mandarent. Illis autem ſuper hac deliberatione ſollicitis, venerabilis Didacus Oxomenſis epiſcopus ſuperuenit: cum honore autem ſuſcipitur, conſulitur, & fides eius conſiliis adhibetur. Hoc autem fuit eius, ſpiritu diuino ſuggerente, conſilium: vt abiecta pompa ſuperflui apparatus, quam equidem ſatis incongrue, qui ad Chriſtum pauperem prædicandum aduenerant, in expenſis, ac equitatibus, ac veſtibus, & varia ſu- C pellectili præferebant, veram atque euangelicam in ſe prætenderent paupertatem, & fidem Chriſti non verbis tantum & labiis perſonarent, ſed rebus, & manibus demonſtrarent: atque hoc modo animas, quas hæretici falſa virtute ac pietatis imagine deludebant, ipſi vera ſanctitatis ac religionis exhibitione poſſent ad fidei veritatem reuocare. Fauentque omnes eius conſilio, & iuxta verbum eius ſe facere pollicentur. Ipſe vero primus dictis ſuis facta compenſans, cœpit facere quæ aliis ſuadebat: ſtatimque miſit ſuos Oxomam cum equitaturis, & ſupellectili, & diuerſo quem ſecum tulerat apparatu. Retinuit tamen ſibi paucos ex clericis, & fratrem Dominicum, ſcilicet ſuæ Oxomenſis eccleſiæ ſuperiorem, qui extunc cœpit D frater Dominicus, & non ſuperior appellari: remiſſiſque ad loca ſua temporalium ſarcinis, cœperunt ſinguli Euangelicam paupertatem amplecti, pedites diſcurrere, ac ſtrenue fidem Chriſti verbo & opere prædicare, habentes ſuper ſe quaſi totius negotii ducem epiſcopum Oxomenſem.

* *Arnaldo abbate Ciſterc.*

G. C. Abbatum ordinis Ciſtercienſis cum Didaco Oxomenſi epiſcopo, & S. Dominico, aduerſus Albigenſes prædicantium, meminerunt quoque Robertus monachus Autiſſiodorenſis, Petrus Vallis-cernenſis, Guillelmus de Podio Laurentii, & alii: ſed concilii & congregatorum epiſcoporum, nemo præter autorem geſtorum S. Dominici. Anno MCCVII. recte id a Vincentio tributum eſſe diſcimus ex Roberto monacho, qui abbates illos cum aliis eiuſdem ordinis, hoc anno menſe Martio Ciſtercio egreſſos eſſe docet circiter triginta. E Abbates erant duodecim, ac præterea Arnaldus abbas Ciſtercienſis, legatus apoſtolicus, qui cæteris præerat: vnde & nonnunquam tredecim numerantur.

Circa annum Christi 1208.

GALLONIS S. R. E. CARDINALIS CONSTITVTIONES.

Index capitulorum.

1. *Ne cum clericis & ſacerdotibus mulieres commorentur.*
2. *Ne pro ſacris aliquid exigatur.*
3. *De veſtibus ſacerdotum.*

4. De

4. *De veſtibus archipreſbyterorum, archidiaconorum, præpoſitorum.* A
5. *De veſtibus monachorum.*
6. *Ne clerici & monachi fœnus & negotiationem inhoneſtam exerceant.*
7. *Vt prælati ſupradicta obſeruent, & faciant obſeruari.*
8. *Vt cum magiſtris & ſcholaribus agatur indulgentius.*
9. *Vt iidem, ſi ſæpius admoniti, reſipiſcere noluerint, excommunicentur.*
10. *Vt magiſtri prædicta diligenter exequantur.*

CAPITVLA.

I. Ne cum clericis & ſacerdotibus mulieres commorentur.

IN nomine Domini, nos Gallo, miſeratione diuina ſanctæ Mariæ in porticu diaconus cardinalis, apoſtolicæ ſedis legatus, excommunicamus omnes ſacerdotes & clericos quoſcunque, qui poſt legitimam admonitionem focarias vel mulieres alias, de quibus mala ſuſpiciu ſuboriri poſſit, in domibus propriis, vel alibi, vnde populus vel eccleſia ſcandalizetur, duxerint retinendas: niſi ſint clerici qui in minoribus ordinibus legitime contraxiſſe probentur, quis cum vxoribus eccleſiaſtica non debent beneficia retinere. C Moneantur quoque, ne matres vel vxores, aliaſque coniunctas perſonas ſecum habeant: cum quibus etſi nihil ſæui criminis fœdus naturale exiſtimari permittat, tamen frequenter, ſuggerente diabolo, cum talibus noſcitur fuiſſe facinus perpetratum.

II. Ne pro ſacris aliquid exigatur.

Prohibemus etiam ſub eadem excommunicatione, ne ſacerdotes vel clerici, occaſione alicuius conſuetudinis, pro baptiſmo, ſepultura, benedictione, aliiſue ſacramentis eccleſiaſticis, aliquid exigere vel extorquere D præſumant. Sed ea liberaliter & ſine difficultate ſtudeant canonice miniſtrare. Moneantur tamen laici diligenter, ne, quod pro reuerentia ſacramentorum deuotio fidelium introduxit, ex auaritia velint aliquatenus reuocare.

III. De veſtibus ſacerdotum.

Item & prohibemus, ne ſacerdotes de cætero cappis manicatis vtantur: & ne conſtituti in ſacris ordinibus manicas conſutitias, ſotulares roſtratos, veſteſque rubri coloris E habeant, diſtrictione conſimili prohibemus.

IV. De veſtibus archipreſbyterorum, archidiaconorum, præpoſitorum.

Decanis quoque, archipresbyteris, & archidiaconibus, ne veſtes rubri coloris, vel virides habere præſumant: & ſpecialiter archidiaconibus & præpoſitis qui habent curam animarum, ne cappas foratas habeant manicatas.

V. De veſtibus monachorum.

Monachi etiam vt cappis ſumptuoſis & non nigris de cætero non vtantur, ſub eadem pœna duximus inhibendum.

VI. Ne clerici & monachi fœnus & negotiationem inhoneſtam exerceant.

Inhibemus etiam omnibus tam clericis quam monachis ſub excommunicationis vinculo, ne fœnus exerceant: & ne aliquam negotiationem exerceant inhoneſtam, prohibentur indiſtincte. B

VII. Vt prælati ſupradicta obſeruent, & faciant obſeruari.

Vt autem ab omnibus, in tonſura, habitu, & conuerſatione, honeſtas eccleſiaſtica conſeruetur: diſtricte præcipimus vniuerſis prælatis, ſub atteſtatione diuini iudicii, firmiter iniungentes, vt omnia ſupradicta obſeruent, &, quantum in ipſis fuerit, faciant a ſubditis, monitione præmiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam inuiolabiliter obſeruari.

VIII. Vt cum magiſtris & ſcholaribus agatur indulgentius.

Volentes autem, quantum cum Deo & honeſte poſſumus, magiſtris & ſcholaribus deferre: eatenus erga ipſos rigorem, ſi quis eſt noſtræ conſtitutionis, duximus temperandum, vt antequam periculum excommunicationis incurratur, admonitio generaliter fiat per magiſtros, & comminatio excommunicationis in tranſgreſſores. Quibus præmiſſis, ſi qui forte contumaces & rebelles extiterint: iterum & nominatim ſub eadem comminatione & in ſcholis moneantur, indulta nihilominus ad ſatisfaciendum dilatione competenti.

IX. Vt iidem, ſi ſæpius admoniti, reſipiſcere noluerint, excommunicentur.

Quod ſi forte nec taliter reſipiſcere voluerint, ex tunc per cancellarium, qui pro tempore fuerit, excommunicati denuntientur; & tamdiu ab omnibus euitentur, donec ſatisfecerint competenter, & ab epiſcopo, ſi fuerit præſens; vel eo abſente, ab abbate S. Victoris, cum forma eccleſiæ fuerint abſoluti.

X. Vt magiſtri prædicta diligenter exequantur.

Præcipimus autem magiſtris in virtute Spiritus ſancti, vt prædicta omnia, excepto tamen neceſſitatis excuſabilis articulo, diligentius exequantur: ne per negligentiam vel malitiam aliquorum, noſtræ conſtitutionis auctoritas contemnatur.

ANNO CHRISTI 1208.

NOTÆ GABR. COSS. S. I.

Quis iſte ſit Gallo cardinalis ſatis ipſe declarat. *Nos*, inquit, *Gallo miſeratione diuina, S. Mariæ in porticu diaconus cardinalis.* At quæ illius ætas? *Anno MCCVIII.* ait Rigordus, *Innocentius papa III. miſit legatum in Franciam Gualotituli S. Mariæ in porticu, diaconum cardinalem.* Idem vtrobique Gallonis nomen, (nam & Gallo, & Gualo, & Guala dicitur,) eadem cardinalis dignitas, idem ordo diaconi, idem titulus S. Mariæ in porticu. Qui vero has conſtitutiones ediderunt primi, cum Gallonem non alium noſſent, niſi eum qui epiſcopus Pariſienſis, Paſchalis papæ tempore, præcedente ſeculo fuerat: hunc & cardinalem, & harum autorem conſtitutionum dixerunt. Adeo perſuaſi erant, ex omnibus ætatibus, nulli alteri nomen Galloni fuiſſe. Animaduertere autem debuerant nullum eſſe vel in tabulario S. Mariæ Pariſienſis, vel alibi vſpiam monumentum, quod epiſcopo illi Pariſienſi cardinalis dignitatem tribuat. Immo extat in magno paſtorali eccleſiæ Pariſienſis epiſtola Paſchalis papæ II. a nobis edita tomo X. pag. 680 ad hunc Galonem, quem Pariſienſem tantum epiſcopum appellat, minime vero cardinalem. Data eſt autem hæc epiſtola IX Kal. Februarii anno MCXIV. hoc eſt menſe vno ante Galonis epiſcopi obitum, qui contigit VII Kal. Mart. anni eiuſdem.

Scio a Ciacconio Pariſienſem hunc Galonem, inter cardinales a Paſchale II. creatos recenſeri. At nullo alio argumento ab iis affirmatum id, niſi quod ex falſo harum conſtitutionum titulo petitum eſt. Fruſtra opponitur epiſtola XXXVIII. Hildeberti epiſcopi Cenomanenſis, qui Gallonis Pariſienſis epiſcopi æqualis erat. Neque enim inſcripta eſt, vt volunt, Galoni legato: ſed *Engoliſmenſi epiſcopo* G. (hoc eſt, Girardo) *legato*. Satin' diſerte? Cui non notus ille in Gallus ſub Paſchali II. legatus? Galo iſte Pariſienſis, legatione functus eſt in Polonia, cum adhuc eſſet Bellouacenſis epiſcopus; in Gallia, minime. At neque legati apoſtolici omnes, cardinales fuere: vt ex infinitis exemplis conſtat.

Quod autem legitur in Martyrologio S. Victoris Pariſienſis: *II. Kal. Iunii obiit dominus Galo cardinalis frater noſter*: neque de Pariſienſi epiſcopo intelligi poteſt, qui VII. Kal. Mart. vita functus eſt, vt fertur in obituario S. Quintini, cuius abbas fuit, antequam Bellouacenſis primum eſſet, ac deinde Pariſienſis epiſcopus: & Gualoni cardinali, qui Innocentii III. tempore legatus in Gallia fuit, apprime conuenit. Hunc enim fratrem ſuum appellant Victorini, quia ſicut ipſi, canonicus regularis ex S. Auguſtini diſciplina fuit, vt teſtantur Ciacconius, Panuinius, & Pennottus. Certe inſigne cœnobium S. Andreæ, magnis dotatum opibus, canonicis regularibus S. Auguſtini extruxit: primumque abbatem Thomam, ex Victorina domo euocauit. De quo vide Pennottum in hiſtoria clericorum regularium.

ANNO CHRISTI 1209.

*** CONCILIVM MONTILIENSE.

IN PROVINCIA NARBONENSI.

In quo Milo Apoſt. ſed. legatus Raymundum comitem Toloſanum Albigenſium fautorem pœnitentiæ ſubiecit, anno Domini MCCIX.

Raymundus comes Toloſanus, Albigenſium fautor, iam ſæpius excommunicatus, cum & ditionem ſuam cuiuis occupanti a pontifice conceſſam cerneret, & ſacri belli Albigenſibus indicti ingentem apparatum formidaret, noſſetque epiſcopos duos, Fulconem Toloſanum, & Nauarrum Conſorauenſem, ad Innocentium legatos eſſe, vt eius opem expoſcerent: ſuos ipſe ſimulata pœnitentia oratores ad eum miſit, rogaturos vt de latere ſuo aliquem mitteret, cui ſe per omnia futurum obſequentem ſpondebat: nam Arnaldum Ciſtercii abbatem legatum apoſtolicum ſeueriorem ſibi ad illam diem fuiſſe. Sperabat mittendum aliquē faciliore virum ingenio, quem circumuenire poſſet. Miſit autem pontifex Milonem, vnum Cap. 9. *de collateralibus ſuis clericis, vt ait Petrus monachus, ſimulque Theodiſium canonicum Genuenſem; ambo ſcientia eximios, intrepidos, incorruptos. Milo cum Ciſtercienſi abbate congreſſus, & de eius conſilio, vti iuſſus erat, omnia gerens*, cum collega ſuo Magiſtro Theodiſio, *inquit Petrus hiſtoriæ Albigenſium autor*, ad partes Prouinciæ perrexit: veniensque ad quoddam caſtrum quod Montilium nuncupatur, conuocauit archiepiſcopos, & epiſcopos quamplures; qui cum ad eum veniſſent, quæſiuit ab eis diligenter, Cap. 11. qualiter procedendum eſſet in negotio pacis & fidei, præcipue in facto comitis Toloſani. Voluit etiam, vt ſinguli prælati, ſuper certis capitulis, de quibus eum abbas inſtruxerat Ciſtercienſis, ſua ei traderent conſilia ſcripta & ſigillata. Factum eſt vt præcepit, & quod auditu eſt mirabile, omnia tam abbatis Ciſtercienſis, quam prælatorum conſilia, ſine diſſenſione aliqua conuenerunt. A Domino factum eſt iſtud. Poſt hæc miſit M. Milo ad comitem Toloſanum, mandans ei, vt ad diem quam ſibi præfigebat, veniret ad ipſum apud Valentiam ciuitatem. Venit comes ad diem illum, & ſicut fallax & ſæuus, lubricus & periurus, promiſit legato videlicet M. Miloni, licet in dolo, quod ſuam faceret in omnibus voluntatem. Legatus autem, vtpote vir cautus & prudens, prælatorum vſus conſilio: voluit & præcepit, vt comes Tholoſanus traderet ei pro ſecuritate de terra quā tenebat in Prouincia, caſtra ſeptem. Voluit etiā, vt conſules Auenionenſis & Nemauſenſis ciuitatum, & villæ S. Georgii, iurarent ei, quod ſi comes Toloſanus mandato ipſius legati venire præſumeret ex aduerſo, non tenerentur ei hominii ſeu fœderis fidelitate aſtricti. Comitatus inſuper "Ingruenſis, S. R. E. caderet in commiſſum. Comes vero Toloſanus, quamuis dolens & inuitus, neceſſitate compulſus, omnia quæ legatus mandauerat, adimplere promiſit. Statim vir totius bonitatis M. Theodiſius, de mandato legati venit in partes Prouinciæ, vt ſeptem caſtra de quibus ſupra tetigimus, reciperet, & ea occuparet ex parte S. R. E. & muniret.

"Corr. Melgorienſis.

His omnibus rite peractis, deſcendit legatus ad Villam S. Ægidii, reconciliaturus ibi comitem Toloſanum: modus autem reconciliationis & abſolutionis talis fuit. Cap. 12. Adductus eſt comes nudus ante fores eccleſiæ B. Ægidii, ibique coram legato, archiepiſcopis & epiſcopis qui ad hoc conuenerant pluſquam viginti, iurauit ſuper corpus Chriſti, & ſanctorum reliquias, quæ ante fores eccleſiæ expoſitæ cum magna veneratione, & in multa copia a prælatis tenebantur, quod mandatis S. R. E. in omnibus obediret. Mox legatus ſtolam ad collum comitis poni fecit, ipſumque comitem per ſtolam arripiens, abſolutum cum verberibus in eccleſiam introduxit. *Hactenus Petrus monachus Vallis-ſarnenſis. Ex Catelli libro 2. hiſtoriæ comitum Toloſanorum inſtrumenta quædam ſubiicio eodem ſpectantia.*

Iuramentum Raymundi comitis.

Hæc eſt forma iuramenti facta a Raymundo comite Toloſano apud S. Ægidium, in manu domini Milonis. In nomine Domini, anno pontificatus domni Innocentii papæ tertii, duodecimo, XIV. Kal. Iulii. Ego Raimundus dux Narbonenſis, comes Toloſæ, Marchio Prouinciæ, ſacroſanctis reliquiis, Euchariſtia, & ligno crucis dominicæ compoſitis ſupra ſancta Dei euangelia corporaliter manu tacta, iuro quod ſuper ſingulis & vniuerſis capitulis, pro quibus a domno Papa, vel eius legato, vel aliis, ipſo iure fui vel ſum excommunicatus, ſtabo mandatis, in primis domni papæ, ac veſtris magiſter Milon domni papæ notari, apoſtolicæ ſedis legate. Ita videlicet, vt quicquid per ſe vel litteras ſuas nuncius vel legatus mihi præceperit, ſuper vniuerſis capitulis quibus excommunicatus fui, vel ſum, bona fide, ſine fraude ac malo ingenio adimplebo, ſuper iſtis præcipue capitulis quæ hic nomino: videlicet quod pacem aliis iurantibus, dicor noluiſſe

ANNO CHRISTI 1209.

luiſſe iurare : item quod iuramenta quæ feci ſuper expulſione hæreticorum vel eis credentium non ſeruaſſe dicor : item quod hæreticos dicor ſemper fouiſſe, eiſdemque fauiſſe : item quod de fide ſuſpectus habeor : item quod Ruptarios ſiue Mainadas tenui : item quod dies quadraginta feſtorum & temporum, qui ſecuritate gaudere debent, dicor violaſſe : item quod aduerſariis meis, qui ſe iuſtitiæ offerebant, pacemque iurauerant, dicor noluiſſe iuſtitiam exhibere : item quod Iudæis publica commiſi officia : item quod monaſterii S. Guilielmi, & aliarum eccleſiarum, poſſeſſiones & eccleſias iniuſte detineo : item quod incaſtellaui eccleſias, & incaſtellatas detineo : item quod indebita pedagia vel guidagia colligo, vel colligere facio : item quod Carpentoratenſem epiſcopum a propria ſede depuli : item de interfectione ſanctæ memoriæ Petri de Caſtro-nouo ſuſpectus habeor, pro eo maxime, quod interfectores ipſius in magna familiaritate recepi : item quod Vaſionenſem epiſcopum & eius clericos cepi, & palatium eiuſdem epiſcopi & domos canonicorum deſtruxi, & caſtrum Vaſionenſe per violentiam abſtuli : item in religioſas perſonas manus inieciſſe. Super his & aliis, ſi qua poterunt inueniri, prædicto modo iuraui, & alios iurare feci, & ſeptem caſtrorum dedi cautiones, quorum nomina ſunt hæc, Fiaci, Epeda, Balme, Roquamaura, Caſtrum Mornacii, Faniaux in* Argentea Montferrati. Si autem ea quæ ſupra dixi capitula, & alia quæ iniuncta mihi fuerint in perpetuum, bona fide non ſeruauero : volo & concedo, vt ſeptem ſupradicta caſtra cadant in commiſſum Romanæ eccleſiæ, & ius quod habeo in comitatu Melgolienſi, ad Romanam eccleſiam pleniſſime reuertatur. Volo etiam & concedo, vt perſona me excommunicet, & terra ſupponatur eccleſiaſtico interdicto, & coniuratores mei, tam conſules, quam alii, & ſucceſſores eorum, ex hoc ipſo abſoluti a fidelitate, iure, ac ſeruitio, quibus mihi tenentur, ratione eccleſiæ pro feudis & iuribus quæ habeo in ciuitatibus & caſtris de quibus erant, tam conſules quam illi qui iurarunt, fidelitatem facere teneantur, pariter & ſignare. Item ſub eodem iuramento & eadem pœna ſtratas publicas ſecure ſeruabo. Eiſdem pœnis ſubiacere volo ſi prædicta omnia non ſeruauero, vel aliquod prædictorum.

Præcepta Raymundo comiti Toloſano a Milone legato facta.

In nomine Domini. Ego Milo domni papæ notarius, apoſtolicæ ſedis legatus, præcipio tibi domno Raymundo comiti Toloſano ſub debito præſtito iuramento, & ſub forma eiuſdem iuramenti adiecta, vt domnum epiſcopum Carpentoratenſem, tam in ciuitate quam extra, in pleno iure reſtituas, & damnis datis tam de rebus quam de fructibus eidem epiſcopo reſeruandis fidejuſſores præſtes idoneos, & vniuerſos ciues Carpentoratenſes a iuramento quod citra terminum tibi vel alii tuo nomine præſtiterunt, abſoluas omnino, & indictionem quam tibi feciſti fieri, mihi, vel cui dixero facias aſſignari. Item præcipio tibi ſub eadem pœna, vt dictum epiſcopum, præpoſitum, & canonicos Vaſionenſes, tam in caſtris, quam in aliis, pleno iure reſtituas, & de damnis datis, ædificiis deſtructis, & rebus aliis & fructibus reſarciendis, eiſdem fidejuſſores præſtes idoneos : caſtrum Vaſionenſe mihi vel cui dixero facias aſſignari. Item ſub eadem pœna tibi præcipio, vt Aragonenſes, Ruptarios, Cotarellos, Baſculones, Mainadas, vel quocumque alio nomine cenſeantur, de tota terra tua & poſſe tuo prorſus expellas : nec in alienam terram eos immittas vel concedas, nec eorum auxilio tempore vllo vtaris. Item ſub eadem pœna tibi præcipio, vt vniuerſos [a] in tota terra tua & poſſe ab omni adminiſtratione publica vel priuata prorſus amoueas, nec vnquam eos ad ipſam vel aliam reſtituas, vel alios Iudæos ad aliquam adminiſtrationem adſumas, nec eorum conſilio vllo tempore contra Chriſtianos vtaris. Item ſub eodem iuramento & eadem pœna tibi præcipio, vt ſtratas publicas ſecuras obſerues. Saluis iis quæ vel domnus papa, vel ego vel alius de mandato ipſius, eodem tempore, vel diuerſis, tibi duxerit in poſterum iniungenda.

[a] deeſt, Iudæos. *Vide Concil. Auenion. huius anni cap.* 2.

ANNO CHRISTI 1209.

Hæc ſunt præcepta facta domino comiti Toloſano poſtquam fuit abſolutus.

Deeſt in codice MS. primum folium In ſecundo hæc ſuperſunt.

Item præcipio, vt hæreticos, quos diœceſani epiſcopi, vel alii eccleſiarum rectores, hæreticos, receptatores, vel fautores eorum, tibi vel tuis baiulis nominabunt, tanquam hæreticos habeas. Item præcipio, vt pacem a legatis ſtatutam, vel deinceps ſtatuendam, iures & ſignes inuiolabiliter ſeruari : & ipſius pacis ſtatuta vniuerſos homines tuos tenere, & iurare pacem facias, & ſecundum ſtatuta pacis ſeruare. Item præcipio, vt ſeptem caſtra, quæ mihi ratione eccleſiæ tradidiſti, eorum aliquod non auferas per te vel per aliam quandam perſonam; ablata, cum toto poſſe tuo ad recuperandum illud viriliter labores, ſtatim illud priſtinæ cuſtodiæ reſtituas. Hæc omnia tibi præcipio perpetuo obſeruanda, & ſi quæ alia ſtatuta prædictis capitulis vel aliis, pro quibus excommunicatus fuiſti, domnus papa vel eius legatus duxerit in poſterum adiungenda.

Iuramentum comitum & baronum.

In nomine Domini, pontificatus domni Innocentii anno XII. xiv. Kal. Iulii. Nos G. de Baucio, & Hugo filius eius, Raymundus nepos noſter, Dragonetus, G. Arnaldus, Raymundus Dagot, Ricardus de Champo, Bertrandus de Laudinio, & Guilielmus filius meus, Bernardus de Aduſia, & P. Bernardus filius meus, & Raymundus de Vſetia, & filius meus decanus, & Roſtrandus de Poſcariis, & R. Gaucelinus de Lanello, & Pontius Gamelini, iuramus tibi magiſtro Miloni domni papæ notario, apoſtolicæ ſedis legato, coram ſancta Euchariſtia, & cruce Dominica, & ſanctorum reliquiis, ſupra ſancta Euangelia corporaliter manu tacta : quod ſtabimus omnibus mandatis eccleſiæ, vel tuis, vel alicuius nuntii ſeu legati domni papæ, ſuper iſtis capitulis quæ inferius exprimuntur, vel ſuper abiuratione etiam Mainaturum perpetua. Item ſuper Iudæis ab omni adminiſtratione ſeu officio perpetuo amouendis, & vllo numquam tempore reſtituendis, vel aliis Iudæis ad aliquam adminiſtrationem aſſumendis. Item ſuper pedagiis, & guidagiis dimittendis, & nunquam vllo tempore reſtituendis Item ſuper pace vel treuga iuxta mandatum tuum, vel alterius domni papæ legati, inſtituenda pariter & ſeruanda. Item ſuper eccleſiis incaſtellatis demoliendis & penitus dimittendis, & nullo vnquam tempore incaſtellandis. Item ſuper damnis per vos datis eccleſiis, & aliis perſonis ſeu laïcis ſeu clericis, reſarciẽdis. Item quod de nobis querentibus iuſtitiã exhibebimus. Hæc omnia ſicut ſupra ſtatuta ſunt, & in omnibus ſupra ſtatutis articulis, & aliis qui forſitan emerſerint, & in * * * tibi dandis, pro poſſe noſtro fide-

ANNO CHRISTI 1209.

liter adimpleuimus: ſimiliter ſub eodem ioramento A
ſtratas publicas ſeruabimos, & eos quos epiſcopi
noſtri hæreticos nominabunt, & receptatores, & fau-
tores, animaduerſione debita puniemus.

Iuramentum conſulum Auenionenſium.

In nomine Domini, anno pontificatus domni In-
nocentii papæ tertii XII. XIV. Kal. Iulii. Nos conſu-
les Auenionenſes de conſenſu & voluntate domini R.
comitis Toloſani, præciſe iuramus ſuper ſancta Dei
euangelia manu tacta, tibi magiſtro Miloni domni pa-
pæ notario, ſedis Apoſtolicæ legato, quod bona fide, &
ſine fraude & malo ingenio, conſulemus & operam da-
bimus pro poſſe noſtro, quod dictus dominus comes B
tam per ſe, quam per ſucceſſores ſuos, ſuper his om-
nibus pro quibus fuit excommunicatus, quæ ſu-
pra expoſuit in forma quam ipſe antequam abſolue-
retur, iurauit, pareat omnibus mandatis eccleſiæ, &
quod ea io perpetuum ſeruet: ita quod ſi quod illo-
rum non fecerit, vel contra qood illorum venerit ma-
nifeſte, nos ei nullum conſilium, vel auxilium, ſeu
obſequium per oos vel homines ſeu amicos noſtros
aliquatenos ei pendemus: ſcientes, ex hoc ipſo dicti
comitis delicto, abſolutos nos eſſe a fidelitate, ſi qua,
vel ſeruitio, illi vllo modo tenebamur; immo quouſque
plene paruerit, faciemus contra ipſum pro poſſe noſtro
quidquid Romana eccleſia, vel eius nuncius, ſiue le- C
gatus, nobis mandet faciendum, non obſtante fidelita-
te, vel iure aliquo, vel ſeruitio, ſi quo ipſi vllo modo
tenebamur: a quo etiam tam tu quam dictus comes
nos abſoluiſtis, ſi forte ipſe, vt dictum eſt, contra præ-
cepta quæ facta ſunt vel fuerint ei, venerit manifeſte:
tunc etiam pro iure ſiue ſeruitio, ſi quod in villis vel
caſtris noſtri conſulatus, & ipſa ciuitate habere di-
gnoſcitur, fidelitatem Romanæ eccleſiæ faciemus,
ipſam eidem fidelitatem & perpetuo ſeruaturi. Item
ſtratas publicas ſecuras ſeruabimus, & faciemus per
totum noſtrum diſtractum inuiolabiliter obſeruari.
Item guidagia vel pedagia, vel exactiones aliquas a
tranſeuntibus per ſtratas, vel etiam per flumina nul-
latenus accipiemus: niſi quæ vel quas antiquorum
regum vel imperatorum conceſſione conſtiterit
nos habere. Item eccleſias omnes, & domos religio- D
ſas in noſtro diſtractu, tam in ciuitate, quam extra, in
plena ſeruabimos libertate: neque ab eis exactiones
aliquas ſeu taillas exigemus: & defunctis eorum epi-
ſcopo vel aliis rectoribus, epiſcopia vel domos eorum
nullomodo expoliabimus, nec adminiſtrationi ea-
rum ſeu cuſtodiæ, occaſione alicuius conſuetudinis,
vel aliqua alia, niſi forte rogati ab epiſcopo vel capi-
tulo, nos immiſcebimus: ſed omnia, ſine diminutione
aliqua, defunctorum ſucceſſoribus reſeruentur. Et
electioni epiſcopi, vel alterius rectoris eccleſiæ, fa-
ciendæ per nos, vel per quamcumque aliam perſonam,
nos nullatenus immiſcebimus, nec aliquam violen-
tiam faciemus, vel impedimentum præſtabimus, quo
minus electio canonice ac libere celebretur. Item E
pacem ſeu treugam, ſicut nobis iniunctum fuerit, bo-
na fide ſeruabimus. Item ſi epiſcopus, vel capitulum,
vel alia perſona eccleſiaſtica, nobis aliquos hæreticos
nominauerit, vel per noſmetipſos cognoſcere poteri-
mus aliquos hæreſim prædicare, vel facere conuenti-
cula aliqua: ipſos perſequemur, ſecundum legitimas
ſanctiones, & eorum bona omnia infiſcabimus.
Hæc omnia ſingulis annis per manus epiſcopi noſtri
faciemus conſulibus noſtris iurare. Si quis autem
hoc iurare noluerit, ipſum tanquam hæreticom ha-
bebimus manifeſtum: nec eius iudicium ſiue auto-
ritas, vigorem in aliquo ſortietur.

In eadē forma idē iurarunt conſules Montis-peſſulani.

A *Immunitas eccleſiis & domibus religioſis quinque
prouinciarum a Raymundo comite Toloſano
ibidem conceſſa.*

ANNO CHRISTI 1209.

Ego R. comes Toloſanus, dox Narbonæ, marchio
Prouinciæ, pro animæ meæ remedio, & progenito-
rum meorum, omnibus eccleſiis & domibus religioſis
prouinciarum Viennenſis, Arelatenſis, Narbonenſis,
Burdigalenſis, & Bitoricenſium, immunitatem conce-
do. Ita quod videlicet Albergarias, procurationes, vel
exactiones quaſcumque, ſeu talias, nullo vnquam tem-
pore per me vel per alios requiram in eis; & requiren-
tes ſeu poſtulantes pro poſſe meo fideliter coërcebo:
B defunctis etiam eorum epiſcopis, vel rectoribus aliis,
ipſos vel domos eorum per me vel per alium nullo
modo ſpoliabo. Nec adminiſtrationi earum ſeu cu-
ſtodiæ, occaſione alicuius conſuetudinis, vel ali-
qua alia, me vllatenus immiſcebo: ſed omnia ſine
aliqua diminutiooe, defunctorum ſucceſſoribus te-
neantur. Electioni etiam epiſcopi, vel alterius recto-
ris eccleſiæ, faciendæ per me, vel per quamcunque per-
ſonam, me oullatenus immiſcebo: nec aliquam violen-
tiam faciam, vel impedimentum præſtabo, quo minus
electio canonice fiat ac libere celebretur. Præterea
poſſeſſiones omnes & iura eccleſiarum, ſi qua iniuſte
detineo, eis reſtituo pleno iure. Inſuper promitto,
C quod omnia iura eccleſiarum, & domorum religioſa-
rum, ſicut decet catholicum principem, in præfatis
prouinciis, totis viribus protegam & defendam. Si
quis autem contra præfatam immunitatem & liber-
tatem, a me indultam eccleſiis & aliis domibus reli-
gioſis, venire præſumpſerit: ipſum pro poſſe meo
viriliter coërcebo. Iſtam autem conceſſionem &
promiſſionem feci apud S. Ægidium anno* pontifica- *adde XII.
tus domni Innocentii tertii. XIII. Kalend. Iulii, ad
mandatum & exhortationem M. Miloois domni pa-
pæ notarii, apoſtolicæ ſedis legati.

OBSERVATIO GABR. COSS. S. I.

Concilium hoc Spondaous & Raynaldus Baronii conti-
nuatores, & alii, anno MCCVIII attribueruot At ſequen-
D ti celebratū eſſe conſtat ex illo ipſo, quem autorem ſequun-
tur, Petro Valli-ſarnenſi. Ait enim, Raymundum a legato
abſolutum eſſe in villa S. Ægidii, cum cruce ſignati proxime
venturi eſſent. Abſolutus eſt autem XIV Kal. Iulii, ut ex in-
ſtrumentis modo deſcriptis apparet. At ſacer exercitus poſt
octo circiter dies, Lugdunum conuenit, ſcilicet, vt ait Pe-
trus, circa feſtum Ioannis Baptiſtæ anno MCCIX quem in
annum alia chroolca conſentiunt. Accedit qood primus eo-
rum labor, exeidium Biterrenſe fuerit: quod eo anno die S.
Magdalenæ factum eſſe conſtat. Diſſcoris liber inſcriptus,
Præclara Gallorum facinora, anno MCCVIII illud tribuens.
Sed reuincitur, & chronicorum omnium conſenſu, & vetere
illo diſticho.

Anno milleno ducenteno que noueno
In Magdalena ruit vrbs Biterris amœna.

Ex eo forſan erroris occaſio, quod Valli-ſarnenſis, poſt
narrata quæ Montilii & in villa S. Ægidii geſta ſunt, caput
XIV. ab his orditur verbis: *Anno igitur ab Incarnatione Do-*
E *mini MCCIX. circa feſtum S. Ioannis Baptiſtæ, cruce ſignati
Lugdunum conuenerunt* Quod perſuadere potuit, cætera quæ
prius commemorata ſunt, ad annum antecedentem pertine-
re. At non eſt ita. Nam paulo ante narrat legatum, poſt
Raymundi abſolutionem, Lugdunum petiiſſe, vt cruce ſigna-
tis, qui proxime venturi erant, occurreret: quod eiuſdem
eſſe anni manifeſtum eſt. Non igitur initium anni deſigna-
re, ſed rem cumprimis memorabilem, anno atque die ad-
ſcriptis, inſignire voluit.

ANNO CHRISTI 1209.

CONCILIVM AVENIONENSE

AB HVGONE REGIENSI ARCHIEPISCOPO, & Theodiſio, ſedis apoſtolicæ legatis, celebratum Anno Domini MCCIX.

TITVLI CAPITVM.

1. *Vt epiſcopi frequentius vel prædicent, vel faciant prædicari.*
2. *Vt hæretici exterminentur ac puniantur; Iudæi omni adminiſtratione priuentur.*
3. *Vt vſurarii excommunicentur.*
4. *Vt Iudæi reſtituant vſuras: ne publice, aut diebus* B *feſtis laborent, aut diebus abſtinentiæ veſcantur carnibus.*
5. *Vt decimæ ab omnibus perſoluantur.*
6. *Vt vectigalia niſi legitima non exigantur.*
7. *Vt eccleſiæ, & eccleſiaſticæ perſonæ, ſint a vectigalibus immunes.*
8. *Vt electionibus ſacris laïci non ſe immiſceant, neue viceſimam partem redditauum ab eccleſiis, eccleſiaſticis perſonis, religioſis domibus extorqueāt.*
9. *Vt eccleſiæ non muniantur propugnaculis, niſi ad repellendos paganos.*
10. *Vt ad pacem ſeruandam etiam inuiti cogantur.*
11. *Vt iudices eccleſiaſtici ius diligentius vnicuique reddant.*
12. *Vt faciliores non ſint in relaxanda excommunicationis aut interdicti ſententia.*
13. C *Vt periuri, & qui per ſex menſes in excommunicatione permanſerint, ad ſedem apoſtolicam abſoluendi mittantur.*
14. *Vt patroni intra ſex menſes vacantis eccleſiæ, idoneum præſentent.*
15. *Vt religioſi profeſſi proprietatem habere non ſinantur.*
16. *Vt raptores & violatores pacis, anathemati ſubiiciantur; alioquin epiſcopus iniuriam reſarciat damnum paſſis.*
17. *Vt in ſanctorum vigiliis ſaltationes non fiant, & cantilenæ non audiantur.*
18. *Vt clerici cum regulares, tum ſæculares, habitu ſint honeſto & decenti.*
19. *Vt clerici, cum epiſcopus iuſſerit, ad ſacros ordines promoueantur:* D *& ne aduocationis officio fungantur.*
20. *Pœna decreta in conſanguineos eorum, qui Petrum de Caſtro-nouo, & Gaufredum interfecerunt.*
21. *Vt archiepiſcopi, & epiſcopi has conſtitutiones obſeruari faciant.*

PRÆFATIO.

IN nomine Domini, anno Incarnationis eiuſdem milleſimo duценteſimo nono, pontificatus domni Innocentii papæ III. anno XII. octauo Id. Septembris. Hæc quæ ſequuntur, ſtatuta fuerunt apud Auenionem in concilio generali ſub Hugone Regienſi epiſcopo, & Milone domni papæ notario, apoſtolicæ ſedis legatis, præſentibus Viennenſi, Arelatenſi, E Ebredunenſi, & Aquenſi archiepiſcopis, & epiſcopis viginti numero, necnon & multis abbatibus, & aliis eccleſiarum rectoribus. Cum in Prouinciæ partibus refrigeſcente caritate adeo abundauerit malitia, quod fere omnes indigenæ in profundum venerint vitiorum: vt præſentibus & futuris temporibus Prouincialium malitiis occurratur, innouare antiquos, & nouos etiam canones ſancta ſynodus promulgare decreuit: ea potiſſimum ratione inducta, quod morbis inſuetis adhibere conuenit excogitata remedia, & anti-

A dota inſueta; & vulnera quæ leuia fomēta non ſentiunt, mordicatiuis ſeu vexatiuis remediis curari decet.

ANNO CHRISTI 1209.

CAPVT I.

I. Vt epiſcopi frequentius vel prædicent, vel faciant prædicari.

Quia igitur propter formidandam & puniendam negligentiam prælatorum, qui exiſtentes mercenarii potius quam paſtores, ſe murum pro domo Iſraël non opponunt, nec populis ſuæ gubernationi commiſſis euangelizant euangelicam diſciplinam, in his partibus B diuerſæ ac damnatiſſimæ hæreſes pullularunt: præſentis comprobatione concilii duximus ſtatuendum, vt in ſua diœceſi quilibet epiſcopus frequentius & diligentius ſolito fidem prædicet orthodoxam; & cum expedierit, per alias honeſtas & diſcretas perſonas faciat prædicari. In eo tamen diligens & cautus prædicator exiſtat, vt adulteria, fornicationes, periuria, vſuras, odia, aggreſſiones, & cætera mortalia vitia adeo verbo deteſtetur, & opere, quod exinde honeſtas, pax, patientia, & iuſtitia, & cæteræ inſerantur virtutes.

C *II. Vt hæretici exterminentur ac puniantur; Iudæi omni adminiſtratione priuentur.*

Quia omnes non obediunt Euangelio, & ad ſupplementum gladii ſpiritualis, materialis auxilium ſæpius ab eccleſia imploratur: decernimus, quod quilibet epiſcopus ciues ſuos, comites, caſtellanos, milites, & alios parochianos ſuos, de quibus viderit expedire, per cenſuram eccleſiaſticam, ſi opus fuerit, iurare compellat, ſicut illi de Montepeſſulano iurauerunt, præcipue circa exterminandos hæreticos excommunicatos, perdurantes in ſua pertinacia pecuniariter puniendos: D Iudæos a publica ſeu priuata adminiſtratione priuandos, & quod nunquam ad ſuum miniſterium in domibus propriis permittantur habere Chriſtianos. Et in eo præſertim dicti nobiles & alii adſtringantur, quod coram ſuo iudice, ſiue ſit ordinarius, ſeu delegatus, de ſe conquerentibus exhibeant iuſtitiæ complementum. Et vt plenius epiſcopus exterminare valeat de ſua diœceſi hæreticam prauitatem: in ſingulis parochiis ſuis tam in ciuitate, quam extra, ſacerdotem vnum, & duos vel tres bonæ opinionis laïcos, vel plures ſi opus fuerit, iuramenti reli- E gione adſtringat; quod ſi quos ibi repererint hæreticos, credentes, fautores, vel receptatores eorum, ipſi epiſcopo, & conſulibus ciuitatum, & dominis locorum, ſeu baiulis eorumdem, cum omni ſtudeant feſtinantia intimare, vt eos puniant ſecundum canonicas & legitimas ſanctiones, nihilominus bona ipſorum omnia confiſcantes. Si autem in hoc obſequio diuino præfati conſules, & alii,

ANNO CHRISTI 1209.

ab epiſcopis requiſiti, fuerint negligentes, vel etiam contemptores: ipſorum perſonæ excommunicentur ſpecialiter, & terræ interdicto eccleſiaſtico ſupponantur. Et vt ipſis efficacius det vexatio intellectum: ſi qua caſtra, vel poſſeſſiones, tales ab eccleſia noſcuntur habere: proptet ingratitudinem & indeuotionem ſuam, ad ipſam redeant pleno iure. Illud præcipue non duximus dimittendum, quod defenſores, receptatores, & hæreticorum fautores, cum ipſis hæreticis pari volumus pœna feriri.

III. Vt vſurarii excommunicentur.

Licet ad exſtitpandum vſurarum vitium vtriuſque conueniat pagina teſtamenti, & nihilominus ſuper hoc canonica plurima emanauerint inſtituta: quia tamen prætermiſſis aliis negotiis, multi quaſi licite vſutas exercent, ad deteſtationem vitii memorati, aliquid duximus apponendum: vt videlicet feſtiuis diebus & ſolemnibus, & maxime cum ſynodus celebratur, vſurarii omnes, ſiue ſuo, ſiue alieno nomine crimen illud exetceant, generaliter excommunicationis vinculo innodentur. Si vero ſuerint publici, aut de crimine illo conuicti: ſi poſt trinam admonitionem ſatisſacere noluerint, nominatim eadem feriantur cenſura, & inſuper infligantur eiſdem pœnæ contra vſurarios in Lateranenſi concilio conſtitutæ: ſcilicet, vt eorum non recipianrur oblationes, nec, ſi in illo peccato deceſſerint, eccleſiaſticam habeanr ſepulturam.

IV. Vt Iudæi, reſtituant vſuras: ne publice aut diebus feſtis laborent, aut diebus abſtinentiæ veſcantur carnibus.

De Iudæis vſurariis illud ſtatuit concilium, vt per excommunicationis ſententiam in Chriſtianos, qui eis in commerciis, ſeu alio modo participauerint, ab vſurarum exactionibus compeſcantur; & ſecundum conſtitutionem domni Innocentii papæ III. ad remittendas eaſdem compellantur. Quibus etiam prohibemus, & iubemus, per epiſcopos pœna ſimili prohiberi, ne diebus Dominicis & ſolemnibus publice laborare præſumant; nec carnibus, abſtinentiæ diebus, veſcantur.

extra. de vſuris. c. 12.

V. Vt decimæ ab omnibus perſoluantur.

Ad notitiam huius ſanctæ ſynodi multiplici querela peruenit, quod laïci, & cæteræ perſonæ, quæ de mandato Dominico ad præſtationem decimarum & primitiarum tenentur, eas in graue animarum ſuarum præiudicium non dandas penitus contendunt, in erroris ſui ſauorem alii diſſuetudinem, alii præſcriptionem temporis allegantes. Cum igitur decimæ ac primitiæ adeo debitæ ſint, vt ſine voluntate eorum quibus debentur,

A abſque mortali peccato non valeant retineri: volumus, & præcipimus, vt tam laïci, quam aliæ perſonæ, de bonis omnibus ſibi collatis a Deo, non deductis expenſis, ad ſolutionem ipſarum per eccleſiaſticam cenſuram compellantur, præſcriptione aliqua, titulo, ſeu conſuetudine, non obſtante. Prohibemus inſuper, ne epiſcopus, aut alta perſona eccleſiaſtica, alicui laïco collectionem decimarum perpetuo concedat habendam; nec laïci, ſi eis conceſſum fuerit, ex huiuſmodi conceſſione aliquod ius ſibi valeant vendi-

B cate. Ad hæc Vallem de Tretis, quæ vt acephala in nullius diœceſi aſſeritur inſtituta, domino epiſcopo Regienſi apoſtolicæ ſedis legato ad cuſtodiam decernimus ſpecialiter aſſignandam: qui ſpirituali, & etiam ſi oportuerit materiali gladio, expellat ex ipſa hęreticam prauitatem, & fidelibus, qui fuerint ibi pro tempote, ſicut debuerint, eccleſiaſtica miniſtret ſacramenta, donec ſummus pontifex aliud de ipſa duxerit exponendum. Saluis priuilegiis Romanorum pontificum.

C *VI. Vt vectigalia niſi legitima non exigantur.*

Onera importabilia, & deprimentes faſciculos, quantum cum Deo poſſumus, attenuare volentes: iubemus vt tam eccleſiaſticæ perſonæ, quam ſæculares, a pedagiis, quidagiis, ſalinariis, & aliis indebitis exactionibus, per excommunicationis ſententiam in perſonas, & interdictum tetrarum; penitus deſiſtere compellantut: niſi forte regum, vel imperatorum conceſſione probauerint ſe habere. Prohibemus inſuper, vt nullus propter pedagia, vel alias indebiras exactiones, ex-

D communicatus ab epiſcopo, vel alia perſona eccleſiaſtica, reconcilietur eccleſiæ, niſi quidquid a tempore latæ ſententiæ ptobabitur extorſiſſe, cum integritare reſtituat, & diſtribuat ſecundum reconciliantis arbitrium.

VII. Vt eccleſia & eccleſiaſticæ perſonæ ſint a vectigalibus immunes.

Cum eccleſia Dei, & eccleſiaſticæ perſonæ beneficium in domo Domini habeant, ſiue ſint expettes illius quæ ſecundum canonica & ciuilia iura ab angariis & parangariis, & protſus ab omnibus indebitis exactionibus *moneum hic aliquid*

E cenſentur immunes, a laïcis, diuina reuetentia & timore abiectis, ancillatæ, & ſub tributo importabili conſtirutæ: ſub anathematis diſtrictione modis omnibus prohibemus, vt albergarias, procurationes, exactiones, ſeu rallias aliquas ab ipſis de cætero laïci exigāt, vel extorquere præſumant: immo tam eccleſias & domos religioſas, quam & nominatas perſonas, in pleniſſima libertate conſeruent. Ita videlicet, quod epiſcopis, vel aliis earum rectoribus defunctis, ipſas nullo modo audeant ſpoliare, nec ſe adminiſtrationi earū,

ſeu

ANNO CHRISTI 1209.

ſeu cuſtodiæ, niſi forte rogati ab epiſcopo, vel capitulo, occaſione alicuius conſuetudinis, ſeu aliqua alia, immiſcere: ſed omnia cum integritate qualibet defunctorum ſucceſſoribus reſeruentur. A

VIII. Vt electionibus ſacris laïci non ſe immiſceant, neue viceſimam partem redditumm ab eccleſiis, eccleſiaſticis perſonis, religioſis domibus extorqueant.

Inhibemus ne electioni epiſcopi, vel alterius rectoris eccleſiæ faciendæ, per ſe, vel per quamcumque aliam perſonam, ſe immiſceant, vel violentiam faciant, vel impedimentum adhibeant, quo minus electio canonice ac libere celebretur. Illud autem, tanquam abominabile ac præpoſterum, diſtrictione qualibet prohibemus: ne videlicet ab eccleſiis ſeu religioſis domibus ac eccleſiaſticis perſonis, ſicut in quibuſdam locis huc uſque præſumptum audiuimus, viceſimam partem annuorum redditūum in poſterum ratione mutorum, vel aliqua occaſione, laïci extorquere contendant. B

IX. Vt eccleſiæ non incaſtellentur, niſi ad repellendos paganos.

Propter abominationes quas vidimus & intelligimus ab illis, qui eccleſias incaſtellando, domos Domini conuertunt in ſpeluncam latronum, aliquid ſeuerius conſtituimus contra huiuſmodi præſumptores: ſub anathematis pœna diſtriſtiſſime inhibentes, ne quis vlterius, niſi forte ad repellendum inſtantiam paganorum, aliquam eccleſiam incaſtellare præſumat & attentet; immo incaſtellatas, videlicet totam incaſtellaturam, & quidquid infra cimiterium ædificatum eſt, ad arbitrium diœceſanorum epiſcoporum quam celerius poterunt ad diruendum iubemus, præter illam vel illas quas ad tuitionem parochianorum epiſcopis viſum fuerit reſeruari: quæ perpetuo poſſideantur ab eis, vel aliis perſonis eccleſiaſticis teneantur. Si forte aliquis temerarius detentor, eccleſiam incaſtellatam ad mandatum ſui epiſcopi noluerit diruere, vel ei noluerit tradere poſſidendam: nominatim excommunicationis vinculo percellatur, & interdicti ſententiæ ſupponatur tota terra ipſius. C D

X. Vt ad pacem ſeruandam etiam inuiti cogantur.

Sicut peccatis exigentibus multo tempore ſumus experti, propter guerram, ſeu baronum & ciuitatum diſcordiam, tam perſonæ quam terræ ipſorum, in exterminium & direptionem trahuntur. Ad cuius iacturæ remedium, pacem & concordiam etiam inuiris prædicari & ſeminari oportet. Iubemus ergo, vt ciues, & ciuitatum rectores, comites, barones, caſtellani, milites, & alii, qui ab epiſcopis ad hoc idonei videbuntur, ad pacem ſeu treugam faciendam pariter & ſeruandam, necnon & vt ſtratæ publicæ ſeruentur ſecure, ab epiſcopis, ſi forte fuerint difficiles, per eccleſiaſticam diſtrictionem cogantur: & interim, quouſque pacem iurauerint, ſint a pacis beneficio alieni. Et quoniam triplex funiculus difficilius rumpitur: præcipimus, vt ad pacem faciendam firmiter & ſeruandam, epiſcopi ſibi mutuum auxilium ſtudeant exhibere, ſicut in capitulo felicis recordationis domni Alexandri papæ tertii plenius continetur. Quia vero per Aragones, Brabanzones, Baſclones, Ruptarios, ſeu quocunque alio nomine cenſeantur, multotiens diſcordia & perturbatio & rapina generantur in terris: de ipſis ad memoriam reuocamus, quod ab eodem dicto Alexandro contra ipſos noſcitur conſtitutum, vt videlicet, ſicut hæretici, & ...... ante alios excommunicentur, & ab omnibus fidelibus expugnentur vbique locorum. Qui autem illos tenuerit, aut in terra ſua eſſe permiſerit, cenſura ſimili percellatur. E

Concil. Lateran c. 11.

Ibid. c. 27.

XI. Vt iudices eccleſiaſtici ius diligentius vnicuique reddant.

Inter cæteras querelas quæ ad hanc ſynodum perlatæ fuerunt, illam ſeuerius puniendam & corrigendam cenſemus: videlicet, quod archiepiſcopi, epiſcopi, & eccleſiarum prælati, ſiue ordinarii ſint, ſiue iudices delegati, tepidi ſunt nimium & remiſſi ad iuſtitiam coram ſe querelantibus faciendam. Propter quod quanta poſſumus & conuenit ratione cenſemus, vt cauſas quæ in conſpectu ipſorum propoſitæ fuerint, quam diligentius & feſtinantius poterunt, ſtudeant terminare: cogantque ſubditos ſuos in iudicio ſeruare illud idem.

XII. Vt faciliores non ſint in relaxanda excommunicationis aut interdicti ſententia.

Intelleximus etiam, quod ſententias tam excommunicationis, quam interdicti, ſine congrua ſatisfactione relaxant. In quo caſu illam diſtrictionem præcipimus inuiolabiliter obſeruari, quam domnus Innocentius papa III. in quadam ſua decretali noſcitur expreſſiſſe: hoc eſt, vt ſi quis quia datum damnum noluerit emendare, fuerit excommunicationis vinculo aſtrictus, præter iuratoriam cautionem, ante faciat de damno dato emendam, quam eius ſententia relaxetur. Si vero excommunicationis ſententia feratur in aliquem, qui citatus ad iudicium venire contempſit: ad eam relaxandam ſufficit, ſi, quod iuti pareat, præſtiterit iuramentum. Et quia interdum huiuſmodi iudices a malo non reuocat amor Dei, nec eccleſiaſtica diſciplina: negligentes & contemptores huiuſmodi ad reſtituendum damnum paſſis duximus condemnandos.

XIII.

ANNO CHRISTI 1209.

XIII. Vt periuri, & qui per ſex menſes in excommunicatione permanſerint, ad ſedem apoſtolicam abſoluendi mittantur.

Contra publice periuros, ſeu conuictos de periurio, & eos qui pertinaciter in excommunicatione per ſex menſes permanſerint, pro eo quod faciles ſunt homines ad periurià, & ad cenſuram eccleſiaſticam contemnendam, ſpecialem & nouum canonem promulgamus: ſcilicet, vt nulli epiſcoporum liceat huiuſmodi anathematizatos abſoluere, ſed ad ſedem apoſtolicam, ſicut ſacrilegi & incendiarii, abſoluendi mittantur. Periuris vero, propter aliam ſatisfactionem, dictam ſedem in præſentia viſitare iniungatur. Si forte clerici fuerint, in vtroque caſu ab officio & beneficio eccleſiaſtico repellantur: ad quorum neutrum reſtitui valeant, niſi per ſummum pontificem, vel ipſius legatum.

XIV. Vt patroni infra ſex menſes vacantis eccleſiæ idoneum præſentent.

Quorumdam monachorum, & aliorum, ſiue ſint religioſæ, ſiue aliæ quæcunque perſonæ, prouiſio indiſcreta, qui eccleſias ad præſentationem ipſorum pertinentes, ex certa ſcientia quandoque faciunt vltra tempus a canone indultum vacare, nos Lateranenſem conſtitutionem innouare compellit: in qua noſcitur conſtitutum, quod niſi a monachis, & aliis perſonis, infra ſex menſes, ad vacantes eccleſias epiſcopis idoneæ fuerint perſonæ præſentatæ, poſtmodum appellatione remota, liceat in illis ordinare rectores, qui præeſſe nouerint & prodeſſe: ita tamen, quod ex hoc nullum patronis in poſterum præiudicium generetur.

XV. Vt religioſi profeſſi, proprietatem habere non ſinantur.

Ad hæc, epiſcopis, abbatibus, præpoſitis, & cæteris religioſis, prioribus, conuentus inſinuat ſynodalis, & ſub atteſtatione diuini iudicii diſtricte iniungit, vt ſubditis ſuis profeſſis licentiam habendæ proprietatis non tribuant, cum etiam hoc Romano pontifici non liceat, ſicut domnus Innocentius papa tertius, in quadam ſua conſtitutione teſtatur.

extra. de ſtatu monach. &c. c. 12.

XVI. Vt raptores, & violatores pacis, anathemati ſubiiciantur: alioquin epiſcopus reſarciat iniuriam damnum paſſis.

Vt raptorum, violatorum pacis, & eorum, qui in ſtratis publicis aggreſſuram committunt, necnon qui captos homines ad redemptionem compellunt, nimium graſsanti malitiæ occurratur: antiqua innouantes ſtatuta, decernimus, vt in quacumque diœceſi præfatas iniquitates dicti malefactores deprehenſi fuerint exercere, ab epiſcopo illius loci anathematis diſtrictioni ſubdantur: ipſum alii circumadiacentes epiſcopi, quouſq; paſſis iniuriam plene ſatisfactum fuerit, teneantur viriliter adiuuare, ſententiam quam in delinquentem tulerit obſeruantes, & auxilium ei manu militari etiam, ſi opus fuerit, impendentes. Quod ſi quis epiſcoporum contempſerit, ad reſarciendum damnum paſſis iniuriam teneatur.

ANNO CHRISTI 1209.

XVII. Vt in ſanctorum vigiliis ſaltationes indecoræ non fiant in eccleſiis, & cantilenæ amatoriæ ibidem non dicantur.

Statuimus, vt in ſanctorum vigiliis in eccleſiis hiſtrionicæ ſaltationes, obſcœni motus, ſeu choreæ non fiant, nec dicantur amatoria carmina, vel cantilenæ ibidem: ex quibus præter id quod aliquotiens auditorum animi ad immunditiam prouocantur, obtutus & auditus quorumlibet ſpectantium polluuntur.

XVIII. Vt clerici tum regulares, tum ſæculares, habitu ſint honeſto & decenti.

Pro eo quod clerici, & qui religioni adſtringuntur ex voto, & etiam ſæculares, nec opere, nec habitu profeſſionem ſuam oſtendunt, immo, quod dolentes & inuiti dicimus, adeo diſſoluti ſunt, & multipliciter immunditiis & exceſſibus implicantur, quod ſicut laïcus ſic & ſacerdos: laïci quibus ipſi ſunt ſignum poſiti ad ſagittam, eorum corrumpuntur exemplo; & quos in omnibus actionibus ſuis ad honeſtatem præuenire deberent & vitam, tanquam cæci cæcos eos in foueam trahunt, & ad gehennam præcedunt. Circa religioſos igitur ſeruandum iubemus, vt in quacumque ſint dignitate aut ordine conſtituti, habitum & tonſuram & * in aliis ſuæ profeſſioni habeant congruentem. Quibus firmiter inhibemus, ne panno de ſtamine forti, aut alio colorato, vel ſumptuoſo, ſeu aliquo ſerico, in futurum vtantur. Cappas ſimiliter coloratas, & manicatas prohibemus eiſdem. Circa ſæculares quoque illud firmiter præcipimus obſeruandum: vt amodo, maxime in ſacris ordinibus conſtituti, conuenientem coronam habeant, & clauſa deferant indumenta; nec rubeis, aut viridibus, ſeu aliquibus ſericis, in poſterum vti præſumant: ſed honeſtatem clericorum quæ in decretali felicis memoriæ Gregorii euidentius exprimitur, ſeruent.

XIX. Vt clerici, cum epiſcopus iuſſerit, ad ſacros ordines promoueantur: & ne aduocationis officio fungantur.

Iubemus inſuper tam præpoſitos, quam alios clericos, ad exhortationem, vel ad mandatum ſui epiſcopi, ſine difficultate qualibet ad ſacros ordines promoueri. Præterea in ſacris ordinibus conſtituti, qui ſtipendiis eccleſiæ ſuſtentantur, coram iudicibus ſæcularibus

ANNO CHRISTI 1209.

A laribus officium aduocationis non ſumant contra canonica inſtituta: nec deteſtabiles conſpirationes faciant de cætero, ſeu coniurationes, in quacunque ſint eccleſiæ profeſſione aut ordine conſtituti. Quicumque autem cooſtitutionis huius ptopria temeritate ſe conſtituerint tranſgreſſores, a ſuis epiſcopis canonice puniantur.

XX. *Pœnæ decretæ in conſanguineos eorum, qui Petrum de Caſtro-nouo, & Gaufredum interfecerunt.*

Miſerabilem & lacrymoſam interfectio- B nem ſanctæ memoriæ Petri de Caſtro-nouo, apoſtolicæ ſedis legati, ad memotiam reduceotes; & atrox facinus necis magiſtri Gaufredi canonici Gebennenſis, piæ & religioſæ conuerſationis & vitæ, his temporibus nequiter perpetratum; & aliorum plurimorum religioſorum virorum, quos non ſufficimus ad præſens, nec expedit enarrare: tanti facinotis frequentia, & atrocitate commoti, vltione qua poſſumus proſequentes, ſacri approbatione concilii duximus ſtatuendum: C vt nullus de parentela illorum, qui præfatos clericos occiderunt, vſque ad tertiam lineæ cuiuſcumque generationem, eccleſiaſticum beneficium conſequatur. Immo ſi qua forſitan ſunt adepti, tamdiu ſuis beneficiis ſpolientur & officiis, donec per Romanum pontificem fuerint reſtituti. Statuimus etiã, vt ſi qui ſimile facinus commiſerint in futurum, circa ipſorum conſanguineos ſimilis cenſura ſeruetur. Quem rigorem circa illos tantum volumus obſeruari, qui de perpetrata iniquitate, apud bonos & graues fuerint infamati. D

XXI. *Vt archiepiſcopi, & epiſcopi has conſtitutiones obſeruari faciant.*

Archiepiſcopis, & epiſcopis, ſub atteſtatione diuini iudicii diſtricte iubemus, vt omnes ſupraſcriptas conſtitutiones pro ſuâ poſſibilitate bona fide obſeruent, & faciant ab omnibus ſubditis ſuis inuiolabiliter obſeruari.

ANNO CHRISTI 1209.

** CONCILIVM PARISIENSE

ADVERSVS ALMARICI HÆRESIN ET SECTATORES, E & libros quoſdam Ariſtotelis atque aliorum, anno Domini MCCIX.

I. DE ALMARICI HÆRESI, EIVSQVE ſectatoribus damnatis.

RIgordus ad annum MCCIX. Fuit, *inquit*, in eadem ſacra facultate (*Pariſienſi*) ſtudens quidam clericus Almaricus nomine, de territorio Carnotenſi, villa quæ Bena dicitur, oriundus. Qui cum in arte logica peritus eſſet, & ſcholas de arte illa & de aliis artibus liberalibus diu rexiſſet, tranſtulit ſe ad ſacram paginam excolendam. Semper tamen ſuum per ſe modum docendi & diſcendi habuit, &

A opinionem priuatam, & iudicium quaſi ſectum & ab aliis ſeparatum. Vnde & in ipſa theologia auſos eſt conſtanter aſſeuerare, quod quilibet Chriſtianus teneatur credere ſe eſſe membrum Chriſti, nec aliquem poſſe ſaluari qui hoc non crederet, non minus quam ſi non crederet Chriſtum eſſe natum & paſſum, vel alios fidei articulos: inter qoos articulos ipſe hoc ipſum audacter audebat dicere annumerandum eſſe.

Cum igitur hoc ei ab omnibus catholicis vniuerſaliter contradiceretur, de neceſſitate acceſſit ad ſummum pontificem: qui audita eius propoſitione & vniuerſitatis ſcholarium contradictione, ſententiauit contra ipſum. Redit ergo Pariſius, & compellitur ab B vniuerſitate confiteri ore, quod in contrarium prædictæ opinioni ſuæ ſentiret: ore dico, quia corde nunquam diſſenſit. Tædio ergo & indignatione affectus, vt dicitur, ægrotauit, & lecto incumbens deceſſit in breui, & ſepultus eſt iuxta monaſterium S. Martini de Campis.

Poſt mortem eius ſurrexerunt quidam veneno ſua eius doctrina infecti, qui eo ſubtilius pluſquam oportet ſapere ſapientes, ad exſufflandum Chriſtum, & ad euacuandum noui teſtamenti ſacramenta, nouos & inauditos errores & inuentiones diabolicas confinxerunt. Inter alios eorum errores impudenter aſtruere nitebantur, quod poteſtas patris durauit, quandiu viguit lex Moſaica. Et quia ſcriptum eſt: *Nouis ſuperuenientibus abiicientur vetera*: poſtquam Chriſtus C venit, aboleuerunt omnia teſtamenti veteris ſacramenta, & viguit noua lex vſque ad illud tempus. In hoc ergo tempore dicebant teſtamenti noui ſacramenta finem habere, & tempus ſancti Spiritus incepiſſe, quo dicebant Confeſſionem, Baptiſmum, Euchariſtiam, & alia ſine quibus ſalus haberi non poteſt, locum de cætero non habere, ſed vnumquemque tantum per gratiam Spiritus ſancti interius ſine actu aliquo exteriori inſpiratam ſaluari poſſe. Caritatis virtutem ſic ampliabant: vt id quod alias peccatum eſſet, ſi in virtute fieret caritatis, dicerent iam non eſſe peccatum. Vnde & ſtupra, & adulteria, & alias corporis voluptates in caritatis nomine committebant: D mulieribus, cum quibus peccabant, & ſimplicibus quos decipiebant, impunitatem peccati promittentes: Deum tantummodo bonum & non iuſtum, prædicantes.

Leuit. 26

Fama huiuſmodi peruenit occulte ad viros venerabiles Petrum Pariſienſem epiſcopum, & fratrem Garinum regis Philippi conſiliarium: qui miſſo clam magiſtro Rad.* de Nemureio clerico, diligenter inquiri fecerunt huius ſectæ viros. Idem Rad. articuloſos & aſtutus, & vere catholicus, ſic miſſos, fingebat ſe eſſe mirabili modo de ſecta eorum cum ad ſingulos veniebat: & illi reuelabant ei ſecreta ſua, tanquam ſuæ ſectæ participi, vt putabant. Et ita huius ſectæ plures ſacerdotes, clerici, & laici, ac mulieres, E diutius latentes, prout Domino placuit, tandem detecti, & capti, & Pariſius adducti, & in concilio ibidem congregato conuicti & condemnati, & ab ordinibus in quibus erant degradati, traditi fuerunt curiæ Philippi regis: qui tanquam rex Chriſtianiſſimus & catholicus, vocatis apparitoribus fecit omnes cremari: & cremati ſunt Pariſius extra portam in loco qui nuncupatur Campellus. Mulieribus autem, & aliis ſimplicibus, qui per maiores corrupti fuerant & decepti, pepercerunt. Prædictum autem hæreſiarcham Almaricum, quia plane conſtitit ſectam illam ab eo originem habuiſſe, licet in pace eccleſiæ, vt putabatur, ſepultus fuiſſet: ab vniuerſo concilio etiam poſt mortem excommunicatus fuit & condemnatus, & a cimiterio ſacro eiectus, & oſſa & cineres eius per ſter-

* Radulfô

D quilinia

ANNO CHRISTI 1209.

quilinia ſunt diſperſa. Benedictus Deus per omnia. A *Eadem Vincentius Bellouac. ſpecul. hiſtor. lib.* XXIX. *cap.* CVII. *ex Rigordo deſcribit ad verbum: niſi quod paulo contractius. Robertus monachus Antiſſiodorenſis idem refert in chronico: ſed anno* MCCX. *ait eſſe geſta. Ea tantum ex eo decerpam quæ ad Rigordum addit.* Erant, *inquit*, numero quatuordecim, quorum erant aliqui ſacerdotes animarum curam habentes; quibus fecerat fauorem apud populum ſpecies honeſtatis, & vitæ grauitas ſuperducta. *Et infra*: Decem traduntur incendio, reliqui quatuor murali recluſione damnantur.

Cæſarius vero Heiſterbachienſis, eorumdem æqualis temporum, libro V. *dialogorum cap.* XXII. *illorum hæreticorum prodit nomina, & qui ex* B *iis igni damnati ſint, qui minime.* Eorum, *inquit*, nomina ſunt hæc: VVillelmus Pictauienſis ſubdiaconus, qui legerat Pariſius de artibus, & tribus annis ſtuduerat in Theologia; Bernardus ſubdiaconus; VVillelmus aurifex, propheta eorum; Stephanus ſacerdos de veteri Curbuelo; Stephanus de cella; Ioannes ſacerdos de Vncinis. Iſti omnes in theologia ſtuduerant, excepto Bernardo. Dudo ſpecialis clericus magiſtri Elmerici ſacerdotis, qui fere decem annis in theologia ſtuduerat; Elmangus acolytus, & Odo diaconus; magiſter Garinus qui conuentauerat Pariſiis de artibus, & hic ſacerdos audierat theologiam a magiſtro Stephano archiepiſcopo Cantuarienſi; C Vlricus ſacerdos de Lueri, qui ſexagenarius ſtuduerat in theologia tempore multo; Petrus de ſancto Clodoualdo ſacerdos, & ſexagenarius, qui etiam audierat theologiam; Stephanus diaconus de veteri Curbuelo. *Et infra*: Quatuor ex eis fuerunt examinati, ſed non combuſti, videlicet magiſter Garinus, Vlricus ſacerdos, Stephanus diaconus, qui perpetuo recluſi ſunt carcere. Petrus vero antequam caperetur, præ timore monachus effectus eſt.

De illorum erroribus, & quomodo ſint detecti, plenius idem & explicatius, quam Rigordus, loquitur. Dicebant, *inquit*, non aliter eſſe corpus Chriſti in pane altaris, quam in alio pane, & in qualibet re: ſicque Deum locutum fuiſſe in Ouidio, ſicut in Auguſtino. Negabant reſurrectionem corporum, dicentes nihil eſſe paradiſum, neque infernum: ſed qui haberet cogi- D tationem Dei in ſe, quam ipſi habebant, habere in ſe paradiſum; qui vero mortale peccatum, habere infernum in ſe, ſicut dentem putridum in ore: Altaria ſanctis ſtatui, & ſacras imagines thurificari, idololatriam eſſe dicebant. Eos qui oſſa martyrum deoſculabantur, ſubſannabant. Maximam etiam blaſphemiã auſi ſunt dicere in Spiritum ſanctum, a quo omnis mũditia eſt & ſanctitas. Si aliquis eſt in Spiritu ſancto, aiebant, & faciat fornicationem, aut aliqua alia pollutione polluatur: non eſt ei peccatum, quia ille Spiritus, qui eſt Deus, omnino ſeparatus a carne, non poteſt peccare: quandiu ille Spiritus qui eſt Deus, eſt in eo, ille operatur omnia in omnibus. Vnde concede- E bant, quod vnuſquiſque eorum eſſet Chriſtus & Spiritus ſanctus. *Et paulo poſt.* Quorum perfidia hoc ordine detecta eſt.

Prædictus VVilhelmus aurifaber venit ad magiſtrum Rodulphum de Namuntico, dicens ſe eſſe miſſum a domino: & hos infidelitatis articulos ei propoſuit. Pater ſub quibuſdã formis operatus eſt in veteri teſtamento, ſcilicet legalibus; & Filius ſimiliter ſub quibuſdam formis, vt in ſacramento altaris, & baptiſmi, & aliis. Sicut ceciderunt formæ legales in primo Chriſti aduentu, ita nunc cadent omnes formæ, quibus Filius operatus eſt, & ceſſabunt ſacramenta, quia perſona Spiritus ſancti clare manifeſtabit ſe in quibus incarnabitur, & principaliter per ſeptem viros A loquetur, quorum vnus ipſe VVilhelmus erat. Ipſe prophetabat, quod infra quinque annos iſtæ quatuor plagæ euenire deberent: prima ſuper populum, qui fame conſumetur; ſecunda erit gladius, quo ſe principes interficient; tertia in qua terra aperietur, & deglutiet Burgenſes; in quarta deſcendet ignis ſuper prælatos eccleſiæ, qui ſunt membra Antichriſti. Dicebat enim quia papa eſſet Antichriſtus, & Roma Babylon; & ipſe ſedet in monte Oliueti, id eſt, in pinguedine poteſtatis. Iam tredecim elapſi ſunt anni, & nihil horum contigit, quæ pſeudo ille propheta futura infra quinquennium prædixerat. Et vt fauorem ſibi captaret Philippi regis Franciæ, etiam hoc adiecit: regi Francoru[illegible]ducientur omnia regna, & filio eius, B qui erit in tem[illegible] Spiritus ſancti, & non morietur; & dabuntur duodecim panes regi Francorum, id eſt, ſcientia ſcripturarum & poteſtas.

His auditis, magiſter Rudolphus interrogauit, ſi aliquos haberet ſocios, quibus iſta fuiſſent reuelata. Qui cum reſpondiſſet, habeo multos, ſupradictos viros nominans: perpendens vir prudens imminens periculum eccleſiæ, ſe ſolum ad inueſtigandam eorum nequitiam, eoſque conuincendos non poſſe ſufficere, ex quadam ſimulatione dicebat ſibi eſſe reuelatum a Spiritu ſancto de quodam ſacerdote, qui cum eo prædicare deberet ſectam eorum. Et vt famam ſuam ſeruaret illæſam, nunciauit hæc omnia abbati S. Victo- C ris, & magiſtro Ruperto, & fratri Thomæ: cum quibus adiit epiſcopum Pariſienſem, & tres magiſtros legentes de theologia: videlicet decanum Saleburgienſem, & magiſtrum Rupertum de Koren, & magiſtrum Stephanum; omnia hæc eis inſinuantes. Qui territi valde, iniunxerunt prædicto Rudolpho in remiſſionem peccatorum ſuorum, & alteri ſacerdoti, vt ſe fingerent eſſe de illorum conſortio, donec ſententias omnium audiuiſſent, & plenius omnes articulos incredulitatis eorum exploraſſent.

Magiſter vero Rudolphus & ſacerdos ſocius eius, in executione huius laboris, cũ ipſis hæreticis circuierunt epiſcopatum Pariſienſem, Lingonenſem, Trecenſem, & archiepiſcopatum Senonenſem, in tribus menſibus, & quamplurimos de eorum ſecta inuenerunt. Vt itaque ipſi hæretici plene de ipſo magiſtro Rudolpho D confiderent, quandoque vultu eleuato ſe ſpiritu in cælum raptum ſimulabat, & poſtea aliqua ſe vidiſſe dicebat, quæ in conuenticulis eorum narrabat: & publice eorum fidem de die in diem ſe prædicaturum ſpopondit. Tandem reuerſi ad epiſcopum, viſa & audita narrauerunt.

Quo audito epiſcopus prædictus per prouinciam pro eis miſit, eo quod non eſſent in ciuitate, excepto vno Bernardo. Qui cum eſſent in cuſtodia epiſcopi, congregati ſunt ad eorum examinationem vicini epiſcopi, & magiſtri theologi. Propoſita ſunt eis ſupradicta capitula, quæ quidam ex eis in præſentia omnium atteſtabantur; quidam vero cum reſilire vellent, & ſe conuinci viderent, cum cæteris ſtabant in E eadem pertinacia, nec negabant. Tanta audita peruerſitate, conſilio epiſcoporum & theologorum ducti ſunt in campum, & coram vniuerſo clero & populo degradati, & in aduentu regis, qui tunc præſens non erat, exuſti.

II. DE LIBRIS ARISTOTELIS IBIDEM DAMNATIS.

In diebus illis, *inquit Rigordus*, legebantur Pariſius libelli quidam ab Ariſtotele, vt dicebantur, compoſiti, qui docebant metaphyſicam, delati de nouo a Conſtãtinopoli, & a græco in latinũ tranſlati. Qui quoniam non ſolum prædictæ hæreſi ſententiis ſubtilibus occaſionẽ præbebant, immo & aliis nondũ inuentis præbere poterant: iuſſi ſunt omnes comburi, & ſub pœna

exeom-

ANNO CHRISTI 1209.

excommunicationis cautum eſt in eodem concilio, ne A quis de cætero eos ſcribere, legere præſumeret, vel quocumque modo habere.

Robertus Antiſſiodorenſis monachus: Librorum, *inquit*, Ariſtotelis, qui de naturali philoſophia inſcripti ſunt, ante paucos annos Pariſius cœperant lectitari: interdicta eſt lectio tribus annis, quia ex ipſis errorum ſemina viderentur exoria.

Cæſarius vero: Eodem, *inquit*, tempore præceptum eſt Pariſiis, ne quis infra triennium legeret libros naturales.

III. DE LIBRIS ALIIS IBIDEM DAMNATIS.

Libri magiſtri Dauid, *ait eodem loco Cæſarius*, B & libri gallici de theologia perpetuo damnati ſunt & exuſti. Sicque per Dei gratiam hæreſis tota exuſta eſt.

NOTA GABR. COSS. S. I.

Metaphyſicam Ariſtotelis damnatam ait Rigordus, phyſicam Robertus & Cæſarius: quibus ſuffragatur Gregorius IX. in Bulla ad Magiſtros & ſcholares Pariſienſes, data anno V. eius Pontificatus, hoc eſt anno Chriſti MCCXXXI. *Libris illis naturalibus*, inquit, *qui in concilio prouinciali ex certa ſcientia prohibiti fuere Pariſius, non vtantur, quouſque examinati fuerint & ab omni errorum ſuſpicione purgati*. Quid vero ſi & metaphyſica & phyſica ſimul damnatæ tunc fuerunt? Certe R. Legatus apoſtolicus, qui anno MCCXV. hoc eſt annis ſex poſt hoc concilium, Pariſienſem acade- C miam reformauit: *Non legantur*, inquit, *libri Ariſtotelis de metaphyſica, & de naturali philoſophia.*

Extat in magno paſtorali eccleſia Pariſ.

Ad triennium damnatos eſſe hos libros Robertus & Cæſarius teſtantur: Rigordus vero iis interdictum aſſerit, ſine vllo temporis limite.

ANNO CHRISTI 1210.

*** CONCILIVM AVENIONENSE.

IN QVO MILO APOST. SED. LEGATVS Toloſanos excommunicauit: item ſub conditione comitem Toloſanum, anno Domini MCCX.

cap. 33.

INterea, *inquit Petrus Vallis-Sarnenſis*, magiſter Milo, qui, ſicut ſupra dictum eſt, in terra Prouinciæ, legatione pro pacis & fidei negotio ſungeba- D tur, conuocauit apud Auenionenſem prouinciam concilium prælatorum. In quo concilio excommunicati fuerunt & expoſiti ciues Toloſani, pro eo quod ea quæ legato & cruce-ſignatis promiſerant de expulſione hæreticorum, contempſerant adimplere. Comes etiam Toloſanus in prædicto concilio excommunicatus fuit: ſub conditione tamen, ſi abiurata pedagia de vllo accipere attentaret.

G C Auenionenſe concilium anno ſuperiore celebratū eſt, ſed non a Milone legato neque in eo mentio de excõmunicatione Toloſanorum, nec comitis Toloſani. Quæ geſta eſſe hoc anno patet ex Vallisſarnenſi, qui cum cap. 14 narrationem ſuam conſignet anno MCCIX. circa feſtum S. Ioannis Bapt. pergit deinde anni eiuſdem res geſtas, adſcriptis nonnumquam diebus perſequi: vt cap. 16 feſto S. Magdalenæ; cap. 32. feſto S. Michaëlis; ac denique circa feſtum E dominicæ natiuitatis. Hinc cap. 33. cum rerum aliarum mentionem facit; tum huius concilii, quod circa initium anni oportet habitum eſſe: cum ante obſidionem Mineruæ, quam anno MCCX. captam eſſe conſtat ex Vallisſarnenſi cap 37 & aliis ſcriptoribus, *in præterita hyeme apud Montempeſſulanum deceſſerit magiſter Milo*, vt autor eſt idem, cap. 39

CIRCA ANNVM CHRISTI 1210.

*** CONCILIVM IN VILLA S. ÆGIDII.

AB HVGONE EPISCOPO REGIENSI, ET Theodiſio, legatis apoſtolicis, celebratum, anno Domini MCCX.

IN QVO RAYMVNDVS COMES TOLOSANVS iterum excommunicatus.

REpetenda nobis concilii huius memoria ex Petro *Vallisſarnenſi, cuius hæc verba*: Circa idem tempus (*anno ſcilicet MCCX.*) comes Toloſanus, qui, ſicut ſupradictum eſt, acceſſerat ad dominum papam, redierat a curia Romana. Dominus autem papa, ſicut ſuperius tetigimus, mandabat epiſcopo Regienſi & M. Theodiſio, vt præfato comiti indiceret purgationem ſuper duobus maxime criminibus, ſuper morte videlicet F. P. de Caſtronouo apoſtolicæ ſedis legati, & ſuper crimine hæreſeos. Magiſter vero Theodiſius intrauit Toloſam, dum eſſent noſtri in obſidione Mineruæ. *Et infra*: Habuit ſecretum colloquium cum abbate Ciſtercienſi, ſuper admittenda purgatione comitis Toloſani. M. vero Theodiſius, vt pote circumſpectus & prouidus, de negotio Dei valde ſollicitus, ad hæc omnimodis aſpirabat, vt poſſet de iure repellere ab indicenda ei purgatione comitem memoratum. Videbat enim quod ſi admitteret eum ad purgationem, & ipſe per aliquas falſitates & dolos poſſet ſe purgare, deſtrueretur eccleſia in partibus illis, periret fides & deuotio Chriſtiana. cap. 39.

Dum igitur ſuper his omnibus ſollicitus eſſet, & ſecum tentaret, aperuit Dominus viam: modum inſinuans quo poſſet negare purgationem comiti ſæpe dicto. Habuit recurſum ad litteras domni papæ, in quibus ſummus pontifex inter alia dicebat: Volumus vt comes Toloſanus impleat mandata noſtra. Multa quippe mandata facta fuerant comiti Toloſano: vt pote de expulſione hæreticorum de terra ſua, de dimittendis nouis pedagiis; & plura alia, quæ omnia adimplere contempſit. Igitur M. Theodiſius cum ſocio ſuo, epiſcopo ſcilicet Regienſi, ne viderentur grauare vel iniuriari comiti Toloſano: præfixerunt ipſi comiti diem admittendæ purgationis ipſius apud villam S. Ægidii.

Igitur conuocatis in villa S. Ægidii ab epiſcopo Regienſi, M. Theodiſio, archiepiſcopis, & epiſcopis, & aliis pluribus eccleſiarum prælatis: comes etiam affuit Toloſanus, conaturus ſi poſſet, quoquomodo purgare ſe de morte legati, & crimine hæreſeos. M. vero Theodiſius de conſilio prælatorum dixit comiti: quod non admitteretur purgatio ipſius, eo quod iuxta mandatum ſummi pontificis, eorum quæ ſibi mandata fuerant, & quæ ſe impleturum multotiens iurauerat, nihil impleſſet. Dicebat ſiquidem magiſter, quod veri ſimile erat, immo manifeſtiſſimum, quod comes, qui quædam iuramenta non tenuerat de mandatis leuioribus adimplendis, ſuper purgatione ſua de tam enormibus criminibus, vtpote morte legati ac crimine hæreſeos, facillime, immo libentiſſime, per ſe & ſuos complices peieraret: ideoque ipſum comitem nullo modo admittendum eſſe dicebat ad purgationem ſuper tantis criminibus; niſi prius mandata impleuiſſet leuia. Quod audiens comes Toloſanus, ex innata ſibi nequitia cœpit flere. Magiſter vero ſciens, quod lacrimæ, non erant lacrimæ deuotionis & pœnitentiæ, ſed nequitiæ & doloris, dixit comiti: *In diluuio aquarum multarum ad eum non approximabunt*. Statim communi conſilio & aſſenſu prælatorum, propter multas & multum rationabiles cauſas, Pſalm. 31.

ANNO CHRISTI 1210.

iterum excommunicatus fuit in eo loco comes ne- A quiſſimus Toloſanus, & omnes fautores & adiutores eiuſdem.

G. C. Excommunicationem hic a legatis latam approbauit Innocentius papa per litteras anno ſequenti ad Arelatenſem epiſcopum & eius ſuffraganeos datas: *Vnde*, inquit, *cum in ipſum a venerabili F. N. epiſcopo Vticenſi & dilecto filio .... Ciſtercienſi abbate, apoſtolicæ ſedis legatis, de multorum prælatorũ conſilio ſententia promulgata fuerit ob eiuſdem contumaciã manifeſtam: per apoſtolica vobis ſcripta mandamus, quatenus eandem ſententiam rationabiliter promulgatam, publicari per veſtras diœceſes faciatis, & appellatione remota, per cenſuram eccleſiaſticam, vſque ad ſatisfactionem condignam firmiter obſeruari. Datum Lateran. XVII. Kal. Maii. Pontificatus noſtri anno XIV.* In legatorũ autem deſcribendis nominibus errorem irrepſiſſe oportet. Nam ab epiſcopo Regienſi & Theodiſio latam eſſe illam excommunicationis ſententiam non ex Petro monacho tantum diſcimus, ſed etiam ex B vtriuſque ad Innocentium epiſtola, qua huius concilii res geſtæ referuntur. Operæ pretium erit eam videre. Nos eam in concilio Vaurenſi ad annum 1213. exhibebimus.

ANNO CHRISTI 1210.

*** CONVENTVS NARBONENSIS

IN QVO A LEGATIS APOSTOLICIS TRIBVS cum rege Aragonum, comite Montisfortis, & comite Toloſano, de comitum Toloſani & Fuxenſis rebus eſt actum, anno Dom. MCCX.

ANNO *Domini MCCX. habitum hunc conuentum eſſe, patet ex ſerie narrationis Petri Vallis-ſarnenſis, cuius hæc ſunt verba:* Non poſt C

cap. 45.

multos dies, conuenerunt apud Narbonam rex Arragonenſis, comes Montisfortis, comes etiam Toloſanus, inter ſe colloquium habituri. Huic colloquio affuerunt Vticenſis epiſcopus, & venerabilis abbas Ciſtercii, qui præcipue poſt Deum, Ieſu Chriſti negotium promouebat. Iſte Vticenſis epiſcopus, Raimundus nomine, a multis diebus ardenter negotium fidei diligebat, & quantum poterat promouebat, & illis diebus ſuper eodem negotio cum abbate Ciſtercienſi legationis officio fungebatur. Affuit & prædicto colloquio magiſter Theodiſius, de quo ſuperius facta eſt mentio, & multi alii viri ſapientes & boni. Tractatum fuit in prædicto colloquio de comite Toloſæ: & D facta fuiſſet ei magna gratia & copioſa miſericordia, ſi idem comes ſanis cõſiliis acquieſcere voluiſſet. Volebat ſiquidem abbas Ciſtercii Apoſtolicæ ſedis legatus, quod comes Toloſanus, dummodo hæreticos de terra ſua expelleret, omnes dominicaturas & proprietates ſuas haberet integras & illæſas. Illa etiam iura quæ habebat in caſtris aliorum hæreticorum, quæ de feudo eius erant, quæ idem comes dicebat eſſe ad minus quinquaginta, volebat præfatus legatus, vt quarta vel etiam tertia pars cederet in proprietatem comitis ſupradicti. Spreuit ſupradictus comes illam magnam gratiam, Deo vtique in poſterum eccleſiæ ſuæ prouidente: & ita omni beneficio & gratia reddidit ſe E indignum. Tractatum fuit præterea in prædicto colloquio de pace reformanda inter eccleſiam & ſuum immaniſſimum perſecutorem, comitem videlicet Fuxenſem. Ordinatum etiam fuit ad preces regis Arragonum, quod ſi comes ille iuraret mandatum eccleſiæ ſe facturum, iuraret etiam quod cruce-ſignatos, præcipue comitem Montisfortis, de cætero nullatenus impugnaret, comes noſter redderet ei illud quod iam habebat de terra ipſius, præter caſtrum quoddam quod Appamiæ nuncupatur. Caſtrum ſiquidem illud nullomodo recuperare debebat propter multas cauſas quæ inferius exprimentur. Sed Deus æternus qui abſconditorum eſt cognitor, qui nouit omnia antequam fiant, nolens tot & tantas immaniſſimi hoſtis ſui crudelitates remanere impunitas, ſciensque quanta mala de hac compoſitione contingerent in futurum, alto ſuo & incomprehenſibili iudicio indurauit cor comitis Feuxenſis, ita quod noluit recipere pacem iſtam: Deo vtique eccleſiam ſuam miſericorditer viſitante, vt dum hoſtis pacem recipere recuſaret, futuræ deinde turbationis ſuæ ipſe iam confirmatiuam ſententiam in ſe daret. Nec prætereundum, quod rex Arragonum a quo comes Feuxi tenebat pro parte maxima terram ſuam, in caſtro Feuxi poſuit cuſtodes milites ſuos: & coram epiſcopo Vticenſi & abbate Ciſtercienſi promiſit, quod per terram illam nullum malum inferretur Chriſtianitati. Iurauit etiam idem rex coram dictis legatis, quod ſi comes Feuxi vnquam a communione ſanctæ eccleſiæ vellet recedere, & a familiaritate & amicitia & ſeruitio comitis Montisfortis, rex ipſe ad primam ſæpedictorum legatorum vel comitis noſtri requiſitionem, in manus ipſius comitis noſtri traderet caſtrum Feuxi. Super hoc dedit rex comiti noſtro litteras ſuas patentes, conuentionem iſtam plenius continentes: & ego qui litteras vidi, tenui, & diligenter inſpexi, teſtimonium perhibeo veritati. Sed quia male poſtea rex ſeruauit quod promiſit, & quantum exinde noſtris reddiderit ſe infamem, luce clarius innoteſcit.

CONCILIVM ROMANVM,

QVO OTTO IMPERATOR QVARTVS per Innocentium papam imperio depoſitus eſt anno Domini MCCX.

ACta *concilii breuiſſime Palmerius in chronico his verbis deſcribit:* Otto Romæ ab Innocentio coronatus, ſtatim cum Romanis pugnans Vrbe pellitur, & contra pontificis voluntatem plura oppida in Apulia capit, Siciliam quoque ſuæ ditioni adiecit. Quapropter eodem anno, habito Romæ concilio imperio deponitur. *Eadem Nauclerus anno* 1212. Pontifex Romanus, *inquit*, monitum prius imperatorem per litteras & nuntios, deinde vt rebellem apoſtolicæ ſedi, & inobedientem, anathemate primum, deinde in pertinacia perſeuerantem, in concilio præſulum, quod Romæ tum Innocentius celebrabat, ab imperio depoſitum percuſſit & pronuntiauit. *Hæc Nauclerus.*

Otto imperator omnium hominum erga ſedem apoſtolicam ingratiſſimus, ſtatim quam diadema imperii ab Innocentio papa anno Chriſti milleſimo ducenteſimo nono, quinto Idus Octobris conſecutus fuiſſet, in Tuſcia hærens, anno ſequente flagrans odio Friderici regis Siciliæ, qui erat nepos Philippi ducis, ſimulque æſtuans cupiditate regni Siciliani, aliorumque bonorum ad eccleſiam Romanam ſpectantium, omni conatu egit, vt Fridericum ſub eo prætextu, quaſi is imperium ambiendo pacem imperii turbaret, e regno Siciliæ, quod erat eccleſiæ feudum, expelleret, eoque per vim potiretur.

Innocentius papa epiſtola centeſima octuageſima octaua, & centeſima octuageſima nona, Ottoni reſcripſit, ſe neque Friderico neque vllo alii fauturum vel auxiliaturum iuxta pacta inter vtrumque conuenta: verum cum regnum Siciliæ ſit feudum eccleſiæ, non poſſe intermitti quin paterno affectu Otto a ſe moneatur, vt a regni Siciliæ inuaſione abſtineret, & contra iura & patrimonium eccleſiæ, prout iurato promiſerat, modis quibus poſſet omnibus tueretur ac defenderet; alioquin futurum vt anathematis gladio feriretur.

Hanc paternam admonitionem pontificis Otto imperator ægre ferens, litteriſque acerrimis mentis ingratiſſimæ indicibus præmiſſis, contra iuramentum ponti-

ANNO CHRISTI 1210.

ANNO CHRISTI 1210.

pontifici præſtitum, Tuſciam & Marchiam peragrando, Faliſcos & Flaminiam ſubigendo, Apuliæ, Siciliæ, & Capuæ vrbes obſidendo, cæteraſque terras ad ſancti Petri patrimonium pertinentes inuadendo, quaſi furiis agitatus, omnia pacta, etiam iurata, de iuribus eccleſiæ defendendis, de pace inter Philippum Franciæ & Fridericum Siciliæ reges componenda, ſacrilege violauit.

Quare cum illum fruſtra ſæpius admonuiſſet, & frequenter anathematis gladium eidem comminatus fuiſſet: tandem euaginatum in contumacis verticem exeruit, vibrauit, impegit, & per ſententiam hanc ſynodalem hoſtem eccleſiæ declarauit, paludamentoque imperiali exutum imperio priuauit: eoque per Suffridum Moguntinum archiepiſcopum denuntiato, electores imperii Francofordiæ decimotertio die Decembris congregati Fridericum regem Siciliæ eidem in imperio ſubrogarunt. Qua occaſione fautores Ottonis, circa feſtum Michaelis totum epiſcopatum Moguntinum inuadentes, incendio ac rapinis eccleſias, monaſteria, villas, ac cuncta quæuis obuia deuaſtantes, totam fere terram deſolauerunt. *Chronicon Hirſaugienſe, & Vrſpergenſis.*

*** CONCILIVM PARISIENSE.

A ROBERTO DE CORCEONE, CARDINALE, legato apoſtol. celebratum, pro reſtituenda eccleſiaſtica diſciplina, anno Domini MCCXII.

PRÆFATIO.

ANNO CHRISTI 1212.

CVm ex iniuncto legationis officio teneamur quæ ſunt plantanda plantare, & exſtirpare quæ videntur exſtirpanda: ad hoc vt fructum faciamus, & fructus noſter maneat ad informationem eccleſiæ, autoritate domini papæ & noſtra, cum aſſenſu præſentis concilii, communicato virorum prudentum & religioſorum conſilio, conſtitutiones quæ ſequuntur duximus promulgandas, incipientes a ſubditis, tanquam a pauimento domus Domini vario lapide ſtrato, vt per medios quaſi per parietem progredientes, ad epiſcopale faſtigium quaſi tectum pertingamus.

STATVTORVM CONCILII PARS PRIMA.

Ad clericos ſæculares.

TITVLI CAPITVM.

1. *De vita & honeſtate clericorum.*
2. *Vt qui horarum principio vel fini interſunt, in medio ſe abſentantes, non recipiant portionem.*
3. *Ne beneficiati habeant canes aut aues ad venandum; & in equis phaleras inhoneſtas.*
4. *Vt qui ſunt in ſacris ordinibus, pariter & beneficiati, focarias non habeant.*
5. *Vt quilibet clericus prælato ſuo obediat, eidemque confiteatur.*
6. *De clericis aduocationem exercentibus: & aduocatis qui clerici non ſunt.*
7. *De clericis qui iuramentum fecerint, de non commodando, mutuando, fideiubendo.*
8. *Ne admittantur quæſtuarii prædicatores.*
9. *Ne ſacerdotes ignoti admittantur ad celebrandum ſine idoneo teſtimonio.*
10. *Ne excommunicatus, interdictus, ignotus, vel alienus parochianus laicus, ad ſepulturam, vel ad communionem admittatur.*
11. *De pactione vel exactione pro Miſſis; deque ſacerdotibus qui earum multitudine onerati, vel conductitios alios ſacerdotes habent, vel ſiccas Miſſas faciunt.*
12. *Ne ad firmam accipiant vel dent eccleſias: neue confeſſiones audiant alienorum.*
13. *Ne ſectio beneficiorum fiat.*
14. *Ne decanatus rurales pro pretio conferantur.*
15. *Ne archidiaconus pretium exigat pro redemptione procurationum ab eccleſiis quas non viſitat.*
16. *Ne in domibus clericorum & religioſorum &c. fiant inhoneſta comeſſationes, ludi talorum, & alia indigna.*
17. *Vt capitula conuentualium eccleſiarum prælatum extra eligant, ſi in ſuo collegio non reperiant dignum.*
18. *Quomodo conferenda a capitulo beneficia, & electiones in eccleſiis facienda.*
19. *Ne plura habeantur beneficia, quibus cura ſit animarum.*
20. *Ne beneficia ſint hereditaria, & ne pro danda licentia docendi, aliquid exigatur.*

ANNO CHRISTI 1212.

CAPVT I.

De vita & honeſtate clericorum.

Et quoniam *ex vſu cognoſcitur vir, & ab occurſu faciei ſenſatus: & amictus corporis, & riſus dentium, & inceſſus hominis, enuntiant de illo*: præſentis concilii autoritate inhibemus, ne clerici tonſuram habeant ſimilem laïcali, ſed rotundam & circularem, & irreprehenſibilem. Præcipimus etiam, vt ſint in habitu, & geſtu, & conuerſatione honeſta, abſtinentes ſe a confabulationibus frequentibus vel vitioſis in eccleſia & in choro, & a ſuperflua deambulatione & mora extra chorum dum horæ cantantur, vel Miſſa celebratur, per quæ diuinum officium impediatur vel ſcandalum generetur. Nec ſine iuſta cauſa, maxime in maioribus ſolemnitatibus, poſt euangelium a choro exeant ante finem Miſſæ. Siquis autem contra hanc conſtitutionem noſtram venire præſumpſerit, ſi monitus a prælato ſe non correxerit, beneficii ſui ſuſpenſione mulctetur. Quod ſi adhue contumax extiterit, a ſuperiore excommunicetur. Eccl. 19.

II. Vt qui horarum principio vel fini interſunt, in medio ſe abſentantes, non recipiant portionem.

Quia vero in quibuſdam eccleſiis conſuetudo reprehenſibilis inoleuit, ſcilicet quod quidam canonici & clerici in horis anniuerſariis, pro quibus aliquid percipi debet, principio vel fini interſunt, in medio ſe abſentantes, vt inde portionem recipiant: talem conſuetudinem reprobantes, ſtatuimus & diſtricte præcipimus decanis eccleſiarum, & his ad quos horum correctio pertinet, vt prædictam conſuetudinem vitio cupiditatis & negligentiæ inductam exſtirpare procurent, increpando delinquentes, & ſubtrahendo eis alias debitam portionem.

ANNO CHRISTI 1212.

III. Ne beneficiati habeant canes aut aues ad venandum; & in equis phaleras inhoneſtas.

Prohibemus etiam vniuerſis clericis beneficiatis, ne canes aut aues habeant ad venandum vel aucupandum, aut venationi ſiue aucupationi inſeruiant. Et ne habeant in equis phaleras inhoneſtas, aut ſellas inhoneſte depictas, ſed vnius coloris tantum, non ad inſtar vanitatis ſæcularium hominum: cum ex his Deus tentari videatur, & honeſtas eccleſiæ deformetur. Huius autem conſtitutionis B tranſgreſſores, poſtquam a prælatis ſuis moniti ſe non correxerint, pœna prædicta decernimus percellendos.

IV. Vt qui ſunt in ſacris ordinibus, pariter & beneficiati, focarias non habeant.

Inhibemus etiam diſtrictius, ne clerici in ſacris ordinibus conſtituti, etiamſi beneficiati non fuerint, in propriis domibus, vel in alienis, publice focarias habeant, vnde ſcandalum oriatur. Quod ſi aliqui contra huius conſtitutionis tenorem venire præſumpſerint, & ad admonitionem prælati ſui focarias non dimiſerint, & a ſe prorſus non C expulerint: elapſis quadraginta diebus a prima die monitionis, nouerint ſe excommunicationis ſententiæ ſubiacere. Idem etiam de beneficiatis duximus ſtatuendum, adiicientes quod poſt tempus prædictæ admonitionis, ab officio & beneficio ſe nouerint eſſe ſuſpenſos, nec abſoluantur, vel ad beneficia reſtituantur, niſi graui ab epiſcopis ſuis iniuncta pœna.

V. Vt quilibet clericus prælato ſuo obediat, eidemque confiteatur.

D Præcipimus etiam, vt quilibet clericus prælato ſuo debitam obedientiam exhibeat, & eidem prælato ſuo, & non alii confiteatur, niſi de conſenſu ſui prælati, vel ab eo licentia expetita. Huius vero mandati tranſgreſſores, pœnæ prædictæ de habitu clericorum volumus ſubiacere.

VI. De clericis aduocationem exercentibus: & aduocatis qui clerici non ſunt.

Præterea inhibemus arctius, ne canonicus aliquis, vel alius clericus ſufficienshabens be- E neficium eccleſiaſticum, pactione interueniente aduocationem exerceat, nec cauſas penitus deſperatas ſcienter aſſumat, nec eas malitioſe protrahat, vel earum proceſſum debitum per malitiam impediat, nec in contumelias partis aduerſæ prorumpat. Sed ſuſcepta negotia fideliter & diligenter exerceat ſecundum veritatem, & nullum ius falſum allegans, erga iudices ſe habens reuerenter pariter & modeſte. Inſuper idem diſtrictius inhibemus, & ſub excommunicatio- A nis inferendæ pœna præcipimus, decanis & aliis perſonis habentibus eccleſiaſticam dignitatem. Inhibemus etiam, ne aduocati beneficia eccleſiaſtica non habentes, immoderata ſalaria exigere aut extorquere præſumant. Quod ſi quis contra hæc improbe venire præſumpſerit, niſi monitus a prælato deſtiterit; ſi beneficiatus eſt, beneficio priuetur; alioquin excommunicetur.

CIRCA ANNVM CHRISTI 1212.

VII. De clericis qui iuramentum fecerint de non commodando, mutuando, fideiubendo.

Inſuper prohibemus, ne clericus aliquis vel perſona eccleſiaſtica iuramentum faciat de non commodando libros, vel domos, vel alias res, vel de non mutuando, ſiue de non fideiubendo pro aliis, & ne excommunicatio ſuper huiuſmodi fiat: & ſi qua facta eſt, eam autoritate apoſtolica & noſtra relaxamus, & diſtricte præcipimus non ſeruari. Si quis vero huius prohibitionis noſtrę contemptor extiterit: ſi monitus ſe non correxerit, & beneficiatus fuerit, a beneficio ſuſpendatur; alioquin excommunicetur.

VIII. Ne admittantur quæſtuarii prædicatores.

Diſtricte quoque prohibemus, ne quis ſit quæſtuarius vel conductitius prædicator: nec talibus officium prædicationis committatur, nec ad prædicandum admittantur, ſiue reliquias portent, ſiue ſine his accedant; niſi ex iuſta cauſa, & cum litteris ſui diœceſani. Nec prædicatio alicuius prouinciæ eis, vel quibuſdam aliis, committatur ad firmam. Tranſgreſſoribus huius conſtitutionis pœna ſupradictæ ſimili percellendis.

IX. Ne ſacerdotes ignoti admittantur ad celebrandum ſine idoneo teſtimonio.

Ad hæc inhibemus diſtrictius, ne ſacerdotes ignoti, de quorum ordinatione non conſtat, ad diuinorum celebrationem admittantur, ſine litteris teſtimonialibus, vel teſtimonio bonorum virorum: & eos qui contra hæc venerint decernimus puniendos arbitrio prælatorum.

X. Ne excommunicatus, interdictus, ignotus, vel alienus parochianus laïcus, ad ſepulturam, vel ad communionem admittatur.

Similiter prohibemus, ne excommunicatum aliquem, vel interdictum, vel penitus ignotum, vel alienum parochianum laïcum, in præiudicium primi ſacerdotis, vel ad ſepulturam, vel ad communionem euchariſtiæ ſcienter aliquis ſacerdos admittat, præcipue in ſolennitate paſchali. Tranſgreſſores vero, ſi qui fuerint, pœnæ prędictæ de quęſtuariis ſubiacebunt.

XI. De pactione vel exactione pro Miſſis: deque ſacer-

ſacerdotibus qui earum multitudine onerati, vel conductitios alios ſacerdotes habent, vel ſiccas Miſſas faciunt.

Præterea a viris eccleſiaſticis monſtrum auaritiæ exſtirpare volentes, autoritate legationis noſtræ in virtute Spiritus ſancti prohibemus, ne pro annalibus, vel triennalibus, vel ſeptennalibus Miſſarum faciendis, laïci vel alii dare aliquid vel legare cogantur in teſtamento: & ne ſuper his aliqua pactio vel exactio, vel ſub aliqua alia ſpecie palliata, a ſacerdotibus vel aliis mediatoribus fiat: & ne ſuperflua multitudine talium annalium ſe onerent ſacerdotes, ad quæ explenda honeſte ſufficere non poſſint, & propter quæ ipſos oporteat habere conductitios ſacerdotes, vel alia eis vendere facienda. Nec, vt a prædictis ſe exonerent, ſiccas Miſſas faciant pro defunctis, ſub eadem diſtrictione prohibemus, ne ſacramenta eccleſiaſtica vel ſacramentalia vllo modo vendantur, ſicut in concilio Lateranenſi eſt inſtitutum.

B

XII. Ne ad firmam accipiant vel dent eccleſias: neue confeſſiones audiant alienorum.

Autoritate quoque prædicta firmiter inhibemus, ne qui proprias eccleſias habent, alienas eccleſias ad firmam recipiant: & ne, ſuis dimiſſis, in alienis eccleſiis capellani exiſtant, aut proprias dent ad firmam: ſed per ſe ipſos curam exerceant, niſi forte eos abeſſe ex iuſta cauſa oporteat, & de licentia ſuperioris. Et ne quis ſacerdos ſine mandato ſuperioris, aut eius qui in aliqua parochia curam animarum gerit, confeſſiones recipiat, omiſſis propriis ſacerdotibus, vel contemptis, niſi in articulo neceſſitatis. Tranſgreſſores autem pœna prædicta de quæſtuariis ſtatuimus percellendos.

C

XIII. Ne ſectio beneficiorum fiat.

Præterea adhærentes concilio Turonenſi, ſectionem beneficiorum eccleſiaſticorum & diuiſionem præbendarum fieri prohibemus, decernentes irritum & inane ſi quid contra hoc fuerit attentatum.

XIV. Ne decanatus rurales pro pretio conferantur.

Inhibemus etiam ne decanatus rurales ad tempus vel in perpetuum pro pecunia vel aliquo pretio alicui conferantur, ſicut ſtatutum eſt in concilio Lateranenſi & Turonenſi. Eos qui contra hæc venerint decernentes, præter pœnas in conciliis comprehenſas, iuxta prælatorum arbitrium graui pœna plectendos.

XV. Ne archidiaconus pretium exigat pro redemptione procurationum ab eccleſiis quas non viſitat.

Firmiter etiam inhibemus iuxta conci- A lium Toletanum, ne quis archidiaconus exigat procurationem aut pretium pro redemptione procurationum ab eccleſiis quas perſonaliter non viſitat, & quibus debitum viſitationis officium non impendit. Si quis autem contra hoc venire tentauerit: ſi monitus non deſtiterit, prædictas procurationes ſibi ſubtrahi præcipimus, vt in eo puniatur in quo deliquerit. Si vero nec per hoc correctus fuerit, excommunicetur.

XVI. Ne in domibus clericorum & religioſorum, &c. fiant inhoneſtæ comeſſationes, ludi talorum, & alia indigna.

Cæterum inhibemus ne in domibus clericorum, vel religioſorum in clauſtris, vel in atriis eccleſiarum, vel in aliis locis vbicumque vinum vendi contingit, religioſi illi qui præſunt, inhoneſtas comeſſationes vel ludos talorum fieri permittant, vel conuentionem ribaldorum ibi recipiant. Item ne in locis ſitis extra clauſtra, ſua autoritate idem fieri faciant firmiter prohibemus. Tranſgreſſoribus pœna prædicta contra quæſtuarios plectendis.

XVII. Vt capitula conuentualium eccleſiarum prælatum extra eligant, ſi in ſuo collegio non reperiant dignum.

Præterea capitulis conuentualium eccleſiarum diſtricte præcipimus, vt cum electionem prælati facere debent, ſi in ſuo collegio idoneum non inuenerint, extra eligant, & promoueant in prælatum: nec vnquam prohibeant, ne tractatus fiat de aliena perſona.

D

XXVIII. *Quomodo conferenda a capitulo beneficia, & electiones in eccleſiis facienda.*

Inſuper ſtatuimus & præcipimus firmiter obſeruandum, quod quando beneficia eccleſiaſtica vacant, quæ ſunt a capitulo conferenda, vel electiones fiunt in aliquibus eccleſiis, publice præfigatur prima quæ ad notitiam abſentum poſſit peruenire: ad quem diem abſentes & præcipue reſidentes commode valeant conuenire: qua die illi qui conueniunt in capitulo poteſtatem habeant de prædictis diſponendi & ſtatuendi quod eccleſiæ videbitur expedire. Alias quod ab eis ſuper hoc factum fuerit, decernimus irritum & inane.

E

XIX. *Ne plura habeantur beneficia quibus cura ſit animarum.*

Ad hæc prædicta autoritate decernimus: vt ſi quis prælatus perſonatum cui annexa eſt cura animarum ..... tam dans quam accipiens ſe nouerit excommunicationis vinculo innodandum. Sed & ſecundam electionem decernimus non tenere. Inſuper

ſtatuimus

ANNO CHRISTI 1212.

ſtatuimus quod ſi quis in diuerſis eccleſiis ſiue in eadem plures habuerit ..... ſiue curam animarum in pluribus eccleſiis, vno illorum beneficiorum quod maluerit infra duos menſes dimiſſo, altero ſit contentus: alioquin omnes patronatus amittat, & aliis perſonis idoneis, ab his ad quos collatio pertinet, conferantur.

XX. Ne beneficia ſint hereditaria: & ne pro danda licentia docendi, aliquid exigatur.

Inhibemus etiam, ne quis aliquod beneficium eccleſiaſticum ſibi hereditario iure vendicet, nec eodem iure a quoquam alii B conferatur. Et ne quis pro danda licentia docendi, vel pro ſcholarum regimine conferendo, ante vel poſt aliquid exigere vel extorquere præſumat. Si quis autem contra hanc conſtitutionem venire, vel in fraudem eius quicquam facere præſumpſerit: ſi monitus a prælato ſuo non emendauerit, a beneficio eccleſiaſtico ſuſpendatur. Alioquin ſi contumax fuerit, excommunicetur.

STATVTORVM CONC. PARISIENSIS

PARS SECVNDA.

Ad viros regulares.

ANNO CHRISTI 1212.

NVnc ad viros regulares & ad religioſas perſonas, quaſi ad domus Dei parietem transeamus: qui quanto arctius ſe diuinis obſequiis mancipaverunt, tanto ab inquinamentis huius mundi abdicare tenentur.

TITVLI CAPITVM PARTIS SECVNDÆ.

1. *De ingreſſu ſimoniaco in religionem & de proprietate.*
2. *Ne aliquis recipiatur infra* 18. *annum.*
3. *Vt ſuſpecta oſtiola & diuerſoria obſtruantur.*
4. *Vt infirmorum habeatur diligens cura, & eleemoſyna facienda.*
5. *Vt religioſi ſint hoſpitales: & ne fraus circa eleemoſynas fiat.*
6. *Vt nullus occaſione nationis tantum, modo ſit idoneus, ab ingreſſu religionis repellatur.*
7. *Ne vſurarii, vel excommunicati, ad religionem, ſepulturam, & ſacramenta recipiantur.*
8. *Vt qui vni cœnobio alligatus eſt, in alterum non recipiatur.*
9. *Ne religioſi vtantur chirothecis albis, calceamentis ſæcularibus, & aliis minus decentibus: extra refectorium ne comeſſentur.*
10. *De multis religioſæ diſciplinæ capitulis.*
11. *Vt religioſo iter agenti neceſſaria prouideantur, ne cogatur mendicare.*
12. *Vt ſubditi humiliter obediant, & prælati diſcrete ac prouide imperent.*
13. *Ne abbates præpoſituras ſuas dent monachis ad firmam.*
14. *Vt qui abiecto religionis habitu in ſæculo viuit, excommunicetur a ſacerdotibus locorum.*
15. *De excommunicatis, vel interdictis, religionem ingredientibus.*
16. *Ne monachi per eccleſias ſinguli ponantur, & ſoli.*
17. *Ne quis duos prioratus, ſeu obedientias vſurpet.*
18. *Vt clerici, vel monachi, qui coniurationem fecerint, gradu excidant.*
19. *De religioſo aduocationem exercente.*
20. *Vt regulares qui extra clauſtra iuriſprudentiæ & medicinæ dant operam, niſi intra duos menſes redeant, ſint excommunicati.*
21. *Ne bini iaceant in lecto.*
22. *Vt numerus monachorum non minuatur.*
23. *Ne religioſi iuramentum faciant de non commodando libros.*
24. *Vt qui ſeditiones mouent, vt mittantur in cellas, arctius in clauſtro permaneant.*
25. *Quod qui merces ſuas vendunt ad terminum, & carius propter ipſum terminum, vſurariorum culpa obligentur.*
26. *Ne clerico vel laico liceat prioratus tenere ad vitam.*
27. *Ne ab ingreſſuris clauſtrum paſtus vel veſtimentum exigantur.*

CAPVT I.

De ingreſſu ſimoniaco in religionem, & de proprietate.

De ingreſſu itaque monachorum ſimoniaco licet habeamus ſpeciale mandatum domini papæ ad archiepiſcopos & epiſcopos per totum regnum Franciæ, quod in hoc articulo bene ſufficere poteſt: tamen cum monachi & viri religioſi non tantum rebus mundanis, ſed propriis voluntatibus renuntiauerint, id præcipue cupimus ſtatuendum, quod in regula B. Auguſtini & B. Benedicti conſtat eſſe ſtatutum: quod nullus omnino regularis proprium habere præſumat. Priores tamen & adminiſtrationem habentes, de generali licentia prælatorum ſuorum, ad communem vſum habere poſſunt ea quæ pertinent ad ſuam adminiſtrationem. Clauſtralis quoque aliquid modicum poteſt ad vſum ſuum habere: ita tamen, ſi prælatus ſuus ei ſpecialiter dederit, vel conceſſerit.

II. Ne aliquis recipiatur infra 18. *annum.*

Iuxta ætatem recipiendorum ad religionem, cuiuſcunque fuerint ordinis, diſtricte prohibemus, ne aliquis recipiatur infra octauum decimum annum.

III. Vt ſuſpecta oſtiola & diuerſoria obſtruantur.

De ſuſpectis oſtiolis & diuerſoriis, ſiue in abbatiis, ſiue in prioratibus, ſiue in quibuſdam locis vbi religioſi conuerſantur, ne qua occaſio diabolo detur, diſtricte præcipimus, vt omnino obſtruantur per epiſcopos locorum.

IV. Vt infirmorum habeatur diligens cura, & eleemoſynæ facienda.

Cum ad opera miſericordiæ indigentibus exhibenda, non ſolum regulares, verum & ſæculares

ANNO CHRISTI 1212.

ſæculares ex præcepto Domini teneantur: A religioſis maxime præcipimus, vt curam infirmantium & debilium operam adhibeant diligentem, & reditus aſſignati eleemoſynæ nullo modo imminuantur, vel aliis vſibus deputentur, & ſubtracti reſtituantur. Idem de infirmariis duximus ſtatuendum. Ita quod ſecundum loci facultates iuxta vniuſcuiuſque debilitatem vel infirmitatem omnia eis neceſſaria prouideantur.

V. Vt religioſi ſint hoſpitales: & ne fraus circa eleemoſynas fiat.

In hoſpitalitate quoque exhibenda, non B tantum potentibus & familiaribus, ſed pauperibus & magis indigentibus, ſecundum vniuſcuiuſque conditionem & loci facultatem, præcipimus, vt in neceſſariis adhibendis curam adhibeant. Præcipimus etiam, vt eleemoſynæ pauperibus deputatæ ſecundum vniuſcuiuſque domus conſtitutionem, ſiue in cibariis, ſiue in veteribus indumentis, vel calceamentis, nullatenus eis ſubtrahantur, vt cauſa familiaritatis illicitæ aliis conferantur. Sed ſi qui circa huius diſtributionem C fraudem feciſſe conuicti fuerint: quaſi imitatores Iudæ, qui ea quæ mittebantur in loculos Domini ad opus pauperum, fraudulenter aſportabat, a prælatis ſuis grauiter puniantur.

VI. Vt nullus occaſione nationis tantum, modò ſit idoneus, ab ingreſſu religionis repellatur.

Act. 10. Cum Apoſtolorum princeps dicat: *In omni gente, qui timet Deum & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi*: diſtricte præcipimus, vt remota omni acceptione perſonarum, nullus occaſione nationis tantum, dummodo D alias honeſtus fuerit, & eccleſiæ credatur eſſe vtilis, ab ingreſſu religionis repellatur.

VII. Ne vſurarii, vel excommunicati, ad religionem, ſepulturam, & ſacramenta recipiantur.

Vſque adeo quorumdam inualuit etiam religioſorum cupiditas, vt manifeſtos vſurarios & alios excommunicatos, ſeu nominatim interdictos, ad religionem, vel ſepulturam, vel alia ſacramenta, irrequiſita ſui prælati licentia, recipere præſumant: propter E quod multæ eccleſiæ non modicum damnificantur. Quod de cætero diſtricte fieri prohibemus: & ſi factum fuerit, ad damna reſarcienda illæ eccleſiæ compellantur. Et ſi vſurarios acceperint, vſuras illas a quibus extortæ fuerint reſtaurent: vel ſi inuenti non fuerint, dentur pauperibus per epiſcopos locorum.

VIII. Vt qui vni cœnobio alligatus eſt, in alterum non recipiatur.

Cum quidam monachi vel religioſi igne

A cupiditatis adeo ſint inflammati, vt in variis cœnobiis varias fraternitates venari non erubeſcant, vt hoc prætextu promoueantur ipſi vel aliqui ſuorum ad aliquem prioratum, vel aliam quamcumque adminiſtrationem: præcipimus, vt nullus, ex quo alicui loco religioſo vinculo profeſſionis fuerit obligatus, recipiatur in aliud cœnobium religioſum: niſi vehementius præſumatur, quod ſincera deuotione illud requirat, vel hoc ipſum fiat cum licentia abbatis.

IX. Ne religioſi vtantur chirothecis albis, calceamentis ſæcularibus, & aliis minus decentibus. Extra refectorium ne comeſſentur.

Cum non tantum a malo, ſed ab omni ſpecie mali abſtinere nos omnes oporteat, & maxime religioſos, ne inordinatus eorum habitus vel geſtus poſſit offendere oculos intuentium ſæcularium, vnde religioni plurimum detrahatur: inhibemus diſtricte illis autoritate apoſtolica, ne chirothecis albis de corio quibus vti ſolent ſæculares, & quæ ſunt quaſi ſignum laſciuiæ, vtantur; vel calceamentis ſæcularibus, puta hoſellis, vel calceis nimis ſtrictis & peracutis, vel pileis quæ vulgo dicuntur de coton, vel opertoriis pretioſis, puta variis, vel griſeis, vel de ciragrillis, vel de cuniculis, vel de venetis. Pannis etiam non vtantur niſi nigris vel albis, & non ſumptuoſis, aut ſellis pictis, vel diſcoloribus, ſuis vel alienis. Inſuper ſingulares comeſſationes extra refectorium ſine licentia abbatis; vel prioris, abſente abbate; vel ſuperioris, abſente vtroque.

X. De multis religioſæ diſciplinæ capitibus.

Cubicula extra dormitorium, niſi illis quibus permittitur propter officium ſuum, ſecundum ſtatutum ordinis, litem in capitulo, rumorem in clauſtro, ingreſſum mulierum per loca ſuſpecta, ludos illicitos, puta talorum, ſcaccorum, alearum, & huiuſmodi, aucupia, venationes, & illicita iuramenta, eis omnino prohibemus. In monaſterio quoque, dormitorio, clauſtro, & refectorio, & aliis locis, ſecundum ſtatuta ordinis, ſilentium diſtricte præcipimus firmiter obſeruari. Si circa horum obſeruantiam prælati eorum manifeſte negligentes fuerint, & nimis remiſſi: puniantur pœna inferius præfixa contra abbates & abbatiſſas manifeſte remiſſas.

XI. Vt religioſo iter agenti neceſſaria prouideantur: ne cogatur mendicare.

Quotieſcumque monachus, vel regularis canonicus egreditur e domo ſua, puta de licentia ſui abbatis, vel prælati: præcipimus diſtricte, vt in equitatura & expenſis ſibi & ſocietati ſuæ neceſſariis ei a prælato ſuo,

E compe-

ANNO CHRISTI 1212.

competenter prouideatur, ne in opprobrium Domini & ordinis aliunde mendicare cogatur.

XII. Vt ſubditi humiliter obediant, & prælati diſcrete ac prouide imperent.

1. Reg. 15. Quia *melior eſt obedientia quam victima*; quia per victimas aliena caro, per obedientiam vero voluntas propria mactatur: ſummopere cauendum eſt ſubditis, ne vitium inobedientiæ incurrant, ſed prælatis ſuis in his quæ ſecundum Deum ſunt, & ſtatuta ſui ordinis, humiliter obediant & deuote. Prælatis quoque nihilominus in periculo animarum ſuarum iniungimus, vt in exercendo ſui magiſtratus officio proprios motus, ſcilicet rancorem & odia, vel affectiones carnales non ſequantur: ſed adeo diſcrete & prouide in præcipiendo, vt ſub prætextu debitæ ſibi obedientiæ ſubditos ſuos nullatenus ſcandalizent: quod quandoque contigiſſe cognouimus, vt & vel honeſti de abbatiis ſuis exire cogerentur.

XIII. Ne abbates præpoſituras ſuas dent monachis ad firmam.

Conſuetudo deteſtabilis in quibuſdam cœnobiis inoleuit, ſcilicet quod abbates præpoſituras ſuas quibuſdam monachis ſuis reſidentiam clauſtri quoquomodo eludere cupientibus, ſub certa forma pecuniæ dent ad firmam, & ab ipſis monachis recipiant inde fidejuſſores perſonas ſæculares. Ex quo non modica ſequuntur incommoda & ſcandala: quia ſi aliquid excreſcit ſupra firmam, monachus illud quaſi proprium ſuum retinet. In quo etiam materiam habet inordinate viuendi. Si autem reditus præpoſituræ non ſuffecerint ad firmam, quærit per fas & nefas vnde poſſit abbati ſatisfacere quodammodo. Quod ne de cætero fiat, abbatibus ſub pœna ſuſpenſionis officii ſui inhibemus.

XIV. Vt qui abiecto religionis habitu, in ſæculo viuit, excommunicetur a ſacerdotibus locorum.

Quoniam quidã apoſtatæ ſalutis ſuæ immemores, abiecto Dei timore, de ordine ſuo egredi ſine licentia prælatorum ſuorum, & in ſæculo ſæculariter conuerſari, abiecto religionis habitu, non verentur: præcipimus, vt quoties hæc ad notitiam prælatorum peruenerint, vbicumque inuenerint tales, dummodo eis de veritate canonice conſtiterit, excommunicentur a ſacerdotibus locorum; & tanquam excommunicati, ab omnibus euitentur.

XV. De excommunicatis, vel interdictis, religionem ingredientibus.

Interea de ingreſſuris religionem conſtituimus, quod ſi ſint excommunicati, vel interdicti, vel alia irregularitate vel obligatione alia præpediti, id primo abbati indicent; & ſi eſt caſus de quo ab eo poſſint abſolui, abſoluantur: ſin autem, ad maiorem abſoluendi remittantur. At ſi per negligentiam vel ignorantiam recepti fuerint tales, & poſtea per confeſſionem vel alio modo de veritate abbati conſtiterit: abſoluantur ab abbate. De eo tamen quod celauerunt, grauis eis pœnitentia iniungatur. Et ſi talis eſt caſus, in quo non poſſunt ab ſolui ab abbate: abbas bona fide apud eum qui habet poteſtatem abſoluendi, beneficium abſolutionis procuret.

XVI. *Ne monachi per eccleſias ſinguli ponantur, & ſoli.*

Cum in concilio Lateranenſi conſtet eſſe ſtatutum, ne monachi per villas & oppida, ſeu etiam per eccleſias parochiales, ſinguli ponantur, & non ſoli inter ſæculares homines ſpiritualium hoſtium conflictum expectent: præcipimus quod nullus tam reuerendi concilii ſtatutum in hoc caſu tranſgredi præſumat. Quod ſi per negligentiam abbatis vel alterius prælati fuerit attentatum: per ſollicitudinem diœceſani epiſcopi quam citius emendetur. Concil. Later. III. c. 10.

XVII. *Ne quis duos prioratus ſeu obedientias vſurpet.*

Cum ſingulos prælatos locis quibus præſunt debitam oporteat reſidentiam & ſollicitudinem impendere, quod etiam circa ſæculares in Lateranenſi concilio eſt ſtatutum: graue nimis & indecens, quod quidam religioſi duos prioratus ſeu obedientias ſibi præſumant vſurpare. Quibus timendum potius fuerat, ne, dum ad vtrumque feſtinant, neutrum peragant. Vnde conſtituimus, vt quicumque contra hoc ſtatutum venire præſumpſerit, in condemnationem ſuæ cupiditatis vtroque priuetur, ipſo iure. Ibid. c. 13.

XVIII. *Vt clerici, vel monachi, qui coniurationem fecerint, gradu excidant.*

A longe retroactis temporibus, conſtitutum eſt in Calchedonenſi concilio, quod vnum eſt de quatuor principalibus: vt clerici ſeu monachi, quicunque coniurationum vel conſpirationum, * cuiuſmodi publicis etiam legibus inhibitum, incurrerint, cadant a proprio gradu. Et nos tam ſancti concilii veſtigia ſequentes, id ipſum maxime de religioſis qui faciunt partes & conſpirationes in capitulis, vel pro prælato, vel contra prælatum, vel pro quocumque priuato commodo, decernimus obſeruandum. Concil. Calch. c. 18.

XIX. *De religioſo aduocationem exercente.*

Si quis religioſorum, aduocationis officio, zelo

zelo cupiditatis, functus fuerit; io cauſa ad A ſuam domum vel aliam religioſam non pertinente, & maxime ſine licentia ſui abbatis: ipſo iure proprium ſciat impoſitum ſibi ſilentium.

XX. *Vt regulares qui extra clauſtra iuriſprudentiæ & medicinæ dant operam, niſi infra duos menſes redeant, ſint excommunicati.*

Append. ad conc. Later. III. part. 17. c. 1.

Cum quidam regularium, vt verbis concilii Lateranenſis vtamur, ſub obtentu languentium fratrum conſulendi corporibus, & eccleſiaſtica negotia fidelius pertractandi, B ad leges mundanas legendas, & confectiones phyſicas ponderandas, vt iuriſprudentiæ & medicinæ dent operam, de clauſtris ſuis exire non formident, & ex eo ipſo deficiant in interioribus, quando ſe putant aliis in exterioribus prouidere: ipſius concilii veſtigiis inhærentes, præcipimus, vt niſi infra duorum menſium ſpatium ad clauſtrum ſuum redierint, non obſtante abbatis ſui licentia, quam dare non potuit, ſint excommunicati, & ab omnibus euiteotur, & in nulla cauſa, ſi patrocinium præſtare volue- C rint, admittantur.

XXI. *Ne bini iaceant in lecto.*

In contemptum regulæ B. Benedicti, nullatenus permitteodum eſt ab abbate, quod monachi vel canonici regulares bini iaceant in vno lecto, ſed ſinguli in ſuis lectis, ſinguli veſtiti ſecundum ſtatuta ordinis. Cum etiam de clericis ſæcularibus qui laborant incontinentia contra naturam, *propter quam ira Dei venit in filios diffidentiæ*, & quinque ciuitates igne combuſſit, ſit ſtatutum in D concilio Lateranenſi, vt ſi deprehenſi fuerint, deiiciantur a clero, vel ad agendam pœnitentiam in monaſterio detrudaotur: multo magis circa religioſos qui iter perfectionis aggreſſi ſunt, hanc iuris ſeueritatem duximus obſeruandam. Eph. 5.

XXII. *Vt numerus monachorum non minuatur.*

Cum cultum Domioi non oporteat imminuere, ſed ad imitationem B. Dauid pro viribus adaugere: indignum nimis eſt, quod in quibuſdam prioratibus numerus monachorum ibidem Deo ſeruientium diminui- E tur vel adoihilatur, cum ipſæ facultates eccleſiæ non ſint imminutæ aut diminutæ. Vnde ſtatuimus, vt ſi abbates vel priores hoc facere præſumpſerint, per ſollicitudinem diœceſani epiſcopi numerus Deo ſeruientium loco ſuo reſtauretur.

XXIII. *Ne religioſi iuramentum faciant de non commodandis libros.*

Interdicimus inter alia viris religioſis, ne emittaot iuramentum de non commodando libros ſuos iodigentibus, cum commodare inter præcipua miſericordiæ opera computetur. Sed adhibita conſideratione diligenti, alii in domo ad opus ſratrum retineantur, alii ſecundum prouidentiam abbatis, cum indemnitate domus, indigentibus commodentur. Et amodo nullus liber ſub anathemate teneatur: & omnia prædicta anathemata abſoluimus.

XXIV. *Vt qui ſeditiones mouent, vt mittantur in cellas, arctius in clauſtro permaneant.*

De perturbatoribus pacis in clauſtro, quorum quidam dicuntur mouere ſeditiones, vt mittantur ad cellas: conſtituimus, vt ſi abbati innotuerit, vel ex præcipua eorum conſuetudine, vel alio modo hoc eos vitio laborare, diutius & arctius in clauſtro permaneant, ne ex fraude ſua videantur commodum reportare.

XXV. *Quod qui merces ſuas vendunt ad terminum, & carius propter ipſum terminum, vſurariorum culpa obligentur.*

Omnes tam ſæculares, quam regulares, ſiue clericos, ſiue laicos, qui merces ſuas vendunt ad terminum, vt propter ipſum terminum eas carius vendant: tam pœna quam culpa vſurariorum apud Deum & homines decernimus obligatos.

XXVI. *Ne clerico vel laïco liceat prioratus tenere ad vitam.*

Prioratus autem nulli clerico vel laïco liceat emere ad vitam ſuam: nec in fraude huius conſtitutionis aliquid faciat, præcipue cum dicat apoſtolus: *Ab omni ſpecie mala abſtinete vos*: & in clerico, temporis quæſtus debeat reputari: niſi cauſa meliorationis, vel pro vrgenti debito, cum aſſenſu diœceſani alicui conferantur. Laïcis vero nullo modo dentur. 1. Theſſ. 5.

XXVII. *Ne ab ingreſſuris clauſtrum paſtus vel veſtimentum exigantur.*

Præcipimus etiam ſub pœna ſuſpenſionis, ne ab ingreſſuris clauſtrum, vel paſtus vel veſtimentum exigantur, neque denarii, neque aliud in fraudem prædictorum, ita quod propter hoc non repellantur.

STATVTORVM CONC. PARISIENSIS

PARS TERTIA.

* Ad moniales.

*Tamen poſtrema capita XII. ſpectant viros regulares.

TITVLI CAPITVM.

1. *Ne circa moniales verſentur clerici & ſeruientes ſuſpecti.*
2. *Vt ſingula iaceant in lectis.*
3. *Ne egrediantur ad viſitandos parentes niſi cum cuſtodibus*

ANNO CHRISTI 1212.

cuſtodibus boni teſtimonii & ad breue tempus. A

4. *Choreas ne ducant; quod ne ſæcularibus quidem licet.*
5. *De vita & honeſtate, ac paupertate monialium.*
6. *Vt de bonis monaſterii eis in communi neceſſaria ſubminiſtrentur.*
7. *Vt confeſſores iis prouideantur diſcreti & honeſti.*
8. *Vt abbatiſſæ negligentes puniantur.*
9. *De iis qui manent in domibus leproſorum, & hoſpitalibus, vt infirmis & peregrinis miniſtrent.*
10. *De abbatibus negligentibus circa obſeruantiam, & ne ſint aduocati, iudices, &c.*
11. *De iiſdem, ſi vitam reprobam manifeſte duxerint.* B
12. *De iiſdem, ſi excedant in numero equitaturarum; & ſi habeant in familia vel ſocietate iuuenes laſciuos.*
13. *Ne bona eccleſiæ ſuæ dent cognatis.*
14. *Vt iuuencula & ſuſpecta non recipiantur in domibus religioſorum: vt non amoueant obedientiarios pro conſanguineis introducendis: vt reddantur rationes accepti & expenſi.*
15. *Ne abbates vel priores, magna negotia contrahent, & magnam pecuniæ ſummam mutuo accipiant ſine conſilio ſeniorum.*
16. *Ne ſint immiſericordes fratribus pœnitentibus, & ne vendant obedientias.*
17. *De his qui proponunt aliquid in capitulo ad correctionem domus.* C
18. *Non ſinant aliquos in villis vel cellis inordinate viuere.*
19. *Ne in cameris ſuis inordinate comedant.*
20. *Ne quis exeat cauſa eundi ad ſcholas, ſed in clauſtro addiſcat.*
21. *Ne capellanos habeant minus religioſos.*

CAPVT I.

I. Ne circa moniales verſentur clerici & ſeruientes ſuſpecti.

Quanto infirmior eſt ſexus muliebris: D tanto monialium prælati, circa earum cuſtodiam, maiorem debent adhibere ſollicitudinem & cautelam. Vnde conſtituimus & diſtricte præcipimus, quod epiſcopi diligenter inueſtigent & procurent, ne circa mulieres tales, conuerſentur clerici vel ſeruientes, qui merito debeant haberi ſuſpecti. Et vt non patiantur clericos ſæculares cum iuuenibus in monaſterio vel in clauſtro & officinis, maxime in locis ſuſpectis, inanes habere confabulationes. *Corrumpunt enim bonos mores colloquia praua.* (1. Cor. 15.) Sed nec earum parentes habeant ad eas ſecretum acceſſum ſine teſtimonio ſeniorum, & omni ſuſpicio- E ne carentium mulierum, quæ videlicet cum parentibus earum ſciant, ſi forte parentes earum non ſunt.

II. Vt ſingulæ iaceant in lectis.

Singulæ iaceant in lectis ſuis, non binæ.

III. Ne egrediantur ad viſitandos parentes, niſi cum cuſtodibus boni teſtimonii, & ad breue tempus.

Si quando de licentia abbatiſſæ vel prio- A riſſæ, iuſta cauſa interueniente, exierint de clauſtris ad viſitandos parentes ſuos: ſine cuſtodibus boni teſtimonii non educantur, & infra breue tempus ad clauſtrum redeant, ne in ſeculo diutius conuerſentur. *Qui etenim tangit picem, inquinabitur ab ea.* (Eccli. 13.)

ANNO CHRISTI 1212.

IV. Choreas ne ducant: quod ne ſæcularibus quidem licet.

Choreas in clauſtro nullatenus ducant, ſed nec etiam in alio loco: quod nec etiam ſæcularibus licere credimus. Teſte enim B Gregorio, melius eſt die dominico arare, vel fodere, quam choreas ducere.

V. De vita & honeſtate, ac paupertate monialium.

Quæcunque dicta ſunt de monachis, de habitu & geſtu honeſto, de indumentis & calceamentis & coopertoriis religioni congruentibus, de non habendis propriis: de monialiabus ſecundum ſtatum ſuum repetita intelliguntur.

C *VI. Vt de bonis monaſterii eis in communi neceſſaria ſubminiſtrentur.*

Illud etiam inhoneſtum omnino iudicamus, vt propter victum & veſtitum ſingulis modica ſumma pecuniæ aſſignetur, & adeo inſufficiens, vt aliunde cogantur, & forte ex ignominioſa negotiatione, ſibi neceſſaria mendicare. Quod potius volumus & præcipiendo mandamus, vt de bonis monaſterii ſecundum facultatum exigentiam in communi eis neceſſaria miniſtrentur. Si autem facultates eccleſiæ ad hoc non ſufficiant, D numerus ibidem Deo deſeruientium per epiſcopalem ſollicitudinem ad eam mediocritatem reducatur, vt ibi remanentes poſſint competenter viuere de communi.

VII. Vt confeſſores iis prouideantur diſcreti & honeſti.

Inter cętera autem illud omittendum non eſt, quod abbatiſſæ & capellani earum prohibent ipſis monialibus, ne aliis quam ipſis confiteantur: ne forte ſi venerint peccata earum in notitiam bonorum ſacerdotum, debita vltione plectantur. Cum autem dicat E Auguſtinus: Qui vult confiteri peccata ſua, quærat ſacerdotem qui ſciat ligare & ſoluere, & talem coram quo magis erubeſcat. Nam ipſa erubeſcentia maxima pars eſt pœnitentiæ, ne cum negligens circa ſe extiterit, negligatur ab eo qui miſericorditer monet & petit, ne ambo in foueam cadant. Ideo diſtricte ſub diuini obteſtatione iudicii præcipimus, vt epiſcopi diœceſani curam adhibeant diligentem de ſalute animarum ipſarum, & confeſſores eis prouideant diſcretos & honeſtos, & omni exceptione maiores:

ne

ne ſanguis ipſarum in die diſtricti iudicii de manibus eorum requiratur.

VIII. Vt abbatiſſæ negligentes puniantur.

Abbatiſſæ & prioriſſæ ſi negligentes ſint & remiſſæ manifeſte nimis circa obſeruantiam ordinis, & correctionem ſubditorum vel ſubditarum: ab officio ſuſpendantur. Et ſi poſt admonitionem ſuperioris ſe non correxerint, ab officio ſuo penitus deponantur.

IX. De iis qui manent in domibus leproſorum, & hoſpitalibus, vt infirmis & peregrinis miniſtrent.

De domibus leproſorum & hoſpitalibus infirmorum, & peregrinorum, ſalubri conſilio ſtatuimus: vt ſi facultates loci patiantur quod ibidem manentes poſſint viuere de communi, competens eis regula ſtatuatur, cuius ſubſtantia in tribus articulis maxime contineatur: ſcilicet vt proprio renuntient, continentiæ votum emittant, & prælato ſuo obedientiam fidelem & deuotam promittant, & habitu religioſo non ſæculari vtantur. Cum autem pauci ſani poſſint multis infirmis competentius miniſtrare: illud omnino indignum eſt, vt numerus ſanorum ibidem manentium excedat numerum infirmorum aut peregrinorum. Bona etenim ibidem ex deuotione fidelium collata, non ſunt ſanorum vſibus deputata, ſed potius infirmorum. Nec etiam eſt id ſub ſilentio prætereundum, quod quidam ſani viri & mulieres, & matrimonii vinculo copulati, quandoque transferunt ſe ad tales domos, vt ſub obtentu religionis poſſint iuriſdictionem & poteſtatem eludere ſæcularium dominorum: qui tamen in domo religionis manentes, non minus, immo magis ſæculariter & delicate viuunt, & operibus carnis vacant, quam antea vacare conſueuerant. Vnde ſtatuimus vt in habitu religionis religioſe viuant, vel de domibus eiiciantur: ita tamen quod bona domui collata ſecum non aſportent, ne de fraude ſua commodum reportare videantur.

X. De abbatibus negligentibus circa obſeruantiam: & ne ſint aduocati iudices, &c.

Item conſtituimus, vt abbates & priores & præpoſiti religioſorum, ſi fuerint manifeſte remiſſi & negligentes circa obſeruantiam ordinis & correctionem ſubditorum, non promoueantur ad dignitates & maiora officia: & non ſint iudices, vel aduocati, vel teſtes, vel aſſeſſores, vel ad alia publica officia admittantur: & ſi poſt admonitionem ſuperioris ſe non correxerint, ab officio abbatis, vel prioratus, vel præpoſituræ deponantur.

XI. De iiſdem ſi vitam reprobam manifeſte duxerint.

Si vitam reprobam manifeſte duxerint, idem conſtituimus obſeruandum.

XII. De iiſdem, ſi excedant in numero equitaturarum, & ſi habeant in familia vel ſocietate iuuenes laſciuos.

Idem etiam conſtituimus, ſi habuerint dextrarios, & equitauerint, vel manifeſte vel publice in numero equitaturarum excedant conſuetudinem ſecundum facultatem & dignitatem monaſterii ſui. Et ſi iuuenes nimis laſciuos & ſuſpectos in familia ſiue in ſocietate ſua manifeſte habuerint, & ex conſuetudine, idem ſtatuimus.

XIII. Ne bona eccleſiæ ſuæ dent cognatis.

Idem conſtituimus, ſi dederint cognatis ſuis bona eccleſiæ ſuæ, niſi pauperibus, & vt pauperibus: vel circa hoc aliquid in fraudem fecerint. Niſi forſan aliquando & raro & moderate ſecundum facultatem monaſterii darent: ita quod non redundet in grauamen eccleſiæ: & nihilominus admoneantur quod non faciant. Sub eadem pœna interdicimus, ne de proprietate monaſterii reditum vel prouentum aſſignent cognatis.

XIV. Vt iuuenculæ & ſuſpectæ non recipiantur in domibus religioſorum: vt non amoueant obedientiarios pro conſanguineis introducendis: vt reddantur rationes accepti & expenſi.

Inſuper conſtituimus quod non recipiantur iuuenculæ vel mulieres ſuſpectæ in domibus religioſorum virorum, niſi habeant ſeparatas manſiones & remotas a viris. Si contra fecerint, coërceantur per epiſcopos locorum. Et vt non amoueant priores vel obedientiarios pro conſanguineis introducendis, niſi pro manifeſta vtilitate eccleſiæ, pro pretio, nullomodo. Si contra fecerint, eidem pœnæ ſubiaceant. Et vt ad minus bis in anno cunctis ad hoc ſtatutis temporibus omnes obedientiarii & priores ſuper receptis & expenſis reddant rationem abbati: & abbas nihilominus vtrobique ſibi adhibitis ſenioribus & diſcretioribus monaſterii ſeptem ad minus, electis a maiori parte capituli. Si non fecerint, ab adminiſtratione ſint ſuſpenſi: ſi ſuſpenſi adminiſtrauerint, per ſuperiorem deponantur.

XV. Ne abbates vel priores magna negotia contrahant, & magnam pecuniæ ſummam mutuo accipiant, ſine conſilio ſeniorum.

Monemus abbates vel priores, vt non contrahant magna negotia, nec magnam pecuniæ ſummam mutuo accipiant, ſine conſilio habito cum ſenioribus, ad minus ſeptem,

ad hoc per capitulum vel maiorem partem A electis. Si contra fecerint, ſicut in præmiſſo capitulo puniantur.

XVI. *Ne ſint immiſericordes fratribus pœnitentibus, & ne vendant obedientias.*

Moneantur etiam, & in virtute obedientiæ præcipiatur eis, vt non ſint immiſericordes fratribus pœnitentibus, & in humilitate reuerti volentibus, ſalua ordinis diſciplina: nec onera importabilia imponant debilibus. Et vt abbates, vel priores, vel capitula, non vendant, vel conferant obedientias fratribus vel aliis, hoc expreſſo quod ad vitam B ſuam debeant tenere. Si contra fecerint proximo promiſſam pœnam ſuſtineant.

XVII. *De his qui proponunt aliquid in capitulo ad correctionem domus.*

Item abbates, vel priores, ne inconſulto capitulo vel maiori parte capituli, feſtinanter comminentur, vel aliquid faciant vel ſtatuant contra illum qui aliquid propoſuit in capitulo, de his quæ pertinent ad correctionem domus, vel priorum: & ſi contra fecerint, factum eorum irritum ſit, & nihilominus per ſuperiores puniantur. C

XVIII. *Non ſinant aliquos in villis, vel cellis, inordinate viuere.*

Item ne abbates, vel priores, morari ſuſtineant aliquos in villis vel obedientiis ita inordinate, vt obliuiſcantur ordinis, vel deſueſcant, niſi pro debilitate vel aliqua manifeſta cauſa. Quod ſi fecerint, per ſuperiorem emendetur.

XIX. *Ne in cameris ſuis inordinate comedant.*

Prohibemus etiam ne in cameris ſuis in- D ordinate vel temporibus indebitis comedant, niſi manifeſta & iuſta cauſa interuenerit. Si contra fecerint, publice imponatur eis pœnitentia in capitulo: ita vt pœna abſtinentiæ reſpondeat huius tranſgreſſionis exceſſui.

XX. *Ne quis exeat cauſa eundi ad ſcholas, ſed in clauſtro addiſcat.*

Prohibemus etiam, ne quis, poſtquam intrat clauſtrum cauſa religionis, exeat cauſa eundi ad ſcholas, ſed in clauſtro, ſi volue- E rit, addiſcat. Et qui modo ſunt in ſcholis, intra duos menſes ad clauſtrum redeant.

XXI. *Ne capellanos habeant minus religioſos.*

Moneantur etiam in virtute obedientiæ, ne capellanos ſeu minus religioſos, vel ſocios minus maturos ætate vel moribus ſecum habeant.

STATVTORVM CONC. PARISIENSIS

PARS QVARTA.

Ad archiepiſcopum & epiſcopos.

POſt tractatum habitum de clericis & viris religioſis, ad eos qui excellentem locum & dignitatis apicem obtinent, & per quos ſtructura templi dominici roboratur, & quaſi per tecti cacumina a noxiis defenditur, nos transferamus: qui ornatu morum cæteris præcellere debent, ſicut prominent dignitate.

TITVLI CAPITVM.

B

1. *De vita & honeſtate prælatorum.*
2. *Ne in lectis audiant matutinas, &c.*
3. *Vt in magnis ſolemnitatibus celebrent, prædicent, vel faciant prædicare.*
4. *Ne ſint venatores: pellibus pretioſis non vtantur: alea abſtineant.*
5. *Vt in menſa eorum fiat ſacra lectio.*
6. *Vt habeant prouidos eleemoſynarios: ſint hoſpitales: pauperes audiant: confeſſionibus audiendis vacent: ipſi confiteantur.*
7. *Vt reſideant in eccleſiis: maxime in ſolemnitatibus & quadrageſima.*
8. *Vt profeſſionem in conſecratione factam bis in anno legi faciant.*

C

9. *Quales in electionibus & procurationibus eſſe debeant.*
10. *Quales habeant ſocios, & qualem familiam.*
11. *Quales eorum miniſtri eſſe debent: quales officiales.*
12. *Ne ſint ſimoniaci.*
13. *Ne pecuniam accipiant, pro ſigillo, & aliis, quæ enumerantur.*
14. *In concedendis beneficiis, in ferendis cenſuris, & in aliis quibuſdam, quales eſſe debeant.*
15. *De monomachiis, & iudiciis peregrinis.*
16. *Vt a feſtis ſtultorum abſtineant.*
17. *Vt ſynodum quot annis celebrent: dent ſacramentum confirmationis: exceſſus ſubditorum corrigant.*

D

18. *Choreas mulierum in cœmeteriis, opera ſeruilia diebus dominicis, illicita matrimonia ne permittant.*
19. *Vt teſtamenta non ſuſtineant infirmari.*
20. *Vt flagitium nec nominandum extirpent.*
21. *Quomodo puniendi illi, qui illud admiſerint, vel qui in eo corrigendo negligentes fuerint.*

CAPVT I.

I. *De vita & honeſtate prælatorum.*

Statuimus itaque, vt prælati habeant coronas ſufficienter latas, & tonſura eorum E ſit orbiculariter rotunda. Sic mitræ reſpondeat, vt capilli eam indecenter non excedant. Et vt habitum habeant regularem in longitudine, latitudine, & colore. Geſtus eorum ſit in facie maturus, in inceſſu temperatus, in verbis modeſtus: ita vt iuramenta terribilia & turpia non ſolum in vſu non habeant, immo nec etiam coram ſe fieri ſuſtineant: quia per hoc eorum autoritas deformatur.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1212.

II. *Ne in lectis audiant matutinas, &c.*

Statuimus etiam ne dum fuerint ſani & incolumes, in lectis iacentes audiant matutinas: & ne dum coram eis diuina officia celebrantur, ſæcularibus negotiis vel confabulationibus occupentur.

III. *Vt in magnis ſolemnitatibus celebrent, prædicent, vel faciant prædicare.*

Statuimus etiam, vt in magnis ſolemnitatibus ipſi per ſe Diuina celebrent, & verbum Dei prædicent, vel ſaltem faciant prædicare.

IV. *Ne ſint venatores: pellibus pretioſis non vtantur: alea abſtineant.*

Prohibemus etiam, ne venatione ſiluatica, ſiue aucupio, vel aucellatione, in perſonis propriis vtantur. Pellitas etiam...... in palliis non vtantur: pelles quoque de erminiis caudatis omnibus eccleſiaſticis perſonis prohibemus. Omnes ludos ad talos & aleas eis firmiter interdicimus.

V. *Vt in menſa eorum fiat ſacra lectio.*

Statuimus etiam, vt in menſa, ſaltem in principio & in fine, coram eis ſacra lectio recitetur: & ne in menſa hiſtriones, vel mimos, vel eorum audiant inſtrumenta.

VI. *Vt habeant prouidos eleemoſynarios: ſint hoſpitales: pauperes audiant: confeſſionibus audiendis vacent: ipſi confiteantur.*

Statuimus etiam, vt ſinguli prælati prouidos & honeſtos eleemoſynarios habeant: ipſi etiam prælati ſint iuxta apoſtolum hoſpitales: & vt horis competentibus ad exhibendam iuſtitiam & audiendos pauperes publice ſe præſentent. Et in propria perſona frequenter interſint confeſſionibus audiendis, & pœnitentiis iniungendis. Ipſi etiam per diſcretos confeſſores proprias cicatrices frequenter obducant.

VII. *Vt reſideant in eccleſiis: maxime in ſolemnitatibus & quadrageſima.*

In eccleſiis etiam cathedralibus frequenter reſidentes eſſe procurent, præſertim in maioribus ſolemnitatibus, & in tempore quadrageſimali.

VIII. *Vt profeſſionem in conſecratione factam bis in anno legi faciant.*

Statuimus etiam, vt formam profeſſionis quam in ſua conſecratione fecerint, ſaltem bis in anno, ſcilicet ſemel in ſynodo, & ſemel in capitulo, publice legi faciant.

IX. *Quales in euectionibus & procurationibus eſſe debeant.*

Diligenter ſuperfluitatem ſociorum & præcipue euectionum caueant. Quando procurationes recipiunt, ne ſibi ſubditos grauent: nec in propriis expenſis ſint parci, & prodigi in alienis.

ANNO CHRISTI 1212.

X. *Quales habeant ſocios, & qualem familiam.*

Statuimus etiam, vt prælati ſocios habeant integræ opinionis & famæ, habitu compoſitos, ætate grandæuos, fide claros, & competentibus ſcientiis eruditos, & cubicularios honeſtos, qui iuxta canones ſint teſtes vitæ ipſorum, & ſuorum conſcii ſecretorum. Familiam habeant frugi, humilem, non ſuperfluam, ſed moderatam: ne exactiones indebitas faciant his qui debent epiſcopos dominos ſuos procurare.

XI. *Quales eorum miniſtri eſſe debent: quales officiales.*

Camerarius, buticularius, panetarius, cocus, mareſcallus, ianitor, ſeneſchallus, vel eorum ſeruientes, pecuniam, vel aliam rem quam ſolent quaſi pro conſuetudine accipere, de cætero inhoneſte non extorqueant, nec ſtultos, vel inſaruaros ſecum habeant, qui fabulam & deriſum populi eos ad deriſum moueant, vel cachinnum. Ianitores liberales & diſcretos habeant, & non venaliter pro loco & tempore recipiendos recipiant, & præcipue ab ordinandis nihil prorſus exigant. Officiales fideles habeant, & prudentes, ſine perſonarum acceptione gratis iuſtitiam exhibentes.

XII. *Ne ſint ſimoniaci.*

Quandoquidem gratia, ſed non gratis data, gratia non eſt, ſimoniam generaliter & vniformiter prohibemus: videlicet in ordinum & beneficiorum collatione, in eccleſiarum dedicatione, in virginum benedictione, in illicita ſeruientium ſeu creditorum, ſeu quorumcumque remuneratione, in ſpiritualibus pro ſeruitio temporali, & in aliis variis articulis ſimoniæ: ſaluis honeſtis & licitis conſuetudinibus eccleſiaſticorum.

XIII. *Ne pecuniam accipiant pro ſigillo, & aliis, quæ enumerantur.*

Prohibemus etiam ne prælati, vel eorum miniſtri, ratione ſigilli aliquid exigant pro iuſtitia ſimplici exhibenda; neque pro iuſtitia facienda, vel acceleranda. Neque pro redemptione procurationum, quæ eis ratione viſitationis debentur, aliquid exigant, vbi nec per ſe, nec per alios viſitationes faciunt. Nec defunctos excommunicatos, in quibus ſigna pœnitentiæ non comparuerunt, pro pecunia ſepeliant, vel abſoluant. Et ne cum focariis, ſacerdotibus, vel clericis, pecunialiter componant: & ne beneficiatis ordinandis propter pecuniam, quominus ordinentur, indulgeant.

XIV.

ANNO CHRISTI 1212.

A

XIV. *In concedendis beneficiis, in ferendis cenſuris, & in aliis quibuſdam, quales eſſe debeant.*

Statuimus etiam, ne beneficia eccleſiaſtica, vel dignitates, vel curæ animarum, minoribus, vel indignis, contra ſacros canones concedantur: & ne præcipitanter excommunicent, interdicant, vel ſuſpendant, vel ſententient, vel relaxent: & ne ab excommunicatis pœna tantum pecuniaria exigatur, nulla pœna ſpirituali inflicta: & ne quid exigatur pro redemptione edictorum illorum quæ debent per tres dies ſolemnes fieri ante deſponſationem: & ne quis ad beneficium non vacans inſtalletur: & ne clerici qui minus noti fuerint in litteratura & moribus, ſine examinatione ad ſacros ordines ſublimentur. B

XV. *De monomachiis & iudiciis peregrinis.*

Ne monomachiæ, vel iudicia peregrina, in ſacris locis, vel cœmeteriis, vel epiſcoporum præſentia fiant.

XVI. *Vt a feſtis follorum abſtineant.*

A feſtis vero follorum, vbi baculus accipitur, omnino abſtineatur. Idem fortius monachis & monialibus prohibemus. C

XVII. *Vt ſynodum quotannis celebrent: dent ſacramentum confirmationis: exceſſus ſubditorum corrigant.*

Præterea ſtatuimus, vt in ſingulis epiſcopatibus, ſaltem ſemel in anno, ſynodus celebretur: & vt pro loco & tempore ſint prælati parati ad ſacramentum confirmationis liberaliter indigentibus imponendum: & vt exceſſus ſubditorum ſuorum, canonicorum, & clericorum, & virorum religioſorum, nullius odio, gratia, vel timore diſſimulent. Et ſi ſe non correxerint, non patiantur tranſire vllatenus impunitos. D

XVIII. *Choreas mulierum in cœmeteriis, opera fabrilia diebus dominicis, illicita matrimonia ne permittant.*

Prohibemus etiam, ne choreas mulierum in cœmeteriis, vel in locis ſacris, obtentu alicuius conſuetudinis deduci permittant: nec ſuſtineant opera ſeruilia ſeu fabrilia, ſicut arantium, & opera ſimilia, quæ & ipſis facientibus interdicimus, diebus dominicis exerceri. Et ne vllo modo permittant illicita matrimonia contrahi, & maxime in gradibus a canonibus interdictis. E

XIX. *Vt teſtamenta non ſuſtineant infirmari.*

Statuimus etiam, vt legitima teſtamenta morientium, & voluntates vltimas defunctorum, nullo modo ſuſtineant infirmari.

XX. *Vt flagitium nec nominandum exſtirpent.*

Inſuper ſpecialiter & diſtricte prohibemus illud nec nominãdum flagitium, quod ſummi principis monetam falſificat, & naturæ reuerentiam dehoneſtat: ad quod exſtirpandum etiam ſecundum iura ciuilia leges inſurgere & iura iubentur armari, vt rei tanti ſceleris vltore gladio finiantur. Et quantò ſceleſtius eſt peccatum, tantò diſtrictius in virtute ſancti Spiritus prælatis præcipimus, ne illud alicubi pullulare ſuſtineant; ſed vbicumque deprehenderint, euellant, deſtruant, & exſtirpent.

XXI. *Quomodo puniendi, qui illud admiſerint, vel qui in eo corrigendo negligentes fuerint.*

Et ex autoritate Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, & apoſtolorum Petri & Pauli, & omnium ſanctorum Dei, & præſentis concilii, ſtatuimus: vt qui de cætero, a quindecim annis ſupra, tale cuiuſmodi commiſiſſe fuerint deprehenſi, ſecundum Lateranenſe concilium puniantur. Lateran. III. c. 11. Et ſi canonici conuentualium eccleſiarum in huiuſmodi deprehenſi fuerint, & in eorũ correctione decanus & capitulum negligentes extiterint, per epiſcopos locorum arctius puniantur. Quod ſi infatuati fuerint, canonica eis purgatio indicatur in præſentia epiſcopi, decani & capituli. In qua ſi defecerint, ab officio & beneficio ſuſpendantur. Hoc autem ſub pœna ſuſpenſionis epiſcopis præcipimus exequendum.

*** CONVENTVS APAMIENSIS

ANNO CHRISTI 1212.

EPISCOPORVM ET PROCERVM AD Simonis Monfortii ditionem bonis moribus ac legibus temperandam. Menſe Nouemb. MCCXII.

ANno incarnationis Dominicæ MCCXII. *inquit Petrus Valliſſarn. in hiſt. Albig.* Cap. 65. menſe Nouembris, conuocauit nobilis comes Montisfortis epiſcopos & nobiles terræ ſuæ, apud caſtrum Apamiarũ, celebraturus colloquium generale. Cauſa autem colloquii huius iſta fuit, vt comes noſter, in terra quam acquiſierat, ſanctaquæ R. E. ſubiugauerat, inſtitui faceret bonos mores, hæretica ſpurcitia procul pulſa, quæ totam corruperat terram illam, bonæ, tam de cultu religionis Chriſtianæ, quam etiam de temporali pace & quiete, conſuetudines plantarentur. Terra ſiquidem illa, ab antiquis diebus, deprædationibus patuerat & rapinis: opprimebat quippe potens impotentem, fortior minus fortem. Voluit igitur comes nobilis, cunctas conſuetudines, fixoſque limites terræ dominis ponere, quos tranſgredi non liceret: quatenus etiam milites de ſuis certis & rectis redditibus recte viuerent; minor etiam populus ſub alis dominorum poſſet viuere, immoderatis exactionibus non grauatus. Ad quas conſuetudines ſtatuendas, electi fuerunt viri duodecim, qui ſuper ſacroſancta euangelia iurauerunt, quod pro poſſe ſuo tales conſuetudines ponerent, per quas

Eccleſia

ANNO CHRISTI 1213.

eccleſia ſua libertate gauderet, tota etiam terra in ſtatu firmaretur meliori. De illis autem doodecim electoribus, quatuor fuerunt eccleſiaſtici, duo ſcilicet epiſcopi, Toloſanus & Conſoranenſis, vnus templarius, vnuſque hoſpitalarius; quatuor præterea Francigenæ milites, quatuor etiam indigenæ, duo milites, & duo burgenſes, per quos dictæ conſuetudines, ſatis competenter poſitæ & firmatæ. Vt autem conſuetudines illæ inuiolabiliter ſeruarentur: antequam proferrentur in medium, nobilis comes, omneſque milites ſui, ſuper quatuor euangelia iurauerunt, quod ſupra memoratas conſuetudines nunquam præſumerent violare. Vt etiam maiorem obtinerent firmitatem, redactæ ſunt in ſcriptum, ſigillo etiam comitis & omnium epiſcoporum, qui ibi plures erant, firmatæ & munitæ.

*** CONCILIVM VAVRENSE

IN CAVSA PETRI ARAGONVM REGIS comitem Toloſanum protegentis celebratum, anno Domini MCCXIII.

G. C. Bzouii verbis res in hoc concilio geſtas Binius enarrauerat: ego Petri Valliſſarnenſis, e quo Bzouius totum hauſerat, verba, profero: litteraſque & inſtrumenta ipſa, tum ex Petro eodem, tum aliunde conquiſita.

Cap. 66. CIrca feſtum dominicæ apparitionis (*ait Petrus Valliſſarnenſis,*) rex Aragonum Petrus, qui negotio fidei plurimum inuidebat, venit Toloſam: & fecit ibi milites, excommunicatis & hæreticis communicando. Mandauitque rex archiepiſcopo Narbonenſi apoſtolicæ ſedis legato, & comiti noſtro, quod volebat habere colloquium cum eis, & de pace & de compoſitione inter comitem noſtrum & hoſtes fidei tentare. Igitur aſſignata fuit communi aſſenſu dies & locus inter Toloſam & Vaurum, vbi colloquium celebrari deberet. Cum igitur veniſſemus ad locum concilii, rex cœpit rogare archiepiſcopum Narbonenſem & epiſcopos, de reſtituendis terris comitibus Toloſano; Conuenarum, & Fuxenſi, & Gaſtoni de Bearno. Archiepiſcopus autem Narbonenſis reſpondit regi, vt omnes petitiones ſuas redigeret in ſcriptum, & ſcriptas & ſigillatas mitteret epiſcopis apud Vaurum. Rex vero Arragonenſis, poſtquam applauſum magnum fecerat comiti noſtro, & fratri & filiis eius, rogauit ipſum comitem, vt octo diebus deſiſteret a male faciendo inimicis ſuis. Cui nobiliſſimus & vrbaniſſimus reſpondit: Non deſiſtam, inquit, a male faciendo, ſed ob reuerentiam veſtram ceſſabo his octo diebus a bene faciendo. Similiter autem & rex promiſit ex parte hoſtium noſtrorum, quod ipſo tempore colloquii non facerent noſtris malum. Sed ipſi infideliſſimi, cum ſcirent noſtros conueniſſe ad colloquium, licet nos per regem feciſſent ſecuros, diſcurrere cœperunt per terram ooſtram verſus Carcaſſonam, & multa mala facientes, plurimos etiam occiderunt. Die tertio poſtquam receſſit rex a loco colloquii, & intrauit Toloſam, ſcripſit petitiones ſuas ad archiepiſcopos & epiſcopos noſtros, in hæc verba:

Petitiones regis Arragonenſium ad prælatos in concilio apud Vaurum congregatos.

Quoniam ſacroſancta mater eccleſia non ſolum verba, ſed verbera quoque docetur habere, deuotus eccleſiæ filios P. Deo miſerante rex Arragonenſis, pro comite Toloſano, ad ſinum eiuſdem matris eccleſiæ cupiens redire, a ſanctitate veſtra petit humiliter, & rogat inſtanter, quatenus faciendo ſatisfactionem perſonalem pro exceſſibus quibuſcumque, prout ipſi eccleſiæ viſum fuerit expedire, ac pro damnis & iniuriis illatis diuerſis eccleſiis & prælatis, ſatisfaciendo id quod clementia matris eccleſiæ ipſi comiti duxerit iniungendum, reſtituatur clementer & miſericorditer ad poſſeſſiones ſuas, & alia quæ amiſit. Quod ſi forte in perſona comitis nollet eccleſia ipſius regis petitionem audire: petit & rogat hoc idem pro filio, ita tamen quod puer nihilominus ſatisfaciat perſonaliter pro exceſſibus, vel in frontaria Sarracenorum, cum militibus eundo in ſubſidium Chriſtianorum, vel in partibus tranſmarinis, ſecundum quod eccleſia melius arbitrabitur expedire: & infans in terra ſua, in tam diligenti cuſtodia, & tam fideli cura, ad honorem Dei & S. R. E. habeatur, vſque quo de bonitate ſua ſigna cõpareant manifeſta.

Et quoniam comes Conuenarum, nec fuit vnquam hæreticus, nec eorum ſuſceptor, ſed potius impugnator, & ideo terram dicitur amiſiſſe, quod aſtiterit conſobrino & domino ſuo, comiti Toloſano: petit idem rex & rogat pro eo, ſicut pro vaſſallo ſuo, vt reſtituatur ad terram ſuam, ſatisfaciendo quoque ad arbitrium eccleſiæ, ſi eum apparuerit in aliquo deliquiſſe.

Item, comes Fuxenſis, cum nec ſit, nec fuerit hæreticus, pro eo memoratus rex petit, & rogat ſicut pro conſanguineo ſuo cariſſimo, cui ſine verecundia in iure ſic deeſſe non poteſt, quatenus pro reuerentia ipſius & gratia reſtituatur ad ſua, ſatisfaciendo nihilominus eccleſiæ in his & pro his, quibus clementiæ matris eccleſiæ eum apparuerit deliquiſſe.

Item, pro Gaſtone de Bearno vaſſallo ſuo petit ſæpe dictus rex & rogat affectuoſe, quatenus reſtituatur ad ſuam terrã, & fidelitates vaſſallorum ſuorum: maxime cum paratus ſit parere, & ad arbitrium eccleſiæ ſatisfacere coram iudicibus non ſuſpectis, ſi nobis cauſam ipſius audire & expedire non licet.

In omnibus tamen præmiſſis, duxit memoratus rex, miſericordiam potius quam iudicium inuocandum, mittens ad clementiam veſtram clericos & barones ſuos ſuper præmiſſis, ratum habituros, quicquid a vobis cum eis fuerit ordinatum. Supplicans vt talem dignemini habere circumſpectionem & diligentiam in hoc facto, vt in negotio Chriſtianitatis in partibus Hiſpaniæ, ad honorem Dei, & ſanctæ matris eccleſiæ dilatationem, prædictorum baronum & comitis Montisfortis ſubſidium poſſit habere. Datum Toloſæ XVII. Kal. Februarii.

Reſponſio Concilij.

ILLVSTRI ET DILECTO IN CHRISTO P. Dei gratia regi Arragonum, comiti Barchilonenſium, concilium apud Vaurum ſalutem & ſinceram in domino dilectionem.

PEtitiones & preces vidimus, quas pro Toloſano & eios filio, & Fuxenſi, & Conueoarum comitibus, & nobili viro Gaſtone de Beamo, veſtra regalis ſerenitas deſtinauit: in quibus etiam litteris, inter cætera eccleſiæ filium dicitis vos deuotum. Super quo, domino Ieſu Chriſto, ac regali veſtræ celſitudini, gratiarum referimus actiones: & in cunctis quibus ſecundum Deum poſſemus, propter illam mutuam dilectionem, qua vos ſancta Romana mater eccleſia, ſicut intelligimus, amplectitur, & vos ipſam, necnon & ob reuerentiam excellentiæ veſtræ regalis, admitteremus affectuoſius preces veſtras. Super eo quod pro comite Toloſæ petitis & rogatis: hoc duximus ſerenitati regiæ reſpondendum: quod tam cauſa comitis, quam filii, quæ pendet ex facto patris, autoritate ſuperioris eſt a nobis exempta, cum idem comes Toloſæ, Regienſi epiſcopo &

ANNO CHRISTI 1113.

A magiſtro Theodiſio, à domno papa, negotium ſuum fecerit ſob certa forma cōmitti. Vnde ſicut credimus, memoriter retinetis, qoot & quantas gratias dicto comiti poſt multos exceſſus ipſius, domnus papa fecit: nec non & quam gratiam, ad interceſſionem veſtram & preces, venerabilis Narbonenſis archiepiſcopus apoſtolicæ ſedis legatus, tunc abbas Ciſtercii, apud Narbonam & Montempeſſulanum eidem comiti faciebat, biennio, ſi bene meminimus, iam tranſacto. Volebat ſiquidem idem legatus, omnes dominicaturas & proprietates, eidem comiti remanere integras & illæſas: & vt illa iura quæ habebat in caſtris aliorum hæreticorum, quæ de feodo eius erant, ſine alberga, ſine quiſta, ſine caualgata, eidem integra remanerent. De illis præterea caſtris, quæ erant aliorum hæreticorum, quæ de feodo eius B non erant, quæ idem comes dicebat eſſe quinquaginta, volebat præfatus legatus, vt quartalis & tertia pars eorom caderet in proprietatem comins ſupradicti. Spreta vero comes illa magna gratia domni papæ, ac prædicti legati, & eccleſiæ Dei, veniens directe contra omnia iuramenta, quæ olim præſtiterat in manibus legatorum, & addens iniquitatem iniquitati, crimina criminibus, mala malis, eccleſiam Dei & chriſtianitatem, fidem & pacem, cum hæreticis & ruptarus impugnauit & damnificauit, adeo vt omni gratia & beneficio reddiderit ſe indignum.

Quod autem pro comite petitis Conuenarum, taliter ſuper boc duximus reſpondendum. Pro certo intelleximus, quod cum poſt exceſſus ſuos multiplices, & iuramenti tranſgreſſionem, fœdus cum hæ- C reticis & eorum fautoribus contraxiſſet, & ipſam eccleſiam, licet nunquam in aliquo lęſus eſſet, cum eiſdem peſtilentibus impugnaſſet, licet poſtmodum diligenter fuerit admonitus vt ceſſaret a cœptis, & rediens ad cor, tandem reconciliaretur eccleſiaſticæ voitati: nihilominus idem comes in ſua nequitia extitit excommunicationis & anathematis vinculo alligatus: de quo etiam, vt dicitur, comes Toloſæ aſſerere conſueuit, quod ipſe comes Conuenarum, eum ad guerram impulit & induxit. Vnde idem comes, autor per hoc guerræ & malorum, quæ eccleſiæ multipliciter peruenerunt, extitit. Verumtamen ſi talem ſe exhibuerit, vt abſolutionis beneficium mereatur, poſtmodum cum fuerit abſolutus, & habuerit poteſtatem ſtandi iudicio, ſi de aliquo quere- D letur, eccleſia ei iuſtitiam non negabit.

Petit præterea regia celſitudo, pro comite Fuxenſi. Ad quod taliter reſpondemus: quod conſtat de ipſo, quod hæreticorum extitit a longo tempore receptator, præſertim cum non ſit dubium, quin credentes bæreticorum, hæretici ſint dicendi: qui etiam poſt multiplices exceſſus ſuos, poſt præſtita iuramenta, poſt obligationes tam perſonarum quam rerum, poſt iniectionem manuum in clericos, & detruſionem eorum in carcerem, pro quibus cauſis & multis aliis, anathematis mucrone percuſſus: poſt illam etiam gratiam, quam idem legatus ad interceſſionem veſtram, olim ipſi comiti faciebat, cruentam cædem exercuit in ſignatos, tam laicos, quam clericos, qui in paupertate & ſimplicitate ſua, contra E Vauri hæreticos in Dei ſeruitium ambulabāt. Qualis autem & quanta erat illa gratia, bene recolit, ſicut credimus, regia celſitudo: ad cuius preces cum eodem comite compoſitionem faciebat dictus legatus. Sed quod non fuit facta illa compoſitio, per ipſum comitem ſtetit. Extant enim litteræ ad domnum comitem Montisfortis regali ſigillo munitæ, talem clauſulam continentes. Dicimus etiam vobis, quod ſi comes Fuxenſis noluerit ſtare placito illi, & vos poſtea non

A audieritis preces noſtras pro eo, non erimus inde vobis dipacati: verumtamen ſi dederit operam, vt abſolutionis beneficium conſequatur, & poſtmodum, cum abſolutionis fuerit gratiam conſequutus, de aliquo quereletur, iuſtitiam ei eccleſia non negabit.

Poſtulatis inſuper & rogatis, pro Gaſtone de Bearno, vt reſtitueretur ad terram ſuam, & ad fidelitates vaſſallorum ſuorum: ſuper quo vobis taliter reſpondemus. Vt alia multa, [illegible] potius infinita, quæ in ipſum Gaſtonem dicuntur, ad præſens ſilentio tranſeamus: confœderatus tamen hæreticis & receptatoribus ſeu defenſoribus eorum contra eccleſiam & ſignatos, eſt eccleſiarum & eccleſiaſticarum perſonarum maniſeſtiſſimus perſecutor. Venit in auxilium Toloſanorum ad obſidionem Caſtri Noui: in- B terfectorem Fr. P. de Caſtro Nouo apoſtolicæ ſedis legati habet ſecum: ruptarios diu tenuit atque tenet: in anno præterito, ruptarios in cathedralem eccleſiam Oleronis induxit, vbi amputato fune de quo pendebat pixis continens corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti, in terram decidit: & quod nefas eſt dicere, ipſum corpus Dominicū eſt per terram expenſum. Tranſgreſſus iuramenta, manus in clericos violentas iniecit.

Pro quibus & aliis cauſis pluribus, quas ad præſens tacemus, idem Gaſto, excommunicationis & anathematis eſt nexibus innodatus. Verumtamen ſi ſatisfecerit eccleſie, prout debet, & abſolutionis beneficium conſequatur, & conqueſtus fuerit de aliquo: audietur de iure ſuo. Aliter ſiquidem, pro prædictis ſic excommunicatis, clariſ- C ſime princeps, veſtram regiam maieſtatem intercedere non deceret, nec nos pro talibus & in talibus audemus aliter reſpondere. Ad hæc, ſerenitatem veſtram regalem monemus & hortamur in Domino, quatenus ad memoriam reuocare dignemini honorem quem vobis fecit ſedes apoſtolica, & illum, quem in præſentiarum illuſtri regi Siciliæ ſororio veſtro facit, quid etiam domno papæ in veſtra promiſiſtis vnctione, & quid vobis ſedes apoſtolica dederit in mandatis. Oramus vt Deus ad honorem ſuum, & S. R. E. per multa tempora vos conſeruet. Quod ſi per hanc noſtram reſponſionem, veſtræ regiæ maieſtati non fuerit ſatisfactum: nos ob reuerentiam veſtram & gratiam, domno papę curabimus intimare. Datum Vauri XV. D Kal. Februarii.

Audiens rex Arragonum reſponſiones prælatorum noſtrorum, videnſque petitiones quas fecerat, penitus refutatas, affectumque ſuum non poſſe perduci ad effectum: alium circumuentionis modum inuenit. Miſit itaque nuntios ad prælatos, mandans & rogans, quatenus inducerent comitem Montisfortis ad hoc, vt comiti Toloſano, cæteriſque fidei Chriſtianæ inimicis, treugas daret vſque ad futurum proximum Pentecoſten, vel ſaltem vſque in Paſcha. Quod audientes prælati noſtri, animaduertenteſque quod rex ob nihil aliud peteret hoc, niſi vt hoc audiretur in Francia, ſicque deuotio tepeſceret ſignatorum: petitionem iſtam, ſicut primas fecerant, refutarunt. Quia vero longum eſſet enarrare omnia per ordinem, quæ E rex ille mandauit, & noſtri ei reſpondenda duxerunt: iſtud breuiter dicamus, quod hæc fuit tota intentio dicti regis, laborare videlicet, vt comes Toloſæ, & alii religionis Chriſtianæ inimici ſui, reſtituerentur ad terras ſuas, vel ſaltem ipſis treugæ darentur a noſtris, ob intentionem ſuperius memoratam. Noſtri vero viri prouidi & conſtantes, nec terras reddere, nec treugas concedere voluerunt.

Videns

ANNO CHRISTI 1213.

Videns rex quod nihil proficere potuiſſet, in graue diſpendium famæ ſuæ pariter & honoris: appoſuit quod excommunicatos & terras eorum quas adhuc tenebant, in ſua protectione reciperet. Et vt ſuam nequitiam aliquantulum palliaret, ſedem apoſtolicam appellauit: prælati autem noſtri, huic appellationi, quia multiplicibus ex cauſis friuola erat & inualida, minime detulerunt: ſed archiepiſcopus Narbonenſis apoſtolicæ ſedis legatus miſit litteras in hunc modum.

ILLVSTRISSIMO DOMINO PETRO Dei gratia regi Arragonenſi, frater A. diuina miſeratione Narbonenſis archiepiſcopus, apoſtolicæ ſedis legatus, ſalutem in caritate animi, & viſceribus Ieſu Chriſti.

INtelleximus non ſine turbatione multa, ac amaritudine animi, quod ciuitatem Toloſæ, ac caſtrum Montis Albani, & terras propter crimen hæreſeos ac alia multa ac nefanda facinora, traditas ſathanæ, ac ab omni communione matris eccleſiæ ſeparatas, & cruce-ſignatis autoritate Dei, cuius nomen in his grauiter blaſphematur, expoſitas, diſponitis in protectione & cuſtodia veſtra recipere, ac eas contra Chriſti exercitum defenſare. Cum igitur hæc, ſi vera ſint, (quod Deus auertat) non ſolum in ſalutis veſtræ diſpendium, ſed in honoris regii, ac opinionis veſtræ & famæ poſſint cedere detrimentum: nos qui ſalutem veſtram, & gloriam & honorem zelamus, totis viſceribus caritatis, celſitudinem regiam rogamus, conſulimus, monemus, & hortamur in Domino, & in potentia virtutis huius, & parte redemptoris noſtri Ieſu Chriſti, ac ſanctiſſimi eius vicarii domini noſtri ſummi pont. autoritate legationis qua fungimur, inhibemus, & modis quibus poſſumus obteſtamur, ne per vos, vel per alios, terras recipiatis, vel defendatis prædictas. Optamus autem, quatenus tam vobis quam & ipſis, taliter dignemini prouidere, ne communicando excommunicatis & maledictis hæreticis & fautoribus eorumdem, labem excõmunicationis incurrere vos contingat. Vnum autem non volumus ſerenitatem veſtram latere, quod ſi quos de veſtris, in defenſionem prædictæ terræ duxeritis relinquendos: cum omnes excommunicati ſint ipſo iure, vos denunciari excommunicatos, tanquam defenſores hæreticorum, publice faciemus.

Rex Arragonenſis in nullo reſipiſcens, ſed quæ male propoſuerat, peius adimplens, hæreticos omnes & excommunicatos, comites Toloſanum videlicet, Conuenarum, & Fuxenſem, Gaſtonem de Bearno, omneſque milites Toloſanos, & Carcaſſonenſes, qui pro hæreſi exheredati Toloſam confugerant, ciues etiam Toloſanos in ſua protectione ſuſcepit, & ab ipſis iuramentum recepit. Ciuitatem etiam Toloſanam quæ eſt proprie de dominio regis Franciæ, & totum illud terræ, quod illi adhuc tenebant, in ſua cuſtodia recipere præſumpſit. *Et infra*: Videntes igitur noſtri, quod rex detineret eos nuntiis, litteris, & etiam appellationibus ſuperfluis, & nihilominus tempore colloquii & treugarum, noſtros ab excommunicatis, quorum cauſam fouebat, permitteret apertiſſime & ſæpiſſime infeſtari: a Vauro receſſerunt. Verumtamen antequam recederent, ſcripſerunt D. papæ de communi negotio eccleſiæ, & de præfato colloquio in hunc modum.

Sanctiſſimo patri in Chriſto, ac beatiſſimo domino ſuo Innocentio Dei gratia ſummo pontifici, deuoti & humiles ſerui eius, archiepiſcopi, epiſcopi, & alii eccleſiarum prælati, apud Vaurum pro ſancta fidei negotio congregati, cum omni affectione longum vitæ ſpatium, & ſalutis.

Ad agendas paternitatis veſtræ ſolicitudini dignas grates, cum nec lingua, nec calamus nobis ſufficiant, retributorem omnium bonorum exoramus, vt noſtrũ in hac parte ſuppleat defectum, & abunde vobis retribuat omne bonum, quod nobis, & noſtris, aliiſque partium noſtrarum eccleſiis tribuiſtis. Cum enim in partibus iſtis peſtis hæretica antiquitus ſeminata, noſtris partibus vſque adeo ſuccreuiſſet, quod cultus diuinus ibidem haberetur omnino in opprobrium & deriſum; & in clerum & bona eccleſiaſtica, hinc hæretici, inde ruptarii graſſarentur, & tam princeps, quã populus, in reprobum ſenſum datus, a fidei rectitudine deuiarit * vt per veſtros exercitus ſignatorum, quos ad emundandas ſpurcitias peſtis huius, ſapientiſſime deſtinaſtis, & Chriſtianiſſimum eorum principem, comitem Montis-fortis, intrepidum omnino athletam & inuictum Dominici prælii bellatorem, eccleſia quæ tam miſerabiliter ibi corruperat, caput inibi cœperit reuelare; & in parte maxima deſtructis aduerſitatibus & erroribus vniuerſis, terra dudum a cultoribus horum dogmatum conculcata, demum Diuino cultui aſſueſcat. Reſtant vero adhuc reliquiæ dictæ peſtis, Toloſa videlicet ciuitas, cum caſtris aliquot: vbi, tanquam ſordes in ſentinam cadentes, reſiduum prauitatis hæreticæ ſe collegit. Quorum princeps, comes ſcilicet Toloſæ, qui ab antiquis temporibus ſicut multoties iam audiſtis, hæreticorum & fautor extitit & defenſor, & pro viribus quæ ſibi remanſerunt, impugnat eccleſiam, & quoad poteſt, pro fidei hoſtibus, eius cultoribus ſe opponit. Ex quo enim rediit a ſanctitatis veſtræ præſentia cum mandatis, in quibus vltra omnem meritorum exigentiam ſuorum, egeratis miſericorditer cum eodem: introiuit, ſicut manifeſtiſſime videtur, angelus ſathanæ in cor eius, & gratiæ veſtræ beneficiorum ingratus, de his quæ coram vobis promiſerat, nihil impleuit; immo pedagia ſæpius abiurata vehementer adauxit, & ad omnes quos ſciuit noſtros & eccleſiæ aduerſarios ſe conuertit. Sane per Othonem Dei & eccleſiæ inimicum, opinatus contra ipſam eccleſiam vires aſſumere, ſub ipſius confidentia manifeſte, ſicut aſſeritur, minabatur quod eccleſiam de finibus ſuis, & clerum radicitus extirparet: hæreticos & ruptarios, quos multoties abiurauerat, ex tunc feruentius ſolito fouere ſtuduit & tenere. Cum enim catholicorum exercitus obſideret Vaurum, vbi ſedes erat ſathanæ, & quaſi huius erroris hæretici prouincia: ipſe in ſubſidium peruerſorum, miſit milites & clientes, & in caſtro ſuo quod Caſſer appellatur, fuerunt inuenti & combuſti a cruce-ſignatis pluſquam quinquaginta hæretici, præter credentium eorum multitudinem copioſam. Inuocauit etiam contra Dei exercitum, Sauaricum inimicum eccleſiæ, regis Angliæ ſeneſcallum, cum quo Chriſti pugilem prædictum comitem Montis-fortis, apud Caſtrum nouum Arrii obſidere præſumpſit. Sed Chriſti dextera faciente, cito fuit eius præſumptio in confuſionem conuerſa: ita quod pauci catholici infinitam Arrianorum multitudinem effugarunt. Prædictorum autem Othonis & regis Angliæ confidentia defraudatus, vt qui baculo arundineo nitebatur: cogitauit iniquitatem abominabilem, & ad regem Marrochitarum nuntios deſtinauit, ſubſidium eius, non ſolum in terræ noſtræ, ſed totius Chriſtianitatis exitium implorando. ſed conatum ipſius Diuina pietas impediuit. Epiſcopum Agennenſem a ſede propria expellendo, bonis omnibus ſpoliauit, & abbatem de Moiſaico cepit, & abbatem Montis Albani fere per vnum annum tenuit captiuatum. Ruptarii quoque ipſius & complices, peregrinos clericos & laicos innumerabiles, variis tormẽtis affecerunt, & nõ-

ANNO CHRISTI 1213.

*deeſt factum eſt, aut aliquid ſimile

 nul-

ANNO CHRISTI 1213.

nullos detinent ac diutius tenuere captiuos. In his omnibus, non auerſus eſt furor eius, ſed adhuc manus eius extenta: ita vt fiat quotidie ſemetipſo deterior, & omnia mala quæ poteſt per ſe ipſum, & filium, & complices ſuos Fuxenſem & Conuenarum comites, & Gaſtonem de Bearno, viros ſceleratiſſimos & peruerſos, contra Dei eccleſiam operetur. Cum autem vltione Diuina, & cenſura eccleſiaſtica, memoratus athleta fidei, comes Chriſtianiſſimus, terras ipſorum, tanquam hoſtium Dei & eccleſiæ, ſancto & iuſto occupauit prælio fere totas: ipſi adhuc in ſua perſiſtentes malitia, & humiliari ſub potenti Dei manu contemnentes, nuper ad regem Arragonum recurrerunt, per quem forte intendunt veſtram circumueniri clementiam, & eccleſiam ſuggillare. Adduxerunt enim eum Toloſam nobiſcum, qui de mandato legati & delegatorum noſtrorum apud Vaurum conueneramus, colloquium habiturum: qui, quæ aut qualia propoſuit, & quæ nos ei duxerimus reſpondenda, ex reſcriptis quæ vobis ſigillata mittimus, plenius cognoſcetis. Omnes igitur vnanimiter & concorditer hæc præmiſſa ſanctitati veſtræ intimamus, liberantes animas noſtras, ne per defectum ſignificandi in negotio fidei, de contingentibus aliquid omittatur. Pro certo namque ſciatis, quod ſi terra quæ dictis tyrannis, cum tanta iuſtitia, & multa chriſtianorum effuſione ſanguinis, eſt ablata, ipſis aut heredibus eorum reſtituatur, non ſolum fieret nouiſſimus error peior priore, ſed exinde excidium clero & eccleſiæ ineſtimabile immineret. Ad hæc quoniam enormitates abominabiles, & alia ſcelera prædictorum, per ſingula præſenti paginæ non credimus annotanda: ne librum texere videremur, quædam in ore nuntiorum poſuimus, quæ ſanctis auribus veſtris, poterunt viua voce referri.

Nuntii, qui detulerunt litteras iſtas ad D. papam, fuerunt hi: venerabilis Conuenarum epiſcopus, abbas de Claraco, archidiaconus Pariſienſis Guillelmus, M. Theodiſius, & clericus quidam qui diu fuerat corrector litterarum in curia D. papæ, & dicebatur Petrus Marci. Priuſquam autem venirent ad curiam dicti viri prouidi & diſcreti, rex Arragonum per nuntios ſuos circumuenire intendebat ſimplicitatem apoſtolicam.

Vere hoc a Valliſſarnenſi dictum eſſe probant hæ Innocentii litteræ.

Regeſt. xv. epiſt. 210. *Archiepiſcopo Narbonenſi apoſtolicæ ſedis legato, & epiſcopo Regenſi, & magiſtro T. canonico Ianuenſi.*

Etſi reſecandæ ſunt putridæ carnes, ne ad partes ſinceras corruptionis contagium extendatur: ſic tamen caute debet ac prouide manus medentis apponi, vt abſcindantur ea cautela corrupta, quod ſincera per improuidentiam non lædantur. Accepimus ſane per litteras & nuncios cariſſimi in Chriſto filii noſtri P. illuſtris regis Arragonum, quod poſtquam aduerſus Prouinciales hæreticos mandatum apoſtolicum emanauit, cruce-ſignatis terram ingredientibus vice-comitis Biterrenſis, eidem ipſius regis ſubſidium imploranti, tanquam Domini ſpecialiter dexteram ſubtraxit auxilii, & omnis conſilii remedium denegauit: & ne ſuper hoc eccleſiæ propoſitum impediret, elegit tunc quibuſdam deeſſe catholicis, ne adeſſe commixtis hæreticis videretur. Vnde vice-comes prædictus terram perdidit auxilio deſtitutus, ad vltimum miſerabiliter interfectus. Tu autem, frater archiepiſcope, ac nobilis vir S. de Monte-forti, cruce-ſignatos in terram Toloſani comitis inducentes, non ſolum loca in quibus habitabant hæretici, occupaſtis; ſed ad illas nihilominus terras, quæ ſuper hæreſi nulla notabantur infamia, manus auidas extendiſtis: & cum ab hominibus terrarum illarum fidelitatis exegeritis iuramenta, & terras ſuſtineatis inhabitare prædictas, hæreticos illos exiſtere veriſimile non videtur. Dicebant præterea nuncii ſupradicti, quod ſic indifferenter aliena contra iuſtitiam minus prouide vſurpaſtis, quod vix remanſerit comiti memorato caſtrum Montis-Albani, & ciuitas Toloſana. Interea vero, quæ idem rex ſic aſſeruit occupata, expreſſis vocabulis deſignauit, terrâm quam claræ memoriæ rex Angliæ in dotem ſuæ ſororis comiti dederat ſupradicto. Item terras comitis Fuxenſis, comitis Conuenarũ, & Gaſtonis Bearnenſis. Deduxit etiam ſpecialiter in querelam, quod tu, frater archiepiſcope, ac nobilis memoratus, licet iam dicti tres comites vaſſalli regis eiuſdem exiſterent, ab hominibus terrarum quas iidem amiſerant, petebatis, vt iuramentum fidelitatis ex ipſis terris alii exhiberent. Adiecit etiam, quod cum de prælio Sarracenorum obtenta victoria redeuntem comes adiit ſupradictus, & expoſitis ei damnis per cruce-ſignatos illatis, imputabat ſuorum merito peccatorum, quod ſatisfactionem eius non admittebat eccleſia, cum paratus exiſteret facere quæcumque ſibi poſſibilia mandaremus. Et ne ſolus tantæ confuſionis ferret opprobrium, terram, filium, & vxorem ſororem regis ipſius, relinquebat eidem, vt eos ſi vellet defenderet, vel permitteret exulare. Sed quia ex hoc confuſio ſibi non minima immineret, & pœna ſuos tenere deberet actores, nec vltra extendi vindicta, quam inueniatur in excedente delictum: humiliter ſupplicabat, Toloſanum comitatum filio memorati comitis reſeruari, qui nec vnquam venit, nec veniet, Deo dante, in hæreticæ peſtis errorem. Promiſit præterea, quod tam filium comitis, quam etiam comitatum, in ſua tenebit, quamdiu nobis placuerit, poteſtate, vt circa fidem plenius inſtrui, & moribus faciat melius informari, & Arragonen. totam terram iam dictam committet, vt hæreticæ contagionis ſordibus penitus expurgatam, ad cultum plene reducat fidei orthodoxæ: ſecuritate oblata ſuper iis omnibus obſeruandis, quam ſedes apoſtolica decerneret exhibendam. De comite quoque ſubiunxit, quod paratus eſt agere pœnitentiam de commiſſis, qualem decreuerimus iniungendam: ſiue quod partes adeat tranſmarinas, ſiue quod ſit in Hiſpania circa frontariam contra gentis perfidiam Sarracenæ. Cæterum quia negotium arduum eſt, & multa in eo fuit deliberatione proceſſum, ac per Dei gratiam ſatis eſt proſperatum: ne de leui, quod abſit, deperire valeret, quod multis laboribus eſt patratum, in ipſo non debet ſine graui cautela & maturitate procedi. Quocirca mandamus quatenus in loco ſecuro & apto, archiepiſcoporum, epiſcoporum, abbatum, comitum, baronum, conſulum, & rectorum, & aliorum virorum prudentum, quos ad hoc neceſſarios, & idoneos eſſe videritis, concilio conuocato, & propoſitis coram eis quæ rex proponit & offert, odio, timore, gratia, & amore carnalibus omnino poſtpoſitis, quæ ſuper præmiſſis prouiſa & deliberata fuerint in communi, & in quo conuenerint omnes, vel pars, conſilii ſanioris nobis fideliter reſcribatis, vt intellecto veſtro conſilio ſtatuamus quæ ſecundum Deum viderimus ſtatuenda: cum videatur proculdubio expedire, vt hoc modo, vel alio, dictæ terræ de rectore idoneo conſulatur. Datum Laterani xv. Kal. Februarii, pontificatus noſtri xv.

Pergit Valliſſarnenſis: Et per ſuggeſtionem falſitatis & veritatis ſuppreſſionem impetrauerat litteras, in quibus dominus papa, præcipiebat comiti Montis-fortis, quatenus comitibus Conuenarum, & Feuxi, & Gaſtoni de Bearno redderet terras ſuas.

Has litteras cum Petrus Valliſſarnenſis non repræſentet,

Anno Chriſti 1213.

præſentet, earum exemplum hic deſcribere non erit alienum.

Exemplar litterarum Innocentii III. ad Simonem comitem Montisfortis.

Regeſt. XV. epiſt. 211.

Ex parte cariſſimi in Chriſto filii noſtri P. illuſtris Arragonum regis per nuntios eius fuit propoſitum coram oobis, quod tu conuertens in catholicos manus tuas, quibus ſuffeciſſe debuerat in homines hæreticæ prauitatis extendi, per cruce-ſignatorum exercitum ad effuſionem iuſti ſanguinis, & innocentum iniuriam prouocatum, terras vaſſallorum regis ipſius, videlicet comitis Fuxenſis, comitis Conuenarum, & Gaſtonis Bearnen. in eius graue præiudicium occupaſti; licet in eis nec hæretici aliqui habitarent, nec habitatores earum ſuper hæreticæ peſtis errore infamia conſperſiſſent. Aſſerebant præterea nuncii regis præfati, quod cum ab hominibus terrarum illarum fidelitatis exegeris iuramenta, & terras patiaris inhabitare prædictas, eos eſſe catholicos tacite confiteris, vt hæreticorum abneges te fautorem; vel hæreticos te fouere quodammodo reſpondes, ſi legitime occupaſſe terram illorum alleges. Formabant nihilominus ex eo querimoniam ſpecialem, quod dum rex ſeruitio Ieſu Chriſti contra Sarracenos inſiſteret, & effuſioni ſuum & ſuorum ſanguinem exponeret pro reuerentia fidei Chriſtianæ, tu bona vaſſallorum eiuſdem vt propria vſurpabas, coque fortius ad depreſſionem inſtabas illorum, quo minus poterat eis rex opem ſuæ protectionis impendere, vires ſuas expendens contra Sarracenæ gentis perfidiam in auxilium populi chriſtiani. Et cum adhuc rex idem partes ſuas contra Sarracenos intendat armare, vt aduerſus eos, Deo duce, tanto efficacius poſſit inſurgere, quanto maiori quoad alios quiete gaudebit: in pace ſibi reſtitui per ſedem apoſtolicam, quæ vaſſallorum eius extiterant, poſtulabat. Nolentes igitur ipſum ſuo iure fraudari, nec iam dictum eius propoſitum impediri, nobilitati tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus eidem regi & vaſſallis eius terras reſtituas ſupradictas, ne ad tuum ſpecialem, non generalem catholicæ fidei laboraſſe profectum, per retentionem illicitam videaris. Datum Laterani. XVI. Kal. Februarii, Pontificatus noſtri anno XV.

Eiuſdem ad eundem.

Regeſt. XV. epiſt. 212.

Cum ad mandatum ſedis apoſtolicæ cariſſimus in Chriſto filius noſter P. illuſtris rex Arragonum in feudum tibi conceſſerit Carcaſſonam, quam ab eo vicecomes tenuerat Biterrenſis: poſtulabat, vt ea ſibi faceres, quæ dictus vice-comes ei ſuiſque prædeceſſoribus facere conſueuerat, & debebat. Quia vero intentionis noſtræ non extitit, quod ei de iure ſuo per talem feudatarium aliquid deperiret, nec te ſubtrahere debes illius oneribus, in cuius, quoad feudum ipſum, ſucceſſiſti commodum & honorem; cum poſſeſſionum onera mutari de leui non conſueuerint mutationibus poſſeſſorum, quia res cum onere ſuo tranſit: per apoſtolica tibi ſcripta mandamus, quatenus ea dicto regi facere non recuſes, ad quæ memoratus vice-comes tenebatur eidem. Quoniam quantumcumque te in Domiun diligamus: ſic tibi, nec volumus, nec debemus adeſſe, vt ipſi regi deeſſe in ſua iuſtitia videamur. Datum Lateran. XVIII. Kal. Februarii. pont. noſtri anno XV.

Pergit Petrus Valliſſarnenſis: Scripſit etiam archiepiſcopo Narbonenſi alias litteras, in quibus D. papa indulgentiam quam fecerat proficiſcentibus contra hæreticos Albigenſes, videbatur reuocare. *Hanc quoque epiſtolam tibi exhibemus*

Archiepiſcopo Narbonenſi apoſtolicæ ſedis legato.

Regeſt. XV. epiſt. 213.

Cum iam captis vulpeculis demolientibus vineam Domini ſabaoth, in Prouincia quam virus infecerat hæreticæ prauitatis, & inſtantia bellicæ cladis, ſatis per Dei gratiam ſit negotium fidei proſperatum: quia cauſa nunc magis vrgens occurrit, expedit vt ad illam manus Chriſtiani populi conuertatur. Accepimus ſiquidem quod rex Sarracenorum partes ſuas armat ad prælium, nitens eo fortius in fidei Chriſtianæ cultores inſurgere, quo lapſu grauiore ſuccubuit ſub populo Chriſtiano, immo ſub Chriſto cauſam ſuã propitio nobis iudicio iudicante. Terra etiam quę funiculus eſt hereditatis Dominicæ cum auxilio multum indigeat, expetit & expectat ſuffragia populi Chriſtiani. Quia vero frequenter, & quidem frequentius, vires collectæ proficiunt, in quibus ſparſæ de leui deficerent: vt Chriſtianorum generali ac ſpeciali negotio contra Sarracenæ gentis perfidiam tanto efficacius intendamus, quanto minus erimus aliis occupati; fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus habito cum cariſſimo in Chriſto filio noſtro P. illuſtri rege Arragonum, & tam comitibus, quam baronibus aliiſque viris prudentibus, quos ad hoc noueris neceſſarios, de pace ac treugis ſollicito & diligenti tractatu per pacis fœdera, vel treugarum, firma ſecuritate vallata, ſtudeas diligenter toti Prouinciæ prouidere: ſicque per indulgentias ſedis apoſtolicæ, quæ aduerſus hæreticos emanarunt, Chriſtianum populum non conuoces aut fatiges, niſi forte a ſede apoſtolica ſuper hoc mandatum ſuſciperes ſpeciale. Tu, denique, frater archiepiſcope, ſuper te ipſo, &c. Datum Lateran. decimo octauo Kal. Februarii. pont. noſtri, anno XV.

Alia eſt vſus arte rex Arragonum, qua pontificis gratiam captaret, ſeque ſanctæ ſedi addictiſſimum perſuaderet. Anno ſuperiore a comitibus Toloſano, Fuxenſi, & Conuenarum, & Gaſtone Bearnenſi, ſyngraphas exegerat, quibus pollicebantur, interpoſita iuriſiurandi religione, ſe per omnia ſanctæ ſedi parituros; & ſe ditioneſque omnes ſuas regis poteſtati tradebant, vt ſi opus eſſet, cogi ab eo poſſent ad obediendum. Hoc prius pontifici rex ſignificauerat, vt intelligimus ex Innocentii epiſtola ad archiepiſcopum Narbonenſem, & epiſc. Regienſem, ac Theodiſium, legatos: & idem iterum inculcauit hoc anno, miſitque ad Innocentium iuramentorum inſtrumenta iuſſis per Tarraconenſem epiſcopum. Ea cum archiepiſcopi litteris hic deſcribo, ex Catelli hiſtoria comitum Toloſanorum.

SANCTISSIMO PATRI ET DOMINO Innocentio Dei gratia ſummo pontifici, Raymundus per eandem Tarraconenſis archiepiſcopus, & epiſcopi, & abbates, qui ſecum præſentes fuerunt, ſumma cum deuotione ſubiectionem & debitum famulatum.

SAnctitati veſtræ notum facimus, dominum regem Arragonum, cum Toloſam acceſſit, vt comites Toloſanũ & Fuxenſem, & Conuenarum, & Gaſtonem de Bearno, ad beneplacitum & mandatum veſtrum libere & abſolute recipiendum induceret, & pro viribus fideliter adimplendum: ad abundantem cautelam, ſecuritatem in ſcriptis redactam ab eiſdem recepit in hunc modum.

ANNO CHRISTI 1213.

Iuramentum Raymundi comitis Toloſani, & Raymundi eius filii.

Ego Raymundus Dei gratia comes Toloſæ, dux Narbonæ, marchio Prouinciæ, & ego R. filius eius gratuita voluntate, non coacti, nec vi, nec dolo inducti, mittimus perſonaliter nos ipſos, & Toloſam ciuitatem, & ſuburbium, & villam Montis Albani cum omnibus eorom pertinentiis, terminis, ſiue adiacentiis, & totam aliam terram noſtram, quam habemus & habere debemus, cum militibus & hominibus, ſingulis & vniuerſis, nunc vel in futurum habitantibus, & ad vltimum cum omnibus viribus, & rationibus, quæ ad nos vbique pertinent, vel pertinere debent aliquo iore, ſiue aliqua ratione, in manu & poſſe vobis domno P. Dei gratia regi Arragonenſi, & comiti Barch. & eis qui de voluntate veſtra, vel mandato, vices veſtras obtinuerint, mittimus, inquam, in poſſe veſtrum, ac poteſtatem prædictam, terram totam, ſicut dictum eſt, & aliam, quam Deo præſtante recuperabimus. Tradentes vobis etiam, & in vos, eoſque qui locum veſtrum tenuerint, transferentes corporalem poſſeſſionem locorum omnium, & iura omnia, ſeu rationes, cum plena iuriſdictione, ac poteſtate: tali modo quod tam in perſonis noſtris, quam iis omnibus nominatis, voluntati domini papæ & mandato poſſitis obtemperare, & ſatisfacere, & cogere cum effectu nos, ſi forte proni & accliues ad mandatum eius proſequendum, quod Deus auertat, noluerimus adeſſe: promittens vobis bona fide, quod tam ea, quæ dominus papa, vel vos pro eo nobis mandaueritis, pro poſſe noſtro faciemus, & adimplebimus ſine dolo & fraude. Hæc omnia, quemadmodum ſuperius ſcripta ſunt, attendemus, & obſeruabimus bona fide, & ſine malo ingenio pro poſſe noſtro, & contra non veniemus per nos, vel per aliam quamcumqoe perſonam, vel venire contra faciemus, nec aliquid contra machinabimus. Quæ omnia prædicta, per Deum, & hæc ſacroſancta euangelia corporaliter a nobis tacta, iuramus. Mandamus præterea capitulo, & vniuerſitati Toloſæ vrbis, & ſuburbii, vt vobis domno P. regi prædicto faciant fidelitatem, & ſacramentum ad omnia ſupradicta exequenda, adimplenda, & fideliter obſeruanda. Hoc fuit ita appoſitum v. die Ianuarii in exitu, feria I. Ph. rege Francorum regnante, & eodem Raymundo Toloſano comite, & Fulcone epiſcopo, anno ab Incarnatione Domini milleſimo ducenteſimo duodecimo.

Iuramentum conſulum Toloſanorum.

Nos conſules Toloſæ vrbis, & ſuburbii, Bertrandus &c. de voluntate expreſſa & mandato domini R. Dei gratia Toloſæ comitis, ducis Narbonæ, marchionis Prouinciæ, & R. filii eius, de communi conſenſu vniuerſitatis Toloſæ, promittimus vobis domino P. Dei gratia regi Arragon. & comiti Barchinonenſi quod, ad omnia tenenda & habenda, & plenarie exequenda, & potenter poſſidenda, quæ dominus R. comes Toloſæ, & R. eius filius vobis promiſerunt, quemadmodum in ſuperiori inſtrumento ab eis vobis facto plenius continetur, curam dabimus & operam, & diligentiam, quam poterimus, adhibebimus, vt tam de perſonis ſuis, quam de honoribus ſuis, quos nunc habent, vel habere debent, vel Deo præſtante recuperabunt, poſſitis ſatisfacere voluntati, & mandato domini papæ, & vobis in iis, quæ eiſdem dominus papa decreuerit iniungenda. Promittimus bona fide, ac ſine dolo & fraude, auxilium, conſilium, & opem, quantam poterimus & iuuamen, & ad omnia adimplenda omnimodam fidelitatem vobis, & eis qui locum veſtrum tenuerint. Promittimus etiam vobis nos ſinguli, & vniuerſi prænominati conſules, & tota Toloſæ vniuerſitas, quod in iis omnibus quæ ex parte domini papæ, & S. R. E. nobis mandaueritis vos, vel illi qoi vices veſtras tenuerint, voluntati domini papæ ſtemus in omnibus, & per omnia, & arbitrio ſeu cognitioni vnuſquiſque per ſe, & contra non veniemus aliqua ratione. Hæc omnia ſuperius ſcripta attendemus, & obſeruabimos, ac complebimus bona fide, & contra aliquid non machinabimus per nos, vel per aliam quamcumque perſonam. Sic nos Deus adiuuet, & hæc ſacroſancta euangelia a nobis ſingulis iureiurando corporaliter tacta. Et ad huius negotii fidem pleniorem, hanc paginam, ſigillorum comitis & filii eius, & capituli Toloſæ, autoritate roboramus. Hoc fuit ita poſitum v. die Ianuarii, in exitu, feria I. Ph. rege Francorum regnante, & eodem R. Toloſano comite. & Fulcone epiſcopo, anno ab Incarnatione Domini milleſimo ducenteſimo duodecimo.

Profeſſio comitis Fuxenſis.

In Dei nomine cunctis pateat, quod nos Raymundus Rogerii, Dei gratia comes Fuxenſis, & Rogerius Bernardi filius eius, ad honorem Dei, & ſanctæ matris eccleſiæ, & domini Innocentii, qoi ſacroſanctæ Romanæ ſedis obtinet præſulatum, ponimus & mittimus perſonas noſtras, & vniuerſa caſtra noſtra, & monitiones, & fortia, & caumas, ſcilicet caſtrum de Fuxo, de Monte-Galardi, de Monte Oliuo, de Caſtro pendenti, de Taraſcon, de Aiſnaſco, de Rauato, de Miramonte, de Mereglos, de Cenacto, de Vgenacco, de Vico, de Monte Regali, de Caſtro Virdun. de Ludat, de Vnacco, & de Hauf, & vniuerſas caumas, de Solobria, de Subitan, de Onolacco, de Verdun, de Agnaus, & de Heliato, & montana, & valles, & omnem aliam terram noſtram, quæ ad nos & noſtros quocumque iure, vel cauſa pertinet, aut pertinere debet, aut poteſt, in manu, & poteſtate veſtri domini noſtri regis Arragonum, & comitis Barch. vt ea omnia plenarie & potenter teneatis, & poſſideatis. Eo tamen pacti tenore appoſito, & forma, vt per detentionem prædictorum bonorum, & noſtrarum perſonarum, poſſitis compellere & vrgere nos ad omnia illa exequenda, & obſeruanda, quæ dominus papa, & ſacroſancta Romana eccleſia, de perſonis noſtris & rebus decreuerit ſtatuenda. Sub periculo ergo commiſſionis, & pœna omnium prædictorum caſtrorum, & totius terræ noſtræ, vobis ſtipulantibus per ſolemnem ſtipulationem bona fide promittimus, quod omnia quæ dominus papa, nobis de perſonis, aut de terra noſtra iniunxerit, fideliter curabimus adimplere, & in perpetuum modis omnibus obſeruare. Et quod ita totũ adimpleamus, & contra non veniamus, vel aliqua arte, vel ingenio, vel ab aliqua perſona veniri ſuſtineamus, de omnibus concedentes vobis poteſtatem plenariam, per Deum, & hæc ſancta euangelia corporaliter tacta, ſponte iuramus. Cognoſcentes per idem ſacramentum vobis pridem nos eandem potentiam conceſſiſſe. Et ad maiorem huius facti euidentiam, hanc paginam noſtri ſigilli præſentia communimus. Actum eſt hoc, & ita conceſſum apud Toloſam VI. Kal. Februarii, anno Dominicæ Incarnationis MCCXII. Bernardus de Vgenano prædicti domini comitis Fuxen. notarius exiſtens hanc circumſcripſit, & ſigillo eiuſdem corroborauit.

Profeſſio

Profeßio comitis Conuenarum.

In Dei nomine Cunctis ſit manifeſtum, quod nos Bernardus comes Conuenarum, & Bernardus filius eius, ad honorem Dei & ſanctæ matris eccleſiæ, & domni Innocentii, qoi ſacroſanctæ Romanæ ſedis obtinet præſulatum, ponimus & mittimus perſonas noſtras in manu & poteſtate domini noſtri P. Dei gratia regis Arragon. & comitis Barch. cognoſcentes & veraciter confitentes, nos quidem tradidiſſe terram noſtram vobis & militi veſtro, nomine P. de Aſcalano ſpeciali nuncio a vobis ad hoc miſſo, vt eam plenarie teneatis & potenter poſſideatis: eo tenore appoſito, & forma, vt per detentionem perſonarum noſtrarum, & terræ noſtræ, poſſitis compellere & vrgere nos ad illa omnia exequenda & obſeruanda, quæ domnus papa & ſacroſancta Romana eccleſia de perſonis noſtris & rebus decreuerit ſtatuenda. Sub periculo ergo commiſſionis, & pœna totius terræ noſtræ, vobis ſtipulantibus per ſolemnem ſtipulationem, bona fide promittimus, quod omnia quæ domnus papa nobis de perſonis aut terra noſtra iniunxerit, fideliter curabimus adimplere, & in perpetuum modis omnibus obſeruare: & quod ita totum adimpleamus, & contra non veniamus, vel aliqua arte aut ingenio ab aliqua perſona veniri ſuſtineamus, de omnibus concedentes vobis poteſtatem plenariam, per Deum, & ſancta euangelia corporaliter tacta, ſponte iuramus: & ad maiorem huius facti euidentiam, hanc paginam noſtri ſigilli præſentia confirmamus. Hæc acta ſunt apud Toloſam vi. Kal. Februarii, anno Dominicæ Incarnationis MCCXII.

Profeßio Gaſtonis de Bearno.

In Chriſti nomine. Sit notum cunctis, quod ego Gaſto Dei gratia vicecomes Bearnenſis, & comes Bigorræ, ad honorem Dei, & ſanctæ matris eccleſiæ, & domni Innocentii, qui ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ ſedis obtinet præſulatum, pono & mitto perſonam meam, & caſtra de Lurda, de Olerone, de Montanerio, de Miramon, de Cadelo, & omnem aliam terram, quam habeo, & habere debeo, vel ad me, vel meos pertinet, aut pertinere debet & poteſt aliqua ratione, aliquo iure, vel cauſa, & illam totam quam habere & recuperare potero Deo dante, in manu & poteſtate veſtri domini mei P. Dei gratia regis Arragoniæ, & comitis Barch. vt ea omnia plenarie & potenter teneatis, & poſſideatis: eo pacti tenore appoſito, & forma, vt per detentionem prædictorum bonorum & meæ perſonæ poſſitis compellere & vrgere me ad omnia illa exequenda, & obſeruanda, quæ domnus papa, & ſacroſancta R. E. de perſona mea & rebus decreuerit ſtatuēda. Sub periculo ergo commiſſionis, & pœna omnium prædictorum caſtrorum, & totius terræ, vobis ſtipulantibus per ſolemnem ſtipulationem bona fide promitto, quod omnia quæ papa mihi de perſona aut terra mea iniunxerit, curabo fideliter adimplere, & in perpetuum modis omnibus obſeruare: & quod ita totum adimpleam, & contra non veniam, vel aliqua arte, vel ingenio, ab aliqua perſona veniri ſuſtineam, de omnibus concedens vobis poteſtatem plenariam, per Deum, & hæc ſancta euangelia corporaliter tacta, ſponte iuro: & ad maiorem huius facti firmitatem hanc paginam mei ſigilli autoritate confirmo. Actum eſt hoc apud Toloſam vi. Kal. Febr. anno Dominicæ Incarnationis MCCXII.

Et quoniam viſum eſt domino regi, eiuſque curiæ, ipſa originalia penes ſe potius retinere, quam incertis fortunæ caſibus committere: ad pedes ſanctitatis veſtræ eorum mittit ſcripta ſigillis noſtris communita, verbo ad verbum fideliter ſumpta, nullo vel addito, diminuto, vel in aliquo immutato. Hoc autem tranſcriptum factum fuit apud Perpinianum fideliter II. Kal. April. ab Incarnatione Domini MCCXIII.

His aliiſque artibus, præoccupatum, minuſque ſibi æquum pontificis animum reperierunt oratores a Vaurenſi concilio miſſi. Sed præſtat Petrum Vallis-ſarnenſem audire. Venientes igitur, *inquit*, nuntii noſtri ad curiam Romanam, D. papam inuenerunt aliquantulum durum, eo quod nimis credulus fuiſſet falſis ſuggeſtionibus nuntiorum regis Arragonenſium: ſed poſtea veritate comperta per nuntios noſtros, quicquid fecerat ad regis nuntiorum ſuggeſtionem, reuocauit in irritum, & ipſi regi miſit litteras in hæc verba.

Innocentius epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, Petro illuſtri regi Arragonenſium.

IS in cuius manu ſunt omnium corda regum, inſpiret tibi humiliter exoratus, vt prudenter attendens: quod iuxta mandatum apoſtolicum, nos oportet arguere, obſecrare, increpare, noſtras increpationes, quas paterna affectione in te depromimus, deuotione recipias filiali, & ſic obtemperes ſalubribus monitis & conſiliis, & correctionem apoſtolicam recipiēdo, demonſtres te in his, etiā affectum habuiſſe ſincerum, in quibus abſque dubio noſceris per effectum deliquiſſe. Sane ad totius fere mundi notitiam iam peruenit, nec ſerenitatem tuam credimus ignorare, aut etiam diffiteri, quod inter cæteros principes Chriſtianos, te ſpecialiter ſtuduimus honorare, per quod & potentia tibi accreuit & fama. Et vtinam cum his & prudentia & deuotio pariter accreuiſſent: quod licet nobis gratum exiſteret, tibi tamen amplius expediret. Verum in hoc, nec tibi prouidiſſe dignoſceris, nec nobis vt decuit detuliſſe: quia cum Toloſani ciues, tanquam putrida membra, ſint præciſi excommunicationis mucrone, & ipſa ciuitas ſuppoſita ſit interdicto, pro eo quod quidam eorum manifeſti ſunt hæretici, plures vero credentes, fautores & receptatores eorum & defenſores: adeo vt alii quoq; quos Chriſti exercitus, immo verius ipſe Chriſtus, quē contra ſeipſos ſuis adinuentionibus prouocarant, a ſuis fecit tabernaculis emigrare, ad Toloſanam quaſi quandam ſentinam erroris confugerint ciuitatem: tu diuini timoris oblitus, quaſi præualere valeas contra Dominum, vel auertere manum eius contra eos exigentibus ſuis culpis extentam, ipſos in defenſionem ſub ſpecie pietatis impietatem exercens, in ſcandalum populi Chriſtiani & propriæ famæ diſpendiū, recepiſti. Nuper igitur auditis quæ venerabilis frater noſter Segobienſis epiſcopus, ac dilectus filius Colſibus, nuntii tui, ac nuntii legatorum noſtrorū & comitis Montisfortis, in præſentia noſtra proponere voluerunt, & litteris hinc inde directis plenius intellectis: habito cum fratribus tractatu ac conſilio diligenti, volentes honori tuo quantum ad famam, ſaluti quantum ad animam, indemnitati quantum ad terram, paterna ſollicitudine præcauere: ſerenitati tuæ in virtute Spiritus ſancti ſub obtentu diuinæ ac apoſtolicæ gratiæ prouidimus iniungendum, vt prænominatos deſeras Toloſanos, non obſtante promiſſione vel obligatione quacumque præſtita, in eluſionem eccleſiaſticæ diſciplinæ, ipſis, quandiu tales extiterint, non impenſurus conſilium, auxilium, vel fauorem. Si vero iidem ad eccleſiæ redire deſiderant vnitatem, prout fuit a dictis nuntiis tuis propoſitū coram nobis: nos venerabili fratri noſtro Fulconi

Toloſano

ANNO CHRISTI 1213.

Toloſano epiſcopo, viro integræ opinionis & vitæ, qui
teſtimonium habet non ſolum ab his qui intus, ſed ab
his etiam qui ſunt foris, noſtris damus litteris in man-
datis, vt adiunctis ſibi duobus, eos qui voluerint de
corde puro & conſcientia bona, & fide non ficta re-
dire, ſufficienti ab eis cautione recepta, reconciliet
eccleſiaſticæ vnitati: illos vero quos in erroris ſui te-
nebris perſiſtentes, idem epiſcopus de labe notauerit
hæreticæ prauitatis, exterminari faciat a ciuitate iam
dicta, & bona eorum omnia confiſcari, ita quod nul-
lo vnquam tempore recipiantur in ipſa: niſi forte di-
uinitus inſpirati, ſe veros fidei orthodoxæ Chriſtia-
nos, exhibitione bonorum operum demonſtrarent. Et
ſic ipſa ciuitas reconciliata pariter & purgata, ſub
apoſtolicæ ſedis protectione conſiſtat, non moleſtan-
B da de cætero a comite prædicto, vel aliis catholicis,
ſed defendenda potius & fouenda. Miramur inſuper &
mouemur, quod pro terra nobilium veſtrorum co-
mitis Fuxenſis, & Conuenarum, & Gaſtonis de Bear-
no reſtituenda ſibi, apoſtolicum, per nuntios tuos ſup-
preſſa veritate mendacium exprimentes, ſubripi fe-
ciſti mandatum: cum propter multa & magna eorum
flagitia ob hæreticorum fauorem, quos manifeſte de-
fendunt, excommunicationis ſint vinculo innodati:
vnde cum mandatum pro talibus ſic obtentum non te-
neat, illud tanquam ſobreptum penitus reuocamus.
Si vero idem eccleſiaſticæ vnitati reconciliari deſi-
derant, prout dicunt, venerabili fratri noſtro Nar-
bonenſi archiepiſcopo apoſtolicæ ſedis legato, noſtris
damus litteris in mandatis, vt recipiens ab ipſis non
C ſolum iuratoriã cautionem, cũ ſua ſint iam iuramenta
tranſgreſſi, ſed & aliam quam viderint expedire, bene-
ficiũ abſolutionis impendat. Et iis rite præmiſſis quaſi
veræ deuotionis indiciis, legatum de latere noſtro, vi-
rum honeſtum, prouidum, & conſtantem ad partes
illas curabimus deſtinare, qui non declinans ad dextrã
vel ad ſiniſtrã, ſed incedẽs regia via, ſemper quæ recte
facta inuenerit, approbet & cõfirmet, errata corrigat
& emendet, & tam nobilibus antedictis, quam aliis cõ-
querentibus exhiberi faciat iuſtitiæ cõplementum. In-
terim ergo inter te & terram tuam, & dictum comitẽ
Montisfortis, volumus & mandamus firmas treugas
fieri & ſeruari. Mandantes nihilominus comiti ante-
dicto, vt pro terra quam a te tenet, reuerenter exhi-
D beat quod exhibere tenetur. Illud autem excellen-
tiam tuam volumus non latere, quod ſi Toloſani &
nobiles ſupradicti adhuc quoque in errore ſuo duxe-
rint perſiſtendum, nos per indulgentias innouatas,
crueeſignatos & fideles alios excitamus, vt ad extir-
pandam peſtem hanc, diuino freti auxilio, inſurgen-
tes tam contra ipſos, quam contra quoſlibet alios re-
ceptatores & defenſores ipſorum, qui plus ipſis hæ-
reticis ſunt nociui, procedant in nomine Domini Sab-
baoth. Monemus igitur ſerenitatem tuam, rogamus
& obſecramus in Domino, quatinus, quæ præmiſi-
mus, prompto animo, quantum ad te pertinet, exe-
quaris: pro certo ſciturus, quod ſi aliter (quod non
credimus) duceres faciendum, præter indignationem
E Dominicam, quam ex hoc contra te proculdubio euo-
cares, graue & irreparabile poſſes incurrere detri-
mentum. Nec nos quantumcumque diligamus perſo-
nam, tibi contra fidei Chriſtianæ negotium poſſe-
mus parcere vel deferre. Quantum enim tibi immine-
ret periculum, ſi Deo & eccleſiæ, præſertim in cauſa
fidei, te opponeres, vt conſummationem ſancti operis
impedires: non ſolum vetera, ſed etiam moderna poſ-
ſunt te exempla mouere. Datum Laterani xii. Kal.
Iunii. pontif. noſtri anno XVI.

Hic conſummatum prælatorum concilium apud
Vaurum *admonet Petrus noſter, qui tamen ea præter-
miſit, quæ ad Raymundi comitis purgationem attinẽt:*

A *quam vt epiſcopus Regienſis ac Theodiſius legati
apoſtolici reciperent, ſi rite purgare ſe poſſet, iterum
pontifex mandauerat. Prius enim id præceperat anno
MCCX. quo ſucceſſu, iam expoſitum eſt in conci-
lio quod eo anno in villa S. Ægidii eſt celebratum.
Deinde autem id denuo iiſdem legatis hoc anno com-
miſit: qui, vt res erat momenti ſummi, conſuluerunt
patres Vauri congregatos quid agendum ſibi eſſet.
Concilii ſententia fuit, quæ & ſcripto conſignata præ-
ſentibus legatis tradita eſt: non eſſe comitem ad pur-
gationem admittendum. Conſilium hoc, cæteraque
modo a me narrata, ſubiecta epiſtola continentur.*

*SANCTISSIMO PATRI ET BENI-
gniſſimo domino Innocentio Dei gratia ſummo pon-
tifici, Hugo ſola Dei permiſſione Regienſis epiſco-
pus, & Theodiſius canonicus Ianuenſis, humiles
ſerui eius, cum longitudine dierum & vita peren-
ni ad oſcula pedum ſeipſos.* Regeſt. xvi. epiſt. 39.

SAnctitati veſtræ inſinuatione præſentiũ innoteſcat,
quod de facto comitis Toloſani, quod olim inſuffi-
cientiæ noſtræ prouidentia veſtra cõmiſit, proceſſimus
in hunc modũ. Sane prius apud S. Ægidium infra tres
menſes ſecundum tenorem apoſtolici reſcripti conci-
lium habuimus archiepiſcoporum, & epiſcoporum,
& aliorum prælatorũ eccleſiæ, baronum etiam & alio-
rum, quorum præſentiam nouimus opportunam. Ante
omnia per litteras noſtras comiti memorato mandan-
tes, vt hæreticos & rotarios de terra ſua expelleret,
alia etiam mandata impleret humiliter, ad quæ tene-
C batur adſtrictus pluribus iuramentis: ne ſi forte man-
data illa implere negligeret, purgationi ſuæ impedi-
mentum præſtaret. Cumque vocatus veniſſet ad con-
cilium, & per operis euidentiam manifeſte nobis &
toti concilio conſtitiſſet, quod mandata quæ de hære-
ticis & rotariis expellendis, & aliis cauſis multis &
negotiis, diuerſis temporibus, a diuerſis legatis, & præ-
cipue a bonæ memoriæ magiſtro Milone, ſibi facta
fuerunt, non impleuerat, nec implebat: conſilium
fuit omnium, & communis deliberatio, ipſum non
debere tunc temporis ad purgationem admitti. Non
enim veriſimile videbatur, quod in tantis criminibus,
videlicet ſuper hæreſi & nece legati bene iuraret, qui
totiens in minoribus cauſis & articulis ſua fuerat iu-
ramenta tranſgreſſus. Iniunctum itaque ſibi fuit a
D prælatis, qui conuenerant ad colloquium, & a nobis,
vt hæreticos & rotarios de ſuo diſtrictu expelleret, &
alia nihilominus impleret humiliter & deuote, de qui-
bus conſtabat, ipſum iuramentis plurimis obligatum
fuiſſe; quatenus cum in iis & aliis ſe dignum feciſſet,
requiſiti ab ipſo circa perſonam eius, apoſtolicum exe-
queremur mandatum. At ille recedens a nobis, non
ſolum non impleuit, quæ mandauimus: verum datus
in reprobum ſenſum ex toto, & oblitus multam gra-
tiam & miſericordiam, quam vltra ſuorum exigen-
tiam meritorum apud apoſtolicam ſedem inuenit, cœ-
pit iniquitati iniquitatem apponere, ac præteritis abo-
minationibus & criminibus committere grauiora;
propter quæ a legatis de communi conſilio prælato-
E rum multotiens fuit anathematis mucrone percuſſus,
& expoſita terra eius. Nec credat apoſtolica circum-
ſpectio, nos in exequendo mandato veſtro extitiſſe ali-
quatenus deſides, vel remiſſos. Sæpiſſime enim dictum
comitem ex parte veſtra citauimus, & ad præſentiam
noſtram venire contempſit. Nec venerabilibus patri-
bus Carpentoractenſi & Vaiſonenſi epiſcopis, &
clericis eorum, quibus vſque ad ſummam fere mil-
le marcharum per me Regenſem, & bonæ memoriæ
magiſtrum Milonem, ſub pœna excommunicationis
quondam fuerat condemnatus, & aliis eccleſiaſti-
cis & miſerabilibus perſonis, quas exheredauerat,
voluit

ANNO CHRISTI 1213.

voluit ſatisfacere corã nobis. Quæ omnia per venerabilem patrem Nemauſen. epiſcopum, tunc S. Ruffi abbatem, & litteras noſtras, & per me Theodiſium, qui poſtmodum ad pedes veſtros acceſſi, benignitati veſtræ curauimus diligentiſſime intimare. Poſtquam autem a beatitudine veſtra hoc anno recepimus ſuper eodem negotio iterum mandatum: licet a comite ipſo nunquam fuerimus requiſiti, apud Auinion. ciuitatem in Prouincia continuo vocauimus eccleſiarum prælatos, quorum conſilio & deliberatione mandatum veſtrum tutius exequi valeremus. Verum ego Theodiſius grauiſſima infirmitate præuentus, & multi ex prælatis, quia generalis corruptio aëris ibi erat, nequiuimus colloquio intereſſe: ſicque factum eſt, vt neceſſario negotium differretur. Deinde quando tempus habuimus opportunum, venerabiles patres, Narbonẽſis apoſtolicæ ſedis legatus, & Burdegal. archiepiſcopi, multi præterea epiſcopi, & alii eccleſiarum prælati, iuxta Toloſam apud Vaurum ad citationem noſtram ad concilium conuenerunt: a quibus prout tenebamur in tanto negotio conſilium requiſiuimus diligenter. Ipſi vero poſt multam deliberationem, & diligentem tractatum, conſilium ſuum nobis in ſcriptis dederunt, quatuor, nomine omnium, ſigillatum ſigillis, ſicut de verbo ad verbum inferius plenius continetur.

In nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen. Hoc eſt conſilium, quod dominus Narbonẽſis archiepiſcopus apoſtolicæ ſedis legatus, & alii eccleſiarum prælati, qui fuerunt in concilio apud Vaurum, dederunt Regen. epiſcopo, & magiſtro Theodiſio canonico Ianuenſi, iudicibus delegatis a domino papa ſuper negotio comitis Toloſani. Conſuluerant enim iis, quod comes Toloſanus, propter multiplices cauſas & rationes, non debebat ab eis ad purgationem admitti, tam ſuper crimine hæreticæ prauitatis, quam ſuper nece legati. Conſtat enim, & notorium eſt, quod de expellendis hæreticis & rotariis de terra ſua, & aliis multis articulis, multotiens præſtitit iuramenta in manibus legatorum, quorum nullum ſeruauit. Immo poſtquam ab apoſtolica ſede rediit, apud quam multam miſericordiam & gratiam inuenit vltra ſuorum exigentiam meritorum, iniquitatem iniquitati apponens, adauxit pedagia, impugnauit eccleſiam, & pacem cum rotariis & hæreticis inceſſanter impugnat, receptauit hæreticos, fouit & fouet, & quanta potuit, & poteſt, virtute defendit. Mille inſuper & vltra de crucesignatis clericis & laicis, rotarij eius & cõplices occiderunt. Præterea abbatem de Monte-Albano fere per annum captum detinuit, abbatem de Moyſiaco cepit, epiſcopum Agennenſem de propria ſede cum rotariis eiecit, & ciuitate ſua, & aliis bonis omnibus ſpoliauit, & damnificauit eum in valentia quindecim millia ſolidorum. Adeo præterea infamatus fuit & eſt de hæreſi a longis retro temporibus apud bonos & graues, quod inuincibiliter præſumitur contra ipſum. Propter iſtas & alias plurimas enormitates & manifeſtos exceſſus ipſius, quæ longum eſt enarrare, dixerunt prælati, & concorditer reſponderunt, quod adeo ſe fecit indignum, vt ei fieri copia Euangeliorum non deberet a legatis, vel iudicibus delegatis: & etiam quia tali excommunicationis genere, propter ea quæ dicta ſunt, tenetur adſtrictus, quod ab eis ſine ſpeciali mandato domini papæ non poteſt abſolui. Placuit enim toti concilio, vt præſens ſcriptum ſigillis dicti domini Narbonenſis archiepiſcopi, & Albienſis, Toloſani, & Conuenarum epiſcoporum, ſuo & aliorum nomine, ſignaretur.

Et quia non poteramus ad purgationem iniungendam comiti procedere, iuxta concilium prælatorum, per litteras noſtras bis proteſtati fuimus comiti ſæpe dicto, quod per ipſum ſtabat, & impedimentum præſtiterat, ne factum ipſius poſſet vlterius habere progreſſum, abſque ſummi pontificis licentia ſpeciali. Profecto præter alias iniquitates & abominationes ipſius, abbatem de Monte-Albano fere per annum tenuerat vinculis mancipatum: necnon de ſede propria bonis omnibus ſpoliatum eiecerat epiſcopum Agennen. Ipſe tamen nobis poſtea per quemdam notarium ſuas litteras deſtinauit, in quibus miſericordiam potius, quam iudicium implorabat: poſtulans a nobis, vt vel mitteremus Toloſam ad ipſum, aut ei aſſignaremus locum alium competentem. Quibus diligenter in ſcriptis reſcripſimus, quod in cauſa eius propter rationes præfatas procedere nullatenus poteramus, & idcirco noluimus eum grauare, vel etiam nos ipſos, inutiliter laboribus & expenſis. Volentes igitur fines mandati diligentiſſime cuſtodire, meram & plenam veritatem, ſcilicet totius facti ſeriem & proceſſum, beatitudini veſtræ breuiter intimamus: cui ſoli Dominus imponendi finem tantis cladibus, pleniſſimam ſcientiam, & poteſtatem conceſſit. Eccleſiæ ſuæ Omnipotens prælidentiam veſtram in longitudinem dierum conſeruet.

Eandem in ſententiam ipſi Vaurenſis concilii patres, eas ad Innocentium literas dederunt, quas ſupra deſcripſimus. Dederunt & ſuas eiuſdem argumenti epiſcopi Prouinciæ: item & epiſcopi Aquitaniæ tres, Burdegalenſis, Vaſatenſis, Petragoricenſis. Suas item ſingulares, tum Biterrenſis epiſcopus, tum Aquenſis. Quæ ſunt Regeſt. xvi. epiſtola 40. 42. 44. 45.

Audita Vaurenſis concilii ſententia, ſcripſerunt ad comitem Toloſanum legati, indignum ipſum eſſe qui abſolueretur. Literarum exemplum ſubiicio.

NOBILI VIRO R. COMITI TOLOSANO, Hugo Dei gratia Regenſis epiſcopus, & magiſter Theodiſius canonicus Ianuenſis, ſpiritum conſilii ſanioris.

Regeſt. xvi. epiſt. 46.

NVper litteras veſtras per quemdam militem, Quãbonum nomine, recepimus, in quibus licet contineretur expreſſe, quod parati eratis mandatis noſtris humiliter obedire; vos tamen neque mandatis domini papæ ſecundũ tenorem reſcripti, quod olim obtinuiſtis ab ipſo, neque mandatis quæ vobis fecimus in concilio apud S. Ægidium, neque inſuper mandatis & monitis legatorum & eccleſiæ, quæ vobis apud Narbonam & Montempeſſulanum poſtmodum facta fuerunt, obediſtis in aliquo, vel etiam obeditis: ſicut per euidentiam operis manifeſte apparet. Sane poſtquam receſſiſtis a nobis, abiurata pedagia in veſtræ famæ ac animæ preiudicium multipliciter adauxiſtis: & vt in paucis multa breuiter concludamus, fere nihil ex iis quæ diuerſis temporibus in manibus legatorum iuraſtis, & præcipue tempore bonæ memoriæ magiſtri Milonis, prout ſatis manifeſtum eſt, curauiſtis implere: immo quod dolentes & inuiti dicimus, rotarios & hæreticos contra fidem & eccleſiam, & pacem etiam, tenuiſtis poſtmodum & tenetis. A quibus, & aliis complicibus veſtris, mille ſignati & vltra, clerici & laici, in grauiſſimam creatoris iniuriam & contemptum occiſi fuerunt. Iniquitatem etiam iniquitati addentes, abbatem de Monte-Albano longo tempore tenuiſtis in vinculis: venerabilem patrem Agennen. epiſcopum ciuitate ſua, & bonis aliis ſpoliatum, cum rotariis veſtris a ſede propria eieciſtis. Ad nos etiam aliquando, autoritate domini papæ citati, contempſiſtis venire: nec ſuper negotio veſtro, quod nobis a ſummo pontifice poſtulaſtis committi, fuimus aliquando requiſiti a vobis. Quamuis enim ſciueritis nos per octo dies feciſſe moram propter factum veſtrum iis temporibus in concilio apud Vaurum: ad nos neque litteras veſtras direxiſtis, neque nuncium ſpecia-

ANNO CHRISTI 1213.

ſpecialem. Propter igitur ſupradicta & alia multa, A adeo vos feciſtis indignos, quod in negotio veſtro ad purgationem ſecundum mandatum domni papæ procedere non valemus: prout fuit coram nobis a toto concilio definitum. Ideoqoe vobis per præſentes litteras proteſtamur, quod hæc omnia per proprium nuntium litteris noſtris domino papæ curabimus diligentiſſime intimare, vt ipſe circa perſonam veſtram, & factum, ſecundum quod ſuæ beneplacitum fuerit ſanctitati, procedat.

ANNO CHRISTI 1213.

** CONCILIVM AD MVRELLVM, AB ARNALDO ARCHIEP. NARBON. epoſt. ſed. legato conuocatum ann. MCCXIII. vt placando Aragonum regi prouideretur.

ANNO Domini noſtri Ieſo Chriſti MCCXIII. (*inquis Petrus Valliſſarnenſis hiſt. Albig. c. 71.*) B IV. Id. Septembr. feria 3. poſt natiuitatem B. Mariæ, rex Aragonom Petrus, congregatis comitibus Toloſano, Conoenarum, & Fuxi, & copioſo exercitu Aragonenſium & Toloſanorum. Murellum obſedit. Erat autem caſtrum Murelli ſitum ſuper Garonam fluuium prope Toloſam, ad tres leugas verſos Vaſconiam. *De Murello ab iis obſeſſo, de iiſdem victis, deque epiſcopis a legato apoſtolico hac occaſione congregatis, amplam iidem epiſcopi ſcripſerunt epiſtolam ad vniuerſos Chriſti fideles: quam, quia ſynodica eſt, minime a nobis prætermittendam duximus. Eam & monachus Valliſſarnenſis, cap. 73. & Matthæus Pariſius in hiſtor. referunt.* C

Litteræ Synodicæ epiſcoporum concilii.

Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus, qui ſanctam eccleſiam bona diligunt voluntate. Deus fortis & potens, Deus potens in prælio, quinta feria infra octauas natiuitatis B. Mariæ Virginis, ſanctæ conceſſit eccleſiæ, deuictis miraculoſe inimicis fidei Chriſtianæ, victoriam glorioſam, & triumphum glorioſum in hunc modum. Poſt correctionem affectuoſiſſimã, zelo paternæ pietatis a ſummo pontifice diligentiſſime regi factam Arragonenſi, inhibitionemque diſtrictiſſimã, ne inimicis fidei præſtaret auxilium, cõſilium, vel fauorem, ſed ab eiſdem recederet indilate, & treugas haberet firmiſſimas cum comite Montisfortis; quibuſdam etiam litteris, quas eiuſdem regis nuntii D per falſiſſimam ſuggeſtionẽ cootra comitem Montisfortis impetrarãt de terris reddendis comitibus Fuxenſi, Conoenarum, & Gaſtoni de Bearno, poſt veritatis cognitionem caſſatis a domno papa, & tanquam nullius valoris penitus reuocatis: idem rex correctionem patris ſanctiſſimi non deuotione recipiens filiali, ſed tranſiiſſet *cõtra mandatum apoſtolicum ſuperbe recalcitrans, quaſi cor habens durius induratum, licet venerabiles patres, Narbonenſis archiepiſcopus apoſtolicæ ſedis legatus, & Toloſanus epiſcopus, ſibi litteras & mandatum ſummi pontificis tranſmiſiſſent, mala quæ pridem conceperat voluit poſtmodum parturire: quia in terram quæ per virtutem Dei, auxilio E ſignatorum, contra hæreticos & eorum defenſores fuerat acquiſita, intrauit cum exercitu, eamque contra mandatum apoſtolicum ſubiugare, ac prædictis inimicis reddere attentauit, parte eius iam ſibi aliquantulum ſubiugata, cum pars multa reſidui, ob ipſius ſecuritatem apoſtatare intenderet, & ſe ad apoſtatandũ iam pararet. Congregatis inſimul comitibus Toloſæ, Fuxi, & Conuenarum, & Toloſanorum exercitu magno valde, feria tertia poſt natiuitatem B. Mariæ, Murelli caſtrum obſedit. Quo audito patrum venerabilium, archiepiſcoporum, epiſcoporum, & abbatum, quos venerabilis pater Narbonenſis archiepiſcopus apoſtolicæ ſedis legatus propter ſanctum negotium fecerat congregari, qui vt de dicto negotio & de A pace tractarent, diligenter aduenerant, in Chriſto vnanimes & deuoti. Simon comes Montisfortis habens ſecum quoſdam nobiles & potentes crucesignatos, qui nuperrime de Francia venerant ipſi & Chriſti negotio in ſuccurſum, ſuamque familiam, quæ in Chriſti negotio diu ſecum laborauerat, iter arripuit ad caſtrũ obſeſſum viriliter ſuccurrendum. Et dum die Martis infra octauas ſopradictas veniſſet ille Chriſti exercitus ad qooddam caſtrum quod dicitur Sauerdunum, venerabilis epiſcopus Toloſæ, cui cõmiſſa erat a ſummo pontifice Toloſanorum reconciliatio, licet de reconciliatione ter vel quater monuiſſet, cuius admonitionibus licet ſalubribus acquieſcere poſtponebãt, reſpondentes ſuper hoc nullatenus reſpõdere: ad dictos regem & Toloſanos in obſidione Murelli aſsiſtentes ſuas miſit litteras, ſignificans eis quod epiſcopi memorati B veniebant, vt de pace & concordia diligenter tractarent, & petebat ſibi dari ducatum ſecurum. In craſtino autem, prima die Mercurii ſubſequente, quia res ſic vrgebat, ſupradictus exercitus exiit Sauerduno, feſtinans ad ſuccurſum Murelli celeriter aduenire. Dicti vero epiſcopi memorati propoſuerant apud quoddã caſtrum quod dicitur Alta-ripa, quod medium inter Sauerdunum & Murellum, diſtatque ab vtroque duabus leucis, vt ibi miſſum nuncium expectarent. Qui nuncius rediens ex parte regis reſpondit, quod ex quo epiſcopi cum exercitu veniebant, non daret eis ducatum: ipſi qoidem alio modo non poterant ire ſine manifeſto periculo propter guerram. Cum epiſcopi & C Chriſti exercitus Murellum accederent, ex parte ciuiom Toloſanorũ, prior hoſpitalis Toloſæ ad epiſcopum Toloſanum miſſus venit, ferens eorum litteras in quibus continebatur, quod modis omnibus parati erant domni papæ, & ipſius epiſcopi facere voluntatẽ. Quod quidem eis bonum fuiſſet, ſi compenſaſſent verius facta dictis. Eidem vero priori ſtatim remiſſo ab epiſcopo reſpondit rex, quod ducatum epiſcopo non præberet; ſed ſi vellet ire Toloſam, vt cum Toloſanis loqueretur, eum concederet illuc ire, & hoc deriſorie fuit dictũ. Ad quod epiſcopus: Non decet, inquit, ſeruum ciuitatem intrare, de qua Dominus ſuus exul eſt eiectus: nec ego, cum corpus Chriſti de ciuitate illa eiectum fuerit, illuc reuertar, donec Deus meus & do- D minus meus reuertatur. Verumtamẽ dicti epiſcopi cũ exercitu Murellum intrauerunt die Mercurii ſuperius memorata: qui ſollicitudine non pigra, duos viros religioſos ad regem & ciues Toloſanos deſtinarunt, qui a rege tale habuere reſpõſum, quod propter quatuor ribaldos quos epiſcopi ſecum adduxerant, petebant colloquium habere cum ipſo. Et hæc dixit in deriſum & cõtemptum ſignatorum. Toloſani vero prædictis nuntiis reſpõderunt, quod in craſtino ſoper hoc reſponderent, & hac de cauſa eos vſque in craſtinum tenuerunt. In craſtino autem prima die Iouis reſponderunt, quod ipſi regi Arragonenſi erant confœderati, & nihil facerent niſi regis in omnibus voluntatem. E Quod cum redeuntes mane ipſa die Iouis nuncii retuliſſent, epiſcopi & abbates diſcalciatis pedibus ire propoſuerunt ad regem. Et cum quẽdam religioſum mitterent ad nunciandum regi aduentum ipſorum in hũc modum patefactis ianuis, cum comes Montisfortis ac cruce-ſignati eſſent inermes, pro eo quod de pace epiſcopi & abbates inſimul loquebantur, hoſtes Dei ſuperbe ac fraudulenter armati vicum ſubintrare cum impetu attentarunt: ſed per Dei gratiam a ſuo fuerunt deſiderio defraudati. Quorum ſuperbiam comes & crucesignati videntes, cum ſine periculo & damno maximo vlterius differre non poſſent, per cordis contritionem & oris confeſſionem, vtpote viri cultores fidei Chriſtianæ, mundati ſalubriter a peccatis, armis ſuis ſe viriliter accinxerunt, venienteſqoe ad

ſæpe-

ANNO CHRISTI 1213.

ſæpedictum Toloſæ epiſcopum, qui autoritate domini Narbonenſis epiſcopi apoſtolicæ ſedis legati, legationis officio fungebatur, exeundi licentiam contra hoſtes fidei humiliter petierunt, qua, quia negotium erat in arcto conſtitutum, neceſſitatis articulo compellente, conceſſa, pro eo quod ipſam domum in qua epiſcopi morabantur, ipſi hoſtes erectis iam machinis aliiſque bellicis inſtrumentis feſtinabant protinus impugnare, baliſtarum quarellis, iaculis atque lanceis emiſſis hoſtiliter circumquaque: Chriſti milites, reuerendi ligni Dominici ſignaculo cum inſignis pontificalibus conſignati, in nomine ſanctæ Trinitatis tribus aciebus diſpoſitis exierunt. Hoſtes vero e contrario multas habentes acies, & multum magnas, ſuis iam muniti armis tentoria ſunt egreſſi. Quos licet multos milites & populum multum nimis, clientes Chriſti de ipſius auxilio confidentes, & licet eorum reſpectu pauciſſimi magnam eorum multitudinem non verentes, armati ex alto, viriliter ſunt aggreſſi. Statim virtus Altiſſimi per manus ſeruorum ſuorum hoſtes ſuos confregit & comminuit in momento. Terga enim vertentes in fugam, facti ſunt tanquam puluis ante faciem venti, & angelus Domini perſequẽs eos erat: hi turpiter fugientes turpi fuga mortis periculum euaſerunt, alii vitantes gladios aquæ periculo perierunt, quamplures vero fuerunt in ore gladii deuorati. De illuſtri rege Arragonenſi, qui cum interfectis occubuit, plurimum eſt dolendum: quia princeps tam potens & nobilis, qui ſi vellet, poſſet & deberet eccleſiæ ſanctæ vtilis multum eſſe, nunc Chriſti adiunctus hoſtibus, Chriſti amicos & ſanctam eccleſiam improbe pertorbabat. Cæterum cum victores a cæde & perſecutione hoſtium reuerterentur cum victoria glorioſa: ſæpe dictus Toloſanus epiſcopus, Toloſanorum ſtragi & miſeriæ caritatiue & miſerabiliter compatiens, corde pio, eos qui de ſtragis reſiduo adhuc intra ſua tentoria morabantur, ſaluare cupiens ne perirent, vt ſaltem tantorum flagellorum verbere caſtigati, citum periculum euadentes, conuerterentur ad Dominum & viuerent, in fide catholica permanſuri: miſſa eis per quemdam religioſum virum cuculla qua indutus erat, mandauit eis, quod nunc demum arma ſua & ſoam deponerent feritatem, & inermes venirent ad ipſum, vt eos ſaluaret de morte. Qui adhuc quoque in ſua perſeuerantes malitia, & ſe qui iam victi erant, viciſſe Chriſti populum autumantes, non ſolum parere ſui epiſcopi ammonitionibus contempſerunt, verum etiam ablata cuculla ipſum nuncium auſterius verberarunt: poſt quos Chriſti militia recurſum faciens, circa ſua diffugientes tentoria interemerunt. Certus hoſtium interfectorum tam nobilium quam aliorum numerus præ multitudine nullatenus ſciri poteſt: de militibus autem Chriſti vnus ſolus interemptus eſt in conflictu & pauciſſimi ſeruientes. Omnis igitur populus Chriſtianus, pro Chriſtianorum victoria, mente pia & toto cordis affectu gratias agat Chriſto, qui per paucos fideles infidelium multitudinem innumerabilem ſuperauit, & ſanctam eccleſiam ſuam de hoſtibus ſuis conceſſit fideliter triumphare. Ipſi honor & gloria, in ſæcula ſæculorum. Amen. Nos Toloſanus, Nemauſenſis, Vticenſis, Lodouenſis, Biterrenſis, Agatenſis, & Conuenarum epiſcopi, & de Claraco, Villa magna, & S. Tiberii abbates, qui mandato venerabilis patris Narbonẽſis archiepiſcopi apoſtolicæ ſedis legati veneramus, & de pace ac concordia tractare cum ſumma diligentia ſummoque ſtudio nitebamur, præſcripta omnia, ſicut quæ vidimus & audiuimus, eſſe veriſſima in verbo Dei perhibemus, conſignantes ea noſtrorum munimine ſigillorũ, vtpote reſeruari digna in memoriam ſempiternam. Datum Murelli in craſtino victoriæ glorioſæ, ſcilicet ſexta feria intra octauas natiuitatis B. Mariæ, anno Domini MCCXIII.

CONCILIVM DVNSTAPLIENSE

ANNO CHRISTI 1214.

A STEPHANO LANGTON ARCHIEPISC. Cantuar. celebratum in octauis Epiphaniæ, vbi appellatio interponitur per archiepiſc. & cæteros a legato ad papam.

Matth. Pariſ. in ann. 1214.

ANno Domini milleſimo ducenteſimo decimo quarto, rex Anglorum Ioannes ad Natale curiam ſuam tenuit apud VVindleshores, vbi multa magnatum ſuorum multitudini feſtiua diſtribuit indumenta. Deinde poſt octauas Epiphaniæ conuenerunt apud Duneſtapliam Stephanus Cantuar. archiepiſcopus, cum ſuis ſuffraganeis, vt de negotiis eccleſię Anglicanæ tractarent ibidem. Moleſte enim ſupra modũ ferebant, quod legatus ſupradictus, vt prædiximus, illis inconſultis, regiis fauens voluntatibus, in eccleſiis vacantibus prælatos minus ſufficientes poſuerat, intruſione magis quam electione canonica. Tandem cum hinc inde varia ſorte tractaſſent, archiepiſcopus Cantuar. duos clericos, apud Burtonam ſuper flumen Trente, vbi tunc legatus erat, miſit: qui eidem ex parte domini Cantuarienſis, interpoſita appellatione prohibuerunt, ne contra dignitatem ſuam, ad quam ordinatio eccleſiarũ ſuæ diœceſis de iure ſpectabat, prælatos in eccleſiis vacantibus inſtituere præſumeret. Legatus autem appellationi factæ non deferens, miſit aſſenſu regio Pandulphum iam ſæpe dictum, ad curiam Romanam, vt archiepiſcopi & epiſcoporum propoſitum irritaret. Quo cum perueniſſet, famam archiepiſcopi Cantuarienſis in conſpectu ſummi pontificis non mediocriter denigrauit: regemque Anglorum tantis ibidem extulit laudum præconiis, aſſerens ſe regem tam humilem tamque modeſtum catenus non vidiſſe, vt in oculis domini papæ idem rex gratiam admirabilem obtineret. Reſtitit autem Pandulpho ibidem magiſter Simon de Languetuna, frater archiepiſcopi Cantuarienſis. Sed quoniam charta regis auro bullata, domino papæ de ſubiectione & tributo regni Angliæ & Hiberniæ, a prædicto Pandulpho nuper delata fuerat: magiſter Simon in ſuis contradictionibus non potuit exaudiri. Aſſerebat præterea Pandulphus memoratus, in præſentia domini papæ, archiepiſcopum & epiſcopos in exactione, & ablatorum reſtitutione tempore interdicti, nimis eſſe rigidos & auaros: quodque ipſum regem & regni libertates plus æquo deprimebant. Et ſic propoſitum archiepiſcopi & epiſcoporum ad tempus accepit dilationem.

CONCILIVM LONDONIENSE,

ANNO CHRISTI 1214.

QVO IOANNES REX ANGLIÆ AB INTERDICTO & depoſitione per Nicolaum Tuſculanum epiſcopum & ſedis apoſtolicæ legatum abſolutus eſt anno Domini MCCXIV. tempore Innocentii papæ III.

Binius.

CVm Ioannes rex Angliæ Stephanum de Langetuna Cantuarienſem archiepiſcopum legitime electum nollet ſuſcipere: pontifex Innocentius totam Angliam interdicto ſubiecit, & paulatim regem ipſum grauius ſæuientem & bona eccleſiæ inuadentem, epiſcopos & clericos releganteẽ, non tantũ non abſoluit, ſed etiam regno Angliæ depoſuit, executione Philippo regi Francorum demandata. Exercitu copioſiſſimo, quem rex Angliæ conſcripſerat, territus, ad pœnitentiam recipi petiuit, deque ablatis reſtituendis ſponſionem fecit. Qua de re cum pontifex Nicolaum Tuſculanum ſedis apoſtolicæ legatum certiorem reddidiſſet, eique accipiendi & abſoluendi regis formam

ANNO CHRISTI 1214. Acta concilii.

formam præſcripſiſſet : Legatus, *inquit Matthæus Paris*, in vrbe Londinenſi apud ſanctum Paulum grande congregauit concilium : vbi congregatis archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, prioribus, comitibus, baronibus, & aliis ad hoc negotium interdicti ſpectantibus, propoſuit coram omnibus formam reſtitutionis, ſuper ablatis & damnis a domino papa partibus conſentientibus Romæ prouiſam : præcipiens conſtanter vt certificaretur de quantitate ſolutæ pecuniæ epiſcopis & aliis quibuſlibet a miniſtris regis cauſa interdicti, quatenus per ſolutam pecuniam ſciret quantum vnicuique ad ſoluendum reſtaret. Probatum eſt igitur ibidem certa computatione, archiepiſcopum & monachos Cantuarienſes, ſimul cum Londinenſi, Elienſi, Herefordenſi, Bathonienſi, Lincolnienſi, antequam ab exilio in Angliam redirent, per manum Pandulphi duodecim millia marcarum legalium Eſterlingorum accepiſſe. Poſt aduentum quoque eorum in concilio, ſeptimo Idus Decembris apud Radingum celebrato, quindecim millia marcarum iidem epiſcopi cum monachis ſupradictis inter ſe diuidenda perceperunt : ita quod tota ſumma ſimul coniuncta vigintiſeptem millium marcarum facit complementum. Reſidua autem tredecim millium marcarum, quæ ad ſupplementum quadraginta millium marcarum prædictarum ſoluendæ reſtant, ſub fideiuſſione VVintonienſis & Norvvicenſis epiſcoporum remanſerunt, additis litteris regis patentibus ad maiorem ſecuritatem, iuxta quod in litteris domini papæ continebatur expreſſum.

His ita geſtis, Nicolaus Tuſculanenſis epiſcopus & apoſtolicæ ſedis legatus, in die apoſtolorum beati Petri & Pauli, in eccleſia cathedrali, relaxauit ſententiam ſolemniter interdicti, poſtquam durauerat annis ſex, menſibus tribus, & diebus quatuordecim, ad irreſtaurabile damnum eccleſiæ, tam in temporalibus quam ſpiritualibus. Qua relaxatione facta, gaudium per totam terram, pulſando, & hymno Te Deum laudamus cantando, exortum eſt. *Hæc de rebus in iſta ſynodo geſtis Matthæus Paris.*

ANNO CHRISTI 1214.

*** CONCILIVM APVD MONTEMPESSVLANVM.

A PETRO BENEVENTANO LEGATO APOSTOLICO celebratum : in quo Simoni comiti Montisfortis, ditio Raymundi comitis Toloſani conceſſa eſt anno Domini MCCXIV. exeunte.

G. C. Ex hiſtor. Albigenſium Petri Valliſſarnenſis monachi, qui cap. 81. celeberrimum & generaliſſimum concilium vocat. Petri autem autoris coætanei, quique illis ipſis rebus interfuit, verba maluimus afferre, quam Bzouii, vt Binius fecerat.

Cap. 81.

ANno ab incarnatione Domini MCCXIV. in quindena natiuitatis Dominicæ, conuenerunt apud Montempeſſulanum archiepiſcopi & epiſcopi vocati a magiſtro Petro Beneuentano apoſtolicæ ſedis legato ad concilium, vt de his, quæ pacis erant & fidei, idem legatus ſecundum prælatorum conſilium ordinaret. Conuenerunt autem ad illud concilium quinque archiepiſcopi, videlicet Narbonenſis, Accitanus, * Ebredunenſis, Arelatenſis, Aquenſis. Fuerunt epiſcopi XXVIII. pluresque de baronibus terræ ibi affuerunt. *Et infra.* Igitur conuenientibus, vt prædictum eſt, legato, archiepiſcopis, & epiſcopis, abbatibus, & aliis eccleſiarum prælatis apud Montempeſſulanum, fecit legatus ſermonem in eccleſia B. Virginis Mariæ. Poſtea vocauit in domo in qua manebat, archiepiſcopos quinque, & epiſcopos XXVIII. abbates & alios eccleſiarum prælatos innumerabiles : quibus in vnum congregatis, primo eos allocutus eſt in hæc verba. Repeto & requiro a vobis, ſub obteſtatione Diuini iudicii, & obedientiæ debito, quo Romanæ eccleſiæ tenemini, vt omni gratia, odio, liuore poſtpoſitis, detis nobis fidele conſilium, ſecundum ſcientiam veſtram, cui melius & vtilius, ad honorem Dei & ſanctæ matris eccleſiæ, & pacem terræ, ad expugnandam vel expurgandam ſpurcitiam hæreticorum concedi & aſſignari debebat Toloſa, quam comes Toloſanus tenuit, & aliæ terræ quas occupauerunt exercitus Chriſtianorum crucesignatorum.

* *Auximnus.*

ANNO CHRISTI 1214.

Omnes archiepiſcopi, & epiſcopi habuerunt longam & diligentem deliberationem, vnuſquiſque com abbatibus ſuæ diœceſis & familiaribus clericis ſuis. Et quia bonum videbatur & rectum, redegerunt in ſcriptum : & in hoc tandem omnium & ſingulorum vota & conſilia conuenerunt, vt nobilem comitem Montisfortis eligerent in totius terræ illius principem & monarcham. *Et poſt pauca :* Poſtquam ergo archiepiſcopi & epiſcopi elegerunt prænobilem comitem modo quo prædiximus : inſtantiſſime requiſierunt a legato, vt ipſe ſtatim traderet totam terram eidem comiti. Sed habito recurſu ad litteras domini papæ, quas miſerat legato : inuentum eſt, quod legatus non poterat iſtud facere, inconſulto D. papa. Et hac de cauſa, communi aſſenſu tam legatorum, quam prælatorum, Ebredunenſis archiepiſcopus Girardus *, vir multæ ſcientiæ & totius bonitatis, miſſus eſt Romam, & quidam clerici cum eo, litteras tam legati quam prælatorum ferentes ſecum, in quibus ſupplicabant prælati omnes domino papæ inſtantiſſime, vt nobilem comitem Montisfortis, quem vnanimiter elegerant, concederet eis in terræ dominum & monarcham. *Et infra.* His omnibus rite geſtis, & celebrato per multos dies concilio, prælati qui aderant, ad propria redierunt : legatus autem & comes noſter, venerunt Carcaſſonam. Interea legatus epiſcopum Toloſanum miſit Toloſam, vt ex parte ipſius occuparet & muniret caſtrum Narbonenſe, ſic enim vocabatur munitio & palatium comitis Toloſani. Ciues autem Toloſani, ad mandatum domini legati, immo potius, timore ipſius, filium comitis Toloſani fecerunt exire a munitione iam dicta, quam hactenus tenuerant : & tradiderunt eam ex parte legati epiſcopo ſuo, qui intrans munitionem, tenuit eam, & muniuit eam militibus & ſeruientibus, tamen ſumptibus ciuium & expenſis. Anno Verbi incarnati MCCXV. . . . . . dum eſſet Ludouicus (*Philippi Aug. regis filius*) in villa ſancti Ægidii, & comes nobilis Montisfortis cum eo : venerunt a curia Romana nuncii, quos ſicut ſupra memoratum eſt, legatus & archiepiſcopi & epiſcopi patriæ Prouincialis miſerant ad dominum papam, poſtulantes ibi dominum & monarcham nobiliſſimum & Chriſtianiſſimum comitem Montisfortis. Dominus autem papa miſit litteras legato & prælatis, & etiam comiti Montisfortis, ſub eadem forma : quibus continebatur, quod ipſe dominus papa, totam terram, quam comes tenuerat Toloſanus, terras etiam illas quas crucesignati acquiſierant, & quas legatus tenebat per obſides & cuſtodes, commendabat comiti Montisfortis cuſtodiendam, donec in concilio generali, quod in Kalendis Nouembris illius anni Romæ conuocauerat, de terris prædictis plenius ordinaret. Hoc audito Ludouicus & comes noſter, ſignificauerunt legato de aduentu nunciorum. Legatus autem tunc erat prope ſanctum Ægidium cum pluribus epiſcopis in ciuitate Arelatenſi.

* *Al.* Bernardus *vide præclara Francor. facinora.*

Forma

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1214.

Forma litterarum domni papæ ad comitem Montisfortis, hæc eſt. A

INNOCENTIVS EPISCOPVS, ſeruus ſeruorum Dei, dilecto filio ſuo nobili viro S. comiti Montisfortis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

NObilitatem tuam dignis in Domino laudibus commendamus, quia pura dilectione, mente ſincera, & viribus indefeſſis, tanquam verus & ſtrenuus miles Chriſti, & inuictus catholicæ fidei propugnator, prælia Domini laudabiliter præliaris: vnde in omnem fere terram, tuæ fidei ſonus exiuit: propter quod, ſuper caput tuum, multæ benedictiones effunduntur (B) ad gratiam tibi amplius acquirendam, & totius eccleſiæ precamina congeruntur, & multiplicatis interceſſoribus, corona tibi gloriæ conſeruatur, reddenda tibi a iuſto iudice in futurum, quam propter tua merita ſperamus eſſe tibi repoſitam nunc in cælis. Eia miles Chriſti, miniſterium tuum imple, currens per propoſitum tibi ſtadium, donec brauium comprehendas, nec in tribulationibus vnquam deficias: ſciens collateraliter tibi aſſiſtere Deum Sabbaoth, Dominum exercituum, ac principem militiæ Chriſtianæ, nec velis bellicos ſudores abſtergere, antequam palmam victoriæ conſequaris. Quinimmo cũ bene inchoaueris bonum principium, ac media quæ poſtmodum laudabiliter proſequi curauiſti: per longanimitatem (C) & perſeuerantiam quæ coronat, laudabilius optato fine ſtudeas conſummare: ſciens iuxta verbum apoſtoli, neminem eſſe coronandum, niſi legitime decertantem. Cum igitur totam terram, quam comes tenuit Toloſanus, cum aliis terris a crucesignatis obtentis, quæ a dilecto filio noſtro Petro S. Mariæ in * Aquito diacono cardinali apoſtolicæ ſedis legato tenentur per obſides vel cuſtodes, vſque ad tempus concilii generalis, in quo de ipſis conſilio prælatorum plenius poſſimus ſalubriter ordinare, prudentiæ tuæ duximus committendas, vt eas conſerues, cuſtodias & defendas: concedentes tibi redditus & prouentus earum, cum iuſtitiis, & cum aliis ad iuriſdictionem ſpectantibus, cum nec poſſis, nec debeas (D) propriis ſtipendiis militare: ſaluis expenſis, pro munitione & cuſtodia caſtrorum, quæ de mandato noſtro tenentur: nobilitatem tuã cum omni diligentia commonemus, totis affectibus in Domino poſtulantes, pro nomine ac ſub obteſtatione Diuini numinis obſecrantes, in remiſſionem peccaminum iniungendo, quatenus non refugias hanc pro Chriſto legationem recipere, cum ipſe pro te a patre legatione ſuſcepta tanquam gigas cucurrit vſque ad crucis patibulum & ad mortem. Cum te totum deuoueris in Chriſti obſequio, nõ deficias fatigatus, nec recuſes vſque ad finem, bonam pro Chriſto militiam exercere, nec vnquam in cor tuum aſcendat, vt tam dulcibus paternis obuies monitis & mandatis: ſed potius toto deſiderio & affectu, (E) amplecti ſtudeas quæ mandamus, vt in perpetuum Chriſti amplexibus fouearis, qui te ad amplexus inuitans, extendit pro te brachia indefeſſa. Prouida etiam deliberatione diligenter attendas, ne in vacuum cucurreris, aut etiam laboraueris, ſi per tuam negligentiam, locuſtarum multitudo, quæ de abyſſi puteo ſunt egreſſæ, ſed per tuum miniſterium de terra quam occupauerant eiectæ, ipſam, quod abſit, iterum occupauerint in exterminium plebis Dei. Nos autem, quia pro certo ſperamus, quod de tua ſalute ſolicitus, nunquam debeas mandatis apoſtolicis obuiare, baronibus, conſulibus, & aliis Chriſti fidelibus in terris prædictis conſtitutis, dedimus in mandatis, in virtute Spiritus ſancti præcipientes diſtricte; quatenus plenarie intendentes mandata tua ſuper negotio pacis & fidei, & aliis quæ ſuperius ſunt expreſſa, inuiolabiliter obſeruare procurent, contra impugnatores Catholicæ fidei & pacis diſturbatores, magnifice ac potenter tibi conſilium & auxilium impendentes: ita quod eorum cooperante ſubſidio, negotium pacis & fidei ſalubriter exequaris. Quod quoque legato præcipiendo mandamus, vt ſuper his ſtatuat & diſponat, quidquid ipſi negotio viderit expedire, impendens tibi conſilium, & auxilium opportunum, & quod ſtatueris faciat firmiter obſeruari: contradictores, ſi qui fuerint, vel rebelles, ſublato cuiuſlibet contradictionis vel appellationis obſtaculo, ad id quod viderit expedire, diſtrictione compellens. Datum Laterani IV. Non. April. pontif. anno XVIII.

** Aquiro.*

Et infra. Ludouicus autem mouens a Biterris venit cũ ſuis Carcaſſonam, vbi cum per aliquot dies moram feciſſet, venit legatus. Quadam igitur die conuocauit legatus ad ſe in domum epiſcopi Carcaſſonẽſis, epiſcopos qui aderant, Ludouicum, & comitem Montisfortis & nobiles qui erant cum Ludouico. Quibus omnibus congregatis, legatus iuxta formam mandati apoſtolici, commendauit comiti terram vſque ad concilium generale.

Conuentus Carcaſſonenſis.

Habitum eſt eo anno generale concilium Lateranenſe, vt mox videbis, in quo ditio illa comiti Montisfortis adiudicata eſt. Quæ huius concilii ſunt, referuntur etiam in chronico, inſcripto: Præclara Francorum facinora.

EIVSDEM CONCILII STATVTA.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *De veſtimentis epiſcoporum.*
2. *De vita & honeſtate canonicorum, & aliorum qui de beneficio eccleſiaſtico viuunt.*
3. *De veſtimentis eorumdem.*
4. *De tonſura ſiue corona eorumdem.*
5. *Vt clerici vſuras non exerceant.*
6. *De clericis non habentibus locum, vel beneficium eccleſiaſticum, qui habitum compoſitum non habent.*
7. *Ne epiſcopi & clerici aues venatorias habeant aut geſtent.*
8. *Ne laici accipiantur in canonicos, nec ad prabendam.*
9. *Vt quicunque ſupradicta infra quindecim dies a publicatione contempſerit adimplere, ab officio beneficioque ſit ſuſpenſus: & a prælato cenſura notetur.*
10. *Vt prælato, qui omiſerit id exequi, aditus eccleſiæ ſit interdictus.*
11. *Vt epiſcopi beneficia gratis dent, & perſonis idoneis,* &c.
12. *Vt parochiales eccleſiæ adoleſcentulis, vel conſtitutis in minoribus ordinibus non tradantur.*
13. *De abbatum, monachorum, & canonicorum regularium diſciplina.*
14. *Vt venationes & negotiationes deuitent.*
15. *Vt frena, & alia huiuſmodi, deaurata non habeant.*
16. *De forma veſtimentorum quibus vti debent.*
17. *De materia eorundem.*
18. *Vt proprium non habeant.*
19. *Vt proprietarii in capitulo excommunicentur.*
20. *Vt nullus admittatur cum pacto aliquid dandi pro receptione.*
21. *Vt in cauſis alienis aduocati non exiſtant.*
22. *Vt quæ in menſa ſuperſunt, pauperibus tribuantur.*
23. *Vt canonici regulares, amplas coronas portent;* mona-

ANNO CHRISTI 1214.

monachi, ampliſſimas.

24. *Qualia illorum calceamenta eſſe debeant.*
25. *Nullus ab vna ecclesia tranſeat ad aliam, neque ſint de multis eccleſiis.*
26. *Vt canonici regulares ſuperpelliceis ſemper vtantur.*
27. *Vt nullus monachus vel canonicus regularis, ab aliqua eccleſia tentat aliquid pro prabenda.*
28. *Vt qui contra prædicta fecerint, ſint ab officio ſuſpenſi.*
29. *Ne religioſi vſurarios, excommunicatos, interdictos, ad religionem, ſeu ſepulturam, vel alia ſacramenta accipiant.*
30. *Vt ponantur tres fratres in prioratibus, qui ſufficiunt tribus.* B
31. *De prioratibus, qui tribus fratribus non ſufficiunt.*
32. *De pace ſeruanda.*
33. *De eo qui admonitus a paciariis, iuſtitiam facere noluerit.*
34. *De eo qui pacem fregerit.*
35. *De eo qui violatorem pacis receptauerit.*
36. *De eodem.*
37. *Vt iuramentum pacis certis temporibus innouetur.*
38. *Vt a violatore pacis non tantum ſacramentum accipiatur, ſed pignora, vel propria perſona.*
39. *Vt fractura pacis vtroque gladio quæratur.*
40. *De vaſſallo qui contra dominum rebellauerit.* C
41. *Vt violatores pacis diebus dominicis excommunicentur.*
42. *Vt in principio Maii conueniant omnes maiores paciarii.*
43. *Vt noua pedagia non imponantur.*
44. *Qui pedagium recipiunt, faciant vias publicas cuſtodiri.*
45. *Ne confratriæ fiant, niſi de voluntate dominorum locorum, & epiſcopi.*
46. *Vt ſint in ſingulis parochiis ſacerdotes, qui hæreticos eorumque fautores, epiſcopo, & conſulibus, aut dominis, indicent.*

CAPVT I.

I. *De veſtimentis epiſcoporum.*

Quoniam propter incompoſitum habitum quorumdam regularium perſonarum & ſæcularium clericorum iam adeo laïci ſcandalizantur, quorum frequenter nobis ſunt oblatæ querelæ, quod non ſolum in reuerentia viros eccleſiaſticos habere contemnunt, verum etiam ipſos & eccleſias aggrauant multipliciter & moleſtant, non credentes his clericis magis deferendum eſſe quam laïcis, qui non ſolum a laïcis in habitu & alia conuerſatione non diſcrepant, verum in his & aliis ſe magis exhibent diſſolutos: nos volentes prædictorum vtilitatibus tam ſpiritualiter quam temporaliter prouidere, in ſynodo præſenti ſtatuimus, quin potius ſequentes antiqua ſtatuta canonica, diſtricte iubemus, vt quilibet archiepiſcopus vel epiſcopus talaribus veſtimentis & camiſia linea ſuper alios pannos extra domum ſuam, ſi pedes vadat, ſemper vtatur. Et idem obſeruet in domo cum curiam A publice cum extraneis tenet. Chlamydem quoque talarem habeat ſuper ſcapulas conſutam more Romano, vel cum laqueis conſtrictam ſuper pectus: ita vt laquei ante pectus, palmi longitudinem non excedant.

ANNO CHRISTI 1214.

II. *De vita & honeſtate canonicorum, & aliorum qui de beneficio eccleſiaſtico viuunt.*

Nullus canonicus cathedralis vel conuentualis eccleſiæ, vel alius clericus de beneficio eccleſiaſtico viuens, frænis vel calcaribus deauratis vtatur: nec frequentet curias, vel hoſpitia, vel colloquia mulierum, quod domuciare vulgariter appellatur: quia ex his ſolet multa diſſolutionis & laſciuiæ materia exoriri.

III. *De veſtimentis eorumdem.*

Nullus clericus cathedralis vel conuentualis eccleſiæ, vel alius clericus de beneficio eccleſiaſtico viuens, indumentis, vel caligis rubeis vel viridis coloris, vel manicis conſutitiis, vel capellis ferratis, vel annulo, vel capa vtatur manicata. Archidiaconi vero, decani, cantores, & alii qui in eccleſiis cathedralibus vel conuentualibus obtinent perſonatus, ſuperiorem veſtem, ſiue lanea ſit, ſiue linea, clauſam habeant, & talarem. Quod & obſeruari volumus a clericis curam habentibus animarum.

IV. *De tonſura ſiue corona eorumdem.*

Statuimus inſuper, vt clericus cathedralis vel conuentualis eccleſiæ, vel * alterius qui de beneficio eccleſiaſtico viuit, talem tonſuram ferat, quæ gradum non habeat, D ſed dirigatur in gyrum, ita quod capilli qui inter inferiorem & ſuperiorem raſuram remanent, propter ſuam rotunditatem merito poſſint dici corona.

* Corr. alius.

V. *Vt clerici vſuras non exerceant.*

Item nullus talis clericus pignora pro mutuo recipiat, vt fructus pignorum lucrifaciat. nec alias vſuras vel negotiationes exerceat, cum hoc ſit in ſacris canonibus interdictum.

VI. *De clericis non habentibus locum, vel beneficium eccleſiaſticum, qui habitum compoſitum non habent.* E

Si vero clericus non habens locum, vel beneficium eccleſiaſticum, habitum ſuum vſque ad menſem non curauerit reformari: in eccleſia cathedrali lectionem, vel epiſtolam, vel euangelium ſolemniter legere non permittatur, nec ei beneficium eccleſiaſticum aſſignetur, donec habitum compoſitum ferat.

VII.

ANNO CHRISTI 1214.

VII. *Ne epiſcopi & clerici aues venatorias habeant aut geſtent.*

Nec epiſcopus, nec clericus cathedralis vel conuentualis eccleſiæ, vel alius clericus de beneficio eccleſiaſtico viuens, aues venatorias habeat in propria domo. Et ſi aliquando exeat cum laïcis ad venandum gratia ſpatiandi, quod raro fieri expedit, propria manu huiuſmodi aues non portet.

VIII. *Ne laïci accipiantur in canonicos, nec ad præbendam.*

B Diſtricte quoque mandamus, quod in nulla eccleſia laici recipiantur in canonicos & in fratres, nec etiam ad præbendam canonicalem quæ conſiſtit in pane & vino, & quibuſdam aliis, cum per hoc eccleſiæ multa damna proueniant.

IX. *Vt quicumque ſupradicta infra quindecim dies a publicatione contempſerit adimplere, ab officio beneficioque ſit ſuſpenſus, & a prælato cenſura notetur.*

Quia vero quidam propter diuitias, & alii propter nobilitatem, nonnulli propter diuturnum abuſum quem ad excuſandas excuſationes in peccatis allegant, ſupradicta corrigere paruipendunt, hactenus tam a nobis quam ab aliis ſæpius requiſiti: quicumque ſupradicta vel eorum aliqua, infra quindecim dies poſtquam hoc mandatum eidem innotuerit, contempſerit adimplere; ſciat ſe, vſque dum mandatum noſtrum impleuerit, per noſtram ſententiam ab officio beneficioque ſuſpenſum. Quod & circa illum volumus obſeruare, qui poſtquam ſemel mandatum noſtrum impleuerit, venire præſumpſerit contra illud. Is autem qui iuriſdictionem ordinariam obtinet ſuper eum, poſtquam ad notitiam eius deuenerit pertinacia contemptoris, ſupradictam ſententiam publicet, & eum faciat vſque ad ſatisfactionem condignam per cenſuram eccleſiaſticam obſeruari.

X. *Vt prælato qui omiſerit id exequi, aditus eccleſiæ ſit interdictus.*

Quod ſi ipſe prælatus id omiſerit exequi infra octo dies poſtquam innotuerit ei, ex tunc ſibi ſciat per ſententiam noſtram, donec id exequatur, ingreſſum eccleſiæ interdictum.

XI. *Vt epiſcopi beneficia gratis dent, & perſonis idoneis, &c.*

Ad tollendam quoque detractionis cauſam & materiam ſcandali, quod contra archiepiſcopos & epiſcopos quotidie generatur, ſub atteſtatione Diuini iudicii archiepiſcopis & epiſcopis diſtricte præcipimus, vt beneficia eccleſiaſtica gratis & liberaliter, & idoneis perſonis aſſignent; & in ſua familia honeſtos clericos habeant, vt ſuper honeſtate ſua teſtimonium ei ferant; nec ſcienter excommunicatos, in caſu a canonibus non permiſſo, ad colloquium, vel ad propriam menſam admittant. Eccleſias vero ſui epiſcopatus in euectionum numero contra ſtatuta Lateranenſis concilii non aggrauent; & cum ad eas vadunt, corrigant quæ fuerint corrigenda; nec pecuniam pro procurationis redemptione recipiant, quando eas non viſitant. Lateran. III. c. 4.

XII. *Vt parochiales eccleſiæ adoleſcentulis, vel conſtitutis in minoribus ordinibus non tradantur.*

Item parochialium eccleſiarum curam adoleſcentibus, vel in minoribus ordinibus conſtitutis, contra tenorem Lateranenſis concilii non concedant. Ibid. c. 5.

XIII. *De abbatum, monachorum, & canonicorum regularium diſciplina.*

C Quia vero a nonnullis abbatibus & monachis, necnon & canonicis regularibus, multa fieri didicimus, quæ ab obſeruantia diſſonant regulari: præſentium vobis autoritate mandamus, vt nullus de conſenſu capituli ſui*, & vt meliora proſpiciat, niſi alia forte concurrant quæ in canonibus continentur.

XIV. *Vt venationes & negotiationes deuitent.*

Item tam abbates, quam priores, vniuerſi monachi, & canonici regulares, venationes & negotiationes prorſus deuitent.

XV. *Vt fræna, & alia huiuſmodi deaurata non habeant.*

D Item fræna, pectoralia, & calcaria deaurata & deargentata non deferant, nec depictis ſellis vtantur.

XVI. *De forma veſtimentorum.*

Item tunicas non habeant curtas, vel apertas ab anteriori, vel poſteriori parte, ſed longas & clauſas.

XVII. *De materia eorumdem.*

E Item non vtantur cappis, tunicis, vel palliis, de aliqua bruneta clara vel nigra, nec etiam ſtamine forti, ſeu cuniculis, vel etiam cameloto.

XVIII. *Vt proprium non habeant.*

Item nullus monachus, vel canonicus regularis proprium habeat, nec etiam de ſui abbatis vel prioris licentia, cum ipſis huiuſmodi dare licentiam non poſſint. Quod ſi aliquam obedientiam de ſui maioris præcepto teneant, donec illa ſecundum loci conſuetudinem

ANNO CHRISTI 1214.

ſuetudinem expendantur, talis regularis A non dicitur propter hoc, proprium retinere. Vnde firmiter inhibemus, vt in nullo monaſterio, vel canonica regulari, certi reditus deputentur alicui monacho, vel canonico certa pecunia pro veſtimentis detur, propter quod aliqua de perceptis ad tempus teneat, quia ex hoc datur materia proprium retinendi. Sed in omni monaſterio, vel canonica regulari, certi reditus deputentur, de quibus, per manus vnius qui eos fideliter colligat, fratribus prouideatur de veſtimentis.

B

XIX. *Vt proprietarii in capitulo excommunicentur.*

Item mandamus, vt in quolibet monaſterio, vel canonica regulari, diebus Dominicis proprietarii in capitulo excommunicentur.

XX. *Vt nullus admittatur cum pacto aliquid dandi pro receptione.*

Item præcipimus, vt nullus in canonicum vel monachum admittatur, cum aliqua conditione, vel pacto, per quod aliquid C debeat pro receptione eius dari.

XXI. *Vt in cauſis alienis aduocati non exiſtant.*

Item iubemus, quod nulli monachi, vel canonici regulares, in cauſis alienis aduocati exiſtant: niſi forte aliquis caſus grauis neceſſitatis, vel magnæ vtilitatis occurrat, ob quam ab epiſcopo qui forte regulari loco præeſt, vel ab abbate, vel priore, idem fieri forte mandetur. Quod ſi contra hoc fecerint, tam a iudice quam a parte tanquam excommunicatus & infamis ab huiuſmodi D aduocatione repellatur omnino.

XXII. *Vt quæ in menſa ſuperſunt, pauperibus tribuantur.*

Mandamus inſuper, vt ea quæ in menſa monachorum vel canonicorum de * iuſtitiis ſunt in pane & vino vel pulmentis ſuperſunt, nullus de ſeruientibus alicui largiri præſumat, ſed vniuerſa colligantur ab eo qui curam refectorii obtinet, & iuxta ordinationem abbatis, vel prioris, pauperibus tribuantur.

* For. iuſculis, ſiue.

XXIII. *Vt canonici regulares amplas coronas portent; monachi ampliſſimas.* E

Item præcipimus, vt canonici regulares amplas coronas portent, & monachi ampliſſimas. Itaque duorum digitorum, vel trium, amplus ſit monachis circulus capillorum.

XXIV. *Qualia illorum calceamenta eſſe debeant.*

Item non habeant calceamenta cum nodulis, vel alias aperta, ſed ſint clauſa & alta calceamenta illorum.

XXV. *Nullus ab vna eccleſia transeat ad aliam; neque ſint de multis eccleſiis.*

Item nullus monachus, vel canonicus cenſeatur, niſi propter maiorem religionem, vel aliam iuſtam cauſam a canonibus approbatam vna eccleſia dimiſſa, ad aliam transferatur. Quia non poteſt vnum pedem in vna, & alium pedem in alia retinere, quia ex hoc multam diſſolutionis, contemptionis, & euagationis nouimus materiam generari. Si qui autem iam facti ſunt monachi vel canonici regulares in diuerſis eccleſiis, cogantur in illa eccleſia moram facere, in qua primo profeſſionem fecerunt, nec in aliis vocem aliquam habeant. Sed ſi alia in qua profeſſionem poſtea fecerunt, ſit arctioris religionis, liceat eis in illa remanere.

XXVI. *Vt canonici regulares ſuperpelliceis ſemper vtantur.*

Item diſtricte præcipimus, vt canonici regulares ſuperpelliceis ſemper vtantur, niſi propter infirmitatem, vel aliam neceſſitatem, de permiſſione ſuæ regulæ quandoque eis id intermittatur.

XXVII. *Vt nullus monachus, vel canonicus regularis ab aliqua eccleſia teneat aliquid pro præbenda.*

Item canonicus regularis capa nigra & clauſa, non viuerita *, & conſuta pellibus cum equitat, & in aliis locis, iuxta regulam B. Auguſtini deferat reuerenter.

XXVIII. *Vt qui contra prædicta fecerint, ſint ab officio ſuſpenſi.*

Item nullus monachus vel canonicus regularis, a ſua, vel alia eccleſia, vel perſona eccleſiaſtica, eccleſiam vel aliquid aliud recipiat, vel teneat pro præbenda. Et ſi aliqui iam receperunt ſupradicto modo eccleſiam, vel aliquid aliud: eos mandamus huiuſmodi eccleſiis, vel beneficio, per eos ad quos pertinent, abſque qualibet dilatione priuari.

XXIX. *Ne religioſi vſurarios, excommunicatos, interdictos, ad religionem, ſeu ſepulturam, vel alia ſacramenta accipiant.*

Quicumque vero monachus, vel canonicus regularis, contra prædicta, vel aliquod prædictorum, ſcienter venire præſumpſerit, ſi abbas vel prior fuerit, oportet vſque ad ſatisfactionem condignam iuxta epiſcopi diœceſani arbitrium per noſtram ſententiam ab officio & adminiſtratione ſuſpenſum. Si vero ſubditus ſit, ſiue ſit regularis canonicus, vel monachus, donec congrue ſatisfecerit, iuxta ſui abbatis arbitrium, ab officio nouerit ſe ſuſpenſum, & ingreſſum eccleſiæ ſibi interdictum.

XXX.

ANNO CHRISTI 1214.

XXX. *Vt ponantur tres fratres in prioratibus, qui ſufficiunt tribus.*

Cum adeo quorumdam inualuerit religioſorum virorum cupiditas, vt vſurarios & etiam excommunicatos, ſeu nominatim interdictos, ad religionem ſeu ſepulturam vel alia ſacramenta recipiant, propter quod multæ eccleſiæ non modicum damnificantur: ne de cætero fiat, ſub interminatione anathematis prohibemus; & ſi factum fuerit, ad reſarcienda damna ipſis eccleſiis compellantur. ſaluis apoſtolicæ ſedis priuilegiis. Cum monaſteria & canonicæ regulares, prioratus ſeu obedientias habeant, & in ipſis ſingulos fratres ponere conſueuerint, qui ibidem regulariter viuunt, & quandoque ab vno conſumitur de quo poſſit pluribus prouideri: ſtatuimus, vt ſi talis fuerit prioratus in quo tres fratres valeant commorari, tres ad minus fratres ponantur ibidem, & vnus ex eis prior fiat, qui curam omnium habeat.

XXXI. *De prioratibus qui tribus fratribus non ſufficiunt.*

Si vero tot fratribus non ſufficit prioratus, cum pauciores vix poſſent regulariter viuere; duæ vel tres eccleſiæ iuxta arbitrium epiſcopi, vbi præeſt epiſcopus, vel abbatis, ſeu præpoſiti, vbi non præeſt epiſcopus, iungantur in vnum, & illi priori qui inſtituetur, reſpondeant. Et idem prior in illis eccleſiis in quibus non ſunt fratres, per ſæculares capellanos miniſtret.

XXXII. *De pace ſeruanda.*

Quoniam in præſenti concilio agitur de negotio Ieſu Chriſti, qui pacis eſt autor, quædam ſuper obſeruatione pacis duximus ſtatuenda, quæ volumus firmiter obſeruari. Si quis pacem infra quindecim dies poſtquam a diœceſano archiepiſcopo, vel epiſcopo, viua voce, vel per litteras, ſeu per nuntium fuerit requiſitus, iurare noluerit: ad id eccleſiaſtica cenſura cogatur, & ipſe ſit extra pacem, & homines eius ſi ei fauerint; ſi vero ei fauere noluerint, ſed eſſe velint in pace, & adeſſe paci contra violatores eius, admittantur. Si quis pacem intrare noluerit, & querelam de alieno fecerit * * * * in pace non audiatur a pace, donec pacem iurauerit: ipſe tamen alii reſpondere compellatur.

XXXIII. *De eo qui admonitus a paciariis, iuſtitiam facere noluerit.*

Qui commonitus a paciariis, infra quindecim dies iuſtitiam ad cognitionem paciariorum facere vel firmare noluerit: epiſcopus eum excommunicet, & de pace deiiciat, & terram eius interdicto ſupponat. Quod ſi & homines ſui ei fauerint, poſt quatuordecim dies eiiciantur a pace, & reſtituatur eis compenſum, ſi quid dederunt; ſed ſi homines ipſi velint mandatis pacis parere, dimittantur in pace.

XXXIV. *De eo qui pacem fregerit.*

Si aliquis pacem fregerit, & intrauerit poſtea cum foriſacto, vel ſine foriſacto in ciuitatem, caſtrum, vel villam: dominus vel rectores ipſius loci, poſtquam hoc ſciuerint, capiant eum, & tamdiu teneant, vel paci adſignent, donec ſatisfecerit de violatione pacis. Alioquin locus ipſe emendet fracturam pacis. Qui totum caſtrum habet, vel partem caſtri contra violatorem pacis, & contra cõſortem ſuum: paciariis cum epiſcopus fuerit aſſignet. Et * propter hoc aliquod damnum paſſus fuerit, qui voluntatem * pacis, pax debet eum manu tenere, & damnum quod paſſus eſt propter pacem emendare. Et ſi duo ſunt domini alicuius caſtri & villæ, & alter illorum pacem fregerit, homines illius interdicto ſubiiciantur.

* *Adde ſi.*

XXXV. *De eo qui violatorem pacis receptauerit.*

Qui violatorem pacis ſcienter receptauerit, excommunicetur, & eiiciatur de pace, donec ſatisfaciat. Itaque etiam pater teneatur pro filio, qui pacem violat: dummodo ſit in ſua poteſtate, & obediens ei fuerit vſque ad illam horam quando pacem violauit.

XXXVI. *De eodem.*

Si exercitus contra violatores pacis collectus fuerit, & de loco vbi congregatus eſt ſe mouerit: violator pacis non audiatur, niſi reſarciat expenſas factas in bobus & aliis, quæ pertinent ad agriculturam, & etiam in ſtrata. Nullus pignoret alium pro alio etiam pro certo debito, nec pro alia cauſa, nec homines ſui debitores creditor pignoret, niſi pro eo quod domino ſuo de iure præſtare tenetur. Et niſi poſt datam licentiam a paciariis, quam ipſi præſtare debent, poſtquam eis conſtiterit quod in loco in quo eſt ſuus debitor, creditor ipſe iuſtitiã habere non poteſt.

XXXVII. *Vt iuramentum pacis certis temporibus innouetur.*

Item ſtatuimus, vt quilibet laïcus, & quilibet nobilis, infra quindecim dies poſtquam requiſitus fuerit, pacis innouet iuramentum, & de cetero iuramentum pacis de quinquennio in quiquennium renouetur.

XXXVIII. *Vt a violatore pacis non tantum ſacramentum accipiatur, ſed pignora, vel propria perſona.*

A violatore pacis * firmantis, vel ſacramentum ſolum nequaquam recipiatur, ſed pignora, vel perſona propria, in bona cuſtodia iuxta paciatiorum arbitrium retineatur.

ANNO CHRISTI 1214.

XXXIX. *Vt fractura pacis vtroque gladio quæratur.*

Si pax fracta fuerit, ab iis qui ſunt intra terminos pacis debet pax fracturam pacis quærere vtroque gladio; & ſi non poterit recuperare, debet emendare de compenſo vel de noua collecta: de quo compenſo, ſeu noua collecta, ſi compenſum non ſufficit, debent expenſæ fieri equitibus qui cum armis pacem ſequuntur.

XL. *De vaſſallo qui contra dominum rebellauerit.*

Si qui vaſſalli, vel homines aliquorum, propria temeritate inſurgant contra dominos ſuos, vel rebellauerint, niſi admoniti a paciariis a ſua præſumptione deſtiterint, pax adſiſtat dominis contra eos.

XLI. *Vt violatores pacis, diebus Dominicis excommunicentur.*

Violatores pacis ſingulis diebus Dominicis excommunicentur, & in ſero poſt veſperas campanæ omnes per ciuitatis villas & caſtra in eorum deteſtationem pulſentur.

XLII. *Vt in principio Maii conueniant omnes maiores paciarii.*

Statuimus inſuper, vt ſingulis annis in principio Maii conueniant maiores paciarii, & querimonias pacis expediant; & ſi aliquis articulus dubitationis occurrat, illum prout viderint expedire declarent.

XLIII. *Vt noua pedagia non imponantur.*

Præterea ſub interminatione anathematis prohibemus, ne noua pedagia imponantur, vel augmententur antiqua, nec hi qui conſueuerunt pedagia iuſta recipere, in aliis locis illa recipiant, mutatis locis antiquis, ſicut quoſdam nouimus iam feciſſe.

XLIV. *Qui pedagium recipiunt, faciant vias publicas cuſtodiri.*

Barones & domini locorum, ſeu aliæ perſonæ quæ pedagium recipiunt, ſtratas publi- A cas in diſtricto ſuo fideliter faciant cuſtodiri: & ſi forte mercatores, ſeu alii viatores, in illius diſtrictu qui pedagium receperit, damnum per violentiam paſſi fuerint, is cuius eſt pedagium, ſi eum qui violentiam fecit poteſt diſtringere cum auxilio pacis, eum diſtringat. Alioqui tamdiu eum prohibeat per cenſuram eccleſiaſticam & alio modo pedagium recipere, donec de damno fuerit ſatisfactum.

XLV. *Ne confratriæ fiant, niſi de voluntate dominorum locorum, & epiſcopi.*

Quia propter coniurationes & conſpirationes quæ confratriæ vocantur in ciuitati- B bus, villis, & caſtris, quandoque multa diſcordiæ materia ſuſcitatur: præſens ſynodus ſub anathematis interminatione conſtituit, vt in ciuitatibus, villis, & caſtris, non fiant de cætero confratriæ, niſi de voluntate dominorum locorum ipſorum, & diœceſani epiſcopi, propter vrgentem neceſſitatem & euidentem vtilitatem id fiat. De his autem confratriis quæ hactenus factæ ſunt, & de quibus querelam audiuimus, cauſa cognita, quod iuſtum fuerit faciemus.

XLVI. *Vt ſint in ſingulis parochiis ſacerdotes, qui hæreticos eorumque fautores, epiſcopo & conſulibus, aut dominis, indicent.*

C Item capitulum ſtatuti Auenionenſis concilii innouantes, ſub diſtricti anathematis interminatione præcipimus, vt archiepiſcopus & epiſcopus in ſingulis parochiis ſuis, tam in ciuitate quam extra, vnum ſacerdotem, & duos vel tres bonæ opinionis laïcos, vel plures, ſi opus fuerit, iuramenti religione conſtringant: quod ſi quos ibi repererint hæreticos, credentes, fautores, vel receptores, vel defenſores eorum, ipſi archiepiſcopo, vel epiſcopo, & conſulibus ciuitatum, & dominis locorum, ſeu baiulis eorumdem, cum omni ſtudeant feſtinantia intimare, & eos puniant ſecundum canonicas & legitimas ſanctiones, nihilominus bona ipſorum omnia confiſcantes. An. 1209

CONCILIVM

ANNO CHRISTI 1215.

CONCILIVM LATERANENSE IV. GENERALE, SVB INNOCENTIO III. SVMMO PONTIFICE.

ANNO CHRISTI 1215.

HISTORIA EIVSDEM CONCILII.

VVilielmus Tyrenſis de bello ſacro, libro 1. cap. 15. & ſequẽtibus. VVilielmus Malmesburius de rebus Anglicis libro 4. c. 2. & alii.

VRBANVS ſecundus pontifex in Claromontano ſatis frequenti concilio, graui oratione valde conqueſtus eſt, Hieroſolymitanam regionem, in qua Chriſtus dominus ſanguinem vitamque noſtra cauſa profudit, cæteraque ſancta illa loca eiuſdem Redemptoris noſtri conſecrata memoria, magno cum Chriſtiani nominis dedecore in Saracenorum manus perueniſſe. Quare Chriſtianæ reipublicæ reges, principes, cæteroſque Chriſtianos adhortatus eſt, vt coniunctis viribus ſanctam illam prouinciam ex hoſtium manibus eriperent, & quamprimum ad ſacrum bellum ſe accingerent. Ita hæc pontificis oratio illorum animos incendit, vt penè dicto citius militum vndique ad trecenta millia ſub diuerſorum B principum ductu coacta ſint: ac militari amictu cruce inſignito, vt ſeſe oſtenderent pro Chriſto domino bellum gerere, Antiochiam primum, mox finitimas regiones, poſtremo Hieroſolymam ipſam, vt permagno labore, ita ingenti gloria ſint adepti: creato itidem in Hieroſolymitana vrbe & ditione rege Gottifredo ſtrenuiſſimo duce, omnium qui aderant principum conſenſu. Regnatum eſt Hieroſolymis nonaginta circiter annos: ac per id tempus ſummi Romani pontifices officio ſuo ac muneri in eo regno tuendo, ac Saracenis procul arcendis, non defuere. Verumtamen effici non potuit quo minus, Goidone rege capto, Vrbano C tertio pontifice Hieroſolymis a Saracenis occuparetur. Cui pontifici cum Gregorius octauus ſucceſſiſſet: is impiger, reges, principes, populoſque Chriſtianos omnes excitat cum litteris, tum legatis, atque ad Hieroſolymam recuperandam vrget. Idem præſtiterunt qui poſt eum pontifices fuerunt: ſed permulta acciderunt, quæ ſacro huic bello impedimentum attulere. Innocentius tertius, vir doctrina & moribus inſignis, vbi pontificatum iniit, Hieroſolymæ recuperationi animum adiecit. Et vero in magnam ſpem venit, fore vt voti compos fieret, cum ſuo tempore Latini aliqui principes, expugnata Con-

Rogerus annalium Anglicanũ parte poſteriori, & VVilielmus Neubrigenſis lib. 3. c. 10.

Abbas Vrſpergenſis in chronico.

A ſtantinopoli, Græciam ipſam ſuo imperio ſubiecisſent, & Balduinus Flandriæ comes Conſtantinopolitanus imperator eſſet electus: idemque curam adhibuit, vt Græci diuturno ſchiſmate ab eccleſia catholica seiuncti, ad Romanæ eccleſiæ obedientiam reuerterentur. Quamobrem pontifex, & litteris & legatis miſſis, omnes ad ſacrum hoc bellum cohortatus eſt. Cumque magnopere optaret Innocentius tum Hieroſolymitanę vrbis recuperationem, tum vniuerſę eccleſiæ reformationem, ſanctorum patrum veſtigia ſecutus, generale indixit concilium: in quo & deprauati mores corrigerentur, & hæretici damnarentur, & principes ac populi ad ſacram hanc expeditionem adducerentur. Scripſit igitur omnibus B patriarchis & epiſcopis biennio ante concilii celebrationem, vt ad illud accederent. Scripſit quoque imperatori & regibus, vt ipſi quoque oratores ad ſynodum deſtinarent. Cogitur itaque Romæ in Lateranenſi eccleſia ſatis magnum concilium: de quo abbas Vrſpergenſis, qui eo tempore floruit, hæc habet: Anno ab incarnatione Verbi 1215. celebrata eſt ſancta vniuerſalis ſynodus Romæ in eccleſia Saluatoris, quæ Conſtantiniana vocatur, menſe Nouembri, præſidente domino Innocentio papa tertio: pontificatus eius anno 18. In qua fuerunt epiſcopi 412. Inter quos extiterunt de præcipuis patriarchis duo, videlicet Conſtantinopolitanus, & Hieroſolymitanus: Antiochenus autem C graui languore detentus, venire non potuit; ſed miſit pro ſe vicarium Antheradenſem epiſcopum. Alexandrinus vero, ſub Saracenorum dominio conſtitutus, fecit quod potuit, mittens pro ſe diaconum ſuum Germanum. Primates autem & metropolitani 71. Cæterum abbates & priores vltra octingentus, archiepiſcoporum vero, & epiſcoporum, abbatum, & priorum, & capitulorum abſentium procuratorum non fuit certus numerus comprehenſus. Legatorum vero regis Siciliæ in Romanorum imperatorem electi, imperatoris Conſtantinopolitani, regis Franciæ, regis Angliæ, regis Hungariæ,

Vincentius Bellouacẽſis, lib. 29. hiſtoriæ c. 65. & 91. & alii.

Innocentius in epiſtola indictionis concilii.

ANNO CHRISTI 1215.

A regis Hieroſolymitani, regis Cypri, regis Aragoniæ, necnon & aliorum principum, & magnatum, ciuitatum, aliorumque locorum ingens fuit multitudo. Hæc Vrſpergenſis. In quo concilio primum explicata eſt catholica fides contra varios hæreticorum errores. Damnatus liber Ioachim abbatis in Petrum Lombardum de vnitate ſanctiſſimæ Trinitatis. Damnatum quoque dogma peruerſum impii Almarici, de quo fuſius Vincentius Bellouacenſis. Multa de hæreticis coërcendis, ac puniendis, ac de Græcis, qui ad catholicam fidem reuerterant, ſtatuuntur. Item pleraque alia catholicæ eccleſiæ valde vtilia, quæ omnia capitibus ſeptuaginta diſtincta ſunt, ac in Gregorii noni decretalium collectione continentur. B Poſtremo, pro recuperatione terræ ſanctæ, multæ indulgentiæ & priuilegia conceſſa ſunt ad ſacrum illud bellum euntibus. Ad ſubſidium bello conferendum omnes eſt cohortatus. Atque ipſe vna cum cardinalibus, cæteriſque prælatis, non exiguam vim pecuniæ collaturum ſe eſſe promiſit. Tum excommunicat quoſcumque qui arma, naues, aut auxilia quæuis Saracenis ſuppeditant. Præcipit demum vt pax in Chriſtiano orbe toto, ſaltem per quadriennium, conſeruetur.

Vincentius lib. 30. cap. 64.
Lib. 29. cap. 107.

EPISTOLÆ

INNOCENTII PAPÆ III.

Ad hoc concilium ſpectantes,

Vniuerſis Chriſti fidelibus per Moguntinam prouinciam conſtitutis.

QVia maior nunc inſtat neceſſitas, quam vnquam inſtiterit, vt terræ ſanctæ neceſſitatibus ſuccurratur, & de ſuccurſu ſperatur maior, quam vnquam prouenerit, vtilitas proventura: ecce reſumpto clamore, clamamus ad vos, & pro illo clamamus, qui moriendo, voce magna clamauit in cruce, factus obediens Deo Patri vſque ad mortem crucis, clamans, vt nos ab æternæ mortis eriperet cruciatu. Qui clamat etiam per ſe ipſum, & dicit: *Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me:* ac ſi diceret manifeſtius: D Qui vult me ſubſequi ad coronam, me quoque ſubſequatur ad pugnam, quæ nunc ad probationem proponitur vniuerſis. Poterat enim omnipotens Deus terram illam, ſi vellet, omnino defendere ne in manus traderetur hoſtiles. Poſſet & illam, ſi vellet, de manibus hoſtium facile liberare, cum nihil poſſit eius reſiſtere voluntati. Sed cum iam ſuperabundaſſet iniquitas, refrigeſcente caritate multorum: vt fideles ſuos a ſomno mortis ad vitæ ſtudium excitaret, agonem illis propoſuit, in quo fidem eorum velut aurum in fornace probaret, occaſionem ſalutis, immo ſaluationis cauſam præſtando: vt, qui fideliter pro ipſo certauerint, ab ipſo feliciter coronentur; & qui eis noluerint in tantæ neceſſitatis articulo debitæ ſeruitutis impendere famulatum, E in nouiſſimo diſtricti examinis die iuſtam mereantur damnationis ſententiam ſuſtinere. O quanta iam prouenit vtilitas ex hac cauſa: quam multi conuerſi ad pœnitentiam pro liberatione terræ ſanctæ mancipauerunt ſe obſequio Crucifixi, & quaſi per agonem coronam gloriæ ſunt adepti, qui forte in ſuis iniquitatibus periſſent, carnalibus voluptatibus & mundanis illecebris irretiti! Vetus eſt hoc artificium Ieſu Chriſti, quod ad ſuorum ſalutem fidelium diebus iſtis dignatus eſt innouare. Si enim aliquis rex temporalis a ſuis hoſtibus eiceretur de regno, niſi vaſſalli eius pro eo non ſolum res exponerent, ſed perſonas, nonne, cum regnum recuperaſſet amiſſum, eos velut infideles dam-

Matth. 27.
Marc. 15.
Matth. 16.
Luc. 9.

A naret, & excogitaret in eos inexcogitata tormenta, quibus perderet male malos? ſic & rex regum, dominus Ieſus Chriſtus, qui corpus & animam, & cætera vobis contulit bona, de ingratitudinis vitio, & infidelitatis crimine vos damnabit: ſi ei quaſi eiecto de regno, quod pretio ſui ſanguinis comparauit, neglexeritis ſubuenire. Sciat ergo ſe culpabiliter durum & dure culpabilem, quicumque in hoc neceſſitatis articulo ſuum negauerit obſequium Redemptori. Nam ſi quis ſibi vel modicum quid hereditatis paternæ ſentiret dure ablatum: mox ſecundum morem mundanum totis viribus laboraret, vt ſuam vindicaret iniuriam, & violentiam propulſaret; nec rebus parceret nec perſonis, donec ex toto recuperaret amiſſum. B Quomodo ergo poterit excuſari qui nec mediocriter laborare ſtuduerit pro punienda ſui Redemptoris offenſa & eius iniuria vlciſcenda, dum parcendo rebus & perſonis impedit ne locus recuperetur paſſionis & reſurrectionis Dominicæ, in quo Deus rex noſter ante ſæcula ſalutem in medio terræ dignatus eſt operari? Quomodo etiam ſecundum præceptum Diuinum diligit proximum ſuum ſicut ſeipſum, ſicut ſcriptum eſt, qui ſcit fratres ſuos, fide ac nomine Chriſtianos, apud perfidos Saracenos ergaſtulo diri carceris detineri, ac iugo deprimi grauiſſimæ ſeruituris; & ad liberationem eorum, efficacem operam non impendit, C transgrediendo illius naturalis legis mandatum, quod Dominus in euangelio declarauit: *Quæcumque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis.* An forte neſcitis quod apud illos multa millia Chriſtianorum in ſeruitute ac carcere detinentur, qui tormentis innumeris cruciantur? Et quidem omnes pene Saracenorum prouincias, vſque poſt tempora ſancti Gregorii, Chriſtiani populi poſſederunt: ſed extunc quidam perditionis filius Machomettus pſeudopropheta ſurrexit, qui per ſæculares illecebras & voluptates carnales multos a veritate ſeduxit. Cuius perfidia, etſi vſque ad hæc tempora inualuerit, confidimus tamen in Domino, qui iam fecit nobiſcum ſignum in bonum, quod finis huius beſtiæ appropinquat, *cuius numerus*, ſecundum Apocalypſim Ioannis, D *intra ſexcenta ſexaginta ſex clauditur:* in proximo finietur per operationem Spiritus ſeptiformis, qui caritatis igne corda fidelium hactenus frigeſcentia reaccendet: ex quibus iam pene ſexcenti ſunt anni completi. Certe propter [a] priores iniurias grandes & graues Redemptori noſtro pro noſtris offenſis a perfidis Saracenis illatas, nuper in monte Thabor, vbi diſcipulis ſuis futuræ glorificationis ſpeciem demonſtrauit, iidem perfidi Saraceni quamdam munitionis arcem in confuſionem Chriſtiani nominis erexerunt: per quam ciuitatem Acon ſibi valde vicinam de facili cogitant occupare, ac deinde ſine omni contradictionis obſtaculo reſiduum terræ huius inuadere, cum ſit viribus & opibus pene penitus deſtituta. E Eapropter igitur, dilectiſſimi filii, diſſenſiones & æmulationes fraternas in pacis & dilectionis fœdera commutantes, accingimini ad obſequium Crucifixi: non dubitantes pro illo res exponere ac perſonas, qui pro vobis animam ſuam poſuit, & ſanguinem ſuum fudit; certi pariter & ſecuri, quod ſi vere pœnitentes fueritis, per hunc temporalem laborem, quaſi quodam compendio, ad requiem peruenietis æternam. Nos enim de omnipotentis Dei miſericordia, & beatorum apoſtolorum Petri & Pauli autoritate confiſi, ex illa quam nobis Deus, licet indignis, ligandi atque ſoluendi contulit poteſtate, omnibus, qui laborem iſtum in propriis perſonis ſubierint & expenſis,

ANNO CHRISTI 1215.

Luc. 10.
Matth. 7.
Luc. 6.
Apoc. 13.
[a] Corr. præter

Anno Christi 1215.

ſis, plenam ſuorum peccatorum, de quibus veraciter fuerint corde contriti & ore confeſſi, veniam indulgemus, & in retributione iuſtorum ſalutis æternæ pollicemur augmentum. Eis autem qui non in perſonis propriis illuc acceſſerint, ſed in ſuis dumtaxat expenſis, iuxta facultatem & qualitatem ſuam, viros idoneos deſtinauerint, & illis ſimiliter, qui licet in alienis expenſis, in propriis tamen perſonis aſſumptæ peregrinationis laborem impenderint, plenam ſuorum veniam concedimus peccatorum. Huius quoque remiſſionis volumus & concedimus eſſe participes iuxta quantitatem ſubſidii, & deuotionis affectum, omnes qui ad ſubuentionem ipſius terræ de bonis ſuis congrue miniſtrabunt. Perſonas qooque ipſorum, & bona, ex quo crucem aſſumpſerint, ſub ſancti Petri & noſtra protectione ſuſcipimus: nec non & ſub archiepiſcoporum, & epiſcoporum, & omnium prælatorum eccleſiæ Dei defenſione conſiſtant: ſtatuentes vt, donec de ipſorum obitu vel reditu certiſſime cognoſcatur, integra maneant, & quieta conſiſtant. Quod ſi quiſquam contra præſumpſerit, per eccleſiarum prælatos, appellatione poſtpoſita, cenſura eccleſiaſtica compeſcatur. Si qui vero proficiſcentium illuc, ad præſtandas vſuras iuramento tenentur adſtricti: creditores eorum per eccleſiarum prælatos, vt remittant eis præfatum iuramentum, & ab vſurarum exactione deſiſtant, eadem præcipimus diſtrictione compelli. Quod ſi quiſquam creditorum eos ad ſolutionem coëgerit vſurarum, eum ad reſtitutionem earum ſimili cogi animaduerſione mandamus. Iudæos vero ad remittendas ipſis vſuras per ſæcularem compelli præcipimus poteſtatem: & donec illas remiſerint, ab vniuerſis Chriſti fidelibus, tam in mercimoniis, quam in aliis, per excommunicationis ſententiam eis omnino communio denegetur. Vt autem terræ ſanctæ ſubſidium diuiſum in plurimos facilius impendatur, obſecramus omnes & ſingulos, per Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, vnum ſolum verum, vnum æternum Deum poſtulantes vice Chriſti pro Chriſto, ab archiepiſcopis, & epiſcopis, abbatibus, & prioribus, & tam cathedralium quam conuentualiom eccleſiarum capitulis, & clericis vniuerſis, nec non ciuitatibus, villis, & oppidis, competentem numerum bellatorum cum expenſis ad triennium neceſſariis ſecundum proprias facultates. Et ſi ad hoc, vnum quodlibet non ſuffecerit, plura coniungantur in vnum: quia pro certo ſperamus, quod perſonæ non deerunt, ſi expenſæ non deſint: poſtulantes hoc ipſum a regibus, & principibus, comitibus, & baronibus, aliiſque magnatibus, qui forſitan per ſeipſos perſonaliter non acceſſerint ad obſequium Crucifixi. A ciuitatibus vero maritimis nauale ſubſidium poſtulamus. Et ne aliis onera grauia & importabilia imponere videamur, quæ digito noſtro mouere nolimus: proteſtamur veraciter coram Deo, quia quod ab aliis exigimus faciendum, hoc ipſi prompto animo faciemus. Clericis autem ad hoc negotium neceſſariis prouidimus indulgendum, vt, omni contradictione ceſſante, beneficiorum ſuorum prouentus propter hoc valeant vſque ad triennium pignori obligare. Quia vero ſubſidium terræ ſanctæ multum impediri vel retardari contingeret, ſi ante ſuſceptionem crucis examinari quemlibet oporteret, ao eſſet idoneus & ſufficiens ad huiuſmodi votum perſonaliter proſequendum: concedimus, vt, regularibus perſonis exceptis, ſuſcipiant quicumque voluerint ſignum crucis, ita quod, cum vrgens neceſſitas aut euidens vtilitas poſtulauerit, votum ipſum de mandato apoſtolico poſſit commutari, aut redimi, vel differri. Et propter eamdem cauſam, remiſſiones & indulgentias hactenus a nobis conceſſas procedentibus in Hiſpaniam contra Mauros, vel contra hæreticos in

A Prouinciam, reuocamus: maxime cum illis conceſſæ fuerint ad tempus, quod iam ex toto præterit; & iſtis, ob cauſam quæ iam ex maiori parte ceſſauit: vtroque negotio per Dei gratiam adeo prouecto, vt vehementem inſtantiam non requirat; & ſi forte requireret, nos ingruenti neceſſitati reſpicere curaremus: Concedimus tamen, vt huiuſmodi remiſſiones & indulgentiæ apud Prouinciales remaneant & Hiſpanos.

Anno Christi 1215.

Cæterũ quia curſarii & piratæ nimis impediunt ſubſidium terræ ſanctæ, capiendo, ſpoliando tranſeuntes ad illam, & reuertentes ab illa: nos eos, & principales adiotores & fautores eorum, excommunicationis vinculo innodamus: ſub intimatione anathematis inhibentes, ne quis cum eis ſcienter communicet in aliquo B venditionis vel emptionis tractato; & iniungentes rectoribus ciuitatum, & locorum ſuorum, vt eos ab hac iniquitate reuocent & compeſcant. Alioquin, quia nolle perturbare peruerſos nihil eſt aliud quam fouere, nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ qui manifeſto facinori deſinit obuiare, nec in perſonas & terras eorum ſeueritatem eccleſiaſticam curabimus exercere, cum tales, non minus quam Saraceni, aduerſentur nomini Chriſtiano. Innouamus præterea excommunicationis ſententiam in Lateranenſi concilio promulgatam aduerſus eos qui Saracenis arma, ferrum, & lignamina deferunt galearum, quique in piraticis Saracenorum nauibus curam gubernationis exercent: eoſque rerum ſuarum priuatione mulctari, & C capientium ſeruos, ſi capti fuerint, fore cenſemus, præcipientes, vt per omnes vrbes maritimas diebus Dominicis & feſtiuis huiuſmodi ſententia publice innouetur.

Concilium Lateranenſe ſub Alexandro III, Can. 4.

Verum cũ longe plus de Diuina clementia, quã de humana potentia confidere debeamus: oportet nos in tali conflictu non tam corporalibus armis quam ſpiritualibus dimicare. Ideoque ſtatuimus, & mandamus, vt ſingulis menſibus ſemel fiat generalis proceſſio ſeorſum virorum, ac ſeorſum, vbi fieri poterit, mulierum, in humilitate mentis & corporis cum deuota orationum inſtantia poſtulantium, vt miſericors Deus auferat hoc a nobis confuſionis opprobrium, liberando terram illam, in qua vniuerſa redemptionis noſtræ ſacramenta peregit, de manibus paganorum, D reſtituendo eam ad laudem & gloriam nominis ſui ſancti populo Chriſtiano, prouiſo prudenter vbi ſemper in ipſa proceſſione verbum ſalutiferæ crucis cum diligenti exhortatione populo proponatur. Orationi vero ieiunium & eleemoſyna coniungantur, vt his quaſi alis facilius & celerius ipſa volet oratio ad puſſimas aures Dei, qui nos clementer exaudiat in tempore opportuno. Singulis quoque diebus intra Miſſarum ſolennia, poſt pacis oſculum, cum iam pro peccatis mundi offerenda vel ſumenda eſt hoſtia ſalutaris, omnes tam viri quam molieres homiliter proſternantur ad terram, & a clericis pſalmus iſte, *Deus venerunt gentes in hereditatem tuam*, alta voce cantetur: quo cum hoc verſu deuote finito, *Exurgat Deus & diſ-* E *ſipentur inimici eius; & fugiant a facie eius qui oderunt eum*: ſacerdos qui celebrat, orationem iſtam ſuper altare decantet alta voce:

Pſalm. 78. Pſalm 67.

Deus qui admirabili prouidentia cuncta diſponis, te ſuppliciter exoramus, vt terram, quam vnigenitus Filius tuus proprio ſanguine conſecrauit, de manibus inimicorum crucis eripiens, reſtituas cultui Chriſtiano, vota fidelium ad eius liberationem inſtantium miſericorditer dirigendo in viam ſalutis æternæ. Per eumdem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, qui, *&c.*

In illis autem eccleſiis, in quibus conueniet proceſſio generalis, truncus concauus ſtatuatur tribus clauibus conſignatus, vna penes honeſtum presbyterum, alia penes deuotum laicum, & tertia penes aliquem

ANNO CHRISTI 1215.

regularem fideliter conſeruandis, in quo clerici, & laïci, viri, & mulieres, eleemoſynas ſuas ponant in terræ ſanctæ ſobſidium conuertendas, ſecundum diſpoſitionem eorum, quibus hæc fuerit ſolicitudo commiſſa. Porro ſuper proceſſu & tranſitu modeſto & ordinato, congruo loco & tempore, faciendo, nondum oportet aliquid diffinire, donec exercitus Domini cruce ſignetur. Sed tunc penſatis vndique circumſtantiis, quæcumque viderimus opportuna, de prudentum virorum conſilio ſtatuemos. Ad hæc igitur exequenda dilectos filios de Salem, & quondam de Nouo caſtro abbates, & C. decanum Spirenſem, & præpoſitum Auguſtenſem, viros vtique probatæ honeſtatis & fidei, deputamus, qui adſcitis ſecum viris prouidis & honeſtis, autoritate noſtra ſtatuant & diſponant quæcumque ad hoc negotium promouendum viderint B expedire, facientes quæ ſtatuerint in ſingulis diœceſibus per viros idoneos ad hoc ſpecialiter deputatos fideliter & ſolicite procurari. Quocirca vniuerſitatem veſtram rogamus, monemus, & obſecramus in Domino, per apoſtolica vobis ſcripta mandantes, & in virtute Spiritus ſancti iniungentes, quatenus eis pro Chriſto legatione fungentibus tales vos exhibere curetis, neceſſaria miniſtrantes eiſdem, quod per vos & in vobis fructum faciant exoptatum.

In eodem modo per Magdeburgenſem & Bremenſem prouincias.

In eodem modo per Colonienſem prouinciam.

In eodem modo per Saltzburgenſem prouinciam.

In eodem modo per Treuerenſem prouinciam.

C In eodem modo per Poloniam.

In eodem modo per Sueuiam.

In eodem modo per Lundenſem prouinciam.

In eodem modo per Angliam.

In eodem modo per Tuſciam.

In eodem modo per Hiberniam.

In eodem modo per Noruegiam.

In eodem modo vniuerſis per regnum Franciæ conſtitutis.

In eodem modo per Scotiam.

In eodem modo per Sardiniam.

In eodem modo per Dalmatiam.

In eodem modo per Rauennatem, Mediolanenſem, Ianuenſem prouincias conſtitutis.

In eodem modo per marchiam Anconitanam.

D Io eodem modo per Hungariam.

In eodem modo, Pragenſi archiepiſcopo, & abbatibus, prioribus, & vniuerſis Chriſti fidelibus per Bohemiam conſtitutis.

In eodem modo per Calabriam.

ARCHIEPISCOPO, ET EPISCOPIS, abbatibus & prioribus per Viennenſem prouinciam conſtitutis.

VIneam Domini ſabbaoth multiformes moliuntur beſtiæ demoliri, quarum incurſus adeo inualuit contra ipſam: vt ex parte non modica pro vitibus ſpinæ ſuccreuerint, &, quod gementes referimos, ipſæ iam vites proferant pro vua labruſcam, infectæ multipliciter & corruptæ. Illius ergo teſtimo- E nium inuocamus, qoi teſtis eſt in cælo fidelis, quod inter omnia deſiderabilia cordis noſtri duo in hoc ſæculo principaliter affectamus: vt ad recuperationem videlicet terræ ſanctæ, ac reformationem vniuerſalis eccleſiæ, valeamus intendere cum effectu. Quorum vtrúque tantam requirit prouiſionis inſtantiam, vt abſque graui & grandi periculo vltra diſſimolari nequeat vel differri. Vnde ſupplicationes & lacrymas frequenter effudimus coram Deo, humiliter obſecrantes, quatenus

A nus ſoper his ſuum beneplacitum reuelaret, ſpiraret affectum, accenderet deſiderium, & propoſitum confirmaret, facultatem & opportunitatem præſtando ad ea ſalubriter exequenda. Quapropter habito ſuper bis cum fratribus noſtris & aliis viris prudentibus frequenti ac diligenti tractatu, prout tanti ſollicitudo propoſiti exigebat, hoc tandem ad exequendum prædicta de ipſorum conſilio prouidimus faciendum, vt quia hæc vniuerſorum fidelium communem ſtatum reſpiciunt, generale conciliom iuxta priſcam ſanctorum patrum conſuetudinem conuocemus, propter lucra ſolummodo animarũm opportuno tempore celebrandum: in quo ad extirpanda vitia, & plantandas virtutes, corrigendos exceſſus, & reformandos mores, eliminandas hæreſes, ad roborandam fidem, ſopien- B das diſcordias, & ſtabiliendam pacem, comprimendas oppreſſiones, & libertàtem fouendam, inducendos principes & populos Chriſtianos ad ſuccurſum & ſubſidiom terræ ſanctæ tam a clericis quam a laïcis impendendum, cum cæteris quæ longum eſſet per ſingula numerare, prouide ſtatuantur inuiolabiliter obſeruanda *. Circa prælatos & ſubditos regulares & ſæculares quæcumque de ipſius approbatione concilii viſa fuerint expedire ad laudem & gloriam nominis eius, remedium & ſalutem animarum noſtrarum, ac profectum & vtilitatem populi Chriſtiani. Quia vero ante bienniom, vniuerſale non poſſet concilium commode congregari: diſpoſuimus interim per viros prudentes io ſingulis prouinciis plenius explorare quæ apoſtolicæ prouiſionis limam expoſcunt, & præmittere viros idoneos ad terræ ſanctæ negotium procu- C randum: vt, ſi exigente neceſſitate ſacrum concilium approbauerit, nos perſonaliter ipſum negotium aſſumamus efficacius promouendum. Credentes igitur hoc ſalutare propoſitum ab illo deſcendere, a quo eſt omne datom optimum, & omne donum perfectum, vniuerſitati veſtræ per apoſtolica ſcripta præcipimus, quatenus vos taliter præparetis, quod a præſenti Dominicæ Incarnationis milleſimo ducenteſimo tertiodecimo anno vſque ad duos annos & dimidium, præfixis vobis pro termino Kalendis Nouembris, noſtro vos conſpectui præſentetis cum modeſtia & cautela: ita quod in veſtra prouincia vnus vel duo de ſuffraganeis valeant epiſcopis remanere pro Chriſtianitatis miniſteriis exercendis, & tam illi quam alii, qui canonica forte præpeditione detenti perſonaliter venire nequi- D uerint, idoneos pro ſe dirigant reſponſales, perſonarum & euectionum mediocritate ſeruata, quam Lateranenſe concilium definiuit, vt nullus omnino plures, quiuis autem pauciores adducere ſecum poſſit, nec quiſquam ſuperfluas faciat & pompoſas, ſed neceſſarias tantum & moderatas expenſas, oſtendendo ſe actu & habitu verum Chriſti cultorem; cum non ſæcularis applauſus, ſed ſpiritualis profectus in hoc ſit negotio requirendus. Iniungatis autem vos, fratres archiepiſcopi & epiſcopi, ex parte noſtra vniuerſis eccleſiarum capitulis, non ſolum cathedralium, ſed etiam aliarum, vt præpoſitum, vel decanum, aut alios viros idoneos, ad concilium pro ſe mittant, cum nonnulla ſint in ipſo tractanda, quæ ſpecialiter ad eccleſiarum capitula pertinebunt. Interim vero & per vos ipſos, E & per alios viros prudentes, vniuerſa ſubtiliter inquiratis, quæ correctionis aut reformationis ſtudio indigere videntur, & ea fideliter conſcribentes, ad ſacri concilii perferatis examen, circa ſubuentionem neceſſariam terræ ſanctæ, vbi Deus rex noſter ante ſæcula ſalutem in medio terræ dignatus eſt operari, opem & operam efficaciter impenſuri, aſſiſtendo fideliter & prudenter iis quos deputauimus ad hoc negotium ſpecialiter procurandum. Nullos itaque ſe fallaciter excuſando ab executione tam ſancti operis ſubtrahat, ſi cano-

ANNO CHRISTI 1215.

Ann. 1213.

Concilium Lateranenſe ſub Alexandro III. Canone 4.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

canonicam vult effugere vltionem. Nemo diſſenſio- A num obſtacula vel itinerum impedimenta cauſetur, quæ, Domino faciente ſignum in bonum, ex magna iam parte ceſſare cœperunt. Nam & quanto immi-nent maiora pericula, tanto potiora remedia conuenit adhiberi: nunquam enim nauigabit per æquora qui ſemper expectat vt mare non concitet ex ſe fluctus. Datum Laterani decimotertio Kalendas Maii, ponti-ficatus noſtri anno ſextodecimo.

In eodem modo, archiepiſcopo & epiſcopis, abbati-bus, prioribus per Moguntinam prouinciam conſti-tutis.

In eodem modo per Bremenſem prouinciam con-ſtitutis.

In eodem modo per Gegnenenſem prouinciam conſtitutis.

In eodem modo per Saltzburgenſem prouinciam B conſtitutis.

In eodem modo per Treuerenſem prouinciam con-ſtitutis.

In eodem modo per Magdeburgenſem prouinciam conſtitutis.

In eodem modo per Colonienſem prouinciam con-ſtitutis.

In eodem modo per Cyprum.

In eodem modo per Eboracenſem prouinciam conſtitutis.

In eodem modo per Tarantaſienſem prouinciam conſtitutis.

In eodem modo per Dublinenſem. C

In eodem modo per Vpſalenſem.

In eodem modo per Ebredunenſem.

In eodem modo, Catholico, archiepiſcopis & epi-ſcopis, nec non abbatibus per Armeniam.

In eodem modo per Caſellenſem prouinciam.

In eodem modo, archiepiſco & epiſcopis per *Yra-clienſem prouinciam conſtitutis.

In eodem modo, archiepiſcopo & epiſcopis per A-thenienſem prouinciam conſtitutis.

In eodem modo, archiepiſcopo & epiſcopis per Theſ-ſalonicenſem prouinciam conſtitutis.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per La-riſſenſem prouinciam conſtitutis.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Pa- D tracenſem prouinciam conſtitutis.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Cre-tenſem prouinciam.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Tua-menſem prouinciam.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Ta-rantaſienſem prouinciam.

In eodem modo epiſcopo Pragenſi.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Lun-denſem prouinciam.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Stri-gonienſem prouinciam.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Ca- E laritanam prouinciam.

In eodem modo archiepiſcopis & epiſcopis per Viennenſem prouinciam.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per An-drinopolitanam prouinciam.

In eodem modo epiſcopis per Scotiam.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Lug-dunenſem prouinciam.

In eodem modo epiſcopo Regenſi.

In eodem modo archiepiſcopo Maronitano.

In eodem modo archiepiſcopo Gertenſi.

In eodem modo archiepiſcopo Miditenſi.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per A-quenſem.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per An-tiuarenſem.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Macrenſem.

In eodem modo epiſcopis per Tuſciam, & mar-chiam Anconitanam, & ducatum Spoleti, conſtitutis.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Neupratenſem.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Meſſipolitanam.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis, abba-tibus, prioribus, per Piſanam.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Trinopolitanam.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Veriſienſem.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Ty-renſem.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Philippenſem.

In eodem modo per Armacanam prouinciam con-ſtitutis.

In eodem modo per Apuliam, & Terram Laboris.

In eodem modo per Calabriam.

In eodem modo per Siciliam.

In eodem modo per Rauennatenſem.

In eodem modo per Raguſienſem prouinciam.

In eodem modo per Mediolanenſem.

In eodem modo per Arelatenſem.

In eodem modo per Narbonenſem.

In eodem modo per Iodrenſem.

In eodem modo per Idroſienſem.

In eodem modo per Ianuenſem.

In eodem modo per Biſuntinam.

In eodem modo per Arborenſem.

In eodem modo per Aquileienſem.

In eodem modo per Bulgariam & Blachiam.

In eodem modo per Cantuarienſem.

In eodem modo per Spalatinam.

In eodem modo per Gradenſem.

In eodem modo per Turritanam.

In eodem modo archiepiſco & epiſcopis, abbati-bus, prioribus, per Tarraconenſem.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis, abba-tibus, prioribus, per Toletanam.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis, abbati-bus, prioribus, per Bracarenſem.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis, abbati-bus, prioribus, per Compoſtellanam.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Ca-rinthienſem.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Nazarenſem.

In eodem modo archiepiſcopis & epiſcopis, & ab-batibus, tam Latinis quam Græcis, per Conſtantino-politanam prouinciam.

In eodem modo epiſcopo Crotonenſi.

In eodem modo, illuſtri Conſtantinopolitano im-peratori: Vineam Domini ſabaoth, vſque, Ex ſe flu-ctus, poſtea ponitur hæc clauſula: Cum ergo deceat & expediat vt tua imperialis ſublimitas ad ſynodum tam ſolennem nuntios dirigat ſpeciales: ſerenitatem tuam monemus, & exhortamur in Domino atten-tius, quatenus præſcripto termino, vita comite, viros idoneos dirigere non poſtponas, per quos tuæ nobis aperias beneplacitum voluntatis: quia, quantum cum honeſtate poterimus, ad tuum libenter & efficaciter intendemus commodum & honorem. Datum, &c.

In eodem modo illuſtri regi Cypri.

In eodem modo regi Noruatiæ.

In eodem modo regi Corkaiæ.

In eodem

Digitized by Google

In eodem modo regi Lumbricenſi.
In eodem modo regi Conacciæ.
In eodem modo regi Mindienſi.
In eodem modo regi Sueciæ.

In eodem modo, regi Aragonum: Nauarræ, Caſtellæ, Legionenſi, Portugallenſi regibus, ita quod cuilibet per ſe.

In eodem modo, magiſtro & fratribus militiæ templi: Vineam Domini ſabaoth, &c. vſque, Donum perfectum. Vniuerſis archiepiſcopis & epiſcopis, & aliis eccleſiarum prælatis per vniuerſas fere Chriſtianorum prouincias conſtitutis, per apoſtolica ſcripta præcipimus & mandamus, vt ſeipſos taliter præparent, &c. verbis competenter mutatis vſque, Requirendos. Iniungant etiam archiepiſcopi & epiſcopi ex parte noſtra vniuerſis eccleſiarum capitulis, &c. vſque, Flectus. Cum igitur in hoc generali concilio ſint multa tractanda, quæ ad ſtatum veſtri ordinis pertinebunt: decet & expedit, vt ad idem concilium viros idoneos deſtinetis, qui negotia veſtra debeant fideliter procurare.

In eodem modo, magiſtro & fratribus hoſpitalis Hieroſolymitani.

In eodem modo, capitulo Conſtantinopolitano: Vineam Domini ſabaoth, &c. vſque, Cum modeſtia & cautela. Qui vero canonica forte præpeditione detenti, perſonaliter venire nequiuerint, idoneos pro ſe dirigant reſponſales, nec quiſquam ſuperfluas, &c. vſque, Requirendus. Ideoque diſcretioni veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ei, qui autore Deo Conſtantinopolitanæ eccleſiæ præſidebit, ex parte noſtra quæ præmiſſa ſunt fideliter nuntietis, vt & ipſe iuxta priſcam formam noſtro ſe conſpectui repræſentet; nihilominus de collegio veſtro viros idoneos pro vobis ad hoc ſacrum concilium tranſmittatis, cum nonnulla ſint in ipſo tractanda, quæ ſpecialiter ad eccleſiarum capitula pertinebunt. Interim vero per vos ipſos, & alios viros prudentes, &c. vſque, Perferatis examen. Nullus itaque ſe fallaciter, &c. vſque, Ex ſe fluctus. Datum, &c.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis, abbatibus, prioribus, per Lundenſem prouinciam: Vineam Domini vſque, Ex ſe fluctus. Datum, &c.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis, & abbatibus, prioribus, per Senonenſem.

In eodem modo per Rothomagenſem prouinciam.

In eodem modo per Bituricenſem prouinciam.

In eodem modo per Remenſem prouinciam.

In eodem modo per Turonenſem prouinciam.

In eodem modo per Burdigalenſem prouinciam.

In eodem fere modo Philippo illuſtri regi Francorum: Vineam Domini ſabaoth, &c. vſque, Ex ſe fluctus. Cum ergo deceat & expediat, &c. vſque, Commodum & honorem. Datum, &c.

In eodem fere modo, abbati & conuentui Ciſtercienſis ordinis: Vineam Domini ſabaoth, &c. vſque, Ex ſe fluctus. Cum igitur hoc in generali concilio, &c. vſque, Procurare. Datum. &c.

In eodem modo abbati & conuentui Præmonſtratenſi.

ARCHIEPISCOPIS, EPISCOPIS, abbatibus, prioribus, cæteriſque clericis per regnum Franciæ conſtitutis.

Pium & ſanctum propoſitum, quod de ſubuentione terræ ſanctæ pro communi vtilitate Deo inſpirante concepimus, & perducere ſatagimus ad effectũ, ex generalibus litteris poteritis aduertere manifeſte. Ad hoc igitur ſalutare propoſitum exequendum, dilectum filium noſtrum R. tituli ſancti Stephani in Cælio monte, preſbyterum cardinalem, apoſtolicæ ſedis legatum, virum vtique probatæ honeſtatis & fidei, deſtinamus, merito ſuæ probitatis ſpeciali gratia nobis acceptum: per apoſtolica vobis ſcripta mandantes, quatenus eum vice noſtra, immo potius vice Chriſti, deuote ſuſcipere ac honeſte tractare curetis, ipſius ſalubribus monitis & mandatis humiliter intendentes; præſertim in iis quæ pertinent ad ſubſidium terræ ſanctæ. Nos enim, quod ſuper his & aliis ad ſuæ legationis officium pertinentibus prouida deliberatione ſtatuerit, præcipimus inuiolabiliter obſeruari: concedentes eidem, vt euellat & deſtruat, ædificet atque plantet, quæ ſibi euellenda & deſtruenda, ædificanda occurrerint & plantanda. Datum, &c.

R. TITVLI SANCTI STEPHANI in Cælio monte, presbytero cardinali, apoſtolicæ ſedis legato.

VT efficacius poſſis intendere ad ſubſidium terræ ſanctæ, præſentium tibi autoritate concedimus, vt iis, qui ad tuam vocationem deuote conuenerint ad audiendum verbum ſalutiferæ crucis, de iniunctis ſibi pœnitentiis vice noſtra certam valeas indulgentiam impertiri. De torneamentis autem hoc tibi duximus concedendum, vt de virorum prudentum conſilio ſalubriter ſtudeas quod terræ ſanctæ vtilitati ſecundum Deum videris expedire. Datum, &c.

ILLVSTRI REGI FRANCORVM.

QVam ſincerum dilectionis affectum erga te ac filium tuum & regnum Franciæ habeamus, nouit ille qui teſtis eſt in cælo fidelis, cuius ſuper hoc teſtimonium ſecure poſſumus inuocare. Adeo quippe regni tui exaltationem diligimus, priuilegiata ſemper opera commendantes quæ proceſſerunt de ipſo: quod æquanimius, eccleſiæ Romanæ, quam ipſi regno, ſuſtineremus magnum aliquid aduerſitatis accidere, cum facilius hæc quam illud ab imminenti poſſet periculo liberari. Vt ergo ſuper hoc amplius ſecurus reddaris & certus, mittimus ad tuam regalem præſentiam dilectum filium noſtrum R. tituli ſancti Stephani in Cælio monte preſbyterum cardinalem, apoſtolicæ ſedis legatum, virum vtique probatæ honeſtatis & fidei, qui ea, quæ plenius accepit a nobis, expreſſius tibi referat viua voce: ſerenitatem tuam monentes, & exhortantes in Domino, quatenus eum recipias, & honeſte pertractes, ipſius acquieſcendo ſalubribus monitis & conſiliis propter Deum. Datum, &c.

In eodem modo, nobili viro Ludouico cariſſimi in Chriſto filii noſtri Philippi regis Francorum illuſtris primogenito.

In eodem modo, nobili mulieri Blancæ vxori nobilis viri Ludouici in Chriſto filii noſtri illuſtris regis Francorum primogeniti.

PATRIARCHÆ ALEXANDRINO.

EX litteris quas aliquoties tua nobis fraternitas deſtinauit, & aliis quoque indiciis, cognouimus euidenter, te non ſolum ad ſacroſanctam Romanam eccleſiam matrem tuam, verum etiam ad perſonam noſtram ſpecialiter deuotionem habere debitam & deuotam. Propter quod habentes te in viſceribus caritatis, tibi compatimur in tribulationibus quas pateris & preſſuris: quamquam & tibi & nobis ſit in eis potius

ANNO CHRISTI 1215.

potius gloriandum: cum id quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis huiuſmodi, ſupra modum in ſublimitate pondus æternæ gloriæ operetur, nec ſint condignæ paſſiones huius temporis ad futurã gloriã reuelandam in illis qui pro Chriſti nomine patiuntur. Propter quod Apoſtolus ſibi placebat in infirmitatibus ſuis, in contumeliis, in neceſſitatibus, in perſecutionibus & anguſtiis quas ſuſtinebat pro Chriſto, & cum infirmabatur, tunc maximè potens erat: ſciens quod virtus in infirmitate perficitur, & quod licet per eam homo corrumpatur exterior, interior tamen per eamdem iugiter renouatur. Timentibus enim Deum omnia cooperantur in bonum; qui ſuos non ſolum de tribulationis anguſtia liberat, ſed etiam in ipſa tribulatione dilatat: vt quaſi meridianus fulgor conſurgat eis ad veſperam, &, cum ſe conſumpſos putauerint, vt Lucifer oriantur. Benedicas igitur Deo & Patri domini noſtri Ieſu Chriſti, qui te in omni benedictione ſpirituali ſecundum gratiæ ſuæ diuitias benedixit, &, vt eſſes immaculatus in conſpectu ipſius, dedit tibi vt non ſolum credas in Chriſtum, ſed vt pro Chriſto etiam patiaris. Porta ergo, cariſſime frater, in corpore tuo ſtigmata Ieſu Chriſti, per quem mundus tibi crucifixus eſt, & tu mundo: ſtabilis eſto, & aduerſus mundanas aduerſitates immobilis, abundãs in opere Dei, ſemper ſciens quod labor ſuus non eſt inanis in Domino: & ſicut in te Chriſti paſſiones abundant, ita & per Chriſtum abundet conſolatio tua, qui te ſupra id quod potes non patietur tentari, ſed faciet in ipſa tẽtatione prouentum, vt valeas ſuſtinere: cum iam ipſo docente didiceris, in quibus es eſſe ſufficiens, & cum Apoſtolo ſcias ſatiari, ſcias & eſurire, & abundare, & penuriam pati, ac poſſis in eo qui te confortat, omnia tolerare. Fideles quoque ab infidelibus in captiuitate detentos ſedulis exhortationibus corrobora & confirma, ne deficiant in tribulationibus ſuis, ſed cogitantes in luctu victoriam, & præmium in labore, bonum certamen certare non deſinant, & fidem ſeruando curſum feliciter conſummare; vt de reliquo coronam iuſtitiæ merito valeant expectare, quam reddet eis in illa die Dominus iuſtus iudex: ſcientes quod nos ad liberationem eorum, ſtudium diligens & operam efficacem, ſi deſuper datum fuerit, ſatagimus adhibere. Denique ad tuam duximus notitiam perferendum, quod cum inter omnia deſiderabilia cordis noſtri duo in hoc ſæculo principaliter affectemus, vt ad recuperationem videlicet terræ ſanctæ, ac reformationem vniuerſalis eccleſiæ valeamus intẽdere cum effectu: hoc, ad exequẽdum prædicta, de fratrum noſtrorum conſilio prouidimus faciendum, vt ſcilicet, quia hæc vniuerſorum fidelium communem ſtatum reſpiciunt, generale concilium iuxta priſcam ſanctorum patrum conſuetudinem conuocemus opportuno tempore celebrandum: in quo ad extirpanda vitia, & plantandas virtutes, corrigendos exceſſus, & reformandos mores, eliminandas hæreſes, & roborandam fidem, ſopiendas diſcordias, & ſtabiliendam pacem, comprimendas oppreſſiones, & libertatem fouendam, inducendos principes & populos Chriſtianos ad ſuccurſum & ſubſidium terræ ſanctæ tam a clericis quam laicis impendendum, cum cæteris quæ longum eſſet per ſingula numerare, prouide ſtatuantur inuiolabiliter obſeruanda, circa prælatos & ſubditos, regulares & ſæculares, ad Diuini nominis gloriam & honorem, remedium & ſalutem animarum noſtrarum, ac profectum & vtilitatem populi Chriſtiani: patriarchis, archiepiſcopis, & epiſcopis, per vniuerſas fere Chriſtianorum prouincias conſtitutis per ſcripta noſtra mandantes, vt ſe taliter ſtudeant præparare, quod a præſentis Dominicæ incarnationis milleſimo ducenteſimo tertiodecimo anno vſque ad duos annos & dimidium, præfixis ſibi pro termino Kalendis Nouembris, noſtro ſe conſpectui repræſentent cum modeſtia & cautela: ita quod qui canonica forte præpeditione detenti, perſonaliter venire nequiuerint, aut remanſerint pro Chriſtianis miniſteriis exercendis, idoneos per ſe dirigant reſponſales. Quia igitur in tanto negotio tuam deſideramus habere præſentiam, fraternitatem tuam rogamus diſtrictius & monemus, per apoſtolica tibi ſcripta mandantes, quatenus ſi fieri poterit, perſonaliter ad præſentiam noſtram accedas termino ſupraſcripto: quod ſi forſan venire nequiueris, ſaltem aliquem virum idoneum pro te ad cõcilium mittere non poſtponas. Tu denique, venerabilis frater in Chriſto, tuarum nobis apud iuſtiſſimum iudicem & piiſſimum patrem orationum impertire ſuffragium, quo plurimum indigemus.

ANNO CHRISTI 1215.

A. HIEROSOLYMITANO PATRIARCHÆ, apoſtolicæ ſedis legato.

Pium & ſanctum propoſitum, quod de ſubuentione terræ ſanctæ, pro communi ſalute, Deo inſpirante concepimus, & perducere ſatagimus ad effectum, ex generalibus litteris ad vniuerſas pene Chriſtianorum prouincias deſtinatis, quarum tibi tranſcripta dirigimus, intelliges manifeſte: ſuper quo, tanto pleniori gaudio hilareſces, quanto profecto id ardentiori deſiderio affectaſti. Ne vero deteſtabilis conuerſatio quorumdam inhabitantium terram ipſam, huius ſalutaris executionem propoſiti aut impediat aut retardet, cum Deum ſuis nefandis operibus non ad indulgentiam prouocent, ſed ad iram: cariſſimam nobis tuæ fraternitatis prudentiam obſecramus in Domino, quatenus more prudentis medici ad letalem eorum plagam curandam diuerſis experimentis vtaris, eoſque ſtudeas ad veram pœnitentiam reuocare, ſi forte ſalubribus acquieſcendo conſiliis, Diuinæ virtutis accipiant medicinã, per quam Diuinæ ſentiãt medicinæ virtutem. Licet autem dura Saracenorum perfidia non conſueuerit humilibus Chriſtianorum precibus emolliri: vt tamen ille noſtram humilitatem reſpiciat, qui ſuperbis reſiſtit, humilibus vero dat gratiam, de virorũ prudentum conſilio, Diuinum præ oculis timorẽ habentium, Soldanum Damaſci & Babyloniæ, qui hereditatem Chriſti detinet occupatam, apoſtolicis prouidimus litteris humiliter præmonendum, ſecundum formam quam in ipſis litteris videbis expreſſam. Nam & diſpoſitionibus noſtris auditis, quæ vtinam eum poſſent omnino latere, fortaſſe omnipotens Deus ſuum in eum terrorẽ immittet, & benigne rogatus oſtendet facere ſe ſpontaneum, quod dure compulſus facturum ſe putaret inuitum. Vnde volumus, & mandamus, quatenus cum nunciis noſtris viros prouidos & fideles ad eum facias deſtinari, qui apud ipſum, noſtrum ſtudeant promouere mandatum. Interim autem cariſſimum in Chriſto filium noſtrum I. Hieroſolymitanum regem illuſtrem, & tam hoſpitalis quam militiæ templi fratres, cum peregrinis pariter & indigenis, ad defenſionem & cuſtodiam huius terræ prudenter moneas, & inducas, ne (quod auertat Dominus) ei quidquam aduerſi valeat euenire, Diuino sẽper auxilio inuocato. Quia vero tuã nobis præſentiam ad hoc ſalutare propoſitum exequendum valde credimus neceſſariam, immo quam maxime fructuoſam: fraternitatem tuam rogandam duximus & monendam, per apoſtolica tibi ſcripta mandantes, quatenus, ſi videris poſſe fieri abſque graui diſpendio terræ ſanctæ, præfixum ad vniuerſale concilium celebrandum, quam cito poteris, ſatagas præuenire terminum, ducens aliquos viros tecum in conſilio prouidos, & in commiſſo fideles, qui plene nouerint circumſtantias cauſarum & rerum, temporum & locorum; quibus vndique circumſpectis ad deliberationem

ANNO CHRISTI 1215.

rationem hereditatis Domioicæ vtilius intendere valeamus. Tu denique, venerabilis frater in Chriſto, tuarum uobis, apud iuſtiſſimum iudicem & piiſſimum patrem, orationum impertire ſuffragium, quo plurimum indigemus. A

SERMO I.

INNOCENTII PAPÆ III.

In concilio generali Lateranenſi habitus.

Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum, antequam patiar, id eſt, antequam moriar. Lucæ 22.

Philipp. 1. QVia mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum, non abnuo, ſi diſpoſitum eſt a Deo, bibere calicem paſſionis, ſiue pro defenſione fidei catholicæ, ſiue pro ſubſidio terræ ſanctæ, ſiue pro ſtatu eccleſiaſticæ libertatis, mihi fuerit propinatus: quamquam deſiderem in carne permanere, donec conſummetur opus inceptum. Veruntamen non mea, ſed Dei voluntas fiat. B *Luc. 22.* Et ideo dixi vobis: *Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum, antequam patiar.* Multa ſunt & varia hominum deſideria: quis ea ſofficit explicare? Omnia tamen reduci poſſunt ad duo, ſpirituale videlicet & carnale: ſpirituale, quod de cæleſtibus & æternis; carnale vero, de temporalibus & terrenis. *Pſal. 118.* De iſto, propheta dicit in pſalmo: *Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas in omni tempore.* Et *Cant. 2.* ſponſa dicit in Canticis: *Sub vmbra illius quem deſiderauer am ſedi: & fructus eius dulcis gutturi meo.* C *1. Petr. 2.* De illo dicit Apoſtolus: *Deſideria carnis fugite, quæ militant aduerſus animam.* *Eccl. 23.* Et alius: *Deſideriū malignum longe fac a me.* Ego autem illius inuoco teſtimonium, qui teſtis eſt in cælo fidelis, quod non carnali, ſed ſpirituali deſiderio deſideraui hoc paſcha mãducare vobiſcum: non propter commoditatem terrenã, aut gloriam temporalẽ, ſed propter reformationem vniuerſalis eccleſiæ, ad liberationem potiſſimum terræ ſanctæ: propter quæ duo principaliter & præcipue hoc ſacrum concilium conuocaui. Sed forte dicetis: Quid eſt hoc paſcha quod deſideras manducare nobiſcum? Paſcha namque diuerſis modis accipitur in ſcripturis Diuinis. D *Luc. 22.* Pro die, vnde: *Appropinquauit dies azymorum, qui dicitur paſcha*; pro hora, vnde: *Quartadecima ad veſperam paſcha Domini eſt*; *Leuit. 3.* pro agno, vnde: *Venit dies azymorum, quando neceſſe erat occidi paſcha*; *Luc. 22.* *Ioan. 18.* pro azymo, vnde: *Non introierunt prætorium, vt non contaminarentur, ſed comederent paſcha*; pro feſto, vnde: *Ante diem feſtum paſchæ, ſciens Ieſus quia venit hora eius, vt tranſeat de hoc mundo ad Patrem*; *Ioan. 13.* *1. Cor. 5.* & etiam pro ipſo Chriſto, vnde: *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.* Sane paſcha Hebraice dicitur phaſe, quod eſt tranſitus, Græce vero a πάσχειν, quod eſt pati; quia per paſſiones debemus tranſire ad gloriam, ſecundum quod Veritas ipſa dicebat: *Exod. 12.* *Luc. 24.* *Oportebat pati Chriſtum, & ſic intrare in gloriam ſuam.* E *Rom. 8.* Quia ſi volumus conregnare, oportet & compati: licet non ſint condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. *Luc. 22.* *Hoc paſcha*, quod eſt phaſe, id eſt, traoſitus, *deſiderio deſideraui manducare vobiſcum.* De quo in Exodo dicitur: *Exod. 12.* *Comedent feſtinanter.* Eſt enim phaſe, id eſt, tranſitus Domini. *4. Reg. 24.* *2 Paral. 35.* Legitur quippe in libro Regum, & in Paralipomenon apertiſſime continetur, quod 18. anno regni Ioſiæ regis reſtauratum eſt templum, & celebratum eſt phaſe, quale non fuit factum in Iſraël a diebus iudicum atque regum. Vtinam hæc hiſtoria, inſtantis temporis ſit parabola, vt in hoc noſtri pontificatus anno 18. tẽplum Domini, quod eſt eccleſia, reſtauretur, & celebretur phaſe, ſiue paſcha, videlicet hoc ſolenne

A concilium, per quod fiat tranſitus de vitiis ad virtutes, quale reuera non fuit factum in Iſraël a diebus iudicum atque regum, id eſt, a temporibus patrum ſanctorum, atque catholicorũ principum, in populo Chriſtiano, Deum vidente per fidem. Et ego pro certo ſpero in eo qui ſuis promittit fidelibus, dicens: *Vbicumque duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi in medio eorum ſum*: *Matth. 18.* quia ipſe in medio noſtrorum adeſt, ad celebrandum hoc paſcha, qui congregati ſumus in hac Saluatoris baſilica in nomine Saluatoris, pro his quæ pertinent ad ſalutem. Triplex autem paſcha ſiue phaſe deſidero vobiſcum celebrare, corporale, ſpirituale, æternale: corporale, vt fiat tranſitus de loco ad locum, pro miſerabili Ieruſalem liberanda; ſpirituale, vt fiat tranſitus de ſtatu ad ſtatum, pro vniuerſali eccleſia reformanda; æternale, vt fiat tranſitus de vita in vitam, pro cæleſti gloria obtinenda. De corporali trãſitu clamat ad nos miſerabiliter Ieruſalem in Threnis per *Thren. 1.* Ieremiam: *O vos omnes qui tranſitis per viam, attendite, & videte, ſi eſt dolor ſimilis, ſicut dolor meus.* Ergo tranſite ad me omnes qui diligitis me, vt a tanta miſeria me liberetis. Ego enim, quæ ſolebam eſſe domina *Ibidem.* gentium, modo facta ſum ſub tributo: quæ ſolebã eſſe plena populo, modo ſedeo quaſi ſola. *Viæ Sion lugent,* *Ibidem.* *eo quod non ſint qui veniant ad ſolemnitatem*: facti ſunt hoſtes eius in capite: loca ſancta profanata ſunt vniuerſa, & ſepulchrum Domini eſt inglorium, quod ſolebat eſſe glorioſum. Vbi colebatur vnigenitus Dei filius Ieſus Chriſtus, modo colitur filius perditionis Machomettus. C Inſultant mihi filii alieni, & improperant lignum crucis, dicentes: Confidebas in ligno: ecce nunc adiuuet, ſi poteſt. O quantus pudor, quanta confuſio, quantum opprobrium, quod filii ancillæ, viliſſimi Agareni, detinent matrem noſtram, matrem vniuerſorum fidelium ancillatam! illam vtique de qua dicit Pſalmiſta: *Mater Sion dicet: Homo, & homo natus eſt in* *Pſal. 86.* *ea, & ipſe fundauit eam Altiſſimus*: vbi Deus rex noſter ante ſæcula ſalutem in medio terræ dignatus eſt operari. Quid itaque faciemus? Ecce ego, dilecti fratres, totum me vobis committo, totum me vobis expono, paratus iuxta conſilium veſtrum, ſi videritis expedire, perſonalem ſubire laborem, & tranſire ad reges, & principes, & populos, & nationes: adhuc autem & D vltra, ſi clamore valido eos valeam excitare, vt ſurgãt ad Domini prælium præliandum, & vindicandam iniuriam crucifixi, qui pro peccatis noſtris eiectus eſt de terra, & de ſede ſua, quam ſanguine comparauit, & in qua vniuerſa redemptionis noſtræ ſacramenta peregit. Quidquid tamen egerint alii, nos ſacerdotes Domini hoc negotium ſpecialiter aſſumamus, ſubuenientes & ſuccurrentes, in perſonis & rebus, neceſſitatibus terræ ſanctæ: ita quod nullus omnino remaneat, qui non ſit particeps tanti operis, ne ſit expers tantæ mercedis. Nam & olim in ſimili caſu per ſacerdotes fecit Deus ſalutem in Iſraël, quando per Machabæos, vtique ſa- *1. Mach. 4.* cerdotes, filios Matthatiæ, liberauit Ieruſalem & tem- E plum de manibus impiorũ. De ſpirituali vero tranſitu Dominus ait ad virum veſtitum lineis, habentem atramentarium ſcriptoris ad renes: *Tranſi per mediam ci-* *Ezech. 9.* *uitatem, & ſigna Thau ſuper frontes virorum gementium atque dolentium ſuper cunctis abominationibus quæ ſunt in medio eius.* Deinde dixit ſex viris habentibus vaſa interitus in manibus ſuis: *Tranſite per ciuitatem, ſequentes eum, & percutite omnem, ſuper quem non inueneritis Thau. Nemini parcat oculus veſter, & a ſanctuario meo incipite.* Vir veſtitus lineis, habens atramentarium ſcriptoris ad renes eius, is debet eſſe qui loquatur, vir virtutibus vigens, qualis erat ille de quo dicit ſcriptura: *Vir erat in terra Hus nomine Iob, &* *Iob 1.* *erat vir iſte ſimplex & rectus, ac timens Deũ, & recedẽs a malo.* *Veſtitus lineis*, id eſt, honeſtis moribus, & bonis ope-

ANNO CHRISTI 1215.

nis operibus adornatus. Iuxta quod alibi dicitur: A *Omni tempore veſtimenta tua ſint candida*, id eſt, opera tua munda. [*Eccl. 9.*] Linum enim munditiam & honeſtatem deſignat propter candorem, ad quem per carnis macerationem & contritionem perducitur, de quo veſtis ſacerdotalis fiebat in lege. Scriptor autem egregius & ſupremus Spiritus ſanctus eſt digitus Dei, quo ſcriptæ fuerunt duæ tabulę teſtamenti. De quo dicit Pſalmiſta: [*Pſal. 44.*] *Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis.* Huius ſcriptoris atramentarium eſt donum ſcientiæ: de quo per calamum linguæ, atramentum doctrinæ profertur, & in cordis ſuperſcribitur pergameno. In renibus ſedes eſt deſiderii, de quibus Dominus præcipit: [*Exod. 12.*] *Renes veſtros accingetis.* Et Pſalmiſta orabat ad Dominum: [*Pſal. 25.*] *Vre renes meos & cor meum.* Ille igitur habet atramentarium ſcriptoris, qui per donum ſcientiæ ſibi B a Spiritu ſancto datum deſideria carnis cohibet, & reſtringit, vt vita non diſcrepet a doctrina, ne ſibi ipſi dicatur: [*Luc. 4.*] *Medice cura te ipſum: qui prædicas non furandum, furaris: qui doces non mœchandum, mœcharis.* Propterea Veritas ait: [*Rom. 2.*] *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris.* [*Luc. 12.*] Hunc tranſire præcipitur per mediam ciuitatem, & ſignare Thau ſuper frontes virorum gementium & dolentium. T eſt vltima littera Hebraici alphabeti, exprimẽs formam Crucis, qualis erat antequam Domino crucifixo Pilatus titulum ſuperponeret: quam & ſanguis agni poſitus ſuper vtrumque poſtem, & in ſuperliminaribus domorum mirifice deſignabat. Hoc ſignum gerit in fronte, qui virtutem crucis oſtendit in opere: vt iuxta quod dicit Apoſtolus: [*Gal. 5.*] *Crucifigat carnem ſuam cum vitiis & concupiſcentiis*: idemque cum Apoſtolo dicat: [*Gal. 6.*] C *Mihi abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.* Tales profecto dolent & gemunt ſuper cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio ciuitatis: quia peccata proximorum frixoria ſunt iuſtorum. [*2. Cor. 11.*] *Quis*, inquit Apoſtolus, *infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non vror?* Vir ergo veſtitus lineis habens atramentarium ſcriptoris ad renes debet tranſire per mediam ciuitatem, & ſignare Thau ſuper frontes virorum gementium & dolentium ſuper cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio eius: quoniam ſummus pontifex, qui ſuper domum Iſraël conſtitutus eſt ſpeculator, tranſire debet per vniuerſam eccleſiam, quæ eſt ciuitas regis magni, ciuitas poſita ſupra montem, inueſtigando & inquirendo merita ſingulorum: D [*Iſa. 5.*] ne dicant bonum malum, vel malum bonum; ne ponant tenebras lucem, & lucem tenebras; [*Ezech. 13.*] ne mortificent animas quæ non moriuntur, aut viuificent animas quæ non viuunt. Et ideo, vt diſtinguat & diſcernat inter illos & iſtos, debet ſignare Thau ſuper frontes virorum gementium & dolentium, quatenus oſtendat eos, qui dolent & gemunt ſuper abominationibus quæ in medio eccleſiæ perpetrantur, ſignatos eſſe Thau in frontibus ſuis. Tales profecto pro culpa dolent, & pro infamia gemunt ſuper abominationibus, quæ fiunt in medio ciuitatis: quoniam in tantum iam proceſſit abominatio, quod & infamis eſt culpa, & eſt culpa infamia. [*Ezech. 12.*] Vnde ſi foderimus ſtudioſe parietem, ſicut prophetæ præcipitur, videbimus abominationes maiores, abominationes peſſimas, quas nonnulli exercent in templo. Sex viri habentes vaſa interitus vnuſquiſque E in manu ſua, vos eſſe debetis viri virtutum: ſex quidem propter numeri ſacramentum, vt perfecti ſitis in opere ac ſermone: ſenarius enim numerus eſt perfectus, eo quod redditur ex ſuis partibus aggregatis. Vnde ſexta die perfecit Deus cælum & terram, [*Gen. 1.*] & omnem ornatum eorum. Et cum in plenitudine temporis, ſexta veniſſet ætate, ſexta die, ſub hora ſexta, genus redemit humanum. Ideoque ſex vltima verba dixit in

A cruce. Vas interitus, quod tenere debetis in manibus veſtris ad interimendum ſceleſtos, eſt pontificalis autoritas, quam exercere debetis in opere ad perimendum iniquos, exemplo Pſalmiſtæ dicentis: [*Pſal. 100.*] *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt diſperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.* De his vaſis alibi dicitur: [*Pſal. 7.*] *Tetendit arcum ſuum, & parauit illum, & in ipſo parauit vaſa mortis: ſagittas ſuas ardentibus effecit.* Vobis ergo præcipitur: Tranſite per mediam ciuitatem, ſequentes eum, ſummum videlicet ſacerdotem, quaſi ducem, principem, & magiſtrum, vt percutiatis interdicendo & ſuſpendendo, excommunicando & deponendo, prout culpæ qualitas poſtulauerit, omnem ſuper quem nõ inueneritis Thau [*Apoc. 3.*] ſignatum ab ipſo, qui claudit, & nemo aperit; aperit, & B nemo claudit. Signatis enim nocendum non eſt, iuxta quod alibi dicitur: [*Apoc. 7.*] *Nolite nocere terræ, neque mari, neque arboribus, quoadusque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum.* De cæteris autem dicitur: [*Ezech. 9.*] *Nemini parcat oculus veſter*, vt non ſit in vobis perſonarum acceptio, recolentibus illud quod Moyſes legitur dixiſſe Leuitis: [*Exod. 32.*] *Si quis eſt Domini, iungatur mihi. Ponat vir gladium ſuper femur ſuum. Ite, & redite de porta vſque ad portam per medium caſtrorum, & occidat vnuſquiſque fratrem, & amicum, & proximum ſuum. Feceruntque filii Leui iuxta ſermonem Moyſi.* Et vos ſimiliter faciatis. Porro ſic percutite, vt ſanetis; ſic occidite, vt viuificetis: eius exemplo qui ait: [*Deut. 32.*] *Ego occidam, & ego viuere faciam: percutiam, & ego ſanabo. Et a ſanctuario meo*, inquit, *incipite.* [*Ezech. 9.*] *Tempus enim eſt*, ſicut beatus Apoſtolus ait, [*1. Pet. 4.*] *vt iudicium incipiat a* C *domo Domini.* Nam omnis in populo corruptela principaliter procedit a clero: [*Leuit. 4.*] quia ſi ſacerdos, qui eſt vnctus, peccauerit, facit delinquere populum: quippe dum laici vident turpiter & enormiter excedentes, & ipſi eorum exemplo ad iniquitatem & ſcelera prolabuntur. Cumque reprehenduntur ab aliquo, protinus ſe excuſant, dicentes: [*Ioan. 5.*] Non poteſt filius facere, niſi quod viderit patrem facientem: &, ſufficit diſcipulo, ſi ſit ſicut magiſter eius. Impletum eſt illud propheticum: [*Oſea 4.*] *Erit ſicut populus, ſic ſacerdos*: quinimmo, [*Iſa. 23.*] *erubeſce Sidon, ait mare.* Hinc etiam mala prouenerunt in populo Chriſtiano. Perit fides, religio deformatur, libertas confunditur, iuſtitia conculcatur, hæretici pullulant, inſoleſcunt ſchiſmatici, perfidi ſæuiunt, præualent Agareni. De tranſitu autem æternali Dominus ait: [*Luc. 12.*] D *Beati ſunt ſerui illi, quos, cum venerit Dominus, inuenerit vigilantes: amen dico vobis, quod præcinget ſe, & faciet illos diſcumbere, & tranſiens miniſtrabit eis.* De hoc tranſitu ſane martyres gloriantur in pſalmo, dicentes: [*Pſal. 65.*] *Tranſiuimus per ignem & aquam, & induxiſti nos in refrigerium.* Hoc paſcha præ cæteris deſidero manducare vobiſcum in regno Dei. Eſt autem manducatio corporalis, & ſpiritualis. De illa dicitur: [*Matth. 14.*] *Date illis manducare*: de iſta dicitur: [*Act. 10.*] *Macta, & manduca.* Item manducatio culpæ, & manducatio pœnæ. De illa dicitur: [*Pſal. 105.*] *Manducauerunt ſacrificia mortuorum*: de iſta legitur: [*Deut. 32.*] *Gladius meus manducabit carnes.* Rurſus eſt manducatio doctrinalis, & eſt manducatio pœnitentialis. De illa dicitur: [*Ioan. 4.*] *Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis*: de iſta legitur: [*Pſal. 101.*] *Cinerem ſicut panem manducauerunt.* Eſt præterea manducatio euchariſtiæ, & E manducatio gloriæ. De illa dicitur: [*Ioan. 6.*] *Qui manducat me, viuet propter me*: de iſta legitur: [*Luc. 14.*] *Beatus qui manducabit panem in regno Dei.* Hac vltima manducatione præcipue deſidero manducare vobiſcum hoc paſcha, vt tranſeamus de labore ad requiem, de dolore ad gaudium, de infelicitate ad gloriam, de morte ad vitam, de corruptione ad æternitatem; præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

ANNO CHRISTI 1215.

SERMO II.

INNOCENTII PAPÆ III.

In concilio generali Lateranenſi habitus.

Pſal. 67. *Si dormiatis inter medios cleros, penna columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi eius in ſpecie auri.*

DVo ſunt nobis ad meritum neceſſaria, vita ſcilicet & doctrina. Alterum propter nos, alterum propter proximos. Cœpit enim Ieſus docere & facere, nobis relinquens exemplum, vt ſequamur veſtigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius: peccatum non fecit, vt ſit honeſtas in vita; nec inuentus eſt dolus in ore eius, vt ſit veritas B in doctrina. Quæ duo commendantur nobis in verbis propoſitis. De vita præmittitur: *Si dormiatis.* De *Ibidem.* doctrina ſubiungitur: *Inter medios cleros.* Hinc eſt igitur, quod a veſte pontificali dependebant mala granata, cum tintinnabulis aureis. Per malum granatum accipitur operatio, per tintinnabulum aureum intelligitur prædicatio: quæ duo debent in ſacerdote coniungi, ne ſine illis ingrediens ſanctuarium, moriatur.

Quia vero per meritum peruenitur ad præmium, recte poſt meritum promittitur præmium. Quod & duplex promittitur; vnum in præſenti, & alterum in futuro. Pietas enim promiſſionem habet vitæ quæ nunc eſt, & futuræ, vt centuplum accipiat, & vitam C æternam poſſideat: centuplum in præſenti, vitam *Pſal. 83.* æternam in futuro. De præſenti præmittitur: *Pennæ columbæ deargentatæ.* De futuro ſubiungitur: *Et poſteriora dorſi eius in ſpecie auri. Quoniam miſericordiam & veritatem diligit Deus: gratiam & gloriam dabit Dominus.* Gratiam in præſenti præſtat ad meritum, gloriam in futuro præſtabit ad præmium. Eſt autem duplex dormitio, vna mortis, altera vitæ: ſed vtraque diuiditur: nam alia eſt dormitio mortis corporalis, & hæc eſt pœna; & alia dormitio ſpiritualis, & hæc eſt culpa. De prima Dominus inquit apoſtolis: *Ioan. 11.* *Lazarus amicus noſter dormit:* & Apoſtolus ait: *No-* *1. Theſſ. 4.* *lo vos ignorare de dormientibus*, &c. de ſecunda dicit *Pſal 40.* Dauid: *Numquid qui dormit non adiiciet vt reſur-* D *Epheſ. 5.* *gat?* & Apoſtolus inquit: *Surge qui dormis: exurge a mortuis, & illuminabit te Chriſtus.*

Hoc autem tribus modis admittitur, per ignorantiam, negligentiam, & concupiſcentiam. De ſomno *Pſal. 12.* ignorantiæ dicit Pſalmiſta: *Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte.* De ſomno negligentiæ *Prou. 6.* Salomon ait: *Vſquequo piger dormis? quando conſurges de ſomno tuo? paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conſeres manus tuas, vt dormias: & veniet tibi quaſi viator egeſtas, & pauperies quaſi vir* *Pſal. 75.* *armatus.* De ſomno cōcupiſcentiæ dicit Dauid: *Dormierunt ſomnum ſuum: & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis.* Cæterum dormitio vitæ duplex quoque legitur in ſcripturis: vna vitæ cor- E poralis proueniens ex natura, altera vitæ ſpiritualis procedens ex gratia. De prima Dominus dixit apo- *Matth. 26.* ſtolis: *Dormite iam, & requieſcite*: de ſecunda, ſpon- *Cant. 5.* ſa dicit in Canticis: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Sic & nos cariſſimi vigilemus, & dormiamus: ſed dormiamus a malis, & vigilemus in bonis.

Siquidem vitæ perfectio in duobus conſiſtit, in declinandis vitiis, & in exercendis virtutibus, ſecun- *Pſal. 36.* dum illud: *Diuerte a malo, & fac bonum.* Per alterum vitamus ſupplicium, per alterum acquirimus præmium. Quæ duo per dormitionem conuenienter intelliguntur. Somnus enim, vt aſſerunt qui de rerum naturis ediſſerunt, eſt quies animalium virtutum, cum intentione naturalium. Nos autem, qui ſpi- A rituales ſumus, ſpiritualiter has in ſpiritu poſſumus inuenire. Sunt enim tres naturales vires in anima, vis rationalis, vis concupiſcibilis, vis iraſcibilis. Rationabilitas quaſi vis digeſtiua, quæ diſcernit inter bonum & malum, inter lucem & tenebras, inter ſanctum & profanum: concupiſcibilitas, quaſi vis appetitiua, bonum eligit, lucem appetit, & ſanctum inquirit: iraſcibilitas, quaſi vis expulſiua, malum abiicit, tenebras repellit, & profanum reſpuit. Econtra ſunt tres animales defectus in anima, ignorantia, negligentia, & concupiſcentia. Contra rationabilitatem, eſt ignorantia, contra iraſcibilitatem, negligentia; contra concupiſcibilitatem, concupiſcentia. Ab his tribus vitiis maxime nobis eſt dormiendum. Nam ex negligentia B procedit delictum, ex concupiſcentia procedit peccatum, ex ignorantia prouenit delictum atque peccatū. Differt enim inter delictum & peccatum: quia delictum in omittendo, peccatum in committendo conſiſtit. Delictum vtique eſt non facere faciendum; peccatum vero agere non agendum. Dormiendum eſt nobis ab ignorantia, præſertim ab ignorantia mandatorum in præceptis Diuinis, & officiorum in ſacramentis eccleſiaſticis: quæ duo ſine periculo non poſſumus ignorare. Scriptum eſt enim: *Ipſi vero non* *Pſal. 94.* *cognouerunt vias meas, quibus iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem meam. Neſcierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulabant.* Ait autem Deus prophetæ: *Tu ſcientiam repuliſti, & ego te repellam,* *Oſea 4.* C *ne ſacerdotio fungaris mihi. Et populus meus captiuus* *Iſai 5.* *ductus eſt, quia non habuit ſcientiam: & nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius ſiti exaruit. No-* *Pſal 35.* *luit intelligere vt bene ageret: iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo. Nam ſi cognouiſſent, nunquam Do-* *1. Cor. 2.* *minum gloriæ crucifixiſſent.* Caueamus igitur nos præcipue ignorantiam, quibus datum eſt ex officio noſſe myſteria regni Dei, cæteris autem in parabolis. Nos enim debemus eſſe boues arantes, cæteri ſunt *Matth. 13.* aſinæ iuxta paſcentes. Nos pſallentes Deo repromittimus: *In tuis iuſtificationibus meditabor, non obliuiſ-* *Pſal. 118.* *car ſermones tuos.* Nos debemus eſſe lux mūdi. Si vero lumen quod in nobis eſt tenebræ fiat, tenebræ quantæ erunt? Nos debemus eſſe ſal terræ. *Quodſi ſal eua-* *Matth. 5.* D *nuerit, in quo ſalietur? Ad nihilum valet vltra, niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.* Quieſcat igitur ignorantia, & rationabilitas intendatur, ſecundum illud: *Rationabile ſit obſequium veſtrum:* &: *Pa-* *Rom. 12.* *rati ſitis reddere rationem omni poſcenti vos de ea, quæ* *1. Petr. 3.* *in vobis eſt, fide.* Hoc enim eſt logion, ſiue rationale, quod pontifex ferebat in pectore, in quo ſcriptum eſt vrim & tummim, id eſt, manifeſtatio & veritas. Nam in pectore ſacerdotis manifeſta debet eſſe cognitio veritatis, ſecundum illud propheticum: *Labia ſacer-* *Mal. 2.* *dotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem exquirunt ex ore eius, quia angelus Domini exercituum eſt.* Erat autem rationale quadrangulum: quia ſacerdos debet diſcernere inter quatuor: inter verum & falſum, ne deuiet in credendis; inter bonum & malum, ne deuiet in agen- E dis. Erat & duplex: quia debet diſcernere pro duobus, pro ſe & pro populo: ne, ſi cæcus cæcum duxerit, ambo in foueam cadant. Dormiamus ergo ab ignorantia: quia non dormitabit neque dormiet qui cuſtodit Iſraël. Non dormitabit a pœna, niſi nos dormiamus a culpa. Dormiendum eſt quoque nobis a negligentia, præſertim in oratione quæ ſpectat ad Dominū, & correctione quæ ſpectat ad proximum: quæ duo non poſſumus ſine peccato negligere. Quidam enim orant tam negligenter & indeuote, quod ore quidem loquūtur cæleſtia, ſed corde meditantur terrena; quibus Dominus improperat per prophetam: *Populus hic labiis* *Iſai. 26.* *me honorat, cor autem eorū longe eſt a me.* De talibus legitur: *Ore ſuo benedicebāt, & corde ſuo maledicebāt.* *Pſal. 61.*

Ore

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

Ore ſuo benedicunt, qui loquuntur eloquia verita-
tis; ſed corde maledicunt, qui meditantur inania va-
nitatis. Alii vero tam feſtinanter orant & indiſcrete,
quod medio prætermiſſo non proferunt niſi caput &
caudam. Sed qui ſemetipſom non audit, quomodo
Deus illum exaudiet? Qui taliter orat, non incli-
nat Deum ad indulgentiam, ſed prouocat illum ad
iracundiam. Tu autem cum oras, intra in cubicu-
lum, & clauſo oſtio ora Patrem tuum. Intra in cu-
biculum cordis, oſtio ſenſuum intercluſo, ne muſcæ
morientes perdant ſuauitatem vngueoti. Ora Patrem
tuum non in multiloquio, ſicut ethnici faciunt, qui
putant io multiloquio exaudiri, ſed in corde puro,
& conſcientia bona, & fide non ficta. Sic orauerunt
Moyſes & Suſanna, qui clamauerunt ad Dominum,
& de neceſſitatibus eorum liberauit eos. Clamaue-
runt, oon tam vocis intentione, quam cordis deuotio-
Pſal. 36. ne, dicente pſalmiſta: *Delectare in Domino, & dabit* B
tibi petitiones cordis tui. Hinc & Apoſtolus ait:
Epheſ. 3. *Cantantes & pſallentes in cordibus veſtris.* Deus
enim non tam auditor eſt vocis, quam cordis: nec eſt
admonendus clamoribus, qui renum eſt ſcrutator &
1. Reg. 1. cordium. Quod Anna gerens typum eccleſiæ legitur
obſeruaſſe, quæ non petitione clamoſa, ſed oratio-
ne deuota, quod petiit, impetrauit. Legitur enim in li-
bro Regum, quod Anna loquebatur in corde ſuo,
tantumque labia ſua mouebantur, & voa penitus
Pſal. 4. non audiebatur. Vnde in pſalmo: *Quæ dicitis in*
cordibus veſtris, in cubilibus veſtris compungimini.
Pſal. 50. Quia *ſacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor*
contritum & humiliatum Deus non ſpernit. Expe-
dit tamen vt oris pronuntiatio deuotum comitetur
affectum: quia quod facit flatus carboni, hoc facit C
Pſal. 65. pronuntiatio deuotioni. Audi pſalmiſtam: *Ad ip-*
ſum ore meo clamaui: & exaltaui ſub lingua mea.
Vos ergo, cariſſimi, cum oratis, ſtate coram Do-
mino Deo noſtro compuncti, humiles & deuoti, ſi-
ne motu, ſine riſu, ſine cachinno; nolite nimium
clamare, nimium feſtinare, ſed pronuntiate diſtincte
Ierem. 48. ad intelligendum: quia *maledictus homo qui opus*
Pſal. 2. *Dei agit negligenter.* Ergo *ſeruite Domino in timo-*
re, & exultate ei cum tremore: præſertim in ſacrifi-
Luc. 22. cio in quo mortis Chriſti memoria celebratur. *Hoc,*
inquit, *facite in meam commemorationem.* Et Apo-
1. Cor. 11. ſtolus dicit: *Quotieſcumque manducabitis panem*
hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annun-
tiabitis donec veniat. In quolibet enim officio ne- D
gligentia eſt peccatum, ſed in ſacrificio eſt pericu-
lum: quoniam qui manducat indigne, iudicium ſibi
manducat, non diiudicans corpus Domini. Cauea-
mus quoque negligentiam in correctione peccan-
tium. Quidam enim ſunt canes muti, non valentes
latrare, palpantes vitia peccatorum, vel cupiditatis
amore, vel fragilitatis timore: cupiditatis amore, ne
forte perdant oblationes aut decimas; fragilitatis ti-
more, ne forte incurrant indignationem aut odium.
Ezech. 13. Contra tales dicitur per prophetam: *Væ qui con-*
ſuunt puluillos ſub omni cubito manus, & faciunt
Iſa. 56. *ceruicalia ſub capite vniuerſæ ætatis.* Item: *Ipſi ædi-*
ficabant parietem, illi autem liniebant eum rurſus.
Prophetæ tui viderunt tibi ſtulta & falſa, nec ape-
riebant tibi iniquitatem tuam, vt te ad pœnitentiam E
Iſa. 58. *prouocarent.* Econtra præcipitur: *Clama, ne ceſſes:*
quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo
meo ſcelera eorum, & domui Iacob peccata eorum.
Act. 20. Hinc Apoſtolus dicebat Epheſiis: *Mundæ ſunt ma-*
nus meæ a ſanguine omnium veſtrum. Non enim
ſubterfugi quo minus annuntiarem omne conſilium
Iſa. 6. *Dei vobis.* Audi prophetam: *Væ mihi, quia tacui:*
quia vir pollutus labiis ego ſum, & in medio populi
polluta labia habentis ego habito. Non timuit Ioan-

A nes Herodem, quo minus eum libere reprehende-
ret, propter Herodiadem, quam viuente viro ſuo
Philippo, tenebat vxorem. Quieſcat ergo negligen-
tia, & iraſcibilitas intendatur, ſecundum illud: *Iraſ-* *Marc. 6.*
cimini, & nolite peccare, id eſt iraſcimini vitiis, ne *Pſal. 4.*
peccetis. Hic eſt zelus ille, quo Chriſtus accenſus
eiecit vendentes & ementes de templo, ſecundum *Ioan. 2.*
illud: *Zelus domus tuæ comedit me*: quo ſuccenſus *Pſal. 68.*
Phinees Iudæum cum Madianitide coeuntem pugio- *Num. 25.*
ne transfodit. Diſcretus ergo ſacerdos contra rebel-
les & obſtinatos ſeueritatem exerceat, erga humiles
& pœnitentes exhibeat pietatem. Non illum ſequi- *Luc. 10.*
mini ſemiuiuo mortuo relicto in vulneribus, quem
Samaritanus duxit in ſtabulum, & vinum ſuperinfu-
dit & oleum. Et in arca tabernaculi virga contine-
batur & manna. Dormiendum eſt quoque nobis ab
omni concupiſcentia, præſertim a concupiſcentia re-
B rum quæ procedit ex auaritia, & concupiſcentia mu-
lierum quæ prouenit ex luxuria. Scriptum eſt enim:
Nihil eſt auaro ſceleſtius, & nihil iniquius quam *Eccleſ. 10.*
amare pecuniam. Verbum eſt ſapientis, quod con-
firmat Apoſtolus dicens: *Qui volunt fieri diuites,* *1. Tim. 6.*
incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, &
deſideria multa, & inutilia, & nociua, quæ mer-
gunt hominem in interitum, & perditionem: radix
enim omnium malorum eſt cupiditas. Et alibi: *Aua-* *Epheſ. 5.*
ritia eſt idolorum ſeruitus. Audite quid contra cu-
pidos ſacerdotes dicat propheta: *Principes eius in* *Mich. 3.*
muneribus iudicabant, & ſacerdotes eius in mercede
docebant, & prophetæ eius in pecunia diuinabant. In- *Prou. 27.*
fernus & perditio nunquam replentur, ſimiliter &
oculi hominum inſatiabiles. Sanguiſugæ duæ ſunt *Prou. 30.*
C *filiæ dicentes: Affer, affer.* Nam creſcit amor num-
mi, quantum ipſa pecunia creſcit. *Porro tranſit mun-* *1. Ioan. 2.*
dus & concupiſcentia eius. Ne timeamus ergo, cum
diues factus fuerit homo, & multiplicata fuerit *Pſal. 48.*
gloria domus eius. Non enim, cum morietur, accipiet
hæc omnia, neque deſcendet cum eo gloria eius. Nec
hoc dico, quin liceat diuitias habere, ſed quia non
licet diuitiis inhærere, ſecundum illud: *Diuitiæ ſi*
affluant, nolite cor apponere. Nullus ergo veſtrum *Pſal. 61.*
alienum parochianum ſeducat, aut alienam paro-
chiam inuadat. Præceptum eſt enim, vt nemo mit-
tat falcem in meſſem alienam, neque tranſgredia-
tur terminos, quos poſuerunt patres noſtri. Cauea-
mus nihilo minus a concupiſcentia mulierum. Nam *Eccleſ. 19.*
vinum & mulieres faciunt apoſtatare ſapientes. Et *Prou. 7.*
D propter ſpeciem mulieris multi perierunt. *Viæ infe-*
ri domus eius, penetrantes in interiora mortis. Sem-
per illam præcedunt ardor & petulantia, ſemper co-
mitantur fœtor & immunditia, ſemper ſequuntur
dolor & pœnitentia. *Fauus enim diſtillans labia me-* *Prou. 5.*
retricis, & nitidius oleo guttur eius: nouiſſima au-
tem illius amara ſicut abſynthium, & acuta quaſi
gladius biceps. Familiaris eſt inimicus, habitans non
procul, ſed prope; non extra, ſed intra. Nam vir-
tus eius in lumbis eius, & fortitudo illius in vmbili-
co ventris eius. Nunquam fugatur, niſi cum fugitur:
nunquam mactatur, niſi cum maceratur. Nos au-
tem in ſacris ordinibus conſtituti, iam ex neceſſitate
tenemur pudicitiam cuſtodire. Scriptum eſt enim,
E quod cum Dauid fugeret perſecutionem Saul, venit
in Nobe ad Achimelech ſacerdotem, poſtulans ſibi
dari quinque panes ad eſuriem expellendam. Et reſ-
pondit ſacerdos: *Non habeo panes laicos ad manum,* *1. Reg. 21.*
ſed tantum panem ſanctum. Si mundi ſunt pueri,
maxime a mulieribus, manducent. Non dixit, ſi
habent fidem, ſpem, & caritatem; ſi habent iuſti-
tiam, fortitudinem, prudentiam & temperantiam;
ſi habent ſpiritum ſapientiæ & intellectus, ſpiritum
conſilii & fortitudinis, ſpiritum ſcientiæ & pietatis,

ANNO CHRISTI 1215.

A & ſpiritum timoris Domini : ſed dixit, *Si mundi ſunt, maxime a mulieribus, manducent* : quia panem ſanctum digne manducare non poſſunt, niſi qui mundi ſunt a coitu mulierum. Quieſcat ergo concupiſcentia, & concupiſcibilitas incendatur, ſecundum illud : *Psal. 118.* *Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas in omni tempore.* Incendatur autem per tres principales virtutes, fidem, ſpem, & caritatem: vt rationabilitas illuminetur per fidem, iraſcibilitas confortetur per ſpem, concupiſcibilitas informetur per caritatem. Illuminetur autem per fidei veritatem, vt rationabilitas expellat errorem ignorantiæ; confortetur per ſpei ſtabilitatem, vt iraſcibilitas excludat torporem negligentiæ; informetur per caritatis ſinceritatem, vt concupiſcibilitas extinguat B ardorem concupiſcentiæ. Dormiamus igitur, ſed inter medios cleros, id eſt, in medio clerorum, ſecundum idioma Græcorum. Ad litteram nos inter medios cleros totius orbis exiſtimus, propterea nequeunt opera noſtra latere, ſiue bona ſint, ſiue mala. *Math. 5.* *Luceat ergo lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cælis eſt* : vt cortina cortinam trahat, & qui audit dicat : Veni. Aliter tamen hoc poſſumus intelligere : κλῆρος enim Græce ſors vel hereditas interpretatur, vnde clerici dicuntur, quod in partem Domini ſint ſortiti, ſecundum illud : *Psal. 15.* *Dominus pars hereditatis mea.* C Eſt autem triplex hereditas, infima, media, & ſuprema. Infima eſt terrena, de qua legitur : *Psal. 135.* *Dedit terram eorum hereditatem, hereditatem Iſrael ſeruo ſuo.* Media eſt ſacra ſcriptura, de qua dicitur : *Psal. 118.* *Hereditate acquiſiui teſtimonia tua in æternum : quia exultatio cordis mei ſunt.* Suprema eſt beatitudo cæleſtis, de qua legitur : *Psal. 15.* *Funes ceciderunt mihi in præclaris, etenim hereditas mea præclara eſt mihi.* Quælibet hereditatum iſtarum ſuas habet medietates. Terrena poſſeſſio res mobiles & immobiles, ſacra ſcriptura ſpiritum & litteram, beatitudo cæleſtis ſtolam mentis, & ſtolam carnis. Inter hos medios cleros, inter has medias hereditates, dormire debemus : aliter autem & aliter : eſt enim medium, quod vtrumque extremorum contingit; & eſt medium, quod neutrum extremorum contingit; & D eſt medium, quod alterum tantum extremorum contingit. Verbi gratia, medium, quod vtrumque extremorum contingit, eſt aër, qui medius inter cælum & terram, vtrumque contingit. Medium, quod neutrum extremorum contingit, eſt ſol, qui medius inter cælum & terram, neutrum contingit. Medium quod alterum extremorum tantum contingit, eſt arbor, quæ media inter cælum & terram alterum tantum contingit. Ad hunc modum inter hos medios cleros, inter has medias hereditates dormire debemus. Dormiamus igitur inter medios cleros poſſeſſionis terrenæ, per vim iraſcibilem, vt in neutra ſui parte quieſcamus, ſecundum illud quod legitur : *1. Ioan. 2.* *Filioli, nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt.* E Dormiamus inter medios cleros ſacræ ſcripturæ per vim rationalem, vt in altera tantum ſui parte quieſcamus, ſecundum quod legitur : *2. Cor. 3.* *Littera occidit : ſpiritus autem viuificat.* Dormiamus inter medios cleros cæleſtis beatitudinis per vim concupiſcibilem, vt in vtraque parte quieſcamus, ſecundum hoc quod legitur : *Math. 5.* *Gaudete & exultate, quia merces veſtra copioſa eſt in cælis.* Gaudete pro ſtola cordis, & exultate pro ſtola corporis. Si ſic dormierimus, profecto nos ſumus pennæ columbæ deargentatæ. Sicut per columbam deſignatur eccleſia, ſic per pennas columbæ deſignantur ſacerdotes eccleſiæ, qui verbis & exemplis eam ſubleuant ad cæleſtia. Vnde ſponſus de ſponſa dicit in Canticis : *Cant. 6.* *Vna eſt columba*

A *mea, perfecta mea.* Cuius pennas perfecte propheta deſcribens, dicit : *Isa. 62.* *Qui ſunt hi qui vt nubes volant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas?* Pennæ deargentatæ ſunt illi qui Diuinis ſunt eloquiis eruditi, ſecundum illud : *Psal. 11.* *Eloquia Domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum ſeptuplum.* Hinc alibi dicitur : *Cant. 5.* *Oculi tui ſicut columbæ, quæ lacte ſunt lotæ, ſedentes ſuper fluenta pleniſſima.* Sunt autem pennæ virtutis, pennæ contemplationis, & pennæ doctrinæ. De primis legitur : *Psal. 17.* *Volauit ſuper pennas ventorum.* De ſecundis dicitur : *Psal. 54.* *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam?* De tertiis autẽ ſcribitur : *Ezech. 1.* *Iuncta erant pennæ vnius ad alterum.* Porro ſunt pennæ B veræ, ſunt quidem & falſæ. Veræ ſunt pennæ iuſtorum, qui ſignantur per pennas erodii. Falſæ ſunt pennæ hypocritarum, quæ ſignantur per pennas ſtruthionis. Legitur enim in Iob : *Iob. 39.* *Penna ſtruthionis ſimilis eſt pennæ erodii & accipitris.* Pennæ ſimus deſpicientes mundana per vim iraſcibilem, dormientes inter medios cleros poſſeſſionis terrenæ. Pennæ columbæ ſimus, appetentes cæleſtia per vim concupiſcibilem, dormientes inter medios cleros beatitudinis ſempiternæ. Pennæ deargentatæ ſimus, intelligentes Diuina per vim rationabilem, dormientes inter medios cleros ſacræ ſcripturæ. Nec tantum in præſenti ſimus pennæ columbæ deargentatæ, ſed C poſteriora dorſi eius in ſpecie auri. Sicut dorſum laborem vitæ præſentis ſignificat, ſecundum illud, *Psal. 128.* *Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores* : ita poſteriora dorſi requiem futuræ vitæ deſignant, ſecundum illud : *Apoc. 21.* *Iam non erit amplius neque luctus, neque clamor, ſed nec vllus dolor : quoniam priora tranſierunt.* Ergo poſteriora dorſi, id eſt, requies poſt laborem, erit in ſpecie auri, hoc eſt in gloria contemplationis, quæ per fulgorem auri congrue deſignatur : propter illud : *Sap. 3.* *Fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris eorum.* Ad quam gloriam nos perducat Dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt Deus benedictus in ſæcula ſæculorum. Amen.

DECRETA
D GENERALIS CONCILII
LATERANENSIS IV.

ſub Innocentio papa III.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *De fide catholica.*
2. *De errore abbatis Ioachim.*
3. *De hæreticis.*
4. *De ſuperbia Græcorum contra Latinos.*
5. *De dignitate patriarcharum.*
6. *De conciliis prouincialibus.*
7. *De correctione exceſſuum.*
E 8. *De inquiſitionibus.*
9. *De diuerſis ritibus in eadem fide.*
10. *De prædicatoribus inſtituendis.*
11. *De magiſtris ſcholaſticis.*
12. *De communibus capitulis monachorum.*
13. *De nouis religionibus prohibitis.*
14. *De incontinentia clericorum punienda.*
15. *De arcenda ebrietate clericorum.*
16. *De indumentis clericorum.*
17. *De comeſſationibus prælatorum, & negligentia eorum ſuper Diuinis officiis.*
18. *De iudicio ſanguinis & duelli clericis interdicto.*
19. *Ne eccleſiæ mundanis ſupellectilibus exponantur.*

20. *De*

20. *De chriſmate & Euchariſtia ſub ſera conſeruanda.* A
21. *De confeſſione facienda, & non reuelanda a ſacerdote, & ſaltem in paſcha communicando.*
22. *Quod infirmi prius prouideant animæ quam corpori.*
23. *Quod eccleſia cathedralis vel regularis vltra tres menſes non vacet.*
24. *De electione facienda per ſcrutinium vel compromiſſum.*
25. *Quod electio facta per ſæcularem poteſtatem non valeat.*
26. *De pœna indigne confirmantis electionem.*
27. *De inſtructione ordinandorum.*
28. *Quod compellantur cedere qui poſtulauerunt licentiam cedendi.* B
29. *Quod nullus habeat duo beneficia cum cura annexa.*
30. *De idoneitate inſtituendorum in eccleſiis.*
31. *De filiis canonicorum non inſtituendis cum patribus.*
32. *Vt patroni competentem portionem dimittant clericis.*
33. *De procurationibus non accipiendis ſine viſitatione.*
34. *De ſubditis non grauandis ſub prætextu ſeruitii alicuius.*
35. *De cauſa appellationis exprimenda.*
36. *Quod iudex poſſit interlocutoriam & comminatoriam ſententiam reuocare.* C
37. *De litteris non impetrandis vltra duas diætas, & ſine ſpeciali mandato.*
38. *De ſcribendis actis, vt probari poſſint.*
39. *De reſtitutione danda contra poſſeſſorem, qui non rapuit ipſe.*
40. *De vera poſſeſſione.*
41. *De continuatione bonæ fidei in omni præſcriptione.*
42. *De ſæculari iuſtitia.*
43. *Ne ſine cauſa clericus fidelitatem laïco faciat.*
44. *Quod conſtitutiones principum non præiudicent eccleſiis.*
45. *Patronus, qui clericum eccleſiæ occiderit vel mutilauerit, ius patronatus amittit.* D
46. *De talliis a clericis non exigendis.*
47. *De forma excommunicandi.*
48. *De modo recuſandi iudicem.*
49. *De pœna excommunicantis iniuſte.*
50. *De reſtricta prohibitione matrimonii.*
51. *De pœna contrahentium clandeſtina matrimonia.*
52. *De teſtimonio de auditu reprobando in cauſa matrimonii.*
53. *De his qui prædia ſua in fraudem decimarum dant aliis excolenda.*
54. *Vt decimæ ante tributa ſoluantur.*
55. *Vt de terris acquirendis, non obſtantibus priuilegiis, decimæ dentur.* E
56. *Ne propter pactum aliquorum amittat decimas presbyter parochialis.*
57. *De interpretandis priuilegiorum verbis.*
58. *De eodem in fauorem epiſcoporum.*
59. *Quod nullus religioſus fideiubeat ſine licentia abbatis & conuentus.*
60. *Vt abbates non extendant ſe ad officium epiſcopale.*
61. *Ne religioſi recipiant decimas de manu laïcali.*
62. *Ne reliquiæ ſanctorum oſtendantur extra capſam: ne nouæ habeantur in veneratione ſine Romana eccleſia.*
63. *De ſimonia.* A
64. *De eadem circa monachos & ſanctimoniales.*
65. *De eadem circa illicitam pecuniæ extorſionem.*
66. *De eadem circa cupiditatem clericorum.*
67. *De vſuris Iudæorum.*
68. *Vt Iudæi diſcernantur a Chriſtianis in habitu.*
69. *Ne Iudæi publicis officiis præficiantur.*
70. *Ne conuerſi ad fidem de Iudæis, veterem ritum Iudæorum retineant.*

CAPITVLA.

B G. C. Ea græce ſimul ac latine damus ex codice Mazarino, qui eiuſdem eſt atque concilium ipſum ætatis: in quo Græca Latinis e regione reſpondent. Primum tamen caput, & ſecundi partem, aliaque nonnulla, Latine tantum edimus: quia iis partibus mancus eſt codex.

Eius autem aſpectus vnus conuincere facile poteſt eos qui decretis hiſce Lateranenſibus derogant fidem. Græca vero interpretatio, eadem ætate facta, vtriuſque concordiam eccleſiæ demonſtrabit. Aderant ſiquidem concilio Conſtantinopolitanus & Hieroſolymitanus patriarchæ: miſerant legatos ſuos Alexandrinus & Antiochenus: ex iis patriarchatibus metropolitæ, aliique epiſcopi multi, conuenerant. Qui vt ſecum decreta concilii referrent, Græcam in linguam, quamuis ineleganter, immo multis in locis barbare, tranſlata tunc.

I. *De fide catholica.*

C FIrmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, quod vnus ſolus eſt verus Deus, æternus, & immenſus, omnipotens, incommutabilis, incomprehenſibilis & ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus; tres quidem perſonæ, ſed vna eſſentia, ſubſtantia, ſeu natura ſimplex omnino. Pater a nullo, Filius autem a ſolo Patre, ac Spiritus ſanctus ab vtroque pariter, abſque initio ſemper & fine. Pater generans, Filius naſcens, & Spiritus ſanctus procedens; conſubſtantiales & coæquales, coomnipotentes & coæterni, vnum vniuerſorum principium, D creator omnium inuiſibilium & viſibilium, ſpiritualium & corporalium, qui ſua omnipotenti virtute ſimul ab initio temporis vtramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam; ac deinde humanam quaſi communem ex ſpiritu & corpore conſtitutam. Diabolus enim & dæmones alii, a Deo quidem natura creati ſunt boni, ſed ipſi per ſe facti ſunt mali: homo vero diaboli ſuggeſtione peccauit.

Hæc ſancta Trinitas ſecundum communem E eſſentiam indiuidua, & ſecundum perſonales proprietates diſcreta, per Moſen & ſanctos prophetas, alioſque famulos ſuos, iuxta ordinatiſſimam diſpoſitionem temporum, doctrinam humano generi tribuit ſalutarem. Et tandem vnigenitus Dei Filius Ieſus Chriſtus a tota Trinitate communiter incarnatus, ex Maria ſemper virgine Spiritus ſancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali & humana carne compoſitus, vna in duabus naturis perſona, viam vitæ manifeſtius demonſtrauit.

Digitized by Google

uir. Qui cum ſecundum diuinitatem ſit im- A mortalis & impaſſibilis, idem ipſe ſecundum humanitatem factus eſt paſſibilis & mortalis: quin etiam pro ſalute humani generis in ligno crucis paſſus & mortuus deſcendit ad inferos, reſurrexit a mortuis, & aſcendit in cælum. Sed deſcendit in anima, reſurrexit in carne, aſcenditque pariter in vtroque: venturus in fine ſæculi iudicare viuos & mortuos, & redditurus ſingulis ſecundum opera ſua, tam reprobis, quam electis. Qui omnes cum ſuis propriis corporibus reſurgent, quæ nunc geſtant, vt re- B cipiant ſecundum merita ſua, ſiue bona fuerint, ſiue mala, illi cum diabolo pœnam perpetuam, & iſti cum Chriſto gloriam ſempiternam.

Vna vero eſt fidelium vniuerſalis eccleſia, extra quam nullus omnino ſaluatur. In qua idem ipſe ſacerdos, & ſacrificium Ieſus Chriſtus: cuius corpus & ſanguis in ſacramento altaris ſub ſpeciebus panis & vini veraciter continentur, tranſubſtantiatis, pane in corpus, & vino in ſanguinem, poteſtate Diuina, vt ad perficiendum myſterium C vnitatis accipiamus ipſi de ſuo quod accepit ipſe de noſtro. Et hoc vtique ſacramentum nemo poteſt conficere, niſi ſacerdos, qui fuerit rite ordinatus ſecundum claues eccleſiæ, quas ipſe conceſſit apoſtolis & eorum ſucceſſoribus Ieſus Chriſtus.

Sacramentum vero baptiſmi, quod ad inuocationem indiuiduæ Trinitatis, videlicet Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, conſecratur in aqua, tam paruulis quam adul- D tis, in forma eccleſiæ a quocumque rite collatum, proficit ad ſalutem.

Et ſi poſt ſuſceptionem baptiſmi quiſquam prolapſus fuerit in peccatum, per veram pœnitentiam ſemper poteſt reparari. Non ſolum autem virgines & continentes, verum etiam coniugati, per fidem rectam & operationem bonam placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem peruenire.

II. *De errore abbatis Ioachim.*

Damnamus ergo, & reprobamus libellum, ſiue tractatum, quem abbas Ioachim edidit contra magiſtrum Petrum Lombardum de vnitate ſeu eſſentia Trinitatis, appellans ipſum hæreticum & inſanum, pro eo quod in ſuis dixit ſententiis, quoniam quædam ſumma res eſt Pater & Filius & Spiritus ſanctus, & illa non eſt generans, neque genita, nec procedens. Vnde aſſerit quod ille non tam Trinitatem quam quaternitatem adſtruebat in Deo, videlicet tres perſonas, & illam communem eſſentiam quaſi quartam: maniſeſte proteſtans quod nulla res eſt quæ ſit Pater & Filius & Spiritus ſanctus, nec eſt eſſentia, nec ſubſtantia, nec natura: quamuis concedat quod Pater & Filius & Spiritus ſanctus ſunt vna eſſentia, vna ſubſtantia, vnaque natura. Verum vnitatem huiuſmodi non veram & propriam, ſed quaſi collectiuam & ſimilitudinariam eſſe fatetur: quemadmodum dicuntur multi homines vnus populus, & multi fideles vna eccleſia, iuxta illud: *Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna.* (Act. 4.) & : *Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt cum illo.* (1. Cor. 6.) Item: *Qui plantat & qui rigat vnum ſunt.* (Ibidem 3. & 12.) & : *Omnes vnum corpus ſumus in Chriſto.* Rurſus in libro Regum: *Populus meus & populus tuus vnum ſunt.* (3 Reg. 22.) Ad hanc autem ſententiam adſtruendam illud potiſſimum verbum inducit, quod Chriſtus de fidelibus inquit in euangelio: *Volo Pater vt ſint vnum in nobis, ſicut & nos vnum ſumus, vt ſint conſummati in vnum.* (Ioan 17.) Non enim, vt ait, fideles Chriſti ſunt vnum, id eſt, vna quædam res quæ communis ſit omnibus, ſed * hic modo ſunt vnum, id eſt vna eccleſia propter catholicæ fidei vnitatem: & tandem vnum regnum propter vnionem indiſſolubilis caritatis. Quemadmodum in canonica Ioannis epiſtola legitur: *Quia tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus; & hi tres vnum ſunt.* (1. Ioan. 5.) Statimque ſubiungitur. *Et tres ſunt qui teſtimonium dant in terra, Spiritus, aqua, & ſanguis; & tres vnum ſunt,* ſicut in codicibus quibuſdam inuenitur.

* Mar. ſed modo

Nos autem, ſacro & vniuerſali concilio approbante, credimus & confitemur cum Petro, quod vna quædam ſumma res eſt, incomprehenſibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter eſt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, tres ſimul perſonæ, ac ſingulatim quælibet

ῥῆμα ἐνισχύει, ὅπερ ὁ χριστὸς περὶ τῶν πιστῶν λέγει ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· θέλω, πάτερ, ἵνα ὦσιν ἓν ἐν ἡμῖν, καθὼς καὶ ἡμεῖς ἕν ἐσμεν· ἵνα ὦσι πεπληρωμένοι εἰς ἕν. οὐ γάρ, ὡς εἶπεν, οἱ πιστοὶ τοῦ χριστοῦ εἰσὶν ἕν, ἤγουν ἕν τι πρᾶγμα ὃ κοινὸν εἰς * ἅπασιν. ἀλλὰ πῶς εἰσὶν ἕν, ἤτοι μία ἐκκλησία διὰ τὴν καθολικὴν τῆς πίστεως ἕνωσιν, καὶ τέλος μία βασιλεία, διὰ τὴν ἑνότητα τῆς ἀδιαλύτου ἑνώσεως. ὃν τρόπον ἐν τῇ κανονικῇ τοῦ Ἰωάννου ἐπιστολῇ ἀναγινώσκεται, ὅτι τρεῖς εἰσὶν οἱ μαρτυροῦντες ἐν οὐρανῷ, E ὁ πατήρ, λόγος, καὶ πνεῦμα ἅγιον. καὶ τοῦτοι οἱ τρεῖς ἕν εἰσιν. εὐθέως τε προστίθησι ………
…………………………………
………………… καθὼς ἔν τισι κώδηξιν εὑρίσκεται.

* Corr. ἐν

Ἡμεῖς δὲ τῆς ἱερᾶς ἁπάσης οἰκουμενικῆς συνόδου δοκιμούσης, πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν μετὰ πέτρου, ὅτι ἕν τι ἀκρότατον πρᾶγμα ἐστὶν, ἀκατάληπτόν τι καὶ ἄφατον, ὅπερ ἀληθῶς ἐστὶ, πατὴρ, καὶ υἱὸς, καὶ πνεῦμα ἅγιον, τρία * ὅμοια πρόσωπα, καὶ ἰδίως ἕκαστον

* Corr. ἅμα

ANNO CHRISTI 1215.

libet earumdem. Et ideo in Deo trinitas eſt ſolummodo, non quaternitas: quia quælibet trium perſonarum eſt illa res, videlicet ſubſtantia, eſſentia, ſive natura Divina, quæ ſola eſt univerſorum principium, præter quod aliud inveniri non poteſt. Et illa res non eſt generans, neque genita, nec procedens: ſed eſt Pater qui generat, Filius qui gignitur, & Spiritus ſanctus qui procedit: ut diſtinctiones ſint in perſonis, & unitas in natura. Licet igitur alius ſit Pater, alius Filius, alius Spiritus ſanctus, non tamen aliud: ſed id quod eſt Pater, eſt Filius, & Spiritus ſanctus, idē omnino: ut ſecundum orthodoxam & catholicam fidem conſubſtantiales eſſe credantur. Pater enim ab æterno Filium generando, ſuam ſubſtantiam ei dedit, juxta quod ipſe teſtatur: *Pater quod dedit mihi maius eſt omnibus*. Ac dici non poteſt quod partem ſuæ ſubſtantiæ illi dederit, & partem retinuerit ipſe ſibi: cum ſubſtantia Patris indiviſibilis ſit, utpote ſimplex omnino. Sed nec dici poteſt quod Pater in Filium tranſtulerit ſuam ſubſtantiam generando, quaſi ſic dederit eam Filio, quod non " retinuerit ipſam ſibi: alioquin deſiiſſet eſſe ſubſtantia. Patet ergo quod ſine ulla diminutione Filius naſcendo ſubſtantiam Patris accepit, & ita Pater & Filius habent eamdem ſubſtantiam, & ſic eadem res eſt Pater & Filius, nec non & Spiritus ſanctus ab utroque procedens.

Joan. 10.

In cod. Mazarino deeſt negatio, tum in Græco, tum in Latino. Sed retinendam eſſe, ſenſus admonet.

Ibidē deeſt, ab utroque procedens tum in Gr. tum in Lat.

Cū ergo Veritas pro fidelibus ſuis ad Patrem orat: *Volo*, inquiens, *ut ipſi ſint unum in nobis, ſicut & nos unum ſumus*: hoc nomē, *unum* ", pro fidelibus quidem accipitur, ut intelligatur unio " caritatis in gratia: pro perſonis vero Divinis, attendatur identitatis in natura unitas, quemadmodum Veritas alibi ait: *Eſtote perfecti ſicut & Pater veſter cæleſtis perfectus eſt*: ac ſi diceret manifeſtius: Eſtote perfecti perfectione gratiæ, ſicut Pater veſter cæleſtis perfectus eſt perfectione naturæ: utraque videlicet ſuo modo: quia inter creatorem & creaturam non poteſt tanta ſimilitudo notari, quin inter eos major ſit diſſimilitudo notanda.

Joan 17.
" deeſt in Gr. unum

Cod. Maz. in uno, caritatis gratia *hoc eſt in hac voce*, unum

Si quis igitur ſententiam ſive doctrinam præfati Ioachim in hac parte defendere vel approbare præſumpſerit: tamquam hæreticus ab omnibus confutetur. In nullo tamen per hoc Floreſſi monaſterio, cujus ipſe Ioachim extitit inſtitutor, volumus derogari: quoniam ibi

Cod. Maz. cōfitetur.

A σον αὐτοῦ. καὶ διὰ τοῦτο ἐν θεῷ τριάς ἐστι μόνον, οὐ τετράς· ὅτι ἕκαστον τῶν τριῶν προσώπων, ἐστὶν ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, ἤγουν οὐσία, ὕπαρξις, ἢ καὶ φύσις θεία, ἥτις μόνη ἐστὶν ἁπάντων ἀρχή· παρ' ἣν ἄλλο εὑρεθῆναι οὐ δύναται· κἀκεῖνο τὸ πρᾶγμα, οὐκ ἔστι γεννῶν, οὔτε γεννητὸν, οὔτε ἐκπορευτόν. ἀλλ' ἔστι πατὴρ ὁ γεννῶν, καὶ υἱὸς ὁ γεννώμενος, καὶ πνεῦμα τὸ ἐκπορευόμενον· ἵνα διαστολαὶ ὦσιν ἐν τοῖς προσώποις, καὶ ἑνότης ἐν τῇ φύσει. κἂν γοῦν ἄλλος εἴη ὁ πατὴρ, ἄλλος ὁ υἱὸς, καὶ ἄλλος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· B ὅμως οὐκ ἄλλο, ἀλλὰ τοῦτο, ὅ, τι ὁ πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς, καὶ πνεῦμα ἅγιον, ταυτὸ ὅλως· ἵνα κατὰ τὴν ὀρθόδοξον καὶ καθολικὴν πίστιν ὁμοούσια εἶναι πιστεύωνται. ὁ πατὴρ γὰρ ἐξ αἰῶνος γεννῶν τὸν υἱὸν, τὴν ἑαυτοῦ οὐσίαν αὐτῷ δέδωκεν, ὡς αὐτὸς μαρτυρεῖ· πατὴρ ὃς δέδωκέ μοι μείζων πάντων ἐστί· καὶ λέγεσθαι οὐ δύναται, ὅτι ὁ πατὴρ μέρος τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας ἐκείνῳ ἐδεδώκει, καὶ μέρος ἐπεκράτησεν αὐτὸς ἑαυτῷ· ἐπειδὴ ἡ ὑπόστασις τοῦ πατρὸς ἀδιαίρετός ἐστιν·, ὡς ἁπλῆ ὅλως. ἀλλ' οὔτε λέγεσθαι δύναται, ὅτι ὁ πατὴρ εἰς υἱὸν μετήνεγκε τὴν οὐσίαν τὴν ἑαυτοῦ, γεννῶν C ὡς δῆθεν οὕτως ἐδεδώκει ταύτην τῷ υἱῷ, ὡς " ἐπικρατῆσαι ταύτην ἑαυτῷ· ἄλλως γὰρ ἐξέλειπεν ἂν εἶναι ὑπόστασις· ἀνέωκται τοίνυν ὅτι δίχα τινὸς ἐλλείψεως ὁ υἱὸς γεννώμενος, τὴν οὐσίαν τοῦ πατρὸς ἀνέλαβεν· καὶ οὕτως ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἔχουσι τὴν αὐτὴν οὐσίαν· καὶ οὕτω τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐστὶν, ὁ πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

" deeſt in

Ὅτι γοῦν ἡ ἀλήθεια ὑπὲρ τῶν πιστῶν αὐτῆς εὔχεται πρὸς τὸν πατέρα, ἐθέλω, εἰπὼν, ἵνα αὐτοὶ ὦσιν ἓν ἐν ἡμῖν, καθὼς καὶ ἡμεῖς ἓν ἐσμέν· τοῦτο τὸ ὄνομα ὑπὲρ τῶν πιστῶν μὲν λαμβάνεται, ἵνα νοεῖται ἐν τῷ D ἑνὶ τῆς ἀγάπης ἡ χάρις· ὑπὲρ τῶν προσώπων δὲ τῶν θείων, ἵνα προσέχεται ἡ τῆς ταυτότητος ἕνωσις ἐν τῇ οὐσίᾳ. ὃν τρόπον ἀλλαχοῦ ἡ ἀλήθεια ἔφη· γίνεσθε " τέλειοι, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος, τέλειος ἐστίν. ὡς εἴπερ ἔλεγε φανερώτερον· γίνεσθε τέλειοι ἐν τελειότητι χάριτος, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν τέλειος ἐστὶν ἐν τελειότητι φύσεως· ἀμφότερα δηλαδὴ τῷ ἰδίῳ τρόπῳ· ἐπεὶ ἀνάμεσον τοῦ κτιστοῦ καὶ τῆς κτίσεως οὐ δύναται τοσαύτη ὁμοίωσις διαγραφῆναι, ὡς μὴ μέσον αὐτῶν μείζονα τὴν ἀνομοιότητα δια- E γράφεσθαι.

" Non utitur verbis textus Græci. Præterea legit Pater noſter, non veſter.

Εἴ τις τοιγαροῦν τὴν ἀπόφασιν ἢ διδαχὴν τοῦ προῤῥηθέντος Ἰωαχεὶμ ἐν τούτῳ τῷ μέρει προΐστειν ἢ ἐπαινεῖν τολμήσῃ, ὡς αἱρετικὸς παρὰ πάντων ὁμολογείσθω. ἐν οὐδενὶ πῶς διὰ τοῦτο τὴν μονὴν τοῦ * φλήρου, ἧς ὁ . . . . Ἰωαχεὶμ ἦν διατάκτωρ, θέλομεν ὑποβάλλεσθαι· ἐπεὶ κα-

* αὐτῆς

ANNO CHRISTI 1215.

κανονικὴ σύστασις ἐστὶ, καὶ παρατήρησις σωτήριος· μάλιστα ἐπεὶ ὁ αὐτὸς Ἰωαχεὶμ πάντα τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἡμῖν ἀποδοθῆναι ἐνετείλατο, τῇ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου κρίσει κυρωθησόμενα, ἤτοι διορθωθησόμενα· ἐκθέμενος ἐπιστολὴν, ἥν τινι τῇ οἰκείᾳ χειρὶ ὑπεγράψατο· ἐν ᾗ στερεῶς ὁμολογεῖ ἑαυτὸν ἐκείνην τὴν πίστιν κρατεῖν, ἣν ἡ ῥωμαϊκὴ κρατεῖ ἐκκλησία· ἥτις, οἰκονομοῦντος Θεοῦ, πάντων τῶν πιστῶν μήτηρ ἐστὶ καὶ διδάσκαλος. A

Ἀποδοκιμάζομεν δὲ καὶ καταδικάζομεν τὸ στρεβλότατον δόγμα τοῦ ἀσεβοῦς Ἀλμυρικοῦ, οὗ τὴν διάνοιαν οὕτως ὁ πατὴρ τοῦ ψεύδους ἐξετύφλωσεν, ὡς τὴν αὐτοῦ διδαχὴν οὐ τόσον αἱρετικὴν κριθῆναι, ὅσον δὴ καὶ ἀσύνετον. B

γʹ. Περὶ ἀφορισμοῦ καὶ καταδικασμοῦ αἱρετικῶν.

Ἀφορίζομεν οὖν καὶ ἀναθεματίζομεν πᾶσαν αἵρεσιν ἐπαίρουσαν ἑαυτὴν κατὰ ταύτης τῆς ἁγίας καὶ ὀρθοδόξου καὶ καθολικῆς πίστεως, ἣν ἀνωτέρω ἐξεθέμεθα· καταδικάζοντες ἅπαντας αἱρετικοὺς οἱωσδήποτε ὀνόματι κρίνοιντο, πρόσωπα μὲν ἔχοντας διαφόρους, ἀλλ᾽ οὐρὰς ἐπάλληλα συνδεδεμένας, ὅτι ἐκ ματαιότητος συνέρχονται ἐπὶ τὸ αὐτό. C

Κατακριθέντες δὲ, ταῖς παρούσαις κοσμικαῖς ἐξουσίαις, ἢ τοῖς αὐτῶν πράκτορσι, καταλειπέσθωσαν, κατὰ νόησιν προσηκούσῃ τιμωρηθησόμενοι, τῶν κληρικῶν πρότερον ἀπὸ τῶν ἰδίων τάξεων καθαιρεθέντων· οὕτως ἵνα τὰ ἀγαθὰ τῶν τοιούτων κατακρίτων, ἐὰν λαϊκοὶ ὦσιν, φισκωθῶσι· εἰ δὲ κληρικοὶ, προσκυρωθῶσι ταῖς ἐκκλησίαις παρ᾽ ὧν τὰ ὀψώνια ἐδέξαντο.

Οἵτινες δὲ εὑρεθήσονται μόνῃ τῇ ὑποψίᾳ σεσημειωμένοι, εἰ μὴ κατὰ νόησιν τῆς ὑποψίας, τῆς ποιότητός τε τοῦ προσώπου, τὴν ἰδίαν ἀθῳότητα προσηκούσῃ καθάρσει δείξονται, ἀναθέματος ῥομφαίᾳ κρουσθήτωσαν, καὶ ἄχρις ἱκανοποιΐας ἀξίας D

ab omnibus evitentur ; ita quod ſi per annum in excommunicatione perſtiterint, extunc velut hæretici condemnentur.

Deeſt hoc folium in codice Mazarino Græco & Latino.

Moneantur autem & inducantur, &, ſi neceſſe fuerit, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur ſæculares poteſtates, quibuſcumque fungantur officiis, ut ſicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defenſione fidei præſtent publice juramentum, quod de terris ſuæ juriſdictioni ſubjectis univerſos hæreticos ab eccleſia denotatos bona fide pro viribus exterminare ſtudebunt: ita quod amodo, quandocumque quis fuerit in poteſtatem * ſive ſpiritalem, ſive temporalem aſſumptus, hoc teneatur capitulum juramento firmare. E

* ſive perpetuam, ſive temporalem.

& regularis inſtitutio eſt & obſervantia ſalutaris, maxime cum idem Ioachim omnia ſcripta ſua nobis aſſignari mandaverit, apoſtolicæ ſedis judicio approbanda, ſeu etiam corrigenda: dictans epiſtolam cui propria manu ſubſcripſit, in qua firmiter confitetur ſe illam fidem tenere, quam Romana tenet eccleſia, quæ cunctorum fidelium, diſponente Domino, mater eſt & magiſtra.

Reprobamus etiam & damnamus perverſiſſimum dogma impii * Amalrici, cujus mentem ſic pater mendacii excæcavit, ut ejus doctrina non tam hæretica cenſenda ſit, quam inſana.

* Almarici.

III. *De hæreticis.*

MS. Maz. De excommunicatione & condemnatione hæreticorum.

Excommunicamus & anathematizamus omnem hæreſim extollentem ſe adverſus hanc ſanctam, orthodoxam, catholicam fidem, quam ſuperius expoſuimus: condemnantes univerſos hæreticos, quibuſcumque nominibus cenſeantur; facies quidem habentes diverſas, ſed caudas ad invicem colligatas, quia de * vanitate conveniunt in idipſum.

* varietate

Damnati vero, ſæcularibus poteſtatibus præſentibus, aut eorum bailivis, relinquantur animadverſione debita puniendi, clericis prius a ſuis ordinibus degradatis: ita quod bona hujuſmodi damnatorum, ſi laici fuerint, confiſcentur: ſi vero clerici, applicentur eccleſiis a quibus ſtipendia perceperunt.

Qui autem inventi fuerint ſola ſuſpicione notabiles, niſi juxta conſiderationes * ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ, propriam innocentiam congrua purgatione monſtraverint, anathematis gladio feriantur, & uſque ad ſatisfactionem condignam ab

* conſiderationem

Si vero dominus temporalis requiſitus & monitus ab eccleſia, terram ſuam purgare neglexerit ab hac hæretica fœditate, per metropolitanum & cæteros comprovinciales epiſcopos excommunicationis vinculo innodetur. Et, ſi ſatisfacere contempſerit infra annum, ſignificetur hoc ſummo pontifici: ut extunc ipſe vaſſallos ab ejus fidelitate denunciet abſolutos, & terram exponat catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis ſine ulla contradictione poſſideant, & in fidei puritate conſervent: ſalvo jure domini principalis, dum-

ANNO CHRISTI 1215.

dummodo ſuper hoc ipſe nullum præ-ſtet obſtaculum, nec aliquod impedimentum opponat: eadem nihilo minus lege ſervata circa eos qui non habent dominos principales.

Catholici vero, qui crucis aſſumpto charactere ad hæreticorum exterminium ſe accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoque ſancto privilegio ſint muniti, quod accedentibus in terræ ſanctæ ſubſidium conceditur.

Credentes vero, ptætetea * teceptotes, defenſores & fautores hæreticorum, excommunicationi decernimus ſubjacere: firmiter ſtatuentes, ut poſtquam quis talium fuerit excommunicatione notatus, ſi ſatisfacere contempſerit infra annum, extunc ipſo jure ſit factus infamis, nec ad publica officia ſeu conſilia, nec ad eligendos aliquos ad hujuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur. Sit etiam inteſtabilis, ut nec teſtandi libetam habeat facultatem*, nec ad heteditatis ſucceſſionem accedat. Nullus ptæteſea ipſi ſuper quocumque negotio*, ſed ipſe aliis teſpondere cogatut. Quod ſi forte judex extiterit, ejus ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad ejus audientiam perferantut. Si fuerit advocatus, ejus pattocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, ejus inſtrumenta confecta pet ipſum nullius penitus ſint momenti, ſed cum autore damnato damnentut. Et in ſimilibus idem præcipimus obſervati. Si veto cleticus fuetit, ab omni officio & beneficio deponatut: ut in quo major eſt culpa, gravior exetceatut vindicta.

Si qui autem, tales, poſtquam ab eccleſia denotati fuerint, evitare contempſerint: excommunicationis ſententia uſque ad ſatisfactionem idoneam percellantut. Sane cletici non exhibeant hujuſmodi peſtilentibus * eccleſiaſtica ſacramenta, nec eos Chtiſtianæ præſumant ſepulturæ ttadere, nec eleemoſynas, aut oblationes eotum accipiant: alioquin ſuo priventur officio, ad quod nunquam reſtituantur abſque indulto ſedis apoſtolicæ ſpeciali. Similiter quilibet tegulares, quibus hoc etiam infligatur, ut eorum privilegia in illa diœceſi non ſetventur, in qua tales exceſſus præſumpſerint perpetrare.

Quia vero nonnulli ſub ſpecie pietatis, virtutem ejus, juxta quod ait apoſtolus, abnegantes, autotitatem ſibi vendicant prædicandi, cum idem apoſtolus dicat: *Quomodo prædicabunt niſi mittantur?* omnes qui prohibiti, vel non miſſi, ptætet autoritatem ab apoſtulica ſede, vel catholico epiſcopo loci ſuſceptam, publice vel privatim prædicationis officium uſurpare præſumpſerint, excommunicationis vinculo innodentur: &, niſi quantocius teſipuetint, alia competenti pœna plectantur.

* Mſ. Dacherianum receptatores,

* MS. Maz. addit. reſpondeat.

* Gr. interpres legebat, petentibus

In Mſ. Dacheriano quartum hoc capitulum eſt, cum hoc titulo: De eo ne quis prædicet niſi miſſus. Sequens autem capitulum, quod hic quartum eſt, ibi eſt quintum: atque ita deinceps.

* MS. Dacherianum factionem,

B Πρὸς τούτοις μηδεὶς αὐτοῦ ἐπὶ οἱῳδήτινι πραγματείᾳ ἀπολογησάσθω· ἀλλ' αὐτὸς ἄλλοις ἀπολογεῖσθαι ἀναγκαζέσθω. ὡς ἐὰν ἴσως κριτὴς εἴη, ἡ ἀπόφασις αὐτοῦ μηδεμίαν ἐχέτω στερεότητα, μήτε δίκαιον τινὲς εἰς τὴν ἀκοὴν αὐτοῦ προσφερέσθωσαν. ἐὰν εἴη συνήγορος, ἡ δικαιολογία αὐτοῦ μηδαμῶς προσδεχθήτω· εἰ νομικός, τὰ ἐκτεθέντα αὐτοῦ ἔγγραφα μηδεμιᾶς ὅλως ἔστωσαν μονιμότητος, ἀλλὰ μετὰ τοῦ ποιητοῦ καταδικασθέντος καταδικαζέσθωσαν. καὶ ἐν τοῖς ὁμοίοις τὸ αὐτὸ προστασσόμεθα φυλαχθῆναι. C εἰ δὲ κληρικὸς εἴη, ἀπὸ παντὸς ὀφφικίου καὶ ἰδιαζείου καθαιρείσθω· ἵνα ἐν ᾧ μεῖζόν ἐστι τὸ πταῖσμα, βαρυτέρα ἐκδίκησις εἰσπραχθῇ.

Εἰ δέ τινες τοὺς τοιούτους, μετὰ τὸ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας σεσημειῶσθαι, παρεκκλίνειν ἀμελήσωσιν ἀφορισμοῦ ἀποφάσει, ἕως ἱκανοποιΐας προσηκούσης, περισφιγχθήτωσαν. οἱ κληρικοὶ δὲ μὴ δότωσαν τοῖς τοιούτοις αἰτοῦσι τὰ ἐκκλησιαστικὰ μυστήρια· μήτ' αὐτοὺς χριστιανικῇ παραδοῦναι ταφῇ· μήτε τὰς ἐλεημοσύνας ἢ προσφορὰς αὐτῶν προσδεξάσθωσαν· εἰ δ' οὐχὶ, τῶν ἑαυτοῦ * στερείσθωσαν ὀφφικίων, πρὸς ὃ μηδέποτε ἀποκαταστήσονται, D χωρὶς ἰδικοῦ ἐνδάλματος τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου. ὁμοίως .... κανονικοί, οἷς τοῦτο μᾶλλον ἐπιτιμάσθω, ἵνα τὰ αὐτῶν προνόμια ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐνορίᾳ μὴ φυλαχθῶσιν, ἐν ᾗ τοιαύτας ἐκστάσεις τολμήσωσιν ἐπιτελεῖν.

Ἐπειδὴ δέ τινες ὑπὸ εἶδος εὐσεβείας, τὴν δύναμιν αὐτῆς, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου, ἠρνημένοι, αὐθεντίαν ἑαυτοῖς ἐκδικοῦσι τοῦ κηρύττειν, ὡς αὐτός φησιν ὁ ἀπόστολος· πῶς κηρύξουσιν, ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσιν; πάντες οἵτινες κεκωλυμένοι, ἢ οὐκ ἀπεσταλμένοι, E παρὰ τὴν ἐκ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου, ἢ τοῦ καθολικοῦ ἐπισκόπου ληφθεῖσαν αὐθεντίαν, δημοσίως, ἢ ἰδίᾳ, κηρύγματος ὀφφίκιον ἁρπάσαι τολμήσωσιν, ἀφορισμοῦ δεσμῷ δεσμείσθωσαν· κἂν εἰ μὴ τάχιον μετατραπῶσιν, ἄλλῃ προσηκούσῃ ποινῇ περιπλακέσθωσαν.

* Corr. ἑαυτῶν

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

A Προστιθέμεθα ἐπὶ τούτοις, ἵνα ἕκαστος ἀρχιεπίσκοπος ἢ ἐπίσκοπος, δι' ἑαυτοῦ, ἢ τοῦ ἀρχιδιακόνου αὐτοῦ, ἢ δι' ἄλλων σεμνῶν καὶ ἱκανῶν προσώπων, δὶς ἢ κἂν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὴν ἰδίαν ἐνορίαν, ἐν ᾗ φήμη ἔσται αἱρετικοὺς κατοικεῖν, περιάγοιτο. κἀκεῖσε τρεῖς ἢ πλείους εὐμαρτυρήτους ἄνδρας· ἢ καὶ, ἐὰν συμφέρειν ἴδῃ, ὅλην τὴν γειτονίαν, ὀμνύειν ἀναγκαζέτω, ὡς ἐάν τις αὐτόθι αἱρετικοὺς γνῷ, ἢ τινὰς κεκρυμμένας συναγωγὰς ἐκτελοῦντας, ἢ ἀπὸ τῆς κοινῆς ἀναστροφῆς τῶν πιστῶν βίῳ καὶ ἤθεσι διεστῶτας, B αὐτοὺς τῷ ἐπισκόπῳ σπουδάσει δεικνύειν. αὐτὸς δὲ ὁ ἐπίσκοπος ἐνώπιον αὐτοῦ συγκαλείτω τοὺς κατηγορουμένους, οἵτινες, εἰ μὴ ἑαυτοὺς ἐκ τῆς ἐπιτιθεμένης κατακλείσεως

[illegible]

C

. . . .

D

E

Adiicimus inſuper, ut quilibet archiepiſcopus vel epiſcopus, per ſe, aut per archidiaconum ſuum, vel* idoneas perſonas honeſtas, bis aut ſaltem ſemel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat: & ibi tres vel plures boni teſtimonii viros, vel etiam, ſi expedire videbitur, totam viciniam, jurare compellat, quod ſi quis ibidem hæreticos ſciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, ſeu a communi converſatione fidelium vita & moribus diſſidentes, eos epiſcopo ſtudeat indicare. Ipſe autem epiſcopus ad præſentiam ſuam convocet accuſatos: qui niſi ſe ab objecto reatu purgaverint, vel ſi poſt purgationem exhibitam in priſtinam fuerint relapſi perfidiam, canonice puniantur. Si qui vero ex eis juramenti religionem obſtinatione damnabili reſpuentes, jurare forte noluerint: ex hoc ipſo tamquam hæretici reputentur.

Volumus igitur & mandamus, & in virtute obedientiæ diſtricte præcipimus, ut ad hæc efficaciter exequenda epiſcopi per diœceſes ſuas diligenter invigilent, ſi canonicam effugere voluerint ultionem. Si quis enim epiſcopus ſuper expurgando de ſua diœceſi hæreticæ pravitatis fermento negligens fuerit vel remiſſus: cum id certis indiciis apparuerit, & ab epiſcopali officio deponatur, & in locum ipſius *alter ſubſtituatur idoneus, qui velit & poſſit hæreticam confundere pravitatem.

*MS. Dacherianum vel alias hon. idoneaſque perſon.

IV. *De ſuperbia Græcorum contra Latinos.*

Licet Græcos in diebus noſtris ad obedientiam ſedis apoſtolicæ revertentes fovere & honorare velimus, mores ac ritus eorum, in quantum cum Domino poſſumus, ſuſtinendo: in his tamen, illis deferre nec volumus nec debemus, quæ periculum generant animarum, & eccleſiaſticæ derogant honeſtati. Poſtquam enim Græcorum eccleſia cum quibuſdam complicibus ac fautoribus ſuis ab obedientia ſedis apoſtolicæ ſe ſubtraxit: in tantum Græci cœperunt abominari Latinos, quod inter alia quæ in derogationem eorum impie committebant, ſi quando ſacerdotes Latini ſuper eorum celebraſſent altaria, non prius ipſi ſacrificare volebant in illis, quam ea tamquam per hoc inquinata laviſſent.

A ſent. Baptizatos etiam a Latinis & ipſi Græci rebaptizare auſu temerario præſumebant: & adhuc, ſicut accepimus, quidam agere hoc non verentur. Volentes ergo tantum ab eccleſia Dei ſcandalum amovere, ſacro ſuadente concilio, diſtricte præcipimus, ut talia de cætero non præſumant, conformantes ſe tamquam obedientiæ filii ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ matri ſuæ, ut ſit unum ovile, & unus paſtor. Si quis autem quid tale præſumpſerit: B excommunicationis mucrone percuſſus, ab omni officio & beneficio eccleſiaſtico deponatur.

V. *De dignitate patriarcharum.*

Antiqua patriarchalium ſedium privilegia renovantes, ſacra univerſali ſynodo approbante, ſancimus ut poſt Romanam eccleſiam, quæ diſponente Domino ſuper omnes alias ordinariæ poteſtatis obtinet principatum, utpote mater univerſorum Chriſti fidelium & magiſtra, C Conſtantinopolitana primum, Alexandrina ſecundum, Antiochena tertium, Hieroſolymitana quartum locum obtineant, ſervata cuilibet propria dignitate: ita quod poſtquam eorum antiſtites a Romano pontifice receperint pallium, quod eſt plenitudinis officii pontificalis inſigne, præſtito ſibi fidelitatis & obedientiæ juramento, licenter & ipſi ſuis ſuffraganeis pallium largiantur, recipientes pro ſe profeſſionem canonicam, & pro Romana eccleſia ſponſionem obedientiæ ab eiſdem.

D Dominicæ vero crucis vexillum ante ſe faciant ubique deferri, niſi in urbe Romana, & ubicumque ſummus pontifex præſens extiterit, vel ejus legatus utens inſigniis apoſtolicæ dignitatis.

In omnibus autem provinciis eorum juriſdictioni ſubjectis, ad eos, cum neceſſe fuerit, provocetur: ſalvis appellationibus ad ſedem apoſtolicam interpoſitis, quibus eſt ab omnibus humiliter deferendum.

VI. *De conciliis provincialibus.*

E Sicut olim a ſanctis patribus noſcitur inſtitutum, metropolitani ſingulis annis cum ſuis ſuffraganeis provincialia non omittant concilia celebrare. In quibus de corrigendis exceſſibus, & moribus reformandis, præſertim in clero, diligentem habeant cum Dei timore tractatum, canonicas regulas, & maxi-

ANNO CHRISTI 1215.

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

καὶ σεμνότητι ἁρμόσοι προνοητικῇ . . . . . * προσβῶσι καὶ αὐτὰ τὰ κατασταθέντα ποι. . . . . δημόσια ἐν ταῖς ἐπισκοπικαῖς συνόδοις, ταῖς ἐτήσιον ἀν᾽ ἑκάστην ἐνορίαν ἐπιτελεσθησομέναις. εἰ δέ τις ταύτην τὴν σωτήριον σύστασιν ἀμελήσοι ἐκπληρῶσαι, ἀπὸ τῆς τοῦ ἰδίου ὀφφικίου ἐξακολουθήσεως . . . .

* Mendoſe ſcriptū erat προσβῶσι.

. . . .

ζ. Εἰς τὸ διορθώσειν τὰς ἐκστάσεις τῶν ὑπηκόων.

Ἀπαραθραύστῳ διατάξει θεσπίζομεν, ἵνα τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτες εἰς τὸ διορθώσειν τὰς τῶν ὑπηκόων ἐκστάσεις, καὶ μάλιστα τῶν κληρικῶν, καὶ ἀνατυπωθῆναι τὰ ἤθη, φρονίμως καὶ ἐπιμελῶς προσέξωσι. ὡς ἂν μὴ τὸ αἷμα αὐτῶν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν ἐκζητηθῇ. ἵνα δὲ τὸ τῆς διορθώσεως καὶ ἀνατυπώσεως ὀφφίκιον ἐλευθέρως δυνηθῶσιν ἐξετάζειν· κρίνομεν ὅπως ἐξ ἀφορμῆς τούτων μηδεμία συνήθεια δυνήσοιτο ἐμποδίζειν· εἰ μὴ τὸ μέτρον ἐκστῇ τοῦ ἐν τοῖς τοιούτοις τηρηθησομένου.

Αἱ ἐκστάσεις δὲ τῶν κανονικῶν τῆς καθεδρικῆς ἐκκλησίας, αἱ δυνάμεναι διορθωθῆναι διὰ τοῦ καπιτούλου, δι᾽ αὐτοῦ ἐν αὐταῖς ταῖς ἐκκλησίαις ταῖς τοιαύτην συνήθειαν ἐχούσαις, παραινέσει καὶ ἐπιτάξει τοῦ ἐπισκόπου διορθούσθωσαν ἐντὸς διωρίας αὐτάρκους παρὰ τοῦ ἐπισκόπου προσπηγησομένης. εἰ δὲ μή· ὁ ἐπίσκοπος θεὸν ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν, αὐτούς, ὡς ἡ τῶν ψυχῶν φροντὶς παρειλήφει, διὰ κρίσεως κανονικῆς διορθοῦν μὴ παραγκωνισάσθω.

. . . .
. . . .
. . . .

Ἔτερον ἐὰν οἱ κανονικοὶ δίχα φανερᾶς καὶ εὐλόγου αἰτίας, μάλιστα πρὸς ἐξουθενισμὸν τοῦ ἐπισκόπου, παύσωσιν ἀπὸ τῶν θείων· ὁ ἐπίσκοπος οὐχ ἧττον, εἰ θελήσοι, ἐπιτελείτω ἐν τῇ καθεδρικῇ ἐκκλησίᾳ· καὶ ὁ μητροπολίτης εἰς τὴν κραυγὴν αὐτοῦ, ὡς ἐπάνω τούτου προτραπεὶς παρ᾽ ἡμῶν, τοιούτους αὐτοὺς διὰ κρίσεως ἐκκλησιαστικῆς, ἐγνωσμένης τῆς ἀληθείας, παιδευέτω· ὡς ἂν φόβῳ τῆς ποινῆς τοιαῦτα τοῦ λοιποῦ μὴ τολμήσωσι.

A mæ quæ ſtatutæ ſunt in hoc generali concilio, relegentes, ut eas faciant obſervari, debitam pœnam, tranſgreſſoribus infligendo. Vt autem id valeat efficacius adimpleri, per ſingulas diœceſes ſtatuant idoneas perſonas, providas videlicet & honeſtas, quæ per totum annum ſimpliciter, & de plano, abſque ulla juriſdictione ſolicite inveſtigent quæ correctione vel reformatione ſint digna, & ea fideliter perferant ad metropolitanum & ſuffraganeos, & alios in concilio ſubſequenti: ut ſuper his & aliis, prout utilitati B & honeſtati congruerit, provida deliberatione procedant; & quæ ſtatuerint, faciant obſervari, publicantes ea in epiſcopalibus ſynodis annuatim per ſingulas diœceſes celebrandis. Quiſquis autem hoc ſalutare ſtatutum neglexerit adimplere, a ſuis beneficiis & executione officii ſuſpendatur, donec per ſuperioris arbitrium * ejus relaxetur.

* *for.* eius ſuſpenſio

VII. *De * correctione exceſſuum.*

* *MS. Maz.* De corrigendis exceſſibus ſubditorum.

C Irrefragabili conſtitutione ſancimus, ut eccleſiarum prælati ad corrigendos ſubditorum exceſſus, maxime clericorum, & reformandos mores, prudenter & diligenter intendant, ne ſanguis eorum de ſuis manibus requiratur. Vt autem correctionis & reformationis officiũ libere valeant exercere: decernimus ut executionem ipſorum nulla conſuetudo vel appellatio valeat impedire, niſi formam exceſſerint in talibus obſervandam.

Exceſſus tamen canonicorum eccleſiæ cathedralis, qui conſueverunt corrigi D per capitulum, per ipſum in illis eccleſiis (quæ talem hactenus conſuetudinem habuerunt) ad commonitionem vel juſſionem epiſcopi corrigantur infra terminum competentem ab epiſcopo præfigendum. Alioquin extunc epiſcopus Deum habens præ oculis, * omni contradictione ceſſante, ipſos, prout animarum cura exegerit, per cenſuram eccleſiaſticam corrigere non poſtponat.

* *In cod. Maz. deeſt tum Græce tum Latine* omni contrad. ceſſante.

* Sed & alios eorum exceſſus corrigere E non omittat, prout animarũ cauſa requirit, debito tamen ordine in omnibus obſervato. * Cæterum ſi canonici, abſque manifeſta & rationabili cauſa, maxime in contemptum epiſcopi, ceſſaverint a Divinis: epiſcopus nihilo minus, ſi voluerit, celebret in eccleſia cathedrali: & metropolitanus ad querelam ipſius, tamquam ſuper hoc delegatus a nobis, taliter eos per cenſuram eccleſiaſticam cognita veritate caſtiget, quod pœnæ metu talia de cætero non præſumant.

Deeſt id in Mſ Dacher. Deſunt in iiſdem codicibus lineæ tres quas hic inter duos aſteriſcos incluſimus.

Pro-

Provideant itaque diligenter eccleſiarum prælati, ut hoc ſalutare ſtatutum ad quæſtum pecuniæ, vel gravamen aliud non convertant, ſed illud ſtudioſe ac fideliter exequantur, ſi canonicam voluerit effugere ultionem: quoniam ſuper his apoſtolica ſedes, autore Domino, attentiſſime vigilabit.

MS. Mar. Quomodo & quando ſubditorum corriguntur exceſſus & prælatorũ. * quando

VIII. *De inquiſitionibus.*

Qualiter & * quomodo debeat prælatus procedere ad inquirendum & puniendum ſubditorum exceſſus, ex autoritatibus novi & veteris teſtamenti colligitur evidenter: ex quibus poſtea proceſſerunt canonicæ ſanctiones, ſicut olim aperte diſtinximus, & nunc ſacri approbatione concilii confirmamus. Legitur enim in evangelio, quod villicus ille qui diffamatus erat apud dominum ſuum, quaſi diſſipaſſet bona ipſius, audivit ab illo: *Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris villicare.* Et in Geneſi Dominus ait: *Deſcendam, & videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.* Ex quibus autoritatibus manifeſte comprobatur, quod non ſolum cum ſubditus, verum etiam cum prælatus excedit, ſi per clamorem & famam ad aures ſuperioris pervenerit, non quidem a malevolis & maledicis, ſed a providis & honeſtis: nec ſemel tantum, ſed ſæpe (quod clamor innuit, & diffamatio manifeſtat) debet coram eccleſiæ ſenioribus veritatem diligentius perſcrutari: ut, ſi rei popoſcerit qualitas, canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis: non tamquam ſit actor & judex, ſed quaſi deferente fama, vel denunciante clamore, officii ſui debitum exequatur. Licet autem hoc ſit obſervandum in ſubditis, diligentius tamen obſervandum eſt in prælatis, qui quaſi ſignum ſunt poſiti ad ſagittam, & quia non poſſunt omnibus complacere, cum ex officio teneantur non ſolum arguere, ſed etiam increpare, quin etiam interdum ſuſpendere, nonnunquam vero ligare: frequenter odium multorum incurrunt, & inſidias patiuntur. Ideo ſancti patres provide ſtatuerunt, ut accuſatio prælatorum non facile admittatur, ne concuſſis columnis corruat ædificium: niſi diligens adhibeatur cautela, per quam non ſolum falſæ, ſed etiam malignæ criminationi, janua præ-

Luc. 16.

Geneſ. 18.

A Προνοείτωσαν οὖν ἀκριβῶς οἱ τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτες, ἵνα καὶ τοῦτο τὸ σωτήριον διάταγμα εἰς ἀπαίτησιν φιλοχρηματίας, ἢ βάρος τι μὴ στρέψωσιν· ἀλλ' αὐτὸ ἀκριβῶς, καὶ πιστῶς, καὶ σπουδαίως ἐξακολουθείτωσαν· ἐὰν τὴν κανονικὴν θελήσωσιν ἐκφυγεῖν ἐκδίκησιν· ὅπερ ἐπὶ τούτῳ ὁ ἀποστολικὸς θρόνος, ἐνεργοῦντος τοῦ κυρίου, προσεκτικωτάτως ἀγρυπνήσει.

η΄. Πόσον τρόπον καὶ πότε τῶν ὑποτακτικῶν διορθοῦνται ὑπερβάσεις, καὶ τῶν προεστώτων.

B Οπως καὶ ὅτε ὀφείλῃ ὁ προεστὼς προϊέναι εἰς τὸ ἐκζητεῖν καὶ κολάζειν τὰς τῶν ὑπηκόων ἐκστάσεις, ἀπὸ τῶν χρήσεων τῆς νέας καὶ παλαιᾶς διαθήκης συνάγεται φανερῶς· ἐξ ὧν μετέπειτα προῆλθον αἱ κανονικαὶ διατάξεις, καθὼς πρότερον ἠνεωγμένως διεστείλαμεν καὶ νῦν ἐπαίνῳ τῆς ἱερᾶς συνόδου ἐπικυροῦμεν. ἀναγινώσκεται γὰρ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ὅπερ ὁ οἰκονόμος ἐκεῖνος ὁ διαβληθεὶς τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ὡς διασκορπίσας τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, ἤκουσε παρ' αὐτοῦ· τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος C τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου· οὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν. Καὶ ἐν τῇ γενέσει ὁ κύριος εἶπε· καταβήσομαι καὶ ἴδω εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν τὴν ἐρχομένην εἰς ἐμὲ συντελοῦνται· ἐξ ὧν χρήσεων φανερῶς ἀποδείκνυται, ὅτι οὐ μόνον ὁ ὑπήκοος, ἀλλὰ καὶ ὅταν ὁ προεστὼς πταίσῃ· εἰ διὰ τῆς κραυγῆς καὶ φήμης εἰς τὰ ὦτα τοῦ ὑπερτέρου προέλθῃ, οὐ μέντοι παρὰ κακοθελῶν, καὶ κακολόγων, ἀλλὰ παρὰ προνοητικῶν καὶ εὐλαβῶν· οὔτε ἅπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλάκις· ὅπερ ἡ κραυγὴ γνωρίζει, καὶ ἡ διαβολὴ φανεροῖ, χρὴ ἐνώπιον D τῆς ἐκκλησίας τῶν γεραιτέρων τὴν ἀλήθειαν ἐξετάζεσθαι, ἵνα τοῦ πράγματος γνωσθῇ ἡ ποιότης, καὶ ἡ κανονικὴ διαβολὴ τὸ σφάλμα ἐκκόψῃ τοῦ ἁμαρτάνοντος· οὐχ ὥσπερ ἦν ἐνεργῶν καὶ κριτής· ἀλλὰ ὡς φερούσης τῆς φήμης, ἢ ἀναγγελλούσης τῆς κραυγῆς, τὸ τοῦ ὀφφικίου αὐτοῦ χρέος ἐξακολουθείτω. κἂν δὲ τοῦτο φυλαχθησόμενον ἐστὶν ἐν τοῖς ὑπηκόοις, ἐπιμελέστερον ἐστὶν ὅμως φυλαχθῆναι ἐν τοῖς προεστῶσιν· οἵτινες ὥσπερ ἐκτὸς τίθενται εἰς βέλος, καὶ διότι οὐ δύνανται πᾶσιν ἀρέσκειν, ἐν τῷ ἐξ ὀφφικίου κεκρατῆσθαι οὐ μόνον E ἐλέγχειν, ἀλλὰ καὶ ἐπιτιμᾶν, οἵτινες ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πολλάκις ἀφορίζειν ... καὶ διὰ τὸ δεσμεῖν, ἐνδελεχῶς τὸ μῖσος τῶν πολλῶν ὑφίστανται) καὶ ἐνέδρας πάσχουσιν. καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἅγιοι πατέρες προνοητικῶς διετάξαντο, ἵνα ἡ κατηγορία τῶν προεστώτων οὐ ῥᾳδίως προσδεχθήσεται, ὡς μὴ συντεθραυμένων τῶν στύλων συμπεσεῖν καὶ τὴν οἰκοδομήν· εἰ μὴ ἀκριβὴς παραχθῇ σκέψις, δι' ἧς οὐ μόνον τοῦ πλαστοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ πονηροῦ ἐγκλήματος ἡ θύρα κλεισθείη.

Mendoſus locus.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

κλεισθείη. ἤτοι οὕτως ἠθέλησαν προνοεῖν τῶν προεστώτων, ἵνα μὴ ἐγκληματισθῶσιν ἀδίκως· ἀλλ' ἵνα προσχῶσι καὶ μὴ ἁμαρτάνωσιν ἀδρῶς, κατ' ἀμφοτέρας τῆς νόσου διεόντες ἐνδεχομένην ἰατρείαν· δηλαδὴ ὡς ἂν ἡ ἐγκληματικὴ κατηγορεία ἥτις εἰς μείωσιν κεφαλῆς, ἤγουν ἀποκαθαίρεσιν, ἀποβλέπει, εἰ μὴ νόμιμος προείλθ..................προσδεχθείη· ἀλλ' ὅταν ἐπάνω τῶν ἐκστάσεων αὐτοῦ τις διαβληθῇ· ἵνα ὅταν ἤδη ἡ κραυγὴ ἀναβῇ ἥτις ἐπὶ πολὺ ἄνευ σκανδάλου ἀποποιηθῆναι οὐκ ἂν δυνήσοιτο, ἢ δίχα κινδύνου ὑποφέρεσθαι, χωρὶς διαζεύξεως * ἐτασμοῦ εἰς τὸ ἐκζητήσειν καὶ κολάσειν τὰς αὐτοῦ ἐκστάσεις, οὐκ ἐξ ἀναθυμιάσεως μίσους, ἀλλ' ἐκ διαθέσεως ἀγάπης προέλθωσιν· ὅπως ἐὰν ᾖ βαρὺ τὸ πταῖσμα, καὶ εἰ μὴ καθαιρεθῇ ἀπὸ τῆς τάξεως, τέως ἐκ τῆς διακονήσεως ἀποκινηθῇ τελείως· ὅπερ ἐστὶ κατὰ τὴν ἀπόφασιν τὴν εὐαγγελικὴν, ἐκ τῆς οἰκονομίας τὸν οἰκονόμον ἀποκινεῖσθαι, τὸν μὴ δυνάμενον τῆς ἑαυτοῦ οἰκονομίας ἄξιον δοῦναι λόγον.

f. προείλθη ἐπιγραφὴ, μηδαμῶς

* *Corr:* διαίσεως

A cludatur. Verum ita voluerunt providere prælatis, ne criminarentur injuſte: ut tamen caverent ne delinquerent inſolenter: contra morbum utrumque invenientes congruam medicinam, videlicet, ut criminalis accuſatio, quæ ad diminutionem capitis (id eſt degradationem) intenditur, niſi legitima præcedat inſcriptio, nullatenus admittatur. Sed cum ſuper exceſſibus ſuis quiſquam fuerit infamatus, ita ut jam clamor aſcendat, qui diutius ſine ſcanda-B lo diſſimulari non poſſit, vel ſine periculo tolerari, abſque dubitationis ſcrupulo: ad inquirendum & puniendum ejus exceſſus, non ex odii fomite, ſed caritatis procedatur affectu: quatenus, ſi gravis fuerit exceſſus, etſi non degradetur ab ordine, ab adminiſtratione tamen amoveatur omnino, quod eſt ſecundum evangelicam ſententiam, a villicatione villicum amoveri, qui non poteſt villicationis ſuæ dignam reddere C rationem.

In Mſ. Mar. quaſi aliud eſſet capitulum, titulus hic additur ἵνα ὁ παρὼν παρόντα κατηγορῶν ὁ φεύγων.

Χρὴ τοιγαροῦν εἶναι παρόντα τὸν καθ' οὗ γενήσεται ἡ ζήτησις, εἰ μὴ δι' αἰτίαν αὐτοῦ ἢ δι' ἀπείθειαν ἀπῇ· καὶ ἐκτεθήσονται αὐτῷ τὰ κεφάλαια περὶ ὧν ζητηθήσεται, ἵνα εὐπορίαν ἔχῃ διαδικεῖν ἑαυτόν· καὶ οὐ μόνον τὰ ῥηθέντα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα τῶν μαρτύρων δημοσιεύεσθαι· ἵνα παρά τινος ἐρρέθη φανῇ· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αἱ παραγραφαὶ καὶ αἱ ἀναλύσεις αἱ νομίμως δεχθησόμεναι· μή πως δι' ἐκπιεσμὸν ὀνομάτων διαβολῆς παραγραφὴν ἤτοι ἀποκλεισιν τοῦ καθαιρεθῆναι πλαστὸν ἡ τόλμα παρέξῃ·

Debet igitur eſſe præſens is contra quem facienda eſt inquiſitio, niſi ſe per contumaciam abſentaverit: & exponenda ſunt ei illa capitula, de quibus fuerit inquirendum, ut facultatem habeat defendendi ſeipſum. Et non ſolum dicta, ſed etiam nomina ipſa teſtium ſunt ei, ut quid & a quo ſit dictum appareat, publicanda: nec non exceptiones, & replicationes legitimæ * admittendæ, ne per ſuppreſſionem nominum, infamandi, per exceptionum vero excluſionem, deponendi falſum au-D dacia præbeatur.

In Mſ. Mar. proprius hic eſt titulus quaſi diſtincti capituli. Præſens præſentem accuſare debet.

* *Græca legitimæ*

Latina hic non intellexit Græcus interpres ut & in nonnullis quæ præcedunt, & quæ ſequuntur.

Πρὸς τὸ διορθωθῆναι γοῦν τὰς τῶν ὑπηκόων ἐκστάσεις, τοσοῦτον ἀκριβέστερον ὀφείλει ὁ προεστὼς ἐξαναστῆναι, ὅσον ἐπιζημιώτερον ἐστὶν εἰ τὰ αὐτῶν προσκόμματα καταλείψει ἀδιόρθωτα. καθ' ὧν, ἵνα περὶ τῶν σεσημειωμένων ὑπερβασιῶν σιωπηθῇ, καὶ εἰ τρισὶ τρόποις δυνηθῇ προελθεῖν, δι' ἀγωγῆς δηλαδὴ, ἐξαγγελίας, καὶ ἐκζητήσεως αὐτῶν· ἵνα ὅμως ἐν πᾶσιν ἀκριβὴς παραχθῇ ἀσφάλεια, μή πως ἴσως διὰ ῥᾳδίας ὠφελείας, εἰς βαρεῖαν βλάβην διαβληθῇ· ὡς τὴν νόμιμον ἀφορμὴν προσδραμεῖν χρὴ ἐν τῷ ἐγγράφῳ· οὕτως καὶ τὴν ἐξαγγελίαν ἡ ἀγαπητικὴ νουθεσία, καὶ τὴν κραυγητικὴν ἐκζήτησιν ὀφείλει ἡ γνώρισις προλαβεῖν· ἐκείνης ἀεὶ παραχθείσης τῆς συμμετρίας, ἵνα κατὰ τὸν τύπον τῆς κρίσεως, καὶ τῆς ἀποφάσεως ὁ τύπος ἐκτεθῇ. ταύτην τέως τὴν τάξιν περὶ τὰ κανονικὰ πρόσωπα οὐ πιστεύομεν ἕως σφόδρα φυλαχθησομένην· ἅπερ, ὅτε ἡ αἰτία ἐκζητεῖ, εὐκολώτερον καὶ ἐλευθερώτερον δύνανται ἐκ τῶν ἰδίων διακονιῶν ἀποκινεῖσθαι.

Ad corrigendos itaque ſubditorum exceſſus tanto diligentius debet prælatus aſſurgere, quanto damnabilius eorum offenſas deſereret incorrectas. Contra quos, ut de notoriis exceſſibus taceatur, etſi tribus modis poſſit procedi, per accuſationem videlicet, denunciationem & inquiſitionem eorum: ut tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, ne forte per leve compendium ad grave diſpendium veniatur: ſicut E accuſationem legitima præcedere debet inſcriptio, ſic & denunciationem caritativa admonitio, & inquiſitionem clamoſa inſinuatio prævenire: illo ſemper adhibito moderamine, ut juxta formam judicii, ſententiæ quoque forma dictetur. Hunc tamen ordinem circa regulares perſonas non credimus uſquequaque ſervandum, quæ, cum cauſa requirit, facilius & liberius a ſuis poſſunt adminiſtrationibus amoveri.

IX.

A

ANNO CHRISTI 1215.

IX. *De diverſis ritibus in eadem fide.*

Quoniam in pleriſque partibus intra eamdem civitatem atque diœceſim permixti ſunt populi diverſarum linguarum, habentes ſub una fide varios ritus & mores: diſtricte præcipimus, ut pontifices hujuſmodi civitatum ſive diœceſum provideant viros idoneos, qui ſecundum diverſitates rituum & linguarum Divina B officia illis celebrent, & eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrent, inſtruendo eos verbo pariter & exemplo. Prohibemus autem omnino, ne una eademque civitas ſive diœceſis diverſos pontifices habeat, tamquam unum corpus diverſa capita, quaſi monſtrum. Sed, ſi propter prædictas cauſas urgens neceſſitas poſtulaverit, pontifex loci catholicum præſulem nationibus illis conformem provida deliberatione conſtituat ſibi vicarium in prædictis, qui ei per omnia ſit obediens & ſubjectus. Unde ſi quis aliter ſe ingeſſerit, excommunicationis ſe C noverit mucrone percuſſum: &, ſi nec ſic reſipuerit, ab omni eccleſiaſtico miniſterio deponatur, adhibito, ſi neceſſe fuerit, brachio ſæculari ad tantam inſolentiam compeſcendam.

X. *De prædicatoribus inſtituendis.*

Inter cetera quæ ad ſalutem ſpectant populi Chriſtiani, pabulum verbi Dei permaxime noſcitur ſibi eſſe neceſſarium, D quia ſicut corpus materiali, ſic anima ſpi-

Matth. 4. rituali cibo nutritur, eo quod *non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Unde cum ſæpe contingat, quod epiſcopi propter occupationes multiplices, vel invaletudines corporales, aut hoſtiles incurſus, ſeu occaſiones alias (ne dicamus defectum ſcientiæ, quod in eis eſt reprobandum omnino, nec de cætero tolerandum) per ſe ipſos non ſufficiunt miniſtrare populo verbum Dei, maxime per amplas diœceſes & diffuſas, generali conſti- E tutione ſancimus, ut epiſcopi viros idoneos ad ſanctæ prædicationis officium ſalubriter exequendum aſſumant, potentes in opere & ſermone, qui plebes ſibi commiſſas, vice ipſorum, cum per ſe idem nequiverint, ſolicite viſitantes, eas verbo ædificent & exemplo, quibus ipſi, cum indiguerint, congrue neceſſaria miniſtrent, ne pro neceſſariorum defectu compellantur deſiſtere ab incepto. Unde præcipimus tam in cathedralibus, quam in aliis conventualibus

ANNO CHRISTI 1215.

θʹ. Ὅτι οἱ προεστῶτες ὑφ' ἑαυτοὺς κατὰ τὰς διαφορὰς τῶν ἠθῶν κυρίως ὀφείλουσιν ἔχειν διδασκάλους.

Ἐπειδὴ ἐν πλείσταις μέρεσιν ἐντὸς τῆς αὐτῆς *MS Maz.* Quod prælati ſub ſe,
πόλεως καὶ ἐνορίας, ἀνάμιγνυνται λαοὶ δια- ſecundum
φόρων γλωσσῶν, ἔχοντες ὑπὸ μίαν πίστιν ποι- diverſitates rituum,
κίλα ἤθη καὶ συνηθείας· ἰσφιγμένως προστάσσο- dominicos
μεν, ἵνα οἱ ἀρχιερεῖς τῶν τοιούτων πόλεων ἢ ἐνο- debent habere doctores.
ριῶν προνοήσωσιν ἄνδρας εἰδήμονας, οἵ τινες ᵃ *Corr.* ἐνοριακὰς
κατὰ τὰς διαφορὰς τῶν πόλεων καὶ τῶν γλωσσῶν τὰ
θεῖα ὀφφίκια αὐτοῖς ἐπιτελέσωσιν, καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ μυστήρια, διδάσκοντες αὐτοὺς λόγῳ ὁμοίως καὶ ὑποδείγματι. κωλύομεν δὲ παντελῶς ἵνα μὴ μία καὶ ἡ αὐτὴ πόλις ἢ ἐνορία διαφόρους ἀρχιερεῖς ἔχῃ, ὡς ἓν σῶμα, διαφόρους κεφαλὰς ὡσανεὶ τέρας. ἀλλ' ἐὰν διὰ αἰτίας ῥηθείσας ἐκβιάζουσα ἀνάγκη αἰτήσῃ, ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ τόπου καθολικὸν προεστῶτα τοῖς ἔθνεσιν ἐκείνοις σύμμορφον, προβλεπτικῇ διασκέψει καθιστάτω ἑαυτοῦ ἀντιπρόσωπον ἐν τοῖς προρρηθεῖσι, τὸν κατὰ πάντα ἐσόμενον αὐτῷ ὑπήκοον καὶ ὑποτεταγμένον. ὅθεν ἐάν τις ἄλλως ἑαυτὸν ἐμβάλλῃ, ἀναθέματος ξίφει ἑαυτὸν γνώτω χρυσωθέντα· καὶ εἰ μηδὲ οὕτως ἀνανήψῃ, ἀπὸ πάσης ἐκκλησιαστικῆς διακονίας καθαιρεθησόμενον προστεθέντος εἰ ἀναγκαῖον ἔσται, κοσμικοῦ βραχίονος πρὸς τὸ τὴν τοσαύτην ἀκαταστασίαν χαλινωθῆναι.

ι. Ὅτι οἱ ἐπίσκοποι ὑφ' ἑαυτοὺς πρὸς τὸ διδάξαι τὸν λαὸν, ἄνδρας θεολόγους ἔχειν ὀφείλουσι.

MS. Maz. Epiſcopi ſub ſe ad docendum populum viros theologos habere debent.

Πρὸς τοῖς ἄλλοις τοῖς εἰς σωτηρίαν ἀφορῶσιν τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ ἡ τροφὴ, ᵃ τὸ ῥῆμα τοῦ ᵃ *Vertere Græcus debuiſſet:* ἡ τροφὴ τοῦ ῥήματος τοῦ θεοῦ *ac deinde* ἀναγκαία.
θεοῦ ἐξαιρέτως αὐτῷ γινώσκεται ἀναγκαῖον. ὅπερ ὡς τὸ σῶμα τῷ ὑλικῷ, οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ τῷ πνευματικῷ βρώματι τρέφεται. διότι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζῇ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἐν παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ. ὅθεν ἐπειδὴ πολλάκις συμβαίνει, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι διὰ πλείστους περισμοὺς, ἢ ἀσθενείας σωματικὰς, ἢ ἐχθρῶν ἐπιδρομὰς, ἢ αἰτίας ἄλλας· ἵνα μὴ εἴπωμεν δι' ἔλλειψιν γνώσεως, τὴν ἐν αὐτοῖς ἀδοκιμασθησομένην ὅλως καὶ τοῦ λοιποῦ μὴ ἀναχεθησομένην· δι' ἑαυτῶν οὐκ ἐξαρκοῦσι διακονεῖν τῷ λαῷ τὸ ῥῆμα θεοῦ, μάλιστα διὰ τὰς πλατείας ἐνορίας καὶ διακεχυμένας· γενικῇ διατάξει θεσπίζομεν, ἵνα οἱ ἐπίσκοποι ἄνδρας εἰδήμονας πρός τε τοῦ ἁγίου κηρύγματος ὀφφίκιον σωτηρίως ἐκζητηθῆναι προσλάβωσιν, δυνατοὺς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ· οἵ τινες τοὺς ἐπιτετραμμένους αὐτοῖς λαοὺς ἀντ' αὐτῶν, ἐπεὶ δι' ἑαυτῶν οὐ δύνανται, ἐπισκεπτόμενοι, αὐτοὺς ἐν λόγῳ οἰκοδομήσωσι καὶ ὑποδείγματι· οἷς αὐτοὶ, ὅταν δέωνται, πρεπόντως τὰ ἀναγκαῖα διακονείτωσαν· μήπως δι' ἔνδειαν τῶν ἀναγκαίων ἀποσφιγχθῶσιν ἀποστῆναι τοῦ ἐναρχθέντος. ὅθεν προστάσσομεν τόσον κατὰ τὰς, ὅσον κοινοβιακαῖς ἄλλαις

ANNO CHRISTI 1215.

ἐκκλησίαις, ἄνδρας εἰδήμονας ταχθῆναι, εἰς A ἂν δύνων) οἱ ἐπίσκοποι βοηθοὺς καὶ συνεργάτας ἔχειν, οὐ μόνον ἐν τῷ τοῦ κηρύγματος ὀφφικίῳ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐξακουσθῆναι τὰς ἐξομολογήσεις καὶ ἐπιτεθῆναι τὰ ἐπιτίμια, καὶ λοιπὰ τὰ πρὸς σωτηρίαν διαφέροντα ψυχῶν. εἰ δέ τις τοῦτο ἐκπληρεῖν καταφρονήσῃ, σφικτῇ ὑποκείσθω ἐκδικήσει.

ια. Ἵνα οἱ ἐπίσκοποι διδασκάλους ἔχωσι τοὺς διδάξοντας τοὺς κληρικούς.

MS. Maz. Ut episcopi magistros habeant, qui clericos doceant.

Ἐπειδή τισιν διὰ ἔνδειαν καὶ ἡ τοῦ ἀναγινώσκειν σπουδὴ καὶ εὐκαιρεία τοῦ προκόπτειν ἀφαιρεῖται, ἐν τῇ τοῦ Λατεράνου συνόδῳ εὐσεβεῖ διατάξει προενοήθη, ἵνα παρ' ἑκάστης καθεδρικῆς ἐκκλησίας διδασκάλῳ τῷ τοὺς κληρικοὺς τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, καὶ τοὺς λοιποὺς φοιτητὰς πτωχοὺς δωρεὰν παιδεύσοντι, ἁρμόζον ἰδιαίτερόν τι παρασχεθῇ· ὥσπερ ἂν καὶ ἡ τοῦ διδάσκοντος ἀνακουφισθῇ ἀνάγκη, καὶ ὁδὸς φανερωθῇ τοῖς μανθάνουσιν εἰς διδαχήν. ὅτι δὲ ἐν πολλαῖς ἐκκλησίαις τοῦτο οὐδαμῶς φυλάττεται· ἡμεῖς τὴν προῤῥηθεῖσαν ὀχυροῦντες διάταξιν, προστίθεμεν ἵνα μὴ μόνον ἐν ἑκάστῃ καθεδρικῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ὧν ἂν αὐταρκέσωσιν αἱ εὐπορίαι, κατασταθῇ διδάσκαλος εἰδήμων παρὰ τοῦ προεστῶτος μετὰ τοῦ καπιτούλου, ἢ τοῦ ὑγιεστέρου μέρους τοῦ καπιτούλου ἐκλεγησόμενος, ὁ τοὺς κληρικοὺς τῶν αὐτῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἄλλων δωρεὰν ἐν γραμματικῇ προνοίᾳ καὶ λοιπαῖς διδάξων κατὰ τὸ δυνατόν. ἡ μέντοι μητρόπολις ἐκκλησία θεολόγον οὐχ ἥκιστα ἐχέτω τὸν τοὺς ἱερεῖς καὶ ἄλλους ἐν τῇ

His mutilus est codex Maz. quo fit ut Græca desint.

ſacra pagina doceat, & in his præſertim informet quæ ad curam animarum ſpectare noſcuntur. Aſſignetur autem cuilibet magiſtrorum a capitulo unius præbendæ proventus, & pro theologo a metropolitano tantumdem: nō quod propter hoc efficiatur canonicus, ſed tamdiu reditus ipſius percipiat, quamdiu perſtiterit in docendo. Quod ſi forte de duobus magiſtris metropolitana D eccleſia gravetur, theologo juxta modum prædictum ipſa provideat: grammatico vero in alia eccleſia ſuę civitatis ſive diœceſis, quod ſufficere valeat faciat provideri.

XII. *De communibus capitulis monachorum.*

In ſingulis regnis ſive provinciis fiat de triennio in triennium, ſalvo jure diœceſanorum pontificum, commune capitulum abba-

συμφέρει, προνοητικῇ διευκρινοῦντο διασκέψει E μεταλλαγῆναι. τοῦτο δὲ τὸ καπίτουλον, τισὶ ῥηταῖς ἡμέραις συνεχῶς κατὰ τὸ ἔθος τῆς κιστέλκης ἐπιτελείσθω, ἐν ᾧ ἀκριβὴς κρατείσθω πραγματισμὸς περὶ ἀνατυπώσεως τῆς τάξεως, καὶ φυλάξεως κανονικῆς. καὶ ὅπερ ἂν κατασταθῇ ἐκείνων τῶν τεσσάρων

ANNO CHRISTI 1215.

eccleſiis viros idoneos ordinari, quos epiſcopi poſſint coadjutores & cooperatores habere, non ſolum in prædicationis officio, verum etiam in audiendis confeſſionibus, & pœnitentiis injungendis, ac cæteris quæ ad ſalutem pertinent animarum. Si quis autem hoc neglexerit adimplere, diſtrictæ ſubjaceat ultioni.

XI. *De magiſtris ſcholaſticis.*

Quia nonnullis propter inopiam, & legendi ſtudium & opportunitas proficiendi ſubtrahitur, in Lateranenſi concilio pia fuit inſtitutione proviſum, ut per unamquamque cathedralem eccleſiam magiſtro, qui clericos ejuſdem eccleſiæ, aliosque ſcholares pauperes gratis inſtrueret, aliquod competens beneficium præberetur, quo & docentis relevaretur neceſſitas, & via pateret diſcentibus ad doctrinam. Verum quoniam in multis eccleſiis id minime obſervatur: nos prædictum roborantes ſtatutum, adjicimus, ut non ſolum in qualibet cathedrali eccleſia, ſed etiam in aliis, quarum ſufficere poterunt facultates, conſtituatur magiſter idoneus a prælato cum capitulo, ſeu majori ac ſaniori parte capituli, eligendus, qui clericos eccleſiarum ipſarum, & aliarum, *gratis in grammaticæ facultate ac aliis inſtruat juxta poſſe. Sane metropolitana eccleſia theologum nihilo minus habeat, qui ſacerdotes & alios in ſacra

Concilium Lateranenſe ſub Alexandro III. c. 18.

* Deeſt in Græco, majori

abbatum atq; priorum abbates proprios nō habentium, qui non conſueverūt tale capitulum celebrare: ad quod univerſi conveniant, præpeditionem canonicam non habentes, apud unum de monaſteriis ad hoc aptum, hoc adhibito moderamine, ut nullus eorum plus quam ſex evectiones & octo perſonas adducat. Advocent autem caritative in hujus novitatis primordiis duos Ciſtercienſis ordinis abbates vicinos, ad præſtandum ſibi conſilium & auxilium opportunum, cum ſint in hujuſmodi capitulis celebrandis ex longa conſuetudine plenius informati. Qui abſque contradictione duos ſibi de ipſis aſſocient, quos viderint expedire. Ac ipſi quatuor præſint capitulo univerſo, ita quod ex hoc nullus eorum auctoritatem prælationis aſſumat: unde cum expedierit, provida poſſint deliberatione mutari. Hujuſmodi vero capitulum aliquot certis diebus continue juxta morem Ciſtercienſis ordinis celebretur, in quo diligens habeatur tractatus de reformatione ordinis, & obſervatione regulari: & quod ſtatutum fuerit, illis quatuor appro-

Anno Christi 1215.

apptobantibus, ab omnibus inviolabiliter obſervetut, omni excuſatione & conttadictione ac appellatione remotis, ptoviſo nihilo minus, ubi * ſequēti termino debeat capitulū celebrari: & qui convenerint, vitā ducāt cōmunem, & faciāt ptoportionabiliter * ſimul omnes cōmunes expenſas: ita quod ſi nō omnes potuetint in eiſdem, ſaltē plures ſimul in diverſis domibus commotentur.

* MS. Maz. ut

* Ibid. proportionaliter

Ordinentut etiam in eodem capitulo religioſæ ac eitcumſpectæ petſonæ, quæ ſingulas abbatias ejuſdem tegni ſive ptovinciæ, non ſolum monachorum, ſed etiam monialium, ſecundum fotmam ſibi ptæfixam, vice noſtra ſtudeant viſitare, cottigentes & tefotmantes quæ cotrectionis & teformationis officio viderint indigere: ita quod ſi rectorem loci cognovetint ab adminiſtratione penitus amovendum, denuncient epiſcopo ptoprio, ut illum amovete ptocuret: quod ſi non fecerit, ipſi viſitatotes hoc teferant ad apoſtolicæ ſedis examen. Hoc ipſum regulates * canonicos ſecundum ordinem ſuum volumus & præcipimus obſervare. Si vero in hac novitate quidquam difficultatis emerſerit, quod per prædictas perſonas nequeat expediri: ad apoſtolicæ ſedis iudicium abſque ſcandalo refetatur, cæteris irreftagabilitet obſervatis, quæ concotdi fuerint deliberatione ptoviſa.

* MS. Maz. regulares perſonas

Porro diœceſani epiſcopi monaſteria ſibi ſubjecta ita ſtudeant tefotmare, ut cum ad ea prædicti viſitatotes aceeſſerint, plus in illis inveniant quod commendatione, quam quod correctione ſit dignū attētiſſime ptæcaventes, ne per eos dicta monaſtetia indebitis onetibus aggraventur. Quia ſic volumus ſupetiotum jura ſervari, ut inferiorum nolimus injurias ſuſtinere.

Ad hoc diſtricte præcipimus tam diœceſanis epiſcopis, quam perſonis quæ ptæerunt eapitulis celebrādis, ut pet eenſuram eccleſiaſticam, appellatione temota, cōpeſcant advocatos, pattonos, vicedominos, rectores & conſules, magnates & milites, ſeu quoſlibet alios, ne monaſtetia præſumāt offendere in perſonis ac rebus: ac ſi forſitan offendetint, eos ad ſatisfactionē compellere non omittant, ut libetius & quietius omnipotenti Deo valeant famulati.

XIII. *De novis religionibus prohibitis.*

Ne nimia teligionum diverſitas gravem in eccleſia Dei confuſionem inducat, firmitet ptohibemus ne quis de cætero novam teligionem inveniat: ſed quicumque voluerit ad religionem convetti, unam de approbatis aſſumat. Similiter qui voluetit religioſam domū fundate

κυρωθέντων, παρὰ πάντων ἀπαραβάτως φυλαχθήτω· παντὸς ἀφορισμοῦ, ἀντιλογίας, καὶ ἐπικλήσεως παυόντων· προνοήτως οὐχ ἥκιστα ἐν τῇ ἀκολούθῳ διαιτᾳ χρὴ τὸ καπίτουλον ἐπιτελεσθῆναι· ἔνθα καὶ οἱ ἐπισυνερχόμενοι κοινὴν ἀγέτωσαν ζωήν, καὶ ποιείτωσαν μοιραστικῶς ἐν ταυτῷ πάντες κοινὰς ἐξόδους· οὕτως ὅτι ἐὰν μὴ πάντες δυνηθῶσιν ἐν τοῖς αὐτοῖς, κἂν οἱ πλείους ὁμοῦ ἐν διαφόροις οἴκοις αὐλιζέσθωσαν.

Ταχθήτωσαν δὲ ἐν αὐτῷ τῷ καπιτούλῳ θρησκὰ καὶ περίβλεπτα πρόσωπα, ἅπερ τὰ ἕκαστα μοναστήρια τοῦ αὐτοῦ ῥηγάτου ἢ τῆς ἐπαρχείας, οὐ μόνον τῶν μοναχῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν μοναστριῶν, κατὰ τὸν ἐκεῖσε προσταχθέντα τύπον αὐτοῖς, ἀνθ' ὑμῶν ἐπιμελείσθωσαν ἐπισκέπτεσθαι· διορθοῦντες καὶ ἀνατυποῦντες ἅπερ ἂν διορθώσεως καὶ ἀνατυπώσεως ἴδωσι δεῖσθαι· οὕτως ὥσπερ ἂν τὸν κυβερνήτην τοῦ τόπου διαγνώσωσιν ἐκ τῆς διακονίας παντελῶς ἀποκινηθησόμενον, ἀναγγειλάτωσαν τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ, ἵνα τοῦτον ἀποκινεῖν φροντίσῃ. ὅπερ ἐὰν οὐ ποιήσῃ, αὐτοὶ οἱ ἐπισκέπται τοῦτο ἀναφερέτωσαν εἰς τὴν τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου ἐξέτασιν. τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ τὰ κανονικὰ πρόσωπα κατὰ τὰς τάξεις θέλομεν καὶ ἐπιτάσσομεν διατηρεῖν. εἰ δὲ ἐν ταύτῃ τῇ καινότητι, τι δυσκολίας ἀναδύσῃ, ἣ * διὰ τῶν προειρημένων προσώπων μὴ δυνήσαιτο διαλυθῆναι· εἰς τὴν τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου κρίσιν δίχα σκανδάλου ἀναφερέσθω, τῶν ἄλλων ἀπαραβάτως φυλαχθέντων τῶν συμφώνῳ διασκέψει προνοηθέντων.

* Corr. ἢ

Οἱ μέντοι τῆς ἐνορίας ἐπίσκοποι τὰ αὐτοῖς ὑποτεταγμένα μοναστήρια οὕτω σπουδαζέτωσαν ἀνατυποῦν, ἵνα ὅταν εἰς αὐτὰ οἱ ἐπισκέπται προσέλθωσιν, πλέον ἐν αὐτοῖς εὑρήσουσιν ἐπαίνου ἢ ὃ διορθώσεως εἴη ἄξιον· προσεκτικῶς προσέχοντες, ἵνα μὴ δι' αὐτῶν τὰ εἰρημένα μοναστήρια ἀπρεπέσι πᾶσιν ἐπιβαρηθῶσιν· ἐπεὶ οὕτως θέλομεν τὰ τῶν ὑπερτέρων δίκαια φυλαχθῆναι, ὡς μὴ βούλεσθαι τοὺς κατωτέρους ὕβριν ὑπομεῖναι.

Πρὸς τούτοις ἐσφιγμένως προστάσσομεν τόσον ἐνορίοις τοῖς ἐπισκόποις, ὅσον προσώποις τοῖς προϊσταμένοις τῶν τελεσθησομένων καπιτούλων, ἵνα διὰ κρίσεως ἐκκλησιαστικῆς, ἐπικλήσεως ἀποκινηθείσης, περισφίγξωσι τοὺς κατηγόρους, πάτρωνας, ἀντικυρίους, κυβερνήτας, συγκλητικοὺς, μεγιστᾶνας, καὶ στρατιώτας, εἴτε τινὰς ἄλλους, ἵνα μὴ τὰ μοναστήρια τολμήσωσι προσκρούειν ἐν προσώποις ἢ πράγμασι. καὶ * ἴσως προσκρούσωσιν, αὐτοὺς εἰς τὴν ἱκανοποιίαν περισφιγξάτωσαν, καὶ μὴ ἐάτωσαν, ὡς ἂν ἐλευθερώτερον καὶ ἠρεμικώτερον τῷ παντοδυνάμῳ θεῷ ἰσχύσωσι δουλεύειν.

* Deest ἀ

Deest titulus in codice Mazarino.

Ἵνα μὴ ἡ πλείστη τῶν θρησκειῶν διαφορὰ βαρεῖαν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ σύγχυσιν ἐνεισάξῃ, στερρῶς κωλύομεν, ὡς ἂν μηδεὶς τοῦ λοιποῦ καινὴν θρησκείαν ἐφεύροιτο· ἀλλ' ὅσις εἰς θρησκείαν ἐπιστραφῆναι θελήσει, μίαν ἐκ τῶν δεδοκιμασμένων ἀναλάβοιτο. ὁμοίως ὁ θελήσας ἀσκητικὸν οἶκον ἐκ νέας θεμελιοῦν,

ANNO CHRISTI 1215.

τὸν κανόνα καὶ τὴν κατάστασιν λαμβανέτω ἀπὸ τῶν δεδοκιμασμένων θρησκειῶν.

Κἀκεῖνο δὲ κωλύομεν ἵνα μή τινες μοναχοὶ ἐν διαφόροις μοναστηρίοις τόπον ἔχειν τολμήσωσιν, μήθ' εἷς ἡγούμενος πολλὰ μοναστήρια νέμεσθαι.

MS. Maz. De continentia clericorum.

ιδʹ. Περὶ ἐγκρατείας κληρικῶν.

Ἵνα τῶν κληρικῶν τὰ ἤθη καὶ τὰ ποιήματα ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταρρυθμηθῶσιν, ἐγκρατῶς καὶ σωφρόνως ζῆν ἐπιμελείσθωσαν ἅπαντες· ἐξαιρέτως οἱ ἐν ταῖς ἱεραῖς χειροτονίαις καθεστηκότες, ἀπὸ παντὸς ἀσελγείας πάθους ἑαυτοὺς διατηροῦντες, μάλιστα ἐκείνου δι' ὅπερ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐξ οὐρανοῦ ἔρχεται ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας· ὡς ἐνώπιον τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ εἰλικρινεῖ καρδίᾳ καὶ καθαρῷ σώματι ἰσχύσωσι διακονεῖν. ἵνα δὲ μὴ ἡ εὐκολία τῆς ἀφέσεως κέντρον παράσχῃ τοῦ ἁμαρτάνειν· καθιστῶμεν ἵνα οἱ καταληφθησόμενοι τῷ τῆς ἀκολασίας πάθει κοπιᾶν, ὡς μεῖζον καὶ ἔλαττον ἁμαρτήσωσι, * κατὰ τὰ κανονικὰ θεσπίσματα, ἅπερ ἐντελέστερον καὶ σφικτότερον ἐπιτάττομεν φυλαχθῆναι· ἵνα οὓς ὁ θεῖος φόβος οὐκ ἀνακαλεῖται, κἂν ἡ πρόσκαιρος ποινὴ περισφίγξῃ ἐκ τῆς ἁμαρτίας.

* deeſt puniantur.

Εἴ τις τοιγαροῦν ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας ὑπαναρτηθεὶς, τολμήσῃ ἐπιτελεῖν τὰ θεῖα· οὐ μόνον ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν εὐεργετημάτων γυμνούσθω, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο τὸ διπλοῦν πταῖσμα αἰωνίως καθαιρείσθω.

Οἱ δὲ προεστῶτες, οἳ τὰ * τοιαῦτα τολμήσωσι ταῖς αὐτῶν ἀνομίαις ὑπομεῖναι, μάλιστα ἐπὶ τεύξει φιλοχρηματίας ἢ ἑτέρας ὠφελείας προσκαίρου, ὁμοίᾳ ὑποκείσθωσαν ἐκδικήσει.

Corr. τοὺς τοιούτους.

Οἱ δὲ κατὰ τὸ τῆς χώρας αὐτῶν ἔθος μὴ τηρήσαντες τὴν γαμικὴν σύζευξιν, ἐὰν ὀλισθήσωσιν, βαρύτερον κολασθήτωσαν· ἐπεὶ τῷ νομίμῳ συνοικεσίῳ δύνανται χρᾶσθαι.

Latine eſt, qui nō abdicarunt; *Græce,* qui non ſervarunt: *ut ſit ſenſus: qui uxores non ſervarunt, quas pro patrio more ſervare poterant.*

In MS. jungitur hoc capitulum cum præcedente.

Ἀπὸ κραιπάλης καὶ μέθης πάντες οἱ κληρικοὶ ἀκριβῶς ἀπεχέσθωσαν· ὅθεν τὸν οἶνον ἑαυτοῖς συγκερασάτωσαν, καὶ ἑαυτοὺς τῷ οἴνῳ· μήτε τὶς ποτε πρὸς τὸ πίνειν ἐρεθιζέσθω. ἐπείπερ ἡ μέθη καὶ διανοίας ἐνεισάγει ἐξορίαν, καὶ ἀσελγείας προσκαλεῖται κέντρον. ὅθεν ἐκείνην τὴν παράχρησιν κρίνομεν ὅλως ἐξαλειπτέαν, ᾗ τινι ἔν τισι μέρεσιν εἰς τὸν πότον ἴσοι τῷ ἰδίῳ τρόπῳ ἑαυτοὺς καθυποβάλλουσιν οἰνοπόται· καὶ ἐκεῖνος τῇ κρίσει τῶν τοιούτων πλέον ἐπαινεῖται ὁ πλείους μεθύων, καὶ κύλικας ἀφθονωτέρας ἐξαντλῶν. Εἴ τις οὖν ἐπὶ τούτοις ἑαυτὸν πταίστην ἐπιδείξειεν, εἰ μὴ παρὰ τοῦ ἀνωτέρου νουθετηθεὶς, ἱκανοποιήσῃ προσηκόντως, ἐκ τοῦ εὐεργετήματος καὶ τοῦ ὀφφικίου ὑπαναρτάσθω

. . . .

. . . .

. . . .

MS. Maz. De vita & honeſtate clericorū.

ιϛʹ. Περὶ ζωῆς καὶ σεμνότητος κληρικῶν.

Οἱ κληρικοὶ ὀφφίκια ἢ κομέρκια κοσμικὰ

A de novo, regulam & inſtitutionem accipiat de religionibus approbatis.

Illud etiam probibemus, ne quis in diverſis monaſteriis locum monachi habere præſumat, nec unus abbas pluribus monaſteriis præſidere.

XIV. *De incontinentia clericorum punienda.*

Vt clericorum mores & actus in melius reformentur, continenter & caſte vivere ſtudeant univerſi, præſertim in ſacris ordinibus conſtituti, ab omni libidinis vitio præcaventes, maxime illo, propter quod B ira Dei venit de cælo in filios diffidentiæ, quatenus in conſpectu Dei omnipotentis, puro corde ac mundo corpore valeant miniſtrare. Ne vero facilitas veniæ incentivum tribuat delinquendi: ſtatuimus, ut qui deprehenſi fuerint incontinentiæ vitio laborare, prout magis aut minus peccaverint, puniantur ſecundum canonicas ſanctiones, quas efficacius & diſtrictius præcipimus obſervari: ut quos Divinus timor a malo non revocat, temporalis ſaltem pœna a peccato cohibeat.

C Si quis igitur hac de cauſa ſuſpenſus, Divina celebrare præſumpſerit: non ſolum eccleſiaſticis beneficiis ſpolietur, verum etiam pro hac duplici culpa perpetuo deponatur.

Prælati vero, qui tales præſumpſerint in ſuis iniquitatibus ſuſtinere, maxime obtentu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis, pari ſubjaceant ultioni.

Qui autem ſecundum regionis ſuæ morem non abdicarunt copulam conjugalem, ſi lapſi fuerint, gravius puniantur, cum legitimo matrimonio poſſint uti.

D

XV. *De arcenda ebrietate clericorum.*

A crapula & ebrietate omnes clerici diligenter abſtineant. Vnde vinum ſibi temperent, & ſe vino: nec ad bibendum quiſpiã incitetur, cum ebrietas & mentis inducat exilium, & libidinis provocet incentivum. Vnde illum abuſum decernimus penitus abolendum, quo in quibuſdam partibus ad potus æquales ſuo modo ſe obligant potatores, & ille judicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fecundiores exhaurit. Si quis autem ſuper his culpabilem ſe exhibuerit, niſi a ſuperiore commo-E nitus ſatisfecerit competenter, a beneficio vel officio ſuſpendatur.

Venationem & aucupationem univerſis clericis interdicimus: unde nec canes, nec aves ad aucupandum habere præſumant.

Iſta nec Græce nec Latine ſunt in codice Mazarino.

XVI. *De indumentis clericorum.*

Clerici officia vel commercia ſæcularia

non

ANNO CHRISTI 1215.

non exerceant, maxime inhoneſta. Mimis, joculatoribus, & hiſtrionibus non intendant, & tabernas prorſus evitent, niſi forte cauſa neceſſitatis in itinere conſtituti. Ad aleas vel taxillos non ludant, nec hujuſmodi ludis interſint. Coronam & tonſuram habeant congruentem, & ſe in officiis Divinis & aliis bonis exerceant ſtudiis diligenter. Clauſa deferant deſuper indumenta, nimia brevitate vel longitudine non notanda. Pannis rubeis aut viridibus, necnon manicis aut ſotularibus conſutitiis ſeu roſtratis, frenis, ſellis, pectoralibus & calcaribus deauratis, aut aliam ſuperfluitatem gerentibus non utantur. Cappas manicatas ad Divinum officium intra eccleſiam non gerant: ſed nec alibi, qui ſunt in ſacerdotio vel perſonatibus conſtituti, niſi juſti cauſa timoris exegerit habitum transformari. Fibulas omnino non ferant, neque corrigias auri vel argenti ornatum habentes, ſed nec annulos, niſi quibus competit ex officio dignitatis. Pontifices autem in publico & in eccleſia ſuperindumentis lineis omnes utantur, niſi monachi fuerint, quos oportet deferre habitum monachalem: palliis diffibulatis non utantur in publico, ſed vel poſt collum, vel ante pectus hinc inde connexis.

XVII. *De comeſſationibus prælatorum, & negligentia eorum ſuper Divinis officiis.*

Dolentes referimus, quod non ſolum quidam minores clerici, verum etiam aliqui eccleſiarum prælati, circa comeſſationes ſuperfluas & confabulationes illicitas, ut de aliis taceamus, fere medietatem noctis expendunt: & ſomno reſiduum relinquentes, vix ad diurnum concentum avium excitantur, tranſcurrendo undique continuata ſyncopa matutinum. Sunt & alii qui Miſſarum celebrant ſolennia vix quater in anno, &, quod deterius eſt, intereſſe cõtemnunt: & ſi quando dum hæc celebrantur interſunt, chori ſilentium fugientes, intendunt* exterius colloeutionibus laïcorum: dumque auditum ad indebitos ſermones effundunt, aures intentas non porrigunt ad Divina. Hæc igitur & ſimilia ſub pœna ſuſpenſionis penitus inhibemus: diſtricte præcipientes in virtute obedientiæ, ut Divinum officium diurnum pariter & nocturnum, quantum eis Deus dederit, ſtudioſe celebrent pariter & devote.

* exterius

XVIII. *De judicio ſanguinis & duelli clericis interdicto.*

Sententiam ſanguinis nullus clericus dictet aut proferat: ſed nec ſanguinis vindi-

A μὴ ἐγχειρίζέσθωσαν, μάλιστα ἄσεμνα· μίμοις, παιγνιώταις, καὶ γελωτοποιοῖς μὴ προσεχέτωσαν· τὰ καπηλεῖα παντελῶς ἐκκλινέτωσαν, εἰ μὴ ἴσως αἰτίᾳ ἀνάγκης ἐν ὁδῷ κατασταθῶσιν. εἰς κύβους ἢ πεσσοὺς μὴ παιζέτωσαν, μηδὲ τοῖς τοιούτοις παιγνίοις παρέστωσαν. στεφάνην καὶ ἐπικουρίδα κεφαλῆς ἐχέτωσαν ἐνδεχομένην· καὶ ἑαυτοὺς ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὀφφικίοις καὶ ταῖς ἄλλαις ἀγαθαῖς ἐπιμελείαις ἀδολεσχείτωσαν ἀκριβῶς. κεκλεισμένα φορείτωσαν ἐπάνωθεν ἐνδύματα, πολλῇ βραχύτητι ἢ μακρότητι οὐ σημειωθησόμενα. ἐσθῆσιν ἐρυθραῖς, ἢ πρασίναις, ἀλλὰ καὶ μανικίοις
B ἢ ὑποδήμασι ῥαπτοῖς ἢ μακρομύτοις*, σέλλαις, χαλινοῖς, καὶ περιστηθίοις περικεχρυσωμένοις ἢ ἄλλην περισσότητα φέρουσι, μὴ χράσθωσαν. κάππας μετὰ μανικίων εἰς τὸ θεῖον ὀφφίκιον ἔσω τῆς ἐκκλησίας μή τινες φορείτωσαν· μήτε μὴν ἀλλαχοῦ οἱ ἐν ἱερωσύνῃ καὶ προσωπικοῖς καθεστῶτες· εἰ μὴ δικαία αἰτία φόβου ἐκζητήσει τὸ ἔνδυμα μεταμορφῶσαι. πόρπας παντελῶς μὴ φερέτωσαν, οὔτε περιζώματα χρυσοῦ ἢ ἀργύρου κόσμον ἔχοντα, μήτε μὴν δακτυλίους, εἰ μή πως οἷς συμφέρει διὰ ὀφφικίου τῆς ἀξίας. οἱ ἀρχιερεῖς δὲ ἐν δημοσίῳ καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ ἐπάνωθεν ἐνδύμασι λινοῖς πάντες χράσθωσαν, εἰ μὴ μονα-
C χοὶ ὦσιν, οὓς χρὴ φορεῖν ἔνδυμα μοναχικόν· μαντίοις ἀπεζωγμένοις μὴ χράσθωσαν ἐν δημοσίῳ, ἀλλ' ἢ ὄπισθεν τοῦ τραχήλου, ἢ ἔμπροσθεν τοῦ στήθους, ἐντεῦθεν κἀκεῖθεν συμπεπλεγμένοις.

* Nam μοτὶς, ſive apud Heſychium μοτὶς, eſt naſus ſive roſtrum animalis.

ιζʹ. Περὶ κραιπάλης καὶ μέθης κληρικῶν, καὶ χοροῦ τῆς σεμνότητος τῶν ψαλλόντων.

MS. Maz. De crapula & ebrietate clericorũ, & horis honeſtate pſallendis.

Ἀλγοῦντες ἀναφέρομεν ὅτι οὐ μόνον τινὲς μικρότεροι κληρικοί, ἀλλὰ καί τινες τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτες, περὶ κώμους περισσοὺς καὶ συνομιλίας ἀπρεπεῖς· ἵνα περὶ τῶν λοιπῶν σιγήσω-
D μεν· σχεδὸν τὸ ἥμισυ τῆς νυκτὸς ἀναλίσκουσι, καὶ τῷ ὕπνῳ τὸ λοιπὸν καταλείψαντες, μόλις εἰς τὸ ἑωθινὸν κελάδισμα τῶν ὀρνέων ἐξεγείρονται, παρατρέχοντες συνεχεῖ πάντοθεν συγκοπῇ τὸν ὄρθρον. εἰσὶν καὶ ἄλλοι οἵτινες τὰς ἱερουργίας μόλις ἐπιτελοῦσιν τετράκις ἐν τῷ ἐνιαυτῷ, καὶ ὅπερ χεῖρόν ἐστιν, ἐν αὐταῖς παρεῖναι καταφρονοῦσι· καὶ εἴπερ ποτὲ, ὅταν αὗται τελοῦνται,* παρροῦσι, τοῦ χοροῦ σιωπὴν φεύγοντες, προσέχουσι ταῖς ἐξωτέροις κατατάξεσι τῶν λαϊκῶν· καὶ ὡς εἰς ἀπρεπεῖς λόγους τὴν ἀκοὴν διαχέοντες, ὦτα προσεκτικὰ οὐκ ὀρέγουσιν εἰς τὰ θεῖα. Ταῦτα
E τοίνυν καὶ τὰ ὅμοια, ὑπὸ ποινὴν ἀφορισμοῦ ὅλως κωλύομεν, σφικτῶς ἐπιτάττοντες ἐν δυνάμει ὑπακοῆς, ἵνα τὸ θεῖον ὀφφίκιον, νυκτερινὸν ἅμα καὶ ἡμερινὸν, ὅσον ὁ Θεὸς αὐτοῖς δώσειεν, σπουδαίως καὶ ἀκριβῶς ἐπιτελοῦσι καὶ εὐνοϊκῶς.

* Corr. παρ.α.

ιηʹ. Ἵνα οἱ κληρικοὶ ἀπόφασιν αἵματος μὴ ἐκθέσθωσαν· μηδὲ παρέστωσαν τοῖς ἐξωτέροις κριταῖς.

MS. Maz. Ut clerici ſententiam ſanguinis nõ dictent, nec interſint forenſibus judicibus.

Ἀπόφασιν αἵματος μηδεὶς κληρικὸς ἐκθέσθω ἢ προφερέτω· μήτε μὴν αἵματος ἐκδίκησιν

ANNO CHRISTI 1215.

μεταχειριζέσθω· ἀλλ᾽ οὐδὲ, ὅπου μεταχειρίζεται, παρέστω. εἰ δέ τις ἀφορμῇ τούτου τοῦ διατάγματος ταῖς ἐκκλησίαις ἢ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς προσώποις τινὰ βλάβην τολμήσῃ ἐπενεγκεῖν, δι᾽ ἐκκλησιαστικῆς κρίσεως περισφιγχθήτω· μήτε τις κληρικὸς γράμματα ἐκθέσθω ἢ γραψάτω ὑπὲρ ἐκδικήσεως αἵματος σταλησόμενα· ὅθεν ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν ἀρχόντων αὕτη ἡ φροντὶς μὴ κληρικοῖς ἀλλὰ λαϊκοῖς ἀνατιθέσθω.

Μηδεὶς αὖ κληρικὸς, τοξοτῶν, ἢ τζαγγρατόρων, ἢ τῶν τοιούτων ἀνδρῶν αἱμάτων προϊστάσθω· μήτ᾽ ἐκεῖνο τὸ τῆς χειρουργίας, ὑποδιάκονος, διάκονος, ἢ ἱερεὺς μεταχειριζέσθω, ὅπερ εἰς καῦσιν ἢ τομὴν εἰσφέρει. μήτε τις καθαρισμῷ ὕδατος ζέοντος, ἢ ψυχροῦ, ἢ σιδήρου πεπυρωμένου, ἔθος οἱασδήποτε εὐλογίας, ἢ καθιερώσεως παρασχέσθω· σωζομένων οὐχ ἧττον τῶν κωλυμάτων, τῶν περὶ μονομάχων ἢ διμάχων ἔμπροσθεν ἀποφανθέντων.

MS. Maz. Vt in ecclesiis supellectilia nō ponantur.

ιθ΄. Ἵνα ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τὰ ἀπόχρεα μὴ τιθῶσι.

Καταλειφθῆναι οὐ θέλομεν ἀδιόρθωτον, ὅτι τινὲς κληρικοὶ τὰς ἐκκλησίας οὕτως ἐκτιθέασιν ἀποχρέοις ἰδίοις τε καὶ ἀλλοτρίοις, ὡς μᾶλλον οἰκίας λαϊκῶν ἢ θεοῦ βασιλικὰς φαίνεσθαι· οὐ κατανοοῦντες, ὅτι ὁ κύριος οὐκ εἴα ἵνα σκεῦος διέλθῃ διὰ τοῦ ἱεροῦ.

Εἰσὶ καὶ ἄλλοι οἵτινες οὐ μόνον τὰς ἐκκλησίας ἐῶσιν ἀτημελήτους, ἀλλὰ καὶ τὰ σκεύη τῆς διακονίας, καὶ τὰ ἐνδύματα τῶν διακόνων, καὶ τὰ τραπεζοφόρα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ καλύμματα, οὕτω ῥυπαρὰ ἐῶσιν, ὡς ποτέ τισιν εἶναι βδελυκτά. ὅτι δὲ ὁ ζῆλος ἡμᾶς στερεῶς κατέφαγε τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ· στερεῶς κωλύομεν, ἵνα τὰ τοιαῦτα ἀπόχρεα ἐν ταῖς ἐκκλησίαις προσδεχθῶσιν, εἰ μὴ διὰ ἐχθρῶν ἐπιδρομὰς, ἢ ἐμπρησμοὺς αἰφνιδίους, ἢ ἄλλας ἀνάγκας κατεπειγούσας, εἰς αὐτὴν χρὴ ἔχειν καταφύγιον· οὕτω πῶς ὡς ἂν τῆς ἀνάγκης παύσεως, τὰ πράγματα εἰς τὸν πρότερον τόπον ἀποκομισθῶσι. προστάσσομεν δὲ ἵνα τὰ τῆς εὐχῆς σκεύη, καλύμματα, καὶ τὰ προρρηθέντα ἐνδύματα, καθαρὰ καὶ διειδῆ φυλαχθῶσι· λίαν γὰρ ἂν φαίνοιτο ἄτοπον, τὸν ἐν τοῖς ἱεροῖς ῥύπον ἀμελεῖν, ὧν οὐκ ἐχρῆν ἐν τοῖς ἀνιέροις.

MS. Maz. Vt eucharistia & chrisma fideliter cōferventur.

κ΄. Ἵνα ἡ εὐχαριστία καὶ τὸ χρῖσμα πιστῶς φυλαχθῶσι.

Διατάσσομεν οὖν ὅπως ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τὸ χρῖσμα καὶ ἡ εὐχαριστία ὑπὸ πιστῇ φυλάξει κλειδῶν προστεθέντων διατηρηθῶσιν· ἵνα μὴ δυνηθῇ εἰς αὐτὰ τολμηρὰ χεὶρ ἐκταθῆναι εἰς τὸ τινὰ βδελυρὰ ἢ μιαρὰ ἐξασκηθῆναι· εἰ δὲ οὗτος εἰς ὃν διαφέρει ἡ φύλαξις, αὐτὰ οὐκ ἀσφαλῶς καταλείψῃ, ἐν τρισὶν μησὶν ἀπὸ τοῦ ὀφφικίου ἀφοριζέσθω· καὶ εἰ δι᾽ ἀμελημονίαν αὐτοῦ ἄτοπόν τι ἐκεῖθεν συμβῇ, βαρυτέρᾳ ὑποκείσθω δικαιώσει.

In cod Maz. deest græcus titulus, non latinus.

MS. Maz. Vt omnes

Πᾶς ἑκατέρου γένους πιστὸς μετὰ τὸ εἰς χρόνον

A ctam exerceat, aut ubi exercetur interſit. Si quis autem hujuſmodi occaſione ſtatuti, eccleſiis, vel perſonis eccleſiaſticis aliquod præſumpſerit inferre diſpendium, per cenſuram eccleſiaſticam compeſcatur. Nec quiſquã clericus litteras ſcribat aut dictet pro vindicta ſanguinis deſtinandas. Vnde in curiis principum hæc ſolicitudo non clericis, ſed laicis committatur.

Nullus quoque clericus rottariis*, aut baliſtariis, aut hujuſmodi viris ſanguinum præponatur, nec illam chirurgiæ* partẽ ſub- B diaconus, diaconus, vel ſacerdos exerceant, quæ ad uſtionem vel inciſionem inducit. Nec quiſquã purgationi aquæ ferventis vel frigidæ, ſeu ferri candẽtis, ritũ cujuſlibet benedictionis aut cõſecrationis impendat: ſalvis nihilo minus prohibitionib' de monomachiis ſive duellis antea promulgatis.

*MS. Maz. ruptariis, de quibus mentio frequẽs & facta iam, & poſthac facienda in Albigenſium rebus.

* Prius legebatur, artem. Reſtituimus ex MS. Maz. partem.

XIX. *Ne eccleſiæ mundanis ſupellectilibus exponantur.*

Relinqui nolumus incorrectum quod quidam clerici ſic exponunt eccleſias ſupellectilibus propriis, & etiam alienis, ut C potius domus laicæ quã Dei baſilicæ videãtur: non conſiderantes, quod Dominus nõ ſinebat ut vas transferretur per templum.

Sunt & alii, qui non ſolum eccleſias dimittunt incultas, verum etiam vaſa miniſterii, & veſtimenta miniſtrorum, ac pallas altaris, necnon & ipſa corporalia, tam immunda relinquunt, quod interdum aliquibus ſunt horrori. Quia vero zelus nos comedit domus Dei, firmiter prohibemus, ne hujuſmodi ſupellectilia in eccleſiis admittantur: niſi, propter hoſtiles incurſus, D aut incendia repentina, ſeu aliãs neceſſitates urgentes, ad eas oportcat habere refugium. Sic tamen, ut neceſſitate ceſſante, res in loca priſtina reportentur. Præcipimus quoque, ut oratoria, vaſa, corporalia, & veſtimenta prædicta, munda & nitida conſerventur. Nimis enim videtur abſurdum, in ſacris ſordes negligere, quæ dedecerent etiam in profanis.

XX. *De chriſmate & euchariſtia ſub ſera conſervanda.*

Statuimus, ut in cunctis eccleſiis chriſ- E ma & euchariſtia ſub fideli cuſtodia clavibus adhibitis conſerventur: ne poſſit ad illa temeraria manus extendi, ad aliqua horribilia vel nefaria exercenda. Si vero is ad quem ſpectat cuſtodia, ea incaute reliquerit, tribus menſibus ab officio ſuſpendatur. Et ſi per ejus incuriam aliquid nefandum inde contigerit, graviori ſubjaceat ultioni.

XXI. *De confeſſione facienda, & non revelanda a ſacerdote, & ſaltem in Paſcha communicando.*

Omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad

ANNO CHRISTI 1215.

ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua A ſolus peccata confiteatur fideliter, ſaltem ſemel in anno, proprio ſacerdoti, & injunctam ſibi pœnitentiam ſtudeat pro viribus adimplere, ſuſcipiens reverenter ad minus in Paſcha euchariſtiæ ſacramentum: niſi forte de conſilio proprii ſacerdotis, ob aliquam rationabilem cauſam ad tempus ab ejus perceptione duxerit abſtinendum; alioquin & vivens ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, & moriens Chriſtiana careat ſepultura. Vnde hoc ſalutare ſtatutum frequenter in eccleſiis publicetur, ne quiſquam B ignorantiæ cæcitate velamen excuſationis aſſumat. Si quis autem alieno ſacerdoti voluerit juſta de cauſa ſua confiteri peccata, licentiam prius poſtulet & obtineat a proprio ſacerdote, cum * aliter ille ipſe non poſſit ſolvere, vel ligare.

MS. Maz. cum alter ipſum non poſſ.

Sacerdos autem ſit diſcretus & cautus, ut more periti medici ſuperinfundat vinum & oleum vulneribus ſauciati: diligenter inquirens & peccatoris circumſtantias & peccati, per quas prudenter intelligat, quale illi cõſilium debeat exhibere, & cujuſmodi remedium adhibere, diverſis experimentis utendo ad ſanandum ægrotum. C

Caveat autem omnino, ne verbo, vel ſigno, vel alio quovis modo prodat, aliquatenus peccatorem; ſed ſi prudentiori conſilio indiguerit, illud abſque ulla expreſſione perſonæ caute requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio ſibi detectum præſumpſerit revelare, non ſolum a ſacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam, in arctum monaſterium detrudendum.

XXII. *Quod infirmi prius provideant animæ quam corpori.* D

Cum infirmitas corporalis nonnumquam ex peccato proveniat, dicente Domino lãguido quem ſanaverat: *Vade, & amplius noli peccare ne deterius aliquid tibi contingat:* decreto præſenti ſtatuimus, & diſtricte præcipimus medicis corporum, ut cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipſos ante omnia moneant & inducant, quod medicos advocent animarum: ut poſtquam infirmis fuerit de ſpirituali ſalute proviſum, ad corporalis medicinæ remedium ſalubrius E procedatur, cum cauſa ceſſante ceſſet effectus. Hoc quidem inter alia huic cauſam dedit edicto, quod quidam in ægritudinis lecto jacentes, cum eis a medicis ſuadetur ut de animarum ſalute diſponant, in deſperationis articulum incidunt, unde facilius mortis periculum incurrunt.

Ioan. 5.

Si quis autem medicorum, hujus noſtræ conſtitutionis, poſtquam per prælatos locorum fuerit publicata, tranſgreſſor ex-

A διακρίσεως περιελθεῖν, πάντα τὰ ἴδια μόνος ἁμαρτήματα ἐξομολογησάσθω πιστῶς, κἂν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, τῷ ἰδίῳ ἱερεῖ καὶ τὴν ἐπιτεθεῖσαν αὐτῷ ἐντολὴν σπουδασάτω ὅση δύναμις ἐκπληρῶσαι· μεταλαμβάνων εἰς ἔλαττον αἰδεσίμως εἰς τὸ πάσχα τὸ τῆς εὐχαριστίας μυστήριον· εἰ μὴ ἴσως τῇ βουλῇ τοῦ ἰδίου ἱερέως διά τινα εὔλογον αἰτίαν, εἰς καιρὸν, τῆς μεταλήψεως ἀπέχοιτο. εἰ δὲ μήγε, καὶ ζῶν ἐκ τῆς εἰσόδου τῆς ἐκκλησίας κωλυέσθω, καὶ θανὼν τῆς τῶν χριστιανῶν ἀποστερείσθω ταφῆς. ὅθεν τοῦτο τὸ σωτήριον διάταγμα συχνῶς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις δημοσιευθήτω, ἵνα μή τις ἀγνοίας ἐκ B τυφλώσει, κάλυμμα προφάσεως ἀναλάβηται. εἰ δέ τις ἀλλοτρίῳ ἱερεῖ θελήσοι ἐκ δικαίας αἰτίας τὰ ἑαυτοῦ ἐξομολογεῖσθαι ἁμαρτήματα, ἄδειαν αἰτείτω καὶ ἐπιτυχέσθω παρὰ τοῦ ἰδίου ἱερέως· ἐπείπερ ἄλλως ἐκεῖνον* οὐ δύναται αὐτὸν λύειν ἢ δεσμεῖν.

ANNO CHRISTI 1215.

adimpleat. tis pœnitentiã perſonaliter agant.

* Corr. ἐκεῖνος, ut ſenſus ſit: alter ille ipſum non poſſit ſol.

Ὁ δὲ ἱερεὺς ἔστω διακριτικὸς καὶ ἀσφαλὴς, ὡς ἂν δίκην ἐμπείρου ἰατροῦ ἐπιχέῃ οἶνον καὶ ἔλαιον ταῖς πληγαῖς τοῦ τετραυματισμένου· ἀκριβῶς ἐρευνῶν καὶ τοῦ ἁμαρτωλοῦ τὰς περιστάσεις καὶ τοῦ ἁμαρτήματος, δι᾽ ὧν φρονίμως συνιέτω οἵαν ὀφείλει ἐκείνῳ παρασχεῖν βουλὴν, καὶ οἵῳ τρόπῳ C θεραπείαν προσθεῖναι, διαφόροις πείραις χρώμενος πρὸς τὸ ἰάσασθαι τὸν νοσοῦντα.

Προσεχέτω δὲ ὅλως, ἵνα μὴ λόγῳ, ἢ σημείῳ, ἢ ἑτέρῳ οἱῳδήτινι τρόπῳ προδοῦναι* τὸν ἁμαρτωλόν· ἀλλὰ εἰ φρονιμωτέρας βουλῆς δεήσῃ, ταύτην ἄνευ τινὸς ἐκφράσεως τοῦ προσώπου ἀσφαλῶς ἀναζητείτω· ὅτι τὸν τὴν ἁμαρτίαν τὴν ἐν τῇ κρίσει τῆς μετανοίας αὐτῷ ἀποσκεπασθεῖσαν τολμήσοντα ἀποκαλύψαι, οὐ μόνον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἱερατικοῦ ὀφφικίου καθαιρεθησόμενον κρίνομεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ποιῆσαι αἰωνίαν μετάνοιαν εἰς στενὸν μοναστήριον ἐγκλεισθησόμενον.

κβʹ. Ἵνα οἱ ἰατροὶ τοὺς ἀῤῥώστους μὴ πρότου θεραπεύσωσιν, ἢ μετανοήσωσιν.

MS. Maz. Vt medici ægros non prius procurent, quã pœnitentiã agant.

Ἐπείπερ ἡ σωματικὴ ἀῤῥωστία ἐξ ἁμαρτίας ποτὲ προέρχεται, λέγοντος τοῦ κυρίου τῷ παραλυτικῷ ὃν ἰάσατο· πορεύου, καὶ μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται· τῷ παρόντι κανόνι διατάσσομεν καὶ ἐσφιγμένως προστάσσομεν τοῖς ἰατροῖς τῶν σωμάτων, ὅπερ ὅταν αὐτοὺς εἰς τοὺς ἀῤῥώστους κληθῆναι συμβῇ, αὐτοὺς πρὸ πάντων νουθετήσωσι καὶ ἐνεισπράξωσι προσκαλεῖν τοὺς ἰατροὺς τῶν ψυχῶν· ὡς ἂν μετὰ * τὸν νοσοῦντα περὶ ψυχῆς σωτηρίας προνοηθῆναι, εἰς τὴν τῆς σωματικῆς ἰατρείας παρηγορίαν σωτηριωδέστερον προ- E έλθωσιν· ἐπειδὴ παυούσης τῆς αἰτίας, παύει καὶ ἡ ἐντέλεια. τοῦτο μὲν πρὸς τοῖς ἄλλοις τῷ παρόντι αἰτίαν δέδωκε δόγματι, ὅτι τινὲς ἐν ἀῤῥωστίας κλίνῃ κατακείμενοι, ὅταν αὐτοῖς παρὰ τῶν ἰατρῶν ὑποτεθῇ ἵνα περὶ ψυχῆς σωτηρίας διατάξωνται, εἰς ἀπογνώσεως ἄρθρον πίπτουσιν. ὅθεν εὐκολώτερον κίνδυνον θανάτου ὑφίσταντα.

* Corr. μετὰ τὸ τοὺς νοσ.

Εἴ τις οὖν τῶν ἰατρῶν, ταύτης τῆς ἡμετέρας διατάξεως, μετὰ τὸ διὰ τῶν προεστώτων τῶν τόπων δημοσιευθῆναι, παραβάτης ἔσται, το-

ANNO CHRISTI 1215.

τοσοῦτον δὲ ἀπὸ τῆς εἰσόδου τῆς ἐκκλησίας κωλυέσθω, ἕως ἂν ὑπὲρ τῆς τοιαύτης παραβάσεως ἱκανοποιήσῃ πρεπόντως.

Ἐπείπερ ἡ ψυχὴ πολλῷ τιμιωτέρα ἐστὶν τοῦ σώματος, ὑπὸ ποινῇ ἀναθέματος κωλύομεν, ἵνα μηδεὶς τῶν ἰατρῶν ὑπὲρ σωματικῆς σωτηρίας τι τῷ ἀῤῥώστῳ ὑποθῆται ὅπερ εἰς κίνδυνον ψυχῆς ἐπιστρέφει.

MS. Maz. De electionibus prælatorum.

κγ΄. Περὶ ἐκλογῶν προεστώτων.

Ἵνα μὴ διὰ ἔλλειψιν ποιμένος τὸ δεσποτικὸν ἀγέλην ὁ ἅρπαξ λύκος λυμαίνηται, ἢ ἐν ταῖς εὐπορίαις αὐτῆς ἡ ἐκκλησία χηρεύουσα, βαρεῖαν ζημίαν πάθῃ· θέλοντες ἐν τούτῳ καὶ ἀπαντῆσαι τοῖς κινδύνοις τῶν ψυχῶν, καὶ τὸ τῶν ἐκκλησιῶν ἀζήμιον προϊδεῖν· διατάσσομεν ἵνα ἔξω τριῶν μηνῶν καθεδρικὴ ἢ κανονικὴ ἐκκλησία προεστῶτος μὴ ἀργήσῃ. ὧν ἐντὸς, καὶ ἐμποδίου παύοντος, ἐὰν ἡ ἐκλογὴ μὴ τελεσθῇ, οἱ ἐκλέξειν ὀφείλοντες, τῆς ἐξουσίας τῆς ἐκλογῆς στερείσθωσαν τῇ αὐτῇ φορᾷ· καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ τῆς ἐκλογῆς ἐξουσία τὸν πλησίον προΐστασθαι ἐγνωσμένον ἐκκυλιέσθω· ἐκεῖνος δὲ πρὸς ὃν ἐκκυλισθήσεται ἡ ἐξουσία, θεὸν ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν μὴ ὑπερθέσθω ἔξω τριῶν μηνῶν μετὰ βουλῆς τοῦ καπιτούλου αὐτοῦ καὶ ἄλλων φρονίμων ἀνδρῶν τὴν χηρεύουσαν ἐκκλησίαν ἐκ προσώπου ἐπιτηδείου τῆς αὐτῆς μὲν ἐκκλησίας, ἢ ἄλλης ἐὰν ἄξιον μὴ εὑρεθείη ἐν αὐτῇ, κανονικῶς τυπῶσαι, ἐὰν τὴν κανονικὴν θελήσῃ ἐκφυγεῖν ἐκδίκησιν.

MS. Maz. Item de electionibus.

κδ΄. Πάλιν περὶ ἐκλογῆς.

Ὅτι διὰ τὰς διαφόρους τῶν ἐκλογῶν μορφὰς ἃς τινὲς ἐφευρεῖν ἐγχειρίζονται, καὶ πολλὰ ἐμπόδια προέρχονται, καὶ μεγάλοι κίνδυνοι ἐπαπειλοῦνται ταῖς χηρευούσαις ἐκκλησίαις· διατάσσομεν ἵνα ὅταν ἡ ἐκλογὴ ἐπιτελεσθήσεται, παρόντων πάντων τῶν ὀφειλόντων, καὶ θελόντων, καὶ δυναμένων ἐπωφελῶς παρεῖναι, προσληφθήτωσαν τρεῖς ἐκ τοῦ συλλόγου ἀξιόπιστοι, οἵτινες μυστικῶς καὶ κατὰ μόνας τὰ θελήματα πάντων ἀκριβῶς ἐκζητείτωσαν καὶ γεγραμμένα εὐθὺς δημοσιευσάτωσαν ἐπὶ τοῦ κοινοῦ, μηδενὸς αὖθις ἐπικλήσεως ἀντιστήματος ἐπιῤῥιφέντος· ἵνα οὕτως συνθήκης γινομένης ἐκλεχθείη, εἰς ὃν τὸ πᾶν, ἢ τὸ μεῖζον, ἢ τὸ ὑγιέστερον μέρος συναινέσῃ· ἢ κἂν ἡ τῆς ἐκλογῆς ἐξουσία τισὶν ἀνδράσιν ἐπιτηδείοις ἀνατιθέσθω, οἵτινες ἀντὶ πάντων τῇ χηρευούσῃ ἐκκλησίᾳ προνοήσουσι * ποιμένος· ἄλλως δὲ ἡ γινομένη ἐκλογὴ μὴ ἰσχυέτω, εἰ μὴ ἴσως κοινῶς παρὰ πάντων, ὥσπερ διὰ ἐμπνεύσεως, δίχα πάθους ἐπιτελεσθείη. οἱ δὲ κατὰ τῶν προγραφεισῶν μορφῶν ἐκλέξασθαι πειρασόμενοι, τῇ αὐτῇ φορᾷ τοῦ τῆς ἐκλογῆς κύρους στερείσθωσαν.

Ἐκεῖνο δὲ ὅλως κωλύομεν, ἵνα μή τις ἐν τῇ τῆς ἐκλογῆς πραγματείᾳ προκουράτωρα καταστήσῃ, εἰ μὴ ἀπὼν εἴη ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ περὶ οὗ ὀφείλει συνηγορηθῆναι, καὶ δικαίῳ ἐμποδίῳ κατασχεθεὶς ἐλθεῖν μὴ δυνηθείη. ἐφ' ᾧ εἰ χρεία

* Corr. προνοήσουσι

A titerit, tamdiu ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, donce pto tranſgreſſione hujúſmodi ſatisfecetit competenter.

Cæterum cum anima ſit multo precioſior corpore, ſub interminatione anathematis ptohibemus, ne qois medicorum pro corpotali ſalute aliquid ægroto ſuadeat, quod in periculũ animæ cõvertatur.

XXIII. *Quod eccleſia catedralis vel regularis ultra tres menſes non vacet.*

Ne pro defectu paſtoris gregem Dominicum lupus rapax invadat, aut in facultatibus ſuis eccleſia viduata grave diſpendium B patiatur: volentes in hoc etiam occurrere periculis animarum, & eccleſiarum indemnitatibus providere: ſtatuimus, ut ultra tres menſes cathedralis vel regularis eccleſia prælato non vacet: infra quos, juſto impedimento ceſſante, ſi electio celebrata non fuerit, qui eligete debuetant eligendi poteſtate careant ea vice, ac ipſa eligendi poteſtas ad eum qui proximo præeſſe dignoſcitur devolvatur. Is vero ad quem devoluta fuerit poteſtas, Dominum habens præ oculis, non differat ultra tres C menſes, cum capituli ſui concilio & aliorum virorum prudentium, viduatam eccleſiam de perſona idonea, ipſius quidem eccleſiæ, vel altetius, ſi digna non reperiatur in illa, canonice ordinare, ſi canonicam voluerit effugere ultionem.

XXIV. *De electione facienda per ſcrutinium vel compromiſſum.*

Quia propter electionum formas diverſas, quas quidam invenire conantur, & multa impedimenta proveniunt, & magna pericula imminent eccleſiis viduatis: ſtatui- D mus, ut cum electio fuerit celebranda, præſentibus omnibus qui debent & voluut & poſſunt commode intereſſe, aſſumantur tres de collegio fide digni, qui ſecreto & ſingulatim * voces eunctorum diligentet exquirant, & in ſcriptis redacta mox publicent in communi, nullo prorſus appellationis obſtaculo interiecto: ut is collatione adbibita eligatur, in quem omnes, vel maior, vel ſanior pars capituli conſentit. Vel ſaltem eligendi poteſtas aliquibus viris idoneis committatur qui vice omnium, eccleſiæ viduatæ provideant de paſtore. Aliter E electio facta non valeat, niſi forte communiter eſſet ab omnibus, quaſi per inſpirationem Divinam, abſque vitio celebrata. Qui vero contra prædictas formas eligere attentaverint, eligẽdi ea vice poteſtate privẽtur.

* MS. Maz. vota

Illud penitus interdicimus, ne quis in electionis negotio procuratorem conſtituat, niſi ſit abſens in eo loco de quo debeat advocari, iuſtoque impedimento detentus venire non poſſit: ſuper quo, ſi fuerit

ANNO CHRISTI 1215.

ANNO CHRISTI 1215.

rit opus, fidem faciat iuramento: & tunc, ſi voluerit, uni committat de ipſo collegio vicem ſuã. Electiones quoq; clandeſtinas reprobamus, ſtatuentes, ut quam cito electio fuerit celebrata, ſolẽniter publicetur.

MS. Maz. Item de electionibus.

XXV. *Quod electio facta per ſecularem poteſtatem non valeat.*

Quiſquis electioni de ſe factæ per ſæcularis poteſtatis abuſum conſentire præſumpſerit contra canonicam libertatem: & electionis commodo careat, & ineligibilis fiat, nec abſq; diſpenſatione poſſit ad aliquam eligi dignitatẽ. Qui vero electionem hujuſmodi, quam ipſo jure irritã eſſe cẽſemus, præſumpſerint celebrare: ab officiis & beneficiis penitus per trienniũ ſuſpendãtur, eligendi tunc poteſtate privati.

MS. Maz. Item de electionibus.

XXVI. *De pœna indigne confirmantis electionem.*

Nihil eſt quod eccleſiæ Dei magis officiat, quam quod indigni aſſumantur prælati ad regimen animarum. Volentes igitur huic morbo neceſſariã adhibere medelam, irrefragabili conſtitutione ſancimus, quatenus cum quiſquam fuerit ad regimẽ animarum aſſumptus, is ad quem pertinet ipſius cõfirmatio, diligenter examinet, & electionis proceſſum, & perſonã electi, ut, cum omnia rite cõcurrerint, munus ei confirmationis impendat: quia, ſi ſecus fuerit incaute pręſumptum, non ſolum deiiciendus eſt indigne promotus, verũ etiam indigne promovens puniendus.

Ipſum quoque decernimus hac animadverſione puniri, ut cum de ipſius conſtiterit negligentia, maxime ſi hominem inſufficientis ſcientiæ, vel inhoneſtæ vitæ, aut ætatis illegitimæ approbaverit: non ſolum confirmandi primum ſucceſſorem illius careat poteſtate, verum etiam ne aliquo caſu pœnam effugiat, a perceptione proprii beneficii ſuſpendatur, quouſque, ſi æquum fuerit, indulgentiam valeat promereri: ſi convictus fuerit in hoc per malitiam exceſſiſſe, graviori ſubjaceat ultioni.

Epiſcopi quoque tales ad ſacros ordines & eccleſiaſticas dignitates promovere procurent, qui commiſſum ſibi officium digne valeant adimplere: ſi & ipſi canonicam cupiunt effugere ultionem.

Cæterum, qui ad Romanum pertinent immediate pontificem, ad percipiendam ſui confirmationem officii, ejus ſe conſpectui, ſi commode poteſt fieri, perſonaliter repræſentẽt; vel perſonas tranſmittãt idoneas, per quas diligẽs inquiſitio ſuper electionis proceſſu & electis poſſit haberi: ut ſic demũ per ipſius circumſpectionẽ cõſilii

A ἔσαι πιστώσεται ὅρκῳ· καὶ τότε εἰ θελήσοι, ἑνὶ ἐπιτρεψάτω τοῦ αὐτοῦ συλλόγου τὸν τόπον αὐτοῦ. τὰς ἐκλογὰς δὲ τὰς κρυφίως ἀποδοκιμάζομεν, καθιστῶντες ἵνα ὡς τάχιον ἡ ἐκλογὴ ἐπιτελεσθήσεται, πανηγυρικῶς δημοσιευθείη.

κε'. Πάλιν περὶ ἐκλογῶν.

Ὅστις τῇ περὶ αὐτοῦ γινομένῃ ἐκλογῇ διὰ κοσμικῆς ἐξουσίας παράχρησιν συναρέσαι τολμήσοι κατὰ τῆς κανονικῆς ἐλευθερίας· καὶ τῆς ὠφελείας τῆς ἐκλογῆς στερείσθω, καὶ ἀνέκλεκτος γινέσθω· ὥστε B χωρὶς οἰκονομίας μὴ δυνάσθαι εἴς τινα ἐκλεγῆναι ἀξίαν. οἱ δὲ τὴν τοιαύτην ἐκλογὴν, ἣν αὐτῷ τῷ δικαίῳ ἄκυρον εἶναι κρίνομεν, τολμήσοντες ἐπιτελεῖν ἐκ τῶν ὀφφικίων καὶ τῶν εὐεργετημάτων διὰ τριετίας ὑπαναρτάσθωσαν, τῆς τοῦ ἐκλέγειν ἐξουσίας τότε στερηθέντες.

κϛ'. Πάλιν περὶ ἐκλογῶν.

Οὐδὲν ἐστὶν ὃ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ πλεὸν βλάπτει, ἢ ὅτι ἀνάξιοι προσλαμβάνονται προεστῶτες εἰς κυβέρνησιν ψυχῶν. C θέλοντες τοιγαροῦν ταύτῃ τῇ νόσῳ ἀναγκαίαν ἐπιθεῖναι ἰατρείαν, ἀπαραθραύστῳ διατάξει θεσπίζομεν, ὅπερ ὅταν τις εἰς κυβέρνησιν ψυχῶν ἐκλεχθείη, πρὸς ὃν ἡ ἐπικύρωσις αὐτοῦ διαφέρει, ἀκριβῶς ἐξετάσῃ, καὶ τὴν τῆς ἐκλογῆς ἔκβασιν, καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ ἐκλεχθέντος· ἵνα ὅταν πάντα κατ' ἔθος συνδράμωσι, τὸ δῶρον αὐτῷ τῆς ἐπικυρώσεως παράσχῃ· εἰ δὲ ἄλλως ἐπισφαλῶς τολμηθῇ, οὐ μόνον ἀποβλητέος ἔσται ὁ ἀναξίως προχειρισθεὶς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀναξίως *προσοῶν τιμωρητέος. *f. προχειρῶν

Αὐτόν τε κρίνομεν ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ἐνθυμήσεως κολάζεσθαι· ἵνα ὅταν καταστῇ D περὶ τῆς ἀμελείας αὐτοῦ, μάλιστα ἐὰν ἄνθρωπον ἀνικάνου γνώσεως, ἢ ἀτίμου ζωῆς, ἢ ἡλικίας οὐκ ἐννόμου ἐνεστήσατο· οὐ μόνον τῆς τοῦ ἐπικυρῶσαι πρῶτον τὸν διάδοχον ἐκείνου στερείσθω ἐξουσίας· ἀλλὰ καὶ, ἵνα μὴ τινὶ συμπτώματι ποινὴν ἔφυγε, ἐκ τῆς περιλήψεως τοῦ ἰδίου εὐεργετήματος ὑπαναρτάσθω, ἕως οὗ, ἐὰν ἴσον ἔσται, συγγνώμης ἰσχύσοι ἀξιωθῆναι. εἰ δὲ ἡττηθῇ ἐν τούτῳ διὰ πονηρίαν ὑπερβῆναι, βαρυτέρᾳ ὑποκείσθω ἐκδικήσει.

Τοῖς ἐπισκόποις δὲ τοιούτοις εἰς τὰς ἱερὰς χειροτονίας E καὶ ἐκκλησιαστικὰς ἀξίας προχειρεῖν μελέτω, οἵπερ ἂν τὸ ἐπιτραπὲν αὐτοῖς ὀφφίκιον ἀξίως ἰσχύσοιεν ἐκπληροῦν· ἐὰν καὶ αὐτοὶ τὴν κανονικὴν ἐπιθυμοῦσιν ἐκφεύγειν ἐκδίκησιν.

Ἕτεροι οἱ πρὸς τὸν Ῥωμαϊκὸν διαφέροντες ἀμέσως ἀρχιερέα, εἰς τὸ τελειωθῆναι τὸ τοῦ ἰδίου ἐπικυρώσεως ὀφφίκιον, ἑαυτοὺς ἐνώπιον αὐτοῦ, εἰ ἐπωφελῶς δύναται γενέσθαι, προσωπικῶς παραστησάτωσαν· ἢ πρόσωπα στειλάτωσαν εἰδήμονα, δι' ὧν ἀκριβὴς ἐξέτασις ἐπί τε τῶν ἐκλογῶν καὶ τῶν ἐκλεκτῶν δυνήσοιτ' ἂν γενέσθαι· ἵνα οὕτως ἐκ τούτου τῇ τῆς ἰδίας περιβλέψει βουλῆς

M τὴν

ANNO CHRISTI 1215.

τὴν πλήρωσιν τοῦ ὀφφικίου αὐτῶν ἀπολαύσωσιν, A ὅταν αὐτοῖς μηδὲν ἀντιστήσοιτο ἐκ τῶν κανονικῶν διατάξεων· οὕτως ὅπερ ἐν τῷ μεταξὺ οἱ λίαν ἀποκείνοντες ἢ ἀποκινηθέντες, δηλαδὴ οἱ πέραν Ἰταλίας καταστα θέντες, ἐὰν ἐκλεγῶσιν ἐν συμφωνίᾳ οἰκονομούσῃ χάριν. τῶν ἀναγκῶν καὶ ὠφελειῶν τῶν ἐκκλησιῶν ἐν τοῖς πνευματικοῖς καὶ προστηκόροις διακονήσωσιν· οὕτως πέως ἵνα ἐκ τῶν πραγμάτων τῶν ἐκκλησιαστικῶν μηδὲν ὅλως ἐκποιήσωσιν. τὸ δὲ δῶρον τῆς καθιερώσεως ἢ εὐλογίας λάβοιεν, ὡς μέχρι τοῦ δεῦρο λαβεῖν εἰώθασιν.

κζ΄. Περὶ χειροτονιῶν γινησομένων.

Ἐπειδὴ τέχνη τεχνῶν ἐστιν ἡ κυβέρνησις τῶν B ψυχῶν, ἐσφιγμένως προστάσσομεν ἵνα οἱ ἐπίσκοποι τοὺς προκινηθησομένους εἰς ἱερεῖς ἀκριβῶς διδάξωσι καὶ ἐμμορφώσωσιν, ἢ δι' ἑαυτῶν, ἢ δι' ἑτέρων ἀνδρῶν εἰδημόνων, ἐπάνω τῶν θείων ὀφφικίων, καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν μυστηρίων· πῶς ἂν ταῦτα εἰωθότως ἰσχύσοιεν ἐπιτελεῖν· ὅτι περ ἐὰν τοῦ λοιποῦ ἀγνώστοις καὶ ἀγροίκους χειροτονεῖν τολμήσωσιν, ὅπερ ἄρα ῥαδίως διωρισθῇ καταληφθῆναι, καὶ τοὺς χειροτονοῦντας καὶ τοὺς χειροτονουμένους βαρείᾳ ὑποκείνομεν ἐκδικήσει. ἱκανώτερον γάρ ἐστι, καὶ μάλιστα C ἐν τῇ τάξει τῆς ἱερατείας, ὀλίγους ἀγαθοὺς ἢ πλείστους κακοὺς ἔχειν διακόνους· ὅτι ἐὰν τυφλὸς τυφλὸν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται.

κη΄. Περὶ ὑποχωρήσεως προεστώτων.

Τινὲς τὴν τοῦ ὑποχωρεῖν ἄδειαν μετ' ἐνστάσεως αἰτοῦντες, ταύτης ἐπιτυχόντες, ὑποχωρῆσαι παρορῶσιν. ἀλλ' ἐπεὶ ἐν τῇ αἰτήσει τῆς τοιαύτης ὑποχωρήσεως, ἢ ἐκκλησιῶν ὠφέλεια ὧν προΐστανται, ἢ σωτηρίᾳ φαίνονται τῇ ἰδίᾳ προσεσχηκέναι, ὧν οὐδέτερον.......οἷς τινῶν ζητούντων τὰ ἑαυτῶν, ἢ κουφότητι οἱᾳδήτινι, οὐ βουλόμεθα ἐμποδισθῆναι, πρὸς τὸ ὑποχωρεῖν αὐτοὺς κρίνομεν ἀναγκάζεσθαι. D

κθ΄. Ἵνα μηδεὶς ἔχῃ πλείστας ἀξίας ἢ ἐνοριτίδας ἐκκλησίας.

Ἐκ πολλῆς προνοίας ἐν τῇ τοῦ Λατεράνου συνόδῳ κεκώλυται, ἵνα μηδεὶς διαφόρους ἀξίας ἐκκλησιαστικὰς καὶ πλείστας ἐκκλησίας ἐνοριτίδας λάβοι ἀπεναντίας τῶν διαταγμάτων τῶν ἱερῶν κανόνων. εἰ δὲ μή γε· καὶ ὁ λαμβάνων ἔτι, τὸ ληφθὲν ἀπολέσειε, καὶ τῆς τοῦ χορηγεῖν ἐξουσίας ὁ μεταδιδοὺς στερήσοιτο. ἐπεὶ δὲ διὰ τὰς ἀποτολμήσεις καὶ αἰσχροκερδείας τινῶν οὐδεὶς μέχρι E τοῦ δεῦρο καρπὸς ἢ σπάνιος ἐκ τοῦ προρρηθέντος διατάγματος ἐξέβη, ἡμεῖς ἐμφανέστερον καὶ προνοητικώτερον ἀπαντῆσαι ἐφιέμενοι, τῷ παρόντι κανόνι διατάσσομεν, ἵνα ὅστις ἀναλάβοι τι εὐεργέτημα ἔχον φροντίδα ψυχῶν ἐπιπλεχθεῖσαν, εἰ πρὸ τοῦ τοιούτου εὐεργετήματος ἐπετύγχανεν· αὐτοῦ τοῦ δικαίου στερείσθω· εἰ δ' ἴσως ἐκεῖνο κατέχειν φιλονεικήσειεν, καὶ τοῦ ἄλλου γυμνούσθω· αὐτός τε πρὸς ὃν ἡ τοῦ προτέρου διαφέρει δωρεά, ἐκεῖνο τὸ εὐεργέτημα μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ ἑτέρου ἐλευθέρως δωρείσθω ᾧπερ ἂν ἀξίως ἴδῃ δοθησόμενον·

A ſui plenitudinem aſſequantur officii, cum eis nihil obſtiterit de canonicis inſtitutis: ita quod interim valde remoti, videlicet ultra Italiam conſtituti, ſi electi fuerint in concordia, diſpenſative propter neceſſitates & utilitates eccleſiarum, in ſpiritualibus & temporalibus adminiſtrent: ſic tamen ut de rebus eccleſiaſticis nil penitus alienent. Munus vero cõſecrationis ſeu benedictionis recipiãt, ſicut hactenus recipere conſueverũt.

XXVII. *De inſtructione ordinandorum.* MS. Maz. De ordinibus faciendis.

B Cum ſit ars artium regimen animarum, diſtricte præcipimus ut epiſcopi promovendos in ſacerdotes diligenter inſtruant & informent, vel per ſeipſos, vel per alios viros idoneos, ſuper Divinis officiis, & eccleſiaſticis ſacramentis, qualiter ea rite valeant celebrare: quoniam ſi ignaros & rudes de cætero ordinare præſumpſerint, (quod quidem facile poterit deprehendi) & ordinatores & ordinatos gravi decrevimus ſubjacere ultioni. * Satius eſt enim, C maxime in ordinatione ſacerdotum, paucos bonos quam multos malos habere miniſtros: quia ſi cæcus cæcum duxerit, ambo in foveam dilabuntur. * Sanctius

XXVIII. *Quod compellantur cedere, qui poſtulaverant licentiam cedendi.* MS. Maz. De ceſſione prælatorum.

Quidam licentiã cedendi cum inſtantia poſtulãtes, ea obtenta, cedere prætermittunt. Sed cum in poſtulatione ceſſionis hujuſmodi, aut eccleſiarum cõmoda, quibus præſunt, aut ſalutem videantur propriam attendiſſe, quorũ neutrum ſuaſionibus aliquorũ quærentiũ quæ ſunt ſua, ſeu D etiã levitate qualibet, volumus impediri, ad cedendũ eos decernimus cõpellendos.

XXIX. *Quod nullus habeat duo beneficia cum cura annexa.* MS. Maz. Vt nullus plures habeat dignitates, vel parochiales eccleſias.

De multa providẽtia fuit in Lateranenſi * concilio prohibitũ, ut nullus diverſas dignitates eccleſiaſticas & plures eccleſias parochiales reciperet, cõtra ſacrorum canonum inſtituta. Alioquin, & recipiẽs ſic, receptum amitteret, & largiẽdi poteſtate E conferens privaretur. Quia vero propter præſumptiones & cupiditates quorũdam nullus hactenus fructus aut rarus de prædicto ſtatuto provenit: nos evidentius & expreſſius occurrere cupientes, præſenti decreto ſtatuimus, ut quicumq; receperit aliquod beneficiũ habens curã animarum annexam, ſi prius tale beneficium obtinebat, eo ſit jure ipſo privatus: &, ſi forte illud retinere contenderit, alio etiam ſpolietur. Is quoq; ad quem prioris ſpectat donatio, illud poſt receptionẽ alterius libere conferat cui merito viderit cõferendum: * Cõcilium Lateranenſe ſub Alexandro III. cap. 13.

&

ANNO CHRISTI 1215.

Sub Alexandro III. c. 8.

& ſi ultra tres menſes conferre diſtulerit, non ſolum ad alium, ſecundum ſtatutum Lateranenſis concilii, ejus collatio devolvatur: verum etiam tantum de ſuis cogatur proventibus in utilitatem eccleſiæ, cujus illud eſt beneficium, aſſignare, quantum a tempore vacationis ipſius conſtiterit ex eo eſſe perceptum. Hoc idem in perſonatibus decernimus obſervandum: addentes ut in eadem eccleſia nullus plures dignitates, aut perſonatus habere præſumat, etiamſi curam non habeant animarum. Circa ſublimes tamen & litteratas perſonas, quæ majoribus ſunt beneficiis honorandæ, cum ratio poſtulaverit, per ſedem apoſtolicam poterit diſpenſari.

XXX. *De idoneitate inſtituendorum in eccleſiis.*

* MS. Maz. Vt epiſcopi carnalitatis affectu conſanguineis eccleſiaſtica non conferant beneficia.

Grave nimis eſt & abſurdum, quod quidam prælati eccleſiarum, cum poſſint viros idoneos ad eccleſiaſtica beneficia promovere, aſſumere non verentur indignos, quibus nec morum honeſtas, nec litterarum ſcientia ſuffragatur, carnalitatis ſequentes affectum, non judicium rationis. Vnde quanta eccleſiis damna proveniant; nemo ſanæ mentis ignorat. Volentes igitur huic morbo mederi, præcipimus ut prætermiſſis indignis aſſumant idoneos, qui Deo & eccleſiis velint & valeant gratum impendere famulatum, fiatque de hoc in provinciali concilio diligens inquiſitio annuatim: ita quod qui poſt primam & ſecundam correctionem fuerit repertus culpabilis, a conferendis beneficiis per ipſum concilium ſuſpendatur; inſtituta in eodem concilio perſona provida & honeſta, quæ ſuppleat ſuſpenſi defectum in beneficiis conferendis: & hoc ipſum circa capitula quę in his deliquerint obſervetur. Metropolitani vero delictum, ſuperioris judicio relinquatur ex parte concilii nunciandū. Vt autem hæc ſalubris proviſio pleniorē conſequatur effectum: hujuſmodi ſuſpenſionis ſententia, prętet Romani pontificis autoritatem, aut proprii patriarchę, minime relaxetur: ut in hoc quoq; quatuor patriarchales ſedes ſpecialiter honorentur.

XXXI. *De filiis canonicorum non inſtituendis cum patribus.*

* Mſ. Maz. Vt filii canonicorum beneficia non aſſequantur in eccleſiis, in quibus ſtatuti ſunt patres.

Ad abolendam peſſimam, quæ in pleriſque inolevit eccleſiis corruptelam, firmiter prohibemus, ne canonicorū filii, maxime ſpurii, canonici fiant in ſæcularibus eccleſiis, in quibus inſtituti ſunt patres:

καὶ ἐὰν ἔξω τριῶν μηνῶν δοῦναι ὑπερθῆται, οὐ μόνον πρὸς ἄλλον κατὰ τὸ διάταγμα τῆς ἐν τῷ Λατερανῷ συνόδου ἡ τούτου μετάδοσις ἐκκυλιέσθω· ἀλλὰ μὴν τοσοῦτον ἐκ τῶν ἰδίων συνεισφορῶν ἀναγκαζέσθω εἰς ὠφέλειαν τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, ἧστινος ἐστὶν ἐκεῖνο τὸ εὐεργέτημα, ἐπι.........ὅσον ἂν ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἀργίας αὐτοῦ ἐξ αὐτοῦ ἀποδειχθείη προσειλῆφθαι. τὸ αὐτὸ δὲ ἐν τοῖς προσωπικοῖς κρίνομεν φυλαχθησόμενον· προστιθέντες ἵνα ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ, μηδεὶς πλείστας ἀξίας ἤτοι προσωπικὰ ἔχειν τολμήσῃ· κἂν εἰ φροντίδα οὐκ ἔχοιεν ψυχῶν. περὶ τὰ ὑψηλὰ τέως καὶ γεγραμματισμένα πρόσωπα ἅπερ εἰσὶ μείζοσιν εὐεργετήμασι τιμητέα, ὅτε τὸ εὔλογον ζητήσει, διὰ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου δυνήσεται οἰκονομηθῆναι.

λα΄. *Ἵνα οἱ ἐπίσκοποι σαρκικῇ διαθέσει τοῖς συγγενέσιν τὰ ἐκκλησιαστικὰ μὴ παρέχοιεν εὐεργετήματα.*

Βαρὺ λίαν ἐστὶ καὶ ἄτοπον, ὅταν τινὲς τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτες, δυνάμενοι ἄνδρας εἰδήμονας εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ εὐεργετήματα προχειρεῖν, προσλαβεῖν οὐκ αἰδοῦνται τοὺς ἀναξίους, οἷς οὔτε ἠθῶν σεμνότης, οὔτε γραμμάτων γνῶσις ὑπαρήγει, σαρκικῇ ἀκολουθοῦντες διαθέσει, οὐ κρίσει εὐλόγῳ. ὅθεν ὅσαι ἂν ταῖς ἐκκλησίαις ζημίαι ἐπέλθοιεν, οὐδεὶς ὑγιοῦς διανοίας ἀγνοεῖ. θέλοντες τοιγαροῦν ταύτην τὴν νόσον θεραπεύειν, προστάσσομεν ἵνα ἀφεθέντων ἀναξίων, προσλάβωσιν εἰδήμονας, τοὺς θεῷ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ θέλοντας καὶ ἰσχύοντας εὐάρεστον ἀπονέμειν ὑπουργίαν· γινέσθω τε ἐκ τούτου ἐν τῇ ἐπαρχικῇ συνόδῳ ἀκριβὴς ἐξέτασις ἐτησίως, ὅτι περ ὁ μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν διόρθωσιν εὑρεθησόμενος πταίσας, ἐκ τοῦ δοθῆναι τὰ εὐεργετήματα διὰ τῆς αὐτῆς συνόδου ὑπαναρτάσθω· κατασταθέντος ἐν τῇ αὐτῇ συνόδῳ προσώπου προνοητικοῦ καὶ σεμνοῦ, ὅπερ ἀναπληρώσει τοῦ ὑπαναρτηθέντος τὴν ἔλλειψιν ἐν τοῖς δοθησομένοις εὐεργετήμασι· καὶ τοῦτο αὐτὸ περὶ τὰ καπίτουλα, τὰ ἐν τούτοις πταίσαντα διατηρείσθω. τὸ τοῦ μητροπολίτου δὲ σφάλμα τῇ κρίσει τοῦ ἀνωτέρου ἐάσθω ἐκ τοῦ μέρους τῆς συνόδου γνωρισθῆναι. ἵνα δὲ αὕτη ἡ σωτήριος πρόνοια πληστέρας συντελοῦς ἐπιτύξοι ἐντελείας· ἡ τῆς τοιαύτης ὑπαναρτήσεως ἀπόφασις, ἄνευ τῆς συνειδήσεως τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἀρχιερέως ἢ τοῦ ἰδίου πατριάρχου, μηδαμῶς χαυνούσθω· ἵνα κἂν τούτῳ οἱ τέσσαρες πατριαρχικοὶ θρόνοι εἰδικῶς τιμηθῶσι.

λα΄. *Ἵνα οἱ υἱοὶ τῶν κανονικῶν εὐεργετήματα μὴ καταδέξωνται ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐν αἷς κατεστάθησαν οἱ πατέρες.*

Εἰς τὸ ἀπαλειφθῆναι τὴν ἐν πλείσταις ἐκκλησίαις εἰωθυῖαν διαφθορὰν, στερεῶς κωλύομεν ἵνα μὴ οἱ τῶν κανονικῶν υἱοὶ, μάλιστα οἱ νόθοι, κανονικοὶ γένωνται ἐν ταῖς κοσμικαῖς ἐκκλησίαις, ἐν αἷς κατεστάθησαν οἱ πατέρες·

ANNO CHRISTI 1215.

καὶ ἐὰν ἀπεναντίας τοῦ διατάγματος τολμηθῇ, A κρινόμενα μὴ ἰσχύειν· οἱ δὲ τοῖς τοιούτοις, ὡς εἴρηται, κοινωνῆσαι τολμήσοντες, ἐκ τῶν ἰδίων εὐεργετημάτων ὑπαναρτάσθωσαν.

λβʹ. Περὶ πατρώνων καὶ δικαίου πατρωνικοῦ.

Ἐκσπασθησομένης συνηθείας πάθος, ἔν τισιν μέρεσιν ....

..........ἐνοριτίδων ἐκκλησιῶν καὶ ἄλλα τινὰ πρόσωπα τὰς συνεισφορὰς αὐτῶν διεκδικοῦντες, τοῖς ἱερεῦσι, τοῖς εἰς τὴν αὐτῶν δουλείαν B τεταγμένοις, καταλείπουσι τινὰ μικρὰν μοῖραν, ὡς ἐξ αὐτῶν προσηκόντως μὴ δύνασθαι αὐταρκεῖσθαι· ὡς γὰρ βεβαίως ἐμάθομεν, ἔν τισι χώραις οἱ ἐνορῖται πρεσβύτεροι ὑπὲρ τῆς ἰδίας ὑποστηρίξεως οὐκ ἐπέχουσιν, εἰ μὴ τὸ τέταρτον τοῦ τετάρτου, τουτέστι τὸ ἑξκαιδέκατον τῶν δεκατῶν. ὅθεν γίνεται ὅπερ ἐν ἐκείναις ταῖς χώραις σχεδὸν οὐδεὶς εὑρίσκεται ἐνορίτης ἱερεύς, ὅστις κἂν ὀλίγην ἔχει ἐμπειρίαν γραμμάτων. ἐπεὶ τοίνυν στόμα βοὸς μηδέποτε φιμωθῆναι οὐ χρὴ ἀλοῶντος, ἀλλ' ὁ τῷ θυσιαστηρίῳ δουλεύων, ζῆν ὀφείλει ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου. C καθιστῶμεν, ὅπερ τοῦ λοιποῦ, μὴ ἀνθισταμένης συνηθείας οἱασδήτινος ἐπισκόπου,* .... ἢ οἱουδήτινος, μοῖρα τοῖς ἱερεῦσι αὐτάρκης ἐπιδοθῇ. ὁ δὲ ἐνοριτίδα ἐκκλησίαν ἔχων, μὴ δι' ἀντιπροσώπου, ἀλλὰ δι' ἑαυτοῦ αὐτῇ δουλευσάτω ἐν τῇ τάξει ἣν ἡ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας φροντὶς ζητεῖ· εἰ μὴ ἴσως ἰδιαιτέρᾳ ....

....

.... ἢ ἀξίαν, ἐπειδὴ χρὴ αὐτὸν ἐν τῇ μείζονι ἐκκλησίᾳ δουλεύειν, ἐν αὐτῇ τῇ ἐνοριακῇ ἐκκλησίᾳ εἰδήμονα καὶ διηνεκῆ σπουδασάτω ἔχειν ἀντιπρόσωπον κανονικῶς ἐνισταμένον· ὅστις ἄν, ὡς προείρηται, πρέπουσαν ἔχῃ ἐκ τῶν τῆς αὐτῆς ἐκ- D κλησίας προσόδων μοῖραν. εἰ μή γε, ἑαυτὸν γινωσκέτω τῇ τούτου τοῦ κανόνος αὐθεντίᾳ *ἐστερημένον, ἐλευθέρως ἑτέρῳ προσδοθησομένης, ὃς ἂν θελήσοι καὶ δύναιτο τὸ προρρηθὲν ἐκπληρῶσαι. ἐκεῖνο δὲ παντελῶς ἀφορίζομεν, ἵνα μηδεὶς εἰς ἀπάτην ἐκ τῶν προσόδων τῆς ἐκκλησίας τῆς ὀφειλούσης φροντίδα ἔχειν τοῦ ἰδίου ἱερέως, μοῖραν ἑτέρῳ δῆθεν ὡς ὑπὲρ εὐεργετήματος προσδοῦναι τολμήσῃ.

* add. ἢ πάτρωνος

* Deest ἐκείνης

λγʹ. Περὶ προκουρατιῶν.

E

Αἱ προκουρατορίαι αἱ λόγῳ ἐπισκέψεως ὀφειλόμεναι τοῖς ἐπισκόποις, ἀρχιδιακόνοις, οἱοισδήποτε ἄλλοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου λεγάτοις ἢ τοῖς μινουτίοις, ἄνευ φανερᾶς καὶ ἀναγκαίας αἰτίας μηδαμόσε ἀπαιτείσθωσαν, εἰ μὴ ὅταν προσωπικῶς ὀφφίκιον ἐπισκέψεως παρέχωσιν· καὶ τότε τὴν συμμετρίαν τῶν προσώπων φυλαξάτωσαν, τὴν ἐν τῇ τοῦ Λατεράνου συνόδῳ ἀποφανθεῖσαν. τούτου παρασχεθέντος τοῦ συμμέτρου περὶ τοὺς λεγάτους καὶ

& ſi fuerit contra præſumptum, decernimus non valere: qui vero tales (ut dictum eſt) canonicare * præſumpſerint, a ſuis beneficiis ſuſpendantur.

ANNO CHRISTI 1215.

* MS. Maz. communicare

XXXII. *Vt patroni competentem portionem dimittant clericis.*

MS. Maz. De patronis, & jure patronatus.

Extirpandæ conſuetudinis vitium in quibuſdam partibus inolevit, quod ſcilicet patroni eccleſiarum parochialium, & aliæ quædam perſonæ, proventus ipſarum ſibi penitus vendicantes, presbyteris earumdem ſervitio deputatis relinquunt adeo exiguam portionem, ut ex ea congrue nequeant ſuſtentari. Nam, ut pro certo didicimus, in quibuſdam regionibus parochiales presbyteri pro ſuſtentatione non obtinent niſi quartam quartæ, id eſt, ſextamdecimam decimarum. Vnde fit ut in his regionibus pene nullus inveniatur ſacerdos parochialis, qui vel modicam habeat peritiam litterarum. Cum igitur os bovis alligari non debeat triturantis, ſed qui altari ſervit, vivere debeat de altari: ſtatuimus ut, conſuetudine qualibet epiſcopi vel patroni ſeu cujuſcumque alterius non obſtante, portio presbyteris ipſis ſufficiens aſſignetur. Qui vero parochialem habet eccleſiam, non per vicarium, ſed per ſeipſum illi deſerviat, in ordine quem ipſius eccleſiæ cura requirit, niſi forte præbendæ vel dignitati parochialis eccleſia ſit annexa: in quo caſu concedimus, ut is qui talem habet præbẽdam vel dignitatem, cum oporteat eum in majori eccleſia deſervire, in ipſa parochiali eccleſia idoneum & perpetuum ſtudeat habere vicariũ canonice inſtitutum: qui, ut prędictum eſt, congruentem habeat de ipſius eccleſiæ proventibus portionem: alioquin illa ſe ſciat hujus decreti autoritate privatum, libere alii conferenda, qui velit & poſſit quod prędictũ eſt adimplere. Illud autem penitus interdicimus, ne quis in fraudẽ, de provẽtibus eccleſię, quę curã proprii ſacerdotis debet habere, penſionẽ alii quaſi pro beneficio cõferre præſumat.

XXXIII. *De procurationibus non accipiendis ſine viſitatione.*

MS Maz. De procuratoribus.

Procurationes quæ viſitationis ratione debentur epiſcopis, archidiaconis, vel quibuſlibet aliis, etiam apoſtolicæ ſedis legatis aut nunciis, abſq; manifeſta & neceſſaria cauſa nullatenus exigantur, niſi quando præſentialiter officium viſitationis impendunt: & tunc evectionum & perſonarum mediocritatem obſervent in Lateranenſi concilio definitam. Hoc adhibito moderamine circa legatos & nun-

Concilium Lateranenſe ſub Alexandro III. cap 4.

Supra cap 11.

ANNO CHRISTI 1215.

nuncios apoſtolicæ ſedis,ut cū oportuerit eos apud aliquem locū moram facere neceſſariam,ne locus ille propter illos nimiū aggravetur, procurationes recipiant moderatas ab aliis eccleſiis vel perſonis, quæ nondum fuerunt de ſuis procurationibus aggravatæ: ita quod numerus procurationum, numerum dierum quibus hujuſmodi moram fecerint, non excedat; & cum aliqua non ſuffecerit per ipſam, duæ vel plures conjungantur in unam.

Porro viſitationis officium exercentes, non quærant quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti, prædicationi & exhortationi, correctioni & reformationi vacando, ut fructum referant qui non perit. Qui autem contravenire præſumpſerit: & quod acceperat reddat, & eccleſiæ, quam taliter aggravavit, tantumdem rependat.

MS. Maz. De procurationibus legatorum æqualiter colligendis.

XXXIV. *De ſubditis non gravandis, ſub prætextu ſervitii alicuius.*

Quia prælati plerique, ut procurationem aut ſervitium aliquod impendant legato vel alii*, plus extorquent a ſubditis quam ſolvant; & in eorum damnis lucra ſectantes, quærunt prædam potius quam ſubſidium in ſubjectis: id de cætero fieri prohibemus. Quod ſi quis forte præſumpſerit: & ſic extorta reſtituat, & tantumdem cogatur pauperibus elargiri. Superior autem, cui* ſuper hoc fuerit querela depoſita, ſi negligens fuerit in hujuſmodi executione ſtatuti, canonicæ ſubjaceat ultioni.

*MS. Maz. aliis.

*MS. Maz. cum

MS. Maz. Vt nullus a judicibus ſine oſtenſa cauſa valeat appellare.

XXXV. *De cauſa appellationis exprimenda.*

Vt debitus honor deferatur judicibus, & litigatoribus conſulatur ſuper laboribus & expenſis: ſtatuimus ut ubi quis coram idoneo judice convenerit adverſarium, ille ante ſententiam ad ſuperiorem judicem abſque rationabili cauſa non provocet, ſed coram illo ſuam juſtitiam proſequatur: non obſtante ſi dicat quod ad ſuperiorem judicem nuncium deſtinaverit, aut etiam litteras impetraverit ab eodem, priuſquam delegato fuerint aſſignatæ. Cum autem ex rationabili cauſa putaverit appellandum, coram eodem judice cauſa probabili appellationis expoſita, tali videlicet, quæ ſi foret probata, deberet legitima reputari, ſuperior de appellatione cognoſcat: & ſi minus eum rationabiliter appellaſſe cognoverit, illum ad inferiorem remittat, & in expenſis alteri parti condemnet. Alioquin ipſe

A τοὺς μινυτάς, ἵνα ὅταν ἐνδ. . . . . αὐτοὺς εἴς τινα τόπον ἀναγκαῖ . . . . . ὡς ἂν μὴ ὁ αὐτὸς τόπος ἕνεκεν αὐτῶν πλεῖστον βαρυνθῇ, προκουρατορείας λάβωσι συμμέτρους παρὰ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν ἢ προσώπων τῶν ἤδη ἐκ τῶν προκουρατιῶν ἑαυτῶν μὴ βεβαρημένων· οὕτως ὅπερ ὁ ἀριθμὸς τῶν προκουρατορειῶν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν. . . . . οὐκ ἀρκέσῃ δι᾽ ἑαυτῆς, δύο ἢ πλείους συνερχέσθωσαν εἰς μίαν.

B Οἱ μὲν τοίνυν τὸ τῆς ἐπισκέψεως ὀφφίκιον μεταχειριζόμενοι, μὴ ζητείτωσαν τὰ ἑαυτῶν, ἀλλὰ τὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διορθώσει, κηρύξει, καὶ ἀνατυπώσει σχολάζοντες, ἵνα καρπὸν κομίσωνται τὸν μὴ ἀπολλύμενον. ὁ δὲ κατὰ τούτου ἐλθεῖν πειρασόμενος· καὶ ὅπερ ἔλαβεν ἀποδότω, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ἣν τινι τοιούτως ἐπιβαρήσειε, τοσοῦτον παρασχέτω.

λδʹ. Περὶ προκουρατορειῶν τῶν λεγάτων ἐξ ἴσου συλλεχθησομένων.

Ἐπειδὴ πλεῖστοι προεστῶτες, ἵνα προκουρατορείαν ἢ δουλείαν τινὰ παράσχωσι τῷ λεγάτῳ, ἢ ἄλλοις, πλέον ἀπαιτοῦσι παρὰ τῶν ὑποτεταγμένων, ἢ C ἀποπληρώσοιεν, καὶ ἐν ταῖς αὐτῶν ζημίαις κέρδος ἀκολουθοῦντες, ζητοῦσι πραῖδαν μᾶλλον ἢ βοήθειαν ἐν τοῖς ὑποτεταγμένοις· τοῦτο ἀπὸ τοῦ νῦν γίνεσθαι κωλύομεν. ὅπερ εἴ τις ἴσως τολμήσῃ· καὶ οὕτως τὰ ἀπαιτηθέντα ἀποκαταστησάτω, καὶ τοσοῦτον διεισπραχθήτω τοῖς πένησι διανέμειν. ὁ δὲ ὑπέρτερος, ὅταν ἐπάνω τούτου ἔμπροσθεν αὐτοῦ γογγυσμὸς παρατεθῇ, εἰ ἀμελὴς γένηται ἐν τῇ ἀκολουθήσει ταύτης τῆς διατάξεως, κανονικῇ ὑποκείσθω ἐκδικήσει.

λεʹ. Ἵνα μηδεὶς ἀπὸ τῶν κριτῶν ἄνευ ἀποδειχθείσης αἰτίας *ἐκκλητεύειν.

*add. δύνηται

D Ἵνα ἡ ὀφειλομένη τιμὴ παρασχεθῇ τοῖς κριταῖς, *τοῖς δικάζουσι συμβουλευθῇ ἐπάνω τῶν κόπων καὶ ἐξόδων· καθιστῶμεν ἵνα ὅπου τις ἔμπροσθεν εἰδήμονος κριτοῦ ἐγκαλέσῃ τὸν ἀντίδικον, αὐτὸς πρὸ ἀποφάσεως εἰς τὸν ὑπέρτερον κριτὴν ἄνευ εὐλόγου αἰτίας μὴ προσκαλείτω· ἀλλ᾽ ἔμπροσθεν ἐκείνου τῇ αὐτῇ *δικαιοσύνῃ ἐξακολουθείτω· μὴ ἀνθισταμένου ἐὰν εἴπῃ ὅπερ εἰς τὸν ὑπέρτερον κριτὴν ἀπέσταλεν, ἢ γράμματα ἐπέτυχεν παρ᾽ αὐτοῦ, πρὶν τῷ ἀπεσταλμένῳ παραδοθῆναι. ὅταν δὲ ἐξ εὐλόγου αἰτίας νομίσηται ἐκκλητευθῆναι, ἔμπροσθεν τοῦ αὐτοῦ E κριτοῦ, τῆς ἀποδεικτικῆς αἰτίας τῆς ἐκκλήσεως ἐκτεθείσης, τοιαύτης δηλαδή, ἥ τις ἐὰν ἀπεδείκνυτο, νόμιμος ὤφειλε λογισθῆναι, ὁ ὑπέρτερος ἐκ τῆς ἐκκλήτου γνώτω· καὶ ἐὰν ἧττον εὐλόγως αὐτὸν ἐκκλητεῦσαι γνώῃ, ἐκεῖνον εἰς τὸν κατώτερον ἀποκινησάτω, καὶ ἐν ταῖς ἐξόδοις τῷ ἄλλῳ μέρει καταδικαζέτω. εἰ δὲ μήγε, αὐ-

* deest καὶ

* Certi αὐτοῦ

 τὸς

ANNO CHRISTI 1215.

τὸς προβέντων συζομένων τ̃ διατάξεων καὶ ἐκ τ̃ μειζόνων δικῶν, εἰς τ̃ ἀποστολικὸν θρόνον προαχθησομένων.

λϛʹ. Περὶ ἀπειλῶν καὶ συλλαλιῶν τῶν δικαζομένων.

Ἐπειδὴ παυθείσης τῆς αἰτίας παύει ἡ ἐντέλεια, καθιστῶμεν ἵνα ἐὰν ὁ τακτικὸς κριτὴς, ἢ ὁ ἀποσταλεὶς, τὶ ἐπαπειλῶν ἢ μεταλαλῶν προφέρει, τινὶ ἐξακολουθήσης * ἐντολῆς ὁ ἕτερος τῶν δικαζομένων βλαφθείη· καὶ ὑγιεῖ χρώμενος συμβουλῇ, ἀπὸ ταύτης τῆς ἀπειλῆς καὶ μεταλαλιᾶς ἀποστῇ, ἐλευθέρως ἐν αὐτῇ τῇ διαγνώσει προβαίνῃ· μὴ ἀνθισταμένης ἐὰν ἀπὸ ταύτης τῆς ἀπειλῆς ἢ μεταλαλιᾶς ἐκκλητεύσῃ· ἵνα μὴ μόνον εἴη ἐξ ἄλλης νομίμης αἰτίας ὕποπτος· ὡς ἂν μὴ ἡ προβασις τῆς πραγματείας κεναῖς αἰτίαις βραδυνθῇ.

* Credidit mandato eſſe nomen.

λζʹ. Περὶ γραμμάτων εἰς τοὺς ἀπόντας μακρὰν κριτὰς μὴ ἐπιτευξομένων.

Τινὲς χάριτι τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου παρερχόμενοι *, γράμματα πρὸς τοὺς μακρόθεν ὄντας κριτὰς ἐπιτυχεῖν βιάζονται· ἵνα ὁ ἐναγόμενος, κεκμηκὼς κόποις καὶ ἀναλώμασι, δίκη ὑποχωρεῖν, ἢ τὴν ἀκαιρίαν τοῦ ἐνάγοντος ἐξαγοράζειν προσφιχθῇ. ἐπειδὴ δὲ διὰ κρίσεως ὁ ἀδικίαις βαρεθεὶς * ὑπομένειν οὐκ ὀφείλει ταύτας, ἃς ἡ τοῦ δικαίου παρατήρησις κωλύει· καθιστῶμεν ἵνα μή τις ἔξω δύο ἡμεροστασίων ἀπὸ τῆς ἰδίας ἐνορίας δι᾽ ἀποστολικῶν γραμμάτων εἰς κρίσιν ἑλκυσθῆ δυνηθῇ, εἰ μὴ ἐκ συναινέσεως τῶν μερῶν ἐπιτυχθῶσιν, ἢ ῥητῶς ταύτης τῆς διατάξεως μνημονεύσωσι.

* Corr. παραχρώμενοι

*Sic Latina intellexit & vertit interpres: is qui eſt aditus, hoc eſt, impetitus injuriis, pati non debet per judiciū. Idcirco ἀδικίαις βαρεθεὶς, injuriis gravatus: & ὑπομένειν pati, pro, patere. Et vero conſonat Latina columna ejuſdem codicis: habet enim, pati.

Εἰσὶ καὶ ἄλλοι τινὲς, οἵτινες ἑαυτοὺς εἰς νέον γένος πραγματείας ἐπιστρέψαντες, ἢ ἵνα τὰς τεθνεῶσας διεγερθῶσιν ἐξαγγείλαντες ζητήσεις, ἢ νέας ἐμβαλεῖν ζητήσεις, πλάττουσιν αἰτίας ἐφ᾽ ὧν παρὰ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου γράμματα ἐπιτυγχάνουσιν ἄνευ τῆς τῶν κυρίων ἐντολῆς· ἅπερ ἢ τῷ ἐναγομένῳ, ἵνα μὴ δι᾽ αὐτὰ τῶν κόπων ἢ ἐξόδων βλάβῃ ὀχληθῇ, ἢ τῷ ἐνάγοντι, ἵνα δι᾽ αὐτὰ τὸν ἀντίδικον ἀπρεπεῖ κοπώσει διατείσῃ .... ἐκτιθέασι. ἐπεὶ δὲ αἱ δίκαι περισφικτέαι μᾶλλον εἰσὶν ἢ χαυνωτέαι· ταύτῃ τῇ γενικῇ διατάξει θεσπίζομεν, ἵνα ἐάν τις ἐπάνω τινὸς ζητήσεως τοῦ λοιποῦ χωρὶς εἰδικοῦ τοῦ κυρίου ἐντάλματος ἀποστολικὰ γράμματα ἐπιτυχεῖν τολμήσῃ, καὶ αὐτὰ τὰ γράμματα μὴ ἰσχύσωσιν, καὶ αὐτὸς ὡς πλαστογράφος τιμωρείσθω· εἰ μὴ ἴσως ἐξ ἐκείνων τῶν προσώπων εἴη, παρ᾽ ὧν οὐ χρὴ ἀπαιτεῖσθαι ἐκ δικαίου ἐντολήν.

λη. Περὶ τάξεως κρίσεως, καὶ ῥημάτων τῶν μερῶν, γραφησομένων.

Ἐπειδὴ κατὰ τῆς πλαστῆς ἐξηγήσεως τοῦ

A procedat, ſalvis conſtitutionibus de majoribus cauſis ad ſedem apoſtolicam referendis.

XXXVI. *Quod judex poſſit interlocutoriam & comminatoriam ſententiam revocare.*

MS. Maz.: De comminationibus & interlocutionibus litigantiū.

Cum ceſſante cauſa ceſſet effectus, ſtatuimus ut ſive judex ordinarius, ſive delegatus, aliquid comminando vel interloquendo protulerit, quo executioni mandato alter litigantium gravaretur, & ſano uſus conſilio, ab hujuſmodi B comminationis vel interlocutionis effectu deſtiterit, libere in cauſæ cognitione procedat, non obſtante, ſi a tali comminatione vel interlocutione fuerit appellatum (dummodo non ſit ex alia legitima cauſa ſuſpectus) ne proceſſus negotii frivolis occaſionibus retardetur.

XXXVII. *De litteris non impetrandis ultra duas diætas, & ſine ſpeciali mandato.*

MS. Maz.: De litteris ad remotos judices non impetendis. Corr. impetrandis.

Nonnulli gratia ſedis apoſtolicæ abutentes, litteras ejus ad remotos judices C impetrare nituntur, ut reus fatigatus laboribus & expenſis, liti cedere, vel importunitatem actoris redimere compellatur. Cum autem per judicium injuriis aditus patere non debeat, quas juris obſervantia interdicit: ſtatuimus, ne quis ultra duas diætas extra ſuam diœceſim per litteras apoſtolicas ad judicium trahi poſſit, niſi de aſſenſu partium fuerint impetratæ, vel expreſſam de hac conſtitutione fecerint mentionem.

Sunt & alii qui ſe ad novum genus mercimonii convertentes, ut vel ſopitas poſſint ſuſcitare querelas, aut novas im- D mittere quæſtiones, fingunt cauſas, ſuper quibus a ſede apoſtolica litteras impetrant abſque dominorum mandato, quas vel reo, ne propter eas laborum vel expenſarum diſpendio moleſtetur, aut actori, ut per ipſas adverſarium indebita vexatione fatiget, venales exponunt. Cum autem lites reſtringendæ ſint potius, quam laxandæ: hac generali conſtitutione ſancimus, ut ſi quis ſuper aliqua quæſtione de cætero, ſine mandato ſpeciali domini, litteras apoſtolicas impe- E trare præſumpſerit, & litteræ illæ non valeant, & ipſe tamquam falſarius puniatur: niſi forte de illis perſonis extiterit, a quibus non debet exigi de jure mandatum.

XXXVIII. *De ſcribendis actis ut probari poſſint.*

MS. Maz. De ordine judicii, & partiū dictis ſcribendis.

Quoniam contra falſam aſſertionem ini-

ANNO CHRISTI 1215.

iniqui judicis innocens litigator quandoque non poteſt veram negationem probare, cum negantis factum per rerum naturam nulla ſit directa probatio: ne falſitas veritati præjudicet, aut iniquitas prævaleat æquitati, ſtatuimus ut tam in ordinario judicio, quam extraordinario, judex ſemper adhibeat aut publicam (ſi poteſt habere) perſonam, aut duos viros idoneos, qui fideliter univerſa judicii acta cōſcribant, videlicet citationes & dilationes, recuſationes & exceptiones, petitiones & reſpōſiones, interrogationes & confeſſiones, teſtium depoſitiones & inſtrumentorū productiones, interlocutiones, appellationes, renunciationes, concluſiones, & cætera quæ occurrunt competenti ordine conſcribenda, deſignando loca, tempora & perſonas: & omnia * ſic conſcripta partibus tribuantur: ita quod originalia penes ſcriptores remaneant: ut, ſi ſuper proceſſu judicis fuerit ſuborta contentio, per hæc poſſit veritas declarari. Hoc adhibito moderamine, quatenus ſic honeſtis & diſcretis deferatur * judicibus: quod per improvidos & iniquos, innocentum juſtitia non lædatur. Iudex autem qui conſtitutionem iſtam neglexerit obſervare, ſi propter ejus negligentiam aliquid difficultatis emerſerit, per ſuperiorem judicem animadverſione debita caſtigetur: nec pro ipſius præſumatur proceſſu, niſi quatenus in cauſa legitimis conſtiterit documentis.

*MS. Max. nomina.

* MS Max. declaretur & def.

XXXIX. *De reſtitutione danda contra poſſeſſorem, qui non rapuit ipſe.*

MS. Max. De reſtitutione ſpoliationis.

Sæpe contingit quod ſpoliatus injuſte, per ſpoliatorem in alium re tranſlata, dum adverſus poſſeſſorem non ſubvenitur per reſtitutionis beneficium ſpoliato, commodo poſſeſſionis amiſſo propter difficultatem probationis, jus proprietatis amittit effectum. Vnde non obſtante civilis juris rigore ſancimus, ut ſi quis de cætero ſcienter rem talem acceperit, cum ſpoliatori quaſi ſuccedat in vitium, eo quod non multum interſit, præſertim quoad periculum animæ, detinere injuſte ac invadere alienum, contra poſſeſſorem hujuſmodi ſpoliato per reſtitutionis beneficium ſuccurratur.

XL. *De vera poſſeſſione.*

MS. Max. De poſſeſſione cuſtodiæ propter ....

Contingit interdum, quod cum actori ob contumaciam partis adverſæ adjudicatur cauſa rei ſervandæ poſſeſſio, propter rei potentiam ſive dolum

ἀδίκου κριτῦ* ὁ ἀθῶος ἀγωνιζόμενος ποτὲ οὐ δύναται τὴν ἀληθῆ ἄρνησιν καταστῆσαι, εἰς τὸ τῇ ἀρνησαμένῃ ἔργον ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως μηδεμίαν εἶναι ὀρθὴν κατάστασιν· ἵνα μὴ ἡ πλαστότης τῇ ἀληθείᾳ προχειρείνῃ, ἢ ἡ ἀδικία προϊσχύσῃ τῆς ἰσότητος· καθιστῶμεν ἵνα τοσοῦτον ἐν τῷ τακτικῷ κριτῇ ὅσον τῷ ἐξωτακτικῷ ὁ κριτὴς ἀεὶ παράσχῃ ἢ δημοτικὸν, εἰ δύναται ἔχειν, πρόσωπον, ἢ δύο ἄνδρας εἰδήμονας, οἵτινες ἂν πιστῶς ἅπαντα τὰ τῆς κρίσεως πρακτικὰ συγγράψωσιν ....

.... ἐρωτήσεις, καὶ ὁμολογίας, παραθέσεις μαρτύρων, καὶ προσαγωγὰς ἐγγράφων, μεταλαλιὰς, καὶ συγκλήσεις, καὶ ἐκκλήτης, παραιτήσεις, καὶ ἕτερα ἅπερ συντρέχουσι τῇ αὐτάρκει τάξει συγγραφησόμενα, διασημειοῦντες τόπους, καιροὺς, καὶ πρόσωπα, καὶ τὰ ὀνόματα οὕτως συγγεγραμμένα τοῖς μέρεσι παρεχέσθωσαν, οὕτως ἵνα τὰ πρωτότυπα παρὰ τοῖς γραφεῦσιν ἐναπομένωσιν· ὅπως ἐὰν ἐπάνω τῆς προβάσεως τοῦ κριτοῦ ὑπαναστῇ συζήτησις, διὰ τούτων δυνηθείη ἡ ἀλήθεια τρανοῦσθαι .... καὶ διακριτικοῖς τρανούσθω καὶ παρεχέσθω κριταῖς, ἵνα διὰ τῶν ἀδοκίμων καὶ ἀδίκων ἡ τῶν ἀθῴων δικαιοσύνη μὴ βλαφθῇ. ὁ δὲ κριτὴς ὁ τὴν διάταξιν ταύτην ἀμελήσων φυλάττειν, ἐὰν δι' ἀμέλειαν τι δυσκολίας ἀναδύσηται, διὰ τοῦ ὑπερτέρου κριτοῦ κατανοήσει πρεπούσῃ σωφρονιζέσθω· ἵνα μὴ ἐκ τῆς προβάσεως αὐτοῦ προβῇ, εἰ μὴ ὅσον ἐν τῇ δίκῃ νομίμοις κατασταθήσεται διδάγμασι.

ANNO CHRISTI 1215.

* κριτῦ pro κρίσει. Male ſcilicet legit judice.

In Latino ejuſdem codicis idem deeſt.

Idem in Lat. deeſt.

Latinis non bene reſpondent Græca.

λθ'. Περὶ ἀποκαταστάσεως ἀπογυμνώσεως.

Πολλάκις συμβαίνει ὅτι ὁ γυμνωθεὶς ἀδίκως, διὰ τοῦ γυμνώσαντος εἰς ἄλλον τοῦ πράγματος μεθισταμένου, κατὰ τοῦ νεμομένου οὐ συντρέχεται δι' εὐεργεσίαν ἀποκαταστάσεως τῷ γυμνωθέντι, τῆς ὠφελείας τῆς νομῆς ἀποκλεισθείσης διὰ τὴν δυσκολίαν τῆς ἀποδείξεως, τὸ δίκαιον τῆς οἰκειότητος ἀπόλλυσι τὴν ἐντέλειαν. ὅθεν μὴ ἀνθισταμένου τοῦ θάρσους τοῦ πολιτικοῦ δικαίου θεσπίζομεν, ὅτι ἐάν τις τοῦ λοιποῦ ἐγνωσμένως πρᾶγμα τοιοῦτον λάβῃ, ἐπεὶ τῷ γυμνώσαντι διαδέχεται ὡς πάθος, ἀνθ' ὧν οὐ πλεῖστον παρέστι, μάλιστα δὲ εἰς κίνδυνον ψυχῶν, ἐπικρατεῖν ἀδίκως, ἢ καταδραμεῖν ἀλλοτρίου, κατὰ τοῦ νομέως τοῦ τοιουτοτρόπου, τῷ γυμνωθέντι δι' εὐεργεσίαν ἐπιστρέψεως συντρεχέσθω.

μ'. Περὶ νομῆς φυλάξεως διὰ τὴν καταφρόνησιν ἀπόντος.

Συμβαίνει ποτὲ ὅτι, ἐπειδὴ τῷ ἐνάγοντι διὰ καταφρόνησιν τοῦ ἀντιδίκου μέρους ἐπικρίνεται αἰτίᾳ τοῦ φυλαχθησομένου πράγματος ἡ νομὴ, διὰ τὴν τοῦ ἐναγομένου δυναστείαν, ἢ δόλον,

ANNO CHRISTI 1215.

ὁ ἐνάγων ἔσω τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ διατηρηθησόμενον πρᾶγμα ἀπολαβεῖν οὐ δύναται, ἢ παραληφθεῖσαν ἀπόλλυσι· καὶ οὕτως ἐπεὶ κατὰ τὴν ἐξήγησιν τῶν πολλῶν ἀληθὴς οὐκ ἂν τελειωθείη μετὰ τὸ παρέλθουσιν τοῦ χρόνου νομεὺς, ἀποκομεῖται ὠφέλειαν ἐκ τῆς κακίας αὐτοῦ ἐναγόμενος. ἵνα μὴ ὁ καταφρονητὴς κρείττονος ἢ ὁ ἐπήκοος αἱρέσεως εἴη, ἐκ κανονικῆς ἰσότητος θεσπίζομεν ἵνα ἐν τῷ προτεθέντι θέματι ὁ ἐνάγων ἀληθὴς κατασταθῇ παρελθόντος τοῦ ἐνιαυτοῦ νομεύς.

Πρὸς ταῦτα γενικῶς κωλύομεν, ἵνα μὴ ἐπάνω πνευματικῶν πραγμάτων συνεπαγγελθείη εἰς κοσμικόν· ὅτι οὐ πρέπει ἵνα λαϊκὸς ἐν τοῖς τοιούτοις διαλογισθείη.

Deeſt hîc titulus in cod. Maz.

μα'.

Ἐπειδὴ πᾶν ὃ οὐκ ἐκ πίστεως ἁμαρτία ἐστὶν, συνοδικῇ κρίσει ἀποφαινόμεθα, ἵνα μηδεμία ἰσχύσῃ δίχα καλῆς πίστεως παραγραφὴ τοσοῦτον κανονικὴ, ὅσον πολιτική· ἐν τῷ γενικῷ πάσης διατάξεως ἀντὶ συνηθείας κατηγορεῖν, ἥτις χωρὶς θανασίμου οὐ δύναται φυλαχθῆναι ἁμαρτίας· ὅθεν χρὴ ὅπως ὁ παραγράφων, ἐν οὐδενὶ καιροῦ μέρει, πράγματος ἔχῃ συνείδησιν ἀλλοτρίου.

Hîc quoq; titulus deeſt.

μβ'.

Καθὼς θέλομεν ἵνα τὰ δίκαια τῶν κληρικῶν λαϊκοὶ μὴ ἁρπάζωσι· οὕτως ἐθέλειν ὀφείλομεν, ἵνα μὴ οἱ κληρικοὶ τὰ δίκαια ἑαυτοῖς διεκδικήσουσιν τῶν λαϊκῶν.

actor, infra annum rem cuſtodiendã nanciſci non poteſt, vel nactam amittit: & ſic cum ſecundum aſſertionem multorum verus non efficeretur poſt lapſum anni poſſeſſor, reportat commodum de malitia ſua reus. Ne igitur contumax melioris, quam obediens, conditionis exiſtat: de canonica æquitate ſancimus, ut in caſu præmiſſo actor verus conſtituatur elapſo anno poſſeſſor.

Ad hæc generaliter prohibemus, ne ſuper rebus ſpiritualibus compromittatur in laïcum: quia non decet ut laïcus in talibus arbitretur.

XLI. *De continuatione bonæ fidei in omni præſcriptione.*

Quoniam omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt, ſynodali judicio definimus, ut nulla valeat abſque bona fide præſcriptio, tam canonica, quam civilis; cum ſit generaliter omni conſtitutioni atque conſuetudini derogandum, quæ abſque mortali non poteſt obſervari peccato. Vnde oportet, ut qui præſcribit, in nulla temporis parte rei habeat conſcientiam alienæ.

XLII. *De ſæculari juſtitia.*

Sicut volumus ut jura clericorum non uſurpent laïci, ita velle debemus ne clerici jura ſibi vendicent laïcorum. Quo-

Hic folium unum a Mazar. codice avulſum eſt.

Quocirca univerſis clericis interdicimus, ne quis prætextu eccleſiaſticæ libertatis ſuam de cætero juriſdictionem extendat in præjudicium juſtitiæ ſæcularis, ſed contentus exiſtat conſtitutionibus ſcriptis, & conſuetudinibus hactenus approbatis: ut quæ ſunt Cæſaris, reddantur Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo recta diſtributione reddantur.

Matth. 22.

XLIII. *Ne ſine cauſa clericus fidelitatem laïco faciat.*

Nimis de jure Divino quidam laïci uſurpare conantur, cum viros eccleſiaſticos, nihil temporale detinentes ab eis, ad præſtandum ſibi fidelitatis juramenta compellunt. Quia vero, ſecundum Apoſtolum, *ſervus ſuo domino ſtat aut cadit*: ſacri autoritate concilii prohibemus, ne tales clerici perſonis ſæcularibus præſtare cogantur hujuſmodi juramentum.

Rom. 14.

XLIV. *Quod conſtitutiones principum non præiudicent eccleſiis.*

Cum

Cum laïcis, quamvis religioſis, diſponendi de rebus eccleſiaſticis nulla ſit attributa poteſtas, quos ſubſequendi manet neceſſitas, non autoritas imperandi: dolemus ſic in quibuſdam ex illis refrigeſcere caritatem, quod immunitatem eccleſiaſticæ libertatis, quam nedum ſancti patres, ſed etiam principes ſæculares multis privilegiis munierunt, non formidant ſuis conſtitutionibus, vel potius confictionibus impugnare, non ſolum de feudorum alienatione, ac aliarum poſſeſſionum eccleſiaſticarum, & uſurpatione juriſdictionum, ſed etiam de mortuariis, nec non & aliis quæ ſpirituali juri videntur annexa, illicite præſumendo. Volentes igitur ſuper his eccleſiarum indemnitati conſulere, ac tantis gravaminibus providere: conſtitutiones hujuſmodi & " vindicationes feudorum, ſeu aliorum bonorum eccleſiaſticorum, ſine legitimo eccleſiaſticarum perſonarum aſſenſu præſumptas occaſione conſtitutionis laïcæ pote-

" venditiones.

ANNO CHRISTI 1215.

poteſtatis, (cum non conſtitutio, ſed deſtitutio vel deſtructio dici poſſit, nec non uſurpatio juriſdictionum) ſacri approbatione concilii decetnimus non tenere, præſumproribus per cenſuram eccleſiaſticam compeſcendis.

MS. Maz. De inſolentia patronorum & advocatorum compeſcenda.

XLV. *Patronus qui clericum eccleſiæ occiderit, vel mutilaverit, jus patronatus amittat.*

In quibuſdam provinciis eccleſiarum patroni, ſeu vicedomini, & advocati, ſe in tantam inſolentiam erexerunt, quod non ſolum, cum vacantibus debet eccleſiis de paſtoribus idoneis provideri, difficultates ingerunt, * & malitias: verum etiam de poſſeſſionibus & aliis bonis eccleſiaſticis pro ſua voluntate ordinare præſumunt, & (quod horrendum eſt dicere) in necem prælatorum prorumpere non formidant. Cum igitur quod ad defenſionis ſubſidium eſt inventum, ad depreſſionis diſpendium non debeat retorqueri: prohibemus expreſſe ne patroni, vel advocati, ſeu vicedomini, ſuper præmiſſis de cætero plus uſurpent, quam tepeniatur in jure permiſſum: &, ſi contra præſumpſerint, diſtrictiſſime per ſeveritatem canonicam compeſcantur. Sacri nihilo minus concilii approbatione * ſtatuimus, quatenus ſi patroni, vel advocati, aut feudatarii, ſeu vicedomini, ſeu alii beneficiati, alicujus eccleſiæ rectorem, * vel clericum alium ipſius eccleſiæ, per ſe vel per alios occidere vel mutilare auſu nefando præſumpſerint: patroni jus patronatus, advocati advocatiam, feudatarii feudum, vicedomini vicedominatum, beneficiari beneficium prorſus amittant. Et ne minus vindictæ quam exceſſus memoria prorogetur: non ſolum de præmiſſis nil perveniat ad heredes, ſed etiam uſque ad quartam generationem poſteritates * talium in clericorum collegium nullatenus admittantur, nec in regularibus domibus alicujus prælationis aſſequantur honorem, niſi cum eis fuerit miſericorditer * diſpenſatum.

* MS. Maz. in malitias.

* MS. Maz. proviſione

* MS. Maz. lectorem.

* MS. Maz. poſteritatis

* MS. Maz. deeſt miſericorditer

MS. Maz. De eccleſiis & viris eccleſiaſticis non opprimendis quibuſlibet vexationibus.

XLVI. *De talliis a clericis non exigendis.*

Cap. 19.

Adverſus conſules ac rectores civitatum, & alios qui eccleſias & viros eccleſiaſticos talliis ſeu collectis & exactionibus aliis aggravare nituntur: volens immunitati eccleſiaſticæ Lateranenſe cõcilium providere, præſumptionem hujuſmodi ſub anathematis diſtrictione prohibuit: tranſgreſſores & fautores eorum excommunicationi præcipiens ſubjacere,

ἐξουσίας· ἐν τῷ μὴ διάταξιν, ἀλλὰ ἢ ἀνάστασιν ἢ κατάλυσιν δικαιῶσθαι ῥηθῆναι, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἁρπαγὴν δικαιοδοσιῶν· τῇ ἱερᾶς συνόδου ἐπαίνῳ ἐκρίναμεν μὴ κρατεῖσθαι τοὺς τολμητὰς διὰ κρίσεως ἐκκλησιαστικῆς περισφιχθῶσι.

Mendoſus locus.

με΄. Περὶ ἀτοπίας πατρώνων καὶ συνηγόρων * ἐλλογιμωθησομένων *.

* Corr. ἐπιλογισθησομένης

Ἔν τισιν ἐπαρχίαις οἱ τῶν ἐκκλησιῶν πάτρωνες, συνήγοροι, ἢ αντικύριοι, ἑαυτοὺς εἰς τοσαύτην ἀτοπίαν ἤγειραν· ὅτι οὐ μόνον ἐν τῷ τὰς χηρευούσας ἐκκλησίας ποιμένων εἰδημόνων χρῆναι προνοεῖν, δυσκολίας ἐπιφέρουσιν εἰς κακίαν· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὑποστάσεων καὶ ἄλλων ἀγαθῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐξ ἰδίου θελήματος καταλύουσι· καὶ ὅπερ βδελυκτόν ἐστιν εἰπεῖν, εἰς φόνον τῶν προεστώτων προῤῥῆσαι οὐ πτοοῦνται. ἐπεὶ τοίνυν ὅπερ εἰς ἐκδικήσεως βοήθειαν εὕρηται, εἰς ἐκπεσμοῦ ζημίαν οὐκ ὀφείλει διαστρεβλοῦσθαι, κωλύομεν ῥητῶς, ἵνα μὴ οἱ πάτρωνες, ἢ συνήγοροι, ἢ αντικύριοι, ἐπάνω τῶν τοῦ λοιποῦ ἐμβληθέντων πλέον ἁρπάσωσι ἢ εὑρίσκεται .... συγκεχωρημένον· καὶ ἐὰν ἀπεναντίας τολμήσωσι .... σφιγκτότατα περισφιχθήτωσαν. τῆς ἱερᾶς συνόδου οὐχ ἧττον προβλέψαι καθιστῶμεν, ὅτι ἐὰν οἱ πάτρωνες, ἢ συνήγοροι, ἢ φιῶται, ἢ αντικύριοι, ἢ ἄλλοι εὐεργετηταὶ οἱασδήποτε ἐκκλησίας ἀναγνώστην ἢ κληρικὸν ἄλλον τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, δι᾽ ἑαυτῶν ἢ ἄλλων ἀναιρεῖν ἢ μαλοκοπεῖν τόλμῃ ἀνιέρῳ ἐπιτολμήσωσιν· οἱ πάτρωνες τὸ πατρωνικόν, οἱ συνήγοροι τὴν συνηγορείαν, οἱ φιῶται τὸ φίον, οἱ αντικύριοι τὴν αντικυρείαν, οἱ εὐεργετηταὶ τὴν εὐεργεσίαν ὅλως ἀπολέσωσι καὶ ἵνα μὴ ἔλαττον τῆς ἐκδικήσεως ἢ τῆς ὑπερβάσεως ἡ μνήμη παρεκταθείη· οὐ μόνον μηδὲν τῶν ἐκβληθέντων περιελθέτω πρὸς τοὺς κληρονόμους, ἀλλὰ μᾶλλον, ἕως εἰς τετάρτην γενεὰν τῆς ὑστερότητος τῶν τοιούτων εἰς κληρικῶν σύλλογον μηδαμῶς προσδεχέσθωσαν, μήτε ἐν κανονικοῖς δόμοις τινὸς προεδρείας ἐπιτεύξασθωσαν τιμῆς· εἰ μὴ μετ᾽ αὐτῶν οἰκονομηθῇ.

μϛ΄. Περὶ ἐκκλησιῶν καὶ ἀνδρῶν ἐκκλησιαστικῶν μὴ ἐκπιεσθησομένων τισὶν ἀπαιτήσεσι.

Κατὰ κονσούλων, καὶ κυβερνητῶν τῶν πόλεων, καὶ ἄλλων τῶν τὰς ἐκκλησίας καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἄνδρας ἀπαιτισμοῖς, συνάγμασι, καὶ ἄλλαις ἐκζητήσεσιν ἐπιβαρύνειν διαγωνιζομένων, ἐθέλουσα ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ὀχυρώσει ἡ ἐν Λατεράνῳ σύνοδος προνοεῖν, τὰς τοιαύτας τόλμας ὑπὸ ἀναθέματος περισφίξει ἐκώλυσε· τοὺς παραβάτας καὶ προσπαθῆτας αὐτῶν ἀποκοινωνήσει ἐπιτάξασα ὑποκεῖσθαι.

N ἕως

ἕως οὗ ἱκανοποίησιν παράσχοιεν ἐφαρμόζουσαν. A

Εἰ δέ ποτε ἴσως ὁ ἐπίσκοπος ἅμα τοῖς κληρικοῖς τοσαύτην ἀνάγκην ἢ ὠφέλειαν ἴδοιεν, ἵνα χωρὶς τινὸς περισφίξεως εἰς τὸ ἀνεγείρειν τὰς κοινὰς ὠφελείας καὶ ἀνάγκας, ὅπου αἱ τῶν λαϊκῶν οὐκ αὐταρκοῦσιν εὐπορίαι, διὰ τὰς ἐκκλησίας βοηθείας ἡγήσοιντο παρασχεθησομένας· οἱ προῤῥηθέντες λαϊκοὶ ταπεινῶς καὶ εὐνοϊκῶς λαμβανέτωσαν μετ' εὐχαριστίας. διὰ τὴν ἀχρηστίαν τέως τινῶν ὁ ῥωμαϊκὸς πρότερον ἀρχιερεὺς συμβουλευέσθω .... γάρ ἐστι τὸ τῶν ὠφελειῶν προνοεῖν. B

Ἐπεὶ δὲ οὐδὲ οὕτως ἡ κακία τινῶν κατὰ τὴν θεοῦ ἐκκλησίαν κατέπαυσεν, προστίθεμεν ἵνα τὰς διατάξεις καὶ ἀποφάσεις αἵτινες τοῖς ἀποκοινωνηθεῖσιν οὕτως ἢ ἐξ ἐντολῆς αὐτῶν προενεχθήσονται, κεναὶ καὶ ἀβέβαιοι κρατηθῶσιν, μηδενὶ ποτὲ καιρῷ ἰσχύσουσαι.

Ἕτερον ἐπεὶ δόλος καὶ ἀπάτη τινὶ βοηθεῖν οὐ πρέπουσι· μηδεὶς ματαίᾳ πλανάσθω πλάνῃ ὡς ἔσω τοῦ καιροῦ τῆς πράξεως ὑπομείνει τὸ ἀνάθεμα· ὡσανεὶ μετὰ τοῦτο μὴ εἴη εἰς τὸ τῆς ἱκανοποιήσεως χρέος περισφιχθησόμενος· ὅτι καὶ αὐτὸν τὸν ἱκανοποιεῖν παραιτησόμενον καὶ τὸν διάδοχον αὐτοῦ, εἰ μὴ ἔσω μηνὸς αὐτάρκως ἱκανοποιήσοιτο .... κρίνομεν ἐκκλησιαστικῇ κρίσει συγκεκλεισμένον, μέχρις ἂν ἱκανοποιήσῃ εἰκότως· ἐπεὶ διαδέχεται τὸ βάρος ὁ ἀντικαθιστάμενος τῇ τιμῇ. C

μζ. Περὶ τάξεως ἀποκοινωνήσεων.

Τῆς ἱερᾶς κυρούσης συνόδου κωλύομεν, ἵνα μή τις εἴς τινα ἀποκοινωνήσεως ἀπόφασιν, εἰ μὴ αὐτάρκους παραινέσεως προσταλείσης, καὶ παρόντων προσώπων εἰδημόνων, δι' ὧν, εἰ ἀναγκαῖον ἔσται, κατασταθείη ἡ παραίνεσις, προενεγκεῖν τολμήσῃ. D ὃς ἐὰν ἀπεναντίας τολμήσῃ, καὶ εἰ δικαία ἔσται ἐξ .....ἡ ἀπόφασις τὴν εἴσοδον τῆς ἐκκλησίας δι' ἑνὸς μηνὸς ἑαυτῷ γνοίη ἀντιλεχθεῖσαν· ἄλλῃ οὐχ ἧττον ποινῇ τιμωρηθησόμενος εἴγε φ"........, συμφέρει ".

Προσεχέτω δὲ ἀκριβῶς ἵνα μὴ εἰς ἀποκοινώνησιν τινὸς ἄνευ εὐλόγου καὶ φανερᾶς αἰτίας προβῇ. εἰς ἣν " τοιούτως ἴσως προβαίη καὶ ἀναζητηθεὶς ταπεινῶς, τὴν τοιαύτην ὑπόβασιν E μὴ φροντίσῃ ἄνευ βάρους ἀναχαλεῖσθαι· βαρυθεὶς εἰς τὸν ὑπέρτερον" ἀναφερέτω τὸν τῆς ἀδίκου ἀποκοινωνήσεως γογγυσμόν· ὃς ἐὰν ἄνευ κινδύνου παραμένειν ἢ ἀποστέλλειν δύναται, εἰς τὸν ἀποκοινωνητὴν ἐκεῖνον μετὰ τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ ἀποστελλέτω ἔσω ἁρμοζούσης διωρίας ἀπολυθῆναι· εἰ δὲ μήγε, αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ ἢ

° φανείη συμφέρειν

" Adde εἰ

donec ſatisfactionem impendant competentem.

Verum ſi quando forſan epiſcopus ſimul cum clericis tantam neceſſitatem vel utilitatem proſpexerint, ut abſque ulla coactione, ad relevandas utlitates vel neceſſitates communes, ubi laïcorum non ſuppetunt facultates, ſubſidia per eccleſias duxerint conferenda: prædicti laïci humiliter & devote recipiant cum actionibus gratiarum. Propter imprudentiam tamen quorumdam, Romanum prius conſulant pontificem, cujus intereſt communibus utilitatibus providere.

Quoniam vero nec ſic quorumdam malitia contra Dei eccleſiam conquievit: adjcimus, ut conſtitutiones & ſententiæ, quæ ab excommunicatis hujuſmodi, vel de ipſorum mandato, fuerint promulgatæ, inanes & irritæ habeantur, nullo unquam tempore valituræ.

Cæterum quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent: nullus vano decipiatur errore, ut infra tempus regiminis ſuſtineat anathema, quaſi poſt illud non ſit ad ſatisfactionem debitam compellendus. Nam & ipſum qui ſatisfacere recuſaverit, & ſucceſſorem ipſius, ſi non ſatisfecerit infra menſem, manere decernimus eccleſiaſtica cenſura concluſum, donec ſatisfecerit competenter: cum ſuccedat in onere qui ſubſtituitur in honore.

XLVII. *De forma excommunicandi.*

* MS. Maz. De ordine excommunicationū.

Sacro approbante concilio prohibemus, ne quis in aliquem excommunicationis ſententiam, niſi competenti commonitione præmiſſa, & præſentibus idoneis perſonis, per quas, ſi neceſſe fuerit, poſſit probari monitio, promulgare præſumat. Quod ſi quis contra præſumpſerit, etiamſi juſta fuerit excommunicationis ſententia, ingreſſum eccleſiæ per menſem unum ſibi noverit interdictum: alia nihilo minus pœna mulctandus, ſi viſum fuerit expedire.

Caveat etiam diligenter, ne ad excommunicationem cujuſquam abſque manifeſta & rationabili cauſa procedat: ad quam ſi forte taliter proceſſerit, & requiſitus humiliter, proceſſum hujuſmodi non curaverit abſq; gravamine revocare: gravatus apud ſuperiorem deponat de injuſta excommunicatione querelā: "quod ſi abſque periculo moræ " poteſt, ad excommunicatorem illum cum ſuo mandato remittat, infra competentem terminum abſolvēdum: alioquin ipſe per ſe, vel per

" MS. Maz. qui

" MS. Maz. Monere vel mittere poteſt.

ANNO CHRISTI 1215.

per alium, prout viderit expedire, ſufficienti cautione recepta, munus ei abſolutionis impendat.

Cumque adverſus excommunicatorem de injuſta excommunicatione conſtiterit, excommunicator condemnetur excommunicato ad intereſſe; alias nihilo minus, ſi culpæ qualitas poſtulaverit, ſuperioris arbitrio puniendus: cum non levis ſit culpa tantam infligere pœnã inſonti, niſi forſan erraverit ex cauſa probabili, maxime ſi laudabilis opinionis exiſtat.

B Verum ſi contra excõmunicationis ſententiam nihil rationabile fuerit a conquerente probatum; idem & ſuper injuſta cõqueſtionis moleſtia per pœnam ad intereſſe, vel * alias ſecundũ ſuperioris arbitriũ, cõdemnetur, niſi forſan & ipſũ probabilis error excuſet: & ſuper eo, pro quo juſta fuerit excommunicatione ligatus, per cautionem receptam ſatisfacere compellatur, vel in priſtinam reducatur ſententiam, uſque ad ſatisfactionem condignam, inviolabiliter obſervandam.

* Dacher. vel ad aliã

C Si vero judex ſuum recognoſcens errorem, paratus ſit talem revocare ſententiam, & is, pro quo lata fuerit, ne abſque ſatisfactione revocet illam, appellet: appellationi non deferat in hac parte, niſi talis ſit error, de quo merito poſſit dubitari: & tunc, ſufficienti cautione recepta quod coram eo, ad quem extitit appellatum, vel delegato ab ipſo, juri parebit, excommunicatum abſolvat, ſicque pœnæ præſcriptæ * minime ſubjacebit: cavens omnino, ne voluntate D perverſa in alterius præjudicium mentiatur errorem, ſi diſtrictionis canonicæ * vult effugere ultionem *.

* Addit Mazar unius menſis

* MS. Maz. diſciplinâ.

XLVIII. *De modo recuſandi iudicem.*

* MS. Maz. De fruſtratoria recuſatione & appellatione moniti, & judicibus a partibus eligendis.

Cum ſpeciali * ſit prohibitione proviſum, ne quis in aliquem excommunicationis ſententiam, niſi competenti commonitione præmiſſa, promulgare præſumat; volentes etiam providere, ne forte commonitus, fruſtratoriæ * recuſationis E vel appellationis obtentu, monentis declinare poſſit examen: ſtatuimus, quod ſi allegaverit ſe judicem habere ſuſpectum, coram eodem cauſam juſtæ ſuſpicionis aſſignet. Et ipſe cum adverſario, vel, ſi forte adverſarium non habeat, cum judice, arbitros communiter eligat: aut, ſi forte communiter convenire non poſſunt, eligant abſque malitia ipſe unum, & ille alijũ, qui de ſuſpicionis cauſa cognoſcãt: & ſi nequiverint in unam concordare ſentẽtiam, advocent tertium, ut quod duo ex

* MS. Maz Spirituali, & ſic in Græco.

* MS. Maz. Fruſtratione recuſationis, vel appellationis objectu,

A δι' ἄλλου, ὡς ἴδοι συμφέρειν, ἱκανῆς ἀσφαλείας ληφθείσης, τὸ δῶρον τῆς ἀπολύσεως παρεχέτω.

Ὅταν δὲ ἀπεναντίας τοῦ ἀποκοινωνητοῦ ἐκ τῆς ἀποκοινωνήσεως παρασταθῇ· ὁ ἀποκοινωνητὴς καταδικαζέσθω τῷ ἀποκοινωνηθέντι παρέσαι *. δὲ καὶ ἄλλως οὐχ ἧττον, ἐὰν ἡ τῆς πλώσεως ποιότης αἰτήσῃ, τῇ τοῦ ὑπερτέρου διανοήσει τιμωρηθησόμενος· ἐπεί περ οὐκ ἐλαφρὸν πλῶμα τοσοῦτον ἂν ἐπήνεγκε πταῖσμα * εἰ μὴ ἴσως ἐξ B αἰτίας ἀποδεικτικῆς· μάλιστα ἐὰν εἴη ἐπαινετῆς ὑπολήψεως.

* Non intellexit Græcus, condemnetur ad intereſſe: ut & paulo inferius.

* Deeſt inſonti.

Εἰ δὲ ἀπεναντίας τῆς ἀποκοινωνήσεως ἀποφάσεως μηδὲν εὔλογον παρὰ τοῦ γογγύζοντος προσαχθείη· ὁ αὐτὸς καὶ ἐπάνω τοῦ ἀδίκου τῆς ἀποκοινωνήσεως ὀχλήματος διὰ ποινῆς παρείη ἢ ἄλλως κατὰ τὴν τοῦ ὑπερτέρου διάγνωσιν· εἰ μὴ ἴσως καὶ αὐτὸν ἀποδεικτικὴ πλάνη ἐξαιτιάσοιτο· καὶ ἐπὶ τούτου ὑπὲρ οὗ δικαίᾳ ἀποκοινωνήσει δεθείη, διὰ ἀσφαλείας ληφθείσης ἱκανοποιεῖν προσαναγκασθήτω· ἢ εἰς τὴν προτέραν ὑποστρεφέσθω ἀπόφασιν, ἕως ἱκανοποιήσεως ἀξίας ἀλωβήτως φυλαχθησόμενα *.

* Corr: φυλαχθησόμενοι.

C Εἰ δὲ ὁ κριτὴς τὴν ἰδίαν καταινοῶν πλάνην, ἕτ *...................... τὴν τοιαύτην ἀνακαλεῖσθαι ἀπόφασιν, καὶ οὗτος ὑπὲρ οὗ προηνέχθη, ἵνα μὴ χωρὶς ἱκανοποιήσεως ἀνακαλέσοιτο αὐτὴν ἐκκλητεύσοι· τῇ ἐκκλήτῳ μὴ εἰξάτω ἐν τούτῳ τῷ μέρει, εἰ μὴ τοιαύτη εἴη πλάνη, ὑπὲρ ἧς ἀξίως δύναται ἀμφισβητεῖσθαι. καὶ τότε ἀρκετῆς ἀσφαλείας ληφθείσης; ὅπερ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πρὸς ὃν ἐκκλητευθείη, ἢ τοῦ ἀπεσταλμένου παρ' αὐτοῦ, δικαίῳ φανείη, τὸν ἀποκοινωνηθέντα ἀπολυσάτω, οὕτως ὅτι τῇ προγραφείσῃ ποινῇ ἑνὸς μηνὸς μηδαμῶς ὑποκείσεται· προσέχων παντελῶς D ἵνα μὴ θελήσει στρεβλῇ εἰς ἄλλου πρόκριμα ψεύσοιτο πλάνην· εἴ γε τῆς κανονικῆς περισφίγξεως θέλει φεύγειν τὴν παίδευσιν.

* ἔτυμος εἴη

μή. Περὶ ἀκαίρου ἀποβολῆς καὶ ἐκκλήτου τοῦ παραινεθέντος καὶ κριτῶν ἐκ τῶν μερῶν ἐκλεγησομένων.

Ἐπεὶ πνευματικῇ κωλύσει προενοήθη, ἵνα μή τις ἀποκοινωνήσεως ἀπόφασιν, εἰ μὴ αὐτάρκους παραινέσεως προσταλείσης; προφέρειν τολμήσῃ· θέλοντες ἄρα προνοῆσαι ἵνα μὴ ἴσως ὁ παραινεθεὶς ἀκαιρείᾳ ἀποθέσεως ἢ ἐκκλήτου προσβολῇ, τοῦ παραινέ- E τοῦ, ἐκκλίνειν δυνηθῇ τὴν ἐξέτασιν· καθιστῶμεν, ὅτι ἐὰν δικαιολογήσῃ ἑαυτὸν ἔχειν κριτὴν ὕποπτον, ἔμπροσθεν αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τῆς δικαίας ὑποψίας δείξει καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ ἀντιδίκου, ἢ ἐὰν ἀντίδικον ἴσως οὐκ ἔχῃ, μετὰ τοῦ κριτοῦ αἱρετοὺς κριτὰς κοινοὺς ἐκλεξάσθωσαν· ἢ ἐὰν κοινῶς συνελθεῖν οὐ δύνανται, ἐκλεξάσθωσαν ἄνευ κακίας αὐτὸς ἕνα καὶ ἐκεῖνος ἄλλον· οἵτινες ἐκ τῆς αἰτίας τῆς ὑποψίας διαγνώσωσιν. καὶ ἐὰν μὴ δυνηθῶσιν εἰς μίαν συμφωνεῖν ἀπόφασιν, προσκαλεσάσθωσαν τρίτον, ἵνα * οἱ δύο ἐξ

* Deeſt ἀπὸ

ANNO CHRISTI 1215.

αὐτῶν κρίνωσιν, ἰσχὺν ἐπέχωσιν στερεότητος. γινωσκέτωσαν δὲ πρὸς τοῦτο πιστῶς ἐξακολουθεῖν ἐκ τοῦ ἐπιτετραμμένου παρ' ἡμῶν, ἐν δυνάμει ὑπακοῆς, ὑπὸ μαρτυρίᾳ τῆς θείας κρίσεως, σφικτῶς προστάγματος κρατεῖσθαι. τῆς αἰτίας δὲ τῆς ὑποψίας νομίμου ἔμπροσθεν αὐτῶν ἔσω ἁρμοζούσης διορίας μὴ ἀποδειχθείσης, τῇ ἰδίᾳ δικαιοδοσίᾳ ὁ κριτὴς χρήσθω. καὶ αὐτῆς ἀποδειχθείσης νομίμου, τῆς ἀποβολέως συναινέσεως, προσώπῳ εἰδήμονι ἐπιτρεψάτω τὴν πραγματείαν ὁ ἀποβληθεὶς, ἢ πρὸς τὸν ὑψηλότερον ἀποστειλάτω, ἵνα ἐν αὐτῇ ἐκεῖνος προβῇ καθὼς ἂν εἴη προβησόμενον.

Ἤτοι τοῦ παραινεθέντος εἰς τὸ ἐκκλήτου αἴτημα ἀνελθόντος, ἐὰν ὑπέρβασις αὐτοῦ, τῇ φανερώσει τοῦ πράγματος, ἢ τῇ αὐτοῦ ὁμολογίᾳ, ἢ ἄλλῳ τρόπῳ φανερωθείη, ἐπεὶ τῆς ἐκκλήτου ἡ παρρησία [τῆς ἀκακίας] οὐκ ἔστιν εἰς διεκδίκησιν ἀδικίας, ἀλλ' εἰς βοήθειαν ἀθωότητος διατεταγμένον, * τῇ τοιαύτῃ προκλήσει οὐχ ὑπείκει). τῆς ὑπερβάσεως δὲ ἀμφιβόλου τυγχανούσης, ἵνα μὴ ἀκαίρου ἐκκλήτου διαφυγῇ ὁ ἐκκλητεύων τὴν τοῦ κριτοῦ πρόβασιν ἐμποδίσῃ, ἔμπροσθεν αὐτοῦ τὴν ἀποδεικτικὴν αἰτίαν τῆς ἐκκλήτου ἐκθέσθω τοιαύτην δηλαδὴ, ἥτις εἰ ἀποδειχθείη, ὤφειλε νόμιμος λογισθῆναι. καὶ τότε ἐὰν ἔχῃ ἀντίδικον, * κατὰ τὸ τῶν τόπων διάστημα, τοῦ καιροῦ τὴν ποιότητα, καὶ τὴν φύσιν τῆς πραγματείας παρὰ τοῦ αὐτοῦ κριτοῦ συμμετρείσοντος, τὴν μεσολαβοῦσαν ἐκκλήτου διαπραξάτω· ἣν εἰ διώκειν οὐ φροντίσειεν, τότε ὁ κριτὴς μὴ ἀνθισταμένης τῆς ἐκκλήτου προβαινέτω. μηδενὸς δὲ ἀντιδίκου φανέντος, ἐπεὶ ὁ κριτὴς προβαίνει ἐκ τοῦ ἰδίου ὀφφικίου, τῆς ἐκκλήτου αἰτίας ἔμπροσθεν ὑπερτέρου ἀποδειχθείσης, ὁ ὑπέρτερος τοῦ τῆς αὐτοῦ δικαιοδοσίας ὀφφικίῳ ἐξακολουθείτω. ἀλλὰ ἐὰν ὁ ἐκκλητεύων ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκκλήτου ἐπιλείψῃ, πρὸς αὐτὸν παρ' οὗ αὐτὸν πονηρῶς ἐκκλητεῦσαι ἀποδειχθήσεται, μεταπεμφθήτω.

Ἕτερον ταύτας τὰς δύο διατάξεις τὰς προτελείσας, οὐ θέλομεν εἰς τοὺς κανονικοὺς ἐκτείνεσθαι, κατὰ τὰς πνευματικὰς αὐτῶν παρατηρήσεις.

abundant voces duæ uncinis inclusæ

* Corr. διατεταγμένον.

* deeſt infra terminum. Latina non reddit.

μθ'. Ἵνα μή τις αἰτίᾳ πλεονεξίας ἀποκοινωνήσῃ ἢ λύσῃ.

Ὑπὸ διορισμοῦ θείας κρίσεως παντελῶς ἀφορίζομεν ἵνα αἰτίᾳ πλεονεξίας μηδεὶς τολμήσῃ ἀποκοινωνήσεως δεσμῷ τινὰ συνδέειν, ἢ ἀπολύειν δεδεμένον· ἐν ἐκείναις μάλιστα ταῖς περιχώραις, ἐν αἷς ἐκ συνηθείας ἐστὶν, ὅταν ὁ ἀποκοινωνηθεὶς ἀπολύεται, χρηματικῇ ποινῇ προστιμᾶται· καθιστῶντες ἵνα ὅταν ἡ τῆς ἀποκοινωνήσεως ἀπόφασις ἄδικος εἶναι ἀποδειχθείη, ὁ ἀποκοινωνητὴς εἰς τὸ ἀποκαταστήσειν τὸ οὕτως ἀπαιτηθὲν ἀργύριον διὰ κρίσεως ἐκκλησιαστικῆς περισφιγχθήτω· εἰ μὴ ἀποδεικτικῇ πλάνῃ πλανηθῇ. καὶ το-

ANNO CHRISTI 1215.

A ipſis decreverint, robur obtineat firmitatis. Sciant quoque ſe ad id fideliter exequendum, ex injuncto a nobis in virtute obedientiæ, ſub atteſtatione Divini judicii diſtricto præcepto, teneri. Cauſa vero ſuſpicionis legitima coram ipſis infra competentem terminum non probata, ſua juriſdictione judex utatur. At ipſa probata legitima, de recuſatoris aſſenſu perſonæ idoneæ committat negotium recuſatus, vel ad ſuperiorem tranſmittat, ut in eo ipſe procedat ſecundum quod fuerit procedendum.

B Porro commonito ad appellationem * convolante, ſi ejus exceſſus, evidentia rei, vel ipſius confeſſione, aut alio modo, legitime * fuerit manifeſtatus, cum appellationis remedium non ſit ad defenſionem iniquitatis, ſed in præſidium innocentiæ inſtitutum, non eſt provocationi hujuſmodi defetendum. Exceſſu quoque dubio exiſtente, ne frivolæ appellationis diffugio appellans judicis proceſſum impediat, coram eodem probabilem cauſam appellationis exponat, talem videlicet, quæ ſi foret probata, deberet legitima reputari. Et tunc, ſi habuerit adverſarium, infra terminum, ſecundum C locorum diſtantiam, & temporis qualitatem, & naturam negotii, ab eodem judice moderandum, appellationis * cauſam proſequatur: quam ſi proſequi non curaverit, extunc ipſe judex, nonobſtante appellatione, procedat. Nullo autem adverſario comparente, cum ex ſuo judex procedat officio, appellationis cauſa corā ſuperiore probata, ſuperior ſuæ juriſdictionis officiū exequatur. Sed ſi appellās in ejus probatione defecerit, ad eū, a quo ipſum maliтioſe appellaſſe conſtiterit, remittatur. D

Cæterum has duas conſtitutiones præmiſſas nolumus ad regulares extendi, * qui ſuas habent obſervantias ſpeciales.

* Maz. & Dacher appellationis obſtaculū

* Dacher. legitimo

* Maz. & Dacher. appellationē interpoſitā

* MS. Maz. Cōtra ſuas obſ. ſpirituales Dacher. cōtra ſuas obſ. ſpec.

XLIX. *De pœna excommunicationis injuſtæ.*

* MS. Maz. Ne cauſa cupiditatis aliquis excommunicet vel abſolvat.

Sub interminatione Divini judicii penitus interdicimus, ut cauſa cupiditatis nullus audeat excommunicationis vinculo aliquem innodare, vel abſolvere innodatum: in illis maxime regionibus, in quibus ex conſuetudine, cùm excommuni- E catus abſolvitur, pecuniaria pœna mulctatur: ſtatuentes ut cum excommunicationis ſententiam injuſtam fuiſſe conſtiterit, excommunicator ad reſtituendam pecuniam ſic extortam per cenſuram eccleſiaſticam compellatur: &, niſi probabili fuerit errore deceptus, tantumdem

ANNO CHRISTI 1215.

dem injuriam paſſo perſolvat : &, ſi forte ſolvendo non fuerit, animadverſione alia caſtigetur.

L. *De reſtricta prohibitione matrimonii.*

*MS. Mar. De affinitate ſecundi & tertii generis, & revocatione graduū.

Non debet reprehenſibile judicari, ſi ſecundum varietatem temporum ſtatuta quandoque varientur humana, præſertim cum urgens neceſſitas vel evidens utilitas id expoſcit : quoniam ipſe Deus ex iis, quæ in veteri teſtamento ſtatuerat, nonnulla mutavit in novo.

Cum igitur prohibitiones de conjugio in ſecundo & tertio affinitatis genere minime contrahendo, & de ſobole ſuſcepta ex ſecundis nuptiis cognationi viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando periculum pariant animarum : ut ceſſante prohibitione ceſſet effectus, conſtitutiones ſuper hoc editas, ſacri approbatione concilii revocantes, præſenti conſtitutione decernimus, ut ſic contrahentes de cætero libere copulentur.

Prohibitio quoque copulæ conjugalis quartum conſanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat : quoniam in ulterioribus gradibus jam non poteſt abſque gravi diſpendio hujuſmodi prohibitio generaliter obſervari. Quaternarius enim numerus bene congruit prohibitioni conjugii corporalis, de quo dicit Apoſtolus, quod *vir non habet poteſtatem ſui corporis, ſed mulier : neque mulier habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir* : quia quatuor ſunt humores in corpore, quod conſtat ex quatuor elementis.

1. Cor 7.

Cum ergo jam uſque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulæ ſit reſtricta : eam ita eſſe volumus perpetuam, non obſtantibus conſtitutionibus ſuper hoc dudum editis, vel ab aliis, vel a nobis, ut ſi qui contra prohibitionem hujuſmodi præſumpſerint copulari, nulla longinquitate defendantur annorum : cum diuturnitas temporum non minuat peccatum, ſed augeat : tantoque graviora ſint crimina, quanto diutius infelicem detinent animam alligatam.

LI. *De pœna contrahentium clandeſtina matrimonia.*

MS Mar. De clandeſtinis matrimoniis.

Cum inhibitio copulæ conjugalis, ſit in tribus ultimis gradibus revocata : eam in aliis volumus diſtricte obſervari. Unde prædeceſſorum noſtrorum inhærendo veſtigiis, clandeſtina conjugia

A αὐτὸν τῷ ἀδικηθέντι ἀποπληρωσάτω· καὶ ἐὰν ἴσως οὐκ ἀποπληρωθῇ, κατ' ἄλλην φροντιζέσθω.

ν΄. Περὶ ἀγχιστείας δευτέρας καὶ τρίτης γενεᾶς, καὶ ἀνακλήσεως τῶν βαθμῶν.

Οὐ χρὴ μεμπτὸν κρίνεσθαι ἐὰν κατὰ τὴν ποικιλίαν τῶν καιρῶν αἱ καταστάσεις ποτὲ ποικιλλωθῶσιν· ὅταν μάλιστα ἡ ἀνθρωπίνη ἐγερθεῖσα * ἀνάγκη ἢ φρονιστικὴ ὠφέλεια τοῦτο ἐκζητεῖ· ὅτι αὐτὸς ὁ θεὸς ἐκ τούτων ἐν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ κατασταθέντων ἔνια μετήμειψεν ἐν τῇ καινῇ.

* Gr. interpres legebat, ſurgens neceſſitas, aut providens neceſ.

B Ἐπεὶ τοίνυν αἱ κωλύσεις αἱ περὶ συζυγίας καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ καὶ τρίτῳ τῆς ἀγχιστείας γένει μηδαμῶς συναλλαγησομένῳ * καὶ περὶ γονῆς συλληφθείσης ἐκ δευτερογαμίας συγγενείᾳ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς μὴ ζευχθησομένης, καὶ δυσκολίαν πολλάκις ἐπεισάγουσι, καὶ ποτὲ κίνδυνον γεννῶσι ψυχῶν· ἵνα παυσάσης τῆς κωλύσεως, παύσῃ καὶ ἡ ἐντελεία, τὰς διατάξεις τὰς ἐπάνω τούτων ἐκτεθείσας, ἐπάνω τῆς ἱερᾶς συνόδου ἀνακαλούμενοι, τῇ παρούσῃ διατάξει κρίνομεν, ἵνα οὕτως συναλλάσσοντες τοῦ λοιποῦ ἐλευθέρως συζευχθῶσιν.

* ſcribere debuiſſet συναλλαγησομένης, videlicet συζυγίας. Retulit autem ad γένει, cum locum non ſatis intelligeret.

C Ἡ κώλυσις δὲ τῆς συζύγου συναφείας, τὸν ὁμαιμότητος καὶ ἀγχιστείας * βαθμὸν τοῦ λοιποῦ μὴ ὑπερβαινέτω· ἐπειδὴ τοῖς περαιτέρω βαθμοῖς ἤδη οὐ δύναται ἄνευ βαρείας ζημίας ἡ τοιαύτη κώλυσις γενικῶς φυλαχθῆναι· ὁ τέταρτος γὰρ ἀριθμὸς ἢ βαθμὸς καλῶς συμφέρει τῇ ἀποδείξει * τῆς σωματικῆς συζυγίας περὶ ἧς λέγει· ὅτι ὁ ἀνὴρ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν τοῦ ἰδίου σώματος, ἀλλ' ἡ γυνή· ἀλλ' οὐδὲ ἡ γυνὴ ἔχει ἐξουσίαν τοῦ ἰδίου σώματος, ἀλλ' ὁ ἀνήρ· ὅτι τέσσαρες εἰσὶν χυμοὶ ἐν τῷ σώματι, οἵτινες συνίστανται ἐκ τεσσάρων στοιχείων.

* deeſt τέταρτον

Gr. interpres legebat, probationi, ut & ſcriptū eſt in Latino ejuſdem codicis.

D Ἐπειδὴ οὖν ἤδη ἕως εἰς τέταρτον ἡ κώλυσις τῆς συζυγικῆς συναφείας περιεσφιγκται· αὐτὸν οὕτως θέλομεν εἶναι διηνεκῆ, μὴ ἀνθισταμένων τῶν .... τῶν ἐπάνω τούτου ἤδη ἐκτεθέντων ἢ παρ' ἄλλων ἢ παρ' ἡμῶν· ἵνα ἐάν τινὲς κατὰ τῆς τοιαύτης κωλύσεως τολμήσωσι συζεύγνυσθαι, μηδεμιᾶς μακρότητος διεκδικηθήτωσαν ἐνιαυτῶν· ἐπεὶ ἡ μακροχρονία οὐ μειοῖ τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ αὔξει καὶ τοσούτῳ βαρύτερα εἰσὶ τὰ κρίματα, ὅσῳ χρονιώτερον τὴν ἀθλίαν ἐπικρατοῦσι ψυχὴν συνδεδεμένην.

E

λα΄. Περὶ κρυφίων συνοικεσίων.

Ἐπειδὴ ἡ κώλυσις τῆς συζυγικῆς συναφείας ἐν τοῖς τρισὶν ἐσχάτοις βαθμοῖς ἀνεκλήθη· αὐτὴν ἐν τοῖς ἄλλοις θέλομεν σφικτῶς φυλάττεσθαι. ὅθεν τοῖς τῶν προηγητόρων ἡμῶν ἑπόμενοι ἴχνεσιν, τὰ κρύφια συνοικέσια

 τιν-

ANNO CHRISTI 1215

* Hunc locum vel nõ intellexit Græcus interpret; vel male legit. Et vero Latina e regione ſic habẽt: quaſi ſpecialem quorundã conſuetudinẽ ad aliam generaliter prorog.

παντελῶς κωλυόμεθα. ἀπαγορεύοντες μᾶλλον ἵνα μή τις ἱερεὺς τοῖς τοιούτοις παρεῖναι τολμήσῃ, ὥσει * τινῶν εἰδικὴν συνήθειαν εἰς ἄλλων γαμικῶν προσκευῶν. καθιστῶμεν ἵνα ὅταν τὰ συνοικέσια συναλλαχθῶσιν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, δημοσίως διὰ τῶν ἱερέων προτεθῶσιν, αὐταρκοῦς διωρίας προσορισθείσης· ἵνα ἐντὸς ἐκείνης ὁ θελήσων καὶ ἰσχύσων νόμιμον ἐμπόδιον προσθήσεται· καὶ οἱ αὐτοὶ ἱερεῖς οὐχ ἧττον ἀνιχνεύοιεν πότερόν τι ἐμπόδιον ἀνθίσταται. ὅταν δὲ ἀποδεικτικὴ φανῇ προσβολὴ κατὰ τῆς συναλλαχθησομένης συναφείας, τὸ συνάλλαγμα ἀφοριζέσθω ῥητῶς· ἕως οὗ εἴ τι δ' ἂν γένηται δέῃ ἐπ' αὐτῷ, φανεροῖς κατασταθῇ δείγμασιν.

Εἰ δέ τις τῶν τοιουτοτρόπων κρυφίων ἀφορισμῶν* συνοικεσίων κατάρξασθαι τολμήσει, ἐν βαθμῷ κεκωλυμένῳ, καίπερ ἠγνοημένως· ἡ γονὴ ἐκ τῆς τοιαύτης συναφείας συλληφθεῖσα, πάλιν* ἄνομος* κριθήτω, ἐκ τῆς τῶν γονέων ἀγνοίας μηδεμίαν ἕξουσα βοήθειαν· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι οἱ οὕτως συναλλάσσοντες οὐκ ἄμοιροι γνώσεως, ἢ καὶ προσποιητοὶ* ἀγνοίας, τεθέανται. ὁμοίῳ τρόπῳ αἱ γοναὶ ἄνομοι κριθήτωσαν, ἐὰν ἄμφω οἱ γονεῖς τὸ νόμιμον γινώσκοντες ἐμπόδιον, ἄνευ τινὸς ἀφορισμοῦ κατενώπιον τῆς ἐκκλησίας συναλλάσσειν τολμήσωσιν.

* Corr. ἀφωρισμένων.
* Corr. πάνυ.
* In Mazareno, latine eſt inlegitima. Interpres vero diviſim legens in legitima, vertit ἐν νομίμῳ. at emendavit, ſuperſcripſitque ἄνομοι.
* Corr. προσποιηταί.

Οὕτως ὁ ἐνορίτης ἱερεὺς ὁ τὰς τοιαύτας συζυγίας κωλύειν καταφρονήσων, εἴ τις δ' ἂν ἄλλος ἀσκητικὸς ὁ ταύταις τολμήσων παρεῖναι, διὰ τριετείας ἐκ τοῦ ὀφφικίου ὑποκρεμάσθω· βαρύτερον τιμωρηθησόμενος, ἐὰν ἡ τῆς πταίσεως ποιότης αἰτήσῃ. ἀλλὰ καὶ τοῖς οὕτω ζευγνύειν τολμήσασι, κἂν ἐν βαθμῷ τῷ προτέρῳ ὑπεξῃρημένῳ ἀξία ποινὴ προστεθείτω. εἰ δέ τις εἰς τὸ ἐμποδιαθλεῦσαι τὴν νόμιμον συζυγίαν πονηρὸν ἐμπόδιον προσοίσῃ, τὴν ἐκκλησιαστικὴν μὴ ὑπεκφύγοιτο ἄμυναν.

penitus inhibemus: prohibentes etiam ne quis ſacerdos talibus intereſſe præſumat. Quare ſpecialem quorumdam locorum conſuetudinem ad alia generaliter prorogando: ſtatuimus ut, cum matrimonia fuerint contrahenda, in eccleſiis per presbyteros publice proponantur, competenti termino præfinito, ut infra illum, qui voluerit & valuerit, legitimum impedimentum opponat. Et ipſi presbyteri nihilo minus inveſtigent, utrũ aliquod impedimentum obſiſtat. Cum autem probabilis apparuerit conjectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expreſſe, donec quid fieri debeat ſuper eo manifeſtis conſtiterit documentis.

Si qui vero hujuſmodi clandeſtina vel interdicta conjugia inire præſumpſerint in gradu prohibito, etiam ignoranter: ſoboles de tali conjunctione ſuſcepta, prorſus illegitima cenſeatur, de parentum ignorantia nullum habitura ſubſidium, cum illi taliter contrahendo non experteſ ſcientiæ, vel ſaltem affectatores ignorantiæ videantur. Pari modo illegitima proles cenſeatur, ſi ambo parentes, impedimentum ſcientes legitimum, præter omne interdictum in conſpectu eccleſiæ contrahere præſumpſerint.

Sane parochialis ſacerdos qui tales conjunctiones prohibere contẽpſerit, aut quilibet etiam regularis qui eis præſumpſerit intereſſe, per triennium ab officio ſuſpendatur, gravius puniendus, ſi culpæ qualitas poſtulaverit. Sed & iis, qui taliter copulari præſumpſerint, etiam in gradu conceſſo*, condigna pœnitentia injungatur. Si quis autem ad impediendũ legitimã copulã malitioſe impedimentũ objecerit, eccleſiaſticã non effugiet ultionẽ.

* MS Maz. in gradu priſtino excepto

νβ'. Περὶ μαρτυρίας ἐν συνοικεσίῳ ἀπὸ θέας προσδεχθησομένης.

* Mendoſe ſcripſerat οἱ κατ.

Εἰ καὶ * ἔκ τινος ἀνάγκης παρὰ τὸν κοινὸν τύπον ἤδη συνεστάθη ἵνα ἐν τοῖς τῆς ὁμαιμότητος καὶ ἀγχιστείας βαθμοῖς ἀριθμησομένοις μαρτυρία ἐξ ἀκοῆς .... ἐπειδὴ διὰ τὴν βραχεῖαν τῶν ἀνθρώπων ζωὴν μάρτυρες ἐκ θέας παραθεῖναι οὐκ ἂν ἠδύναντο, ἕως εἰς βαθμοὺς ἑπτὰ μετροῦντες· ὅτι τέως πολλοῖς ὑποδείγμασι καὶ βεβαίοις τεκμηρίοις ἐμάθομεν, ἐκ τούτου πολλοὺς κινδύνους κατὰ νομίμων συζυγιῶν περιεληλυθέναι, καθιστῶμεν ἵνα μὴ ἐπὶ τούτου προσδεχθῶσι τοῦ λοιποῦ οἱ μάρτυρες ἐξ ἀκοῆς ἐν τῷ ἤδη τὸν τέταρτον βαθμὸν τὴν κώλυσιν μὴ ὑπερβλεῦσαι· εἰ μὴ πρόσωπα βαρέα ὦσιν, οἷς ἡ πίστις ἀξίως παρασχεθείη, καὶ πρὸ τῆς κινουμένης δίκης μεμαρτυρημένα μάθοιεν παρὰ τῶν ἀρ-

LII. *De teſtimonio de auditu reprobando in cauſa matrimonii.*

MS. Maz. De teſtimonio in matrimonio de viſu recipiendo.

Licet ex quadam neceſſitate præter communem formam alias fuerit inſtitutum, ut in conſanguinitatis & affinitatis gradibus computandis valeret teſtimonium de auditu, cum propter brevem hominum vitam teſtes de viſu deponere non valerent uſque ad gradum ſeptimum cõputando: quia tamen pluribus exemplis & certis experimentis didicimus, ex hoc multa pericula contra legitima conjugia proveniſſe, ſtatuimus ne ſuper hoc recipiantur teſtes de cætero de auditu, cum iam quartum gradum prohibitio non excedat: niſi perſonæ graves extiterint, quibus fides merito ſit adhibenda, & ante motam litem teſtificata didicerint ab antiquio-

ANNO CHRISTI 1215.

tiquioribus quidem ſuis, non utique uno, cum non ſufficeret ille, ſi viveret, ſed duobus ad minus: nec ab infamibus & ſuſpectis, ſed a fide dignis, & omni exceptione majoribus: cum ſatis videtur abſurdum, illos admitti quorum repelleretur autores*. Nec tamen ſi unus a pluribus, vel infamis* ab hominibus bonæ famæ acceperint quod teſtentur: tamquam plures & idonei teſtes debent admitti: cum etiam ſecundum ſolitum ordinem judiciorum, non ſufficiat unius teſtis aſſertio, etiamſi præſidali dignitate præfulgeat, & actus legitimi ſint infamibus interdicti.

*MS. Maz. actiones. Dacher. autoritates.

*Maz. & Dacher. infames

Teſtes autem hujuſmodi, proprio juramento firmantes, quod ad ferendum in cauſa ipſa teſtimonium, odio, vel timore, vel amore, vel commodo non procedant, perſonas expreſſis nominibus, vel demonſtratione, ſive circumlocutione ſufficienti, deſignent, & ab utroque latere clara computatione gradus ſingulos diſtinguant: & in ſuo nihilo minus juramento concludant, ſe accepiſſe a ſuis majoribus quod deponunt, & credere ita eſſe. Sed nec tales ſufficiant, niſi jurati* deponant, ſe vidiſſe perſonas ſaltem in uno prædictorum graduum conſtitutas pro conſanguineis ſe habere. Tolerabilius eſt enim aliquos contra ſtatuta hominum copulatos dimittere, quam conjunctos legitime contra ſtatuta Domini ſeparare.

*MS. Maz. pariter parati

A χαιοτέρων μὲν αὐτῶν, οὐ μέντοι γε παρ' ἑνὸς, διὰ τὸ μηδὲ ἰσχύειν ἐκεῖνον εἴπερ καὶ ἔζη, ἀλλὰ παρὰ δύο τὸ ἔλαττον· οὐδὲ παρ' ἀτίμων καὶ ὑπόπτων, ἀλλὰ παρὰ ἀξιοπίστων, καὶ πάσης ὑπεξαιρέσεως μειζόνων· ἐπείπερ ἅλις ἂν τεθεώρητο ἄτοπον, ἐκείνους εἰς μαρτυρίαν δέχεσθαι, ὧν ἀποδοκιμάζονται τὰ πρακτικά. οὔτε μὴν ἐὰν εἷς παρὰ πλειόνων, ἢ ἄτιμοι παρὰ ἀνθρώπων καλῆς φήμης δέξωνται ὅπερ μαρτυρῶσι, ὡς πλεῖστοι καὶ ἐπιτήδειοι μάρτυρες ὀφείλουσι δέχεσθαι· ἐπεὶ κατὰ εἰθισμένην τάξιν τῶν κρίσεων οὐκ ἂν ἀρκέσειε τοῦ ἑνὸς μάρτυρος ἡ ἐξήγησις, κἂν προεδρικῇ ἀξίᾳ διαλάμψῃ, καὶ τοῖς ἀτίμοις εἰσὶ
B * νομίμου ἀφορισμοῦ.

Οἱ δὲ τοιουτότροποι μάρτυρες ἰδίῳ ὅρκῳ στερεοῦντες, ὅτι εἰς τὸ φέρειν τῇ αὐτῇ δίκῃ μαρτυρίαν, μίσει ἢ φιλίᾳ, φόβῳ ἢ ὠφελείᾳ οὐ προβαίνουσι, τὰ πρόσωπα ῥητοῖς ὀνόμασιν, ἢ ἐπιδείξει, ἢ περιλαλιᾷ ἱκανῇ διασημαινέτωσαν, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀμφοτέρου πλευροῦ ἑκάστους βαθμοὺς καθαρῷ ἀριθμῷ διαστιξάτωσαν· καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ οὐχ ἧττον ὅρκῳ περικλεισάτωσαν, ἑαυτοὺς προσειληφέναι ἀπὸ τῶν μειζόνων αὐτῶν ἅπερ παρατιθέασι, καὶ πιστεύουσιν οὕτως εἶναι. ἀλλὰ μηδὲ οἱ τοιοῦτοι
C ἀρκείτωσαν, εἰ μὴ ὁμοίως εὑρεθέντες παραθεῖεν ἑαυτοὺς ἑωρακέναι τὰ πρόσωπα, κἂν ἐν ἑνὶ τῶν προῤῥηθέντων βαθμῶν κατασταθέντα, διὰ ὁμαίμονας ἑαυτοὺς ἔχειν. ἀνεκτότερον γάρ ἐστι τινὰς τῶν ἀνθρώπων κατὰ τῶν διατάξεων συνημμένους ἐᾶσαι, ἢ τοὺς συνδεδεγμένους κατὰ τῶν διατάξεων τοῦ κυρίου χωρίζειν.

* Nullus ſenſus. Forte νόμιμα ἀφωρισμένα. Ita enim loqui ſolet.

MS. Maz. De decimis prædiorũ.

LIII. *De his qui prædia ſua in fraudem decimarum dant aliis excolenda.*

In aliquibus regionibus quædam permixtæ ſunt gentes, quæ ſecundum ſuos ritus decimas de more nõ ſolvunt, quamvis cenſeantur nomine Chriſtiano. His nonnulli domini prædiorum ea tribuunt excolenda, ut decimis defraudantes eccleſias, majores inde reditus aſſequantur. Volentes igitur ſuper his eccleſiarum indemnitatibus providere, ſtatuimus ut ipſi domini talibus perſonis, & taliter, ſua prædia excolenda committant, quod abſque contradictione decimas eccleſiis cum integritate perſolvant, & ad id, ſi neceſſe fuerit, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur. Illæ quippe decimæ neceſſario ſunt ſolvendæ; quæ debentur ex lege Divina, vel loci conſuetudine approbata.

νγ΄. Περὶ δεκάτων κτημάτων.

Ἔν τισι περιχώροις τινὰ σύμμικτα εἰσὶν ἔθνη, ἅπερ κατὰ τοὺς τύπους αὐτῶν δεκά-
D τας ἐξ ἔθους οὐκ ὀφλοῦσι, κἂν κρατῶσι χριστιανικῷ ὀνόματι. τούτοις δέ τινες κύριοι κτημάτων αὐτὰ παρέχουσι γεωργηθησόμενα, ἵνα ἐκ τῶν δεκάτων ἀπατῶντες τὰς μείζους* ἐκκλησίας, ἐκεῖθεν τὰς προσόδους κερδαίνωσι. θέλοντες τοιγαροῦν ἐπάνω τούτων τῶν ἐκκλησιῶν τοῖς προεστῶσιν ἀζημίας προνοεῖν· καθιστῶμεν ἵνα οἱ αὐτοὶ κύριοι τοιούτοις προσώποις καὶ τοιούτως τὰ ἑαυτῶν κτήματα χωρίων γεωργηθησόμενα ἐπιθήσουσιν, ὡς ἂν χωρὶς ἀντιλογίας τὰς δεκάτας ταῖς ἐκκλησίαις μετὰ τελειότητος ἀποπληρῶσιεν, καὶ εἰς τοῦτο, εἰ ἀναγκαῖον ἔσται, διὰ κρίσεως ἐκκλη-
E σιαστικῆς περιστριχθήτωσαν. ἐκεῖναι μέντοι αἱ δεκάται ἀναγκαίως ἀποπληροῦνται, αἱ ὀφειλόμεναι ἐκ νόμου θείου, ἢ τόπου συνηθείας ἐπαινετῆς.

*Vox μείζους reiicienda eſt poſt duas ſequentes, ut referatur ad προσόδους.

MS. Maz. Ne cenſus & tributa decimis præponantur.

LIV. *Ut decimæ ante tributa ſolvantur.*

Cum non ſit in homine quod ſemen

νδ΄. Ἵνα μὴ οἱ κῆνσοι καὶ τὰ τέλη τῶν δεκάτων προτεθῶσιν.

Ἐπειδὴ οὐκ ἄν εἴη τι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ σπέρμα τῷ

ANNO CHRISTI 1215.

τῷ σπείροντι ὑπολογισθησόμενον, ὅτι κατὰ τὸ ῥητὸν τοῦ ἀποστόλου, οὔτε ὁ φυτεύων ἐστί τι, οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων Θεὸς, αὐτοῦ μὲν ἀποθανόντος σπέρματος πλείονα καρπὸν φέρει· λίαν φειδωλικῶς τινὲς ἐν ταῖς δεκάταις ἀπατᾷν βιάζονται, τοὺς κήνσους καὶ τὰ τέλη τὰ ποτε ἀδεκάτιστα παρελθόντα, ἐκ τῶν ἐπικαρπίων πρότερον ἐκβάλλοντες. ἐπειδὴ δὲ εἰς σημεῖον καθολικῆς κυριότητος, ὡς δῆθεν τινὶ τίτλῳ εἰδικῷ ὁ κύριος ἑαυτῷ τὰς δεκάτας ἐφύλαξεν. ἡμεῖς καὶ ἐν * ταῖς τῶν ἐκκλησιῶν ζημίαις καὶ ταῖς τῶν ψυχῶν κινδύνοις ἀνθισταμένων * θέλοντες, καθιστῶμεν ἵνα εἰς τὸ ἐξαίρετον τῆς γενικῆς κυρείας ἀπαίτησιν τῶν τελεσμάτων καὶ κήνσων προβῇ ἀπόφλησις τῶν δεκάτων· ἢ κἂν ἤτοι πρὸς οὓς αὖ οἱ κῆνσοι καὶ τὰ τέλη ἀδεκάτιστα προσέλθοιεν, ἐπεὶ τὸ πρᾶγμα μετὰ τοῦ βάρους αὐτοῦ διέρχεται, αὐτὰ διὰ κρίσεως ἐκκλησιαστικῆς δεκατεύειν προσσφιγχθῶσι ταῖς ἐκκλησίαις αἷς ἐκ δικαίου ὀφείλονται.

* Dele ἐν

* Corr. ἀνθίστασθαι

νέ. Περὶ δεκάτων ἀπὸ τοῦ νῦν παρὰ τῶν ἡγουμένων δοθησομένων.

Νεωστὶ οἱ ἡγούμενοι τῆς κιστελλ....... τάξεως ἐν τῇ γενικῇ συνόδῳ συναχθέντες, πρὸς τὴν παραίνεσιν ἡμῶν προνοητικῶς ἔστησαν, ὅπερ τοῦ λοιποῦ οἱ ἀδελφοὶ τῆς αὐτῆς τάξεως

....

....

....

....

....

....

....

ἵνα μὴ αἰτίᾳ τῶν ἰδίων προνομίων πλέον τῇ ἐκκλησίᾳ βαρύνωσιν ἐκ τῶν ἀλλοτρίων χωρίων, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν προσκτηθησομένων, ἐὰν αὐτὰ ταῖς ἰδίαις χερσὶν ἢ ἀναλώμασι γεωργήσωσι, δεκάτας ἀποφλήσωσι ταῖς ἐκκλησίαις, αἷς ἐκ δικαίου τῶν προῤῥηθέντων * πρότερον ἀπωφλοῦντο· εἰ μὴ μετ' αὐτῶν τῶν ἐκκλησιῶν ἄλλως συνθήσωσιν. ἡμεῖς τοίνυν ταύτην τὴν κατάστασιν κεχαρισμένην καὶ βεβαίαν ἔχοντες, τοῦτο αὐτὸ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀσκητικοὺς τοὺς χαίροντας τοῖς ὁμοίοις προνομίοις ἐκτείνεσθαι θέλομεν, καὶ ἐπιτέλλομεν ἵνα οἱ τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτες ἐπιρρεπέστεροι καὶ ἐντελέστεροι ὦσιν εἰς τὸ παραχεθῆναι αὐτοῖς ἐκ τῶν ἰδίων κακοποιῶν δικαιοσύνης ἐκπλήρωσιν, τὰ ἑαυτῶν προνόμια ἀκριβέστερον καὶ τελειότερον δῶσι * φυλάττεσθαι.

* Legebat prædictorum, non prædiorũ.

νϛʹ. Περὶ πάκτου τινῶν ἐν ταῖς δεκάταις γεγενημένου.

Πλεῖστοι, καθὼς ἐλάβομεν, ἀσκητικοὶ καὶ κληρικοὶ κοσμικοὶ ποτὲ ὅταν ἢ οἴκους

A ſerenti reſpondeat, quoniam, juxta verbum Apoſtoli: *Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus:* ipſo quidem de mortificato ſemine plurimum fructum afferente: nimis avare in decimis quidam defraudare nituntur, cẽſus & tributa, quæ interdum indecimata prætereuntur, de frugibus & * primitiis educentes. Cum autem in ſignum univerſalis dominii, quaſi quodam titulo ſpeciali ſibi Dominus decimas reſervaverit: B nos & eccleſiarum diſpendiis & animarum periculis obviare volentes, ſtatuimus, ut in prærogativa dominii * generalis exactionem tributorum & cenſuum præcedat ſolutio decimarum: vel ſaltem hi, ad quos cenſus & tributa indecimata pervenerint, quoniam res cum onere ſuo tranſit, ea per cenſuram eccleſiaſticam decimare cogantur eccleſiis quibus jure debentur.

ANNO CHRISTI 1215.

1. Cor. 3.

* MS. Maz. ipſo q. mort. ſemine pl fr. affert: ut cenſus ſit: ſed qui incr. dat Deus &c. pl. fr. affert.

* Maz. & Dacher. de fr. primitus educẽtes & ſic Græce.

* Gr. interpres legebat domini.

L V. *Ut de terris acquirendis, non obſtantibus privilegiis, decimæ dentur.*

* MS Maz. De decimis amodo ab abbatibus dandis.

C Nuper abbates Ciſtercienſis ordinis, in generali capitulo congregati, ad commonitionem noſtram provide ſtatuerunt, ne de cætero fratres ipſius ordinis emant poſſeſſiones, de quibus decimæ debentur * eccleſiis, niſi forte pro monaſteriis noviter fundandis. Et ſi tales poſſeſſiones eis fuerint pia fideliũ devotione collatæ, aut emptæ pro monaſteriis de novo fundandis, cõmittant excolendas aliis, a quibus eccleſiis decimæ perſolvantur, D ne occaſione privilegiorum ſuorum eccleſiæ ulterius prægraventur. Decernimus ergo, ut de alienis terris, & amodo acquirendis, etiamſi eas propriis manibus aut ſumptibus deinceps excoluerint, decimas perſolvant eccleſiis, quibus ratione prædiorum antea ſolvebantur, niſi cum ipſis eccleſiis aliter duxerint componendum. Nos ergo ſtatutum huiuſmodi gratum & ratum habentes, hoc ipſum ad alios regulares, qui gaudent ſimilibus privilegiis, extendi volumus: & mandaE mus ut eccleſiarum prælati proniores & efficaciores exiſtant ad exhibendum eis de ſuis malefactoribus juſtitiæ complementum, eorumque privilegia diligentius & perfectius ſtudeant obſervare.

* Dacher. dabantur

L V I. *Ne propter pactum aliquorum amittat decimas presbyter parochialis.*

* MS. Maz. De pacto quorumdã in decimis facto.

Plerique, ſicut accepimus, regulares & clerici ſæculares, interdũ cum vel domos

locant

ANNO CHRISTI 1215.

A locant, vel feuda concedunt, in præjudicium parochialium eccleſiarum pactum adjiciunt, ut conductores & feudatarii decimas eis ſolvant, & apud eoſdem eligant ſepulturam. Cum autem id de avaritiæ radice procedat, pactum hujuſmodi penitus reprobamus: ſtatuentes, ut quidquid fuerit occaſione hujuſmodi pacti perceptum, eccleſiæ parochiali reddatur.

MS. Maz. De expoſitione quorundā dictorū, quæ in quibuſdam privilegiis continentur.

LVII. *De interpretandis privilegiorum verbis.*

B Ut privilegia quæ quibuſdam religioſis perſonis Romana conceſſit eccleſia permaneant inconvulſa: quædam in eis declaranda duximus, ne minus ſane intellecta pertrahant ad abuſum, propter quem merito poſſint revocari: quia privilegia meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate.

Sane quibuſdam regularibus ſedes apoſtolica indulſit, ut iis, qui eorum fraternitatem aſſumpſerint, ſi forſan eccleſiæ, ad quas pertinent, a Divinis fuerint C officiis interdictæ, ipſoſque mori contingat, ſepultura eccleſiaſtica non negetur, niſi excommunicati, vel nominatim fuerint interdicti: ſuoſque confratres, quos eccleſiarum prælati apud eccleſias ſuas non permiſerint ſepeliri, niſi excommunicati vel interdicti fuerint nominatim, ipſi ad eccleſias ſuas deferant tumulandos. Hoc autem de illis confratribus intelligimus, qui vel adhuc manentes in ſæculo, eorum ordini ſunt oblati, mutato habitu ſæculari; vel qui eis inter vivos D ſua bona dederunt, retento ſibi quamdiu in ſæculo vixerint uſufructu: qui tamen ſepeliantur apud ipſorum regularium vel aliorum non interdictas eccleſias, in quibus elegerint ſepulturam: ne ſi de quibuſlibet ipſorum fraternitatem aſſumentibus fuerit intellectum, pro duobus aut tribus denariis annuatim ſibi collatis diſſolvatur pariter & vileſcat eccleſiaſtica diſciplina. Certam tamen & ipſi remiſſionem obtineant ab apoſtolica ſibi ſede conceſſam.

MS Maz. tantum

E Illud etiā quod hujuſmodi regularibus eſt indultū, ut ſi qui fratrum ſuorum, qui ab eis miſſi fuerint ad recipiendas fraternitates ſive collectas, in quamlibet civitatem, caſtellū, vel vicum advenerint, ſi forte locus ille a Divinis ſit officiis interdictus in eorum jucundo adventu ſemel in anno aperiantur eccleſiæ, ut excluſis excommunicatis Divina ibi officia celebrentur: ſic intelligi volumus, quod in eadem civitate, aut caſtro, vel villa, una

A μισθώσωσιν ἢ φία στέρξωσι, εἰς πρόκριμα τῶν ἐνοριτικῶν ἐκκλησιῶν σύμφωνον προστιθέασιν, ἵνα οἱ ἐκμισθωταὶ καὶ συμφιῶται δεκάτας ἀποπληρώσωσι καὶ παρ' αὐτοῖς ἐκλέξωσι ταφείν. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐκ ῥίζης πλεονεξίας προέρχεται, τὸ τοιοῦτον πάκτον σύμφωνον παντελῶς ἀποδοκιμάζομεν· καθιστῶντες, ἵνα εἴ τι δι' αὖ αἰτίας τῆς τοιαύτης συμφωνίας ληφθείη, τῇ ἐνοριτικῇ ἐκκλησίᾳ στραφῇ.

νζ. Περὶ ἐπεξηγήσεως τινῶν λόγων τῶν ἔν τισι προνομίων περιεχομένων.

B Ἵνα τὰ προνόμια ἅπερ τισὶ θρησκοῖς προσώποις ἡ Ῥωμαϊκὴ ἔστερξεν ἐκκλησία, διαμένωσιν ἀπαράσαλευτα· τινὰ τῶν ἐν αὐτοῖς ἡγαγόμεν τρανωθῆναι· ἵνα μὴ ἔλαττον νοηθέντα ἑλκύσωσιν εἰς παράχρησιν, δι' ἧς δυνήσαιντ' αὖ ἀξίως τραπῆναι· ὅτι τὸ προνόμιον ἀξιοῦται ἀπόλλειν, ὁ τῇ προσταλήσει * ἑαυτῷ παραχωρουμένης ἐξουσίᾳ.

* Legebat præmiſſa

Ἤδη τισὶν ἀσκητικοῖς ὁ ἀποστολικὸς θρόνος προσεπαύθησεν, ἵνα τούτοις τοῖς τὴν ἀδελφότητα αὐτῶν ἀναδεχομένοις, ἐὰν ἴσως αἱ ἐκκλη- C σίαι πρὸς ἃς διαφέρουσιν, ἀπὸ τῶν θείων ὀφφικίων ἀφορισθῶσιν, αὐτὸς τε τύχοι θανεῖν, ἡ ἐκκλησιαστικὴ ταφὴ μὴ ἀρνεῖσθαι εἰ μὴ ἀποκεκοινωνημένοι, ἢ ὀνόματι ὦσιν ἀφωρισμένοι· τούς ἰδίους τε συναδέλφους, οὓς οἱ τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτες εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν οὐ παραχωρήσουσι θάπτεσθαι, εἰ μὴ ἀποκεκοινωνημένοι ἢ ἀφωρισμένοι ὦσιν ὀνόματι, αὐτοὶ εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν φερέτωσαν θαπτομένους. τοῦτο δὲ περὶ τῶν ἀδελφῶν ἐνοήσαμεν, οἵτινες ἢ μένοντες ἐν τῷ κόσμῳ, τῇ τάξει αὐτῶν ἀφιερώθησαν, ἀλλαχθέντος τοῦ κοσμικοῦ D σχήματος, ἢ αὐτοῖς ἐν ζῶσι τὰ ἴδια ἀγαθὰ ἔδωκαν, ἐπικρατηθείσης αὐτοῖς ὅσον αὖ ἐν τῷ κόσμῳ ζήσωσι τῆς ἐπικαρπίας· οἱ καὶ μόνον θαπτέσθωσαν εἰς τὰς αὐτῶν τῶν ἀσκητικῶν, ἢ ἄλλων μὴ κεκωλυμένας ἐκκλησίας, ἐν αἷς αὖ ἐκλέξωσι ταφήν· ἵνα μὴ, ἐὰν περὶ οἱωνδητινῶν αὐτῶν τῶν τὴν ἀδελφότητα ἀναλαμβανομένων νοηθείη, διὰ δύο ἢ τρία δηνάρια ἐτησίως αὐτοῖς συλλεγμένα, * διαλυθείη ὁμοίως καὶ ἐξευτελισθείη ἡ ἐκκλησιαστικὴ παίδευσις· βεβαίας πως καὶ αὐτοὶ συγχωρήσεως ἐπιτυχέτωσαν παρὰ τοῦ ἀποστολικοῦ αὐτοῖς θρόνου παρασχεθείσης.

* Legebat collectis, nō collatis.

E Αὐτὸ δὲ ὅπερ τοιουτοτρόπων * ἀσκητικῶν προσεπαύθη, ἵνα ἐάν τινες τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν οἱ σταλησόμενοι παρ' αὐτῶν εἰς τὸ λαβεῖν ἀδελφότητας, ἢ τὴν συλλογὴν, εἰς οἱανδήτινα πόλιν, καστέλλιον, ἢ χωρίον ἐπέλθοιεν, ἐὰν ἴσως ὁ τόπος ἐκεῖνος ἀπὸ τῶν θείων ὀφφικίων ἀφορισθῇ, ἐν τῇ αὐτῶν χρηστῇ ἐλεύσει ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀνοιχθῶσιν αἱ ἐκκλησίαι, ἵνα τῶν ἀποκοινωνηθέντων ἀποκλεισθέντων τὰ θεῖα αὐτῶν * ὀφφίκια ἐπιτελεσθῶσι· οὕτω νοηθῆναι θέλομεν, ὅπως ἐν αὐτῇ τῇ πόλει, ἢ τῷ κάστρῳ, ἢ τῇ κώμῃ,

* Corr. αὐτόθι

ANNO CHRISTI 1215.

μία τέως ἐκκλησία τῆς αὐτῆς τάξεως τοῖς ἀδελφοῖς ἅπαξ, ὡς εἴρηται, ἀνοιχθῇ ἐν τῷ ἐνιαυτῷ· ὅτι κἂν πληθυντικῶς ἐρρέθη, ἵνα τῇ αὐτῶν ἐλεύσει ἀνοιχθῶσιν αἱ ἐκκλησίαι, οὐχὶ τέως αἱ ἐκκλησίαι τοῦ αὐτοῦ τόπου διῃρημένως, ἀλλὰ τῶν προῤῥηθέντων τόπων συνεζευγμένως, ὑγιεῖ ἐξηγητέον συνέσει· ἵνα μὴ ἐὰν τούτῳ τῷ τρόπῳ τὰς ἑκάστας τοῦ αὐτοῦ τόπου ἐκκλησίας ἐπισκέψαιντο, πλεῖστον ἐξουδενεῖσθαι συμβαίη τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἀφορισμοῦ· οἱ δὲ κατὰ τῶν ῥηθεισῶν διατρανώσεων τι ἑαυτοῖς τολμήσαντες ἀφαρπάσαι, βαρείᾳ ὑποκείσθωσαν ἀμοιβῇ.

νη'. Ἵνα οἱ ἐπίσκοποι ποτὲ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ταῖς δεσμευμέναις διατελεῖν δυνηθῇ * τὰ θεῖα.

* Corr. δυνηθῶσι

Ὅπερ τισὶν ἀσκητικοῖς προσεπαθήθη, εἰς προσπάθειαν τοῦ ἀρχιερατικοῦ ὀφφικίου, εἰς τοὺς ἐπισκόπους ἐκτείνοντες, στέργομεν, ἵνα ὅταν τὸ κοινὸν τῆς χώρας ἀφορισθείη, τῶν ἀποκεκοινωνημένων καὶ ἀφωρισμένων ἀποκλεισθέντων, δυνηθῶσι ποτὲ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων καὶ ὑποκλεισθείσῃ φωνῇ μὴ κεκρουσμένων τῶν καμπάνων ἐπιτελεῖν τὰ θεῖα· εἰ μὴ τοῦτο αὐτὸ ῥητῶς αὐτοῖς ἀφορισθῇ· τοῦτο δὲ ἐκείνοις στέργομεν τοῖς αἰτίαν τινὰ μὴ παρέχουσι τοῦ ἀφορισμοῦ· ὡς ἂν μή τι ἀπάτης ἐπιθῶνται, τὴν τοιαύτην ὠφέλειαν εἰς κακὴν ζημίαν ἐκβάλλοντες.

νθ'. Ἵνα μή τις χωρὶς τοῦ ἡγουμένου καὶ τοῦ μείζονος μέρους καπιτούλου ἐξ * ἀδείας ἐγγυήσῃ.

* Del. ἐξ

Ὅπερ τισὶν ἀσκητικοῖς παρὰ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου κεκώλυται, θέλομεν καὶ ἐντελλόμεθα εἰς ἅπαντας ἐκτείνεσθαι, ἵνα μή τις δηλαδὴ χωρὶς τῆς τοῦ ἡγουμένου καὶ τοῦ μείζονος μέρους τοῦ καπιτούλου αὐτοῦ ἀδείας, ὑπέρ τινος ἐγγυήσηται, ἢ παρά τινος ἀργύριον δανεισθῇ, παρὰ τὴν ποσότητα τὴν τῇ κοινῇ προνοίᾳ συσταθεῖσαν. εἰ δὲ μήγε, μὴ κρατείσθω τὸ κοινόβιον ὑπὲρ τούτων τινὶ τρόπῳ ἀπολογεῖσθαι· εἰ μὴ ἴσως εἰς χρησίμευσιν τοῦ αὐτοῦ οἴκου φανερῶς ἀποδειχθείη ἐπιστρέφειν· καὶ ὃς κατὰ τοῦ τοιούτου τυπωθέντος ἐλθεῖν τολμήσῃ, βαρυτέρᾳ παιδεύσει ὑπο......

ξ'. Ἵνα οἱ ἡγούμενοι τὰ ἐπισκοπικὰ δίκαια μὴ καθαρπάσωσι.

Ἀναχθέντων πρὸς ἡμᾶς ἐκ διαφόρων τοῦ κόσμου μερῶν τοῖς τῶν ἐπισκόπων γογγυσμοῖς * ἐπροσέξαμεν ἐπαχθεῖς τινῶν ἡγουμένων ὑπερβάσεις, οἵτινες τοῖς ἰδίοις ὁρίοις μὴ ἀρκεσθέντες, χεῖρας εἰς ἐκεῖνα ἅπερ εἰσὶ τῆς ἐπισκοπικῆς ἐξουσίας ἐκτείνουσι, περὶ δικῶν συνοικεσιακῶν γινώσκοντες, προσταθέντες δημοσίας ἐπιτιμήσεις, στέργοντες προσπαθειῶν γράμματα, καὶ παρόμοια

* Corr. γογγυσμῶν

tantum eccleſia ejuſdem ordinis fratribus, ut dictum eſt, ſemel aperiatur in anno: quia licet pluraliter dictum ſit quod in eorum jucundo adventu aperiantur eccleſiæ, non tamen ad eccleſias ejuſdem loci diviſim, ſed prædictorum locorum conjunctim, ſano referendum eſt intellectu: ne ſi hoc modo ſingulas ejuſdem loci eccleſias viſitarent, nimium vilipendi contingeret ſententiam interdicti. Qui vero contra declarationes præſcriptas quidquam ſibi præſumpſerint uſurpare, gravi ſubjaceant ultioni.

LVIII. *De eodem in favorem epiſcoporum.*

MS. Maz. Ut epiſcopi quandoque in eccleſiis interdictis celebrare poſſint Divina. Dacher. De interdicto.

Quod nonnullis eſt religioſis indultum, in favorem pontificalis officii ad epiſcopos extendentes, concedimus ut, cum commune terræ fuerit interdictum, excommunicatis & interdictis excluſis, poſſint quandoque januis clauſis, ſuppreſſa voce, non pulſatis campanis, celebrare officia Divina, niſi hoc ipſum eis expreſſe fuerit interdictum. Verum hoc illis concedimus qui cauſam aliquam non præſtiterint interdicto, nec quidquam doli vel fraudis ingeſſerint, tale compendium ad iniquum diſpendium pertrahentes.

LIX. *Quod nullus religioſus fidejubeat ſine licentia abbatis & conventus.*

MS. Maz. Ne quis abſque abbatis, & majoris partis capituli licentia fidejubeat.

Quod quibuſdam religioſis a ſede apoſtolica eſt prohibitum, volumus & mandamus ad univerſos extendi: ne quis videlicet religioſus abſque abbatis & majoris partis ſui capituli licentia, pro aliquo fidejubeat, vel ab alio pecuniam mutuo accipiat ultra ſummam communi providentia conſtitutam. Alioqui non teneatur conventus pro his aliquatenus reſpondere, niſi forte in utilitatē domus ipſius manifeſte conſtiterit redundaſſe: & qui contra ſtatutum iſtud venire præſumpſerit, graviori diſciplinæ ſubdatur.

LX. *Ut abbates non extendant ſe ad officium epiſcopale*.*

MS. Maz. Ut abbates jura epiſcopalia nō uſurpent. *MS. Dach. niſi quibus indultū eſt.

Accedentibus ad nos de diverſis mundi partibus epiſcoporum querelis, intelleximus graves & grandes quorumdam abbatum exceſſus, qui ſuis finibus non contenti, manus ad ea quæ ſunt epiſcopalis dignitatis extendunt, de cauſis matrimonialibus cognoſcēdo, injungendo publicas pœnitentias, concedendo etiam indulgentiarum litteras, & ſimilia præ-

ANNO CHRISTI 1215.

præſumendo, unde contingit interdum quod vileſcat epiſcopalis autoritas apud multos. Volentes igitur in iis & epiſcoporum dignitati & abbatum providere ſaluti, præſenti decreto firmiter prohibemus, ne quis abbatum ad talia ſe præſumat extendere, ſi proprium voluerit periculum evitare: niſi forte quiſquam eorum ſpeciali conceſſione, vel alia legitima cauſa, ſuper hujuſmodi valeat ſe tueri.

MS. Maz. Ut regulares, eccleſias vel decimas de manu non recipiant laïcorum; neque excommunicatos vel interdictos, ad Divina.

LXI. *Ne religioſi recipiant decimas de manu laïcali.*

In Lateranenſi* concilio noſcitur fuiſſe prohibitum, ne quilibet regulares eccleſias, ſeu decimas, ſine conſenſu epiſcoporum, de manu præſumant recipere laïcali; nec excommunicatos vel nominatim interdictos admittant aliquatenus ad Divina. Nos autem id fortius inhibentes, tranſgreſſores condigna curabimus animadverſione puniri, ſtatuentes nihilominus quatenus in eccleſiis, quæ ad ipſos pleno jure non pertinent, juxta ejuſdem ſtatuta concilii, epiſcopis inſtituendos presbyteros repræſentent, ut illis de plebis cura reſpondeant; ipſi vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Inſtitutos vero removere non audeant epiſcopis inconſultis. Sane adjicimus, ut illos repræſentare procurent, quos vel converſatio reddit notos, vel commendat probabile teſtimonium prælatorum.

*Sub Alexandro III. cap. 9.

MS. Maz. De reliquiis non vendendis, vel venerandis, niſi fuerint approbatæ. Et de modo indulgentiæ.

LXII. *Ne reliquiæ ſanctorum oſtendantur extra capſam; ne novæ habeantur in veneratione ſine Romana eccleſia.*

Cum ex eo quod quidam ſanctorum reliquias exponunt venales; & eas paſſim oſtendunt; Chriſtianæ religioni ſit detractum ſæpius: ne detrahatur in poſterum, præſenti decreto ſtatuimus, ut antiquæ reliquiæ amodo extra capſam non oſtendantur, nec exponantur venales. Inventas autem de novo nemo publice venerari præſumat, niſi prius autoritate Romani pontificis fuerint approbatæ.

Prælati vero de cætero non permittāt illos, qui ad corū eccleſias cauſa venerationis accedunt, vanis figmentis, aut falſis decipi documentis, ſicut & in pleriſque locis occaſione quæſtus fieri conſuevit. Eleemoſynarum quoque quæſtores, quorum

A τολμῶντες· ὅθεν συμβαίνει ποτὲ ἐν τούτοις ὅτι ἐξουθενοῦται ἡ ἐπισκοπικὴ ἐξουσία εἰς πολλούς. θέλοντες τοίνυν ἐν τούτοις, καὶ τῇ τῶν ἐπισκόπων ἐξουσίᾳ, καὶ τῶν ἡγουμένων προνοεῖν σωτηρίᾳ, τῷ παρόντι κανόνι στερεῶς κωλύομεν, ἵνα μή τις τῶν ἡγουμένων εἰς τοιαῦτα ἑαυτὸν τολμήσῃ ἐκτείνειν, εἴγε τὸν ἴδιον θελήσῃ κίνδυνον ἐκκλίνειν· εἰ μὴ ἴσως τις αὐτῶν εἰδικῇ στέρξει, ἢ ἄλλῃ νομίμῳ αἰτίᾳ ἐπάνω τῶν τοιουτοτρόπων, ἰσχύσῃ ἑαυτὸν ἀσφαλίσασθαι.

ξα΄. Ἵνα οἱ ἀσκητικοὶ τὰς ἐκκλησίας ἢ δεκάτας ἐκ χειρὸς μὴ δέξωνται λαϊκῶν, μήτε τοὺς ἀποκοινωνηθέντας ἢ ἀφωρισμένους εἰς τὰ θεῖα.

B Ἐν τῇ τοῦ Λατεράνου συνόδῳ γινώσκεται εἶναι κεκωλυμένον ὅπως οἱοιδήτινες ἀσκητικοὶ ἐκκλησίας ἢ δεκάτας ἄνευ συναινέσεως τῶν ἐπισκόπων ἐκ χειρὸς μὴ δέξωνται λαϊκῆς, οὔτε τοὺς ἀποκοινωνηθέντας ἢ ἀφορισθέντας προσμείνωσιν οὐδενὶ τρόπῳ εἰς θεῖα. ἡμεῖς δὲ τοῦτο ἰσχυρότερον κωλύοντες, τοὺς παραβάτας ἀξίᾳ φροντίσομεν κατανοήσει τιμωρεῖν· καθιστῶντες οὐχ ἧττον, ἵνα ταῖς ἐκκλησίαις, ταῖς εἰς αὐτοὺς πλήρει δικαίῳ μὴ διαφερούσαις, κατὰ τὰς διατάξεις τῆς αὐτῆς συνόδου, τοῖς ἐπισκόποις τοὺς κατασταθησομένους ἱερεῖς παραστήσωσιν, ὅπως αὐτοῖς περὶ τῆς τοῦ δήμου φροντίδος ἀπολογηθῶσιν, αὐτοῖς δὲ ἐκ τῶν προσκαίρων πραγμάτων εὔλογον παράσχωσιν αὐτάρκη. τοὺς κατασταθέντας οὖν ἀποκινεῖν μὴ τολμήσοιεν τῶν ἐπισκόπων μὴ συμβουλ..... ὄντως προστίθεμεν, ἵνα ἐκείνους παριστᾶν φροντίσωσιν, οὓς ἡ διαγωγὴ ἀποδίδωσιν ἐγνωσμένους, ἢ ἐπαινεῖ ἀποδεικτικὴ μαρτυρία τῶν προεστώτων.

C

ξβ΄. Περὶ λειψάνων μὴ πραθησομένων, μηδὲ σεβασθησομένων εἰ μὴ ἀποδεχθῶσιν· καὶ περὶ τρόπου συγχωρήσεως.

D rum quidam ſe alios mentiendo abuſiones nonnullas in ſua prædicatione proponunt, admitti, niſi apoſtolicas vel diœceſani epiſcopi litteras veras exhibeant, prohibemus. Et tunc, præter id quod in ipſis continebitur litteris, nihil populo proponere permittantur. Formam vero, quam communiter talibus apoſtolica ſedes indulget, duximus exprimendam: ut ſecundum eam, diœceſani epiſcopi ſuas litteras moderentur. Ea ſiquidem talis eſt: *Hic Græca deficiunt.*

E

Forma litterarum prædicatorum.

Quoniam (ut ait Apoſtolus) omnes ſtabimus ante tribunal *2. Cor. 5.*

Chriſti, recepturi prout in corpore geſſimus, ſive bonum, ſive malum fuerit:

Χριστοῦ, ἀποληψόμενοι .... εἰργασάμεθα, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε φαῦλον.

ANNO CHRISTI 1215.

χρὴ ἡμᾶς τὴν ἡμέραν τοῦ αἰῶνος* θερισμοῦ, ἐλέους ἔργοις προλαβεῖν, καὶ τῇ τῶν αἰωνίων ἐπιβλέψει σπείρειν ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπερ ἀποδιδόντος τοῦ κυρίου μετὰ πολλαπλασίονος καρποῦ συνάγειν ὀφείλομεν ἐν οὐρανοῖς, στερεὰν ἐλπίδα καὶ πεποίθησιν κρατοῦντες, ὅτι ὁ σπείρων φειδομένως, φειδομένως καὶ θερίσει· καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις θερίσει ζωὴν αἰώνιον. ἐπεὶ τοίνυν εἰς αὐτάρκειαν τῶν ἀδελφῶν καὶ πτωχῶν, τῶν εἰς τὸ τοιοῦτο συῤῥεόντων ὁσπιτάλιον, αἱ ἴδιαι οὐχ ἱκανοῦσιν εὐπορίαι, τὴν κοινότητα ὑμῶν νουθετοῦμεν καὶ παροτρυνόμεν ἐν κυρίῳ, καὶ ἐν ἀφέσει ὑμῖν προστάσσομεν τῶν ἁμαρτιῶν, ὅπως ἐκ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐκ θεοῦ ὑμῖν παραχεθέντων εὐσεβεῖς ἐλεημοσύνας καὶ κεχαρισμένην αὐτοῖς ἀγάπης βοήθειαν διαψηλαφίσεσθε· ἵνα διὰ τῆς συνδρομῆς ὑμῶν ἐν τῷ αὐτῶν* ἔργῳ συμβληθῇ, καὶ ὑμεῖς διὰ τούτων καὶ ἄλλων ἀγαθῶν, ἅπερ αὖ τοῦ κυρίου ἐμπνέοντος ποιήσητε, αἰωνίους δυνήσησθε χαρὰς προσελθεῖν.

* Legebat messionis æternæ. Et scriptū hic αἰῶνος pro αἰωνίου

* Legebat, ipsorum in opere.

Οἱ δὲ * τὰς αἰτηθησομένας ἐλεημοσύνας ἀποστελλόμενοι, μεμετρημένοι εἶεν καὶ διακριτικοί, μηδὲ ἐν καπηλείοις ἢ ἄλλοις τόποις ἀπρεπέσι καταλυέτωσαν, μηδὲ ἀχρήστους ποιείτωσαν ἢ πολυτελικὰς ἐξόδους· προσέχοντες παντελῶς ἵνα μὴ πλαστῆς ἀσκήσεως σχῆμα φέρωσιν.

* Deest ἂς

Πρὸς ταῦτα ὅτι διὰ τῶν ἀδιακρίτων συμπαθειῶν καὶ περιττευόντων* ἃς τινὲς ἐκκλησιῶν προεστῶτες ποιεῖν οὐκ αἰδοῦνται .... καὶ ἡ τῆς μετανοίας ἱκανοποίησις ἐκνευρίζεται· κελεύομεν ἵνα ὅταν ἐγκαινισθῇ ναὸς, μὴ ἐκταθείη ἡ συμπάθεια ἔξω ἐνιαυτοῦ, εἴτε παρ' ἑνὸς μόνου, εἴτε παρὰ πλειόνων ἐπισκόπων ἐγκαινισθῇ· κἀκεῖθεν ἐν τῷ ἐτησίῳ ἐγκαινισμοῦ καιρῷ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐκ τῶν ἐπιταχθέντων ἐπιτιμίων* ἡ συμπαθ......... ἄφεσις μὴ προσθήτω καὶ.............................δωρεὰς τὰ τῶν συμπαθειῶν γράμματα προστάσσομεν συμμετρεῖσθαι, ἅπερ ὑπὲρ δή τινων αἰτιῶν ὁσάκις στέργονται· ἐπεὶ ὁ ῥωμαῖος ἀρχιερεὺς τελειότητα ἔχων ἐξουσίας, ταύτην ἐν τοῖς τοιούτοις τὴν συμμετρείαν εἴωθεν φυλάττειν.

* Corr. περιττῶν

ξγ'. Περὶ ἱεροθεσιῶν, εὐλογιῶν, χειροτονιῶν καὶ μυστηρίων τῆς ἐκκλησίας, δωρεὰν προσενεχθησομένων.

Καθὼς ἐπ' ἀληθείας ἐμάθομεν, ἐν πλείστοις τόποις καὶ ἀπὸ πλείστων προσώπων, ὡς δῆθεν περιστερὰς ἐν τῷ ναῷ πωλούντων, γίνονται αἰτήσεις καὶ ἀπαιτήσεις αἰσχραὶ καὶ σκαιαὶ ὑπὲρ ἱεροθεσιῶν ἐπισκόπων, εὐλογιῶν ἡγουμένων, καὶ χειροτονιῶν κληρικῶν, καὶ κεχάρακται ὅσον ἂν εἴη τούτῳ, καὶ ἐκείνῳ, ἢ ἄλλῳ ἀποπληρωθησόμενον· καὶ εἰς κοινοποίησιν. καταδικασμοῦ μείζονος, τινὲς τὴν τοιαύτην αἰσχρότητα καὶ σκαιότητα ἐκβιάζουσι διεκδικεῖν διὰ συνηθείαν μακροῦ καιροῦ φυλαχθεῖσαν.

A opottet nos diem meſſionis extremæ, miſericotdiæ operibus prævenire; ac æternorum intuitu ſeminate in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu colligere debeamus in cælis: firmam ſpem, fiduciamq; tenentes, quoniam *qui parce ſeminat, parce & metet; & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet* in vitam æternam. Cum igitur ad ſuſtentationem fratrum & egenorum ad tale confluentiũ hoſpitale propriæ non ſuppetant facultates, univerſitatem veſtram monemus, & exhortamur in B Domino, atq; in remiſſionem vobis injungimus peccatorum: quatenus de bonis a Deo vobis collatis pias eleemoſynas & grata eis caritatis ſubſidia erogetis: ut per ſubventionem veſtram ipſorum inopiæ conſulatur, & vos per hæc & per alia bona, quæ Domino inſpirante feceritis, ad æterna poſſitis gaudia pervenire.

ANNO CHRISTI 1215.

2. Cor. 9.

Qui autem ad quærendas eleemoſynas deſtinantur, modeſti ſint & diſcreti, nec in tabernis aut locis aliis incongruis hoſpitentur, nec inutiles faciant aut C ſumptuoſas expenſas: caventes omnino, ne falſæ religionis habitum geſtent.

Ad hæc, quia per indiſcretas & ſuperfluas indulgentias, quas quidam eccleſiarum prælati facere non verentur, & claves eccleſiæ contemnuntur, & pœnitentialis ſatisfactio enervatur: decernimus ut, eum dedicatur baſilica, non extendatur indulgentia ultra annum, ſive ab uno ſolo, ſive a pluribus epiſcopis dedicetur: ac deinde in anniverſario dedicationis tempore quadraginta dies de injunctis pœnitentiis indulta remiſſio non excedat. Hunc quoq; D dierum numerum indulgentiarum litteras præcipimus moderari, quæ pro quibuſlibet cauſis aliquoties conceduntur: cum Romanus pontifex, qui plenitudinem obtinet poteſtatis, hoc in talibus moderamen conſueverit obſervare.

LXIII. *De Simonia.*

MS. Maſ. De conſecrationibus, benedictionibus, ordinationibus, & ſacramentis eccleſiæ, gratis conferendis.

Sicut pro certo didicimus, in pleriſq; locis, & a plurimis perſonis quaſi columbas in templo vendentibus, fiunt exactiones & E extorſiones turpes & pravæ pro conſecrationibus epiſcoporum, benedictionibus abbatum, & ordinibus clericorum, eſtque taxatum quantum ſit iſti vel illi, quantũve alteri vel alii perſolvendum: & ad cumulum damnationis majoris, quidam turpitudinem & pravitatem hujuſmodi nituntur defendere per conſuetudinem longo tempore obſervatam.

Tan-

ANNO CHRISTI 1215.

A Tantum igitur abolere volentes abuſum, conſuetudinem hujuſmodi, quæ magis dicenda eſt corruptela, penitus reprobamus: firmiter * ſtatuentes, ut pro iis, ſive conferendis, ſive collatis, nemo aliquid quocumque prætextu exigere ac extorquere præſumat. Alioquin & qui receperit & qui dederit hujuſmodi precium omnino damnatum, cum Giezi & Simone condemnetur.

MS. Maz. De ſanctis monialibus gratis recipiendis.

LXIV. *De eadem circa monachos & ſanctimoniales.*

Quoniam ſimoniaca labes adeo pleraſque moniales infecit, ut vix aliquas ſine B precio recipiant in ſorores, paupertatis prætextu volentes hujuſmodi vitium palliare: ne id de cætero fiat penitus prohibemus; ſtatuentes ut quæcumque de cætero talem pravitatem commiſerit, tam recipiens quam recepta, ſive ſit ſubdita ſive prælata, ſine ſpe reſtitutionis de ſuo monaſterio expellatur, in locum arctioris regulæ ad agendum perpetuam pœnitentiam retrudenda. De his autem, quæ ante hoc ſynodale ſtatutum taliter ſunt receptæ, ita duximus providendum, ut remotæ de mo- C naſteriis, quæ perperam ſunt ingreſſæ, in aliis locis ejuſdem ordinis collocentur. Quod ſi propter nimiam multitudinem alibi forte nequiverint commode collocari: ne forte damnabiliter in ſæculo evagentur, recipiantur in eodem monaſterio diſpenſative de novo, mutatis prioribus locis, & inferioribus aſſignatis.

Hoc etiam circa monachos & alios regulares decernimus obſervandum. Verum ne per ſimplicitatem vel ignorantiam ſe valeant excuſare: præcipimus, ut diœceſani epiſcopi ſingulis annis hoc faciant D per ſuas diœceſes publicari.

MS. Maz. De fraude & dolo prælatorũ.

LXV. *De eadem circa illicitam pecuniæ extorſionem.*

Audivimus de quibuſdam epiſcopis, quod, decedentibus eccleſiarum rectoribus, ipſas interdicto ſubjiciunt, nec patiuntur aliquos in eiſdem inſtitui, donec ipſis certa ſumma pecuniæ perſolvatur. Præterea cum miles aut clericus domum religionis ingreditur, vel apud religioſos eligit ſepulturam, etiamſi nihil loco religioſo reliquerit, difficultates ingerunt & E malitias, donec aliquid muneris manus contingat eorum. Cum igitur non ſolũ a malo, ſed etiam ab omni ſpecie mali ſit

1. Theſſ. 5. ſecundũ Apoſtolum abſtinendũ: exactiones hujuſmodi penitus inhibemus. Quod ſi quis tranſgreſſor extiterit, exacta duplicata reſtituat, in utilitates locorũ, in quorum

A Τοσοῦτον * τοιγαροῦν θέλοντες ἀπαλεῖψαι τὴν παράχρησιν, τὴν τοιαύτην συνήθειαν, τὴν μᾶλλον λεχθησομένην διαφθορὰν, παντελῶς ἀποδοκιμάζομεν· στερεῶς καθιστῶντες, ἵνα ὑπὲρ τούτων ἢ παρασχεθησομένων ἢ παρασχεθέντων μηδεὶς τι οἱῳδήτινι σκεπασμῷ ἐκζητεῖν ἢ ἀπαιτεῖν τολμήσῃ· εἰ δὲ μήγε, καὶ ὁ δεξάμενος καὶ ὁ δώσων τὸ τοιοῦτον τίμημα τὸ παντελῶς καταδικασθὲν, μετὰ Γιεζῆ καὶ Σίμωνος καταδικασθήτω.

ANNO CHRISTI 1215.

* Τοσαύτην

ξδʹ. Περὶ ἁγίων μοναστηρίων δωρεὰν δεχθησομένων.

Ἐπειδὴ ὁ σιμωνιακὸς ῥύπος ἐπὶ τοσοῦτον τὰς B πλείστας μοναστηρίας ἔχρανεν, ὡς ἂν μόλις τινὲς ἄνευ τιμήματος προσλαμβάνοιντο ἀδελφάς· σκεπασμῷ πτωχείας θέλουσαι τὸ τοιοῦτο πάθος καλύπτειν· ἵνα τοῦτο τοῦ λοιποῦ γίνηται παντελῶς κωλύομεν· καθιστῶντες ἵνα τοῦ λοιποῦ ἥτις ἂν τοιαύτην ἁμαρτήσῃ σκαιότητα· τοσοῦτον λαβοῦσα, ὅσον ἡ ληφθεῖσα, ἤτε ὑποτακτική, ἤτε προεστῶσα, ἄνευ ἐλπίδος ἀποκαταστάσεως ἐκ τοῦ ἑαυτῆς μοναστηρίου ἀποσταλῇ εἰς τόπον στενοῦ κανόνος ....

....

τὴν πρὸ ταύτης τῆς συνοδικῆς διατάξεως C οὕτως προσδεχθεισῶν, οὕτως ἠγάγομεν προνοηθησόμενον, ἵνα ἀποκινηθεῖσαι ἐκ τῶν μοναστηρίων " διὰ χρημάτων " εἰσῆλθον, ἐν ἄλλαις τοῦ αὐτοῦ σχήματος καταταχθῶσιν. ὡς ἐὰν διὰ τὸ πολὺ πλῆθος ἀλλαχοῦ μὴ δυνηθῶσι καταταχθῆναι· ἵνα μὴ καταδεδικασμένως ἐν τῷ κόσμῳ ματαιωθῶσι, προσδεχέσθωσαν ἐν τοῖς αὐτοῖς μοναστηρίοις συμπαθητικῶς ἐκ νέας· ἀλλαχθεῖσιν τῶν προτέρων τόπων καὶ στενοτέροις ἀποδοθεῖσι.

"Deeſt al. Latine in MS. Maz. ſcriptũ eſt per peram. duobus vocibus. Idem reddidit interpres. διὰ χρημάτων.

Τοῦτο δὲ καὶ πρὸς τοὺς μοναχοὺς καὶ ἄλλους ἀσκητικοὺς κρίνομεν φυλαχθησόμενον. ἵνα μὴ δι' ἁπλότητος ἢ ἀγνοίας ἑαυτὸν δυνηθῇ προφασίζεσθαι· προστάσσομεν ἵνα οἱ ἐνορῖται ἐπίσκοποι, ἑκάστοις ἐνιαυτοῖς τοῦτο ποιήσωσι διὰ D τῶν ἰδίων ἐνοριῶν δημοσιεύεσθαι.

ξεʹ. Περὶ ἀπάτης καὶ δόλου τῶν προεστώτων.

Ἠκούσαμεν περί τινων ἐπισκόπων, ὅπερ προειξαίτων τῶν κυβερνητῶν τῶν ἐκκλησιῶν αὐτὰς ἀφορισμῷ ὑποβάλλουσιν, οὔτι ὑπομένουσιν ἄλλους ἐν αὐταῖς ἐνίστασθαι, ἕως ἂν αὐτοῖς ῥητὴν ποσότητα ἀργυρίου ἀποφλήσωσι. παρὰ ταῦτα ὅταν ὁ στρατιώτης ἢ κληρικὸς οἶκον ἀσκήσεως εἰσίησιν, ἢ παρὰ τοῖς ἀσκηταῖς ἐκλεγάι ταφήν, μάλιστα ἐὰν οὐδὲν τῷ ἀσκητικῷ τόπῳ ἐπαφήσῃ, δυσκολίας ἐπάγουσι καὶ κακίας, ἕως ἄν τι E ἀριθμοῦ * τὰς χεῖρας μολύνῃ αὐτῶν. ἐπεὶ τοίνυν οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, ἀλλὰ ἐκ παντὸς εἴδους κακοῦ ἐστὶν κατὰ τὸν ἀπόστολον ἀποστηθησόμενον· τὰς ἀπαιτήσεις αὐτοῖς παντελῶς κωλύομεν· καὶ εἴ τις παραβάτης εἴη, τοῦ ἀπαιτουμένου διπλασιασθέντος, εἰς τὰς ὠφελείας τῶν τόπων καὶ ὧν

* Legebat numeri non muneris.

ANNO CHRISTI 1215.

εἰς ζημίαν ἀποφληθήσονται πιστῶς τραφησόμενα.

ξϛʹ. Περὶ κηδειῶν νεκρῶν, καὶ εὐλογιῶν τῶν γημαμένων.

Εἰς τὴν ἀποστολικὴν ἀκρόασιν συχναζούσῃ ἀναφορᾷ περιῆλθεν, ὅτι τινὲς κληρικοὶ ὑπὲρ κηδειῶν νεκρῶν, καὶ εὐλογίας τῶν γημαμένων, καὶ τῶν ὁμοίων, ἀργύριον ἐκζητοῦσι καὶ ἀπαιτοῦσι· καὶ ἐὰν ἴσως τῇ αἰσχροκερδίᾳ αὐτῶν οὐχ ἱκανοποιηθῇ, ἐμποδισμοὺς πεπλασμένους ἀπατηλῶς ἀντιτιθέασιν· τοὔμπαλιν δέ τινες λαϊκοὶ τὴν ἐπαινετὴν συνήθειαν εἰς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν εὐσεβεῖ εὐνοίᾳ πιστῶν εἰσαχθεῖσαν ἐκ ζύμης αἱρετικῆς σκαιότητος προσβιάζονται διαφθείρειν ὑπὸ σκεπασμῷ κανονικῆς εὐσεβείας. διὰ τοῦτο καὶ τὰς σκαιὰς ἀπαιτήσεις ἐπάνω τούτων γίνεσθαι κωλύομεν, καὶ τὰς εὐσεβεῖς συνηθείας προστάσσομεν φυλάττεσθαι· καθιστῶντες ἵνα ἐλευθέρως δωρηθῶσι τὰ ἐκκλησιαστικὰ μυστήρια· ἀλλὰ διὰ τοῦ ἐπισκόπου τοῦ τόπου τῆς ἀληθείας γνωσθείσης περισφιγχθῶσιν οἱ πονηρῶς προσβιαζόμενοι τὴν ἐπαινετὴν συνήθειαν μεταλλάσσειν.

ξζʹ. Περὶ τόκων Ἰουδαίων.

Ὅσον πλέον ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἐκ τῆς ἀπαιτήσεως χαλινοῦται τῶν τόκων· τοσούτῳ βαρύτερον ἐπι[illegible]οῦται ἡ τῶν Ἰουδαίων ὠμότης αὔξει· οὕτως ὡς ἐν βραχεῖ καιρῷ τὰς χριστιανῶν ἐξαντλοῦσιν εὐπορείας. θέλοντες τοιγαροῦν ἐν τούτῳ τῷ μέρει προβλέπειν τῶν χριστιανῶν, ἵνα μὴ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἐπαχθῶς βαρεθῶσι· συνοδικῷ κανόνι καθιστῶμεν, ὡς ἐὰν τοῦ λοιποῦ οἱῳδήτινι σκεπάσματι οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ χριστιανῶν βαρεῖς καὶ ἀμετρήτους τόκους ἀπαιτήσουσιν, ἡ τῶν χριστιανῶν αὐτοῖς μέθεξις ὑπεκκληθήτω, ἕως ἂν ἐκ τοῦ ἀμετρήτου βάρους ἱκανοποιήσωσιν αὐταρκῶς· ὅθεν οἱ χριστιανοί, εἰ χρεία ἐστί, διὰ κρίσεως ἐκκλησιαστικῆς, ἐκκλήτου ὀπίσω τεθείσης, περισφιχθήτωσαν ἀπὸ τῶν κουμερκίων αὐτῶν ἀπέχεσθαι.

Τοῖς ἄρχουσι δὲ προστάσσομεν, ἵνα διὰ τοῦτο μὴ ὦσι τοῖς χριστιανοῖς ὀχληροί, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ τοσούτου βάρους σπουδασάτωσαν περισφίγξαι τοὺς Ἰουδαίους.

Τῇ αὐτῇ ταύτῃ ποινῇ τοὺς Ἰουδαίους κρίνομεν περισφιχθῆναι εἰς τὸ ἱκανοποιήσειν ταῖς ἐκκλησίαις περὶ τῶν δεκατίων, καὶ προσφορῶν τῶν .... ἅσπερ παρὰ τῶν χριστιανῶν ἐκ τῶν οἰκιῶν .... ἄλλων λαβεῖν εἰώθασι, πρὶν ἢ εἰς τοὺς Ἰουδαίους οἱῳδήτινι τίτλῳ περιελθεῖν· ἵνα οὕτως αἱ ἐκκλησίαι διαφυλαχθῶσιν ἀζήμιοι.

ξηʹ. Περὶ φίγξεως [a] σχήματος χριστιανῶν, Ἰουδαίων, καὶ σαρακηνῶν.

Ἐν ταῖς [b] ἐπαρχίαις παρὰ τῶν χριστιανῶν

[a] An ſcripſit σφίγξεως, quæ vox ipſi uſitata? Tunc legeret diſtinctione. An ἀνίξεως? qua voce barbare, ut ſolet, eam de qua hic agitur diſtinctionē exprimeret.

[b] Corr. πεὶν

fuerint ſoluta diſpendium, fideliter convertenda.

LXVI. *De eadem circa cupiditatem clericorum.*

MS. Mat. De exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium.

Ad apoſtolicam audientiam frequenti relatione pervenit, quod quidam clerici pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, & ſimilibus, pecuniam exigunt & extorquent: &, ſi forte cupiditati eorum non fuerit ſatisfactum, impedimenta fictitia fraudulenter opponunt. E contra vero quidam laïci laudabilem conſuetudinem erga ſanctam eccleſiam, pia devotione fidelium introductam, ex fermento hæreticæ pravitatis nituntur infringere ſub prætextu canonicæ pietatis. Quapropter & pravas exactiones ſuper his fieri prohibemus, & pias conſuetudines præcipimus obſervari: ſtatuentes, ut libere conferantur eccleſiaſtica ſacramenta, ſed per epiſcopum loci, veritate cognita, compeſcantur qui malitioſe nituntur laudabilem conſuetudinem immutare.

LXVII. *De uſuris Iudæorum.*

Quanto amplius Chriſtiana religio ab exactione compeſcitur uſurarum, tanto gravius ſuper his Iudæorum perfidia inolеſcit [a], ita quod brevi tempore Chriſtianorum exhauriunt facultates. Volentes igitur in hac parte proſpicere Chriſtianis, ne a Iudæis immaniter aggraventur: ſynodali decreto ſtatuimus, ut ſi de cætero quocumque prætextu Iudæi a Chriſtianis graves & immoderatas uſuras extorſerint, Chriſtianorum eis participium ſubtrahatur, donec de immoderato gravamine ſatisfecerint competenter. Chriſtiani quoque, ſi opus fuerit, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compellantur ab eorum commerciis abſtinere.

[a] al. inſoleſcit,

Principibus autem injungimus, ut propter hoc non ſint Chriſtianis infeſti, ſed potius a tanto gravamine Iudæos ſtudeant cohibere.

Ac eadem pœna Iudæos decernimus compellendos ad ſatisfaciendum eccleſiis pro decimis & oblationibus debitis, quas a Chriſtianis de domibus & poſſeſſionibus aliis percipere conſueverant, antequam ad Iudæos quocumque titulo devenisſent: ut ſic eccleſiæ conſerventur indemnes.

LXVIII. *Ut Iudæi diſcernantur a Chriſtianis in habitu.*

MS. Mat. De diſtinctione habitus Chriſtianorū, Iudæorum, & Saracenorum.

In nonnullis provinciis a Chriſtianis

Iudæos ſeu Saracenos habitus diſtinguit diverſitas: ſed in quibuſdam ſic quædam inolevit confuſio, ut nulla differentia diſcernantur. Vnde contingit interdum, quod per errorem Chriſtiani Iudæorum ſeu Saracenorum, & Iudæi ſeu Saraceni Chriſtianorum mulieribus commiſceantur. Ne igitur tam damnatæ commixtionis exceſſus, per velamentum erroris hujuſmodi, excuſationis ulterius poſſint habere diffugium: ſtatuimus ut tales utriuſque ſexus, in omni Chriſtianorum provincia, & omni tempore, qualitate habitus publice ab aliis populis diſtinguantur, cum etiam per Moſen hoc ipſum legatur eis injunctum.

Levit. 19.

Deut. 22.

In diebus autem lamentationis, & Dominicæ paſſionis, in publicum minime prodeant, eo quod nonnulli ex ipſis, talibus diebus (ſicut accepimus) ornatius non erubeſcunt incedere, ac Chriſtianis, qui ſacratiſſimæ paſſionis memoriam exhibentes lamentationis ſigna prætendunt, illudere non formidant.

Illud autem diſtrictiſſime inhibemus, ne in contumeliam Redemptoris prosilire aliquatenus præſumant. Et quoniam illius diſſimulare non debemus opprobrium, qui probra noſtra delevit: præcipimus præſumptores hujuſmodi per principes ſæculares condignæ animadverſionis adjectione compeſci, ne crucifixum pro nobis præſumant aliquatenus blaſphemare.

LXIX. *Ne Iudæi publicis officiis præficiantur.*

MS. Maz. Ne Iudæi officiis publicæ Chriſtianis utātur: dicere debuiſſet, publicis inter Chriſtianos.

Cum ſit nimis abſurdum, ut Chriſti blaſphemus in Chriſtianos vim poteſtatis exerceat, quod ſuper hoc Toletanum concilium provide ſtatuit, nos propter tranſgreſſorum audaciam * in hoc capitulo innovamus: prohibentes ne Iudæi officiis publicis præferantur, quoniam ſub tali prætextu Chriſtianis plurimum ſunt infeſti. Si quis autem officium eis tale commiſerit, per provinciale concilium (quod ſingulis præcipimus annis celebrari) monitione præmiſſa, diſtrictione qua convenit compeſcatur. Officiali vero hujuſmodi, tamdiu Chriſtianorum communio in commerciis & aliis denegetur: donec in uſus pauperum Chriſtianorum, ſecundum providentiam diœceſani epiſcopi, convertatur quidquid fuerit adeptus a Chriſtianis occaſione officii ſic ſuſcepti: & officium cum pudore dimittat, quod irreverenter aſſumpſit. Hoc idem extendimus ad paganos.

* al. in hoc generali concilio.

τοὺς ἰουδαίους ἢ σαρακηνοὺς ἡ τῶν ἐνδυμάτων διαστέλλει διαφορά· ἀλλὰ καὶ ἔν τισιν οὕτως τις ἐπαύξησεν σύγχυσις, ὡς μηδεμίαν * διαφορὰν διαιρήσεται. ὅθεν συμβαίνει πολλάκις ὅτι διὰ πλάνης οἱ χριστιανοὶ τῶν ἰουδαίων ἢ τῶν σαρακηνῶν, καὶ ἰουδαῖοι ἢ σαρακηνοὶ τῶν χριστιανῶν ταῖς γυναιξὶ μίγνουνται. ἵνα μὴ τοίνυν τῆς τοσοῦτον καταδεδικασμένης συμμίξεως ὑπέρβασις, διὰ σκέπασμα τῆς τοιαύτης πλάνης, προφάσεως ἑτέρας * δυνηθῇ ἔχειν προσφύγιον· καθιστῶμεν ἵνα τοὺς τοιούτους ἑκατέρου γένους ἐν πάσῃ χριστιανῶν ἐπαρχίᾳ καὶ παντὶ καιρῷ τὰ τῆς δημοσίας ποιότητος ἐνδύματα ἐκ τῶν ἄλλων λαῶν διαστειλάτωσαν· ἐπεὶ καὶ διὰ μωσέως τοῦτο αὐτὸ αὐτοῖς ἀναγινώσκεται ἐπιταχθέν.

* Legebat alterius, non ulterius.

Ἐν ταῖς ἡμέραις δὲ τῶν θρήνων καὶ τοῦ δεσποτικοῦ πάθους εἰς δημόσιον μηδαμῶς προελθέτωσαν, ἐκ τούτου ὅτι τινὲς ἐξ αὐτῶν ταῖς τοιαύταις ἡμέραις, ὡς παρελάβομεν, καὶ κοσμιώτερον οὐκ αἰδοῦνται ἐπιπορεύεσθαι, τοῖς χριστιανοῖς, οἵτινες τοῦ ἱερωτάτου πάθους τὴν μνήμην παρέχοντες, θρήνου σημεῖα ἐκτείνουσιν, ἐκπαίζειν οὐ φοβοῦνται.

Ἐκεῖνο δὲ σφικτότατα κωλυομεν, ἵνα μὴ εἰς ὕβριν τοῦ λυτρωτοῦ τινὶ τρόπῳ προελθεῖν τολμήσωσι. καὶ ἐπειδὴ ἐκείνου οὐ δυνάμεθα προσποιεῖσθαι ὅτι ὀφείλομεν τὸν ὀνειδισμόν, τοῦ τὰ ὀνείδη ἡμῶν ἀπαλείψαντος· προστάσσομεν τοὺς τοιούτους τολμῶντας διὰ ἀρχόντων κοσμικῶν ἀξίας κατανοήσεως ἐπιρρίψει ἀναχαιτίζεσθαι, ἵνα μὴ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθέντα τινὶ τρόπῳ βλασφημεῖν τολμήσωσι.

ξθ΄. Ἵνα μὴ οἱ ἰουδαῖοι ὀφφικίοις δημοσίοις ἐν τοῖς χριστιανοῖς χρῆσθαι *.

Ἐπειδὴ ἐστὶ λίαν ἄτοπον ἵνα ὁ τοῦ χριστοῦ βλάσφημος εἰς τοὺς χριστιανοὺς δυνάμει ἐξουσίας μεταχειρισθῇ, ὅπερ ἐπάνω τούτου ἡ τῆς τολλέτας σύνοδος........

....

....

τοῖς δημοσίοις προαχθῶσιν, ὅτι ὑπὸ τοῦ τοιούτου σκεπασμοῦ τοῖς χριστιανοῖς πλεῖστον εἰσὶν ὀχληροί· εἴ τις δὲ αὐτοῖς τοιοῦτο ὀφφίκιον ὑποχεθῇ, διὰ τῆς ἐπαρχικῆς συνόδου, ἣν ἑκάστοις ἐνιαυτοῖς προστάσσομεν φυλαχθῆναι, παραινέσεως προσταλείσης, περισφίγξει ἡ συμφέρει ἀναχαιτιέσθω. τῷ δὲ τοιούτῳ ὀφφικιαλίῳ τοσοῦτο ἤδη ἡ τῶν χριστιανῶν ἕνωσις ἐν κομμερκίοις καὶ ἄλλοις ἀπαρνείσθω, ἕως οὗ εἰς χρῆσιν τῶν πτωχῶν χριστιανῶν κατὰ τὴν πρόνοιαν τοῦ ἐνορίτου ἐπισκόπου ἐπιστραφῇ, ὅ τι δ᾽ ἂν ἐκ τῶν χριστιανῶν κερδήσειεν, αἰτίᾳ τῆς τοιαύτης ὑποδοχῆς· καὶ τὸ ὀφφίκιον μετ᾽ αἰσχύνης ἐάτω, ὅπερ ἀναισχύντως ἀνέλαβεν· τοῦτο δὲ αὐτὸ ἐκτείνομεν πρὸς τοὺς σαρακηνούς.

ο΄. Ἵνα

ANNO CHRISTI 1215.

ο΄. Ἵνα μὴ οἱ ἐπιστραφέντες πρὸς τὴν χριστιανικὴν πίστιν, τοῦ παλαιοῦ ἔθους μηδὲν κρατήσωσιν.

A

Τινὲς, ὡς παρελάβομεν, ὅπερ εἰς τὸ ῥεῖθρον τοῦ ἱεροῦ βαπτίσματος ἐθελούσιοι προσῆλθον, τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τελείως οὐκ ἀπεκδύονται, ἵνα τὸν νέον τέλεον ἐνδυθῶσιν· ἐπειδὴ τὰ τοῦ προτέρου ἔθους λείψανα ἐπικρατοῦντες, τῆς χριστιανικῆς εὐλαβείας εὐπρέπειαν τοιαύτῃ συμμίξει καταισχύνουσιν. ἐπειδὴ δὲ ἐπικατάρατός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ τὴν γῆν δυσὶν ὁδοῖς εἰσπορευόμενος, καὶ ἐνδύεσθαι ἐσθῆς οὐκ ὀφείλει λινῷ καὶ ἐρίῳ συνυφασμένη· καθιστῶμεν ἵνα οἱ τοιοῦτοι διὰ τῶν προεστώτων τῶν ἐκκλησιῶν ἐκ τῆς παραφυλάξεως τοῦ παλαιοῦ ἔθους παντελῶς ἀναχαιτισθῶσιν, ἵνα οὓς τῇ χριστιανικῇ εὐλαβείᾳ τῆς ἐλευθέρας θελήσεως προαίρεσις προσέφερεν, ἡ τῆς σωτηριώδους περισφίγξεως ἀνάγκη ἐν τῇ αὐτῆς παραφυλάξει συντηρήσειεν· ἐν τῷ ἔλαττον κακὸν εἶναι, τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου μὴ γνῶναι, ἢ μετὰ τὸ γνῶναι εἰς τὸ ὀπίσω στραφῆναι.

B

ΠΕΡΙ ΑΝΑΡΡΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ἁγίας γῆς, καὶ προσπαθείας τῶν σταυρῷ σεσημειωμένων.

C

Εἰς τὸ ἐλευθερωθῆναι τὴν ἁγίαν γῆν ἐκ τῶν ἀσεβῶν χειρῶν ζεούσῃ ἐπιθυμίᾳ ἐπιπνέοντες, ἐκ φρονίμων ἀνδρῶν βουλῆς, τοὺς * τελείως γινώσκοντας τὰς περιστάσεις τῶν καιρῶν καὶ τῶν τόπων, τῆς ἱερᾶς ἐπαινούσης συνόδου ἀποφαινόμεθα, ἵνα οὕτως οἱ σταυροσημείωτοι ἑαυτοὺς προετοιμάσαιεν, ὅπως ἐν τῇ καλανδῶν ἰουνίου τοῦ ἐρχομένου μετὰ τὸν πλησίον πάντες οἰκονομήσαντες ἀπελθεῖν διὰ θαλάσσης, συνέλθοιεν εἰς τὸ κράτος τῆς Σικελίας, ἄλλοι, ὡς ἐνδέχηται καὶ πρέπῃ, εἰς τὸ Βρεντήσιον, καὶ ἄλλοι εἰς τὴν Μεσσήνην, καὶ τὰ μέρη τὰ ἑκατέρωθε γείτονα· ὅπου καὶ ἡμεῖς προσωπικῶς τοῦ κυρίου νεύοντος ᾠκονομήσαμεν τότε παρεῖναι, ὡς ἂν τῇ ἡμετέρᾳ βουλῇ καὶ βοηθείᾳ ὁ χριστιανικὸς στρατὸς σωτηρίως διεξαχθῇ, μετὰ τῆς θείας εὐλογίας καὶ ἀποστολικῆς προκόψων. Εἰς δὲ τὴν αὐτὴν διωρίαν ἑαυτοὺς σπουδασάτωσαν προετοιμάσαι οἱ προτιθέντες ἀπελθεῖν διὰ γῆς· δηλώσοντες τὴν αὐτὴν ° ὁδὸν ὑμῖν, ἵνα αὐτοῖς εἰς βουλὴν καὶ βοήθειαν λεγάτον εἰδήμονα ἐκ τοῦ ἡμετέρου πλευροῦ στέρξωμεν. οἱ δὲ ἱερεῖς καὶ οἱ ἄλλοι κληρικοὶ, οἱ ἔσονται ἐν τῷ χριστιανικῷ στρατῷ, τοσοῦτον οἱ ὑποτεταγμένοι, ὅσον οἱ προεστῶτες, τῇ δεήσει καὶ παραινέσει ἀκριβῶς ἐνστήτωσαν, διδάσκοντες αὐτοὺς λόγῳ ὁμοίως καὶ ἔργῳ, ἵνα τὸν φόβον καὶ τὴν θείαν ἀγάπην διαπαντὸς ἔχωσι ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν, ἵνα μή τι εἴποιεν ἢ ποιήσοιεν, ὡς τῇ θείᾳ μεγαλειότητι προσκρούσαι· καὶ εἴ ποτε ὀλισθήσοιεν εἰς ἁμαρτίαν, δι' ἀληθοῦς μετανοίας εὐθὺς ἀναστησάτωσαν, φε-

° Legit hoc iter, non, hoc interim

D

E

LXX. *Ne converſi ad fidem de Iudæis, veterem ritum Iudæorum retineant.*

MS. Maz. Ne converſi ad fidem Chriſtianam, veteris ritus aliquid teneant.

Quidam, ſicut accepimus, qui * ad ſacri undam baptiſmatis voluntarii acceſſerunt, veterem hominem omnino non exuunt, ut novum perfectius induant: cum prioris ritus reliquias retinentes, Chriſtianæ religionis decorem tali commixtione confundant. Cum autem ſcriptum ſit: *Maledictus homo qui terram duabus viis ingreditur*: & indui veſtis non debeat lino lanaque contexta: ſtatuimus ut tales per prælatos eccleſiarum ab obſervantia veteris ritus omnimodo compeſcantur, ut quos Chriſtianæ religioni liberæ voluntatis arbitrium obtulit, ſalutiferæ coactionis neceſſitas in ejus obſervatione conſervet: cum minus malum exiſtat viam Domini non agnoſcere, quam poſt agnitam retroire.

* MS. Maz. quod

Eccleſ. 3.

Deut. 22.

EXPEDITIO
PRO RECUPERANDA
TERRA SANCTA.

MS. Maz. De liberatione terræ ſanctæ, & indulgentia cruce ſignatorum.

Ad liberandam terram ſanctam de manibus impiorum ardenti deſiderio aſpirantes, de prudentum virorum cōſilio, qui plene noverant circumſtantias temporum & locorum, ſacro approbante concilio, diffinimus: ut ita Cruce ſignati ſe præparent, quod in Kalendas Iunii ſequentis poſt proximum, omnes qui diſpoſuerunt tranſire per mare, conveniant in regnum Siciliæ: alii, ſicut oportuerit & decuerit, apud Brunduſium, & alii apud Meſſanam, & partes utrobique vicinas: ubi & nos perſonaliter, Domino annuente, diſpoſuimus tunc adeſſe, quatenus noſtro conſilio & auxilio exercitus Chriſtianus ſalubriter ordinetur, cum benedictione Divina & apoſtolica profecturus. Ad eumdem quoque terminum ſe ſtudeant præparare qui propoſuerunt per terram proficiſci: ſignificaturi hoc interim nobis, ut eis ad conſilium & auxilium legatum idoneum de noſtro latere concedamus. Sacerdotes autem, & alii clerici, qui fuerint in exercitu Chriſtiano, tam ſubditi quam prælati, orationi & exhortationi diligenter inſiſtant: docentes eos verbo pariter & exemplo, ut timorem & amorem ſemper habeant Divinum ante oculos, ne quid dicant aut faciant quod Divinam majeſtatem offendat. Et ſi aliquando lapſi fuerint in peccatum, per veram pœnitentiam mox reſurgant, gerentes

A rentes humilitatem cordis & corporis, & tam in victu, quam in veſtitu mediocritatem ſervantes, diſſenſiones & æmulationes omnino vitando, rancore ac livore a ſe penitus relegatis: ut ſic ſpiritalibus & materialibus armis muniti, adverſus hoſtes fidei ſecurius prælientur; non de ſua præſumentes potentia, ſed de Divina virtute ſperantes.

B Ipſis autem clericis indulgemus, ut beneficia ſua integra percipiant per triennium, ac ſi eſſent in eccleſiis reſidentes; &, ſi neceſſe fuerit, ea per idem tempus pignori valeant obligare.

Ne igitur hoc ſanctum propoſitum impediri vel retardari contingat; univerſis eccleſiarum prælatis diſtricte præcipimus, ut ſinguli per loca ſua illos qui ſignum crucis diſpoſuerunt reſumere, ac tam ipſos, quam alios cruceſignatos, & quos adhuc ſignare contigerit, ad reddendum vota ſua Domino diligenter moneant & inducant, &, ſi neceſſe fuerit, per excommunicationis in C perſonas; & interdicti ſententias in terras eorum, omni tergiverſatione ceſſante, compellant: illis dumtaxat exceptis, quibus tale impedimentum occurrerit, propter quod, ſecundum ſedis apoſtolicæ providentiam, votum eorum commutari debeat merito vel differri.

Ad hæc, ne quid in negotio Ieſu Chriſti de contingentibus omittatur: volumus & mandamus ut patriarchæ, archiepiſcopi, epiſcopi, abbates, & alii D qui curam obtinent animarum, ſtudioſe proponant ſibi commiſſis verbum crucis, obſecrantes per Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, unum ſolum verum æternum Deum, reges, duces, principes, marchiones, comites, & barones; aliosque magnates, necnon communiones civitatum, villarum, oppidorũ, ut qui perſonaliter non acceſſerint in ſubſidium terræ ſanctæ, competentem conferant numerum bellatorum, cum expenſis ad triennium neceſſariis, ſecun- E dum proprias facultates, in remiſſionem peccatorum ſuorum, prout in generalibus litteris eſt expreſſum, & ad majorem cautelam etiam inferius exprimetur.

Hujus remiſſionis volumus eſſe participes, non ſolum eos qui naves proprias exhibebunt, ſed etiam illos qui propter hoc opus naves ſtuduerint fabricare. Renuentibus autem, ſi qui forte tam ingrati fuerint Domino Deo noſtro, ex parte apoſtolica firmiter proteſten-

A φέροντες ταπεινότητα τῆς καρδίας καὶ σώματος, καὶ τοσοῦτον ἐν τῷ βρώματι ὅσον ἐν τῇ ἐσθῆτι, συμμετρίαν φυλάττοντες, τὰς διχονοίας καὶ ζήλους τῇ κενοῦ λογισμοῦ καὶ ἐπιθυμητικοῦ ἀφ᾽ ἑαυτῶν ὅλως πεμφθέντων· ἵνα οὕτως τοῖς πνευματικοῖς καὶ ὑλικοῖς ὅπλοις ὀχυρωθέντες, κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως βεβαιότερον μάχοιντο· οὐκ ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ θαῤῥοῦντες δυνάμει, ἀλλ᾽ ἐπὶ θείᾳ ἰσχύι ἐλπίζοντες.

Αὐτοῖς δὲ κληρικοῖς συμπαθοῦμεν ἵνα τὰ B εὐεργετήματα αὐτῶν τελείως λάβωσιν διὰ τριετίας, ὡς.. καὶ εἰ ἀναγκαῖον ἔσται, αὐτὰ ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ καιροῦ ἐνεχύροις δυνήσαιντο ὑποβάλλειν.

Ινα μὴ τοίνυν τοῦτο τὸ ἅγιον πρόθημα ἐμποδισθεῖσαι δυνηθῇ, καὶ ὑστερηθῆναι συμβῇ· ἅπασι τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶσιν ἐσφιγμένως προστάσσομεν ἵνα ἕκαστοι διὰ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκείνους τοὺς τὸ σίγνον τοῦ σταυροῦ οἰκονομοῦντας ἀναλαβέσθαι, καὶ τοσοῦτον αὐτοὺς ὅσον τοὺς ἄλλους σταυροσημειώτους, καὶ τοὺς σταυροσημειωθησομένους εἰς τὸ ἀποδοῦναι κυρίῳ τὰς εὐχὰς αὐτῶν ἀκριβῶς παραινέσωσι καὶ C εἰσάξωσι· καὶ εἰ ἀναγκαῖον ἔσται, δι᾽ ἀποφάσεως ἀποκοινωνήσεως εἰς τὰ πρόσωπα, καὶ ἀφορισμοῦ εἰς τὰς χώρας αὐτῶν, παντὸς παραγκωνισμοῦ παύοντος, ἐπισφιγξάτωσαν· ἀπὸ τῶν τοιοῦτων ὑπεξῃρημένων οἷς ἂν τοιοῦτον ἐμπόδιον ἐπέλθοι, διόπερ κατὰ τὴν τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου πρόνοιαν, τὴν εὐχὴν αὐτῶν ἀξίως ἀλλάσσειν ὀφείλουσιν, ἢ ὑστερηθῆναι.

Πρὸς ταῦτα ἵνα μὴ ἡ πραγματεία τοῦ χριστοῦ ἐκ τῶν συμβαινόντων καταλλαγῇ· θέλομεν καὶ ἐντελλόμεθα, ἵνα οἱ πατριάρχαι, D ἀρχιεπίσκοποι, ἐπίσκοποι, ἡγούμενοι, καὶ ἄλλοι * τὴν φροντίδα τῶν ψυχῶν ἐπέχουσι, σπουδαίως προθήσουσι τοῖς * ἀνατεθεῖσιν αὐτοῖς οἰκείοις τὸν λόγον τοῦ σταυροῦ, παρακαλοῦντες διὰ τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τοῦ ἑνὸς μόνου ἀληθοῦς αἰωνίου θεοῦ, τοὺς ῥῆγας, δοῦκας, ἄρχοντας, μαρκησίους, κόμιτας, καὶ βαρωνίους τούς τε ἄλλους μεγιστᾶνας, οὐ μὴν καὶ τὰ κοινὰ τῶν πόλεων, κωμῶν.................... ἵνα οἱ προσωπικῶς μὴ ἀπελευσόμενοι εἰς τὴν βοήθειαν τῆς ἁγίας γῆς, συντείνοντα ἀριθμὸν πολεμούν- E των, μετ᾽ ἐξόδων εἰς τριετίαν ἀναγκαίων, κατὰ τὰς ἰδίας εὐπορίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καθὼς ἐν τοῖς γενικοῖς γράμμασιν ἐκπέπεσται· καὶ εἰς μείζονα τὴν ἀσφάλειαν μᾶλλον κατώτερον ἐκπιεσθήσεται.

Ηστινος ἀφέσεως θέλομεν εἶναι μετόχους οὐ μόνον αὐτοὺς τοὺς εἰς τοῦτο τὰς ἰδίας ναῦς παρέξοντας, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους τοὺς διὰ τοῦτο τὸ ἔργον ναῦς σπουδάσαντας κτίσαι. τοῖς αἰδουμένοις, * εἴ τινες ἴσως ὦσιν οὕτως ἀχάριστοι κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν, ἐκ τοῦ ἀποστολικοῦ μέρους προσμαρτυ-

P ρῶσιν,

* Deest οἱ

* Legebat, reverentibus.

ANNO CHRISTI 1215.

φέρωσιν, ὅπως γνῶσιν ἑαυτοὺς ἐπάνω τούτου ἡμῖν ἐν τῇ ἐσχάτῃ τῆς ἐξετάσεως ἡμέρᾳ * ἔμπροσθεν τοῦ φρικτοῦ κριτοῦ ἀπολογησομένους· πρότερον πῶς καταινοοῦντες, τίνι συνειδήσει, ἢ τίνι βεβαιώσει ἐμφανισθῆναι * ἔμπροσθεν τοῦ τοῦ μονογενοῦς * θεοῦ υἱοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ τινι πάντα ἔδωκεν ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, ἐὰν αὐτοὶ τοῦ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτωλῶν ἐσταυρωμένου ἐξυπηρετεῖν κρατήσουσιν * ἐν ταύτῃ τῇ πραγματείᾳ ἰδίως αὐτῷ ἰδίᾳ· οὗτινος τοῦ δώρου ζῶσιν, οὗτινος τῇ εὐλογίᾳ αὐταρκοῦνται, οὗτινος τῷ αἵματι ἐλυτρώθησαν.

* Deest poterunt.
* Latina & barbare & falſo reddita.
* Legit, tenuerint.

Ἵνα δὲ μὴ ἐπὶ τοῖς ὤμοις τῶν ἀνθρώπων φορτία βαρέα καὶ ἀφόρητα ἐπιθεῖναι φανῶμεν, ἅτινα τῷ δακτύλῳ ἡμῶν κινῆσαι * θέλομεν, ὅμοιοι ἐκείνοις, τοῖς λέγουσι καὶ οὐ ποιοῦσιν· ἰδοὺ ἐκ τούτων ἅπερ ὑπὲρ τὰς ἀναγκαίας καὶ μεμετρημένας ἐξόδους δυνάμεθα διαφυλάττειν, τριάκοντα χιλιάδας λιτρῶν εἰς τοῦτο τὸ ἔργον στέργομεν καὶ δίδομεν, χωρὶς τοῦ περάματος ὅπερ τοῖς σταυροσημειώταις τῆς πόλεως καὶ τοῖς γείτοσι μέρεσι δώσομεν· ἀποδώσοντες οὐχ ἧττον εἰς τοῦτο τρεῖς χιλιάδας λιτρῶν ἀργυρίου, αἳ παρ' ἡμῖν ἐξ ἐλεημοσυνῶν τινῶν πιστῶν ἀπέμειναν. ἐν * ἄλλοις εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ ὠφελείας τῆς προρρηθείσης γῆς διὰ χειρῶν τῆς μακαρίας μνήμης τοῦ ἡγουμένου * Ἱεροσολυμίτου πατριάρχου καὶ τῶν μαϊστόρων τοῦ τέμπλου καὶ ὀσπιταλίου πιστῶς διανεμηθέντων.

* Adde οὐ
* Corr. ἀπέμ. ἄλλων.
* Legebat abbatis, non Alberti.

Ἐπιθυμοῦντες δὲ, τοὺς ἄλλους τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτας καὶ ἅπαντας τοὺς κληρικοὺς, καὶ ἐν τῇ ἀμοιβῇ καὶ ἐν. . . . . ἔχειν μετόχους τε καὶ συγκληρονόμους· ἐκ τῆς κοινῆς συνόδου καθιστῶμεν, ἵνα ὅλως πάντες οἱ κληρικοὶ, τοσοῦτον ὑπήκοοι ὅσον οἱ προεστῶτες, τὸ εἰκοστὸν τῶν ἐκκλησιαστικῶν συνεισφορῶν μέχρι εἰς διωρίαν * δώσωσιν εἰς βοήθειαν τῆς ἁγίας γῆς, διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν οἵτινες εἰς τοῦτο τῇ ἀποστολικῇ προβλέψει ἔσονται τεταγμένοι· τινῶν ἀσκητικῶν ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἐπιδόσεως τίως ἐλευθέρεις * δικαίως· ἐκείνων τε ὁμοίως οἳ τοῦ ἁγίου σταυροῦ δεδεγμένου, ἢ δεξομένου, σωματικῶς ἀπελεύσονται.

* Legebat terminum, non triennium.

Ἡμεῖς δὲ καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἡμέτεροι οἱ τῆς ἁγίας Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας καρδινάλεις τελείαν δεκάτην ἀποπληρώσομεν· γινωσκέτωσάν τε ἅπαντες, ἑαυτοὺς εἰς τοῦτο πιστῶς διατηρητέον διὰ ἀναθέματος ἀποφάσεως ὑποδεδεμένους· οὕτως ὅτι ἐκεῖνοι οἵτινες ἐπὶ τούτῳ χλεύην γνωστῶς ποιήσουσιν, ἀπόφασιν ἀναθέματος ἐνδεσμοῦνται.

Ὅτι δικαίῳ κρίματι, τοῦ οὐρανίου βασιλέως ταῖς ὑπουργίαις ἐγκολλωμένους, πνευματικῇ * δεῖ προνομίᾳ χαίρειν· ἐπειδὴ τοῦ ἀποδημεῖν ὁ καιρὸς ὑπερβαίνει * ἐν μικρῷ· οἱ σταυρῷ σεσημειωμένοι ἐκ συνάξεως

* Legit, ſpirituali, non ſpeciali.
* Deeſt annum.

A tur, ut ſciant ſe ſuper hoc nobis in noviſſimo diſtricti examinis Dei coram tremendo judice reſponſuros: prius tamen conſiderantes, qua conſcientia quave ſecuritate comparere * poterunt coram unigenito Dei Filio Ieſu Chriſto, cui omnia Pater dedit in manus, ſi ei pro peccatoribus crucifixo ſervire renuerint in hoc negotio quaſi proprie ſibi proprio, cujus munere vivunt, cujus beneficio ſuſtentantur, quinetiam cujus ſanguine ſunt redempti.

* al. confiteri

Ne vero in humeros hominum onera gravia & importabilia imponere vi-B deamur, quæ digito noſtro movere nolimus, ſimiles illis qui dicunt utique, ſed non faciunt: ecce nos de his, quæ ultra neceſſaria *, & moderatas expenſas potuimus reſervare, triginta millia librarum in hoc opus concedimus & donamus: præter navigium, quod crucesignatis de Vrbe, atque vicinis partibus conferimus: aſſignaturi nihilo minus ad hoc ipſum tria millia marcarum argenti, quæ apud nos de quorumdam fidelium eleemoſynis remanſerunt: aliis C in neceſſitates & utilitates prædictæ terræ, per manus felicis memoriæ * Alberici Hieroſolymitani patriarchæ, ac magiſtrorum templi & hoſpitalis fideliter diſtributis.

* MS. Maz. neceſſarias. Dacher. neceſſitates.
* al. Alberti vel abbatis

Cupientes autem alios eccleſiarum prælatos, nec non clericos univerſos, & in merito & in præmio habere participes & conſortes: ex communi concilii approbatione ſtatuimus, ut omnes omnino clerici, tam ſubditi, quam prælati, vigeſimam partem eccleſiaſticorum proventuum uſque ad triennium conferant in ſubſidium terræ ſanctæ, per D manus eorum qui ad hoc apoſtolica fuerint providentia ordinati: quibuſdam dumtaxat religioſis exceptis, ab hac prætaxatione merito eximendis, illis ſimiliter qui aſſumpto vel aſſumendo crucis ſignaculo ſunt perſonaliter profecturi.

Nos autem, & fratres noſtri ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinales, plenarie decimam perſolvemus: ſciantque ſe omnes ad hoc fideliter obſervandum per excommunicationis ſententiam obligatos: ita quod illi, qui ſuper hoc fraudem E ſcienter commiſerint, ſententiam excommunicationis incurrant.

Sane quia juſto judicio, cæleſtis imperatoris obſequiis inhærentes ſpeciali decet prærogativa gaudere, cum tempus proficiſcendi annum excedat in modico, crucesignati, a collectis,

vel

ANNO CHRISTI 1215.

vel a talliis, aliiſque gravaminibus ſint immunes, quorum perſonas & bona poſt erueem aſſumptam, ſub beati Petti & noſtra protectione ſuſeepimus: ſtatuentes, ut ſub archiepiſeopotum, epiſeoporum, ac omnium prælatotum eeeleſiæ defenſione conſiſtant: ptopriis nihilo minus protectoribus ad hoe ſpecialiter deputandis, ita vt, donee de ipſorum obitu vel reditu eertiſſime cognoſcatur, integra maneant & quieta: & ſi quiſquam eontta præſumpſerit, per cenſuram ecclesiaſticam compeſcatur.

Si qui vero proficiſcentium illuc ad B præſtandas uſuras juramento tenentur adſtricti: creditores eorum, ut remittant eis præſtitum juramentum, & ab uſurarum exactione deſiſtant, eadem præcipimus diſtrictione compelli. Quod ſi, quiſquam creditorum eos ad ſolutionem coëgerit uſurarum: eum ad reſtitutionem earum ſimili cogi animadverſione mandamus.

Iudæos * vero ad remittendas uſuras per ſæcularem compelli præcipimus poteſtatem: & donec illas remiſerint, ab univerſis Chriſti fidelibus per excom- C municationis ſententiam eis omnino communio denegetur. His autem, qui Iudæis debita ſolvere nequeunt in præſenti, ſic principes ſæculares utili dilatione provideant: quod poſt iter arreptum, uſquequo de ipſorum obitu vel reditu certiſſime cognoſcatur, uſurarum incommoda non incurrant: compulſis Iudæis proventus pignorum, quos interim ipſi perceperint, in ſortem, expenſis deductis neceſſariis, computare: cum hujuſmodi beneficium non multum videatur habere diſpendii, D quod ſolutionem ſic prorogat, quod debitum non abſorbet. Porro eccleſiarum prælati, qui in exhibenda juſtitia crucesignatis & eorum familiis negligentes extiterint, ſciant ſe graviter puniendos.

Cæterum quia curſarii & piratæ nimium impediunt ſubſidium terræ ſanctæ, capiendo & expoliando tranſeuntes ad illam, & redeuntes ab ipſa: nos ſpeciales * adjutores & fautores eorum excommunicationis vinculo innodamus, E ſub interminatione anathematis inhibentes, ne quis cum eis ſcienter communicet aliquo venditionis vel emptionis contractu; & injungentes rectoribus civitatum & locorum ſuorum, ut eos ab hac iniquitate revocent & compeſcant: alioquin, quia nolle perturbare perverſos, nihil aliud eſt quam fovere,

* Max. & Dacher. principales Gr. ſinceros

A ἢ δομάτων βαρυμάτων * οἱ ἦσαν ἀθῷοι, ὧν τὰ πρόσωπα καὶ ἀγαθὰ μετὰ τὸ ἀναλαβεῖν τὸν σταυρὸν ὑπὸ τὴν τοῦ μακαρίου Πέτρου καὶ ἡμῶν σκέπασιν ὑπεδεξάμεθα· καθιστῶντες ἵνα ὑπὸ τῶν ἀρχιεπισκόπων, ἐπισκόπων, καὶ πάντων προεστώτων τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ ὑφέστωσαν· τῶν ἰδίων οὐχ ἧττον ὑπερασπιστῶν πρὸς τοῦτο πνευματικῶς * λογισθησομένων, ἵνα μέχρις ἂν περὶ τῆς αὐτῶν τελευτῆς ἢ ὑποστροφῆς βεβαιότατα γνωσθείη, σῶα μένοιεν καὶ ἀνέπαφα· καὶ ἐάν τις ἐναντίως τολμήσῃ, ἐκκλησιαστικῇ κρίσει περισφιγγέσθω.

* Legebat, ſpiritualiter, non ſpecialiter.

B Ἐάν τις ᾖ πρὸς τὸ * ἀποδημῆσαι ἐκεῖσε εἰς τὸ δοῦναι τόκους ὅρκῳ κεκράτηνται ἐσφιγμένοι τοὺς δανειστὰς αὐτῶν, ὡς ἂν ἀφῶσι αὐτοῖς τὸν παραχεθέντα ὅρκον, καὶ ἀπὸ τῆς τῶν τόκων ἐξαιτήσεως ἀποστῶσιν, τῇ αὐτῇ ἐπιτάττομεν περισφιγχθήτωσαν. ὅπερ εἴ τις τῶν χρεωφειλετῶν τούτους πρὸς ἀπόφλησιν περισφίξει τῶν τόκων, τούτοις πρὸς ἀποκατάστασιν αὐτῶν ὁμοίᾳ περισφίγγεσθαι τιμωρίᾳ ἐντελλόμεθα.

* Legebat, ad proficiſcendum

Τοὺς ἰουδαίους δὲ πρὸς τὸ ἐπαφεῖναι τοὺς τόκους διὰ κοσμικῆς ἀναγκάζεσθαι προστάττομεν ἐξουσίας, καὶ μέχρι τούτους ἀντιπέμψωσι, C παρ᾽ ὅλων τῶν τοῦ χριστοῦ πιστῶν διὰ ἀποκοινωνήσεως ἀπόφασιν τούτων ἡ κοινωνία παντελῶς ἐξαρνείσθω. τοῖς δὲ μὴ δυναμένοις πρὸς τὸ παρὸν ἀποφλεῖν τὰ ὀφλήματα τοῖς ἑβραίοις οὕτως οἱ κοσμικοὶ ἄρχοντες εὐχρήστῳ προεωρίτωσαν παρολκῇ· ὅτι μετὰ τὴν πορείαν ἐπιληφθεῖσαν, μέχρις ὅτου τῆς αὐτῶν τελευτῆς περὶ ἢ ὑποστροφῆς βεβαιότερον γνωρισθείη, τῶν τόκων τὰ δύσχρηστα μὴ ὑφίστωσαν· ἀναγκαζομένοις τοῖς ἑβραίοις τὰ τῶν ἐνεχύρων εἰσόδια, ἅπινα οἱ αὐτοὶ τέως εἰς βλάβην ἀνέλαβον, κατασπωμένων τῶν ἀναγκαίων ἐξόδων, συναπτικαῖσαι ἐν τῷ μὴ φαίνεσθαι τοῦ τοιούτου τρόπου τὴν χάριν πολυαι D παρας......... ἐπεὶ τὴν ἀπόφλησιν οὕτως ἐξάγει, ὅτι τὸ χρέος οὐ κατεσθίει. πόρρω δὲ οἱ τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτες, οἵτινες εἰς τὸ ἐμφαίνειν δίκην τοῖς τῷ σταυρῷ σεσημειωμένοις καὶ ταῖς φαμιλίαις αὐτῶν ἀμελεῖς φανῶσι, γινωσκέτωσαν ἑαυτοὺς βαρύτερον κολασθησομένους.

Ἔτερον ἐπειδὴ οἱ κουρσάριοι, καὶ οἱ πειραταὶ......... ἐμποδίζουσι τὴν ἐπάρηξιν τῆς ἁγίας γῆς, συλλαμβάνοντες καὶ σκυλαγωγοῦντες τοὺς πρὸς αὐτὴν διαπλέοντας καὶ ἐξ αὐτῆς ὑποστρεφομένους· ἡμεῖς ἐκείνους, καὶ τοὺς γνησίους τούτων βοηθοὺς καὶ σπουδαστάς, ἀποκοινωνήσεως ἅμματι E συνδεσμοῦμεν· ὑπὸ διορισμοῦ ἀναθέματος κωλύοντες ἵνα μηδεὶς μετ᾽ αὐτῶν κοινωνείτω ἔν τινι ἑκουσίως ἀγορασμοῦ ἢ πράσεως συναλλαγῇ· ὁρίζοντες τοῖς τὰς πόλεις διέπουσι καὶ τοὺς τόπους αὐτῶν, ἵνα τοὺς τοιούτους ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀνομίας χαλινώσωσι καὶ μεταχαλέσωνται· εἰ δὲ μή, ἐπεὶ τὸ * μὴ θέλειν διαταράξαι τοὺς στρεβλοὺς οὐκ ἄλλο ἐστὶν ἢ θάλπειν·

* Cor. τὸ

ANNO CHRISTI 1215.

A οὔτε στερείτω τῆς μερίμνης τῆς κοινωνίας λαθραίας, ὅτι φανερᾷ βασκανίᾳ παύεται ἀπαντῆσαι· ἐν τοῖς σώμασι καὶ χώραις αὐτῶν, διὰ τῶν ἐκκλησιῶν προεστώτων αὐστηρότητα ἐκκλησιαστικὴν βουλόμεθα καὶ προστάττομεν ἐγγυμνάσθῃ.

Ἀποκοινωνοῦμεν δὲ καὶ ἀναθεματίζομεν ἐκείνους τοὺς παραπεποιημένους καὶ ἀσεβεῖς χριστιανούς, οἵτινες ἀπεναντίας αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ χριστιανικωτάτου λαοῦ, τοῖς σαρακηνοῖς ὅπλα, σίδηρον, καὶ ξύλα φέρουσιν * τῶν κατέργων· ἐκείνους δὲ τοὺς πωλοῦντας αὐτοῖς κάτεργα, καὶ νῆας, καὶ τοὺς πειρατικαῖς ναυσὶ τῶν σαρακηνῶν φροντίδα κυβερνήσεως ἐγγυμνάζουσιν *, ἢ μηχαναῖς ἢ ἑτέροις τισὶ πράγμασι, τούτοις παρέχουσι βουλὴν, ἢ βοήθειαν, πρὸς ζημίαν καὶ ἐναντίωσιν τῆς ἁγίας γῆς, καὶ τούτοις τῶν πραγμάτων αὐτῶν διαχωρισμῷ πλητέσθαι, καὶ τῶν συλλαμβανόντων δούλους εἶναι ἀποφαίνομεν· κελεύοντες ὅπως ἐν ταῖς παραλίαις πόλεσι πάσαις, ἐν ταῖς ἑορτασίμοις καὶ κυριακαῖς ἡμέραις, τοῦ τοιούτου τρόπου ἡ ἀπόφασις ἀνανεούσθω· καὶ τοῖς τοιούτοις μὴ ἀνοιγέσθω τῆς ἐκκλησίας ἡ ἀγκάλη· εἰ μὴ ὅλον ὅπερ ἀπὸ τῆς ἐπικαταράτου ὠνῆς ἀνέλαβον, ἀπὸ τῶν οἰκείων...... ἐπαποστείλωσι πρὸς βοήθειαν τῆς ἁγίας γῆς· ὅπως τῇ ἴσῃ κρίσει, ἐν ᾗ ἥμαρτον κατακριθῶσι· ὅπερ εἰ τυχὸν οὐκ ἀπολυθῶσι......οὕτως ἑτέραις ἐνοχαῖς οἱ τοιοῦτοι παιδευθήτωσαν, ἵνα ἐν τῇ αὐτῇ ποινῇ διαστελῇ ἡ αὐθάδεια τῶν τὰ ὅμοια κατατολμώντων.

Κωλύομεν ἐπὶ τούτοις πάντας χριστιανούς, καὶ ὑπὸ ἀναθέματος διαστέλλομεν, ἵνα εἰς τὰς χώρας τῶν σαρακηνῶν τῶν τὰ ἀνατολικὰ ἐνοικούντων μέρη, ἕως τετραετείας μὴ ἐπαποστείλωσιν, ἢ περάσωσιν τὰς αὐτῶν νῆας· ἵνα διὰ τοῦτο τοῖς βουλομένοις διαπερᾷν πρὸς βοήθειαν τῆς ἁγίας γῆς κρείττων ἀφθονία ἑτοιμασθήσεται τοῦ πλοὸς, καὶ τοῖς εἰρημένοις σαρακηνοῖς ὑποσπασθήσεται ἡ βοήθεια ἥτις αὐτοῖς εἰώθει ἐκ τούτου οὐ μικρῶς ἐπέρχεσθαι.

Κἂν οὖν βάσανοι * ἔν τισι συνόδοις ὑπὸ βεβαίας ποινῆς γενικώτερον διεστάλησαν· ἐπειδὴ τοίνυν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, τοῦ σταυροῦ ἡ πραγματεία δι' αὐτῶν πλεῖστα ἐμποδίζεται, ἡμεῖς αὐτὰς ὑπὸ ποινῆς ἀποκοινωνήσεως κωλύομεν, ἕως τριετείας ἐγγυμνάσθαι.

Πρὸς ταῦτα ἐπειδὴ πρὸς τὸ βιβασθῆναι τήνδε τὴν πραγματείαν διὰ μείζονος * ἀναγκαίου, ἵνα οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ χριστιανικοὶ λαοὶ, εἰρήνην εἰς ἀλλήλους φυλάξωσι, τῆς ἁγίας καθολικῆς συναινούσης συνόδου ὁρίζομεν, ἵνα κἂν διὰ τετραετείας ἐν ὅλῳ τῷ χριστιανισμῷ εἰρήνη γενικῶς διαφυλαχθήσεται, ὥστε ὅτι διὰ τῶν προεστώτων τῶν ἐκκλησιῶν μεταχθῶσιν οἱ διχονοοῦντες εἰς πληρεστάτην ἀγάπην, ἢ εἰς στερεὸν πάκτον ἀφθόνως

* Male ſcriptum erat, ἐρῶσιν

* Corr. ἐγγυμνάζοντας,

* Tormēta interpretatus eſt.

* Legit, per maximum nec.

A nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obviare: in perſonas & terras eorum per eccleſiarum prælatos ſeveritatem eccleſiaſticam volumus & præcipimus exerceri.

Excommunicamus præterea & anathematizamus illos falſos & impios Chriſtianos, qui contra ipſum Chriſtum & populum Chriſtianum Saracenis arma, ferrum, & lignamina deferunt galearum: eos etiam qui galeas eis vendunt, vel naves, quique in piraticis Saracenorum navibus curam gubernario-B nis exercent, vel in machinis aut quibuſlibet aliis aliquod eis impendunt conſilium vel auxilium, in diſpendium terræ ſanctæ, ipſarum rerum ſuarum privatione mulctari, & capientium ſervos fore cenſemus. Præcipientes ut per omnes urbes maritimas, diebus Dominicis & feſtivis hujuſmodi ſententia innovetur, & talibus gremium non aperiatur eccleſiæ, niſi totum, quod ex ſubſtantia tam damnata perceperint, & tantumdem de ſua, in ſubſidium prædictæ terræ tranſmiſerint: ut æquo judicio, C in quo deliquerint, puniantur. Quod ſi forte ſolvendo non fuerint, alias ſic reatus talium caſtigetur, quod in pœna ipſorum aliis interdicatur audacia ſimilia præſumendi.

Prohibemus inſuper omnibus Chriſtianis, & ſub anathemate interdicimus, ne in terras Saracenorum, qui partes orientales inhabitant, uſque ad quadriennium tranſmittant aut tranſeant naves ſuas: ut per hoc volentibus transfretare in ſubſidium terræ ſan-D ctæ major navigii copia præparetur, & Saracenis prædictis ſubtrahatur auxilium, quod eis conſuevit ex hoc non modicum provenire.

Licet autem torneamenta ſint in diverſis conciliis ſub certa pœna generaliter interdicta: quia tamen hoc tempore, crucis negotium per ea plurimum impeditur, nos illa ſub pœna excommunicationis firmiter prohibemus uſque ad triennium exerceri.

Quia vero ad hoc negotium exequendum eſt permaxime neceſſarium E ut principes * populi Chriſtiani adinvicem pacem obſervent: ſancta univerſali ſynodo ſuadente ſtatuimus, ut ſaltem per quadriennium in toto orbe Chriſtiano ſervetur pax generaliter, ita quod per eccleſiarum prælatos, diſcordantes reducantur ad plenam pacem aut firmam treugam inviolabiliter ob-

* MS. Maz. & Dacher. princ. * & pop.

ANNO CHRISTI 1215.

obſervandam : & qui acquieſcere forte contempſerint, per excommunicationem in perſonas, & interdictum in terras arctiſſime compellantur : niſi tanta fuerit injuriarum malitia, quod ipſi tali non debeant pace gaudere. Quod ſi forte cenſuram eccleſiaſticam vilipenderint, poterunt non immerito formidare, ne per autoritatem eccleſiæ, circa eos, tanquam perturbatores negotii crucifixi, ſæcularis potentia inducatur.

Nos igitur omnipotentis Dei miſericordia, & beatorum apoſtolorum Petri & Pauli autoritate confiſi, ex illa, quam nobis, licet indignis, Deus ligandi atque ſolvendi contulit, poteſtate ; omnibus qui laborem propriis perſonis ſubierint & expenſis, plenam ſuorum peccaminum, de quibus veraciter fuerint corde contriti & ore confeſſi, veniam indulgemus ; & in retributione juſtorum ſalutis æternæ pollicemur augmentum. Eis autem qui non in perſonis propriis illuc acceſſerint, ſed in ſuis duntaxat expenſis juxta facultatem & qualitatem ſuam viros idoneos deſtinarint ; & illis ſimiliter, qui licet in alienis expenſis, in propriis tamen perſonis acceſſerint, plenam ſuorum concedimus veniam peccatorum. Hujus quoque remiſſionis volumus & concedimus eſſe participes, juxta qualitatem ſubſidii, & devotionis affectum, omnes qui ad ſubventionem ipſius terræ de bonis ſuis congrue miniſtrabunt, aut conſilium & auxilium impenderint opportunum. Omnibus etiam pie proficiſcentibus* in hoc opere in communi univerſalis Synodus omnium beneficiorum ſuorum ſuffragium impartitur, ut eis digne proficiat ad ſalutem. Amen.

Locus ex Maz. & Dacher. MS. correctus.

*MS. Maz. & Dacher. proficientibus

A φυλαχθησόμενον· καὶ οἱ ἐξακοῦσαι τυχὸν καταφρονήσαντες, δι' ἀποκοινωνήσεως ἐν τῷ σώματι, καὶ διαστολῆς ἐν ταῖς χώραις ἀνεκτότερον* ἀναγκασθήτωσαν· εἰ μὴ τοσαύτη τῶν ὑβριστῶν ἡ κακία, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ὀφείλουσιν εἰρήνῃ τοιαύτῃ εὐφραίνεσθαι. ὅπερ εἰ τυχὸν τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπιτιμήσουσι κρίσιν, οὐ μικρῶς δυνήσονται φοβηθῆναι μὴ διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐθεντίας κατ' αὐτῶν ὡς ταραχωδῶν τῆς τοῦ ἐσταυρωμένου πραγματείας ἡ κοσμικὴ δυναστεία εἰσάξηται.

ANNO CHRISTI 1215.

*MS. Maz. pro arctiſſime, habet apertiſſime : quod interpres fortaſſe reddidit, ineleganter ut ſolet ἀνοικτότερον. Inter ſcribendum autem mutatum eſt in ἀνεκτότερον.

Ἡμεῖς τοίνυν τῷ τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ ἐλέει καὶ B τῇ τῶν μακαρίων Πέτρου καὶ Παύλου ἀποστόλων τῇ αὐθεντίᾳ θαρροῦντες, ἐξ ἧς δέδωκεν ἡμῖν ὁ Θεὸς κἂν ἀναξίοις δεσμεῖν καὶ λύειν ἐξουσίας πᾶσιν οἵτινες τὸν ἐν ἰδίοις ὑποστῶσι σώμασι κόπον καὶ ἐξόδοις, πεπληρωμένην τῶν αὐτῶν ἁμαρτιῶν, ὧν ἐν ἀληθείᾳ καὶ συντετριμμένῃ καρδίᾳ καὶ στόματι ἐξομολογ..... ἄφεσιν χρηστευόμεθα· καὶ ἐν τῇ ἀνταποδόσει τῶν δικαίων, τῆς αἰωνίου σωτηρίας αὔξησιν ὑπισχνούμεθα. ἐκείνοις δὲ οἵτινες οὐκ ἐν τοῖς ἰδίοις σώμασιν ἐκεῖσε προσέλθωσιν, ἀλλ' ἐν τοῖς αὐτῶν ἀναλώμασι καὶ κατὰ τὴν αὐτῶν εὐπορίαν καὶ ποιότητα, ἄνδρας C εἰδήμονας ἀποστείλωσι· κἀκείνοις ὁμοίως*, κἂν ἐν ἀλλοτρίαις ἐξόδοις, οἰκείοις δὲ σώμασι προσέλθωσι, πεπληρωμένην τὴν αὐτῶν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν στέργομεν. ταύτης δὲ τῆς ἀφέσεως θέλομεν καὶ στέργομεν εἶναι μετόχους κατὰ τὴν ποιότητα τῆς ὑπουργίας τε καὶ εὐνοίας διάθεσιν, οἵτινες εἰς ἐπικουρίαν τῆς αὐτῆς γῆς ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀγαθῶν λυσιτελῶς λειτουργήσουσιν, ἢ περὶ τὰ προειρημένα βουλὴν καὶ βοήθειαν παρέξουσι δέουσαν. πᾶσι δὲ τοῖς .... ἐν τῷ δὲ τῷ ἔργῳ ἡ ἁγία καὶ καθολικὴ σύνοδος, τῶν κανόνων, ἢ τῶν πρεσβειῶν αὐτῆς καὶ εὐλογιῶν καταδίδωσι καὶ χαρίτων D ἐπιμερίζει ἵνα τούτοις ἀξίως ἐνδοθῇ πρὸς σωτηρίαν. Ἀμήν.

*Deest οἵτινες

ADDITIO G. C. AD CONCILIUM LATERANENSE IV.

I. *** *Decretum in hac ſynodo fuit, ut ditio comitis Toloſani, quam Innocentius cuſtodiendam commendaverat Simoni comiti Montisfortis, ut paulo ante dictum in concilio Monſpelienſi, in plena Simonis ejuſdem poteſtate ac poſſeſſione in poſterum eſſet. De quo ſic Petrus Vallis-ſarnenſis, hiſtor. Albig. c. 83.* Anno Verbi incarnati MCCXV. menſe Novembri, dominus papa Innocentius III. convocatis patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, & aliis eccleſiarum prælatis, in Lateranenſi eccleſia, celebravit in urbe Roma generale concilium & ſolemne. Inter alia quæ ordinata fuerunt in concilio & ſtatuta, tractatum fuit de negotio fidei contra Albigenſes. Venerat enim ad concilium Raimundus, quondam comes Toloſanus, & filius ejus : comes etiam Fuxi, pacis & fidei manifeſtiſſimi turbatores, ſupplicaturi concilio, pro recuperatione terræ ſuæ, quam perdiderant. Divina diſponente cenſura, ſuffragante auxilio ſignatorum, E Comes vero nobilis Montisfortis miſit illuc fratrem ſuum germanum Guidonem de Monteforti, aliósque fideles nuncios & diſcretos. Verum quidem eſt, quod fuerunt ibi aliqui, etiam quod eſt gravius, de prælatis, qui negotio fidei adverſi, pro reſtitutione dictorum comitum laborabant : ſed non prævaluit conſilium Achitophel, fruſtratum eſt deſiderium malignorum. Dominus etenim papa, approbante pro majori parte & ſaniori ſacroſancto concilio, in hunc modum ordinavit de negotio memorato. Statuit ſiquidem & providit, quod Toloſa civitas & aliæ terræ a Crucesignatis obtentæ, concederentur comiti Montisfortis, qui in prædicto negotio viriliter & fideliter laboravit ſupra omnes : terram vero quam comes Toloſanus habuerat in Provincia, cuſtodiri voluit ſummus pontifex, ut de illa fieret proviſio in parte vel in toto, filio dicti comitis Toloſani : ſi tamen per certa fidelitatis & bonæ converſationis indicia oſtenderet ſe miſericordia dignum eſſe.

Præſtat autem decretum ipſum edere ex Dacheriani Spicilegii Tomo VII.

*** SEN-

ANNO CHRISTI 1215.

°** SENTENTIA DE TERRA-ALBIGENSI.

Quantum eccleſia laboravit per prædicatores & crucelignatos ad exterminandum hæreticos & ruptarios de provincia Narbonenſi, & partibus ſibi vicinis, totus pene orbis agnoſcit. Et quidem per Dei gratiam & ſolicitudinem noſtram valde profecit, cum exterminatis utriſque, terra ipſa in fide catholica & pace fraterna nunc ſalubriter gubernetur. Quia vero novella plantatio adhuc indiget irrigari, ſacro conſulto concilio ita duximus providendum: ut Raymundus Toloſanus comes, qui culpabilis repertus eſt in utroque, nec unquam ſub ejus regimine terra poſſit in fidei ſtatu ſervari, ſicut a longo tempore certis indiciis eſt compertum, ab ejus dominio, quod utique grave geſſit, perpetuo ſit excluſus, extra terram illam in loco idoneo moraturus, ut dignam agat pœnitentiam de peccatis. Verumtamen de proventibus terræ pro ſuſtentatione ſua quadringentas marcas percipiat annuatim, quandiu curaverit humiliter obedire. Uxor vero ipſius comitis, ſoror quondam regis Arragonum, cui ab omnibus laudabile teſtimonium perhibetur, quod ſit mulier honeſta & catholica, terras ad ſuum dotalitium pertinentes integre habeat & quiete. Ita tamen ut eas ſic ad mandatum eccleſiæ faciat cuſtodiri, quod per ipſas negotium pacis & fidei non valeat perturbari; vel pro illis ſecundum apoſtolicæ ſedis arbitrium recompenſationem accipiat competentem. Tota vero terra quam obtinuerunt crucesignati adverſus hæreticos, credentes, & fautores ac receptores eorum, cum Monte-Albano, atque Toloſa, quæ magis hæretica labe corrupta, dimittatur & concedatur (ſalvo per omnia catholicorum jure virorum, mulierum, & eccleſiarum) comiti Montis-fortis viro ſtrenuo & catholico, qui plus cæteris in hoc negotio laboravit, ut eam teneat ab his a quibus de jure tenenda eſt. Reſidua autem terra, quæ non fuit a crucesignatis obtenta, cuſtodiatur ad mandatum eccleſiæ per viros idoneos, qui negotium pacis & fidei manuteneant, & defendant: ut provideri poſſit unico adoleſcenti filio præfati comitis Toloſæ. poſtquam ad legitimam ætatem pervenerit, ſi talem ſe ſtuduerit exhibere, quod in toto vel in parte ipſi merito debeat provideri, prout magis videbitur expedire.

Hæc de cauſa Stephani Cantuar & de patriarcha Maronitarum in notas ſuas, quæ mox ſequentur, Binius conjecerat.

II. *Stephani Cantuarienſis cauſam ibidem eſſe diſceptatam docet Matth. Pariſ.* In hoc, *inquit*, concilio, ſteterunt contra Stephanum archiepiſcopum Cantuarienſem procuratores regis Anglorum, abbas videlicet de Bello loco, Thomas de Hundintona, & Godefridus de Croucumbe, milites, conſtanter accuſantes eum de conniventia baronum Angliæ, quodque ipſius favore & conſilio iidem barones dictum regem a ſolio depellere molirentur. Et cum a ſede apoſtolica litteras accepiſſet, ut dictos magnates per cenſuram eccleſiaſticam a perſecutione regis refrenaret: ipſe id facere diſſimulans, ab epiſcopo Wintonienſi & ſuis conjudicibus Divinorum celebratione & ingreſſu eccleſiæ ſuſpenſus, ſicque ad concilium properans, manifeſtis indiciis ſeſe fuiſſe præceptis apoſtolicis rebellem oſtendit. His & aliis multis in hunc modum allegatis, archiepiſcopus quaſi convictus, & non mediocriter confuſus, nihil reſpondit, niſi quod a ſuſpenſione petiit abſolvi. Cui papa cum indignatione tale fertur dediſſe reſponſum: Frater, per ſanctum Petrum non ita de facili beneficium abſolutionis impetrabis, qui non ſolum ipſi Anglorum regi, verum etiam Romanæ eccleſiæ tot & tales injurias irrogaſti. Volumus quoque cum plena fratrum noſtrorum deliberatione decernere, qualiter tam temerarium puniamus exceſſum. Tandem habito ſuper hoc cum cardinalibus tractatu, ſuſpenſionis ſententiam in ipſum archiepiſcopum ſubſcriptis litteris confirmavit.

ANNO CHRISTI 1215.

Innocentius epiſcopus univerſis Cantuarienſis eccleſiæ ſuffraganeis ſalutem.

AD communem volumus notitiam pervenire, quod ſuſpenſionis ſententiam, quam venerabilis frater noſter P. Wintonienſis epiſcopus, & dilectus filius P. ſubdiaconus, & familiaris noſter Norwicenſis electus, in Stephanum Cantuarienſem archiepiſcopum autoritate apoſtolica protulerunt, ratam habemus, & præcipimus inviolabiliter obſervari, donec idem archiepiſcopus, qui eam humiliter ſervat, mereatur ab ipſa, juxta formam eccleſiæ canonice præſtitam, relaxari, uno vinculo in aliud commutato. Quocirca univerſitati veſtræ per apoſtolica vobis ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus & vos epiſcopi præſcriptam ſententiam firmiter obſervetis, cum interim nullam eidem debeatis obedientiam exhibere. Datum Laterani, pridie Nonas Novembris.

His ita geſtis, canonici Eboracenſis eccleſiæ præſentaverunt domino papæ magiſtrum Simonem de Langetona, poſtulantes ut ejus electionem confirmaret. Quibus papa: Noveritis quod ipſum non habemus pro electo, quia illum ad tantam dignitatem promoveri certis de cauſis non patiemur. Et cum præcipue contra prohibitionem noſtram iſta ſit electio celebrata, nos eam caſſamus penitus, & in perpetuum damnamus: decernentes utique ut ineligibilis fiat, ne abſque diſpenſatione ſedis apoſtolicæ contingat ad pontificalem eligi dignitatem. Caſſata igitur electione prædicta dominus papa canonicis præcepit, ut ſtatim in electione procederent: ſin minus, ipſe eis paſtorem provideret idoneum. Tunc canonici, ſicut prius proviſum fuerat, poſtulaverunt Walterum de Grai, epiſcopum Wigornienſem, propter carnis munditiam, ut aſſerebant, ut qui ab utero matris virgo permanſerat uſque in præſentem diem. Ad hoc dicitur papa reſpondiſſe: Per ſanctum Petrum virginitas magna virtus eſt, & nos eum damus vobis. Itaque accepto pallio, epiſcopus memoratus rediit in Angliam.

III. Patriarcha Maronitarum, qui, ut ſupra in vita Lucii papæ III. antoritate Tyrii aſſeruimus, tunc temporis, relictis Monothelitarum erroribus, ad fidem catholicam acceſſerunt, ſub Innocentio papa III. venit ad hoc concilium Lateranenſe: ubi pleniſſime res ad fidem catholicam rituſque ſacros ſpectantes edoctus, ſuos eoſdem ſequi voluit: ſicque ſemper in fide catholica immobiles, quantumvis infidelium preſſuris agitarentur, perſtiterunt, ut litteræ illorum ad Leonem X. redditæ, quæ, teſte Baronio anno 1181. numero 4. extant, aperte teſtantur.

IV. °** *De Toletano primatu hic quoque*

agitata

ANNO CHRISTI 1215.

agitata controverſia: cujus diſceptatio ex Toletana eccleſia codice MS. refertur a Garſia Loaiſa in notis ad decretum Gundimari. In hoc generali ſynodo, *ait MS. codex*, Rodericus archiepiſcopus Toletanus, & Hiſpaniarum primas, de facultate Pontificis, latine concionatus eſt. Sed quia ex diverſis mundi provinciis, tam clerici, quam laici convenerant: ut omnibus ſatisfaceret, rationes & teſtimonia latino ſermone prolata, laicis & maternis linguis, ſingulis exponebat, Romanis videlicet, Theutonicis, Francis, Anglis, Navarris, & Hiſpanis. Hujuſmodi autem prædicationis expoſitio valde placuit; utpote quæ admirationem omnibus, propter concionaturis acumen, & ingenii ſubtilitatem, attulit: cum ab Apoſtolorum tempore auditum non B ſit, aut ſcriptum reperiatur, quemquam ad populum eandem concionem habuiſſe, tot, ac tam diverſis linguis cuncta exponendo. In eodem autem concilio obtinuit, ut per decennium, legati munere in Hiſpania fungeretur. Sed ultra permiſſum eſt illi, ut cum trecentis illegitime natis diſpenſare poſſet; ut ex his ad ſacros ordines quidam, alii vero ad beneficia etiam animarum curam habentia, reliqui ad dignitates, & honores, ejus voluntate promoverentur; & ut cum aliquibus excommunicatis, ſacrilegis, irregularibus, & concubinariis diſpenſaret. Eſt etiam conſequutus, ut quamprimum civitas Hiſpalenſis redderetur cultui Chriſtiano, ſine ſtrepitu judicii, iure primatus eccleſiæ Toletanæ ſubeſſet. Ob- C tinuit etiam, ut omnes eccleſias tam cathedrales, quam alias, quæ in omnibus Hiſpaniarum regnis ex Maurorum poteſtate in Chriſtianorũ ditionem pervenirent, poſſet pro ſuo libito canonice ordinare, & non ſolum clericos, ſed canonicos & prælatos in eiſdem recenter creare. Et quoniam velut umbra cuncta prætereunt, & quæ geruntur in tempore, cum tempore dilabuntur: non abs re priſcis, noſtriſque temporibus ſtatutum eſt, quæ æterna digna ſunt propagatione, ſcriptis mandentur, & monumentis æternis; ut nulla poſſint oblivione deleri. Ideoque notum ſit omnibus hominibus præſentem paginam inſpecturis, quod in eodem concilio apud Lateranum præfatus dominus Rudericus Toletanæ ſedis archiepi- D ſcopus, Hiſpaniarum primas, impetrata audientia ab eodem papa, propoſuit in pleno conſiſtorio coram ipſo, & cardinalibus, & pluribus archiepiſcopis, & epiſcopis & abbatibus, & canonicis, & aliis clericis, querimoniam de Bracarenſi, & Compoſtellano, & Tarraconenſi, & Narbonenſi archiepiſcopis: quod nollent ei, tanquam primati ſuo, debitam obedientiam præſtare. Et ut probaret illorum ſe primatem eſſe, oſtendit privilegia & legit, Honorii, Gelaſii, Lucii, Hadriani, & ejuſdem Innocentii III. Romanorum Pontificum, quibus continebatur & manifeſtiſſime probabatur, Toletanum archiepiſcopum Hiſpaniarum eſſe primatem. Addidit etiam idem archiepiſcopus Toleta- E nus, habere ſe alia plura privilegia, & monimenta, & ſcripta, quibus oſtendebatur eſſe ſe Hiſpaniarum primatem. Oſtendit etiam eadem die, & legit ibi ſententiã Hyacinthi cardinalis apoſtolicæ ſedis legati, latam in archiepiſcopum Bracarenſem, qua jubebatur, ut Toletano archiepiſcopo, tanquam primati ſuo obediret. Legit etiam exequutionẽ ejuſdem Hyacinthi miſſam ſuffraganeis eccleſiæ Bracarenſis, in qua eis præcipiebat, ut Toletano archiepiſcopo, tanquam primati ſuo, debitam reverentiam & obedientiam exhiberet. Unde obnixe petebat, ut jus ſuum ſibi redderetur.

Cui reſpondit archiepiſcopus Bracarenſis, qui fuerat ad hoc ſpecialiter citatus, ſicut fuit poſtea per ipſum papam, & teſtes legitimos ſufficienter probatum, conteſtari ſe litem in præſentia ejuſdem papæ, propterea quod non fuerat ad hoc citatus, & ideo ſe non debere reſponſum dare: & ſententiam prædicti Hyacinthi penitus ſe ignorare affirmavit. Dominus autem Toletanus, impetrata a domino papa audientia, reſpondit.

Pater ſancte, mirum non eſt, ſi Bracarenſis, qui præſens eſt, citationem apoſtolicam, & Toletanæ eccleſiæ primatũ, & domini Hyacinthi ſententiam, hac de re latam deneget, ſeu non erubeſcat ſupprimere: cum olim prædeceſſor ſuus Burdinus archiepiſcopus Bracarenſis, non ſolum contra Romanam eccleſiam, quæ omnium eccleſiarum mater eſt & magiſtra, non erubuit recalcitrare: ſed tanquam alter Arius, viſus ſit inter catholicos ſempiternam ſchiſmatis diſcordiam ſeminare. Cujus rei talem affero probationem. Cum dominus Bernardus quondam archiepiſcopus Toletanus Romanam curiam viſitaſſet, & ad propria rediens, per Lemovicenſem civitatem tranſiſſet, deduxit ſecum inde clericos & pueros in Toletana eccleſia collocandos & nutriendos: inter quos Burdinum, de quo ſit ſermo: quem non ſolum bonis ditavit, ſed etiam litteris erudiendum curavit; quem deinde creavit archidiaconum Toletanum. Hic vero cooptatus in Conimbricenſem epiſcopatũ, antiquum nomen mutavit, & pro Burdino, Mauricius appellari voluit. Progreſſu temporis ad inſtantiam domini Bernardi, cujus alumnus extiterat, in archiepiſcopum Bracarenſem aſſumptus eſt. Cum autem videret dominum Bernardum ſenio confectum, immemor acceptorum beneficiorum, depoſita ovina pelle, non erubuit lupinam induere. Acceſſit itaque ad curiam, & a domino Paſchali papa II. obnixe petiit, ut domino Bernardo ſene jam & inutili amoto, in ejus locum ſe ſubſtitueret in Toletana eccleſia. Cujus preces dominus papa, tanquam frivolas & inanes, nihili fecit. Interim orta eſt diſcordia inter Paſchalem papam II. & Othonem [*] imperatorem. Hic autem Mauricius, ſive Burdinus, exiſtimans notam ſibi eſſe injuſtam, quod in petitione eccleſiæ Toletanæ repulſam ſit paſſus, acceſſit ad Imperatorem, & modis omnibus ad ſummum pontificatum aſcendere conatus eſt: & validiſſimo Imperatoris inſtructus exercitu, urbem Romanam ingreſſus, tanquam ſacrilegus & apoſtata, non erubuit Paſchalis veri pontificis apoſtolicam uſurpare ſedem: & ſumpto Gregorii octavi nomine, commentitiis & falſis bullis, per univerſum orbem apoſtolicas, imo apoſtaticas litteras dirigebat. Interim vita functus eſt Paſchalis, in cujus locum ſuffectus eſt Gelaſius ſecundus: permanente adhuc diſcordia mortuus etiam eſt. Huic ſucceſſit Alexander [*] III. qui cum imperatore Othone [*] in gratiam rediit, & pacem inter imperium & eccleſiam Romanam conſtituit. Deinde Burdinus, ſeu Mauricius, tanquam ſacrilegus & excommunicatus, incluſus eſt in perpetuum in Calabria, in quandam caveam, in monaſterio ſanctæ Trinitatis Scapile. Hoc non ſolum authentica hiſtoria teſtatur, verum etiam laicorum pictura hoc aſſerit & proteſtatur. Si quis aſtantium hac de re dubitat, tollat oculos ad præſentis hujus loci parietes, & videbit hujuſmodi hiſtoriam picturatam. Erigentes autem oculos, omnia,

[*] *Corr.* Henricum.

[*] *Cor.* Calixtus II.

[*] *Corr.* Henrico.

ANNO CHRISTI 1215.

A οὔτε στερέσθω τῆς μισθίμης τῆς κοινωνίας λαθραίως, ὅτι φανερᾷ βασκανίᾳ παύεται ἀπαντῆσαι· ἐν τοῖς σώμασι καὶ χώραις αὐτῶν, διὰ τῶν ἐκκλησιῶν προεστώτων αὐστηρότητα ἐκκλησιαστικὴν βουλόμεθα καὶ προστάττομεν ἐγγυμνάζεσθαι.

Ἀποκοινωνοῦμεν δὲ καὶ ἀναθεματίζομεν ἐκείνους τοὺς παραπεποιημένους καὶ ἀσεβεῖς χριστιανούς, οἵτινες ἀπεναντίας αὐτοῦ τοῦ χριστοῦ καὶ τοῦ χριστιανικωτάτου λαοῦ, τοῖς σαρακηνοῖς ὅπλα, σίδηρον, καὶ ξύλα φέρουσιν * τῶν κατέργων· ἐκείνους δὲ τοὺς πωλοῦντας αὐτοῖς κάτεργα, καὶ νῆας, καὶ τοὺς πειρατικαῖς ναυσὶ τῶν σαρακηνῶν φροντίδα κυβερνήσεως ἐγγυμνάζουσιν *, ἢ μηχαναῖς ἢ ἑτέροις τισὶ πράγ- B μασι, τούτοις παρέχουσι βουλὴν, ἢ βοήθειαν, πρὸς ζημίαν καὶ ἐναντίωσιν τῆς ἁγίας γῆς, καὶ τούτοις τῶν πραγμάτων αὐτῶν διαχωρισμῷ πλήττεσθαι, καὶ τῶν συλλαμβανόντων δούλους εἶναι ἀποφαινόμεθα· κελεύοντες ὅπως ἐν ταῖς παραλίαις πόλεσι πάσαις, ἐν ταῖς ἑορτασίμοις καὶ κυριακαῖς ἡμέραις, τούτῳ τῷ τρόπῳ ἡ ἀπόφασις ἀνανεούσθω· καὶ τοῖς τοιούτοις μὴ ἀνοιγέσθω τῆς ἐκκλησίας ἡ ἀγκάλη· εἰ μὴ ὅλον ὅπερ ἀπὸ τῆς ἐπικαταράτου ὠνῆς ἀνέλαβον, ἀπὸ τῶν οἰκείων....... ἐπαποστείλωσι πρὸς βοήθειαν τῆς ἁγίας γῆς· ὅπως τῇ ἴσῃ κρίσει, ἐν ᾗ ἥμαρτον κατακριθῶσι· ὅπερ εἰ τυχὸν οὐκ ἀπολυ- C θῆσ.......οὕτως ἑτέραις ἐνοχαῖς οἱ τοιοῦτοι παιδευθήτωσαν, ἵνα ἐν τῇ αὐτῇ ποινῇ διασταλῇ ἡ αὐθάδεια τῶν τὰ ὅμοια κατατολμώντων.

Κωλύομεν ἐπὶ τούτοις πάντας χριστιανούς, καὶ ὑπὸ ἀναθέματος διαστέλλομεν, ἵνα εἰς τὰς χώρας τῶν σαρακηνῶν τῶν τὰ ἀνατολικὰ ἐνοικούντων μέρη, ἕως τετραετίας μὴ ἐπαποστείλωσιν, ἢ περάσωσι τὰς αὐτῶν νῆας· ἵνα διὰ τοῦτο τοῖς βουλομένοις διαπερᾶν πρὸς βοήθειαν τῆς ἁγίας γῆς κρείττων ἀφθονία ἑτοιμασθήσεται τοῦ πλοὸς, καὶ τοῖς εἰρημένοις D σαρακηνοῖς ὑποσπασθήσεται ἡ βοήθεια ἥτις αὐτοῖς εἴωθεν ἐκ τούτου οὐ μικρῶς ἐπέρχεσθαι.

• Κἂν οὖν βάσανοι * ἔν τισι συνόδοις ὑπὸ βεβαίας ποινῆς γενικώτερον διεστάλησαν· ἐπειδὴ τοίνυν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, τοῦ σταυροῦ ἡ πραγματεία δι' αὐτῶν πλεῖστα ἐμποδίζεται, ἡμεῖς αὐτὰς ὑπὸ ποινῆς ἀποκοινωνήσεως κωλύομεν, ἕως τριετείας ἐγγυμνάζεσθαι.

Πρὸς ταῦτα ἐπειδὴ πρὸς τὸ βεβαιωθῆναι τήνδε τὴν πραγματείαν διὰ μείζονος * ἀναγκαίου, ἵνα οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ χριστιανικοὶ E λαοὶ, εἰρήνην εἰς ἀλλήλους φυλάξωσι, τῆς ἁγίας καθολικῆς συνηγορούσης συνόδου ὁρίζομεν, ἵνα κἂν διὰ τετραετίας ἐν ὅλῳ τῷ χριστιανισμῷ εἰρήνη γενικῶς διαφυλαχθήσεται, οὕτως ὅτι διὰ τῶν προεστώτων τῶν ἐκκλησιῶν μεταγέσθωσαν οἱ διχονοοῦντες εἰς πληρεστάτην ἀγάπην, ἢ εἰς στερεὸν πάκτον ἀφθόνως

* Male ſcriptum erat, ἐρῦσιν

* Corr. ἐγγυμνάζοντες,

* Tormēta interpretatus eſt.

* Legit. per maximum nec.

ANNO CHRISTI 1215.

A nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obviare: in perſonas & terras eorum per eccleſiarum prælatos ſeveritatem eccleſiaſticam volumus & præcipimus exerceri.

Excommunicamus præterea & anathematizamus illos falſos & impios Chriſtianos, qui contra ipſum Chriſtum & populum Chriſtianum Saracenis arma, ferrum, & lignamina deferunt galearum: eos etiam qui galeas eis vendunt, vel naves, quique in piraticis Saracenorum navibus curam gubernatio- B nis exercent, vel in machinis aut quibuſlibet aliis aliquod eis impendunt conſilium vel auxilium, in diſpendium terræ ſanctæ, ipſarum rerum ſuarum privatione mulctari, & capientium ſervos fore cenſemus. Præcipientes ut per omnes urbes maritimas, diebus Dominicis & feſtivis hujuſmodi ſententia innovetur, & talibus gremium non aperiatur eccleſiæ, niſi totum, quod ex ſubſtantia tam damnata perceperint, & tantumdem de ſua, in ſubſidium prædictæ terræ tranſmiſerint: ut æquo judicio, C in quo deliquerint, puniantur. Quod ſi forte ſolvendo non fuerint, alias ſic reatus talium caſtigetur, quod in pœna ipſorum aliis interdicatur audacia ſimilia præſumendi.

Prohibemus inſuper omnibus Chriſtianis, & ſub anathemate interdicimus, ne in terras Saracenorum, qui partes orientales inhabitant, uſque ad quadriennium tranſmittant aut tranſeant naves ſuas: ut per hoc volentibus transfretare in ſubſidium terræ ſan- D ctæ major navigii copia præparetur, & Saracenis prædictis ſubtrahatur auxilium, quod eis conſuevit ex hoc non modicum provenire.

Licet autem torneamenta ſint in diverſis conciliis ſub certa pœna generaliter interdicta: quia tamen hoc tempore, crucis negotium per ea plurimum impeditur, nos illa ſub pœna excommunicationis firmiter prohibemus uſque ad triennium exerceri.

Quia vero ad hoc negotium exequendum eſt permaxime neceſſarium E ut principes * populi Chriſtiani adinvicem pacem obſervent: ſancta univerſali ſynodo ſuadente ſtatuimus, ut ſaltem per quadriennium in toto orbe Chriſtiano ſervetur pax generaliter, ita quod per eccleſiarum prælatos, diſcordantes reducantur ad plenam pacem aut firmam treugam inviolabiliter ob-

* MS. Maz. & Dacher. princ. * & pop.

obſervandam : & qui acquieſcere forte contempſerint, per excommunicationem in perſonas, & interdictum in terras arctiſſime compellantur : niſi tanta fuerit injuriarum malitia, quod ipſi tali non debeant pace gaudere. Quod ſi forte cenſuram eccleſiaſticam vilipenderint, poterunt non immerito formidare, ne per autoritatem eccleſiæ, circa eos, tanquam perturbatores negotii crucifixi, ſæcularis potentia inducatur.

Nos igitur omnipotentis Dei miſericordia, & beatorum apoſtolorum Petri & Pauli autoritate confiſi, ex illa, quam nobis, licet indignis, Deus ligandi atque ſolvendi contulit, poteſtate, omnibus qui laborem propriis perſonis ſubierint & expenſis, plenam ſuorum peccaminum, de quibus veraciter fuerint corde contriti & ore confeſſi, veniam indulgemus, & in retributione juſtorum ſalutis æternæ pollicemur augmentum. Eis autem qui non in perſonis propriis illuc acceſſerint, ſed in ſuis duntaxat expenſis juxta facultatem & qualitatem ſuam viros idoneos deſtinarint ; & illis ſimiliter, qui licet in alienis expenſis, in propriis tamen perſonis acceſſerint, plenam ſuorum concedimus veniam peccatorum. Hujus quoque remiſſionis volumus & concedimus eſſe participes, juxta qualitatem ſubſidii, & devotionis affectum, omnes qui ad ſubventionem ipſius terræ de bonis ſuis congrue miniſtrabunt, aut conſilium & auxilium impenderint opportunum. Omnibus etiam pie proficiſcentibus* in hoc opere in communi univerſalis Synodus omnium beneficiorum ſuorum ſuffragium impartitur, ut eis digne proficiat ad ſalutem. Amen.

Locus ex Maz. & Dacher. MS. correctus.

*MS. Maz. & Dacher. proficientibus

ADDITIO G. C. AD CONCILIUM LATERANENSE IV.

I. *** *Decretum in hac ſynodo fuit, ut ditio comitis Toloſani, quam Innocentius cuſtodiendam commendaverat Simoni comiti Montisfortis, ut paulo ante dictum in concilio Monſpelienſi, in plena Simonis ejuſdem poteſtate ac poſſeſſione in poſterum eſſet. De quo ſic Petrus Vallis-sarnenſis, hiſtor. Albig. c. 83.* Anno Verbi incarnati MCCXV. menſe Novembri, dominus papa Innocentius III. convocatis patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, & aliis eccleſiarum prælatis, in Lateranenſi eccleſia, celebravit in urbe Roma generale concilium & ſolemne. Inter alia quæ ordinata fuerunt in concilio & ſtatuta, tractatum fuit de negotio fidei contra Albigenſes. Venerat enim ad concilium Raimundus, quondam comes Toloſanus, & filius ejus : comes etiam Fuxi, pacis & fidei manifeſtiſſimi turbatores, ſupplicaturi concilio, pro recuperatione terræ ſuæ, quam perdiderant. Divina diſponente cenſura, ſuffragante auxilio ſignatorum.

A φυλαχθησόμενον· καὶ οἱ ἐξακοῦσαι τυχὸν καταφρονήσαντες, διὰ ἀποκοινωνήσεως ἐν τῷ σώματι, καὶ διαστολῆς ἐν ταῖς χώραις ἀνεκτότερον* ἀναγκασθήσονται· εἰ μὴ τοσαύτη τῶν ὕβρεων ἡ κακία, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ὀφείλουσιν εἰρήνῃ τοιαύτῃ εὐφραίνεσθαι. ὅπερ εἰ τυχὸν τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀποτελέσωσι κρίσιν, οὐ μικρῶς δυνήσονται πτοηθῆναι μὴ διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐθεντίας κατ' αὐτῶν ὡς ταραχωδῶν τῆς τοῦ ἐσταυρωμένου πραγματείας ἡ κοσμικὴ δυναστεία εἰσαχθῆται.

*MS. Maz. pro arctiſſime, habet apertiſſime : quod interpres fortaſſe reddidit, ineleganter ut ſolet ἀνεκτότερον

Ἡμεῖς τοίνυν τῷ τοῦ παντοδυνάμου θεοῦ ἐλέει καὶ B τῶν μακαρίων Πέτρου καὶ Παύλου ἀποστόλων τῇ αὐθεντίᾳ θαῤῥοῦντες, ἐξ ἧς δέδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς κἂν ἀναξίοις δεσμεῖν καὶ λύειν ἐξουσίας πᾶσιν οἵτινες τὸν ἐν ἰδίοις ὑποστῶσι σώμασι κόπον καὶ ἐξόδοις, πεπληρωμένην τῶν αὐτῶν ἁμαρτιῶν, ὧν ἐν ἀληθείᾳ καὶ συντετριμμένῃ καρδίᾳ καὶ στόματι ἐξομολογ..... ἄφεσιν χρηστευόμεθα· καὶ ἐν τῇ ἀνταποδόσει τῶν δικαίων, τῆς αἰωνίου σωτηρίας αὔξησιν ὑπισχνούμεθα. ἐκείνοις δὲ οἵτινες οὐκ ἐν τοῖς ἰδίοις σώμασιν ἐκεῖσε προσέλθωσιν, ἀλλ' ἐν τοῖς αὐτῶν ἀναλώμασι καὶ κατὰ τὴν αὐτῶν εὐπορίαν καὶ ποιότητα, ἄνδρας C εἰδήμονας ἀποστείλωσι· κἀκείνοις ὁμοίως*, κἂν ἐν ἀλλοτρίαις ἐξόδοις, οἰκείοις δὲ σώμασι προσέλθωσι, πεπληρωμένην τὴν αὐτῶν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν στέργομεν. ταύτης δὲ τῆς ἀφέσεως θέλομεν καὶ στέργομεν εἶναι μετόχους κατὰ τὴν ποιότητα τῆς ὑπουργίας τε καὶ εὐνοίας διαθέσιν, οἵτινες εἰς ἐπικουρίαν τῆς αὐτῆς γῆς ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀγαθῶν λυσιτελῶς λειτουργήσουσιν, ἢ περὶ τὰ προειρημένα βουλὴν καὶ βοήθειαν παρέξουσι δέουσαν. πᾶσι δὲ τοῖς .... ἐν τῷ δὲ τῷ ἔργῳ ἡ ἁγία καὶ καθολικὴ σύνοδος, τῶν κανόνων, ἢ τῶν πρεσβειῶν αὐτῆς καὶ εὐλογιῶν κατευόδωσιν καὶ χαρίτων ἐπιμερίζει· ἵνα τούτοις ἀξίως D εὐοδωθῇ πρὸς σωτηρίαν. Ἀμήν.

*Deeſt οἵτινες

Comes vero nobilis Montisfortis miſit illuc fratrem ſuum germanum Guidonem de Monteforti, alioſque fideles nuncios & diſcretos. Verum quidem eſt, quod fuerunt ibi aliqui, etiam quod eſt gravius, de prælatis, qui negotio fidei adverſi, pro reſtitutione dictorum comitum laborabant : ſed non prævaluit conſilium Achitophel, fruſtratum eſt deſiderium malignorum. Dominus etenim papa, approbante pro majori parte & ſaniori ſacroſancto concilio, in hunc modum ordinavit de negotio memorato. Statuit ſiquidem & providit, quod Toloſa civitas & aliæ terræ a Cruceſignatis obtentæ, concederentur comiti Montisfortis, qui in prædicto negotio viriliter & fideliter laboravit ſupra omnes : E terram vero quam comes Toloſanus habuerat in Provincia, cuſtodiri voluit ſummus pontifex, ut de illa fieret proviſio in parte vel in toto, filio dicti comitis Toloſani : ſi tamen per certa fidelitatis & bonæ converſationis indicia oſtenderet ſe miſericordia dignum eſſe.

Praſtat autem decretum ipſum edere ex Dacheriani Spicilegii Tomo VII.

ANNO CHRISTI 1215.

ut dixerat, viderunt : & domini Toletani ſobtilitatem & peritiam collaudantes, cœperunt tum admurmurare, tum etiam in domini Bracarenſis faciem intendere, quæ magno jam erat rubore perfuſa.

Compoſtellanus ſimiliter eadem die in pleno conſiſtorio reſpondit : Pater ſancte, certe deriſoria videtur petitio domini Ruderici, quod eccleſia Compoſtellana tam antiqua & nobilis, condita in honorem apoſtoli Iacobi Domini conſanguinei, qui primo in Hiſpania verbum Domini ſeminavit, & infinitos ad fidem Chriſti convertit, cujus corpus in eadem eccleſia requieſcit, nunc (qood abſit) obediat eccleſiæ Toletanæ. Dominus aotem Rudericus archiepiſcopus Toletanus, petita & obtenta a domino Papa facultate reſpondit : Pater ſancte, o utinam cauſa iſta in rationibus reverendi archiepiſcopi Compoſtellani nunc propoſitis remaneret, & aliæ undique allegationes ceſſarent : maxime ſi per prædicta credat ſe poſſe defendere, Toletanæ eccleſiæ ſe nullam debere obedientiam : ad quod breviter reſpondeo. Cauſa mea deriſoria fortaſſe videbitur, non tamen ſapientibus, ſed inſipientibus. Si antiquitatem Compoſtellanæ eccleſiæ pro te facere exiſtimas, antiquitas iſta centum & novem ſpatio annorum continetur : quod ſic perſuadeo. Dominus Calliſtus papa, ad inſtantiam principis, cleri, & populorum Hiſpaniæ, metropoliticum jus antiquæ & celeberrimæ civitatis Emeritenſis Compoſtellam tranſtulit anno Domini MCXXIV. tum quia civitas Emeritenſis erat ſub dominio Sarracenorum conſtituta, tum quia peregrinantium devotio, qui ob reverentiam beati Iacobi, cujus corpus ibidem creditur eſſe ſepultum, in melius ſemper creſceret. Nam uſque ad hæc tempora oratorium quoddam admodum parvom erat locus ille, in quo nunc ſita eſt Compoſtellana eccleſia. Antiquior eſt ergo eccleſia Toletana, quæ fundata eſt a tempore Eugenii, qui Pauli Apoſtoli fuit diſcipulus. Si nobilitate eccleſiæ ſuam tueri cauſam nititur, propter invocationem beati Iacobi : licet apoſtolorum appellatio nobilis ſit & illuſtris, nobilior tamen eſt & illoſtrior beatæ Virginis, cujus invocatione & nomine eccleſia quæcumque, auguſtiſſima & celeberrima efficitur, & potiſſimum Toletana, quam ipſa Virgo ſanctiſſima præſentia ſua inviſere voluit, atque dignata eſt, cum quondam beato Illephonſo archiepiſcopo Toletano ſacrificium Domino offerenti, & omnibus præſentibus qui Divinum audiebant officium, ſe viſibilem præbuit. Si præterea in ſuæ cauſæ confirmationem conſanguinitatem Domini inducit : certe nemo ſanæ mentis ignorat, arctiori conſanguinitatis vinculo B. Virginem Domino copulatam eſſe, quem concepit, peperit, nutrivit, & uſque ad crucis patibulum & ſepulchrum ſequuta eſt. Si inducat etiam primam Divini verbi promulgationem, & plurimorum converſionem ad fidem Chriſti in Hiſpania : qui Divinam paginam noverunt, teſtimonium perhibeant. Ego tantum legi datam ei fuiſſe poteſtatem prædicandi in Hiſpania : ſed interim cum per Iudæam, & Samariam Divinam legem ſeminaret, ſub Herode Hieroſolymis truncato capite, exhalavit animam & Domino reddidit. Quomodo ergo ibi prædicavit, quo nondum ingreſſus eſt ? Aut ſine prædicatione, quos, obſecro, convertit ad Dominum ? Memini bene in primis me annis accepiſſe a quibuſdam ſanctis monialibus, & religioſis viduis, paucos admodum ejus prædicatione ad fidem converſos eſſe : in qoa cum tam exiguos progreſſus effici videret, in patriam reverſus, fato functus eſt. Si nobilitatem etiam ſepulturæ inducant, quod ibi D. jaceat Iacobus, libenter aſſentior cum his, qoi iſtud aſſerunt : licet quidam affirment, corpus ejus Hieroſolymis requieviſſe ; poſtea raptum a diſcipulis, delatum eſſe & ſepultum apud Compoſtellam. Abſit autem ut propter gloriam hujus primatus, aſſeram corpus beatæ Virginis, quod firmiter credimus in cæleſtibos cum Domino glorioſum eſſe, in eccleſia Toletana fuiſſe aliquando ſepultum, pedibus humanis quotidie conculcandum. Membratim enim me dilaniari potius paterer, quam ad hoc affirmandum animum adjicere. Videat ergo dominus Compoſtellanus, an debeat eccleſiæ Toletanæ faſces ſubmittere. Sed omiſſis rationibus, ſi placet, reſpondeat propoſitæ quæſtioni. Dominus autem Compoſtellanus reſpondit, quod licet Toletanus eſſet Hiſpaniarum primas, quod falſiſſimum erat : non tamen ejus ſuffraganei deberent ei in aliqua re obedire. Qua reſponſiona multi crediderunt Compoſtellanum conteſtatum eſſe litem.

Pro Tarraconenſi autem archiepiſcopo, qui non aderat, reſpondit epiſcopus Vicenenſis * ſuffraganeus ejus, pro ſe & pro aliis ſuffraganeis ejus abſentibus : Toletanum archiepiſcopum nec eſſe primatem, nec ſe debere illi in aliquo obedientiam præſtare.

* *Corr.* Vicenſis

Narbonenſis qui tunc aberat, ſequenti die in pleno conſiſtorio reſpondit, ſe ad hoc citatum non fuiſſe. Acta ſunt hæc apud Lateranum octavo Idus Octobris, anno Incarnationis Dominicæ MCCXV. pontificatus domini Innocentii papæ III. anno XVIII. Hæc ex libro MS. eccleſiæ Toletanæ.

Quæ omnia peregit publice Rudericus Ximenius Romæ in ſui primatus cauſa, quam obtinuit. Nam ſummos pontifex primatus honorem eidem coram omnibus detulit ; ſicut ante in diplomate conceſſerat : idemque Honorius, & Gregorius ejus ſucceſſores peobaverunt.

G. C. *Contrarium aſſerit Mariana lib.* XII. *c.* IV. *nempe pontificem non pronũciaſſe.* Roderici, *inquit*, orationem, cum Bracarenſis qui aderat, & Auſetanus epiſcopus pro Tarraconenſi, refellere aggreſſi eſſent, abeſſent alii quorum intererat : lite integra diſceſſum eſt, neutro inclinatis ſententiis. *Idem ait Surita, Annal. lib.* II. *c.* LXVIII. *Quibus ſuffragantur epiſtolæ duæ Honorii Papæ III. qui Innocentio III. ſucceſſit : altera ad Rodericum Toletanum, altera ad Bracarenſem archiepiſcopum : quibus ex litteris conſtat, cauſam ab Innocentio non fuiſſe judicatam.*

V. ** *Stero in chronico ad hunc annum.* In hac Synodo Kymenſis epiſcopatus inſtituitur : ad quam ſedem Rogerus primum epiſcopus ordinatur. *Idem narratur in chronico Saliſburgenſi.*

VI. ** *Godefridus monachus in Annal. ad ann. MCCXV.* In hoc concilio Orientalis eccleſia, quod antea inauditum fuit, ſe ſubditam Romanæ eccleſiæ exhibuit. Nam Conſtantinopolitam duo in patriarcham electi Romam venerunt. Qui ambos conſilio cardinalium depoſuit, & tertium ſubſtituit & inveſtivit, & ad ſedem propriam remiſit.

VII. ** *Actum eſt in eodem concilio de rebus imperii, quod Friderico aſſertum eſt, repugnante*

neque-

ANNO CHRISTI 1215.

nequicquam Ottone: ut ex Richardi de S. Germano chronico MS. edisserit Odoricus Raynaldus his verbis: Scribit Richardus, omnium principum nuncios ad concilium illud confluxiſſe, in quo non modo de apparanda crucesignatorum expeditione ad impiam Saracenorum tyrannidem evertendam, verum de imperii rebus erat agitandum: miſiſſeque oratores ſuos Othonem, ac Fridericum; alterum, ut obtenta venia imperium recuperaret, e quo dejectus fuerat; alterum, ut ſibi aſſereret: atque etiam aſperioribus animis utrinque certatum. Quippe cum Othonis orator, Mediolanenſis genere, omnibus illum eccleſiæ imperiis demiſſe pariturum proponeret, atque ut in gratiam cum eccleſia reſtitueretur, urgeret: reſtitit marchio Montisferrati, atque acriter Othonis preces ſex de cauſis non admittendas contendit. Primum, quod datum Romanæ eccleſiæ ſacramentum infregiſſet: ſecundo, quod ea ob quæ occupata anathemate defixus eſſet, adhuc detineret, nec redderet, uti juratus ſpoponderat: tertio, quod epiſcopum eccleſia ejectum foveret: quarto, quod legatum epiſcopum ſumma temeritate atque audacia in carcerem conjeciſſet: quinto, quod per ſummum Romanæ eccleſiæ majeſtatis contemptum, Regem Fridericum, regem preſbyterorum appellaſſet: ſexto, quod virginum Deo devotarum ædes evertiſſet, ut arcem excitaret.

Adjecit, Mediolanenſium pariter orationem reſpuendam, tum quod anathematis vinculis ob partes Othonianas amplexas irretiti, tum quod eorum civitas Patarenos hæreticos in gremio foveret. Objecta diluere ac retorquere aliis nitentibus, exulcerati animi in aſperiora verba prorupere. Quo viſo Innocētius, aſſurgens e pontificio ſolio, manu ſilentio indicto ſacrum ſenatum dimiſit. Cumque a B. Martini, ad S. Andreæ feſtum ter concilium coegiſſet, electionem principum, qui Fridericum ſalutarant imperatorem, confirmavit.

* ** VIII. *Hic quoque excommunicati Anglicani proceres, eorumque fautores, qui Ioannem Angliæ regem regno privare moliebantur. Qua de re hanc epiſtolam conſequente anno ſcripſit Innocentius, a Mattheo Pariſio relatam.* Ad veſtram volumus notitiam pervenire, quod nos nuper in generali concilio conſtituti, excommunicavimus & anathematizavimus ex parte omnipotentis Dei, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, autoritate quoque beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus, ac noſtra, barones Angliæ cum adjutoribus & fautoribus ſuis, qui Ioannem illuſtrem regem Anglorum crucesignatum & vaſſallum Romanæ eccleſiæ perſequuntur, molientes ei regnum auferre, quod ad Romanam eccleſiam noſcitur pertinere. Inſuper excommunicavimus & anathematizavimus omnes illos, qui ad occupandum vel invadendum regnum ipſum, aut impediendum euntes in ejuſdem regis ſuccurſum, operam vel opem impenderunt, & terras eorumdem baronum eccleſiaſtico ſubiicimus interdicto, &c. Datum Laterani xvii. Kal. Ian. Pontif. noſtri anno 18.

* ** IX. *De componendis Cypriis eccleſiis eadem in ſynodo actum eſt: ut ex hiſtoria Cypria Gallice a Stephano Luſiniano conſcripta intelligimus.* Abſente, *inquit*, Hugone Luſiniano rege, & bellis adverſus Saracenos occupato, ejus conjux Aloiſia regina nuncios ad Lateranenſe concilium cum mandatis miſit, qui peterent ut quies reſtitueretur eccleſiæ Cypriæ, tum valde perturbatæ, quod Græcis epiſcopis qui in inſulam omnem, poteſtatem exercebant, parere Latini nollent. Item, ut Salaminius archiepiſcopus, qui everſa Salamine Famaguſtam tranſlatus fuerat, Nicoſiam Famaguſta transferretur, in qua nobilitas univerſa, regiuſque comitatus, & Latini omnes verſabantur. Annuit concilium Reginæ poſtulatis. Nicoſiam tranſlatus archiepiſcopatus; creatus Latinus archiepiſcopus, qui Latinis tantum præeſſet, cui & Græci ipſi paruerunt, ſublato e vivis Græco archiepiſcopo Simone. Tres alii Latini epiſcopi inſtituti, Famaguſtanus, Nemoſienſis, Paphius: & Græci epiſcopi quatuordecim ad Latinorum numerum redacti, iiſdemque in urbibus. Quibus defunctis, eorum eccleſiæ ac decimæ Latinis attributæ ſunt; certo tantum ſtipendio Græcis conceſſo. *De iiſdem Græcorum & Latinorum pacificandis & ordinandis eccleſiis, edita eſt poſtea Cypria conſtitutio Alexandri IV. quam inferius exhibebimus.*

* ** X. *Crucigerorum ordinem in hoc concilio reſtitutum eſſe ac confirmatum, refert Philippus Bergomas ſupplementi chronicorum lib. XIII. ad hunc annum.* Ordo Crucigerorum, *inquit*, ea in ſynodo, jamdiu inchoatus, ſed aliquando intermiſſus, ab ipſo Innocentio pontifice reſtituitur & confirmatur, ac multis favoribus roboratur. Id quammaxime factum eſt, quod quædam Albanenſium peſtifera hæreſis ſurrexerat, quæ tantam in populo Romano cleroque ſeditionem excitaverat, quantam unquam antea. Quam ob cauſam pontifex ipſe multos crucesignatos impulit contra eos arma ſuſcipere. Quibus hæreticis devictis, Crucigerorum ordinem jamdiu ſopitum & obliteratum inſtaurans, multis privilegiis & gratiis mirabiliter auxit. Eidem autem ordini poſtmodum Innocentius IV. devotione affectus, apud Lugdunum exiſtens, regulam compoſuit & dedit, in qua inter cætera præcepit ipſis religioſis, ſemper crucem in manibus deferre. Ipſius vero ordinis autorem & ducem Quiriacum, Hieroſolymitanum epiſcopum & martyrem, tempore Conſtantini magni & Helenæ natum, primum fuiſſe tradunt. Qui cum a Iuliano apoſtata cum multis Chriſtianis paſſus fuiſſet, idem ordo ad nihilum ferme uſque in præſens redactus eſt. Ipſe enim ſanctus Quiriacus, ille Iudas fuit, qui crucem Domini ſanctæ Helenæ oſtendit: & viſis miraculis crucis inventæ, poſtea devotioni crucis affectus, factus epiſcopus, ordinem hunc excitavit. *Eadem refert Sabellicus, Enn. IX. lib. VI. & antiquiorem multo hujus ordinis originem facit. Silveſter Maurolus in hiſtoria ſacra, quicquid ad eius initia, progreſſum, detrimentum, reſtaurationem attinet, ex variis autoribus collecta repræſentat.*

* ** XI. *Interfuiſſe huic concilio S. Dominicum, & approbaſſe Innocentio pontifici conſilium inſtituendi Prædicatorum ordinis, ſic narrat Theodoricus in eius vita, lib. 1. cap. ult.* Anno Chriſti MCCXV. cum ex omnibus orbis partibus ad concilium generale Romam proficiſcerentur epiſcopi & prælati, venerabili & ſancto viro Fulconi Toloſano epiſcopo eo commendenti piiſſimus Chriſti miniſter Dominicus adjunctus eſt: quos ita caritas inter ſe colligarat, & Spiritus Ieſu moderabatur, ut ſalutem animarum ardentiſſimo zelo ſitirent. Tempus igitur opportunum rati ſe adeptos, quod jampridem conceptum & deliberatum erat de inſtituendo ordine Prædicatorum, ſummo pontifici explicare ſtatuerunt. Cumque ea, qua par

Apud Surium 2. Aug. tom. 4.

erat,

ANNO CHRISTI 1215.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

erat, humilitate & reverentia pōtifici ſua vota expoſuiſſent: viſus eſt initio nonnihil ſe opponere Domini diſpenſator. Proxima nocte videt idem Chriſti vicarius in ſomniis eccleſiam Lateranenſem gravem minitari ruinam. Tremefactus igitur & mœrens, videt e diverſo virum Dei Dominicum accurrentem, & ſuis humeris totam illam ruinoſam fabricam ſuſtentantem. Ejus viſionis novitatem admirans ſapiens pontifex, & quid ea ſibi vellet, ſagaciter animadvertens, oblatas ipſi preces hilariter admiſit, & pium propoſitum commendavit. Hortabatur vero beatum Dominicum, ut ad ſuos rediret fratres, communicatoque cum eis conſilio, regulam quandam approbatam deligeret, quam ordo inchoandus ſectaretur, atque ita ad ipſum rediens confirmationem ordinis pro voto reportaret.

" ** XII. *Approbatum eſſe ab eodem concilio Minorum ordinem refert Vaddingus, teſteſque profert multos, quorum aliquot nondum typis editi.* Dum, *inquit*, Romæ jam omnia erant in promptu, ut inciperetur frequentiſſimum & celeberrimum concilium univerſale Lateran. menſe Novembri, ut habent Matthæus Pariſ. & abbas Vſpergenſis, & XVII. ejuſdem menſis die, ut peculiariter notat Marianus, venit in Vrbem ſanctus patriarcha, in dicto concilio de rebus ſui inſtituti acturus, quod & fecit. Nam ad ejus inſtantiam, ut his verbis rem refert Marianus: Dominus papa coram omnibus ordinem " ſuum eſſe approbatum pronunciare fecit, & regu" lam per ipſum prius ſine bulla approbatam manife" ſtare fecit. Idemque expreſſe aſſerunt B. Leo in legenda trium ſociorum, & B. Angelus Clarenus in proœmio expoſitionis in regulam Minorum apud me MS. & in caput I. ejuſdem. *Et infra.* Idem confirmat Reverendiſſ. Dom. Gonzaga dicens: " Sub Innocentio tertio celebratum fuit Romæ con" cilium generale, in quo ab eccleſia receptus, appro" batus & confirmatus eſt ordo Minorum. Hoc idem velle judico chronicon magnum Belgicum, dum ait: In concilio Lateranenſi conſtitutum fuiſſe ordinem Minorum. In eodem hunc ordinem receptū fuiſſe ſcribunt Iordanus de Saxonia, & S. Antoninus.

" **XIII. *Intererat huic concilio Ionas Surianorum patriarcha, de quo ſic magnum chronicon Belgicum, ad ann. MCCII.* In partibus Aſiæ majoris verſus Meſopotamiam & Armeniam, quidam Ionas vir venerabilis erat patriarcha in civitate Suſis; in cujus Ionæ manibus, dum Miſſam celebraret more ſuæ gentis, (hoc eſt, ſecundum conſuetudinem Surianorum) tale fertur acc idiſſe miraculum, ut panis ille magnus fermentatus, unde fiebat ſacrificium, in parvam & pulchram hoſtiam, ad morem ſacrificii Latinorum, converteretur, & calix ligneus deſtrueretur cum cochlearibus, reperto vero ſanguine in argenteo calice. Et hoc accidit in feſto beati Ioannis Baptiſtæ hujus anni. Vnde plures Surianorum eccleſiæ, Armenii, Georgiani, & Iaccbitæ, ad conſuetudinem ſanctæ catholicæ & Romanæ eccleſiæ, de diem in diem per hoc miraculum cœperunt converti. Et iſte Ionas patriarcha magno concilio Romano interfuit, & poſtmodum in patriarcham Alexandrinum promotus eſt.

" ** XIV. *De Simone de Alna Ciſtercienſis ordinis laico, deque prophetico illius ſpiritu admirabilia quadam narrat Cæſarius l. 3. c. 33.* Vnde factum, *ait*, ut dominus Innocentius papa ad concilium ſuum generale illum vocaret, vocatumque de pluribus interrogaret: a quo tam ipſe, quam cæteri cardinales, didicerunt experimento, quod ſpiritu polleret prophetico.

IN [a] CONCILIUM LATERANENSE [b] IV.

[c] ŒCUMENICUM SIVE UNIVERSALE XII. approbatum, [d] quadringentorum epiſcoporum, & octingentorum aliorum patrum, abbatum, decanorum, & priorum conventualium, [e] contra Albigenſium & [f] Almarici hæreſes, & [g] abbatis Ioachim errores, pro eccleſia in fide & moribus reformanda, [h] proque terra ſancta a Turcis recuperanda celebratum [i] anno Domini MCCXV. tempore Innocentii papæ III. & Friderici imperatoris, vel potius adhuc regis Germaniæ II.

NOTÆ SEVERINI BINII.

a *Concilium.*] Qua autoritate, quo tempore, quaque de cauſa hæc ſacroſancta ſynodus indicta, quis comparendi & inchoandi concilii terminus præfixus fuerit, Matthæus Pariſ. his verbis ſummatim recenſet: *Eodem anno 1215. vocati ſunt a papa Innocentio Romæ ad concilium generale prælati univerſalis eccleſiæ, patriarchæ ſcilicet, archiepiſcopi, epiſcopi, primicerii, archidiaconi, decani cathedralium eccleſiarum, abbates, priores, Templarii, & Hoſpitalarii, ut comparerent in præſentia domini papæ in urbe Roma, Kalendis Novembris, ſicut canonicam vitare voluerunt ultionem.* Ad reformandam eccleſiam in fide & moribus, necnon pro terra ſancta a Turcis & Saracenis recuperanda, autoritate Innocentii papæ hanc ſynodum prædicto tempore, loco ac termino indictam eſſe, indicat apertiſſime encyclica illa epiſtola, ab Innocentio papa ad omnes eccleſiæ prælatos & principes tranſmiſſa. *Extat ſupra initio actorum.* Hæc ſynodus ab Innocētio papa indicta. Ob quam cauſā indicta fuerit.

b *Lateranenſe.*] Sic dictum a Lateranenſi eccleſia Salvatoris, quæ Conſtantiniana vocatur: in qua, Matthæo Pariſ. & Vrſpergenſe auctoribus, habita fuit: uterque enim de loco concilii iiſdem prope verbis iſta ſcribit: *Celebrata eſt Romæ ſancta & univerſalis ſynodus in eccleſia ſancti Salvatoris, quæ Conſtantiniana appellatur, &c.* Locus concilii.

c *Oecumenicum.*] Præter autores ſupra nominatos id evidens ratio convincit iſta, quod omnes patriarchæ per ſe vel per ſuos legatos eidem interfuerint, eique pontifex Romanus præſederit. Vnde frater Laurentius Surius in præfatiuncula, quam huic concilio præfixerat, rectiſſime & veriſſime iſta ait. *Nemo ſanæ mentis ambigere poteſt, hanc quæ ſequitur ſynodum Lateranenſem cumprimis inſignem & vere œcumenicam fuiſſe: quippe in qua de negotiis religionis ſumma Latinæ & Græcæ eccleſiæ concordia tractatum eſt, cuique interfuere patriarcha Conſtantinopolitanus, & Hieroſolymitanus, & archiepiſcopi tum Latini tum Græci ſeptuaginta, epiſcopi 412. abbates & priores plus 800. ſimul omnes prælati 1215. aut eo plures. Nec defuere legati Græci & Romani imperatoris, regum Ieruſalem, Galliæ, Hiſpaniæ, Angliæ, & aliorum. Quod ſi vero ea cuiquam propterea minus ponderis habere videatur, quod recentior ſit: ille certe Chriſtum mendacem facere velle videtur, qui perennem præſentiam ſuam promiſit eccleſiæ ſuæ, & Spiritum ſanctum ſuum, Spiritum veritatis, qui cum illa maneat in æternum. Manet ſua ſemper catholicæ eccleſiæ autoritas, quam quiſquis contemnere auſus eſt, non ille efficit ut ea minor ſit, ſed ſe dignum reddit qui eius pondere penitus opprimatur.* Hæc Surius. Oecumenicum fuiſſe probatur.

d *Qua-*

ANNO CHRISTI 1215.

Numerus epiſcoporum.

d *Quadringentorum duodecim epiſcoporum.*] Ita A Matthæus Pariſ. & abbas Vrſpergenſis hujus temporis ſcriptores: quorum iſta fere utriuſque ſunt verba quæ ſequuntur: *Eodem anno, ſcilicet Dominicæ Incarnationis milleſimo ducenteſimo decimoquinto, celebrata eſt Romæ ſancta & univerſalis ſynodus in eccleſia S. Salvatoris, quæ Conſtantiniana appellatur, menſe Novembri, præſidente papa domno Innocentio tertio, pontificatus ejus anno decimo octavo: in quo fuerunt epiſcopi quadringenti & duodecim. Inter quos fuerunt de præcipuis patriarchæ duo, Conſtantinopolitanus, & Hieroſolymitanus; Antiochenus vero gravi languore detentus venire non potuit, ſed miſit pro ſe vicarium ſuum Antilidenſem epiſcopum; Alexandrinus vero ſub Saracenorum dominio conſtitutus, fecit quod potuit, mittens pro ſe Germanum diaconum ſuum. Primates vero & metropolitani ſeptuagintaſeptem, abbates & priores ultra octingentos: procuratores quoque archiepiſcoporum, epiſcoporum, abbatum, priorum, & capitulorum abſentium, tantus non fuit numerus. Legatorum vero imperatoris Conſtantinopolitani, regis Siciliæ in Romanorum imperatorem electi, regis Franciæ, regis Angliæ, Hungariæ, Hieroſolymitani, Cypri, Aragonum, nec non aliorum principum & magnatum civitatum, & aliorum locorum, ingens adfuit multitudo.*

An 2283. patres huic concilio interfuerint?

Vnde evidenti teſtimonio patet, quod huic concilio interfuerint, non, ut quidam hujus temporis ſcriptores aiunt, bis mille ducenti octoginta tres vel quinque patres conjunctim computati, ſed tantum bis mil- C le ducenti duodecim. Nam ſeptuaginta illi & unus metropolitani, duoque patriarchæ ſupra recenſiti, ſub quadringentis duodecim epiſcopis continentur & computantur, ut patet ex verbis ſupra recitatis.

e *Contra Albigenſium errores.*] Ita ſentiendum exiſtimo, tum quod capitulo 1. & vigeſimoprimo hujus concilii, illa dogmata fidei de principio creationis, corporum reſurrectione, baptiſmo, eucharistia, pœnitentia, inferno, matrimonio, aliiſque pluribus fidei articulis, hic a patribus concilii aſſerantur & definiantur, quæ Albigenſibus autoribus, ut ſupra in concilio Lateranenſi tertio notavi, impugnabantur: tum etiam quod decreto ejuſdem concilii, ut refert Matthæus Pariſ. datus ſit comitatus Toloſanus Simoni Montifortenſi comiti, qui eoſdem Albigenſes

Quid contra Albigenſes definitum?

Philippi regis Francorum autoritate, & Germano- D rum principum ſubſidio fretus, duodecimo fere anno, poſtquam cœperunt bello oppugnari, vel ad pœnitentiam adegit, vel omnino fugavit & extirpavit. De Albigenſium hæreſibus, earumque condemnationibus, vide ſupra ſub Alexandro tertio concilium celebratum anno 1176.

f *Almarici hæreſes.*] Hæreſes Almarici hac ſynodo damnatas eſſe patet cap. 2. Quis autem Almaricus, quæque ejus hæreſes fuerint, Robertus Gaguinus lib. 6. ſub Philippo rege deſcribit his verbis:

Almaricus deſcribitur.

Almaricus Carnotenſis, litteris apprime eruditus, cum apud Pariſios non parvam doctrinæ opinionem obtineret, palam docuit quoſque Chriſtianos mẽbra Chriſti corporis eſſe; &, dum a Iudæis Chriſtus pateretur, una cum ipſo dolorem atque afflictionem fuiſſe E revera perpeſſos. Sed errorem cum tueri non poſſet, damnatus eſt reſipiſcere, & contrariam ſententiam aſſerere. Ob hanc ignominiam contracta animi ægritudine, paulo poſt tempore interiit. Fuere alii præterea litterati homines qui ſingulis divinæ Trinitatis perſonis ſingula tempora per ſucceſſionem tribuerent, aſſerentes Patris omnipotentiam Chriſti adventu deſiiſſe, Chriſti vero doctrinam Spiritus ſancti acceſſu exoletam eſſe. Cujus hæreſeos autores, procurantibus Petro Pariſienſi epiſcopo atque Garino conſulari A *viro, deprehenſi, honoribus & dignitate privati ſunt. Laïcos, id eſt qui extra cleri ordinem eſſent, ignis abſumpſit: feminis vero parcitum eſt. At Almarici cadaver, quod pene diu Martini Pariſienſis eccleſiam ſepultum fuerat, exhumatum & crematum eſt.*

ANNO CHRISTI 1215.

De eodem iſta Genebrardus libro quarto chronologiæ: *Almaricus, ſive Amorricus, Carnotenſis, vir eruditus, ſed hæreticus, convictus eſt viginti errorum, quorum unus erat: Corpus Chriſti non magis eſſe in ſacramento euchariſtiæ, quam in qualibet altare. Ejus ſequaces cum ejuſdem oſſibus refoſſis Lutetiæ poſtea uſti ſunt.* Hæc Genebrardus. Sanderus libro 7. de viſibili monarchia, de Almarico agens: *Negabat*, inquit, *aut generationem filiorum, aut di-* B *ſtinctionem ſexuum, in paradiſo futuram, niſi Adam peccaſſet. Non aliter eſſe corpus Chriſti in pane altaris, quam in alio pane, & in alia qualibet re. Thurificationem quæ in eccleſiis utuntur, idololatriam vocabat. Negabat reſurrectionem corporum, paradiſum, infernum, & idearum in mente divina æternitatem. Dicebat quemlibet fidelem teneri, ut credat ſe eſſe membrum Chriſti, & hoc eſſe de articulis fidei.* David Dinantius diſcipulus Almarici, teſte eodem Sandero, dicebat Deum eſſe materiam primam. Quare ſupra cap. 1. concilii Lateranenſis patres concilii haud dubie contra eumdem Dinantium aſſeruerunt: *Deus ſimul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem.*

David Dinantius.

Vide ſupra Concil. Pariſ. ann. 1209.

C De eodem Prateolus iſta: *Fuit Almaricus natione Gallus, patria Carnotenſis, Lutetiæ Pariſiorum impietatis doctor. Inter veſanæ mentis ejus errores, recenſentur præcipui qui ſequuntur.*

Dicebat corpus Chriſti non aliter eſſe in pane altaris quam in alio pane, & in qualibet alia re, tranſſubſtantiationem denegans.

Deum ſic locutũ fuiſſe in Ovidio ſicut in Auguſtino.

Negabat præterea reſurrectionem corporum, paradiſum ſimiliter & infernum: ſed qui in ſe Dei cognitionem haberet, illum habere quoque in ſe paradiſum. Qui contra peccatum mortale haberet, eumdem infernum habere in ſe, non aliter quam dentem putridum in ore.

Altaria ſanctis dicata, & imagines thurificare, ſanctorumque invocationes, idololatriam eſſe aſſerebat.

Non ſolum cum Armenis Adam & Evã nunquam D *carnali copula jungendos, ſi in ſtatu illo in quo Deus illos condidit permanſiſſent; verum etiam ſexuum differentiam nullam, ſed hominum multiplicationem æque atque angelorum futuram affirmabat; contra illud quod in Geneſi ſcribitur:* Creavit Dominus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam; ad imaginem Dei creavit illum, maſculum & feminam creavit illos. Gen. 1.

Aſſerebat rurſus Deum non videri in ſe, ſed in creaturis, ſicut lumen in aere.

Item illud quod alias eſt peccatum mortale, factum in caritate non eſſe peccatum, impunitatem peccatorum promittens.

Affirmabat denique ideas, quæ ſunt in mente Di- E *vina, & creare & creari poſſe: cum contra, teſte divo Auguſtino, in mente Divina nil niſi æternum & incommutabile ſit.*

Somniabat quoque mentem contemplativi vel beati perdere ſuum eſſe in proprio genere, & redire in illud eſſe ideale quod habuit in mente Divina.

Docebat deinde, omnes creaturas in fine in Deum redire, & in ipſum converti, ut ſint unum individuum cum ipſo. Vnde per conſequentiam in reſurrectione duplicem fore ſexum negabat.

Hæc & plura alia inſana cum inſaniret, multoſque ſequacium errore ſuo imbueret: ab epiſcoporum & theo-

ANNO CHRISTI 1215.

theologorum Pariſienſium concilio convictus, ex mœrore animi interiit. Multi complices ſenatuſconſulto damnati, & coram univerſo populo exautorati, deinde flammis exuſti, eorumque cineres per ſterquilinium diſperſi ſunt. Tradunt autem quod cum illi ad ſupplicium ducerentur, tanta oborta ſit aëris inclementia & intemperies, ut nemo dubitaret quin ab eis aër fuiſſet concitatus, a quibus tantus error morientibus fuerat perſuaſus. Nam dicuntur tunc tam obſtinata mente fuiſſe, ut non ſolum ad interrogata nullum darent reſponſum, ſed nec in eis in ipſo mortis articulo ullum pœnitentiæ aut ſanæ mentis & reſipiſcentiæ perpendi potuerit indicium. Almaricus a generali concilio Laterani, ea potiſſimum de cauſa celebrato, hæreſeos damnatus & anathemati ſubjectus, poſtea juſſu Philippi Gallorum regis exhumatus exuſtuſque eſt.

Ioachim abbas deſcribitur.

g *Abbatis Ioachim errores.*] Quis abbas Ioachim, qui ejus errores ab eccleſia damnati fuerint, indicatur ſupra capitulo ſecundo hujus concilii Lateranenſis. Quo tempore in hunc errorem prædictus abbas inciderit, indicat Matthæus Pariſ. in hiſtoria Anglicana anno 1179. his verbis: *Scripſit etiam ejuſdem*, Alexandri papæ, *diebus contra eumdem Petrum Lombardum abbas Ioachim Florenſis cœnobii libellum, vocans eum hæreticum & inſanum, eo quod in libro ſententiarum, quem compoſuerat idem Petrus de unitate ſive eſſentia Trinitatis, dixit: Quoniam quadam ſumma res eſt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, & illa non eſt generans, neque genita, neque procedens. Contra hanc aſſertionem oppoſuit abbas præfatus, quod non tam Trinitatem aſtruebat in Deo, quam quaternitatem, tres videlicet perſonas, & illam communem eſſentiam*, &c. prout habentur ſupra cap. 2. Et paulo infra ſubjungens ait: *Stetit autem hæc indeterminata altercatio a diebus Alexandri papæ uſque in tempora Innocentii papæ per annos multos, ſedentibus inter eos in cathedra Romana Lucio, Gregorio, Clemente, & Cæleſtino pontificibus Romanis. Quibus ſuccedens Innocentius tertius, anno Domini 1215. Romæ generale concilium celebrans, libellum abbatis Ioachim, quem contra Petrum & articulum ediderat prædictum, his verbis damnavit: Nos ſacro*, &c. prout habetur ſupra cap. 2.

Cur Ioachim abbas contra Petrum Lombardum ſcripſerit.

Cauſam ſcribendi contra Petrum Lombardum ei dediſſe videtur Alexander papa, qui cum relatu aliorum accepiſſet, quod magiſter Petrus Lombardus in quibuſdam ſcriptis ſuis ab articulis fidei recederet, autore Matthæo Pariſ. prædicto loco, ad Vuillelmum Senonenſem archiepiſcopum ſub hac forma literas direxiſſe ſcribitur:

ALEXANDER EPISCOPVS ſervus ſervorum Dei, Vuillelmo Senonenſi Archiepiſcopo ſalutem.

CVM in noſtra olim eſſes præſentia conſtitutus: *&c. Extat tomo ſuperiori in actis ad Concilium Lateranenſe III ſub Alexandro papa III.*

An fuerit hæreticus.

Ioachimum abbatem errantem, nequaquam vero hæreticum fuiſſe, indicat epiſtola Honorii papæ III. ad epiſcopum Lucaniæ, adverſus eos qui de Ioachimo atque ejus monaſterio acerbius obloquebantur, ſcripta: quæ extat apud eumdem Matthæum Pariſ. quæque ita incipit: *Ad audientiam noſtram*, &c.

Quis & qualis fuerit Ioachim, quo dono præditus, quæque ejus ſcripta excuſa reperiantur, refert Poſſevinus in apparatu ſacro, verbo, *Ioachimus abbas*.

De expeditione in terram ſanctam ſuſcipienda.

h *Proque Terra ſancta a Turcis recuperanda.*] Hac de re in concilio actum eſſe, adeoque non ſatis convenienter appendicem concilii nominari, quæ de expeditione in terram ſanctam accipienda hic habentur, præter epiſtolam Innocentii papæ ad omnes Chriſti fideles ſcriptam initio actorum hujus ſynodi, extantem apud abbatem Vrſpergenſem, teſtatur Matthæus Paris prædicto loco, ubi ait: *His omnibus congregatis in ſuo loco præfato, & juxta morem conciliorum generalium in ſuis ordinibus ſingulis collocatis, facto prius ab ipſo papa exhortationis ſermone, recitata ſunt in pleno concilio capitula ſexaginta, quæ aliis placabilia, aliis videbantur oneroſa. Tandem de negotio Crucifixi & ſubjectione terræ ſanctæ verbum prædicationis exorſus, ſubjunxit, dicens: Ad hæc, ne quid in negotio Ieſu Chriſti de contingentibus omittatur*, &c.

i *Anno Domini*, &c.] Tempore notato hanc ſynodum celebratam eſſe, præter abbatem Vrſpergenſem & Matthæum Pariſ. locis allegatis, teſtatur epiſtola pontificis encyclica de ſynodo celebranda ad omnes epiſcopos, prælatos & principes eccleſiæ ſcripta, quam ex abbate Vrſpergenſi ſupra recitatam invenies.

G. C. Erant aliæ in notis Binii de cauſa Stephani Cantuarienſis archiepiſcopi, & de patriarcha Maronitarum, quæ cum non jam ad notas pertinerent, quam ad acta concilii, ſupra deſcripta ſunt, pag. 234.

** CONCILIVM MELODVNENSE, A PETRO SENONENSI ARCHIEPISCOPO & ſuffraganeis celebratum anno MCCXVI.

ANNO CHRISTI 1216.

LVdovicus Philippi Auguſti regis Francorum filius, rex delectus ab Anglis, qui a Ioanne rege ſuo defecerant, in Angliam armatus irrupit. Ægre id tulit Innocentius pontifex, quod & ſedi apoſtolicæ vectigalis eſſet Anglia, & Ioannes rex ſacræ militiæ nomen dediſſet: quod qui fecerant, quatuor annorum induciis ex recenti Lateranenſis concilii decreto gaudebant. Excommunicatur igitur Ludovicus a Gualone legato. Philippus rex, cum religioſe ſervare vellet pactas inducias cum Ioanne rege, qui tamen eas ſæpe violaverat: adeo Ludovicum filium non adjuvit, ut in eum ac ceteros qui ſecum ipſum erant bonorum omnium publicatione animadverterit. At ne ſic quidem facere potuit, quin eſſet pontifici ſuſpectus: qui cum vehementiſſimas ea de re litteras ad Petrum Senonenſem archiepiſcopum ejuſque ſuffraganeos dediſſet: ii coacta Melodum Synodo, regem culpa vacare pronuntiarunt. Hæc rerum Gallicarum Anglicarumque ſcriptores, ac præſertim Guillelmus Armoricus.

CONSTITVTIONES EX CONCILIO Petri archiepiſcopi Senonenſis.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *Vt advocati jurent de calumnia.*
2. *De eo qui per annum & diem in excommunicatione publica fuerit.*
3. *Vt Prior mutuo pecuniam non ſumat ultra 40. ſolidos.*
4. *Vt prior nullam pecuniam accipiat a Iudæo.*
5. *Vt abbates, priores, &c. quotannis computent in capitulo.*
6. *Vt abbas pecuniam mutuo non accipiat ultra ſummam ab epiſcopo taxatam.*
7. *De veſtibus & calceamentis abbatum & aliorum religioſorum.*

CAPVT

CAPUT I.

Petrus II. archiepiſcopus 72. obiit anno 1221.

I. *Vt advocati jurent de calumnia.*

STatuimus ut advocati jurent de calumnia de cætero, in cauſis tam inchoatis quam inchoandis, aut non admittantur ad eas tractandas.

II. *De eo qui per annum & diem in excommunicatione publica fuerit.*

B

Si aliquis per annum & diem excommunicationem publicam ſuſtinuerit, compellatur poteſtas ſæcularis, ut excommunicatum ad unitatem eccleſiæ per ſuam poteſtatem venire compellat, mittendo manum in ipſum & res ejus.

III. *Vt prior mutuo pecuniam non ſumat ultra 40. ſolidos.*

Statuimus, ne prior, niſi conventualis, ultra ſummam quadraginta ſolidorum, ab aliquo, ſine licentia abbatis ſui, vel epiſcopi ſui ſi remotus fuerit abbas, mutuo pecuniam accipiat: quod ſi forte fecerit, abjiciatur a prioratu, nec denuo valeat prioratum adipiſci, quouſque per concilium provinciale fuerit reſtitutus.

C

IV. *Vt prior nullam pecuniam accipiat a Iudæo.*

Eidem pœnæ ſubjaceat Prior, qui quamcumque ſummam pecuniæ receperit a Iudæo.

V. *Vt abbates, priores, &c. quotannis computent in capitulo.*

D

Statuimus ut abbates, priores, & alii obedientiarii, de ſingulis proventibus & redditibus & expenſis computent ſingulis annis diligenter in capitulo. Et ut ſtatus tam abbatiarum quam prioratuum a clauſtralibus cognoſcatur, computus in ſcriptis redigatur, ita quod conventus penes ſe retineat unum ſcriptum, & abbas aliud.

VI. *Vt abbas pecuniam mutuo non accipiat ultra ſummam ab epiſcopo taxatam.*

E

Nullus abbas mutuo recipiat pecuniam, ſine capituli ſui, vel majoris & ſanioris partis conventus licentia, ultra ſummam ab epiſcopo ſuo taxandam ſecundum monaſterii facultates: qui contra fecerit, per epiſcopum ſuum puniatur.

VII. *De veſtibus & calceamentis abbatum & aliorum religioſorum.*

Præcipimus abbatibus & aliis religioſis, ut ipſis veſtibus & calceamentis ordini ſuo congruentibus utantur. Et ſi abbates in his obſervandis ſeu corrigendis fuerint negligentes, per epiſcopos ſuos puniantur.

A

VITA ET EPISTOLÆ HONORII PAPÆ III.

ANNO CHRISTI 1216.

HOnorius III. cui Cencii nomen fuerat, Romæ ex clariſſima gente Sabella prognatus erat, ex camerario ſanctæ Romanæ eccleſiæ anno Dom. 1216. xv. Kalendas Auguſti altero die poſt obitum Innocentii ſub imperio Friderici II. in pontificem Romanum electus eſt. Revelatione ſancti Petri, ut vulgo credebatur, inſtructus, publice futurum prædicebat civitatem ſanctam Ieruſalem brevi recuperatum iri. Quo rumore, ait Vrſpergenſis, plurimi Romanorum & Germanorum excitati, crucem contra Saracenos ſumpſerunt. Robertum Petri filium, Orientis, Fridericum II. Occidentis, imperatores coronavit: qui immemor accepti beneficii, contra jus & æquitatem ditionem pontificiam vexavit: profectuſque Roma in Apuliam, ut ait Trithemius in chronico, cum magno ſuorum exercitu multa ibi bella commiſit, omnemque terram cum Sicilia ſuo imperio ſubjugavit, pluribuſque ibidem interfectis, reliquos ſuo dominio coëgit eſſe ſubjectos. Ob quam cauſam ab Honorio excommunicatus, Ioannis Hieroſolymitani regis (quem ad Vrbem delatum honorificentiſſime exceperat) interceſſione, ea lege abſolutus & eccleſiæ reconciliatus eſt, ut res ablatas reſtitueret, & ad recuperationem terræ ſanctæ ſe cum exercitu ſuo conferret. Prædicatorum & Minorum monachorum ordines biennio ante mortem ſancti Franciſci confirmavit, adverſus Turcas & Saracenos exercitum conſcripſit, eumque comitatu cardinalis Columnæ, aliorumque principum & regum militibus ſtipatum in Aſiam tranſmiſit. Poſt reſtauratas ſanctorum Laurentii & Bibianæ eccleſias obiit menſe Martio anno Domini 1227. cum, ait Vrſpergenſis, decem annis & octo menſibus eccleſiæ Romanæ præſediſſet. Sepultus eſt in baſilica ſanctæ Mariæ majoris.

Honorius qualis & quando papa factus.

Duorū imperatorum coronator.

Fridericus Romanæ eccleſiæ jura invadit.

Excommunicatur.

Abſolvitur.

Prædicatorum & Fräciſcanorū religiones confirmantur.

Obitus Honorii.

HONORII PAPÆ III. EPISTOLA I.

AD HENRICUM III. ANGLIÆ REGEM.

Eum ad Chriſtiane vivendum hortatur.

Honorius regi Anglorum.

CVm te tamquam eccleſiæ Romanæ filium ſpecialem ſincero diligentes affectu, cupiamus ut apud Deum & homines proficias ſapientia & ætate: libenter ſalubribus monitis præmunimus, quæ tanto altius cordi tuo debent infigi, quanto ex majori noſtræ mentis affectione procedunt. Quia igitur timor Domini eſt fons vitæ, qui ſe potatos a peccato præſervans, erudit ad ſalutē, præſtanſque fiduciā fortitudinis, quos afficit, reddit ab hoſtibus mentis & corporis tutiores: ſerenitatem regiam monemus & hortamur attente, quatenus ab adoleſcentia tua timori Domini aſſueſcens, in eo teneas te inſtanter, teque a vitiis continens, virtutibus imbui ſatagas ſtudioſe, ſponſamque Chriſti eccleſiam, & miniſtros ipſius, in quibus idem honorari & ſperni ſe aſſerit, humiliter venereris: ut de gratia in gratiam, & de virtute proficiens in virtutem, ſubjectū tibi populum in pulchritudine pacis & requie opulēta gubernes; & dies ſuper dies regis adjiciens Dominus annos multiplicet vitæ tuæ, tandemque de terreno & tranſitorio te ad regnum cæleſte provehat & æternum. Et quia mores ſolent a cōvictu formari, familiares habere ſtudeas providos & honeſtos, qui ſalutem & honorem tuum ſincere zelantes, ea tibi fideliter conſulāt, quæ Deo & hominibus debeant complacere.

II. AD EPISCOPOS ANGLIÆ.

De accuſatione Richardi Dunelmenſis epiſcopi.

Q *Honorius*

Honorius epiſcopus, &c. Sariſberienſi & Elienſi, &c. epiſcopis, ſalutem, &c.

ITa nobis in odore bonæ opinionis fratrum & cooperatorum noſtrorum convenit delectari, ut in peſtilentibus vitia non palpemus: cum non deceat pro reverentia ordinis ſuſtinere peccantes, quorum culpa tot eos dignos mortibus facit, quot ad ſubjectos perditionis exempla tranſmittunt, qui ſola quæ pravitatis exempla conſpiciunt, imitantur. Hinc eſt quod cum de venerabili fratre noſtro Dunelmenſi epiſcopo ſæpius nobis inſinuata fuiſſent quæ ab epiſcopali honeſtate nimium diſſonabant: tandem * in conculcatis funibus clamoris excitati, ut non pateremur, cum perditione multorum, quieſcere amplius in ſuis enormitatibus epiſcopum memoratum; de quo inſinuatio clamoſa proceſſit, quod poſtquam fuit ad officium pontificale promotus, reus ſanguinis, ſimoniæ, adulterii, ſacrilegii, rapinæ, perjurii, ac dilapidationis multiplicis eſt effectus: non formidans clericos, orphanos, ac viros religioſos opprimere, teſtamenta decedentium impedire, regia jura, contra * ſcientiam dilecti filii noſtri Pandulphi Norvvicenſis electi, munire; ac excommunicatione ligatus ingerere ſe Divinis. Item etiam appellationibus non defert ad Romanam eccleſiã interpoſitis, ſtatuta generalis concilii non obſervat, nunquam proponit populo verbum Dei, lingua & exemplo vitæ pravum ſubditis præbet exemplum, coram multis juravit quod pacem, ipſo vivente, Dunelmenſis eccleſia non habebit. Conquerente ſibi monacho quodam Dunelmenſi ſe a ſervientibus ſuis ab eccleſia quadam fuiſſe extractum, & uſque ad ſanguinis effuſionem pulſatum: reſpondit ei, quod melius factum fuiſſet, ſi ſervientes epiſcopi monachum peremiſſent. Ipſe inſuper apoſtolicam regulam, continentem qualis debeat eſſe epiſcopus, penitus calcavit in cunctis. Nos ergo, ne alienæ culpæ ſimus autores, ſi clauſis oculis tot & tanta prædicti epiſcopi tranſeamus errata, cum adeo ad nos clamor ſuper his aſcenderit, ut diſſimulationi amplius non ſit locus, dignum duximus ex officii noſtri debito deſcendere, ut hæc an ita ſint, vel aliter, videamus. Quocirca fraternitati veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus inquiſita ſuper his & cognita ſolicite veritate, quæ inveneritis, veſtris fideliter incluſis ſigillis, ad noſtram præſentiam remittatis: ut, autore Deo, quod ſuper hoc faciendum fuerit, ſtatuamus. Datum Viterbii, pontificatus noſtri anno quarto.

* f. inculcatis ſimus clamoribus

* f. ſententiã

III. AD ARCHIEPISC. COLONIENSEM, EIUSQUE SUFFRAGANEOS.

Mandat ne advocatias eccleſiarum ſuarum laïcis conferri permittant.

E *Honorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus archiepiſcopo Colonienſi ac ſuffraganeis ejus ſalutem & apoſtolicam benedictionem.*

CUm plerique advocati eccleſiarum, advocationis obſequium convertentes in dominationis abuſum, eccleſias ipſas opprimant & affligant, fraternitati veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus eccleſias veſtrarum diœceſeon, humano amore ac mundano timore poſtpoſitis, ab advocatorum vexationibus taliter defendere ſtudeatis, quod per ſtudium veſtrum a ſuis poſſint anguſtiis reſpirare, noſque ſolicitudinem veſtram commendare merito debeamus. Ad hæc ſi quas advocatias vacare contigerit, expreſſe inhibeatis eccleſiis ad quas ſpectant, ne illas conferre præſumant, ſed ſuis curent uſibus applicare: illud diſtrictius inhibentes, ne una eccleſia plures advocatos aſſumat, cum miniſterium advocatorum hujuſmodi, quod ad eccleſiarum tranquillitatem noſcitur fuiſſe proviſum, ad vexationem ipſarum per eorum uſurpationes conſtat eſſe converſum. Datum Laterani Idibus Martii, pontificatus noſtri anno quinto.

G. C. Has tantũ epiſtolas tres habet editio regia: nos, plures edere cũ poſſemus, abſtinemus cõſulto, ut ante admonuimus. Multas dabunt Raynaldus, Bzovius, & alii. Octodecim exhibet tomus V. hiſtoricorum Franc. Non poſſum tamen quin tres hic exhibeam a Caſtejono Fonſeca editas in opere de primatu Toletano: quia & ejuſdem argumenti nonnullas aliorum pontificum ſupra edidi, & neceſſariæ ſunt hæ ad ea probanda, quæ in Lateranenſi IV. concilio dixi de cauſa primatus Toletani ibidem agitata.

B *** IV. AD RODERICUM TOLETANUM ARCHIEPISCOPUM.

De primatu Toletano.

Honorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri noſtro Roderico archiepiſcopo Toletano, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

TE ac Ioanne Bracarenſi clerico procuratore venerabilis fratris noſtri Bracarenſis archiepiſcopi in noſtra præſentia conſtitutis, idem procurator terminum tibi, & præfato archiepiſcopo, ejuſque capitulo, in cauſa quæ ſuper primatia inter te & eoſdẽ vertitur, a felicis memoriæ Innocẽtio papa prædeceſſore noſtro peremptorie aſſignatũ, & poſtmodum approbatum a nobis, proximum feſtum omnium ſanctorum videlicet, petiit prorogari, & dari ſibi ad producendos teſtes inducias largiores, pro eo, quod I. Guterii canonicus Toletanus, quem procuratorem ad eorum præſentiam, quibus commiſſa fuit receptio teſtium, deſtinaſti, judicatus fuit inſufficiens ab eiſdem. Nos igitur attendentes, quod ipſi receptores teſtium in ſuis litteris teſtabantur expreſſe, quod idem procurator neceſſaria miniſtravit, & productioni teſtium multorum interfuit, ac etiã præſtare voluit fidejuſſoriam cautionem, te rem ratam omnimodis habiturum; ipſe vero archiepiſcopus id acceptare non curans, recuſavit plures teſtes producere ab ipſis receptoribus requiſitus: ejuſdem procuratoris petitionem de fratrum noſtrorum conſilio non duximus admittendam, tibi præſentes litteras in hujus rei teſtimonium concedentes, ne occaſione hujuſmodi alicui poſſes in poſterum diſpendio ſubjacere.

*** V. AD ARCHIEPISC. ET CAPIT. BRACARENS.

De eodem argumento.

E *Honorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri archiepiſcopo, & dilectis filiis capitulis Bracarenſis ſalutem & apoſtolicam benedictionem.*

COram felicis memoriæ Innoc. papa prædeceſſore noſtro lite inter venerabilem fratrem noſtrum archiepiſcopum Toletanum, & te, frater archiepiſcope, ſuper primatia ſolemniter conteſtata: vobis fuit peremptorius terminus aſſignatus, quo cum rationibus & defenſionibus veſtris procuratores idoneos ad ſedem apoſtolicam mitteretis. Nos autem habentes rata prædicta, vobis denunciavimus, ne denuo expectaretis citari, quia niſi compareretis termino aſſignato, tu frater archiepiſcope per te, vel per ſuffi-

ſufficientem procuratorem, voſque filii capitulum per idoneos reſponſales, nos nihilominus procederemus in ipſo negotio, quantum juſtitia poſtularet. Verũ elapſo termino conſtituto, poſt expectationem non modicã, comparuerunt dilecti filii magiſter ſcholarum, & magiſter Dominicus canonicus Bracarenſis, veſtras nobis litteras præſentantes, quibus eos eſſe procuratores veſtros in cauſa prædicta, ita quod uterque in ſolidum, apparebat. Sed quia, ut dicebant, non attulerant depoſitionem teſtium, & alia munimenta: dilationem cum inſtantia poſtularunt. Poſtquam vero contra eos interlocuti fuimus ſuper dilatione petita, tandem indulgeri eccleſiæ Bracarenſi dilationem propter inſtructionem cauſæ, per auxilium reſtitutionis in integrum, poſtularunt: exhibentes ſuper hoc ex parte veſtra ſpeciale mandatum. Nos autem de fratrum noſtrorum conſilio, uſque ad octavas Pentecoſtes proxime futuras, per reſtitutionis beneficium, ad id vobis terminũ duximus indulgendum: per apoſtolicam vobis ſententiã præcipiendo mandantes, quatenus ſic inſtructi compareatis in termino, quod cauſa ſuum ſortiri poſſit effectum: quia cum, ultra peremptorium aſſignatum, diu ſit in ipſius Toletani diſpendium, ejuſdem cauſæ deciſio protelata, tunc profecto in ea quantum poſtulabit ratio procedemus. Datum Lateran. X. Kalendas Martii, pontificatus noſtri anno I.

VI. AD RODERICUM ARCHIEPISC. TOLETANUM.

Primatus in Hiſpalenſem metropolim conceditur.

Honorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri archiepiſcopo Toletano ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

APoſtolicæ ſedis benignitas provide penſans merita ſingulorum, iis, quos plus fervere in ſua devotione cognoſcit, majorem conſuevit gratiam exhibere: ut non ſolum illos e devotis devotiores efficiat, verumetiam illorum exemplo indevotos ad ſui devotionem inducat. Hinc eſt, quod attendentes nobilitatem eccleſiæ Toletanæ, intuitu ſpiritualis devotionis, quam ad apoſtolicam ſedem habere dignoſcitur; volentes facere gratiam ſpecialem in Hiſpalenſi metropoli, ac ejus provincia: eidem eccleſiæ præſentis ſcripti privilegio jus concedimus primatiæ: ſtatuentes, ut cũ præfata metropolis ad Chriſtianorum manus Deo favente redierit, tu frater archiepiſcope, ac ſucceſſores tui, ea quæ ſpectant ad primatis officium exerceatis libere in eadem. Adjicimus tamen ex conceſſione hujuſmodi, quam motu proprio fecimus tibi vel ipſi eccleſiæ Toletanæ nullum omnino præjudicium generetur. Decernimus igitur, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis & conſtitutionis infringere, vel ei &c. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica, ſæculariſve perſona hanc noſtræ conceſſionis & conſtitutionis paginam ſciens, contra eam, &c.

Datum Lateran. per manum Ranerii ſanctæ Romanæ eccleſiæ vicecancellarii, Cal. Februarii, Indict. VI. Incarn. Dominicæ anno MCCXVIII. pontificatus vero domini Honorii papæ III. anno II.

*** CONSTITUTIONES RICARDI POORE, Sarum epiſcopi, circa annum Domini 1217.

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

TITULI CAPITUM.

1. *Ut ſancti ſint miniſtri eccleſiæ. Item qui ſuſpenſi.*
2. *De irregularitatibus de quibus epiſcopus poteſt diſpenſare.*
3. *Qualiter archidiaconi inſtruere debent ſacerdotes in fide, & in articulis fidei.*
4. *Capitulum continens expoſitionem catholicæ fidei.*
5. *De munditia ſacerdotum & clericorum.*
6. *De focariis amovendis.*
7. *De pœna archidiaconorum, officialium, decanorum negligentium.*
8. *De pœna & ſatisfactione focariarum ſacerdotum.*
9. *De pœna ejus qui polluerit filiam ſpiritualem.*
10. *De ſuperbia vitanda, in geſtu, habitu, & verbis, & indumentis clericorum.*
11. *De bono pacis.*
12. *De hoſpitalitate ſervanda.*
13. *De numero ſacramentorum.*
14. *Ne laici, laudabiles conſuetudines frangant.*
15. *Ne Miſſæ venales ſint, nec onerent ſe annualibus vel triennalibus ſacerdotes.*
16. *De baptiſmo & ejus effectu.*
17. *Fontes ſub ſera claudantur.*
18. *De baptiſterio.*
19. *De forma baptiZandi.*
20. *Quod chriſmales niſi in uſus ornamentorum eccleſiæ non convertantur.*
21. *De pueris cuſtodiendis.*
22. *De inquiſitione patris pueri.*
23. *Quod pater debeat admitti ad levandum puerum.*
24. *De ſacramento Confirmationis.*
25. *Ubi debeant audiri confeſſiones mulierum.*
26. *Qualiter admittendæ ſint purgationes defamatorum.*
27. *Qualiter ſe debeat gerere ſacerdos in confeſſione audienda.*
28. *De majoribus peccatis.*
29. *Ne ſacerdos revelet confeſſionem.*
30. *Ne pœnitentia injungatur ſine reſtitutione.*
31. *De decimis dandis.*
32. *De pœna communicantium cum excommunicatis.*
33. *De ſolemni excommunicatione.*
34. *De ſacramento Euchariſtiæ.*
35. *De effectu Euchariſtiæ.*
36. *De canone Miſſæ.*
37. *Quod ſingulis diebus dicatur pro defunctis, placebo Domino.*
38. *Ne ſacerdos oſculetur hoſtiam.*
39. *Ne Euchariſtia detur ſecretius.*
40. *De ornamentis eccleſiæ.*
41. *Ne bona eccleſiæ alienentur niſi in caſibus cõceſſis.*
42. *De defectibus ſupplendis de bonis defuncti, de pœna archidiaconi in hoc negligentis.*
43. *De eodem.*
44. *De eccleſiis ad firmam tradendis.*
45. *Ne ulli religioſi aliquem habeant ingreſſum in poſſeſſionibus eccleſiæ, ſine conſenſu epiſcopi.*
46. *Ne penſio in eccleſiis detur alicui, ſine aſſenſu noſtro.*
47. *De capellanis extraneæ ordinationis.*
48. *Ne amoveantur idonei ſacerdotes.*
49. *De pœna incontinentium.*
50. *Ne prædicatores admittantur ſine litteris epiſcopi.*
51. *De pœna eorum qui aliquid dant vel accipiunt pro ſpiritualibus.*
52. *Ne incluſi alios de nocte in domo ſua recipiant.*
53. *De exceſſibus in præbendis corrigendis.*
54. *De matrimonio contrahendo.*
55. *De reverentia matrimonii.*
56. *De forma contrahendi matrimonia.*
57. *De clandeſtinis matrimoniis.*
58. *De ſacrilegiis & maleficiis in nuptiis.*
59. *De modo prohibito in affinitate carnali, vel ſpirituali.*

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

60. Ne quis ſuper dubio caſu cauſã matrimonii definiat. A
61. De iis qui per adulterium polluuntur.
62. Quod prægnantes ſibi provideant cum tempus partus appropinquat.
63. Ne conjugati viri tranſeant ad religionem inconſulto epiſcopo.
64. Quod de cætero in quinto gradu conſanguinitatis liceat contrahere.
65. De denunciatione facienda, cum matrimonia in eccleſiis ſunt contrahenda.
66. De teſtibus recipiendis ad probandam conſanguinitatem.
67. De ſacramento extremæ unctionis.
68. De eodem. B
69. De eodem.
70. De teſtamentis faciendis, & memoria fabricæ Sarum eccleſiæ.
71. Ne perſonæ eccleſiæ ædificent in feudo laicali.
72. Ut primo a medicis moneantur agri ad ea quæ ſunt animæ.
73. De motibus ſacerdotum propriis refrænandis.
74. De eodem.
75. De reditu ad religionem.
76. De reverentia.
77. De procurationibus archidiaconorum.
78. De prædicatoribus epiſcopi recipiendis.
79. De beneficiis magiſtris ſcholarum providendis.
80. De receptione ſ. . . . . beneficii.
81. De idoneis præſentandis ad vacanda beneficia.
82. Ne viri eccleſiaſtici fidelitatem laicis. C
83. De eccleſiarum patronis.
84. De ſtipendiis ſacerdotum.
85. De vicariis faciendis.
86. Quod omnes clerici beneficiati habeant prædictas conſtitutiones.
87. De ſententia excommunicationis.

CAPUT I.

I. Ut ſancti ſint miniſtri eccleſiæ. Item, qui ſuſpenſi.

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

CUm nec rugam nec maculam admittat eccleſia glorioſa: non ſolum lavacro aquæ, in verbo vitæ mundata, ſed etiam ſanguine agni incontaminati & immaculati Chriſti plenius abluta: non mediocriter gloriatur de miniſtrantium ſibi munditia & diſpenſatorum ſuorum induſtria. D

Levit. 11. Quibus ſpecialiter præcipimus, quod in Levitico legitur: *Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum.* A quibus cum præcipue ſanctitas exigatur, utpote de quorum converſatione mors & vita ſubditorum dependere dinoſcitur: primo miniſtris eccleſiæ, qui ad noſtrã curam ſpecialiter pertinent, certa forma præſcribatur, per quam eccleſiaſtica Sacramenta ſic per eorum miniſteria rite tractentur, & recte diſpenſentur, ut & Deus placetur, & grex eis commiſſus ædificetur.

Sed ne terra ſentibus obeſſet, ſemen Dominicum ne utiliter cõmendetur, & modicus vel nullus fructus expectetur: prius area Domini purgetur, mundetur, vepres ſuccidãtur, & herbę mortiferę radicitus evellãtur. E

Imprimis in virtute Spiritus ſancti diſtricte præcipimus, ut omnis miniſter eccleſiæ, & pręcipue ſacerdotes, diſcutiant diligenter & ſolicite, juxta teſtimonium conſcientiæ ſuæ, quales ad ordines ſuſceptos acceſſerunt, & quo fine. Generaliter omnes quos irregularitatem in ordinis ſuſceptione, vel ante, vel poſt ordinis ſuſceptionem, conſtat extraxiſſe, niſi cum eis diſpenſatum fuerit expreſſe ab eo qui cum eis diſpenſare potuerit, ab officii ſui executione ſuſpẽſos denũciamus.

Ne autem ignorans ignoraret: irregulares, qui ſecundum canones ab ordinibus prohibentur, & illos qui cum diſpenſationis gratia admittuntur, ſeriatim duximus, & per ordinem ſpecificandos.

Homicidæ, advocati cauſa ſanguinis, executores ſervorum in publicis adminiſtrationibus, ſimoniaci, interventores ſimonicarum pactionum, & qui labe illa infecti, ordines ſcienter ſuſceperunt. Qui ab hæreticis & ſchiſmaticis damnatis, vel nominatim excõmunicatis, ſcienter ordines ſuſceperunt. Item bigami, corruptarum mariti, Deo ſanctarum virginum violatores. Item, qui excommunicati, ordines ſcienter ſuſceperunt, vel furtive, & qui in ſuſceptis ſcienter tales miniſtrare præſumpſerint. Item ſortilegi, & maxime qui dæmonibus immolarunt; incendiarii eccleſiarum.

Omnes tales, niſi noſtrum, vel ſuperioris ſuper hoc requiſiverint conſilium, vel requiſitum habuerint, ex tunc ab executione officii ſui ſe noverint ſuſpenſos.

II. De irregularitatibus de quibus epiſcopus poteſt diſpenſare.

Qui vero non de legitimo matrimonio nati, & abſque epiſcoporum ſuorum diſpenſatione fuerint ordinati; & qui ſe noverint ſervorum filios, & præter cõſcientiam illorum a quibus ſcilicet licentia requiri debuit, ordinatos, vel a non ſuis epiſcopis præter ſuorum licentiam prælatorum ad ordines promotos: quoniam cum talibus diſpenſare poſſumus, præcipimus, quod omnes tales ſub pœna ſuſpenſionis noſtrum ſuper hoc requirant conſilium.

Omnes autem dictas irregularitates de cætero ordinandos præcipimus ante ſuſceptionem ordinum diligenter attẽdere, & humiliter diſpenſationis beneficiũ, ſi diſpenſabilis ſit irregularitas, poſtulare. Certum eſt enim, ſecundum ſanctorum traditiones, irregulares præſumptuoſe & periculoſe miniſtrare, cum quibus non eſt diſpenſatum.

Adjicimus autem, diſtricte præcipiendo, ut omnes, qui in conſcientia mortalis peccati prius perpetrati, vel propter quæſtum temporalem tantum, ordines ſuſceperint, officium ſuum non exequantur antequam ſacerdoti confiteantur.

III. Qualiter archidiaconi inſtruere debent ſacerdotes in fide, & in articulis fidei.

Cum per miniſterium noſtrum eccleſiaſtica ſacramẽta debeãt tractari & diſpenſari: neceſſaria eſt vobis, filii cariſſimi, fidei catholicæ agnitio & profeſſio, quia *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo.* Et ſicut corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita fides ſine operibus mortua eſt. *Heb. 11.* Propterea vobis præcipimus, pro bene vivendo, fidem rectam teneatis, parochianos veſtros in articulis fidei, ſine qua non eſt ſalus, ſæpius inſtruentes. Quod ut melius & expeditius fiat a vobis, diſtricte præcipimus, & injungimus archidiaconis, quod in capitulis ſuis expoſitionem in generali concilio promulgent ſane, & ſimplicibus verbis ſacerdotibus exponant: & ſacerdotes, prout Deus eis inſpiraverit parochianos ſuos inſtruãt, & eis illam expoſitionem frequenter domeſtico idiomate ſane inculcent, quæ talis eſt.

IV. Capitulum continens expoſitionem catholicæ fidei.

Firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, quod unus eſt ſolus Deus, verus, omnipotens, æternus, immenſus, & incõmutabilis, incõprehenſibilis & ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus: tres quidẽ perſonæ, ſed una eſſentia, ſubſtãtia, natura, ſimplex omnino.

Exhortentur ſæpius ſacerdotes parochianos ſuos ad dicendum ſymbolum, & Dominicam, prout in capitulo concilii continentur, orationem, & ſalutationẽ S. Mariæ: pueros frequenter quoque convocent, & unum vel duos inſtruant, qui alios inſtruant in prædictis.

Et quia parentes circa hujuſmodi ſunt periculoſe negligentes: moneant ſæpius, ut pueros & familiam ſuam, prout Deus eis inſpirauerit, inſtruant in prædictis, vel inſtrui faciant.

V. De

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

V. *De munditia ſacerdotum & clericorum*

Cum de converſatione ſacerdotum mors & vita dependeant ſubditorum, & cum corpora miniſtrorũ Chriſti, ſint vel eſſe debeant templum Spiritus ſancti: quicunque templum Dei violaverint, diſperdat eos Deus. Ne ſacerdotes tollentes membra Chriſti, faciant membra meretricis: diſtricte præcipimus, quod omnes eccleſiæ miniſtri, in ſacris ordinibus conſtituti, ſive ſint beneficiati, ſive non, honeſte & caſte vivant, ab omni fornicatione & immunditia ſe abſtineant, prout ad ſacrum eorum miniſterium dinoſcitur pertinere.

VI. *De focariis amovendis.*

Sacerdotibus vero præcipue & ſpecialiter, in virtute Spiritus ſancti, & ſub periculo officii & beneficii, diſtricte præcipimus, ut continenter & honeſte vivant, concubinas ſuas a domibus ſuis procul expellant, & nullam familiaritatem cum eis de cætero habeant, nec in propriis domibus, nec in alienis: niſi velint ſimul beneficiis & officiis contra hoc agendo privari.

VII. *De pœna archidiaconorum, officialium, decanorum negligentium.*

Concil. Lateran. IV. c. 14. Ne vero facilitas veniæ incentivum tribuat delinquendi, in generali concilio ſtatutum eſt: quod clerici, præſertim in ſacris ordinibus conſtituti, qui deprehenſi fuerunt incontinentiæ vitio laborare, & qui pro hac cauſa ſuſpenſi, officium ſuum exequi præſumpſerint, non ſolum eccleſiaſticis beneficiis ſpolientur; verum etiam, pro hac duplici culpa perpetuo deponantur: ut quos Divinus timor non revocat, temporalis ſaltem pœna cohibeat a peccato. Prælati, quorũ [a] tales iniquitatibus præſumunt ſuſtinere, maxime obtentu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis, pari ſubjaceant ultioni. Unde oportet vos omnes, archidiaconi, officiales, & decani, tanto vigilantius ſuper hoc vigilare, quanto negligentibus majus periculum imminere dinoſcitur.

[a] Qui tales in iniq.

VIII. *De pœna & ſatisfactione focariarum ſacerdotum.*

Concubinæ ſacerdotum frequenter moneantur ab archidiaconis, & præcipue a ſacerdotibus, in quorum parochia morantur, vel ut contrahant, vel ut clauſtrum ingrediantur, vel ſicut publice peccaverunt, publicam agant pœnitentiam. Qui autem contra hanc monitionem ſalubrem, obtentu pecuniæ, vel familiaritatis, negligens inventus fuerit, pœnæ ſupradictæ ſubjacebit. Quod ſi ad nullum iſtorum induci poſſint per monitionem: interdictis eis, primo pacis oſculo, & pane benedicto, in eccleſia, ſi perſeveraverint in obſtinacia, ipſæ & communicantes cum eis excommunicentur, ſæculari juſtitiæ tradendæ, ſi nec ſic reſipuerint.

IX. *De pœna ejus qui pollueriṫ filiam ſpiritualem.*

Et cum peccans ſacerdos peccare faciat populum, ſi maxime a filia ſua ſpirituali & pœnitentiali ſe non abſtineat; & ab omnibus quibus diſpenſaverit eccleſiaſtica ſacramenta; ſciens quod in deteſtationem tanti peccati, ſecundum canones & ſanctorum patrum ſtatuta, quindecim anni debentur, & poſtea detruſio in monaſterio.

X. *De ſuperbia vitanda, in geſtu, habitu, & verbis, & indumentis clericorum.*

Eccl. 10. Quia *initium omnis peccati eſt ſuperbia*, ſuperbiam in geſtu, habitu, & verbis prohibemus: præcipien-

A tes ſub pœna ſuſpenſionis, ut ſacerdotes & clerici quilibet, habitum habeant ſuo ordini competentem; ſacerdotes clauſa deſuper deferant indumenta, nimia brevitate vel longitudine non notanda. Cappas manicatas ad ſuum officium intra eccleſiam non gerant: ſed nec alibi, qui ſunt in ſacerdotio vel dignitatibus conſtituti, niſi juſti timoris cauſa exigerit habitum transformari; nec manicis aut ſotularibus conſutitiis, ſeu roſtratis, ſellis, frænis, pectoralibus, aut calcaribus deauratis, aut aliam ſuperfluitatem gerentibus aliquo modo utantur. Coronam & tonſuram habeant congruentẽ, officia vel ſervitia ſæcularia non exerceant, maxime inhoneſta. Mimis, joculatoribus, & hiſtrionibus omnino non intendant: ta-
B bernas prorſus evitent, niſi forte cauſa neceſſitatis in itinere conſtricti. Ad aleas vel ad taxillos non ludant, nec hujuſmodi ludis interſint: & ſe in eccleſiaſticis officiis & aliis bonis ſtudiis diligenter exerceant.

XI. *De bono pacis.*

Nullus clericorum ſæcularem adminiſtrationem exerceat, ex quacunque oporteat laïcæ perſonæ actus ſui reddere rationem. Antequam rationem adminiſtrationis ſuæ reddiderit, ad beneficia eccleſiaſtica non admittatur, quibus annexa eſt cura animarum. Nec advocati ſint clerici, vel ſacerdotes in foro ſæculari, niſi vel proprias cauſas, vel miſerabilium perſonarum proſequantur.

C Magna vobis, fratres cariſſimi, injuncta eſt neceſſitas pacis obſervandæ, cum Deus ipſe, pacis ſit auctor & amator, qui non ſolum cæleſtia & terreſtria, ſed etiam terreſtria adinvicem voluit pacificare. Et cum non niſi per pacem temporis, & pacem pectoris, ad pacem perveniatur æternitatis: monemus vos, & diſtricte præcipimus, quatenus pacem, quantum in vobis eſt, cum omnibus habentes, parochianos veſtros moneatis, ut in unitate fidei & pacis vinculo, unum corpus ſint in Chriſto. Inimicitias, ſi exortæ fuerint in parochia veſtra, diligenter ſedantes, amicitias compellentes: diſcordantes ad concordiam revocantes, quantum in vobis eſt non permit-
D tentes, quod ſol occidat ſuper iracundiam parochianorum veſtrorum.

Illum abuſum clericis penitus interdicimus, quando ad potus æquales ſumendos ſe obligant potatores; & ille judicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. Unde interdicimus, quod nullus alium cogat ad bibendum. Si quis autem ſuper hoc culpabilem ſe exhibuerit, niſi a ſuperiore commonitus ſatisfecerit competenter, a beneficio & officio ſecundum ſtatuta concilii ſuſpendatur.

Bannum quoque ſcotallorum per ſacerdotem fieri prohibemus. Quod ſi ſacerdos vel clericus hoc fecerit, vel ſcotallis interfuerit, canonice punietur.

E

XII. *De hoſpitalitate ſervanda.*

Et cum non ſufficiat declinare a malo, niſi faciamus bonum: præcipimus, quod ſacerdotes, & beneficiati, ſecundum redditus & facultates ſuas, ſint hoſpitales, & erga pauperes non avari. Monachis autem & fratribus tanto diſtrictius id injungimus, quanto ad hoc ipſum conſtat ipſos arctius aliis multiplici ratione obligari. Qui vero patrimonio crucifixi abutuntur, vel luxurioſe vivendo, vel hoſpitalitatis bonum non ſectando, cum eorum habuerimus notitiam, eos canonice puniemus.

XIII. *De numero ſacramentorum.*

Cum in diſpenſatione ſacramentorum veſtrum conſiſtat miniſterium: ut ſacramenta a vobis rite tractentur, ſingula per ordinem perſequemur. Sunt autem

autem ſeptem ſacramenta, quorum quinque omnibus fidelibus communia ſunt & neceſſaria.

Primum eſt baptiſma, quod eſt janua omnium ſacramentorum, & prima tabula poſt naufragium, ſine quo non eſt ſalus: & eſt ſacramentum ingredientium, ſanctificans, ingredientes a peccato originali emundans.

Secundum eſt impoſitio manus, quæ fit ab epiſcopo, quæ confirmatio dicitur; quæ ingreſſos jam in mundum & ſanctificatos per baptiſmum armat & roborat contra diabolum, & eſt ſacramentum pugnantium.

Tertium ſacramentum eſt pœnitentia, quæ ingreſſos in mundum & lapſos per peccatum, relevat & reparat.

Quartum eſt perceptio corporis & ſanguinis Chriſti: quod, ſive eucharistia, ſive viaticum vocetur, in Chriſto ſuos unit & incorporat.

Quintum eſt extrema unctio, ſacramentum ſcilicet expedentium *, quod viſioni Dei nos præparat.

Duo vero ſequentia ſunt, ordo & conjugium, nec omnium, licet quorundam; nec per eorum virtutem peccata dimittuntur, ſed in eorum altero, ſcilicet in conjugio, peccatum fornicationis vitatur; in altero, ſcilicet in ordine, quorundam virtutes augentur.

Et quoniam quorundam uſque adeo invaluit cupiditas, quod ſub pretium nituntur redigere inappreciabilem ſacramentorum gratiam: volentes a miniſtris eccleſiæ cupiditatem, quæ eſt radix omnium malorum, extirpare, prohibemus diſtrictius, ne ſacramentorum, vel ſacramentalium diſpenſatione, aliquid in pecunia exigatur, ſed gratis dent quod gratis acceperint.

Iubemus ſub pœna ſuſpenſionis, ne ſacerdos aliquid exigat pro exequiis mortuorum, vel benedictione nubentium, ſive pro edictis faciendis, ſive pro teſtamento ferendo, ſive pro matrimonio celebrando.

XIV. *Ne laïci laudabiles conſuetudines frangant.*

Et quoniã quidam laïci laudabilem conſuetudinem erga ſanctam eccleſiam, pia devotione fidelium introductam, ex fermento hæreticæ pravitatis nituntur infringere, ſub prætextu catholicæ puritatis: ſicut præcipimus pravas actiones ſuper his non fieri, ita pias & laudabiles conſuetudines præcipimus obſervari. Et qui malitioſe laudabilem conſuetudinem nituntur mutare, per vos, cognita veritate, compeſcantur, ſicut in concilio ſtatutum eſt: & quod a terragio corpus ſepelire non differatur.

XV. *Ne Miſſæ venales ſint, nec onerent ſe annualibus vel tricennalibus ſacerdotes.*

Præterea venalitatem Miſſarum diſtricte inhibentes, præcipimus, ne pro annualibus vel tricennalibus Miſſarum faciendarum, laïci vel alii aliquid dare, vel legare in teſtamentis cogantur: & ne ſuper his aliqua pactio vel actio vera, vel aliqua ſpecie palliata, a ſacerdotibus vel aliis fiat mediatoribus. Prohibemus etiam ne ſuperflua multitudine talium annualium quandoque ſe onerent ſacerdotes, ad quæ explenda honeſte ſufficere non poſſint, & propter quæ oportet certo pretio conductos habere ſacerdotes, vel ea vendere aliis facienda, ut ſe exonerent: quæ de cætero fieri, ſub pœna ſuſpenſionis prohibemus. Quidam manifeſtos uſurarios, & alios nominatim excommunicatos vel interdictos, alienos etiam parochianos, contemptis propriis ſacerdotibus, & in eorum præjudicium, ad ſepulturam, & ad communionem eucharistiæ, & præcipue in ſolemnibus diebus, & confeſſionem vel alia ſacramenta, irrequiſita prælati ſui licentia, recipere præſumunt: quod de cætero prohibemus fieri. Et ſi ab aliquo attentatum fuerit, ad damna reſarcienda illi eccleſiæ cui injuriatum fuerit, compellantur.

XVI. *De baptiſmo & ejus effectu.*

Cum baptiſmus janua ſit omnium ſacramentorum, & prima tabula poſt naufragium: quam ſit neceſſarium, patet ex verbis Domini, dicentis: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non introibit in regnum cælorum.* (Ioan. 3.) Ab hac generalitate, nec ætas nec ſexus excluditur. Et ita apparet, quod baptiſmus generalior eſt & utilior quam circumciſio, cujus loco ſucceſſit, cum tam viri quam fœminæ baptizentur: tantum autem viri olim circumcidebantur. Quod autem efficacior ſit & utilior nunc baptiſmus, quam olim circumciſio, apparet. Nam de efficacia circumciſionis dicitur: *Anima, cujus præputii caro circumciſa non fuerit, peribit de populo ſuo.* (Gen. 7.) Ecce non dicitur, quod ſalvabitur propter circumciſionem, ſed peribit incircumciſa. Sic damnationis vitatur periculum, ſed non pervenitur ad regnum cælorum.

De virtute vero & efficacia baptiſmi dicitur: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c.* (Ioan. 3.) *non quaſi diceret*: qui renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, intrabit in regnum cælorum: quod uſque ad mortem Chriſti fuit hominibus clauſum. Sed per ſacramentum baptiſmi Chriſti ſanguine rubricati, culpa remittitur, periculum vitatur, ad regnum cælorum pervenitur, cujus januam Chriſti ſanguis fidelibus ſuis miſericorditer reſeravit. Abſit autem quod univerſi parvuli pereant, quorum quotidie tanta moritur multitudo: quin & ipſis miſericors Deus, qui neminem vult perire, aliquod remedium procuravit ad ſalutem: qui, cum multitudinem peccatorum non habeant, peccato originali, quo tenentur, per virtutem baptiſmi ſui mundantur.

Duplex vero eſt peccatum: originale quod abſque conſenſu contrahitur, & actuale quod committitur ex conſenſu. Originale, quia non cum conſenſu contrahitur, per vim remittitur ſacramenti. Actuale vero, quod cum conſenſu contrahitur, ſine conſenſu minime relaxatur. Sed videri poſſet alicui, quod tantum duo ſufficiant ad ſalutem, videlicet fides & baptiſmus: & quod ſine his non ſit ſalus. Nam dicitur: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* (Marc. 16.) Ecce duo, fides, & baptiſmus, neceſſaria ad ſalutem: & ſubjungitur: *Qui vero non crediderit, condemnabitur.* Ecce, alterum eorum ſufficit ad condemnationem. Sed fides in puero eſſe non videtur, & ita non ſalvabitur. Ad quod dicitur, quod in fide ſalvatur paternorum: quia ſicut aliunde contrahitur peccatum, aliunde curatur. Vel poteſt ſane dici, quod pueri credent non propter uſum fidei, ſed propter habitum quem ſuſcipiunt in baptiſmo.

Cum igitur tanta ſit virtus & efficacia hujus ſacramenti, & cum ab ipſo Domino ſit inſtitutum, & ejus ſanguine rubricatum: præcipimus, quod cum honore & reverentia magna celebretur hoc ſacramentum, & magna cautela, maxime in diſtinctione verborum & in prolatione verborum, in quibus tota vis conſiſtit ſacramenti, & ſalus puerorum. Hæc autem eſt forma; *Ego baptizo te*, N. *in nomine patris, &c.* Et in Romano vel Anglico ſub eadem forma doceat ſacerdos publice: laicos inſtruat baptizare in neceſſitate, patrem & matrem.

XVII. *Fontes ſub ſera claudantur.*

Pro baptiſmo nihil omnino exigatur: ſed ſi quid offeratur, gratis accipiatur. Fontes ſub ſera claudantur

Circa Annum Christi 1217.

dantur & eluſa teneantur propter ſortilegia. Chriſma A ſimiliter & oleum ſacrum ſub clave cuſtodiantur. Si vero is ad quem ſpectat cuſtodia, ea incaute reliquerit: tribus menſibus ab officio ſuſpendatur. Et ſi per ejus incuriam aliquid nefarium contigerit, graviori ſubjacebit ultioni.

XVIII. *De baptiſterio.*

Baptiſterium habeatur in qualibet eccleſia baptiſmali, lapideum, vel aliquod competens, quod decenter cooperiatur, & reverenter conſervetur, & in alios uſus non convertatur. Aqua vero in qua puer fuerit baptizatus, ultra ſeptem dies in baptiſterio non ſervetur.

Si vero puer domi a laico fuerit, propter neceſſi- B tatem, baptizatus: aqua, propter reverentiam baptiſmi, vel fundatur in ignem, vel ad eccleſiam in baptiſterio deferatur; & vas illud comburatur, vel ad uſus eccleſiæ deputetur.

Semper ſacerdos interroget diligenter laicum, cum in neceſſitate baptizaverit puerum, quid dixerit? & quid fecerit? Et ſi invenerit laicum diſcrete & in forma eccleſiæ baptizaſſe ſive in Gallico, ſive in Latino, approbetur.

XIX. *De forma baptizandi.*

Ad levandum puerum de fonte, tres ad plus recipiantur in baptiſmo, duo mares & una fœmina. Fœmina vero a duabus fœminis & uno mare ſuſcipiatur. Quod amplius eſt, a malo eſt. At plures tamen, tan- C quam teſtes, ſi haberi poſſint, adhibeantur propter varios caſus. De baptiſmate & pœnitentia, præcipimus quod diaconi pœnitentias dare vel baptizare non præſumant, niſi in his caſibus, cum ſacerdos non poteſt, vel abſens eſt, vel indiſcrete non vult, & mors imminet puero vel ægroto. Si vero puer baptizatur a laico, præcedentia & ſubſequentia in merſione expleantur a ſacerdote.

XX. *Quod chriſmales niſi in uſus ornamentorum eccleſiæ non convertantur.*

Panni etiam chriſmales non niſi in uſus ornamentorum eccleſiæ convertantur. Similiter alia ornamenta eccleſiæ quæ pontificalem accipiunt benedictio- D nem, nullo modo in uſus profanos deputentur.

Si vero pueros cum ſale vel ſine ſale expoſitos contingat inveniri, baptizentur: ita tamen quod non* prolationem iſtorum verborum, Ego baptizo te, in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, amen, quæ ſola ſunt de ſubſtantia baptiſmi, & ſola debēt cum intentione baptizandi proferri, hæc a baptizante verba prius dicantur, nominante baptizandum: Ego non intendo te rebaptizare; ſed ſi tu non es baptizatus, ego baptizo te in nomine Patris, &c.

* f. quod ante pr.

Eodem modo ſi mulier mortua fuerit in partu, & de hoc bene conſtiterit: ſciodatur, ſi infans credatur vivere, ore tamen mulieris aperto.

XXI. *De pueris cuſtodiendis.* E

Fœminæ moneantur, ut filios ſuos caute alant, & juxta ſe de nocte non collocent teneros, ne opprimantur: ſolos in domibus, ſi ignis fuerit, vel ſolos juxta aquas, ſine cuſtode non relinquant: & hoc eis omni die Dominica dicatur.

XXII. *De inquiſitione patris pueri.*

Diligenter inquirat ſacerdos cujus ſit puer baptizandus, quis pater, quæ mater: ut ſic cognoſcat & puniat fornicatores, & cognoſcat qui legitimi, qui non.

XXIII. *Quod pater debeat admitti ad levandum puerum.*

Vidimus nuper puerum bis baptizatum propter hujuſmodi omiſſionem. Et quoniam propter multas cauſas neceſſe eſt ſacerdotem hujuſmodi interrogationes facere: præcipimus hoc ſtatutum diligenter obſervari.

XXIV. *De ſacramento confirmationis.*

Cum ſacramentum confirmationis ad robur detur parvulis: frequenter ſacerdotes moneant populum ad confirmationem puerorum. Poſt baptiſmum enim ſuſcipi debet ſacramentum confirmationis, & publi- B ce proponatur in eccleſia. Quod ſi ultra quinque annos ad plus puer fuerit per negligentiam & incuriam parentum non confirmatus: tam pater quam mater ab ingreſſu eccleſiæ tamdiu ſuſpendantur, quouſque puer confirmetur. Simili pœnæ ſubjacebit ſacerdos, qui circa hoc negligens extiterit. Et ſi adultus, in quadrageſima, vel in alio tempore ad confirmationem venerit, nondum confirmatus, quod diligenter inquirendus eſt: mittatur ad epiſcopum confirmandus.

In hoc ſacramento contrahitur proximitas ſpiritualis, ſicut in baptiſmo, inter illos qui ſuſcipiunt pueros, & illos quorum ſunt pueri, & inter pueros ſuſceptos: & hoc laicis præcipimus frequenter inculcari, licet hoc a nobis eiſdem dicatur in collatione hu- C jus ſacramenti.

Sacramentum autem pœnitentiæ quam ſit neceſſarium probatur ex illo evangelii: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis peccata, retenta ſunt.* Sed quia remiſſionem peccatorum conſequimur per veram confeſſionem: præcipimus, ſacrorum canonum ſtatuta ſequentes, ut ſacerdos in pœnitentia danda diligenter attendat qualitatem perſonæ, & quantitatem delicti; tempus, locum, cauſam, & moram in peccato factam; devotionem animi pœnitentis, & ſigna contritionis. Mulieribus autem conjugatis talis injungatur pœnitentia, unde non reddantur ſuis maritis ſuſpectæ de aliquo crimine occulto & enormi. Idem de viris uxora- D tis obſervetur, dummodo ſufficienter puniatur delictum, & peccatum, & condigna ſit ſatisfactio.

Diſtinctū hoc capitulum eſſe deberet inſcriptumq; *de pœnitentia*; ſed ſecuti ſumus Anglican. exemplar. *Ioan.* 20.

In confeſſionibus & prædicationibus, ſæpius laïcis inculcetur, & præcipue in majoribus ſolemnitatibus, quod omnis commixtio maris & fœminæ, niſi per matrimonium excuſetur, eſt mortale peccatum. Et ſi in denuntiatione hujus ſalubris doctrinæ ſacerdos negligens inventus fuerit, tanquam fornicator vel conſentiens fornicatoribus canonice puniatur.

XXV. *Ubi debeant audiri confeſſiones mulierum.*

Confeſſiones mulierum audiantur extra velum, & in propatulo quantum ad viſum, non quantum ad auditum. Moneantur etiam laici, qui ſtatim in pri- E mo quadrageſimæ confiteantur, & cito poſt lapſum, ne peccatum pondere ſuo trahat ad aliud. Item nullus ſacerdos in nomine pœnitentiæ totalis vel partialis Miſſas præſumat injungere: conſulere tamen poteſt, quotiens monendi ſunt parochiani ad confeſſionem.

Confeſſiones tres in anno audiantur. Ter communicare moneantur; in Paſcha, in Pentecoſte, & in natali Domini. Prius tamen præparent ſe per aliquam abſtinentiam de conſilio ſacerdotum faciendam.

Quicunque autem ſemel in anno, ad minus, proprio non confeſſus fuerit ſacerdoti, & ad minus ad paſcha

Euchariſtiæ

Digitized by Google

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

Euchariſtiæ ſacramentum non acceperit, niſi conſilio ſui ſacerdotis duxerit abſtinendum: & vivens, ab ingreſſu eccleſiæ arceatur; & mortuus, Chriſtiana careat ſepultura. Et hoc frequenter eis dicatur.

XXVI. *Qualiter admittendæ ſunt purgationes defamatorum.*

Defamati fama publica vel veriſimilibus indiciis, ſuper crimine aliquo enormi, de quo convinci non poſſint, moneantur ſemel, ſecundo, ac tertio, ut confiteantur, & ſatisfaciant.

Qui vero incorrigibiles in negatione perſtiterint, indicatur eis purgatio, quæ occaſione pecuniæ oblatæ vel promiſſæ de die in diem nullatenus differatur: ſed ſi parata fuerit, ſtatim prima die recipiatur. " Et canonum numerus obſervetur. Archidiaconus, vel officiarius ejus contra hoc veniens, ab officio ſuo ſe noverit ſuſpendendum.

" *al.* Et numerus cōpurgatorum in canonibus conſtitutus, ſi neceſſe fuerit obſ.

XXVII. *Qualiter ſe debeat gerere ſacerdos in confeſſione audienda.*

In confeſſione habeat ſacerdos vultum humilem, & oculos ad terram demiſſos, nec faciem reſpiciat confitentis, maxime mulieris: & patienter audiat quæ dixerit, & in ſpiritu lenitatis eum ſupportet. Et eum pro poſſe ſuo perſuadeat pluribus modis, quod integre confiteatur: aliter enim non eſt vera confeſſio. Peccata inquirat ſacerdos uſitata, ſingulatim; inuſitata non niſi a longe & per circumſtantias: ſic ut expertis non detur occaſio delinquendi. Perſonarum nomina, cum quibus confitens peccavit, non inquirat ſacerdos: ſed per confeſſionem poteſt inquirere, utrum ſit clericus, laïcus, monachus, ſacerdos, diaconus: & ſemper majoribus majora reſervet.

XXVIII. *De majoribus peccatis.*

Sunt autem iſta majora: homicidia, ſacrilegia, peccata contra naturam, inceſtus, ſtupra virginum & monialium, & injectiones manuum in clericos, in parentes, vota fracta, & hujuſmodi.

Sunt autem caſus quibus nullus niſi ſolus papa poteſtatem habet diſpenſandi, vel ejus legatus: videlicet, injectio manuum in clericos, vel quoſcunque religioſos, incendia eccleſiarum. Abſolutio nulli talium in articulo mortis eſt deneganda, ſaltem conditionalis: nihilominus talium rei, mittendi ſunt ad epiſcopum, vel ad ejus pœnitentiarium.

Semper autem qui mittuntur, deferant ſecum litteras, continentes genus peccati & circumſtantias ſufficienter, vel ipſe ſacerdos cum eis veniat: alioquin non recipiantur. In dubiis ſemper confeſſor conſulat epiſcopum, aut ſapientes viros, quorum conſilio certificatus, ſecurius ſolvat vel liget.

XXIX. *Ne ſacerdos revelet confeſſionem.*

Nullus ira, vel odio, vel metu eccleſiæ, & metu mortis, in aliquo audeat revelare confeſſionem, ſigno vel verbo, generaliter vel ſpecialiter; ut dicendo, ego ſcio quales eſtis: ſub periculo beneficii & ordinis Et ſi convictus fuerit, abſque miſericordia degradabitur.

XXX. *Ne pœnitentia injungatur ſine reſtitutione.*

In furto, rapina, uſura, ſine fraude caveant ſacerdotes, ne injungant pœnitentias, videlicet Miſſarum, eleemoſynarum pro talibus peccatis: ſed injungant prius reſtitutionem: quia non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.

Audita confeſſione ſemper interroget confeſſor confitentem, ſi velit ſe abſtinere ab omni peccato mortali. Aliter vero non abſolvat eum, nec injungat A ei pœnitentiam, unde confidat: ſed moneat, quod interim faciat, quicquid boni poterit, ut Deus ejus cor illuſtret ad pœnitentiam, & conſulat ne corpus Chriſti in tali ſtatu recipiat.

Statuimus inſuper, ut perſonæ, vicarii, & ſacerdotes annui confiteantur illis, qui per ſingula capitula ad hoc autoritate noſtra fuerint deputati. Sint autem in quolibet capitulo duo " confeſſores, qui confeſſiones audiant ſacerdotum & " clericorum, & aliorum frequenter. Si quæ vero dubia fuerint, quæ per eos expediri nequeant, vel ſi quis ſacerdotum eis ob aliquam cauſam confiteri noluerit, ad pœnitentiarium epiſcopi principalem retrahatur. Si vero neutri eorum voluerit revelare peccatum, epiſcopo confiteatur, vel alicui autoritate ejus. B

" *al.* duo ad minus.
" *al.* & aliorū clericorum frequēter.

Sint etiam in quolibet decanatu duo vel tres viri Deum præ oculis habentes, qui exceſſus publicos prælatorum, & aliorum clericorum, ad mandatum epiſcopi, vel ejus officialium, ipſis denuncient.

XXXI. *De decimis dandis.*

Decimas autem de omnibus quæ renovantur per annum, & maxime conſuetas decimas dandas decrevimus, & diſtricte præcipimus: ita ut nec occaſione mercedis ſervientium in autumno, vel meſſorum, eccleſiæ decima parte non fruſtrentur. Detentores autem decimarum conſuetarum, ſi ſemel, ſecundo, vel tertio commoniti, exceſſum ſuum non emendaverint, uſque ad ſatisfactionem condignam, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur. C Cum autem ii qui decimas detinuerint, vel ſurripuerint, ad pœnitentiam acceſſerint: non admittantur, niſi vel per ſe, vel per ſufficientem procuratorem, in manu ſacerdotis, illi cui decimæ debentur ſatisfaciant competenter. Inhibeantur frequenter, ne pignus retinere contendat quiſpiam, poſtquam de fructibus ſortem perceperit, deductis expenſis: quoniam uſura eſt. Sacro approbante concilio prohibemus, ne quis aliquando excommunicationis ſententiam, niſi competenti monitione præmiſſa, & præſentibus perſonis idoneis, per quos ſufficienter, ſi neceſſe fuerit, poſſit probari monitio, autoritate propria promulgare D præſumat. Quod ſi contra præſumpſerit, etiamſi juſta fuerit ex cauſa ſententia, ingreſſum eccleſiæ per menſem unum ſibi noverit interdictum: alia nihilominus pœna mulctandus prout ſuperius viſum fuerit expediri.

XXXII. *De pœna communicantium cum excommunicatis.*

Ne eccleſiaſticæ ſentētiæ rigor viloſcat, præcipimus, quod omnes qui ſcienter communicant nominatim & publice excommunicatis, tamdiu arceantur ab ingreſſu eccleſiæ, quamdiu talibus communicaſſe con- E vinci poterunt, niſi citius reſipiſcant: ſalvo tenore canonis, Quadraginta: quæſt. ult. Quoniam multos.

Teſtes autem qui ſcienter perjurant ſuper ſacroſancta evangelia, propter lucrum proprium vel damnum aliorum, per quorum teſtimonia, ſicut frequenter contingit, aliquis amittit vitam, vel membrum, vel exhereditatur, vel eccleſia ſuo jure fraudatur, ne abſolvantur, nec eis pœnitentia, niſi a nobis vel pœnitentiario noſtro, injungatur, niſi in mortis articulo: & tunc accepta cautione, quod ad nos accedent reſtituta eis ſanitate, recepturi de perjurio cōdignam pœnitentiā. Idem præcipimus fieri de iis, qui malitioſe impediunt executionem rationabiliū teſtamentorū.

XXXIII. *De ſolemni excommunicatione.*

Singulis autē annis in tribus ſolemnitatibus majoribus, ſolemniter excommunicandi denuntientur ſortiarii,

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

tiarii, auxilium dæmonum quocunque modo invocantes, ſacramentis & ſacramentalibus abutentes, vel ad uſus profanos ducentes, teſtes perjuri ſuper ſacroſanctum evangelium, incendiarii, raptores publici, malitioſe impedientes executionem rationabilium teſtamentorum. A

XXXIV. *De ſacramento Euchariſtiæ.*

Sequitur de ſacramento noſtræ redemptionis, quod viaticum ſive Euchariſtia dicitur. Nam ſicut ſolent homines peregre profecturi, amicos ſuos convocare, atque convivium lætitiæ eis præparare: ſic Dominus noſter Ieſus Chriſtus peregre proficiſcens, id eſt, de mundo tranſiturus ad Patrem, diſcipulis ſuis convivium præparavit, corpore & ſanguine ſuo veraciter eos reficiens ſub ſpeciebus panis & vini, tranſſubſtantiatis, pane in corpus, vino in ſanguinem, poteſtate Divina. Et hoc utique ſacramentum conficiendi poteſtatem recipit quilibet ſacerdos, qui rite fuerit ordinatus; ſeu claves eccleſiæ, quas Dominus ipſe conceſſit apoſtolis & eorum ſucceſſoribus. Vos igitur ſic ſacroſanctæ menſæ communicare debetis, ut nil prorſus de veritate corporis Chriſti ambigatis. Hoc enim ore ſumitur, quod fide creditur; & fruſtra reſpondetur, Amen, a quibus de eo quod accipitur aliter ſentitur. B

Inſtruere inſuper debetis laïcos quoties communicant, quod de veritate corporis & ſanguinis Chriſti nullo modo dubitent. Nam procul dubio hoc accipiunt ſub panis ſpecie, quod pro nobis pependit in cruce; hoc accipiunt de calice, quod effuſum eſt de Chriſti latere; hoc bibunt, ut dicit Auguſtinus, credentes, quod prius fuderunt ſævientes. C

XXXV. *De effectu Euchariſtiæ.*

Vis autem, virtus, & effectus hujus ſacramenti, ex verbis Domini evidenter exprimitur. *Hic panis quem ego dabo vobis, caro mea eſt*: &, *caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus*: &, *ſi quis manducaverit carnem meam, & biberit meum ſanguinem, vivet in æternum.* Verum cum alibi dicitur, *Qui manducaverit carnem Domini & biberit ſanguinem ejus indigne, reus erit corporis & ſanguinis Domini*: terrere nos poteſt terribilis hæc ſententia. Propter hoc, fratres cariſſimi, audite conſilium apoſtoli, quod tale eſt: *Probet autem ſemetipſum homo*, unus per confeſſionem mundans & ſanctificans; *& ſic de pane illo edat & de calice bibat.* Et ſicut filii Iſraël in eſu agni triplici renes ſuos accingebant: ita & vos renes veſtros accingatis, id eſt, totam carnis delectationem in vobiſmetipſis extinguatis, & in aliis extinguendam doceatis. Ad veſtrum namque ſpectat miniſterium; per miniſterium corporis & ſanguinis Domini peccatores ad Divinam revocare gratiam: pro vivis & mortuis offerre ſacrificia, quæ pro valde bonis ſunt gratiarũ actiones; pro non valde malis, ſunt propitiationes. D

Ioan. 6.

1. Cor. 11.

Ibid.

Omnibus autem pro quibus fuerint, ad hoc proſunt, ut dicit Ambroſius, ut plena fiat remiſſio, vel ut certe tolerabilior ſit damnatio. Cum ergo tam excellentiſſimi ſacramenti ſitis diſpenſatores, cum inter Deum & homines ſitis conſtituti mediatores: placabitur proculdubio Deus nobis & aliis: pro nobis etiam exaudiet Deus exercituum vota noſtra, ſi placeat ei vita noſtra. Alioquin, ut dicit Gregorius, ſi is qui ad intercedendum mittitur, diſplicet: (ſcilicet irati Dei animus) ad deteriora provocatur. Unde cum magna reverentia, & devotione, & munditia, tractandum eſt ſacramentum corporis & ſanguinis Domini. Et propter hoc diſtricte præcipimus, quod ſacerdotes, circa ea quæ ad ſubſtantiam ſacramenti corporis & ſanguinis Domini pertinent, E

ſint diligentes: proviſuri, quod Euchariſtia in munda pixide conſervetur, nec ultra ſeptem dies ſerventur hoſtiæ conſecratæ, ſed qualibet ſeptimana, die Dominica innoventur. Itaque poſt perceptionem hoſtiæ conſecratæ, aut ſuſceptionis ſanguinis Divini, reſervatæ hoſtiæ a Miſſam celebrante ſumantur, vel ab alio innocente & mundæ & honeſtæ vitæ. Habeaturque certitudo circa hoſtiam conſecratam, ut non ſumatur pro conſecrata, non conſecrata.

XXXVI. *De canone Miſſæ.*

Item præcipimus quod omnes ſacerdotes habeant canonem Miſſæ, ſecundum conſuetudinem Sarum eccleſiæ, correctum; & ut verba canonis in Miſſa rotunde & diſtincte dicantur. Similiter omnes horæ, & omnia officia aperte & diſtincte dicantur, ita quod ex feſtinatione nimia, verba non præcidantur vel ſyncopentur.

XXXVII. *Quod ſingulis diebus dicatur pro defunctis, placebo Domino.*

Piæ etiam recordationis affectu ducti, præcipimus, ſingulis diebus, niſi major urgeat ſolemnitas, dicatur pro defunctis placebo, & dirige, & commendatio animarum, per ſacerdotes in ſingulis eccleſiis: & ſi non ſit obſervatum, ſacerdotes uſque ad condignam ſatisfactionem ſuſpendantur.

Moneantur laici, quod reverenter ſe habeant in conſecratione Euchariſtiæ, & flectant genua: maxime in tempore illo, cum poſt elevationem Euchariſtiæ hoſtia ſacra dimittitur. Item in celebratione Miſſæ, hoſtiam conſecratam, pacem daturus ſacerdos, ore ſuo non adveniat; quia ante perceptionem, ore ſuo tangere non debet.

Si vero de patena, ſicut quidam faciunt, eam ſumat: poſt celebrationem Miſſæ, tam patenam, quam calicem faciat perfundi aqua, vel ſolum calicem, ſi eam non ſumat de patena. Habeatque ſacerdos juxta altare pannum mundiſſimum alio panno circundatum, undique honeſte ac decenter coopertum; in quo poſt ſuſceptionem ſacramenti ſalutaris digitos non labiis tergat ablutos.

XXXVIII. *Ne ſacerdos oſculetur hoſtiam.*

Item ſi ſacerdos habuerit neceſſe bis in die aliquo caſu celebrare; quod niſi die nativitatis vel reſurrectionis Dominicæ, vel cum corpus aliquod præſens eſt in eccleſia, vel aliqua evidens urgeat neceſſitas, fieri prohibemus: poſt primam celebrationem & ſanguinis ſuſceptionem infundatur calici . . . . celebrante ſumatur, ſed . . . . poſt celebrationem ſubſequentem. Poſt primam vero celebrationem diligenter abſorbeantur ſtillæ de calice: & quod fuerit digitis in calice ſuperfuſum, reſervetur in vaſe mundo ad hoc ſpecialiter deputato. Et poſt ſecundæ Miſſæ celebrationem ſumatur a ſacerdote, niſi forte in prima celebratione aſſit diaconus, vel alius miniſter honeſtus, vel innocens aliquis, qui loturam illam ſumere poſſit abſque conſcientiæ læſione. Et hoc præcipimus fieri, quoties in diverſis eccleſiis oportebit illum celebrare. In ſacramento autem Dominici ſanguinis, major pars vini; & modicum aquæ ponatur.

XXXIX. *Ne Euchariſtia detur ſecretius.*

Prohibemus etiam ne communio Euchariſtiæ detur ſecreto impœnitenti, cum publice & inſtanter pœnitenti danda ſit: dummodo occultum fuerit ejus delictum

Item cum mulieres poſt puerperiũ venerint ad purificationem, ſacerdos eis det tantummodo panem benedictum: & corpus Domini nullo modo eis proponatur, niſi expreſſe petant, & prius confeſſæ fuerint.

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

Iis adiicimus, quod cum Eucharistia ad ægrum fuerit A deferenda, habeat ſacerdos illam in pixide monda & honeſta, in qoa ſit burſa mundiſſima, & in ea deferat corpus Dominicum ad ægrotum, linteo mundo ſuperpoſito, & lucerna præcedente, niſi æger valde remotus fuerit; & cruce ſimiliter, ſi fieri poteſt, niſi forte crux fuerit ad alium ægrotum deportata: præcedente quoque tintinnabulo, ad cujus ſonitum excitetur devotio fidelium. Habeatque ſacerdos ſecum orarium ſeu ſtolam, qui cum Euchariſtia, ſicut diximus, vadit ad ægrum. Et ſi æger remotus non fuerit, in ſuperpellicio ad ipſum decenter accédat: habeatque vas argenteum vel ſtanneum ad hoc publice deputatum, quod ſemper ſecum ad ægrum deferat, ut in eo ægro dare valeat, poſt ſumptam Eucha- B riſtiam, ſuorum loturam digitorum.

X L. *De ornamentis eccleſiæ.*

Ad hoc innovantes prædeceſſorum noſtrorum ſtatuta, præcipimus, ut quaiibet in eccleſia calicem argenteum habeant, cũ vaſis decentibus & honeſtis: ſindonem mundam & candidam amplitudinis congruentis; id eſt, corporalia, linteamina, & alia ornamenta, quæ ad altaris officium ſpectant: honeſtos libros ad pſallendum & legendum idoneos, & ſacerdotalia veſtimenta ſufficientia pariter & honeſta. Et qui miniſtrant ſacerdoti in altari, ſuperpelliciis induantur.

Et quoniam nimis abſurdum videtur, in ſacris ſordes negligere, quæ dedecent etiam in profanis: C præcipimus diſtricte, quod vaſa miniſterii, & veſtimenta miniſtrorum, & pallas altaris, necnon & ipſa corporalia, nitida & munda cuſtodiant: quæ propter quorundam incuriam, alii *propter ſordes quibuſdam ſunt horrori. Superaltaria quorum nimis ſtricta non habeant, ſuper quæ periculoſe celebratur, ſed competenter ampla. Sopellectilia quoque in eccleſia non admittantur, niſi propter hoſtiles incurſus, aut repentina incendia, ſeu ob alias neceſſitates urgentes: ſic tamen ut ceſſante neceſſitate, res in priſtina loca deportentur.

X L I. *Ne bona eccleſiæ alienentur niſi in caſibus conceſſis.*

D Item prohibemus, ne calices eccleſiarum, vel vaſa altaris, ſive veſtes, vel libri eccleſiaſtici, vel eccleſiaſtica tenementa vendantur, vel pignori obligentur, vel aliquo modo alienentur ab eccleſiis, niſi in caſibus conceſſis, & de licentia noſtra, forma eccleſiſtica & canonica obſervata. Si vero ſecus actum fuerit, irritum habeatur. Scribant autem ſacerdotes in miſſalibus, & in aliis libris, poſſeſſiones & reditus eccleſiæ, & nomina librorum & veſtimentorum, & ornamentorum eccleſiæ: ne ipſi, nec parochiani ſui, ſine conſenſu noſtro aliqoid alienare præſumant de iis quæ ſunt eccleſiæ.

X L I I. *De defectibus ſupplendis de bonis defuncti, de pœna archidiaconi in hoc negligentis.* E

Item volumus, quod hæc conſtitutio inviolabiliter obſervetur: videlicet, ſi rector alicujus eccleſiæ deceſſerit, eccleſia ſua relicta, ſine indumentis ſacerdotalibus, vel ſine libris, vel ſine utriſque, vel ſi forte domos eccleſiæ reliquerit dirutas vel ruinoſas: de bonis ejus eccleſiaſticis tanta portio deducatur, quæ ſufficiat ad reparandum hoc, & ad defectus eccleſiæ ſupplendos.

Idem ſtatuimus circa illos vicarios, qui ſolvẽdo modicam penſionem omnes habent eccleſiæ proventus. Nam cum ad præmiſſa teneantur, ſatis elucet, quod talis, deducto pretio, poterit & debet inter debita computari. Semper rationabilis ſit conſideratio ad facultates eccleſiæ, cum deducenda fuerit hæc portio.

A

XLIIII. *De eodem.*

Nullus rector eccleſiæ, nobis ſubjectus, decimas eccleſiæ ſuæ vendere præſumat, ante Annuntiationem beatæ Mariæ: cum extunc ſecundum conſuetudinem, fructus reddere debeant ad debita vel legata ſolvenda. His adiicimus, quod ſi perſona, vel vicarius alicujus eccleſiæ, ante feſtum Annuntiationis beatæ Mariæ deceſſerit; cum extunc, ſecundum conſuetudinem diu obtentam in epiſcopatu Sarum, ſoeceſſores de fructibus eccleſiæ diſponant: ſtatuimus, qood ſucceſſores defuncti teneantur ad ſumptus reſpondendos ad executionem ſui teſtamenti, quos in excolendis & ſeminandis terris eccleſiarum ante obi- B tum ſuum fecerint. Quocunque autem tempore poſt feſtum Annuntiationis perſona vel vicarius, ad quem ſpectant onera eccleſiæ, deceſſerit: ſtatuimus, ut ad eadem onera ſuſtinenda mortuus teneatur uſque ad feſtum Annuntiationis ſequens, ad quæ vivos tenebatur: quatenus fructus poſt feſtum S. Michaëlis provenientes, pro rata temporis non ſufficiunt. Succeſſores vero capellanos annuos ante ſequens feſtum S. Michaëlis, ſi idonei ſint, amovere non præſumant: ſed eos ſub ſimilibus conditionibus, dum tamen ſufficiant, retineant, cum quibus cum defunctis convenerant: niſi ſucceſſores conditiones * annorum velint meliorare.

* f. annuorum.

Si vero archidiaconus viſitare eccleſias neglexerit, & veniente rectore defectus competenter ſupplere C diſtulerit, vel diſſimulaverit: ſi eodem rectore defuncto, non exiſtat unde de bonis defuncti ſuppleri poſſint: in pœnam negligentiæ ſuæ, de bonis propriis eos ſupplere compellatur; pœnam nihilominus non evitaturus canonicam, ſi ſuperioris ſui autoritate facta ſuperveniens inquiſitio, ipſum aliquando in viſitationis officio negligentem invenerit, vel diſſimulantem. Sed etiam in his caſibus ſimiliter rationabilis habenda eſt conſideratio, & ad facultates eccleſiæ, & ad tempus quo rector eccleſiæ fructus ejuſdem perceperit.

X L I V. *De eccleſiis ad firmam tradendis.*

D Item eccleſiæ vel altaria, ſine conſenſu noſtro vel officialium noſtrorum, non tradantur ad firmam: & præcipue laicis, quos nec eccleſias, nec decimas aliquo modo ſacri canones tenere permittunt.

Contractus vero cruce-ſignatorum & clericorum præcipimus vobis & officialibus veſtris innoteſcere, propter diverſas cauſas, ſicut volunt, quod aliquam habeant firmitatem.

X L V. *Ne ulli religioſi aliquem habeant ingreſſum in poſſeſſionibus eccleſiæ, ſine conſenſu epiſcopi.*

Inhibemos etiam ne viri religioſi illas eccleſias maxime E habeant ad firmam, in quibus dicant ſe habere jus patronatus: adjicientes, ne aliquis vendat, vel conferat, vel ad firmam det, vel pignori obliget monachis Ciſtercienſis ordinis, vel aliis religioſis ſimile eis privilegium habentibus, terras aliquas, vel poſſeſſiones, niſi prius facta ſufficiẽti cautione de indemnitate parochialis eccleſiæ, & etiam de noſtra autoritate, & hoc eis ſæpius in eccleſiis publicetur.

X L V I. *Ne penſio in eccleſiis detur alicui, ſine aſſenſu noſtro.*

Item ne cui de eccleſiaſticis proventibus modica vel magna detur penſio in frandem, ſicut in concilio prohibitum eſt, & nos prohibemus. Et quoniam circa hojuſmodi penſiones fraus ſæpius ſolet & ſimoniaca pravitas perpetrari: nos, ut melius obviemus talibus morbis, præſentantis & præſentati recipimus

interdum

interdum juramentum, quod nec promiſſio, nec pactio illicita intervenerit; & quod eccleſia amplius non dederit vel dabit quam prius fuit obligata. Similiter inhibemus, ne qui prius fuit perſona, in eadem eccleſia fiat vicarius ſine licentia noſtra.

XLVII. *De capellanis extranea ordinationis.*

Item inhibemus diſtrictius, ne ſacerdotes ignoti, de quorum ordinatione non conſtat, ad Divinorum celebrationem deſerviendo eccleſiis admittantur, niſi de noſtra licentia, cum per litteras teſtimoniales, vel ad teſtimonium bonorum virorum nobis conſtiterit de eorum ordinatione; & ſufficienter fides facta fuerit.

XLVIII. *Ne amoveantur idonei ſacerdotes.*

Monemus etiam rectores eccleſiarum, ne capellanos annuos, ſine cauſa rationabili ſtudeant amovere: maxime ſi boneſtæ fuerint converſationis, & laudabile de converſatione ſua a parochianis habeant teſtimonium.

XLIX. *De pœna incontinentium.*

Et ſi de incontinentia parochialis ſacerdotis ſcandalum ortum fuerit, cum circa hoc vigilans debeat eſſe rector eccleſiæ: ſi per famam, vel per inquiſitionem nobis prius de hoc conſtiterit, quam per rectoris denuntiationem: tamquam convictus puniatur, fructibus eccleſiaſticis unius anni privandus in pias cauſas diſtribuendis.

Sane de vicariis ſtatuimus perpetuis, & tam perſonas, tam vicarios, quam annuos ſacerdotes, graviter puniendos decrevimus, niſi ſuper denunciatione exceſſuum, & præcipue incontinentiæ, in quibus notabiles clerici inventi fuerint, in ſuis parochiis fuerint vigilantes.

L. *Ne prædicatores admittantur ſine litteris epiſcopi.*

Prohibemus ne ſine litteris noſtris, ad fidelium eleemoſynas poſtulandas, aliquis admittatur prædicator: niſi litteræ noſtræ nomen ejus exprimant, & expreſſe contineant, quod ei damus licentiam prædicandi. Negotium vero & neceſſitatem pro qua advenit, bene poterit demonſtrare, licet prædicandi licentiam non habeat, dum tamen litteris noſtris, ſicut diximus, munitus ſit. Volumus autem, ut ſacerdos eccleſiæ in qua prædicatur, pecuniam collectam accipiat, & ſalvo cuſtodiat ſub duorum virorum teſtimonio fide dignorum, quouſque de mandato noſtro, illi loco, pro quo fuit collecta & collata, deferatur.

LI. *De pœna eorum qui aliquid dant vel accipiunt pro ſpiritualibus.*

Prohibemus archidiaconis, officialibus, & decanis, ne pro juſtitia facienda, differenda, vel acceleranda, aliquid accipiatur: & ne pro aliquo ſpirituali aliquid ex pactione promittatur, detur, vel accipiatur. Quod ſi fiat, tam dans, quam accipiens, ſententia excommunicationis ſe noverit * innodatum.

* al' innodandum.

LII. *Ne incluſi alios de nocte in domo ſua recipiant.*

Moneat quilibet ſacerdos viros incluſos, ſi habeat in parochia ſua: ne mulierculam recipiant de nocte in domo ſua, ſimiliter nec mulier maſculum: nec depoſita ſine teſtimonio ſacerdotis, & virorum fide dignorum, accipiant.

LIII. *De exceſſibus in præbendis corrigendis.*

Ad hoc quoniam de fornicationibus, adulteriis, & inceſtuoſis commixtionibus & aliis flagitiis in præbendis & eccleſiis præbendalibus frequenter commiſſis, clamor ad aures noſtros aſcendit, & ad aures Domini ſabaoth timemus aſcendiſſe, quæ ad cognitionem & ... epiſcopi ſui ſtatuta concilii infra terminum competentem per capitulum corrigi debent: ne de manibus noſtris ſanguis animarum requiratur, diſtricte autoritate concilii præcipimus, quod ea quæ correctione indigent, per capitulum corrigantur: alioquin Deum habentes præ oculis, prout cura animarum requirit, pro officii noſtri debito, quod noſtrum erit faciemus.

LIV. *De matrimonio contrahendo.*

Studeant ſacerdotes ſummopere & multipliciter matrimonium commendare per dignitatem, & bona ipſius matrimonii; amplexus fornicarios per contrarium reddendo deteſtabiles: confidenter aſſerentes matrimonium inter alia ſacramenta, quoad originem primum, & prius conſtitutum ab ipſo Domino in paradiſo, &c.

Bona matrimonii ſunt, fides, proles, & ſacramentum: ſcilicet fides ad torum, proles ad cultum Dei, ſacramentum Chriſti & eccleſiæ: apparetque in hac vita maxime deſiderabile. Bonum eſt & privilegiatum matrimonium: nam ſola proles, ex matrimonio legitimo ſuſcepta, a dignitatibus tam eccleſiaſticis, quam civilibus non eſt excluſa: cum tamen aliter geniti repellantur tanquam ſpurii.

LV. *De reverentia matrimonii.*

Propter hoc præcipimus, quod matrimonia cum honore celebrentur, & reverentia: non cum riſu & joco, non in tabernis, potationibuſve publicis, ſeu commeſſationibus: nec quiſquam annulum de junco vel quacunque vili materia, vel pretioſa, jocando manibus innectat muliercularum, ut liberius cum eis fornicetur: ne dum jocari ſe putat, honoribus matrimonialibus ſe adſtringat. Nec de cætero fides detur alicui de matrimonio contrahendo, niſi coram ſacerdote, aut tribus vel quatuor perſonis fide dignis, propter hoc convocatis: ita quod nullatenus per verba de præſenti contrahant: nec poſt matrimonium, per verba de futuro contractum carnaliter commiſceantur, niſi rite canonicis denunciationibus præmiſſis, tam ubi mas, quam ubi fœmina retro converſati ſunt. Nihilominus etiam, quoniam non mediocriter turbant eccleſiam Dei, & pericula animabus ingerunt taliter contrahentes: ſtatuimus, quod tales ad nos tranſmittantur; & ii, qui hujuſmodi contractibus interſunt prohibitis, & autoritatem & conſenſum præſtiterint: & nos illos ad ſedem apoſtolicam tranſmittemus, tanquam perturbatores eccleſiaſticæ pacis, & contemptores eccleſiaſticorum mandatorũ. Et hoc ſtatutum præcipimus omni die Dominica populo denunciari.

LVI. *De forma contrahendi matrimonia.*

Item præcipimus, quod ſacerdotes doceant perſonas contrahentes hanc formam verborum in Gallico vel Anglico: *Ego* N. *accipio te* N. *in meam*. Similiter & mulier dicat: *Ego accipio te in meum*. In his enim verbis conſiſtit vis magna, & matrimonium contrahitur. Nec ſine trina denunciatione publice facta in eccleſia & ſolemniter, præſumat ſacerdos aliquas conjungere perſonas matrimonialiter. Pro quibus denunciationibus faciendis nihil omnino exigatur.

Sed ſi utraque perſona conjuganda, omnino fuerit incognita: nullo modo præſtet ſacerdos autoritatem tali contractui, niſi prius ei legitime conſtiterit, quod perſonæ legitimæ ſint ad contrahendum. Similiter, ſi altera illorum incognita fuerit, litteras habeat teſtimoniales, quod poſſit legitime contrahere, & trina facta fuerit denunciatio in parochia illius.

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

LVII. *De clandeſtinis matrimoniis.*

Prohibemus ſimiliter clandeſtina matrimonia, præcipientes quod publice fiant in facie eccleſiæ, præſente ſacerdote ad hoc vocato: ſi vero ſecus actum fuerit, non approbentur, niſi de noſtra ſpeciali autoritate. Sacerdos autem, qui tales conjunctiones prohibere contempſerit, vel talibus intereſſe præſumpſerit, vel quilibet alius regularis, ſecundum ſtatuta concilii, ab officio per triennium ſuſpendatur: gravius puniendus, ſi culpæ qualitas poſtulaverit. Sed & iis qui taliter copulari præſumpſerint, etiam in gradu conceſſo, condigna pœnitentia injungatur.

LVIII. *De ſortilegiis & maleficiis in nuptiis.*

In nuptiis ſemper prohibeantur ſortilegia ſub pœna excommunicationis fieri, & maleficia. Et ſub tali pœna teneantur omnes qui celant impedimenta matrimonii: votum, ordinem, conſanguinitatem, affinitatem, diſparem cultum, compaternitatem. Et hæc ultima cauſa, tantum quatuor perſonas excludit de matrimonio, compatrem & commatrem, filiolum, fratrem vel ſororem ſpiritualem, vel filium vel filiam patrini. Et iſta comminatio in ſingulis parochiis frequenter recitetur.

LIX. *De modo prohibito in affinitate carnali, vel ſpirituali.*

Ad hoc prohibemus, ne vir contrahat cum aliqua conſanguinea olim uxoris ſuæ. Similiter, nec mulier cum aliquo conſanguineo quondam viri ſui, uſque ad quartum gradum. Item ſuſceptus in baptiſmo non contrahat cum filia ſuſcipientis, vel ante vel poſt compaternitatem genita.

LX. *Ne quis ſuper dubio caſu.*

Nullus officialis, decanus, vel ſacerdos, in dubio caſu, inconſulto epiſcopo, cauſam matrimonii præſumat diffinire, ſeu pro matrimonio ſeu contra matrimonium prounciare: ſed ad epiſcopum referatur omnis matrimonii dubietas.

LXI. *De iis qui per adulterium polluuntur.*

Item commoneant & prohibeant ſacerdotes, ne quiſquam cum ea contrahat matrimonium, quam, vivente marito ſuo, polluit per adulterium. Et hoc, ſi adulter fidem dederit adulteræ, de ea ducenda, adhuc viro ſuo vivente; vel ſi etiam ipſa adultera, vel adulter, in mortem viri machinati ſunt.

LXII. *Quod prægnantes ſibi provideant, cum tempus partus appropinquat.*

Item commoneant ſacerdotes mulieres prægnantes de parochia ſua, ut cum tempus partus intelligunt inſtare, ſibi proſpiciant, ut aquam habeant promptam & paratam. Et quod propter imminens periculum, locutæ fuerint de confeſſione cum ſacerdote, ne ſubito præoccupatæ, non poſſint, cum voluerint, copiam habere ſacerdotis.

LXIII. *Ne conjugati viri tranſeant ad religionem inconſulto epiſcopo.*

Item doceant ſacerdotes frequenter populum, & prohibeant ſub anathemate, ne alter conjugũ tranſeat ad religionem, nec recipiatur: niſi per nos aut per licentiam noſtram. Item moneant ſacerdotes mulieres, ne faciant vota, niſi cum magna deliberatione, & cum conſenſu virorum ſuorum, & conſilio ſacerdotum.

LXIV. *Quod de cætero in quinto gradu conſanguinitatis liceat contrahere.*

Later. IV. c. 50.

In generali concilio ſtatutum eſt, quod prohibitio

A conjugalis copulæ quartum conſanguinitatis & affinitatis gradum non excedat de cætero: quoniam ſine gravi diſpendio animarum, hujuſcemodi prohibitio non potuit in ulterioribus gradibus generaliter obſervari. Unde cum jam uſque ad quartum gradum, conjugalis copula ſit reſtricta: ſancitum eſt, ut ſi qui contra hujuſmodi prohibitionem præſumpſerint de cætero copulari, nulla longinquitate defendantur annorum, cum diuturnitas temporis peccatum non minuat, ſed augeat. Prohibitiones vero de conjugio, de ſecundo & tertio affinitatis genere minime contrahendo, & de ſobole ſuſcepta ex ſanctorum nuptiis cognationi viri non copulanda prioris, vobis denunciamus autoritate concilii abrogatas: & quod B tales de cætero libere contrahere permittantur.

LXV. *De denunciatione facienda, cum matrimonia in eccleſiis ſunt contrahenda.*

Item cum matrimonia fuerint contrahenda, in eccleſiis per preſbyteros publice proponantur competenti termino præfinito: ut infra illum, qui voluerit & noluerit, legitimum impedimentum opponat: & preſbyteri nihilominus inveſtigent, utrum aliquod impedimentum obſiſtat. Cum autem probabilis apparuerit conjectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expreſſe: donec quod fieri debeat ſuper eo, manifeſtis conſtet documentis. C Soboles vero ſuſcepta in gradu prohibito etiam ignoranter, prorſus illegitima cenſeatur: de parentum ignorantia nullum habitura ſubſidium, cum taliter contrahendo, non expertes ſcientiæ, vel ſaltem ignorantiæ affectatores videantur. Pari modo proles illegitima cenſeatur, ſi ambo parentes impedimentum ſcientes legitimum, eundem, præter omne interdictum, etiã in conſpectu eccleſiæ contrahere præſumpſerint. Si quis autem ad impediendum legitimam copulam malitioſum impedimentum objecerit, eccleſiaſticam non effugiat ultionem.

LXVI. *De teſtibus recipiendis ad probandam conſanguinitatem.*

Item ſtatutum eſt, ut in conſanguinitatis gradibus computandis, teſtimonium de auditu non valeat: D niſi perſonæ graves extiterint, quibus merito fides ſit adhibenda; & ante motam litem, teſtificata didicerint ab antiquioribus ſuis, non ab uno utique, cum non ſufficeret ille ſi viveret; ſed a fide dignis, & omni exceptione majoribus: cum ſatis videretur abſurdum illos admitti, quorum repelluntur autores.

LXVII. *De ſacramento extremæ unctionis.*

Sacramentum vero extremæ unctionis, cum ſit ſacramentum exeuntium, quod ſit neceſſarium patet ex verbis beati Iacobi, qui ait: *Infirmatur quis ex vobis? convocet ſacerdotem.* Et propter hoc præcipimus, quod ad ſacramentum extremæ unctionis moneant frequenter populum ſacerdotes, in neceſſitate videlicet: & non tantum divites, ſed pauperes, ſenes, & E juvenes, omnes: maxime a quatuordecim annis, & ſupra. Et omnibus petentibus & pœnitentibus gratis exhibeant hoc ſacramentum in neceſſitate, cum fuerint humiliter requiſiti.

Iacobi 5.

LXVIII. *De eodem.*

Item moneant ſacerdotes frequenter populum, hoc ſacramentum licite iterari poſſe: ſcilicet in qualibet gravi infirmitate, de qua metus imminet mortis. Dicant etiam ac denuncient confidenter, quod poſt ſuſceptum hoc ſacramentum, licitum eſt reverti ad opus conjugale.

LXIX. *De eodem.*

Cum reverentia deferatur oleum ſanctum ad infirmos, & eos inungant ſacerdotes cũ magno honore, & orationum

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

orationum celebritate, quæ ad hoc ſunt ordinatæ : & A nihil inde, ſicut nec pro aliis ſacramentis, exigatur, ſive a paupere, ſive a divite.

LXX. *De teſtamentis faciendis, & memoria fabricæ Sarum eccleſiæ.*

Præcipimus quod laicis inhibeatur frequenter, ne teſtamenta ſua faciant ſine præſentia ſacerdotis, ſicut diligunt, quod eorum voluntates extremæ adimpleantur. Inter alia etiam ſinguli ſacerdotes infirmos ſuos moneant, & efficaciter inducant, quod fabricæ Sarum eccleſiæ ſuæ memores, prout Deus inſpiraverit illis, in teſtamento ſuo, de bonis ſuis relinquant. Sacerdotes vero & clerici, alios exemplo ſuo ad id faciendum provocent, matricem eccleſiam ſuam Sarum in teſtamento ſuo, prout decet, reſpicientes. Preces etiam faciant B ſacerdotes ſingulis Dominicis, pro vivis & mortuis fratribus & ſororibus fabricæ Sarum. Sacerdotibus autem ſimiliter inhibemus, ne teſtamenta ſua per manum ordinent laicalem.

LXXI. *Ne perſonæ eccleſiæ ædificent in feudo laicali.*

Et quoniam omnino injuſtum eſt, ut quem eccleſia recipit pauperem & extraneum, in alieno efficiat divitem, & in ſuo recipiat fraudatorem : ſacrorum canonum ſtatuta ſequentes, diſtricte præcipimus, quod nullus omnino, qui ſtipendio militat eccleſiæ, in ſolo ædificet laicali, vel ſummam ſeu fortunam rerum ſuarum ad feudum transferat laicale : præcipue illarum rerum, quas conſideratione eccleſiæ, vel eccleſiaſtico- C rum beneficiorum, perceperunt. Quod ſi contra hoc ſtatutum venire præſumpſerit, tanquam defraudator eccleſiaſticæ ſubſtantiæ, quicquid, occaſione talis præſumptionis, damni vel incommodi intulerit eccleſiæ vel eccleſiaſticis poſſeſſionibus, de cujus proventibus dinoſcitur laicale feudum ampliaſſe : illi eccleſiæ reſtituat, de cujus oblationibus, eleemoſynis, ſuffragiis, atque proventibus, conſtiterit ipſum ſumptus feciſſe.

LXXII. *Ut primo a Medicis moneantur ægri ad ea quæ ſunt animæ.*

Cum anima longe pretioſior ſit corpore, ſub interjectione anathematis prohibemus : ne quis medico- D rum, pro corporali ſalute aliquid ægro ſuadeat, quod in periculum animæ convertatur. Verum cum ipſis ad ægrum vocari contigerit, ægrum ante omnia moneant & inducant, quod advocent medicos animarum : ut poſtquam fuerit infirmo de ſpirituali ſalute proviſum, ad corporalis medicinæ remedium ſalubrius procedatur. Tranſgreſſores hujus conſtitutionis pœnam in concilio ſtatutam non evadent. Later. IV. c. 22.

LXXIII. *De motibus ſacerdotum propriis refrænandis.*

Sacerdotibus in periculo animarum injungimus, ut in exercendo officio ſuo proprios motus, ſcilicet rancores, odia, carnales affectiones, non ſequantur : ſed E adeo ſint diſcreti & providi in præcipiendo, ut ſub prætextu debitæ ſibi obedientiæ, ſubditos ſuos nullatenus ſcandalizent : quod quandoque contigiſſe cognovimus. In cauſa autem pecuniaria, propria autoritate communionem alicui non interdicant. Quoniam religionum nimia diverſitas gravem in eccleſia confuſionem inducit : præcipimus, quod qui volunt domum hoſpitalem fundare, ſeu xenodochium de novo, regulam & inſtitutionem a nobis accipiant, ſecundum quam regulariter vivant & religioſe.

LXXIV. *De eodem.*

Scriptum eſt : *Væ ſoli, quia ſi ceciderit, non habet ſublevantem.* Ideo præcipimus, ne monachus ſolus moretur, vel in prioratu, vel in cella, vel alicubi in Eccle. 4. epiſcopatu noſtro. Nullus etiam in monaſteriis ſanctimonialium diverſa habeat officia, quæ conſueverunt eſſe diverſa.

LXXV. *De reditu ad religionem.*

Quoniã quidam apoſtatæ, ſalutis ſuæ immemores, abjecto timore Dei, de ordine ſuo egredi, ſine licentia ſuorum prælatorum, & in ſæculo ſæculariter converſari, abjecto religionis habitu, non verentur : præcipimus archidiaconis, decanis etiam, monitione præmiſſa competenti, ut tales ad clauſtrum, per eccleſiaſticam cenſuram, redire compellant. Quod ſi nec ſic ad reſumendam religionem induci poſſint, jubemus eos comprehendi & ad pœnitentiam in carcere retineri.

LXXVI. *De reverentia.*

Adhuc prohibemus, ne choreæ ulter * pes, & inhoneſti ludi, qui ad laſciviam invitant fiant in i.... Et ne ii tractentur eſſe ſæculares ex conſuetudine; maxime in quibus agitur de judicio ſanguinis. Prohibemus quoque ne denuntiationes ſcotallorum fiant in eccleſia per laicos : nec in eccleſiis nec extra eccleſias per ſacerdotes, vel per clericos.

LXXVII. *De procurationibus archidiaconorum.*

Certum eſt quod procurationes archidiaconorum aut officium * exercentes, non debent quærere quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti, prædicationi, exhortationi, correctioni, & reformationi inſiſtentes, ut fructum referant qui non perit. Quapropter ſacroſancti concilii veſtigiis inhærentes præcipimus, quod procurationes nullatenus dentur, niſi perſonis viſitationis officium exercentibus ; & tunc......ſcilicet ſeptem equorum & perſonarum mediocritate ſervata, in Lateranenſi concilio diffinita : hoc adhibito moderamine, quod cum aliqua eccleſia per ſe non ſufficiat ad procurationem faciendam, duæ vel plures conjungantur in unum. Qui contra venire attentaverit ſui * ſtatuta concilii, quod acceperat reddat, & eccleſiæ quam taliter gravaverit, tantundem de ſuo impendat.

Later. III. c. 4.

* ſ. ſacri

LXXVIII. *De prædicatoribus epiſcopi recipiendis.*

Cum propter occupationes multiplices, vel invalitudines corporales, ſeu alias cauſas, non ſufficiunt epiſcopi per ſe miniſtrare populo verbum Dei : in Lateranenſi concilio ſtatutum eſt, ut ipſi miniſtros idoneos ad ſanctæ prædicationis officium ſalubriter exequendum aſſumant. Quibus ad vos venientibus ex parte noſtra, & populum verbo & exemplo ædificantibus, autoritate ejuſdem concilii præcipimus, cum indiguerint, congrue neceſſaria ſubminiſtretis, ne pro.... defectu compellantur deſiſtere ab incepto. Later. IV. c. 10.

LXXIX. *De beneficiis magiſtris ſcholarum providendis.*

Item præcipimus, quod aliquod competens beneficium magiſtro præbeatur, qui gratis in grammatica facultate pauperes ſcholares inſtruat, juxta poſſe ſuum : ut ſic docentis levetur neceſſitas, & magis via pateat diſcentibus ad doctrinam.

LXXX. *De receptione ſ.... beneficii.*

Quoniam in concilio Lateranenſi primo dinoſcitur eſſe ſtatutum, & nuper in generali concilio evidentius Later. IV. c. 29.

CIRCA ANNVM CHRISTI 1217.

A fuit expreſſum, ut quicumque reciperet beneficium, cui eſſet cura animarum annexa, ſi prius tale beneficium obtinebat, eo ſit ipſo jure privatus; & ſi forte illud retinere contenderit, utroque privetur: archidiaconis, officialibus, decanis præcipimus diſtricte, quod tam * de recipientibus, poſt vulgationem ſtatutorum concilii, nos reddant certiores.

LXXXI. *De idoneis præſentandis ad vacanda beneficia.*

Præcipimus omnibus patronis eccleſiarum, ſive ſint ſeculares perſonæ, ſive regulares: quod cum eccleſiaſticum vacaverit beneficium, de eorum donatione veros idoneos nobis præſentent, quibus morum honeſtas, & litterarum ſcientia ſuffragentur: B ſequentes judicium rationis, non affectum carnalitatis. Alioquin pro officii noſtri debito, de eccleſiis vacantibus, Deum habentes præ oculis, ordinabimus.

LXXXII. *Ne viri eccleſiaſtici fidelitatem præſtent laicis.*

Sacri concilii autoritate interdicimus viros eccleſiaſticos, nihil temporale a laïcis obtinentes, ſacramentum fidelitatis laicis præſtare. Item eadem autoritate præcipimus, ne patroni vel advocati, de eccleſia, occaſione advocationis plus uſurpent, quam eis in jure eſt permiſſum, & quam ſacri canones eis concedant.

C

LXXXIII. *De eccleſiarum patronis.*

Later. IV. c. 45.

Sacri nihilominus concilii proviſione diffinitum eſt: quatenus, ſi patroni, vel advocati, aut feudatarii, ſeu vicedomini alicujus eccleſiæ, rectorem, vel alium clericum ipſius eccleſiæ per ſe vel per alios occidere, auſu nefario præſumpſerint, patroni, jus patronatus; advocati, advocatiā; feudatarii, feudum; vicedomini, vicedominatum, uſque ad quartam generationem, amittant. Et poſteritates talium, in clericorum collegium nullatenus aſſumantur: nec in regularibus domibus, alicujus prælationis aſſequantur honorem. Et hoc volumus ſæpius in eccleſiis denunciari.

LXXXIV. *De ſtipendiis ſacerdotum.*

D Cum os bovis triturantis alligari non debeat: præſentandi * capellanum in capellis generalibus articulos ſtipendiorum ſuorum ſcriptos ſtatim tradant archidiaconis, ut videri poſſit ſi ſtipendia ſufficiant, & ipſis & eorum miniſtris neceſſariis, ut ſi opus ſit in contin .... ſuppleatur ſufficiens autoritate concilii præcipimus: necnon obſtante aliqua conſuetudine, portio presbyteris parochialibus aſſignetur. Qui ad... compendium & ſtipendium deforme, officium ſacerdotis non erubeſcunt aſſumere, tanquam viliſſimos, & per quos vituperetur non modicum miniſterium noſtrum, cum eorum habuerimus notitiā, de epiſcopatu expellemus: illam pœnam infligentes, qui ſibi tales adjungere non erubeſcunt, quod ſacerdoti ſubſtituendo, vel duplo majori ſtipendio, vel triplo, ſi viderimus expedire, providebit, vel in propria miniſtret perſona E in illa eccleſia cui injuriatum eſt.

LXXXV. *De vicariis faciendis.*

Qui parochialem habet eccleſiam, ſi in ea non velit reſidere, ordinet in illa perpetuum vicarium, quem * in ipſa eſt canonice ſtatuendus: qui competentem habeat de ipſius eccleſiæ proventibus portionem. Qui vero plures habuerit eccleſias parochiales ante concilium adeptas, in una reſideat, in ordine quem illius eccleſiæ cura requirit, & in aliis perpetuos ordinet vicarios, quoniam in ipſo eſt. Qui vero plures habuit vicarios, in optione ſua ſit, qui velint, & ſciant, & poſ-

A ſint eis deſervire in ordine quē eccleſiæ cura requirit.

LXXXVI. *Quod omnes clerici beneficiati habeant prædictas conſtitutiones.*

Autoritate præcipimus pontificali diſtricte, in virtute obedientiæ, quod archidiaconi conſtitutiones iſtas, pro communi utilitate editas, & pro correctione exceſſuum conſtitutas, omnibus in concilio Oxonienſi a domino Cantuarienſi editas, faciant inviolabiliter obſervari, tranſgreſſoribus debitam pœnam infligentes: promiſſuri nihilominus, quod præſcriptas conſtitutiones, tranſcriptas, & correctas, habere faciant decanis; decani, aliis ſacerdotibus: ut ſacerdotes, ipſas habentes frequenter præ oculis, in miniſteriis, & B diſpenſationibus ſacramentorum ſint inſtructiores, & in fide doctrinæ catholicæ bene vivendo firmiores.

Item decrevimus, ſolemniter eſſe celebrandum & pronunciandum diem tranſlationis beati Thomæ martyris. Similiter & diem depoſitionis ſancti VVlſtani.

LXXXVII. *De ſententia excommunicationis.*

Autoritate Dei patris, & beatæ Virginis, & omnium ſanctorum, & præſentis concilii, excommunicamus illos omnes, qui malitioſe eccleſias jure ſuo privare præſumunt; aut per malitiam, libertates earundem infringere vel perturbare contendunt.

C Item omnes illos excommunicationis ſententia innodamus, qui pacem & tranquillitatem regis & regni injurioſe perturbare præſumunt: & qui jura domini regis injuſte detinere contendunt. Amen.

Primo quidem excommunicamus, autoritate Oxonienſis concilii, a ſanctæ memoriæ Stephano Cantuarienſi archiepiſcopo celebrati, omnes qui malitioſe eccleſias jure ſuo privare præſumunt; aut per malitiam, contra juſtitiam, libertates earundem infringere, vel perturbare contendunt. Ex quo intelligimus, excommunicationis vinculo ſubjacere omnes illos, qui litteras impetrant a quacumque curia laicali, ad eccleſiaſticam judicium proceſſuri in talibus, quæ per ſacros canones, ad forum eccleſiaſticum pertinere noſcantur.

D Item excommunicamus ſecundo omnes illos, qui pacem & tranquillitatem domini regis & regni injurioſe perturbare præſumunt, & qui cuncta jura regis injuſte detinere contendunt. Ex quo intelligimus, non ſolum excommunicari guerrarum ſuſcitantes horrorem, verum etiam latrones publicos, & omnes etiam pariter prædones, & quoſcumque regulam juſtitiæ temere impugnantes.

Item excommunicantur tertio univerſi qui ſcienter falſum perhibent teſtimonium, vel perhibere procurant, ad impediendum juſtum matrimonium, vel ad hereditatem alicujus hominis procurandam.

Item excommunicantur quarto, advocati omnes, qui malitioſe, per quaſcumque exceptiones verum matrimonium impediunt, ne effectum debitum ſortiatur; & in quibuſcumque cauſis, ut contra juſtitiam E proceſſus eccleſiæ diutius ſuſpendatur.

Item excommunicantur quinto omnes illi, qui gratia lucri vel odii, vel favoris, malitioſe crimen imponunt alicui, cum apud bonas & graves perſonas non fuerit prius infamatus, nec ſit ei purgatio indicta, vel alio modo gravetur.

Item excommunicantur omnes, qui malitioſe, vacante eccleſia, opponunt vel opponi procurant quæſtionem de jure patronatus, ut verum patronum illius eccleſiæ impediant illa vice.

Item excommunicantur ſeptimo omnes illi, qui malitioſe contemnunt exequi mandata domini regis

de

CIRCA ANNVM CHRISTI 1217.

de excommunicatis capiendis, vel qui eorum impediunt captionem; ſeu procurant injuſte eorum liberationem, contra diſtrictionem eccleſiaſticæ diſciplinæ.

Item excommunicantur in concilio ſanctæ memoriæ Ottobonis omnes illi, qui pro impedimento pacis, ſeu compenſatione...... recipiunt donec ipſum ſunt recepturi, reſtituerunt donatorium.

Item excommunicantur per eundem quicumque de domibus, maneriis, vel grangiis, vel locis aliis archiepiſcoporum, epiſcoporum, vel aliarum eccleſiaſticarum perſonarum, contra ipſorum voluntates, ſeu cuſtodiam rerum earundem, aliquid auferunt, vel conſumunt, vel injurioſe contrectant ..., ſententia ligentur: nec abſolvi poſſunt, donec de injuria ſatisfecerint competenter.

Item excommunicantur ab eodem, quicumque abſtulerint violenter reum, ad eccleſiam vel cœmeterium, vel clauſtrum fugientem, vel ei victum neceſſarium prohibent exhiberi; vel qui res alienas in locis prædictis expoſitas violenter aſportant, vel aſportari faciunt; vel qui aſportationem talem factam, nomine ſuo, vel a familiaribus ſuis ratam habent; vel qui ad hoc publice vel occulte conſilium vel auxilium præbuerint, ſeu conſenſum.

Item excommunicantur ab omnibus archiepiſcopis & epiſcopis Angliæ, qui veniunt contra magnam chartam domini regis, aut faciunt, quæ ſententia per ſedem apoſtolicam pluries confirmata....

Item....articuli, in quibus incurritur excommunicationis ſententia ipſo jure.

Primus, cum quis incidit in hæreſim jam damnatam, vel novam confingit: & generaliter quæcumque vel quoſcumque Romana eccleſia, vel ſingulares epiſcopi in ſuis diœceſibus hæreticos judicaverint.

Secundus, cum quis receptat vel abſcondit hæreticos.

Tertius, cum quis dixerit..., in clericum, monachum, converſum, monialem, vel converſam, vel aliquam religioſam perſonam manus injecerit violentas.

Quintus, cum quis poſſit defendere clericum, & non facit.

Sextus, cum poteſtates, conſules, ſeu rectores civitatum & locorum, angarias & exactiones indebitas imponunt in redemptionem, & autoritatem prælatorum ita evacuando, ut nil poteſtatis eis in ſuis hominibus videatur remanſiſſe. Et cum nominati deſiſtere noluerint, tam ipſi quam fautores eorum excommunicationi ſe noverint ſubjacere.

Septimus, incendiarii, & violatores eccleſiarum.

Octavus, cum quis a paucioribus quam a duabus partibus cardinalium in ſummum pontificem electus, pro papa ſe geſſerit, nec humiliter voluerit abſtinere.

Nonus, cum quis falſat litteras domini papæ, vel ſcienter utitur etiam ab alio falſatis.

Decimus, cum quis differt arma, ligna, ferrum.

Duodecimus eſt in ſagittariis, & baliſtariis contra Chriſtianos in bello injuſto.

Decimus tertius eſt in iis, qui ſtatuta contra eccleſiaſticas conſuetudines, vel abuſiones contra eccleſiaſticam libertatem faciunt obſervari.

Item in ſtatutariis.

Decimus quartus in ſcriptoribus ſtatutorum illorum.

Decimus quintus in poteſtatibus, conſulibus, rectoribus & conſiliariis locorum, in quibus hujuſmodi ſtatuta, vel conſuetudines editæ fuerunt vel ſtatutæ.

Decimus ſextus in iis qui.....ea præſumpſerint judicare.

Decimus ſeptimus in iis qui in publica forma redegerint judicata.

Autoritate domini epiſcopi in concilio Londonienſe, ultimo celebrato, ordinatum eſt.

Imprimis, qui pacem domini regis & regni ſui injurioſe perturbant, vel aliquid faciunt, per quod pax & tranquillitas valeant perturbari, vel ad perturbationem perveniatur, publice & ſolemniter, accenſis candelis, pulſatis campanis, cruce erecta in ſingulis eccleſiis ſuæ provinciæ denuntientur excommunicati.

Item omnes illi ſunt excommunicati eodem modo, qui bona aliorum rapiunt, & occupant, contra pacem & voluntatem eorum, ad quos pertinent; & maxime clericorum.

Item quod complices & fautores eorum, eodem modo denuncientur excommunicati: contra quos omnes in concilio Oxonienſi, & ab aliis ſacris patribus Divina ſententia ab olim lata fuerit.

Item ordinatum eſt, quod omnes vere pœnitentes, qui pacem, & tranquillitatem prædictas defendere nitentur, aut pro eis orationem Dominicam ter dicent, cum totidem ſalutationibus beatæ Virginis, CC. dies indulgentiæ per dominum archiepiſcopum, & undecim ſuffraganeos ſuos in dicto concilio conceſſos....

Item, quod in ſingulis eccleſiis parochialibus, ſemel in hebdomada, cum melius parochianorum fuerit multitudo, fiant proceſſiones pro pace, & Miſſæ ſequentes: & quod omnia præmiſſa fiant ſub pœna majoris excommunicationis.

G.C. Anglicanæ collectionis ordinem in his edendis conſtitutionibus ſecuti ſumus, ejuſque fide, Oxonienſi concilio anni MCCXXII. eas præpoſuimus. Sed nunc tandē animadvertimus fuiſſe poſtponendas: cum in earum cap. ult. mentio fiat Oxonienſis iſtius concilii, ejuſque ipſa verba referantur. In eadem collectione ſequitur cōcilium Dunelmenſe, ſive conſtitutiones Ricardi epiſc. Dunelm quæ ſunt adverbum eædem atque conſtitutiones Ricardi epiſcopi Sarum ſupra editæ. Hoc differunt uno, quod diverſa eſt partitio capitulorum, & Dunelmenſes poſtremis capitulis careant a LXXV. Eas igitur hic omittimus. Profuerunt ad tollenda menda plurima quæ in Sarumenſibus erant. Cæterum non errore librarii dictas eſſe Dunelmenſes, ſed reipſa in Dunelmenſi concilio promulgatas, eo perſuadeor, quod ſublatæ in iis ſint aliquot lineæ de fabrica eccleſiæ Sarum, quæ in harum capite LXX leguntur.

CONCILIVM OXONIENSE

ANNO CHRISTI 1222.

PER STEPHANVM CANTVARIENSEM archiepiſcopum pro reformanda eccleſia Anglicana celebratum anno Domini MCCXXII. tempore Honorii papæ III.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *Excommunicantur eccleſiaſticorum jurium & regni perturbatores, perjuri, calumniatores,* &c.
2. *De debito epiſcoporum.*
3. *Ne epiſcopi in collatione benificiorum aliquid ſibi retineant.*
4. *Ut præſentati, ſi idonei ſint, recipiantur in beneficiis.*
5. *De duobus ad eamdem eccleſiam præſentatis.*
6. *De Miſſa devote celebranda, & quando preſbyteris pluries uno die Miſſas celebrare liceat.*
7. *Ut clerici ſæcularibus negotiis ſe non immiſceant.*
8. *De feſtis & vigiliis.*
9. *Quod preſbyteri parochiales frequenter prædicent, & infirmos viſitent.*
10. *De ornamentis eccleſiæ.*
11. *Ne quis beneficium ſuum reſignans, aliquid ſibi de eodem retineat.*

ANNO CHRISTI 1222.

12. *Ne una eccleſia dividatur in plures.* A
13. *De vicariorum reſidentia.*
14. *Quod exilia beneficia non conferantur, niſi volentibus reſidere in eiſdem.*
15. *Quæ portio debeat vicario reſidenti aſſignari.*
16. *In quibus eccleſiis requiritur pluralitas preſbyterorum parochialium.*
17. *Quod epiſcopus recipiat juramentum a præſentato, ut evitetur ſimonia.*
18. *Ut in ſingulis archidiaconatibus ſpeciales confeſſores deputentur.*
19. *Quod decani rurales de cauſis matrimonialibus ſe non intromittant.*
20. *Ne quis latrones in domibus vel in ſervitio teneat.* B
21. *Ne archidiaconi gravent eccleſias vel rectores in viſitatione, & qualiter ſe habebunt.*
22. *Ne beneficia ſpiritalia tradantur ad firmam.*
23. *Quod archidiaconi in viſitatione ſua examinent ſacerdotes de canone Miſſæ, & de ſacramento altaris.*
24. *Quod oleum & Euchariſtia cuſtodiantur ſub ſera, & ſimiliter chriſma.*
25. *Quod archidiaconi habeant penes ſe in ſcriptis omnia ornamenta eccleſiæ.*
26. *Quod archidiaconi videant in viſitationibus, ne poſſeſſionibus vel jure ſuo eccleſia defraudentur.*
27. *Quod archidiaconi vel decani novas exactiones eccleſiis non imponant.*
28. *Quod ordinarii non ferant ſententias excommunicationis in aliquem, niſi præmiſſa monitione, niſi in certis caſibus.* C
29. *Ne quid exigatur pro ſepultura vel aliquo ſacramento conferendo.*
30. *Quod judices non impediant bonum pacis inter partes, ubi cauſa recipiat compoſitionem ad ſuggeſtionem præconis.*
31. *Quod judex non judicet aliquem ad purgationem, ad ſuggeſtionem præconis tantum, ut ſit judex & actor.*
32. *De habitu clericorum.*
33. *Ne clerici comam nutriant.*
34. *Quod clerici non teneant publice concubinas.*
35. *Qualis pœna eſt infligenda concubinis clericorum.* D
36. *Quod clerici vel prælati non vendant vel impignorent eccleſiam ſuam conſanguineis eorum.*
37. *Quod fructus eccleſiæ in laico fendo non reponantur, nec de eis ædificia fiant.*
38. *Quod religioſi poſſeſſionati, quolibet anno admoneantur, ut reddant computum.*
39. *Quod religioſi nil recipiant pro ingreſſu alicujus inter eos, niſi pro veſtitura dumtaxat.*
40. *Quando & qualiter eccleſiæ poſſunt dimitti ad firmam.*
41. *Quod nulli aliquid in eccleſia ratione beneficii aſſignetur.*
42. *Pœna advocatorum qui matrimonium protrahunt malitioſe.*
43. *De ordinatione religioſorum, & qui poſſunt recipi in monachos.* E
44. *De familiaribus monialium, & de ſilentio religioſorum, & de licentia exeundi.*
45. *Ne monachi vel moniales per ſe comedant.*
46. *Quod moniales ſimul in monaſterio habitent, & de confeſſione earum.*
47. *Quod religioſi non condant teſtamenta, nec liceat monachos monaſteria habere ad firmam.*
48. *Quod religioſi non bibant ultra horas debitas.*
49. *Quod monachi & regulares in monaſterio habeant ſeniores, & de ſententiis publicandis.*

CAPITULA.

I. Excommunicantur eccleſiaſticorum jurium & regni perturbatores, perjuri, calumniatores, &c.

AUtoritate Dei patris, & beatæ Virginis, & omnium Sanctorum, & præſentis concilii, excommunicamus omnes illos qui malitioſe eccleſias ſuo jure privare præſumunt, aut per malitiam & contra juſtitiam libertates earumdem infringere vel perturbare contendunt. *Eccleſiaſticorum jurium turbatores.*

Item omnes illos excommunicationis ſententia innodamus, qui pacem & tranquillitatem domini regis & regni injurioſe perturbare præſumunt, & qui jura domini regis detinere contendunt. *Seditioſi.*

Adiicimus autem, omnes illos ſimili ſententia involutos, qui ſcienter & prudenter falſum perhibent teſtimonium, vel perhiberi procurant, vel etiam tales teſtes ſcienter producunt, vel ſubornant in cauſa matrimoniali, ubi ſcilicet agitur contra miſericordiam, vel etiam ubi agitur ad alicujus exheredationem. *Perjuri.*

Advocatos quoque excommunicamus omnes qui in cauſis matrimonialibus malitioſe oppoſitiones opponunt, vel opponi procurant, ne matrimonia vera debitum ſortiantur effectum, vel ut contra juſtitiam proceſſus cauſæ diutius ſuſpendatur. *Cavillatores.*

Item excommunicamus omnes illos qui gratia lucri, odii, vel favoris, vel aliter, malitioſe crimen imponunt, vel opponunt alicui, cum infamatus non ſit apud bonos & graves, ut ſic ſaltem ei purgatio indicatur, vel alio modo gravetur. *Calumniatores.*

Præterea omnes illos ſententia excommunicationis innodamus, qui vacante eccleſia malitioſe opponunt vel procurant opponi patronatus quæſtionem, ut ſit unde patronum illius eccleſiæ collatione ſaltem illa vice defraudent. *Cavillatores.*

Excommunicamus etiam omnes illos qui gratia lucri, odii, vel favoris, vel alias, malitioſe contemnunt exequi domini regis mandatum contra excommunicatos, qui claves eccleſiæ contemnunt. *Suppreſſores.*

II. De debito epiſcoporum.

Statuimus etiam autoritate præſentis concilii, ut prælati ſinguli eleemoſynarios honeſtos habeant, & ut ipſi prælati ſint, juxta Apoſtolum, hoſpitales, & ut horis competentibus ad pauperes audiendos & juſtitiam exhibendam, in publico præſentiam ſuam exhibere procurent, & in perſonis propriis confeſſionibus audiendis interdum interſint, & pœnitentiis injungendis. Ipſi etiam per confeſſores diſcretos civitates proprias obeant, & in eccle- *Rom. 12. Hebr. 13. 1. Petr. 4.*

Anno Christi 1222.

eccleſiis ſuis cathedralibus reſidere procurent: in aliquibus majoribus feſtis, & ſaltē in aliqua parte quadrageſimę, prout animæ ſuæ ſaluti magis viderint expedire. Et quia, juxta ſcripturæ teſtimonium, vota noſtra tenemur reddere Domino Deo noſtro: ſalubriter decernimus advertendum, ut epiſcopi formam ſuæ profeſſionis in ſua conſecratione prolatam bis in anno corā ſe legi faciant diligēter, ut tanto melius profeſſionis ſuæ recordētur, quanto ſępius eorū fuerit auribus inculcata.

III. Ne epiſcopi in collatione beneficiorum aliquid ſibi retineant.

Collatores eccleſiarū qui conferre eas debeant.

Ad hæc ſtatuimus, ne prælatus aliquis, cum eccleſiam contulerit aut præbendam, fructus ejuſdem eccleſiæ ſive præbendæ nondum collectos ſibi præſumat aliquatenus uſurpare: vel pro inſtitutione, vel miſſione in poſſeſſionem, vel charta ſuper hoc facienda, aliquid audeat extorquere, nec ab officiariis ſuis, archidiaconis, vel decanis, ſuſtineat extorqueri.

IV. Ut præſentati, ſi idonei ſint, recipiantur in beneficiis.

Coloſ. 3.

Cum, ſecundum Apoſtolum, avaritiæ, quæ eſt idolorum ſervitus; epiſcopos aut alios Dei miniſtros ſervire non conveniat: ad tantam peſtē radicitus evellendā ſtatuimus, ut ſi quis ad eccleſiā aliquam nullo contradicēte præſētetur, epiſcopus præſentatū ipſum, dum tamen idoneus ſit, nequaquam admittere differat ultra duos menſes: alioquin quidquid ex eadem eccleſia poſt factam præſentationem fuerit forte perceptum, illi, cum inſtitutus fuerit, reſtituatur: quatenus fructus illi ad epiſcopum pervenerint. Idem in archidiaconis, ſi per eos ſteterit, obſervetur: niſi cauſam rationabilem coram ſuo ſuperiore duxerit aſſignandam, cum ſuper hoc fuerit requiſitus ab eo, quare eum non admiſerit infra tempus in hoc concilio diffinitum.

V. De duobus ad eamdem eccleſiam præſentatis.

Hoc autem non immerito duximus adjungendum, ut ſi duo ad unam eamdemque eccleſiam fuerint præſentati, neutri eorum, pēdente lite, cuſtodia committatur. Si autem ad epiſcopum jus conferendi talem eccleſiam autoritate concilii devolvatur, cum contentio fuerit inter duos patronos, quorū uterq; ſuum clericum præſentaverit, cum ex collatione epiſcopi, nulli patronorū qui poſtea vicerit jus patronatus, præjudicium debeat generari: ſtatuimus ut epiſcopus neutri eorum qui præſentati fuerint eccleſiam illam conferat illa vice, niſi de utriuſque patroni conſenſu: ne ſaltem qualecumque præjudicium alteri patronorum videatur generari, ſi forte poſtmodum jus patronatus vicerit.

VI. *De Miſſa devote celebranda, & quando preſbyteris plures uno die Miſſas celebrare liceat.*

Ad excitandum affectus laborātium in vinea Domini ſabaoth, ut veræ retributionis recipere mereamur* denarium poſt laborē: decrevimus ne opus Dei fiat ab aliquibus negligenter, præſertim cum in generali cōcilio ſit præceptum, ut Divinum officium nocturnum pariter & diurnum, ſecundum quod Deus dederit, ſtudioſe celebretur & devote: univerſa quoque eccleſiaſtica ſacramenta, & præcipue baptiſmatis & altaris, devotiſſime, prout Deus inſpiraverit, celebrentur. Verba quoque canonis, præſertim in conſecratione corporis Chriſti, plene & integre proferantur. Presbyter autem poſtquam Dominicum corpus ſumpſerit in altari, ſi in eodem die Miſſarum ſolennia ipſum celebrare oporteat iterato, vinum calici infuſum vel digitis ſuperfuſum ſumere non præſumat.

*al. mercedē Domini

Ad hæc duximus ſtatuendum diſtrictius inhibentes, ne ſacerdos quiſpiam Miſſarum ſolennia celebret bis in die, excepto die nativitatis & reſurrectionis Dominicæ, vel in exequiis defunctorum, videlicet cum corpus alicujus in eccleſia eodem die fuerit tumulandum: & tunc prior Miſſa de die, poſterior vero pro defuncto celebretur.

VII. *Ut clerici ſæcularibus negotiis ſe nō immiſceāt.*

Cæterum præſenti decreto ſancimus, ne clerici beneficiati, aut in ſacris ordinibus cōſtituti, villarum procurationes admittant: videlicet ut non ſint ſeneſcalli aut ballivi talium adminiſtrationum, occaſione quarum laïcis in reddendis* reciniis obligentur, ſi & juriſdictiones exerceant ſæculares, pręſertim illas, quibus judicium ſanguinis eſt annexum. Et his duximus adjungendum, ne judicium ſanguinis in locis ſacris tractetur, ſcilicet in eccleſia vel cœmererio. Autoritate generalis concilii diſtrictius inhibemus, ne quis clericus beneficiatus, vel in ſacris ordinibus conſtitutus, litteras pro pœna ſanguinis infligenda ſcribere vel dictare præſumat, vel ubi judicium ſanguinis tractatur, aut exercetur, interſit. Noverint enim protectione eccleſiaſtica ſe indignos, cum per eos in eccleſia Dei per talia præſumpta ſcandalum generetur.

* Corr. ratiociniis

VIII.* *Hæc ſunt feſta, in quibus, prohibitis aliis operibus, conceduntur opera agriculturæ & carrucarum.*

* Hoc integrum caput non eſt in editione Anglicana.

Statuimus quod feſta ſubſcripta ſub omni veneratione ſerventur, videlicet omnes dies Dominici, quinque dies Natalitii, Circumciſio, Epiphania Domini, omnia feſta beatæ Mariæ, præter feſtum Conceptionis, cujus celebrationi non imponitur neceſſitas, Converſio ſancti Pauli, cathedra ſancti Petri, feſta omnium Apoſtolorum, feſtum S. Gregorii, dies paraſceves, feria 2. 3. & 4. in hebdomada Paſchali,

Feſta Anglis celeberrima quæ?

Anno Christi 1222.

Paſchali, dies Aſcẽſionis Domini, feria 2. & 3. & 4. in hebdomada Pẽtecoſtes, feſtum S. Auguſtini in Maio, duo feſta ſanctæ Crucis, tranſlatio ſancti Thomę martyris, utrumque feſtum ſancti Ioannis Baptiſtæ, feſtum ſanctæ Margaretæ, feſtum ſanctæ Marię Magdalenæ, feſtum ſancti Petri ad vincula, feſtum ſancti Laurentii, feſtum ſancti Michaëlis, feſtum ſancti Edmundi confeſſoris, & ſancti Edmundi regis & martyris, feſtum ſanctæ Catharinæ, feſtum ſancti Clementis, feſtum ſancti Nicolai, feſtum dedicationis cuiuſlibet eccleſiæ in ſua parochia, quodlibet feſtum illius ſãcti in cujus honore fundata eſt eccleſia.

Feſta vulgaria in Anglia quæ 1

Volumus etiam ut alia feſta a rectoribus eccleſiarum & capellanis in obſequio Divino & laude devotiſſime celebrentur, minoribus operibus ſervilibus, ſecundum conſuetudinem loci, illis diebus interdictis, feſtum ſanctorum Fabiani & Sebaſtiani, ſanctæ Agnetis, ſancti Vincentii, ſancti Blaſii, ſanctæ Agathæ, ſancti Felicis, ſancti Georgii, ſancti Ioannis ante portam Latinam, ſancti Dunſtani, S. Albani, ſanctæ Emeldridæ, Inventionis ſanctæ Crucis, ſancti Stephani, ſancti Hieronymi, ſanctæ Fidei, dedicatio ſancti Michaëlis in monte Tumba, ſancti Dionyſii, feſtum animarum, ſanctæ Cæcilię, ſanctę Lucię, ſancti Leonardi.

Hæc ſunt feſta, in quibus poſt Miſſam opera ruſticana concedimus: ſed antequam, non.

Octava Epiphanię, ſanctorum Ioannis & Pauli, tranſlatio ſancti Benedicti, tranſlatio S. Martini.

Hæ ſunt vigiliæ ſtatutæ ad vigilandum.

Mirum cur hic Matthiæ item Iacobi mẽtio nõ fiat.

Vigilia nativitatis Domini, vigilia Paſchæ, vigilia Pentecoſtes, litania major, tres dies Rogationum, vigilia ſancti Ioannis Baptiſtæ, vigilia apoſtolorum Petri & Pauli, vigilia ſancti Laurentii, vigilia Aſſumptionis beatę Marię, vigilia ſancti Bartholomęi, vigilia ſancti Matthęi, vigilia apoſtolorum Simonis & Iudæ, vigilia omnium Sanctorum, vigilia ſancti Andreæ, vigilia ſancti Thomæ apoſtoli.

Ieiunia quatuor temporum in totius anni tẽporibus.

In Martio prima hebdomada jejunandum eſt feria quarta, & ſexta, & ſabbato. In Iunio in ſecunda, quod dupliciter obſeruatur a pluribus; in prima hebdomada poſt litanias, aut in hebdomada Pentecoſtes. In Septembri per tres dies. In proxima ſeptimana integra ante natalem Domini.

IX. *Quod presbyteri parochiales frequenter prædicent, & infirmos viſitent.*

Presbyterorum parochialium eccleſiarum animos ad ea quæ magis noſtris temporibus expediunt exercenda ſtudioſe excitare volentes, eis præſentis concilii diffinitione diſtricte duximus injungendum, ut plebes ſibi commiſſas pabulo verbi Dei, ſecundum quod eis fuerit inſpiratum, informare procurent: ne canes muti merito judicentur, cum ſalubri latratu a caulis Dominicis luporum ſpiritualium morſus non repellunt. Illud evangelicum memorialiter recolentes, quod in noviſſimo examine viſitatores infirmorum regno remunerabuntur æterno: quoties fuerint acceſſiti, celeriter accedant & hilariter ad ægrotos.

Matth. 25.

X. *De ornamentis eccleſiæ.*

Ad exemplum Salomonis, qui omnia vaſa domus Domini ex auro puriſſimo fabricata Divino cultui mancipavit, ſtatuimus ut quælibet eccleſia calicem habeat argenteum cum aliis vaſis decentibus, & ſindonem mundam, & candidam, & amplitudinis congruentis: vetera vero corporalia, quæ non fuerint idonea, loco reliquiarum reponantur, vel in pręſentia archidiaconi comburantur. Provideant etiam archidiaconi ut linteamina & alia ornamenta altaris ſint, ſicut decet, honeſta. Libros habeat etiam eccleſia idoneos ad legendum & pſallendum: ad minus duplicia ornamenta ſacerdotalia: & ut honor debitus Divinis officiis impendatur, præcipimus, ut qui altari miniſtrant ſuperpelliciis induãtur.

XI. *Ne quis beneficium ſuum reſignans, aliquid ſibi de eodem retineat.*

Ne lepra Giezitica, quod abſit, per avaritiæ cultum latenter irrumpens, miniſtros eccleſiæ collocet extra caſtra regni æterni: diſtrictius inhibemus, ne quis eccleſiæ ſuæ renuntians, recipiat ab eo qui ſibi ſubſtituitur vicariam: cum vehementer poſſet præſumi quod talia fiãt per pactionem etiam turpem. Quod ſi ab aliquo fuerit acceptatum: & ille vicaria, & alius perſonatu priventur. Illud autem abſurdum reputamus omnino, ut aliqua exiſtente perſona unius eccleſiæ, alius de cõſenſu ipſius perſonæ aliquid conferat in eadẽ eccleſia nomine perſonatus, niſi perſona prior eccleſiã totã prius duxerit reſignandã.

XII. *Ne una eccleſia dividatur in plures.*

Quia iuxta canonicas ſanctiones inter carnale & ſpirituale matrimoniũ optima eſt cõparatio, & cum unam ſponſã inter duos ſpõſos dividi naturalis ratio minime patiatur: inhoneſtum eſt plurimum, quod eccleſia Dei, quæ unius debet eſſe una, multorum amplexibus frequenter ancilletur. Sacro ergo approbante concilio, diſtrictius inhibemus ne de novo aliqua eccleſia pluribus rectoribus, quorum uterque ſit perſona, committatur regenda. In eccleſiis autem, ubi nunc plures perſonæ exiſtunt, ſtatuimus ut

ſingulis

ANNO CHRISTI 1222.

ſingulis decedentibus, accreſcat viventibus portio decedentium, donec ad unum ſolum illius eccleſiæ perveniat perſonatus: nec de cætero plures vicarii in eadem inſtituantur, illis eccleſiis ab hoc ſtatuto dumtaxat exceptis, quæ ex antiquis diviſæ fuerunt.

XIII. *De vicariorum reſidentia.*

Cum hoſtis antiquus, ſcilicet leo rugiens, faciat & quærat prædam animarum: ſolicitius eſt cavendum, ne talibus cura gregis Dominici committatur, qui negligunt aut ignorant cuſtodire ſibi commiſſa, ut deceret intendere vigilanter. Statuimus igitur, ut nullus epiſcoporum ad vicariam quemquam admittat, niſi velit in eccleſia, in qua vicaria ei conceditur, perſonaliter miniſtrare: aut talis exiſtat, qui infra breve tempus ſuper hoc limitatum, valeat & velit in presbyterum ordinari. Quod ſi admiſſus fuerit forte quis, & noluerit in presbyterum ordinari, vicariæ beneficio privetur.

XIV. *Quod exilia beneficia non conferantur, niſi volentibus reſidere in eiſdem.*

Ad hoc, quia inhoneſtum eſt nimis, ut eccleſiæ propter minores reditus paſtoribus maneant deſolatæ: præſenti decreto ſtatuimus, ut eccleſiæ, quæ in reditibus ultra quinque marcas non habent, non niſi perſonis talibus conferantur, qui reſideant in eiſdem, & in propria perſona miniſtrent. Quod ſi tales admiſſi, reſidere noluerint *a nunc & adminiſtrare: cum non niſi laborantibus panis Dominicus ſit largiendus, eccleſiis ipſis, præmiſſa monitione debita, per diœceſanum epiſcopum ſpolientur.

* al. aut etiam adm.

XV. *Quæ portio debeat vicario reſidenti aſſignari.*

Quoniam autem multoties, ſicut temporalium rerum luxus quoſdam in non modicum ſcandalum populi ab officio ſibi commiſſo ſegregat & abducit, ſic & earumdem inopia, in vituperium ordinis noſtri, quoſdam compellit infeliciter mendicare: providendum eſt nobis, ut in utroque talium habita moderatione, ipſarum eccleſiarum regimini conſulatur. Statuimus igitur ut vicario perpetuo ad minus reditus quinque marcarum aſſignetur, qui ſaltem pro quinque marcis dari poſſit ad firmam: niſi forte in illis partibus VValliæ ſit, in quibus, propter tenuitatem eccleſiarum, minori ſtipendio vicarii ſunt contenti. Provideat quoque diœceſanus epiſcopus, penſata eccleſiæ facultate, utrum vicarius onera eccleſiæ ſubire debeat, an perſona, an ad ea uterque debeat conferre. Proviſo tamen quod archidiaconus loci, ſive ab illis, ſive ab altero illorum, debeat procurari, una tantum procuratione ſit contentus.

XVI. *In quibus eccleſiis requiritur pluralitas presbyterorum parochialium.*

ANNO CHRISTI 1222.

Ad inſtar patris evangelici, plures operarios in vineam ſuam mittentis, ut quod onius non valet explere ſolicitudo ſeu adimplere, perficiat plurimorum: præſentialiter diffinimus ut in ſingulis parochialibus eccleſiis, quarum parochia eſt diffuſa, duo ſint vel tres presbyteri, penſata pariter magnitudine parochiæ & eccleſiæ facultate: ne forte, quod abſit, ægrotante uno presbytero, aut alio debilitato, parochianis infirmãtibus, aut Divinis volẽtibus intereſſe officiis, officia debita ſubtrahãtur, vel negẽtur ſacramẽta eccleſiaſtica.

XVII. *Quod epiſcopus recipiat iuramentum a præſentato, ut evitetur ſimonia.*

Præſenti quoque ſtatuto diffinimus, ut epiſcopus ab eo qui ſibi præſentatus fuerit recipiat jûramentum, quod propter præſentationem illam nec promiſerit nec dederit aliquid prçſentanti, nec aliquod propter hoc pactum inierit, ſi ei ſuper hoc merito videatur eſſe ſuſpectus, cum talia maniſeſte canonicis obvient inſtitutis.

XVIII. *Vt in ſingulis archidiaconatibus ſpeciales confeſſores deputentur.*

Quoniam nonnunquam, ob defectum confeſſorum, vel quia decani rurales & perſonæ erubeſcunt forte confiteri ſuo prælato, certũ imminet periculum animarum: volẽtes huic morbo mederi, ſtatuimus ut certi confeſſores prudentes & diſcreti per ſingulos archidiaconatus ab epiſcopo loci conſtituantur, qui confeſſiones audiãt decanorũ ruraliũ, presbyterorum & perſonarum. In cathedralibus autem eccleſiis, ubi ſunt canonici ſçculares, confiteantur ipſi canonici epiſcopo, vel decano, vel certis perſonis ad hoc per epiſcopum, decanum & capitulum conſtitutis.

XIX. *Quod decani rurales de cauſis matrimonialibus ſe non intromittant.*

Quoniam in cauſis matrimonialibus eſt magna diſcretio neceſſaria, unde periculoſum eſt eas a ſimplicioribus tractari perſonis: ſtatuimus, ut decani rurales nullam cauſam matrimonialem de cætero audire præſumant, ſed earum examinatio non niſi viris diſcretis committatur: quibus aſſidentibus, ſi cõmode fieri poteſt, poſtmodum pronuncietur.

XX. *Ne quis latrones in domibus vel in ſervitio teneat.*

Prohibemus ſub interminatione anathematis, ne quis latrones ad latrocinium faciẽdum in ſervitio retineat, nec eos in terris ſuis ſcienter habitare permittat.

XXI. *Ne archidiaconi graVent eccleſias vel rectores in viſitatione, & qualiter ſe habebunt.*

Vt ſingula eccleſiaſtica officia in eccleſia

ANNO CHRISTI 1222.

rite procedant ſecundum canonicas ſanctiones, ſtatuimus ne archidiaconi nimium graves exiſtant eccleſiis ſuis ſubditis, diſtrictius inhibentes, ne ſtatutum in concilio generali in *numero conuectorum excedant, cum viſitationis nomine debitam ſibi recipiunt procurationem: nec ad talem procurationem venientes, extraneos, ut ſecum veniant, invitare præſumant. Sed ſi pro honore archidiaconi, eccleſiarum rectores aliquos velint invitare, hoc nullatenus prohibemus. Sed ipſi archidiaconi nullum invitent, ne forte qui per ſuum adventum eccleſias non gravarent, gravent ſaltem per invitatos. Vnde, ut ſubtrahatur eis neceſſitas invitandi, prohibemus ne archidiaconi tempore viſitationis ſuæ, apud eccleſiam quam viſitant, capitulum teneant vel celebrent, niſi forte in burgo vel in civitate ſit eccleſia conſtituta. Ad hoc archidiaconis diſtrictius inhibemus, ne aliquo modo procurationem recipiant ſine cauſa rationabili, niſi illo die quo perſonaliter viſitant eccleſiam procurantem. Nec redemptionem pro viſitatione extorquere præſumant.

*Later. III. c.4.
* al. ſtat. in conc. g. numerum evectionis.

XXII. Ne beneficia ſpiritalia tradantur ad firmam.

Vt omnis cupiditas & avaritiæ cultus expellatur ab eccleſiæ Dei miniſtris, præſentia præteritis duximus annectenda: ſtatuentes ut archidiaconatus, vel decanatus, vel aliud officium, quæ in ſpiritualibus mere conſiſtunt, nulli dentur ad firmam. Si vero reditus huic officio ſit annexus, ille de ſuperioris licentia dati poterit ad firmam, ſicut inferius de aliis officiis ſtatuemus. Si quis autem contra ſtatutum venire præſumpſerit archidiaconus vel decanus, ſi ſuper hoc canonice fuerit convictus, per epiſcopum ſuum a tali officio ſuſpendatur per annum, & alius interim conſtituatur, qui diſcrete gerat vices illius.

XXIII. Quod archidiaconi in viſitatione ſua examinent ſacerdotes de canone Miſſa, & de ſacramento altaris.

Philipp. 2. Vt autem archidiaconi, ſecundum Apoſtolum, non quæ ſua ſunt quærant, ſed quæ Ieſu Chriſti, in ſua viſitatione provideant, ut canon Miſſæ emendetur, ſi ſint in eo defectus: & quod ſacerdotes rite proferre noverint ſaltem verba canonis & baptiſmatis, & quod in hac parte ſanum habeant intellectum: & etiam laïci, ſi forte debeant baptizare in caſu neceſſitatis, ut ſaltem ſciant hoc facere in aliquo idiomate congruo ſeu vulgari.

XXIV. Quod oleum & Euchariſtia cuſtodiantur ſub ſera, & ſimiliter chriſma.

Provideant utique archidiaconi, quod diligenter, juxta formam concilii *generalis, Euchariſtia, chriſma, & oleum ſanctum, ſalva ſub clavibus recondantur, fideli cuſtodiæ deputata.

ANNO CHRISTI 1222. *Later. IV. c.20.

XXV. Quod archidiaconi habeant penes ſe in ſcriptis omnia ornamenta eccleſiæ.

Habeant & archidiaconi redacta in ſcriptis omnia ornamenta & utenſilia eccleſiarum: veſtes quoque & libros ſingulis annis ſuo conſpectui faciant præſentari, ut ſic videant quæ fuerint addita per diligentiam perſonarum, vel quo tempore intermedio per malitiam & negligentiam deperierint.

XXVI. Quod archidiaconi videant in viſitationibus, ne poſſeſſionibus vel iure ſuo eccleſiæ defraudentur.

Item provideant archidiaconi de poſſeſſionibus eccleſiarum, ut eas ſingulis annis poſſint proſpicere, ne eccleſiæ ſuo jure defraudentur.

XXVII. Quod archidiaconi vel decani novas exactiones eccleſiis non imponant.

Prætetea archidiaconis, decanis, & eorum officialibus diſtrictius inhibemus, ne in ſubditos ſuos exactiones vel tallias per ſe vel per ſuos exercere præſumant.

XXVIII. Quod ordinarii non ferant ſententias excommunicationis in aliquem, niſi præmiſſa monitione, niſi in certis caſibus.

Ad hæc eccleſiaſtici ordinis utilitate penſata, pariter & honore, decrevimus ne archidiaconi vel eorum officiales, ſententias excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti, in aliquem audeant promulgare, ubi exceſſus non eſt manifeſtus, niſi admonitione canonica præcedente. Si quis autem contra præmiſſa excommunicationis ſententiam tulerit in quemcumque, pœnæ ſubjaceat in Lateranenſi concilio promulgatæ. Pro ſuſpenſione vero vel interdicto, ſuperioris arbitrio puniatur: quod & ſuperiores prælati obſervent. Later. IV. c.47.

XXIX. Ne quid exigatur pro ſepultura vel aliquo ſacramento conferendo.

Firmiter inhibemus, ne pro aliqua pecunia denegetur ſepultura, vel baptiſmus, vel aliquod eccleſiaſticum ſacramentum, vel etiam matrimonium contrahendum impediatur. Quoniam ſi quid pia devotione fidelium conſueverit erogari, ſuper hac poſtmodum volumus per ordinarium loci eccleſiæ juſtitiam exhiberi, ſicut in generali concilio expreſſius & diffuſius eſt ſtatutum: Later. IV. c.66. abſurdum eſſe judicantes, quod de cætero pro chriſmate vel oleo aliquid exigatur, cum toties hoc prohibitum eſſe reperiatur.

XXX.

ANNO CHRISTI 1222.

XXX. *Quod iudices non impediant bonum pacis inter partes, ubi cauſa recipiat compoſitionem ad ſuggeſtionem præconis.*

Cæterum diſtrictius duximus inhibendũ, ne archidiaconi vel decani bonum pacis impediri faciant: & ſi aliquando diſcordantes ad invicem voluerint concordare, licentia petita, liceat partibus aliter per compoſitionem diſcedere quandocumque voluerint, ſi tamen cauſa compoſitionem admittat: nec propter hoc aliquam pœnam eis infligant, niſi eis conſtiterit de injuſtitia actoris vel rei.

XXXI. *Quod iudex non iudicet aliquem ad purgationem, ad ſuggeſtionem præconis tantum, ut ſit iudex & actor.*

Sed nec aliquem ad ſuggeſtionem præconũ ſuorum ad purgationẽ compellant, niſi apud bonos & graves fuerit primo infamatus. Nec in cauſa ſua præſumant pariter eſſe judices & actores, videlicet cum dubium venerit, utrum quid ab eis exigere debeatur.

XXXII. *De habitu clericorum.*

Vt clericalis ordinis honor debitus ſervetur, autoritate præſentis concilii decernimus, ut tam archidiaconi quam decani, & omnes alii in perſonatibus & dignitatibus conſtituti, & omnes decani rurales & preſbyteri, decenter incedant in habitu clericali; & cappis clauſis utantur. Idemque obſervent officiales epiſcoporum & archidiaconorum, dum fuerint in conſiſtorio.

XXXIII. *Ne clerici comam nutriant.*

Et nec ipſi nec alii clerici comam nutriant, ſed honeſte tonſi & coronati incedant, niſi forte juſta cauſa exegerit habitum transformare. A crapula quoque & ebrietate & aliis, quibus honeſtas eorum deformatur, omnino clerici ſe abſtineant vigilanter: ad quæ omnia ſtudioſe obſervanda, ſecundum formam concilii generalis, a ſuperioribus ſuis compellantur. (Later. IV. c. 15. 16. 17.)

XXXIV. *Quod clerici non teneant publice concubinas.*

Addentes, ne clerici beneficiati, vel in ſacris ordinibus conſtituti, in hoſpitiis ſuis tenere publice concubinas præſumant, nec alibi cum ſcandalo acceſſum habeant ad eaſdem.

XXXV. *Qualis pœna eſt infligenda concubinis clericorum.*

Et ſi forte concubinæ eorum, monitione poſtea propoſita, ab eis non receſſerint, ab eccleſiis Dei, quas infamare præſumunt, expellantur, nec admittantur ad eccleſiaſtica

A ſacramenta: & ſi nec ſic duxerint abſtinendum, excommunicationis mucrone percellantur, & tunc demum contra eas invocetur brachium ſæculare. Ipſos autem clericos per ſubtractionem officii & beneficii, canonica admonitione præmiſſa, volumus coërceri. Item licet legitima teſtamenta clericorum beneficiatorum decedentium volumus firmiter obſervari: nolumus tamen quod concubinis ſuis aliquid relinquant in teſtamento ſuo: quod ſi fecerint, illud arbitrio epiſcopi convertatur in uſum eccleſiæ, in qua rexit * defunctus. (*f. vixit)

B XXXVI. *Quod clerici vel prælati non vendant vel impignorent eccleſiam ſuam conſanguineis eorum.*

Eccleſiarum autem indemnitatibus conſulere cupientes, præſentis concilii autoritate duximus ſtatuendum, ut nullus abbas, nullus prior, nullus decanus vel archidiaconus, vel alius habens perſonatum vel dignitatem, ſed nec clericus inferior, penſiones vel reditus dignitatis, vel conſanguineis, vel amicis quibuſcumque vendere præſumat, vel impignorare ſeu infeudare de novo, vel C quolibet modo alienare præſumat, niſi forma canonis obſervata. Si quis autem contra hoc venire præſumpſerit, quod in hac parte præſumptum fuerit, viribus careat, & præſumptor perſonatu vel eccleſia, quam ſic læſit, per ſuum ſuperiorem ſpolietur: niſi quod abalienaverit, infra tempus a ſuo ſuperiore ſibi præfixum, ſine damno eccleſiæ ſuis ſumptibus duxerit revocandum. Is quoque qui ſic eccleſiaſtica bona de cætero receperit, & admonitus præſumpſerit ea retinere, excommunicationis ſententia percellatur: donec D ei reſtituerit nullatenus abſolvendus. Idem autem majores prælati obſervent omnino.

XXXVII. *Quod fructus eccleſiæ in laïco feudo non reponantur, nec de eis ædificia fiant.*

Quia ſunt plerique, quod non ſine lacrymis dicimus & ſingultu, qui omnipotentis indignationem & iram in die iræ ad perpetuam damnationem ſibi cumulantes, non ſolum filiis & nepotibus, verum etiam concubinis ſuis turpiter invadant patrimonium Ieſu Chriſti, ad quorum uſus, quod dicto ſervitio E reputatur, in feudo laïcali de bonis eccleſiæ domos conſtruunt, in quibus eccleſiaſticos proventus & bona eccleſiæ uſibus pauperum deputata congregare præſumunt: ſalubri proviſione decernimus, ne clerici beneficiati fructus eccleſiæ in laïco feudo reponant. Et ut melius abſtineant a præmiſſis, de cætero domos aut penſiones laïcales ad opus concubinarum vel filiorum ſuorum non emant, nec etiam domos ad opus earum conſtruant in fundo laïcali: ſed nec etiam

ANNO CHRISTI 1222.

pecuniam miniſtrent ad hujuſmodi emenda ad opus eorum, uti ſic eis ſubtrahatur occaſio malignandi. Si quis autem ſuper hoc habeatur ſuſpectus juſta ratione, niſi ad arbitrium ſuperioris ſe purgaverit, ipſius arbitrio puniatur. Item ut melius gerantur omnia, ſi exterior adminiſtratio clauſtralium reſponderit rite quieti: ſtatuimus ut tam obedientiales rerum monaſterii, quam prælati majores, quatenus vel bis ad minus in anno coram fratribus a conventu ad hoc deputatis, vel corã ſuperioribus juxta monaſterii conſuetudinem reddant de receptis & expenſis rationem. Ad hoc enim prælatos illos ex iſta conſtitutione nolumus obligari, qui poſſeſſiones habent a monachis vel canonicis regularibus ſeparatas.

XXXVIII. *Quod religioſi poſſeſſionati, quolibet anno admoneantur, ut reddant computum.*

Ad hæc, quoniam ſexum muliebrem contra verſutiam hoſtis antiqui minus fortem multiplici remedio neceſſe eſt communiri: decernimus ut moniales, & cæteræ mulieres Divino cultui dedicatæ, velum vel peplum ſericum non habeant, nec in velo acus argenteas vel aureas audeant deportare, nec ipſę, vel monachi, vel canonici regulares, habeant zonas ſericas auri vel argenti ornamenta habentes: nec de cætero burneta vel aliquo panno irregulari utantur. Metiantur etiam juxta dimenſionem corporum veſtem ſuam, ita quod longitudinem corporum non excedat, ſed pede decenter * ſuperducto, ſufficiat eis: cum Ioſeph indutus legatur veſte talari. Et ſola monialis conſecrata deferat annulum, & uno ſolo ſit contenta. Si qua autem contra hanc noſtram prohibitionem venire præſumpſerit, & commonita ſe non correxerit, regulari ſubjaceat diſciplinæ.

* al. ſupertecto.

XXXIX. *Quod religioſi nil recipiant pro ingreſſu alicuius inter eos, niſi pro veſtitura dumtaxat.*

Præterea ſtatuimus, præſenti concilio approbante, ut de cætero pro receptione alicujus in domum religionis pecuniam aut quidquam aliud extorquere nõ præſumant: adeo ut ſi præ paupertate domus, ingrediens debeat veſtire ſeipſum, prætextu veſtium, ultra juſtum precium earum, ab eo nihil penitus recipiatur.

XL. *Quando & qualiter eccleſiæ poſſunt dimitti ad firmam.*

Nunc ergo videamus evangelicæ legis ſectatores: cum non niſi in vinea laboranti retributionis denarius ſit porrigendus, nec niſi qui altari deſervit, de altari vivere debeat: ſtatuimus ut eccleſiæ certis perſonis deputatæ nulli dentur ad firmam, niſi forte juſta cauſa fuerit, & a ſuo epiſcopo approbata, & ita ut de ejus conſenſu alicui perſonæ honeſtæ & ordinatæ dentur ad firmam, de qua veriſimiliter præſumi debeat, quod fructus eccleſiæ in bonos uſus convertat.

XLI. *Quod nulli aliquid in eccleſia ratione beneficii aſſignetur.*

Item ut verſutiis & calliditatibus aliquorum obviemus, qui in fraudem cõſtitutionis generalis concilii novas quaſdam adiventiones fingere moliuntur: ſtatuimus, ut non liceat alicui aliquid aſſignare in eccleſia quidquam nomine beneficii, quaſi hoc ei liceat obtinere cum alio beneficio cui animarum cura fuerit annexa.

XLII. *Pœna advocatorum qui matrimonium protrahunt malitioſe.*

Quoniam per advocatos multoties legitima matrimonia protrahuntur: ſtatuimus, ut ſentẽtia lata pro matrimoniũ, advocatus qui contra id defecerit, hoc ipſo per annum advocatione privatus exiſtat: niſi judex eum in ipſa ſententia propter errorem vel probabilem ignorantiam expreſſe habeat excuſatum.

XLIII. *De ordinatione religioſorum, & qui poſſunt recipi in monachos.*

Quia nonnunquam ſerpens antiquus, qui jugiter ſedet in inſidiis ut interficiat innocentes & ſanctos viros, quando eos invenit ſolitarios, & abſque converſatione vel conſolatione mutua converſantes, tanto facilius interdum eos ſuis inſultibus obruit & confundit: provida deliberatione decernimus, ut tam monachi, quam canonici regulares, & moniales, in uno dormitorio pariter dormiant & quieſcant, ſingulis perſonis, ſingulis lectis aſſignatis. Et in uno refectorio ſimul edant, nec per ſe cuilibet, ſed communiter omnibus victualia præparentur. Nec ſingulis eorum denarii pro veſtibus tribuantur: ſed talia per certas perſonas ad hæc duputatas, puta camerarios vel camerarias, diligenter expediantur: qui, ut quilibet indiguerit, & facultas domus ſuſtinuerit, eis indumenta miniſtrent. Et cum eis nova tradita ſunt, vetera ab eis recipiantur, quæ in uſus pauperum vel alias neceſſitates, de conſilio abbatis vel abbatiſſæ, prioris vel prioriſſæ, convertantur. Camerario autem vel camerariæ non liceat aliquid recipere. Alioquin camerarius ab officio deponatur, & monachus, ſeu canonicus, vel monialis, anno illo novis careat indumẽtis. Monachus non recipiatur minor octodecim annis, niſi evidens utilitas ſeu neceſſitas aliud inducat.

XLIV. *De familiaribus monialium, & de ſilentio religioſorum, & de licentia exeundi.*

Inhibemus etiam ne moniales infra ſepta domorum ſuarum, præter neceſſarias ſervientes,

vientes, nec ad cohabitandum mulieres ſæculares recipiant, niſi epiſcopi diœceſani accedat aſſenſus. Item tam a monachis, quam canonicis regularibus, & monialibus, ſilentium præcipimus obſervari in temporibus & locis conſtitutis. Nec viris aut mulieribus religioſis abſque ſuperioris licentia egredi liceat ſepta domus: nec ſine certa & honeſta cauſa, egrediendi eis licentia concedatur. Ita tamen, quod nulli clauſtralium cauſa orationis aut viſitandi parentes pateat aditus exeundi: niſi talis forte fuerit, de quo nihil ſiniſtrum poſſit quis aut debeat merito ſuſpicari, qui ſemper habeat collegam. Et quoties alicui licentia exeundi indulgetur, certus dies eidem præfigatur, in quo redeat.

Hoc quoque volumus obſervari, ut ubicumque propter exceſſum alicujus viderit epiſcopus, vel abbas, vel prior conventualis non habens abbatem, expedire ut quis ad tempus alibi moretur, ad aliam domum religionis ejuſdem in eodem epiſcopatu transferatur: vel, ſi neceſſe fuerit, etiam ad alium epiſcopatum dirigatur, & per diœceſanum cōpellatur admitti. Qui ibi in omnibus regulari ſubjaceat diſciplinæ: ita ut ſi ex mora ipſius eccleſia, in qua moratur, gravata videatur, vice verſa mittat aliquem de ſuis, qui interim moram faciet in monaſterio delinquentis. Nec prius rediens ipſe qui deliquit, in domo ſua recipiatur, quam plene pœnituerit de commiſſo, & per ſuum ſuperiorem revocetur.

XLV. *Ne monachi vel moniales per ſe comedant.*

Omnem ſingularitatem interdicimus in refectorio, ut cibus aliter uni quam alteri præparetur. Sed qui præeſt, videat ut ſcilicet interdum talia præparentur, de quibus aliorum debilitas vel infirmitas, prout viderit expedire, valeat relevari. Omnia etiam victualia religioſis apponenda, ſine ſubtractione eis apponantur, tam in conventu, quam alibi, ubi reficiuntur de omnibus appoſitis. Totum reſiduum ſine diminutione aliqua cedat in eleemoſynam indigentibus fideliter erogandam: ita quod nec abbas, nec prior, nec eleemoſynarius, poſſit hoc diſpenſare. Et quicomque iſtud ſtatutum vel illud de indumentis implere vel obſervare noluerit, ſi ſacerdos fuerit, a celebratione Divinorum; ſi minoris ordinis, vel monialis, a communione corporis Chriſti, uſque ad plenam ſatisfactionem ſuſpendatur. Item prohibemus, ne moniales aliquæ ſingulariter in refectorio comedant carnes, in quibus non ſolent communiter carnes comedere.

XLVI. *Quod moniales ſimul in monaſterio habitent, & de confeſſione earum.*

Ad hæc per nullam ſocietatem vel confœderationem admittantur monachi in alterius monaſterio ad moram faciendam, niſi cum litteris epiſcopi ſui, vel abbatis, vel prioris conventualis non habentis abbatem. Idem inter canonicos regulares & moniales volumus obſervari.

Provideant etiam epiſcopi quod moniales in omnibus neceſſariis competenter ſuſtentari poſſint de bonis monaſterii, nec ſuſtineant ultra numerum aliquam admitti: nec etiam ſuſcipiatur aliqua, quouſque redactæ fuerint ad numerum illum. Etiam hoc firmiter ſtatuimus autoritate concilii generalis. Si autem contigerit aliquam de cętero contra hanc formam admitti, tam abbatiſſa quam prioriſſa deponatur.

Idem de magiſtris & prioribus moniales cuſtodientibus, ſi contra hanc formam contingat aliquam admitti, duximus ſtatuendum. Confiteantur etiam moniales ſacerdotibus ab epiſcopo ſibi deputatis. Clerici autem vel laici frequentem non habeant acceſſum ad clauſtra monialium ſine cauſa rationabili.

XVLII. *Quod religioſi non condant teſtamenta, nec liceat monachos monaſteria habere ad firmam.*

Quoniam non licet viris religioſis aliquid proprium poſſidere, qui ſe & ſua pariter in religionis ingreſſu Domino dedicarunt: přeſenti autoritate diffinimus, ut nulla perſona in regulari ordine conſtituta condere teſtamentum præſumat, cum nihil habeat ſuum temporale, quod transferre valeat in dominium alienum.

Item nec monachus, nec canonicus eccleſiam, vel monaſterium, vel quodlibet prædium eccleſiæ ſuæ, audeat retinere ad firmam. Diſtricte etiam inhibemus, ne alicui monacho, vel canonico regulari, qui non ſit obedientialis, cuſtodia monaſterii committatur: ita quod ex longa ipſius mora vel converſatione ſcandalum oriatur: quod ſi præſumptum fuerit, per ſuperiorem emendetur.

Item viri religioſi non recipiant eccleſiam ad firmam, in qua ſibi quid juris vendicant, ſaltem poſt mortem perſonæ. Quod ſi fecerint, arbitrio ſuperioris puniantur.

XLVIII. *Quod religioſi non bibant ultra horas debitas.*

Quoniam inter alia vitia impetus gulæ viros religioſos præcipue non mediocriter infeſtat: decernimus ut nec monachi, nec canonici regulares, niſi ſtatutis locis & horis, potationi aut comeſſationi vacare præſumant.

mant. Si quis vero ſitiverit, impetrata licentia, refectorium regulariter intret, ut ſic neceſſitati ſubveniat, non ut conſulat voluptati. Ab hac generalitate eximimus infirmos, & eos qui fuerint in obſequio prælatorum.

XLIX. *Quod monachi & regulares in monaſterio habeant ſeniores, & de ſententiis publicandis.*

Ad hæc ſtatuimus, ut cum ratione debilitatis vel alia juſta ratione, monachi ſeorſum in miſericordia morantur, ſemper habeant ſecum ad minus alios ſeniores, qui aliorum levitatem debita correctione compeſcant, & qui poſtmodum in capitulo teſtificentur, qualiter in miſericordia fuerint converſati. Idem volumus inter canonicos regulares & moniales obſervari. Vt autem omnia fine bono concludantur, Lateranenſe concilium ſub ſanctæ recordationis papa Innocentio celebratum, in præſtatione decimarum & aliis capitulis præcipimus obſervari, & in ſynodis epiſcopalibus conſtitutiones illius concilii una cum iſtis, prout eis videbitur expedire, volumus obſervari.

Excommunicationes etiam in hoc concilio promulgatæ, ſingulis annis in epiſcopalibus ſynodis, & quater in anno in parochialibus eccleſiis, ſolenniter iterentur.

NOTÆ SEVER. BINII.

Concilium Oxonienſe.] *De hac ſynodo Matthaus Paris ſcriptor hujus temporis in hiſtoria Anglicana.* Eodem anno 1222 *inquit*, Magiſter Stephanus de Langetuna generale concilium celebravit apud Oxonium, in quo multa fuerunt ſtatuta ad reformationem ſtatus eccleſiæ Anglicanæ, & monaſticæ religionis, ſicut in dicto concilio alias plenius continetur.

Matthaus VVeſtmonaſterienſis in floribus hiſtoria. Hoc anno, *inquit*, Stephanus archiepiſcopus Cantuarienſis celebravit apud Oxonium provinciale concilium, in quo multa fuerunt ſtatuta ad reformationem ſtatus Anglicanæ eccleſiæ, atque monaſticæ diſciplinæ. Paucis ante diebus comprehenſus fuit quidam impoſtor, habens in corpore & membris, ſcilicet in latere, manibus, & pedibus, quinque vulnera crucifixionis: & in eodem concilio ſimul cum eo alius nebulo utriuſque ſexus, ejuſdem erroris fautor, repræſentatus, unaque cum eo convictus & confeſſus, judicio eccleſiæ punitus eſt.

De eodem ex manuſcriptio Vaticano Bzovius anno 1222. num. 20. In ſynodo Oxonienſi hoc anno in Anglia celebrata pſeudochriſtus quidam, qui ſe Chriſtum eſſe, veniſſeque ut errores qui in clero & populo graſſarentur, emendaret, audebat aſſerere; & ſigna quædam quaſi Chriſti crucifixi manibus, pedibus, laterique impreſſa, ad majorem populi circumventionem oſtendebat, ut vanus & perfidus nebulo, in crucem quam meruit cum hermaphrodito quodam aſſecla ſublatus eſt: in qua & diaconus quidam deſecratus, flammiſque exuſtus, quod ad Iudaïcam perfidiam nefarie profugiſſet.

De eodem ita typographus quondam præfatus fuit: Concilium hoc ſequens Anglicanum ex libello Pergamenico, non illo ſeu illis quorum ſupra mentionem fecimus, tranſſumptum eſt, ſed alio a ſuperioribus abbreviatim adeo & illegibiliter conſcripto, ut ſupradictum Lateranenſis concilii ſub Alexandro tertio habiti archetypon præ iſto propemodum iocus fuerit. Ideoque nobis tranſcribendum obtruſit felicis memoriæ dominus Petrus Crab, non obtruſurus, qui fuit ejus adverſum vetuſta ejuſmodi archetypa affectus, ſi commode & abſque ſingulari difficultate legi potuiſſet.

*** CONCILIVM PARISIENSE

A CONRADO SEDIS APOST. LEGATO ADVERSVS Albigenſes celebratum, anno Domini MCCXXIII.

Conradus Portuenſis epiſcopus, S. A. L. *Senonas concilium adverſus Albigenſium recrudeſcentem hæreſin indixerat: cujus Pariſios transferenda hac, opinor, cauſa fuit, quod ei Philippus Auguſtus rex intereſſet velles. Et vero cum eo adventaret, Meduntæ obiit. De quo ſic Guillelmus Brito, Philippid. lib. XII.*

Sanctorum concio patrum
Concilium tunc Pariſiis generale tenebat,
Procurante ſtatum eccleſiæ reparare Philippo,
Quem mare perverti citra lugebat & ultra.
Quo ſine cum reliqui nil diffinire valerent,
Quamvis torreret ipſum intolerantia febris
Continuæ, proprio geminata & temporis æſtu,
Communi propriam poſtponens utilitatem,
Pariſius, medicis contradicentibus, ibat:
Paciacoque movens, ad concilium properabat.

Sed audire ex Matthao Pariſio juvat, celebrandi concilii occaſionem. Circa dies iſtos, *inquit*, hæretici Albigenſes conſtituerunt ſibi antipapam in finibus Bulgarorum, Croatiæ, & Dalmatiæ, nomine Bartholomæum. In quibus partibus error ille adeo invaluit, ut etiam epiſcopos, & alios multos regionum illarum, ad ſuam allexerit pravitatem. Contra quem Conradus Portuenſis epiſcopus, & in partibus illis apoſtol. ſed. legatus Rotomagenſi archiepiſcopo ſcripſit in hæc verba:

Venerabilibus patribus, Dei gratia Rotomagenſi archiepiſcopo, & ejus ſuffraganeis epiſcopis, ſalutem in Domino Ieſu Chriſto.

» Dum pro ſponſa veri crucifixi veſtrum cogimur auxilium implorare, potius compellimur lacerari ſingultibus, & plorare. Ecce quod vidimus, loquimur: & quod ſcimus teſtificamur. Ille homo perditus, qui extollitur ſuper omne quod colitur, aut quod dicitur Deus, jam habet perfidiæ ſuæ præambulum hæreſiarcham, quem hæretici Albigenſes papam ſuum appellant, habitantem in finibus Bulgarorum, Croatiæ, & Dalmatiæ, juxta Hungarorum nationem. Ad eum confluunt hæretici Albigenſes, ut ad eorum conſulta reſpondeat. Etenim de Carcaſſona oriundus, vices illius antipapæ gerens Bartholomæus hæreticorum epiſcopus, funeſtam ei exhibendo reverentiam, ſedem & locum conceſſit in villa quæ Porlos appellatur, & ſeipſum tranſtulit in partes Toloſanas. Iſte Bartholomæus in litterarum ſuarum undique diſcurrentium tenore, ſe in primo ſalutationis alloquio intitulat in hunc modum: Bartholomæus ſervus ſervorum ſanctæ fidei, tali ſalutem. Ipſe etiam inter alias enormitates creat epiſcopos, & eccleſias perfide ordinare contendit. Rogamus igitur attentius, & per aſperſionem ſanguinis Ieſu Chriſti, & propenſius obſecramus, autoritate domni papæ, qua fungimur in hac parte, diſtricte præcipientes, quatenus veniatis Senonis in octavis Petri & Pauli proximo futuris. Vbi & alii prælati Franciæ, favente Domino, congregabuntur, parati conſilium dare in negotio prædicto, & cum aliis, qui ibidem aderunt, providere ſuper negotio Albigenſi. Alioquin inobedientiam veſtram domno papæ curabimus ſignificari. Data Planium VI. Non. Iulii.

Sed hunc tandem tumultum mors prædicti antipapæ celeriter terminavit.

ANNO CHRISTI 1223.

Interfuiſſe concilio epiſcopos 24. narrat chronicon Turonẽſe MS. Rigordus tamẽ, qui nominatim appellat omnes, eres tantum & viginti numerat. Ad ipſius", *inquit*, exequias, quod non ſine nutu & providẽtia Dñi geſtum eſſe videtur, affuerunt duo archiepiſcopi, videlicet Remenſis Guillelmus, Senonenſis Galterus: & viginti epiſcopi, videlicet de Romana curia Coraldus Portuenſis epiſcopus Cardinalis, & ſedis apoſtolicæ in terram Albigenſium tunc legatus. De Anglia Paudulfus Norvicenſis epiſcopus. De Remenſi provincia, Catalaunenſis Guillelmus, Belvacenſis Milo, Noviomenſis Girardus, Landunenſis Anſellus, Sueſſionenſis Iacobus, Silvanectenſis Garinus, Atrebatenſis Pontius, Ambianenſis Gaufridus. De provincia Senonenſi, Carnotenſis Galeerus, Altiſſiodorenſis Henricus, Pariſienſis VVilhelmus, Aurelianenſis Philippus, Meldenſis Petrus, Nivernenſis Rogerus. De provincia Rotomagenſi, Bajocenſis Robertus, Conſtantienſis Hugo, Abricenſis VVillelmus, Lexovienſis VVillelmus. De provincia Narbonenſi, Fulco Toloſanus. Qui prælati de mandato domni papæ, immo de ipſa potius, ut credibile eſt, ordinatione Divina, pro negotio Albigenſi tunc temporis erant Pariſius congregati.

" *Scilicet Philippi Auguſti.*

Addit Guillelmus Brito archiepiſcopos quatuor, a Rigordo prætermiſſos, Bituricenſem, Turonenſem, Rotomagenſem, Lugdunenſem.

G C Quod Matth Pariſius antipapam hunc Bartholomæũ vocat, non conſentit cum Conrado in epiſtola ad epiſcopos provinciæ Rotomagenſis: quæ proculdubio encyclica fuit, & ad ceteros epiſcopos a paribus data. Nam in ea Conradus, Bartholomæum vocat non antipapam illum Bulgarum, ſed Carcaſſonenſem quendam, iſtius in Galliis vicarium.

Quod vero Conradi epiſtolæ adſcriptum legimus diem VI. Nonas Iulii, mendum eſt certiſſimum. Cum enim concilium indicat, in octavis apoſtolorum Petri & Pauli, hoc eſt, prid. Non. Iulias: mittendis ad epiſcopos omnes litteris, eorumque apparando & conficiendo itineri dies tantum tres conceſſiſſet. Quod cum facere non potuerit: legendum forte VI. Kal. Iul. vel IV. Non. Iun.

ANNO CHRISTI 1224.

*** CONC. ALTERUM PARISIENSE,

III. NON. MAI. ANNO DOMINI MCCXXIV. celebratum in cauſa Raimundi Toloſani comitis.

" MS.

CHronicon Turonenſe noſtrum" : Anno, *inquit*, Domini MCCXXIV. & Friderici imperatoris nono, & Ludovici regis ſecundo, III. Non. Maj. celebravit Ludovicus rex apud Pariſius concilium generale: in quo Honorius papa indulgentiam, quæ in Lateranenſi concilio contra Albigenſes hæreticos fuerat inſtituta, autoritate propria ad tempus revocavit, & Raimundum comitem Toloſanum, fide" catholicum approbavit.

Idem refertur iiſdem fere verbis, in Geſtis Ludovici VIII. Franc. regis, a Petro Pithæo primum, ac deinde a Franciſco Ducheſn. editis, tomo IV. hiſtor. Franc. ubi vocatur *Parlamentum generale* quod *rex apud Pariſios tenuit.*

" *Scriptum erat fere: quod mendoſum, ut apparet ex Geſtis Ludovici VIII.*

ANNO CHRISTI 1224.

*** CONCILIUM MONSPELIENSE,

MENSE AUGUSTO, ANNO DOM. MCCXXIV. a trium provinciarum epiſcopis celebratum in eadem Raimundi comitis Toloſani cauſa.

" MS.

CHronicon Turonenſe" *ad eundem annum*: Infra octavas, *inquit*, Aſſumptionis beatæ Mariæ apud Montempeſſulanum autoritate apoſtolica concilium celebratur. Nam Honorius papa Narbonenſi archiepiſcopo dederat in mandatis, quod ibi modum pacis quam Raimundus Toloſanus comes, & alii Albigenſes ſanctæ matri eccleſiæ offerebant, audiret, & quid inde faceret, remandaret. Qui convocatis totius provinciæ epiſcopis, abbatibus, & clericis univerſis, a comite Toloſano, aliiſque baronibus juramenta recepit, quod terram ſecuram & obedientem Romanæ eccleſiæ redderent, & clericis redditus ſuos in integrum reſtituerent, eiſque pro damnis XV. millia marcarum infra tres annos perſolverent; & de hæreticis confeſſis vel convictis juſtitiam indilatam facerent, & pro poſſe ſuo per univerſam Provinciam pravitatem hæreticam extirparent.

A ANNO CHRISTI 1224.

Eadem iiſdem omnino verbis habentur in Geſtis Ludovici VIII. paulo ante citatis.

Interfuiſſe autem huic concilio, trium provinciarum epiſcopos, Narbonenſis, Arelatenſis, Auxitanenſis, conſtat ex epiſtola Amalrici comitis Monteisfortis ad patres hujus concilio: quæ quidem, cum juramento B *Raimundi comitis Toloſani, hic edenda erat. Sed a feſtinantibus operis hic omiſſum utrumque, appendici reſervamus.*

ANNO CHRISTI 1224.

*** CONC. APUD VALLEMCOLORIS

INTER FRANC. ET ALEMANN. REGES celebratum, anno Domini MCCXXIV.

L*Audata jam ante Geſta Ludovici VIII. hujus ſive concilii, ſive conventus, mentionem in hac verba faciunt ad eundem annum*: In octavis B. Martini hyemalis, inter Ludovicum regem Franciæ, & Henricum regem Alemanniæ filium Friderici imperatoris, C qui de novo, juſſu & voluntate patris, fuerat in regem Alemanniæ coronatus, apud Vallemcoloris concilium celebratur: ibique multa de utroque regno tractantes, ſed nihil aut parum proficiſci * peragentes, ad propria redierunt.

*** CONCILIA PARISIENSIA

TRIA ANNIS MCCXXIV. & MCCXXV.

CHronicon Turonenſe" *ad annum* MCCXXIV. 1224. " MS.
In octavis, *inquit*, S. Andreæ Ludovicus rex Pariſius concilium celebravit: ibique multa de regni negotio ſunt tractata. *Hoc tantum.*

Idem ad annum MCCXXV. In octavis Aſcen- 1225.
D ſionis Domini, Ludovicus rex concilium Pariſius celebravit, ubi cum Romano S. Angeli cardinale, qui de novo in Franciam legatus advenerat, multa de negotiis regni regiſque Angliæ & terræ Albigenſium pertractavit.

Idem ad eundem annum: In vigilia Magdalenæ 1225.
Ludovicus rex Pariſius concilium convocavit: ibique legato, nec non & regis Angliæ nuntiis præſentibus, vicecomes Toarcii homagium regi fecit.

ANNO CHRISTI 1225.

*** CONCILIUM MELODUNENSE

IN OCTAVIS OMNIUM SANCTORUM, ann. MCCXV. ubi actum de juriſdictione eccleſiaſtici fori: & aliis quibuſdam.

" MS.

CHronicon Turonenſe" : Anno *inquit*, Domini MCCXXV. & Ludovici regis tertio, in octavis Omnium Sanctorum, Ludovicus rex Franciæ concilium convocat Meloduno, ibique archiepiſcopi & epiſcopi Franciæ, præſente legato, petebant inſtanter a rege Franciæ, & a ſuis baronibus, juriſdictionem omnium hominum ſuper mobilibus, de quibus homines eccleſiarum in cauſam traherent coram ipſis, & juriſdictione iſta dicebant inveſtitam eſſe eccleſiam Gallicanam. Quibus rex ſe opponens, argumentis evidentiſſimis aſſerebat hoc eſſe diſſonum rationi: cum cauſa mobilium non ratione juramenti, vel fidei, vel teſtamenti, vel maritagii petitorum, mera ſit laicalis, nec ad forum eccle-

T ſiaſticum

ANNO CHRISTI 1225.

A ſiaſticum videatur aliquatenus pertinere. Saiſinam eorum ſuper bis aſſerens irritam & inanem, cum eo nec non & Philippo bonæ memoriæ patre ſciente vel vidente de iis unquam ſaiſiti fuerint: & maxime cum nullus poſſit de jure partem ſui domini deteriorem facere, vel vendere, vel quitare; nec per eum alius in eum alterius dominium uſurpare. Tandem interveniente Dei gratia, & legato, cauſa iſta ab utraque parte poſita eſt in ſuſpenſo. In eodem nempe concilio ſatis tractatum eſt de treuga inter regem Franciæ & regem Angliæ reformanda, necnon & de negotio Albigenſi. Sed ad præſens nihil ſuper iis potuit reformari.

ANNO CHRISTI 1225.

*** CONCILIVM BITVRICENSE B

PRIDIE KAL. DECEMBR. ANN. DOM. MCCXXV.
In quo actum de Raymundo Toloſano comite ditioni ſuæ reſtituendo.

* MS.

CHronicon Turonenſe *: In feſto, *inquit*, S. Andreæ apoſtoli dictus legatus (Romanus ſancti Angeli cardinalis) convocatis archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, & capitulis totius Franciæ, Bituris concilium celebravit. Vbi Raimundus comes Toloſanus veniens, & gremium ſanctæ matris eccleſiæ ſibi aperiri petens, abſolutionem humiliter poſtulavit: ſui purgationem offerens & emendam, & pro poſſe ſuo de omnibus terræ ſuæ hæreticis convictis vel confeſſis juſtitiam indilatam, & ad eos deinceps C extirpandos operam efficacem. Promittens etiam, quod terram ſuam obedientem de cætero Romanæ eccleſiæ redderet, & pacificam, & ſecuram, & quod clericis ſuos redditus in integrum reſtitueret, & damna eis congrue reſarciret. Quibus Amoricus * comes de Monteforti obvians, litteras papæ Innocentii, nec non & Philippi regis Franciæ, oſtendebat: in quibus continebatur, & dicti comitis Toloſani damnatio, & terræ Albigenſium Simoni de Monteforti patri ſuo facta donatio, ſicuti aſſerebat. Tandem poſt multas altercationes, legatus, & epiſcopi, ſuper hoc ſecretum conſilium habuerunt. Et ſic negotio infecto comitem ad propria remiſerunt. Præterea cum legatus ex parte domi- D ni papæ per totum Franciæ regnum peteret fructus duarum præbendarum in unaquaque abbatia, & in qualibet eccleſia cathedrali; & in aliis eccleſiis conventualibus, fructus unius præbendæ, ad ſummi pontificis uſus, in perpetuum retinendos: & jam ad hoc epiſcoporum aliqui conſenſiſſent: capitulorum nuntii iis omnibus coram legato & coram omnibus obviarunt, aſſerentes, capitula pro quibus venerant, hoc nullo modo factura, nulloque tempore conceſſura. Adjecit etiam legatus, quod dominus papa duobus epiſcopis dederat in mandatis quod ad dictum quatuor abbatum, quos ad viſitandas abbatias totius Franciæ, & ad corrigendos exceſſus earum deſtinaverat, abbates deponerent uni- E verſos. Quo audito archiepiſcopi & epiſcopi, ſe per hoc in abbatiis juriſdictionem omnimodam perdidiſſe videntes, ſe huc nunquam quamdiu viverent, conceſſuros, unanimiter reſponderunt. Et ſic præcepta apoſtolica tam de præbendis, quam de depoſitione abbatum, in pendulo remanſerunt. Tunc fere octoginta magiſtrorum Pariſius, qui contra legatum in ſupradicto aſſultu fuerant, & ligatos legati ſententia ſe videbant, abſolutionem a legato in dicto concilio petierunt, petitamque protinus receperunt.

* Amalricus.

De magiſtris illis Pariſienſibus, prius a legato ex- A *communicatis, & in hoc concilio abſolutis*: Tunc, *ait idem paulo ſuperius*, cum univerſitas ſcholarium Pariſ. in præjudicium Pariſienſis eccleſiæ ſigillum proprium confeciſſet; dictoque ſigillo, univerſitatis negotia ſigillaret: Pariſienſes canonici, coram legato, qui Pariſius venerat, ſuper ſigillo ſcholares conveniunt: & multum ab utraque parte allegantes quid ſit juris, in legatum protinus compromittunt: illudque ſigillum proprium ei reddunt. Qui habito, ſuper hoc, admodum feſtinato conſilio, præfatum ſigillum coram omnibus ibi fregit; omneſque, qui deinceps Pariſius ſigillum univerſitatis facerent, vinclo anathematis innodavit. Quo audito, clamor in cælum attollitur, rumor per urbem egreditur, ſcholares conveniunt, & ad domum legati cum gladiis & fu- B ſtibus conveniunt tanquam ad latronem. Quorum adventum legati homines cognoſcentes, portas obſtruunt, arma rapiunt, ſe dominumque ſuum a furibundis ſcholaribus defendentes. Tandem per urgentes aſſultus ſcholarium, per portarum fractionem, per lapidum fulminationem, cum fere legatus ſuique homines caperentur: Ludovicus rex, qui paulo ante a Meleduno venerat, & infortunium legati audierat, ſervientes & milites ibi miſit, qui ſcholares minis & aliis repulerunt, & legatum, & gentem ſuam, indemnem, non tamen ſine effuſione ſanguinis, ſervaverunt. Quo facto legatus ab urbe egreditur cum conductu, excommunicans generaliter ſcholares, qui hunc aſſultum fecerant, & alios, qui ex parte eorum interfuerant in aſſultu. *Hæc chronicon* C *Turonenſe, quæ referre opus erat ad concilii hujus intelligentiam. De concilio autem ipſo prolixe Matthæus Pariſius ad annum MCCXXVI. diſſerit in hunc modum.*

ANNO CHRISTI 1225.

Hoc eodem tempore, *inquit*, venit magiſter Romanus ad partes Gallicanas, a domno papa miſſus, ut ibi legationis officio fungeretur. Quo cum perveniſſet, fecit convocare regem Francorum cum archiepiſcopis, epiſcopis, & clero Gallicano ad concilium, cum comite Toloſano, pro quo ſpecialiter ad partes illas miſſus fuerat, ſicut ſequens relatio declarabit. Convenerunt igitur ad Bituricam civitatem ad concilium, Lugdunenſis, Remenſis, Rotomagenſis, Turonenſis, Bituricenſis, Auxitanen- D ſis, archiepiſcopi: Burdegalenſis vero Romæ fuit, & Narbonenſis eccleſia vacabat. Convenerunt igitur novem provinciarum ſuffraganei circiter centum, cum abbatibus, & prioribus, & ſingulorum procuratoribus capitulorum, mandatum ſummi pontificis audituri. Sed quoniam Lugdunenſis archiepiſcopus venditabat ſibi primatiam ſuper archiepiſcopum Senonenſem; & Rotomagenſis ſuper Bituricenſem, Auxitanenſem, Narbonenſem, & eorum ſuffraganeos: timebatur de diſcordia, & ideo non fuit ſeſſum quaſi in concilio, ſed ut in conſilio. Quibus ſedentibus, & lectis in publico legationis litteris, apparuerunt comes Toloſanus ex una parte, & Simon de Monteforti ex altera, qui petiit ſibi re- E ſtitui terram Raimundi comitis Toloſani, quam domnus papa, & rex Francorum Philippus, ſibi & patri ſuo contulerunt, exhibens ſuper donatione facta, utriuſque, papæ ſcilicet & regis munimenta. Addiditque comitem Raimundum abjudicatum fuiſſe Romæ in concilio generali propter hæreſim, quæ dicitur hæreſis Albigenſium, ad minus a parte majori terræ, quam nunc tenet. E contra comes Raimundus obtulit ſe facturum erga regem Francorum, & eccleſiam Romanam, quicquid facere deberet pro hereditate ſua. Tunc cum peteret pars adverſa ab eo, ut ſubiret judicium duodecim parium Galliæ, reſpondit Raimundus. Recipiat rex homagium meum

ANNO CHRISTI 1225.

meum, & paratus ſum ſubire: quia forte non haberent me pro pari, ſi ſecus fieret. Cumque hinc inde fuiſſet plurimum altercatum, præcepit archiepiſcopis ſingulis legatus cum præſentibus, ut convocatis ſeorſum unuſquiſq; ſuffraganeis, cum eis deliberarent ſuper negotio præfato, & traderent legato conſilium ſuum redactum in ſcripto. Quo facto, legatus excommunicavit omnes qui ſuper hoc ſua conſilia revelarent, dicens ſe ea velle domno papæ ſignificare, & Francorum regi oſtendere. Poſt hæc, legatus dedit in dolo procuratoribus capitulorum licentiam ad propria revertendi, retentis tantum archiepiſcopis, epiſcopis, & abbatibus, & ſimplicibus prælatis. Unde non immerito timuerunt, ne procurata eorum abſentia, qui majoris prudentiæ erant & experientiæ, & præ multitudine potentiores ad contradicendum, aliquid ſtatueretur in præjudicium abſentium prælatorum. Quo circa dicti procuratores, poſt deliberationem diutinam, miſerunt ad legatum procuratores metropolitanarum eccleſiarum, qui coram eo ſic allegaverunt: Domine, audivimus quod habetis litteras ſpeciales a curia Romana, de exigendis præbendis in omnibus eccleſiis conventualibus, ſive cathedralibus. Quo circa multum miramur, quod non in hoc concilio propoſuiſtis eas nobis audientibus, quos ſpecialiter tangunt. Unde rogamus in Domino, ne iſtud ſcandalum oriatur per vos in eccleſia Gallicana, ſcientes quod ſine maximo ſcandalo & inæſtimabili damno non poſſet hic ad effectum perduci. Quia eſto, quod aliquis aſſentiret, nullus eſſet ejus aſſenſus in rebus quæ omnes tangunt, cum fere omnes majores, & generaliter omnes ſubditi, necnon & ipſe rex, & omnes principes, parati ſint contradicere, & reſiſtere uſque ad capitis expoſitionem, & omnis honoris privationem, præſertim cum videatur imminere propter hoc ſcandalum ſubverſio regni & eccleſiæ generalis. Ratio autem noſtri timoris eſt, quod cum cæteris regnis non habuiſtis ſermonem, & quibuſdam epiſcopis præcepiſtis & abbatibus, ut cum præbendæ vacaverint, ad opus domni papæ reſervarent.

His auditis, cum niteretur legatus perſuadere ut omnes conſentirent, oſtendit tunc primo domni papæ authenticum, in quo exegit a ſingulis eccleſiis cathedralibus duas præbendas, unam a capitulo, & alteram ab epiſcopo. Et in cœnobiis ſimiliter, ubi ſunt diverſæ portiones, abbatis ſcilicet & conventus, duas exegit præbendas, unam ab abbate, & aliam a conventu, æquali facta diſtributione bonorum ſuorum a conventibus quantum pertinet ad unum monachum, ſicut ipſe interpretatus fuerat legatus, & ab abbate tantumdem. Tunc allegavit commoda, quæ poſſent inde provenire, illud videlicet, quod amoveretur ſcandalum a Romana eccleſia, quæ mater eſt omnium eccleſiarum, concupiſcentia ſcilicet, quæ radix eſt omnium malorum, cum nullus pro aliquo negotio in curia Romana faciendo aliquid offerret, vel aliquis oblata reciperet.

Ad hoc reſpondit procurator archiepiſcopi Lugdunenſis: Domine, nullomodo volumus eſſe ſine amicis in curia & largitate donorum. Alii æque ſua incommoda allegabant; damna ſcilicet rerum, conſiliorum, auxiliorum, obſequiorum, in hunc modum: Erit enim in qualibet diœceſi, vel ad minus in provincia, nuncius unus continuus, procurator Romanus, qui non vivet de proprio, ſed graves exactiones & procurationes exiget ab eccleſiis majoribus, & forte minoribus, ut nullus remaneat impunitus: nomenque procuratoris habens, legati officio fungetur. Item dixerunt, imminere turbationes capitulorum: forte enim demandaret domnus papa, cum vellet, procuratori ſuo, vel alii, ut vice ſua intereſſet electionibus, qui eas turbaret: & ſic lapſo tempore devolveretur electio ad curiam Romanam, quæ in omnibus, vel pluribus eccleſiis, Romanos poneret, vel tales qui ei plurimum eſſent devoti. Et ſic nullæ eſſent partes indigenarum prælatorum vel principum, cum multi ſint viri eccleſiaſtici, qui potius curiæ Romanæ, quam regi vel regno providerent. Item addiderunt, quod ſi proportionaliter fieret bonorum diſtributio, omnes in curia fierent divites, cum multo plus eſſent recepturi, quam rex proprius. Et ſic majores non ſolum divites, ſed & ditiſſimi fierent. Cum igitur vermis divitum ſit ſuperbia, majores vix cauſas audirent, ſed eas in immenſum differrent, & minores ſcriberent inviti. Cujus rei experimentum in evidenti eſt, quia & modo negotia protrahunt, etiam poſt percepta obſequia, & ſecuritate percipiendi: & ſic periclitaretur juſtitia, & oporteret conquerentes mori in januis Romanorum tunc pleniſſime dominantium. Item cum vix poſſibile ſit fontem cupiditatis deſiccari, quod nunc faciunt per ſe, tunc facerent per alios, & ſuis multo majora quam nunc dari munera procurarent: modica enim nulla ſunt in conſpectu divitum cupidorum. Item multæ divitiæ facerent Romanos inſanire: & ſic inter diverſas parentelas tantæ orirentur ſeditiones, quod poſſet timeri potius excidium civitatis, cujus etiam & modo penitus expers non eſt. Item dixerunt, quod licet ſe obligarent qui modo præſentes ſunt, id non ſuſciperent eorum ſucceſſores, nec illam obligationem ratam haberent. Noviſſime autem, ſic negotium concluſerunt: Domine, moveat vos zelus univerſalis eccleſiæ, & ſanctæ ſedis Romanæ: quia ſi omnium eſſet univerſalis oppreſſio, poſſet timeri ne immineret generalis diſceſſio, quod Deus avertat. His auditis, reſpondit legatus (ut videbatur plurimum commotus in his omnibus) ſe cum eſſet in curia nunquam huic exactioni conſenſiſſe, & ipſum litteras accepiſſe, poſtquam Galliam fuerat ingreſſus, & ſe multum ſuper hæc doluiſſe. Addidit etiam ſuper hæc, quicquid præcepit, tali conditione, & licet tacita intellexiſſe, ſi imperium & alia regna conſentirent. Adjunxit inſuper, ſe nihil amplius ſuper hæc attentaturum, donec per regna alia prælati conſenſerint, quod credidit provenire non poſſe.

*** CONCILIUM *GERMANICUM

ANNO CHRISTI 1225.

SUB PRÆSIDIO CONRADI EPISCOPI, cardinalis Portuenſis, & ſanctæ Rufinæ, ſediſque apoſtolicæ legati, contra ſimoniacos & concubinarios clericos celebratum, an. Dom. MCCXXV. iv. Idus Decembris, tempore Honorii papæ tertii.

* Moguntiæ habitum, falſo dictũ Colonienſe.

TITULI CAPITULORUM.

1. *De continentia clericorum.*
2. *De pœnis concubinariorum clericorum.*
3. *De ſcortatoribus clericis ruralibus per archidiaconos corrigendis.*
4. *Quam pœnam judex eccleſiaſticus, aliquem præpropere excommunicans, incurrat.*
5. *Clericos fructus præbendarum ſuarum concubinis & ſpuriis ſuis relinquere non poſſe.*
6. *De clericis excommunicatis vel ſuſpenſis, Divina celebrantibus.*
7. *De clericis coram excommunicatis celebrantibus.*
8. *De publicandis excommunicatis per epiſcopos.*
9. *De patronis laicis clericos ad eccleſias ſimoniace præſentantibus.*
10. *De clericis ſimoniace præſentatis.*

Anno Christi 1225.

11. *De epiſcopis & archidiaconis clericos ſimoniace præſentatos inſtituentibus.* A
12. *De eccleſiis non per mercenarios, ſed paſtores, ſeu ſaltem vicarios perpetuos regendis.*
13. *De committentibus inceſtum cum ſanctimonialibus & canonicis, & de ejuſmodi ſacris virginibus pollutis.*
14. *De his conſtitutionibus conciliaribus publicandis.*

STATUTA CONCILII.

Conradus miſeratione Divina Portuenſis & ſanctæ Rufinæ epiſcopus, apoſtolicæ ſedis legatus, univerſis Chriſti fidelibus, ad quos præſens ſcriptum pervenerit, ſalutem in Chriſto Ieſu. B

I. *De continentia clericorum.*

Licet multa, ſuper continentia clericorum, ſanctorum patrum hactenus emanaverint inſtituta: quia tamen adhuc nonnulli clerici lumbos ſuos cingulo continentiæ, ut accipimus, non præcingunt, in animæ ſuæ periculum & ſcandalum plurimorum, non attendentes quoniam ſcriptum

Levit. 11.

eſt: *Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum Deus veſter*: C nos qui nunc demum circa horam undecimam miſſi ſumus, ut nocua de vinea Domini ſabaoth, ex officio nobis injuncto, quantum ipſe dederit, extirpemus, quia zelus nos comedit domus ejus, hujus ſacri approbatione concilii duximus ſtatuendum. Præcipimus igitur, ut clerici continenter & caſte vivere ſtudeant univerſi, & maxime in ordinibus ſacris conſtituti, quatenus in conſpectu Dei omnipotentis puro corde & mundo corpore valeant miniſtrare.

II. *De pœnis concubinariorum clericorum.*

D Si quis autem clericorum deinceps fuerit deprehenſus incontinentiæ vitio laborare, detinendo publice concubinam: niſi poſt admonitionem canonicam illam a ſe prorſus expulerit, extunc tam beneficio quam & officio ſpolietur. Si vero nec ſic fœtorem ſuæ libidinis curaverit evitare, quia creſcente contumacia creſcere debet & pœna, anathematis ſententia feriatur. Qui vero obſcœnis voluptatibus inhiantes, concubinas uſque ad hæc tempora publice tenuerunt, ne delictum præteritum tranſeat impunitum, eos ſub pœnitentiam duximus redi- E gendos: ut, ſi canonici fuerint, quadraginta diebus in clauſtris ſuis in quadrageſimali cibo jejunent. Si autem hæc agere contempſerint, præpoſitis & decanis & capitulis eccleſiarum ſub anathemate prohibemus, ne præbendarum fructus eis miniſtrent, nec ad chorum vel ad conſortium capituli eos admittant, niſi incepta dicta pœnitentia & peracta, & præſtito juramento, quod eas ulterius non reſumant. Qui vero remotas reſumere præſumpſerint, decrevimus eos be- A neficiis eſſe privatos, ut illi, ad quorum collationem eorum beneficia pertinent, ea idoneis perſonis aſſignent intra tempus in generali concilio comprehenſum: alioquin proximus ſuperior extunc ea ſtudeat aſſignare. Si vero decani, vel alii eorum confratres, exceſſum eorum ſcientes, diſſimulare præſumpſerint, eos denunciamus excommunicationis vinculo ſubjacere.

III. *De ſcortatoribus clericis ruralibus per archidiaconos corrigendis.*

B De clericis ruralibus concubinariis expreſſus rigor ſuperius obſervetur: quorum archidiaconi, ſi eos in iniquitatibus voluerint confovere, vel eorum diſſimulare exceſſus, ſciant ab officio ſe ſuſpenſos, & ſi in ſuſpenſione permanſerint, eos præcipimus per epiſcopos ſuos a dignitatibus removeri: quæ dignitates per eoſdem epiſcopos, vel alios, ad quos earum ſpectat collatio, perſonis idoneis aſſignentur.

IV. *Quam pœnam iudex eccleſiaſticus, aliquem præpropere excommunicans, incurrat.*

C Quantæ temeritatis & præſumptionis exiſtat, quod qui ſervare debent canonicas ſanctiones, in quibus aperte continetur quod nullus aliquem ſine rationabili cauſa excommunicare præſumat, eas frangere non formidant: plures non amore juſtitiæ, ſed livore odii, vel ſavore adverſariorum, excommunicationis vinculo innodatos, nullus prorſus ignorat. Quare firmiter prohibemus, ne in aliquem excommunicationis ſententiam, niſi competenti admonitione præmiſſa, & præſentibus perſonis idoneis, per D quas, ſi neceſſe fuerit, poſſit probari admonitio, promulgare præſumat: & ſi prælatus contra hoc fecerit, & admonitus errorem ſuum non revocaverit, per menſem ab ingreſſu eccleſię ſit excluſus.

Cap. 1. de ſent. excom. in 6.

V. *Clericos fructus præbendarum ſuarum concubinis & ſpuriis ſuis relinquere non poſſe.*

Ad abolendam de domo Domini conſuetudinem, vel potius corruptelam ſeu temeritatem, qua clerici (qui ſignum pudicitiæ debent oſtendere laïcis, quibus poſiti ſunt in exemplum) in argumentum finalis ſuæ E impœnitentiæ, fructus præbendarum ſuarum concubinis vel ſpuriis ſuis legant in ultima voluntate: contra eos rigor eccleſiaſticus exerceri debet. Quare ſub anathemate prohibemus, ne de cętero clerici gratia teſtandi abutentes, cum de rebus eccleſiæ nullum poſſint condere teſtamentum, fructus beneficiorum eccleſiaſticorum ſpuriis ſuis vel concubinis ſuis dimittant. Qui vero contra hanc inhibitionem venire præſumpſerint, in ſignum ſuę perditionis eccleſiaſtica careant ſepultura: & quibus

Cap. Quia nos, & cap. Relatum, de teſtam.

taliter

ANNO CHRISTI 1225.

taliter fructus legantur, eis careant ipſo jure. Qui autem teſtamentum tale manu tenere vnluerint, & per quntum manus petſonis illis fructus præbendæ fuerint miniſtrati, ipſo facto ſciant ſe excommunicatinnis vinculo innodatos: & quamdiu fructus hujuſmodi contra bane inſtitutinnem miniſtrati fuerint, eccleſia ipſa ſit ſub intetdicto poſita.

VI. De clericis excommunicatis vel ſuſpenſis, Divina celebrantibus.

Deut. 17.

Cum ſcriptum ſit in lege veteri, quod quicumque nnn obtemperaſſet ſacerdntibus, aut extra poſitus lapidaretur a pnpuln, aut gladio cervice ſuppoſita expiatet crunre cōtemptum; & in ptimitiva eccleſia inobedientes cuncti de eccleſia rabidn* ore dæmonum trahetentur: multi nomine ſacerdotes, cenſuram eccleſiaſticam contemnentes, excommunicati vel ſuſpenſi a prælatis ipſnrum, exigentibus culpis ſuis, & immemnres quod epiſcnpis & prælatis clavium regni cæleſtis cnllata ſit pnteſtas, attrectate ſibi intetdicta myſteria nnn verentur: contra quns rigorem eccleſiaſticum volumus exerceri. Statuimus igitur vt tales, ſine ſpe reſtitutionis, ab officiis & beneficiis deponantur, & infames & inteſtabiles ſint, & de cætero ad beneficia eccleſiaſtica nullatenus admittantur: niſi, per pœnitentiam approbatam & * converſionem laudabilem, ſedis apoſtolicæ gratiam meruerint obtinete.

* *for.* ori dæmonum traderentur;

* *for.* converſationē

VII. De clericis coram excommunicatis celebrantibus.

Prætetea ſunt nonnulli, qui craſſam prætendentes ignorantiam, (quæ cum non excuſet a culpa, nec eos a pœna pnterit excuſare) cnram his Divina celebrare præſumant qui excnmmunicationis vinculn ſunt innodati: dicentes quod eis excommunicatio nec per litteras, nec per nuncins fuerit nunciata: cum ipſi excommunicati impediant ſæpe, ne pnſſit ad eos denunciatio vel citatio pervenire, vel malitinſe ſe occultent. Et cum talis ſit merito contumax cenſendus, ſtatuimus ut poſtquam tales excommunicati fuerint, & in vicinis locis publice denunciati, ſacetdns qui cnram eis celebraverit, ſimili pœna puniatur.

VIII. De publicandis excommunicatis per epiſcopos.

Si epiſcnpus aliquem excommunicaverit certa de cauſa, denunciet vicinis epiſcnpis per ſuas patentes litteras, ut excommunicatnm denunciari faciant, & evitari: & tunc ſine difficultate aliqua vicini epiſcopi exenmmunicatum faciant publice denunciari, & in diœceſibus ſuis arctius evitari. Si vero epiſcopi fuerint negligentes, & excommunicatis ſcienter communicaverint, tamdiu cathedralium eccleſiarum canonici eis non communicent, quamdiu huic ſalubri ſanctinni contempſerint obedire.

IX. De patronis laïcis clericos ad eccleſias ſimoniace præſentantibus.

Quoniam in quibuſdam locis Alemaniæ fundatores eccleſiarum, vel heredes ipſorum, pnteſtate, in qua eos eccleſia hucuſque ſuſtinuit, abutuntur, partem decimarum, vel aliatum nbuentinnum eccleſiaſticarum, in quibus jus obtinent patrnnatus, ſibi retinentes ex pactn, repræſentant clericos ad eaſdem: huic vulneri cancroſn & ſimoniaco cenſuræ ferrum apponimus, decernentes ut ex quo cnnſtiterit patrnnum bujuſmodi flagitium perpetraſſe, anathemate feriatur, & ejus terra ſupponatur eccleſiaſtico interdicto, dnnec eccleſiam liberam cum ſuo jure dimittat: ſalvn jure patronatus, quod eis de miſeticordia reſervamus, qui poſſunt per juris excuſari ignorantiam.

X. De clericis ſimoniace præſentatis.

Qui vero cæca cupiditate ducti, taliter a patrnnis præſentationem receperint, officio beneficinque priventur, nec ad beneficium vel actus eccleſiaſticns admittantur, niſi eum eis per ſedem apoſtolicam fuerit diſpenſatum.

XI. De epiſcopis & archidiaconis clericos ſimoniace præſentatos inſtituentibus.

Epiſcopi vern & archidiaconi, qni talibus ſcienter cutam animarum cnmmiſerint, ab inſtitutione & collatinne perpetuo ſint ſuſpenſi. Statuimus etiam qund nullus clericus ad cutam animarum ab epiſcnpo vel archidiacono admittatur, niſi prius juraverit qund nullam in adeptinne beneficii, ad cujus curam ptæſentatur, commiſerit ſimoniam.

Iuramentū ante inſtitutionem præſtandū.

XII. De eccleſiis non per mercenarios, ſed paſtores, ſeu ſaltem vicarios perpetuos regendis.

Quia ennrmis quædam conſuetudo in quibuſdam Alemaniæ partibus contra canonicas ſanctiones invaluit, ut ponantur in eccleſiis conductitii ſacerdntes vicarii temporales: ne id fiat de cætero, autnritate legationis qua fungimur omnibus modis inhibemus. Sed cum vicarius poni debet & poteſt, perpetuo inſtituatur, idque aſſenſu & autoritate diœceſani, & archidiaenni loci illius: nec epiſcopus vel archidiaconus talem inſtituat, niſi ei de bonis eccleſiæ coram eo tantum fuerit aſſignatum, unde juta epiſcopi & arehidiaconi poſſit perſolvere, & congruam & ſufficientem ſuſtentationem habere.

ANNO CHRISTI 1225.

XIII. *De committentibus inceſtum cum ſanctimonialibus & canonicis, & de ejuſmodi ſacris virginibus pollutis.*

De pœn. diſt 1 cap Si quis. & in auth. Si quis, cap de epiſcopis & cleſieis.

Licer contra neſandos inſidiarores ſacrarum virginum pudiciriæ, pœnæ graviſſimæ ſinr inſtirutæ tam canooicæ quam legales: quidam tamen, relaxatis voluptatum habenis, in lacum miſeriæ & in lutum fæcis ſe immergunr, ut ſalutis æternæ coronam, honeſtatis normam, earumque pudicitiam ioterpellare præſumant. Contra quos oervum rigoris apponimus, ſtatuentes ut quicumque B pudicitiam ſanctimonialium, cujuſcumque habitus, auſu ſacrilego ſolicitare præſumpſerit: ab officio, ſi clericus ſuerit; ſi laïcus, a perceptiooe corporis Domini noverir ſe ſuſpenſum. Qui vero * ſacrilegium vel temerarium carnis commercium cum talibus habuerir, ipſo ſacto excommunicationis ſenrentia ſe noverit innodatum. Sanctimonialis vero ſeu canonica quæ hujuſmodi crimen flagitioſum perpetraverit, ulterius ad officium aliquod in monaſterio nullatenus admittatur: ſed in ſignum iniquitatis ſuæ, ultima tam in clauſtro maneat quam in choro.

* *forte ſacrilegum*

XIV. *De his conſtitutionibus conciliaribus publicandis.*

C

Quoniam memoria hominum dilabitur cum rempore dilabente, ne quis ex noſtrarum conſtitutionum ignoraotia velamen in poſterum excuſationis aſſumar, in virtute ſanctæ obedientiæ & ſub pœna excommunicationis diſtricte præcipimus, ur archiepiſcopi, epiſcopi, archidiaconi, & decani, in ſuo ſinguli coocilio annis ſingulis celebrando eas publicari facianr & ſervari, pœnam tranſgreſſoribus infligeodo. Quas etiam abbates & alii eccleſiarum & monaſteriorum prælati cooſcribi facianr, & in ſuis capitulis D frequentius publicari, ur tam ab ipſis quam a ſuis ſubditis inviolabiliter obſerventur. Acta ſunr hęc anno Domini 1225. quarto Idus Decembris.

*** *Eodem in concilio patribus congregatis oblatum eſt corpus S. Engelberti Colonienſis archiepiſcopi recens caſi a Friderico Iſemburgenſi comite cognato ſuo, adverſus quem Eſſedienſis eccleſia jura tuebatur. Fridericus a legato & concilio excommunicatus eſt: ut refert Cæſarius in vita S. Engelberti, l. 2 c.* 13. Cum eum, *inquit*, excommunicaret cum univerſis eccleſiarum prælatis illic congregatis, præcepit per omnes provincias legationis ſuæ, id eſt, Moguntinenſem, Colonienſem, Trevirenſem, Bremenſem, & Magdeburgenſem, in omnibus eccleſiis per omnes Dominicas cum extinctione candelarum eum excommunicari: nec eum ſolum, ſed etiam omnes ejus adjutores, a quibus, vel quorum conſilio occiſus eſt præſul: itemque omnes, qui reos necis ejus foverent, vel eis communicarent. E

Apud Surium 7. Novemb.

Exhibitæ quoque in eodem concilio ſunt Conrado legato litteræ Theoderici Monaſterienſis epiſcopi, & A Engelberti electi Oſnaburgenſis, germanorum fratrum Friderici: quorum prior de ſacrilegio ſe excuſavit, paratum ſe dicens canonice ſe purgare; alter, epiſcopum ordinari ſe petiit. Reſpondit legatus, ſe proniorem ad parcendum quam ad puniendum, modo ſe excuſare poſſint: diemque eis præfixit, quo ſe purgarent in concilio Leodienſi. *Habitum eſt illud anno ſequenti.*

ANNO CHRISTI 1225.

NOTA SEVER. BINII.

In hanc Synodum Laurentius Surius ita præfatur: Anno nati Servatoris 1224. Honorius ejus nominis tertius pontifex maximus, in Germaniam legatum miſit a latere Conradum Eginonis, quondam monachum & abbatem inſtituti B Ciſtercienſis, tum vero epiſcopum cardinalem Portuenſem & ſanctæ Rufinæ, virum doctrina & religione celebrem, & cujuſdam dynaſtæ filium. Erant enim id temporis in Occidente quædam morum corruptelæ, quas pontifex amoliri volebat: porro Orientem vexabant Saraceni. Poſtquam igitur memoratus cardinalis in Germaniam pervenit, ſynodum hanc coëgit anno 1225. quæ cum pleraque habeat lectu digna, in gratiam lectoris huc eam adſcribere voluimus: idque tanto libentius, quod hoc loco ſuſtulimus opuſculum illud tripartitum, parum opportune in ſuperiori editione conciliis inſertum, cum nec autoris certi nomen præ ſe ferat, nec ab ullo ſit concilio profectum. Qua in re non dubitamus, quin eruditus lector noſtrum ſit conſilium probaturus. Quod autem ad hanc ſynodum attinet, ſcire debet lector, quæ in ea promulgatæ ſunt conſtitutiones, eas jam dictum cardinalem per omnem Germaniam miſiſſe archiepiſcopis, epiſcopis, archidiaconis & archipreſbyteris, quos decanos rurales vocant, eiſque ſeveriter mandaſſe, ut in conciliis annis ſingulis celebrandis eas publicari & obſervari facerent.

Hanc ſynodum Coloniæ habitam neſcio quo autore refert Bzovius in annalibus anno 1225. num. 4.

Intruſerat Binius in hanc notam partem narrationis Matthæi Pariſii de concilio Bituricenſi. Totam ſuo loco edidimus.

C

NOTA GABR. COSS. S. I.

Editum eſt hoc concilium & in conciliorum collectione, tum Suriana, tum Biniana, & in collectione ſtatutorum provincialium & diœceſanorum eccleſiæ Colonienſis. Ubique vocatur concilium Germanicum, ſive concilium in Alemannia. Et recte quidem: cum ejus conſtitutiones non uni provinciæ Conradus legatus ediderit, ſed per Germaniam totam promulgari juſſerit, ut ex earum capite ultimo apparet.

In regia editione mutatus hic titulus, vocatumque concilium Colonienſe: falſo: cum ex vita S. Engelberti Colonienſis archiepiſcopi, & martyris, conſtet illius recens occiſi corpus deductum eſſe Moguntiam, *ubi dominus Conradus, Portuenſis epiſcopus & legatus, in Adventu Domini concilium celebravit.* Certius deſignari non potuit hoc concilium, cujus ultimo capiti ſubſcriptum eſt, celebratum illud eſſe IV. Id. Decembris.

L. 2. c. 13. apud Sur. Tom. 6.

D Cur ergo Coloniæ habitum eſſe nonnulli aiunt? Cur editio regia, Colonienſe vocavit? Hac, opinor, de cauſa, quod primum tenet locum in collectione ſtatutorum eccleſiæ Colonienſis. Verum ſi præfationem illi in illo codice præmiſſam legiſſet regius collector: obſervaſſet Germanicum illud concilium, Colonienſibus prapoſitum eſſe, non quod Coloniæ ſit habitum, ſed quod Conradus legatus ejus conſtitutiones *per omnes eccleſias Alemanniæ mittens, archiepiſcopis, epiſcopis, archidiaconis, & archipresbyteris, qui decani rurales appellantur, ſevere mandaverit, ut in ſuis ſingulis conciliis eas publicarent. Quamobrem, hæ conſtitutiones*, inquit, *in codice antiquo archiepiſcopalis archivi unde liber ille reſtitutus eſt, ſtatutis provincialibus & diœceſanis exinde a Conrado archiepiſcopo & ejus ſucceſſoribus editis, velut præliminares proponuntur.*

*** CONCILIA PARISIENSIA DVO.

ANNO CHRISTI 1226.

Adverſus Albigenſes anno MCCXXVI. celebrata.

E

TUronenſe chronicon ad annum MCCXXV. refert hæc concilia, quia tum receptam in Galliis annorum rationem ſervat: annus autem Romanus, cujus a Kalend. Januar. ducitur exordium, jam labebatur MCCXXVI. Tertia, *inquit*, die, poſt converſionem S. Pauli apoſtoli, ſcilicet feria IV. Ludovicus rex Franciæ & legatus generale concilium Pariſius celebrarunt. In quo idem legatus, auto-

ANNO CHRISTI 1226.

autoritate domini Papæ Raimundum comitem Toloſanum, ſuoſque complices, eacommunicavit: & terram illius, tanquam damnati hæretici, Ludovico regi Franciæ & heredibus ejus in perpetuum confirmavit. Amorricus * etiam comes de Monteforti, & Guido patruus ejus, quidquid juris habebant in prædicta terra, regi Franciæ & illius heredibus quitaverunt: & litteras inde confectas eidem regi protinus reddiderunt. Quo facto rex, habito diligenti conſilio, ſequenti feria ſexta, cum omnibus fere epiſcopis & baronibus regni ſui ſigno crucis Dominicæ inſignitur, ut a vinea Domini Dei ſabaoth, quam jamdiu aper ille Toloſanus exterminaverat, inutilia eradicaret, & utilia propagaret. Sicque legatus, ſuper fide regis & principum commotus nimia pietate, per regni provincias delegat viros probabiles, qui in remiſſionem omnium peccatorum crucem aſſumendam contra Albigenſes hæreticos prædicarent: & excepto voto peregrinationis Ieroſolymitanæ, eos ab omnibus aliis votis, necnon & delictis, abſolverent. Cum aſſenſu etiam quorumdam epiſcoporum addidit legatus in hoc gratiam pietati, quod quolibet anno uſque ad quinquennium centum millia librarum ſuper decimam redituum & proventuum clericorum promiſit regi coram omnibus ſe daturum: & ſi ad hoc decima non poſſet ſufficere, theſauros ſanctæ eccleſiæ traditurum.

* Amalricus.

Concilium alterum ibidem refertur aliquanto poſt his verbis: Poſtea in Dominica qua cantatur, lætare Ieruſalem, ſcilicet IV. Kal. April. Ludovicus rex apud Pariſius concilium convocavit. Ibique multa cum legato, epiſcopis, & baronibus, tractans de negotio Albigenſi, univerſis & ſingulis regni ſui, qui ei debebant exercitum, mandavit per litteras, & præcepit ut quarta Dominica poſt reſurrectionem, in occurſum ejus cum armis debitis apud Bituricas convenirent.

ANNO CHRISTI 1226.

*** CONCILIVM CREMONENSE

ANNO MCCXXVI. CELEBRATVM.

IDem *Turonenſe chronicon*. Anno, *inquit*, Domini MCCXXVI. & Frederici Imp. XI. & Ludovici regis IV. Idem imperator apud Cremonam Italiæ concilium celebravit ſuper extirpatione hæreticorum Italiæ, & negotio terræ ſanctæ, & concordia civitatum. Sed vrbes Italiæ, ob adventum ejus confœderatæ, ei obedire eumque recipere noluerunt: immo eum inefficacem redire verſus Apuliam compulerunt.

ANNO CHRISTI 1226.

*** CONCILIVM LEODIENSE

A CONRADO S. A. L. CELEBRATVM, ann. MCCXXVI. ubi inter cætera animadverſum in fratres Friderici, a quo S. Engelbertus interfectus.

F*Riderici, a quo interfectum S. Engelbertum Colonienſem archiepiſcopum paulo ante vidimus in concilio Germanico, fratres duo, alter Monaſterienſis epiſcopus, alter Oſnaburgenſis electus, cum ſe Conrado legato in concilio Moguntino, ſive Germanico, obtuliſſent*: *diem eis præfixit, *ait Cæſarius*, quo ſe purgarent in concilio Leodienſi. Quo cum veniſſent, nobilibus conductum eis, ex mandato cardinalis legati, præſtantibus; nec ſe canonice cum ſeptem epiſcopis purgare poſſent, primoribus Colonienſibus multiſque aliis eos accuſantibus: legatus ex conſenſu epiſcoporum plurimorum qui præſentes erant, ad dominum papam illos tranſmiſit. Cui etiam inter cætera hæc ſcripſit: Examini veſtro dirigimus hos duos epiſcopos, graviter de domini Engelberti nece infamatos. *Et multo poſt*: Theodoricus epiſcopus Monaſterienſis, cum fratre Engelberto in Oſnaburgenſem epiſcopum electo, in concilio Leodienſi ſuſpenſi, Romam profecti ſunt. Profectus eſt etiam cum eis Fridericus eadem ſpe, qua & illi. Cumque aliquandiu in curia manſiſſent epiſcopi, nec proficerent, eo quod ſe ſufficienter purgare non poſſent, procuratoribus eccleſiæ Colonienſis reclamantibus, & litteris principum eos accuſantibus: ambo depoſiti ſunt. Et non multo poſt, tum ea dolore, tum, quod credibilius eſt, ex Divina ultione, mortuus eſt Theodoricus, & in ſolo peregrino ſepultus. *Pergit narrare miſerabilem Friderici ac ſuorum mortem.*

* Vit. S. Engelbert. l. 2. c. 13.

ANNO CHRISTI 1226. Cap. 17.

At magnum chronicon Belgicum, ait in Leodienſi concilio, contra Friderici fratres fuiſſe probatum, quod fratrem jam ubique excommunicatum de ſubſtantia ſua & de militibus juviſſent contra eccleſiam, & contra imperium, & quod alter eorum fratri Friderico verbum dixerit, unde magis eum in necem archiepiſcopi animaverit. Quid multa? ſuſpenſi ſunt ab officiis, epiſcopus etiam a beneficiis: & Romam ire compulſi, depoſiti ſunt, & alii in locum eorum inſtituti.

ANNO CHRISTI 1226.

*** CONCILIVM FVXENSE

IN QVO FVXENSIS COMES POENITANTIAM mentitus, abſolvitur ab hæreſi, anno Domini MCCXXVI.

H*Vjus ſynodi, cujus acta deſunt, hanc ex Spondano ad hunc annum notitiam accipe.* Habent, *inquit*, annales Fuxenſes & Francorum, dum Ludovicus VIII. eſſet in expeditione Narbonenſi adverſus Albigenſes, miſſum ad Rogerium Bernardum comitem Fuxenſem, jam regis hortatu reſipiſcentem, (*melius dixiſſet Spondanus reſipiſcere ſimulantem, ut ex Narbonenſi concilio mox conſtabit*) Romanum legatum, conventum prælatorum ac procerum habuiſſe apud S. Ioannem de virginibus prope Fuxum oppidum: quo eundem comitem eccleſiæ Romanæ regique obſequium jurantem, abſolverit ab hæreſi, excommunicatione, & omnibus ſceleribus ac flagitiis eatenus perpetratis: Rogeriumque in pignus ſervandæ fidei, arcem Fuxi, aliaſque nonnullas, in manus miniſtrorum regiorum tradidiſſe.

ANNO CHRISTI 1226.

CONC. VVESTMONASTERIENSE,

IN CAVSA ROMANI PONTIFICIS DVARVM præbendarum obventiones petentis, celebratum in Anglia, anno Domini MCCXXVI. tempore Honorii papæ III.

A*Cta ſynodalia Matthæus Pariſienſis ſummatim ita narrat.* Stephanus Cantuarienſis archiepiſcopus vocatis ad concilium cunctis apud VVeſtmonaſterium poſt paſcha quos negotium tangebat, recitari fecit litteras ſupradictas de beneficiis Romanæ eccleſiæ conferendis coram rege & prælatis Angliæ, qui ad ejus vocationem plene convenerant. Sed illis auditis ac diligenter intellectis, ſinguli ſingulos ad viſum monebant ſuper concupiſcentia Romanorum. Tunc rex convocatis ſeorſum prælatis & quibuſdam magnatibus, hoc archiepiſcopo dedit reſponſum: Iſta, quæ ſuadet nobis dominus papa, univerſam Chriſtianitatis latitudinem reſpiciunt; & quia

Binius

ANNO CHRISTI 1226.

A quia nos quaſi in extremis orbis conſtituti ſumus partibus, cum viderimus qualiter cætera regna erga tales ſe habuerint exactiones, dominus papa, cum ab aliis regnis habuerimus exemplum, in obſequiis nos inveniet promptiores. Et his dictis conceſſa eſt omnibus licentia recedendi.

Fuſius autem apud Matthæum ipſum ſic eadem exponuntur.

*** ANno Dñi milleſimo ducenteſimo vigeſimo ſexto, rex Hẽricus ad Natale Dñi, celebravit feſtum ſuum apud VVintoniam, præſentibus quibuſdam epiſcopis & magnatibus multis. Solenoitate itaque peracta, profectus eſt rex apud Merlebergiam, ubi gravi infirmitate correptus, per multos dies deſperatus jacebat. Venit interea terminus concilii ad feſtum S. Hilarii apud VVeſtmonaſterium præfixus: B ubi Rex cum clero & magnatibus regni comparere debuerat, ut domini Papæ mandatum audiret. Multis igitur in loco præfato congregatis epiſcopis, cum aliis prælatis, & laicorum turbis, magiſter Otto, domini Papæ nuncius, de quo habita eſt mentio ſuperius, litteras aperte coram omnibus recitavit: in quibus idem Papa allegavit ſcandalum ſanctæ Romanæ eccleſiæ, & opprobrium vetuſtiſſimum; notam ſcilicet concupiſcentiæ, quæ radix dicitur omnium malorum, & in hoc præcipue, quod nullus poteſt aliqood negotium in Romana curia expedire, niſi cum magna effuſione pecuniæ, & donorum exhibitione. Sed quoniam ſcandali C hujus & infamiæ Romana paopertas caoſa eſt, debent matris inopiam ſublevare, ut filii naturales: quia niſi a vobis & aliis viris bonis & honeſtis dona reciperemus, deficerent nobis neceſſaria vitæ, quod eſſet omnino Romanæ incongruum dignitati. Ad iſtud itaque ſcandalom penitus eradicandum, per conſilium fratrum noſtrorum, ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalium, quandam providimus formam: cui ſi volueritis conſentire, a ſcandalo matrem veſtram poteritis liberare, & in curia Romana ſine donorum obſequio exhibitionem joſtitiæ obtinere. Forma autem proviſa hæc eſt: Petimus in primis ab omnibus eccleſiis cathedralibus, duas nobis præbendas exhiberi; unam de portione epiſcopi, & alteram de capitulo. Et ſimiliter D de cœnobiis, ubi diverſæ ſunt portiones abbatis & conventus: a conventibus, quantum pertinet ad unum monachum, æquali facta diſtributione bonorum ſuorum; & ab abbate tantundem.

His in hunc modum propoſitis, perſoaſit ex parte domini Papæ magiſter Otto, ot conſentirent prælati, allegans ſupradicta commoda, quæ in litteris continentur. Hæc autem omnia audientes epiſcopi, & eccleſiarum prælati, qui perſonaliter interfuerunt, divertentes ſeorſum ad colloquendum, cum ſuper rebus propoſitis diutius deliberaſſent, reſponſum ſuum, in ore magiſtri Ioannis Bedefordenſis archidiaconi communiter poſuerunt. Qui veniens in præſentia magiſtri E Ottonis, per hæc verba reſpondit: Domine, iſta quæ nobis proponitis, regem Angliæ ſpecialiter tangunt, generaliter vero omnes eccleſiarum patronos regni: tangunt archiepiſcopos, & eorum ſuffraganeos, nec nõ innumeros Angliæ prælatos. Cum ergo Rex propter infirmitatem, & archiepiſcopi nonnulli & epiſcopi, & alii eccleſiarum prælati ſunt abſentes, in eorum abſentia vobis reſpondere non poſſumus & debemus: quia ſi id facere præſumeremus, in præjudicium omnium abſentium fieret prælatorum. Et his dictis, venit Ioannes Mareſcallus, & alii nuntii regis, ad omnes prælatos, qui de rege baronias tenebant in capite deſtinati, diſtricte inhibentes, ne laicum feudum ſuum. Romanæ eccleſiæ obligarent; unde a ſervitio ſibi debito privaretur. Hæc autem cum magiſter Otto intellexiſſet,

ANNO CHRISTI 1227.

A ſtatuit his qui aderant, diem ibi in media Quadrageſima, dum ipſe procuraret regis adventum, & abſentium prælatorum, ut tunc negotium ſortiretur effectum. Sed illi abſque regis, & aliorum, qui abſentes erant, aſſenſu, præfixum diem admittere noluerunt. Vnde ſinguli ad propria ſunt reverſi. *Hac ille: apud quem, in eorum narratione quæ ad Rom. eccleſiam ſpectant, extant ſemper aliqua maligni animi veſtigia: ut recte Card. Baronius, & Apamienſis epiſcopus Spondanus, aliique multi obſervarunt.*

*** CONCILIVM PROVINCIALE NARBONENSE,

Celebratum quadrageſimæ tempore ann. Dom. MCCXXVII.

B Editum a Catello in hiſtoria comit. Toloſ. nunc emendatius ex apographo Iac. Sirmondi S. I.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *De excommunicatis.*
2. *De coercendis Iudæis.*
3. *De iiſdem.*
4. *Vt iidem ſex denarios eccleſiæ offerant in paſcha.*
5. *De condendis teſtamentis.*
6. *De perjuris.*
7. *Vt habeatur diligens ratio confeſſionum.*
8. C *Vt ſingulis Dominicis excommunicentur uſurarii, inceſtuoſi, &c.*
9. *Vt presbyteris portio ſufficiens aſſignetur ab iis qui tenent eccleſias.*
10. *Vt in eccleſiis non ſint pauciores quam tres monachi vel canonici regulares.*
11. *Vt monachi, canonici regulares, ſacerdotes, non ſint advocati in foro.*
12. *Vt clerici nullatenus tallientur.*
13. *Vt nova pedagia & guidagia prohibeantur.*
14. *Vt ſint in omnibus parochiis, qui de hæreſi & manifeſtis criminibus inquirant.*
15. *Vt qui ſunt in poteſtate, abjurent hæreticos, & eorum fautores.*
16. D *Vt hæretici, vel ſuſpecti, ab officiis publicis amoveantur.*
17. *Vt Raimundus comes Toloſanus, comes Fuxenſis, & alii, denuncientur excommunicati.*
18. *Vt qui curam animarum habent, ad ſacerdotium promoveantur.*
19. *Vt quæſtores in eccleſiis non prædicent.*
20. *De feſto S. Matthiæ, & quatuor temporibus.*

CAPITVLA.

I. *De excommunicatis.*

E FElicis recordationis dominus Ludovicus rex Francorum, attendens quanta pertinacia laïci provinciæ Narbonenſis, & quarumdam partium adjacentium, in præjudicium animarum ſuarum, ſententiam excommunicationis contemnerent: contra hujuſmodi pertinaciam, olim apud Apamiam conſtitutus, de conſilio domini Romani ſancti Angeli diaconi cardinalis, tunc apoſtolicæ ſedis legati, omnium etiam prælatorum & baronum de Francia, qui præſentes fuerant, pro eccleſiaſtica libertate, ſtatuit: ut quicumque poſt trinam admonitionem ſe excommunicari permiſerit, in novem libris & uno

ANNO CHRISTI 1227.

uno denario Turonenſi[*] puniatur. Si vero per annum contumaciter in excommunicationis ſententia permanſerit, bona ejus omnia cadant in commiſſum. Quam conſtitutionem, nos Petrus archiepiſcopus Narbonenſis, de conſilio fratrum & ſuffraganeorum noſtrorum, & approbatione totius provincialis concilii, mandamus & ſtatuimus, atque præcipimus, de cætero in provincia Narbonenſi ab omnibus inviolabiliter obſervari. Ita videlicet, quod ſi forte excommunicatus, in prædicta ſumma puniri nequiverit, minori, vel alias ſecundum providentiam ſui diœceſani epiſcopi puniatur, ſicut a prælatis Franciæ obſervatur. Si autem univerſitas culpa ſua fuerit intricata[b], pœna puniatur eadem. Si vero pro culpa domini, ipſe dominus pœna ſimili puniatur.

[*] al. Melgorenſi

[b] al. interdicta

II. De coërcendis Iudæis.

Item quia Iudæi uſurariis exactionibus plurimum opprimunt Chriſtianos, cum a Domino generaliter prohibeantur uſuræ: ſynodali concilio duximus providendum, ne Iudæi aliquatenus a Chriſtianis immoderatas aliquatenus uſuras accipiant. Quod ſi fecerint, eas reſtituere ab eccleſia compellantur: videlicet per excommunicationem in Chriſtianos, qui cum eis in commercio vel aliis participationem habebunt. Nec in domibus ſuis habeant Chriſtiana mancipia, vel nutrices: nec carnibus publice veſcantur, vel vendant eas in diebus, quibus abſtinent Chriſtiani. Nec in bajuliis, vel aliquibus officiis, præeſſe Chriſtianis permittantur. Carnes etiam, quas ipſi faciunt, privatim tantum in domibus ſuis vendant, & non in Chriſtianorum macellis.

III. De iiſdem.

Ad hoc ut Iudæi poſſint ab aliis diſcerni: ſtatuimus, & diſtricte præcipimus, ut in medio pectoris deferant ſignum rotæ, cujus circulus ſit latitudinis unius digiti, altitudo vero unius dimidii palmi de canna. Nihilominus inhibemus, iiſdem diebus Dominicis & feſtivis publice operari. Et ne Chriſtianos ſcandalizent, vel ſcandalizentur ab iis: volumus & mandamus, ut in ſeptimana ſancta nullatenus, niſi cauſa neceſſitatis, exeant domos ſuas: & prælati faciant eos a Chriſtianorum vexationibus cuſtodiri, maxime in ſeptimana prædicta.

IV. Vt iidem ſex denarios eccleſiæ offerāt in Paſcha.

Statuimus inſuper, ut Iudæi ſinguli annis in feſto Dominicæ reſurrectionis, ſex[*] denarios Melgorenſis monetæ per ſingulas familias, pro oblatione eccleſiæ parochiali perſolvant.

[*] al. quinque.

V. De condendis teſtamentis.

Item, quia ultima voluntas defuncti debet inviolabiliter obſervari: volumus & præcipimus, ut teſtamentum, vel ultima voluntas cujuſque, in præſentia ſemper catholicorum virorum, & parochialis ſacerdotis, vel alterius eccleſiaſticæ perſonæ loco ipſius, condatur. Præſertim ut idem ſacerdos, vel alia eccleſiaſtica perſona, valeat de ipſo teſtatore laudabile teſtimonium perhibere, ne de ipſo aliqua infidelitatis ſuſpicio poſſit haberi: & maxime, ut ea, quæ in pias cauſas reliquerit, fideliter & citius ſine fraude ſolvātur. Quod ſi teſtator vocare, ut diximus, ſacerdotem & viros catholicos contempſerit: careat eccleſiaſtica ſepultura, donec de hujus mandati contemptu, eccleſiæ ſatisfactum fuerit competenter. Notariis vero, qui abſque ſolemnitate ſuperius expreſſa notare vel ſcribere præſumpſerint teſtamenta vel ultimas voluntates, eccleſiæ introitus interdicatur uſque ad ſatisfactionem condignam.

VI. De perjuris, & de falſis teſtibus.

Item, cum religio juramenti peccatis exigentibus fere ab omnibus in iſtis partibus contemnatur: contra hujuſmodi contemptores aliquid ſecuritatis pro ſalute animarum ipſorum, duxit præſens concilium ſtatuendum. Videlicet ut quicumque in tranſgreſſione juramenti de cætero manifeſte deprehenſus fuerit, in eccleſia publice denuncietur eſſe perjurus. Quod ſi admonitus ſatisfacere noluerit, tunc excommunicetur accenſis candelis, & pulſatis campanis, ſingulis diebus Dominicis & feſtivis: & denuncietur inteſtabilis & infamis, & nec ad teſtimoniū vel ad alios actus legitimos admittatur. Et idem de falſis teſtibus obſervetur.

VII. Vt habeatur diligens ratio confeſſionum.

Item ſtatuit præſens ſynodus, quod nomina illorum omnium, qui peccata ſua confeſſi fuerint, ſcribantur a capellanis, qui confeſſiones audiverunt eorumdem: ut laudabile teſtimonium de confeſſionibus eorum valeant perhibere. Illis vero qui confiteri contempſerint ſaltem ſemel in anno a decimo quarto anno & ſupra, vivis, introitus eccleſiæ uſque ad ſatisfactionem condignam; mortuis vero, interdicatur eccleſiaſtica ſepultura. Illi vero qui confeſſiones illorum audiverint, in loco patenti audiant, non occulto.

VIII. Vt ſingulis Dominicis excommunicentur uſurarii, inceſtuoſi, &c.

Item, de publicis uſurariis, inceſtuoſis, cōcubinariis, adulteris & raptoribus, fuit in præſenti concilio conſtitutum, ut ſingulis diebus Dominicis & feſtivis publice in eccleſia excōmunicentur. Similiter & illi qui teſtamenta defunctorum publicare & complere poſt competentes admonitiones noluerint, excommunicationi ſubdantur.

Anno Christi 1227.

IX. Vt presbyteris portio ſufficiens aſsignetur ab iis qui tenent eccleſias.

Later. IV. c.12.

Item cum in concilio Lateranenſi & aliis ſit frequenter per Romanum pontificem conſtitutum, quod presbyteris in eccleſiis monachorum & aliarum perſonarum, ad ſuam, & ad ſuorum ſuſtentationem, portio ſufficiens aſſignetur: ne a domno Papa poſſimus merito reprehendi, vobis abbatibus, prioribus, & aliis tegularibus & ſæcularibus, qui habetis vel tenetis eccleſias hujuſmodi, præcipimus: ut in veſtris eccleſiis, epiſcopis perſonas præſentetis idoneas, quibus per epiſcopos animarum cura commiſſa uſque ad feſtum Pentecoſtes ptoxime venrurum, ſecundum facultates eccleſiarum, arbittio bonorum virorum, portionem idoneam aſſignetis: videlicet, qua tam ipſi, quam ſui, valcant ſuſtentari honeſte, & alia facere, quæ continentur in pluribus conſtitutionibus, quæ jamdudum ſuper hoc a ſede apoſtolica emanarunt.

X. Vt in eccleſiis non ſint pauciores quam tres monachi vel canonici regulares.

Illud præterea duximus exponendum, ut in eccleſiis veſtris, non pauciores faciant moram quam ttes monachi, vel canonici regulares: ſicut alia vice per dominum Petrum Beneventanum, tunc apoſtolicæ ſedis legatum, fuit in provinciali concilio conſtitutum, & poſtmodum obſervatum.

Concil. Monſpel. an. 1214. c.11.

XI. Vt monachi, canonici regulares, ſacerdotes, non ſint aduocati in foro.

Adjicimus inſuper, ur monachi vel canonici regulares, vel etiam ſacerdotes, niſi pro eccleſiis ſuis & miſerabilibus perſonis, & de prælati ſui licentia ſpeciali, in foro ſæculari vel eccleſiaſtico advocare nullatenus præſumant. Quod ſi forte, pars adverſa repellere tales neglexerit vel noluetit, a judice repellantut omnino.

XII. Vt clerici nullatenus tallientur.

Item ſtatuimus, ut clerici, occaſione patrimonii ſui, vel perſonæ, nullatenus tallientur, & ram conſules, quam alii laïci, ab his ralliis & exactionibus per cenſuram eccleſiaſticam, ſi neceſſe fuerit, compeſcãtur.

XIII. Vt noua pedagia & quidagia prohibeantur.

De novis pedagiis & quidagiis ſtatuit concilium, ut per eccleſiaſticum judicem, ſi neceſſe fuerit, prohibeantur omnino.

XIV. Vt ſint in omnibus parochiis, qui de hæreſi, & manifeſtis crimimbus inquirant.

Volumus inſuper, & diſtricte mandamus, ut ab epiſcopis teſtes ſynodales in ſingulis inſtituantur parochiis, qui de hæreſi, & de aliis ctiminibus manifeſtis diligentet inquirant, poſtmodum epiſcopis quod invenerint relaturi.

Anno Christi 1227.

XV. *Vt qui ſunt in poteſtate, abjurent hæreticos, & eorum fautores.*

Conſules nihilominus, caſtellani, poteſtates, & barones, abjurate hæreticos & fautores, nec non & tecepratores eorum, per cenſuram eccleſiaſticam compellantut.

XVI. *Vt hæretici vel ſuſpecti, ab officiis publicis amoueantur.*

Qui vero quondam hæretici veſtiti vel notati fuerint, aut merito ſuſpecti ſunt, a bajuliis vel officiis publicis, ſi qua habent, præcipimus ut amoveantur ex toto, nec de cætero ad hujuſmodi aſſumantur.

XVII. *Vt Raimundus comes Toloſanus, comes Fuxenſis, & alii, denuncientur excommunicati.*

Item, ſtatuimus & præcipimus obſervari diſtricte, ut Raimundus filius Raimundi quondam comitis Toloſani, comes Fuxenſis, & Trincavellus, qui dicitur vicecomes Biterrenſis, Toloſani hæretici, credentes, fautores, defenſores, & receptatotes eorũ, & præſertim illi de Limoſo, & alii qui felicis recordationis domno Ludovico regi Franciæ juraverant, & poſtmodum averſi ſunt ab eccleſia: omnes etiam illi, qui arma, equos, victualia, vel alia ſubſidia vendunt, donant, mittunt, vel præſtant eis ſcienter, candelis accenſis & pulſatis campanis denuncientur excommunicati & expoſiti cuilibet occupanti tam in rebus, quam in perſonis, per ſingulas parochias ſingulis diebus Dominicis & feſtivis.

XVIII. *Vt qui curam animarum habent, ad ſacerdotium promoueantur.*

Item, quia in multis canonibus & frequẽter ordinatum eſt, & ſtatutum, ut archipreſbyteri, præpoſiti, abbates, & alii qui curam animarum habenr, debeant ad ſacerdotiũ promoveri: mandamus & præcipimus, ut tales, & illi qui eccleſias parochiales habent, ad ſacerdotii gradum promoveantur, & ibi ſerviant ut tenentur.

XIX. *Vt quæſtores in eccleſiis non prædicent.*

Præcipimus ſimiliter capellanis & aliis eccleſiarum rectoribus, ut quæſtores prædicare in eccleſiis non permittant: ſed legantur dumtaxat litteræ, ſi quas habent, prout ordinatum fuit in concilio generali. Later. IV. c.62.

XX. *De feſto S. Matthiæ, & quatuor temporibus.*

Item, ad tollendam quorumdam dubietatem de celebrando feſto S. Matthiæ, & jejuniis quatuor temporum in Septembri: notum fieri univerſis volumus, & præcipimus obſervari, ut ſemper in anno biſſextili poſte-

ANNO CHRISTI 1227.

poſteriore die celebretur feſtum prædi-ctum, & in quarta feria quæ tertia prior in Septembri occurrit, jejunia quatuor temporum celebrentur. Adjicientes, ut ſingulis annis in Dominica, qua cantatur Lætare Hieruſalem, provinciale concilium celebretur.

G.C. Celebratam eſſe hanc ſynodum anno MCCXXVII. certiſſimum habemus argumentum ex chronico Guillelmi de Podio Laurentii : cujus hæc verba cap. 36. *Cum autem eſſet Apamiæ rex* (Ludovicus VIII,) *ibi multa conſilio Cardinalis, ad honorem Dei, & eccleſiaſtica libertatis, ordinavit : & maxime contra contemptores clavium eccleſiæ animadvertit ſtatuto neceſſario & ſalubri, de quo fit mentio in concilio Narbonenſi, in ſequenti mox quadrageſima celebrato, quod incip't,* Felicis recordationis. Hæc Guillelmus ad ann. MCCXXVI. exeuntem. Cum autem Narbonenſe hoc concilium ſequenti quadrageſima celebratum eſſe dicat : dubitare non poſſumus quin ſit anno MCCXXVII. tribuendum. Ne vero dubitemus, an ſit hoc ipſum Narbonenſe, primas ejus voces indicat, item & ſtatutum adverſus contemptores clavium eccleſiæ, quod primum eſt hujus ſynodi caput.

VITA ET EPISTOLÆ

GREGORII PAPÆ IX.

Gregorius IX. quãdo pontifex factus?

GRegorius IX. qui autore Vrſpergenſi prios Vgolinus Oſtienſis epiſcopus dicebatur, natione de Anagnia, ex comitibus Signiæ oriundus, defuncto Honorio ſobrogatus eſt in Romanæ eccleſiæ pontificatum decimoquinto Kalendas Aprilis, anno Chriſti Redemptoris 1227. Fridericum imperatorem ejus nominis ſecundum, tanquam fœdifragum, Saracenorum fautorem, regis Hieroſolymitani, atque adeo Chriſtianorum omnium in Aſia bellantium, deceptorem, voti de oppugnandis Saracenis aliqoties juramento firmati tranſgreſſorem, jure meritoque excommunicavit. Cumque communioni eccleſiæ reſtitutus, & a ſententia anathematis per eumdem abſolutus, priſtinis & abjuratis criminibus graviora adderet, civitates eccleſiæ oppugnaret, factionemqoe teterrimam, quæ jam tum Goelphi & Gibellini appellabatur, non niſi poſt ducentos & plures annos compoſitam, excitaret, Saracenis magiſtratus mandaret, ut urbem, quæ Noceria Saracenorum dicta eſt, concederet, eccleſias & monaſteria ſpoliaret, Siculos tyrannide graviſſima opprimeret, fratrem regis Tuniſii, baptiſmum Panormi petentem, a tam ſancto propoſito verbis deterreret, vias præcluderet ne contilium, quod Gregorius Romæ indixerat, convenire poſſet, cardinales alioſqoe demum prælatos in vinculis teneret : ſecundam ſententiam anathematis in eumdem latam promulgavit. A populo urbe pulſus venit Peruſiam, ibique biennio permanſit : Franciſcum, Dominicum, Antonium de Padua, & Eliſabetham regis Hungariæ filiam in numerum ſanctorum retulit.

Cur Gregorius Fridericum imperatorem ſecundo excommunicet.

Dum urbe abeſſet, & Brunduſium contra bannitos firmaret, Annibal interea Romæ cum aliis quibuſdam reipublicæ perturbatoribus populum Romanum ad defectionem ſolicitavit. Verum Divini numinis ultrix dextera conſecuta eſt : qua pene tota hominum multitudo peſte extincta periit. Pontifex Romam reverſus populo culpam remiſit : Annibalem vero ſenatoria dignitate ſpoliavit, urbemque purgari procuravit. Ex iis qui religionem ſanctorum Dominici & Franciſci profeſſi erant, plurimos emiſit, qui per totam Europam Chriſtianos ad bellum Saracenis inferendum adhortarentur. Qui brevi tempore tantum profecerunt, ut innumeri ſub ſignis principum inſcripti Conſtantinopolim pervenerint. Fridericus imperator tandem votum ſuum adimpleturus in Aſiam profectus, accepta Hieroſolymitanæ urbis ſeditione, cum Soldano Turcarum rege ſolus, citra conſenſum ac ſcitum principum imperii, decennales inducias contraxit. Hujus pontificis & Raimundi Barcinonenſis, Dominicani ordinis generalis, a Clemente octavo in ſanctorum numerum relati, opera, quinque libri decretalium collecti fuerunt. Cumque poſt Fridericum ſecundo excommmunicatum, factione Gibellinorum, quibus Gibel partes Cæſareanas ſectatus præerat, multæ civitates Italiæ a pontifice deficerent, jamque ipſa Roma idem meditaretur: delatis per Vrbem ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli capitibus, habitaque oratione pulcherrima, non tantum populom compeſcuit, verum etiam ad arma ſumenda contra Fridericum, qui jam mœnibus Vrbis imminebat, eumdem commovit.

Ejuſdem pontificis temporibus theologi Pariſienſes poſt longam diſputationem diffiniverunt, ſine peccato mortali neminem poſſe habere duo beneficia, quorum alterum ad ſuſtentationem eſt ſufficiens. Hoc tempore, inquit chronicon Hirſaugienſe, hæreticorum multorum, qui diu in occulto latuerant in Alemannia, Italia, & maxime in Longobardia, fuit detecta impietas, & complures ex iis igne combuſti ſunt. Sectam Nicolaitarum profitebantur, erantque iis matres, uxores, & filiæ, omnibus ſemper communes : eccleſiam & prælatos contemnebant : carnes etiam in quadrageſima manducabant : captivitatem etiam epiſcoporum, ad indictum Romæ concilium accedere volentium, pontifex optimus tam ægre tulit, ut præ nimio animi dolore vir prope centenarius obierit undecimo Kalendas Septembris, anno Chriſti nati 1241. cum ſedi apoſtolicæ quatuordecim annis, quatuor menſibus, & viginti ſex diebus præfuiſſet.

EPISTOLA I.

GREGORII PAPÆ IX.

AD OMNES FIDELES.

De negotiis terræ ſanctæ.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei omnibus Chriſti fidelibus ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

NOverit univerſitas veſtra, nos de partibus tranſmarinis ſub hac forma litteras ſuſcepiſſe:

G. miſeratione divina patriarcha Hieroſolymitanus, humilis & indignus apoſtolica ſedis legatus, P. Cæſarienſis, N. Nazarenſis, & N. Narbonenſis, archiepiſcopi, P. VVintonienſis, & VV. Exonienſis, epiſcopi, hoſpitalis ſancti Ioannis, domus militia Templi, & hoſpitalis Teutonicorum magiſtri, omnibus has litteras inſpecturis in Domino Ieſu ſalutem.

Vniverſitati veſtræ neceſſitatem noſtram inſtantiſſimam, & Ieſu Chriſti, qui pro univerſis fidelibus ſanguinem ſuum fudit, negotium cogimur intimare. Non enim abſque intimantis fervore, ac multiplici lacrymarum effuſione accidit, quod, ſicut ſperabamus communiter, in paſſagio Auguſti nuper præteriti, ſereniſſimus vir dominus imperator, ut promiſerat, in Syriam non tranſivit. Quo audito, illi qui jam adventũ ejus prævenerant peregrini in eiſdem partibus, audiẽtes quod dictus imperator non venerat in paſſagio memorato, pluſquam quadraginta millia virorum fortium, in eiſdem navibus, in quibus tranſierant,

redierunt, magis in homine quam in Domino confidentes. Ibi tamen, poſt eorum receſſum, octingenti fere milites remanſerunt, clamantes unanimiter, & dicentes: Vel treugas rumpamus, vel communiter recedamus. Qui non ſine magna difficultate detenti hac occaſione fuerunt: quia vir nobilis dux de Lemburgo ex parte domini Imperatoris erat exercitui præfectus. Habito igitur concilio virorum prudentium, & præcipue domus hoſpitalis, & templi, ac hoſpitalis Alemannorum, de treuga rumpenda, præfatus dux faceret quod Chriſtianitati ac terræ ſanctæ videretur potius expedire. Sicque accidit quod dux requiſitis ſuper hæc conſiliis, & receptis, die quadam ſpecialiter ad hoc aſſignata comparuit coram nobis & quibuſdam nobilibus terræ illius, ubi propoſuit publice quod B volebat treugam infringere: & qualiter utilius ac melius in hac parte valeret procedere, ipſorum auxilium & conſilium implorabat. Verum cum ipſi duci & quibuſdam conſiliariis ſuis diceretur, quod treugam periculoſum eſſet infringere, &, cum fuiſſet juramento firmata, penitus inhoneſtum: reſponderunt quod dominus papa excommunicaverat omnes Crucesignatos qui in iſto paſſagio non tranſirent, qui ſciebat adhuc treugam per biennium duraturam: ac per hoc intelligebant, quod volebat treugam non ſervari, nec ipſi peregrini ibi remanere volebant aliquatenus otioſi. Erant & multi qui dicebant, quod ſi contingeret recedere peregrinos, poſt receſſum eorum in eos inſurgerent Saraceni, treuga non obſtante. Movit C præterea quoſdam, quod Coradinus cum dominis de Haman, & de Camele, & Halaph, graviſſimam haberet guerram: unde plus ſolito timet, ne ipſa treuga a Chriſtianis frangatur. Quod ſi fieret, credebatur quod Coradinus, cum videret guerris ſe undique coarctatum, deberet inde veriſimiliter procedere verbum pacis. Habito igitur ſuper his longo deliberationis tractatu, tandem unus fuit omnibus ſpiritus, & vox una, in ſanctam tendere civitatem, quam Dominus Ieſus Chriſtus proprio ſanguine conſecravit. Et ut facilior ad eam haberetur acceſſus, fuit communiter ordinatum, ut primo Cæſarea, & inde Ioppa muniantur; quod ante paſſagium Auguſti ſequentis proculdubio poſſe D fieri ſperabatur: & tunc hieme ſequenti in domum Domini cum ipſius adjutorio lætantes valeant proficiſci. Fuit autem hæc publicata proviſio extra civitatem Acon, inſtante feſto apoſtolorum Simonis & Iudę, aſtantibus peregrinis omnibus: ubi ſolenniter eſt imperatum, ut eſſent omnes parati in craſtino omnium ſanctorum, verſus Cæſaream profecturi. Quod audientes peregrini, qui conſilium ignorabant, quod exercitus tractatum haberet, firmatis munitionibus prædictis in Ieruſalem procedendi, tanta ſubito erant devotione ſucceſi, quod excitaverunt oculos ad abundantiam lacrymarum: ut videbatur cuilibet ſe Spiritus ſancti gratia adeo roboratum, quod unus poſſet E mille, & duo decem millia ſuperare. Non igitur oportet ut devotioni veſtræ multis ſupplicationibus inſiſtamus, ubi tantæ neceſſitatis evidens inſtantia pro ſe clamat, ſibique ſubveniri poſtulat indilate: quia mora ad ſe trahit periculum, & feſtinatio plurimum erit fructuoſa. Clamat autem ad ſingulos Chriſti ſanguis de terra, ſupplicat parvus & humilis exercitus, ſed devotus, ſibi celeriter ſubveniri: ſperans in Domino, & confidens, quod negotium humiliter inchoatum, debeat ipſo concedente feliciter terminari.

Univerſi igitur & ſinguli, qui Chriſtum induiſtis per fidem, viriliter accingimini ad terræ ſanctæ ſuccurſum: cum hic cauſa communis agatur: veſtræ ſcilicet fidei, ac totius fidei Chriſtianæ. Nos enim promotioni hujus negotii, proviſore Domino & autore, non ceſſamus intendere: ſperantes fiducialiter, quod A in manibus fidelium fideliter perſeverantium res debeat proſperari. Data Laterani, x. Kalendas Ianuarii, pontificatus noſtri anno 1.

II. AD STEPHANUM ARCHIEPISC. CANTUARIENSEM.

De ſententia in Imperatorem lata.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei Stephano Cantuarienſi archiepiſcopo ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

IN maris amplitudine ſpatioſa navicula Petri poſita, vel potius expoſita turbinibus tempeſtatum, ſic jugiter procellis & fluctibus agitatur, ut ejus gubernatores ac remiges vix contingat aliquando inter inundantium imbrium anguſtias reſpirare, vix Charybdis voragines tranſire, vix a Scylla declinare. Nam ſi quandoque proſpero flatu plenis velis ad portum vehitur, ſubito ventus irruens ex adverſo, impulſus ab illo cujus halitus ardere facit, ad altitudinem maris & turbulentum profunditatis Oceanum navis rapitur, quæ cincta fluctibus mergitur, nec ſubmergitur: quia in ea Dominus reſidens, diſcipulorum tandem clamoribus excitatur, dum fugat ſpiritus inſufflantes, & mari ventiſque imperat: fit tranquillum. Quatuor quidem procellę quatiunt navem iſtam. Nam perfida paganorum turba terram inclitam, Chriſti ſanguine conſecratam, impie detinere contendunt: rabies tyrannorum, temporalia rapiens, exterminat juſtitiam, & conculcat eccleſiaſticam libertatem: hæreticorum inſania Chriſti tunicam ſcindere nititur, & ſubvertere fidei ſacramentum: falſorum fratrum & filiorum doloſa perverſitas concutit viſcera, & latus dilacerat matris ſuæ. Sicque foris pugnæ, intus timores: extra interficit gladius, & domibus mors ſimiliter intentatur. Sicque frequenter fit, quod Chriſti eccleſia tot anguſtiis perturbatur, dum alere credit filios, nutrit in ſinu ignem, ſerpentes, & regulos, qui flatu & morſu & incendio cuncta vaſtare nituntur. Hinc eſt quod ad monſtra hujuſmodi perimenda, & expugnandas acies inimicas, ac tempeſtatum inquietudines mitigandas, apoſtolica ſedes his temporibus multa diligentia quemdam alumnum, imperatorem videlicet Fridericum, quem quaſi a matris utero excepit, uberibus lactavit, humeris bajulavit, de manibus quærentium animam ejus frequenter eripuit, educare ſtuduit, multis laboribus & expenſis uſque ad virum perfectum perduxit, ad regiæ dignitatis decorem, & tandem ad faſtigium culminis imperialis provexit: credens illum habere defenſionis virgam, & baculum ſenectutis. Ipſe autem dum in Teutonicam ſe tranſtulit ad habenas imperii obtinendas, jucunda, ut credebatur, auſpicia, ſed verius pericula matris obtutibus inferebat. Nam ſponte, non monitu, ſede apoſtolica ignorante, crucem ſuis affixit humeris, vovens ſolenniter ſe in terræ ſanctæ ſubſidium profecturum. Deinde ſe & alios Crucesignatos excommunicari obtinuit, niſi certo proficiſcerentur tempore. Sed incidenter abſolutionem petiit, & accepit: de parendo ſuper hæc mandatis eccleſiæ prius præſtito juramento. Exuberantem autem gratiam ſuper ipſum apoſtolica ſedes infundens, ut feſtinantius ad terræ ſanctæ tranſiret ſubſidium, ipſum contra morem ad coronam vocavit; qui ad hoc non invitatus, ſed multiplicatis interceſſoribus invitari per magnificos nuntios conſuevit. Sicque idem ſub crucis vexillo uſque ad hæc tempora propria negotia plenius & perfectius conſummavit. Tandem cum manibus felicis recordationis Honorii papæ prædeceſſoris noſtri

A in B. Petri baſilica recepiſſet diadema de manibus noſtris, tunc in minori officio conſtitutis, crucem reſumpſit, voto publice innovato. Plures ſub ſpe ſui ſubſidii ad crucem ſumendam induxit, & certum recipit terminum transfretandi. Habito quoque poſtmodum apud Verolas cum eccleſia Romana colloquio, juravit publice ſe in certu termino, a Romana ſibi eccleſia præfigendo, & tamquam imperatorem honorifice profecturum. Exinde apud Ferentinum in colloquio ſimili, duorum annorum transfretandi elegit ſibi terminum, & præfixit. Sicque tranſiturum, & nobilem mulierem, natam cariſſimi filii noſtri in Chriſto Ioannis regis Hieroſolymorum, B illuſtris ipſius regni heredem, in conjugem recepturum, ſolemniter præſtito juramento ſpopondit. Adjungens quod per hoc ad obſequium terræ ſanctæ, non ut cæteri peregrini, ſed ut Templarii & Hoſpitalarii, ſe in perpetuum obligaret. Appropinquante itaque terminu prælibatu, cœpit excuſationes multiplices prætendere, ſe ad tranſitum aſſerens non paratum: & ut denuo temorum ſibi daretur terminus annorum, grandia obtulit obſequia terræ ſanctæ, cum obligationibus ſatis magnis. Apoſtolica vero ſedes, ne tantis laboribus exſufflatis, & multiter ſic exhauſtis, totum diſſolveretur negotium, quod huic principi poſt Romanam eccleſiam principalius incumbebat: habitu plurium epiſcoporum & C aliorum virorum cõſilio, de contingentibus nil omittens, venerabilem fratrem noſtrum P. Albanenſem epiſcopum, & bonæ memoriæ G. tituli ſancti Martini preſbyterum cardinalem, ad confirmanda illa quæ imperator pro crucis obſequio ſpontaneus promittebat, tranſmiſit. Cumque ad ſanctum Germanum cum pluribus Alemanniæ principibus pariter conveniſſent, imperator propria manu juravit; quod inde ad biennium, id eſt, in paſſagio Auguſti nunc proximo tranſacto, omni excuſatione & dilatione ceſſantibus, transfretaret, mille milites ibidem per biennium teneret ad ſuum ſtipendium, pro ſubſidiu terræ ſanctæ, centum millia unciarum auri, in quinque paſſagiis tunc proximo futuris illuc deſtinaret certis aſſignanda perſonis. Et tunc cardinales D preſbyteri de Imperaturis conſenſu, in conſpectu principum ac populi circumſtantis, excommunicationis ſententiam publice autoritate apoſtolica protulerunt: in quam incideret Imperator, ſi forte in aliquo defecerit prædictorum. Obligavit inſuper ſe imperator ad centum chalendras, & quinquaginta galeias ducendas & tenendas ultra mare: & quod inſuper duobus millibus militum paſſagium crucis terminis largiretur, in animam ſuam jurari faciens, ſe iſta quæ diximus impleturum, ſponte conſentiens in ſe & regnum ſuum ferri ſententiam, ſi non fuerint obſervata. Qualiter autem hæc impleverit, advertas. Nam cum ad ejus frequentem inſtantiam multa Cruceſignatorum millia per excommunicationis ſen- E tentiam coarctati in termino deſtinato ad portum Brunduſii properaſſent: quia gratiam ſuam Imperator ſubtraxerat civitatibus fere cunctis in portubus conſtitutis, & idem a prædeceſſore noſtro ac a nobis frequentius monitus, ut diligenter pararet omnia, & fideliter quæ ſpoponderat adimpleret, ipſe promiſſorum, quæ ſedi apoſtolicæ & Cruceſignatis per prædicatores & litteras ſuas fecerat, de ſponſione paſſagii neceſſariorum & victus: ſuæ ſalutis immemor, tamdiu in æſtivi fervoris incendio, in regione mortis & aëris corruptela detinuit Chriſtianum exercitum, ut non ſulum magna pars plebis, verum etiam non modica multitudo nubilium & magnatum peſtilentia, ſitis ariditate, ardoris incendio, ac multis incommoditatibus expiraverit. Inter quos deſecerunt

bonæ memoriæ epiſcopi Andegavenſis & Auguſtenſis. Pars vero non modica infirmitate gravata regrediens, in viis, in ſiluis, & planitiis, in montibus & ſpeluncis occuboit jam ex parte. Sane reliqui, vix obtenta licentia, licet galeiæ, chalendræ, ac naves ſufficientes ad tranſitum victualium, hominum, & equorum, ut promiſerat, non adeſſent: in feſto tamen beatæ Virginis, cum jam temporis inſtantia immineret, ut naves tranſmarinis partibus inciperent remeare, ſulcare maria inchoarunt: ſed pro nomine Ieſu Chriſti ſe diſcrimini committentes, ac credentes Imperatorem cominus eorum veſtigia ſecuturum. Idem vero, evacuatis promiſſionibus, ruptis vinculis, quibus tenebatur aſtrictus, calcato timore Divino, contempta reverentia Ieſu Chriſti, cenſura eccleſiaſtica vilipenſa, ac relicto exercitu Chriſtiano, expoſita infidelibus terra ſancta, devotione populi Chriſtiani abjecta, in ſuum & totius Chriſtianitatis opprobrium retrorſum abſtractus & illectus eſt ad conſuetas regni delicias, abjectionem corporis ſuis frivolis excuſationibus, ut dicitur, geſtiens palliare. Attendite ergo, & videte, ſi eſt dolor ſicut dolor ſedis apoſtolicæ matris veſtræ, ſic crudeliter & toties deceptæ in filio, quem lactaverat, in quem poſuit in hoc facto ſpei ſuæ fiduciam, in quem tot beneficiorum abundantiam cumulavit. Diſſimulans interim, ne occaſione inventa ſe averteret a terræ ſanctæ ſubſidio, exilia præſulum, ſpoliationes, captivitates, & injurias multiplices, quas eccleſiis, viris religiuſis, clericis irrogavit; & obaudiens querelas multiplices pauperum populorum, & nobilium patrimonii eccleſiæ clamantium contra ipſum, quas in aures Domini ſabaoth credimus introiſſe. Et quamvis eccleſia Romana tueri debeat filium tanta diligentia educatum, & magnificentia exaltatum: nunc ipſum gemit ſine Marte victum, abſque hoſte proſtratum, & in ſuæ confuſionis opprobrium tam ignominioſe dejectum. Non minus gemit exterminium exercitus Chriſtiani, qui non inimicorum gladius vel virtute defecit, ſed calamitate tam miſerabili eſt conſumptus. Gemit etiam, quod pars reſidua bellaturum, expoſita maris periculis & fluctibus tempeſtatum, abſque duce, præceptore, & principe ducitur quo ignorat, modicum profectura terræ ſanctæ utilitatibus. Quibus debitæ conſolationis ſolatium & opportunæ ſubjectionis auxilium, impedientibus jam maris frementis procellis, temporiſque anguſtia, juxta votum non poſſumus miniſtrare. Gemit inſuper excidium terræ ſanctæ: quam nunc eripi de manibus paganorum ſperabamus; quam ulim, ut aſſeritur, recuperaſſet Chriſtianus exercitus per concambium Damiatæ, niſi ſemel cis & iterum imperialibus fuiſſet litteris interdictum. Qui etiam non fuiſſet in manibus paganorum incluſus, ſi galeiarum ſubſidium, ut ex parte ſua promiſſum fuerat, & fieri poterat, ſubſecutum eſſet. Nam Damiata, quæ, ut adſtruitur, ſuo tradita nuntio, & aquilis imperialibus inſignita: eodem die crudeliter ſpoliata, & per ſuos deteriorata, viliter & ignominiuſe per ipſos fuit infidelibus reſtituta. Recurrit etiam ad rediviva ſuſpiria, & amiſſionem præſcriptam, recolens Damiatæ tot laborum anguſtias, tot expenſarum diſpendia, tot mortes fidelium, & tot excurſus temporum, quæ inutiliter effluxerunt, ſubortis lacrymis flere non ceſſat; nec eſt qui conſoletur eam ex omnibus caris ejus, nec abſtergat lacrymas a maxillis. Cum ergo vox ejus in Rama jam ſonuerit, & Rachel non ſolum filios, ſed hæc omnia irremediabili lamentatione deploret: quis fidelium a gemitibus & ſuſpiriis continebit? quis filiorum cernens aquarum profluvia de matris oculis prodeuntia, lacrymas non effundet?

Quis matris non compatietur anguſtiis, nec immenſis ejus doloribus condolebit? A Quis fidelium propter hæc non ardentius inflammabitur ad ſubſidium terræ ſanctæ, ne Chriſtiana juventus ex inſperato caſu penitus proſtrata videatur, & ignominioſe animo conſternata? Nonne viri cordati, & filii Ieſu Chriſti, debent ad ſubſidium terræ ſanctæ tanto fortius animari, quanto ignominiam jam amplius reſultare conſpiciunt ex inſperata ruina in Patrem & Filium, in redemptorem atque redemptos, in Chriſtum & populum Chriſtianum? Nos igitur hoc negotium tanto ardentius reſumere affectamus, & profundiori conſilio alta intendimus remedia invenire, quanto magis neceſſitas, & ex multis inflata doloribus noſtram grandis anguſtia pavit: & ſic cum Dominus B populo ſuo modicum oſtendit ſe iratum, de illius manu hoc tempore ſacrificium non acceptans, qui prudentiam non eſt imitatus illorum per quem ſalus Iſraël conſuevit. Non tamen miſericordiæ Dei ſunt conſumptæ, nec ejus miſerationes penitus defecerunt. Sperantes namque in miſericordia Dei noſtri, qui viam nobis oſtendit, per quam in hoc opere proſpere gradiamur: & viros ſecundum cor ſuum deſtinabit, qui præcedant in cordis puritate ac manuum munditia exercitum Chriſtianum. Ideoque fraternitatem veſtram obſecramus in Domino, per apoſtolica ſcripta præcipiendo mandantes, quatenus hæc clero & populis vobis commiſſis fideliter exponentes, C ac inducentes eoſdem ad hæc exequenda, ſuos ſtudeant animos præparare, & ipſos ad vindicandam injuriam Ieſu Chriſti ſedulis exhortationibus invitetis: ut cum ipſos ſedes apoſtolica habito majori tractatu ſolicitandos providerit, promptos inveniat & paratos. Porro ne tamquam canes muti, non valentes latrare, videamur deferre homini contra Deum, non ſumentes ultionem de illo qui tantam injuriam populo procuravit, imperatorem videlicet Fridericum, qui nec transfretavit in termino conſtitituto, nec illuc in taxatis paſſagiis præſcriptam pecuniam deſtinavit, nec mille duxit milites per biennium tenendos ad ſuum ſtipendium, pro ſubſidio terræ ſanctæ ibidem; ſed in tribus articulis manifeſte deficiens, in deſcriptæ excommunicationis laqueum D ultroneus ſe ingeſſit: excommunicatum, quamquam inviti, publice nuntiamus, & mandamus ab omnibus arctius evitari; contra ipſum, ſi contumacia ejus exegerit, gravius proceſſuri. Confidimus tamen adhuc in pii patris clementia qui neminem vult perire, quod oculi mentis caligantes, hoc eccleſiaſtico delibuti collyrio, ſi non fuerit animo rebellis, lumine poterunt illuſtrari; ut ſuam aſpiciat nuditatem, & ignominiam ſuam, quam incurrit, avertat: ſicque recurrat ad medicum, & ad matrem eccleſiam revertatur, per humilitatem debitam, & ſatisfactionē congruam, ſalutis remedia recepturus. Non enim ejus ſalutem in Domino affectamus interire, quem olim ſincere dileximus in minori etiam officio conſtituti. Data Laterani, pontificatus noſtri anno ſecundo. E

III. AD ROMANUM FRANCORUM LEGATUM.

De perſecutionibus eccleſiæ per Fridericum II. imperatorem.

Gregorius epiſcopus Romano Francorum legato ſalutem, &c.

ATtende quæſumus, & vide, ſi eſt dolor ſicut dolor noſter, quia filium quem nutrivit eccleſia Romana & exaltavit, ſperans eum propugnatorem habere contra perfidas nationes, ecce nunc perſecutorem ſentit immanem, & hoſtem validum experitur. Et ne taceamus atroces injurias & jacturas enormes, quibus Fridericus dictus imperator eccleſiam & perſonas eccleſiaſticas damnabiliter hactenus flagellavit, patrimonium apoſtolicæ ſedis per Saracenos & alios impugnat: &, quod deteſtabilius eſt, cum Soldano & aliis Saracenis nefandis contrahens pactiones, illis favorem, Chriſtianis odium exhibet manifeſtum, ad exterminandas domos hoſpitales & fratrum militiæ Templi; per quas reliquiæ terræ ſanctæ hactenus ſunt obſervatæ, impie annullando. De mandato enim illius inter Saracenos & Chriſtianos, fide fracta treugarum, cum Saracenis domorum prædictarum hoſtiliter inquietans; occiſis & captis quamplurimis cum prædas plures abduxiſſent, Templarii ex hoc moti inſurrexerunt contra ipſos; & cum prædas abſtuliſſent ad valorem ſex millium marcarum, Thomas comes Atterarum, Imperatoris bajulus, illis redeuntibus, furibundus & currens, eamdem prædam, ipſis non audentibus, juxta ordinis ſui inſtituta, manum armatam contra Chriſtianos erigere, abſtulit violenter, & reddidit Saracenis: præter quædam, quæ idem Thomas ſibi dicitur retentaſſe. Quod ſi Saraceni prædam auferant Chriſtianis, dictus Thomas non ſolum ad recuperationem ejus intendit, ſed nec patitur ut Chriſtiani prædam auferant aliquando Saracenis. Quare factum eſt, ut illi ex hoc violentiores effecti, noſtros audacter impugnent: & noſtri proditionis formidantes minus audeant refragari. Et ſic effuſio ſanguinis Chriſtiani nonnunquam in Imperatoris damnabile lucrum cedit. Adhuc autem Thomas prædictus, vel potius Imperator per ipſum, prædictas domos immanius perſequens, ipſas domibus & poſſeſſionibus quas habebant vi arctiori per violentiam ſpoliavit: eoſque privilegiis apoſtolicæ ſedis privare contendens, & imperiali ſubiicere juriſdictioni nititur, in manifeſtam ſubverſionem eccleſiaſticæ libertatis. Centum Sclavos etiam, quos domus hoſpitalis & Templi habebant in Sicilia & Apulia, colligi faciens, eos reddidit Saracenis: nulla exinde recompenſatione facta domibus ſupradictis. Et ſic ſervis Chriſti ſervos præfert Machometi: ut ex præmiſſis oſtenditur evidenter. Adhuc pro certo ſcias, quod licet dictus Imperator cum paucis militibus mare dicitur intraſſe: contra patrimonium eccleſiæ magnum exercitum Chriſtianorum, & Saracenorum multitudinem deſtinavit; ut de obſervatione fidei & malignitate conſtet, omnibuſque manifeſtum exhibeat argumentum. Vnde, inquam, firmam ſpem fiduciamque habemus in illo, qui eccleſiam ſuam ſupra fidei petram ſtabiliens, quamtumcumque irruant venti, & inundent flumina, ipſam tamen non permittet everti, vel naufragari. Dum itaque videmus eum in ſubverſione fidei Chriſtianæ ita nequiter machinantem, ita impie ſævientem: poſſemus extremum periculum formidare. Sed quantumcumque impii prolongetur iniquitas, nunquam tamen in ſua poterit pravitate prævalere, ſed in ea potius evaneſcet. Cum igitur ex officio, licet indignis nobis injuncto, providere cogimur ne miniſter Machometi in Chriſti miniſtros diutius valeat deſævire, ſed ſæviens potius confundatur, & gloria Chriſtiani nominis exaltetur: dilectioni tuæ per apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus per terram legationis tuæ hæc ſolemniter prædices Chriſti fidelibus, ut pro ſtatu fidei, & religionis obſervantia, ſtent ex animo tamquam proſequentes ſinguli proprium intereſſe, ac ſalutaribus monitis effectibus eos & exhortationibus inducere non

non poſtponas. Datum Laterani Nonis Auguſti, A pontificatus noſtri anno ſecundo.

IV. AD ELIENSEM ET LONDINENSEM EPISCOPOS.

De electione abbatis ſancti Albani.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus Elienſi & Londinenſi epiſcopis ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

MOnaſterio ſancti Albani Lincolnienſis diœceſis, quod ad Romanam eccleſiam nullo medio pertinet, abbatis ſolatio deſtituto, dilecti filii prior & conventus ipſius monaſterii, ſicut accepi- B mus, requiſito prius, ſicut moris eſt, aſſenſu regio & obtento, vocatis omnibus qui debuerunt, voluerunt, & potuerunt commode intereſſe, de abbatis futuri ſubſtitutione tractantes, poſt diverſos tractatus, quibuſdam de collegio, eligendi ei abbatem poteſtatem plenariam unanimiter contulerunt. Iidem vero electores, Deum habentes præ oculis, collatione ſuper hoc & deliberatione habita diligenti, & Spiritus ſancti gratia invocata, dilectum filium fratrem Ioannem de Hertford, ejuſdem monaſterii monachum, virum, ut aſſerunt, providum & diſcretum, ac in ſpiritualibus & temporalibus circumſpectum, & cum eis a puero laudabiliter converſatum, in abbatem eorum & patrem concorditer & canonice elegerunt. Quorum electionem ſolemniter publicatam univer- C ſi & ſinguli approbantes, nobis per dilectos filios fratres Reginaldum & Nicolaum monachos & nuncios ſuos, ac litteras, humiliter ſupplicaverunt: ut, cum per eumdem Ioannem grata ipſi monaſterio in ſpiritualibus & temporalibus incrementa ſperarentur autore Deo proventura, & rectis diſpoſitionibus nihil debeat difficultatis afferri, electionem hujuſmodi confirmare de benignitate ſedis apoſtolicæ dignaremur. Licet igitur prædicti nuncii ſolicite ſuper hoc inſtiterint & prudenter, & nos pro eodem monaſterio libenter quod cum Deo poſſumus facere intendentes, electionem ipſam, examinatam prout convenit diligenter, canonicam invenerimus quoad for- D mam: quia tamen de perſonæ meritis plenam notitiam non habemus, fraternitati veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus quæ circa electi perſonam inquirenda fuerint ſolicite inquirentes, ſi eam ſufficientem inveneritis ad ejuſdem monaſterii regimen aſſumendum, præmiſſam electionem autoritate apoſtolica confirmetis, & electo faciatis eidem obedientiam & reverentiam debitam exhiberi, ac munus benedictionis impendi: recepturi ab eo poſtmodum pro nobis & Romana eccleſia fidelitatis ſolitæ juramentũ, juxta formam quam vobis ſub bulla noſtra mittimus interclusam. Alioquin, ea rite caſſata, faciatis dicto monaſterio de perſona idonea per electionem canonicam provideri: contradictores per cen- E ſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compeſcendo. Formam autem juramenti, quod ipſe præſtabit, nobis de verbo ad verbum per ejus patentes litteras ſuo ſigillo ſignatas quamcito poteritis per proprium nuncium tranſmittatis. Quod ſi non ambo his exequendis potueritis intereſſe, alter veſtrum ea nihilominus exequatur. Datum Peruſii, *&c.*

EPISTOLA GERMANI ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI AD GREGORIUM PAPAM ROMANUM.

De unitate.

Sanctiſſimo & excellentiſſimo papæ veteris Romæ & apoſtolicæ ſedis rectori Germanus miſeratione Divina archiepiſcopus Conſtantinopol. novæ Romæ.

O Domine Ieſu Christe, ſalvum me fac, o Domine, bene proſperare: te enim lapidem angularem, honorificatum, precioſum, electum, in fundamentum pono hujus negotiationis toti orbi ſalutiferæ. Didici enim per prophetam tuum Iſaiam, quod omnis qui credit in te, talem lapidem exiſtentem, nullatenus confundetur, neque a ſuæ ſpei baſe poterit commoveri. Et ita ſe habet veritas, & nullus contradicere audet, niſi patris mendacii diſcipulus fuerit. Opus autem tuum eſt, qui lapis angularis exiſtis, conjungere quæ procul ſunt: vel quæ inter ſe diſtant, & ea quæ diviſa ſunt, in unitate fidei congregare. Tu enim es qui & procul & prope exiſtentibus pacem evangelizaſti, & fines orbis terrarum per tuarum ſuper crucem exaltationem manuum ad euſebiam convocaſti, & paterno more ſuper humeros elevaſti. Tuæ igitur inæſtimabili clementiæ ſupplico, qui Patris es Verbum omnipotens, conſubſtantialis ſapientia Dei, ædifica in me domum hujus rei, & tu ſis ejus & fundamentum & tectum, qui juxta theologicam vocem Ioannis, Alpha & Omega diceris, tamquam omnium principium & finis incircumſcriptus.

Ac in primis oculos elevantes ad montes cœleſtes, unde venire nobis auxilium oravimus, deinde ad te ſanctiſſimum papam, qui apoſtolicæ ſedis primatum ſortitus es, ſermonis mutamus exordium. Et velis deſcendere aliquantulum ab altitudine gloriæ, & incumbere verbis meis, qui miſer ſum & vita & ſermone: ſi tu, inquam, aſſimilaris ei qui in altis habitat, & humilia reſpicit Deus. Incipiam autem hinc: Inveſtigabilis ſapientia Dei, quæ ex non eſſe omnia ſimul produxit ad eſſe, ſemper autem continet, & provide regit, conſuevit multoties ex minima occaſione, velut quodam fundamento diu ante poſito, magna opera poſtmodum ſuperædificare, ad commune proficuum & ſalutem. Ioſeph in Ægyptum argenteis venumdatus, ſervus deducitur in lacum, & in carcerem truditur: quæ autem ſecuta ſunt poſtmodum, quam glorioſe, quam honorabilia fuerint, & qualiter Deus in medio ejus glorificatus extiterit, ſapientiſſimam mentem ſacræ animæ tuæ, ſanctiſſime pater, non latet. Ad quid autem ſermo reſpiciat, & quid ſignificare vult, fratres præſentes, quos quidem perículoſus occurſus & injuſtus carcer fecit noſtro vultui præſentari, veſtræ ſanctitati exponent: quorum numerus prudentum virginum numero æquipollet. Nam & lampas operum ſuorum, & quod ex ea lumen exit, coram hominibus lucet in gloriam cœleſtis Patris: ac prudenter oleum boni operis apponunt ſemper, ne lumen lampadis extinguatur, & ipſi ad ſomnum trahantur accediæ, & introitu regni careant. Sine baculis ſunt omnes, & veſtes ſingulas ſinguli habent, & ſine calceamentis. Nunc autem pedes eorum pulcros ſecundum Apoſtolum exiſtimo, tamquam evangelizantium pacem inter Græcos & Latinos, ut breviter dicantur, velut ex toto vacui, &

& leviſſimi & expediti curſores, ad Chriſtum pro- A
perantes attingere, qui omnium bonorum eſt meta.
Ad quem cum pervenerint, ſiſtent curſum, & per-
cipient qood peroptant. Hi quidem, qui ſecundum
Deum minores fratres dicuntur, ſic uniti in una vo-
luntate & unanimitate æquipollentes in quinquena-
rio numero, in bonum ſignum apparuerunt, & ſpem
bonam propoſuerunt de unitate & concordia, an-
nuente Domino, inter quinque patriarchatus. Ac-
ceſſerunt autem in domum noſtram fratres ipſi ex
Divina providentia, ſicut credidi, quæ cuncta diſ-
ponit in eo quod expedit: & cum hinc inde inter nos
multa verba fuiſſent exorta, vertebatur magis lo-
cutio præ ceteris ſuper ſchiſmate longi temporis tu- B
nicæ inconſutilis euſebiæ deſuper contextæ, qua veſte
videlicet apoſtolorũ manos catholicam Chriſtiano-
rum eccleſiam induerunt. Præſumptuoſæ non quidem
manus militum, ſed eccleſiaſticarum perſonarum ſen-
ſos ſciderunt & diviſeruut, & ſchiſma equidem ma-
gnum & multorum annorum, & nullus eſt qui mi-
ſereatur ſponſæ Chriſti, quæ ſic ſciſſa veſte induta
eſt, aut qui ejus velit turpitudinis miſereri. Hoc, ut
credo, & David in libro pſalmorum plangit, dicens:
Pſalm. 34. *Diviſi ſunt, & non ſunt compuncti.* Si enim com-
punctionem habuiſſemus, doleremus, & contriſta-
remur: & ſi tribulationem & dolorem inveniremos,
nomen Domini utique invocaremus, & adhuc nobis
petentibus adeſſet, ſicut in medio diſcipulorum jam-
pridem pacificans diſcordes, & cogitationum am-
philogiam corrigens. Numquid enim non morden- C
tur ejus viſcera? numquid non contriſtantur pro-
pter diſcordiam? etiam valde. Pater enim eſt, & om-
nium patrum piiſſimus, & non ſuſtinet videre pigno-
ra hoſtili more ſe adinvicem evellentia & diſperden-
tia, & more piſcium alterum ab altero devorari; eo
quod major contra minorem extollitur, & qui po-
tentior eſt opprimit infirmiorem. Siccine docuit nos
piſcator Petrus hominum, qui contra naturam prio-
ris artis de morte ad vitam quos piſcatus eſt tradu-
xit? Heu quis dabit capiti meo aquam, & oculis
meis fontem lacrymarum, ut plangam die ac no-
cte ſuper contritione novæ Ieruſalem de gentibus
eccleſiæ congregatæ? qualiter electus populus Dei,
in Iudam & Iſrael diviſi ſuimus, & civitates noſtræ D
in Ieruſalem & Samariam? Ea enim quæ de Cain &
Abel, vel Eſau & Iacob contigerunt, qui fratres qui-
dem natura erant, hoſtes quidem mente, & ſic con-
trarii. Piget me hæc ſermoni inſerere, ne forte pri-
matui fraternitatis injuriari videar, aut ſubripere
velle credar primogenita. Verumtamen, nec pa-
ter meus ſeniut, nec oculi ejos caligaverunt, ſed
in cælis exiſtens liquide omnia videt; & his qui in-
juſte oppreſſi ſont benedictionem largitur. Sunt qoip-
pe hæc amara valde, & intelligenti tinea oſſium, ſi
frequenter ad memoriam deducantur. Sed quod ſe-
quitur, vel quod dicendum eſt, amarius, & malorum
omnium eſt peſſimum, & omoi gladio ſecante utrim-
que magis acutum, & magis reſecans, contra quoſ- E
cumque hominum fuerit adductum, ſive contra Græ-
cos, ſive contra Latinos. Quid eſt hoc? Paulum di-
Gal. 1. centem audiamus: *Sive nos, ſive angelus de cælis
evangelizaverit vobis præter id quod evangelizavi-
mus, anathema ſit.* Ecnon ſemel hujoſmodi gladio
percutit, ſed & ſecundo, ut majorem dolorem ex ſe-
cunda percuſſione adducat, & ad medicum quæren-
dum exurgant qui mortem animarum pertimeſcunt.
Quid ergo dicam? Omnem curam & omoem ſoli-
citudinem aliam a mentibus excutiamus velut pul-
verem a pedibua, & cum omni deſiderio quæramos
quos tangit hic gladius biceps & terribilis, & qui
ſunt quos ſeparat a compage eccleſiaſticorum mem-
brorum, quorum caput Chriſtus eſt. Si nos Græcos,
oſtendite plagam, & ſanguinem a vulnere tergite,
ac emplaſtra ſpiritualia apponite, & ligamenta
conſtringite, & ſalvos facite fratres in periculo po-
ſitos, ne pereant; & Salomoni acquieſcite prover-
bialiter ſic dicenti: *Frater in anguſtiis comprobatur.* Prov. 17.
Maxime autem ipſum Dominum audiatis, qui ſapien-
tiam ipſi tribuit Salomoni, & qui loquitur per pro-
phetam: *Qui ſeparaverit precioſum a vili, quaſi os* Ierem 15.
meum erit. Si autem nos quidem Græci ſine plaga
ſumus, & abſque vulnere a gladio anathematis, con-
tra autem Italicos & Latinos acutiſſime adducitur,
& ad mactandum & perdendum quoſdam extendi-
tur: exiſtimamus quod non ſuſtinebitis per ignoran-
tiam & pravam pertinaciam vos a parte Domini ſe-
parari: pro quo decem mille mortes, ſi foret poſſi-
bile, qotlibet veſtrum libenti animo ſuſtineret. Quod
aut diſcordia magna, & dogmatum contrarietas, &
canonum deſtructio, & rituum, quos tradiderunt
patres, immutatio, materia ſint ſepis, quæ ſeparat
ea quæ prius unita fuerant & conjoncta concordiæ
& pacis conjunctione, totus mundos una lingua fa-
ctus acclamabit, Dominum proteſtans, invocans
cælum & terram in teſtimonium, qoia nos junctis
manibua vobis uniri, vel vos nobis, facta diligenti
inqoiſitione profundæ veritatis cum invocatione ſan-
cti Pneumatis, inſtantiſſime poſtulamus, nec am-
phus ſchiſmatico ſcandalo immerito deturpari, & a
Latinis diffamari, vel vos a Græcis depravari. Et ut
veritatis medullam attingamus, multi potentes ac no-
biles vobis obtemperarent, niſi injuſtas oppreſſio-
nes & opum protervas exactiones & ſervitutes inde-
bitas, quas a vobis ſubjectis extorquetis, formida-
rent. Hinc & crudelia bella in alterutrum, civita-
tum deſolatio, ſigilla januis eccleſiarum impreſſa,
fratrum ſchiſmata & ſacerdotalis miniſtrationis pror-
ſus vacat operatio, ne Græcorum climatibus, ut de-
ceret, Deus collaudetur. Vnum, ut credimus, quod
Græcis jampridem deſuper fuit præfinitum, hocuſ-
que defuit, tempus ſcilicet martyrii: ſed & ipſum
jam imminet, ut tribunal tyrannicum aperiatur, &
ſedes tormentorum proponatur, fluat cruor inun-
dans, & nos ad martyrii ſtadium deſcendamua, &
bonum certemus agonem, coronas ab Omnipoten-
tis dextra recepturi. Novit ea quæ dico, & propter
quid, Cypros famoſa inſula: quæ novit, & quæ no-
vos martyres fecit, & vidit milites Chriſti, qui
prius per aquam tranſeuntes, lacrymarum compun-
ctionibus & ſudoribus loti, ex confeſſionis laboribus
per longa tempora ad ultimum etiam per ignem tranſ-
ierunt: & eduxit eos agonothetes Deus in cæleſte
refrigerium. Bona numquid ſunt, o papa ſanctiſſi-
me apoſtoli Petri ſucceſſor? Hæc injungit Petrus
mitis & humilis Chriſti diſcipulus? Siccine inſtruit
ſeniores per epiſtolam ſuam, cum ſcribit: *Senio-* 1. Pet. 5.
*res, qui in vobis ſunt, obſecro conſenior & teſtis
Chriſti paſſionum: qui & ejus, quæ in futuro eſt,
gloriæ communicator: paſcite qui in vobis eſt, gregem
Dei, providentes, non coacte, ſed ſpontanee: non tur-
pis lucri gratia, ſed voluntarie: neque ut dominantes
in cleris, ſed forma facti gregis. Et cum apparuerit
princeps paſtorum, percipietis immarceſcibilem æter-
næ gloriæ coronam.* Hæc eſt Petri doctrina, & vide-
bunt qui ei non obediunt. Nobis autem ſufficit ad
conſolationem epiſtolæ pars illa, in qoa gaudere præ-
cipit contriſtatos diverſis tentationibus, ut examen fi-
dei noſtræ multo magis precioſius auro corruptibili
igne examinato inveniatur, in laudem & honorem &
gloriam, in revelationem Ieſu Chriſti. Sed concede
veniam, ſanctiſſime domine, & omnium prædeceſſo-
rum tuorum veteris Romæ clementiſſime, & ſuſtine
verba

verba multum amaritudinis habentia : ſunt enim languentis cordis ſuſpiria, & datur indulgentia a diſcretis his, qui propter cordis nimiam triſtitiam in verba prorumpunt per ſingultus. Accinge igitur ſic fortitudine lumbos tuos, & accende tuæ diſcretionis lucernam, & quære drachmam quæ perit ſuper fidei unitate, & compatiemur ſanctitati tuæ : etiam nos non parcemus infirmo corpori, nec fatiſcentem cauſabor ætatem, prætendendo ſenectutis excuſationem, non longam viam cauſabimur. Quanto enim laborioſius opus eſt quod incipitur, tanto magis erit cauſa plurium coronarum. *Vnuſquiſque enim ſecundum proprium laborem mercedem accipiet*, ſicut generalis ſtadii luctator & maxime victorioſus coronæ Paulus ait. (1. Cor. 3.) Non ignoramos, ſanctiſſime domine, quod quemadmodum nos Græci nitimur in omnibus obſervare orthodoxam & euſebiam ſententiam, ut in nullo erremus a ſanctorum apoſtolorum & patrum ſtatutis : eodem modo veteris Romæ eccleſia, bene ſcimus, pro ſe nititur, ut non exiſtimet ſe falli in aliquo, neque remedio indigere ſe aſſerit vel correctione : hoc & apud Græcorum eccleſiam & Latinorum dici novimus. Nam nemo unquam in propria facie exiſtentem turpitudinem videre poteſt, niſi ſuper ſpeculum ſe inclinaverit : aut ab alio certificatus fuerit qualiter ſe circa faciem habeat, ſive turpiter, ſive non. Habemus autem ſpecula multa & magna lucidaque, clarum videlicet Chriſti evangelium, apoſtolorum epiſtolas, libros theologorum patrum. Inſpiciamus in eis : ipſa oſtendent nobis qualiter unuſquiſque ſentit, ſive nothe, ſive legitime. Qui autem ad ſpeculum fuerit invitatus cauſa experientiæ, cum receſſerit, confitebitur etiam invitus ſuum vultum eſſe deformem. Deus autem pacis conterat ſatanam ſub pedibus noſtris cito, autorem diſcordiæ; pacificus, odientem bonum ; qui cauſa eſt bonorum omnium, ſcandala facientem. Et qui pacis eſt Deus mittat ad nos, qui paſtores ſumus ovium ſuarum rationabilium, angelum pacis, gaudium magnum annuntiantem : ſicut prius in nativitate ſecundum carnem Emmanuelis paſtoribus brutarum ovium : & dignos faciat canere illam laudem mirabilem, *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, (Luc. 2.) & in ſancto oſculo ad invicem ſalutare. Gloria domini noſtri Ieſu Chriſti, & pax Dei Patris, & communicatio ſancti Spiritus, vobiſcum. Amen.

V. AD GERMANVM ARCHIEPISCOPVM GRÆCORVM.

Reſpondet ſuperiori.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri Germano Græcorum archiepiſcopo, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

FRaternitatis tuæ litteris, nobis & fratribus noſtris per tuum nuncium præſentatis, qua decuit benignitate receptis, earumque tenore plenius intellecto, diſpoſuimus viros religioſos vitæ laudabilis & probatæ ſcientiæ ad tuam præſentiam deſtinare : qui verba vitæ deferent, & noſtram fratrumque noſtrorum exponent plenius voluntatem. Verum quia de comedente exivit cibus, & de forti egreſſa eſt dulcedo : ne ex ore mortui leonis, non ſine rubore ſcribentis, a patre favus exhibitus contemnatur : pauca ducimus reſcribenda, ne viderentur ſcripta deſpici, ſi contingeret non reſcribi. *Audiens enim ſapiens, ſapientior erit ; & intelligens, guberna*- A *cula poſſidebit.* Licet autem Chriſtus, ſicut tuæ ſeries epiſtolæ retexebat, primum ſit & præcipuum fundamentum fidei, quod fatemur ; præter quod aliud poni non poteſt : ſecunda tamen & ſecundaria fundamenta legimus apoſtolos & prophetas : & fundamenta Sion in montibus ſanctis, & cives ſupernæ Ieruſalem ſuper fundamenta apoſtolorum & prophetarum ſuperædificati leguntur. Inter quos primus & præcipuus beatiſſimus Petrus, non ſine cauſa, ſed ex prærogativa ſpeciali, a Domino audire meruit : *Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus* (Ioan. 1.) : ut ſicut in capite plenitudo ſenſuum conſiſtit, a quo ad ſingula membra occultis meatibus B pars aliqua tamquam a fonte rivulus derivatur, ſic tres fidelium ordines in eccleſia, Noë, Daniel, & Iob, prælati videlicet, continentes, & conjugati, quos Ezechiel vidiſſe legitur in viſione ſalvandos, a Petro petra, ſuper quam non domum ſaltus Libani, nec porticum columnarum, nec domum filiæ Pharaonis, ſed eccleſiam ſuam ædificavit Dominus fidelibus, velut de omni genere piſcium in ejus rete concluſis, tamquam a primate primatum, qui de fonte Dominici pectoris fluenta potavit, & ſuæ ſalutis debent poſtulare remedia, & cum omni patientia & doctrina, non contentioſe vel ſuperbe in aliquo reſiſtentes, a mentis ſuæ tenebris dubietatis ſcrupulos removere. Nec obſtat quod aſſeris, ſi tempora locumque diſtinguas, Paulum Petro in C faciem reſtitiſſe, cum diſpenſative ab orthodoxis patribus hoc factum eſſe legatur : dum Petrus legem Moſaicam profitendo, Iudæos ; & Paulus circumciſionem evitans, totis viribus lucrifacere ſtuduerit ex hujuſmodi ſimulatione gentiles. Alioquin & Paulum perambulantem Syriam & Ciliciam, cum perveniſſet Derben & Lyſtram, ex eo redargues quod Timotheum, ex patre gentili ortum, fidelis viduæ filium, circumcidit. Secundo etiam & tertio vel ſe vel Paulum argues, qui cum navigaſſet Syriam, & cum eo eſſent Priſcilla & Aquila, & caput timore Iudæorum totondiſſet in Cenchris, quare comam, quam ex voto nutrierat, quod Nazaræi, qui ſecundo voverant, juxta præceptum Moyſi facere conſueverant, ibidem totondit in le- D ge. Si, frater cariſſime, dignitatis myſterium, & autoritatis officium, pleno intellectu diſtinguens & Petri & Pauli zelum conſideres, qui animas tantummodo ſitiebant, eos nec in morte, quos eadem fides & paſſio vere fecit eſſe germanos, nec dum viverent, in doctrina invenies fuiſſe diſcordes. Licet enim Petrus pro duræ cervicis Iudaïco, & Paulus pro gentili populo, lac parvulis, & eſcam provectis exhibentes, diverſis linguis & ritibus laboraverint : cum jam plenitudo temporis adveniſſet, unum Dominum, unam fidem, unum baptiſma, & alios articulos fidei, ſecundum gratiam ſibi datam a Domino, in uno eodemque Spiritu prædicavit uterque. Fuit enim Paulus ex verbo Domini Petro & cæteris apoſtolis univerſaliter ſic dicentis, *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta erunt* (Ioan. 20.), cum Petro myſterium dignitatis exercens : & ex verbis ejuſdem autoritatis ſingulariter Petro propoſitis, *Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis, & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis* (Matth. 16.), in Petro autoritatis officium recognoſcens. Ideoque ad eum, tamquam primatem & evangelii Dominici fontem, venit Hieroſolymam : & poſtmodum cum ipſo & aliis ſecundum revelationem contulit evangelium, ne in vacuum cucurriſſet. Quod iterum ex verbis Domini confirmatur, cum ſoli Petro, ſi frater ſuus in ſe peccaverit, non tantum ſepties, ſed uſque (Matth. 22.)

ſeptuageſies ſepties præcipitur remittendum : ipſi ſoli oves indiſtincte committens, qui tam ſpeciali miraculorum virtute pollebat, quod per plateas io lectulis & grabatis poſiti ad umbram ejus ſanabantur infirmi. Cujus autoritas ex ejuſdem Domini verbis expreſſius confirmatur, cum ſibi dictum eſt : [Luc. 5.] *Duc in altum* ; & pluraliter ſubinfertur : *Laxate retia in capturam*. Si igitur Petrus propter excellentiam fidei, qua io uno Chriſto duas naturas veraciter recognoſcens, cum dixit, [Matth. 16.] *Tu es Chriſtus, filius Dei vivi*, claves regni cæleſtis io terris ſolus accepit ; cum [Epheſ. 4.] *Unus ſit Dominus, una fides, unum baptiſma*, unum principium, unum corpus militantis eccleſiæ, & corpus cum multis capitibus monſtruoſum, & ſine capite acephalum cenſeatur : reſtat ut ad regimen generalis eccleſiæ, quam idem cum Paulo, & cæteris de gentibus Græcis, Latinis, & Barbaris congregavit, caput ejuſdem, & ſuum Dominus, per ea quæ præmiſſa ſunt, oſtenderet ſucceſſorem. Prævidens autem Dominus quod eccleſia a tyrannis conculcaretur, & ab hæreticis laniaretur, & a ſchiſmaticis ſcinderetur, dixit : [Luc. 22.] *Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua : & tu aliquando converſus confirma fratres tuos*. Ex quo colligitur evidenter, quod ad ſedem Petri omnis quæſtio fidei referenda ſit. Sed, quod dolentes dicimus, ut epiſtolæ tuæ verbis utamur, præſumptuoſe quidem, non per manus militum, ſed eccleſiaſticarum perſonarum ſenſua, veri Ioſeph talaris tonica & ioconſutilis eſt paſſa ſciſſuram. Sed quis ſciderit videamus. Cum Græcorum eccleſia a Romanæ ſedis unitate receſſit, ſtatim privilegio caruit eccleſiaſticæ libertatis : & quæ libera fuerat, facta eſt ſæcularis poteſtatis ancilla, ut juſto Dei judicio, quæ noluit Divinum recognoſcere in Petro primatum, toleret invita dominium ſæculare. Sub quo non modica contemnens, paulatim decidens, fidem informem profitens, & a fraterna caritate tepeſcens, licentius per campum licentiæ non refrenate diſcurrit, ut ſine alicujus reprehenſione licitum ſub illicito palliaret, & a templo Petri recedens, a Domino quaſi atrritum foris ejicitur : quod virga ſua Ioannes, prohibente Domino, non metitur, quoniam datum eſt illud gentibus, quod jam conſpicis viſibiliter conſummatum. Quod Samaria, quæ a templo Domini & a Iuda & veræ fidei confeſſione recedens, facta idololatra præfigurans, bellorum cladibus continuis attrita, & pondere peccatorum gravata, (licet Elias & Eliſæus, tamquam magna luminaria, ibidem, ſicut in loco caliginoſo, refulſerint) data eſt gentibus, projecta eſt foris in vindictam fornicationis & idololatriæ, quibus ſe a Domino ſeparavit. Quod ſi Paulum Græcorum eccleſia ſe habere proponit, exhibeat : vel a ſucceſſore Petri & vicario Ieſu Chriſti in apoſtolorum baſilica, quæ a Conſtantino conſtructa eſt, cum Petro exhibitum recognoſcat. Officii etiam notavit myſterium, licet litteris tuis ſub forma reprehenſionis inſertum fuerit : quod Petrus ter motus, ad galli cantum excitatus, factus eſt oſtiarius paradiſi : ut videlicet qui præeſſe debuerat, pati ſciret & compati, & ex autoritatis officio, cui ter dictum eſt, [Ioan. 21.] *Paſce*, non paſcite, *oves meas*, non alienas, ad ſucceſſores tranſmiſſo exemplo veri paſtoris, ſubditorum exceſſus ad unitatem eccleſiæ redeuntium in ſpiritu lenitatis corrigeret : & cultum Chriſtiani nominis ſponte profeſſos, ab eccleſia aberrantes, exigente contumacia, juxta verbum apoſtoli, [1. Cor. 5.] *tradendo hujuſmodi ſatanæ in interitum carnis*, ad ovile reduceret vel invitos. Si vero ex compaſſionis affectu ad apoſtolicæ ſedis primatem ſicut verus Iſraelita recurris, & ſuper contritione Ioſeph de ſciſſura inconſutilis tunicæ mota ſunt tuæ pietatis viſcera, paſſioni tuæ compatimur, & dolori tuo cum apoſtolo condolemus : & ei ad grates aſſurgimus, qui oculos cæci nati aperuit : humiliter poſtulantes, ut qui per collyrium ex felle piſcis Tobiæ oculos illuminavit, corda eccleſiæ Græcorum cum tuo illuminet, & noſtris tuiſque temporibus ad unum ovile & unum paſtorem providentia Divina reducat. Librum igitur de quo dictum eſt Ioanni in Apocalypſi : [Apoc. 10.] *Accipe, frater cariſſime, & devora illum : & ſi amaricare faciat ventrem tuum*, propter contritionis aculeos, qui in principio pungunt ; *tamen in ore tuo erit dulcis adinſtar mellis*, juxta verbum ſponſi dicentis in Canticis : [Cant. 2.] *Sonet vox tua in auribus meis : vox tua dulcis*. Et prudentiæ tuæ conſcientiam ſine aliqua ſuperſtitione regyra, & illuminatus reperies, quod Romana eccleſia, quæ omnium eccleſiarum caput eſt & magiſtra, io ſpeculo a te propoſito (evangelii videlicet & epiſtolarum, & doctrina aliorum doctorum) nil contrariom invenit, quod interpretative vel diſpenſative, ſecundum ſtatuta ſanctorum patrum, in unitate fidei & ſpiritus non concordet. In cujus libri apertione invenies, quod Romanus pontifex, omnibus omnia factus, ut omnes ſalvi fiant, non turpis lucri gratia, vel voluntarie, ſed a fratribus ſuis Divina inſpiratione vocatus, ſtatim ſervus ſervorum Dei effectus, murum pro fratribus ſuis & coepiſcopis, & eorum ſubditis, contra hæreticos, ſchiſmaticos, & tyrannos, ad tuitionem eccleſiaſticæ libertatis cum ſuis fratribus ſe opponit. Et licet quidam ſubrepant, publice tamen ab omnium incurſibus modernis temporibus eccleſia Romana reſpirat. Sed ſi Græcorum eccleſia patienter ſuſtineat (ut verbis tuis utamur) verba quæ mordeant, præter animarum pericula quæ ex ſciſſura eorum proveniunt, ſatis eis vexatio dediſſe debuerat intellectum, in quorum manibus ordo eccleſiaſticus per adverſas nationes Orientis in diverſa partitus confunditur, eccleſiaſtica libertas deprimitur, & ſacerdotalis dignitas conculcatur : & non eſt qui conſoletur eam ex omnibus caris ejus, quia tamquam acephali ad caput eccleſiæ reverti contempſerunt. [Cant. 6.] *Revertere* igitur *Sunamitis, revertere, revertere, ut intueamur te* : quia tunc recte poterit frater a fratre adjuvari, ſi filius, qui conſumpſit omnia diſſolute vivendo, a Domino inſpiratus ſurgat & dicat : [Luc. 15.] *Pater, peccavi in cælum & coram te : jam non ſum dignus vocari filius tuus, fac me ſicut unum de mercenariis tuis* : tunc enim pater, non ut mercenario, ſed ut filio revertenti occurrens, *primam ſtolam proferet, & occidet vitulum ſaginatum*, & generale convivium faciens omnibus Chriſti fidelibus, in exultatione annuntiabit & gaudio, quod & frater & filius, qui mortuus fuerat, jam revixit : & drachma, quæ perierat, inventa eſt : & ſic te in gremio matris eccleſiæ cum honore recepto, veritatem manifeſte videbis in ſpeculo puritatis, quam eccleſia Latina ſervat in fidei unitate, quæ non recipit maculam neque rugam. Datum Reate ſeptimo Kalendas Auguſti, pontificatus noſtri anno ſexto.

VI. AD EVMDEM.

De unitate eccleſiæ.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri archiepiſcopo Græcorum ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

CVm, juxta teſtimonium veritatis, occaſio ſit errorum ignorantia ſcripturarum, cunctis expedit

pedit illas legere vel audire, quia quæ in eis inſpira- A tio Divina repoſuit pro doctrina ſequentium, ad cautelam trahere voluit modernorum. Sane ſub Iereboam, qui peccare fecit, ut legitur, Iſraël, præſumpta diviſiu tribuum patenter ſignat ſchiſma Græcorum, & multitudo abominationum Samariæ, diverſas hæreſes multitudinis a veneratione veri templi; Romanæ videlicet eccleſiæ, & reverentia ſeparatæ. Quod Chryſoſtomus, Nazianzenus, & magnus Baſilius, & Cyrillus, emicuerint in cœtu diſſentientium, eadem fuit cæleſtis altitudo conſilii, qua degere voluit inter idololatras Eliam & Eliſæum; & filios prophetarum. Nunc igitur, quia in aliis litteris, quas tibi dudum remiſimus, latius hanc & alias autoritatum & omnium, quæ pro Romanæ B primatu eccleſiæ faciunt, materias explicavimus: illud tantum adiicimus; quod utrumque gladium ad Romanum pertinere pontificem ex evangelica lectione tenemus. Etenim loquente Ieſu diſcipulis, de acquiſitione gladii ſpiritualis, illi duos ibi poſitos oſtenderunt, quos Dominus duxit ſufficere ad cohibitionem, videlicet ſpiritualis & corporalis offenſæ. Si materialem gladium pertinere concedis ad potentiam temporalem, attende quid in Matthæi

Matth. 26. evangelio Dominus dicat Petro: *Converte gladium tuum in locum ſuum.* Dicendo, *tuum*, materialem ſignavit gladium, quo percuſſerat ille ſervum principis ſacerdotum. De ſpirituali nemini venit in du- C bium, cum ei, id eſt Petro, per cujuſdam ſpecialitatis apicem ligandi & ſolvendi commiſerit poteſtatem. Vterque igitur gladius eccleſiæ traditur: ſed ab eccleſia exercetur unus: alius pro eccleſia, manu ſæcularis principis eſt eximendus: unus a ſacerdote, alius ad nutum ſacerdotis adminiſtrandus a milite. Propter hæc ergo & alia, quæ poſt diligentem veritatis indaginem ordinatam te faciant ſentire caritatem, latores præſentium Hugonem & Petrum, de prædicatorum, Haimonem & Radulphum, de minorum ordinibus fratres, viros virtute & religione conſpicuos, morum honeſtate præclaros, & ſcripturarum ſacrarum ſcientia præditos, juxta quod tibi per memoratas litteras intimare curavimus, ad te duximus deſtinandos. Et ſi cum eis de omnibus D quæ in quæſtionem veniunt tractare fideliter & ſocialiter conferre decreveris: in rota, quæ infra rotam Ezechieli oſtenſa eſt, vocem poteris audire tonitrui, & in mari vitreo ſpeculari, quod unus Adam collocatus ad opus & cuſtodiam paradiſi, unam eſt ſortitus uxorem, unum Dominum Ieſum Chriſtum in juſtitia & veritatis ſcientia creatum, & unicam ſponſam ejus eccleſiam præfigurans: quod Lamech, qui humiliatum ſonat, dum uxorem unam diviſit in duas, ſanguinarius factus eſt, & virum in ſuum vulnus occidit: quod alia, præter unam, arca non legitur, quæ, cuncta vaſtante diluvio, ſub unius patriarchæ remigis potentatu paucas animas ſub perfectionis numero reſervavit: quod legem Dominus E ſecundo dedit, non alteram, ſed eamdem: quod duorum cherubim, qui propitiatorium obumbrabant; non aliorſum verſi, ſed reſpicientes erant vultus adinvicem: & unam Ioſeph fuiſſe talarem tunicam; & noſtri Salvatoris inconſutilem veſtem unam. Veruntamen, ſi dualitatis ſenſum circa Euchariſtiæ ſacramentum veſter diverſus a noſtro ritus inducit: attende quod non ſit aliud nec diverſum unius Domini noſtri Ieſu Chriſti, prius in aſſumpta propter nos carne paſſibilis, poſt ſicut a morte, ſic ab omni paſſibilitate prorſus immunis, a Græcis pariter & Latinis noſtræ ſalutis myſterium frequentatum. Græcus ad fidem cum diſcipulo juniore præcurrens, & tantæ gratiæ non ingratus, illius dignationis, qua Deus miſeriæ compaſſus humanæ homo voluit eſſe paſſibilis, eligens quotidie reminiſci, hoſtiam conſtituit offerri fermentatam: ut, apoſtolo dicente quod ex fermento maſſa corrumpitur, in fermento corruptionis, cui ante reſurrectionem corpus Dominicum ſubjacere potuit, oſtendatur. Latinus vero cum Petro ſeniore ſecutus litteræ monumentum, de qua procedit ſpiritualis ſenſus, prior introivit, & linteamina poſita, quæ ſacroſanctum corpus, quod eccleſiam ſignat, involuerant, ſeparatumque ſudarium quod fuerat ſuper caput, aſpexit, ſacramentum glorificati corporis celebrare mirificentius in azymis ſinceritatis elegit. Sed uterque panis ſimplex ante ſacrificium panis eſt: tranſubſtantiatione vero facta per verba Dominica, panis non eſt. Et ideo nec fermentatus, nec azymus dici poteſt: ſed ille potius creditur eſſe panis vivus qui deſcendit de cælo, & tribuit vitam mundo. Hæc & his ſimilia docuit Petri ſedem unctio Spiritus, & ſanitas intellectus. Vtinam & tu tandem aliquando juniorem diſcipulum, qui vidit & credidit, ſecutus introeas: ut omnibus intellectis, nobiſcum vere pſallas illud Davidicum: *Ecce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum.* Pſalm. 131. Datum Lateran, decimoquinto Kalendas Iunii, pontificatus noſtri anno ſeptimo.

DEFINITIO APOCRISIARIORUM

GREGORII PAPÆ.

Quod Spiritus ſanctus a Patre Filioque procedat æqualiter.

PAter perfectus Deus eſt in ſeipſo: Filius perfectus Deus, a Patre genitus: Spiritus ſanctus perfectus Deus, a Patre & Filio procedens. Procedit autem ex Filio quidem immediate, at ex Patre mediante Filio. Quod enim Spiritus ſanctus a Filio procedit, id Filius habet a Patre. Propterea quicumque non crediderit Spiritum ſanctum a Filio procedere, in via perditionis eſt. Vnde ſanctus Athanaſius, dum in partibus occidentalibus exulabat, in expoſitione fidei, quam Latinis verbis reddidit, ſic ait: Pater a nullo eſt factus, nec creatus, nec genitus. Filius a Patre ſolo eſt, non factus, nec creatus, ſed genitus. Spiritus ſanctus a Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens. Idemque Athanaſius in expoſitione fidei, quam Græcis verbis declaravit, ſic ad verbum inquit: Spiritus autem ſanctus proceſſio eſt Patris, omniaque portantis Filii, per quem implevit omnia. Vnde & ſanctus Gregorius, qui jure dicitur Thaumaturgus, ſeu mirabilium effector, Neocæſareæ Ponti epiſcopus, in expoſitione fidei, quam per revelationem a beato Ioanne evangeliſta, mediante Dei genitrice accepit, ſic apertiſſime exclamavit, dicens: Vnus Deus Pater Verbi viventis, ſapientiæ ſubſiſtentis, & potentiæ ac characteris ſempiterni, perfectus perfecti genitor, Pater Filii unigeniti; unus Dominus, ſolus ex ſolo, Deus ex Deo, character & imago deitatis, Verbum operativum: & reliqua. At hic de Filio loquens, dicit: Solus ex ſolo. Non ergo Spiritus ſanctus ex ſolo eſt: ergo ex Patre & alio, cum ſit ab aliquo. Cæterum dum dicimus ex Patre & alio, non dicimus ex alio quoad ſubſtantiam: at ſecundum hypoſtaſim ſeu ſubſiſtentiam. Quod enim Spiritus ſanctus immediate ex Filio ſit, ex Patre autem mediante Filio, teſtatur Gregorius Nyſſenus, ita dicens: Nos qui Divinam naturam differentiæ variationiſve eſſe confitemur expertem, eam, quæ circa cauſam & cauſatum conſi-

A conſideratur, differentiam non inficiamur: per quod ſolum comprehendimus alterum ab altero diſcerni, nimirum eo quod credimus, aliud quidem cauſam eſſe, aliud autem ex cauſa, & ex eo quod ex cauſa eſt. Quin & aliam rurſum differentiam conſideramus: nam aliud quidem continenter ac ſine medio ex primo eſt, aliud vero per id quod immediate & continenter ex prima cauſa eſt. Cum illi, quo aliqua differunt, utrumque convenire ſit impoſſibile: quare continenter & immediate ex primo eſſe, aut ſolum Filio, aut ſolum Spiritui ſancto conveniat neceſſe eſt. Quod ſi, ut ſancti patres aſſerunt, inter Patrem & Filium non ſit dare medium: erit igitur ſolus Filius ex Patre immediate, B cum & ſecundum communem ſententiam atque intellectum, id quod eſt ab aliquo, ab eodem ſit immediate. Sed cum Spiritus ſanctus ſit ab aliquo, ab aliquo immediate erit: at non eſt a Patre immediate, ſicut nunc oſtenſum eſt: erit igitur immediate a Filio. Sanctos itaque hos patres, & inter alios beatum Ambroſium epiſcopum Mediolanenſem, beatum Auguſtinum civitatis Hipponenſis epiſcopum, beatum quoque Hieronymum fortiſſimum perverſiſſimorum hæreticorum oppugnatorem ſecutus beatus Cyrillus, & cum eo univerſa ſancta œcumenica tertia ſynodus, perſpicue ſcriptum reliquit, Spiritum ſanctum ex Filio eſſe. Unde quiſquis ejus verba oppugnat, non orthodoxus eſt, ſed a fide aberrans. C Affirmat enim manifeſtiſſime in ſua ad Theodoſium regem de recta fide expoſitione, Spiritum ſanctum ex Filio eſſe, hiſce verbis: Præterea virum dicens, qui mox adfuturus & videndus erat, ipſum dicit baptizare in igne & Spiritu ſancto: non quod alienum his qui baptizantur immittat Spiritum, ſervilem in modum & quaſi miniſtrum, ſed ut Deum ſecundum naturam cum ſuprema poteſtate, quia ex ipſo & per ipſum, *&c.* Quid eo teſtimonio clarius? ſiquidem hic manifeſtiſſime de Filio dicit, quod Spiritum ſanctum his qui baptizantur immittat ex ſeipſo, ac proprium ejus. Quin & hoc ipſum iiſdem verbis Herniæ ſcribit beatus idem Cyrillus, in ſermone ad eumdem Herniam, cujus inſcriptio eſt: De incarnatione Unigeniti, D & quod Chriſtus unus, & Dominus ſecundum ſcripturas. Illudque ipſum ab eodem Cyrillo in declaratione novi anathematiſmi dicitur. In eodem quippe anathematiſmo proprium eſſe Filii Spiritum inquiens, eumdemque novum anathematiſmum declarans, quo ſenſu proprium ſuum eſſe Spiritum dixerit, aperuit dicens: Cum homo factum ſit unigenitum Dei Verbum, etiam ſic tamen Deus manſit, omnia exiſtens quæ Pater, ſolo hoc dempto, quod ille Pater eſt; & proprium habens, quod ab ipſo eſt, & eſſentialiter ipſi inhærens Spiritus ſanctus: & reliqua. Ubi rurſus Spiritum ſanctum ex Filio eſſe clariſſime ſanctus pater affirmat. Quare nemini debet eſſe dubium, quin eumdem hic ſenſum E ſanctus aperuerit, quem tenuit, quando anathematiſmum expoſuit. In eodemque ſenſu anathematiſmum hunc cum omnibus aliis ſancta & œcumenica tertia ſynodus ſuſcepit, in quo illum ſanctus declaravit. Certum namque eſt, ſanctos patres in prædicta ſancta ſynodo congregatos, totam tertiam jam dicti patris epiſtolam ad impium Neſtorium Conſtantinopolitanum ſcriptam, abſque ulla hæſitatione irrefragabiliter ſuſcepiſſe. Novimus autem prædictos duodecim anathematiſmos in poſtrema dictæ epiſtolæ parte contineri. Porro ſi quis tamquam legitima tueri conatus fuerit impientiſſima Theodoriti Cyri epiſcopi verba, quæ ipſe adverſus dicti ſancti patris duodecim ſacra capita licenter nimis ac temere evomuit: noverit is a quinta ſancta generalique ſynodo præditi Theodoriti blaſphemias damnatas eſſe: quippe qui adverſus beati Cyrilli verba, quibus ei reſpondit, nil præter calumnias dicere novit. Ait enim quinta ſancta univerſalis ſynodus in actione octava ad hunc modum: Condemnamus & anathematizamus eum, cum quibuſcumque aliis hæreticis, qui damnati & anathemate percuſſi ſunt a dictis quatuor ſanctis ſynodis, & ab eccleſia catholica, & apoſtolica: & Theodorum qui fuit epiſcopus Mopſueſtienſis, impiaque ejus conſcripta: & quæ impie a Theodorito conſcripta ſunt adverſus rectam fidem, ac contra duodecim ſancti Cyrilli capita, nec non contra tertiam ſanctam generalem ſynodum Epheſinam, & quæcumque ad defenſionem Theodori, ipſiuſque Neſtorii ſcripta ſunt. Ex quibus perſpicuum evadit, illa, quæ Theodoritus adverſus duodecim ſancti Cyrilli capita ſcripſit, damnata eſſe, impietatiſque plena. Et quiſquis ea ut vera & legitima tenet tueturque, inimicus exiſtit fidei. Scribit enim beatus Cyrillus ad Acacium Melitenſem epiſcopum, poſt concordiam ac pacem ſanctarum eccleſiarum, ſic inquiens: Quæ vero recte contra Neſtorii blaſphemias ſcripſimus, omnino nemo nobis, ut non recte ſcripta dicamus, perſuadebit. Quid quod & ad Dynatum epiſcopum eodem modo ſcribit, ubi ait: Quæ ſcripſimus, recte ſcripſimus, veræ & inculpatæ patrocinantes fidei, neque quidquam omnino noſtrorum ſcriptorum ſumus negaturi: cum neque quidpiam, ut illi referunt, ſit dictum temere, verum ubique nos rectitudini adhærere fidei, veritatiſque virtuti conſentire oportere. Ex his itaque longe clariſſimum exiſtit, beatum Cyrillum eorum nihil inficiari quæ dixit, ſed in eodem ſenſu, quo hæc ab eo dicta ſunt, citra ullam correctionis notam perſtitiſſe: cum neque ipſe ſolus corrigi potuiſſet, licet etiam (quod tamen a ſancto abſit) voluiſſet, in his quæ univerſa ſancta ſynodus abſque ulla ambiguitate irrefragabiliter confidenterque accepit. Accepit autem in eo ſenſu, ſicut dictum eſt, quo expoſuit, cum prima ſynodo hæc ſuſcipienda repetens. Siquidem illam ſanctam ſynodum omnes ſancti patres in conciliis poſt ſequentibus venerantur, eademque cum illa credunt: quin & ſancti patres, qui hanc ipſam anteceſſerunt, eadem cum illa ſenſere. Hanc fidem tenemus, ſic credimus, ſentimus, & profitemur.

SUBSCRIPTIONES.

Hanc fidem teneo ego Rodulphus ex fratrum Minorum ordine, domini papæ Gregorii veteris Romæ epiſcopi apocriſiarius, ſic ſubſcribo, & ita credo.

Hanc fidem ego Ammonius ordinis fratrum Minorum, apocriſiarius domini papæ Gregorii veteris Romæ epiſcopi, habeo, ſic credo, & ita ſentio.

Hanc eamdem fidem & nos Hugo & Petrus prædicatorum ordinis, ac domini papæ Gregorii veteris Romæ epiſcopi apocriſiarii, amplectimur, ſic credimus, atque ita ſentimus.

VII. AD OMNES ARCHIEPISCOPOS, EPISCOPOS, ABBATES, &c.

De canonizatione ſancti Dominici.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus archiepiſcopis & epiſcopis, & dilectis filiis abbatibus & prioribus, archidiaconis, decanis, præpoſitis, archipreſbyteris, & aliis eccleſiarum prælatis, ad quos littera iſta pervenerint, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

FOns ſapientiæ Patris dominus noſter Ieſus Chriſtus, cujus natura bonitas, opus miſericordia, redimens & renovans quos creavit, qui vineam, quam de Ægypto tranſtulit, uſque ad conſummationem ſæculi non relinquit, ſapienter ſigna propter inſtabiles mentes innovat, & mirabilia contra diffidentiam incredulitatis immutat, dum in eccleſiæ naſcentis exordio poſt obitum Moyſi, videlicet finem legis, aſcenſurus equos in evangeliorum quadrigis, quæ vere ſunt ſanitas, arcu ſacri eloquii, quem, donec Iudæus infitietur, intenderat, & juramentis, quæ in patribus nobis diſpoſuerat, ſuſcitatis, confidentiam Iericho, gloriam mundi, quem prædicationis fremitu obſtupefactis gentibus vicerat, calcaturus, viam equis ſuis in mari faceret, & in Rahab ſalutem latitudinis gentium ſigno coccineo figuraret, in prima quadrigarum quatuor egredientium in Zacharia de medio duorum montium æreorum protulit equos rufos populorum principes, fortes terræ, qui per obedientiam fidei Deo Abraham patris credentium in fundamentum novi fœderis adhærentes, ad ducis inſtar tinctis de Boſra, id eſt tribulationis anguſtia, veſtibus, cuncta ſuæ ſigna militiæ rubricarunt, ut pro futuræ gloriæ gaudio præſentem gladium non timentes, effecti martyres, id eſt teſtes novæ legis, libro confeſſionis voce ſubſcriberent, & forinſecis miraculorum ſignis ad ſtipulationum robur appoſitis, librum & tabernaculum, quod Deus & non homo fixit, ac evangelici vaſa miniſterii non brutorum, ſed rationabilium hoſtiarum ſanguine tingerent, & in univerſam ſpatioſi maris faciem ſagena prædicationis expanſa, multiplicatam ſuper numerum de cunctis quæ ſub cælo ſunt nationibus eccleſiam congregarent. Sed quia præſumptio multitudinem, & malitia ſubſecuta eſt libertatem: in quadriga ſecunda, ſub colore qui lugentibus ac pœnitentibus congruit, equeſtrem cuneum deputavit, qui ad clauſtrale deſertum ductus per ſpiritum, ſub novi Iſraëlis auriga ſanctiſſimo Benedicto, velut ſub altero Eliſæo, filiis prophetarum communis vitæ bonum, occaſiona multitudinis perditum, injucundæ cohabitationis grata ſocietate reſtituit, & ſic unitatis ſciſſum rete reficiens, ac per opera pietatis ad terram Aquilonis, unde omne malum panditur, proficiſcens, eum fecit in ingreſſis theſauros nivis & contritis corde quieſcere, qui dedignatur in corpore ſubdito peccatis habitare.

Poſt quos quaſi laſſum renovaturus exercitū, & redditurus jubilum poſt lamentum: applicitis ad quadrigam tertiam equis albis, fratribus Ciſtercienſis ordinis & Florenſis, velut tonſarum greges geminæ caritatis fetibus uberes, de pœnitentiæ lavacro fecit aſcendere, ſancto Bernardo ariete ovium in virtute ſpiritus, qua ex alto indutus extitit, & in abundantia frumenti vallium præeunte, ut tranſeuntes liberati per eum in fortitudine clament ad Dominum, dicāt hymnum, & ponant caſtra Dei exercituum ſuper mare.

Novo igitur Iſraële his tribus agminibus, turmis totidem, quas Philiſthiim fecerant, occurrente hora undecima, cum dies jam declinaſſet ad veſperum, & A propter iniquitatis abundantiam caritate plurimum frigeſcente vergeret juſtitiæ radius ad occaſum: quia vineam, ad quam paterfamilias operarios diverſis temporibus denarii conductos conventione præmiſerat, & quam ſua dextera plantarat, non ſolum vitiorum vepres & ſpinæ pervaſerant, ſed jam propemodum vulpeculæ demolientes convertere in alienæ vitis amaritudinem intendebant: adverſus infeſtiſſimam multitudinem militiam adunare voluit promptiorem, &, ſicut impræſentiarum cernimus, poſt trium ſignis differentium tirocinia quadrigarum, in quadriga quarta equos varios & robuſtos Prędicatorum & Minorum fratrum agmina cum electis ducibus ſimul in prælium directurus, ſpiritum S. Dominici ſuſcitavit, B & ei velut equo ſuæ gloriæ præbens fidei fortitudinem & fervorem, Divinæ prædicationis hinnitum circumdedit collo ejus. Qui gerens a pueritia cor ſenile, ac in mortificatione carnis eligens vivere, vitæ requiſivit autorem: & Deo deditus, ac in Nazaræum ſub beati Auguſtini regula conſecratus, ſedulum circa ſancta Samuelis imitatus obſequium, in caſtigatione deſiderii piſſimum Danielis continuavit affectum. Iuſtitiæ ſemitas & ſanctorum vias ſtrenuus athleta cuſtodiens, & vel ad momentum de tabernaculo Domini, de militantis eccleſiæ magiſterio & miniſtario non diſcedens, carnem ſpiritui, & ſenſualitatem ſubjiciens rationi, & factus unus cum Deo ſpiritus, totus in eum per exceſſum mentis pergere ſtuduit, & ſobriæ compaſſionis ſtudiis a caritate proximi non reC ceſſit: quo jagitante delicias carnium, & fulgurante mentes lapideas impiorum, omnis hæreticorum ſecta contremuit, omnis eccleſia fidelium exultavit. Ætate creſcente crevit & gratia: quandoquidem inexplicabile gaudium de zelo concipiens animarum, ad eloquia Dei dedit animum, & per evangelium Chriſti multos generans, in converſione tam ſtrenuæ multitudinis evangelicæ dignitatis officium profitentis nomen & opus in terra meruit obtinere majorum: paſtor & dux inclytus in populo Dei factus, novum Prædicatorum ordinem inſtituit meritis, ordinavit exemplis, nec miraculis confirmare deſiit evidentibus & approbatis. Nam præter opera ſāctitatis & ſigna virD tutis, quibus in carne poſitus claruit, diverſorum curatis languoribus, loquela mutis, viſu cæcis, ſurdis auditu, greſſu paralyticis, & ſanitate priſtina multarū generibus invaletudinum reſtitutis, aperte patuit, qualis ſpiritus in ejuſdē ſanctiſſimi gleba corporis habitavit.

Cum igitur ex multa familiaritate, quam nobiſcum in minori conſtitutis officio habuit, argumenta ſanctitatis ipſius ex inſignis vitæ teſtimonio conſtitiſſent, eſſetque poſtmodum de miraculorum veritate dictorum facta nobis per teſtes idoneos plena fides: nos cum commiſſo nobis grege Domini confidentes ejus poſſe ſuffragiis per Dei miſericordiam E adjuvari, ut cujus in terris ſolatium gratioſæ familiaritatis habere meruimus, ejus in cælis potenti patrocinio gaudeamus: ipſum de fratrum noſtrorum conſilio & aſſenſu, ac omnium tunc apud ſedem apoſtolicam conſiſtentium prælatorum, catalogo ſanctorum adſcribere decrevimus: ſtatuentes firmiter, ac univerſitati veſtræ præſentibus injungentes, ut Nonis Auguſti, ante diem quo poſita carnis ſarcina dives meritis penetravit in ſancta, ſimilis ſanctorum factus in gloria, ejus natalitia celebretis, & faciatis ſolenniter celebrari: quatenus ejus precibus Deus, quem vivens coluit, exoratus, gratiam in præſenti ſæculo & gloriam nobis tribuat in futuro. Nos vero tanti confeſſoris venerabilem ſepulturam, quæ miraculorum fulgoribus generalem illuſtrat eccleſiam, cupientes dignis Chriſtianæ devotionis honoribus frequentari, vere pœnitentibus & confeſſis, illam in feſtivitate præfata

ſata annis ſingulis cum devotione ac reverentia debita viſitantibus, de omnipotentis Dei miſericordia, & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus autoritate confiſi, annum unum de injuncta ſibi pœnitentia miſericorditer relaxamus.

Datum Reate tertio Idus Iulii, pontificatus noſtri anno octavo.

VIII. AD ANGLOS.

De negotiis terræ ſanctæ promovendis.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei univerſis Domini noſtri Ieſu Chriſti fidelibus per regnum Angliæ conſtitutis, ad quos litteræ iſtæ pervenerint, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

RAchel ſuum videns in veræ fidei cognitione principium accreſcentium in ſalutem, & filiorum dexteræ pia mater ſancta Romana eccleſia, cujus magna eſt quaſi mare de ſuæ prolis internecione contritio: vocem lamentationis, fletus & luctus emiſit hactenus, & emittit, quam audiri cupimus in excelſo: ut per diem & noctem fidelium oculi doloris lacrymam deducentes non taceant, & donec miſereatur Dominus non quieſcant. Lamentatur autem, quia domus cæleſtis panis, mons Sion, unde lex exiit, civitas regis magni, de qua dicta & ſcripta multa glorioſa, terra quam Dei Filius fuſo pro nobis ſuo ſanguine conſecravit, regni robur perdidit & fortitudinem. Flet, quia quondam libera, ſub impio tyrannidis jugo cogitur ancillari. Luget, quia ubi pacem multitudo cæleſtis militiæ cecinit, ibi preſſura gentis immundiſſimæ ſcandalorum ſpurcitie, abominabiles ſimultates & ſchiſmata ſuſcitavit: ac innovans exordia præliorum, miſit ad deſiderabilia manum ſuam, & ſacrorum ordinum pias leges, & ipſius naturæ jura relegans a templo Domini, diverſis ibidem ſpurcitiis deteſtabilibus & ignominioſis vitiis introductis turpiter in ſuo ſtercore computreſcit. Et ideo Ieruſalem in ſuis deriſa ſabbatis obſurduit, quaſi polluta menſtruis ſuos inter inimicos. Nam licet dudum cariſſimo in Chriſto filio noſtro Friderico Romanorum imperatori ſemper auguſto, Ieruſalem & Siciliæ regis illuſtri, civitas eadem, præter templum Domini, fuerit reſtituta: tamen quia Deus omnipotens tunc magnificentius agere cum populo ſuo Chriſtiano non adjecit, Imperator prædictus treugas iniit cum Soldano: quarum terminus adeo eſt vicinus, quod tempus medium præparationi vix ſufficere creditur, niſi ad quæque neceſſaria per promptitudinem, ſpem, & fervorem fidei, feſtinetur. Ad ejus ergo ſuccurſum, nullum tædeat peregrinari, & pro patria certare cum ſpe victoriæ, pro corona mori, pro vita, pro illo ſuſtinere dura & triſtia, qui confuſione concepta, ſputo conſperſus, cæſus alapis, flagellis afflictus, coronatos ſpinis, coram Pilato ſiſti tamquam multorum criminum reus pertulit; crucifixus ad ultimum, & potatus felle, lancea perforatus, emittens cum clamore valido ſpiritum, pro conditionis humanæ viribus reparandis, curſum præſentis vitæ ſaturatus injuriis conſummavit. Hic eſt, ut repetamus altius, qui de paterno ſolio gloriæ, cælis mirabiliter inclinatis, ad noſtræ mortalitatis ima deſcendens, non dedignatus eſt Deus homo, creator fieri creatura, ſuſcipere Dominus formam ſervi: ut qui non poteramus per noſtram juſtitiam ſperare veniam, conſecuti per hæc gratiam inauditam, heredes Dei, coheredes vero Chriſti, Divinitatis conſortium, felicitatis æternæ participium ſortiremur. Et licet per gratiam adoptati, quotidie cauſas ingratitudinis cumulemus: ipſe tamen abundat in divitiis bo-

A nitatis, dum propter diverſitatem voluntatum, virium facultatem delinquentibus, diverſa pro tempore ſatisfaciendi genera contulit, varia medendi languentibus remedia ſuſcitavit: dum terram, in qua naſci, mori, & reſurgere voluit, tamdiu ad exercitationem fidelium ab infidelibus detineri permittit: cum non ſit abbreviata manus Domini, nec virtus eius in aliquo diminuta, quin eam, ſicut fecit cuncta de nihilo, liberare valeat in momento. Sed illas compaſſionis & dilectionis gratias exquirit ab homine, quibus; ad omnis conſummationis finem legiſque plenitudinem oſtendendam, ipſe prior homini perdito & damnato voluit miſeratus adeſſe: qui nullatenus permiſiſſet manus impias contra pios uſque adeo roborari, niſi &
B ſuam vindicari de noſtra confuſione providiſſet injuriam, & ſervari noſtram de ſua victoria diſciplinam. Sub hac occaſione delicati plurimi ſatisfacere pro modo criminum non valentes, nec volentes, velut in profundo malorum penitus deſperaſſent, niſi occurriſſet eis hæc tabula: ut per hoc compendium ſuis peccatis pro Chriſto animabus conſummati, breviter multorum temporum ſpatia compleviſſent. Multi etiam invenire locum, ubi ſteterunt pedes Domini, cupientes, prius ad bravium ſine curſu, vel potius ad coronam ſine gladio pervenerunt: illo ſuum remunerante militem, qui ſolam conſiderat in oblatione voluntatem. Vt autem propter præmiſſa fideles efficaciter & potenter
C excitentur: nos de omnipotentis Dei miſericordia, & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum autoritate confiſi, ex illa quam nobis Deus, licet indignis, ligandi atque ſolvendi contulit poteſtatem, omnibus, qui laborem iſtum in propriis perſonis ſubierint & in expenſis, plenam ſuorum peccaminum, de quibus veraciter fuerint corde contriti & ore confeſſi, veniam indulgemus, & in retributione juſtorum ſalutis æternæ pollicemur augmentum. Eis autem, qui non in perſonis propriis illuc acceſſerint, ſed in ſuis dumtaxat expenſis, juxta facultatem & quantitatem ſuam, viros idoneos deſtinaverint; & illis ſimiliter, qui licet in alienis expenſis, in propriis tamen perſonis acceſſerint, plenam ſuorum concedimus veniam peccatorum. Hujus quoque remiſſionis volumus & concedimus eſſe
D participes, juxta quantitatem ſubſidii & devotionis affectum, omnes qui ad ſubventionem ipſius terræ de bonis ſuis congrue miniſtrabunt. Perſonas quoque ipſorum & bona, ex quo crucem ſuſceperunt, ſub beati Petri & noſtra protectione ſuſcipimus: necnon & eadem ſub archiepiſcoporum, & omnium prælatorum eccleſiæ Dei defenſione conſiſtant. Statuentes ut, donec de ipſorum obitu vel reditu certiſſime cognoſcatur, integra maneant, & ſecura conſiſtant. Porro eccleſiarum prælati, qui in exhibenda juſtitia crucesignatis & eorum familiis negligentes extiterint, ſciant ſe graviter puniendos. Quod ſi quiſquam contraire præſumpſerit, per eccleſiarum prælatos, appellatione poſtpoſita, cenſura eccleſiaſtica compeſcatur. Si qui vero proficiſcentium illuc, ad præſtandas uſuras juramento tenentur aſtricti: creditores eorum per eccle-
E ſiarum prælatos, ut remittant eis præſtitum juramentum, & ab uſurarum exactione deſiſtant, eadem præcipimus diſtrictione compelli. Quod ſi quiſquam creditorum eos ad ſolutionem coëgerit uſurarum, eum ad reſtitutionem earum ſimili cogi animadverſione mandamus. Iudæos vero ad remittendas ipſis uſuras per ſæcularem compelli præcipimus poteſtatem: & donec illis remiſerint, ab univerſis Chriſti fidelibus, tam in mercimoniis quam in aliis, per excommunicationis ſententiam eis omnino communio denegetur. His vero qui Iudæis debita ſolvere nequeunt in præſenti, ſic principes ſæculares utili dilatione provideant: quod poſt iter arreptum, uſquequo de ipſorum obitu vel

Iiſdem verbis utitur Innocentius III. in concilio Lateranenſi IV.

vel reditu certiſſime cognoſcatur, uſurarum non incurrant incommoda: compulſis Iudæis proventus pignorum, quos interim perceperunt, in ſortem, expenſis neceſſariis deductis, computare: cum hujuſmodi beneficium non multum videatur habere diſpendii: quia ſolutionem ſic prorogat, quod debitum non abſorbet. Vt autem terræ ſanctæ ſubſidium diviſum in plurimos facilius impendatur, obſecramus omnes & ſingulos per Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, unum ſolum verum æternum Deum, poſtulantes vice Chriſti, pro Chriſto, ab archiepiſcopis & epiſcopis, abbatibus & prioribus, & tam cathedralium quam aliarum conventualium eccleſiarum capitulis, & clericis univerſis, necnon civitatibus, villis, & oppidis, competentem numerum bellatorum cum expenſis neceſſariis, ſecundum proprias facultates, in ſuccurſum B terræ ſanctæ alacriter deſtinare. Et ſi ad hoc, unum quodlibet non ſufficiat, plura conjungantur in unum, quia pro certo ſperamus quod perſonæ non deerunt, ſi expenſæ non defuerint: poſtulantes hoc ipſum a regibus & principibus, comitibus & baronibus, aliiſque magnatibus, qui forſitan per ſeipſos perſonaliter non acceſſerint ad obſequium Crucifixi. A civitatibus vero marinis navale ſubſidium poſtulamus. Clericis vero ad hoc negotium neceſſariis providimus indulgendum: ut, omni contradictione ceſſante, beneficiorum ſuorum proventus propter hoc valeant ad triennium pignori obligare: ita tamen quod illi, quibus committendos duxerint vel etiam obligandos, infra præſcriptum tempus cum ea integritate proventus percipiant antedictos, cum qua ipſi eos perciperent, C ſi in eccleſiis, in quibus ipſos obtinent, perſonaliter reſiderent. Quia vero ſubſidium terræ ſanctæ multum impediri vel retardari contingeret, ſi ante ſuſceptionem crucis quemlibet examinare oporteret, an eſſet idoneus & ſufficiens ad hujus votum perſonaliter proſequendum: concedimus, ut (regularibus perſonis exceptis) ſuſcipiant quicumque voluerint ſignū crucis. Ita quod ſi urgens neceſſitas aut evidens utilitas poſtulaverit, votum ipſum de mandato apoſtolico poſſit commutari, aut redimi, aut differri. Univerſis autem eccleſiarum prælatis diſtricte præcipimus, ut ſinguli per loca ſua illos qui ſignum crucis depoſuerunt, reſumere, ac tam ipſos quam alios Crucesignatos, & quos adhuc ſignari contigerit, ad red- D dendum Domino vota ſua diligenter moveant & inducant. Cæterum, quia curſarii & piratæ nimis impediunt ſubſidium terræ ſanctæ, capiendo & ſpoliando tranſeuntes ad illam, & ab illa revertentes: nos eos & principales adjutores & fautores, excommunicationis vinculo innodamus, ſub interminatione anathematis inhibentes, ne quis cum eis ſcienter communicet in aliquo venditionis vel emptionis contractu, injungentes rectoribus civitatum & locorum ſuorum, ut eos ab hac iniquitate revocent & compeſcant. Alioquin, quia nolle perturbare perverſos, nihil aliud eſt quam fovere; nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obviare: nos in perſonas & E terras eorum, ſeveritatem eccleſiaſticam curabimus exercere: cum tales, non minus quam Saraceni, adverſentur nomini Chriſtiano. Innovamus præterea excommunicationis ſententiam, in Lateranenſi concilio promulgatam adverſus eos qui Saracenis arma, ferrum, & lignamina deferunt galearum, quique in piraticis Saracenorum navibus curam gubernationis exercent, vel in machinis, vel quibuſlibet aliis, aliquod eis impendunt conſilium vel auxilium in terræ ſanctæ diſpendium: eoſque rerum ſuarum privatione mulctari, & capientium ſervos, ſi capti fuerint, fore cenſemus: præcipientes, ut per omnes urbes maritimas diebus Dominicis & feſtivis hujus ſententia pu- A blice innovetur. Et talibus gremium non aperiatur eccleſiæ, niſi totum quod de commercio tam damnabili perceperint, in ſubſidium terræ ſanctæ tranſmittant, ut æquo judicio, in quo deliquerunt puniantur. Quod ſi forte ſolvendo ſatisfacientes non fuerint, ſic alias reatus talium caſtigetur, quod in pœna ipſorum aliis interdicatur audacia ſimilium præſumendi. Quia vero ad hoc negotium exequendum, eſt permaxime neceſſarium, ut principes & populi Chriſtiani ad invicem pacem obſervent, juxta quod ſtatutum eſt in concilio generali: volumus & mandamus, ut ſaltem per quadriennium in toto orbe Chriſtiano pax generaliter obſervetur: ita quod per eccleſiarum prælatos, diſcordantes reducantur ad plenam pacem aut firmam treugam inviolabiliter obſervandam. Et qui acquieſcere forte contempſerint, per excommunica- B tionem in perſonas, & interdictum in terras arctiſſime compellantur: niſi tanta fuerit injuriatorum malitia, quod ipſi tali non debeant pace gaudere. Quod ſi forte cenſuram eccleſiaſticam vilipenderint, poterunt non immerito formidare, ne per autoritatem eccleſiæ contra eos, tamquam perturbatores negotii Crucifixi, ſæcularis potentia inducatur. Accingantur igitur omnes filii adoptionis Divinæ ad obſequium Ieſu Chriſti, diſſenſiones & lites in pacis & dilectionis fœdera commutantes: credendo firmiter, quod ſi vere confeſſi fuerint & compuncti, felici commercio laboribus ſuis, qui cito tranſeunt, æternam requiem mercabuntur.

Datum Spoleti II. Nonis Septembris, pontifica- C tus noſtri anno octavo.

Capitula a Gregorio papa IX. contra Patarenos edita.

EXcommunicamus & anathematizamus univerſos hæreticos, Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Paſſaginos, Ioſepinos, Arnaldiſtas, Speroniſtas, & alios quibuſcumque nominibus cenſeantur: facies quidem habentes diverſas, ſed caudas adinvicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipſū. Damnati vero per eccleſiam, ſæculari judicio relinquantur, animadverſione debita puniendi: clericis prius a ſuis ordinibus degradatis. Si qui autem de præ- D dictis, poſtquam fuerint deprehenſi, redire voluerint, ad agendam condignam pœnitentiam in perpetuo carcere detrudantur. Credentes autem eorum erroribus, hæreticos ſimiliter judicamus. Item receptatores, defenſores, & fautores hæreticorum, excommunicationis ſententiæ decernimus ſubjacere: firmiter ſtatuentes, ut ſi poſtquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, a ſua ſuper hoc non curaverit præſumptione ceſſare, ipſo jure ſit factus infamis: nec ad publica officia ſeu conſilia, nec ad eligendos aliquos ad hujuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur. Sit etiam inteſtabilis, ut nec teſtamenti habeat factionem, nec ad hereditatis ſucceſſionem accedat. Nullus præterea ipſi ſuper quocumque negotio, ſed ipſe aliis reſpon- E dere cogatur. Qui ſi forte judex extiterit, eius ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, inſtrumenta confecta per ipſum nullius penitus ſint momenti: & in ſimilibus idem præcipimus obſervari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur. Si qui autem, tales, poſtquam ab eccleſia fuerint denotati, evitare contempſerint, excommunicationis ſententia percellantur: alias animadverſione debita puniendi. Qui autem inventi fuerint ſola ſuſpicione notabiles, niſi juxta conſiderationem ſuſpicionis qualitatemque perſonæ propriam innocentiam congrua

Later. IV. in fine.

grua purgatione monſtraverint, anathematis gladio feriantur, & uſque ad ſatisfactionem condignam ab omnibus evitentur: ita quod ſi per annum in excommunicatione perſtiterint, ex tunc velut hæretici condemnentur. Item proclamationes & appellationes hujuſmodi perſonarum minime audiantur. Item judices, advocati, & notarii, nulli eorum officium ſuum impendant: alioquin eodem officio perpetuo ſint privati. Item clerici non exhibeant hujuſmodi peſtilentibus eccleſiaſtica ſacramenta, nec eleemoſynas aut oblationes eorum accipiant: ſimiliter Hoſpitalarii & Templarii, ac quilibet regulares; alioquin ſuo priventur officio: ad quod nunquam reſtituantur abſque indulto ſedis apoſtolicæ ſpeciali. Item quicumque tales præſumpſerint eccleſiaſticæ tradere ſepulturæ, uſque ad ſatisfactionem idoneam excommunicationis ſententiæ ſe noverint ſubjacere: nec abſolutionis beneficium mereantur, niſi propriis manibus publice extumulent, & projiciant hujuſmodi corpora damnatorum, & locus ille perpetuo careat ſepultura. Item firmiter inhibemus, ne cuiquam laïcæ perſonæ liceat publice vel privatim de fide catholica diſputare: qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur. Item ſi quis hæreticos ſciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, ſeu a communi converſatione fidelium vita & moribus diſſidentes: eos ſtudeat indicare confeſſori ſuo, vel alii per quem credat ad prælati ſui notitiam pervenire: alioquin excommunicationis ſententia percellatur. Filii autem hæreticorum, receptatorum, & defenſorum eorum, uſque ad ſecundam generationem ad nullum eccleſiaſticum officium ſeu beneficium admittantur: quod ſi ſecus actum fuerit, decernimus irritum & inane.

Datum Viterbii VI. Idus Novembris, pontificatus noſtri anno IX.

IX. AD PRIOREM FRATRUM ORDINIS PRÆDICATORUM IN LOMBARDIA.

Prædicatores conſtituit executores ſuæ conſtitutionis contra hæreticos editæ.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio priori provinciali fratrum ordinis prædicatorum in Lombardia, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

ILle humani generis pervicax inimicus, omnium malorum incentor, quem de ſupremis ad ima ſuperbia ſua proſtravit, non contentus quod ſuæ fraudis nequitia hominem perduxit ad caſum, ærumnis & miſeriis applicandum, callide eum nititur peſtiferis retibus irretire: aſtute ſibi parans inſidias ne reſurgat, locum a quo ceciderat obtenturus. Noviſſime autem diebus iſtis, fidem niſus perfidia depravare per miniſtros ſuos iniquitatis operarios, venena ſpargit mortifera; ſeditioſe conſiderans quod familiaris hoſtis ſit efficax ad nocendum, qui quaſi dulcia præmittentes, cauda pungunt ut ſcorpio, in aureo tandem calice Babylonis virus peſtilentiæ infuſuri. Licet enim hæretici hactenus diutius latitantes ſicut cancer ſerperent in occulto, & velut vulpes lætarentur vineam Domini ſabaoth demoliri: jam tamen peccatis exigentibus, in aperto, quaſi equi parati ad prælium, præſumunt manifeſte inſurgere contra eam, in quibuſdam locis publice prædicando, quærentes in cibum ſimplices, & in prædam indoctos, ac illaqueare nihilo minus fideles quoſlibet ſuis circumventionibus cupientes, facti magiſtri erroris qui nunquam fuerunt diſcipuli veritatis. Unde expedit quod inſurgant viriliter contra eos, ut, eorum omnino hæreſi confutata, per totum vigeat fides Chriſti: nam corona ſequitur præmii tentationibus reſiſtentes. Cum igitur dudum reſplenduerit in partibus Lombardiæ fida fides, ac per hoc formidemus ibi potius animalia venenoſa, ne forte ſimplices, ipſorum callidis ſeductionibus circumventi, & aſtuti pravis circumventionibus periculoſe decepti, in profundum deveniant peccatorum, ſicque violetur ibidem fidei firmamentum: nos, qui circa horam undecimam inter operarios, imo verius ſupra operarios vineæ Domini ſumus a patrefamilias evangelico deputati, moniti voce ſponſi capere vulpes parvulas, quæ demoliri vineam Domini moliuntur, & tacti dolore cordis intrinſecus, non valentes ſuſtinere tantam contumeliam creatoris, ac volentes tot animarum periculis obviare, diſcretionem tuam rogamus, monemus & hortamur attente, per apoſtolica tibi ſcripta ſub Divini obteſtatione judicii diſtricte præcipiendo mandantes, quatenus aliquos de fratribus tuis tibi commiſſis, in lege Domini eruditos, quos ad hoc eſſe noveris idoneos, ad partes tibi ſecundum tuum ordinem limitatas tranſmittas, qui clero & populo convocatis generalem prædicationem faciant, ubi commodius viderint expedire: & adjunctis ſibi diſcretis aliquibus ad hæc ſolicitius exequenda, diligenti perquirant ſolicitudine de hæreticis & etiam infamatis: & ſi quos culpabiles vel infamatos repererint, niſi examinati velint abſolute mandatis eccleſiæ obedire, procedant contra eos juxta ſtatuta noſtra contra hæreticos noviter promulgata; in receptatores, defenſores, & fautores hæreticorum ſecundum eadem ſtatuta nihilo minus proceſſuri. Si vero aliqui hæretica labe penitus abjurata ad eccleſiaſticam redire voluerint unitatem, ipſis juxta formam eccleſiæ beneficium abſolutionis impendant, & injungant eis quod talibus conſuevit injungi. Attentius proviſuri, ne qui videntur reverti, ſub palliata ſpecie pietatis impietatem committant, & angelus ſatanæ in angelum lucis ſe transformet. Propter quod ſtatuta, quæ ſuper hoc duximus promulganda, inſpicere poterunt, & ab eorum inſidiis ſecundum diſcretionem eis traditam a Domino præcavere. Ad hæc, ut ſuper præmiſſis omnibus officium ſibi commiſſum liberius poſſint & efficacius exercere: omnibus qui ad prædicationem eorum acceſſerint in ſingulis ſtationibus viginti dies, illis vero qui ad impugnandum hæreticos, fautores, receptatores, & defenſores eorum, in munitionibus & caſtellis, vel alias contra eccleſiam rebellantes, ipſis ex animo auxilium, conſilium præſtiterint, vel favorem, de omnipotentis Dei miſericordia & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus autoritate confiſi, tres annos de injuncta ſibi pœnitentia relaxamus. Et ſi qui ex his in proſecutione hujuſmodi negotii forte deceſſerint, eis omnium peccatorum, de quibus corde contriti ac ore confeſſi ſunt, plenam veniam indulgemus. Ne vero aliquid fratribus ipſis deſit ad prædictum negotium proſequendum, in contradictores & rebelles eccleſiaſticam proferendi cenſuram tenore præſentium liberam eis concedimus facultatem. Prædicatores quoque quæſtuarios, quorum intereſt caritatiua tantum ſubſidia ſimpliciter petere, ac indulgentiam, ſi quam forſan habent, exponere: a prædicationis officio, quod ad ipſos nullatenus pertinet, compeſcendi cenſura ſimili, eiſdem nihilo minus licentiam indulgemus.

Datum Viterbii decimotertio Kalendas Iunii, pontificatus noſtri anno undecimo.

X. AD

X. AD ARCHIEPISCOPUM BREMENSEM, &c.

De monaſterio ſanctæ Mariæ in Stadio.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Bremerſi archiepiſcopo, & dilectis filiis decano & Ioanni Beverſak, canonicis Bremenſibus, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

DEſideria devotorum, in quibus fructus æternæ vitæ contineri dignoſcitur, eo promptioribus ad effectum per nos ſunt deducenda ſtudiis, quo ſuper talibus eſequendis nobis ineſſe debet diligentia ſpecialis. Hinc eſt qood cum monaſterium ſanctæ Mariæ in Stadio, ordinis ſancti Benedicti, Bremenſis diœceſis, ſicut accepimus, ſit peccatis exigentibus ita diſpoſitum, quod evidenter ibidem non abſque Divini numinis offenſa ſalus negligitur animarum: ad preces abbatis eiuſdem monaſterii ſuper hoc ſalubriter providere volentes, diſcretioni veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, qnatenus ipſum, ſi ſalubriter in ſuo non poſſit ordine reformari, de Ciſtercienſi ordine conſilium habendo præ oculis reformare curetis, illos ex iiſdem monachis, qui forte meliorationia huiuſmodi gratiam conſequi recuſantes noluerint habitum Ciſtercienſem aſſumere, in aliis locis ſui ordinis collocando, contradictores per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compeſcatis. Quod ſi non omnes his exequendis intereſſe poteritis: tu, frater archiepiſcope, cum altero eorum nihilo minus exequaris.

Datom Viterbii ſecondo Nonas Maii, pontificatus noſtri anno undecimo.

XI. AD OTTONEM CARDINALEM LEGATUM IN ANGLIA.

Fridericum ſecundum imperatorem excommunicat, & excommunicationem publicari jubet.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio ſuo Ottoni ſancti Nicolai in carcere Tulliano diacono cardinali, apoſtolicæ ſedis legato, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

SEdes apoſtolica, ſicut totos fere orbis facti evidentia didicit, Fridericum dictum imperatorem, ex quo ipſum ex utero matris escepit genibus, affectu materno proſequens, lactavit uberibus, & humeris bajulavit: quem olim omni pene deſtitutum aoſilio, & dubiis tantum derelictum eventibus, ſuo recepit patrocinio confovendum: opponens ſe potenter invaſoribus regni ſui, qui in terram ejus oculos aviditatis injecerant. Cujus jam fines ingreſſi, eam abſque ullo defenſionis obſtaculo uſurpabant: & defendens eumdem ab inſidiantibus vitæ ſuæ, qui æmuli ſaluti ipſius, conabantur animam ejus extinguere, & de terra ipſius memoriam abolere. Cumque idem protectionis eccleſiaſticæ clypeo præmunitus, perſonæ regni ſui bonæ memoriæ G. de Gualganem. tituli ſancti Anaſtaſii, preſbyteri cardinalis, a ſede apoſtolica per multos annos deputati cuſtodis, majoris metas attigiſſet ætatis, tandem ad altioris dignitatis apicem per eam extitit ſublimatus. Sed diligentiæ ſtudium circa perſonam ejus impenſum, labores plurimos quos eccleſia ſubiit propter eum, quoad ipſum perdidiſſe videtur: cum tot beneficiorum ſit immemor, tantæ gratiæ ſit ingratus. Et utinam illius ingratitudinis non excederet terminos, per quam perceptorum bonorum exiſteret negatione contentus. Porro licet offenſa quælibet aculeos doloris importet: illa tamen jaculo graviori percellit, in qua ingratitudo pro gratia rependitur, & pro beneficiis maleficia compenſantur. Verum quamtumcumque ipſum apoſtolica ſedes dilexerit, & ſupremæ culmine poteſtatis ereserit ſæcularis: ſuis tamen exigentibus culpis, de quibus, quamquam pluries a nobis monitus ſatisfacere non curavit, coacti ſumus, licet inviti, animadvertere in eumdem. Nam etſi Adam Divina providentia excellentia dignitatis, & autoritatis extulerit, cui omnia animantia terræ ſubjecit: quia tamen ſui juſſa præterit plaſmatoris, ejus exceſſibus non pepercit. Quæ autem a dicto Friderico pro tot bonis ſibi collatis eccleſia retributionis præmia reportarit, diſcretionem tuam volumus non latere, pauca de multis præſenti pagina declarando. In Vrbe ſiquidem gravem movit ſeditionem: exinde nos & fratres noſtros totis viribus niſus excludere, ut ſic apoſtolicæ ſedis honorem deprimeret, ac libertatem ipſius penitus conculcaret, contra juramenta præſtita temere veniendo: & venerabilem fratrem noſtrum Prænestinenſem epiſcopum, dum ipſum ad partes Albigenſium diſponeremus pro corroboratione fidei catholicæ deſtinare, per quoſdam ſuos fideles in via impediri mandavit. Cathedrales etiam eccleſias, & alias vacantes regni ſui, nequaquam ordinari permittit, in animarum periculum, & grave detrimentum ipſarum. Eas & quaſdam alias nihilo minus ſpoliando fere omnibus bonis ſuis, & tallias ac exactiones indebitas prælatis, religioſis, & aliis clericis ſæcularibus imponendo. Nobilibus, pauperibus, orphanis & viduis uſque ad inanitionem extremam deductis, eos ad modicum dura & crudelis exactorum ſuorum acerbitas non patitur reſpirare: & ſic totum fere regnum, quod eſt ſpirituale patrimonium beati Petri, pro qoo juramento fidelitatis apoſtolicæ ſedi tenetur, & ipſius ligius vaſſallus exiſtit, quantum in eo eſt, in favillam quaſi & cinerem jam redegit. Quod ſi, poſtquam monitus fuerit a nobis, non duxerit corrigendum, nos ſuper hoc, autore Deo, ſicut expedire videbimus, procedemus. Inſuper negotium impedit terræ ſanctæ, necnon etiam imperii Romaniæ. Præterea cum tempore concordiæ inter ipſum & eccleſiam reformatæ, in manibus ſedis apoſtolicæ legatorum juraverit eccleſiæ præceptis obedire, & ipſe mandatum ab eis receptum, quod terram eccleſiæ, vel terras eorum, quas tunc ad ſuas manus tenebat, aut ipſorum perſonas nullatenus caperet, occuparet, ſive etiam devaſtaret, adimplere contempſit, terram eccleſiæ occupando: videlicet in Lombardia, Ferrariam, Bononiam, * Pingnogoman, terram quidem Sardiniæ & Meſſanenſem, Lucanenſem, diœceſes capiendo, & dejiciendo illos quos ad manus ſuas eccleſia reſervavit, & devaſtando terras ipſorum, licet extunc in eum præſentem ipſi legati excommunicationis ſententiam tulerint, ſi ſuper his non faceret quod mandarent. Idem etiam nepotem regis Tunicii detinet, ad Romanam curiam & eccleſiam pro percipiendo ſacri baptiſmatis lavacro accedentem. Ac dilectum filium Petrum Saracenum, nobilem civem Romanum ex parte cariſſimi in Chriſto filii noſtri illuſtris regis Angliæ ad ſedem apoſtolicam miſſum, & filium ejus, carceri detinet mancipatos. Quia vero ſuper his & qoampluribus aliis exceſſibus pluries a nobis monitus, correctionis medelam non ſentiens, cum ſoarum ſint olcera indurata culparum, quotidie deteriora committere non veretur: nos hæc abſque Chriſti offenſa præterire ſub diſſimulatione ulterius non valentes, de fratrum noſtrorum conſilio, ex parte Dei omnipotentis, (cujus

vicem in terris gerimus, licet inviti) & autoritate beatorũ apoſtolorum Petri & Pauli, ac noſtra, in eum excommunicationis & anathematis ſententiã duximus promulgandam, tradentes ipſum Fridericum ſatanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ejus in die Domini ſalvus fiat: omnes, qui ei fidelitatis juramento tenentur, decernendo ab obſervatione juramenti hujuſmodi abſolutos, & firmiter prohibendo ne ſibi fidelitatem obſervent, donec fuerit vinculo excommunicationis adſtrictus. Quocirca devotionem tuam monemus, & exhortamur attente, per apoſtolica ſcripta tibi præcipiendo mandantes: quatenus prædictam excommunicationis & anathematis ſententiam, ſingulis diebus Dominicis & feſtivis, pulſatis campanis & candelis accenſis, ſolenniter publicari, ac abſolutionem & inhibitionem nunciari procures, & facias per totam terram tuæ legationis modo ſimili publicari, & etiam nunciari. Mandatum noſtrum taliter impleturus, quod devotio tua poſſit exinde merito commendari. Cæterum cum præfatus Fridericus de aliis magnis & gravibus ſit plurimum infamatus criminibus: nos, dante Domino, ſuper his ſuo loco & tempore procedemus, prout in talibus negotiis natura requirit. Verum, quia terroris ſonitus ſemper eſt in auribus impiorum, & etiam quando pax eſt inſidias ſuſpicantur, eo quod turbata conſcientia ſemper ſæva præſumit: idem Fridericus, priuſquam ſententia excommunicationis lata eſſet in ipſum, quaſdam fratribus noſtris decrevit litteras tranſmittendas pro parte inferius annotatas: quæ poſt eamdem latam ſententiam ipſis præſentatæ, ad noſtram & eorumdem notitiam pervenerunt. Unde quia voluit Dominus occulta cordis ejus detegere, qui manifeſtat abſcondita tenebrarum, & cordium ſecreta revelat: ex ipſarum litterarum tenore colligitur, quam gerat devotionem ad Romanam eccleſiam matrem ſuam; quam ad ſummum pontificem ac fratres ejus ac ſedem apoſtolicam reverentiam habeat, cujus, ratione regni vaſſallus exiſtit. Contra nos enim & ipſos conſpiraſſe videtur: ex quo, quantum & quale crimen incurrerit, ſatis patet. Inter cætera vero, quæ ſua continebat epiſtola, hæc habebantur inſerta: Propter quod non indigne dolemus, ſi pater apoſtolicus offendere tam graviter nos intendat, ut dum in conſtantem virum tam vehemens cadit injuria, etſi patienter ferre velimus, immanitas negotii non permittat, quin ad ultiones, quibus Cæſares uti ſolent, facti violentia nos impellat. Verumtamen dum conſideramus impatientiam procedentis, & difficultatem attendimus offenſoris: ſi ex æquo liceret privatas exercere vindictas, quas in hominem, per quem ſcandalum venit, & in ſui participes ſanguinis, compenſare poſſemus, ut in ipſum & ſuos attentata noſtræ ſedis injuria redundaret, tolerabilius duceremus. Sed cum nec ipſe, nec tota propter hoc ſua paſſura progenies, tanti forent, ut culmen imperii zelaret ultionem ipſorum: cumque ſedis autoritas, audaciæ ſibi frena relaxet, & tot venerabilium fratrum moles cum in concepta fovere pertinacia videatur: angit nos altiori mente turbatio, quod dum nos intendamus a perſequente defendere, oportet nos defendendo gravius offendere reſiſtentes.

Datum Laterani, tertio Idus Aprilis, pontificatus noſtri anno decimotertio.

XII. AD ARCHIEPISC. CANTUAR. ET SUFFRAGANEOS EIUS.

Vitam, mores, ingratitudinem, impietatemque Friderici ſecundi imperatoris inſinuat, & cauſas exprimit, propter quas ſedes apoſtolica, poſt multam cunctationem, ad vindictam tandem faciendam, vel ſero, ſerio tamen ſurrexerit.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus archiepiſcopo Cantuarienſi, & ſuffraganeis ejus, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

AScendit de mari beſtia, blaſphemiæ plena nominibus: quæ pedibus urſi, & leonis ore deſæviens, ac membris formata cæteris ſicut pardus, os ſuum in blaſphemias Divini nominis aperit, tabernaculum ejus, & ſanctos qui in cælis habitant, ſimilibus impetere jaculis non omittit. Hæc unguibus & dentibus ferreis cuncta confringere, & ſuis pedibus univerſa deſiderans conculcare, fidei occultos olim paravit arietes: & nunc apertas machinas inſtruit Iſmaëlitarum, gymnaſia animas avertentia conſtruit, & in Chriſtum humani generis redemptorem, cujus teſtamenti tabulas ſtylo pravitatis hæreticæ nititur abolere, fama teſtante, conſurgit. Igitur admirari deſinite omnes, ad quos ab hac beſtia contra nos edita pervenerunt obloquia blaſphemiæ, ſi nos omni Deo ſervitute ſubjecti detractionum ſagittis impetimur: cum nec ab his opprobriis immunis Dominus relinquatur. Admirari deſinite, ſi injuriarum in nos mucronem exerit, qui ad perdendum de terra nomen Domini jam aſſurgit: ſed potius, ut ejus reſiſtere aperta veritate mendaciis, ac illius confutare fallacias puritatis argumento poſſitis, caput, medium, & finem hujus beſtiæ Friderici dicti imperatoris inſpicite diligenter: & in ejus verbis abominationes dumtaxat invenientes & ſcelera, contra ipſius dolos, ſinceros animos ſcuto veritatis armate; attendentes qualiter ſinceritatem apoſtolicæ ſedis, & noſtram, litteris per diverſa climata mundi tranſmiſſis, pollutis niſus eſt maculare narratibus. Dictus Fridericus, figulus falſitatis, modeſtiæ neſcius, nec aliquo perfuſus rubore, mentitur quod nos ipſum, nobis in minori officio conſtitutis, amicum priſtinum, fidem & mores, adepto apoſtolatus officio, relinquentes, quia, ſicut ſacramento præſtito, & lata in ipſum excommunicationis ſententia tenebatur, præfixo tempore in terræ ſanctæ ſubſidium vel ſuccurſum infirmitate non potuit prohibente tranſire, vinculo excommunicationis adſtringere, poſtulatum ab ipſo ſanitate reſumpta abſolutionis beneficium denegare, ipſumque in dictum tranſeuntem ſubſidium, per nuncios & legatos noſtros proceſſui ſuo contrarias Soldano mittentes, impedire curavimus, ut ſic eſſet de regni Hieroſolymitani recuperatione concepta fruſtratus: regnum Siciliæ, pro eo quod Reinaldus olim filius ducis Spoleti, præter ipſius cõſcientiam, terram invaſit eccleſiæ, nos injuſte & violenter intraſſe, ac ipſius homines provocaſſe ad perjurium, falſo conqueritur. Seque de Syria in Apuliam redeuntem, illatæ injuriæ omiſiſſe vindictam, acceptaſſe concordiam, & rediiſſe ad matrem eccleſiam gloriatur. Licet autem hæc figmenta, publica notitia reprobet: quia tamen nonnunquam rectitudinis ſedem velatum occupat in aure ſincera mendacium, apud quam pro ſe veritas non invenit advocatũ: ne in corda veſtra falſitas quacumq; poſſit fraude ſubrepere, dignum eſt vos rei per nos geſtæ modum & ordinem non latere, qui dictum Fridericum, ante & poſtquam apoſtolicæ noſtros ſubjecimus humeros

ſervi-

A ſervitori, ſub vulpe latentem omni curavimus gratia proſequi : donec ſpe, quæ patri de filio ſolet innaſci, ſublata, idem Fridericus fremens in magnitudine ſua, & ex adepta fortitudine infrunitus, matri eccleſiæ pro bonis mala retribuit : & in eam, quam fucatis delinivit aliquando verborum fallaciis, virus effundere caudæ aculeo, more ſcorpionis, incepit. Nam cum olim terræ ſanctæ neceſſitas, prædicta ſententia, & juramentum, ac præfixus terminus, tranſitum ejus expoſcerent, & illud idem multa millia Crucesignatorum ipſum Brunduſii expectantia cum inſtantia poſtularent : idem dictos Crucesignatos ibi, donec ſub ignoti aëris intemperie diverſis lugendæ mortis caſibus periere, detinuit, & perjurium ac excommunicationis ſententiam gratis incurrens, infirmus fide, ſed ſanus corpore, ut ſecurius Deo mentiretur, & eccleſiam B falleret, omiſſo promiſſo paſſagio, in lecto ægritudinis diebus aliquot ſimulatus decubuit, ac terram ſanctam incurſibus hoſtium Chriſti exponere minime dubitavit : ex eo nullo dolore perculſus, quod ibi claræ memoriæ nobilis vir Turingiæ Langravius, utinam non veneni periculo, ſicut mundus clamat, extitit interemptus. Cumque de conficta ægritudine, & aliis præmiſſis, nobis per litteras prælatorum ibi morantium conſtitiſſet : ne, diſciplinæ virga tanto ſubtracta facinori, nos & apoſtolica ſedes redderemur inde notabiles, Crucesignatorum mortem & terræ ſanctæ pericula deplorantes, & cupientes, ſaltem in altero, eccleſiæ lacrymas mœroris dextra debitæ conſolationis abſtergi, ipſum latæ in C eum de conſenſu ſuo autoritate bonæ memoriæ Honorii papæ prædeceſſoris noſtri excommunicationis ſententiæ ſubjacere denunciavimus : ſummo deſiderio poſtulantes, ut eum poſtmodum in emendationem tantorum & talium damnorum optatam præſtare operam audiremus ; litteris noſtris offerentes eidem, quod impartiremur ſibi, juxta formam, abſolutionis beneficium, quam cito arriperet iter in præfatæ terræ ſuccurſum. Sed ipſe, in cujus erat ſuper his pectore cura minor, claves eccleſiæ parvipendens, non abſolutus in Syriam tranſiit. Ubi cum Soldano, ſolis ſibi mœnibus Ieruſalem reſtitutis, & illi grandi ad impugnationem Chriſtianorum tranſmiſſo equorum & armatorum exercitu, ſexennale fœdus feriens, & D templum Dominicum Saracenorum ibi laudes exclamantium Machometi curæ relinquens, ex defenſore mutatus in hoſtem, venerabilem fratrem noſtrum patriarcham Hieroſolymitanum & Templarios pro viribus expugnavit. Illud autem non debet ad ſanæ mentis credulitatem accedere, quod eum in recuperatione regni Hieroſolymitani nos vel legati noſtri, cum ad hoc multo labore ſudaverit, grandiumque eccleſia ſubierit onera expenſarum, ſtuduerimus impedire. Sed iſtud in notitiam omnis terræ pervenit, quod idem Fridericus, ſicut in Syriæ partibus in propria perſona Dei perſequebatur eccleſiam, ſic citra mare ipſam diverſis tribulationibus dicti Reinaldi miniſterio, quem contra conſilium noſtrum E ſuum in regno vicarium reliquerat, affligebat. Cujus terram cum litteris aurea bulla munitis, pecunia, & vaſſallis ipſius Friderici, præfatus Reinaldus invadens, nonnullos ſacerdotes & clericos ſuſpendere, mutilare, ac fuſtibus cædere : necnon, ſtatu noſtro turbato Peruſii, partem ipſius terræ præoccupare præſumpſit. Quem licet fideles & devoti noſtri, non valentes id ulterius ſuſtinere, a parte terræ prædictæ, Chriſto ſponſæ ſuæ indulgente victoriam, ejeciſſent : quia tamen idem Reinaldus nequaquam ab incepta perſecutione ceſſabat, conſultius æſtimantes, ſi originalis militiæ venas inciderent, quam jam excitari torrentis impetus novis repletos rivulis expectarent : dictum regnum Siciliæ, quod eſt ſpirituale patrimonium eccleſiæ, ne inde nos percuterent jacula, unde potius erat expectandum ſubſidium, intraverunt : multique ex ipſius regni habitatoribus obedientes apoſtolicæ ſedi, nequaquam ob id reputari debent perjurium incurriſſe, cum a juramento fidelitatis, quod eidem Friderico præſtiterant, ex lata in eum excommunicationis ſententia abſoluti fuiſſent. Dicto quoque Friderico redeunti de partibus tranſmarinis, & ad ſinum matris eccleſiæ revertenti, pietatis apoſuimus apoſtolicæ gremium : ipſique ad expetitam inclinati concordiam, abſolutionis beneficium curavimus impartiri. Ad hæc idem mendacii filius falſitates falſitatibus cumulans, ut quo plura mendaciorum retia orditus fuerit, eo gravioribus ſe doleat periculis irretitum, de nobis mendacii ſcripturas pronuntiat : quod eidem, ut Lombardiam pacificus & inermis intraret, promittentes quod aſpera ſibi converteremus in plana, pro ſua confuſione ſubjecimus : & non permiſimus obice nunciorum & litterarum noſtrarum intentionis ſuæ metas attingere. Ac deinde, quia ſibi potentia non ſuffragabatur armorum, in regnum redire coactus, ad inſtantiam noſtram Romanos, tunc Viterbium impugnantes, diffidaſſe, & in Viterbienſium ſubſidium ſtrenuam miſiſſe militiam, ſe falſo aſſerit : noſque ſcripſiſſe Romanis id præter conſcientiam noſtram fieri, & cum ipſis eo irrequiſito reformaſſe concordiam, in querelam adducit : novo ſibi blanditus mendacio, quod diſſidentibus iterum ab eccleſiæ pace Romanis, idem non vocatus cum Conrado filio ſuo, quem nobis obtulerit obſidem, ad præſentiam noſtram perſonaliter veniens, & arbitrio noſtro motam inter ipſum & Lombardos diſcordiæ cauſam exponens, terram ſedis apoſtolicæ occupatam ejus juri reſtituit, & libertatem eccleſiaſticam in ſtatum primum & debitum reformavit. O utinam iſte falſidicus eſſet vir habens ſpiritum ! O utinam hujus propoſitio falſitatis verum habuiſſet eventum ! Ipſius vero negotium, quod per venerabilem fratrem archiepiſcopum Ravennatem, de reſtituendis ei & dicto Conrado juribus, ipſis in regno Hieroſolymitano ſubtractis, ordinatum fuerat, nos, quam cito delata potuit numerari pecunia, detraxiſſe fidelibus ſuis (quos non ſine eccleſiarum incendiis & hominum ſtragibus hoſtilis devaſtabat inſultus) ipſius interdixiſſe ſuccurſum, & ob id nos nuncium noluiſſe vel litteras deſtinare, contrarius veritati conqueritur. Ac civitatem Caſtellæ, contra formam pacis & fratrum conſilia, in ſui juris præjudicium detineri a nobis, ſuis exarare litteris ſtylo mendacii non veretur. Quamquam autem his figmentis modica veritas intermixta aliquid coloris adjiciat : ut tamen apertius intelligatis quod totam hujus commenti ſeriem non modica falſitatis adjectio decolorat, ſcitote pro certo, quod, ſicut nunc ex temporum eventu convincitur, diſcretæ menti veriſimilius videretur ipſum de Lombardis ſuum potius conſequi propoſitum potuiſſe, ſi ſe illis, quos populorum numeroſitas, profunditaſque vallorum, armatorum copia, ac murorum reddit altitudo munitos, pietatis parentem exhibuiſſet, & clementiæ dominum, quam ſi trementibus pro culpa impoſita ſubditis ultionis exerto mucrone terribilis occurreret in cuneis armatorũ : cui nos, qui bona pacis procurare tenemur, bona fide ſuaſimus, ut armatæ militiæ omiſſo terrore, ſub indictarum omiſſione pœnarũ, & beneficiorum oblatione, illos ad imperii devotionem reduceret. Qui etſi in Lombardiam famulis ſtipatus militaribus acceſſit, quia tamen conſilii fidelis oblitus, in partem Cremonenſium cedens factus eſt ſchiſmaticus, ſciſſamque in diſcordias Lombardiam fortius ſcindere & Mediolanenſes a ſe

terroribus & minis abigere ſtuduit, quos tamen ab adverſa parte ad unitatem trahere potius debuit in funiculo caritatis: non eſt qood noſtræ imputetur innocentiæ, ſi ſpe fruſtratus in Apuliam rediit, ipſo ſpei conceptæ interitum procurante. Poſt hæc ſuper tuitione libertatis eccleſiaſticæ, ſuper extirpanda hæretica pravitate, oostris beneplacitis paratum ſe obtulit. Ad quem recurrens littera noſtra reſpondit, quod cum in regno ſuo, ubi oullus manum vel pedem abſque ejus movet imperio, in fidem catholicam hæreſis latius venena diffunderet, & libertas eccleſiæ quaſi penitus conculcata jaceret; non credebatur capiti ſalutis adhibere remedium, qui pedem ſuo reddiderat contractu morboſum. Sicque reſponſum hujuſmodi lapſu modici temporis approbante, audito quod quidam pravo ſeducti conſilio eccleſiæ terram intrare volebant: in Siciliam, quaſi fuga capta, ne rupta promiſſio eum falſitatis argueret, protinus abiit, ac contra illos verbo vel opere in aliquo non proceſſit, nobis improperans quod revertentes ad urbem Romanos, filios ſpeciales eccleſiæ, ad matris dilectionem paterna curavimus diligentia revocare. Idem inſuper intellecto quod illos ab eccleſiæ caritate ſejungere quidam iniquitatis filii nitebantur, & excogitato quod facibus hanc & illos opprimaret, ſi præfatam caritatem acerbius fraude ſolita vulneraret: nobis tunc Reate præſentibus, ad ſedem cucurrit apoſtolicam, etiam non rogatus. Ubi ſub multa humilitate promittens quod terram eccleſiæ perditam in priſtinum ſtatum reduceret, & ipſam pro viribus defenſaret: in Tuſcia, ad quam vires ſuas contulit, recuperationem cujuſdam caſtelli, quod ad jus eccleſiæ modico labore reduci poterat, impedivit. Et cum adhuc oianus tradentis nobiſcum eſſet in menſa, cum hoſtibus eccleſiæ (ſicut ex conſequentia facti, & litteris ſuis, quæ a nobis in tantæ proditionis teſtimonium reſervantur, aperte convincitur) hoc, ſigno dato, inde vicarius pepigit, ut ipſo certa die exinde recedente, illi ad arma conſurgerent *. Iſta modus peſtifer devotionis obſequia præſtuit.

* & B. Petri patrimoniū occuparēt Videte igitur quæ nobis ſub pardi varietate modus iſte peſtifer.

Attendite quales ecclaſiæ famulatus occultus hoſtis impendit, qui in eccleſiaſticum transformari non erubuit famulum, ut nobis ad nocendum fieret efficacior. Pro firmo tamen vos tenere cupimus, quod nos his ſub diſſimulatione prætentis, circa eum adhuc non permittentes immutari affectum apoſtolicæ puritatis, per dictum archiepiſcopum, commiſſo ſibi legationis officio, jura ei & præfato Conrado in eodem regno Hieroſolymitano mandavimus ſubtracta reſtitui. Qui licet id fecerit, quia tamen formam ſibi datam, propter quod ab eo ad nos extitit appellatum, excedens, terram ſanctam, quod eſt inauditum a ſæculo, poſt appellationem hujus ſententiæ ſuppoſuit interdicto. Nos attendentes quod ob id, in maximum ejuſdem terræ periculum, peregrini ex ipſa recederent, & alii inceptos ad illam tranſitus retardarent, dictam ſententiam, quæ utpote lata poſt appellationem legitimam ipſo jure nulla fuerat, in omnibus aliis præfati archiepiſcopi intacto remanente proceſſu ſufficienti, ab ordinibus, nobilibus & comitatibus regni prædicti cautione recepta, in omni ſinceritate de fratrum noſtrorum conſilio duximus relaxandam. Quod ergo ipſe de nobis ob hoc labiis pollutis obloquitur, veſter animus non turbetur: quia cum ſit vas repletum vitiorum ſpurcitia, ea quæ ipſius infecerunt animum, putat in aliis crimioum deſævire tormenta. Ex quo, cum malorum opprobria laudem, laudes qooque opprobriū reſonent: a viro cujus omnis liogua clamat infamiā, ſuggillationibus impeti eligimus multo fortius quam laudari. Sed forſan oraculam opinionis ſuæ his credit abolere coovicus, quia ſe dum Viterbii moraretur inficiens, a facie hoſtium eccleſiæ non verecundus aufugit: & ad defenſionem ſuorum fidelium, quos ipſius hoſtes in oculis ejus obſederant, & terram nullo prohibente vaſtarant, affirmans ſuum per nos ad illos interdici progreſſum, imperialis honoris prodigos, ſed timore prohibitus non acceſſit: ex eo innocentiam noſtram accuſans, quod ad evitanda hujus belli diſpendia ouncium a latere noſtro non miſimus. Sed nec mirum, cum eo tempore ſtatus eccleſiæ multiplici fuiſſet perſecutorum afflictione turbatus. Venimus autem ad civitatem Caſtellanam, cujus cives ſe illi, violato ſacramento fidei, eccleſia ignorante prodentes, nullum jus ei per hoc in ſeipſis acquirere, nullum nobis circa poſſeſſionem, cum juriſdictionem civitatis & civium quaſi poſſideret, eccleſiam prodendo, potuerunt præjudicium generare: quia illi a quibus alteri potius quam ſibi poſſidentibus non requiritur poſſeſſionis initium, leges poſſeſſionum evertere, & extraneis jura conferre nequeunt poſſeſſorum. Necnon qui de reddendis poſſeſſionibus eccleſiæ ratione ad eum pertinentibus pluries juramentum præſtiterat, ſatis improvide a nobis videbatur petere, quod oon poterat abſque perjurio retinere. Nec eredi debet, in hoc nos ſibi omnimodam coram arbitris vel alio modo juſtitiam exhibere paratos, fratrum noſtrorum deſpexiſſe conſilium: quod nunciis ejus ioceptum judicium recuſantibus proſequi, non fuerat reqoirendum. Quin potius hanc petitionem ea dumtaxat fraude intentaſſe proponitur, ut ſic ei obloquendi de eccleſia, & pacem inter ipſam & eum initam irritandi occaſio præberetur. Illud quidem quod ſuper facto imperii inter cætera ſua deteſtabilis teſtatur epiſtola, noſtris ediſſerit his litteris calamus: ut quo pluribus ejus fictio cognita fuerit, eo fortius ex ſuo maneat commento confuſus: dum de nobis obtrectat, quod ad noſtram tranſlato notitiam eum ad recuperanda jura imperii cum multis bellatorum intrare millibus Lombardiam, ſibi ne Italiam intraret armatus, & de negotio Lombardorum in nos præciſe compromitteret, apoſtolico ſcripto mandavimus, ut illud perpetuo ſuſpendere, vel jus imperii libere ſuffocare poſſemus, contra ipſum venerabilem fratrem noſtrum Præneſtinenſem epiſcopum, per quem ejus vacuaremus propoſitum, tranſmittens, ei impedimentis clandeſtinis per legatos & litteras noſtras per orbem undique procuratis. Iſte vero, cui, ne veritatem fateri, aut enarrare poſſit judicium, a Divina forſan eſt indignatione negatum, ſicut obtrectationes perſonæ noſtræ non verecuudatur ex falſis aſſumere: ſic & excuſationes ſuas ex ſimilibus propoſitionibus non veritus ordinare, ſe per nuncios ſuos venerabilem fratrem noſtrum Panormitanum archiepiſcopum, & quoſdam alios ad apoſtolicam ſedem miſſos, devotionem omnimodam ſuper eccleſiaſtica libertate & reformandis eccleſiæ & imperii juribus obtuliſſe: noſque id attentantes & promittentes a cujuſlibet ipſius impedimento ceſſare, ouncis ſuis ad eum redeuntibus, dilecto filio Gregorio de Montelongo, notario noſtro, in ſuorum everſionem fidelium, legationis officium commiſiſſe aſſerit. Ipſoque nihilo minus præfatos archiepiſcopum & alios nuncios ſuos ad ſedem apoſtolicam remittente, & offerente ſatisfactionem omnimodam, nos eum, contradicente ſaniore parte fratrum noſtrorum, contra traditiones ſanctorum patrum, & ſolenoem morem eccleſiæ, iniuſte excommunicaſſe falſo concludit; pro ſua confuſione ſubjungendo, nos beati Petri vicarium non habere ligandi ſolvendique poteſtatem, quaſi velit aſſerere nos conceſſa apoſtolorum principi carere clavium poteſtate. Quæſumus igitur, libram rationis aſſumite, & in ea perpe-

perpetratis per dictum Fridericum contra eccleſiam exceſſibus,& beneficiis quæ ab ea recepit appenſis, clarius videte, quod licet draco iſte, qui ad illudendum nobis formatus, & in eſcam populo Æthiopum datus exiſtit, aquas perſecutionum in ſubverſionem eccleſiæ ex ore quaſi fluvium miſerit: apoſtolica tamen ſedes ipſius nequitiam inæſtimabili beneficiorum miſericordia ſuperavit. Nam eum olim ab annis teneris, illorum morſibus, qui terram ejus & ſanguinem ſitiebant, in lacuna confuſionis expoſitum, parentum & amicorum ſolatio penitus pene nudum videns mater eccleſia, protinus circa ipſum nutricis & bajulæ officium executa, eum pallio apoſtolicæ protectionis operuit, de laqueo venantium eripuit, multis laboribus & expenſis ad regni ſolium & coronam imperii ſublimavit: inſuper hoc ei feciſſe modicum reputans, & ſibi Hieroſolymitanum ſubjici regnum, & illum undique per orbem exaltari procurans, licet ab eodem multiplici ſe læſam afflictione doleret, à paucis tamen retroactis temporibus contra Henricum natum ejus (qui partem non modicam Alemanniæ ejus juriſdictioni ſubtraxerat) potenter aſtitit, & inflictorum ſibi per eum oblita vulnerum, ipſum quaſi de novo in imperatorem erigens, Teutoniam apoſtolicis litteris ipſius reformavit deſiderio: his & aliis, quæ non ſufficimus recordari, beneficiis ipſi conferens munimenta decoris. Sed iſte baculus impiorum, terræ malleus, univerſam conturbare terram, regna conterere, & orbem deſertum ponere cupiens, libertatem eccleſiaſticam in dicto regno Siciliæ in opprobrium ſervitutis extremæ adducens, & eccleſias quas, ut earum teneritudine ſuum ventrem impleret, quaſi jam penitus exoſſaſſet, ſordibus, oneribus, & angariis opprimens, eas bonis ſacris deputatis ſanctorum uſibus ſpoliavit, perſonas eccleſiaſticas carceri mancipavit, ipſaſque in examine vetito accuſationes ſuſcipere, tallias ſolvere, & bona eccleſiaſtica, ut ſe a vexationibus redimant, exhaurire, & poſtremo exulare coarctat. Eccleſiis paſtorum ſolatio viduatis non permittit ſibi ſponſum eligere, viduitatis veſtimenta deponere, donec alicujus adulterinis amplexibus per compulſionem extiterint copulatæ. De Chriſtianorum habitaculis conſtruens mœnia Babylonis, & ædificia, in quibus Divinum nomen excolitur, illuc transferens ubi Machometus perditus adoratur, turbis undecumque collectis Crucifixi fidem & nomen publicè prædicari in eodem regno prohibuit. Recuperationem terræ ſanctæ & negotium crucis impediens, ad ejus conſummationem ſubſidium ſuorum fidelium conferri interdixit. Contra juramentum præſtitum, & pacis inter ipſum & eccleſiam reformatæ fœdera, nobiles privatos caſtris & aliis bonis ſuis, uxoribus & liberis captivatis, loca ſua proſcriptos relinquere, domicilia in aliorum transferre coloniam, nutrites in croceis amplesari ſtercora, & ad extremam coëgit inopiam devenire. Necnon dum afflictione comprimit ſimili pauperes, id tanto fortius Deo diſplicere putamus, quanto verius ipſos credimus innocentes. Quid plura? baronibus, militibus, & aliis hominibus ejuſdem regni Siciliæ, ad formam & conditionem ſervorum inaudita crudelitate redactis: jam pro majori parte ipſius regni habitatores non habent de proprio unde ſtramine vili quieſcere, nuditates ſuas rudi ſacco contegere, vel ventrem pane poſſint miliatio ſaturare. Cumque ululatus & clamores dictarum eccleſiarum & hominum, a tempore dicti Honorii prædeceſſoris noſtri, eccleſiæ aures continua deploratione pulſaſſent, & jam vix poſſemus eos abſque læſione conſcientiæ ſub diſſimulatione tranſire: ipſum ſuper correctione dictorum ſcelerum non ſemel, ſed pluries, nunciis & litteris noſtris monuimus, ac longa patientia temporibus expectavimus retroactis, ſi forſan oculos ſuos ad cælos erigeret, exutus veterem, novumque indutus hominem, manus ſuas a tanta perpetratione facinorum cohiberet. De petita inſuper emendatione dubii adhuc, volentes ſtatum ejus proprio proceſſu gratulari, eo Lombardiam cum armis intrante, mandavimus ut in locis pro quacumque cauſa interdicto ſubjectis, ipſo præſente interdictum minime ſervaretur: eumdem Fridericum noſtris litteris admonentes, ut, ne crucis negotium, quod ad utilitatem eccleſiæ, imperii, & totius populi Chriſtiani, fuerat ordinatum impediri valeret, præciſe in nos compromitteret: ne, ſi contra Lombardos armata manu procedens tantam daret exempli perniciem, præſumeretur a pluribus quod cæteros eccleſia fefelliſſet. Cæterum, quia redintegrare ſciſſuras ſchiſmatis noſtræ incumbit officio ſervitutis: pro ſedanda imperii & Lombardorum diſcordia, Præneſtinum epiſcopum, commiſſo ſibi legationis officio, illa conſideratione potiſſime duximus deſtinandum, ut ſibi & quibuſcumque diſcordantibus minori haberetur ratione ſuſpectus, quo ſuis actibus minus firmamenti, odii, vel amoris ingereret, qui a mundo & carne ex ſuſceptione ſanctæ religionis abſtractus, in Divini amoris altitudinem evolaſſet. Noſter igitur detractor reſpondeat, quid ex hoc nobis & eidem epiſcopo poterit imputari, ſi Placentiæ inter patres & filios, affines, conſanguineos & germanos, ordinata concordia, eo præſente, & proteſtante quod id ſalvis honoribus & juribus imperatoris & imperii & quorumlibet aliorum fieret, conſummationem accepit? Quinimmo idem blaſphemus intelligat, ſibi ad infamiam merito reputari, quod cum ad ipſius & nunciorum ſuorum inſtantiam venerabilem fratrem noſtrum Oſtienſem epiſcopum, & filium noſtrum. T. tituli ſanctæ Sabinæ presbyterum cardinalem, pro pace juxta formam ab eiſdem nunciis inter Lombardos & imperium reformanda, ad partes miſiſſemus eaſdem, idem dictis legatis petita & ampliora adimplere paratis, & deluſis nobis, reformationem pacis per ipſos noluit acceptare. Ecce, nunc intelligite qualiter imperii jura conculcavimus. Ex præmiſſis advertite qualiter hic a nobis fuerit impeditus: qui longo & inani labore ſuos & ſuorum humeros decrevit prius conteri, quam paſſus extiterit per nos jura imperii reformari. Præterea idem, illatis eccleſiæ non contentus injuriis, data quibuſdam rebellibus noſtris non modica ſumma pecuniæ, ſeditionem contra nos in Vrbe molitus eſt pluries commovere: ut nobis & fratribus noſtris a ſede noſtra repulſis, & concuſſo capite fidei, quod ſuperædificavit Dominus, impulſu ejuſdem Friderici rueret leviori. Ferrariam & quaſdam alias terras eccleſiæ in Lombardia contra juramentum præſtitum temere veniens occupavit. Super quo & aliis, credẽs nos detinere inanibus verbis, dictos Panormitanum archiepiſcopum & alios nuncios ſuos cum litteris de credentia ad noſtram duxit præſentiam deſtinandos. Quibus offerentibus nobis ſatisfactionem ſuper præmiſſarum offenſarum emendatione verbalem, ante & poſt ipſorum a curia noſtra receſſum, terram Sardiniæ, Meſſanenſem & Lucanenſem diœceſes occupare, ad Romanam eccleſiam pertinentes, non omittens, ipſo facto, ne vltra ejus expectaremus correctionem, edocuit: ac non deberi fidem ſibi vel ſuis nunciis adhiberi, operis evidentia demonſtravit. Ex quo illud ſolum in conſcientia ſua legens, quod cor ejus ad conterendas eccleſias & catholicam fidem dirigitur: de nobis, quibus ſe jam quocumque fraudis vellere occultare non

non poteſt, non immerito ſuſpicatur: quod ipſius potentiam habentes juſtitiæ ratione ſuſpectam, cum melius ſit ante tempus occurrere, quam poſt inflicta vulnera remedium invenire, ad avertendas ſuorum progreſſuum ſemitas, officium legationis dicto notario commiſimus: quod nequaquam juxta ipſius ſuſpicionem id fecimus, ſed ut per eum bellorum cladibus, animarum corporumque periculis obviare poſſemus. Ex præmiſſis igitur & aliis nequeuntes de ipſius correctione ſperare, & dolentes nos ejus promiſſionibus toties & toties fuiſſe deluſos: præfatum Fridericum, de fratrum noſtrorum conſilio, ſententia excommunicationis duximus innodandum. Qui quamquam ex hoc perditum intellectum reſumere, & coram Deo potius humiliari deberet: eo tamen amplius inde furens, quo jam ſuam confuſionem agnoſcens, fortius veretur ne eccleſiæ obſtetricante manu educatur coluber tortuoſus; nos ex perſonæ noſtræ meritis indignos aſſerens qualibet officii autoritate papalis, per nos prædicta ſententia minime potuiſſe conſtringi ſuis præſumptuoſe litteris aſſerit: & nos, qui temporibus noſtris patrimonium eccleſiæ per gratiam Dei non modice ampliavimus, de dilapidatione bonorum eccleſiaſticorum, diſpenſationum proceſſu, receptione munerum, & avaritiæ vilitate redarguit: ac contra eum, ex illo quod contrahendis inter neptem noſtram & naturalem ejus filium ſponſalibus petitum ſubtraxit aſſenſum, provocari falſo confingit: illud apertius mentiens, quod Lombardis contra eum & imperium corporale præſtitimus ſacramentum: ſeu quod totius orbis decimas, terræ ſanctæ utilitatibus reſervatas, convertere promiſerimus in ejus compendium, ſi arbitrio noſtro negotium exponeret Lombardorum. Fatemur autem nos defectu meritorom noſtrorum indigne Chriſti eſſe vicarium: fatemur nos oneri tanto inſufficientes exiſtere, quod humana conduio non poteſt abſque Divino ſuffragio ſupportare: nihilo minus tamen vices nobis commiſſas, prout melius noſtra permittit fragilitas, exequentes, ſecundum quod locorum, temporum, perſonarum, & negotiorum qualitas & natura requirunt, diſponenda diſponimus: & cum excellentibus perſonis pure & ſecundum Deum, cum neceſſitas id expoſcit, de noſtræ poteſtatis plenitudine diſpenſamus. Verumtamen oon eſt dolor qui ſic profundo gladio ejus feriat animum, ſicut quod, dum terminos regum tranſgreditur, non poteſt aggredi officia ſacerdotum. Propter quod idem qui pro auri fame dictum regnum Siciliæ jam redegit in cinerem, credens ex ſe, qui omni tempore vitæ ſuæ paucis pure, pluribus vero juſtitiam precii venalitate corruptus exhibuit, quod in perſona ſua reſuſcitans magum Simonem, luto temporalium maculare poſſet eccleſiæ puritatem: ut ſic in ſpiritualibus graſſari, & in ſuis permitteretur ſordibus remanere, murum integritatis eccleſiæ multis modis, & ſpecialiter oblatione caſtrorum, ac parentela inter ſuos & noſtros contrahenda, pro qua nos per quoſdam prælatos & nuncios ſuos pluries requiſivit, tentavit infringere. Nunc vero quia id nulla inſtantia nolloque ingenio, ſicut eſt in curia noſtra notorium, a nobis potuit obtinere, quin potius ſe cum ſuis perditioni relictum artium ſuarum fallaciis in pejus proficere jam agnoſcit: quia neſciat vltra quid faciat, ſeipſum mendacio ſuo in aliorum detractione deturpat, more meretricis Ægyptiacæ, quæ Ioſeph invitavit ad ſtuprum, & ab ipſo contempta, apud virum ſuum volens accuſavit invitum. Vnum quidem eſt de quo, etſi pro homine perdito ſit dolendum, lætari non modicum & Deo regratiari debetis: quod volente Domino, qui diutius occultari non patitur umbram mortis,

A iſte, qui gaudet ſe nominari præambulum antichriſti, non expectans propinquum ſuæ confuſionis judicium, manibus propriis effoſſo ſuarum abominationum pariete, per dictas litteras ejus ſuarum producit in lucem opera tenebrarum: in eis conſtanter proponens, quod per nos tamquam Chriſti vicarium vinculo excommunicationis aſtringi non potuit. Sicque affirmans non eſſe apud eccleſiam a Domino beato Petro & ejus ſucceſſoribus ligandi atque ſolvendi traditam poteſtatem, dum hæreſim aſſerit, primo ſibi argumento concludit: conſequenter oſtendens quod male ſentiat de cæteris fidei orthodoxæ articulis, dum eccleſiæ, ſuper quam fides fundata conſiſtit,
B auferre nititur conceſſum verbo Dei privilegium poteſtatis. Sed quia minus bene ab aliquibus credi poſſit quod ſe verbis illaqueaverit oris ſui, probationes in fidei victoriam ſunt paratæ: quia iſte rex peſtilentiæ a tribus baratatoribus, ut ejus verbis utamur, ſcilicet Chriſto Ieſu, Moyſe, & Machometo, totum mundum fuiſſe deceptum: & duobus eorum in gloria mortuis, ipſum Ieſum in ligno ſuſpenſum manifeſte proponens. Inſuper dilucida voce affirmare, vel potius mentiri præſumpſit, quod omnes fatui ſont, qui credunt naſci de virgine Deum, qui creavit naturam, & omnia potuiſſe. Hanc hæreſim illo errore confirmans, quod nullus naſci potuit, cujus conceptum viri & mulieris conjunctio non præceſſit: & homo debet nihil aliud credere, niſi quod poteſt vi & ratione naturæ probare. Hæc, & alia multa, quibus
C verbis & factis catholicam fidem impugnavit, & impugnat, ſuo loco & tempore, ſicut decet & expedit, manifeſte poterunt comprobari. Quocirca univerſitatem veſtram rogamus, monemus, & hortamur attente, in virtute obedientiæ per apoſtolica ſcripta diſtricte præcipiendo, quatenus, ne dictus Fridericus corda fidelium fallacibus verbis ſobvertere, vel contagione ſua poſſit quomodolibet gregem Dominicum maculare, clero & populo vobis ſubditis ſupradicta plene ac fideliter exponatis. Datum Laterani * duodecimo Kalendas Iunii, pontificatus noſtri anno decimotertio. * nono Iulii.

XIII. AD NOBILES ANGLIÆ.

D

Angliæ magnates jure patronatus eccleſiæ privantur.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis nobilibus viris, Richardo comiti Pictaviæ & Cornubiæ, & baronibus Angliæ præſentes litteras inſpecturis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

CVm ex operibus noſtris, quæ plenum perhibent teſtimonium veritati, ſit liquidum univerſis, quod nos perſonam cariſſimi in Chriſto filii noſtri illuſtrem regem & reginam, inter alios reges & principes orthodoxos & regna, in quibus nomen colitur Chriſtianum, in caritatis viſceribus ſpecialiter
E gerimus, & pacem ac tranquillitatem eorum propenſius affectemus: rite præſumi non poteſt, & omnino credi non debet, quod nos, quantum cum Deo poſſumus, agere ſeu tolerare velimus, quod juſte poſſit honorem regiæ ſerenitatis offendere, aut in eodem regno ſcandalum generare. Vnde cum intentionis noſtræ non fuerit, nec exiſtat, ut beneficia in regno Angliæ conſtituta, quæ ad præſentationem pertinent ſæcularium patronorom, autoritate noſtra cuiquam conferantur: ſicut ex quibuſdam litteris noſtris, quondam in Angliam deſtinatis, quarum tenorem de verbo ad verbum celſitudini regiæ ſub bulla noſtra duximus deſtinandum, colligitur evidenter. Nos comperto nuper ex ejuſdem regis &

vestrarum

veſtrarum continentia litterarum, quod quidam prædicti regni miles in eccleſia de Luthunum, Eboracenſis diœceſis, quam olim cuidam de partibus noſtris clerico, ignorantes quod præſentatio ad laïcum pertineret, contuliſſe dicimur, jus obtinet patronatus, prælibati regis & veſtris precibus inclinati, conceſſionem eamdem autoritate apoſtolica revocamus: venerabili fratri noſtro archiepiſcopo Eboracenſi noſtris dantes litteris in mandatis, ut eum, quem dictus miles ad præfatam eccleſiam duxerit præſentandum, admittat & inſtituat in eadem, prout pertinet ad eumdem, diuturnitate temporis, cum per ipſum minime ſteterit, non obſtante, dummodo aliud ſibi rationabile non obſiſtat. Tenore præſentium diſtrictius inhibendo, ne alicui de cætero liceat eccleſias prædicti regni, in quibus ſunt laïci patroni, præter eorum aſſenſum, apoſtolicæ ſedis autoritate conferre. Datum, *&c.*

XIV. AD OTTONEM CARDINALEM LEGATUM IN ANGLIA.

De eodem.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, legato ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

AD tuam volumus notitiam pervenire, quod C cum intentionis noſtræ non fuerit nec exiſtat, ut beneficia regni Angliæ, quæ ad præſentationem ſæcularium pertinent patronorum, autoritate noſtra cuiquam conferantur: nos nuper ex cariſſimi in Chriſto filii noſtri regis illuſtris, & nobilium virorum comitum & baronum Angliæ, inſinuatione, comperto, quod quidam regni Angliæ miles in eccleſia de Luthunum, Eboracenſis diœceſis, quam olim cuidam de partibus noſtris clerico, ignorantes quod præſentatio ad laïcum pertineret, contuliſſe dicimur, jus obtinet patronatus: regis & nobilium eorumdem precibus inclinati, conceſſionem eamdem autoritate apoſtolica revocantes, venerabili fratri noſtro archiepiſcopo Eboracenſi noſtris dedimus litteris in mandatis, ut eum, quem dictus miles ad præfatam eccleſiam duxerit præſentandum, admittat & inſtituat in D eamdem, prout pertinet ad eumdem: diuturnitate temporis, cum per ipſum minime ſteterit, non obſtante, dummodo aliud rationabile non obſiſtat: diſtrictius inhibendo, ne alicui de cætero liceat eccleſias regni prædicti, in quibus laïci ſunt patroni, præter eorum aſſenſum, apoſtolicæ ſedis autoritate conferre. Datum, *&c.*

XV. AD ARCHIEPISCOPUM BREMENSEM ET EPISCOPUM VERDENSEM.

De electione epiſcopi eccleſiæ Zuverin.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiſco Bremenſi & epiſcopo Verdenſi ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

EX parte dilectorum filiorum, decani & capituli Zuverin. eccleſiæ, propoſitum fuit coram nobis; quod eadem eccleſia paſtoris ſolatio deſtituta, epiſcopi convenientes in unum, de futuri ſubſtitutione pontificis tractaturi, quaſi divinitus inſpirati, omnes voto unanimi & voluntate concordi in dilectum filium, præpoſitum ipſius eccleſiæ, virum, ut aſſerunt, ſcientia præditum, diſciplinis eccleſiaſticis eruditum, & morum honeſtate præclarum, per cuA jus induſtriam dicta eccleſia, in medio pravæ & perverſæ nationis poſita, poſſe creditur a ſuis tribulationibus & anguſtiis reſpirare, ſua deſideria direxerunt, votis tam cleri quam populi concurrentibus in eumdem. Sed intellecto quod defectum in † natalibus pateretur, utpote de quodam milite ſoluto genitus & ſoluta: ad electionem non proceſſerunt ipſius, ſed ad nos potius habuere recurſum: nobis tam per litteras quam per dilectos filios magiſtrum Elerum Hamburgenſem, ac Sibonem Zuverin. canonicos nuncios ſuos, viros providos & diſcretos, qui apud nos ſuper aſſumpti promotione fideliter inſtiterunt, humiliter ſupplicantes, ut utilitate ac neceſſitate eccleſiæ ſupradictæ penſatis, ſupplentes de B fectum hujuſmodi, ipſum eis in patrem & paſtorem animarum eorum concedere curaremus, veſtris & plurium aliorum tam prælatorum & capitulorum, quam nobilium pro ipſo ſupplicantium, nobis litteris præſentatis, qui eum ſuper præmiſſis reddunt multipliciter commendatum. De veſtra igitur circumſpectione plenam in Domino fiduciam obtinentes, fraternitati veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus de modo poſtulationis, ſtudiis poſtulantium, & poſtulati meritis, veritate ſolicite inquiſita, ſi poſtulationem ipſam alias inveneritis de perſona idonea canonice celebratam, eum eo ſuper hujuſmodi defectu autoritate apoſtolica diſpenſantes, præficiatis eum eidem eccleſiæ in epiſcopum & C paſtorem, ac faciatis ei a ſubditis Zuverin. eccleſiæ obedientiam & reverentiam debitam exhiberi: contradictores, ſi qui fuerint, vel rebelles, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compeſcendo. Alioquin provideri præfatæ eccleſiæ de perſona idonea per electionem canonicam faciatis. Datum Laterani decimotertio Kalendas Iunii, pontificatus noſtri anno quartodecimo.

† Euripidis eſt: νόθοι δὲ πολλοὶ γνησίων ἀμείνονες.

XVI. AD OMNES EPISCOPOS.

Ut ad concilium venire non differant.

D *Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri tali epiſcopo vel tali ſalutem & apoſtolicam benedictionem.*

PEtri navicula, matris eccleſiæ ſinus, quaſi negotiorum operta fluctibus & quæſtionum urgentium agitata procellis, dexteram Ieſu ſalvatoris implorat. Ea quidem flatibus Aquilonis impulſa, dormire videtur Dominus, nutant diſcipuli, nautæ quaſi naufragii verentur ventum & eventum, populi trepidant, clamat Petrus: utinam tepeſcentibus cæteris ſaltem porrigerent filii opem & operam conſilii ſalutaris, nec ipſam fluctus involvat, nec pirata crudelis abducat. Porro fœdere naturalis pactionis irrupto, fides quatitur, caritas refrigeſcit, tepeſcit devotio, creſcit & invaleſcit iniquitas in Dominum & proximum commiſſura: ex quibus, fidei Chriſtianæ profectibus evidens præſtatur obſtaculum, ſequuntur diſpendia, & plebs devota fidelium, beneficio quietis excluſo, variis moleſtiis fatigatur. Quæ communis ſtatera judicii apoſtolicæ dignitatis autoritas juſtæ diſcuſſionis examine prudenter appendens, ut omnium generalis & una mater utilitati provideat, ſingulorum manus fortium, regum videlicet, prælatorum, principum, & aliorum fidelium, non indigne advocare decrevit: ut multiplicatis clamoribus Dominum ſuſcitet dormientem, & plurium adjuta conſiliis, prementia faciat onera leviora, expeditionis optatæ portum feliciter petitura. Inter quos te, frater epiſcope, devotum eccleſiæ filium, & nobile membrum

membrum ipſius, ut venires ad matris eccleſiæ gremium ad proximum venturum feſtum reſurrectionis Dominicæ, litteris recolimus apoſtolicis convocaſſe. Verum, ſicut pro certo didicimus, ſingularis ille dudum eccleſiæ filius, apoſtolico provectus & defenſus auxilio, de puero tunc omni deſtituto ſuffragio ad imperii culmen humero materno translatos, ea non contentus injuria, qua mercede recompenſans, in qua patris irrumpit ſolium, matris exponere pudicitiam, & vendicare ſanctuarium indevotus intentat: aſtutus ad hæc in ipſa armatur inſidiis, prælatis nuper vocatis a nobis acceſſum ſuis terroribus interdicens, ut nullius expers calumniæ, illam quam gravibus infeſtat moleſtiis, nec in filiorum patiatur ſolatio reſpirare. Cum igitur tam ſanctum generalis utilitatis propoſitum ſub fiducia Divini favoris aſſumptum, humanis non debeat verſutiis retardari: fraternitatem veſtram rogamus, monentes attente per apoſtolica ſcripta, & districte præcipiendo mandantes, ut Deum præferens homini, & difficultatibus omnibus ob meritum fidei anteponens, in ſupradicto termino ad ſedem apoſtolicam accedere non omittas: ut mater, filiorum roborata præſentia, hoſtis adverſantis obſtaculo providentia Divina ſublato, piæ intentionis exordium felici conſummatione concludat. Nos enim ſuper omnibus quæ ad tantum negotium expediunt, annuente Domino, providere curabimus, prout tibi ex parte noſtra plenius exponetur. Datum Laterani, Idibus Octobris, pontificatus noſtri anno decimoquarto.

XVII. AD IMPERATOREM FRIDERICUM II.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Friderico illuſtri imperatori, &c.

MIranda tuis ſenſibus noſtra venit epiſtola, ut ſcripſiſti, ſed mirabilior tua noſtris. Sane ſi noſtræ paginæ verba juſto libraſſes examine, ſi litterales ad rivalem ſenſum, poſtpoſita conjuge, non traxiſſes, interpretans non ſuſpecto judicio: inveniſſes in illis, unde ſpirituali patri reverens eſſes & matri.

Tuæ quidem tenor epiſtolæ continebat, quod præter omnium opinionem, & conſilia principum, ut tuis verbis utamur, te invenerimus ad beneplacita noſtra paratum: ita ut nullus prædeceſſorum tuorum, ullis retro temporibus recolatur, adeo eccleſiæ Romanæ fuiſſe devotus. Sed de principibus non aliter ex his verbis reformabimus animum, quam probabilis credulitas habeat, facti experimento probata: de quibus apoſtolicæ ſedis conſtantia, rectæ opinionis judicium, ſiniſtræ ſuggeſtionis inſtantia, non mutabit, cum facta præferenda ſint dictis, & certa præjudicent poſitivis. Ecce de archivo eccleſiæ monimenta publica prodeunt, quæ ſigillorum pene omnium principum munita ſignaculis, opinionem repudiant, quam videris ingerere contra eos, quos veriſimilitudo non recepit, tantos & tales viros, excellentiæ tuæ dediſſe conſilium contrarium ſcripto tuo, & ipſorum ſignato ſigillis. De prædeceſſoribus autem tuis ſi aliquid certius major eddiſſet expreſſio, metiremur in illis quod in te ſperare poſſemus. Quoniam ſi ad proximos ſanguinis, ſcribentis referatur intentio, modicum devotionis ſufficeret, ut eos comparatione præcedas: ſi tamen comparatio gradum inveniat, ubi nullum præveniet poſitivum.

Quod ſi ad illos prædeceſſores intellectum patiaris extendi, qui fidei præclaritate ferventes, devotione ſinceri, ſibi & ſubditis proficientes verbo pariter & exemplo, eccleſiam multis libertatum privilegiis munieruot, multarumque largitionum liberalitate ditaveruot: illis, ſi placet, in his, ſe magnificentia tua non præferat, ſed conſideret potius, ſi affluentia talium, illorum metas attiogas: diſcutiat, quæſumus, viri prudentis ingenium, ſi merito titulum tibi multæ devotionis aſſumis, dum beneficia eccleſiæ matris tuæ revocare conaris in dubium, tanquam ſi unius poſſint inficiatione celari, quæ multorum notio publicat; & ſingolaris aſſertio reddat ambigua, quæ univerſalis notitia manifeſtat. Porro illa ingratitudinis ſpecies, qua beneficia profecta negantur, aliquid turbationis conſuevit afferre: ſed illa majoris doloris habet aculeos, qua in bono malum præſumitur, & odium in dilectione notatur.

Circa tutelam quoque tui a claræ memoriæ imperatrice Conſtantia regina Siciliæ apoſtolicæ ſedi relictam, a beneficiorum te gratia excipis, ſi tutelæ ſit debito ſatisfactum: eo quod fas inducebat ut fieret, & nefas, ſi defieeret, notaretur. Verum nullus neceſſitatis articulus tunc orgebat eo eccleſiam, ut in te, qui eras omni ſuffragio deſtitutus, onus non leve ſuſciperet. Nec tutelæ ſuſceptio, quæ a gratia ſumpſit exordium, habere te debuit pro perſecutionis debito non ingratum: ſaltem ut tutrici notam non ſolum ſuſpectæ, ſed fraudulentæ adminiſtrationis non itereris impingere dicens: Quod eccleſia nomine defenſorum hoſtes immiſerat palliatos, qui ad perdendam animam pueri feſtinarent, & pupilli ſuſciperent regnum pariter & coronam. Habebat præterea diffamationis objectio, quod, quem nutrix eccleſia debuit promovere, dejecit, erigens in paterna ſede hominem alienum, qui non contentus imperio, ad regnum nihilominus aſpiravit. Et quidem non habuit id hactenus tua confeſſio, non id uſque nunc committebat tuarum ſeries litterarum, quibus poſt Deum, totum adſcribebas matris eccleſiæ ſtudio, totum attribuebas ejoſdem totricis laboribus, quidquid eras; & eccleſiæ, quod vivebas. Unde igitur tam contraria, tam novella proceſſit opinio? unde præſumptio tam adverſa, tam repentina prorumpit? ſi enim frequens miſſio litterarum comitem conſcientiam mittentis habebat: cum nulla ſubſecuta ſit cauſa novæ ſcientiæ, nec ſcientia novæ cauſæ, cur calumnioſe impingitur, qood evidentia facti repudiat? cur ſub quodam involucro duplicitatis infertur, quod veritatis ſimplicitas non admittit? Quod ſi ſcripta præmiſſa deſtituta erant credulitate ſcribentis, tua circumſpectio colligat, quæ de iſtis illatio ſubſequatur.

Suntne iſta, quæ promittebas matri eccleſiæ, ſi neceſſitas immineret? eſt hic retributionis affectus, quem offerebas, ſi gravamen occurreret? Non id mater expectavit a filio: non id nutrix ſperare debuit a pupillo. Ah Deus! quæ in tali filio aliis ſpei reliquiæ relinquantur, ſi mater tam diligens deſperare cogatur? Ah Deus! quæ de tali pupillo fragmenta favoris cæteri colligent, ſi nutrix tam utilis jaculis detractionis impetitur? Ah Deus! quot & quantos labores amiſit eccleſia, ſi palmes, quem multo ſudore plantavit & coluit, in amaritudinem vitis convertitur alienæ; cum ſit minoris diſpendii, nullos fructus producere, quam nocivos? O quam obeſes lacrymas, quam amaras, felicis recordationis prædeceſſor noſter papa Innocentius multotiens pro te fudit! O quanta ſolicitudine laboravit, ut te a nocentium manibus eriperet, inſidiantium laqueis liberaret, & quaſi de mortis faucibus extorqueret! Ecce quid retributionis eidem imperialitas afferat? Ecce quid regalis magnificeotia recompenſet, dum

pupilli

pupilli inſidiator occultus dicitur, & bonorum tacitus ſpoliator. Recogita, recogita, fili cariſſime, ac intra clauſtra pectoris frequenti meditatione revolve; quam parvum, quamque depreſſum, te ille ſummus pontifex poſt obitum matris accepit; & quam grandem, quamque promotum in ſua morte reliquit.

Porro, ut credimus, tenellæ infantiæ nondum finem attigeras, cum impius Marchoaldus, tui nominis detractor perfidus, aviduſque invaſor, regni Siciliæ metas aggreſſus, utraſque manus invaſionis extendens, montem Caſſinum obſedit, & inſultibus multis impetiit, exercens ſui robur exercitus ad ſperatum exterminium captionis. Sed in hoc eccleſiæ ſolicitudo non defuit, quæ per duos cardinales, cum multis militibus, & expenſis non modicis, efficacem manum auxilii porrexit obſeſſis, vires invaſionis debilitans, & conatus obſidentis elidens. Cumque obſidionis exitus, inſultantis non reſponderet affectui, & prorogata ſpe defenſionis ad alios reſiſtendi animum reſumerent convicini: ſe iniquus ille in Siciliam tranſtulit, ut ibi, ſi de perſona regis deſiderii ſui finem attingeret, ad regni faſtigium ſine difficultatis obſtaculo perveniret. Sed nec ibi protectionis ſolitæ dexteram ſubtraxit eccleſia, mittens illuc bonæ memoriæ C.... tituli S. Laurentii preſbyterum cardinalem, nobili viro comite Iacobo, conſobrino prædeceſſoris prædicti mei, multis aſſociato militibus, in tui ſubſidium nihilo minus deſtinato, aliuſque cardinalis tibi poſtmodum extitit deputatus: qui tuis utilitatibus non remiſſus, ibidem diem clauſit extremum: conſequenter alio ſubſtituto, ut ſolicitudinis debitæ plenitudo circa tuæ perſonæ cuſtodiam non deeſſet. Interea Diapoldi militia longe lateque diffuſa, ſic per partes Apuliæ ſe extenderat, tantumqoe ſuſceperat incrementi, quod de obtenta de P.... quodam comite Celunenſi victoria, pro majori fere parte homines regionis ſuo applicabat arbitrio, ſuoque dominio addicebat, in aliquo, ſicut poterant, reſiſtentes; & crudelius debacchando: quo minus de paucorum & humilium timebat repagulo, qui de multorum & ſublimiũ viribus triumphabat. Cumque in partibus illis non haberet eccleſia, quæ erigeret contra illum, multoſque ſumptus amiſerit in omnibus regionibus, quæ pro te jam fecit expenſas multarum millium unciarum, recepto ad opus tui a S.... comite Brenni fidelitatis publicæ juramento: ipſum miſit in regnum, ut per eum elati confringerentur cornua inimici.

Nunquid hoc commiſſum fuit perdere puerum? Nunquid hoc fuit creditum ſpoliare pupillum? De throno Dei ſententia prodeat, & virtus Altiſſimi rectum judicium operetur, ſi adverſus eccleſiam excellentiam tuam decuit talia credere, ſi debuit ex his concepta credulitas in partum prodire hujuſmodi, ut verbis & ſcriptis expoſita in publico compareret? Sed forſan hoc Divina providentia voluit, ut habeatur in poſterum cautela ſecurior ex præviſo. Cum hominem ſiquidem alienum, quem in ſede patris tui, ſi tamen ſedes patris dici debeat, quæ non ſucceſſionis, ſed electionis jure defertur, erectum fuiſſe prædicas, tua prudenter adverſus eccleſiam ſubſtitiſſet invectio: eo quod veritas negata de publicis, minus reliquiſſet fidei de occultis. Nullum enim angulum latet imperii, quod imperatore Henrico defuncto, quidam olim Philippo duci Sueviæ, ac quidam Othoni poſtmodum imperatori diverſis voluntatibus adhæſerunt. Et licet idem Philippus nomen tuum primo prætenderet, ad ſe poſtea convertit negotium, ſic illud, ſuccedentibus proſperis, ſuis utilitatibus applicans, quod non jam de jure dubitabat imperii, ſed ſpem ad occupationem regni Siciliæ prorogabat, quemdam L.... Varnacienſem epiſcopum ad hoc mittens, in his etiam tuo ſubſidio apoſtolicæ ſedis providentia non defecit. Sic illi per memoratum O.... cardinalem, & nonnullos eccleſiæ vaſſallos reſiſtens in Marchia, quod conatus contrivit adverſos, & interdictus eſt hoſtibus etiam ad primos regni fines acceſſus.

Philippo tandem ſublato de medio, Othoni, quem omnium principum roborata conſenſibus præſentabat electio, nec expedivit, nec licuit diadema imperii denegari: qui procul dubio, ut ſcripſiſti, ſubito factus ingratus, tergum, non faciem vertit eccleſiæ, immemor receptorum. Sed quamvis eam multis provocaverit offenſis, diſſimulabat illas utcumque miſericordis eccleſiæ patientia conſueta. Sed poſtquam ad tuam prorupit injuriam, in te, quaſi pupilla oculi, tactum contrarium ferre non potuit, multas vias excogitans, quibus pleno remedio, ſuo poſſet ſubvenire minori. O quam proximus eras periculis! O quam paratus eras ad caſum! Quapropter invocavit eccleſia illius auxilium, qui ſuperbis reſiſtit, & dat humilibus gratiam; qui imperat mari & ventis; qui deponit potentes de ſede, ac ponit humiles in ſublimi. Invocavit etiam principum corda fidelium, puſillos & magnos ſolicitans, ut hi ad tuam relevationem collapſi, manum porrigerent adjutricem. Obſtit tandem Divina potentia ingrati conatibus, faciens in te cum eccleſia ſignum in bonum, ut elato cadente tu ſurgeres, & potente debilitato, tu potens eſſes. Arguit enim illum ſua malitia, ſuaque averſio increpavit. Quoniam juſto Dei judicio propria perdidit, qui avare cupiverat aliena: & tu, cujus regni tui vix extrema remanſerant, illius omnino imperium obtines. Hæc utique ſalutis remedia, cum auxilio principum, Divinæ providentiæ virtute præambula, tibi providit mater eccleſia, talia beneficia contulit puero & adulto. Quid ultra tibi facere potuit, & non fecit, de contingentibus nihil omittens, ea etiam ad quæ non tenebatur, adjiciens?

Miramur autem, quod in his tuos labores commemoras, dicens, te dubii facti ſecurum: qui vocatus ad ſceptra, laborantibus aliis, in labores alterius introiſti: metens quæ non ſeminaſti, & colligens quæ proculdubio non ſparſiſti. * Denique in defuncto non fatigatur perſona noſtra, tua non præterivit invectio, minus diligenter conſiderans, quod nos, qui prædeceſſori noſtro quoad utilitates tuas, affectione plenaria ſuccedentes, ad tui conſummationem honoris patenter adſtitimus, & potenter, noſtro in multis detraximus, ut tuo adjiceremus honori, facti quodammodo noſtræ famæ prodigi, tuæ parci. Sed pro iſtis ac aliis, hac nobis retributione reſpõdes, quia jus regibus Siciliæ in electionibus, ſicut aſſeris, debitum ex antiquo, noſtris conſtitutionibus minorari [ais] verum, ſi ſcripta tua, & genitricis tuæ mami ſolicitius revolviſſes, ſi ſanctorum etiam patrũ conſtitutiones adverteres: non culpares eccleſiam circa defenſionẽ eccleſiaſticę libertatis, cũ non debeat de perſecutione morderi juſtitię, qui cõtendere nititur de abuſu.

* *Locus corruptus.*

Aſſeris inſuper nos, præter formam communiter acquiſitam, te inconſulto quibuſdam eccleſiis regni vacantibus præfeciſſe perſonas. Sed, quæ ſit illa forma, neſcimus, quæ pro certo nimis eſſet informis, per quã apoſtolicæ ſedis judicium ex tuæ voluntatis arbitrio dependeret. Non tamen intendimus repromovere ſuſpectos, dummodo non ultra notam ſuſpicionis extendas, quam rationis tramites patiantur. Tarentinum poſt hæc archiepiſcopum, quem apud te, quaſi a ſummo gratiæ in profundum odii caſus repentini mutatio ſic deijcit; qui paulo ante quaſi cor unum & anima una cum principe cenſebatur, ſubito fur, ſubito proditor, ſubito tui ſanguinis dictus ſit obtrectator, non excludimus a reſponſo: mirantes

A quid in illum expetas ultionis, quem per ſubtractionem ſuorum, & interdictum ſuæ ſedis acceſſum, contra fas, & licitum tui proſecutor arbitrii, jam puniſti pœna præveniente judicium, & executione non expectante libellum.

Sed forſitan eſt qui dicat, qood dum ſua placuiſſe crediderit, ipſe diſplicuiſſe videtur. Catanenſem epiſcopum non duximus omittendum, cujus prodigalitate totum regnum dicis eſſe corroſum: ſi tamen in totum proceſſit corroſio, unde tot remanſerunt reliquiæ corrodendæ. Hic ſi merces ſervitiis, ſi fructus laboribus, ſi meritis præmium reſponderet: aliud profecto reciperet, quam ſolvatur. Pro quo quid nobis apud Ferentinum; quid fratribus noſtris apud ſanctum B Germanum magnificentia tua promiſerit, non ignoras. Deinde Cephalodenſis epiſcopi, circa quem ſanguinem occiſorum aſſeris ad nos clamare de terra, nec vita, nec ſpoliatio ſub nube tegetur: ut de ipſo, poſt reſtitutionis debitum, juſtitiæ ſatisfaciat. Nec movemur, ſi ſuper hoc ad lacrymas & querelas tuorum fidelium forte, ſicut aſſeris, movearis? dummodo in illum, qoi ſuo domino ſtat, aut cadit, non proceſſeris ad vindictam: primo in caſtrum eccleſiæ ac bona ejus manu occupationis extenſa, quam querelam delatio juſta præferret ad examen judicis competentis. Quapropter nõ inferas, ut apud nos ille meruit, unde apud nos demeruiſſe videtur. Sed tamen non ignoras, quod C ſi pro juſtitia ſpoliatæ ſteterunt eccleſiæ, licet apud te propter hoc demeruiſſe credantur, apud nos, qui ſumus, & eſſe tenemur juſtitiæ zelatores, ſibi meritum compararunt.

Tandem concuſſis columnis eccleſiæ, prælatis videlicet, inferioris gradus & ordinis clericos rigor tui gravaminis atterit: & quaſi aliorum velis ſupplere defectum, prętendis negligentiam prælatorum: quamvis ſuperioris ſedis non deſit autoritas in crimina diligenti examinata judicio, & judiciali examine cognita tanta cenſura præcellit, quod pœnæ diſtrictio culpæ interdicit exemplum, & vindictæ ſeveritas eſſe poterit aliis limes offenſæ. Quia vero Dei cauſæ deeſſe non poſſumus, nec debemos: ſuper omnibus iſtis, & aliis contingentibus eccleſiaſticam libertatem, ſic Divina ſuffulti potentia debitum noſtri proſequimur officii: D quod Deo pro poſſe ſatisfacientes & homini, in hoc geremus utiliter negotium noſtræ ſalutis ac tuæ, cum deferre homini contra Deum, præſertim in talibus, ſit nocere; ac parcere, ſit ſævire. Manus enim mulierum miſericordium filios deſtruxerunt. Sed habet vera dilectio plagas ſuas, quæ dulciores fiunt, cum amarius inferuntur.

Adjeciſti præterea, quod poſt reditum ſuum in regno Siciliæ, redintegratis viribus tuis, pro temporum varietate diſperſis, excloſis rebellibus, eccleſia contra matris officium ſuſpectos filios receptavit. Et quidem de jurium redintegratione gaudemus; & utinam redintegrantis affectio ſic debitis contenta fuiſſet limitibus, quod a juſtitia recuperationis in ſuis, nec in alienis ad uſurpationis injuriam tranſiſſet. E Quia præter id, quod in die noviſſimo, diſtricti judicis ultione reddetur, conſummari felicibus ſubſtantia non conſuevit eventibus, augmentis non aggregata legitimis: quin immo grandis acervus inficitur partis adjectione corruptæ.

Super excluſis, reſponſo ſuperſedere poſſemus, niſi alicujus indicio crederetur retardatum ſilentium repetitam ſignificare querelam: ſed, ut videmus, quod hactenus reſpondentis diſſimulatio diſtulit, nunc extorquet inſtantia conquerentis. A memoria quoque tua excidiſſe non credimus, quod comiti T... Rainaldo de adverſa & fautoribus eorumdem antequam caſtra, quæ viribus obtinere nequiveras, reſignarent; inter alia, quæ publica & authentica ſunt conventione notata, venit expreſſius perſonarum ſecuritas in promiſſum, ut id robur majoris firmitatis haberet; nos, & univerſos fratres noſtros affectuoſe rogaſti per litteras & nuncios ſpirituales, & in teſtimonium reſervatas, ut Romana eccleſia ſuper ſe ſecure ac confidenter reciperet, quod inviolabiliter promiſſa prædictis attenderes, & plenarie obſervares. Sed utinam verbis facta reſpondeãt, fideſque promiſſis. Pluſquam deceat ſedis apoſtolicæ ac excellentiæ imperialis honorem afflictionibus publicis, & pœnis manifeſtis exponuntur nonnulli de fautoribus comitis memorati; quorum multos poſt ſperatam de ſecuritate fiduciam dediſti exilio, & quoſdam ignominioſa morte damnaſti. Proinde poſſumus non immerito formidare, ne noſtra patientia in prædictis veræ patientiæ nomen amiſerit, & effectum. Quare non credas, id oblivioni eſſe relictum; licet ſit hactenus diſſimulatione ſuſpenſum. Sed quod in ſimilibus inferiores pro te promittere debeant, de ſpeculo poterunt eminenti reſpicere ſpeculum & exemplar. In quo quantum autoritati ſedis apoſtolicæ ſit detractum, quæ ipſos ad tuarum precum inſtantiam ſub ſua ſecuritate recepit, ſatis intelligunt, qui rem ſciunt.

De comite vero Matthæo, quem apud te in ſubtractione ſuorum, terræ ſanctæ ſervitium, crucis & crucifixi reverentia non defendit; comite quoque Rogerio quodam capto, ut noſti, & poſtmodum liberato, ut ſcimus, necnon & quibuſdam aliis, qui ad urbem & loca confinia a perſeqoentis facie confugerunt. Conquieſcat de cætero, quæſo, principis excellentis [ira] ne ſiccam ſtipulam perſequi, & contra folium, quod a vento rapitur, ſuam monſtrare præſentiam videatur. Hæc quippe a Iulii Cæſaris geſtis non elicis; qui Domitium pœnæ avidum, & veniæ contemptorem, vitæ ſervavit invitum, & Metellum ſe gladiis offerẽtem ira principis reputavit indignum. Certe in Iſraëlitico populo civitates erant refugii: & urbem ad refugium Chriſtianus populus non habebit? David recurſus erat oppreſſis: & ſummus pontifex Dei magni vicarius avertet faciem ab afflictis? utique non, cum nulla moleſtia tibi per illos inferatur & tuis, niſi velis id dũtaxat ferre moleſte, quod vivunt.

Ad hæc de viro egregio ſocero tuo, ſi ad noſtram perveniſſet notitiam, quid de his, quæ tibi facere debuit, omiſiſſet: noſtra eum non præteriiſſet monitio, quem tibi deſideravimus acceptum, & te illi potentiſſime gratioſum. In quo movet multorum corda miratio, quod cum conſueverint alii creſcere ex affinitate majorum: iſte non ſine multorum ſcandalo, non ſine terræ ſanctæ diſpendio, non ſine tui nominis læſione, decreviſſe videtur. Et quidem, his ſimilia magnificorum principum geſta non continent, ſublimium mores ignorant, liberalium largitas non acceptat. Non ſic illius terræ procuratur utilitas. Non ſic ad ejus ſubſidium bellatores ſtrenui advocantur. Super quo ubi onera gravia & importabilia nos aſſeris alligare, quæ digito noſtro movere nolumus, non attendens, quod jam pluribus annis elapſis ultro te iſtis omnibus ſubjeciſti ſpontaneus in Theutonia ſignum crucis aſſumens: non attendens, quod pro crucifixo gerendo negotium onus tam leve tulit eccleſia in eccleſiaſticorum decimatione proventuum; non attendens quod per fratres noſtros, & alios prædicatores, multi potentes & nobiles, magni & parvi ſe crucis obſequio devoverunt. Pro mercatoribus autẽ Romanis excellẽtię tuę ſcripſiſſe meminimus, ſicut dicis: ſed cũ per hoc jus ſuũ non aſſequantur, ut aſſerũt, non debet illis in ſua juſtitia cẽſura eccleſiaſtica deeſſe.

Da Vaſſallis quoque patrimonii, da quibus, prout placuit, reſcripſiſti: quid iuris imperialis excellentiæ compe-

competat, tuorum, & prædeceſſoris tui privilegiorum inſpectio proteſtatur. Quod ſi præter debitum a nobis in illis aliud pro terræ ſanctæ ſubſidio petiiſſes, ſicut decuerat, formata petitio ad exauditionis gratiam introiſſet. Provideas tamen, ut advocatiæ vocabulum frequenter tuis litteris repetitum, tua, ſi placet, non protrahat interpretatio in abuſum. Quoniam cum advocatus eccleſiæ idem intelligi debeat quod defenſor, ſi defenſoris amittis officium, nomen improprie retines advocati. Quod ſatis in Archivata & caſtris aliis quondam noſtrorum fidelium oſtendiſſe videris, quæ detines contra juſtitiam occupata, poſt illatam violentiam, poſt commodum poſſeſſoris adeptum, factus de petitore poſſeſſor, aſſerens conquerentibus, te jus in tua curia redditurum. Super quo, ſi qua nova jura ſunt condita, in publicum prodeant, cum id non patiantur antiqua.

Quia vero non eſt abbreviata manus Domini, ut non poſſit ſublimitatem curvare hominum, altitudinem humiliare virorum: nunc etiamſi feliciom tuis votis ſucceſſuum ſplendor illuxerit, humilitatem in ſereno non deſeras, quam in nubilo prætendebas. Speramus itaque quod viri tam diſcreti memoriam nunquam ſic ad examinationem deducet oblivio, ut omnino in vitium ingratitudinis incidat, quod repræhendit in æmulo, & culpam quam damnat in hoſte, committat. Non ergo ſeducant te proſpera, quem inſtruxiſſe debuerant adverſa: cum fuerit Pharaonis pincerna notatus, eo quod ſuccedentibus proſperis, ſui eſt oblitus interpretis, & lex nobilitatis id habeat, ut nobilium mentes excelſa non elevent, & infima non demittant.

Qoapropter, fili cariſſime, probatis apoſtolicæ ſedis affectibus, nullius ſuggeſtio te ſeducat, quæ niſi obſtaculum nimiæ devotionis impediat, a te dexteram beneficiorum non ſubtrahet, & dulcedinis ubera non abſcondet: cum non ſit veriſimile, quod animi ferventis affectum ab illo de facili velit avertere, quem multo labore fovit impuberem, multaque ſolicitudine promovit adultum.

XVII. AD VENETOS.

Contra Fridericum imperatorem, qui prælatos ad generale concilium vocatos, ceperat.

Gregorius IX. epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis, nobili viro ..... duci, & populo Venetorum, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

EXiſtens in mari hujus mundi Petri navicula contrariis interdum ventis impellitur, & nonnunquam ictibus colliditur procellarum. Sed tandem Domino flatibus imperante quietem, & turbinum impetus prohibente, ſuccedit tempeſtati tranquillitas: & eidem naviculæ placati æquoris ſulcanti planitiem undæ cedunt. Quia inopinatis aliquando impulſa flatibus, etſi jactetur, non mergitur; & undis repercuſſa fluentibus, etſi jactetur, non quaſſatur. Eccleſia quidem ſuper fidei petram erecta, frequenter ab æmulis Chriſtianæ religionis impetitur, & impugnatur ſæpe ab eccleſiaſticæ perſecutoribus libertatis. Sed demũ Altiſſimo ad eam clementiæ oculos inclinante, ſuæque potentiæ dexteram extendente tutricem, detractores fidei fræno arceantur ſilentii, & perſequentium manus in jura eccleſiæ injurioſe laxatæ, repreſſis viribus contrahuntur: ſicque poſt turbationis nubilum, ſerenum pacis ſubſequitur; & eccleſiæ ipſi, gubernante Domino, præſentis ſæculi mare ſubſternitur, colliſo impetu inſurgentium procellarum.

Si ergo fideles ejuſdem eccleſiæ, juxta mutabilitatem temporis ſiniſtris aliquando exaſperentur eventibus, & mulceantur quandoque votivis: non eos ſucceſſus adverſitatis deprimat; nec tamen occurſus proſperitatis extollat. Sed in eo ſpes tota ponatur, omniſque fiducia, qui ſperantibus in ſe miſericordiæ ſinum aperit, & poſt tribulationis patientiam in adverſis, remedium in proſperis conſolationis impendit. Fridericus namque dictus imperator, eccleſiæ perſecutor, directis olim fratribus noſtris & eccleſiarum prælatis, ac principibus orbis, litteris, petiit convocari concilium, ut ibi de meritis cognoſceretur ipſius. Noſque tandem de fratrum eorundem conſilio prælatos, & regum ac principum nuncios, ad ſedem apoſtolicam duximus convocandos. Sed idem, hoc intellecto (quia terroris ſonitus impiorum auribus ſemper ineſt, eo quod læſa conſcientia, ſæva præſumit) ſubſequenter alias litteras contrarias deſtinavit: & nequiter ſe humilians, examen concilii requirendo, interiora ſua plena dolo, ſcripturæ varietate detexit. Accedentibus itaque ad ſedem eandem prælatis aliquibus, & pluribus eorum propter maris timorem ad propria redeuntibus: ipſe audito vicino reliquorum adventu, eos, poſitis inſidiis, fecit cum venerabili fratre I.... epiſcopo Prænestino, ac dilecto filio noſtro Othone S. Nicolai in carcere Tulliano diacono cardinali, legatis ſedis apoſtolicæ detineri: quaſi non ſufficeret ſibi, quod eccleſiam multipliciter læſerat, niſi & alias eidem inæſtimabilem irrogaret offenſam.

Verum, etſi hæc turbationem mentis fidelibus inferant, non tamen ſuorum cordium eſt immutanda conſtantia, nec eorum ſunt animi ſinceri flectendi: ſed tanto debent ipſi eccleſiæ contra perſecutorem eundem favorabiliores adeſſe, quanto eum ex his graviorem ipſis injuriam in illam ſentiunt intuliſſe. Ideoque univerſitatem veſtram monemus, rogamus, & hortamur attente, per apoſtolica vobis ſcripta mandantes, quatenus in eccleſiæ devotione conſtantiſſime perſiſtentes, & confidentes in Domino, & in potentia virtutis ejus, inimicis ipſius, tanquam Chriſti fortiſſimi bellatores potenter & viriliter reſiſtatis. Nec repentini caſus iniquitas corda veſtra ſtupore conſternat: ſed ad ipſius defenſionem Eccleſiæ accendat ea potius zelus Dei. Nos enim ſuper his taliter providere, Deo autore, ſtudebimus, auxilii ſui dexteram nobis adeſſe ſperantes, quod impiorum depreſſis conatibus, honor erit Altiſſimo, catholicæ fidei robur, & eccleſiaſticæ libertati augmentum provenient, ac veſtra, & aliorum fidelium utilitas ſubſequetur.

XVIII. AD ARCHIEPISC. ARELATENS. ET EPISCOPUM ARAUSICANUM.

Ut comitem Toloſanum, & ejus uxorem reconcilient.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus, archiepiſcope Arelatenſi, & epiſcopo Arauſicenſi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

AD audientiã noſtrã pervenit, quod nobilis vir R.[a] Comes Toloſanus, & nobilis mulier S.[b] uxor ſua nequaquam cohabitant ut tenentur, neque ſibi mutuo affectus exhibent conjugales. Quia vero ex hoc grave poteſt ſcandalum ſuboriri, & utrique imminere periculum animarum: fraternitati veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus eos ſimul ut cohabitẽt, & ſibi mutuo cõjugales affectus exhibeãt, moneatis prudenter,

[a] Raimundus
[b] Sanctia

prudenter, & efficaciter inducatis eos ad id, ſi ne- A
ceſſe fuerit, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatio-
ne propoſita compellendo. Quod ſi alterutra partium
ad hoc impedimentum objecerit, vos audiatis hinc
inde propoſita, & ſi de partium voluntate proceſſe-
rit, cauſam fine debito decidatis: alioqui, quæ inve-
neritis, nobis fideliter intimetis, ut procedamus ex-
inde prout ſecundum Deum utriuſque ſaluti & hono-
ri videbimus expedire. Datum apud Cryptam fer-
ratam XI. Kal. Aug. pontificatus noſtri anno quarto.

XIX. AD PETRVM S. A. LEGATVM.

Vt inquirat an comes Toloſanus ante obitum ſigna B
pœnitentiæ dederit.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio magiſtro Petro de Collemedio capellano noſtro, apoſtolicæ ſedis legato, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

EXpoſuerunt nobis nuncii nobilis viri comitis
Toloſani, quod licet in ipſius patre, qui ante re-
conciliationem terræ deceſſit, indicia pœnitentiæ in
mortis articulo apparuerint manifeſta, nec per eum
ſteterit quominus reconciliatus fuerit eccleſiaſticæ
unitati: corpus tamen ejuſdem adhuc extitit inhu-
matum. Vnde ex parte ipſius comitis ſuppliciter pe-
tebant a nobis, ut eum ſacramentum non contem-
ptus religionis, ſed articulus neceſſitatis excluſerit, C
& eccleſiæ judicium, Divinum debeat imitari;
mandaremus defunctum, qui propter hoc habendus
eſt ab eccleſia, ſicut apud Deum fuiſſe creditur, ab-
ſolutus, in cœmeterio eccleſiaſtico ſepeliri. Quocirca
diſcretioni tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus, qua-
tenus diligenter ſuper hoc veritatem inquiras, eam
nobis fideliter reſcripturus. Datum Anagniæ XIV.
Kal. Octobris, pontificatus noſtri anno quarto.

In eumdem modum ſcripſit epiſcopo Toloſano, & abbati Grandis-ſilvæ. Dat. Anagniæ VII. Kal. Octobris, pontificatus anno quarto.

XX. AD EVNDEM.

D

Vt comiti Toloſano terminus ſolutionis, & itineris
Hieroſolymitani prorogetur.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio magiſtro Petro de Collemedio capellano noſtro, apoſtolicæ ſedis legato, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

VEnientes ad præſentiam noſtram nuncii nobilis
viri Raimundi comitis Toloſani, ex parte ipſius
devote a nobis & ſuppliciter petierunt, ut tam ſuper
paſſagio ſuo & ſuorum in ſubſidium terræ ſanctæ,
quam ſuper ſumma decem millium marcarum, in qua
eccleſiis pro reſtitutione damnorum tenetur, ſibi in- E
ducias de benignitate ſedis apoſtolicæ concedere di-
gnaremur: cum de novo reconciliatus ſanctæ matri
eccleſiæ, de terra ſua, ſicut oportet, diſponere non
potuerit; & de tranſitu ſuo, cum non inſtet modo
paſſagium, provenire nequiret utilitas quæ ſpera-
tur, nec termino aſſignato, ſcilicet proxime venturo
feſto reſurrectionis Dominicæ, illuc valeret, prout
eum decet, accedere, cum terra ſua nimium exhauſta
facultatibus, infra tam breve ſpatium non ſufficeret
ad expenſas neceſſarias miniſtrandas. Volentes autem
dicto comiti juxta fervorem devotionis ſuæ, quam
habere dicitur ad Deum & eccleſiam, gratiam, quam
cum Deo poſſumus, exhibere; ſuper ſolutione ſummæ
prefatæ, uſque ad beneplacitum noſtrum ei duximus A
terminum prorogandum: diſcretioni tuæ per apoſto-
lica ſcripta mandantes, quatenus inquiſita ſuper hac
cōcedenda ſibi dilatione paſſagii, voluntate illuſtrium
regis & reginæ* Francorum, & habito prælatorum &
baronum, ac aliorum bonorum virorum, quos vide-
ris expedire, conſilio; conſideratis quoque ſtatu ip-
ſius comitis, & terræ ſuæ, aliiſque circumſtantiis uni-
verſis quas inveneris: nobis ſtudeas, tranſmiſſis ſin-
gulorum conſiliis, fideliter intimare, ut per tuam re-
lationem inſtructi, ſuper hoc ſecurius diſponere va-
leamus. Datum Anagniæ VII. Idus Iulii, pontifi-
catus noſtri anno quarto.

* Nempe S. Ludovici & Blanchæ matris ejus.

B

Iiſdem verbis ſcribit archiepiſcopo Senonenſi, ac Pariſienſi & Carnotenſi epiſcopis. Dat. Anagniæ X. Kal. Octobris, pontificatus anno quarto.

XXI. AD COMITEM TOLOSANVM.

Vt debitam Ciſtercienſibus pecuniam ſolvat.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio nobili viro comiti Toloſano, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

SIgnificante dilecto filio abbate Ciſtercienſi nos
noveris accepiſſe, quod tu quandam ſummam pe-
cuniæ, in qua Ciſtercio & quibuſdam aliis monaſte-
riis ordinis Ciſtercienſis teneris, ſicut in litteris ſu-
per compoſitione pacis inter te ex una parte, & ec-
C
cleſiam, ac cariſſimum in Chriſto filium noſtrum il-
luſtrem regem Franciæ ex altera, per dilectum fi-
lium noſtrum Romanum ſancti Angeli diaconum
cardinalem, tunc legatum apoſtolicæ ſedis, reforma-
ta plenius dicitur contineri, detines pro tuæ arbitrio
voluntatis & eis ſolvere contradicis. Quare a nobis
humiliter poſtulabat, ut tibi ſuper hoc preces noſtras
& litteras dirigere dignaremur. Nos igitur ejus de-
votis precibus inclinati, nobilitatem tuam rogamus,
monemus attentius, & hortamur per apoſtolica ſcri-
pta mandantes, quatenus jam dictam pecuniam mo-
naſteriis ſine difficultate qualibet, ut teneris, reſtituas
memoratis: alioquin noveris nos venerabili fratri
noſtro epiſcopo Tornacenſi apoſtolicæ ſedis legato
D
noſtris dediſſe litteris in mandatis, ut te ad id, ſi ne-
ceſſe fuerit, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatio-
ne remota, cognita veritate compellat. Datum La-
terani IV. Nonas Ianuarii, pontificatus noſtri anno
quarto.

XXII. AD EVNDEM.

Vt puniat eos qui monachum Conchenſem occiderūt.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio nobili viro comiti Toloſæ, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

HOrrendum facinus quod Bernardus Convena-
rum, & quidam alii vaſſalli tui in Ieſu Chriſti
E
opprobrium attentarunt, ipſum Chriſtum ſine dubio
provocat, & provocare debet homines contra eum;
ipſumq; reddere univerſis odibilem, qui Deū timent,
& homines reverentur. Sicut enim dilecti filii abbas
& conventus Conchenſis gravi nobis conqueſtione
monſtraverunt, iidem vaſſalli quendam eorum mo-
nachum ſubdiaconum juxta altare conſtitutum, auſu
ſacrilego capientes, ac eum, crucifixum, ac Euchari-
ſtiam amplectentem, lethaliter vulnerantes, & ex-
trahentes ab eccleſia, violenter ipſum in Ieſu Chri-
ſti, & totius cleri contumeliam in patibulo ſuſ-
penderunt. Et licet quidam eremita ſemivivum
eumdem de patibulo depoſuiſſet eodem: ipſi ta-
men eum iterum ſuſpendentes, in iis & aliis, eis
graves

graves & injurioſi exiſtunt. Quia igitur tantam Dei, A & eccleſiæ non poſſumus injuriam, ſicuti nec debemus, æquanimiter ſuſtinere: nobilitatem tuam rogamus, & monemus attente, per apoſtolica tibi ſcripta mandantes, quatenus, cum injuria hujuſmodi Dei potius quam hominis cenſeatur, pungat cor tuum tui contumelia creatoris; & ſic hujuſmodi ſacrilegos tradita tibi poteſtate caſtiges, ac facias eiſdem abbati & conventui de illatis injuriis ſatisfactionem congruam exhiberi; quod per hoc creſcas, & nomine apud homines, & merito apud Deum.

Datum Reate x. Kalend. Novembris, pontificatus noſtri anno quinto.

XXIII. EPISCOPO TORNACENSI.

B

Ut benigne ſuſcipiatur comes Toloſanus.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri epiſcopo Tornacenſi, apoſtolicæ ſedis legato, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

DE parte dilecti filii comitis Toloſani nobis eſt oblata querala, quod cum ipſe in firmo propoſito, & ſummo gerat deſiderio inflexibiliter permanere in devotione ſedis apoſtolicæ matris ejus; ſuper quo turbati plures tanquam non valentes, cum in ſe mali ſint, aliorum bonitatem in patientia ſuſtinere, ipſum ab intentione ſua laudabili retrahere moliuntur: quidam terræ ſuæ prælati hoc nolentes intendere, in proferendo in eum excommunicationis ſententiam nimis C faciles & præcipites ſe oſtendunt: contra quos dictus comes humiliter petiit per noſtram ſolicitudinem provideri. Quia vero non modicum expedire dinoſcitur, ut ad augmentandum in ipſo pietatis affectum quaſi nova plantula benignitatis foveatur irriguo, & dulci lacte eccleſiæ recreetur: fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus in lenitate ac manſuetudine tractans eundem, & ad hoc ipſum prædictos prælatos inducens, nihil ab eis permittas in ejus gravamen aut contumeliam attentari.

Datum Reate XII. Kalend. Martii, pontificatus noſtri anno quinto.

XXIV. AD S. LUDOVICUM REGEM FRANCORUM. D

Cur R. eccleſia detineat comitatum Venaſcenum.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio Ludovico regi Francorum illuſtri, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

LItteras quas pro dilecto filio nobili viro comite Toloſano ſuper terra, quam Romana eccleſia citra Rhodanum ad manus ſuas retinuit, regalis nobis excellentia deſtinavit, ſolitæ benignitatis affectu recepimus: & quæ continebantur in eis intelleximus diligenter. Sane illius teſtimonium invocamus, qui E teſtis eſt in cælo fidelis, quod licet eccleſia Romana prædictam terram, in qua infinitis anguſtiis, & expenſis innumeris, multorum ſanguine hactenus extitit laboratum, ad manus ſuas duxerit retinendam, ne reprobis repetentibus vel irruentibus in eandem, fieret durior poſt proſperitatem adverſitas: non tamen intendimus terram illam propriis uſibus applicare, non in ea privatum proſecuti fuimus intereſſe, nullam in retentione ipſius utilitatem quæſivimus temporalem, cum ſit negotium pacis & fidei, & Dei ſit cauſa quam agimus, & ſpirituale dumtaxat in hoc commodum attendamus. Sed cum illius terræ converſio adeo ſit adhuc recens & tenera, quod ex mutatione ſubita facile poſſet incurrère recidivum, & recidivi languores interdum eſſe ſoleant prioribus graviores: accurata eſt ſolicitudine præcavendum, ne morbus, qui tam graviter Chriſti maculavit eccleſiam, iterum poſtquam curatus eſt, in ipſius poſſit refluere corruptelã. Quantum claræ memoriæ Ludovicus rex Francorũ pater tuus in præmiſſo negotio laboravit, ad cujus proſecutionem de ſuis liberaliter contulit, & tandem ſe liberalius adjecit, vitæ vitam offerens, ut viveret in Chriſto poſt mortem? Quot inclyti in proſecutione ipſius negotii de regno Francorum occiderunt? Quanto ſudore laboratum eſt, & quanto labore ſudatum, ut terra illa converſa in ſalſuginem a malitia inhabitantium in ea, bellis attrita continuis, & hæreticæ pravitatis erroribus involuta, & ab hujuſmodi reſpiraret anguſtiis, & contagiis purgaretur? Quanta ſtrages populi Chriſtiani, quot animarum pericula, eccleſiarum deſtructio, religioſorum locorum excidium, damna rerum, & expenſarum diſpendia, occaſione præfati negotii, peccatis exigentibus ſunt ſecuta? Et utinam eſſet adhuc dictum negotium adeo ſolidatum, quod ex nulla parte ſtatus ejus penitus fluctuaret. Nunquid non grandi cautela opus eſt, ne tot impenſæ perdantur? Nunquid vero nobis, ſi quid inde ſiniſtri, quod abſit, accideret, poſſet non immerito imputari? Nunquid formidare non immerito poſſumus præteritis futura pericula graviora? Et ideo quantumcumque dictum comitem, ſicut ſpecialem apoſtolicæ ſedis filium, ſincera diligamus in Domino caritate, & ad incrementum & exaltationem ipſius libenter, ſi per eum non ſteterit, aſpiremus, paternæ circa eum ſolicitudinis gerentes affectum: expedit tamen ut in tanto negotio non niſi circumſpecta deliberatione præhabita procedatur.

Verum quia nobis quid ſuper hoc magis expediat negotio memorato, fieri non potuit plena fides, venerabili fratri noſtro epiſcopo Tornacenſi apoſtolicæ ſedis legato, noſtris damus litteris in mandatis: ut vocatis archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, & aliis eccleſiarum prælatis, qui in ſua legatione conſiſtunt, & cum eis ſuper præmiſſis & eorum circumſtantiis univerſis deliberatione habita diligenti, conſilium quod ſuper his datum fuerit, nobis ſtudeat ſuis litteris fideliter intimare, ut procedamus exinde prout ſecundum Deum videbimus expedire melius. Ipſius itaque habita reſponſione legati, ſic Deo propitio in præmiſſo negotio procedemus, nihil de contingentibus omittendo, quod Deo pro poſſe ſatisfaciemus, & homini, ac tuæ ſerenitati gratum eſſe poterit & acceptum.

Datum Reate IV. Nonas Martii, pontificatus noſtri anno quinto.

XXV. AD REGINAM FRANCORUM.

Ejuſdem argumenti.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimæ in Chriſto filiæ reginæ Francorum illuſtri, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

LItteras quas pro dilecto filio nobili viro comite Toloſano ſuper terra, quam Romana eccleſia citra Rhodanum ad manus ſuas retinuit, regalis nobis excellentia deſtinavit, ſolitæ benignitatis affectu recepimus, & quæ continebantur in eis intelleximus diligenter, &c. *ut epiſtola præcedenti.*

XXVI. AD COMITEM TOLOSANVM. A

De eodem argumento.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio nobili viro comiti Toloſæ ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

NOn eſt de arbore dubitandum, cum de fructu conſtiterit; nec de illius intentione quærendum, qui nihil agit in tenebris, ſed in luce, ut ejus ſint opera manifeſta: cum in actibus ſuis non dubiæ præſumptioni ſit locus, ſed experientiæ certæ credatur. Sane quam intentionem in facto tuo geſſerimus hactenus & geramus, licet non pepercerimus virgæ, ut filium B lucraremur, operis exhibitio manifeſtat. Paternæ ſiquidem erga te ſolicitudinis gerentes affectum, te ſicut ſpecialem apoſtolicæ ſedis filium ſincera diligimus in Domino caritate: ad incrementum & exaltationem tuam, ſi per te non ſteterit, aſpirantes. Cæterum licet eccleſia Romana terram citra Rhodanum, pro qua tibi reſtituenda cariſſimi in Chriſto filii noſtri, Fridericus Romanorum imperator ſemper auguſtus, Ieruſalem & Siciliæ rex, ac rex & regina Francorum, illuſtres nobis humiliter ſupplicarunt, in qua infinitis anguſtiis, & expenſis innumeris, multorum ſanguine hactenus extitit laboratum, ad manus ſuas duxerit retinendam, ne reprobis repetentibus vel irruentibus in eandem, fieret durior poſt C proſperitatem adverſitas: illius tamen teſtimonium invocamus qui teſtis eſt in cælo fidelis, quod non intendimus terram illam propriis juribus vel uſibus applicare, non in ea privatum proſecuti fuimus intereſſe, nullam in retentione ipſius utilitatem quæſivimus temporalem, cum ſit negotium pacis & fidei, Dei ſit cauſa quam agimus, & ſpirituale in hoc duntaxat commodum attendamus. Verum quia nobis quid ſuper hoc magis expediat negotio memorato, fieri non potuit plena fides: venerabili fratri noſtro epiſcopo Tornacenſi apoſtolicæ ſedis legato damus noſtris litteris in mandatis, ut vocatis archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, & aliis eccleſiarum prælatis qui in ſua D legatione conſiſtunt, & cum eis, tam ſuper præmiſſis, quam ſuper prorogatione termini de transfretando in ſubſidium terræ ſanctæ, quam iidem rex & regina pro te a nobis fieri poſtularunt, & eorum circunſtantiis univerſis, deliberatione habita diligenti, conſilium quod ſuper iis datum fuerit, nobis ſtudeat ſuis litteris fideliter intimare, ut procedamus exinde prout ſecundum Deum videbimus melius expedire. Ipſius itaque habita reſponſione legati, ſic Deo propitio in præmiſſo negotio procedemus, nihil de contingentibus omittendo: quod Deo pro poſſe ſatisfaciemus, & homini; & tua devotio poterit non irrationabiliter acceptare. Tu autem in noſtra & eccle- E ſiæ Romanæ devotione ac fidei puritate perſiſtas, cum poſſis credere firmiter ac ſperare, quod tibi ſit devotionis & fidei tuæ ſinceritas reſponſura.

Datum Reate IV. Nonas Martii, pontificatus noſtri anno quinto.

XXVII. AD EPISC. TORNACENSEM.

Vt benignus ſit erga comitem Toloſanum.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri epiſcopo Tornacenſi apoſtolicæ ſedis legato, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

ET verbera patris & ubera matris apoſtolica ſedes habere dinoſcitur, dum & patris rigorem obſer- A vat, & matris non deſerit lenitatem: ſic utrumque condiens, ne crudelis ſit rigor, nec lenitas diſſoluta: & ſic viciſſim alterum altero recompenſans, ut nec parcat virgæ dum diligit, nec dum corrigit in caritate frigeſcat, ſed ſervet in ira miſericordiam, & in benevolentia diſciplinam. Licet igitur dilectus & nobilis vir comes Toloſanus aliquando elongatus a nobis, in regionem diſſimilitudinis aberraſſet: quia tamen illo faciente cum eo ſignum in bonum, qui neminem a miſericordia ſua repellit, recurrit ad ubera ſanctæ eccleſiæ matris, quæ ipſum deſiderat lacte dulci nutriri: nos paternæ circa eum ſolicitudinis gerentes affectum, & ipſum ſicut ſpecialem apoſtolicæ ſedis filium ſincera diligentes in Domino caritate, ad incre- B mentum & exaltationem ſuam, ſi per eum non ſteterit, aſpirando, fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus eundem comitem habens pro noſtra & apoſtolicæ ſedis reverentia propenſius commendatum, jura ſua ſic conſerves illæſa, ſicut eccleſiaſtica vis illibata ſervari.

Datum Reate IV. Idus Martii, pontificatus noſtri anno quinto.

XXVIII. AD COMITEM TOLOSANVM.

Confirmat inſtitutam Toloſæ academiam.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio & nobili viro comiti Toloſano, ſalutem C *& apoſtolicam benedictionem.*

OLim operante illo qui vult omnes homines ſalvos fieri, & neminem vult perire, per dilecti filii noſtri Romani Portuenſis electi miniſterium, tunc in illis partibus apoſtolicæ ſedis legati, inter eccleſiam & te pace, Divina præeunte gratia, reformata: dictus legatus tam provide quam prudenter attendens quod fides Catholica, quæ pene penitus videbatur de illis partibus profligata, inibi reflorere valeret, ſi illic litterarum ſtudium crearetur, duxit provide ſtatuendum, ut in Toloſana civitate cujuſlibet licitæ facultatis ſtudia plantarentur: quorum magiſtris, ut liberius D poſſint vacare ſtudiis & doctrinis, a te fuit promiſſum certum ſalarium & ſtatutum. Vnde nos, quod ſuper præmiſſis factum eſt, gratum & ratum habentes: ut ea, qua gaudent Pariſienſes ſcholares, perpetuo magiſtri ſcholares Toloſæ, & omnes qui eis ſucceſſerint in hac parte, gaudeant libertate, ipſis duximus concedendum.

Statuimus nihilominus, ut cives Toloſani domos vacantes ad inhabitandum ſcholaribus pro competenti pretio taxando a duobus clericis, & totidem laicis, viris diſcretis, catholicis & juratis, communiter electis ab ipſis locare cogantur.

Sancimus præterea quod nulli magiſtri, & ſchola- E res, vel clerici, ac ſervientes eorum, ſi, quod abſit, contigerit eos in quocumque maleficio deprehendi, ab aliquo laico judicentur, vel etiam puniantur: niſi forſitan judicio eccleſiæ condemnati, ſæculari curiæ relinquantur; & ut laici teneantur ſtudentibus in. . . . . . . coram eccleſiaſtico judice reſpondere ſecundum conſuetudinem eccleſiæ Gallicanæ.

Necnon & ut tu, comes Toloſane, ballivi tui, & barones terræ, ſecuritatem & immunitatem ſuo jurejurando promittere compellamini perſonis & rebus ſcholarium, ac etiam nunciis eorumdem; & a veſtris ſubditis illud idem fieri faciatis. Et ſi qui eos vel eorum nuncios in terris veſtris pecunia vel rebus aliis ſpoliaverint: vel emendari faciatis, vel etiam emendetis.

Ad hæc & tu cum in reformatione pacis te obligaveris præfato juramento, ut certum ſalarium uſque

ad certum

ad certum tempus, certo numero magiſtrorum exſolvas: ſtatuimus, ut illud ſine qualibet diminutione perſolvas uſque ad terminum conſtitutum, & plenarie ſatisfacias de ſubtractis. Quocirca nobilitatem tuam rogandam duximus attentius ac monendam, per apoſtolica tibi ſcripta mandantes, quatenus magiſtris & ſcholaribus ſupradictis te favorabilem exhibeas & benignum, ſtatuta præfati electi illibata conſerves, & ab omnibus tuæ juriſdictionis ſubjectis facias firmiter obſervari.

Datum Laterani pridie Kalend. Maii, pontificatus noſtri anno ſeptimo.

XXIX. AD ARCHIEPISCOPOS, ET EPISCOPOS IN PROVINCIA CONSTITVTOS.

Vt benigni ſint erga comitem Toloſanum.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus Viennenſi archiepiſcopo, apoſtolicæ ſedis legato, & aliis archiepiſcopis, & epiſcopis in Provincia conſtitutis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

CVm dilectus filius nobilis vir comes Toloſanus nuper redierit ad apoſtolicæ ſedis gratiam, ita quod devotionis alumnum ſe reputat, & eccleſiæ Romanæ filium ſpecialem: per vos eum exaſperari non expedit, ſed ſemper in Deum potius confoveri, ut idem ſentiens affectum in membris, quem cognoſcit in capite eccleſiæ, in dulcedine delectatus ad devotionis augmentum amplius inardeſcat. Quare fraternitatem veſtram monemus, per apoſtolica vobis ſcripta mandantes, quatenus in benignitate proſequentes eumdem, ſibi vos exhibeatis, quantum cum Deo poteritis, favorabiles & benignos; neque ſitis, ſicut nec convenit, proni vel faciles ad ferendum in perſonam ſuam excommunicationis ſententiam, vel ad ſupponendum interdicto eccleſiaſtico terram ejus, cum inter alia prælatos potiſſimum deceat maturitatem & gravitatem in ferendis hujuſmodi ſententiis obſervare: mandatum noſtrum taliter impleturi, quod ipſe manſuetudinem in vobis ſe gaudeat inveniſſe, & nos debeamus vos exinde merito commendare.

Datum Laterani Idibus Ianuarii, pontificatus noſtri anno VII.

XXX. AD COMITEM TOLOSANVM.

Cur ei Venaſcenſem agrum non reſtituat.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio nobili viro comiti Toloſano, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

REputantes eccleſiæ Romanæ te ſpecialem filium & devotum, ac ad perſonam tuam patris gerentes affectionem, petitionibus tuis benignum aſſenſum, quantum cum Deo poſſumus, impertimur. Vnde ſi quando preces tuas non admittimus, credere potes & debes rationabilem cauſam ſubeſſe, propter quam a pietate paterna, quod filius poſtulat devote, non impletur. Cum itaque in terra Venaſcenſi, pro qua tibi reſtituenda nobis per litteras & nuncios ſupplicaſti, multi ſe jus habere proponant, & nos ex officii noſtri debito teneamur cuilibet juſtitiam ſuam conſervare: ad præſens ſuper hoc deliberare nequivimus, nec tibi certum aliquid reſpondere. Vnde ei, qui tibi contra pravitatem hæreticam fidei ſuæ fervorem inſpiravit & zelum, laudes & gratias exhibentes, & tuæ commendantes ſinceritatis affectum, nobilitatem tuam monemus, & hortamur attente, ac tibi conſulimus, quatenus id indefeſſo proſequaris ſtudio pietatis pro exaltatione puritatis catholicæ, & ſis, ſicut laudabiliter incœpiſti, ſolicitus in Romanæ eccleſiæ dilectione immobiliter perſeverare. Nos enim cum devotionis continuatio te amplius reddit favorabilem & acceptum, eo magis in his quæ cum noſtra poſſumus honeſtate, parati ſumus favorem tibi & benevolentiam exhibere.

Datum Laterani XVIII. Cal. Febr. pontificatus noſtri anno ſeptimo.

XXXI. AD S. LVDOV. FRANC. REGEM.

Edidit Puteanus ex authentico quod in regio tabulario ſervatur.

Auxilium petit adverſus Fridericum imp. regeſque Francorum ſanctæ ſedis defenſores prædicat.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio illuſtri regi Franciæ ſalutem, & apoſtolicam benedictionem.

DEi filius, cujus imperiis totus orbis obſequitur, cujus beneplacitis cæleſtis exercitus agmina famulantur, ſecundum diviſiones linguarum & gentium in ſignum Divinæ potentiæ diverſa regna conſtituit, diverſa populorum regimina in miniſterium mandatorum cæleſtium ordinavit: inter quæ ſicut tribus Iuda inter cæteros filios patriarchæ ad ſpecialis benedictionis dona ſuſcipitur, ſic regnum Franciæ præ cæteris terrarum populis a Domino prærogativa honoris & gratiæ inſignitur.

Nam velut præfata tribus regni præfigurativa prædicti undique fugabat hoſtium cuneos, terrebat & conterebat undique, ac ſuis ſubjugabat pedibus per circuitum inimicos: non aliter idem regnum pro exaltatione catholicæ fidei Dominica prælia dimicans, & in Orientis & Occidentis partibus pro defenſione eccleſiaſticæ libertatis, eccleſiæ hoſtes expugnans, ſub vexillo claræ memoriæ prædeceſſorum tuorum: quandoque terram ſanctam ſuperna diſpoſitione de manibus paganorum eripuit, quandoque Conſtantinopolitanum imperium ad obedientiam eccleſiæ Romanæ reducens, dictorum prædeceſſorum ſtudio eccleſiam ipſam a multis periculis liberavit, pravitatem hæreticam, quæ in partibus Albigenſibus fere fidem extirpaverat Chriſtianam, totis viribus expugnare non deſtitit, donec ea quaſi penitus confutata, fidem ipſam ad priſtini ſtatus ſolium revocavit. Sicut præfata tribus velut reliquæ a cultu Dominico nunquam declinaſſe legitur, ſed idololatras & infideles multis expugnaſſe præliis perhibetur: ſic ut in eodem regno quod a devotione Dei & eccleſiæ nullo caſu avelli potuit, numquam libertas eccleſiaſtica periit, nullo unquam tempore vigorem proprium Chriſtiana fides amiſit: quinimmo pro earum conſervatione reges & homines dicti regni ſanguinem proprium fundere, & ſe periculis multis exponere minime dubitaverunt.

Ad quorum probationem inclytæ recordationis Caroli, & multorum Regum progenitorum tuorum geſta colligere poſſumus. Sed tamen ne habito ad infinita deſcenſu, a longe exempla veterum colligamus: recolendæ memoriæ Ludovicus pater tuus, non pro amplificatione regni ſui, ſed fidei, Domino in dictis partibus Albigenſium, cum multitudine nobilium militum, & aliorum fidelium eligens præliari, ſub ſudore militiæ Dominicæ exutus corpore, cælo ſpiritum reddidit: & poſteris ſuis ſimilia faciendi ſub quodam tacito teſtamento præceptum indicens, ad regnum quod Deus præparavit ſe diligentibus, cum iiſdem fidelibus, quos Dominus in triumphali victoria ad coronam vocavit martyrii, curſu laudabili properavit.

Ex

Ex quibus evidenti ratione perpendimus, quod regnum Franciæ prædictum, benedictum a Domino, redemptor noſter quaſi ſpecialem Divinarum voluntatum executorem eligens, & ipſum ſibi ſicut pharetram circa femur accingens, ex ipſa ſæpius ſagittas electas extrahit, & eas in tuitionem eccleſiaſticæ libertatis & fidei, in contritionem impiorum, & defenſionem juſtitiæ, in arcu brachii potentis emittit. Propter quod prædeceſſores noſtri Romani pontifices a progente in progenies tam laudabilia dictorum progenitorum opera recenſentes, ad ipſos continuum in neceſſitatibus ſuis habuere recurſum: illique credentes, quod non petentium, ſed cauſa Dei potius agebatur, petitum nunquam negavere ſubſidium: quin potius nonnunquam non poſtulatum, eccleſiæ opportunitatibus in manu forti indulſere ſuccurſum.

Ex quo & nos ſcientes quod propriæ ſervat propago vitis originem, quod idem ſuccus ramos vivificat & radicem; & non credentes omnino ut eiſdem progenitoribus quibus parificaris honore dominii, pariaris te contrarium moribus & inferiorem virtutum actibus inveniri; quinimmo ſperantes quod gratia bonitatis, quæ ipſis erat innata, in tuam ſit derivata perſonam: ad te multa ducti confidentia recurrimus, ut, ſicut tenemur, ſerenitati tuæ plagas longe duriores & diriores, quam in crucis patibulo inflictæ fuerunt regi omnium ſæculorum, quas in corpore Chriſti multis blaſphemiis & aliis modis quaſi obducta cicatrice Fridericus dictus imperator jam renovat & cruciat, aperire poſſimus, qui miniſterio proditoris velamen apoſtolatus, ut Dominum crucifixoribus tradere poſſet, habentis, uti minime erubeſcens, ſe Divinis myſteriis, quæ ante ſententiam in ſe latam quaſi paganus penitus abhorrebat, ut ſub pallio pietatis facilius Chriſtum in eccleſia ſua denovo crucifigere valeat, in ſuæ proditionis augmentum immiſcere præſumit: ſicque ſecum omnes quos poteſt in viam perditionis attrahens, ad excuſandas excuſationes in peccatis, literas quaſdam de promptuario fallaciarum ſuarum emittit, ex quibus cum earum principium ex veritatis via penitus deviet, finis cum medio falſitati omnino concordet, nihil in mentis diſcretæ credulitatem aſſumitur, niſi quod mendaciorum compoſitor, artium ſuarum ingenio fortius confutetur.

Propter quod conſultius attendentes, quod hæc vulnera non debebamus tam pernicioſo occultare ſilentio, ipſum ſuper prædictis & multis aliis ſceleribus ſępe ſępius coram venerabilibus pręlatis eccleſiarum, apoſtolicis ſcriptis, & ſolemnibus nunciis monitum, & ad emendationem longis retroactis temporibus expectatum, ſpe nobis de ipſius correctione ſubtracta, de conſilio fratrum noſtrorum poſt frivolas reſponſiones ſuas, excommunicationis vinculo duximus innodandum. Quia etſi in occupatione bonorum eccleſiæ tolerari aliquatenus non deberet, multo fortius ſuper excidio fidei, noſtra vel cujuſcumque circa eum deberet patientia penitus reprobari.

Hinc eſt quod nos Chriſti, qui pro ſalute hominis deſcendens e cælis ad prædicandum evangelium in univerſum mundum tranſmiſit apoſtolos, exemplo compulſi, ad te præcipuum, te cariſſimum eccleſiæ filium, te ſpeciale ſubſidium, te refugium ſingulare, venerabilem fratrem noſtrum epiſcopum Prænestinum, virum approbatæ bonitatis, & ſanctitatis expertæ, magnum eccleſiæ Dei membrum, officio ſibi legationis cōmiſſo pro defenſione fidei, pro qua laborare tenetur quilibet qui Chriſtianus profeſſione cenſetur, dirigimus, & per eū in tantæ neceſſitatis articulo tui brachii auxilium invocamus. Cum enim pugnare pro eripienda terra ſancta de manibus paganorum, ſit perpetuæ vitæ meritorium; multo majoris meriti eſſe creditur, ſi eorum qui exterminium fidei, in qua ſalus totius mundi conſiſtit, & eccleſiæ machinantur generale excidium, impietas expugnetur. Speramus autem & pro firmo tenemus, quod Ieſu Chriſto qui pro redemptione tua ſervi formam accipiens, proprium ſanguinem crudeli perforatus lancea fundere, & in cruce mortis voluit ſubire tormentum, qui diebus iſtis a dicto Friderico eum aſſerente in uterum Virginis minime deſcendiſſe, crudeliter in ſe & membris ſuis ac multipliciter impugnatur: curabis tanquam athleta Dominicus potenter aſſiſtere, & honorem Chriſti, cui nulla debes vel potes ratione deeſſe; & eccleſiæ ſponſæ ſuæ, bonum ſtatum fidei, & omnium fidelium, totis viribus conſervare ſtudebis. Igitur prudenter attendens, quod id tempus eſt ab æterno conditore diſpoſitum, ut nunc publicæ notitiæ ſuorum revelet animos amicorum: dicti Friderici, qui eundem epiſcopum, immo Chriſtum & eccleſiam, ſuos aſſerit capitales inimicos, detractionibus & mendaciis, tua in nullo moveatur conſtantia puritatis: quinimmo eundem legatum, vel potius Chriſtum in ipſo, cujus legatione fungitur, & pro cujus tantum fide laborat, præcepta benignitate ſuſcipiens, & ei honore ſicut regiam magnitudinem decet impenſo, frequenter infra tui pectoris arcana revolvens, quatenus dictis progenitoribus tuis, ex obſequio eccleſiæ præſtito laudis titulus & honoris accrevit, dictorum progenitorum excitatus exemplo, apoſtolicæ ſedi, immo Deo, & toti populo Chriſtiano, illud in hoc articulo conſilium & auxilium ſtudeas impertiri, per quod in cæleſti palatio perpetuæ merearis diademate gloriæ coronari.

Datum Anagniæ xi. Kal. Novembris, pontificatus noſtri anno XIII.

FRAGMENTA DECRETORUM GREGORII IX.

EX LIB. DECRETALIUM EXCERPTA.

I. Ad abbatem S. Salvatoris Papienſis & Vercellen. præpoſit.

Nemo prætextu excommunicationis a proſecutione appellationis repellitur.

De except. c. 11.

SIgnificaverunt nobis capitulum de Tornacen. quod cum P. in ſuum archipreſbyterum elegiſſent, Mediolanenſis archiepiſcopus præſentatam ſibi electionem renuens confirmare, quendam Zephum clericum in archipreſbyterum inſtituit eccleſiæ ſupradictæ. Quare ipſis ad ſedem apoſtolicam appellantibus, præpoſito S. Stephani cauſam ipſam ſuper his dicimur cōmiſiſſe: qui electionem ipſorum confirmans, & pronuncians jus eligendi ad ipſum capitulum pertinere, partem adverſam ab impetitione ipſorum abſolvit: a qua ſententia partes ad ſedem apoſtolicam appellantes, cauſam ipſam vobis obtinuere committi. Sed a parte altera, exceptione excommunicationis oppoſita contra capitulum memoratum, vos minus provide attendentes, quod prætextu excommunicationis oppoſitæ a proſecutione appellationis non debeat quis excludi: cum omnis legitima defenſio excommunicato in judicio reſervetur: partem adverſam non eſſe cogendam ad reſpondendum eiſdem, perperam decreviſtis. Propter quod, dictum capitulum noſtram audientiam appellarunt. *Et infra*: Mandamus, quatenus ſi eſt ita, exceptione hujuſmodi non obſtante, in eodem negotio procedatis.

II. AD

II. Ad abbatem S. Ioannis de Vineis.

De lit. cõt. c. unic.

Non per poſitiones & reſponſiones, ſed per petitionem in iure propoſitam & reſponſionem ſecutam, fit litis conteſtatio, qua omiſſa nullus eſt proceſſus.

* for. Noviomenſem

OLim inter epiſcopum* Novienſem ex parte una, & capitulum eccleſiæ S. Quintini ex altera, ſuper quibuſdam injuriis, & excommunicationum ſententiis, & quibuſdam aliis articulis orta fuit materia quæſtionis. *Et infra*: Iudices factis quibuſdam poſitionibus, & reſponſionibus ad eaſdem: auditis etiam quæ partes voluerunt proponere coram eis, cauſam eandem ad examen apoſtolicum remiſerunt. Procuratoribus igitur partium propter hoc in noſtra præſentia conſtitutis, quamvis poſitiones & reſponſiones hinc inde ſuper pluribus articulis factæ fuerint coram judicibus memoratis; quia tamen litis conteſtationem non invenimus eſſe factam, cum non per poſitiones, & reſponſiones ad eas, ſed per petitionem in jure propoſitam & reſponſionem ſecutam conteſtatio litis fiat: proceſſum ipſorum de fratrum noſtrorum conſilio irritum duximus nunciandum.

III. Ad abbat. S. Nicolai, & decanum Furnenſ. Morin. Diœc.

De alien. jud. mut. c. c. fac. 2.

Clericus cauſa mutandi iudicium non debet recipere ceſſionem a laico.

EX parte Scabinorum Hipreti fuit propoſitũ, quod inter laicos ejuſdem loci quæſtionibus emergentibus dirimendis per judicium ſæculare, quidam clerici ſibi dono vel precio ab aliquibus laicorum ipſorum cedi faciunt actiones, ut adverſarios ad eccleſiaſticum forum trahant, & prædam ex hujuſmodi commercio aſſequantur: *Et infra*. Cum igitur ceſſiones & emptiones litium legitime prohibeant ſanctiones, ita quod jactura cauſæ afficiant illos, qui ſibi potentiorum patrocinium taliter advocare præſumunt, & ex eo fiunt etiam odioſæ; quod ex fonte cupiditatis videntur procedere: mandamus quatenus clericos memoratos a præſumptione hujuſmodi per cenſuram eccleſiaſticam compeſcatis.

IV. Ad abbat. S. Genovefæ.

De off. & pot. Iud. deleg. c. 40.

Delegata iuriſdictio ad perſonas non expreſſas in reſcripto, prorogari non poteſt.

* Landunenſ.

P & G. per litteras apoſtolicas conquerentibus coram te de epiſcopo London*. quod conceſſum ab eis mutuum promiſſo loco & termino non perſolvit: pendente judicio, I. Laicus qui in quantitate quadam eiſdem mercatoribus tenebatur, ſe in tuam juriſdictionem, ſicut aſſerit, voluit prorogare: ut, ſi intra terminũ conſtitutum prædictam non ſolveret quantitatem, excommunicationis & interdicti ſententias in perſonam & terram ejus promulgares. Quas hujuſmodi occaſione a te latas decernimus non valere: cum etſi alias juriſdictioni præeſſe dicaris: quia in dictum I. nullam juriſdictionem habebas, juriſdictionis prorogatio nulla noſcitur extitiſſe: cum hujuſmodi delegata juriſdictio ad alias perſonas nequeat prorogari.

V. Ad abbatiſſam & conventum Iotren.

De arbitris. c. 13.

De controverſia inter archiepiſcopum Senonenſem & abbatiſſam Iotrenſem.

CVm a nobis petitur: *Et infra.* Ex parte veſtra fuit propoſitum, quod olim inter vos & Senonenſem archiepiſcopum quæſtione ſuborta ſuper eo quod idem archiepiſcopus aſſerens monaſterium veſtrum Metropolitico jure ſibi ſubeſſe, procurationes & res alias exigebat a vobis; tandem in V. ſancti Angeli diac. cardin. tunc apoſtolicæ ſedis legatum, a partibus concorditer compromiſſo, & promiſſo ſub certa pœna quod arbitrio ſeu ordinationi eiuſdem, vel duorum mediatorum, quos idem ſuper hoc deputaret, præciſe parerent: magiſter P. capellanus noſter, & I. archidiaconus Senon. mediatores ab eodem ſuper hoc deputati legato, ordinando & definiendo cauſam huiuſmodi terminaverunt. Nos igitur quod per prædictos mediatores ſuper hoc actum eſt, autoritate apoſtolica confirmamus.

VI. Ad S. præcentorem, & magiſtrum N. canonicum Ambianenſem.

De offic. & pot. jud. deleg. c. 38.

Si delegatus pronuntiaverit ſe iuriſdictionem non habere, ipſam etiam de conſenſu partium non reaſſumit.

SIgnificantibus M. muliere, & I. nato eius, nos noveritis accepiſſe, quod cum nobilis mulier Iuliana vidua mentiens ſe pauperem, contra eos ſuper terris & rebus aliis ad iudices noſtras litteras impetraſſet: iidem coram eis excipiendo proponere curaverunt, quod cum dictæ litteræ ſuggeſto mendacio impetratæ fuiſſent, cum prædicta Iuliana, quæ nobilis eſt & dives, pauperem ſe dixiſſet in eis coram ipſis, niſi requiſito prius domino, ſub cuius iuriſdictione ipſi conſiſtunt, & coram quo parati erant eidem exhibere iuſtitiæ complementum, non debebant de iure per tales litteras conveniri. Vnde dicti iudices interloquendo pronunciarunt ſe per eaſdem litteras procedere non debere. *Et infra*: Demum fuit a partibus in quoſdam tanquam in arbitros taliter compromiſſum, quod ſi intra terminum in compromiſſo expreſſam cauſam non deciderent, partes ad eorundem iudicum redirent examen. Verum arbitris cauſam intra terminum negligentibus terminare, dicti iudices iuriſdictionem per formam compromiſſi huiuſmodi reſumpſerunt: a quibus iidem ſe ſentientes gravari, quod ſuper his, ſuper quibus ab eis fuerant abſoluti, litigare compellebant eoſdem, ad noſtram audientiam appellarunt. Ideoque mandamus, quatenus, ſi eſt ita, revocetis in irritum.

VII. Ad patriarcham Antiochiæ apoſt. ſedis legatum.

De cler. non reſid. c. 16.

Eccleſia miniſtris deſtituta, abſentes non obſtantibus privilegiis per ſubtractionem proventuum redire cogat.

CVm ad hoc ſint eccleſiaſtica beneficia deputata. *Et infra*: Sane vobis innotuit, quod eccleſia Antiochena, multis ex ſervitoribus eius abſentibus, eſt fere deſtituta miniſtris. Vnde mandamus, quatenus non obſtantibus apoſtolicis indulgentiis & prædeceſſorũ tuorũ licentia, abſentes canonicos & aſſiſios

revoces ad reſidendum in eccleſia ſupradicta: & ſi non venerint, tu de ipſorum beneficiis, dum abſentes fuerint, ipſi eccleſiæ facias congrue deſerviri, in otilitatem ejuſdem, quod ex præfatis beneficiis ſuperfuerit, convertendo.

VIII. Ad Antonium ſubdiaconum.

De teſtam. c. 1.

Epiſcopus de rebus patrimonialibus teſtari poteſt: de rebus eccleſiæ, ſeu tempore epiſcopatus acquiſitis minime.

QVorundam ad nos relatione pervenit, quod I. Atellanæ civitatis epiſcopus conditu teſtamentu in octo uncias ſubſtantiæ ſuæ nurum heredem inſtituit, eccleſiam ſuam in reſiduis quatuor. Hortamur igitur ut ſolicite hoc diſcutias, & quicquid ipſum habuiſſe patuerit, a qualibet perſona detineri nullatenus patiaris: niſi hoc ſolum, quod eum ante epiſcopatus ordinem proprium habuiſſe conſtiterit. Quicquid vero eccleſiæ ante ipſius conſecrationem fuiſſe cognoveris, vel in epiſcopatus ordine prædictum epiſcopum acquiſiviſſe*, in ejuſdem eccleſiæ dominio conſervetur.

* acquiſiſſe in antiquis.

IX. Ad Arelaten. capitulum.

De privil. c. 33.

De novalibus.

COnſultationi veſtræ breviter reſpondemus, quod terra, de qua non extat memoria quod aliquando culta fuiſſet, redacta per religioſos viros noviter ad culturam, perpetuo debet quoad immunitatem de nõ ſolvendis decimis novalium jure cenſeri. Cum alias nonnunquam contingeret indulgentiam de novalibus plus eis diſpendiis, quam utilitatis afferre.

X. Ad archipreſbyterum S. Mariæ majoris de Vrbe.

De major. & obed. c. 15.

Qui maior eſt ordine, licet in eccleſia poſterius receptus, in loco & portione præfertur.

STatuimus ut preſbyteri primum locum, diaconi ſecundum, ſubdiaconi tertium, & ſic de reliquis obtineant ordinatim, etiamſi poſterius admittantur. Et qui major eſt ordine, etiamſi poſtea ſit receptus, in portione percipienda eſſe volumus potiorem: ac minores facere ſervitia conſueta.

XI. Ad eundem.

De conſt. c. 13.

Conſtitutio, futura reſpicit, & non præterita: niſi in ea de præteritis caveatur.

QVoniam conſtitutio apoſtolicæ ſedis omnes aſtringit, & nihil debet obſcurum vel ambiguum continere: declaramus conſtitutionem, quam nuper ſuper præferendis in perceptione portionis majoribus, & conſuetis ſervitiis a minoribus exhibendis, edidimus: non ad præterita, ſed ad futura tantum extendi, cum leges & conſtitutiones futuris certum ſit dare formam negotiis, non ad præterita facta trahi: niſi nominatim in eis de præteritis caveatur.

XII. Ad Argentinenſem epiſcopum.

De cõverſ. in fid. c. 2.

Si alter infidelium conjugum venit ad fidem, altero remanente in infidelitatis errore, communis proles aſsignatur converſo.

EX litteris tuis accepimus, quod quidam de Iudaicæ cæcitatis errore ad Chriſtum verum lumen adductus, uxore ſua in Iudaïſmu relicta, in judiciu poſtulavit inſtanter, ut eorum filius quadriennis aſſignaretur eidem, ad fidem catholicam, quam ipſe ſuſceperat, perducendus. Ad quod illa reſpondit, quod cum puer adhuc infans exiſtat, propter quod materno magis indiget ſolatio, quam paterno, ſibique ante partum oneroſus, doloroſus in partu, poſt partum laborioſus fuiſſe noſcatur, ac per hoc legitima conjunctio maris & fœminæ magis matrimonium quam patrimonium nuncupetur, dictus puer apud eam debet convenientius remanere. *Et infra*: Cum autem filius in patris poteſtate conſiſtat, cujus ſequitur familiam, & non matris, & in ætate tali quis non debeat apud illas remanere perſonas, de quibus poſſit eſſe ſuſpicio, quod ſaluti vel vitæ inſidiantur illius, & pueri poſt trienniũ apud patrem non ſuſpectum ali debeant & morari, materque pueri, ſi eum remanere contingeret apud ipſam, poſſet illum adducere ad infidelitatis errorem: in favorem maxime fidei Chriſtianæ reſpondemus, patri eundem puerum aſſignandum.

XIII. Ad eundem.

De preb. c. 35.

Pueri & alii ad beneficia inidonei.

SV per inordinata ordinatione: *Et infra*. Cum autem illi ſint in eccleſiis idonei reputandi, qui ſervire poſſunt & volunt in ipſis: cõſultationi tuæ taliter reſpõdemus quod pueri & beneficiati qui nõ poſſunt in eadẽ eccleſia deſervire, in ea nũ debẽt idonei reputari.

XIV. Ad Aſtoricenſem epiſcopum.

De mun. ecc. c. 9.

Eccleſia non conſecrata, in qua Divina officia celebrantur, gaudet immunitate.

ECcleſiæ in qua Divina myſteria celebrantur, licet adhuc non extiterit conſecrata, nullo jure privilegium immunitatis adimitur: quia obſequiũs Divinis dicata, nullius eſt temerariis auſibus profananda.

XV. Ad eundem.

De conſec. eccl. c. 9.

Eccleſia polluta, per quem reconcilianda.

AQua per epiſcopum benedicta eccleſiam reconciliari poſſe per alium epiſcopum non negamus, per ſacerdotes ſimplices hoc fieri de cætero prohibentes. Non obſtante conſuetudine provinciæ Bracaren. quæ dicenda eſt potius corruptela, quia licet epiſcopus committere valeat quæ juriſdictionis exiſtunt; quæ ordinis tamen epiſcopalis ſunt, non poteſt inferioris gradus clericis demandare. Quod autem mandantibus epiſcopis ſuper reconciliatione factum eſt hactenus per eoſdem, miſericorditer toleramus.

XVI. Ad eundem.

Ibidem. c. 10.

Eccleſia etiam non conſecrata, ſi polluitur, reconcilianda eſt.

SI eccleſia non conſecrata cujuſcunque ſemine fuerit aut ſanguinis effuſione polluta, aqua protinus exorcizata lavetur, ne Divinæ laudis organa ſuſpendantur. Eſt tamen quam citius fieri poterit conſecranda.

XVII. Ad eundem.

De ſent. excõmm. c. 55.

De iis qui communicant excommunicatis.

SI cõc ibinæ publicæ clericorũ, eccleſiaſticę cenſurę diſtrictione notentur, eoſdẽ concubinarios non eſt dubium

A dubium ſententiam majoris excommunicationis involui, qui poſt latam ſententiam communicant in eodem crimine criminoſis.

XVIII. Ad Aſtoricenſ. & Lucenſ. epiſc.

De Iudæis. c.18.

Iudæi vel pagani publicis officiis non præficiendi.

EX ſpeciali, quem erga illuſtrem regem Portugalliæ gerimus, caritatis affectu. *Et infra*: Mandamus, quatenus regem ipſum ſolicite inducatis, ne in officiis publicis Iudæos Chriſtianis præficiat, ſicut in generali concilio continetur: & ſi forte reditus ſuos Iudæis vendiderit vel paganis, Chriſtianum tunc deputet de gravaminibus inferendis, clericis & eccleſiis non ſuſpectum, per quem Iudæi ſive Saraceni, ſine B Chriſtianorum injuria, jura regalia conſequantur.

XIX. Ad decanum & magiſtrum P. canonicum S. Petri Atrebatenſis diœceſis.

De arbitris c.12.

Non valet compromiſſum factum in duos, hoc adiecto, ut in caſu diſcordiæ eligatur tertius per eoſdem.

INnotuit nobis Guillelmo laïco conquerente, quod cum O. laicus ipſum ſuper quadam ſumma pecuniæ coram judicibus autoritate apoſtolica conveniſſet, tandem fuit a partibus in duos arbitros C compromiſſum: ſic tamen quod ſi illi duo ad invicem diſcordarent, tertium adderent judices nominati, retenta penes ſe compellendi partes ad obſervandum arbitrium per dictos arbitros promulgandum nihilo minus poteſtate. Cumque tertius arbiter a judicibus prædictis electus, cum altero duorum, ipſum parti alteri condemnaſſet: idem ex ro ſentiens a ſæpe dictis judicibus ſe gravari, quod ipſum ad obſervationem hujuſmodi arbitrii compellebant, noſtram appellavit audientiam. Sed ipſi appellatione contempta, excommunicationis tulerunt ſententiam in eundem. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, cum legali ſit proviſione ſtatutum, ut compromiſſum de incerta perſona in arbitrum aſ- D ſumenda non teneat, dictam excommunicationis ſententiam denuncietis penitus nullam eſſe.

XX. Ad Baranenſem archiepiſcopum.

Ordinatus extra tempora ſtatuta, poſt pœnitentiam miniſtret.

De temp. ord. c.16.

COnſultationi tuæ taliter reſpondetur, quod eos, qui extra tempora ſtatuta ſacros ordines receperunt, characterem non eſt dubium recepiſſe: quos pro tranſgreſſione hujuſmodi, primo eis pœnitentia impoſita competenti, ſuſtinere poteris in ſuſceptis ordini- E bus miniſtrare.

XXI. Ad Baren.* archiepiſc. Et fratrem Ioſeph monachum Florent.

* Bararen.

De colluſ. deteg. c.4.

Abſolutio de criminibus per colluſionem facta, non impedit facultatem iterum accuſandi.

IN tantum clamor, qui aſcendit contra Acheruntinum archiepiſcopum invaleſcit, quod diſſimulare ipſum ulterius ſine ſcandalo non valemus, nec ſine periculo tolerare. *Et infra*: Licet autem ſedes apoſtolica frequentibus clamoribus excitata, inquiſitionem quorumdam exceſſuum ſuorum duxerit committen-

A dam: propter tergiverſationes tamen ipſius, ut dicitur, eodem cum inquiſitoribus & examinatoribus colludente, necnon corruptis teſtibus & inquiſitoribus, ac examinatoribus ſupradictis, non ſolum prædicti exceſſus remanſerunt hactenus incorrupti, verum etiam pejora prioribus committere non expavit. *Et infra*: Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi de hujuſmodi colluſione ac corruptione conſtiterit: ex integro ſuper præmiſſis & aliis, alioquin ſuper novis duntaxat inquiratis, quæ videritis inquirenda.

XXII. Ad Beton. & Fungin. abbates.

Spirituale cum temporali permutari non poteſt.

De rer. perm. c.9.

B EXhibita nobis abbatis & conventus S. Martini de Pannonia petitio, continebat quod cum ſuper cauſa, quæ inter ipſos ex una parte, & præpoſitum Albanen. ex altera, ſuper quibuſdam decimationibus vertebatur, ad C. capellanum noſtrum tunc in Hungaria commorantem, noſtras litteras impetraſſent: ipſe ac magiſter M. in quos utrinque tanquam in arbitros extitit compromiſſum, arbitrati fuerunt, quod ſi dictus præpoſitus obtineret decem millia ſolidorum regalium a rege Hungariæ concedi monaſterio memorato, ipſi ab earundem decimationum petitione ceſſarent. *Et infra*: Quocirca mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit de præmiſſis, cum permutatio de ſpiri- C tualibus ad temporalia improbetur, prædictum arbitrium, & quicquid ſecutum eſt ex eo, vel ob id, irritum decernatis.

XXIII. Ad decanum & capitulum S. Ioannis & S. Stephani Biſuntinenſ.

De cõtroverſia ſuper electione archiepiſc. Biſuntini.

De ele. & ele. pot. c. 52.

CVm in veteri lege. *Et infra*: Porro jamdudum vobis dedimus in mandatis ut intra quadraginta dies poſt receptionem litterarum noſtrarum cum conſilio S. Benigni & Moriſmundi abbatum, & fratris S. de ordine Prędicatorum, eligeretis perſonam idoneam canonice in paſtorem: alioquin dicti conſiliarii vobis D de archiepiſcopo providerent. Verum die ad eligẽdum præfixa, ſex ex vobis poteſtatem eligendi dediſtis, uſque ad conſumptionem cujuſdam candelæ, quæ ibidem accenſa extitit, duraturam. Tandem cum electores hujuſmodi conveniſſent in prædictum abbatem S. Benigni, & ſuper hoc ſociorum ejus conſilium requiſiſſent: proponente uno ex illis quod deliberato conſilio reſponderent, & differentibus eis feſtinanter dare reſponſum, præfati electores, cum candela ipſa deficeret, non expectato ipſorum conſilio dictum abbatem in Biſuntinenſem archiepiſcopum elegerunt. *Et infra*: Relato ergo ad apoſtolicam ſedem negotio, archiepiſcopo Viennenſi & abbati de Firmitate injunximus, ut ſi conſtaret ab eiſdem electoribus de electione tra- E ctatum fuiſſe habitum, & in tractatu electionis* prædictorum conſilium requiſitum, electionem ipſius abbatis (ſi perſona eſſet idonea) confirmarent. Quod ſi in tractatu electionis non fuiſſet illorum conſilium requiſitum, licet poſtea requiſitum fuerit non competenti tempore, nec etiam expectatum reſponſum ipſorum, aut non eſſet idoneus idem abbas: quod de ipſo factum erat, tanquam invalidum irritarent. *Et infra*: Cum autem compertum non fuerit, competenti tempore requiſitum conſilium de perſona idonea prædicti abbatis; & quando extitit requiſitum, non fuit expectatum reſponſum niſi modico tempore; nec debeat aliis imputari, quod in tantum illi ſibi tempus arctarant: electionem abbatis ipſius, non perſonæ, ſed electionis vitio, duximus irritandam.

* al. electione

XXIV. Ad Bracarenſem Archiepiſc.

De exceſſ. Præl. c.18.

Epiſcopus non ſeruans interdictum, ſuſpenſus eſt ab officio, beneficio, juriſdictione.

TAnta eſt clavis Petri. *Et infra*: Ad confuſionem P. epiſcopi quondam Colubrien. non poteſt in memoriam non venire, quaotum in nos & eccleſiam Romanam deliquerit, deſpexerit Petri claves, & eccleſiaſticam læſerit poteſtatem: cum non ſolum interdicti ſententiam, quam ſervaverat ab initio, temere violavit, verum etiam induxit alios, immo compulit non ſervare: & quos inducere monitis, & flectere B minis ac terroribus ad violandam interdicti ſententiam nulla potuit ratione, poſt atroces injurias, amiſſionem bonorum, ſpoliationem parentum, dignitatibus, præbendis, & beneficiis ſpolians, coëgit miſerabiliter exulare: ea ſuis in hac parte fautoribus non abſque præſumptione temeraria conferendo, quæ omnia idem epiſcopus in noſtra & fratrum noſtrorum præſentia publice recognovit. Licet autem memoratus epiſcopus in manibus noſtris ſpontanea ceſſerit voluntate, nolentes tamen ut qui hujuſmodi ſententiam interdicti non ſunt veriti temeritate propria violare, ac recipere dignitates, præbendas, ac beneficia aliorum, qui abſque culpa & ſine cauſa rationabili eis fuerant ſpoliati, ſeveritatem effugiant canonicæ ultionis, ne facti perverſitas tranſeat præſumptoribus in exem- C plum: autoritate Dei omnipotentis omnem inſtitutionem, deſtitutionem, collatiooem præbendarum, beneficiorum ac dignitatum, præſumptas per eundem epiſcopum, & excommunicationis ſeu interdicti ſententias, in quoſcumque hac occaſione prolatas ab eo poſt interdicti violationem ejuſdem, decernimus irritas & inanes. Quia vero ubi magis exceditur, ibi eſt ſeverius vindicandum: mandamus quatenus omnibus quos prædictus epiſcopus in ſupradicta beneficia, præbēdas, & dignitates intruſit, non ſolum a beneficiis ipſis, præbendis, & dignitatibus, verum etiam ab aliis beneficiis, ſi qua obtinent, & eccleſiis, prorſos amotis, tam præ- D ſumptores eoſdem, quam omnes alios qui præfatum interdictum damnabiliter violarunt, ſuſpendas autoritate apoſtolica ab officio & beneficio. Illos quoque quos in perſonas & res prædictorum canonicorum, prælatorum, & clericorum, manus temerarias conſtiterit extendiſſe, ad noſtram compellas venire præſentiam, pro meritis ſententiam recepturos, invocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis.

XXV. Ad archiepiſcopum Burdegalenſem.

De dolo & cōtum. c.10.

De controverſia cum Bituricenſi archiepiſcopo ſuper jure primatus.

VEnerabilis frater noſter. *Et infra*: Volentes finem imponi litibus, ne immortales exiſtant: mandamus quatenus ad initium proxime venturæ quadrageſimæ, quod tibi peremptorium terminum duximus aſſignandum, ſuper jure primatiæ, quod Bituricenſis archiepiſcopus in te ac in provincia tua ſe habere proponit, per te, vel per procuratorem idoneum ſufficienter inſtructum, ad litem conteſtandam, & alia negotia peragenda quæ neceſſaria negotii deciſioni videbuntur, noſtro te conſpectui repræſentes. Nos vero nihilominus archidiacono Tranſvigenſ. & magiſtro M. canonico Turonenſi dedimus in mandatis, ut & ipſi ad eundem terminum autoritate noſtra juxta præmiſſam formam te peremptoA rie citare procurent: & ſi non poteris inveniri, faciant, ut citationis edictum, per ipſos vel alios, apud eccleſiam tuam publice proponant.

XXVI. Ad Cantuarienſem archiepiſc.

De procur. c.11.

Poteſt appellare procurator generalis, cui denegantur induciæ ad conſulendum dominum legitime abſentem.

DIlectus filius magiſter L. rector eccleſiæ de Anna tranſmiſſa nobis petitione monſtravit, quod cum R. presbyter contra ipſum cauſa ſtudii Bononiæ com- B morantem ſuper eadem eccleſia ad judices noſtras literas impetraſſet: earum autoritate a judicibus ipſis eodem rectore citato, procurator generalis ipſius ad omnia ejus tractanda negotia, pro eo qood competentem terminum, intra quem rectorem ipſum conſuleret utrum deberet contendere vel cedere quæſtioni, ſibi concedere denegabant, pro eodem noſtram audientiam appellavit. Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in irritum, &c.

XXVII. Ad capitulum Catalaun.

De elect. & elect. pot. c. 57.

Electio facta a maiori parte capituli, non valet, niſi illa pars ſit ſanior.

C ECcleſia veſtra deſtituta paſtore convenientes in unum, abſente Guil. qui tunc noluit intereſſe, ad celebrandam electionem terminum ſtatuiſtis. Veniente vero termiuo, & Guil. dicto, cum abſens exiſteret, non vocato: præmiſſo juxta formam concilii ª generalis ſcrutinio XIV. magiſtrum G. presbyterum cardinalem concanonicum veſtrū, & XVII. R. Remenſem canonicum elegerunt, præfato G. poſtmodum electioni ejuſdem R. ſuum præbente conſenſum. Tādem procuratoribus utriuſque partis in noſtra præſentia conſtitutis, allegabatur pro electione dicti R. quod cum in IV. excederet aliam computato Guil. prædicto majo- D rem capituli partem habebat, & per hoc debebat pars ſua ſanior reputari: cum, ubi major numerus eſt, zelus melior præſumatur. Pars vero altera electionem eandem multipliciter impugnabat, proponens prænominatum R. in ætate pati defectum, nec eſſe ſufficientis ſcientiæ ad eccleſiam ſopradictam, cum ætatis maturæ & eminentis ſcientiæ præfatus cardinalis exiſtat. Et cum electores cardinalis alios meritis & autoritate præcellerent: habito præſertim reſpectu ad perſonam electam, meliorem zelum eos habuiſſe conſtabat. Dicebatur preterea quod conſenſus dicti Guil. quem pars ejuſdem R. confitebatur fuiſſe contemptom, aſſerente parte reliqua capitulum potius ab ipſo contemptum E fuiſſe, cum non fuerit conſenſus præſtitus in ſcrutinio, ſed poſt electionem acceſſerit, adjicere nil valebat. *Et infra*. Denique ſtatutum gener. conc. quod electionem decernit invalidam, cum contra ejoſdem concilii formam in electione peccatur, non debet ad contemptum & alia quæ non ſunt de forma referri. Vnde quod ibi dicitur, quod aliter electio celebrata non valeat, ea reſpicit tantum quæ attentantur contra formam concilii memorati: non autem alia quæ ponuntur ibidem, ſicut eſt iſtud quod præſentibus omnibus, qui debent, voluot, & poſſunt commode intereſſe, haberi debeat in electione proceſſus, ne cætera quæ ſuper hoc alibi ſtatuta noſcuntur, uno verbo videantur everti. Neque enim credendum eſt Roman. pontif. qui jura tuetur, quod alias excogitatum eſt multis vigiliis & inventum, uno verbo ſubvertere voluiſſe. Nos ergo quæ hinc unde fuere propoſita plenius intellectis, cum ex Late-

ª Later.

Lateranenſi concilio in ordinationibus eccleſiarum A major & ſanior pars capituli exigatur, & ſtatutum generalis concilii contineat inter cætera, ut is eligatur, in quem omnes, vel major vel ſanior pars conſentit: electionem dicti R. non perſonæ, ſed potius electionis vitio, cum major & ſanior pars non conſenſerit in eundem, de fratrum noſtrorum conſilio duximus ſententialiter irritandam.

XXVIII. Ad Cenoman. epiſcopum.

De jurejur. c. 34.

De muliere quæ juravit aliquem eſſe maritum, nec aliter probavit.

MVlieri, quæ in jure præſtito juramento aſſeruit virum talem in ipſam per verba de præſenti matrimonialiter conſenſiſſe, probationes alias non habenti, viro ab ejus impetitione per ſententiam abſoluto, nec debes licentiam dare cum alio matrimonium contrahendi, ne autor perjurii videaris: nec hoc ei dicimus prohibendum, ne forte, ſi falſum juraverit, matrimonium contingat legitimum impediri: ſed ſuæ conſcientiæ eſt potius relinquenda.

XXIX. Ad Cenoman. epiſcopum.

De ſponſal. c. 30.

Sponſalia de futuro tranſeunt in matrimonium per carnalem copulam.

C

IS qui fidem dedit M. mulieri ſuper matrimonio contrahendo, carnali copula ſubſecuta, etſi in facie eccleſiæ ducat aliam & cognoſcat, ad primam redire tenetur: quia licet præſumptum primum matrimonium videatur, contra præſumptionem tamen hujuſmodi non eſt probatio admittenda. Ex quo ſequitur, quod nec verum nec aliquod cenſetur matrimonium, quod de facto eſt poſtmodum ſubſecutum.

XXX. Ad epiſcopum [a] Ciſter. de Alde. & de Salen. abbates.

[a] Ciſtrenſ.

De accuſ. c. 27.

D

Vt inquirant de epiſcopo Friſigienſi denunciato de dilapidatione bonorum epiſcopatus.

PRælatorum exceſſus. *Et infra*: Sane dilecti filii C. & quatuor alii canonici Friſigien. denunciando monſtrarunt, quod Friſigienſis epiſcopus bona ſui epiſcopatus (quem, ut dicunt, fuit minus canonice aſſecutus) adeo graviter dilapidat & conſumit, quod niſi celeriter adhibeatur remedium, epiſcopatus idem per eum ad irreparabile [a] diſſolutionis opprobrium deducetur: nec ſolummodo rerum, verum etiam famæ ſuæ prodigus & ſalutis, vitam ducit enormiter diſſolutam. *Et infra*: Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus perſonaliter accedentes ad locum, inquiratis ſolicite veritatem: & eam fideliter conſcribentes, ſub ſigillis veſtris nobis tranſ- E mittatis incluſam. Eidem epiſcopo terminum aſſignantes, quo noſtro ſe conſpectui repræſentet pro meritis recepturus. Poteſtate vendendi, dandi, infeudandi, ſeu quolibet modo alienandi bona ipſius eccleſiæ, interim eidem penitus interdicta.

[a] *al.* irreparabilis.

XXXI. Ad archiepiſcop. [a] Colocenſem.

[a] Colonienſem.

De majo. & ob. c. 16.

Eccleſia erecta in cathedralem eximitur a juriſdictione archidiaconatus in quo eſt ſita.

CVm inferior ſuperiorem ſolvere nequeat vel ligare, ſed ſuperior inferiorem liget regulariter & A abſolvat, & ſatis abſonum videatur ut filius poteſtatem habeat in parentem: miramur, quod cum tu monaſterium de Cheur. conſtitutum in Firmienſi archidiaconatu, tuæ diœceſis, eccleſiam erexeris cathedralem: archidiaconus Firmienſis, in tantam prorupit temeritatis audaciam, ut in epiſcopum ibi conſecratum, & eccleſiam ſuam, juriſdictionem exercere præſumat. *Et infra*: Mandamus, quatenus præfato archidiacono, a cujus juriſdictione dictum epiſcopum denunciamus exemptum, id diſtricte ſtudeas inhibere. Proviſo ut ſi ex hoc, archidiaconi Firmienſis jura læduntur: in diœceſi tua, ubi expedire videris, abſque alieni juris præjudicio recompenſatio- B nem illi facias congruentem.

XXXII. Ad abbatem Cluniacenſem.

Per compoſitionem factam cum prælato & capitulo, non poteſt jus eligendi competere laico, etiam patrono, in eccleſia collegiata.

De ele. & ele. pot. c. 31.

SAcroſancta Romana eccleſia. *Et infra*: Sane propoſuiſti in noſtra præſentia, quod ſuper ordinatione prioris monaſterii S. Pancratii ad Cluniac. eccleſiam pertinentis cum comite de Varenna [a] patrono ipſius, quidam prædeceſſor tuus de conſenſu capituli ſui compoſitionem quandam inivit juri contrariam, & eccleſiæ ipſi damnoſam: videlicet ut in optione ſit ipſius comitis aſſumere ad prioratum dicti monaſterii (Cluniac. & de Caritate prioribus duntaxat exceptis) unum de duobus melioribus totius Cluniac. ordinis, quos abbas duxerit nominandos. *Et infra*: Attendentes itaque, quod jus eligendi in collegiata eccleſia non cadit in laicum, & ideo id eſſet pernicioſum exemplo, & redundaret in diſpendium eccleſiaſticæ libertatis: volumus ut dictum prioratum libere poſſis, non obſtante compoſitione ipſa, ſicut alios prioratus tibi ſubditos, ordinare, denunciando ordinationem factam patrono, ut ſuum, ſi voluerit, honeſtum impartiatur aſſenſum.

[a] *al.* Varonia

XXXIII. Ad archipreſbyterum civitatis novæ, & M. canonicum Culmen.

Non tenetur reus reſpondere libello in actione perſonali, ſi non exprimitur cauſa petendi.

De lib. obl. c. 3.

DIlecti filii fratres eccleſiæ S. Mariæ de Hiſpida, ſua nobis petitione monſtrarunt, quod cum prior & conventus S. Mariæ ad carceres, ipſos ſuper quadam pecuniæ ſumma coram priore ſanctæ Trinitatis Veron. autoritate apoſtolica conveniſſent: ex parte ipſorum fuit excipiendo propoſitum, quod cum dicti prior & conventus nollent exprimere in porrecto libello conventionali, quare ſibi dicta pecunia deberetur, ſuper hoc minime reſpondere tenebantur. Et quia dictus judex exceptionem hujuſmodi admittere denegabat, noſtram appellaverunt audientiam. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in irritum, &c.

XXXIV. Ad capitulum Cumanum.

Electio facta a non majori parte capituli, & omiſſa collatione, non valet.

De ele. & ele. pot. c. 30.

CVmana eccleſia paſtoris ſolatio deſtituta, & congregatis die ad celebrandam electionem præfixa, qui præſentes erant de Cumanis canonicis, ac tribus abbatibus, qui vocem in electione habere

noſcuntur, capellani & clerici civitatis electioni ſe debere intereſſe dicentes, ſub hujuſmodi proteſtatione admiſſi fuerunt, quod vox eorum, qui non deberent intereſſe de jure vel de conſuetudine, non valeret. Tandem præmiſſo juxta formam concilii* generalis ſcrutinio, VII. de canonicis, unus abbatum, ſex capellani, & novem clerici in ejuſdem eccleſiæ archipreſbyterum convenerunt: novem canonicis, uno de abbatibus, uno capellano, & XI. clericis in ipſius eccleſiæ archidiaconum dirigentibus vota ſua. *Et infra*: Cum decem & octo fuerint canonici, tres abbates, XX. clerici, & XIV. capellani, neutram electionem comperimus ad majorem partem totius capituli perveniſſe. Nec probatum fuerat quod clerici admitti debuerint, nec quod capellani admiſſi fuerint de conſuetudine vel de jure. Nam etſi capellani duabus electionibus epiſcoporum interfuerint, & ſcrutatores dederint voluntatum: non tamen inquiſita ſua vota fuiſſe, vel ipſe aliquos elegiſſe probatur. Sed & ſi inquiſita fuiſſent vota, vel ipſi aliquos elegiſſent, per hoc tamen non conſtitit id eis de jure competere, vel ex conſuetudine jam præſcripta. Vnde nos electiones ipſas præſumptas etiam contra formam concilii generalis, cum collatio omiſſa fuerit, quæ poſt publicationem ſcrutinii fieri debuiſſet: de fratrum noſtrorum conſilio ſententialiter duximus irritandas, electores hac vice eligendi poteſtate privantes.

* Lateran. ſub Innoc.

XXXV. Ad Dunelmenſem epiſcopum.

De foro comp. c. 17.

Privilegiatus, qui non tenetur reſpondere niſi in certo loco: ſi in alio loco reſpondere vel ſolvere promittit, ibi poterit conveniri, & etiam ubi habet domicilium.

DIlecti filii I. & A. cives Romani ſua nobis petione monſtrarunt, quod cum abbati S. Genovefæ Pariſienſis ſuper quadam pecuniæ ſumma contra R. prædeceſſorem tuum litteras impetraſſent, tu proponi feciſti quod omnibus Anglicis eſt a ſede apoſtolica indultum, ut ſuper cauſis pecuniariis citra mare conveniri non poſſint: propter quod idem abbas in negotio non proceſſit. Verum quia etſi fuiſſet privilegium tale conceſſum, non tamen prodeſſet illis, qui ſe certo loco reſpondere, vel ſolvere adverſariis promiſerunt, cum ibi, & ubi domicilium habent, valeant conveniri: mandamus, quatenus eiſdem de pecunia ipſa cum juſtis & moderatis expenſis & congrua ſatisfactione damnorum, uſuris omnino ceſſantibus, ſatisfacias ut teneris. Alioquin eidem abbati noſtris damus litteris in mandatis, ut in commiſſo ſibi negotio, propoſita ex parte tua indulgentia non obſtante, juxta prioris mandati noſtri tenorem ſine diſpendio more procedat.

XXXVI. Ad Eboracenſem archiepiſcopum.

De jure patron. c. 31.

De patrono & præſentato.

TRanſmiſſæ ad nos tuæ litteræ continebant, quod cum capitulum Eboracen. eccleſiam de Gameforde vacantem, in qua jus obtinent patronatus, R. clerico conceſſiſſent. ipſi poſtmodum L. clericum tibi ad eandem eccleſiam præſentarunt, poſt appellationem ab eodem R. ad ſedem apoſtolicam interjectam. *Et infra*: Conſultationi tuæ taliter reſpondetur: quod cum ex vi juris patronatus, non conceſſio, ſed præſentatio pertineat ad patronum, præſentatum,

A ſi ei aliquid non obſiſtat canonicum, inſtituere in ipſa eccleſia poteris, utpote potiorem.

XXXVII. Ad Decanum & Sacriſtam Engoliſm.

Præbendarum numerus diminutus, cum non ſufficiunt eccleſiæ facultates: non augendus, cum augentur eædem.

De verb. ſig. c. 33.

TRanſmiſſæ nobis litteræ continebant, quod ſignificantibus epiſcopo & capitulo Xanton. quod quadragenarius canonicorum numerus inſtitutus in eorum eccleſia non poterat obſervari, pro B eo, quia non ſufficiebant eccleſiæ facultates: vobis dedimus in mandatis, ut canonicorum & præbendarum numerum juxta facultates eccleſiæ moderantes, ſtatueretis eundem firmiter obſervari. Vos vero inveniſtis prædictæ eccleſiæ facultates a tempore ſtatuti numeri adeo excreviſſe, quod abſque mutilatione præbendarum major haberi poſſet numerus in eadem. Quare quæſiſtis, an per moderationis verbum litteris noſtris appoſitum, eundem numerum augmentare, vel minuere deberetis. Quocirca mandamus, quatenus ſi veteres non ſunt minutæ præbendæ, cum moderatio locum non habeat, ipſarum & canonicorum numerum dimittatis in eodem ſtatu, in C quo hactenus dignoſcitur extitiſſe: in utilitatem ejuſdem eccleſiæ convertentes augmentum ſuorum redituum, donec duxerimus aliter diſponendum.

XXXVIII. Ad Priorem. S. Thomæ Eſculanen.

Canonico debetur præbendæ reditus, etſi non ſervaverit conſuetudinem de aliquo temporali dando canonicis.

De ſimon. c. 44.

IAcobus canonicus Eſculanus expoſuit, quod cum ipſe in eccleſia Aprutin. ſit receptus in canonicum & in fratrem: canonici ejuſdem eccleſiæ partem proventuum ac præbendam ſibi aſſignare recuſant, D quandam conſuetudinem prætendentes, quod prandium habere debeant a canonico recepto de novo. Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita, dictos canonicos, tali conſuetudine non obſtante, ſibi ſicut uni ex aliis in proventibus & præbenda provideant, appellatione remota, compellas.

XXXIX. Ad Exonenſ. epiſcopum.

Vota quomodo eleemoſynis redimenda, vel in aliud commutanda.

De voto. c. 1.

DE peregrinationis votis, an eleemoſynis redimi poſſint, vel pro neceſſitate in aliud commuE tari. Reſpondemus, quod ab ejus qui præſidet, pendet arbitrio, ut conſideret diligentius qualitatem perſonæ, & cauſam commutationis, ſcilicet an ex infirmitate, ſeu affluentia diviriarum, an alia cauſa probabili, peregrinatio, an recompenſatio melior fuerit, & Deo magis accepta: & ſecundum hoc debet exinde diſpenſare.

XL. Ad Fratrem. R.

De eo qui vivente uxore promiſit aliam ſe ducturum.

De eo qui duxit. c. 8.

SI quis uxore vivente, fide data promiſit aliam ſe ducturum, vel cum ipſa de facto contraxit, ſi nec ante,

ante, nec poſt, legitima ejus ſuperſtite, cognovit eandem : quamvis utrique ipſorum pro eo quod in hoc graviter deliquerint, ſit pœnitentia injungenda : non eſt tamen matrimonium quod cum ea contraxit, poſt uxoris obitum dirimendum. Cæterum tolerari non debet ſi prius, vel poſtea, dum vixerit uxor ipſius, illam adulterio polluiſſet. A

XLI. Ad fratres Prædicatores & Minores.

De decimis. c. 1.

Exhortentur populum ut eccleſiis iura debita perſoluat.

B

DIſcretioni veſtræ mandamus diſtrictius inhibentes, ne talia, quæ audientes a decimarum, ſeu aliarum rerum eccleſiis debitarum ſolutione retrahant, vel alias animas corrumpant audientium, in ſermonibus veſtris vel alibi proponere de cætero præſumatis : immo verbo & opere informetis eoſdem, ut ad ſolutionem prædictorum promptæ voluntatis animo ſint intenti.

XLII. Ad patriarcham Gradenſem.

De major. & ob. c. 13.

Si metropolitanus a ſuffraganeo iuramentum exigit ultra formam ſtatutam a canone : ſuffraganeus non tenetur.

C

DIlecti filii archidiaconus & capitulum Caſtellanũ ſuam ad nos querimoniam detulerunt, quod cum a Caſtellano epiſcopo exigeres juramentum præter formam canonicam, quam cæteri ſuffraganei metropolitanis ſuis conſuevere præſtare, ijdem conſpicientes ex hoc eccleſiæ ſuæ præjudicium generari, ad ſedem apoſtolicam appellarunt. *Et infra*: Cum igitur non deceat alii te feciſſe quod ab alio tibi fieri nolles : mandamus, quatenus contentus forma canonica, quam nos a coepiſcopis noſtris, nobis immediate ſubjectis, recipimus, nil amplius a Caſtellano epiſcopo obtentu alicujus conſuetudinis exigas, prætextu præſtiti juramenti : ſciens nos eundem epiſcopum ab hujuſmodi juramento, quoad alios articulos abſoluiſſe, vel denunciaſſe potius non teneri. D

XLIII. Ad H. judicem.

De jurejur. c. 36.

De iuramento delato a iudice.

IVramentum a te parti delatum, niſi juſta de cauſa, non potoit recuſari. Quamvis, quod in judicio a parte parti defertur, recuſari poſſit licite ac referri. Nec liceat convento famoſa actione referre hujuſmodi jusjurandum.

XLIV. Ad patriarcham Hieroſolymitanum. E

De off. leg. c. 8.

Præſente legato de latere, minor legatus executionem officii dimittat.

VOlentes. *Et infra*: Fraternitati tuæ legationis officium in provincia tua duximus committendum : ita tamen, quod ſi legatum ad partes illas de latere noſtro contigerit deſtinari, executionem ipſius officii, quamdiu legatus ipſe ibi fuerit, pro ſedis apoſtolicæ reverentia omnino dimittas.

A

XLV. Ad I. tabellion.

De tabellionis mortui notis a notario in publicam formam redigendis. De fide inſtrum. c. 15.

CVm P. tabellio morte præventus quædam non perfecerit inſtrumenta, quæ in nota redacta fuerant ab eodem : ad petitionem eorum, ad qoos pertinent, autoritate ordinarii judicis poteris ea fideliter in publicam formam redigere, habitura per hoc perpetuam firmitatem.

B XLVI. Ad I. & I. canonicos Pragenſes.

Suſpenſus ignoranter celebrando non indiget diſpenſatione. De cler. excom. c. 9.

APoſtolicæ ſed. *Et infra.* Verum qoia tempore ſuſpenſionis ignari celebraſtis Divina, vos reddit ignorantia probabilis excuſatos. Cæterum ſi forte ignorantia craſſa & ſupina, aut erronea fuerit, propter quod diſpenſationis gratia egeatis, eam vobis de benignitate apoſtolica indulgemos.

XLVII. Ad I. & M. Pragenſes canon.

Sententia ſuſpenſionis relaxata ad cautelam. De excep. c. 9.

C

APoſtolicæ ſed. *Et infra* : Sane vobis apud ſedem apoſtolicam conſtitutis, quædam ſuſpenſionis & amotionis a beneficiis ſententiæ ſunt in modum exceptionis objectæ. Quas licet proponeretis vos poſſe nullas eſſe per teſtes idoneos & inſtrumenta probare : ne tamen ordinationem Paganen. eccleſiæ propter quam veneratis, hujuſmodi objectionis obſtaculo contingeret retardari : ſententias ipſas relaxamus ad cautelam.

XLVIII. Ad Lemovicenſem archidiaconum & priorem S. Radegundis Pictavienſis.

D

De cauſa primatus inter Bituricenſem & Burdegalenſem archiepiſcopos. De major. & ob. c. 17.

HVmilis doctrina magiſtri. *Et infra* : Mãdamus, quatenus prælatorum Burdegalenſis provinciæ in ea præſentium, & cathedralium capitolorum ejuſdem, necnon & Bituricenſis capituli, ſoper proviſione quam inter Bituricenſem & Burdigalenſem archiepiſcopos in cauſa primatiæ duximus faciendam, requiratis aſſenſum: qoo habito proviſionem noſtram ſolemniter publicetis. Si qui vero conſenſum præſtare noluerint, vos ſuperſedentes publicationi prædictæ, diſtricte præcipiatis eiſdem, ot perſonaliter, ſi prælati fuerint, vel ſi alii, per procuratores idoneos, noſtro ſe conſpectui repræſentent, proſecuturi coram nobis jus, ſi quod habere contendunt, & ſatisfacturi parti alteri, ſi ſuccubuerint, in expenſis. E

XLIX. Ad epiſcopum Lexovienſ.

De reo qui recedit a iudicio, dimiſſo procuratore ſolummodo ad agendum. De procur. c. 12.

COnſtitutis in præſentia noſtra H. priore Sagienſi, & T. laico, dilectum filium O. ſubdiaconum noſtrum ſuper cauſa, quæ inter ipſos ſuper quadam

ſumma

ſumma pecuniæ vertitur, conceſſimos auditorem: A *Et infra.* Quia prior ſuper ipſa pecunia in qua dictux T. eum ſibi, ſuæ uxoris nomine teneri dicebat, recepto libello illicentiatus receſſit, quemdam procuratorem dimittens ſolummodo ad agendum. Quem cum auditor ipſe per mandatum procuratorium ſibi datum ad defendendum priorem ſufficientem non viderit, eum ex hoc reputans contumacem, ipſo præfato T. in unam marcham ſterlingorum condemnavit, taxatione præhabita in expenſis. *Et infra*: Nos autem finem litibus imponere cupientes, & quod ab auditore præfato factum eſſe dignoſcitur approbantes, mandamus quatenus partibus convocatis, *&c.*

L. Ad decanum Linconienſem. B

De excep. c. 10.

Excommunicationis exceptione non obſtante valet reſcriptum impetratum in cauſa appellationis.

DIlectæ in Chriſto filiæ prioriſſa & conventus de Campeſſia nobis ſignificare curarunt, quod cum inter ipſas ex una parte, & priorem & conventum de Buxelleia ex altera, ſuper quibuſdam decimis & rebus aliis, pro quibus conveniebantur ab illis coram abbate S. Benedicti & ejus collegis autoritate apoſtolica, quæſtio verteretur, & ipſæ ad nos ex ſufficienti gravamine appellaſſent, ac nuncium ſuum ad appellationem miſerint proſequendam: præfati judices poſtmodum tulerunt excommunicationis ſententiam in eaſdem. G Noſtris ergo litteris ſuper appellatione præfata, non facta mentione de excommunicatione, per eumdem nuncium ad priorem de Angles & ſuos conjudices impetratis: pars adverſa ex eo ſe appellaſſe proponens, quod ipſi judices exceptionem excommunicationis prædictæ contra ipſas, ab eadem parte propoſitam, admittere denegarunt, ad priorem de Gernemoe & ſuos conjudices, noſtras ſuper hoc litteras impetravit. Coram quibus ex parte ipſarum fuit excipiendo propoſitum, quod cum poſt appellationem legitimam dicta ſententia lata fuerit, & cuilibet excõmunicato defenſionis auxilium competere dignoſcatur, memorati judices exceptionem partix contrariæ, ſicut nec debebant, admittere noluerunt: ſed cum dictus prior de Gernomoe & conjudices ſui D talem exceptionem non reciperent earumdem, ipſæ ad noſtram audientiam appellarunt. Quocirca mandamus, quatenus, ſi eſt ita, revocato in ſtatum debitum quicquid poſt hujuſmodi appell. inveneris attentatum; in eodem negotio juxta prioris mandati noſtri ad præfatum priorem de Gernemoe & conjudices ſuos directi tenorem, prævia ratione procedas.

LI. Ad majoris eccleſiæ & Chriſtianitatis decanum & archidiaconum Lincon.

De privil. c. 31.

De decimis novalium.

* al. de Buten

DVdum inter priorem & conventum de Butele * E ex parte una, & prioriſſam & moniales de Campeſſe ex alia, ſuper decimis lite mota. *Et infra*: De cõſilio fratrum noſtrorum decernimus, juri prędictorum prioris & conventũs ſuper decimis novalium, in quarum erant poſſeſſione tempore illo, quo indulgentiæ apoſtolicæ impetratæ fuerunt, a parte altera de decimis novalium non ſolvendis, non debere per eas non facientes de hoc aliquam mentionem, præjudicium generari.

LII. Ad Londonien. archiepiſcopum. A

Manus impoſitio in ordinatione presbyteri, vel diaconi, prætermiſſa, deinde ſuppleatur.

De ſacr. non iter. c. 3.

PReſbyter & diaconus cum ordinantur, manus impoſitionem tactu corporali, ritu ab apoſtolis introducto, recipiunt. Quod ſi omiſſum fuerit, non eſt aliquatenus iterandum: ſed ſtatuto tempore ad hujuſmodi ordines conferendos, caute ſupplendum, quod per errorem extitit prætermiſſum. Suſpenſio * autem manuum debet fieri, cum oratio ſuper caput effunditur ordinandi.

* al. impoſitio. *ſed in pluribus & vetuſtioribus* ſuſpenſio.

LIII. Ad Lucan. epiſcopum. B

De controverſia inter Piſanos & Lucanos.

De reſtit. ſpol c. 19.

PIſanis ac Lucanis civibus per gravem diſcordiam, quam diu inter ſe habuerant, afflictis graviter & attritis. *Et infra*: P. ſubdiacono noſtro dedimus in mandatis, ut poſſeſſione, quam in quibuſdam caſtris conſtat Lucanam eccleſiam habuiſſe, ſibi prius plene ac libere, ſicut tempore motæ diſcordiæ habuerat, reſtituta, & ſuper ea, de qua dubietas oriretur, ſufficienti cautione recepta, quod juri corã nobis prædicti Piſani parerent, prolatas pro occupatione caſtrorum ipſorum in eos ſententias relaxaret. *Et infra*: Piſanis igitur aſſerentibus quod per te ſtabat, quo minus tibi juxta mandatum noſtrum fieret reſtitutio, & inſtanter petentibus ut dictas ſententias G præfatus ſubdiaconus relaxaret: ipſe receptis cautionibus de parendo juſtitiæ coram nobis, ſententias relaxavit eaſdem. Propter quod tu reputans te gravatum, ad noſtram præſentiam acceſſiſti, impugnaturus proceſſum ſubdiaconi ſæpe dicti. *Et infra*: Porro duo in noſtro continebantur mandato: ut videlicet poſſeſſio, quam conſtabat Lucanam eccleſiam habuiſſe, tempore motæ diſcordiæ, prius reſtitueretur eidem: & ut ejuſdem poſſeſſionis reſtitutio fieret plene ac libere, ſicut eam habuerat tempore ſupradicto. Quorum primum ad factum, alterum vero referebatur ad modum. Unde licet, prout pars Piſanorum dicebat, in facto, mandati formam ſubdiaconus ipſe adimplere nequiverit, quia non poterat facere tibi reſtitui poſſeſſionem caſtrorum, de D qua non conſtabat eidem. nec etiam, ſecundum quod tu ipſe, dicebas, affictuum & penſionum poſſeſſio poterat tibi reſtitui, quia ea non fueras ſpoliatus: fuit tamen in modo peccatum, quia debuit facere, ut Piſani poſſeſſionem penſionum & affictuum, quam per eorum confeſſionem conſtabat te in caſtris prædictis habere, tibi dimitterent plene ac libere, ſicut eccleſia tua illam habuerat tempore motæ diſcordiæ. Quod quidem eſſe non poterat, niſi Piſani caſtra ipſa omnino dimitterent: quia illis detinentibus caſtra & muniones caſtrorum, in quibus dictas penſiones recipis & affictus, ea plene ac libere habere non poſſes, ſicut habebas quando ipſi caſtra eadem minime detinebant: eo quod quamdiu ea deE tinent, in eorum poteſtate relinquitur te non admittere vel repellere quando velint. His ergo diligenter auditis, proceſſum hujuſmodi de fratrum noſtrorum conſilio irritum judicamus.

LIV. Ad præpoſitum S. M. Magdeburg. & decanum Miſnen.

Acta quæ coram primis judicibus facta ſunt, fidem faciunt coram ſecundis.

De prob. c. 15.

CVm bonæ memoriæ. *Et infra*: Cum acta originalia dicantur apud priores judices remanſiſſe: mandamus quatenus ea cum omni diligentia requirentes,

rentes, ipſa ſi potuerint inveniri : & ſi qua partes duxerint legitime proponenda, in ſcriptis redacta ad noſtram præſentiam remittatis. Alioquin cum non revocetur in dubium de conteſtatione litis ſuper ſtatu Pigam. monaſtern, & quibuſdam ſpoliationibus contra abbatem ejus factis a Maſburgenſi epiſcopo : recipiatis partium probationes de novo, & audientes, ſi partes audire voluerint, de compoſitione tractatum, tam quod ſuper hoc inveneritis, quam cauſam ſufficienter inſtructam, ad nos remittere procuretis.

L V. Ad magiſtrum A. de Mandeforde.

De voto, c. 3.

Propoſitum ingrediendi religionem, non obligans.

B

LItteraturam tuam. *Et infra* : Cum ex quadam minutione, nimio fuiſſes mortis pavore perterritus, hæc verba protuliſti : non diu hic morabor : proponens in animo, quod religionis habitum eſſes aliquando ſuſceptorus. *Et infra* : Tibi igitur reſpondemus, quod ſi plus non eſt in voto proceſſum, tranſgreſſor judicari non poteris, ſi non impleas quod dixiſti.

L V I. Ad capitulum Maſſan.

De ele. & ele. pot. c. 56.

Electio pontificis ne fiat per laïcos cum canonicis.

* al. Meſſana

MAſſana * eccleſia paſtore vacante. *Et infra* : C Edicto perpetuo prohibemus, ne per laicos cum canonicis, pontificis electio præſumatur. Quæ ſi forte præſumpta fuerit, nullam obtineat firmitatem. Non obſtante contraria conſuetudine, quæ dici debet potius corruptela.

L V I I. Ad Mediolanenſem archiepiſc.

De hæret. c. 14.

Laïci ne prædicent.

SIcut in uno corpore. *Et infra* : Cum igitur nonnulli laici prædicare præſumant, & verendum nimis exiſtat ne vitia ſub ſpecie virtutum ſubintrent : nos attendentes quod doctorum ordo eſt in eccleſia Dei quaſi præcipuus, mandamus quatenus, D cum alios Dominus apoſtolos dederit, alios prophetas, alios vero doctores, interdicas laicis univerſis, cujuſcumque ordinis cenſeantur, uſurpare officium prædicandi.

L V I I I. Ad magiſtrum ſcholarium H. & G. de Rupe canonicos S. Audomari Morinenſis diœceſis.

De appel. c. 67.

Si is, qui deſiit eſſe tutor, nomine pupilli convenitur invitus, poterit appellare.

* al. Coleſter.
* al. Brevion.

EX parte M. dominæ de Colb. * nobis fuit oblata querela, quod cum nobilis mulier domina de Bellebron. * ſuper quibuſdam terris ipſam nomine filio- E rum ſuorum coram judicibus autoritate noſtra traxiſſet in cauſam, eadem in judicium ipſorum excipi fecit præſentia : quod cum res, de quibus in judicio agebatur, & prædicti filii ejus ſub poteſtate & tutela ipſius minime permanerent, cum jam ad ſecunda vota tranſiiſſet, ſuper his ei non tenebatur, ipſorum nomine, quorum tutrix eſſe deſierat, reſpondere. Sed quia dicti judices hac exceptione neglecta, nihilo minus ad hoc compellebant eamdem, ipſa ſentiens ſe gravari, noſtram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus, ſi ita eſt, revocato in irritum

A quicquid poſt appellationem hujuſmodi inveneritis attentatum, audiatis hinc inde propoſita, *&c.*

L I X. Ad magiſt. & fratres domus Morien.

Iudex qui ſe relaturum pollicetur, conſultationis exemplum edat partibus. Ibidem. c. 68.

INtimaſti. *Et infra* : Præterea hoſpitalariis ignorantibus, & non facta eis copia de inquiſitionis proceſſu, ad nos relationem tranſmiſiſſe noſcuntur : cum juxta legitimas ſanctiones, quoties relaturum ſe judex quilibet pollicetur, illico litigatoribus apud acta conſultationis exemplum edere teneatur.

B

L X. Ad epiſcopum N.

Excommunicatus, qui fuit abſolutus in morte, in cœmeterio ſepeliatur. & heredes ſatisfaciant. De ſepult. c. 14.

PArochiano tuo, qui excommunicatus pro manifeſtis exceſſibus, videlicet homicidio, incendio, violenta manuum injectione in perſonas eccleſiaſticas, eccleſiarum violatione, vel inceſtu fuit, dum ageret in extremis per preſbyterum ſuum juxta formam eccleſiæ abſolutus, non debent cœmeterium & alia eccleſiæ ſuffragia denegari. Sed ejus heredes & propinqui, ad quos bona pervenerunt ipſius, ut pro eodem ſatisfaciant, cenſura ſunt eccleſiaſtica compellendi.

C

L X I. Ad Neapolitanum archiepiſcopum.

Natus ex ſervo & libera liber eſt, & licite promovetur. De ſer. non ordi. c. 8.

DIlectus filius G. diaconus propoſuit : quod I. miles ea occaſione quod patrem ipſius hominem ſuum eſſe proponit, licet mater ſua, cujus debet imitari conditionem, libera eſſe noſcatur, ne promoveatur in preſbyterum impedire præſumit. Quocirca mandamus, quatenus, ſi tibi conſtiterit de præmiſſis, eundem militem ab hujuſmodi impedimento ceſſare compeſcas.

L X I I. Ad Noviomenſ. epiſcopum.

D

Executores teſtamenti ad exequendas pias voluntates compellantur. De teſtam. c. 17.

TVa nobis fraternitas intimavit, quod nonnulli tam religioſi, quam clerici ſæculares, & laici, pecuniam & alia bona, quæ per manus eorum ex teſtamentis decedentium debent in uſus pios expendi, non dubitant aliis uſibus applicare. Cum igitur in omnibus piis voluntatibus ſit per locorum epiſcopos providendum, ut ſecundum defuncti voluntatem univerſa procedant, licet etiam a teſtatoribus id contingeret interdici : mandamus, quatenus executores teſtamentorum hujuſmodi, ut bona ipſa fideliter & plenarie in uſus prædictos expendant, monitione præmiſſa compellas.

L X I I I. Ad Norvicenſem epiſcopum.

De eo, qui in puerili ætate vovit. De voto. c. 2.

VEnientis ad nos R. narratione accepimus, quod in puerili ætate conſtitutus, Hieroſolymam diſpoſuit proficiſci : cuidam quoque, qui ſepulcrum Dominicũ propoſuerat viſitare, fidem dedit, & ſuam recepit ab eo, quod ſibi invicẽ in via ſocii fideles exiſterent. *Et infra* : Nos autẽ ipſum a voto quod in ętate tenera,

A ra, facilitate potius, quam ex arbitrio diſeretionis, promiſit, abſolvimus; ita tamen, quod idem votum eleemoſynis redimat, & juxta conſilium noſtrum* toto vitæ ſuæ tempore uni pauperum Chriſti, dummodo ad hoc facultates ſuæ ſufficiant, debeat providere.

** al. veſtrum*

LXIV. Ad fratrem Palmerium canonicum ſanctæ Trinitatis.

De foro comp. c. 16.

De laïcis Vſurpantibus iura eccleſiaſtica.

CONqueſtus eſt nobis Bononienſis epiſcopus, quod poteſtas & commune Bononienſe tempo- B ralem juriſdictionem, quæ in quibuſdam caſtris & villis, eccleſiæ Bononienſi competit pleno jure: & in cujus quaſi poſſeſſione fuiſſe ac eſſe dignoſcitur, per violentiam uſurpare præſumunt. *Et infra*: Cum autem valde ſit iniquum, ea, quæ collata ſunt pro remedio peccatorum venerabilibus eccleſiis, vel relicta, aut eis juſtis modis aliis acquiſita, aliis uſibus applicari, propter quod merito invaſores ipſarum rerum, tanquam ſacrilegi, ſunt anathemati uſque ad ſatisfactionem congruam ſupponendi. *Et infra*: Mandamus, quatenus, ſi tibi conſtiterit de præmiſſis, monitione præmiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam ceſſare ipſos ab hujuſmodi, & ſatisfacere de præteritis damnis & injuriis, appellatione remota compellas.

LXV. Ad epiſcopum Pictavienſem. C

De eo qui cog. c. 11.

Affinitas ſuperveniens, non diſſolvit matrimonium.

IOrdanæ mulieris petitio continebat, quod I. laïcus cum ipſa, quæ nondum decimum ætatis ſuæ annum compleverat, per verba de futuro contraxit, & ea intra anni ſpatium carnaliter cognita, matrem ipſius ſibi matrimonialiter copulare, & ad damnatæ commixtionis amplexus procedere, non expavit. *Et infra*: Quare præfata I. ſupplicavit, ut cum carnis ſtimulis reſiſtere nequeat, ſibi (ne jure ſuo ſine propria culpa fraudetur) providere ſalubri- D ter dignaremur. Eapropter mandamus, quatenus, ſi res ita ſe habet, utrumque ipſorum ad vovendam perpetuam continentiam attente moneas & inducas: & ſi ad eam induci nequiverint, memoratum I. injuncta ei primitus pro commiſſo inceſtu pœnitentia competenti, ut eidem cohabitet, & conjugale debitum reddat exactus, eccleſiaſtica cenſura compellas.

LXVI. Ad I. Monialem monaſterii de Plauda.ᵃ

ᵃ Plonca. al. Plonta.

De cōverſ. conjug. c. 10.

Conjux quæ conſentiente Viro continentiam promittit, & religionem profitetur, repeti ab eo non poteſt. E

DVdum a C. laïco mota contra te, quam uxorem ſuam dicebat, materia quæſtionis, R. ſanctæ Mariæ in Coſmedin diac. cardin. dedimus auditorem: coram quo dictus C. conquerendo propoſuit quod indebite recuſabas eidem, cujus uxor eras per conſenſum de præſenti & carnis copulam ſubſecutam, matrimonialiter adhærere, te ſibi reſtitui poſtulavit. Ad quod fuit reſponſum, quod, ipſe pro animæ ſuæ remedio, para & ſpontanea voluntate, præſentibus duobus religioſis ſacerdotibus, & adhibitis quinque teſtibus fide dignis, omni juri quod in te habuerat, renunciavit omnino, reſignando illud in manibus alterius ex ſacerdotibus ſupradictis, qui in perſonam

A eccleſiæ reſignationem hujuſmodi recipere procuravit: & quod idem C. ſe caſtitatem ſervaturum promiſit, pauperumque hoſpitalis de Ponte obſequio ſe devovit, promittens voto ſolemni omnia & ſingula ſupradicta, & tribuens tibi licentiam ad monaſterium tranſeundi: te verſa vice ſimiliter promittente ac tribuente illi licentiam, & jus quodlibet reſignante, ſicut hæc omnia dicebantur per publicum inſtrumentum eſſe probata manu B. notarii Aretinenſis confectum. Verum prænominatus C. propoſuit, quod caſu amiſſo inſtrumento præfato, illud in prima perſona, quod prius erat in tertia, inſertis pluribus in uno, aliter quam in alio fuit ab ipſo forma- B tum: & cum tibi iratus fuiſſet, ſicut verba & verbera indicabant, nondum calore iracundiæ quieſcente, quidam ipſum deceptorie allexerunt, proponentes eidem quod in hoſpitali prædicto cibis ad libitum poſſet uti, ac proprium retinere, præfato B. ſibi nihilo minus promittente, quod non ſolum ardorem, ſed etiam appetitum libidinis extingueret in eodem. Propter quod quicquid in hac parte feciſſe dignoſcitur: iratus, ſeductus pariter & illectus, & ſub ſpe promiſſionis, ac ſub ea conditione vel modo, ſi poſſet continentiam obſervare: aſſeruit a ſe* factum. Sed ad iſta reſpondebatur e contra, quod an tabellio in tertia perſona inſtrumentum conficiat, vel in prima (dummodo non mutetur ſubſtantia veritatis) nihil intereſſe videtur. Inſuper quamvis aliquando ſpes memorato C. data fuiſſet, per quam ad C hoc ſe propoſuit inductum, eo tamen tempore quo talia facta fuerunt, pure, ſimpliciter, & voluntarie, pro amore Dei, & remedio animæ ſuæ, ſolummodo ad votum & ad alia ſupradicta noſcatur proceſſiſſe: propter quod a conſortio ſæcularium hominum debet diſcedere, vitamque mutare, cum ſe illius ætatis eſſe proponat, ut ſine ſuſpicione incontinentiæ non valeat in ſæculo remanere. Nos itaque habito fratrum noſtrorum conſilio, te ab impetitione dicti C. ſententialiter duximus abſolvendam, perpetuum illi ſuper hoc ſilentium imponentes.

** al. aſſeruit eſſe factum.*

LXVII. Ad priorem S. Bartholomæi, & decano de Arcubus London. D

De judice, qui parti petenti non facit edi communia inſtrumenta.

De fid. inſtr. c. 12.

G. perpetuus vicarius eccleſiæ de Recham nobis expoſuit, quod cum prior & conventus de Ledis eum ſuper decimis coram iudicibus autoritate apoſtolica conveniſſent, & dictus G. ſuper ſimilibus coram ipſis reconveniſſet eoſdem, quia dicti judices copiam quorumdam inſtrumentorum communium, quæ habebat pars altera, & per quæ intendebat intentionem ſuam ſuper principali fundare, fieri non faciebant eidem hoc cum inſtantia E poſtulanti: noſtram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in ſtatum debitum, &c.

LXVIII. Ad priorem fratrum Prædicatorum & archidiaconum Rhegin.

Vacante epiſcopatu, capitulum confirmet electiones.

De major. & ob. c. 14.

CVm olim cauſa. *Et infra*: Quocirca mandamus, quatenus licet conventus monaſterii S. Salvatoris Meſſanenſis ſuit ipſo jure hac vice eligendi poteſtate

teſtate privati: de gratia tamen eligendi ſeu poſtulandi detis ipſis autoritate noſtra liberam facultatem: mandantes eiſdem, ut cum eccleſia Meſſan. vacet ad præſens, electionem ſuam confirmandam, prout de jure fuerit, vel etiam infirmandam præſentent capitulo Meſſanenſ.

LXIX. Ad fratrem R.

De uſur. c. 19.

Qui ſint uſurarii, qui non.

NAviganti vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, eo quod ſuſcepit in ſe periculum recepturus aliquid ultra ſortem, uſurarius eſt cenſendus. Ille quoque qui dat decem ſolidos, ut alio tempore totidem ſibi grani, vini, vel olei menſuræ reddantur: quæ licet tunc plus valeant, utrum plus vel minus ſolutionis tempore fuerint valituræ, veriſimiliter dubitatur: non debet ex hoc uſurarius reputari. Ratione hujus dubii etiam excuſatur qui pannos, granum, vinum, oleum, & alias merces vendit, ut amplius quam tunc valeant, in certo termino recipiat pro eiſdem, ſi tamen ea, tempore contractus, non fuerat venditurus.

LXX. Ad Remenſem archiepiſcopum & ſuffraganeos ſuos.

De hæret. c. 1.

Propter hæreſin clericum degradare poſſit ſolus eius epiſcopus.

QVoniam epiſcoporum numerus ad degradationem clericorum a canonibus conſtitutus, non poteſt de facili convenire: concedimus, ut ſacerdotem vel alium clericum in ſacris ordinibus conſtitutum (cum pro hæreſi fuerit curiæ ſæculari relinquendus aut perpetuo immurandus) convocatis abbatibus, aliiſque prælatis & religioſis perſonis ac litteratis ſuæ diœceſis, de quibus expedire videbitur, ſuus ſolus poſſit epiſcopus degradare.

LXXI. Ad archiepiſcopum & priorem S. Mariæ Rothomagenſis.

De accuſat. c. 26.

Committit iis monaſterium reformandum.

OLim I. V. & P. ordinis Tironenſis. *Et infra*: Ne igitur reformatio monaſterii valeat retardari; mandamus, quatenus relaxatis excommunicationum ſeu ſuſpenſionum ſententiis, ſi quas idem abbas protulerit, vel per quoſcumque judices promulgari fecit, poſt inceptum negotium in eos, & adhærentes eiſdem, ac eis reſtitutis, quos idem abbas, negotio pendente contra juſtitiam ſpoliavit: in negotio, de plano & abſque judiciorum ſtrepitu procedentes, cum talibus maxime in hoc caſu non deceat Dei ſervos involvi, inquiratis quæ circa perſonas & obſervantias regulares videritis inquirenda, corrigentes & reformantes tam in capite quam in membris, quæ correctionis & reformationis officio noveritis indigere: juramentis ſi qua de tacenda veritate abbas extorſerit, relaxatis; proviſo ut negotio ipſo pendente præfati monachi eidem abbati obediant & intendant, ita tamen quod per hoc proſecutio negotii non valeat impediri. Si vero teſtes contra eundem abbatem producti fuerint, dictorum ipſorum copiam ei dari faciatis. Prædictis autem monachis expenſas factas propter hoc, & tribus vel quatuor ex iſtis, vel aliis quos idoneos ad dictum negotium proſequendum duxeritis aſſumendos, faciatis de bonis ejuſdem monaſterii: & faciendas expenſas ad proſecutionem ipſius negotii neceſſarias, computatis, ſi qua propter hoc receperunt de bonis monaſterii, cum proprium non habeant, miniſtrari. Contradictores, &c.

LXXII. Ad epiſcopum Silvanectenſem.

De ele. & ele. po. c. 53.

Si maior pars capituli eligit indignum, valet electio de digno a minori parte etiam ex eodem ſcrutinio facta.

COngregato Nivernenſi capitulo ad electionem futuri paſtoris, XIII. in decanum, & XVIII. computato procuratore cujuſdam abſentis, in cantorem ipſius eccleſiæ convenerunt: qui cum plures in eum, & pauciores in alium ſua deſideria direxiſſent, a parte ſua electus extitit in paſtorem eccleſiæ Nivernen. poſtmodum credente parte decani quod alii plurimum deliquiſſent eligendo perſonam ſcientiæ litteralis expertem, propter quod illis ſecundum ſtatuta Lateranenſis concilii ipſo jure eligendi poteſtate privatis, poteſtas eligendi ad eos extitit devoluta ad decanum ipſum, qui in eum ſua vota direxerant, in ſuum epiſcopum elegerunt, ad ſedem apoſtolicam appellantes. *Et infra.* Reliquis petentibus ut irritare decani electionem attentatam a paucioribus, & poſt aliam non caſſatam, ac confirmare reliquam veluti canonice celebratam a pluribus de perſona idonea dignaremur. Nos igitur mandamus, quatenus ſi dictus cantor defectum in litteratura non patitur, & alias eſt idoneus ad regimen paſtorale, ipſius electionem procures autoritate noſtra, infirmata reliqua, confirmare. Alioquin ipſius cantoris electione irrita, prænominatum decanum, ſi nihil ei de canonicis obſiſteret ſtatutis, eadem autoritate præficias eccleſiæ memoratæ.

LXXIII. Ad epiſcopum Suan.

De offic. ord. c. 13.

Papa mandans ordinario, ut corrigat clericos, non dat ei iuriſdictionem ſuper exemptos.

GRave gerimus, quod cum in eccleſiam S. Mariæ de Orbicello, & quaſdam alias exiſtentes in tua diœceſi monaſterium S. Anaſtaſii de Vrbe ſpectantes nullam juriſdictionem habeas ordinariam, aut etiam delegatam occaſione litterarum noſtrarum, quas ſuper correctione clericorum tibi tranſmiſimus: in eas interdicti, ac in clericos earundem ſuſpenſionis ſententias promulgaſti: quamquam abbas ejuſdem monaſterii eos corrigere ſis paratus. *Et infra*: Mandamus, quatenus ſi eſt ita, prudenter corrigens per te ipſum quæ minus provide attentaſti, prædictas ſententias ſine difficultate relaxes.

LXXIV. Ad abbat. Trecenſem.

De foro comp. c. 18.

Clericus non poteſt iuriſdictionem non ſui iudicis prorogare, niſi epiſcopus conſentiat, & iudex ille ſit eccleſiaſticus.

SIgnificaſti nobis, quod P. clericus ad petitionem C. mercatoris ſe tuæ juriſdictioni ſubjecit, ſi in termino nunc elapſo de pecunia mutuata non ſatisfeciſſet eidem. *Et infra*: Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod licet privatorum conſenſus eum, qui juriſdictioni præeſſe dignoſcitur, ſuum poſſit judicem

A judicem conſtituere : clerici tamen in judicem non ſuum, niſi forte ſit perſona eccleſiaſtica, & epiſcopi diœceſani voluntas accedat; conſentire non poſſunt.

LXXV. Ad decanum & I. canonicum Tullenſ.....

De ſolut. c. 3.

De clericis qui non habent unde ſatisfaciant creditoribus.

* al. Odardus.

ODoardus* clericus propoſuit, quod cum P. clericus, D. laïcus, & quidam alii ipſum coram officiali archidiaconi Remenſis ſuper quibuſdam debitis conveniſſent : idem in eum recognoſcentem hujuſmodi debita, ſed propter rerum inopiam ſolvere non valentem, excommunicationis ſententiam promulgavit. *Et infra* : Mandamus quatenus, ſi conſtiterit quod prædictus O. in totum vel pro parte non poſſit ſolvere debita ſupradicta, ſententiam ipſam ſine difficultate qualibet relaxetis, recepta prius ab ipſo idonea cautione, ut ſi ad pinguiorem fortunam devenerit, debita prædicta* perſoluat.

* præſcripta

LXXVI. Ad archiepiſcopum, & magiſtrum R. Turonenſ.

De præb. c. 36.

Pro unius præbendæ integratione, alia diuidi non debet.

C CVm cauſam, quæ inter Aurelianenſem epiſcopum, & I. de Bleſis canonicum ſanctæ crucis, ſuper integratione præbendæ ipſius canonici vertebatur, vobis duxerimus committendam. *Et infra* : Conſultationi tuæ taliter reſpondemus : Quod noſtræ intentionis non exiſtit, ut pro integratione præbendæ ſupradicti canonici præbenda de novo aliqua ſcinderetur.

LXXVII. Ad archiep. & G. canonicum Turonen.

De app. c. 69.

De appellatione.

SIgnificante Aurelian. epiſcopo nos noveritis accepiſſe, quod cum decanus & capitulum Magdunenſe, ipſum, ſuper eo quod dicebant alibi quam in ſtallis decani & capituli prædictorum carnifices carnes vendere non debere, coram judicibus autoritate apoſtolica conveniſſent, petentibus tandem decano & capitulo nominatis judicum officium implorando, ut cum idem epiſcopus poſt citationem carnes in ſtallis aliis vendi feciſſet, quod per eum ſuper hoc factum fuerat in ſtatum priſtinum revocarent : pro parte ipſius fuit propoſitum, quod cum lis præſertim non fuiſſet ſuper negotio conteſtata, locum imploratio hujuſmodi non habebat : adjiciens quod cum de conſenſu partium coram dictis judicibus, ad litigandum ſuper ipſo negocio certus dies ſtatutus fuiſſet, & quantum ad eam diem ſolutum fuiſſet iudicium eorumdem, prævenire diem ipſum ac audire partem adverſam in tali imploratione, abſque conſenſu partium, non debebant. Et quia ſuper his non audiebant eundem, noſtram audientiam appellavit. Et licet procuratorem ſuum intra annum ad hujuſmodi appellationem miſerit proſequendam : quia tamen dictus procurator, ut creditur, circumventus, contra inhibitionem ipſius epiſcopi noſtras ſuper hoc ad quoſdam iudices certa ratione ſuſpectos litteras impetravit : dictus epiſcopus uti noluit litteris ſic obtentis, petens non obſtante lapſu anni ad proſecutionem appellationis admitti. Ideoque mandamus, quatenus ſi de inhibitione hujuſmodi, & præmiſſis cauſis appellationis, vel earum altera conſtiterit, revocato in irritum, *&c.* ubique ad attentatum in jam dicto negotio juxta priorum continentiam litterarum, *&c.*

LXXVIII. Ad Tolet. & Compoſtel. archiepiſcopos.

De im. eccl. c. 10.

Qui ſub ſpe immunitatis in eccleſiis vel cœmeteriis delinquunt, immunitate non gaudeant.

B IMmunitatem eccleſiaſticam. *Et infra* : Nonnulli impunitatem ſuorum exceſſuum per defenſionem eccleſiæ obtinere ſperantes, homicidia & mutilationes membrorum in ipſis eccleſiis, vel earum cœmeteriis committere non verentur : qui, niſi per eccleſiam ad quam fugerint, crederent ſe defendi, nullatenus fuerant commiſſuri. *Et infra* : Cum autem in eo, in quo delinquit, puniri quis debeat; & fruſtra legis auxilium invocet, qui committit in legem : mandamus quatenus publice nuncietis, tales non debere gaudere immunitatis privilegio, quo faciunt ſe indignos.

LXXIX. Ad B. judicem Viterbienſem.

De confeſ. c. 3.

De confeſſione facta in iure per errorem facti.

EX parte abbatis & conventus monaſterii S. M. fuit propoſitum, quod cum inter ipſos ex parte una, & V. nomine ſuæ uxoris ex altera, coram te quæſtio verteretur, œconomus monaſterii memorati quædam per errorem facti fuit in jure confeſſus, ex quibus timet ſibi præjudicium generari. Cum igitur negotio nondum finito, nemini noceat error facti : mandamus, quatenus, ſi de hujuſmodi potuerit errore docere, provideas, ut nullum ſibi ſuper hoc præjudicium generetur.

D

LXXX. Ad nobilem virum * Vbaldum civem Piſanum.

* Vmbaldum.

De procur. c. 10.

In cauſa matrimoniali conſtituens procuratorem gaudeat plena libertate.

ACcedens ad apoſtolicam ſedem. *Et infra* : Mandamus, quatenus D. nobilem mulierem, quæ ſub tua poteſtate tenetur, plenæ reſtituas libertati, faciens ipſam ad caſtrum de Maſſa Lucanæ diœceſis ſecure perduci : ut exiſtens ibidem libera, procuratorem libere ordinare valeat, qui ſuam coram nobis juſtitiam proſequatur. Tu ergo ſuper ſponſalibus, quæ inter natam tuam & filium ejuſdem E nobilis contracta proponuntur, procuratorem idoneum ad præſentiam noſtram mittas, qui ad agendum & reſpondendum plenariã habeat poteſtatem.

LXXXI. Ad univerſos eccleſiarum prælatos.

De exceſſ. præl. c. 16.

XV. Grauamina illata religioſis, a quibus præcipit prælatos abſtinere.

NImis iniqua. *Et infra* : Cum religioſi viri abnegantes ſalubriter ſemetipſos, elegerint in paupertate Chriſto pauperi ad placitum famulari, tanquam

quam nihil habentes & omnia poſſidentes : non deſunt plerique, tam eccleſiarum prælati, quam alii, qui cæca cupiditate ſeducti, propriæ aviditati ſubtrahi reputantes quicquid prædictis fidelium pietas elargitur, quietem ipſorum multipliciter inquietant*. Volunt namque contra regulam a ſede apoſtolica approbatam, & ſui ordinis inſtituta, ipſis invitis eorum confeſſiones audire, ac eis injungere pœnitentias & Euchariſtiam exhibere : nec volunt, ut corpus Chriſti in eorum oratoriis reſervetur : & fratres ipſorum defunctos apud eccleſias ſuas compellunt ſepeliri, & eorum exequias celebrari : & ſi quis decedentium fratrum alibi quam in ſuis eccleſiis eligat ſepulturam, funus primo ad eccleſias ſuas deferri cogunt, ut oblatio ſuis uſibus cedat. Nec ſuſtinentes eos habere campanam vel cœmeterium benedictum, certis tantum temporibus permittunt ipſos celebrare Divina. Volunt quoque in domibus eorumdem certum numerum fratrum, ſacerdotum, clericorum, & laicorum, necnon cereorum, lampadarum, & ornamentorum, pro voluntate ſua taxare, ac reſiduum cereorum, quando noviter apponuntur, exigunt ab eiſdem. Nec permittunt quod *novi ſacerdotes eorum alibi quam in eccleſiis ſuis celebrent primas Miſſas, eos nihilominus compellentes, ut in quotidianis Miſſis, quas in ſuis locis & altaribus celebrant, oblationes ad opus eorum recipiant & reſervent. Quicquid etiam eis, dum celebrant Miſſarum ſolemnia, intra domorum ſuarum ambitum pia fidelium devotione donatur, ab ipſis extorquere oblationis nomine contendentes : quod eiſdem tam in ornamentis altaris, quam in libris eccleſiaſticis abſolute confertur, vindicant perperam juri ſuo. Quocirca mandamus, quatenus univerſi & ſinguli a prænotatis gravaminibus deſiſtatis, ſubditos veſtros ab hujuſmodi arctius compeſcendo.

*inquietent.

*in

LXXXII. Ad univerſos eccleſiarum prælatos.

Gravamina Prædicatorum & Minorum, a quibus præcipit prælatos abſtinere. — De exceſ. prælat. c. 17.

NImis prava. *Et infra* : Cum quidam viri religioſi, ut puta fratres Prædicatores, & Minores, quorum ordinem & regulam ſedes apoſtolica noſcitur approbaſſe, in arctiſſima paupertate Chriſto pauperi famulentur : plerique prælati & alii eos ad ſynodos ſuas cogunt accedere, ac ſuis conſtitutionibus ſubjacere. Nec his contenti, capitula & ſcrutinia in locis fratrum pro his corrigendis facturos ſe comminantur, fidelitatem juramento firmatam ab eorum miniſtris & cuſtodibus exigentes : eis quoque, ut tam extra civitates, quam intra, cum eis proceſſionaliter veniant, ex levi cauſa mandantes : excommunicationis ſententiam fulminant in benefactores ipſorum, & id ipſum fratribus comminantes, eos de locis in quibus Domino famulantur ſatagunt amovere, niſi eis obediant in omnibus ſupradictis. Ad hæc, ne fratres ad honorabiliores civitates & villas, ubi religioſe ac honeſte valeant commorari, a populis devote vocati accedere audeant, inhibentes : tam in accedentes fratres, quam in receptatores eorum, præſumunt excommunicationis ſententiam promulgare. Ab eis etiam de hortorum fructibus decimas, necnon de habitaculis fratrum, ſicut de Judæorum domibus, contendunt reditus extorquere : aſſerentes quod niſi fratres morarentur ibidem, ab aliis habitatoribus proventus aliqui ſolverentur : & ut ipſos ſuæ ſubdant totaliter ditioni, eiſdem miniſtros & cuſtodes volunt præficere pro ſuæ arbitrio voluntatis. Quocirca mandamus, quatenus univerſi ac ſinguli a prænotatis gravaminibus deſiſtatis, ſubditos veſtros ab hujuſmodi arctius compeſcendo.

LXXXIII. Ad univerſos eccleſiarum prælatos.

De prælato obligante eccleſiam pro alienis debitis. — De ſolut. c. 2.

SI quorumdam. *Et infra* : Firmiter inhibemus, ne quis præſumat eccleſiam ſibi commiſſam pro alienis gravare debitis, aut litteras alicui ſeu ſigilla concedere, quibus poſſent eccleſiæ obligari : decernentes, ſi ſecus fuerit attentatum, ad ſolutionem talium debitorum eccleſias non teneri. Si quis autem contra præmiſſa de cætero venire præſumpſerit, ab adminiſtratione ſpiritualium & temporalium noverit ſe ſuſpenſum.

LXXXIV. *Occulti criminis reus, præterquam homicidii, poſt pœnitentiam in ſuſceptis vel ſuſcipiendis ordinibus poteſt miniſtrare.* — De temp. ordin. c. 17.

QVæſitum eſt de ſacerdotibus, vel aliis clericis, qui per reatum adulterii, perjurii, homicidii, vel falſi teſtimonii bonum conſcientiæ rectæ perdiderunt. *Et infra* : Reſpondemus, quod ſi propoſita crimina ordine judiciario comprobata, vel alias notoria non fuerint, non debent hi, præter reos homicidii, poſt pœnitentiam in jam ſuſceptis, vel ſuſcipiendis ordinibus impediri. Qui ſi non pœnituerint, monendi ſunt, & ſub interminatione Divini judicii obteſtandi, ut in teſtimonium ſuæ damnationis in ſuſceptis etiam ordinibus non miniſtrent.

LXXXV. *Iterum examinandus eſt teſtis qui obſcure depoſuit.* — De teſt. & att. c. 33.

CVm clamor validus contra Acherontinenſem epiſcopum ſuper ſimonia & aliis criminibus aſcendiſſet : Melfitenſi & Ruben. epiſcopis dedimus in mandatis, ut ſuper his diligenter veritatem inquirerent. *Et infra* : Verum, quia apertis atteſtationibus L. & G. ſuper ſimonia ita depoſuere confuſe, quod ex dictis eorum non poteſt veritas declarari : mandamus quatenus examinetis eos iterum diligenter, & tam eorum, quam aliorum quos receperitis, teſtificata ſub ſigillis veſtris nobis fideliter referatis.

LXXXVI. *Qui ſint ob crimen repellendi a teſtimonio, qui minime.* — De teſt. & att. c. 54.

TEſtimonium ejus, cui ab adverſa parte opponitur crimen, merito reprobatur in criminali cauſa ſive civili, ſi in ipſo crimine perſeveret. Si vero ſit de crimine emendatus, & eum non comitetur infamia : non eſt in cauſa civili, vel etiam cum de crimine civiliter agitur, præterquam pro reatu perjurii, repellendus. In criminali autem, ſi in alio judicio inſtituta accuſatione contra ipſum, de crimine convictus extitit, vel confeſſus ; vel ſi nunc per exceptionem exinde convincatur, aut gravata ſit ejus opinio, pro eo quod quandoque fuit tali modo repulſus : quamvis in hoc caſu non excluderetur in cauſa civili, poteſt a teſtimonio, licet egerit pœnitentiam, removeri.

LXXXVII. *Quarta productio non eſt danda ſine ſolemnitate legali.* — De teſt. & att. c. 55. p.

VLtra tertiam productionem non debent teſtes ulterius produci in cauſa, niſi præſtito ab eo qui hoc poſtulat juramento, quod neque per ſe, neque per alium teſtificata ſubtraxerit, vel fuerit percunctatus :

nec per dolum aut artem aliquam quartam produ- A ctionem expoſcat: ſed quia quos deſiderat de novo producere, prius habere neqoivit.

De teſt. & att.c.56.

LXXXVIII. *Accuſatus criminaliter an admittatur in teſtem.*

NOn debet quis in criminibus, niſi forſan in exceptis, ad teſtificandum admitti pendente accuſatione de crimine contra ipſum: cum etiam accuſati, niſi prius ſe probaverint innocentes, ab accuſatione ae ſuſceptione ordinum repellaptur.

De cõſuet. c.11.

LXXXIX. *Conſuetudo quando non deroget juri.*

CVm tanto ſint graviora peccata, quanto diutios infelicem animam detinent alligatam: nemo ſanæ mentis intelligit naturali juri, cujus tranſgreſſio periculum ſalutis inducit, quacumque conſuetudine, B quæ dicenda eſt verius in hae parte corruptela, poſſe aliquatenus derogari. Licet etiam longævæ conſuetudinis non ſit vilis autoritas: non tamen eſt uſque adeo valitura, ut vel juri proprio debeat præjudicium generare, niſi fuerit rationabilis, & legitime ſit præſcripta.

De cẽſibus. c.25.

XC. *Procuratio exhibenda viſitanti.*

CVm ouper archiepiſcopus Baneventanus Beneventanam proviuciam viſitaret. *Et infra*: Mandamos quatenus cum eundem archiepiſcopum, ſive C autoritate propria, ſive noſtra, Beneventanam provinciam contigerit viſitare, procurationes ratione viſitationis debitas, joxta facultates eccleſiarum veſtrarum, exlubeatis eidem. Alioquin ſententiam, quam ipſe rite tulerit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus autore Domiuo inviolabiliter obſervari.

De cẽſibus. c.16.

XCI. *Quomodo ſolvenda penſionis antiquæ.*

CVm canonicis majoris eccleſiæ, quandam ſummam pecuniæ eccleſiæ tuæ debitam aliquot annis perſolveris, & iidem ſummam illam ex integro de meliori moneta exigant ſibi ſolvi: tibi damus noſtris litteris in mandatis, ut canonicos illos, ſolutione prioris D pecuniæ, vel ſi non ſit in uſo, æſtimatione penſionis antiquæ facias manere contentos.

De cẽſibus. c.27.

XCII. *An procuratio pro privatis oratoriis debeatur.*

AVtoritate præſentium inhibemus, ne quis pro eo quod in oratoriis, quæ in grangiis veſtris habetis, interdum aliqui veſtrum celebrant, procurationes quæ ratione viſitationis debentur, a vobis exigere, vel extorquere præſumat.

De reſt. ſpol. c.1.

XCIII. *Quando reſtituendus reus.*

LIcet multum. *Et infra*: Conqueſtus eſt nobis E Philaſius * cæcus, ejus campum ab eccleſiæ hominibus irrationabiliter occupatum. Quod ſi ita eſt, quãquam ante omnem contentionem poſſeſſio ei debuerat, violenter ablata reſtitui: tamen, quia Eventus diaconus ipſius eccleſiæ, conſentiente illo, conſtituit ſe legitime probaturum, dictum campum ajuſdem eccleſiæ juris eſſe, inquire veritatem. Et ſi hoc probatum fuerit, huic dicendum eſt, ut a ſua intentione diſcedat. Alioquin res ei ablata reddatur.

* Philagrius. *al.* Philarius.

De eo qui mittit in poſſ. c.4.

XCIV. *De abſente, qui non dimiſit procuratorem.*

SI adverſarius tuus poſt citationis edictum, ad remota loca ſe transferens, procuratorem legitimum A non dimiſit, & denonciatione publice facta domi, noo apparet, qui defendat eundem: iure petere potes, ot in poſſeſſionem earum terrarum, de quibus quæſtio vertitur, cauſa cuſtodiæ inducaris.

XCV. *Sequeſtratio fructuum lite pendente.*

De ſeq. poſſ. & fruct. c.3.

AB eo qui a ſententia provocavit, fructus poſſeſſionis, ſi diſſipentur ab ipſo, poſſunt lite pendente rationabiliter ſequeſtrari.

XCVI. *Clerici ignobiles non repellendi, etiam in eccleſia quæ tales admittere non conſuevit.*

De præb. c.17.

VEnerabilis frater noſter Portuenſis epiſcopus B ſopplicavit, ut cum quandam præbendam, quæ in Argentinenſi eccleſia tamdiu vacaverat, quod donatio ejus erat ad ſedem apoſtolicam devoluta, I. elerico contulerit, dum in illis partibos legationis officio fungeretur, ſuam collationem benigno proſequeremur affectu. Verum procurator Argentini capitull propoſuit ex adverſo, quod idem capitulum hoc audito conſuetudinem allegans antiquam inviolabiliter obſervatam, juxta quam nullum, niſi nobilem & liberum, & ab otroque parente illuſtrem, honeſtæ converſationis ae eminentis ſcientiæ, in ſuum conſortium hactenos admiſerant: ne contra hoc fieret, maxime cum nulla tunc præbenda vacaret antequam monitorias C vel executorias litteras recepiſſet, ad ſedem apoſtolicam appellavit. *Et infra*: Nos igitur attendentes, quod non generis, ſed virtutum nobilitas, vitæque honeſtas, gratum Deo faeiunt, & idoneum ſervitorem, ad cujus regimen non multos ſecundum carnem nobiles & potentes elegit, ſed ignobiles ae pauperes: eo quod non eſt perſonarum aeceptio apud ipſum, & vix ad culmina dignitatum, nedum ad præbendas, viri eminentis ſcientiæ valeant reperiri: exceptiones hojuſmodi non duximus admittendas. *Et infra*: Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenos ſi vobis conſtiterit prædictam præbendam vacaſſe, quando ipſam dicto I. epiſcopus contulit memoratus, ipſum ad eam recipi faciatis.

D XCVII. *De eo qui providendus erat in eccleſia.*

De pred. c.38.

CVm olim priori ſanctæ M. dederimos in mandatis, ut Gu. diacono in aliqua eccleſia civitatis vel diœc. Luc. autoritate apoſtolica provideret: idem præfatum Gu. eccleſiæ S. Petri de vico rectorem autoritate hujuſmodi niſus eſt deſignare, in qua rector ab ejuſdem eccleſiæ clericis eligi conſuevit, excommunicationis ſententiam nihilominus proferens in rebelles. Cum igitur mandatum hujuſmodi ſe ad talia non extendat, nec ad rectoriam vel dignitatem noſtra feratur intentio, cum pro ſimplici beneficio iuſſio noſtra manat: mandamus, quatenus tam inſtitutionem hujuſmodi, quam excommunicationis ſententiam propter hoc latam, denuncies non tenere. E

XCVIII. *Quando venditor emptori de evictione non teneatur.*

De empt. & vend. c.7.

SI venditor poſt inſtitutum contra ſe iudicium, quis omiſerit, ut rem venditam ſibi defenderet, nunciare, vel contumaciter abſuit tempore ſententiæ promulgatæ, ſeu per iniuriam ſententia lata fuit: de evictione iuxta legitimas ſanctiones agere non valebit.

XCIX. *De clericis comatis.*

De vita & hon. cler. c.3.

SI quis ex clericis comam relaxaverit, anathema ſit.

De in integ. reſt. c. 8.

C. *De reſtituendo minore.*

CONſtitutus in noſtra præſentia magiſter Guill. pro ſe ac fratre ſuo I. canonico Parroſinen.[a] exhibita nobis petitione monſtravit, quod eis in minori conſtitutis ætate, ac eorum matre, cuius ſucceſſores exiſtunt, rebus humanis exempta, quondam G. pater ipſorum quaſdam poſſeſſiones utrique communes quibuſdam vendidit pro quadam pecuniæ quantitate, ac ut huiuſmodi venditio robur firmitatis haberet, emancipavit eoſdem, & fecit eos contractui conſentire. Quare ſupplicavit, ut vel venditionem eandem mandaremus nunciari nullam, vel, cum adhuc exiſtant intra tempus ad obtinendum beneficium in integrum reſtitutionis indultum, & intra annū & diem a tempore contractus ipſis tamquam proximioribus competeret ſuper illa portione jus offerendi emptoribus precium: iuxta municipii Parroſinen. conſuetudinem approbatam, quod hactenus omiſerunt, dignaremur eis ſuper utroque, cum in hoc non modicum læſi noſcantur, & emptoribus portionis eiuſdem, vel eorum ſucceſſoribus precium ſint offerre parati, per idem beneficium ſubvenire. Quocirca mandamus, quatenus ſi præmiſſa inveneritis veritate ſubnixa, vel venditionem prædictam, quoad partem ex ſucceſſione materna ipſos contingentem, nunciare curetis, ſi in ea debita iuris ſolemnitas eſt omiſſa: vel, ſi forſitan intervenerit, & eos læſos eſſe conſtiterit, tam ſuper ea, quam ſuper reſidua portione, dum tamen quod offerunt duxerint faciendum, autoritate noſtra in integrum reſtituere ſtudeatis.

[a] Paronen. *al.* Perenen.

De in integ. reſt. c. 9.

CI. *Reſtitutio in integrum a quo poſtulanda.*

CAuſa reſtitutionis in integrum coram iudicibus ordinariis adminiſtrationem habentibus, vel delegatis ab eis, tractari poterit & finiri: ſive hoc ipſis delegatis ſpecialiter demandatum fuerit, ſive in commiſſo eis negotio contingat incidere hujuſmodi quæſtionem. Delegati vero ab ordinariis qui adminiſtrationem non habent, ſed tantummodo facultatem judicandi, ſeu arbitri, de hac cauſa cognoſcere nequeunt: niſi coram eis mota fuerit incidenter. In matrimoniali quoque cauſa, liberali, vel criminali, cum majores judices exigant, arbiter nequit aſſumi.

De in integ. reſt. c. 10.

CII. *De reſtitutione eccleſiæ denegata.*

BEneficio reſtitutionis in integrum eccleſiæ tuæ in alio judicio denegato: reſtitutio, præterquam ad appellationem omiſſam, videtur eidem eccleſiæ poſſe denegari, niſi novis defenſionibus ad hujuſmodi ſit beneficium admittenda.

De depoſito. c. 2.

CIII. *Quando ſucceſſor precariam revocet.*

DE precariis irrationabiliter factis a rectoribus eccleſiarum ſe ſuoſque ſucceſſores pœna gravi obligantibus, ut facta ipſorum diſſolvere nequeant: præcipimus, ut nemo ſucceſſor anteceſſoris ſui pœna ſit obligatus, ſed ſuæ providentiæ ſit conceſſum, ut ſi anteceſſor ejus res eccleſiæ irrationabiliter diſtribuit, ab eo ad jus ejuſdem eccleſiæ revocentur.

A

De condit. ap. c. 7.

CIV. *De conditione turpi vel impoſſibili, adiecta contractui matrimonii.*

SI conditiones contra ſubſtantiam conjugii inſerantur, puta ſi alter dicat alteri: contracto tecum ſi generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus digniorem, aut ſi pro quæſtu adulterandam te tradas: matrimonialis contractus, quātumcumque ſit favorabilis, caret effectu. Licet aliæ[a] conditiones appoſitæ in matrimonio, ſi turpes aut impoſſibiles fuerint, debeant propter favorem ejus pro non adiectis haberi.

[a] *al.* allas

B

De ſimon. c. 45.

CV. *De ordinato ſub promiſſione de non petendo ab ipſo proviſionem.*

SI quis ordinaverit, ſeu ad ordinem præſentaverit aliquem, promiſſionem ſeu iuramentum ab illo recipiens, quod ſuper proviſione ſua non inquietet eundem: ordinator a collatione, præſentator vero ab executione ordinum per triennium, & ordinatus ab ordine ſic ſuſcepto, donec diſpenſationem ſuper hoc per ſedem apoſtolicam obtinere meruerint, noverint ſe ſuſpenſos.

De ſimon. c. 46.

CVI. *De reſignationibus.*

C

MAndato noſtro recepto, ut cum monachis qui per ſimoniam dato aliquo locum in monaſteriis ſunt adepti, ſecundum conſtitutionem generalis concilii diſpenſares. *Et infra*: Conſultationi tuæ breviter reſpondentes, dicimus mandatum apoſtolicum etiam ad abbates extendi, & reſignationes ſpiritualium & temporalium quæ nullo pacto ſed affectu animi præcedente utrinque taliter acquiruntur, in quo caſu de linquentibus ſufficit per ſolam pœnitentiam ſuo ſatisfacere creatori, eos pro ſimonia huiuſmodi non teneri.

De cler. ex. com. c. 10.

CVII. *De eo qui celebrat in excommunicatione minori.*

D

SI celebrat minori excommunicatione ligatus: licet graviter peccet, nullius tamen notam irregularitatis incurrit, nec eligere prohibetur, vel ea quæ ratione iuriſdictionis ſibi competunt, exercere. Si tamen ſcienter talis electus fuerit, eius electio eſt irritanda, pro eo quod ad ſuſceptionem eorum eligitur, a quorum perceptione a ſanctis patribus eſt privatus. Peccat autem conferendo eccleſiaſtica ſacramenta: ſed ab eo collata, virtutis non carent effectu, cum non videatur a collatione, ſed participatione ſacramentorum, quæ in ſola conſiſtit perceptione, remotus. Dummodo non in contemptum eccleſiaſticæ diſciplinæ, videlicet contra prohibitionem ſuperioris, communioni excommunicatorum pertinaciter ſe ingeſſerit: in quo caſu eſt anathemate feriendus.

E

De foro comp. c. 19.

CVIII. *De legitime citato a iudice.*

PRopoſuiſti nobis quod quidam ſubditus tuus ad petitionem cuiuſdam adverſarii ſui a te legitime citatus ad cauſam, quia poſtmodum iuriſdictionis alterius eſſe cœpit, tuum intendit iudicium declinare. Porro tuæ prudentiæ dubium eſſe non credimus, quod is in prædicta cauſa ius revocandi forum non habet, quaſi ab illo iam præventus.

CIX.

De foro comp.c.10.

CIX. *Clericus poteſt in curia Romana conueniri.*

LIcet ratione delicti ſeu contractus aut domicilii, ſive rei de qua contra poſſeſſorem cauſa movetur, quibus forum regulariter quis ſortitur, epiſcopus veſtee apud ſedem apoſtolicam conventus non fuerit: quia tamen omnium eccleſiarum mater eſt eadem, & magiſtra, rite compelli potuit, ut ibi ſuis adverſariis reſponderet, niſi pro alia iuſta & neceſſaria cauſa veniſſet, quam ſi tunc allegaſſet, ius revocandi domum ſalvum fuiſſet eidem.

De poſtul. c.3.

CX. *De ſacerdotis & clerici officio.*

B

CVm ſacerdotis ſit officinm nulli nocere, omnibus autem velle prodeſſe: non niſi pro ſe ipſo, vel eccleſia ſua, vel, ſi neceſſitas immineat, pro perſonis coniunctis, aot miſerabilibus, ſibi licitum eſt poſtulare. *Et infra*: Clericus autem qui contra eccleſiam, a qua beneficium obtinet, pro extraneis advocatus vel procurator eſſe præſumit, tanquam ingratus poteſt, maxime ſi clericus ſit eiuſdem eccleſiæ, beneficio huiuſmodi ſpoliari.

De pact.c.8

CXI. *Quæ pactio in ſpiritualibus valeat.*

PActiones factæ a vobis, ut audivimus, pro quibuſdam ſpiritualibus obtinendis: cum in huiuſmodi omnis pactio omniſqoe conventio debeat omnino ceſſare, nullius penitus ſunt momenti. Quod etiam de aliis eſt dicendum, quæ obſervatæ vergunt in animæ detrimentum. Nam etiam iuxta legitimas ſanctiones, pactum turpe vel rei turpis, aut impoſſibilis de iure, vel de facto, oullam obligationem inducit. C

De ſolut. c.4.

CXII. *De conquerente ſe indebite ſolviſſe.*

IS qui conqueritur indebitam pecuniam ſe ſolviſſe, probare tenetur quod indebite ſit ſoluta: niſi eius adverſarius ſolutionem inficians, exinde convincatur. Tunc enim diffitenti onus incumbit probandi, quod debitum recepiſſet.

D

De converſione conjugũ. c.19.

CXIII. *De adultera quam maritus reconciliare non vult.*

GAudeamus in Domino. *Et infra*: Mulieres vero quæ relicto maritali toro lapſu carnis ceciderunt, ſi mariti earum, a te diligenter commoniti, eas ad frugem melioris vitæ converſas noluerint recipere propter Deum, in clauſtris cum religioſis mulieribus ſtudeas collocare, ut perpetuam pœnitentiam ibi agant.

De cõverſ. cõjug.c.21.

CXIV. *Quando poßit uxor religionem intrare.*

MVlier quæ in fide remanſit, poteſt nolente viro qui ab infidelitate revertitur, propter quam ab eo fuerat judicio eccleſiæ ſeparata, ad religionem libere convolare. E

De donat. inter vir. c.8.

CXV. *De donatione inter coniuges.*

DOnatio quæ conſtante matrimonio inter conjuges dicitur eſſe facta, ex quo alter locupletior, & pauperior alter efficitur, firmitatem oon habet, niſi donatoris obitu confirmetur. Quæ tamen penitus evaneſcit, ſi revocetur ab eo tacite vel expreſſe: vel qui donatum accepit, prius debitum naturæ perſol-

A vat. Sane ſoluto matrimonio, ſicut dos ad mulierem, ſic & donatio propter nuptias redit ad virum: niſi de conſuetudine ſecus obtineat, vel ex pacto de lucranda dote vel donatione propter nuptias, quod æquale ſit, cum hinc inde contrarium inducatur.

CXVI. *De decimis.* De decimis. c.35.

INterdicimus univerſis perſonis eccleſiaſticis, ut decimas detentas a laïcis, ad alienas eccleſias pertinentes, in pignus recipere ab eiſdem laïcis non præſumant.

CXVII. *Eccleſia deſtituta miniſtris, abſentes redire cogat per ſubtractionem prouentuum.* De cler. nõ reſid.c.16.

CVm ad hoc ſint eccleſiaſtica beneficia deputata. *Et infra*: Sane nobis innotuit quod eccleſia Antiochena, multis ex ſervitoribus ejus abſentibus, eſt fere deſtituta miniſtris. Vode mandamus, quatenus non obſtantibus apoſtolicis indulgentiis, & prædeceſſorum tuorum licentia, abſentes canonicos & aſſiſios* revoces ad reſidendum in eccleſia ſupradicta: & ſi non venerint, tu de ipſorum beneficiis, dum abſentes fuerint, ipſi eccleſiæ facias congrue deſerviri, in utilitatem ejuſdem, quod ex præfatis beneficiis ſuperfuerit, convertendo.

* *qui aliter dicti manſionarii.*

CXVIII. *In ſponſalibus promißio pœnæ a contrauenient e ſoluendæ non obligat.* De ſponſ. c.29.

GEmma molier nobis expoſuit, quod cum T. filia ejus cum C. contraxit matrimonium, B. de Alferio ea occaſione, quod inter P. filium ſuum & prædictam puellam intra ſeptennium conſtitutos ſponſalia contracta fuerant, pœnam ſolvendam a parte quæ contraveniret in ſtipulatione appoſitam ab ipſa nititur extorquere. Cum itaque libera matrimonia eſſe debeant, & ideo talis ſtipulatio propter pœnæ interpoſitionem ſit merito improbanda: mandamus quatenus, ſi eſt ita, eundem B. ut ab extorſione prædictæ pœnæ deſiſtat, eccleſiaſtica cenſura compellas.

CXIX. *Non ſponſalia de præſenti, ſed de futuro, ſoluuntur per ſequens matrimonium.* De ſponſ. c.31.

SI inter virum & mulierem legitimos conſenſus interveniat de præſenti, ita quod unus alterum mutuo conſenſu verbis conſuetis expreſſo recipiat, utroqoe dicente: Ego te in meam accipio, & ego te accipio in meum, vel alia verba conſenſum exprimentia de præſenti: ſive ſit juramentum interpoſitum, ſive non, non licet alteri ad alia vota tranſire. Quod ſi fecerit, ſecundum matrimonium de facto contractum, etiam ſi ſit carnalis copula ſubſecuta, ſeparari debet, & primum in ſua firmitate manere. Verum ſi inter ipſos acceſſit tantummodo promiſſio de futuro, utroque dicente alteri, ego te recipiam in meam, & ego te in meum, ſive verba ſimilia: ſi alius mulierem illam per verba de præſenti deſponſaverit, etiam ſi inter ipſam & primum, juramentum intervenerit, ſicut diximus, de futuro: hujuſmodi deſponſationis intuitu, ſecundum matrimonium non poterit ſeparari, ſed eis eſt de violatione fidei pœnitentia injungenda.

CXX. *De deſponſata per verba de futuro.*

ADoleſcens qui deſponſatam ſibi per verba de futuro, licet ſæpe niſus fuerit, carnaliter non cognoſcens, eum alia poſtmodum per verba de præſenti contra- De ſponſ. c.32.

contraxit : non primam cum qua nec fuit verum matrimonium ex forma contractus, nec præſumptum, cum conatus non habuiſſet effectum : ſed ſecundam debet habere uxorem.

De except. c.12.

CXXXI. *De exceptione excommunicationis in iudicio.*

EXceptionem excommunicationis in dilatoriis proponendis reus ſcienter omittens, in qualibet parte litis opponere minime prohibetur: quod eſt in hac exceptione ſpecialiter obſervandum, ne quiſquam in periculum animæ ſuæ excommunicato communicare cogatur. Qui ſi eam omiſerit, ut actor laboribus & ſumptibus fatigetur, in expenſis eſt legitimis condemnandos. Excommunicatus autem publice, etſi huiuſmodi exceptio non opponitur, nihilominus eſt officio iudicis repellendus.

De except. c.13.

CXXXII. *De exceptione rei iudicatæ.*

ADverſario tuo per iudicem abſoluto, quoniam tempore motæ litis rem petitam ab ipſo ſine dolo deſierat poſſidere : ſi eam modo poſſideat, tibi petenti denuo rei iudicatæ exceptio non obſiſtat.

De except. c.14.

CXXXIII. *De reſcripto impetrato ab excommunicato.*

VEnerabilem fratrem noſtrum archiepiſcopum Narbonenſem, qui a iudicibus ex ſufficienti gravamine ad apoſtolicam ſedem appellans, ad vos ſuper appellatione ſua noſtras litteras reportavit, etſi ex cauſis aliis tempore impetrati reſcripti vinculo fuerit excommunicationis aſtrictus, de quibus ibi mentio non habetur, ad proſeqoendam per eaſdem litteras appellationem prædictam decrevimus admittendum. Quia nihil excommunicato appellare prodeſſet, ſi non poſſet appellationem ſuam proſequi, & ſuper ea litteras impetrare.

De teſtam. c.2.

CXXXIV. *Abbatiſſa teſtari non poteſt.*

QVia ingredientibus. *Et infra* : Gabina abbatiſſa conqueſta eſt, S. quondam abbatiſſam monaſterii ſui, poſtquam regendi ſuſcepit officium, condito teſtamento legata reliquiſſe, dicens eam uſque in diem obitus ſui non induiſſe habitum monachalem, ſed in veſtibus quibus utuntur loci illius presbyteri permanſiſſe, ſicut & illa quæ ante illam fuerat abbatiſſa, & hoc pene ex conſuetudine licuiſſe. Neceſſarium ergo viſum eſt, poſtquam abbatiſſa ordinata eſt, & in monaſterio per annos plurimos uſque ad obitum præfuit, veſtis qualitatem ad culpam forte epiſcopi pertinere, qui eam ſic eſſe permiſit : non tamen potuiſſe præiudicium monaſterio irrogare, ſed res ipſius eidem loco, ex quo illic ingreſſa & abbatiſſa conſtituta eſt, de iure competere.

De offic. leg. c.9.

CXXXV. *Excommunicatos pro injectione manuum in clericos, qui legati abſoluant.*

EXcommunicatis pro injectione manuum violenta, eccleſiæ Romanæ legati qui de ipſius latere non mittuntur, extra provinciam ſibi commiſſam, vel ibidem, ſi huiuſmodi manuum iniectores illuc contingat aliunde accedere; & qui eccleſiarum ſuarum prætextu, legationis ſibi vindicant dignitatem; etiam ſubditis, quamvis in provincia ſua exiſtentes, beneficium abſolutionis impertiri non poſſunt. Niſi de ſpeciali gratia illis & iſtis amplius a ſede apoſtolica concedatur.

De off. leg. c.10.

CXXXVI. *Legati ſtatuta durant legatione finita.*

NEmini dubium eſſe volumus, quin legatorum ſedis apoſtolicæ ſtatuta, edita in provincia ſibi commiſſa, durent tanquam perpetua, licet eadem poſtmodum ſint egreſſi. Secus autem ſi cauſas duxerint delegandas aliquibus : cum iuriſdictio iſtorum expiret, ſi ante illorum diſceſſum, horum citatio non præceſſit.

De in integr. reſtit. in 6. c. 1.

CXXXVII. *Eccleſia poſt quadriennium non admittitur ad reſtitutionem in integrum.*

ECcleſia quæ ad retractandam ſententiam vel contractum per beneficium reſtitutionis in integrum, poſtulat ſe admitti : ſi quadriennii ſpatium poſt ſit lapſum, & negligenter omiſerit : non eſt ad beneficiũ huiuſmodi admittenda, niſi prævaricationis vel fraudis manifeſtæ probetur ſuper hoc interveniſſe commentum : aut alia rationabilis cauſa ſubſit, quæ ſuperiorem movere debeat ad idem beneficium concedendum.

De ſent. excomm. c.54.

CXXXVIII. *Quis alloquens excommunicatum, non ſit excommunicatus.*

CVm voluntate ac propoſito maleficia diſtinguantur : excommunicationis ſententiam non incurrit, qui excommunicato in his, quæ ad abſolutionem, vel alias ad ſalutem animæ pertinent, in locutione participat : licet etiam alia verba incidenter (ut apud eum magis proficiat) interponat.

De ſent. excom c.56.

CXXXIX. *Excommunicatus minori poteſt ab eadem excommunicatione abſoluere.*

DVobus collata poteſtas, ut a minori excommunicatione, ſi in ipſam inciderint, invicem ſe abſolvant, utroque ligato vinculo excommunicationis huiuſmodi, non expirat.

De ſent. excom. c.57.

CXL. *Permittitur miniſtris eccleſiarum ſemel in hebdomada celebrare tempore interdicti.*

PErmittimus eccleſiarum miniſtris ſemel in hebdomada tempore interdicti, non pulſatis campanis, voce ſubmiſſa, ianuis clauſis, excommunicatis & interdictis excluſis, Miſſarum ſolennia celebrare cauſa conficiendi corpus Domini, quod decedentibus in pœnitentia non negatur.

De ſent. excom. c.58.

CXLI. *Satisfaciens clerico quem verberauit, non poteſt tamen ab epiſcopo abſolui, niſi in certis caſibus.*

QVamvis incidens in canonem latæ ſententiæ propter violentam manuum injectionem, iuxta proprias facultates eis ſatisfaciat, quibus iniurias irrogavit : non tamen aliter, quam per ſedem apoſtolicam, vel eius legatum, abſolutionis poteſt beneficium obtinere: niſi imminente mortis articulo, infirmitate, inimicitia, aut inopia, puerili aut ſenili ætate, fragilitate ſexus, ſeu alia corporis impotentia, ſive quolibet impedimẽto canonico retrahatur, quo minus Romanũ pontificẽ poſſit adire: vel niſi iuris beneficio a labore huiuſmodi excuſetur. Cæterum quibuſdã prædictorũ, videlic

Google

De Iudæis c. 19.

CLXII. *Iudæus baptizatum vel baptizari volentem non retineat in ſervitio.*

NVlli Iudæo baptizatum, vel baptizari volentem, emere liceat, vel in ſuo ſervitio retinere. Quod ſi quem nondum ad fidem converſum cauſa mercimonii emerit, & poſtmodum factus ſit, vel fieri deſideret Chriſtianus: datis pro eo XII. ſolidis, ab illius ſervitio protinus ſubtrahatur. Si autem intra tres menſes ipſum venalem non expoſuerit, vel ad ſibi ſerviendum emerit eundem: nec ipſe vendere, nec alios audeat comparare: ſed nullo dato precio perducatur ad præmia libertatis.

De ordin. ab epiſc. qui renūc. epiſc. c. 2.

CLXIII. *De iis qui ab excommunicato ignoranter ordinati ſunt.*

CVm clericis, qui ab excommunicato epiſcopo ignoranter ordines receperunt, per ſuos poterit epiſcopos diſpenſari.

De novi op. nũciat. c. 4.

CLXIV. *De eo qui opus novum nunciat.*

IS cui opus novum te nonciaſſe * proponis, non obſtante cautione, quæ offertur ab ipſo de opere deſtruendo, ſi non jure ædificatum exiſtat, tenetur te per trium menſium ſpatium expectare, juris tui præjudicium probare volentem.

* denunciaſſe

De maledicis. c. 2.

CLXV. *Pœna blaſphemantis Deum, vel ſanctos.*

STatuimus, ut ſi quis contra Deum, vel aliquem ſanctorum ſuorum, & maxime beatam Virginem, linguam in blaſphemiam publice relaxare præſumpſerit: per epiſcopum ſuum pœnæ ſubdatur inferius adnotatæ: videlicet quod in ſeptem diebus Dominicis præ foribus eccleſiæ in manifeſto, dum aguntur Miſſarum ſolemnia, blaſphemus exiſtens, ultimo illorum die Dominico palliom & calceamenta non habeat, ligatus corrigia circa collum, ſeptemque * præcedentibus ſextis feriis in pane & aqua jejunet, eccleſiam nullatenus ingreſſurus. Quolibet quoque prædictorum dierum tres, ſi poterit, alioquin duos reficiat paoperes, ſive unum. Et ſi nec ad hoc ejus ſuppetant facultates: id in pœnam aliam commutetur. Cui etiam, ſi renuerit recipere ac peragere pœnitentiam ſupradictam, eccleſiæ interdicatur ingreſſus, & in obitu eccleſiaſtica careat ſepoltura. Per temporalem præterea poteſtatem coactione (ſi neceſſe fuerit) epiſcopi diœceſani adhibita contra eum, blaſphemos, ſi dives fuerit, quadraginta ſolidorum, alioqoin triginta ſive viginti, & ſi ad id non ſufficiat, quinqoe ſolidorum uſualis monetæ pœna mulctetur, nullam in hoc miſericordiam habiturus. Quod etiam inter alia communitatum ſtatuta ponatur.

* al. ſeptemq; præcedentibus ſex feriis vel ſubſequentibus in pane, &c.

De arbitris. c. 14.

CLXVI. *Quandiu duret compromiſſum.*

COmpromiſſum non extenditur in compromittentis heredes, ſi de ipſis non caveatur ibidem.

De teſt. & atteſt. c. 1.

CLXVII. *Socius ſimoniæ admittitur in teſtem, ſi agatur civiliter.*

MEdiatores, per quos ſcelus ſimoniæ plerumqoe committitur, ad teſtimonium contra ſceleris ejuſdem autores, in deteſtationem criminis, admittuntur: ſi non agatur criminaliter, ſed civiliter, & emolumentum exinde non fuerint aſſecuti.

De pœnit. c. 16.

CLXVIII. *Qui poßint ſibi eligere confeſſorem.*

NE pro dilatione pœoitentiæ periculum immineat animarum, permittimos epiſcopis & aliis ſuperioribus, necnon minoribus prælatis exemptis, ut, etiam præter ſui ſuperioris licentiam, providum & diſcretum ſibi poſſint eligere confeſſorem.

De appel. c. 70.

CLXIX. *De appellatione.*

INterpoſita appellatione ex cauſa probabili, non ſufficit appellanti probare, quod ex caoſa hujoſmodi provocavit, ſi eam non doceat eſſe veram: niſi hoc ſe offerens probaturum, non fuiſſet admiſſus. Eidem qooque permittimus, ſi non recipiatur appellatio ejus a judice, nec ab adverſario approbetur, ſuper proſecutione appellationis, per procuratorem ad impetrandum & contradicendum conſtitutum, litteras impetrare: licet pars altera, per ſe vel per procuratorem idoneum, judicium ſuper hoc apud ſedem apoſtolicam recipere ſit parata. Ille denique qui vocem appellationis emiſit, cujus nondũ eſt alii cognitio delegata ad petitionem ejuſdem, ad eum a quo provocavit de jure remittitur: contradictone partis alterius non obſtãte. Eſt tamen in legitimis expenſis, adverſario, quas eum propter hoc feciſſe conſtiterit, condemnandus. Sane parato aliquo probare gravamen, propter quod duxerat appellandum, & parte adverſa ſe contumaciter abſentante, poteſt ſuper hoc lite non conteſtata procedi: licet nondom conteſtatio litis facta fuerit in ipſo appellationis articulo vel negotio principali: quia cum in hoc caſu iniquitas prioris judicis principaliter arguatur, non eſt rigor juris, ex quo ſequi poſſet cauſæ perplexitas, requirendus.

Ibidem. c. 71.

CLXX. *De clauſula, appellatione remota.*

INquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod quoties clauſula, per quam tollitur appellationis remedium, in medio litterarum ponitur: ſi ſunt plura negotia ſe minime contingentia, præmiſſa tantum complectitur: niſi forte in fine litterarum prædicta clauſula iteretur.

Ibidem. c. 72.

CLXXI. *Appellatio unius prodeſt alteri.*

VNa ſententia pluribus condemnatis, ſi unus ſolus ad appellationis beneficium convolaverit, illius victoria jure communi cæteris ſuffragatur: ſi communi jore juventur, idemque negotium & eadem cauſa defenſionis exiſtat.

Ibidem. c. 73.

CLXXII. *Quando non appellans habeatur pro appellante.*

SI juſtus metus quo minus appellaveris te excuſat: ad appellationis reputaris beneficium convolaſſe; dummodo intra tempus, quo licite provocatur, coram judice a qoo appellaſſe volueras; vel ſi habere ipſius copiam nequiviſti, in præſentia bonorum virorum proteſtatione ſuper hoc propoſita, cauſas appellationis duxeris exprimendas.

De ſent. & re jud. c. 25.

CLXXIII. *Res inter alios judicata, quando aliis noceat.*

QVamvis regulariter aliis non noceat res inter alios judicata: eatamen qui, cum ſibi primum de ea re actio vel defenſio competebat, ſuſtinuit ſequentem

tem agere, ac illi etiam, qui paſſus eſt eum, a quo cauſam habuit, experiri, eſt præjudicium generatum.

Ibid. c. 26.

CLXXIV. *Si duo ordinarii pronunciant contraria, tenet ſententia pro reo: niſi in aliquot caſibus.*

DVobus judicibus, ut accepimus, diverſas ſententias proferentibus: ſi ex juriſdictione ordinaria proceſſeront, tenet pro reo, non pro actore, ſententia: niſi in cauſa favorabili, puta matrimonio, libertate, dote, ſeu teſtamento, pro ipſo fuerit promulgata. Si vero ex delegata poteſtate, utraque pendet ſententia ex arbitrio delegantis. Quod ſi ex compromiſſo, neutra debet habere vigorem.

De injur. c. 8.

CLXXV. *Qui iurat de non repetendis damnis, poteſt tamen expenſas repetere.*

IN noſtra & fratrum noſtrorum præſentia propoſuiſtis, quod olim cives Brixienſes pro reſtaurationibus damnorum ad invicem, quæ propter multas civiles diſcordias incurrerant, plurimum aggravati, ſtatutũ editum, de non petendo vel recipiendo in poſterũ reſtaurationes hujuſmodi a communi, generaliter approbarunt, & firmarunt etiam juramento. *Et infra:* Cum igitur aliud ſit damnorum reſtauratio, quam ſatisfactio expenſarum; & ideo in juramento exhibito ſuper damnorum articulo intelligi non debeat, quod factum expenſarum fuerit comprehenſum: mandamus, quatenus, juramento non obſtante prædicto, autoritate noſtra provideas, quod dictum commune pro bono concordiæ ad expenſarum ſatisfactionem aliquid contribuat, juxta tuæ diſcretionis arbitrium, a te, ſicut expedierit, moderandum.

Ibid. c. 9.

CLXXVI. *De eo qui alteri damnum dat vel infert iniuriam.*

SI culpa tua datum eſt damnum, vel injuria irrogata, ſeu aliis irrogantibus opem forte tuliſti; aut hæc, imperitia tua, ſive negligentia evenerunt: jure ſuper his ſatisfacere te oportet, nec ignorantia te excuſat, ſi ſcire debuiſti ex facto tuo injuriam veriſimiliter poſſe contingere vel jacturam. Quod ſi animalia tua nocuiſſe proponas, nihilo minus ad ſatisfactionem teneris, niſi ea dando paſſis damnum, velis liberare te ipſum: quod tamen ad liberationem non proficit, ſi fera animalia, vel quæ conſueverũt nocere, fuiſſent, & quam debueras non curaſti diligentiam adhibere. Sane licet, qui occaſionem damni dat, damnum videatur dediſſe: ſecus eſt tamen in illo dicendum, qui ut non accideret, de contingentibus nil omiſit.

De donat. c. 10.

CLXXVII. *Donatio poteſt per donatorem, non per heredem, revocari.*

PRopter eius ingratitudinem, in quem liberalitas eſt collata, donatoris perſona de rigore iuris eam potuit revocare, ſi forte in ipſum impias manus iniecerit, aut ſibi atroces iniurias, ſeu grave rerum ſuarum damnum, vel vitæ periculum, inferre præſumpſerit. Quod tamen ad donatoris, qui hoc tacuit, non extenditur ſucceſſores.

De jurejur. c. 35.

CLXXVIII. *Iurans ſeruare ſtatuta edita, & promittens per idem iuramentum ſeruare edenda, non tenetur ex iuramento ad nouiter edita.*

CLericus, qui iuravit ſe ſtatuta in eccleſia ſua edita ſervaturum, promittens per idem iuramentum, ſtatutum, quod poſtmodum ſubſecutum eſt, fideliter obſervare: licet tranſgredi non debuerat quod promiſit, non tenetur ad illius obſervantiam ex debito præſtiti iuramenti.

De cõſang. & affin. c. 9.

CLXXIX. *Diſtans a capite quarto gradu, cum diſtante quinto contrahere poteſt.*

VIr, qui a ſtipite quarto gradu, & mulier quæ ex alio latere diſtat quinto, ſecundum regulam approbatam, qua dicitur quoto gradu remotior diſtert a ſtipite, & a quolibet per aliam lineam deſcendentium ex eodem: licite poſſunt matrimonialiter copulari.

De fide inſtrum. c. 13.

CLXXX. *De ſcripturis contrariis ab eodem productis.*

IMputari ei poteſt, qui contrarias inter ſe ſcripturas in iudicio protulit fidem ſibi ad invicem derogantes: cum in ipſius fuerit poteſtate, quam voluerat non proferre.

Ibid. c. 14.

CLXXXI. *De cautione, in qua debiti exprimitur cauſa; & ea in qua non exprimitur.*

SI cautio, quam a te indebite proponis expoſitam, indeterminate loquatur: adverſarius tuus tenetur oſtendere debitum, quod continetur in ea. Sed ſi cauſam, propter quam hujuſmodi ſcriptura proceſſerit, expreſſeris in eadem: confeſſioni tuæ ſtatur, niſi probaveris te indebite promiſiſſe.

Ibid. c. 16.

CLXXXII. *Inſtrumentum exemplatum per tabellionem autoritate ordinarii, vim habet.*

SI inſtrumenta propter vetuſtatem, vel propter aliam juſtam cauſam, exemplari petantur: coram ordinario judice, vel delegato ab eo, ſpecialiter præſententur. Qui ſi ea diligenter inſpecta in nulla ſui parte vitiata repererit: per publicam perſonam illa præcipiat exemplari, eandem autoritatem per hoc cum originalibus habitura.

De iis quæ vi, metuſve cauſa fiunt, c. 7.

CLXXXIII. *Probata violentia per teſtes, res amiſſæ probantur per juramentum.*

SVper eo, quod adverſarius veſter ſe conquerebatur a vobis per violentiam ſpoliatum, arbitramini contra vos fuiſſe injuſte proceſſum: cum non niſi proprio juramento probaverit ſingula quæ amiſit. Verum poſtquam de violentia per teſtes, & de amiſſis rebus per ipſius conſtitit ſacramentum: potuit iudex, taxatione ab ipſo facta, pro perſonarum ac negotii qualitate, vos, in æſtimatione rerum amiſſarum iuramento adverſarii declarata, rationabiliter condemnare.

De loc. & cond. c. 3.

CLXXXIV. *Quando colono facienda remiſſio penſionis: item quando inquilinum liceat amouere.*

PRopter ſterilitatem afficientem magno incommodo conductores, vitio rei ſine culpa coloni, ſeu caſu fortuito contingentem: colonis eccleſiæ tuæ pro

De foro comp. c. 20.

CIX. *Clericus poteſt in curia Romana conveniri.*

LIcet ratione delicti ſeu contractus aut domicilii, ſive rei de qua contra poſſeſſorem cauſa movetur, quibus forum regulariter quis ſortitur, epiſcopus veſter apud ſedem apoſtolicam conventus non fuerit: quia tamen omnium eccleſiarum mater eſt eadem, & magiſtra, rite compelli potuit, ut ibi ſuis adverſariis reſponderet, niſi pro alia iuſta & neceſſaria cauſa veniſſet, quam ſi tunc allegaſſet, ius revocandi domum ſalvum fuiſſet eidem.

De poſtul. c. 3.

B

CX. *De ſacerdotis & clerici officio.*

CVm ſacerdotis ſit officium nulli nocere, omnibus autem velle prodeſſe: non niſi pro ſe ipſo, vel eccleſia ſua, vel, ſi neceſſitas immineat, pro perſonis coniunctis, aut miſerabilibus, ſibi licitum eſt poſtulare. *Et infra*: Clericus autem qui contra eccleſiam, a qua beneficium obtinet, pro extraneis advocatus vel procurator eſſe præſumit, tanquam ingratus poteſt, maxime ſi clericus ſit eiuſdem eccleſiæ, beneficio huiuſmodi ſpoliari.

De pact. c. 8

CXI. *Quæ pactio in ſpiritualibus valeat.*

PActiones factæ a vobis, ut audivimus, pro quibuſdam ſpiritualibus obtinendis: cum in huiuſmodi omnis pactio omniſque conventio debeat omnino ceſſare, nullius penitus ſunt momenti. C Quod etiam de aliis eſt dicendum, quæ obſervatæ vergunt in animæ detrimentum. Nam etiam iuxta legitimas ſanctiones, pactum turpe vel rei turpis, aut impoſſibilis de iure, vel de facto, nullam obligationem inducit.

De ſolut. c. 4.

CXII. *De conquerente ſe indebite ſolviſſe.*

IS qui conqueritur indebitam pecuniam ſe ſolviſſe, probare tenetur quod indebite ſit ſoluta: niſi eius adverſarius ſolutionem inficians, exinde convincatur. Tunc enim diffitenti onus incumbit probandi, quod debitum recepiſſet.

D

De converſione conjugii. c. 19.

CXIII. *De adultera quam maritus reconciliare non vult.*

GAudeamus in Domino. *Et infra*: Mulieres vero quæ relicto maritali toro lapſu carnis ceciderunt, ſi mariti earum, a te diligenter commoniti, eas ad frugem melioris vitæ converſas noluerint recipere propter Deum, in clauſtris cum religioſis mulieribus ſtudeas collocare, ut perpetuam pœnitentiam ibi agant.

De cõverſ. cõjug. c. 21.

CXIV. *Quando poſſit uxor religionem intrare.*

E

MVlier quæ in fide remanſit, poteſt nolente viro qui ab infidelitate revertitur, propter quam ab eo fuerat judicio eccleſiæ ſeparata, ad religionem libere convolare.

De donat. inter vir. c. 8.

CXV. *De donatione inter coniuges.*

DOnatio quæ conſtante matrimonio inter conjuges dicitur eſſe facta, ex quo alter locupletior, & pauperior alter efficitur, firmitatem non habet, niſi donatoris obitu confirmetur. Quæ tamen penitus evaneſcit, ſi revocetur ab eo tacite vel expreſſe: vel qui donatum accepit, prius debitum naturæ perſol-

A vat. Sane ſoluto matrimonio, ſicut dos ad mulierem, ſic & donatio propter nuptias redit ad virum: niſi de conſuetudine ſecus obtineat, vel ex pacto de lucranda dote vel donatione propter nuptias, quod æquale ſit, cum hinc inde contrarium inducatur.

De decimis. c. 35.

CXVI. *De decimis.*

INterdicimus univerſis perſonis eccleſiaſticis, ut decimas detentas a laïcis, ad alienas eccleſias pertinentes, in pignus recipere ab eiſdem laïcis non præſumant.

De cler. nõ reſid. c. 16.

CXVII. *Eccleſia deſtituta miniſtris, abſentes redire cogat per ſubtractionem proventuum.*

CVm ad hoc ſint eccleſiaſtica beneficia deputata. *Et infra*: Sane nobis innotuit quod eccleſia Antiochena, multis ex ſervitoribus ejus abſentibus, eſt fere deſtituta miniſtris. Vnde mandamus, quatenus non obſtantibus apoſtolicis indulgentiis, & prædeceſſorum tuorum licentia, abſentes canonicos & aſſiſios* revoces ad reſidendum in eccleſia ſupradicta: & ſi non venerint, tu de ipſorum beneficiis, dum abſentes fuerint, ipſi eccleſiæ facias congrue deſerviri, in utilitatem ejuſdem, quod ex præfatis beneficiis ſuperfuerit, convertendo.

* *qui aliter dicti* manſionarii.

De ſponſ. c. 29.

CXVIII. *In ſponſalibus promiſſio pœnæ a contravenientе ſoluenda non obligat.*

GEmma mulier nobis expoſuit, quod cum T. filia ejus cum C. contraxit matrimonium, B. de Alferio ea occaſione, quod inter P. filium ſuum & prædictam puellam intra ſeptennium conſtitutos ſponſalia contracta fuerant, pœnam ſolvendam a parte quæ contraveniret in ſtipulatione appoſitam ab ipſa nititur extorquere. Cum itaque libera matrimonia eſſe debeant, & ideo talis ſtipulatio propter pœnæ interpoſitionem ſit merito improbanda: mandamus quatenus, ſi eſt ita, eundem B. ut ab extorſione prædictæ pœnæ deſiſtat, eccleſiaſtica cenſura compellas.

De ſponſ. c. 31.

CXIX. *Non ſponſalia de præſenti, ſed de futuro, ſolvuntur per ſequens matrimonium.*

SI inter virum & mulierem legitimus conſenſus interveniat de præſenti, ita quod unus alterum mutuo conſenſu verbis conſuetis expreſſo recipiat, utroque dicente: Ego te in meam accipio, & ego te accipio in meum, vel alia verba conſenſum exprimentia de præſenti: ſive ſit juramentum interpoſitum, ſive non, non licet alteri ad alia vota tranſire. Quod ſi fecerit, ſecundum matrimonium de facto contractum, etiam ſi ſit carnalis copula ſubſecuta, ſeparari debet, & primum in ſua firmitate manere. Verum ſi inter ipſos acceſſit tantummodo promiſſio de futuro, utroque dicente alteri, ego te recipiam in meam, & ego te in meum, ſive verba ſimilia: ſi alius mulierem illam per verba de præſenti deſponſaverit, etiam ſi inter ipſam & primum, juramentum intervenerit, ſicut diximus, de futuro: hujuſmodi deſponſationis intuitu, ſecundum matrimonium non poterit ſeparari, ſed eis eſt de violatione fidei pœnitentia injungenda.

De ſponſ. c. 32.

CXX. *De deſponſata per verba de futuro.*

ADoleſcens qui deſponſatam ſibi per verba de futuro, licet ſæpe niſus fuerit, carnaliter non cognoſcens, cum alia poſtmodum per verba de præſenti contra-

contraxit : non primam cum qua nec fuit verum matrimonium ex forma contractus, nec præſumptum, cum conatus non habuiſſet effectum : ſed ſecundam debet habere uxorem.

De except. c.12.

CXXXI. *De exceptione excommunicationis in iudicio.*

EXceptionem excommunicationis in dilatoriis proponendis reus ſcienter omittens, in qualibet parte litis opponere minime prohibetur: quod eſt in hac exceptione ſpecialiter obſervandum, ne quiſquam in periculum animæ ſuæ excommunicato communicare cogatur. Qui ſi eam omiſerit, ut actor laboribus & ſumptibus fatigetur, in expenſis eſt legitimis condemnandus. Excommunicatus autem publice, etſi huiuſmodi exceptio non opponitur, nihilo minus eſt officio iudicis repellendus.

De except. c.13.

CXXXII. *De exceptione rei iudicatæ.*

ADverſario tuo per iudicem abſoluto, quoniam tempore motæ litis rem petitam ab ipſo ſine dolo deſierat poſſidere : ſi eam modo poſſideat, tibi petenti denuo rei iudicatæ exceptio non obſiſtat.

De except. c.14.

CXXXIII. *De reſcripto impetrato ab excommunicato.*

VEnerabilem fratrem noſtrum archiepiſcopum Narbonenſem, qui a iudicibus ex ſufficienti gravamine ad apoſtolicam ſedem appellans, ad vos ſuper appellatione ſua noſtras litteras reportavit, etſi ex cauſis aliis tempore impetrati reſcripti vinculo fuerit excommunicationis aſtrictus, de quibus ibi mentio non habetur, ad proſequendam per eaſdem litteras appellationem prædictam decrevimus admittendum. Quia nihil excommunicato appellare prodeſſet, ſi non poſſet appellationem ſuam proſequi, & ſuper ea litteras impetrare.

De teſtam. c.2.

CXXXIV. *Abbatiſſa teſtari non poteſt.*

QVia ingredientibus. *Et infra* : Gabina abbatiſſa conqueſta eſt, S. quondam abbatiſſam monaſterii ſui, poſtquam regendi ſuſcepit officium, condito teſtamento legata reliquiſſe, dicens eam uſque in diem obitus ſui non induiſſe habitum monachalem, ſed in veſtibus quibus utuntur loci illius presbyteri permanſiſſe, ſicut & illa quæ ante illam fuerat abbatiſſa, & hoc pene ex conſuetudine licuiſſe. Neceſſarium ergo viſum eſt, poſtquam abbatiſſa ordinata eſt, & in monaſterio per annos plurimos uſque ad obitum præfuit, veſtis qualitatem ad culpam forte epiſcopi pertinere, qui eam ſic eſſe permiſit : non tamen potuiſſe præiudicium monaſterio irrogare, ſed res ipſius eidem loco, ex quo illic ingreſſa & abbatiſſa conſtituta eſt, de iure competere.

De offic. leg. c.9.

CXXXV. *Excommunicatos pro injectione manuum in clericos, qui legati abſoluant.*

EXcommunicatis pro injectione manuum violenta, eccleſiæ Romanæ legati qui de ipſius latere non mittuntur, extra provinciam ſibi commiſſam, vel ibidem, ſi huiuſmodi manuum iniectores illuc contingat aliunde accedere ; & qui eccleſiarum ſuarum prætextu, legationis ſibi vindicant dignitatem; etiam ſubditis, quamvis in provincia ſua exiſtentes, beneficium abſolutionis impertiri non poſſunt. Niſi de ſpeciali gratia illis & iſtis amplius a ſede apoſtolica concedatur.

De off. leg. c.10.

CXXXVI. *Legati ſtatuta durant legatione finita.*

NEmini dubium eſſe volumus, quin legatorum ſedis apoſtolicæ ſtatuta, edita in provincia ſibi commiſſa, durent tanquam perpetua, licet eadem poſtmodum ſint egreſſi. Secus autem ſi cauſas duxerint delegandas aliquibus : cum iuriſdictio iſtorum expiret, ſi ante illorum diſceſſum, horum citatio non præceſſit.

De in integr. reſtit. in 6. c. 1.

CXXXVII. *Eccleſia poſt quadriennium non admittitur ad reſtitutionem in integrum.*

ECcleſia quæ ad retractandam ſententiam vel contractum per beneficium reſtitutionis in integrum, poſtulat ſe admitti : ſi quadriennii ſpatium poſt ſit lapſum, & negligenter omiſerit : non eſt ad beneficiũ huiuſmodi admittenda, niſi prævaricationis vel fraudis manifeſtæ probetur ſuper hoc interveniſſe commentum : aut alia rationabilis cauſa ſubſit, quæ ſuperiorem movere debeat ad idem beneficium concedendum.

De ſent. excomm. c.54.

CXXXVIII. *Quis alloquens excommunicatum, non ſit excommunicatus.*

CVm voluntate ac propoſito maleficia diſtinguantur : excommunicationis ſententiam non incurrit, qui excommunicato in his, quæ ad abſolutionem, vel alias ad ſalutem animæ pertinent, in locutione participat : licet etiam alia verba incidenter (ut apud eum magis proficiat) interponat.

De ſent. excom c.56.

CXXXIX. *Excommunicatus minori poteſt ab eadem excommunicatione abſoluere.*

DVobus collata poteſtas, ut a minori excommunicatione, ſi in ipſam inciderint, invicem ſe abſolvant, utroque ligato vinculo excommunicationis huiuſmodi, non expirat.

De ſent. excom. c.57.

CXL. *Permittitur miniſtris eccleſiarum ſemel in hebdomada celebrare tempore interdicti.*

PErmittimus eccleſiarum miniſtris ſemel in hebdomada tempore interdicti, non pulſatis campanis, voce ſubmiſſa, ianuis clauſis, excommunicatis & interdictis excluſis, Miſſarum ſolennia celebrare cauſa conficiendi corpus Domini, quod decedentibus in pœnitentia non negatur.

De ſent. excom. c.58.

CXLI. *Satisfaciens clerico quem verberavit, non poteſt tamen ab epiſcopo abſolui, niſi in certis caſibus.*

QVamvis incidens in canonem latæ ſententiæ propter violentam manuum injectionem, iuxta proprias facultates eis ſatisfaciat, quibus iniurias irrogavit : non tamen aliter, quam per ſedem apoſtolicam, vel eius legatum, abſolutionis poteſt beneficium obtinere: niſi imminente mortis articulo, infirmitate, inimicitia, aut inopia, puerili aut ſenili ætate, fragilitate ſexus, ſeu alia corporis impotentia, ſive quolibet impedimẽto canonico retrahatur, quo minus Romanũ pontificẽ poſſit adire: vel niſi iuris beneficio a labore huiuſmodi excuſetur. Cæterum quibuſdã prædictorũ, videlicet

licet qui temporali impedimento laborant, exceptis A pueris, ſub debito juramenti, quod ſecundum eccleſiæ formam præſtare tenentur, conſuevit iniungi, ut impedimento ceſſante ad apoſtolicam ſedem accedant, mandatum ipſius humiliter ſuſcepturi.

De ſent. excom. c. 59.

CXLII. *Excommunicatio ſimpliciter lata intelligitur de maiori.*

SI quem ſub hac forma verborum, illum excommunico, vel ſimili, a iudice ſuo excommunicari contingat: dicendum eſt, eum non tantum minori, quæa perceptione ſacramentorum, ſed etiam maiori excommunicatione, quæ a communione fidelium ſeparat, eſſe ligatum.

De ſent. excom. c. 60.

CXLIII. *De beneficio abſolutionis indulto minoribus ætate.* B

PVeris, qui in canonẽ inciderunt ſentẽtiæ promulgatæ, ſive ante, ſive poſt pubertatem poſtulent ſe abſolvi, poteſt diœceſanus epiſcopus abſolutionis beneficium impertiri: cum propter defectum ætatis in qua fuit commiſſus exceſſus, rigor ſit manſuetudine temperandus.

De cogn. ſpirit. c. 8.

CXLIV. *Inter baptizatum & filium baptizantis oritur cognatio ſpiritualis.*

EX litteris veſtris accepimus, quod cum M. mulier coram officiali Cantuar. Alanum peteret C in virum, & ſe affidatam ab eo ac carnaliter cognitam per teſtes idoneos probaviſſet: dictorum tandem teſtium depoſitionibus publicatis, idem Alanus excipiendo propoſuit, quod eam non poterat habere in uxorem, pro eo quod ipſum pater mulieris ejuſdem, qui ſacerdos extitit, baptizavit. Sed cum idem officialis exceptione huiuſmodi non admiſſa definitivam tulerit ſententiam contra ipſum, & idem ad ſedem Apoſtolicam appellaverit: mandamus qoatenus, ſi eſt ita, eundem Alanum ſuper hoc ab impetitione mulieris abſolvatis ipſius, eidem mulieri perpetuum ſilentium imponentes.

De reſcrip. in 6. c. 1.

CXLV. *De reſcripto impetrato ab excommunicato.* D

IPſo iure reſcriptum, vel proceſſus per ipſum habitus non valeat: ſi ab excommunicato, ſuper alio quam excommunicationis vel appellationis articulo, fuerit impetratum.

De regul. c. 23.

CXLVI. *Novitiis licet ante profeſſionem, redire ad ſæculum: habitus profeſſorum ſit diſtinctus ab habitu novitiorum.*

STatuimus novitios in probatione poſitos, ante ſuſceptum religionis habitum, qui dari profitentibus conſuevit, vel ante profeſſionem emiſſam, ad priorem ſtatum redire poſſe libere intra annum: niſi evidenter E appareat, quod tales abſolute voluerint vitam mutare, & in religione perpetuo Domino deſervire: cum quilibet renunciare valeat ei quod pro ſe noſcitur introductum. Nihilominus ſtatuentes ad omnem ambiguitatem penitus amovendam, quod cum in quibuſdam locis religioſis novitiorum habitus non diſtinguatur ab habitu profeſſorum: profeſſionis tempore benedicantur veſtes quæ profitentibus conceduntur, ut novitiorum habitus a profeſſorum habitu diſtinguatur.

CXLVII. *De religioſis fugitivis.*

De regul. c. 24.

NE religioſi vagandi occaſionem habentes, ſalutis propriæ detrimentum incurrant, & ſanguis eorum de prælatorum manibus requiratur: ſtatuimus ut præſidentes capitulis celebrandis, ſecundum ſtatum concilii generalis, ſeu patres abbates, ſeu priores, fugitivos ſuos & eiectos de ordine ſuo requirant ſolicite annuatim. Qui ſi in monaſteriis ſuis recipi poſſunt ſecundum ordinem regularem, abbates ſeu priores eorum monitione prævia per cenſuram eccleſiaſticam compellantur ad receptionem ipſorum, ſalva ordinis diſciplina. Quod ſi hoc regularis ordo non patitur, autoritate noſtra provideant ut apud eadem monaſteria in locis competentibus, ſi abſque gravi ſcandalo fieri poterit, alioquin aliis religioſis domibus euſdem ordinis, ad agendam ibi pœnitentiam talibus vitæ neceſſaria miniſtrentur. Si vero huiuſmodi fugitivos vel eiectos inobedientes invenerint, eos excommunicent: & tamdiu faciant ab eccleſiarum prælatis excommunicatos publice nunciari, donec ad mandatum ipſorum humiliter revertantur.

CXLVIII. *Conceſſio precarii extinguitur voluntate concedentis, aut ei ſuccedentis: precariæ conceſſio non.*

De precar. c. 3.

PRecarium utendum conceditur, quandiu patitur qui conceſſit: ſolvitur quoque obitu eius cui conceſſum eſt, non etiam concedentis: aut cum ipſum alienari contingit, alicui hoc revocare volenti: quia per conventionem huiuſmodi non licet rem alienam invito domino poſſideri. Porro precariæ quæ quandoque de eccleſiarum poſſeſſionibus fieri ſolent, non ſunt pro voluntate concedentium revocandæ.

CXLIX. *Commodatarius tenetur etiam de leviſſima culpa: non de caſu fortuito, niſi in tribus caſibus.*

De commodato. c. un.

CVm gratia ſui tantum quis commodatum accepit, de leviſſima etiam culpa tenetur: licet caſus fortuitus (niſi acciderit culpa ſua, vel intervenerit pactum, ſeu in mora fuiſſet) ſibi non debeat imputari. Contra eum quoque recte commodati non agitur, niſi poſt uſum expletum cujus gratia res fuerat commodata: cum non decipi beneficio nos oporteat, ſed adjuvari.

CL. *Quando fideiuſſor fideiuſſione liberetur.*

De fidejuſſ. c. 5.

EVm pro quo te fidejuſſorem obligaſti, ſi diu in debiti ſolutione ceſſavit, aut diſſipare ſua bona cœpit, ſeo ſuper hoc condemnatus fuiſti, iure poteris convenire, ut te a fidejuſſione debeat liberare.

CLI. *Non profeſſus in abbatem eligi non poteſt.*

De ele. & ele. pot. c. 49.

CVm in magiſtrum aſſumi non debeat, qui formam diſcipuli non aſſumpſit; nec ſit præficiendus, qui ſubeſſe non novit: nos intellecto per te, quod in quibuſdam regularibus domibus jure tibi diœceſano ſubjectis, ſunt quidam in abbates, non profeſſi ordinem regularem, aſſumpti: mandamus, quatenus, cum abbates tales eſſe non debeant, qui per profeſſionem monachi & regulares canonici non fuerint, ad amotionem eorum quos tales inveneris, ſublato appellationis impedimento, procedas.

CLII.

De ele. & ele. pot. c. 15. * Lateran. ſub Innoc. III. c. 24.

CLII. *Quæ irrita ſit electio.*

IN Geneſi legitur. *Et infra* : Cum in concilio * caveatur, ut is collatione habita eligatur, in quem omnes vel major & ſanior pars capituli conſentit : & in Guil. major pars totius capituli non conſenſerit; quamquam majorem partem habuit partium, comparatione minorum. Nec plene numeri ad numerum, quia utrum G. & H. de quibus adverſarii referunt quæſtionem, in electione vocem habuerint, tractatum non extitit nec diſcuſſum : nec zeli ad zelum, nec meriti ad meritum collatio facta fuerit. Nec etiam electio communiter celebrata, quoniam licet in eundem Guil. ſingulariter ſinguli conſenſiſſent, non tamen debuit ſubſequi ſingularis electio, ſed communis, ne vel idem repeti videretur, vel ex hoc ſequeretur abſurditas, ut tot eſſent electiones, quot eſſent numero eligentes. Nec ex ſingularibus vel particularibus conſenſibus appareret univerſalis electio vel communis, licet quilibet ſingularis veritatem exprimat ſuæ partis : quemadmodum ex ſingularibus propoſitionibus, licet veris, univerſalis propoſitio non apparet, niſi per ſignum univerſale forſitan exprimatur. Nec præmiſſi duo canonici poterant ſic excludi, cum primus exiſteret in canonicatus poſſeſſione, vel quaſi, habendo ſtallum in choro, locum in capitulo, legendo & cantando ut canonicus, & ad tractatus ac electiones dignitatum & perſonarum, quæ occurrerunt pro tempore faciendæ, tanquam canonicus ſit vocatus, quanquam hac vice fuerit cum proteſtatione admiſſus : ſecundus vero eſſet in tali loco, de quo fuerat ad electionem vocandus : cum de toto regno Franciæ vocentur abſentes de conſuetudine eccleſiæ Gallicanæ. Nos his plenius intellectis, de conſilio fratrum noſtrorum prædictam electionem, utpote contra formam concilii attentatam, decernimus irritam, & inanem.

De ele. & ele. pot. c. 58.

CLIII. *Publicato ſcrutinio, non poſſunt electores variare.*

PVblicato ſcrutinio variare nequeunt electores, cum ſit facienda collatio, & electio celebranda. Ad quod per ſuperiorem, ſi oportuerit, compellantur.

De ele. & ele. pot. c. 59.

CLIV. *De caſſata electione propter ſimoniam.*

SI alicujus electionem propter ſimoniam, eo ignorante ac ratum non habente commiſſam, contigerit reprobari : cum eo ſuper prælatione * ad quam taliter fuerat electus, illa vice non poteſt epiſcopus diſpenſare. Quamvis circa eum, qui ignoranter recipit ſimplex beneficium per ſimoniacam pravitatem, poſt liberam reſignationem, epiſcopi diſpenſatio toleretur.

* al. poſtulatione

De ele. & ele pot. c. 60.

CLV. *De electionibus.*

HIs quibus interdicitur ut abſque ſuperioris licentia eligere non præſumant, tempus ſtatutum a canone currit, ex quo in mora fuerint licentiam hujuſmodi poſtulandi.

De offic. & pot. jud. deleg. c. 39.

CLVI. *De cauſa ſuſpicionis, contra iudicem.*

SVſpicionis cauſa contra judicem aſſignata, non ipſe, qui forſan provocatus obeſſet, ſed arbitri potius, coram quibus probatio eſt facienda, & ad quos omnia quæ ad hunc articulum faciunt, pertinere noſcuntur: poſſunt ad hoc terminum aſſignare. Ab ipſo quoque judice, cui ſicut juriſdictio, ſic & cætera ſine quibus explicari non poteſt, intelliguntur eſſe commiſſa, iidem ut conveniant (ſi diſcordes fuerint) in unam ſententiam, vel tertium concorditer advocent, cum quo duo vel alter eorum id faciat, ſunt cogendi : ne hujuſmodi occaſione principale negotium plus debito prorogetur.

Ibidem c. 41.

CLVII. *Sua ætate poßit quiſque delegari.*

CVm vigeſimum annum peregeris, dari potuiſti in ætate hujuſmodi delegatus. Cæterum conſtituto infra ætatem eandem (niſi partes ſcienter conſentirent in eum qui annum XVIII. tranſcendiſſet) facta delegatio ab alio quam a principe, non teneret.

Ibidem c. 42.

CLVIII. *Poteſtas plurium delegatorum vel arbitrorum expirat per mortem unius.*

VNo delegatorum vel arbitrorum, ſicut proponis, rebus humanis exempto, eorum officium expiravit : niſi aliud in delegatione aut compromiſſo fuiſſet expreſſum.

Ibidem c. 43.

CLIX. *Qui delegati ſubdelegare poßint: qui non.*

QVoniam apoſtolica ſedes intendit providere negotiis, & non perſonis quibus eadem committuntur : ſi judex tertius licet ex officio noſtro, vel de aſſenſu partium pro communi a nobis datus eiſdem, alii delegaverit vices ſuas (cum delegato a principe id concedatur a jure) delegatio valebit ipſius. Idem quoque dicendum eſt, cum mandatur epiſcopo ut cum altero ſuorum conjudicum mandatum apoſtolicum exequatur, & tunc ſine ſubdelegato ab ipſo epiſcopo reliqui duo procedere non valebunt. Is autem cui injungitur, ut perſonaliter negotium exequatur, poteſt, dummodo partes conſentiant, hoc aliis delegare. Preterquam ſi inquiſitionem fieri, vel eccleſiis de prælatis vel aliis miniſtris provideri mandaremus. Cum in his omnibus caſibus induſtriam & fidem perſonæ, cui talia committimus, eligere videamur. Cæterum ſalva legatorum ſedis apoſtolicæ autoritate, nulli cui commiſſum fuerit prædicare crucem, excommunicare, vel abſolvere aliquos, diſpenſare cum irregularibus, vel injungere pœnitentias, liceat hæc de cætero aliis demandare : quia non ſibi juriſdictio, ſed certum miniſterium potius, committitur hac in parte.

De hæret. c. 15.

CLX. *Hæretici puniendi.*

EXcommunicamus & anathematizamus univerſos hæreticos, Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Paſſaginos, Toſſepinos, Arnaldiſtas, Speroniſtas, & alios quibuſcumque nominibus cenſeantur, facies quidem habentes diverſas, ſed cauſas ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in id ipſum. Damnati vero per eccleſiam, ſæculari judicio relinquantur animadverſione debita puniendi, clericis prius a ſuis ordinibus degradatis.

Si qui autem de prædictis, poſtquam fuerint deprehenſi, redire noluerint ad agendam condignam pœnitentiam : in perpetuo carcere detrudantur : credentes autem eorum erroribus, hæreticos ſimiliter judicamus.

Ibidem c. 16.

CLXI. *Liberantur ab omni obligatione, qui hæreticis adſtricti erant.*

ABſolutos ſe noverint a debito fidelitatis, hominii, & totius obſequii, quicumque lapſis manifeſte in hæreſim aliquo pacto quacumque firmitate vallato tenebantur adſtricti.

pro rata penſionis remiſſio eſt facienda: niſi cum ubertate præcedentis vel ſubſequentis anni valeat ſterilitas compenſari. Verum invito inquilino domum inhabitare vel reficere poteris: ſi neceſſitas, quæ tamen non imminebat locationis tempore, id expoſcat: remiſſa ſibi pro reſiduo temporis penſione. Qui etiam inde rationabiliter amovetur, ſi perverſe ibi fuerit converſatus: vel, cum canonem per biennium non ſolviſſet, ſibi ſatisfactione celeri non providit.

Ibid. c. 4.

CLXXXV. *Emphyteuta quando meliorationes ſuas vendere poſſit. Item quando poſſit expelli.*

POtuit emphyteuta (eccleſia primitus requiſita, eique nunciato, quantum ſibi ab aliis offertur, ſi nolle ſe emere dixerit, vel a denunciationis tempore duorum menſium ſpatium ſit elapſum) meliorationes & jus ſibi competens aliis vendere, qui ab emptione hujuſmodi minime prohibentur. Emphyteuta quoque ſecus præſumendo, vel ceſſando in ſolutione canonis per biennium, niſi celeri ſatisfactione poſtmodom ſibi conſulere studuiſſet, juſte potuiſſet expelli. Non obſtante, quod ei, ut canonem ſolveret, non extitit nunciatum: cum in hoc caſu dies ſtatuta pro domino interpellet.

De infan. & lang. expoſ. c. 1.

CLXXXVI. *Infans expoſitus a patre, patria poteſtate liberatur. Eodem caſu ſervo libertas, liberto ingenuitas datur. Idem iuris in prædictis languidis ſic expoſitis, vel ſi eis alimenta denegantur.*

SI a patre, ſive ab alio, ſciente ipſo aut ratū habente, relegato pietatis officio, infans expoſitus extitit: hoc ipſo a poteſtate fuit patria liberatus. Nam & hoc caſu in ingenuitatem libertus, & ſervus in libertatem eripitur: quod & de prædictis cujuſcumque ætatis languidis, ſi expoſiti fuerint, vel ſi alicui illorum alimenta impie negari contigerit, eſt dicendum. Sane qui hos ſuſcipiunt, non poſſunt propter hoc in eorum perſonis jus aliquod vindicare.

De homicid. c. 25.

CLXXXVII. *Homicidium caſuale non imputatur presbytero qui rei licitæ dabat operam.*

QVidam, ut aſſeris, ad ædificationem eccleſiæ in adjutorium a presbytero evocatus, ruens cum laqueari, quod idem presbyter ſolvere nitebatur, hac occaſione rebus eſt humanis exemptus. *Et infra:* Attendentes igitur, quod ſacerdos ipſe dabat operā licitæ rei, ſtuduit etiam quam debuit diligentiam adhibere, circumſtantibus quibus periculum imminebat, ita tempeſtive & alta voce præmonitis, quod & intelligere & fugere potuerunt. Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod ob hanc cauſam, vel quia omnes caſus fortuitos, qui prævideri non poſſunt, forſitan non prævidit: non debet, quoad officium vel beneficium impediri.

De pignor. c. 8.

CLXXXVIII. *De uſufructuariis.*

CVm conſtet I. mulierem uxorem Ogerii quoad uſumfructum filio ſuo ſucceſſiſſe in bonis, quorum proprietas ad M. mulierem uxorem C. dignoſcitur peretinere: mandamus, quatenus eam ad cautionem idoneam exhibendam, quod utatur & fruatur ſalva rerum ſubſtantia rebus immobilibus, quæ uſu non conſumuntur, ad arbitrium boni viri, pecuniam vero, ſi quam habuit, vel habebit, ac æſtimationem bonorum, quæ conſumuntur uſu, & in hereditate inventa fuerint, in morte ſua dictæ mulieri, vel heredibus ejus reſtituat, per cenſuram eccleſiaſticam compellatis.

CLXXXIX. *Filius rogatus reſtituere hereditatem, detrahit tertiam jure naturæ & quartam Tribellianicam.*

De teſta. c. 18.

RAinaldus Peponis filius, heres ab ipſo inſtitutus hoc modo, ut patruis ſuis hereditatem reſtitueret, ſi abſque filiis maſculis moreretur: cum eis (mortuo Pepone) ſuper quibuſdam bonis hereditatis ejuſdem in tres arbitros compromiſit: quorum duo, mortuo reliquo (prout ex forma compromiſſi

B poterant) procedentes, taliter arbitrati fuerunt: quod neutra pars haberet licentiam transferendi quocumque modo in alium res prædictas, niſi in eorum filios maſculos ex ipſis legitime deſcendentes: & quod contra hoc fieret, non valeret. Porro dictus R. prolem non habens, condidit teſtamentum, in quo medietatem partis ſuæ de rebus prædictis, quibuſdam avunculis ſuis, aliam vero medietatem & reliqua bona paterna, uni ex patruis ſuis & ejus filiis legavit: adjiciens ut bona, in quibus ex teſtamento vel ab inteſtato dicti heredes R. poſſent ſuccedere, ſi venirent contra legatum dictis avunculis ſuis debitum, ad ipſos pro determinatis portionibus devenirent. Demum eodem R. naturæ debitum perſol-

C vente, ac uno ex patruis hereditatem adeunte prædictam, cum dicti avunculi adverſus eundem patruum ac filios ejus coram judice communitatis Vrbenaten. moverunt quæſtionem, petendo pro rata, quæ ipſos contingit, legatum prædictum, & reſtitui eis ſi contra ipſum illi venirent, quæcumque occaſione teſtamenti ejuſdem R. ad ipſos pervenerant, vel poterant perveniſſe. Præfatus judex ab illorum impetitione ſuper legato ipſos abſolvens, ad reſtitutionem aliorum bonorum ſententialiter condemnavit eoſdem. A cujus ſententia cum ambæ partes ad noſtram audientiam appellaſſent, petente utraque parte dicti judicis ſententiam infirmari, quatenus contra ſe fuerat promulgata; & quatenus pro ſe faciebat, executioni mandari. Dilectus filius noſter O.

D S. Nicolai in carcere Tulliano diac. cardin. lite coram ſe legitime conteſtata, quoniam idem R. habebat in bonis quondam Peponis patris ſui tertiam partem debitam iure naturæ, in qua gravari nequivit, necnon quartam Trebellianicam, quam quilibet extraneus reſtitutione gravatus deducere potuiſſet, propter quod in rebus prædictis avunculis legatis portiones eaſdem habuit R. præfatus, eaſque potuit in ultima voluntate legare, ac per hoc legatum tenuit uſque ad tertiam & quartam præfatas, licet ipſas non expreſſerit in legando: pronunciavit (non obſtante præmiſſo arbitrio, quod, ne legatum teneret, non poterat impedire) iudicē ipſum in eo quod ſuper hoc, dictū patruum in totum abſolvit, qui confeſſus eſt ſe pro mediate poſſidere prædicta, perperam iudicaſſe, condemnavitque ipſum ad reſtitutionem me-

E dietatis tertiæ & quartæ partis ipſius legati pro rata, quæ dictos avunculos de ipſo contingit; & in reſiduo, præfati iudicis ſententiam confirmavit. Cæterum in eo quod idem iudex dictum patruum, & eius filios, totaliter in aliis, quæ in ſecundo articulo petita fuerant, condemnarat: male ipſum pronunciaſſe decrevit, quia filii eius contra voluntatem teſtatoris non inveniuntur aliquid commiſiſſe, cum nihil de petitis reperti fuerint poſſidere. Verum in portione, quam patruus habebat in bonis illis ratione quartæ & tertiæ prædictorum, quas R. habuit in bonis eiſdem, in quibus eius inſtitutio, & legatio, ac adjectio pœnæ tenebat pro rata eoſdem avunculos contingente

tingente de prædicto legato confirmavit ſententiam judicis ſupradicti: eodem patruo & ejus filiis in reſiduo abſolutis, & ſalvo nihilo minus ei ex jure inſtitutionis beneficio legis Falcidiæ, in reſtitutione præfati legati, ſi intra tempus legitimum voluntati paruerit teſtatoris cum inventarium fecerit, & contra voluntatem teſtatoris lex Falcidia inducatur. Nos itaque ipſius cardinalis ſententiam ratam habentes, eam autoritate apoſtolica confirmamus.

Ibid. c. 19. CXC. *Executor teſtamentarius, qui ſuſcepit illud officium, exequi compellitur.*

IOannes clericus, & P. laicus, executores ultimæ voluntatis O. clerici S. crucis, qui venerabilibus & piis locis de bonis ſuis in ultima voluntate legavit, mandans inſuper ſatisfieri creditoribus per eoſdem: poſt mandatum ſuſceptum, per diœceſanum cogi debent teſtatoris explere ultimam voluntatem.

Ibid. c. 10. CXCI. *De quibuſdam legatis non ſolvitur canonica portio, niſi fiat in fraudem.*

DE his, quæ in ornamentis, vel pro eis, ſeu fabrica, luminariis, anniverſario, ſeptimo, vigeſimo, triceſimo die, ſive aliis, ad perpetuum cultum Divinum legantur eccleſiis, vel reliquis piis locis, canonica portio (dummodo in fraudem non faciat, ut ea epiſcopus ſeu parœcialis eccleſia debeat defraudari) deduci non debet.

ANNO CHRISTI 1228.

*** CONCILIVM ROMANVM

IN QVO FRIDERICVS IMPERATOR excommunicatus in Cœna Domini, ann. MCCXXVIII.

HVius mentio concilii habetur in actis Gregorii IX. relatis ab Odorico Raynaldo in hæc verba: Tum prælatorum Lombardiæ, Tuſciæ, totius patrimonii, ac Apuliæ, & aliorum qui pro ſuarum proſecutione cauſarum ad curiam venerant, convocata ad concilium multitudine, poſt hujus profundi ſermonis decurſum: Quis mihi tribuet auditorem, &c. reſpondentibus ſingulis vota ſua, qualiter contra dictum Imperatorem procederet, ordinavit.

In Cœna autem Domini anathemate perculſum fuiſſe Fridericum de hujus concilii ſententia, docent ejuſdem pontificis litteræ ad Apulos præſules, ab eodem Oderico deſcriptæ: quarum partem illam hic quoque deſcribere viſum eſt.

Vniverſis archiepiſcopis, epiſcopis, &c. per Apuliam conſtitutis.

QVanto nobilius membrum in eccleſiæ corpore læditur, tanto acrioribus doloribus cruciamur: qui Cephæ locum, licet inſufficientibus meritis, obtinemus. Verum quia tectum vulnus, ſi dimittatur intactum, ſolet in ſcandalum corporis latius evagari: nos olim viſo, quod Fridericus Romanorum imperator ſalutem propriam negligebat, dum ſalubre votum, quod Deo voverat additis juramentis, detrectabat exolvere, non ſine detrimento fidei, & gravi ſcandalo totius populi Chriſtiani, quia juxta ſapientis edictum: *Vulnera dum ſanas, dolor eſt medicina doloris:* medicinalem Petri gladium in eum exeruimus, in ſpiritu lenitatis, excommunicationis ſententiam publicando, quam ipſe in ſe voluntarius fecerat promulgari: niſi ſtatuto termino transfretaret in terræ ſanctæ ſubſidium, & alia promiſſa fideliter adimpleret: ſperantes, ut percuſſus dolens, ad percutientem ſe in humilitate rediret, Dominum exercituum requirendo. Sed quod dolentes referimus, inclinato corde medicinam exhorrens, & increpationem abominans diſciplinæ, immo malleum velut ſtipulam reputans: non ſolum nulla pœnitudine ſe correxit, verum etiam adjiciens peccata peccatis, contra ſe Dominum audaciter irritat, ultra quam recenſere nos deceat, ne videamur in ejus conviciis delectari, qui converſionem ejus deſiderabiliter expectamus. Inter alia namque claves eccleſiæ contemnens, quibus Dominus B. Petro & ſucceſſoribus ejus ligandi & ſolvendi contulit poteſtatem, ſibi facit celebrari, vel potius quantum in ipſo eſt, profanari Divina, in enormius animæ ſuæ periculum, & enervationem totius eccleſiaſticæ diſciplinæ. Vnde timentes, ne plaga ejus fieret penitus deſperabilis, ſi male permitteremus obduci neglecti vulneris cicatricem, & eo inſanabile, quo inſenſibile redderetur: malagma ſtuduimus apponere ſanativum.

Vtinam ſtudium noſtrum, optatum habuiſſet effectum. Cum enim piæ recordationis Honorius papa prædeceſſor noſter, per bonæ memoriæ Tuſculanum, & Sabinenſem epiſcopos, & dilectum filium magiſtrum. G.... notarium noſtrum, & Roffridum clericum cameræ noſtræ, & abbatem S. Martini Viterbien. Ciſtercienſis ordinis, eundem imperatorem diverſis temporibus, ſuper diverſis articulis, in quibus Deum & eccleſiam graviter offendebat, diligenter commoneri feciſſet: nos adhuc humiliantes vim autoritatis eccleſiæ. ad præſentiam eius dilectos filios.... tituli S. Sabinæ presbyterum, & O..... S. Nicolai in carcere Tulliano diaconum, cardinales, curavimus deſtinare, ut eum ſuper præmiſſis, & ſubſequentibus vice noſtra ſalubriter commonerent. Qui licet de contingentibus nil omiſerint, nequaquam tamen eum potuerunt ad pœnitentiam revocare. Vtinam ad nequiora nequaquam manus illicitas extendiſſet. Quare ne videremur deferre homini contra Deum, ecce iuſtitiam in iudicium convertentes, in proximo præterito feſto Cœnæ Dominicæ, in prædictum imperatorem excommunicationis ſententiam ſolemniter duximus promulgandam: tum pro eo quod, ut præmiſſum eſt, non transfretavit in ſubſidium terræ ſanctæ, nec promiſſum numerum militum in expenſis ſuis tenuit, vel transmiſit, nec pecuniam quam promiſerat deſtinavit; tum quia venerabilem fratrem noſtrum Tarentinum archiepiſcopum ad ſedem propriam accedere non permittens, eum populum ſuum non patitur viſitare, tum etiam quia Templarios, Hoſpitalarios bonis mobilibus & immobilibus, quæ habebant in regno, temere ſpoliavit; & quia compoſitionem factam inter ipſum, & comitem Celanenſem, & Raynaldum de Averſa, pro cuius obſervatione Romana eccleſia ad precum eius inſtantiam fideiuſſit, ſervare contemnit; & quia comitem Rogerium cruceſignatum ſub apoſtolicæ ſedis protectione receptum, comitatu, & aliis terris indebite ſpoliavit, & filium eius in captivitate detentum, ad mandatum apoſtolicum ſæpius iteratum reddere denegavit, &c.

ANNO CHRISTI 1228.

*** CONVENTVS EPISCOPOR. ET PROCERVM, BASSEGIÆ INCHOATVS, MELDIS CONTINVATVS, LVTETIÆ ABSOLVTVS.

In quo Raymundus comes Toloſanus, in gratiam eccleſiæ & S. Ludovici Franc. regis receptus eſt. Anno Domini MCCXXVIII.

REfertur hic conventus a Guillelmo de Podio Laurentii in chronico, ad ann. MCCXXVIII. Interea, *inquit*, venerabilis abbas Grandis-ſilvæ dominus Helias Garini venit de Francia, autoritate

ANNO CHRISTI 1228.

tate legati pacem offerens Toloſanis, qui quaſſati multis vexationibus prælibatis, paci conſentiunt faciendæ. Et ſumptis treugis miſcentur colloquia circa Vaſegiam, & quod ſit in Franciam eundum ordinatur. Et locus ad conveniendum primo fuit Meldis in Bria civitate comitis Campaniæ aſſignatus: affueruntque tam iuſſi quam ſpontanei, archiepiſcopus, ejuſque ſuffraganei provinciæ Narbonenſis: veneruntque illuc comes Toloſanus, & alii viri, & cives Toloſæ, qui in forma pacis, ſeu aliis inſtrumentis inde formatis nominantur; eratque ibi legatus, pluresque alii prælati, qui fuerant evocati, ubi tractando pacis modum diebus pluribus eſt moratum. Deinde profecti ſunt Pariſius, ut in præſentia regis deberent omnia conſummari: omnibuſque ad calcem dictis & ſigillatis, reconciliatus fuit comes in die Paraſceves, & qui cum eo erant excommunicationis ſententia innodati. Eratque pietas virum tantum videre, qui tanto tempore, tot & tantis nationibus poterat reſtitiſſe, duci nudum in camiſia & braccis & nudis pedibus ad altare. Erant præſentes ad hæc, duo Romanæ eccleſię cardinales: unus legatus noſter in regno Franciæ, & alius in regno Angliæ epiſcopus Portuenſis. De forma vero pacis non mea intereſt ſcribere, cum vulgata, & ſcripta a pluribus habeatur.

Eadem habet ad verbum liber inſcriptus, Præclara Francorum facinora. *Pacis autem acta, cum non regia tantum, ſed etiam eccleſiaſtica autoritate conſtituta fuerit, & ad res eccleſiæ omnia ferme illius capita pertineant, iuvat hic deſcribere ex Guillelmi Catelli libro II. hiſtor. comit. Toloſ.*

TRACTATUS LUDOVICI REGIS FRANC. ET RAIMUNDI COMITIS TOLOSANI.

Coram legato, prælatis, & baronibus, factus in conventu Pariſienſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Ludovicus Dei gratia Francorum rex. Noverint univerſi præſentes pariter & futuri, quod cum Raimundus filius Raimundi quondam comitis Toloſani diu in excommunicatione perſiſtens, eccleſiæ & Dei volens eſſe longo tempore contumax & rebellis, ad cor tamen rediens Domino faciente, ad mandatum eccleſiæ & cariſſimi amici noſtri Romani ſancti Angeli diaconi cardinalis, apoſtolicæ ſedis legati, nimium venit humiliter & devote abſolutionem ſuam petens, gratiã & miſericordiam eccleſiæ & noſtram, & non judicium poſtulando. Promiſit autem dicto legato nomine eccleſiæ Romanæ, & nobis, quod eccleſiæ, & nobis, & heredibus noſtris, de cætero erit devotus, & uſque ad mortem fideliter adhærebit, & quod hæreticos & eorum credentes, fautores, & receptatores, in terra quam ipſe & ſui tenent, & tenebunt, ſemper totis viribus expugnabit, non parcens in hoc proximis, vaſſallis, conſanguineis, nec amicis: & terram tandem purgabit ab hæreticis & hæretica fœditate, & juvabit etiam purgare & defendere terram quam nos tenebimus: & promiſit quod juſtitiam debitam faciet ſine mora de hæreticis manifeſtis, & fieri faciet per bailivos ſuos viri-

ANNO CHRISTI 1228.

A liter & potenter. Inquiret etiam diligenter & inquiri faciet de inveniendis hæreticis, credentibus, fautoribus & receptatoribus eorundem, ſecundum ordinationem quam ſuper hoc faciet dictus legatus. Et ut facilius & melius hæretici valeant inveniri, promiſit quod ſolvet uſque ad biennium duas marchas argenti, & exinde in perpetuum unam, ei qui hæreticum ceperit, & per epiſcopum loci vel alium qui poteſtatem habeat, ille qui captus erit, fuerit de hæreſi condemnatus: ita quod ſi plures ceperit, pro ſingulis dabit vel dari faciet tantundem.
B De aliis non manifeſtis, & credentibus, & receptatoribus, & fautoribus hæreticorum, ſervabit & ſervari faciet ſecundum quod dictus legatus vel Romana eccleſia ordinabunt. Item ſervabit & ſervari faciet pacem in terra, quam ipſe & ſui tenebunt: & juvabit ſervari in terra quam nos in manu noſtra tenebimus. Et Ruptarios expellet & puniet animadverſione condigna & debita, & receptarios eorum. Eccleſias, & viros eccleſiaſticos defendet & defendi faciet a ſuis, & jura, libertates, & immunitates quas habent, conſervabit eiſdem, & faciet
C firmiter conſervari. Et ne de cætero in terra iſta claves eccleſiæ cõtemnantur, ſententias excommunicationis ſervabit, & a ſuis ſervari faciet, & per ſuos.

Excommunicatos vitabit, vel vitari faciet: ſicut in ſacris conſtitutionibus continetur. Et ſi aliqui in excommunicatione per annum contumaciter permanſerint, ex tum idem Raimundus ad mandatum eccleſiæ ipſos ad ſinum matris eccleſiæ redire
D compellet, occupando omnia bona ſua, mobilia & immobilia: & tenebit ea donec ad plenum ſatisfaciant de cauſa pro qua fuerunt excommunicationis vinculo innodati. Et de damnis datis occaſione excommunicationis prædictæ, faciet omnes bailivos ſuos, inſtitutos & inſtituendos, in ipſa inſtitutione jurare, quod omnia ſupradicta fideliter obſervabunt: ita quod ſi negligentes in his reperti fuerint, pro modo delicti punientur; & ſi culpabiles extiterint om-
E nium, puniantur amiſſione bonorum.

Inſtituet etiam bailivos, non Iudæos, ſed Catholicos in terra, & nullius hæreſis ſuſpicione notatos. Et tales prohibiti nec poſſunt admitti ad emendum reditus civitatũ, & villarum, vel caſtrorum, vel pedagiorum. Et ſi forte talis ignoranter inſtitutus fuerit, expellet eum & puniet, dum ſuper hoc fuerit certificatus.

Item, promiſit idem Raimundus quod omnia bona immobilia & jura eccleſiarum & eccleſiaſticarum perſonarum ad præſens reſtituet, & reſtitui faciet ad plenum a ſuis in tota terra quam ipſe & ſui tenebunt: illa videlicet quæ eccleſiæ vel perſonæ eccle-

ſiaſticæ tenebant ante primum adventum cruceſignatorum, vel de quibus conſtabit eos ſpoliatos. De aliis autem ſtabit juri coram ordinariis, vel coram dicto legato, vel a ſede apoſtolica delegatis.

Promiſit etiam quod ipſe ſolvet impoſterum integre decimas, & ſolvi faciet integre a ſuis bona fide, & quod milites & alii laici non habeant decimas in terra quam ipſe & ſui, tenent & tenebunt: nec permittet eos habere, ſed ad eccleſias juxta diſpoſitionem ipſius legati vel eccleſiæ Romanæ integre revertentur. Pro damnis B veto illatis a ſe vel a ſuis, eccleſiis vel viris eccleſiaſticis ſuper rebus mobilibus, vel deſtructione caſtrorum, vel villarum, vel aliarum rerum, exceptis immobilibus de quibus fieri debet reſtitutio, ſicut ſuperius dictum eſt, ſolvet decem millia marcharum argenti, aſſignanda bonis perſonis idoneis, & fidelibus, quos ipſe legatus eliget, vel eccleſia Romana, qui quantitatem prædictam de bonorum virorum conſilio proportionaliter & fideliter divident, juxta quantitatem damnorum: nec poterunt ipſe vel ipſi pro damnis mobilium, vel deſtructione C domorum, vel villarum, ſicut expreſſum eſt ſuperius, ultra ſummam illam amplius conveniri.

Item, ſolvet abbatiæ Ciſtercienſi duo millia marcharum argenti, ut emantur inde reditus, pro refectione abbatum & fratrum, in capitulo generali. Abbatiæ Claravallis quingentas marchas, ad emendos reditus pro refectione abbatum & frarrũ, qui conveniunt, in feſto Nativitatis B. Virginis: abbatiæ Grandis-ſilvæ mille marchas: abbatiæ Bellæ-perticæ trecentas marchas: D abbatiæ Candeli ducentas marchas, ad dicta monaſteria conſtruenda, tam pro damnis eiſdem illatis in rebus mobilibus, quam pro ſalute animæ ſuæ.

Item, ſex millia marcharum ſolvet, quæ retinebuntur ad muniendum, infortiandum, & cuſtodiendum caſtrum Narbonenſe, & alia caſtra, quæ nos pro eccleſiæ & noſtra ſecuritate tenebimus, uſque ad decennium, prout inferius continetur, & ſicut viſum fuerit expedire: ſupradicta vero viginti millia marcharum, ſolvet hinc ad quatuor annos. E

Item, quatuor millia marcharum deputabuntur ab ipſo Raimundo, duobus magiſtris theologiæ, duobus decretiſtis, ſex magiſtris liberalium artium, & duobus magiſtris grammaticis regentibus Toloſæ, quæ dividentur hoc modo. Singuli magiſtrorum theologiæ habebunt ſingulis annis quinquaginta marchas, uſque ad decennium, ſcilicet annuatim uterque magiſtrorum decretorum habebunt triginta marchas, uſque ad decennium, ſinguli magiſtri A artium habebunt viginti marchas, uſque ad decennium.

Item, ſtatim poſt abſolutionem ſuam aſſumet pro pœnitentia crucem de manu domini legati contra Saracenos, & ibit ultra mare infra biennium, ibidem per quinquennium integre continuum moraturus. Illos autem qui adhæſerunt eccleſiæ, nobis, parti noſtro, comitibus Montisfortis, & adhærentibus eis, occaſione hujuſmodi quod adhæſerunt eccleſiæ, nobis, patri noſtro, comitibus Montisfortis, & adhærentibus eis, non gravabit, ſed benigne tractabit idem Raimundus eos tanquam amicos, ac ſi ei contrarii non fuiſſent, exceptis hæreticis, & credentibus ipſorum. Et eccleſia & nos humiliter faciemus illud idem de illis qui ipſi Raimundo contra nos & eccleſiam adhæſerunt: exceptis illis, qui ad pacem eccleſiæ & noſtram non veniunt cum eodem Raimundo.

Nos autem attendentes humilitatem ejuſdem Raimundi, & ſperantes quod in devotione eccleſiæ & fidelitate noſtra perſeveret fideliter: volentes ſibi facere gratiam, filiam ſuam quam nobis tradet, tradenus in uxorem uni de fratribus noſtris per diſpenſationem eccleſiæ, & dimittemus eidem Raimundo totum epiſcopatum Toloſanum, excepta terra mareſcalli, quam mareſcallus tenebit a nobis. Poſt mortem autem ejuſdem Raimundi, Toloſa & epiſcopatus Toloſanus erit fratris noſtri, qui habebit filiam ſuam in uxorem, & filiorum ſuſceptorum ex ipſis duobus. Si autem frater noſter, quod abſit, moreretur ſine filiis ex ipſa: Toloſa, & epiſcopatus Toloſanus revertentur ad nos, & heredes noſtros, & filia, vel alii filii, vel filiæ, vel heredes ipſius Raimundi, nihil juris in ipſis poterunt reclamare. Et ſi ipſa filia ſine filiis ex fratre noſtro moreretur, Toloſa ſimiliter & epiſcopatus Toloſanus ad nos, & heredes noſtros revertentur: ita quod omni caſu contingente, ad nos & heredes noſtros Toloſa, & epiſcopatus Toloſanus revertentur, & nulli poterunt ibi jus aliquod reclamare, niſi filii, aut filiæ deſcendentes ex fratre noſtro, & filiæ ejus, ſicut eſt ſupradictum.

Item dimittimus eidem Raimundo, Agennenſem & Caturcenſem epiſcopatus: de epiſcopatu Albienſi, dimittimus eidem Raimundo, quicquid eſt de epiſcopatu Albienſi, citra fluvium de Tarn, videlicet ex parte de Gaillac: & civitas Albienſis remanebit ex parte noſtra, & quicquid eſt ultra fluvium illum verſus Carcaſſonam, in eodem epiſcopatu Albienſi: & nos habebimus ripam, & aquam ex parte uſque ad medium flumen,

ANNO CHRISTI 1228.

men: & idem Raimdunus ſimiliter habeat A
ripam & aquam ad medium flumen ex parte ſua, ſalvis juribus & heteditatibus aliorum, dummodo de iis qui ex parte Raimundi faciant quod debebunt, & ſimiliter ex noſtra. Epiſcopatum Caturcenſem dimittimus eidem Raimundo, excepta eivitate Caturcenſi & feudis, & aliis quæ habuit in eodem epiſcopatu rex Philippus avus noſter tempote mortis ſuæ. Et ſi dictus Raimundus ſine filiis de legitimo matrimonio ptocreatis deceſſetit, tota terra remanebit filiæ ſuę, quam habebit ftatet noſter in uxorē, & he-
redibus ſuſceptis ab ea: ita quod dictus Rai- B
mundus ut verus dominus habeat plenum jus & liberum dominium in ſupradicta terra quæ dimittitut ei, ſalvis conditionibus ſupradictis, tam de civitate Toloſæ, & epiſcopatu Toloſano, quam de tetta alia ſuperius nominata, ut in morte pias eleemoſynas facere poſſit, ſecundū uſum & conſuetudines aliorum batonū regni Franciæ. Suptadicta omnia dimittimus ei ſalvo jure eccleſiæ & eccleſiaſticorum vitotum, ſicut ſupetius eſt expreſſum. Vnde Vitidifolium cum pertinentiis ſuis, & villam de Laſbotdes cū perti-
nentiis ſuis dimittimus, ſecundum ordina- C
tionem bonæ memotiæ patris noſtri Ludovici tegis & comitis Montisfortis, epiſcopo Toloſano & filio O. de Luets: ita tamē quod epiſcopus Toloſanus pto Viridifolio faciat Raimūdo quod debebat facete comiti Mōtisfortis, & filius ejuſdem faciat quod debebat facete bonæ memoriæ tegi Ludovico parri noſtro. Donationes aliæ a nobis, vel a patre noſtro, vel a comitibus Montisfortis factæ, non teneantur, nec idem Raimundus vel ſui ad eas teneātur in tetta, quę ipſi Rai-
mundo dimittitur. De omnibus ſupradictis D
dictus Raimundus faciet nobis homagiū, ligium, & fidelitatem ſecundum conſuetudinem batonum regni Franciæ. Totam aliam terram quæ eſt citra Rhodanum in tegno Francotum, & omne jus ſi quid ipſi Raimūdo competit vel competere poſſet in ea, pręciſe & abſolute quiravit nobis, & heredibus noſtris in perpetuum. Terram autem quæ eſt in Imperio ultra Rhodanum, & omne jus, ſi quod ipſi Raimundo competit vel competere poſſet in ea, pręciſe & abſolute
quitavit dicto legato nomine eccleſiæ in E
perpetuum.

Item, omnes indigenæ qui fayditi fuetunt de tetta illa pto eccleſia, pro patre noſtro, & comitibus Mōtisfortis, & adhætentibus eis, vel propria voluntate teceſſerunt ab eadem terra, niſi inveniantut hæretici ab eccleſia condemnati, integre reſtituantut in ſtatum priſtinum quoad hereditates & poſſeſſiones, propter illa, ſi qua ex cauſa donationis a patre noſtto, vel a nobis, vel a comitibus Montisfortis habuerunt. Si veto aliqui ho-

A minum qui remanebunt in terra, quæ dimittitur Raimundo, noluerint redire ad mandatum eccleſiæ & noſtrum, ſpecialiter comes Fuxenſis, & alii: idem Raimundus faciet eis vivam guerram, nec pacem cū ipſis faciet vel treugas, ſine aſſenſu eccleſiæ & noſtro: & ſi terræ eorum occupabuntur, remanebunt eidem Raimundo, deſtructis tamen prius omnibus munitionibus & fortaliciis, mutis & foſſatis, niſi pro ſecuritate eccleſiæ, & noſtra, voluetimus ea tetinere, uſque ad decennium poſt acquiſitionem: & tunc cum teditibus & proventibus ipſo-
B rum caſtrorum tetinebimus ipſa.

Item idem Raimundus faciet dirui muros civitatis Toloſæ omnino, & foſſata impleri juxta mandatum, voluntatem, & ordinationem legati.

Item dituentur funditus, & replebuntur foſſata triginta villatum & caſtrorum per ipſum Raimundum, videlicet de Fano Iovis, de Caſttonovo, de la Beſſeda, de Avinioneto, de Podio Laurentii, de ſancto Paulo, de Vauro, de Rabaſtentiis, de Gaillaco, de Monteacuto, de Podio-celſis, de Verduno, de Caſtto Sarraceno, de Moyſſaco, de
C Monte-Albano, de Monte-Acuto, de Agenno, de Condomio, de Saverduno, de Alra Ripa, de Caſſanolio, de Pugeolis, de Alta-villar, de Villa Pertutii, de Layrac, & de quinque aliis ad voluntatem ipſius legati: nec poterunt teædificari ſine voluntate eccleſiæ, & noſtra, nec alibi fient novæ fortiæ. Villas tamen non infortiatas bene poterit facere idem Raimundus, ſi voluerit, in terra quæ dimittitur ei: ſi veto aliqua villarum vel caſtrorum quæ debent ditui, ut dictum eſt, eſſent hominum ſuorum, & nol-
D lent quod dituetentur: idem Raimundus faciet eis vivam guetram, nec pacem vel treugas ſine aſſenſu eccleſiæ & noſtro cum eis faciet, donec dituantur muri & impleātur foſſata omnia ſupradicta. Promiſit & juravit nobis & dicto legato præfatus Raimundus, ſe firmiter & perpetuo ſervaturum bona fide & ſine fraude & malo ingenio, & quod faciet bona fide, ab hominibus & vaſſallis & fidelibus ſuis firmiter obſervari. Faciet etiam illud idem jurate omnes cives Toloſanos. Et alios homines terræ
E quæ dimittitur ei, & addet juramento illorum, quod dabunt operam efficacem, quod ipſe Raimundus ſervet ea. Et ſi idem Raimundus venit contra prædicta, vel aliquod prædictorum, ipſo facto de voluntate ejus ſunt abſoluti, & ex nunc ipſe eos abſolvit a fidelitate & hommagio, & omni alia obligatione, quibus ipſi tenentur ei, & adhærebūt eccleſiæ, & nobis contra ipsū, niſi infra quadtaginta dies, poſtquā fuerit monitus, hoc emendavetit vel juri ſteteritcorā eccleſia, de iis quæ ad eccleſiam pertinent,

& juri

Anno Christi 1228.

& juri coram rege de his quæ ad regem pertinent: & tota terra ipſa quæ dimittitur ei, incidet in commiſſum regis, & erit idem Raimundus in coſtatu in quo nũc eſt, quoad regem, & quoad excommunicationem, & omnia alia, quæ fuerunt ſtatuta contra ipſum & patrem ſuum in concilio generali, vel poſtea. Addetur etiam in juramento ipſorum, quod juvabũt eccleſiam contra hæreticos, credentes, fautores, & receptatores eorum, & contra omnes alios, qui occaſione hæreſis vel contemptus excommunicationis, eccleſiæ contrarii exiſterent in terra quæ dimittitur eis, & in terris aliis ſupradictis; & regem juvabunt contra omnes, & eis facient vivam guerram, donec ad mandatũ eccleſiæ revertãtur, & regis. Renovabuntur autem prædicta juramenta de quinquennio ad quinquennium, ad mandatum regis.

Vt autem omnia ſupradicta adimpleantur, & eccleſiæ & nobis plenius & melius obſerventur: tradet pru ſecuritate eccleſiæ & noſtra in manibus noſtris caſtrum Narbonenſe, quod tenebimus uſque ad decennium, muniemus & infortiabimus, ſi viſum fuerit expedire.

Item, tradet nobis pro ſecuritate eccleſiæ & noſtra manibus noſtris caput caſtri Vauri, caſtrum de Monte-acuto, Penam de Agenesio Rupeperulũ, caſtrum de Cordis, caſtrum de Verduno, caſtrum de Villomuri: & uſque ad decennium tenebimus ea, ita qnod primis quinque annis ſolvet idem Raimundus nobis pro expenſis cuſtodiæ, quolibet anno mille quingentas libras Turonenſes, non computatis in iis ſexmillibus marcharum ſupradictis. In aliis quinque annis ſi voluerimus tenere, faciemus expenſis propriis cuſtodiri: nos tamen poterimus, ſi placuerit eccleſiæ & nbbis, diruere quatuor caſtra de prædictis, videlicet caſtrum Vauti, caput caltri novi, de Villomuro, & Verdunum. Et ptopter hoc non diminuetur prædicta ſumma mille & quingentarum librarum Turonenſium reditus & proventus caſtorum, & omnia quæ jure dominii percipiuntur, erunt Raimundo: & nos ad ſumptus noſtros tenebimus capita ipſorum caſtrorum & Corduam. Et dictus Raimundus habebit ibi bailivos ſuos non ſuſpectos eccleſiæ, & nobis, qui faciant juſtitiam hominibus, & recipiant reditus & proventus prædictos. Poſt decennium autem reſtituemus dicta capita caſtrorum & Corduã dicto Raimundo libere, ſalvis conditionibus ſupradictis, & ſi prædicta omnia quantum ad eccleſiam & nos fuerint obſervata. Penam autem de Albigeſio tradet nobis infra Kalendas Auguſti proximas, cum aliis caſtris detinendam a nobis uſque ad decennium. Si vero illã non poterit habere uſque ad terminum illum, tunc obſideri faciet, & vivam guerram fieri tandiu quouſque eam habeat, nec pacem, nec treugam cum ipſo faciet qui tenet eam vel tenebit, donec ipſam habeat; non tamen propter hoc retardetur a peregrinatione tranſmarina de qua ſuperius eſt ordinatum. Et ſi uſque ad annum integrũ poſt ipſas Kalendas Auguſti tradiderit nobis prędictam Penam de Albigeſio, erit in conditione ſupradictorum caſtrorum, ſcilicet quod reddemus ei, quando reddemus alia caſtra: ſi vero poſt annum prædictum ipſam Penam de Albigeſio non poterit aſſignare, ex tũc eam tradet Tẽplariis vel Hoſpitalariis, ſive aliis religioſis in eleemoſynam perpetuo, ſalvis hereditatibus eorum qui ſe tenẽt ex parte noſtra, poſſidendam ad voluntatem legati vel eccleſiæ Romanæ: tali conditione, quod ipſi non alienent ipſam de manu ſua, nec de ea faciant guerram dicto Raimundo, niſi de mandato eccleſiæ. Et ſi non poterunt aliqui religioſi inveniri qui velint eam habere, diruatur omnino, nec poſſit reædificari ſine voluntate eccleſiæ Romanæ & noſtra, & ipſius Raimundi. Item donec dictam Penam de Albigeſio tradat nobis vel Tẽplariis, vel Hoſpitalariis, vel aliis religioſis ſicut dictũ eſt: tenebimus propter hoc obligatam Penã de Agenesio, & caſtrum Narbonenſe. Et ſi etiam infra duennium det Penam de Albigeſio Tẽplariis vel Hoſpitalariis, vel aliis religioſis, ut dictum eſt: tãto tempore poſt decennium ſumptibus noſtris tenebimus, ſi voluerimus, illa duo caſtra prænominata, quanto tempore diſtulerit tradere Penam. Et ſi poſt decennium Pena de Albigeſio nõ eſſet acquiſita, tamdiu poſt tempus memoratum tenebimus poſt decennium illa duo caſtra, quouſque ipſa eſſet reſtituta, & eſſet aſſignata, ſicut ſuperius eſt expreſſum.

Et nos abſolvimus, quantum ad nos pertinet, cives Toloſanos & alios homines terræ quam ipſi Raimundo dimittimus, a juramẽto & aliis obligationibus factis nobis, & patri noſtro, & comitibus Mõtisfortis, vel aliis pro eis, a pœna, & incurſibus, quibus nobis, vel patri noſtro, vel epiſcopo Toloſano, vel aliis prælaris, vel comitibus Montisfortis, ſe obligaverãt, ſi unquam in dominium ipſius Raimundi vel patris ejus reverterentur: ſalvis in omnibus & per omnia conditionibus ſupradictis. Vt autem prædicta omnia rata maneant, præſentem paginam ſigilli noſtri autoritate & regii nominis charactere inferius annotato fecimus communiri. Actum Pariſiis anno Domini MCCXXVIII. menſe Aprili, regni vero noſtri anno III. aſtãtibus in palatio noſtro, quorũ nomina ſuppoſita ſunt & ſigna. Dapifero nullo. Signum Roberti buticularii, ſignum Bartholomæi camerarii, ſignum Mathæi conſtabularii. Datum vacante cãcellaria.

ANNO CHRISTI 1228.

** STATUTA DOMINI * LUDOVICI REGIS.

* S. Ludovici regis Francorũ.

Pro libertate eccleſiæ.

Ex editione Catelli & Ducheſn. & MS. Iac. Sirmondi.

LUDOVICUS DEI GRATIA Francorum rex, univerſis civibus Narbonenſibus, & aliis fidelibus ſuis per Narbonenſem diœceſim conſtitutis, ſalutem & dilectionem.

I. CUpientes in primis ætatis & regni noſtri primordiis, illi ſervire, a quo regnum recognoſcimus, & id quod ſumus: deſideramus ad honotem ipſius, qui nobis culmen dedit honoris, quod eccleſia Dei, quæ in partibus veſtris longo tempore ſint afflicta, & tribulationibus innumeris conquaſſata, in noſtro dominio honoretur, & feliciter gubernetur. Vnde de magnorum & prudentium conſilio ſtatuimus, quod eccloſiæ, & viri eccleſiaſtici in terris conſtituti prædictis, libertatibus & immunitatibus utantur, quibus utitur eccleſia Gallicana, & eis plene gaudeant ſecundum conſuetudinem eccleſiæ memoraræ.

II. Er quia hæretici longo rempore virus ſuum in veſtris partibus effuderunr, eccleſiam marrem noſtram multipliciter maculantes: ad ipſotum exrirpationem ſtatuimus, quod hæretici, qui a fide carholica devianr, quocunque nomine cenſeantur, poſtquam fuerint de hæreſi per epiſcopum loci, vel per aliam eccleſiaſticam perſonam, quæ poteſtatem habeat, condemnati, indilate animadverſione debita puniantur.

III. Ordinantes etiã, & firmiter decernentet, ne quis hæreticos receprare vel defenſare quomodolibet, aut ipſis favere aut credete quoquo modo præſumat. Et ſi aliquis contra prædicta facetę præſumpſerit, nec ad teſtimonium, nec ad honorem aliquem de cætero admittatur; nec poſſir facerẽ teſtamentnm, nec ſucceſſionem alicujus hereditatis habere. Omnia bona ipſius mobilia & immobilia, quæ ſint ipſo facto publicata, decernimus ad ipſum, vel ad poſteritatem ipſius, nullatenus reverſura.

IV. Statuimus etiã & mandamus, ut barones rerræ, & bailivi noſtri, & alii ſubditi noſtri, præſentes & futuri, ſoliciti ſinr & intenti terram purgare hæreticis & hæretica fœditate. Et præcipientes quod prædicti diligenter ipſos inveſtigare ſtudeant, & fideliter invenire; & cum eos invenerint, præſentenr ſine motæ diſpendio perſonis eccleſiaſticis ſuperius memoraris; ut eis præſentibus de errore & hæreſi condemnatis, omni odio, prece, precio, timore, gratia & amore poſtpoſitis, de ipſis feſtinare faciant quod debebunt.

V. Verum quia honorãdi ſunt, & muneribus provocandi, qui ad inveniendum & capiendum hæreticos ſolicite diligentiam ſuam exercent: ſtatuimus, & volumus, & mandamus, ut bailivi noſtri in quorum bailiviis capti fuerint hæretici; pro quolibet hæretico, poſtquam fuerit de hæreſi condemnatus, uſque ad biennium ſolvant duas marchas integre capienti, poſt biennium autem unam.

VI. Sane quia Ruptarii ſolẽt devaſtare ac demoliri terram prædictam, & quietem eccleſiæ & eccleſiaſticorum virorum turbare; ſtatuimus, ut omnino Ruptariis illis expulſis, pax perpetuo ſervetur in terra: ad quam ſervandam dent omnes operam efficacem.

VII. Ad hęc, quia claves eccleſię cõſueverũt in terra illa cõtemni: ſtatuimus, ut excõmunicati vitentur, ſecundum canonicas ſanctiones: & ſi aliqui per annum contumaciter in excommunicatione perſtiterinr, ex tunc temporaliter compellantur redire ad eccleſiaſticam uniratem: ut quos a malo non retrahit timor Dei, ſalrem pœna temporalis compellat.

VIII. Vnde præcipimus quod bailivi noſtri omnia bona taliũ excommunicatorum mobilia & immobilia poſt annum capiant: nec eis aliquo modo reſtituãnr, donec prædicti absoluti fuerint, & eccleſiæ ſatisfecerint: nec tunc etiam, niſi de noſtro ſpeciali mandato.

IX. Decimæ ſane, quibus fuit eccleſia lõgo tempore per malitiam inhabitantium defraudata, ſtatuimus & ordinamus, quod reſtituantur eccleſiis: & amplius laïci decimas non detineant, ſed eccleſia eas libere habere permitranr.

X. Hæc ſtatuta inviolabiliter ſervari jubemus. Mandantes quod barones, & vaſſalli, & bonæ villæ, jurenr iſta ſervare, bailivis noſtris ad hoc executoribus deputatis: qui infra menſem poſtquam fuerinr in bailiviis conſtituti, publice, & in loco publico, & die ſolenni, jurent quod hæc ſervabunt, & facient ab omnibus bona fide ſervari. Quod ſi non fecerint, pœnam bonorum omnium, & corporis, poterunt formidare. Noveritis etiam quod iſta ſtatura ſic volumus obſervari: quod etiam quando * frater noſter terram ipſam renebit, jurabit hoc ſervare, & quod faciet a ſuis fidelibus obſervari. Vt autem hæc ſtatuta firma & inconcuſſa permaneant, ea ſigilli noſtri munimine fecimus communiri. Actum Pariſius anno gratiæ MCCXXVIII. menſe Aprili.

* *Alfonſus comes Pictav.*

G. C. Hæ Ludovici regis litteræ datæ ſunt non ad Narbonenſes tantum, ſed etiam a paribus ad Caducenſes, Rutenenſes, Aginnenſes, Arelatenſes, ut ex variis exemplaribus agnoviſſe ſe docet Catellus: addo ego, & ad Nemauſenſes, ut intelligo ex Sirmondi noſtri manuſcripto.

*** CONCI-

Anno Christi 1228.

CONCILIVM BITVRICENSE,

Menſe Novembr. ann. MCCXXVIII. celebratum, in quo Burdigal. archiepiſc. ab officio metropolitani ſuſpenſus.

Hujus concilii notitiam habemus ex patriarchio Bituricenſi, ubi inter res geſtas Simonis de Soliaco archiepiſc. LXX. Anno, *inquit*, Dom Incarn. MCCXXVIII. convocavit concilium provinciale Bituris, in octavis B. Martini hiemalis: ad quod cum Burdegalenſis archiepiſcopus accedere curaſſet minime, eundem de conſilio ſuorum ſuffraganeorum ſuſpendit ab officio metropolitani.

Anno Christi 1229.

CONCILIVM TOLOSANVM,

Anno MCCXXIX. de inquirendis hæreticis, deque aliis eccleſiaſticæ diſciplinæ capitibus, celebratum.

Res in hoc concilio geſtas ſic deſcribit Guillelmus de Podio Laurentii in Chronico cap. XL. Poſt pacem, *inquit*, Pariſius celebratam in fine anni, in ſequenti anno Domini 1229. menſe Iulii, per magiſtrum Petrum de Collomedio, gerentem vices legati, fuit reconciliata civitas Toloſana, comite nondum reverſo de Francia: qui de voluntate propria remanſit in priſione regis Pariſius, donec muri Toloſæ corruiſſent, & caſtra, & villæ, prout in pace fuerat ordinatum; & eſſet tradita filia ejus Ioanna novem annos habens regis nunciis Carcaſſonæ, quam poſtea duxit Alphonſus frater regis, comes Pictaviæ, in uxorem. Factus ergo miles idem comes a domino rege in feſto Pentecoſtes, mox impletis quæ pacta fuerant, ad propria eſt reverſus. Quem non poſt multos dies legatus ſequitur, præmiſſis ad terras, pro diruendis caſtris, crucesignatis cum indulgentia infinitis, qui venturi erant cum armis, niſi pax interveniſſet. Idemque legatus ibidem Toloſæ poſt æſtatem concilium celebravit, cui interfuerunt Narbonenſis, Burdigalenſis, Auxitanenſis, archiepiſcopi, & epiſcopi multi, & alij prælati. Item adfuerunt comes Toloſanus & alij comites præter Fuxenſem, Barones, & ſeneſcallus Carcaſſonæ, & conſules Toloſani duo, unus de civitate, & alius de burgo, qui ſtatuta pacis in totius univerſitatis animam juraverunt, & tam comes, quam cæteri, illud approbaverunt, & fecerunt, & idem fecit poſtea tota terra. Ne autem videretur legatus, ſicut erat vir circumſpectus & providus, omittere aliqua de contingentibus: mandavit inquiſitionem fieri contra ſuſpectos de hæretica pravitate: fuitque in illo concilio Guillelmus de Solerio, qui fuerat hæreticus veſtitus, & ſponte ſua receſſerat ab hæreticis, reſtitutus ad famam, ut ejus teſtimonium valeret contra alios de quibus noverat veritatem. Quæ inquiſitio fuit ſic ordinata, ut ſinguli epiſcopi qui aderant, teſtes, quos producebat Toloſanus epiſcopus, examinarent, & eorum dicta in ſcriptis redacta eidem epiſcopo redderent conſervanda, & ſic poſſent multa brevi tempore expedire. Et vocatis & auditis prius, qui fideles reputabantur & catholici, mox vocandis qui ſuſpecti erant aliquibus, in teſtimonium eſt proceſſum. Qui hoc præſentientes, ſe invicem, ne quicquam contra ſe dicerent, præcluſerunt. Quod ſatis patuit ex poſtfacto: nihil enim, vocati ad teſtimonium, fatebantur. Fuere autem quidam uſi conſilio ſaniori, qui primo ante alios venerunt, & legato ſe tunc ſubmiſerunt, ſeu ſubdiderunt, & ideo miſericordiam invenerunt: cujus ſe, qui dura cervice erant, reddiderunt indignos, & poſtea coacti & velut tracti venerunt, pœnitentias difficiles habuerunt. Fuere & alii, ſed pauci, qui dicebant ſe velle defendere in jure, petentes ſibi tradi nomina teſtium, qui depoſuerunt contra eos, quod poſſent eſſe inimici, quibus credẽdum non fuerat, capitales. Et ſequuti ſunt legatum uſque ad Montem-peſſulanum, taliter inſiſtendo. Præſumenſque legatus, quod hoc proſequerentur, ut teſtes interficerent quos ſcirent depoſuiſſe ſpecialiter contra eos: caute eorum illuſit inſtantiam, & nomina omnium teſtium in inquiſitione tota excepta inde tantum eis tradidit intuenda, ſi forte ibi ſuos cognoſcerent inimicos. Qui videntes proinde circumventos, quibus nomina teſtium tradebantur, nec ob hoc noſſe poterant, quos ſuos dicerent inimicos, quando neſcirent, quod depoſuiſſent aliqui contra ſe, ab incœpto litigio quieverunt, legati ſe voluntati finaliter ſupponentes.

Addenda quoque hic concilii hujus decreta, quorum exemplar habemus Sirmondi noſtri manu deſcriptum: item alterum quod ex locupletiſſima ſua bibliotheca depromptum humaniſſime nobis conceſſit illuſtriſſimus abbas Tellerius, eruditiſſimus idem & eruditorum patronus. Eadem ante R. P. D. Lucas Dacherius edidit ſpicilegii ſui Tomo II. Ex tribus iis exemplis perfectius aliquid edere licebit.

Hæc ſunt ſtatuta in concilio apud Toloſam promulgata per dominum Romanum S. Angeli diaconum cardinalem, apoſtolicæ ſedis legatum, anno Domini MCCXXIX. menſe Novembri.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *Vt in ſingulis locis ſacerdos unus & tres laici conſtituantur, qui diligenter inquirant hæreticos.*
2. *Vt idem faciant abbates exempti.*
3. *Vt domini locorum inquirant in hæreticos.*
4. *De pœna ejus qui in terra ſua permiſerit morari hæreticum.*
5. *De eo qui non eſt convictus quod ſciverit hæreticos eſſe in terra ſua.*
6. *Vt domus, in qua inventus fuerit hæreticus, diruatur; & fundus confiſcetur.*
7. *De bailivo qui non eſt contra hæreticos diligens.*
8. *Vt nemo puniatur tanquam credens, vel hæreticus: niſi talis per poteſtatem eccleſiaſticam indicetur.*
9. *Vt quilibet in terra alterius poſſit inquirere vel capere hæreticos.*
10. *Quomodo agendum cum hæreticis ſponte ad fidem reverſis.*
11. *Quomodo agendum cum hæreticis non ſponte, ſed timore converſis.*
12. *De juramento a ſingulis catholicis præſtando.*
13. *Vt ſinguli ter in anno confiteantur & communicent: alioqui ſuſpecti de hæreſi habeantur.*
14. *Ne laici habeant libros ſcripturæ, præter pſalterium, & Divinum officium: ac eos libros ne habeant in vulgari lingua.*
15. *Quomodo agendum cum ægrotis infamatis de hæreſi, vel ſuſpicione notatis.*
16. *Vt teſtamenta ſint irrita, niſi fiant coram proprio presbytero, vel altero eccleſiaſtico.*
17. *Ne prælati, vel domini quivis, hæreticis aut de hæreſi diffamatis adminiſtrationem ullam committant: nec eos in ſua familia aut conſilio retineant.*
18. *Quinam habendi ſint diffamati.*
19. *De libertatibus eccleſiarum.*
20. *Vt clerici non tallientur.*
21. *Qui ſint immunes a pedagiis: & ne nova exigantur.*

22. *Vt qui pedagia recipiunt, ſecuras vias preſtent.* A

23. *Vt nihil exigant laici ab hominibus eccleſiarum & eccleſiaſticorum, niſi ab iis poſſeſſiones habeant.*

24. *Quid agendum ab eo qui clericum reperit.*

25. *Vt omnes Dominicis & feſtis veniant ad eccleſiam: & de abſentium pœna.*

26. *Qui dies ſint feſtivi.*

27. *Quod feſtivis diebus feriandum eſt: & populo annunciandi ſunt die Dominico.*

28. *Vt omnes ab anno 14. jurent ſervare pacem.*

29. *De eo qui pacem fregerit.*

30. *Quid de illius bonis, perſonaque ipſa, ſi capiatur, agendum.*

31. *De pacis violatore, qui redire non vult ad mandatum.* B

32. *De eo qui prædam abduxerit.*

33. *De eo qui de præda hujuſmodi emerit.*

34. *De vaſſallis vel hominibus inſurgentibus contra dominos.*

35. *Vt familiaritas vel treuga non habeatur cum faydiris.*

36. *Vt latrones & Ruptarios nemo recipiat.*

37. *Vt fiat ſacramentum contra inimicos fidei atque pacis, quorum aliqui nominatim deſignantur.*

38. *Vt nullæ conjurationes ſeu confratriæ fiant.*

39. *Vt nullus caſtrum vel villam furetur de his quæ tenentur ab eccleſia, vel a rege.*

40. *Vt nullus alterius bona per vim rapiat: ſed per judices repetat.* C

41. *Ne caſtra de novo ædificentur: aut diruta reædificentur.*

42. *Vt mulieres quæ habent caſtra & munitiones, non nubant inimicis fidei & pacis.*

43. *Vt nullus judex a litigantibus quidquam quovis prætextu exigat.*

44. *Vt curia det pauperibus advocatum.*

45. *Vt hæc ſtatuta quater in anno parochianis exponantur.*

PRÆFATIO.

LICET a diverſis apoſtolicæ ſedis legatis diverſa emanaverint inſtituta contra hæreticos, credentes, fautores, & receptatores hæreticorum, & ſuper pace conſervanda in Toloſana diœceſi, & Narbonenſi provincia, & circumadjacentibus diœceſibus, & terris vicinis, & ſuper aliis quæ ad bonum ſtatum terræ pertinere noſcuntur: nos tamen attendentes, terras prædictas, poſt longæ ac miſerabilis turbationis diſcrimina, nunc quaſi miraculoſe, pace, de aſſenſu & voluntate majorum, gaudere: ordinandum duximus & ſtatuendum de conſilio archiepiſcoporum, epiſcoporum, & prælatorum, & baronum, & militum, quæ ad purgationem hæreticæ pravitatis, conſervationem pacis, necnon & terræ quaſi neophytæ, novimus expedire. D

CAPITVLA. E

I. Vt in ſingulis locis ſacerdos unus & tres laici conſtituantur, qui diligenter inquirant hæreticos.

Statuimus itaque, ut archiepiſcopi & epiſcopi in ſingulis parochiis, tam in civitatibus, quam extra, ſacerdotem unum, & duos vel tres bonæ opinionis laicos, vel plures, ſi opus fuerit, ſacramento conſtringant, qui diligenter, fideliter, & frequenter, inquirant hæreticos in eiſdem parochiis, domos ſingulas & cameras ſubterraneas aliqua ſuſpicione notabiles perſcrutando, & appenſa, ſeu adjuncta in ipſis tectis ædificia, ſeu quæcumque alia latibula, quæ omnia deſtrui præcipimus, perquirendo: & ſi quos invenerint hæreticos, credentes, fautores, & receptatores, ſeu defenſores eorũ; adhibita cautela ne fugere poſſint, archiepiſcopo vel epiſcopo, dominis locorum, ſeu bailivis eorundem, cum omni feſtinantia ſtudeant intimare, ut animadverſione debita puniantur.

II. Vt idem faciant abbates exempti.

Hoc idem faciant abbates exempti in locis ſuis, quæ non ſunt ordinariis jure diœceſano ſubjecta.

III. Vt domini locorum inquirant in hæreticos.

Soliciti etiam ſint domini terrarum circa inquiſitionem hæreticorum in villis, domibus, & nemoribus faciendam: & circa hujuſmodi appenſa, adjuncta, ſeu ſubterranea latibula, deſtruenda.

IV. De pœna eius qui in terra ſua permiſerit morari hæreticum.

Statuimus etiam, ut quicumque in terra ſua de cætero permittet ſcienter morari hæreticum, ſive propter pecuniam, ſive propter aliam quamcumque cauſam, & fuerit inde confeſſus aut convictus: amittat in perpetuum terram ſuam, & corpus ſuum ſit in manu domini ad faciendum inde quod debebit.

V. De eo qui non eſt convictus quod ſciverit hæreticos eſſe in terra ſua.

Si autem de ſcientia convictus non fuerit, & probata fuerit negligentia diſſoluta, vel frequenter in terra ſua inveniantur hæretici, vel ſuper hoc ſit diffamatus, pœnis legitimis puniatur.

VI. Vt domus in qua inventus fuerit hæreticus, diruatur, & fundus confiſcetur.

Illam autem domum, in qua fuerit inventus hæreticus, diruendam decernimus: & locus ipſe ſive fundus confiſcetur.

VII. De bailivo qui non eſt contra hæreticos diligens.

Bailivus vero qui ſemper eſt in terra reſidens, in loco contra quem præſumitur, niſi contra hæreticos valde ſolicitus inveniatur & diligens, bona ſua amittat, & de cætero, nec ibi, nec alibi conſtituatur bailivus.

VIII.

ANNO CHRISTI 1229.

VIII. *Vt nemo puniatur tamquam credens, vel hæreticus, niſi talis per poteſtatem eccleſiaſticam iudicatus.*

Ne autem innocentes pro nocentibus puniantur, aut quibuſlibet per aliquorum calumniam hæretica pravitas impingatur: ſtatuimus, ne aliquis ut credens vel hæreticus puniatur, niſi per epiſcopum loci, vel aliquam perſonam eccleſiaſticam, quæ poteſtatem habeat, fuerit credens vel hæreticus judicatus.

IX. *Vt quilibet in terra alterius poſſit inquirere vel capere hæreticos.*

Statuimus etiam, ut quilibet in terra alterius poſſit inquirere vel capere hæreticos, & bajuli locorum teneantur eis præſtare auxilium & favorem: ita quod bajulus regis, in terra comitis Toloſani & aliorum, hoc facere poſſit; & comes Toloſanus & alii, in terra regis.

X. *Quomodo agendum cum hæreticis ſponte ad fidem reverſis.*

Item ſtatuimus, ut ſi qui hæretici veſtiti, hæreſi ſponte dimiſſa fuerint ad catholicam fidem reverſi, ſuum recognoſcentes errorem, non remaneant in villa in qua fuerant antea converſati, ſi villa ſuſpecta de hæreſi habeatur: ſed collocentur in villa catholica, quæ nulla ſit hæreſis ſuſpicione notata. In deteſtatione quoque veteris erroris duas cruces portent de cætero altius præeminentes, alterius coloris quam ſint veſtes eorum, unam a dextris, & alteram a ſiniſtris. Nec propter cruces excuſetur aliquis, niſi habeat litteras ſui epiſcopi teſtimoniales de reconciliatione ipſius. Nec de cætero talibus officia publica committantur: nec ad actus legitimos admittantur, niſi per domnum papam, vel per legatū ab ipſius latere deſtinatum, fuerint in integrū reſtituti, injūcta ſibi pœnitentia cōpetenti.

XI. *Quomodo agendum cum hæreticis non ſponte, ſed timore vel alia cauſa converſis.*

Hæretici autem qui timore mortis, vel alia quacumque cauſa, dummodo non ſponte, redierint ad catholicā unitatem: ad agendam pœnitentiam per epiſcopum loci in muro cum tali includantur cautela, quod facultatem non habeant alios corrumpendi. Quibus ab illis qui bona eorum tenuerint, provideatur in neceſſariis ſecundum diſpoſitionem prælati: ſi vero bona non habuerint, eis provideatur per prælatum.

XII. *De juramento a ſingulis catholicis præſtando.*

Vniverſi tam mares quam fœminæ, maſ-

A culi a XIV. anno & ſupra, fœminæ a XII. abjurent omnem hæreſim extollentem ſe adverſus ſanctam & catholicam Romanā eccleſiam, & fidem orthodoxam, quibuſcumque nominibus cenſeatur: jurent etiā, quod fidem catholicam, quam Romana eccleſia tenet & prædicat, ſervabunt, & hæreticos pro viribus perſequentur, & eos bona fide manifeſtabunt. Nomina autem omnium virorum ac mulierum in qualibet parochia conſcribantur, & omnes coram epiſcopo, vel coram bonis viris quibus hoc

B demandatum* fuerit, præſtent juramentum præmiſſum. Et ſi quis abſens fuerit, & poſt reditum ejus infra XV. dies idem ſacramentum non præſtiterit, quod ex inſpectione nominum poterit apparere, ſuſpectus de hæreſi habeatur. Hujuſmodi autem juramentum ſingulis bienniis renovetur.

* al. demandaverit.

XIII. *Vt ſinguli ter in anno confiteantur & communicent: alioqui ſuſpecti de hæreſi habeantur.*

Omnes autem utriuſque ſexus, poſtquam ad annos diſcretionis advenerint, confeſ-

C ſionem peccatorum faciāt ter in anno proprio ſacerdoti, vel alii de voluntate ipſius, vel mandato, injunctam pœnitentiam & humiliter & pro viribus impleturi, & ter in anno, in Natali Domini, Paſcha, & Pentecoſte, ſacramentum Euchariſtiæ cum omni reverentia ſuſcepturi: ita quod confeſſio communionem præcedat: niſi forte, ob aliquam cauſam rationabilem, ad tempus ab ejus participatione abſtinuerint, de conſilio proprii ſacerdotis. Soliciti ſint

D itaque presbyteri circa iſta, ut ex nominum inſpectione cognoſcant, ſicut ſuperius eſt expreſſum, utrum ſint aliqui qui communicare ſubterfugiant. Nam ſi quis a communione, niſi de conſilio proprii ſacerdotis, abſtinuerit, ſuſpectus de hæreſi habeatur.

XIV. *Ne laici habeant libros ſcripturæ, præter pſalterium, & Divinum officium: at eos libros ne habeant in vulgari lingua.*

E Prohibemus etiam, ne libros veteris teſtamenti aut novi, laici permittantur habere: niſi forte pſalterium, vel breviarium pro Divinis officiis, aut horas beatæ Mariæ, aliquis ex devotione habere velit. Sed ne præmiſſos libros habeant in vulgari tranſlatos, arctiſſime inhibemus.

XV. *Quomodo agendum cum ægrotis infamatis de hæreſi, vel ſuſpicione notatis.*

Statuimus etiam, quod quicumque fuerint infamati de hæreſi, vel ſuſpicione notati, officio medici de cætero non utantur. Cumque aliquem infirmum de manu presbyteri ſui ſacram communionē contigerit

rece-

ANNO CHRISTI 1229.

recepiſſe: adhibeatur ei diligens cuſtodia A uſque ad diem obitus ſui vel convaleſcentiæ, ne hæreticus aut de hæreſi ſuſpectus ad ipſum infirmum poſſit habere acceſſum: cum ex acceſſu talium, nefanda intellexerimus & enormia pluries contigiſſe.

X V I. *Vt teſtamenta fiant coram proprio presbytero, vel altero eccleſiaſtico.*

Cum vero aliquis voluerit condere teſtamentum, hoc faciat ſub teſtimonio ſui preſbyteri, vel alretius eccleſiaſticæ perſonæ, ſi proprius non poſſit haberi ſacerdos: adhibitis bonæ opinionis viris, B quos ad hæc voluerit accerſiri. Et teſtamenta alitet facta vigorem non habeant, nec alicujus ſint momenti.

XVII. *Ne hæreticis, aut de hæreſi diffamatis, adminiſtratio ulla committatur: nec familia aut conſilio retineantur.*

Inhibemus eriam ne prælati, barones, milites, ſeu quicumque domini terrarum, hæreticis vel credentibus eorum bailivias C ſeu adminiſtrationes ſuarũ rerrarum committant: ſed nec eos, aut etiam aliquos diffamaros de hæreſi, vel quos credunt de hoc eſſe ſuſpectos, in ſua familia vel ſuo conſilio habere vel retinere præſumant.

XVIII. *Quinam habendi ſint diffamati.*

Illos autem debent pro diffamatis habere, contra quos publica fama clamat, vel de quorum diffamatione apud bonos & graves coram epiſcopo loci legitime conſtiterit. D

XIX. *De libertatibus eccleſiarum.*

Omnia privilegia eccleſiarum & libertares earum, & religioſarum domorum inviolabiliter præcipimus cuſtodiri. Vniverſi etiam de bonis & proventibus ſuis, non deductis expenſis, eccleſiis integre decimas & primitias ſolvere teneantur, præſcriptione, ſeu conſuetudine aliqua non obſtante. Nec quaſcumque exactiones laïci exigere, vel extorquere præſumant. E

XX. *Vt clerici non tallientur.*

Clerici quoque non talliabuntur occaſione etiam hereditatis; etiamſi per ſucceſſionem eis obvenerit, niſi ſint mercatores, vel uxorati. Sed ſi per ſucceſſionem herediratiam, aliqua poſſeſſio feudalis, ſeu etiam cenſualis, ad eorum manus devenerit, penſiones & onera ipſi in poſterum annexa ſolvere teneantur; alias a talliis, & aliis exactionibus omnino liberi & immunes.

ANNO CHRISTI 1229.

XXI. *Qui ſint immunes a pedagiis: & ne noua exigantur.*

A Item præcipimus quod clerici & etiam religioſi, & quilibet peregrini & milites, cum rebus ipſorum, immunes ſint ab omni pedagio, niſi fuerint mercatores. Sed nec ab ipſis, aut quibuſcumque aliis perſonis, pedagia, quidagia, ſeu alias exactiones quaſcumque laïci exigere vel extorquere prçſumant: niſi ea, quæ ab antiqua regũ, vel imperatorum, vel principum conceſſione probaverint eſſe conceſſa, vel ex antiqua conſuetudine introducta. Quod ſi acquieſcere noluerint, per diœceſanum loci cenB ſura, qua convenit, deſiſtere compellãtur.

XXII. *Vt qui pedagia recipiunt, ſecuras vias praſtent.*

Hi autem qui pedagia recipiunt, taliter in diſtrictu ſuo ſtratas ſtudeant cuſtodire, quod damnum aliquod rranſeuntes non ſentiant, vel violentiam aliquorum. Er ſi forte aliqui in diſtrictu eorum damnum incurrerint, dummodo non ſit guerra com- C munis, & de die viarores incedant, ipſi ad damni reſtitutionem inregre teneantur, eos ad hoc per ſuperiorem, ſi neceſſe fuerit, compellendo.

XXIII. *Vt nihil exigant laici ab hominibus eccleſiarum & eccleſiaſticorum, niſi ab iis poſſeſsiones habeant.*

Homines autem eccleſiarum & eccleſiaſticorum virorum, laici talliare, vel in eos exactiones aliquas facere non præſumant, niſi forte ab eis aliquas poſſeſſio- D nes habere noſcantur. Et tunç etiam temperate id faciant, conſiderato nihilo minus poſſeſſionum, quas ab eis tenent, valore. Eccleſiæ autem, & viri eccleſiaſtici, eodem iure uti poſſunt circa homines laïcorum.

XXIV. *Quid agendum de eo, qui clericum ceperit.*

Si quis autem quemcumque clericum, etiamſi tantum primam tonſuram habuerit, pro quocumque crimine, vel alia qualibet cauſa captum detinuerit, hoc inſinuet E ſtatim preſbytero loci, ut per eum ſignificetur epiſcopo: & requiſitus ab epiſcopo, vel archidiacono, ſeu mandato ipſorum, captum clericum ſine dilatione reſtituat, ut per eum ſecundum iuris exigentiam iudicetur. Quod ſi facere diſtulerit, denuncietur excommunicatus: & per ſuperiorem dominum, ipſum reddere compellatur.

XXV. *Vt omnes Dominicis & feſtis veniant ad eccleſiam: & de pœna abſentium.*

Item ſtatuimus, vt parochiani, dominus & domina cuiuſlibet domus, Dominicis & feſtivis

feſtivis diebus in quibus ab operibus eſt ceſſandum, teneantur ad eccleſiam venire, auditum ibidem ex integrô prædicationem, & Divinum officium: nec inde receſſuri, donec Miſſa compleatur omnino. Quod ſi alter ipſorum abſens fuerit extra villam, vel alia de cauſa rationabili præpeditus, alter ſaltem teneatur venire. Quod ſi non fecerint, dummodo ſint in villa præſentes, nulla infirmitate ſeu aliqua rationabili cauſa detenti, XII. denarios Turonenſes ſolvere quilibet teneatur, quorum medietas ſit domini villæ, & alia ſacerdotis & eccleſiæ. Sabbato etiam circa veſperas, ob reverentiam B. Mariæ virginis, eccleſias ſuas cum devotione viſitent.

XXVI. *Qui dies ſint feſtivi.*

Dies autem feſtivos dicimus, ſicut in canone continentur, Natale Domini, S. Stephani, ſancti Ioannis evangeliſtæ, ſanctorũ Innocentium, ſancti Sylveſtri, Circumciſionis Domini, Epiphaniæ, Purificationis, Annunciationis, Aſſumptionis, & Nativitatis beatæ Mariæ virginis, Paſcha cum duobus diebus ſequentibus, Rogationum tribus diebus, diem Pentecoſtes cum duobus diebus ſequentibus: natale ſancti Ioannis Baptiſtæ, Inventionem & Exaltationem ſanctæ Crucis, duodecim Apoſtolorum, ſanctæ Mariæ Magdalenæ, ſancti Laurentii, ſancti Martini, ſancti Nicolai, dedicationem ſancti Michaëlis, dedicationem cu[illegible]umque eccleſiæ, & feſtivitatem cujuſli[illegible] ſancti in cujus honore conſtituta eſt ec[illegible]ſia: item omnem Dominicam.

XXVII. *Quod feſtivis diebus feriandum eſt. & populo annunciandi ſunt die Dominico.*

In his itaque diebus ſecundum canones, & antiquam conſuetudinem, eſt ab omni opere feriandum, & in aliis feſtivitatibus pro locorum variis conſuetudinibus, prout prælatus indixerit. Hujuſmodi autem feſtivitates debent ſacerdotes populo ſuo annunciare quolibet die Dominico in Miſſa.

XXVIII. *Vt omnes ab anno* XIV. *iurent ſervare pacem.*

De pace ſtatuimus & præcipimus, quod omnes quatuordecimo anno, & ſupra, jurent ſervare pacem. Et ſi quis monitus a diœceſano, vel per litteras, vel per nũtium ejus, infra XV. dies venire noluerit, ad id cogatur per cenſuram eccleſiaſticã. Et ipſe ſit extra pacem, & homines ſui, ſi ei fuerint. Nec aliquis qui ſit in pace teneatur ei in aliquo reſpondere. Ipſe autem de conquerentibus reſpondere cogatur. Illud autem juramentum de conſervatione pacis, de triennio in triennium renovetur.

XXIX. *De eo qui pacem fregerit.*

Si aliquis pacem fregerit vel moverit guerram, niſi monitus infra XV. dies emendam & damna refundat, excommunicetur, & extra pacem ſit, & tota terra faciat ei & toti terræ ſuæ guerram. Et expugnetur ſive in caſtro, ſive in civitate, ſive in nemore, & homines ſui ſimiliter, niſi ipſum cum aliis impugnaverint, nõ obſtante fidelitate, quam ei primo fecerunt circa locum etiam, in quo ſe receptaverit: fiant ſtabilitates militum & peditum, & nec nocere poſſit aliis, nec alii ſibi prodeſſe; nec recipiantur ad pacem, niſi emendent, & reſarciant omnes expenſas & damna.

XXX. *Quid de illius bonis, perſonaque ipſa, ſi capiatur, agendum.*

Si vero capiatur, publicentur bona ipſius: & is, qui bona ejus habuerit, pro valore eorumdem bonorum damnum reſtituat, & de perſona ipſius faciat dominus ſuperior quod debebit. Si quis autem auxilium illi dederit, conſilium, vel favorem, vel ipſum receptaverit cum præda, vel etiam ſine præda: niſi monitus infra diem ſibi præfixum emendaverit, pœna ſimili puniatur. Conſanguinei & parentes ipſius teneantur jurare, quod ei non procurabunt auxilium vel favorem, ſed ei, ſicut & alii, facient vivam guerram. Quod ſi facere recuſaverint, in manu domini ſint ipſi, & bona ipſorum.

XXXI. *De pacis violatore, qui redire non vult ad mandatum.*

Si movens guerram, vel pacis violator, ad mandatum redire noluerit, firmantia, vel ſacramentum ſolum non recipiatur ab ipſo: ſed pignora, vel obſides, vel propria perſona in bona cuſtodia teneatur, donec emendaverit competenter. Si vero aliqua ſunt caſtra vicina illi qui pacem fregerit, ſi illi qui pacis factum procurant, communire noluerint, contra illum ſine difficultate tradantur, & ipſi guerra finita in eodem ſtatu dominis reſtituere teneantur, donec emendaverit competenter. Hoc idem de caſtris paciariis erit obſervandum.

XXXII. *De eo qui prædam abduxerit.*

Item ſi is qui guerram movet, damnum intulerit, vel prædam abduxerit: villæ vel caſtra per quorum territorium tranſitum fecerit, damna reſtituant, niſi pro poſſe eum arreſtaverint & prædam defenderint, vel clamaverint, & inſequuti fuerint bona fide.

XXXIII. *De eo qui de præda huiuſmodi emerit.*

Si vero de prẹda hujuſmodi ſcienter eme-

rit quis, ei cujus eſt, prædam ſine pretio reſtituat, & tantumdem domino pro emenda ſolvat.

XXXIV. *De vaſſallis vel hominibus inſurgentibus contra dominos.*

Si vaſſalli homines rebellaverint, vel inſurgere attentaverint contra dominos: pax adſiſtat dominis contra eos.

XXXV. *Vt familiaritas vel treuga non habeatur cum fayditis.*

Item ſtatuimus ut aliquis amicitiam, familiaritatem, vel treugas non habeat cum fayditis, vel aliis qui guerram moveruut: de bonis ſuis expenſas faciat contra illos, & damna data reſtituat, alias ad utilitatem domini puniendus.

XXXVI. *Vt latrones & ruptarios nemo recipiat.*

Nullus etiam latrones, tuptatios, vel laeinones accipiat, ſed ab omnibus abiiciantur: & ſi quis eos tenuerit, damna pet eos illata reſtituat ad voeem ſimplicem conquetentis, & pacis reputetur infractor.

XXXVII. *Vt fiat ſacramentum contra inimicos fidei atque pacis, quorum aliqui nominatim deſignantur.*

Præcipimus etiam quod quando aliquis guerram moverit, fiat contra eum ſacramentum de novo: quod qui proeurare noluerit, fractor pacis reputetur: modo etiam expreſſe fiat ſacramentum contra inimicos fidei atque pacis. Videlieet Guillelmum dictum dominum de Petra pertuſā, Gauſerandum du. qui tenet Podium Laurentium, Raimundum de Mort: & excommunicentut, & perpetuo ſint exheredati, nec abſolvi poſſint a ſententia, niſi pet ſedem apoſtolicam, vel legatum de ejus latere deſtinatum.

XXXVIII. *Vt nullæ coniurationes ſeu confratriæ fiant.*

Inhibemus etiam ut barones, eaſtellani, milites, eives burgenſes, ſeu etiam turales, coniurationes, colligationes, confratrias, ſeu alias quaſcumque obligationes fide vel iuramento, ſeu qualibet alia firmantia intetpoſita, facete non præſumant. Quod ſi fecerint, bato in centum libris currentis monetæ puniatur, caſtellanus in ſexaginta, miles in quadraginta, eivis vel burgenſis in viginti, & turales in centum ſolidis. Si quæ vero coniurationes vel colligationes uſque nunc factæ ſunt, eas decernimus irritas & inanes: ſtatuentes, ut omnes abiurare teneantur eaſdem.

XXXIX. *Vt nullus caſtrum vel villam furetur de his quæ tenentur ab eccleſia, vel a rege.*

A Item nullus caſtrum vel villam furetur de his, quæ ab eccleſia tenentur, & a rege. Quod qui fecerit, & bona ipſius omnia publicentur, & excommunicatus perpetuo habeatur, nec a ſententia poſſit abſolvi, niſi pet dominum Papam, vel legatum de ipſius latere deſtinatum. Mittatur etiam ultta mare, ad terram propriam nullatenus reverſurus.

B

XL. *Vt nullus, alterius bona per vim rapiat: ſed per iudices repetat.*

Item ſtatuimus quod nullus aliqua occaſione alicuius bona pet vim rapiat, vel pignota, nec vaſſallum, nec rem vaſſalli pro domino capiat: ſed ſi aliquid ſibi deberi ctedit, per iudices tepetat. Si autem contra hoc aliquis fecerit, tanquam fractor pacis habeatut; & ius quod habebat, amittat. Si vero nullum ius habuerit, tes pignoratas, & earum æſtimationem reſtituat: & in utroque caſu, videlicet ſi ius habeat vel non habeat, tantumdem donuno pro emenda perſolvat.

C

XLI. *Ne caſtra de nouo ædificentur, aut diruta reædificentur.*

Pro pace quoque melius conſetvanda; ſtatuimus quod caſtra non ædificentur de novo occaſione bovariæ, vel quacumque alia ratione, nec munitiones dirutæ teædificentur.

XLII. *Vt mulieres quæ habent caſtra & munitiones, non nubant inimicis fidei & pacis.*

D Mulietes quoque viduæ, & mulieres hætedes nobiles, quæ munitiones habent vel caſtra, inimicis fidei & pacis ſcienter non nubant. Quod ſi fecerint, caſtra ipſa & munitiones a terrarum dominis occupentur: ad heredes tamē ipſarū legitime teverſura.

XLIII. *Vt nullus iudex a litigantibus quicquam quouis prætextu exigat.*

Nullus omnino judex occaſione expenſarum, ſeu prætextu alicuius conſuetudinis, pro iuſtitia exhibenda aliquid a litigantibus exigere vel extorquere præſumat: ſed gratis omnibus iuſtitia exhibeatur, poſtpoſita gratia, odio, vel timore.

E

XLIV. *Vt curia det pauperibus aduocatum.*

Si autem aliqui paupetes ſint, aut pro paupertate advocatum habere non poſſint, det ipſis curia advocatum, ſi cauſa indiguerit advocato.

XLV. *Vt hæc ſtatuta quater in anno parochianis exponantur.*

Hæc autem ſtatuta præcipimus per patochiales presbyteros parochianis diligenter exponi quatet in anno, in Dominicis videlicet diebus, quæ ieiunia quatuor temporum proxime ſubſequuntur.

ANNO CHRISTI 1229.

*** CONCILIUM ARAUSICANUM, DE POENITENTIIS CONTRA SUSPECTOS de hæreſi Albigenſi, a Romano S. Angeli diacono Card. S.A.L. ann. MCCXXIX. celebratum.

A GVillelmus de Podio Laurentii ad ann. MCCXXIX. Legatus, *inquit*, Auraſiæ civitate Ciſalpina cum archiepiſcopis, & epiſcopis, & prælatis, ſuum concilium celebravit: & litteras pœnitentiarum quas ordinaverat contra ſuſpectos, quos Toloſæ per inquiſitionem invenerat, remiſit epiſcopo Toloſano de caſtro Mornais ubi erat. Quas epiſcopus Toloſanus reverſus, vocatis eis in eccleſia S. Iacobi publicavit. Legatus autem repetens Romam, ſecum totam inquiſitionem aſportavit: ne forte, ſi aliquando inventa fuiſſet in terra iſta a malevolis, in mortem teſtium, qui contra tales depoſuerant, redundaret.

ANNO CHRISTI 1229.

*** CONCILIUM TURIASONENSE IN ARAGONIA,

B De diſſolvendo Iacobi regis & Eleonoræ matrimonio III. Kal. Mai. anno Dom. MCCXXIX.

H*Oc concilium Baronii continuator Spondanus, ſic deſcribit ex rerum Hiſpanicarum ſcriptoribus, ad annum MCCXXIX.* Hoc item anno, *inquit*, Ioannes monachus Cluniacenſis, natione Gallus, ex diœceſi Ambianenſi, nobili familia Halgrina, ex archiepiſcopo Biſuntino doctrina & virtutibus claro creatus a Gregorio papa cardinalis epiſcopus Sabinenſis, & ſedis apoſtolicæ legatus in Hiſpanias miſſus, concilio Turiaſonenſe in regno Aragoniæ, ſub finem menſis Aprilis celebrato (cui interfuerunt Toletanus & Tarraconenſis archiepiſcopi, aliique epiſcopi) cauſa cognita coniugii Iacobi Aragoniæ regis, quod octo ante annis tenera admodum & impotenti adhuc ætate cum Leonora matertera Ferdinandi Caſtellæ regis natu multo grandiori inierat, autoritate apoſtolica diſſolvit, ob propinquitatem cognationis, cujus nulla facta gratia fuerat: ſive id expetente rege tædio hujuſmodi nuptiarum, ſive non nolente, ſane nequaquam contradicente, niſi quod cavit de legitimitate Alfonſi pueri, quem ex Leonora, bona utriuſque parentis fide, ſuſceperat, & in ſpem ſucceſſionis educabat. Sicque ſecundum regis voluntatem pronunciatum eſt, locum eſſe divortio, eoque non obſtante Alfonſum verum eſſe ac legitimum patris ſucceſſorem: ac Leonora ad ſuos remiſſa, oppidis dotalibus quæ in Aragonia habebat retentis, multaque ſupellectile, auro, gemmis, ac veſte precioſa ſecum aſportata. Narrant hæc pluribus Surita, Gomeſius, Mariana, & alii rerum Aragonicarum & Hiſpanicarum ſcriptores. Cumque nihilominus, poſt aliquot annos nonnulli prædictum Alfonſum in periculum ſucceſſionis adducere vellent: Gregorius pontifex ſententiam legati cõfirmans, eundem Alfonſum autoritate apoſtolica legitimum eſſe ac regnandi capacem, ſemel iterumque declaravit, eo quod natus Iacobo fuiſſet, cum bona fide legitimum illud matrimonium ab omnibus credebatur. *Hactenus Spondanus.*

C *Hoc autẽ habet peculiare Hieronymus Surita in Indicibus rerũ Aragon. quod exhibeat & orationem qua Alfonſi filii natales aſſeri rex Iacobus petiit, & inſtrumentum quo ſynodus conceſſit. Sic enim ille ad hunc annum.* Cum filium, *inquit*, ex ea rex bona fide ſuſcepiſſet, antequam legatus ſententiam ferret: regẽ conceptis verbis, hac formula expreſſa atque conſtituta, ne a me ejus verba invertantur, ita præfatum comperio. Vobis, domine legate, & omnibus archiepiſcopis, & aliis eccleſiaſticis perſonis, qui hic aſſiſtunt, necnon & nobilibus & popularibus innoteſcat, quod nos

carissimæ uxori noſtræ Alienor per eccleſiam conjuncti fuimus: & credidimus nos eidem legitime fuiſſe conjunctos: & ex ea ſuſcepimus cariſſimũ filium noſtrum dominum Alfonſum, quem nos arbitrantes legitimum, heredem & ſucceſſurem regni noſtri jampridem conſtituimus: & a vaſſallis & nobilibus regni noſtri eidem fecimus jurari & aſſecurari regnum noſtrum. Nunc autem coram vobis conſtituti, & neſcientes quid ſuper noſtra conjunctione decernere proponatis, in præſentia veſtra & omnium aſſiſtentium, quod de ſupradicto filio noſtro, ſicut prædictum eſt, fecimus, confirmamus: & ſi legitimatione indigere aliquatenus videatur, nos autoritate & poteſtate regia legitimamus ad omnia, ad quæ legitimari poteſt autoritate regia: & heredem, & ſucceſſorem regni noſtri conſtituimus & declaramus: & præcipimus quod ſicut ei juratum eſt regnum, tanquam verus heres, poſt nos ab omnibus vaſſallis noſtris, & a toto regno in dominum recipiatur & regem. Petimus quoque a vobis & ſupplicamus, domine legate, & ab omnibus archiepiſcopis qui hic præſentes ſunt: ut hoc factum noſtrũ litterarum veſtrarum teſtimonio roboretis.

Nos igitur, inquit legatus, ad inſtantiã prædicti regis, præſentibus annotari fecimus in teſtimoniũ veritatis. Hæc autem acta ſunt præſentibus domino R. Toletano archiepiſcopo, domino S. archiepiſcopo Tarraconenſi, & venerabilibus patribus Burgen. Calagurritanen. Segovien. Seguntinen. Oxomen. Ilerdenſi, Oſcen. Tiraſonen. & Bajonen. epiſcopis. Apud Tiraſonam III. Kal. Maii, anno Domini MCCXXIX.

ANNO CHRISTI 1231.

*** CONCILIUM APUD CASTRUM GONTARII

A Turonenſi archiepiſcopo & ſuffraganeis celebratũ anno Domini MCCXXXI.

TITULI CAPITULORUM.

1. *De matrimoniis clandeſtinis.*
2. *Ne archipresbyteri de cauſis matrimonialibus cognoſcant.*
3. *De modo inſtituendi rectores eccleſiarum, & de juramento ipſorum.*
4. *De reſidentia rectorum.*
5. *De capellano eccleſia ad firmam tradita.*
6. *Ut ſtatuatur numerus canonicorum.*
7. *Ne quis inſtituatur in cathedrali ad vacaturam.*

D 8. *Ut conſuetudines cathedraliũ redigãtur in ſcriptis.*
9. *De pœna participantium cum excommunicatis.*
10. *Ne fiant excommunicationes in generali.*
11. *Ne clericus tributariũ ſe faciat perſonæ ſæculari.*
12. *Ne archidiaconi & inferiores prælati, extra civitatem officiales habeant.*
13. *De procurationibus.*
14. *Ne prælati a firmariis pecuniam exigant.*
15. *De pœna patroni illitteratum præſentantis.*
16. *Ne eccleſia conferatur ignoranti linguam loci.*
17. *Ne tutela vel cura minorum vendatur.*
18. *De executione officii ſacerdotis.*
19. *Ne laici actiones clericis cedant.*
20. *De clericis delinquentibus puniendis.*

E 21. *De Goliardis.*
22. *De crucesignatis enormia delicti reis.*
23. *De tyrannis qui per viles perſonas eccleſiaſticorum bona deprædantur.*
24. *De ſilentio & ſignis monachorum.*
25. *De monachis quindecim annorum.*
26. *Ne monachi proprium habeant.*
27. *De eſu carnium quod ad regulares attinet.*
28. *Ne abbas ſine monacho, monachus ſine famulo.*
29. *Ne monachi ſint ſolitarii.*
30. *De uſurariis.*

ANNO CHRISTI 1231.

31. *De Iudaïs.*
32. *Iterum de Iudaïs.*
33. *Ne teſtimonia Iudaeorum contra Chriſtianos admittantur.*
34. *De ſponſalibus & matrimonialibus.*
35. *De iuramento iudicum.*
36. *De iuramento advocatorum.*
37. *Vt pareatur ſtatutis concilii Vallis Guidonis.*

CAPITVLA.

I. *De matrimoniis clandeſtinis.*

NOs intimo mentis deſiderio cortigete cupientes ea, quæ correctione legitima circa perſonas eccleſiaſticas infra B Turonenſem ptovinciam novimus indigere: convocatis noſtris provincialibus, & aliis eccleſiaſticis perſonis iuriſdictionem habentibus, apud Caſtrum Gontetii ſtatuimus ut prælati cum maturitate & conſilio petitotum procedant, & quod matrimonia clam contracta* nullatenus ſuſtineant timore vel amote; ſed ad illa dirimenda, omni dilatione & excuſatione excluſis, procedant.

* *al.* tractata

II. *Ne archipresbyteri de cauſis matrimonialibus cognoſcant.*

C

Inhibemus ne archipreſbyteti vel rurales decani, autoritate propria de cauſis matrimonii de cætero cognoſcant.

III. *De modo inſtituendi rectores eccleſiarum, & de iuramento ipſorum.*

Statuimus etiam ut perſonæ eccleſiaſticæ in eccleſiis patochialibus inſtituendæ, cum ſequenti ſolemnitate inſtituantur. Primo vacante eccleſia infra tempus a jure ſtatutũ, inſtituendus a pattono cletico vel laïco, archidiacono vel rutali decano præſentetur, D & poſtea diœceſano, vel alii jus epiſcopale habenti: qui antequam tradat inſtituendæ perſonæ curam animatum, ab eadem prius recipiat juramentum quod nihil promiſit, vel dedit, nec alius pro eo quod ſciat, pro illo beneficio obtinendo: & ſi ſciret quod aliquid eſſet datum vel promiſſum, dimitteret. His expletis diœceſanus, vel alius jus epiſcopale habens, tradat eidem curam animarum, ſi alias idoneus habeatur: qua tradita, itetum jurabit quod diœceſano, & aliis magiſtris ſuis obediens erit, & ad mandatum ſuum ſe faciet ordinari, & jura eccleſiæ defendet, & alienata revocabit bona fide. E Et ſi iſta forma fuit omiſſa, inſtitutio fiat irrita, & eccleſia pro vacante habeatur.

IV. *De reſidentia rectorum.*

Item ſtatuimus quod diœceſani compellant omnes cleticos eccleſias habentes, quibus eſt cura animarum annexa, quod A ipſi deſerviant in eis petſonalitet in otdine competenti: niſi cum quibus epiſcopi duxetint ex cauſa rationabili & evidenti diſpenſandum.

V. *De capellano eccleſiæ ad firmam traditæ.*

Item ſi aliqua neceſſitate contingat, quod aliqua eccleſia alicui tradatur ad fitmam, talis portio fructuum eceleſiæ reſervetur capellano, quod ex eo valeat ſuſtentari.

VI. *Vt ſtatuatur numerus canonicorum.*

Item ſtatuimus quod ubi non eſt certus numerus canonicorum, ſtatuatur: ne fiat eccleſiarum ſectio, vel præbendatum, ſed cum integritate conferantur.

VII. *Ne quis inſtituatur in cathedrali ad vacaturam.*

Nec aliquis de cætero in eccleſia cathedrali inſtituatur ad vacaturam præbendam: etiam inſtituti, ne ſpe ſua defraudentur, primo vacaturas obtineant. Et ſi contra hoc factum fuerit, id decetnimus non tenere.

VIII. *Vt conſuetudines cathedralium redigantur in ſcriptis.*

Inſupet ptæcipimus ut conſuetudines cathedralium eceleſiarum tedigantur in ſctiptis, ne valeant ignorati.

IX. *De pœna participantium cum excommunicatis.*

Statuimus ut injungatur ſacetdotibus, ut ſi viderint aliquem communicantem cum excommunicatis in domo, vel menſa, vel commetciis, vel fabulando, ipſum moneant ut deſiſtat: & ſi deſiſtere noluerit, monitus ab ingreſſu eccleſiæ arceatur: nec poſſit, niſi pet diœceſanum, vel ejus mandatum, interdicti ſententia relaxati.

X. *Ne fiant excommunicationes in generali.*

Item omnes tam ordinarii, quam delegati, a genetalibus excommunicationibus ſe tempetent, & tefrænent: nec participantes cum excommunicatis in genetali ſententia excommunicationis petcellant.

XI. *Ne clericus ſe tributarium faciat perſonæ ſeculari.*

Præcipimus ne quis ſacetdos, vel aliqua alia eccleſiaſtica perſona, ſæcularibus perſonis tributarium ſe conſtituat. Et ſi fecerit, a diœceſano ab officio & beneficio ſuſpendatur: nec prius relaxetur ſententia, niſi ſoluta marcha atgenti, fabricæ cathedralis eccleſiæ deputanda.

XII.

A

XII. *Ne archidiaconi & inferiores prælati, extra ciuitatem officiales habeant.*

Item ne archidiaconi, archipreſbyteri, & alii iuriſdictionem eccleſiaſticam habentes, extra ciuitatem officiales habeant: ſed extra ciuitatem in perſonis propriis officium ſuum fideliter expleant. Et ſi aliquis proceſſus fuerit coram talibus officialibus habitus, quod fieri prohibemus, illum decernimus non tenere.

XIII. *De procurationibus.*

Inhibemus etiam ne prælati, & alii iuriſdictionem habentes, in pecunia numerata procurationes accipiant contra ſtatuta concilii generalis.

XIV. *Ne prælati a firmariis pecuniam exigant.*

Item cum a radice cupiditatis procedat, quod prælati eccleſiarum a firmariis ponendis in eccleſiis pecuniam exigant aut extorqueant, prohibemus ne de cætero fiat. Et ſi quis contra hoc venire præſumpſerit, & de hoc conſtare poterit, duplum extortæ pecuniæ reſtituere matrici eccleſiæ compellatur.

XV. *De pœna patroni illiteratum præſentantis.*

Item accidit interdum, quod patroni eccleſiarum ram clerici, quam laïci, præſentant illitteratos ad regimen animarum: quod fieri prohibemus. Et ſi quis patronus contra hanc inhibitionem venire præſumpſerit, iure careat præſentandi illa vice.

XVI. *Ne eccleſia conferatur ignoranti linguam loci.*

Item prohibemus ne quis inſtituatur in aliqua eccleſia, cui ſit cura animarum annexa, niſi loci illius loquatur & intelligat idioma: & ſi contra præſumptum fuerit; & inſtitutus priuetur beneficio, & inſtituentes poteſtate inſtituendi careant illa vice.

XVII. *Ne tutela vel cura minorum vendatur.*

Item quia in aliquibus partibus prouinciæ, abutuntur vendendo tutelas, vel curas minorum, in enorme præiudicium pupillorum, hoc fieri prohibemus, niſi per ſe, vel per idoneas perſonas tutelas vel curas gerant, & minoribus de prouentibus neceſſaria ſubminiſtrent.

XVIII. *De executione officii ſacerdotis.*

Item præcipimus quod nullus ſacerdos recipiatur ad executionem ordinis ſui ſine licentia epiſcopi ſui, vel niſi alias conſtet de canonica ordinatione ipſius.

XIX. *Ne laïci clericis actiones cedant.*

Item quia per excogitatam malitiam laïci cedunt actiones ſuas clericis, ut iuriſdictio ſæcularis ad iuriſdictionem eccleſiaſticam transferatur: hoc fieri prohibemus, niſi in caſibus a iure conceſſis. Et ſi contra factum fuerit, clericus ab agendo repellatur. Et ſub pœna eadem prohibemus, ne actiones vendantur.

XX. *De clericis delinquentibus puniendis.*

B Item ne facilitas veniæ delinquendi præbeat incrementum: præcipimus, quod clerici in enormi delicto deprehenſi, reddantur diœceſano. Et ſi conuicti fuerint vel confeſſi coram eodem de crimine, & tale fuerit delictum propter quod debeant degradari ab epiſcopo, degradentur. Et ſi poſtea incorrigibiles apparuerint, ab eccleſia nullatenus defendantur.

XXI. *De Goliardis.*

Item in concilio prouinciali ſtatuimus quod clerici ribaldi, maxime qui Goliardi
C nuncupantur, per epiſcopos & alios eccleſiæ prælatos, præcipiantur tonderi vel etiam radi: ita quod non remaneat in eis clericalis tonſura: ita tamen quod iſta ſine ſcandalo, & periculo fiant.

XXII. *De crucesignatis enormis delicti reis.*

Statuimus etiam quod cruceſignati, homicidio, vel alio enormi delicto deprehenſi, vel alias coram iudice eccleſiaſtico conuicti legitime, ſigno crucis & aliis pri-
D uilegiis, tunc cruceſignatis competentibus, per iudicem eccleſiaſticum exuantur. Si autem alias inuenti fuerint delinquentes, ſecundum quantitatem criminis a iudice eccleſiaſtico puniantur.

XXIII. *De tyrannis qui per viles perſonas eccleſiaſticorum bona deprædantur.*

Item quia nonnulli tyranni, per viles & abiectas perſonas quæ non ſunt ſolvendo, eccleſiaſticas perſonas capiunt & redi-
E munt, & bona ipſorum & hominum ſuorum deprædari faciunt & comburi, ſic tacite faciendo ne videantur feciſſe: ſtatuimus ut ipſis tyrannis, ſi de hoc ſuſpecti fuerint, vel diffamati, eiſdem a diœceſano epiſcopo purgatio indicetur, quam ſi ſubire noluerint, vel ſi purgari non poſſint, pro conuictis habeantur; & iuramento paſſorum damna cum taxatione iudicis credatur.

XXIV. *De ſilentio & ſignis monachorum.*

Circa religioſos auctoritate prouincialis concilii duximus ſtatuendum, quod ſilentium obſeruent. Et abbates prouideant

ANNO CHRISTI 1231.

Loquebantur monachi per ſigna, ne ſilentium violarent: erántque varia conſtituta, quibus res varias exprimerent.

quod monachi ſibi ſubditi ſciant *ſigna facere. Er omnes religioſi, cujuſlibet ſint ordinis, veſtibus & caleeamentis ſuo ordini comperentibus, quantum poteſt fieri, vniformibus utantur. Et ſi abbas vel abbatiſſa hoc incorrectum dimiſetint, ſuperiotis arbitrio punianrur. A

XXV. *De monachis quindecim annorum.*

Item monachi qui non attingunt quindecim annos, in prioratibus, niſi conuentualibus, nullatenus ponantur.

XXVI. *Ne monachi proprium habeant.*

Item inhibemus, ne monachi, niſi ſint in adminiſtratione conſtiruti, habeant ſub alio colore aliquam poſſeſſionem, vel aliquam proprietatem, eriam de licentia abbatum; cum licentia abbatis in hoc eis non valeat ſuffragari. Quod ſi abbates contra noſtram prohibitionem fecerint, per ſuperiorem grauiſſime puniantur. B

XXVII. *De eſu carnium, quod ad regulares attinet.*

Item præcipimus quod monachi & alii religioſi regularem obſervantiam quantum ad eſum carnium obſervent. C

XXVIII. *Ne abbas ſine monacho, monachus ſine famulo.*

Item præcipimus ne abbas ſine monacho, nec monachus ſine famulo audeant equitare.

XXIX. *Ne monachi ſint ſolitarij.*

Irem ne monachi ſolitarii ſint in prioratibus, ſed de duobus ſolitariis fiat priorarus: vel ad monaſteria redigantur, in quibus expleant illud officium quod pro patronis in locis ſolitariis facere tenebantur. Er per diœceſanum, patroni ut in hoc conſentianr, propter mala quæ inde proveniunt, efficaciter inducantur. D

XXX. *De uſurariis.*

Item, cum ſit deteſtabile vitium uſuratum: præcipimus quod ſacerdores parochiales ſingulis diebus Dominicis ſub pœna excommunicationis inhibeant in eccleſiis ſuis, ne quis per ſe, vel interpoſitam perſonam, uſuras exercere præſumat. Er ſi aliquis ſuper hoc ſuſpectus fuerit aut inventus, compellatur uſuras publice abjurare: & poſt abjurationem, ſi ſuper hoc fuerit diffamatus, purgatio eidem ſuper hoc indicatur. Quod ſi in purgarione defecerit, fidelium communione privetur: donec ſic extorta reſtituerir, & eccleſiæ ſatisfecerir. Et ſi ita deceſſerit, eccleſiaſtica carear ſepultura. E

XXXI. *De Iudæis.*

Item diſtrictius inhibemus ne Iudæi efficiantur bailivi, nec eis contra fideles aliqua diſtrictio commirtatur. Et ſi contra hoc factum fuerit, delinquentes ad deſiſtendum per cenſuram eccleſiaſticam compellantur.

XXXII. *Iterum de Iudæis.*

Coërceantur etiam Iudæi, ne quid faciant, vel dicant in contemptum fidei Chriſtianæ, & blaſphemiam Salvatoris. Et ſi contra hoc factum fuerir, & coram judice eccleſiaſtico convicti fuerint, vel confeſſi: quouſque eccleſiæ ſatisfecerint competenter, a fidelium communione priventur.

XXXIII. *Ne teſtimonia Iudæorum contra Chriſtianos admittantur.*

Quia novimus quod de teſtimoniis Iudæorum contra Chriſtianos proveniunt multa mala: prohibemus diſtrictius, ne teſtimonia Iudæorum contra Chriſtianos admittantur de cætero. Et judex ſæcularis per diœceſanum ad ſtatutum hujuſmodi obſervandum per cenſuram eccleſiaſticam compellatur.

XXXIV. *De ſponſalibus, & matrimonialibus.*

Quia vero per matrimonia clam contracta, multa pericula & incommoda ſemper evenire contingit: ſub pœna excommunicationis firmiter inhibemus, ne qui de cætero contrahant per verba de præſenti, niſi prius banna in eccleſia more ſolito præmittantur. Contracturi ramen, vel præſentes matrimonium proloquentes, per arras ſponſalitias, vel alias ſolicite raliter poterunt obligari, quod compelli poterunt, ſi eccleſia conſenſit, ad matrimonium in facie eccleſiæ conſummandum. Quod ſi contra præſcriptum modum factum fuerir: ram heredes, quam illi quorum conſilio id fuerir attentarum, præſtent emendam, quam ſuperior duxerit inducendam.

XXXV. *De juramento iudicum.*

Autoritate concilii prouincialis duximus ſtatuendum, quod officiales, & alii demandatam juriſdictionem habentes, in inſtirutione ſua jurent, quod turpia munera non recipiant, & quod cauſas bona fide audient & decident.

XXXVI. *De juramento advocatorum.*

Item advocati qui de conſuetudine ſalarium receperint: niſi jurati, de cætero nullatenus admittantur. Forma juramenri ralis exiſtar. Quod non fovebunt injuſtas cauſas ſcienter, neque proponent dilatorias, vel peremptorias malitioſe per calumniæ, vel

de

Anno Chriſti 1231.

de veritate dicenda, ſacramentum: neque inſtruent partem ſuam ad reſpondendum vel proponendum malitioſe, nec poſt publicatas atteſtationes, vel in quacúnque parte litis: neque ante juramentum teſtes ſubornabunt, vel facient ſubornari: neque permittent quod pars ſua falſos teſtes producat; & ſi hoc ſciverint, curiæ revelabunt: & quod in memoriis faciendis convenient bona fide, nec recedent a curia malitioſe, donec memoriale ſit confectum, & coram judice conceſſum: & quod partes quam citius poterunt, expedient bona fide: nec onerabunt judicem interlocutoriis; credentes ipſos ſuccumbere in eiſdem: & quod honorem ſervabunt curiæ, nec aliquam falſitatem in curia perpetrabunt.

XXXVII. *Vt pareatur ſtatutis concilii Vallis Guidonis.*

Præcipimus quod concilium quod apud Vallem Guidonis provida fuit deliberatione ſtatutum, inviolabiliter obſervetur.

Actum apud Caſtrum Gonterii anno Domini milleſimoducenteſimo triceſimo primo.

Anno Chriſti 1232.

*** CONCILIA QUÆDAM IN CAUSA MILONIS EPISCOPI BELLOVACENSIS,

Apud S. Quintinum, Novioni, Lauduni, celebrata an. MCCXXXII. & MCCXXXIII.

S*Pondanus Baroniana continuationis tomó I. ad annum MCCXXXI.* Hoc, *inquit*, anno celebratum eſt concilium provinciæ Remenſis apud S. Quintinum Veromanduæ ab Henrico de Branna archiepiſcopo, in cauſa epiſcopi Belvacenſis: cujus jura rex Ludovicus, ſeu ejus miniſtri uſurpaverant, & damna non pauca tam ipſi, quam incolis Belvacenſiſibus intulerant. Pró quo patres concilii nonnullos epiſcopos ad regem deſtinarunt rogatum, ut epiſcopum in integrum reſtitueret. *Quæ profitetur Spondanus a ſe petita ex ſchedis quibuſdam ſibi a Sirmondo noſtro communicatis. Addit Hemeræus in Auguſta Veromanduorum*: Statutum fuiſſe, ut, niſi ſatisfactum eſſet vexati præſulis petitioni, intra XL. dies, interdicti per diœceſim ſuam publicandi facultas oppreſſo præſuli, concilii autoritate concederetur, & eo ad epiſcopos reſcribente de interdicto per epiſcopatum ſuum promulgato, ſimili quoque ceſſatione res ſacras per ſuas illi diœceſes ſuſpenderent; prius tamen vel epiſcopi, vel ipſe Remorum archipræſul, regem ad procurandam reparationem jacturarum, quas tuliſſet Milo de Nantolio Bellovacenſis præſul, altera poſtulatione ſupplicationeque adhortarentur.

G. C. Quod autem anno MCCXXXI. hoc concilium aſſignent tum Spondanus, tum Hemeræus, parum probabile videtur: cum in inſtrumento inquiſitionis hac de re factæ anno MCCXXXV. edita a Louvetio in hiſtor. Bellovac teſtes omnes dicant ſeditionem Bellovacenſem, quæ occaſionem his conciliis præbuit, accidiſſe anno MCCXXXII. Qui conciliari iſta poſſunt? Neutiquam certe, niſi dicamus, alios ſecutos eſſe Romanam anni rationem, alios Gallicanam: In Galliis enim (ubi annorum initium ducebatur a feſto Incarnationis, aut Paſchæ) adhuc labebatur annus MCCXXXI tempore hujus concilii, quod celebratum eſſe oportuit poſt paulo quam Bellovacum Rex ingreſſus eſt, ut a ſeditioſis pœnas repeteret: quod pridie Purificationis B. Virginis factum eſſe, diſcimus ex inquiſitione cujus ante mentionem feci.

Aliud mirari ſubit, quod in illa inquiſitione, nulla fit mentio Quintinopolitani hujus concilii, in qua tamen, accurata & minutiſſima omnium narratio fit a teſtibus: ſed ſtatim a Novioменſi ducatur initium. Hinc ſuſpectum mihi haberetur primum iſtud hac in cauſa concilium, niſi Sirmondinarum ſchedarum ex Remenſi tabulario exceptarum fide muniretur.

In inquiſitione ſupra memorata, habetur Noviomenſis concilii deſcriptio, in octavi teſtis reſponſione, hæc in verba: Petrus archidiaconus dicit, &c. Item fuit præſens apud Noviomum in concilio provinciali congregato anno Domini MCCXXXII. prima ſeptimana quadrageſimæ: ubi epiſcopus propoſuit querimoniam de domino rege ſuper injuriis quas ei intulerat & inferri fecerat, in hunc modum per officialem ſuum. Vobis, ſancti patres, ſignificat epiſcopus veſter Belvacenſis, quod cum juſtitia & juriſdictio villæ Belvacenſis ad epiſcopum pertineat, & cauſam habeat in ſingulos & omnes de Belvaco, & ea fuerit uſus ipſe, & prædeceſſores ſui, pacifice: dominus rex per occaſionem cujuſdam forefacti ſibi commiſſi, venit ad villam Belvacenſem cum armis & communiis plurimis, & poſt ſupplicationes & admonitiones ab epiſcopo ſibi factas, bannum ſuum in villa ſua fecit proclamari, homines capi, domos dirui uſque ad mille quinquentas, alios ebannivit. Et in receſſu ſuo cum peteret ab epiſcopo pro procurationibus quinque dierum octoginta libras Pariſienſes: dixit epiſcopus, quod res inſolita & nova petebatur, brevem diem petens a domino rege, ut deliberaret ſuper hæc cum capitulo ſuo. Attamen dominus rex ullam diem noluit illi dare, ſed omnia pertinentia ad domum epiſcopi ſaiſivit, & ſic receſſit, cuſtodibus in villa & domibus epiſcopi relictis. Quare petit a ſancta ſynodo conſilium & auxilium impertiri ſibi & eccleſiæ. Poſtmodum exivit epiſcopus cum conſilio. Et concilium, deliberato conſilio, ordinavit mittere tres epiſcopos, ſcilicet Sueſſionenſem, Laudunenſem, & Catalaunenſem, ad inquirendum de injuriis, quas dicebat epiſcopus ſibi eſſe illatas, ut poſtea dictum eſt illi. Et vidit litteras archiepiſcopi & epiſcoporum, in quibus continebatur, quod illi tres inquirerent autoritate concilii, de juſtitia eccleſiæ Belvacenſis. Et illi tres venerunt Belvacum, & denunciaverũt epiſcopo Belvacenſi, & illis qui ex parte domini regis, quod venerant ad inquirendum ex parte concilii, de juſtitia eccleſiæ Belvacenſis, & injuriis quas dominus epiſcopus ſibi inferri dicebat: & dicti epiſcopi inquiſiverunt. *Hæc de Noviomenſi concilio teſtis octavus in illa inquiſitione. Primus autem teſtis ait, decretum fuiſſe a concilio, non ut ſtatim irent Bellovacũ epiſcopi illi tres inquiſituri: ſed*, mitterentur ad regem, ut monerent eum ex parte concilii, quod hoc emendaret: & ſi non emendaret, ipſi tres epiſcopi accederent ad villam Belvacenſem ad inquiſitionem faciendam. *De injuriis autem quas ſibi factas epiſcopus conqueſtus eſt in concilio, hoc addit tertius teſtis*: Quod duo ſervientes regis, Durandus de Senonenſi, & Chriſtianus Pariſienſis, remanſerunt in domo epiſcopi, & ſaiſiverunt domum & vina, & recipiebant reditum epiſcopi: & fecit Petrus de Halla vendi vina; & quando epiſcopus veniebat Belvacum, manebat in domo theſaurarii.

Cõcil. Noviom. 1232.

Pergit inquiſitio. Fuit etiam præſens idem teſtis (*octavus*) in ſeptimana ante Ramos palmarum, apud Laudunum, ubi congregatum concilium erat; & ibi relata fuit inquiſitio: *facta ſcilicet Bellovaci a tribus epiſcopis. Primus autem teſtis*: Inquiſitione, *inquit*, facta retulerunt eam ad concilium quod indictũ erat. Et ibi ordinatum fuit, quod iterum moneretur rex, & iterum. Et ſcit quod tunc archiepiſcopus & epiſcopi venerunt ad regem monendum, & ſcit quod bis monitus fuit. *Epiſcopos ad regem miſſos nominat Spondanus ex Sirmondinis ſchedis*, Gothofridum Laudunenſem, Gothofridum Cameracenſem, Azonem Atrebatenſem.

Concil. Laudunenſe. 1232.

Eodem

ANNO CHRISTI 1232. Concil. S. Quintin. 1235.

A Eodem anno, *inquit Hemeraus*, Henricus archipræſul convocat ſuffraganeos eodem loci (*apud S. Quintinum, ubi prius habitam eodem anno ſynodum ait*) tertio concilio celebrando die ſabbati ante Nativitatem B. Mariæ virginis, quo conſtuutum interdictum eſt, conſpirantibus omnium animis in eam voluntatem, ut ſociatis affectibus & auxiliis, communione negotium promoveretur. *Henricus Spondanus Sabbato, non ante Nativitatem B. Virginis, ſed poſt eandem aſſignat hoc concilium* : *ubi* promiſerunt *ait*, inter ſe, & ſeſe, ut loqountur acta, obligaverunt pro honore Dei & eccleſiarum libertatibus cōſervandis, ad hoc qood irent omoes Romā in propriis perſonis, ſi archiepiſcopo videretur expedire, vel illi quos ad hoc eligeret; vel ipſemet archiepiſcopus, ſi epiſcopis expediens videretur : & qui irent, expenſas facerent de communi omnium. Sed capitula, *inquit* B *ibidem Hemeraus*, ſuis epiſcopis obmurmuravere, qoeſta ſe ad ſynodos non vocata, palamqoe vociferata nullios autoritatis & virium futuras ſanctiones, quas de ceſſatione Divinorum per Remenſem provinciam promulganda, ne quidem invitatis ſummonitiſque capitulis, epiſcopi ſtatuiſſent. Eaque in obnunciatione palma conſtantis & imperterriti animi, vel etiam ad epiſcoporum minas, M. Simoni de Arceia decano Ambianenſi tributa eſt. Hac occaſione captata, reſcripſit Ludovicus ad eadem capitula de interdicto non admittendo. Factumque ut querimoniæ capitulorum augeſcentes, materiam præbuerint quarto concilio Sanquintini congregando ad diem Dominicam ante natalem Domini ejuſdem anni. Cujos autoritati nemo ut in poſterum adverſaretur, viſum eſt ad il- C lud quoque capitula cathedraliom eccleſiarum evocanda. Iſta aotem ſynodo, ſuadente eodem decano, revocatum interdictum eſt, cui provinciam Remenſem epiſcopi capitulis inconſultis ſubdidiſſent : concluſumque, nihil deinceps ab epiſcopis ſtatui decernique poſſe, ſine conſenſu capitulorum eorumdem : haberique eam ob cauſam ſubventaneas & irritas ſanctiones præcedentium ſynodorum, quas nullo ſoo ſuffragio capitula probaviſſent. His indignatum frementemque Milonem, & acerba oratione in obnunciatores incurſantem, Petrus de Collemedio præpoſitus Audomarenſis flexit oratione.

S. Quintin. eod. an.

Hac de re oblatus teſtis, in inquiſitione de qua D *ſupra ſum locutus*: Item fuit præſens, *inquit*, apud S. Quintinum in concilio ibidem aggregato ante natale Domini, ubi epiſcopus Belvacenſis eadem Dominica tertia, hora veſpertina, quia intellexit quod interdictum poſitum pro eccleſia Belvacenſi idem archiepiſcopus relaxare volebat, appellavit ne dictum interdictum, quod pro ſe & eccleſia ſua fuerat poſitum, nulla ſibi facta ſatisfactione relaxaretur. Et hæc appellatio facta fuit in concilio coram archiepiſcopo, & epiſcopis Silvanectenſi, Cameracenſi, Tornacenſi, Atrebatenſi, Morinenſi, & aliis : exceptis Laudunenſi & Noviomenſi.

In ſequenti die Lunæ vel die Martis fuerunt congregati omnes epiſcopi, & capitula: & ſurrexit M. Simon de Arceia, & propoſuit ex parte capitulorum, ut dicebat, in pleno concilio prædictas cauſas (*quarum* E *præcipua erat, quod capitula vocata non eſſent*) & quaſdam alias, inter quas fuit, quod negotium Belvacenſe tempore mandati facti ab archiepiſcopo de ponendo interdicto, relatum fuit ad curiam : & dicebat quod archiepiſcopus in concilium olterius ſe intromittere non debebat.

Item fuit præſens, ubi dominus Sueſſionenſis ex parte domini archiepiſcopi & epiſcoporum qui erant de concilio, poſt appellationem epiſcopi relaxarunt interdictum poſituoi pro eccleſia Belvacenſi. Et hoc fa- A ctum fuit die Lunæ vel Martis poſt Dominicam ante natale Domini, MCCXXXIII. Et die Dominica præcedenti appellavit idem epiſcopus.

ANNO CHRISTI 1233.

Item dicit quod appellavit Simoo de Arceia pro capitulis cathedralium eccleſiarum provinciæ Remenſis, apud S. Quintinum, ubi erat concilium provinciale congregatum die Dominica proxima ante feſtum natalis Domini: ubi ſuffraganei archiepiſcopi Remenſis, exceptis archiepiſcopo, epiſcopo Sueſſionenſi, & Cameracenſi, dixerunt quod male poſuerant interdictum in ſuas diœceſes : & melius volebant revocare per ſe, quam revocaretur per ſuperiorem. Et epiſcopus Catalaunenſis pro ſe ac pro aliis dixit, quod ipſi revocarent interdictum : & ne archiepiſcopus nomine ſuo, vel autoritate concilii, in aliqua re contra eos procederet, appellabat pro ſe ac pro aliis ad dominum B papam.

Poſt hæc verba ex parte domini epiſcopi Belvacenſis fuit propoſitum ſic: Domine archiepiſcope, vos ſcitis quod autoritate concilii vos & ſuffragaoei veſtri poſuiſtis interdictum in veſtras diœceſes pro injuriis eccleſiæ Belvacenſi irrogatis: de quibus in nullo adhuc ſatisfactum eſt. Et bene ſcitis quod mea intereſt ne revocetur ante ſatisfactionem. Et quia de conſenſu veſtro & ſoffraganeorum veſtrorum fuit poſitum: appello, ne revocetur, ad dominum papam, me & eccleſiam meam & proceſſum meum protectioni domini papæ ſupponens. *Qua appellatio non prohibuit, ut ante vidiſti, quin ſolveretur interdictum.*

* ** CONVENTUS MELODUNENSIS C ANNI MCCXXXII.

ANNO CHRISTI 1232.

In quo expoſtulatum cum comite Toloſano de pace Pariſienſi anni MCCXXVIII. male obſervata.

Conventum hunc nobis indicat Guillelmus de Podio Laurentii ad ann. MCCXXXII. Habens, *inquit*, comes quandoque latera Aquilonis circa ſe, idem ex calido reddebatur tepidus & remiſſus, ut minus inveniretur fervens in negotio pacis & fidei proſequendo. Super quo dictus legatus, vocatis ſecum venerabili archiepiſcopo Narbonenſi, & quibuſdam D ſuis epiſcopis ſuffraganeis, ipſum vocatum a rege coram eo convenit ſuper pluribus articulis in pace Pariſienſi expreſſis, minus vere, ſicut decuerat atque debuerat, obſervatis. Fuitque ordinatum finaliter, quod idem comes omnia emendaret ad cognitionem epiſcopi Toloſani, & unius militis, quem Rex ad hæc tractanda & agenda cum eodem epiſcopo deſtinaret. Solutoque colloquio apud Melodunum habito, epiſcopus præveniens, reformationis articulos ordinavit : miſſuſque eſt poſt eum dominus Ægidius de Flagiaco, miles providus & diſcretus : qui in veniendo tranſivit per Provinciam, viſurus mandato regis primogenitam comitis, futuram conjugem ipſius regis. Et cum veniſſet Toloſam, expoſiti ſunt omnes articuli comiti Toloſano, ex quibus comes formavit ſtatuta E ſua, & ea in præſentia legati & plurium, in clauſtro S. Stephani Toloſæ io communi colloqoio publicavit. Et hæc * acta ſunt anno Domini MCCXXXIII. *Statutorum autem iſtorum exemplum ſubiicio.*

* *nimirum hæc ſtatuta, eorumque publicatio.*

STATUTA

Anno Christi 1233.

*** Statuta

Raimundi comitis Toloſ.

Super hæreſi Albigenſi,& aliis capitibus,promulgata anno Dom. MCCXXXIII.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ad exaltationem fidei Chriſtianæ, & ad extirpandam hæreticam pravitatem, & ad conſervationem pacis,& ad bonum ſtatum totius terræ conſervandum, & in melius reformandum. Nos Raimundus Dei gratia comes Toloſæ, de conſilio & aſſenſu epiſcoporum,& aliorum prælatorum,comitum & baronum, militum &plurium aliorum virorum prudentum terræ noſtræ, matura deliberatione habita,&diligenti ſtudio præcedente, hæc ſtatuta ſalubria in terra noſtrorum duximus ordinanda: com ſit de noſtro firmo propoſito, ut terram noſtram,& ſubditorum noſtrorum, purgemus hæretica pravitate, & ad hoc tam curioſe quam fideliter intendere proponamus.

Statuimus,ut in perſequendis, inquirendis, capiendis,&puniendis hæreticis,omnes barones,milites,bailivi,& cæteri homines noſtri,curam vigilem,& ſolicitudinem adhibeant diligenter.ſicut a nobis pace facta Pariſius eſt promiſſum.

Item ſtatuimus,ut ſine dilatione fiat legitima inquiſitio contra illos qui perſecutores hæreticorum interfecerunt,vel forte,quod abſit,interficient in futurum: & contra omnes villas & homines terræ noſtræ de noſtro diſtrictu, qui illorum interfectioni conſenſerunt, vel forte conſentirent in futurum. De omnibus illis tam hominibus quam villis debita juſtitia fiat, & hoc tam per nos quam per barones & bajulos noſtros volumus fideliter obſervari.

Item ſtatuimus,quod ubicumque in terra noſtra ſeu diſtrictu noſtro hæretici inventi fuerint,in civitatibus,caſtris & villis intus,vel extra in tenementis,homines illius civitatis,villę ſeu caſtri,in qua,vel in quo, vel in cujus tenemento inventi fuerint,ſolvant marchas illis, qui hæreticos ceperint; ſcilicet pro ſingulis hæreticis marcham unam.

Item ſtatuimus,quod ſeneſchalli vel bailivi ſuſpecti in fide non inſtituantur:& ſi forte eos conſtitui contigerit, ſine dilatione removeantur.

Item ſtatuimus, quod omnes domos in quibus, a tempore pacis factæ Pariſius, hæreticus inventus fuerit,vivus,vel ſepultus, ſciente & conſentiente domino domus,exiſtente legitimæ ætatis, vel in eis prædicaverit, diruantur: & bona omnia tunc ibidem inhabitantium confiſcentur, niſi ſuam innocentiam & juſtam ignorantiam probare potuerint manifeſte: in ipſis inhabitantes capiantur,pœna legitima puniendi: & omnes cabanæ ſuſpectæ a communi habitatione caſtrorum remotæ,& ſpeluncæ inforciatæ,& cluſella in locis ſuſpectis & diffamatis deſtruantur vel obturentur. Nulluſque de cætero in prædictis locis audeat tales facere manſiones, aut in eiſdem habitare;in quibus ſi quis fuerit deprehenſus poſt edictum noſtrum, omnia ipſius bona mobilia confiſcentur; domini vero caſtrorum,in quorum dominio poſt edictum noſtrum tales manſiones contigerit inveniri, in viginti quinque libris Toloſanis puniantur.

Item ſtatuimus, quod omnes hereditates eorum qui hæreticos ſe fecerunt,vel facient in futurum, confiſcentur & occupentur: ſic quod ad liberos eorum vel ad alios ſucceſſores qui ab inteſtato eis deberent ſuccedere, ſi fuiſſent orthodoxæ fidei, per venditionem aut donationem, aut alio modo, bona prædicta non valeant pervenire. Et ſi talibus prædicta bona reddita fuerint, vel ab eiſdem aliter detineantur, ab ipſis penitus auferantur. Domus autem illorum qui a tempore dictæ pacis hæretici facti ſunt,vel de cætero fient, quas ipſi eo tempore inhabitabunt, ſine omni miſericordia deſtruantur.

Item ſtatuimus,quod omnes qui villas vel domos, vel cluſella, vel nemora, inquiſitoribus hæreticorum prohibuerint, vel hæreticos inventos defenderint, vel captos abſtulerint, vel ipſis inquiſitoribus auxilium in capiendis hæreticis præſtare noluerint, cum inde ab ipſis ſuper his fuerint requiſiti, vel clamantibus non ſuccurrerint, vel in cuſtodiendis quos receperint,auxilium non miniſtraverint poſtulatum, aut in commenda ſua receptos abire permiſerint,maxime ſi fuerint de hæreſi ſuſpecti: tales qui poteſtatem habent cuſtodiendi, per omnium bonorum ſuorum confiſcationem puniantur. Et nihilo minus perſonæ eorum aliis pœnis legitimis ſubjiciantur.

Item ſtatuimus,quod ſi qui de hæreſi ſuſpecti fuerint inventi, jurent pacem & fidem catholicam, omnem hæreſim abjurantes. Et ſi fidem catholicam jurare noluerint,& hæreſim abjurare, pœna contra hæreticos edita puniantur: ſi vero, poſt ſacramentum præſtitum,receptores,fautores,conſiliatores hæreticorum,vel in aliquo cum ipſis participantes inventi fuerint,pœna ſimili puniantur.

Item ſtatuimus, quod ſi quis poſt mortem detectus fuerit fuiſſe hæreticus, & coram epiſcopo loci probatum fuerit legitime, bona illius omnia confiſcentur, & domus illorum, qui poſt pacem factam Pariſius hæretici facti ſunt, vel in poſterum fient, in quibus habitabant, vel habitabunt, diruantur.

Item ſtatuimus, quod bona eorum qui fuerunt hæretici veſtiti, licet receſſerint ſponte ab hæreticorum obſervantia, niſi de reconciliatione ſua litteras teſtimoniales oſtenderint, vel per alias perſonas catholicas & honeſtas illud oſtenderint, vel probaverint, confiſcentur. Et etiamſi de reconciliatione conſtiterit, niſi cruces ſuper hoc a ſuo epiſcopo admoniti ad portandum aſſumpſerint, aut aſſumptas autoritate ſua propria depoſuerint, aut cum exterius ſuper veſtes, extraque partem pectoris anterius prominentes portare debeant, eas celare intra veſtes deprehenſi fuerint, pœna ſimili puniantur, & tamen ſive bona habuerint, ſive non,ad hoc modo debito compellantur.

Item ſtatuimus,quia intelleximus quod credentes hæreticorum, cum proponunt ſe facere ſecundum eorum ritum deteſtabilem hæreticos perfectos, ante præcedens tempus poſſeſſiones ſuas, & hereditates in fraudem fiſci vendunt, vel donant, vel pignori obligant,aut modis alienant aliis:hujuſmodi contractibus irritis non obſtantibus prædicta bona confiſcentur,ſi conſideratis circumſtantiis dictorum contractuum & ipſorum contrahentium, nobis fuerit viſum, eos in quos dicta bona tranſlata fuerint, fraudis participes extitiſſe.

Item quia intelleximus quod credentes quidam ſub ſpecie mercaturæ vel peregrinationis, transferunt ſe ad hæreticos,ut ſub tali abſentia eludant fiſcum, & ei ſubtrahant bona ſua: ſi coram epiſcopo loci, qui ſuper hoc propinquos vel eos qui bona hujuſmodi abſentium tenent, monuerit, requiſierint, & ab eiſdem propinquis, vel tenentibus bona eorum infra annum,computandum a tempore monitionis ejuſdem epiſcopi, probatū non fuit legitime,illos abſentes juſta cauſa & rationabili abfuiſſe, & tamen abeſſe: ſtatuimus,ut ſi alias ſuſpecti fuerint,cōtra ipſos tāquam cōtra hæreticos præſumatur,& eorū bona conficiſcentur. Si vero ipſi vel ſucceſſores eorum,vel qui bona eorum

ANNO CHRISTI 1233.

tenent poſt confiſcationem bonorum, vel ante juſtam & probabilem cauſam ſuæ abſentiæ, ultra prædictum tempus probare potuerint, bona illa eis legitime relinquantur vel reſtituantur.

Item quia nolumus quod claves eccleſiæ contemnantur in terra noſtra: ſtatuimus, ut ſi quis in excommunicatione permanſerit per annum contumaciter, per occupationem bonorum redire ad ſinum ſanctæ matris eccleſiæ ſic compellatur, ſicut in pace facta Pariſius plenius continetur.

Item, ſtatuimus ut tranquillitas pacis in terra noſtra plene & inviolabiliter obſervetur, & quod ruptarii, fayditi, prædones, latrunculi & ſtatores, a tota terra noſtra expellantur, & receptatores eorumdem animadverſione debita puniantur.

Item ſtatuimus, quod quicunque pacem de cætero violaverit, ſi monitus a nobis vel per certum nuncium noſtrum, non emendaverit, infra terminum ſibi aſſignatum omnia bona ipſius occupentur. Nos enim bona illa, quæ a nobis tenebunt, occupabimus, & epiſcopos, & prælatos terræ noſtræ in feudis eorum ſimiliter occupandis juvabimus bona fide, cum ab eis fuerimus requiſiti. Quæ bona tamdiu detineantur, quouſque de fractura pacis & damnis datis ſit nobis, & damnum * paſſis, plenarie ſatisfactum, & perſona violatoris nihilo minus animadverſione debita puniatur. Et quicumque violatores pacis receptaverit, in caſtro, vel in domo, vel in villa cum ipſa præda, poſtquam fuerit eis denunciatum, vel eis equitaturas, vel alia neceſſaria miniſtraverit, vel eiſdem prædam, aut aliam capturam præparaverit, vel machinatus fuerit, pœna ſimili puniatur.

* *Mendoſe ſcriptum erat, pacis*

Item ſtatuimus, quod occulta & clandeſtina maleficia, de communitate caſtrorum, civitatum & villarum, in quibus vel in eis, vel in earum tenementis fuerint perpetrata, de nocte vel de die * occulte, ſive per incendium, ſive per inciſionem arborum aut vinearum, vel ſegetum, vel occiſionem animalium, vel effuſionem liquidorum, vel diſperſionem aridorum, aut alio modo, exceptis furtis, damna paſſis reſarciantur, damni æſtimatione declaranda per ſacramentum illius qui paſſus eſt damnum, taxatione legitima præcedente. Per hoc enim & voluntas nocendi plurimum refrænabitur, & cujuſlibet loci univerſitas majori ſolicitudine tales maleficos perſequetur, & quod ſuper hujuſmodi maleficis fiat inquiſitio diligens ſine mora; & reperti, pœna violatorum pacis, & aliis pœnis legitimis torqueantur.

* *f.* palam vel occulte,

Item ſtatuimus, ut nullus ſit tantæ temeritatis quod domos religioſas, & præcipue Ciſtercienſis ordinis, offendat in aliquo, in rebus vel perſonis, palam vel occulte. Et ſi qui contra hoc fecerit, bona ipſius occupentur, de quibus paſſis damna plenarie ſatisfiet: & perſona ipſius animadverſione debita puniatur. Volentes & mandantes, contra hujuſmodi maleficos diligentem ac pervigilem, celeremque inquiſitionem fieri, non obſervata nimia juris ſubtilitate. Et reperti ſeu convicti in hujuſmodi maleficiis, prout culpæ enormitas exegerit, puniantur, ut alii exemplo perterriti contra domos religioſas delicta ſimilia committere perhorreſcant.

Item ſtatuimus, ne barones, milites, & alii homines noſtri, abbatias, grangias, & alias domos religioſas nimia importunitate albergandi opprimere præſumant. Et ſi quis contra voluntatem cuſtodum noſtrorum, quos in ſingulis domibus, ad requiſitionem ipſarum, ponemus ibi continue moraturos, qui jurati nobis ſuo miniſterio, autoritate noſtra hujuſmodi albergatores repriment importunos, & domos prædictas qui albergaverit; ſi eques, in quinque ſolidis Toloſanis; ſi pedes, in duobus ſolidis, puniantur. Volentes ut cuſtodes, hujuſmodi tranſgreſſores ſub juramento prædicto denuncient nominatim.

Item, quia ſicut intelleximus tanta eſt quorundam malignitas & inſolentia, quod licet ipſi latrones foveant & raptores, nequaquam a vicinis ſuis qui bene noverint eos, manifeſte iſtud eis improperari audeat vel opponi, niſi forte illorum aliqui in ſe iras exacuant ſpeciales: nos illorum malitiam reprimendam ducentes, ſtudio cautiore ſtatuimus, quod contra aliquem baronem, militem, aut quemlibet alium qui publica fama laboraverit, quod ipſe ſit receptator aut quidator, adjutor vel conſiliator latronum aut prædonum, aut aliorum maleficorum, de quorum maleficiis ſolent aliquas accipere portiones, contra tales inquiſitio fiat. Et ſi probatum fuerit legitime contra ipſos, tanquam convicti de maleficiis, pœna contra violatores pacis ſupra edita puniantur.

Item ſtatuimus, ne aliquis autoritate propria audeat pignorare, vel marcham facere; & ſi quis contra fecerit, compellatur incontinenti pignator reſtituere pignus, & reſarcire damnum pignorato, quod ſacramento pignorari declaretur, taxatione legitima præcedente.

Item ſtatuimus, ne in terra noſtra, nova inſtituantur pedagia; & omnia a triginta annis citra inſtituta removeantur.

Hæc autem omnia ſtatuta præmiſſa facimus, ſine præjudicio domini regis Franciæ, & eccleſiæ, & ſalva pace Pariſienſi. Acta ſunt hæc Toloſæ duodecimo Kal. martii, anno Domini milleſimo ducenteſimo trigeſimo tertio. Et ut hæc prædicta ſemper inviolabiliter obſerventur, & robur habeant pleniſſimæ firmitatis, præſentem paginam ſigilli noſtri munimine fecimus roborari.

*** CONCILIUM BITERRENSE,

ANNO CHRISTI 1233.

A VALTHERO EPISCOPO TORNACENSI

Sedis Apoſtol. legato, celebratum ann. Dom. MCCXXXIII.

Guillelmi de Podio Laurentii chronicon, ad ann. MCCXXIII. Circa illud tempus, *inquit*, dominus legatus apud Biterrim concilium celebravit. *Hujus concilii ſtatuta, in Gallicam linguam converſa, ediderat olim Arnaldus Sorbinus Nivernenſis epiſcopus: Latinis vocibus omiſſis. Ego, prout concepta primum fuerant, Latine repræſento ex codice, Sirmondi noſtri manu deſcripto.*

STATUTA

CONCILII BITERRENSIS,

Facta per Dominum Tornacenſem.

TITULI CAPITULORUM.

1. *Ut heretici, & eorum fautores, ſingulis Dominicis excommunicentur.*
2. *Ut poſſit quilibet & ubilibet capere hæreticum.*
3. *Ne fautores hæreticorum emant baïlivas.*
4. *De hæreticis converſis, qui duas cruces prominentes non tulerint.*
5. *De ſuſpectis qui diebus feſtis ad eccleſiam non veniunt.*
6. *Quales admittantur ad ſacros ordines.*
7. *Quales admittantur ad tonſuram.*
8. *Ut epiſcopi cautionem ſimoniacam non exigant ab iis, quos promovent ad ſacros ordines.*
9. *Ut archidiaconi habeant zelum animarum, & prædicare ſciant.*
10. *De legendis conſtitutionibus.*

ANNO CHRISTI 1233.

11. *De patronis eccleſiarum.*
12. *De beneficiis quæ curam habent animarum.*
13. *De vita & honeſtate clericorum.*
14. *De obſervantia regularium.*
15. *De veſtibus abbatum & monachorum.*
16. *De veſtibus canonicorum regularium.*
17. *De cuſtodia clauſtri*
18 *Vt fiat lectio ad menſam, & quotidie capitulum teneatur.*
19. *Ne exeant vel vagentur ſine licentia.*
20. *Vt mandatum fiat pauperibus.*
21. *Vt in monaſteriis ſint magiſtri, qui grammaticam doceant minores.*
22. *De nonconferendis beneficiis in laicos.*
23. *Vt vina non vendantur, & perſonæ turpes non introducantur infra ambitum monaſterii.* B
24. *Vt laici non admittantur ad præbendas.*
25. *Vt nullus monachus ſit ſolus in prioratu.*
26. *Vt renovetur juramentum de pace ſervanda.*

PRÆFATIO.

QVoniam ſtatuta ſalubria per dominum Romanum apoſtolicæ ſedis legatū, & cæteros legatos, ſuper negotio fidei ac pacis, autoritate apoſtolica diverſis temporibus edita ſufficere credimus; dum tamen fuerint obſervata: quæ inferius duximus ſubſcribenda ad præſens, non intendimus omnino ſuper his novos canones edere, ſed eorum tranſgreſſores canonice puniantur.

CAPITVLA.

C

I. *Vt hæretici & eorum fautores ſingulis Dominicis excommunicentur.*

Præcipimus itaque ut hæretici & eorum credentes, fautores, eorum receptatores & defenſores, ſingulis diebus Dominicis excommunicentur. Et ſi quis prædictorum credētium, fautorum, receptatorum, & defenſorum perſonaliter monitus, & excommunicatus nominatim, infra quadraginta dies reſipiſcere noluerit, ſed in eorum defenſione perſtiterit, vel inquiſitionem eorum impedierit, pro hæretico habeatur: D cum perſeverantia & defenſio erroris in talibus hominem faciat hæreticum judicari.

II. *Vt poßit quilibet & ubilibet capere hæreticum.*

Præcipimus etiam ut quilibet privatus in terra cujuſlibet poſſit inquirere & capere hæreticum, & captum, neceſſe habeat epiſcopo oſtendere, vel baculo ipſius epiſcopi præſentare: nec ipſum præſumat aliquis impedire, ſed in captione quilibet Chriſtianus præſtet ei auxilium & favorem. E

III. *Ne fautores hæreticorum emant bailivias.*

Intelleximus quod quidam credentes & fautores hæreticorum, ſeu defenſores eorum, pro majori ſumma emunt bailivas dominorum, ut ſub alis eorum bailivorum hæretici libere valeant egredi, vel ingredi, & impune fidem catholicam violare. Quare diſtrictius inhibemus, ne talia a dominis de cætero attententur. Quod ſi

A attentaverint, & admoniti ab epiſcopo non emendaverint, cum nota infamiæ, quam ſe noverint incurriſſe, excommunicationis gladio feriantur.

ANNO CHRISTI 1233.

IV. *De hæreticis converſis, qui duas cruces prominentes non tulerint.*

Item reconciliati de hæreſi, qui duas cruces prominentes, ad mandatum epiſcopi portare noluerint, pro hæreticis habeantur, & bona eorum confiſcentur.

V. *De ſuſpectis qui diebus feſtis ad eccleſiam non veniunt.*

B

Item cum ſinguli parochiani in diebus feſtis venire ad eccleſiam teneantur, ſub pœna in Toloſano cōcilio promulgata: neceſſe eſt, ut ſacerdotes erga omnes ſuſpectos de hæreſi, quos per ſcripturam, & ex nomine cognoſcere debent, ut illi eccleſiam frequenter ſtatutis diebus, & ſine remedio pœnam levent, & in vita & in morte ſtatuta cōtra hujuſmodi promulgata, ut pupillam oculi conſervent. Quod ſi ſacerdos eorum tranſgreſſor fuerit deprehenſus, ab officio & beneficio ſuſpendatur, privādus eodem, C ſi competenter monitus fuerit negligens & remiſſus. Quod ſi ſacerdos ſe inſufficientem cognoverit ad exequendum, quod de hæreticis eſt ſtatutum: epiſcopo ſuo denunciet, quicquid inquirere poterit, ut ita ſe a culpa liberet & a pœna. Dominus autem requiret de manibus epiſcoporum ſanguinem pereuntium, ſi eis non adhibuerint vigilantiam paſtoralem.

ann. 1229.

VI. *Quales admittantur ad ſacros ordines.*

Quia penitus indigni ad dignitatem ſa- D crorum ordinum, contra canonicas ſanctiones in partibus hujus legationis hactenus ſunt admiſſi: præcipimus ut quilibet ordinādus examinetur, de vita & de ſciētia & moribus diligenter: & ſine titulo patrimoniali centum ſolidorum Turonenſium ad minus *eccleſiaſtico beneficio competenti, ſicut in jure canonico cautum eſt, ordinandus de cætero nullatenus admittatur.

* *add.* vel

VII. *Quales admittantur ad tonſuram.*

Quia etiam ad primam tonſuram non eſ- E ſet admittēdus quiſquam, niſi ſciret diſtincte legere, & niſi de utero libero & legitimo matrimonio procederet, juxta illud: De utero novi temō ingredietur māſer, hoc eſt de ſcorto natus, in eccleſiam domini Dei: ſtatuimus & firmiter præcipimus & mandamus, ut nullus etiam ad primam tonſuram de cætero admittatur, niſi ſciat legere & cantare, & de libero utero & legitimo matrimonio ſit procreatus: niſi ex cauſa viſum fuerit epiſcopo loci ſuper procreatis ex contubernio diſpenſandum.

ANNO CHRISTI 1233.

VIII. *Vt epiſcopi cautionem ſimoniacam non exigant ab iis quos promovent ad ſacros ordines.*

Ad abolendam etiam ſimoniæ corruptelam, quæ in his partibus inolevit, videlicet quod epiſcopi clericos ad ſacros ordines promovendos nolunt aliquatenus promovere, niſi prius præſtito juramento, vel alia cautione, quod ratione tituli patrimonialis, vel alterius minus idonei, ipſos, vel eorum non impediant ſucceſſores: diſtrictim inhibemus ne talia præſumant de cætero attentare. Quod ſi fecerint, a celebratione ordinis noverint ſe ſuſpenſos: quia ſanctius eſt in ordine ſacerdotii, paucos quam multos malos habere miniſtros, ſicut eſt in Lateranenſi concilio conſtitutum.

IX. *Vt archidiaconi habeant zelum animarum, & prædicare ſciant.*

Præcipimus ut tam epiſcopi, quam alii, præficiant tales archidiaconos, qui zelum animarum habentes, ſufficiant prædicare clero & populo verbum Dei.

X. *De legendis conſtitutionibus.*

Legantur conſtitutiones contra iniuſte excommunicantes, ſcilicet: *Sacro approbante concilio*: &: *Sub interminatione Divini judicii.* Sicut ſcribit nobis dominus papa: Vbi non eſt gubernatio, populus corruet, & eccleſia ſine rectore pervia eſt in temporalibus & ſpiritualibus detrimentis.

Concil. Later. c. 47. Ibid. c. 49.

XI. *De patronis eccleſiarum.*

Vnde omnibus religioſis, capitulis, & aliis perſonis, qui tenent eccleſias parochiales, ad eorum donationes ſpectantes, autoritate qua fungimur diſtricte præcipimus, quatenus uſque ad feſtum omnium Sanctorum proxime venturum, ſuis diœceſanis epiſcopus rectores, ſeu perpetuos vicarios, & idoneos vita & ſcientia, ad eaſdem eccleſias repræſentent, ut ab eis curam recipiant animarum: congrua tamen prius ipſis quæ ſibi ſufficiat, & in ſuis adſignata de ipſarum proventibus portione, iuxta canonum ſanctiones, quam portionem debeat & poſſit diœceſanus epiſcopus merito approbare. Quod ſi forte infra præſcriptum tempus, in auditum noſtrum executioni diſtulerint demandare: diœceſanis epiſcopis in virtute obedientiæ præcipimus, ut ſine dilatione vice noſtra fideliter exequantur, contradictores & rebelles, &c. Quod ſi id epiſcopi efficere neglexerint, per menſem ab ingreſſu eccleſiæ noverint ſe ſuſpenſos. Si vero epiſcopi tales eccleſias habuerint, & infra præſcriptum tempus perpetuos vicarios non inſtituerint: in eiſdem donationi noſtræ dictas eccleſias reſervamus.

XII. *De beneficiis quæ curam habent animarum.*

Quicumque habent curam animarum, ad ordinem ſacerdotum promoveantur, ubi citius poterunt commode promoveri. Et qui ordines tempore congruo recipere detrectaverint, ad hoc per ſubtractionem beneficii compellantur: ut qui honorem refugerint appetere, mittantur ad quæſtum. Quod ſi eccleſia parochialis præbendæ vel dignitati ſit annexa: neceſſe habeat (quod oportet in maiori eccleſia deſervire) vicariū perpetuum & idoneum in parochiali eccleſia præſentare epiſcopo, qui congruam habeat de parochiali eccleſia portionem. Quod ſi facere neglexerit, elapſis ſex menſibus inſtitutione dictæ eccleſiæ ea vice noverit ſe privatum. Volumus igitur & diſtricte præcipimus, ut quælibet parochialis eccleſia proprium habeat & perpetuum ſacerdotem, qui perſonaliter deſerviat in eadem. Ita quod unica perſona una parochiali eccleſia ſit contenta, ſtatutum concilii recolens, quo cavetur: ut quicumque receperit beneficium habens curam animarum vel reſidentiam annexam, ſi prius tale beneficium obtinebat, eo ſit ipſo jure privatus: & ſi forte illud retinere contenderit, etiam alio ſpolietur. Quapropter donationes beneficiorum ſic vacantium noſtræ ſpecialiter donationi reſervamus.

Later. IV. c. 29.

XIII. *De vita & honeſtate clericorum.*

Circa clericos vero ſæculares præcipimus obſervari conſtitutiones de vita & honeſtate clericorum, editas in concilio generali, quæ ſic incipiunt: *Clerici: A crapula.* Adducimus etiam & diſtrictius inhibemus, ne aliqui clerici, qui volunt gaudere privilegio clericali, cultellos acutos, enſes vel lanceas deferre præſumant, vel armis impugnativis quibus vis infertur, non utantur: niſi forte tempore guerræ. Inhibemus, ne aliqui canonici ſæculares ſtallum in choro, vel vocem habeant in capitulo, niſi fuerint in ſacris ordinibus conſtituti, niſi ex cauſa cum eis ab epiſcopo fuerit diſpenſatum.

Ibid. c. 15. & 16.

XIV. *De obſervantia regularium.*

Tria ſunt de ſubſtantia regularis profeſſionis, ſcilicet, abdicatio proprietatis, continentia carnis, obedientia regularis. In his tribus & cæteris obſervantiis, per quæ conſervatur ordo & diſciplina regularis, tam monachi, quam canonici regulares, & moniales, in ſilētio, & in parcitate cibi, profeſſione facie̅da, infirmaria, in eleemoſynis, hoſpitalitate, & aliis ſuam magiſtram ſequantur regulam, ſecundum quam vivere ſunt profeſſi, & ſine cujus obſervatione non ſunt in ſtatu vel ordine ſalvandorum. Verum

ANNO CHRISTI 1233.

rum quia de proprietate & veſte prædictorum eſt ſcandalum in clero & populo: breviter tangimus, quæ de proprietatibus a domino Innocentio ſunt ſtatuta. Prohibemus itaque in virtute obedientiæ ſub obteſtatione Divini judicii, ne aliquis religioſorum proprium poſſideat. Sed ſi quis aliquid habeat proprium, in continenti reſignet. Si vero poſthæc proprietatem aliquam fuerit deprehenſus habere, regulari admonitione præmiſſa, de monaſterio expellarur: nec recipiarur ulterius, niſi pœniteat ſecundum monaſticam diſciplinam. Quod ſi proprietas apud quemquam inventa fuerit in morte ipſa: cum ea in ſignum prædonis, ſecundum ſtatuta beati Gregorii, extra monaſteria ſubrerretur. Nec etiam *temperet abbas, vel aliquis ſuperior, *qui ſuper habenda proprietate poſſit cum aliquo monacho vel regulari canonico diſpenſare: quia abdicario proprietatis, ſicut cuſtodia caſtitatis, adeo eſt annexa regulæ monachali, ut contra eam nec ſummus pontifex poſſit *indulgentiam indulgere. Immo tales in præcipuis feſtiviratibus excommunicationis vinculo innodentur. Quod ſi abbas, vel alii ſuperiores, in his corrigendis negligentior extiterit: correctio ad epiſcopum devolvatur, abbaribus nihilo minus de negligentia puniendis.

* al. æſtimet

* al. quod

* al. licentiam

XV. *De veſtibus abbatum & monachorum.*

Abbas & monachi ſecundum regulam B. Benedicti veſtes habeant, de quarum colore aut groſſitudine non cauſentur: ſed quales inveniri poſſunt in provincia in qua habitant, aut quod vilius poteſt comparari.

XVI. *De veſtibus canonicorum regularium.*

Canonibus etiam regularibus prohibemus, ne ſit eorum habitus notabilis vel reprehenſibilis, nec affectent veſtibus placere, ſed moribus. Secundum ſtatuta concilii Avenionenſis[1] & Montiſpeſſulani[2], capis, tunicis, & palliis, caligis de aliqua bruneta, clara, vel nigra, nec etiam ſtamine forti, vel alio colorato panno, ſeu ſumptuoſo, vel aliquo ſerico de cætero non utantur: ne ſordes animo contrahat precioſæ veſtis nimius appetitus, nec accipiant monachi vel alii clerici regulares a ſuo majore, vel aliquo alio, aliquam pro veſtibus pecuniæ quantitatem, quia ex hoc datur eis materia proprium retinendi: ſed omnes tam majores quam inferiores de eccleſiæ veſtiario veſtiantur.

[1] An. 1209.
[2] An. 1214.

XVII. *De cuſtodia clauſtri.*

Clauſtrum quoque diligenter obſervetur ut claudatur, ut re & nomine clauſtrum valeat appellari. Nec milites vel etiam laici clauſtrum vel officinas monaſterii introeant, niſi cauſa exequiarum, & in proceſſionibus: & hoc, ſi fieri conſuevit, vel neceſſitate alia evidenti.

XVIII. *Ut fiat lectio ad menſam, & quotidie capitulum teneatur.*

Illud etiam expreſſius duximus exprimendum & ſtatuendum, quod omnes regulares infra monaſterium habeant & audiant lectiones ad menſam. Item præcipimus, quod in clauſtris regularium, ſingulis diebus capitulum teneatur, ubi ſupra exceſſibus fiat proclamatio & correctio regularis: & in conventualibus eccleſiis, & præcipuis feſtivitatibus, fiat ſermo.

XIX. *Ne exeant vel vagentur ſine licentia.*

Omnes etiam qui non habent officium ſpeciale, vel neceſſitatem aliam, ab hora capituli uſque ad Tertiam, ſedeant in clauſtro aſpicientes quæ in regula legenda ſunt vel cantanda: nec exeant vel vagentur, ſine ſui majoris licentia ſpeciali.

XX. *Ut mandatum fiat pauperibus.*

Item conſulimus ut mandatum pauperibus, ſaltem in hebdomada, ſemel fiat, ſicut in monaſteriis ordinatis fieri quotidie conſuetum eſt.

XXI. *Ut in monaſteriis ſint magiſtri, qui grammaticam doceant minores.*

Quia vero cæcitas ignorantiæ in iſtis partibus nimium prævaluit: ſtatuimus ut ſingulis monaſteriis conventualibus abbates, priores, & præpoſiti conventuales, infra ſepta monaſterii teneant magiſtrum ex ſuis, vel alium clericum ſæcularem, qui minores, & alios indoctos in grammatica valeat edocere.

XXII. *De non conferendis beneficiis in laicos.*

Quidam etiam, ut intelleximus, ſe & ſua conferunt monaſteriis, ſub ſpe ut ipſis poſtmodum eccleſiaſtica beneficia conferantur: quod omnino damnabile eſt propter maculam ſimoniæ: & tales beneficio privandos decernimus, quod pro pecunia ſunt adepti. Taliter vero beneficia conferentes, illa vice donandi poteſtate priventur, & ad diœceſanum epiſcopum donatio eorum devolvatur. Nec ipſi, tales recipiant ad curam animarum. Neque abbas, nec prior, nec monachus alterius monaſterii teneat prioratum: niſi per electionem canonicam ad conventualem prioratum, in quo profeſſus non fuit, fuerit advocatus.

XXIII. *Ut vina non vendantur, & perſonæ turpes non introducantur infra ambitum monaſterii.*

De his quæ vidimus & audivimus, teſti-

monium prohibemus, ſcilicet quod quidã monachi, & maxime exempti intra fines legationis noſtræ, eccleſiæ cujuſdam libertatis infra ambitum monaſterii faciunt, certis temporibus anni vendi vina ſua, & pro medio quæſtu & turpi introducunt, vel introduci permittunt, perſonas turpes & inhoneſtas, vel hiſtriones, jaculatores, talorum luſores, & etiam publicas meretrices. Quod de cætero nuſquam fiat, ab aliquibus exemptis perſonis, vel aliis arctius inhibemus. Quod ſi hujuſmodi perſonas inhoneſtas introduxerint, vel luſores talorum aut B potatores nomen Dei blaſphemantes introduci permiſerint, illi qui monaſterii exteriora miniſtrant officia, ab ingreſſu eccleſiæ noverint ſe ſuſpenſos, maxime cum libertate ſua libere uti poſſint, abſque abuſu & introductione talium perſonarum.

XXIV. *Vt laici non admittantur ad præbendas.*

Diſtrictius quoque mandamus, quod in nulla eccleſia laici recipiantur, in donatos ad præbendam panis & vini. De quorum turpi converſatione ſcandalum generetur. C Quod ſi qui tales recepti inventi fuerint fornicatores, adulteri, & alias criminoſi, poſt monitionem competentem, niſi exceſſus ſuos correxerint perpetuo beneficio careant memorato.

XXV. *Vt nullus monachus ſit ſolus in prioratu.*

Quia patum eſt promulgati ſtatuta, niſi ad obſervationem eorum arceantur improvidi tranſgreſſores, cum ſit cautum ut nullus monachus in prioratu ſolus exiſtat, ſed tres vel quatuor inſimul commorentur, fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus in terris tuæ D legationi commiſſis facias firmiter obſervari contradictores, &c. Hujus igitur autoritate mandati præcipimus, ut nullus monachus in aliquo prioratu ſolus exiſtat: ſed tres vel quatuor ibidem commorentur. Nolumus autem quod pravi monachi ſint de illis tribus vel quatuor monachis, qui debent in prioratu commorari, ſed in clauſtro mittantur & diſciplinis regularibus inſtruantur.

XXVI. *Vt renovetur juramentum de pace ſervanda.*

E Item præcipimus & mandamus, ut a decimo quarto anno, & ſupra, ad pacem ſervandam, & cuſtodiendam compellantur de novo jurare: archiepiſcopis & epiſcopis, & aliis prælatis, injungentes expreſſe, ut ubi expediens fuerit, violatores & fractores pacis, & raptores & conſpiratores, etiam ſingulis diebus Dominicis & feſtivis, ex-

A communicari faciant publice in eccleſia.

*** CONCILIVM NYMPHÆÆ IN BITHYNIA.

Vbi actum fruſtra de concordia Græcorum cum Latinis, menſe April. MCCXXXIII.

ANno Dom. MCCXXXIII. Miſſi ſunt a Gregorio pontifice ad C.P. patriarcham apocriſarii quatuor, duo ex ordine Prædicatorum, Hugo & Petrus; totidem ex Minorum familia, Aymo & Radulfus: qui de conciliandâ utraque eccleſia ſerio agerent. Hi poſt diſceptationes aliquot, de proceſſione Spi- B *ritus ſancti, deque azymo, Nicææ cum Græcis habitas, Conſtantinopolim diſceſſerunt, expectaturi quid Patriarcha C.P. ſtatueret in ſynodo cum Ieroſolymitano, Antiocheno, & Alexandrino, quos evocaverat, cum non ſua tantum, ſed illorum etiam res ageretur. Invitati ſunt deinde apocriſarii, ad eandem ſynodum Leſchara primum, deinde Nymphææ ad Pontum Euxinum in Bithynia indictam: ioque, cum ſæpe recuſaſſent, tandem multorum, ac præſertim Imperatoris rogatu, profecti ſunt. Quæ fuſe omnia narrantur a Vadingo in Annalibus Minorum, accepta ex Centii Camerarii codice Vaticano.*

De concilio ipſo hæc idem refert, quæ ſic ex eodem Centio in compendium redigit. Feria, *inquit*, ſecunda poſt Paſcha, congregatis prælatis in domo patriarchæ C C.P. vocati ſunt ad cœtum apocriſarii: in quo propoſuerunt quid actum ſit Nicææ, & quomodo propter pacis & unionis deſiderium patienter tulerint, ut convocarentur præcipui Orientis prælati, quo modo vaſta terræ mariſque ſpatia emenſi ſunt, qualiter etiam tot vitæ diſcriminibus ſemet expoſuerunt, eo ſolo fine, ut fraternitatis & unitatis vinculo Græci cum Latinis coirent: neque ſe velle, ut a capite res tota inciperetur, ſed a ſecunda adhuc indiſcuſſa quæſtione de ſacramento altaris, originem ſuſciperet collatio. Illi e contra contendebant, rem totam a capite coram ipſis agitandam: incipiendumque, tanquam a potiori dubio, a proceſſione Spiritus ſancti. Sed in eam ventum eſt ſententiam, ut recitaretur quid Nicææ geſtum ſit, D deinde diſputaretur de azymo & fermentato: & ſi quid dubii ſupereſſet theologis Nicænis, aliuſve de proceſſione Spiritus ſancti, redigeretur in ſcripta, & utrimque offerretur. Archiepiſcopus autem Samaſtriæ in Flagonia Ægyptianæ regionis, neſcio quid commentus eſt duplicis ſacramenti Euchariſtiæ, in ſuperioribus litteris pontificiis, quas apocriſarii detulerãt Conſtantinopolitano. In cujus dubii explicatione, & tenaci hujus contradictione, non nihil temporis inſumptum eſt. Tandem poſt multas diſceptationes, & querelas hinc inde exhibitas de injuriis exceptis & prætenſis per utriuſque fidei viros in odium profeſſionis Græcæ & Latinæ, tandem contendentibus Græcis, & ſubſcribentibus patriarchis, ſinguliſque prælatis, præci- E pue præfato archiepiſcopo Samaſtriæ, hæreticum eſſe, & in viam perditionis abire, qui dixerit poſſe confici in azymis, pactum eſt, ut illi fidem hanc ſuam circa conſecrationis materiam, apocriſarii etiam ſuam circa proceſſionem Spiritus ſancti ſcriberent, & ſcriptam traderent. Data utrinque ſcripta hæc, quæ ſubminiſtramus ad controverſiæ clariorem notitiam & rei actæ a pontificiis autoritatem.

PROFESSIO

PROFESSIO FIDEI GRAECORVM, qui convenerant in ſynodo, Nymphaa celebrata, circa materiam, in qua conficiendum erat ſacramentum altaris.

QVæſierunt a nobis honorabiliſſimi apocriſarii ſanctiſſimi papæ antiquioris Romæ, ſi poſſunt conficere azymaton, hoc eſt, ſacrificium corporis Chriſti in azymis? & reſpondimus, impoſſibile eſſe hoc hominibus volentibus ſequi novam gratiam, propter eam quam a principio traditionem Salvator tradidit ſanctis ſuis diſcipulis & apoſtolis pee fermentatum panem ſecundum tenorem evangeliorum. Tradiderunt autem & ipſi hujuſmodi myſterium, quale & ipſum acceperunt ſecundum ſermonem magiſtri
1. Cor. 11. Pauli ſcribentis ad Corinthios, ſic: *Fratres: ego accepi a Domino, quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Ieſus, in qua nocte tradebatur, accepit arton, & gratias agens fregit, & dixit: Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frangitur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem poſtquam cœnavit, dicens: hic calix novum teſtamentũ eſt in ſanguine meo: hoc facite quotieſcumque bibetis, in meam commemorationem. Quotieſcumque enim comedetis panem hunc, & hunc calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis.* Quia ego, ſic & vos accepimus a bonæ famæ apoſtolis, ſicut & ipſi acceperunt a Chriſto, & ſic tenent quatuor eccleſiæ diœceſes orbis uſque nunc. Æſtimamus autem, quod & diœceſis antiquioris Romæ, & ſic accepit & tenebit. Propter hoc dicimus, quod non poteſt conſummari ſacrificium per azyma, ut azymo per ſe exiſtente, cujus typus ceſſavit legalis ſervitutis. Et hæc quidem ſcripſimus, quaſi in compendio ſecundum apocriſariorum voluntatem, non patientium audire latius. Si autem quærantur a nobis autoritates, & probationes ſermonis noſtri, tunc dilatabimus, & a veteri & a novo Teſtamento. Menſe April. Indictiooe VII. Chartophylax ſanctiſſimæ magnæ Dei eccleſiæ Conſtantinopolis, ex præcepto ſanctiſſimorum patriarcharum, univerſalis & Theupolitanæ, magnæ Antiochenæ, & eorum qui cum eis aderant, perſolum, ſubſcripſi.

Lecta eſt publice hæc fidei profeſſio in ipſa ſynodo, deinde tradita venerabilibus apocriſariis, qui ad eandem reſponderunt, prout infra ſubjiciemus. Deinde ſuam tradiderunt prius lectam coram omnibus profeſſionem circa Spiritus ſancti proceſſionem tenoris ſubſequentis.

PROFESSIO FIDEI APOCRISARIOrum ſanctiſſ. domini Papæ circa proceſſionem Spiritus ſancti a Patre Filioque.

PAter perfectus Deus eſt, &c. *Extat ſupra, p. 326.* Tradito ſcripto patriarchæ Conſtantinopolitano, cœperunt agere de porrecta ſibi fide Græcorum circa ſacramentum altaris, & interrogare quo ducti fundamẽto aſſerebant cõſecrantes in azymis, ſeu azymatos, ut illi conſueto nomine vocabant, eſſe in via perditionis, & cum omnes eſſent in partibus, appellabant ad codices ſacros & ſanctos Doctores. Sed vel nulli ibi ſuppetebant Græcis tunc libri, vel porrigere nolebant: ita ut ipſa petentibus Biblia non liceret habere. Vltra itaque inſtantibus apocriſariis, ut Græci traditæ fidei rationem redderent, illam tradiderunt, ſe Chriſtum in conſecratione imitari. Cum vero amplius quæreretur, unde conſtaret Chriſtam in azymis celebraſſe? reſponderunt: ex evangelio, ubi habetur quod *Dominus accepit ἄρτον, & fregit. ἄρτον* autem contendebant ſignificare panem perfectum, panem levatum, panem fermentatum. Hic ſibi hærendum judicarunt apocriſarii, & oſtendendum vel ex ipſa Græcorum confeſſione ἄρτον, non ſemper ſignificare fermentatum, & aliquando poni per ſe dictionem, aliquando cum adjuncto, neque ſemper abſolute poſitum idem cum eadem proprietate ſignificare; ſed & ſæpiſſime ſolum panem in communi; propterea que in evangeliis Latinis recte tranſlatum pro ἄρτον panem. Confirmaruntque veram & doctam hanc ſolutionem ex Levitici c. 7. in lege hoſtiæ pacificorũ ubi habetur ἄρτος, azymus & ἄρτος fermentatus; atque hinc ſequi azymum & fermentatum ſe habere, tamquam differentias ſpecificas, vel accidentales, verbi ἄρτος: atque ita dictionem illam per ſe abſolute poſitam, utrique tam azymo quam fermentato pani æque convenire. neque enim genus magis proprie prædicatur de una ſpecie quam de alia.

Deinde quod allegarunt Græci de facto & exemplo Chriſti, refutarunt ex illo loco Matthæi: *Prima die azymorum acceſſerunt ad Ieſum diſcipuli, dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere Paſcha?* Matth. 26. Cui objectioni reſponderunt ex Ioanne Chryſoſtomo, per primam diem azymorum intelligi primam diem ante azymos. Admiſerunt illi ita explicaſſe Chryſoſtomum, attamen amplius addidiſſe, & veram Latinorum ibidem confirmaſſe ſententiam, ita adjungendo: Chryſoſt. „Prima die ante azyma: Conſueverunt enim ſem-„per a veſpere dies numerare, & eam commemorat, in cujus veſpere paſcha erat immolandum, &c. Ergo in illo veſpere fuerat Paſcha Iudæorum, & fuit eis prohibitum, ne fermentum vel fermentatum haberent in domibus ſuis, vel in omnibus terminis vicinis. Ita enim legitue Exodi 12. *Septem diebus azyma comedetis, in prima die non erit fermentum in domibus veſtris. Quicumque comederet fermentatum, peribit anima illa de Iſraël, a primo die uſque ad ſeptimum.* Exod. 12. Ex quo intulerunt per optimam conſequentiam Chriſtum Paſcha ſuum in azymis celebraſſe, quia legem obſervavit uſque ad ultimum vitæ ſuæ terminum, & expreſſe habent Chryſoſtomus citatus & Epiphanius. Hinc argumentum ad hominem deduxerunt, ex illis verbis, quæ in ſcripto Græci porrexerunt, dum abſque ſalutis detrimento dixerunt non poſſe in alio pane confici ſacramentum, quam in illo in quo Chriſtus conſecravit: nam ex dictis apparebat Chriſtum in azymis celebraſſe: ergo inferenda erat illa conſequentia: Græci nullatenus poſſunt conficere in fermentato, quod tamen publica proteſtatione caverunt, ſe non velle inferre, nec dicere, cum illorum hunc cultum vel ritum non condemnabant pontifices, neque eccleſia Latina, immo tolerabat, ſed & probabat; atque ita ſimiliter debuiſſe eos facere circa ritum Latinorum, non condemnando eos, uti faciebant, pro hæreticis azymitis.

Vt vero apertius eorum, quæ dicebant, veritas cõſtaret: inſtiterunt ut producerentur codices ſanctorum patrum Græcorum (quibus illi magis adhærebant) in medium. Quos cum habere non poterant, memoriter cœperunt hæc quæ ſequuntur ex Chryſoſtomo & aliis recitare. Ex Homilia 81. (ſecundum recentiores editiones eſt 82.) Ioannis Chryſoſtomi in Matthæum reſumpſerunt ſuperius objecta verba, quæ proſequuti ſunt (ex illius temporis, vel ſua tranſlatione) in hunc modum. Explicans ſanctus Doctor illa verba Evangeliſtæ: *Prima die azymorum venerunt diſcipuli ad Ieſum*: ita ait. Prima azymorum „erat, quæ ante azyma dicebatur: conſueverunt enim „ſemper a veſpere numerare diem: & eam commemo-„rat, in cujus veſpere Paſcha erat immolandum. Quin-„ta enim ſabbati acceſſerũt, & hanc hic quidẽ, quæ ante „azyma erat, vocat ipſe diem, in qua acceſſerunt. Alius „vero Matth. 26. Chryſoſt. in Matth. Luc. 22.

ANNO CHRISTI 1233.

A vero ſic ait: *Venit dies azymorum, in qua oportebat immolari paſcha.* Venit, hoc eſt, in azymis erat, veſperam ſcilicet illam commemorans: a veſpera enim incipiebatur, propter quod unuſquiſque evangeliſtarum addidit, quando immolabatur paſcha. Item, quod Ieſus obſervabat legem in cœna, & ritum Iudæorum, probat idem Chryſoſtomos, dicens in eadem homilia: Propterea autem venit ad Paſcha, per omnia oſtendens uſque ad ultimũ diem, quod non erat cõtrarius legi. Et homilia octuageſima ſecunda (in recentioribus editionibus octuageſima tertia,) ita ait: Quod autem tempore Paſchæ myſterium conſummabat, illud fecit, ut diſcas undique etiam veteris teſtamenti ipſum eſſe latorem, & omnia quæ in veteri lege ſunt, B propter hanc novam fuiſſe figurata, & propter hoc ibi figuræ veritatem imponit. Veſpera autem impletionis temporum argumentum erat, & quod ad ipſum de cætero, ut ad finem omnia reſpiciunt. Item Epiphanius Cypri in opere quod Panarium inſcribitur, in tractatu contra Ebionitas, ſic ait: Quomodo carnium comeſtione non ſtatim eorum dementia redarguetur? Primo, Domino comedente Paſcha Iudæorum: Paſcha autem Iudæorum erat ovis & azyma, carnes ovis aſſæ igne, ſicut diſcipuli ſui ei dicunt: Vbi vis paremus tibi comedere Paſcha? Et ibidem contra Marcioniſtas in redargutione ſeu confutatione ſexageſima prima, quæ ita incipit: Nubem ſagittarum contra te, &c. ubi poſt pauca, inquit: C Contra te, o Marcion, induxiſti multis modis redargutionem, magis autem ab ipſa veritate coactus. Paſcha enim antiquum, nihil aliud erat, quam ovis immolatio, & carnium comeſtio, animatorumque perceptio cum azymis. Et poſt paucula: Quod enim tu deteſtaris carnium comeſtionem, dominus Ieſus cum ſuis diſcipulis comedit, faciens Paſcha ſecundum legem. Et ne dicas quod quia facturus erat myſterium, hoc prænominavit dicens: Volo vobiſcum comedere Paſcha. Vt enim per omnem modum te confundat veritas, non in principio facit myſterium, ut non neges; ſed poſtquam cœnavit, accipiens hæc & hæc, & dicens hoc, eſt hæc & hæc, & non reliquit locum malignitati. Oſtendit enim quod poſtquam comedit Paſcha Iudæorum, id eſt, poſtquam cœnavit, D venit ad myſterium.

Epiphan. Panar.

Renuentibus autem Græcis plures audire autoritates ſanctorum, & jam dictis opponentibus locum illum Ioannis: *Non introierunt Iudæi in prætorium, ut non contaminarentur, ſed ut manducarent paſcha:* reſponſum fuit ab apocriſariis, nequaquam id vel leviter credendum ut Ioannes cæteris contradixerit Evangeliſtis: quare verba illa, *ut comederent paſcha*, ita explicanda eſſe dixerunt, ut ſcilicet comederent cibos Paſchales, ſic enim alias in veteri Teſtamento verbum hoc *Paſcha* ſumebatur; atque ſuperiora dicta ſunt Luna decima quinta. In his ſeſſionem protraxerunt uſque ad profundam noctem, donec diſſolvente cœtum Imperatore, receſſerunt.

Joan. 18

Prætérlapſi ſunt aliquot dies quibus nihil diſputatum eſt, agente clam Imperatore cum apocriſariis de E ſuavi aut faciliori quopiam modo ineundi fœderis & unitatis inter utramque eccleſiam. In illam tandem ineptam & ridicolam abiit ſententiam: (ut communiter contingit in principibus ſæcularibus, qui controverſiis eccleſiaſticis temere ſe immiſcent) Domini ſæculares inter ſe contendentes de rerum dominio, hinc inde aliquid ſui juris relaxant, & quiſque partim cedit cauſæ, ut tandem optata pace fruantur. Ita hic agendum judicarem: videlicet ut ſuam de proceſſione Spiritus ſancti opinionem miſſam facerent Latini, & ex ſymbolo ſuiſque libris expungerent verbum *Filioque*, permittentes ut Græci in controverſia hac eodem modo, quo prius, ſentirent. E regione vero Græci approbarent conſecrationem Latinorum in azymis, neque amplius eos hæreticos propter hoc proclamarent; ita ut in duobus punctis controverſis unaquæque pars unum probaret, alterum condemnaret. Animoſe & aperte ſignificarunt apocriſarii, in quanto vir alias, ut ſcribunt, bonus & unionis ultra modum cupidus verſaretur errore: idque ſibi ſciendum eſſe, ob nullum lucrum rei, aut provinciæ, quantumvis magnæ, eccleſiam Romanam catholicam iota unum aut apicem fundatiſſimæ ſuæ fidei mutaturam; neque ullo modo uniri poſſe cum Græca, niſi hæc prius abjectis & condemnatis erroribus, præcipue circa illud B punctum de proceſſione Spiritus ſancti, omnes ſuos libros, in quibus doctrinam illam perſuaſit, aut ſcripſerit, condemnaverit, ignique tradiderit. Quod vero attinet ad conſecrationem in fermentato, Græcam eccleſiam non propter hoc reiici aut condemnari a Latina, neque velle ab eadem condemnari propter azymum, dum licite unaquæque in utroque conſecrat pane.

Audiens hæc Imperator animo concidit, omnem unionis ſpem exuens, quia perſpectam habebat ſuorum tenacitatem, ob nimiam propriæ opinionis prælationem, quos nullo modo vel prece ſciebat eo ducendos ut Latinis cedere, aut alte impreſſis valedicere vellent ſententiis. Idque ipſo facto ſequenti cognovit die, dum habitum cum apocriſariis referret colloquiũ. C Adeo enim commoti & indignati ſunt, ut magno exorto murmure fremuerint in apocriſarios, & ſecreta contra eos inierint conventicula, ut illos confunderent. Monuerunt vero die Mercurii tertiæ poſt paſcha hebdomadæ, ut ſequenti die Iovis ad concilium accederent pro unanimi hinc inde ejuſdem diſſolutione: neque enim jam videbatur debere ut ulterius cogeretur. Accedentibus illis, invenerunt univerſam plebis multitudinem congregatam, & apertis januis ſediſſe in atrio Patriarcham, coacto in ampliori illo patulo loco concilio. Sedentibus vero alta voce coram omnibus dixit Patriarcha: Dum ſpes erat unionis, omnem vobis loquuti ſumus pacem, omnem exhibuimus amorem: modo vero ſpe fruſtrati quid agamus neſcimus, veſtram nobis de Spiritu ſancto dediſtis fi- D dem in ſcriptis, vultis ut eam per gentes, nationes, & provincias noſtras promulgemus, quæ hic coram aſtãtibus & vobis, dum placeat, volumus ut recitetur. Illis reſpondentibus ſibi hæc valde placere, neque quidquam amplius optare, quam ut ubique diffundatur & legatur Romanæ eccleſiæ vera doctrina: ſtatim unus ex grandævis conſiliariis univerſam definitionem apocriſariorum perlegit.

Poſt hæc contra lecta, & in favorem ſuæ opinionis Græci quaſdam protulerunt ſanctorum patrum autoritates, primo Damaſi papæ dicentis; Quicumque non credit Spiritum eſſe a Patre proprie, anathema ſit. Cui reſponſum ab apocriſariis: Nos credimus Spiritum ſanctum proprie eſſe a Patre, & qui hoc non crediderit, anathematizetur. Adjungimus etiam eſſe E Spiritum ſanctum a Filio proprie, ſicut dicit beatus Cyrillus, quem jam oſtendimus ita ſcripſiſſe; & qui ita ſimiliter non credit, anathematizetur. Aliam objecerunt ex Baſilio, vel ex alio quopiam patre Græco autoritatem in hunc ſenſum, quod Spiritus ſanctus erat a Patre, & non aliunde, quam etiam libenter admiſerunt apocriſarii, dicentes verum dixiſſe non aliunde, id eſt, non de alia ſubſtantia eſſe Spiritum ſanctum. Alia plura conglomerarunt hujuſmodi loca ſanctorum Patrum, obſcuriora & minoris efficaciæ: quæ nullo negotio apocriſarii diſſolvebant. Exorto tunc magno murmure & tumultu in populo, Patriarcha manu & voce ſilentium indixit, timentibus ſibi

ANNO CHRISTI 1233.

ſibi apocriſariis ab infræni & ſeditioſo populo. Vt tamen pacatus eſt, & a murmure ceſſavit, dixerunt alta voce apocriſarii: Creditis Spiritum ſanctum procedere a Filio; vel non? Reſpondit pro omnibus unus patriarcha: Credimus quod non procedat a Filio. Et ſubjunxerunt: Sed beatus Cyrillus, qui præfuit tertio concilio, anathematizat omnes, qui hoc non credunt: ergo vos eſtis anathematizati. Item vos creditis & dicitis, quod corpus Chriſti non poteſt confici in azymo: ſed hoc eſt hæreticum. Illi commoti de dure condemnatis illorum ſententiis, apocriſarios, fautoreſque vel ſectatores illarum opinionum, conclamabant hæreticos, & excommunicatos.

Facta itaque magna ſeditione & tumultu, receſſerunt apocriſarii caventes ſibi: & antequam prandérent, inſtanter egerunt cum Imperatore de obtinenda regrediendi facultate; videntes ſe nihil potuiſſe proficere, nec ſpem ullam ſupereſſe de flectenda gente duræ cervicis, & in ſuis erroribus pertinaci. Venia itaque obtenta (dolebat enim Imperator rem infectam manſiſſe, atque ad contentionem ſeditionemque proceſſiſſe) ſummo mane ſequentis diei Sabbati receſſerunt a Nympha, datis ſibi itineris ducibus & comitibus: & poſtridie venerunt ad villam Calami, ubi ſupervenerunt curſores nuncii, miſſi ab Imperatore & a Patriarcha. Imperatorius omnia eis bona precabatur, & felicem itineris terminum: ſignificabat vero ſibi diſpliçuiſſe, ita latenter & ex abrupto abiiſſe inſalutatis patriarchis, & cæteris in ſynodo congregatis. Cui illi, feſtini in receſſus juſtas expoſuerunt cauſas, quas poterant, maximas gratias agentes Imperatori ob ſingularia in eos beneficia. Patriarchales vero nuncii ſe a concilio miſſos dixerunt, ut profeſſionem ſeu definitionem fidei circa proceſſionem Spiritus ſancti porrectam ab apocriſariis, eiſdem redderent, repeterentque quam Græci tradiderant circa Euchariſtiæ ſacramentum. Reſponderunt apocriſarii propterea ſe illis definitionem dediſſe, ut remaneret in memoriale fidei & doctrinæ eccleſiæ Romanæ, ſcirentque univerſæ Græcorum eccleſiæ, quid credere & docere deberent circa illum articulum. Scriptum vero veſtrum, inquiunt, circa ſacramentum altaris volumus nobiſcum deferre, ut Latinorum eccleſiæ ac ſanctiſſimo domino Papæ certius conſtet in quo errore verſamini, neque ab eo vos velle diſcedere. Inſtiterunt tamen nuncii de ſcripto reddendo per biduum: quod dum habere non poterant, tulerunt excommunicationis ſententiam in omnes comites & duces apocriſariorum, prohibentes ſub anathemate, ne quiſquam eis eſſet auxilio aut conſilio. Illi fruſtra tentarunt ſoli pedites abire. Nam poſt emenſa ſeptem vel octo milliaria, ob iter periculoſum terræ deſertæ & inaquoſæ, inſidiaſque in montibus præparatas: ab Imperatoris nuncio precibus & obſecrationibus revocati, & proteſtationibus Imperatoris nomine factis ferme coacti, regreſſi ſunt ad locum unde exierunt. Patriarchales videntes nihil ſe prece potuiſſe efficere circa obtinendam, quam petebant chartam, manum admoverunt, vi ſarcinas omnes, libros, & quidquid erat ſupellectilis apocriſariorum minutim inveſtigantes: donec tandem vocatos in partes ſocios explorarunt, & ſub veſtibus alligatam originariam ſcripturam detexerunt, & abſtulerunt. Sed tranſlationem vel exemplar Latinum non invenerunt, quod ad Pontificem detulerunt apocriſarii, cujus nos tranſſumptum dedimus ſupra. Obtento quod deſiderarunt, ad bona verba converſi, dimiſerunt eos in pace, dantes eis has litteras patriarchæ Nicæni ſeu Conſtantinopolitani, nec non Antiocheni, ſive potius univerſæ ſynodi, in quibus ad nauſeam uſque ſuum errorem de proceſſione Spiritus ſancti, conglomeratis ſanctorum patrum auctoritatibus, inculcant.

EPISTOLA SEV PROFESSIO patriarchæ Nicæni. & univerſæ ſynodi Nymphææ Græcorum, miſſa ad ſanctiſſimum D. Gregorium IX.

CRedimus in unam Deitatem, quæ in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto adoratur & glorificatur, ab omni creatura; imprincipiatam, quantum ad temporale initium; increatam, creaturarum omnium factricem; omnipotentem, ſuper omnia poteſtatem habentem, & ſine fine. Confitemur principium naturale Patrem Filii, & Spiritus ſancti: a quo Patre ante omnia ſæcula impaſſibiliter & influxibiliter illuxerunt Filius & Spiritus ſanctus, non hoc prius, & illud poſterius, ſed ſimul Pater, ſimul Filius, & ſimul Spiritus ſanctus, æquali honore Filio & Spiritu a Patre procedentibus, Filio quidem naſcendo, Spiritu autem ſancto procedendo. Neque enim ſunt in Trinitate duo fontes, aut duæ radices, aut duo principia, ne & duos Deos confiteamur. Quod vero propter hoc nobis unus Deus eſt, quidquid adoratur: quia ſolus Pater eſt principium, & fons, & radix Filii, & Spiritus, teſtes omni exceptione majores ſunt duo magna luminaria, ſanctus Gregorius Thaumaturgus, & Gregorius Theologus. Quod autem ſolus Pater principium, & radix, & fons Filii & Spiritus ſit, teſtes abſque exceptione ſunt prædicti ſancti, ac magnus Athanaſius, & totum Nicænum generale primum concilium, & Ioannes Chryſoſtomus, & maxime præ his omnibus, qui revelationes cæleſtes vidit, magnus Dionyſius, qui os Pauli factus eſt, quemadmodum Paulus Chriſti: quorum teſtimonia ita ſe habent. Sancti Dionyſii ex epiſtola ſuper Divinis nominibus edita. Eſt autem & diſcretio in ſuperſubſtantialibus theologus non ſola quam dixi, quod ſecundum ipſam unionem inconjuncte conjuncta eſt, & inconfuſe una quæque thearchicarum (*a theos & archs quod eſt principium, vel archos quod eſt princeps,*) hypoſtaſeon (*id eſt, unaquæque Deitatis ſubſtantia.*) Sed quod in ea, quæ in ſuperſubſtantiali theogonia (*id eſt, a theos, quod eſt Deus, & gonos quod eſt ſemen; id eſt, Divinum ſeminum*) ſunt, non convertuntur ad invicem. Solus autem fons ſuperſubſtantialis Deitatis Pater eſt, non quod filius Pater ſit, nec Pater filius, unaquæque Divina ſubſtantia vocabulum ſuæ proprietatis convenienter ſervans. Item in ſermone illo ubi de Divinitate conjuncta & abſcondita tractat, ſic dicit: Quod quidem fons Deitatis Pater eſt, Filius autem & Spiritus, theogonicæ Deitatis ſunt, ſi ſic dici decet, rami theophyti (*id eſt, a Deo plantati*) aut velut flores & ſubſtantialia lumina, ex ſacris ſcripturis accepimus. Qualiter autem hæc ſunt, neque dicere, neque intelligere poſſibile eſt. Item in epiſtola in qua de myſtica theologia tractat, ſic dicit: In exemplis quidem Divinitatis principales proprietates laudavimus, qualiter Divina & bona naturæ ſingularis dicitur, qualiter ternalis, quæ ſit quæ in ea dicitur Paternitas & Filiatio, & quid velit ſignificare theologia Spiritus: qualiter ex immateriali & individuali boni præcordialia bonitatis lumina prodierunt, & ab ea quæ in ſeipſo & in ſeipſis, & in adinvicem coæterna pullulatione

Dion. de Divin. nom. c. 2.

Dion. de myſt. theol.

ANNO CHRISTI 1233.

ne ſola permanſerunt impertita. Hæc quidem tertius decimus apoſtolus Dionyſius, qui ſolum fontem ſuperſubſtantialem Deitatis Patrem dixit, & quod ea quæ in ſuperſubſtantiali theogonia ſunt, non convertuntur ad invicem, ita quod & Filius & Spiritus ſanctus theogoniam, id eſt, originem Deitatis habeant, ſed ut ſolo eam Patre eſſe inſpiciendam, & ipſum fontem, & radicem eſſe Filii & Spiritus, & luminum emiſſorem ſibi coæternorum & præcordialium luminum, videlicet Filii & Spiritus.

Thaumaturg. in expoſit. ampliori fidei.

Item Gregorius Thaumaturgus: Si quæratur quomodo unus Deus eſt; ſi ex Deo Filius: dicemus, quod juxta principii vocabulum, ſecundum quod unum principium eſt Pater. Et poſt pauca iterum dicit: Si dixerint impii, quomodo non ſunt tres Dii tres perſonæ, & ſi non unam habeant Deitatem: dicemus quod Deus principium & Pater eſt Filii, & ipſe Filius imago eſt & genimen Patris, non frater ejus; & Spiritus ſimiliter Spiritus Dei eſt. Et jam pridem per prophetam David: *Verbo domini cæli* dicitur *firmaviſſe, & Spiritu oris ejus omnem virtutem eorum.* (*Pſ. 32.*) Et iterum dicit: Et propter hoc unus Deus eſt, quia principium Pater eſt: qui autem duo principia in Deitate dicit, duos Deos neceſſe eſt eſſe ut fateatur. Et iterum idem dicit: Perfectus autem eſt Spiritus ſanctus, ex Deo per Filium datus his, qui adoptionis filii ſunt. Hæc ex ſermone, quem de fide edidit idem ſanctus Gregorius, dicta ſunt. Didicit autem iſte ſanctus hujuſmodi theologiam per ſanctum evangeliſtam Ioannem, ad exhortationem beatæ Virginis, ut dicit ſanctus Gregorius Nyſſenus, qui vitam ipſius refert. (*Nyſſen. in vita Thaumaturgi.*) Doctrinæ autem ipſius verba ſunt talia: Vnus Deus Pater Verbi vivi, Sapientiæ ſubſiſtentis, & virtutis & characteris æterni, perfectus perfecti genitor, Pater unigeniti, Filius unus dominus, ſolus a ſolo, Deus de Deo, character & imago Deitatis, Verbum ſine principio, Sapientia per quam univerſa conſiſtunt, omnia comprehendens, & virtus totius creaturæ creatrix. Filius verus veri Patris, inviſibilis ex inviſibili, incorruptibilis ex incorruptibili, ac immortalis ex immortali, æternus æterni. Vnus Spiritus ſanctus, qui ex Deo exiſtentiam habet, & per Filium manifeſtatus hominibus innoteſcit, imago Filii perfecta perfecti.

Hæc ſunt de revelatione. Quidam vero non intelligentes quid dicunt, vel de quo affirmant: illud quod dicitur, ſolus ex ſolo, ſic calumniantur, quod ſolus Filius a ſolo Patre, tanquam ſi Spiritus non ex Patre ſolo ſit. Veritas autem aliter ſe habet, ſolus enim Filius Dei a ſolo Patre eſt, omnes autem hominum filii non a ſolo Patre ſumus, ſed a matre: ſingulare in Deitate intelligendum eſt, id eſt, quod non ex aliqua materia conſiſtit, propter immateriale & ſimplex & individuum Divinæ naturæ. Duale autem materiale eſt, & de his, quæ materiei ſubjecta ſunt: ſolus enim Pater eſt genitor, id eſt, a quo procedit Spiritus ſanctus, vel prolator &" provoleus; (προβολεύς.) & ſolus Filius genimen Patris, & ſolus Spiritus, id eſt a Patre procedens, vel proceſſura & pneuma Patris. Qui autem dicunt a Patre & Filio Spiritum eſſe, dualitatem ſingularitatis genitricem dicunt, quod neque in numero verum reperitur, neque ſimplicis & incompoſitæ naturæ proprium eſt, ſed compoſitæ & materialis. Iſte autem ſanctus, ſicut de Spiritu ſancto ab evangeliſta Ioanne didicit, ſic & docuit, & ea idem evangeliſta, ſecundum Gregorium docuit, quæ ipſe in evangelio ſcripſerat: ſcripſit ille in evangelio quod *Spiritus ſanctus ex Patre procedit*: (*Ioan. 15.*) ſcripſit ipſe etiam ut dicatur, *Spiritus veritatis*, ac ſicut ipſe ſcripſerat, ſic ſancto Gregorio revelavit.

Sermo autem de Spiritu ſancto ſic ſe habet: Vnus Spiritus ſanctus ex Deo exiſtentiam habens, & per Filium manifeſtatus hominibus innoteſcit. Vides quare dicitur Spiritus eſſe Filii, pro eo quod per Filium exiſtit manifeſtatus hominibus: & deinde ſequitur. Imago Filii perfecta perfecti: imago autem Patris Filius eſt, & propter incommutabilitatem vel incommutabile ſubſtantiæ, & pro eo quod Patrem mundo manifeſtavit. Dicit in evangelio: *Qui vidit me, vidit & Patrem.* (*Ioan. 14.*) Et iterum: *Manifeſtavi hominibus nomen tuum.* (*Id. 17.*) Et iterum: *Ego clarificavi te ſuper terram.* (*Id. ibid.*) Simili autem modo Spiritus eſt imago Filii. Spiritus enim ſanctus ſuperveniens ad diſcipulos ejus, & implens eos miraculorum gratia, clarificavit Filium in mundo, & innotuit omnibus, quod Deus verus eſſet. Scriptum eſt enim, quod *ipſe me clarificabit, quia de meo accipiet.* (*Id. 8.*) Sic enim mundanus rex, qui non poteſt in regno ſuo ſemper præſentialiter adeſſe, & videre, mittit multoties imagines ſuas: homines autem, loco illius ipſas videntes imagines, ſicut ipſum venerantur eaſdem, & ad ipſum honorem transferunt. Sic & Pater cum Filium in mundum miſit, notus factus eſt omnibus hominibus Pater eſſe, & Deus ſine principio; & Filius veniens cum carne in mundum, & illuſiones & paſſiones ſuſtinens, ſepultus fuit, & reſurrexit, & aſcendit in cælum, & miſit Spiritum ſanctum diſcipulis ſuis: ac miraculorum virtute innotuit, quod qui crucifixus & ſepultus extitit, & reſurrexit, vere fuit Dei Filius, & verus Deus. Hoc autem quod dicit, miſit, nullum perturbet: bonam voluntatem enim pro miſſione poſuit, ſeu notavit. Nam in libro Iſaiæ prophetæ invenitur ipſe dicens: *Dominus miſit me, & Spiritus ejus.* (*Iſai. 48.*) Et hoc qui diligenter legit, intelliget. Vſus eſt autem hujuſmodi teſtimonio magnus Baſilius, ubi contra Eunomium tractat: (*Baſil cont. Eunom. l. 2.*) ac propter hoc & ſanctus Gregorius de Spiritu dixit quod haberet exiſtentiam ex Deo Patre, manifeſtatus autem fuiſſet hominibus per Filium, ac ad certitudinem manifeſtationis, hujuſmodi ſubjunxit: Sicut & Spiritus imago Filii eſt.

Item de geſtis primi concilii. Dixerunt SS. patres per Leontium ad philoſophum: (*Gelaz. Cyzic.*) Accipe unam Deitatem Patris, qui genuit Filium ineffabiliter, & Filii, qui ex eo natus eſt, & Spiritus ſancti, qui procedit ex ipſo Patre. Item de eiſdem capitulum ſexageſimum ſecundum: Addentes ſancti patres dixerunt ad philoſophum de fonte, flumine, & aqua, per Leontium epiſcopum: Illud autem intelligendum eſt, o amice de cætero veritatis philoſophe, quod fontem intelligimus, qui fluvium aquæ generat: omnis enim fluvius ſicut noſti, fontem habet genitricem: deinde provenit quidem fluvius de fonte aquæ, ſed nullus vocat fluvium fontem, aut fontem fluvium; ſed fons quidem fons nominatur, & fluvius fluvius nominatur, & uterque eadem aqua. Cum autem quis de flumine, aut de fonte aquam haurire voluerit, mutat nomen. Non enim dicit, vade & hauri, & defer mihi fontem aut fluvium; ſed aquam: & una quidem natura eſt, tres tamen perſonæ nominandæ, fons, fluvius, aqua.

His quoque ſimilia Chryſoſtomus ſcribit in ſermone illo, *Dominus regnavit*, (*Chryſoſt. in Pſ. 92.*) qui ſic incipit: Iterum nobis beati David ſpiritualis cithara, &c. & exemplum hujuſmodi apertius oſtendit, proponens unum eſſe fontem, & non duos. Magnus vero Gregorius Theologus apertius exemplum hujuſmodi declaravit. (*Nazianz. or. 45.*) Dicit enim in ſermone illo ad Evagrium de Deitate: Sicut ſolaris luminis radii individui, qui habentes naturaliter adinvicem in ſeipſos quamdam habi-

ANNO CHRISTI 1233.

habitudinem, neque aliunde ſeparantur, neque ab invicem dividuntur, & uſque ad nos gratiam luminis dirigunt ſiva mittunt: eodem modo Filius & Spiritus ſanctus, duplex Patris radius, & uſque ad nos lumen veritatis adminiſtrant, & Patri omiti ſunt. Ac quemadmodum ab aliquo aquarum fonte duo fluvii manant, & poſitione quidem dividuntur, fluenta adinvicem humoris qualitatem unam & eamdem habent, licet ſpecialiter uterque per ſe fluat: eodem modo prima cauſa Pater, fons vitæ, duplicem quamdam Filii & Spiritus ſancti gratiam nobis mittens, non aliquando in oſia ſuſtinuit paſſionem, neque aliquam diminutionem ſuſtinuit per aliorum ad nos acceſſum: hi uſque ad nos acceſſerunt, & a Patre nihilo minus permanſerunt inſeparabiles.

Quia igitur de primo concilio mentionem fecimus, producendus eſt etiam magnus Athanaſios, qui in primo emicuit concilio, de ſermone æternæ eſſentiæ Filii & Spiritus contra Sabellianos edito, qui incipit: Fides Iudæorum contraria eſt fidei Gentilium. Iudæi unum Deum colunt, Gentiles plores: Iudaiſmus oppoſitus eſt Ethnciſmo. Hoc videntes exemplum, etiam nunc alienati ſumus ab his, qui ethnicizant ſub nomine Chriſtianiſmi, qui opus Dei audent theologizare, id eſt, Deum vocare & adorare. Separamur autem ab his, qui iudaizant & qui Chriſtianiſmum in Iudaiſmo corrumpunt, qui deum de Deum ex Deo negantes, unum Deum juxta Iudæos dicunt; non ideo quod ſolus non natus, & ſolus fons Deitatis eſt: propterea dicentes ipſum eſſe ſolum Deum, ſed tanquam carentem Filio, & ſine fructu exiſtentem vivi Verbi & ſapientiæ veræ. (Athanaſ. cōt. greg. Sabellii.) Vide & in hoc loco quod ſolus Pater fons Deitatis eſt, & quod propterea unum Deum dicimus, quia onus fons Deïtatis Pater eſt. Si aotem & Filius fons eſt, ſicut quidam dicunt, duo utique dii. Item de diſputatione facta cum Macedonio: Si ponatur ejuſdem eſſe naturæ & Deitatis Patris & Filii, & Spiritus, qui ex ipſo patre per filium effuſus eſt: *προσκυνητὸς καὶ λατρευτὸς ἀποδειχθήσεται*, id eſt, adorabilis, & cui latria exhibenda eſt, demonſtrabitur. Item de eodem ſermone. Sicut enim Filius, qui in natura omnia habens Patris, ſicut Filius, dicit de ſeipſo; quod *nihil facio a me ipſo*, ut bonorum principium ad Patrem reducat: ſic & de Spiritu audi ipſum dicentem, quod cum omnia in natura Deitatis, ſicut ſpiritus Dei, haberet, ad cauſativum tamen ipſum reducit dicens: *Non loquetur a ſemetipſo, ſed quæcumque audiet, loquetur; & quæ ventura ſunt annunciabit vobis*: & quod: *ille de meo accipiet*, ſcilicet de Patre. (Joan. 8.) (Joan. 14.) Item de eodem diſputationis ſermone. Dixit Macedonius: Tria ergo ingenerata dicis? Reſpondit idem ſanctus dicens: ſed non incauſata, nec etiam ſine Patre. Etenim ingeneratus eſt Spiritus, ſed non incauſatus, habet enim cauſativum Deum, cujus Spiritus eſt. Licet, ſi ingeneratus Filius, ſed non eſt ſine Patre, habet enim patrem Deum, a quo & natus eſt: Pater autem & ingeneratus eſt, & ſine cauſa, & ſine Patre. Idem de eodem: Credimus in unum ingenitum Deum Patrem omnipotentem: Spiritus autem ſanctus & pneuma exiſtens Patris, ſemper eſt in manibus nutientis Patris, & ferentis Filii. Idem de eodem. Capitulum ſeptuageſimum ſextum, de teſtimoniis ſcripturarum de communione ſecundum naturam Patris & Filii & Spiritus ſancti. Quid eſt Deus? principium omnium, ſicut ait apoſtolus, unus Deus Pater a quo omnia: etenim Verbum ex eo generative, & Spiritus ab eo proceſſive. Item idem ex epiſtola ad Serapionem miſſa, de Spiritu ſancto: Nonne male ſentientes de Spiritu ſancto, neque de Filio ſentiunt bene? ſi enim recte de Verbo ſentirent, ſentirent etiam ſane de Spiritu ſancto, qui ex Patre procedit, & Filii exiſtens proprius, & ab eo datur diſcipulis, & omnibus, qui credunt in eum. (Athanaſ. epiſt. ad Serapion.) Audiant qui bene de Spiritu ſancto non ſentiunt, qualiter neque de Filio bene ſentiunt. Sanum namque intellectum de ipſo ſanctus iſte docet ſic eſſe, ſcilicet, quod ex Patre quidem procedit, proprius autem Filii aſt, tamquam qui ab eo diſcipulis datus eſt, ac omnibus fidelibus datur. Sunt etiam & aliæ multæ autoritates ipſius ſancti, quæ pro noſtro dogmate faciunt: ſed eas propter ſermonis prolixitatem prætermittimus. Item de ſermone ſancti Gregorii Theologi, ubi tractat de dogmatibus & inſtitutione epiſcoporum: Servet quidem ſermo meus, quod unus nempe eſt Deus, vel ad jus cauſatum Filio, &c. (Nazianz. or. 29.) Secundum cauſa & Filio & Spiritui præferentis; non quod compoſiti ſunt vel diviſi. Ergo ſi propter hoc nobis unus Deus eſt qui adoratur, quia ſine cauſa, vel ad jus cauſatum eſt Filio & Spiritui præferentis: qui duas cauſas dicis in Trinitate, neceſſitas tibi incumbit duos etiam glorificare Deos. Cum autem Spiritus non ſit cauſa alicujus conſubſtantialis hypoſtaſeos, nec Deus etiam eſt, quod blaſphemum eſt, *non dimittitur ei neque in præſenti, neque in futuro*. (Luc 12.)

Item in ſermone illo, ubi tractat de Spiritu: Nobis unus Deus eſt, quia una eſt Deitas, & ad unum ea quæ ex eo ſunt reſpectum habent, licet tria dicantur: ac nec hoc magis Deus, & illud minus Deus, neque hoc prius & illud poſterius, neque de voluntate dividuntur, neque virtute ſeparantur. (Id. or. 37.) Item de eodem. Quandoquidem ad Deitatem reſpectum habemus, & ad primam cauſam, & ad monarchiam, id eſt, unum principatum: unum eſt nobis quod imaginamur. Cum autem ad ea in quibus eſt Deitas, & ad ea quæ ex prima cauſa ſine tempore, ſuoilique gloria ibidem ſunt: tria ſunt quæ adorantur, &c. Ubi ſunt qui male interpretantur, mediatum & immediatum? Sanctus enim doctor iſte ſimili gloria ex prima cauſa dixit, a patre videlicet, Filium & Spiritum ſanctum illuxiſſe. Item de eodem ex ſarmone ad Heronem philoſophum: Vere Filium dico Filium, quia ſolitarie & ſolus & tantum, (neque enim & Pater eſt) & in totum Filius, & totius, & ab initio. (Id. or. 23.) Nota quod Filius tantum Filius, & totum Filius, ſed non etiam *προβολεύς*: id eſt, quod ex eo proceſſio ſit, vel prolator. Item in ſermone de his qui navigio ex Ægypto acceſſerunt. Si autem omnia, quæ habet Pater, Filii ſunt, præter cauſam, omnia vero quæ ſunt Filii, ſunt & Spiritus præter filiationem, & præter illa quæ temporaliter de ipſo dicta ſunt propter me hominem, meum honorem, & propter meam ſalutem. (Id. or. 24.) Nota ſaltem hæc, quomodo ſicut dixit quod Filius omnia habet, quæ Patris ſont, præter cauſam, non dixit quod eodem modo Spiritus omnia habet, quæ Filii ſunt præter cauſam: ſed dixit præter filiationem. Si enim ſciret quod Filius quoque cauſa eſſet Spiritus, non utique tacuiſſet. Item de eodem. Si enim Filii & Spiritus dignitatem fatentes, ipſos eſſe ſine principio ponere debemus, aut ad aliud ipſos referre principium: neceſſe utique foret ut ita honoraretur, vel inhonoraretur Deus, aut illud quod contra Deum eſt, apud nos periclitaretur. (Id. or. 33.) Si autem quantumcumque extuleris Filium, ſive Spiritum, non ſupra Patrem pones, neque a cauſa alienaveris: ſed illud ad Patrem, ſcilicet, bonum genimen, & mirabilem proceſſionem referes ſeu reduces: quæram,

ANNO CHRISTI 1233.

ram a te, o Philagennite, & Philanarcha, id A eſt, o amice ingenerati & imprincipiati, utrum injuriatus Deo magis ille, qui iſtorum ponit principium, quorum ipſe inducit, vel ille qui parit, iſtorum, ſcilicet Filii & Spiritus, ſed natura ſimiliũ, ſimilique gloria exiſtentium, & qualium noſter, id eſt ſermo noſter intendit. Et poſt pauca item dixit: Ego deitatis principium introducens, ſine tempore, & ſine diviſione, & ſine termino, & principium, & ea quæ ex principio ſunt, æqualiter veneror. Hoc quidem, quia iſtorum principium: iſta, quia ſic & talia ex tali, neque loco, neque natura, neque bonitate diſtantia.

Baſil. l. 1. cont. Eunom.

Item de tract. B. Baſilii contra Eunomiũ. Ea quæ patri & filio cõmunia ſunt, ea etiam cõmunia ſunt Spiritui. Si igitur cõmune eſt Patri & Filio proceſſio Spirit⁹, B erit etiam commune Spiritui, ac procedet ab iſto alius Spiritus. Item: Generat Deus non ut homo, generat autem vere, & gemmen a ſemetipſo eſt: profert verbum non humano modo, nam nec os in Deo corporaliter eſt: ex ipſo eodem autem & Spiritus eſt, & non aliunde. Hoc autem quod dixit, non aliunde, quid aliud notat, niſi quod ſpiritus non ſit ex alia aliqua hypoſtaſi, niſi tantum ex hypoſtaſi Patris? Item idem in ſermone illo quem edidit contra Eunomium exponens, *Manus tuæ fecerunt me & plaſmaverunt me*: dicit duas manus eſſe Patris, Filium & Spiritum.

Id. l. 5. Job. 10.

Athanaſ. cont. greg. Sabellii.

Item Athanaſ. contra Arianos & Sabellianos in ſermone illo, qui ſic incipit: Repugnat Iudaiſmus C ethniciſmo: Spiritualiter filius ex Deo eſt, & Spiritus ex Deo eſt: natura Filius a Patre exivit, & Spiritus a Patre procedit: ſed Filius quidem a Patre naſcendo, Spiritus autem ineffabiliter ex Deo.

Baſil. epiſt. 43. ad greg. Nyſſ.

Item Baſil. in epiſtola miſſa Greg. fratri ſuo, in qua tractat. de differentia uſiæ & hypoſtaſeos. Quia igitur Spiritus ſanctus, a quo omnium bonorum diſtributio ſuper terram abundat, a Filio nempe pẽdet, cum quo indiſtanter comprehenditur, a cauſa autem Patris exiens habet eſſe, a quo & procedit. Hoc notionale proprietatis, quæ ſecundum hypoſtaſim eſt, ſignum habet: quod per Filium, & cum eo cognoſcitur, & quod ex Patre ſubſiſtat: Filius autẽ, qui ex Patre procedentem Spiritum, per ſeipſum, & cum ſeipſo cognoſcens, ſolus more unigeniti ab ingenito lumine reſplendens, nullam ſecundum proprietatem notionum D communionem habet ad Patrem, vel ad Spiritum ſanctum. Et quomodo tu dicis communionem habere hypoſtaticam Filium ad Patrẽ, quia æqualiter ex hypoſtaſi Patris, & ex hypoſtaſi Filii ipſe exiſtentiam habet? & hoc & ad aliud inconveniens habens, quod confundis duas hypoſtaſes, Patris & Filii, in unam hypoſtaſim. Sicut enim in Trinitate communionum ſingularitatem habet: ita ſi, ſicut vos dicitis, communionem hypoſtaticam habet Filius ad patrem, neceſſe erit vobis etiam unam perſonam Patris & Filii confiteri.

Damaſ. pap.

Item Damaſus papa Romanus, de his quæ ad Paulinum Theſſalonicenſem metropolitanum ſcripta fuerunt. Quicumq; non dixerit Spiritum ſanctum ex Patre eſſe, omnimode, vere, & proprie, ſicut & Filium, ex E Divina uſia, & Deum Dei verbum, anathema ſit: Iſte Damaſus propugnator fuit in II. generali concilio.

Celeſtin. papa.

Celeſtinus vero qui ſimiliter fuit papa Romanus & propugnator in III. concilio, ſcribit ſic in capitulo 10. geſtorum ejuſdem tertii concilii, ad Neſtorium ſermonem ſuum dirigens. Quis unquam non dignus excommunicari judicatus eſt, aut auferens, aut aliquid addens fidei? Ea enim quæ plene & aperte nobis ab apoſtolis fuerunt tradita, neque additamentum, neque diminutionem ſuſcipiunt. Legimus, libris noſtris, neque addere licere, neque minuere. Magna enim & addentem & minuentem pœna ligat. Unde cauterium

A & ferrum paramus, cum aliter non ſint curanda vulnera, quæ jam inciſione digna ſunt. Item Gregorius Dialogus papa Romanus de oratione, quæ in feſto Pentecoſtes legitur: Mentes noſtras, quæſumus Domine, Spiritus ſanctus, qui a te procedit, illuminet, & inducat in omnem, ſicut tuus promiſit Filius, veritatem. Item in fine libri ſecundi dialogorum, dicit hoc: Unde ſiquidem & ipſa veritas Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ut fidem diſcipulis adderet, dixit: *Niſi ego abiero, Paracletus non veniet ad vos.* Manifeſtum igitur eſt quod Spiritus Paracletus ex Patre provenit vel progreditur, & in filio permanet. Sicut igitur iſti veteris Romæ pontifices de Spiritu ſancto docuerunt, ſic & nos alumni novæ Romæ credimus, neque addentes aliquid, neque detrahentes. Si enim ſcirent, quod Spiritus a Filio ſicut a Patre procederet: hoc nullaten⁹ occultaſſent, neque ex medietate fidem docuiſſent. Ex parte enim confiteri veritatem, & ex parte celare, non eſt patrum orthodoxorum: & maxime in verbis, quæ de Trinitate ſunt, ubi etiam prætermiſſa omnino parte, magni periculi cauſa efficitur.

S. Greg. M lib. Sacram.

Idem l. 2. dial c. 38. Ioan 16.

Veniamus quoq; ad teſtimonia S. Greg. Nyſſ. quæ de Spiritu ſancto dixit. Sufficit vero divulgatum ab omnibus ſanctis patribus, qui in ſecundo concilio convenerunt, ſecundum fidei ſymbolum, ubi ex Patre procedere Spiritum ſanctum apertiſſime dictum eſt, non addito quod *ex Filio*. Nam & hoc ſecundum concilium contra Macedonium Pneumatomachum, id eſt, Spiritui repugnantem, a pneumate, quod eſt Spiritus, & machi, quod eſt pugna, extitit celebratum, qui dicebat Spiritum ſanctum eſſe Filii creaturam. At ſi ſcirent ſancti patres, qui in ipſo concilio congregati fuerunt, quod ex Filio ipſe Spiritus haberet exiſtentiam, hoc nullatenus tacuiſſent, ſed dixiſſent utique, quod non eſſet creatura Filii, ſed ejus pneuma, ſicut & Patris. Qui de Filio propter hoc mentionem minime facientes, ad Patrem ſolum reduxerunt cauſam exiſtentiæ Spiritus: & ſic equidem totus orbis terrarum.

Ex hoc ſecundo generali cõcilio ſymbolum fidei accepit & tenet uſque hodie. Illis autem, qui dicunt quod ea quæ privatim ab aliquo ſanctorum ſcripta fuerunt, firmiora ſunt his quæ communiter & in concilio fuere ſtatuta, non decet reſpondere: deriſorium D enim eſt, ſi hoc ſolummodo cogitetur. Tamen ut ipſos ex majori abundantia devincamus, proponamus in medio ea, quæ privatim ad Ablabium a S. Gregorio Nyſſeno ſcripta ſunt: Incommutabile naturæ fatentes, quæ ſecundum ex cauſativo & cauſatum eſt, differentiam non negamus, in quo ſolum diſcerni unum ab alio invenimus, hoc quidem cauſativum eſſe credere, illud vero ex cauſativo. Item illius quod ex cauſa eſt, aliam rurſus differentiam intelligimus. Hoc etenim eſt proxime ex primo; illud per id quod eſt proxime ex primo. Dicta quidem ipſius ita ſunt.

Nyſſen. orat. ad Ablau.

Reſpõde ergo mihi, qui ex adverſo in ſecũdo ſymbolo addidiſti, quod ex Patre *& ex Filio* Spiritus S. procedit, nunc iterum, quomodo cõtraria tibi ipſi ſcribis, E qualiter intelligis prædictã clauſulam, ſcilicet, per id quod eſt *proxime ex primo*, de Spiritu hoc dictum eſſe? Si dices quod ex Filio exiſtẽtiam habet proprie & vere ſpiritus, ſed quia Filius ex Patre eſt, propterea & Spiritus ex Patre eſt. O quanta inconveniẽtia! abſtuliſti enim cauſam exiſtentiæ Spiritus a Patre: & ſolum Filium fontem exiſtentiæ Spiritus dogmatizas: & imples in hac parte illud proverbiorum impoſſibile, e converſo dicens; *ſurſum à fluminibus recedunt fontes*: & flumen dicis aquæ cauſativum, non fontem, unde & fluvius & aqua exeunt. Sic ſancti patres in Nicæno concilio dixerunt. Oſtendis autem & Damaſum papam mendacem, qui anathematizat eos, qui non dicunt proprie & vere ex Patre Spiritum procedere: qui

ANNO CHRISTI 1233.

qui autem dicit, quod procedit, nempe Spiritus ſanctus ex Filio, per Filium autem & ex Patre, timeat hujus terribile interdictum. Vera autem interpretatio prædictæ elauſulæ, ſcilicet *proxime ex primo*, & *per id quod eſt proxime ex primo*, ita ſe habet: quod & Filios, & Spiritus ſanctus . a primo ſunt, ſcilicet ex Patre, filius tamen immediate propter reſpectum, qui eſt ad Patrem. Nam Pater & Filius de bis ſunt, quæ ſunt ad aliquid, & ſimiliter invenitur Filius medius Patris & Spiritus in annumeratione ſola nominum, ſed non diſtantia temporali, vel per diſtantiam temporalem. Per Filium autem & Spiritus ſanctus ex cauſa Patris proprie & vere exiſtens eſt, unde & procedit.

B

Item de eodem ex ſermone edito contra Eunomium. Patri etiam ſecundum increatum conjunctus eſt Spiritus: iterum ab eo ut Pater, nõ ſicut ipſe diſtinguitur. Ea autem qua Filio eſt ſecundum increatum conjunctione conjunctus, & in eo quod cauſam exiſtentiæ a Deo fonte omnium habet, regreditur iterum ad ſuum proprium, in eo quod neque more unigeniti â Patre ſubſiſtat, & in eo quod ipſum illucear. Item de eodem ſermone. Quomodo impoſſibile erit, quod in inferioribus, hoc & increata & ante ſæcularia exiſtimare exiſtentiam eſſe, in qua Pater quidem imprincipiatus, & ingenitus, ac ſemper intelligitur; ex ipſo autem ſecundum proximitatem indiſtanter unigenitus Filius cum Patre ſimul intelligitur; per ipſum autem & cum ipſo antequam aliqua nova & inſubſtantialis per medium intercideret cogitatio, ſtatim Spiritus ſanctus per Filium conjunctum comprehenditur, non poſterior Filio ſecundum exiſtentiam: ita quod nunquã unigenitus Filius ſine Spiritu intelligatur, ſed quod ex Deo omnium & ipſe cauſam eſſendi habeat, unde & unigenitum lumen eſt; per verum autem lumen ipſe Spiritus reſplendens ſit.

Idẽ cont. Eunom.

C

Itẽ contra eũ qui nõ recte intelligit, quod per Filium ex Patre, producamus etiam ipſius Nyſſeni fratrem magnum Baſilium, quibuſdam canonicis ſic ſcribentem. Si non eſt ex Deo Spiritus ſanctus, per Chriſtum autem eſt: omnino non eſt, adeo quod detrimentum quod in ordine ſit, ipſius exiſtentiæ contemptum habeat & totius fidei negationem. Quod eſt autem hujuſcemodi detrimentum? quod cum omnes ſancti patres a patre procedere Spiritum doceant, & quod per Filium hominibus datur: illi qui ex oppoſita parte ſunt, dicunt qood ex Filio Spiritos exiſtentiam habeat, per Filium aurem & ex Patre. Hoc eſt detrimentum, quod magnus Baſilius fidei abnegationem dicit.

Baſil. ep. 141.

D

Item ſanctus Cyrillus in capitulis contra Neſtorium excommunieatum in nono videlicet capitulo dixit ſic: Quicumque unum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum glorificatum fuiſſe a Spiritu, & eo tamquam aliena virtute uſum fuiſſe, & ab eodem ſpiritum recepiſſe, ut poſſet adverſus immundos ſpiritus prævalere, & in homines Divina miracula exercere, & non potius proprium ejus Spiritum eſſe dixerit per quem miracula operatus eſt: anathema ſit. Huic ergo verbo adhærens videlicet, *& non potius proprium ejus ſpiritum eſſe dixerit*, Theodoretus epiſcopus inter alia multa dicit: Si tanquam ex Filio, aut per Filium exiſtentiam habẽtem, proprium dicis Spiritum eſſe Filii, o Cyrille, blaſphemum eſt hoc, ſicut impium id projicimus. Credimus tamen Domino dicenti Spiritum ſanctum *qui a patre procedit*; & B. etiam Paulo dicenti ſimiliter: *Nos autem non ſpiritum mundi accepimus, ſed Spiritum, qui ex Deo eſt.* Reſpondit ergo ad hæc ſanctus Cyrillus, & cum venit ad locum illum, ubi de Spiritu tractarat, non repugnat ſuper his contra Theodoretum, nec dicit quod non ſit blaſphemum dicere, quod Spiritus ex Filio exiſtẽtiam habeat, immo orthodoxũ eſt hoc maxime & pium. Sed quod

Cyril. anathem. 9.

E

Theodor. cont. anathemat 9 Cyrilli.

Ioan. 15.

1. Cor. 2.

A

dixit, procedit, nempe tamquam ex Deo & Patre, Spiritus ſanctus juxta vocẽ Salvatoris. Sed non eſt a Filio alienus: omnia tamen habet cum Patre, & hoc ipſe de Spiritu docuit dicens: *Omnia quæcumque habet Pater, mea ſunt.* Explanavit ergo & expoſuit hic ſanctus ſuper his omnia diſputabilia verba ſua ſuper exiſtentiam Spiritus, & docuit nos ubicumqoe hujoſmodi verbum inveniamus, ſcilicet Spiritum Filii, & Spiritum Chriſti dici, intelligere & credere poſſimus hoc propter identitatem oaturæ dictum & intellectum fuiſſe. Si tamen crederet idem ſanctus, quod a Filio exiſtentiam haberet: hoc oequaqnam ſilentio tranſiviſſet. Animæ etenim periculum eſt, ſobticere ea quæ ad fidem ſpectant: & maxime ei, qui potentes adverſarios babet, & quem propter hoc ipſum blaſphemum vocant. Qui autem dicunt, quod capitula ipſius Theodoreti excommunicata fuerunt ſive reprobata per quintum concilium: audiant a nobis, oumquid etiam omnia quæcumque de Divina ſcriptura idem Theodoretus dixit, ut illud, Chriſtus verus Deus eſt; & quod credimus Domino dicenti, *Spiritum qui ex Patre procedit*; & B. Paulo ſimilirer dicenti, *Nos autem non ſpiritum mundi accepimus, ſed ſpiritum qui ex Deo eſt*, inſimul excommunicata fuerunt. Numquid & reſponſum ſancti Cyrilli ſuper his factum, inſimul excommunicatum fuit? nequaquam. Interrogatus fuit Chriſtus a Caipha, & ab impio cœtu ejus: *Tu es Chriſtus filius Dei vivi*? qui reſpondit: *Ego ſum.* Ille autem reſpondit, quod blaſphemaſſet. Nos autem excommunicamos Caiphbam & dictum ejus, qui dixit quod blaſphemaſſet: ſed reſponſum Chriſti adoramus & veneramur ut verum.

ANNO CHRISTI 1233.

Ioan. 16.

B

Ioan. 15.

1. Cor. 2.

C

Idem S. Cyrill. Joannem Antiochenum & ſynodum ejus, cujus pars potiſſima idem Theodoretus erat, recepit, & ſocios ipſos habere confeſſus eſt, & ex tunc cavebat ſibi ne ſcriberet de Spiritu ſancto, quod ex Filio profunderetur & emanaret, &c. quæ habere ſcandali materiam videbantor. Poſt reſponſum tameo ejus ad Theodoretum factum ſcribit Ioanni Antiocheno epiſtolam de concordia, vel unitivam, quæ ſic incipit: Exultent cęli & lætetur terra: & procedẽs, dicit: Nullomodo commoveri, vel concoti ab aliquibus ſuſtinemus ſtatutum fidei, id eſt, fidei ſymbolum, quod a ſanctis noſtris qui in Nicæna civitate convenerunt pro tempore ſtatutum extitit: nec etiam permittimus nobis vel aliis aut dictionem mutare, de his quæ continentur ibidem, aut unam ſaltem tranſgredi ſyllabam, memores exiſtentes illius, qui dixit: *Ne tranſgrediaris terminos ſempiternos, quos poſuerunt patres tui*: non enim ipſi erant qui loquebantur, ſed Spiritus Dei Patris qui ex Deo quidẽ procedit, eſt autem non Filii alienus ſecundum uſiæ rationem. Poſt hæc iterum Poto" exiſtente patriarcha Conſtantinopolitano ſcribit quandam epiſtolam quibuſdam monachis, cujus initium eſt: Diligentia doctrinæ, & diligentiam laboris veſtræ caritatis: in qua totum ſymbolum ſanctum narrat, ac expleto ſermone in quo de Filio tractavit, incipit tractare de Spiritu, ſcribens ſic: Explicato ſermone quem beatiſſ. patres de Chriſto ediderant, fecerunt de Spiritu ſancto mentionem. Credere enim dixerunt in eum quoque, ſicut & in Patrem, & in Filium. Conſubſtantialis enim eis eſt, & profunditur utique, id eſt, procedit ſicut a funte ex Deo Patre: diſtribuitur autem creaturæ per Filium. Inſufflavit namque apoſtolis ſuis dicens: *Accipite ſpiritum ſanctum*: In ſuperioribus autem epiſtolæ iſta dicit: Editam ergo & inſtitutam a ſanctis patribus, qui in Nicæa civitate convenerunt, fidem ſervaverunt ſine tranſgreſſione & alii ſancti patres, qui poſt illos fuerunt, & qui doctores populorum, & lumina eccleſiarum, & optimi artifices myſteriorum fuerunt ſe-

Cyrill. epiſt. 18.

D

Prov. 22.

Proclo

E

Cyrill in expoſit. ſymboli.

Ioan. 20.

Cyrill. ib.

ANNO CHRISTI 1233.

cundum concilium. Idem Cyrillus in hoc tertio concilio notans, quod & ipſe ſecutus eſt, & cui ipſe præfuit: qualiter enim dictum eſſet tertium concilium, niſi ſecundum & tertium ſequeretur. Item idem Cyrillus. Nihil penitus defuiſſe vel prætermiſſum eſſe de omnibus quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria, inueniet quis in ſanctorum patrum confeſſionibua, id eſt, ſtatutis quæ condiderunt de recta & incomparabili fide, ad reprobandam omnem hæreſim, & obturandum os blaſphemum, ac ad certitudinem & firmitatem illorum, qui recte in fide incedunt. Sciendum namque eſt, quod idem ſanctus Cyrillus magnus certamen iniit, & multos ſermones propoſuit contra Neſtorii hæreſim: qui Neſtorius inter alias blaſphemias ſuas, hoc etiam de Chriſto dicebat, quod miraculorum gloriam dominaliter Chriſto Spiritus ſanctus largitus fuiſſet: hoc autem non eſt verbum meum, ſed eſt verbum ipſius ſancti Cyrilli in reſponſo quod fecit Theodorito in nono capitulo excommunicationum: ubi talia dixit: Accedens dixi, quia injurioſis verbis, id eſt, blaſphemiis & praviloquiis, quæ nimis incaute a Neſtorio dicta ſunt, vis capitulorum pugnat. Illo enim dicente de Spiritu ſancto, quod tantam gloriam largitus fuiſſet, quod dæmonibus ipſum terribilem feciſſet, & aſcenſionem ei ad ſe largitus eſſet; ac eodem, ſicut de aliquo homine nobis ſimili, una hæc proferente facta fuit neceſſario excommunicatio: non quidem contra illos qui dicunt Ieſum glorificatum fuiſſe a Spiritu, id eſt, quod humanatum fuiſſet Verbum Dei; ſed contra illos potius, qui ipſum dixerunt virtute Spiritus ut aliena uſum fuiſſe. Et contra hujuſmodi hæreſim repugnans feſtinauit oſtendere, qualiter alienus non erat Spiritus ſanctus ab uſia unigeniti Filii, neque dominus Chriſti, ſed æqualis ei honoris. Atque in multis ſermonum ſuorum, hujuſmodi intentionem habuit. Quandoque quidem dicit quod profunditur a Filio ſicut a Patre, quandoque quod emanat a Filio, quandoque quod diſtribuitur a Filio, interdum quod Spiritus eſt Filii: hæc autem ad unam tantum intentionem reſpiciunt, quod videlicet non eſt alienus Spiritus ſanctus ab uſia Filii, & effunditur ex eo, non quod per participationem ipſum Spiritum ſecum habeat, ſicut omnes juſti; ſed quod ante omnia ſæcula quidem Patris ſic exiſtens & Filii, etiam in ſeipſo, non in Filio requieſcit & permanet, ſicut ſancti docent: perfunditur autem non uſia Spiritus, Deus enim non effunditur, ſicut ait Chryſoſtomus in ſermone quodam, quem de Spiritu ſancto edidit, ubi dicit, ſe donum Spiritus. Item breve reſponſum ſuper prædictis de omnibus quæ ad quæſtionem videbantur pertinere, ab eodem magno Cyrillo factum. Ipſe enim ex debito expoſitor eſt ſermonum ſuorum, qui interrogatus quomodo diceret Spiritum ex Filio proprium, non dixit, pro eo quod ex Filio procederet, ſed quod non eſſet a Filio alienus, videlicet ſecundum naturam. Quod autem ſecundum naturam alienum non eſt, proprium eſt ſecundum naturam; quod ſentit Omouſion. Non autem omne quod ſecundum naturã proprium eſt alicui, jam ex eo eſt.

Cyrillus in reſpõſ. ad repreheñſion. Theodoreti.

Poteramus etiam alia vobis teſtimonia producere tam de ſancto confeſſore Maximo concordantia noſtro dogmati per omnia, & multa, & efficacia, & quibus contradici non poſſet, & cum euangeliis convenientia de Spiritu ſancto, quod ex Patre procedit, & quod Spiritus veritatis dicatur: quam a ſancto Sophronio patriarcha Ieroſolymitano: quæ teſtimonia ſextum concilium approbat: & etiam a ſapientiſſimo & B. Ioanne Damaſceno, qui inter alia multa, ſic dixit: Spiritum Filii dicimus, ex Filio autem non dicimus. Sed quia ad prolixitatem noſter ſermo extenſus eſt, in hoc ſermone ſignamus. Recipimus omnes traditiones apoſtolorum tam ſcriptas quam non ſcriptas. Veneramur ſeptem ſacra & generalia concilia, & quos illa receperunt recipimus; & quos reprobauerunt, reprobamus. Et ritus eccleſiaſticos, qui tunc tenebantur, ſequimur, & hactenus obſervamus, ſicut a ſanctis apoſtolicis eccleſiis per univerſum mundum exiſtentibus tradita fuerant: ac ſicut regali purpura induti animam fide orthodoxa clari ſtabimus ante tribunal Chriſti, & per eam regni Chriſti erimus participes, intercedente immaculata domina noſtra Dei genitrice, & ſemper virgine Maria, cum omnibus ſanctis, qui pro fide certauerunt certamen dulciſſimum, per quod meruerunt coronam immarceſcibilem & gloriam ſempiternam. Fiat hoc, Pater omnipotens, genitor unigeniti Filii tui, & provoleus Spiritus tui ſancti. Amen, Amen, Amen.

Damaſc. lib. 1 de fide orthodox.

Charthophylax ſumma Dei eccleſiæ Conſtantinopolitana Antinus præſentem libellum noſtræ confeſſionis, & fidei, præcepto ſanctorum patriarcharum tam generalis, quam Theopoleos magnæ Antiochiæ, perſuaſione etiam ſanctis conciliis ſubſcripſi.

G. C. *His ſubjungit Vadingus*: Nullibi adeo diffuſe Græcorũ fundamenta pro pertinaci illa ſua hæreſi vidi congeſta, neque in aliis eorum ſcriptis quæ occurrerunt, neque in concilio Florentino, neque apud controverſiſtas. *Et paulo poſt*: Sane quædam citant opuſcula, quæ non facile licet invenire: alia corrupta ſunt, modo ad caſtigatiſſimas hujus temporis editiones ea referamus: cætera facilem habent ſolutionem. Nam vel eorum vis in eo conſiſtit, ut Patrem dicant fontem, principium, radicem, & his ſimilia: quod verum eſt, cum Pater ſit principium ſine principio Filius vero etiam principium eſſe poteſt, ſed principium de principio. Vel negant Filio cauſalitatem (phraſis eſt antiqua Græcorum) quam habet Pater: quod verum eſt de ea, qua Pater reſpicit Filium. Vel aſſerunt Spiritum ſanctum procedere a Patre per Filium. Quem loquendi modum in ſenſu cohærere cum locutione Latinorum, largius probat Beſſarion cardinalis, Nicænus archiepiſcop. in oratione habita pro unione utriuſque eccleſiæ in concilio Florent. necnon ipſum concilium, atque multi, qui data opera, de hac controverſia ſcripſerunt. Fugiebant autem phraſim illam, procedere ex, vel a, vel de Filio, judicantes has præpoſitiones rationem denotare principii: putantes neceſſario ex illo loquendi modo ſtatim inferri duo principia. Ut vero perceperunt rationem unius principii conſtare cum ſententia Latinorum: facilius & alacrius iiſdem ſubſcripſerunt: ut videre eſt in concluſione concilii Florentini, & ex iis quæ geſta ſunt in concilio Lugdunenſi ſub Gregorio X.

DECRETA

IVHELLI TVRONENSIS ARCHIEPISCOPI PRO ECCLESIA BRIOCENSI, Anno MCCXXXIII.

ANNO CHRISTI 1233.

IVhellus Dei gratia Turonenſium archiepiſcopus, omnibus Chriſti fidelibus præſentes litteras inſpecturis, ſalutem in Domino.

Cum in Briocenſi diœceſi viſitationis officio fungeremur, nos ad Briocenſem eccleſiam accedentes, quædam in ea ad honorem Dei & ipſius eccleſiæ, venerabili Fratre noſtro VVillelmo dicti loci epiſcopo, & canonicis quos invenimus ibidem, præſentibus & conſentientibus, duximus ſtatuenda: quæ ſi bene cuſtodiri contigerit, ipſa eccleſia Divino ſervitio, concedente Domino, non privabitur in futurum.

Statuimus ſiquidem quod ſeptem canonici qui in villa Briocenſi præbendas ſuas percipiunt, ad parochiam Briocenſis eccleſiæ vicarium unum eligent, quem epiſcopo præſentabunt, & qui ab eo curam animarum habebit. Vicarius vero prædictus duos capellanos ſecum habebit, quos epiſcopo præſentabit: ita quod ipſe vicarius & duo capellani prædicti parochiæ ſervire tenebuntur, & etiam majori altari eccleſiæ

ANNO CHRISTI 1233.

eccleſiæ Brioceſis, & horis in eadem eccleſia intereſſe. Vicarius vero omnes redditus parochiæ prædictæ percipiet, exceptis peregrinorum oblationibus, & bladi decimis, quæ dictis ſeptem canonicis remanebunt: & etiam vicarius perſolvet eiſdem quatuor libras annuæ penſionis. Tenebuntur autem jurare tam vicarius quam capellani ſui canonicis memoratis, quod redditus ipſorum qui ad eorum manus devenient, fideliter cuſtodient, & reddent eiſdem. Alii autem quinque canonici per ſe, ſi voluerint, deſervient in eccleſia memorata. Quod ſi non fecerint, cantor & archidiaconus Guillelmus vicarios ſacerdotes in ipſa tenebunt, ita quod uterque eorum centum ſolidos de redditibus præbendæ ſuæ vicario ſuo annuatim concedet. Guillelmus vero canonicus & diaconus vicarium diaconum in ipſa tenebit, qui de redditibus præbendæ ſuæ ſexaginta ſolidos percipiet annuatim. Magiſtri vero VVillelmus de Alta villa, & Petrus de Moncontor vicarios ſubdiaconos tenebunt ibidem, quorum uterque de redditibus eorum ipſorum quinquaginta ſolidos annuatim habebit.

Statuimus inſuper quod nullus canonicus vel clericus de choro Briocenſi a pulſatione matutinarum uſque poſt magnam Miſſam: & a pulſatione nonæ uſque poſt completorium, ſine ſupellicio intret eccleſiam Briocenſem.

Statuimus præterea, quod de redditibus ſervitio eccleſiæ deputatis, canonicis qui horis intererunt, per aliquẽ vel per aliquos ad hoc a capitulo deputandos, fiat quotidie diſtributio, tali modo: Ad matutinas ſcilicet, quatuor denarii; ad magnam Miſſam, tres denarii; ad veſperas, duo denarii deputentur: ita quod ſi dicti redditus ad diſtributiones iſtas per totum anni curriculum faciendas non poſſent ſufficere, ſaltem ſemper adventus, & quadrageſimæ temporibus fiat diſtributio, ut in aliis temporibus ſit defectus potius quam in iſtis. Conſiderantes etiam quod in dicta eccleſia ſint quædam pingues, quædam vero tenues præbendæ, cùm dignum ſit, quod qui in vinea Domini ſabaoth par pondus ſuſtinent & laborem, pari recompenſentur mercede: ſtatuimus quod poſt obitum quinque canonicorum qui pinguiores habent præbendas, omnes in dicta eccleſia adæquentur præbendæ, ſic ſcilicet, quod quilibet canonicus pro groſſa præbenda xx. libras percipiat, ratione cujus reſidentiam ſex menſium vel in ipſa eccleſia facere teneatur, vel in ſchola ubi ſit ſtudium generale: ſuper quo & teneatur capituli ſui conſenſum requirere; quod tamen eidem capitulum non poterit denegare.

Duodecim vero præbendis ſic in ipſa eccleſia adæquatis, reſiduum, ſi quod fuerit, ſervitio eccleſiæ deputetur. Decedentibus vero canonicis, ſi præbendam vacare contigerit, quæ valorem viginti librarum excedat, de illa viginti libræ inſtituendo canonico aſſignentur, & reſiduum communitati canonicorum applicetur. Cum autem præbenda minoris valoris quam viginti librarum vacaverit, ſubſtituendus in ea canonicus ipſam in ſtatu illo habeat, donec poſt obitum illorum quinque canonicorum qui pinguiores habent præbendas; ita quod ipſis defunctis, omnes præbendæ tam pingues quam tenues ad viginti librarum valorem, ut dictum eſt, redigantur, & reſiduum ſervitio eccleſiæ deputetur.

Epiſcopus vero prædictus, eccleſiæ ſuæ honorem & exaltationem deſiderans, ut in dicta eccleſia canonicorum numerus augeatur, ad preces noſtras conceſſit capitulo Briocenſi eccleſiam de Ploidran, ab ipſo, poſt obitum perſonæ quæ in præſentiarum tenet eandem, in perpetuum poſſidendam. De qua nos volentes quod non ſolum in Briocenſi eccleſia per vicarios vel per capellanos, ſed & per canonicos ſacerdotes ſerviatur: de conſenſu ipſius epiſcopi & canonicorum qui tunc erant præſentes, ſtatuimus quod cum dictam eccleſiam vacare contigerit, capitulum in ipſa ponet vicarium, epiſcopo, ut curam animarum ab ipſo habeat, præſentandum, qui ſecum unum capellanum habebit, & tenebit; cui certa portio de proventibus ipſius eccleſiæ relinquetur. De reſiduo vero fient in eccleſia Briocenſi duæ præbendæ ſacerdotales, aliis præbendis æquales, in quibus epiſcopus duos creabit canonicos, qui in ſua inſtitutione jurabunt, quod in eccleſia Briocenſi per ſe deſervient; & quod infra annum a tempore ſuæ inſtitutionis ſe facient in presbyteros ordinari. Quod ſi non facerent, præbendæ ipſo jure vacarent, & aliis ab epiſcopo conferrentur. Nec poterunt epiſcopus vel capitulum tempus hujus prorogare. Si quid vero de portione, quam capitulum percipiet in eccleſia memorata, ultra quadraginta libras, ad dictas duas præbendas aſſignandas, reſiduum fuerit: ſervitio Briocenſis eccleſiæ deputetur. Capitulum vero memoratum gratiam ſibi factam ab epiſcopo tenens memoriter, & volens ſe ei reddere non immerito gratioſum: eccleſias de Pleneet & de Henanbiau, ad uſus epiſcopalis menſæ antea deputatas, conceſſit eidem liberaliter & benigne, ab ipſo & ſuis ſucceſſoribus in perpetuum poſſidendas.

Ut autem iſta ordinatio futuris temporibus inviolabiliter obſervetur, ſtatuimus quod inſtituendus epiſcopus, poſt conſecrationem ſuam, antequam recipiatur in eccleſia Briocenſi, juret ſe ſervaturum eamdem, & eam ſigillo ſuo ſigillet: ſimiliter quilibet inſtituendus canonicus, antequam ei ſtallum in choro, & locus in capitulo aſſignetur, juret ſe ſervaturum eamdem; & quod denarios diſtributionum, niſi horis interfuerit, non percipiet, nec præbendam ſuam, niſi reſidentiam in eccleſia Briocenſi fecerit, ut ſuperius eſt expreſſum.

Actum apud S. Briocum de conſenſu venerabilis fratris noſtri VVillelmi epiſcopi Briocenſis, qui præſentibus litteris ſigillum ſuum appoſuit: & de conſenſu etiam canonicorum qui tunc in eadem eccleſia præſentes erant. Anno Domini milleſimo duceteſimo trigeſimo tertio, menſe Octobri.

Ego Petrus primo vidi hanc chartam anno Domini milleſimo ducenteſimo trigeſimo quarto, die Iovis poſt Epiphaniam Domini.

ANNO CHRISTI 1233.

** CONVENTUS MOGUNTINUS ADVERSUS QUOSDAM DE HÆRESI infamatos, anno Domini MCCXXXIII. celebratus.

ORta erat in Germania Stadingorum hæreſis e dæmone magiſtro uſa, qui ſe multiplices formas induebat in ſecretis eorum ſcholis, in quibus horrenda flagitia perpetrabantur. Ad eam excindendam Pontifex * *litteras ad Conradum Marpurgenſem ex ordine Prædicatorum dedit, quibus hortatus eſt, ut perfides revocare niteretur a ſcelere; ſi pertinaces eſſent, ſacram in eos militiam compararet. Paruit Conradus pontificis mandato, ut ex anonymo Schafnaburgenſis continuatore intelligimus: qui ad annum MCCXXXII.* Circa Rhenum, *inquit*, & alibi, innumerabiles hæretici, per magiſtrum Conradum de Marburg, autoritate apoſtolica examinati, ac per ſententiam ſæcularem damnati, igne combuſti ſunt. Fuerunt autem præſente eodem Conrado Erphordiæ quatuor combuſti. Anno MCCXXXIII. rex (Henricus Friderici Imperatoris filius) & Moguntinus (archiepiſcopus Conradus) & magiſter Conradus de Marburg, Moguntiæ conventum epiſcoporum & comitum

* lib. 6. regiſtri, ep. 173.

Conventus.

ANNO CHRISTI 1233.

comitum atque clericorum fecerunt pro quibuſdam A infamatis de hæreſi. Inter quos comes de Seine accuſatus, inducias purgationis ulterioris obtinuit. Super reliquos vero qui non comparuerunt, prædictus Conradus de Marburg, ibidem populum cruce ſignavit. Quapropter illi felle amaritudinis commoti, jam dicto Conrado in reditu inſidias juxta Marburg ponentes, ipſum una cum Gerardo Minoris ordinis fratre, probatæ vitæ viro, III. Kal. Aug. crudeliter occiderunt. *Addit*: Hoc anno hæreticorum innumera multitudo per totam Alemanniam igne cremata eſt: multoque plures hæreſim abjuraverunt.

*** *INQUISITIONES PER ARCHIdiaconatus epiſcopatus Lincolnienſis, a ſingulis archidiaconis facienda.*

ANNO CHRISTI CIRCITER 1233.

1. AN aliqui rectores eccleſiarum, vel vicarii, vel ſacerdotes parochiales, ſint enormiter illitterati?

2. An ſacramentum Euchariſtiæ portetur ad infirmos, cum debita reverentia, &, ſicut decet, cuſtodiatur?

3. An aliqui prædicti, vel aliqui infra ſacros ordines conſtituti, ſint incontinentes?

4. An incontinentes ſint correpti per archidiaconum loci, & quoties unuſquiſque ſit correptus & qualiter?

5. An aliqui convicti vel confeſſi ſuper incontinentia, obligaverint ſe ad reſignationem beneficii, vel ad aliquam pœnam canonicam ſi recidiverint, & ſi quiſquam eorum recidiverit poſt obligationem? C

6. An aliqui beneficiati, in ſacris ordinibus conſtituti, ſunt uxorati?

7. An aliqui clerici frequentent eccleſiam monialium ſine cauſa rationabili?

8. An aliquis clericorum in ſacris ordinibus teneat mulierem cognitam ſibi, vel aliam, de qua oritur ſuſpicio mala?

9. An aliqui ſint ebrioſi, vel tabernas frequentantes, vel uſurarii, vel negotiatores, vel pugnantes, vel alio vitio notentur?

10. An aliqui ſint firmarii, dantes vel recipientes ad firmam eccleſias, ſine licentia epiſcopi?

11. An aliqui ſint vicecomites, vel juſtitiarii ſæculares, vel tenentes bailivas a laïcis, unde obligentur D eis ad ratiocinia?

12. An aliqui rectores faciant pactum cum ſacerdotibus ſuis annuis, ut præter ſtipendia a rectore recepta, poſſint ab aliis recipere annualia vel triennalia?

13. An aliquis ſacerdos parochialis non habeat a rectore ſuo ſufficientem ſuſtentationem?

14. An laïcis detur ad firmam aliqua libera terra alicujus eccleſiæ?

15. An redditus aſſignati ad luminaria, vel ad alios uſus eccleſiæ certos, in certos uſus eccleſiæ convertantur, vel in uſus rectorum vel vicariorum?

16. An alicubi compellantur parochiani, ut in die Paſchæ ſimul communicent & offerant?

17. An aliqui intendant hiſtrionibus, vel ludant E ad aleas, vel taxillos?

18. An aliqui portent arma, vel non habeant tonſuram, & habitum congruentem?

19. An aliquis habeat plures curas animarum ſine diſpenſatione?

20. An aliquis rector, ſive vicarius, ſit filius proxime miniſtrantis?

21. An aliquis ſacerdos extorqueat pecuniam pro pœnitentia vel aliis ſacramentis, vel injungat pœnitentias lucrativas?

ANNO CHRISTI 1233.

22. An diaconi miniſtrent ſacramenta ſolis ſacerdotibus commiſſa, vel audiant confeſſiones?

23. An aliquis rector vel vicarius non ſit in ordine, quem exigit ſua cura, vel non faciat reſidentiam in ſuo beneficio?

24. An eccleſia aliqua non habeat clericos vel clericum honeſtum ſecundum facultates eccleſiæ?

25. An mercata, vel ludi, ſeu placita ſæcularia, ſint vel fiant alicubi in locis ſacris?

26. An cœmeteria ſint ubique clauſa, & eccleſiæ decenter ædificatæ & ordinatæ, & vaſa ſacra rite cuſtodita?

27. An aliquis ſacerdos celebret de aceto?

28. An aliqui beneficiati, audiant vel doceant leges ſæculares?

29. An canon miſſæ ſit rite correctus?

B

30. An alicubi leventur arietes, vel fiant ſcottalos, vel decertetur in præeundo cum vexillo matricis eccleſiæ?

31. An ad mandatum eccleſiæ & epiſcopi, hæc in ſingulis eccleſiis alias ſint prohibita?

32. An aliquis clericus vel laïcus teneat in hoſpitio ſuo concubinam clerici: & ubi ſunt concubinarum receptacula?

33. An aliquis ſacerdos ſit deſidioſus ad viſitandum infirmos?

34. An chriſmalia convertantur in uſus ſæculares?

35. An aliqui religioſi appropriaverint ſibi aliquas decimas vel eccleſias, ſine licentia epiſcopi, vel aliqua hujuſmodi?

36. An aliquæ eccleſiæ ſint vel fuerint retentæ ſine ſacerdote?

37. An aliqui vicarii ſe faciant rectores, vel e converſo?

38. An aliqui illegitimi, cum quibus non eſt diſpenſatum, habeant eccleſiaſtica beneficia, vel ſint in ſacris ordinibus conſtituti?

39. An aliqui gerant ſe rectores vel vicarios, qui non ſunt per epiſcopum inſtituti?

40. An ſuperaltaria ſint honeſta, & non *molentur ſuper ea colores, & quæ eccleſiæ ſint dedicandæ? * *f.* num mutentur

41. An aliqua, poſt Oxonienſe concilium, ſint diruta ſine epiſcopi licentia?

42. An Judæi morentur alicubi, ubi non conſueverunt morari?

43. An adulteria, vel crimina publica laïcorum, ſint rite per archidiaconum correcta; & ſi aliqua ſint incorrecta?

44. An in ſingulis archidiaconatibus ſint ſufficientes pœnitentiarii epiſcopi?

45. An aliqui laïci ſint pertinaces, ut ſtent in cancello cum clericis: & qui ſacerdotes ſunt ordinati alibi extra epiſcopatum, & per quem licentiati ſunt ad celebrandum?

46. De vita & honeſtate archidiaconorum, decanorum, & clericorum, qui miniſtrant in eccleſiis?

47. An aliquis ſacerdos bis celebret in die, niſi in caſibus conceſſis, & in propriâ perſona, in propria eccleſia?

48. An aliqua anachorita facta ſit ſine aſſenſu epiſcopi?

49. An in aliqua capella celebretur ſine aſſenſu epiſcopi?

50. An alicubi morentur monachi vel alii religioſi in grangiis, vel aliis poſſeſſionibus ſuis, & quomodo ſe gerunt, & cujus famæ ſunt? De famulis eorum & ſervientibus, quomodo ſe gerunt, & cujus famæ ſunt?

*** CONCI-

Anno Christi 1234.

*** CONCILIVM ROMANVM PRO EXPEDITIONE IN TERRAM SANCTAM ſuſcipienda,

Indictum anno Dom. MCCXXXIV. ſub Gregorio papa IX.

B*Zovius autoritate epiſtolarum a Gregorio IX. ſcriptarum, acta hujus concilii ſummatim enarrat his verbis*: Eodem anno Gregorius pontifex recuperationi terræ ſanctæ intentus, concilium Romæ celebravit. Intererant, cum imperatore Friderico & archiepiſcopis atque epiſcopis, Conſtantinopolitanus, Antiochenus, & Hieroſolymitanus. Ex omnium judicio decreta eſt expeditio generalis, ad ſubveniendum rebus Syriacis. Huic ſacro negotio præpoſitus fuit Theodoricus archiepiſcopus Ravennas, cum poteſtate legati de latere, quem ut omnes debito honore proſequerentur, & in rebus agendis illi obtemperarent, ex ſententia concilii Gregorius omnibus archiepiſcopis & epiſcopis in regno Hieroſolymitano ſcripſit, Spoleti 6. Auguſti. Fridericus autem imperator univerſis baronibus, militibus, & populo præcepit, datis Reate litteris anno Dominicæ Incarnationis MCCXXXIV. menſe Auguſt. Indict. 7. Conceſſit tunc Gregorius Theodorico, & ſubjunctis illi epiſcopis, ut omnis pœnæ peccatis debitæ remiſſionem iis autoritate pontificia indulgerent, qui in Hieroſolymitanam expeditionem aut ipſi exirent, aut pecuniam militeſve ſubmitterent. Injunxitque epiſcopis, ut cruce inſignire eos poſſent, qui in eo ſacro bello militaturi accederent. Ad hæc renovavit execrationem concilii Lateranēſis in eos qui ad Saracenos ferrū efferrēt, datis litteris Theodorico archiep. 6. Idus Nov. Peruſii, quo ſe Gregorius cōtulerat, ut exules cōpeſceret.

G. C. Non Romæ celebratum eſſe hoc conciliū, ſed Spoleti, docet Odoricus Raynaldus ex autore anonymo vitæ Gregorii IX cujus hæc verba refert: *Ibidem primo crucis verbum in terra ſancta ſubſidium in majori platea civitatis utriuſque ſexus populo congregato lacrymabiliter & devote proponens, eorum turbam non modicam, cum lacrymarum profluvio, crucis charactere inſignivit.* Eodem faciunt litteræ Gregorii, quas poſt cōcilium ad epiſcopos omnes & prælatos alios Hieroſolymitani regni dedit. Sunt enim illæ Spoleti datæ, ut Bzovius paulo ante retulit. Extant apud Rubeum, hiſtor. Ravenn. lib. vi.

Anno Christi 1235.

*** MODVS CONSTITVENDI ABBATIS EXEMPTI APVD ANGLOS POST CONCILIVM generale Lateranenſe, ſub papa Innocentio III. prout habetur in exemplo conſtitutionis Ioannis II. abbatis S. Albani xxiii. Anno Dom. MCCXXXV. Henrici III. xix.

Ex vet. cod. MS. de geſtis abb. S. Albani, in biblioth. Cottō.

Ex tomo II. conciliorum Britannicor.

IOannes ſecundus, VVilhelmo abbati ſucceſſit creatus in abbatem. Iſte de Herefordia oriundus, & in cella quæ ibidem eſt, primo in ſacriſtam, poſtea in Priorem a memorato abbate promotus: vir extitit dapſilis, & manſuetus, corpore elegans, fratribus ſuis ſocialis, & reliquis amabilis univerſis; & a ſtirpe mediocri, laudabili, manſueta procreatus legitime; de virtute in virtutem progrediens, præclaræ famæ dotibus meruit honorari. Vnde, meritis ejus promerentibus, rite meruit in abbatem, ſine alicujus commendatione, ſublimari. Et quoniam primus erat in abbatem creatus poſt concilium Lateranenſe generale, a papa Innocentio tertio celebratum; in quo conſtitutum erat ut abbates exempti ab ipſo papa confirmarentur; & prædeceſſor VVilhelmus, circiter viginti annis, in proſperitate prævixerat: hæſitabant quid agendum foret de hujus negotii progreſſu & egreſſu univerſi. Vocantur igitur ad conſilium conventus, magiſtri ſolennes & juris periti. Horum igitur conſilio ſeniores & ſaniores ipſius conſulte ac prudenter, in tam arduum negotium & tutius proceſſerunt, ita ut poſteri in conſimili caſu conſtituti poterunt edoceri. Litteræ igitur ad dominum papam & dominum regem, & alios tranſmittendæ illico poſt mortem nominati abbatis VVil. & electionem ſequentis, ſcilicet Ioannis; ſunt confectæ: quæ in illo libello inſeruntur, cum quibuſdam aliis, quę exprimunt modū & formā electionis.

Anno Christi 1235.

Littera domino regi pro licentia eligendi.

EXcellentiſſimo domino & in Chriſto reverendiſſimo Henrico Dei gratia illuſtri regi Anglorum, domino Hiberniæ, duci Norm. & Aquitan. comiti Andegaviæ, devoti ſui ſemper & humiles, Prior ſancti Albani, & ejuſdem loci conventus, cum omni humilitate & devotione, æternam in Domino ſalutem. Veſtræ innoteſcimus excellentiæ, quod venerabilis pater noſter VVilliefm. quōdam abbas eccleſiæ noſtræ, in fata deceſſit. Ideoque dilectos fratres noſtros N. & N. latores præſentium, ad vos deſtinamus, excellentiæ veſtræ, omni qua poſſumus devotione & lacrimarum effuſione, flexiſque genibus ſupplicantes: quatenus Divinæ pietatis intuitu, nobis gratiam impartientes, eligendi paſtorem liberam nobis concedatis facultatem: ſtatui domus noſtræ miſericorditer, ſi placet, compatientes, juxta neceſſitates, quas dicti fratres noſtri vobis duxerint exprimendas. Valeat regia dignitas in æternum.

Littera amicis in curia pro expeditione.

VRgentibus negotiis novis, & inopinatis emergētibus, piorum amicorū auxilium familiare, & cōſilium invocare, evidens ſuadet honeſtas, & cōpellit inſtans neceſſitas. Ideoque ſinceræ paternitati veſtræ, omni qua poſſumus devotione ſupplicamus, quatenus Divinæ pietatis intuitu, ſtatui domus noſtræ juxta neceſſitates quas fratres noſtri N. & N. latores præſentium vobis duxerint exprimendas, miſericorditer, & paterno ſubveniatis affectu: eo quod venerabilis pater noſter VVillielm. quondam abbas monaſterii noſtri, Divino nutu diem clauſit extremum: nos monachos ſuos, quaſi orphanos, piorum conſilio relinquens & auxilio deſtitutos. Quorum indigentiæ ſic veſtra dignetur conſulere miſeratio, ut Deus pater pupillorum digna mercede veſtram remuneret pietatem.

Convocatio Priorum ad electionem.

FRater E. Prior ſancti Albani, ejuſdemque loci conventus dilecto ſibi in Chriſto tali vel tali Priori, ſalutem in Domino ſempiternam. Quoniam venerabilis pater noſter VVillielm. quondam abbas monaſterii noſtri Divino nutu diem clauſit extremum; & oportet per commune conſilium eccleſiæ noſtræ providere de paſtore: mandamus, quatenus in craſtino Annunciationis Dominicæ proximo affuturæ compareas perſonaliter apud S. Albanum, una nobiſcum tractaturus ſuper electione abbatis. Quod ſi forte non poteris, juſta ex cauſa impeditus, tunc te ſub hac forma excuſes per litteras tuas patentes.

Excuſatio Priorum non venientium.

VIris nobilibus, domino E. Priori de ſancto Albano, ejuſdemq; loci cōventui, frater N. Prior talis vel talis loci, ſalutem. Præpeditus negotio certo, videlicet aſſignato, vel gravi detentus infirmitate, in craſtino Annunciationis Dominicæ apud S. Albanum perſonaliter intereſſe non poſſum, una vobiſcum ſuper electione abbatis tractaturus. Itaque non expectata præſentia mea in dicto negotio, quod veſtrum eſt exequimini. Valete. Obtentis igitur litteris a domino Rege de licentia eligendi, & congregatis fratribus die ſtatuto, tam Prioribus, quam aliis, qui intereſſe debuerunt, & voluerunt, elegerunt ſolemniter Ioannem de Herefordia, Priorem de Hertford, monachum ſuum profeſſum, in paſtorem animarum ſuarum, virum piū

ANNO CHRISTI 1235.

& monachum ordinatum. Qui domino Regi præſentatus, ab eo favorabiliter, tum quod elegans & venerabilis extitit perſona ſtatura, tum quoniã audierat quod dapſilis & civilis ac ſocialis fuerat, dum Prior Hertfordiæ fuerat, eſt ſuſceptus. Et idcirco promptius, quia rex ſemper domum ſancti Albani dilexerat, cui litteras petitorias ſub hac forma tranſmiſerunt.

Littera domino Regi pro electo recipiendo.

ILluſtri domino ſuo ac magnifico Henrico Dei gratia regi Anglorum, &c. devoti ſui ſemper & humiles E. Prior ſancti Albani, & ejuſdem loci conventus, cum omni humilitate & devotione æternam in Deo ſalutem. Regiæ excellentiæ veſtræ dominum Ioannem Priorem de Hertford, virum idoneum & hone- B ſtum, quem, de benignitate & licentia veſtra nobis cõceſſa, in patrem nobis elegimus & paſtorem, præſentamus, cum omni humilitate & devotione; ſupplicantes quatenus ex innata vobis benignitate ſolitaque clementia erga nos & eccleſiam noſtram concepta & habita, dictum Ioannem electum noſtrum in gratiam recipiatis; veſtrum eidem cõſilium, auxilium, & favorem, Divinæ ſi placet intuitu pietatis, impendẽtes. Valeat, &c. Dominus autem rex, cum hæc audiſſet, & perpendiſſet progreſſum noſtrum ordinatum & humilem, non tantum ſuum favorem impertivit & juvamen, immo domino papæ & amicis ſuis in curia Romana ſcripſit pro electo, ſub hac forma.

Littera Regis ſummo pontifici pro electo.

REverendo domino & patri in Christo cariſſimo, domino Gregorio Dei gratia ſummo pontifici, Henricus eadem gratia rex Anglorum, &c. ſalutem, & tam devotam quam debitam in omnibus tanto domino & patri reverentiam. Noverit ſancta paternitas veſtra, nos electioni factæ de fratre Ioanne de Hertford, monacho S. Albani, in abbatem S. Albani, regium adhibuiſſe favorem & aſſenſum. Et quoniam ad ſedem apoſtolicam immediate ſpectat electionis prædictæ confirmatio: hoc ſanctæ paternitati veſtræ duximus, tenore præſentium, ſignificandum; devote ſupplicantes, quatenus eidem electioni munus cõfirmationis dignemini, ſi placet, favorabiliter impendere. Teſte meipſo apud Abendon 1. die Aprilis, anno regni mei xix.

Littera regis cardinalibus pro electo.

VEnerabili in Chriſto patri, & amico ſpecialiter dilecto I. Dei gratia, titulo ſanctæ Praxedis presbytero cardinali, Henricus Dei gratia Anglorum rex, &c. Quoties ingruente neceſſitate nos contingit pro noſtris vel alienis negotiis apoſtolicæ ſedis implorare ſubſidia: ad eorundem negotiorum expeditionem veſtra nobis neceſſaria eſt diligentia, quam in omnibus veſtri gratia nobis recolimus ſubveniſſe. Cum igitur electioni factæ de fratre Ioanne de Hertford, monacho S. Albani in abbatem ejuſdem loci, regium adhibuerimus aſſenſum & favorem; & immediate ſubjecta ſit eccleſia S. Albani eccleſiæ S. Romanæ: paternitati veſtræ duximus attente ſupplicandum, quatenus, cum nuncii & procuratores dicti electi, ad obtinendum a ſede apoſtolica cõfirmationem dictæ electionis ad curiam venerint, ad aſſecutionem ſui propoſiti, in hac parte, veſtra dignetur paternitas eis auxilio & conſilio ſubvenire: per quam ſubventionem multiplicetur vobis gratia noſtra, quam ex diverſorum negotiorum promotione non dubitamus eis vos comparaſſe. Teſte meipſo, &c.

Diriguntur itaque fratres ad curiam Romanam, ut electionem rite factam impetrarent a ſede apoſtolica confirmari. Qui cum ad curiam, quæ tunc Peruſii fuerat, perveniſſent, oſtenderunt regios apices domino papæ, & aliis amicis re- A gis. Et cum reſpexiſſent illos & janitores & miniſtros papæ, approbata fuit quamplurimum ab ipſo domino papa, & a cunctis cardinalibus, forma electionis, & maxime a domino Ottone, qui domum & religionem S. Albani plurimum commendavit. Electione igitur confirmata, dicti fratres cum benedictione apoſtolica gaudenter ſunt reverſi; & ut audientes non lateat, hæc eſt conſuetudo eligendi abbatem in eccleſia S. Albani.

De modo & forma eligendi abbatem.

COnfeſſores tres vel quatuor jubentur diſtricte, & in virtute Spiritus ſancti, utpote qui cognoſcunt corda & renes ſingulorum, ut ipſi eligant xii. modo ix. de conventu fratres electos fideles & peritos: ut ipſi, vel de ſeipſis, vel de ipſo conventu eccleſiæ, vel de cellis, unum idoneum eligant in abbatem. De ipſis inquam, quia ſic non conſueverunt antiquitus: immo de aliis quam ſeipſis, quod abſurdum fuit & diſſonum rationi. Et in hoc variata eſt antiqua conſuetudo, & in melius commutata. Vt enim electio & labor tantæ deliberationis ſuper hoc negotio nullatenus irritus habeatur & inanis: litteras habent de conventu penes ſe, ſigillo conventus roboratas, ut ipſe conventus, illum quem ipſi xii. eligerent in abbatem, ſine contradictione aut difficultate unanimiter in paſtorem ſuſciperet & gratanter. Vnde ſeries negotii ſic proſecuta, a ſummo pontifice palam coram omnibus eſt commendata, C & facta examinatione, autoritate apoſtolica illico confirmata, pro eo quod unitas & concordia in domo S. Albani ingruerunt. Vnde ab univerſis dictum eſt, quod non ſine nutu Spiritus ſancti illud negotium fuerat proſecutum. Multitudinis enim credentium erat cor unum & anima una. Verumtamen quia de perſona electi domino papæ non conſtabat, dedit in mandatis Elienſi & Londonienſi epiſcopis, ut rite facta examinatione ex perſona electi, eundem in abbatem confirmatum benedicerent, plene in omnem tam ſpiritualium, quam temporalium adminiſtrationem inſtituentes. Cum ergo rediſſent nuncii de curia, oſtendebant litteras domini papæ epiſcopis memoratis, qui electo ſcripſerunt ſub hac forma.

Littera pro examinatione.

D HEnricus Dei gratia Elienſis & R. eadem gratia London. epiſcopi Ioanni de Hertford electo S. Albani, ſalutem. Mandatum domini papæ ſuſcepimus in hæc verba, G. epiſcopis, &c. Hujus igitur autoritate mandati noſtri tranſmiſſi, vobis mandamus: quatenus die Lunæ proximo poſt feſtum S. Laurentii in eccleſia conventuali apud crucem Roiſiæ, compareatis coram nobis, parati examinationem ſubire, & electionis, Deo dante, confirmationem ſuſcipere, ſecundum formam mandati apoſtolici. Quod & abbas fecit ſub omni maturitate. Affirmabant utiq; tam epiſcopi memorati, poſtquam audierant, quam nuncii noſtri, quod prudenter proceſſum eſt in hoc negotio. Londonienſis vero epiſcopus variis & arduis negotiis præ- E peditus, ne ad locum veniret memoratum, ſe excuſavit Elienſi epiſcopo, ſic ſcribens.

Littera excuſatoria unius commiſſarii.

VEnerabili fratri & amico in Chriſto cariſſimo H. Dei gratia Elienſi epiſcopo R. divina miſeratione London, eccleſiæ miniſter humilis, ſalutem & ſinceram in Domino caritatem. In negotio examinationis electi S. Albani, & confirmationis ejuſdem, vobis & nobis a domino papa commiſſo, variis præpediti negotiis, die Lunæ proximo poſt feſtum S. Laurentii apud crucem Roiſiæ, in eccleſia conventuali intereſſe non poſſumus. Ideo non expectata præſentia noſtra, quod veſtrum eſt in dicto negotio exequimini. Valeat paternitas veſtra ſemper in Domino.

Confir-

Confirmatio.

CONfirmatus eſt igitur electus, facta examinatione, ſub tali ſcripto. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti: Inquiſitis ſecundum formã litterarum domini papæ, quæ circa perſonam Ioannis electi S. Albani ſunt requirenda, tum per juratos, tum per propriæ perſonæ examinationem, invenimus ipſum ad regimen dictæ eccleſiæ ſufficientem. Vnde electionem de ipſo factam autoritate apoſtolica cõfirmamus. Quo facto miſit Elienſis epiſcopus conventui S. Albani ad majorẽ certificationẽ litteras, ſub hac forma.

Littera conventui de admittendo electo.

HEnricus Dei gratia Elienſis epiſcopus, dilectis in Chriſto priori & conventui S. Albani ſalutem in Domino. Noverit diſcretio veſtra, nos juxta formã mandati apoſtolici electionem de fratre Ioanne de Herthford, in abbatem monaſterii noſtri canonice celebratam, autoritate apoſtolica confirmaſſe. Quocirca autoritate apoſtolica, qua fungimur, vobis mandamus, in virtute obedientiæ diſtricte præcipientes, quatenus eundem electum veſtrum in abbatem & paſtorem devote admittatis, obedientiam & reverentiam debitam eidem humiliter impendentes. Valete. Scripſit inſuper idem epiſcopus domino Regi ſuper hoc ſub hac forma.

Littera domino Regi poſt confirmationem.

EXcellentiſſimo domino Henrico tertio, Dei gratia illuſtri Anglorum, &c. Henricus divina miſeratione Elienſis epiſcopus, ſalutem, reverentiam, & honorem. Noverit excellentia veſtra, nos juxta formam mandati apoſtolici electionem de fratre Ioanne de Herthford, in abbatem monaſterii ſancti Albani canonice celebratam, autoritate apoſtolica confirmaſſe. Quocirca excellentiam veſtram rogamus, quatenus ob reverentiam ſedis apoſtolicæ, dictum electum habentes commendatum, adminiſtrationem dictæ abbatiæ eidem committatis. Valeat reverentia veſtra ſemper in Domino. Scripſit etiam domino Rege acceptante, & palam publicavit chartam illam confirmationis.

Proſecutio negotii.

OMnibus Chriſti fidelibus litteras inſpecturis, Henricus Dei gratia Elienſis epiſcopus, ſalutem in Domino ſempiternam. Noveritis, quod cum nobis & venerabili fratri noſtro Londonenſi epiſcopo, commiſſum eſt negotium a domino papa examinationis perſonæ Ioannis de Hertford, electi in abbatem monaſterii ſancti Albani, & confirmationis ejuſdem: epiſcopo Londonenſi, in dicto negotio excuſato litteratorie; nos electionem ipſius Ioannis in hunc modum confirmamus. In nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti: Inquiſitis ſecundum formam litterarum domini papæ, quæ circa perſonã electi S. Albani fratris Ioannis ſunt inquirenda, tam per teſtes juratos, quam per propriæ perſonæ examinationem, invenimus eum ad regimen dictæ abbatiæ ſufficientem. Vnde electionem tanquam de perſona idonea de ipſo factam, autoritate apoſtolica confirmamus. In cujus rei teſtimonium his litteris noſtris patentibus ſigillum noſtrum duximus apponendũ. Acta ann. Dom. MCCXXXV. die Lunæ proxima poſt feſtum S. Laurentii apud crucem Roiſiæ. In craſtino igitur beatæ Virginis, in eccleſia ſancti Albani, ad majus altare, in præſentia epiſcopi Londonenſis, & totius conventus in choro exiſtentis, idem epiſcopus eidem electo munus impendit benedictionis, ubi apertæ ſunt litteræ incluſæ & bullatæ domini papæ, quas oportuit electum in abbatem benedicendũ, profitendo palam legere, ſub hac forma.

Profeſſio.

EGo Ioannes monaſterii S. Albani abbas, ab hac hora in antea fidelis & obediens ero S. Petro, ſanctæque apoſtolicæ Romanæ eccleſiæ, & domino meo

papæ Gregorio, ejuſque ſucceſſoribus canonice intrantibus. Non ero in conſilio, aut conſenſu, vel in facto ut vitam perdant aut membrũ, aut capiantur mala captione. Conſilium etiam quod mihi credituri ſunt, per ſe aut per nuncios ſuos, ſive per litteras, ad eorum damnum ſcienter nemini pandam. Papatum Romanũ & regulam S. Petri adjutor eis ero ad retinẽdum & defendendum, ſalvo ordine meo, contra omnem hominẽ. Legatum apoſtolicæ ſedis in eundo & redeundo, honorifice tractabo, & in ſuis neceſſitatibus adjuvabo. Vocatus ad ſynodum veniam, niſi prępeditus fuero canonica præpeditione. Apoſtolorũ limina ſingulis triennis viſitabo, aut per me, aut per meum nuncium, niſi abſolvar apoſtolica licentia. Poſſeſſiones etiam ad monaſterium meum ſpectantes non vendam, neque donabo, neque impignorabo, neque de novo infeudabo, vel aliquo modo alienabo, inconſulto Romano pontifice. Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta evangelia. Hæc cooperta fuerunt, occulta, & clauſa ſub bulla, donec ſtaret pontificalibus ad altare redimitus, quando nullo modo poterat ab iſta obligatione reſilire. Et cũ rogaſſet abbas ab epiſcopo London. Rogero, quid Romæ faceret? Epiſcopus, ſicut jocundus extitit, jocoſe reſpondit, & ſubridens ait: Amice ut offeras. & veritas in verbis latitavit. Rex autem ſuper præmiſſis certificatus, tenentibus de S. Albano ſcripſit in hac forma.

Littera domini Regis tenentibus abbatis poſt confirmationem.

HEnricus Dei gratia rex Anglorum, &c. militibus, liberis hominibus, & omnibus aliis tenentibus de abbatia de S. Albano ſalutem. Sciatis quod electioni factæ de fratre Ioanne de Hertford, in abbatem S. Albani, aſſenſum regium præbuimus & favorem. Et ideo vobis mandamus quod eidem fratri Ioanni tanquam domino veſtro in omnibus, quæ ad prædictam abbatiã pertinent, intendentes ſitis & reſpondentes. Teſte meipſo apud VVeſt. XVIII. die Aug. anno regni noſtri XIX.

Ex tunc igitur abbas plenarie conſtitutus, cepit homagia & juramenta, & fidelitates omnium abbatiæ ſubditorum, inſtallatus, & in omnibus abbas habitus & firmatus. Sed ut non lateat ſimpliciores qualiter ſe geſſit dum eſſet electus, & qualiter in poſterũ ſe gerere debet electus, præſentibus duximus inſerendum.

Qualiter ſe gerere debet electus.

POſtquam electores nominarunt electum proprio nomine cũ aliquo adjecto, ita ſcilicet ut unus electorum loquatur pro omnibus aliis electoribus, pręſtito aſſenſu Prioris & totius conventus, ſurgat electus & accepta venia ſupplicet omnibus ut orent pro eo, quod Deus det illi ſic curam & officium hoc ſuſcipere, ut ad honorem Dei & eccleſiæ, & animæ ſuæ fiat ſalvationem. Facta autem oratione a priore quod ſic fiat, & in fine orationis reſpondente conventu Amen, incipiatur ſolemniter Hymnus, *Te Deum laudamus*, & ducatur, modeſte & ordinate, aſſiſtente Priore ei in uno latere, ſuppriore in alio, cum aliis dignioribus eccleſiæ perſonis propinquius in eccleſiam, & præſentetur Deo & S. martyri Albano ad majus altare, pulſato claſſico, accenſiſque cereis circa altare, & diſcooperto feretro. Et toto corpore proſtratus electus, oret breviter, ſed præcordialiter, ut dignus tanto honore habeatur. Et finito ſonitu dicatur ab omnibus: *Pater noſter.* & Prior, *Et ne nos.* ℣. *Salvum fac ſervum tuum. Deus m. ſ. Mitte ei domine auxilium de ſancto. Et de Sion tuere eum. Dominus vobiſcum*, & *Oratio.* Omnipotens ſempiterne Deus, dirige hunc famulum tuum in viam ſalutis æternæ: ut, te donante, placita tibi cupiat, & tota virtute perficiat, per Dñm. *Dominus vobiſcum. Benedicamus Dño.* Deinde erigat ſe, & ſine aliquo offẽdiculo aut mora ducatur in cameram, videlicet Prioris, quæ ſua dum ele-

ANNO CHRISTI 1235.

electus eſt, debet appellari: donec in abbatem creatus, A in ſuam magnam cameram ſecedat. Et tunc poterit electus providere ſibi de ſociis & de nunciis ad curiam Romanam deſtinandis, & invitare quos voluerit ad refectionem: ſed tamen qui vocati ſunt, de licētia prioris veniant. Nec exeat aliquis niſi de licentia prioris, exceptis magnis obedientiariis. Electus autem etſi fuerit unus de ultimis novitiis, in loco ſupremo illico ſtatuetur. Et ſi fuerit de parte prioris, quam nos chorum appellamus, transferetur ad partem chori abbatis, ubi ſupremus ſtatuetur. Solus in refectorio prandebit ſupremus, priore prandente ad magnam menſam. In proceſſionibus ſupremus ex parte abbatis procedet, non in medio choralem ferens baculum, ut antiquitus temere conſuevit: ne forte in poſterum caſſatus, retrocedat, & tunc cum rubore incipiat locum noviſſi- B mum tenere.

ANNO CHRISTI 1235.

*** CONCILIVM NARBONENSE, EX TRIVM PROVINCIARVM EPISCOPIS.

In quo data conſilia fratribus Prædicatoribus fidei inquiſitoribus, quomodo ſe cum hæreticis gererent.

De hoc concilio ita Spondanus Baroniana continuationis tomo I. ad annum MCCXXXIII. Quo eodem, *inquit*, tempore habitum fuit Narbonæ concilium ſub Petro Amelio archiepiſcopo: cui etiam interfuerunt Arelatenſis & Aquenſis archiepiſcopi, una cum trium illarum provinciarum ſuffraganeis epiſcopis: cum mandato accepto a ſede apoſtolica de C conſilio impertiendo fratribus Prædicatoribus, recens in illis partibus conſtitutis inquiſitoribus contra hæreticos, quomodo ſe gerere adverſus eos deberent: XXIX. capitula condiderunt de pœnis, tam iis, quam eorum fautoribus imponendis, qui converterentur, ſive qui obſtinati permanerent; ac de ſignis, quibus detegi poſſent: ſuntque valde ſevera, prout ferebat praxis ejus temporis. *Hæc Spōdanus. Quæ omnia didiceris neceſſe eſt ex hujus cōcilii capitulis, quibus cōtinentur, excepta anni notitia, quam unde ille habuerit neſcio. Forte perfectius exemplar nactus erat, cui adſcriptus annus. Forte etiam conjectura una nititur, ex eo petita quod inſtitutos a Gregorio IX. inquiſitores ex Prædicatorum ordine, ad hunc annum aliqui referant.* D

Capitula autem ipſa, huc uſque inedita hic repræſentabo ex codice MS. Mauritii Tellerii abbatis, qui fortunam ſummę illuſtrem eximiarum ſplendore virtutum ac doctrinarum obſcurat. Quod exemplar contuli cum alio inter Sirmondi noſtri ſchedas reperto. Hæc in utroque exemplari eſt inſcriptio : Concilium Narbonenſis, Arelatenſis, & Aquenſis, archiepiſcoporum.

TITVLI CAPITVLORVM:

1. *De pœnis hæreticorum, qui immunitatem carceris aſſecuti ſunt.*
2. *Novis tranſitus transmarinus injungatur.* E
3. *Ut in alias villas aut provincias, ubi viſum fuerit, mittantur.*
4. *Ut pauperibus includendis carceres conſtruantur.*
5. *Quod pœnitentia, inquiſitorum diſcretioni permittuntur.*
6. *Ut converſi culpas ſuas publice confiteantur.*
7. *Ut inquiſitores injunctis pœnitentiis addere vel detrahere poſſint.*
8. *Ut propriis ſacerdotibus cura committatur obſervationis pœnitentiarum.*
9. *De his qui in carcerem detrudi debent, quid agendum, ſi nimia ſit eorum multitudo.*
10. *De his qui pœnitentiam carceris, vel aliam non perficientes, rebellant.*
11. *De his qui in abjuratam hæreſim reciderunt.*
12. *Quinam dicendi rebellare: quinam in hæreſim recidiſſe.*
13. *De receptatoribus ſeu fautoribus qui vel reciderint, vel pœnitentias accipere refugerint.*
14. *Quinam exiſtimandi fautores hæreticorum.*
15. *Ut fautor eorum habeatur, qui cum poteſtatem habeat, in eos non animadvertit.*
16. *De iis, qui cum poſſint, prædictos non capiunt, aut juvant capientes.*
17. *Ut fratres Prædicatores a pecuniariis pœnitentiis abſtineant.*
18. *Ut prædicti culpabiles religionem ingredi non permittantur.*
19. *Ut a carcere nemo excuſetur propter ſenium, &c.*
20. *Qui pertineant ad inquiſitionem.*
21. *Ut inquiſitores alii, ſi quid norint, ſcribant ad eum cui culpabilis eſt adſtrictus.*
22. *Ne teſtium nomina verbo vel ſigno publicentur.*
23. *Ut nemo condemnetur, niſi convictus.*
24. *Ut ad accuſationem, vel teſtimonium, omnes admittantur.*
25. *Quæ exceptiones fidem teſtium evacuent.*
26. *De eo qui convictus, pertinaciter negat.*
27. *Ut qui ſemel depoſuerant, iterum non interrogentur, niſi de novis circumſtantiis.*
28. *An credendum confeſſori, de abſolutione ſeu pœnitentia alicujus.*
29. *De culpis, ex quibus credentes poſſunt indicari.* C

CAPITVLA.

Petrus Dei gratia Narbonenſis, Joannes Arelatenſis, Raimundus Aquenſis, archiepiſcopi, cæterique prælati, quorum ſigilla huic chartulæ ſunt appenſa: Dilectis & fidelibus in Chriſto filiis ordinis Prædicatorum fratribus inquiſitoribus hæreticorum, per memoratas & circumjacentes provincias conſtitutis, ſalutem in Domino.

I. *De pœnis hæreticorum, qui immunitatem carceris aſſecuti ſunt.* D

Dubitationes veſtras, prout poſſumus, amputantes, devotioni veſtræ duximus conſulendum: quatenus hæreticis, & eorum credentibus, receptatoribus, defenſoribus, & fautoribus immunitatem carceris aſſequutis, quam ex vobis aliqui eis infra certam diem ſponte venientibus, pœnitentibus, & tam de ſe quam de aliis plenam dicentibus veritatem, conſulte & laudabiliter promiſiſtis, quia cum ſponte confeſſis mitius eſt agendum, & quia per hoc E latentem ſaniem hæreticæ pravitatis facilius & melius detegi merito ſpetabatis, ſicut & rei eventus manifeſte probavit: his pœnitentias injungatis: videlicet ut cruces portent, quaque Dominica die inter epiſtolam & evangelium veſtibus aliquibus denudati, prout viſum fuerit pro qualitate temporis faciendum, ſacerdoti parochiæ ſuæ Miſſam celebranti cum virgis in manu publice ſe præſentent, ibique recipiant diſciplinam: & idem faciant in omni proceſſione ſolem-

ANNO CHRISTI 1235.

ANNO CHRISTI 1235.

ſolemni. In prima etiam Dominica cujuſ- A cumque menſis, poſt proceſſionem, vel Miſſam, viſitent nudi ſimiliter & cum virgis domos omnes, in quibus aliquando viderunt hæreticos in eadem civitate ſeu villa, & interſint omni die Dominica Miſſæ, ac veſperis, & ſermoni generali, ſi fiat in villa, niſi impedimentum habuerint ſine fraude. Quod ſi forte villa fuerit interdicta, vel ipſi excommunicati; cunctas eccleſias, & domos in quibus viderunt hæreticus, diebus viſitent aſſignatis: & teneantur ſermonibus generalibus intereſſe: jejunent: limina Sanctorum viſitent: loco tranſitus tranſmarini, qui talibus conſuevit injungi. Fidem & B eccleſiam per certos annos, ſeu menſes, ſeu dies, cum armis & expenſis propriis per ſe vel per alios magis idoneos, contra Sarracenos, vel hæreticos, vel eorum fautores, vel aliter rebelles, ad mandatum & arbitrium domini Papæ, vel ejus legati, vel noſtri, vel alterius juxta ordinationem veſtram, defendere teneantur.

II. *Ne iis tranſitus tranſmarinus injungatur.*

Nec eis de cætero memoratus tranſitus injungatur propter domini papæ prohibi- C tionem, ſuper hoc nuper factam: ne per ipſorum perfidiam violetur fidei firmamentum, ibi etiam ubi cœpit: quod non immerito timeretur, ſi eos hinc diſperſos, contingeret illuc per injunctiones hujuſmodi congregari: licet velit ipſe dominus papa, ut ab his, quibus idem tranſitus ante ſuam prohibitionem injunctus fuerat, compleatur.

III. *Ut in alias villas aut provincias, ubi viſum fuerit, mittantur.*

Et ubi fuerit viſum expedire, de villa, in qua converſari fuerint, ejiciantur, in alia D certa villa ſeu provincia ad tempus, vel perpetuo, moraturi.

IV. *Ut converſis pauperibus includendis carceres conſtruantur.*

Converſis ab hæreſi pauperibus includendis carceres conſtruantur. Et in neceſſariis provideant competenter, ne per tales nimium graventur prælati, vel eorum multitudini fortaſſe nequeant providere.

V. *Quod pœnitentiæ, inquiſitorum diſcretioni permittuntur.*

Hoc quidem ita perſtringimus, non ut E vos pœnitentias prætaxatas omnes ubique, vel omnes omnibus imponatis: ſed ut eas ſecundum diſcretionem vobis traditam a Domino, pro culparum & perſonarum, locorum & temporum, & aliarum circumſtantiarum qualitate, ita caute ac provide diſpenſetis, ut ſive plectendo, ſive ignoſcendo, vita culpabilium corrigatur: vel ſaltem valeat apparere, quis in tenebris ambulet, quis in luce; quis vere ſit pœnitens, quis ficte converſus: nec inde veris catholicis ſcandalum generetur: nec prætextu ſcandali, ſeu aliquo alio, quantum in vobis fuerit, defendi poſſit hæreſis ſeu nutriri.

VI. *Ut converſi culpas ſuas publice confiteantur.*

Omnes vero faciatis culpas ſuas, clero & populo convocatis, publice confiteri, & abjurare, atque jurare prout in mandatis apoſtolicis, & ſtatutis domini Romani plenius continetur: niſi ubi culpæ levitas, & ſcandali enormitas, rigori etiam huic quicquam oſtenderent detrahendum. Et de ſingulis fiant publica inſtrumenta continentia culpas, abjurationes, promiſſiones, & pœnitentias eorundem: ne ulterius perire poſſit vel latere veritas diu cælata, nunc autem a Domino tam mirabiliter quam miſericorditer revelata.

Concil. Toloſan. 1229.

VII. *Ut inquiſitores injunctis pœnitentiis addere vel detrahere poſſint.*

Illa ſemper retentione caute adhibita, ut liceat vobis ſeu aliis inquiſitoribus, ſeu quibus hoc Romana eccleſia, vel ille cui ex officio competit, duxerit committendum, pro veſtro, & illorum arbitrio ac voluntate, injunctis pœnitentiis addere vel derrahere ex cauſa rationabili quandocumque.

VIII. *Ut propriis ſacerdotibus cura committatur obſervationis pœnitentiarum.*

Obſervationis etiam pœnitentiarum curam propriis eorum ſacerdotibus committatis: ita ut ipſi ſacerdotes penes ſe habentes pœnitentias ſingulorum parochianorum ſuorum, & circa earum obſervationes ſolicite vigilantes, contemptores, ſi qui fuerint, vobis, vel quibus ſtatueritis, denuncient ſine mora, proceſſuris in eos juxta formam inferius deſignatam.

IX. *De his qui in carcerem detrudi debent, quid agendum, ſi nimia ſit eorum multitudo.*

De hæreticis autem ſeu credentibus, præfata immunitate, quia veritatem de ſe vel de aliis ſuppreſſerunt, vel quia infra tempus indulgentiæ non venerunt, ſeu alias indignis, paratis tamen abſolute mandatis eccleſiæ obedire, & recognoſcere quam vel ſuppreſſerant, vel negaverant veritatem: quamvis tales proculdubio ſint ſecundum ſtatuta domini papæ in perpetuo carcere detrudendi: quia tamen intelleximus vos de his tantam in pluribus partibus multitudinem inveniſſe, ut nedum expenſæ ſed vix etiam lapides aut cæmenta ſufficere poſſint ad carceres conſtruendos: conſulimus ut eorum immurationes, ubi expedire videbitur, differatis, donec ipſe domi-

nus papa de illorum multitudine plenius ſit conſultus: niſi forte aliqui eſſent tam facinoroſi, ut de ipſorum impœnitentia, vel fuga, vel relapſu, vel corruptione, ſeu turbatione aliorum, merito timeretur: tales enim ſine ulla prorſus dilatione firmo & opportuno carceri deputetis.

X. *De his qui pœnitentiam carceris, vel aliam non perficientes, rebellant.*

Porro illos hæreticos ſeu credentes, qui poſtquam juraverint mandatis eccleſiæ obedire, abſolutionis beneficium fuerint, vel non fuerint conſecuti, iniunctam ſibi pœnitentiam carceris vel non intrando, vel poſt ingreſſum exeundo, ſeu quamcumque aliam ſervare, ſeu perficere renuentes, vel ſe ab ea recipienda contumaciter abſentantes, rebelles exiſtunt, & ſic ſuam impœnitentiam, fictamque converſionem aperte oſtendunt:

XI. *De his qui in abiuratam hæreſim reciderunt.*

Et illos qui poſt abjurationem erroris ſeu purgationem, deprehenſi fuerint in abjuratam hæreſim recidiſſe: ſæculari judicio ſine ulla penitus audientia relinquatis, animadverſione debita puniendos: cum ſufficiat tales per falſam converſionem ſemel eccleſiam decepiſſe, præſertim ubi tanta eorum invaluit multitudo: licet eis pœnitentibus, nequaquam pœnitentia ſit neganda.

XII. *Quinam dicendi rebellare: quinam in hæreſim recidiſſe.*

Eos ſane qui legitime moniri, contemptũ ſuum, cum poſſint, gratis emendare non curant, indubitanter dicimus rebellare: ſed & eos recte intelligimus in hæreſim recidiſſe, qui poſt abjurationem ſuam, ſeu purgationem, ut prædictum eſt, hæreticos ſcienter & libenter recipere, vel aliter eis favere non excuſabiliter præſumpſerunt: quia tunc nec dubitari oportet illos ex prioris erroris conſequentia hoc feciſſe: maxime ſi ſpecialiter abjurarant, quod fecerunt, & ad hujuſmodi pœnam ſe obligaverant ſponte ſua. Quod ſi occaſionem aliquam habuerunt, per quam a tam vehementi præſumptione valeant excuſari: ſaltem perpetuo carceri ſine aliqua dilatione mancipentur.

XIII. *De receptatoribus ſeu fautoribus, qui vel reciderint, vel pœnitentias accipere refugerint.*

Illos autem qui cum tantum receptatores, ſeu defenſores, ſeu fautores extiterint, & reconciliati fuerint, ſeu mandatis eccleſiæ juraverint obedire, in abjuratam culpam reciderint, ſeu pœnitentias accipere contumaciter refugerint, vel implere, & propterea ſecundo fuerint excommunicationis vinculo, vel ipſo jure, vel per ſententiam innodati: ſi redire voluerint, receptis ab ipſis talibus ac tantis ſecuritatibus, præter juratoriam cautionem, quod timore pœne temporalis ab exceſſu ſimili debeant coërceri, eos cum litteris veſtris teſtimonialibus plenam veritatem continentibus, ad dominum papam, pro abſolutione trahenda, & recipienda pœnitentia, tranſmittatis.

XIV. *Quinam exiſtimandi fautores hæreticorum.*

Plane inter fautores accipimus tam eos, qui hæreticorum ſeu credentium extirpationem, ſeu correctionem impediunt, quam qui non dant operam ad id, quam non poſſunt ſine culpa omittere manifeſta. Ex diligenti tamen circumſtantiarum conſideratione, plus minuſve contingit culpæ in talibus reperire. Nam multum favet hæreticis, ſive credentibus, qui cælat, cum poſſit & debeat indicare: plus, qui eos occultando, ſeu aliter, ipſorum examinationem, vel incarcerationem, vel punitionem malitioſe nititur impedire: plurimum, qui captos vel incarceratos relaxat præter eccleſiæ voluntatem: ſeu cujus conſilio, vel auxilio, mandato vel jure talia perpetrantur.

XV. *Ut fautor eorum habeatur, qui cum poteſtatem habeat, in eos non animadvertit.*

Cujus criminis reus incomparabiliter eſt habendus ille, qui temporalem habens iuriſdictionem, præfatos peſtiferos hæreticos ſeu rebelles ab eccleſia denotatos perſequi, & de ſua terra vel provincia exterminare poſtponit, vel in eos animadvertere ſine mora. Quippe nec caret ſcrupulo ſocietatis iniquæ, qui tanto facinori ſibi per denunciationem eccleſiæ, ſeu aliter, legitime manifeſto, cum teneatur & poſſit, deſinit obviare: præſertim ſi ad hoc faciendum etiam iuramento proprio ſe aſtrinxit.

XVI. *De iis, qui cum poſſint, prædictos non capiunt, aut iuvant capientes.*

Sed nec illi ſunt immunes a crimine, qui cum ſe illis offert opportunitas loci & temporis, ac facultas, hæreticos ſeu prænominatos rebelles capere, capienteſve iuvare, nequiter prætermittunt: maxime ſi de hoc fuerint a capientibus ſeu capere volentibus requiſiti. Et quoniam plures & quaſi inveſtigabiles ſunt modi nocendi, quibus hæretici eorumque credentes atque fautores nituntur vineam Domini Sabaoth demoliri, & eis eſt tam prudenter, quam viriliter occurrendum: curet veſtra devotio ſecundum datam a Domino gratiam, mala illorum agnoſcere, & ſalutarem apponere medi-

Anno Christi 1235.

medicinam: ſuppleatque diſcretio, quod ſcripto non poſſet facile comprehendi.

XVII. *Ut fratres Prædicatores a pecuniariis pœnitentiis abſtineant.*

Similiter a fidejuſſoribus hæreticorum ſeu credentium qui fugerunt, & a decedentibus, qui pœnitentias non egerunt, vel ab eorum heredibus, ſeu fidejuſſoribus, exactis per epiſcopum loci ex officio ſuo bonis pignoribus, & in aliqua æde ſacra depoſitis, ad dominum legatum pœnitentiarum injunctio referatur. Ab hujuſmodi enim pecuniariis pœnitentiis & exactionibus, vobis eſt abſtinendum pariter, & parcendum, propter veſtri ordinis honeſtatem. Cum & ſatis plene alias negotii hujuſmodi executio vos oneret, & affligat.

XVIII. *Ut prædicti culpabiles religionem ingredi non permittantur.*

Ne autem per tales religionis ſimplicitas corrumpatur, nullum de præfatis culpabilibus religionem quamcumque ingredi, niſi ex domini papæ vel ejus legati indulgentia permittatis: & ſi qui ſine ipſorum & veſtri licentia poſt inchoatam inquiſitionem, vel ſi etiam ante, non tamen confeſſi, & canonice abſoluti, ingreſſi fuerint, revocetis.

XIX. *Ut a carcere nemo excuſetur propter ſenium, &c.*

Circa incarcerandos etiam duximus hoc addendum, ut a carcere nec vir propter uxorem licet juvenem, nec uxor propter virum, nec quiſquam propter liberos ſeu parentes, ſeu aliter neceſſarios, aut propter debilitatem, vel ſenium, vel aliam ſimilem cauſam, excuſetur, abſque indulgentia ſedis apoſtolicæ ſpeciali. Si qui vero culpabiles vel ſuſpecti ad veſtram pertinentes inquiſitionem, præſentes nec ſint, nec fuerint; & infra competentem terminum eiſdem a vobis peremptorie aſſignatum, & per eccleſias publicatum, non curaverint comparere, vel ſe legitime excuſare: contra eos tanquam contra præſentes non dubie procedatis.

XX. *Qui pertineant ad inquiſitionem.*

Ad inquiſitionem quippe veſtram eos intelligimus pertinere, qui vel infra ejuſdem inquiſitionis limites deliquerunt, vel domicilium ibi habent, ſeu habebant quando inquiſitio cœpta fuit, vel cum ibi moratentur occaſione officii cujuſcumque, publici ſeu privati, vel certum domicilium non habentes, ibidē inventi, citati fuerūt a vobis, ſive illis per quācumq; cautionem aſtrictis, ſive non, inquiſitionem contra eos facere incœpiſtis, vel eis purgationem forſitan indixiſtis. Siquidem contra tales præſentes

A vel abſentes poteſtis procedere ac debetis: niſi forte ratione delicti majoris, ſeu minoris, commiſſi alibi, vel ratione domicilii, vel alia, de prædictis inquiſitores alii procedere cœperint contra illos. Etenim cum in locis diverſis, & per inquiſitores diverſos, Deo autore, inquiſitio celebretur: tutius & ſalubrius eſt, ut quiſque culpabilis in quibuſcumque locis deliquerit, uni & illi tantum inquiſitori permaneat obligatus, a quo primo ex aliqua de cauſis præſcriptis, ſine fraude, & ſine periculo negotii, & animarum, fuerit occupatus.

B XXI. *Ut inquiſitores alii, ſi quid norint, ſcribant ad eum cui culpabilis eſt aſtrictus.*

Ita tamen ut inquiſitores cæteri, quicquid de illo noſſe poterunt, inquirant nihilo minus & ſcribant inquiſitoribus illis, quibus idem culpabilis ſit aſtrictus: ſic enim quaſi vir unus pugnabitis, & vincetis.

XXII. *Ne teſtium nomina verbo vel ſigno publicentur.*

Illud autem caveatis ſecundum providam ſedis apoſtolicæ voluntatem, ne teſtium nomina verbo, vel ſigno aliquo pu-

C blicentur: ſed ſi inſtat contra quem fit inquiſitio, dicens forte ſe inimicos habere, vel in ſe aliquos conſpiraſſe: inimicorum ab eo ſeu conſpiratorum nomina & inimicitiarum, ſeu conſpirationis cauſa, & veritas exigantur: ut ſic & teſtibus conſulatur, & ipſis etiam convincendis.

XXIII. *Ut nemo condemnetur, niſi convictus.*

Ad nullius vero condemnationem ſine lucidis & apertis probationibus, vel confeſſione propria procedatis. Satius enim eſt

D facinus impunitum relinquere, quam innocentem condemnare.

XXIV. *Ut ad accuſationem, vel teſtimonium omnes admittantur.*

Quamvis in hujuſmodi crimine propter ipſius enormitatem omnes criminoſi & infames, & criminis etiam participes, ad accuſationem, vel teſtimonium admittantur.

XXV. *Quæ exceptiones fidem teſtium evacuent.*

Illis tantum exceptionibus fidem te-

E ſtium ex toto evacuantibus, quæ non ex zelo juſtitiæ, ſed de malignitatis fomite procedere videantur: ut ſunt conſpirationes & inimicitiæ capitales. Alia vero crimina, etſi debilitent, non repellunt, præſertim ſi teſtes de crimine fuerint emendati.

XXVI. *De eo qui convictus, pertinaciter negat.*

Si quis tamen culpam ſuam, ex qua poſ-

ſit

Anno Christi 1235.

ſit credens, vel hæreticus judicari, de qua plene per teſtes, ſeu aliam probationem conſtat, pertinaciter negare non metuit: quamdiu in hujuſmodi negatione perſiſtit, licet alias converſionem prætendat, hæreticus abſque dubio eſt cenſendus: evidenter namque impœnitens eſt, qui peccatum nec vult etiam confiteri.

XXVII. *Vt qui ſemel depoſuerunt, iterum non interrogentur, niſi de novis circumſtantiis.*

Teſtes autem qui generaliter de ſe & aliis requiſiti, ſemel depoſuerint, ſi etiam poſt hujuſmodi depoſitionem cõtra quemquam de quo quid noverint, dixerint, inquiſitio cœperit, non eſt neceſſe ut iterum producantur: niſi de aliquibus circumſtantiis, de quibus requiſiti non fuerant, viderentur forſitan requirendi.

XXVIII. *An credendum confeſſori, de abſolutione ſeu pœnitentia alicujus.*

Vtrum autem ſoli confeſſori credi debeat de abſolutione ſeu pœnitentia defuncti, ſeu vivi, licet videatur quod non: ne quid tamen eccleſiæ poſſit impingi, domini papæ reſponſio expectetur. Abſolutis etiam per alios qui abſolvere potuerunt, ad veſtram inquiſitionem ſecundum modum præfinitum pertinentibus, non injunctam ab illis pœnitentiam injungatis.

XXIX. *De quibus, & ex quibus credentes poſſunt judicari.*

Sane inter culpas ex quibus credentes poſſunt judicari, ne ulterius dubitetis, has eſſe firmiter arbitramur: Si reverentiam fecerunt hæreticis, ubi credentes, orationes ipſorum implorantes, & bonos homines profitentes, quaſi adorant illos: ſi conſolationes eorum, ubi eum, quem conſolantur, in hæreticum recipientes, per impoſitionem manuum ſe ſalvare proditionaliter mentiuntur: aut, ſervitio eorumdem, ubi majore ipſorum librum tenente apertum, per ipſum, quaſi ſub generali confeſſione, remiſſionem intelligunt fieri peccatorum: aut cœnæ Valdenſi, ubi die cœnæ menſa poſita, & pane ſuperpoſito, Valdenſis unus benedicens, & frangens, danſque aſtantibus, credit ſecundum damnabilem ſectam conficere corpus Chriſti, non cauſa prodendi vel reprehendendi eos, vel alia commendabili ſeu excuſabili, affuerunt: ſi eiſdem Valdenſibus peccata ſua confeſſi fuerint, ut ſolet & debet quis ſacerdoti proprio confiteri: ſi pacem ab hæreticis, ſeu Valdenſibus, vel panem ab eis benedictum a quocumque ſibi miſſum vel datum, ſcienter & damnabiliter receperunt: ſi crediderunt eos in ſua ſecta ſalvari poſſe, vel eſſe bonos, vel ſanctos homines, vel Dei amicos, vel nuncios, vel bonæ converſationis, vel vitæ, vel eorum perſecutores peccare, vel ſi eos taliter laudaverunt, vel ſi aliquo qualicumque ſigno ſeu verbo, in eis ſe fidem vel credentiam habuiſſe, in jure vel alibi ſunt confeſſi: ſi eos libenter & pluries receperunt, audierunt, viſitaverunt; victualia ſeu alia dederunt, ſeu miſerunt eiſdem: orationes ab eis vel epiſtolas, vel evangelia didicerunt. Hæc enim & ſimilia, etſi non probent ſingula, multa juvant: præſertim cum Ioannes dicat in epiſtola: *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domo, nec Aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi, Aue, communicat operibus eius malignis.* Hæc autem omnia intelligimus, cum hi qui ſic culpabiles ſunt inventi, ſciebant illos, quibus vel per quos iſta fiebant, eſſe hæreticos, vel Valdenſes: nec ignorabant quod ſancta eccleſia tales, propter errores proprios ſectaſq; ſuas damnabiles, ab unitate catholicæ fidei ſegregatos denunciat, & excommunicat, perſequitur, atque damnat. Nec dicenti ſe hoc ignoraſſe, leviter eſt credendum. Quis enim eſt ſolus ille peregrinus, qui damnationem hæreticorum, & Valdenſium neſcierit a longe * retro annis, tam juſtiſſime factam, tam famoſam, tam publicatam, tam prædicatam, tot & tãtis expenſis, laboribus, & ſudoribus fidelium inſecutam, & tot mortibus ipſorum infidelium ſolemniter damnatorum & publice punitorum, tam firmiter ſigillatam? utique non eſt ferendus ſic evidens diſcipulus mendacii magiſtrorum, ſed potius cum ipſis damnatis damnandus, qui verum tam notorium diffitetur: quod etiam ipſius rei geſtæ modus ignorari non potuiſſe arguit & convincit. Nam & latere volentes, & celari quærentes hæretici ac Valdenſes, ſuis ſe tantum credentibus credunt, cum eiſdem ſupradicta mala & ſimilia in latibulis perpetrantes. Quæ, etſi quidam ex his ſimiliter negent ſe illorum errores audiviſſe, vel auditis credidiſſe, a participatione tamen credendi eiſdem erroribus ſaltem implicite, immunes eſſe non ſinunt. Licet enim iſti nihil expreſſe dicant contra aliquem articulum ſpecialem, tacite tamen & per conſequentiam dicunt: cum dicant & ſentiant verbo vel ſigno illos perfidos eſſe bonos, quos conſtat ab eccleſia reprobatos. Quinimmo cum ſupradicta ſaluri animarum ſuarum prodeſſe crediderint, aut ſalutem extra eccleſiam eſſe credendo, aut quos eccleſia damnat, extra eam eſſe non credendo: procul dubio erraverunt. Equidem cum diſcretioni veſtræ, dilecti filii in Chriſto, negotium iſtud, tam dominus papa, quam dominus legatus, in pleriſque provinciis providerint cõmittendũ.

2. Ioan. 10.

Hæc

ANNO CHRISTI 1235.

Hæc vobis ſcribimus, non ut vos velimus noſtris obligare conſiliis, vel arctare, cum non deceat conceſſam vobis diſcretam arbitrij libertatem, aliorum conſiliis, formis, ſeu regulis, quam ſedis apoſtolicæ, in ipſius negotij præjudicium coarctari: ſed veſtram devotionem cupimus adjuvare, ſicut & nobis ab ipſa ſede apoſtolica eſt mandatum: ut qui noſtra portatis onera, conſilium a nobis & auxilium, in ipſo noſtro negotio, caritate mutua reportetis.

ANNO CHRISTI 1235.

*** CONCILIVM REMENSE APVD S. QVINTINVM VEROMANDVÆ ab Henr. de Brenna Rem. archiep. & ſuffraganeis celebratum ann. Dom. MCCXXXV.

ANno Domini MCCXXXV. in craſtino beatæ Mariæ Magdalenæ continuato a die præcedenti, ad quem fuerat concilium convocatum apud S. Quintinum, præſentibus domino Remenſi, Sueſſionenſi, Laudunenſi, Catalaunenſi, Noviomenſi, Silvanectenſi, & Morinenſi, epiſcopis: præſentibus etiam procuratoribus Ambianenſis, Atrebatenſis, Tornacenſis, & Cameracenſis, epiſcoporum, miſſis ad conſentiendum iis quæ in dicto concilio contingeret ordinari: præſentibus etiam procuratoribus omnium capitulorum cathedralium Remenſis provinciæ. Conſenſit totum concilium, quod in his lædebatur eccleſia, & eccleſiaſticæ libertates provinciæ Remenſis. Videlicet in banniſione Thomæ de Bellomanſo, canonico Remenſi; in ſaiſitione bonorum capituli Sueſſionenſis facta per dominum Regem, & in eo quod denegavit regalia beatæ Mariæ Sueſſionenſis confirmatæ ab epiſcopo Sueſſionenſi; & in eo quod prohibuit epiſcopo Sueſſionenſi, ne eam benediceret, niſi prius receptis ab ipſa regalibus; & de inhibitione facta capitulo, ne eam reciperet benedicendam in eccleſia ſua; & in eo quod reliquias & alia ſacra ejuſdem monaſterij per ballivum ſuum ſecum fecit aſportari. Item in eo quod in curia ſæculari cum excommunicatis agentibus litigetur. Item in eo quod volt quod perſonæ eccleſiaſticæ probent per duellũ in curia ſæculari homines de corpore ſuos eſſe. Item conſenſit concilium de negotio Remenſis eccleſiæ, quod dominus Rex debet credere domino Remenſi ſuper ſententiis latis in cives Remenſes autoritate apoſtolica: nec de iis pro quibus excommunicatos eos dicet, Rex aliquam debet facere inquiſitionem. Item in hoc conſenſit concilium, quod ſi dominus Remenſis requiſierit Regem ut ei præſtet auxilium in emendandis exceſſibus civium Remenſium, pro quibus ſunt excommunicati: præſtare tenetur eidem auxilium, nec ſuper hoc aliquam debet facere inquiſitionem. Item in hoc conſenſit concilium, quod D. Remenſis non tenetur reſpondere ſuper homicidio aut alio crimine tangente perſonam ipſius, civibus Remenſibus in curia domini Regis juſtitiariis & fidelibus ſuis, nec etiam ſuper alio, niſi fuerit in defectu, * ſi non colligit diem coram domino Rege contra eos, maxime cum ipſi eſſent excommunicati. Item in hoc conſenſit concilium, quod dicti epiſcopi perſonaliter accedant ad dominum Regem, & nuncii capitulorum ita quod præſentes ſint hac inſtanti die ſabbati, ubi dominus Rex erit, ad ſupplicandum domino Regi ex parte concilii ſuper præmiſſis, antequam recedant a curia domini Regis. Aſſignata eſt etiam dies Dominica poſt feſtum beati Petri ad vincula, apud Compendium, de communi aſſenſu totius concilij, ad celebrandum concilium ſuper præmiſſis. Et injunctum eſt procuratoribus capitulorum, quod ad dictam diem mittant capitula procurationes ad concilium ſine alia citatione, ad conſentiendum iis quæ in dicto concilio contigent communiter ordinari.

* Deeſſe videtur. nec reputandus eſt fuiſſe in defectu, ſi, &c.

*** SVPPLICATIO FACTA DOMINO REGI PER DEPVTATOS PRÆCEDENTIS concilij.

ANno Domini MCCXXXV. in octavis B. Mariæ Magdalenæ, fuerunt apud Meledunum dominus Remenſis, Sueſſionenſis, Laudunenſis, Catalaunenſis, Noviomenſis, Silvanectenſis, & Morinenſis, epiſcopi, cum nunciis capitulorum cathedralium Remenſis provinciæ: qui tunc adfuerunt ibidem & ſupplicaverunt ex parte concilij domino Regi ſub hac forma.

Supplicat totum concilium Remenſis provinciæ pro eccleſia Remenſi & archiepiſcopo, ut dominus Rex præſtet auxilium ſuum in emendandis exceſſibus civium Remenſium, qui notorij ſunt, & evidentes eidem, apud Atrebatenſem expreſſis, pro quibus & ſunt excommunicati per provinciam Remenſem denunciati. De excommunicatione ſcilicet dominus Rex debet credere archiepiſcopo, cum in cives Remenſes autoritate eccleſiaſtica dictas ſententias protulerit: nec ſuper hoc debet dominus Rex aliquam facere inquiſitionem.

Item ſupplicat concilium, quod dominus Rex non compellat reſpondere archiepiſcopũ Remenſem ſuper homicidio vel alio crimine tangente perſonam ipſius, civibus Remenſibus in curia ſua, cum ſint juſtitiabiles ſui ac fideles: nec etiam ſuper aliquo alio, cum non fuerit in defectu: nec reputet eum dominus Rex in defectu, ſi non colligat diem coram ipſo contra illos, cum in nullo fuerit defectu erga eos, & cum ipſi ſint excommunicati.

Item ſupplicat concilium, ut bannitionem factam a domino Rege de Thoma de Bellomãſo canonico Remẽſi, & ſubdiacono, revocet eo modo quo facta eſt.

Item ſupplicat concilium, quod dominus Rex non cõpellat perſonas eccleſiaſticas probare per duellum in curia ſua homines quos dicunt ſuos eſſe de corpore.

Item ſupplicat concilium, ut & dominus Rex revocet ſaiſitionem bonorum temporalium capituli Sueſſionenſis, quam fecit, eo quod dictum capitulum non vult litigare coram eo ſuper eo ſuper quo litigatum eſt, & reſponſum, & ſententia lata in curia eccleſiaſtica.

Item ſupplicat conciliũ, ne regalia deneget eccleſiæ B. Mariæ Sueſſionenſis, confirmatæ ab epiſcopo ſuo, & ne inhibeat epiſcopo Sueſſionenſi ne eam benedicat, niſi prius ab ipſo receptis regalibus; ſeu capitulo, ne eam recipiat benedicendam in eccleſia ſua; & ne de reliquiis & aliis ſacris quæ fecit per ballivum ſuum aſportari, & ſingulo ſe intromittat ulterius, ſed eccleſiæ faciat reſtitui, & ne non excommunicatos excommunicatis communicare compellat.

Item ſupplicant prælati, non ex parte concilij, ne dominus Rex adſignet eis diem, ſive alius, ubicumque fuerint, ſed in certo loco, cum vix hoc poſſet fieri ſine periculo cauſæ.

Facta autem ſupplicatione modo prædicto, dixit dominus Rex, quod ſuper hoc haberet conſilium: & habito conſilio reſpondit, quod inde plenius conſiliũ volebat habere, & ſuper hoc adſignabat diem ad craſtinũ quindenæ Aſſumptionis B. Mariæ apud Meledunum. Quo audito, dominus Rex & dicti epiſcopi cum præfatis nunciis capitulorum, ſeceſſerunt in partem, & habito conſilio in hoc convenerunt, quod diem illam colligerent: ſed ſuper duobus articulis primis, ſcilicet de negotio Remenſis eccleſiæ & archiepiſcopi, & bannitione Thomæ de Bellomanſo, canonici Remenſis monerent dominum Regem. Et egreſſi coram domi-

ANNO CHRISTI 1236.

fuerit, & quod actionem habere credebat contra eum quem convenire intendit tempore impetrati reſcripti, & quod pendente judicio coram ipſis ſuper illo negotio, corã aliis judicibus non vexabit eum: cum æque commode jus ſuum ſequi valeat coram ipſis. Cum honeſtis & gravibus perſonis, de quibus nulla poterit ſiniſtra ſuſpicio ſuboriri, remitti poterit hujuſmodi ſacramentum, hoc obſervando, ſive tribus, ſive duobus commiſſum fuerit negotium, ſive uni.

VI. *De appellationibus.*

Statuimus ut ſuffraganei, vel officiales ipſorum, & alij inferiores judices, humiliter appellationibus deferant, nec propter hoc parti, aut advocatis ipſius, bona fide appellantibus, moleſti exiſtant: maxime cum a diffinitiva ſententia fuerit appellatum.

VII. *De teſtamentis & eorum executoribus.*

Ne decedentium voluntates, quas pium eſt executioni demandari, per aliquorum malitiam ſupprimi valeant, vel etiam occultari: ſtatuimus ut infra decem dies a tempore obitus teſtatoris, ad epiſcopum vel archidiaconum loci, vel ad illos qui loco ipſorum ſuper hoc fuerint deputati, vel ad illos qui juriſdictionem epiſcopalem habere noſcuntur, accedant, ſecum teſtamentum, ſi ſcriptum fuit, delaturi; vel ſi non ſcriptum fuerit, per ſacramentum ipſorum, quod teſtator diſpoſuit probaturi, ut tunc præfati teſtatoris voluntas in formam publicam redigatur. Injungimus autem epiſcopis, archidiaconis, & aliis juriſdictionem epiſcopalem habentibus, ut ſi executores teſtamentorum in exequenda decedentium voluntate invenerint negligentes, voluntatem ipſorum fideli executioni demandent, quibus ſub* interminatione judicij firmiter inhibemus, ne quicquam de bonis decedentium in proprios uſus convertere, vel etiam retinere præſumant: ſtatuentes ut ſi executores aliquid, quod ſibi deberi aſſerunt, propria autoritate duxerint uſurpandum, id reſtituere compellantur; actione, ſi qua eiſdem pro eodem debito competierit, ſint hac ſua temeritate privati, niſi id reſtituerint, ex quo ſuper hoc moniti fuerint competenter.

ſ ſub Divini interm. jud.

VIII. *De his qui binas nuptias contrahunt.*

Statuimus quod ſingulis diebus Dominicis in parochialibus eccleſiis inhibeatur per ſacerdotes ne quis binas nuptias, vel bina ſponſalia eodem tempore præſumat contrahere: & expreſſim adjiciant: Quod ſi contra fecerint, infames ipſo facto effecti, a teſtimoniis & aliis legitimis actibus excludantur: firmiter injungentes, quod ſi qui reperiantur talia perpetraſſe, nominatim denuncientur infames, & in ſcala ponantur: poſtea* publice ſuſſigentur, niſi pecunialiter pœnam illam redimant arbitrio & judicio judicantis: quæ pœna fabricæ majoris eccleſiæ publice conferatur, parentibus, conſanguineis, & aliis eidem pœnæ ſubdendis, quorum conſilio talia fuerint perpetrata. Cui pœnæ ſubjacere cenſemus eum qui ſcienter duxerit alterius conjugatam.

ANNO CHRISTI 1236.

** al. ponãtur: ac præterea publice fuſtigentur, niſi*

IX. *De ſortilegiis.*

Statuimus quod omnes ſacerdotes eccleſiarum parochialium, diebus Dominicis & feſtivis, parochianis ſuis ſub pœna excommunicationis diſtricte inhibeant, ne aliquis, vel aliqua, ſortilegium exercere præſumat. Si quis vero ſortilegij crimen repertus fuerit perpetraſſe, in ſcala poſitus publice ſuſſigetur*, vel alias competenter pro modo criminis caſtigetur: niſi pœnam ſibi injunctam pecunialiter redemerit ad arbitrium judicantis. Pœna in uſus pauperum illius parochiæ publice erogetur.

** al. fuſtigetur.*

X. *De clericis participantibus cum excommunicatis.*

Revocantes vero ex certa cauſa ſtatutum, quod apud Caſtrum Gonterij fecimus, per quod perſonæ eccleſiaſticæ communicantes cum excommunicatis in menſa, incurrere poterant excommunicationis ſententiam ipſo facto, per quod irregularitatis periculum poterat imminere: ſtatuimus ut nulla perſona eccleſiaſtica ſcienter cum excommunicato participare præſumat. Si qua vero perſona eccleſiaſtica ſcienter cum excommunicato nominatim participationem habuerit, in menſa, in domo propria, vel ipſius excommunicati, dum tamen in menſa ſine ſcandalo eundem poterit evitare: quæ decem libras Turonenſes habebit in redditibus, decem* ſolidos; quæ vero viginti libras & ultra*, viginti ſolidos ſolvere teneantur. Cujus mulctæ medietas deputabitur fabricæ eccleſiæ cathedralis: alia vero pro delationis præmio ad illum pertineat, qui commiſſum hujuſmodi in publico duxerit deferendum; dummodo id finaliter fuerit proſecutus.

** al. decem ſolvat: quæ*

** al. & ultra viginti, totum ſolvere ten.*

XI. *De privilegiis.*

Ne ſub falſo exemptionis prætextu quiſquam juriſdictionem ordinariam illudere poſſit: præſentis concilij autoritate ſtatuimus, ut ſi qui coram ordinariis conventi judicibus, ſe exemptos allegent, de quorum privilegiis dubitetur, privilegium exemptionis ſuæ exhibeant. Quod ſi facere noluerint, pro exemptis nullatenus habeantur.

ANNO CHRISTI 1236.

XII. *De falſis teſtibus.*

Statuimus, ut ſi qui de deferendo teſtimonium falſo convicti fuerint, vel confeſſi, fuſtigentur, niſi pœnam illam pecunialiter tedimant ad arbitrium judieantis, & ſi hoc ipſis* videbirut expedire.

* al. ipſi

XIII. *De converſis.*

Diſponant epiſeopi in ſuis diœceſibus qualiter de novo converſi erudiantur in fide, & commode ſuſtententur, ſieut viderint expedire: ne ſub paupertatis prætextu ad vomitum redire cogantur.

XIV. *De hoſpitalitate.*

Iniungimus abbaribus & ptioribus ut hoſpitalitarem exhibeant ſieut decet, & maxime religioſis, qui nudi nudum ſecuti, proprer Chriſtum propria dimiſerunt. Hoc ſetvati præeipimus, ſalvis conſtitutionibus in aliis, & coneilio apud Caſtrum Gonterij promulgaris: ira tamen quod per eas non derogerur conſuetudinibus antiquitus approbaris. Datum die Martis proxima anre feſtum beati Barnabæ apoſtoli, anno Domini milleſimo dueenteſimo trigeſimo ſexto.

CIRCITER ANNO CHRISTI 1236.

** CONSTITVTIONES PROVINCIALES S. EDMVNDI CANTVARIENSIS ARCHIEPISC.

Circa annum Dom. M. CC. XXXVI, ut videtur editæ.

Ex tomo II concil. Britannic.

Ex veteri Cod. MS. in biblioth Cotton.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *De his qui ſuſcipiendo ordines ſunt irregulares, & ſuſpenſi mero jure.*
2. *Qui ante confeſſionem officium ſuum exequi non debent.*
3. *Quod clerici puniantur propter incontinentiam.*
4. *De monitione facienda concubinis ſacerdotum, & pœnis imponendis eiſdem.*
5. *De pace inter parochianos per rectores eccleſiarum ſervanda.*
6. *Quod clerici non nimis potent, nec ſcotalla faciant, nec eis interſint.*
7. *De infringentibus laudabilem conſuetudinem eccleſiæ; & pœnis eorundem.*
8. *De prohibita Miſſarum venditione, & annualium, &c.*
9. *Quod fontes ſint ſub firma ſerura.*
10. *De baptiſterio, & de aqua baptiſmali, & quid ſit faciendum cum aqua & cum vaſe, in quibus propter neceſſitatem puer domi baptizetur.*
11. *Sacerdos interroget laicum de dictis ſuis & factis, quando baptizaverit puerum domi.*
12. *Diaconi baptizare, & pœnitentias dare non debent, niſi in caſibus neceſſitatis.*
13. *Quod panni chriſmales tantum cedant in uſum eccleſiæ.*
14. *Quod mulier mortua in puerperio, ſcindatur, ore aperto.*
15. *De cuſtodia infantis.*
A 16. *Quod omnis commixtio maris & fœminæ extra matrimonium eſt mortale peccatum.*
17. *Confeſſiones mulierum audiantur extra velum, & moneantur laici confiteri.*
18. *De pœnis confitentium.*
19. *De diffamatis monendis confiteri.*
20. *De modo audiendi confeſſiones, & mittendi confeſſos ſuperioribus.*
21. *De denunciatoribus criminum in quolibet decanatu.*
22. *De pignore non retinendo.*
23. *Qui ſunt publice denunciandi in eccleſiis per ſingulis annis, in feſtis majoribus.*
24. *De communicantibus cum excommunicatis.*
25. *De veneratione Euchariſtiæ portatæ ad infirmum.*
B 26. *De domibus ruinoſis reparandis poſt deceſſum.*
27. *Quod decimæ non vendantur ante Annunciationem beatæ Mariæ.*
28. *De nova penſione a præſentatis non præſtanda.*
29. *Quod rectores eccleſiarum & capellani, ſine rationabili cauſa non ſunt amovendi.*
30. *De incontinentia presbyteri parochialis per rectorem ordinario manifeſtanda.*
31. *Quod alter conjugum ne tranſeat ad religionem ſine littera epiſcopi.*
32. *Quod mulieres non faciant vota ſine conſenſu virorum.*
33. *Teſtamenta laïcorum non fient, ſine præſentia ſacerdotis parochialis*
34. *Ne medici miniſtrent aliquid ægrotis, quod in periculum animarum convertatur.*
C 35. *De domibus religioſorum de novo fundandis.*
36. *De modo ſumendi Euchariſtiam.*
37. *Quod mulieres ante partum confiteantur, & pariendo habeant ſecum aquam paratam.*
38. *De iis qui clericos occidunt, faciuntve occidi.*
39. *De confirmatione puerorum, & de iis qui eos tenere debere.*
40. *Quod decimæ dentur de omnibus, quæ renovantur per annum.*
41. *Quod laici non intromittent ſe de bonis clericorum.*

CAPITVLA.

I. *De iis qui ſuſcipiendo ordines ſunt irregulares,*
D *& ſuſpenſi mero iure.*

IMprimis igitur, in virtute Spirirus ſancti diſtricte præcipimus, ut omnes eccleſiæ miniſtri, & ptæeipue ſaeerdotes, diſcutianr diligenter & ſolieite, juxta reſtimonium conſeienriæ ſuæ, quales ad ordines ſuſeepros aceeſſerint, & quo fine: generaliter enim quos irregularitatem in ordinis ſuſceptione, vel ante vel poſt ordinem ſuſceptum conſtat contraxiſſe, niſi eum eis diſpenſatum fuerit exptesſe ab eo qui eum eis diſpenſare poterit, ab officii ſui execu-
E tione ſuſpenſos denunciamus. Ne autem ignorans* ignoretur: irregulares, qui ſecũdum canones ab ordinibus prohibentut, & illos, qui diſpenſationis gratia admittuntur, ſeriatim duximus per ordinem ſpecificandos. Homieidæ advoeati in cauſa ſanguinis, executores ſervorum in publicis adminiſtrarionibus, ſimoniaei, interventores ſunoniacarum pactionum, & qui labe illa infecti, ordines ſeienter ſuſceperunt. Item

bigami,

Circiter Anno Christi 1236.

A bigami, cotteptatum mariti, Deo ſacratatum virginum violatores. Item excommunicati, vel qui furtive, ſcienter* aliter miniſtrare præſumpſerint. Incendiarii eccleſiarum. Omnes tales, niſi noſtrum vel ſuperioris ſuper hoc requiſierint conſilium, & requiſitum habuerint, ab officii ſui executione ſe noverint ſuſpenſos.

II. *Qui ante confeſſionem officium ſuum exequi non debent.*

Certum eſt enim, ſecundum traditiones ſanctorum patrum, irregulares præſumptuoſe & periculoſe ſine diſpenſatione miniſtrare, cum quibus non eſt diſpenſatum. B Adjicimus autem diſtricte præcipiendo, ut omnes, qui in conſcientia mortalis peccati prius perpetrati, vel propter quæſtum temporalem tantum, ſuſcipiunt ordinem, officium ſuum non exequantur, antequam ſacerdoti confiteantur.

III. *Quod clerici puniantur propter incontinentiam.*

Ne vero facilitas veniæ incentivum tribuat delinquendi: in generali concilio ſtatutum, C quod clerici, præſertim in ſacris ordinibus conſtituti, qui deprehenſi fueriut incontinentiæ vitio laborare, & pro hac cauſa ſuſpenſi, officium ſuum exequi præſumpſerint; non ſolum eccleſiaſticis beneficiis ſpolientur, verum pro hac duplici culpa perpetuo deponantur: ut quos Divinus timor a malis non revocat, temporalis ſaltem pœna cohibeat a peccato. Prælati vero qui tales in ſuis iniquitatibus præſumunt ſuſtinere, maxime obtentu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis, pari ſubjaceant ultioni. Vnde oportet vos archidiaconos, officiales, & decanos, tanto vigilantius ſuper hoc vigilare, D quanto negligentibus majus periculũ dignoſcitur imminere.

IV. *De monitione facienda concubinis ſacerdotum, & pœnis imponendis eiſdem.*

Concubinæ ſacerdotum frequenter moneantur ab archidiacono, & præcipue a ſacerdotibus, in quorum parochia morantur, vel ut contrahant, vel ut clauſtrum ingrediantur, vel ſicut publice peccaverunt, publice agant pœnitentiam. Qui autem contra hanc monitionem, E obtentu pecuniæ vel familiaritatis, negligens extiterit, pœnæ ſupradictæ ſubjacebit. Quod ſi ad nullum iſtorum per monitionem reduci poſſint, interdicto eis, primo pacis oſculo, & pane benedicto, in eccleſia, ſi perſeverant in obſtinatione, ipſæ & communicantes cum eis excommunicentur, ſæculari juſtitiæ tradendæ, ſi non reſipuerint.

A V. *De pace inter parochianos per rectores eccleſiarum ſervanda*

Magna nobis, filii cariſſimi, injuncta eſt* neceſſitas pacis obſervandæ, cum Deus ipſe pacis ſit autor & amator, qui non ſolum cæleſtia, ſed etiam terreſtria venit adinvicem pacificare: & cum non niſi per pacem temporis, & pacem pectoris, ad pacem perveniatur æternitatis, monemus vos & diſtricte præcipimus, quatenus pacem, quantum in vobis eſt, cum omnibus habentes, parochianos veſtros moneatis, ut in unitate fidei & pacis vinculo, unum corpus ſint in Chri- B ſto: inimicitias, ſi exortæ fuerint, in parochia veſtra diligenter ſedantes: amicitias copulantes: diſcordantes a diſcordia revocantes: quantum in vobis eſt, non permittentes quod Sol occidat ſuper iracundiam parochianorum veſtrorum.

VI. *Quod clerici non nimis potent, nec ſcotalla faciant, nec eis interſint.*

Illum abuſum clericis penitus interdicimus, quando ad potus æquales ſumendos ſe obligant potatores: & ille judicio talium C plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. Vnde interdicimus, quod nullus alium cogat ad bibendum: ſi quis ſuper hoc culpabilem ſe exhibuerit, niſi a ſuperiore commonitus, ſatisfecerit competenter, a beneficio & officio ſecundum ſtatuta concilii ſuſpendatur. Bannum quoque ſcotallorum per ſacerdotem fieri prohibemus. Quod ſi ſacerdos vel clericus hoc fecerit, vel ſcutallis interſit, canonice puniatur.

VII. *De infringentibus laudabilem conſuetudinem eccleſiæ: & pœnis eorundem.*

D Sed quoniam quidam laïci, laudabilem conſuetudinem erga ſanctam eccleſiam, pia devotione fidelium introd[illegible]m, ex fermento hæreticæ pravitatis, nituntur infringere, ſub prætextu catholicæ puritatis: ſicut præcipimus, pravas exactiones ſuper iis non fieri, ita pias & laudabiles conſuetudines præcipimus obſervari: & qui malicioſe nituntur laudabilem conſuetudinem immutare, per vos cognita veritate compeſcantur, ſicut in concilio ſtatutum eſt: & quod a terragio corpus ſepelire non dif- E feratur, ſed poſt ſepulturam, ſi quid datum fuerit, in eleemoſynam recipiatur.

VIII. *De prohibita Miſſarum venditione, & annualium, &c.*

Præterea, venalitarem Miſſarum diſtricte inhibentes, præcipimus, ne annualibus & triennalibus miſſarum faciendis, laïci & alii aliquid dare vel legare in teſtamento

 cogan-

CIRCITER ANNO CHRISTI 1236.

eogantur. Et ne ſuper hoc aliqua pactio vel actio vera, vel ſub alia ſpecie palliata, a ſacerdotibus vel aliis mediatoribus fiat, prohibemus: & ne ſuperflua multitudine talium annualium quandoque ſe onerent ſacerdotes, ad quæ explenda honeſte ſufficere non poſſunt, & propter quæ ipſos oportet ſub certo precio conductos habere ſacerdotes, aut ea vendere aliis facienda, ut ſe exonerent: illud de cætero fieri ſub pœna ſuſpenſionis prohibemus.

IX. *Quod fontes ſint ſub firma ſerura.*

Fontes ſub ſerura clauſi teneantur, propter ſortilegia: chriſma & oleum ſacrum ſub clave cuſtodiantur. Si vero is, ad quem ſpectat cuſtodia, incaute ea reliquerit, tribus menſibus ab officio ſuo ſuſpendatur: & ſi per ejus incutiam aliquid nefarium contigerit, graviori ſubjaceat ultioni.

X. *De baptiſterio, & de aqua baptiſmali, & quid ſit faciendum cum aqua & cum vaſe, in quibus propter neceſſitatem puer domi baptizetur.*

Baptiſterium habeatur in qualibet eccleſia baptiſmali lapideum, vel aliud competens: id decenter cooperiatur, & reverenter conſervetur, & in alios uſus non convertatur. Aqua vero, in qua baptizatus eſt puer, ultra ſeptem dies in baptiſterio non ſervetur. Si vero puer a laïco domi propter neceſſitatem fuerit baptizatus: aqua, propter reverentiam baptiſmi, vel fundatur in ignem, vel ad eccleſiam in baptiſterium fundenda deferatur, & vas illud vel comburatur, vel ad uſus eccleſiæ deputetur.

XI. *Sacerdos interroget laïcum de dictis ſuis & factis, quando baptizaverit puerum domi.*

Semper intertoget ſacerdos laïcum diligenter, cum in neceſſitate baptizaverit puerum, quid dixerit: etiam quid fecerit. Et ſi diligenti præcedente inquiſitione, facta ſibi fide plena, invenerit laïcum diſtincte in forma eccleſiaſtica baptizaſſe, ſive in Latino, ſive Gallico, ſive in Anglico, approbet factum. Sin autem, baptizet puerum dicendo ut ſupra*.

* quod tamen hic non extat.

XII. *Diaconi baptizare, & pœnitentias dare non debent, niſi in caſibus neceſſitatis.*

De baptiſmate & pœnitentia præcipimus, quod diaconi pœnitentias dare & baptizare non præſumant, niſi in iis caſibus: cum ſacerdos non poteſt, vel abſens eſt, vel ſtulte vel indiſcrete non vult, & mors imminet puero vel ægroto. Si puer baptizatus fuerit a laïco, præcedentia & ſubſequentia immerſionem compleantur a ſacerdote.

XIII. *Quod panni chriſmales tantum cedant in uſum eccleſiæ.*

Panni etiam chriſmales non niſi in uſus otnamentotum eccleſiæ convertantur: ſimiliter alia ornamenta eccleſiaſtica, quæ pontificalem accipiunt benedictionem, nullo modo in uſus profanos deputentur. Et archidiaconus in ſuis viſitationibus, an hoc obſervetur, diligenter inquirat.

XIV. *Quod mulier mortua in puerperio, ſcindatur, ore aperto.*

Si mulier mortua fuerit in partu, & hoc bene conſtiterit, ſcindatur, ſi infans vivere credatur, ore tamen mulieris aperto.

XV. *De cuſtodia infantis.*

Fœminæ commoneantur, ut pueros caute alant, & juxta ſe de nocte non collocent teneros, ne opprimantur: ſolos in domibus ubi ignis fuerit, vel ſolos juxta aquas ſine cuſtode non relinquant. Et hoc omni die Dominica eis dicatur.

XVI. *Quod omnis commixtio maris & fœminæ extra matrimonium eſt mortale peccatum.*

In confeſſionibus & prædicationibus ſæpius laïcis inculcetur, & præcipue in majoribus ſolemnitatibus, quod omnis commixtio maris & fœminæ, niſi per matrimonium excuſetur, eſt mortale peccatum. Et ſi in denunciatione hujuſmodi ſalubris doctrinæ ſacerdos negligens inventus fuerit, tanquam fornicator vel conſentiens fornicatoribus canonice puniętur.

XVII. *Confeſſiones mulierum audiantur extra velum, & moneantur laïci confiteri.*

Confeſſiones mulietum audiantur extra velum, & in propatulo, quantum ad viſum, non quantum ad auditum. Moneantur etiam laïci ſtatim in principio Quadrageſimæ confiteri, & cito ſemper poſt lapſum, ne peccatum pondere ſuo trahat ad aliud. Item nullus ſacerdos nomine pœnitentiæ totaliter & partialiter Miſſas præſumat injungere: conſulere tamen poteſt.

XVIII. *De pœna non confitentium.*

Confeſſiones ter in anno audiantur. Ter communicare moneantur: in Paſcha, in Pentecoſte, & in natali Domini. Prius tamen præparent ſe per aliquam abſtinentiam de conſilio ſacerdotis faciẽdam. Quicumque autem, ſemel in anno ad minus, proprio non confeſſus fuerit ſacerdoti, & ad minus ad Paſcha ſacramentum Euchariſtiæ non perceperit, niſi de conſilio ſacerdotis duxetit abſtinendum: & vivens,

ab

Circiter Anno Christi 1236.

ab ingreſſu eccleſiæ arceatur : & mortuus, Chriſtiana careat ſepultura. Et hoc frequenter eis dicatur.

XIX. *De diffamatis monendis confiteri.*

Diffamati fama publica, vel veriſimilibus indiciis * ſuper aliquo crimine, de quo convinci non poſſunt, moneantur ſemel, ſecundo, & tertio, ut confiteantur & ſatisfaciant. Si vero incorrigibiles in diffamatione conſtiterint, indicatur eis purgatio, quæ occaſione pecuniæ promiſſæ vel oblatæ, in diem nullatenus differatur: ſed ſi parata fuerit, ſtatim prima die*, & canonum numerus obſervetur. Archidiaconus, ſive ejus officialis, ſeu decanus, contra hoc veniens, ab officio ſe noverit ſuſpendendum.

* vel de duobus judiciis

* al. prima die recipiatur, & can.

XX. *De modo audiendi confeſſiones, & mittendi confeſſos ſuperioribus.*

In confeſſione habeat ſacerdos vultum humilem, & oculos ad terram demiſſos, nec faciem reſpiciat confitentis, maxime mulieris: & patienter audiat quicquid dixerit, & in ſpiritu lenitatis cum ſupportet: & ei pro poſſe ſuadeat, & pluribus modis, quod integre confiteatur: aliter vera non eſt confeſſio. Peccata inquirat uſitata ſingulatim: inuſitata autem non niſi a longe & per circumſtantias, ut expertis detur modus confitendi, & inexpertis non detur occaſio nova delinquendi. Perſonarum nomina, cum quibus confitens peccaverit, non inquirat ſacerdos: ſed per confeſſionem poteſt inquirere, utrum clericus vel laïcus, monachus, vel ſacerdos, vel diaconus exiſtat: & ſemper majora, præcipue notoria, majoribus reſerventur. Sunt autem iſta majora, homicidia, ſacrilegia, peccata contra naturam, inceſtus, ſtupra virginum & monialium; & injectiones manuum in parentes, necnon & in clericos; vota fracta, & hujuſmodi. Sunt autem caſus, in quibus nullus niſi papa ſolus poteſtatem habet abſolvendi, vel ejus legatus. Abſolutio tamen talium in articulo mortis nulli deneganda eſt, ſaltē conditionalis, videlicet quod ſi cōvaleſcant, apoſtolico conſpectui ſe præſentent. Nihilo minus tamen talium rei mittendi ſunt ad epiſcopum vel ejus pœnitentiarium. Semper autem qui mittuntur, deferant ſecum litteras continentes genus peccati, & circumſtantias ſufficientes, vel ipſe ſacerdos veniat perſonaliter cum eis: alioquin non recipiantur.

XXI. *De denunciatoribus criminum in quolibet decanatu.*

Sint autem in quolibet decanatu duo vel tres viri, Deum habentes præ oculis, qui exceſſus publicos prælatorum, & aliorum clericorum, ad mandatum archiepiſcopi, vel ejus officialis, ipſis denuncient.

XXII. *De pignore non retinendo.*

Inhibeatur frequenter, ne pignus retinere quiſpiam contendat, poſtquam de fructibus ſortem perceperit, deductis expenſis: quoniam uſura eſt.

XXIII. *Qui ſunt publice denunciandi in eccleſiis ter ſingulis annis, in feſtis majoribus.*

Singulis autem annis, in tribus ſolemnitatibus majoribus, ſolemniter excommunicati denuncientur in genere: ſortiarii, auxilium dæmonum quoquo modo invocantes, ſacramentis vel ſacramentalibus abutentes, vel ea ad uſus profanos convertentes, incendiarii, raptores publici, malitioſe impedientes executiones rationabilium teſtamentorum.

XXIV. *De communicantibus cum excommunicatis.*

Ne eccleſiaſticæ cenſuræ rigor vileſcat: præcipimus, quod omnes qui ſcienter communicant nominatim & publice excommunicatis, tamdiu arceantur ab ingreſſu eccleſiæ, quamdiu talibus communicaſſe convinci potuerint: niſi citius reſipiſcant: ſalvo tenore canonis, q. ult. xi. *Quoniam multos.* [Et nota, quod iſta materia, *de ſen. ex.* capitulo, *ſtatuimus*, &c. Quæſtionum libro ſexto.]

Incluſa duobus uncinis aliena ſunt, annotata ſcilicet ab aliquo interlegendum. Nam ſextus decretalium ibi citatur: cujus autor Bonifacius VIII. qui ſedere cœpit anno 1294.

XXV. *De Veneratione Euchariſtiæ portatæ ad infirmum.*

His addimus: quod, cum Euchariſtia ad ægrum fuerit deferenda, habeat ſacerdos aliquam pixidem mundam & honeſtam, in qua ſit pannus lineus mundiſſimus, & in ea deferat corpus Dominicum ad ægrorum, linteo mundo ſuperpoſito, & lucerna præcedente, niſi æger valde remotus fuerit, & cruce ſimiliter, ſi fieri poteſt, niſi crux fuerit ad alium ægrotum deportata: præcedente quoque tintinnabulo, ad cujus ſonitum excitetur devotio fidelium. Habeat quoque ſecum ſacerdos orarium ſive ſtolam, quando cum Euchariſtia, ſicut diximus, vadit ad ægrotum. Et æger ſi remotus non fuerit, in ſuperpellicio decenter ad ipſum accedat. Habeatque vas argenteum, ſive ſtanneum, ad hæc ſpecialiter deputatum, quod ſemper ad ægrotū ſecum deferat, ut in eo dare valeat ægro, poſt ſumptā Euchariſtiam, ſuorum loturam digitorum.

XXVI. *De domibus ruinoſis reparandis poſt deceſſum.*

Item volumus, quod hæc cōſtitutio inviolabiliter obſervetur: videlicet, ſi rector alicujus

Circiter Anno Christi 1236.

cujus eccleſiæ deceſſerit, eccleſia ſua relicta A fine indumentis ſacerdotalibus competentibus, vel ſine libris, vel ſine utriſque, vel ſi forte domos eccleſiæ reliquerit dirutas vel ruinoſas, de bonis ejus eccleſiaſticis tanta portio deducatur, quæ ſufficiat ad comparandum hoc, & ad defectus eccleſiæ ſupplendos. Idem ſtatuimus circa illos vicarios, qui ſolvendo modicam portionem ſive penſionem, omnes habent eccleſiæ proventus. Nam cum ad præmiſſa teneantur, talis portio deducta ſatis poterit, & debet inter eos computari: ſemper tamen rationabilis conſideratio ſit habenda ad facultatem eccleſiæ, cum deducenda fuerit B hæc portio.

XXVII. *Quod decimæ non vendantur ante Annunciationem beatæ Mariæ.*

Nullus rector eccleſiæ nobis ſubjectus decimas eccleſiæ vendere præſumat, ante Annunciationem beatæ Mariæ, cum extunc, ſecundum conſuetudinem, fructus cedere debeant ad debita vel legata ſolvenda.

XXVIII. *De nova penſione a præſentatis non præſtanda.* C

Item, ne cui de eccleſiaſticis proventibus modica vel magna penſio detur in fraudem, ſicut in concilio prohibitum eſt, & nos prohibemus. Et quoniam circa hujuſmodi penſiones fraus ſæpius ſolet & ſimoniaca pravitas perpetrari: nos, ut melius obviemus talibus morbis, præſentantis & præſentati recipimus interdum juramentum, quod nec promiſſio nec pactio illicita intervenerit, & quod eccleſia non debet amplius obligari, quam prius fuit obligata: ſimiliter, ne quis, qui prius eccleſiæ fuit perſona, in eadem eccleſia fiat vicarius. D

XXIX. *Quod rectores eccleſiarum & capellani, ſine rationabili cauſa, non ſunt amovendi.*

Monemus etiam rectores eccleſiarum, ne capellanos annuos ſine cauſa rationabili ſtudeant amovere: maxime ſi honeſtæ fuerint converſationis, & laudabile de converſatione ſua habeant teſtimonium.

XXX. *De incontinentia presbyteri parochialis per rectorem ordinario manifeſtanda.*

Et ſi de incontinentia parochialis ſacerdotis ſcandalum ortum fuerit, cum circa E hoc vigilis* eſſe debeat rector eccleſiæ, ſi per famam vel inquiſitionem nobis prius de hoc conſtiterit, quam per rectoris denunciationem, tanquam conſcius punietur arbitrio ſuperioris. Simile de vicariis perpetuis eſt cenſendum. Et tam perſonas, & vicarios, quam annuos ſacerdotes, graviter puniendos eſſe decrevimus, niſi ſuper denunciatione exceſſuum, & præcipue incontinentiæ, in quibus notabiles clerici inventi fuerint, in ſuis parochiis fuerint vigilantes.

* vigil

XXXI. *Quod alter conjugum ne tranſeat ad religionem ſine littera epiſcopi.*

Item doceat frequenter ſacerdos populum, & prohibeat ſub anathemate, ne alter conjugum tranſeat ad religionem, vel recipiatur, niſi per nos aut litteram noſtram.

XXXII. *Quod mulieres non faciant vota ſine conſenſu virorum.*

Item moneat ſacerdos mulieres, ne faciant vota, niſi cum magna deliberatione, aut virorum ſuorum conſenſu, aut concilio ſacerdotum.

XXXIII. *Teſtamenta laicorum non fient ſine præſentia ſacerdotis parochialis.*

Præcipimus, quod laïcis frequenter inhibeatur, ne teſtamenta ſua faciant ſine præſentia ſacerdotis parochialis, ſicut diligunt quod eorum ultimæ voluntates adimpleantur. Sacerdotibus ſimiliter inhibemus, ne teſtamentum ſuum per manum ordinent laïcalem.

XXXIV. *Ne medici miniſtrent aliquid ægrotis, quod in periculum animarum convertatur.*

Cum anima longe precioſior ſit corpore, ſub interminatione anathematis prohibemus, ne quis medicorum, pro corporali ſalute, aliquid ægro ſuadeat, quod in periculum animæ convertatur: verum cum ipſum ad ægrotum vocari contingit, ægrum ante omnia moneat efficaciter, & inducat, quod medicos invocet animarum, ut poſtquam infirmo fuerit de ſpirituali proviſum, ad corporalis medicinæ remedium ſalubrius procedatur. Tranſgreſſores hujuſmodi conſtitutionis pœnam in concilio ſtatutam non evadent.

XXXV. *De domibus religioſorum de novo fundandis.*

Quoniam religionum nimia diverſitas gravem in eccleſia Dei confuſionem inducit: præcipimus, quod qui volunt domum hoſpitalem, ſeu xenodochium fundare de novo, regulam & inſtitutionem a nobis accipiant, ſecundum quod vivant regulariter & religioſe.

XXXVI. *De modo ſumendi Euchariſtiam.*

Item in celebratione Miſſæ hoſtiam conſecratam* daturus ſacerdos ſibimetipſi, ne ammoveat ori ſuo, quia ante perceptionē, eam ore ſuo tangere non debet. Si vero de patena, ſicut quidam faciūt, eam ſumat: poſt

* hoſt. conſecratam, pacem daturus

ANNO CHRISTI 1236.

poſt celebrationem Miſſæ, tam patenam quam calicem, faciat aqua perſtringi, vel ſolum calicem, ſi eam non ſumat de patena: habeat quoque ſacerdos juxta altare pannum mundiſſimum circumdatum undique, & honeſte ac decenter coopertum, in quo, poſt ſumptionem ſacramenti ſalutaris, digitos cum labiis ablutos emundet.

XXXVII. *Quod mulieres ante partum confiteantur, & pariendo habeant ſecũ aquam paratã.*

Item, commoneant ſacerdotes mulieres prægnantes, de parochia ſua, ut, cum tempus partus intelligunt inſtare, ſibi proſpiciant quód aquam habeant promptam & paratam: & quod, propter mulieris periculum, confiteantur, antequam in puerperio jacuerint, omnia peccata ſua ſacerdoti, ne ſubito præoccupatæ non poſſint, cum voluerint, habere copiam ſacerdotis.

XXXVIII. *De iis qui clericos occidunt, faciunt've occidi.*

Sacri inſuper proviſione concilii diſtinctum eſt, quatenus ſi patroni, vel advocati, aut feodatarii, ſeu vicem gerens alicujus domini, rectorem eccleſiæ, vicarium, ſeu clericum ipſius eccleſiæ, per ſe vel per alios occidere auſu nefario præſũpſerint, patroni patronatus, advocati advocatiã, feodatarij feodum, vicedomini vicedominatũ, uſque ad quartam denunciationem amittant: & poſteritas taliũ in clericorũ collegium nullatenus aſſumatur, nec in regularibus domibus alicujus prælatiæ aſſequatur honorẽ. Et hoc volumus in eccleſia ſæpius denunciari.

XXXIX. *De confirmatione puerorum, & de iis qui eos tenere debent.*

Sacerdotes frequenter moneant populũ ad Confirmationem puerorum. poſt baptiſmum enim ſuſcipi debet ſacramentum Cõfirmationis. Quod ſi confirmandus adultus fuerit, monendus eſt per ſacerdotem loci, ut prius confiteatur, & poſtea confirmetur. Item, ſępe dicatur laïcis, ne expectent diu adventum epiſcopi, pro Cõfirmatione, ſed adducant pueros ad eum, niſi eum adeſſe audierint prope, quam citius poterint: & ut ligaturas ſecũ deferant competẽtes, ſcilicet longas & latas ſufficienter. Item, parvuli cõfirmati, tertia die poſt Confirmationem, deportentur ad eccleſiam, & frontes eorũ per manus ſacerdotũ in baptiſterio, propter reverentiam ſacramenti, abluantur ibidem, & tunc ligaturæ ſimul in igne cõburentur. Itẽ, nullus teneatur ad Confirmationem a patre, vel vitrico, ſeu noverca. Et hæc prohibitio ſępius publicetur in eccleſiis per ſacerdotes.

XL. *Quod decimæ dentur de omnibus, quæ renovantur per annum.*

Circa decimas autem hoc obſervari præcipimus: ut de omnibus, quæ per annum renovantur, eccleſiis, quibus debẽtur, perſolvantur: & præcipue illa, quę Divina lege debentur, vel ex loci cõſuetudine approbata: ita ſcilicet quod occaſione mercedis ſerviẽtum, vel meſſorum, eccleſiæ decima parte non fraudentur, quo minus eam plenã percipiant. Detentores vero earum decimarũ, ſi ſemel, ſecũdo, & tertio commoniti, exceſſum ſuum non emendaverint: concedimus, quod per capellanos locorũ, uſque ad ſatisfactionem congruam, anathematis vinculo feriantur. Cum autem ij, qui decimas detinuerint, ad pœnitẽtiam acceſſerint: non admittantur, niſi per ſe vel per manum ſacerdotis ſui ei, cui decimæ debentur, ſatisfaciant competenter. Item decimæ tam prædiales, quam alię, ſine difficultate & diminutione, & cum omni integritate ſolvantur, ſecundum quod canonum cõvenit inſtitutis. Concedimus etiam, quod quilibet ſacerdos parochialis detentores decimarũ in ſua parochia poteſtatem coërcendi habeat: & ſi cõtumaces fuerint, & cõmoniti ſe non correxerint, ipſos excommunicandi. Itẽ, nullus laïcus quantacunq; diuturnitate tẽporis immunitatem ſibi vendicet a pręſtatione decimarum: cum laïcus, ſecundum ſacrorũ canonum inſtituta, decimas præſcribere non poſſit. In præſtãdis decimis & maxime prædialibus, nullæ deducantur expenſæ. Et ſic nota, quod quilibet ſacerdos poteſt excommunicąre pro decimis debitis nõ ſolutis. Et cum ſit crimen decimas notorie debitas detinere: videtur, quod notorie detinenti debitas, vel alia jura debita eccleſiis, poſſit in Paſchate licite denegari corpus Chriſti: quia pro manifeſto & notorio crimine poteſt illud cuilibet denegari. de conſ. diſt. *pro dilectione*. Nec obſtat c. *ſi ſacerdos*. de off. ordi. cum ſimilibus: quia loquitur de crimine occulto, ut ibi per doct.

Vide conſtitutiones Roberti de Vvynchelſe, apud Merton. anno circiter 1300.

XLI. *Quod laïci non intromittent ſe de bonis clericorum.*

Sub interminatione anathematis prohibemus, ut nullus conſtabilarius caſtrorũ, foreſtarius, vel cujuſcunq; potentis bailivus, poſſeſſiones ſeu bona clericorũ aut religioſorũ, ſeu quarumcumque religioſarum perſonarum, auſu temerario, præſumat invadere: aut eas exactionibus injuſtis & oppreſſionibus quibuſcumq; indebite, contra libertatem eccleſiaſticam, attentet moleſtare.

Quod ſi qui contra prohibitionem noſtrã in propriæ ſalutis diſpendium, quod Deus avertat, intrare præſumpſerint, & moniti ſe non correxerint, terras eorum per archidiąconum ſine dilatione eccleſiæ ſupponi præcipimus interdicto: & tunc demum, ſi ad correctionem non redierint, indurati, pulſatis campanis, & accenſis cãdelis, excommunicentur, canonica monitione præmiſſa. Volumus etiam & diſtricte præcipimus;

CIRCITER ANNO CHRISTI 1237.

A ut archidiaconi & eorum miniſtri, cum fuerint ſuper hoc ab executoribus requiſiti, mutuum ſibi invicem præſtent auxilium.

Ex tom. II. concilior. Britannic.

*** CONSTITUTIONES DOMINI ALEXANDRI COVENTRENSIS EPISCOPI, in regimen ſuæ diœceſis, factæ anno circiter MCCXXXVII.

Ex veteri cod. MS.

VNiverſis archidiaconis per Covetrenſem diœceſim conſtitutis, Alexander permiſſione divina ejuſdem miniſter eccleſiæ humilis, ſalutem: & ſic vigilias noctis ſuper gregem ſibi commiſſum cuſtodire, ut angelis ducentibus poſſiat in magnum palatium Salvatoris introire: ubi non ſordes ſtabuli, ubi non paupertas præſepii, nec bos, id eſt labor obedientiæ; nec aſinus, id eſt pœna patientiæ: ſed erit Deus omnia in omnibus.

B Vos igitur, quibus incumbit vigilare juxta verbum beati Petri: habeatis duos gladios propter timores nocturnos, & ſufficient. Gladium, verbum Dei limatum & acutum: limatum, ut fulgeat: non enim debet eſſe ſermo Dei obſcurus, præcipue quando proponitur laicis: acutum ut cædat, hoc modo, ut

Iſ. 34. nulli peccato parcat. Unde in Iſaia: *Gladius meus deſcendet ſuper Idumæam*, id eſt, ſuper peccata. Et

Ibid. 49. idem: *Poſuit Deus os meum quaſi gladium acutum.*

C Aliena peccata non facietis propria. Propria quidem veſtra erunt, ſi diſſimuletis, ſi negligenter corrigatis.

Pſal. 19. Et tunc oportebit quemlibet noſtrum dicere: *Ab alienis parce ſervo tuo.* Et ſcitis quid dicit Apoſtolus:

Rom. 1. *Non ſolum qui faciunt, ſed qui conſentiunt facientibus, digni ſunt morte æterna.* Conſentire eſt tacere, cum poſſitis redarguere. Ego etiam vobis dico, quod ſi poſſim in aliqua parochia invenire aliquem hujuſmodi publice peccantem, puniam tanquam peccatum vel archidiaconi, vel perſonæ, vel ſacerdotis. Nec mirum, quia non ſua, faciunt ſua, de quibus

Oſee 4. ſcriptum eſt in Oſee: *Peccata populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum*, id eſt ſacerdotum, *ſublevabunt animas eorum*, id eſt populorum. Quia ſacerdotes fornicarii ſuſtinent populos fornicarios. Sed quid

D Iſ. 24. accidet? *Erit ſicut populus, ſic ſacerdos.* Sicut populus ſuſpenditur ab introitu eccleſiæ, ſic ſacerdotes a celebratione Miſſæ. Præcipue autem peccata publica non permittatis creſcere uſque ad meſſem damnationis extremæ. Sed ſi publica fuerint, primo arguite corripiendo, poſtea increpate comminando: & hoc opportune, & poſtea importune, pœnam infligendo.

Multus videtur prælatus importunus cum affligit affligendos. Propter hoc ut manifeſta judicaret judex, ſedebat in porta. Qui ſedet in porta, poteſt videre ea quæ fiunt in plateis: hoc ſignificat, quod prælatus debet judicare manifeſta. Non poteſt autem videre ea quæ ſunt in conclavi: hoc ſignificat quod

E Deo debet relinquere occulta. Habeatis ergo gladium orationis, qui cælum penetret: de quo dicitur: Oratio juſti nubes penetrat. Etſi quidam opponant nubem peccati, tranſit tamen oratio juſti: ita ut nubes reſolvatur in pluviam. Iuxta quod legitur oraſſe Heliam, cujus precibus nubes reſolutæ ſunt in pluviam, & terra dedit fructum ſuum.

De ſacramentis.

AD hæc cum nihil carius reliquerit nobis Deus in terris poſt aſcenſionem ſuam ad cælos, quàm ſacramenta, in quorum viſione, ipſius habetur memoria: ipſa debemus venerari in tantum, ut contra ipſa, immo contra ipſorum autoritatem, nulla poſſit fieri blaſphemia. Quia ergo ſolent quidam propter opprobria Chriſti, ut increduli, quidam qui propter

A minimum contemptum deſcenderunt in profundum abyſſi, quidam autem, qui propter veneficia ut mali Chriſtiani & Iudæi, aliqua turpia circa Eochariſtiam & chriſma, & oleum ſanctum, auſu temerario, immo nimis auſi præſumere: præcipimus, ut ſub optima clauſura clavium reponantur in diverſis vaſis, prout decet honeſtius. Quia etiam nihil eſt ſanctius quam ſacramentum altaris, in tantum, quod niſi Dominus nobis reliquiſſet, quaſi Sodoma fuiſſemus, id eſt, muti non poſſemus reſpondere quærentibus, ubi eſt Deus noſter. Nunc autem poſſumus dicere, quod hic eſt Deus noſter, & non æſtimabitur alius adverſus eum. Hic in terris quotidie videtur, dum per manum ſa-

B cerdotis quotidie elevatur: & cum hominibus converſatur, dum in pixide modica in loco humili ponitur. Et quaſi Gomorrha fuiſſemus, id eſt, aſperi & aridi, ſine omni devotione ſpirituali. Unde præcipimus, quod in elevatione Euchariſtiæ, quando ultimo elevatur, & magis in altum: tunc primo ſonet campanella, quæ ſit quaſi modica tuba denunciantis adventum judicis: immo ſalvatoris, ſecreto ad nos venientis, ut ſit nobis animi tripudium ubinam accedimus ad cæleſte convivium. Et erit triplex gaudium, quia ubi caro, ibi anima, ibi Deus Verbum. Similiter præcipimus, quod Euchariſtia portetur ad infirmum intra villam, cum ſolemnitate accenſæ lucernæ, & ſonantis campanellæ. Et hoc non portetur a ſolo ſacer-

C dote, immo cum teſtimonio diaconi honeſti, vel alicujus honeſti clerici, vel ſaltem laïci boni teſtimonii, & hoc in ſuperpellicio.

De Aqua benedicta.

AD hæc, quia oportet in eccleſia Dei eſſe paſtores & doctores: nec eſt diviſio inter paſtores & doctores, cum alia dividat Apoſtolus. Dicit enim: *Ipſe quidem dedit alios quidem apoſtolos & evangeliſtas, alios paſtores & doctores.* Hic nullam Epheſ. 4. fecit diviſionem. Præcipimus igitur, ut illi quorum intereſt, videant, ut in ſingulis locis ubi eſt regimen ſcholarum, ſint tales qui ſciant alios doctrina inſtruere, & velint eos exemplo bonæ vitæ informare. Sed quia plerique ſcholares carent neceſſariis, quorum

D ſcientia multi per gratiam Dei poterunt ædificari: volumus, ut ſcholares ferant aquam benedictam per villas rurales, ſi ſint qui poſtulent & indigeant.

Item præcipimus, quod ea quæ pertinent ad dedicationem eccleſiæ, ſint peracta.

Item præcipimus, quod in qualibet eccleſia ſit vita beati Thomæ martyris, & oratio, *Deus pro cujus eccleſia.*

Præcipimus ut claudantur cœmeteria.

Item quod vicarii deſerviant pro vicariis: nec ponant pro ſe ſacerdotes conductitios, niſi de ſpeciali licentia noſtra.

Ut populus communicet ter in anno, & jejunet.

E ITem cum nihil valeat peregrinantibus tantū, quantum viaticum: moneantur laïci & clerici, ut ter in anno ſumant corpus & ſanguinem Ieſu Chriſti, ad minus, qui provectioris ætatis ſunt: videlicet in Nativitate Domini, in Paſcha, & Pentecoſte. Et qui noluerunt iſtud facere, moneantur ut jejunent per Adventum, vel ad minus per medietatem ſeptimanæ, & præcedat confeſſio. Similiter a feſto Aſcenſionis uſque ad Pentecoſten, vel ad minus per medietatem ſeptimanæ, & præcedat confeſſio.

Item præcipimus, ne aliquis extraneus admittatur in aliqua parochia ad contrahendum matrimonium, niſi prius facto ſacramento ſi alias eſt uxoratus. Et hoc ſciatur per ſacerdotem villæ ubi converſatus eſt, vel per litteras alicujus prælati de partibus illis, ubi natus vel converſatus eſt.

Item

Circiter Anno Christi 1237.

Item notificamus vobis, quod ſi ſacerdos deprehenſus fuerit in incontinentia, vel in ſuſpicione violenta: puta ſi intrat in aliquem locum ubi poſſit malefacere: quia debemus providere bona coram Deo & hominibus: propter Deum debemus facta vitare; propter homines ſuſpicionem facti: hoc modo punietur. Primo ſecundum quantitatem facultatum ſuarum, per manum epiſcopi dabit quandam ſummam pecuniæ in uſus pauperum: & rector eccleſiæ ſimiliter, ſive fuerit privata perſona, ſive abbas vel prior, ad quem pertinet eccleſia, punietur pro delicto ſacerdotis. Eorum enim intereſt habere bonos & honeſtos ſacerdotes.

Rectoribus etiam, qui ſunt privatæ perſonæ, gratiam facimus, quod eos ad ſacerdotium non cogimus. Nec murmuret aliquis, quod peculiariter punimus. Hoc enim facimus propter multas cauſas: tum quia illa pœna magis timetur quam alia, tum etiam quia luxuria provenit ex abundantia. Ideo bonum eſt falce correctionis reſecare ſuperflua. Peccatum enim Sodomorum fuit ex ſaturitate panis, & abundantia, & otio, juxta illud poëticum: Quæritur Ægiſthus, &c. Autoritate enim legis Divinæ hoc facimus. Dicitur enim in Eſdra: *Omnis qui non fecerit legem Dei, judicium erit de eo: ſive in exilium, ſive in condemnationem ſubſtantiæ ejus, vel certe in carcerem.* (1.Eſdr.7.) Si ſecundo deprehenſus fuerit, duplicabitur pœna, tam ſacerdotis, quam rectoris. Tertio ſi deprehenſus fuerit, punietur pœna exilii, quia nunquam in epiſcopatu noſtro Divina celebrabit. De aliis perſonis eccleſiaſticis, ſi deprehenſi fuerint: ſi fuerint beneficiati, primo punientur per condemnationem ſubſtantiæ, poſtea per ſuſpenſionem ab officio & beneficio.

Item ſingulis diebus Dominicis prohibeatur, ne quis det fidem in matrimonium contrahendo, niſi in ſacerdotis præſentia. Et ſi qui inveniantur tranſgreſſores, mittantur ad epiſcopum compuniendi.

Similiter, ſingulis diebus Dominicis denuncientur excommunicati, qui falſum teſtimonium perhibent prudenter & ſcienter, vel prohibere procurant, vel etiam qui tales teſtes ſcienter producunt vel ſubornant, ubi agitur in cauſa matrimoniali, vel alicujus exheredatione.

Excommunicentur etiam omnes, qui gratia lucri, vel odio, vel alias malitioſe crimen imponunt alicui, cum infamatus non ſit apud bonos & graves: vel ſic ſaltem eis purgatio indicatur, vel alio modo gravētur.

Itē, ſi ſacerdotes ſuſtineant in parochiis ſuis publicos fornicatores, vel uſurarios, vel aliquid mortale peccatum manifeſtū, punientur tanquā pro propriis peccatis, & veniet ſuper eos malum, & neſcient ortum ejus. Hoc autem modo procedant circa fornicatores: quod ſi contingat aliquem jurare, quod in poſterum non cognoſcet quam cognoſcere conſueverat: indicatur ei talis pœna ſi eandem cognoverit, quod eam deſponſet, vel magnam portionē ſubſtantiæ ſuæ, ſecundum quod facultates ſuæ cōpetunt, nobis tribuat ſub ſacramento.

Item in omnibus eccleſiis quas habent monachi ultramarini, inquiratur quo titulo: & ſimiliter, ſi habent decimas ſeparatas, denuncietur nobis.

Item in quolibet decanatu ſit unus, qui audiat confeſſionem ſacerdotum, vel ad minus unus confeſſor, in duobus decanatibus.

Item quotidie, quando leguntur tres lectiones, dicantur: *Placebo, Dirige*, & *Commendatio*, ab *In exitu Iſrael*, uſque *Ad Dominum cum tribularer.*

Item præcipimus, ſub pœna ſuſpenſionis, ut nullus clericus, qui ſervit in eccleſia, vivat de aqua benedicta.

Item præcipimus, quod quilibet Chriſtianus, & quælibet Chriſtiana, omni die dicat ſepties ſuum *Pater noſter*: quia ſepties in die debet laudare Dominum,

juxta Prophetam: *Septies in die laudem dixi tibi* (Pſ.118.) Similiter ſepties, *Ave Maria*: & bis ſuum *Credo*: & ad hoc faciendum moneatur frequenter, & ad ſciendum cogatur.

Item diſtricte præcipiatur, ut nulla mulier ponat puerum ſuum juxta ſe in lecto, niſi ſit ad minus trium annorum, vel circiter.

Item ſi ponatur in cubiculo, ita fulciatur cunabulum, ut non poſſit volvi cunabulum, & ita puer cadat ſuper faciem ſuam.

Item veneficia, quia fidei manifeſte ſunt contraria, ſub interminatione anathematis prohibeantur. Et ſi aliqui in hujuſmodi caute poſſunt deprehendi, vel falſo teſtimonio, ad nos mittantur puniendi.

Item prohibemus ut nullus celebret de novo in epiſcopatu Coventrenſi ſine licentia noſtra.

Item ne quis recipiatur in hoſpitali ſine licentia noſtra.

Item præcipimus, quod quilibet ſacerdos doceat parochianos ſuos baptizare pueros ſuos in neceſſitate ſecundum formam eccleſiæ, ſuper his verbis: *Ego baptizo te* N. *in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti.* Et illa eadem forma dicendi, ſervetur in Gallico & Anglicano ſermone.

Præcipimus etiam vobis firmiter, per virtutem Ieſu Chriſti, ſub interminatione anathematis, & ſub pœna ſuſpenſionis, quatenus hæc ſtatuta obſerventur & ſcribantur, ſimul cum ſeptē criminalibus quæ ad vos mitto: ſimiliter & cum quodam tractatu modico de confeſſione. Hęc ſerventur & ſcribantur, ſicut quod eccleſiæ veſtræ non ſuſpendantur, cum ad eccleſias veſtras acceſſerimus, vel per nos, vel per nuncium noſtrum.

Denuncientur etiam excommunicati omnes illi, autoritate concilii, qui eccleſias malitioſe ſuo jure privare præſumunt, aut per malitiā, vel contra juſtitiā libertates earundē infringere, vel perturbare contendunt.

Item inhibemus, ſub pœna dimidiæ marcæ, ne quis ſacerdos ad tabernam eat, aut tabernam teneat, vel ſcotales.

Dicatur omnibus ſacerdotibus: quod, quando parochiani ſui congregati ſunt in eccleſia, in Dominicis diebus, vel in aliis feſtis, dicant hæc verba, quæ ſequuntur: Septem ſunt criminalia peccata, quæ fugere debetis, juxta quod dicit Sapiens: *Quaſi a facie ſerpentis fuge peccata.* (Eccli.21.) Peccatum comparatur ſerpenti: quia, ſicut ſerpens veneno necat carnem, ſic peccatum malitia necat animam. Quando vero anima eſt mortua, tunc efficitur cibus diaboli. Vnde idem dicit: *Si acceſſeris ad peccata, ſuſcipient te dentes leonis, dentes ejus interficientes animas.* (Ib.4.) De dentibus diaboli poteſt miſera anima extrahi per virtutem Dei: juxta quod dicit Iſaias: *Tolletur a forti præda, & quod ablatum eſt, a robuſto ſalvabitur.* (Iſa 49.) Et Iob: *Conterebam molas iniqui, & de dentibus ejus auferebam prædam*: (Iob 29.) id eſt, animam, quæ præda eſt prædicatoris & ſacerdotis, juxta quod dicitur: *Tulerunt juſti ſpolia impiorum* (Sap.10.) Sed ſi fuerit inter dentes miſera anima uſque dum perfecte maſticetur, & in ventrem diaboli attrahatur, nunquam extrahetur, quia in inferno nulla eſt redemptio. Maſticatur per totam vitam præſentem: in morte, in ventrem trahitur. Quam vilis res eſt diabolus, qui non diligit comedere niſi cadaver & rem fœtentem! Viles ergo ſunt, qui tam vili ſerviūt. Legitur, ut caveamus à morſibus prædicti leonis. Ne incidamus in ejus fauces, vitemus ſeptem deceptiones ejus: id eſt, ſeptem criminalia peccata, quorum primum eſt ſuperbia, quæ natione cæleſtis ſublimium mentes inhabitat, ſub cinere & cilicio latitās. Superbia morbus eſt divitū: unde dicit Auguſt. quod nihil expavit Apoſtolus in divitiis, quādo dixit: Nolite eſſe divites neq; divitias amare velitis, neque morbū earū, ſcilicet

Circiter Anno Christi 1237.

ſuperbiam. Superbia etiam in viris religioſis latet, qui aliquando ex bono quod faciunt, ſuperbiunt. Per ſuperbiam cecidit Lucifer, qui fuit angelus in cælo, & factus eſt diabolus in inferno. Quantum ſit peccatum ſuperbia, poteſt perpendi ex quantitate pœnæ. Quis enim dubitat flagitioſius eſſe commiſſum, quod gravius eſt punitum? & hoc modo dicatur laïcis, quod tunc ſuperbit homo, quando ex aliquo dono, vel ex ſcientia, vel ex divitiis, vel etiam ex aliquo magno opere ſe magnum credit, & ſuper alios ſe extollit. Vnde alio modo ſic deſcribitur: Superbia eſt ſingularis excellentiæ ſuper alios cæcus appetitus. Iſtud peccatum Anglice vocatur, *prude*. De divitibus non eſt dubium, quin multum habeant, ſed pauperes negant ſe eſſe ſuperbos. Sed poteſt eis probari quod ſint ſuperbi, hoc modo. Multotiens enim vident divites in gloria ſua, & dicunt in animo ſuo: Iſti jam receperunt mercedem ſuam, ſed nos non ſic: & ex hoc ſuperbiunt. Dicunt enim, hic recipimus mala, ut in futuro habeamus bona: & verum dicunt, ſi cum humilitate & patientia ſuſtinent.

Invidia.

Secundum peccatum eſt invidia: Invidet autem homo qui in animo ſuo tabeſcit, ex aliquo bono quod videt in proximo ſuo: & dicitur Anglice *Ich*, ſive *Onde*. Qui autem invidus eſt, invidet Deo, invidet ſibi, invidet proximo: & quando dolet quod aliquis habet bonum, cum bonum non ſit niſi a Deo, dolet quod Deus bonus eſt. Vnde in evangelio Matthæi: [Matth. 20.] *An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum?* Invidet etiam ſibi ipſi: quia, cum gaudet de bono proximi ſui, facit bonum proximi eſſe ſuum. Vnde Apoſtolus: [1. Cor. 12.] *Deus qui operatur omnia in omnibus.* Ibi dicit Auguſtinus: *Tolle invidiam, & tuum eſt quod habeo.* Vnde dicit David: [Pſal. 118.] *Particeps ego ſum omnium timentium te.* Nulli invidet qui ſic dixit. De hac invidia dicit Sapiens: [Eccli. 14.] *Nihil indignius illo, qui ſibi invidet.* Et quia morbus iſte vix ſanatur, appellatur gutta inoſſata. Quando gutta eſt in carne, cito ſanari poteſt: quando eſt in oſſe, vix aut numquam. Quod ſit in oſſe, dicit Salomon: [Prov. 14.] *Putredo oſſium invidia.*

Ira.

Tertium peccatum eſt ira. Eſt enim ira veniale peccatum, de qua dicitur: [Pſal. 4.] *Iraſcimini, & nolite peccare.* Et ira mortale peccatum de qua dicitur: [Epheſ. 4.] *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram.* Ei Sol, id eſt Chriſtus, occidit, qui in ira perſeverat, in tantũ quod appetat vindicari. Vnde etiam ſic deſcribitur: Ira eſt ſtulti & concitati animi fervor, fervens libidine ulciſcendi. Quando veteraſcit & durat, efficitur odium; [1. Ioa. 3.] *Qui autem odit fratrem ſuum, homicida eſt,* ſicut dicit Ioannes in epiſtola. Sed qualiter eſt hoc verum? Multi enim ſunt, qui odio habent alios, & nollent tamen eos interficere: ſed forte vellent per calumniam eos opprimere, vel pecuniam auferre. Tales ſunt homicidæ, occidunt enim animum proximi, eo quod provocant proximum contra ſe ad maledicendum vel odiendum; & quantum in eis eſt, homicidæ ſunt. Occidunt etiam corpus, quando volunt injuſte & per fraudem aliquid auferre. Et Sapiens: [Eccli. 34.] *Qui aufert in ſudore panem, quaſi qui occidit proximum ſuum.*

Acedia.

Quartum peccatum eſt acedia, quæ appellatur tœdium de bono, quod poteſt dici *Idelneſ* in ſervitio Dei. Iſtud peccatum committunt homines, quando vel torpent venire ad eccleſiam: vel etiam, quando ibi ſunt minus attenti, vel orationi, vel prædicationi. Propter hoc dicit Sapiens: *Subiice humerum tuum, & porta ſapientiam, & ne acedieris vinculis eius.* [Eccli. 6.] Poteſt enim iſtud peccatum appellari negligentia in operibus Divinis, de qua dicitur: *Maledictus, qui facit opus Dei negligenter.*

Avaritia.

Qvintum peccatum eſt avaritia, quæ eſt ſervitus idolorum. Idolatrus ſervit idolo, & ita ſervus eſt idoli: ſic avarus ſervus eſt nummi. Eſt autem avaritia immoderatus appetitus rerum temporalium, quæ Anglice dicitur *Vleing*. Committitur autem iſtud peccatum a pauperibus: primo hoc modo, quia ſi pauper nimis appetat dives fieri, avarus eſt. Appetere poteſt ſibi neceſſaria, ſi non habet: ſed non ita, ut nimis. Nimis appetit, qui ab iis quæ Dei ſunt propter temporalia ſe avertit: quando ſcilicet appetitus efficitur ſolicitudo. De qua Apoſtolus: *Nihil ſoliciti ſitis*, id eſt, [Philipp. 4.] non ſitis ſoliciti de temporalibus quæ nihil ſunt. Si immoderatus appetitus circa pauperes eſt damnabilis, multo damnabilior eſt circa divites. Qualiter ergo erunt homines ſine avaritia? Hoc modo: ſi contenti ſunt modico & magno: ſcilicet eo quod habent. Vnde Apoſtolus ad Hebræos: *Sint mores ſine avaritia contenti præſentibus.* [Hebr. 13.] Sive enim modicum, ſive magnum dat Deus, contentus debet eſſe quilibet, quia paupertatem dat homini, ut per patientiam habeat vitam æternam: & divitias, ut per eleemoſynarum largitionem, ſimiliter illam obtineant. Sunt etiam multi in tantum avari, ſive cupidi, quod non formidant per fraudem aliquid acquirere, qui etiam dicuntur homicidæ: juxta quod dicit Sapiens: *Qui fraudem facit, & ſanguinem fundit, fratres ſunt.* [Eccli. 34.] Vel etiam per violentiam, ſive rapinam, ſicuti potentes & nobiles, contra quos dicitur: Ne introeas in agros pauperum: propinquus illorum eſt fortis. Quis eſt propinquus? Dominus. Sed quid faciet? Iudicabit contra te cauſam illorum: *Iudicabit enim pupillo & humili, ut non apponat ultra homo,* [Pſal. 10.] ſcilicet raptor, *magnificare ſuper terram*: vel etiam per calumniam, ſicut falſi advocati, falſi placitatores. Iſti ſimiliter ſunt homicidæ, juxta quod ait Sapiens: *Homo calumniator, vir ſanguinis eſt.* Quocumque modorum iſtorum, ſive per violentiam, ſive per rapinam, ſive per fraudem, aliquis aliquid acquiſierit, oportet ut reddat ſi habet unde, vel diabolus eum ſuſpendet. Si non habet, habeat voluntatem reſtituendi cum habuerit, & reſtituat.

Similiter de uſura. Quando aliquis dat mutuo undecim pro duodecim, vel vendit vel emit ad terminum, oportet quod totum reſtituat, nec ſic de male acquiſitis poteſt fieri eleemoſyna. Vt breviter dicam, *Ou rendre, Ou prendre*, ſicut Gallice dicitur: hæc eſt pœna talium cupidorum: vel moriuntur ſine heredibus: unde dicitur: *Theſaurizat & ignorat cui congerit ea.* [Pſal. 38.] Quaſi diceret, heredem non habent. Frequenter etiam accidit, quod ſine teſtamento decedunt, quia ſubito moriuntur. Vnde de avaro dicit Sapiens: *Neſcit quia mors appropinquat.* Et Dominus in evãgelio dixit de divite, qui ita locutus eſt: [Eccli. 11.] *Anima mea habens multa bona repoſita in annos plurimos.* Et Deus dicit: *Hac nocte repetent a te animam tuam*: [Luc. 12.] Diaboli. ſcilicet. Quaſi diceret, Subito morieris, & ex improviſo. Sed quid tunc accidit? quod dicit Sapiens: *Quia juſto datur ſubſtantia peccatoris.* [Prov. 13.] Præterea parum vivunt, quod poteſt probari per contrarium. Dicit enim Sapiens: *Qui odit avaritiam, longi fient dies eius: viri autem ſanguinum non dimidiabunt dies ſuos.* [Ibid. 28.]

Luxuria,

ANNO CHRISTI 1237.

Luxuria.

SExtum peccatum eſt luxuria, quæ dividitur in fornicationem & adulterium, & coitum contra naturam. Vt me expediam. Contra naturam eſt omnis coitus, qui non fit inter virum & mulierem; & debet appellari vitium ſodomiticum, propter quod Deus deſtruxit illas civitates, de quibus ſatis notum eſt omnibus. Quam graviſſimum eſt peccatum adulterium, manifeſte patet per pœnam multorum adulterorum. Vt enim dicunt patres, adulterium ſecundum locum obtinet in pœnis. Oſee 7. In Oſee, *omnes adulterantes, quaſi clibanus ſuccenſus a coquente*: conſtat quod clibanus magis ardet quam alius ignis. Fornicatio eſt, quando vir cognoſcit mulierem, quæ non eſt ſibi deſponſata: & eſt mortale peccatum. Quando laïcus ſolutus a matrimonio, cognoſcit ſolutam, committit adulterium. Sed ſi ita eſt in laica perſona: quam mortaliſſimum, quam nefarium, quam horrendum eſt, quando eccleſiaſtici, ſcilicet monachus, ſive quis alius religioſus, aut ſacerdos, vel rector eccleſiæ, ſeu etiam aliquis habens ſacros ordines, cognoſcit aliquam? Oſee 6. Vnde propheta: *In domo Iſrael*, id eſt, clericorum, *vidi horrendum, id eſt, fornicationes eorum.* Iſtud ultimum ſub interminatione anathematis & ſoſpenſionis præcipimus vobis ſacerdotibus, quod ſemper aperte dicatis, quando mentio fit de fornicatione, ot ſaltem impleantur facies noſtræ ignominia, & quærator nomen Domini: ſed timeo quod Oſee 5. dicit propheta: *Non dabunt cor ſuum reverti ad Dominum, quoniam ſpiritus fornicationis eſt in medio eorum.*

Gula.

SEptimum peccatum eſt gula, qoæ dividitur in crapulam, & ebrietatem. Crapula eſt in ſumptione ciborum, ultra quam ſufficit naturæ: teſte Auguſtino, ſumenda ſunt alimenta, quaſi medicamenta. Corpus Eccli. 37. etiam interimit, ut dicit ſapiens: *Propter crapulam multi perierunt: qui autem abſtinens eſt, adjiciet vitam.* Ebrietas, ſi ducatur in conſuetudinem, mor- 1. Cor. 6. tale peccatum eſt. Vnde Apoſtolus: *Ebrioſi non poſſidebunt regnum Dei*: ideſt, conſueti ebrietati. Cavenda eſt enim ebrietas: per ebrietatem pronus eſt homo ad omnia genera peccatorum perpetranda. Quid mirum? Potus enim immoderate ſumptus, ſicut dicit Sapiens, per omnia membra *venenum diffundit*. Prov. 23. Pſal. 10. Tunc *maledictione os plenum eſt: veloces pedes eorum ad effundendam ſanguinem*: tunc venter æſtuans, de facili ſpumat in libidinem: tunc oculi vident extraneos, & cor loquitur perverſa: tunc ſæpius eſt gobernator, id eſt ratio, carni ſubjecta; & timere poteſt in aliis, ſcilicet vita hominis, ne eat in profundum. Et multotiens videmus ebrios ſe in aquis ſubmergere. Tota etiam die videmus patres & matres cariſſimos filios ſuffocare. Quid plora? Miſeros facit populos iſtud peccatum & maledictos. Vnde Iſa. 5. Iſaias: *Væ qui ſurgitis mane ad ſectandum ebrietatem*; ecce maledictio. Sequitur: *Propterea captivus ductus eſt populus meus*: ecce miſeria. Credo quod pro ebrietate perveniunt guerræ, fames, & peſtilentiæ: quia ubi plus regnat ebrietas, ibi plus accidunt.

De pœnitentia.

CVm pœnitentia conſiſtat in tribus: in cordis contritione, oris confeſſione, & operis ſatisfactione: primo quærendum eſt ab illo, qui venit ad confeſſionem, ſi dolet ſe peccaſſe: quia ſine contri-

A tione cordis nunquam remittitur peccatum. Si dicat quod dolet, procedatur ad confeſſionem. Si dicat quod non dolet, tanquam contumax repellatur. Circa confeſſionem hoc modo procedendum eſt. Frater vel ſoror, tu vis confiteri peccata tua: habes tu in voluntate, ut de cætero non pecces mortaliter, in quantum poteris, per Dei gratiam? Si dicit non habeo: dicatur tunc, confeſſio tua nulla eſt. Quia ita dicit Sapiens: *Qui confeſſus fuerit peccata ſua, & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur.* Prov. 28. Intelligitur relinquere, qui habet in voluntate, per gratiam Dei non committere. Circa confeſſionem hoc modo procedatur. Dicatur confitenti qood tria ſunt præcipue, quæ ſolent impedire hominem, veram facere confeſſionem: delectatio, & timor pœnitentiæ injungendæ, & pudor. Sed debet ſacerdos oſtendere quam brevis eſt delectatio peccati, propter quam amittet premium æterni gaudii. Contra timorem quem habet de pœnitentia, debet oſtendere, quia pudor eſt maxima pars B pœnitentiæ. Præterea, propter pudorem non debet dimittere, quia peccata ſua non dicit homini, ſed Deo, qui ſcrutatur corda & renes. Dicat ergo in nomine Domini. Auditis omnibus, debet quærere ab eo, ſi plura redeunt ad memoriam. Si dicit quod ſic: dicat ergo. Si dicit quod non: tunc debet ſacerdos ſupplere defectum confitentis: juxta quod ſcriptum eſt: *Iuſtus prior accuſator eſt ſui. Venit amicus ejus, & inveſtigabit eum.* Prov. 18. Iuſtus, id eſt confitens, primo debet accuſare ſeipſum. Poſtea amicus ejus, id eſt ſacerdos, debet inveſtigare peccata quæ omiſit. Si laicus eſt, quærendum eſt primo, ſi ſit conjugatus vel ſolutus: & ſi ſit conjugatus, quærendum eſt, ſi credat legitimum matrimonium eſſe, ſcilicet quod non ſit ibi compater- C nitas, vel conſanguinitas, vel affinitas, vel aliud aliquod impedimentum, & ſi legitime contraxerit in facie eccleſiæ. Si non inveniat ita eſſe, recurrat ſacerdos ad archidiaconum vel epiſcopum. Item quæratur cujus officij ſit, ſi ſit mercator, maſculus, vel fœmina: Videat quod pondus & pondus non habeat, menſuram & menſuram: & ſi falſo menſuraverit, tenetur reddere vel reſtituere illi quem decepit, per manum ſacerdotis. Si illum non cognoſcit: detur judicio eccleſiæ.

A laicis generaliter quærendum eſt de decimis: quia ſi male decimant decimas quæ quæſitæ ſunt, debent a rectore eccleſiæ petere veniam per ſe, vel per D alium, ſi erubuerint per ſe. A militibus maxime quærendum eſt, & ab illis qui ſub ſe habent familias, videlicet pauperes ſervos, ſi aliquid ab eis habuerint injuſte, quia debent eis reſtituere. Sive vero fuerit ſolutus, ſive conjugatus: quærendom eſt de ſeptem criminalibus peccatis; & ſecundum quod continetur in ſcripto de illis peccatis procedendum eſt: & circa nullam perſonam omittatur quin præcipue quæratur de falſo teſtimonio.

Circa mulieres, maxime de veneficiis & ſortilegiis. Circa ſolutos quærendum eſt, ſi velint vivere continenter, quouſque conjugatas: alioquin non va- E let confeſſio. Et ſimiliter quærendum eſt a conjugatis de peccatis carnis quæ commiſerint ante matrimonium: & dicendum eſt de illis, quod ſecundum debitum naturæ debent propriis uti vxoribus, alioquin peccant in matrimonio. Circa lubricum carnis hoc modo breviter fiat inquiſitio. Aut ſciviſti illam ad quam acceſſiſti eſſe ſolutam, aut neſciviſti. Si ſciviſti, major pœnitentia injungenda eſt: ſi neſciviſti, tunc minor injungenda eſt. Quia forte potuit eſſe conjugata, monialis, affinis, aut a parentibus cognita. Item meretrices ſe ſupponere leproſis, & ita potuit eſſe periculum in partu & in proprio corpore.

Item quærendum eſt de numero perſonarum, & de

Circiter Anno Christi 1237.

vicibus, ſi habeantur in memoria. Item ſi cum viduis, A quæ ſunt eccleſiaſticæ perſonæ Si cum virginibus, ſi cum conjugatis, ſi cum monialibus. Tunc quærendum eſt ſi fuerit monialis benedicta, & tales mittantur ad epiſcopum, quia epiſcopus omnes qui habent proceſſus ad tales, ſolet excommunicare. Si forte noluerit ire ad epiſcopum, eat ſacerdos, & habeat autoritatem ejus. Item ſi ad conſanguineas vel affines, quæratur in quo gradu, in remoto vel propinqoo Si in puerperio, vel in menſtruo ſanguine, ubi eſt periculum propter prolem, quia ex corrupto ſemine naſcitur corruptus fœtus. Item, ſi cum muliere propinqua partui, quia tunc eſt periculum, poſſet enim partus interfici.

Itẽ, ſicut in maſculis, ſi cum jumentis. Et hæc pœnitẽtia injungatur: qui cũ jumentis, præter alia, quæ debẽt injungi, quod nunquam edant de carne illa. Et ut breviter concludam: B A quocunque modo ſemen emittitur, non dormiendo, niſi cum propria uxore, & hoc fiat legitime ſecundum exigentiam naturæ, mortale peccatum eſt, & ſecundum diverſitates circumſtantiarum, diverſæ ſunt injungendæ pœnitentiæ.

Non oportet omnes iſtas inquiſitiones circa omnes facere, ſed ſecundum quod Deus inſpiraverit, ſacerdos debet inquirere. Sit autem unum generale, quod conſentientes mortalibus peccatis, quæcunque ſint illa, mortaliter peccant: quamvis non ita graviter aliquando, ſicut facientes. Sed ſi competit reſtitutio, conſentiens in damnum debet reſtituere: & conſentiens fornicatori, ſive maſculus, ſive fœmina, puniri debet, tanquam pro mortali peccato.

Circa ebrietatem & crapulam quærendum eſt. Circa crapulam attenduntur iſtæ circumſtantiæ.

Præpropere, laute, nimis, ardenter, ſtudioſe. C

Præpropere, ut filius Saülis Ionathas, quãdo ante horã comedit, & ideo graviter peccavit. *Laute*, ut Iudæi in deſerto, qui petierunt carnes a Domino, non contenti manna. *Nimis*, ut Sodomitæ, quorum peccatum fuit abundantia panis. *Ardenter*, ut Eſaü, qui vilem rem, ſcilicet lenticulam, nimis ardenter comedit: in tantum, quod propter illam vendidit primogenita ſua. *Studioſe*, ut filii Heli, qui nimium apparatum fecerunt circa cibos ſuos.

Hæc vitanda ſunt omni tempore, ſed præcipue in Quadrageſima. Ebrietas, ubi fuerit aſſueta, mortala peccatum eſt. Unde Apoſtolus: *Ebrioſi non poſſidebunt regnum Dei*: id eſt, conſueti ebrietati. Eum 1. Cor. 6. etiam judicant ſapientes ebrium, qui propter exceſsũ D potus incurrit perturbationem capitis ſive ſenſuum ſenſibiliter: immo dicunt quidam, qood etiam in caſu unica ebrietas eſt mortale peccatum, quo aliquis, ex deliberatione pluſquam ex recreatione naturæ, immo potius credit gravare naturam, ſumit cibum cum exceſſu immoderato. Iſtud autem non audeo definire. Et notandum, quod quilibet exceſſus circa licita non eſt mortalis, ſed immoderatus vel frequens. Unde
» Auguſtinus in libro confeſſionum: Quis eſt qui me-
» tas neceſſitatis non excedat aliquando? Si quis eſt:
» magnus eſt, magnificet Deum. Ego non ſum talis ho-
» mo, peccator ſum. Generaliter in omni profeſſione conſiderandæ ſunt iſtæ circumſtantiæ quæ notantur per hunc verſum.

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quãdo? E

Quis? cujuſmodi perſona, ſi clericus, vel laicus. Si clericus, utrum regularis, vel ſæcularis; ſi in dignitate conſtitutus, vel extra; ſi in ſacris ordinibus, vel extra; ſi religioſus, cujus profeſſionis ſit; ſi juvenis, vel ſenex; ſi ſervus, vel liber. *Quid?* conſiderandum eſt genus peccati. Utrum fornicatio ſimplex, vel adulterium, vel inceſtus: vel in clericis, quia genus peccati maxime aggravat quantitatem peccati. *Ubi?* in quo loco? ſacro, vel non ſacro? *Quibus auxiliis?* quibus conſentientibus, impellentibus? Utrum tantum propria voluntate, vel alieno conſilio, vel monitione? Utrum caſu, vel deliberatione? Multa enim alia poſſunt inquiri hic. *Cur?* propter quem finem? Solet autem diſtingui triplex finis: utile, honeſtum, delectabile. Multi committunt peccatum propter utilitatem: multi propter delectationem nullus poteſt committere peccatum propter honeſtatem. *Quomodo?* modi diverſi attenduntur, ſecundum diverſa genera peccatorum. De qoibus modis, ſatis patet circa lubricum carnis, per ea quæ dicta ſunt, & ibi maxima neceſſaria eſt inquiſitio. *Quando?* in quo tempore? utrum extra Quadrageſimam, vel in Quadrageſima? utrum diebus feſtivis, vel profeſtis; & ſi in diebus feſtivis, puta in magnis feſtivitatibus, tunc eſſet competens pœnitentia, ut vigilia feſtivitatis illius jejunet in pane & aqua, maxime ſi peccaverit in lubrico carnis.

Circa perſonam clerici procedendum eſt. Quærendum eſt, an fuerint de legitimo matrimonio, & liberæ conditionis: & in quo ordine ſint, & quomodo receperint ordines, utrum legitime, vel furtive, vel ſimoniace: item ſi a ſuis epiſcopis propriis. Si furtive receperint, epiſcopus poteſt diſpenſare cum illis, niſi ſic dixerit: Inhibemus, ſub pœna excommunicationis, ne aliquis accedat ad ordines, niſi legitime præſentatus. In hoc ſolo caſu reputat Innocentius tertius eſſe excommunicationem: in aliis comminationem. Et ideo non poteſt epiſcopus diſpenſare, nec cum ſimoniaco, ſed ſolus papa.

Quæritur a clerico, ſi propter Deum datum fuerit ei beneficium: & ſi propter Deum tenet, & pro ſalute animarum. Si non ita, purget animum; & ſi ſine ſimonia ingreſſus eſt, teneat illud: timeat tamen.

Sequitur de ſatisfactione. Quia pœnitentiæ arbitrariæ ſunt, non diffinimus vobis aliquas certas pœnitentias, quas debetis injungere. Hoc tamen ſciatis, quod ſatisfactio conſiſtit in tribus præcipue: in jejunio, oratione, & eleemoſyna. Oratio eſt quaſi avis, quæ volat in altum, ſi habet iſtas duas alas, eleemoſynam & jejunium. Iejunium valet contra omnia carnalia vitia, & debet injungi pro carnalibus peccatis: oratio pro ſpiritualibus. Unde Hieronymus: Iejunio, ſanantur peſtes corporis; oratione, mentis peſtes; eleemoſyna valet ad omnia. Unde, *Redime eleemoſynis peccata*. Et hoc debet injungi pro omnibus peccatis. Dan. 4.
Videatis ergo ne ſitis inſipientes medici, qui putant uno collyrio omnes morbos curare. Non ſanat oculum, quod ſanat calcaneum. Immo, ſicut exhibuimus membra noſtra ſervire iniquitatibus ad iniquitatẽ: ita exhibeamus corpora noſtra ſervire juſtitię in ſãctificationẽ. Verbi gratia: ſi aliquis peccavit per os, falſo placitãdo, vel falſo jurando, injungatur ei oratio, & quod defendet pauperes in cauſis honeſtis, contra quos deliquit. Item ſi peccavit retinendo, injungatur ei largitio eleemoſynarum: ſi peccavit male pugnando contra innocentes, injungatur ei, quod pugnet contra nocentes; ſcilicet Saracenos, & hæreticos. Si peccavit per renes, injungatur ei, quod adſtringatur zona pellicia circa lumbos ejus, & jejunet, & ſubtrahatur pabulum luxuriæ: & ita de omnibus aliis. Et quia generale vitium eſt gulæ, ſemper aliquid de jejunio indicatur.

Item ſemper quæratur ab omnibus, ſi ſint excommunicati, vel propter incendium, vel propter percuſſionem alicujus religioſæ perſonæ. Sunt autem caſus, in quibus non incidunt in canonem, ſi percutiant: ſi minor fuerit, qui percutit; ſi jocoſe; ſi prælatus vel magiſter corrigendo; ſi omnino depoſitus percutiatur; ſi vis vi repellatur incontinenti, cum moderamine in-

CIRCITER ANNO CHRISTI 1237.

ne inculpatæ tutelæ; ſi cum ſorore, matre, filia, uxore turpiter inveniatur, ſi ignoret eſſe clericum, ſi fuerit apoſtata, ſi negotiator perſonarum eccleſiaſticarum, ſæcularium procurationem gerens: ſi perturbatorem Divini officii clericum ab eccleſia expellat, ſi mandato prælati hæc faciat, ſi ferat arma in contumeliam ordinis clericus percuſſus. Hic eſt tamen diſtinctio facienda.

Item in iſtis caſibus percuſſor clerici ab aliis abſolvitur, quam a Papa. Si hoſtiarius, non malignando clericum læſerit. Si percuſſor ſenex fuerit, mulier, impotens, cæcus, pauper, claudus. Si propter inimicitiam, vel aliam cauſam adire papam non poteſt. Ita com iſtis caſibus ceſſantibus, adeat papam. Item in articulo mortis. Item ſi clericus clericum leviter percuſſerit. Item ſi ſervus in fraudem clericum percuſſerit, vel ſe ſubtrahat ab obſequio domini ſui, vel ſi ipſe dominus propter carentiam ejus incurrat damnum.

Valetudinarii etiam poſſunt abſolvi ab alio, præſtita cautione, quod ſanitate habita, adibit papam. Item vitandi ſunt excommunicati, maxime in quinque, id eſt, menſa, oratione, ſalutatione, oſculo pacis, in colloquio.

De iis qui non pœnitent, ad excommunicationem. Quatuor ſunt quæ a comitantibus excommunicatis, excommunicationem excludunt: neceſſitas, pietas, utilitas, & ignorantia. Neceſſitas duplex, *domeſtica vel adventitia. Domeſtica, ut in perſonis illis, quas excipit Gregorius cap. xi.*& qu. 3.

Quoniam multos, peccatis noſtris exigentibus pro cauſa excommunicationis perire quotidie cernimus, partim ignorantia, partim nimia ſimplicitate, partim timore, partim neceſſitate: devicti miſericordia, anathematis ſententiam, ad tempus, prout poſſumus, temperamus. Apoſtolica itaque autoritate ab anathematis vinculo hos ſubtrahimus: videlicet uxores, filios, ſervos, ancillas, ſeu mancipia: necnon ruſticos & ſervientes, necnon & omnes alios, qui non adeo curiales ſunt, ut eorum conſilio ſcelera perpetrentur: & eos qui ignoranter excommunicatis communicant, ſive illos, qui communicant cum illis, qui excommunicatis communicant. Quicomque autem, vel viator, vel orator, aut peregrinus, in terram excommunicatorum devenerit, ubi non poſſit emere, vel non habeat unde emat, ab excommunicatis accipiendi licentiam damus. Et ſi quis excommunicatis, non oſtentatione ſuperbiæ, ſed humanitatis cauſa, dare aliquid voluerit, non prohibemus.

Pietas, in eo quod periturus noſtro ſervatur beneficio: utilitas, ut ſi ad ſanctificationem moneantur, & de his, quæ adhuc ſuffragantur, cum eis tractatur: Ignorantia probabilis, non ſupina. Vnde quidam, otile,* uxor, ſervus, lex, humile, res ignorata, neceſſe. Hæc omnia dicta ſunt ſine præjudicio ſententiæ ſanioris.

CONCILIVM LONDONIENSE

AVTORITATE OTTONIS LEGATI SEDIS apoſtolicæ pro reformanda eccleſia Anglicana celebratum, poſtridie octavarum S. Martini, anno Domini MCCXXXVII. tempore Gregorii papæ IX.

*** MAtthæus *Pariſ. ad ann. MCCXXXVII.* Eodem, *inquit*, anno, neſciebatur ad quid, circa feſtũ apoſtolorũ Petri & Pauli, dominus Otto S. Nicolai in carcere Tulliano diaconus cardinalis, per mandatum Regis venit legatus in Angliam, neſcientibus regni magnatibus. Vnde plures adverſus Regem magnam conceperunt indignationem, dicentes: Omnia Rex pervertit: jura, fidem, promiſſa, in omnibus transgreditur. Nunc enim matrimonio ſe, ſine amicorum & hominum naturalium conſilio, alienigenæ copulavit: nunc legatum, regni totius immutatorem, clam vocavit: nunc ſua dat, nunc data cupit revocare. Sic, ſicque de die in diem, juxta dictum evangelicum, in ſe diviſum & diſſipatum regnum, eſt enormiter deſolatum. Dictum eſt autem, quod archiepiſcopus Cantuarienſis Edmundus Regem talia facientem increpavit, præcipue de vocatione legati, ſciens inde in ſuæ dignitatis præjudicium, magnam regno imminere jacturam. Sed Rex, ſpreto tam ſuo quam aliorum conſilio, quod concepit animo nullatenus voluit propoſitum revocare. Venit igitur in magno apparatu legatus prænominatus, & potentia magna: & occurrerunt ei epiſcopi & clerici famoſi uſque ad littus, & aliqui in naviculis navigando obviarunt ei, applaudentes, & munera inappreciabilia offerentes: immo etiam Pariſiis in obviam ei, obtulerunt telas eſcarleti, & vaſa pretioſa, nuncii diverſorum epiſcoporum. In quo facto, nimis a multis meruerunt reprehendi, tum pro dono & pro dandi modo: quia in panno & ejus colore videbatur legationis officium & adventum acceptari. Adveniens autem munera oblata omnia non accepit, ſed aliqua: ſed quæ non recepit, juſſit ſibi reſervari. Redditus autem vacantes, ſuis, quos ſecum adduxit, dignis & indignis largiter diſtribuit. Rex autem ei uſque ad confinia maris occurrit, & inclinato ad genua ejus capite, uſque ad interiora regni deduxit officioſe. Et adventantes epiſcopi cum abbatibus & aliis eccleſiarum prælatis, eum cum omni honore & reverentia, cum proceſſionibus & campanarum claſſico, & pretioſis muneribus, ut decuit, & plus quam decuit, receperunt.

Dominus autem Otto legatus, de quo ſuperius mentio facta eſt, prudenter ac modeſte ſe gerens, munera precioſiſſima ſibi oblata in magna parte reſpuens contra conſuetudinem Romanorum, indignationem in toto regno conceptam, tam a clero quam militia, citra opinionem multorum, per geſtum ſuum ordinatum temperavit. Primo enim quoſdam magnates, ex quodam odio latenter concepto, ſibi diſcordes, pacificavit, & indice oſculo in bona fide confœderavit, utpote dominum Petrum epiſcopum Vvintonienſem, & dominum Hubertum comitem Cantiæ, & Gilbertum Baſſet, Stephanum de Segrave, Richardum Svvard, & alios quamplures diu ante ſibi diſſidentes. Quod odium fere in lamentabile judicium proruperat in torneamento commiſſo apud Blie, in initio Quadrageſimæ eodem anno, ubi ſe Auſtrales Norenſibus oppoſuerunt contrarios: ſed tandem prævalentibus Auſtralibus, capti ſunt ex aliis viri magni, & commiſſum eſt non haſtiludium, ſed hoſtile bellum. Inter omnes tamen ſtrenuiſſime ſe habebat comes Begod. Quos poſtquam domini legati pacificavit induſtria, omnibus prælatis Angliæ ſcripſit, ut in octavis S. Martini Londonus convenirent, authenticum domini papæ, de plenaria poteſtate legationis ſibi conceſſa vel tradita, communiter in eccleſia S. Pauli audituri, & in eadem communiter de reformatione eccleſiæ Anglicanæ tractaturi, & in præſentia ejus concilium celebraturi.

Rex tam ejus, id eſt comitis Cornubiæ, quam aliorum naturalium hominum ſuorum ſpreto conſilio, magis ac magis, ut incepit, deliravit, & ſe voluntati Romanorum, præcipue legati quem inconſultius advocaverat, mancipavit: adeo ut videretur quaſi veſtigia ſua adorare, affirmans ſe tam in publico quam in ſecreto, ſine domini ſui Papæ, vel legati conſenſu, nihil poſſe de regno diſponere, transmutare, vel alienare: ut non Rex, ſed feudarius Papæ diceretur. His

igitur

igitur & aliis deliramentis, Rex omnium nobilium ſuorum corda cruentavit. Conſiliarios quoque habuit infames & ſuſpectos, qui hujus rei fomentum eſſe dicebantur, quos idcirco magis habebant nobiles Angliæ exoſos, quia de regno ipſo duxerunt originem. Et hi erant Ioannes comes Lincolniæ, S. comes Legriæ, frater G. Templarius.

Interim domino legato offerebantur dona precioſa, tam in palefridis concupiſcibilibus, quam vaſis precioſis, & veſtimentis mollibus & duplicibus, pellibus variis & ſilveſtribus, nummis, eſculentis, & poculentis: ita quod unus ſolus, epiſcopus ſcilicet Vvintonienſis Petrus, cum conſtaret ei quod Londoniis eſſet hyematurus, quinquaginta boues paſcuales, & centum ſummas tritici electi, & octo dolia vini meraciſſimi, tranſmiſit ei in alimentum. Alii quoque ſecundum vires & facultates ſuas, ei ſimilia contulerunt. Legatus vero Romanam avaritiam temperando, non omnia, ſed aliqua oblata ſereno vultu ſuſcepit gratanter, conſiderans illud Senecæ philoſophicum: Omnia oblata recipere, avarum eſt; nulla, rebelle; aliqua, ſociale.

Et paulo poſt. Eodem quoque anno ſcripſit Rex omnibus magnatibus ſuis, ut coram eo & dom. Legato in feſto Exaltationis ſanctæ Crucis apud Eboracum convenirent, de arduis negotiis regnum contingentibus tractaturi. Venerat autem eis obviam rex Scotiæ vocatus a Rege Angliæ & legato, apud Eboracum, ut ibi, habita communi deliberatione de pace reformanda inter eos, feliciter componeretur, & Dei dante gratia, omnis lis mota prævia ratione ſedaretur, & de juſte utrique debitis ſatisfieret. Vbi tandem cum perveniſſent, ſic elaboratum eſt, ut rex Scotiæ perciperet de regno Angliæ trecentas libratas terræ ſine caſtri conſtructione, homagiumque regi Angliæ faceret, & fœdus inter eos amicitiæ ſanciretur: & hoc ſe fideliter facturum regi Angliæ, & conſervaturum juraret: & ſic omnis querela & vindicatio ex parte regis Scotiæ conquieſceret.

Volenti autem domino legato intrare regnum Scotiæ, ut ibi de negotiis eccleſiaſticis tractaret, ſicut in Anglia, reſpondit rex Scotiæ: Non me memini legatum in terra mea vidiſſe, nec opus eſſe aliquem eſſe vocandum, Deo gratias: nec adhuc opus eſt, omnia bene ſe habent. Nec etiam tempore patris mei vel alicujus anteceſſorum meorum, viſus eſt aliquis legatus introitum habuiſſe: nec ego, dum mei compos fuero, tolerabo. Verumtamen, quia fama te ſanctum virum prædicat, moneo te, ut ſi forte terram meam ingrediaris, caute progrediaris, ne quid ſiniſtri tibi contingat. Indomiti enim & ſilveſtres homines ibi habitant, humanum ſanguinem ſitientes, quos nec ego ipſe valeo edomare, qui etiam ſi in vos irruant, nequeo eos cohibere. Me etiam nuper, ut forte audiſtis, voluerunt invadere, & a regno expellere exheredatum. Quibus auditis, legatus avidam voluntatem intrandi Scotiam temperavit, & latera Regis ſui, ſcilicet Angliæ, ſibi per omnia obedientis, non reliquit. Remanſit tamen cum rege Scotiæ quidam Italicus legati conſanguineus, quem Rex cingulo militari, terram etiam conferendo, ne penitus rebellis videretur, nobilitavit. Et ſic ſoluto concilio regio rex Angliæ cum legato ſuo, verſus auſtralia remeavit.

Appropinquante vero tempore concilii, juſſit ſibi legatus ſedem parari in occidentali parte eccleſiæ ſancti Pauli Londoniis, faſtigioſam nimis & ſolennem, longis trabibus & ſedilibus gradatim exaltatam. Miſit igitur litteras ſuas, ut vocati omnes Angliæ prælati, ſcilicet archiepiſcopi, epiſcopi, abbates, priores inſtallati, tam ſub conventus ſui, vel capituli, quam ſuo nomine, litteras procuratorias deferentes, ut quicquid in concilio ſtatueret legatus, ratum utrobique haberetur. Venerunt igitur omnes juxta mandatum domini legati, nimis vexati & fatigati in corporibus propriis, equorum, & viaticis, utpote ingruente hyeme & multiformi tempeſtate, omnes prælati ſuæ legatiæ, Angliæ tamen potiſſime.

Et poſt deſcriptionem validiſſimæ tempeſtatis, qua legatus & totum concilium vehementius eſſent territi. Cum igitur, *inquit*, conveniſſent Londoniis prælati Angliæ, in eccleſia ſancti Pauli, die prima concilio aſſignata, ſcilicet in craſtino octavarum S. Martini, non comparuit legatus, quia epiſcopi rogaverant eum, ut ea die daretur eis copia inſpiciendi quæ propoſuit ſtatuere, & ſecum ſuper his deliberare, ne aliquid in præjudicium eorum ſtatuere attentaret. Altera igitur die conſtitutis in ſecretis & abditis locis militibus armatis & ſervientibus circiter ducentis, quos ad inſtantiam precum ſuarum dominus Rex cõmodaverat: timebat enim valde ſibi, eo quod dicebatur, eum nimis velle deſævire in eos qui plura habebant beneficia, & præcipue illegitimos. Apparuit autem ſummo mane, ſcilicet diluculo, in eccleſia prædicta: erat autem ibi tot expectantium multitudo tam compreſſa, quod ipſi legato ingreſſus erat difficillimus. Et ingreſſus eccleſiam, coram majori eccleſia pontificalibus ſe induit: ſcilicet ſuperpellicio & deſuper cappa chorali, pellibus variis furrata, & mitra, & præcedentibus archiepiſcopis Cantuarienſi & Eboracenſi eum, cum proceſſione ſolenni, cum cruce & cereis accenſis, & cum litania, ſedem ſuam aſcendit per gradus pompoſe, ut dictum eſt, præparatam: & jam pompoſius tapetis & palliis redimitam, collocante ſe a dextris domino Cantuarienſi, & Eboracenſi a ſiniſtris: propter quod orta eſt inter eos diſſenſio, ſcilicet de ordinatione ſeſſionis. Et appellatum eſt ex parte Eboracenſis, pro jure ſuo, quod ſibi vendicabat. Lecto igitur ſolenniter evangelio, ſcilicet: *Ego ſum paſtor bonus*, ſicut moris eſt, dictiſque collectis propriis ab ipſo legato, & cantato *Veni creator ſpiritus*, appellatoque ab Eboracenſi, ut dictum eſt, ſederunt juxta legatum duo archiepiſcopi, Cantuarienſis a dextris, Eboracenſis a ſiniſtris. Quibus dixit legatus, volens ipſam controverſiam pacificare, neutrius tamen juri derogando: In bulla domini papæ ſtat imago Pauli a dextris crucis in medio bullæ figuratæ, & Petri a ſiniſtris, nulla tamen inter tantos ſanctos eſt orta unquam contentio, ambo enim ſunt in coæquali gloria. Veruntamen propter Petri clavigeri dignitatem, cum prioratu vocationis, merito a dextris crucis ejus imago collocanda videtur. Sed quia Paulus credidit in Chriſtum, quem non vidit, a dextris figuratur: *Beati enim qui non viderunt*, &c. Sic dominus Cantuarienſis, totius Angliæ primas, & qui præeſt antiquiſſimæ ac nobiliſſimæ eccleſiæ Cantuarienſi, necnon & Londonenſi, quæ eſt S. Pauli, non ſine ratione a dextris eſt collocãdus. Et ex tunc ſequentibus diebus ſedit Cantuarienſis a dextris, Eboracenſis a ſiniſtris. Secundo autem die, concilio jam incœpto, miſſi ſunt ex parte domini Regis comes Lincolnienſis Ioannes, & Ioannes filius Galfridi, & Vvillielmus de Ræle, canonicus S. Pauli, ut dicto legato ex parte Regis & regni inhiberent, ne ibi contra regiam coronam & dignitatem aliquid ſtatuere attentaret. Et remanſit ibi, ut hoc obſervaretur, Vvillelmus de Ræle, indutus cappa canonicali & ſuperpellicio, aliis recedentibus. Eodem quoque die petiit dominus Simon Cantuarienſis archidiaconus, dominum legatum in audientia omnium, ut audiretur ab omnibus authenticam ſuæ legationis, a domino Papa ſibi commiſſum: quod & factum eſt. Et eodem die, ad impetrationem domini Regis, lectum fuit quoddam privilegium, de feſtivitatibus

Ioan. 20.

ANNO CHRISTI 1237.

tatibus S. Eduardi, per totam Angliam celebrandis: A & de mandato domini Papæ, de ſanctis Franciſco & Dominico canonizatis. Et quia audierat dominus legatus, dum adhuc in hoſpitio ſuo eſſet, multos pluribus eccleſiis beneficiatos, nobiles ſanguine & poſſeſſionibus, & illegitimos, de quibus mentionem in quodam ſtatuto concilii fecerat, contra ipſum murmuraſſe, & ei etiam inſidias præparaſſe: quoſdam magnates, ſcilicet comitem mareſcallum G. & comitem Lincolniæ I. & comitem de Monteforti S. & quoſdam de familia domini regis, cum gladiis & fuſtibus munitos, ad tuitionem ſui ſuorumque ſecum ad concilium duxit & reduxit. In concilio vero, cum ſtatutum contra eos qui plura beneficia obtinuerunt contra concilium Lateranenſe, pronunciaretur: B epiſcopus Vvigornienſis, Vvalterus ſcilicet de Cantelupo, ſurgens in medio, depoſita mitra ſua, ſic dominum legatum eſt affatus: Pater ſancte, cum multi nobiles, quorum ſanguis noſter eſt, plura obtineant beneficia, cum quibus nondum diſpenſatum eſt, quorum etiam aliqui provectæ ſunt ætatis, & uſque ad præſens honorifice vixerunt, & hoſpitalitatem ad poſſe procurando, eleemoſynas patentibus januis errogarunt: durum eſſet nimis, tales ſuis beneficiis ſpoliatos, in ignominioſam tradi paupertatem. Quidam vero juvenes feroces ac ſtrenui, maximis periculis ſe opponerent, antequam ſuis ſe ſinerent privari beneficiis, unico tantum retento: quod bene perpendo per memetipſum. Antequam enim ad iſtam vocarer di- C gnitatem, propoſui in animo, quod ſi unicum amitterem beneficium, talis prætextu conſtitutionis, omnia amitterem. Vnde timendum eſt, quod multi ad præſens in ſimili propoſito perſeverent. Quoniam igitur multitudo talium in cauſa eſt, ſanctæ paternitati veſtræ ſupplicamus, quatenus ob ſalutem veſtram & noſtram, ſuper hujuſmodi ſtatuto dominum papam conſulatis. Præterea, cum ſtatutum veſtrum in religione S. Benedicti, ad omnes æqualiter ſe extendat; & durum ſit multis, tum propter locorum penuriam, & præcipue monialibus, cum ſint debiles & fragiles, hoc ſtatutum obſervare: neceſſum eſt huic rigori diſcretum addere temperamentum. Super quo etiam poſtulamus, ut dominum papam ſuper his velitis con- D ſultare. Cui dominus legatus reſpondit: Quod ſi omnes prælati, ſcilicet iſti præſentes archiepiſcopi, & epiſcopi, una cum eo, ſuper his domino papæ ſcriberent, libenter conſentiret.

Et ſciendum, quod, quia aliqui opinabantur, ſicut datum fuit intelligi domino legato, quod ſtatuta ſua robur niſi tantum in tempore ſuæ legationis non obtinerent, juſſu ejuſdem ſurrexit in medio quidam clericus ſuus, magiſter ſcilicet Attho, & aperto libro authentico, ſcilicet regiſtro domini papæ, ad majorem autoritaté, ut validius talem opinionem improbaret, quandam decretalem legit diſtincte & aperte, quam dominus legatus diſtinguens approbavit: per illam aſ- E ſerens manifeſte, quod etiam poſt receſſum ejus, ſua ſtatuta perpetuæ firmitatis robur debeant obtinere. Nec prætereundum, quod primo die concilii collocatis (ut prædictum eſt) archiepiſcopis, Cantuarienſi ſcilicet a dextris, Eboracenſi vero a ſiniſtris, perlectoq; evangelio, *Ego ſum paſtor bonus*, dictiſq; collectis ad hoc pertinentibus, indictoque ſilentio, & turba comprimente caſtigata, dominus legatus ſedendo, quaſi tubam vocem ſuam exaltans, ſermonem ſuum inchoavit, thema ſuum ſic præordinando: *In medio ſedis & in circuitu ejus quatuor animalia plena oculis ante & retro.* In ſermone proſequendo innuens, quod prælati, quaſi animalia habentia oculos ante & retro, debent eſſe in rerum ſæcularium diſpoſitionibus providi, & in ſpiritualibus circumſpecti, priora ſequentibus caute continuantes. Et poſt ſermonem legi fecit ſtatuta, alta voce & diſtincte, quæ firmiter ſtatuit obſervari, quæ ſubſcripta in hoc libro duximus annotari.

Ioan. 11.

Apoc. 4.

DECRETA CONCILII.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *De eccleſiarum dedicatione.*
2. *De ſacramentis eccleſiaſticis.*
3. *De baptiſmo.*
4. *De arcenda avaritia ſacerdotum.*
5. *Qui confeſſores conſtituendi.*
6. *De qualitate ordinandorum.*
7. *De firmariis & vicariis eccleſiarum.*
B 8. *Qualiter eccleſiæ ad firmam dandæ.*
9. *De eodem.*
10. *Qui vicarii ordinandi.*
11. *Ne leviter eccleſia abſentis alteri conferatur.*
12. *Ne eccleſia una in plures vicarias dividatur.*
13. *De reſidentia in eccleſiis facienda.*
14. *De habitu clericorum.*
15. *Contra rectores eccleſiarum clandeſtina matrimonia contrahentes.*
16. *De clericis concubinariis.*
17. *De his qui patribus ſuccedunt in eccleſiaſticis beneficiis.*
18. *Contra latronum protectores.*
19. *De eſu carnium monachorum.*
C 20. *De officio archidiaconorum.*
21. *Ne quid exigatur pro pace reformanda.*
22. *De officio epiſcoporum.*
23. *Contra judices imperitos.*
24. *De jurejurando calumniæ.*
25. *De procuratoribus conſtituendis.*
26. *Quomodo fieri debeant citationes.*
27. *Ne quis ſigillum ſuum apponat litteris quarum confectioni non interfuit.*
28. *Qui debeant habere ſigilla authentica.*
29. *Iuramentum ab advocato præſtandum.*
30. *De actis ſcribendis.*
31. *De cautione præſtanda.*

D

PRÆFATIO.

QVoniam domum Domini decet ſanctitudo & miniſtros ejus, a Domino enim dicitur: *Sancti eſtote, quoniam ſanctus ſum ego Dominus Deus veſter:* ſatagit aſtutia humani generis inimici ut ſanctitatem ſubtrahat vel deſtruat utrobique, dum in pleriſque locis, & ne conſecrentur eccleſiæ vel retardat, & ne ſuo digne fungantur officio, miniſtrorum mores & vitam multorum vitiat & depravat, ſanctorum patrum regulis & ſtatutis, generaliterque omnibus Chriſtianæ religionis profectibus ſe opponendo. Huic eſt igitur armata manu a cunctis Chriſti fidelibus fortiter in fide reſiſtendum, & ad ejus molimina renovatis & E novis ſemper utendum viribus enervanda: ſicut Iſaac puteos, quos foderant filii Abrahæ, ſed humo impleverant Palæſtini, prius ſtuduit renovari, deinde alios fodere prorſus novos. Denique nos Otto, miſeratione Divina ſancti Nicolai in carcere Tulliano diaconus cardinalis, & apoſtolicæ ſedis legatus, ad partes Angliæ cum legationis officio a ſede apoſtolica deſtinati, divino fulti auxilio, & aſtantis concilii ſuffragio & conſenſu, ad roborandum & reformandum ſtatum eccleſiaſticum in partibus Anglicanis, ſalvis aliis canonicis inſtitutis, quæ cum reverentia volumus & cupimus obſervari, quædam ex commiſſa nobis poteſtate duximus obſervanda, quæ per certos articulos fecimus digeri & diſtingui.

Ierem. 3.

*f. vel impedit, vel ret.

ANNO CHRISTI 1237.

CAPITVLA.

I. *De eccleſiarum dedicatione.*

BAſilicarum dedicatio a veteri teſtamento initium dignoſcitur habuiſſe, & in novo eſt a ſanctis patribus obſervata: in quo eſt eo dignius & ſtudioſius facienda, quo in illo tantum offerebantur hoſtiæ animalium mortuorum, in iſto vero cæleſtis hoſtia viva & vera, ipſe ſcilicet unigenitus Dei Filius, in altari offertur pro nobis manibus ſacerdotis. Quare ſtatuerunt provide ſancti patres, ne in aliis locis, quam Deo dicatis, niſi neceſſitatis cauſa, celebraretur officium tam ſublime. Porro quia vidimus per nos ipſos, & a pleriſque audivimus, tam ſalubre miniſterium contemni, vel ſaltem negligi a nonnullis, dum multas invenimus eccleſias, & etiam cathedrales, quæ licet ſint ab antiquo conſtructæ, nondum tamen ſunt conſecratæ oleo ſanctificationis: volentes huic periculoſæ negligentiæ obviare, ſtatuimus, & ſtatuendo præcipimus, ut omnes eccleſiæ cathedrales, conventuales, & parochiales, quæ perfectis parietibus ſunt conſtructæ, infra biennium, per diœceſanos epiſcopos ad quos pertinent, vel eorum autoritate per alios, conſecrentur: ſicque infra ſimile tempus fiat de cætero conſtruendis. Et ne tam ſalubre ſtatutum tranſeat in contemptum, ſi loca hujuſmodi non fuerint infra biennium a perfectionis tempore dedicara: a Miſſarum ſolenniis uſque ad conſecrationem manere ſtatuimus interdicta, niſi aliqua rationabili cauſa excuſentur. Ad hoc ne præſumant abbates, eccleſiarum rectores, antiquas eccleſias conſecratas, ſub prætextu pulcrioris vel amplioris fabricæ faciendæ, diruere abſque licentia diœceſani epiſcopi & conſenſu, præſenti ſtatuto diſtrictius inhibemus. Diœceſanus vero diligenter conſideret, utrum expediat dare licentiam vel negare: & ſi dederit, attendat & intendat, ut opus quam celerius poterit conſummetur: quod extendi ſtatuimus & volumus ad jam cœpta. De capellanis vero minoribus nil novi duximus ſtatuendum. Conſecrationes earum, qualiter & quando fieri debeant, definitionibus canonicis relinquentes.

II. *De ſacramentis eccleſiaſticis.*

Sacramenta eccleſiaſtica, in quibus tamquam in vaſis cæleſtibus ſalutis remedia cōtinentur, necnon oleum ſanctificatum & chriſma, a miniſtris eccleſiæ pure atque devote, qualibet excluſa cupiditatis labe, ſtatuimus & ſtatuendo præcipimus exhiberi, nulla difficultate in eis adhibita exhibendis, prætextu conſuetudinis alicujus, qua dicantur ab eis qui ea recipiunt aliquibus aliqua perſolvenda. Sacramenta vero principalia, quæ ſunt, & quot, propter ſimpliciores duximus exprimenda. Sūt enim baptiſmus, confirmatio, pœnitentia, euchariſtia, extrema unctio, matrimonium, atque ordo: de quorum quolibet in ſacris canonibus eſt tractatum, & plenius ordinatum. Sed quia non eſt leve canonum * gyrare & ignorare medico medicinale officium, minus grave: ſtatuimus, ut in ſuſceptione curæ animarum & ordinis ſacerdotii examinentur de his præcipue ordinandi. Archidiaconi quoque in decanatuum ſuorum conventibus ſacerdotes maxime in his ſtudeant erudire, docentes eos qualiter circa baptiſmum, pœnitentiam, euchariſtiam, & matrimonium, debeant ſe habere.

III. *De baptiſmo.*

Ad baptiſmum ſolenniter celebrandum duo, ſcilicet ſabbatum ante reſurrectionem Domini, & ſabbatum ante pentecoſten, ſunt a ſanctis canonibus propter myſterium deputata. Sed quidam, ut audivimus, in partibus iſtis diabolica fraude decepti, periculum ſuſpicantur, ſi præfatis diebus pueri baptizentur: quod arbitrari, vel utrumque * metuere, ſanæ fidei penitus adverſatur, & manifeſte convincitur eſſe falſum: cum ſummus pontifex perſonaliter illud myſterium ſolennizet, & diebus baptizet ſolenniter memoratis, & in aliis mundi partibus ſervet eccleſia illud idem. Quare ſtatuimus, ut a tanto errore prædicatione frequenti populus avertatur, & ad ſolennizandum præfatis diebus baptiſmum, & baptizandum pueros ſuos, ſtudioſius meditentur. Statuimus inſuper ut parochiales preſbyteri formam baptiſmi firmiter addiſcentes, eam parochianis ſuis frequenter exponant diebus Dominicis in uulgari: ut ſi articulus neceſſitatis emergat, quo ipſos aliquem oporteat baptizare, eam ſciant & valeant obſervare; quæ, utrum ſervata fuerint, inquirant poſtmodum diligenter.

* *f.* utcunq;

IV. *De arcenda auaritia ſacerdotum.*

Auditu horribili audivimus & relatu, quod quidam, ſcilicet miſeri ſacerdotes, dū forſan in beneficium vicariç, vel ad firmam, ſeu quacumque alia quæſtus cauſa, proventus ex altari aut ex pœnitentia venientes recipiunt, non aliter admittunt ad pœnitentiam confitentes, niſi prius ab ipſis in ſinu avaritiæ ſuæ quidpiam reponatur: ſicque faciunt de aliis ſacramentis. Quoniam igitur qui talia agunt, regno Dei & beneficio eccleſiaſtico ſunt indigni: ſtatuendo diſtricte præcipimus, ut inquiſitione arctiſſima per epiſcopos de his facta, qui tale aliquid commiſiſſe repertus fuerit, & a beneficio, quod obtinet, removeatur omnino, &

ANNO CHRISTI 1237.

ab officio, quod perperam geſſit, perpetuo ſuſpendatur.

V. *Qui confeſſores conſtituendi.*

Quod in quodam concilio ſtatutum invenimus approbantes, ſtatuimus, ut per quuſlibet decanatus prudentes viri & fideles conſtituantur per epiſcopum confeſſores, quibus perſonæ & minores clerici confiteri valeant, qui decanis erubeſcunt confiteri, forſitan & verentur. In eccleſiis vero cathedralibus confeſſores inſtitui præcipimus generales.

VI. *De qualitate ordinandorum.*

Sacer ordo eo eſt digno dignius conferendus, quo ab ordinato ſacramenta cætera conferuntur. Quare cum periculoſum ſit minus dignos, idiotas, illegitimos, irregulares, & extraneos, aut ſine titulo certo & vero aliquos ordinari: ſtatuimus, ut ante collationem ordinum de his omnibus per epiſcopum indagatio diligens habeatur. Et ne reprobatis, qui fuerint reprobandi, approbatis, clanculo ſe valeant immiſcere reprobati, in examinatione ſcribatur numerus & nomina approbatorum: & qui ſcripti fuerint, poſtmodum in ordinationis limine perlecta ſcriptura diſcretione ſolicita requirantur, ipſaque ſcriptura apud epiſcopum vel eccleſiam conſervetur.

VII. *De firmariis & vicariis eccleſiarum.*

Eccleſias dari ad firmas, vel generaliter conſtitui vicarium in eiſdem, noſtra nequaquam volumus autoritate fulciri. Sed propter infirmitatem multitudinis, quæ in cauſa eſt, ne videamur potius laqueos injicere quam invenire remedia, prohibitionis edictum contra ea emittere formidamus. Quibuſdam tamen moribus ex eis orientibus ad noſtram delatis notitiam occurrere coarctamur. Accidit enim plerumque, ut dum hi qui firmarii appellantur, lucrari plus appetant quam exolvant, turpes exactiones faciunt, quæ interdum etiam cadunt in ſimoniacam pravitatem. Quare ſtatuendo diſtrictius prohibemus, ne dignitates vel officia, puta decanatus, vel archidiaconatus, ſive proventus, ex eccleſiaſticæ vel ſpiritualis juriſdictionis exercitio, ſive ex pœnitentia vel altari, ſeu aliis ſacramentis quibuſlibet venientes, ad firmam de cætero nullatenus concedantur.

VIII. *Qualiter eccleſiæ ad firmam dandæ.*

Cum laicis eccleſias dari ad firmas ſit penitus inhoneſtum, & clericis quibuſcumque ad longum tempus, propter continuationem temporis, quæ afferre conſuevit periculum, eccleſiis poſſet eſſe damnoſum: utrumque diſtrictius inhibentes, ſtatuimus, ut nec laicis unquam, nec perſonis etiam eccleſiaſticis ultra quinquennium eccleſiæ ad firmam concedantur, nec finito quinquennio renoventur eiſdem, niſi prius ipſas habuerint alii mediate. Et ut omnia ſint in tuto, præcipimus ut præſentibus epiſcopis vel archidiaconis firmaria fiat conventio: ex qua plures litteræ conſcribantur, quarum una remaneat penes ipſos.

IX. *De eodem.*

Alicubi audivimus contigiſſe, quod vacante pingui eccleſia, quam quidam optabat habere, nec tamen audebat eam recipere ut perſona, ne aliis ipſo iure beneficiis quæ obtinuit privaretur, callide procuravit ut eccleſia illa ſibi ad firmam perpetuo traderetur, ita quod modicum quid inde ſolveret alii nomine perſonatus, ſibique totum reliquum retineret: quo dante cauſam, edicto ſtatuimus, ut in tota vel in parte ad firmã alicui ſub quocumq; colore in beneficiũ conferatur: caſſũ & inane fore penitus decernẽtes, ſi contra fuerit attentatum.

X. *Qui vicarii ordinandi.*

Ad vicariam ſtatuimus nullum admittendum, niſi jam preſbyterum ordinatum, vel ſaltem diaconum in proximis quatuor temporibus ordinandum, qui renuncians beneficiis aliis, ſi quæ habet curam animarum habentia, juret reſidentiam ibi facere, ac eam faciat continue corporalem: alioquin inſtitutionem illius fore nullam decernimus, & vicariam alii conferendam. Sic eluditur illi dolo, quo ſæpe aſſignato alicui nomine perſonatus modico, ſimulate dabatur illi eccleſia ſub ficto nomine vicariæ, qui timens alia beneficia perdere, metuebat eam recipere ut perſona. De jam inſtitutis vero vicariis, qui non ſunt preſbyteri, cum vicarii teneantur perſonis & eccleſiis deſervire, ſtatuendo præcipimus, ut infra annum, ad minus, ſe faciant in preſbyteros ordinari: alioquin, ſi per eos ſteterit, quo minus infra annum, ut diximus, ordinentur, eos extunc vicariis eiſdem fore decernimus privatos. Et de reſidentia circa eos ſtatuimus, quod de inſtituendis ſupra diximus ſtatuendum.

XI. *Ne leviter eccleſia abſentis alteri conferatur.*

Ad elidendum fallacias iniquorum, ſagaci eſt ſtudio laborandum cuilibet juſtitiæ amatori, ne ſi torpeſcat rectorum induſtria, ſimplicitas a verſutia ſupplantetur, & ſuccumbat veritas falſitati. Sane relatione accepimus plurium, quod quidam in abſentis beneficium oculos jacientes, novos fingentes rumores, aſſerunt ſe audiſſe mortuum eſſe, vel beneficium reſignaſſe beneficii poſſeſſorem, ſicque procurant in iſtud bene-

ANNO CHRISTI 1237.

beneficium quomodoliber ſe intrudi: & ſi forſitan reviviſcens qui mortuus fuerat ad ſuam eccleſiam revertatur, Neſcio te frater, reſpondeatur eidem, & clauditur janua contra eum. Nonnulli etiam nimia cupiditate cæcati, non ſolum in abſentium beneficium, ſed etiam in præſentium, clanculo irrumpere, vel ubicumque poſſunt, ea invadere, non formidant: &, cum intro fuerint, nec proſunt ſententiæ, nec aliquid quo valeant mitti foras, quoniam armorum potentia ſe defendunt. In utroque igitur articulo remedium quale poſſumus adhibentes: ſtatuimus diſtrictius, prohibentes ne prætextu opinionis vel famæ, quæ de morte vel de ceſſione habeatur abſentis, ejus beneficium aliquatenus conferatur: ſed prælatus, donec plenius de alterutro inſtruatur, expectet. Alioquin ad reſarciendum omne damnum ex hoc inflictum abſenti eum fore decernimns obligatum, & illum qui ſe procuravit intrudi, præter reſtitutionem bonorum, officio beneficioque ſuſpenſum protinus ipſo facto: quod & ad illum extendi volumus qui beneficium eccleſiaſticum, altero poſſidente, autoritate propria, vel potius vi, vel clam, occupare præſumit: vel, poſtquam declararum fuerit ad alium pertinere, armis ſe defendere nititur in eodem.

XII. *Ne eccleſia una in plures vicarias dividatur.*

Cum ars artium, teſte beato Gregorio, ſit regimen animarum, non ceſſat antiquus ſophiſta ſuæ gyrare molimina fraudis, & in falſæ prætentionis ſtudere fallaciis, quo valeat concludere diſciplinis artis, & eos excludere a ſalute quos imperitos juvenerit vel incautos. Hoc eſt quod facit tranſgredi mandata Dei, & ſanctorum patrum regulis contraire, dum nec ſermo Divinus, nec ſanctiones canonicæ, a diſtorto itinere poſſunt reducere peccatores. Exigit enim ars noſtra catholica, ut unicus & in una eccleſia ſit magiſter perfectus, ordine, habitu, vita, ſcientia & doctrina, & quod pura ſit eccleſiæ ordinatio atque ſimplex. Sed objectio diaboli multos facit in hoc dogmate deviare, dum interdum eo ſuggerente non uni tantum una datur eccleſia, ſed pluribus, prætextu plurium patronorum, ut ſint plura capita in eodem corpore, quaſi monſtrum. Et interdum conſentit perſona, quæcumque ſit occaſio, ut aliquid concedatur alii nomine perſonatus abſque magiſtro: præterea eccleſia ſæpe maneat, dum nec perſona in ea, nec ſaltem vicarius invenitur perpetuus, ſed aliquis forte ſimplex ſacerdos, qui nec jus habet, nec etiam juris imaginem in eadem. Et ſi moram forſitan perſona ibi trahat, non eſt tam perfectus ordine, quoniam non ſacerdos; nec habitu, quoniam viſus ab aliquo, non clericus, ſed miles potius putaretur. De vita, ſcientia & doctrina, eſt ei modica, ſi eu ſcura. Ordinatio quoque eccleſiæ raro fit ſimplici oculo, ut deberet: nec enim commenta fraudis diabolicæ deſunt ibi. Nam interdum, ut audivimus, alicujus confertur eccleſia, hoc acto tacite vel expreſſe, quod aliquid ibi retinear inſtituens vel præſentans, vel aliquam alius ex ea percipiat portionem, qui totum erat forſitan habiturus, niſi juris impotentia, vel metu perdendi alia beneficia, dimiſiſſet. Cedit etiam quis aliquando perſonatui, & ab inſtituto inibi recipit poſtmodum vicariam: quod fieri non præſumitur ſine fraude. Has igitur diminutiones & particulares aſſignationes & mutationes, tamquam arti noſtræ contrarias reprobantes, ne de cætero fiant penitus prohibemus: firmiter ſtatuentes ut nunquam deinceps in plures perſonatus vel vicarias una eccleſia dividatur: & quæ diviſæ ſunt hactenus, quam citius ſe facultas obtulerit, integrentur: niſi forſitan ſic inſtituta fuerit ab antiquo, ubi eſt per loci epiſcopum providendum, quod cauſa reditus, quam parochia congruis inter eos portionibus & regionibus. (Locus corruptus.) Provideant etiam diœceſani, ut ſemper apud eccleſiam reſideat aliquis qui de animarum cura ſit ſolicitus, ac ſe in celebratione Divinorum & collatione ſacramentorum exerceat utiliter & honeſte.

XIII. *De reſidentia in eccleſiis facienda.*

De reſidentia vero in eccleſiis a rectoribus facienda, videtur nobis conſulendum facto potius quam ſtatuto. Exrant enim concilia Romanorum pontificum luce clarius loquentia ſuper eo, propter quod major requiritur executio ſtatutorum, quam edictio ſanctionum. Idem quoque per omnia dicimus & ſentimus de his qui plures diguitates, perſonatus, ſeu beneficia curam animarum habentia, contra conſtitutionem concilii generalis, abſque diſpenſatione ſedis apoſtolicæ ſpeciali, præſumunt in ſalutis ſnæ periculum detinere.

XIV. *De habitu clericorum.*

Quoniam de habitu clericorum, qui non clericalis videtur, ſed potius militaris, grave ſcandalum laicis generatur: firmiter ſtatuendo præcipimus, ut ad formam, tam de veſtibus clericorum, quam de ornamentis equorum, in generali concilio edictam, per ſubtractionem beneficiorum ab epiſcopis reſtringantur, ita quod in menſura decenti

veſtes

veſtes habeant, & cappis clauſis utantur in A
ſacris ordinibus conſtituti, maxime in ec-
cleſia, & coram prælatis ſuis, & in conven-
tibus clericorum & ubique in parochiis
ſuis, qui cum animarũ cura eccleſias ſuſce-
perunt. Et ut poſſint epiſcopi alios me-
lius ad honeſtatem veſtium, tonſuram &
coronam decentem, & equorum ornamen-
ta idonea coarctare: provideant ut a ſuis
clericis commenſalibus hæc prius faciant
obſervari, habentes eos in veſtibus, cal-
caribus, frenis & ſellis, clericalis gerentes
habitum honeſtatis.

XV. *Contra rectores eccleſiarum clandeſtina matrimonia contrahentes.* B

Innotuit nobis, referentibus plurimis fide
dignis, quod multi propriæ ſalutis imme-
mores, matrimoniis contractis clandeſtine,
retinere cum uxoribus eccleſias, & eccle-
ſiaſtica beneficia adipiſci, & de novo pro-
moveri ad ſacros ordines, contra ſtatuta
ſacrorum canonum, non formidant. De-
inde proceſſu temporis, proli ſuſceptæ de
tali copula expedire videtur, ipſis viventi-
bus vel defunctis, per teſtes vel inſtrumen-
ta probare contracta fuiſſe matrimonia in-
ter eos. Verum quia per clericos matrimo-
nio ſeu contubernio intendentes procu-
rari animarum perditio, negligi ſalus ea- C
rum, & eccleſiaſtica diripi, ſub morbo, qui
multum invaluit, aſſeritur: ſic duximus oc-
currendum, ut ſi repertum fuerit aliquos
taliter contraxiſſe, & ab eccleſiis & eccle-
ſiaſticis beneficiis, quibus tam eos quam
quoſlibet uxoratos fore decernimus ipſo
jure privatos, removeantur omnino: & ſi
quæ bona poſt hujuſmodi matrimonium
qualitercumque quæſita fuerint, per ipſos
vel ſubmiſſas perſonas de bonis eorum, ea
nequaquam filiis vel uxoribus hujuſmodi,
ſed eccleſiis quas tenuerunt, vel in quibus D
habuerunt beneficia, protinus applicentur.
Ipſi quoque filii ad eccleſias, & eccleſia-
ſticos ordines, velut inhabiles, nullatenus
admittantur: niſi cum eis, exigentibus eo-
rum meritis, fuerit canonice diſpenſatum.

XVI. *De clericis concubinariis.*

Licet ad profligandum a latibus eccleſiæ
putridum illud turpitudinis libidinoſæ cõ-
tagium, quo decor eccleſiæ graviter macu-
latur, ſtuduerunt ſemper eccleſiaſtici cor-
rectores: ipſum tamen tantæ improbitatis
exiſtit, ut ſemper ſe ingerat impudendum. E
Nolentes igitur tantam eccleſiæ ignomi-
niam conniventibus præterire oculis in-
correptam, ſtatuta Romanorum pontifi-
cum, & maxime decreta Alexandri papæ
ſuper hoc edita, ſequentes, ſtatuimus, & ſta-
tuendo præcipimus, ut niſi clerici, & maxi-
me in ſacris ordinibus conſtituti, qui in do-

A mibus ſuis vel alienis publice detinent con-
cubinas, eas a ſe prorſus removeant infra
menſem, ipſas vel alias nullatenus de cæte-
ro detenturi, ab officio ſint ſuſpenſi, ita
quod uſquequo ſuper hoc digne ſatisfece-
rint, de beneficiis eccleſiaſticis ſe nullate-
nus intromittant: alioquin ipſo jure ipſis
eos decrevimus fore privatos. Volumus
quoque & diſtricte præcipimus, ut archi-
epiſcopi & epiſcopi diligentem faciant ſu-
per hoc per omnes decanatus fieri inquiſi-
tionem, & quod ſtatuimus obſervari.

XVII. *De his qui patribus ſuccedunt in eccleſiaſticis beneficiis.* B

Licet adeo deteſtati fuerint ſancti patres,
quod beneficia eccleſiaſtica jure poſſint he-
reditario poſſideri, ut in eis etiam ſit inter-
dicta ſucceſſio ſobolis bene natæ: quidam
tamen de nefario coitu procreati, pede im-
pudentiæ juris & honeſtatis autoritatem
calcantes, in beneficia hujuſmodi, quæ pa-
tres eorum nullo modo tenuerunt, irrum-
pere, atque auſu temerario detinere non
formidant. Hoc igitur nos, qui ad reve-
landum honeſtatis eccleſiaſticæ caſum ad
partes iſtas venimus, attendentes, ſtatuen-
do diſtrictius prohibemus, & prohibendo
ſtatuimus, ut eccleſiarum prælati aliquos
C tales in beneficiis hujuſmodi, quæ patres
eorum quocumque titulo tenuerunt, in to-
tum vel in partem quocumque colore vel
fraude inſtituere, vel utcumque admittere
immediate, de cætero non præſumant. Il-
los vero qui beneficia hujuſmodi jam illici-
te ſunt adepti, eis præſenti ſtatuto decer-
nimus fore privatos.

XVIII. *Contra latronum protectores.*

Contra latronum flagitia, quibus nimis
abundat regio Anglicana, quod nequa-
D quam eſſet, ut accepimus, niſi majores eos
defenderent & tenerent, ſic duximus ſta-
tuendum: ut nemo eos protegat, vel defen-
dat, ſeu teneat in domibus ſuis, vel in villis,
quos ſciverint, vel manifeſtum fuerit latro-
cinium exercere. Eos autem qui contra fe-
cerint, ſi tertio moniti per eccleſiaſticum
judicem ordinarium, ipſos a ſe non abje-
cerint, excommunicationi eccleſiaſticæ
ſubjugamus. Monitionem autem volumus
& ſtatuimus ſufficere generalem, etiamſi
fiat alicujus vel alicui nomine non expreſ-
ſo, dummodo ita publice ac ſolenniter
E fiat, quod ad eorum notitiam valeat per-
venire.

XIX. *De eſu carnium monachorum.*

Audivimus, & lætati ſumus, quod reli-
gioſi viri abbates ordinis ſancti Benedicti,
per Angliam conſtituti, convenientes nu-
per in ſuo capitulo generali, tamquam filii,

ANNO CHRISTI 1237.

juxta ſermonem propheticum, ad ſuos terminos revertentes, provide ſtatuerunt, ut de cætero ſecundum beati Benedicti regulam ab eſu carnium debeant abſtinere: exceptis debilibus & infirmis, quibus debet ſecundum ejuſdem regulæ continentiam in infirmario provideri. Quod utique approbantes, ſtatuimus inviolabiliter obſervari. Adjicimus quoque, quod poſtquam novitii, anno probationis finito, geſtaverint habitum monachalem, ad profeſſionem, juxta decretum vel decretalem felicis memoriæ Honorii papæ, diſtrictione eccleſiaſtica vel canonica per abbatem protinus compellantur: nec aliquis, qui profeſſionem non fecerit, in abbatem vel priorem aliquatenus admittatur. Hoc autem, & quod de profeſſione, finito probationis tempore, faciendum duximus, ad canonicos regulares vel moniales duximus prorogandum. Super aliis vero, quæ ad correctionem vel reformationem tam canonicorum quam aliorum regularium noverimus pertinere, providere intendimus: & quæ eccleſiis eorum utilia, ipſis quoque ſalubria fuerint, concedente Domino, ſtatuemus, & ſtatuta mandabimus per eorum capitula ſolenniter publicari.

XX. *De officio archidiaconorum.*

De archidiaconis quoque ſtatuimus, ut eccleſias utiliter & fideliter viſitent de ſacris vaſis & veſtibus, & qualiter diurnis & nocturnis officiis eccleſiæ ſerviatur, & generaliter de temporalibus & ſpiritualibus inquirendo, & quæ corrigenda invenerint, corrigant diligenter. Eccleſias autem ſuperfluis non gravent expenſis, ſed procurationes exigant, dumtaxat cum viſitant, moderatas: non ſecum ducant extraneos, ſed modeſte ſe habeant, tam in familia quam in equis: nec ut non viſitent aut corrigant, ſive crimina puniant, aliquid ab aliquo recipere præſumant: nec ſententiis aliquos involvant injuſte, quo ab eis pecuniam poſſint extorquere. Cum hæc enim & talia ſimoniacam ſapiant pravitatem: decernimus ut eos, qui talia agere præſumpſerint, ſic extorta in duplum erogare in pius uſus arbitrio epiſcopi compellantur alias: ſalva nihilo minus pœna canonica contra eos. Sint autem ſolliciti frequenter intereſſe capitulis per ſingulos decanatus, in quibus diligenter inſtruant inter alia ſacerdotes, ut bene ſciant & ſane intelligant verba canonis & baptiſmi, quæ ſcilicet ſunt de ſubſtantia ſacramenti.

XXI. *Ne quid exigatur pro pace reformanda.*

Cæterum diſtrictius duximus inhibendum, ne eccleſiarum prælati, & maxime archidiaconi, & decani, vel officiales eorum, vel etiam quicumque alii ad univerſitatem cauſarum, vel aliqua negotia, ratione juriſdictionis eccleſiaſticæ vel officii ſpiritualis, eccleſiæ forum contingentia, delegati, quin de diſcordiis vel querelis fiat pax vel concordia inter partes præſumant aliquatenus impedire: ſed quandocumque partes voluerint, a judicio per compoſitionem recedant, dummodo ſit tale negotium quod jure poſſit tranſigi vel componi, nec exigatur aliquid propter hoc ab eiſdem.

XXII. *De officio epiſcoporum.*

Quid ad venerabiles patres archiepiſcopos & epiſcopos incumbat ex officio faciendum, nomen dignitatis eorum, quod eſt epiſcopus, id eſt ſuperintendens, exprimit evidenter. Intendere quippe habent, & ſupra gregem ſuum, juxta verbum evangelicum, noctis vigilias cuſtodire. Cum igitur eſſe debeant forma gregis, ad quam ſe debent ſubditi reformare, quod nequit fieri, niſi omnibus ſe exhibeant in exemplar. Exhortamur igitur eos in Domino, & monemus, ut moram trahentes apud cathedrales eccleſias, congruenter ibidem Miſſas celebrent, in præcipuis ſaltem ſolemnitatibus, & diebus Dominicis, in quadrageſima & adventu. Circumeant prætерea diœceſes ſuas temporibus opportunis, corrigendo & reformando, conſecrando eccleſias, & verbum vitæ in agro Dominico ſeminando. Ad quæ omnia melius exequenda, profeſſionem, quam in ſua conſecratione fecerunt, ſaltem bis in anno, ſcilicet * & in majori quadrageſima faciant ſibi legi.

XXIII. *Contra judices imperitos.*

Cum non ſolum poteſtas, ſed diſcretio & ſcientia in diſtinguendis negotiis potiſſimum requiratur: ſolerter ab omnibus præcavendum, ne talis judex vel cognitor deputetur, per cujus imperitiam, ſimplicitatem vel ruditatem, inutilis feratur ſententia vel injuſta, abſolvatur nocens, & innocens condemnetur. Propterea duximus ſtatuendum, quod matrimoniales cauſæ, quæ inter cæteras maturitate magna & diligentia ſunt tractandæ, viris providis & fide dignis, & habentibus juriſperitiam, vel ſaltem competens exercitium, committantur. Si qui vero abbates archidiaconum vel decanum habent, ex privilegio vel conſuetudine approbata quod de matrimonialibus cauſis cognoſcant, diligenter ipſas examinare procurent, ita quod tam ipſi, quam delegati eorum, ad definitivam ſententiam non procedant, niſi habita prius deliberatione de cauſæ meritis cum diœceſano epiſcopo diligenti, ipſiuſque requiſito conſilio & obtentu: ad quod etiam volumus teneri exemptos, vel ſpeciali privilegio munitos.

ANNO CHRISTI 1237.

XXIV. *De jurejurando calumniæ.*

Iusjurandum calumniæ in cauſis eccleſiaſticis cujuſlibet, & de veritate dicendi, in ſpiritualibus quoque, ut veritas aperiatur facilius, & cauſæ celerius terminentur, ſtatuimus de cætero præſtari in regno Angliæ, ſecundum canonicas & legitimas ſanctiones, obtenta in contrarium conſuetudine non obſtante. Huic ſtatuto utiliter annectentes, ut judiciales induciæ judicis dentur arbitrio, juxta legitimas & canonicas ſanctiones.

XXV. *De procuratoribus conſtituendis.*

Vſum procuratorum in obſequium juſtitiæ introductum, ut ejus qui cauſæ ſuæ non poteſt intendere, per alium abſentia relevetur, convertit frequenter antiqui hoſtis invidia in abuſum. Ex conſuetudine namque, ut dicitur, hic habetur, ut citatus ad diem certũ, procuratorem tantum conſtituat ad eumdẽ abſque litteris, vel per litteras ſigillo authentico non ſignatas. Vnde fit quod dum talis procurator vel probare mandatum, vel fidem litteris imponere non vult per teſtes, aut aliud impedimentum occurrit, nil agitur illa die: ſed nec expirante procuratoris* in ſequenti, ſicque perit illa inſtantia ſine fructu. Huic igitur fallaci cautelæ clypeum opponete cupientes, ſtatuimus de cætero, ut in cauſis eccleſiaſticis regni Angliæ, procurator conſtituatur ſimpliciter: & ſi conſtituatur, ad diem non unum tantum, ſed plures continuandos, ſi opus fuerit, conſtitui volumus, & intelligi conſtitutum. Mandatum etiam per ſcripturam probetur authenticam, niſi apud acta fuerit conſtitutus, aut ſigillum authenticum de facili nequiverit conſtituens invenire.

* f. procuratione

XXVI. *Quomodo fieri debeant citationes.*

Tanto calliditatis ſtudio perſequuntur alterutrum ſe litigãtes, ut in ſupplantationem alterius, calcato juſtitiæ cultu, alter faciat quidquid poſſit. Denique a multis accepimus, quod citatorias litteras impetrantes, eas ad locum, ubi morari dicitur qui citatur, per tres deſtinant garciones, quas ſuper altare loci ejuſdem eccleſiæ, vel ibidem in alio loco, duo ponunt, & tertius rapit ſtatim. Ex quo fit ut duobus teſtificantibus poſtmodum, quod illum citaverint, juxta morem ſententiæ & regionis conſuetudinem excommunicatur, vel ſuſpenditur contumax, qui contumaciæ prorſus, utpote citationis, expers erat. Hunc itaque abuſum tam deteſtabilem, & alios ſimiles, zelo juſtitiæ proſequentes: ſtatuimus, ut per impetrantes, vel eorum nuncios, in cauſis eccleſiaſticis regni Angliæ, litteræ citatoriæ

A de cætero non mittantur, ſed judex moderatis ſumptibus impetrantis, per ſuum fidelem nuncium eas mittat, qui vocandum diligenter perquirat: quem ſi reperire non poterit, die Dominico, vel in alio die ſolenni, in eccleſia loci illius in quo degere conſuevit, dum Miſſa cantatur, publice legi litteras faciat & exponi: vel ſaltem ad decanum, in cujus decanatu moratur qui vocandus eſt, citatio dirigatur, qui a judice miſſus fideliter hæc proſequatur per ſe aut per certos ſuos nuncios & fideles: quodque inde fecerint, eidem reſcribere judici non omittat.

XXVII. *Ne quis ſigillum ſuum apponat litteris quarum confectioni non interfuit.*

B Quanto ſcripturarum, quæ ſigillo authentico muniuntur, eſt uſus magis neceſſarius in partibus Angliæ, ubi publici notarii non exiſtunt: tanto diligentius cavendum eſt, ne per aliquorum inſolertiam poſſint pertrahi ad abuſum. Cõficiuntur enim, ut audivimus, litteræ, ac ſignantur non tantum a minoribus clericis, verum etiam a prælatis, in quibus manifeſte cavetur contraxiſſe aliquem, contractui vel negotio adfuiſſe, vel extitiſſe aliquem ad judicium C evocatum, ſeu ſibi litteras citatorias præſentatas, qui tamen numquam præſens fuerat vel invẽtus, immo forſitan in alia provincia vel diœceſi tunc degebat. Cæterum, cum ſcripturæ hujuſmodi, falſitatis vitium contineant manifeſte: fieri talia vel ſimilia diſtrictius inhibentes, provida deliberatione ſancimus, quod ſi fuerint in his deliquiſſe convicti, & qui talibus litteris, maxime in alterius præjudicium, præſumpſerint ac perſeveraverint, ut* ſcienter pœna falſariis & inſtrumentis falſis utentibus debita puniantur. D

* Corr. perſeveraverint uti ſciẽter,

XXVIII. *Qui debeant habere ſigilla authentica.*

Quoniam tabellionum uſus in regno Angliæ non habetur, propter quod magis ad ſigilla authentica credi eſt neceſſe, ut eorum copia facilius habeatur, ſtatuimus ut ſigillum habeant non ſolum archiepiſcopi & epiſcopi, ſed etiam eorum officiales, decani rurales, nec non eccleſiarum cathedralium capitula, & cætera quoque collegia & conventus cum ſuis rectoribus, aut E diviſim, juxta eorum conſuetudinem, vel ſtatutum. Pro varietate quoque cujuſlibet prædictorum, habeat uniuſcujuſque ſigillum nomen, puta dignitatis, officii, collegii, & etiam illorum proprium nomen, qui dignitatis vel officii perpetui gaudent honore, inſculptũ notis & characteribus manifeſtis, ſicque ſigillum authenticum habeant. Denique illi qui temporale officium ſuſceperint, puta decani rurales, & offi-

ANNO CHRISTI 1237.

officiales, ſigillum ſuum, quod tantum nomen habeat inſculptum, finito officio, ei a quo habeant officium, continue & ſine mora reſignent. Sane de cuſtodia ſigillorum curam haberi præcipimus diligentem, ſcilicet unuſquiſque per ſe illud cuſtodiat, vel uni ſoli, de cujus fide confidit, cuſtodiendum committat: qui etiam juret quod fideliter illud cuſtodiet*, alicui, nec etiam ipſe aliquid inde ſigillet, ex quo poſſit alicui præjudicium generari, niſi quod dominus ejus prius legerit & viderit diligenter, & ſic præceperit ſigillari. In facienda vero ſigilli copia, fidelis & provida ſit cautela: fidelis, ut indigentibus de facili præbeatur: provida, ut falſis & fraudulentis penitus denegetur. In principio quoque vel in fine cujuſlibet ſcripturæ authenticæ, ſufficientem datam inſeri ſtatuimus diei, temporis, & loci.

* f. nec dabit alicui,

XXIX. *Iuramentum ab aduocato præſtandum.*

Clamorem juſtitiæ audivimus conquerentis, quod etiam nimis impediunt per cavillationes & verſutias advocari, negant plerumque per ignorantiam judices imperiti, & illudunt eis per contumaciam ſæpe partes. Nam contingit aliquando, quod miſſus in poſſeſſionem, cauſa rei ſervandæ, ipſam retinere contendat, licet adverſarius redeat infra annum, & juri per omnia ſatisfacere ſit paratus. Aliquando vero qui in poſſeſſionem miſſus fuerit, nec infra annū, nec poſt quantumcumque verus conſtituatur poſſeſſor, valet illam poſſeſſionem, reſiſtente cum armis adverſario, adipiſci. In adjutorium itaque juſtitiæ aſſurgentes, approbatione concilii ſtatuimus, ut qui advocati officium voluerit generaliter promereri, apud diœceſanū, cujus origine vel domicilio juriſdictionis exiſtit, præbeat juramentū, quod in cauſis quarū patronus extiterit, patrociniū fidele præſtabit, non ad differendā vel auferendā alterius parti juſtitiam, ſed ad cauſam clientuli legibus defendendo* & rationibus. Alias autem non admittantur in cauſis matrimonialibus & electionibus, niſi juramentum ſimile voluerint præſtare in eiſdem: ſed nec in aliis coram eccleſiaſtico judice ultra tetminos tres abſque juramento hujuſmodi admittantur, niſi pro eccleſia ſua, vel domino, aut amico notorie, vel paupere, ſeu extraneo, vel perſona miſerabili, duxit forſitan poſtulandum. Caveant omnes advocati, ne per ſe, vel per alios, teſtes ſubornent, vel partes inſtruant falſum ponere, vel ſupprimere veritatem. Qui contra fecerint, ipſo facto ab officio & beneficio ſint ſuſpenſi, quouſque ſuper hoc ſatisfecerint competenter, & alias nihilo minus, ſi de his convicti fuerint, pœna debita puniantur. Iudices quoque juris ignari, ſi dubium quid emerſerit, ex quo poſſit alterutri partium grave præjudicium generari, expenſis utriuſque, alicujus conſilium advocent ſapientis.

* Corr. defendendam

XXX. *De actis ſcribendis.*

Statuimus inſuper, ut, inquantum poterunt, conſtitutionem generalis concilii, tam in ordinariis quam extraordinariis judiciis obſervantes, acta originalia & authentica diligenter ac fideliter penes ſe cuſtodiant, vel per ſcriptores ſuos faciant cuſtodiri, ut partibus inde, ut debuerint, copiam faciant: quibus omnia poſtquam ſcripta fuerint, præcipimus, & præcipiendo ſtatuimus publicari, ut, ſi erratum fuerit in ſcribendo, corrigatur, & ut veritas poſſit de his quæ acta fuerint liquido apparere.

XXXI. *De cautione præſtanda.*

Provideant præterea judices, ut cum aliquem decreverint in poſſeſſionem mittendum, ob contumaciam partis adverſæ de reſtituenda poſſeſſione cum fructibus, ſi quos inde perceperit, deductis expenſis legitimis, ſi adverſarius infra annum redierit ad mandatum ab eo qui mittendus fuerit, congruam recipiant cautionem. Illum quoque, qui poſſeſſionem poſſidere præſumpſerit violenter, in quam ob ejus contumaciam alius miſſus fuit, & poſt annum verus poſſeſſor etiam conſtitutus, jure, ſi quod habuit in ea re, decrevimus fore privatum.

Hæc cum tertia die peragerentur, incepit dominus legatus ſolenniter, Te Deum laudamus, omnibus aſſurgentibus. Et poſtea incepta antiphona, In viam pacis, cum pſalmo, Benedictus Dominus Deus Iſrael, dictiſque collectis ſpecialibus, & data benedictione cum non parvo gaudio receſſerunt.

NOTÆ Severini Binii nihil continent præter narrationem geſtorum in concilio, ex Matthæo Pariſio ad verbum deſcriptam: quam ſupra in actis exhibuimus, cum aliis ex eodem Matthæo, quæ Binius prætermiſerat.

CONSTITUTIONES SYNODALES EPISCOPI ANONYMI.

CIRCITER ANNO CHRISTI 1237.

To II collectionis concilior. Angliæ.

Firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, quod unus ſolus verus eſt Deus, æternus, immenſus, omnipotens, incommutabilis, incomprehenſibilis, & ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus: tres quidem perſonæ, ſed una eſt eſſentia, ſubſtantia, ſeu natura, ſimplex omnino. Pater a nullo, Filius autem a ſolo Patre, ac Spiritus ſanctus pariter ab utroque: abſque initio ſemper, & ſine fine. Pater generans, Filius naſcens, Spiritus ſanctus procedens; conſubſtantiales, & coæquales; coomnipotentes, & coæterni; unum univerſorum principium, creator omnium viſibilium & inviſibilium, ſpiritualium & corporalium: qui ſua omnipotenti virtute, ſimul ab initio temporis, utramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam, ac deinde humanam, quaſi communem ex ſpiritu & corpore conſtitutam.

De baptiſmo.

Præcipimus autem, quod baptiſmus cum reverentia,

ANNO CHRISTI 1238.

rentia, & cum magno honore celebretur, & cum magna cautela, maxime in diſtinctione & prolatione verborum, in quibus tota virtus conſiſtit ſacramenti, & ſalus puerorum: Scilicet, *Ego baptizo te N. in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Ubi nomen baptizandi præponatur, & ſub eadem forma, in lingua quam melius noverit. Doceant frequenter ſacerdotes, laicos baptizare debere pueros in neceſſitate. Patrem etiam & matrem pueri ſine præjudicio matrimonii, in ſumma neceſſitate.

Commoneant etiam ſacerdotes mulieres prægnantes parochiæ ſuæ, ut cum tempus partus ſui inſtare intelligunt, ſibi proſpiciant, & aquam promptã habeant, & propter imminens periculum loquantur de confeſſione cum ſacerdote: ne ſubito præoccupatæ, non poſſint, cum voluerint, habere copiam ſacerdotis.

Feminæ etiam moneantur, ut pueros ſuos caute alant, & juxta ſe de nocte non collocent teneros, ne opprimãtur, & cum eis ad baptiſmũ feſtinent & ad * conſummationẽ. Similiter & mariti earum moneantur.

* f. confirmationem.

Si mulier mortua fuerit in partu, & de hoc bene conſtiterit, ſcindatur, ſi infans credatur vivere: ore tamen mulieris aperto, extrahatur puer, ut baptizetur.

Moneantur etiam, ne ſolos in domo ubi ignis fuerit, vel ſolos juxta aquam relinquant pueros ſuos ſine cuſtode. Et hoc eis ſæpe dicatur.

Item.

SAcerdos interroget laicum, qui in neceſſitate baptizat puerum, quid dixerit, & quid fecerit. Quod ſi invenerit laicũ diſcrete, & modo debito baptizaſſe, & formam verborum in ſua lingua integre protuliſſe, approbet factum. Sin autem, baptizet puerum.

Ad elevandum puerum de ſacro fonte tres ad plus recipiantur: videlicet ad marem duo mares, & una femina; ad feminam vero duæ feminæ, & unus mas.

Item ſi in neceſſitate puer baptizatur a laico e ſequentia immerſionem, non præcedentia, per ſacerdotem expleantur: & aqua, in qua domi baptizatus fuerat puer, propter reverentiam baptiſmi, vel infundatur in ignem, vel in baptiſterium ad eccleſiam deferatur, & vas illud comburatur, vel ad uſus eccleſiæ deputetur.

Item de baptiſmate, vel confirmatione ſi dubitetur, ſine trepidatione conferatur. Quia non dicitur iteratum, quod neſcitur fuiſſe collatum. Ideoque baptizentur expoſiti, de quorum baptiſmo dubitant probabiliter, ſive inveniantor cum ſale, ſive ſine ſale.

Nullus quam * diaconus, vel inferior clericus, baptizet, vel pueros inungat: ſed ſoli ſacerdotes, quibus illud competit ex officio, niſi in ſumma neceſſitate: ſicut quando ſacerdos abſens eſt, vel etiam præſens, & non poſſit intereſſe, vel ſtulte non vult, & imminet mors puero vel ægroto.

* f. Nullus, etiam diac.

Item.

PRæcipimus ut panni chriſmales, quibus noviter baptizati induuntur, ad eccleſiam deportentur, nec ad omnes uſus per aliquem aſſumantur, propter reverentiam ſacramenti: ſed in uſus eccleſiæ, prout neceſſitas exegerit, reſerventur.

Item.

PRæcipimus, ut fontes in quibus pueri baptizantur, lapidei ſint, vel alias honeſti & integri: ita quod non ſint alicui contemptui vel horrori, ſed magis honor, & reverentia, & veneratio, ab univerſis exhibeator eiſdem. Aqua vero, ubi baptizatus fuerit puer, ultra octo dies non ſervetur.

De confirmatione.

SAcerdotes ſæpe dicant laïcis, ne expectent adventum epiſcopi ad confirmandum, ſed adducant pueros ad eum, ubi eum adeſſe audierint prope, quamcitius potuerint: & ut faſcias ſive ligaturas ſufficientes, ſcilicet longas & latas, ſecum deferant. Quod ſi adultus fuerit confirmandus: monendus eſt per ſacerdotem loci, ot confiteatur prius, & poſtea accedat ad confirmationem.

Item.

NUllus teneatur ad confirmationem a patre vel matre, vitrico, vel noverca: & hæc prohibitio ſæpius publicetur in eccleſia per ſacerdotes.

De confirmatione.

Caveant ſibi diligenter parentes, ne parvulos ſuos iterato proferant confirmandos, cum & ipſi parvuli per illud ſacramentum efficiantur irregulares, ſi maſculi fuerint: & ipſi parentes ex tali negligentia, ſecundum canones, gravi ſubjaceant ultioni.

Sciant etiam tam parentes, quam illi, qui eorum pueros tenent ad confirmandum, & ipſi confirmati, quod ſpirituale vinculum in hoc ſacramento contrahitur, ut in baptiſmo.

Parvuli confirmati, tertio die poſt confirmationem, deportentur ad eccleſiam, & frontes eorum, per manus ſacerdotum in baptiſterio, propter reverentiam chriſmatis, abluantur: & ligaturæ ipſorum tunc ſimuliter in igne concrementur.

Sequitur de ſacramento altaris.

AD hæc, quia cum magna reverentia, devotione, & mondicia tractanda ſunt eccleſiaſtica ſacramenta, & maxime ſacramentum redemptionis noſtræ, ſcilicet corporis & ſanguinis Domini: ſtatuimus, ut presbyteri, circa ea quæ ad ſubſtantiam ſacramenti corporis & ſanguinis Domini pertinent, ſint diligentes, & intenti, proviſuri quod Euchariſtia in pixide munda obſeretur: nec ultra ſeptem dies ſerventur hoſtiæ conſecratæ, ſed ſeptimana qualibet in die Dominica innoventur. Ita quod poſt perceptionẽ conſecratæ recenter hoſtiæ, ante aſſumptionem ſanguinis Domini, a celebrante Miſſam reſervatæ hoſtiæ ſumantur: nec in celebratione Miſſæ, hoſtiam conſecratam, pacem daturus, ori ſuo ſacerdos apponat, quia ante perceptionem eam ore ſuo tangere non debet. Si vero, ſicut quidam faciunt, de patena eam ſumat, vel ſuper patenam eam confringat aut deponat, poſt celebrationem Miſſæ tam patenam, quam calicem, faciat aqua perfundi, vel ſolum calicem, ſi aliter faciat. Habeatque ſacerdos juxta altare pannum mundiſſimum alio panno undique circumdatum, & honeſte atque decenter coopertum: quo, poſt ſuſceptionem ſacramenti ſalutaris, digitos cum labiis tergat ablutos. Si vero ſacerdos neceſſe habeat aliquando bis in una die celebrare; quod non fiat, niſi in die Nativitatis, vel Reſurrectionis Dominicæ, vel quando aliquod corpus in eccleſia tumulandum, vel aliqua evidens neceſſitas urgeat: poſt primam celebrationem, & ſanguinis ſuſceptionem, nihil infundatur calici, quod a ſacerdote ſumatur celebrante; ſed tantum poſt celebrationem ſubſequentem. Poſt primam vero celebrationem diligentiſſime abſorbeantur ſtillæ de calice, & quod fuerit digitis ſuperfuſũ reſervetur in vaſe mundo ad hoc ſpecialiter deputato: & poſt ſecundæ Miſſæ celebrationem ſumatur, niſi forte in prima celebratione adſit diaconus vel alius miniſter honeſtus, qui loturam illam ſomere poſſit abſque conſcientiæ ſuæ læſione.

In ſacramento autem ſanguinis Dominici, major

CIRCITER ANNO CHRISTI 1237.

pars vini, & modicum aquæ ponatur. His edjicimus, ut cum ad ægrum fuerit Euchariſtie deferenda, hebeat ſacerdos aliam pixidem mundam & honeſtam, in qua ſit linea burſa munda, & in ee Dominicum corpus deferat ad ægrotos, linteamine mundo ſuperpoſito, & lucerna præcedente, niſi æger valde remotus fuerit, vel temporis inæqualitas impediat: & cruce ſimiliter, ſi fieri poteſt, niſi crux fuerit forte apud ægrum: præcedente quoque tintinnabulo, ad cujus ſonitum excitetur devotio audientium. Habeat quoque ſacerdos vaſa argentea, vel vas ſtanneum ad hoc ſpecialiter deputatum, quod ſemper ſecum ad ægrum vadens deferat: ut in eo, ægro valeat dare, poſt ſumptã eb eo Euchariſtiam, ſuorum loturam digitorum. Habeat quoque ſacerdos ſemper ſecum ſtolam, id eſt orarium, quando cum Euchariſtia vadit, ſicut diximus, ad ægrum. Et ſi æger remotus non fuerit, in ſuperpellicio ed ipſum decenter eccedat.

Quando vero mulieres, poſt puerperium venerint ad purificationem, ſacerdos det eis tantummodo panem benedictum, & corpus Domini nullo modo: niſi expreſſe petant, & prius confeſſæ fuerint.

Ad hæc præcipimus, ut quælibet eccleſia habeat calicem argenteum, cum aliis vaſis decentibus & honeſtis: ſindonem mundam & candidam, emplitudinis congruentis: linteamina & elia ornamente, quæ ad altaris officium ſpectant, honeſta: libros ad pſallendum & legendum idoneos, & ſecerdotalia veſtimenta ſufficientia pariter & honeſta. Et qui miniſtraverint ſacerdoti in altari, ſuperpelliciis induantur. Et omnes habeant canonem Miſſæ, ſecundum conſuetudinem eccleſiæ noſtræ, correctum: & ut verba canonis rotunde in Miſſa dicantur & diſtincte, ſimiliter & omnes horæ, & omnia officia aperte & diſtincte dicantur, ita quod ex feſtinatione non præcidantur, vel ſyncopentur. Quod ſi obſervatum non fuerit: ſacerdotes hoc non obſervantes, uſque ad condignam ſetisfactionem puniantur.

Ex concilio. *Relinqui nolumus. Statuimus.* Sicut in concilio continetur.

AD hæc prohibemus, ne calices eccleſiarum, ſeu veſtes, vel libri altaris, aut libri eccleſiaſtici, vel etiam tenementa eccleſiaſtica, vendantur vel pignori obligentur, aut aliquo modo alienentur ab eccleſiis: niſi in caſibus conceſſis, & de licentia noſtre, forma canonica obſervata. Si vero ſecus actum fuerit, irritetur.

Nec laïci eccleſias, vel quaſcunque decimas ad firmam eliquatenus teneant.

Prohibemus etiam diſtrictius, ne ſacerdotes ignoti, de quorum ordinatione non conſtat, ad Divinorum celebrationem, deſerviendo eccleſiis admittantur, niſi de licentia noſtra.

Moneantur autem rectores eccleſiarum, ne cepellanos ſuos annuales, ſine rationabili cauſa ſtudeant amovere.

Similiter prohibemus excommunicatum aliquem vel interdictum, vel alienum parochianum laicum, in præjudiciũ proprii ſacerdotis, vel ad cõfeſſionem, vel ad communionem Euchariſtiæ, vel ad ſepulturam, ſcienter eliquis ſecerdos admittat, & præcipue in ſolemnitate Peſchali. Quod ſi ab aliquo de cætero fuerit ettentatum, ad damna reſarcienda illius eccleſiæ cui injuriatum eſt, compellatur: alias etiam e nobis puniendus.

Ex concilio. *Cum ſit ars artiũ*, &c. Sicut in concilio.

De Miniſtris eccleſiæ.

PRæcipimus itaque, quod ſi ſecerdotes qui ſe noverint filios ſervorum, & præter conſcientiã dominorum ſuorum ordinatos, vel non de legitimo matrimonio natos, & ebſque diſpenſatione epiſcoporum ſuorum promotos, vel qui fuerint advocati in cauſa ſanguinis, vel executores ſervorum aliquando in publicis adminiſtrationibus, vel homicidium perpetraverint, vel bigami fuerint, vel elias corruptarum mariti, vel qui excõmunicati ordines ſuſceperint, vel excommunicati, ſive ſuſpenſi celebrare præſumpſerint, vel ſortilegium exercuerint, maxime dæmonibus immolando, non exequantur ſacerdotis officium, donec noſtrum ſuper hoc ab eis fuerit conſilium requiſitum.

Idem etiam dicimus de iis qui ſimoniace, vel furtive, vel per ſaltum, vel extra legitima tempora ordines ſuſceperint.

Idem quoque dicimus de illis, qui intervẽtores fuerunt ſimoniacarum pactionum, & ſunt ordinati, & nihilominus labe illa infecti ordines ſuſceperunt.

De eliis vero, qui in ſuſceptione ordinum non peccaverint, præcipiendo ſtatuimus, ut ſacerdotes & clerici beneficiati, vel in ſacris ordinibus conſtituti, ſive beneficieti, ſive non, qui a vitio luxuriæ debent eſſe alieni penitus, omnem libidinem fugiant, & continenter & honeſte vivent, prout ad ſacrum miniſterium eorum noſcitur rite pertinere. Nec in domibus propriis, vel alienis publice concubinas, unde ſcandalum oriatur, tenere præſumant: ſed eas a ſe prorſus expellant, & longius faciant amoveri, niſi velint ſimul officio & beneficiis ſuis contra hoc agendo privari.

Moneantur concubinæ eorum, ut recedant ab ipſis: quæ niſi commonitæ, recedant ab eiſdem, poſt trinam admonitionem, quoniam infamant eccleſiam, ab eccleſia expellantur, & excommunicentur: nec ed eccleſiaſtica ſacramenta admittantur, ſed ab legitimis actibus repellantur ut infames.

Quia etiam continentiam ſervare volentibus non eſt tutum hebitare cum feminis: prohibemus, ne ſacerdotes, vel clerici beneficiati, hebeant famulas in domibus ſuis, de quibus poſſit aut debeat merito ſiniſtra ſuſpicio ſuboriri.

Cum autem ſacerdos peccaverit, peccare facit populum Domini: & ideo debet ab omni fornicatione & immunditia ſe continere: maxime autem a filia ſua pœnitentiali ſe contineat, ſciens, quod in deteſtatione illius peccati dicitur in canone: ſic peccare, pœnitentialem ſuam cognoſcentem, ſicut cognoſcentem a ſe baptizatam, vel in baptiſmo ſuſceptam, pro quo peccato ſecundum canones, xv. annorum debetur pœnitentia, & poſtea detruſio in moneſterium.

Si ſacerdotes eut clerici ad convivia fuerint ab honeſtis perſonis invitati: ibi, ſicut ubique, ſobrie, modeſte, & honeſte ſe habeant: & poſt prandium ſobrie & honeſte recedant, & cito. Et ſi in eiſdem, in quibus interfuerunt, conviviis, inhoneſta vel turpia narrentur, vel cantentur: ſi non poſſunt prohibere, ſeltem ita ſe gerant, ne videantur aurem vel animum talibus adhibere. Volentes quoque eb eiſdem peſtem avaritiæ extirpare, prohibemus, ne turpia lucra ſectentur, & ne aliquam negotietionis ſpeciem inhoneſte audeant exercere.

Nullus quoque eorum ſæcularem edminiſtrationem exerceat, ex que eum oporteat laicæ perſonæ actus ſui reddere rationem. Nec advocati ſint ſacerdotes, vel clerici, vel canonici in foro ſæculari; niſi vel cauſas proprias, vel cauſas miſerabilium proſequantur perſonarum. Sint etiam ſecundum facultates, & reditus ſuos, hoſpitales, & erge pauperes non avari.

Prohibemus inſuper, ne ſecerdotes de cætero utantur cappis manicatis: ſed omnes habeant cappas clauſas & honeſtas, & tonſuram canonicam. Ex concilio. *Irrefragabili. Quia non. Ut clericorũ. A crapula.*

Clerici

Clerici officia. Sententiam ſanguinis. Cum infirmitas corporal. De multa providentia. In quibuſdam provinciis. A

Sicut in concilio continetur.

Sequitur de pœnitentia.

SAnctorum patrum ſtatuta ſequentes, præcipimus, ut ſacerdotes in pœnitentia danda diligenter attendant qualitatem perſonæ, quantitatem delicti, tempus, locum, cauſam, moram in peccato factam, devotionem animi pœnitentis, & ut pœnitentia talis injungatur uxori, unde non reddatur marito ſuo ſuſpecta de aliquo occulto crimine & enormi, ſed aliter condignam injungat pœnitentiam.

Idem de marito obſervetur.

Non injungatur autem laicis in pœnitentia, quod B Miſſas celebrare faciant pro ſuorum remiſſione peccatorum.

Confeſſiones autem mulierum audiantur in Quadrageſima, extra velum, in aperto ſemper, quantum ad viſum hominum, non quantum ad auditum. Moneantur etiam laici ſtatim in principio Quadrageſimæ, vel pluries in anno, ut cito poſt lapſum confiteantur. In confeſſionibus vero, nec nimis perſpicaciter ſcrutentur plebem ſuam ſacerdotes, nec nimis facile aut negligenter pertranſeant.

Item in confeſſionibus & prædicationibus ſæpius laicis inculcetur, & præcipue in majoribus ſolennitatibus, quod omnis conjunctio maris & fœminæ, niſi C per matrimonium excuſetur, mortale eſt peccatum. Et ſi in denunciatione hujuſmodi ſalubris doctrinæ ſacerdos negligens inventus fuerit, tanquam fornicator, vel conſentiens fornicationibus canonice puniatur.

Item in confeſſione habeat ſacerdos humilem vultum, & oculos ad terram demiſſos, ne faciem reſpiciat confitentis, & maxime mulieris, & patienter audiat quicquid dixerit, & in ſpiritu lenitatis eum ſupportet, & ei pro poſſe ſuo perſuadeat pluribus modis, quod integre confiteatur: aliter enim vera non eſt confeſſio. Peccata inquirat uſitata, ſingillatim: inuſitata autem, niſi a longe, & per circumſtantias, ſic ut expertis detur materia confitendi, & inexpertis non detur occaſio delinquendi. In furto, rapina, uſura, & ma- D xime decimarum diminutione, ſeu ſubtractione alicujus eccleſiaſtici . . . . licenter ſibi ea. . . . . ias aliquas injungant, niſi cum ſatisfactione & reſtitutione facienda injuriam paſſis, cum non remittatur hujuſmodi peccatum, niſi reſtituatur ablatum.

Item in majoribus criminibus, & atrocioribus & dubiis, ſacerdos conſulat nos ſicut decet, vel ipſos, qui vices noſtras gerunt, providos & diſcretos, quorum conſilio certificatus, ſciat quos & qualiter ligare poſſit & ſolvere. Et ne, quod abſit, pœnitens in deſperatione mittatur, moneat illum diligenter, ut interim quicquid boni facere poterit faciat, ut Deus cor E ſuum illuſtret ad pœnitentiam. Et hoc idem de eo faciat, qui peccatum confitetur, & tamen ab eo non vult abſtinere: quo caſu munus abſolutionis eidem non poterit impendi, nec pœnitentia injungi, cum venia non legatur conceſſa, niſi ſe corrigenti. Sunt autem majora crimina, homicidia, ſacrilegia, peccata contra naturam, inceſtus, ſtupra virginum & monialium, injectiones manuum in parentes, in clericos, vota fracta, & hujuſmodi. Sunt autem alia, in quibus nullus niſi ſolus papa, vel ejus legatus, poteſtatem habet diſpenſandi, videlicet injectio manuum in clericos, vel quoſcunque religioſos, incendia eccleſiarum, ſimonia: nihilo minus talium rei, mittendi ſunt ad nos, vel ad pœnitentiarium noſtrum. Semper etiam, qui mittuntur, deferant ſecum litteras continentes

A genus peccati, & circumſtantias ſufficienter, vel ipſe ſacerdos cum eis perſonaliter veniat, alioquin non recipiantur.

Item, caveant ſibi ſacerdotes, ut cum a pœnitente peccata inquirunt, nomina perſonarum cum quibus peccaverunt . . . . rant, ſed circumſt :. . . . . . & qualitatem peccati, cum ſcriptum ſit: *Deus vitam meam*, non alienam, *annunciavi tibi*.

Nullus etiam ſacerdos, poſt lapſum, antequam ſacerdoti pœnitens confiteatur, ad altare præſumere audeat accedere celebraturus, ſi copiã habeat ſacerdotis.

In quolibet autem capitulo duo ſint ſacerdotes confeſſores, quibus a nobis conſtitutis ejuſdem capituli ſacerdotes ſua poſſint peccata confiteri. Si quæ vero dubia fuerint, quæ per eos expediri nequeant, vel ſi B qui de ſacerdotibus eis ob aliquam cauſam noluerint peccata ſua confiteri, ad principales primarios noſtros recurratur. Si vero neutri eorum ſuum voluerint revelare peccatum, ad nos veniat, ut vel nobis confiteatur, vel ſibi a nobis alius aſſignetur, cui velit & valeat confiteri. Ex concilio. *Omnis utriuſque.* Si poſt ſuſceptorem.

De extrema unctione.

CVm magna reverentia deferatur oleum ad infirmos, & ipſos inungant ſacerdotes cum magna devotione & orationum celebritate, quæ ad hoc ſunt ordinatæ.

Ad ſacramentum extremæ unctionis moneant ſæpe C populum, Domini ſacerdotes: ſcilicet omnes a quatuordecim annis, & ſupra: & ad omnes, tam pauperes quam divites, communiter ſe paratos exhibeant, cum neceſſe fuerit.

Item doceant ſacerdotes frequenter populum hoc ſacramentum licite poſſe iterari, videlicet in qualibet periculoſa infirmitate, ubi metus eſt mortis. Et cum quis poſt ſuſceptum convaluerit ab infirmitate, licite poſſe reverti ad opus conjugale.

Sequitur de matrimonio.

CVm in cauſis matrimonialibus, cum majori diſcretione & cautela ſit procedendum, ſtatuimus, ut nulla cauſa matrimonialis, ubi agitur divortium, terminetur, niſi per nos vel gerentem vices noſtras, D nec aliqua hujuſmodi cauſa, ſive agatur de divortio, ſive non, examinetur per diaconos rurales, ſed cum magna diligentia per archidiaconos vel eorum officiales providos & diſcretos.

Ad hæc, prohibemus, ne matrimonium contrahat quis cum conſanguinea olim uxoris ſuæ. Similiter nec uxor cum aliquo conſanguineo quondam mariti ſui. Nec ſuſceptus in baptiſmo contrahat cum filia baptizantis, vel ſuſcipientis, ante vel poſt genita. Nec contrahatur matrimonium inter perſonas incognitas, nec ſine trina denunciatione in eccleſia publicata. Nec clãdeſtina contrahantur matrimonia, ſed publice & in facie eccleſiæ, præſente ſacerdote. Si vero ſecus actum E fuerit, factum non admittatur in eccleſia, niſi de ſpeciali autoritate noſtra. Sacerdos autem cum contra hujus ſtatuti noſtri formam aliquos matrimonio copulaverit, ab omni officio ſuſpendatur, nec relaxetur niſi de ſpeciali mandato noſtro. Nec fides de aliqua deſponſanda detur, niſi præſente ſacerdote. Quod ſi aliter factum fuerit, decrevimus contractum non tenere, & perſonæ legitime puniantur.

Prohibeat autem quilibet ſacerdos publice omnibus de parochia ſua, ne clanculo fidem præſtent de matrimonio contrahendo, ſed publice coram teſtibus idoneis, ut fidem præſtitam, ſi neceſſe fuerit, valeant comprobare. Proponatque eis præmonendo, quod ſibi præcaveant, quia ſi talem fidem carnalis copula ſubſequatur, eccleſia hoc pro matrimonio habebit, & faciet tanquam matrimonium obſervari.

Circiter Anno Christi 1237.

Item, doceant ſacerdotes frequenter populum, & prohibeant ſub anathemate, ne alteruter conjugatorum tranſeat ad religionem, nec recipiatur, niſi per nos aut per licentiam noſtram.

Item, moneant mulieres conjugatas ne faciant vota, niſi cum magna deliberatione & cum conſenſu virorum ſuorum, & de conſilio proprii ſacerdotis.

Ex concilio. *Non debet. Cum inhibitio. Licet ex quadam.*

De ſtatu monachorum & regularium.

NEc viris aut mulieribus religionem profeſſis, abſque ſuperioris licentia liceat egredi ſepta domus, nec ſine certa & honeſta cauſa egrediendi licentia concedatur: ita tamen quod nulli clauſtralium cauſa orationis, aut viſitandi parentes, exitus pateat; niſi fuerit talis, qui petit exire, de quo nihil ſiniſtri debeat quis ſuſpicari. Quotiens tamen exeundi cauſa licentia cuiquam indulgetur, ſocius ei deputetur, & certus dies in quo redeat præfigatur, in quo ſi redire poterit *, & extra monaſterii ſepta non pernoctet.

Item, in civitatibus, burgis, ſeu villis, ubi eccleſia conventualis eſt, maxime ſui ordinis, non hoſpitetur niſi penes religioſos. Et ſi domus ei & vecturis ſuis non ſufficiat: nihilo minus, ſi fieri poſſit, de nocte dormiat infra ſepta illius monaſterii.

Ad hæc: quia aliqui, ut audivimus, ſalutis ſuæ immemores, abjecto Dei timore, de ordine ſuo egredi, ſine licentia ſuorum prælatorum, & in ſæculo ſæculariter converſari, abjecto religionis habitu, non verentur: præcipimus archidiacono & decanis, quod monitione præmiſſa competenti, tales ad clauſtrum per cenſuram eccleſiæ redire compellant. Quod ſi nec ſic ad reaſſumendum habitum religionis induci poſſint, jubemus eos comprehendi, & nobis præſentari, & ad agendam pœnitentiam, in carcerem retrudendos.

Item, viri religioſi eccleſias illas, maxime in quibus jus ſibi patronatus vendicant, ad firmam a clericis ſuis non recipiant ſine licentia noſtra, nec aliquam negotiationis ſpeciem inhoneſtam audeant exercere: clerici autem eccleſias ſic talibus demittentes, graviter puniantur.

Item, monachis & canonicis regularibus, necnon monialibus, tam veſtimenta quam coopertoria interdicimus colorata: niſi fuerint nigro tincta. Et cum equitant, decentibus ſellis utantur, ac frænis ac ſuperſellus. Moniales autem veſtibus caudatis & criſpatis, aut proprii corporis longitudinem excedentibus non utantur, nec pellibus delicatis aut coloratis: nec in velo acus argenteas audeant deportare.

Item, cum in generali concilio nuper eſſet ſtatutum, quod quilibet regularis in eccleſiis, quæ ad ipſos pleno jure non pertinent, preſbyteros inſtituendos eis repræſentent: præcipimus etiam, ut infra inſtans feſtum ſancti N. ad tardius, ſecundum ſtatuta ipſius concilii preſbyteros idoneos nobis repræſentent ad vicarias in eiſdem competenter.

Similiter fiat in eccleſiis præbendalibus, ſi ii, qui tenent, pœnam concilii voluerint evitare. Quod ſi non fecerint prout juſtum fuerit, tanquam de beneficiis vacantibus officium noſtrum in hujuſmodi exequemur.

Ex concilio. *Quoniam omne quod non eſt ex fide. In ſingulis regnis. Ne nimia. Ne pro defectu paſtoris. Quia propter divitias. Si quis electionis. Grave nimis eſt. At privilegia. Quod quibuſdam religioſis. Aſcendentibus. Quoniam ſimoniaca labes. Extirpande.*

Sequitur de decimis.

DEcimas de omnibus quæ renovantur per annum, & maxime conſuetas, dandas decrevimus; & potiſſime de molendinis, & piſcariis, & fœnis, & apibus, & de terris arabilibus, & ad prata poſtea, vel ad paſturã redactis: ita ut occaſione mercedis ſervientum vel meſſorum, eccleſia decima parte non fruſtretur, quo minus eam plene percipiat. Detentores vero earundem decimarum, ſi ſemel, ſecundo, & tertio, commoniti, exceſſum ſuum non emendaverint, concedimus, quod per capellanos locorum, uſque ad ſatisfactionem congruam excommunicationis vinculo feriantur. Cum autem ii, qui decimas detinuerint, vel ſubtraxerint, ad pœnitentiam acceſſerint, non admittantur: niſi, per ſe vel per manum ſacerdotis, ei cui decimæ debentur, ſatisfaciant competenter.

De ſententiis.

EXcommunicatio non paſſim & abſque delicto fiat, ſed præmiſſa canonica admonitione. Singulis autem annis in tribus ſolennibus feſtivitatibus, ſcilicet die Natalis, die Pentecoſtes, die Aſſumptionis beatæ Mariæ, excommunicentur in genere, ſortiarii, teſtes perjuri ſuper ſacroſancta, incendiarii, uſurarii, raptores publici, malicioſe impedientes executionem rationabilium teſtamentorum & contumaces, & decimarum detentores: ita quod teſtes, qui ſcienter dejerant ſuper ſacroſancta, propter lucrum vel damnum aliorum, non abſolvantur, nec eis aliqua pœnitentia injungatur, niſi a nobis vel noſtra autoritate, præterquam in mortis periculo. Et tunc injungatur eiſdem, ut ex quo convaluerint, nos adeant, a nobis pœnitentiam ſuſcepturi.

Sub interminatione anathematis prohibemus, ut nullus conſtabularius, caſtellanus, foreſtarius, vel cujuſcunque potentis baillivus, poſſeſſiones, ſeu bona religioſorum, clericorum, ſeu quarumcumque eccleſiaſticarum perſonarum, auſu temerario præſumat invadere, aut eas vexationibus injuſtis, vel oppreſſionibus quibuſcunque indebite, contra libertatem eccleſiaſticam attentet moleſtare. Quod ſi qui contra hanc prohibitionem noſtram in propriæ ſalutis diſpendium, quod Deus avertat, præſumpſerint, & commoniti ſe non emendaverint: terras eorum per archidiaconum loci, ſine dilatione, eccleſiaſtico ſupponi præcipimus interdicto: & tunc demum ſi ad cor non redierint, indurati, pulſatis campanis & accenſis candelis excommunicentur, monitione præmiſſa. Volumus etiam, & diſtricte præcipimus, ut archidiaconus & ejus miniſtri, cum fuerint ſuper hoc ab excommunicatoribus requiſiti, mutuum ſibi adinvicem in hujuſmodi præſtent auxilium.

Præcipimus etiam, ſub pœna interdicti & excommunicationis, ne patroni eccleſiarum laici, ſive ſint Anglici, ſive alicujus nationis, hoſpitia a clericis beneficiatis extorqueant, vel exigant de cætero. Interdicimus etiam ipſis clericis, ne hoſpitia ſic exacta laicis procurent: & ſi fecerint, noverint ſe canonice puniendos.

Prohibemus etiam, ſub...... pœna antedicta ne laïci, ſive ſint domini fundi, ſive non: ne ullam habeant diſpoſitionem in cœmeteriis, de domibus, vel exigendis caſis propria autoritate, niſi tempore hoſtilitatis, & tunc de licentia & diſpoſitione rectoris eccleſiæ.

Prohibemus etiam, ſub eadem pœna, ne aliqui commiſceant ſe carnaliter mulieribus infra ambitum cœmeterii.

Item, diſtricte præcipimus, ut omnes ſacerdotes, parochianis ſuis, autoritate Dei & noſtra, & ſub anathemate

CIRCITER ANNO CHRISTI 1237.

A themate, prohibeant, ut nullus, de cætero eo modo, quo aliquando ſoleant, aliquam fœminam teneant ſub quadam pecuniæ taxatione; nec aliquis ſacerdos vel clericus hujuſmodi conventionibus interſit, nec in hujuſmodi conventionibus de pecunia repetenda, licet fides vel ſacramentum intervenerit, juſtitia exhibeatur.

Statuimus etiam domini fundorum, ſi communam paſturæ, quam eccleſiæ & earum rectores conſueverunt habere, interdixerint, pro voluntate ſua, communione fidelium careant, niſi commoniti ſatisfecerint competenter.

Statuimus inſuper, ut ſi quis excommunicatus, infra xl. dies ſanctæ eccleſiæ reconciliari contempſerit, B & hoc per miniſtros noſtros domino ejuſdem fuerit intimatum: ſi dominus ejus, ad unitatem eccleſiæ redire eundem excommunicatum non compulerit: monitione præmiſſa, eadem ſumma percellatur, & terra ſua interdicto ſupponatur.

Inhibeatur etiam omnibus, & maxime ubi nihil de ſorte minuitur*, retineant, poſtquam de fructibus ſortem receperint, deductis expenſis.

Ad hæc prohibemus, ne ſine litteris noſtris ad fidelium eleemoſynas poſtulandas, aliquis admittatur prędicator: nec etiam, ſi aliquis litteris noſtris munitus adveniat, ad prædicandum admittatur, niſi litteræ noſtræ nomen exprimant ejuſdem, & expreſſe contineant, quod ei dederimus licentiam prædicandi: C negotium vero & neceſſitatem tantummodo, pro qua advenerit, bene poterit populo demonſtrare, licet prædicandi licentiam non habeat: dum tamen, ſicut diximus, litteris noſtris ſit munitus. Volumus autem ut ſacerdos eccleſiæ, in qua prædicatur, vel etiam negotium demonſtratur, ut diximus, pecuniam collectam accipiat, & ſalvo cuſtodiat, ſub teſtimonio duorum virorum fide dignorum, quouſque de mandato noſtro, vel officialis noſtri, illi loco ad quem facta eſt collectio, conferatur.

Prohibemus etiam, ne pro juſtitia facienda, differenda, vel acceleranda, aliquid accipiatur: & ne pro aliquo ſpirituali, aliquid ex pactione promittatur, detur, vel accipiatur. Quod ſi fiat, tam dans, quam accipiens, ſententia excommunicationis ſe noverit innodandum. D

Diffamati fama publica, vel veriſimilibus indiciis, ſuper crimine aliquo, de quo convinci non poſſunt: commoneantur ſemel, ſecundo, & tertio, ut confiteantur & ſatisfaciant. Si vero incorrecti in negatione perſtiterint, indicatur eis purgatio, quæ, occaſione captandæ pecuniæ, de die in diem non differatur: ſed ſtatim prima die, ſi parata fuerit, recipiatur, & canonicum numerum non excedat. Archidiaconus contra hoc veniens, vel officialis, vel alius quicunque, ſe noverit ſuſpendendum ab officio.

Moneatque ſacerdos quilibet, ſi incluſum habuerit in parochia ſua, ne muliérculam aliquam recipiat E in hoſpitio de nocte: ſimiliter ne mulier maſculum.

Prohibeat etiam ſacerdos parochianis ſuis, ſub interminatione anathematis, ne diebus Dominicis mercata frequentent, dimiſſis eccleſiis ſuis apud quas debent convenire, maxime diebus illis, & orationi intendere, ac officium eccleſiaſticum & verbum Dei audire: quod non faciunt aliquo die in ſeptimana, niſi rariſſime, cum magnæ fuerint feſtivitates. Quare decrevimus mercatum noſtrum de N. de cætero, die Lunæ frequentari.

Ad hæc prohibemus, ne choreæ vel turpes & inhoneſti ludi, qui ad laſciviam invitent, in cœmeteriis agantur: & ne ibi tractentur cauſæ ſæculares ex conſuetudine, & maxime tales in quibus agatur de judicio ſanguinis.

A Prohibemus etiam, ne ſacerdotes, vel clerici, tabernas frequentent, vel eas in domibus ſuis, vel alienis facere præſumant.

Prohibemus etiam, ne denuntiatio ſcotallarum fiat in eccleſiis, neque per ſacerdotem, neque per clericos extra. Ex concilio. *Sacro approbante. Cum ſpirituali. Sub interminatione. Quia vero nonnulli.* Sicut in concilio continetur.

Sequitur de archidiaconis.

ARchidiaconus & miniſtri ejus curam habeant & ſolicitudinem, tam de iis quæ ad ſacramētorum pertinent reverentiam, quam de omnibus aliis, de B quibus promiſſum eſt: quæ quidem fideliter & irrefragabiliter obſerventur: transgreſſores, ſi qui fuerint in hujuſmodi, prout culpæ qualitas expoſcit, coercendo, vel ad nos referendo.

Item injungimus archidiacono, & ejus officialibus, ut in viſitationibus eccleſiarum faciendis, diligenter faciant adſcribi vaſa, veſtimenta, libros, & alia quæ ad Divinum pertinent officium: habeantque nihilo minus conſiderationem ad fabricam eccleſiæ, & maxime cancelli, ſi forte cooperatione indigeat. Et domos eccleſiæ, ſi forte dirutæ fuerint, vel ruinoſæ. Si quos autem defectus invenerint in hujuſmodi, certum, ſub gravi pœna, præfigant diem & terminum, infra quem ſuppleantur. Et ſi interim deceſſerit rector eccleſiæ, C de bonis ejus eccleſiaſticis tanta portio rationabiliter juxta eccleſiæ facultates deducatur, quæ ad prædictos defectus complendos ſufficiat. Caute etiam per ſe & ſuos inquirat: ſi in parochia ſua officium viſitationis impendunt, & ſi in rebus vel perſonis aliquid fuerit corrigendum, & exceſſus, ſi quos ibidem invenerit, vel tunc vel proximo capitulo corrigat, vel corrigendos nobis inſinuet.

Item præcipimus, quod archidiaconus & eius officialis & decani, paratos ſe exhibeant & ſtrenuos ad exhibendum conquerentibus juſtitiam, & ad defenſionem eccleſiaſticæ libertatis, & pro hujuſmodi a quoquam nihil exigatur.

Ex concilio. *Procurationes.*

D *Sequitur de Crucesignatis.*

AD hæc injungimus univerſis cruceſignatis diœceſis noſtræ, ſub interminatione anathematis, ut iter arripiant, ſine dilatione qualibet, ad vota propria exequenda: nec parcatur alicui, aut votum relaxetur, cujuſlibet ſexus, aut cujuſlibet conditionis exiſtat, niſi tanta & tam manifeſta infirmitate laboret, vel adeo valetudinarius, quod nulli dubium eſſe debet ipſum non poſſe exequi votum ſuum. Et ii etiam tales ſecundum facultates ſuas de bonis propriis donent pro redemptione votorum. Et qui crucem abjecerint, excommunicentur, donec reaſſumpſerint, & ad eundem ſe præparaverint.

E Prohibemus etiam, ne aliquis clericus beneficiatus faciat ſervitium laïcale dominis laïcis, nec aliqui laici ab eis ſervitium laïcale extorquere præſumant, niſi tenementum teneant laïcale, pro quo eis ſervitium debeant impendere laïcale, liberum, non ſervile.

Item inhibemus, ne aliqui viri eccleſiaſtici ſive religioſi, ſive alii, novam penſionem eccleſiis imponant, vel veteres penſiones augere præſumant. Si quis autem aliter egerit, irritum quod fecerit habeatur: prout in concilio Lateranenſi continetur.

Inhibemus etiam, ne viri religioſi illas eccleſias habeant ad firmam, in quibus dicunt ſe jus patronatus habere: adjicientes, ne aliquis vendat, vel conferat, vel ad firmam det, vel pignori obliget monachis Ciſtercienſis ordinis, vel aliis religioſis, ſimile eis privilegium habentibus, terras aliquas, vel poſſeſſio-

CIRCITER ANNO CHRISTI 1237.

nes, niſi ipſius facta ſufficienti cautione de indemnitate parochialis eccleſiæ, & hoc de noſtra autoritate.

Sacri nihilo minus autoritate concilii ſtatutum eſt, quod ſi patroni, vel advocati, aut feodotarii, ſeu vicedomini alicujus eccleſiæ, rectorem vel alium clericum ejuſdem eccleſiæ, per ſe vel per alios occidere auſu nefario præſumpſerint: patroni patronatum, advocati advocatum, feodotarii feodum, vicedomini vicedominatum, uſque ad quartam generationem amittant, & poſteritates talium, in clericorum collegio non admittantur; nec in regularibus domibus, alicujus prælationis aſſequantur honorem.

Item cum inhoneſtum ſit, & etiam canoni inimicum, ut viri religioſi, quibus conceſſum eſt in proprios uſus convertere eccleſias, eccleſiis parochialibus perſonaliter deſerviant: ſtatuimus, ut in eccleſiis ſic eis conceſſis, perpetuos vicarios per nos conſtituant. Et cum os bovis non debeat alligari triturantis, certam & competentem vicariam ad taxationem noſtram, in dictis eccleſiis infra xl. dies eis aſſignent: alioquin nos dicto elapſo termino de eis, prout viderimus expedire, diſponemus.

Item, venalitatem Miſſarum diſtricte inhibentes præcipimus, ne pro annualibus & tricennalibus Miſſarum faciendis, laici vel alii aliquid dare vel legare cogantur; & ne ſuper iis aliqua pactio vel exactio vera, vel ſub aliqua ſpecie palliata, a ſacerdotibus, vel ab aliis mediatoribus fiat, prohibemus.

In generali concilio ſtatutum eſt, quod prohibitio copulæ conjugalis, quartum conſanguinitatis & affinitatis gradum, de cætero non excedat, quoniam ſine gravi diſpendio animarum hujuſmodi prohibitio non potuit in ulterioribus gradibus generaliter obſervari. Vnde, cum jam uſque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulæ ſit reſtituta, ſancitum eſt, ut ſi qui, contra hujus prohibitionem præſumpſerint de cætero copulari, nulla longinquitate defendantur annorum: cum diuturnitas temporis peccatum non minuat, ſed augeat.

Item, cum ſecundum Apoſtolum, non ſolum a malo abſtinendum eſt, ſed etiam ab omni ſpecie mali: præcipimus, ne aliquis turpis lucri ſpe denarios pro blado, vel pro animalibus, ante tempus receptionis bladi, vel animalium, ſecundum peſſimum modum patriæ, dare præſumat, vel etiam terram vel poſſeſſiones quaſi ſub mortuo vadio recipere.

Auguſtinus, *de ebrietate & ſobrietate.*

AVguſtinus dicit: Ebrietas tota eſt imbecillis. Primum abolet memoriam, diſſipat ſenſum, negligit mentem, confundit intellectum, concitat libidinem, involvit linguam, implicat ſermonem, corrumpit ſanguinem, obtundit viſum, perturbat venas, infirmat nervos, obturat aures, turbat viſcera, ſubvertit ſenſum, humectat cerebrum, debilitat membra, frangit ſomnum, impedit miniſteria, obruit animam, maculat corpus, & omnem ſalutem exterminat.

Item ebrietas mater flagitioſorum eſt, culparum materia, radix criminum, origo vitiorum, turbo capitis, ſubverſio ſenſus, tempeſtas linguæ, procella corporis, naufragium caſtitatis, ignominioſus languor, maleſuada bilis, turpitudo morum, dedecus vitæ, honeſtatis infamia, animæ corruptela: vinum quippe, non refutatur uſu, ſed flammatur in exceſſu.

Item contra de ſobrietate.

SObrietas autem tota formoſa eſt, utilis tota. Primum ſalvat memoriam, acuit ſenſum, ſincerat mentem, dirigit vultum, integrat pudorem, mitigat vitium, curat faciem, limat aures, exornat cerebrum, expedit linguam, explicat ſermonem, confirmat ſanguinem, nutrit medullam, curat venas, ſtringit nervos, contemnit libidinem, fruitur ſomno, recreat corpus, propagat ſenectutem, ſine iſtis miniſteriis omnem hominem contemptibilem facit.

* CONCILIVM APVD CAMPINACVM

FERIA II. POST OCT. PASCHÆ ANN. DOM. MCCXXXVIII. a Gerardo archiepiſc. Burdegalenſi, & ſuffraganeis celebratum.

ANNO CHRISTI 1238. * Cognac.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *De excommunicatis in octo caſibus.*
2. *Iterum de excommunicatis.*
3. *Ne quid exigatur ab eccleſiis violenter, aut in earum locis hoſpitetur præſumptive.*
4. *De vicariis non conſtituendis.*
5. *Ne rectores eccleſiarum ſint aliarum eccleſiarum vicarii.*
6. *Vt quilibet ſacerdos habeat proprium ſigillum.*
7. *De non faciendo citationem ad judicium, niſi viſo authentico, & tranſcripto retento.*
8. *Ne prælati relaxent excommunicationis ſententias, juris ordine non ſervato*
9 *Vt prælati, aliorum ſententias requiſiti faciant obſervari.*
10. *De cauſis matrimonialibus.*
11. *De laicis qui malitioſe coram ſe perſonas eccleſiaſticas litigare compellunt.*
12. *Ne monachi advocati ſeu procuratores exiſtant.*
13. *Ne ſacerdotes advocati vel procuratores ſint.*
14. *De advocato pauperibus dando.*
15. *Qualiter homines diverſorum dominorum pro indiviſo debent interdicto ſupponi.*
16. *Vt eccleſiæ recuperent quæ occaſione interdicti amiſerunt.*
17. *Qualiter barones ſunt pro ſuis exceſſibus excommunicandi.*
18. *De excommunicatis.*
19. *De pœna capientium clericos & verberantium.*
20. *Ne pecunia pro victu & veſtitu regularibus aſſignetur.*
21. *De cuſtodia clauſtri, & reddendo computo.*
22. *Ne monachi abſque licentia exeant clauſtrum.*
23. *Ne monachi vel canonici regulares pallia deportent.*
24. *Non licet regularibus proprium habere, vel careant ſepultura.*
25. *De veſtibus regularium.*
26. *De vita & honeſtate monachorum & condonatorum.*
27. *Ne monachi fidejubeant ultra viginti mutuo.*
28. *Ne monachi carnes edant præterquam in domibus ſuis.*
29. *Ne monachi curam habeant animarum.*
30. *Ne ſoli ſint monachi & canonici regulares.*
31. *Ne laici abſque licentia diœceſani conſtituant confratrias.*
32. *De congrua ſuſtentatione presbyteris aſſignanda.*
33. *De novis domibus religioſis & hoſpitalibus ne fiant.*
34. *De rebus eccleſiæ non alienandis.*
35. *Vt capellani qui parochiam habent communem, ad diviſionem cogantur.*
36. *Vt nemo alienæ diœceſis recipiatur ad celebrandum Divina.*
37. *De ordinibus.*
38. *De collatione beneficiorum ad ſuperiorem devoluta.*

PRÆ-

ANNO CHRISTI 1238.

PRÆFATIO.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, novis ac damnoſis hominum malitiis obviantes, per quas juſtitia læditur, propagatur iniquitas, creſcit impietas, totiuſque cleri decoloratur honeſtas.

CAPITVLA.

I. *De excommunicatis in octo caſibus.*

Excommunicamus omnes illos qui falſis litteris, & inanibus de cætero ſcientiis utentur. Item eos qui ad diverſa loca, & coram diverſis judicibus, ſimul ſuper actionibus paribus, trahunt aliquem vel aliquos, vel trahi etiam procurabunt. Item & eos qui cedunt actiones clericis, vel aliis, & qui recipiunt ceſſiones niſi in caſibus a jure conceſſis, & qui advocando ſeu procurando actiones ſcienter hujuſmodi proſequentur. In ſupradictis etiam caſibus præſenti decreto eas pœnas duximus adjungendas, ut qui aliquid de præmiſſis commiſerit, ipſo facto cadat a jure, ſi quod ſibi competat, & ad damna in judicio, & extra judicium contingentia, & ad expenſas & omne intereſſe in ſolidum teneatur. In eodem:

II. *Item de excommunicatis.*

Item excommunicamus omnes illos qui contra eccleſias & eccleſiaſticas perſonas, conſpirationes, ſeu conjurationes fecerint, vel ſtatuta: & hoc in eccleſiis frequenter denunciari mandamus. Item excommunicamus omnes illos, qui dicentes ſe judices datos, delegatos, vel ſubdelegatos a ſuperiore, citant, vel citari faciunt aliquē vel aliquos, niſi prius inſpecto authentico, vel authentica ſcriptura commiſſionis ſibi factæ. Item & illos qui utuntur ſuper novis injuriis, & actionibus, ex novis cauſis incipientibus competere poſt litteras impetratas, litteris ante illatas injurias impetratis, præcipimus excommunicari, & pœnis ſupra poſitis ſubjacere. Item cum olim in concilio provinciali fuerit certa deliberatione ſtatutum, quod loca in quibus res eccleſiæ vel eccleſiaſticæ perſonæ detinentur, ſubjiciētur interdicto, quamdiu res illæ vel perſonæ in locis illis fuerint detentæ, niſi ſolvantur vel recredātur; & certis experimentis edocti, novimus quoſdā malitioſe negare, ſe res illas vel perſonas habere aut detinere, cepiſſe & occupaſſe: eorum fraudibus occurrentes, ſtatuimus, ut ſive loci fuerit dominus, ſive præpoſitus & baillivus, & quocumque alio nomine appellentur, teneatur jurare ſe rem illam, vel perſonam nō habere, nec poteſtatem habere liberandi vel reſtituendi. Quod ſi juramentum præſtare noluerit, excommunicationis vinculo innodetur. In eodem:

A

III. *Ne quid exigatur ab eccleſiis violenter, aut in earum locis hoſpitetur præſumptive.*

Rurſus quia pro certo nobis innotuit, quod per illicitas exactiones & angarias laicorum, quamplures eccleſiæ, hoſpitalia, & aliæ domus religioſæ, ad exinanitionem ultimam devenerunt: paterna eiſdem ſolicitudine providentes, in hoc ſacro concilio excommunicamus omnem ſæcularem perſonam, quæ in eccleſiis, vel hoſpitalibus, vel aliis religioſis domibus vel perſonis, exactiones facere præſūpſerit violentas; vel non invitata, invitis eorum rectoribus ibidem hoſpitata fuerit præſumptive. Si tamen præſumptores hujuſmodi ſatisfacere voluerint de præmiſſis, diœceſanus loci abſolvendi tales habeat poteſtatem. Et ut ab importunis, & extortis quodammodo donationibus & angariis, eidem rectores valeant excuſari: ſub pœna excommunicationis eiſdem rectoribus inhibemus, ne memoratis exactoribus, prædonibus, & improbis, ſubſtantias pauperum & peregrinorum, & ibidem Domino ſervientium, largiri præſumant. In eodem:

IV. *De vicariis non conſtituendis.*

Vicarios etiam prohibemus per archipreſbyteratus, decanatus, & archidiaconatus, conſtitui ab archidiaconis, decanis, & archipreſbyteris: niſi ex juſta cauſa abſentes fuerint. Quo caſu poterunt, cum conſenſu epiſcopi vicarios ordinare. In eodem:

V. *Ne rectores eccleſiarum ſint aliarum eccleſiarum vicarij.*

Ad hoc de capellanis eccleſiarum parochialium, qui aliam accipient vicariam, cenſemus, ut ſi monitione præmiſſa noluerint ad intitulatam redire, ſine remedio illis auferatur. In eodem:

VI. *Vt quilibet ſacerdos habeat proprium ſigillum.*

Ad hoc, cum non citatus, interdum eſſe citatus præſumatur, contingat condemnari aliquem innocentem. Vnde diſtricte prohibemus, ne judex in aliquem ut in contumacem ferat excommunicationis ſententiam, & aliam, donec de citatione certioratus fuerit per citatorem, vel alias ſibi canonice fuerit facta fides. Vnde ſtatuimus, quod quælibet capellania habeat ſigillum proprium, in quo tales litteræ ſint inſculptæ: Sigillum capellaniæ N. ad citationes: capellaniæ expreſſo nomine, non perſonæ. Quod videlicet ſigillum, citatione facta a capellano, in citatorio imprimatur. Item in eodem:

VII.

Anno Christi 1238.

VII. *De non faciendo citationem ad judicium, niſi viſo authentico, & tranſcripto retento.*

Quotidianis viam fraudibus obviantes, deliberatione provida duximus ſtatuendũ, ne ii quibus datur in mandatis a delegatis Apoſtolicæ ſedis, vel aliis, ut reum ad judicium evocent, citare præſumant, donec authenticum ipſum, cujus autoritate fit in jus vocatio, inſpiciatur, & deſcribatur ab eo cui fuerat ut citaret injunctum: ita ſcilicet ut tranſcriptum retineatur ſcribendum ſumptibus illius qui ſcripto authentico eſt uſurus, citato ſi neceſſe fuerit exhibendum. *In eodem:*

VIII. *Ne prælati relaxent excommunicationis ſententias, juris ordine non ſervato.*

Prohibemus diſtrictius, ne epiſcopi, & alii eccleſiarum prælati, ſententias latas pro re judicata, & alia manifeſta offenſa, ſine ſatisfactione competenti præſumant ullatenus relaxare. Sic nec latas pro contumacia, niſi præſente adverſario, vel per contumaciam abſente, volumus relaxari. *In eodem:*

IX. *Ut prælati aliorum ſententias requiſiti faciant obſervari.*

Item mandamus & jubemus, ut ſententias prælatorum ad inſinuationem ipſorum alii prælati faciant in ſua diœceſi obſervari, ac ſi ab eiſdem eædem fuiſſent promulgatæ, ut excommunicatis ubique aditus eccleſiaſticus recludatur. *In eodem:*

X. *De cauſis matrimonialibus.*

Prohibemus ne cauſæ matrimoniales judicibus committantur, niſi viri periti fuerint & diſcreti: adjicientes, ut judex teſtes in cauſis matrimonialibus, per ſeipſum, vel per talem qui canonicas ſanctiones non ignoret, examinet, ut erroris & fraudis materia penitus excludatur.

XI. *De laïcis qui malitioſe coram ſe perſonas eccleſiaſticas litigare compellunt.*

Ad reprimendam libertatem eccleſiæ & clericorum, quidam judices ſæculares nova commenta & judicia confingentes, compellunt coram ſe perſonas eccleſiaſticas per excogitatam malitiam reſpondere. Cum enim laïcus qui poſſeſſionem autoritate clerici vel eccleſiæ poſſidet, & excolit, vel aliquid aliud agit, tractus in cauſa coram judice ſæculari, & de ſtando juri datis fidejuſſoribus, autorem in judicio nominaverunt eccleſiam, vel eccleſiaſticam perſonam, ut exigit ordo juris, iniquo ſuo judicio, immo verius præjudicio, coram ipſis compellunt perſonam eccleſiaſticam litigare: aut conventus laicus & fidejuſſores ab eo dati compelluntur reddere rem petitam cum conſuetudinaria mulcta judicis ſæcularis. Dant etiam iidem judices laïcis licentiam eccleſias & perſonas eccleſiaſticas ſpoliandi: ut cum curam ipſis contra ſpoliatores egerint, ſaltem reſpondeant reconventi: cum ſit conſuetudo Burdegalenſis provinciæ, quod coram quo voluerint judice clerici litigent, ſive actores fuerint, ſive rei conventi, ſeu etiam reconventi. Unde ſub pœna excommunicationis, judicibus, & aliis perſonis ſæcularibus inhibemus, ne de cætero præſumant talia attentare, ſed ad judicium eccleſiæ remittant perſonas eccleſiaſticas cõventas, vel reconventas, examen eccleſiaſticum poſtulantes: & de ſuis laicis, faciant clericis & perſonis eccleſiaſticis juſtitiam competentem. Laicus autem qui clericũ, vel aliam perſonam eccleſiaſticam, actorem in judicio ſæculari nominaverit, poſtquam ſe perſona eccleſiaſtica præſentaverit, forum eccleſiæ allegando, fidejuſſores quos dederat ab inſtantia ſæcularis judicii, per ſæcularem judicem abſolvatur. Alioquin judex & ejus conſiliarii in hac parte excommunicati publice nuncientur. *In eodem:*

Circiter Anno Christi 1238.

XII. *Ne monachi advocati ſeu procuratores exiſtant.*

Obnixe præcipimus ne monachi in aliqua cauſa advocati & procuratores eſſe præſumant, niſi pro ſuæ eccleſiæ evidenti utilitate, ſuo ſuperiore in illo caſu hoc nihilo minus imperante. Quod ſi contra facere præſumpſerint, eis audientia denegetur: & ſi quid per eos in foro judiciali actum vel geſtum fuerit contra præceptum noſtrum, habeatur irritum & inane. Hoc idem de canonicis regularibus duximus ſtatuendum.

XIII. *Ne ſacerdotes advocati vel procuratores ſint.*

Sacerdotibus inſuper prohibemus firmiter, ne pro aliquibus advocati exiſtant & procuratores, ſeu defenſores: niſi pro eccleſiis, & miſerabilibus, & conjunctis perſonis; & tunc nullo pacto, ullo precio mediante.

XIV. *De advocato pauperibus dando.*

Priſtini juris recolentes cenſuram, mandamus ut ſi aliqui pauperes ſint, qui pro paupertate advocatum habere non poſſint, det ipſis curia advocatum, ſi cauſa indiget advocato. *In eodem:*

XV. *Qualiter homines diverſorum dominorum pro indiviſo debent interdicto ſupponi.*

Si plures domini, homines habeant diviſos, pro delicto domini alterius, interdicto

ſui

fui ſolummodo ſupponantur. Si verò homines habeant pro indiviſo, ſubjiciantur omneſe communi interdicto. *In eodem*:

XVI. *Ut eccleſiæ recuperent quæ occaſione interdicti amiſerunt.*

De dominis inſuper terrarum, pro quorum contumacia & delicto terra ſupponitur interdicto: ſtatuimus, ut ad reſtituenda beneficia eccleſiis pro eorum culpa amiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur. *In eodem*:

XVII. *Qualiter barones ſunt pro ſuis exceſſibus excommunicandi.*

De baronibus excommunicandis ſtatuimus obſervandum, ut cum eos excommunicari neceſſe fuerit, perſonæ eorum excommunicationi ſubdantur; & eorum uxores, & familiæ interdicātur; & ipſorum excommunicatio, & interdictum familiæ, publicentur diebus Dominicis & feſtivis. Et cum in aliqua villa vel caſtro, eorum ſubditis juriſdictioni, præſentes fuerint, ceſſetur penitus a Divinis: cum autem receſſerint, Divina more ſolito celebrentur. Et ſic per duos menſes, niſi ad ſatisfactionem pervenerint, expectentur: quibus elapſis, caſtra ipſorum ſupponantur interdicto: & niſi infra alios duos menſes reſipuerint, in tota terra ſua interdicti ſententia promulgetur. Poſt annum vero, tanquam hæretici omnibus publicentur, & ipſorum bona confiſcanda nihilo minus exponantur. *In eodem*:

XVIII. *De excommunicatis.*

Si quis per quadraginta dies in excommunicatione permanſerit, pœna decem librarum mulctetur, vel alia competenti. *In eodem*:

XIX. *De pœna capientium clericos & verberantium.*

Ad reprimendam illius temerariæ præſumptionis audaciam, qua, ſuadente humani generis inimico, quidam in clericos manus injiciunt violentas, obliti ſententiæ evāgelicæ; Qui vos tangunt, tangunt pupillam oculi mei: multa emanaverunt a ſanctis patribus inſtituta, quibus anathematis mucrone præſumptores hujuſmodi percelluntur: necdum tamen temeritas eſt ſuceiſa. Quin quidam veſaniæ ſuæ aculeis agitati, ipſos capere non verentur, atrocem inhumanitatem in eos crudeliter exercentes, ut redemptionem extorqueant ab eiſdem. Quare præſenti ſtatuto decernimus, & decernendo ſtatuimus, ut nullus de poſteritate præſumptorum hujuſmodi, uſque ad tertiam generationem, ad eccleſiaſticum beneficium & ordines admittatur: cum ſecundum cenſuram Dominicam, patrum iniquitas, uſque ad tertiam vel quartam generationem & progeniem, vindicetur. Et qui tali beneficium ſcienter contulerit, conferendi beneficia poteſtate privetur. *In eodem*:

XX. *Ne pecunia pro victu & veſtitu regularibus aſſignetur.*

Abbatibus diſtrictius inhibemus, & capitulis regularibus univerſis, ne pecuniam aliquam pro victu vel veſtitu præſumant fratribus aſſignare, ne habendi proprium eis materia tribuatur: ſed in communi eos pro poſſe ſatagant procurare, & pietate tractare paterna. Nec aliquos recipiant, pacto, vel conditione, vel pecunia mediante: ſed ſi monaſterii non ſufficiant facultates, pauciores habere liceat, quam hactenus fuerit conſuetum: & deinceps nulli admittantur, donec de communi poſſint vivere, ſicut ſuperius eſt expreſſum. *In eodem*:

XXI. *De cuſtodia clauſtri & reddendo computo.*

Volumus etiam & mandamus, quod adminiſtratores eorum ſingulis menſibus cum abbate & aliquibus fratribus computent de expenſis & redditibus, & aliis proventibus univerſis: & quod in oſtiis cujuſlibet clauſtri claves fiant, quibus, competentibus horis, oſtia firmiter claudantur. Abbates etiam ſemel in anno computent, & villicationis ſuæ rationem reddant in ſuo capitulo generali. *In eodem*:

XXII. *Ne monachi abſque licentia exeant clauſtrum.*

Fratribus autem diſtrictius inhibemus, ne exeant clauſtra, abſque ſui abbatis, vel prioris, ſeu ſervantis ordinem, licentia ſpeciali: & ne in villis & caſtris in quibus morantur, extra clauſtra lateant, & comedant ullo modo. Quod ſi contra feciſſe inventi fuerint: nequaquam ad aliorum recipiantur conſortium, niſi ſalva ordinis diſciplina. *In eodem*:

XXIII. *Ne religioſi abſque licentia, niſi pro adminiſtratione, agant.*

Item ne aliqua in judicio repetant ſine ſpecialibus litteris ſui ſuperioris: niſi ad adminiſtrationem ſibi commiſſam, quod petetent, pertineret. *In eodem*:

XXIIII. *Ne monachi vel canonici regulares pallia deportent.*

Item ne extra clauſtrum, ſicut nec intra, pallium deferre præſumant in villis & caſtris in quibus morantur. *In eodem*:

XXIV. *Non licet regularibus proprium habere, vel careant ſepultura.*

Proprium autem vel peculium nulli habeant: quod ſi forte in morte habere inventi fuerint, Chriſtiana careant ſepultura. Sed nec cum talibus diſpenſetur, nec poſtmodum in cœmeterio reponantur, niſi abbati ſuo, vel cui fecerint profeſſionem ſuam, reddiderint humiliter ac devote. *In eodem*:

XXV. *De veſtibus regularium.*

Bruneta vel ſtamine forti nulli prorſus regulares utantur, nec ſupertunicale etiam deferant niſi clauſum, & etiam manicatum. *In eodem*:

XXVI. *De vita & honeſtate monachorum & condonatorum.*

Abbatibus etiam firmiter præcipimus, & prioribus convētualibus, ut ter in anno publice injungāt monachis ſuis ſub pœna excommunicationis, a ſe proprium abdicare, & in manu ſua reſignare compellant, & etiam condonatos: & veſtes clauſas habeāt, tonſuram etiam regularem, & annulos ſive monilia nequaquam habere præſumant, & alia honeſtati non congrua regulari: ſed caſte ſe habeant & honeſte. *In eodem*:

XXVI. *Ne monachi fidejubeant neue ultra viginti ſolidos mutuo ſumant.*

Inhibemus quoque monachis, & aliis religioſis adminiſtrationes habentibus, ut abſque abbatis & majoris ſui licentia pro aliquo fidejubere, vel ultra viginti ſolidos recipere mutuo pecuniam non præſumant. Si vero contra hoc feciſſe aliqui inventi fuerint, abbates, & conventus, & ſucceſſores eorum, pro his reſpondere nullatenus teneantur: niſi forte in utilitatem domorum ſuarum manifeſte conſtiterit redundaſſe. Ipſi tamen graviter puniantur. *In eodem*:

XXVIII. *Ne monachi carnes edant præterquam in domibus ſuis.*

De eſu carnium monachis præcipimus firmiter & diſtricte, ut regulam beati Benedicti in hoc obſervent: ſub pœna excommunicationis diſtrictius inhibentes, ne in domibus laïcorum eas comedant ullo modo. *In eodem*:

XXIX. *Ne monachi curam habeant animarum.*

Curam etiam parochialium eccleſiarum ſub pœna excommunicationis diſtrictius eis penitus inhibemus; niſi in neceſſitate cum abbatis & ipſius diœceſani licentia. Et ſi quis contra hoc, &c. *In eodem*:

XXX. *Ne ſoli ſint monachi & canonici regulares.*

Præterea præcipimus ne monachi vel canonici regulares ſoli maneant in prioratibus, cellis, & grangiis: & alias conſtitutiones ſuper obſervatione monaſtici ordinis, a domino Papa de novo editas, obſervari præcipimus & mandamus. *In eodem*:

XXXI. *Ne laïci abſque licentia diœceſani conſtituant confratrias.*

Conjurationes vel conſpirationes laïcorum, quibus interdum nomen confraternitatis imponunt, impietatem palliantes ſub nomine pietatis, omnino fieri prohibemus. Unde ſtatuimus, quod nulla fiat confraternitas laïcorum ſine autoritate & conſenſu diœceſani ejuſdem loci: quod ſi factum fuerit, tamdiu excommunicentur ipſius autores, donec eadem fraternitas velut impietatis colligatio penitus diſſolvatur. *In eodem*:

XXXII. *De congrua ſuſtentatione presbyteris aſſignanda.*

De patronis eccleſiarum parochialium, ſive ſint monachi, vel alii religioſi, vel canonici regulares, volumus & præcipimus firmiter & diſtricte, ut per diœceſanum loci compellantur presbyteris earumdem ſervitio deputatis, tantam & tam idoneam portionem aſſignare, ut ex ea valeant congrue ſuſtentari, prout definitum eſt in concilio generali. *In eodem*:

XXXIII. *De nouis domibus religioſis & hoſpitalibus, ne fiant.*

De novis domibus religioſis, ne fiant ſtatuimus, & firmiter inhibemus ne ibidem oratorium conſtruatur, vel fratres aliquod ſignum religionis accipiant, ſine diœceſani licentia & conſenſu: ſed priores ſive adminiſtratores illorum locorum eiſdem diœceſanis præſententur, qui curam ab ipſis recipiant quam debent. Et ſi qui contra hoc facere præſumpſerint, ſciant ſe ultioni canonicæ ſubjacere. *In eodem*:

XXXIV. *De rebus eccleſiæ non alienandis.*

Nullus poſſeſſiones eccleſiæ vel reditus alienare præſumat, ſine diœceſani licentia ſpeciali. Aliter facta alienatio non valeat, & alienatores puniantur ſecundum canonicas ſanctiones. *In eodem*:

XXXV. *Ut capellani qui parochiam habent communem, ad diuiſionem cogantur.*

Quoniam accidit interdum unius rei dominis, vel quaſi dominis, aut habentibus jus commune in ea re, eam potius pro diviſo quam pro indiviſo habere expedir: certis

ANNO CHRISTI 1238.

certis experimentis edocti, præſenti decreto ſtatuimus, ut ſi plures capellani parochianos communes habeant, ad diviſionem cogantur, adjudicatione & condemnatione pro qualitate rei facta per epiſcopum competenti. *In eodem:*

XXXVI. *Vt nemo alienæ diœceſis recipiatur ad celebrandum Divina*

Pro certo didicimus, quoſdam in ſacris ordinibus conſtitutos, culpis propriis exigentibus, a prælatis ſuis excommunicationis & ſuſpenſionis vinculo innodatos, cum litteris ſuæ ordinationis ad peregrinas, ubi ſunt incogniti, nationes migrare. Novimus & alios quoſdam mentientes ſe promotos, cum non ſint: cum falſis quoque litteris ab indiſcretis eccleſiarum prælatis admittuntur, & ſic celebrant, aut uſurpant & inquinant ſacramenta. Quorum utrumque quantum ſit animarum ſaluti contrarium, & adverſum eccleſiaſticæ honeſtati, nemo ſanæ mentis ignorat. Quapropter decrevimus, ut nemo poſthac alienæ diœceſis ad celebrandum Divina in ſacris ordinibus recipiatur, niſi ſui ordinatoris vel ſucceſſoris ejus litteras omni ſuſpicione carentes oſtendat, ſuſcepti otdinis mentionem expreſſam, & cauſam peregrinationis idoneam continentes. Alioquin tam recipiens, quam receptus, ſuperioris arbitrio puniatur. *In eodem:*

XXXVII. *De ordinibus.*

Irrefragabili conſtitutione ſancimus, ut neque ordinator, nec is qui vice fungitur præſentantis, neque alius quiſpiam, juramentum recipiat vel pactum ab ordinando, quod nihil eo nomine ab aliquo exigat ordinatus: cum per tale commercium fraus fiat canoni, & vitium ſapiat ſimoniæ. *In eodem:*

XXXVIII. *De collatione beneficiorum ad ſuperiorem devoluta.*

De beneficiis vacantibus, quorum collatio ad nos eſt devoluta de jure, præcipimus ne per alios alicui conferantur.

Actum apud Campinacum die Lunæ poſt octavam Paſchæ, anno Domini MCCXXXVIII. præſidente domino G. Burd. archiepiſcopo.

ANNO CHRISTI 1239.

*** CONCILIVM TVRONENSE

A IVHELLO ARCHIEPISCOPO ET SVFFRAGANEIS celebratum anno Domini MCCXXXIX.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *Quod in qualibet parochia ſint tres, qui de ſcandalis requiſiti, dicant veritatem.*
2. *De pœna clericorum de crimine convictorum.*
3. *De veſtibus ſacerdotum.*
4. *Vt ſacramenta gratis exhibeantur: ſed poſt, peti poſſit conſuetum.*
5. *Vt presbyteri autoritate propria non excommunicent.*

6. *Vt curati ipſi autoritate propria non excommunicent.*
7. *Vt beneficiatus nihil filio ſpurio vel concubinæ teſtamento leget.*
8. *Ne archidiaconi & inferiores prælati officiales extra civitatem habeant.*
9. *De ſententia excommunicationis mature ferenda.*
10. *Ne participantes cum excommunicatis in generali excommunicentur.*
11. *Ne regularibus detur pecunia pro neceſſariis.*
12. *Ne clerici vel monachi habeant pediſequas.*
13. *Ne monachi in eccleſiis parochialibus deſerviant.*

ANNO CHRISTI 1239.

CAPITVLA.

I. *Quod in qualibet parochia ſint tres, qui de ſcandalis requiſiti, dicant veritatem.*

Totis viſceribus corrigere cupientes ea quæ correctione indigent in provincia Turonenſi, ſacri hujus approbatione concilii duximus ſtatuendum: ut in qualibet parochia per epiſcopum vel archiepiſcopum eligantur tres clerici, vel ſi clerici inveniri non poſſint, tres laïci fide digni, qui jurent quod de his quæ ſciverint, unde ſcandalum ſit ſubortum in parochia, vel in vicinis, contra fidem, vel alias de criminibus eccleſiaſticis requiſiti, dicent epiſcopo vel archidiacono veritatem.

II. *De pœna clericorum de crimine convictorum.*

In correctionibus conſuetis, tam de modo puniendi clericos, maxime beneficiatos, quam etiam in ſacris ordinibus conſtitutos: ſtatuimus, ut ſi de criminibus confeſſi fuerint, vel convicti, ad arbitrium epiſcopi corrigantur: & ſi ſecundo convicti fuerint, per ſubtractionem beneficii eccleſiaſtici puniantur.

III. *De veſtibus ſacerdotum.*

Item, ſacri hujus approbatione concilii prohibemus, ne ſacerdotes in publico procedant niſi in cappis clauſis, vel mantellis. Clauſa etiam habeant ſupertunicalia. Quod ſi ſecus fecerint, in quinque ſolidis puniantur, fabricæ majoris eccleſiæ applicandis.

IV. *Vt ſacramenta gratis exhibeantur: ſed poſt, peti poſſit conſuetum.*

Item innovamus, ut ſacramenta eccleſiaſtica gratis exhibeantur: inhibentes, ne pro eis antequam fiant, aliquid petatur, ſeu etiam exigatur. Quibus gratis exhibitis, poterit peti quod de pia conſuetudine exigi conſuevit: ſubditos ad hoc per prælatos cenſura eccleſiaſtica compellendo. Quod ſi quis contra fecerit, eo jure quo habiturus erat ea vice, privetur, & nihilo minus in quinque ſolidis convertendis in fabrica eccleſiæ puniatur.

ANNO CHRISTI 1239.

V. *Vt presbyteri autoritate propria non excommunicent.*

Item interdicimus univerſis preſbyteris eccleſiarum parochialium, ut pro jure ſuo, vel eccleſiæ ſuæ in ſpiritali, parochianos ſuos autoritate propria excommunicare præſumant. Quod ſi fecerint, ſententiam decernimus eſſe nullam.

VI. *Vt curati ipſi, autoritate propria non excommunicent.*

Item quod rectores ſeu curati parochialium eccleſiarum, parochianos ſuos autoritate propria excommunicare non poſſunt pro jure ſuo.

VII. *Vt beneficiatus nihil filio ſpurio vel concubinæ teſtamento leget.*

Præſentis autoritate concilii prohibemus, ne quis beneficiatus clericus, vel in ſacris ordinibus conſtitutus, aliquid præſumat filio ſpurio, ſeu propriæ etiam concubinæ, in ultima voluntate legare. Quod ſi fecerit, non valeat, ſed eccleſiæ applicetur.

VIII. *Ne archidiaconi & inferiores prælati officiales extra civitatem habeant.*

Innovamus ſtatutum editum apud Caſtrum Gonterii, & diſtrictius inhibemus, ne ipſi archidiaconi, archipreſbyteri, vel alii juriſdictionem habentes eccleſiaſticam, extra civitatem habeant officiales ſeu allocatos: ſed extra civitatem in propriis perſonis officium ſuum fideliter expleant. Et ſi aliquis proceſſus per eoſdem habitus fuerit, in hoc quod fieri prohibemus, decrevimus non tenere.

IX. *De ſententia excommunicationis mature ferenda.*

Item prohibemus ne prælati eccleſiarum excommunicationis ſententias præcipitare præſumant, ſed cum maturitate & legitimis monitionibus, & competentibus intervallis: niſi negotium celeritatem deſideret, & niſi periculum ſit in mora. Et tunc hoc ordine procedatur, ut primo delinquentes excommunicentur, poſtea creſcente contumacia, cum pulſatione campanarum & aliis ſolemnitatibus ſententia aggravetur: & niſi excommunicati ad gremium eccleſiæ redierint, euntes ad mercata, & coquentes ad furna, molentes ad molendina excommunicentur: poſtmodum participantes in cibo & potu, anathematis ſententiæ ſupponantur.

X. *Ne participantes cum excommunicatis in generali excommunicentur.*

Interdicimus tamen univerſis judicibus, ne in generali excommunicare præſumant participantes cum excommunicatis, propter periculum animarum. Quod ſi tales ſententiæ latæ fuerint, decernimus non tenere: ſtatuentes, ut ad compulſionem excommunicatorum, ſi interfuerit, invocetur auxilium brachii ſæcularis.

XI. *Ne regularibus detur pecunia pro neceſſariis.*

Item autoritate præſentis concilii ſtatuimus, ne monachis, vel aliis religioſis detur aliqua pecuniæ ſumma pro victu ſeu veſtitu, & aliis neceſſariis: ſed juxta facultatem monaſterii provideatur competenter eiſdem.

XII. *Ne clerici vel monachi habeant pediſequas.*

Statuimus, ne clerici vel monachi pediſequas in domibus, ſeu prioratibus habere præſumant, contra canonicas ſanctiones. Quod ſi contra præſumptum fuerit, debitæ ſubjaceant ultioni.

XIII. *Ne monachi in eccleſiis parochialibus deſerviant.*

Cæterum & illud duximus prohibendum, ne monachi in eccleſiis parochialibus deſerviant: niſi ab epiſcopo in caſibus permiſſis curam receperint animarum. Quod ſi tales inventi fuerint, autoritate hujus concilii per epiſcopos præcipimus amoveri.

Actum Turonis, anno Dom. MCCXXXIX.

*** CONCILIVM APVD S. QVINTINVM AB HENR. DE BRENNA REM. ARCHIEPISC. & ſuffraganeis celebratum anno Dom. MCCXXXIX.

ANNO CHRISTI 1239.

CVm notorium ſit apud nos venerabilem virum Thomam de Bellomanſo præpoſitũ eccleſiæ Remenſis, per nobiles viros Nicolaum de Rummiliaco, Colardum filium ejus, & Hugonem de Griſondelle, captum violenter & carceri mancipatum fuiſſe: quem adhuc, Dei timore poſtpoſito, publice detinere præſumunt, in opprobrium & verecundiam totius ordinis clericalis. Ordinavit præſens concilium, quod prædicti nobiles, autoritate præſentis concilii, legitime moneantur, quod dictum præpoſitum prorſus a carcere liberent, & hujus captionem & detentionem dicto præpoſito, & eccleſiis quarum eſt canonicus, quibus ex hujus captione eſt illata injuria, competẽter emendent. Quod ſi moniti legitime, prædicta non fecerint: denuncientur autoritate domini Papæ excommunicationis ſententiæ ſubjacere. Et nihilo minus pro injuriis dicto præpoſito & eccleſiis quarum eſt canonicus ex dicta captione illatis, excõmunicationis ſententiæ, autoritate præſentis concilii ſupponantur. Si vero dictam excommunicationis ſententiam per quindecim dies ſuſtinuerint, terræ quas habent in Remenſi provincia, eccleſiaſtico ſupponantur interdicto: quod tamdiu præcipimus obſervari, donec dictum præpoſitum reddiderint, & prædictos exceſſus emendaverint competenter. Quod ſi non ſic ad deliberationem dicti præpoſiti, & ſatisfactionem debitam venire curaverint: ſtatuimus quod elapſis quindecim diebus a tempore quo dictum interdictum proferri contigerit, filii

ANNO CHRISTI 1239.

filii dictorum nobilium in eccleſiis quarum dictus præpoſitus eſt canonicus, ad dignitatem vel beneficium aliquod nullo tempore aſſumantur, nec aliquatenus admittantur, nec in aliis eccleſiis totius provinciæ, ſive ſint cathedrales, ſive non, uſque ad xx. annos, niſi cum eorum filiis, cauſa cognita de vacanti beneficio non vacaturo, fuerit per ſuperiorem vel provinciale beneficium diſpenſatum. Cæterum ſi nec ſic ad emendationem debitam, & unitatem eccleſiæ dicti nobiles redire curaverint: ſtatuimus quod ad eorum pertinaciam reprimendam invocetur auxilium dominorum ſæcularium, a quibus temporalia tenent nobiles memorati. Qui ſi moniti, eos redire ad unitatem eccleſiæ cogere poſtpoſuerint, nec infra terminum ipſis præfigendum nobilibus, ab illis, quibus ſuper executione prædictorum & eorum quæ ad hæc pertinent, committimus vices noſtras, facere prout ad eos pertinet, curaverint: volumus & ordinamus quod ex tunc in dictos dominos excommunicationis ſententia proferatur autoritate concilii, & poſt, elapſis xv. diebus, eorum terræ ſupponantur eccleſiaſtico interdicto, donec dictus præpoſitus fuerit liberatus, & de dictis injuriis competenter fuerit ſatisfactum. Et ad eorum malitiam compeſcendam, ex tunc ex parte concilii ſummo & ſupremo ſæculari domino ſupplicetur, quod in his tale conſilium & auxilium adhibeat, quod ipſius interveniente potentia, dictus præpoſitus liberetur, & jus ſuum eccleſia Dei ſuper præmiſſis libere conſequatur. Super his autem omnibus executioni mandandis, venerabilibus fratribus Sueſſionenſi & Laudunenſi epiſcopis, vel eorum alteri, ſi ambo intereſſe non poſſint, committimus vices noſtras, excepta diſpenſatione ſuper beneficiis filiorum prædictorum nobilium, quam nobis duximus reſervandam. Actum in concilio provinciali apud S. Quintinum, conſentientibus nobis epiſcopis & approbantibus, quorum ſigilla præſentibus ſunt appoſita. Interveniente etiam conſenſu procuratorum capitulorum eccleſiarum cathedralium provinciæ noſtræ, anno Dom. MCCXXXIX. die Lunæ circa feſtum B. Andreæ apoſtoli.

ACTUM IN EODEM CONCILIO.

QVia in tantum quorumdam laicorum nefaria proceſſit audacia, quod ipſi, ſicut pro certo didicimus, timore Dei poſtpoſito, clericos & maxime canonicos cathedralium eccleſiarum violenter capiunt, & captos detinere præſumunt, quod in opprobrium & contumeliam Dei, cujus ſunt miniſtri, redundat, & totius ordinis clericalis: nos tantis malis occurrere, prout poſſumus, in poſterum cupientes: ſtatuimus, ut ſi quis canonicum eccleſiæ cathedralis Remenſis provinciæ ceperit, vel violenter detinuerit, vel autoritatem, auxilium, ſeu conſilium, prædictis impenderit, & moniti per ordinarium ſuum, eundem non liberaverint, & dicto canonico & eccleſiæ, cui ex dicta captione & detentione eſt irrogata injuria, non emendaverint competenter, ex tunc ab ordinario loci ſine dilatione qualibet, pro tanta offenſa excommunicati autoritate canonis domini Papæ nuncientur publice: & propter injurias, quas commiſerint in eccleſiam cathedralem, & dominum canonicum captum, quas emendare recuſant, autoritate concilii excommunicationis ſententiæ ſupponantur. Quod ſi ſententiam excommunicationis hujuſmodi per xv. dies indurato corde ſuſtinere præſumpſerint, ex tunc autoritate præſentis concilii, tota terra, quam in provincia Remenſi obtinebunt, ſupponatur interdicto eccleſiaſtico: quod tamdiu præcipimus obſervari, donec canonicū reddiderint, & eccleſiæ prædictæ exceſſum competenter curaverint emendare. Quod ſi nec ſic ad deliberationem canonici & emendationem debitam curaverint prona mente venire: ſtatuimus, ne elapſis xv. diebus a tempore interdicti in terram eorum prolati, filii malefactorum hujuſmodi, in eccleſia cujus clericus captus canonicus erat, nullo tempore aliquod beneficium vel dignitatem aliquam aſſequatur: in aliis vero eccleſiis provinciæ ſive cathedralibus, ſive non, nullum beneficium vel dignitatem ſeu adminiſtrationem obtineant uſque ad xx. annos ab illo tempore computandos, niſi cum ipſis filiis per ſanctum provinciale concilium vel ſuperiorem in vacanti beneficio obtinendo non vacationis fuerit, cauſa cognita, diſpenſatum. Verum ſi nec ſic eorum malitia emolliri poſſit, quia ferro ſunt abjicienda vulnera quæ fomentorum non ſentiunt diſciplinam: ſtatuimus ut ad eorum pertinaciam reprimendam invocetur auxilium domini ſæcularis, vel dominorum ſæcularium, a quo temporalia tenent, vel a quibus; & niſi, moniti legitime, dictum malefactorem coegërint, prout ad ipſos pertinet, ad redeundum ad ſanctæ matris eccleſiæ unitatem: ex tunc autoritate præſentis concilii in dictos dominos ſæculares excommunicationis ſententia proferatur; & ſi eam ſuſtinuerint per dies xv. terræ eorum quas habent in Remenſi provincia, interdicto eccleſiaſtico ſupponantur, donec dictus canonicus fuerit liberatus, & de exceſſibus prædictis fuerit competenter eccleſiæ & canonico ſatisfactum. Si autem, quod abſit, canonici liberatio, & emenda eccleſiæ debita, ſic haberi non poſſit: requiratur dominus ſæcularis ſummus & ſupremus ex parte concilii, quod tale conſilium apponat ſuper præmiſſis, quod exinde debeat a Deo, cujus miniſtri ſunt, nec non a clero & hominibus, merito commendari. Actum in provinciali concilio apud S. Quintinum, conſentientibus omnibus epiſcopis & approbantibus, quorum ſigilla præſentibus ſunt appenſa: interveniente etiam conſenſu omnium procuratorum capitulorum eccleſiarum cathedralium provinciæ noſtræ, anno Domini MCCXXXIX. die Lunæ ante feſtum beati Andreæ apoſtoli.

ACTUM IN EODEM CONCILIO.

SAlva in omnibus ordinatione quam fecimus de canonicis eccleſiarum cathedralium Remenſis provinciæ, ſi eos ab aliquibus capi vel in carcere detineri contigerit violenter, cæteris membris eccleſiæ pio compatientes affectu, ſtatuimus ut ſi quis auſu temerario canonicum eccleſiæ non cathedralis ceperit, vel in carcere præſumpſerit detinere, quam cito res hujuſmodi ad ordinarium perlata fuerit, ordinarius loci captores & detentores moneat diligenter, nec non illos quorum autoritate & conſilio vel auxilio prædicta perpetrata ſunt, quod canonicum ſic captū liberent, & injuriam tandem canonico & eccleſiæ, cujus eſt canonicus, competenter emendent. Quod ſi emendare, & canonicum reddere noluerint, monitione præmiſſa, denunciet & denunciari faciat, publicæ excommunicationis ſententiæ autoritate canonis domini Papæ ſubjacere, & ipſos malefactores nihilo minus, pro tanta offenſa, autoritate concilii præſentis, ſententiæ excommunicationis ſupponat. Quam ſi per xv. dies ſuſtinuerint, ex tunc terræ eorum, ſi quas habent in provincia, ſupponantur eccleſiaſtico interdicto. Et nihilo minus ſtatim a tempore captionis ceſſetur a Divinis in illa parochia, in qua eum contigerit detineri. Statuimus etiam, quod ſi hujuſmodi ſententias excommunicationis & interdicti per quadraginta dies ſuſtinuerint malefactores prædicti, ex tunc eorum filii, in eccleſia in qua clericus captus erat canonicus, nullo tempore ad dignitatem vel beneficium

Anno Christi 1239.

A cium aliquod admittatur, vel aliquatenus promoveatur: ut ſic patres ſepuniri videntes in filiis, ab hujuſmodi inſolentiis compeſcantur, quas in eccleſias & viros eccleſiaſticos committere non formidant. Ad liberationem autem aliorum clericorum, ſi eos capi contigerit, ſic epiſcopum loci, in cujus diœceſi hoc attentari contigerit, habere volumus, quod honor eccleſiaſticus in omnibus obſervetur. Actum in provinciali concilio apud S. Quintinum, conſentientibus nobis epiſcopis & approbantibus, quorum ſigilla præſentibus ſunt appenſa: interveniente etiam conſenſu omnium procuratorum capitulorum cathedralium eccleſiarum provinciæ noſtræ, ann. Dom. MCCXXXIX. die Lunæ ante feſtum beati Andreæ apoſtoli.

Anno Christi 1240.

*** CONCILIVM MELDENSE,

PRÆSIDE IACOBO PRÆNASTINO EPISCOPO cardinale, apoſt. ſed. legato, ann. MCCXL.

B *Guillelmus Nangiacenſis, S. Dionyſii monachus, in geſtis S. Ludovici.* His quoque temporibus, *inquit*, inter Romanam eccleſiam & Fridericum imperatorem magna diſſentio fuit orta. Nam idem imperator, curiæ Romanæ in quantum poterat exiſtebat in omnibus contrarius: & eidem a retroactis temporibus perſecutiones multimodas, & injuſte, quas ſcribi longum eſſet, acrius ſolito inferebat. Propter quod beatæ memoriæ papa Gregorius IX. deſtinavit in Franciam quendam album monachum, nomine Iacobum, Præneſtinum epiſcopum, apoſtolicæ ſedis legatum: ut in dictum Fridericum imp. quem ipſe papa excommunicaverat, excommunicationis ſententiam

C per totam Franciam promulgaret. Promulgata vero ſententia, videns cardinalis imperatorem in ſua malitia induratum, & adeo obſtinatum, quod excommunicatione vilipenſa, nullo modo a ſuo nefando propoſito vellet reſilire: quoſdam archiepiſcopos, epiſcopos, & abbates, ſuper tam arduo negotio concilium habiturus, & aliqua per ipſos & cum ipſis tractaturus, apud civitatem Meldenſium convocavit. Et tunc cunctis præſentibus, præcepit quibuſdam ex ipſis in virtute obedientiæ ex parte domini Papæ, quatenus cunctis negotiis poſtpoſitis, perſonaliter cum ipſo iter arripientes, nullatenus omitterent ire Romam. Ipſe vero ibidem ſpopondit & affirmavit, quod apud Viennam

D urbem, de navibus, nautis, & cæteris quæ ad navigium pertinerent, ut liberius ſecuriuſque per mare, quam per terram, eo quod Romanus imp. omnes paſſus per terram occupaverat, quos & diligentiſſime cuſtodiri faciebat, ut rei exitus declaravit, eiſdem commode provideret. *Narrat deinde, ut capti fuerint a ſpurio Imperatoris filio, ii qui ſe in iter dederant.*

G. C. Concil. hoc anno MCCXL. tribuimus: quia epiſcopi illi Romã ire juſſi, vocabantur ad concilium generale, quod Gregorii IX. litteris anno MCCXL datis indictum fuerat in diem Dominicæ Reſurrectionis, anni inſequentis.

Anno Christi 1240.

*** CONCILIVM SILVANECTENSE E EPISCOPORVM REMANSIS PROVINCIÆ,

Præſide Iacobo Præneſtino epiſc. cardinale, ſed. apoſt. legato, anno Dom. MCCXL.

Iacobus Meyerus annal. Flandr. lib. VIII. *ad ann. MCCXL.* Indictus, *inquit*, Silvanectæ conventus epiſcoporum provinciæ Remenſis, ubi Iacobus epiſcopus Præneſtinus, Romani pont. legatus, petiit obtinuitque vigeſimam omnium redituum eccleſiarum, ad auxilium pontificis.

Anno Christi 1240.

SYNODVS VVIGORNIENSIS.

Conſtitutiones Vualteri de Cantilupo Vvigornienſis epiſcopi, in ſynodo ſua, in cathedrali eccleſia promulgatæ, in craſtino S. Iacobi apoſtoli, anno Dom. MCCXL. & pontificatus ſui III.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *De ornamentis ſuarum eccleſiarum.*
2. *De apparatu eccleſiarum dedicandarum: & qui ſtare debeant in cancellis.*
3. *De conſecratione cœmeterii.*
4. *Ne placita ſæcularia & ludi inhoneſti in cœmeterio fiant.*
5. *De baptiſmo, & quibus verbis laici, ſi neceſſitas compellat, baptizent.*
6. *De confirmatione.*
7. *Conſervatio hoſtiarum eccleſiarum.*
8. *Pulſatio campanellæ, quando corpus Domini erigitur.*
9. *Ut devote occurrant, cum Euchariſtia deportatur.*
10. *Ut aliquod lumen ſit, ubi fuerit Euchariſtia.*
11. *De libris & veſtimentis*
12. *De ſacerdotibus miniſtrantibus in choro.*
13. *De matrimonio.*
14. 15. *De tranſgreſſoribus matrimonii.*
16. *Ut omnes confiteantur, ſaltem ſemel in anno, antequam communicentur.*
17. *De confeſſionibus clericorum.*
18. *De quibus ſacerdotes doceant ſubditos.*
19. *De unctione extrema.*
20. *Quod ſacerdotes, & cæteri miniſtri altaris, ab omnibus ſpurcitiis ſint alieni.*
21. *De indumentis clericorum & tonſuris.*
22. *De invidia clericorum.*
23. *De humilitate clericorum.*
24. *Quod ſacerdotes nullo modo ſint pigri ad viſitandos infirmos.*
25. *Archidiaconi & decani nihil exigant a rectoribus in viſitationibus*
26. *Ne quis ſacerdos bis in die celebret, niſi neceſſitas exigit.*
27. *De emptione bladi creſcentis in terra.*
28. *Quod ſacerdotes pro ſepultura nihil accipiant.*
29. *Quod pauperes non compellantur ad offerendum cum communicant.*
30. *Clerici nullam reddant laïcis computationem.*
31. *Quod eccleſiæ non tradantur ad firmam ſine licentia epiſcopi.*
32. *Quod religioſi & clerici ſectentur hoſpitalitatem pro viribus.*
33. *De gula, & quod clerici non interſint ſcotallis.*
34. *De clericis beneficiatis qui uxorati ſunt.*
35. *De iis qui reliquerint eccleſias & ſolum earum ædificiis deſtitutum.*
36. *Quod nullus clericus frequentet eccleſias monialium.*
37. *De beneficiatis qui illiterati ſunt.*
38. *Ne clerici interſint ludis inhoneſtis.*
39. *Sacerdotes magnatum non audiant confeſſiones eorum vel familiæ ſuæ ſine licentia epiſcopi.*
40. *De iis qui falſum teſtimonium perhibent in cauſis matrimonialibus vel in exheredatione alicujus.*
41. *Vicariæ religioſorum ſufficientes ſint vicariis.*
42. *Quod clerici beneficiati, non ſint advocati, niſi in cauſis propriis, vel dominorum ſuorum.*

43.

ANNO CHRISTI 1240.

43. *Nulla detur clerico vel laïco de garbis decimarum.* A
44. *De decimis agnorum, lanæ, & caſeorum.*
45. *Quod decimatio lanæ agnorum & vellerum fiat præſente rectore, vel ejus miniſtro.*
46. *De decimis fœni.*
47. *De detentoribus decimarum.*
48. *Quod religioſi oſtendant titulum quo poſſident decimas, infra terminum ſtatutum.*
49. *De executione teſtamenti.*
50. *De teſtamento pauperis.*
51. *Quod rector eccleſiæ ſi teſtatus deceſſerit, poſt annunciationem B. Mariæ percipiat decimas & alios fructus; ſi autem inteſtatus, omnia bona ſua ſint in diſpoſitione epiſcopi.*
52. *De terris defunctorum incultis.*
53. *De ſacerdotibus alienæ ordinationis.*
54. *De feſtis celebrandis.*
55. *De vigiliis circa corpora defunctorum.*
56. *Quod mulieres Chriſtianæ nullomodo nutriant pueros Iudæorum.*
57. *Quod Chriſtiani non recipiant res Iudæorum in eccleſiis cuſtodiendas.*
58. *Quod Chriſtianus non committat Iudæo pecuniam, cauſa mutuandi ad uſuram.*
59. *De cereo Paſchali.*

PRÆFATIO.

SEcundum exhortationem Pſalmiſtæ, per angelos congregandi ſunt ſancti, qui Chriſti teſtamentum ordinant ſuper ſacrificia, ſecundum quod legitur in pſalmo: *Congregate illi ſanctos qui ordinant teſtamentum eius ſuper ſacrificia.* (Pſal. 49.) Per hos autem angelos, pontifices deſignantur, de quibus Malachias: *Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem exquirent ex ore eius. Angelus enim Domini exercituum eſt.* (Malach. 2.) Sancti autem iſti, miniſtri ſunt eccleſiæ ſacramentorum, qui ad litteram, teſtamentum Domini ordinant ſuper ſacrificia: quos, ut converſationem habentes in cælis, ſanctos eſſe decet, hoc eſt, juxta quod nomen ſancti vel hagios ſonat, a terrenis actibus ſeparatos. Ab hac congregatione fortaſſis ortum habuit collectio ſynodalis: hoc autem intendens, ut credimus, ut quod figurat collectio corporum, multitudinis credentium ſit unitas animorum, eidem ritus, & religio ſacramentorum. Iuxta quod legitur in Actibus apoſtolorum, & in Eſdra: *Congregatus eſt populus, quaſi vir unus, in Ieruſalem.* (I. Eſdr. 3.) Vt autem teſtamentum prædictum per miniſtros idoneos decentius ordinetur: patrum & prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, circa mores miniſtrorum, & ſuorum executionem officiorum, circa ſacramenta præfata & alia quæ cleri decere credimus honeſtatem: quæ ſubſcripta ſunt, duximus ſtatuenda.

CAPITVLA.

I. *De ornamentis ſuarum eccleſiarum.*

Quoniam igitur non in omni loco ſacramenta prædicta tractantur, ſed in loco, quem Dominus ad hoc elegit, in eccleſia videlicet materiali: ut oſtendamus nos diligere decorem domus Domini, cum ipſo Salvatore noſtro, qui vendentes & ementes ejecit de templo, præcipimus, ut eccleſiæ materiales ab omnibus ſpurcitiis emundatæ, in coopertura decenti, & omni integritate ſervatæ, ſecundum facultates ſuas, decentibus fulgeant ornamentis: videlicet, ut in ornatu altaris, in qualibet eccleſia ſint tres albæ, cum amictibus, & ſtolis, & manipulis, duo ſuperpellicia, & duæ rochetæ, duæ caſulæ, duo paria corporalium, quatuor linteamina benedicta, duæ pallæ altaris, duo calices argentei in majoribus eccleſiis; & tertius ſtanneus non benedictus, deportandus ad infirmos; duæ pixides, una argentea, vel eburnea, vel de opere lemovitico, in qua hoſtiæ conſerventur; alia decens & honeſta, in qua oblatæ reponantur; duæ phialæ, una vinaria, alia aquaria; unum par candelabrorum, unum thuribulum, unum chriſmatorium decens & honeſtum; duæ cruces, una proceſſionalis, alia ad officium mortuorum; unum vexillum, unum velum quadrageſimale, unum ſacrarium immobile, una laterna, & duo tintinnabula; feretrum competens ad ſepulturam mortuorum, pro cujus uſu nihil exigatur; unum vas ad aquam benedictam. In majoribus autem eccleſiis opulentis, ſecundum arbitrium archidiaconi, vel officialis noſtri, niſi hæc forte rectores eccleſiarum adimpleverint, hæc omnia volumus ampliari. Libros autem, miſſale, breviarium, antiphonarium, graduale, troperium, manuale, pſalterium, ordinale, in qualibet eccleſia propria volumus contineri.

II. *De apparatu eccleſiarum dedicandarum: & qui ſtare debeant in cancellis.*

Provideantque rectores eccleſiarum, & prælati, & majores, quod paratæ ſint eccleſiæ ſuæ ad dedicandum, non conſecratæ, cum ſuper hoc fuerint requiſiti. Annua autem & dedicationis dies eccleſiarum, quæ conſecratæ fuerint, & altarium, & a quo conſecratæ fuerint, ſuperſcribantur altaribus evidenter. Nec laici ſtent in cancellis, dum celebrantur Divina: ſalva tamen reverentia patronorum, & ſublimium perſonarum.

III. *De conſecratione cœmeterii.*

Cœmeteria quoque, quæ corpora continent ſalvandorum, quorum multa jam purgata ſtolam ſuæ glorificationis expectant, inhoneſtum credimus brutorum animalium ſordibus deturpari: propter quod præcipimus, quod honeſte claudantur ſepe vel muro, canonice compellendis ad hoc faciendum iis, ad quos eorum clauſio noſcitur pertinere.

IV. *Ne placita ſæcularia, & ludi inhoneſti in cœmeterio fiant.*

Rectoribus eccleſiarum etiam & ſacerdotibus inhibemus, ne ipſi in dictis eccleſiarum atriis animalia paſcant, vel etiam intrare permittant: quod ſi præſumpſerint, graviter ſe noverint eſſe puniendos.

Ad ſervandam quoque tam cœmeterii, quam eccleſiæ reverentiam: prohibemus, ne in cœmeteriis, vel aliis locis ſacratis, vel etiam alibi diebus Dominicis, mercata teneantur, vel ſanguinis cauſæ tractentur, nec ludi fiant inhoneſti, maxime in ſanctorum vigiliis, & feſtis eccleſiarum; quod potius in dedecus ſanctis

ſanctis cedere novimus, quam honorem; præſumptoribus, & ſacerdotibus qui hæc ſuſtinuerint fieri, canonice coërcendis. Nec in cœmeteriis ædificia, niſi forſan hoc tempus hoſtilitatis exegerit, ulla fiant: & ſi facta fuerint, diruantur.

V. *De baptiſmo, & quibus verbis laici, ſi neceſſitas compellat, baptizent.*

Quoniam autem a baptiſmo ſalus noſtra cepit initium, de quo prophetavit Zacharias, dicens: *Erit fons patens domui David in ablutionem peccatoris, & menſtruata*: hoc eſt, peccati actualis, & peccati originalis, quod per menſtruam deſignatur: quod ſiquidem, ſicut & menſtrua, contingit invitis. Ab illo ſumentes exordium, præcipimus, quod in qualibet eccleſia baptiſmali, ſit fons lapideus decentis amplitudinis, & profunditatis: decenter etiam coopertus, in quo parvuli baptizentur. Quia, ſecundum quod legitur in concilio domini O*. legati ſedis apoſtolicæ, quidam diabolica fraude decepti, vana pericula formidantes, ſabbato ſancto ante Reſurrectionem Domini, & ſabbato ante Pentecoſten, diebus videlicet ad baptizandum ab eccleſia ſolemniter deputatis, ſuos iis diebus non permittunt parvulos baptizari: præcipimus ſacerdotibus, quibus cura parochialis incumbit, quod ſubditos ſuos ab hoc errore, crebra prædicatione ſtudeant revocare: doceantque ſubditos ſuos formam verborum, qua baptizare debeant parvulos ſuos, ſi forte neceſſitas emerſerit baptizandi, ut baptizent, ſcilicet his verbis, in lingua qua noverint baptizare: ut videlicet nomen exprimant baptizandi, quod dicat baptizans: Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. De infantibus etiam expoſitis, & aliis, de quibus dubitatur, an baptizati fuerint, vel non: hæc ſacerdotes obſervent, & alii, ſi forte neceſſitas emerſerit, quod eos baptizent ſub his verbis: Ego te non intendo rebaptizare, ſed ſi baptizatus non es, ego baptizo te in nomine Patris, &c. & trina ſemper fiat *emerſio baptizandi. Item panni chriſmales in uſus ſæculares nullatenus convertantur. Moneanturque patrini, circa pueros inſtruendos in fide, ſponſionis ſuæ ſervare promiſſum. Maſculum, ad minus duo maſculi & una mulier ſuſcipiant; feminam, duæ mulieres, & maſculus unus: nec de facili vel paſſim plures admittantur, propter pericula, quæ per hoc contingere conſueverunt. Pueri autem in neceſſitate baptizati, ſi forte convaluerint, ad eccleſiam deferantur, ut quæ defuerant, ſuppleantur: ea ſcilicet quæ baptiſmalem immerſionem conſequi dinoſcuntur.

Zachar. 13.

* Othonis, qui concil. Londin. habuit ann. 1237. Vide cap. 3.

* immerſio

VI. *De confirmatione.*

Quia vero baptizato, quaſi neophyto, hoc eſt novo Chriſti militi, multiplex conflictus inſurgit adverſus principem tenebrarum, de quo legitur in Iob: quod *non eſt poteſtas ſuper terram, quæ ei valeat comparari*: neceſſarium eſt ei ſacramentum confirmationis, quod ad robur fidelibus Eccleſia cenſuit tribuendum. Unde præcipimus, quod ſacerdotes parochiales, ſubditos ſuos ſtudioſe moneant & frequenter, quod parvulos ſuos faciant confirmari: ſciantque patres & matres eorum, ſe poſt annum a nativitate pueri computandum, ab ingreſſu eccleſiæ ſuſpendendos, ſi infra annum, dum tamen epiſcopi copiam habuerint, vel tranſitus epiſcopi per loca, in quibus habitant, fuerit manifeſtus, ſi non præſentaverint confirmandos. Provideantque matres parvulorum, quod confirmandi cum mittuntur ad epiſcopum, habeant ligamina novæ telæ; qui confirmati fuerint, poſt triduum portentur ad eccleſiam, in fonte baptiſmatis abluendi, & ligamina comburantur. Nec vir aut femina filium ſuum, aut filiam ſuam: nec vir feminam, nec femina marem coram epiſcopo teneat ad confirmandum; ſuper quibus propter crebras epiſcoporum occupationes, per ſacerdotes ſuos ſubditi doceantur. Moneanturque fideles, ne parvulos ſuos faciant pluries confirmari: quia ſicut nec baptiſmus, nec confirmatio debet aliquatenus iterari. Et ſi presbyteri, ſingulis diebus Dominicis, ſuper his, quæ circa baptiſmum, & confirmationem præmiſimus, parochianos ſuos non informaverint diligenter: noverint ſe graviter puniendos.

Iob 41.

VII. *Conſervatio hoſtiarum eccleſiarum.*

Quia vero pugili non ſufficit robur ad bellum, niſi & viaticum habeat, quo ſuſtentetur: illud dulce viaticum & pignus noſtræ redemptionis, & precioſum corpus ſuum & ſanguinem, ad noſtram ſuſtentationem, Chriſtus reliquit in terris. Hoc eſt igitur ſacramentum, omnem ſuperexcellens venerationem, quod tantum debemus, pro noſtræ parvitatis modulo, totis viribus venerari. Circa ſpecies, quæ exiguntur ad hoc ſacramentum, quod piæ recordationis VV. prædeceſſor noſter ſtatuit in prima conſtitutione, approbantes, & verba canonis diſtincte proferenda, de hoſtiis conſecratis non ultra ſeptem dies conſervandis, ne forte per vaſis vitium, vel diuturnam conſervationem, humiditatem contrahant, aut mucorem, propter quod abominabiles guſtui, vel aſpectui turpes appareant; firmiter præcipimus, quod ipſe ſuper hoc provide ſtatuit obſervari: præcipiẽtes nihilominus, quod, ſecundum ſtatuta concilii generalis, Euchariſtia ſimul cum oleo, & chriſmate, ſub competenti clauſura ſervetur: ne, quod abſit, contingat in ipſis per ſacrilegos nomen Domini blaſphemari. Quod ſi neglectum fuerit, ad archidiaconi vel viſitantis arbitrium, rectoris vel vicarii reſidentis negligentia puniatur.

VIII. *Pulſatio campanellæ, quando corpus Domini erigitur.*

Cum autem, in celebratione Miſſæ, corpus Domini per manus ſacerdotum in altum erigitur, campanella pulſetur: ut per hoc devotio torpentium excitetur, ac aliorum caritas fortius inflammetur. Quod autem a religioſis illis, quoad elevationem, ut videri poſſit ab aſtantibus, obſervari præcipimus, qui non ſervaverunt, ut dicitur, hactenus hoc ſtatutum.

IX. *Ut devote occurrant, cum Euchariſtia deportatur.*

Cum autem ad infirmum Euchariſtia deportatur, ita decenter ſe habeant portatores, ſuperpelliciis ſaltem induti, cum campellana, lumine præcedente, niſi vel aëris intemperies obſtet, vel loci remotio: ut per hoc devotio fidelium augeatur, qui Salvatorem ſuum tenentur in via, luto non obſtante, flexis genibus adorare, ad quod ſunt per ſacerdotes ſuos attentius commonendi. Si autem loci remotio, vel aëris intemperies obſtiterit, ſacerdoti præcipimus, ut circa collum ſuum, in theca honeſta, pixidem deferat, in qua reponitur Euchariſtia, nec ſine comite incedat, per quem facilius evitet pericula, ſi emergant; nec etiam eundo ad infirmum, vel redeundo, ad domum aliquam, vel negotium divertat, niſi ſupradicto redemptionis pignore, per ipſum prius in loco debito repoſito reverenter. Quod ſi ſecus egerit, pro irreverentia puniatur.

X. *Ut aliquod lumen ſit, ubi fuerit Euchariſtia.*

In eccleſiis autem, ſaltem quarum amplæ ſunt facultates, continue lampas ardeat, die videlicet & nocte, coram redemptionis noſtræ pignore ſupradicto. Non ſolum autem verba canonis diſtincte proferri volumus: ſed & pſalmos, & hymnos, & cætera omnia, quæ

quæ hujuſmodi ſunt, & ſubſequentia, & præambula ſacramenti. Sunt enim quidam, quod dolentes referimus, qui continua ſyncopa, ſecundum quod legitur in concilio generali, proferunt Matutinas: quos, quia maledictus eſt qui facit opus Dei negligenter, ad hoc volumus coërceri. Ne forte quod princeps oblatum ſibi recuſaret, pro hoſtia videlicet integra, & viva, mortuam vel mutilatam Principi principum offeramus. Et quia quidam in pſallendo verſus, anticipant voces, labia permiſcentes: præcipimus, ut ſocius pſallens ſocio pſallenti intendat, & expectet, quouſque idem verſum finierit, quem incepit.

XI. *De libris & veſtimentis.*

Omnes autem eccleſiæ, libros habeant emendatos: quia per eorum falſitatem multa leguntur & cantantur a pluribus indecenter. Rectores etiam eccleſiarum & ſacerdotes, & alii miniſtri eccleſiæ, in Divinis officiis, tam in Veſperis, quam in Matutinis, aut aliis horis, ſuperpelliciis utantur, aut palliis honeſtis, aut clauſis ſaltem indumentis deſuper.

XII. *De ſacerdotibus miniſtrantibus in choro.*

Et quia, ſicut accepimus, quidam capellani, ad annualia, vel ad officium beatæ Virginis aſſumpti, interdum Matutinis præpoſitis, aut ſeorſum a choro, vel ab eccleſia, per ſe dictis, Miſſas celebrant immature, per campos, vel per villas poſtmodum diſcurrentes: præcipimus, ut omnes capellani, qui in una parochia commorantur, ſimul interſint, & conveniant Matutinis & Veſperis, & aliis horis canonicis, in eccleſiis celebrandis, & Miſſis; & maxime de die, niſi cauſa rationabili fuerint impediti: nec aliquis celebret, quouſque Prima fuerit canonice completa. Quod ſi ſecus agere præſumpſerint, uſque ad ſatisfactionem condignam ſe noverint eſſe ſuſpendendos. Statuimus etiam, quod in feriis & feſtis trium lectionum, & in feſtis ix. lectionum poſt ſecundas veſperas, niſi in craſtino feſtum ix. lectionum ſubſequatur, *Placebo, & Dirige*, dicantur pro fidelium animabus, cum ix. pſalmis, & iij. lectionibus: niſi in Paſchali tempore, in quo cum tribus pſalmis & tribus lectionibus dici ſolent. Cordi nobis eſſet, quod omnes monachi haberent in Divinis obſequiis unum uſum; & unum, licet alium, canonici regulares; & unum, licet alium, clerici ſæculares: tanta enim diverſitas, regulares etiam ejuſdem profeſſionis, in diverſis peritos reddit, & imperitos.

XIII. *De matrimonio.*

Quia vero filiis Adæ poſt lapſum mundatis unda baptiſmatis, & per epiſcopum Spiritu ſancto in confirmatione roboratis, & ſalutari viatico ſuſtentatis, lethalis cõcupiſcentiæ lex inhæſit, ſine qua non ſit carnalis commixtio: propter hæc humana generativa quidem tota corrupta, conceſſum fuit matrimonium in remedium, quod inſtitutum fuit prius ad officium. Hoc autem ſacramentum, quia figurat ſacramentum quod eſt inter Chriſtum & eccleſiam, eſt equidem & veneratione dignum, & a fidelibus omni ſcriptione celebrandum præhabita: præſertim, cum ex errore contrahentium, & eorum, qui ipſis aſſiſtunt, lites inextricabiles oriantur: propter quod, juxta ſtatuta concilii ſtatuimus, ut nullum matrimonium fiat, niſi præcedenti in eccleſia trina denunciatione ſolemni. Noverintque ſacerdotes, qui hoc ſtatutum violare præſumpſerint, ſe per triennium ab officio ſuſpendendos. Hæc autem intelligimus, non ſolum de matrimoniis ſolemniter celebratis: ſed etiam de iis, quæ aliter fiant, dum tamen contractum fuerit matrimonium per verba de præſenti.

XIV. *De tranſgreſſoribus matrimonii.*

Injungimus etiam ſacerdotibus, quod diſtricte inhibeant parochianis ſuis, ne etiam ſponſalia contrahant, vel contrahentibus aſſiſtant, fide data per verba de futuro, niſi jejuna ſaliva, teſtibus dignis, adhibitis in præſentia ſacerdotis: quod ſi ſecus egerint, mittantur ad epiſcopos puniendi. Nec extranea perſona, de qua per denunciationem conſtare non poteſt an legitima ſit, ad contrahendum matrimonium aliquatenus admittatur: niſi ſuper hoc, per licentias prælati, ſub cujus juriſdictione prius ſteterant, fidem faciat archidiacono loci, vel epiſcopo, vel officialibus eorundem. Doceanturque conjugati bona conjugii, necnon & quomodo debeant ſuos, in timore Domini, parvulos educare. Provideantque capellani inſuper, quod ſecundo nubentibus benedictionem ſolemnem de cætero non impendant, ſi pœnas canonicas voluerint evitare. Prohibeanturque, ſingulis diebus Dominicis, per preſbyteros, tam matres, quam nutrices, juxta ſe pueros teneros collocare præſumant, ne forte contingat, per eorum incuriam, pueros ſuffocari: ſed in cunabulis firmiter jaceant fulciendis.

Sponſis etiam prohibemus, ſub pœna excommunicationis, ne, antequam matrimonium celebretur, carnaliter miſceantur. Quod ſi fecerint, ſi de contractu matrimonii contra prædictam formam, coram quibuſcumque judicibus fuerit judicialiter tractatum, partem agentem, licet obtinuerit, pœnis ſubſcriptis volumus ſubjacere: videlicet, quod quater in anno veniant ad eccleſiam cathedralem, tam coram atrio eccleſiæ, quam in vicis præcipuis civitatis, diſciplinam publicam recepturi. In aliis diebus feriandis, quotidie in parochia propria, ſimilem ſubeant diſciplinam.

XV. *Super eodem.*

Sacerdotes etiam prædicent parochianis ſuis, quod, contra doctrinam Apoſtoli, non obſervent dies, & menſes, & tempora, & annos, nec in actibus aliis, nec in matrimoniis celebrandis: ne timeamus cum Apoſtolo, hæc timente de Galatis, quod in ipſis ſine cauſa vel inaniter laboremus. Ne autem aliter matrimonia, vel ſponſalia contrahantur: præcipimus per ſacerdotes ſubditis ſuis, ſingulis diebus Dominicis, firmiter inhiberi, intimantes eis, quod qui aliter facere præſumpſerint, ad epiſcopum mittentur graviter puniendi. Sortiarii autem & ſortiariæ, cum detecti fuerint, maxime autem, qui Iudæos conſuluerint ſuper vita, vel actibus ſorte diſcutiendum: ad epiſcopum deſtinentur, pro ſuæ diſcretionis arbitrio, puniendi. Superſtitioſas etiam fontium adorationes, & populorum collectiones apud Cerne, & apud fontem Rollæ, juxta Gloverniam, & in aliis locis ſimilibus, quoniam ex hoc animabus fidelium multa novimus pericula proveniſſe, per ſacerdotes vicinos præcipimus prohiberi: &, per ſubtractionem panis benedicti, & aquæ benedictæ, coërceant eos, quos in hoc de cætero noverint deliquiſſe.

XVI. *Vt omnes confiteantur, ſaltem ſemel in anno, antequam communicentur.*

Quoniam autem, omnis ætas hominis ab adoleſcentia proclivis eſt in malum, accidit etiam, ut poſt hæc omnia deorſum vergens, humana fragilitas decidat in peccatum: propter hoc invenit, & conceſſit nobis miſeratio Divina remedium, pœnitentiæ videlicet ſacramentum, qua poſt lapſũ reſurgimus,

Oo mus,

ANNO CHRISTI 1240.

mus, qua vetuſtas poſt baptiſmum deleta reverſa repellitur, & novitas perdita reſtauratur. Hoc autem ſacramentum, quanto majoris eſt miſerationis beneficium, tanto magis eſt ab omnibus carius amplectendum. Præcipimus igitur, juxta noſtrorum ſtatuta majorum, ut ſemel ad minus per annum ſtudeat quiſque fidelis omnia peccata ſua diſtricta & dilucida confeſſione detegere: ne, quod abſit, in examinationis extremæ judicio, coram angelis & archangelis Divinis publicentur. Moneantur tamen fideles, per annum pluries confiteri: ut videlicet ſaltem in tribus præcipuis ſolemnitatibus, Nativitatis Domini, Paſchæ Reſurrectionis, & Pentecoſtes.

XVII. *De confeſſionibus clericorum.*

Volumus autem, ut ad audiendas clericorũ confeſſiones, certi deputentur in ſingulis decanatibus confeſſores, quos in præſenti ſynodo, per ipſos electos volumus nominari. Injunctiones pœnitentiarum, quæ ex cupiditatis radice procedunt, execrantes, ne fiant diſtrictius inhibemus: ne videlicet ſacerdos Miſſas, tricennalia, vel annualia per ipſum facienda, vel oblationes ab ipſo recipiendas, præter certa tempora ſtatuta, ſubditis ſuis injungant, ne potius pecuniam, quã animarum ſalutem quærere videantur. Et qui ſuper hoc convicti fuerint, vel confeſſi, pro ſuperioris arbitrio, puniantur. Quod ſi peccatum iterent: vel ab epiſcopatu penitus expellantur, vel ſecundum ejuſdem ſuperioris arbitrium, gravius puniantur. Nec aliquis ſacerdos, qui parochiam regat, tricennale recipiat faciendum. Quod ſi receperit, duplum quod ejus recepit, operi Vvigorniæ eccleſiæ ſolvere compellatur. Quod ſi forte voluerit aliquis alii confiteri, quam proprio ſacerdoti, petita ab eodem modeſte licentia, non negetur. Dum tamen ſacerdoti per aſſertionem alicujus ſacerdotis diſcreti conſtiterit, quod ei conſcientiæ ſuæ vulnera patefecit, alioquin pro non confeſſo teneatur.

XVIII. *De quibus ſacerdotes doceant ſubditos ſuos, quæ ſunt criminalia peccata, & ut ſciant orationem Dominicam, & Symbolum.*

Sciantque ſacerdotes quæ exiguntur ad veræ confeſſionis pœnitentiæ ſacramentum. Et quia obſervatio decalogi neceſſaria eſt fidelibus ad ſalutem: exhortamur in Domino ſacerdotes, & paſtores animarum, ut ſciant decalogum, id eſt, decem mandata legis Moiſæ, quæ populo ſuo ſibi ſubjecto frequenter prædicent, & exponant. Sciant quoque quæ ſunt ſeptem criminalia, quæ populo prędicent fugienda. Sciant etiam ſaltem ſimpliciter VII. eccleſiaſtica ſacramenta, quæ ſunt. Habeat etiam ſaltem quilibet eorum ſimplicem intellectum, ſecundum quod continetur in Pſalmo, qui dicitur, Quicumque vult, & tam in majori, quam in minori Symbolo: ut in his plebem ſibi commiſſam noverint informare. Ut autem ſciant ſacerdotes, quorum aliqui ſunt ſimplices, pro quibus delictis, ſuperioribus ſunt pœnitentiæ reſervandæ, ſciant autem parochianos ſuos inſtruere quomodo debeant confiteri, necnon & eorum conſcientias perſcrutari . . . . tictiones, & diverſitates, quia non ſanat oculum, quod ſanat calcaneum: quemdam tractatum de confeſſione fecimus, quem ſciri ab omnibus capellanis præcipimus, & etiam obſervari in confeſſionibus audiendis, quia longum eſſet, ipſum in præſenti ſynodo publicare.

XIX. *De unctione extrema.*

Quia vero, ſicut Dominus in evangelio teſtatur, *non ſanis, ſed male habentibus opus eſt medico*; caroque quibuſcumque fulta remediis, ſemper tamen ut mortis debitum vergit in occaſum: conceſſum eſt exeuntibus corporalis alienationis remedium, & remiſſio peccatorum; quæ ſola datur, ſi forte non expediat ægroto corporaliter relevari: ſacramentum, videlicet unctionis extremæ, quod effectum duplicem, Iacobo teſtante, conſequitur in ægrotis. Propter quod, hoc ſacramentum, cum aliis dignis, decet miniſtros eccleſiæ, cum cæteris fidelibus venerari: & ad hoc exequendum, ſacerdotes promptos ad ægrotos procedere, horis quibuſcumque fuerint accerſiti. Sacerdos enim, qui ſe pigrum exhibet in viſitandis infirmis, ex quo quandoque forſitan accidit, quod ægrotus abſque confeſſione, & Dominici corporis & ſanguinis perceptione decedit, expers etiam unctionis extremæ, perniciosum ſe, & non ſolum inutilem exhibet ſubditis: & tantam ejus incuriam, per nos noverit condigna pro viribus, animadverſione plectandam. Sunt autem quidam, ut audivimus, qui poſt perceptionem hujuſmodi ſacramenti, ſanitati priſtinæ reſtituti, nefas reputant, vel uxores ſuas cognoſcere, vel carnes comedere, vel etiam aliqua ratione, nudis pedibus ambulare. Horum autem errorem, utpote doctrinæ ſanæ contrarium, execramur, & eos excommunicationibus & monitionibus duximus corrigendos: quia ferro abſcindenda ſunt vulnera, quæ fomenta non capiunt eccleſiaſtica coërcitione; ſi neceſſe fuerit, per ſacerdotes eorum, ab erroribus revocari. Quidam etiam abhorrent hoc percipere ſacramentum, quod hoc ſibi via in ipſo mortis articulo, ſuſtinent exhiberi: propter quod forſan accidit, quod ejus expertes plurimi ab hac luce ſubtrahuntur. Contra hunc igitur errorem, tum aliis, eos per ſacerdotes ſuos, & prædicatores alios, crebris exhortationibus præcipimus præmuniri.

Matt. 9.

XX. *Quod ſacerdotes, & cæteri miniſtri altaris, ab omnibus ſpurcitiis ſint alieni.*

Quoniam autem etiam ſacramenta legis antiquæ, quæ tamen ſacramenta proprie non dicuntur, non per quoſlibet, ſed per Levitas, & Levitici generis homines tractabantur: multo magis ſacramenta novæ legis, quæ non ſolum ſicut illa figurant, ſed faciunt quod figurant, non decebat per quoſcunque tractari. Propter quod, neceſſarium fuit ſacramentum Ordinis, ut ordinati ſcilicet, prædictum ordinent ſacramentum: qui quidem Dominico gregi præpoſiti, ſicut & ordine præcellunt, converſatione ſancta debent cæteris præeminere. Cupientes igitur miniſtros ſacramentorum noſtri temporis, ab omnibus ſpurcitiis eſſe alienos, ejus exemplo, de quo legitur in Malachia, *quod ſedebit conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Levi*: circa mores eorum, & officia, prohibenda duximus, & ſtatuenda, quæ diſtrictis capitulis inferius ſubſcribuntur.

Malach. 3.

XXI. *De indumentis clericorum & tonſuris.*

Ne igitur clerici de ſuperbia ſint notabiles: præcipimus, ut, juxta ſtatuta conciliorum, pannis ſericis, aut viridibus, aut rubeis non utantur, nec frænis, nec ſellis, aut calcaribus, aut phaleris aliis aureis, aut deauratis; nec crines, nec comam nutriant, ſed decenter & circulariter tondeantur, coronam habentes decentis amplitudinis, ſecundum quod exegerit ordo, quo fuerint inſigniti. Capas etiam deferant clauſas ſacerdotes, & perſonatum habentes, ubique, & non amplius utantur herigaldis: cæteri vero curam animarum habentes, maxime in eccleſia, & coram prælatis ſuis, & in conventibus clericorum, & ubique in parochiis ſuis, ſecundum quod

in

ANNO CHRISTI 1240.

concilio Londonearum noſcitur conſtitutum. Quod ſi ſecus actum fuerit, tam ipſi, quam archidiaconi, qui deſides fuerint in hac parte correctores, ſe noverint peculiariter ad pios uſus, per epiſcopum puniendos: beneficiatis ſcilicet in decima parte proventuum redituum ſuorum, fabricæ Vvigorniæ eccleſiæ tribuenda, irrefragabiliter per epiſcopum puniendis. Clerici vero non beneficiati, qui reprehenſibiles fuerint in tonſura, nec ad ſuperiores ordines, nec ad beneficium admittantur, quouſque per tantum tempus geſſerint tonſuram competentem, quod videantur præteriti temporis ſcandalum redemiſſe.

XXII. *De invidia clericorum.*

Quum autem omnia oſſa eccleſiæ debeant clerici eſſe, in quibus robur ejus eſſe debet, qui dum confringuntur, juxta Pſalmiſtam, exprobrant inimici, oſſium autem putredo ſit invidia, quam ab ipſis cupimus relegari, ut aliorum bonis non invidere, ſed potius ſtudeant gratulantes congaudere.

XXIII. *De humilitate clericorum.*

Vt exhibeant & oſtendant ſe veros ſcholares & diſcipulos Ieſu Chriſti, dicentis: *Diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde*: ſit in eis ornata tranquillitas animorum, ut in ſe ipſis compoſiti ſint, etiam aliis manſueti, nec etiam a ſubditis decimas, nec alia, quæ debentur eiſdem, per iram, quæ *juſtitiam Dei non operatur*, aut turbulentiam, exigentes, aut errores eorum juſto diſtrictius corrigentes. Nec tamen prohibemus, quin illos, quos Dei timor a malo eruere non revocat, eccleſiaſticæ coërceat ſeveritas diſciplinæ. Nec arma portent clerici, cum hoc clericalem non deceat honeſtatem, niſi forſan arma defenſionis, cum hoc neceſſitas exegerit evidenter. Invaſores autem proprii juris, aut alieni, manu armata duriſſime, ſuperioris arbitrio decrevimus puniendos. Per judicem enim, ſua, vel ſibi debita, ſive jus, ſive poſſeſſionem, juſtum eſt quemlibet adipiſci. Vnde, quæ ſuper hæc ſtatuta ſont, firmiter volumus obſervari.

Matt. 11.

Iacob. 1.

XXIV. *Quod ſacerdotes nullo modo ſint pigri ad viſitandos infirmos.*

Quoniam autem, poſt primorum lapſum parentum, poſteritas eorum pro magna parte, decidit in furorem: cujus equidem furoris hæc ſunt ſigna, quod os aliena loqoitur, & quaſi nihil de p........ ... quod pretioſa ſua, propriam videlicet animam, vili venondat pretio, ſtudioſeque quærit, unde ſe perimat, denſum contra ſe lutum turpiter congregando, vincivit & conſtruxit vincula oiandatorum cum Dei ſapientia. Vt autem, juxta conſilium ſapientis, non acedientur in eis, quos quaſi vigiles, oportet alios....... ... gladio præmunire: præcipimos, ut diſcurrentes, ſuſcitent amicos ſuos, feſtinantes, hoc eſt, horis debitis, ſibi ſubditos, pro quibus apud diſtrictum judicem ſpoponderunt, ſolem in Divinis obſequiis ad benedictiooem prævenientes. In viſitandis infirmis impigri igitur ſint, diebus & horis quibuſcumque fuerint evocati. Quod ſi torpendo, vel dormiendo neglexerint: gravi ſe pervigiles noverint ultione plectendos, ut acediæ vitium in eis penitus relegetur.

XXV. *Archidiaconi & decani nihil exigant a rectoribus in viſitationibus*

Quoniam autem horrendum eſt ipſos idolatros eſſe, quos in fide decet & oportet alios informare: illud execrabile vitium, avaritiam videlicet quæ idolorum ſervitus nuncupatur, omnes in ſe clerici ſtudeant extirpare, & exemplo majorum, minores ſtudeant declinare. Quia igitur non filii patribus, ſed patres filiis theſaurizant: præcipimus archidiaconis, quod a ſubditis ſuis nihil pecuniæ extorquere præſumant, per injuriam; & in viſitationibus faciendis, ſtatuta conciliorum Lateranenſis, Oxoniæ, Londonearum, vigilanter obſervent, in ſuis videlicet officiis exercendis: & ſtatutum evectionum numerum non excedant: nihil etiam exigant, vel recipiant pro chriſmate, vel oleo tribuendo. Litigantibus coram ipſis liceat a lite per concordiam impune recedere, dum tamen lis ſit talis, in qua compoſitio, vel tranſactio ſit permiſſa: nec ſubditos ſuos excommunicent, niſi trina & canonica monitione præmiſſa. Decani etiam pro miſſionibus clericorum, in poſſeſſionem eccleſiarum, in quibus fuerint per epiſcopum inſtituti, nihil omnino recipere, vel extorquere præſumant. Nec archidiaconi, nec eorum miniſtri, officiales videlicet, aut decani, vel etiam ſacerdotes, in parochiis ſuis, pecuniam recipiant pro criminibus celandis, & omnino ſupprimendis, vel remiſſius puniendis. Quod ſi decani, vel ſacerdotes fecerint: ab officiis amoti, gravius puniantur. Archidiaconi & rectores eccleſiarum, & vicarii perpetui, relinquantur epiſcopo puniendi. Apparitores etiam decanorum, ſi crimina celaverint, per officialem epiſcopi graviter puniantur. Volumus & quod apparitores, per officialem noſtrum, & archidiaconum eligantur: quoniam apparitorem fidelem eſſe oportet, cujus teſtimonio creditur, ſicut duobus teſtibus, in citationibus factis, judici nunciandis.

XXVI. *Ne quis ſacerdos bis in die celebret, niſi neceſſitas hoc exigit.*

Præcipimus etiam ſacerdotibus, ſicut prædictum eſt, ne Miſſas a ſe faciendas, vel oblationes recipiendas injungant, nec in eadem Miſſa, plura cantent officia: quod ſapit & ſonat avaritiæ vitium manifeſte. Nec etiam plures Miſſas unus ſacerdos celebret eadem die, niſi vel die Natalis Domini, & die Paſchæ, cum hoc, propter tenuitatem eccleſiæ, paucitas exegerit ſacerdotum; vel cum corpus præſens fuerit tumulandum, vel ingens neceſſitas id poſtulat evidenter. Hoc autem intelligimus faciendum in eccleſiis, quarum non abundaverunt facultates. In aliis enim, quæ opulentæ fuerint, & parochias habentes diffuſas, plures præcipimus conſtitui ſacerdotes & clericos, utpote diaconos & ſubdiaconos, ſecundum eccleſiæ facultates: &, ſuper hoc per archidiaconos & officiales noſtros, niſi hoc forte rectores eccleſiarum celerius exequantur, volumus & præcipimus eccleſiis provideri. Accidit enim ex hoc, qood merito reprobamus, quod diaconi ſcilicet quandoque confeſſiones audiunt, & alia tractant ſacramenta, quæ ſolis ſacerdotibus ſunt commiſſa: quod ne de cætero fiat, diſtrictius inhibemus. Sacerdotes etiam, & clerici miniſtrantes in eccleſia, non exiliter, ut hactenus, ſed ſufficienter per illos quorum intereſt, de bonis eccleſiæ ſuſtententur, moderāda per epiſcopum, vel ejus officialem ſuſtentatione, ſi neceſſe fuerit, habita ratione facultatum eccleſiarum, & idoneitatis miniſtrantiū in eiſdem. In eccleſiis autem, quæ vicinæ ſunt ſcholis civitatis, vel caſtrorum, aquæ benedictæ deferendæ ſcholaribus tribuantur. Quoniam autem, juxta querelam prophetæ: *Diſperſi ſunt lapides ſanctuarii, in capite omnium platearum*, clerici videlicet, per turpes quæſtus & mercimonia, in capite omnium vitiorum: negotiationes omnimodas clericis inhibemus, quia ſecundū Apoſtolum, *nemo Deo militans, negotiis ſecularibus ſe debet implicare*. Quoniam autem turpius hoc vitium committitur a religioſis, & non ſine ſcandalo

Thren. 4.

2. Tim. 4.

ANNO CHRISTI 1240.

plorimorum: boc ipſis diſtrictius decrevimus inhibendum.

XXVII. *De emptione bladi creſcentis in terra.*

Hinc autem conſequens eſt, quod crimen fugiant uſurarum: quod, ut audivimus, & dolentes referimus, ſacerdotes etiam circa mutuum, & emptiones bladi creſcentis in terra, ad totius cleri dedecus, ſuarumque præjudicium animarum, committere non verentur, vendentes tempus, quod Dominus voluit cunctis eſſe commune, vilius ementes, & carius vendentes, pro dilatione temporis non venalis. Quæ ne de cætero fiant, totis viribus prohibemus.

XXVIII. *Quod ſacerdotes pro ſepultura nihil accipiant.*

Sacerdotibus etiam diſtrictius duximus inhibendum, ne pro benedictionibus nubentium, vel ſepultura mortuorum, vel aliquibus omnino ſacramentis, aliquid exigant a ſubditis, vel eatorquere præſumant. Pias tamen fidelium conſuetudines, quas ſponte ſervare voluerint, nolumus impedire.

XXIX. *Quod pauperes non compellantur ad offerendum, cum communicant.*

Audivimus autem qoidem, quod merito credimus reprobandum, quod quidam ſacerdotes parochianos ſuos, cum communicant, offerre compellunt: propter quod ſimul communicant, & offerunt: per quod venalis videtur corporis & ſanguinis Chriſti hoſtia precioſa Quod quam execrabile ſit, nullus ambigit ſanæ mentis. Hoc igitur avaritiæ horrendum vitium ioterdicimus & execramur.

XXX. *Clerici nullam reddant laicis computationem.*

Quum autem non deceat clericos laïcis, de propriis actibus reddere rationem: firmiter inhibemus, ne clerici bailivàs accipiant, per quas ad reddenda ratiocinia laicis obligentur, nec cauſam ſanguinis tractent, nec tractandis interſint: nec de executione ſervorum, litteras ſcribere, vel dictare præſumant.

XXXI. *Quod ecleſiæ non tradantur ad firmam, ſine licentia epiſcopi.*

Prohibemus etiam, ne eccleſiæ dentur ad firmam, ſine noſtra licentia ſpeciali, nec ultra terminum in Londonienſi concilio conſtitutum, cauſis propter quas hoc fieri debeat, per nos approbandis, vel reprobandis, ſecundum quod viderimus expedire. Quoniam autem avarum eſt, in uſus profanos convertere, quæ Divinis ſunt obſequiis deputata: prohibemus, ne redditus vel fructus poſſeſſionum, ad eccleſiæ luminaria dati, in uſus alios convertantur. Quoniam, ut audivimus, non ſolum clericos ſæculares, ſed religioſos & regulares, avaritiæ peſtis invaſit, ut tanquam negotiatores præcipui, negotiis ſe ſæcularibus immiſceant impudenter; utpote mercimoniis, & firmis maneriorum, vel aliarum poſſeſſionum ab abbate ſuo, vel priore, vel etiam ab aliis receptis: nos, tanqoam horrendum in eis hoc vitium execrantes, & zelo religionis, & ſtudio juſtitiæ perſequentes, diſtrictius inhibemus, ne talia de cætero, per religioſos aliquos, aliquatenus attententur.

XXXII. *Quod religioſi, & clerici ſectentur hoſpitalitatem, pro viribus ſuis.*

Præcipimus etiam, ut omnes clerici, & maxime religioſi, ſectentur hoſpitalitatem, per quam quidam placuerunt angelis hoſpitio receptis: & ſint hoſpitales, pro ſuarum viribus facultatum; & hoc ſine murmure, juxta doctrinam beati Petri; quia, teſte ſcriptura, dulce verbum melius eſt quam datum. Illos autem hoſpitio potiſſi ne recipiant, quibus ſive receptis, ſive repulſis, nihil ſe ſperet, vel timeat, illum recipiens, vel repellens, ab homine, retributionis vel moleſtiæ recepturum.

XXXIII. *De gula, & quod nullus clericus interſit convocationibus, quæ vocantur ſcotalles.*

Quia vero per gulam, mors noſtra ſumpſit exordium, & tota eſt Adæ poſteritas neceſſitati mortis addicta: maxime clericos decet a crapula & ebrietate totis viribus abſtinere. Vnde prohibemus, ne compotationibus, quæ vocantur ſcotalles, vel aliis inhoneſtis, præſumant aliquatenus intereſſe, nec tabernas exerceant. Vt autem a talibus ſubditos arceant, & diligentiam adhibentes, prædictas ſcotalles & alias compotantium congregationes, ea parte Dei & noſtra, firmiter inhibentes, ſic ſe habeant, & ſubditos ſuos ſe habere doceant: ut qui fuerant per immoderantiam ſauciati, medicinali parſimoniæ ſtudio reformentur. Quod ſi tranſgreſſi fuerint, ab officio ſuſpendantur.

XXXIV. *De clericis beneficiatis, qui uxorati ſunt, & de inconvenientibus.*

Quia autem circa luxuriam, & continentiam clericorum, quos a ſe tantæ ſpurcitiæ vitium cupimus relegare, nihil novum duximus ſtatuendum: ſed volenter, pro viribus, ſuper hoc conciliorum ſtatuta ſervare: præcipimus archidiaconis & officialibus noſtris, quod diligenter inquirant, an aliqui eorum fuerint uxorati, vel concubinas publice tenuerint in domibus ſuis, vel alibi, per menſem, poſt Londonienſe concilium promulgatum: ut pœnam, in eodem concilio ſtatutam, tranſgreſſoribus infligamus. Sciantque rectores eccleſiarum, & vicarii, ſe graviter puniendos, ſi ſcienter luxum eccleſiis ſuis faciant deſervire. Vt autem clerici fornicatores tam in concubinariis, quam in ſe ipſis graviter puniantur: præcipimus, ut publicis clericorum concubinis, nec panis benedictus, nec aqua benedicta, nec pacis oſculum concedatur. Sciantque ſacerdotes, qui ſecus egerint, ſe graviter puniendos, vel ab officio ſuſpendendos.

XXXV. *De his, qui reliquerint eccleſias, & ſolum illarum, ædificiis deſtitutum.*

Quia vero, turpiter per aliquos diſtrahitur patrimonium Ieſo Chriſti, qui eccleſias ſuas & ſolum illarum ædificiis deſtituta relinquunt, & in feodo laïco domos ædificant, in quibus, collatis* ibi forte concubinis eorum, valeant liberius laſcivire: prohibemus, ne in ſolo laicali, domus aliquæ de bonis eccleſiæ conſtituantur, nec in talibus ædificiis, aut aliis laicis, fructus eccleſiæ colligantur, niſi forte hoc exegerit neceſſitas manifeſta: ſed in ſolo eccleſiæ, juxta facultates eccleſiæ ipſius, rector illius ædificet competenter. Ad quod faciendum, ſi neceſſe fuerit, compellantur, nec alicujus eccleſiæ terra libere laicis ad firmam aliquatenus concedatur: nec etiam fructus eccleſiæ aliquo modo vendantur, antequam colligantur. Quod ſi forte vivens non fuerit executus de bonis ejuſdem defuncti: per commiſſarios ejos, vel archidiaconum, effectui mancipetur, dummodo longo tempore tenuerit beneficium ædificiis deſtitutum. Quod ſi forte diu talem non tenoerit eccleſiam, aliquid tamen de bonis ejus: ad hoc ratione prævia deputetur, habita ratione temporis, qoo præfuit eccleſiæ memoratæ. Quia vero multa ſunt, quæ clericali honeſtati conveniunt, quæ longum eſſet diffuſe tractare: quę ſubſcripta ſunt, prohibenda duximus, & per archidiaconos diligenter inquiri,

* f. collocatis

ANNO CHRISTI 1240.

inquiri, qualiter ſe in bis habeant ſubditi ſui: pro quorum ſalute, ſtatuenda duximus & prohibenda ſubſequentia, cum præmiſſis.

XXXVI. *Quod nullus clericus frequentet eccleſias monialium.*

Prohibemus igitur, ne aliqui clericorum, ſine cauſa rationabili, eccleſias monialium frequentare præſumant: nec etiam aliquis clericus, vel laicus, in domo ſua concubinas teneat clericorum: & ubi ſunt concubinarum receptacula, per archidiaconos volumus inquiri, ut receptatores gravius puniantur. Nec dictis concubinis, in teſtamentis clericorum, juxta concilium Oxonienſe, aliquid relinquatur: quod ſi præſumptum fuerit, irritum habeatur. Nec etiam aliquis clericus, vel laicus in domo ſua teneat mulierem, vel conſanguineam ſuam, vel aliam, de qua merito valeat ſiniſtra ſuſpicio ſuboriri.

XXXVII. *De beneficiatis, qui illitterati ſunt.*

Quia vero non decet illitteratos, & inicios, officium ſibi paſtoris, contra ſalutem propriam, uſurpare: denunciari nobis volumus per archidiaconos & officiales noſtros, qui ſunt rectores eccleſiarum, vel vicarii, qui magnam habent inſufficientiam litterarum: & an aliquis rector eccleſiæ, vel vicarius non ſit in ordine, quem commiſſa ſibi cura requirit, cum firmiter eos prius præceperimus ordinari. Et quia præcepimus, quod rectores eccleſiarum ad ordinem, quem commiſſa ſibi cura requirit, ſe facerent promoveri; & nonnulli, cum ſuarum, & ſubditorum ſuorum animarum periculo, fructus ſine noſtra licentia diu perceperunt, extra ſacros: licet ad reſtitutionem omnium fructuũ, ſine noſtra conſcientia taliter perceptorum, tanquam invaſores, ex debito teneantur: mitius tamen cum ipſis agere cupientes, qui jam per ſuſceptionem ordinum, pro parte vitium hujuſmodi redemerunt, partem fructuũ ſuorum, per noſtrum arbitrium, piis decrevimus uſibus erogandam. Illis autem, qui contra conſtitutiones noſtras, & ſanctiones canonicas, ad ſacros ordines hactenus aſcendere contempſerunt, adminiſtrationem fructuum exiſtentium interdicimus, & perceptionem futurorum, quouſque gratiam noſtram invenerint, & ſaltem, ad ſacros ordines ſe fecerint promoveri: ſi decreto noſtro reſtiterint, teneri etiam volumus de præceptis. Et quæratur, an in omnibus eccleſiis, canon Miſſæ ſit rite correctus.

XXXVIII. *Ne clerici interſint ludis inhoneſtis.*

Prohibemus etiam clericis, ne interſint ludis inhoneſtis, vel choreis, vel ludant ad aleas, vel taxillos; nec ſuſtineant ludos fieri de rege & regina, nec arietes levari, nec palæſtras publicas fieri, nec gildales inhoneſtas; & præcipue, mercatorum peregrinorum, quas omnino fieri prohibemus: per quæ, multa novimus pericula proveniſſe. Vicarii autem in eccleſiis ſuis omnino reſideant, omni occaſione ceſſante. Rectores etiam eccleſiarum, ſine licentia epiſcopi, nullatenus ſe abſentent: qui, ſi abſentes fuerint, ad reſidendum compellantur, autoritate domini Papæ, & noſtra. Si ſe abſentaverint rectores ſine licentia noſtra, quartam partem fructuum eiſdem decrevimus ſubtrahendum, & pauperibus parochianis, ac aliis piis uſibus, per illos, quos deputaverimus ad hoc, erogandum. Et, ut tam rectores, quam vicarii reſidentes, teſtimonium habeant honeſtatis: volumus, quod rectores, capellanos parochiales de cætero ſecum teneant in hoſpitio, & in menſa, & ut ipſis peccandi per hoc, & malevolis ſubtrahatur occaſio detrahendi.

Statuimus etiam, quod de cætero, per archidiaconos, vel decanos, propter delictum rectorum, vel vi-

A cariorum eccleſiæ, a Divinis officiis nullatenus ſuſpendantur: dum tamen, per bona ſua, vel perſonas coërceri poterunt competenter.

XXXIX. *Sacerdotes magnatum non audiant confeſſiones eorum vel familiæ ſuæ ſine licentia epiſcopi.*

Prohibemus etiam, ne aliquis ſacerdos, in capellis magnatum, quantumcumque ſit, libere Divina celebrare præſumant, niſi nobis præſentatus, & admiſſus, nec ipſe confeſſiones dictorum magnatum audiat, aut familiæ eorundem, ſine noſtra licentia ſpeciali. Et, ſi qui fortaſſis exemptos ſe dicant a juriſdictione noſtra, privilegium exemptionis ſuæ, quo ſerventur, nobis exhibeant incunctanter.

XL. *De iis qui falſum teſtimonium perhibent in cauſis matrimonialibus, vel in exheredatione alicujus.*

Statuimus etiam, ut qui, pecunia corrupti, falſum
B depoſuerint teſtimonium, & ſubornatores & compoſitores, præſertim in cauſis matrimonialibus, vel cum in exheredationem alicujus agitur, a perhibendo teſtimonio, tanquam infames, necnon & a cæteris actibus legitimis eccleſiaſticis, repellantur.

XLI. *Vicaria religioſorum ſufficientes ſint vicariis.*

Præcipimus etiam, quod viri religioſi vicarios præſentent ad eccleſias ſuas, quas habent in proprios uſus, in quibus nondum ſunt vicarii conſtituti: proventus vero vicariarum, qui minus ſufficientes debent merito reputari per ipſos quorum intereſt, infra duos menſes irrefragabiliter augeantur. Quod ſi
C forte neglexerint, defectum eorum per officialem noſtrum, & archidiaconum loci, volumus in hac parte impleri, & religioſos, ad conſenſum, per eorundem beneficiorum ſubtractionem, decrevimus compellendos.

XLII. *Quod clerici beneficiati, non ſint advocati, niſi in cauſis propriis, vel dominorum ſuorum.*

Præcipimus etiam clericis beneficiatis & ſacerdotibus, ne ſint advocati in cauſis, niſi forte pro ſe, vel pro eccleſiis ſuis, vel pro dominis ſuis, vel pro miſerabilibus perſonis. Nec etiam ad poſtulandum aliquis admittatur, qui de domicilio, vel origine noſtræ juriſ-
D dictionis fuerit, niſi noſtras litteras teſtimoniales exhibuerit, quod ſecundum conſtitutionem domini legati, præſtiterit juramentum, quod in cauſis, quarum patronatus extiterit, patrocinium fidele præſtabit, non ad differendum, vel auferendum alterius partis juſtitiam, ſed ad cauſam clientuli ſui, legibus utendo & rationibus, defendendam.

XLIII. *Nulla det clerico, vel laico, de garbis decimarum.*

Statuimus, ut nullæ garbæ de blado decimando, alicui pro ſervitio, vel aliquo modo alio dentur, an-
E tequam decimentur: vel ſi datæ fuerint, ſub interminatione anathematis, præcipimus computari. Et de negotiatione vel artificio eccleſiæ illius parochiæ, in qua domicilium habet, decimas det, licet in alia parochia negotietur, vel artificio utatur: niſi manſionem diutinam in parochia fecerit aliena, tunc enim lucrum ſuum pro rato temporis decimabit.

XLIV. *De decimis agnorum, lanæ, & caſeorum.*

Cum decimarum confuſio provenientium de lana, agnis, & caſeis, eccleſiarum rectoribus amodo contentionis occaſionem generet: ſtatuimus, quod in quacunque parochia per totum annum fuerit ovile

Anno Christi 1240.

ovium, licet oves parochiæ vicinæ limites tranſeant, A ad paſcua quærenda, illi eccleſiæ, in cujus parochia cubaverint, decimæ tribuantur. Quod ſi continue cubant in una parochia, & continue paſcant in alia: inter eccleſias decima dividatur. Idem & quod de ovibus, de vaccis duximus ſtatuendum.

XLV. *Quod decimatio lanæ agnorum & vellerum fiat præſente rectore, vel ejus miniſtro.*

Vt autem in noſtra diœceſi uniformis ſit præſtatio decimarum, agnorum, & vellerum, & ut laïcis ſubtrahatur occaſio malignandi: ſtatuimus, ut præſente rectore, vel ejus miniſtro, fiat decimatio prædictorum. Quod ſi laici ad hoc induci non poſſunt: ad hoc faciendum, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur. B

XLVI. *De decimis fœni.*

Statuimus etiam, ut decimæ fœni integre reddantur, vel decima pars prati in loco competenti, & ſine præjudicio eccleſiæ aſſignetur, niſi prius fuerit aſſignata, ſive ſemel, ſive bis prata falcentur. Quia, ſi forte dixerint aliqui ſe pratum, quod eccleſia tenet, dediſſe pro decima, ſi hoc probare voluerint, audiantur. Quo probato, quod ſuffecerit, pro decima teneatur, nec amplius exigatur: ſi vero non ſuffecerit, per ipſum, qui tenetur, quod defuerit, ſuppleatur. Quod ſi forte non probaverit, pratum datum fuiſſe pro decima: quia pro dote datum fuiſſe præſumitur, decima C per eos, qui decimare tenentur, integre perſolvatur.

XLVII. *De detentoribus decimarum.*

Concedimus etiam rectoribus eccleſiarum, quod monitione præmiſſa, tribus diebus dominicis, per cenſuram eccleſiaſticam, coërceant detentores decimarum prædictarum.

XLVIII. *Quod religioſi oſtendant titulum quo poſſident decimas, infra terminum ſtatutum.*

Præcipimus, quod viri religioſi, necnon & alii, qui contra jus commune decimas poſſident ſeparatas, infra feſtum S. Michaelis, titulum nobis ſuæ poſſeſſionis oſtendant, infra terminum a nobis jam quibuſdam D ſtatutis, vel ab officio noſtro ſtatuendum, titulum ſuæ poſſeſſionis oſtendant.

XLIX. *De executione teſtamenti.*

Quia vero teſtamentorum executio, per executores, ſeu commiſſarios, rarius quam deceret, debitum ſortitur effectum, tum per fraudem executorum, tum per negligentiam eorundem: volentes ſuper hoc de cætero providere, ſtatuimus & præcipimus, ut teſtamenta, quorum executionem in ſe commiſſarii ſuſceperint, celeriter exequantur. Et ut liberius & promptius fiat, volumus, ut per viſum epiſcopi, vel ejus, quem ad hoc duxerit deputandum, dum in executione E laborant, moderatas ſumant ſibi expenſas de bonis defuncti, cujus multæ fuerint facultates; pauperibus vero gratis executionis officium gratanter impendant. Quod ſi fraudulenti reperti fuerint, aut negligentes: per epiſcopum, vel ejus officialem, de conſilio proximorum defuncti, vel omnibus, vel illis, qui ſuper hoc fuerint reprehenſibiles, alius autem vel illi ſubrogentur.

Inhibemus etiam executoribus antedictis, ne de bonis defuncti recipiant aliquid, titulo emptionis, vel donationis, per ſe, vel per alios: niſi fortaſſis aliquid eis fuerit legatum a dicto defuncto, dum adhuc viveret, aut donatum.

L. *De teſtamento pauperis.*

Vbi autem teſtator tanta paupertate laborat, quod non poſſit eccleſia legatum percipere conſuetum, quin uxor ejus, & liberi, ſi qui fuerint, relinquantur inopes, aut mendici: volumus & præcipimus, quod tantum, & non amplius, habeat eccleſia pro legato, quod deducto eo, quod domino debetur, & funeris expenſis, & aliis debitis perſolutis, duæ partes bonorum, quæ ſupererunt, antedictis uxori & liberis relinquatur. Si autem, ſine liberis deceſſerit, uxori dictorum bonorum medietas relinquatur. Idem etiam ſtatuimus, cum in paupertate conſimili uxor præmoritur viro ſuo, circa virum & liberos obſervandum.

LI. *Quod rector eccleſiæ ſi teſtatus deceſſerit, poſt annunciationem B. Mariæ percipiat decimas & alios fructus; ſi autem inteſtatus, omnia bona ſua ſint in diſpoſitione epiſcopi.*

Quod autem piæ recordationis prædeceſſor noſter, ſtatuit circa fructus a clericis in terra ſeminatos, ab ipſis percipiendos, quacunque hora anni deceſſerint, & circa decimas autumni ſequentis percipiendas ab eis, ſi teſtati, poſt Annunciationem beatæ Virginis, debitum carnis perſolviſſent, ratum habentes: de his, qui ſive ante, ſive poſt dictum terminum, deceſſerunt inteſtati, ſic duximus ordinandum: ut de decimis, & omnibus bonis eorum, quæ tempore mortis inventa fuerint, diſponat epiſcopus, ſecundum quod viderit expedire, convertens ea in ſolutione debitorum defuncti, ſi quæ fuerint, & alios pios uſus, ſecundum quod pie decreverit faciendum. Succeſſor tamen defuncti, ſi ante tempus meſſium fuerit inſtitutus, tam fructus terræ, quam decimarum, integre percipiat: niſi fortaſſis epiſcopus, ſi defunctus fuerit ære alieno gravatus, ad ejus exonerationem, vel ad alios pios uſus, pro defuncto moderatum aliquid duxerit retinẽdum. Fœnum autem prati de dominio eccleſiæ ſucceſſori defuncti ſtatuimus tribuendum: decimæ vero fœni jure aliorum fructuum cenſeantur.

Item, ſi rector eccleſiæ, perceptis, vel percipiendis ab eo fructibus autumni, deceſſerit, qui penſionem aliquam religioſis, vel aliis perſonis ſolvere teneatur: de bonis ejus dicta penſio perſolvatur. Et ſi forte proventus eccleſiæ, quos ipſe percipit, non ſufficiant ad ſervitium eccleſiæ, & onera epiſcopalia, & archidiaconalia ſuſtinenda: uſque ad Annunciationem beatæ Virginis, per commiſſarios de bonis defuncti, quod defuerit, ſuppleatur.

LII. *De terris defunctorum incultis.*

Terræ autem eccleſiarum vacantium, incultæ non jaceant, ſed per decanum loci excolantur, ab eo, qui fructus receperit, ſumptibus refundendis: vel pro parte fructuum, tradantur aliis excolendæ. Decani, qui circa hoc negligentes fuerint, puniendi. Si autem laicus, liber homo inteſtatus deceſſerit, dominus ejus, & eccleſia, cujus parochianus extiterat, habeant quod ex teſtamento, ſi fieret, eis fuerat tribuendum. Quod autem de bonis ſuperfuerit, in ſolutionem debitorum defuncti, ſi quæ fuerint, & ſtipendia ſervientium, & alios pios uſus, per viſum domini defuncti, & ipſum, quem epiſcopus ad hoc deputaverit, erogetur.

LIII. *De ſacerdotibus alienæ ordinationis.*

Præcipimus etiam, quod omnes ſacerdotes ordinationis alienæ, & qui locum mutaverint, qui in diœceſi noſtra, ad parochias cuſtodiendas, vel ad celebranda divina fuerint admittendi, citra initium Septembris, ſingulis annis, archidiacono, vel officiali noſtro, per ipſos, quorum intereſt, præſententur: ut per ipſos præ-

ANNO CHRISTI 1240.

præſentati, eorum meritis approbentur, vel ſi juſtum A fuerit, reprobentur.

LIV. *De feſtis celebrandis.*

Quod autem prædeceſſor noſter ſtatuit de feſtis celebrandis, ne fiant in eis opera ſervilia, præcipimus ab omnibus uniformiter obſervari : niſi forte ſpecialiter aliquid fiat pro veneratione ſanctorum, in quorum honore, eccleſiæ, vel altaria conſecrantur. Dictis autem ſolemnitatibus, beatorum Nicolai, & Edmundi archiepiſcopi, duximus adjungenda. Feſta autem ſanctorum Dominici, & Franciſci, in eccleſiis, cum novem Lectionibus volumus ſuper hoc celebrari. Nolumus tamen per hoc opera laicorum fidelium impediri.

LV. *De vigiliis circa corpora defunctorum.*

Quod etiam idem ſtatuit in choreis, & cantilenis, ſæcularibus ludis, & aliis turpibus & fatuis declinandis, in vigiliis, quæ fiunt circa corpora mortuorum, B præcipimus inviolabiliter obſervari : nec ad dictas vigilias aliqui veniant, niſi cauſa devotionis, & qui ab hujuſmodi . . . . . . voluerint abſtinere.

LVI. *Quod mulieres Chriſtianæ nullomodo nutriant pueros Iudæorum.*

Probibemus etiam, ſub interminatione anathematis, ne mulieres Chriſtianæ pueros nutriant Iudæorum, nec habeant Iudæi famulos Chriſtianos, in eorum hoſpitiis pernoctantes.

LVII. *Quod Chriſtiani non recipiant res Iudæorum, in eccleſiis cuſtodiendas.*

C Prohibemus etiam, ne Chriſtiani recipiant pecuniam Iudæorum, quaſi res proprias, ut magis ſalvo cuſtodiantur, in eccleſiis deponendas.

LVIII. *Quod Chriſtianus non committat Iudæo pecuniam, cauſa mutuandi ad uſuram.*

Quia vero parum refert, an quis per ſe, vel per alium in crimen incidat uſurarum : prohibemus, ne quis Chriſtianus Iudæo pecuniam committat, ut eam Iudæus ſimulate, ſuo nomine proprio, mutuet ad uſuram. In aliis autem, ſtatuta conciliorum circa Iudæos volumus & præcipimus firmiter obſervari.

LIX. *De cereo Paſchali.*

D Quæ autem circa religioſos ſtatuenda decrevimus, proponimus in eorum capitulis publicare. Item, poſt feſtum S. Trinitatis, fiant minores cerei de cereo Paſchali, qui cedant in uſus altarium & pauperum.

Has igitur noſtras conſtitutiones, in ſingulis & omnibus eeeleſiis noſtræ diœceſis, ſcribi volumus & ſervati : volumuſque rectores eeeleſiarum & ſaeerdotes, ad ipſas intelligendas, & effectui maneipandas, pro viribus inſudate. Quod ſi fotte neglexerint, ſciant ſe gtaviter puniendos, eum ſuper hoc, in ſynodo vel extra, fuerint tequiſiti, eum tantum temporis lapſum fuerit, quo commode quod prædictum eſt, potuerint impleviſſe. E

VITA CÆLESTINI PAPÆ IV.

ANNO CHRISTI 1241.

CÆleſtinus quartus, Mediolanenſis, e familia nobili Caſtilionum, ex cardinale Sabino, propter vitæ integritatem & raram eruditionem, Matthæo Pariſ. & abbate Stadenſi, duobus hujus temporis ſcriptoribus atteſtantibus, ad pontificatum pervenit anno Domini milleſimo ducenteſimo quadrageſimo primo, imperante Friderico ſecundo. Senectute & ægritudine confectus, cum octodecim diebus tantum officio pontificali præfuiſſet, ex hac vita migravit. Cardinalibus vero aliquot per Fridericum in captivitate detentis, ſedes viginti fere menſibus vacavit. Nam in captivorum cardinalium abſentia ad novi pontificis electionem procedere, nec tutum, nec conveniens videbatur. Pariſienſis Cæleſtinum in ſchiſmate electum fuiſſe ſcribit, utpote qui juxta decretum Lateranenſis concilii duas tertias ſuffragiorum & votorum non habuiſſet. Abbas Stadenſis ait, duobus ſchiſmaticis ſeſe abdicantibus, Cæleſtinum Gregorio legitime ſubrogatum, quatuordecim diebus tantum ſediſſe.

SEDES VACANS.

*** CONCILIVM APVD VALLEM[a] GVIDONIS,

ANNO CHRISTI 1242.

[a] *Laval* in diœceſi Cœnomã.

A Iuhello Turonenſi archiepiſcopo, & ſuffraganeis celebratum anno Dom. MCCXLII.

Ex duobus Mſſ. codicibus inter ſe collatis, altero Ægidii Menagii V. Cl. altero Collegii Pariſ. S. I.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *De ſtatu regularium.*
2. *Contra abbates per penſiones gravantes prioratus.*
3. *Mutationes priorum frequenter fieri non debent.*
4. *De quibus caſibus non poſſunt cognoſcere archidiaconi, archipresbyteri & decani.*
5. *De clericis ſubeuntibus judicium ſæculare.*
6. *Qualiter fiant Divina officia tempore interdicti.*
7. *Ne religioſi habeant pecuniam pro veſtibus.*
8. *De aggravatione cenſuræ.*
9. *De purgatione indicenda.*

CAPITVLA.

I. *De ſtatu regularium.*

AD decus & honotem ſanctæ matris eccleſiæ, ſalvis priorum conciliotum ſtarutis, de fratrum noſtrotum & epiſcoporum conſilio, in concilio apud Vallem Guidonis habito provida delibetatione ſtatuentes decetnimus, ut viri teligioſi in religioſo & honeſto habitu Domino famulantes, ſuorum ordinum ſtatuta, ſecundum eujuſlibet otdinis diſciplinam, diligentet cuſtodiant, ae ipſotum obſervationes regulares.

II. *Contra abbates per penſiones gravantes prioratus.*

Et quia ex quorundam fratrum noſtrorum relatione veridica competimus, quorundam priotatuum in ſuis diœceſibus dirupta

ANNO CHRISTI 1242.

rupta loca, nec ad refectionem eorum pro- A
prias ſuppetere facultates, propter penſiones
prioratibus impoſitas ab antiquo vel de novo, quas ſingulis annis abbatibus ſuis ſolvere compelluntur: ſtatuimus ut abbates vigilanti cura provideant, qualiter ruinis prioratuum domus deformatæ, priori onere depoſito, vel prout melius vel expedientius cum diœceſani conſilio fieri poterit, in melius reformentur. Quod ſi ſufficienter moniti ab epiſcopo, negligentes extiterint, animadverſione puniantur.

III. *Mutationes Priorum frequenter fieri non debent.* B

Quia vero ex frequenti mutatione Priorum non minima ſequuntur incommoda: abbates ad ipſorum mutationem, vel translationem de facili non procedant, niſi neceſſitas vel utilitas hoc inducat. Odio vero vel cupiditate nullatenus inclinentur: ſingula officia, prout juris eſt, ſingulis committentes.

IV. *De quibus caſibus non poſſunt cognoſcere archidiaconi, archipresbyteri, & decani.*

Sane quia nonnulli quos eccleſiaſticus C
ordo ad relevamen & ſubſidium epiſcoporum elegit, & ſanctorum patrum canones decreverunt, ut quod per ſeipſos non poſſent, facilius cognoſcentes per alios, explicarent, falcem ſuam in meſſem alienam mittentes, ad illicita manus ſuas & prohibita mittere non verentur: ſtatuimus ut archidiaconi & alii, de cauſis matrimonialibus, ſimoniæ, vel aliis quæ degradationem vel amiſſionem beneficii, vel depoſitionem exigant, niſi de ſpeciali mandato ſui pontificis, nullatenus cognoſcere, vel diffinire præſumant: nec officiales habere, excepto D
civitatis archidiacono, qui alias, officiales habere conſuevit. Cui permittimus officiales in civitate ſolummodo, & non extra: antiquum ſtatutum ab uſu eorumdem minime cuſtoditum ſuper hoc renovantes.

V. *De clericis ſubeuntibus judicium ſæculare.*

Verum quia quidam religioſi, necnon & clerici ſæculares, privatis commodis inhiantes, in cauſis occultis * inhærentes, juri publico quantum in ipſis eſt derogando, relicto eccleſiaſtico judicio, ad ſæcularia judicia prorumpere non verentur: * Milevitanum & Calchedonenſe ſequentes concilium *, hoc fieri de cætero prohibemus: maxime in civilibus, & criminalibus cauſis, prout in prædictis conciliis continetur: tranſgreſſores concilii, præter pœnas a canonibus impoſitas, compelli per cenſuram eccleſiaſticam ſtatuentes. E

* al. cauſis eccleſ. inh.

* Milevit. II. can. 19. Calchedō can. 9.

* al. concilia,

ANNO CHRISTI 1241.

VI. *Qualiter fiant Divina officia tempore interdicti.*

Quia vero peccatis noſtris exigentibus, eccleſia Dei, permiſſione Divina noſtris temporibus moleſtias ſuſtinet & preſſuras: ſtatuimus ut ſi propter offenſas aliquorum, eccleſiæ cathedrales ſuppoſitæ fuerint interdicto per epiſcopos, vel capitula ſuper hoc poteſtatem habentia, canonici ſeu alii qui in locis habitant interdictis, in eiſdem locis conveniant ad horas canonicas ſubmiſſa voce dicendas, clauſis januis, excluſis excommunicatis & interdictis, & officiando etiam celebrent, nec in totum a Divinis officiis eorum organa ſuſpendantur. Et ſic militando Domino corde & ore prout poſſunt, deputata militibus ſtipendia reportabunt.

VII. *Ne religioſi habeant pecuniam pro veſtibus.*

Quia vero radix omnium malorum eſt cupiditas: religioſis perſonis pecunia pro veſtibus non tradatur, ſed ſolum * procurator domus veſtes emat competentes, ut ipſis occaſio habendi proprium ſubtrahatur.

* al. ſed ſoli procuratori domus, ut ipſis oc.

VIII. *De aggravatione cenſuræ.*

Si vero laïcus, vel princeps, fuerit, exigente juſtitia, excommunicationis vinculo innodatus, & per annum animo indurato in excommunicatione perſeveret: loca ad quæ ipſum declinare contigerit, quamdiu moram fecerit ibi, ſupponantur eccleſiaſtico interdicto.

IX. *De purgatione indicenda.*

Et quia quidam offenſas, & damna, & injurias per viles perſonas eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis inferre procurant: ſi per hoc directe convinci * nequeant, & ſuper hoc ſuſpecti præſumptione probabili habeantur: ſi indicta ſibi purgatione defecerint, tanquam convicti canonice puniantur.

* al. convicti

Actum apud Vallem Guidonis anno Domini milleſimo ducenteſimo quadrageſimo ſecundo.

CONCILIUM TARRACONENSE ob VVALDENSES HÆRETICOS CELEBRATUM anno Domini MCCXLII.

ANNO CHRISTI 1242

Bzovius de hac ſynodo iſta: Circa hæc tempora contra hæreticos Vvaldenſes in regnum Aragoniæ irrumpentes celebratum fuit concilium apud Tarraconem, in quo præſcripta fuit formula illos inquirendi, puniendi, & recipiendi ad catholicam revertentes, ſalutareſque eis pœnitētias injungendi. Cui ut major autoritas conciliaretur, Raimundum Pennafortium, ſedis apoſtolicæ pœnitentiarium, a magiſterio generali totius ordinis Prædicatorum, quod abdicaverat, Barcinonem reverſum, intereſſe epiſcopi volue-

Anno Christi 1242.

volucrunt. Ejus actorum concilii aliqua pars ſe annalibus inſerit, ex qua diſciplinæ eccleſiaſticæ ratio in hæreticos ſervata, cognoſcatur.

Acta concilii Tarraconenſis.

CVm nos Petrus, miſeratione divina archiepiſcopus Tarraconenſis, inquiſitionem, inceptam per bonæ memoriæ Berengarium Barcinonenſem epiſcopum contra hæreticam pravitatem in civitate Barcinocenſi, vellemus effectui mandare: inter juriſperitos qui nobiſcum aderant dubitationes hinc inde variæ emerſerunt. Quare ut circa factum hæreſis & inquiſitionis de cætero fiendæ in provincia Tarraconenſi clarius procedatur: collationibus inde factis cum venerabili fratre Raimundo de Pennaforti pœnitentiario domini papæ, & aliis prudentibus, in proceſſu ſententiarum hæreticorum, fautorum, ſuſpectorum, (B) relapſorum, & pœnitentium eorum, ſecundum diſcretionem nobis a domino datam, ita duximus procedendum.

In primis quæritur qui dicantur hæretici, qui ſuſpecti, qui credentes, qui fautores, qui receptatores, qui defenſores, & qui relapſi: cum iſta genera hominum in canone explicentur. Et videtur quod,

Hæretici ſunt, qui in ſuo errore perdurant, ſicut ſunt Inzabbatati, qui dicunt in aliquo caſu non eſſe jurandum, & poteſtatibus eccleſiaſticis vel ſæcularibus non eſſe obediendum, & pœnam corporalem non eſſe infligendam in aliquo; & ſimilia.

Credentes vero dictis hæreſibus ſimiliter hæretici ſunt dicendi.

(C) Suſpectus de hæreſi poteſt dici qui audit prædicationem vel lectionem Inzabbatatorum, vel qui flexit genoa orando cum eis, vel qui dedit oſculum eis: vel qui credit ipſos Inzabbatatos eſſe bonos homines, vel ſimilia, quæ poſſunt probabiliter ſuſpicionem inducere. Et poteſt dici ſuſpectus ſimpliciter eſſe qui ſemel oravit, vel alterum fecit de prædictis cum eis. Si vero pluries audiviſſet prædicationem vel lectionem, vel oraſſet, vel aliquid aliud de prædictis feciſſet cum eis, poſſet dici vehementer ſuſpectus. Si autem prædicta omnia feciſſet, maxime ſi pluries, poſſet vehementiſſime dici ſuſpectus. Iſta ideo dicimus, ut diſcretus judex purgationem poſſit gravare vel moderari, prout magis viſum fuerit expedire.

(D) Celatores credimus eos qui viderunt Inzabbatatos in platea, vel in domo, vel in alio loco, & cognoverunt eos Inzabbatatos, & non revelaverunt eos, cum haberent aptitudinem revelandi eos eccleſiæ, vel juſtitiario, vel aliis qui poſſent eos capere.

Occultatores dicimus qui fecerunt pactum de non revelando hæreticos vel Inzabbatatos, vel alias procuraverunt quod non revelarentur.

Receptatores ſunt qui ſcienter bis vel ultra receperunt hæreticos vel Inzabbatatos in domo ſua, vel in alio loco ſuo. Receptaculum credimus eſſe domum vel hoſpitium, ubi hæretici vel Inzabbatati bis vel pluries convenerunt ad prædicationem vel lectionem: vel etiam ubi hæretici vel Inzabbatati pluies hoſpitantur.

(E) Defenſores dicimus, qoi ſcienter defendunt hæreticos vel Inzabbatatos verbo vel facto, vel quocumque ingenio, in terris ſuis, vel alibi, quo minus eccleſia poſſit exercere ſuum officium ad extirpandam hæreticam pravitatem.

Fautores credimus omnes ſupradictos poſſe dici ſecundum magis & minus: & etiam qui alias quocumque modo eis dederint conſilium, auxilium, vel favorem. Et omnes fautores credimus poſſe dici ſuſpectos, ita quod debent ſe purgare, & abjurare hæ-

(A) reſim, & omnem fautoriam: & debent ſanctæ matri eccleſiæ reconciliari.

Relapſos dicimus illos qui poſt abjuratam hæreſim vel renunciatam, revertuntur in priſtinam credentiam hæreſis. Eodem modo dicimus relapſos in fautoriam illos qui poſt abjuratam hæreſim vel fautoriam, benefaciunt hæreticis, vel celant eos. Et omnes prædictos dicimus excommunicatos majori anathemate: exceptis ſuſpectis ſine fautoria, ſi forte inveniantur.

Dubitatio etiam oritur apud quoſdam, utrum relapſi in credentiam, & hæretici dogmatizantes, ſi poſtquam fuerint deprehenſi voluerint pœnitere, relinqui debeant judicio ſæculari? Et videtur nobis quod non: ſed in quocumque caſu tales ad intruſionem ſunt condemnandi.

Item ſi multitudo hæreticorum ſeu credentium fuerit multa, & parati ſunt hæreſim abjurare, diſcretus judex ſecundom magis & minus juxta proviſionem apoſtolicæ ſedis pœnas canonicas poterit infligere talibus, & ſic pœnam intruſionis vitare: vel etiam, ſi multitudo non eſt tanta circa credentes, diſcretus judex conſideratis circumſtantiis poterit moderari, prout viderit expedire: proviſo tamen quod perfecti hæretici, vel dogmatizantes eorum errores, vel credentes relapſi in credentiam, poſt abjuratam hæreſim vel renunciatam, in perpetuo carcere intrudantur, hæreſi penitus abjurata, & abſolutione habita excommunicationis, ut ibi ſalvent animas ſuas, & alios de cætero non corrumpant.

(C) Item quæritur, utrum ille qui dedit oſculum Inzabbatato vel hæretico quem credebat, vel ſciebat eſſe Inzabbatatum; vel oravit cum eo, & celavit cum; vel audivit prædicationem vel lectionem ab eo, & credidit talem eſſe bonum hominem; ſit judicandus credens ejus erroribus? Et dicimus quod non; ſed talis condemnetur tamquam fautor vel occultator & benefactor, & vehementer ſuſpectus, quod credit ejus erroribus: niſi adeo eſſet litteratus vel diſcretus, quod non poſſet ignorantiam prætendere. Quod arbitrio diſcreti judicis durimus relinquendum.

Item quæritur, quis ante inquiſitionem inceptam fuit confeſſus ſacerdoti ſuo de hæreſi vel fautoria, & vocatur modo ab inquiſitoribus? In caſu iſto credatur confeſſori ſoo: & ſi inventus fuerit be-(D)ne confeſſus per confeſſionem ſacerdotis, licet ſacerdos male fecerit, quia ipſum non remiſit ad epiſcopum; ille tamen confitens, per talem confeſſionem evitet pœnam temporalem, niſi inveniatur in falſa pœnitentia, vel relapſus poſt pœnitentiam, vel publice diffamatus. Si autem allegat manifeſtam pœnitentiam, vel reconciliationem: prubet per duos teſtes. Si quos vero conſtat ante inchoatam inquiſitionem de his fuiſſa confeſſos, debent publice abjurare hæreſim, & aliam ſolemnitatem facere, niſi ita ſit ſecretum factum, quod non habeat contra ſe famam vel teſtes: & tamen in utroque caſu ſunt ab omni pœna temporali immunes. Si vero aliqui vocati ab inquiſitoribus dejerant tempore ſuæ depoſitionis; & poſtea ad in-(E)ſtantiam inquiſitorum, vel metu probationum diſcooperiunt veritatem; ſed dicunt quod hæc tacuerunt propter verecundiam vel timorem: tales credimus perjuros, quia qui ſcienter falſum dicunt, vel verum tacent, perjuri ſunt: & ideo pœnitentia canonica eſt eis gravior imponenda.

ANNO CHRISTI 1242.

Forma pœnitentiarum.

Hæretici perſeverantes in errore relinquantur curiæ ſæcularis judicio. Perfecti vero hæretici, ſi converti voluerint, & dogmatizantes, abſolutione præhabita, & abjuratione facta, perpetuo carceri intrudantur.

Credentes autem hæreticorum erroribus ſolennem faciant pœnitentiam: hoc ſcilicet modo, quod in feſto omnium Sanctorum proxime venturo, & in prima Dominica adventus, in die natalis Domini, Circumciſionis, Epiphaniæ, S. Mariæ Februarii, S. Eulaliæ, S. Mariæ Martii, & per omnes dies Dominicos quadrageſimæ, ſint in proceſſionibus ad ſedem, ſeu eccleſiam cathedralem, & ibi diſcalciati in braccis & camiſia; præterquam in die ſanctæ Mariæ Februarii, & in ramis palmarum, ut reconcilientur in eccleſia parochiali, in proceſſionibus publice diſciplinati per epiſcopum vel ſacerdotem eccleſiæ. Item in quarta feria in capite jejunii veniant ſimul ad ſedem, & ſint eodem modo, & ſecundum formam juris diſcalciati in braccis, & camiſia, & expellantur ab eccleſia, & ſint extra eccleſiam per totam quadrageſimam: ſic tamen ad fores eccleſiæ, quod ibi audiant officium. Et in die cœnæ Domini ſint diſcalciati in braccis & camiſia ante fores eccleſiæ, & tunc ſecundum canonica inſtituta publice reconcilientur eccleſiæ. Et hanc pœnitentiam de quarta feria, & de ſtando extra eccleſiam per totam quadrageſimam, & de die cœnæ, faciant quamdiu vixerint quolibet anno. Sed in diebus dominicis quadrageſimæ, facta reconciliatione exeant eccleſiam, & ſtent ad fores uſque in diem cœnæ, & portent duas cruces perpetuo ante pectus, quæ non ſint ejuſdem coloris cum veſtibus: & portent ita, ut videri poſſint ſolenniter pœnitentes: ita tamen, quod non abſtineant ab ingreſſu eccleſiæ in quadrageſima ultra decem annos.

Pœnitentia illorum qui ſunt relapſi in fautoriam ſimiliter erit ſolennis; ut de credentibus proxime dictum eſt, in diebus omnibus ſupradictis: hoc excepto, quod cruces portare, & pœnitentiam de quarta feria cinerum, & ſancto die Iovis, faciant ſimili modo per decennium.

Pœnitentia illorum qui non ſunt relapſi in fautoriam, ſed ſunt fautores, & vehementiſſime ſuſpecti, erit eodem modo ſolennis in feſto omnium Sanctorum, natalis Domini, Epiphaniæ, ſanctæ Mariæ Februarii, per omnes dies Dominicos quadrageſimæ. Et aliam pœnitentiam de feria quarta quadrageſimæ, & de ſtando extra eccleſiam per totam quadrageſimam, & de reconciliatione in die cœnæ, ut ſupra dictum eſt, faciant per ſeptennium.

Pœnitentia illorum, qui ſunt fautores & vehementer ſuſpecti, erit ſolennis eodem modo in feſto omnium Sanctorum, natalis Domini, S. Mariæ Februarii, & in ramis palmarum: & aliam pœnitentiam de quarta feria quadrageſimæ, & de ſtando extra eccleſiam per totam quadrageſimam, & de reconciliatione in die cœnæ, ut ſupra dictum eſt, faciant per quinquennium.

Pœnitentia illorum qui ſunt fautores & ſuſpecti, erit ſolennis eodem modo in feſto omnium Sanctorum, ſanctæ Mariæ Februarii, & in ramis palmarum: & aliam pœnitentiam de feria quarta quadrageſimæ, & de ſtando extra eccleſiam per totam quadrageſimam, & de reconciliatione in die cœnæ faciant per triennium. Intelligitur tamen, quod mulieres veſtitæ veniant, & diſciplinentur.

Hanc autem pœnitentiam faciant omnes prædicti in feſtivitatibus & diebus præordinatis, in civitate iſta vel loco, & non alibi, uſque ad feſtum paſchæ;

A illi ſcilicet qui ſunt cives. Forenſes autem faciant eam in parochiis ſuis, & non alibi: præterquam in feria quarta in capite quadrageſimæ, & in die cœnæ Domini, in quibus veniant omnes ad ſedem, vel ad locum eccleſiæ ſuæ. In ſequentibus vero temporibus quadrageſimalibus, decennalem pœnitentiam, ſeptennalem, quinquennalem, & triennalem, quam debent facere in quarta feria in introitu quadrageſimæ, & in die cœnæ Domini, ſecundum diverſitatem culparum, ut jam diffinitum eſt, faciant omnes tam cives quam forenſes in ſede civitatis ſuæ, & non alibi, niſi ex juſta & rationabili cauſa, & de ſpeciali licentia epiſcopi vel vicarii ſui: & tunc in locis, ad quæ de licentia epiſcopi iverint, faciant coram epiſcopo illius loci, vel locum ejus tenente, eamdem pœnitentiam, B portantes litteras epiſcopi vel vicarii ſui, continentes pœnitentiam quam facere debent. Et reportet etiam ille qui pœnitentiam fecerit litteras epiſcopi illius loci ad N. talis diœceſis, de peracta pœnitentia teſtimonium continentes. Quod ſi forte caſu fortuito, ſine fraude tamen & dolo, in illis duobus diebus non poſſent ad cathedralem eccleſiam pervenire: cum redierint, in duabus aliis ſolennitatibus aſſignatis eis juxta arbitrium epiſcopi publice diſciplinentur apud ſedem N. ſecundum formam illorum duorum dierum.

Forma ſententiæ contra hæreticum abſolutum.

Si hæreticus pœniteat, & ſecreto abſolvatur, eccleſiæ jure ſolennitatibus ſervatis, C cum jam non ſit hæreticus formabitur ſic ſententia: Pateat omnibus, quod per ea quæ in Inquiſitione inventa, prodita, & acta ſunt, liquido nobis conſtat quod talis fuit deprehenſus in hæreſi, & poſtmodum reverſus ad eccleſiæ unitatem, agentes miſericorditer cum eodem, ipſum ad perpetuum carcerem condemnamus ſecundum canonica inſtituta.

Alia forma.

Si autem nondum ſit abſolutus, ſic formabitur:

Pateat omnibus, &c. quod talis eſt deprehenſus in hæreſi, & vult reverti ad eccleſiæ unitatem, agentes miſericorditer cum eodem, &c.

D *Forma ſententiæ contra hæreticum pertinacem.*

Si vero non vult pœnitere, ſed in errore perdurat, præſente judice ſæculari ſententia ſic formetur:

Pateat omnibus, quod per ea quæ in Inquiſitione inventa, probata, & acta ſunt, liquido nobis conſtat quod talis eſt deprehenſus in hæreſi per eccleſiam condemnata, & ipſum tanquam hæreticum condemnamus.

Sententia contra fautores.

Contra fautores ſententia ſic formetur:

Pateat omnibus, quod per ea quæ inventa, probata, & acta ſunt in Inquiſitione, liquido nobis conſtat quod talis eſt deprehenſus in fautoria: & denunciamus E ipſum excommunicatum & ſuſpectum de hæreſi: &, ſi per annum contempſerit ſatisfacere, ſubjaceat pœnis concilii generalis: & ſi defecerit in purgatione, & in excommunicatione per annum ſteterit, ut hæreticus condemnetur.

De forma purgationis.

Suſpectus de hæreſi purgabit ſe publice in hunc modum:

Ego N. juro per Deum omnipotentem, & per hæc ſancta Dei evangelia quæ in manibus meis teneo, coram vobis domino N. archiepiſcopo vel epiſcopo, & coram aliis vobis aſſiſtentibus, quod non ſum

ANNO CHRISTI 1242. ſum vel fuit Inzabbatatus VValdenſis, vel Pauper de
» Lugduno, nec hæreticus in aliqua ſecta hæreſis per
» eccleſiam damnata; nec credo, nec credidi co-
» rom erroribus, nec credam aliquo tempore vitæ
» meæ: immo profiteor & proteſtor me credere, &
» ſemper in poſterum crediturum fidem catholicam,
» quam ſancta Romana eccleſia & apoſtolica publice
» tenet, docet, & prædicat, & vos domine archi-
» epiſcope vel epiſcope, & cæteri prælati eccleſiæ u-
» niverſalis tenent, prædicant publice, atqoe docent.

Qualiter compurgatores jurare debent.

Compurgatores jurabunt per hunc modum:

» Ego N. juro per Deum, & per hæc ſancta qua-
» tuor Dei evangelia quæ manibus meis teneo, me fir-
» miter credere, quod talis non fuit Inzabbata-
» tus, Vvaldenſis, nec Pauper de Lugduno, nec hæ-
» reticus, nec credens eorum erroribus: & credo firmi-
» ter eum in hoc verum juraſſe.

Caveat tamen judex, quod ex quo certum numerum compurgatorum duxerit alicui injungendum, non eſt honeſtum quod poſtea mutet, ne ſic Lateranenſe concilium illudatur.

VITA ET EPISTOLÆ
INNOCENTII PAPÆ IV.

ANNO CHRISTI 1243.

INNOCENTIUS IV. priſtino nomine Sinibaldus appellatus, patria Genuenſis, ex nobili Fliſcorum Lavaniæ comitum familia, communi conſenſu cardinalium, per interceſſionem Balduini Conſtantinopolitaoi imperatoris, & Ludovici Francorum regis, e carceribus Friderici liberatorum, Anagniæ poſt interregnum unius anni & octo fere menſium electus eſt ſucceſſor Cæleſtini die vigeſima quarta Iunii, anno Chriſti 1243. tempore Friderici ſecundi: cui iſta electio non admodum grata fuit, eo quod generoſi & honeſti animi virum eſſe ſciebat; adeoque timebat ne ex cardinale amico pontificem hoſtem experiretur. Volens tamen pontifex antiquam amicitiam cum Friderico confirmare, urbem Caſtellanam petebat: quo in itinere cum ſibi inſidias tendi per exploratores compertum haberet, Genuenſium navibus impoſitus, felici navigio uſus, in Franciam delatus eſt. Eodem deveniens, concilium anno 1245. habuit, quo Fridericum, qui citatus venire detrectabat, imperio & regno ſimul ſpoliavit, eique adhuc viventi, poſt Henricum Laotgravium Haſſiæ & Thuringiæ, Vvilielmum comitem Hollandiæ in regno Germaniæ ſubrogari procuravit. Cumque hac de cauſa Fridericus excandeſcens, multa ædificia amicorum parentumque pontificis Parmæ exiſtentia dejici & funditus erui curaret: profectus eo legatus apoſtolicus Fridericum poſt biennalem Parmenſis urbis obſidionem devicit, omneſque ejus copias fudit. Et cum iſtiuſmodi calamitatibus nihilo melior fieret, ſed magis atque magis peſſum iret: pontifex concilium dimiſit, ac deinceps ad reintegrandam ſanctam militiam, omnem cogitatum ſuum convertit. Populum ad ſequenda Ludovici Franciæ regis vexilla, qui in Africam traiicere decreverat, modis quibus potuit omnibus adhortatus fuit. Poſtquam Edmundum Cantuarienſem archiepiſcopum in ſanctorum, numerum retuliſſet, in Italiam reverſus, & Peruſiam ingreſſus, Petrum martyrem inter ſanctos habendum declaravit. Idem de Staniſlao Cracovienſi epiſcopo judicium tulit. A nobilibus Neapolitanis advocatus, comparere ſtatuit. Verum in ea expeditione mortem ſubiit, VI. Decembris, anno Do-

A mini MCCLIV. quando XI. annis, V. menſibus, & XII. diebus pontifex fuiſſet. Sepulturam vero non in ſancto Laurentio, ut habet Platina, ſed in eccleſia cathedrali ſortitus eſt, ut adhuc hodie videre licet. Innocentius in concilio Lugduni habito plures cardinales creavit, primuſque fuit qui cardinalitiam dignitatem rubeo pileo adauxit: ea intentione, ut admonerentur, teſte Martino Polono, ſe ſemper paratos eſſe debere ſanguinem pro Chriſtiana religione profundere, præſertim eo tempore, quo Romana eccleſia a Friderico II. quondam imperatore vehementer oppugnabatur. Multa volumina in tanta rerum difficultate compoſuit. Inter cætera, commentaria in quintum librum decretalium com-
B poſuit: aothentica & apologerica edidit. Proinde viros litteratos amabat, & colebat. Cardinalem Hugonem inſtituti Dominicani unice dilexit, qui gloſſas & concordantias in biblia compoſuit, atque libros ſacros in capitula diſtinxit. Hujus inſtinctu plurimi ac doctiſſimi homines ad ſcribendum ſeſe applicuerunt. Inter eos Alexander de Ales, Bernardus Parmenſis, & Compoſtellanus. Ejus etiam inſtitutum fuit, ut nativitas beatæ Mariæ cum octava celebraretur. Primus roſam auream ſolenni ceremonia ac ritu benedixit, eamque canonicis ſancti Inſti hoſpitibus ſuis Lugduni dono dedit. Circa finem pontificatus Innocentii anno Chriſti MCCL. defunctus eſt Fridericus II. Quo loco, quove mortis
C genere, ſcriptores variãt. Krantzius lib. VIII. Saxoniæ, aliique (quos refert Sanderus de viſibili monarchia) ſcribunt in Apuliam profectum, ibidem morbo correptum eſſe: a quo dum convaleſceret, a Manſredo filio, impoſito ori pulvino oppreſſum eſſe. Gobelinus ætate ſexta cap. LXIV. Et deinde, inquit, ad regnum Siciliæ ſe totum contulit, & ibi tandem morbo correptus, ſine ſacramentorum perceptione, &, ut dicebatur, ſine pœnitentia defunctus eſt. Abbas Stadenſis & Matthæus Pariſ. hujus temporis ſcriptores ambo, ſcribunt eum poſt inſignem pœnitentiam peractam ab epiſcopo Panormitano abſolutum, & in Sicilia tumulatum fuiſſe. Quidquid horum ſit, ſine dubio meruerat impiiſſimus pater talia pati a filio carnali, qui Romanam
D eccleſiam matrem ſuam, patremque ſuum ſpiritualem Romanum pontificem, tot modis per tot annos nefarie admodum perſecutus fuerat. Poſt Fridericum imperio amotum, fuit interregnum viginti octo annorum, uſque ad Rodulphum primum imperatorem.

EPISTOLA I.
INNOCENTII PAPÆ IV.
AD PRÆLATOS ANGLIÆ.

Auxilium pecuniæ ab Anglis expetit.

E *Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei abbatibus totiuſque conventibus, exemptis & non exemptis, in Cantuarienſi diœceſi conſtitutis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.*

ILlam de veſtræ ſinceritatis affectibus ſpem gerimus, & fiduciam obtinemus, ut quoties ſedi apoſtolicæ matri veſtræ neceſſitatis articulus imminet, ad vos, tamquam dilectos ejus filios & devotos, ac pro ipſius oneribus relevandis ſemper paratos & promptos, incunctanter cum omni fiducia recurrere valeamus. Cum igitur ſedes ipſa apoſtolica prædicta, per ea quæ piæ memoriæ Gregorii papæ prædeceſſoris noſtri autoritate in Anglia aliiſque regnia populi Chriſtiani, pro ejuſdem ſedis ſubſidio ſunt collata & collecta, non adhuc a debitorum ſuorum

quæ pro catholicæ fidei, eccleſiaſticæ libertatis, & patrimonii ſui defenſione, contraxerat, onere valeat relevari, ad veſtræ devotionis effectum, neceſſitate cogente, fiducialiter recurrentes, univerſitatem veſtram, de conſilio fratrum noſtrorum, rogamus, attentius monemus, per apoſtolica ſcripta præcipiendo mandantes, & maudando præcipientes, quatenus præſcriptæ neceſſitatis & oneris inſtantia, qua Romana eccleſia, mater veſtra ſpiritualis, graviter perurgetur, affligitur, & pene opprimitur, affectione penſantes, ut convenit, filiali, & compaſſionem ſuper hoc habentes debitam erga ipſam, nobis & ſibi, pro ſolutione debitorum illorum prædictorum, in ea ſubvenire curetis pecuniæ quantitate & ſumma, qualem & quantam dilectus filius noſter magiſter Martinus, cameræ noſtræ clericus, & lator præſentium, vobis ex parte noſtra doxerit declarandam exprimendamque. Eamque ipſam pecuniam, per vos collatam, dicto magiſtro Martino, aut ipſius nunciis, infra terminum, quem idem vobis præfiget, aſſignetis, preces noſtras taliter impleturi, quod nos devotionem veſtram merito commendare poſſimus, & ſuper hoc aliter procedere non cogamur. Datum Laterani ſeptimo Idus Ianuarii, pontificatus noſtri anno primo.

II. AD HENRICUM III. REGEM ANGLIÆ.

Pro epiſcopo Vvintonienſi exule.

Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei cariſſimo in Chriſto filio regi Angliæ ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

POſtquam Dei benignitas humilitatem noſtram ad apoſtolicæ vocavit officium dignitatis, illam concepimus de tua ſerenitate fiduciam, quod in his quæ ſunt ad honorem eccleſiæ, ſe promptam haberet & vigilem exhiberet. Provenit ex hoc, quod cum venerabilem fratrem noſtrum, quondam Norvvicenſem, Vvintonienſi eccleſiæ de fratrum noſtrorum conſilio conceſſimus in paſtorem, preces tibi direximus speciales, ut eidem pro Divina & noſtra reverentia te redderes affectu benevolum & effectu ſerenum, ac ſi quæ caſtra & maneria ipſius eccleſiæ, prompta benignitate ei faceres aſſignari. Tu vero, ſicut mirantes audivimus & dolemus, nedum preces hujuſmodi voluiſti deducere ad effectum: immo, quod eſt gravius, in verba, nihil debitæ modeſtiæ vel reverentiæ filialis habentia prorupiſti; aſſerens quod nulla poſtulatio in regno Angliæ per ſedem apoſtolicam admitti poſſit vel debeat, te invito, & quod illam quam nos in ſpiritualibus, tu in temporalibus habeas poteſtatem: nec quis poſtulatus poſſit abſque tuo conſenſu poſſeſſionem temporalium obtinere. Adjeciſti præterea quod tranſlationem ipſius epiſcopi reputares invalidam, tamquam a nobis per vitium ſubreptionis obtentam. Hæc ſiquidem, fili cariſſime, non Dei, non eccleſiæ, non tuæ reſonant ſublimitatis honorem, non ſapiunt juſtitiam, non redolent æquitatem: præſertim cum teneat omnium credulitas pia fidelium, quod apoſtolicæ ſedis autoritas liberam habeat in eccleſiis univerſis poteſtatem a Dei providentia: nec arbitrio principum ipſa ſtare cogitur, ut eorum, in electionum vel poſtulationum negotiis requirat aſſenſum. In quibus tamen, Dominum habendo præ oculis, ſic provide procedit & caute, quod per illam nullius poſſit honori detrahi, vel juſtitiæ derogari. Sicut etiam in tranſlatione ipſius epiſcopi dignoſcitur proceſſiſſe, in quo promovit hominem ſcientia, moribus & honeſtate perſpicuum, ac in ſpiritualibus & temporalibus circumſpectum, olim tibi carum & amabilem, ac ſemper tuis beneplacitis ſecundum Dominum totis viribus intendere cupientem, per cujus induſtriam probatam in plurimis honoris & commodi proficere poteris incrementis. Sed tamen non ſuggerat aſtutia ſuſurronum, a quibus parare diſpendia virtuoſis pro indifferenti ducitur, dummodo ſua ſpecialia commoda vel privata deſideria conſequantur. Tuam itaque celſitudinem affectione qua poſſumus exhortamur, & obſecramus in Domino Ieſu Chriſto, quatenus ab impia ſuggeſtione talium, regiæ pietatis avertens auditum, eccleſiam Dei continuo proſequaris honore, & indultæ ſibi deſuper libertatis privilegium conſervare ſtudeas illibatum: & nunc & in poſterum tui regni prælatos, ea quæ in ſpiritualibus ſeu temporalibus ſpectant ad ipſorum eccleſias, libere conſequi & pacifice poſſidere permittas. Cæterum ſolerti conſiderans meditatione, quod in apoſtolici proſecutione officii Divini nominis deſervimus honori, quæ de præfato epiſcopo cum ſolenni deliberatione fecimus, non ad animum revoces, non aliquo impedimento perturbes. Sed qui cordi noſtro ſtatuimus, ut te ſpecialem inter alios terræ principes habeamus, in ipſo impartiri procurans honorem, ſibi caſtra & maneria cum fructibus inde perceptis a tempore tranſlationis hujuſmodi, omni poſtpoſita difficultate reſignes, ac benevola benignitate concedas, quod ſolicitudinem ei creditam poſſit cum effectu proſequi, tua favente gratia ſpeciali. Alias autem cum libertatem eccleſiaſticam in diebus noſtris velimus non minui, ſed Deo propitio augeri cupiamus: nullatenus ſuſtinere poterimus, quod nos in ipſo epiſcopo tam præjudicialem injuriam patiamur.

Datum Laterani tertio Kalendas Martii, pontificatus noſtri anno primo.

III. AD FRATRES ORDINIS PRÆDICATORUM.

Fratres Prædicatores a tramite diſciplinæ S. Benedicti exorbitantes corriguntur, & in viam meliorem diriguntur.

Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei magiſtro & fratribus ordinis Prædicatorum ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

NOn ſolum in favorem converſi, ſed etiam monaſterii, probationis tempus a ſanctis patribus eſt indultum, ut ille aſperitates illius, & iſtad mores illius valeat experiri. In regula quoque beati Benedicti præcipitur ut ad converſionem noviter venientibus non facilis tribuatur ingreſſus, ſed, ſicut docet Apoſtolus, an ſit ex Deo ſpiritus comprobetur, & dura & aſpera, per quæ itur ad Dominum, exponantur. Poſtea in eadem regula ſubjungitur, ut dicatur: Ecce lex ſub qua militare deſideras; ſi eam obſervare potes, ingredere; alioquin, liber veniſti, liber diſcedas. Inſuper felicis recordationis Gregorius papa prædeceſſor noſter ſtatuit, ut poſiti in probatione novitii ante ſuſceptum religionis habitum, qui dari profitentibus conſuevit, ſeu ante profeſſionem emiſſam, ad ſtatum priſtinum redire poſſint libere infra annum. Et ad omnem ambiguitatem penitus amovendam, cum in quibuſdam locis religioſis novitiorum habitus non diſtinguatur ab habitu profeſſorum, profeſſionis tempore benedicantur veſtes quæ profitentibus conceduntur, ut novitiorum ac profeſſorum habitus diſcernatur. Licet igitur zelum animarum habentes, eas lucrari Domino ſolicite cupiatis: quia tamen decet & expedit ut conſcientiæ puritati non deſit judicium

cium rationis, ne unde ſpiritualis profectus quæritur, A inde ſalutis diſpendium ſubſequatur, vobis de fratrum noſtrorum conſilio in virtute obedientiæ ſub pœna excommunicationis, autoritate præſentium, diſtrictius inhibemus, ne ante annum probationis elapſum, qui eſt maxime in ſubſidium fragilitatis humanæ regulariter inſtitutus, quemquam ad profeſſionem veſtri ordinis, ſeu renunciationem ſæculi faciendam, recipere præſumatis; nec conſtitutum in probatione novitium aliquatenus impedire, quo minus infra eumdem annum probationis ad aliam religionem, quam maluerit, tranſeat, ſicut de ſua proceſſerit libera voluntate, non obſtante ſtatuto contracto, ſi quod a nobis eſt editum, quod irritum decernimus & inane, vel aliquibus litteris a ſede apoſtolica impetratis, ſeu etiam impetrandis, quæ de præmiſſis expreſſam non fecerint mentionem. Quod ſi forte contra hujuſmodi inhibitionem quemcumque recipere præſumpſeritis: decernimus eum qui taliter receptos fuerit, B nullatenus veſtro eſſe ordini alligatum, voſque a receptione quorumlibet ad profeſſionem ejuſdem ordinis fore ipſo facto ſuſpenſos, & inſuper pœnæ ſubiiciendos, quæ fratribus ipſius ordinis pro culpis infligi gravioribus conſuevit. Nulli ergo, &c.

Datum apud civitatem Caſtellanam decimoquinto Kalendas Iulii, pontificatus noſtri anno primo.

IV. AD CONVENTUM ET PRIOREM ECCLESIÆ Chriſti Cantuarienſis.

Dirimitur lis inter epiſcopum Lincolnienſem & conventum Cantuarienſem.

Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis conventui & priori eccleſiæ Chriſti Cantuarienſis ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

EXhibita nobis venerabilis fratris noſtri epiſcopi Lincolnienſis petitio continebat, quod cum, vobis contendentibus juriſdictionem metropolitani, quam ad vos Cantuarienſi ſede vacante in provinciam Cantuarienſem, tam ex privilegio ſedis apoſtolicæ, quo nunquam adhuc uſi fuiſtis, quam de jure communi pertinere dicitis, in eum & ſuos ſubditos committendo eorum cauſas & appellationes ab eis interpoſitas exercere; ipſe grave ſibi ex hoc præjudicium generari conſpiciens, ad ſedem apoſtolicam, cujus intereſt quæſtiones tam arduas metropolitana ſede D vacante dirimere, provocaſſet: vos in eum & in ejus ſubditos ſuſpenſionis & excommunicationis ſententias occaſione hujuſmodi pro veſtræ voluntatis arbitrio promulgaſtis. Quare nobis humiliter ſupplicavit, ut provideri ſibi ſuper hoc paterna ſolicitudine curaremus. Volentes igitur ex officio noſtro ſic eidem epiſcopo & ſuis ſubditis ſubvenire, quod jus alterius non lædamus, univerſitati veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus infra octo dies poſt receptionem præſentium, abſque veſtro & partis alterius præjudicio, relaxetis prædictas ſententias ad cautelam. Alioquin venerabilibus fratribus noſtris archiepiſcopo Eboracenſi, & epiſcopo Dunelmenſi, damus E litteris noſtris in mandatis, ut ipſi ex tunc ſine præjudicio partium, tam ſuper petitorio, quam etiam ſuper poſſeſſorio, ſententias relaxent eaſdem, contradictores per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo.

Datum Anagniæ decimo Kalendas Septembris, pontificatus noſtri anno primo.

V. AD PRÆLATOS ANGLIÆ.

De ſubſidio pecuniario regi de redditibus ſuis conferendo.

Innocentius epiſcopus, &c. archiepiſcopis, epiſcopis, & dilectis filiis abbatibus, prioribus, archidiaconis, decanis, & aliis eccleſiarum prælatis, & clericis per regnum Angliæ conſtitutis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

DEbet mater eccleſia illis qui regali præeminent dignitate, illa prærogativa proſequi, & ea muneris gratia prævenire, quod in ipſius devotione poteſtas ſemper ferveat, & ad ejus per conſequens ſubjectorum obſequia pervigil habeatur. Cum igitur inter reges cæteros orbis terræ cariſſimum in Chriſto filium noſtrum regem Angliæ illuſtrem ſingularis di- B lectionis brachiis amplectamur, qui veluti princeps catholicus & devotus Romanam eccleſiam matrem ſuam filiali ſubjectione & obſequio devotionis ſic ſemper ſtuduit venerari, quod nequaquam ab ipſius beneplacitis declinaret, quinimo quæ ipſi grata novit & placita, ſolicitudine prompta peregit: non eſt mirum, immo condecens eſt & condignum, ſi ipſius precibus facilius annuamus, ſi honoris ipſius & ſtatus quæramus gloriam & augmentum, ſi ad quod affectus ipſius dirigatur, veſtræ liberalitatis effectus conſonet in idipſum. Sane cum idem rex, ſicut ex parte ipſius fuit propoſitum coram nobis, pro quibuſdam negotiis magnis & arduis quæ ſibi imminebant, adeo ſubierit gravia, & ſubire adhuc ipſum oporteat onera C expenſarum, quod veſtræ ſubventionis indigere ſubſidio dignoſcatur: univerſitatem veſtram rogamus, monemus & hortamur attente, per apoſtolica ſcripta mandantes, quatenus attendentes prudenter, quod vos decet & convenit, eo libentius ipſius regis ſupportare labores, & gravamina relevare, quo minus poſſet ſine veſtri ſtatus & honoris diſpendio alicujus jacturæ vel incommoditatis onere prægravari, ſibi de veſtris redditibus honeſtum ſubſidium liberaliter conferatis: ut idem expenſarum ſuarum, veſtræ ſubventionis propitiante dextera, perferre levius onus poſſit, voſque proinde vobis ejuſdem regis, cujus bonorum eſtis participes, honoris & gloriæ non expertes, favorem & gratiam, quibus procul dubio indigetis, valeatis futuris temporibus vendicare; & nos, qui haberi volumus ex D hoc ad veſtra & veſtrarum eccleſiarum commoda promptiores, devotionis veſtræ promptitudinem non immerito commendemus.

Datum Ianuæ quarto Kalendas Auguſti, pontificatus noſtri anno ſecondo.

VI. AD ARCHIEPISC. ET CAPITVL. COLONIENSE.

De trium Magorum miraculis ac cultu.

Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei fratri archiepiſcopo & dilectis filiis capitulo Colonienſi ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

E LIcet is, de cujus munere venit ut ſibi a fidelibus ſuis digne ac laudabiliter ſerviatur, de abundantia pietatis ſuæ, quæ merita ſupplicum excedit & vota, bene ſervientibus multo majora retribuat, quam valeant promereri: nihilominus tamen deſiderantes reddere Domino populum acceptabilem, fideles Chriſti ad complacendum ei, quaſi quibuſdam illectivis muneribus, indulgentiis ſcilicet & remiſſionibus, invitamus, ut exinde reddantur divinæ gratiæ aptiores.

Cupientes igitur ut eccleſia veſtra, in qua trium

ſanctorum Magorum corpora coruſcantia multis miraculis ſub veneranda cuſtodia conſervantur, congruis honoribus frequentetur: omnibus vere pœnitentibus & confeſſis, qui eccleſiam ipſam in feſtivitate ipſorum ſanctorum venerabiliter viſitaverint, annuatim de omnipotentis Dei miſericordia & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus autoritate confiſi, quadraginta dies de injuncta ſibi pœnitentia annis ſingulis miſericorditer relaxamus.

Datum Lugduni ſesto Kalendas Aprilis, pontificatus noſtri anno quarto.

VII. AD RAIMUND. DE PENNAFORTI ORDINIS PRÆDICATORUM MAGISTRUM, & provincialem Hiſpaniæ.

De hæreſi extirpanda.

Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Priori provinciali in Hiſpania, & fratri Raimundo de Pennaforti ordinis Prædicatorum, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

INter alia deſiderabilia cordis noſtri ſpecialiter id optamus, & ad illud potiſſime dirigimus noſtræ intentionis affectum, per quod ſalus provenit animarum, & nomen Domini glorioſum plenius collaudatur. Quia igitur Deo non eſt acceptabile obſequium abſque fide, ad propagationem & corroborationem ipſius, & Chriſtianæ religionis augmentum, quanta poſſumus ſolicitudine vigilare debemus, & hoc per nos & alios inceſſanter verbo & opere procurare, ut diffundatur per orbem latius cultus Dei, & meſſe agri multiplicata Dominici, frumentum in cœleſtia horrea inferatur. In his autem, nobis fratres veſtri ordinis Dominus ſpecialiter voluit eſſe adjutores: qui ſpretis mundi diſſoluti blanditiis, ſub religionis arctæ rigore, in voluntate Chriſto ad placitum famulantes, de fidelium campo extirpare noxia, & in eo plantare ſalubria, nec non muniti ſpirituali pro defenſione fidei armatura, errorum laqueis irretitos eripere, ac in regione diſſimilitudinis converſantes ad unitatem matris eccleſiæ revocare diligentia indefeſſa procurant; proficientes ſibi per vitæ meritum, & aliis verbo pariter & exemplo. Unde quia in inquiſitione facienda contra hæreticos eorumdem fratrum ſolertiam novimus plurimum opportunam, ipſis hujuſmodi negotium providimus ſpecialiter committendum. Ideoque devotionem veſtram monemus & hortamur in Domino Ieſu Chriſto, vobis per apoſtolica ſcripta mandantes: quatenus ad ipſius proſecutionem negotii ſolicite intendens, aliquos fratres ejuſdem ordinis de regno Aragoniæ, quos ad hoc idoneos fore noveritis, inquiſitores hæreticæ pravitatis in provincia Narbonenſi, per diſtrictum cantum cariſſimi in Chriſto filii noſtri Iacobi Aragonum regis illuſtris, autoritate noſtra deputare curetis: injungentes eiſdem, ut in negotio ipſo ſecundum formam a bonæ memoriæ Gregorio papa prædeceſſore noſtro editam, & a nobis poſtmodum innovatam, juxta quam ſiquidem procedunt fratres dicti ordinis in ipſa Provincia, ſicut eidem negotio expedire viderint, tam contra hæreticos, & ad ipſos accedentes, & fautores, & receptatores, ac defenſores eorum, quam alios ipſi negotio adverſantes, neminem præter Deum in hac parte timendo, efficaciter procedere non omittant. Tu vero, Prior, de conſilio ſeniorum & diſcretorum fratrum præfati ordinis, ejuſdem regni inquiſitores hujuſmodi autoritate noſtra removeas transferaſque, alios ſubſtituas, vel ſuperſedere facias, cum ex cauſa rationabili id videris faciendum.

Datum Lugduni decimotertio Kalendas Novembris, pontificatus noſtri anno ſexto.

VIII. AD POTESTATES, RECTORES, CONSILIA, ET COMMUNITATES PER Lombardiam.

Conſtitutiones contra hæreticos a magiſtratibus ſæcularibus obſervandæ.

Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis poteſtatibus, ſive rectoribus, conſiliis, & communitatibus civitatum, aliorumque locorum per Lombardiam, Romaniolam, & marchiam Treviſinam conſtitutis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

AD extirpanda de medio populi Chriſtiani hæreticæ pravitatis zizania, quæ abundantius ſolito ſuccreverunt, ſuperſeminante illa licentius his diebus hominis inimico, tanto ſtudioſius juxta commiſſam nobis ſolicitudinem inſudare proponimus, quanto pernicioſius negligeremus eadem in necem catholici ſeminis pervagari. Volentes autem ut adverſus hujuſmodi nequitiæ operarios conſurgant, ſtentque nobiſcum eccleſiæ filii, ac orthodoxæ fidei zelatores: conſtitutiones quaſdam ad extirpationem hæreticæ peſtis edidimus, a vobis ut fidelibus ejuſdem fidei defenſoribus exacta diligentia obſervandas, quæ ſeriatim inferius continentur. Quocirca univerſitati veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſinguli conſtitutiones eaſdem conſcribi in veſtris capitularibus facientes, nullis inde temporibus abolendas, ſecundum eas contra omnem hæreſim ſe adverſus ſanctam hanc eccleſiam extollentem ſine omiſſione aliqua procedatis: alioquin dilectis filiis Priori provinciali, & fratribus inquiſitoribus hæreticæ pravitatis, ordinis Prædicatorum in Lombardia, marchia Treviſina, & Romaniola, damus noſtris litteris in mandatis, ut ſingulos veſtrum ad id per excommunicationem in perſonas & interdictum in terram appellatione remota compellant.

Conſtitutiones autem ſunt hæ:

I.

Statuimus, ut poteſtas, ſeu rector, qui civitati præeſt, vel loco alii ad præſens, aut pro tempore præfuerit in futurum, in Lombardia, Romaniola, vel marchia Treviſina, juret præciſe & ſine tenore aliquo attendere inviolabiliter & ſervare, & facere ab omnibus obſervari, toto tempore ſui regiminis, tam in civitate vel loco ſui regiminis, quam in terris ſuæ ditioni ſubjectis, omnes & ſingulas tam infra ſcriptas, quam alias conſtitutiones & leges, tam canonicas quam civiles, editas contra hæreticam pravitatem, & ſuper his præciſe obſervandis recipiant a quibuſlibet ſibi in poteſtaria vel regimine ſuccedentibus juramenta: quæ qui præſtare noluerint, pro poteſtatibus vel rectoribus nullatenus habeantur, & quæ ut poteſtates vel rectores fecerint, nullam habeant penitus firmitatem, nec ullus teneatur aut debeat ſequi eos, etiamſi de ſequela præſtanda eis exhibuerit juramentum. Quod ſi poteſtas vel rector aliquis hæc omnia & ſingula ſervare noluerit, vel neglexerit, præter notam perjurii, & perpetuæ jacturam infamiæ, ducentarum marcarum pœnam incurrat, quæ irremiſſibiliter exigantur ab eo, & in utilitatem communis integra convertantur: & nihilominus ut perjurus & infamis, & tamquam hæreticorum fautor, de fide ſuſpectus, officio & honore ſui regiminis ſpolietur: nec ulterius poteſtas ſeu rector in aliquo habeatur, aut de cætero ad aliquam dignitatem vel officium

cium publicum nullatenus aſſumatur.

II.

Idem qooque Poteſtas, ſeu rector, cujuſlibet civitatis vel loci in principio ſui regiminis, in publica concione more ſolito congregata banno civitatis vel loci ſupponat tamquam pro maleficio omnes hæreticos utriuſque ſexus, quocumque nomine cenſeantur, & teneatur bannum hujuſmodi a ſuis prædeceſſoribus poſitum confirmare. Præcipue autem quod nullus hæreticus vel hæretica de cætero habitet, vel moretur, vel ſubſiſtat in civitate, ſeu aliquo loco juriſdictionis aut diſtrictus ejuſdem: & quicumq; ipſum vel ipſam invenerit, libere capiat, & capere poſſit impune, & omnes res ipſius vel ipſorum eis licenter auferre, quæ ſint auferentium pleno jure; niſi auferentes hujuſmodi ſint in officio conſtituti.

III.

Idem quoque Poteſtas, ſeu rector, infra tertium diem poſt introitum regiminis ſui, duodecim viros probos & catholicos, & duos notarios, & duos ſervitores, vel quotquot fuerint neceſſarii, inſtituere teneatur: quos diœceſanus, ſi præſens extiterit, & intereſſe voluerit, & duo fratres Prædicatores, & duo Minores, ad hoc a ſuis Prioribus, ſi conventus ibi fuerint eorumdem ordinum, deputati, duxerint eligendos.

IV.

Inſtituti autem hujuſmodi & electi poſſint & debeant hæreticos & hæreticas capere, & eorum bona illis auferro, & facere aoferri per alios, & procurare hæc tam in civitate quam in tota ejus juriſdictione atque diſtrictu plenarie admpleri, & eos ducere, & duci facere in poteſtatem diœceſani, vel vicariorum ejuſdem.

V.

Teneatur autem Poteſtas ſeu rector quilibet, in expenſis communis cui præeſt, facere duci eoſdem hæreticos ita captos, quocumque diœceſanus, vel ejus vicarii, ſeu inquiſitores vel inquiſitor, in juriſdictione vel diſtrictu diœceſani epiſcopi, ſeu civitatis vel loci, voluerit illos duci.

VI.

Officialibus vero prædictis plena fides de his omnibus habeatur, quæ ad eorum officium pertinere noſcuntur, ſine aliquo ſpecialiter præſtito juramento, probatione aliqua in contrarium non admiſſa, ubi duo vel tres vel plures præſentes fuerint ex eiſdem.

VII.

Porro cum officiales hujuſmodi eliguntur, jurent hæc omnia exequi fideliter & pro poſſe, ac ſuper his ſemper meram dicere veritatem: quibus ab omnibus in his quæ ad officium eorum pertinent plenius pareatur.

VIII.

Et tam dicti duodecim quam ſervitores & notarii prætaxati, ſimul vel diviſim plenariam præcipiendi ſub pœna & banno quæ ad officium ſuum pertinent habeant poteſtatem.

IX.

Poteſtas autem, vel rector, teneatur habere firma & rata omnia pæcepta, quæ occaſione officii ſui fecerit, & pœnas exigere non ſervantium.

X.

Quod ſi dictis officialibus aliquo tempore aliquod damnum contigerit in perſonis vel rebus, pro ſuis officiis exeqoendis, a communi civitatis vel loci, per reſtitutionem plenariam ſerventur indemnes.

XI.

Nec ipſi officiales vel eorum heredes poſſint aliquo tempore coovenirí de bis quæ fecerint, vel pertinent ad eorum officium, niſi ſecundum quod eidem A diœceſano & fratribus videbitur expedire.

XII.

Ipſorum autem officium duret tantummodo per ſex menſes: quibus completis, poteſtas teneatur totidem ſubrogare officiales ſecundum formam præſcriptam; qui prædictum officium ſecundum formam eamdem in aliis ſex menſibus ſequentibus exequantur.

XIII.

Sane ipſis officialibus dentur de camera communis civitatis vel loci, quando exeunt civitatem vel locum pro hoc officio exequendo, unicuique pro qualibet die decem & octo imperiales in pecunia numerata, quas Poteſtas vel rector teneatur eis dare, vel dari facere, infra diem tertium, poſtquam ad eamdem redierint civitatem vel locum.

XIV.

Et inſuper habeant tertiam partem bonorum hæreticorum quæ occupaverunt, & mulctarum ad quas fuerunt condemnati, ſecundum quod inferius conti- B netur, & hoc ſalario ſint contenti.

XV.

Sed ad nullum aliud, quod iſtud officium impediat vel impedire poſſit ullo modo, officium, vel etiam exercitium, compellantur.

XVI.

Nullum etiam ſtatutum conditum vel condendum, eorum officiom ullo modo valeat impedire.

XVII.

Et ſi quis horum officialium propter ineptitudinem, vel inertiam, vel occupationem aliquam, vel exceſſum, diœceſano & fratribus ſupradictis viſus fuerit amovendus: ipſum ad mandatum vel dictum eo- C rum teneatur amovere Poteſtas aut rector, & alium ſecundum formam præſcriptam ſubſtituere loco eius.

XVIII.

Quod ſi quia eorum, contra fidem & ſinceritatem officii ſui, in favorem hæreſis deprehenſus fuerit exceſſiſſe: præter notam infamiæ perpetuæ, quam tamquam fautor hæreticorum incurrat, per poteſtatem vel rectorem ad diœceſani loci & dictorum fratrum arbitrium puniatur.

XIX.

Poteſtas præterea militem ſuum, vel alium aſſeſſorem, ſi diœceſanus vel ejus vicarius, aut inquiſitores a ſede apoſtolica deputati, ſeu dicti officiales petiverint, cum ipſis officialibus mittere teneatur, & cum D ipſis eorum officium fideliter exercere. Quilibet etiam ſi præſens in terra, vel requiſitus fuerit, teneatur tam in civitate quam in joriſdictione vel in diſtrictu quolibet, dare ipſis officialibus vel eorum ſociis conſilium & juvamen, quando voluerint hæreticum, vel hæreticam capere, vel ſpoliare aut inquirere: ſeu domum vel locum, aut aditum aliquem introire pro hæreticis capiendis, ſub vigintiquinque librarum imperialium pœna vel banno. Univerſitas aotem burgi, ſub pœna & banno librarum centum, villa vero librarum quinquaginta imperialium pro qualibet vice ſolvenda in pecunia numerata.

E

XX.

Quicumque autem hæreticum vel hæreticam captum vel captam auferre de manibus capientium vel capientis auſus fuerit, vel defendere ne capiatur, ſeu prohibere aliquem intrare domum aliquam vel turrim ſeu locum aliquem ne capiatur & inquiratur ibidem, juxta legem Paduæ promulgatam per Fridericum tunc imperatorem, publicatis bonis omnibus, in perpetuum relegrtur; & domus illa, a qua prohibiti fuerint, ſine ſpe reædificandi funditus deſtruatur: & bona quæ ibi reperta fuerint, fiant capientium, ac ſi hæretici fuiſſent ibidem inventi: & tunc propter hanc prohibitionem vel impeditionem ſpecialem, burgus

componat

componat communi librarum ducentarum, & villa librarum centum, & vicinia tam burgi quam civitatis librarum quinquaginta imperialium, niſi infra tertium diem ipſos defenſores vel defenſorem hæreticorum Poteſtati captos duxerint perſonaliter præſentandos.

XXI.

Teneatur inſuper Poteſtas, ſeu rector quilibet, omnes hæreticos vel hæreticas, qui capti amodo fuerint, per viros catholicos ad hoc electos a diœceſano, ſi fuerit præſens, & fratribus ſupradictis, in aliquo ſpeciali carcere tuto & ſecuro, in quo ipſi ſoli detineantur, ſeorſum a latronibus & bannitis, donec de ipſis fuerit definitum, ſub expenſis communis civitatis vel loci ſui facere cuſtodiri.

XXII.

Si quandoque aliqui vel aliquæ non hæretici pro captis hæreticis, ipſis non contradicentibus, fuerint aſſignati, vel ſe forſitan aſſignaverint: prædicti ſuppoſiti, perpetuo carceri mancipentur, & hæretici nihilo minus reddi & aſſignari cogantur: & qui hunc dolum fecerint, juxta legem prædictam, bonis omnibus publicatis, in perpetuum relegentur.

XXIII.

Teneatur inſuper Poteſtas, vel rector quilibet, cum bono & ſecuro comitatu omnes hæreticos & hæreticas, quocumque nomine cenſeantur, infra quindecim dies poſtquam fuerint capti, diœceſano vel ejus ſpeciali vicario, ſeu hæreticorum inquiſitoribus præſentare, pro examinatione de ipſis & eorum hæreſi facienda.

XXIV.

Damnatos vero de hæreſi per diœceſanum, vel ejus vicarium, ſeu per inquiſitores prædictos, Poteſtas, vel rector, vel ejus nuncius ſpecialis, eos ſibi relictos recipiat ſtatim, vel infra quinque dies ad minus, circa eos conſtitutiones contra tales editas ſervaturus.

XXV.

Teneatur præterea Poteſtas, ſeu rector, omnes hæreticos quos captos habuerit cogere, citra membri diminutionem & mortis periculum, tanquam vere latrones & homicidas animarum, & fures ſacramentorum Dei & fidei Chriſtianæ, errores ſuos expreſſe fateri, & accuſare alios hæreticos quos ſciunt, & bona eorum, & credentes & receptatores, & defenſores eorum, ſicut coguntur fures & latrones bonorum temporalium accuſare ſuos complices, & fateri maleficia quæ fecerunt.

XXVI.

Domus autem, in qua repertus fuerit aliquis hæreticus vel hæretica, ſine ulla ſpe reædificandi funditus deſtruatur: niſi dominus domus eos ibidem procuraverit reperire. Et ſi dominus illius domus alias domos habuerit contiguas illi domui, omnes illæ domus ſimiliter deſtruantur, & bona quæ fuerint inventa in domo illa, & in domibus illis adhærentibus, publicentur, & fiant auferentium, niſi auferentes fuerint in officio conſtituti. Et inſuper dominus domus illius, præter notam infamiæ perpetuæ, quam incurrat, componat communi civitatis vel loci quinquaginta libras imperiales in pecunia numerata: quam ſi non ſolverit, in perpetuo carcere detrudatur. Burgus autem ille in quo hæretici capti fuerint vel inventi, componat communi civitatis libras centum, & villa libras quinquaginta, & vicinia tam burgi quam civitatis libras quinquaginta imperiales in pecunia numerata.

XXVII.

Quicumque vero deprehanſus fuerit dare alicui hæretico vel hæreticæ conſilium, vel auxilium, ſeu favorem, præter aliam pœnam ſuperius & inferius prętaxatam, eatunc ipſo jure in perpetuum ſit factus in-

A famis, nec ad publica officia ſeu conſilia, vel ad eligendos aliquos ad hujuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur: ſit etiam inteſtabilis, ut nec teſtamenti liberam habeat factionem, nec ad hereditatis ſucceſſionem accedat. Nullus præterea ei ſuper quocumque negotio, ſed ipſe aliis reſpondere cogatur. Quod ſi forte judex extiterit, ejus ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, inſtrumenta confecta per ipſum, nullius penitus ſint momenti. Credentes quoque erroribus hæreticorum, tamquam hæretici puniantur.

XXVIII.

Teneatur inſuper Poteſtas, ſeu rector, nomina virorum omnium, qui de hæreſi fuerint infamati vel banniti, in quatuor libellis unius tenoris facere annotari: quorum unum, commune civitatis vel loci habeat, & alium diœceſanus, & tertium fratres Prædicatores, & quartum fratres Minores: & ipſorum nomina ter in anno & in concione publica ſolemniter faciat recitari.

XXIX.

Teneatur quoque Poteſtas, ſeu rector, filios & nepotes hæreticorum, & receptatorum, defenſorum, & fautorum, diligenter inveſtigare, eoſque ad aliquod officium publicum ſeu conſilium nullatenus admittere in futurum.

XXX.

Teneatur præterea Poteſtas, ſeu rector, unum de aſſeſſoribus ſuis, quem elegerit diœceſanus, ſi fuerit C præſens, & inquiſitores prædicti ab apoſtolica ſeda dati, mittere cum eis quandocumque voluerint, in juriſdictione civitatis atque diſtrictu: qui aſſeſſor, ſecundum quod prædictis inquiſitoribus viſum fuerit, ibi tres aut plures boni teſtimonii viros, vel totam viciniam, ſi eis videbitur, jurare compellat, quod ſi quos ibidem hæreticos ſciverint, vel bona eorum, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, ſeu a communi converſatione fidelium vita & moribus diſſidentes, vel credentes, aut defenſores, ſeu receptatores, vel fautores hæreticorum, eos dictis inquiſitoribus ſtudeant indicare. Ipſe autem Poteſtas contra accuſatos procedat ſecundum leges quondam Friderici tunc imperatoris Paduæ promulgatas.

XXXI.

D Teneatur inſuper Poteſtas, ſeu rector, in deſtructione domorum, & condemnationibus faciendis, & in rebus inventis vel occupatis conſignatis & dividendis, de quibus ſuperius dicitur, infra decem dies, poſtquam accuſatio facta fuerit, hæc omnia exequi cum effectu, & condemnationes omnes in pecunia numerata infra tres menſes exigere, & dividere illas ſicut inferius continetur, & eos qui ſolvere non potuerint banno maleficii ſupponere, & donec ſolvant in carcere detinere. Alioquin pro his omnibus & ſingulis ſyndicetur, ſicut inferius continetur: & inſuper teneatur unum de aſſeſſoribus ſuis, quemcumque diœceſanus, vel ejus vicarius, & dicti inquiſitores hæreticorum voluerint, ad hæc peragenda fideliter aſſignare, & mutare pro tempore, ſi eis viſum fuerit opportunum.

XXXII.

Omnes autem condemnationes vel pœnæ, quæ occaſione hæreſis factæ fuerint, neque per concionem, neque per conſilium, neque ad vocem populi, ullo modo aut ingenio, aliquo tempore valeant relaxari.

XXXIII.

Teneatur autem Poteſtas, ſeu rector, omnis bona hæreticorum, quæ per dictos officiales fuerint occupata ſeu inventa, & condemnationes pro his exactas

dividere

dividere tali modo: una pars deveniat in commune A
civitatis vel loci; ſecunda in favorem & expeditio-
nem officii detur officialibus, qui tunc negotia ipſa
peregerint; tertia ponatur in aliquo tuto loco, ſe-
cundum quod dictis diœceſano & inquiſitoribus vi-
debitur, reſervanda & expendenda per conſilium eo-
rumdem in favorem fidei, & ad hæreticos extirpan-
dos: non obſtante hujuſmodi diviſioni ſtatuto aliquo
condito vel condendo.

XXXIV.

Si quis autem de cætero aliquod iſtorum ſtatuto-
rum aut conſtitutionum attentaverit delere, dimi-
nuere, vel mutare, ſine autoritate ſedis apoſtolicæ ſpe-
ciali: Poteſtas ſeu rector, qui pro tempore fuerit in
illa civitate vel loco, teneatur eum, tamquam defen- B
ſorem hæreticorum publicum & fautorem, ſecundum
formam præſcriptam perpetuo publice infamare, at-
que punire in libris quinquaginta imperialium in pe-
cunia numerata: quam ſi exigere non potuerit, eum
maleficii banno ſupponat, de quo eximi non valeat,
niſi ſolverit duplam dictæ pecuniæ quantitatem.

XXXV.

Teneatur ſane Poteſtas, ſeu rector, infra decem
dies ſui regiminis ſyndicare præcedentem proxime
Poteſtatem vel rectorem, & ejus etiam aſſeſſores, per
tres viros catholicos & fideles, electos ad hoc per diœ-
ceſanum, ſi fuerit præſens. & per fratres Prædicatores
& Minores, de omnibus his quæ in ſtatutis iſtis ſeu
conſtitutionibus & legibus contra hæreticos & eorum
complices editis continentur, & punire ipſos, ſi ex- C
ceſſerint, in omnibus & ſingulis quæ omiſerint, &
cogere reſtituere de propria facultate: non obſtante ſi
per aliquam licentiam conſilii vel alterius cujuſlibet
a ſyndicatione fuerint abſoluti.

XXXVI.

Iurabunt autem prædicti tres viri bona fide ſyndi-
care præfatos de omnibus ſupradictis.

XXXVII.

Cæterum teneatur Poteſtas ſeu rector cujuſlibet
civitatis vel loci, delere ſeu abradere penitus de ſta-
tutis vel capitularibus communis quodcumque ſtatu-
tum conditum vel condendum, quod inveniatur con-
tradicere iſtis conſtitutionibus, ſeu ſtatutis & legibus D
quomodolibet obviare, & in principio & medio ſui re-
giminis hæc ſtatuta, ſeu conſtitutiones & leges, in
publica concione ſolenniter facere recitari, & etiam
in aliis locis extra civitatem ſuam vel locum, ſicut
diœceſano, ſeu inquiſitoribus & fratribus ſupradictis,
viſum fuerit expedire.

XXXVIII.

Porro hæc omnia ſtatuta, ſeu conſtitutiones, & le-
ges, & ſi quæ aliæ contra hæreticos & eorum com-
plices tempore aliquo autoritate ſedis apoſtolicæ
conderentur, in quatuor voluminibus unius tenoris
debeant contineri: quorum unum ſit in ſtatutario
communis cujuſlibet civitatis, ſecundum apud diœ- E
ceſanum, tertium apud fratres Prædicatores, quar-
tum apud fratres Minores, cum omni ſinceritate ſer-
ventur, ne poſſint per falſarios in aliquo violari.

Datum Peruſii Idibus Maii, pontificatus noſtri
anno IX.

IX. SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS IN EZELINUM.

Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam memoriam rei geſtæ.

TRuculentam unius hominis rabiem, inhuma-
nam ſævamque barbariem Ezelini videlicet de
Romano, quem diræ malignitatis enormitas fecit in-
ſignem, & mundo non incognita factorum atrocium
multitudo ſpectabilem, humana ſocietas ad eligen-
dum improba a male potentium tyrannide inſtitu-
ta, indigne forſitan pertuliſſe videtur: ſed indignius
procul dubio noſcitur ſuſtuliſſe. Hic ſiquidem ſub
humani vultus effigie bellualem animum retinens,
Chriſtiani ſanguinis ſitibundus, & viribus rigidus
alienis, implacabile adverſus communia humani-
tatis fœdera bellum gerit. Non enim ſolum ferali
hominum excidio debacchatur in corpora, verum-
etiam ſuper communem modum, menſuram, & nu-
merum, exhauſti cruoris profluvio non contentus,
per catholicos fidei corruptores ſpiritualis vitæ ope-
ratur exitium in interitum animarum. Nimirum ſi
in ſuis atrocitatibus propria contra infenſos ſibi exe-
queretur odia, jam deferbuiſſet in eo incaleſcens ani-
mi feritas peractæ ultionis refrigerio mitigata in his
quos habere videbatur exoſos. Sed ejus effera cru-
delitas ſic in omnes excandeſcit, ut nec fortunæ nec
vitæ pepercerit etiam amicorum, nec ſexum miſe-
ratus fuerit in quibuſlibet vel ætatem, nec alicujus
religionis vel ordinis veneratus honorem, necans
parvulos innocentes, adultos nequiter perimens, di-
verſis excogitatis in eis generibus tormentorum, &,
quod pudoroſum eſt cogitare vel loqui, horrido
impiæ ſectionis cultro, tam feminas, ut dicitur, eunu-
chizare quam mares, ſpem futuræ prolis occidens
in ſuperſtitibus occiſorum, ut ex intentione quodam-
modo fiat eorum etiam, quos adhuc de lumbis na-
tura non protulit, homicida. Quis ergo dubitet eum
in hominibus non tantum perſonas perſequi, ſed
etiam naturam? Quis ambigat illum quaſi non ho-
minem humani generis fore publicum inimicum?
Hunc ex genere, cum publice damnati hæretici fi-
lius fuerit, hæreticorumque cognatus, hunc etiam
ex moribus, cum eum perfidum eſſe contraria reli-
gioni Chriſtianæque fidei opera manifeſtent, nos
eum publicæ opinionis concurrente aſſenſu, unam
de ſubdolis vulpeculis præſumpſimus eſſe, quæ vi-
neam Domini ſabaoth demoliri non ceſſant, teſta-
mentum æterni evangelii corrumpentes. Ad hunc
autem nequiſſimæ intentionis effectum eo ingenii
ſui calle proceſſit, quia in quos potuit, vaſa ſce-
leratiſſimæ infectionis arripiens, per corporalis
necis formidinem, quæ plerumque cadit in fortes,
reſiduos regionis ſuæ viros redegit in parvulos, ut
eis animorum confidentia, libertatis privilegio, &
veritatis oraculo deſtitutis, facile per magiſtros er-
rorum ſub prædicti Ezelini præſidio ad ſubverten-
das fidelium mentes in marchiæ Terviſinæ parti-
bus emergentes, in publicum perverſa infectionis
hæreticæ dogmata ſuggerantur. Execrans præterea
commune omnibus gentibus & magnum in Chriſto
& eccleſia matrimonii ſacramentum, quod non
humanæ voluntatis inventio ſtatuit, ſed Divinæ
inſtitutionis commendat autoritas, quod tempora-
liter orientis ex homine ſalvatoris nativitas hono-
ravit, quodque cunctis fere animantibus ſuggerit
in eis inſitus ordo naturæ, damnabili & de typho
abominationis hæreticæ procedente præſumptionis
audacia ſeparat contra legis evangelicæ interdictum
legitimæ conjunctionis fœdere copulatos, adeo in-
ter complices ſuos fœda connubia & adulterina con-
jugia conjungendo, ex quibus ſpuria vitulamina
prodeunt, radices altas poſteritatis proſpere non da-
tura. Nos itaque, quos licet immeritos ſummus fide-
lium paſtor ad arcendos a redempto Chriſti ſanguine
grege ferales impetus ſalutem Chriſtiani populi læ-
dentes & vitam, nec non ad hujuſmodi inveſtigan-
das aſſiduis vigiliis capiendaſque vulpeculas eccleſiæ
ſuæ voluit præſidere, valido clamore Chriſtiani ſan-
guinis, quo idem Ezelinus terram operuit, nec minus

evangelicæ fidei, quam molitur evertere, periculo excitati, A per religioſos viros diſcernere curavimus, & videre, an idem Ezelinus illud circa fidem catholicam naufragium pateretur, quod de ipſo deteſtanda nuntiabant opera, & vulgata infamia prædicabat. Cum autem ipſi religioſi ſuper his cum diligentia inquirentes, eumdemque de fide Chriſti non recte ſentire, & haberi debere ſuſpectum veris indiciis comperiſſent: tandem ipſe ad ſedem apoſtolicam nuncios deſtinavit, quibus bonæ memoriæ Sabinenſem epiſcopum conceſſimus auditorem, coram quo ad jurandum in ipſius Ezelini anima ſe obtulere paratos, quod idem de Deo & catholica fide credebat ſecundum quod Romana tenet eccleſia & docet eſſe credendum. Sed quoniam a dicto epiſcopo vel a nobis hujuſmodi purgatio admiſſa non extitit, cum in tanto crimine non per nuncios, ſed per propriam perſonam præſtanda eſſet purgatio: coram nobis ſibi præfiximus B terminum, quo apoſtolico ſe conſpectui præſentaret, facturus ſuper his quod ordo exigeret rationis, oblata ſibi de ſecuritate perſonæ in veniendo & redeundo plenaria cautione. Unde quia nec in eodem termino, nec poſt ipſum, venire vel mittere procuravit, ipſum, qui plurium erat alias excommunicationum laqueis irretitus, & quod de fide catholica male ſentiret certa ratione ſuſpectus, anathematis vinculo duximus innodandum; alium ei terminum aſſignantes, quo in noſtra compareat præſentia, ſuper præmiſſis mandatis eccleſiæ pariturus; denunciando publice, quod niſi uſque ad terminum ipſum id faceret, extunc procederemus gravius contra eum juxta legitimas & canonicas ſanctiones. Cum autem ve- C nire ſeu mittere, licet ultra terminum diutius expectatus, obſtinatione damnabili deſpexiſſet, & non ſolum per annum, ſed per biennium vilipenſis eccleſiæ clavibus prædictum ſuſtinuiſſet contemptibiliter anathema: nos, quia non debebamus ulterius canonicum contra eum differre judicium, quem tam longum diffugium & tam dura pertinacia reum tanti criminis oſtendebant, præſertim quia hujuſmodi judicii tarditas periculoſam forte aliquibus præbebat audaciam, & quos a malis feſtinata unius pœna compeſceret, protelata forſitan ad illam laxaret: eumdem Ezelinum tamquam hæreticum reputantes, decrevimus ipſum, habito fratrum noſtrorum conſilio, promulgatis adverſus hæreticos ſanctionibus ſubjacere; niſi uſque ad Kalendas Auguſti tunc proxime ſecuturas coram D nobis comparere curaret, noſtris & eccleſiæ pariturus præciſe beneplacitis & mandatis. Quem ſiquidem terminum tunc ſibi ex multa benignitate apoſtolicæ ſedis præfiximus, cum eum ſalvari vellemus potius quam perire. Ipſe vero contra Deum & contra homines collo rebellionis extento, & ad omnem fidei Chriſtianæ inobedientiam ſpiritu obfirmato, tamquam prolapſus in deſperationis abyſſum, & humani pudoris, Divini judicii, ac ſalutaris conſilii pertinax aſpernator, imminentia ſibi diſcrimina quæcumque contempſit: & perire potius eligens quam parere, nec in termino ſibi ex multa eccleſiæ miſerationis lenitate conceſſo, nec poſtmodum diutius expectatus E venire curavit. Nos autem illius periculo condolentes, adhuc voluimus ejus duritiam ſolita ſedis apoſtolicæ benignitate mulcere, ſi forte ad ſuſcipiendum ſalutis remedium aliqua in eo ſcintilla ſanioris conſilii remanſiſſet: ipſumque non ſemel vel ſecundo, ſed pluries immo multoties ad .... judicium edictis legitimis evocatum, duximus prolixis ad convincendum inexcuſabilem ejus malitiam temporum ſpatiis expectandum. Porro idem, ſicut aſpidis ſurdiſſimæ filius, ad omnem monitoris vocem obturans auditum, jam per ſex annos & amplius vocationis longanimitate & expectationis noſtræ patientia eſt abuſus. Nos igitur ex his attendentes quod diuturnioris erga eumdem Ezelinum tolerantiæ pietas in communem multorum poſſet redundare perniciem, & ulterior expectatio nihil operaretur in eo niſi contumaciam & contemptum: ne tantum malum in medio Chriſtiani populi diutius toleratum latius pervagetur, de prædictorum fratrum noſtrorum conſilio, præſente fidelium populo, qui in die cœnæ Domini ex diverſis mundi partibus ad apoſtolorum limina confluxit, prædictum Ezelinum ſicut manifeſtum hæreticum ſententialiter judicamus, ipſum excommunicatum & anathematizatum cum damnatis hæreticis deputando, adſcripta illis damnationis ſtipendia recepturum, niſi forſitan eum, uſque ad feſtum aſcenſionis Dominicæ proximæ venturum, ad præſentiam noſtram perſonaliter venire audiemus: quod de abundantiſſima apoſtolicæ ſedis clementia duximus adjungendum.

Datum Laterani quinto Idus Aprilis, pontificatus noſtri anno undecimo.

X. AD OTTONEM CARDINALEM TUSCULANUM.

De controverſia orta inter archiepiſcopum Nicoſienſem Latinum ex una parte, & epiſcopos Græcos regni Cypri ex altera.

Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri epiſcopo Tuſculano apoſtolicæ ſedis legato ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

SUb catholicæ profeſſione fidei atque cultu conſiſtere ac proficere univerſos, cæteris noſtræ mentis deſiderabilibus præferentes, illud tamquam acceptabilius pleniori deſiderio cupimus, & ad hoc velut operativum ſalutis præcipuum intimis affectibus anxius aſpiramus. Hæc, inquam, unio ſive connexio cordi noſtro inæſtimabilis gaudii rorem infunderet, ſi varias gentium nationes ejuſdem obſervantia fidei in unum acceptabilem Chriſto populum adunaret. Id utique anxiæ mentis noſtræ ardorem affluentis lætitiæ refrigeraret irriguo, ſi omnes quos olim in unum catholicum gregem ovile collegit Domini, cum multi ab eo diſceſſerint, in idem individuum collegium unius paſtoris ſolidaret magiſterium, & cuſtodia communiret. O ſi orientalibus Oriens ex alto luceret, & ſui luminis illuſtratione ipſos ad catholicam reduceret unitatem: ut cum reliquis orthodoxis in unius aulæ collecti gremio, de matris eccleſiæ ubere fluenta doctrinæ ſalutaris haurirent. Tūc ipſi eccleſiæ proveniret magnum & deſiderabile ſalutare: tunc ejus uterus ſobole geminata concreſceret: tunc orientalibus oriretur ſupernæ illuminationis aurora: tunc eis clareſceret Lucifer veritatis: tunc per univerſam eccleſiam inundantis gaudii erumperet plenitudo: tunc exultatione nimia clareſceret totus orbis, quia valde bonum & jucundum exiſteret fratres ſimul in domo Domini habitare: tunc eadem eccleſia, multiplicata lætitia, novæ jucunditatis canticum perſonaret. Verum quia nonnulli Græcorum jamdudum ad devotionem ſedis apoſtolicę redeuntes, ei reverenter obediunt & intendunt: licet & expedit ut mores ac ritus eorum, quantum cum Deo poſſumus, tolerantes, ipſos in Romanæ eccleſiæ obedientia præſervemus: quamquam in iis quæ animarum periculum parerent, vel honeſtati eccleſiaſticæ derogarēt, nec debeamus illis deferre aliquatenus, nec velimus.

Sane inter venerabilem fratrem noſtrum archiepiſcopum Nicoſienſem, & ejus ſuffraganeos Latinos ex parte una, & epiſcopos Græcos regni Cypri ex

ax altera, de quibuſdam certis articulis diſcordiam & A
turbationem fore ſubortam, & eorumdem tenorem articulorum ac reſponſiones ipſorum Græcorum ad illos, nobis, ut melius poſſimus inſtrui ſuper eis, plene ac provide per tuas litteras intimaſti, ſolicite requirendo, ut providere ſuper hoc apoſtolica diligentia curaremus. Nos autem litteris ipſis affectuoſe receptis, earum ſeriem, & ipſos articulos, ac reſponſiones eaſdem, & cætera quæ continebantur in illis, una cum fratribus noſtris perlegimus & intelleximus diligenter, prudentiam tuam multipliciter in Domino commendantes, & meditantes ac deliberantes ſuper his, prout rei qualitas exigebat. Circa hæc itaqua ſic deliberatio noſtra reſedit.

I.

Vt Græci ejuſdem regni in unctionibus quæ circa baptiſma fiunt, morem eccleſiæ Romanæ teneant & obſervent.

II.

Ritus vero ſeu conſuetudo quam habere dicuntur B
ungendi per totum baptizandorum corpora, ſi tolli ſine ſcandalo vel removeri non poteſt, cum ſive fiat, ſive non, quantum ad baptiſmi efficaciam vel effectum, non multum referat, toleretur.

III.

Nec refert etiam utrum in frigida vel calida aqua baptizent, cum parem vim & effectum in utraqua baptiſmum habere, aſſeverare dicantur.

IV.

Soli autem epiſcopi conſignent chriſmate in frontibus baptizatos: quia hujus unctio non debet niſi per epiſcopos exhiberi: quoniam ſoli apoſtoli, quorum vices garunt epiſcopi, per manus impoſitionem, quam confirmatio vel frontis chriſmatio repræſentat, Spi- C
ritum ſanctum tribuiſſe leguntur.

V.

Singuli quoque epiſcopi in ſuis eccleſiis, in die cœnæ Domini poſſunt ſecundum formam eccleſiæ chriſma conficere, ex balſamo quidem & oleo olivarum. Nam Spiritus ſancti donum in chriſmatis unctione confertur, & columba utique, quæ ipſum deſignat Spiritum, olivæ ramum ad arcam legitur retuliſſe. Sed ſi ſuum antiquum ritum in hoc Græci potius ſervare voluerint, videlicet quod patriarcha una cum archiepiſcopis & epiſcopis ejus ſuffraganeis, & archiepiſcopi cum ſuffraganeis ſuis, ſimul chriſma conficiant, in tali eorum conſuetudine tolerentur. D

VI.

Nullis autem per ſacerdotes vel confeſſores, pro ſatisfactione pœnitentiæ, unctio aliqua ſolummodo injungatur.

VII.

Iac. 5. Infirmis vero, juxta verbum Iacobi apoſtoli, unctio exhibeatur extrema.

VIII.

Porro in appoſitione aquæ, ſive frigidæ, ſive calidæ, vel tepidæ, in altaris ſacrificio, ſuam ſi velint conſuetudinem Græci ſequantur; dummodo credant & aſſerant, quod ſervata canonis forma conficiatur pa- E
riter de utraque.

IX.

Sed Eucharistiam in die cœnæ Domini conſecratam uſque ad annum, prætextu infirmorum, ut de illa videlicet ipſos communicent, non reſervent: liceat tamen eis pro infirmis ipſis corpus Chriſti conficere, ac per quindecim dies, & non longiori temporis ſpatio, conſervare: ne per diutiuam ipſius reſervationem, alteratis forſitan ſpeciebus, reddatur minus habile ad ſumendum: licet veritas & efficacia ſemper eadem omnino remaneat, nec ulla unquam diuturnitate ſeu volubilitate temporis evaneſcat.

X.

In celebratione vero ſolennium, & aliarum Miſſarum, & de hora celebrandi eas, dummodo in confectione vel conſecratione formam verborum a Domino expreſſam & traditam obſervent, & celebrando non tranſgrediantur horam nonam, ſuam ſequi conſuetudinem permittantur.

XI.

Sacerdotes autem dicant horas canonicas more ſuo: ſed Miſſam celebrare, priuſquam officium matutinale compleverint, non præſumant.

XII.

Promovendi vero ad ſacerdotium, & presbyteri qui præficiendi fuerint eccleſiarum regimini, examinentur antea diligenter, ſi præcipue de horis canonicis & Miſſarum officiis ſecundum diſtinctionem temporum exequendis ſint ſufficienter inſtructi; ut ad ad hæc non niſi digni & idonei admittantur.

XIII.

Cæterum unuſquiſque ſacerdos in aureo, vel argenteo ſolum, aut ſaltem ſtanneo calice ſacrificet: habens corporale de lino candidum & nitidum, & altare mundis veſtimentis opertum, vel decentibus paramentis.

XIV.

Mulieres autem ſervire ad altare non audeant, ſed ab illius miniſterio omnino repellantur.

XV.

De jejunio vero diei ſabbati quadrageſimali tempore, quamquam honeſtius & ſalubrius Græci agerent, ſi ſic toto illo tempore abſtinerent, ut nec unico die inſtitutum jejunium violarent, teneant & ſervent pro libito morem ſuum.

XVI.

Sacerdotes quoque conjugati, & alii quibus parochiarum cura vel eccleſiarum parochialium regimen per epiſcopos ſuos committitur, licite ac libere poſſint parochianorum ſuorum confeſſiones audire, ipſiſque pœnitentiam injungere pro peccatis: quia cui licet vel conceditur quod eſt majus, competit nimirum, nec negari convenit, quod eſt minus.

XVII.

Liberum tamen ſit ipſis epiſcopis viros alios idoneos coadjutores & cooperatores habere in audiendis confeſſionibus, & pœnitentiis injungendis, ac cæteris quæ ad ſalutem pertinent animarum, ipſiſque in his per eorum diœceſes, abſque ſacerdotum ipſorum præjudicio & gravamine, committere vices ſuas; cum propter occupationes multiplices, & occaſiones varias poſſit contingere, quod nequeant per eaſdem diœceſes officium ſuum exequi per ſeipſos.

XVIII.

De fornicatione autem, quam ſolutus cum ſoluta committit, quin ſit mortale peccatum, non eſt aliquatenus ambigendum: cum tam fornicarios quam adulteros a regno Dei apoſtolus aſſerat alienos.

XIX.

Ad hæc volumus & expreſſe præcipimus quod epiſcopi Græci ſeptem ordines ſecundum morem eccleſiæ Romanæ de cætero conferant, cum hucuſque tres de minoribus circa ordinandos neglexiſſe vel prætermiſiſſe dicantur. Illi tamen qui jam ſunt taliter ordinati per eos, propter nimiam ipſorum multitudinem, in ſic ſuſceptis ordinibus tolerentur.

XX.

Quia vero ſecundum Apoſtolum mulier mortuo viro ab ipſius eſt lege ſoluta, ut nubendi cui vult in Domino liberam habeat facultatem, ſecundas, & tertias, ac ulteriores etiam nuptias Græci non reprehendant aliquatenus, nec contemnant, ſed potius

illas approbent inter perſonas quæ alias licite adinvicem matrimonio jungi poſſunt.

XXI.

Secundo tamen nubentes preſbyteri non benedicant.

XXII.

Et quoniam apud eos conſueverunt contrahi matrimonia inter perſonas contingentes ſe juxta eorum computationem octavo gradu, qui ſecundum computationem & diſtinctionem graduum, quam nos facimus apud nos, quartus habetur: ne id præſumatur deinceps firmiter prohibemus; diſtricte præcipientes, ut, cum in ulterioribus gradibus licite matrimonia contrahantur, in prædicto quarto conſanguinitatis vel affinitatis gradu copulari ulterius non præſumant; ſtatutum in hoc generalis concilii obſervantes. Illos tamen qui jam in gradu hujuſmodi contraxerunt, diſpenſative permittimus in ſic contracto matrimonio remanere.

XXIII.

Matth. 12.

Denique cum Veritas in evangelio aſſerat, quod ſi quis in Spiritum ſanctum blaſphemiam dixerit, neque in hoc ſæculo, neque in futuro dimittetur ei: per quod datur intelligi quaſdam culpas in præſenti, quaſdam vero in futuro ſæculo relaxari; & Apoſtolus dicat quod *uniuſcujuſque opus quale ſit ignis probabit: & cujus opus arſerit, detrimentum patietur; ipſe autem ſalvus erit, ſic tamen quaſi per ignem*: & ipſi Græci vere ac indubitanter credere ac affirmare dicantur, animas illorum, qui ſuſcepta pœnitentia, ea non peracta, vel qui ſine mortali peccato, cum venialibus tamen & minutis decedunt, purgari poſt mortem, & poſſe ſuffragiis eccleſiæ adjuvari: nos, quia locum purgationis hujuſmodi dicunt non fuiſſe ſibi ab eorum doctoribus certo & proprio nomine indicatum, illum quidem juxta traditiones & autoritates ſanctorum patrum purgatorium nominantes, volumus quod de cætero apud illos iſto nomine appelletur. Illo enim tranſitorio igne peccata utique, non tamen criminalia ſeu capitalia, quæ prius per pœnitentiam non fuere remiſſa, ſed parva & minuta purgantur: quæ poſt mortem etiam gravant, ſi in vita non fuerint relaxata.

I. Cor. 3.

XXIV.

Si quis autem abſque pœnitentia in peccato mortali decedit, hic proculdubio æternæ gehennæ ardoribus perpetuo cruciatur.

XXV.

Animæ vero parvulorum, poſt baptiſmi lavacrum, & adultorum etiam in caritate decedentium, qui nec peccato, nec ad ſatisfactionem aliquam pro ipſo tenentur, ad patriam protinus tranſvolant ſempiternam.

XXVI.

Ordinationes demum & inſtituta regularia ſanctorum patrum de vita & ſtatu monachorum præcipimus ab abbatibus & monachis Græcis inviolabiliter obſervari.

Fraternitatem itaque tuam hortamur attente, per apoſtolica tibi ſcripta mandantes, quatenus præmiſſa omnia epiſcopis Græcis præfati regni ſeriatim & diligenter exponi facias: diſtricte ipſis injungens, ut ea ſolicite attendere, ſtudioſe tenere, ac efficaciter obſervare procurent, & a ſuis faciant ſubditis obſervari. Memoratis autem archiepiſcopo Nicoſienſi, & ejus ſuffraganeis Latinis, firmiter autoritate noſtra præcipias, ut eoſdem Græcos ſuper præmiſſis contra hujuſmodi proviſionem & deliberationem noſtram non inquietent aliquatenus, nec moleſtent. Contradictores eadem autoritate, appellatione poſtpoſita, compeſcendo; non obſtantibus, ſi præfatis archiepiſcopo & ſuffraganeis, vel quibuſcumque aliis, a ſede apoſtolica ſit indultum quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint, per litteras apoſtolicas plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum non facientes de indulto hujuſmodi mentionem.

Datum Laterani II. Nonas Martii, pontificatus noſtri anno undecimo.

XI. AD OMNES FIDELES.

Contra hæreticos.

Innocentius IV. ſervus ſervorum Dei univerſis Chriſti fidelibus.

NOverit univerſitas veſtra, quod nos ad inſtar felicis recordationis Gregorii papæ prædeceſſoris noſtri excommunicamus & anathematizamus univerſos hæreticos, Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Paſſaginos, Ioſepinos, Arnaldiſtas, Speroniſtas, & alios, quibuſcumque nominibus cenſeantur, facies quidem habentes diverſas, ſed caudas adinvicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipſum. Damnati vero per eccleſiam ſæculari judicio relinquantur animadverſione debita puniendi; clericis prius a ſuis ordinibus degradatis.

Si qui autem de prædictis, poſtquam fuerint deprehenſi, redire voluerint, ad agendam condignam pœnitentiam in perpetuo carcare detrudantur.

Credentes autem eorum erroribus, ſimiliter hæreticos judicamus.

Item receptatores, defenſores, & fautores hæreticorum, excommunicationis ſententiæ decernimus ſubjacere: firmiter ſtatuentes, ut ſi poſtquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, a ſua ſuper hoc non curaverit præſumptione ceſſare, ipſo jure ſit factus infamis, nec ad publica officia, ſeu conſilia, nec ad eligendos aliquos ad hujuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur. Sit etiam inteſtabilis, ut nec teſtamenti habeat factionem, nec ad hereditatis ſucceſſionem accedat. Nullus præterea ipſi ſuper quocumque negotio, ſed ipſe aliis reſpondere cogatur. Quod ſi forte judex extiterit, ejus ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, inſtrumenta confecta per ipſum nullius penitus ſint momenti, ſed cum autore damnato damnentur: & in ſimilibus idem præcipimus obſervari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur. Si qui autem tales, poſtquam ab eccleſia fuerint denotati, evitare contempſerint: excommunicationis ſententia percellantur, alias animadverſione debita puniendi. Qui autem inventi fuerint ſola ſuſpicione notabiles, niſi juxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ, propriam innocentiam congrua purgatione monſtraverint, anathematis gladio feriantur, & uſque ad ſatisfactionem condignam ab omnibus evitentur: ita quod ſi per annum in excommunicatione perſtiterint, extunc velut hæretici condemnentur. Item proclamationes aut appellationes hujuſmodi perſonarum minime audiantur. Item judices, advocati & notarii, nulli eorum officium ſuum impendant: alioquin eodem officio perpetuo ſint privati. Item clerici non exhibeant hujuſmodi peſtilentibus eccleſiaſtica ſacramenta; nec eleemoſynas aut oblationes eorum recipiant. Similiter Hoſpitalarii, aut Templarii, ac quilibet regulares. Alioquin ſuo priventur officio, ad quod nunquam reſtituantur abſque indulto ſedis apoſtolicæ ſpeciali. Item quicumque tales præſumpſerint eccleſiaſticæ tradere ſepulturæ, uſque ad ſatisfactionem idoneam;

excom-

excommunicationis ſententiæ ſe noverint ſubjacere, nec abſolutionis beneficium mereantur, niſi propriis manibus publice extumulent & projiciant hujuſmodi corpora damnatorum, & locus ille perpetua careat ſepultura. Item firmiter inhibemus, ne cuiquam perſonæ laïcæ liceat publice vel privatim de fide catholica diſputare: qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur. Item ſi quis hæreticos ſciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, ſeu a communi converſatione fidelium vita & moribus diſſidentes, eos ſtudeat indicare confeſſori ſuo, vel alii, per quem credat ad prælati ſui & inquiſitorum hæreticæ pravitatis notitiam pervenire: alioquin excommunicationis ſententia percellatur. Hæretici autem & receptatores, defenſores & fautores eorum, ipſorumque filii uſque ad ſecundam generationem, ad nullum eccleſiaſticum beneficium ſeu officium admittantur. Quod ſi ſecus actum fuerit, decernimus irritum & inane. Nos enim prædictos & quoſcumque viros eccleſiaſticos, qui ad preces hujuſmodi peſtilentium perſonarum, dignitates, perſonatus, & quæcumque alia eccleſiaſtica beneficia, ſunt adepti, exnunc privamus taliter acquiſitis: volentes ut tales & habitis perpetuo careant, & ad alia vel ſimilia nequaquam in poſterum admittantur. Illorum autem filiorum emancipationem nullius momenti eſſe volumus, quorum parentes poſt emancipationem hujuſmodi ad viam ſuperſtitionis hæreticæ a via declinaſſe conſtiterit veritatis.

Datum Anagniæ decimoſeptimo Kalendas Iulii, pontificatus noſtri anno undecimo.

XII. AD FRATRES PRÆDICATORES.

De hæreſi extirpanda.

Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis fratribus ordinis Prædicatorum inquiſitoribus hæreticæ pravitatis præſentibus & futuris in Lombardia & marchia Ianuenſi ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

MAlitia hujus temporis in diverſis mundi partibus, & maxime in provincia Lombardiæ, perverſorum morum peperit corruptelam, ex quibus letifera peſtis hæreticæ pravitatis abundantius ſolito noſcitur pullulaſſe. Ad extirpationem igitur ejuſdem peſtis juxta officii noſtri debitum ex animo intendentes, volumus adverſus hujuſmodi iniquitatis operarios, qui maſſam catholicæ puritatis fermento propriæ contagionis inficiunt, fideles, ut conſurgant ſtentque nobiſcum pro evangelicis, quas profeſſi ſunt, legibus defendendis, ſalubribus adhortationibus incitari.

Quocirca diſcretioni veſtræ per apoſtolica ſcripta diſtricte præcipiendo mandamus, in remiſſionem vobis peccaminum injungentes, quatenus in locis ubi contra hæreticos vobis inquiſitionis officium commiſſum eſt, curetis ſinguli opportuna inſtantia contra eoſdem hæreticos eorumque fautores proponere populis publice verbum crucis: & eos qui tacti zelo fidei ad extirpandam pravitatem eamdem votum aſſumpſerint, crucis charactere conſignare.

Vt autem vobis de prædicatione hujuſmodi, & fidelibus qui ejuſdem crucis ob hoc votum aſſumpſerint, copioſæ mercedis præmium afferatur, vobis & eiſdem fidelibus illam indulgentiam illudque privilegium elargimur, quæ tranſeuntibus in terræ ſanctæ ſubſidium in generali concilio conceduntur. Cum autem hujuſmodi crucis verbum per vos proponi contigerit: relaxandi omnibus vere pœnitentibus & confeſſis, qui ad audiendum verbum ipſum devote adfuerint, quadraginta vel viginti dies de iniunctis pœnitentiis libera ſit vobis & ſingulis veſtrum de noſtra conceſſione facultas. Quod ſi forte, quod non credimus, aliqua civitas, communitas, vel perſona, cujuſcumque conditionis vel gradus, huic tam ſalubri negotio ſe opponere, ſeu illud præſumpſerit aliquatenus impedire, ut per vos, vel per alios autoritate noſtra ad hoc deputatos, vel in poſterum deputandos, libere procedi non valeat in eodem; immo ſi quicumque requiſiti illud fovere neglexerint, & juxta officium & poſſe ſuum ſtudioſe juvare: contra eos, tamquam defenſores & fautores hæreticorum, ſublato appellationis obſtaculo, vos vel veſtrum ſinguli autoritate noſtra intrepide procedatis. Contra quos, prout au-
B dacia ipſorum exegerit, reges & principes Chriſtianos, nec non cruceſignatos pro terræ ſanctæ ſuccurſu, curabimus invocare: cum non minus expediat, immo magis, fidem in locis prope poſitis, quam procul diſtantibus defenſare.

Porro ut non ſolum inquiſitionis vobis ſuper hæretica pravitate commiſſæ, ſed & hujuſmodi prædicationis crucis officium in manibus veſtris congruis favoribus adjuvetur, abſolvendi juxta formam eccleſiæ, omnes qui contra pravitatem hæreticam aſſumpſerint ſignum crucis, ab interdicti, ſuſpenſionis, & excommunicationum ſententiis canonicis, & præſertim ab illis quas pro incendiis, vel effractionibus eccleſiarum, ſeu injectione manuum violenta in perſo-
C nas eccleſiaſticas, incurrerunt: & aliis quoque ſententiis a nobis vel autoritate noſtra generaliter promulgatis, niſi adeo gravis & enormis exceſſus fuerit perſonarum, quod ab his oporteat abſolutionis beneficium per ſedem apoſtolicam obtineri: nec non & ab illis ſententiis, quas, adhærendo & favendo contra eccleſiam quondam Friderico, ſe tum pro imperatore gerenti, ſeu Conrado nato ejus, vel ipſorum fautoribus, incurrerunt: Ezelino de Romanis, Vberto marchione Pelavicino, marchionibus, comitibus, baronibus, capitaneis, poteſtatibus, rectoribuſque civitatum atque locorum, ſimilibuſque perſonis, qui in eccleſias & perſonas eccleſiaſticas ſæva exercuiſſe noſcuntur, aut eorum bona nequiter occupaſſe, dumtaxat
D exceptis: dummodo aſſumpto crucis ſignaculo, votum hujuſmodi, qui abſoluti fuerint, efficaciter proſequantur; & ipſi caveant quod de cætero contra eccleſiam nunquam erunt; & tam ab ipſis, quam ab aliis præmiſſis, plena de damnis & injuriis, propter quæ excommunicati noſcuntur, ſatisfactio, vel ſatisfaciendi ſufficiens ſecuritas, impendatur. Nec non & diſpenſandi cum clericis ſuper irregularitatibus, quas celebrando Divina ligati ſententiis canonicis contraxerunt: commutandi quoque vota eorumdem cruceſignatorum, voventium & votorum qualitate penſata: terræ ſanctæ votis, aliiſque perpetuis, quæ commutationis non admittunt remedium, dumtaxat exce-
E ptis. Concedendi quoque cruceſignatis iiſdem, quod tempore generalis interdicti poſſint intereſſe Divinis officiis, & eccleſiaſtica ſacramenta recipere, in locis in quibus eadem ex indulto ſedis apoſtolicæ celebrantur: dummodo, ſi in præmiſſis caſibus, eccleſiaſticis tenentur ligati ſententiis, prius beneficium abſolutionis aſſequantur: vobis & ſingulis veſtrum autoritate præſentium concedimus facultatem.

Datum Anagniæ decimotertio Kalendas Iulii, pontificatus noſtri anno undecimo.

**XIII. AD LOMBARDIÆ, ROMANIOLÆ, ET MARCHIÆ TARVISINÆ RECTORES

Approbat leges a Friderico imp. contra hæreticos, eorumque fautores editas.

Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis

filiis poteſtatibus, conſiliis, & communitatibus civitatum, aliorumque locorum Lombardiæ, marchiæ Tarviſinæ, ac Romaniolæ, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

CVm adverſus hæreticam pravitatem quondam Fridericus Romanorum imperator promulgaverit quaſdam leges, per quas ne pervagetur, compeſci poterit peſtis illa: nos illas volentes ad robur fidei, ac ſalutem fidelium obſervari, univerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus eas, quorum tenores vobis mittimus inſertos præſentibus, faciatis ſinguli in veſtris capitularibus annotari, contra hæreticus ſectæ cujuſlibet ſecundum eas exacta diligentia proceſſuri. Alioquin dilectis filiis Priori, provinciali & fratribus inquiſitoribus hæreticæ pravitatis ordinis Prædicatorum in Lombardia, marchia Tarviſina, & Romaniola litteris noſtris injungimus, ut vos ad id per excommunicationem in perſonas, & interdictum in terram, appellatione remota, compellant.

Sequuntur leges dom. Friderici imperatoris.

FRidericus Dei gratia Romanorum imperator, & ſemper auguſtus, Hieruſalem & Siciliæ rex, dilectis principibus ſuis, venerabilibus archiepiſcopis, aliiſque prælatis eccleſiarum, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, poteſtatibus, ſcultetis, burgavus, advocatis, judicibus, miniſterialibus, officialibus, & omnibus per totum imperium conſtitutis, præſentes litteras inſpecturis fidelibus ſuis, gratiam ſuam, & omne bonum.

Commiſſi oobis cælitus cura regiminis & imperialis, cui dante Domino præſidemus, faſtigium dignitatis, materialem, quo diviſim a ſacerdotio fungimur, gladium adverſus hoſtes fidei & in exterminium hæreticæ pravitatis exigunt exerendum: ut perfidiæ vipereos filios contra Deum & eccleſiam inſultantes, tanquam materni uteri corroſores, in judicio & juſtitia perſequamur, maleficos vivere non paſſuri, per quorum ſcientiam ſeducentem mundus inficitur, & in gregem fidelium per oves has morbidas gravior infligitor corruptela.

Statuimus itaque ſancientes, ut hæretici, quocumque nomine cenſeantur, ubicumqoe per imperium damnati fuerint ab eccleſia, & ſæculari judicio aſſignati, animadverſione debita puniantur.

Si qui vero de prædictis, poſtquam fuerint deprehenſi, territi metu mortis, redire voluerint ad fidei unitatem, juxta canonicas ſanctiones ad agendum pœnitentiam in perpetuum carcerem detrudantur.

Præterea, quicumque hæretici reperti fuerint in civitatibus, oppidis, ſeu aliis locis imperii per inquiſitores ab apoſtolica ſede datos, & alios orthodoxæ fidei xelatores: hi qui juriſdictionem ibidem habuerint, ad inquiſitorum & aliorum catholicorum virorum inſinuationem co[illegible]capere teneantur: & eos captos arctius cuſtodire, donec per cenſuram eccleſiaſticam damnatos, damnabili morte perimant, qui fidei ſacramenta & vitæ damnabant.

Simili quoque pœna plecti cenſemus omnes, quos ad fovendum hæreticorum errorem callidus hoſtis ſuſcitat advocatos, vel parat illicitos defenſores: maxime cum facinus quos inquinat, æquat: niſi monitione præmiſſa deſtiterint, & eorum vitæ duxerint conſulendum.

Eos præterea qui convicti in uno loco de hæreſi, ad alia loca ſe transferunt, ut cautius poſſint effundere virus hæreticæ pravitatis, debitam cenſemus ſubire vindictam: ut ſuper hoc per viros ab eodem errore converſos ad fidem, nec non & per alios, qui eos de hæreſi convicerunt, quod & in hoc caſu concedimus licite faciendum, evidens teſtimonium habeatur.

Item mortis ſententiæ ducimus addicendos, ſi quos hæreticorum ad judicium tractos, in extremæ vitæ periculo hæreſim abjurantas, poſtmodum de falſo juramento conſtiterit, & fide mentita convinci, ac eos contigerit ejuſdem morbi ſpontaneam incurrere recidivam: ut ſibi damnabilius iniquitas ſit mentita, & pœnam debitam mendacium non evadat.

Omne inſuper proclamationis & appellationis beneficium, ab hæreticis, receptatoribus, & fautoribus eorumdem, penitus amovemus: volentes ut de finibus imperii, in quibus ſemper debet exiſtere fida fides, hæreticæ labis germina modis omnibus deleantur.

Cæterum quia quanto majora Divinæ nutu miſerationis accepimus, & altiorem locum præ filiis hominum obtinemus, tanto devotiora debemus obſequia gratitudinis conferenti: ſi quando in noſtri nominis contemptores noſtri culminis excandeſcit autoritas, ſi reos læſæ majeſtatis, in perſonis eorum & liberorum ſuorum exheredatione damnamus, multo fortius, juſtiuſque contra Dei blaſphematores nominis, & catholicæ fidei detractores provocamur, eorumdem hæreticorum, receptatorum, fautorum, & advocatorum ſuorum, heredes & poſteros, uſque ad ſecundam progeniem, beneficiis cunctis temporalibus, publicis officiis & honoribus, imperiali autoritate privantes, ut in paterni memoria criminis continuo mœrore tabeſcant: vere ſcientes, quod Deus xelotes eſt, peccata patrum in filios potenter ulciſcens.

Nec quidem a miſericordiæ finibus duximus excludendum, ut ſi qui paternæ hæreſis non ſequaces, latentem patrum perfidiam revelaverint: quacumque reatus illorum animadverſione plectantur, prædictæ punitioni non ſubjaceant innocentiæ filiorum.

Ad hæc, notum fieri volumus, fratres Prædicatores de ordine Prædicatorum, pro fidei negotio in partibus imperii noſtri contra hæreticos deputatos, cæteros quoque qui ad hæreticos judicandos acceſſerint, niſi aliqui eorum ab imperio fuerint proſcripti, eundo, morando, & redeundo, ſub noſtri imperii ſpeciali defenſione receptos, & quos apud omnes, ſub ope ac recommendatione fidelium imperii eſſe volumus inoffenſos. Univerſitati veſtræ mandantes, quatenus quocumque, & apud quemcumque veſtrum pervenerint, benigne recipiatis eoſdem; & perſonas ab incurſu hæreticorum eis inſidiantium conſervantes indemnes, omne conſilium, ducatum, & auxilium impendatis, pro tam acceptis coram Deo negotiis exequendis.

Hæreticos vero, quos & oſtenderint ipſi vobis, in juriſdictione veſtra ſinguli capientes, diligenti cuſtodia detinendos, donec poſt eccleſiaſticæ damnationis judicium, pœnam ſubeant, quam merentur. Scituri quod in executione ipſius negotii, gratum Deo, & laudabile nobis obſequium conferetis, ſi ad expellendam de partibus noſtri imperii novam & inſolitam hæreticæ pravitatis infamiam; opem, & operam, una cum eiſdem fratribus, præſtiteritis efficacem, & ſi quis foret exinde negligens & remiſſus, ac etiam inutilis, coram Domino & in conſpectu noſtro poterit merito culpabilis apparere.

Datum Paduæ 22. Februarii, XII. indictione.

Fridericus Dei gratia, &c.

INconſutilem tunicam Dei noſtri diſſuere conantur hæretici, & vocabuli vitio ſervientes, quod ſignificationem diviſionis enunciat, in ipſius indiviſibilis fidei unitate nituntur inducere ſectionem: & oves a Petri cuſtodia, cui paſcendæ a paſtore buno ſunt creditæ, ſegregare. Hi ſunt lupi rapaces intrinſecus, eo uſque manſue-

manſuetudinem prætendentes ovium, quouſque ovile A poſſint ſubintrare Dominicum. Hi ſunt angeli peſſimi. Hi ſunt filii pravitatum, a patre nequitiæ, & fraudis autore, ad animas ſimplices deſtinati. Hi colubri, qui columbas decipiunt. Hi ſerpentes, qui latenter videntur inſerpere, & ſub mellis dulcedine, virus evomere. Vt vitæ cibum miniſtrare ſe ſimulent, a cauda feriunt: & mortis poculum, velut quoddam duriſſimum venenum immiſcent. Horum ſectæ, veteribus, vel ne io publicum prodeant, non ſunt notatæ nominibus, vel, quod eſt forte nefandius, non contentæ, ut vel ab Ario Ariani, vel a Neſtore Neſtoriani, aut a ſimilibus ſimiles nuncupentur: ſed in exemplum martyrum, qui pro fide catholica martyria ſubierunt, Patarenos ſe nominant, velut expoſitos paſſioni. Hujuſmodi miſeri Patareni, a quibus abeſt ſancta credulitas B divinitatis æternæ, ſub uno contextu nequitiæ inſimul tres offendunt; Deum videlicet, proximos, & ſe ipſos. Deum, dum Dei fidem, & Filium non agnoſcunt. Decipiunt proximos, dum ipſis ſub ſpe ſpiritualis alimoniæ, hæreticæ pravitatis oblectamenta miniſtrant. Crudelius etiam ſæviunt in ſe ipſos, dum poſt animarum diſpendium, corpora denique ſeveræ mortis illecebris quam per agnitionem veram & veræ fidei poſſent evadere, vitæ prodigi, & necis improvidi ſectatores, involvunt: &, quod eſt ipſo dictu diriſſimum, ſuperſtites etiam non terrentur exemplo.

Contra tales, ſibi, Deo, & hominibus ſic infeſtos, continere non poſſumus motus noſtros, qoin debitæ ultionis in eos gladium exeramus: tanto ipſos inſtantius perſequentes, quanto in evidentiorem deluſionem C fidei Chriſtianæ, prope Romanam eccleſiam, quæ caput eccleſiarum omnium judicatur, ſuperſtitionis ſuæ ſcelera latius exercere noſcuntur. Adeo quod ab Italiæ finibus præſertim a partibus Lombardiæ, in quibus pro certo perpendimus ipſorum nequitiam latius abundare, jamque uſque ad regnum noſtrum Siciliæ, ſuæ perfidiæ rivulos derivarunt. Quod acerbiſſimum reputantes, ſtatuimus in primis, ut crimen hæreſeos, & damnatæ ſectæ cujuſlibet, quocumque nomine cenſeantur ſectatores, prout veteribus legibus eſt indictum, inter publica crimina numerentur. Immo crimine læ æ majeſtatis noſtræ debet ab omnibus borribilius judicari, quod in Divinæ majeſtatis injuriam noſcitur attentatum, quamvis iudicii poteſtate alterum alteri non excellat. Nam ſicuti perduel- D lionis crimen perſonas admittit damnatorom, & bona, & damnat poſt obitum memoriam defunctorum: ſic & in prædicto crimine, quo Patareni notantur, per omnia volumus obſervari.

Et ot ipſorum nequitia, qui, quia Dominum non ſequuntur, in tenebris ambulant, detegatur: nemine etiam deferente, inveſtigari volumus diligenter huiuſmodi ſcelerum patratores; & per officiales noſtros, ſicut & alios malefactores inquiri. Ac inquiſitione notatos, etſi levis ſuperſtitionis argumento tangantur, a viris eccleſiaſticis, & prælatis examinari iubemus. Per quos ſi inventi fuerint a fide catholica ſaltem in articulo deviare, ac per ipſos paſtorali more commoniti, tenebroſi diaboli relictis inſidiis, noluerint agnoſcere Deum lucis, ſed in erroris concepta in- E ſtantia perſeverent: præſentis noſtræ legis edicto damnatos mortem pati Patarenos alioſque hæreticos, quocumque nomine cenſeantur, decernimus, quam affectant: ut vivi in conſpectu hominum comburantur, flammarom commiſſi iudicio. Nec dolemus, quod in hoc ipſorum ſatisfacimus voluntati, ex quo pœnam ſolummodo, nec fructum alium conſequuntur erroris.

Apud nos pro talibus nemo intervenire præſumat: quod qui fecerit, in ipſum noſtræ indignationis aculeos non immerito convertemus.

Datum Paduæ 22. Februarii, xii. Indict.

Imperator Fridericus ſemper auguſtus, &c.

PAtarenorum receptatores, & complices, & quocumque modo fautores, qui ut a pœna alios poſſint eximere, de ſe velut improvidi non formidant, publicatis bonis omnibus relegandos in perpetuum eſſe cenſemus.

Et ipſorum filii ad honores aliquos nullatenus admittantur. Si tamen aliquis fautorum hujuſmodi, detexerit aliquem Patarenum, de cujus perfidia manifeſte probatur: in fidei præmium quam agnovit, famæ priſtinæ de imperiali clementia reſtitutionis beneficium in integrum conſequatur.

Incipiunt capitula conſtitutionis contra Patarenos edita per eumdem Fridericum illuſtrem virum, Romanorum imperatorem ſemper auguſtum, Hieruſalem, & Siciliæ regem.

CAtharos, Patarenos, Speroniſtas, Leoniſtas, Arnaldiſtas, Circumciſos, Paſſaginos, Ioſepinos, Garatenſes, Albanenſes, Franciſcos, Bagnarolos, Commixtos, VValdenſes, Ronearolos, Communellos, VVarinos, & Ortolenos, cum illis de Aquanigra, & omnes hæreticos utriuſque ſexus, quocumque nomine cenſeantur, perpetua damnamus infamia, diffidamus atque bannimus. Cenſentes ut bona talium confiſcentur, nec ad eos ulterius revertantur: ita quod filii eorum ad ſucceſſionem pervenire non poſſint, cum longe ſit gravius æternam, quam temporalem offendere majeſtatem.

Qui autem inventi fuerint ſola ſuſpicione notabiles, niſi ad mandatum eccleſiæ, juxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ, propriam innocentiam congrua purgatione monſtraverint: tamquam infames & banniti ab omnibus habeantur, ita quod ſi per annum permanſerint, ex tunc eos ſicut hæreticos condemnamus.

Statuimus etiam hoc edicto in perpetuum valituro, ut poteſtates, & conſules, ſeu rectores, quibuſcumque fungantur officiis, pro defenſione fidei præſtent publicum joramentum, quod de terris ſuæ ditioni ſubjectis univerſos hæreticos ab eccleſia denotatos, bona fide pro viribus exterminare ſtudebunt. Ita quod amodo quandocumque quis fuerit in perpetuam honeſtatem[*], vel temporalem aſſumptus, hoc teneatur capitulum juramento firmare. Alioquin neque pro poteſtatibus, neque pro conſulibus, ſeu conſimilibus habeantur: eorumque ſententias ex tunc decernimus inutiles & inanes. Si vero dominus temporalis, requiſitus & monitus ab eccleſia, terram ſuam purgare neglexerit ab hæretica pravitate: poſt annum a tempore monitionis elapſum, terram ipſius exponimus catholicis occupandam, qui eam, exterminatis hæreticis, abſque ulla contradictione poſſideant, & in fidei puritate conſervent, ſalvo jure dominii temporalis: dummodo ſuper hoc nullum præſtet obſtaculum, nec aliquod impedimentum opponat. Eadem nihilominus lege ſervata, contra eos qui non habent dominos principales.

[*] ſ. poteſtatem

Credentes præterea, receptatores, defenſores, & fautores hæreticorum bannimus. Statuentes, ut ſi poſtquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, ſatisfacere contempſerit infra annum, ex tunc ipſo jure ſit factus infamis, & ad publica officia, ſeu conſilia, vel ad aliquos eligendos hujuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur. Sit etiam inteſtabilis, ut nec teſtamenti liberam habeat factionem, nec ad hereditatis ſucceſſionem accedat. Nullus ei præterea ſuper quocumque negotio, ſed ipſe aliis reſpondere cogatur.

rans quod idem redemptor qui ſuis dilectoribus præſto adeſt, eorum greſſus proſpere dirigẽs, prædictis natis ſuo totaliter ſervitio inhærentibus adſit propitius, ipſorum iter ſalutare diſponens, ab adverſis eorum eos elementer conſervando, cum adverſus ipſius adverſarios agant fideliter ejus cauſam: quodque te ac ipſos eorumque poſteros, grandium tuorum, ac natorum, eorumque intuitu meritorum, & in præſenti multiplicabit propagine ſanguinis, ac ſublimibus magnificabit honoribus, & in futuro inæſtimabilibus dilatabit præmiis, & electorum ſuorum conſortio congregabit. Conforlare igitur & animo fortis eſto, jactãs tuum penitus in Domino eogitatum, de præfatis natis plus timoris quam expediat non habendo; & pro ipſis, ut eos cum ſuis idem Dominus ducat incolumes, cum alaeritate ae proſperitate reducat, eodem certe negotio quod illud, cooperante veritate, conſummatione eoncludat optata, nec non & benedicto regno Franciæ ut ipſum in bono & tranquillo ſtatu conſervet, inſtes & inſiſti facias attentis & erebris ſupplicationibus apud eum. Nos enim circa hoc ſolicite vigilantes ſibi pro iis devotarum orationum ſacrificia inceſſanter offerimus, & ad ipſum fieri ab aliis diligenti ſtudio procuramus. Cæterum quia de te mater eccleſia ſicut de præcordiali filia & virtute præcipua gerit confidentiam pleniorem, cum in cunctis ſuis neceſſitatibus tuum ſibi auxilium ſenſerit favorabiliter affuiſſe: celſitudini tuæ ipſius eccleſiæ commendamus negotium, cum fiducia ſpeciali, cujus promotionem plena voluntate novimus affectare. Ideoque ſerenitatem tuam rogamus, monemus & hortamur attente, quod illud pro Divina & B. Petri reverentia tuaque ſalute habens quamplurimum commendatum, ipſum conſilio utili, opportuno favore, ac efficaci adjutorio perſequaris: ita quod te ſemper eadem eccleſia ſui honoris potiorem reperiat promotricem.

*** XVI. AD S. LUDOVICUM FRANCORUM REGEM.

Conſolatur, cum captus eſſet ultra mare cum ſuis.

GUſtaſti plurimum, cariſſime fili, de amaritudinis calice, quem Chriſtiano populo in ſiniſtra indignationis pavendum & mirandum diſpoſitionis Divinæ myſterium propinavit, quem & nos tecum hauſimus pleno hauſtu in dolore cordis, in anguſtia ſpiritus, in tribulatione mentis nimia, & in multo profluvio lacrymarum. Dolemus quidem, & utinam non inconſolabiliter, ſed in infirmiorem hominem, triſtiſſimum caſum illum, qui crucis Chriſti vexilla ferentes humiliavit ante oculos hoſtium nominis Chriſtiani. Sed anxiamur vehementius non audentes diſcutere conſilii Divini majeſtatem, ex qua videlicet cauſa judicii ejus juſtitia, & diſpoſitionis infallibilis rectitudo, permiſerit in bello ſuo arcum fortium ſuperari, perire arma bellica, & cedere alienigenis triumphũ victoriæ Chriſtianæ. Liceat, quæſo, Domine Ieſu, ſervorum tuorum ſervis, ſciſcitari pauliſper quid tam aſpere purgandum fuit in chriſto tuo, Chriſtianiſſimo principum, tibi ſe ſuos & ſua in tanto fervore fidei exponente? aut quid duxiſti tam ſevere plectendum in devotiſſimo populorum populo, ducem ſuum tanta promptitudine in præceptorum tuorum laboribus ſubſequente? Oſtẽde, clemens pater, oſtende ne fidelium tuorum devotio ruat in ſcandalo, tibique cedant ſeverius judicandi. Si punire voluiſti zelo animadverſionis congruæ peccatores; aut probare juſtorum patientiam, glorioſius coronandam. Si enim decreviſti eos ideo tanto tribulationis igne purgandos, ut fierent parato ipſis inenarrabilis mercedis, quæ merita ſupplicum & vota præcellit, præmio digniores: tibi laus, tibi actio gratiarum, qui

A per hoc dignatus es prærogare laborantibus fructum quem eis ſpes productior ediſdiſſet. Si autem punire tam acriter, ſed temporaliter, voluiſti tuorum vel ingratitudinem, vel peccatum, miſericorditer cum illis diſpenſans ne perpetuo damnarentur: quis dixerit tuũ hoc quantumlibet durum in hominibus iniquum eſſe judicium, qui terrenum habent & ſordidum fundamentum, in coinquinatione inevitabili domos luteas habitantes cum luna non ſit munda in conſpectu tuo, & in ſtellis repereris pravitatem. Intende, rex inclyte. Dei potentia Damietam Ægypti januam, quæ vix humanis laboribus obtineri multo tempore potuiſſet, miraculoſa facilitate in manibus tuis dedit, in quo forte tibi, & iis quos tecum diſpoſuit de hoſtium futura decipula eruendos, benigna miſeratione providit, ut

B liberandis opportunum redemptionis præmium non deeſſet. Sed quis ſcit ſi quiſquam congratulantium ſucceſſibus, vel aliorum fidelium animus ex hoc in jactantiam erectus humanam, homini aliquatenus, & non totaliter nomini Domini gloriam arrogaret? Ceſſemus igitur a curioſitate inquiſitionis hujus quæ forſitan venia opus habet, & confiteamur in humilitate ſpirituum Domino Deo noſtro, benedicentes nomen ipſius excellentiſſimæ poteſtatis, & cãtemus ei in conſolationis ubere, in gaudio ſpiritus, & dicamus quod omnia quæ feciſti nobis Domine, in vero judicio feciſti, qui vincis per incommutabilẽ tuæ juſtitiæ veritatem, cum a ſuperbæ cæcitatis ignorantia de injuſtitia judicaris. Aſſume hinc quæſumus conſtantiam, fili, quin immo eam omni erga Deum pietate cuſtodi, cum eam

C te habere credamus, ſicut ſublimem principem, & invictiſſimum regem decet, cui & a progenitoribus ſingularis & eximiæ claritatis, & ab inſtitutione propria competit animus inclytus & erectus, quem ſerena celſius erigere nequeant, aut nubila inclinare, quot de tui pectoris firmitate ſubditi tui, & cæteri nihilo minus in quos commune Chriſtianitatis cadit opprobrium, in animos ſuos ignei zeli poſſint haurire vigorem. Exigit ſiquidem in te regalis excellentia mentem quadam cæleſtis habitus conformitate divinam, interritam periculis, inter adverſa felicem, in tempeſtatibus placidam, omnia talia ut minora calcantem, & tanquã infirmiora ridẽtem. Talis itaq; mens exiſtat extra jus ditionemq; fortunæ, ſecunda temperans, adverſa comminuens, & aliis ponenda contemnẽs. Vulgus autem, cujus non eſt

D lucidum cum ratione diſcrimen, illum dumtaxat magnum & potentem exiſtimat virum, qui plures in alios viros poteſt expendere facultates. Non, ſed magnus eſt verius qui poteſt animo violẽtiores exterioris inſultus impetus tolerare. Oportet itaque ut inſuperabilis virtutis conſtantia vincas adverſa, qui circumſpectionis prudẽtia noſti proſpera moderari: quia non magnum eſt in tranquillitate non concuti, ubi quivis conſtat intrepidus: ſed illud magnificum eſt atque mirificum, ibi altius præeminere ubi cæteri deprimuntur, & ibi non dejici ubi alii conſternantur: quia felicitas ſuffertur facili animo, calamitas vero forti. Sed vis ſcire, clariſſime regum? quos irruens adverſitas frangit, non credimus tuam latere prudentiam illos eſſe præcipue, qui felicitati ſuæ, ac ſi nulli alterationi ſubjaceant, innituntur.

E Quid autem natura eorum a periculo mutationis eripit? non terram quæ præ cæteris ſenſibilibus perſtat immota, non cælum a conditione corporeæ corruptionis exemptum, non hanc viſibiliũ machinam, quæ quamvis Deo agente ducatur, non tamen ſemper hunc felicem ſui curſus ordinem obtinebit, & ab illo eam aliquando dejiciet. Dies una ad exterminationem ſpeciei, eſt in ſecreto præſcientiæ Divinæ cõſilio aſſignata. Exulet igitur mœror omnis ab animo, & ſpera uberem de gravi tentatione proventum, cum quo quidẽ obveniet, quia quod acerbum fuit perpeti,

adhuc erit retuliſſe iocundum: cum naturale ſit, quemlibet mali ſui fine gaudere. Fortis nempe vir in ipſis difficultatibus, ſuccreſcente ſibi animo conſtitutus, & in arduam ſpem melioris ſortis ſecuturæ ſubjectus, ſine conſolatore homine ſibi blanditur, & dicit: Forſan & hæc olim meminiſſe juvabit. Suſtinenda eſt igitur animoſo pectoris objectu quævis adverſitas: quia ſicut pernicioſior eſt fugientibus hoſtis inſtantia, ſic fugientes & adverſos omne fortuitum incommodum magis premit. Porro ſi qua juſti doloris eſt cauſa, illa forte videbitur in tam multo fidelium excidio attendenda, quorum ab impiis glorioſus fuſus eſt ſanguis in ſacrificium Deo Patri ſuper ſanguinem unigeniti filii ejus, quem ei nõ impar hoſtilium manuum impietas immolavit. Sed quis ſuper illis dolendum acriter cẽſeat, qui ratione fidei ſuadente in meliorem per modica diſpendia emiſſi ſunt vitam? Lucidius quidem quã inter hæc humanæ labilitatis incommoda. Itaque tranquillius inter Divina manſuri. Nam etſi viſi ſunt oculis inſipiẽtium mori, illi autem pretioſæ in conſpectu Domini mortis compendio ſunt in pace, ubi non erit amplius neque luctus, neq; clamor, nec etiam ullus dolor, quoniam priora velut in profundum oblivionis obruta tranſierunt. Deſiiſſe quidem nobis ad tempus, non periiſſe, dolendi ſunt, quorum vita interrupta eſt quodammodo non perempta, & cum qui venturus eſt veniet ipſorum dies repoſiturus in lucem: propter quod æquanimiter ferendum eſt illos felicius redituros exiiſſe. Non autem regali excellentiæ idcirco hæc duximus ſuggerenda, quia in tribulationibus per quas Dominus non ad reprobationis, ſed ad probationis indicium, tuam voluit patientiam ad majus meritum experiri, credamus te regii animi magnificentiam non tenera: ſed ut de præſenti exhortatione, qua penes te inſiſtimus, valde neceſſariam nobis in amaritudine multa, quam ut deceret expurgare non poſſumus, conſolationis alicujus dulcedinem capiamus: cum minor compatiẽtem ex animo affligat moleſtia, qui proprios dolores & gemitus communicat patienti. Rogamus denique ſerenitatem tuam Chriſtianiſſime rex, attente depoſcimus, & per Deum obſecramus, quatenus terram Ieroſolymitanam, quæ nunc præſertim ſub tui nominis umbra reſpirat, reſpicias oculo pietatis: providens ſicut expedire cognoveris, ne res tam cara totiens empta pretio, alienari valeat a cultu Chriſti Domini Dei tui, & cum periculo fidelium in exterorum redigi poteſtatem. Nos enim in hoc cooperatores tui eſſe volumus juxta poſſe: & prout nobis tuæ beneplacitum voluntatis innuerit, parati ſumus quidquid defenſioni ejuſdem terræ opportunum judicaveris pro viribus perſequi diligenter. Demum majeſtatis Divinæ clementiam imploramus, ut te in die tribulationis exaudiens mittat tibi auxilium de ſancto, & de Sion tueatur te, cariſſime nobis in Domino fili, ac ſingularis propugnator fidei Chriſtianæ. Cæterum dilecte fili .... ad celſitudinem tuam duximus tranſmittendos, a quibus audire velis & attendere benignitatis tuæ clementia conſuetum*, quæ per eos tibi proponenda providimus viva voce.

Datum Lugd. II. Id. Auguſt. anno VIII.

*** XVII. AD ARCHIEPISCOPUM ROTOMAGENSEM.

Ut ipſe & ſui ſubditi orent pro rege Franciæ & ſuis captis per Saracenos.

PRopinatum nuper ab Oriente diræ amaritudinis calicem cum lacrymis haurientes, in amara nimis & triſtia prorompere cogimur, & potiſſimum quem graviter ſentimus intrinſecus inſinuare dolorem: quia ubi mœſtitudine tanta deprimimur, quo poſſumus ſermonem lugubrem nõ proferre? licet forte hujus paginæ curſum præcurrentis famæ celerior greſſus præceſſerit, & jam rumore præloquẽte noveritis quid noſtrarum lingua loquitur litterarum. Sæpe quidem illa orientalis regio abſinthii poculo examaricavit eccleſiam, ſæpe pavit ipſam eſca fellis & duræ tribulationis punctura cõfodit: ſed nunc ei amariſſimam intulit potionem, nunc eam immenſæ triſtitię ferculo ſaturavit, & ſui furoris gladio acerrime pupugit, quin immo ad ejus interiora uſque pertinxit. Illato itaque adverſitatis inopinatæ calici ſuperfundimus eccleſiæ fletum, & potui tam acerbo uberem lacrymarum pluviam immiſcemus. Liquet namque omnibus quod cariſſimus in Chriſto filius noſter Franciæ rex illuſtris pro deliberatione terræ ſanctæ, quam in contemptum Chriſti & fidelium ejus opprobrium occupatam detinent Agareni, crucis olim ſuſcepit ſignaculum, & cum copioſa comitum, baronum, nobilium, & aliorum multitudine, tanquam ultionis injuriarum Domini anxius illuc ferventi deſiderio transfretavit, ſub cujus ſtudioſo ducatu ſic proſpere ipſius terræ negotium dirigere cœpit Altiſſimus, quod Rex ipſe civitatem Damietam in introitu ſicut fertur Ægypti tanquam ſeram difficilem fortemque clavim multo robore ſtabilitam, quam dudum populus Chriſtianus non abſque magna ſui ſanguinis effuſione obtinuit, & tãdem eventu ſiniſtro perdidit, mox ut ad ipſam applicuit Divino adjutorio profligatis exinde fidei hoſtibus cõquiſivit. De quo ingenti concepto gaudio in laudis ſupernæ canticum ſurrexit eccleſia, & univerſi Chriſticolæ hujus communis lætitiæ participio pariter exultarunt, quia dragma quæ longo fuerat tempore perdita, cæleſti erat munere reinventa: & ovis quæ diu per deſertum gentilitatis erraverat, ad gregem revocata Dominicũ jam cum aliis paſcuis ſalutaribus paſcebatur. Sed proh dolor! ceſſavit nunc tantum gaudium & in mœrorem nimium eſt converſum: ipſaquemet civitas, quæ grandis cauſam alacritatis attulerat, magni facta materia eſt lamenti. Nam eum poſtmodum idem Rex contra Soldanum Damaſci & Babyloniæ ſuo exercitu comitante proceſſeris, tandem claræ memoriæ R. comite Attrebatenſi germano Regis ejuſdem, & Magiſtro & fratribus dictum* militem templi Ieroſolymitani, ac aliis quam multis commilitonibus, validum eum Sarracenis committentibus bellum, & poſt non modicum Sarracenorum ipſorum excidium in bello ipſo, non abſque ſalutaris triumpho martyrii, paucis evadentibus intentatis, præfatus Rex cum exercitui conſtanter inſiſteret, furorem irruentium ſuſtinuit paganorum: qui ſic illi eo terræ ac fluminis tranſitus arctaverunt, quod idem exercitus defectum victualium patiebatur extremum, propter cujus intolerabilem tolerantiam, & præ ſuorum multitudine infirmorum vehementer obſtupuit, nec potuit non vereri, quoniam urgentibus undique incommodis premebatur. Cumq; mutuis congreſſibus fieret hinc inde ruina maxima pugnatorum, demũ innumerabilitate hoſtiũ prævalente, Chriſtianæ militiæ agmina fere penitus corruere, dictuſque Rex cum his qui ſecum ſupererant, hoſtilium populorum circumſtantium vallo cinctus & coanguſtatus nimium, coactus eſt reſtituere ad ultimum Damietam, & eo poſtea ingreſſo navigium ad receſſum, nonnullos de ſuis qui in civitate ipſa in lectis ægritudinis decũbebant, & aliis qui navali caruere præſidio, indifferenter manus inimica peremit, non adfuit illis defenſionis brachium, nec pro eis locus refugii eſt inventus. Ah Domine Deus! ubi ſunt inclyti athletæ tui? ubi robuſti pugiles? ubi propugnatores electi, qui fide fulgentes, ferventes devotione, & experientia præcipui, ad tuum prælium contra tui blaſphemos nominis ſalvificæ crucis armis inſignibus ſe accinxerant præliandum.

* f. dictis militibus

Ah

Ah Deus obi eſt populus tuus egregius, gens illuſtris, A & ſtrenua multitudo, qui pro te relictis ſuis omnibus tam longa terrarum & marium ſpatia tranſierunt cōtra fidei æmulos Chriſtianæ intrepide pugnaturi! Ah Domine quomodo viri belligeri ſic potuere e talibus debellari! quomodo fortes tui tam graviter in prælio eeciderunt! Ecce inebriatus eſt juſtorum ſanguine, ac ſaturatus eorum carnibus gladius impiorum, & turbam illam quam ejuſdem regis ardens devotio ad tuum tam acceptabile obſequium accenderat, voravit mucro feritatis Sarracenicæ fere totam. Madent agri tuorum effuſo pro te cruore fidelium, terra rutilantis eorum ſanguinis aſperſione coruſcat. Iacent tuorum corpora martyrum inhumata, in eſcam cæli volatilibus & terræ beſtiis derelicta. Heu quam funereus hic conflictus, qui tot & tantorum Chriſtianorum vitam B debachante in eos infidelium mucrone finivit! heu quam dolenda ſtrages in qua tantum tuorum occubuit collegium bellatorum. Sed nequaquam ambigimus quin his feliciter concluſerint dies ſuos, quin tu Domine pro quo dormitionem ecceperunt, in vitam eos transtuleris ebſque termino duraturam. Non mirum ergo ſi de tam adverſo ſucceſſu tota gemit eccleſia, cum vix ei caſus contingere gravior potuiſſet, propter quod exacerbatum eſt nimium cor ipſius, & ſuas præ anguſtia ſpiritos aſſiduis fletibus riget genas, quia non ei dolor ſimilis ſicut iſte: plorat quippe multorum interitum filiorum, licet non exiſtimandi ſint illi mortui, ſed ad vitam renati potius meliorem. Suſpirat etiam de omiſſione tot ſumptuum & laborum, qui ſic ſteriles abiere, cum ſit probroſe perditum quod per ipſos C fuerat honorifice acquiſitum. Dure inſuper ingemiſcit de illorum jactura ethnicorum, qui forſan de hujuſmodi temporali jactora fidelium gloriantes inſultant ipſis, improperant dicendo: Vbi eſt Deus eorum? ubi eſt ipſorum adjutor, de cujus auxilio confidebant. Lugent etiam omnes eccleſiæ filii, ac in plateis & viis publicis voces communiter dant mœroris, nullius facies iocunda cernitur, unuſquiſque in terram oculos præ pudore declinat, alter cum altero condolet, & conceptam mœſtitiam mutua de tam flebili eventu relatione recenſent; vixque de ore alicujus, verbum percipitur niſi triſte, nec eſt aliquis qui alium conſoletur. O fallax Oriens, quam ſerenus in principio illuxiſti regi Francorum illuſtri, & claro exercitui Chriſtiano! quam amicabilis eis in ingreſſu Ægypti, D & quam favorabilis adfuiſti! Noviſſime autem quam torvum oſtendiſti te illis & turbidum, & quam inhumanom! ipſi qusmquam contrarium te ſenſerunt! Venerant enim ut te quaſi deſertum incultum excolerent, & ſalutaribus plantariis conſitum, agro Dominico ſociarent. ſed illorum, væ tibi, conſortium repuliſti, viſitationis tuæ tempora non agnoſcens. O nimis infelix tenebrarum Ægypte, cur illum inclytum Deo carum virorum illuſtrium cœtum, per quem tibi ad effugandam ignorantiæ tuæ caliginem lumen claræ fidei effulſiſſet, e tua excluſiſti cohabitatione, ac tam exprobrabiliter devitaſti? quem profecto velut indicem viæ vitæ debueras libentius invitare; io hujus quidem propulſione repuliſti. Heu tibi! ſpreviſti & diſtuliſti Chriſtum filium unicum ſummi E Patris. O dilecta Ieruſalem regis ſuperni civitas: quot ad te pro ſubventione tua miſit huc uſque mater eccleſia bellatores, quot hactenus crucis armavit ſigneculo, ut a diro te jugo eriperet ſervitutis, & quot in hoc obſequio captivati ſunt, mutilitati, cæſi & aliis innumeris tribulationibus cruciati? Quot etiam in hujus perſecutione ſervitii vitæ ſuæ ſpatium finierunt? O Ieruſalem, Ieruſalem, pro cujus liberatione occiſi ſunt innumeri ad te miſſi; quando ſperatam refundes iocunditatem eccleſiæ, cui tandiu acris triſtitiæ materiam infudiſti? O utinam ſuſcipiat aliquando eccleſia ipſa de tua optata recuperatione lætitiam, pro qua infinitas amaritudines jam guſtevit! Porro nec ex parte ipſius eccleſiæ, nec ea parte regia in præmiſſo negotio commiſſam fuiſſe credimus negligentiam vel defectū, cum & eadem eccleſia omnem quam potuit ad illius profectum diligentiam & ſolicitudinem adhibuerit, & grandia inſuper impēdia miniſtrarit, & prædictus rex ſic ex animo negotiū ipſum aſſumpſerit, quod pro eo, ſuo pretioſo, magnifico, & famoſo regno relicto, ad partes illas cum fratribus ſuis, cæteriſque ipſius regni magnatibus ardenti affectione proceſſerit: quin immo propriis illud præferens commodis ſe ipſum & ſua eidem totaliter deputavit. Vnde aliqua forte peccata populi, Divinæ majeſtatis oculos graviter offenderūt, propter quæ provocatus Dominus caſum iſtum ad correctionem ſuorum, quos ſalvare deſiderat, evenire permiſit. Nō enim odit quos corripit, nec ſalutem illorum negligit quos flagellat: quin immo eum percutit, quem diligit tunc oſtendit, quia filio quem diligit aſſidue parat virgam, nec reſtringit in ira miſericordiam, nec cū indignatur eſt immemor pietatis, ſi poſt illata verbera ſentitur continuo propitius conſolator. Quare ſibi & in proſperis, & adverſis gratiarum reddendæ ſunt actiones, & benedicendum in omnibus nomen ſuum, ot in nullo eventu, nullo in tempore ſuorum lingua taceat laudem ejus: & ſub ipſius potenti dextera humiliari debent magni communiter & puſilli, ut mereantur neceſſitatis tempore ſuæ clementiæ beneficio exaltari, quoniam hic eſt Dominus qui humiliat, & ſublimat. qui mites benigne reſpicit, & de longe intoetur excelſos, qui vulnerat & medetur, & poſt triſtitiam exultationem inducit. Quamobrem firmiter eſt ſperādum, quod poſt hujuſmodi percuſſionis dolorem conſolationis opportunæ medelam miſericorditer adhibebit. Verum quia pernecеſſariæ ſunt in iis deprecationes fideliū, cum devotæ orationes & crebro aures Divinæ pietatis inclinent, & ipſarum interventione illius propitiatio facilius impetretur: providimus fore apud Deum in hujuſmodi neceſſitatis articulis attentis & ſedulis ſupplicationibus inſiſtendum, quoniam multum valent aſſidua juſtorum precamina penes ipſum: & ſi forte ſit fœtore peccatorum offenſus, orationum odore non abnuit complacari, ſed cito devotis lenitur precibus, ubi culparum eſt enormitate cōmotus. Ideoque univerſitatem veſtram monemus, rogamus, & hortamur attente, mādantes quatenus hoc univerſale diſcrimen pia moderatione penſantes, erigatis toto effectu ad Dominum corda veſtra, & in conſpectu ejus orationes continuas effundatis, & faciatis per veſtras civitates & diœceſes a clero & populo generaliter ſupplicari, ut eccleſiam ſuam tanto conſolari diſpendio non retardet, & memorato Francorum regi, Chriſtianiſſimo utique principi, liberum iter præbeat & ſecurum, ipſumque cum ſuis omnibus a quolibet nocumēto cuſtodiat. & ad ſui gloriam & totius Chriſtianitatis honorem in incolumitate ac proſperitate præſervet, ſibique vires augeat, & corroboret contra paganicas nationes, & ad Ieroſolymitanom negotium clementer proſpiciat, eique celeriter ſubvenire dignetur. terrā illam quam ſua ſanctificavit præſentia de infideliū manibus eruendo. Speramus etenim dictum negotium poſſe hujus precum ſubſidiis efficaciter adjuvari & non minus ipſum per hæc ſpiritualia quam per temporalia ſuffragia promoveri, quoniam orationes etſi non aperte, utilius tamen pugnant. Vnde cum certabat legifer ille precibus, mox Iſreël in prælio ſuperabat, & per illius occultum agonem manifeſtam ipſe victoriam obtinebat. Vt autem hæc adjutoria frequentius & devotius præbeantur, præcipimus ut qualibet hebmada ſermonē admonitionis & exhortationis Chriſti fide-

A fidelibus proponatis per vos vel per alios in veſtris eccleſiis & in aliis earumdem civitatum & diœceſum, & per ipſarum prælatos vel rectores proponi ſimiliter faciatis, ut ſuper his effectuoſe ac ſine intermiſſione Dominum deprecentur, & nihilo minus ad præfatæ terræ ſuccurſum eo celerius & fortius ſe ſtudeant properare, quo feſtinantiori & potiori conſilio & auxilio illa modo noſcitur indigere, nec pro hac adverſitate a tam pii, neceſſarii, & ſalubris negotii proſecutione torpeſcant: quin immo ex hujuſmodi caſu tanquam firmi & ſtabiles animo, quos tribulationis tentatio non evertit, exurgant ad illius ſubſidium fortiores, quia nihil grave, nihilque adverſum debet ipſos retrahere a tam digno & placito ſervitio Ieſu Chriſti: mandatum noB ſtrum taliter impleturi, quod præter grande præmium, quod exinde a Domino conſequemini, noſtram & apoſtolicæ ſedis gratiam obtineatis plenius, & favorem.

*** XVIII. AD S. LVD. FRANC. REGEM.

Quod nemini licet regnum Franc. excommunicationi & interdicto ſubjicere.

Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio illuſtri regi Francorum ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

APoſtolicæ ſedis benignitas ſincera obſequentium vota fidelium, favore benevolo proſequi conſuevit, & illuſtrium virorum perſonas, quas in ſua devotione promptas invenit & ferventes, quibuſlibet titulis decentius decorare. Vt igitur ex devotione, quam ad nos & Romanam eccleſiam habere dinoſceris, favorem apoſtolicum tibi ſentias accreviſſe: tuis devotis ſupplicationibus inclinati, autoritate tibi præſentium indulgemus, ut nullus in terram tuam excommunicationis vel interdicti ſententiam proferat, abſA que mandato ſedis apoſtolicæ ſpeciali. Nos enim decrevimus irritum & inane, ſi quid contra præmiſſæ indulgentiæ noſtræ tenorem contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apoſtolorũ ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Laterani XVIII. Kal. Ian. pontificatus noſtri anno I.

* ** XIX. AD GALLIARVM PRÆLATOS.

NE CRVCE-SIGNATOS IN SVIS CRIMINIBVS defendant.

B *Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiſcopis, epiſcopis, ac dilectis filiis decanis, archidiaconis, officialibus, & univerſis eccleſiarum prælatis per regnum Franciæ conſtitutis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.*

EX parte cariſſimi in Chriſto filii noſtri regis Franciæ illuſtris, fuit propoſitum coram nobis, quod nonnulli Cruce-ſignati regni ſui, cum deberent ab exceſſibus abſtinere, propter libertatem ab eis indultam furta, homicidia, raptus mulierum, & alia perpetrant deteſtanda. Nolentes igitur, ut aliqui CruC ce-ſignati occaſione libertatis eis indultæ præſumant ad talia extendere manos ſuas; univerſitati veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus Cruce-ſignatos eoſdem in hujuſmodi criminibus minime defendatis.

Datum Lugduni VIII. Idus Novembris, pontificatus noſtri anno IV.

Quatuor alia ſunt ejuſdem Innocentii epiſtolæ, infra, in concilio Lugdunenſi.

CONCILIVM

Anno Chriſti 1245.

CONCILIVM LVGDVNENSE I. GENERALE

AB INNOCENTIO IV. CELEBRATVM.

HISTORIA CONCILII.

A QVONIAM ſingularis Friderici II. Romanorum imperatoris inſolentia Innocentium quartum pontificem maximum præcipue ad convocandum Lugdunenſe concilium incitavit: res ipſa poſtulat, ut ſimultates, quas ipſe Fridericus cum hoc pontifice & cum aliis geſſit, & belli acerbiſſimi quod eiſdem intulit initia & cauſas breviter explicemus. Hic igitur Fridericus, Henrici quinti filius, & Friderici I. nepos, maximis eſt a ſede apoſtolica beneficiis affectus. Puer enim parentibus orbatus, in tutela fuerat Innocentii tertii: ejuſdemque pontificis opera ad ejus dignitatis gradum aſcenderat, pulſoque Ottone quarto imperator fuerat deſignatus. B Cui non modo parem gratiam non retulit, ſed etiam eccleſiam Romanam multos annos divexavit; & arma, quæ voto obſtrictus pro ſalute communi contra Saracenos capere debuit, magno Chriſtianorum omnium detrimento ingrato animo atque impio contra ipſos pontifices cepit. Et quamquam principio tamdiu Innocentio tertio & reliquis pontificibus obſecutus eſt, quamdiu id ſuis rationibus conducere putavit: tamen ubi mortuo Innocentio inſignia imperatoris ab Honorio tertio adeptus eſt, ſtatim cum illo graves inimicitias ſuſcepit. Cum enim & eccleſiarum juriſdictiones, & bona uſurparet, & a clericis & eccleſiis tributa exigeret, ac ſæpe ab Honorio pontifice, ut ab C incepto deſiſteret, admonitus reſipiſcere nollet, ab eodem Honorio fidelium communione privatus eſt: quam ſententiam Gregorius quoque nonus, qui in Honorii locum ſucceſſerat, confirmavit. Et licet aliquando in gratiam cum Gregorio IX. pontifice maximo imperator rediiſſet, & ab eo monitus fuiſſet ut votum quo tenebatur perſolveret, regnumque Hieroſolymitanum, quod in ſummo diſcrimine, expugnata jam a Saracenis Hieroſolyma, eo tempore verſabatur, in priſtinum ſtatum reſtitueret: ipſe adeo ab hac expeditione refugit, ut eam ob cauſam in omnium fere Chriſtianorum, præſertim vero Gregorii pontificis offenſionem incurrerit. D Attulit præterea maximam moleſtiam eidem pontifici Fridericus. Cum enim ipſius regnum quibuſdam pontificis urbibus & oppidis finitimum eſſet, multa quæ ad ſedem apoſtolicam pertinebant auſus eſt occupare, & militum præſidio munire. Qua injuria commotus pontifex vim vi repellere coactus eſt, & eccleſiæ patrimonium, ne in

Ioãnes Villanus lib. 5. hiſt. c. 18. Idem libro 5. cap. 36.

Vincentius Belvacenſis lib. 30 c. 129 & Ioãnes Villanus lib. 6 c. 25. & ſequentibus.

Vincentius lib. 30. cap. 138. Matthæus Pariſ. hiſt. in Henrico III & Ioãnes Villanus loco citato.

A poteſtatem Friderici veniret, armis tueri. Et quamvis longo tandem intervallo conſcripto exercitu imperator in Syriam ſit profectus: tamen, cum nullo commiſſo prælio, ſtatim cum Ægypti rege, qui Syriam oppreſſam tenebat, pacem feciſſet, & verbo tantum ex pacto Hieroſolymam recepiſſet, non ſolum pontificis animum non placavit, verum etiam exulceravit vehementius. Itaque Fridericus apertas inimicitias cum Gregorio geſſit, bellumque illi tam acerbum intulit, ut magnam Piceni & Latii partem in ſuam redegerit poteſtatem: Romaque obſeſſa, ſi quos interdum cives in obſidione caperet, crudeliter trucidaret. Cum autem Guelphorum & Gibellinorum faB ctiones eodem tempore ad Italiæ perniciem erupiſſent; omneſque fere civitates in contrarias partes diſtraherentur, civeſque ipſi, quaſi furiis quibuſdam agitati, alii alios in exilium pellerent, fortuniſque ſpoliarent: Fridericus, cujus erat flammam naſcentem opprimere, illam potius auxit, ſibique Gibellinis adjunctis, Guelphos, qui pontificis defenſionem ſuſceperant, bello ſtatim aggreſſus eſt. His igitur malis ut mederetur Gregorius, hominiſque ſuperbi furore atque amentia cæci, qui neque cum Saracenis umquam bellum gerere, neque cum Chriſtianis pacem firmam habere voluiſſet, aut omnino, aut aliqua certe ex parte nefarios conatus reprimeret: concilium geC nerale convocavit, Romamque tum epiſcopos, tum alios patres venire juſſit. At cum multi ex Gallia & Hiſpania dicto audientes Romam navigarent, Genuenſiumque triremibus veherentur, in Friderici claſſem inciderunt, victiſque Genuenſibus capti ſunt epiſcopi & cardinales, & ad ipſum imperatorem perducti. Gravem hunc epiſcoporum caſum ita ægre tulit vir optimus Gregorius, ut præ animi dolore e vita paucis diebus exceſſerit, cum quatuordecim annos, menſes quinque, ſumma æquitate & prudentia eccleſiam adminiſtraſſet, maximoſque labores ejus cauſa pertuliſſet. Succeſſit Gregorio Cæleſtinus quartus, D qui cum ſtatim de vita migraſſet, cardinales vix poſt viginti menſes Innocentium quartum, virum doctrina & virtute præſtantem pontificem maximum delegerunt. Hic pontifex ſtatim cum Friderico de pace egit; hominesque graviſſimos ad illum miſit, qui æquiſſimas ei pacis conditiones proponerent & poſtularent, ut patres, qui in pugna navali capti fuerant, ut

Vincentius l. 30. c. ult. & l. 31. c. 1. Villanus l. 6. c. 24 & ſequentibus, & alii.

Rr iij ſæpe

ANNO CHRISTI 1245.

ſæpe promiſerat, liberos dimitteret. His pontificis A cohortationibus cum Fridericus obtemperare nollet, nullaque amplius conciliandæ pacis reliqua ſpes eſſet: Innocentius ut hominis temeritatem reprimeret, atque aliis eccleſiæ commodis conſuleret, Gregorii conſilium ſecutus, ſynodum ſtatim coegit. Verumtamen quia difficile erat patres Romam venire propter bella & ſeditiones quæ longe lateque diffuſæ totam jam Italiam occuparant, ſeipſe pontifex in Galliam contulit: Lugdunumque urbem clariſſimam habendo concilio delegit. Fridericus igitur ad dicendam causam evocatus non venit: miſit tamen legatos, in primiſque Thadæum quemdam eloquentem virum & eruditum, qui advocati officio fungeretur, dilueretque crimina, de quibus ipſe poſtulabatur. Hic Thadæus ita obiit munus ſuum, ut & Imperatorem acerrime defenderet, & accuſatoribus multa objiceret, illorumque rationes & argumenta refutaret. Sed tandem in ultima actione, cauſa cognita, diligenterque perſpecta, Innocentius de ſententia ſynodi Imperatorem damnavit: eumque e piorum communio- B ne ejectum, imperii dignitate & Siciliæ regno privavit.

Quæ ſequuntur, ex actis concilii excerpta ſunt.

Præter hanc Imperatoris cauſam, fuerunt item ab Innocentio alia negotia maximi momenti ad ſynodum relata. Cum enim omnes pontifices de Chriſtianis qui Syriam incolebant eſſent eo tempore ſoliciti, in iiſque tuendis & confirmandis, repellendiſque Saracenis, aſſiduam curam & diligentiam adhiberent, cumque tunc magnus eſſet neceſſario mittendus exercitus, ne regio illa in poteſtatem Saracenorum iterum perveniret: Innocentius, ne officio ſuo deeſſet, omnes ad hanc expeditionem cohortatus eſt.

C Præterea eodem tempore ardebat bello Græcia. Balduinum, qui primus ex Latinis Conſtantinopolitanus imperator fuit, quidam Græci principes iniquo animo in Græcia dominari patiebantur, qui non ſolum ab imperatore defecerant, verum etiam & ipſi Balduino, & aliis qui poſtea rerum potiti ſunt, bellum acerrimum ac diuturnum intulerant, & modo aperto Marte, modo inſidiis & dolo, ita eos vexabant, ut tandem imperator qui eo tempore Conſtantinopoli regnabat, de ſuo ſtatu ampliſſimo fere dejectus, vix nomen imperatoris & majeſtatem obtineret. Hoc igitur negotium ad eccleſiam magnopere pertinere Innocentius exiſtimabat. Cernebat enim animo, ſi Græci Latinos expellerent, periculum eſſe, ne tota D ſtatim Græcia ad priſtinam conſuetudinem moremque relaberetur, & a Romana eccleſia diſſideret.

Pariſ. in Henrico III.

Egreſſi item fuerant paulo ante Tartari, qui olim Scythæ Aſiatici nominabantur, e tra regiones quas incolebant, & multas Aſiæ provincias depopulati, tandem Europæ bellum intulerant: magnæque illius parti incredibiles calamitates importarant: & in primis Pannoniæ inferiori, quæ nunc Hungaria dicitur, quam cæde & incendiis vaſtatam, in ſuam redegerant poteſtatem. Occurrebant itaque uno eodemque tempore res magnæ & vehementer arduæ, quæ ſine generali concilio vix pro dignitate poterant explicari. E Illud etiam accedebat, quod ſuperiores pontifices ad convocanda concilia commovit: mores enim hominum longe a majorum diſciplina deflexerant, quotidieque in vitia graviora dilabebantur. Quare optabat pontifex ut eccleſia priſtinum illum, qui hiſce moribus obſoleverat, dignitatis ſplendorem recuperaret. Hæc autem cura tantopere illum ſolicitabat, ut cum reliquæ cauſæ eſſent graviſſimæ, de hac tamen primo loco in concilio verba fecerit: & quamquam hæc omnia ſunt ad ſynodum delata, tamen præcipue in omnibus actionibus actum eſt de cauſa Friderici imperatoris, & ad exitum perducta.

Vincentius lib. 31 c. 2. & ſequentibus.

A Fuit autem habitum hoc concilium in templo maximo Lugduni, anno a Chriſto nato milleſimo ducenteſimo quadrageſimo quinto, pontificatus Innocentii quarti anno ſecundo. Convenerunt multi cardinales, epiſcopi centum quadraginta, abbateſque complures. Acceſſerunt multi viri clariſſimi, & præter cæteros Conſtantinopolitanus imperator: qui prope pontificem conſedit. Interfuit patriarcha Conſtantinopolitanus. & Antiochenus.

Pariſ. ubi ſupra.

Abſolutum fuit hoc concilium brevi temporis ſpatio. Prima enim actio habita eſt quarto Kalendas Iulii, ſecunda octo poſt diebus, & paulo poſt tertia eademque poſtrema. In his actionibus præter negotium Friderici, in tertia actione de tuendo regno Hieroſolymitano eadem innovata ſunt quæ ab Innocentio tertio in generali concilio ſtatuta fuerant. Demum de mittendo imperatori Conſtantinopolitano ſubſidio, & de Tartarorum impetu, ferociaque comprimenda nonnulla conſtituta. Illud præterea ſancitum B fuit, ut dies natalis beatæ Mariæ virginis, Deique matris, octo dierum ſpatio celebraretur. Alia item decreta edita ſunt, quæ majori ex parte in manuſcripto Innocentii regeſto continentur, & in hanc generalium conciliorum editionem conjiciuntur.

EPISTOLÆ

INNOCENTII PAPÆ IV.

*ARCHIEPISCOPO *SENONENSI.*

DEi virtus & Dei ſapientia Dominus Ieſus Chriſtus, cujus ineffabili ſubjecta ſunt omnia majeſtati, C a fundationis initio ſplendore virtutum ſuam illuſtravit eccleſiam: & ſic inſignem reddidit ſingularis privilegio poteſtatis, ut per ejus miniſterium, ſuum juſtitia conſequatur effectum, & ſedato guerrarum turbine, mundo poſſit tranquillitas provenire. Hujus enim præeminentiam dignitatis dum nos reverenter attendimus, qui regimini generalis eccleſiæ licet immeriti Divina providentia præſidemus, reddimur corde ſoliciti, quod tempeſtatis horror, qua ipſa turbatur eccleſia, & religio Chriſtiana concutitur, per noſtræ proviſionis auxilium cæleſti pietate propitia propulſetur. Hinc eſt quod nos, ut ipſa eccleſia per fidelium ſalubre conſilium & auxilium fructuoſum, ſtatus debiti D poſſit habere decorem, & deplorando terræ ſanctæ diſcrimini, & afflicto Romano imperio, propere valeat ſubveniri, ac inveniri remedium contra Tartaros, & alios contemptores fidei, ac perſecutores populi Chriſtiani, nec non pro negotio, quod inter eccleſiam & principem vertitur, reges terræ, prælatos eccleſiarum, ac alios mundi principes duximus advocandos. Rogamus itaque fraternitatem tuam, & hortamur attente, præcipiendo mandantes, quatenus ad præſentiam noſtram, omni prorſus * occaſione poſtpoſita, uſque ad proximum feſtum ſancti Ioannis Baptiſtæ perſonaliter venire procures; ut ipſa eccleſia ex E tuæ viſitationis honore ſpirituale gaudium, & ex tua induſtria conſilium percipiat profuturum; ſcituras quod nos dictum principem in prædicatione noſtra citavimus, ut per ſe vel ſuos nuncios in concilio celebrando compareat reſponſurus, nobis & aliis qui aliquid contra ipſum proponendum duxerint, ſatisfactionem idoneam præſtiturus. De perſonarum autem & evectionum moderato numero illam, cum veneris, providentiam habeas, quod tuæ nimis oneroſus eccleſiæ non exiſtas. Cæterum volumus & mandamus, ut ſuffraganeis tuis, quod eodem termino pro his ad præſentiam noſtram accedant, eorum vero capitulis, quod mittant providos nuncios & fideles, qui vice ipſorum

* excuſatione

utila

Anno Christi 1245.

A utile nobis conſilium largiantur, autoritate noſtra præcipere non poſtponas.

Datum Lugduni tertio Nonas Ianuarii, anno ſecundo.

CAPITVLO SENONENSI.

DEi virtus, *& cætera uſque*, feſtum ſancti Ioannis Baptiſtæ providos & fideles nuncios deſtinetis: ut ipſa eccleſia ex hujuſmodi viſitationis honore ſpirituale gaudium, ac ex illorum induſtria, *& cætera, ut in alia uſque ad*, præſtiturus.

Datum, *&c. ut in proxima.*

ILLVSTRI REGI FRANCIÆ.

B DEi virtus, *& cætera uſque ad*, advocandos. Rogamus itaque ſerenitatem tuam, & hortamur attente, quatenus ad præſentiam noſtram, *& cætera uſque ad*, proximum feſtum S. Ioannis Baptiſtæ mittas providos nuncios & fideles, *&c. uſque ad*, præſtiturus. Hujuſmodi autem noſtrum deſiderium ſic, fili benedictionis, adimpleas, ut nos in te gaudentes zelatorem honoris eccleſiæ repeiſſe, quæ ſecundum Deum in futurum tibi grata ſenſerimus, paternis affectibus proſequamur.

Datum, *ut ſupra in proxima.*

EPISCOPO OSTIENSI.

C PRo magnis & arduis negotiis, quæ incumbunt eccleſiæ, tuam & aliorum fratrum noſtrorum abſentium habere præſentiam, nos & fratres noſtri jugiter affectamus: maxime cum multum honoris & commodi poſſit eidem eccleſiæ per induſtriæ veſtræ conſilium provenire. Cum itaque nos de ipſorum fratrum conſilio concilium duxerimus advocandum: proximo feſto beati Ioannis Baptiſtæ ſuper hoc termino aſſignato, fraternitati tuæ præſentium autoritate mandamus, quatenus te ad iter noſtram adeundi præſentiam præparare ſtudeas, ut ſi forte ita cito, ſicut in deſiderio noſtro vertitur, venire non poſſis, ſaltem ad nos, Deo duce, in termino pervenias memorato.

D Datum Lugduni ſecundo Kalendas Februarii anno ſecundo.

In eodem modo S. tituli ſanctæ Mariæ trans Tiberim presbytero cardinali.

In eodem modo R. ſanctæ Mariæ in Coſmedin diacono cardinali.

In eodem modo R. ſancti Angeli diacono cardinali.

BREVIS NOTA EORVM QVÆ IN PRIMO CONCILIO LVGDVNENSI generali geſta ſunt.

E

IN NOMINE DOMINI, AMEN.

Anno ejuſdem milleſimo ducenteſimo quadrageſimoquinto.

CVm dominus Innocentius papa quartus ad partes Galliæ propter multa pericula quæ imminebant generali eccleſiæ ſe tranſtuliſſet, concilium advocavit apud Lugdunum: & in vigilia Petri apoſtoli concilio convocato in majori eccleſia, dominus papa, Miſſa celebrata, locum eminentiorem aſcendit: imperator vero Conſtantinopolitanus ſedit ad dexteram, & quidam alii principes laici ſederunt ad ſiniſtram, & diaconus cardinalis viceeancellarius magiſter Martinus Neapolitanus cum notariis, auditore & correctore, capellanis, ſubdiaconis, & quibuſdam aliis: inferius vero ſic prælati ſederunt. Ex oppoſito tres patriarchæ ordinati fuerunt, videlicet Conſtantinopolitanus ad dexteram, Antiochenus, Aquileienſis tertio; de quo ſcandalum eſt exortum, ex eo quod, ut alii patriarchæ dicebant, ſedere non debebat juxta eos, cum non eſſet de quatuor patriarchis, & deſtructa eſt ſedes ejus. Et tandem, ut vitaretur ſcandalum, de voluntate domini papæ, ut creditur, eſt refecta. In navi vero eccleſiæ ad dexteram, & in eminentioribus locis ſederunt epiſcopi cardinales, ex altera vero presbyteri cardinales, archiepiſcopi, & epiſcopi poſt eos: in ſedibus autem conſtitutis in navi eccleſiæ ſederunt aliqui de epiſcopis, abbates, procuratores capitulorum, nuncii regum, & imperatoris

B Friderici, & multi alii erant ibi. Tunc dominus papa incepit, Veni Creator Spiritus: & illo hymno communiter ab omnibus decantato, dixit: Dominus vobiſcum: & reſponderunt omnes: Et cum ſpiritu tuo. Oremus. Ægidius cardinalis dixit: Flectamus genua. Octavianus reſpondit: Levate: & ſic dixit dominus papa propriam orationem: qua dicta, Galeatius capellanus incœpit litanias. Quibus expletis dominus papa dixit: Oremus, cum oratione de Spiritu ſancto, Deus qui corda fidelium: nec dixit Dominus vobiſcum. Quibus peractis incepit prædicare de autoritate prophetiæ: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes*, &c. incipiens, quod multiplex erat dolor ſuus, quia quinque Pſal. 93.

C dolores circumdederant eum. Primus erat de difformitate prælatorum & ſubditorum. Secundus erat de inſolentia Saracenorum. Tertius de ſchiſmate Græcorum. Quartus de ſævitia Tartarorum. Quintus de perſecutione Friderici imperatoris.

Rediens ad primum articulum de difformitate prælatorum & ſubditorum, quia non erant tales quales conſueverant, & debebant eſſe, & de eorum exceſſibus multa dixit. Poſtea de inſolentia Saracenorum, referens rumores de iis quæ tunc acciderant ultra mare, quando Ieruſalem occupaverant, & everterant ſepulcrum Domini, & cætera ſacra loca de partibus illis, & Chriſtianos interfecerant infinitos, & quæcumque ibi per eos fuerant perpetrata. Tertio de

D ſchiſmate Græcorum, quomodo * Vacarius imperator Græcorum cum Græcis ſchiſmaticis occupaverant & deſtruxerant fere uſque ad Conſtantinopolim, & de civitate timeri poterat, niſi a Chriſtianis velocem ſuccurſum haberent. Quarto de ſævitia Tartarorum, quomodo terram Chriſtianorum intraverant, & Hungariam occupaverant, non parcentes, quin omnes interficerent, ſexui vel ætati. Quinto de perſecutione dicti imperatoris, quomodo perſequebatur eccleſiam, & ſuum prædeceſſorem Gregorium fuerat perſecutus: & in litteris, quas dictus imperator per mundum mittebat, referebat publice quod non perſequebatur eccleſiam, ſed perſonam: quod verum

E non fuerat, prout manifeſtiſſime apparebat, quia in vacatione eccleſiæ eam perſequi non ceſſavit. Immo tunc clerum & eccleſiam magis afflixit. Et poſtquam de afflictione plurima dixit, fecit legi quoddam privilegium aurea bulla munitum ab eodem imperatore, cum eſſet rex, Honorio prædeceſſori ſuo conceſſum: in quo inter alia potiſſimum habebatur, quomodo eidem juramentum fidelitatis præſtiterat, tanquam vaſſallus ſuo domino; & quoddam aliud privilegium, in quo ipſe fatebatur quod regnum Siciliæ & Apuliæ erat ſpeciale patrimonium beati Petri, & illud ab eccleſia tenebat in feudum, & concedebat ac quitabat ſi aliquod jus habuiſſet in electionibus eccleſiarum regni prædicti, & faciebat eaſdem eccleſias liberas, francas, & immunes ab omni præſtatione. Item fecit legi plura alia privilegia aurea bulla munita, eccleſiæ,

* Battacius

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1245.

cleſiæ, dum eſſet rex, & poſtra imperator, conceſſa, in quibus habebatur, quod ipſe quitabat, donabat, & concedebat, & confirmabat totam terram a caſtro Radicoſani, uſque ad caſtrum Ceprani, marchiam Anconitanam, ducatum Spoleti, exarchatum Ravennæ, Pentapolim, comitatum Romandiolæ, & terram comitiſſæ Mathildis: & multa alia erant ibi. Quibus dictis judex Thadæus, unus de nunciis imperatoris, ſurrexit, & fere reſpondit ad ſingula quæ dixerat dominus papa, & mirabiliter videbatur imperatorem excuſare: & aſſeruit multa quæ feciſſe & procuraſſe dicebat eccleſiam contra eum, & oſtendit ibi plurima ex contentis litterarum, & multis reſponſio ejus fuit grata. Sed dominus papa reſpondit ad ſingula bene, ac ſi prævidiſſet, ſe & eccleſiam excuſando. Et ſic illius diei ſeſſio fuit terminata.

Secunda ſeſſio fuit ad octo dies poſtea, & quoad ſeſſionem & officia idem factum fuit quod & in prima. Quibus peractis, ſurrexit epiſcopus Calmenſis, Ciſtercienſis ordinis de Apulia, qui exul erat, & mirabiliter deſcripſit vitã malam, & ignominioſam, & progreſsũ dicti imperatoris a pueritia ſua, & quæ erat ſua intentio, quia ad hoc intendebat præcipue, ut prælati & clerus ad illam reverterentur paupertatem, in qua fuerant tempore eccleſiæ primitivæ: quod maxime patebat per litteras quas per mundum contra eccleſiam & clerum tranſmittebat. Poſtmodum ſurrexit archiepiſcopus de Hiſpania, qui multum dominum papam animavit ad procedendum contra imperatorem, referendo plurima quæ contra eccleſiam fecerat, & quomodo tota ſua fuit intentio ut deprimeret eccleſiam juxta poſſe, promittens quod ipſe & alii prælati Hiſpaniæ, qui multum magnifice & generaliter pluſquam aliqua alia natio ad concilium venerant, domino papæ aſſiſterent in perſonis & in rebus, juxta ſuæ voluntatis beneplacitum. Hæc eadem promiſerunt plures alii in ſynodo prælatorum. Tunc ſurrexit prædictus judex Thadæus, & multa gravia propoſuit contra dictum epiſcopum Calmenſem, quod non zelo juſtitiæ, ſed ex malevolentia, ex eo quod ipſum & ſuos pro manifeſtis exceſſibus punierat, talia contra imperatorem proponere curavit, & ſic in prædicta ſeſſione nihil aliud factum fuit. Veruntamen dictus judex Thadæus ſupplicabat inſtanter ut prorogaretur tertia ſeſſio, pro eo quod imperatorem expectabat, prout ipſe per certos habebat nuncios, ac ipſe ad eum plures alios, qui in civitate Taurinenſi fuerant, miſerat, quod iter arripuerat ad concilium veniendi. Et quia dictus papa hæc quamplurimum affectabat, ut poſſet inter eos pacis fœdera reformare, uſque ad diem Lunæ, poſt octavam ſeſſionis ſecundæ, quæ fuerat in die Mercurii, contra multorum prælatorum voluntatem prorogavit tertiam ſeſſionem. Quod non fuit ſine tædio multorum prælatorum, & aliorum Templariorum & Hoſpitalariorũ, qui multos armatos ad cuſtodiam domini papæ & concilii ſtuduerant deſtinare, & propter preſſuram hominum, & dubitationem quæ in ipſa civitate, quæ cuſtodiebatur per armatos plurimos die ac nocte, fortiter aſſiſtebat. Et quia pro certo, domino papæ conſtitit quod ipſe non veniebat, nec cum mandato ſolenniter facto aliquos principes deſtinabat, dicta die Lunæ conſtituit tertiam ſeſſionem, & peractis officiis, ut in prima, poſt multa dicta hinc inde & audita, antequam ad feſtum accederetur nativitatis beatæ Mariæ virginis glorioſæ, ordinavit octavam, ſacro concilio approbante. Deinde dominus papa quaſdam conſtitutiones, quæ pro recuperatione terræ ſanctæ, ac aliis, quæ pro ſubſidiis Romani imperii, & etiam alias quæ contra Tartaros factæ fuerant, fecit legi.

Item poſtmodum dominus papa dixit, quod omnia privilegia, quæ Romanæ eccleſiæ a principibus mundi tam ab imperatoribus quam a regibus conceſſa fuerant, eidem exemplari fecerit, & in eis apponi fecit omnium qui aderant prælatorum ſigilla, & volebat quod vigorem haberent, ſicut ipſa originalia quæ ibi lecta erant. Tunc ſurrexerunt nuncii regis Angliæ pro authenticatione quorumdam privilegiorum conceſſorum a rege Angliæ ipſi eccleſiæ, quæ aſſerebant facta præter conſilium principum terræ, licet privilegiis illis contrarium diceretur adfuturum pontificem, & quibuſdam conſtitutionibus quæ pro ſubſidio fiendo eccleſiæ factæ fuerunt. Tunc ſurrexit judex Thadæus, percipiens quod jam ſecuris erat poſita ad radicem pro multorum privilegiorum authenticatione: & ſi contra dictum imperatorem vellet procedere, appellaret ad futurum ſummum pontificem, & concilium generale. Ad quæ dominus papa reſpondit humiliter & benigne, quod illud erat concilium generale, quia tam principes ſæculares quam clerici ad illud fuerant invitati: ſed omnes qui in juriſdictione imperatoris fuerant, ad illud eos accedere non permiſit, propter quod appellationem non admittebat eamdem. Et ſtatim incepit recitare quantum eum dilexerat antequam eſſet in papam aſſumptus, & quantum ſibi dimiſerat poſtmodum, & etiam poſtquam fuerat concilium ordinatum, eum ſemper verbis mirabiliter honorando, ita quod vix credebatur ab aliquibus quod aliquam deberet ferri facere ſententiam contra eum: & ſtatim incepit omnia promere ore tenus, & ferre ſententiam contra eum, privans ipſum omni honore & imperio, & aliis regnis ſuis: & poſtmodum ſententia in ſcriptis in ipſa ſynodo lecta fuit. Qua lecta dominus papa ſurrexit, & incepit, Te Deum laudamus: quo hymno decantato, per omnes fuit concilium diſſolutum.

ANNO CHRISTI 1245.

SENTENTIA CONTRA FRIDERICVM IMPERATOREM AB INNOCENTIO PAPA IV. IN CONCILIO LATA.

Sacro præſente concilio, ad rei memoriam ſempiternam.

Ad apoſtolicæ dignitatis apicem, licet indigni, dignatione Divinæ majeſtatis aſſumpti, omnium Chriſtianorum curam vigili ſedulaque ſolertia gerere, ac intimæ conſiderationis oculo ſingulorum diſcernere merita, & providæ deliberationis ſtatera librare debemus: ut quos juſti vigor examinis dignos oſtenderit, congruis attollamus favoribus, quos autem reos, pœnis debitis deprimamus; appendentes ſemper meritum & præmium æqua lance, retribuendo cuique, juxta qualitatem operis, pœnæ vel gratiæ quantitatem. Sane cum dira guerrarum commotio nonnullas profeſſionis Chriſtianæ provincias diutius afflixiſſet, nos toto cupientes affectu mentis tranquillitatem & pacem eccleſiæ ſanctæ Dei ac generaliter cuncto populo Chriſtiano reſtituere ac reducere, ad præcipuum principem ſæcularem, hujus diſſenſionis & tribulationis autorem, a felicis recordationis Gregorio papa prædeceſſore noſtro pro ſuis exceſſibus anathematis vinculo innodatum, ſpeciales nuncios magnæ autoritatis viros, videlicet venerabilem fratrem noſtrum P. Albanenſem, tunc Rothomagenſem archiepiſcopum, & C. Sabinenſem tunc, quondam Mutinenſem, epiſcopos, ac dilectum filium noſtrum Guillelmum baſilicæ duodecim apoſtolorum presby-

ANNO CHRISTI 1245.

preſbyterum cardinalem, tunc abbatem ſancti Fa-
cundi, qui ſalutem zelabantur ipſius, duximus deſti-
nandos; facientes ſibi proponi per ipſos, quod nos &
fratres noſtri, quantum in nobis erat, pacem per om-
nia ſecum habere, necnon cum omnibus homini-
bus, optabamus, parati ſibi pacem & tranquillita-
tem dare, ac mundo etiam univerſo. Et quia præ-
latorum, clericorum, omniumque aliorum, quos
detinebat captivos, & omnium tam clericorum
quam laicorum quos ceperat in galeis reſtitutio po-
terat eſſe pacis plurimum inductiva, eum, ut il-
los reſtitueret, cum hoc idem tam ipſe, quam ſui
nuncii, antequam ad apoſtolatus vocati eſſemus
officium, promiſiſſent, rogari & peti ab ipſo feci-
mus per eoſdem, ac proponi inſuper, quod iidem
parati erant pro nobis audire, & tractare pacem,
ac etiam audire ſatisfactionem quam facere vellet
princeps de omnibus, pro quibus vinculo erat ex-
communicationis aſtrictus; & offerri præterea,
quod ſi eccleſia eum in aliquo contra debitum læſerat,
(quod non credebat) parata erat corrigere, ac in
ſtatum debitum reformare. Et ſi diceret ipſe quod
in nullo contra juſtitiam læſerat eccleſiam, vel quod
nos eum contra juſtitiam læſiſſemus, parati eramus
vocare reges, prælatos, & principes tam eccleſia-
ſticos quam ſæculares, ad aliquem tutum locum,
ubi per ſe vel ſolennes nuncios convenirent; erat-
que parata eccleſia de conſilio concilii ſibi ſatisface-
re, ſi eum læſiſſet in aliquo, ac revocare ſenten-
tiam, ſi quam contra ipſum injuſte tuliſſet, & cum
omni manſuetudine ac miſericordia, quantum cum
Deo & honore ſuo fieri poterat, recipere de inju-
riis & offenſis ipſi eccleſiæ ſuiſque per eum irroga-
tis ſatisfactionem ab ipſo. Volebat etiam eccleſia
omnes amicos ſuos ſibique adhærentes in pace po-
nere, plenaque ſecuritate gaudere; ut nunquam hac
occaſione poſſet aliquod ſubire diſcrimen. Sed licet
ſic apud eum pro pace paternis monitis & precum
inſiſtere curaverimus lenitate; idem tamen Pharao-
nis imitatus duritiam, & obturans more aſpidis au-
res ſuas, hujuſmodi preces & monita elata obſti-
natione ac obſtinata elatione deſpexit. Et licet pro-
ceſſu temporis in die cœnæ Domini proxima nu-
per præterita, præcedente coram nobis & fratribus
noſtris cardinalibus præſentibus cariſſimo in Chri-
ſto filio noſtro Conſtantinopolitano imperatore il-
luſtri, cœtu quoque non modico prælatorum, ſe-
natoribus populi Romani, & maxima multitudine
aliorum, qui eodem die propter ſolennitatem ipſius
de diverſis mundi partibus ad apoſtolicam ſedem
convenerant, quod ſtaret noſtris & eccleſiæ man-
datis per nobilem virum comitem Toloſanum, ac
magiſtros P. de Vinea, & T. de Sueſſa curiæ ſuæ
judices, & nuncios, & procuratores ſuos, ſpecia-
le ſuper hoc ab ipſo mandatum habentes, præſti-
terit juramentum: poſtmodum tamen quod jura-
verat non implevit; quinimmo ea intentione ipſum
præſtitiſſe juramentum probabiliter creditur, ſicut
ex factis ſequentibus colligitur evidenter: ut eidem
eccleſiæ ac nobis illuderet potius quam pareret:
cum anno & amplius jam elapſo, nec ad ipſius ec-
cleſiæ gremium revocari potuerit, nec ſibi de illa-
tis ei damnis & injuriis curaverit ſatisfacere, licet
ſuper hoc extiterit requiſitus. Propter quod non
valentes abſque gravi Chriſti offenſa ejus iniquita-
tes amplius tolerare, cogimur urgente nos con-
ſcientia juſte animadvertere in eumdem. Et ut ad
præſens de cæteris ejus ſceleribus taceamus, qua-
tuor graviſſima, quæ nulla poſſunt celari tergiver-
ſatione, commiſit. Dejeravit enim multoties, pa-
cem quondam inter eccleſiam & imperium refor-

A matam temere violando. Perpetravit etiam ſacri-
legium, capi faciens cardinales ſanctæ Romanæ ec-
cleſiæ, ac aliarum eccleſiarum prælatos & cleri-
cos religioſos & ſæculares venientes ad concilium,
quod idem prædeceſſor noſter duxerat convocan-
dum. De hæreſi quoque non dubiis & levibus, ſed
evidentibus argumentis ſuſpectus habetur: plura
ſiquidem eum commiſiſſe perjuria ſatis patet. Nam
olim cum in Siciliæ partibus morabatur, priuſquam
eſſet ad imperii dignitatem electus, coram bonæ
memoriæ * C. ſancti Theodori diacono cardinali, (* G.)
apoſtolicæ ſedis legato, felicis recordationis Inno-
centio papæ prædeceſſori noſtro, & ſucceſſoribus
ejus, eccleſiæque Romanæ, pro conceſſione regni
B Siciliæ ab eadem eccleſia ſibi facta, fidelitatis præſti-
tit juramentum: &, ſicut dicitur, illud idem, poſt-
quam ad eamdem dignitatem electus extitit, &
venit ad Vrbem, coram eodem Innocentio, ſuiſ-
que fratribus cardinalibus, & aliis multis præſen-
tibus, ligium * hominium in ejus faciens manibos (* homagiũ)
innovavit. Deinde cum in Alemannia eſſet eidem
I. & ipſo defuncto bonæ memoriæ Honorio papæ
prædeceſſori noſtro, & ejus ſucceſſoribus, ac ipſi
eccleſiæ Romanæ, præſentibus imperii principibus
atque nobilibus, juravit, honores, jura, & poſſeſ-
ſiones Romanæ eccleſiæ pro poſſe ſuo ſervare, ac
protegere bona fide, & quod quæcumque ad ma-
nus ſuas devenirent, ſine difficultate reſtituere pro-
C curaret, nominatis & expreſſe dictis poſſeſſionibus
in hujuſmodi juramento: quod poſtmodum confir-
mavit, coronam imperii jam adeptus. Sed horum
trium juramentorum temerarius extitit violator, non
ſine proditionis nota, & læſæ crimine majeſtatis.
Nam contra præfatum prædeceſſorem G. & fratres
ſuos comminatorias litteras eiſdem fratribus deſti-
nare, ac dictum G. apud fratres ipſos, ſicut appa-
ret per litteras ab eo tunc directas eiſdem, & etiam,
prout fertur, per univerſum fere orbem terrarum
multipliciter diffamare præſumpſit, ac venerabilem
fratrem noſtrum O. Portuenſem, tunc ſancti Ni-
colai in carcere Tulliano diaconum cardinalem, &
bonæ memoriæ I. Prænestinum, epiſcopos, apoſto-
D licæ ſedis legatos, nobilia & magna Romanæ ec-
cleſiæ membra, perſonaliter capi fecit, & bonis om-
nibus ſpoliatos, ac per diverſa loca non ſemel igno-
minioſe deductos, carceribus mancipari. Privile-
gium inſuper, quod beato Petro & ſucceſſoribus ejus
in ipſo tradidit Dominus Ieſus Chriſtus, videlicet,
Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & (Matt. 16.)
in cælis: & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit
ſolutum & in cælis, in quo utique autoritas & pote-
ſtas eccleſiæ Romanæ conſiſtit, pro viribus diminue-
re, vel ipſi eccleſiæ auferre ſategit: ſcribens ſe præfa-
ti G. ſententias non vereri, latam ab eo excommu-
nicationem in ipſum, non ſolum, contemptis eccleſiæ
clavibus, non ſervando, verum etiam per ſe ac offi-
E ciales ſuos & illam & alias excommunicationis vel in-
terdicti ſententias, quas idem omnino contempſit,
cogendo alios non ſervare. Poſſeſſiones quoque præ-
fatæ Romanæ eccleſiæ, videlicet Marchiam, Duca-
tum, Beneventum, cujus muros & turres dirui fecit,
ac alias, quas in Tuſciæ & Lombardiæ partibus. Et
quibuſdam aliis obtinebat locis, paucis exceptis, occu-
pare non metuens, eos adhuc detinet occupatas. Et
tamquam ei non ſufficeret, quod manifeſte contra ju-
ramenta præmiſſa, præſumendo talia, veniebat per ſe
vel ſuos officiales, earumdem poſſeſſionum homi-
nes dejerare compulit: ipſos a juramentis fidelita-
tis, quibus Romanæ tenebantur eccleſiæ, de facto,
cum de jure non poſſet, abſolvens, & faciens eoſ-
dem fidelitatem nihilo minus abjurare prædictam, ſi-

ANNO CHRISTI 1245.

bique fidelitatis hujuſmodi juramenta præſtare. Pacis vero ipſum violatorem exiſtere plane conſtat, quia cum olim tempore pacis inter ipſum & eccleſiam reformatæ juraſſet coram bonæ memoriæ I. de Abbatiſvilla epiſcopo Sabinenſi, & magiſtro Th. tituli ſanctæ Sabinæ presbytero cardinali, præſentibus multis prælatis, principibus, & baronibus, quod ſtaret & pareret præciſe abſque ulla contradictione omnibus mandatis eccleſiæ, ſuper iis pro quibus erat vinculo excommunicationis adſtrictus, cauſis excommunicationis ejuſdem expreſſis, per ordinem coram eo, tunc omnibus Teutonicis hominibus regni Siciliæ, ac qoibuſlibet aliis, qui eccleſiæ contra ipſum adhæſerant omnem remittens offenſam, & pœnam: & quod nullo tempore offenderet, vel offendi faceret ipſos, pro eo quod eccleſiæ aſtiterant, præſtari in anima ſua per comitem Acerrarum faciens juramentum, poſtmodum pacem & juramentum hujuſmodi, nequaquam erubeſcens * irretiri perjuriis, non ſervavit. Nonnullos enim ex ipſis hominibus, tam nobiles, quam alios, poſtea capi & incarcerari fecit, & eis bonis ſuis omnibus ſpoliatis, uxores eorum & filios captivari, ac inſuper terras eccleſiæ contra promiſſionem, quam eidem T. Sabinenſi epiſcopo & Thomaſo cardinali fecerat, irreverenter invaſit, licet ipſi extunc in eum præſentem, ſi ullo modo prædictis articulis aut conditionibus contraveniret, excommunicationis ſententiam promulgarant. Et cum iidem apoſtolica ei autoritate mandaſſent, ut nec per ſe nec per alium impediret quin poſtulationes, electiones, & confirmationes eccleſiarum & monaſteriorum in regno præfato liberæ de cætero fierent, ſecundum ſtatutum concilii generalis, & quod nullas deinceps in eodem regno viris eccleſiaſticis ac rebus eorum imponeret tallias, vel collectas, quodque nullus ibidem clericus, vel perſona eccleſiaſtica de cætero in civili vel criminali cauſa conveniretur coram judice ſæculari, niſi ſuper feudis quæſtio civiliter haberetur, ac Templariis, Hoſpitalariis, & aliis perſonis eccleſiaſticis de damnis & injuriis irrogatis eiſdem ſatisfaceret competenter, ipſe mandatum hujuſmodi adimplere contempſit. Liquet namque undecim aut plures archiepiſcopales, & multas epiſcopales ſedes, abbatias quoque, ac alias eccleſias, ad præſens vacare in regno prædicto, eaſque, procurante ipſo, ſicut aperte patet, fuiſſe diutius prælatorum regimine deſtitutas, in grave ipſarum præjudicium & periculum animarum. Et licet forte in aliquibus ejuſdem regni eccleſiis electiones ſint a capitulis celebratæ: quia tamen per illa ejuſdem familiares clerici ſunt electi, probabili poteſt argumento concludi, quod facultatem non habuerunt liberam eligendi. Eccleſiarum autem ipſius regni non ſolum facultates & bona fecit, prout voluit, occupari: ſed etiam cruces, thuribula, calices, & alios ſacros earum theſauros, & pannos ſericos, velut cultus Divini contemptor, auferri, licet, ut dicitur, ipſis eccleſiis, exacto tamen prius pro eis certo pretio, in parte fuerint reſtituti. Clerici quippe collectis & talliis multipliciter affliguntur, non ſolum trahuntur ad judicium ſæculare, ſed, ut aſſeritur, coguntur ſubire duella, incarcerantur, occiduntur: & patibulis cruciantur, in confuſionem & opprobrium ordinis clericalis: præfatis autem Templariis, Hoſpitalariis, & perſonis eccleſiaſticis, non eſt de damnis illatis eiſdem & injuriis ſatisfactum. Eum quoque certum eſt fore ſacrilegii patratorem. Nam cum præfati Portuenſis & Præneſtinus epiſcopi, & complures eccleſiarum prælati, & clerici tam religioſi quam ſæculares, ad apoſtolicam ſedem pro celebrando concilio, quod prius ipſe petiverat, convocati per mare venirent, viis terræ ipſis de mandato ejus omnino præcluſis, idem deſtinato Enſio filio ſuo cum multitudine galearum, & per alios complures longe ante ſerie præparatos in partibus Tuſciæ maritimis inſidiis poſitis contra eos, ut gravius poſſet virus vomere præconceptum, ipſos auſu ſacrilego capi fecit, quibuſdam prælatorum ipſorum, & aliis in hujuſmodi captione ſubmerſis, nonnullis etiam interemptis, & aliquibus hoſtili inſecutione fugatis, reliquis autem bonis ſpoliatis omnibus, & de loco ad locum in regnū Siciliæ opprobrioſe deductis, ac ibidē diris carceribus mancipatis, quorum aliqui macerati ſqualoribus & inedia preſſi, miſerabiliter defecerunt.

* irritare, arretire

Merito inſuper contra eum de hæretica pravitate ſuſpicio eſt exorta, cum poſtquam excommunicationis ſententiam a præfatis I. epiſcopo Sabinenſi, & T. cardinalibus prolatam incurrerit, & dictus G. papa ipſum anathematis vinculo innodavit, ac poſt eccleſiæ Romanæ cardinalium, prælatorum & clericorum, ac aliorum etiam diverſis * temporibus ad ſedem apoſtolicam venientium captionem claves eccleſiæ contempſerit, & contemnat, * ſibi faciens celebrari, vel potius, quantum in eo eſt, profanari Divina: & conſtanter aſſeruit, ut ſuperius eſt narratum, ſe præfati G. papæ ſententias excommunicationis non vereri. Præterea conjunctus amicitia deteſtabili Saracenis, nuncios & munera pluries deſtinaverit eiſdem, & ab eis viciſſim cum honorificentia & hilaritate receperit, ipſorumque ritus amplectitur, illos in quotidianis ejus obſequiis notabiliter ſecum tenens. Eorumdem etiam more uxoribus quas habuit de ſtirpe regia deſcendentibus, eunuchos Capuæ, quos, ut dicitur, ſerio caſtrari fecerat, non erubuit deputare cuſtodes, &, quod execrabilius eſt, olim exiſtens in partibus tranſmarinis, facta compoſitione quadam, immo colluſione verius, com Soldano, Machometi nomen in templo Domini diebus & noctibus publice proclamari permiſit, & nuper nuncios Soldani Babyloniæ, poſtquam idem Soldanus terræ ſanctæ ac Chriſtianis habitatoribus ejus per ſe ac ſuos damna graviſſima & inæſtimabiles injurias irrogarat, facit per regnum Siciliæ cum laudibus ad ejuſdem Soldani extollentiam, &, ſicut fertur, honorifice ſuſcipi, & magnifice procurari. Aliorum quoque infidelium pernicioſis & horrendis obſequiis contra fideles abutens, & illis qui damnabiliter vilipendentes apoſtolicam ſedem, ab unitate eccleſiæ diſceſſerunt, procurans affinitate ac amicitia copulari, claræ memoriæ ducem Bavariæ, ſpecialem eccleſiæ Romanæ devotum, fecit, ſicut pro certo aſſeritur, Chriſtiana religione deſpecta per aſſaſſinos occidi, & Battatio Dei & eccleſiæ inimico a communione fidelium per excommunicationis ſententiam cum adjutoribus, conſiliatoribus, & fautoribus ſuis, ſolenniter ſeparato filiam ſuam tradidit in uxorem. Catholicorum vero principum actus & mores reſpuens, neglector ſalutis & famæ, pietatis operibus non intendit: quinimmo, ut de ſuis nefariis diſſolutionibus ſileamus, cum didicerit tantum opprimere, non curat oppreſſos miſericorditer relevare, manu eius, ut decet principem Chriſtianum, ad eleemoſynas inextenta, cum deſtructioni eccleſiarum inſtiterit, religioſas ac alias eccleſiaſticas jugi attriverit afflictione & perſecutione perſonas, nec eccleſias, nec monaſteria, nec alia pia loca cernitur conſtruxiſſe. Nonne igitur hæc non levia, ſed efficacia ſunt argumenta de ſuſpicione hæreſis contra eum, cum hæreticorum vocabulo illos jus civile contineri aſſerat, & latis adverſus eos ſententiis debere ſuccumbere, qui vel levi argumento a iudicio catholicæ religionis & tramite detecti fuerint deviare? Præter hæc, regnum Siciliæ,

* partibus
* ibi

ANNO CHRISTI 1245.

liæ, quod eſt ſpeciale patrimonium beati Petri, & idem princeps ab apoſtolica ſede tenebat in feudum, jam ad tantam in clericis & laicis exinanitionem ſervitutemque redegit, quod eis pene penitus nihil habentibus, & omnibus exinde probis fere ejectis, illos qui remanſerunt ibidem ſub ſervili quaſi conditione vivere, ac Romanam eccleſiam, cujus principaliter ſunt homines & vaſſalli, offendere multipliciter & hoſtiliter impugnare compellit. Poſſet etiam merito reprehendi, quod ſquiſatorum annuam penſionem, in qua pro eodem regno ipſi eccleſiæ Romanæ tenetur, per novem annos & amplius ſolvere prætermiſit. Nos itaque ſuper præmiſſis & compluribus aliis ejus nefandis exceſſibus, cum fratribus noſtris & ſacro concilio deliberatione præhabita diligenti, cum Ieſu Chriſti vices licet immeriti teneamus in terris, nobiſque in beati Petri apoſtoli perſona ſit dictum: *Quodcumque ligaveris ſuper terram*, &c. memoratum principem, qui ſe imperio & regnis omnique honore ac dignitate reddidit tam indignum, quique propter ſuas iniquitates a Deo ne regnet vel imperet eſt abjectus, ſuis ligatum peccatis, & abjectum, omnique honore & dignitate privatum a Domino oſtendimus; denunciamus, ac nihilo minus ſententiando privamus; omnes, qui ei juramento fidelitatis tenentur adſtricti, a juramento hujuſmodi perpetuo abſolventes: autoritate apoſtolica firmiter inhibendo, ne quiſquam de cætero ſibi tamquam imperatori vel regi pareat vel intendat, & decernendo quoſlibet, qui deinceps ei velut imperatori aut regi conſilium vel auxilium præſtiterint ſeu favorem, ipſo facto excommunicationis vinculo ſubjacere. Illi autem ad quos in eodem imperio imperatoris ſpectat electio, eligant libere ſucceſſorem. De præfato vero Siciliæ regno providere curabimus, cum eorumdem fratrum noſtrorum conſilio, ſicut viderimus expedire.

Datum Lugduni decimoſexto Kalendas Auguſti, anno tertio.

INSTITUTIONES FACTÆ IN CONCILIO GENERALI apud Lugdunum.*

TITULI CAPITULORUM.

1. *De reſcriptis.*
2. *De eodem.*
3. *De electione & electi poteſtate.*
4. *De officio & poteſtate judicis delegati.*
5. *De judiciis.*
6. *De litis conteſtatione.*
7. *De dolo & contumacia.*
8. *De reſcriptis.*
9. *De eo qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſervandæ.*
10. *De confeſſis.*
11. *De appellationibus & recuſationibus.*
12. *De ſententia excommunicationis.*
13. *De uſuris.*
14. *De ſubſidio imperii Conſtantinopolitani.*
15. *Admonitio prælatorum ad populum ſibi commiſſum.*
16. *De Tartaris.*
17. *Super Cruciata.*

CAPITULA.

I. *De reſcriptis.*

CUM in multis juris articulis infinitas reperiatur,* proinde duximus ſtatuendum, ut per illam generalem clauſulam, Quidam alii, quæ frequenter in noſtris litteris inſeritur, ultra tres vel quatuor in judicium non trahantur; quorum nomina in primo citatorio exprimat impetrator, ne fraudi locus forſitan relinquatur, ſi circa ea poſſit libere variare. — De reſcript. in 6. * provide

II. *De eodem.*

Præſenti decreto duximus ſtatuendum, ne a ſede apoſtolica, vel delegatis ipſius, cauſæ aliquibus committantur, niſi perſonis quæ vel dignitate ſint præditæ, vel in eccleſiis cathedralibus, ſeu aliis collegiatis honorabilibus conſtitutæ, nec alibi quam in civitatibus, vel locis magnis & inſignibus, ubi haberi valeat juris copia * peritorum, cauſæ hujuſmodi agitentur. Iudicibus vero, qui contra hoc ſtatutum ad alia loca alterutram partium citaverint vel utramque, non pateat impune: niſi citatio de communi utriuſque partis præceſſerit voluntate. — * copia juriſperitorum

III. *De electione & electi poteſtate.*

In electionibus & poſtulationibus, ac ſcrutiniis, ex quibus jus oritur eligendi, vota conditionalia, alternativa & incerta penitus reprobamus: ſtatuentes ut, hujuſmodi votis pro non adjectis habitis, ex puris conſenſibus celebretur electio, voce illorum qui non pure conſenſerint ea vice in alios recidente. — De elect. in 6.

IV. *De officio & poteſtate judicis delegati.*

Statuimus ut conſervatores, quos plerumque concedimus, a manifeſtis injuriis & violentiis defendere poſſint quos eis committimus defendendos, nec ad alia quæ judicialem indaginem exigunt, ſuam valeant extendere poteſtatem. — De off. & pot. jud. deleg. in 6.

V. *De judiciis.*

Iuris eſſe ambiguum non videtur, judicem delegatum (qui a ſede apoſtolica ad hoc mandatum non receperit ſpeciale) jubere non poſſe alterutram partium coram ſe perſonaliter in judicio comparere: niſi cauſa fuerit criminalis, vel niſi pro veritate dicenda, vel juramento calumniæ faciendo, juris neceſſitas partes coram eo perſonaliter exegerit præſentari. — De jud. in 6.

ANNO CHRISTI 1245.

VI. *De litis conteſtatione.*

Exceptionis peremptoriæ, ſeu defenſionis cujuſlibet principalis cognitionem negotii continentis ante litem conteſtatam objectus, niſi de re judicata vel tranſacta ſeu finita excipiat litigator, litis conteſtationem non impediat, nec retardet, licet dicat objector non fuiſſe reſcriptum obtentum, ſi, quæ ſunt impetranti oppoſita, fuiſſent expoſita deleganti.

VII. *De dolo & contumacia.*

Actor qui venire ad terminum ad quem citari adverſarium fecerat, non curavit, venienti reo in expenſis propter hoc factis legitime condemnetur; ad citationem aliam, niſi ſufficienter caverit quod in termino fideliter compareat, minime admittendus.

VIII. *De reſcriptis.*

Diſpendia litium æquitatis compendio volentes qua poſſumus induſtria coarctare, ſtatutum felicis recordationis * Innocentii papæ III. ſuper hoc editum ampliantes, decrevimus ut ſi quis contra alium plures perſonales voluerit movere quæſtiones, non ad diverſos judices, ſed eoſdem, ſuper omnibus hujuſmodi quæſtionibus litteras ſtudeat impetrare. Qui vero contrarium fecerit, omni commodo careat litterarum, nec proceſſus valeat habitus, per eaſdem alias reo, ſi eum per ipſas fatigaverit, in expenſis legitimis condemnandus. Reus quoque, ſi eodem durante judicio actorem ſibi obnoxium dixerit reconventionis beneficio, vel conventionis, ſi litteras contra eum impetrare maluerit, de jure ſuo debet apud eoſdem judices experiri, niſi ut eos ſuſpectos poterat recuſare, ſimili pœna, ſi contra fecerit, puniendus.

* Gregorii papæ IX prædeceſſoris noſtri.

IX. *De eo qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſervandæ.*

Eum qui ſuper dignitate, perſonaru, vel beneficio eccleſiaſtico obtinendis, cum aliquo litigat poſſeſſore, ob partis adverſæ contumaciam cauſa rei ſervandæ: in ipſorum poſſeſſionem ſtatuimus non mittendum, ne per hoc ad ea ingreſſus patere valeat vitioſus; ſed liceat in hoc caſu contumacis abſentiam Divina replente præſentia, etiam lite non conteſtata, diligenter examinato negotio, ipſum ſine debito terminare.

X. *De confeſſis.*

Statuimus ut poſitiones negativas quæ probari non poſſunt niſi per confeſſionem adverſarii, judices admittere poſſint; ſi A æquitate ſuadente viderint expedire.

XI. *De appellationibus & recuſationibus.*

Legitima ſuſpicionis cauſa contra judicem aſſignata, & arbitris a partibus ſecundum formam juris electis, qui de ipſa cognoſcant, ſæpe contingit, quod ipſis in idem convenire nolentibus, nec tertium advocantibus, cum quo ambo, vel alter ipſorum, procedant ad deciſionem ipſius negotii, ut tenentur, judex proferat excommunicationis ſententiam contra eos, quam ipſi tum propter odium, tum propter B favorem partium, diutius vilipendunt. Quare cauſa ipſa plus debito prorogata, non proceditur ad cognitionem negotii principalis. Volentes igitur morbo hujuſmodi neceſſariam adhibere medelam, ſtatuimus, ut ipſis arbitris per judicem terminus competens præfigatur; infra quem in idem conveniant, vel tertium concorditer advocent, cum quo ambo, vel alter ipſorum, ejuſdem ſuſpicionis negotium terminare procurent. Alioquin judex extunc in principali negotio procedere non omittat.

XII. *De ſententia excommunicationis.*

C Statuimus, ut nullus judicum participantes cum excommunicatis ab eo in locutione, & aliis, quibus ligatur participans excommunicatione minori, ante commonitionem canonicam, excommunicare majori excommunicatione præſumat: ſalvis conſtitutionibus contra illos legitime promulgatis, qui in crimine præſumunt participare damnato. Quod ſi ex locutione, & aliis, quibus participans labitur in minorem, excommunicatus fortius indureſcat: D poterit judex poſt commonitionem canonicam hujuſmodi participantes conſimili damnare cenſura. Aliter autem in participantes excommunicatio prolata non teneat, & proferentes pœnam legitimam poterunt formidare.

XIII. *De uſuris.*

Cura nos paſtoralis ſolicitat & hortatur, ut lapſis conſulamus eccleſiis, & ne labantur in poſterum provideamus conſtitutione ſalubri. Cum igitur uſurarum vorago multas eccleſias pene deſtruxerit, & nonnulli prælati circa ſolutionem debitorum, E præſertim a ſuis prædeceſſoribus contractorum, negligentes inveniantur admodum & remiſſi, ac ad contrahenda majora debita, & obligandas res eccleſiæ nimis proni, deſides etiam in cuſtodiendis rebus inventis, malentes in propriam laudem modicum novi facere, quam bona cuſtodire dimiſſa recuperare, deperdita reſtaurare, ac reſarcire ruinas: nos, ne de cætero ſe de adminiſtratione tamẽ utili excuſare, ac in præ-

deceſſores

deteſſores ſive alios fundere valeant culpam ſuam, præſentis concilii approbatione ſancimus, ut pontifices, abbates, decani, cæterique legitimam & communem adminiſtrationem gerentes, infra unum menſem, poſtquam adminiſtrationem adierint, intimato prius proxime ſuperiori, ut per ſe vel per aliquam perſonam eccleſiaſticam idoneam & fidelem interſit, præſentibuſque capitulo vel conventu propter hoc ſpecialiter evocatis, inventarium rerum adminiſtrationis ſuſceptæ confici faciant, in quo mobilia & immobilia, libri, chartæ, inſtrumenta, privilegia, ornamenta, ſeu paramenta eccleſiaſtica, & cuncta quæ ad inſtructionem urbani fundi ſeu ruſtici pertinent, necnon debita & credita, diligentiſſime conſcribantur: ut in quo ſtatu eccleſiam vel adminiſtrationem ſuſceperint, & procedente tempore gubernarint, ac in morte vel ceſſione dimiſerint, per ſuperiorem, ſi neceſſe fuerit, & eos qui ſunt eccleſiarum deputati ſerviciis, liquido cognoſcatur. Archiepiſcopi vero, qui præter Romanum pontificem ſuperiorem non habent, aliquem ex ſuffraganeis, ut perſonaliter, vel per alium, ut eſt expreſſum ſuperius, & abbates, ac alii prælati minores exempti, unum vicinum epiſcopum, qui nihil juris in exempta eccleſia ſibi vindicet, ad id ſtudeant evocare: dictumque inventarium tam ſubſtituti prælati, quam ſui collegii, necnon & ſuperioris ſuffraganei, ſeu vicini epiſcopi, ad hoc vocatorum, muniatur ſigillis, in archiviis eccleſiæ cum cautela debita conſervandum. Et nihilo minus inventarii ejuſdem tranſcriptum tam idem inſtitutus, quam prælatus ad hoc vocatus, penes ſe habeat ſimile ſigillatum. Inventa quoque cuſtodiantur fideliter, & de ipſis adminiſtratio digna geratur: & comperta debita, de mobilibus eccleſiæ, ſi fieri poteſt, cum celeritate ſolvantur. Si vero mobilia non ſufficiant ad ſolutionem celerem faciendam, omnes proventus in ſolutionem convertantur debitorum, quæ uſuraria fuerint, vel etiam onerosa, deductis de ipſis proventibus expenſis, dumtaxat neceſſariis, prælato collegioque rationabiliter computandis. Si autem debita non fuerint onerosa, vel uſuraria, tertia pars eorumdem proventuum, vel major, cum illorum conſilio quos ad conficiendum inventarium vocandos diximus, pro ſatisfactione hujuſmodi deputentur. Porro ejuſdem concilii autoritate firmiter inhibemus, ne prædicti perſonas ſuas, vel eccleſias ſibi commiſſas, pro aliis obligent, nec pro ſe vel ipſis eccleſiis contrahant debita, quibus poſſit imminere gravamen. Si vero evidens urgeat neceſſitas, vel eccleſiarum rationabilis ſuadeat utilitas: prælati cum ſuperiorum, archiepiſcopi & abbates exempti cum prædictorum collegiorumque ſuorum conſilio & conſenſu, debita non uſuraria, ſi poteſt fieri, nunquam tamen in nundinis vel mercatibus publicis contrahant. Et contractuum litteris debitorum & creditorum nomina, & cauſæ quare contrahatur debitum, etiamſi in utilitatem eccleſiæ ſit converſum*: & ad id perſonas eccleſiaſticas, vel eccleſias, nullatenus volumus obligari. Privilegia ſiquidem eccleſiarum, quæ ſecuro loco fideliter cuſtodiri mandamus, nequaquam pignori obligentur, nec etiam res aliæ, niſi forte pro neceſſariis & utilibus debitis cum prædicta ſolennitate contractis. Ut autem hæc ſalubris conſtitutio inviolabiliter obſervetur, & fructus appareat quem ex ipſa provenire ſperamus: ordinandum duximus, & irrefragabiliter ſtatuendum, quod omnes abbates, & priores, nec non & decani, vel præpoſiti cathedralium ſeu aliarum eccleſiarum, ſemel ſaltem in anno in ipſorum collegiis diſtrictam ſuæ adminiſtrationis faciant rationem: & coram ſuperiore viſitante conſcripta & conſignata hujuſmodi ratio fideliter recitetur. Archiepiſcopi vero, & epiſcopi, ſtatum adminiſtrationis bonorum ad menſam propriam pertinentium, ſimiliter ſingulis annis capitulis ſuis, & nihilo minus epiſcopi metropolitanis, & metropolitani legatis apoſtolicæ ſedis, vel aliis, quibus fuerit ab eadem ſede ſuarum eccleſiarum viſitatio delegata, inſinuare debita fidelitate procurent. Computationes vero conſcriptæ, ſemper in theſauro eccleſiæ ad memoriam reſerventur, ut in computatione annorum ſequentium præteriti temporis & inſtantis diligens habeatur collatio, ex qua ſuperior adminiſtrantis diligentiam vel negligentiam comprehendat: quam ſiquidem negligentiam, ſolum Deum habens præ oculis, hominis amore, odio, vel timore poſtpoſitis, tanta & tali animadverſione caſtiget, quod nec a Deo, nec a ſuo ſuperiori, vel ſede apoſtolica, mereatur propter hoc recipere ultionem. Non ſolum autem a futuris prælatis, ſed etiam a jam promotis præſentem conſtitutionem præcipimus obſervari.

* Deeſt, inſerantur, aut aliquid ſimile

XIV. *De ſubſidio imperii Conſtantinopolitani.*

Arduis mens noſtra occupata negotiis, curiſque diſtracta diverſis, inter cætera, circa quæ attentionis invigilat oculo, ad Conſtantinopolitani liberationem imperii ſuæ conſiderationis aciem ſpecialiter dirigit; hanc ardenti deſiderio concupiſcit; erga eam jugi cogitatione verſatur. Et licet apoſtolica ſedes pro ipſa grandis diligentiæ ſtudio & multiplicis ſubventionis remedio ferventer inſtiterit, ac diu catholici non ſine gravibus laboribus, & oneroſis ſumptibus,

ANNO CHRISTI 1245.

anxiiſque ſudoribus, & deflenda ſanguinis effuſione, certaverint, ne tanti auxilii dextera imperium ipſum totaliter de inimicorum jugu potuerit, impedientibus peccatis, eripere, propter quod non immerito dolore turbamur: quia tamen eccleſiæ corpus ex membri cauſa cari, videlicet imperii præfati carentia, notam probroſæ deformitatis incurreret, & ſuſtineret debilitatis dolendæ jacturam, poſſetque digne noſtræ ac ipſius eccleſiæ deſidiæ imputari, ſi fidelium deſtitueretur ſuffragio, & relinqueretur hoſtibus libere opprimendum, firma intentione propunimus, eidem imperio efficaci & celeri ſubſidio ſubvenire, ut, eccleſia fervent ad illius exurgente ſuccurſum manumque porrigente munitam, imperium ipſum de adverſariorum dominio erui valeat, & reduci, autore Domino, ad ejuſdem curporis unitatem, ſentiatque poſt contentem inimicorum malleum dexteram matris eccleſiæ conſolantem, & poſt aſſertionis erroneæ cæcitatem, viſum, catholicæ fidei profeſſione, reſumat. Ad liberationem autem ipſius eo magis eccleſiarum prælatos, alioſque viros eccleſiaſticos vigiles & intentos exiſtere, ac opem & operam convenit exhibere, quo amplius ejuſdem fidei & eccleſiaſticæ libertatis augmentum, quod per liberationem hujuſmodi principaliter proveniret, procurare tenentur: maxime quia dum prædicto ſubvenitur imperio, conſequenter ſubſidium impenditur terræ ſanctæ. Sane ut feſtina fiat & utilis imperio præfato ſubventio, ex communi concilii approbatione ſtatuimus, ut medietas omnium proventuum, tam dignitatum, & perſonatuum, quam præbendarum eccleſiaſticarum, aliorumque beneficiorum eccleſiaſticorum, perſonarum illarum, quæ in ipſis reſidentiam non faciunt perſonalem, per ſex menſes ad minus, ſive unum habeant, ſive plura, eis qui noſtris, & fratrum noſtrorum, ac ſuorum prælatorum immorantur obſequiis, aut ſunt in peregrinatione, vel ſcholis, ſeu eccleſiarum ſuarum negotia de ipſorum mandato procurant, aut aſſumpſerunt vel aſſument crucis ſignaculum in prædictæ terræ, vel perſonaliter in ejuſdem imperii proficiſcentur ſuccurſum, exceptis, & ſi aliqui eorumdem exceptorum, præter hujuſmodi crucesignatos, & proficiſcentes, de redditibus eccleſiaſticis ultra valentiam centum marcarum argenti percipiunt; annuatim tertia pars reſidui, ipſius imperii ſubſidio colligenda, per eos qui hoc ab apoſtolica fuerint ordinati providentia, uſque ad triennium integre deputentur. Non obſtantibus quibuſcumque conſuetudinibus vel ſtatutis eccleſiarum, ſeu quibuſlibet indulgentiis ipſis eccleſiis vel perſonis ab apoſtolica ſede conceſſis, juramento aut quacumque firmitate alia roboratis. Et ſi forte ſuper hoc ſcienter fraudem commiſerint, ſententiam excommunicationis incurrant. Nos vero de obventionibus eccleſiæ Romanæ, deducta prius ex eis decima ſuccurſui terræ deputanda prædictæ, decimam prædicti pro ſubventione imperii plenarie tribuemus. Porro, cum idem juvatur imperium, auxilium præſtatur potiſſime ipſi terræ, ac ad recuperationem ejus præcipue inſiſtitur, dum ad ipſius liberationem imperii laboratur, de omnipotentis Dei miſericordia, ac beatorum Petri & Pauli apoſtolorum autoritate confiſi, ex illa quam nobis, licet indignis, ligandi atque ſolvendi contulit poteſtate, omnibus eidem imperio ſuccurrentibus illam ſuorum peccaminum veniam indulgemus, ipſoſque illo privilegio eaque volumus immunitate gaudere, quæ prædictæ terræ ſubvenientibus conceduntur.

XV. *Admonitio prælatorum ad populum ſibi commiſſum.*

Perennis obtentu patriæ a longis retro temporibus pro redimenda terra, quam Dei Filius aſperſione ſui ſanguinis conſecravit, univerſitas filiorum eccleſiæ non ſolum expenſas innumeras, ſed inæſtimabilem cruoris affluentiam noſcitur effudiſſe: ſicut ex eo mœſti corde colligimus, quod pridem contra fideles pugnantibus impiis accidit in partibus tranſmarinis. Verum cum propter hoc ſit in ſedis apoſtolicæ voto potiſſimum, ut de ipſius redemptione terræ, communis deſiderii cito Deo propitio proveniat complementum: digne providimus, ut ad procurandum Dei favorem vos noſtris litteris excitemus. Rogamus itaque univerſitatem veſtram, & obſecramus in Domino Ieſu Chriſto, mandantes quatenus ſinguli veſtrum fideles populos veſtræ curæ commiſſos in veſtris prædicationibus, vel quando pœnitentiam ipſis injungitis, piis monitis inducatis, conceſſa ſuper hoc, prout expedire videritis, indulgentia ſpeciali, ut in teſtamentis, quæ pro tempore fecerint, aliquid in terræ ſanctæ, vel imperii Romaniæ ſubſidium, pro ſuorum peccaminum remiſſione relinquat: attentius proviſuri, ut quod ipſi ad Crucifixi reverentiam habendo reſpectum in pecunia pro hujuſmodi ſubventione dederint, in certis locis ſub ſigillis veſtris conſervari fideliter, & illa, quæ in rebus aliis ad hoc legata fuerint, diligenter in ſcriptis redigi faciatis. Hoc autem pietatis opus, in quo ſola cauſa Dei quæritur, & ſalus fidelium procuratur, ſic veſtra ſinceritas promptis proſequatur affectibus, ut tantem ſecuri de manu ſuperni Iudicis cæleſtis gloriæ præmium expectetis.

XVI.

XVI. *De Tartaris.*

Chriſtianæ religionis cultum longius latiuſque per orbem diffundi ſuper omnia cupientes, inæſtimabilis doloris telo transfodimur, ſi quando aliqui ſic noſtro in hac parte obviant deſiderio, affectu contrario & effectu, quod ipſum cultum delere penitus de terræ ſuperficie omni ſtudio totaque potentia moliuntur. Sane Tartarorum gens impia, Chriſtianum populum ſubjugare ſibi, vel potius perimere, appetens, collectis jamdudum ſuarum viribus nationum, Poloniam, Ruſciam, Hungariam, aliaſque Chriſtianorum regiones, ingreſſa, ſic in eas depopulatrix inſævit, ut gladio ejus nec ætati parcente nec ſexui, ſed in omnes indifferenter crudelitate horribili debacchante, inaudito ipſas exterminio devaſtarit, ac aliorum regna continuato progreſſu, illa ſibi, eodem in vagina otiari gladio neſciente, inceſſabili perſecutione ſubſternit; ut ſubſequenter in robore fortiores exercitus Chriſtianos invadens, ſuam plenius in ipſo poſſit ſævitiam exercere, ſicque orbato, quod abſit, fidelibus orbe, fides exorbitet, dum ſublatos ſibi gemuerit ipſius gentis feritate cultores. Ne igitur tam deteſtanda gentis ejuſdem intentio proficere valeat, ſed deficiat autore Deo potius, & contrario concludatur eventu: ab univerſis Chriſticolis attenta eſt conſideratione penſandum, & procurandum ſtudio diligenti, ut ſic illius impediatur proceſſus, quod nequeat ad ipſos ulterius quantumcumque potenti armato brachio pertranſire. Ideoque, ſacro ſuadente concilio, univerſitatem veſtram monemus, rogamus, & hortamur, attente mandantes, quatenus viam & aditus, unde in terram noſtram gens ipſa poſſet ingredi, ſolertiſſime perſcrutantes, illos foſſatis vel muris, ſeu aliis ædificiis, aut artificiis, prout expedire videritis, taliter præmunire curetis, quod ejuſdem gentis ad vos ingreſſus patere de facili nequeat. Sed prius apoſtolicæ ſedi ſuus denunciari poſſit adventus: ut, ea vobis fidelium deſtinante ſuccurſum, contra conatus & inſultus gentis ipſius tuti eſſe, adjutore Domino, valeatis. Nos enim in tam neceſſariis & utilibus expenſis, quas ob id feceritis, contribuemus magnifice, ac ab omnibus Chriſtianorum regionibus, cum per hoc occurratur communibus periculis, proportionaliter contribui faciemus, & nihilo minus ſuper his aliis Chriſti fidelibus, per quorum partes habere poſſet aditum gens prædicta, litteras præſentibus ſimiles deſtinamus.

XVII. *Super Cruciata.*

Afflicti corde pro deplorandis terræ ſanctæ periculis, ſed pro illis præcipue, quæ conſtitutis in ipſa fidelibus noſcuntur noviter accidiſſe, ad liberandam ipſam, Deo propitio, de impiorum manibus, totis affectibus aſpiramus, diffinientes, ſacro approbante concilio, ut ita crueeſignati ſe præparent, quod opportuno tempore univerſis inſinuando fidelibus per prædicatores, & noſtros nuncios ſpeciales, omnes, qui diſpoſuerint transfretare, in locis idoneis ad hoc conveniant: de quibus in ejuſdem terræ ſubſidium cum Divina & apoſtolica benedictione procedant. Sacerdotes autem, & alii clerici qui fuerint in exercitu Chriſtiano, tam ſubditi quam prælati, orationi & exhortationi diligenter inſiſtant, docentes eos verbo pariter & exemplo, ut timorem & amorem Domini ſemper habeant ante oculos, ne quid dicant aut faciant, quod æterni Regis majeſtatem offendat. Et ſi quando in peccatum lapſi fuerint, per veram pœnitentiam mox reſurgant, gerentes humilitatem cordis & corporis, & tam in victu quam in veſtitu mediocritatem ſervantes, diſſenſiones & æmulationes omnino evitando, rancore ac livore a ſe penitus relegatis: ut ſic ſpiritualibus & materialibus armis muniti, adverſus hoſtes fidei ſecurius prælientur, non de ſua præſumentes potentia, ſed de Divina virtute ſperantes. Nobiles quidem & potentes exercitus ac omnes divitiis abundantes, piis prælatorum monitis inducantur, ut intuitu crucifixi, pro quo crucis ſignaculum aſſumpſerunt, ab expenſis inutilibus & ſuperfluis, ſed ab illis præcipue quæ fiunt in comeſſationibus & conviviis, abſtinentes, eas commutent in perſonarum illarum ſubſidium, per quas Dei negotium valeat proſperari: & eis propter hoc, juxta prælatorum ipſorum providentiam, peccatorum ſuorum indulgentia tribuatur. Prædictis autem clericis indulgemus, ut beneficia ſua integre percipiant per triennium, ac ſi eſſent in eccleſiis reſidentes, &, ſi neceſſe fuerit, ea per idem tempus pignori valeant obligare. Ne igitur hoc ſanctum propoſitum impediri vel retardari contingat, univerſis eccleſiarum prælatis diſtricte præcipimus, ut ſinguli per loca ſua illos, qui ſignum crucis depoſuerunt, reſumere, ac tam ipſos quam alios crucesignatos, & quos adhuc ſignari contigerit, ad reddendum Domino vota ſua diligenter moneant, inducant, &, ſi neceſſe fuerit, per excommunicationis in perſonas, & interdicti ſententias in terras ipſorum, omni tergiverſatione ceſſante, compellant. Adhuc, ne quid in negotio Domini noſtri Ieſu Chriſti de contingentibus omittatur, volumus & mandamus, ut patriarchæ, archiepiſcopi, epiſcopi, abbates, & alii qui curam obtinent animarum, ſtudioſe proponant com-

miſſis

ANNO CHRISTI 1245.

miſſis ſibi verbum crucis, obſecrantes per Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, unum, ſolum, verum, æternum Deum, reges, duces, principes, marchiones, comites & barones, aliosque magnates, nec non communia civitatum, villarum & oppidorum, ut qui perſonaliter non acceſſerint in ſubſidium terræ ſanctæ, competentem conferant numerum bellatorum, cum expenſis ad triennium neceſſariis, ſecundum proprias facultates, in remiſſionem ſuorum peccaminum, prout in generalibus litteris, quas pridem per orbem terræ miſimus, eſt expreſſum, & ad majorem cautelam inferius etiam exprimetur.

Hujus remiſſionis volumus eſſe participes non ſolum eos qui ad hoc naves proprias exhibebunt; ſed illos etiam, qui propter hoc opus naves ſtuduerint fabricare. Renuentibus autem, ſi qui forte tam ingrati fuerint Domino Deo noſtro, ex parte apoſtolica firmiter proteſtentur, ut ſe ſciant ſuper hoc nobis in noviſſimo diſtricti examinis die coram tremendo judice reſponſuros: prius tamen conſiderantes, qua ſcientia quave ſecuritate comparere poterunt coram unigenito Dei Filio Ieſu Chriſto, cui omnia dedit Pater in manus, ſi ei pro peccatoribus crucifixo ſervire renuerint in hoc negotio quaſi proprie ſibi proprio, cujus munere vivunt, cujus beneficio ſuſtentantur, quin etiam cujus ſanguine ſunt redempti. Cæterum ex communi concilii approbatione ſtatuimus, ut omnes omnino clerici, tam ſubditi quam prælati, vigeſimam eccleſiarum proventuum uſque ad triennium conferant in ſubſidium terræ ſanctæ per manus eorum, qui ad hoc apoſtolica fuerint providentia ordinati, quibuſdam dumtaxat religioſis exceptis, ab hac præſtatione merito eximendis, illiſque ſimiliter qui aſſumpto vel aſſumendo crucis ſignaculo ſunt perſonaliter profecturi. Nos & fratres noſtri ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinales plenarie decimam perſolvemus, ſciantque ſe omnes ad hoc fideliter obſervandum per excommunicationis ſententiam obligatos: ita quod illi, qui ſuper hoc fraudem ſcienter commiſerint, ſententiam excommunicationis incurrant.

Sane quia juſto judicio, cæleſtis imperatoris obſequiis inhærentes, ſpeciali decet prærogativa gaudere, crucesignati a collectis vel talliis aliiſque gravaminibus ſint immunes, quorum perſonas & bona poſt crucem aſſumptam ſub beati Petri & noſtra protectione ſuſcipimus: ſtatuentes ut ſub archiepiſcoporum, epiſcoporum, ac omnium prælatorum eccleſiæ Dei defenſione conſiſtant: propriis nihilo minus protectoribus ad hoc ſpecialiter deputandis, ita ut, donec de ipſorum reditu vel obitu certiſſime cognoſcatur, integra maneant & quieta: & ſi quiſquam contra præſumpſerit, per cēſuras eccleſiaſticas compeſcatur.

Si qui vero proficiſcentium illuc ad præſtandas uſuras juramento tenentur adſtricti, creditores eorum ut remittant eis præſtitum juramentum, & ab uſurarum exactione deſiſtant, eadem præcipimus diſtrictione compelli. Quod ſi quiſquam creditorum eos ad ſolutionem coëgerit uſurarum, eum ad reſtitutionem earum ſimili cogi animadverſione mandamus.

Iudæos vero ad remittendas uſuras per ſæcularem compelli præcipimus poteſtatem, & donec illas remiſerint, ab univerſis Chriſti fidelibus per excommunicationis ſententiam eis omnino communio denegetur. Iis qui Iudæis nequeunt ſolvere debita in præſenti, ſic principes ſæculares utili dilatione provideant, quod poſt iter arreptum, quouſque de ipſorum reditu vel obitu cognoſcatur, uſurarum incommoda non incurrant, compulſis Iudæis proventus pignorum, quos ipſi interim perceperint, in ſortem, expēſis deductis neceſſariis, computare: cum hujuſmodi beneficium non multum videatur habere diſpendii, quod ſolutionem ſic prorogat, quod debitum non abſorbet. Porro eccleſiarum prælati, qui in exhibenda juſtitia crucesignatis & eorum familiis negligentes extiterint, ſciant ſe graviter puniendos.

Cæterum quia curſarii & piratæ nimis impediunt ſubſidium terræ ſanctæ, capiendo & ſpoliando tranſeuntes ad illam, & redeuntes ab ipſa: nos, eos & principales adjutores & fautores eorum excommunicationis vinculo innodamus; ſub intermiatione anathematis inhibentes, ne quis ſcienter cum eis communicet in aliquo venditionis vel emptionis contractu, & injungentes rectoribus civitatum, & locorum ſuorum, ut eos ab hac iniquitate revocent & compeſcant. Alioquin, quia nolle perturbare perverſos, nihil eſt aliud quam fovere, nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ qui manifeſto facinori deſinit obviare, in perſonas & terras eorum per eccleſiarum prælatos ſeveritatem eccleſiaſticam volumus & præcipimus exerceri. Excommunicamus præterea & anathematizamus illos falſos & impios Chriſtianos, qui contra ipſum Chriſtum & populum Chriſtianum arma, ferrum, & lignamina deferunt galearum: eos etiam qui galeas eis vendunt, vel naves, quique in piraticis Saracenorum navibus curam gubernationis exercent, vel in machinis, aut quibuſlibet aliis, aliquod eis impendunt auxilium vel conſilium, in diſpendium terræ ſanctæ, ipſoſque rerum ſuarum privatione mulctari, & capientium fore cenſemus ſervos. Præcipientes, ut per omnes urbes maritimas omnibus diebus dominicis & feſtivis

hujuſmodi

hujuſmodi ſententia publice innovetur, A & talibus gremium non aperiatur eccleſiæ, niſi totum quod de commercio tam damnato perceperint, & tantumdem de ſuo, in ſubſidium prædictæ terræ tranſmiſerint, ut æquo judicio in quo peccaverint, puniantur. Quod ſi forte non fuerint ſolvendo, ſic alias reatus talium caſtigetur, quod in pœna ipſorum aliis interdicatur audacia ſimilia præſumendi.

Prohibemus inſuper omnibus Chriſtianis, & ſub anathemate interdicimus, ne in terras Saracenorum, qui partes orientales inhabitant, uſque ad quadriennium B tranſmittant vel tranſvehant naves ſuas, ut per has volentibus tranſfretare in ſubſidium terræ ſanctæ major navigii copia præparetur, & Saracenis prædictis ſubtrahatur auxilium quod eis conſuevit ex hoc non modicum provenire. Licet autem torneamenta ſint in diverſis conciliis ſub certa pœna generaliter interdicta, quia tamen hoc tempore Crucis negocium per ea plurimum impeditur, nos ea ſub pœna excommunicationis firmiter inhibemus uſque ad triennium exerceri. Quia vero C ad hoc negocium exequendum eſt permaxime neceſſarium ut principes & populi Chriſtiani adinvicem pacem obſervent, ſancta & univerſali ſynodo ſuadente, ſtatuimus ut per quadriennium in toto orbe Chriſtiano pax generaliter obſervetur, ita quod per eccleſiarum prælatos diſcordantes reducantur ad plenam pacem, aut firmam treugam inviolabiliter obſervandam: & qui acquieſcere forte contempſerint, per excommunicationem in perſonas, & interdictum in terras, arctiſſime compellantur, niſi tanta fuerit injuriarum D malitia, quod ipſi non gaudere debeant tali pace. Quod ſi forte cenſuram eccleſiaſticam vilipenderint, poterunt non immerito formidare, ne per autoritatem eccleſiæ contra eos, tamquam perturbatores negocii crucifixi, ſæcularis potentia inducatur. Nos ergo de omnipotentis Dei miſericordia & beatorum apoſtolorum Petri & Pauli autoritate confiſi, ex illa quam nobis, licet indigni, Deus ligandi atque ſolvendi contulit poteſtate, omnibus, qui laborem iſtum in propriis perſonis ſubierint & expenſis, plenam ſuorum peccaminum, E de quibus fuerint corde contriti & ore confeſſi, veniam indulgemus, & in retributione juſtorum ſalutis æternæ pollicemur augmentum. Eis autem, qui non in propriis perſonis illuc acceſſerint, ſed in ſuis dumtaxat expenſis juxta facultatem & qualitatem ſuam viros idoneos deſtinaverint, & illis ſimiliter, qui licet in alienis expenſis, in propriis tamen perſonis acceſſerint, plenam ſuorum concedimus veniam peccatorum. Hujuſmodi quoque remiſſionis concedimus eſſe participes, juxta quantitatem ſubſidii, & devotionis affectum, omnes qui ad ſubventionem ipſius terræ de bonis ſuis congrue miniſtrabunt, aut circa prædicta conſilium & auxilium impenderint opportunum. Omnibus etiam pie proficiſcentibus in hoc opere ſancta & univerſalis ſynodus orationum & beneficiorum ſuorum ſuffragium impartitur, ut eis digne proficiat ad ſalutem. Amen.

ACTA CONCILII LUGDUNENSIS PRIMI.

Ex Matthæi Pariſii Hiſtor. Auglic. ad ann. MCCXLV.

ALtius igitur ſolis orbita curſum ſuum peragente, videlicet circa æſtatis mediom, congregati ſunt Lugdum ex totius fere Chriſtianitatis latitudine prælati venerabiles, vel eorum idonei, imperatoris quoqoe, & multorum principum, aliorumque, procuratores, ſecundum papalis mandati tenorem concilium celebraturi. Abſentes autem quamplurimi prælatorum per eos quos promiſerunt procuratores ſeſe ex legitimis cauſis ſufficienter excuſarunt: ſicut quidam ex Anglorum regno, ut ſupra latius dictum eſt. Inter quos abbas ſancti Albani, corpore gravis, & jam ad ſenilem declinans ætatem, magiſtro Martino, qui tunc temporis in Anglia proſpere commorabatur, teſtimonium veritati ſuper hoc perhibente, ſe rationaliter per quemdam monachum ſuom, Ioannem videlicet de Bulum, & quemdam clericum ſuum magiſtrum Rogerum de Holdene, ſuam excuſavit abſentiam, & ſic indemnis & quietus remanſit, domino papa per ipſos civiliter ſalutato. Verumtamen de regno Hungariæ, quæ pro multa ſui parte per Tartaros eſt vaſtata, nulli venerunt. De Alemannia bello imperiali perturbata, pauci prælati ad concilium minime convenire potuerunt. De terra vero ſancta, quæ multo patuit diſcrimini, nullus penitus potuit illuc advenire, ſed nec advocari. Occaſionaliter tamen illuc advenit de terra ſancta epiſcopus Berytenſis, totius Syriæ nuncius generalis, & ſyndicus omnium Chriſtianorum terræ ſanctæ, mandatum bajulans lugubre de exterminio, permittente Deo, in terra ſancta perpetrato.

Dum autem dominus papa multos jam prælatos, licet tamen non omnes, vidiſſet congregatos, die Lunæ proxima poſt feſtum nativitatis ſancti Ioannis Baptiſtæ, intravit dominus papa cum fratribus cardinalibus, patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, & aliis prælatis, ad concilium convocatis, ſimul & procuratoribus abſentium tam principum quam prælatorum, in refectorium religioſorum ſancti Iuſti apud Lugdunum. Fuerunt itaque ibidem, abſque cardinalibus, duo patriarchæ, ſcilicet Conſtantinopolitanus, qui & Antiochenus, & patriarcha Aquileiæ, qui & Venetiæ, imperator quoque Conſtantinopolitanus, comes etiam Toloſanus, & procuratores Angliæ, comes Bigod, cum ſociis ſuis nobilibus, archiepiſcopi vero & epiſcopi centum & quadraginta. Quando ſynodus inchoata;

Propoſuitque patriarcha Conſtantinopolitanus ſtatum & neceſſitates eccleſiæ ſuæ, aſſerens qood olim habuit ſub ſe ſuffraganeos pluſqoam triginta, quorum vix jam tres remanſerunt. Subjungens inſuper, quod 1. propoſitio.

Tt Græci,

Anno Christi 1245.

Græci, & quidam alii inimici eccleſiæ Romanæ, totum jam imperium Romaniæ fere uſque ad portas civitatis Conſtantinopolis violenter occuparunt, qui in nullo Romanæ eccleſiæ obedientes, ipſamque deteſtantes, hoſtiliter eidem adverſantur. Vnde dolor & confuſio omnium Chriſtianorum imminet, cum ipſa ſua eccleſia primo fuiſſet privilegiata, & merito plus cæteris honoranda: primo enim conſtat beatum Petrum Antiochiæ, quæ civitas Græcorum imperio vel regno ſubjecta eſt, ab antiquo ſediſſe, & inde Simonem magum & alios hæreticos confuſos aufugaſſe. Ad quod papa tacuit.

2. propoſitio.

Conſequenter propoſitus fuit ſermo fidelis, & omni acceptione dignus, de canonizatione ſcilicet beati Edmundi Cantuarienſis archiepiſcopi, quem Dominus evidentiſſimis miraculorum ſignis illuſtravit. Cujus rei aſſertioni cum conſtanter teſtimonium octo archiepiſcopi & circiter viginti epiſcopi perhibuiſſent, & inſtanter ut in ipſo concilio veneranter ad majorem ſolennitatem canonizaretur poſtularent, ait dominus papa, non ſuo, ſed aliorum ſpiritu invidorum averſus, dicens: Vrgent nos dilationem non capientia eccleſiæ nimis ardua negotia, quare hoc merito ad præſens tempus ſuſpendere debeat expectatum. Sed, vita comite, in poſterum neglectui non commendabitur: & quia Deus & mundus ſanctitati & virtutibus ejus perhibent teſtimonium, in Domino gaudemus, & gratias ipſi referimus uberiores.

Thadæus Friderici II. procurator.

Adfuit etiam præſens ibidem Thadæus de Sueſſa, domini imperatoris Friderici procurator, vir prudens, & eloquentiæ ſingularis, miles, & legum doctor, & ſacri palatii judex imperialis, pro domino ſuo imperatore tam conſtanter quam diligenter reſponſurus. Pro cujus pace, & priſtinæ amicitiæ reformatione, obtulit pro domino ſuo imperatore confidenter, ad unitatem Romanæ eccleſiæ totum Romaniæ, id eſt Græciæ, imperium revocare: & quod ſeſe Tartaris, & Choroſminis, & Saracenis, & aliis eccleſiæ hoſtibus & contemptoribus, Chriſto fideliter militando, potenter opponet, & quod ſtatum terræ ſanctæ, diſcrimini magno & manifeſto periculo jam patentem, ſuis ſumptibus propriis perſonaliter, pro poſſe ſuo, reformabit, & ablata Romanæ eccleſiæ reſtituendo, de injuriis ſatiſfacere.

Acta primæ ſeſſionis quæ?

Ad quæ omnia reſpondit dominus papa, dicens exclamando: O quam multa & quam magna ſunt promiſſa, nunquam vel nuſquam tamen adimpleta vel adimplenda. Sed & hæc, ut conſtat, ſunt promiſſa, ut ſecuris jam ad radicem poſita, illuſo concilio & ſoluto, per dilationem avertatur. Pacem nuper in anima ſua juratam ſecundum formam præſtiti ſacramenti teneat, & acquieſco. Porro,

Quo teneam nodo mutantem Protea vultus?

Et ſi concederem ſibi poſtulata, & reſilire vellet, nec aliud ſpero, quis nunc pro eo cavens fidejuberet, ut cogeret reſilientem? Et cum duos reges, videlicet Francorum & Anglorum, Thadæus ad hoc ſpopondiſſet fidejuſſores, reſpondit dominus papa: Nolumus. Quia ſi pacta commutaſſet, vel penitus infirmaſſet, (nec aliud credimus, propter frequentiam) aliquo tempore in poſterum oporteret nos animadvertere in eoſdem: & tunc haberet eccleſia tres, quibus non ſunt in ſæculari potentia majores, immo nec pares, inimicos. Et cum procuratio Thadæi ad hoc non ſufficeret, neque temporis ſatis habuerit ut hæc conſummarentur competenter, ſiluit contriſtatus.

Epiſcopus autem Berytenſis, nomine Gualerannus, qui jam ſex menſibus per maris & uno per terrarum diſcrimina labores itinerum, ut prædictum eſt, continuaverat, ut caſum terræ ſanctæ nuntiaret, auxilium & conſilium impetrando, legi fecit litteras, quas magnates, qui reſidui erant in terra ſancta, omnibus Chriſtianis occidentalibus miſerant conſignatas, per os fratris Arnulphi de ordine Prædicatorum, ut publico: quæ litteræ præſcribuntur in præcedentibus. Quorum tenor lugubris omnes audientes ad lacrymarum, nec immerito, movit effuſionem.

Seſſio 2. acta.

Feria vero quarta ſequente intravit dominus papa eccleſiam ſancti Ioannis, indutus pontificalibus, cum omnibus aliis ſupradictis, veſte nuptiali, prout ſingulis pertinuit, adornatis. Et facta invocatione Spiritus ſancti, cum litania ſequente, & aliis rite peractis, prædicavit dominus papa, præponens & ſingultibus interpoſitis proponens hoc thema: *O vos omnes qui tranſitis per viam, attendite, & videte, ſi eſt dolor ſicut dolor meus.* (Thren. I.) Et ſatis eleganter ſermonem continuans, cōparavit quinque dolores ſuos maximos quinque vulneribus & plagis Crucifixi. Vnum, de inhumanis & feraliter Chriſtianitatem vaſtantibus Tartaris. Alium, pro ſchiſmate Romaniæ, id eſt Græcæ eccleſiæ, quæ noſtris temporibus & paucis evolutis annis a gremio matris ſuæ, velut novercæ, inſolenter & inſolerter deciſa eſt & averſa. Alium, pro ſerpigine novarum hæreſum, ſcilicet Patarenorum, Bulgarorum, Iovinianorū, & aliorum ſchiſmatum, ſectarum, & errorum, quę jam multas civitates Chriſtianitatis, præcipue tamen Lombardiæ, ſubrependo maculavit. Alium, de terra ſancta: in qua Choroſmini deteſtabiles domos Templi & Hoſpitalis, civitatem quoque Ieruſalem, & alias multas Chriſtianorum civitates, cum magno Chriſtiani ſanguinis profluvio uſque ad internecionem, ſolo tenus diruendo deſtruxerunt. Alium vero, de principe, id eſt imperatore. Qui cum eſſe teneretur ſummus ſæcularium œconomus, & protector eccleſiæ, hoſtis factus familiaris, eccleſiæ Chriſti efficax & validus factus eſt inimicus, & miniſtrorum ejus adverſarius jam manifeſtus. Et proſecutus dominus papa materiam hanc quantum videbatur expedire, cunctos audientes dolore compaſſionis ſalubriter ſauciavit. Exitus enim aquarum deduxerunt oculi ejus, & ſingultus ſermonem proruperunt. In fine autem prædicationis ſuæ propoſuit enormitates imperatoris Friderici, ſcilicet hæreſim, ſacrilegium, & inter alia mala, quod civitatem quamdam in Chriſtianitate conſtruxerat novam, fortem & magnam, quam Saracenis populaverat, ipſorum utens, ſed potius abutens, ritibus & ſuperſtitionibus, ſpreto Chriſtianorum conſilio & religione: familiaritatemque ſpecialem contraxerat, ut aſſerebat, cum Soldano Babyloniæ, & quibuſdam aliis Saracenorum primatibus: diſtractuſque & obſcœnis illectus illecebris, concubitu mulierculарum, vel potius meretricularum Saracenicarum, indifferenter & impudenter polluebatur. Imponebatque ei multiplex perjurium: & quod ſpreto veritatis tenore, nunquam pacta, nuſquam promiſſa conſervabat. Super quibus, ut magis hæc audientes certificaret, ſignorum imperialium de auro appenſione communitas oſtendit epiſtolas multas & multiplices, quibus evidenter arguit & redarguit ipſum imperatorem ſuper perjurio.

Quibus etiam verbis alacriter ſe oppoſuit Thadæus, ſe tunc erigens imperterritus in publico, oſtendens econtra litteras papales bullatas, quæ videbantur jam dictis obviare. Verumtamen diligenter inſpecto utrumque tenore, quem longum eſſet in hoc ſcripto dilucidare, & plenius demonſtrare, non ſibi adinvicem contradictorie adverſabantur, cum papales epiſtolæ conditionales fuiſſent, imperatoriæ vero abſolutæ: & apparuit læſio fidei manifeſte ex parte imperatoris, qui cum omnia abſolute promiſerat, nec inde aliquid ſecundum promiſſa compleverat. Ad quod Thadæus diligenter & multipliciter, ſecundum ſaltem apparentes rationes, nitebatur reſpondere, dominū ſuum imperatorem excuſando, litteras alias ex adverſo papales oſten-

ANNO CHRISTI 1245.

A oſtendens, & aſſerens quod in eis continebatur non fuiſſe obſervatum: unde dominum ſuum imperatorē ſuis promiſſis parere nō debuiſſe. Ad hoc autem quod de hæreſi dominus imperator accuſabatur, reſpondit, reſpiciens omnes ibidem congregatos,quaſi omnes alloquens: Domini mei,ſuper iſto articulo,qui eſt graviſſimus,non poſſit quis certificari, niſi eſſet dominus meus imperator præſens, ut ex oris ſui aſſertione elici poſſit quod in cordis ſui latet ſecretario. Sed quod non ſit hæreticus,probabile poteſt haberi argumentū. Non enim in imperio, vel regnis ſuis, aliquem uſurarium habitare permittit. In hoc curiam Romanam redarguens,quam conſtat hoc vitio maximę laborantem.

Ad hoc autem,quod objectum fuerat,quod imperator ſpecialem habet familiaritatem, & ſuſpectam nimis,cum Soldano Babyloniæ, & quibuſdam aliis Saracenis,quos terram ſuam permittit inhabitare: reſpondit Thadæus,hoc ultro factum & prudenter eſſe; ad rebellionem ſcilicet quorumdam & inſolentiam reprimendam ſibi jure ſubditorum, & ſeditionem B expurgandam. Utitur enim ipſis in expeditionibus, quorum non æſtimat caſum alicui Chriſtiano deplorandum, & ſic parcit Chriſtiano ſanguini, ne fruſtra effundatur. Mulierculárum itaque Saracenorum non utitur concubitu: & quis hoc poſſet probare? ſed joculatione, & quibuſdam artificiis muliebribus, quas jam, quia ſuſpectas, amovit irrerituras.

Hæc autem cum Thadæus dicta conſummaſſet, ſupplicavit humiliter ſibi concedi modicam ſaltem dilationem inducialem,ut domino ſuo imperatori nūciare poſſet, & tam affectuoſe quam efficaciter conſulendo perſuadere, ut perſonaliter ad concilium, quod eum expectavit, venire properaret, aut ulteriorem C concederet eidem poteſtatem. Ad quod dominus papa reſpondit: Abſit hoc. Timeo laqueos quos vix evaſi. Si enim veniret, ſtatim recederem. Non adhuc opto ſanguinem, nec me ſentio aptum aut paratum martyrio vel cuſtodiæ carcerali.

Sequenti vero die,ad inſtantiam procuratorum regum Francorum & Anglorum, maxime vero Anglorum,qui periculo & dedecori ejus plus aliis, propter affinitatem inter ipſum imperatorem & regem Anglorum, & fœdus amicitiæ contractum,tanti principis condoluerunt, conceſſæ ſunt ipſi Thadæo induciæ fere duarum hebdomadarum, non ſine multorum gravamine Lugduni expectantium. Hæc cum ipſi imperatori per ordinem omnia nunciarentur, in D moleſtia magna dixiſſe perhibetur: Video luce clarius,quod ad confuſionem meam toto conamine aſpirat papa. Stimulat enim eum libido & pruritus ulciſcendi in me, eo quod parentes ejus Ianuenſes piraticos,antiquos & publicos imperii inimicos,ſimul cum prælatis, quorum duces erant & tutores, in mari capi fecerim & incarcerari. Quia nec ob aliud conſtat eum concilium convocaſſe, nec ſacrum decet imperium maxime adverſarii judicio ſiſti ſynodali.

Hæc cum ad notitiam domini papæ & totius univerſitatis pervenerunt, quod ſcilicet, ſic dicens noluit juri pariturus accedere,receſſerunt a favore ejus mul- E ti qui hactenus certatim cum eo ſteterunt, Anglis pro eo maxime redargutis. Conſtanter igitur & acerrime in pleno & jam pleniſſimo concilio imperator Fridericus,quaſi toti eccleſiæ contumax & rebellis,a quatuor mundi partes inhabitantibus accuſatur. Ex quibus cū unus aſſurgens archiepiſcopus ipſum inſtantius accuſaret,objiciēs ei nimis enorme crimē,læſæ ſcilicet majeſtatis in dicta prælatorum captione,& aliis gravibus criminibus,reſpondit jam fere ſolus ſtās Thadæus pro domino ſuo imperatore,ipſum reſpiciens accuſantem: Non tibi fides adhibenda eſt, ſed nec verbis tuis ſilentium accommodandum:filius enim es proditoris,judicialiter in curia domini mei convicti & ſuſpenſi,cujus tu ſequens veſtigia,niteris patriſſare. Siluit igitur ille accuſator, amplius mutire nec auſus nec permiſſus. Eodemque modo quorumdam aliorum accuſationes tam prudenter quam audacter contradicendo caſſavit magiſter Thadæus.

ANNO CHRISTI 1245.

Verumtamen cum a multis in mari ſubmerſorum & incarceratorum conſanguineis& amicis,reſumpto adhuc ſermone& ſpiritu redivivo,eo fortius & confidentius quo jam favorem ejus declinare viderent,ipſe imperator de captione ſæpedicta accuſaretur, reſpondit Thadæus:Vere doluit ſuper hoc dominus meus,&hoc præter intentionem ſuam& occaſionaliter cōtigit.Sed non potuit ipſos prælatos ab inimicis ſuis in illo repentino & vehementi aſſultu & navali prælio,ut bene ſciri potuit,ſequeſtrare,quin indifferenter cum hoſtibus involverentur. Et ſi præſens dominus meus imperator ibidem extitiſſet,utique diligenter liberationi eorum inſudaſſet. Ad hoc dominus papa replicavit: Poſt eorū captionem,quare inſontes, aliis retentis,liberos abire non permiſit,licet injuria multiformiter afflictos? Ad quod Thadæus: Recolendum eſt quod alterata forma convocationis & adventus prælatorum ad concilium ſub Gregorio papa celebrandum convocandorū, mutabatur in deterius, & merito cor domini mei imperatoris etiam immutatū exaſperabatur. Quia idem papa cum vocandos tantum vocare debuiſſet, publicos imperii convocavit inimicos:laïcos nempe armata manu communitos,utpote comitem de Provincia,& alios,ut patet in epiſtola regi Anglorum ſcripta,quam ſuperius recitavimus. Quos conſtabat non eſſe propter eorū ſapientiam vocatos,vel ad pacem componendā,ſed ſeditionem potius commovendam. Unde tam in Angliam quā alias miſſis epiſtolis regiones, amicabiliter prælatis ſingulis ſupplicavit dominus meus imperator,ne ad tam ſubdolum convenirent conciliū,prænoſcens eos,ſi venirent cum hoſtibus ſuis & imperii,invadendos:denegavitq; eis per ſuam ſecurum tranſitum ditionem; ſicq; miſericorditer& civiliter ipſos de imminenti periculo prǽmunivit. Unde nō immerito tradidit eos Dominus in manus ejus quem ſuperbe cōtempſerunt. Adhuc tamen cū iratus fuit,miſericordiæ recordatus,voluit ipſos prælatos & alios imbelles in pace dimittere, ſuorum emollitus conſiliis fideliū:cum ecce Prænestinus,& quidam alii procaces, minas minis accumulantes,dominū meum in facie, etiam vinculati,nō deſiſtebant excommunicare,immemores illius ſalubris cōſilii: *Humiliamini ſub potenti manu*. Sicque imbelles de 1. Petr. 5.
rebellibus,immo imbecilles,ſic facti ſunt de amicis inimici merito incarcerandi. Ad quod papa: Præſūpſiſſe debuit dominus tuus imperator,quod tam bonorū, & tanta congregatio virorum,niſi de ſua cauſa diffideret, eum potius abſolviſſet,ſi abſolvendus fuiſſet, quam ligaſſet. Sed ex hoc manifeſte patet,quod ſua ipſū conſcientia remordebat,& peccatum,quo reus extitit,ſauciarat. Ad quod Thadæus:Quomodo confidere poſſet dominus meus,ut conjunctos hoſtibus haberet propitios in cōcilio,ubi præſidere habuit domini mei inimicus capitalis,ſcilicet papa Gregorius,cū recalcitrantes videret eos& comminantes etiam cōpeditos? Ad quod papa: Et ſi unus objurgans gratiam demeruiſſet,quare alios innocuos communi involvit calamitate? Multiplici merito nihil aliud quam ſua ignominioſa imminet depoſitio. Quod cum intellexiſſent Angli, reclamaverunt pro prole ſua, ne filius patris iniquitatem portaret,nec rivus ſāguinis ab origine cōtaminaretur.

In tertia vero ſeſſione Thadæus nimis timens & dolens de domini ſui periculo,maxime pro eo quod filia ducis Auſtriæ, vel ipſi imperatori copulata, vel in proximo copulanda matrimonio,amplexus ejus abhorrens evitabat, eo quod excommunicationi ſubjacenti

ANNO CHRISTI 1245.

depoſitionis periculum imminebat, apparuit in concilio pro domino ſuo reſponſurus & appellaturus. Et cum cœpiſſet eum multiformiter excuſare, nec audiretur, appellavit pro eo ad concilium proxime futurum generalius. Nec enim nunc omnes prælati, vel eorum, vel principum procuratores, apparent hic impræſentiarum. Cui papa: Satis eſt concilium generale multorum, qui domini tui humilitatem inutiliter non ſine gravamine expectarunt, patriarcharum, archiepiſcoporum, epiſcoporum, & aliorum de diverſis mundi partibus nobilium, vel eorum procuratorum. Et qui abſunt, laqueis domini tui impediuntur irretiti. Vnde propter hoc indignum eſt ut ſententia depoſitionis in ipſum deferenda retardetur, ne ex malitia ſua commodum videatur reportare, cum non debeat alicui fraus patrocinari.

Querela Anglorum.

Aſſidentibus autem ibidem Anglicanæ univerſitatis procuratoribus prænominatis, magiſter VVilhelmus de Povveric eorum procurator aſſurgens, gravamina regni Angliæ ex parte univerſitatis Angliæ proponens ſatis eleganter, conqueſtus eſt graviter quod tempore belli per curiam Romanam extortum eſt tributum injurioſe, in quod nunquam patres nobiliũ regni vel ipſi cõſenſerunt, nec conſentiunt, neq; in futurũ conſentient. Vnde ſibi expetunt exhiberi juſtitiam cum remedio. Ad quod papa nec oculos elevans, nec vocem, verbum non reſpondit. Et poſt paululum ſilentii, dictus VVilhelmus propoſuit de multiformi reddituum extorſione in Anglia per curiam Romanam factam, hanc oſtendens epiſtolam:

Reverendo in Chriſto patri Innocentio Dei gratia ſummo pontifici magnates & univerſitas regni Angliæ recommendationem, cum pedum oſculo beatorum.

Epiſtola Anglorũ

MAtrem noſtram Romanam eccleſiam totis viſceribus diligimus & amamus, ut debemus, & ipſius honoris incrementum & augmentum affectione quanta poſſumus affectamus: ad quam habere refugium nos oportet temporibus opportunis, ut dolor aggravans filialis materno ſolatio mitigetur. Quod quidem ſolatium mater filio eo tenetur mitius & facilius impertiri, quo ipſum maternæ dulcedinis alimento gratum reperit & devotum. Eſſe quidem non poteſt immemor mater illa illius gratitudinis, quam ei a longe retroactis temporibus regnum Anglicanum impendit, concedendo eidem, ad exaltationem ſuam, & conſervationem majorem, ſubſidium decens, & non modice fructuoſum, ut per hoc inter eccleſiam ipſam & regnum prædictum, fœdus dilectionis firmius iniretur: quod quidem ſubſidium proceſſu temporis beati Petri denarius extiterit nuncupatum. Ipſa vero eccleſia hujuſmodi ſubſidio non contenta, aliis temporibus, tam per legatos quam per alios nuncios multiplicatos, ſubſidia petebat diverſa in regno prædicto, quæ ei a filiis ſuis tamquam devotis, & matrem ſuam ſinceræ dilectionis brachiis amplexantibus, fuerunt conceſſa liberaliter & libenter. Paternitatem etiam veſtram non credimus ignorare, quod prædeceſſores noſtri, ſicut viri catholici, creatorem ſuum diligentes pariter & timentes, animarum ſuarum & prædeceſſorum ſuorum, necnon & ſucceſſorum, ſaluti inſiſtere cupientes, monaſteria fundaverunt, & bonis ſuis, tam terris dominicis quam eccleſiarum patronatibus, ditaverunt, ut viri religioſi in monaſteriis illis primam religionem laudabiliter exercentes, & cum ſumma devotione Altiſſimo famulantes, pace & plena tranquillitate poſſent gratulari, prout religioni dignoſcitur convenire, de dictis dominicis neceſſaria capientes. Et ut clerici ſui, patronatuum ſuorum eccleſias obtinentes, pro eis labores ſubirent exteriores, & eos defenderent, inhærentes religioni ſecundæ, ab incurſibus aliorum. Quapropter non ſine magna moleſtia noſtra, & gravamine intolerabili nobis valde, præfati religioſi poſſent patronatibus ſuis, aut eccleſiarum collationibus, aliquatenus defraudari. Sed ecce per vos & prædeceſſores veſtros, nullam conſiderationem habentes, quod præter ſubſidia ſupradicta, jam ditantur in Anglia Italici, quorum eſt jam numerus infinitus, eccleſiis ad ipſorum religioſorum ſpectantibus patronatus, qui rectores eccleſiarum dicuntur, præfatos religioſos, quos deberent defendere, relinquentes penitus indefenſos, nullam curam animarum gerentes, ſed lupos rapaciſſimos gregem diſpergere & oves rapere permittentes. Vnde vere dicere poſſunt, quod non ſunt boni paſtores, quoniam oves ſuas non cognoſcunt, nec paſtorum notitiam oves habent: hoſpitalitati eleemoſynarumque largitioni, ſicut ſtatutum eſt in eccleſia, non inſiſtunt, ſed fructus tantum percipiunt, extra regnum aſportantes, regnum non mediocriter depauperando, & redditus occupãdo. Quibus reditibus fratres, nepotes, conſanguinei noſtri, & cæteri bene meriti de regno Angliæ prædicto, beneficiari tenerentur, qui poſſent & vellent dicta caritatis opera, & etiam plura alia miſericorditer & pie exercere, & eccleſiis ipſis perſonaliter deſervire, ut qui altari deſerviunt, vivant etiam de altari, ſecundum dictum Pauli. Ipſi vero nunc neceſſitate compulſi laici & exules ſunt effecti. Vt autẽ vobis veritas plenius innoteſcat, Italici percipientes in Anglia ſexaginta millia marcarum, & eo amplius, annuatim, aliis perceptionibus diverſis exceptis, plus emolumenti meri redditus de regno reportant, quam ipſe rex, qui eſt tutor eccleſiæ, & regni gubernacula moderatur. Porro poſt creationem veſtram firmiter ſperabamus, & adhuc ſperamus, eam de vobis fiduciam reportantes, quod veſtræ paternitatis miſericordia mediante, gaudebimus eleemoſynas noſtras prædictas tempore veſtro fore ſtatui debito & priſtino reformandas. Sed tacere non poſſumus gravamen noſtrum, quo non ſolum gravamur, ſed etiam opprimimur ultramodum: videlicet, quod magiſter Martinus præfatum regnum ſine domini regis licentia, cum majori poteſtate quam unquam vidimus habere legatum a domino rege poſtulatum, nuper ingreſſus, licet non utens legationis inſigniis, multiplicato tamen legationis officio, novas quotidie proferens poteſtates inauditas, excedens excedit: quædam beneficia jam vacantia triginta marcas vel amplius annuatim valentia perſonis Italicis conferendo: quibus decedentibus, & patronis ignorantibus, alii ſupponuntur, & ſic patroni ſuis collationibus defraudantur. Adhuc etiam idem magiſter Martinus beneficia conſimilia, cum ea vacare contigerit, perſonis nititur aſſignare. Quorumdam beneficiorum collationem ſedi apoſtolicæ reſervando, & a viris religioſis penſiones immoderatas inſuper extorquendo: contradictores & reſiſtentes excommunicationis & interdicti ſententiis paſſim, non abſque magno diſcrimine & animarum periculo, ſupponendo. Cum igitur præfatus magiſter Martinus, non ſine totius regni perturbatione non modica, juriſdictionem exercens memoratam, quam a conſcientia veſtra credere non poſſumus emanaſſe, eo quod in multis majori fungeretur officio, quam unquam fungi legatum aliquem viderimus, privilegio domini regis admodum derogando, per quod ei a ſede apoſtolica ſpecialiter indulgetur, ne quis in Anglia legationis fungatur officio, niſi a domino rege ſpecialiter poſtulatus, ſanctæ paternitati veſtræ ſupplicamus quantum poſſumus humiliter & devote, quatenus, cum pius pater ad relevationem oppreſ-

CHRISTI ANNO 1245.

» oppreſſionis filiorum manum miſericordiæ teneatur A
» extendere, ab oppreſſionibus & gravaminibus memo-
» ratis nos velit veſtræ paternitatis benignitas tempe-
» ſtivo ac efficaci remedio cito relevare. Quantum-
» cumque namque dominus noſter rex, qui eſt prin-
» ceps catholicus, & jugi vigilatione obſequiis Divinis
» intendit, corporis ſui conſumptionem non conſide-
» rans, in obſequio Ieſu Chriſti ſedem velit apoſtoli-
» cam revereri, & eccleſiæ Romanæ, ſicut filius ejus
» cariſſimus, commodi & honoris deſideret incremen-
» tum & augmentum; jure tamen regio dignitateque
» regia plenius conſervatis: nos tamen qui in negotiis
» ſuis portamus pondus dierum & æſtus, & quibus una
» cum ipſo domino rege intendere conſervationi regni
» diligenter incumbit, dictas oppreſſiones Deo & ho-
» minibus deteſtabiles, & gravamina nobis intolerabi- B
» lia, non poſſumus æquanimiter tolerare, nec per
» Dei gratiam amplius tolerabimus, veſtræ pietatis re-
» medio mediante, quod feſtinum & tempeſtivum ha-
» bere credimus & ſperamus. Placeat igitur paternitati
» veſtræ hanc ſupplicationem noſtram taliter exaudire,
» quod a magnatibus & univerſitate regni Angliæ,
» tamquam a filiis in Chriſto cariſſimis, ſpeciales gra-
» tias debeatis merito reportare.

Anglorum cauſa differtur.

Cum autem per prædictos nuncios in medio concilio legerentur, & in propatulo manifeſto, facto optimo ſilentio, proponerentur, dominus papa non reſpondit: quia, ut aſſeruit, tam arduum negotium moroſa indiguit deliberatione. Suſpendit igitur ad tempus reſponſionem, licet urgenter inſtarent nuncii tam ſolennes & magnifici; indiſtanter tamen ſe reſponſa daturum pollicendo. Addebant quoque iidem nuncii prioribus querimoniam gravem & ſeriam, videlicet de violenta oppreſſione, intolerabili gravamine, & impudenti exactione, quæ per hanc inviſam adjectionem, papalibus litteris frequenter inſertam, *Non obſtante*, &c. exercetur. C

Fridericus ſecundus imperio deponitur.

Altiori igitur inſiſtens negotio dominus papa, licet in contrarium eleganter magiſter Thadæus procurator imperialis allegaſſet, in imperatorem Fridericum ſine aliqua palpatione, vel diſſimulatione, vel dilationis indulto, talem ſententiam excommunicationis in pleno concilio, non ſine omnium audientium & circumſtantiũ ſtupore & horrore, terribiliter fulguravit. D

Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, &c. *ſacro præſenti concilio, ad rei memoriam ſempiternam.*

AD apoſtolicæ dignitatis apicem, licet indigni, *&c. ut ſupra pagina* 640.

Hæc igitur in medio concilio prolata, cunctis audientibus, ad inſtar coruſcantis fulguris, non mediocriter timorem omnibus incuſſerunt. Magiſtri igitur Thadæus de Sueſſa; & VValterus de Ocra, & alii procuratores imperatoris, & qui cũ ipſis erant, emiſſo ejulatu flebili, hic femur, hic pectus in indiciũ doloris percutiẽtes, vix a profluvio lacrymarum ſeſe cõtinuerunt. Et ait magiſter Thadæus memoratus: Dies iſta, dies iræ, calamitatis & miſeriæ. Dominus igitur papa & prælati aſſiſtentes concilio, candelis accenſis, in dictum imperatorem Fridericum, qui jamjam imperator non eſt nominandus, terribiliter, recedentibus & confuſis ejus procuratoribus, fulgurarunt. E

Procuratores imperatoris recedunt confuſi.

Statuta de reparatione terræ ſanctæ, & negotio crucis.

De reparatione autem terræ ſanctæ, & negotio crucis, dominus papa ſolicitus, hæc duxit in concilio ſtatuenda hoc modo:

Afflicti corde pro deplorandis terræ ſanctæ periculis, *&c ut ſupra pagina* 653.

A Eccleſiaſtica cenſura judices damnabiliter abutuntur, cum de matris eccleſiæ gremio ex alterius culpa indiſcrete per eam attentent evellere innocentes: ex qua illicite notatus non læditur, ſed errante clavi converti dicitur in damnantem. Volentes igitur inſolentiæ, vel potius inſolertiæ talium obviare, conſtitutionem præſenti decreto ſancimus, ut judicum nullus excommunicato, *&c. ut ſupra pagina* 648. *c.* 12.

ANNO CHRISTI 1245.

Eum qui ſuper dignitate, perſonatu, vel aliquo alio beneficio eccleſiaſtico obtinendis, *&c. ut ſupra p.* 647.

Exceptionis peremptoriæ, ſeu defenſionis cujuſlibet principalis, *&c. ut ſupra pagina* 647.

Expediendis atque abſolvendis cauſarum negotiis obſcuritas eſt inviſa & contemptibilis: perſonarum vero claritas, & locorum celebritas, plurimum opportuna, & commendabilis valde. Proinde præſenti decreto duximus providendum, & arctiſſime ſtatuendum, ne a ſede apoſtolica, vel delegatis ipſius, cauſæ aliquibus committantur, *&c ut ſupra pag* 646. *c.* 2. B

Actor qui venire ad terminum, ad quem adverſarium ſuum citari fecerat, contempſerit, vel non curaverit, venienti reo in expenſis propter hoc factis legitime condemnetur; ad citationem aliam minime admittendus, niſi ſufficienter caverit quod in termino debeat fideliter comparere. *ut ſup. p* 647.

Diſpendia litium æquitatis compendio volentes qua poſſumus induſtria coarctare ac minuere, ſtatutum, *&c. ut ſupra pagina* 647.

Iuris eſſe ambiguum non videtur, *&c. ut ſupra pagina* 646.

C Statuimus atque ordinamus ut poſitiones negativas, *&c. ut ſupra pagina* 647.

De electione.

Cum actus legitimi dies & conditiones abhorreant ſanctione legali, inter legitimos actus electio pontificum celeberrimus habeatur, cum per eam inter eligentes & electum ſpiritualis quædam matrimonii fœdera copulentur, atque reconcilientur in electionibus, ſeu poſtulationibus, vel ſcrutiniis, ex quibus ius oritur eligendi: vota conditionalia, alternativa & incerta reprobamus & prohibemus; ſtatuentes ut, hujuſmodi votis pro non adjectis habitis, ex puris conſenſibus ſurgat electio. D

De officio delegati in 6. ut ſupra pag 646.

In multis juris articulis numeroſitas & infinitas reprobatur. Erideo provide duximus ſtatuendum, ut per generalem clauſulam, Quidam alii, quæ frequenter in litteris noſtris inſeritur, ultra tres vel quatuor diætas in judicio non trahantur. Statuentes, ut ſi conſervatores, quos pleriſque concedimus, a manifeſtis injuriis & violentiis defendere poſſint, quos eis committimus defendendos, nec ad alia quæ judicialem indaginem & examinationem exigunt, ſuam poſſint extendere poteſtatem.

Cap. 5 de electione & electi poteſtate in 6.

E Statuimus, ut ſi aliquis electiones, poſtulationes, vel proviſiones factas impugnat, in formam objiciens aliquid, vel perſonam, & propter hoc ad nos appellari contingat, tam is qui opponit, quam qui defendit, & generaliter omnes quorum intereſt, & quos cauſa contingit, per ſe, vel per procuratores ad cauſas inſtructos, ad ſedem apoſtolicam a die objectionis iter arripiant in-

Tt iij fra

ANNO CHRISTI 1245.

fra menſem. Sed ſi pars aliqua non venerit A poſt viginti dies poſt adventum alrerius expectata, in electionis negotio, non obſtante cujuſquam abſentia, ſicur de jure fuerit, ptocedetur. Hæc autem in digniratibus, perſonatibus, & canonicis, obſervari volumus, & mandamus.

Pœna deficientiū in ptobatione in eodem 6.

Adjicimus, ut qui non plene probaverit quod in fotma proponir, ad expenſas, quas propter hoc pars alrera feciſſe docuerit, cōdemnetur. Qui veto in probatione defecerir ejus quod in perſonam objicit, a beneficiis eccleſiaſticis triennio noverit ſe ſuſpenſum. Arque ſi infra illud tempus propria ſe temeritate ingeſſerir, illis ipſo jure perpetuo ſit privatus, nullam ſuper hoc de miſe- B ricordia ſpem aut fiduciam habiturus: niſi manifeſtiſſimis conſtiterir documentis, quod ipſum a calumniæ virio cauſa ptobabilis & ſufficiens excuſet.

De officiis legati in 6.

Officii noſtri debitum remediis invigilat ſubjectotum. Quia dum eorum excurimus onera, dum ſcandala removemus, nos in ipſorum quiete quieſcimus, & fovemur in pace. Proinde præſenti decrero ſtatuimus, ut eccleſiæ Romanæ legati, quantumcumque plenam legarionem obtineant, ſive a nobis miſſi fuerint, ſive ſuarum eccle- C ſiarum prætextu legationis ſibi vindicent dignitatem, ex ipſius legationis munere conferendi beneficia nullam habeant poteſtatem; niſi hoc ſpecialiter duxerimus indulgendum. Quod tamen in fratribus noſtris legatione fungentibus nolumus obſervari: quia ſicut honoris prærogativa lætantur, ſic eos autoritate fungi volumus ampliori.

De reſtitutione ſpoliatorū in 6.

Frequens & aſſidua nos querela eitcumſtrepit, quod ſpoliationis exceprio nonnunquam in judiciis calumnioſe ptopoſita, cauſas eccleſiaſticas impedit & perturbat. D Dum enim exceprioni inſiſtitur, appellationes interponi contingit. Et ſic intermittitur, & plerumque perimitur cauſæ cognitio principalis. Et prærerea nos, qui voluntarios labores appetimus, ut quierem aliis præparemus, finem litibus cupientes imponi, & calumniæ mareriam ampurari, ſtatuimus, ut in civilibus negotiis propter ſpoliationis objectionem, quæ ab alio quam ab actore facta proponirur, judex in principali procedere non poſtponar. Sed ſi in civilibus ab actore, in ctiminalibus autem ſe ſpoliatum reus aſſerat a quocunque: infra quindecim dierum ſpatium poſt diem in quo proponitur, quod aſſeruir comprobabit. Alioquin in expenſis, quas actor interim ob boc fecerir, judiciali taxatione præhabita condemnetur: alias etiam, ſi ęquum judici viſum ſit, puniendus. Illum autem ſpoliarum intelligi volumus in hoc caſu, cum criminaliter accuſatur, qui tota ſubſtantia ſua, vel majori parte ipſius, per violentiam ſe deſtirurum affirmat. Et ſecundum hoc loqui canones ſano credendum eſt intellectu: quia nec nudi conrendere, nec in errore inermes opponere nos debemus. habet enim ſpoliatus privilegium, ut non poſſit exui jam nudarus. Solet autem inter ſcholaſticos dubitari, ſi ſpoliatus a tertia, de ſpoliarione contra ſuum accuſatorem excipiat, an ei tempus a judice debeat indulgeri, infra quod reſtitutionem implotet; ne forte ſic velit exiſtere, ut omnem accuſatorem eludat; quod ſatis æquitati conſonum æſtimamus. Et ſi infra tempus indultum reſtitutionem non petierit, & cauſam, cum potuerit, non perducat ad finem: non obſtante ſpoliarionis exceptione, deinceps poterit accuſari. Ad hæc ſtatuimus, ut rerum privatarum exſpoliatio agenti ſuper eccleſiaſticis, vel e contrario nullatenus opponatur.

De accuſationibus. De excep. in 6. decr.

Pia conſideratione ſtatuit mater eccleſia, quod majoris excommunicationis exceptio in quacumque parre judiciorum oppoſita, lites differat & repellat agentes: ut ex hoc magis cenſura eccleſiaſtica timeatur, excommunicationis periculum evitetur, contumaciæ vitium reprimatur: & excommunicari dum a communibus actibus excluduntur, tubore ſuffuſi & confuſi, ad humilitatis gratiam & reconciliationis effectum facilius inclinentur. Sed hominum ſuccreſcente malitia, quod proviſum eſt ad remedium, tendit ad noxas. Dum enim in cauſis eccleſiaſticis hæc frequentius exceptio per malitiam apponatur, contingir differri negotia, & partes fatigari laboribus & expenſis. Proinde quia morbus iſte quaſi communis irrepſerit, dignum duximus communem adhibere medelam. Si quis igitur excommunicationem opponat, ſpeciem ipſius & nomen excommunicatoris exprimat; ſciturus eam rem a ſe deferri in publicam notionem, quam infra octo dierum ſpatium, die in quo proponirur minime computaro, probare valeat apertiſſimis documenris. Quod ſi non probaverit, judex in cauſa procedere non omittat, reum in expenſis, quas actor ob hoc diebus illis ſe feciſſe docuerit, præhabita taxatione condemnans. Si vero poſtmodum inſtantia durante judicii, & probandi copia ſuccedente, de eadem excommunicarione vel alia excipiarur iterum, & probetur, actor in ſequentibus excludarur, donec meruerit gratiam abſolutionis obtinere: his quæ præceſſerunt nihilo minus in ſuo robore duraturis: proviſo ur ultra duas vices non proponatur hæc exceptio, prærerquam ſi excommunicatio nova emerſerit, vel evidens & prompta probatio ſupervenerit de antiqua. Sed ſi poſt tem judicatam

ſit,

ANNO CHRISTI 1245.

talis exceptio proponatur, excuſationem impediet: ſed ſententia, quæ præceſſit, non minus robur debitum obtinebit: eo tamen ſalvo, ut ſi actor excommunicatus ſit publice, & hoc judex noverit quandocumque, etſi hoc reus non excipiat, judex actorem ex ſuo officio repellere non poſtponat.

De ſententia & re judicata, in 6.

Cum æterni tribunal Iudicis illum reum non habeat quem injuſte judex cōdemnat teſtante propheta, & dicente: *Nec damnabit eum cum judicabitur illi*; caveant eccleſiaſtici judices, & prudenter attendant, ut in cauſarum proceſſionibus nihil vindicet odiū, nihil favor uſurpet; timor exulet, præmium & expectatio præmii juſtitiam non evertat. Sed ſtateram gerant in manibus, lances appendant æquo libramine, ut in omnibus quæ in cauſis agenda fuerint, præſertim in concipiendis ſententiis & ferendis, præ oculis habeant ſolum Deum. Illius imitantes exemplum, qui querelas populi tabernaculum ingreſſus ad Dominum referebat, ut ſecundum ejus imperium judicaret. Si quis autem judex eccleſiaſticus ordinarius, ſeu etiam delegatus, famæ prodigus, & proprii perſecutor honoris, contra conſcientiam & contra juſtitiam, in gravamen partis alterius, in judicio quidquam fecerit per gratiam vel per ſordes, ab executione officii per annum noverit ſe ſuſpenſum, ad æſtimationem litis parti quam læſerit nihilo minus condemnandus. Sciturus quod ſi ſuſpenſione durante damnabiliter ingeſſerit ſe Divinis, irregularitatis laqueo involvetur, ſecundum canonicas ſanctiones; a quo non niſi per ſedem apoſtolicam poterit liberari. Salvis aliis conſtitutionibus, quæ judicibus male judicantibus pœnas congerunt & infligunt. Dignum eſt etenim ut qui in tot præſumpſerit offendere, pœna multiplici caſtigetur.

De appellationibus, in 6.

Cordi nobis eſt lites minuere, & a laboribus relevare ſubjectos. Sancimus igitur, ut ſi quis in judicio, vel extra, ſuper interlocutoria, vel gravamine, ad nos duxerit appellandum, cauſam appellationis in ſcriptis aſſignare deproperet, petat apoſtillos, quos ei præcipimus exhiberi. In quibus appellationis cauſam judex exprimat. Et cum appellatio non ſit admiſſa, vel ſi appellationi forſitan ex ſuperioris reverentia ſit delatum, poſt hoc appellatori ſecundum locorum diſtantiam, & negotii qualitatem, tempore proſecutionis indulto, ſi appellans voluerit, & principales petierint, per ſe & per procuratores instructus, cum mandato ad agendum, rationibus & munimentis ad cauſam ſpectantibus, accedant ad ſedem apoſtolicam ſic parati, ut, ſi nobis viſum fuerit expedire, finito appellationis articulo, vel partium voluntate omiſſa, procedant in negotio principali quantum poterit, & de jure debebit; his quæ in appellationibus a diffinitivis ſententiis interpoſitis antiquitas ſtatuit, non mutatis. Quod ſi appellator quæ præmiſſa ſunt non obſervet, reputabitur non appellans, & ad prioris judicis redibit examen, in expenſis legitimis condemnandus. Si autem appellatus contempſerit hoc ſtatutum, in eum, tamquam contumacem, tam in expenſis, quam in cauſa, quantum a jure permittitur procedetur. Iuſtum eſt equidem ut in eum jura inſurgant, qui ius, judicem & partem eludit*.

* *al.* illudit.

De ſententia excommunicationis, cap. 1. in 6.

Cum excommunicatio ſit medicinalis, non mortalis, diſciplinans, non eradicans, dum tamen in quem lata fuerit non contemnat: caute provideat judex eccleſiaſticus, ut in ea ferenda oſtendat ſe proſequi quod corrigentis eſt & medentis. Quiſquis ergo excommunicat, in ſcriptis proferat, & cauſam expreſſe conſcribat, propter quam excommunicatio proferatur. Exemplum vero ſcripturæ hujuſmodi teneatur excommunicato tradendum infra menſem poſt diem ſententiæ, ſi fuerit requiſitus: ſuper qua requiſitione fieri volumus publicum inſtrumentum, vel litteras teſtimoniales confici ſigillo authentico conſignatas. Si quis autem judicum hujuſmodi conſtitutionis temerarius violator exiſtat, per menſem unum ab ingreſſu eccleſiæ & Divinis noverit ſe ſuſpenſum. Superior vero, ad quem recurritur, ſententiam ipſam ſine difficultate relaxans, latorem excommunicationis ad expenſas omnes & intereſſe condemnet, & alias puniat animadverſione condigna, ut pœna docente, diſcant judices, quam grave ſit excommunicationum ſententias ſine maturitate debita in aliquem fulminare. Et hæc eadem etiam in ſuſpenſionis & interdicti ſententia volumus obſervari. Caveant autem prælati, & judices univerſi, ne prædictam ſuſpenſionis pœnam incurrant. Quoniam ſi contigerit eos ſic ſuſpenſos Divina officia exequi, ſicut prius, irregularitatem non effugient, juxta canonicas ſanctiones: ſuper qua non niſi per ſummum pontificē poterit diſpenſari.

De ſententia excommunicationis, cap. 2. in 6.

Solet autem a nonnullis in dubium revocari, an cum aliquis per ſuperiorem abſolui poſtulat ad cautelam, dum in ſe latam excommunicationis ſententiam aſſerit eſſe nullam, ſine contradictionis obſtaculo munus debeat ei abſolutionis impendi. Et ante abſolutionem hujuſmodi, qui ſe offert in judicio probaturum ſe poſt appellationem legitimam in excommunicatione notatum, vel intolerabilem errorem in ſententia fuiſſe patenter expreſſum, ſit in ceteris, excepto probationis illius articulo, evitandus. In prima igitur dubitatione ſic

ſtatuimus

ANNO CHRISTI 1245.

ſtatuimus obſervandum, ut petenti abſo- A lutio non negetur, quamuis in hoc excommunicator, vel adverſarius, ſe opponat. In quo caſu tres tantummodo octo dierum indulgebuntur dilationes, ſic dicenti, ut ſi probaverit quod opponit, nec relaxetur ſententia, niſi prius ſufficiens præſtetur emenda, vel comperens cautio de juri parendo, ſi offenſa dubia proponatur. In ſecunda vero quæſtione ſtatuimus, ut ſi is qui ad probandum admittitur, pendente probationis articulo, etiam cæteris, quæ ut B actor in judiciis, acceptaverit, interim evitetur. Extra judicium vero, in officiis, poſtulationibus, & electionibus, & aliis legitimis actibus, nihilo minus admittatur.

CAPITULA

LUGDUNENSIS CONCILII

a Binio non edita, collecta ex ſexto decretalium.

I. *De poteſtate archiepiſcopi, & ejus officialis, in ſuffraganeos.*

De offic. ordin. in 6.

ROmana eccleſia: *Et infra.* Prohibemus quoque, ne Remenſis archiepiſcopus diœceſ. ſuffra- C ganeorum ſuorum foraneos officiales conſtituat. Quia cum metropolitani, ne ſuorum ſuffraganeorum ingrediantur diœceſes, ut in eis autoritate propria judicent, diſponant, aliquidve aliud agant, canonica prohibeant inſtituta: nequaquam hoc poſſunt in illis per alios exercere. Nec pro eo, quod cauſas per appellationem delatas ad ipſos, poſſunt in ſuffraganeorum ſuorum diœceſ. delegare: ſimiliter licet eis tales officiales inſtituere in eiſdem, qui eorum vice, cum appellatur ad ipſos, citationes, vel inhibitiones faciant, ſeu compeſcant in hac parte rebelles. Quia in cauſis per appellationem devolutis ad ipſos, jam juriſdictionem obtinere noſcuntur: propter quod licite poſſunt ſuper illis committere vices ſuas. Non ſic autem in aliis in D quibus nondum extitit appellatum: & idcirco non debent aliquos conſtituere pro citationibus in futuris cauſis appellationum, & inhibitionibus faciendis: niſi aliud Remenſis eccleſia, circa talium officialium inſtitutionem de conſuetudine obtineat ſpeciali. A quibos etiam ſi de conſuetudine hujuſmodi poſſint in Remenſi provincia conſtitui: inhibitionis tamen ne procedatur in cauſis prius, quam ad Remenſem curiam appelletur, fieri penitus inhibemus.

Officiales autem Remenſis archiepiſcopi, quamdiu in ſua provincia vel circa illam extiterit, in ſuffraganeos interdicti, ſuſpenſionis, vel excommunicationis proferre ſententias non attentent. Et hoc idem ab officialibus aliorum metropolitanorum, circa ipſo- E rum ſuffraganeos, quibus ob reverentiam pontificalis officii deferri volumus in hac parte, præcipimus obſervari.

II. *Ut advocatus ne accipiatur in teſtem.*

De teſtibus in 6.

ROmana eccleſia. *Et infra:* In appellationis cauſa, is qui appellantis procurator vel advocatus in priori judicio fuerat, non recipiatur in teſtem. Neque indiſtincte ipſi appellanti, præſumptione faciente pro eo, deferatur etiam juramentum: ſed tunc cum inſpectis perſonarum & ipſius cauſę circumſtantiis, id fuerit faciendum.

III. *Ut qui facit aliquem interfici, ſit excommunicatus & depoſitus.*

De homicid. in 6.

PRo humani redemptione generis, de ſummis cælorum ad ima mundi deſcendens, & mortem tandem ſubiens temporalem Dei Filius Ieſus Chriſtus, ne gregem ſui precio ſanguinis glorioſi redemptum, aſcenſurus poſt reſurrectionem ad Patrem abſque paſtore deſereret, ipſius curam beato Petro apoſtolo, ut ſuæ ſtabilitate fidei, cæteros in Chriſtiana religione firmaret, eorumque mentes ad ſalutis opera ſuæ accenderet devotionis ardore, commiſit. Unde nos ejuſdem apoſtoli effecti, diſponente Domino, licet immeriti, ſucceſſores, & ipſius redemptoris locum in terris quamquam indigne tenentes: circa gregis ejuſdem cuſtodiam ſolicitis excitati vigiliis, & animarum ſaluti jugis attentione cogitationis intendere ſummovendo noxia, & agendo profutura debemus: ut excuſſo a nobis negligentiæ ſomno, noſtrique cordis oculis diligentia ſedula vigilantibus, animas Deo lucrifacere, ſua nobis cooperaote gratia, valeamus.

Quia igitur illi qui ſic horrenda inhumanitate, deteſtandaque ſævitia mortem ſitiunt aliorum, ut ipſos faciant per aſſaſſinos occidi, non ſolum corporum, ſed mortem procurent etiam animarum, niſi eos exuberans gratia Divina prævenerit, ut ſint armis ſpiritualibus præmuniti, ac omnis poteſtas tribuatur a Domino ad juſtitiam rectumque judicium exercendum, nos tanto periculo volentes occurrere animarum, & tam nefarias præſumptiones eccleſiaſticæ animadverſionis mucrone ferire, ut metus pœnæ, meta ejuſmodi præſumptionis exiſtat, præſertim cum nonnulli magnates taliter perimi formidantes, coacti fuerint ſecuritatem ab eorumdem aſſaſſinorũ domino impetrare, ſicq; ab eo non abſque Chriſtianæ dignitatis opprobrio redimere quodammodo vitam ſuam: Sacri approbatione concilii ſtatuimus, ut quicumque princeps, prælatus, ſeu quævis alia eccleſiaſtica ſæculariſve perſona, quempiam Chriſtianorum per prædictos aſſaſſinos interfici fecerit, vel etiam mandaverit, quamquam mors ex hoc forſitan non ſequatur, aut eos receptaverit, vel defenderit, ſeu occultaverit, excommunicationis & depoſitionis a dignitate, honore, ordine, officio, & beneficio incurrat ſententias ipſo facto: & illa libere aliis, per illos ad quos eorum collatio pertinet, conferantur. Sit etiam cum ſuis bonis mundanis omnibus, tamquam Chriſtianæ religionis æmulus, a toto Chriſtiano populo perpetuo diffidatus: & poſtquam probabilibus conſtiterit argumentis, aliquem ſcelus tam execrabile commiſiſſe, nullatenus alia excommunicationis, vel depoſitionis, ſeu diffidationis, adverſus eum ſententia requiratur.

IV. *Ut exempti ac privilegiati non reſpondeant, niſi ſub certo judice, excepto ſi res acta in loco non exempto.*

De privileg. in 6.

Volentes libertatem, qoam nonnullis apoſtolica ſedes privilegio exemptionis indulſit, ſic integram obſervari, ut & illam alii non infringant, & ipſi ejus limites non excedant: declaratione irrefragabili definimos, quod quantumcumque ſic exempti gaudeant libertate, nihilo minus tamen ratione delicti, ſive contractus, aut rei, de qua contra ipſos agitur, rite poſſunt coram locorum ordinariis conveniri, & illi quoad hoc ſuam in ipſos juriſdictionem prout jus exigit exercere. Numquid ergo carent omnino in his commodo libertatis? non utique: quia nec coram ordinariis ipſis, dummodo ſit in loco exempto commiſſum delictum, vel contractos initus, aut res litigioſa, nec ubi domicilium habent, ſi alibi delinquant vel contrahant, aut res ipſa conſiſtat, conveniri poſſunt aliquatenos

ANNO CHRISTI 1245.

quatenus ſuper iſtis: nec domiciliorum prætextu, locorum diœceſani (ſi vbi deliquerunt, vel contraxerunt, aut res ipſa conſiſtit, illi conveniantur) remittendi eos illuc, vel ipſis ut illic reſpondeant, injungendi habeant aliquam poteſtatem: ſalvis nihilo minus caſibus aliis, in quibus eos epiſcoporum juriſdictioni ſubeſſe canonica præcipiunt inſtituta. Et id ipſum decernimus circa illos, quibus, ut nonniſi ſub uno certo judice teneantur de ſe conquerentibus reſpondere, apoſtolico privilegio eſt conceſſum.

In eos autem, quibus ne interdici, ſuſpendi, vel excommunicari a quoquam valeant, a ſede apoſtolica eſt indultum, ſicut ſunt religioſi quamplures, in quorum privilegiis continetur, ne quiſquam epiſcopus, vel archiepiſcopus monaſteriorum ſuorum monachos pro nulla cauſa vllove loco interdicere, ſuſpendere vel excommunicare præſumat: iidem ordinarii juriſdictionem ſuam quantum ad iſta, ubicumque illi fuerint, penitus exercere non poſſint: niſi forſan ipſi monachi ad monaſteriorum ſuorum prioratus ordinariis eiſdem ſubjectos (ut vel gerant eorum regimen, vel in eis tamquam proprii locorum ipſorum monachi reſideant) fuerint deſtinati. Tunc enim, etſi libere poſſint ad eadem monaſteria revocari, ac tam illorum, quam ipſorum prioratuum monachi reputentur (cum non ſit inconveniens aliquem otrobique locum habere monachicum) unum alteri ſubeſſe monaſterio, vel ab ipſo noſcitur dependere: ratione tamen eorumdem prioratuum, dicti ordinarii ſua juriſdictione in ipſis, etiam quoad præmiſſa, quandiu morantur in illis, licite uti poſſunt.

De pœnit. in 6.

V. *De poteſtate archiepiſcopi.*

Romana eccleſia. *Et infra*: Quæſtoribus autem fabricæ Remenſis eccleſiæ, Remenſis archiepiſcopus ſive ejus officiales, citandi ſuffraganeorum ipſius eccleſiæ ſubditos (quos iidem quæſtores ſibi reſiſtere, aut nolle parere dixerint) ut ſuper hoc compareant coram ipſis, nequaquam tribuant poteſtatem. Super benigna vero ipſorum receptione, ac ſubventione ipſi fabricæ facienda: poſſunt eoſdem ſuffraganeos & alios Chriſti fideles Remenſis provinciæ caritative monere. In concedendis quoque indulgentiis non excedat Remenſis archiepiſcopus ſtatutum concilii generalis.

De ſentent. excomm. in 6.

VI. *Excommunicatio lata in communicantes excommunicatis abſque monitione prævia non tenet.*

Statuimus, ut nullus judicum, participantes cum excommunicatis ab eo in locutione & aliis, quibus ligatur participans excommunicatione minori, ante monitionem canonicam excommunicare majori excommunicatione præſumat: ſalvis conſtitutionibus contra illos legitime promulgatis, qui in crimine præſumunt participare damnato. Quod ſi ex locutione, & aliis quibus participans labitur in minorem, excommunicatus fortius indureſcat: poterit judex poſt monitionem canonicam bujuſmodi participantes conſimili damnare cenſura. Aliter autem in participantes excommunicatio prolata non teneat: & proferentes, pœnam legitimam poterunt formidare.

Eod. in 6.

VII. *Ut epiſcopi interdictum & ſuſpenſionem non incurrant, niſi in ſententia ſint expreſſi.*

Quia periculoſum eſt epiſcopis, & eorum ſuperioribus, propter executionem pontificalis officij, quod frequenter incumbit, ut in aliquo caſu, interdicti vel ſuſpenſionis incurrant ſententiam ipſo facto: nos deliberatione provida duximus ſtatuendum, ut epiſcopi & alii ſuperiores prælati, nullius conſtitutionis occaſione, ſententiæ, ſive mandati, prædictam incurrant ſententiam ullatenus ipſo jure: niſi in ipſis de epiſcopis expreſſa mentio habeatur.

ANNO CHRISTI 1245. Eod. in 6.

VIII. *De poteſtate prælatorum in ferenda excommunicatione.*

Romana eccleſia. *Et infra*. Cæterum interdicti, vel excommunicationis ſententias latas ab officialibus archidiaconorum, ſeu quibuſlibet aliis juriſdictionem habentibus, ſuffraganeorum Remenſis eccleſiæ ſubditis, Remenſis archiepiſcopus, & ejus officiales (omiſſis ipſis excõmunicatoribus) non relaxent: ſalva contraria ſuper hoc conſuetudine, ſi quam habent. Porro excommunicationum ſententiæ a Remenſi archiepiſcopo ſuiſq; officialibus generaliter promulgatæ, ſubjectos quidẽ juriſdictioni archiepiſcopi tantũ ligãt. Sed nec in ſpecie, nec in genere, pro culpis & offenſis præteritis vel præſentibus, excommunicationum ſententias abſque competenti monitione præmiſſa promulgent: & ſi contra præſumpſerint, injuſtas noverint eſſe illas. Caveant etiam, ne tales ſententias excommunicationis, ſive ſpecialiter, ſive generaliter, in aliquos, pro futuris culpis, videlicet ſi tale quid fecerint, vel etiam pro jam commiſſis, ſub hac forma, ſi de illis intra tale tempus minime ſatisfecerint, proferre præſumant: niſi mora in exhibenda ſatisfactione, vel culpa, ſeu offenſa præceſſerit, quibus merito ad injungendam ſatisfactionem hujuſmodi, & taliter prohibenda ſimilia inducantur: aut alia rationabilis (quam in ipſis ſententiis exprimant) cauſa ſubſit. In univerſitatem vel collegium proferri excommunicationis ſententiam penitus prohibemus: volentes animarum periculum vitare, quod exinde ſequi poſſet, cum nonnunquam contingeret innoxios hujuſmodi ſententia irretiri: ſed in illos dumtaxat de collegio vel univerſitate, quos culpabiles eſſe conſtiterit, promulgetur.

Eod. in 6.

IX. *Quod decano licet tueri ſe ſpirituali gladio adverſus potentiam bailivi temporalem.*

Dilecto filio decano Aurelianenſi. *Et infra*: Præterea cum omnes leges, omniaque jura vim vi repellere, cunctiſque ſeſe defenſare permittant: licuit utique ipſi decano, ſi prædictus bailivus eum bonis ſuis mundanis injurioſe ſpoliare, vel ea violenter occupare præſumpſerit, ut ſuperius eſt expreſſum, contra illius violentiam injuriamque ſe tueri. Et quoniam adverſus ejus nimiam potentiam ſufficiens temporalis defenſio ſibi forte non aderat: potuit ſe etiam ſpiritaliter, gladio videlicet utendo eccleſiaſtico, defenſare, ac recurrere propter hoc ad arma ſpiritalia, quæ ſunt eccleſiæ propria, & pro ſuo munimine illis uti: præſertim cum dictus bailivus, poſt latas in eum ab eodem decano, ex aliis cauſis, excommunicationis ſententias (ſicut idem decanus aſſeruit) ipſum, tamquam exinde provocatus, ſententiis ipſis contemptis, bonis ſpoliaſſet eiſdem: & propter hoc poſtmodum ipſe decanus ſententiam tulerit interdicti, tanquam ſpiritali ſe mucrone defendens contra illius injuriam & violentiam ſibi ab eodem, occaſione prædictarum ſententiarum, & in ipſarum contemptum, illatam. Et quidem cum liceat cuilibet, ſuo vicino vel proximo pro repellenda ipſius injuria ſuum impartiri auxilium, immo, ſi poteſt & negligit, videatur injuriantem fovere, ac eſſe particeps ejus culpæ: licuit profecto ipſi decano, proprio ſibimet ſubvenire ſubſidio, & ſuammet temporalem injuriam ſua propria ſpiritali defenſione tueri: ſicque utrumque quodammodo gladium, & temporalem, & eccleſiaſticum, alterum videlicet altero adjuvare: maxime quia hi duo gladii conſueverunt, exigente neceſſitate, ſibi adinvicem ſuffragari, & in juvamen alterius ſubventione mutua frequentius exerceri.

NOTÆ SEVERINI BINII.

ANNO CHRISTI 1245

G. C. *In notas ſuas incluſerat Binius ea quæ jam edidimus ex Matthæo Pariſio: quæ nos proprio nomine acta inſcripſimus. Cæteris quæ in Binij notis ex Stadenſi & Trithemio ſequuntur, notarum nomen relinquimus.*

EAdem acta conciſe & breviter recitantur apud abbatem Stadenſem in chronico his verbis: *Anno Domini 1245. papa in Burgundiam Lugdunum, quæ prima ſedes eſt Galliarum, veniens, poſt feſtum Ioannis Baptiſtæ ibidem concilium celebravit, & quintam partem ab eccleſiis redituum requiſivit. Imperator pro ſe nuntios miſit, inter quos erat quidam Thadæus doctor legum, qui pro eo elegantiſſime allegavit, ita ut plurimorum ſibi audientiam conquireret & favorem. Nihilo minus autem Papa Imperatorem in die Iacobi feria tertia, quæ tertia dies erat concilii, excommunicavit. Papa per totam terram Teutonia lugubrem litteram principibus eccleſiaſticis deſtinavit, conquerens flebiliter quod a gente quadam Saracena, quam Choreſminorum populum appellant, ſepulcrum Domini eſſet enormiter violatum, &c.* Et paulo infra, cum alia quædam de Saracenis & prodigioſis orbium cæleſtium aſpectibus recenſuiſſet, ſubjungit: *Papa in jam dicto concilio, ſcilicet die Iacobi, contra Imperatorem excommunicationis ſententiam renovavit, & eum ab imperiali culmine autoritate propria depoſuit, & hanc depoſitionem per totam eccleſiam promulgavit: præcipiens ſub interminatione excommunicationis, ut nullus eum imperatorem de cætero nominaret. Qua ſententia per mundum volante, quidam principum cum multis aliis reclamabant, dicentes, ad papam non pertinere imperatorem vel inſtituere vel deſtituere; ſed electum a principibus coronare. Interea Papa ſollicitare fecit principes, quos ad imperium regendum credidit idoneos, ut aliquis eorum onus imperii ſumeret & laborem, promittens ei, quicumque imperium aſſumeret, conſilium & auxiliū pariter & favorē. Tandem Henricus Langravius, cognomento Raſpe, multis evictus precibus, imperium accepit.*

Trithemius in chronico Hirſaugienſi: *Fridericus imperator ſecundus, ait, in concilio Lugdunenſi a papa Innocentio citatus, & non comparens, a Cæſarea majeſtate deponitur, & omni dignitate privatur: vacavitque deinceps, ut quidam volunt, Romanum imperium per annos viginti octo, uſque ad Rodulphum de Habsburg; quamvis tres interea ſucceſſive per principes fuerint electi, plures autem in diſſenſione, principibus non concordantibus. Et primo quidem poſt depoſitionem Friderici, Papa mandavit principibus, ut imperatorem, quem vellent, eligerent: quorum aliqui Fridericum ſequentes, mandatum papæ non curaverunt: cæteri in unum convenientes, Henricum provincialem comitem Haſſiæ in regem contra Fridericum eligentes, partes ejus quantum potuerunt defendebant. Electus autem Henricus, bellum cum Conrado habuit filio Imperatoris in campis juxta Francofordiam, & victor evadens Conradum ſuperavit.*

Annis igitur quinque nomen gerens regium, nihil memoria dignum patravit, ſed obiit imperii coronam minime conſecutus. Quamdiu enim vixit imperator Fridericus, per annos fermè ſex prævalere contra eum nec papa nec aliquis principum potuit: ſed non advertens ſententiam papæ, quam injuſtam & frivolam dicebat, ſe imperatorem geſſit, magnamque principum, nobilium & civitatum adhærentiam habuit uſque ad mortem. Intravit poſt depoſitionem ſui in Italiam, & tantis malis papam ſubjectoſque illi populos afflixit, ut pontificem vivere tæderet, voluiſſetque ſe numquam depoſitionem illius cogitaviſſe. Maxima enim partialitas populorum in Italia ſubſecuta eſt, quæ uſque in præſentem fermè diem per annos ducentos & ſexaginta, non ſine multorum effuſione ſanguinis, duravit. Enimvero qui Romani pontificis ſequebantur partes, quorum votis inditum nomen erat Guelforum, fautores Imperatoris, qui Gibellini dicebantur, omni ſtudio omnique virtute perſequi & delere penitus ſatagebant. Nec minore ſtudio Guelfos Gibellini perſequebantur. Hæc Trithemius.

G. C. Quod ait Albertus Stadenſis, pontificem in hoc concilio, *quintam partem ab eccleſiis redituum requiſiviſſe*: fallitur. Nam vigeſimam tantum petitam eſſe, idque in triennium, ſupra legiſti c. 17. inſtitutionum hic factarum. Quintam autem exactam a Polonis adverſus Fridericum Imp. mox videbimus, ad ann. MCCXLVIII.

G. C. VRATISLAVIENSE concilium ad ann. MCCXLV. commemorat Staravolſcius. Sed male illud collocat, cum ſit anni MCCXLVIII. ut infra ad illum annum leges.

*** CONCILIVM LANCICIENSE CONTRA CONRADVM DVCEM MAZOVIÆ, bonorum eccleſiaſticorum invaſorem.

ANNO CHRISTI 1246.

MAtthias Michovienſis, *hiſtor. Polonica, lib. III. cap. XLI.* In Prandotham, *inquit*, epiſcopū Cracovienſem, quia Boleſlao Pudico *Poloniæ regi* adhære-

A b.t, Conradus dux Mazoviæ ſuos armigeros miſit, & curias epiſcopales tres expilatas, cum villis ipſarum incendit, & prædam in Mazoviam intulit. Propter quod Prandotha epiſcopus Cracovienſis, eum autoritate propria anathematizavit. Cujus proceſſus Folco archiepiſcopus Gneſnenſis in ſynodo Lancicienſi confirmavit, & in ſingulis eccleſiis denunciari mandavit.

ANNO CHRISTI 1246.

G. C. Hæc Michovienſis ad annum MCCXLIV. quæ cum eadem Cromerus lib. VIII. referat paulo ante ann. MCCXLVII. annum, quo Staravolſcius Polonus hoc concilium in epitome ſua conſignavit, mutare nolui.

CONCILIVM BITERRENSE PROVINCIALE

B XIII. Kal. Maii, ann. Dom. M. CC. XLVI. celebratum.

Ex Sirmondi MS. nunc primum editum.

Statuta concilii Biterrenſis provincialis, per Dominum G.ᵃ archiep. Narbon.

ᵃ Guillelmum.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *Vt ſint laïci qui diligenter hæreticos perquirant.*
2. *Vt nemo hæreticū in terra ſua morari permittat.*
3. *Quando confiſcanda bona eorum, qui accuſantur.*
4. *Vt hæreticorum bona quæ tenebant ab eccleſiis, ad eccleſias revertantur.*
5. *Vt quæſtores nihil prædicent, niſi quod in papæ & epiſcopi ſui litteris continetur.*
C 6. *Vt pœnitentibus, quibus ob hæreſis crimen crux eſt impoſita, irriſio non fiat.*
7. *Vt parochiales ſacerdotes articulos fidei ſimpliciter doceant diebus Dominicis.*
8. *Vt hæretici, & eorum fautores, ſingulis Dominicis excommunicentur.*
9. *Vt poteſtates ſæculares adjuvent eccleſiam contra hæreticos.*
10. *De iis qui conſilium vel patrocinium præſtant hæreticis & fautoribus.*
11. *De notariis qui conficiunt iiſdem inſtrumenta.*
12. *De medicis eorumdem.*
13. *Vt hæretici, vel ſuſpecti, a bajuliis amoveantur.*
14. *Vt excōmunicentur qui tales in bajuliis cōſtituūt.*
15. *Vt eccleſiarum rectores hoc populo ſæpe exponant.*
D 16. *Vt juramentum pacis renovetur.*
17. *Vt nullᵘˢ a poſſeſſione pellatur ſine ordine judiciario.*
18. *Vt excommunicentur qui eccleſiaſticam libertatem impediunt.*
19. *De vita & honeſtate clericorum.*
20. *Vt monachi, clerici regulares, & presbyteri, in foro ſæculari advocare non præſumant.*
21. *Vt qui curam animarum habere debent, ad ſacerdotium promoveantur.*
22. *Vt canonici ſæculares ſint in ſacris ordinibus.*
23. *Vt regularium habitus non ſit reprehenſibilis.*
24. *Vt iidem proprium non habeant.*
25. *Vt monachi commatres ſibi non faciant.*
26. *Vt presbyteris idonea portio aſſignetur in eccleſiis.*
27. *Vt regulares in eccleſiis ſint ſaltem duo vel tres.*
E 28. *Vt clerici, occaſione patrimonii, non tallientur.*
29. *Vt nova pedagia non imponantur.*
30. *De Divino officio in ruralibus eccleſiis.*
31. *Vt eccleſiis de libris, calicibus, & aliis, provideatur.*
32. *Vt ſæculares poteſtates manus non extendāt in laïcum pro illata clerico injuria excommunicatum.*
33. *Quinam excommunicandi, Dominicis & feſtis.*
34. *De ſimonia.*
35. *Vt animarum cura perſonis idoneis committatur.*
36. *De ſententia excommunicationis.*
37. *De Iudæorum uſuris comprimendis.*
38. *Varia de Iudæis.*

39. Vt

ANNO CHRISTI 1246.

39. *Vt a Chriſtianis iidem ſigno diſcernantur.*
40. *Vt publice non operentur diebus feſtis.*
41. *Vt a die cœnæ uſque ad Paſcha domo non prodeant: & ut illa ſeptimana non vexentur a Chriſtianis.*
42. *Vt quotannis ſex denarios perſolvant eccleſiæ.*
43. *Vt iis Chriſtiani cauſa medicinæ non utantur.*
44. *De teſtamentis.*
45. *Vt perjuri puniantur.*
46. *De fidelium confeſſionibus audiendis.*

PRÆFATIO.

REctitudo conditionis humanæ, hoſtis antiqui calliditate diſtorta & miſerabiliter ſauciata, ad ſtatum juſtitiæ non poterat reparari: niſi verus Samaritanus vinum & oleum ſauciati vulneribus infudiſſet. B Quia vero frequenter patitur recidivum, adhiberi debuit medicina, quæ foret utilis ad ſalutem juxta qualitatem morbi, nunc fomenta, nunc acriora remedia ſalubriter apponendo. Propter quod ſacroſancta Romana eccleſia diverſos canones edidit, nos quandoque magiſterio edocens, quandoque pro moderamine puniens tranſgreſſores. Cæterum quia fides catholica & pax ſecura, totius Chriſtianæ religionis fundamentum exiſtunt: ad horum obſervantiam ſedes apoſtolica per ſe ſuoſque legatos diverſis temporibus contra hæreticos ac violatores pacis varia edidit inſtrumenta. Quibus prout expedit cum debita veneratione ſuſceptis: Nos G. Dei gratia Narbonenſis archiepiſcopus, aſſenſu venerabilium fratrum ſuffraganeorum noſtrorum, C & capituli noſtri, ac toto concilio approbante, aliquid ad penſum ſanctæ inſtitutionis adjicere cupientes ad firmitatem fidei orthodoxæ paciſque ſecuritatem habendam, pro ſalute maxime animarum & pro eccleſiaſtica libertate ac bono ſtatu terræ, conſcripta inferius autore Domino promulgamus.

CAPITVLA.

I. *Vt ſint laïci qui diligenter hæreticos perquirant.*

FIdei Catholicæ cultum ampliare volentes, ad hæreticam rabiem de Narbonenſi provincia penitus exſtirpandam, D de conſilio ſuffraganeorum eccleſiæ Narbonenſis, & totius approbatione concilii ſtatuimus, ut epiſcopi per ſuam diœceſim in locis ſuſpectis, bonæ opinionis viros laïcos, duos vel tres cum rectore eccleſiæ, vel eo qui ejus curam gerit, inſtituant, & juramenti religione adſtringant, quod diligentem curam & ſolicitudinem adhibeant circa hæreticos, credentes, receptatores, fautores, defenſores eorumdem, perquirendos: ut ſi quos tales repererint, epiſcopo loci vel dominis locorum ſive bailivis vel officialibus eorundem, E ſtudeant cum omni feſtinantia intimare. Cautela tamen adhibita circa hæreticos ne fugere valeant, ſi eos non potuerint detinere.

Conc. Avenion c. 1. Later. IV. c. 3.

II. *Vt qui hæreticum in terra ſua morari permiſerit, excommunicetur.*

Statuimus etiam ut quicumque in terra ſua ſcienter hæreticum morari permiſerit A propter pecuniam vel aliam quamcumque cauſam, quod ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat, præter alias pœnas contra tales editas in concilio Toloſano*. Si quis autem de hoc convictus fuerit vel confeſſus, tamdiu excommunicatus nominatim & publice nuncietur, donec de tanto exceſſu ſanctæ matri eccleſiæ ad cognitionem diœceſani ſatisfecerit competenter.

ANNO CHRISTI 1246.

* an. 1229.

III. *Quando confiſcanda bona eorum, qui ſuper hæreſis crimine impetuntur.*

B Bona eorum qui ſuper crimine hæreſis impetuntur, nullatenus confiſcentur, donec per ſententiam fuerint condemnati, niſi ſcienter eiſdem criminoſis in eodem crimine adhæſiſſent, poſtquam eos infectos hujuſmodi crimine cognoverint. Idem quoque dicimus obſervandum circa eos qui deponunt vel commendant aliquid, aut contrahunt alias cum talibus bona fide qui Catholici publice reputantur: quod contrahentes hujuſmodi nihil amittant, licet illi cum quibus contrahunt, hæretici ſint occulte: C niſi ſcientes eos eſſe tales, contraxiſſent cum ipſis, fraude ſuper* penitus excludenda.

* f. ſuper hoc

IV. *Vt hæreticorum bona quæ tenebant ab eccleſiis, ad eccleſias revertantur.*

Quia vero plures de hæreſi condemnantur, qui ab eccleſiis, monaſteriis, ſeu viris eccleſiaſticis, poſſeſſiones, cenſus, aut alia bona tenebant mobilia vel immobilia: ſtatuimus quod bona hujuſmodi ad eccleſias ſive monaſteria vel perſonas eccleſiaſticas, a quibus dicta bona quoquo modo tenentur, D libere revertantur, conditione cujuſquam in aliquo non obſtante. Qui vero ſtatutum hujuſmodi violare præſumpſerit, niſi monitus legitime, a ſua præſumptione deſtiterit, ex tunc excommunicetur. Idem de bonis fayditorum præcipimus obſervari.

V. *Vt quæſtores nihil prædicent, niſi quod in papæ & epiſcopi ſui litteris continetur.*

Ad quorundam inſolentiam reformandam, ne profectus fidei retardetur, præcipimus quod quæſtores non permittantur in eccleſiis aliud populo prædicare, quam in E indulgentiis domini papæ, & ſui diœceſani litteris continetur, nec cartelli vel cellulæ* recipiantur ab eiſdem, nec ad hoc de cætero aliquis admittatur, niſi frater fuerit, vel alia perſona idonea majoris ſui teſtimoniales litteras ſecum portans. Cum certum ſit per venales ac conductores quæſtores, tum ex prava ipſorum vita, tum ex prædicatione erronea, multa ſcandaloſa proveniſſe, dam-

* f. cedulæ. ſic enim ſcribebant pro, ſchedulæ

ANNO CHRISTI 1246.

natis in infecto liberationem pro modica pecunia promittentes.

VI. *Ut pœnitentibus, quibus ob hæreſis crimen crux eſt impoſita, irriſio non fiat.*

Cum peccatores ſint ad pœnitentiam invitandi juxta Dominicam vocem, gaudere oportet ſi pœnitentiam impoſitam libenter ſuſcipiunt & ſupportant. Quocirca ſtatuimus, & in virtute ſancti Spiritus inhibemus, ne pœnitentibus, quibus cruces pro crimine hæreſis imponuntur, irriſio ulla fiat, nec a locis propriis ſeu communibus commerciis excludantur, ne retardetur converſio peccatorum, & ne converſi propter ſcandalum abjecta pœnitentia relabantur. Et ſi moniti deſiſtere noluerint, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur.

VII. *Ut parochiales ſacerdotes articulos fidei ſimpliciter doceant diebus Dominicis.*

Præcipimus etiam quod ſacerdotes parochiales ſtudeant exponere populo diebus Dominicis articulos fidei ſimpliciter ac diſtincte, ne velamen ignorantiæ deinceps prætendere quiſquam poſſit, & hoc in ſynodis præcipiatur eiſdem. Pueri quoque a ſeptimo & ſupra, ad eccleſiam a parentibus adducantur diebus Dominicis & feſtivis, & in fide catholica inſtruantur, & doceant eos ſalutationes B. Mariæ, *Pater noſter*, & *Credo in Deum*.

VIII. *Ut hæretici, & eorum fautores ſingulis Dominicis excommunicentur.*

Adjicientes ut hæretici, vel eorum credentes, fautores & receptatores & defenſores eorum, ſingulis diebus Dominicis excommunicentur. Et ſi quis prædictorum credentium, fautorum, receptatorum, & defenſorum, perſonaliter monitus & excommunicatus nominatim, infra quadraginta dies reſipiſcere noluerit, ſed in eorum defenſione perſtiterit, vel inquiſitionem impediverit eorumdem: tamquam hæreticus puniatur, cum perſeverantia & defenſio erroris hominem in talibus faciat hæreticum judicari.

IX. *Ut poteſtates ſæculares adjuvent eccleſiam contra hæreticos.*

Moneantur etiam comites, barones, rectores & conſules civitatum, & aliorum locorum, ac aliæ poteſtates ſæculares quibuſcumque fungantur officiis, quod ad commonitionem diœceſanorum promittant juramento corporaliter præſtito, quod fideliter & efficaciter contra hæreticos & eorum complices adjuvabunt eccleſiam bona fide

A juxta officium & poſſe ſuum, & quod de terris ſuæ juriſdictioni ſubjectis univerſos hæreticos ab eccleſia denotatos pro viribus exterminare curabunt: & ad hoc, ſi neceſſe fuerit, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur.

X. *De iis qui conſilium vel patrocinium præſtant hæreticis & fautoribus.*

Item & omnes alii qui conſilium, patrocinium, vel favorem occulte vel aperte hæreticis, receptatoribus, & eorum credentibus præſtabunt.

B

XI. *De notariis qui conficiunt iiſdem inſtrumenta.*

Idem præcipimus de notariis ſive ſcriptoribus qui in vita vel in morte ſcienter conficiunt inſtrumenta hæreticis vel fautoribus eorumdem.

XII. *De medicis eorumdem.*

C Idem de medicis eorumdem præcipimus obſervari.

XIII. *Ut hæretici, vel de hæreſi ſuſpecti, a bajuliis amoveantur.*

Qui vero quondam hæretici veſtiti vel notati fuerint, aut merito ſuſpecti ſunt, a bajuliis & officiis publicis, ſi qua habent, præcipimus amoveri ex toto, nec de cætero ad hujuſmodi aſſumantur. Narbon. an. 1228. c. 16.

XIV. *Ut excommunicentur qui tales in bajuliis conſtituunt.*

D Si vero aliqui ſint qui in ſuis bajuliis hujuſmodi perſonas conſtituunt, niſi legitime moniti eos amoverint, excommunicentur.

XV. *Ut eccleſiarum rectores hoc populo ſæpe exponant.*

Sint etiam ſoliciti eccleſiarum rectores, vel eorum locum tenentes, quod pœnas contra prædictos editas ſæpius publicent populo & exponant.

E XVI. *Ut juramentum pacis renovetur.*

Cum tempore pacis fides liberius valeat prædicari, & inquiſitio contra hæreticos fieri, & ſacramenta eccleſiaſtica miniſtrari: tranquillitati pacis congaudentes, ſtatuimus quod juramentum pacis in caſtris, villis, ac civitatibus, renovetur ſecundum ſtatuta concilii Toloſani*, juxta formam hactenus obſervatam. * an. 1229. Præterea libertatem eccleſiaſticam cum Dei reverentia juxta ſtatuta canonica amplectentes, præcipimus, quod epiſcopi, abbates, & alii viri eccleſia-

ſtici

ANNO CHRISTI 1246.

ſtici cum ſuis hominibus pacem ſequantur contra turbatores pacis, cum a vobis fuerint requiſiti, ſalvo jure epiſcoporum in ſubditis eorumdem.

XVII. *Ut nullus a ſua poſſeſſione expellatur ſine ordine judiciario.*

Item ut ſtatuta pacis meliùs obſerventur, præcipimus ut nullus a ſua poſſeſſione expellatur ordine judiciario prætermiſſo, & ſi expulſus fuerit, plenarie reſtituatur.

B

XVIII. *Ut excommunicentur qui eccleſiaſticam libertatem impediunt.*

Item legitima monitione præmiſſa excommunicentur ſtatuarii*, ſcriptores, conſules & rectores locorum ubi ſtatuta ſunt edita contra eccleſiaſticam libertatem: necnon & illi qui ſecundum ea præſumpſerint judicare, vel in publicam formam redigere judicata: & illi ſimiliter qui interdicunt clericis ac viris religioſis introitum caſtrorum ac villarum ſuarum, aquas, molendina, furnos, & alia quæ conſueverunt eis & aliis omnibus eſſe communia. Et illi qui vineis, bladis, arboribus, talam faciunt, & aliis bonis quæ ad eccleſiam pertinent, deſtruunt & confundunt.

*f. ſtatutarii,

C

XIX. *De vita & honeſtate clericorum.*

Circa rubricam iſtam legantur conſtitutiones de vita & honeſtate clericorum editæ in concilio generali, quæ ſic incipiunt, *Ut clericorum mores*, &c. *A crapula*, &c. *Clerici*, &c. Volumus etiam & præcipimus, ut nulli rectores eccleſiarum, vel clerici in ſacris ordinibus conſtituti, mulieres ſecum teneant, de quibus ſiniſtra ſuſpicio poſſit haberi.

Lateran. IV. c. 14. 15. 16.

D

XX. *Ut monachi, clerici regulares, & presbyteri, in foro ſæculari advocare non præſumant.*

Adjicimus inſuper ut monachi vel canonici regulares, vel etiam ſacerdotes, niſi pro eccleſiis ſuis & miſerabilibus perſonis, in foro ſæculari & in ſæcularibus negotiis advocare nullatenus præſumant. Quod ſi forte pars adverſa tales repellere neglexerit, vel noluerit, a judice repellantur omnino.

Narbon. an. 1228. c. 11.

E

XXI. *Ut qui curam animarum habere debent, ad ſacerdotium promoveantur.*

Præterea quod in multis canonibus & frequenter ordinatum eſt & ſtatutum, ut archipreſbyteri, præpoſiti, abbates, & alii qui curam habent animarum, debeant ad ſacerdotium promoveri, mandamus & præcipimus, ut tales, & illi qui eccleſias parochiales habent, ad ſacerdotii gradum promoveantur, & ibi ſerviant ut tenentur. Ad quod per ſubtractionem beneficiorum, ſi

Ibid. c. 28.

A neceſſe fuerit, compellantur.

ANNO CHRISTI 1246.

XXII. *Ut canonici ſæculares ſint in ſacris ordinibus.*

Inhibemus ne aliqui ſæculares canonici ſtallum in choro, vel vocem habeant in capitulo, niſi fuerint in ſacris ordinibus conſtituti: niſi ex cauſa cum eis ab epiſcopo fuerit diſpenſatum.

XXIII. *Ut regularium habitus non ſit reprehenſibilis.*

Regularibus autem tam monachis quam canonicis prohibemus, ne ſit eorum habitus notabilis vel reprehenſibilis, nec affectent veſtibus placere, ſed moribus. Cappis etiam & palliis, caligis de aliqua bruneta clara vel nigra, vel ſtamine forti, vel cameloto, vel aliquo alio colorato panno, non utantur: nec accipiant a ſuo majore aliquam pro veſtibus pecuniæ quantitatem, quia ex hoc datur eis materia proprium retinendi; ſed omnes de eodem veſtiario veſtiantur.

XXIV. *Ut iidem proprium non habeant.*

Quod autem proprium non habeant, ſub atteſtatione Divini judicii, & in virtute obedientiæ penitus inhibemus.

XXV. *Ut monachi commatres ſibi non faciant.*

Prohibemus etiam ne monachi commatres ſibi faciant.

XXVI. *Ut presbyteris idonea portio aſſignetur in eccleſiis.*

Item cum in concilio Lateranenſi & aliis conſequenter ſit per Romanum pontificem conſtitutum, quod preſbyteris in eccleſiis monachorum vel aliarum perſonarum ad ſuam & ſuorum ſuſtentationem portio ſufficiens adſignetur: ne a domino papa poſſimus merito reprehendi, vobis abbatibus, prioribus, & aliis regularibus & ſæcularibus, qui habetis vel tenetis eccleſias hujuſmodi, præcipimus ut in veſtris eccleſiis, epiſcopis perſonas præſenteris idoneas, quibus per epiſcopos animarum cura commiſſa, uſque ad feſtum Pentecoſtes proxime venturum ſecundum facultates eccleſiarum, arbitrio bonorum virorum portionem idoneam adſignetis. Videlicet qua tam ipſi quam ſui valeant ſuſtentari honeſte, & alia facere quæ continentur in pluribus conſtitutionibus, quæ jamdudum ſuper hoc a ſede apoſtolica emanarunt. Et ſuper hoc legatur decretalis de ſuppl. negl. *Sicut nobis.*

Later. IV. c. 32. Narbon. an. 1228. c. 9.

ANNO CHRISTI. 1246.

XXVII. *Vt in eccleſiis regulares non pauciores quam duo vel tres morentur.*

Illud præterea duximus exprimendum, ut in eccleſiis veſtris non pauciores faciant moram, quam duo vel tres monachi, vel canonici regulares, ſicut alia vice per dominum Petrum Beneventanum, tunc Apoſtolicę ſedis legatum, fuit in provinciali concilio conſtitutum & poſtmodum obſervatum.

Cõc Mõſp.l.an.1214 c 30. Narbon. 1428.c.10.

XXVIII. *Vt clerici, occaſione patrimonij, non tallientur.* B

Ibid.c 12. Item ſtatuimus ut clerici occaſione patrimonii ſui vel perſonæ nullatenus tallientur, & tam domini locorum, quam conſules & alii laici, ab hujuſmodi talliis & exactionibus per cenſuram eccleſiaſticam, ſi neceſſe fuerit, compeſcantur. Idem de eccleſiis & hominibus eccleſiarum præcipimus obſervari.

XXIX. *Vt nova pedagia non imponantur.*

Ibid.c.13. Excommunicamus etiam omnes illos qui ſcienter impoſuerint nova pedagia, ſive imponunt vel augent antiqua. C

XXX. *De Divino officio in ruralibus eccleſiis frequentando.*

De ruralibus eccleſiis hoc mandamus inviolabiliter obſervari, ut in eis Divinum officium frequentetur, ne fraudentur animæ defunctorum, & omni occaſione poſtpoſita reparentur.

XXXI. *Vt eccleſiis, de libris, calicibus, & aliis provideatur.*

Item præcipimus de libris & aliis eccleſiæ ornamentis neceſſariis providere. Generaliter autem præcipimus omnibus eccleſiis de calicibus argenteis, libris, & ornamentis neceſſariis provideri. D

XXXII. *Vt ſæculares poteſtates manus non extendant in laicum pro illata clerico injuria excommunicatum.*

Item inhibemus & ſub atteſtatione Divini judicii præcipimus principibus, baronibus, baillivis & conſulibus, ne ſi contingat aliquem laicum pro injuria dicto vel facto illata clerico, vel aliqua alia quæſtione eccleſiaſtica, excommunicari per ordinarium vel judicem delegatum, vel alias pro tali cauſa, ut ad res vel bona ejuſdem ſeu parentum ſuorum occaſione prædicta manus ſuas extendere non præſumant, aut interdicere ei furnum, molendinum, aut aliquod aliud commercium commune. Quod ſi fecerint, E

A niſi legitime moniti ceſſaverint, excommunicentur.

ANNO CHRISTI 1246.

XXXIII. *Quinam ſint excommunicandi ſingulis Dominicis & feſtis.*

De publicis uſurariis, inceſtuoſis, concubinariis, adulteris, ſortilegis, divinis, & raptoribus, eſt in præſenti concilio conſtitutum, ut ſingulis diebus Dominicis & feſtivis publice in eccleſia excommunicentur. Similiter & illi qui teſtamenta defunctorum publicare & complere poſt competentem admonitionem noluerunt, excommunicationi ſubdantur. Item illi qui ſcienter inſtrumenta vel chartas retinent poſtquam eis plene fuerit ſatisfactum. Conc. Narbon. an. 1227 c. 6.

XXXIV. *De ſimonia.*

Ad abolendam etiam ſimoniæ corruptelã, quæ in eis partibus inolevit, ſuper eo videlicet quod epiſcopi clericos ad ſacros ordines promovendos nolunt aliquatenus promovere, niſi prius præſtito juramento vel alia cautione, quod ratione tituli patrimonialis, vel alterius minus idonei, ipſos vel eorum non impetant ſucceſſores, diſtrictius inhibemus ne talia præſumant de cætero attentare. Quod ſi fecerint, a celebratione ordinis noverint ſe ſuſpenſos, quia ſanctius eſt, maxime in ordine ſacerdotii, paucos quam multos malos habere miniſtros, ſicut eſt in Lateranenſi concilio conſtitutum. Conc Biterr. an. 1233 c 8.

XXXV. *Vt animarum cura perſonis idoneis committatur.*

Quia circa majora periculum vertitur, præcipimus quod animarum cura perſonis idoneis committatur. Talibus enim ſunt eccleſiæ parochiales & dignitates maxime concedendæ, qui verbo poſſunt proficere pariter & exemplo. Cum autem eccleſias & eccleſiaſticas dignitates vacare contigerit, fructus extantes, & qui medio tempore colligentur, futuro ſucceſſori fideliter reſerventur, deductis miniſtrorum & ſibi ſervientium expenſis, qui eccleſiam interim decantabunt, donec de rectore eccleſiæ ſit proviſum.

XXXVI. *De ſententia excommunicationis.*

De ſententia excommunicationis legatur; *Sacro approbante concilio, &c. Cum medicinalis, & ſoli, Quia periculoſum.* Felicis recordationis Lodoicus rex Francorum, attendens quanta pertinacia laici provinciæ Narbonenſis, & quarumdam partium adjacentium, in præjudicium animarum ſuarum, ſententiam excommunicationis contemnerent: contra hujuſmodi pertinaciam Cõc. Narb. an 1227. c. 2.

olim

ANNO CHRISTI 1246.

olim apud Apamiam conſtituit de conſilio A domini Romani S. Angeli diaconi cardinalis, apoſtolicæ ſedis legati, omnium etiam prælatorum & baronum de Francia, qui præſentes fuerant pro eccleſiaſtica libertate, conſtituit, ut quicumque poſt legitimam admonitionem ſe excommunicari permiſerit, in novem libris & uno denario Turonenſi puniatur. Si vero per annum contumaciter in ſententia excommunicationis permanſerit, bona ejus omnia cadant in commiſſum. Quam conſtitutionem nos G. B archiepiſcopus Narbonenſis de concilio fratrum & ſuffraganeorum noſtrorum, & approbatione totius provincialis concilii mandamus & ſtatuimus atque præcipimus de cætero in provincia Narbonenſi ab omnibus inviolabiliter obſervari, ſicut a prælatis Franciæ obſervatur. Ita videlicet, quod ſi forte excommunicatus in prædicta ſumma puniri nequiverit, minori, vel alias ſecundum providentiam ſui epiſcopi, puniatur. Si autem univerſitas culpa ſua fuerit interdicta, pœna puniatur eadem. Si vero pro culpa domini, ipſe dominus pœna ſimili pu- C niatur.

XXXVII. *De Iudæorum uſuris comprimendis.*

Ibid. c. 2. Quia Iudæi uſurariis exactionibus plurimum opprimunt Chriſtianos, cum a Domino generaliter prohibeantur uſuræ: provinciali concilio duximus providendum, ne Iudæi a Chriſtianis aliquatenus immodicas uſuras accipiant. Quod ſi fecerint, eas ab eccleſia reſtituere compellantur. Videlicet per excommunicationem in Chriſtianos, qui cum eis in commercio vel aliis partici- D pationem habebunt.

XXXVIII. *Varia de Iudæis.*

Ibid. c. 2. Nec in domibus ſuis habeant Chriſtiana mancipia vel nutrices, nec carnes venales teneant publice diebus quibus abſtinent Chriſtiani, nec in bajuliis, vel aliquibus officiis, Chriſtianis permittantur præeſſe. Carnes etiam quas ipſi faciunt, privatim tantum in domibus ſuis vendant, & non in Chriſtianorum macellis.

XXXIX. *Ut a Chriſtianis iidem ſigno diſcernantur.* E

Ibid. c. 3. Ad hoc ut Iudæi a Chriſtianis diſcerni poſſint, ſtatuimus & diſtricte præcipimus, ut in medio pectoris deferant ſignum rotæ, cujus circulus ſit latitudinis unius digiti, altitudo vero unius dimidii palmi de canna.

XL. *Ut publice non operentur diebus feſtis.*

Ibid. c. 3. Nihilominus inhibemus eiſdem, diebus Dominicis & feſtivis publice operari, ne A Chriſtianos ſcandalizent, vel ſcandalizentur ab eis.

XLI. *Ut a die cœnæ uſque ad Paſcha domo non prodeant, & ut illa ſeptimana non vexentur a Chriſtianis.*

Ibid. c. 3. *Ad hoc capitulum pertinere videntur extrema voces præcedentis.* Volumus & mandamus, ut in ſeptimana ſancta a die cœnæ mane uſque ad diem reſurrectionis Domini, nullatenus niſi cauſa neceſſitatis exeant domos ſuas: & prælati tunc faciant eos a Chriſtianorum vexatio- B nibus cuſtodiri, maxime in ſeptimana prædicta.

XLII. *Ut quotannis ſex denarios perſolvant eccleſiæ.*

Ibid. c. 4. Statuimus inſuper, ut Iudæi ſingulis annis in feſto Dominicæ reſurrectionis ſex denarios Melgorienſis monetæ, pro ſingulis familiis, pro oblationibus, eccleſiæ parochiali perſolvant.

XLIII. *Ut iis Chriſtiani cauſa medicinæ non* C *utantur.*

Præterea excommunicentur Chriſtiani, qui in infirmitate poſiti, cauſa medicinæ ſe committunt curæ Iudæorum.

XLIV. *De teſtamentis.*

Narbon. an. 1227. c. 5. Quia ultima voluntas defuncti debet inviolabiliter obſervari: volumus & præcipimus, ut teſtamentum, vel ultima voluntas cujuſque, in præſentia ſemper catholicorum virorum & parochialis ſacerdotis, vel D alterius eccleſiaſticæ perſonæ locum ipſius tenentis, condatur. Præſertim ut idem ſacerdos, vel locum ejus tenẽs, valeat de ipſo teſtatore laudabile teſtimonium perhibere, ne de ipſo aliqua infidelitatis ſuſpicio poſſit haberi: & maxime ut ea quæ in piis cauſis reliquerit, fidelius & citius ſine fraude ſolvantur. Quod ſi teſtator vocare, ut diximus, ſacerdotem aut viros catholicos contempſerit: careat eccleſiaſtica ſepultura, donec de hujuſmodi mandati contemptu eccleſiæ ſatisfactum fuerit competenter. Notariis vero, qui abſque ſolennitate E ſuperius expreſſa notare, vel ſcribere præſumpſerint teſtamenta vel ultimas voluntates, eccleſiæ introïtus interdicatur uſque ad ſatisfactionem condignam.

XLV. *Ut periuri puniantur.*

Ibid. c. 6. Cum religio juramenti, peccatis exigentibus, fere ab omnibus in iſtis partibus contemnatur: contra hujuſmodi contemptores aliquid ſecuritatis pro ſalute animarum duxit præſens concilium ſtatuendum. Videlicet ut quicumque in tranſgreſſione iſta

ANNO CHRISTI 1246.

juramenti de cætero manifeſte deprehenſus fuerit, in eccleſia publice pronuncietur eſſe perjurus. Quod ſi admonitus, ſatisfacere noluerit, excommunicetur accenſis candelis & pulſatis campanis, ſingulis diebus Dominicis & feſtivis, & denuncietur inteſtabilis & infamis: & nec ad teſtimonium, nec ad alios actus legitimos admittatur.

XLVI. *Vt confeſſionum diligens ratio habeatur.*

Ibid. c 7. Statuit etiam præſens concilium, quod nomina illorum omnium, qui peccata ſua confeſſi fuerint, ſcribantur a propriis capellanis, qui confeſſiones audierunt eorumdem, ut laudabile teſtimonium de confeſſionibus eorum valeant perhibere. Illis vero, qui confiteri proprio ſacerdoti contépſerint, ſaltem ſemel in anno, a quatuordecim annis ſupra, vivis introitus eccleſiæ uſque ad ſatisfactionem condignam; mortuis vero interdicatur eccleſiaſtica ſepultura. Qui autem confeſſiones eorum audierint, in loco patenti audiant, non in occulto. Qui vero proprio ſacerdoti ſemel in anno confeſſi non fuerint, vel alii de ejuſdem capellani licentia ſpeciali, ad ſacramenra eccleſiaſtica minime admittantur. Et hoc præcipimus, diebus Dominicis & præcipuis feſtivitatibus, per rectores eccleſiarum in eccleſiis publice nunciari.

CONSILIVM CONCILII PROVINCIALIS archiepiſcopi Narbonenſis & ſuffraganeorum ſuorum, qualiter ſit in inquiſitione procedendum contra hæreticos, habitum Biterris.

Corr. G ſcilicet Gullielmus de Broa, qui tunc erat archiep.[a] Narbon. [a] Petri

B[a] DEI GRATIA NARBONENSIS archiepiſcopus dilectis in Chriſto inquiſitoribus contra hæreticos, in Arelatenſi, Aquenſi, Ebredunenſi, & Viennenſi provinciis, autoritate Apoſtolica conſtitutis, fratribus ordinis Prædicatorum, ſalutem in Domino.

LItteras reverendiſſimi patris P[a] Dei gratia epiſcopi Albanenſis recepimus ſub hae forma.

» Venerabili in Chriſto patri & amico cariſſimo Dei
» gratia archiepiſcopo Narbonenſi. P. ejuſdem miſera-
» tione Albanenſis epiſcopus, ſalutem in Domino.
» Etſi olim in partibus Provinciæ domini papæ vi-
» cem gerentes, vobis ſcripſimus, ut mandaretis in-
» quiſitoribus hæreticorum, quod cum veſtro & diœ-
» ceſanorum (quos ipſi expedire viderent) conſilio, in
» inquiſitione hæreticæ pravitatis procederent, juxta
» conſuetam formam eis ſuper his traditam in pœni-
» tentiis injungendis: negotii tamen qualitate penſata,
» volumus, & autoritate domini papæ vobis mandamus,
» quatenus prædictis inquiſitoribus injungatis, ut in hæ-
» reſis negotio cum veſtro, diœceſanorum, ſeu aliorum
» prælatorum conſilio quos expedire viderint, juxta for-
» mam in talibus conſuetam, & litteras apoſtolicas eis
» miſſas, procedere non omittant. De expenſis vero ei-
» dem negotio opportunis, juxta concilium apud Mon-
» tepeſſulanum per reverendiſſimum patrem Avenio-
» nenſem epiſcopum, tum Apoſtolicæ ſedis legatum, pro-
» inde celebratum, faciatis eiſdem inquiſitoribus pro-
» videre. Datum Lugduni nonis Martii.

» ANNO » CHRISTI » 1246.

Huius igitur autoritate mandati vobis injungimus quatenus in præfato inquiſitionis negotio vobis commiſſo procedere ſecundum tenorem mandati eiuſdem ſine moræ diſpendio procuretis.

Ad hæc nos epiſcopus memoratus: R[1] Toloſanus: C[2] Carcaſſonenſis: B[3] Helenenſis: G[4] Lodovenſis: P[5] Agathenſis: Biterrenſis: R[6] Nemanſenſis: Vticenſis: Dei gratia epiſcopi, abbates, cæterique prælati provinciæ Narbonenſis apud Biterras in provinciali concilio congregati, quorum ſigilla præſentibus ſunt appenſa, veſtris devotis precibus annuentes libenter, quibus a nobis petiſtis humiliter, noſtris conſiliis in toto memorato negotio dirigi & muniri, veſtraſque dubitationes prout poſſumus amputantes, ſimulque devotionem veſtram adjuvare volentes, ſicut nobis ab ipſa ſede Apoſtolica mandatum eſt: ut qui noſtra portatis onera, conſilium a nobis & auxilium in ipſo noſtro negotio caritate mutua reportetis.

1 Raymundus. 2. Clarus. 3. Berengarius. 4 Guillelmus. 5. Petrus. 6 Raimundus.

CAP. I.

COnſulimus, ut infra terminos inquiſitionis limitatæ vobis, ad locum de quo expedire videritis, juxta mandatum Apoſtolicum declinetis, ut inquiſitionem de illo, vel de locis aliis faciatis: cum tutum non ſit vos ad loca ſingula declinare: atque ibi convocatis elero & populo, & propoſito verbo Dei, mandatum vobis factum, & adventus veſtri cauſam, lectis litteris, quarum autoritate procedere habetis, ſicut oportere noveritis, exponatis. Ac deinde mandetis, ut omnes qui ſe vel alios ſciverint in crimine labis hæreticæ deliquiſſe, compareant coram vobis veritatem dicturi.

CAP. II.

Aſſignato eis termino competenti, quod tempus gratiæ vocare ſoletis, quibus tamen alias hujuſmodi gratia non eſt facta: infra quem terminũ venientes pœnitentes, & dicentes plenam de ſe & de aliis veritatem, habeant impunitatem mortis, immurationis, exilii, & confiſcationis bonorum.

CAP. III.

Vt cum de locis aliis fuerit inquiſitio facienda, hujuſmodi generalem faciatis citationem, ac tempus gratiæ aſſignetis: clericis & laicis in loco illo, de quo fiet citatio, convocatis, per aliquam perſonam eccleſiaſticam, cui hoc per veſtras patentes litteras committatis: qui in teſtimonium recepti mandati ſigillum ſuum litteris eiſdem appendat, & nihilo minus reſcribat per ſuas patentes ſimiliter litteras cum ſuo ſigillo pendenti, qualiter, & coram quibus, & quando, mandatum impleverit ſibi factum.

CAP. IV.

Ab illis qui ſic citati coram vobis infra tempus comparuerint aſſignatum, recipiatis juramenta de mera & plena ſuper facto labis hæreticæ, tam de ſe quam de aliis vivis & mortuis, dicenda, quam noverint, veritate. Ac poſtmodum per vos, vel per ſcriptores, diligenter interrogantes eoſdem de ſingulis, de quibus requirendi videbuntur, faciatis confeſſiones ac depoſitiones ipſorum fideliter ſcribi, & in actis inquiſitionis deponi, aut per publicam, ſi poteſtis habere, perſonam, aut per aliam idoneam, & juratum, cui & alius vir idoneus juratus ſimiliter adjungatur: ut ſic ſcriptura hujuſmodi vel per manum publicam, vel

per

ANNO CHRISTI 1246.

per duos, ut tetigimus, viros idoneos in actis repoſita & conſcripta, ac ei qui confitetur, & deponit coram inquiſitore & notario, vel dictis duobus viris idoneis recitata, robur obtineat firmitatis. Iuramenta vero ſupradicta publice ac præſentibus omnibus, qui ad confitendum conveniunt, recipere procuretis; ut ex forma juramenti ſecundum quam exigitur, quilibet tam de ſe, quam de aliis teneatur dicere veritatem. Intelligant ſinguli, quod fit contra ipſos inquiſitio, & de quibus: atque ita capitola, de quibus inquiritur, ſingulis quaſi expoſita videantur. Propter quod nec ſit neceſſe, ut teſtes qui ſemel depoſuerint in tam generali ac notoria inquiſitione, producantur iterum, ſi etiam poſt hujuſmodi depoſitionem contra quemcumque de quo quid noverint, dixerint, fieri cœperit inquiſitio ſpecialiter: niſi de aliquibus circumſtantiis, de quibus requiſiti non fuerant, viderentur forſitan requirendi: præſertim cum, ſicut tangemus inferius, teſtium nomina nullatenus ſint in hac cauſa favorabili, tanquam privilegiato negotio publicanda.

CAP. V.

Talibus infra tempus gratiæ ſponte ac plena confitentibus, & ad eccleſiaſticam ſe redire dicentibus unitatem, beneficium juxta formam eccleſiæ abſolutionis impendatis, facientes videlicet ipſos abjurare omnem hæreſim extollentem ſe adverſus ſanctam & Romanam eccleſiam & fidem orthodoxam, quibuſcumque nominibus cenſeatur: & jurare quod fidem catholicam, quam eadem ſacroſancta Romana tenet eccleſia & prędicat, ſervabunt pariter ac defendent: & hæreticos cujuſcumque ſectæ, veſtitos pariter & condemnatos, credentes, receptatores, defenſores, & fautores eorum perſequentur pro viribus: inveſtigando, accuſando, & capiendo, vel ſaltem eos inquiſitoribus ſeu aliis fidelibus, qui eos opportunius capere velint & valeant, bona fide manifeſtando: & quod ſuper his, qui inventi ſunt, vel fuerint in eodem crimine deliquiſſe, ſtabunt mandatis inquiſitorum, & eccleſiæ, ac pœnitentiam quæ ſibi fuerit quandocumque per ipſos injunctā, recipient & implebunt: pro ea recipienda & implenda, bona ſua omnia inquiſitioni & eccleſiæ ſolemniter obligantes.

CAP. VI.

Illos, qui cum ſint culpabiles, contemnunt comparere infra tempus gratiæ, aut malitioſe ſupprimunt veritatem, citetis ſuo tempore nominatim.

CAP. VII.

Eiſque, ſi veritatem contra ſe inventam confiteri noluerint, exponatis capitula, ſuper quibus inventi ſunt culpabiles, & dicta ſimiliter teſtium publicetis.

CAP. VIII. a

Ac datis dilationibus competentibus, & defendendi facultate conceſſa, benigne admittatis exceptiones & replicationes legitimas eorundem.

CAP. IX.

Et ſi quidem in ſua defenſione defecerint, niſi culpam probatam gratis confiteri voluerint, aſſignato ad ſententiam termino peremptorio competenti, damnetis eoſdem; non enim ſunt ad miſericordiam admittendi, dum in ſua negatione perſiſtunt, quantumcumque voluntati eccleſiæ ſe ſupponant.

CAP. X.

Illud autem caveatis ſecundum providam ſedis Apoſtolicæ voluntatem, ne teſtium nomina ſigno, vel verbo aliquo publicentur. Sed ſi inſtat contra quem inquiſitio fit, dicens forte ſe habere inimicos, vel in ſe aliquos conſpiraſſe: inimicorum ab eo, ſeu conſpiratorum nomina, & inimicitiarum ſeu conſpirationis cauſa, & veritas, exigantur, ut ſic & teſtibus conſulatur, & ipſis etiam convincendis.

CAP. XI.

Ad nullius vero condemnationem procedatis ſine confeſſione propria, vel probationibus dilucidis & apertis; ſatius enim eſt relinquere facinus impunitum, quam innocentem damnare.

CAP. XII.

Quamvis in hujuſmodi crimine omnes criminoſi & infames, ac participes criminis, ad accuſationem & teſtimonium admittantur.

CAP. XIII.

Illis tantum exceptionibus fidem teſtium evacuantibus in totum, quæ non ex zelo juſtitiæ, ſed de malignitatis fomite procedere videantur: ut ſunt conſpirationes & inimicitiæ capitales. Alia vero crimina, etſi debilitent, non repellunt: maxime ubi teſtes de crimine fuerint emendati.

CAP. XIV.

Eos qui ſe contumaciter abſentant, faciatis citari ſolemniter in parochiali, ſeu cathedrali eccleſia eorundem: & in locis in quibus domicilium vel habent, vel habere ſolebant; & ita contra eos legitimis edictis propoſitis, præcedenti expectatione matura, diligenti etiam diſcuſſione habita ſuper actis: ac prælatorum, de quibus expedire videritis conſilio ſigillato ad talium condemnationem, eorum abſentiam Dei & evangeliorum ſupplente præſentia, pro culparum exigentia procedatis.

CAP. XV.

A quibus poſtmodum redire atque obedire volentibus, & generaliter ab omnibus, qui prius contumaces, ſeu inobedientes fuerint, vel de quorum fuga merito timere poſſetis, cautiones recipiatis fidejuſſorias: vel faciatis detineri eoſdem ubi magis videbitis expedire.

CAP. XVI.

Perfectos hæreticos ſeu veſtitos coram diſcretis aliquibus & fidelibus examinetis ſecreto, ipſos ad converſionem prout poteritis inducentes, & converti volentibus vos exhibeatis favorabiles, & benignos, cum per tales multum fuerit illuminatum negotium & promotum. Ac ipſorum pœnitentias pro qualitate converſionis & meriti mitigetis, vel quantum vobis viſum fuerit, deferatis.

CAP. XVII.

Converti nolentes, ubi commode poteritis, damnare tardetis, ipſos frequenter tam per vos, quam per alios ad converſionem monentes. Ac tandem in ſua malitia pertinaces, faciatis errores ſuos, ad eorum deteſtationem publice confiteri: & ſic eos damnatos præſentibus ſæcularibus poteſtatibus, eorumve baillivis ſecundum mandatum Apoſtolicum relinquentes.

CAP. XVIII.

Ad hæreticorum ſeu credentium condemnationem, qui non fuerunt reconciliati canonice ante mortem, citatis eorum heredibus, ſive aliis, qui de jure citandi fuerint, & conceſſa eiſdem opportuna copia defendendi, ſimiliter procedatis.

A

CAP. XIX.

Ab eorum beredibus, qui confeſſi & reconciliati, non accepta pœnitentia deceſſerunt, ſatisfactionem congroam exigatis; ne tantum ac tale crimen, quod etiam publice in judicio confeſſi ſunt, remaneat in aliqnibus imponitum. Et idem faciatis de illis qui deceſſerunt accepta pœnitentia, nec impleta: Si eſſe in mora cœperint, vel pro illa implenda obligaverint, ut ſupra tetigimus, bona ſua, vel injunctus fuerit tranſitus tranſmarinus.

CAP. XX.

B Damnatos hæreticos relapſos, contumaces, & fugitivos redire volentes, ſimiliter etiam deprehenſos, qui videlicet poſt tempus gratiæ, non niſi nominatim citati venire curarũt, aut veritatem ſuppreſſerunt ſcienter & contra proprium juramentum: ex apoſtolico mandato in perpetuo carcere detrudatis; nec injungatis alicui pœnitentiam carceris temporalis, ſed hujuſmodi perpetui carceris pœnam ſeu pœnitentiam, ex domini Papæ indulgentia ſuper hoc vobis conceſſa, mitigare vel commutare poteritis de prælatorum, quorum juriſdictioni ſubſunt, conſilio, poſtquam fuerint in carcere aliquandiu detenti veſtris humiliter parendo mandatis, & ſigna pœnitentiæ apparuerint in eiſdem, quæ vos ad miſericordiam moveant, ſimulque noveritis expedire.

C

CAP. XXI.

Receptis prius ab illis bonis ſatisdationibus, quod injunctas ſibi pro poſſe faciant pœnitentias, & juramentis de perſequenda hæreſi, & fide catholica defendenda, ſicut in reconciliandis ſuperius eſt expreſſum: lata etiam in ipſos ſententia, quod ſi levi argumento comperiri poterit, eos de cætero deviare a fide, pœna, ſine miſericordia, debita puniantur.

CAP. XXII.

Hac ſemper vobis poteſtate retenta, ut ſi videritis negotio fidei expedire, ſine nova etiam cauſa, poſſitis ad carcerem reducere ſupradictos. D In damnatis etiam fugitivis, relapſis & contumacibus adhibeatur ante immurationem ipſorum de juramentis & ſatisfactionibus cautela ſuperius memorata.

CAP. XXIII.

Curetis tamen ut talibus immorandis, fiant juxta ſedis Apoſtolicæ ordinationem, ſeparatæ & occultæ camerulæ, ſicut fieri poterit in ſingulis civitatibus diœceſum corruptarum, ut alterutrum vel ſe, vel alios pervertere nequeant; & eos enormis rigor carceris non extinguat, quod ab illis, qui bona illorum tenuerint, fieri, & in neceſſariis provideri faciatis eiſdem, ſecundum ſtatuta concilii Toloſani.

E

CAP. XXIV.

Hæc autem perpetui carceris pœna ſeu pœnitentia nulli ab initio de præfatis culpabilibus remittatur, aut in aliam commutetur: niſi vel hæreticos redderet, vel propter ejus abſentiam evidens mortis periculum ejus liberis vel parentibus immineret: vel propter aliam cauſam, quæ multum juſta & rationabilis videretur.

CAP. XXV.

Sit autem liber acceſſus uxori ad virum immuratum, & e converſo, ne cohabitatio denegetur eiſdem, ſive ambo immurati fuerint, ſive alter.

CAP. XXVI.

Cæteris qui propter vel promiſſam gratiam, vel propter qualitatẽ delicti, vel propter aliam rationabilem cauſam, immurandi non fuerint, hujuſmodi pœnitentias injungatis: videlicet ut fidem, & eccleſiam, quam taliter offenderunt, defendant ad tempus, pro veſtro arbitrio deſignatum, per ſe, vel per alios magis idoneos ultra mare, vel citra, contra Saracenos, vel hæreticos, & fautores eorum, aut aliter fidei & eccleſiæ rebellantes. In deteſtationem etiam erroris veteris, portent in ſuperiore veſte duas cruces coloris crocei, longitudinis duorum palmorum & dimidii, latitudinisque duorum, & in ſe trium digitorum habentes latitudinem, unam anterius in pectore, & aliam poſterius inter ſcapulas. Veſtes, in quibus cruces portaverint, crocei coloris non habentes, ſuperiori veſte intellecta, ſupra quam in domo, vel extra, alia non portetur. Et ſi fuerint veſtiti hæretici, vel damnati, portent crucem tertiam competentis quantitatis, ſeu coloris ejuſdem in caputio vel in velo. Et ſi forte dejeraverint, aut induxerint alios ad dejerandum, portent in ſuperiori parte duarum crucum (quas portare habent in pectore, & inter ſcapulas,) brachium tranſverſale palmi unius vel circa. Qui autem transfretare debebunt, portent cruces prædictas donec applicuerint ultra mare: & eas ulterius non teneantur portare, donec in littore tranſmarino navem ad redeundum intrantes reſumant eaſdem circa mare, & in mari, & in inſulis eas exinde perpetuo portent. Interſint diebus Dominicis & feſtivis Miſſæ ac Veſperis, & Sermoni, ſi fiat in villa, in qua fuerint: ac cæteris ſimiliter diebus, vel Miſſas audiant, vel ſaltem ante prandium ad eccleſiam veniant ad orandum: niſi impedimentum habuerint, ſine fraude. Et in Miſſa cujuſlibet diei Dominicæ ac feſtivæ, inter epiſtolam & evangelium, veſte ſuperiori & velo ſive capucio depoſitis, niſi & in velo ſeu capucio portent cruces, ſacerdoti Miſſam præſenti populo celebranti, cum virgis in manu publice ſe præſentent: ibique data illis diſciplina, exponat ſacerdos, qood propter culpam labis hæreticæ pœnitentiam illam agunt. Sequantur etiam proceſſiones, quæ fiunt in villis, in quibus fuerint quandocumque: ita videlicet, ut ſuperiori veſte depoſita, & capitibus velo ſeu capucio denudatis, niſi & in eis cruces portaverint, a proceſſionis initio portent alte in manu dextra inter clerum & populum, virgas longas: & in ſtatione ultima, præſentent ſe illi, qui proceſſioni præfuerit, ut exponat populo, quod talem pœnitentiam faciunt propter illa quæ in crimine commiſerunt hæreticæ pravitatis.

CAP. XXVII.

Peregrinationes ſimiliter, ac pœnas ſeu pœnitentias pecuniarias pro carceribus conſtruendis, & miniſtrandis neceſſariis expenſis, immurandis pauperibus, ac perſonis negotio inquiſitionis neceſſariis injungatis culpabilibus memoratis: & ne uſuras exerceant, ac reſtituant jam acceptas.

CAP. XXVIII.

Et ne bailivias ſeu adminiſtrationes teneant; nec ſint in conſiliis, vel familiis potentum: neque utantur vel medici vel notarii officio: nec ad alia officia publica, vel ad actus accedant legitimos: nec portent aurifriſia, vel ſimilia ornamenta, vel vittas croceas, nec ſericum, vel corrigias auro vel argento membratas, vel ſotulares inciſos, ſeu pictos: & ubi expediens viſum fuerit, ejiciantur da villa in qua converſati fuerant, in alia certa villa ſeu provincia moraturi ad tempus.

XXIX.

ANNO CHRISTI 1246.

CAP. XXIX.

Hæc autem de pœnitentiis arbitrariis ita perſtrinximus, non ut vos omnes, vel æqualiter omnibus imponatis: ſed ut eas ſecundum diſcretionem vobis traditam a Domino, negotii utilitate, qualitate perſonarum, culparum quantitate, aliiſque penſatis circumſtantiis, ita caute ac provide diſpēcietis: ut ſive plectendo ſive ignoſcendo, vita culpabilium corrigatur: aut ſaltem apparere valeat, quis in tenebris ambulet, quis in luce, quis vere ſit pœnitens, quis ficte converſus. Hujuſmodi autem pœnitentias injungatis publice: niſi ubi eſſet peccatum occultum, quod neque eſſet revelatum per alium, nec revelari ſperaretur. Facientes eos culpas ſuas convocatis clero & populo publice confiteri: & abjurare ac jurare, ſicut in reconciliandis ſuperius eſt expreſſum. Ita quod ſinguli mandent inde fieri publica inſtrumenta continentia culpas, abjurationes, promiſſiones, & pœnitentias eorumdem. Et ſingulis dentur teſtimoniales veſtræ litteræ hæc eadem continentes. Vobis ſemper poteſtate retenta, ut poſſitis ex cauſa rationabili, pœnitentiis injunctis addere, vel detrahere, vel ipſas etiam commutare. Et hac poteſtate conſulimus vos uſuros, quotieſcumque ſaluti animarum & utilitati negotii videritis expedire. Quibus autem fuerint peregrinationes injunctæ, teneantur dictas teſtimoniales litteras oſtendere in ſingulis peregrinationibus, ei qui præfuerit eccleſiæ quam viſitaverint: & ejuſdem litteras de peregrinatione illa peracta, vobis reportare. Qui vero transfretaverint, cum fuerint ultra mare, ut citius poterunt, præſentent ſe cum veſtris litteris, venerabilibus patribus, vel patriarchis Hieroſolymitano, vel Aconenſi, aut cuicumque epiſcopo, vel eorum cujuſlibet locum tenenti: & reportent vobis cum redierint de ſua peregrinatione laudabiliter ibi completa, litteras cujuſlibet epiſcopi tranſmarini.

CAP. XXX.

Ne autem per tales religionis corrumpatur ſimplicitas, nullum de præfatis culpabilibus, ſine apertis converſionis ſignis, & niſi omne ſcandalum atque periculum abeſſe noveritis, religionem quamcumque ingredi permittatis: & ſi ſecus actum fuerit, revocetis.

CAP. XXXI.

Vt autem adjuvante Domino, hæreſis melius extirpetur & citius, fideſque plantetur in terra: ſtatuta & jura per ſedem Apoſtolicam, ejuſque legatos, ac principes, ſuper his edita, faciatis pleniſſime obſervari. Præterea univerſos tam mares, quam fœminas, maſculos a XIIII. fœminas a XII. anno & ſupra, faciatis abjurare omnem hæreſim: & jurare quod fidem ſervent & defendant catholicam, & hæreticos perſequantur, prout ſupra in juramento, quod reconciliandi habent facere, plenius de his & latius continetur: conſcriptis ſingulorum nominibus, tam in actis inquiſitionis, quam in parochiis eorumdem. Et qui præſentes infra tempus aſſignatum, vel abſentes infra XV. dies poſt ſuum reditum, tale juramentum non præſtiterint, ſuſpecti de hæreſi habeantur. Hanc autem univerſalem abjurationem fieri procuretis quam citius, vel per vos ipſos, vel per veſtros notarios ſeu ſcriptores, vel per alios eccleſiaſticos viros, quibus hoc duxeritis committendum.

CAP. XXXII.

Adjecto in juramento comitum, baronum, rectorum & conſulum, ac bailivorum civitatum, ac aliorum locorum, quod fideliter & efficaciter, cum ab eis fuerit requiſitum, eccleſiam contra hæreticos, & eorum complices adjuvabunt juxta officium & poſſe ſuum: & de terris ſuæ juriſdictioni ſubjectis bona fide pro viribus exterminare ſtudebunt univerſos hæreticos ab eccleſia denotatos.

ANNO CHRISTI 1246.

CAP. XXXIII.

Poſt hujuſmodi autem abjurationem, quicumque lapſi fuerint, & qui non ſervaverint, vel fecerint injunctas ſibi pœnitentias, pœna relapſis debita puniantur.

CAP. XXXIV.

In ſingulis etiam parochiis, tam in civitatibus, quam extra, ſacerdos unus, vel duo, vel tres bonæ opinionis laici, vel plures ſi opus fuerit, juramenti vinculo aſtringantur, amovendi vel mutandi, quando vobis viſum fuerit: qui diligenter, fideliter, & frequenter, inveſtigent hæreticos in villis & extra domos ſingulorum, & cameras ſubterraneas, cabannas, & clauſella, & alia latibula perquirendo: quæ omnia obturari, vel deſtrui faciatis. Præfatis etiam ſacerdoti, & laicis ſic juratis, committatis curam obſervationis pœnitentiarum, quæ ſingulis de ſua parochia injungentur: ita ut ipſi penes ſe habentes ſingulorum parochianorum pœnitentias, & circa earum obſervationem ſolicite vigilantes, contemptores, ſi qui fuerint, vobis denuntient ſine mora, in eos tanquam in relapſos, ut dictum eſt proxime, proceſſuris.

CAP. XXXV.

Domos etiam in quibus inventi ſunt, vel fuerint hæretici vivi, vel mortui, veſtiti ſeu damnati, ſcientibus & conſentientibus dominis domorum exiſtentibus legitimæ ætatis, dirui faciatis, & bona omnium ibidem tunc habitantium confiſcari: niſi ſuam innocentiam & juſtam ignorantiam probare poterunt manifeſte. Bona quoque hæreticorum & credentium, quos damnaveritis, vel pro hæreticis, vel ad murum, faciatis ſimiliter confiſcari: & marchas ſolvi capientibus hæreticos, ab his, qui ſecundum ſtatuta ſolvere tenebuntur.

CAP. XXXVI.

De bailivis negligentibus, vel ſuſpectis, & aliis culpabilibus non ponendis in adminiſtrationibus, vel officiis publicis, vel conſiliis ſeu familiis potentum, & de libris theologicis non tenendis etiam a laicis in Latino, & neque ab ipſis, neque a clericis in vulgari, & de pœnis contra prædictos; nec non & contra ſacerdotes qui circa hujuſmodi, ad quæ ex officio, vel ex commiſſione tenentur, negligentes extiterint; & de confeſſione peccatorum, & communione ter in anno facienda, de Miſſis etiam & ſermonibus audiendis ex integro diebus Dominicis & feſtivis, & de omnibus aliis, quæ ad hæreſim extirpandam, fidemque plantandam pertinent, teneri faciatis ad plenum, quicquid juſtum noveritis & ſtatutum: & expreſſe de filiis hæreticorum, receptatorum, & defenſorum, uſque ad ſecundam generationem, ad nullum beneficium eccleſiaſticum vel officium admittendis.

CAP. XXXVII.

Inter alia, quæ ad veſtrum laborioſum latiſſimumque ſpectant officium, hoc ſummopere providere curetis, ut juris ordinem (niſi in quantum privilegiatum eſt hoc negotium, & nos ſupra expreſſimus, & conſulimus) ſervare ſtudeatis: & omnia

ANNO CHRISTI 1246.

quæ feceritis, videlicet citationes, gratias ſive indulgentias, interrogationes, confeſſiones, depoſitiones, abjurationes, & obligationes, ſententias & pœnitentias, & cætera omnia quæ occurrerint taliter in actis inquiſitionis, vel per manum publicam, vel per duos viros idoneos, ut prædiximus, & juratos deſignatis locis, & temporibus, & perſonis, competenti conſcribi ordine faciatis. Quod ſi ſuper proceſſu veſtro fuerit in aliquo ſuborta contentio, per hæc poſſit veritas declarari. Datum apud Biterras XIII. Calend. Maii, anno Domini M CC XLVI.

ANNO CHRISTI circiter 1248.

** CONCILIVM SCHENINGENSE ADVERSVS PRESBYTERORVM CONIVGIA,

a Guillelmo cardinale Sabinenſi, Innocentii IV. legato, celebratum anno circ. MCCXLVIII.

IOannes Magnus archiepiſcopus Vpſaleſis libro Gothicæ hiſtoriæ XIX. cap. XV. *hoc præſertim concilio inſigne fuiſſe memorat regnũ Henrici Sueonum regis: qui viginti octo, quibus regnavit, annis,* multa, *inquit,* ſui optimi regiminis teſtimonia ad poſteros tráſmiſit: inter quæ non infimum locum habent quæ in Scheningenſi concilio acta fuere per Guillelmum cardinalem & epiſcopum Sabinenſem, ſummi pontificis Gregorii IX. legatum, pro reſtituendis moribus fidei Chriſtianæ, tam ipſo Rege ac proceribus præſentibus & approbantibus, quam Iarlero archiepiſcopo Vpſalenſi cum omnibus coepiſcopis ſuis, ad omnia ejuſdem concilii decreta conſentientibus. Quæ ſi hactenus æque diligenter obſervata fuiſſent, quemadmodum pie & ad publicam concordiam inſtituta fuerunt, non ſolum Chriſtianam remp. felicem haberemus, ſed regnum ex omni parte beatum ad noſtros ſucceſſores tranſmitteremus.

Prima intentio & cura cardinalis Sabinenſis in hoc concilio erat, revocare Suecos & Gothos a ſchiſmate Græcorum, in quod preſbyteri & ſacerdotes ductis publice uxoribus conſenſiſſe videbantur: effecitque cooperantibus rege Erico & Birgero duce, ut abjuratis conjugibus & concubinis cœlibatum amplecterentur. Tranſgreſſores vero huius ſtatuti, omnibus proventibus, & dignitatibus, ac privilegiis & libertatibus clericali ordini annexis, privavit, gravibuſque pœnis & cenſuris ac iudicio ſæculari ſubjecit.

G. COSS.

Gregorii IX. legatum fuiſſe Guillelmum cardinalem, cum huic præfuit concilio, falſo Ioannes Magnus aſſerit. Ad Boreales populos prædicandi evangelii cauſa miſſus fuit ab Honorio III. primum, tum a Gregorio IX ſed nondum cardinalis. Qua dignitate auctus eſt ab Innocentio IV. ab eoque in Septentrionem tertium legatus eſt. Autores, Ciacconius & alii. Miſſum autem ab Innocentio IV. in Norvegiam, & Sueciam, jam cardinalem, eoque conſilio in Angliam anno MCCXLVII. veniſſe, ut inde verius Septentrionem ſolveret, teſtatur Matthæus VVeſtmonaſterienſis, qui præcipue fuiſſe legatum ait, *ut regem Norvegia Haconem in regem inungeret.* In Norvegiam ergo primum anno MCCXLVII. profectus, deinde in Sueciam, ubi Scheningenſe concilium coëgit, anno, ut probabile eſt, conſequenti. Certum eſt, non potuiſſe ante annum MCCXLVII. quo profectus eſt; neque poſt MCCL. quo Henricus rex, qui concilio interfuit, obiit.

Errorem ſuum emendavit Ioannes Magnus in Metropoli, quod opus poſtea conſcripſit. *Concilium,* inquit, *Guillelmi cardinalis Sabinenſis in Scheningia, vetuſtiſſimo Oſtrogothorum oppido, ſub Innocentio IV. celebratum eſt, deinde per papam Alexandrum IV. Anagniæ anno ejus quinto, atque alios pontifices ſummos, perpetuo confirmatum.*

Odoricus Raynaldus vocat Seherungenſe, litterarum affinitate inter exſcribendum deceptus: collocatque anno MCCXXXV. cum Gregorii IX tempore putet habitum: & ad Danos legatum ait, ibique huic præfuiſſe ſynodo, perinde quaſi Scheningia Daniæ urbs eſſet, non Sueciæ: & Olaum Magnum autorem citat, cum Ioannem debuiſſet.

ANNO CHRISTI circiter 1248.

** CONCILIVM VALENTINVM IN GALLIA

Pro fide, pace, ac libertate eccleſiæ, a Petro Albanenſi epiſcopo, & Hugone S. Sabinæ preſbytero, cardinalibus, cum epiſcopis IV. provinciarum, ſabbato poſt feſtum S. Andreæ, ann Dom. MCCXLVIII. Innocentio IV. pontifice celebratum.

Ex Sirmondi apographo nunc primum editum.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *Vt conciliorum ſtatuta inviolabiliter obſerventur.*
2. *Vt pax juretur de triennio in triennium: & Friderico Imp. auxilium non detur.*
3. *Vt qui ſunt in ſacris ordinibus, & qui ſunt beneficiati, officium publicum in ſæculari curia non recipiant.*
4. *Vt clerici beneficiati recipiant ordines ſacros, cum neceßitas exigit, & epiſcopus jubet.*
5. *De Iudæis, ut ſignum portent.*
6. *Vt perjuri puniantur.*
7. *Et præſertim qui jurarunt pro fide, pace, & libertate eccleſiæ.*
8. *Vt perjuri, publice denuncientur.*
9. *De non exequentibus ſententiam inquiſitorum.*
10. *De epiſcopis nolentibus denunciare vel ſervare ſententiam diœceſani vel inquiſitoris.*
11. *Vt ab inquiſitoribus non admittantur in proceßibus advocati.*
12. *De ſacrilegis & ſortiariis.*
13. *De deponentibus crucem ſibi impoſitam propter hæreſim: de aufugientibus e carcere: de contemptoribus excommunicationum.*
14. *Vt excommunicati, ad officia publica non eligantur.*
15. *De iis qui banna faciunt contra excommunicatores vel denunciatores.*
16. *Vt prælati excommunicatos, ſibi a diœceſano denunciatos, denuncient, & vitent.*
17. *De iis qui excommunicati publice, ſe officiis eccleſiaſticis ingerunt.*
18. *De iis qui communicant frequenter cum excommunicatis.*
19. *Vt ſerventur ſtatuta de clericorum interfectoribus, &c.*
20. *Vt conjurationes & confratriæ non fiant.*
21. *Vt excommunicentur qui pacem, requiſiti, non jurant.*
22. *Excommunicatio Friderici imp. & fautorum ejus.*
23. *De iis qui Friderico auxilium dederint, vel advocaverint.*

PRÆFATIO.

VNiverſis Chriſti fidelibus ad quos præſens pagina pervenerit, miſeratione divina P.[a] Albanenſis epiſcopus, & H.[b] tituli S. Sabinæ preſbyter cardinalis, æternam in Domino ſalutem. Noveritis quod cum dominus Papa archiepiſcopos, epiſcopos, & alios prælatos quamplures, Narbonenſis, Viennenſis, Arelatenſis, Aquenſis, provinciarum, ac etiam quoſdam epiſcopos & prælatos quarumdam circumvicinarum diœceſium ad concilium celebrandum apud Montilium Valentinæ diœceſis, pro fide, pace, & libertate eccleſiæ, convocaſſet, & nos pro eodem cum prælatis ad partes illas duxerit deſtinandos, qui ad dictum locum vocati venerant: apud Valentiam de mandato noſtro ad celebrandum dictum concilium, ex cauſa neceſſaria congregatis, de prædictis tractavimus cum eiſdem. Quoniam igitur multorum conciliorum ſtatuta ſalubria,

[a] Petrus.
[b] Hugo.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1248.

ſalubria, non ſunt, ſicut debuit & decuit, hactenus obſervata, ex quo in contemptum & in oblivionem quaſi totaliter devenerunt: ideo neceſſarium fore providimus, prædictorum conciliorum ſtatuta renovare, & quaſdam pœnas ad ipſorum obſervantiam, ac quædam alia ſtatuere, quibus vita delinquentibus arceatur.

CAPITVLA.

I. *Vt conciliorum ſtatuta inuiolabiliter obſeruentur.*

Autoritate igitur præſentis concilii ordinamus & ſtatuimus, quod antiqua concilia per legatos apoſtolicæ ſedis edita, ac etiam præſentis concilii ſtatuta, inviolabiliter obſerventur, & a prælatis omnibus habeantur.

II. *Vt pax juretur de triennio in triennium: & Friderico imp. auxilium non detur.*

Item ſtatuimus quod ſtatuta pacis omnino ſerventur, & juretur pax de triennio in triennium, & renovetur, prout in ſtatutis conciliorum continetur: & addatur nunc in ſacramento, quod Friderico ſchiſmatico, qui eſt autor diſcordiarum & turbator pacis, non dabunt auxilium, vel favorem, nec ipſum ad provincias iſtas forſitan venientem, vel nuncium ſuum, ſuam poteſtatem exercentes vel exercere volentes, recipient; nec obedient eis, cum ipſi nihil intendant aliud, niſi ut unitatem eccleſiæ dividant, & catholicorum pacem perturbent.

III. *Vt qui ſunt in ſacris ordinibus, & qui ſunt beneficiati, officium publicum in ſæculari curia non recipiant.*

Item ſtatuimus, ut nulli clerici in ſacris ordinibus conſtituti, ſeu canonici cathedralium eccleſiarum, ſeu beneficiati, judicatum, conſulatum, aſſiſoriam, vel alia officia publica in curiæ ſæculari, electi a populo vel a ſæculari perſona, recipiant; & ſi receperint, niſi infra menſem poſtquam publicata fuerint in ſuis diœceſibus hæc ſtatuta, dimiſerint, ab officio & beneficio ſuſpendantur. Et ſi per annum in contumacia perſtiterint, vel cum ſimile officium receperint, iterum ſuis beneficiis per epiſcopos ſuos ſine ſpe reſtitutionis priventur.

IV. *Vt clerici beneficiati recipiant ordines ſacros, cum neceſſitas exigit, & epiſcopus jubet.*

Item de canonicis eccleſiarum ſæcularium & regularium, & aliis beneficiatis clericis renuentibus ordines ſubdiaconatus, diaconatus recipere, vel ordinem ſacerdotii, quando neceſſitas hoc requirit, & a ſuis epiſcopis requiruntur, conſtitutiones & concilia ſuper hoc edita mandamus inviolabiliter obſervari.

V. *De Iudæis, ut ſignum portent.*

Item de Iudæis etiam concilia & conſtitutiones ſerventur: & ſi domini ſæculares admoniti non compellunt eos ſignum portare, prælati procedant contra ipſos Iudæos, interdicendo commercia Chriſtianorum cum eis, & alias puniendo, ſicut in concilio & conſtitutionibus continetur.

VI. *Vt periuri puniantur.*

Item de puniendis perjuris, qui aperte pejerant, & juramenti religionem contemnunt, ſtatuta conciliorum & conſtitutionum jura obſervari præcipimus: ſtatuentes quod cum ſalutaria ſtatuta ſuper iis edita propter prælatorum negligentiam contemnantur, unde a perjuriorum frequentia non ceſſatur, prælati de cætero prædicta ſtatuta inviolabiliter obſervent, & in ſynodis ſuis ea publicantes, præcipiant ſubditis inviolabiliter obſervari.

VII. *Et præſertim qui iurarunt pro fide, pace, & libertate eccleſiæ.*

Præſertim de illis perjuris, qui juraverunt pro pace, pro fide, pro defenſione eccleſiæ, ſeu etiam libertate. Et ſi univerſitas aliqua in hoc culpabilis ſit reperta, ſupponatur eccleſiaſtico interdicto, & perſonæ culpabiles pœnis ſubjaceant editis in conciliis memoratis.

VIII. *Vt periuri, publice denuncientur.*

Statuta vero conciliorum ſuper his edita per epiſcopos in ſynodis, ut ſupradictum eſt, & in eccleſiis ſeu aliis ſolennibus locis, publicentur frequenter, & perjuros hujuſmodi prælati vicinis epiſcopis & archiepiſcopis, ſuis etiam ſubditis denuncient, qui ad dimicationem * ſibi factam, in eccleſiis ſuis denunciare tenentur eoſdem Dominicis diebus & feſtivis.

* *Corr* denūciationem

IX. *De non exequentibus ſententiam inquiſitorum.*

Item de non exequentibus ſententiam inquiſitorum, ſtatuimus, quod moneantur per inquiſitores vel loci diœceſanum: & ſi moniti, infra terminum competentem eis præfixum non paruerint, cenſura eccleſiaſtica compellantur. Et ſi nec ſic ſe emendaverint, tam diœceſanus, quam inquiſitores, contra eos clero ad hoc congregato & populo ſententialiter procedant, quaſi contra defenſores & fautores hæreticorum. Et ſententia, poſtquam lata fuerit contra eos, per ipſum qui eam tulit, vel per inquiſitores qui eam tulerunt, vicinis epiſcopis publicetur, ut eam denuncient & obſervent.

ANNO CHRISTI 1248.

X. *De epiſcopis nolentibus denunciare vel ſeruare ſententiam diœceſani vel inquiſitoris.*

Si quis vero epiſcoporum eam denunciare vel obſervare noluerit, donec faciat quod ſit denunciatum, ut ſit ei eccleſiæ ingreſſus interdictus.

XI. *Vt ab inquiſitoribus non admittantur in proceſsibus aduocati.*

Item ne inquiſitionis negotium per advocatorum ſtrepitum retardetur, providendo ſtatuimus, quod ab inquiſitoribus non admittantur in proceſſibus advocati. Circa vero advocatos hæreticorum, fautores, & defenſores, conſtitutionem de hæreticis præcipimus obſervari.

XII. *De ſacrilegis & ſortiariis.*

Item de ſacrilegis & ſortiariis, quocumque nomine cenſeantur, & ſpecialiter de his qui magiſtri ſunt vel doctores in opere tam damnoſo, ſtatuimus quod ſi inventi fuerint, reddantur ſuo epiſcopo: &, ſi moniti non reſipuerint, inmurentur, vel ad arbitrium epiſcopi puniantur.

XIII. *De deponentibus crucem ſibi impoſitam propter hæreſim: de aufugientibus e carcere: de contemptoribus excommunicationum.*

Item de illis qui propria temeritate crucem deponunt ſibi impoſitam propter hæreticorum pravitatem, ſtatuimus, quod ſine ſpe miſericordiæ crucem reſumere compellantur. Ita quod inquiſitores vel illi qui præſunt negotio, eis ultra non poſſint facere gratiam ſuper crucem. Et ſi moniti crucem reſumere noluerint, tamquam hæretici judicentur. Idem de illis ſtatuimus, qui de carceribus aufugiunt, nec moniti revertuntur. Item de contemptoribus excommunicationum, quantum ad eos qui ſunt in regno Franciæ, obſervetur illa conſtitutio, *Cupientes*, & concilium Apamiatum. Quantum ad alios qui non ſunt in regno, ſtatuimus quod ſi perſtiterint per ſex menſes in excommunicatione contumaciter, & moniti noluerint reſipiſcere, denuncientur infames & excommunicari in locis ubi morantur, & in locis vicinis: a qua infamia non niſi per ſedem apoſtolicam abſolvantur.

XIV. *Vt excommunicati, ad officia publica non eligantur.*

Item excommunicati, in conſules, poteſtates, rectores, aſſeſſores, bailivos, vel ad alia officia publica nullatenus eligantur: & qui tales ſcienter elegerint, excommunicentur, & nulla ſententia lata per ipſos, ſive eorum autoritate, valeat, ſeu proceſ-
A ſus habiti per eoſdem, ſiue autoritate ipſorum.

XV. *De iis qui banna faciunt contra excommunicatores vel denunciatores.*

Quia vero intelleximus quod excommunicari quidam ſtatuta quædam faciunt, præcepta ſeu banna contra excommunicatores vel denunciatores excommunicationum latarum, quod eſt quaſi hæreticum, & a diſciplina eccleſiaſtica alienum, dum directe fiat hoc in contemptum clavium & eluſionem ipſarum, quas ipſi nituntur
B infringere malitia obſtinata, licet excommunicari intelligantur per conſtitutionem domini Honorii. Quia tamen conſtitutionem illam contemnunt, ſtatuimus, quod quicumque ſtatutum, præceptum, bannum, interdictum, furni, molendini, ignis, aquæ, ſeu aliorum commerciorum, ſeu mādatum, fecerint contra excommunicatores vel denunciatores, apertum, tacitum vel occultum, denuncientur etiam propter hoc excommunicati. Et ſi moniti, infra decem dies non revocaverint, denuncientur ex-
C communicati per totam provinciam, & etiam in vicinis provinciis, ſi videbitur expedire: & ceſſetur a Divinis in omnibus locis, ad quæ venerint taliter excommunicati, quamdiu moram fecerint in eiſdem: nec abſolvantur, donec ſatisfecerint competenter de damnis & injuriis illatis propter hoc eccleſiæ & perſonis eccleſiaſticis.

XVI. *Vt prælati excommunicatos, ſibi a diœceſano denunciatos, denuncient, & vitent.*

Præcipimus autem quod prælati omnes
D cum a diœceſano, qui excommunicationem tulit, ipſis fuerit denunciatum, prædictos denuncient, & illos vitent: & hoc medicinale ſtatutum inviolabiliter obſervent. Quod ſi non fecerint, ingreſſum eccleſiæ per menſem unum ſibi noverint interdictum.

XVII. *De iis qui excommunicati publice, ſe officiis eccleſiaſticis ingerunt.*

Item excommunicati publice ſe officiis eccleſiaſticis pertinaciter ingerentes, nec volentes inde recedere ad ſacerdotis ſeu
E prælati mandatum, propter hoc excommunicentur, & a ſuo prælato excommunicari publice nuncientur, & non niſi per ſedem apoſtolicam ab hac excommunicationis ſententia abſolvantur.

XVIII. *De iis qui communicant frequenter cum excommunicatis.*

Item illi qui frequenter & quaſi ex conſuetudine ſcienter excommunicatis communicant

municant

ANNO CHRISTI CIRCITER 1248.

municant in officiis vel menſa, tamquam communicantes in crimine, per ſuperiores ab ingreſſu eccleſiæ arceantur. Et ſi forte prælatus fuerit, per ſuperiorem ſuum juxta morem canonum puniatur.

XIX. *Ut ſerventur ſtatuta de clericorum interfectoribus*, &c.

Item de clericorum interfectoribus, bonorum eccleſiaſticorum raptoribus, eccleſiaſticæ libertatis violatoribus, & initis contra ſtatuta conciliorum ſocietatibus, ac reformandis clericorum ſæcularium vel religioſorum honeſtatibus, ſtatuta conciliorum ſuper his edita, & ſacrorum canonum inſtituta præcipimus inviolabiliter obſervari.

XX. *Ut conjurationes & confratriæ non fiant.*

Quia vero colligationes, ſocietates, confratriæ ſeu conjurationes, quocumque nomine cenſeantur, improbatæ ſunt a canonibus & conſtitutionibus conciliorum factorum per legatos Apoſtolicæ ſedis in partibus & provinciis iſtis, & omnino interdictæ & caſſatæ, & excommunicatio lata in factores: ideo de approbatione & conſilio prælatorum omnium, prædictas conjurationes, obligationes, ſocietates, confratrias civitatum, caſtrorum, baronum, civium, & aliorum exiſtentium in civitatibus, caſtris, villis, contra ſtatuta canonum & conciliorum factas relaxantes, diſſolvimus & caſſamus: decernentes ſacramenta præſtita ad prædicta obſervanda, illicita, a quibus eos qui hujuſmodi ſacramenta præſtiterunt, & pro juramento præſtito illicito a confeſſoribus ſuis pœnitentiam recipiant ſalutarem. Et niſi infra duos menſes poſt publicationem iſtorum ſtatutorum ſe adinvicem abſolverint, denuncientur autores, factores, tractatores, & defenſores, & fidejuſſores, pro his obſervandis, excommunicati. Et frequenter hæc diſſolutio & excommunicatio per prælatos in ſuis diœceſibus, & in ſuis ſynodis, diebus ſolennibus & feſtivis publicentur, & faciant per ſubjectos ſibi prælatos vel presbyteros publicari.

XXI. *Ut excommunicentur qui pacem, requiſiti, non jurant.*

Item præcipimus excommunicari, & excommunicatos denunciari per prædictos prælatos, omnes illos qui noluerint pacem jurare, cum fuerint requiſiti, ſecundum ſtatuta pacis, & conciliorum edita per Apoſtolicæ ſedis legatos.

XXII. *Excommunicatio Friderici imp. & fautorum ejus.*

Item in præſenti concilio tulimus excommunicationem contra Fridericum, quondam imperatorem, hoc modo: Autoritate beatorum apoſtolorum Petri & Pauli & domini papæ, qua fungimur, & concilii congregati, denunciamus Fridericum quondam imperatorem, fautores, adjutores, & conſiliatores ſuos, excommunicatos. Et anathematizamus & excommunicamus omnes illos, qui dictum Fridericum vocaverunt ad partes iſtas, vel vocaverint ad aliquem habentem poteſtatem ſuo nomine, & omnes illos qui dictum Fridericum vocaverint, & omnes illos qui ipſum receperint, vel aliquem nuncium ſuum, & eas quæ ipſum recipiunt, ſupponimus interdicto. Et niſi ad mandatum eccleſiæ venerint illi qui vocaverint, eum vel nuncios ſuos, ad poteſtatem exercendam in partibus iſtis, infra triginta dies: ipſos & alios qui vocaverunt eum, vel nuncios ſuos ad poteſtatem exercendam in partibus iſtis, denunciamus infames, quod nec ad poteſtariam, nec ad conſulatum, nec ad rectoriam, judicatum, tabellionatum, nec ad teſtimonium, nec ad alios actus legitimos admittantur: & ſi de facto admiſſi fuerint, ſententia per eos lata, & quidquid per eos factum fuerit, nullam habeat firmitatem.

XXIII. *De iis qui Friderico auxilium dederint, vel advocaverint.*

Item denunciamus excommunicatos clericos, prælatos qui eidem Friderico dederint auxilium vel favorem. Et ſi tales ipſum vocaverint, denunciamus eos privandos ſuis beneficiis, & prælatos a dignitatibus ſuis deponendos, nec ab iſtis ſententiis aliquis abſolvi poſſit, niſi per dominum papam, vel alium de ſuo ſpeciali mandato.

Datum Valentiæ menſe Decembri, die Sabbati poſt feſtum B. Andreæ, anno Domini M CC XLVIII. pontificatus Domini Innocentii papæ IV. anno VI. præſentibus & conſentientibus venerabilibus patribus Narbonenſi, Viennenſi, Arelatenſi, & Aquenſi, archiepiſcopis: & epiſcopis Biterrenſi, Agathenſi, Uticenſi, Nemauſenſi, Lodovenſi, Agennenſi, Vivarienſi, Maſſilienſi, Forojulienſi, Cavallienſi, Carpentoratenſi, Avinionenſi, Vaſionenſi, Dienſi, & Tricaſtrenſi.

ANNO CHRISTI 1248.

*** CONCILIUM VRATISLAVIENSE,

Quo pars quinta redditcuum eccleſiaſticorum pont. max. conceſſa ad triennium, anno Dom. M CC XLVIII.

ANno Domini M CC XLVIII. (*inquit Matthias Michovienſis.*) Iacobus Leodienſis archidiaconus, Innocentii papæ IV. ex concilio Lugdunenſi legatus in Poloniam venit, & ſynodum apud Vratiſlaviam egit. Ad quam Fulco Gneznenſis archiepiſcopus, Prandotha Cracovienſis, Boguphalus Poſnanienſis, Thomas Vratiſlavienſis, Michaël Vladiſlavienſis, Andreas Plocen. Nankerus Lubucenſis, l. 3. c. 34.

Anno Christi 1245.

ſis, Henricus Culmenſis, epiſcopi, venerunt, & no- A mine Apoſtolicæ ſedis, expoſitis pluribus anguſtiis ejuſdem ſedis, medietatem fructuum per tres annos continuos pro relevamine popoſcit. Pontifices vero eccleſiæ Polonicæ, quintam partem fructuum ſuorum beneficiorum, & ſui cleri obtulerunt. Et ſummo pontifici, per Gothfridum pœnitentiarium cito tranſmiſerunt.

Et quia vetus obſervantia in regno Poloniæ ab initio fidei ſuſceptæ, in illam diem tenta cuſtodiebatur, ut jejunium quadrageſimale, a Dominica ſeptuageſimæ in diem Paſchæ continuaretur, cum frequenti prævaricatione, & gravi diſcordia inter clerum & laicos: ideo inter præfatum Iacobum Leodienſem archidiaconum legatum Papæ, ac pontifices eccleſię Polonorum, hujuſmodi conſuetudine a Romana eccle- B ſia, & aliis regnis Catholicæ religionis diſcrepante, ventilata, autoritate apoſtolica, & conſenſu præſentium pontificum, prædictus Iacobus legatus, tam eccleſiaſticis, quam ſæcularibus perſonis, eſum carnium, ad diem cinerum excluſive conceſſit, ab eoque tempore Dominica ſeptuageſimæ a Polonis vetus carniſprivium nominari cœpit, & ita hactenus nominatur.

G. C. Concilii hoc anno Vratiſlaviæ habiti, autorem alium affert Raynaldus, nempe Longinū, cujus hiſtoria Polonica MS. uſus eſt. Quæ ex Michovienſi protuli, ampliora ſunt, quā quæ hic ex Longino ſuo: qui tamē hæc habet peculiaria: tertiam tātum partem reddituum poſtulatam fuiſſe, cum mediam affirmet Michovienſis: poſtulatam autem ad reſiſtendum Friderico: ad ineundam a pontifice gratiam, pecuniam omnem tribus annis colligendam, certo & conſtituto dic in unum fuiſſe redactam: Goffridum per quem miſſa eſt, C pœnitentiarium apoſtolicum fuiſſe. actas a pontifice epiſcopis & electo Poloniæ gratias.

Anno Christi circiter 1250.

** CONSTITVTIONES provinciales Eboracenſes, per dominum VValterum Gray, quondam archiepiſcopum Eboracenſem.

Ex codice MS Bibliothecæ Cotton. edidit collector Anglicanus.

DEcretum Domini VValtery Gray, quondam D archiepiſcopi Eboracenſis, Angliæ primatis*, & Apoſtolicæ ſedis legati, editum apud Eboracum, tempore viſitationis ſuæ, tam ad honorem Dei, & eccleſiæ Eboracenſis, ac omnium eccleſiarum per totam provinciam exiſtentium, quam doctrinam, præſentem informationem, & memoriam omnium futurorum.

Cum plerumque inter rectores eccleſiarum, ſeu vicarios, in provincia Eboracenſi conſtitutos, eorundemque parochianos, ſuper variis ornamentis, rebuſque eccleſiaſticis, altercatio non modica ſit exorta: ideo quanta, quæ, & qualia ad rectorem, ſeu vicarios eccleſiarum, per totam provinciam Eboracenſem conſtitutos, ſuſtentationem, & reparationem pertineant, quæ autem ad parochianos eorum de rebus, ac E ornamentis eccleſiaſticis reparandis pertinere noſcuntur, per ſubſcripta ſcilicet clericis omnibus eluceſcat. Et ideo ordinamus & ſtatuimus, ut parochiani noſtri omnes & ſinguli exiſtant ſic docti in ſingulis ſubſequentibus, ut ſciant & intelligant, atque obſervent totaliter univerſi: videlicet quod calix, miſſale, veſtimentum ipſius eccleſiæ principale: videlicet caſula, alba munda, amictus, ſtola, manipulus, zona, cum tribus tuellis, corporalia, & alia veſtimenta pro diacono honeſta, juxta facultates parochianorum & eccleſiæ, cum cappa ſerica principali, pro principalibus feſtis: & cum duabus aliis, pro choris regendis, in feſtis ſupradictis: crux proceſſionalis, & alia crux minor pro mortuis: & feretrum pro mortuis: vas ad aquam benedictam: oſculatorium, candelabrum ad cereum Paſchale: thuribulum, lucerna cum tintinnabulo: velum quadrageſimale: duo candelabra pro ceroferariis. De libris, legenda, antiphonale, graduale, pſalterium, troparium, ordinale miſſale, manuale: frontale ad magnum altare, tria ſuperpellicia: pyxis pro corpore Chriſti honeſta: vexilla pro Rogationibus, campanæ magnæ cum chordis ſuis: fons ſacer cum ſerura: chriſmatorium, imagines in eccleſia, imago principalis in cancello, de quo ſancto dedicatur eccleſia. Reparatio librorum & veſtimentorum, quotiens contigerit emendari, cum omnibus ſupradictis. Luminare in eccleſia: reparatio navis eccleſiæ, & constructio ejuſdem, cum campanili, interius & exterius: ſcilicet feneſtris vitreis, cum clauſura cœmeteriorum, cum aliis navis eccleſiæ, & ſingulis aliis, quæ ad ipſos pertinere noſcuntur.

Anno Christi circiter 1250.

Ad rectores vero, vel vicarios; juxta varias ordinationes, omnia alia pertinebunt: ſcilicet cancellus principalis, cum ejuſdem reparatione, tam parietibus, quam tecturis, & feneſtris vitreis eidem pertinentibus, cum deſcis & ſcamnis, & aliis ornamentis honeſtis: ut cum Propheta cantare valeant: *Domine, dilexi decorem domus tuæ, &c.* cum manſo rectoriæ, & ejus reparatione hinc inde: & alia, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. Noverint ſe rectores, vel vicarios, a locorum ordinariis compelli poſſe, ſecundum conſtitutionem, & alias in hac parte probatas, &c. Pſal. 25.

De decimis fœni, agnorum, lacticinii, molendinorum, paſturæ, piſcariorum, apum, & lucri negotiationis.

QVoniam, propter diverſas conſuetudioes in petendo decimam, propter diverſas cauſas, inter rectores eccleſiarum & parochianos ſuos, rixæ & contentiones, ſcandala & odia permaxima oriuntur: volumus, quod in cunctis eccleſiis parochialibus, per archiepiſcopatum vel archidiaconatum conſtitutis, uniformis ſit petitio decimarum, & proventuum eccleſiaſticorum, niſi parochiani competentem, pro talibus decimis, velint facere redemptionem.

Volumus etiam, quod decimæ de fœnis, ubicumqoe creſcant, ſive in magnis pratis, ſive in parvis, ſive in chevicis, exigantur: & prout expedit, eccleſiæ perſolvantur.

De nutrimentis animalium, volumus, ſi de agnis, quod pro ſex & infra, ſex obolos dentur, pro ſeptem ſeptimus agnus, & ſupra ſemper detur pro decima: ita tamen, quod rector eccleſiæ, qui ſeptimum agnum receperit, tres obolos det: denarium parochiano, qui nonum det obolum, vel expectet rector eccleſiæ uſque ad alterum annum, donec poſſit decimam agnum habere, ſi maluerit: & qui ita expectabit, ſemper exigat ſecundum meliorem agnum, vel tertium ad minus de agnis ſecundi anni, & hoc propter expectationem primi anni. Et ita intelligendum eſt de decima lanæ.

Sed ſi oves alibi in hieme, alibi in æſtate notriuntur, dimidia datura eſt: ſimiliter, ſi quis in medio tempore emit, vel vendiderit oves, & certum ſit de qua parochia oves illæ venerunt, dividenda eſt decima, ſicut de re, quæ adquiritur ex militia. Si autem incertum fuerit, habeat illa eccleſia, infra cujus limites, tempore tonſionis oves inveniuntur.

De lacte, volumus quod decimæ ſolvantur, dum durat: videlicet de caſeo in tempore ſuo, & de lacte in autumno & in hieme, niſi parochiani competentem velint, pro decimis talibus, facere redemptionem, & hoc

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1250.

& hoc ad commodum eccleſiæ.

De provenientibus molendinorum, volumus, quod decimæ exigantur & ſolvantur, uſque ad valorem proventuum faciant redemptionem.

De paſturis autem, & piſcariis, tam communibus, quam non communibus, ſtatuimus, quod decimæ fideliter perſolvantur, & per numerum animalium & dierum, ſi expediat eccleſiæ.

De piſcationibus autem & apibus, ſicut de omnibus aliis bonis juſte adquiſitis, quæ renovantur per annum, ſtatuimus, quod decimæ exigantur, & hoc debito modo. Statuimus autem, quod decimæ de artificibus, & mercatoribus, & lucro negotiationis, ſive de arentaria, fabris, textricibus, & omnibus aliis ſtipendiariis; videlicet det decimas de ſtipendiis ſuis, niſi ipſi ſtipendiarii aliquod certum ad opus, vel ad lumen in eccleſia velint dare: & hoc, ſi rectori placuerit.

In petitione autem principalis legati volumus, quod conſuetudo provinciæ cum poſſeſſione eccleſiæ obſervetur: ita tamen, quod rector eccleſiæ, ſi fuerit vicarius, ſeu capellanus annuus, Dominum habeat præ oculis.

Sed quoniam multi inveniuntur decimas dare nolentes: ſtatuimus, quod parochiani admoneantur ſemel, ſecundo, & tertio, ut decimas Deo & eccleſiæ ſolvant; quod ſi non emendaverint, primo ab ingreſſu eccleſiæ ſuſpendantur, & ſic demum, ad ſulutionem, per cenſuram eccleſiaſticam ſi neceſſe fuerit, compellantur. Sed cum dictæ ſuſpenſionis relaxationem & abſolutionem petierint, ordinariis locorum mittantur abſolvendi, & debito modo puniendi. Rectores ergo eccleſiarum, ſeu vicarii, capellani annui, qui prædictas decimas modo præſcripto, ſeu propter formidinem hominum, ſeu favorem, Dei timore poſtpoſito, cum effectu non petierint, pœna ſuſpenſionis involventur, donec dimidiam marcam, propter inobedientiam, archidiacono loci perſolverint.

ANNO CHRISTI 1252.

** CONCILIUM EBORACENSE.

De ornamentis eccleſiæ, ab eodem VValtero Gray, incerto anno celebratum.

Ex MS codice bibliothecæ Cotton. edidit collector Anglicanus.

DEcretum domini VValteri Gray archiepiſcopi Eboracenſis, Angliæ primatis, & Apoſtolicæ ſedis legati, editum apud Eboracum tempore viſitationis ſuæ, tam ad honorem Dei & eccleſiæ Eboracenſis, ac omnium eccleſiarum per totam noſtram provinciam exiſtentium, quam doctrinam præſentium, informationem & memoriam omnium futurorum.

Cum plerumque inter rectores eccleſiarum ſeu vicarios, in provincia Eboracenſi conſtitutos, eorumdemque parochianos, ſuper variis ornamentis rebuſque eccleſiaſticis, altercatio non modica ſit exorta: & ideo, quanta, quæ, & qualia, ad rectores ſeu vicarios eccleſiarum, per totam provinciam Eboracenſem conſtitutos, ſuſtentationem & reparationem pertineant; quæ autem ad parochianos eorundem, de rebus ac ornamentis eccleſiarum reparandis pertinere noſcuntur, per ſubſcripta, ſole clarius omnibus eluceſcat. Et ideo ordinamus & ſtatuimus, ut parochiani noſtri omnes & ſinguli exiſtant ſic docti in ſingulis ſubſequentibus, ut ſciant & intelligant atque obſervent totaliter univerſi; videlicet quod calix, miſſale, veſtimentum ipſius eccleſiæ principale: videlicet caſula, alba munda, amictus, ſtola, manipulus, zona, cum tribus touvellis, corporalia & alia veſtimenta, pro diacono & ſubdiacono honeſta, juxta facultates parochianorum & eccleſiæ, cum cappa ſerica principali

ANNO CHRISTI 1252.

pro principalibus feſtis, & cum duabus aliis pro choris regendis in feſtis ſupradictis: crux proceſſionalis, & altera crux minor pro mortuis: & feretrum pro mortuis: vas ad aquam benedictam, oſculatorium, candelabrum ad cereum Paſchale, thuribulum, lucerna, cum tintinnabulo, velum quadrageſimale: duo candelabra pro ceroferariis. De libris, legenda, antiphonale, graduale, pſalterium, troparium, ordinale, miſſale, manuale: frontale ad magnum altare, tria ſuperpellicia, pyxis pro corpore Chriſti honeſta: vexillum pro Rogationibus, campanæ magnæ cum chordis ſuis: fons ſacer, cum ſerura: chriſmatorium, imagines in eccleſia: imago principalis in cancella, de quo dedicatur eccleſia: reparatio librorum & veſtimentorum quoties contigerint emendari, cum omnibus ſupradictis lin ..... in eccleſia: reparatio navis eccleſiæ & conſtitutio ejuſdem, cum campanili interius & exterius, ſcilicet feneſtris vitreis, cum clauſura cœmeteriorum, cum aliis navis eccleſiæ, & ſingulis aliis, ad ipſos parochianos pertinere noſcuntur.

Ad rectores vero vel vicarios, juxta varias ordinationes, omnia alia pertinebunt: ſcilicet cancellus principalis, cum ejuſdem reparatione, tam parietibus quam tecturis & feneſtris vitreis eidem pertinentibus, cum deſcis & ſcamnis, ac aliis ornamentis honeſtis, ut cum propheta cantare valeant: *Domine dilexi decorem domus tuæ*, &c. cum manſo rectoriæ, & ejus reparatione hinc inde, & alia quæ non ſunt ſcripta in libro hoc, noverint ſe rectores vel vicarios a locorum ordinariis compelli poſſe, ſecundum hanc conſtitutionem, ac alias in hac parte probatus, &c.

ANNO CHRISTI 1252.

** CONCILIUM SENONENSE,

Cujus autoritate admonitus eſt Theobaldus Navarræ rex & Campaniæ comes, ut bonis eccleſiaſticis cederet, anno Domini MCCLII.

Hujus ſynodi nihil extat præter monitionem ipſam, cujus exemplum ex regio tabulario petitum ſubjicio.

Monitio concilii Theobaldo regi Navarræ & Campaniæ comiti.

GIlo Dei gratia Senonenſis archiepiſcopus, M.[1] Carnotenſis. R[2] Pariſienſis. G[3] Aurelianenſis. G[4] Autiſſiodorenſis. P[5] Meldenſis, & N[6] Trecenſis, eadem gratia epiſcopi, Chriſtianiſſimo in Chriſto illuſtri viro Th.[7] Dei gratia regi Navarræ, Campaniæ & Briæ comiti palatino, ſalutem, & ſinceram in Domino caritatem.

1. Mattheus
2. Reginaldus.
3. Guillelmus.
4. Guido.
5. Petrus.
6. Nicolaus
7. Theobaldo.

Cum alias ex parte concilii provincialis Senonenſis, per litteras noſtras monitorias vos requiſiorimus & rogaverimus, ut ea quæ de bonis eccleſiaſticis a quadraginta annis citra acquiſitis ſaiſiri feceratis, deſaiſiri faceretis: & preces & monitio prædictæ nondum fuerint a vobis effectum aliquem conſecutæ; ſed magis ac magis de die in diem adhuc inceſſanter in poteſtate Campaniæ ſaiſiantur, necnon & alia multa gravamina eccleſiis & perſonis eccleſiaſticis earumque hominibus inferantur contra immunitatem eccleſiæ, & eccleſiaſticam libertatem, prout vobis Magiſter Ioannes de Vernolio nuncius noſter ad hoc ſpecialiter deſtinatus plenius explicabit: ſerenitatem veſtram tenore præſentium & per prædictum nuncium autoritate prædicti concilii rogandam duximus & monendam, ut ſaiſita deſaiſiri faciatis, quouſque de jure veſtro conſtiterit

ANNO CHRISTI 1252.

A evidentet, & a prædictis gravaminibus deſiſtatis, & veſtros miniſteriales deſiſtere faciatis. Licet enim honori & perſonæ veſtræ in quantum poſſemus deferre velimus: omittere tamen non poſſumus, nec debemus, quin oppreſſioni eccleſiarum, prout juris eſt, ſuccurramus. Sciatis pro certo quod jus veſtrum abſorbere non volumus, ſed potius ipſarum eccleſiarum indemnitatibus, quantum cum Deo poſſumus, ſubvenire.

Datum Pariſius die Veneris poſt feſtum S. Martini hyemalis, anno Domini MCCLII. *cum VII. ſigillis.*

ANNO CHRISTI 1253

CONCILIUM APUD SALMURUM,

B A PETRO * DE LAMBALLE TURONENSI ARCH. & ſuffraganeis celebratum, anno Domini M CC LIII.

* *al.* a Luhello, *ſed male. Iam enim Remenſis archiepiſcopus ex Turonenſi factus erat.*

Ex duobus Mſſ. collegii Pariſienſis S. I: quorum alterum dedit V. Cl. Ægid. Menagius.

TITULI CAPITULORUM.

1. *De celebratione Divinorum officiorum.*
2. *De cuſtodia ſacramentorum.*
3. *Qualiter, & per quos corporalia, &c. ſunt abluenda.*
4. *De ſcribendo in quaternis res & bona eccleſiarum per archidiaconum.*
5. *De archidiaconis, archipreſbyteris, & decanis ruralibus, ad ordines promovendis.*
6. *Ne lites in eccleſiis vel earum porticibus agitentur.* C
7. *Ut archidiaconi & alii, præſentibus epiſcopis ſua placita non teneant.*
8. *Ut archidiaconi & alii, extra civitatem officiales non habeant: & de quibus cauſis non cognoſcant.*
9. *De procurationibus.*
10. *De numero canonicorum ſtatuendo, & ſectionibus præbendarum non faciendis.*
11. *Ne illegitimi ad canonicatum cathed. recipiantur.*
12. *De ſubſidio.*
13. *De penſionibus non imponendis.*
14. *Ut regulares cogantur obſervare ſibi præſcripta in litteris pontificum.* D
15. *Ut eadem litteræ in ſingulis abbatiis habeantur materna lingua expoſitæ.*
16. *Ut monachi poſſeſſionem non habeant.*
17. *Ne religioſi ſæcularia placita audiant.*
18. *Ne ſæcularibus dentur loca religioſa.*
19. *De ſupplendo antiquo numero monachorum.*
20. *Ut abbates novas penſiones prioratibus non imponant.*
21. *Ne prioratus vacantes denudentur bonis ſuis.*
22. *Ne quis depoſitum faciat extra ſuam eccleſiam, aut monaſterium.*
23. *Ut eccleſiaſtici mercimonialia non exerceant.*
24. *Ut judices eccleſiaſtici poteſtatem citandi ſine pluribus literis indiſtincte non committant.*
25. *De perturbatoribus juriſdictionis eccleſiaſticæ.* E
26. *Ut non impediatur executio ſententiarum.*
27. *De clandeſtinis matrimoniis.*
28. *De commendis eccleſiarum.*
29. *Ut epiſcopus eccleſias parochiales non applicet menſæ ſuæ: & ne in earum collatione novas penſiones ſibi retineat.*
30. *Ne clericus leget aliquid filio ſpurio, vel concubinæ.*
31. *De præbendis ſacerdotalibus.*
32. *Ut ſtatuta provincialia prædeceſſorum ſuorum obſerventur.*

CAPITULA.

ANNO CHRISTI 1253.

I. *De celebratione Divinorum officiorum.*

A NOs ſanctorum canonum & prædeceſſorum noſtrorum volentes ſervare ſtatuta, & ea quæ viſitando provinciam Turonenſem, correctione novimus indigere, corrigere cupientes: vocatis venerabilibus fratribus, Turonenſis provinciæ epiſcopis, ac aliarum eccleſiarum prælatis apud Salmurum, de dictorum fratrum conſilio duximus ſtatuendum, ut in locis collegiatis, & maxime in cathedralibus, dicantur horæ B canonicæ horis debitis, cum omni devotione, ſolenniter, & devote: nec prius pſalmi verſiculum una pars chori incipiat, quam ex altera præcedens pſalmi verſiculus finiatur.

II. *De cuſtodia ſacramentorum.*

Verum cum a ſanctis patribus ſit ſtatutum, ut corpus Chriſti ſub honeſta & fida cuſtodia reponatur; & in aliquibus partibus Turonenſis provinciæ illud minus decenter invenerimus cuſtoditum: ſtatuimus ut archidiaconi, archipreſbyteri, & decani rurales, ad quorum officium dignoſcitur C pertinere, cum omni cura & ſolicitudine illud faciant, & procurent ſanctuarium, fontes, oleum, & ſanctum chriſma, clavibus adhibitis cuſtodiri, & per loca populoſa, & maxime civitates, venerabiliter deferri.

III. *Qualiter, & per quos, corporalia, &c. ſunt abluenda.*

Præcipimus etiam, ut prædicti archidiaconi, archipreſbyteri, & decani rurales, faciant & procurent per ſacerdotem aut diaconum ſuperpellicio indutũ corporalia ſæ- D pe ablui, & in vaſe mundo ad hoc ſpecialiter deputato, omnes ablutiones, ſi fieri poteſt, vel ſaltem primam, in piſcina reponi; & ut altaris linteamina, indumenta ſacerdotalia, ab aliqua honeſta matrona vel virgine, ſine appoſitione aliorum pannorum, quotiens opus fuerit, abluantur; & munda, & integra ſerventur, cum in pluribus parochialibus eccleſiis provinciæ Turonenſis immunda & dirupta a nobis & a noſtris ſociis ſint reperta.

IV. *De ſcribendo in quaternis res & bona eccleſiarum per archidiaconum.*

E Statuimus autem quod concilium apud Vallem Guidonis a felicis recordationis Gaufrido * prædeceſſore noſtro provida fuit deliberatione ſtatutum, de libris, vaſis, veſtimentis, & aliis ornamentis, & redditibus eccleſiarum, in quaternis archidiaconorum * ſcribendis, ab archidiaconis inviolabiliter obſerventur. Quod ſi circa prædicta omnia & ſingula prædicti archidiaconi, archipreſbyteri, & decani

rurales

* *Gaufridus ille electus eſt Turon. archiepiſc. an. 1207. obiit an. 1208.*

* *al.* archivorum

Google

ANNO CHRISTI 1253.

rurales, prout ad eos ſpectare dignoſcitur, negligentes fuetint aut temiſſi, & de hoc conſtare poterit: a diœceſano loci, ab officio ſuſpendantur. Nec prius relaxetur ſententia, niſi ſolutis decem ſolidis pto qualibet eccleſia, in qua eorum negligentia aut incutia in præniiſſis poterit teperiri, pet diœceſanum loci in uſus fabricæ matricis eccleſiæ convertendis.

V. *De archidiaconis, archipresbyteris, & decanis ruralibus, ad ordines promouendis.*

B Item cum ſacris conſtitutionibus caveatur, ut archidiaconi fiant diaconi; & archipreſbyteri, preſbyteri: autoritate præſentis concilii ſancimus, ut prædicti archidiaconi, archipreſbyteri, & decani rurales, ad prædictos ordines infra annum ſuſcipiendos, prout eorum requirit officium, a ſuis diœceſanis per ſubtractionem beneficiorum monitione canonica compellantur: & talibus conferantur, qui infra annum a tempore ſuſcepti beneficii velint, ſciant, & valeant, in ordinibus quos requirit eorum dignitas deſervire.

VI. *Ne lites in eccleſiis vel earum porticibus agitentur.*

C Inhibemus diſtrictius, ne cauſæ de cætero coram quibuſcumque judicibus ordinariis, aut delegatis eorum, in eccleſiis aliquibus, & præcipue in cathedralibus, aut earum porticibus, agitentur: cum ptopter litigantium clamores frequenter Divinum impediatur officium, & ob eorum rixas & diſcordias quandoque ſanguinis effuſio, homicidia, & alia mala, in ipſis eccleſiis ante eatum faciem perpetrentur.

VII. *Vt archidiaconi & alii præſentibus epiſcopis ſua placita non teneant.*

D Prohibemus, ne quis archidiaconus, archipreſbyter, aut alii minores prælati juriſdictionem eccleſiaſticam habentes, cauſas audiant, ſeu placita teneant, præſentibus epiſcopis ſuis: ſed longe ab ipſis faciant ſuper his, quod viderint expedire.

VIII. *Vt archidiaconi & alii extra civitatem officiales non habeant, & de quibus cauſis non cognoſcant.*

E Cum olim a prædeceſſoribus noſtris, in Caſtri Gontetii [1] & Vallis Guidonis [2] conciliis, ſit ſtatutum ne archidiaconi, atchipreſbyteri, ſeu decani tutales, & alii minores juriſdictionem eccleſiaſticam habentes, extra civitatem officiales ſeu allocatos habeant, ſed exrta civitatem in propriis perſonis ſuum diligenter expleant officium; & ne dicti archidiaconi, archipteſbyteri, &

[1] an. 1231. can. 12.
[2] an. 1242. can. 4. Et concil. Turon. an. 1239. c. 8.

A decani rurales, de cauſis matrimonialibus, ſimoniæ, & aliis quæ degradationem vel amiſſionem beneficii, ſeu depoſitionem exigunt, cognoſcerent, niſi de ſui pontificis mandato ſpeciali; alias proceſſus habitus coram ipſis nullius eſſet momenti; & hæc invenetimus in Turonenſi provincia minime cuſtodita: autoritate præſentis concilii omnibus & ſingulis fratribus & coëpiſcopis noſtris injungimus, ut omnia prædicta ſine diminutione faciant a ſubditis inviolabiliter obſervari, præfatum pet ſe ſtatutum, vel per alios, in eccleſiis patochialibus ſuæ diœceſis publicantes.

IX. *De procurationibus.*

Non ſine radice cupiditatis procedit quod nonnulli prælati provinciæ Turonenſis, in priotatibus & eccleſiis, procurationem, aut aliquid nomine procurationis, recipiunt in pecunia numetata; & nihilo minus ſubditos ad eos in eiſdem locis procurandos compellunt, ſic ab eis procurationem duplicem exigendo. Quod fieri diſtrictius prohibemus. Cum ratione viſitationis debeatur procuratio: inhibemus diſtricte præcipientes, ut nullus procurationem recipiat, niſi a locis dumtaxat viſitatis.

X. *De numero canonicorum ſtatuendo, & ſectionibus prabendarum non faciendis.*

Innovamus ſtatutum in concilio Caſtri Gontetii * editum de certo canonicorum numero in eccleſiis ſtatuendo, in quibus certus numerus minime erat ſtatutus: & ne eccleſiarum aut præbendarum fierent ſectiones, ſed cum omni integritate conferrentur, & ne aliquis ad vacaturam inſtitueretur præbendam: præcipientes illud ſtatutum inviolabiliter in omnibus ſuis articulis obſervari. Et quoniam dectetum eſt in eodem, id quod contra fieret non tenere; & quidam de facto, cum de jure non poſſent, ſectiones eccleſiarum fecerint, & etiam præbendarum: quatenus contra prædicta ſtatuta eſt factum, irritum revocamus.

* an. 1231. can. 6.

XI. *Ne illegitimi ad canonicatum cathedral. recipiantur.*

Statuimus ne aliquis in canonicum eccleſiæ cathedralis recipiatur, niſi ſit de legitimo mattimonio procreatus.

XII. *De ſubſidio.*

Statuimus ne prælatus aliquis a ſubditis ſubſidium exigat, niſi neceſſitas ex cauſa manifeſta & rationabili hoc expoſcat: & tunc cum caritate recipiat moderatum.

ANNO CHRISTI 1253.

XIII. *De penſionibus non imponendis.*

Licet filii a parentibus nutriri debeant: aliquando tamen contrarium in aliqua parte provinciæ Turonenſis invenitur, cum a prælatis quibuſdam rectores eccleſiarum adeo novarum impoſitione penſionum graventur, quod vix de reſiduo bonorum earumdem remaneat unde valeant ſuſtentari: quod multum longe a paterna pietate videtur. Verum cum penſiones in Lateranenſi concilio reprobentur, nos paupertati prædictorum rectorum compatientes, & prædicti concilii adhærentes * ſtatuto, penſiones de novo impoſitas in dictis eccleſiis ſine juſta & rationabili cauſa, de fratrum noſtrorum conſilio duximus revocandas: injungentes locorum diœceſanis, ut prædictos rectores non permittant a talibus penſionariis moleſtari. Licet etiam de ſolvendis prædictis penſionibus juramento ſint aſtricti: præcipimus, ut prædicti penſionarii per diœceſanos ad remiſſionem præſtiti juramenti faciendam per cenſuras eccleſiaſticas compellantur.

* al. addentes

XIV. *Vt regulares cogantur obſeruare ſibi præſcripta in litteris pontificum.*

Cum ſuper ſtatu religioſorum ipſis per ſummum pontificem ad plenum ſit proviſum, præcipimus omnibus abbatibus, prioribus, præpoſitis, ac bailivis, univerſos ac ſingulos articulos, prout in litteris ſummi pontificis continentur, ab abbatibus, prioribus, præpoſitis, bailivis, monachis clauſtralibus ac converſis, inviolabiliter obſervari: injungentes in virtute obedientiæ ſingulis locorum diœceſanis, ut ſi prædicti abbates, priores, præpoſiti, bailivi, aut monachi clauſtrales, circa obſervantiam prædictorum negligentes extiterint, aut remiſſi, pœnas in eiſdem litteris comprehenſas eiſdem infligere non poſtponant.

XV. *Vt eædem litteræ habeantur in ſingulis abbatiis materna lingua expoſitæ.*

Præcipimus etiam in virtute obedientiæ, ut ſinguli abbates in ſingulis ſuis abbatiis litterarum tranſcriptum habeant prædictarum, & earum tenorem lingua materna exponant, & exponi faciant diligenter.

XVI. *Vt monachi poſſeſſionem non habeant.*

Statutum editum apud Caſtrum Gonterii *, ne monachi, niſi ſint in adminiſtratione conſtituti, habeant aliquo colore poſſeſſionem, vel aliquam proprietatem, etiam de licentia abbatum, cum licentia abbatis eis in hoc non valeat ſuffragari; & quia abbates, ſi contra prohibitionem iſtam fecerint, per ſuperiorem graviſſime puniantur: præſenti concilio duximus innovandum.

* an. 1231. c. 26.

XVII. *Ne religioſi ſæcularia placita audiant.*

Item inhibemus ne religioſi, baronum, militum, aut aliarum ſæcularium poteſtatum cauſas aut placita audire, aut de his intromittere ſe præſumant.

XVIII. *Ne ſæcularibus dentur loca religioſa.*

Statuimus ne abbates religioſa loca, etiamſi ſolitaria fuerint, ad tempus, aut quoad vixerint, laicis concedant: ſed talibus conferant, quod prædicta loca debito ſervitio * non fraudentur.

* officio

XIX. *Vt ſuppleatur antiquus numerus monachorum.*

Provideant epiſcopi ſolicite, prout invenimus a piæ memoriæ Gaufrido prædeceſſore noſtro ſtatutum, & male ab abbatibus cuſtoditum, quod in prioratibus, monachis aut clericis conceſſis, ſuppleatur antiquus numerus monachorum: ad quem ſupplendum & reponendum, abbates per diœceſanum loci cenſura eccleſiaſtica, ſi neceſſe fuerit, compellantur: niſi aliquid rationabile propoſuerint & probaverint, per quod ab hoc, merito debeant excuſari.

XX. *Vt abbates novas penſiones prioratibus non imponant.*

Abbates antiquis penſionibus prioratibus impoſitis ſint contenti, nec novas in eiſdem attentent imponere, ſeu antiquas etiam augmentare. Et ſi quæ de novo ab eis vel prædeceſſoribus ſuis ſint impoſitæ, præcipimus ut ad eas revocandas, & remittendas, per proprium epiſcopum compellantur.

XXI. *Ne prioratus vacantes, bonis ſuis denudentur.*

Item ſtatuimus ne abbates, cum contingit priores ſuos cedere, aut decedere, prioratus bonis ſuis audeant denudare, ſed ſaltem tantum de prædictis bonis, futuris prioribus dimittant, quod ipſi fratres & familia, uſque ad futuram collectam, de eiſdem competenter ſuſtentari valeant, & domus prioratuum refici, & in ſtatu debito conſervari.

XXII. *Ne quis depoſitum faciat extra ſuam eccleſiam aut monaſterium.*

Prohibemus ſub pœna excommunicationis, ne quis abbas, prior, vel alia religioſa perſona, depoſitum faciant extra ſuam eccleſiam, monaſterium, aut prioratum.

XXIII.

ANNO CHRISTI 1253.

XXIII. *Vt eccleſiaſtici mercimonialia non exerceant.*

Item prohibemus diſtricte, ne prælati, ſacerdotes, vel alii clerici beneficiati, mercimonialia, vel alios turpes contractus ineant, vel exerceant per ſe, vel per alios, nec partiantur in talibus vel ſocietatem * de talibus contrahant, cum frequenter ſub colore tali uſuræ graviſſimæ committantur.

* vel ſcienter det.

XXIV. *Vt iudices eccleſiaſtici poteſtatem citandi, ſine litteris pluribus indiſtincte non committant.*

Item quia nonnulli judices eccleſiaſtici cupiditate ducti, diſcuttendo per ſuas diœceſes, ſeu archidiaconatus, vel archipreſbyteratus, ſeu etiam decanatus, ſingulis preſbyteris ſibi ſubjectis, vel pluribus eorum, poteſtatem citandi quos voluerint committunt, cum per hoc tot videantur habere judices vel allocatos, quot ſunt pro tempore citatores: ne hoc de cætero fiat, ſtatuimus & prohibemus.

XXV. *De perturbatoribus iuriſdictionis eccleſiaſticæ.*

Inhibemus etiam ſub pœna excommunicationis, iſto ſacro approbante concilio, ne quis juriſdictionem impediat * eccleſiaſticam, & ne minis aut terroribus, ſeu per captionem rerum aut corporum, litigantes ſuper rebus ad forum eccleſiaſticum ſpectantibus, revocet a foro prædicto, cum per viam iſtam rigor eccleſiaſticus, & juriſdictio nequiter enervetur: præcipientes ſingulis diœceſanis, ut prædictum ſtatutum per eccleſias parochiales faciant publicari, & illos qui contra fecerint, monitione præmiſſa, excommunicatos publice nunciari.

XXVI. *Vt non impediatur executio ſententiarum.*

Item cum nonnulli volentes arctare & diminuere juriſdictionem eccleſiæ, ſententias latas a judicibus eccleſiaſticis executioni demandare recuſent, & penitus renuant *, ſive etiam prædictas executiones, per alios qui non ſunt de juriſdictione judicum, impediri faciant & procurent & affectent: cum nihil proſit litigantibus, ſi feratur pro ipſis ſententia, ſi non demandetur executioni: prohibemus ſub pœna excommunicationis, ne quis de cætero talia attentare præſumat, præcipientes, ipſos qui contra fecerint, legitima monitione præmiſſa publice denunciari excommunicatos.

* al. remittant

A XXVII. *De clandeſtinis matrimoniis.*

ANNO CHRISTI 1251.

Item cum per matrimonia clandeſtina, a ſanctis patribus non ſine cauſa prohibita, frequenter conjungantur non conjungendi, & præter detrimentum animarum quod incurrunt ſic convicti, rixæ, contentiones, & guerræ inter conſanguineos & alios oriantur, & quandoque committantur homicidia: prohibemus firmiter, ne fiant hujuſmodi clandeſtina matrimonia: ſtatuentes iſto ſacro concilio conſentiente, ut perſonæ eccleſiaſticæ, preſbyteri, & alii clerici, qui talibus matrimoniis interſint, vel ſuis eccleſiis ſeu capellaniis talia fieri permittant, officiis & beneficiis per triennium ipſo facto ſint ſuſpenſi: necnon perſonæ taliter contrahentes, ad arbitrium ſuorum epiſcoporum pecuniaria pœna puniantur.

XXVIII. *De commendis eccleſiarum.*

Item nonnulli epiſcopi, & alii prælati, propriis lucris & commodis ſuorum inhiantes, eccleſias parochiales, quæ proprios poſſunt habere ſacerdotes, clericis & aliis perſonis eccleſiaſticis, habentibus alias eccleſias parochiales, vel competenter beneficiatis, ut poſſint eos pluribus onerare beneficiis, commendant unam, vel duas eccleſias parochiales, in animarum ſuarum periculum & ſcandalum plurimorum: ut ſic habeant commendatas, quas ſecundum canones habere non poſſunt intitulatas: quod fieri de cætero prohibemus: ſtatuentes, ut qui taliter eccleſias commendatas recepit, vel de cætero receperit, careat eccleſia ſic commendata; & conferens, poteſtate conferendi illam eccleſiam illa vice ſit privatus.

D XXIX. *Vt epiſcopus eccleſias parochiales non applicet menſæ ſuæ: & ne in earum collatione novas penſiones ſibi retineat.*

Item cum cultus Divinus ampliari debeat, non arctari: nonnulli epiſcopi eccleſias parochiales in redditibus abundantes, quæ plures poſſent habere ſervitores, diminuto vel arctato numero ſervitorum, prædictas eccleſias appropriant menſæ ſuæ, licet ſufficiens ſit, vel debeat ſufficiens reputari, ſic temporale ſpirituali præferendo. Quod fieri de cætero prohibemus, niſi cum conſilio metropolitani, & aſſenſu capituli proprii. Quod ſi aliter factum fuerit, illud ex tunc denunciamus irritum & inane. Et ne in ipſa collatione parochialium eccleſiarum novas ſibi retineant penſiones, vel antiquas, quas in eccleſiis prædictis percipiunt, augmentare præſumant. Quod a quibuſdam minus caritative factum eſſe

ANNO CHRISTI 1253.

dicitur, firmitet ptohibemus: illud quod contra factum fuerit, irritum decernentes.

XXX. *Ne clericus leget aliquid filio ſpurio, vel concubina.*

Item innovamus concilium Turonenſe, quod eſt tale: Præſentis autoritate concilii prohibemus, ne quis beneficiatus clericus, vel in ſacris ordinibus conſtitutus, aliquid legare præſumat filio ſpurio, ſeu propriæ concubinæ, in ultima voluntare. Quod ſi fecerit, non valeat: ſed eccleſiæ applicetut.

XXXI. *De præbendis ſacerdotalibus.*

Statuimus, ut omnes habenres ſacerdotales præbendas in cathedralibus, vel collegialibus eccleſiis, ibidem in otdine ſacetdorali deſetviant, aur per diœceſanum illis priventur, & aliis conferantur, qui velint & poſſint in eodem otdine deſervire.

XXXII. *Vt ſtatuta provincialia prædeceſſorum ſuorum obſerventur.*

Diſtricte præcipimus ſub pœna excommunicationis, omnia ſtatuta provincialia prædeceſſorum noſtrotum ab omnibus inviolabiliter obſervari.

Actum in pleno concilio apud Salmurum, in abbatia beati Florentii, die Martis, poſt feſtum beati Andreæ apoſtoli, anno Domini milleſimo ducenteſimo quinquageſimo tertio.

G.C. Concilium hoc Joannes Maanus v. cl. ad calcem Metropolitanæ ſuæ Turonenſis, tribuit anno MCCXLIII. Ego vero anno MCCLIII. ex duorum MSS. fide, & aliorum quæ vidit L. Bochellus, quem in hoc quoque autorem ſequor.

ANNO CHRISTI 1253.

*** CONCILIVM APVD CASTRVM GONTERII.

A Petro de Lamballe, archiepiſc. & ſuffraganeis celebratum anno Domini MCCLIII.

CANON VNICVS.

De abuſoribus litterarum apoſtolicarum.

QVoniam quamplutes non obſervantes conſtiturionem Gregorii IX. papæ, quæ in novis decreralibus in titulo de reſcriptis ulrima inſcribitur, & incipit, *Quia nonnulli*, multos contra ipſius conſtitutionis tenorem vexare præſumunt: nos autoritate provincialis * concilii excommunicamus omnes illos, qui a Paſcha proxime venturo in antea, talia præſumpſerint attentare. Si veto vexatus contra tenorem conſtirutionis ejuſdem, * vexatorem ſuum in cauſam duxerit vel traxerit contra ipſius conſtiturionis tenorem, ipſum hujuſmodi excommunicarionis ſententia volumus non ligari. Et ne per ignoranriam in hac patte ſe poſſit aliquis excuſare: præcipimus hæc omnia ſupradicta in patochialibus eccleſiis denunciari publice ſingulis diebus Dominicis ac feſtivis.

* al. præſentis concilii

* al. in partem vexatorem, ſed non in totum duxerit, vel tr.

ANNO CHRISTI 1253.

Actum apud Caſtrum Gonterii in concilio provinciali, anno gratiæ milleſimo ducenteſimo quinquageſimo tertio.

VITA ET EPISTOLÆ ALEXANDRI PAPÆ IV.

ANNO CHRISTI 1254.

ALexander quartus, cui, teſte abbate Stadenſi, Rainaldi, vel, ut habet Onuphrius, Rolandi nomen fuerat, patria Anagninus, nobili comitum Signiæ familia natus, Innocentii tertii & Gregorii noni, a quo cardinalis creatus eſt, propinquus, ex epiſcopo Oſtienſi & Velitrno, decimoquinto die poſt obitum Innocentii, evectus eſt in thronum apoſtolicum & cathedram Petri, 25. Decembris, ipſo die nativitatis Chriſti, anno ſalutis humanæ 1254. regnante VVilhelmo Hollandiæ comite, quem coronæ imperialis accipiendæ gratia Romam abiturientem Friſones anno ſeptimo regni occiderunt. Manfredum, qui ſibi titulum regni Neapolitani uſurpaverat, anathematizavit. Ad Venetos Philippum Fontaneſium Ravennatem archiepiſcopum miſit, qui contra Ezelinum tyrannum prædicaret. Poſt aliquot tandem obtentas victorias eo mortuo, tum demum res Syriæ Alexandro cordi eſſe cœperunt: quas tamen ad exitum deducere non potuit, propter diſſenſionem inter Venetos & Genuenſes exortam, unde graviſſimum bellum ſecutum eſt. Alexander igitur tanto malo occurrere ac mederi ex paterna commiſeratione deſiderans, ubi ſanctam Claram ordinis ſancti Franciſci inter divos retuliſſet, omnem operam ad componendam pacem inter eos adhibuit. Verum tam gravibus implicatus curis, obiit VIII. Kalendas Iunii, anno Domini 1260. cum ſediſſet annos ſex, menſes 5. dies 15. Henricus Stero in annalibus ſuis ait, eum Viterbii VIII. Kalendas Iunii anno 1261. defunctum eſſe. Corpus ejus ad eccleſiam ſancti Laurentii delatum eſt. Erga pauperes adeo propenſus fuit, ut libros aliquos contra eos deſcriptos improbaverit. Epiſtolas decretales ſcripſit. Viros doctos maximo favore proſecutus ſemper magnifecit: inter cæteros Henricum a ſe cardinalem Oſtienſem factum. Egregia aliquot ædificia extruxit: &, ut multa paucis dicam, ſuavem poſt obitum ſui memoriam reliquit. Sedes morte ejus tribus menſibus & quatuor diebus vacavit.

EPISTOLA I. ALEXANDRI PAPÆ IV.

AD SCHOLASTICVM ARGENTINENSEM.

De novalium decimis.

Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio Scholaſtico Argentinenſis eccleſiæ ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

EXhibita nobis dilectorum filiorum prælatorum ac religioſorum, & cleri Colonienſis, civitatis, & diœceſis petitio continebat, quod cum aliquas terras incultas earumdem civitatis & diœceſis contingit redigi ad culturam, nobiles viri comes de Monte, & VValeramus frater comes Iuliacenſis, ac quidam alii dictarum civitatis & diœceſis, aſſerentes ad ſe decimas novalium hujuſmodi pertinere, illas pro ſuæ voluntatis libito occupant, & contra juſtitiam detinent occupatas. Cum itaque dominus in ſignum univerſalis

lis dominii ſibi decimas reſervarit, diſcretioni tuæ A per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus, ſi tibi conſtiterit ita eſſe, prædictos nobiles & alios, quod hujuſmodi decimas novalium eidem eccleſiiaexhibeant, & illas ab eis permittant pacifice poſſideri, monitione præmiſſa, per excommunicationis in perſonas, & in terras eorum interdicti ſententias, appellatione remota, prævia ratione compellas: non obſtante, ſi aliquibus a ſede apoſtolica ſit indultum, quod excommunicari non poſſint, & terra ipſorum ſupponi eccleſiaſtico interdicto, per literas apoſtolicas, quæ de indulto hujuſmodi plenam & expreſſam non fecerint mentionem, & conſtitutione de duabus diætis edita in concilio generali: ita quod ultra tertiam vel quartam aliquis extra ſuam diœceſim autoritate B præſentium ad judicium non trahatur. Data Anagniæ xv. Kalendas Septembris, pontificatus noſtri anno primo.

II. AD HENRICVM CHYMENSEM EPISCOPVM.

Philippus Saltzburgenſis electus, jam per decem annos nolens ordinem presbyterii ac epiſcopalem ſuſcipere conſecrationem, ab Aleſandro papa deponitur, & Vlricus Secovvenſis epiſcopus ei ſubrogatur.

Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilis fratri Chymenſi epiſcopo ſalutem & apoſtolicam benedictionem. C

IN contemptum veniens Philippus, quondam Satzburgenſis eccleſiæ electus, nimis videtur a ſe timorem Domini & hominum reverentiam abjeciſſe, dum adhuc munitiones & caſtra, & quædam alia bona ipſius eccleſiæ, ſua detinet poteſtate: quaſi non ſuffecerit dictam tenuiſſe eccleſiam, in ſuam & multorum perniciem, tanto tempore viduatam. Errata igitur dicti Philippi corrigi miſericorditer cupientes, fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ipſum ex parte noſtra moneas attentius, & inducas, ut prædicta omnia venerabili fratri noſtro Saltzburgenſi archiepiſcopo, vel alii eius nomine, ſine qualibet difficultate reſignet. Alioquin, D eum ferro abſcindenda ſunt vulnera quæ fomentorum non ſentiunt medicinam, tam eum quam alios, qui eadem ejus nomine detinent, ad id per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione remota, compellas. Contra quos, ſi neceſſe fuerit, omnium ſuffraganeorum, miniſterialium, & vaſſallorum ejuſdem eccleſiæ auxiliom invoces, ut ſuper his tibi & ipſi archiepiſcopo fuerint requiſiti; ſuffraganeos ipſos ad hæc autoritate noſtra, miniſteriales vero & vaſſallos eoſdem per privationem feudorum quæ tenent ab ipſa eccleſia, monitione præmiſſa, ratione prævia coarctando. Datum Viterbii II. Nonas Decembris, pontificatus noſtri anno III.

III. AD ARCHIEP. SALTZBVRGENSEM ET SVFFRAGANEOS. E

Eos hortatur ad officium epiſcopale exequendum, & abuſus reformandos.

Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus ar. chiepiſcopo Saltzburgenſi, ejuſque ſuffraganeis, nec non & dilectis filiis abbatibus, aliiſque eccleſiarum prælatis ordinariam in ſubditos obtinentibus poteſtatem per Saltzburgenſem provinciam conſtitutis, tam exemptis quam A *non exemptis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.*

SI vere, quod dicitur, paſtores ovium Chriſti ſumus, non impavide ferre poſſumus terribiliter intonantia noſtris ſenſibus contra paſtoralis curæ negligentiam ſacrarum oracola ſcripturarum, quæ determinata dominici gregis in præſidentium deſidiam retorquentes, minaciter inclamant pereuntium ſanguinem de præpoſitorum manibus exigendum. Quis noſtrum non contremiſcat & paveat, dicente ad paſtores gregis ſui Domino per prophetam: *Diſperſiſtis gregem meum; ejeciſtis, & non viſitaſtis eos. Ecce ego viſitabo ſuper vos veſtrorum malitiam ſtudiorum.* (Ierem. 23.) Pavet utique ad hos increpationis inter- B minationiſque Divinæ ſermones idem ipſe propheta, dum dicit: *A facie Domini, & a facie ſanctorum verborum ejus conturbatum eſt cor meum: in medio mei contremuerunt omnia oſſa mea.* (Ierem. 23.) O formidoloſa ſpeculatorum, quos populo diſpenſatio Divina præpoſuit, & periculoſa conditio, ſi perfunctorie res agatur, ſi eo modo in ſolicitudine commiſſa non militent, quo ſummus præcipit imperator, ſi ſibi & univerſo gregi, cui eos Deus cuſtodes & epiſcopos conſtituit, non attendant. Hic præcipue horrendum erit illud humanorum operum finale judicium, omnibus in commune tremendum: in quo etſi unuſquiſque de proprii corporis actionibus diſtricto ſit ſubjiciendus examini, ut recipiat prout geſſit: nobis tamen, quibus papalis cura commiſſa eſt, non ſufficiet propria C innocentia ſine cumulo juſtitiæ ſubditorum: quando negligentis miniſtri pigritiam per *conſequens auſterus injunctæ ſervitutis exactor, delicta plebis impinget reatui prælatorum. (* f. perſequens) Si enim qui de ſunico talento ſibi credito ſatis fenoris non reportabit augmentum, tamquam inutilis ſervus & piger juſtæ damnationis periculum ſuſtinebit: quam durum putatis judicium fiet illi, qui commiſſum ſibi pluralem numerum viventium talentorum non ſolum integrum neglexerit reddere creditori, verum etiam in illa diſtrictione probabitur damnum domino ſuo in bonis, quæ ab ipſo multiplicanda ſuſceperat, intuliſſe. Propterea, fratres & filii, qui faſces pontificalis officii & eccleſiaſtici miniſterij ſubeundo, defixiſtis pro animabus creditis apud extraneum manus veſtras: feſtinate D quæſumus liberari ab illo qui ſupremus eſt actor & judex, nullum nobis de allegationis nitore præſidium relicturus. Diſcurrite, nec ceſſetis, ne fiant animæ veſtræ pro illis, quos in cuſtodiam ſub tanto vadimonio ſuſcepiſtis. Excitet vos ſummi paſtoris amor, qui nos paſcendis rationalibus ovibus dedicavit. Exterreat corda veſtra & corporis ſomnum depellat ab oculis metus periculi, eis procul dubio, qui ſupra greges ſuos vigiles non obſervant excubias, imminentis. Sed ecce letalis incuriæ ſopor, paſtoralis vitæ vigilantiam, quod gementes dicimus, oppreſiſſe videtur in plurimis, prout teſtatur nimia de pleriſque regionibus clamans Chriſtiani populi corruptela: quæ cum deberet ex ſacerdotalis antidoti curari medelis, invaleſcit, proh dolor, ex malorum con- E tagione, quod procedit a clero, ita ut alicubi verum ſit quod & prophetica querela teſtatur: *Factum eſt*, inquiens, *ſicut populus ſic ſacerdos.* (Iſai. 24.) Malitia namque dierum labentium, quæ cum tempore corrupit & mores, dante quam plurimis ex impunitate audacem ſemper & in deteriora proclivem infrenis licentiæ libertatem, nonnulli clerici præcipiti lubricæ voluptatis arbitrio laxas committentes habenas, poſt carnis ſuæ concupiſcentiam abierunt, & relegata pene penitus a converſatione vitæ ſuæ clericalis munditie & honeſtate, tenent etiam in conſpectu populi con-

cu-

cubinas, cum quibus impudicæ frontis irreverentiam induentes, fœdas manus & fœtidas, quas ſordidis libidinoſæ coinquinationis fœtibus immiſerunt, non erubeſcunt, in ſuum periculum & ruinam populi, ſacris miniſteriis immiſcere, a quibus ob publici concubinatus inſaniam, quæ nulla tergiverſatione ſceleris, vel ſecundum ſcita canonum, tam quoad ſe, quam ad alios, ſunt ſuſpenſi: & ne quis talium Miſſam audire præſumat, arctius in eorum contemptum canonicæ autoritatis conſtitutio interdicit. Per tales maxime nomen Domini blaſphematur in terris: per tales derogatur ſacramentis fidei orthodoxæ, cum vaſa Domini pollutis eorum manibus profanantur. Per tales ergo perdit religionem catholicam devotio reverentiæ Chriſtianæ: per tales decipitur populus in Divinis, & eccleſiaſtica ſubſtantia diſſipatur: hinc detrahitur verbo Dei, dum immundis labiis talium ouuciatur: hinc hæretici muſſitant & inſultant: hinc tyranni ſæviunt: hinc perfidi perſequuntur: hinc graſſantur audacius in Chriſti patrimonio ſacrilegi exactores: a quibus, proh pudor, ob hujuſmodi carnes putridas, quas diſciplinalis mucro non reſecat, ſicut decet, ſincerum catholicæ matris corpus in oſtentum ducitur & contemptum. Profecto patres qui hujuſmodi filios ſub diſſimulationis connivent ia fovent impune, etiamſi cum Heli ſacerdote ſunt boni, forſitan in ſeipſos merito pro conſimilis negligentiæ malo, repentina patris interitus ruina dejiceret de ſella retrorſum. Eccleſiæ qooque principes, qui zelo Phinees ardenter non feruntur in tales, ſine cauſa videntur portare gladium poteſtatis, quem ad vindictam malorum, laudem vero bonorum, deſuper acceperunt. Nos igitur cupientes tantum malum de medio eccleſiæ, tantumque ſcandalum ab oculis fidelium removere, univerſitatem veſtram rogamus, monemus, & hortamur, autoritate noſtra vobis per apoſtolica ſcripta in virtute injungentes, ac vos ſingulos ſub obteſtatione tam judicii ſingularis, quo quiſque citatur ad Dominum de corpore mortis hujus, quam judicii generalis, in quo univerſi ſtabimus ante tribunal æterni judicis, obſecrantes quatenus in vobiſmetipſis curetis oſtendere, quam pie ad Dominum, quam ſancte ad ſeipſos, quam juſte ad proximos oporteat cæteros in Dei eccleſia converſari. Totius namque familiæ ſtatus & ordo vacillat, ſi quod requiritur in membris, in eorum capite non habetur: & in ejus ore adverſus peccantes neceſſe eſt redargutionis objurgatio conticeſcat, qui admittere cognoſcitur arguenda. Qua enim fronte fieri quis poterit morbi curator, dum languore conſimili detinetur; aut ſectator virtutum, dum ſectator oſtenditur vitiorum? Ad inquirendos autem ac puniendos ſubditorum veſtrorum exceſſus, & maxime incontinentiæ fœditates in clericis, præſertim concubinariis manifeſtis, qui odorem fœtere faciunt domus Dei, tanto ferventius aſſurgatis, quanto damnabilius præteriretis eorum contagia incorrecta. Verom, ut adverſus concubinarios hujuſmodi officii noſtri debitum tam autoritate noſtra quam veſtra liberius exequi valeatis: nos prædeceſſorum noſtrorum attendentes veſtigia, & plenios exprimentes, ſuper hoc proceſſus veſtros per appellationis objectum volumus aliquatenus impediri. Si vero hujuſmodi concubinarij, quorum culpas contigerit canonica districtióne feriri, ſuper appellatione aut abſolutiona vel reſtitutione ſua litteras apoſtolicas reportarint: illas, niſi forſitan in eis appellationis aut excommunicationis ſeu amotionis ſuæ hujuſmodi cauſam expreſſerint manifeſte, decernimus nullius eſſe momenti, ſed, eis vel proceſſibus per eas habitis nequaquam obſtantibus, cenſura veſtræ animadverſionis in tales inviolabilem obtineat firmitatem. Preces autem, monita, mandata, & præcepta noſtra ſuper his, taliter implere curetis, quod converſationis honeſtas in clero, & devotionis antiquæ ſinceritas in populo, per ſolicitudinis veſtræ diligentiam reformantur. Cumque princeps paſtorum advenerit ab unoquoque noſtrum fructum injuncti negotii quæſiturus, coram ipſo appareatis intrepidi, & dignam ſibi poſſitis villicationis veſtræ reddere rationem. Volumus autem atque præcipimus, ut tu, frater archiepiſcope, ſuffraganeis tuis & aliis prælatis tuæ provinciæ has litteras ſine moræ diſpendio facias præſentari, ut ſuper præmiſſis præceptum noſtrum exacta diligentia exequantur.

Datum Idibus Februarii, pontificatus noſtri anno quinto.

** CONCILIUM ALBIENSE,

ANNO CHRISTI 1254.

Factum a domino Zoen, Avenionenſi epiſcopo, A. S. L. ann. Dom. M. CC. XLIV.

Ex duobus exemplaribus, altero edito a D. Luca Dacherio, tom II Spicilegii, altero Sirmondi noſtri manu deſcripto.

TITULI CAPITULORUM.

1. *Ut conſtituantur, qui diligenter inquirant hæreticos.*
2. *Ut qui hæreticum ceperit, marcam argenti accipiat.*
3. *Ut ſi de bonis hæretici marca ſolvi non poteſt, tam ſolvant loci dominus & communitas.*
4. *Ut domini terrarum, hæreticos ſolicite inquirant.*
5. *Ut amittat terram ſuam, quiſquis in ea permiſerit hæreticos commorari.*
6. *Ut domus, in qua inventus fuerit hæreticus, diruatur.*
7. *Ut puniantur bajuli, qui contra hæreticos non ſunt ſolliciti.*
8. *Ut quilibet in terra alterius poſſit hæreticos inquirere ac capere.*
9. *Ut converſi de hæreſi non remaneant in eodem loco,*
10. *Ut hæretici & eorum fautores, converſi, ad officia publica non admittantur, neque ad actus legitimos.*
11. *Ut omnes ab annis pubertatis abjurent hæreſim.*
12. *Ut juramentum præſtent de Romana eccleſia fide tenenda.*
13. *Ut hoc ſingulis biennis renovetur.*
14. *Ut medicus non practicet in terris de hæreſi ſuſpectis, niſi ab epiſcopo approbatus.*
15. *Ut nemo bajuliam hæreticis & eorum fautoribus committat: nec ſuſpectos in conſortio retineat.*
16. *Quinam habendi pro diffamatis.*
17. *Ut parochi & epiſcopi articulos fidei populo explicent.*
18. *Ut pueri inſtruantur in fide.*
19. *Ut diebus Dominicis excommunicentur hæretici.*
20. *Ut ſæculares poteſtates jurent ſe auxilium daturos eccleſiæ contra hæreſim.*
21. *Ut duplicentur ſcripta inquiſitionis, & tuto loco ſerventur.*
22. *Ut inquiſitorum ſententiæ executioni mandentur.*
23. *Ut advocati non admittantur in inquiſitionis negotio.*
24. *De muris, & immurandis.*
25. *De iis qui in hæreſi mortui ſunt.*
26. *Ut domini temporales compellantur ad confiſcanda bona & exhumanda cadavera.*
27. *De iis qui intrant ſolitarii ad hæreticos.*
28. *De iis qui citati ſe abſentant.*
29. *Quando ad confeſſionem & euchariſtiã accedendũ.*

30. *Ut*

ANNO CHRISTI 1254.

30. *Vt diebus Dominicis eant ad eccleſiam.*
31. *Vt excommunicati vitentur, nec ſiant judices.*
32. *De pœna eorum qui participant hæreticis in menſa.*
33. *De epiſcopis excommunicationum contemptoribus.*
34. *Varia de excommunicatis.*
35. *Vt excommunicatio, ſuſpenſio, interdictum, cum maturitate ferantur.*
36. *Ne pro abſolutione excommunicationis, &c. quidquam extorqueatur.*
37. *Vt teſtamentum coram presbytero & viris catholicis condatur.*
38. *De notariis qui teſtamenta ſine illa ſolennitate ſcribunt.*
39. *Vt omnes presbyteri legata pia penes ſe in ſcriptis habeant.*
40. *Vt legata pia legantur publice in eccleſia.*
41. *Vt nullus ſacerdos fœminam ſuſpectam teneat infra ſepta eccleſia.*
42. *Vt calices habeantur argentei.*
43. *Vt reficiantur eccleſiæ rurales, & omnia iis neceſſaria.*
44. *Ne ſæculares qui ſunt in ſacris ordinibus, & regulares ulli, advocati ſint, niſi in certis caſibus.*
45. *Ne qui ſunt in ſacris ordinibus, vel beneficiati, officium in curia ſæculari recipiant.*
46. *Vt regulares in frenis, & aliis hujuſmodi, auro aut argento non utantur.*
47. *Vt clerici, in veſtibus botones ex auro & argento non ferant.*
48. *Vt clerici alea non ludant: & ut tonſuram habeant, & qualem.*
49. *Vt clerici commatres ſibi non faciant.*
50. *Vt aves venatorias non ferant, & cum avibus, ac canibus non venentur.*
51. *Vt non bordient cum ſcuto & lancea: & frenis auratis non utantur.*
52. *Vt regularibus, pro veſtibus aut pitantia, pecunia ſumma non detur.*
53. *De veſtibus regularium.*
54. *Vt in prioratibus ſint ad minus tres monachi.*
55. *Vt canonici regulares ſint ſaltem duo in prioratibus.*
56. *De collatione beneficiorum.*
57. *De viſitatione epiſcoporum.*
58. *De numero evectionum in viſitatione.*
59. *Vt in viſitatione non quærant epulas ſuperfluas.*
60. *Ne tallias exigant, & una tantum die in una eccleſia morentur ad expenſas presbyteri.*
61. *De perjuris.*
62. *De uſurariis.*
63. *De uſuris quas Iudæi exigunt a Chriſtianis.*
64. *Vt Iudæi cappas rotundas non ferant.*
65. *Vt rotam deferant ante pectus.*
66. *Ne carnes ſuas in macellis Chriſtianorum vendant: & ne illorum cibis ac potibus utantur Chriſtiani.*
67. *Ne Chriſtiani contra Iudæos in teſtimonium admittantur.*
68. *Ne diebus feſtis publice operentur.*
69. *Vt Chriſtiani Iudæis non utantur, medicinæ causa.*
70. *Vt domini Iudæorum eos prædicta ſervare cogant.*
71. *Ne nova pedagia quiſquam imponat vel recipiat.*

PRÆFATIO.

MVltis epiſcopis & prælatis Narbonenſis, Bituricenſis, & Burdegalenſis provinciarum ad concilium celebrandum apud Albiam congregatis, de conſilio & approbatione ipſorum, quædam pro exterminanda hæretica pravitate ac roboranda fide catholica, quædam pro cleri honeſtate, duximus ordinanda.

CAPITVLA.

I. *Vt conſtituantur qui diligenter inquirant hæreticos.*

Inhærentes igitur, ſuper negotio fidei, concilio præcipue Toloſano, quibuſdam pro cauſa & tempore demptis, additis, & mutatis: ſtatuimus, ut archiepiſcopi & epiſcopi in ſingulis parochiis, tam in civitatibus, quam extra, unum ſacerdotem, & hominem unum loci laïcum bonæ famæ, ſine mora conſtituant, qui diligenter, fideliter, & frequenter inquirant hæreticos in parochiis ſupradictis, domos ſingulas & cavernas ſubterraneas aliqua ſuſpicione notabiles perſcrutando, & apprehenſa ſeu adjuncta ipſis eccleſiis ædificia, ſeu quæcumque alia latibula, quæ omnia deſtrui præcipimus, perquirendo: & ſi quos repererint hæreticos, credentes, fautores, defenſores, ſeu receptatores eorum, ne fugere poſſint cautela adhibita diligenti, archiepiſcopo vel epiſcopo, & dominis locorum, ſeu famulis eorum, vel bailivis eorumdem, cum omni feſtinantia ſtudeant intimare, ut animadverſione debita puniantur. Sacerdotes autem & laici ſupraſcripti jurent in manu archiepiſcopi & epiſcopi, & loci domini, vel ejus bajuli, quod omnia ſupradicta exequentur fideliter, poſtpoſitis amore, odio, & timore.

II. *Vt qui hæreticum ceperit, marcam argenti accipiat.*

Et quoniam qui ad opus eligitur, extraneus non debet fieri a mercede: præcipimus, ut pro quolibet hæretico, quem ſacerdos & laïcus memorati, aut quilibet alius, captum reddiderint, unam marcam argenti, vel ſaltem viginti ſolidos Turonenſes, loci dominus in cujus juriſdictione captus fuerit hæreticus, capientibus infra octo dies de bonis ipſius hæretici ſolvere teneatur.

III. *Vt ſi de bonis hæretici marca ſolvi non poteſt, eam ſolvant loci dominus & communitas.*

Si vero de ipſius hæretici bonis pecu-

ANNO CHRISTI 1254. nia non poterit ſupradicta perſolvi, dominus loci & ipſius loci communitas, in quorum territorio captus fuerit, ſolvant eam infra terminum ſupra ſcriptum, ut ſit ad capiendos ipſos hæreticos efficaciter quilibet magis promptus. Ad ſolvendam autem dictam pecuniam, prout ſuperius continetur, dominus & loci communitas a loci diœceſano vel ab inquiſitoribus per cenſuram eccleſiaſticam compellantur. Super quo taliter ſe habeant, quod videantur fidei zelatores. Et hæc omnia abbates & priores exempti in locis ſuis, quæ non ſunt ordinario jure diœceſano ſubjecta, ſimiliter facere teneantur.

IV. *Vt domini terrarum hæreticos ſolicite inquirant.*

Solicili etiam ſint domini terrarum & bajuli eorumdem circa inquiſitionem hæreticorum in civitatibus, villis, caſtris, domibus, laribulis, & nemoribus faciendam: & circa hujuſmodi appenſa, adjuncta, ſeu ſubterranea latibula, deſtruenda.

V. *Vt amittat terram ſuam, quiſquis in ea permiſerit hæreticos commorari*

* an. 1229. c. 4. & 5. Statuimus etiam, Toloſanum* concilium innovando, ut quicumque in terra ſua de cætero permittat ſcienter hæreticos commorari, ſive propter pecuniam, ſeu propter aliam quamcumque cauſam, & inde confeſſus fuerit vel convictus, amittat perpetuo totam terram ſuam, & ad faciendum inde quod debebit, ſit in manu domini corpus ejus. Si autem de ſcientia convictus non fuerit, & approbata fuerit negligentia diſſoluta, vel ſi frequenter in terra ſua inveniantur hæretici, aut ſuper hoc fuerit diffamatus, ut defenſor & fautor hæreticorum ab omnibus cenſeatur.

VI. *Vt domus, in qua inuentus fuerit hæreticus, diruatur.*

Ibid, c. 6. Illam autem domum in qua fuerit inventus hæreticus, diruendam decernimus, & locus ipſe ſive fundus confiſcetur.

VII. *Vt puniantur bajuli, qui contra hæreticos non ſunt ſoliciti.*

Ibid. c. 7. Bajulus etiam qui reſidet in loco contra quem præſumitur vehementer, niſi contra hæreticos valde ſolicitus & diligens fuerit & intentus, amittat omnia bona ſua: & deinceps nec ibi nec alibi ullum obtineat officium, ſeu aliquam bajuliam.

VIII. *Vt quilibet in terra alterius poſſit hæreticos inquirere ac capere.*

Ne autem innocentes pro nocentibus puniantur, aut quibuſlibet propter aliquorum calumniam hæretica pravitas impingatur: ſtatuimus, ut quilibet in terra alterius poſſit libere hæreticos inquirere ac capere, & locorum bailivi, etiamſi præſentes fuerint domini, teneantur inquirentibus & capientibus bona fide præſtare conſilium, & auxilium, & favorem. Ibid. c. 9.

IX. *Vt conuerſi de hæreſi non remaneant in eodem loco, ſi ſuſpectus ſit.*

Si vero aliqui hæretici veſtiti, hæreſi ſponte dimiſſa reverſi fuerint ad catholicam unitatem, ſuum recognoſcentes errorem: non remaneant in loco, in quo fuerant antea converſati, ſi locus ille ſuſpectus de hæreſi habeatur, ſed collocentur in alio loco catholico, qui nulla ſit hæreſis ſuſpicione notatus. Ibid. c. 10.

X. *Vt hæreticis ac eorum fautoribus conuerſis officia publica non committantur, nec admittantur ad actus legitimos.*

Hæreticis autem, quandocumque ad fidem catholicam fuerint converſi, credentibus, fautoribus, defenſoribus ſeu receptatoribus eorundem, nulla de cætero prorſus officia publica ab aliquibus committantur, nec ad aliquos actus legitimos admittantur, niſi per dominum Papam, vel ejus legatum prius fuerint in integrum reſtituti. Ibid. c. 11.

XI. *Vt omnes ab annis pubertatis abiurent hæreſim.*

Vniverſi tam mares quam fœminæ, mares a decimoquarto anno ſupra, mulieres a duodecimo, abjurent omnem hæreſim extollentem ſe adverſus ſanctam & catholicam & Romanam eccleſiam & fidem orthodoxam, quibuſcumque nominibus cenſeantur. Ibid. c. 12.

XII. *Vt iuramentum præſtent de Romanæ eccleſia fide tenenda.*

Iurent etiam quod fidem catholicã, quam Romana eccleſia tenet & prædicat, tenebũt plenius & ſervabunt, & credentes, fautores, defenſores & receptatores hæreticorum, & ipſos hæreticos, intimabunt & manifeſtabunt diœceſanis vel inquiſitoribus hæreticæ pravitatis. Ita ut archiepiſcopi & epiſcopi, quando ſuam parochiam viſitant, juramentum recipiant ſupradictum, vel cui hoc duxerint committendum, qui fidei articulos, & articulos etiã in ipſo juramẽto contentos, eis qui jurare debent prius explicent & exponant. Nomina autem omnium virorum ac mulierum in qualibet parochia Ibid. c. 13.

conſcribi

ANNO CHRISTI 1254.

conſcribi faciant diligenter, & omnes coram ipſo epiſcopo, archiepiſcopo, ſeu coram illo cui hoc duxerint committendum, prædictum præſtent liberaliter juramentum. Et ſi aliquis abſens fuerit, & poſt reditum, infra quindecim dies juramentum non præſtiterit memoratum, quod ex inſpectione nominum poterit apparere, ſuſpectus de hæreſi habeatur.

XIII. *Vt hoc ſingulis bienniis renouetur.*

Hujuſmodi autem juramentum ſingulis bienniis renovetur.

XIV. *Vt medicus non practicet in terris de hæreſi ſuſpectis, niſi ab epiſcopo approbatus.*

Porro Toloſano* concilio (quo cavetur, quicumque fuerit de hæreſis infamia vel ſuſpicione notatus, officio medici de cætero non utatur) addentes: ſtatuimus, ut nullus medicus præſumat de cætero practicare in terris hæreſis ſuſpicione notatis, niſi prius de fide ſua præcipue, vita & moribus, fuerit a loci epiſcopo approbatus.

* an. 1229. c. 15.

XV. *Vt nemo baiuliam hæreticis & eorum fautoribus committat: nec ſuſpectos in conſortio ſuo retineat.*

Inhibemus etiam ne prælati, barones & milites, ſeu quicumque domini terrarum, hæreticis, credentibus, fautoribus, defenſoribus ſeu receptatoribus eorumdem, bajulias ſeu adminiſtrationes terrarum ſuarum committant. Sed nec eos nec aliquos de hęreſi diffamatos, vel quos crediderint de hoc eſſe ſuſpectos, in ſua familia, in ſuo conſilio, aut cõſortio habere vel retinere præſumãt.

XVI. *Quinam habendi pro diffamatis.*

Illos autem debent pro diffamatis habere, contra quos publica fama clamat, vel de quorum diffamatione apud bonos & graves coram loci epiſcopo legitime conſtiterit.

XVII. *Vt parochi & epiſcopi articulos fidei populo explicent.*

Præcipimus quoque quod ſacerdotes parochiales per ſe vel alios ſæpius ſtudeant exponere populo, diebus Dominicis & feſtivis, articulos fidei ſimpliciter ac diſtincte, ne velamen ignorantiæ deinceps prætendere quiſquam poſſit. Et ad hoc idem in ſua diœceſi frequentius & diligentius faciendum quilibet epiſcopus ſit intentus: & cũ per ſe non poterit, per alias honeſtas perſonas & diſcretas plane ac explicite fidẽ catholicam & ipſius articulos faciat prędicari.

XVIII. *Vt pueri inſtruantur in fide.*

Quia comperimus quod propter ignorantiam articulorum fidei plurimi erraverunt: pueri quoque a ſeptennio & ſupra, ad eccleſiam a parentibus adducantur diebus Dominicis & feſtivis, ut in fide catholica inſtruantur, *Credo in Deum*, & *Pater noſter*, & ſalutationem B. Virginis addiſcant.

XIX. *Vt diebus Dominicis excommunicentur hæretici.*

Præcipimus autem quod hæretici ac eorum credentes, fautores, defenſores, & receptatores eorum, ſingulis diebus Dominicis publice excommunicentur in eccleſiis, pulſatis campanis & extinctis candelis: ac in omnibus eccleſiis, ſingulis diebus, in crepuſculo omnes campanæ ſimul pulſentur in deteſtationem criminis memorati.

XX. *Vt ſæculares poteſtates iurent ſe auxilium daturos eccleſiæ contra hæreticos.*

Moneantur etiam comites, barones, & rectores, & conſules, jurati, judices, & bailivi civitatum & aliorum locorum, ac poteſtates aliæ ſæculares, quibuſcumque fungantur officiis, quod promittant corporaliter præſtito juramento, quod fideliter & efficaciter contra hæreticos & eorum complices adjuvabunt eccleſiam bona fide juxta officium & poſſe ſuum: & quod de terris ſuæ juriſdictioni ſubditis univerſos hæreticos ab eccleſia denotatos, credentes, fautores, receptatores, & defenſores eorum, pro viribus exterminare curabunt. Et hoc juramentum de triennio in triennium renovetur. Bajuli vero, conſules, judices & rectores, quotiens de novo fuerint inſtituti, præſtent hujuſmodi juramẽtum, ad quod, ſi neceſſe fuerit, per diœceſanum, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur omnes ſuperius memorati.

XXI. *Vt duplicentur ſcripta Inquiſitionis, & tuto loco ſeruentur.*

Interim periculoſis caſibus occurrentes, ſtatuimus ut ſinguli inquiſitores omnia ſcripta Inquiſitiunis tranſcribi faciant, & tranſlata de conſenſu legati a ſede apoſtolica, ſi in ora* fuerit, per diœceſanum imponantur & ſerventur in aliquo loco tuto. De ſcriptis autem quæ ſuper his fient, de cætero annis ſingulis ab omnibus Inquiſitionibus* idem fiat: ut ſcilicet duplicentur, ſcriptis, ut dictum eſt, tuto loco ſervandis.

* al. in terra

* inquiſitoribus

XXII. *Vt inquiſitorum ſententiæ executioni mandentur.*

Et quoniam circa executionem ſententiarum ipſorum inquiſitorum reperiuntur aliqui negligentes: adhærentes in his concilio *Valentino, ſtatuimus quod moneantur comites & barones, conſules, vicarii, judi-

* an. 1248. c. 9.

ANNO CHRISTI 1254.

judices & bailivi civitatum; & aliorum locorum ac poteſtates aliæ ſæculares, per inquiſitores, vel loci diœceſanum, ut ipſorum ſententias cum omni diligentia exequantur. Et ſi parere non curaverint infra præfixum eis terminum competentem, ad id ab ipſo diœceſano per cenſuram eccleſiaſticam compellantur. Et ſi nec ſe emendaverint, tam diœceſanus, quam inquiſitores, contra eos, clero ad hoc congregato & populo, tanquam contra defenſores & fautores hæreticorum ſententialiter procedere non poſtponant. Et ſententia poſtquam lata fuerit contra eos, per ipſum qui eam tulit, vicinis epiſcopis publicetur, ut eam denuncient & obſervari faciant, & obſervent.

XXIII. *Ut advocati non admittantur in inquiſitionis negotio.*

Ne autem Inquiſitionis negotium per quorumcumque advocatorum ſtrepitum retardetur: providendo ſtatuit dictum concilium Valentinum*, quod obſervari volumus & mandamus, ut ab inquiſitoribus ſeu prælatis non admittantur aliqui in ipſius Inquiſitionis negotio advocati. Circa advocatos vero hæreticorum, conſtitutiones contra hæreticos promulgatas volumus & præcipimus obſervari.

* c. xi.

XXIV. *De muris faciendis: & immurandis.*

De muris autem ipſis & immurandis celeriter faciendis ſtatuendo mandamus, ut illi faciant ipſos muros, qui bona occupant eorundem, & fiant ubi diœceſanus epiſcopus noverit conſtruendos. In quibus muris arctis ſic ſint clauſi, quod exire inde non valeant ullo modo: quibus immuratis & immurandis provideatur in neceſſariis ſecundum diſpoſitionem prælati ab illis qui bona ipſorum tenuerunt. Si vero non habeant ulla bona, dominus & loci communitas ubi inventi fuerint, providere eis in neceſſariis non poſtponant: & ad hoc, ſi opus fuerit, a diœceſano per cenſuram eccleſiaſticam compellantur.

XXV. *De iis qui in hæreſi mortui ſunt.*

Statuimus inſuper & mandamus, ut ſi per Inquiſitionē reperiatur, aliquos defunctos fuiſſe hæreticos tempore mortis ſuæ, exhumentur, & eorum cadaver ſive oſſa publice comburantur, defenſione legitima eorum heredibus renovata. Pro iis autem quibus cruces, ſi viverent, eſſent imponendæ: ipſorum heredes, diœceſani aut Inquiſitorum arbitrio ſatisfacere compellantur.

XXVI. *Ut domini temporales cogantur ad confiſcanda bona, & exhumanda cadavera.*

Volumus inſuper & mandamus, ut temporales domini, ad occupandum & confiſcandum bona immuratorum, & illorum qui relinquūtur curiæ ſæculari, exhumandorum quoque, a diœceſano & ab inquiſitoribus per cenſuram eccleſiaſticam compellantur ex eo .... quibuſdam de bonis ipſis aliquando gratia facta fuit temanendi in ipſis nemoribus aut non fugiendi eoſdem, incentivum eis præſtitum fuerit, ut accepimus.

XXVII. *De iis qui intrant ſolitarii ad hæreticos.*

Denique cum plures intrent ſolitarii ad hæreticos adhortandos*, ut per teſtes nequeat hoc probari: concilii approbatione ſtatuimus, ut ſi quis hæretica pravitate ſuſpectus, domum intraverit in qua hæreticum eſſe ſciat, abſque alia probatione adhortaſſe hæreticum vehementiſſime præſumatur.

* adhortandos nimirum ut ſint pertinaces.

XXVIII. *De iis qui citati, ſe abſentant.*

Porro qui citati legitime ſuper crimine hæreſis, cum eſſent de hæretica pravitate ſuſpecti, contumaciter ſe abſentant, nec volunt coram diœceſano vel inquiſitoribus eos citantibus comparere; & ſic latam in eos ab eiſdem diœceſano vel inquiſitoribus excommunicationis ſententiam per annum vel amplius vilipendunt: hæretici condemnentur, etiamſi nihil probatum fuerit contra eos.

XXIX. *Quando ad confeſſionem & euchariſtiam accedendum.*

Omnes autem utriuſque ſexus poſtquam ad annos diſcretionis pervenerint, confeſſionem peccatorum faciant in anno proprio ſacerdoti, ſimiliter alii de voluntate illius, injunctam ſibi pro viribus pœnitentiam humiliter impleturi. Ter quoque in anno, in natali Domini, Paſcha, & Pentecoſte, ſuſcipiant euchariſtiæ cum omni reverentia ſacramentum. Ita quod confeſſio communionem præcedat: niſi ſi, ob aliquam cauſam rationabilem, ad tempus ab ejus receptione abſtinuerint de conſilio proprii ſacerdotis.

XXX. *Ut diebus Dominicis eant ad eccleſiam.*

Item ſtatuimus ut parochiani, dominus & domina cujuſlibet domus, diebus Dominicis teneantur ad eccleſiam venire, audituri ibidem ex integro prædicationem & Divinum officium, nec receſſuri, niſi donec Miſſa compleatur. Quod ſi alter illorum

ANNO CHRISTI 1254.

rum abſens fuerit extra villam, infirmitate A vel alia cauſa rationabili impeditus, vel altet ſaltem venire teneatur. Quod ſi non fecerint, dummodo ſint in villa præſentes, nulla infirmitate vel alia cauſa rationabili detenti, ſaltem duodecim denarios uſualis monetæ ſolvere quilibet teneatur: quorum medietas ſit domini villæ, & alia medietas eccleſiæ applicetur.

XXXI. *Vt excommunicanti vitentur, nec fiant judices.*

Et quoniam contemnere claves eccleſiæ, hæretica pravitas eſt: tam canones B quam alia concilia innovantes, diſtrictim præcipimus, ut excommunicati ab omnibus vitentur juxta canonicas ſanctiones: firmiter ſtatuentes, ut nullus comes vel baro, ſeu aliqua ſæcularis poteſtas, multo minus nullus clericus vel prælatus, aliquem excommunicatum faciat ſuum judicem, conſiliarium, ſive bailivum. Alioquin quicumque ſcienter contra hoc fecerit, minori excommunicatione ipſo facto eum eſſe decernimus irretitum.

XXXII. *De pœna eorum, qui excommunicatis participant in menſa.*

Adjicimus, quod ſi quis clericus, vel prælatus, alicui excommunicato ſcienter in C menſa participare præſumpſerit, per unum menſem ſit ei eccleſiæ ingreſſus interdictus. Laïcus vero ſimili modo excommunicato in menſa participans, per unum menſem ad Divina officia nullatenus admittatur. A quo interdicto clericus vel laïcus, non niſi per epiſcopum; epiſcopus autem, ſi ſimile commiſerit, non niſi per ſuperiorem ſuum D abſolutionis beneficium valeat obtinere.

XXXIII. *De epiſcopis excommunicationum contemptoribus.*

Item circa epiſcopos excommunicationum temerarios contemptores, quantum ad eos qui ſunt in regno Franciæ, ſtatutum Narbonenſis* concilii, quantum vero ad illos qui ſunt extra regnum Franciæ, Valentinum* concilium obſervetur.

* an. 1227. c. 1.
* an. 1248. c. 2. & 16.

XXXIV. *Varia de excommunicatis.* E

De excommunicatis autem in conſules, poteſtates, rectores, aſſeſſores, bajulos, vel ad alia publica officia nullatenus aſſumendis; & illis qui tales ſcienter elegerint; nec non illis, qui contra excommunicatores, vel denunciatores excommunicationum, ſtatuta banna faciunt, ſeu præcepta, ac de excommunicatis publice, qui ſe officiis eccleſiaſticis ingerere pertinaciter non verentur, nec inde volunt recedere, a ſacerdote moniti vel prælatis; & de interfectoribus clericorum: ſupradictum concilium Valentinum* ſervari volumus & mandamus.

* c. 14. 15. 17. 19.

XXXV. *Vt excommunicatio, ſuſpenſio, interdictum, cum maturitate ferantur.*

Et quoniam excommunicationis, interdicti, nec non ſuſpenſionis, ſententiæ maturitate debita ſunt ferendæ: conſtitutiones bonæ memoriæ domini papæ Innocentii IV. *Cum medicinalis*, &c. *quoniam periculoſum*, &c. *ſolet a nonnullis*, &c. in earum prolationibus obſerventur.

XXXVI. *Ne pro abſolutione excommunicationis quidquam extorqueatur.*

Diſtricte nihilo minus inhibemus, ne epiſcopus, vel prælatus, vel alius ad quem ſententiarum ſpectat abſolutio prædictarum, cum talibus ſententiis jam ſatisfecerint, vel parati ſunt ſatisfacere juxta eccleſiæ arbitrium de offenſis, pro ſolo actu abſolvendi, quodcumque extorquere præſumat.

XXXVII. *Vt teſtamentum coram presbytero & catholicis viris condatur.*

Præterea inhærentes Toloſano* concilio, volumus & præcipimus, ut teſtamentum, vel ultima voluntas cujuſque, in præſentia ſemper catholicorum virorum, & parochialis ſacerdotis, vel alterius perſonæ eccleſiaſticæ de voluntate ipſius parochialis presbyteri locum ejus tenentis, condatur: præſertim ut idem ſacerdos, vel locum ejus tenens, valeat de iſto teſtatore laudabile teſtimonium perhibere, & ne de ipſo aliqua infidelitatis ſuſpicio habeatur, & maxime ut ea quæ in pias cauſas reliquerit, ſine fraude fidelius & citius perſolvantur. Quod ſi teſtator vocare, ut diximus, ſacerdotem parochialem, & viros eccleſiaſticos contempſerit: careat eccleſiaſtica ſepultura, donec de ejuſmodi mandati contemptu, qui eo tempore præſumitur niſi eos vocaverit, cum effectu, eccleſiæ ſatisfactum fuerit competenter.

* an. 1229. c. 16.

XXXVIII. *De notariis qui teſtamenta ſine illa ſolennitate ſcribunt.*

Notarius vero, qui abſque ſolennitate ſuperius expreſſa, notare vel ſcribere præſumpſerit teſtamenta, vel ultimas voluntates, quouſque ad cognitionem diœceſani ſatisfecerit, ingreſſum eccleſiæ ſibi noverit interdictum.

ANNO CHRISTI 1254.

XXXIX. *Vt omnes presbyteri legata pia penes ſe in ſcriptis habeant.*

Verum quia parochiales presbyteri circa ſolutiones eorum quæ ad pias cauſas a decedentibus relinquuntur, negligentes exiſtunt, præcipue ex quo in his quæ ad eos proveniunt, eiſdem fuerit ſatisfactum: ſtatuimus, ut omnia legata ad pias cauſas ab ipſis teſtatoribus derelicta, omnes parochiales ſacerdotes in ſcriptis penes ſe deinceps curent plenius retinere, ut ſciant quid, B quantum, a quo & a quibus legatum fuerit ſeu relictum, circa quorum abſolutionem eos ſolicitos eſſe præcipimus & intentos ſtatuentes, ut poſt obitum teſtatoris infra quindecim dies, heres, ab ipſo parochiali presbytero requiſitus, ipſius teſtamenti ſeu ultimæ voluntatis eidem ſacerdoti dare tranſcriptum ſeu tranſlatum, quo ad legatum piis cauſis & piis uſibus deputatum, expenſis legatariorum teneatur: ad quod ab eodem presbytero per cenſuram eccleſiaſticam valeat compelli ipſe heres.

XL. *Vt legata pia legantur publice in eccleſia.*

Inſuper ſtatuimus ut legantur in eccleſia publice, tum maxime die Dominica vel feſtiva, legitima & legata omnia ſupra dicta, ut quid cui legatum fuerit vel relictum, minime ignoretur.

XLI. *Vt nullus ſacerdos feminam ſuſpectam teneat infra ſepta eccleſiæ.*

Item præcipimus, ut nullus ſacerdos, vel D clericus regularis, aut ſæcularis, aliquam feminam teneat intra ſepta eccleſiæ, de qua mala ſuſpicio valeat exoriri.

XLII. *Vt calices habeantur argentei.*

Calices quoque argenteos volumus haberi in omnibus eccleſiis, quarum redditus & proventus annuatim attingunt ſummam quindecim librarum Turonenſium, expenſis duntaxat, quæ fuerint colligendo & reponendo, deductis.

XLIII. *Vt reficiantur eccleſiæ rurales, & omnia iis neceſſaria.* E

Statuimus etiam ut epiſcopi & archiepiſcopi, & alii eccleſiarum prælati, rectores, vel alii qui ad hoc de conſuetudine tenentur, compellant per cenſuras eccleſiaſticas ad reficiendum eccleſias rurales, & alias domos, & alias officinas eiſdem eccleſiis neceſſarias & ſervitoribus earumdem, prout ipſis qui tenentur, propriæ ſuppetierint facultates.

A

XLIV. *Ne ſæculares qui ſunt in ſacris ordinibus, & regulares ulli, advocati fiant: niſi in certis caſibus.*

ANNO CHRISTI 1254.

Item volumus & præcipimus, ne aliqui clerici ſæculares in ſacris ordinibus conſtituti, & qui de beneficiis eccleſiaſticis ſuſtentantur, coram ſæculari judice, niſi in caſibus a jure conceſſis; nec etiam aliqui regulares coram quocumque judice, ſine ſui majoris licentia ſpeciali, officium advocati aſſumant indebite.

XLV. *Ne qui ſunt in ſacris ordinibus, vel beneficiati, officium in curia ſæculari recipiant.*

Statuimus quoque, Valentinum* concilium innovando, ut nulli clerici in ſacris ordinibus conſtituti, ſeu canonici cathedralium eccleſiarum, ſeu alias beneficiati, judicatum, conſulatum, aſſeſſoriam, vel alia officia publica in curia ſæculari, electi a populo, vel a ſæculari perſona, recipiant; & ſi receperint, niſi infra menſem, poſtquam publicata fuerint in ſuis diœceſibus hæc ſtatuta, dimiſerint, ab officio & beneficio ſuſpendantur: & ſi per annum in contumacia perſtiterint, ſuis beneficiis per ſuos epiſcopos ſine ſpe reſtitutionis priventur. *an. 1248. c. 1.* C

XLVI. *Vt regulares in frenis, & aliis hujuſmodi, auro aut argento non utantur.*

Ad hæc ſtatuimus, ut nullus regularis in frenis, pectoralibus, calcaribus, & ſellis, ſuis uſibus deputatis, auro vel argento utatur; ſed ſint ſellæ regularium albæ, vel nigræ, vel raſæ.

XLVII. *Vt clerici botones ex auro vel argento in veſtibus non ferant.*

Denique ſtatutis canonicis quæ olim ſunt prodita pro honeſtate clericorum ac vita, illud duximus adnectendum, ut aliquis clericus botones vel firmallos aureos, vel argenteos, deauratos vel deargentatos, deferre in aliquibus veſtibus non præſumat.

XLVIII. *Vt clerici alea non ludant, & ut tonſuram habeant, & qualem.*

Statuimus inſuper, antiquos canones innovando, ne clerici in ſacris ordinibus conſtituti, & qui beneficiis eccleſiaſticis ſuſtentantur, ad aleas & taxillos ludant: coronam & tonſuram habeant congruentem. Quod ſic intelligi volumus & ſervari, ut omnes prælati & regulares perſonæ ſupra aures in gyrum, ita quod aures omnino pateant, ſint attonſi: alii vero, in rotundum, ad minus uſque ad medium aurium tondeantur.

XLIX.

Anno Christi 1254.

XLIX. *Vt clerici commatres ſibi non faciant.*

Commatres quoque ſibi facere, pueros de ſacro fonte elevando, aut aliquos in confirmatione tenendo, omnibus clericis tam ſæcularibus quam regularibus inhibemus.

L. *Vt aves venatorias non ferant, & cum avibus ac canibus non venentur.*

Aves venatorias præterea quiſquam clericus in ſacris ordinibus conſtitutus, vel alius qui de beneficio eccleſiaſtico ſuſtentatur, in publico manu propria deferre non præſumat: & cum avibus & canibus non venetur, avem venatoriam manu propria deferendo, nec pro domnerando cum eis frequentet hoſpitia mulierum.

LI. *Vt non biordent cum ſcuto & lancea: & frenis deauratis non utantur.*

Trepidare quoque, quod vulgariter biordare * dicitur, cum ſcuto & lancea, aliquis clericus publice non attentet: quia ex his multa diſſolutionis, laſciviæ & ſcandali materia generatur. Frenis autem, calcaribus, ſeu pectoralibus, deauratis nullo modo utantur.

* Cor. bordiare, hoc eſt ludicra prælia haſtis exercere.

LII. *Vt regularibus, pro veſtibus aut pitantia, pecunia ſumma non detur.*

Item nulli regulari pro veſtibus ſeu pro pitantia, a ſuo majore pecuniæ ſumma detur: ad hoc enim datur ei materia proprium retinendi: ſed omnes in veſtiario induantur.

LIII. *De veſtibus regularium.*

Prohibemus quoque diſtrictius, ut nulli regulares cum balandranis, ſeu garmaſiis vel aliis veſtibus laïcorum, equitent vel incedant: ſed cappas rotundas publice deferant, vel ſuum habitum regularem. Et quia plurimi regulares, regularem deferre habitum erubeſcunt: Montiſpeſſulani, & Avenionenſi conciliis inhærentes, ſtatuimus, ut omnes monachi nigri, & canonici regulares, veſtes deferant albas vel nigras, ut qui ex antiqua eccleſiæ ſuæ conſuetudine albas hactenus portaverint, hujus conſtitutionis prætextu nigras, vel e contra, deferre propterea non præſumant; cum in unaquaque eccleſia velimus unum habitum ſecundum ſtatum antiquum & laudabilem obſervari: diſtricte præcipientes, ut regulares aliqui clara vel nigra bruneta, vel panno alio ſumptuoſo, ſcindato quoque aut ſerico non utantur. Vt autem prædicta ſerventur ab omnibus clericis, tam regularibus quam ſæcularibus: ipſius concilii approbatione in-

A concuſſe ſtatuimus, ut qui contra prædicta venerit, vel aliqua prædictorum, ſit ipſo facto ineligibilis ad beneficium eccleſiaſticum, & multo magis ad eccleſiaſticam dignitatem, ad quod vel quam, poſt ejuſmodi exceſſum, primo eum eligi contigerit, vel vocari: niſi cum eo fuerit per ſedem apoſtolicam diſpenſatum.

LIV. *Vt in prioratibus ſint ad minus tres monachi.*

Statuimus etiam, ut ſi talis fuerit prioratus monachorum, in quo tres monachi B valent commorari, tres ad minus ponantur ibidem, & unus ex eis prior fiat, qui curam habeat animarum *, vel aliorum. Si vero tot fratribus non ſufficiat prioratus, cum pauciores vix poſſint regulariter vivere, duę vel tres eccleſiæ, juxta arbitrium diœceſani, & abbatis, ſeu præpoſiti, vel prioris, cui, vel quibus eccleſiæ illæ ſubſunt, conjungantur in unum, & illi priori, qui inſtituetur in una ipſarum, reſpondeant: qui prior, in illis eccleſiis, in quibus tres non fuerint, miniſtret per preſbyterum ſæcularem. Adjicientes, ut ſi ille ad quem ſpectat prioratuum C ordinatio prædictorum, per annum negligens in his fuerit vel remiſſus ipſorum prioratuum ordinatio devolvatur ad ſuperiorem proximum.

* forte voces iſta vel aliorum, adducta ſunt ab aliquo conjectore.

LV. *Vt canonici regulares, ſint ſaltem duo in prioratibus.*

De prioratibus vero canonicorum regularium, cum regulæ inſerviant laxiori, ſi pluribus non ſufficiat prioratus duo ſaltem canonici in prioratu ponantur. Quod ſi nec D duobus facultates ſufficiant prioratus, fiat ſicut de prioratibus monachorum. Hoc enim in iis præſertim agimus, ut monachus, vel canonicus regularis, abſque ſocius vel ſocio ſui ordinis non moretur.

LVI. *De collatione beneficiorum.*

Sane cum in collatione bonorum eccleſiaſticorum haberi debeat principaliter ante oculos ſolus Deus: diſtricte præcipimus E & mandamus, ut omnia eccleſiaſtica bona perſonis idoneis, & ſtatuto a canonibus tempore conferantur, nullo præcepto, vel promiſſo *, remotis omni conditione & pacto, abſque omni diminutione, nova penſione in eiſdem ad opus conferentis vel alterius non injecta, prout canonicæ ſtatuunt ſanctiones: circa quæ fraudem quamlibet evitari prorſus volumus, & diſtricte mandamus: firmiter inhibentes, ne redditus eccleſiarum vacantium præſumat quiſquam, præterquam ipſius eccleſiæ quæ vacat, uſibus applicare, aut eaſdem bonis ſuis ali-

* al. promiſſo.

quibus

ANNO CHRISTI 1254.

quibus ſpoliare. Si autem aliquis ſcienter contra fecerit, ipſorum beneficiorum, aliter quam ſupra dictum eſt collatorum, in pœnam ipſius conferentis, & ejus qui recipit, ſic collata, ad ſuperiorum collationem ea vice, tanquam vacantia,* per ſtatutum hujuſmodi devolvantur.

* al. vacantium.

LVII. *De viſitatione epiſcoporum.*

Verum quia in procurationibus exigendis, quæ ratione viſitationis debentur, quidam prælati excedere aſſeruntur, ſubditos inhumaniter aggravantes, quos paterna B tenentur gubernare providentia: ſtatuimus, ac diſtricte præcipiendo mandamus, ut omnes prælati cum eccleſias ſibi ſubditas viſitabunt, prius propoſito verbo Dei, tam clero, quam populo, ac explicatis præſertim articulis fidei coram eis, quærant de vita & converſatione miniſtrantium in eiſdem: ornamenta tam altarium, quam ſacerdotum, præcipue corporalia, vaſa, & calices, ſi ſint munda diligentius intuentes, cum in plerisque eccleſiis interdum talia conſueverint reperiri, quæ ſint horrori potius quam honori. C Intendant etiam ad emendationem congruam miniſtrorum, per ſalubria monita, nunc levia, nunc aſpera, juxta datam ſibi a Domino providentiam & doctrinam. Notoria vero crimina, quæ examinatione non indigent, cum ſuper his notari poſſit merito ordinariorum negligentia, corrigant ſine mora. Statuentes, ut prædictas procurationes nullus recipiat, niſi cum per ſe, vel per alium providum & honeſtum, ipſas eccleſias viſitaverit. Nullam tamen pecuniam ipſe, vel alius pro eodem, exigat vel recipiat ullo modo, niſi una eccleſia ſine alterius auxilio viſitatori D commode poſſit providere: attentius proviſurus, ut aliquis de familia ſua, occaſione alicujus officii, vel conſuetudinis, ſeu quolibet alio modo, præter victualia moderata quidquam exigere, vel etiam recipere, non attentet. Caveant inſuper & attendant, ut ipſe, vel quiſquam ſuorum, aliquod munus, quantumcumque ſit, & qualitercumque offeratur, recipere non præſumant: ut non quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti quærere videantur.

LVIII. *De numero evectionum in viſitatione.* E

Prohibemus & mandamus, ut cum prædictas eccleſias viſitabunt, non excedant evectionum numerum in Lateranenſi concilio conſtitutum: attendentes quod de prædicto ibidem evectionum numero continetur, ſecundum tolerantiam eſſe dictum in illis locis, in quibus ampliores ſunt redditus eccleſiaſticæ facultatis; in pauperio- (Lateran. III. c. 14.)

A ribus autem locis, tantam volumus & præcipimus teneri menſuram, ut exceſſu majorum minores merito non doleant ſe gravari: nec ſub tali indulgentia, illi qui hactenus paucioribus equis uti ſolebant, indultam poteſtatem plurium ſibi credant.

LIX. *Vt in viſitatione non quærant epulas ſuperfluas.*

Volumus inſuper & mandamus, ut in viſitationibus ſupradictis non quærant epulas ſuperfluas, ſed cum gratiarum actione recipiant quod honeſte ac competenter illis fuerit miniſtratum. B

LX. *Ne tallias exigant, & una tantum die in una eccleſia morentur ad expenſas capellani vel rectoris.*

Circa vero exactiones & tallias a ſubditis exigendas, ſupradictum Lateranenſe (c. 4.) concilium ab omnibus volumus & præcipimus obſervari: adjicientes, ut in una eademque eccleſia, niſi una die, abſq; legitima cauſa & neceſſaria, non morentur, ad C expenſas capellani eccleſiæ vel rectoris. Quod ſi fuerit contra præſumptum, contra faciens Dei maledictionem incurrat, a qua nunquam, niſi duplum reſtituat, liberetur.

LXI. *De periuris.*

Ad hæc, quia plus ſolito contemnitur religio juramenti, contra perjuros quoſlibet manifeſte ſtatutum * Avenionenſis concilii ubique volumus obſervari: adjicientes, ut occulti tranſgreſſores liciti juramenti, ab omnibus parochialibus preſbyteris ad epi- D ſcopum tranſmittantur, qui injungat eis de hoc pœnitentiam ſalutarem.

* an. 1209. c. 13.

LXII. *De uſurariis.*

Licet autem ad extirpandum vitium uſurariorum pagina utriuſque teſtamenti conveniat, ſtatutum Avenionenſis concilii ſuper his editum innovamus: ſtatuentes, ut ſervetur ab omnibus, prout in ipſo plenius continetur. (Ibid. c. 3.)

LXIII. *De uſuris, quas Iudæi exigunt a Chriſtianis.*

Adjicientes ut Chriſtianos ad ſolvendum Iudæis, vel aliquibus aliis, uſuras aliquas non compellat ullus judex eccleſiaſticus vel etiam ſæcularis. Statuimus inſuper, ſi ſit dubium, an ſit aliquid de uſuris illis debitis, quæ interdum a Chriſtianis poſtulant ſibi ſolvi, iidem Iudæi veritatem prius dicere juramento ſuper legem Moſaïcam aſtringantur, rationibus aliis convenientibus, quæ ad probandas uſuras inductæ fuerunt,

non

ANNO CHRISTI 1254.

non rejectis,etiam hoc de mutuis cum ipſis A
Iudæis uſque modo contractis, obſervandum. Statuimus & mandamus, in his, aut quæ deinceps mutua verint Iudæi Chriſtianis, Chriſtianorum ipſorum ſtetur ſimplici juramento, an quicquam uſurarium ſit in eis; & in eo quod uſurarium eſſe dixerint, ſic jurati abſolvantur.

LXIV. *Vt Iudæi capas rotundas non ferant.*

Et quoniam ex capis rotundis, quas Iudæi portant communiter, honor vehementer confunditur clericorum, qui capis rotundis ex more utuntur: præſentis approbatione concilii duximus ſtatuendum, ut Iudæi aliqui deferre capas rotundas de cætero non præſumant; ſed capas portent de cætero & deinceps manicatas, ita quod manicæ longæ ſint adeo ſicut capæ, nec in eiſdem manicis plicatura ſit aliqua atque ruga. B

LXV. *Vt rotam deferant ante pectus.*

Portent inſuper rotam amplam continuo & publice ante pectus, cujus circulus ſit latitudinis unius digiti, ac unius palmi dimidii altitudo. C

LXVI. *Ne carnes ſuas in macellis Chriſtianorum vendant: & ne illorum cibis ac potibus utantur Chriſtiani.*

Carnes quoque, quas ipſi privatim faciunt in domibus ſuis, in macellis Chriſtianorum vendere non attentent: & quia in contemptum noſtrum Iudæi aliquibus cibis noſtris & potibus non utuntur, firmiter inhibemus, ne aliqui Chriſtiani audeant uti ſuis.

LXVII. *Ne Chriſtiani contra Iudæos in teſtimonium admittantur.* D

Abuſum quarumdam partium abolentes, diſtrictius præcipimus & mandamus, ne Chriſtiani contra Iudæos in teſtimonium in omnibus contractibus, & in omnibus curiis admittantur.

LXVIII. *Ne Iudæi diebus feſtis publice operentur.*

Ne autem Chriſtianos ſcandalizent, vel ſcandalizentur ab eiſdem, diebus Dominicis & feſtivis operari publice non præ- E
ſumant.

LXIX. *Vt Chriſtiani Iudæis non utantur medicinæ cauſa.*

Excommunicentur præterea Chriſtiani qui cauſa medicinæ curæ ſe commiſerint Iudæorum.

LXX. *Vt domini Iudæorum eos prædicta ſervare cogant.*

ANNO CHRISTI 1254.

Adjicientes, ut Iudæorum domini prædictorũ, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur, ut Iudæos ſuos portare faciant continue & publice rotam & habitum ſupradictum: ipſos quoque Iudæos, per excommunicationem in Chriſtianos, qui in commercio, vel aliis, participationem habebunt aliquam cum eiſdem.

LXXII. *Ne nova pedagia quiſquam imponat vel recipiat.*

Nova autem pedagia, quocumque nomine cenſeantur, ſcienter quiſquam imponere, vel etiam recipere non attentet. Quod ſi quis fecerit, excommunicationis ſententiam per ſedem Apoſtolicam, in iis ſingulis promulgatam, incurrat. Quod niſi monitus ab iis deſtiterit, per diœceſanum præcipimus ſolenniter publicari.

OBSERVATIO
EX LVCÆ DACHERII PRÆFATIONE,
In ſecundum Spicilegii tomum.

Albienſe concilium fuiſſe celebratum anno M C C LIV: conſtat ex MS. eccleſiæ Arelatenſis, acta concilii referente. Initium ab eruditiſſimo Franciſco Suarez exceptum fratres Sammarthani archiepiſcoporum Avenionenſium ſeriei interſeruere in Zoen XLVII. archiepiſcopo: *Concilium Albienſe factum a domino Zoen, &c. Congregatum apud Albiam, MCCLIV. juſſu Ludovici Francorum regis.*

** CONCILIVM PARISIENSE, PROVINCIÆ SENONENSIS.

ANNO CHRISTI 1255.

Anno Dom. MCCLV.

L*Eviſſimam facit hujus concilii mentionem Carolus Sauſſeyus, annalium eccleſiæ Aurelianenſis lib. xi. his verbis*: Anno MCCLV. interfuit Guillelmus de Buſſis, Aurelianenſis epiſcopus concilio provinciali Pariſiis habito, præſidente Henrico Senonenſi archiepiſcopo, ſuper negotio interfectionis bonæ memoriæ E. quondam cantoris Carnotenſis, cum epiſcopis Renaudo Pariſienſi, Guidone Autiſſiodorenſi, Nicolao Trecenſi, & Alelmo electo Meldenſi. *Hæc tantum Sauſſeyus, quæ petita profitetur ex actis eccleſiæ Trecenſis.*

** CONCILIVM BVRDEGALENSE, A GERARDO DE MALEMORT, BVRDEGALENSI archiepiſcopo, pro diſciplina eccleſiaſtica celebratum Id. April. anno Domini MCCLV.

ANNO CHRISTI 1255.

Ex codice conſtitutionum Santonenſium Pictavi edito, anno M D X L I.

ANNO CHRISTI 1255.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *De clericis habentibus eccleſias.*
2. *De quaſtoribus.*
3. *De presbyteris alterius diœceſis.*
4. *De exequendis citationibus.*
5. *De communicatione puerorum.*
6. *Vt redditus eccleſiarum ſcribantur in miſſalibus.*
7. *Quando non licet ſuper reliquias jurare.*
8. *De querelis capellanorum.*
9. *De reliquiis.*
10. *De clericis, ne interſint vindictæ ſanguinis.*
11. *De abſolutione excommunicatorum a capitulo facienda.*
12. *Ne in clauſtris religioſorum litigetur.*
13. *De decimis & primitiis.*
14. *De aſſenſatoribus decimarum.*
15.16. *Item de decimis.*
17. *Item de primitiis.*
18.19. *Item de decimis.*
20. *Item de primitiis.*
21. *Item de decimis veteribus.*
22. *Item de decimis novalium.*
23.24. *De pœna decimariorum.*
25. *De juribus capellanorum.*
26. *Ne pro ſacramentorum adminiſtratione aliquid exigatur.*
27. *De excommunicatis, invito ſacerdote eccleſiam intrantibus.*
28. *De pœna excommunicatorum.*
29.30. *De ſtatutis confratriarum.*

CONSTITVTIO DOMINI G. BVRD. ARCHIEPISC.

I. *De clericis beneficiatis.*

PRæcipitur omnibus clericis habentibus eccleſias, ut continuam faciant reſidentiam in eiſdem, & ad ſingula tempora ordinum ſe offerant ordinandos: alioquin nulla alia monitione præmiſſa ſuis beneficiis noverint ſe privatos.

II. *De quaſtoribus.*

Item inhibemus ſacerdoribus, ne quæſtorem permittant in ſuis eccleſiis, niſi de mandato noſtro ſive apoſtolico, prædicate: ſed ipſi exponant ſubditis ſuis id ſolummodo quod in apoſtolicis & noſtris litteris viderint contineri. Caveant inſuper, ne cattellos a quæſtoribus recipiant, niſi primitus diligenter inſpectos, quod in iis nec major indulgentia, nec ampliora beneficia exprimantur, quam in litteris ſupradictis.

III. *De presbyteris alterius diœceſis.*

Itemque inhibemus ne preſbyteri, niſi de diœceſi fuerint, ad ſerviendum in eccleſiis admittantur: niſi de licentia noſtra ſpeciali. Quod ſi ſecus fuerit attentatum, ſciant ſe, qui eos acceperint, animadverſione debita puniendos.

IV. *De exequendis citationibus.*

Item præcipimus, ut cum litteræ citatoriæ elapſa majore parte termini aſſignari primo fuerint præſenratæ, ille cui litteræ diriguntur, mandatum nullatenus exequatur: ne per fraudem occultantis, facultas adeundi judicem aut mittendi procuratorem adverſario ſubtrahatur. Si vero oblatæ fuerint in tempore competenti, ſed qui citandus eſt, commode nequeat inveniri: tunc eo invento intra terminum, mandatum nihilominus exequatur.

V. *De communicatione puerorum.*

Inhibetur preſbyteris, ne hoſtias conſecratas pueris dent ullo modo pro communione in die Paſchæ: ſed panem benedictum communem. Idem de aliis prohibitis communicare, præcipimus obſervari.

VI. *Vt redditus eccleſiarum ſcribantur in Miſſalibus.*

Præcipitur ſacerdotibus, ut omnes redditus eccleſiæ ſcribant in miſſalibus ſuis, & de rebus eccleſiæ vel preſbyterii nihil alienent niſi per epiſcopum.

VII. *Quando non licet ſuper reliquias jurare.*

Reliquiæ non tradantur laïcis ad jurandum: niſi certis temporibus. Decrevit enim ſancta ſynodus, ut a Septuageſima uſque ad octavas Paſchæ, ab Adventu Domini uſque ad octavas Epiphaniæ, & in jejuniis quatuor temporum, & Litaniis majoribus, & in Dominicis diebus Rogationum, niſi de concordia & pacificatione, nullus ſuper Dei evangelia jurare præſumat. Et in his diebus non debent ſacerdotes reliquias præſtare ad jurandum.

VIII. *De querelis capellanorum.*

Nullus ſacerdos vel alia perſona eccleſiaſtica, de perſonalibus injuriis, vel de eleemoſynis eccleſiæ factis audeat litigare, niſi de conſenſu epiſcopi, coram judice ſæculari.

IX. *De reliquiis.*

In concilio ſtatutum eſt quod amodo reliquiæ extra capſam nullatenus extrahãtur, nec exponantur venales. Inventas autem nemo de novo venerati publice præſumat: niſi prius auctoritate Romani pontificis fuerint approbatæ.

X. *De clericis ne interſint vindictæ ſanguinis.*

Nullus clericus ſententiam ſanguinis dictet, aut proferat, aut ſanguinis vindictam exerceat, aut ubi exerceatur, interſit: nec quiſquam clericus litteras dictet aut ſcribat pro vindicta ſanguinis deſtinandas.

XI.

XI. *De abſolutione excommunicatorum a capitulo facienda.*

Cum quidam ſimplices capellani parochianos ſuos excommunicatos, in mortis articulo laborantes, cum juramento quod eorum heredes ſtent juri, indifferenter abſolvant, licet plerique parochiani ſint pro manifeſta offenſa, vel pro re judicata, excommunicationis ſententia innodati: firmiter inhibemus, ne aliqua eccleſiaſtica perſona excommunicatum aliquem pro manifeſta offenſa, vel pro re judicata, præſumat abſolvere: niſi ab ipſo infirmo, vel alio nomine ipſius, adverſario ejuſdem infirmi fuerit prius ſatisfactum: dum tamen infirmus non poſſit per inopiam probabiliter excuſati. Si vero ab aliquo, non ſervata hujus forma, infirmus excommunicarus fuerit abſolutus, abſolvens adverſario defuncti in ſolidum teneatur.

XII. *Ne in clauſtris religioſorum litigetur.*

Cum religioſarum perſonarum & monaſteriorum quietem prælati debeant procurare, ut ipſi religioſi in conremplatione manentes Divinæ poſſint liberius ſervire majeſtati: canonum ſtatuta ſequentes, diſtricte præcipimus & mandamus prælatis & omnibus clericis & laïcis univerſis, ne infra baſilicas, vel clauſtra religioſorum conventuum regularium litigare præſumant, vel audire aliquatenus litigantes. Quod ſi facere præſumpſerint, poſtquam iſtud præceptum eis fuerit publicatum: nos, tranſgreſſores dicti præcepti ſub diſtricti ponimus ſententia interdicti.

XIII. *De decimis & primitiis.*

Præcipimus laïcis univerſis, qui decimas & primitias detinent contra ſalutem propriam animarum, quod eas dimittant eccleſiis quarum exiſtunt. Quod ſi facere noluerint, eos præcipimus latæ a bonæ memoriæ Guillelmo prædeceſſore noſtro ſententiæ ſubjacere: videlicet quod ad matrimonium vel euchariſtiæ communionem aut ſepulturam canonicam, vel ad purificationem poſt partum ipſum, vel uxores eorum aut filii & filiæ in eorum poteſtate conſtituti vel exiſtentes nullatenus admittantur.

XIV. *De aſſenſatoribus decimarum.*

Aſſenſatores autem decimarum a laïcis, ſi laïci fuerint, ſimili ſententia ſe noverint irretiri: niſi eorum dominio adeo ſint ſubjecti, quod eorum non audeant imperio contraïre. Si vero clerici ſint iidem aſſenſatores, excommunicationis vinculo ſe noverint innodatos. Quas quidem ſententias ab univerſis eccleſiarum prælatis, ſub pœna

A excommunicationis præcipimus obſervari.

XV. *Item de decimis.*

Nulla detur laïcis derentoribus decimarum vel eas repetentibus audientia in foro eccleſiaſtico ſuper decimas, niſi eas autoritate eccleſiæ poſſideant.

XVI. *Item de decimis.*

Decrevimus quod aliqui laïcorum vendere vel emere, vel obligare decimas, quas eccleſiis canones decernunt, quarum exiſtunt, aliquatenus non præſumant. Quod ſi B. facere præſumpſerint, illos cenſuimus excommunicationis ſententiæ ſubjacere.

XVII. *Item de primitiis.*

Item ſtatuimus, ne prælati vel clerici in alienis parochiis, vel provinciis, decimas præſumant aliquatenus emere, vel titulo pignoris recipere, niſi de voluntate epiſcopi vel aſſenſu, &c.

XVIII. *Item de decimis.*

Item inhibemus laïcis decimariis univerſis, ne de ſanctuariis eccleſiarum decimas C exigant, vel recipiant ullo modo: & ſi facere præſumpſerint, ipſos excommunicationis ſententiæ decrevimus ſuſpendendos.

XIX. *Item de decimis.*

Item diſtrictius inhibemus, ne aliqua eccleſia conventualis, vel alia perſona ſæcularis, decimas ab aliquo recipiat emptionis, vel venditionis, obligationis, ſeu donationis titulo, ſeu alio aliquo modo: niſi eas dumtaxat quæ ad eccleſiam ſuam ſpectant, videlicet extra metas eccleſiæ ſuæ contentas.

D

XX. *Item de primitiis.*

De primitiis vero ſtatuimus, ut laïci per cenſuram eccleſiaſticam compellantur ad triceſimam, vel quadrageſimam partem, uſque ad quinquageſimam nomine primitiæ perſolvendam.

XXI. *Item de decimis veteribus.*

Licet per ſtatuta canonica, decimæ ad parochiales eccleſias pertinere noſcantur: quædam tamen eccleſiæ ex præſcriptione, E aliæ ex conſuetudine, veteres decimas poſſideant in parochiis alienis: nonnulli eccleſiaſtici nullo jure ſuffulti, ſed avaritia & pertinacia ſola ducti, decimas in animarum periculo detinere præſumunt. Sed his tam clerici quam laïci non contenti, ad novalia quæ ſpecialiter parochialibus eccleſiis jura reſervant, extendunt illicito manus ſuas, & eædẽ eccleſiæ omnino jure ſuo, quoad novaliũ decimas, defraudãtur. Volentes igitur præſumptioni clericorum & laïcorũ, prout

ANNO CHRISTI 1255.

A poſſumus, obviare, & eccleſiarum indemnitatibus providere: omnibus omnino prohibemus, ne quiſquam de cætero, clericus aut laïcus, occaſione veteris decimæ novalia recipiat: ſed ea parochialibus eccleſiis in quibus novalia excreverunt, libere poſſidenda permittat, uſibus miniſtrorum eccleſiæ profutura. Si vero quiſquam temerarius hujus noſtræ conſtitutionis contemptor, novalia de cætero receperit, in parochiarum præjudicium & gravamen: ipſum excommunicationis vinculo innodamus.

XXII. *Item de decimis novalium.*

B Monemus etiam omnes illos qui a triginta annis vel citra, hujus * novalia cœperunt, ut infra duos menſes ſine difficultate reſtituant eccleſiis, de cætero libere poſſidenda. Ne vero quiſquam per negligentiam ab hujus * ſententiis ſe valeat excuſare, præcipimus hanc conſtitutionem per presbyteros frequenter in ſuis eccleſiis prædicari.

* Corr. hujuſmodi

* hujuſmodi

XXIII. *De pœna decimariorum.*

C Quia parum eſt jura & conſtitutiones condere, niſi ſint per quos jura & conſtitutiones ſerventur, & illa conſtitutio contra decimarios per bonæ memoriæ dominum Guilielmum prædeceſſorem noſtrum, videlicet quod decimarii & uxores eorum, & filii, & filiæ in eorum poteſtate exiſtentes, in his articulis ab eccleſia 'evitentur, ſcilicet matrimonio, purificatione poſt partum, euchariſtia & eccleſiaſtica ſepultura: illo articulo remoto quod decimariorum filii ad ordines admittantur, cum ſemper ſit cultus Divini nominis ampliãdus: ſtatuimus, ut quicumque presbyter, diaconus, ſubdiaconus, vel alius clericus regularis aut ſæcularis, prædicta ſacramenta, vel aliqua de præmiſſis, præ- D dictis perſonis, vel alicui, miniſtrare præſumpſerit, ſeu procuraverit miniſtrari, ex tunc ipſo facto eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto: alias tam nobis quam eccleſiæ, vel eccleſiis, in cujus vel quarum parochiis hujus * decimariorum decimæ ſubſiſtunt, ſecundum arbitrium puniantur. Dignum eſt enim, ut quos timor Dei a malo non revocat, temporalis ſaltem ſeveritas coërceat diſciplinæ.

* hujuſmodi

XXIV. *De pœna decimariorum.*

E Verum volentes animarum vitare periculum, ſtatuimus ut uxoribus decimariorum, ad quos decimæ non pertinent ullo jure, ſi ultimo mortis articulo ſacramenta, vel ſacramentalia cum humilitate popoſcerint ſibi dari: ſed juramento corporali firmaverint, quod maritos decimarios pro poſſe ſuo inducant ad decimas parochiali, vel parochialibus eccleſiis dimittendas, vel aliter componendum, prædicta eis, excepta eccleſiaſtica ſepultura, minime denegentur: ſed poſtquam convaluerint, quamdiu in ſanitate permanſerint, ad prædicta nullatenus admittantur.

XXV. *De juribus capellanorum.*

Statutum eſt ab initio, & nos volumus obſervari, ut parochiani per capellanos ſuos compellantur, ubi contradictio erit, procurationes annuas exhibere: & inſuper monemus meſtivas * & oblationes in præcipuis ſolennitatibus, & alia jura parochialia capellanis ſuis ſolvere: & ſi gratis noluerint, eccleſiaſtica ſepultura præcipimus coerceri.

* forte feſtivas

XXVI. *Ne pro ſacramentorum adminiſtratione aliquid exigatur.*

Volumus & præcipimus, ne aliquis ſacerdos quicquam exigat pro adminiſtratione aliqua ſacramenti, quouſque ex toto fuerit miniſtratum. Et tunc, ſecundum conſuetudinem eccleſiæ, honeſte poterit quod juſtum eſt expetere, & a ſuis invenerit prædeceſſoribus ordinatum. Inhibemus fortiter & diſtricte, ne pro beneficiis conferendis, vel eccleſiaſticis ſacramentis, aut juſtitia exigenda *, aliqua pecunia exigatur, vel recipiatur. Si vero alia, de conſuetudine laudabili & antiqua, debentur, poſtea a ſubditis exigantur.

* Corr. exhibenda

XXVII. *De excommunicatis invito ſacerdote eccleſiam intrantibus.*

De laïcis excommunicatis qui invito ſacerdote intrant eccleſiam, & Divinum perturbant officium: ſtatuimus, quod talium bona per ſæcularem dominum confiſcentur: qui ſi noluerint obedire, excommunicationis ſententia innodentur.

XXVIII. *De pœna excommunicatorum.*

Si quis per quadraginta dies in excommunicatione ſubjacuerit, pœnitentia novem librarum mulctetur, vel alia competenti.

XXIX. *De ſtatutis confrateriarum.*

Quia confrateriarum uſus ad pias cauſas inventus, propter quorumdam malitiam laïcorum trahitur in abuſum, dum ſtatuta illicita ſtatuunt, quibus enervare 'intendunt eccleſiaſticam libertatem, & antiquorum bonas & pias conſuetudines abolere circa eam laïcos ſuos quædam illicita & machinationes quæ obviant pietati. idcirco præſenti conſtitutione prohibemus, ne confratres alicujus confraternitatis comitem vel comites eligant, vel creent de cætera,

Corruptus locus, ut & quædam in capitulo ſequenti

Anno Christi 1255.

ro, abſque expreſſo conſenſu & voluntate ſui capellani.

XXX. *Item de ſtatutis confratriarum.*

Item, prohibemus ne aliquis, vel aliqui, comites & confratres alicujus confratriæ, aliqua edant vel ſtatuant ſtatuta, niſi quæ ad fabricam vel luminaria eccleſiæ, vel librorum ſeu aliorum ornamentorum, ſeu veſtimentorum, ſeu eccleſiæ factionem, ſeu refectionem, pertinere noſcantur, vel ad ſepulturas vel vigilias, ſeu ad aliud officium defunctorum, vel ad publicarum viarum, ſeu privatarum, ſeu cœnobii exemptioni, vel reparationi pontium, vel cuſtodiam parentum ægrorum, vel inimicorum animalium ſeu pecudum, vel ad arcendam ab agris inundationem fluminum vel aquarum, vel ad lupos, vel ad alias peſtilentias nocivas profugandas, vel ad eleemoſynas colligendas, & relicta ſeu data a vivis ſeu defunctis, quæ cum conſilio capellani loci, in uſus aliquos relicta fuerint, ſive data, ſeu in alios pios uſus, ſi a relinquentibus, vel dantibus non fuerit diffinitum, expendi volumus & mandamus. Si pia vero alia ſtatuta fecerint, non obſervent: immo de capitularibus ſuis abradi faciant intra menſem, alia ulterius non facturi, ſine aliqua ſpeciali permiſſione prælati, ne in obſervatione præmiſſorum dolum faciant ſiue fraudem.

Verum volentes per comites & confratres cauſam cavi, & carregia ulterius fieri prohibemus, niſi ipſa carregia pertinuerint ad præmiſſa, quæ eis ſuperius expreſſa vel conceſſa ſunt, niſi ad communem utilitatem aliqua fecerint de conſilio capellani. Sane quia juſtum eſt, ut quos timor Dei non revocat a malo, pœnitentia coerceat a peccaro: volumus ut tranſgreſſores hujus conſtitutionis, niſi rearum ſuum purgaverint infra menſem poſt publicationem ipſius factam, duobus diebus Dominicis, vel feſtivis, excommunicationis noxam incurrant. Cujus conſtitutionis volumus quod ſinguli capellani habeant tranſcriptum, & eam publicent in eccleſis ſuis, ſicut ſuperius eſt expreſſum.

Actum anno Domini milleſimo ducenteſimo quinquageſimo quinto, Id. April.

NOTA G. COSS.

Canones hujus concilii XXXI. numerat Gregorius de Rives in ſuo conciliorum breviario forte quia ultimum diviſit in duos, ut in ſumma edidit Lud. Bail. Nos Santonenſem codicem accurate ſequimur.

Editas autem eſſe in provinciali ſynodo has conſtitutiones, ex eo conſtare videtur, quod inter conſtitutiones Santonenſis eccleſiæ relatæ ſint. Si enim eſſent a diœceſana tantum ſynodo, ad eccleſiam Santonenſem minime pertinerent.

EIVSDEM OBSERVATIO.
De concilio Copriniacenſi.

Copriniacense concilium anno MCCLV. Id. April celebratum notatur in Synopſi. Quo argumento, non video. Nam Copriniacenſium ſynodorum nulla uſquam, opinor, mentio, niſi in codice conſtitutionum Santonenſis eccleſiæ; in quo habet una inſcriptum annum MCCLX. altera nullam ibi notam habet temporis, ſed aliunde ſcimus, habitam eſſe anno MCCLXII ut ad eam docebimus. Vna ibidem ſupereſt, Copriniaci per G. archiepiſcopum Burdegalenſem habita: at ſine anno & die: proxime autem ſequitur Geraldi conſtitutiones modo deſcriptas, conſignatas anno MCCLV. & die Id April. & hinc forte erroris occaſio. Quanquam ſecus omnino argumentari oportuiſſet. Nam eodem die ſynodum habere duobus in locis Geraldus non potuit

De Copriniaco, pauca. Oppidum eſt Burdegalenſis diœceſeos, vulgo *Cognac* dictum Concilium enim anni MCCLXII. quod in codice Santonenſi inſcribitur, apud Copriniacum: in MS. noſtro codice, & in Laurentii Bochelli Decretis Gallicanis nuncupatur, *apud Cognac*. Campinacum alio nomine vocatur. Nam concilium anni MCCXXXVIII. cujus titulus eſt, *apud Cognac*, tum in MS noſtro, tum in Bochelli Decretis: in fine ſubſcriptum habet: *Actum apud Campinacum*. Gemina eſt hæc loci unius appellatio, niſi ſi forte altera ex librariorum vitio nata ſit; uti eodem in codice Santonenſi conſtitutiones aliæ inſcribuntur, *apud Reſiecos*: cum ſcribendum fuiſſet, *apud Roſſiacum*. Copriniacenſes porro conſtitutiones, quas ſubjicio, conjectura eſt non unius eſſe concilii, ſed ex pluribus collectas. Pars magna petita eſt ex concilio an MCCXXXVIII. apud Campinacum. Quæ ex parte recte Copriniacenſes dicuntur, ſi quidem Copriniacum idem eſt atque Campinacum.

In illa porro collectione Santonenſi unde illas depromſimus, nullus ſervatus ordo nec rerum nec temporum: ſed ſtatuta quæ illam ſpectabant eccleſiam, promiſcue collecta. Nam poſt multa conſtitutionum capitula, quarum nec locus nec tempus indicatur, occurrunt conſtitutiones Roſſiacenſes anni MCCLVIII. tum Copriniacenſes anni MCCLXII. quibus ſubjectum capitulum *de abuſoribus*, quaſi ad eaſdem attineret, cum ſit concilii apud Campinacum, anno MCCXXXVIII cujus prima capitula tria complectitur. Hinc conſtitutiones ann. MCLXX & MCCLXXXII. tum anni MCCLXIII. deinde anni MCCXL. Atque ita deinceps ordine perturbato.

Has autem, cum earum annus ignoretur, hic, ut ſunt in illo codice, collocandas duxi.

*** CONSTITVTIONES
EDITÆ IN CONCILIO DE COPRINIACO Per G.* archiepiſcopum.

Anno Christi

*Geraldum archiepiſc. Burdegal.

I. *De alienis parochiis.*

Statuimus & præcipimus, & ſub pœna excommunicationis, cui inobedientes ſupponimus, ne in eccleſiis ſuis, diebus Dominicis & feſtivis, parochianos recipiant alienos, qui proprias dimittunt eccleſias: præſertim illis diebus, quibus debent ſuas eccleſias viſitare.

Idem dicimus & ſtatuimus de illis, qui propriis dimiſſis eccleſiis, prædictis diebus ad eos accedant, cum ipſis diebus præcipue, à proprio capellano, vel cujus*, ſit ſui prætoris* vultus agnoſcendus.

*for. vel ejus vicario.
*Corr. pecoris

II. *Ne aliquis recipiat alienum parochianum ad ſepulturam.*

Statuimus quod aliquis non recipiat, &c. *Eſt cap. 5. Concilij Burdegal. ann.* MCCLXIII.

III. *De iniectoribus manuum in clericos.*

Ad reprimendam illius temerariæ præſumptionis audaciam, *&c. In concilio apud Campinacum anni* MCCXXXVIII. c. 19.

IV. *De excommunicatis à canone.*

De illis qui pro violenta manuum injectione in canonem latæ ſententiæ incidunt, vel alias ex ſententia alicujus canonis, vel judicis, excommunicati vel interdicti fuerint, aut ſuſpenſi, licet poſtmodum compoſitum fuerit inter partes: diſtricte præcipimus & mandamus, ut donec beneficium abſolutionis obtineant, eiſdem ſententiis adſtricti arctius teneantur.

V. *Ne religioſi habeant proprium.*

Abbatibus diſtrictius inhibemus, *&c. In concilio apud Campinacum, ann.* MCCXXXVIII. *c.* 20.

VI. *Ne religioſi habeant proprium.*

Volumus & mandamus, *&c. Ibid. c.* 21.

VII. *De religioſis.*

Fratribus etiam diſtrictius inhibemus, *&c. Ibid. c.* 22.

VIII. *Ne religioſi exeant clauſtrum.*

Item ne aliqua in judicio repetant, *&c. Ibid. c.* 23. 24. 25. 26. 27.

IX. *De eſu carnium quoad religioſos.*

De eſu carnium, *&c. Ibid. c.* 28. 29.

X. *De ſolatiis religioſorum, & ſtatutis confraternitarum.*

Præterea præcipimus ne monachi, *&c. Ibid. c.* 30. 31.

XI. *De patronis eccleſiarum parochialium.*

De patronis eccleſiarum, *&c. Ibid. c.* 32.

XII. *De novis domibus religioſorum.*

De novis religioſorum, *&c. Ibid. c.* 33.

XIII. *De rebus eccleſiæ non alienandis.*

Nullus poſſeſſiones eccleſiæ, *&c. Ibid. c.* 34.

XIV. *De parochianis communibus ad duas eccleſias.*

Quoniam accidit interdum, *&c. Ibid. c.* 35.

XV. *De presbyteris excommunicatis aut ſuſpenſis.*

Pro certo didicimus, *&c. Ibid. c.* 36.

XVI. *De iuramento ab ordinandis præſtando.*

Irrefragabili conſtitutione, *&c. Ibid. c.* 37.

XVII. *De collatione beneficiorum.*

De beneficiis vacantibus, *&c. Ibid. c.* 38.

A XVIII. *De concubinis ſacerdotum.*

Sacerdotes qui poſt legitimam admonitionem, in domo propria, vel aliena, ſuſpectam detinēt mulierculam, vnde ſcandalum oriatur, abſque dubio ſententiam excommunicationis incurrunt: quæ in tales a legato eſt promulgata: ſive ſit hoc occultum, ſive apertum, & ſi de hoc tibi conſtiterit, vel per evidentiam facti, vel per confeſſionem ipſius, vel aliam probationem legitimam, pro excommunicato debes illum habere: & ſi non ſatisfecerit competenter, B & ſuper hoc infamatus exſtiterit, aut tibi merito fuerit incredibilis, & ſuſpectus, poteris ei purgationem canonicam indicere, in qua ſi defecerit, debes eum canonice condemnare Si vero fuerit tibi hoc in judicio pœnitentialis confeſſus, & voluerit ſatisfacere: poteris eum abſolvere, juxta quod dicitur tibi ab ipſo legato eſſe conceſſum.

Cum ſacerdote vero, qui poſtquam hujus exceptionem incurrit præſumpſerit celebrare Divina, ſi hoc fuerit occultum, impoſita ei pœnitentia competenti, cum eo de C noſtra licentia poteris diſpenſare. Quod ſi fuerit manifeſtum, noſtro judicio reſervetur.

XIX. *De tempore jejuniorum.*

Sacerdotes præcipiant omnibus adultam ætatem habentibus inſtituta jejunia obſervare, ut quadrageſimæ, quatuor temporum, in eſca quadrageſimali, exceptis jejuniis quæ ſunt in ſeptimana Pentecoſtes, quibus poſſunt comedi ova & caſei, ratione dignitatis feſti. In ſeptimana Aſcenſionis Domini non debent carnes comedi niſi D in die.

In feſto beati Marci non debent carnes comedi, niſi fuerit in Dominica, alias in hebdomada paſchæ vigiliarum ſcilicet, nativitatis Domini, Aſſumptionis beatæ Mariæ, beati Ioannis Baptiſtæ, apoſtolorum Petri & Pauli, Matthæi, Simonis & Iudæ, Andreæ, Laurentii martyris, omnium Sanctorum, in Litania majori, ſcilicet beati Marci evangeliſtæ, Aſcenſionis Domini, Pentecoſtes. Si qua autem ipſarum evenerit in Dominica, indicendum eſt jejunium in die ſabbati præcedenti.

E

XX. *De cibo primæ Dominicæ quadrageſimæ.*

Prohibeant ſacerdotes, ſub pœna excommunicationis, maxime in tempore quadrageſimæ, ne aliquis in prima Dominica quadrageſimæ carnes manducare præſumat: nec aliquod aliud, niſi eſcam quæ licite in quadrageſima ſumi debet.

XXI.

ANNO CHRISTI

A

XXI. *De tempore feriato per annum.*

** Ita ſcriptum est in hoc capitulo, pro ſeranda.*

Pronunciatum eſt laïcis, ut ſciant omnia têpora per annum ferienda *. Videlicet omnis Dominica a veſpera in veſperam feriendaa eſt. Item nativitas Domini, ſancti Stephani, ſancti Ioannis evangeliſtæ, Innocentium, ſancti Thomæ martyris, Circumciſio, Epiphania, Purificatio, Annunciatio, Aſſumptio, Nativitas, Conceptio beatæ Mariæ, Paraſceve, cum omni reverentia & honore. Sanctum Paſcha cum duobus diebus ſequentibus, Aſcenſio Domini, Pentecoſtes cum duobus diebus ſequentibus, Inventio ſanctæ Crucis, Nativitas ſancti Ioannis Baptiſtæ, Decollatio ejuſdem: duodecim Apoſtolorum, & maxime Petri & Pauli, Andreę, Iacobi, Thomæ, Matthæi, Simonis & Iudæ, Philippi & Iacobi, Barnabæ, Mathiæ; Lucæ & Marci evangeliſtarum: ſancti Eutropii, Georgii, converſio ſancti Pauli, Cathedra ſancti Petri, Ioannis ante portam Latinam, Ioannis & Pauli, Martialis, Transfiguratio Domini, Inventio ſancti Stephani, Laurentii, Vincentii, Bartholomæi apoſtoli, Michaëlis, Dedicatio cujuſlibet oratorii, omnium Sanctorum, Ægidii, Exaltatio ſanctæ Crucis, Hilarii, Martini, Nicolai, Catharinæ, Mariæ Magdalenes, & aliæ feſtivitates, quas ſinguli preſbyteri in ſuis parochiis celebrare conſueverunt cum populo, quæ in vicis circummorantibus tantum indictæ ſunt non generaliter omnibus. Reliquas vero feſtivitates per annum non ſunt cogendi ad feriendum: ſed monendi ut juxta antiquum morem eas obſervent.

XXII. *De præfationibus.*

Invenimus decem præfationes in ſacro Dialogo tantum recipiendas, unam in Paſcha: Te quidem omni tempore. Secundam in Aſcenſione Domini: Qui poſt reſurrectionem. Tertiam in Pentecoſtes: Qui aſcendens. Quartam de Trinitate: Qui cum unigenito. Quintam de beata Maria: Et te in veneratione. Sextam de ſancta Cruce: Qui ſalutem. Septimam de Apoſtolis: Te Domine ſupplicites. Octavam in Nativitate Domini: Quia per incarnati. Nonam in Epiphania: Quia cum unigenitus. Decimam in Quadrageſima: Qui corporali jejunio vitia.

XXIII. *Ne laici ſtent in choro.*

Item inhibemus ſub pœna excommunicationis omnibus laïcis, ne morentur in choro inter clericos, dum ibidem Divinum officium celebratur.

XXIV. *De mulieribus prægnantibus.*

Statutum eſt ſiquidem, quod mulieres prægnantes, quam cito erunt vicinæ partui, veniant ad eccleſiam confiteri peccata ſua, & recipiant pœnitentiam, & corpus Domini, pro maximis periculis evitandis: & ſi qua in hoc negligens extiterit, ad arbitrium ſui prælati diſciplinæ ſubdatur.

XXV. *De fornicatoribus.*

Præcipitur capellanis quod denuncient omnes focarios, & fornicatores publicos, excommunicatos: & non abſolvantur quouſque purgati fuerint penitus a delicto: quibus abſolutis injungatur eis pœnitentia ſalutaris.

B

XXVI. *De frequentantibus fora diebus ſolennibus.*

Item denuncientur excommunicati omnes illi, qui diebus Dominicis & ſolennitatibus beatæ Mariæ, & aliis ſolennitatibus, frequentant mercata, & nundinas. Et illi qui dimittendo ſuas eccleſias, ſe abſentant alibi per tres dies Dominicos. Nec non illi qui diebus Dominicis carruant cum bobus ſuis: niſi illos cauſa ſufficiens, & probabilis reddiderit excuſatos.

C

XXVII. *De defraudantibus eccleſias.*

Item diſtricte præcipitur omnibus capellanis, quod in generali denuncient excōmunicatos omnes illos, qui contra libertatem eccleſiæ exiſtūt, vel faciunt conſpirationes ſeu ſtatuta, vel procurāt fieri: & omnes illos, qui ſuam matrem eccleſiam diminuunt, ejus redditus & alia jura parochialia retinendo, & decreſcere procurant, conſulunt, nituntur. Nec non illos, qui laudabiles conſuetudines ſanctæ matris eccleſiæ in opprobrium & contemptum Dei, & totius curiæ cæleſtis infringunt, & deſtruunt; oblationes, legata, luminaria & alia bona quæ ex pia conſideratione fieri, dari, aut offerri conſueverunt ad honorem Dei, & ſalutem animarum, deviant, falſa ſuggeſtione reprimunt, & differunt, conſilio, auxilio, facto ſuo, vel favore, & cauſa ſuæ avaritiæ, retinent.

D

XXVIII. *Ne eccleſia bona ſaziantur.*

Inhibemus, & etiam monemus, ac in generali moneri præcipimus univerſos barones, milites, communitates, & perſonas alias ſæculares, ne eccleſias, prioratus, domos, poſſeſſiones, in quorum poſſeſſione pacifica ſunt, vel eccleſiæ juſti prælati, abbates, rectores, priores, & alii eccleſiarum adminiſtratores, ſaziant, vel occupent, aut occupare

ANNO CHRISTI 1255

* Corr. hujuſmodi

cupare faciant, vel ſazire. Illos autem qui A contra hujus* inhibitionem, poſt monitionem in generali factam, facere præſumpſerint, vel venire, excommunicationi ſubjacere decrevimus ipſo facto.

XXIX. *De fontibus.*

Baptiſmus fontium non debet fieri niſi in Paſcha & Pentecoſte: niſi pro neceſſitate infantium baptizandorum.

XXX. *De precibus in eccleſia faciendis.*

Volumus & præcipimus, quod pro nego- B tio terræ ſanctæ, & domino rege Franciæ, cruceſignatis, quotidie in ſingulis eccleſiis fiant preces, ſicut a domino legato quondam extitit ordinatum: & ſingulis ſeptimanis, prout in ſeptimana vacaverit, pro his & totius eccleſiæ ſtatu una Miſſa de ſancto Spiritu, vel de beata Maria virgine, celebretur. Si autem circa hæc aliquem inveneri mus negligentem, ipſe pœna decem ſolidorum per nos ſe noverit puniendum.

XXXI. *De cubitu puerorum.*

Prohibeant ſacerdotes mulieribus, ne C collocent pueros parvulos in lectis ſuis, ſub pœna excommunicationis. Et ſi ſuper hæc pueri parvuli deceſſerint, propter negligentiam matris ſuæ, patris, vel alterius, ad epiſcopum, vel ad ſuum* confeſſorem debent mitti: quia poteſtatem abſolvendi eas a talibus non habent ſimplices capellani.

* l. Confeſſorem epiſcopi, nempe pœnitentiarium.

XXXII. *De citationibus ſubdelegati & tranſcripto reſcripti.*

Quotidianis viam fraudibus obſtruentes, provida deliberatione duximus ſtatuen- D dum, ne ii, quibus datur in mandatis a delegato ſedis Apoſtolicæ, vel aliis, ut reum in judicium evocent, ipſum non præſumant citare, donec authenticum ipſum, cujus autoritate ſit in jus vocatio, inſpiciatur, & deſcribatur ab eo, cui fuerat ut citaret injunctum: ita ſcilicet ut tranſcriptum retineatur, ſcribendum ſumptibus illius qui ſcripto authentico eſt uſurus, citato, ſi neceſſe fuerit, exhibendum.

XXXIII. *De vita & honeſtate clericorum.*

A crapula igitur, & ebrietate omnes cle- E rici diligenter abſtineant: bene ſibi vinum tempetent: nec ad bibendum quempiam excitent: cum ebrietas, & mentis inducat exilium, & libidinis provocet incentiuum. Si quis autem ſuper his ſe culpabilem exhibuerit, niſi commonitus a ſuperiore ſatisfecerit competenter, ab officio, & beneficio privetur.

XXXIV. *Quæſtiones faciendæ pœnitentibus de luxuria.*

Quæratur circa peccatum luxuriæ, utrum pœnitens ad prægnantes mulieres acceſſerit, ſeu viduas, vel alias: & quæratur numerus illarum, cum quibus peccavit. Et ſi neſciat numerum, ſaltem æſtimatione dicat quod credit. Quæratur etiam quanto tempore in peccato permanſerit, in quo loco, ſacro, vel non ſacro.

XXXV. *De eſu carnium a monachis.*

De eſu carnium monachis præcipimus, &c. *Eſt iam ſupra cap. 9. Sed hic pars tantum illius noni repetitur, quæ reſpondet Campinacenſi 28.*

XXXVI. *De reverentia Dominicæ diei.*

Cum Dominica dies omni debeat reverentia celebrari, conſtitutioni quondam editæ de celebrandis diebus Dominicis & feſtivis addendum duximus, ut ſinguli capellani generaliter ſuos parochianos in ſuis moneant eccleſiis diligenter, quod a macellis publicis abſtineant diebus prædictis, & aliis ſolennitatibus & feſtis: nec ad mercatum eant, aut nundinas, in iiſdem vendituri aliquid, aut empturi. Qui vero contra hæc facere præſumpſerint, excommunicationis ſententiæ ſubjaceant ipſo facto. Et ne propter capellanorum negligentiam, tales per ignorantiam ſe valeant excuſare: monitionem hujus, ſub magni pœna gagii, frequenter præcipimus iterari.

XXXVII. *De contractibus clericorum.*

Prohibemus clericis, ne ex uno eodemque contractu mutui, emptionis bladi, vel vini, ad ſecundum deveniatur compactum vel tertium, & ſic deinceps: ne emant illicite alias, vel ut revendant. Quod ſi fecerint, eos condigna animadverſione puniemus.

XXXVIII. *Ne conjugatus exerceat juriſdictionem eccleſiaſticam.*

Prohibemus ne de cætero aliquis clericus conjugatus juriſdictionem eccleſiaſticam exercere præſumat.

XXXIX. *Ne ſepeliantur in eccleſiis corpora defunctorum, niſi, &c.*

Item prohibemus, ne corpora defunctorum in eccleſiis ſepeliantur, niſi ſit fundator vel patronus, vel capellanus eccleſiæ, niſi de licentia epiſcopi. Item prohibemus ſub pœna excommunicationis, ne aliquis ſacerdos ſæcularis, vel religioſus, aliquos admittat ad ſponſalia, vel ad matrimonium contrahendum,

hendum, ſine licentia capellani alterius contrahentium ſpeciali.

*** CONCILIVM BITERRENSE PROVINCIALE.

De præbendo ab epiſcopis auxilio ad caſtrum hæreticorum oppugnandum. VIII. Id. Maii, anno MCCLV. celebratum.

IN nomine Domini. Anno nativitatis Chriſti MCCLV. VIII. Idus Maii, Ludoyco rege regnante. Noverint univerſi, quod cum Petrus de Antolio ſeneſcallus Carcaſſonenſis & Biterrenſis, ex parte domini Regis obſediſſet caſtrum de Querbus, ipſe ſeneſcallus ſuis litteris apertis ſcripſit rogando domino archiepiſcopo Narbonenſi & ejus ſuffraganeis, ut domino Regi & ſibi pro eo in obſidione dicti caſtri ſuum præberent ſubſidiũ & ſuccurſum: quarum litterarũ tenor talis fuit. Venerabilibus in Chriſto patribus G. Dei gratia archiepiſcopo Narbonẽſi & ſuffraganeis ejus, P. de Antolio miles, ſeneſcallus Carcaſſonenſis & Biterrenſis, ſalutem & ſinceram dilectionem cum honore. In arduis negotiis quæ dominus rex Franciæ illuſtris contra hoſtes pacis & fidei in iis habuit partibus, vos & prædeceſſores veſtri tam laudabiliter laboraſtis, quod ad laudem Dei, & domini regis cedit ad commodum & honorem. Et cum de mandato ejuſdem domini regis quoddam receptaculum hæreticorum obſederimus, homicidarum, & latronum, ſcilicet caſtrum de Querbus de feudo domini regis, paternitatem veſtram ex parte domini regis & noſtra, ſicut carius poſſumus, deprecamur, quatenus ad obſidendum & capiendum dictum caſtrum viriliter nobis affectu ſolito ſuccurratis. Non enim intendimus nec volumus eccleſiæ de jure ſuo aliquod præjudicium fieri in futurum per ſubmonitionem quam vobis nuper fecimus & mandatum.

Datum Carcaſſonæ die Mercurii ante feſtum Aſcenſionis Domini, anno Domini MCCLV.

Et dictarum litterarum tenore inſpecto, dominus Guillelmus Dei gratia Narbonenſis archiepiſcopus præſidens apud Biterrim in concilio ab eo convocato, præſentibus & aſſiſtentibus ſibi venerabilibus patribus R. Biterrenſi, R. Toloſanenſi, G. Lodovenſi, R. Nemauſenſi, P. Agathenſi, & B. Vticenſi, epiſcopis, & procuratoribus dominorum G. Carcaſſonenſis, & P. Magalonenſis, epiſcoporum; ſancti Poncii, Anianenſis, Villemagnenſis, Caunenſis, Montis Olivi, ſancti Afrodiſii & ſancti Iacobi Biterrenſis, Iucellenſis, ſancti Hilarii, de Quadraginta, ſancti Aniani abbatibus, & procuratoribus Electenſis, ſancti Guillermi de Deſertis, & ſancti Polycarpi, abbatum; & pluribus archidiaconis, præcentoribus, & aliis perſonis eccleſiaſticis, unanimiter deliberato conſilio, habita inter ſe deliberatione diligenti, convenerunt & reperierunt quod non tenebantur ex debito ire vel ſequi in exercitum dominum regem vel ejus ſeneſcallum, nec eis tenebantur facere hoſtem vel cavalcatam: præſertim cum hactenus retro temporibus prælati hujus terræ vel homines eorum, quandocumque exiverunt vel iverunt in exercitum, illud fecerint mandato legatorum eccleſiæ Romanæ, vel domini archiepiſcopi Narbonenſis, & nunquam mandato ſolius ſeneſcalli. Et ideo non ex debito, nec ex mandato vel rogatu dicti ſeneſcalli, ſed potius ex gratia & honore domini regis, & quia dicitur & fama eſt dictum caſtrum fuiſſe receptaculum hæreticorum, furum, & latronum, unde etiam negotium pacis & eccleſiæ eſſe videbatur, concorditer convenerũt, quod ipſi prælati & eorum homines, moderate, ſecundum quod eis honeſtum eſſe videbitur, in obſeſſione & expugnatione dicti caſtri domino regi præbeant auxilium & ſuccurſum. Salvo tamen jure libertatis & immunitatis ſuæ, & eccleſiarum ſuarũ, & ſine omni ſuo & eccleſiæ præjudicio in futurum.

Acta ſunt hæc apud Biterrim, in porticu capellæ epiſcopalis, in præſentia & teſtimonio magiſtri Bernardi archidiaconi Ruthinenſis, & domini Stephani præcentoris eccleſiæ ſancti Iuſti Narbonenſis, domini Bertrandi de Grava capellani domini epiſcopi Vticenſis, Hugonis de Aquilerio præcentoris Vticenſis, domini Poncii de Broha canonici Narbonenſis, domini Petri Veſiani ſacriſtæ ſancti Afrodiſii, Guillermi de Seran, & Raimundi de Croſis clerici domini archiepiſcopi Narbonenſis, Gr. Cathalani clerici domini epiſcopi Biterrenſis, & mei magiſtri Michaëlis publici Biterris notarii, qui mandatus a dicto domino archiepiſcopo Narbonenſi, pro ſe & ſuis ſuffraganeis & procuratoribus ſupradictis hæc ſcripſi, & redegi in publicum inſtrumentum, & huic publico inſtrumento ſignum appoſui meum.

*** Statuta ſancti Ludovici Francorum regis, pro reformatione morum, in Galliam Narbonenſem ejus juſſu delata a Guidone Fulcodii, & relecta in concilio Biterrenſi anno MCCLV.

Ex editione St. Baluzii v. cl.

HÆc ſunt ſtabilimenta facta per dominum regem Franciæ, quæ dominus Guido Fulcodii attulit ſigillata ſigillo dicti domini regis, & fuerunt recitata & lecta aggregato generali concilio prælatorum & baronum & militum terræ apud Biterrim anno MCCLV.

Ludovicus Dei gratia Francorum Rex, univerſis præſentem paginam inſpecturis ſalutem Ex debito regiæ poteſtatis pacem & quietem ſubjectorum noſtrorum, in quorum quiete quieſcimus, præcordialiter affectantes, ac adverſus injurioſos & improbos, qui tranquillitati eorum invident & quieti, zelum indignationis habentes, ad hujuſmodi propulſandas injurias, & ſtatum regni reformandum in melius, ad præſens aliqua duximus ordinanda, quæ inferius continentur.

I.

Quæſtus quidem illicitos, quantum poſſibile fuerit, in ballivis & aliis curialibus noſtris reprimere cupientes, ſeneſcallos, ballivos, præpoſitos, vicecomites, & villarum majores, & alios officiales noſtros juramento ſubſcripto duximus aſtringendos: cujus ſi ipſi ſeneſcalli, ballivi, & alii officiales noſtri fuerint tranſgreſſores, pœnas debitas in bona ipſorum, vel, ſi res exigat, in perſonas, noſtræ voluntatis vel deputatorum a nobis arbitrio reſervamus. Si vero majores, ballivos, vel officiales, dejerare contigerit in hac parte: a ſeneſcallis ſub bonorum teſtimonio perſonarum & cum ipſarum conſilio puniantur.

II.

Iurabunt igitur omnes & ſinguli ſupradicti, quod quandiu commiſſam ſibi tenebunt ſeneſcalliam, vel balliviam, præpoſituram, vel aliud quodcunque officium ſupradictum, tam minoribus quam mediocri-

bus, tam majoribus quam advenis, tam indigenis quam ſubjectis, ſine nationum & perſonarum acceptione jus reddent, ſervantes tamen in locis ſuis ſua jura, uſus, & conſuetudines approbatas.

III.

Iurabunt inſuper bona fide jura noſtra requirere & ſervare, & aliorum jura ſcienter non auferre, nec diminuere, nec etiam impedire.

IV.

Iurabunt etiam donum ſeu munus quodlibet a quacumque perſona per ſe vel per alium non recipere in pecunia, auro, vel argento, aut rebus aliis quibuſcumque mobilibus vel immobilibus vel ſe moventibus, ſeu beneficiis perſonalibus ſive perpetuis, præter eſculenta & poculenta, quorum valor in una hebdomada ſummam decem ſolidorum Pariſienſium non excedat. Et quod dicta bona ſeu beneficia dari uxoribus ſuis, liberis, fratribus, ſororibus, nepotibus, neptibus, vel conſanguineis, aut conſimilibus, ſeu domeſticis, minime procurabunt. Immo bona fide diligentiam adhibebunt ne uxores ſuæ vel aliæ perſonæ proximo nominatæ dona vel munera recipiant. Quod ſi fecerint, ex quo hoc ſciverint, eos ad reſtituendum bona fide compellant, ſub debito juramento.

V.

Iurabunt etiam quod ab illis de ſua ſeneſcallia vel ballivia, nec ab illis qui cauſā habent coram ipſis, vel ſcient in proximo habituros, mutuum non recipient per ſe, vel per alium, ultra ſummam viginti librarum, quas reddent a die contracti mutui, infra duos menſes, licet etiam creditores velint ſolutionis terminum prorogare.

VI.

Addetur etiam juramento eorum, quod nihil dabunt vel mittent alicui de conſilio noſtro, vel uxoribus eorundem, liberis, aut domeſticis, vel illis qui compotum eorum recipient, vel illis quos ad viſitandam terram vel factā eorum exquirenda mittemus. Quod etiam in venditionibus balliviarum vel redditu um aut aliarum rerum noſtrarum partem non habebunt, nec etiam in monetis. Quod bajulos infideles, ſeu injurioſos, vel exactores, vel de uſuris ſuſpectos, vel turpem vitam aperte ducentes, in ſuo non ſuſtinebunt errore, immo eorum exceſſus corrigent bona fide.

VII.

Iurabunt etiam præpoſiti noſtri, vicecomites, majores villarum, foreſtarii, & alii ſub eis in officiis conſtituti judices, & locorum vicarii ſingulorum, quod nec ſuperioribus ſuis, nec uxoribus eorum, liberis, propinquis, ſive domeſticis quicquam dabunt. Et in fine juramenti concludent ſe univerſa & ſingula ſupradicta ſervare bona fide, niſi illud quod duxerimus relaxandum, nec quicquam per ſe vel per alium in fraudem facere prædictorum.

VIII.

Vicarios autem quos ſeneſcalli vel ballivi per ſe quandoque ſubſtituent, nolumus ab ipſis inſtitui, niſi prius ſub forma prædicta præſtiterint juramenta.

IX.

Vt vero hæc juramenta firmius teneantur & obſerventur, volumus quod in publica aſſiſia fiant coram clericis & laïcis ab omnibus & ſingulis ſupradictis, etiamſi antea facta fuerint coram nobis: ut non ſolum metu Divinæ indignationis & noſtræ, ſed etiam confuſionis & erubeſcentiæ apud homines, perjurium manifeſtum incurrere vereantur.

X.

Volumus autem & præcipimus, quod ſeneſcalli noſtri, & alii quicumque ſub ipſis tenentes officium, necnon & omnes qui in dictis balliviis vel ſeneſcallis vadia noſtra recipiunt, abſtineant ab omni verbo quod vergat in contumeliam & contemptum Dei aut matris ſuæ, vel ſanctorum ipſius.

XI.

Inhibemus vero diſtricte ſeneſcallis & ballivis noſtris poſſeſſiones aliquas per ſe vel per alium emere, adminiſtratione ſua durante, in ſeneſcalia vel ballivia ſua, vel fraudulenter in alia, ſine noſtra licentia præcedente. Quod ſi fecerint, emptionem irritam eſſe, & poſſeſſiones ſic emptas fiſco noſtro, ſi nobis placuerit, volumus applicari.

XII.

Prohibentes inſuper ſeneſcallis & ballivis noſtris, ne, quandiu ſeneſcali vel ballivi fuerint, ſibi vel ſuis liberis, fratribus aut ſororibus, nepotibus, neptibus, conſanguineis, vel quibuſcumque de ſua familia, matrimonia copulent cum perſonis ſuæ ſeneſcalliæ aut balliviæ ſuæ, ſine noſtro ſpeciali conſenſu, nec prædictos in regione ponant, aut beneficia eccleſiaſtica, vel poſſeſſiones eis acquirant.

XIII.

Giſta etiam vel procurationes in domibus religioſorum, vel circa, ad expenſas eorum

Anno Christi 1255.

rum non recipiant ſine noſtra licentia ſpeciali.

XIV.

Prohibitionem vero iſtam quam facimus de matrimoniis non copulandis, & poſſeſſionibus non acquirendis, non extendimus ad præpoſitos, majores, & alios officiales minores, qui majorias, præpoſituras, & alia officia tenebunt in locis manſionum ſuarum, dum tamen hæc faciant ſine noſtra vel alterius læſione.

XV.

Seneſcalli autem noſtri & inferiores bailivi caveant ſibi a multitudine bedellorum; & quanto paucioribus poterunt, ſint contenti, ad curiarum exequenda præcepta, & illos nominent in aſſiſia publica, aliter vero pro bedellis minime habeantur. Ubi autem bedelli vel ſervientes ad remota loca mittentur, eis ſine ſuperiorum litteris non credatur. Et ſi aliter inventi fuerint facientes executiones vel mandata, nuncietur ſeneſcallo, qui eos puniat competenter.

XVI.

Ne vero ſeneſcalli noſtri vel inferiores bailivi contra juſtitiam ſubditos noſtros graventːinhibemus eiſdem, ne pro quocunque debito, præter noſtrum, capiant vel captum detineant aliquem ſubditorum noſtrorum.

XVII.

Emendas autem pro maleficiis ſeu debitis, a bailivis noſtris levari non volumus, niſi in foro aut judiciario publice de bonorum conſilio fuerint judicatæ vel æſtimatæ, quamvis antea fuerint gagiatæ. Si tamen ille cui crimen imponitur, curia ſibi offerente, judicium illud non velit expectare, & pecuniam certam offerat pro emenda, & tale ſit crimen de quo emenda pecuniaria recipi conſuevit: liceat curiæ eam recipere, ſi ſibi competens videatur. Alioquin emendam judicari faciat vel æſtimari ſecundum quod ſuperius eſt expreſſum, licet reus ſe velit omnino ſubjacere curiæ voluntati. Caveant tamen ſeneſcalli, judices, & bailivi, ne minis vel terroribus ſeu machinationibus callidis, clam vel palam, aliquem ad emendam offerendam inducant, vel ſine cauſa rationabili accuſent.

XVIII.

Eos ſane qui bailivias noſtras tenuerint, aliis eaſdem revendere prohibemus. Sed ſi plures emptores fuerint, unus tantum juriſdictionem exerceat, & immunitate gaudeat in cavalcatis, talliis, ſeu collectis, & aliis oneribus publicis, qua alii conſueverunt gaudere. Vendi autem eas filiis, fratribus, nepotibus, aut conſanguineis, ſeu domeſticis bailivorum, prohibemus eiſdem. Emptores autem ipſarum præpoſiturarum vel aliarum bailiviarum, debita propria, ſcilicet quæ debentur eiſdem, ex præpoſituris vel bailiviis aliis, aut eorum ſociis, autoritate propria non coerceant: ſed per manum ſeneſcalli aut ſuperioris judicis eas repetant, ſicut ſi præpoſituram vel bailiviam non tenerent.

XIX.

Porro volentes viam malitiis præcludere, quantum poſſumus: firmiter inhibemus, ne ſeneſcalli, bailivi, vel alii officiales prædicti, in cauſis & negotiis quibuſcunque ſubditos noſtros locorum mutatione fatigent ſine cauſa rationabili: ſed ſingulos in locis illis audiant, ubi conſueverunt audiri: ne gravati laboribus & expenſis, cogantur cedere juri ſuo.

XX.

Quia vero nemo ſine cauſa vel culpa privandus eſt jure ſuo: bailivis noſtris & aliis officialibus prædictis inhibemus, ne deſſaiſiant aliquem ſine cauſæ cognitione, vel noſtro ſpeciali mandato. Subditos etiam noſtros novis exactionibus, conſuetudinibus, vel oneribus non affligant, cavalcatas extorquendæ pecuniæ cauſa non mandent, ſed ex cauſa tantummodo neceſſaria. Et tunc volentes perſonalem facere cavalcatam, ad eam redimendam data pecunia non compellant.

XXI.

Defenſum autem bladi vel vini, aut mercium aliarum non extrahendarum de terra, ſine cauſa urgente non faciant; & tunc cum bono & maturo conſilio, nec ſuſpecto; & factum cum conſilio non diſſolvant; & eo durante nunquam faciant gratiam ſpecialem.

XXII.

Omnes autem bailivos noſtros, majores & minores, finito officio ſuo remanere volumus, vel ſaltem procuratorem ſufficientem dimittere in ipſa bailivia per quadraginta dies, ut de ſe conquerentibus coram illis reſpondeant, quibus hoc committetur.

XXIII.

Cæterum ordinationem factam de Iudæis obſervati diſtricte præcipimus, quæ talis eſt. Iudæi ceſſent ab uſuris & blaſphemiis

ANNO CHRISTI 1255.

miis, ſortilegiis. Et* Talemit quam alii libri, A in quibus inveniuntur blaſphemiæ, comburanrur. Et Iudæi qui hoc ſervare noluerint, expellantur, & tranſgreſſores legitime punianrur. Er vivant omnes Iudæi ex laboribus manuum ſuarum, vel de negotiationibus ſine terminis & uſuris.

*for. tam Talmud, quam al.

XXIV.

Præterea prohibemus diſtrictius quod nullus omnino ad taxillos ludat, ſive aleis, ſive ſcacis. Scholas etiam deciorum prohibemus & prohiberi volumus omnino, & te- B nenres eas diſtrictius puniantur. Fabrica autem deciorum prohibeatur ubique.

XXV.

Nullus præterea recipiatur ad moram in tabernis faciendam, niſi ſir rranſiens vel viator, vel in ipſa villa non habeat aliquam manſionem.

XXVI.

Expellantur autem publicæ meretrices tam de campis quam de villis; & factis mo- C nirionibus ſive prohibirionibus, bona earum per locorum judices capianrur, vel autorirate a quolibet occupentur, etiam uſque ad tunicam vel pecium. Si quis vero publicæ meretrici ſcienrer domum locaverit, quantum valet penſio domus uno anno, bailivo loci vel judici ſolvere teneatur.

XXVII.

Præterea ſtarutum* a nobis de conſilio baronum noſtrorum apud Melledunum D edirum obſervari præcipimus firmirer & teneri. Videlicet quod nullum debirum haberi faciant barones, bailivi, vel aliæ quæcunque perſonæ Iudæis, nec aliquis in roto regno noſtro Iudæum rerineat alrerius dominii, nec impediar quo minus Iudæum ſuum poſſit capere ranquam proprium ſervum, quantumcunque ſub alterius dominio fecerit ipſe moram.

*Extat tom. V. Ducheſnii.

XXVIII.

De Chriſtianis vero, ſicut in eodem ſtaruto E continetur, prohibemus diſtricte quod nullas uſuras haberi facianr barones, bailivi noſtri, vel aliæ quæcunque perſonæ Iudæis. Vſuras autem intelligimus quicquid eſt ultra ſorrem.

XXIX.

Iſtud aurem ſtatutum factum apud Melledunũ volumus quod bailivi noſtri obſervent & faciant obſervari, tam in terra noſtra, quam in terra baronum vel aliorum, ſi defuerint, poſtquam ſufficienter fuerint requiſiti.

XXX.

Inhibemus autem ne aliquis in terra noſtra capiat aliquem equum contra voluntatem illius cujus equus erir, niſi ſit pro proprio negotio noſtro. Er tunc per bailivos, ſeneſcallos noſtros, aut eos qui loco eorum erunt, de equis conductitiis capiatur. Et ſi equi conductitii ſufficere nequeant pro noſtro ſervitio faciendo: ſeneſcalli, bailivi, vel alii qui loco ipſorum erunt, non capiant equos mercatorum, tranſeuntium, vel pauperum, ſed divitum ranrum, ſi ſufficere poſſinr ad noſtrum ſervirium proprium faciendum.

XXXI.

Inhibemus etiam ne pro ſervitio noſtro vel alio capiantur equi perſonarum eccleſiaſticarum, niſi de noſtro ſpeciali mandato. Nec capianr ſeneſcalli, aut ei qui loco ipſorum erunt, equos pluſquam nobis fuerit opus. Illos eriam quos ceperinr, pro pecunia non relaxenr. Hæc autem quæ de equis capiendis diximus, volumus obſervari quãdiu nobis placuerit. Salvis ſervitiis nobis debitis, & juribus noſtris, ac etiam alienis.

XXXII.

Omnia ergo & ſingula ſupradicta quæ ad præſens pro ſubditorum quiete duximus ordinanda, rerenta nobis plenirudine poteſtatis regiæ declarandi, mutandi, vel etiam corrigendi, addendi, vel minuendi, a bailivis noſtris & ſubditis diſtricte volumus obſervari.

Datum Pariſius anno Domini milleſimo ducenteſimo quinquageſimo quarto, menſe Decembri.

Sanctas illas Ludovici leges, *ait Baluzius*, diu viguiſſe conſtat, ac nominatim illam quæ prohibet ne ſeneſcalli emant aliquas poſſeſſiones in ſua ſeneſcallia, quandiu eorum adminiſtratio durabit: adeo ut cum Gauceſinus de Vairolis ſeneſcallus Cadurcenſis nonnullas poſt hæc tempora poſſeſſiones emiſſet in ſua ſeneſcallia, neceſſum illi fuerit anno MCCCLXI. litteras a Karolo V. Francorum Rege impetrare, quibus derogaretur huic ſtatuto.

*** CONSTITVTIONES VVALTERI DE KIRKHAM EPISCOPI DVNELMENSIS, anno Dom. MCCLV. vel circiter, editæ.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1255.

Ex codice MS. eccleſiæ Dunelmenſis edidit collector Anglicanus.

PROLOGVS.

CVm ſit ars artium regimen animarum: nulli, ſicut credimus, vertitur quin paſtores, ſuper jura & cuſtodia gregis Dominici, vigilantes eſſe debeant; ſolicite intendentes, quod oves ſine luporum morſibus defendantur, & pabula ſibi competentia miniſtreutur. Et nos, ex officii noſtri honore & onere tenea-

ANNO CHRISTI CIRCITER 1255.

A tenemur gregem noſtrum contra ſurgentes ex adverſo, juxta ſcientiam nobis datam a Domino defenſare, imbres evangelicæ doctrinæ, pro alimentis ſpiritualibus adhibentes; quibus mediantibus vita & ſalus ſubditorum valeat reparari. Noſtrorum itaque prædeceſſorum veſtigiis inhærentes, quaſdam conſtitutiones ad ſalutem ſubditorum & reparationem multorum in hac ſancta ſynodo vobis duximus publicandas, ſtatutis bonæ memoriæ *Richardi quondam epiſcopi Dunelmenſis, quatenus obſervata fuerunt, & admiſſa, in ſuo robore duraturis.

* *De ſtatutis Ricardi Dunelmenſis. vide ſupra anno 1220. [?] noſtram ad conſtitutiones Sarum, ad ann. 1237.*

Hic incipiunt conſtitutiones VValteri epiſcopi Dunelmenſis.

B CVm igitur decalogi obſervatione ſalus animarum conſiſtat, monemus, exhortamur, & præcipimus in Domino, firmiter injungentes, ut unuſquiſque paſtor animarum, ac quilibet ſacerdos parochialis, ſciat decalogum, hoc eſt decem mandata legis Moſaicæ, quæ populo ſibi credito frequenter ac diligenter exponat

Inſuper ſciat quæ ſunt ſeptem criminalia; quæ non ſolum verbo, ſed exemplo ſanctæ converſationis ſimiliter populo ſibi ſubjecto prædicet ſæpius fugienda.

Sciat quoque ſaltem ſimiliter ſeptem eccleſiaſtica ſacramenta, & eorum effectus, quæ diligenter exponat populo quotiens fuerit opus.

Hi etiam qui ſunt ſacerdotes, maxime ſciant quæ exiguntur ad veræ confeſſionis formam; ſacramentum, C formamque baptizandi diligenter attendant; atque ſolemnibus diebus & Dominicis doceant fideles laicos ipſam in communi idiomate & vulgari, ut cum neceſſitas ingruerit, ſciant laici qualiter baptizandi ſint parvuli, in domibus eorum, non expectato eccleſiæ ſacerdote.

Habeat quoq; unuſquiſq; eorum ſimplicem intellectum fidei, ſicut in ſymbolo, tam majori quam minori, quod eſt in Pſalmo, *Quicumque vult*, & etiam *Credo in Deum*, expreſſius continentur: necnon in oratione Dominica quæ dicitur *Pater noſter*, ac ſalutatione beatæ Mariæ: & qualiter ſe debeant crucis charactere inſignire: ne cum laici ſuper hoc requiſiti D fuerint, ſe confictè valeant excuſare, occaſione negligentiæ ſacerdotum.

Super quibus omnibus & ſingulis, ſaltem in Quadrageſima fideles laici in foro pœnitentiæ requirãtur. In ſingulis autem decanatibus aliqui diſcreti pœnitentiarii eligantur, qui Deum habentes præ oculis, in illo decanatu confeſſiones audiant ſacerdotum.

Ante omnia diligenter attendant ſacerdotes, ac omnes alii in ſacris ordinibus conſtituti, ſi in ſacri ordinis ſuſceptione, ante vel poſt ſuſceptum ordinem, irregulariter contraxerint, niſi cum eis diſpenſatum fuerit ab eo qui diſpenſare poterit: quod ab executione ſui officii noverint in noſtra diœceſi ſe ſuſpenſos, quod hujus ſynodalis ſtatuti autoritata duximus publican- E dum. Et qui ſunt caſus, in quibus propter injuriam irregularitatis, ſecundum canones ſunt ſuſpenſi, diligenter inquirãt a juris peritis; inſpicientes diligenter, ſecundum capitulum conſtitutionum venerabilis patris Richardi quondam epiſcopi Dunelmenſis.

Diſtricte quoque præcipimus archidiaconis, & injungimus, quod in capitulis ſuis generalibus, ac quotiens opus fuerit, ſane & ſimplicibus verbis, catholicæ fidei expoſitionem in generali concilio promulgatam declarent: & quod eccleſiaſticis officiis, ac aliis honeſtis & bonis ſtudiis ſe exerceant: Divinum officium debite, diſtincte, ac reverenter, horis ſtatutis, & locis ad hoc deputatis, ſine negligentia exequantur, nec celebrent de aceto aut vino corrupto.

Euchariſtia autem, quæ eſt ſacramentum Dominici

A corporis, in loco mundo & ſignato, & ſub fida cuſtodia honorifice collocetur, devote, ſub ſera & fidelite conſervetur.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1255.

Doceat vero ſacerdos plebem ſuam, ut cum in celebratione Miſſarum ſublevetur hoſtia ſalutaris, ſe reverenter inclinet. Idem faciat cum ipſam hoſtiam portet preſbyter ad infirmos.

Veſtimenta altaris, & alia ornamenta ejuſdem & miniſtrorum, decentia, ac vaſa munda habeant; & ſe honeſte habeant, & indumentis & habitu exteriori ſecundum ſtatuta concilii, ne reprehenſibiles videantur.

Statuimus & præcipimus, quod cum ferri debeat corpus Chriſti ad infirmos, hoc faciat reverenter & in B decenti habitu, ſuperpoſito mundo velamine ferat, & referat, & manifeſte ante pectus cum omni reverentia & timore, ſemper lumine præcedente, cum ſit candor lucis æternæ, & cum tintinnabulo; ut ex hoc apud omnes fides augeatur & devotio, ſicut in generali concilio continetur.

Caveant inſuper ſacerdotes, cum omni diligentia, ut in eccleſiis ſuis ſint chriſma, oleum ſanctum, & infirmorum, & ſub fideli cuſtodia, ſeris adhibitis, conſerventur, ne poſſit ad illa, & etiam ad Euchariſtiam, modo ſimili cuſtoditam, temeraria manus extendi, ad aliqua horribilia vel nefaria exercenda. Et ſi per injuriam, ad quem ſpectat cuſtodia aliqoid nefandum inde contigerit, tres menſibus ab officiis ſuſpendatur.

C Idem de fontibus præcipimus obſervari.

Caveant etiam, ne ſancta Euchariſtia per vaſis vitium aut diutinam conſervationem contrahat humiditatem, aut humorem, unde reddatur aut guſtui abominabilis, aut turpis aſpectu: & inſpiciat ſuper hoc conſtitutionem venerabilis Richardi patris quondam epiſcopi Dunelmenſis.

Sacerdotes autem prompti & paratiſſimi ſint, non ſolum diebus, ſed etiam noctibus, ut ægrotantes, cum requiruntur, viſitent: ne per eorum negligentiam, moriatur infirmus ſine confeſſione, & Dominici corporis communione, vel extrema unctione.

Et ut hæc liberius faciant, jubemus, adjurantes per viventem in ſæcula, omnes ſacerdotes, & omnes eccle- D ſiarum miniſtros, maxime in ſacris ordinibus conſtitutos, ut non ſint ebrioſi, aut guloſi, aut excercentes tabernas, ne morte æterna moriantur, juxta regis comminationem ad Aaron a Domino in Levitico promulgatam, quo dicitur: *Vinum, & omne quod inebriare poteſt, non bibas tu, & filii, ne moriamini.* *Levit. 10.*

Adjicimus etiam, ne viri eccleſiaſtici negotiationes excerceant, nec aliquid vendant ad uſuram: ſed juxta evangelicam doctrinam mutuum dent, nihil inde ſperantes Et quia fide dignorum relatione ad aures noſtras pervenit, quod uſuraria venditio in noſtra diœceſi tam in clero quam in populo quaſi communis morbus irrepſit: ſub pœna canonica uſurariis debita, E & ſub . . . . Divini judicis prohibemus, & interdicimus, ut nullius occaſione dilationis de ſolutione facienda quicquam carius* vendant, neque dent aut recipiant eccleſias, aut vicarias, aut eccleſiaſtica ædificia ad firmam, niſi in caſibus a jure aut conciliis ſanctorum patrum conceſſis, & interventu licentiæ noſtræ ſpecialis.

* *In Anglicana editione, carnis, quod certiſſimum mendum.*

Statuimus etiam, & jubemus, ne quis beneficiatus decimas ſuas, ante tempus quo de ipſis poterit condere teſtamentum, vendat: nec etiam tunc laicis, nec aliquo tempore antequam ſeparentur a ſolo, juxta canonicas ſanctiones.

Interdicimus etiam inſuper, ne quis viris religioſis quibuſcunque ſolvat indebitas penſiones, aut minus canonice impoſitas: debitas vero & canonicas ſolvi jubemus. De quarum vero impoſitione canonica

ANNO CHRISTI 1255.

ratione prævia dubitator, ipſas ſequeſtrari decernimus, & in æde ſacra deponi, donec de ipſarum impoſitione canonica plenius cognoſcatur.

Ad hæc præcipimus, ut qui in aliqua eccleſia adeptus fuerit perſonatum, in ſubdiaconatum ordinetur.

Qui vero ad vicariam, ſecundum legitima inſtituta promovextur ad ordinem ſacerdotii, & perſonaliter reſideat in eadem, ſi canonicam voluerit effugere ultionem. Vt autem in eccleſiis, religioſorum propriis uſibus deputatis, ſecundum ſtatuta Lateranenſis concilii, uicarii ordinentur: præcipimus, & injungimos, ut vicarios in ſuis eccleſiis, in quibus nondum ſunt vicarii conſtituti, nobis perſonas idoneas repræſentent, qui in ipſis in ordine quod cura requirit, velint & valeant reſidere. Alioquin taxatis, juxta eccleſiarum facultates, vicariis ad diſponendum de ..... quatenus jura permiſerint, diſponente Domino, procedemus.

Statuimus deſuper, ut diligenter inqoirant archidiaconi in ſuis viſitationibus, quæ eccleſiæ ſunt dedicatæ, & quæ non, & quæ dos in eccleſiæ dedicatione ſit aſſignata. Inſuper quæ altaria fuerunt conſecrata; & ſi conſecrata, ſint crucis charactere ſigillata: firmiter injongentes, ne colores ſuper ea violentur aliquid, aut uſus profanos alios quoslibet deputentur. *Locus corruptus.*

Panni etiam chriſmales in uſus ſæculares nullatenos convertantur, cum ſacro fonte renati munditiam ſignificent, qua ablutus eſt parvulus a peccatis: in cujus candore vita æterna, & futura reſurrectio figuratur.

Nec uni parvulo propter neceſſitatem aut pauperiem pannus aliquis deputetur per avaritiam, aut incuriam ſacerdotis.

Exhortantes etiam præcipimus, ut beneficiati, & infra ſacros ordines conſtituti, vitium luxuriæ, omnem voluptatem, carnis immunditiam fugiant, ſervantes continentiæ puritatem. Nullusque eorum uxorem ducat: & ſi, antequam ſacros ordines ſuſcepit, uxorem duxerit, ſeu poſtea, ſi beneficium habeat, ipſo privetur, & ab executione ſui officii ſuſpendatur, niſi in caſu a jure conceſſo.

Solenniter renovantes ſacrorum canonum conſtitutiones, quibus cavetur, quod ſacerdotes & rectores, cum filiabus ſpiritualibus luxuriantes, beneficiis priventur, & executione ſui officii ſuſpendantur.

Diſtrictius autem inhibemus, ne perſonæ eccleſia*rum, aut vicarii ſeu ſacerdotes, aut etiam clerici, maxime in ſacris ordinibus conſtituti, publice fornicarias ſuas habeant, nec in domibus ſuis, vel aliis locis ſuſpectis, de quibus ſiniſtra ſuſpicio oriatur. Quod ſi facere præſumpſerint, canonicæ ſubjaceant ultioni, prout ordinarii eorum melius viderint expedire. Preſbyteri vero, & alii eccleſiaſtici, qoi hujus macula reſperſi fuerint, a Divinis ſoſpendantur officiis, donec per ordinarios locorum ad emendam venerint competentem. Hanc autem diſtrictionem non tantum de ſacerdotibus parochiam habentibus, ſed etiam de quibuſcumqne capellanis præcipimus obſervari, cum omnes pari voto continentiæ ſint aſtricti. Concubinæ prædictorum presbyterorum, ſeu clericorum, ſi quæ deprehendantur, vel publice convincantur, niſi monitæ reſipuerint, nominatim excommunicentor uſque ad condignam venerint emendam. Si quæ autem, excōmunicationis ſententia contempta, in peccato tam fœtidiſſimo perſeveraverint animo indurato: in vita etiā communione careant fidelium; & ſi deceſſerint, denegetur eis eccleſiaſtica ſepultura. Nec quiſquam excommunicatas ſcienter & prudenter concubinas clericorum, niſi forte tranſitum facientes, hoſpitio ſuſcipiat: & tunc cautius provideatur, ne cum ſuis fornicatoribus hoſpitentur.

Quod ſi rectores dictarum eccleſiarum in quibus

A miniſtrant præfati capellani, decanis, officialibus, aut archidiaconis non denunciaverint, antequam per inqoiſitionem ſuam, vel famam, ad eorum notitiam pervenerint, ſed auſo temerario prædictas perſonas retinuerint, aut ſuſtinuerint, quacunque occaſione in eorum obſequiis: pœnam expreſſam in conſtitutione bonæ memoriæ Richardi quondam Dunelm. epiſcopi ſe noverint incurſuros. Et cum non ſolum a malo, ſed ab omni ſpecie mali fuerit abſtinendum: firmiter etiam inhibemus, ne clerici cujuſlibet ordinis, monialium monaſteria, ſine rationabili cauſa frequentent.

De...... autem parochianorum ſuorum, tam ſacerdotes quam rectores diligenter inquirant: & quæ ſine denunciatione evangelica corrigere non poterunt, decanis, locorum officialibus, vel archidiaconis, ſine mora referant corrigenda. Et ad hoc fideliter faciendum, ſacerdotes qui in eccleſiis ſunt præfecti, ſacramento arctius aſtringantur, quod nec propter amorem, nec favorem, nec aliquid aliud, id omitrant. Ad ſingula etiam capitula decanorum ſuorum, vel archidiaconorum ſuorum, vel officialium ſuorum, rectores, vicarij, vel rorum capellani, compareant: qui ibidem prædictos exceſſus oſtendant, & aliis quæ in capitulis tractabuntur interſint.

Statuimus, etiam & volumus, quod ſi aliqua eccleſia, ab antiquis temporibus diviſa, & aliis temporibus habuerit duos capellanos, duos diaconos & ſubdiaconos; & poſtea quacumque occaſione, eadem eccleſia fuerit conſolidata, vel redintegrata, quod cultus Divinus, prætesto conſolidationis præmiſſæ diminutionem minime patiatur, ſed rector * numero capellanos, capellos, & alios eccleſiæ miniſtros, quot eccleſia prius diviſa neceſſe habuit ſuſtinere. *Corr. tot numero*

De capellis vero ſic diſponimus ordinandis: quod in eiſdem, de novo conſtructis, non celebretur ſine autoritate epiſcopi ſpeciali. Quod ſi eo inconſulto conſtructæ fuerint, aut in ipſis auſu temerario celebratum: per archidiaconum io ſuis viſitationibus hoc comperto, cantaria ſine moræ diſpendio ſuſpendatur, quouſque ſuper hoc per epiſcopum gratiam meruerint ſpecialem, ſine juris præjudicio alieni. Hoc idem decrevimus in capellis ab antiquo conſtitutis, quæ non ſunt epiſcopali munimine roboratæ: prohibentes, ne aliquid de novo, ſine noſtra licentia conſtruatur, quam in caſibus a jure conceſſis. Volumus etiam & ordinamus, quod cum capellæ plures ſitæ ſint in parochiis, propter parochiarum amplitudinem, diligenter & arctius inquirant de prædictis: & ſacramento ſimili aſtringantur, quod exceſſus ſubditorum, ſine aliqua fraude vel ſcrupulo demonſtrabunt; & in capellis compareant, quotiens opus fuerit autoritate.

Injungimus etiam, quod ſacerdotes in eccleſiis aut capellis qualitercumque celebrantes, quod ad minus bis in anno in generalibus capitulis, coram archidiaconis ſuis aut eorum officialibus compareant, quod * ab ipſis promovenda fuerint audituri. *for. quæ ab ipſis præmonenda*

Hojus etiam ſynodalis congregationis conſtitutione ſancimus, ut ſacerdotes qualitercumque celebrantes, hargolis aut capis manicatis in locis publicis non otantur; ſed, juata tenorem concilij, in decenti habitu incedant in poblico, ut tenentur.

Statuimus etiam, ut ordinati non a ſuis epiſcopis, vel alias minus idonei, vel de quorum ordinibus ignoratur, in noſtra diœceſi, ſine legitimis documentis nullatenus admittantur; & de quorum prius conſtiterit ordinatione canonica, & converſatione, & cæteris conditionibus perſonarum. Quare volumus & præcipimus, ot rectores, & vicarij eccleſiarum,

preſbyteros

ANNO CHRISTI 1255.

preſbyteros ſuos, ſuis eccleſiis qui poſtponere voluerunt, locorum archidiaconibus, vel eorum officialibus repræſentent: ut per eos diligenter examinati, ſi idonei inventi fuerint ad deſerviendum eccleſias, admittantur; ut eis diſpendia neceſſaria miniſtrentur juxta conſtitutiones prædeceſſorum noſtrorum alias promulgatas.

Rectores etiam eccleſiarum & vicarij, quorum intereſt, attente provideant, ut quantum ad eos pertinet, fabricis eccleſiarum ſuarum, necnon & edificiis eccleſiæ manſionum, in his quæ reparatione indigent, ſine difficultate aut mora aliqua reparentur: librorum & ornamentorum defectibus, ac quorumcunque aliorum & eadem forma reparatis.

Firmiter etiam inhibemus, ne beneficiati, vel ad ordines ſacros promoti, ballivis intendant ſæcularibus, unde & pro quibus obligantur reddere rationes.

Item ne quis rector aut vicarius, inter ſtipendia ſacerdotibus aſſignata, denarios miſſales, triennalia, aut annalia ex pacto ſuo deputet ſacerdoti: ſed ſicut prædictum eſt, ipſis honeſta ſuſtentatio aſſignetur, ne compellãtur ſacerdotes lucris turpibus inhiare, aut inter ſæculares in ſuſcepti ordinis ignominiam mẽdicare.

Præcipimus etiam, & interdicimus, ſub pœna anathematis, ne quis die paſchæ, aut quovis altero quo communicandum eſt, eadem hora offerat & communicet: ſed diverſis; & ne quiquam dominicis diebus propter debitum pecuniarum, communio, aut aliqua alia ſacramenta, vel ipſa ſepultura per importunam creditoris inſtantiam denegentur, niſi forte juxta juris exigentiam, pro hoc fuerit prius excommunicationis ſententia innodatus. Et per hanc conſtitutionem noſtram, contra laudabilem & approbatam diœceſis conſuetudinem noſtram * & legitimam, nolumus eccleſiarum rectoribus, vel aliis eccleſiarum prælatis derogare.

* al. juſtã & legit.

Adjicimus etiam & hortamur, præcipientes, ot mimis, joculatoribus, taxillorum ludis aut aleis, non intendant, aut ludentibus aſſideant, vanitatibus ex frequentia intendentes, ſecundum canonum ſanctiones.

Monemus inſuper, præcipientes, ne clerici arma portent, præſertim aggreſſionis, niſi forſan arma, ... ingruente, & cauſa rationabili compellente: ita ut ex hac occaſionem delinquendi, vel audaciam non ſſumant.

Ad hoc autem interdicimus, ne ſacerdotes a laicis pecuniam extorqueant pro pœnitentia injungenda, ſeu quibuſlibet ſacramentis a ſacerdotibus laicis diſpenſandis.

Nec pœnitentias injungant furibus, latronibus, raptoribus, prædonibus, incendiariis, alios exhæredantibus, & his ſimilibus, niſi prius facta reſtitutione, dum tamen taliter delinquentibus ad id faciendum ſuppetant facultates: cum non dimittatur peccatum, niſi reſtituatur ablatum: dum tamen ipſi, contra quos commiſſum fuerit, ſuperſtites ſint, aut eorum heredes: alioquin rapta, per malitiam adquiſita, in uſus pauperum per ordinarium deputentur: nihilominus pro commiſſo contra Deum, injuncta pœnitentia ſalutari.

Et ne quiſquam ſacerdos, cœca cupiditate ductus injungat pœnitenti in foro pœnitentiæ annalia aut triennalia, aut conſimilia, ut emolumentum conſequi valeat in ſalutis ſuæ diſpendium, & gravamen. Et quia ſolis ſacerdotibus eſt poteſtas ligandi & ſolvendi commiſſa, prohibemus, ne diaconi confeſſiones audiant, aut admittant, pœnitentias injungant, quævis ſacramenta diſpenſent, quæ ſolis ſacerdotibus miniſtrantur, niſi neceſſitas urgeat, aut compellat, ut in caſu mortis per abſentiam ſacerdotis.

De reſidentia vero rectorum cum luce clarius jura loquantur, hoc volumus obſervari, quod in canonicis conſtitutionibus & conciliis alias eſt ſtatutum.

Ad augendum vero Divini cultus obſequiom ordinamus & diſponimus, ut in ſingulis eccleſiis, quarum facultates ad hoc ſufficiunt, ſint diaconi & ſubdiaconi, ſicut decet, Deum miniſtrantes. In aliis vero eccleſiis, ſaltem unus clericus idoneus & honeſtus, qui in tonſura decenti, & congruo habitu, deſerviat ſacerdoti, ne eccleſiæ debitis officiis defraudentur: ita quod idem clericus nullatenus uxoratus exiſtat, nec deſerviat in altari.

Interdicimus & firmiter injungendo ne in ſacris locis habeantur mercata, aut diebus Dominicis mercimonia exponantur: cum Dominus de templo ementes & vendentes ejecerit. Injungentes ſub pœna canonica, ut cœmeteria in circuitu decenter claudantur, & ut ornamenta & vaſa eccleſiæ ſub honeſta cuſtodia conſerventur.

Inſuper interdicimus levationes arietum ſuper rotas, & ludos, in quibus decertatur ad bravium exequendum.

Inſuper & ſcotallorum potationes, & ludos in locis ſacris quoſcunque, arctius prohibemus, prout in patrum & prædeceſſorum conſtitutionibus eſt conſtitutum.

Moneantur inſuper matres parvulorum ſolemniter die feſto, ne parvulos in lectis ſuis juxta ſe collocent, ſuffocatione ſæpius contingente.

Clandeſtina quoque matrimonia, * hæc ſæpius in eccleſiis publicentur: & ne quiſquam præſumat his contractibus intereſſe, ſi pœnam ſecundum canonem debitam, nec non ad noſtrum arbitrium alias infligendam, voluerit evitare. Ideoque ſingulis Dominicis, ne quis fidem det de matrimonio contrahendo, niſi publice in præſentia ſacerdotis, & propter hoc reſtibus convocatis. Quod ſi qui inventi fuerint tranſgreſſores, canonice puniantur, & omnes illi qui hujuſmodi tractatibus clandeſtinis intereſſe præſumunt, ſint acerba pœna canonica feriendi. Quod quidem jubemus per noſtros archidiaconos diligenter & executionem debite demandari.

Provideant autem rectores, vicarii, & ſacerdotes, ne paſſim laici ſedeant & ſtent in cancello, dum Divina officia celebrentur; niſi forſan patroni, aut alia venerabilis perſona ad hoc ob reverentiam omittatur.

Præterea quædam ſtatuta a noſtris prædeceſſoribus, & a domino archiepiſcopo promulgata, alia renovantes, cum ſervata non fuerint, nobis duximus publicanda: ſed hæc ſub interminatione anathematis prohibemus, ne monachi, ſeu quilibet religioſi, negocientur luceri cauſa, maxime, cum hoc ſit viris eccleſiaſticis interdictum.

Item ne vir vel mulier ad bigamiam trãnſiens, a preſbytero benedicatur: quia, cum alia vice ſint benedicti, benedictio eorum non debet iterari.

Item prohibemus, ne abbates aut alij viri religioſi, paſſim ante tempus probationis a canone definitum, aliquem ad profeſſionem admittant: & ſi contra factum fuerit, animadverſione debita corrigantur, cum in ſubſidium humanæ fragilitatis probationis ſpacium ſit regulariter inſtitutum.

Præcipimus etiam ut, ſi per negligentiam aliqoid de ſanguine Chriſti ſtillaverit ſuper terram, lambatur lingua, tabula radatur ſuper quam ſtillaverit: ſi non fuerit tabula, non conculcetur locus, ſed radatur & igne conſumatur, & cinis intra altare condatur, ſacerdos quinque diebus pœniteat. Si autem ſuper altare ſtillaverit calix, ſorbeat ſtillam miniſter, & tribus diebus pœniteat. Si ſuper linteum altaris, etiam

aliquod

ANNO CHRISTI 1255.

aliquod ſtillæ pervenerit, quatuor diebus pœniteat. Si uſque ad quartum, viginti diebus pœniteat: & linteamina quæ tetigerit ſtilla, per miniſtros idoneos tribus vicibus abluantur, calice ſuperpoſito *, & aqua ablutionis juxta altare cum reverentia recondatur, prout in capitulo Pij papæ expreſſius continetur.

* Corr. ſuppoſito,

Prudenter vero caveant rectores, vicarij, & ſacerdotes parochiales, ne aliquis extraneus ad trahendum numerum in eorum parochiis admittatur, niſi prius ipſis de ejus humilitate legitimis conſtiterit documentis.

Item cum eccleſiaſtici pluries periclitentur per inſufficientem examinationem & indiſcretam quorumdam: volumus & diſpoſuimus, quod in ſingulis decanatibus ſex vel quatuor diſcretiores, per locorum archidiaconos eligantur, qui examinent teſtes in ſingulis cauſis producendos, & dicta eorum in ſcriptis redacta, & ſub ſigillis eorum incluſa, officialibus & decanis, qui parata * erant in capitulis, pro loco & tempore porrigãtur. Quod ſi aliqui prædictorum in capitulis aliquando præſentes non fuerint, alij de ipſis qui præſentes fuerint, in locum eorum, ſine difficultate aliqua ſubrogentur. Et quia eccleſia Anglicana oppreſſionibus ſuarum libertatum in pluribus articulis multipliciter deformatur, quos diſſilere non poſſumus, ſine interventu ſalutis æternæ: in illos qui hæc attentare præſumpſerint, excommunicationis ſententiam promulgamus.

* for. præſentes erũt.

Item excommunicationis ſententia innodamus omnes illos, qui pacem regni perturbare, aut libertates eccleſiaſticas infringere, ſeu malitioſe eccleſias ſuo jure privare præſumpſerint, aut invadere, aut ad bona eccleſiaſtica malitioſe manus extenderunt contra eccleſiaſticas libertates.

Item omnes illos qui in eccleſias vel in eccleſiaſtica beneficia per violentiam, vel malitioſe, & ipſa per potentiam laicalem, vel quamvis aliam violentiam, per malitiam contra mandatum noſtrum detinent occupata: & præcipue omnes illos, qui libertates eccleſiæ Dunelmenſis infringunt vel perturbant.

Item ſimili cenſura percellimus omnes incendiarios, eccleſiarum fractores, veneficos & veneficas, ac utentes magicis incantationibus, denunciamus excommunicationis ſententia innodatos.

Præterea omnes illos, qui falſum perhibent teſtimonium, vel procurant perhiberi malitioſe; ſeu exceptiones opponunt, quo minus cauſa matrimonialis debitum ſortiatur.

Item illos quoque omnes, qui tales producunt vel ſubornant, per quorum dicta aliquis fraudulenter exhereditatur, vel per malitiam & injuſte.

Excommuoicamus inſuper omnes illos, qui gratia lucri, odij, vel favoris, falſe & malitioſe alicui crimen imponunt, ut infamato apud bonos & graves purgatio indicatur, vel alio modo gravetur.

Similiter etiam prohibemus, ne quis advocatus noſtræ civitatis vel diœceſeos ad præſtandum patrocinium in cauſis, & in conſiſtoriis, de cætero admittatur, niſi præſtiterit ſacramentum, quod cauſam quam ſciverit injuſtam eſſe, vel probabiliter habita ſeu varia cognitione eſſe talem præſumpſerit, & præcipue in cauſa matrimoniali, tractandam non recipiat.

Iſtas autem ſententias, quater in anno, ſcilicet in majoribus feſtis anni, publice & ſolemniter volumus publicari: injungentes in virtute obedientiæ archidiaconis, officialibus, & decanis, ut promulgationem prædictarum ſententiarum diligenter & fideliter exequantur.

Injungimus etiam archidiaconis noſtris, ut cum omni diligentia in ſuis viſitationibus & capitulis, ſuprascriptas conſtitutiones omnes & ſingulas faciant inviolabiliter obſervari: negligentes, deſides, aut rebelles ipſarum obſervatione, animadverſione condigna, per cenſuram eccleſiaſticam compeſcendo. Quod ſi archidiaconi & eorum officiales vel decani, in executione præfatorum negligentes extiterint, vel remiſſi, detenti cupiditatis vitio vel favore: in eorum defectu, ſubditorum deſidiam, aut eorum negligentiam, prout jura permiſerint, puniemus. Volumus etiam, quod archidiaconi has conſtitutiones noſtras in ſuis capitulis faciant evidenter exponi, in ſingulis eccleſiis ipſarum copiam facientes.

*** SYNODVS NORVVICENSIS.

ANNO CHRISTI 1255.

Ex veteri MS. edidit collector Anglicanus.

Conſtitutio domini VValteri de Suthfeld Norvvicenſis epiſcopi, de libera diſpoſitione primorum fructuum per curatos teſtantes.

VValterus Dei gratia epiſcopus Norvvicenſis, dilectis in Chriſto filiis univerſis, abbatibus, prioribus, archidiaconis, officialibus, decanis, eccleſiarum rectoribus, vicariis, & omnibus Chriſti fidelibus per diœceſim noſtram conſtitutis, ſalutem, gratiam & benedictionem. Ad officium paſtorale licet indigne aſſumpti, & loco eminenti immerito conſtituti, ſummo & pio deſiderio affectantes, nunc bene operando, nunc mala extirpando, dignos Domino fructus ex noſtro impendere officio: ſane recolimus, dum adhuc in minori officio eſſemus conſtituti, vulgariter eſſe dictum & obtentum: quod quilibet rector, ſive vicarius noſtræ diœceſis, qui vivus diem Paſchæ expectaret, de omnibus fructibus, nomine eccleſiæ ſeu vicariæ ſuæ, uſque ad ſynodum ſancti Michaelis proximo ſequentem percipiendis, libere, ut vellet, ſuum conderet teſtamentum. Sed contra hanc conſuetudinem a fundatione eccleſiæ Norvvicenſis, prout novimus & nobis conſtat, obtentam, a quibuſdam voluntarie extitit introductum & ſervatum, quod fructus & bona eccleſiarum vacantium a die Paſchæ, uſque ad ſynodum Paſchæ, non in uſus decedentium & condentium legitime teſtamenta cederent, ut præmiſimus, ſed voluntati & diſpoſitioni loci diœceſani relinquerentur omnino: propter quod, ſtatus decedentium graviter lædebatur, & teſtantium frequenter non proceſſit voluntas. Vt igitur ſtatus eccleſiæ & ſingulorum reparetur, & ad conſuetudinem & libertatem debitam ſingula revocentur: nos VValterus de Suthfeld epiſcopus Norvvicenſis, in ſynodo S. Michaelis Norvvicenſis præſidentes, de conſenſo capituli diœceſani, & præſentis ſynodi autoritate, omnibus exiſtentibus in ſancta ſynodo in hoc conſentientibus, definimus, ſtatuimus, præcipimus, & concedimus, ut, juxta antiquam conſuetudinem, quam renovamus, redintegramus, approbamus, & confirmamus, omnes rectores, & vicarii viventes die Paſchæ, & ex tunc quicunque morientes uſque ad ſynodum ſancti Michaelis, de fructibus & obventionibus beneficiorum ſuorum, libere ſecundum Deum ſua condant teſtamenta. Salvis nobis & ſucceſſoribus noſtris fructibus eccleſiarum ante diem Paſchæ vacantium, & in quibus rector die Paſchæ non reperitur inſtitutus. Et caveat ſibi epiſcopus, qui præeſt, & qui pro tempore fuerit, ne cauſa lucri inhoneſti, canonice præſentatos, abſque cauſa rationali, uſque poſt diem Paſchæ, voluntarie differat admittere. Omnes autem illos, qui hanc noſtram conſtitutionem, conceſſionem, & libertatem infringere, immutare, vel perturbare præſumpſerint, ſententiam excommunicationis, noſtra & præſentis ſacroſanctæ ſynodi autoritate, incurrant. In cujus rei teſtimo-

ANNO CHRISTI 1255.

teſtimonium præſentibus ſigillum noſtrum, & ſigillum capituli noſtri ſunt appenſa. Acta die ſynodi die Lunæ proximo poſt feſtum S. Michaelis, in eccleſia S. Trinitatis Norvvicenſis, anno Domini milleſimo ducenteſimo quinquageſimu quinto, & conſecrationis noſtræ undecimo.

* ** DECLARATIO DICTÆ CONSTITUTIONIS PER DOMINUM VV. BATEMAN epiſcopum Norvvicenſem ſuper quadam conſultatione ſibi facta per vicarium de Myldenhale.

TUa devotio poſtulavit a nobis, an ad te qui in vicariam de Myldenhale, por nos eras noviter inſtitutus, an ad executores prædeceſſoris tui, qui poſt ſynodum Paſchæ proximim præteritam diem ſuum clauſit extremum, fructus & obventiones dictæ vicariæ poſt inductionis tuæ tempus provenientes debeant pertinere. Tibique taliter reſpondemus, quod oblationes, mortuaria, ac cætera omnia quæ ad altare perveniunt, de conſuetudine, vel de jure, ad te qui ad faciendum continuam reſidentiam & ſerviendum altari juramenti vinculo es aſtrictus, debent integraliter pertinere: decimæ vero garbarum, & talia extrinſeca jura, quæ expoſitione ad vicariam pertinere noſcuntur, ad defunctum & executores ejuſdem, ſi de prædictis decimis, & juribus, ſeu obventionibus, ſpecifice in teſtamento diſpoſuerit, pertinebunt. Si autem teſtamentum fecerit, & in teſtamento ſuo nil a dictis decimis ſeu obventionibus ſpecifice vel expreſſe diſpoſuerit; licet alia legata pecuniaria generalia vel ſpecialia fecerit: tunc ad te, & non ad defunctum, vel ad ſuos executores, prædicta omnia & ſingula pertinebunt.

ANNO CHRISTI 1256.

* ** CONSTITUTIONES ÆGIDII DE BRIDPORT, EPISCOPI SARUM, EDITÆ Anno Dom. MCCLVI.

Ex veteri MS^to^ edidit collector Anglicanus

HÆ ſunt conſuetudines uſitatæ in epiſcopatu Sarum. Imprimis de decimis omnium rerum, quæ renovantur per annum: ſcilicet de decima bladi & fœni, quam percipient perſonæ vel vicarii, tempore meſſis, & fœnationis; de omnimodis fructibus hortorum & virgultorum, & omnibus ſeminatis, in campis, hortis, & virgultis, quorum decimationem prædictæ perſonæ vel vicarii percipient temporibus ſuis.

Et ſi forte aliqua terra inculta, quæ aliquando fuerit culta, vertenda fuerit in paſturam, prædictæ perſonæ vel vicarii percipient decimum denarium venditionis.

Eodem modo de prato ad paſturam vendito, percipient decimum denarium venditionis.

Percipient etiam decimam de pullis, equis; de vitulis & agnis, porcellis, aucis quorum totius anni...... colligi hebdomada proxima ante Paſcham: percipient de decima pulli 1. denarium de decima vituli, obolum.

Et percipient decimam plenariam caſei, & butyri: decimam lini & lanæ.

Et ſi forte.........vaccas vel oves aliquis habuerit, quod non poſſit facere caſeum: dabit pro vaccis alicubi 1. denarium: alicubi denarium & obolum prout uſitatum fuerit in diverſis parochiis. Et pro iv. ovibus 1. denarium.

Et ſi forte aliquis non habuerit niſi ſeptem agnos, dabit ſeptimum ad decimam.

Similiter & decimum vellus ovium: & ſeptimum, ſi plura non habuerit.

Et ſi forte aliquis habuerit in cuſtodia ſua oves alienas, licet fuerint plurium hominum: nobis plenarie & integre dabit decimam agnorum.

Aut ſi fuiſſent ſui proprii, ſimiliter decimam vellerum omnium.

Et ubi pulli, equi, & vituli, aucæ, porcelli, & agni fuerint exorti, ibi debent decimari.

Et ſi forte extraneæ vaccæ, vel oves, paſcantur in parochiis alicujus, & cubant in alia parochia de nocte, ubi proprium domicilium: perſona, in cujus parochia paſcantur, & perſona in cujus parochia mulctæ fuerint, decimam habebunt butyri & lanæ, ſi in parochia in qua paſcebantur fuerint hiematæ.

Et ſi forte alicujus oves, poſt feſtum ſancti Martini occiſæ vel mortuæ fuerint, de mortua dabit decimam pellem, ſicut & lanam.

Nec aliquis parochianus præſumat poſt feſtum ſancti Martini, vendere oves ſuas, vel aliquo modo alienare extra parochiam, niſi prius ſatisfaciat perſonæ de decima lanæ.

Et ſi forte oves alienæ tonſæ fuerint in parochia alicujus perſonæ; idem percipiet decimam lanæ, niſi aliquid aliud rationabiliter impediat. Percipiet etiam perſona vel vicarius de artificio fabrorum, carpentariorum, ſutorum, teſtorum, textricum, pellitariorum, piſtorum, & de omnimodis artificiis; & de lucro negociatorum; & de melle, & de molendino ad ventum, & aquaticis; & de columbariis, de pomagio, & omnibus aliis de quibus eccleſia conſuevatu percipere.

Parochiani cujuſcunque parochiæ debent offerre, ex debito, quater in anno; ſcilicet in die natalis Domini, in die Paſchæ, in die ſolemnitatis eccleſiæ & in dedicatione eccleſiæ. Et quod ſinguli, deſponſatus & deſponſata, omnes terram tenentes offerant obolũ.

Cæteri omnes, tam maſculi, quam fœminæ, dent prædictis diebus, niſi illos excuſat inopia. In Quadrageſima omnes debent accedere ad confeſſionem, & debent offerre quicquam voluerint, niſi illos excuſet inopia.

Similiter in die......omnes parochiani veniant ad crucem adorandum, & offerant ibi pro velle ſuo.

Nec aliquis præſumat in die Paſchæ accedere ad corpus Chriſti, niſi prius confeſſus fuerit, & crucem adoraverit.

Mulieres deſponſatæ, & mulieres poſt parientes, debent accedere ad eccleſiam, cum candelis accenſis; &.....mulieres ſequentes debent offerre chriſmalia infantum; nec chriſmalia debent alienari, nec in aliquos uſus mitti debent, niſi in uſus eccleſiæ.

Item perſona, ſeu vicarius, in obitu cujuſcumque terram tenentis, de tenemento defuncti percipiet melius averium poſt dominum: & ſi forte non fuerint ibi plura averia, executores defuncti tenentur ſatisfacere perſonæ vel vicario de bonis, quæ fuerunt defuncti, prout facultates ſuppetunt, antequam alibi aliqua executio de teſtamento fiat defuncti.

Similiter de teſtamento mulieris deſponſatæ, & omnium parochianorum, tam maſculorum, quam fœminarum, eadem fiat executio teſtamenti.

Et capellanus miniſtrans eccleſiæ *....... executorem, ut diligenter provideat & diſponat, quod pars bonorum quæ defuncto contingit, rationabiliter diſtribuatur.

* ſ. admoneat

Tricennalia & Miſſæ non fiant alibi celebrandæ, quam in eccleſia, cujus fuerint parochiani, niſi de aſſenſu dicti capellani.

Perſona debet providere quod cancellum ſuum ſit honeſtum, & bene coopertum: ſimiliter & altare: ſacramentum chriſmatorium ſit ſub ſera: corporalia ſint de panno lineo delicato. Provideat etiam de phialis honeſtis ad vinum & ad aquam: de thuribulo, de candelabris, & lanterno, & tintinnabulo deferendo ante ſacerdotem in viſitatione infirmorum, legitime præcedente: & perſonæ vel vicarii debent invenire duos cereos proceſſionales.

ANNO CHRISTI 1256.

[A] Item parochiani debent providere quod eccleſia ſit honeſta, cooperta bene, & qood campanile ſit bene coopertum, & ſecurum contra omne periculum: & debent invenire campanas & chordas campanarum, crucifixum, cruces, & imagines; & calicem argenteum, miſſale, & caſulam de ſerico; libros ſufficientes, & omnimoda veſtimenta ad altare ſpectantia.

Item capellanus eccleſiæ debet providere, quod menſalia, & cætera veſtimenta eccleſiæ ad altare ſpectantia, ſint munda & honeſta. Et ſi forte contingat, quod calix........vel libri, vel veſtimenta, furto vel aliquo alio infortunio ſubtrahantur: perſona, vel vicarius, vel capellanus, vel aliquis per cujus negligentiam ſubtracta fuerint, reſtaurabit.

[B] Provideant etiam de vexillo, de velo quadrageſimali, de fonte, quod ſit honeſtus, & ſub ſera: de campanellis ante funus deferendis, cum pervenietur ad ſepeliendum.

Provideant etiam parochiani, quod cœmeterium eorum ſit bene clauſum, & bene mundatum ab urticis, & aliis herbis nocivis.

Parochiani tenentur invenire cereum Paſchalem & alios cereos in cancello, & lumen ſufficiens per totum annum, tam ad matutinas, quam ad veſpertinas, & ad Miſſam: & debent invenire panem benedictum, cum candelis, qualibet Dominica per annum, in omni eccleſia de mundo Chriſtiana.

[C] Provideant etiam perſonæ & vicarii, quod habeant domos competentes & honeſtas, familiam honeſtam ſine ſuſpicatione aliqua. Et debent eſſe hoſpitales; & debent eſſe eleemoſynarii, prout facultates eorum ſuppetunt; & ſint reſidentes; nec alibi nimis........moram facientes, præterquam in propriis domiciliis, niſi de licentia domini epiſcopi vel archidiaconi. Nec ullus præſumat ire ad confeſſionem, vel ad communionem alibi, quam in parochia ſua, niſi de licentia domini ſui. Capellani, perſonæ, vel vicarii eccleſiarum, debent ſynodalia: ſcilicet xv. denarios. Quilibet capellanus ſolet dare archidiacono xii. denarios ad natale Domini.

Item archidiaconus, ſi voluerit, viſitabit omnes capitales eccleſias, ſemel in anno, & ſer......perſonæ vel vicarii decenter eum etiam procurabunt. [D] Submon......non decet aliquem in alicujus parochia, niſi habuerit capellanum, clericum conſortem, quicum teſtimonium perhibeat de juſta occaſione. Perſonæ vel vicarii dabunt beneficium aquæ benedictæ clerico pauperi ſcholari, ita quod veniat omnibus ſolemnibus diebus ad eccleſiam ſerviendum, de qua habet dictum beneficium.

Item ſponſalia non debent fieri in aliqua eccleſia, antequam fiat ſolemnius trina denunciatio: nec debet fieri in eccleſia excommunicatio, niſi præcedente prius trina admonitione.

Notandum, quod ter debet fieri in qualibet eccleſia generaliter excommunicatio per annum.

Perſonæ, vel vicarii, & parochiales capellani, debent parem obedientiam canonicam domino epiſcopo & archidiacono. [E]

Duo debent eſſe inquiſitores docti & diſcreti, & duo capellani confeſſores, quibus perſonæ, vel vicarii & capellani, debent confiteri in quadrageſima, vel in alio tempore, ſi neceſſe fuerit: qui ſcient diſcernere inter lepram & lepram, &c.

Salva ſanctorum reverentia duximus ſtatuendum, quod exceptis ſolemnitatibus nativitatis Domini, cum quatuor diebus ſequentibus, Circumciſionis, Epiphaniæ, Reſurrectionis, Aſcenſionis, & Pentecoſtes, cum tribus, ſingulíſque ſolemnitatibus Dominicis exceptis, & Virginis glorioſæ, apoſtolorum, & evangeliſtarum feſtivitatibus, & ſanctæ Crucis, S. Michaelis, S. Ioannis Baptiſtæ, S. Laurentii, & tranſlationis S. Thomæ, feſtum S. Martini, & ſanctæ Mariæ Magdalenæ, & S. Catharinæ; feſtum quoque de dedicatione in parochiis ſuis; necnon & ſanctorum in quorum honore ſingulæ eccleſiæ conſtruantur: nullius alterius feſtivitas ab agricultura & laboribus, ſine quibus terræ coli non poſſint, parochianis ſuis indicetur per presbyteros ferianda.

ANNO CHRISTI 1257.

*** CONCILIVM IN DANIA

ANNO CHRISTI 1257.

Pro epiſcoporum ſecuritate celebratum anno Domini MCCLVII.

Ex Alexandri IV. epiſt. 674. lib. III. excerptum eſt atque editum ab Odorico Raynaldo.

CVm eccleſia Daciana [a] adeo gravi perſecutioni ſit expoſita tyrannorum, quod epiſcopis, qui ſe pro domo Dei murum objiciunt defenſionis, etiam in præſentia domini regis in ipſorum perſonas non verentur minas injurioſas inferre, quæ ſatis probabiliter ſunt timendæ, cum clerus ſæcularis defenſione videatur carere penitus poteſtatis, ac illorum ſuperbia a metu regio libera & ſecura, in malum poſſit aſcendere, quantum velit: ſanxit præſentis concilii autoritate.

[a] Dania hoc ævo Dacia vocabatur.

I.

Vt quicumque epiſcoporum infra terminos regni Daciæ mala captione, de mandato domini regis, ſive ejus conniventia, vel conſenſu, vel alicujus nobilis qui manet infra fines prædicti regni, captus fuerit, vel membrum amiſerit, aut atrocem injuriam in perſona ſua paſſus fuerit, ipſo facto, dummodo probabiliter præſumi poſſit hoc de voluntate domini Regis proceſſiſſe, ac dubium non ſit ipſum hoc faciliter corrigere poſſe, in toto regno Divina ſint officia interdicta.

II.

Si vero aliquod prædictorum alicui epiſcoporum illorum [a] fuerit per aliquem potentem, qui manet extra regnum Daciæ, & ex conjecturis conjici aliquo modo, hoc ex regis, vel principum, ſive nobilium regni Daciæ conſilio proveniſſe: eo ipſo ejuſdem epiſcopi diœceſis a celebratione myſteriorum ſileat Divinorum.

[a] f. illatum

III.

Et ſi rex admonitus per duos epiſcopos, vel quoſcumque clericos ſuæ diœceſis, diſtulerit, vel non curaverit taliter læſo infra menſem juſtitiam exhibere: regnum ipſum uſque ad condignam ſatisfactionem habeatur a Divinis ſuſpenſum.

IV.

Prohibemus etiam ſub excommunicationis pœna, ne aliquis presbyter, ſeu capellanus alicujus nobilis, durantibus prædictorum interdictorum ſententiis, ipſis nobilibus præſentibus, aut aliquo alio, in curiis dictorom nobilium, vel alias publice, vel private, Divina celebrare præſumat: quod qui fecerit, ſciat ſe excommunicationis ſententiam incurriſſe.

CONCI-

ANNO CHRISTI 1257.

'** CONCILIVM LANCICIENSE,

Contra Boleſlaum Sileſiæ ducem, qui epiſcopum Vratiſlavienſem, & preſbyteros duos, captos in carcerem conjecerat.

A Fulcone Gnesnenſi epiſcopo celebratum anno MCCLVII.

HVjus argumentum ſynodi enarrat Martinus Cromerus, lib IX. de origine & geſtis Polonorum. Boleſlaus, *inquit*, Calvus, Sileſiæ dux, cum dolore amiſſæ Glogoviæ percitus, tum bello ſuperiore exhauſtus, ut iram ſimul & cupiditatem ſuam expleret, facinus aggreſſus eſt impium & ſacrilegum. B In epiſcopum enim Vratiſlavienſem Thomam, templum Goreenſe dedicantem, & Boguſalum præpoſitum, & Heccardum canonicum, cum Theutonibus ſatellitibus ſuis manus injecit, captoſque ad ſubuculã uſque eaſpoliavit, & in arcem VVlai, atque inde Legnitiam deportavit. Poſcebat autem eos decem milia marcarum: quæ cũ non darent, conjecit eos in tetrum carcerem, conſtrictos pedibus. Qua re cognita Fulco archiep. Gneznenſis, Lenitiam ſynodum convocavit, ac de ſynodi ſententia Boleſlaum Calvum diris devovit: VVratiſlavienſi vero omni diœceſi ſacris interdixit. Deinde cum nihilo magis dimitteret captos Boleſlaus, pontificem max. Alexandrum quartum certiorem ea de re fecit: & quid porro fieri oporteret, rogavit. Reſcripſit ille archiepi- C ſcopo, ut Poloniam omnem ad arma contra Boleſlaum ſumenda crucis prædicatione una cum cæteris epiſcopis concitaret. In eandem ſententiam Magdeburgenſi quoque archiepiſcopo de concitandis Germanis ſcripſit. Sed interim Thomas pertæſus diri carceris, duobus millibus marcarum, & commutatione decimarum manipularium in pecuniarias per totam diœceſim ſuam, una cum præpoſito & canonico ſe redemit.

Eadem fere Matthias Michovienſis chronic. Polon. lib. III. cap. XLVIII.

ANNO CHRISTI 1258.

*** CONCILIVM MERTONENSE.

Ex veteri MS. edidit collector Anglicanus.

ANno Dom. MCCLVIII. fuit concilium Boni- D facii archiepiſcopi, & omnium ſuffraganeorum ſuorum apud Mertune, ſcilicet die Iovis in feſto S. Barnabæ apoſtoli, ad quaſſandam decimam totius eccleſiæ Anglicanæ, per Alexandrum papam conceſſam.

ANNO CHRISTI 1258

*** CONCILIVM ROFFIACENSE.

Conſtitutiones provinciales apud Roffec * factæ anno Domini MCCLVIII. XII. Kal. Septembris, præſidente domino Giraldo Burdegalenſi archiepiſcopo.

*Ruffec.

TITVLI CAPITVLORVM.

E

1. *De pœna illorum qui contra eccleſiaſtica faciunt ſtatuta.*
2. *De pœna illorum qui violant eccleſiarum ſalvitates.*
3. *De religioſis qui impediunt ſententias prælatorum.*
4. *De pœna laicorum qui ſaiſiunt poſſeſſiones eccleſiarum.*

ANNO CHRISTI 1258.

A

5. *Ne perſonæ eccleſiaſticæ agant vel reſpondeant in foro ſæculari.*
6. *Ne clerici ſint advocati in foro ſæculari.*
7. *Quæ forma ſit in confectione teſtamentorum ſervanda.*
8. *De forma abſolutionis infirmorum excommunicatorum.*
9. *De pœnis contra litigantes & judices abuſores.*
10. *De non audiendis cauſis in locis religioſis.*

CAPITVLA.

I. *De pœna illorum qui contra eccleſiaſtica faciunt ſtatuta.* B

CVm milites & tyranni, & fere omnes laïci, prout dicit canon, clericis oppido ſint moleſti, & peccatis exigentibus fere per omnes regiones, milites, * communitates, & barones, ruſtici & burgenſes, conſtitutiones, immo vero deſtitutiones, edicta, conjurationes, confœderationes, conſpirationes, colligationes, empriſias tacitas vel expreſſas, & alias machinationes varias & diverſas, quoquo nomine cenſeantur, & promulgationes eorumdem facere præſumpſerint, & præſumant, ne laïci in C foro eccleſiaſtico litigent, niſi ſuper certis articulis, & valde paucis, quos ipſi exprimũt, juriſdictionem eccleſiaſticam confundendo & enormiter reſtringendo; inhibeant etiam ne ab uxoribus ſuis vel familiis * ſuis fiant oblationes, in illis caſibus in quibus fideliũ pia devotio offerre conſueverat, tam de longa conſuetudine, quam de jure: nos omnes illas perſonas, quæ profana hujuſmodi præſumunt vel præſument facere, vel jam facta ſervare, ſeu opera miſericordiæ vel juſtitiæ, in quantum tangunt libertatem eccleſiaſticam, occaſione hujuſmodi reſtringere, ſeu etiam coarctare, excommunicationis vinculo innodamus. D Præcipientes ut tales in generali, & expreſſe illi de quibus conſtiterit, excommunicati denuncientur diebus Dominicis & feſtivis. Et ſi per tres menſes in excommunicatione hujuſmodi malitioſe perſtiterint: ſtatuimus, ut in fine corpora ipſorum non tradantur eccleſiaſticæ ſepulturæ, niſi plene ſatisfecerint de præmiſſis: & ne filii eorum vel nepotes, ad clericatum, & ad beneficium eccleſiaſticum admittantur: neque ipſi rei aliquatenus abſolvantur, quouſque eccleſiæ de omnibus de- E perditis & damnis integre fuerit ſatisfactum: & diœceſanus prædictis reis talem pœnitentiam infligat, qua cæteri a talibus arceantur.

*al. mil. & bar. comites, ruſtici & burg.

*al. famulis

ANNO CHRISTI 1258.

II. *De pœna illorum qui violant eccleſiarum ſalvitates.*

Cum Dominus Ieſus Chriſtus verbo pariter & exemplo nos docuerit, quanta reverentia ſacroſanctis eccleſiis debeatur, cum vaſa non ſineret transferri per templum, ſicut in evangelio continetur, & vendentes & ementes boues, & oves, & colũbas, de templo ejecerit, nummulariorum menſas evertendo & pecuniam effundendo: non advertentes iſtud prædones, aliqui milites, & tyranni, frequenter infringunt eccleſias, & violant ſalvitates, rapiendo bona B contenta ibidem, nonnunquam homines in eccleſiis & ſalvitatibus capiendo, aliquoties verberando, & plerumque, quod pejus eſt, occidendo. Vnde ſtatuimus & præcipimus, quod hujuſmodi peſtilentes homines, poſtquam de ſacrilegio ſic commiſſo conſtiterit (quos ex tunc in generali monemus & moneri præcipimus, & ſi moniti talia facere præſumpſerint, ipſo facto excommunicatos eſſe volumus) denuncientur excommunicati diebus Dominicis & feſtivis: & nunquam ad abſolutionis beneficium admittantur, quouſque paſſis injuriam duplum emendaverint, & C loco ſacro ſatisfactionem fecerint, quam diœceſanus viderit expedire, & quouſque ipſi diœceſano, in cujus contumeliam ſacrilegium commiſſum fuerit, ſit congrue ſatisfactum.

III. *De religioſis qui impediunt ſententias prælatorum.*

Cum obedientiæ virtus in illis perſonis majorem debeat habere vigorem, quæ ſecundum vitam ſuæ profeſſionis videntur ſæculum abjeciſſe: peccatis exigentibus, in- D veniuntur aliqui monachi, & plerique alii religioſi, qui ſuos ordinarios contemnentes, eorum ſententias vilipendunt, & ſuſpenſi, interdicti, vel excommunicati, Divina præſumunt officia profanare. Quare de communi conſilio provide* ſtatuimus, ut monachi & cæteri religioſi taliter excedentes, de diœceſibus, in quibus talia perpetrare præſumunt, expellantur in perpetuum, vel ad tempus; & abbates, vel priores eorum, ad ejiciendum eoſdem, ſi neceſſe fuerit, a diœceſanis ſuis per cenſuram eccle- E ſiaſticam compellantur.

* al. providemus, & ſtat.

IV. *De pœna laicorum qui ſaziunt poſſeſſiones eccleſiarum.*

Inhibemus & monemus, ac in generali moneri præcipimus, univerſos barones, ballivos, milites, communitates, & perſonas alias ſæculares, ne eccleſias, prioratus, domos, poſſeſſiones, & res alias in quarum poſſeſſione pacifica ſunt vel erunt eccleſiæ, aut A prælati, abbates, priores, rectores, & alii eccleſiarum adminiſtratores, ſaziant, & occupent, aut occupari faciant, vel ſaziri. Illos autem qui contra hujuſmodi inhibitionem, & poſt monitiones in generali factas, facere præſumpſerint vel venire, excommunicationi ſubjacere decernimus ipſo facto.

V. *Ne perſonæ eccleſiaſticæ agant vel reſpondeant in foro ſæculari.*

Inhibemus, & monemus univerſas perſonas eccleſiaſticas, ne agant vel reſpondeant, vel ſe applegient in foro ſæculari, de his quę ad eccleſiaſticum, non ad forum pertinent ſæculare, niſi hoc fecerint de ſuorum licentia prælatorum, vel vices gerentium eorundem. Eos autem qui contra hujuſmodi monitionem & inhibitionem facere vel venire præſumpſerint, excommunicatos eſſe volumus ipſo facto. Illos autem qui perſonas eccleſiaſticas compulerint, vel compellere voluerint ad prædicta, eidem ſententiæ decernimus ſubjacere.

VI. *Ne clerici ſint advocati in foro ſæculari.*

Inhibemus univerſis religioſis, & clericis beneficiatis Burdegalenſis provinciæ, ut non ſint advocati in foro ſæculari, niſi pro ſe, vel pro eccleſia, vel perſonis miſerabilibus, vel conjunctis. Eos autem qui contra hanc inhibitionem advocationis officium præſumpſerint exercere, excommunicationis vinculo innodamus. Et eidem excommunicationi ſupponimus omnes religioſos, & clericos, qui aſſeſſores vel conſiliarii fuerint contra eccleſiæ libertatem.

VII. *Quæ forma ſit in confectione teſtamentorum ſervanda.*

Cum ad epiſcoporum ſpectet officium, ut extremæ legitimæ voluntates fidelium effectui mancipentur: præcipimus & mandamus, ut tam clerici quam laïci, cum ſua voluerint condere teſtamenta, vel ultimas voluntates, proprium advocent capellanum, & coram ipſo, & idoneis teſtibus, ſua legitime ordinent teſtamenta vel ultimas voluntates. Capellani vero ad ſuas ultimas voluntates, duos, vel unum, advocent vicinos capellanos, vel ſubcapellanos, ſi poſſint commode. Quod niſi fecerint, diœceſani arbitrio graviter puniantur, quouſque per provinciale concilium certa pœna contra tranſgreſſores hujuſmodi ſtatuatur.

VIII. *De forma abſolutionis infirmorum excommunicatorum.*

Cum quidam ſimplices capellani parochianos ſuos excõmunicatos in mortis articulo laborantes, cũ juramẽto quod heredes eorum

ANNO CHRISTI 1258.

eorum ſtent juri, indifferenter abſolvant, licet plerique de dictis perſonis ſint pro re manifeſta vel re judicata excommunicationis vinculo innodati: firmiter prohibemus, ne aliqua eccleſiaſtica perſona aliquem excommunicatum pro re manifeſta vel pro re judicata præſumat abſolvere, niſi ab ipſo infirmo, vel aliquo nomine ipſius, adverſario ejuſdem infirmi prius fuerit ſatisfactum, niſi per inopiam valeat probabiliter excuſari. Si vero ab aliquo, non ſervata forma hujuſmodi, infirmus excommunicatus fuerit abſolutus: abſolvens, adverſario defuncti ad intereſſe in ſolidum teneatur.

IX. *De pœnis contra litigantes & judices abuſores.*

Quia propter favorem quem indiſcreti judices & maligni ſtudent impendere apoſtolicarum abuſoribus litterarum, varij & diverſi reperiuntur modi prædictis litteris abutendi: de conſilio & aſſenſu ſuffraganeorũ noſtrorum & approbatione concilij, omnes prælatos Burdegalenſis provinciæ, necnon ſubditos regulares & ſæculares, qui judices eſſe poſſunt, monemus & moneri præcipimus, ut in cauſis ſibi commiſſis a ſede apoſtolica vel legatis ipſius, & etiam committendis, juris ordinem ſtudeant fideliter obſervare: & nullos audiant qui contra adverſarium ſuum non habent aliquid quæſtionis. Nec etiam illos audiant, qui litteras apoſtolicas ad futuras trahunt controverſias, quæ nondum fuerant tempore impetrationis exortæ. Nec audiant eos, qui aliquem ſuper uno negotio, vel etiam malitioſe ſuper pluribus perſonalibus actionibus, quæ commodius poſſent ſub uno judice terminari, per varias litteras coram diverſis judicibus trahere non formidant. Nec permittãt, quod reus actorem eodem tempore ad diverſa loca, vel indeterminate ad villam quæ commune cum villis ejuſdem provinciæ habet vocabulum, evocet per litteras eorumdem, vel etiam per litteras aliorum. Nec illos audiant, qui ad locum non inſignem, in quo non poſſit juriſperitorum copia inveniri, adverſarium poſtulant evocari. Nec illos, qui per generalem clauſulam, *& quidam alij*, plures quam quatuor evocari deſiderant ab eiſdem. Nec ſe, propter aliquorum favorem, die ad procedendum partibus aſſignata, audeant abſentare, ſeu etiam occultare. Et ſi conſervatores fuerint, non ſe intromittant, niſi de manifeſtis & notoriis, ſicut in novis decretalibus continetur. Si vero ſubditi aut prælati, autoritate concilij provincialis generaliter moniti, prædictis abuſionibus, vel alicui earum, ſcienter præſumpſerint conſentire, ſeu alij abuſioni in jure expreſſæ: nos ipſos ab officio & beneficio ſuſpendimus, juſtitia mediante: cujuſmodi ſuſpenſionem ſi per quadraginta dies ſuſtinuerint, excommunicationis vinculo innodamus. Pœnas autem prædictas, quas pravis judicibus Burdegalenſis provinciæ infligimus, litigantibus ejuſdem provinciæ litteris apoſtolicis abutentibus, ſimiliter duximus infligendas. A ſententiis autem excommunicationis vel interdicti, in præmiſſis conſtitutionibus provincialibus promulgatis, poterit diœceſanus quilibet ſubditis ſuis abſolutionis beneficium impertiri.

X. *De non audiendis cauſis in locis religioſis.*

Cum religioſarum perſonarum & monaſteriorum quietem prælati debeant procurare, ut ipſi religioſi in contemplatione manentes, Divinæ poſſint liberius inſervire majeſtati: canonica ſtatuta ſequentes, diſtricte præcipimus & mandamus prælatis, & omnibus clericis & laicis univerſis, ne infra baſilicas vel clauſtra regularium conventualium litigare præſumant, vel aliquatenus audire litigantes. Quod ſi facere præſumpſerint, poſtquam iſtud præceptum eis fuerit publicatum: nos, tranſgreſſores dicti præcepti ſub diſtricta ponimus ſententia interdicti.

Explicit concilium de Roſſiac.

NOTA G. COSS.

Attribuitur a nonnullis hæc ſynodus anno MCCLVI. perperam, cum & in MS. noſtro, & in Laur. Bochellj decretis, diſerte expreſſus ſit annus MCCLVIII. dies vero XII. Kal. Septembr. Inter conſtitutiones eccleſiæ Santonenſis, hæ ſunt editæ, inſcriptæque, *apud Reſiccos.*

ANNO CHRISTI 1258.

*** CONCILIUM MONSPELIENSE

De disciplina ecclesiastica VIII. Idus Septembr. MCCLVIII. per Iacobum archiepiſcopum Narbonenſem cum ſuffraganeis celebratum.

Editum a D Luca Dacherio, tomo II Spicilegij: nunc collatum cum altero exemplari, quod manu ſua Sirmondus noſter deſcripſerat.

TITULI CAPITULORUM.

1. *Contra rerum & perſonarum eccleſiaſticarum violatores.*
2. *De non tonſurando aut ordinando alterius diœceſano: & qui ſint tonſurandi.*
3. *Vt qui clericaliter non vivunt, clericorum privilegio non gaudeant.*
4. *Vt qui excommunicat, vel denunciat excommunicatum, poteſtatis ſuæ litteras oſtendat.*
5. *Vt Iudæi uſuras non exigant, ſed tantum ſortem.*
6. *Vt epiſcopi non dent litteras ſuas quæſtoribus, qui non oſtenderint pontificias.*
7. *Vt hæc ſtatuta obſerventur, & in aliis ſynodis publicentur.*
8. *Vt ſtatutum contra invaſores bonorum eccleſiaſticorum omnibus Dominicis & feſtis publicetur.*

Vndecim ſtatuta pollicebatur Synopſis Sed revera non plura ſunt quam hæc octo. Ortus error ex numeris qui male adſcripti erant in codice Ms.

PRÆFATIO.

Legem ſtatuit Dominus humani generis creaturæ, ut in miniſterio vitæ rationabili edocta, labe ruditatis abjecta, fieret diſcretionis lucaditate præclara. Tunc etenim ex lege reſultat juſtitia, dum quiſque ſui debitum cujuſcumque officij cuſtodit. Quo fit ut ſancti patres præceptis edocti juſtitiæ, ut ſic dilucidentur obſcura, inordinata in melius conformentur, & tollantur injuriæ, juſque ſuum ſervetur & largiatur cuilibet indefeſſe, diverſa ſtatuta provide ediderunt. Inde eſt, quod nos Iacobus miſeratione Divina ſanctæ Narbonenſis eccleſiæ archiepiſcopus, majorum noſtrorum præſenti concilio veſtigiis inhærentes, ipſorum edocti magiſterio, quædam pro moderamine, quædam vero pro tranſgreſſorum audacia reformanda, de conſenſu venerabilium fratrum noſtrorum, præſenti concilio approbante, ad bonum ſtatum noſtræ provinciæ duximus ſtatuenda, quæ inferius declarantur. Sane quia prædeceſſores noſtri in provincialibus conciliis, ad ampliandum cultum orthodoxæ fidei tam ſuper eccleſiarum libertatibus, quam vita & honeſtate clericorum, necnon & aliis diverſis capitulis, diverſa pro qualitate temporum edidere ſtatuta: nos eadem per omnia approbantes, ad conſervandam eccleſiaſticæ libertatis juſtitiam, & perverſorum reprimendam audaciam, ut quantum poſſumus viam malitiis claudamus, & in quiete vivere cupientes, quietem aliis præparemus: præſentis approbatione concilij provide duximus ſtatuendum.

CAPITVLA.

I. *Contra rerum & perſonarum eccleſiaſticarum violatores.*

Vt quicumque temere bona eccleſiaſtica invaſerit ſeu occupaverit, aut res eccleſiarum ſeu monaſteriorum rapuerit, perſoniſve eccleſiaſticis injurias intulerit, aut eccleſias ſeu loca religioſa, vel earumdem eccleſiarum libertates & jura impediverit uſurpando: ſciat ſe ipſo facto, autoritate præſentis concilij, anathematis vinculo innodatum. Et quia peccata nocentium ſcire expedit & oportet, ſtatuimus ut ad requiſitionem illius epiſcopi, contra quem, aut contra cujus ſubditos, ſeu eccleſiaſticas perſonas, eccleſias, ſive monaſteria, aut loca religioſa in ſua diœceſi conſtituta, hæc attentata fuerint, cæteri epiſcopi reum hujuſmodi, ſive reos, tamdiu excommunicatos denuncient, & per ſuas civitates & diœceſes faciant ſolenniter nunciari, donec emendam fecerint proinde competentem: ipſo tamen epiſcopo ad denunciationem hujuſmodi prius in ſua civitate ac diœceſi procedente.

II. *De non tonſurando aut ordinando alterius diœceſano: & qui ſint tonſurandi.*

Quia vero nonnulli inſtantia importuna, vel per obreptionem, forſitan abſque ſui ordinarij licentia, per alios epiſcopos tonſurantur: ut quod ſpecialiter prohibetur, obſervetur: ſtatuimus ut nullus epiſcopus de cætero, prætextu ratihabitionis, cujuſlibet alterius diœceſanum aliquem, abſque licentia ſui epiſcopi, tonſurare audeat, nec ipſum multo fortius ad minores vel majores ordines promovere. In tonſurando vero, illos maxime qui cum poſtulant tonſurari, ſunt in ætate viginti annorum & ſupra conſtituti, cautelam habeat ordinator, ut talem adſcribat militiæ clericali, qui ex devotione, non per fraudem, adſcribi cupiat ordini clericali, & qui non ſit omnino expers ſcientiæ clericalis.

III. *Vt qui clericaliter non vivunt, clericorum privilegio non gaudeant.*

Demum obloquentium ora cum debita juſtitia claudere cupientes, juriſdictionem eccleſiaſticam ſic volumus obſervare illæſam, ut non ſimus aliis oneri: perpetuo ſtatuto duximus ordinandum, quod clerici mercimonia publice exercentes, operatorium ſcilicet ſive menſam, hypothecam, vel ſimilia, pro vendendis mercibus tenentes, ſeu cum perſonis laicis talia exercentes, vel ſcholares aut ſocij exiſtentes, & qui tonſuram dimiſerint, aut in habitu non vixerint clericali, veſtes varias deferendo, vel alias clericos non decentes, & qui mechanicas artes exerceant, aut qui operas ſuas aliis locaverint vilia exercendo, quamdiu notabiles ſe reddiderint, vel in fraudem aliqua commiſerint in præmiſſis, necnon & modo quolibet bigami, & qui, etiam ſine culpa, propter homicidium vel aliter ſunt inhabiles ad recipiendum ordinem clericalem, a talliis ſeu quotis ab eccleſia de cætero minime defendantur: ut qui honore clericali ſe indignos reddiderint, ejus beneficio nullatenus foveantur. Privilegio vero per canonem, *Si quis ſuadente*, conceſſo ordini clericali, per prædicta nos non intendimus in aliquo derogari.

VI. *Vt qui excommunicat, aut denunciat excommunicatum, poteſtatis ſuæ litteras oſtendat.*

Porro animarum pericula vitare, quantum poſſumus, affectantes: ſtatuimus, ut ad mandatum executoris a domino papa ſuper negociis aliquibus conſtituti, vel ab eodem domino papa judicis delegati, aut ſubdelegatorum executorum, & judicis hujuſmodi, nullus paſſim aliquem excommunicet, vel etiam interdicat, ſeu excommunicatum vel interdictum denunciet: niſi prius poteſtatis & commiſſionis ſuæ executor aut judex delegatus apoſtolicas litteras, & ſi ſubdelegatus fuerit eorumdem ipſas litteras

ANNO CHRISTI 1258.

litteras apoſtolicas, necnon & ſuæ ſubdelegationis litteras oſtenderit, fidem faciens de mandato: cum tali etiam de jure, niſi prius de mandato conſtiterit, minime ſit credendum.

V. *Ut Iudæi uſuras non exigant, ſed tantum ſortem.*

Cæterum Iudæorum avaritiam exitiabilem, quantum cum juſtitia poſſumus, refrænantes*, ſtatuimus, ut nullus de cætero Iudæum aliquem contra Chriſtianum ſuper exactione debitorum audiat, nec ei audaciam aliquam præbeat: niſi prius ſacra lege Moſaica coram poſita, Iudæus ipſe qui juſtitiam poſtulat ſibi exhiberi, per ſuum declaraverit advocatum, quid & quantum de ipſo debito quod exigit, uſura vel ſors fuerit: ut ex tunc ſuper ſorte ſolummodo audiatur, uſurarum petitione penitus ſubmota: ſalva tamen nihilominus defenſione qualibet Chriſtiano, ſi velit & poſtulet ſe ad probandum admitti quod totum fuerit uſura quod Iudæus exigit, vel in majori quam declaraverit quantitate.

* al. reformantes.

VI. *Ut epiſcopi non dent litteras ſuas quæſtoribus, niſi viderint apoſtolicas.*

Verum quia quæſtores plurimi paſſim* de locis aliis ad iſtam provinciam ſe committunt*: non abs re duximus ſtatuendum, quod epiſcoporum aliquis, niſi prius noſtras videat litteras ipſis conceſſas quæſtoribus, ſuper negotio pro quo quæſtores hujuſmodi deſtinantur, eiſdem ſuas litteras non concedat.

* al. partim.
* al. convertunt.

VII. *Ut hæc ſtatuta obſerventur, & in aliis ſynodis publicentur.*

Præcipientes firmiter & mandantes, ut omnes in noſtra provincia conſtituti, ſtatuta ipſa cum devotione recipiant & obſervent, ac eadem faciant a ſuis ſubditis inviolabiliter obſervari: ipſa nihilominus in proxima ſynodo & aliis ſynodis publicantes.

VIII. *Ut ſtatutum contra invaſores bonorum eccleſiaſticorum omnibus feſtis publicetur.*

Et ne prætextu ignorantiæ, quanquam non ſit conſtitutio ſingulorum auribus inculcanda, quiſquam ſe poſſit aut valeat ad excuſandas excuſationes in peccatis forſitan excuſare: præcipimus & mandamus, ut conſtitutionem ſupradictam, provida deliberatione præſentis concilij editam contra bonorum eccleſiaſticorum temerarios invaſores, omnes epiſcopi diebus Dominicis & feſtivis, ab omnibus capellanis & eccleſiarum rectoribus in ſuis civitatibus & diœceſibus faciant publicari.

Datum apud Montempeſſulanum in provinciali concilio ibidem celebrato VIII. Idus Septembris, anno Domini MCCLVIII.

Ad concilij calcem, utroque in exemplari ſubjectum eſt hoc conſilium.

*** Conſilium de clericis facinoroſis per ſeneſcallum capiendis de ordinarij licentia.

Conſilium eſt, quod ordinarius det licentiam ſeneſcallo Bellicadri, quod ipſe per ſe, & alias quaſvis certas perſonas ab eodē ſeneſcallo nominatas, & ab ordinario exceptatas*, poſſit & valeat autoritate ordinarij clericos capere pro raptu, homicidio, & incendio, fractionibus nocturnis domorum, depopulatione agrorum; in ipſo tamen flagrante crimine deprehenſos: ita tamen quod ad capiendum ſceleratum*..... illius loci in quo facinus ipſum perpetrabitur, capellanum vel rectorem, aut officialem ordinarij, aut clericum aliquem, ſi alter eorum ibidem repertus fuerit, ſecum advocet. Sin autem, facinoroſum taliter deprehenſum, ſine læſione ipſe capiat, captumque, ſine mora & abſque læſione aliqua, ad curiam ordinarij ducere non poſtponat. Hujuſmodi autem licentiam per ſuas patentes litteras ordinarius faciat, & uſque ad ſuum beneplacitum voluntatis: de ipſius vero conceſſionis licentia, ut appareat quod ſeneſcallus ejuſdem ordinarij autoritate procedat, idem ordinarius patentes litteras ab eodem habeat ſeneſcallo.

* for. acceptatas.
* for. clericum.

*** CONCILIUM SCOTICUM, præſente rege Alexandro, Perthi, id eſt, in oppido S. Ioannis habitum.

ANNO CHRISTI 1259.

Ex Hectoris Boethi hiſtoria Scot. lib. XIII.

Habitum deinde eſt concilium primatum eccleſiæ, præſente rege, Perthi: id oppidum nunc, ut antea ſignificatum eſt, S. Ioannis dicitur. Eo concilio edita ſunt ſtatuta provincialia, approbante rege & regni primoribus: quæ & hoc tempore in eccleſia obſervata manent.

*** CONCILIUM RAVENNENSE a Philippo archiepiſcopo & ſuffraganeis celebratum anno Domini MCCLIX.

ANNO CHRISTI 1259.

Hieronymus Rubeus, hiſtoria Ravennatis libro VI. ad annum MCCLIX. Cum per id tempus, *inquit*, Tartarorum late inſonaret nomen, Poloniaque & Pannonia ac finitimis vaſtatis regionibus, undique excurrerent: Philippus Fontana archiepiſcopus Ravennas, Alexandro pontifice jubente, provinciale concilium Ravennæ habuit: quo cum ſacrati viri in Dominicanos, Franciſcanoſque fratres invehentes, dicerent, de decimis illos ad populum non concionari, audire a confeſſionibus eos qui audiri ab ipſis deberent, ſibique ad ſepulturam commiſſos recipere,

concionandique

ANNO CHRISTI 1259.

concionandiquemonus exequi, quod tamen ipſorum A eſſet, iiſque omnibus impediri, ne pecuniam adverſus Tartaros, Chriſtianorum ſubſidio, cogerent: Opizo San-Vitalius, Parmenſis epiſcopus aſſurgens, religioſos illos viros accurate defendit, mirarique ſe magno opere dixit, de eo illos accuſari, propter qood laudandi vehementer eſſent, & in quo multos nomine negligentiæ ſuſpectos eſſe non ignorarent. Deum noſtram inopiam miſeratum, excitaſſe illos ordines hominibus affluentiſſimos, qoibus ætas illa neque doctius aliud, neque religioſius quidquam videret; quique non colligendis modo decimis ſtuderent, ſed omni vitæ, illiuſque commodorum cura poſthabita, in eas regiones irrumperent, ut ſuperſtrent agreſtes illos homines, id autem eſt, ut adducerent ad Chriſtum, & Chriſtianis adjungerent. B Hæc atque alia in hanc ſententiam peroranti Opizoni, magnum aliquorum conſlavere odium.

NOTÆ G. COSS.

Pertinere ad annum MCCIXI. hæc ſynodus videri poterit ei, qui paulo poſt leget obſervationem noſtram de conciliis eo anno celebraris. Et vero facilis error, ut LIX. pro LXI. ſcriberetur Ego tamen aſſenſum ſuſtineo Nam anno ipſo MCCLIX. eadem erat cauſa, cur metueret pontifex a Tartaris, juberetque ut ad eorum reprimendum furorem omnes in commune conſulerent.

ANNO CHRISTI 1260.

**CONCILIVM COLONIENSE a Conrado archiepiſcopo celebratum, anno Domini MCCLX.

Ex editione Colonienſi anno 1554.

C

Capitula ſeu rubricæ ſtatutorum eccleſiæ Colonienſis, a bonæ memoriæ D. Conrado archiepiſcopo Colonienſi, in ejus concilio provinciali editorum.

1. *De manifeſta cohabitatione clericorum & mulierum.*
2. *De manifeſta clericorum negotiatione.*
3. *De inſufficientia ſcientiæ, quæ eſt illiterattura, clericorum.*
4. *De tonſura clericorum.*
5. *De clericis ſimoniacis.*
6. *De clericis irregularibus.*
7. *De dormitoriis, de lectura tabula capitularis, de lunationibus, de memoriis defunctorum, de modo eundi in capitulum, & procedendi in eodem. De ordine miniſtrantium ad altare, & de canonicorum comedendi & dormiendi modo.*
8. *De campanariis & cuſtodibus.*
9. *De decanis, ſcholaſticis, cantoribus & canonicis.*
10. *De capellanis regularibus, epiſcopalibus & prapoſitorum, & qui non debeant eſſe ejuſmodi capellani.*
11. *De piſtrinis eccleſiarum.*
12. *De prapoſitis & eorum capitulis, qualiter ergà ſe invicem habere debeant.*
13. *De electionibus capitulorum.*
14. *De immunitatibus & muris earum.*

PRÆFATIO.

In nomine Domini. Amen.

NOs Conradus Dei gratia ſanctæ Colonienſis eccleſiæ archiepiſcopus, ſacri imperij per Italiam archicancellarios: in agrum Domini curæ noſtræ commiſſum, de mandato apoſtolico his diebus per oſtium viſitationis ingreſſi, plura in ipſo, quam utique credebamus, offendiculorum invenimus zizania diverſorum. Si enim mala opera converſationis & ſcandala perverſitatis in clero, recte zizania ſunt cenſenda, incœpti ſuper hoc propoſitum negotii proſequamur: inprimis quidem extirpando radicitus vitia, ot deinde virtotum germen laudabile, unde fructus ſalutis proveniat, inſeramus. Cum igitur iſta bonorum plantatio germinum, & extirpationes vitiorum, in agrum Domini abſque correctionis remedio fieri non valeat: opportune ſecundum qualitates & modos exceſſuum, correctionia canonicæ modos providimus adhibendos. Sane cum ea quæ nobis genera diverſorum offendiculorum viſitantibus occurrunt, in aliquibus clericorum ſint iſta, & fere maxime in eorum compluribus oſitata: B manifeſta cum mulieribus cohabitatio, habitus clericali incongruus diſciplinæ: in nonnullis quoque eorum, negotiatio deteſtanda; & inſufficientia ſcientiæ, quæ eſt illitteratura, in multia, qoos clericos ſolo nomine, non re, recta conſideratione cenſemus: & præter hæc, aliqua alia in nonnullis eorum occurrunt, habentia notam labis eccleſiaſticæ. De manifeſta mulierum cohabitatione notatis, ita ſecundum canonicas præcipimus ſanctiones.

ANNO CHRISTI 1260.

CAPITVLA.

I. *De manifeſta cohabitatione clericorum & mulierum.*

C Cum enim manifeſtos mulierum cohabitatores ſeu concubinarios cenſeamus, non ſolum eos, qui in ſuis domibus tenent concubinas, verum omnes generaliter, eos etiam qui mulieres ſocarias extra domos ſuas manentes, ſuis manifeſte procurant ſumptibus & ſuſtentant: de his ita præcipimus, quod tales, inde in viſitatione noſtra notati, ceſſent de cætero a talis peccati commercio, & in pœnam commiſſi exceſſus, intrent carcerem canonicalis diſciplinæ, illum ſervaturi ſecundum morem & D conſuetudinem diſciplinæ hactenus obſervatæ. De his autem mulieribus ita præcipimus, quod ſi intra immunitatem, quod abſit, fuerint compertæ manentes, vel prope immunitatem, decani eccleſiarum per excommunicationis ſententiam ipſas ad recedendum compellant. Ipſique nihilominus decani eas ad ſuos plebanos deſtinent, recepturas ab eis, vel aliis boni conſilij, quoad remedia animarum, viris, pœnitentiam E ſalutarem.

Quia vero ſupradicti cohabitatores mulierum clerici, patrimonium Ieſu Chriſti in uſus malos, cum ſuis peccando focariis, expenderunt: eos proinde teneri ad ſatisfaciendum eccleſiæ, cujus bonis taliter in ſuis concupiſcentiis & peccati illecebris ſunt abuſi, decernimus, & ſatisfactionis iſtius modum nobis reſervamus ſecundum canonicas ſanctiones.

Et quia iidem clerici, ſicut de multis eorum comperimus, ita hujus peccati pernicioſa

ciosa nimis aſſuefactione excæcati, in eo perſiſtere, uſque ad vitæ etiam ſuæ noviſſima, non verentur, in tantum quod in extremis agentes, ſi quid de bonis eccleſiaſticis habuerint, ea pueris ſuis legant & deputant, non contenti quod inde in vita ſua eos aluerant; & ſic fraudant eccleſias Ieſu Chriſti patrimonio, ſequemetipſos culpæ magis illaqueant coram Deo: talem abuſionem damnabilem deteſtando damnamus, & fieri de cætero diſtrictiſſime prohibemus.

Item ut ipſi clerici, qui malam utique vitam in hujus cohabitationis crimine agunt, a mala ſaltem ſibi fama coram hominibus & toto clero, de improperioſa nimis detractione præcaveant, ipſis ſub diſtrictione firmiſſima prohibemus, ut nuptiis filiorum ſuorum & filiarum perſonaliter non interſint. Et in his nuptiis, quantum omnino poteſt, vitetur pompa & ſolennitas nuptialis.

II. *De manifeſta clericorum negotiatione.*

Cum negotiatio in clerico, & uſura in laico, quaſi eſſe unius generis cenſeantur: ita præcipimus, quod ceſſent de cætero a talis peccati malitia, & in pœnam commiſſi exceſſus, intrent canonicalis carcerem diſciplinæ, ſecundum quod ſuperius eſt expreſſum. Quia vero iſti turpis avaritiæ ſectatores, non Deo, ſed mammonæ, lucrifacere elegerunt, & malis inhiando lucris, Chriſti ſimiliter patrimonio & bonis eccleſiaſticis ſunt uſi illicite & indigne: eos proinde teneri ad ſatisfaciendum eccleſiæ, in cujus non fideliter, ſed potius fraudulenter, negotiati ſunt bonis, decernimus, & ſatisfactionis iſtius modum ſecundum ſanctionem canonicam nobis reſervamus.

III. *De inſufficientia ſcientiæ, quæ eſt illitteratura, clericorum.*

Item de clericis de inſufficientia doctrinæ, quæ eſt illitteratura, notatis, ſicut de omnibus ſcientiam eminentem non requirimus, ſed qui ſciant legere & cantare ad Divini officij miniſterium competenter: ita præcipimus, quod qui per ſe non poſſunt facere in choro cantandi debitum & legendi, faciant per aliam perſonam idoneam, ſecundum quod decani ſui diſcretio duxerit providendum.

IV. *De tonſura clericorum.*

Cæterum de clericis non deferentibus clericalem tonſuram, & veſtes habentibus clericum non decentes (indecentia namque veſtium, in colore, vel pompa nodorum, vel apertura veſtium a latere, aut nimia brevitate, notatur) ſic tam de his quam de illis diſtricte præcipimus, ut tonſuram comæ, quæ clericalis ſit, habeant, & ſuas coronas competentes, & eas radere non omittant: quod tamen invenimus aliquos omittere, quod maxime deteſtamur, dum tales & taliter ſe gerentes, privilegio quidem clericali gaudere contendant, & tamen ſignum illius privilegij aſpernentur. Sub eadem diſtrictione, veſtium indecentium pompam & uſum firmiſſime inhibemus.

V. *De clericis ſimoniacis.*

Item de clericis ſimoniacis ita præcipimus, quod ante omnia, ea dimittant beneficia, quæ adepta per ſimoniam extiterint, ne ea in damnationem ſuarum teneant animarum: & poſtmodum cum maturo conſilio, qualiter ipſorum ſtatui conſulatur, ordinabimus ſecundum canonicas ſanctiones.

VI. *De clericis irregularibus.*

De clericis autem irregularibus ita præcipimus, quod a ſui officij executione ſe contineant, donec circa eos fuerit ordinatum ſecundum canonicas ſanctiones, quid fuerit ordinandum.

VII. *De dormitoriis, de lectura tabulæ capitularis, de lunationibus, &c.*

Conſequenter, quia in ipſa viſitatione cōperimus, circa Divinū officium ſive miniſterium atque chori debitum, negligentias & omiſſiones debiti, factas hucuſque fuiſſe & fieri, pluſquam Dei honorem deceat, & ſaluti ipſorum expediat miniſtrorum: quæ quidem negligentiæ cauſantur exinde potiſſimum, quod ſunt quædam eccleſiæ canonicorum carentes dormitoriis, quædam habentes dormitoria, ſed eorum canonici dormire in his longo temporum ſpatio diſſueverunt: item quod in quibuſdam eccleſiis eſt compertum, raro vel numquam per anni totius ſpatium lectiones & cantum Divini officij in capitulari tabula annotari: item raro vel numquam in capitulo ipſo legi lunationes menſium aut Kalendas, ſeu obitus fidelium, quorum commendationem aut memoriam agere unuſquiſque, de eleemoſynarum vivens ſuſtentatione, tenetur: ſuper his omnibus, qualiter reformentur, & reformata, in robore ſuo permaneant & vigore, ſicut primitus erant inſtituta: ita præcipimus, quod eccleſiæ canonicorum carentes dormitoriis, ea deinceps habeant, de communi eccleſiæ ære, ſeu pecunia, conſtruenda: & canonici qui habentes dormitoria, dormire in his aliquamdiu diſſueverant, in his dormiant, prout hoc conſuetum fuit antiquitus: his dūtaxat exceptis, quos infirmitas ſeu debilitas, aut alia cauſa legitimæ neceſſitatis excuſat: cum alias caſſa & vana fuiſſet ipſorum dormitoriorū ſtructura, ſi non in ipſis modo & more debito, ma-

ANNO CHRISTI 1260.

xime cauſa matutinalis officij, dormiretur. A

Item præcipimus, quod quædam canonicorum collegia in conſuetudinem adduxerint, nullis diebus cantare vigilias pro defunctis, niſi quando diſtriburio denariorum in choro præſentibus exhibetur, & ſic evaneſcat illorum memoria, qui etſi ad diſtributiones hujuſmodi quicquam non dederint, vel legaverint eccleſiis, ad communem tamen adminiſtrationem corporis præbendalis, prædia & poſſeſſiones pie & munifice sūt largiri: ſuper hoc ita ſtatuimus, ut non ſolum illis feriis, quæ ſunt diſtributionibus hujuſmodi deputatæ, verum & aliis diebus B omnibus, præterquam in feſtivitatibus, ſecundum conſuetudinem majoris eccleſiæ, vigiliæ cum officio pro defunctis in choro ſolenniter decantentur. Et poſt hujuſmodi decantationem officij, decanus & fratres ingredientur domum capituli: ante omnem tractatum diſciplinæ vel etiam præbendæ, aut cujuſcumque alterius negotij, tabulæ capitularis lecturam (habentis diſtincte & in ſpecie, quid unicuique ſit cantandum vel legendum in choro) audiant diligenter, ac C inſuper lunariones menſium ac Kalendæ & obitus legantur. Necnon aliqua lectio de regula & vita clericorum legarur. Et tunc immediate de diſciplina fiat quod fuerit faciendum, ac talia conſequenter poſt ipſam diſciplinam tractentur negotia, quæ ad utilitatem ſeu neceſſitatem fuerint ſpectantia publicam ſeu privatam. Et ſi aliquando decanus non fuerit præſens, propter hoc non omittatur ullatenus, quin fratres domum capiruli intrent, ad audiendum ipſius tabulæ capitularis lecturam, ut ſciant quid unicuique in choro ſit legendum, ut ſupra diximus, & cantandum deputatum. Quia cum D in majori eccleſia talis, & bona utique conſuetudo, in hujuſmodi obſervetur: idipſum in aliis volumus eccleſiis obſervari.

Item præcipimus, ut Divinum officium in choro numquam abſque ordine miniſtrorū ſacerdoti miniſtrare debentium, videlicet diaconi & ſubdiaconi, decantetur: & ipſi miniſtri in ipſo ſacræ Miſſæ officio non præſumant, abſque indumentis ſuo ordini deputatis, aliquatenus miniſtrare, nec ante finem Miſſæ recedere. Quod tamen in quamdam E conſuetudinem, immo malam abuſionem, apud quaſdam eccleſias fuiſſe comperimus introductum: ſed deinceps hoc fieri, firmiſſime prohibemus. Eiſdem etiam miniſtris injungimus, quod quotieſcumque hebdomada eorum fuerit officio deſerviendi Divino, horas in choro matutinales & alias ſervare ſtudeant diligenter: ne ullum per eos omiſſionis debiti, quoad ſacrum miniſterium, eſſe valeat argumentum. Sacerdotes autem ipſi quotieſcumque celebraturi ſunt Miſſam, veſte camiſiali ſub albis non careant, ne albam, quæ conſecrata eſt veſtis, ipſorum tunicæ valeant immediate contingere, nec ipſæ tunicæ apparere.

Item canonicis, ne frequenter extra immunitatem eccleſiarum ſuarum comedant, aut dormiant extra ipſam, firmiſſime prohibemus: nec ulla eis ſuffragetur occaſio, ſi forte propriis domibus careant. Competentius namque in ſuis dormire dormitoriis, & comedere in clauſtris aut refectoriis ſuis poſſunt hi, qui domibus propriis vel certis hoſpitibus carent: quam hæc facere forinſecus apud loca ſuſpecta, vel alias clericalis cōverſationis non bene decentia honeſtatē.

VIII. *De campanariis & cuſtodibus.*

Item ut campanarij eccleſiarum, quorum ſervitus ſive onus circa altare verſatur, numquam abſque veſte camiſiali compareant, firmiſſime prohibemus: & ut hoc abſque omni omiſſione ſervetur, eccleſiarum ipſarum theſaurarij ſeu cuſtodes, & ſinguli in ſingulis ſuis parochiis plebani, provideant diligenter. Præfati etiam theſaurarij ſeu cuſtodes, quorum intereſt eccleſiæ luminaria miniſtrare, ea ita fideliter adminiſtrent, & generaliter omnis eccleſiaſticæ ſupellectilis ſeu theſauri cuſtodiam, eorum fidei atque curæ commiſſam, ita conſervent fideliter & ſolerter: quod inde non ſint reprehenſibiles, & quod pœnam canonicæ caſtigationis evitent.

IX. *De decanis, ſcholaſticis, cantoribus, & canonicis.*

Conſiſtente autē penes decanos eccleſiarū poteſtate, lege ac gubernatione canonicæ diſciplinæ exercenda: ipſis propter hoc firmiter præcipiendo injungimus, tota eos ad id niti ſolertia, quod in eccleſiis diſciplinalis obſervātia vigeat honeſtatis: & ſicubi enervata extiterit, ipſam ſtudeant reformare, commiſſam ſibi exceſſuum correctionis poteſtatem, & regimē ſui officij taliter exequendo, ut boni diſpenſatores in domo Domini ſuper ejus familiam digna poſſint commendatione cenſeri. Et hoc quidem ſe facere arbitrentur, ſi ipſi diſciplinati appareant in ſeipſis, & per bonum exemplum confortent & animent ſuos confratres.

Præfati autem decani, quicumque promotionis ſuæ tempore non fuerint in ſacris ordinibus conſtituti, eos incunctanter recipiant, gradatim de ordine ad ordinem aſcendendo.

Item præcipimus, quod intra tempus in jure expreſſum, ordinem ſacerdotalem recipiant, ſi ordinem forte in noſtra diœceſi a nobis vel aliquo alio epiſcopo contingat noſtro nomine celebrari: nec aliquis decanus propria autoritate, vel potius voluntate, præſumat ordinis ſacerdotalis receptionem protrahere

ANNO CHRISTI 1260.

protrahere vel differre, niſi ſpecialiter hoc a noſtra licentia valeat obtinere.

Item præcipimus, quod ipſi decani poſtquam ordinem ſacerdotalem receperint, & generaliter omnes ſacerdotes, necnon eccleſiarum plebani, tam urbani pariter quam rurales, ſurcotia clauſa portent: quod ſicut ab aliis ſunt in ſtatu honoris & reverentiæ differentes, ita deceat quod ab illorum habitu vel veſtitu differentes appareant, & nullum in eis exemplo & uſu veſtium ſignum appareat levitatis.

Et ſicut eccleſiarum decanis modo prædicto injungimus facere quæ ad ipſos pertinent facienda, in ſeipſis pariter & ſuorum regimine ſubditorum: ita ſcholaſticis eccleſiarum, necnon choriepiſcopis ſeu cantoribus, quorum officia onus ſuum tam circa diſciplinam, quam chori debitum atque reſidentiam in ipſis eccleſiis faciendam, habere noſcuntur, injungimus, ut in his omnibus ſtudeant ita ſe habere, quod inde non ſint reprehēſibiles, ſed potius cōmendandi.

Itē ſicut decani in eccleſiis reſidere debere noſcūtur, ita quoque ſcholaſtici & cantores: unde & hoc eos ita præcipimus obſervare.

Item nemo ſit ſcholaſticus in duabus eccleſiis, quarum præpoſiti & decani, priores Colonienſes exiſtunt: cum de neceſſitate deinde cauſetur inconveniens, ut illarum eccleſiarum ad minus altera, ſui defectum debiti in membro ita neceſſario, cujus quidem non eſt levis recuperatio, patiatur.

Item & illam abuſionem in aliqua eccleſiarum compertam, quod decanus ſit liber a choro, quaſi corruptelam & quaſi peſſimæ adinventionis ac fraudis modum vel ſpeciem, deteſtamur: & deteſtando præcipimus, ne quis de cætero decanorum in ſua præſumat eccleſia per abuſionem hujuſmodi a ſui jugo oneris vacillare.

Item ne canonici eccleſiarum in ſolemnitatibus & ſtationibus ſine chorali pellicio vel veſte canonicali ſub ſuperpellicio incedāt in eccleſiis conventualibus & in choro.

Item præcipimus, ut ſi quando canonici per vicos civitatis aut plateas incedant, ita decenter in habitu veſtimentorum incedant, ſicut ab antiqua eſt conſuetudine obſervatum.

X. *De capellanis regalibus, epiſcopalibus, & præpoſitorum, & qui non poſſint eſſe hujuſmodi capellani.*

Cum in aliquibus eccleſiis capellani regales, epiſcopales, ac etiam capellani præpoſitorum exiſtant: qualiter hi ſe habere debeant, cum nonnullos forte ipſorum hoc lateat, determinandum neceſſario hoc duximus in præſenti noſtrorum ſerie ſtatutorum. Capellani hujuſmodi reſidentiam in ſuis eeclefiis tamquam alij fratres facient, niſi illo tantum tempore, quando agunt ſuorum negotia dominorum, atque etiam ſi negocia eccleſiæ hoc expoſcant.

Et nobis in eccleſia majori, vel alia noſtræ civitatis vel diœceſis eccleſia, ſi ſunt ea vice præſentes, celebrantibus, ibi debent adeſſe in Divini celebratione officij, & adſtare. Et debent hujuſmodi capellani in ſacris eſſe ordinibus conſtituti. Super hujuſmodi capellanos epiſcopales, erit noſter capellanus, quaſi loco judicis & magiſtri.

Ad hæc præcipimus, quod nulli decani, nulli ſcholaſtici, nulli choriepiſcopi vel cantores, nulli ſacerdotes eccleſiarum, capellani epiſcopales ullatenus aut regales exiſtāt.

XI. *De piſtrinis eccleſiarum.*

Cum vero ſint quædam eccleſiæ carentes piſtrino communi, quod multum utique reprobamus: ſuper hoc ita præcipimus, quod in omnibus eccleſiis collegiatis habeatur commune piſtrinum, & panis ibi præbendalis diſtribuatur, potius quam unuſquiſque cum modio ſive maldro annonam panis præbendalis recipiat ad vēdendum. Ex hac namque venditione perit hoſpitalitas in eccleſiis, cum in ipſis pauci vel nulli repetiantur panem ſuum in domibus comedentes clauſtralibus, vel egenis inde eleemoſynam tribuentes.

XI. *De præpoſitis & eorum capitulis, qualiter erga ſe invicem habere debeant.*

Conſequenter de eccleſiarum præpoſitis videamus, qualiter ipſi erga capitula ſe habere debeant, & qualiter capitula erga ipſos vice verſa. Cum enim ipſis præpoſitis ea potiſſime incumbat ſolertia, quod circa eccleſiæ exteriora vel ejus temporalia defendenda ſint vigiles & cooperantes capitulis, ubicumque injuriam patiuntur, qualiter ab illis injuriis releventur, noſtro, prout eis opus fuerit, auxilio accedente, & non ſolum ad hujuſmodi temporalia promovenda exterius teneantur, immo ad omnia alia, tam intus quam extra, quæ ſunt ad eccleſiæ utilitatem & pacem ſpectantia, necnon ad ipſius eccleſiæ jura, ſtatuta honeſta, & bonas conſuetudines obſervandas teneantur ex proprio juramento: ipſis præcipimus, circa hæc omnia taliter ſe habere, quod inde irreprehenſibiles cenſeantur.

Capitula etiam vice verſa ita ſe erga ipſos habere præpoſitos ſtudeant in omnibus, honorando ipſos in quibus ſunt merito honorandi: quod in nullo, ipſorum præpoſitorum dignitati derogent ſive juri. Et quia de aliquibus præpoſitis unum quidem in viſitatione cōperimus reprehenſibile, & non laudandum, quod ipſi fructibus ſuſpenſarū in eccleſiis præbendarum, quorum ſunt & eſſe de jute tenentur diſpenſatores, illi præſertim, qui dictos fructus nondum in capitu-

la tranſtulerunt) abutuntur. Cum enim de ipſis fructibus, uno eis anno cedentibus, tecta eccleſiæ, quando foret neceſſitas, reparare deberent, ipſi ea non reparant: immo fructus ipſos canonicis inobedientibus, ideoque ſuſpenſis, reſtituunt ſeu remittunt. Ecce per hanc remiſſionem, injuriam fabricæ eccleſiæ faciunt, damnum ſeu emolumenti carentiam ſibi ipſis, ac inſuper occaſionem negligentiæ & abeſſendi ab eccleſia, canonicis ſuis præſtant. Hanc itaque abuſionem, omni penitus ratione ac etiam colore carentem, ipſis de cætero præpoſitis inhibemus: volentes, ut vel ipſi retineant convertendos in utilitatem propriam illos fructus, ſi eccleſia eorum opus non habuerit reparatione tectorum; vel eccleſiæ ipſi ad ornamenta fructus hujuſmodi largiantur, potius quam eos indignis, hoc eſt, inobedientibus reſtituant, & in ſua inobedientia ſeu diſſolutione taliter animent, ac ſic ipſi præpoſiti diſſolutionis ac inobedientiæ ſint autores.

Item quod ipſi canonici qui ſuſpenſi fuerint pro ſua inobedientia, numquam in facie fratrum intra immunitatem compareant manifeſte, firmiſſime præcipimus & mandamus.

XIII. *De electionibus capitulorum.*

Item ne in præſentis noſtræ viſitationis propoſito omittamus hoc, per quod maxime eccleſiarum collegiatarũ quieti proſpicitur, illarum præſertim quæ plurium clericorũ receptionibus ad vacatura beneficia ſunt gravatæ: cum conſtitutio domini Alexandri papæ ſuper hoc ipſo decreverit providere, nos illam conſtitutionem præcipimus inviolabiliter obſervari, ut cum juxta eandem conſtitutionẽ, quatuor ex receptis ante ipſam, proviſum fuerit de præbendis, quæ poſt conſtitutionem prædictam vacaverunt vel vacabunt, ubi nondum quaternarius eſt completus, alij ultra ipſum numerũ exiſtentes, habeantur pro caſſatis, nec aliquo modo ex receptione tali, a præpoſitis, decanis & capitulis eccleſiarum, pro canonicis vel præbendariis admittantur. Et monemus illos qui receptioni hujuſmodi innituntur, & de canonicatu & præbenda ſe ingeſſerint, quod deinceps omnino deſiſtant. Præpoſitos autem, decanos & capitula nihilominus admonemus, ut tales pro canonicis vel præbendariis non admittant.

XIV. *De immunitatibus, & muris earum.*

Vt vero omnes eccleſiæ collegiatæ, immunitates ſuas muro circumdatas, & clauſuras portarum bene munitas habeant, firmiſſime præcipimus & mandamus.

Hæc itaq; noſtræ viſitationis præcepta canonica & ſtatuta, ita a nobis edita præcipimus inviolabiliter obſervari: & unũquodq; collegium ea in ſcripto ad ſuæ exemplar & regimen vitæ recipiat: & recepta, penes ſe in perpetua commendatione memoriæ teneat diligenter. Hæc itaque ad præſens ſtatuimus, ſalvo nobis, quod alia, ſi qua adhuc occurrerint, opus habentia reformationis aut correctionis remedio, ſive de canonicis, aut monachis, aut etiam plebanis exiſtant, ea ſtatuamus, ut inde, prout expediens fuerit, loco & tempore ordinemus. Pronunciatum & datum Coloniæ quarto Idus Martij, anno Domini milleſimo ducenteſimo ſexageſimo.

*** EIVSDEM D. CONRADI archiepiſcopi, ſtatuta de monachis, & eorum converſatione & vita in eodem concilio anno MCCLX. edita.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *De celebratione Divini officii.*
2. *Quando & quomodo monachis communicandum ſit.*
3. *Propria monachis habere non licere.*
4. *De incontinentia monachorum.*
5. *De habitu monachorum.*
6. *De monachis percuſſoribus.*
7. *De monachis ſimoniacis.*
8. *De cibis monachis interdictis.*
9. *Exitus qui monachis vetitus.*
10. *Abbates Divinorum celebrationi intereſſe debere.*
11. *De proprietariis excommunicandis.*
12. *De monachis fugitivis & apoſtatis.*
13. *De receptione hoſpitum.*
14. *De dandis eleemoſynis.*
15. *Monachis ubi & quomodo ſumendus cibus.*
16. *Monachis ante Primam & poſt Completorium exire non licere.*
17. *Monachis cum venia exeuntibus quid curandum.*
18. *De carcere monaſterii.*
19. *Mulierem intra ſepta monaſterii maſculini dormire non licere.*
20. *De monachorum capitulo quotannis celebrando Coloniæ.*
21. *De raſura monachorum.*
22. *De lectis monachorum.*
23. *Monacho abſenti non deberi præbendam.*
24. *De jejuniis monachorum.*
25. *Officiariis monachorum qualis incumbat facienda ratio.*
26. *Monachos nuptiis intereſſe non debere, & quibus exequiis poſſint.*
27. *Quod non offerant ad altare.*
28. *In aliis mandatur regula obſervari.*

PRÆFATIO.

In nomine Domini, Amen.

Conradus Dei gratia ſanctæ Colonienſis eccleſiæ archiepiſcopus, ſacri Imperii per Italiam archicancellarius.

Saluti & bono ſtatui omnium, cujuſcumque profeſſionis ſeu ordinis, ſed noſtrorum domeſticorum maxime, debitores in Domino exiſtentes: ſicut in noſtra viſitatione negotium reformationis & correctionis de clericis

ANNO CHRISTI 1260.

clericis per ſtatuta canonica expedivimus competenter, ita de monachis ſattagenes, idipſum ſuo modo, quo competens fuerit, expediemus.

CAPITULA.

I. *De celebratione Divini officii.*

IN primis igitur ſtatuimus, quod omnium monaſteriorum nigri habitus monachi Ordinis S. Benedicti, Divinum officium in cantando & legendo, ſecundum quod regula ejuſdem S. Benedicti præcipit, exequantur: & maxime munditiis circa altaria & ornatum eccleſiaſticum ſint ſtudentes.

II. *Quando & quomodo monachis communicandum ſit.*

Statuimus item, ut miniſtri altaris, ſingulis Dominicis diebus & aliis feſtivitatibus, prout conſuetudo loci ſeu monaſterii habet, communicent corpore & ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti, facta prius confeſſione abbati vel priori ſecundum regulam: ut ſi aliqua de cauſa duxerit aliquis abſtinendum, cauſam abbati vel priori non differat intimare, ut cujus judicio abſtineat, vel ad communicationem accedat.

III. *Propria monachis habere non licere.*

Item ſtatuimus, quod monachi proprium non habeant, ſecundum quod regula eorum præcipit, niſi quod abbas dederit aut permiſerit: & quod pariter victum & veſtitum percipiant de communi per ſui adminiſtrationem abbatis, ut nullus monachorum cauſetur de qualitate ſeu quantitate victus & veſtitus, & veſtibus, ſed omnia ipſis adminiſtrentur, ſecundum quod monaſteriorum ſuorum ſuppetunt facultates, & prout regula hoc expoſcit.

IV. *De incontinentia monachorum.*

Statuimus eos graviori culpa, vel pœna puniendos ſecundum regulam, qui fuerint de incontinentia notati, quæ maxime in monachis eſt deteſtanda.

V. *De habitu monachorum.*

Item ſtatuimus inhibendo, ne aliquis monachorum ſurcotiis, caligis coloratis, calceis nodatis, cingulis irregularibus, aut maſſubiis ſericis utatur: ſed quod ipſi monachi talibus indumentis, quæ ipſorum regula præcipit aut concedit, induantur.

Statuimus etiam, quod monachi officiarii, pro ſui monaſterii vel officii negotiis, aut alii de licentia abbatis, vel prioris abbate abſente, exeuntes, talibus utantur veſtibus & calceis pluvialibus, quæ ipſorum ordinis deceant honeſtatem, & in quibus monaſticæ religionis ſeu converſationis abuſio non poſſit deprehendi.

VI. *De monachis percuſſoribus.*

De monachis autem irregularibus ita præcipimus. Si monachus in monachum manum injecerit ſui monaſterii, & læſio non ſit enormis, abbas ipſum abſolvat ſecundum morem regulæ: alioqui ſi læſio fuerit enormis, abbas illum ad ſedem Apoſtolicam deſtinet, vel ad illum qui abſolvendi habuerit poteſtatem.

VII. *De monachis ſimoniacis.*

Præcipimus item de ſimoniacis, quod circa illos ſecundum conſtitutionem regulæ procedant abbates: ſuper his vero, quæ ipſis non ſunt conceſſa abbatibus, eorum monachi ad ſuperiorem mittantur.

VIII. *De cibis monachis interdictis.*

Statuimus etiam, quod monachi aliis cibis non utantur, niſi eis quos ipſorum regula præcipit aut permittit.

IX. *Exitus quis monachis vetitus.*

Item præcipimus diſtrictius, ne monachis detur frequens licentia exeundi: ſed ſi ſine licentia ſuperiorum, diſtrictum ſive portas clauſtri aliquis eorum exire præſumpſerit, pœnam inde ſuſtineat regularem.

X. *Abbates Divinorum celebrationi intereſſe debere.*

Statuimus & quod abbates in conventu cum fratribus ſedeant, & Divinis frequentius interſint lectionibus, maxime vigiliis, capitulo, collationi, & aliis Divinis officiis, cum eiſdem: niſi cauſa neceſſaria, utili, vel honeſta, fuerint præpediti.

XI. *De proprietariis excommunicandis.*

Item ſtatuimus, quod abbates excommunicationis ſententiam in proprietarios ſemel in anno, ſcilicet ſabbato proximo ante Dominicam *Lætare*, ſolenniter in capitulo publicent: & ſi poſt aliquis inventus fuerit habere proprium, ſecundum regulam punietur.

XII. *De monachis fugitivis & apoſtatis.*

Statuimus etiam, quod monachi fugitivi & apoſtatæ, per ſuos abbates ad ſua monaſteria revocentur, ſalva ordinis diſciplina, niſi toties inobedienter & ex talibus cauſis receſſerint, quod ſecundum regulam non debeant in eorum monaſterio tolerari.

ANNO CHRISTI 1260.

XIII. *De receptione hoſpitum.*

Statuimus item quod nullus monachorum hoſpites per ſe recipiat, niſi hoſpitarius monaſterii, vel alter cui abbas eos commiſerit recipiendos.

XIV. *De dandis eleemoſynis.*

Item ſtatuimus, quod debita eleemoſyna & conſueta, tam de refectorio, quam hoſpitali, fideliter pauperibus erogetur.

XV. *Monachis ubi & quomodo ſumendus cibus.*

Statuimus etiam, quod omnes monachi in communi refectorio comedant, niſi infirmitas, vel alia aliqua cauſa legitimæ neceſſitatis, ipſos excuſet: & tunc quæ ſuperfuerint, in eleemoſynam pauperibus tribuantur.

XVI. *Monachis ante Primam & poſt Completorium exire non licere.*

Statuimus item, quod monachis nullatenus detur licentia ante Primam exeundi, & ſimiliter poſt Completorium, niſi ex cauſa valde rationabili & neceſſaria, ut pote ſi contingat ipſum extra monaſterium ſuum in aliquo loco Divinum officium celebrare, vel in obitu parentum, fratrum vel ſororum.

XVII. *Monachis cum venia exeuntibus quid curandum.*

Item ſi contingat monachum ante veſperas exire de licentia, ita maturet redire, quod in Divino officio illa hora eſſe poſſit.

XVIII. *De carcere monaſterii.*

Statuimus etiam, quod quodlibet monaſterium ſuum carcerem habeat, in quo delinquentes regulariter puniantur.

XIX. *Mulierem intra ſepta monaſterii maſculini dormire non licere.*

Statuimus item quod nulla mulier dormire debeat intra immunitatem: & ſi factum fuerit, ille qui eſt in culpa, graviter puniatur.

XX. *De monachorum capitulo quotannis celebrando Colonia.*

Item ſtatuimus, quod omnes abbates nigri habitus Ordinis B. Benedicti noſtræ diœceſis, ſingulis annis in Exaltatione ſanctæ Crucis capitula Coloniæ teneant, vel apud ſanctum Pantaleonem, vel apud ſanctum Martinum: ut ibidem obſervantia regulæ cum diſcretione tractetur, & de ſtatutis noſtris, qualiter in quolibet monaſterio obſerventur, & aliæ utilitates monaſteriorum. Et quicumque ipſorum abbatum ad capitulum venire neglexerit, nec excuſationem in capitulo legitimam oſtenderit, ſecundum coercitionem regulæ puniatur. Et volumus quod abbates ſancti Pantaleonis & ſancti Martini Colonienſis, iſta capitula ſingulis annis fieri procurent a nobis, ita quod nullus valeat excuſari.

XXI. *De raſura monachorum.*

Item præcipimus quod monachi in raſura coronarum & tonſura capillorum, ita decenter & regulariter ſe habeant, quod ſuper his non valeant reprehendi.

XXII. *De lectis monachorum.*

Statuimus item, quod monachi non dormiant in lectis plumeis, ſed in culcitris, ſecundum quod regula mandat.

XXIII. *Monacho abſenti non deberi præbendam.*

Item ſtatuimus, ne aliquis monachus rediens, qui abſens fuerat de licentia, vel ſine licentia, aliquam præbendam tempore ſuæ abſentiæ requirat: quia illa eſſet occaſio proprium habendi.

XXIV. *De jejuniis monachorum.*

Statuimus item, quod monachi jejunia ſua obſervent ſecundum quod regula præcipit.

XXV. *Officiariis monachorum qualis incumbat facienda ratio.*

Statuimus & quod monachi officiarii, ad minus ſemel in anno, in præſentia abbatis & ſeniorum, computationem vel legitimam rationem faciant. Et ſi quid ultra ſuorum officiorum adminiſtrationem ſuperfuerit, de hoc nihil per ipſos monachos, ſed per abbatem & ſuperiores ſui conventus, ad ſui monaſterii utilitatem ordinetur.

XXVI. *Monachos nuptiis intereſſe non debere, & quibus exequiis poſſint.*

Item ſtatuimus, quod monachi nuptiis nullatenus interſint: nec exequiis, niſi parentum, fratrum vel ſororum.

XXVII. *Quod non offerant ad altare.*

Item præcipimus & ſtatuimus, quod nullatenus offerant ad altare.

XXVIII. *In aliis mandatur regula obſervari.*

Quæcumque autem de interiori pariter & exteriori clauſura monaſterii & immunitatis monaſticæ, regula præcipit, quæ-

ANNO CHRISTI 1260.

cumque de ſilentio in horis & locis debitis, & conventu ſervando, regula ipſa præcipit: necnon quæ de cantu Divini officii, profeſſione quoque facienda, aliiſque obſervantiis præcipiuntur in regula, ubicumque hæc hactenus ſunt commiſſa*, revocari in ſtatum debitum per abbates, & ſervari deinceps more & modo debito, ſtatuimus & mandamus. Alioqui negligentiam hujuſmodi cum pœna requiremus.

*f. omiſſa

Hæc ad præſens ſtatuimus, ſalvo nobis, quod ſi aliqua occurrerint in poſterum opus habentia correctionis & reformationis remedio, ea loco & tempore ſtatuemus, & prout expediens fuerit, ordinabimus.

Datum & pronunciatum quarto Idus Martii, anno Domini milleſimo ducenteſimo ſexageſimo.

ANNO CHRISTI 1260.

* ** CONCILIUM PARISIENSE.

De propitiando Deo adverſus Tartarorum & Saracenorum irruptiones anno MCCLX. celebratum.

Ex Guillelmo de Nangiaco in vita S. Ludovici.

ANno Domini MCCLX. Dominica in Paſſione congregavit rex Franciæ Ludovicus Pariſius concilium epiſcoporum & principum regni ſui, eo quod dominus Papa ſcripſiſſet ei, Tartaros in tranſmarinis partibus irruiſſe, Sarracenos viciſſe, Armeniam, Antiochiam, Tripolim, & Damaſcum, Alapiam & terras alias ſubjugaſſe, & tam Acconi civitati, quam toti Chriſtianitati periculum imminere. Unde ordinatum fuit de orationibus multiplicandis, proceſſionibus faciendis, & blaſphemiis in Deum puniendis, peccatis & ſuperfluitatibus cibariorum ac veſtium reprimendis. Inhibita etiam fuerunt uſque ad biennium torneamenta, & injunctum eſt, quod non luderetur aliis ludis, niſi quod homines ſe exercerent in arcubus & baliſtis.

G. C. Vide annotariunculam noſtram ad concilium Ravennenſe, anni MCCLIX.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1260.

* ** STATUTA DOMINI GUIDONIS Dei gratia archiepiſcopi Narbonenſis.

Qui ex Anicienſi epiſcopo factus eſt Narbon archiep ann. 1259 tum Sabin. epiſc cardin. anno 1262. ut conſtat ex epiſt. Urbani IV. ad S. Ludovicum apud Raynaldum: ac demum Clemens IV. pont. max. ann. 1265.

I.

EXcommunicamus omnes illos qui ſanctimonialem quamcunque corruperint, & ſolicitudinem per ſe, vel per interpoſitam perſonam dederint.

II.

Item omnes clericos civitatis vel diœceſis Narbonenſis conſtitutos in ſacris, vel curam animarum habentes, qui bajuliam perſonæ ſæcularis tenuerint vel emerint, vel judicaturam ejus tenuerint, ab officio & beneficio ſuſpendimus. Et ſi qui nunc alteram earum tenent, niſi eam reliquerint infra..... poſtquam in eccleſiis hæc ſententia fuerit publicata, eadem ſuſpenſione teneantur aſtricti.

ANNO CHRISTI 1260.

III.

Item præcipimus quod univerſi ſacerdotes, qui curam a nobis, vel locum noſtrum in ſpiritualibus obtinentibus, noſtriſve prædeceſſoribus, aut eorum vices in hac parte gerentibus, minime receperunt, ſacramenta eccleſiaſtica parochianis hujus diœceſis non miniſtrent. Sed nec illi qui curam habent parochiæ alicujus, in aliena parochia, etiamſi fuerint invitati, ea miniſtrare præſumant: niſi neceſſitas tam urgens in hoc ultimo caſu emerſerit, quod tolerabile videatur alterutrum alterius onera ſupportare. Quo caſu, autoritate noſtra ille qui fuerit invitatus, poſſit neceſſitati hujuſmodi ſubvenire in parochia aliena. Hujus autem præcepti noſtri quemlibet tranſgreſſorem, poſtquam per eccleſias fuerit publicatum, ab officio & beneficio ſuſpendimus. Et ſi in ſuſpenſione per menſem perſtiterit, extunc excommunicamus eundem.

IV.

Item præcipimus univerſis ſacerdotibus parochialibus, quod per tres dies Dominicas ſucceſſive, moneant parochianos ſuos, ut in diebus Dominicis & feſtivitatibus beatæ Virginis, & apoſtolorum, & ſancti Ioannis Baptiſtæ, & aliis præcipuis ſolemnitatibus opera ſervilia, non exerceant; nec ligna, bladum, vel fœnum, vel paleas, aut alias res venales, exceptis his quæ eſum illius diei pertinebunt, transferre, ſeu juxta vulgare quod dicitur carrejare, non præſumant. Et poſt dictas tres monitiones, omnes qui ex tunc contra fecerint, nominatim denuncientur interdicti. Nos enim eos interdicimus, qui ſpretis dictis monitionibus feſtivitates prædictas dictis modis violare præſumpſerint. Et ſi eorum creverit contumacia, eoſdem anathematizare proponimus, & invocare contra ipſos, ſi opus fuerit, brachium ſæculare.

V.

Mercata etiam teneri in diebus Dominicis inhibemus, niſi in nundinas ſolemnes inciderint. Et qui trina monitione præmiſſa non ceſſaverint ab eiſdem, ſimili per omnia coerceantur cenſura.

VI.

Si vero Iudæi illud præſumpſerint, poſtquam hoc mandatum noſtrum fuerit publicatum, denuncietur ballivo loci. Et niſi ter monitus eoſdem Iudæos ceſſare compulerit, excommunicationis ſententia, quam nunc ferimus in rebelles, denuncietur publice innodatus.

VII.

Anno Christi 1260.

chianis, vel hominibus illorum utriuſque ſexus ſacramenta aliqua adminiſtret: niſi de noſtra licentia ſpeciali.

X. *De Vicariis.*

Rectores eccleſiarum qui in ſcholis, vel alibi, de noſtra licentia ſunt abſentes, bonos & ſufficientes ſubſtituros dimittant nobis primitus præſentatos. Quibus de bonis ipſorum beneficiorum ſic congruam portionem aſſignent, quod illi de ſibi aſſignato, præter illud quod dabunt eiſdem, poſſint ſufferre, tam in procurationibus quam in aliis, onera conſueta. Idem dicimus de illis ad quos eccleſiæ pertinent pleno jure, & ſtatuimus.

XI. *De iure patronatus.*

Cum in iſta provincia ſint quidam pauperes capellani, qui præſunt eccleſiis in quibus pertinet jus patronatus ad aliqua monaſteria: ſtatuimus ut iidem patroni pro victu ſuo, infra menſem, facta ſibi monitione a ſuo diœceſano, de bonis ſuis, certam iiſdem portionem aſſignent: quæ ad minus trecentos ſolidos valeat annuatim.

XII. *De prioratibus monachorum.*

Cum cultus Divini nominis minui non debeat, ſed augeri: ſtatuimus, quod in prioratibus, in quibus olim duo monachi morabantur, amodo ab aliis qui dictos prioratus tenent, continue teneantur, & ad alendum eoſdem, illi qui fructus dictorum prioratuum percipiunt, cenſura debita compellantur.

XIII. *Ne rectores eccleſiarum alias eccleſias ad firmam recipiant.*

Cum unuſquiſque manere debeat in ea vocatione in qua vocatus exiſtit: ſtatuimus quod rectores eccleſiarum parochialium alias eccleſias ad firmam non præſumant recipere, vel tenere: hocque ſub pœna proprii beneficii amiſſionis prohibemus: niſi hoc procederet de noſtra licentia ſpeciali.

XIV. *Ne onera de novo eccleſiis imponantur.*

Cum* ſicut ſecundum juta, novæ penſiones eccleſiis imponi non debent, ſic non ſunt olim impoſitæ augmentādæ. Quare ipſas prohibemus augeri: & præcipimus ſolvere, tam eas, quā illas, quas illi impoſuiſſe dicuntur, ad quos eccleſiæ eædem pertinent pleno jure: ut ſi olim licite impoſitæ, penſatis eccleſiarū facultatibus exiterunt: niſi forte poſtea adeo eccleſiarum hujuſmodi excreverint vel decreverint facultates, quod debuerint vel debeant merito minui vel augeri.

* Del. cum

XV. *De ſepulturis extra parochialem eccleſiam.*

Prohibemus, ne aliquis capellanus alicui portandi funus ad locum ſepulturæ licentiam concedat: quouſque, ut moris eſt, ad parochialem eccleſiam fuerit deportatum: ut melius ſciatur ibi quam alibi, an defunctus interdictus vel excommunicatus exiſtat. Qui ob culpam propriam interdicti vel excommunicati fuerint, & per annum in hujuſmodi ſententia permanſerint, prohibemus in terra, vel tumbis lapideis, etiam extra cœmeterium, ſepeliri.

XVI. *Item de ſepulturis.*

Inhibemus inſuper ne quiſquam ſæcularis, vel religioſus, funus ſibi delatum ſuſcipiat: niſi per capellanum proprium eidem fuerit præſentatus: cum conditiones perſonarum hujuſmodi melius noverint proprii capellani.

XVII. *De habitatione rectorum eccleſiarum.*

Nullus capellanus parochialem regens eccleſiam, cum alio commoretur: ſed domos habeat locis congruis, ubi aſſidue commoretur & valeat inveniri: ut exinde per eum neceſſitatibus pœnitentium commodius occurratur. Præſertim cum de bonis eccleſiarum per conſtitutionem noſtram eiſdem ſatis congrue ſit provisum.

XVIII. XIX. *De decimis.*

Cum conſtitutiones olim a prædeceſſoribus noſtris contra decimarios, promulgatæ in civitatibus & diœceſibus hujus provinciæ minime obſerventur, immo in dictis locis decimarii & alteræ perſonæ in dictis conſtitutionibus contentæ, propter hoc, quia proprii capellani ipſos decimarios eſſe ignorant, indiſtincte ad ſacramenta & ſacramentalia admittantur: præcipimus ſub pœna anathematis, quod capellani parochialium eccleſiarum omnes decimarios ſuæ parochiæ nobis, vel mandato noſtro manifeſtent: ut nos in illos, ubicumq; ſint, conſtitutiones prædictas, & ſententias in ipſis contentas, faciamus expreſſe & inviolabiliter obſervari.

Item de decimis.

Pro certo comperimus conſtitutionem olim ſuper decimis novalium promulgatam, tum propter incuriam & negligentiam rectorum eccleſiarum, tum propter favorem, quem ipſi erga decimarios habere noſcuntur, in multis locis provinciæ effectum aliquem hactenus minime habuiſſe. Unde tam ſub pœna anathematis, quam amiſſione beneficiorum, prædictis rectoribus injungimus, quod ipſi ex nunc ſic exigere ſtudeant & ſatagant decimas antedictas, quod eorum defectus, negotium proſequendo, perfectiſſime experiantur.

G. C Provinciale hoc concilium eſſe, conſtat ex cap XII. & cap. XX.

* ** CONCILIVM LAMBETHENSE,

SIVE

Conſtitutiones provinciales, in concilio Lambethenſi, per Bo[illegible] Cantuar. archiepiſcopum editæ III. Idus Maii ann. Dom. MCCLXI.

Ex MS bibliothecæ Cotton edidit collector Anglicanus

VNiverſis ſanctæ matris eccleſiæ filiis per Cantuarienſem provinciam conſtitutiis, B miſeratione divina Cantuarienſis archiepiſcopus, totius Angliæ primas, eiuſdemque ſuffraganei, ad certitudinem præſentium & memoriam futurorum. Æternæ ſanctio voluntatis, quæ rerum ordinem omnium, cunctarumque ſemina naturarum, in pondere, numero & menſura decrevit, ad exemplar cæleſtium procedere cenſuit regimen terrenorum, humanum genus, quod cæteris præſtare voluit dignitatis excellentia creaturis, conſtringens a ſenſualitatis prurigine naturalibus regulis, & ab arbitrii lubricitate legalibus cohibens inſtitutis: ut potentiores laxatam ſibi paſſim non crederent in ſubjectos imperandi licentiam; & inferiores, quos, etſi natura pares, cauſarum facit ſeries indeflexa prælatis diſſimiles, ſuperiorum non contemnerent diſciplinam: & ſicut terrenæ domicilium manſionis, pro cæleſtium luminum qualitate, lucis vices ac noctis continuis ſucceſſionibus mutuatur, & cæleſtium ſubjicitur moderamini poteſtatum; ſic ordo rectorum ipſius, ſpiritualis videlicet, & terrenus, ſacerdotalis & regius, conceſſæ ſibi prælationis habenas dirigeret, quod unius impetus proceſſus alterius non turbaret; ſed accederet unus alteri ſuffragator in mutuæ caritatis ſubſidium, quo ſibi invicem ad humanæ noctis tenebras diſſolvendas ſuſcepti participarent luminis ornamentum.

Sane attendentes olim patres & prædeceſſores noſtri Cantuarienſes archiepiſcopi, totius Angliæ primates, & ſuffraganei eorundem, & potiſſimum temporibus parum retro decurſis, amicus Dei beatus Edmundus, prædeceſſor noſter, cujus memoria in benedictione, & inter electos Dei ſors ejus eſt computata. Nos, qui licet immeriti, in locum regiminis ſibi immediate ſucceſſimus, cum fratribus & coepiſcopis noſtris ſuffraganeis Cantuarienſis eccleſiæ, noſtris temporibus ſolicite ponderantes, quod gravamina & oppreſſiones, quibus in Anglia libertas eccleſiaſtica premitus & calcatur, illuſtri domino Regi noſtro nequaquam accedunt ad commodum; ſed potius, ad non modicum ſalutis ſuæ & noſtræ ſimul periculum, & honoris tam perſonæ ſuæ, quam totius regni ſui, notorium detrimentum: ipſum frequenter monuimus & ſupplicavimus ei, ac ſupplicari fecimus cum inſtantia ſæpius reverenter; nec non apud principes, magnates & conſiliarios, quorum moderamine diſponuntur regni negotia, precibus & exhortationibus pulſavimus importuna opportunitate, & opportuna importunitate frequenter, quatenus intra memoriam revolventes, quot plagis Ægyptii fuerunt percuſſi, pro eo quod populum Domini filios Iſrael, typum gerentes miniſtrorum altaris, in luto cogebant ſervire & latere; ſubjicientes eos indebitæ ſervituti, contra præceptum Dei, & juris privilegium naturalis, quo quis tenetur alteri non facere, quod & nollet ab alio ſuſtinere. Penſanteſq; prudenter, quod Chriſtus ſponſam ſuam in tantum dilexit eccleſiam, cuius hodie, peccatis exigentibus, patres angariantur a filiis, & oves deſæviunt in paſtores, quod vetuſtæ chirographum ſervitutis io protoplaſti prævaricatione conſcriptum, proprio cruore delevit, & ſanguine martyrum, armis fidei dimicantium, adverſus mundi principes, & ſæculi poteſtates, rubricavit privilegium libertatis e cælo prius conceſſum eccleſiæ, & in terris poſtmodum a principibus huius mundi fidelibus innovatum.

Huic inquam privilegio, tam pio tamque nobili precio comparato, deferrent humiliter ob reverentiam Redemptoris, permittendo clerum Angliæ in ſolicitudine libertatis, laudis ſacrificium Domino immolare: ne perſecutores ſubmergi contingat in fluctibus iræ cæleſtis, ſi, contemptis Divinis imperiis, ipſum cogant ad paleas ſervitutis. Licet autem in precibus inculcandis diu laboraverimus ſuſtinendo, & ſuſtinuerimus laborando: adhuc tamen, inſtantia noſtra ſæpius iterata, ad exauditionis gratiam ingreſſum mereri non potuit, nec effectum ſortiri diutius expectatum. Quia vero periculoſe negligitur, quod contra cæli principem uſurpatur: contra gravamina prælibata, quæ abſque Dei offenſa ulterius conoivere non poſſumus, nec debemus, ad arma iuſtitiæ, quod eſt verbum Dei, penetrabilius omni gladio ancipiti, cum fiducia recurrentes, certa remedia adverſis conatibus opponenda providimus, quæ, ſacro concilio approbante, nuper providæ deliberationis iudicio ſtatuenda duximus ſub hac forma.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen. In meſſem Dominicam, in qua non reges & principes ſæculi, ſed regnorum victores & regum, per fidem, apoſtolos & ſucceſſores eorum, Chriſtus mittendos elegit, falcem terrenæ damnationis, caritate frigeſcente, cernentes effrænatius currere *quam cæleſtis regula patiatur, qua reddi iubentur Cæſari quæ ſunt eius, & quæ ſunt Dei Deo: dolore cordis concutimur, & amaritudine replemur horroris, timentes, quod dum occurrere malis negligimus, indignationis periculum incurramus. Cum igitur eccleſia Anglicana, non contemnenda portiuncula dictæ meſſis, non ſolum contra iura Divina & ſtatuta canonica, ſed etiam contra libertates a regibus, principibus, & aliis regni magnatibus conceſſas eidem, auſibus ſacrilegis, novis irruptionibus, diris conceſſionibus, & oppreſſionibus nefariis, multipliciter ſit attrita, & hoc non abſque ſuperni regis offenſa, & perpetuo animarum regis noſtri temporalis, & aliorum regni magnatum, ac noſtrarum, & ſubditorum noſtrorum periculo, ſub diſſimulationis conniventia ulterius pertranſire non poſſimus: autoritate præſentis ſacri concilii inhibemus, & inhibendo ſtatuimus, ut ſi contingat ab hac die in antea, quod Deus avertat a ſenſibus fidelium ſanctæ matris eccleſiæ filiorum, quenquam archiepiſcopum, vel alium prælatum inferiorem, per litteras domini regis, vel alicujus alterius poteſtatis, ad ſæculare judicium evocari, ut ibi reſpōdeat ſuper his, quæ mere ad ipſius officium & forum eccleſiaſticum pertinere noſcuntur, prout temporibus retroactis uſurpative contra Deum & iuſtitiam, ac libertatem eccleſiaſticam, pluries eſt præſumptum: ſtatuimus, inquam, & ſtatuendo inhibemus, quod archiepiſcopi, epiſcopi, & cæteri eccleſiarum prælati, maiores & minores, ad ſæculare judicium, ibidem ſubituri iudicium, non veniant, ſicut nec venire tenentur pro huiuſmodi ſpiritualibus evocati: utpote ſi forte vocetur prælatus reſpōſurus in ſæculari iudicio, pro eo quod clericos ad eccleſias vel capellas vacantes non admiſerit, rectores inſtituerit vel non inſtituerit in eiſdem; ſuos ſubditos excommunicavit, ſuſpendit vel interdixit; excommunicatos, ſuſpenſos, vel interdictos denunciavit; aut pro eo quod eccleſias dedicavit, vel ordines celebravit; aut de cauſis mere ſpiritualibus cognovit, puta de decimis, oblationibus, limitibus parochiarum, & ſimilibus, quæ non poſſunt ad ſæculare forum aliquatenus pertinere; aut quia co-

* Con dominationis,

gnovit

gnovit de peccatis & exceſsibus ſubditorum, ſicut de perjurio, & fidei tranſgreſsione, ſacrilegio, violatione, ac perturbatione eccleſiaſticæ libertatis: cujus violatores & perturbatores, necnon & libertatum, per chartas domini regis eccleſiæ conceſſarum, contradictores, in ſententiam excommunicationis incidant ipſo facto.

Item, ſi vocetur prælatus ad judicium ſæculare, pro eò quod cognovit inter clericos ſuos, vel inter laicos conquerentes & clericos defendentes, in perſonalibus actionibus, ſuper contractibus aut delictis, vel quaſi; aut pro eo quod perſonas eccleſiaſticas, ad mandatum domini regis, in judicio ſæculari non exhibet; ſeu clericos in foro ſæculari, pro negotiis ad forum eccleſiaſticum pertinentibus, amerciatos non compulit ad amerciamenta exſolvenda, ſeu ipſa pro eiſdem non ſolvit; vel quia in eccleſiis & capellis annexis epiſcopatibus aut monaſteriis vacantibus, per mortem aut ceſsionem prælatorum, aut alio iuſto modo, iuriſdictionem ſuam eccleſiaſticam, canonicam & conſuetam exercet; vel ſi qua his ſimilia facit, vel non facit prælatus, pertinentia ad officium paſtorale, & ad forum ſeu iuriſdictionem eccleſiaſticam evidentem: pro talibus, inquam, & his ſimilibus, prælati ad judicium ſæculare vocati, ut ibidem pro his judicium ſubeant, nullatenus venire præſumant, cum judicandi chriſtos Domini, nulla ſit laïcis attributa poteſtas, quos manet neceſſitas obſequendi. Ut tamen honori regio deferatur, majores prælati dominum regem adeant, vel ſibi ſcribant, quod pro hujuſmodi mandatis regiis, parere non poſſunt abſque periculo ſui ordinis, & ſubverſione eccleſiaſticæ libertatis. Et ſi forte dominus rex in ſuis inhibitionibus vel ſummonitionibus, non de decimis, ſed de jure patronatus; non de fide mentita ſeu perjurio, ſed de catallis; non de ſacrilegio vel perturbatione eccleſiaſticæ libertatis, ſed de tranſgreſſione ſubditorum vel ballivorum ſuorum, quorum correctiones ad ſe tantum aſſerit pertinere, fecerit mentionem: tunc intiment ei prælati prædicti, quod non de patronatu, cujus cognitionem rex de facto exercet, neque de catallis, ſeu aliis ad forum ipſius pertinentibus, cognoſcunt ſeu cognoſcere intendunt; ſed de decimis, peccatis, & aliis mere ſpiritualibus, ad officium & juriſdictionem eorum pertinentibus, & ad animarum ſalutem; monendo & rogando eundem, quod ipſos non impediat in præmiſſis. Et nihilominus, epiſcopus, & cujus res agitur, dominum regem iterato moneat, ut animæ ſuæ ſaluti conſulat, & ab hujuſmodi mandatis omnino deſiſtat. Et ſi non deſtiterit, tunc vicecomites & alii quicumque ballivi attachiantes & diſtringentes, per locorum diœceſanos, in forma juris, per ſuſpenſionis & excommunicationis ſententias arceantur.

Idem fiat, ſi vicecomites aut ballivi ad attachiationes & diſtrictiones proceſſerint, pendentibus ſupradictis monitionibus, domino regi taliter faciendis.

Et ſi vicecomites aut ballivi in duritia ſua perſeveraverint, loca, in quibus commorantur, & terræ eorum, quas habent in provincia Cantuarienſi, per locorum diœceſanos, ad denunciationem diœceſani, in cujus epiſcopatu tales fuerint diſtrictiones, interdicto eccleſiaſtico, autoritate præſentis concilii, ſupponantur. Et ſi taliter attachiantes, clerici fuerint & beneficiati, ab officio ſuſpendantur. Et ſi in eorum malitia perſeveraverint, ad deſiſtendum & ſatisfaciendum per ſubtractionem proventuum ſuorum, quos obtinent, compellantur. Non beneficiati vero, in pœnam ſuæ malitiæ, per quinquennium, ſi ad beneficium eccleſiaſticum in provincia Cantuarienſi præſentati fuerint, minime admittantur.

Clerici vero qui brevia hujuſmodi attachiationum ſeu diſtrictionum dictaverint, ſcripſerint, ſignaverint, conſilium aut auxilium ad hoc præſtiterint faciendum, canonice puniantur. Et ſi de hoc fuerint certa ratione ſuſpecti, ad aliquod beneficium eccleſiaſticum obtinendum, donec ſuper his canonice ſe purgaverint, præcipimus non admitti. Et ſi dominus rex, vel alia quælibet ſæcularis poteſtas, ſuper hoc competenter monitus, hujuſmodi diſtrictiones ſeu attachiationes non revocaverit: epiſcopus, qui diſtrictus fuerit, terras, villas, dominicas, & caſtra, quæ dominus rex, vel alia ſæcularis poteſtas taliter diſtringens in ſuo epiſcopatu obtinet, eccleſiaſtico ſupponat interdicto. Et ſi rex vel alia ſæcularis poteſtas, contemptis pœnis hujuſmodi, in ſua duritia perſeveret: tunc archiepiſcopus, ad denunciationem epiſcopi conquerentis, convocatis duobus epiſcopis vel tribus, aut pluribus, quos duxerit evocandos, ſi in provincia præſens extiterit; alioquin, epiſcopus Londonienſis, tanquam decanus epiſcoporum, duobus epiſcopis vel pluribus ſibi adjunctis, dominum regem adeant, & ipſum moneant diligenter; requirentes, quod a mandatis ſuis ſuperſedeat ſupradictis.

Et ſi dominus rex, hortationibus & monitionibus obauditis, ad attachiationes vel diſtrictiones per ſe vel per alios proceſſerit: tunc cæteri coepiſcopi, diſtrictiones hujuſmodi, quaſi communem omnium cauſā, & privatiſſimam ſingulorum, & etiam communem injuriam eccleſiæ reputantes, civitates, terras, dominicas, burgos, caſtra, & villas ipſius regis vel alterius poteſtatis in ſuis epiſcopatibus conſiſtentes, autoritate præſentis concilii, eccleſiaſtico ſupponant interdicto. Et ſi nondum, propter hoc, infra xx. dies poſtmodum attachiationes & diſtrictiones rex, vel poteſtas attachians vel diſtringens, revocaverit, ſed ob hoc manum contra eccleſiā aggravaverit & pectus cum Pharaone, durior inter flagella pœnarum: extunc archiepiſcopus & epiſcopi ſuas diœceſes eccleſiaſtico ſupponant interdicto. Idem fiat de terris, caſtris, burgis, & villis magnatum regalia habentium in provincia memorata.

Si vero epiſcoporum aliquis, circa executionem præmiſſarum pœnarum, in ſuis caſibus negligens inventus fuerit, aut remiſſus: per ſuum metropolitanum graviter arguatur. Et ſi perſeveraverit in negligentia, per eundem canonice puniatur: & nihilo minus ſua diœceſis, omnium prælatorum & ſua autoritate, voluntate, & conſenſu, in præſenti concilio interpoſitis & expreſſis, eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto.

Item, ſtatuimus, ut ſi forte ab hac die in antea, ab aliquo epiſcopo, vel judice eccleſiaſtico, vel prælato inferiore compulſo per diſtrictiones vel ſponte comparente coram domino rege, vel juſtitiariis ſuis, ut alleget privilegium fori in caſu a jure non conceſſo, vel ut eos moneat, ut a prædictis deſiſtant injuriis, acta proceſſus ſui exigi contingat, ut per ea appareat, utrum contra prohibitionem regiam in aliquo prædictorum caſuum vel conſimilium proceſſerit: vel petatur ab eo ſuper his juramentum excuſationis vel purgationis, nullo modo exhibeat acta vel juret, cum inſtrumenta hujuſmodi ſive acta poſſint ab alterutra partium, ſi neceſſe fuerit, exhiberi. Et ſi clericus propter hoc fuerit arreſtatus, diœceſanus taliter arreſtati, vel aliter impetiti clerici, vel archiepiſcopus, vel epiſcopus Londonienſis, tanquam decanus epiſcoporum, cum aliquibus epiſcopis ſibi aſſociatis, ſi epiſcopus ſit ille qui fuerit in hoc caſu, requirant eum, & puniant detentores; & ſi neceſſe fuerit, in hoc caſu ad pœnas procedatur ſuperius annotatas.

Item, ſi aliquo evincente jus patronatus contra alium in foro regio, ſcribat rex epiſcopo, vel alteri, ad quem inſtitutio pertinet, quod præſentatum ab illo qui evicit admittat: ſi vacaverit beneficium, ne patrono fiat injuria, & aliter nihil canonicum obſiſtat, admittatur libere hujuſmodi præſentatus: ſi vero non

Anno Christi 1261.

vacat beneficium, hoc domino regi, vel ſuis juſtitiariis, ſtudeat intimare prælatus, excuſando ſe, quod, quia beneficium tale non vacat, non poteſt mandatum regium adimplere. Liceat autem patrono, ſi voluerit, poſſidentem iterum præſentare: ut ſic evincentis jus patronatus impoſterum declaretur.

De intruſis.

Adhæc, quoniam ambitio praviſſima, imitatrix virtutis, nihil ducit illicitum, quod ſibi æſtimat fructuoſum; nec curat quibus ſtudiis avare ſitim reficiat voluntatis, dum quæſtum reputans pietatem, abominandis & damnabilibus preciis commercium venatur honoris: ſacro approbante concilio, diſtrictius inhibemus clericis quibuſcunque, cujuſcunq; cõditionis exi- B ſtant aut ordinis, ne parochiales aut præbendales eccleſias, curam animarum habentes, ſive alia beneficia eccleſiaſtica, dignitates, vel perſonatus, propria autoritate audeant occupare, vel in ipſis ſe faciant per laïcalẽ potentiã intrudi. Quod ſi quis ooſtræ hujuſmodi inhibitionis ſalutiferæ temerarius trãſgreſſor extiterit, & abſq; eccleſiaſtica autoritate, per laicalem poteotiã intruſus fuerit in eccleſia, vel præbenda, ſive capella, aut eccleſiaſtico beneficio: ſervato juris ordine, excõmunicationis ſententia percellatur, & excommunicatus per loci diœceſanum publice nuncietur, & ipſo beneficio in perpetuum careat ipſo facto. Et ſi poſt latam in ſe ſentẽtiam excommunicationis, in intruſione hujuſmodi & detentione ſic occupati beneficii, pertinaci C animo per duos menſes perſtiterit: per locorum diœceſanos, in quorum diœceſibus habet alia beneficia eccleſiaſtica, ad denunciationem illius epiſcopi, in cujus civitate vel diœceſi ſe intruſit, vel procuravit intrudi, cujuſque monitionem & excommunicationem per dictum tempus contempſerit, proventus illorum beneficiorum ei ſubtrahantur omnino, quouſque ſatisfecerit competenter. Et ſi per annum idem intruſus in hujuſmodi excommunicationis ſententia perſeveraverit, extunc ad aliquod beneficium eccleſiaſticum in provincia Cantuarienſi minime admittatur. Si vero per clericum procuratorem fuerit intruſus, contra eundem clericum procuratorem modo ſimili procedatur, & pœnis ſubjaceat ſupradictis. Si vero procurator talis, laicus fuerit: in forma juris excommunice- D tur, & excommunicatus publice nuncietur. Dominus autem abſens citetur, qui ſi comparens factum cujuſcumque procuratoris ratificavent in hac parte, pœnis ſubjaceat ſupradictis. Si vero per contumaciam ſe abſentet, poſt ſpatium trium menſium expectatus, ſi ſit in regno, majoris excommunicationis ſententia innodetur, & pœnas nihilominus prætaxatas incurrat: maxime cum ſacrilegio inobedientiam adjecerit & contemptum. Si vero fuerit extra regnum, contra ipſum vocatum poſt dilationes tranſmarinas modo ſimili procedatur: & eccleſia vel præbenda, in qua facta fuerit talis intruſio, ſopponatur eccleſiaſtico interdicto. Faotores vero & cooperatores hujuſmodi intruſoris, ſi clerici fuerint, præfatas pœnas contra clericos editas perferant; & ſi laici fuerint, pœnis ple- E ctantur contra laïcos ſuperius conſtitutis. Loca vero & terræ hujuſmodi intrudentium & intruſorum, ſi infra unum menſem non ſatisfecerint, eccleſiaſtico ſupponantur interdicto.

Si vero hujuſmodi intruſiones factæ fuerint ex regia poteſtate, moneatur dominus rex per loci diœceſanum, in quo facta fuerit intruſio, quod eas faciat infra tempus competens revocari: alioquin, terræ & loca, quæ dominus rex habet in illa diœceſi, in qua facta fuerit intruſio, ſupponantur eccleſiaſtico interdicto, ſecundum formã ſuperius annotatam. Si vero per

A alium magnatem ſeu poteſtatem fiat talis introſio: per interdicta & excommunicationis ſententias, ut ſuperius dictum eſt, arceatur. Et ſi per duos menſes ſententiam ſuſtinuerit propter hoc in ſe latam, extunc terræ & loca, quæ obtinet in illa diœceſi, per loci diœceſanum ſupponantur eccleſiaſtico interdicto: nec relaxentur ſententiæ prætaxatæ, donec de injuria: inobedientia, & contemptu, ſatisfecerit competenter.

Anno Christi 1261.

Dr rxcommunicatis capiendis.

Præterea contingit interdum, quod excommunicati, de mandato prælatorum, ſecundum conſuetudinem regni, capti & carceri mancipati, aliquando per regem, quandoque per vicecomites, alioſque ballivos, ſine conſenſu prælatorum, ad quorum manda- B tum ſic captorum deberet liberatio fieri, nulla ſatisfactione præſtita, liberantur. Et plerumqoe etiam hujuſmodi excommunicati non capiuntur, neque de ipſis capiendis litteræ regiæ conceduntur: nonnunquam etiam dicti rex & ſui ballivi, cum hujuſmodi excommunicatis & denunciatis publice communicant, claves eccleſiæ contemnendo, in ſubverſionem eccleſiaſticæ libertatis, & ſuarum periculum animarum. Huic igitur morbo congruam volentes adhibere medelam: ſtatuimus, quod excommunicati ſic capti, ac taliter exeuntes, ad majorem ſui deteſtationem, publice & ſolemniter, pulſatis campanis, & candelis accenſis, excommunicentur, & denuncientur excommunicati, in locis, ubi ordinariis eorundem locorum videbitur ex- C pedire. Vicecomites autem & ballivi alii, qui eos liberaverint, non præſtita ſatisfactione eccleſiæ, vel emenda, innodentur ſententia ſimili, & tales publice nuncientur. Si tamen de mandato regio ad hoc proceſſerint: mitius cum eis, arbitrio ordinariorum, agatur. Si autem contingat, quod littera conſueta de excommunicato capiendo denegetur, cum ipſam requiri contingat, in caſu quo dari debet, ſecundum regni conſuetudinem approbatam: moneatur dominus rex per epiſcopum repræſentantem capiendum, quod eam concedat, & faciat pertranſire. Quod ſi non fecerit, civitates, caſtra, burgi, & villæ, quæ habet in diœceſi ſic ſcribentis epiſcopi, per ipſum ſupponantur eccleſiaſtico interdicto, donec petitæ taliter litteræ concedantur, & executionem debitam ſortiantur. Contra D communicantes quoque & participantes cum excommunicatis, procedant ſecundum cenſuram eccleſiaſticæ diſciplinæ.

De clericis captis, & per eccltſiam requirendis.

Contingit etiam aliquando, quod clerici, ſine delectu perſonarum, quanquam in facto deprehenſi non fuerint, vel convicti, tanquam facinoroſi vel ſuſpecti de crimine ſeu delicto, injuria perſonali, capiuntur per potentiam laïcalem, & in carcere detinentur, nec redduntur ſuis ordinariis eos requirentibus, ſecundum canones libere judicandi. Et ſi clerici, quibus crimina imponuntur, coram judicibus ſæcularibus vocati, non comparuerint, forbaniuntur a regno. Quia vero in hoc libertas eccleſiaſtica confunditur, cum clericus a laïco judicatur: ſtatuimus, quod ſi clerici ſic capti noti E fuerint & honeſti, ipſorum detentores, & ad requeſtum ordinariorum eos reddere recuſantes, per locorum ordinarios excommunicati publice nuncientur. Loca etiam, in quibus fuerint detenti, & terræ capientium, & eos detinentium, ſupponantur eccleſiaſtico interdicto: donec reddantur eorum corpora, & ſuper hujuſmodi exceſſu ſatisfecerint competenter. Illi autem, qui eis falſa crimina taliter impoſuerint, ſeu malitioſe confinxerint conventa vel fraudes, propter quæ capti fuerint & injuſte detenti, excommunicari ſimiliter publice nuncientur, cum vinculum excommunica-

nicationis incurraot, autoritate Oxonienſis concilii, ipſo facto. Clerici vero vagi & igooti, capti ex caoſis aliquibus & detenti, ſi in poſſeſſione inventi fuerint clericatus, per locorum ordinarios requirantur a domino rege, vel ab alio qui habet poteſtatem reddendi eoſdem, ut ipſos reſtituat per eccleſiam libere judicandos. Et ſi denegentur, procedatur contra denegantes & detentores, per pœnas ſuperius annotatas.

De clericis amerciatis per judicem ſecularem.

Et ſi clerici eccleſiæ redditi, pro tranſgreſſione aliqua perſonali amerciati fuerint a judice ſæculari, prælati, ad hujuſmodi amerciamenta ſolvenda, prædictos clericos non compellant, cum a non ſuis judicibus fuerint condemnati. Et ſi propter hoc prælatos diſtriogi vel attachiari contingat: contra hujuſmodi attachiationes vel diſtrictiones, utantur remediis antedictis. Idem fiat quotieſcumque amerciati fuerint viri eccleſiaſtici per judiceoi ſæcularem, pro his, quæ ad forum eccleſiaſticum mere pertinere noſcuntur.

De clericis diffamatis de foreſta.

Item ſtatuimus, ut ſi aliquis clericus, de tranſgreſſione foreſtæ ſeu parci alicujus, diffamatus fuerit, & convictus legitime, coram ſuo ordinario, vel confeſſus: idem per ſuum diœceſanum, ſi bona habeat, pro qualitate tranſgreſſionis, graviter redimator, & illi, cui noxia vel injuria eſt illata, hujuſmodi redemptio aſſignetur. Si autem bona non habeat, ſuus epiſcopus ipſum, prout culpa popoſcerit, graviter puniat in perſona, ne, propter impunitatis fiduciam, pateat præſumptoribus licentia delinquendi.

Quod reſtituantur bona clericorum ſe purgantium.

Ad hæc, ſi clerici ſe canonice purgaverint ſuper ſibi impoſitis & objectis, ac laica poteſtas nihilominus bona occupet, vel occupata detineat eorumdem: occupantes & detinentes bona, purgato hujuſmodi, ad reſtituenda ea per cenſuram eccleſiaſticam compellantur.

De clericis captis, & abraſis, ſeu ſuſpenſis.

Quod ſi aliqui clerici capti fuerint, tonſuram, & habitum clericalem habentes, & tempore medio malitioſe abraſi fuerint, vel ſuſpenſi, vel alio modo puniti: abradentes, vel ſuſpendentes, vel alio modo punientes eoſdem, & ad hoc, conſilium, favorem, & auxilium impendentes, pœnis ſubjaceant ſupradictis. Forbanientes quoque hujuſmodi clericos, pœnis conſimilibus percellantur.

De falſis delatoribus & ſuggeſtoribus domino regi.

Item, cum ſæpius domino regi & ſuis juſtitiariis falſo ſuggeratur, quod prælati & judices eccleſiaſtici de jore patronatus, catallis, & aliis ad forum regium pertinentibus cognoſcant, in domini regis præjudicium, cum iidem prælati & judices ſuper decimis, peccatis, ac ſuper exceſſibus ſuorum ſubditorum, vel ſuæ juriſdictionis officium, prout ad eos pertinet, interponant: moneantur hujuſmodi ſuggeſtores & delatores iniqui, ut a tali ſuggeſtione & delatione deſiſtant. Quod ſi prælatos, judices eccleſiaſticos, ſic delatos & accuſatos principi vel alteri poteſtati, propter delationem & incuſſionem hujuſmodi, damnificari contigerit ſeu vexari: tales ſuggeſtores & delatores Deo odibiles, & quantum in ipſis eſt, fratrum necatores, excõmunicati publice nuncientur, tanquã violatores & impugnatores Chriſtianæ unitatis, & eccleſiaſticæ pacis ac etiam libertatis: donec de expenſis, damnis & injuriis, tam judicibus, quam partibus quas læſerint, ſatisfactionem exhibuerint competentem.

De juramento veritatis præſtando a laicis coram ordinariis, cum de exceſſibus ſubditorum inquiritur.

Evenit etiam interdum, quod, cum prælati eccleſiaſtici, ex officii ſui debito, de morum diſciplina, peccatis, & exceſſibus ſubditorum inquirunt, dominus rex, cæterique magnates, & aliæ poteſtates ſæculares, & milites, officia impediunt eorumdem, perſonis laicis inhibendo, ne, ad mandatum patrum & prælatorum ſuorum ſpiritualium, quibus vulnera tenentur detegere, ut medicinæ conſilium valeant reportare, de veritate dicenda ſubeant juramentum: nec permittunt aliquotiens dictos prælatos, ſubditis ſuis, in cauſis ſeu negociis eccleſiaſticis, pro exceſſibus ſive culpis eorum, corporalem pœnam vel pecuniariam imponere, ſecundum canonicas ſanctiones, pro culparum & pœnarum delinquentium qualitate. Quia vero tam iure poli, quam iure fori, hominibus idcirco metus pœnæ, & præmium virtutis proponitur, ut appetitus noxius refrænetur, & ad culpam facile proruerent homines, ſi pœna non reprimeret tranſgreſſores, cum infelici felicitate peccantium, pœnalis nonnunquam nutriatur impunitas, & mala voluntas, velut hoſtis interior roboretur: ſtatuimus, quod laici ad præſtandum huiuſmodi iuramentum, & ad exſolvendam quamlibet pœnam, tam corporales, quam pecuniarias, canonice per prælatos ſuos eis inflictas, præciſe per excommunicationis ſententiam compellantur. Impedientes vero ne iuramenta prædicta præſtentor, aut pœnæ huiuſmodi exſolvantur, per interdicti & excommunicationis ſententias arceantur. Et ſi propter hoc ad diſtrictiones prælatorum proceſſum extiterit: contra diſtringentes, per pœnas dictatas ſuperius, procedatur.

Quod Iudæus delinquens in rebus eccleſiaſticis, reſpondeat coram iudice eccleſiaſtico.

Et quia modo conſimili eccleſiaſtica cenſura confunditur, & prælatorum officium impeditur, cum Iudæus delinquens in rebus eccleſiaſticis & perſonis, ſuper his vel ſuper aliis, quæ ad forum eccleſiaſticum pertinent, mero iure coram eccleſiaſtico iudice convenitur, & per regem, ſeu per vicecomites, aut ballivos, ſuper præmiſſis non permittitur coram eccleſiaſtico iudice ſtare iuri, ſed potius declinare compellitur ad forum eius; ſtatuimus, ut huiuſmodi Iudæi per ioterdictum commercii, contractuum & conventionis fidelium, ad reſpondendum in his caſibus coram eccleſiaſtico iudice compellantur: & quod inhibentes & impedientes in hoc caſu iuriſdictionem eccleſiaſticam, & hac de cauſa, iudices vel alios diſtriogentes & moleſtantes, per excommunicationis & interdicti ſententias arceantur.

De his qui ad eccleſiam confugiunt.

Item, cum ad immunitatem eccleſiæ confugientibus aliquando vix in alimentis valeat ſubveniri, propter arctam cuſtodiam, quæ frequenter apponitur circa ipſos, ac aliquando confugientes huiuſmodi ab eccleſiis vel cœmeteriis, aut viis publicis, poſt terræ abjurationem violenter ſæpius extrahantur, ac ſic extracti in præiudicium immunitatis eccleſiæ crudeliter occidantur: ſtatuimus, quod qoi talibus confugis, quos quidem eccleſia tenetur tueri, alimenta impedierint miniſtrari, ſecundum arbitrium ordinariorum, per cenſuram eccleſiaſticam caſtigentur. Illos vero, qui huiuſmodi confugas ab eccleſia, vel cœmeterio, vel ab alio quocumque loco eccleſiaſticam immunitatem habente, poſt abjurationem patriæ, aut a via publica

Anno Christi 1261.

extrahentes, vel extractos taliter auſu ſacrilego occidentes, tunc ſub eccleſiaſtica protectione conſiſtant, omnibus pœnis ſacrilegii decrevimus puniendos, una reliquum minime conſumente. In eccleſia autem vel cœmeterio, nulla omnino deputetur cuſtodia, contra fugientes ad eccleſiam, per potentiam laicalem. Quod ſi ſecus præſumptum fuerit, tam cuſtodes, quam qui eos appoſuerint, in forma juris per eacommunicationis ſententiam arceantur. Illos autem tantummodo tueatur eccleſia, quos canones præcipiunt eſſe tuendos.

De invadentibus res eccleſiaſticas, & earum libertates infringentibus.

Item, ut invadentibus bona eccleſiaſtica, & infringentibus eccleſiaſticas libertates, ac violatoribus & perturbatoribus earumdem, debitis remediis obvietur: præſenti ſtatuto præcipimus, quod hujuſmodi malefactores ſacrilegi, & excommunicationis vinculo irretiti, per locorum ordinarios nuncientur; & ſi in ſua malitia & pertinacia per unum menſem poſt hujuſmodi denunciationem pertinaciter perſeveraverint, extunc terræ ipſorum, & loca in quibus commorantur, ſupponantur eccleſiaſtico interdicto, nec ante utraque relaxetur ſententia, quam de damnis & injuriis ſatisfactum fuerit competenter. Illos autem, qui Divino non deferentes honori, eccleſias poſſeſſionibus, juribus, aut libertatibus ſuis ſpoliare præſumpſerint, in forma juris cenſemus anathemate feriendos, pœnis aliis editis contra ſacrilegos, uſque ad reſtitutionem & ſatisfactionem condignam percelli. Et ſi iidem ſacrilegi faciant aut procurent judices ſeu prælatos propter hoc attachiari vel diſtringi: tam ipſi, quam diſtringentes, pœnis in attachiatores & diſtrictores ſuperius editis percellantur.

De cuſtodia cathedralium eccleſiarum & conventualium.

Accidit etiam aliquando, quod, domino rege vel alio magnate, eccleſiarum* vel conventualium, de regni conſuetudine, cuſtodiam eaercente, cum ſecundum chartam libertatum, ab eodem domino rege & ſuis prædeceſſoribus eccleſiæ conceſſarum, tantummodo rationabiles exitus capere debeat, & rationabiles conſuetudines, ac rationabilia ſervitia talis cuſtos, & hoc ſine deſtructione, diſſipatione, & vaſto, rerum & hominum: ballivi, tamen, regis vel magnatis tutelam ſive cuſtodiam exercentes, præter tallagia immoderata, quæ imponunt hominibus & tenentibus eccleſiarum vacantium minus juſte, bona mobilia & immobilia plerumque hominum & tenentium prædictorum ſic vacantis eccleſiæ, in tali cuſtodia, ſeu cruciatu potius, conſtitutæ, conſumunt prodigaliter, & dirimunt violenter: parcos, nemora, & vivaria deſtruentes, & domos, habitationea, & grangias, cæteraque ædificia, quæ ſuſtineri deberent in bono ſtatu, ex neligentia vel malitia quandoque diſſipari & ruere permittentes, bona dilapidant, pauperes ac alios male tractant, non ſolum ad ea, quæ ratione cuſtodiæ obtinere conſueverant, manus extendunt: ſed etiam ad bona ſuperſtitum, & ad ea, de quibus conventus eccleſiarum ipſarum ſuſtentari deberet; & ad ea etiam, quæ ratione baroniæ, ad dominum regem, vel magnates alios, vel ad eorum adminiſtrationem ſeu diſpoſitionem, cum ſint ſpiritualia vel anneaa ſpiritualibus, pertinere non poſſunt, utpote ad decimas, oblationes altaris, epiſcopatibus ſeu monaſteriis appropriatas, & ad ſimilia, quæ profanis uſibus applicari non debent. Vt igitur tali morbo ſalubris medicinæ remedio ſuccurratur, quia talis cuſtodiæ ratio, quæ in favorem eccleſiæ dinoſcitur introducta non debeat in ejus læſionem retorqueri: præſenti ſtatuto præcipimus, quod ſtatim cum eſchaetores vel ballivi domini regis, vel aliorum magnatum, hujuſmodi cuſtodias ingreſſi fuerint, prælati, qui juriſdictioni præſunt, publice & ſolemniter interdicant dictis eſchaetoribus ſeu ballivis regis, & aliis quibuſcumque, & ſub pœna excommunicationis diſtricte inhibeant, ne talia attentare præſumant. Quod ſi contra fecerint, denuncient eos in ſententiam excommunicationis latam in violatores & perturbatores eccleſiaſticæ libertatis incidiſſe, donec de damnis & injuriis ſatisfecerint competenter: quam ſententiam ſi poſt denunciationem hujuſmodi contempſerint, contra eos procedatur per interdicta & alias pœnas ſuperius recenſitas. Et niſi dominus rex, ſuper his competenter monitus, reſtituerit ſeu reſtitui fecerit ſic ablata, & damna reſarciverit vel reſarciri fecerit per ſuos illata, & alii magnates ſimiliter: procedatur contra eos, ſicut in aliis caſibus regem & magnates tangentibus, ſuperius eſt ſtatutum.

* ſ. cathedraliū vel conv.

Anno Christi 1261.

De bonis laicorum ab inteſtato decedentium.

Cæterum, contingit interdum, quod laicis* Divino decedentibus inteſtatis, domini feudorum non permittunt debita defunctorum ſolvi de bonis mobilibus eorumdem, nec in uſus liberorum ſuorum aut parentum, vel aliter pro diſpoſitione ordinariorum, bona prædicta pie diſtribui ſuſtinent pro defunctis. Vnde ſtatuimus, quod hujuſmodi domini & eorum ballivi diligentius moneantur, ut a talibus impedimentis omnino deſiſtant. Quod ſi monitis parere contempſerint, & bona hujuſmodi inteſtatorum non permiſerint pie diſtribui in uſus miſericordiæ, pro diſpoſitione ordinariorum, ſaltem pro ea portione, quæ defunctum contingit, ſecundum conſuetudinem patriæ: eorum præſumptio per excommunicationis ſententiam compeſcatur. Modo ſimili procedatur contra eos etiam qui aſcriptitiorum & aliorum ſervilis conditionis hominum teſtamenta & ultimas voluntates impediunt, & deinceps præſumpſerint impedire, contra conſuetudines eccleſiæ Anglicanæ hactenus approbatas.

De teſtamentis & eorum executoribus.

Inhibemus etiam hoc ſalubri ſtatuto, ne cuiquam executori permittatur adminiſtrare de bonis teſtatoris, niſi prius de omnibus bonis ipſius defuncti fiat fidele inventarium, quod loci ordinario oſtendatur. Et poſtquam coram ordinario, juxta morem, probatum fuerit teſtamentum, non permittatur aliquibus executio ſeu adminiſtratio in bonis defunctorum, niſi talibus qui debitam adminiſtrationis ſuæ poſſint reddere, ſi neceſſe fuerit, rationem, cum ſuper hoc, per locorum ordinarios, canonice fuerint requiſiti.

Item, ſtatuimus præſentis autoritate concilii, ne aliqui religioſi, cujuſcumque profeſſionis exiſtant, ſint eaecutores teſtamentorum, niſi de licentia ordinariorum & voluntate procedat.

Item, teſtamentis coram ordinariis locorum probatis & approbatis, eorundem probatio ſeu approbatio teſtamentorum a laicis nullatenus eaigatur: nec impediant laici, nec impedire procurent, quo minus ultimæ voluntates defunctorum procedant, in his præſertim, quæ legari poſſint de conſuetudine vel de iure. Si qui vero contra hoc ſtatutum auſu temerario venire præſumpſerint, ſciant ſe, autoritate præſentis ſacri concilii, eſſe excommunicationis ſententia involutos: & in eos tanquam eccleſiaſticarum libertatum violatores & perturbatores cenſuræ gladium exercendum.

De

ANNO CHRISTI 1261.

De teſtamento coniugatæ ſive ſolutæ.

Item ſtatuimus, ne quis, alicuius ſolutæ mulieris ſive coniugatæ, alienæ vel propriæ, impediat vel perturbet, ſeu impediri aut perturbari faciat, ſeu procuret iuſtam & conſuetam teſtamenti liberam factionem: quod ſi fecerit, ſciat ſe excommunicationis innodatum ſententia ipſo facto.

Item ſtatuimus, quod de portione, quæ defunctum contingit, eccleſia jus percipiat conſuetum, deductis tamen prius de communi his quæ debentur, & quod domino debetur, ac expenſis funerariis.

Item ſtatuimus, quod nullus executorum aliquid retineat de bonis defuncti, cuius teſtamentum exequitur, emptionis titulo, vel aliquo modo alio: niſi fuerit ſibi a teſtatore inter vivos donatum, vel in teſtamento ſeu ultima voluntate relictum.

De ſacramentis confeſſionis & pœnitentiæ.

Præterea, cum ſacramentum confeſſionis & pœnitentiæ, ſecunda poſt naufragium tabula, vel ultimus humanæ navigationis propoſitus*, ac finale refugium, ſit unicuique peccatori pernéceſſarium ad ſalutem: ſub pœna excommunicationis diſtrictius præcipimus, ne aliquis impedire præſumat, quod huiuſmodi ſacramentum pœnitentiæ unicuique petenti libere impendatur, & ſpatium liberum confitendi: quod propter incarceratos potiſſime ſuadetur, quibus huiuſmodi ſacramentum ſæpius inhumaniter denegatur, ne dicamus infideliter; & ſi interdum confitendi eis ſpatium datur, hoc eis ita breve & inopportune conceditur, quod potius miſeris cedat in deſolationem ac deſperationis periculum, quam in conſolationem gaudii ſpiritualis.

* *Corr.* portus,

De apparitoribus ſive bedellis.

Item, contra gravamina & exceſſus, quæ per bedellos, ſive apparitores archidiaconorum & decanorum, ſubditis inferri didicimus, remedium adhibere volentes: ſtatuimus, ut cum profitendis *executionibus, aut pro aliis neceſſitatibus, ad hoſpitia rectorum, vicariorum, ſeu capellanorum, vel aliorum ſacerdotum vel clericorum, aut religioſorum eos declinare contigerit, nihil omnino ratione procurationis vel alterius ſervitii exigant ab eiſdem, ſed cum gratiarum actione recipientes ea, quæ eis ab hoſpitibus apponentur, & illis contenti exiſtant. Neque per nuncios aut ſubbedellos, ſed per ſeipſos executiones faciant præceptorum. Sententias autem excommunicationis, interdicti, ſeu ſuſpenſionis, per ſe non ferant, neque per alios latas denuncient ſine ſpecialibus litteris dominorum ſuorum. Et ſi ſecus præſumptum fuerit, ſententiæ ſic latæ, ipſo facto non teneant, neque ſerventur, cum in veritate non ligent. Et bedelli, qui contra hoc ſtatutum fecerint, & oneroſi ſeu iniurioſi ſubditis dominorum inventi fuerint, graviter puniantur, & gravatis duplum reſtituere teneantur vel compellantur.

* *Corr.* proficiendis, *ut loqui ſolebant.*

De tonſura clericorum & corona.

Item ſtatuimus, quod epiſcopi in ſuis ſynodis & aliis convocationibus, & ſinguli archidiaconi & decani in ſuis capitulis, & rectores, vicarii, ſive capellani eccleſiarum parochialium, in ſuis eccleſiis, ter in anno publice denuncient omnibus, qui privilegio clericali gaudere voluerint, quod tonſuram decentem & coronam raſi capitis deferant competentem; maxime coram ordinariis ſuis, & in eccleſiis, & in congregationibus clericorum. Nec erubeſcant ipſius portare ſtigmata, qui pro eis ſpineam non dedignatus eſt portare coronam; factus patri uſque ad mortem obediens, ut eos ſuæ reſurrectionis tribueret eſſe participes, & hereditatis precio ſui ſanguinis adquiſitæ conſortes. Comminaturi eis, quod qui contra denunciationem iſtam ſecus præſumpſerint attentare, quod ſui ſignum ſalvatoris erubuerint frontibus ſuis imprimere, fruſtra ſalvatoris debebunt auxilium implorare, cum privilegium dignitatis mereatur amittere, qui conceſſa ſibi abuti detegitur dignitate.

De carceribus in qualibet diœceſi habendis.

Item ſpeciali præcepto ſtatuimus, quod quilibet epiſcopus in ſuo epiſcopatu habeat unum vel duos carceres, prout competentius & ſecurios poterit providere, pro clericis flagitioſis deprehenſis in crimine, vel convictis, iuxta cenſuram canonicam detinendis.

Item ſtatuimus, quod ſi clericus aliquis adeo malitioſus & incorrigibilis fuerit, & ad flagitia committenda fuerit conſuetus, quod ſi eſſet laicus, ſecundum leges ſæculi, ultimum deberet pati ſupplicium, talis clericus carceri perpetuo addicatur. In his autem, quæ non ex voluntate & propoſito, ſed caſu fortuito, vel iracundia, aut forte inſania, talia commiſerit, antiqua decrevimus iura ſervari.

Hæc autem ſtatuta noſtra prædicta, tam ad præſentia negotia extendi volumus, quam etiam ad futura, optantes omnibus ſanctæ eccleſiæ libertates & iura ſervantibus, poſt labentis commoda ſæculi, deſideranda gaudia duraturi.

Acta ſunt hæc in concilio apud Lambethe celebrato, & recitata in ultima actione dicti concilii, die Veneris III. Id. Maii. B. littera Dom. currente. Anno Domini MCCLXI. anno pontificatus domini Alexandri papæ quarti ſeptimo. In cuius rei teſtimonium, &c.

*** G. C. ADDITIO ad concilium Lambethenſe.

MAtthæus VVeſtmonaſterienſis ad hunc annum: Poſt Paſcha, *inquit*, Bartholomæus archiepiſcopus Cantuarienſis, autoritate fretus apoſtolica, concilium celebravit provinciale apud Lambetham, iuxta Londinum, conſilio præſulum provinciæ ſuæ, ſuper executione præfati mandati apoſtolici contra Tartaros, qui iam orbem terræ maxima ea parte graviter oppreſſerant, prout ſuperius plenius demonſtratur. Ad quod quidem Divinæ indignationis flagellum Deo duce eruendum, ſanxerunt ſancti Patres concilio huic aſſiſtentes, ad proceſſiones & ieiunia, & alia huiuſcemodi pietatis opera recurrendum: per quæ, ſi in ſpiritu humilitatis & in animo contrito Domino offerentur, Divina ceſſante iracundia, propter peccata populi ad vindictam ſuccenſa, fideles populos fore confiderent miſericorditer liberandos.

G. C. VValterus de Reygate legatus in Angliam a pontifice miſſus, ut auxilio cōtra Tartaros aliiſque rebus provideret: *veniens*, inquit VVeſtmonaſterienſis, *fecit ſummoneri omnes Angliæ prælatos, ut in quindena Paſchæ coram ipſo Londiniis convenirent, & mandata audita papalibus, de reſponſis ſalutaribus tractare non omittant.* Videri ergo poſſet interfuiſſe huic concilio, quando celebratum eſt illo ipſo quod indixerat tempore. Sed cum nulla neque in actis concilii, neque apud VVeſtmonaſterienſem, ſit legati mentio: non dubito quin indictum ab ipſo concilium dilatum ſit ad XVII Kal. Iunias, quo die Londinenſi concilio præfuit, ut mox intelliges.

*** CONCILIA VBIQVE TERRARVM ANNO MCCLXI. CELEBRATA.

ANNO CHRISTI 1261.

G.C. ALexander papa cum decreviſſet, *ait VVeſtmonaſterienſis ad annum MCCLXI.* concilium ſuum generale in quindena Paſchæ celebrare: auditu tandem viciniore incurſu Tartarorum in terras Chriſtianorum, prædictum tum diſtulit

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1261.

decretum. Poſtea vero audiens prædictos Tartaros uſque ad LII millia in Hungaria trucidatos, timenſque reſiduos ſibi cæteriſque Chriſtianis in brevi nocituros: ſummoneri fecit omnes prælatos tranſalpinos & viciniores, ut citra* feſtum apoſtolorum Petri & Pauli Romæ conveniant, proviſuri qualiter prædictis inimicis reſiſtant.

* ſ. circa

Interim autem, ait Stero, direxit litteras regibus & ducibus, archiepiſcopis & univerſis principibus Chriſtianis, hortando ipſos, ut contra rabiem Tartarorum conſiliis & armis ſe præmunire deberent: *atque (ut habent Urbani IV. litteræ ad archiepiſcopum Nidroſienſem, relatæ a Raynaldo ad annum MCCLXII. num. 29. & deinceps)* quæ & qualia ſubventionis auxilia particulariter ob hoc indici deberent cleris & populis Chriſtianis.

Has deliberationes in conciliis haberi pontifex juſſerat, ut docent Siffridus presbyter, & Matthæus VVeſtmonaſterienſis. Matthæi verba partim allata ſunt ad Lambethenſe concilium, partim mox afferentur ad alia duo concilia Britannica: Siffridi vero teſtimonium ad Moguntinum ejuſdem anni concilium.

ANNO CHRISTI 1261.

** CONCILIA DUO BRITANNICA. LONDIN. & BEVERLAC.

Adverſus Tartarorum incurſiones ann. MCCLXI.

MAtthæus VVeſtmonaſterienſis, ad annum MCCLXI. Menſe, *inquit,* Maii ſummonitis omnibus Angliæ prælatis, ſcilicet archiepiſcopis, epiſcopis, & abbatibus, tam exemptis, quam non exemptis, prioribus, archidiaconis, & aliis eccleſiarum ordinariis, ut ſcilicet, auditis domini papæ mandatis, certis eidem ſatisfacerent in reſponſis: die Lunæ ante feſtum S. Dunſtani convenerunt omnes auſtrales Londini coram archiepiſcopo Cantuariæ Bartholomæo, & prædicto fratre Guillelmo * nuncio domini papæ. Die vero Lunæ ſequente, aquilonares apud Beverley coram archiepiſcopo Eboracenſi negocium idem exequente. Celebratoque hinc inde concilio ſuper prædictis articulis, ſtatuta tunc quædam nova providerunt hic & ibi ſuper ſtatum eccleſiæ Anglicanæ: quæ, una cum aliis quondam apud * Oxoniam proviſis, ſtatuerunt cuſtodiri.

Londinenſe: 16. Maij.

* Corr. Galthero, *ut ex ſuperioribus conſtat.*

Eboracenſe. 23. Maij.

* ann. 1221.

Super his autem & aliis, maxime ad reſiſtendum Tartaris, communiter proviſis, nuncios diſcretos & generales providerunt Romam dirigere, qui communi eorum burſa victuri, dominum papam poſſent ſuper eorum reſponſis in concilio Romæ celebrando certificare. Hi, ut communiter dicitur, juraverunt coram prædictis epiſcopis, quod nihil contra ipſos procurabunt, aut patientur pertranſire: ſed contra religioſos, & maxime exemptos, ſtudebunt contendere. Unde ipſi exempti, omnibus aliis certa reſponſa donantibus, ita tunc una voce reſponderunt: Vos pro vobis tantum, & contra nos, legatos mittitis ad curiam, & ad hoc nos cogitis vobis contribuere. Si nuncios velitis generales pro communi noſtrum utilitate tranſmittere, vobiſcum libenter contribuemus: ſin autem, non conſentimus. Quo audito epiſcopi ſuam exinde ſumpſerunt excuſationem, reſcribentes papæ, ſe propter diviſionem exemptorum certam dare non poſſe reſponſionem. Ipſi igitur exempti timentes, nuncios poſt ipſos certius deſtinarunt ſpeciales, qui contra prædictos procurarent, aut eorum contradicendo annullarent impetrationes. *Hactenus VVeſtmonaſterienſis.*

ANNO CHRISTI 1261.

** CONCILIUM MOGUNTINUM De reſiſtendo Tartarorum incurſionibus, anno Domini MCCLXI.

CUm celebrata ſint, uti modo diximus, ubique hoc anno concilia: Moguntini nominatim extat mentio in Siffridi presbyteri epitome. Anno, *inquit,* MCCLXI. celebrata ſunt concilia, in Moguntia ab archiepiſcopo VVernero, & alias ab aliis archiepiſcopis, jubente papa Alexandro, contra Tartaros & alia pericula: ut per verbum crucis & orationes fidelium, inimicis eccleſiæ reſiſteretur. *Hoc tantum Siffridus.*

ANNO CHRISTI 1261.

VITA URBANI PAPÆ IV.

URBANUS quartus, cui Iacobi Pantaleonis nomen fuerat, Trecis in Gallia oriundus, patriarcha Hieroſolymitanus, Viterbii in Tuſcia, ubi tunc propter tyrannidem Manfredi regis Siciliæ & potentiam Gibellinorum eccleſiam perſequentium Romana curia erat, diuque permanſit, abſens electus eſt pontifex anno Redemptoris 1261. regnante Richardo Cornubiæ comite, & regis Angliæ fratre. Ut ſecurior a malevolorum inſidiis eſſet, Orvietum ſe recepit: cumque nulla ratione a Manfredi potentia & tyrannide ſeſe defendere poſſet, in extrema rerum calamitate definivit, ut auxiliares copiæ, quæ ut in Aſiam trajicerentur delectæ erant, e Galliis advocarentur: quæ, accepta a pontifice benedictione, omnem Manfredi exercitum ex Saracenis conflatum deleverunt. Eo tempore Romani debitam obedientiam pontifici nullam præſtabant: verum magiſtratum ſuo genio & voluptati deſervientem pro libito ſibi deligebant. Quem ſui contemptum Urbanus ex eo procedere videns, quod omnem ſuam autoritatem a Manfredi iniquitate & injuriis depreſſam & obſcuratam viderent: concilio Orvieti habito concluſum eſt ut Carolus Andegaviæ comes, Franciæ regis frater, in Italiam cum titulo regni Neapolitani advocaretur. Et quamquam ad eam legationem perficiendam cardinalis miſſus eſſet: nihil tamen ejus rei, niſi ſubſequentis pontificis tempore, executionem ſuam ſortitum eſt. Hoc unum poſt hominum memoriam celeberrimum ad poſteros tanſmiſit, quod ſuo tempore auguſtiſſimi ac ſimul ſacratiſſimi corporis Domini noſtri Ieſu Chriſti celebritatem inſtituerit, idque ad hæreſim contrariam verbo ſimul & facto impugnandam, quæ his temporibus venerabili ſacramento debitum cultum indebite adimebat. Fueritne pontifex ad hanc feſtivitatem inſtituendam religioſæ cujuſdam mulieris inſtructu ac revelatione, ut aſſerit Molanus, vel potius miraculoſa ſanguinis effluxione, quod ſcribit Tempeſta, commotus, aliorum eſto judicium. Porro tantæ celebritatis ſanctiſſimi corporis Chriſti officium, quamquam iiſdem temporibus cura Iulianæ editum eſſet, ac magnorum theologorum calculo approbatum: divus tamen Thomas ab Aquino ad id perfectius præſtandum autoritate apoſtolica delectus fuit. In quo, ut in cæteris, ſuo munere adeo affabre functus eſt, ut Divina cenſura opus ab eo de ea re compoſitum approbari meruerit. Nam cum ante Crucifixum provolutus intentius oraret, vocem nemine comparente audivit: Bene ſcripſiſti de me Thoma. Et in eo profecto ampliorem laudis cumulum jure ſibi vendicare poſſet, quam ut hic anguſte & jejune memoretur. Ut vero ad Urbanum redeamus, poſtquam urbem Orvietum præclaris ædificiis tam privatis quam publicis exornaſſet, Peruſii ad vitæ periodum perductus obiit, ſexto nonas Octobris, anno Domini milleſimo ducenteſimo ſexageſimo quarto,

ANNO CHRISTI 1261.

quarto, cum pontificatum tribus annis & triginta quatuor diebus adminiſtraſſet. Sedes ejus morte quinque menſibus vacavit. Eodem tempore floruit Albertus, cognomento Magnus, inſigni laude ob eximiam eruditionem merito digniſſimus, quippe cujus magiſterio divum Thomam doctorem angelicum ad multorum inſtructionem accepimus.

EPISTOLA I.

VRBANI PAPÆ IV.

AD EVAM RECLVSAM SANCTI MARTINI LEODIENSIS.

De feſto corporis Chriſti.

Vrbanus epiſcopus dilectæ in Chriſto filiæ Evæ reclusæ ſancti Martini Leodienſis ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

ANNO CHRISTI 1261.

SCIMUS, o filia, quod magno deſiderio deſideravit anima tua, ut ſolenne feſtum ſacratiſſimi corporis Domini noſtri Ieſu Chriſti inſtitueretur in eccleſia Dei, a Chriſti fidelibus perpetuis temporibus celebrandum: & ideo tibi ſignificamus ad gaudium, quod nos ad corroborationem catholicæ fidei digne duximus ſtatuendum, ut de tam mirabili ſacramento, præter quotidianam commemorationem, quam de ipſo facit eccleſia, ſpecialior & ſolennior memoria celebretur: ad hoc diem deſignantes certum, ut in eo turbæ fidelium propter hoc affectuoſe ad eccleſias concurrant, ſitque dies ille univerſis Chriſticolis nova feſtivitate jucundus, & ampla jucunditate feſtivus, prout in litteris apoſtolicis, quas per univerſum orbem dirigimus, plenius continetur. Et ſcias quod nos hujuſmodi feſtum cum omnibus archiepiſcopis, epiſcopis, cæteriſque eccleſiarum prælatis tunc apud ſedem apoſtolicam commorantibus, ad hoc ut videntibus & audientibus de tanti feſti celebritate ſalubre præberetur exemplum, duximus celebrandum. Magnificet igitur anima tua Dominum, & exultet ſpiritus tuus in Deo ſalutari tuo. Quia viderunt jam oculi tui ſalutare tuum, quod paravimus ante faciem omnium populorum. Lætare inſuper, quia omnipotens Deus tribuit tibi deſiderium cordis tui, & voluntate labiorum tuorum non fraudavit te cæleſtis gratiæ plenitudo.

Et quia quaternum, in quo ipſius feſti habetur officium, tibi ſub bulla noſtra per latorem præſentium deſtinamus, volumus, & per apoſtolica ſcripta tibi mandamus, quatenus quaternum ipſum cum devotione recipias, & ejus copiam perſonis illam petentibus exhibeas liberaliter & libenter: & inſtes devotis precibus apud illum qui memoriale tam ſalutiferum de ſeipſo reliquit in terris, ut nobis ex alto tribuat gratiam, commiſſam noſtro regimini eccleſiam ſuam regendi utiliter, ad laudem & gloriam ſui nominis, & ſalubriter gubernandi.

Datum apud Vrbem veterem ſexto Idus Septembris, pontificatus noſtri anno quarto.

II. AD OMNES PRÆLATOS.

De eodem.

Vrbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus, patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, & aliis eccleſiarum prælatis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

TRanſiturus de hoc mundo ad patrem ſalvator noſter dominus Ieſus Chriſtus, cum tempus

ANNO CHRISTI 1261.

A ſuæ paſſionis inſtaret, ſumpta cœna in memoriam mortis ſuæ, inſtituit ſummum & magnificum ſui corporis & ſanguinis ſacramentum, corpus in cibum, & ſanguinem in poculum tribuendo. Nam quotiens hunc panem manducamus, & calicem bibimus, mortem Domini annuntiamus. In inſtitutione quidem hujus ſacramenti dixit ipſe apoſtolis: *Hoc facite in meam commemorationem*: ut præcipuum & inſigne memoriale ſui amoris eximii, quo nos dilexit, eſſet nobis hoc præcelſum & venerabile ſacramentum: memoriale, inquam, mirabile ac ſtupendum, delectabile, ſuave, tutiſſimum, ac ſuper omnia precioſum, in quo innovata ſunt ſigna, & mirabilia immutata; in quo habetur omne delectamentum, & omnis ſaporis ſuavitas, ipſaque dulcedo Domini deguſtatur; in quo utique (1. Cor. 11.)

B vitæ ſuffragium conſequimur & ſalutis. Hoc eſt memoriale dulciſſimum, memoriale ſalvificum, in quo gratam redemptionis noſtræ recenſemus memoriã, in quo a malo retrahimur, & in bono confortamur, & ad virtutum & gratiarum proficimus incrementa, in quo profecto proficimus ipſius corporali præſentia Salvatoris. Alia namque, quorum memoriam agimus, ſpiritu menteque complectimur: ſed non propter hoc realem eorum præſentiam obtinemus. In hac vero ſacramentali Chriſti commemoratione Ieſus Chriſtus præſens, ſub alia quidem forma, in propria vero ſubſtantia eſt nobiſcum. Aſcenſurus enim in cælum dixit apoſtolis & eorum ſequacibus: *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi*: benigna ipſos promiſſione confortans, (Matth. 28.)

C quod remaneret & eſſet cum eis etiam præſentia corporali. O digna & nunquam intermittenda memoria, in qua mortem noſtram recolimus mortuam, noſtrumque interitum interiiſſe, ac lignum vivificum ligno crucis affixum fructum nobis attuliſſe ſalutis! Hæc eſt commemoratio glorioſa, quæ fidelium animos replet gaudio ſalutari, & cum infuſione lætitiæ devotionis lacrymas ſubminiſtrat: exultamus nimirum, noſtram memorando liberationem; & recolendo paſſionem Dominicam, per quam liberati ſumus, vix lacrymas continemus. In hac itaque ſacratiſſima commemoratione adſunt nobis ſuavitatis gaudium ſimul & lacrymæ: quia & in ea congaudemus lacrymantes, & lacrymamur devote gaudentes, lætas habendo lacrymas, & lætitiam lacrymantem, nam & cor ingenti

D perfuſum gaudio dulces per oculos ſtillat guttas. O Divini amoris immenſitas, Divinæ pietatis ſuperabundantia, Divinæ affluentia largitatis! Dedit enim nobis Dominus omnia, quæ ſubjecit ſub pedibus noſtris, & ſuper univerſas terræ creaturas contulit nobis dominii principatum. Ex miniſtris etiam ſpirituum ſuperiorum nobilitat & ſublimat hominis dignitatem. Adminiſtratorii namque ſunt omnes in miniſterium, propter eos qui hereditatem ſalutis capiunt, deſtinati. Et cum tam copioſa fuerit erga nos ejus munificentia, volens adhuc ipſe nobis ſuam exuberantem caritatem præcipua liberalitate monſtrare: ſemetipſum nobis exhibuit, & tranſcendens omnem plenitudinem largitatis, omnem modum dilectionis excedens, attribuit ſe in cibum. O ſingularis & admiranda libera-

E litas, ubi donator venit in donum, & datum eſt idem penitus cum datore! Quam larga & prodiga largitas, cum tribuit quis ſeipſum. Dedit igitur nobis ſe in pabulum, ut quia per mortem homo corruerat, & per cibum ipſe relevetur ad vitam. Cecidit homo per cibum ligni mortiferum, relevatus eſt homo per cibum ligni vitalis. In illo pependit eſca mortis, in iſto pependit vitæ alimentum. Illius eſus meruit læſionem, iſtius guſtus intulit ſanitatem. Guſtus ſauciavit, & guſtus ſanavit. Vide quia unde vulnus eſt ortũ prodiit & medela: & unde mors ſubiit, exinde vita evenit. De illo ſiqui-

ANNO CHRISTI 1261.

Gen. 2. Joan. 6.

dem guſtu dicitur: *Quacumque die comederis, morte morieris.* De iſto vero loquitur: *Si quis comederit ex hoc pane, vivet in æternum.* Hic eſt cibus qui plene reficit, vere nutrit, ſummeque impinguat, non corpus, ſed cor; non carnem, ſed eſcam; non ventrem, ſed mentem. Homini ergo, qui ſpirituali alimonia indigebat, Salvator ipſe miſericors, de nobiliori & potentiori hujus mundi alimento, pro animæ refectione pia diſpoſitione providit. Decens quoque liberalitas extitit, & conveniens operatio pietatis, & * verbum Dei æternum, quod rationabilis creaturæ cibus eſt & refectio, factum caro, ſe rationabili creaturæ carni & corpori, homo * videlicet, in edulium largiretur. Panem enim angelorum manducavit homo: & ideo Salvator ait: *Caro mea vere eſt cibus.* Hic panis ſumitur, ſed vere non conſumitur; manducatur, ſed non transmutatur, quia in edentem minime transformatur: ſed ſi digne recipitur, ſibi recipiens conformatur. O excellentiſſimum ſacramentum, o adorandum, venerandum, colendum, glorificandum, præcipuis magnificandum laudibus, dignis præconiis exaltandum, cunctis honorandum ſtudiis, devotis proſequendum obſequiis, & ſinceris mentibus retinendum! O memoriale nobiliſſimum intimis commendandum præcordiis, firmiter animo alligandum, diligenter reſervandum in cordis utero & meditatione, ac celebritate ſedula recenſendum! Hujus memorialis continuam debemus celebrare memoriam, ut illius, cujus ipſum fore memoriale cognoſcimus, ſemper memores exiſtamus: quia cujus donum vel munus frequentius aſpicitur, hujus memoria ſtrictius retinetur. Licet igitur hoc memoriale ſacramentum in quotidianis Miſſarum ſolenniis freqnentetur, conveniens tamen arbitramur & dignum, ut de ipſo ſemel ſaltem in anno, ad confundendam ſpecialiter hæreticorum perfidiam & inſaniam, memoria ſolemnior & celebrior habeatur. In die namque cœnæ Domini, quo die ipſe Chriſtus hoc inſtituit ſacramentum, univerſalis eccleſia pro pœnitentium reconciliatione, ſacri confectione chriſmatis, adimpletione mandati circa lotionem pedum, & aliis, quamplurimum occupata, plene vacare non poteſt celebrationi hujus maximi ſacramenti. Hoc enim circa ſanctos, quos per anni circulum veneramur, ipſa obſervat eccleſia, ut quamvis in litaniis & Miſſis, ac aliis etiam, ipſorum memoriam ſæpius renovemus: nihilo minus tamen ipſorum natalitia certis diebus per annum ſolennius recolat, feſta propter hoc eiſdem diebus ſpecialia celebrando. Et quia in his feſtis circa ſolennitatis debitum, aliquid per negligentiam, aut rei familiaris occupationem, aut alias ex humana fragilitate omittitur: ſtatuit ipſa mater eccleſia certum diem, in qua generaliter omnium ſanctorum commemoratio fieret, ut in hac ipſorum celebratione communi, quidquid in propriis ipſorum feſtivitatibus omiſſum exiſteret, ſolveretur. Potiſſime igitur exequendum eſt erga hoc vivificum ſacramentum corporis & ſanguinis Ieſu Chriſti, qui eſt ſanctorum omnium gloria & corona, ut feſtivitate ac celebritate præfulgeat ſpeciali: quatenus in eo, quod in aliis Miſſarum officiis circa ſolennitatem eſt forſitan prætermiſſum, devota diligentia ſuppleatur; & fideles, feſtivitate ipſa inſtante, intra ſe præterita memorantes, id quod in ipſis Miſſarum ſolenniis, ſæcularibus forſan agendis impliciti, aut alias ex negligentia vel fragilitate humana, minus plene geſſerunt, tunc attente in humilitate ſpiritus & animi puritate reſtaurent. Intelleximus autem olim, dum in minori eſſemus officio conſtituti, quod fuerat quibuſdam catholicis divinitus revelatum, feſtum hujuſmodi generaliter in eccleſia celebrandum. Nos itaque ad corroborationem & exaltationem catholicæ fi-

* Corr. ut
* for. homini.
Ibid.

A dei, digne ac rationabiliter duximus ſtatuendum, ut de tanto ſacramento, præter quotidianam memoriam, quam de ipſo facit eccleſia, ſolennior & ſpecialior annuatim memoria celebretur, certum ad hoc deſignantes & deſcribentes diem, videlicet feriam quintam proximam poſt octavam Pentecoſtes: ut in ipſa quinta feria devotæ turbæ fidelium propter hoc ad eccleſias affectuoſe concurrant, & tam clerici quam populi gaudentes in cantica laudum ſurgant. Tunc enim omnium corda & vota, ora & labia, hymnos perſolvant lætitiæ ſalutaris: tunc pſallat fides, ſpes tripudiet, exultet caritas, devotio plaudat, jubilet chorus, puritas iucundetur. Tunc ſinguli alacri animo, pronaque voluntate conveniant, ſua ſtudia laudabiliter exequendo, tanti feſti ſolennitatem celebrantes. Et utinam ad Chriſti ſervitium ſic ejus fideles ardor in- B flammet, ut per hæc & alia proficientibus ipſis meritorum cumulis, apud eum qui ſeſe dedit pro eis in pretium, tribuitque ſe ipſis in pabulum, tandem poſt hujus vitæ decurſum eis ſe in præmium largiatur. Ideoque univerſitatem veſtram monemus & hortamur in Domino, & per apoſtolica ſcripta in virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, in remiſſionem peccatorum injungentes: quatenus tam excelſum & tam glorioſum feſtum, prædicta quinta feria, ſingulis annis, devote & ſolenniter celebretis, & faciatis ſtudioſe per univerſas eccleſias civitatum veſtrarum & diœceſum celebrari, ſubditos veſtros in Dominica dictam quintam feriam proxime præcedente, ſalutaribus monitis ſolicite per vos & per alios exhortantes, ut per veram & puram confeſſionem, C eleemoſynarum largitionem, attentas & ſedulas orationes, & alia devotionis & pietatis opera taliter ſe ſtudeant præparare, quod hujus precioſiſſimi ſacramenti mereantur fieri participes illa die, poſſintque ipſum ſuſcipere reuerenter, ac ejus virtute augmentum conſequi gratiarum. Nos enim Chriſti fideles ad colendum tantum feſtum & celebrandum donis volentes ſpiritualibus animare, omnibus vere pœnitentibus & confeſſis, qui matutinali officio feſti ejuſdem in eccleſia, in qua idem celebrabitur, interfuerint, centum; qui vero Miſſæ, totidem; qui autem in primis ipſius feſti veſperis interfuerint, ſimiliter centum; qui vero D in ſecundis, totidem; illis vero qui primæ, tertiæ, ſextæ, nonæ, ac completorii officiis interfuerint, pro qualibet horarum ipſarum, quadraginta; illis autem qui per octavas illius feſti matutinalibus, veſpertinis, Miſſæ ac prædictarum horarum officiis interfuerint, centum dies, ſingulis octavarum ſuarum diebus, in omnipotentis Dei miſericordia, ac beatorum apoſtolorum ejus Petri & Pauli autoritate confiſi, de injunctis ſibi pœnitentiis relaxamus. Datum, &c.

Ejuſdem pontificis epiſtolæ quædam extant tomo V. hiſtor. Franc. Ducheſnij pag. 418 & ſequ. tum pag. 864. & ſeq. Multæ etiam apud annalium eccleſiaſticorum ſcriptores.

ANNO CHRISTI 1262.

** CONCILIUM COPRINIACENSE.

E Ex codice Santonenſium conſtitutionum, & ex MS. editum.

Conſtitutiones provinciales factæ in ſynodo apud Cognac, præſidente domino Petro Dei gratia Burdegalenſi archiepiſcopo, anno Domini MCCLXII. in primo anno promotionis ſuæ.

TITULI

ANNO CHRISTI 1262.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *Vt loca in quibus res vel perſonæ eccleſiaſticæ captæ detinentur, ſubjaceant interdicto.*
2. *De illis qui impediunt juriſdictionem eccleſiaſticam.*
3. *De excommunicatis compellendis.*
4. *Vt detentores non abſolvantur ab excommunicatione, niſi reſtituant.*
5. *Quomodo impediendi, qui publice celebrant Divina durante interdicto.*
6. *De vicariis non conſtituendis.*
7. *Quomodo debent pronunciari conſtitutiones provinciales in ſynodo.*

CAPITVLA.

I. *Vt loca in quibus res vel perſonæ eccleſiaſticæ captæ detinentur, ſubjaceant interdicto.*

STatuimus, & ſacri approbatione concilij definimus, quod loca, villæ, caſtra, civitates, ſive parochiæ, in quibus res eccleſiæ aut perſonarum eccleſiaſticarum, vel ipſæ perſonæ, capta, rapta, invaſa, vel occupata detinebuntur, niſi, monitione præmiſſa, ſolvantur vel recredantur, ipſo facto ſubjaceant interdicto: ipſis etiam capientibus, invadentibus, occupantibus, detinentibus, & id fieri procurantibus, excommunicationis ſententiæ ſubjacentibus ipſo facto. Et ſi forte alibi transferantur, ut aliquando comperimus eſſe factum: loco illo in quo facta eſt tranſlatio, ſubjacente denuo interdicto, primum interdictum nihilo minus in ſuo robore perſeveret. Et ſi ad plura loca translationem contingat fieri, idem duximus obſervandum.

II. *De illis qui impediunt juriſdictionem eccleſiaſticam.*

Rurſus illos qui impediunt quoquo modo, vel procuraverint impedire, ne cauſæ quæ ad forum eccleſiaſticum de jure vel de conſuetudine pertinere noſcuntur, in foro eccleſiaſtico ventilentur, excommunicationis ſententiæ decernimus ſubjacere.

III. *De excommunicatis compellendis.*

Cum quos timor Dei a malo non revocat, pœna debeat cohibere temporalis: ſtatuimus, quod barones & alij juriſdictionem temporalem habentes, ad compellendum excommunicatos per occupationem bonorum, quæ ſub ſua juriſdictione conſiſtunt, vel alias, redire ad eccleſiæ unitatem, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur.

IV. *Vt detentores non abſolvantur ab excommunicatione, niſi reſtituant.*

Prædicti vero delinquentes, a dictæ excommunicationis ſententia nullatenus abſolvantur: niſi rerum & perſonarum facta

A prius deliberatione & reſtitutione plenarie, & ſatisfaciant de expenſis, damnis, intereſſe, & deperditis, tam ipſis paſſis injuriam, quam etiam eccleſiis & earum adminiſtratoribus, in quibus ob eorum delictum ceſſatum extiterit.

V. *Quomodo impediendi, qui publice celebrant Divina durante interdicto.*

Adjicimus: cum erit generale interdictum loci, & denunciatum per ordinarium, videtur poſſe occurri contra illos, qui celebrant publice Divina non clauſis januis, durante
B interdicto prædicto, hoc modo: ut inhibeatur in quolibet epiſcopatu generaliter, & ſpecialiter ubi opus erit, quod parochiani & ſubditi non accedant ad eccleſias ſuas infra metas parochiæ loci interdicti, cauſa audiendi in eis Divina, durante prædicto interdicto. Et ſi ſecus egerint, excommunicentur, & excommunicati denuncientur.

VI. *De vicariis non conſtituendis.*

Cum olim in concilio provinciali fuerit
C ordinatum, vicarios per archidiaconatus, decanatus, archipreſbyteratus, ab archidiaconis, decanis, vel archipreſbyteris non conſtitui, niſi forte, ipſis juſta cauſa abſentibus, hoc fieret de ſuorum licentia, prælatorum; & nonnulli de prædictis prædictam conſtitutionem hactenus, prout intelleximus, neglexerint obſervare: ipſam ex nunc per interminationem excommunicationis, cui non parendo, tam conſtituentes, quam conſtitutos ſupponimus, inviolabiliter præcipimus obſervari. Adjicientes, ut & ipſi ex-
D tra fines archidiaconatuum, decanatuum, & archipreſbyteratuum, de cauſis aliquibus cognoſcere non præſumant, contra facientibus pœnam infligentes eamdem.

VII. *Quomodo debent pronunciari conſtitutiones provinciales in ſynodo.*

Statuimus ut conſtitutiones provinciales annis ſingulis in ſynodis publicentur, & maxime illæ, per quas pœnæ tranſgreſſoribus infliguntur.

E

NOTA G. COSS.

In codice Santonenſis eccleſiæ, dicuntur hæ conſtitutiones factæ apud Copriniacum: in MS. noſtro, factæ apud *Cognac*. Cujus de appellatione loci vide obſervationem noſtram de concilio Copriniacenſi, pag. 745.

**CONSTITVTIONES D. PETRI Burdegalenſis archiepiſcopi anno Domini MCCLXIII.

G. C. Cum ſint in codice conſtitutionum Santonenſium: eſt cur provinciales videri poſſint. Verba tamen ipſa ſynodum ſonant diœceſanam, ut c. 1. *litteras noſtras abſolutorias*, & c. 4 dilectus, *diœceſis noſtra*.

ANNO CHRISTI 1262.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *Ut excommunicati, pro abſolutis non habeantur, donec litteras abſolutorias epiſcopi receperint.*
2. *Quod qui per annum excommunicationem ſuſtinuerit, hæreticus nuncietur.*
3. *Ne ſepeliatur alienus parochianus.*
4. *De Confirmatione.*
5. *De clandeſtinis matrimoniis.*
6. *De ſcribendis excommunicatis.*
7. *De abſolutione infirmi excommunicati.*

CAPITVLA.

I. *Ut excommunicati, pro abſolutis non habeantur, donec litteras abſolutorias epiſcopi receperint.*

STATVIMVS & præcipimus ſub pœna excommunicationis, cui ipſo facto non patentes ſupponimus: quod illi qui autoritate noſtra excommunicati fuerint, ſuper quorum abſolutione litteras noſtras non receperint capellani, non denuncientur abſoluti, nec pro abſolutis habeantur, quouſque noſtras litteras abſolutorias receperint eorumdem.

II. *Quod qui per annum excommunicationem ſuſtinuerit, hæreticus nuncietur.*

Statuimus quod ſi aliquis, cujuſcumque ſexus vel conditionis exiſtat, per annum excommunicationem ſuſtinuerit, ex tunc denuncietur hæreticus, & etiam habeatur.

III. *Ne ſepeliatur alienus parochianus.*

Statuimus quod aliquis non recipiat alienum parochianum ad ſepulturam, niſi de licentia ſui capellani, vel aliorum ad quos ſepultura ejus pertinet: tamen de jure ſuo primitus ſatisfacto. Alias præter pœnam excommunicationis, cui contra facientes ſupponimus, tam recipientes quam heredes recepti, prædictis capellanis & aliis quibus ſepultura ejus pertinet, ad intereſſe eorum juramento declarandum noverint ſe teneri.

IV. *De Confirmatione.*

Conſtitutioni prædeceſſorum noſtrorum, quæ eſt de adultis confirmandis, adduximus, ut cum jura noſtræ diœceſis nos contigit viſitare, ſacerdos ad quem declinabimus, noſtro recepto nuncio, ſubditos ſuos moneat, & inducat, quod pro Confirmationis ſacramento recipiendo, cum neceſſitas exiſtat, noſtro conſpectui ſe præſentent.

V. *De clandeſtinis matrimoniis.*

Conſtitutioni de clandeſtinis matrimoniis duximus hoc addendum, quod clandeſtina matrimonia contrahentes, necnon

A illi qui talibus matrimoniis intererunt, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant: inſuper preſbyteri & clerici, qui talibus matrimoniis intererunt, ipſo facto, præter pœnam excommunicationis prædictam, ab officio & beneficio ſint ſuſpenſi.

Clandeſtina autem matrimonia intelligimus in hoc caſu, dum aliqui matrimonium contrahunt in facie eccleſiæ, niſi in eccleſia parochiali viri, & tunc cum licentia capellani uxoris; vel in eccleſia uxoris, cum licentia capellani viri; vel niſi in eccleſia alia parochiali cum capellanorum licentia utriuſque.

B Clandeſtinum matrimonium dicitur tribus modis: ſcilicet cum non habentur teſtes, ut extr. de clandeſtina deſponſ. c. *Quod nobis.* Item cum non fit cum ſolemnitate: ut XXX. q. V. can. *Aliter.* Item quando fit non præmiſſa denunciatione; ut extr. de clandeſtina deſponſ. c. *Cum inhib. con.*

VI. *De ſcribendis excommunicatis.*

Statuimus, quod quilibet capellanus papirum habeat in parochiali eccleſia, in qua ſcribantur nomina excommunicatorum:

C ita quod ſi quoquo modo mutari contingeret capitulum, appareant, & amitti non poſſint a denunciatione pro excommunicatis, prout a judice fuerit injunctum: alioquin adverſario ad intereſſe, & ad jus judicis teneantur.

VII. *De abſolutione infirmi excommunicati.*

Statuimus, immo verius in jure declaratum eſt & ſtatutum, quod excommunicatus, interdictus, vel ſuſpenſus a quocumque

D judice, ſi de facto abſolvatur ab alio quam a judice qui ſententias tulerit, vel a proprio capellano in neceſſitatis articulo, pro abſoluto minime habeatur. Sed ſi ſigna pœnitentiæ præceſſerint in eodem: ejus abſolutio requiratur poſt mortem a judice, a quo lata fuerat ſententia dum vivebat.

CONCILIVM PARISIENSE

In quo centeſima bonorum eccleſiaſticorum ſubſidio terræ ſanctæ in quinquennium addicta annò Domini MCCLXIII.

ANNO CHRISTI 1263.

E Edidit Cl. Menardus inter obſervationes ad Ionvillanum.

DECLARATIO CENTESIMÆ.

HÆc eſt tractatio & ordinatio Pariſius in octava beati Martini hiemalis, anno Domini milleſimo ducenteſimo ſexageſimo tertio.

Primo quod archiepiſcopus Tyrenſis apoſtolicæ ſedis legatus litteras, quas habet & legi fecit ſuper centeſima redditũum eccleſiaſticorũ pro ſubſidio terræ ſanctæ, tradat domino regi, nec eis de cætero utatur dictus archiepiſcopus, per ſe vel per alium, contra illos, qui ordinationi prælatorum quæ ſequitur, fuerint obedientes, & ordinationi prædictæ adhærentes.

Si

ANNO CHRISTI 1263

Si vero aliqui nollent prælatis adhærere, vel ſtare ordinationi eorundem: contra illos, ſi vellet, dominus archiepiſcopus uteretur litteris ſupradictis. Talis eſt autem, ſuper ſubventione prædictæ terræ ſanctæ, ſpontanea, non coacta ordinatio prælatorum.

Conceſſum eſt a prælatis & ſuis ſubditis, pro ſe & ſibi adhærentibus, ex ipſorum prælatorum mera gratia, non ex vi litteræ, ſuper ſubventione terræ ſanctæ a domino Papa impetrata; non aliqua coactione, ſed ſponte: quod ipſi prælati, & eorum ſubditi & ſibi adhærentes, ob ſalutem animarum ſuarum, propter neceſſitatem terræ ſanctæ, concedant terræ ſanctæ ſubſidium, de centum libris & viginti ſolidis reddituum ſuorum eccleſiaſticorum viginti ſolidos, & ſecundum proportionem hujus ſummæ, ſecundum quod plus vel minus habebunt aliqui in redditibus eccleſiaſticis, ſolvant: & quod nullus compellatur per ſæcularem poteſtatem ad præſtandum hujuſmodi ſubventionem, ſive portionem ipſum contingentem: ſed quilibet prælatus in ſua diœceſi compellat ſubditos ſuos ſolvere per cenſuram eccleſiaſticam. Et ſi aliquis rebellis eſſet, exemptus, vel non exemptus, qui nollet ſolvere ad mandatum & coactionem prælati ſui: tum dominus Tyrenſis archiepiſcopus, per ſe, vel per alium, poſſet uti contra eum litteris ſuis. Si quis vero fuerit presbyter parochialis, capellanus, vel alius, cujus redditus eſt ita pauper & tenuis, quod non excedit ſummam duodecim librarum Pariſienſium: nihil ſolvat, niſi voluerit. Et erit in æſtimatione diœceſani loci, qui redditus, ſive beneficium, ſit duodecim librarum, vel minus, & tunc ex iis non ſolvatur: & ſi excedat, ſolvatur. Ita tamen quod ſi aliqua perſona habeat plura beneficia, quorum quodlibet non valeat duodecim libras, ſed omnia ſua beneficia inſimul computata valerent duodecim libras, integre de omnibus ſolvere teneatur. Et debet iſta ſubventio durare per quinquennium, & quolibet anno ſolvi medietas in feſto nativitatis beati Ioannis Baptiſtæ, & alia medietas infra nativitatem Domini proxime ſubſequentem. Nomine autem reddituum intelliguntur valores terrarum, pratorum, vinearum, feodorum: ſecundum quod valores eorum per annum æſtimantur in loco ubi ſunt ſitæ. De diſtributionibus autem quotidianis, quæ in eccleſiis fieri conſueverunt, canonici nihil ſolvant: dum tamen de communi burſa capitulorum, unde diſtributiones fieri conſueverunt, ſubventio prædicta fuerit exſoluta.

ANNO CHRISTI 1264.

** PRÆCEPTVM HENRICI III. ANGLORVM REGIS,

Contra non reſidentiam prælatorum.

Ex bibliotheca Cotton. edidit collector Anglicanus.

Rex epiſcopo Herefordiæ ſalutem.

PAſtores gregibus præponuntur, ut diei noctiſque vigilias exercendo ſuper eos qui pecoris vultum agnoſcunt, oves famelicas in fertilitatis paſcua introducant: errantes vero, per verbum ſalutis, & virgam correctionis, in unius ovilis conſervare ſtudeant indiſſolubilem unitatem. Sed ſunt nonnulli, qui ſanctam doctrinam damnabiliter contemnentes, ac ſua ab aliis pecora diſtingui neſcientes, lac & lanam tollunt, qualiter Dominicus grex alatur, non curantes; temporalia rapiunt, & quis in parochia fame pereat, aut periclitetur in moribus, non attendunt: qui non paſtores ſed mercenarii dici promerentur. Hoc ſiquidem dum bis diebus ad diſponendum de regni noſtri præſidiis, in partes Marchiæ nos transferremus, in eccleſia veſtra Herefordenſi dolenter referimus nos inveniſſe: quam adeo nos invenimus paſtoris ſolatio deſtitutam, ut nec dum epiſcopum, ſed nec officialem habeat, vicarium aut decanum, qui quicquam ſpiritualiter exercere poſſit in eadem. Sed eccleſia ipſa, quæ olim deliciis affluere conſuevit, & canonicis, qui ibidem nocturnis & diurnis officiis vacare, & opera caritatis exercere deberent, eam deſerentibus & longe degentibus in remotis, ſtola jucunditatis exuta, recidit in terram, viduitatis ſuæ detrimenta deplorans: nec eſt, qui conſoletur eam ex omnibus caris ejus. Sane dum hæc, vidimus & conſideramus diligenter, pietatis aculeus viſcera noſtra commovit, & compaſſionis gladius intima cordis noſtri acrius vulneravit: & tantam eccleſiæ matris noſtræ injuriam ulterius diſſimulare non poſſumus, nec pertranſire incorrectam. Quapropter vobis mandamus firmiter injungentes, quatenus ad eccleſiam veſtram prædictam, occaſionibus quibuſcunque poſtpoſitis, cum ea qua poteritis celeritate, vos transferre curetis: commiſſum vobis in eadem cura paſtorali officium perſonaliter executurum, &c. Alioquin ſcire vos volumus pro conſtanti, quod ſi iſtud facere non curaveritis, bona temporalia, & omnia quæ ad baroniam ipſius eccleſiæ pertinēt, quæ pro ſpiritualibus in eadem exercendis, pia progenitorum noſtrorum devotione, conſtat eidem fuiſſe collata, & quæ hactenus colligi & ſalva cuſtodire præcepimus in commodum & utilitatem ipſius eccleſiæ committenda, ceſſante jam cauſa, in manu noſtra totaliter capiemus: nec ulterius ſuſtinebimus, quod temporalia metat, qui ſpiritualia, ad quæ ex officii ſui debito tenetur, irreverenter ſubtrahere non formidat; aut quod emolumenta percipiat, qui incumbentia ejuſdem onera ſubire recuſat. Teſte rege apud Herefordiam primo die Iunii, anno regni ſui XLVII.

ANNO CHRISTI 1264.

** CONCILIVM NANNETENSE.

Anno Domini MCCLXIV. die Martis poſt feſtum apoſtolorum Petri & Pauli concilium provinciale factum Nannetis a reverendo Patre Vincentio tunc archiepiſcopo Turonenſi.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *Ne prælati vel patroni ſe obligent ad beneficium non vacans.*
2. *Ne numerus monachorum imminuatur.*
3. *Ne clerici ſint venatores.*
4. *Ne vicariæ conſtituantur.*
5. *De procurationibus.*
6. *De reſidentiis faciendis, & beneficiorum pluralitate.*
7. *De pedagiis a clericis non exigendis.*
8. *De foro competenti.*
9. *De recredentia facienda de bonis clericorum per laicos captis.*

CAPITVLA.

I. *Ne prælati vel patroni ſe obligent ad beneficium non vacans.*

ORdinamus in primis, quod nullus prælatus eccleſiaſticus, vel patronus, ſe per litteras obliget ad collationem ſeu præſentationem beneficii non vacantis: & ſi contra fecerit, decernimus ipſum ex obli-

ANNO CHRISTI 1264.

gatione hujuſmodi non teneri: & promittens, per ſuperiorem pœna canonica puniatur.

II. *Ne numerus monachorum imminuatur.*

Item, cùm cultus Divinus minui non debeat, ſed augeri: ſtatuimus ut in prioratibus non minuatur antiquus numerus monachorum; & ſi alicubi diminutus fuerit, reſtauretur: niſi prius coram epiſcopo loci cauſa ſufficiens diminutionis hujuſmodi propoſita, ab ipſo epiſcopo fuerit approbata.

III. *Ne clerici ſint venatores.*

B Item, quia nullum venatorem in venimus ſanctum, præcipimus ut prælati ſoliciti ſint & intenti in puniendo clericos venatores, & præcipue preſbyteros & religioſos, de quibus majus ſcandalum generatur.

IV. *Ne vicariæ conſtituantur.*

Item ordinamus inſuper, quod nullæ de cætero vicariæ conſtituantur, niſi in caſibus a jure permiſſis. Et ſi contra factum fuerit, id decernimus non tenere.

C V. *De procurationibus.*

Præterea ne longi temporis victum brevis hora conſumat: ſtatuimus ut prælatis, cum ipſos ad ſuos ſubditos cauſa viſitationis declinare contigerit, duo tantum fercula præparentur: niſi fiat de licentia prælatorum. Alioquin quod ultra præparatum fuerit, pauperibus erogetur, & ſubditus: qui hoc fecerit, vel etiam in duobus ferculis, fraudem adhibuerit, ad ſuperioris arbitrium puniatur.

D VI. *De reſidentiis faciendis, & beneficiorum pluralitate.*

Item volumus & ordinamus, quod habentes beneficia curam animarum habentia, in ipſis beneficiis reſideant, ſicut jura præcipiunt, & ipſorum beneficiorum curæ requirunt: ſalva tamen in omnibus diœceſani epiſcopi poteſtate. Si vero quiſquam capellaniam adeptus fuerit, quæ reſidentiam debeat perſonalem, aut aliud beneficium curam animarum habens annexam: ipſo jure vacet primum, quod ſimiliter perſonalem reſidentiam exigebat.

E VII. *De pedagiis a clericis non exigendis.*

Præterea cum juris ſit proviſione ſtatutum, ne pro rebus eccleſiaſticarum perſonarum pedagia exigantur: prohibemus ne pro rebus clericorum, aut quarumcunque eccleſiaſticarum perſonarum, quas non mercimonii cauſa duci faciunt per terram, aut per aquam, quiſquam pedagia exigat, vel couſtumas, aut exactiones aliquas, A quocunque nomine cenſeantur. Si vero aliquis a locorum ordinariis, in generali, canonica monitione facta, ut a prædictis exactionibus deſiſtatur, circa hoc aliquid attentare præſumpſerit: ex tunc volumus ipſum excommunicationis ſententiam incurrere ipſo facto.

VIII. *De foro competenti.*

Prohibemus omnibus abbatibus, decanis, archidiaconis, & aliis eccleſiaſticis perſonis, ne autoritate extraordinaria, ad loca minus inſignia, ubi non poteſt juris peritorum copia haberi, coram ſe faciant, contra conſtitutionem fe. recor. Innoc. papæ IV. aliquem ad judicium evocari, aut litigare compellant, niſi hoc de partium proceſſerit voluntate. Nec per generalem clauſulam, *quidam alii*, plus quam quatuor evocentur. Alioquin qui contra hoc fecerit, ad ſuperioris arbitrium canonice puniatur.

IX. *De recredentia facienda de bonis clericorum per laicos captis.*

Sane quia laici clericis oppido ſunt infeſti: ſtatuimus, ut ſi bona cujuſquam eccleſiaſticæ perſonæ per ſæcularem poteſtatem, aut quemcunque laicum, occupata fuerint, aut detenta, ad reddendum vel recredendum, per locorum ordinarios, abſque obligatione libelli, occupatores & detentores hujuſmodi cenſura eccleſiaſtica compellantur: prius tamen ab ipſis conquerentibus judici eccleſiaſtico, vel ejus mandato, data idonea cautione de parendo juri coram eo, vel ubi debebit, & de reddendis præfatis occupatoribus hujuſmodi rebus, ſi coram judice eccleſiaſtico probaverint quod jus habeant capiendi. Si vero illa occaſione, quod in prædictis recredentiis libellus fuerit denegatus, appellari contigerit: non audiatur appellans.

** CONCILIVM PARISIENSE, Adverſus blaſphemantes, præſente S. Lodovico Francorum rege, & Simone Card. ſedis apoſtolicæ legato, anno MCCLXIV.

ANNO CHRISTI 1264.

Ex tabulis ſupremæ rationum curiæ Pariſienſis, certum habemus hoc concilium. Hæc enim earum verba. Hoc anno MCCLXIV. celebratum eſt Pariſius generale concilium a Simone tituli S. Cæciliæ cardinale, apoſtolicæ ſedis legato, in craſtino S. Bartholomæi. *Quid autem in eo geſtum? Illud opinor, quod narrat Ganfredus de Belloloco ordinis Prædicatorum, cap XXXIII. vitæ S. Ludovici, cui a confeſſionibus fuit: quod cum certo anno non tribuat, nos cur huic potius aſſignemus, rationem reddemus in notis.* Plurimum, *inquit*, anxiabatur & compatiebatur cor ejus ſuper peſtem illam generalem, quæ ab antiquo noxia occupaverat ſpecialiter regnum ſuum: videlicet vitium jurationum turpium & blaſphemiarum in Dominum, & in ſanctos ipſius. Zelo igitur Divino permo-

ANNO CHRISTI 1264.

permotus, & ſolerter cogitans, qualiter hæc execrabilis noxa poſſet ad honorem Dei de regno ſuo radicitus extirpari: habito prius diligenti conſilio cum domino Simone S. Cæciliæ preſbytero cardinali, tunc apoſtolicæ ſedis legato in Francia, autoritate ipſius legati & ſua convocati ſunt Pariſius majores de regno, tam principes, quam prælati: ut ſuper hoc damnabili vitio refrænando, vel potius deſtruendo, apponeretur conſilium & remedium ſalutare. Igitur a domino legato facto ſuper hac materia ſermone ſolemni plurimum efficace, rex catholicus zelo ſancto ſuccenſus, ore proprio fecit ſuper hoc exhortationem devotam, & rationibus validis & apertis ſubnixam. Igitur de communi conſilio & aſſenſu edidit pius rex generale ſtatutum, quod per totum regnum ſervari & promulgari voluit, in hæc verba. *Mutilus eſt hac parte Ganfredi codex: & ſtatutum in eo deſideratur.*

NOTA G. COSS.

Admonens qui Gaufredum ediderunt, edictum illud quod apud ipſum deeſt, in Ionvillani hiſtoria reperiri. Fallo Nam ſtatuta quorum meminit Gaufredus, non ante annum MCCLXIV ſunt edita, ut mox docebimus At quæ legimus apud Ionvillanum, cum eadem Gallice ſint atque Latina illa quæ paulo ante concilio Biterrenſi adjunximus (niſi quod paulo contractiora) anno MCCLIV Pariſiis edita ſunt, & Biterris in ſynodo ann. MCCLV. recitata & confirmata, ut paulo ante vidiſti Ex quo Nangium obiter emenda, qui anno MCCLVI, promulgata eſſe ſcripſit.

Alia in idem flagitium, S. Ludovici ſtatuta edidit V. CL. Carolus Du Freſne, Cangii dominus, eruditiſſimis ſuis ad Ionvillanum obſervationibus inteata: ſed non ea quæ in hoc Simonis legati concilio ſancita ſunt. Nam ſeveriora multo erant hæc noſtra: ferrumque candens intentabant, C quo ſtatim poſt edictum inuſta eſſe labia civis Pariſienſis, qui *inhoneſte valde jurando blaſphemaverat in Deum*. Gaufredus ibidem narrat. At edictum quod affert Cangius, atrociores illas pœnas ſuſtulerat, obſequente haud dubie rege optimo Clementis IV. pont. max. conſiliis, qui anno MCCLXVIII. cum hortaretur ut peſtem illam de regno ſuo tolleret, tum autor erat, ut pœnas alias reperiret *citra membri mutilationem aut mortem*. Quod didiciſſe nos profitemur ex eo, quem modo laudavimus, Cangio

Cum igitur Pont. Max anno MCCLXVIII. de illa pœnarum acerbitate quereretur: ante annum illum celebrata fuit, relata a Gaufredo ſynodus, in qua decretæ ſunt At non ante MCCLXIV. Quo anno Simonem cardinalem, qui concilio præfuit, legatum in Gallias veniſſe diſcimus ex Vrbani IV. ad S Ludovicum epiſtola, qua eum a ſe mitti ſignificat, data IV. Non Maii, III pontificatus anno, qui annus eſt Chriſti MCCLXIV. Quam epiſtolam cum ſine die annoque Docheſnius edidiſſet tomo V. eam iiſdem adſcriptis profert Raynaldus D ad hunc annum num 13. Ex quo convincuntur erroris, & chronicon Mauriniacenſe, quod legati hujus in Galliam adventum tribuit anno MCCLXII & Spondanus, aliique, qui anno MCCLXIII

Concilium autem anno MCCLXIV in tabulis curiæ rationum Pariſienſis indicatum, illud ipſum eſſe, in quo edictum illud ſancitum eſt, multa perſuadent Primum enim, haberi prius non potuit, ut jam dixi. Deinde in eo notas quas Gaufredus deſignat, invenio, nempe frequentiam prælulum, & Simonis legati præſentiam. Denique nullum aliud reperimus ante annum MCCLXVIII. antequem, ut oſtendi, celebratum fuiſſe oportet.

ANNO CHRISTI 1264.

CONCILIVM BONONIENSE IN GALLIA.

In quo Angli regi ſuo rebelles excommunicantur, Anno Dom. MCCLXIV.

HEnricus III. Angliæ rex in leges quaſdam aegni ſui proceribus Oxoniæ anno MCCLIV. conſcitas jurare adactus, ab Vrbano IV. Pont. Max. ann. MCCLXI. juramenti religione ſolutus, iis ſtare recuſavit. Hinc turba in Anglia maxima. Delectus arbiter S. Ludovicus IX. Franc. rex, anno MCCLXIII. Ambiani in magno epiſcoporum & optimatum conventu ſecundum regem Angliæ, antiquatis Oxonienſibus legibus, judicavit. Sed cum non acquieviſſent Angli proceres, malum recrudnit. Ad extremum Vrbanus papa

A (*inquit Pariſii continuator*) turbationi regni Angliæ compatiens, legatum miſit dominum *Guidonem* Sabinenſem epiſcopum, cardinalem, qui Angliam intrare non valens, navigio Quinque portuum mare occupante, quoſdam epiſcopos ex Anglia ad ſe, primo Ambianos, deinde Bononiam evocavit. Quibus ſententiam excommunicationis & interdicti, autoritate papali, in civitatem Londonienſem & Quinque portus, omneſque pacem regis Angliæ turbantes, fulminatam, publicandam exequendamque commiſit. *Hæc continuator Pariſii, qui hac perperam ad annum MCCLXV. narrat. Nam antecedente contigiſſe hinc conſtat, quod Guido ſucceſſit Vrbano IV. qui anno MCCLXIV. obiit VI. non. Octobr. Sed hoc familiare eſt huic ſcriptori, ut res geſtas anno uno differat. Eadem* B *narrat Matthæus VVeſtmonaſterienſis.*

ANNO CHRISTI 1264.

VITA ET EPISTOLÆ CLEMENTIS PAPÆ IV.

CLemens quartus, patria Narbonenſis, e villa ſancti Ægidii, antea Guido Falcodius appellatus, juriſprudentiæ laude clariſſimus, mortua cōjuge quam prius habuerat, Podienſis, & paulo poſt Narbonenſis epiſcopus factus, ex cardinale omnium acclamatione deſignatus eſt pontifex ipſis Nonis Februarii, anno Chriſti MCCLXV. regnante Richardo Romanorum rege. Initio pontificatus, mendicantis habitu Peruſium uſque profectus eſt: quo cardinales ſubſecuti, eum cum debito honore Viterbium deduxerunt. Interea Carolus Audegavenſis Italiam ingreſſus, Romæ per cardinales ad hoc deputatos, C Neapoleos & Siciliæ rex renuntiatus eſt: ea conditione adjecta, ut feudi titulo eccleſiæ Romanæ quadraginta millia ducatorum quotannis penderet. Carolo rege creato, poſt Manfredi obitum, quem ipſe devicerat, Conradinus valida manu inſtructus, ut regnum recuperaret ſupervenit: de quo Pontifex cum per agros Viterbienſes eum tranſeuntem videret, fertur dixiſſe, ipſum tamquam agnum ad macellum deduci; quemadmodum etiam juſte evenit. Eduuigem Poloniæ reginam, poſt mortem miracula facientem, in numerum ſanctorum retulit. Sanctum Bonaventuram unice dilexit. In pauperes liberalis, erga Deum religioſus, apud omnes modeſtus extitit: & ut paucis multa com- D plectar, nullis non virtutibus ornatus erat. Bona eccleſiæ fideliſſime, nullo perſonarum habito reſpectu, diſtribuit. Filiarum duarum alteri, quas ex legitimo matrimonio ante pontificatum ſuſceperat, in monaſterio collocatæ triginta tantum libras, alteri trecentas libras dotis nomine dedit. Clerico nepoti tres præbendas habenti, duas abſtulit, dicens ſe Deo non carni & ſanguini velle acquieſcere. Poſt tres annos dieſque viginti & unum occupatæ ſedis apoſtolicæ, mortuus & ſepultus eſt Viterbii in eccleſia beatæ Mariæ virginis ad Gradus, tertio Kalendas Decembris, anno MCCLXVIII. Cumque de novo pontifice eligendo E diutius diſceptaretur, annis duobus & novem menſibus ſedes apoſtolica paſtore vacavit.

EPISTOLA I.

CLEMENTIS PAPÆ IV.

AD PETRVM GROSSVM DE SANCTO ÆGIDIO,

Agnatos ſuos in Italiam venire vetat, eoſque ad humilitatem hortatur.

Clemens epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio Petro Groſſo de ſancto Ægidio ſalutem, &c.

MVltis de noſtra promotione gaudentibus, nos ſoli ſumus qui certius immenſitatem oneris experimur:

penſatis eccleſiæ prælibatæ, cujus in hac parte profectum potiſſime attendimus, ſpeciali volentes diligentia providere, de fratrum noſtrorum conſilio & apoſtolicæ poteſtatis plenitudine in nomine Domini, non obſtante defectu quem in ordinibus pateris, & ætate, te tunc præpoſitum VViſegradenſis eccleſiæ, capellanum noſtrum, prælibatæ Saltzburgenſi eccleſiæ in archiepiſcopum præfecimus & paſtorem, curam & adminiſtrationem illius tam circa ſpiritalia quam temporalia tibi totaliter committentes. Quapropter diſcretionem tuam rogamus, monemus attentius, & hortamur per apoſtolica ſcripta, tibi in virtute obedientiæ diſtricte præcipiendo mandantes, quatenus tibi onus a Domino impoſitum reverenter ſuſcipiens, ad commiſſam tibi eccleſiam cum plena noſtræ gratia benedictionis accedas, & illius commiſſum tibi regimen ſic prudenter & utiliter exequaris, quod ipſa tuo ſalubri miniſterio gubernetur feliciter, ac proſpere dirigatur, tuque velut paſtor ſolicitus gregis Dominici tuæ cuſtodiæ deputati, vigilem curam gerere comproberis, ex quibus clara tui fama nominis extendatur latius, & erga perſonam tuam benevolentia noſtræ ſinceritatis digne de bono in melius augeatur.

Datum Peruſii quarto Idus Novembris, pontificatus noſtri anno primo.

III. AD PETRUM ELECTUM PATAVIENSEM EPISCOPUM.

Ipſum confirmat in epiſcopum.

Clemens epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio Petro electo Patavienſi ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

IN ſupremæ ſpeculationis vertice, cui nos licet indignos apoſtolicæ dignitatis gradus prætulit, conſtituti, de variis immenſiſque negotiis jugiter emergentibus ſolicitudinis apoſtolicæ ſtudio dirigendis continua reddimur attentione ſoliciti: ne diligentiæ noſtræ miniſterium videatur deeſſe, ubi paſtorale tenemur injunctum nobis officium exercere. Inter quæ de ſtatu proſpero ac ſalubri eccleſiarum omnium ubilibet poſitarum, curæ noſtræ ſpecialiter, ſuperna diſponente clementia, commiſſarum, aſſidue cogitamus: & profundis vigiliis excitamur, ut aliquid penitus non deſit nobis, quod ad ipſarum utilitatem per nos valeat procurari. Specialiter autem ad illas, quas viduitatis incommoda deplorare conſpicimus, noſtrum animum convertentes, in hoc præcipue noſtra ſedulitas officioſa verſatur, ut eædem de perſonis ſecundum cor noſtrum idoneis celeriter ordinentur, ad quod eo inſtantius vigilamus, quod ad id ea ſuſceptæ adminiſtrationis cura ſpecialius obligamur. Et quo eccleſias ipſas per vacationem illarum diutinam majoribus ſpiritualiter & temporaliter exponi diſcriminibus intuemur. Sane Patavienſis eccleſia paſtoris ſolatio deſtituta, dilecti filii capellani ejuſdem eccleſiæ pro futuri electione pontificis, ut eſt moris, die ad eligendum præfixa convenientes in unum, Spiritus ſancti invocata gratia, dilectum filium VVelodiſlaum, nunc Saltzburgenſem electum, tunc capellanum noſtrum, & eccleſiæ VViſegradenſis præpoſitum, in eorum epiſcopum unanimiter & concorditer poſtularunt, & poſtulationem hujuſmodi præſentantes, illam admitti cum inſtantia poſtularunt. Nos quidem poſtulatæ perſonæ, de cujus probitate multa laude digna relata nobis fuerant, nec non & de illius meritis certam volentes notitiam obtinere: eundem electum ad noſtram duximus præſentiam evocandum, qui velut obedientiæ filius ſe noſtro conſpectui præſentavit. Licet autem postmodum inſpecta electi ejuſdem laudabilium copia meritorum, de quibus tam per communis famæ præconium & multorum fide dignorum laudabile teſtimonium, quam etiam per experientiam facti, nobis evidenter conſtitit, poſtulationem prædictam velut de perſona ſufficienti & idonea canonice celebratam deliberaſſemus admittere: interim tamen venerabili fratre noſtro Vlrico quondam Saltzburgenſi epiſcopo, pro eo quod ipſe in commiſſu ſibi plebis gubernaculo variis de cauſis ſe utiliter gerere, ſicut erat expediens, non valebat, ceſſionem ſuam archiepiſcopalis regiminis nobis per ſpeciales litteras & nuncium offerente, illamque a nobis admitti cum inſtantia poſtulante: nos tam ipſius archiepiſcopi quieti & commoditatibus providere, quam Saltzburgenſis eccleſiæ occurrere periculis, opportuna diligentia intendentes, ceſſionem ipſius duximus admittendam. Recepta hujuſmodi ceſſione, nos attendentes, quod nobilis eccleſia ipſa, quæ dierum faciente malitia multis periculis eſt expoſita, virtuoſi ac potentis indigebat cura rectoris: ipſum electum eidem Saltzburgenſi eccleſiæ in archiepiſcopum præfecimus & paſtorem. Demum vero ne præfata Patavienſis eccleſia, quæ præpoſiti paſtoris carebat ſolatio, prolixioris vacationis detrimenta ſentiret: ſtudioſe vacavimus ad exquirendum virum talem, qui ad ipſius eccleſiæ regimen idoneus haberetur. Unde nos ad perſonam tuam, quam noſtræ benevolentiæ plenitudinem aſſecutam odor famæ nobis reddit acceptam, cum ſufficiens tibi litterarum ſcientia ſuffragetur, & habearis vir vitæ laudabilis & converſationis honeſtæ morum honeſtate decorus, diſcretionis maturitate conſpicuus, clarus meritis, & alias in ſpiritualibus & temporalibus circumſpectus, noſtræ conſiderationis dirigentes intuitum, ac ſperantes quod virtutibus deſurſum tibi traditis inſignitus, ipſam Patavienſem eccleſiam feliciter, dante Domino, gubernabis, ipſaque utilis gubernationis munita præſidio ſalubriter præſervabitur a noxiis, & optatis proſperitatis affluet incrementis: in nomine Domini, te tunc eccleſiæ Vratiſlavenſis canonicū, ipſi Patavienſi eccleſiæ de fratrum noſtrorum conſilio & apoſtolicæ plenitudine poteſtatis præfecimus in epiſcopum & paſtorem. Ideoque diſcretioni tuæ per apoſtolica ſcripta in virtute obedientiæ firmiter præcipiendo mandamus, quatenus impoſitum tibi onus a Domino ſuſcipiens, reverenter ad commiſſam tibi eccleſiam cum gratia noſtræ benedictionis accedas: illius amplificandis honoribus & profectibus procurandis te ſic reddendo ſolicitum, ut laudabilis famæ tuæ titulus apud remotos & proximos clareat per effectum; & in delectationem nobis veniat, te ſemper & condigna gratia proſequi, & tuis deſideriis favorem benevolum impertiri.

Datum Peruſii octavo Kalendas Decembris, pontificatus noſtri anno primo.

** CONCILIUM LONDINENSE,

ANNO CHRISTI 1265.

In quo ſedis Apoſtolicæ legatus regis Angl. adverſarios excommunicavit ann. MCCLXV.

EOdem anno (MCCLXV.) *inquit Matthæus VVeſtmonaſterienſis*, Clemens IV. papa deſtinavit in Angliam per conſilium cardinalium Ottobonum S. Adriani cardinalem: qui cum rubeis in Angliam veniens indumentis, in eccleſia VVeſtmonaſterienſi congregato concilio, fecit mandata apoſtolica publicari. Qui ſuæ legationis fungens officio, ſententiam in regis adverſarios fulminavit.

ANNO CHRISTI 1266.

** CONCILIVM COLONIENSE PROVINCIALE

A

Anno Domini MCCLXVI. celebratum.

CAPITVLA SEV RVBRICÆ

Statutorum eccleſiæ Colonienſis editorum ab Engilberto archiepiſcopo Colonienſi, quæ facta ſunt provincialia per D. Henricum archiepiſcopum Colonienſem, ut infra in ſtatutis* ejus invenies.

* ad ann. 1322.

B 1. *Contra eos qui manus in clericos vel perſonas eccleſiaſticas injiciunt temere violentas.*
2. *Contra incendiarios & effractores eccleſiarum & monaſteriorum, & bonorum eccleſiaſticorum.*
3. *Contra violatores immunitatum & domum eccleſiarum.*
4. *Contra raptores & invaſores bonorum eccleſiarum & eccleſiaſticarum perſonarum.*
5. *Contra detentores ſeu ſubtractores decimarum.*
6. *Contra nobiles, in expeditionibus damna perſonis eccleſiaſticis in curtibus earum inferentes.*
7. *Contra illos, qui ſe de bonis clericorum, ſive in vita ſive in morte, intromittunt.*
8. *Ut bona clericorum tranſeant ſine telonio libera & abſoluta.*
C 9. *Ne clerici vel religioſi trahantur ad judicium ſæculare.*
10. *Contra clericos, qui perſonas eccleſiaſticas ratione bonorum ſuorum vocant ad forum ſæculare.*
11. *Contra eos qui clericos quacumque ratione ad forum ſæculare traxerint.*
12. *Ut ſimiliter contra occupantes & arreſtantes bona eccleſiarum procedatur.*
13. *Ut judices eccleſiaſtici & prælati eccleſiarum, laicis contra clericos cauſam habentibus faciant juſtitiam expeditam.*
14. *Contra impedientes & turbantes celebrationes ſanctarum ſynodorum.*
D 15. *Ut prælati juriſdictione ſua libere utantur in terminis eorum juriſdictioni ſubjectis.*
16. *Ut judices eccleſiaſtici fraudem in judiciis ſuis non committant.*
17. *Ne judices eccleſiaſtici ſe de cauſis ad forum ſæculare ſpectantibus intromittant.*
18. *Contra impedientes eccleſiaſticorum judicum juriſdictionem & executionem ſententiarum.*
19. *Contra eos qui clericos non ſine violenta manuum injectione capiunt & detinent.*
20. *Proceſſus forma contra eoſdem.*
21. *Si propter captivitatem clerici, locus aliquis per menſem manſerit interdictus.*
22. *Si decanatus per quindenam maneat interdictus.*
E 23. *Si captivantes clericum, per duos menſes excommunicati fuerint.*
24. *Ne filii vel filiæ clericos captivantium, & per annum excommunicatorum, ad ordines vel ad beneficia admittantur.*
25. *Ut ſeu la eccleſiaſtica ab his, qui per annum contumaciter excommunicationem ſuſtinuerint, ad eccleſias revertantur.*
26. *Mitigationes pro fratribus & ſororibus ac aliis perſonis factæ, ſi ſe voluerint intra annum canonice expurgare.*
27. *Si clericum in alia diœceſi capi, vel in iſta captum, ad aliam diœceſim deduci contingat.*
28. *Contra occiſores & mutilatores clericorum.*
A 29. *Contra occiſores clericorum, per annum in excommunicatione exiſtentes.*
30. *Contra eos qui minas intulerint perſonis eccleſiaſticis de corpore vel de rebus.*
31. *Contra eos clericos, qui ſacrilegium in clericos committere non verentur.*
32. *Contra clericum, qui occaſione alicujus quæſtionis, clericum aliquem captivaverit.*
33. *Contra clericos qui occidunt vel mutilant clericos.*
34. *De litigantibus ſuper una præbenda in aliqua eccleſia diœceſis Colonienſis.*
35. *Ne aliquis clericus ſacrilegis ſeu excommunicatis aut uſurariis aſſiſtat, vel eos defendat.*
B 36. *Ne clerici capellani nobilium excommunicatorum cum ipſis dominis ſuis ultra menſem permaneant.*
37. *Contra eos qui ſententiam excommunicationis damnabiliter vilipendunt.*
38. *Contra computreſcentes in excommunicatione ultra annum, quomodo procedendum.*
39. *Ut prælati & quilibet eccleſiaſtica perſona ad obſervationem ſtatutorum iſtorum fideliter teneantur.*
40. *Contra clericos in executionibus ſententiarum remiſſos, & ſententias ipſas modo debito non ſervantes.*
41. *Contra eos qui in loco interdicto celebraverint.*
C 42. *Ut percepto forefacto, ſtatim ceſſetur a Divinis, ne quis ſe poſſit per craſſam ignorantiam excuſare.*
43. *Ut hæc ſtatuta ad perſonas eccleſiaſticas cujuſcumque ordinis extendantur.*
44. *Ut hæc ſtatuta, ne aliquem latere poſſint, tam in capitulis quam in aliis locis ſæpius publicentur.*
45. *Ut nomina ſacrilegorum poſita in regiſtro ſæpius recitentur.*

PRÆFATIO.

D

In nomine Domini, Amen.

ENgilbertus Dei gratia ſanctæ Colonienſis eccleſiæ archiepiſcopus, ſacri Imperii per Italiam archicancellarius. Quamvis ad manutenendam ac defendendam immunitatem, & ad conſervandum jus & libertatem eccleſiarum ipſarum & eccleſiaſticarum perſonarum, & eorum qui in ſortem Domini ſunt vocati, plurima tam canonica quam legalia edita ſint ſtatuta, & diverſæ etiam a diverſis noſtris prædeceſſoribus ac majoribus ſuper hoc proviſiones emanarint: tamen quia excreſcente malitia quorundam zelum Dei non habentium, nova gravamina, exactiones & adinventiones pravas & deteſtabiles, contra eccleſiam Dei & eccle-E ſiaſticas perſonas machinantium, ipſa eccleſia per ſtatuta & proviſiones hujuſmodi, a ſuis oppreſſionibus, quas patitur a diverſis, nullatenus ſublevatur: nos conſiderantes, quod contra diverſas & innumerabiles tribulationes & injurias, quas a nonnullis (qui nomen Domini in vacuum recipere non formidant, & ſolo nomine ſe gloriantur Chriſtianos) eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis frequenter & maximè modernis temporibus inferuntur, pauciſſimi, immo nulli etiam eccleſiæ devotorum ſe opponunt, licet ex debito omnes ad hoc ſint obligati, & maxime locorum moderatores & judices ſæculares, qui ex imperiali etiam conſtitutione, ad ulciſcendum eccleſiarum & eccleſiæ miniſtrorum

rum injurias in ſacrilegos ſunt adſtricti, non expectato quod ab eis ultio injuriarum expoſcatur, propter quod contingit malos in malo plus animari, & eccleſiam, cum non ſit qui conſoletur eam, ſentire in rebus & perſonis multiplex detrimentum. Volentes itaque incurſibus malorum, ſe erigentium ex adverſo contra eccleſiam Dei, & eccleſiaſticam libertatem, coercitione qua poſſumus, obviare, ſalvis & in ſuo robore duraturis conſtitutionibus & ordinationibus prædeceſſorum noſtrorum, per quas eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis in ſuis libertatibus eſt proſpectum, quas nos innovamus & approbamus, & præcipimus per noſtram civitatem & diœceſim inviolabiliter obſervari: ſalvis etiam juribus prælatorum & eccleſiarum conſuetudinibus licitis & honeſtis electionibus, tam in prælaturis quam aliis beneficiis, correctionibus & B ordinationibus, ac aliis libertatibus hucuſque in eccleſiis habitis & ſervatis, quæ omnia & ſingula ipſis eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis confirmamus, & firma ac illibata volumus permanere: de communi conſilio & aſſenſu capituli noſtri, & omnium prælatorum, & eccleſiarum, & cleri civitatis & diœceſis Colonienſis, & ad illorum ſolicitam inſtantiam, ut præſumptorum coerceatur audacia, & poſſint viri eccleſiaſtici tuti inter improbos Divinis obſequiis ferventius inſudare.

CAPITVLA.

I. *Contra eos, qui manus in clericos vel perſonas eccleſiaſticas injiciunt temere violentas.* C

STatuimus, ut ſacrilegi qui ſuadente diabolo, Dei timore poſtpoſito, manus injiciunt in clericum vel alias perſonas eccleſiaſticas & religioſas, temere violentas, & ex hoc incidunt in excommunicationis ſententiam canonis jam prolati, per frequentem denunciationem & communionis denegationem, reconciliationis gratiam quærere, & de offenſa ſatisfacere compellantur: cum de injectione hujuſmodi conſtiterit per facti evidentiam, vel publicam D famam, vel aliam fidem, coram loci ordinario faciendam per juramentum injuriam paſſi, ſi fuerit perſona honeſta & fide digna, vel per teſtes. In loco, in quo ſacrilegi domicilium habuerint, & in quo ſacrilegium committitur, ſi committens dominus loci fuerit, ceſſetur a Divinis: & ipſi ſacrilegi per omnes eccleſias conventuales & parochiales ac capellas civitatis Colonienſis, (ſi injuria in civitate committatur) ſingulis diebus Dominicis & feſtivis excommunicati publice & nominarim, ſi eorum nomina ſciri poterunt, alioqui in genere, nuncientur. E Si injuria extra civitatem committatur, ſimiliter denuncientur per omnes eccleſias conventuales, parochiales, ac capellas decanatus illius vel etiam archidiaconatus, in quo hoc contingit. Ita tamen, quod nihilo minus ad denunciationem eorundem, pro ipſo forefacto ubicumque commiſſo, & intra civitatem & extra, ultra procedatur per loci ordinarium, prout hoc viſum fuerit expedire. Si vero dicti ſacrilegi, per menſem

A hujuſmodi denunciationem ſuſtinuerint, minime ſatisfacientes, ex tunc ſingulis diebus Dominicis & feſtivis, campanis pulſatis & candelis extinctis, per eccleſias conventuales, parochiales, & capellas, ut proxime dictum eſt, denuncientur excommunicati, & ab omnibus arctius evitandi, donec læſo, nobis, & eccleſiæ ſatisfecerint competenter & evidenter, & autoritate apoſtolica abſolutionis beneficium conſequantur.

Quod ſi per dimidium annum in excommunicatione perſtiterint, hujuſmodi denunciationibus vilipenſis, ſi laïci nobiles fuerint hujuſmodi ſacrilegium committentes, terra eorum & diſtrictus, ſi eos habuerint, ipſo facto eccleſiaſtico ſuppoſiti ſint interdicto: quod nullatenus relaxetur, niſi de commiſſo legitime fuerit ſatisfactum. Si autem fuerint alii quam nobiles, domini terræ in quorum diſtrictibus manent, extunc moneantur per loci ordinatium, ut dictos ſacrilegos compellant per bonorum, quæ in ſuis habent diſtrictibus, ſubtractionem, vel quemcumque alium modum, ut ipſi ſacrilegi ſatisfaciant, & abſolutionis beneficium requirant. Et ſi ipſi domini in hoc negligentes fuerint, extunc per loci ordinarium excommunicentur: quod ſi ſuſtiuuerint animo indurato uſque ad annum, extunc terra eorum eccleſiaſtico ſit ſuppoſita interdicto. Salvis pœnis contra delinquentes hujuſmodi, & participantes conſtitutis, ad quas procedatur nihilo minus, prout hoc viſum fuerit expedire.

II. *Contra incendiarios & effractores eccleſiarum & monaſteriorum, & bonorum eccleſiaſticorum.*

Contra incendiarios autem & effractores eccleſiarum & monaſteriorum, cum ipſo facto ſint excommunicati, eodem modo procedi ſtatuimus & mandamus, adjicientes, ut ſi habuerint terram vel diſtrictum illa poſt tres menſes a tempore perpetrati criminis eccleſiaſtico ſuppoſita ſint interdicto. Cum autem incendiarii aliarum rerum & bonorũ eccleſiarum & monaſteriorum, ſint tanquam ſacrilegi excommunicandi: ſtatuimus, ut tales moneantur nominatim (ſi eorum nomina ſciri potuerint, alioqui in genere) per ordinarium loci, in quo committi contingit hujuſmodi forefactum, ut intra ſeptem dies a die monitionis ſatisfaciant: alioqui idem ordinarius extunc ſine dilatione ipſos excommunicet, & excommunicatos denunciet, & faciat denunciari in locis ubi hoc viſum fuerit expedire: ita quod niſi intra quindenam a tempore excommunicationis & denunciationis ſatisfecerint, extunc ſingulis diebus Dominicis & feſtivis, campanis pulſatis, & candelis extinctis, per omnes eccleſias con-

ANNO CHRISTI 1266.

ventuales, patochiales, & capellas civitatis, ſi in civitate contingit, ſeu decanatus, vel archidiaconatus illius loci, excommunicati publice nuncientur, ſicut de incendiariis eccleſiarum eſt præmiſſum. Et ſi per ſex menſes in excommunicatione contumaciter perſtiterint, ſi habent diſtrictus, illi ſint extunc interdicti: * aliorum autem diſtrictus non * habentium, domiui moneantur, & procedatur ſicut ſuperius de injectoribus manuum continetur.

* alii
* habentes

III. *Contra violatores immunitatum & dotum eccleſiarum.*

Statuimus item de his qui violant eccleſiarum immunitates ſeu dotes, ut violatores hujuſmodi, videlicet qui hominem de immunitate ſeu dote extraxerint, vel aliam rem abſtulerint, vel modo alio eam præſumpſerint violare, quos tanquam ſacrilegos in his ſcriptis excommunicamus, ſimili modo quo diximus de incendiariis bonorum eccleſiarum, publice excommunicati denuncientur. Et ſi plures fuerint, vel judex ſæcularis ſit qui hujuſmodi violentiam fecerit: locus in quo tales domicilium habuerint, ſit ipſo facto interdictus. Et in loco ubi immunitas læſa eſt, ceſſetur a Divinis.

IV. *Contra raptores & invaſores bonorum eccleſiarum & eccleſiaſticarum perſonarum.*

Atque ad reprimendum importunam præſumptionem raptorum, prædonum, & invaſorum bonorum ac rerum eccleſiarum, monaſteriorum, & eccleſiaſticarum perſonarum: ſtatuimus, ut quilibet locus ſeu parochia noſtræ civitatis vel diœceſis, ad quem vel ad quam ipſi raptores, prædones, & invaſores pervenerint, ſeu præda, ſpolium vel rapina deducta fuerint, vel ubi prædæ ipſius emptor fuerit, ipſo facto ſit eccleſiaſtico ſuppoſitus interdicto: & quamdiu ibi fuerit, ceſſetur penitus a Divinis. Et ſi per triduum ibi ſtetetint, licet extunc receſſerint, vel ad alia loca ſe tranſtulerint, vel præda ſeu ſpolium * alias deductum fuerit: nihilo minus parochia ſeu locus in quo triduo manſerint, vel ubi præda conſumpta fuerit, maneat per duos menſes interdictus, niſi medio tempore fuerit ſatisfactum. Prædones autem, raptores, & invaſores hujuſmodi, & eorum receptatores ac adjutores, nec non & prædarum emptores, per ordinarium moneantur nominatim, ſi eorum nomina ſciri poterunt, alioqui in genere, ut intra triduum poſt monitionem, ipſam prædam, ſpolium, vel rapinam, reſtituant, & condigne ſatisfaciant: alioqui tanquam ſacrilegi ſententiam excommunicationis, quam nunc ferimus in his ſcriptis, extunc incurrant ipſo facto, & excommunicati per

* alio

A locorum ordinarios & eorum plebanos nuncientur. In qua excommunicatione, ſi ſatisfactione neglecta duraverint pet quindenam, extunc per omnes eccleſias conventuales & parochiales decanatus illius, in quo rapina committitur, & ubi ipſi ſacrilegi domicilium habent, vel etiam (ſi opus fuerit) civitatis & aliorum locorum, campanis pulſatis & candelis accenſis, uſque ad ſatisfactionem condignam nuncientur excommunicati ſingulis diebus Dominicis & feſtivis. Quod ſi per dimidium annum in excommunicatione contumaciter perſtite- B rint, ex tunc ſubjaceant pœnis expreſſis ſuperius contra eos qui manus in clericos injiciunt violentas: & ſecundum hoc, ut ibi diximus, procedatur.

V. *Contra detentores ſeu ſubtractores decimarum.*

Item cum ſacrilegi cenſeantur, qui injurioſe ſubtrahunt vel auferunt tributa egentium animarum, videlicet decimas ad hoc a Domino inſtitutas, ut ſint cibus in domo Dei, & eas eccleſiis, quibus debentur, non perſolvunt, ſurreptores multorum bonorum, quæ ex juſta ſolutione decimarum ſo- C lent, Domino largiente, omnibus evenire, & incitatores ſterilitatis, peſtilentiæ, tempeſtatis, & aliorum malorum, quæ frequenter eveniunt ex ſubtractione earumdem: ſtatuimus, ut hujuſmodi ſacrilegi, ac detentores & raptores decimarum, tam novalium quam aliarum, (quos nos in his ſcriptis excommunicamus,) per omnes eccleſias parochiales noſtræ civitatis & diœceſis, pet totum circulum cujuſlibet anni, quolibet menſe, uno die Dominico vel feſtivo campanis pulſatis & * diſtricte per rectores eccleſiarum nuncientur. Et nihilo minus ad D ulteriora procedatur per loci ordinarium, ſi viſum fuerit expedire.

* diſtincte per proviſores eccleſiarum

VI. *Contra nobiles, in expeditionibus damna perſonis eccleſiaſticis in curtibus earum inferentes.*

Statuimus itẽ, quod quicumq; nobiles vel alii, ad prælia, vel ad alias expeditiones proceſſuri, jacuerint in grangiis, curtibus ſeu poſſeſſionibus vel bonis eccleſiarum, vel eccleſiaſticarum perſonarum, vel mona- E chorum cujuſcumque ordinis, aut fecerint ibidem damna vel rapinas: niſi intra menſem poſt monitionem, a capitulo & prioribus Colonienſibus, qui præſentes fuerint, faciendam, de damnis, rapinis & injuriis irrogatis ſatisfaciant læſis & damnũ paſſis, ipſo facto ſint excommunicati excõmunicatione quã in ipſos ferimus in his ſcriptis: & excommunicati publice uſque ad ſatisfactionem condignam, ubi & quando expedire videbitur, nuncientur. Et ulterius

creſcente

Anno Christi 1266.

creſcente contumacia, contra eos procedatur, ſicut contra bonorum eccleſiarum invaſores ſuperius eſt expreſſum.

V I I. *Contra illos, qui ſe de bonis clericorum, ſive in vita, ſive in morte, intromittunt.*

Statuimus item, ut nullus laicus, cujuſcumque dignitatis vel conditionis exiſtat, de bonis clericorum, ſive in vita, ſive in morte, ſe intromittat: ſed quilibet clericus de bonis ſuis, ſicut in vita, ita & in morte, teſtamentum ſuum faciendi, & de rebus ſuis diſponendi per ſe, vel per alios quibus hoc commiſerit, liberam habeat facultatem. Et illos qui contra hoc ſtatutum de bonis & rebus clericorum decedentium, auſu ſacrilego ſe injecerint, niſi ſint ipſorum clericorum manufideles, ſeu ultimarum executores voluntatum, exnunc ſententia excommunicationis innodamus: & per locorum ordinarios præcipimus excommunicatos publice nunciari, donec ablata reſtituerint & alias ſatisfecerint competenter. In qua excommunicatione ſi per menſem perſtiterint: extunc contra eos, tamquam invaſores bonorum eccleſiarum, procedatur.

V I I I. *Ut bona clericorum tranſeant ſine telonio libera & abſoluta.*

Statuimus etiam, ut bona eccleſiarum & eccleſiaſticarum perſonarum civitatis & diœceſis Colonienſis, ſint & maneant in omni loco, tam in civitate quam extra, & tranſeant tam in terris, quam in aquis, abſque telonio & qualibet exactione, & ſine omni impedimento libera & penitus abſoluta. Si qui vero contra hoc venire præſumpſerint, contra ipſos tanquam contra invaſores & raptores bonorum eccleſiarum, de quibus ſupra dictum eſt, procedatur.

IX. *Ne clerici vel religioſi trahantur ad judicium ſæculare.*

Item cum clerici vel religioſi coram judicio ſæculari non debeant in cauſam trahi, ſuo, vel eccleſiæ, vel alicujus alterius nomine, nec a laicis contra eos ſententia dictari: hoc fieri ſub interminatione excommunicationis, quam ferimus in his ſcriptis, firmiter prohibemus: ſtatuentes, ut ſi laicus clericum vel religioſum ad forum traxerit ſæculare, idem laicus omnino cadat a cauſa; & nihilo minus per ordinarium ipſius excommunicatus denuncietur publice uſque ad ſatisfactionem condignam.

Præterea judex ſæcularis & ſcabini loci, in quo contingit hoc, per ordinarium ipſius loci moneantur, ut de tali ſe cauſa nullatenus intromittant: penitus deſiſtendo & revocando intra triduum, ſi in aliquo, occaſione hujuſmodi, in præjudicium ipſius clerici vel religioſi eſt proceſſum. Alioqui ipſi judices & ſcabini per eumdem ordinarium ſine dilatione qualibet excommunicentur, & excommunicati publice uſque ad ſatisfactionem condignam nuncientur. In qua excommunicatione ſi per quindenam perduraverint, locus ille ſit extunc eccleſiaſtico ſuppoſitus interdicto: quod non relaxetur, niſi prius ſufficienter ſit ſatisfactum paſſo injuriam, ac nobis, & eccleſiæ. Et judicatum, ſi quod contra ipſum clericum & religioſum eſt factum, & ſi quid aliud ſubſecutum eſt, ſit penitus revocatum.

X. *Contra clericos, qui perſonas eccleſiaſticas ratione bonorum ſuorum vocant ad judicium ſæculare.*

Si vero clericus clericum in foro ſæculari, ſuo vel eccleſiæ vel alterius cujuſcumque nomine, in cauſam traxerit, cauſam amittat. Et ſi monitus ab ordinario, in continenti non deſtiterit, ac intra ſeptem dies non ſatisfecerit in cauſam tracto, nobis, & eccleſiæ competenter: ab officio vel beneficio ſit ſuſpenſus ipſo facto, donec ſatisfecerit competenter. Et ſi ſuſpenſione hujuſmodi durante, ſe ingeſſerit beneficio vel officio: ab eodẽ ordinario excõmunicetur, & excõmunicatus publice nũcietur. Et ſi in hujuſmodi contumacia & excommunicatione per tres ſeptimanas permanſerit: extunc beneficio, ſi quod habet, cum cura, vel ſine cura, ipſo facto ſit privatus, & ad idem beneficium nihilo minus inhabilis ad rehabendum exiſtat: ſi vero beneficium aliquod non habuerit, ſit inhabilis ad habendum. Contra judicem vero & ſcabinos, qui ſe de hujuſmodi judicio vel cauſa intromiſerint, procedatur ſicut ſuperius in proximo capitulo eſt expreſſum.

XI. *Contra eos qui clericos occaſione quacumque ad forum ſæculare traxerint.*

Item damnamus & ſub interminatione anathematis prohibemus deteſtabile ſtatutum, immo errorem, a quibuſdam laicis contra libertatem eccleſiaſticam introductum: videlicet ut ſi laicus cauſam habet contra clericum, vel eccleſiam conventualem ſeu monaſterium, ſeu quamcumque aliam domum religioſam, idemque clericus, vel eccleſia, poſſeſſiones vel alia bona habet in diſtrictu judicis ſæcularis, laicus ipſe vel judex compellit clericum vel eccleſiam coram ſæculari judicio litigare, ratione poſſeſſionum vel bonorum eorumdem. Et ipſe judex ſæcularis diem aſſignat clerico vel eccleſiæ ad litigandum coram eo; ad quem ſi non venerit, ſicut nec tenetur, vel veniens,

Anno Christi 1266.

ANNO CHRISTI 1466.

niens, coram eo noluerit litigare, bonis ſuis privat eumdem, plurimas alias abuſiones in his & conſimilibus committendo: ſtatuimus, in hoc caſu idem tam contra actorem, quam judicem & ſcabinos, obſervari, quod diximus de clerico clericum trahente ad judicium ſæculare. Et judicibus ipſis & ſcabinis, hujuſmodi factum non revocantibus, & alias non ſatisfacientibus competenter intra biduum poſt monitionem ab ordinario faciendam, locus ubi hoc contingit, eccleſiaſtico ſit ſuppoſitus interdicto. Quo durante per quindenam, ſuperior ſive dominus illius jodicis & ſcabinorum, moneatur per ordinarium, ut tale forefactum procuret revocari, & faciat intra ſeptem dies poſt ipſam monitionem emendari. Alioqui contra ipſum ſuperiorem ſive dominum procedatur, prout in ſtatuto contra injectores manuum in clericos, de nobilibus & dominis eſt expreſſum.

XII. *Vt ſimiliter contra occupantes & arreſtantes bona eccleſiarum procedatur.*

Et eodem modo ſtatuimus contra occupantes ſeu ſæculari judicio arreſtantes bona eccleſiarum, vel eccleſiaſticarum perſonarum ſive religioſarum, procedi, & idem obſervari.

XIII. *Vt judices eccleſiaſtici & prælati eccleſiarum, laicis contra clericos cauſam habentibus, juſtitiam faciant expeditam.*

Ne vero laici occaſionem habeant de defectu juſtitiæ contra clericos querulandi, ſtatuimus ſub pœna excommunicationis firmiter præcipientes, ut prælati ſeu ordinarii clericorum & eccleſiarum, laicis contra ipſos clericos vel eccleſias cauſam habentibus faciant, cum requiſiti fuerint, ſecundum conſuetudinem capitulorum, ſi fuerint in eccleſia collegiata: & alias de clericis non exiſtentibus de collegio, ſecundum jus ſcriptum vel conſuetudinarium, juſtitiam expeditam.

XIV. *Contra impedientes & turbantes celebrationes ſanctarum ſynodorum.*

Statuimus etiam, ut prælati & ordinarii judices noſtræ civitatis & diœceſis, in terminis eorum juriſdictioni ſubjectis, ſynodum ſuam, qui ad hoc tenentur, obſervent per ſe vel per alios congruis temporibus ab ipſis prælatis, prout expedire viderint, præfigendis, & quæ corrigenda vel reformanda occurrunt, corrigant & reforment: & omnes in eccleſia illa & parochia, in qua ſynodus celebranda fuerit, quandocumque eis fuerit denunciata, ad eccleſiam & ſynodum veniant obedienter, & jura ſynodalia obſervent reverenter, nonobſtante aliqua occaſione vel conſuetudine contraria, quam corruptelam reputamus, & penitus reprobamus. Soli tamen nobiles excipiantur, qui ad noſtram ſynodum noſcuntur ſpecialiter pertinere. Si qui vero laicorum contra hoc venire præſumpſerint, & in hoc, mandato ipſius prælati ſive ordinarii non obediverint: ſententiam excommunicationis, quam in his ſcriptis in ipſos ferimus, ipſo facto vel omiſſione incurrant, & excommunicari ſingulis diebus Dominicis & feſtivis, per plebanos eorum & alios, prout hoc prælato ipſi expedire videbitur, uſque ad ſatisfactionem condignam publice nuncientur. Si vero multitudo parochiæ fuerit in cauſa ſeu in culpa, locus ille in quo ſynodum vel jura ſynodalia impediri contingit, ſit ipſo facto, eccleſiaſtico ſuppoſitus interdicto, quod non relaxetur, niſi de hoc ſatisfactum fuerit competenter. Nobilibus vero, ne hujuſmodi ſynodos vel jura ſynodalia impediant, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ firmiter prohibemus.

XV. *Vt prælati juriſdictione ſua libere utantur in terminis eorum juriſdictioni ſubjectis.*

Sed ne delicta ſeu commiſſa ſubditorum maneant impunita, & ex hoc tribuatur audacia delinquendi: ſtatuimus, ut prælati in terminis eorum juriſdictioni ſubjectis, ſua juriſdictione libere utantur, tam in correctione, quam in judicio & animadverſione ac aliis, quæ ad hoc videbuntur expedire: nec in his alter ab altero impediatur, ſed juvetur. Et ſi aliquæ ſententiæ a prælato in ſuum ſubditum propter ipſius exceſſus prolatæ fuerint, illæ ſententiæ ab aliis prælatis inviolabiliter uſque ad ſatisfactionem condignam obſerventur, & etiam executioni, ſi opus fuerit, demandentur.

XVI. *Vt judices eccleſiaſtici fraudem in judiciis ſuis non committant.*

Vt judices eccleſiaſtici in judiciis ſive cauſis officium ſuum, ſolum Deum & juſtitiam præ oculis habentes, fideliter exequantur. Et ſi ſcienter per gratiam vel per ſordes aliquam partium in cauſis contra juſtitiam læſerint præter pœnas a jure ſtatutas, quibus ſubjaceant, ipſo facto incurrant ſententiam excommunicationis, a nobis latam in his ſcriptis: & nihilo minus per ſuperiorem contra eos, ſi opus fuerit, ad graviora procedatur.

XVII. *Ne judices eccleſiaſtici ſe de cauſis, ad forum ſæculare ſpectantibus intromittant.*

Statuimus & hoc, ut de cauſis ad forum ſæculare ſpectantibus, judices eccleſiaſtici ſe nullatenus intromittant: ſed quam cito inter litigantes de hoc exceptum fuerit coram

ANNO CHRISTI 1266.

ram ipſis judicibus eccleſiaſticis, & oſtenſam, ſicut de jure fuerit faciendum, cauſam ad judicem ſæcularem remittere non poſtponant.

XVIII. *Contra impedientes eccleſiaſticorum judicum juriſdictionem & executionem ſententiarum.*

Nec vero juriſdictionem judicum eccleſiaſticorum, ſive ordinarii fuerint, ſive delegati, a ſæcularibus judicibus vel perſonis impediri, & ex hoc, ſicut a pluribus intentatur, diſſului contingat nervum eccleſiaſticæ diſciplinæ: ſtatuimus, ut nullus ſæcularium, ſive nobilis fuerit, ſive aliter qualiſcumque, eccleſiaſticorum judicum juriſdictionem in citationibus, monitionibus, denunciationibus, executionibus, ac aliis modis quibus juriſdictio eccleſiaſtica exercetur, per ſe vel per alium impediat aliquatenus vel retardet: & qui contra hoc auſu temerario venire præſumpſerit, & monitus ab ordinario vel delegato, intra ſeptem dies a tempore monitionis factæ non deſtiterit omnino, nec revocaverit, ſi quid in præjudicium præmiſſorum attentaverit, ſententiam excommunicationis, quam in his ſcriptis ferimus in hujuſmodi præſumptores, incurrat ipſo facto. Quam excommunicationem ſi per quindecim ſequentes dies contumaciter ſuſtinuerit: ex tunc, ſi nobilis aut dominus eſt, terra ipſius & diſtrictus, ſi quem habet, ſit ipſo facto eccleſiaſtico ſuppoſitus interdicto. Et nihilominus in loco, ubi faciens impedimentum prædictum vel procurans, domicilium habuerit, ceſſetur a Divinis, quouſque impedimentum ſit revocatum, & alias legitime ſatisfactum.

XIX. *Contra eos qui clericos non ſine violenta manuum injectione capiunt & detinent.*

Quia vero in tantam veſaniam plerumque prorumpit quorumdam perverſitas perverſorum, ut auſu ſacrilego clericos & eccleſiaſticas perſonas non ſine violenta manuum injectione damnabiliter capere, & captivos execrabiliter detinere non formident: ſtatuimus, ut clericorum captivatores, quicumque fuerint aut cujuſcumque dignitatis aut conditionis, cum omnibus conſilium, auxilium, opem vel operam adhibentibus, per omnes eccleſias conventuales, parochiales, & capellas civitatis & diœceſis Colonienſis, cum ipſo facto excommunicatione canonis ſint ligati, excommunicati nominatim, ſi eorum nomina ſciri poterunt, alioqui in genere, publice denuncientur, donec captivus ſit liberatus, & de forefacto fuerit læſo, nobis, & eccleſiæ ſatisfactum. Et ſi intra octo dies poſt hujuſmodi denunciationem captivus non fuerit liberatus, extunc iidem captivatores cum adhibentibus conſilium, auxilium, opem vel operam, ut prædictum eſt, nominatim, quorum nomina ſciri potuerint, alioqui in genere, ſingulis diebus Dominicis & feſtivis, campanis pulſatis & candelis extinctis, per eaſdem eccleſias & capellas excommunicati ſolenniter & publice nuncientur. Idemque obſervetur, ſi captivo liberato, non fuerit læſo, nobis, & eccleſiæ intra menſem ſatisfactum. Et nihilo minus evitentur, donec per autoritatem apoſtolicam abſolvantur.

XX. *Proceſſus forma contra eoſdem.*

Statuimus etiam, quod in omni loco, videlicet civitate, oppido, caſtro ſeu munitione, vel villa, vel alio, quocumque nomine vocetur, ubi clericus captivus fuerit adductus, receptus, vel detentus, eodem die cum illuc deductus, receptus vel detentus fuerit, & quamdiu ibidem extiterit, ceſſetur penitus a Divinis: & ſit ipſe locus ipſo facto, eccleſiaſtico ſuppoſitus interdicto. Et ſi per triduum ibidem manſerit captivus, nec fuerit liberatus: locus ipſe, quamvis poſtmodum captivus de eodem fuerit deductus, nihilo minus maneat interdictus, donec captivus liberetur, & modo præmiſſo fuerit ſatisfactum: ut ſic tam nobiles quam magnates, ac etiam populares cum plebe, contra malefactores & ſacrilegos hujuſmodi ex Divinorum carentia provocati, conſurgant ad liberationem illius, qui auſu ſacrilego captivus detinetur, auxilium præſtituri.

XXI. *Si propter captivitatem clerici, locus aliquis per menſem manſerit interdictus.*

Item ſi propter captivitatem vel detentionem clerici captivi, locus ubi detinetur, vel ubi captivans habet domicilium, per menſem unum manſerit interdictus, ita quod clericus liberatus non fuerit, nec alias ſatisfactum: extunc interdictum ipſum, ad totum decanatum, in quo locus ille conſiſtit, extendatur, & ſit ipſe decanatus totus interdictus.

XXII. *Si decanatus per quindenam maneat interdictus.*

Et ſi hujuſmodi interdicto durante per quindenam, clericus captivus non fuerit liberatus, extunc, ſi nobilis fuerit vel potens, vel alius quicumque habens terram, juriſdictionem vel diſtrictum qui clericum captivavit vel detinet: terra & diſtrictus ejus, ubicumque fuerit, eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto,

ANNO CHRISTI 1266.

interdicto. Et idem interdictum, eadem-que pœna obſervetur, ſi dominus aut nobilis, aut alius quicumque in cujus diſtrictu vel iuriſdictione captivans vel detinens clericum, quamvis ab alio captivatum, habuerit domicilium vel receptaculum, monitus ab ordinario loci, intra quindenam a die monitionis factæ ipſum clericum non procuraverit liberari.

XXIII. *Si captivantes clericum, per duos menſes excommunicati fuerint.*

Sed & poſtquam captivans clericum, vel detinens captivatum, per duos menſes in excommunicatione perſtiterit, clerico non liberato: omnis locus, ad quem captivans vel detinens pervenerit, vel qua tranſierit, ibidem comedendo vel bibendo, ſit per continuum ſequens triduum interdictus. Sic & per ſeptem ſequentes dies ſit interdictus, ubi ipſum contigerit pernoctare.

XXIV. *Ne filii vel filiæ clericos captivantium, & per annum excommunicatorum, ad ordines vel ad beneficia eccleſiaſtica admittantur.*

Porro ſi captivans clericum vel religioſum, vel detinens, ac ſacrilegus, huiuſmodi pœnis ſupradictis vilipenſis, congrua ſatisfactione neglecta, per annum unum in excommunicatione huiuſmodi perdurare animo præſumpſerit indurato ſive obſtinato: ſtatuimus, ut nulli de filiis & filiabus, fratribus & ſororibus, ſeu filiis vel filiabus fratrum vel ſororum uſque ad tertium gradum incluſive in linea deſcendenti & collaterali, & illi etiam qui ad huiuſmodi captivitatem opem vel operam impenderint, vel captivum clericum in ſuis domiciliis detinuerint, ad ordines ſeu beneficia, aut etiam prælaturas admittantur: cum ex delicto parentum, ipſo facto reddantur inhabiles ad huiuſmodi conſequenda: ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ ſtatuentes & mandantes examinatoribus clericorum, capitulis, patronis & archidiaconis ac prælatis, ut nullum ex talibus ad ordines admittant, capitula nullum ex eis ad præbendam eligant, patroni nullum ex eis præſentent, archidiaconi ac prælati tales non inveſtiant ullo modo. Alioqui capitula, patroni, & archidiaconi ac prælati, ipſo facto, ius ſuum amittant ea vice, & ad proximum ſuperiorem devolvatur. Examinatores vero & archidiaconi aliquem ex talibus ſcienter ad ordines vel beneficia admittentes, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant. Item de filiabus, ſororibus, & filiabus ſororum & filiarum prædictarum, uſque ad gradum prædictum, ſtatuimus obſervandum, ut in clauſtris vel cœnobiis cujuſcumque ordinis nullatenus admittantur.

Idem etiam, quoad excluſionem hujuſmodi, in filiis, filiabus, nepotibus & neptibus eorum, qui eccleſias vel monaſteria incenderint, ſi per annum in excommunicatione, neglecta ſatisfactione, perſtiterint contumaciter, contra tales ſtatuimus obſervandum.

XXV. *Ut feuda eccleſiaſtica ab his, qui per annum contumaciter excommunicationem ſuſtinuerint, ad eccleſias revertantur.*

Feuda etiam, ſi qua prædicti ſacrilegi ab eccleſiis vel eccleſiaſticis perſonis tenuerint, poſt lapſum anni, per quem excommunicationem ſuſtinuerunt, ad eccleſias & perſonas eccleſiaſticas libere revertantur: ita ut, ſi ipſi ſacrilegi ultra ſe de hujuſmodi feudis ingeſſerint, contra eos tamquam invaſores bonorum eccleſiæ procedatur.

XXVI. *Mitigationes pro fratribus & ſororibus ac aliis perſonis facta, ſi ſe voluerint intra annum canonice expurgare.*

Volentes nihilo minus, ut fratres & ſorores, filii & filiæ fratrum & ſororum, & alii in linea collaterali gradus ſupradicti, qui ſacrilegis & excommunicatis hujuſmodi in ſuis maleficiis non aſſiſtunt, nec adſtiterunt, & ad ipſa maleficia opem vel operam aut favorem non impenderunt, nec impendunt, ſine culpa eorum aut ſine cauſa non graventur ex maleficiis aliorum: ſtatuimus, ut iidem fratres & ſorores, filii & filiæ fratrum & ſororum, & aliæ perſonæ lineæ collateralis, pœnis ſupradictis, quoad excluſionem ab ordinibus & beneficiis & prælaturis hujuſmodi, non ſubjaceant, nec adſtringantur eiſdem, ſi intra eumdem annum coram nobis aut capitulo & prioribus Colonienſibus ſe canonice expurgaverint, quilibet quarta manu, quod prædictis ſacrilegis in hujuſmodi maleficiis conſilio vel auxilio, ope vel opera non adſtiterint, & juramento corporali firmaverint, quod eis ulterius non adſtabunt.

XXVII. *Si clericum in alia diœceſi capi, vel in iſta captum, ad aliam diœceſim deduci contingat.*

Statuimus item, ut ſi clericum Colonienſis civitatis aut diœceſis, in alia diœceſi capi contingat, vel in noſtra civitate aut diœceſi captum, ad aliam diœceſim deduci vel transferri: quod per capitulum & priores Colonienſes, & alia capitula, ad liberationem captivi, & ad procedendum contra ſacrilegum illius diœceſis, qui in hoc culpabilis

Anno Christi 1266

pabilis fuerit, apud loci diœceſanum affectuoſe laboretur, prout viſum fuerit expedire.

XXVIII. *Contra occiſores & mutilatores clericorum.*

De occiſoribus & mutilatoribus clericorum, & clericos in captivitate uſque ad mortem detinentibus, ſeu alias enormiter lædentibus: ſtatuimus, ut per omnes eccleſias conventuales, patochiales, & capellas civitatis & diœceſis Colonienſis, ipſi occiſores & mutilatores, & omnes opem & operam ſeu conſilium ad hoc adhibentes, ſingulis diebus Dominicis & feſtivis, campanis pulſatis & candelis extinctis, nominatim, quorum nomina ſciuntur, alioqui in genere, excommunicati denuncientur, ab omnibus arctius evitandi, donec ſufficienter ſatisfecerint, & a ſede apoſtolica redierint abſoluti.

Præterea locus omnis, ad quem venerint, ſit interdictus, quamdiu ibi fuerint: & per ſequens triduum, ſi ibi biberint vel comederint: & per ſeptem ſequentes dies, ubi eos pernoctare contigerit. Cæterum ſi nobiles fuerint, vel alii terram & juriſdictionem vel diſtrictum habentes, & intra tres menſes a tempore perpetrati ſceleris, ad arbitrium noſtrum aut capituli & priorum Colonienſium, non ſatisfecerint: terra eorum & diſtrictus extunc ſit, ipſo facto, eccleſiaſtico ſuppoſitus interdicto: & feuda ſeu officia vel * poſſeſſiones, ſi quas habent ab eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis, amittant, & ad eccleſias, a quibus ea habuerint, revertantur: ita quod ipſorum ſacrilegorum heredes ad feuda hujuſmodi, vel ad aliqua alia ab eccleſiis vel eccleſiaſticis perſonis deſcendentia, numquam in perpetuum admittantur. De quibus ſi ultra ſe ingeſſerint, contra eos procedatur tamquam contra bonorum eccleſiarum invaſores, prout ſuperius eſt expreſſum. Et hoc etiam in aliis perſonis, quæ non ſunt nobiles, feuda habentibus, volumus obſervari.

* penſiones

Præterea ſi domini terræ, in quorum diſtrictibus manent vel domicilium habent, vel ubi tam enorme ſcelus commiſſum extiterit, tam nefarios, ſacrilegos, & nefandos, in ſuis diſtrictibus ſuſtinuerint, & contra eos ad bonorum privationem & proſcriptionem de terra, non proceſſerint: contra ipſos dominos, tamquam contra conſentientes malo hujuſmodi, monitione præmiſſa procedatur.

XXIX. *Contra occiſores clericorum, per annum in excommunicatione exiſtentes.*

Si autem intra annum abſolutionem a ſede apoſtolica impetrare, & alias congrue ſatisfacere neglexerint: ſtatuimus, ut extunc nullus filiorum aut nepotum eorumdem ſacrilegorum, ad ordines vel ad beneficium eccleſiaſticum vel dignitatem, uſque ad quartum gradum, admittatur. Et idem fiat de filiabus & neptibus eorumdem. Et ſi qui eos vel eas admiſerint, incurrant pœnas quæ ſuperius de filiis & nepotibus clericos captivantium, ſunt expreſſæ.

XXX. *Contra eos qui minas intulerint perſonis eccleſiaſticis de corpore vel de rebus.*

Volentes item malo, antequam eveniat, quantum poſſumus, obviare: ſtatuimus, ut ſi quis eccleſiaſticæ perſonæ minas intulerit de corpore vel de rebus, & monitus a judice ordinario, ipſam perſonam eccleſiaſticam non aſſecuraverit, a tempote monitionis intra ſeptem dies, ab ipſo ordinario extunc excommunicetur, & excommunicatus publice nuncietur, donec aſſecuret ipſam perſonam eccleſiaſticam, & de ea coram ſuo judice accipiat rationem.

XXXI. *Contra eos clericos, qui ſacrilegium in clericos committere non verentur.*

Cum vero magnum ſit ſcandalum, & pleriſque laicis, qui alioqui clericis ſunt infeſti, ſimilia committendi exiſtat quamplurimũ incentivum, quod clerici in clericos ſacrilegium committere non verentur: ſtatuimus, ut clericus vel canonicus injiciens manus violentas in clericum, vel eccleſiam ſuam vel aliam, aut eccleſiaſticam perſonam ſpolians, vel violentiam in immunitate committens, vel bona eorum ſæculari judicio occupans, vel ad aliquod horum, conſilium ſeu auxilium vel operam dans, pro hujuſmodi injectione, in cõtinenti per omnes eccleſias & capellas civitatis & diœceſis excommunicatus nuncietur. Et cum de aliis conſtiterit per evidentiam vel famam publicam, vel juramentum injuriam vel damnum paſſi, ſi fuerit perſona fide digna, vel per fidem teſtium ſummarie faciendam: per ordinarium moneatur, ut intra ſeptem dies a tempore monitionis factæ, de forefacto perpetrato ſatisfaciat competenter. Alioqui a nobis excommunicatus excommunicatione quam ferimus in his ſcriptis, extunc per omnes eccleſias, ut ſupradictum eſt, publice nuncietur.

Quod ſi intra quindecim dies non ſatisfecerit, extunc denũcietur, campanis pulſatis & cãdelis extinctis, ſingulis diebus Dominicis & feſtivis, excommunicatus. Quod ſi per annũ in hujuſmodi excommunicatione perſtiterit: extunc omnibus beneficiis eccleſiaſticis, ſi qua habuerit, ipſo facto ſit privatus;

ANNO CHRISTI 1266.

tus. Et illi ad quos ſpectat ipſorum beneficiorum collatio, ea conferant intra menſem. Alioqui per ſuperiorem extunc conferantur. Et nihilo minus ſit inhabilis ad aliqua alia conſequenda.

XXXII. *Contra clericum, qui occaſione alicuius quaſtionis clericum captiuauerit.*

Si autem clericus clericum occaſione alicujus quæſtionis, quam habeat, captivaverit, vel ad capiendum ipſum, conſilium, auxilium, vel operam adhibuerit: ſtatuimus, ut cauſam amittat ipſo facto, & excommunicatus publice, ut de aliis captivatoribus præmiſſum eſt, nuncietur. Et ſi intra ſeptem dies liberationem ipſius captivi non procuraverit, ac intra alios quindecim dies læſo, nobis, & eccleſiæ non ſatisfecerit: extunc omnibus beneficiis eccleſiaſticis, ſi quæ habet, ſit ipſo facto privatus, & inhabilis in perpetuum ad aliquod beneficium conſequendum. Et ſi ille, ad quem collatio beneficiorum hujuſmodi pertinuerit, intra menſem non de eis ordinaverit, ea aliis vel alii conferendo: collatio ac ordinatio eorumdem ad proximum ſuperiorem ſit ipſo facto devoluta. Si vero beneficium non habuerit, ſit inhabilis in perpetuum ad obtinendum.

Præterea omnis locus, ad quem hujuſmodi ſacrilegus pervenerit, vel ubi biberit aut comederit, aut pernoctaverit, ſit ipſo facto interdictus eo modo, ſicut de laicis captivatoribus clericorum eſt præmiſſum.

XXXIII. *Contra clericos qui mutilant vel occidunt clericum.*

Statuimus etiam, ut clericus occidens vel mutilans clericum, vel eum uſque ad mortem captivum detinens, ſit ipſo facto ab omnibus beneficiis eccleſiaſticis habitis, & a ſpe habendorum penitus deſtitutus, & excommunicatus in omnibus eccleſiis, ut ſuperius dictum eſt, nuncietur: locis ad quæ venerit, vel ubi biberit, comederit, aut pernoctaverit, ut ſuperius dictum eſt, ſuppoſitis ipſo facto eccleſiaſtico interdicto. Et nihilo minus ad alias pœnas, per nos aut capitulum & priores Colonienſes, ſicut opus fuerit, procedatur.

XXXIV. *De litigantibus ſuper una præbenda in aliqua eccleſia diœceſis Colonienſis.*

Cum vero plerumque contingat, quod vacante præbenda in aliqua eccleſia civitatis vel diœceſis Colonienſis, in qua duo vel plures autoritate ſedis apoſtolicæ vel legatorum ejus, aut quavis alia autoritate, jus ſe aſſerunt habere, & per executores ſuos ſeu quoſcumque alios ſe procurant

A mitti in poſſeſſionem corporalem præbendæ ipſius, cujus occaſione miſſionis, de hujuſmodi præbenda contendentes, bona, res, & jura ipſius eccleſiæ tam intra immunitatem, quam extra, indifferenter rapiunt & invadunt, ſeu per ſæculare judicium occupari vel arreſtari procurant, ſententias excommunicationis in* in certas perſonas de capitulo, & ſuſpenſionis in capitulum, nihilo minus a ſuis executoribus fulminari facientes, propter quod in rebus & perſonis tam ſpiritualibus quam temporalibus, eccleſiæ non modicum detrimentum ſuſtinent & jacturam: ſtatuimus, ut cum in aliqua eccleſia caſus hujuſmodi emerſerit, decanus & capitulum illius eccleſiæ autoritate hujuſmodi conſtitutionis ſibi faciant litteras authenticas & inſtrumenta, quibus ſic contendentes uti voluerint pro jure ſuo, hinc inde a partibus exhiberi, & convocatis capitulo & prioribus Colonienſibus, qui præſentes fuerint, & haberi commode potuerint, per eos ad hoc vocatis juris peritis, qui viſi fuerint expedire, per quos hujuſmodi quæſtio & diſcordia decidatur, & eorum diſcuſſioni ſeu ſententiæ ſtetur, & inviolabiliter obſervetur. Et ſi capitulum & priores, propter difficultatem juris vel alias cauſas legitimas, quæſtionem hujuſmodi decidere non poterunt, nec decidunt: cauſam eamdem ad curiam domini papæ decidendam tranſmittant, præfigentes partibus terminum competentem, quo ſe conſpectui papæ repræſentent, cum omnibus ſuis monumentis & documentis juſtitiam recepturæ. Cauſa vero & quæſtione hujuſmodi durante, medietas fructus præbendæ vacantis in uſus cedat eccleſiæ: & reliqua pars alicui idoneæ perſonæ, quæ deſerviat in ordine, quem defuncti præbenda requiſierit, deputetur. Et ſi qua partium ſententiam pro ſe in curia habuerit, & in cauſa evicerit: fructus ejuſdem præbendæ de mandato domini papæ capitulo præſentato, ceſſante occaſione qualibet, miniſtretur. Si qua vero partium, litterarum ſuarum copiam facere, & hoc ſtatutum ſubire contumaciter renuerit, & de ſua potentia vel malitia confiſa, bona eccleſiæ invadere, ac rapere temere & irreverenter, Dei timore poſtpoſito, præſumpſerit: contra ipſam partem, tamquam contra raptorem bonorum eccleſiæ, ut ſupradictum eſt, procedatur. Statuimus etiam, ut hæc non ſolum ad futura hujuſmodi negotia, ſed etiam ad præſentia & præterita, a tempore electionis noſtræ extendantur.

ANNO CHRISTI 1266.

* tertias

XXXV.

Anno Christi 1266.

XXXV. *Ne aliquis clericus ſacrilegis excommunicatis aut uſurariis aſſiſtat vel eos defendat*

Cum ſalvis pœnis, ſtatutis tam in jure canonico quam civili, & coercitione noſtræ ordinariæ poteſtatis contra injuriatores eccleſiarum & perſonarum eccleſiaſticarum, prædictis modis & aliis qui ad hoc videbuntur expedire, providerimus procedendum: ſtatuimus, ut perſonis quibuſcumque qui manus in clericos aut religioſos injiciunt, vel *alias ſpoliant & capiunt, aut in aliquo ſupradictorum modorum vel exceſſuum contra eccleſias vel eccleſiaſticas perſonas exceſſerint, ſeu ſententiis excommunicationis, ſuſpenſionis aut interdicti, aut aliis modis ſupradictis ſe involuerint, clerici ſive in dignitate conſtituti, ſive alii, vel etiam advocati, conſilio vel auxilio in aperto vel in occulto non aſſiſtât: & qui contra venerint verbo vel facto, ſententiam excommunicationis, quam in eos ferimus in his ſcriptis, incurrant ipſo facto, & excommunicati publice, qui de hoc convicti fuerint vel confeſſi, uſque ad ſatisfactionem condignam nuncientur: & ſi publice pro hujuſmodi perſonis præſumpſerint in judicio poſtulare, earum injurias defendendo, & moniti ab eorum ordinariis, non deſtiterint, excommunicati publice, tamquam illi quorum exceſſus vel injurias nituntur defendere, nuncientur: & alias etiam contra eos, ſi opus fuerit, procedatur. Idem ſtatuimus fieri de his, qui uſurariis manifeſtis aſſiſtunt patrocinio, vel defendunt eoſdem.

* *al.*

XXXVI. *Ne clerici capellani nobilium excommunicatorum, cum ipſis dominis ſuis ultra menſem permaneant.*

Statuimus item; ut clerici ſeu capellani dominorum ſuorum aut nobilium vel aliarum perſonarum, quæ fuerint propter aliquem prædictorum exceſſuum, ſententia excommunicationis innodari, dominis ſuis in hujuſmodi injuriis conſilium vel auxilium, verbo vel facto non impendant: alioqui ſe noverint eadem excommunicatione involutos.

Præterea ipſos dominos ſuos modis quibus poterunt inducant, ut de eis pro quibus excommunicati exiſtunt, ſatisfaciant, & ad reconciliationem ſanctæ matris eccleſiæ revertantur: quod ſi intra menſem eoſdem dominos ſuos ad hoc inducere nequiverint, extunc omnino recedant ab eiſdem, nec eis communicent. Alioqui ipſos clericos ſeu capellanos, qui ultra id cum dominis ſuis permanſerint, & eis communicaverint, majori excommunicatione in his ſcriptis latæ ſententiæ innodamus, & præcipimus eos per locorum ordinarios, excommunicatos publice nunciari. In qua excommunicatione ſi per duos menſes contumaciter perduraverint, & a dominis ſuis non receſſerint, extunc ipſo facto omnibus beneficiis eccleſiaſticis, cum cura vel ſine cura, quæ habent, ſint privati: & eadem beneficia per illos, ad quorum collationem pertinent, aliis perſonis idoneis intra menſem conferantur: alioqui extunc per ſuperiorem proximum conferantur, & nihilo minus ſint inhabiles ad alia beneficia obtinenda.

XXXVII. *Contra eos qui ſententiam excommunicationis damnabiliter vilipendunt.*

Cumque nonnulli ſententiam excommunicationis damnabiliter vilipendant: ſtatuimus, ut quicumque excommunicatus & in parochia ſua denunciatus, per annum in ipſa excommunicatione perſtiterit, & de hoc fides facta fuerit per litteras excommunicatoris, quas ſufficere volumus in hac parte, ſi fuerit ordinarius, & alias per aliam fidem ſufficientem, ſi hujuſmodi fuerit nobilis vel alius habens terram vel diſtrictum, illa terra vel diſtrictus per ordinarium loci, ſuper hoc requiſitum ab excommunicatore vel actore, eccleſiaſtico ſine difficultate ſupponatur interdicto. Et ſi fuerit alius quam nobilis, dominus temporalis ſeu judex, in cujus diſtrictu excommunicatus manſerit, ſeu *domicilium habuerit, moneatur per ordinarium ipſius, ut compellat ipſum excommunicatum redire ad ſanctæ matris eccleſiæ *unitatem. Alioqui idem dominus ſive judex, per ipſum ordinarium excommunicationis ſententia percellatur.

* unionem.

XXXVIII. *Contra computreſcentes in excommunicatione ultra annum, quomodo procedendũ.*

Ipſi autem excommunicati, cum per annum in excommunicatione perſtiterint, in ſynodis accuſentur, tamquam clavium eccleſiæ contemptores, & ſatisfacere compellantur: adhibito etiam, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis.

XXXIX. *Ut prælati & qualibet eccleſiaſtica perſona, ad obſervationem ſtatutorum iſtorum fideliter teneantur.*

Quia vero omnibus per ſtatuta hujuſmodi paterna ſolicitudine intendimus providere, ut videlicet quies procuretur eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis, & pacis turbatores pœnæ formidine cohibeantur a peccatis: præcipimus & mandamus ſub

ANNO CHRISTI 1266. ſub pœna excommunicationis, ut ſtatuta ipſa ab omnibus tam eccleſiaſticis quam ſæcularibus perſonis inviolabiliter obſerventur: ſtatuentes, ut capitulum, prælati, archidiaconi, præpoſiti, decani capitulorum, & alia capitula, & ſinguli de capitulis, decani Chriſtianitatum, rectores eccleſiarum & capellarum, necnon & vicarii, & omnes clerici civitatis & diœceſis Colonienſis, ad obſervationem ſententiarum prædictarum, ſcilicet excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, & ad earum executionem, quandocumque & quotieſcumque opus fuerit, & aliquod forefactorum prædictorum committi contigerit in civitate aut diœceſi Colonienſi, omni fraude & dolo penitus excluſis, fideliter teneantur. Si quis autem prælatus in his remiſſus fuerit, & ex parte eccleſiæ vel perſonæ injuriam vel damnum paſſæ, tertio requiſitus, ad executionem præmiſſorum, prout in ſuperioribus continetur, per ſe vel per alium procedere neglexerit: ſententiam ſuſpenſionis a nobis latam in his ſcriptis, incurrat ipſa omiſſione: quam ſcilicet ſuſpenſionis ſententiam, ſi per octo dies in negligentia perdurando ſuſtinuerit, extunc incurrat excommunicationis ſententiam, a nobis latam in his ſcriptis. Et nihilominus contra eum ad ulteriora per nos, de conſilio capituli & priorum Colonienſium, procedatur.

XL. *Contra clericos in executionibus ſententiarum remiſſos, & ſententias ipſas modo debito non ſervantes.*

Hebdomadarii item in eccleſiis conventualibus, plebani, rectores ſeu proviſores parochialium eccleſiarum & capellarum civitatis & diœceſis Colonienſis, qui in ſuis eccleſiis ſeu capellis illos qui ex aliquibus cauſis, de quibus ſupra dictum eſt, in excõmunicationem inciderint vel * juris vel hominis, & fuerint, ut præmiſſum eſt, excommunicati nunciandi, denunciare omiſerint, ipſa omiſſione ſe ſciant excommunicationis ſententiam, in his ſcriptis a nobis latam, incurriſſe, & poterunt depoſitionis periculum formidare, ſi Divinis ſe ingeſſerint ſic ligati: ita ut, niſi celeri ſatisfactione ſibi proſpexerint, monitione præmiſſa a ſuis ordinariis, priventur beneficiis quæ habent, & illa aliis perſonis idoneis, per eos ad quorum ſpectant collationes, conferantur.

* canonis

XLI. *Contra eos qui in loco interdicto celebraverint.*

Si quis autem ſacerdos in loco, propter captivitatem clerici, vel propter ſpolium eccleſiæ vel eccleſiaſticæ perſonæ, vel propter aliquam aliarum cauſarum prædictarum interdicto, celebraverit, & ſic irregularis, in continenti non deſtiterit, aut intra quindecim dies non ſatisfecerit nobis & eccleſiæ, extunc incurrat ipſo facto excommunicationis ſententiam, quam in hujuſmodi præſumptores ferimus in his ſcriptis. In qua excommunicatione ſi per quindecim dies contumaciter perduraverit, negligens ſatisfacere: extunc ſit ipſo facto omnibus beneficiis eccleſiaſticis, quæ habet, deſtitutus. Et ſi illi ad quos beneficiorum hujuſmodi collatio pertinuerit, ea aliis perſonis non contulerint intra menſem, eorum collatio ad proximum ſuperiorem devolvatur. Si vero beneficium ſacerdos non habuerit, hujuſmodi ſit poſt tempus prædictum inhabilis in perpetuum ad aliquod obtinendum.

XLII. *Ut percepto forefacto, ſtatim ceſſetur a Divinis, ne quis per craſſam ignorantiam poſſit excuſari.*

Cæterum ne aliquis prælatus, archidiaconus, præpoſitus, * decanus capitulorum & chriſtianitatum, aut rector eccleſiæ vel capellæ, per craſſam ignorantiam ab obſervationibus ſententiarum prædictarum ſe valeat excuſare, cum difficile ſit, ſingulari denunciatione ſingulorum auribus inculcari captivationem clerici vel ſpolium eccleſiæ vel eccleſiaſticæ perſonæ, aut aliud quodcumque forefactum, propter quod loca aliqua contingit eſſe interdicta, ſicut ſuperius in pluribus locis eſt expreſſum: ſtatuimus, ut prælati, archidiaconi, præpoſiti, decani & rectores, ſeu vicarii, quam cito captivitas clerici vel ſpolium, aut aliquod forefactum, de quibus eſt ſupradictum, ad eorum notitiam, vel fama deferente, vel alio quocumque modo pervenerit, ſtatim ceſſent a Divinis, ubi hoc juxta præmiſſa fuerit faciendum, & ad obſervantiam & executionem dictarum ſententiarum per ſe, vel per alios teneantur. Alioqui non obſtante excuſatione craſſæ ignorantiæ, pœnis & ſententiis ſubjaceat ſupradictis.

* decani

XLIII. *Ut hæc ſtatuta ad perſonas eccleſiaſticas cujuſcumque ordinis extendantur.*

Statuimus item, ut ad monaſteria & bona eorum, & ad monachos & alias religioſas perſonas cujuſcumque ordinis civitatis & diœceſis Colonienſis, hujuſmodi ſtatuta extendantur. Et monachorum prælati & monachi, ac aliæ perſonæ religioſæ, cujuſcumque ordinis exiſtant, ſe voluerint occaſione alicujus privilegii, ab executione ſeu obſervatione ſtatutorum ipſorum tueri, vel excuſare: prædictorum ſtatutorum auxilio non juventur.

XLIV.

ANNO CHRISTI 1266.

XLIV. *Vt hæc ſtatuta, ne aliquem latere poſſint, tam in capitulis, quam in aliis locis, ſæpius publicentur.*

Statuimus item & mandamus in virtute ſanctæ obedientiæ, ut hæc eadem ſtatuta per omnes eccleſias conventuales & parochiales & capellas civitatis & diœceſis Colonienſis, ſingulis annis, ne aliquem latere poſſint, ſæpius publicentur, & in capitulis ruralibus perlegantur.

XLV. *Vt nomina ſacrilegorum poſita in regiſtro, ſæpius recitentur.*

Et nomina eorum, qui contra eccleſias ſeu perſonas eccleſiaſticas aliquo modorum ſupradictorum exceſſerint vel deliquerint, ſtatim, cum hoc factum fuerit, ponantur in regiſtro, & ſæpius recitentur in publico, ut ſciri poſſit ex qualitate facti & ejus circumſtantiis, nec non ex dilatione ſatisfactionis, qualiter ſit contra excedentes & delinquentes hujuſmodi procedendum, nec deleantur eorum nomina, niſi congrua ſatisfactione præcedente. Si quid vero dubii aut difficultatis ſuper præmiſſis emerſerit: hoc nobis, capitulo & prioribus Colonienſibus reſervamus declarandum.

Nos vero capitulum, prælati, & alia capitula majoris & aliarum eccleſiarum civitatis & diœceſis Colonienſis, plenam in Domino fiduciam obtinentes, quod per ſtatuta hujuſmodi, eccleſiis & monaſteriis, & perſonis tam eccleſiaſticis quam religioſis, in ſpiritualibus & temporalibus proviſum ſit, & debeat provideri, ad obſervationem eorumdem ſtatutorum, bona fide, omni fraude & dolo excluſis, firmiter obligamus, ſigilla eccleſiarum noſtrarum eiſdem ſtatutis in teſtimonium apponentes.

Datum anno Domini milleſimo ducenteſimo ſexageſimo ſexto, ſexto Idus Maii.

ANNO CHRISTI 1267.

** CONCIL. NORTHAMPTONIENSE,

In quo excommunicati qui contra regem Angliæ ſteterant, & decima bonorum eccleſiaſticorum regi in ſeptem annos conceſſa, ann. MCCLXVII.

MAtthæi *Pariſii continuator.* Ottobonus, *inquit*, legatus, vocato concilio apud Northamptonam, ſententiam excommunicationis tulit in omnes epiſcopos & clericos, qui comiti Simoni contra regem præſtiterant auxilium, vel favorem. Et nominatim Ioannem VVintonienſem, VValterum VVigornienſem, Henricum Londinenſem, Stephanum Ciceſtrenſem, epiſcopos. De quibus, VVigornienſis cito poſt obiit *f* videlicet viliter Nonis Februarii, cui Nicolaus de Ely, cancellarius regis, ſucceſſit. Reliqui vero tres præfati epiſcopi, Romam profecti, domini Papæ gratiam expectabant. Eadem igitur ſententia cæteros quoſque regi adverſantes publice innodavit. Ibi etiam conceſſionem de decima eccleſiæ Anglicanæ, ſolvenda regi per ſeptem annos proxime ſequentes, publicavit.

ANNO CHRISTI 1267.

** CONCILIUM VRATISLAVIENSE,

Pro terræ ſanctæ ſubſidio a Simone card. ſedis apoſt. legato, anno MCCLXVII. feſto Purificationis B. Virg. celebratum.

ANno Domini MCCLXVII. *inquit Matthias Michovienſis, l.* III. *c.* LVII. Guido frater Ciſtercienſis ordinis, S. R. E. preſbyter cardinalis S. Laurentii in Lucina, legatus de latere a Clemente papa IV. in Poloniam miſſus: primum in Cracoviam IV. Kal. Iul. pervenit, a Boleſlao Pudico, & Paulo epiſcopo Cracovienſi proceſſionatim veneratus & exceptus. Dehinc Vratiſlaviam divertens, in feſto Purificationis Mariæ generalem ſynodum, in qua erant epiſcopi eccleſiæ Polonicæ, Ianuſſius archiepiſcopus Poſnanienſis, Paulus Cracovienſis, Thomas Vratiſlavienſis, Volimirus Vladiſlavienſis, Nicolaus Poſnanienſis, Thomas Plocenſis, VVillelmus Lubucenſis, Henricus Culmenſis, epiſcopi, tenuit. Pro ſubveniendo terræ ſanctæ, anni jubilæi gratiam, & crucem contra Saracenos prædicavit. Conſtitutæque in majoribus eccleſiis capſæ fuerunt, pro pecunia a merentibus jubilæum colligenda.

ANNO CHRISTI 1267.

** CONCILIUM VIENNENSE,

Autoritate Guidonis legati ſedis apoſtolicæ, cauſa reformandæ eccleſiæ, celebratum anno Domini MCCLXVII. tempore Clementis papæ IV.

TITULI CAPITULORUM.

1. *De vita & honeſtate clericorum.*
2. *De modo viſitandi.*
3. *De caſtitate clericorum.*
4. *De violentiis quæ inferuntur rebus eccleſiaſticis.*
5. *De læſionibus eccleſiaſticarum perſonarum.*
6. *De his qui habent plura beneficia.*
7. *De decimis contra laicos.*
8. *De uſurariis.*
9. *De correctione & contumacia clericorum.*
10. *De rapina defunctorum clericorum.*
11. *De beneficiorum ſuſceptione.*
12. *De perſonali reſidentia curatorum.*
13. *De viſitatione nigrorum monachorum.*
14. *Ne abbates conſecrent calices.*
15. *De habitu Judæorum.*
16. *De mancipiis Iudæorum.*
17. *De coitu Iudæi cum Chriſtiana.*
18. *De conviviis eorundem.*
19. *De ſynagogis Iudæorum.*

CONSTITUTIONES CONCILII VIENNENSIS, ANNO MCCLXVII.

FRater Guido tituli ſancti Laurentii in Lucina preſbyter cardinalis, apoſtolicæ ſedis legatus, concilium celebravit in Vienna VI. Idus Maii, cui interfuerunt Ioannes Pragenſis, Petrus Patavienſis, Conradus Friſingenſis, Leo Ratiſponenſis, Bruno Briſinenſis, Amalricus Lavendinus, epiſcopi, & quamplures abbates, præpoſiti, archidiaconi, & decani, ubi ſubſcriptæ conſtitutiones ſunt editæ, & ab eodem concilio approbatæ.

ANNO CHRISTI 1267.

Frater Guido miſeratione Divina tituli S. Laurentii in Lucina presbyter cardinalis, apoſtolicæ ſedis legatus, ad perpetuam rei memoriam.

POſtquam Deus formavit hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, & in ætate virili, cum ipſo etiam jus naturale produxit: juris enim naturalis origo & creaturæ rationalis ſimul cepit exordia, quod quidem ad diſpendium omne mundi naſcentis & temporis motum ſufficeret, ſi non ſibi mortem, quam Deus non fecit, rationalis creatura propriis manibus & pedibus quæſiviſſet. Hæc juris inſtituta primævi protinus juſtitia poſitiva ſubſequenter ab eodē regulariter autore procedens ſub mortis interminatione morſum* primi noxialis prohibuit, contra prohibitionem concepta circa maledictionis ſententiam prodiit ab autore, ut non tantum ultio ferretur in autores ſcelerum, verum etiam in progeniem damnatorum. Exhinc uſu hominum exigente, & dominio rerum introducto, quod primævi regula neſciebat, ex humanis neceſſitatibus quædam ſibi homines jura condiderunt. Traditæ ſunt a Domino per Moyſem juſtitiæ leges, cujus ſingulis pene ſyllabis Chriſtus includitur. Deinde prophetæ ſubſequuntur, & reges, qui Chriſti præconia evidentiori ſermone deſcribunt: donec temporis plenitudine veniente, impleta veritate, figuriſque ceſſantibus, Rex noſter in æternum jura in menſura diſpoſuit. Datæ ſunt enim claves perpetuæ Petro, a quo totius juris eccleſiaſtici pulcritudo manavit, quæ ad ſingulas provincias ob vindictam in nationibus & increpationes in populis faciendas, nunc per ſummorum pontificum, nunc per ſedis apoſtolicæ legatos ſtatuta tanquam per quoſdam rivulos derivantur, ut, hominum quotidie creſcente malitia & effrenata cupiditate, quæ nova litigia generare non ceſſant, ſub diſtrictione virium coarctati, diſcant honeſte vivere, Altiſſimum non lædere, jus ſuum unicuique tribuere. Hinc eſt, quod cum ſanctiſſimus pater noſter Clemens papa quartus ad Saltzburgenſem provinciam & civitatem. & diœceſim Pragenſem, cum plenæ legationis officio nos duxerit tranſmittendos, officii noſtri debitum libenter exequemur, evellendo, ſi quæ evellenda, plantando plantanda, recta gerendo & dirigendo ſalubriter indirecta.

* l. pomi

CAPITULA.

I. *De vita & honeſtate clericorum.*

VErum, quantum expedit ad profectum & robur fidei Chriſtianæ, ut ſacramenta eccleſiæ, in quibus tanquam in vaſis medicinalibus populus devotus & humilis antidotum gratiæ recipere conſuevit, in honore & reverentia ab omnibus habeantur: cum ea plerumque contingat effici vilia propter vilem & abominabilem miniſtrorum eccleſiæ converſationem, univerſis eccleſiaſticis perſonis provinciæ Saltzburgenſis & civitatis & diœceſis Pragenſis præcipimus, ut in victu, geſtu, & aliis operibus ac circumſtantiis ſtatus ſui, ſic honeſte ſe habeant, & decenter, ne propter ipſos nomen eccleſiaſticum inter laïcos blaſphemetur: eiſdem diſtrictius inhibentes, ne de patrimonio Crucifixi inimicos ſe faciant crucis Chriſti, ſicut illi quorum Deus ven-

A ter eſt, qui terrena ſapiunt non Divina: in conviviis ſuis modeſtiam & mediocritatem obſervent, ſuperfluitatem indebitam reſecantes, ebrietatem omnium vitiorum fomitem & nutricem devitent.

II. *De modo viſitandi.*

Prælati vero a gravaminibus abſtineant ſubditorum, & maxime cum eccleſias viſitant, moderentur expenſas, exerceant evectionum nummum*, prout in generali concilio fuit diffinitum.

* Corr. non merum.

III. *De caſtitate clericorum.*

B Præſentis igitur concilii approbatione præcipimus, ut clerici continenter & caſte vivere ſtudeant, quatenus puro corde & mundo corpore Deo poſſint in officio eccleſiaſtico miniſtrare. Si qui vero de cætero deprehenſi fuerint detinere publice concubinas, niſi infra menſem ſe ab eis & ab earum conſortio ſeparaverint: ita quod domibus ipſorum aut propriis aut aliis quibuſcumque non cohabitent, nec ad illas accedant: extunc enim beneficio eccleſiaſtico C ſint privati, ut per eos, ad quos beneficiorum prædictorum ſpectat collatio, perſonis idoneis conferantur.

IV. *De violentiis quæ inferuntur rebus eccleſiaſticis.*

Item cum in pleriſque locis, quorundam laïcorum iniquitas invaluerit, quod in rebus eccleſiæ furtum reputetur ſagacitas, rapina probitas, & violentia fortitudo: ſynodali judicio diffinimus, ut qui bona eccleſiarum ſcienter detinent occupata, nec infra D inſtans feſtum beati Ioannis Baptiſtæ eadem reſtituerint, & de damnis ac injuriis ſatisfecerint competenter, extunc introitum eccleſiæ ſibi noverint interdictum, nec ab epiſcopis, aut aliis eccleſiarum prælatis ad communionem Dominici corporis admittantur. Qui vero obſtinata mente, dum vixerint, ſatisfacere non curaverint, nullus clericus ſæcularis vel regularis, ſepulturæ eorum intereſſe præſumat: adjicientes, ut ſingulis annis in ſynodo, illi qui clericos capiunt, verberant, vel occidunt, aut alias in ipſos manus injiciunt violentas, E excommunicati denuncientur, & nominati de illis, de quibus conſtituit* manifeſte.

* Corr. conſtiterit

V. *De læſionibus eccleſiaſticarum perſonarum.*

Quicumque vero perſonam eccleſiaſticam enormiter violaverit, mutilaverit, vel occiderit, aut captivaverit, non niſi per ſedem apoſtolicam abſolvatur: & illo facto, ſi quid tenebat ab eccleſia, illud perdat, & in utilitatem eccleſiæ convertatur. Adjicientes

Anno Christi 1267.

cientes quod in illa diœceſi, iu qua aliquem canonicum cathedralis eccleſiæ, vel in dignitate eccleſiaſtica conſtitutum, capi contigerit, vel captum detineri, uſque ad liberationem ipſius & exhibitionem debitæ ſatisfactionis ceſſetur generaliter a Divinis: ſimiliter & in illa parochia, in qua res violenter ablatas capi vel detineri contigerit, uſque ad reſtaurationem congruam a Divinis ceſſetur.

VI. *De his qui habent plura beneficia.*

Item, cum detentores plurium perſonatuum, ſeu beneficiorum cum cura, ſine diſpenſatione, ſint ſacrorum canonum tranſgreſſores, & ad fructus talium beneficiorum percipiendos furtum committere dignoſcantur: præſenti decreto ſtatuimus, ut omnes qui hujuſmodi dignitatum, perſonatuum, ſeu beneficiorum cum cura, pluralitatem detinent, illi qui ſunt de provincia Saltzburgenſi, ſuper hoc ſecum diſpenſatum fuiſſe coram venerabili patre Dei gratia electo Saltzburgenſi infra inſtans feſtum beati Ioannis Baptiſtæ doceant manifeſte. Alioquin extunc ultimo beneficio recepto ſint contenti: & alia, quæ prius habuerunt, per illos ad quos dictorum beneficiorum collatio pertinet, perſonis idoneis conferantur. Si vero utrumque retinere contenderint: nos, ipſos & primis & ultimis decrevimus extunc manere privatos.

VII. *De decimis contra laicos.*

Item, cum levitis ſeu eccleſiaſticis perſonis jure Divino decimæ debeantur: dolentes referimus, quod quorumdam laicorum cupiditas jus hujuſcemodi, quod ſibi Deus in ſignum generalis dominii retinuit, nititur abolere, & pro ſua voluntate de his quæ ad ipſos non pertinent, aliter ordinare, immo potius deordinare præſumunt, quaſi a ſe Divini ſervitii jugum velint excutere, quod in baptiſmate ſunt profeſſi. Hujus igitur approbatione concilii diſtricte præcipimus, ut juxta laudabilem conſuetudinem patriæ, decimæ, tam antiquæ, quam etiam de novalibus, majores & minutæ plenarie perſolvantur: nec liceat alicui laïco nobili vel ignobili, cujuſcumque dignitatis vel principatus exiſtat, ſibi decimas, maxime de minutis & novalibus, uſurpare: alioquin, ſi contra fecerit, ab ingreſſu eccleſiæ uſque ad ſatisfactionem condignam ſe noverit eſſe ſuſpenſum.

VIII. *De uſurariis.*

Item dolentes referimus, quod quidam ſalutis ſuæ immemores, & prodigi famæ ſuæ, tam clerici, quam laïci, per Saltzburgenſem provinciam conſtituti, uſuras & contractus uſurarios exercere præſumunt: ad quorum cupiditatem refrenandam ſtatuimus, ut ipſi ſupra hoc in ſacro concilio præmoniti a talibus abſtineant, alioquin nos, ipſos excommunicamus in ſcriptis..... in anno, videlicet in cœna Domini, aſſumptione beatæ Virginis, & in nativitate Domini, præcipimus per plebanos & majores ſuos in locis ſuis excommunicatos publice denunciari. Clerici vero beneficiati, qui per tempus trium menſium ſententiam excommunicationis ſuſtinere præſumpſerint animo indurato, per ſuos diœceſanos ſuis beneficiis ſpolientur, & perſonis idoneis per illos, ad quos dictorum beneficiorum ſpectat collatio, conferantur: ſalvis aliis pœnis contra uſurarios editis, ſecundum canonicas ſanctiones.

IX. *De correctione & contumacia clericorum.*

Item ordinamus atque ſtatuimus, ut clerici & eccleſiaſticæ perſonæ, tam ſæculares quam regulares, prælatorum ſuorum correctiones legitimas cum debita humilitate ſuſcipiant: & ſi qui ex eis hac occaſione contra ſuos correctores auxilium brachii ſæcularis invocaverint, vel potentum preces armatas impetraverint, vel impetratis uti præſumpſerint, a ſuis beneficiis deponantur. Ipſis quoque prælatis diſtrictius inhibemus, ne prius 'minoris ætatis, videlicet octodecim annorum, dignitates, perſonatus, ſeu beneficia curam animarum habentia, conferre præſumant, vel ad ipſa recipere præſentatos, niſi cum eis ſuper hoc a ſede apoſtolica vel legatis ejuſdem extiterit diſpenſatum. 'Corr. pueris

X. *De rapina defunctorum clericorum.*

Item ad aures noſtras per clamoſam inſinuationem multorum devenit, quod patroni eccleſiarum tam clerici quam laïci, advocati & judices, & præcones, bona decedentium clericorum occupant, volentes ſibi ab inteſtato ſuccedere, pro ſuæ voluntatis arbitrio, non judicio rationis. Quare provide duximus ſtatuendum, ut patroni eccleſiarum, & alii ſupradicti, a talibus de cætero abſtineant: & niſi abſtinere voluerint, quouſque ſic ablata reſtituant, excommunicationis vinculo innodentur.

XI. *De beneficiorum ſuſceptione.*

Item diſtrictius inhibemus, ne aliquis clericus eccleſiam parochialem a laïco patrono recipere beneficium audeat, niſi ab epiſcopo vel archidiacono fuerit inſtitutus: alioquin ab officio & beneficio ſe noverit eſſe ſuſpenſum. Et laïcus, qui autoritate

ANNO CHRISTI 1267.

tate propria inſtituete præſumpſerit, ipſo facto a jure cadat patronarus. Adjicienres quod nullus patronus clericus vel laicus dotem eccleſiæ, in qua jus obtiner parronarus, alienare præſumat. Quod ſi contra fecerit, ipſo facto cadat a jure patronatus, & res alienata ad jus & proprietatem eccleſiæ revertatur.

XII. *De perſonali reſidentia curatorum.*

Item ordinamus & ſtatuimus, ut prælati & curam animarum habentes, in ſuis eccleſiis corporaliter reſideanr, & ad hoc a ſuis epiſcopis per ſubtractionem fructuum compellantur, niſi cauſa legitima ſe poruerint excuſate.

XIII. *De viſitatione nigrorum monachorum.*

Item, eum clamoſa inſinuario noſtrum percuſſerit audirum & animum, quod abbares & monachi ordinis ſancti Benedicti in quamplutibus locis ab obſervatione ſanctæ regulæ temere recedentes, viram nimis diſſoluram ducere non verenrur, in ſuarum animarum periculum, & ſcandalum plurimorum: volentes igitur, ur contra hujus corruptelam ſalubre remedium apponatur, univerſis epiſcopis Saltzburgenſis provinciæ, ac epiſcopo Pragenſi diſtricte præcipimus, ut quilibet ipſorum intra dimidium annum, aſſumpris ſecum duobus abbatibus Ciſtercienſis ordinis, omnia clauſtra nigrorum monachorum ſuæ diœceſis videlicet corrigat & reformet, tam in capire quam in membris: illis ramen exceptis, qui Romanæ eccleſiæ nullo medio ſubeſſe noſcuntur, quos per nos vel alios a nobis ſpecialiter depurandos intendimus viſitare.

XIV. *Ne abbates conſecrent calices.*

Prohibemus etiam abbaribus, ne calices vel patenas, ſeu ſacras veſtes benedicere vel conſecrare, aut alia epiſcopalia officia exercere præſumanr, niſi ſuper hoc a ſede apoſtolica privilegium habuerint ſpeciale.

XV. *De habitu Iudæorum.*

Item, cum in tantum inſolenriæ Iudæorum excreverinr, ur per eos in quamplutibus Chriſtianis jam dicatur infici puritas catholicæ ſanctitatis, non tam nova cudentes, quam ſummi pontificis ſtatuta vetera renovantes: diſtricte præcipimus, ut Iudæi, qui diſcerni debent in habiru a Chriſtianis, cornutum pileum, quem * quidam in iſtis partibus conſueverunr deferre, & ſua * renuitare deponere præſumpſerunr, * reſumantur, ur a Chriſtianis evidenter diſcerni valeant, ſicut olim in generali concilio extitit diffinitum. Quicumque aurem Iudæus ſine tali ſigno deprehenſus fuerit incedere, a domino terræ pœna pecuniaria puniatur. Adjicientes, ut Iudæi ſacerdoti parochiali, infra cujus parochiæ terminos manſerint, pro eo quod loca in quibus Chriſtiani habirare deberent, occupant, juxta quanriratem damni quod ei ex hoc inferunr, ad arbirrium diœceſani loci, omnes provenrus quos ex Chriſtianis, ſi ibidem manerent, ſacerdos perciperet, refundere compellantur. Decimas etiam prædiales cum omni inregritate perſolvant.

* f. quidã
* f. temeritate
* f. reſumant.

XVI. *De mancipiis Iudæorum.*

Prohibemus inſuper ne ſtubas & balnea ſeu tabernas Chriſtianorum frequenrent, ſeu intrare præſumant, nec ſervos, vel ancillas, aut nutrices, ſeu quæque Chriſtiana mancipia die noctuve in domibus ſuis retinere præſumanr, nec ad recipiendum relonium ſeu ad alia publica officia aliquatenus aſſumantur.

XVII. *De coitu Iudæi cum Chriſtiana.*

Si quis vero Iudæus cum aliqua Chriſtiana fornicarionis virium deprehenſus fuerit commiſiſſe, quoadusque decem marcas argenti ad minus pro emendarione ſolverit, diſtricto carceri manciperur: & mulier Chriſtiana, quæ tam damnarum coitum elegerir, per civiratem fuſtigata, de ipſa civitate ſine ſpe redeundi penitus expellarur.

XVIII. *De conviviis eorundem.*

Item omnibus Chriſtianis iſtius provinciæ & civitaris & diœceſis Pragenſis ſub pœna excommunicationis diſtrictius inhibemus, ne Iudæos vel Iudæas ſecum ad convivandum recipiant, vel cum eis bibere vel manducare audeant, aut etiam cum ipſis in ſuis nuptiis, vel neomeniis, vel ludis ſaltare vel tripudiare præſumant: nec Chriſtiani carnes venales, ſeu alia cibaria a Iudæis emanr, ne forre Iudæi per hoc Chriſtianos, quos hoſtes reputanr, fraudulenta machinatione venenent.

XIX. *De ſynagogis Iudæorum.*

Adjicientes, ut ſi de cætero quocumque prætextu Iudæi a Chriſtianis graves ſeu immoderatas uſuras extorſerint, Chriſtianorum eis * participarionem ſubtraharur, donec de immoderaro gravamine ſatisfecerint competenrer. Vnde Chriſtiani, ſi opus fuerit, per cenſuram eccleſiaſticam compellanrur ab eorum commerciis abſtinere. Principibus autem injungimus, ut propter

* f. participatio omnis

Anno Christi 1267.

propter hoc non ſint Chriſtianis infeſti, ſed potius a tanto gravamine Iudæos ſtudeant cohibere. Si vero ſacramentum altaris ante domos eorum defetti contigerit: ipſi Iudæi, audito ſonitu prævio, intra domos ſuas ſe tecipiant, & feneſtras ac oſtia ſua claudant. hoc etiam in quolibet die paraſceves pet prælatos eccleſiæ facere compellantur. Ne præſumant de fide catholica cum ſimplicibus diſputare, nec filios & uxores Iudæorum ad fidem Chriſtianam venientium invitos audeant detinere. Nec Chriſtianos ad Iudaïſmum B alliciant, aut aliquo auſu temerario circumcidant: nec Chriſtianos infirmos viſitent, vel circa ipſos exetceant opera medicinæ. Synagogam novam non erigant: & ſi quas erexerint, eas removeant aut deponant. Vetuſtam, ſi opus fuerit, reficiant, non ampliorem, pteciosiorem, ſeu etiam altiorem. Carnes in Quadrageſima, quando Chriſtiani a carnibus abſtinent & jejunant, aperte vel publice non deportent. Præcipimus autem epiſcopis, ut ad hæc omnia obſervanda in ſingulis articulis Iudæos per abſtractionem communionis Chriſtianorum compellant. C Ipſos quoque principes ac judices eorumdem diſtrictius admonemus, ne Iudæis ſtatuta noſtra ſervare nolentibus alicujus protectionis ſeu defenſionis fervotem *impendant: ſed ſi aliqua eis a prælatis eccleſiaſticis injungantur, ea fideliter exequantur, alioquin introitum eccleſiæ & communionem Divinorum officiorum ſibi noverint interdictum. Volumus etiam, & ſub pœna excommunicationis præcipimus, ut dominus electus Saltzburgenſis ejuſque ſuffraganei, nec non & epiſcopus Pragenſis, D has conſtitutiones noſtras ſigillo noſtro ſigillatas habeant, eaſque ſingulis annis in ſynodis epiſcopalibus & in provinciali concilio faciant recitari, & diligentius obſervari, & ea quæ tangunt laïcos, faciant per parochiales eccleſias ſuarum diœceſum publicate.

* Corr. favorem

Acta Viennæ anno Dom. MCCLXVII. menſe Maio, pont. domini Clementis PP. IV. anno III.

NOTA SEVERINI BINII.

E

Hanc ſynodum, teſte Henrico Caniſio, admodum reverendus & clariſſimus dominus Georgius Lautherius ad divæ Virginis Monachii præpoſitus, &c. (pro ea qua præditus eſt recondita eruditione, omniſque antiquitatis ſcientia) eruit e tenebris manuſcripti codicis, una cum tribus aliis Saltzburgenſibus: quas ego ex primo tomo antiquitatum prædicti Caniſii deſumptas, ſuis locis hic inſerendas eſſe putavi. Huic eidem Viennenſi concilio Henricus Stero in ſuis annalibus apud eumdem Caniſii primum tomum extantibus luculentiſſimum teſtimonium præbet his verbis *Anno ab Incarnatione Domini MCCLXVII. dominus Guido cardinalis, apoſtolicæ ſedis legatus, v. Idus Maii apud Viennam concilium celebravit, cui interfuerunt Ioannes Pragenſis, Petrus Pataviensis, Bruno Brixinenſis, Chunradus Friſingenſis, Leo Ratiſponenſis, Amalricus Lavendinenſis, epiſcopi, & alii quamplures de ipſis diœceſibus prælati, archidiaconi, & decani.* Hæc Stero in ſuis annalibus.

Anno Christi 1268.

** CONCILIVM LONDINENSE,

Ab Othobono cardin. ſedis apoſtol. legato celebratum anno Domini MCCLXVIII. IX. Kal. Maii.

Ex MS. edidit collector Anglicanus: ſed male ad annum MCCXLVIII. ut oſtendetur in notis.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *De baptiſmo.*
2. *Ne pro ſacramentis eccleſiaſticis aliquid exigatur: & quod forma in confeſſione ſervetur.*

B

3. *De conſecratione eccleſiarum.*
4. *De clericis arma portantibus.*
5. *De habitu clericorum.*
6. *Ne clerici ſint advocati in cauſis ſæcularibus; neque judices, neque aſſeſſores, in cauſa ſanguinis.*
7. *Ne clerici juriſdictionem ſæcularium exerceant.*
8. *De concubinariis.*
9. *De vicariorum reſidentia, & inſtitutione.*
10. *De intruſis.*
11. *Quibus notis de vacatione conſtet.*
12. *Ne una eccleſia dividatur in plures.*
13. *De abſtrahentibus confugientes ad eccleſiam vel cœmeteria, ſeu res ibidem depoſitas. Et de auferentibus aliquid præter voluntatem dominorum eccleſiaſticorum de domibus, maneriis, ſeu grangiis.*

C

14. *Ne quis impediat matrimonia ſolemnizari in facie eccleſiæ.*
15. *De executione teſtamentorum.*
16. *Ne prælati fructus eccleſiarum vacantium percipiant, vel ſuos faciant.*
17. *De oblationibus capellarum matrici eccleſiæ reſtituendis.*
18. *De domibus eccleſiarum reficiendis.*
19. *De procurationibus, quæ ratione viſitationis debentur, non recipiendis ab archidiaconis, vel aliis inferioribus prælatis, niſi cum viſitant.*
20. *Ne pecunia recipiatur a ſubditis pro delicto notorio.*
21. *De firmis.*

D

22. *De reſidentia archiepiſcoporum & epiſcoporum.*
23. *De appropriationibus eccleſiarum non faciendis.*
24. *De bonis inteſtatorum.*
25. *De delegatione cauſarum.*
26. *De forma citationis.*
27. *De juramento advocatorum.*
28. *Ne judex pacem vel concordiam litigantium impediat.*
29. *De publicanda abſolutione.*
30. *De inſtitutionibus & collationibus.*
31. *De commendis eccleſiarum*

E

32. *De confirmatione epiſcoporum.*
33. *De iis qui tempore electionis dimittunt beneficia, & poſtea ea recipiunt, ſi eos eligi non contingat.*
34. *De iis qui pactiones faciunt cum iis quos præſentant.*
35. *Quod negotiationes non fiant in eccleſiis.*
36. *Quod fiat proceſſio pro pace regni & terræ ſanctæ.*
37. *De legendis conſtitutionibus ſingulis annis.*
38. *De monachis, & canonicis regularibus, & monialibus.*
39. *De proceſſione facienda.*
40. *Quod conſtitutiones ſummorum pontificum legantur.*
41. *De proprietariis monachis ſeu aliis religioſis.*
42. *Quod non detur pecunia pro veſtibus & cæteris neceſſariis.*
43. *Quod ſoli non ſtent in eccleſiis & maneriis.*

ANNO CHRISTI 1268.

44. *Quod non dentur maneria ad firmam monachis.* A
45. *De eſu carnium.*
46. *Ne aliqui religioſi utantur in refectorio aut in dormitorio precioſioribus aliis.*
47. *Quod ſemper in refectorio duæ partes remaneant.*
48. *De infirmis.*
49. *Quod nulli religioſi vendant vel aſſignent aliquas liberationes.*
50. *Quod ſervetur antiquus monachorum numerus.*
51. *De ratione adminiſtrationis reddenda.*
52. *Quod religioſi non emant vel vendant.*
53. *Quod moniales ad certa loca non exeant.*
54. *Quod monachi frequenter confiteantur, & frequenter celebrent.*

PRÆFATIO.

B

OThobonus miſeratione Divina S. Hadriani diaconus cardinalis, apoſtolicæ ſedis legatus, ad perpetuam rei memoriam. Mandata Dei, & lex altiſſimi data ſunt a diebus antiquis, ut creatura, quæ fregerat jugum, recedens a pace Dei ſui, venturum pacificum regem reconciliatorem medium, & inſtaurantem omnia pontificem, manens ſub obſervantia legis & mandati, tanquam lucernæ & lucis data ſpe, quaſi umbraculum, in patrum promiſſionibus expectaret. Hæc autem eſt dignitas adoptivorum ſponſæ, & gloria filiorum S. matris eccleſiæ, ut audiant ex ea mandata vitæ, cuſtodientes cor ſuum in illis in pacis pulcritudine, pudicitiæ claritate, ac regimine modeſtiæ, appetitum noxium rationis judicio ſubjugantes.

C

Ad cujus rei commodam executionem, ſanctorum patrum decreta, per ora ipſorum divinitus promulgata, juſtitiæ regulas, & æquitatis dogmata complectentia, quaſi lata flumina prodierunt, & tam ſummorum pontificum, quam ipſius ſedis apoſtolicæ legatorum, aliorumque prælatorum eccleſiæ ſanctæ, toto orbe diffuſæ conſtitutiones ſacræ, tanquam rivuli de fluminum latitudine, pro diverſorum temporum neceſſitate, ſunt productæ; ut novis morbis fragilitate humana generatis, nova remedia provenirent. Sed effrænis illa cupiditas, quæ in primis generis humani parentibus radices miſit, ita virus ſuum in poſteros ſeminavit, ita per illicitos motus diſcurrit, ut comminuta virga virtutis & directionis, ad aliena irreverenti fronte proſiliat, & quaſi ebria ſe dimittat. Quo fit, ut corruptæ mentis aviditas, nec abſtinere ſe noverit a vetitis, nec gaudere permiſſis, neque ad bona conſenſum adhibeat pietatis. Sane ſi antiqua & remota peſtis hujuſmodi exterminia dolenda ſuſcipimus: amarius flendum, modernum vulnus incumbens, quod non modo auribus, ſed etiam oculis & manibus ſe palam exhibet, æſtimamus; eo quod temporis hujuſmodi dies mali, quantum a primis longævitate diſcedunt, dum juris ſemita derelicta, divertitur in obliquum, cedit potentiæ veritas, juſtitiam favor expellit: & dum omnes, quæ ſibi ſua videntur, expoſcunt; quæ Chriſti ſunt, quæ animarum profectibus conſulunt, quæ eccleſiarum decus erigunt, non ſolum negligentiæ nebulis, ſed etiam deſpectus & ignorantiæ latebris tenebroſis abſcondunt.

D

E

Nos igitur ad regnum Angliæ inclitum, quod diebus proximis a gloriæ ſuæ culmine, in extinctione utriuſque poteſtatis exciderat; necnon ad regnum Scotiæ, Hiberniæ, & VValliæ partes, de gremio ſanctæ matris eccleſiæ, commiſſo nobis in ipſis pleno legationis officio deſtinati, plantandi, & evellendi, atque ædificandi ſolicitudine, de manu ſanctiſſimi patris domini Clementis, ipſius ſanctæ univerſalis eccleſiæ ſummi pontificis, non ex affectu propriæ voluntatis, ſed pro debitæ obedientiæ bono ſuſcepta: ut noſtrum, juxta doctrinam Apoſtoli miniſterium impleamus, cum ſacrorum canonũ ſtatuta, quorum imitationem principum quoque ſæcularium leges aſſumunt, conſtitutiones quoque, bonæ memoriæ, Othonis Portuenſis epiſcopi, tituli S. Nicolai in carcere Tulliano diaconi cardinalis, in regnis Angliæ apoſtolicæ ſedis legati; nec non provincialium conciliorum proviſiones, mores, & actus fidelium ſubditorum ſalubriter informantes: horum aliqua ſiquidem a paucis, aliqua vero a nullis invenimus obſervari: dignum duximus, præſenti ſacro approbante concilio, ad omnem ſanctam, & Deo placitam obſervationem certas conſtitutiones facere, atque jam promulgatis, certa quædam capitula necnon pœnas adjicere, quæ, autore Deo, valeant profectum inducere ſalutarem.

CAPITVLA.

I. *De baptiſmo.*

INgredientibus hoc mare magnum, mundum videlicet naufragiis plenum, prima tabula nos ad portum ſalutis adducens, baptiſmus eſſe dinoſcitur: quem omnium ſacramentorum eſſe januam Salvator noſter inſtituit, & eum ſequentium patrum ſanctorum teſtatur autoritas. Cum igitur circa ingreſſum januæ error maxime periculoſus exiſtat: prædictus legatus, quoſdam de idololatria execrabili revocans, qui temporibus deputatis ad baptiſmum ſolemniter celebrandum, ſabbato ſcilicet ante Reſurrectionem Domini, & ſabbato ante Pentecoſten, ſuſpicabantur periculum, ſi diebus hujuſmodi pueri baptizarentur: ſtatuit, ut a tanto errore populus averteretur prædicatione frequenti, & inducerentur ad ſolemnizandum in præfatis diebus baptiſmum, & ad ſuos pueros baptizandum.

Cum autem nemo prorſus debeat abſque hujuſmodi ſacramenti perceptione dimitti, poteſt a quocumque, neceſſitatis caſu occurrente, conferri: & collatum in forma eccleſiæ proficit ad ſalutem. Quia vero multorum ſimplicitas in baptiſmi collatione deficeret, cum neceſſitatis articulus immineret, niſi a miniſtris Chriſtianæ fidei docerentur: a prædicto legato invenimus provide conſtitutum, ut parochiales preſbyteri formam baptiſmi firmiter addiſcentes, eum parochianis ſuis frequenter exponant diebus Dominicis in vulgari: ut ſi articulus neceſſitatis emergat, in quo oporteat per ipſos aliquem baptizari, eam ſciant & valeant obſervare. Nos igitur, quod in hujuſmodi ſtatuto de preſbyteris parochialibus eſt expreſſum, ad perpetuos eccleſiarum vicarios extendimus, & ab ipſis præcipimus obſervari. Et quia præter certum ſalutis periculum non poteſt hoc negligi vel omitti, adjiciendo ſtatuimus, & in virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipimus: ut quilibet archidiaconus, per ſuum archidiaconatum, circa preſbyteros & vicarios

ANNO CHRISTI 1268.

catios ipſos inquiſitionem faciat diligen- A tem, eos, quos hoc ſalubre ſtatutum invenerit non ſervare, graviter, prout rei qualitas exegerit, puniendo.

II. *Ne pro ſacramentis eccleſiaſticis aliquid exigatur: & quod forma in confeſſione ſervetur.*

Quoniam cæca cupiditas ita ruit in prælatos, ut operum terrenorum quæſtu minime contenta, pro ſacris etiam & Divinis, quæ æſtimationem non capiunt, precium profana venalitate ſuſcipiant: præfatus legatus circa hoc ſtatuit & præcepit, oleum ſanctificatum & chriſma a miniſtris eccleſiæ pure atque devote, qualibet excluſa cu- B piditatis labe, conferri, nulla difficultate in eis exhibendis adhibita, prætextu alicujus conſuetudinis, qua dicitur, ab eiſdem qui ea recipiunt, aliqua quibuſlibet perſolvenda. Nos igitur conſtitutioni hujuſmodi dicti legati adjiciendo, ſtatuimus: ut ſuper iis, tam epiſcopi, quam archidiaconi, per loca ſuæ juriſdictionis, contra recipientes, inquiſitionem faciant diligentem: & quos tales invenerint, tanquam ſimoniacos puniant, ſecundum canonicas ſanctiones. C Qui ſi hoc implere neglexerint: epiſcopus a pontificalibus, archidiaconus ab officio, quouſque rem congrue emendaverint, ſint ſuſpenſi. Quæ omnia circa illos, qui antequam ad pœnitentiam confitentes admittant, quicquam ab eis exigunt vel extorquent, & qui alia quælibet ſacramenta interventu pecuniæ conferunt, diſtricte præcipimus obſervari. Omnes autem qui confeſſiones audiunt aliquorum, a peccatis expreſſe confitentes abſolvant, verba ſubſcripta ſpecialiter exprimentes: D *Ego te abſolvo a peccatis tuis, &c. autoritate qua fungor te abſolvo.* Et quoniam confitentes, in ipſo confeſſionis actu ſigna contritionis & humiliationis debent oſtendere: præcipimus, ut omnes, qui confeſſiones audiunt, confitentes inducant, ut cum reverentia ſacerdoti & humilitate confiteantur peccata. Adhæc, quia major eſt animæ cædes quam corporis, cum illa perpetua ſit, hæc autem brevis temporis anguſtatione depereat: nemo confeſſionis remedium de- E neget poſtulanti. Quod a cuſtodibus carcerum aliquando circa captivos fieri miſerabiliter audientes: ſtatuimus, ut ſi quis de cætero in hoc caſu vel alio gratiam confeſſionis inhibuerit carcerato, vel alii, in pœnam immanis ſceleris, eum ipſe ad mortem pervenerit, niſi ad mandatum ſui epiſcopi vel prælati in vita ſatisfecerit, careat eccleſiaſtica ſepultura.

III. *De conſecratione eccleſiarum.*

ANNO CHRISTI 1268.

Domus Dei, materiali ſubjecto non differens a privatis, per miniſterium dedicationis inviſibile, ſit templum Domini, ad expiationem delictorum, & Divinam miſericordiam implorandam: & ut in ea ſit menſa, in qua panis vivus, qui de cælo deſcendit, pro vivorum & mortuorum ſuffragiis manducatur. Ne igitur tam ſalubre miniſterium contemni vel negligi videretur, a dicto legato invenimus provide conſtitutum: ut omnes cathedrales & conventuales eccleſiæ, a tempore perfectionis ipſarum, infra biennium, per diœceſanos ad quos pertinent, vel eorum autoritate per alios, munus conſecrationis accipiant. Quod ſi loca hujuſmodi a perfectionis tempore infra biennium minime fuerint dedicata: idem legatus eadem uſque ad conſecrationem, a Miſſarum ſolemniis manere ſtatuit interdicta: diſtricte inhibens, ne abbates aut eccleſiarum rectores, antiquas eccleſias conſtructas, ſub prætextu amplioris vel pulchrioris fabricæ faciendæ, diruere præſumant, abſque diœceſani epiſcopi licentia & conſenſu: qui diligenter conſideret utrum expediat dati licentiam in hujuſmodi, vel negari.

Nos ergo hujuſmodi ſalubre ſtatutum negligi aut contemni a plurimis cognoſcentes, adjiciendo ſtatuimus: ut iis qui eccleſiæ nondum conſecratæ rector ſeu gubernator exiſtit, ſive ipſius vicarius, infra annum poſt eccleſiæ conſtructionem, epiſcopum ſuum, ſi commode poſſit, ſuper ipſius eccleſiæ conſecratione requirat; alioquin, archidiaconum ſuum, ut per ipſum infra dictum tempus ſuper hoc epiſcopus requiratur. Quod ſi rector ſeu gubernator, ſive vicarius, aut archidiaconus, ab hujuſmodi requiſitione deſtiterint: ipſos ex tunc, donec ea fecerint, ab officio decernimus manere ſuſpenſos. Epiſcopus vero, qui ab eis taliter requiſitus, eccleſiam detrectaverit per ſe vel per alium conſecrare, niſi conſecrandarum eccleſiarum in ſua diœceſi multitudo, tempus in aliquibus differat conſecrandi, aut aliud legitimum impedimentum excuſet: extunc a dalmaticæ, tunicæ & ſandalium uſu, donec eam duxerit conſecrandam, noverit ſe ſuſpenſum: quæ in ipſo conſecrationis actu illico reaſſumet. Gratis autem & ſine omni penitus exactione, excepta debita procuratione, ſtudeat epiſcopus miniſterium conſecrationis præbere, ne ultione Divina cum Simone & Giezi percellatur.

ANNO CHRISTI 1268.

IV. *De clericis arma portantibus.*

Quoniam in armis virtutum, conſiſtit ſecuritas innocentiæ Chriſtianæ: docet Apoſtolus, ut induamur armaturam Dei, & gladio ſpiritus accingamur, eo quod non ſit nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem, ſed adverſus principes tenebrarum, qui non armis ferreis, ſed orationibus & lacrymis, & virtutum operibus expugnantur. Cum igitur clericis, qui *præclaram Chriſti hereditatem aſſumpti ſunt, uſus armorum, Divini & humani juris autoritate ſit omnino prohibitus, ita ut eis etiam pro juſtitia ad defenſionem aut vindictam nullatenus ſit permiſſus: nos eccleſiaſtici honoris zelo ſuccenſi, eorum abominamur enormes exceſſus, qui Divini nominis & ſuæ honeſtatis obliti, arma deferre præſumunt, & ſeſe furibus, prædonibus, ac aliis malefactoribus aſſociantes, ut furta, prædas, & rapinas percipiant, non ſolum in privatorum hominum bonis, ſed eccleſiarum, & aliis quacunque occaſione repoſitis in eiſdem, vel clauſtris, vel cœmeteriis earundem, talia nefaria committentes.

* adde ad

In his ergo tam horrendis ſceleribus clericos debacchantes, pia ſalutis proviſione perſequimur: ſtatuentes, ut quicunque in clericali ordine conſtitutus, arma detulerit, vel aliter deliquerit in præmiſſis, ipſo facto vinculum excommunicationis incurrat; &, niſi poſtmodum monitus, infra certum terminum a prælato ſuo præfigendum, ad ipſius prælati arbitrium ſatisfecerit, ex tunc ipſo facto, omni ejuſdem regni eccleſiaſtico beneficio ſit privatus, & nihilo minus ordinis ſui periculoſe noverit ſubjacere. Qui ſi forte nullum beneficium prius habebat, ne ſine tanti ſceleris pœna remaneat, per quinquennium ſit inhabilis ad beneficia quælibet obtinenda. A prædicta vero excommunicationis ſententia a ſuo diœceſano nullatenus abſolvatur: niſi prius ad ipſius diœceſani arbitrium ſatisfecerit de præmiſſis.

V. *De habitu clericorum.*

Cum ſancti evangelii veritas hominem veſtem nuptialem non habentem jubeat foras mitti, quanquam de virtutum ornatu dictum eſſe illud ſacra expoſitio doceat, quia cum per exteriorem habitum ſæpe interior deſignetur: oportet tamē exterius talem oſtendere, ut ei qui debet intus eſſe veriſimiliter coaptetur, ne ex habitu forſan indecenti, is qui geſtat, in ſe ipſo vilis appareat, & corda videntium po facilitate indicii ſcandalizet. Proinde tam ab antiquis, quam modernis patribus, tradita eſt moderatio, quam clerici, qui juxta nominis impoſitionem in ſortem Domini ſunt vocati, in habitu exteriori ſequantur, qui in ſe lumbos præcingere, & lucernas ardentes in manibus gerere edocentur. Ex horum conſideratione, bonæ memoriæ, præfatus legatus ſtatuendo præcepit, ut ad formam tam de veſtibus clericorum, quam etiam de ornamentis equorum in generali concilio editam, per ſubtractionem beneficiorum ab epiſcopis compellantur: ita quod in menſura decenti veſtes habeant, & capis clauſis utantur in ſacris ordinibus conſtituti, maxime in eccleſiis, & coram prælatis ſuis, & conventibus clericorum, & ubique in patochiis ſuis, qui cum animarum cura regendas eccleſias ſuſceperunt.

ANNO CHRISTI 1268.

Et ut melius poſſint epiſcopi alios ad honeſtatem veſtium, & tonſuram, decentes coronas, & equorum ornamenta idonea, coarctare: provideant, ut a ſuis clericis commenſalibus hæc prius faciant obſervari, quod in veſtibus calcaribus, frænis, & ſellis, clericalem gerant habitum honeſtatis. Nos autem gravem & perverſum nimis abuſum contra præmiſſa quaſi generaliter diffuſum in clericos harum noſtræ legationis partium, deteſtantes, in quo Deus irrideri videtur, obſuſcari decus eccleſiæ, clericalis ordinis celſitudo deprimitur, Chriſtus a ſuis militibus inſignia ferentibus aliena deſeritur, decor honeſtatis eccleſiaſticæ maculatur, dum clericum a laïco reſpiciens oculus non diſcernit, ſuntque omnibus vere fidelibus in ſcandalum & deſpectum: ſtatuimus, & diſtricte præcipimus, ut clerici univerſi veſtes gerant non brevitate nimia ridiculas vel notandas, ſed ſaltem ultra tibiarum medium attingentes. Aures quoque patentes quilibet, non opertas, & coronas habeant probanda latitudine condecentes: in quibus præcipue depoſitio terrenorum, & regalis ſacerdotii dignitas deſignantur. Nec, niſi in itinere conſtituti, nunquam aut in eccleſiis, vel coram prælatis ſuis, aut in communi conſpectu hominum publice infulas, quas vulgo coifas vocant, portare aliquatenus audeant vel præſumant. Qui autem in ſacerdotio ſunt, qui etiam ſunt decani & archidiaconi, nec non omnes in dignitatibus curam animarum habentibus conſtituti, capas clauſas deferant: niſi forte cauſa itineris, vel alia cauſa juſta, honeſtam aliam veſtem gerunt.

Si qui vero in ſacerdotio vel dignitatibus conſtituti, aut curam habentes animarum, ſeu cathedralium eccleſiarum canonici, contra præmiſſa in infulis, corona, vel tonſura deliquerint: ſi moniti non emendaverint, ipſo facto ab officio ſuſpenſionem incurrant: in qua ſi per tres menſes perſtiterint, extunc a beneficio ſint ſuſpenſi; nec prius per ſuos diœceſanos ab hujuſmodi ſen-

ANNO CHRISTI 1268.

ſententiis abſolvantur, quam ſextam reddituum ſuorum anni illius partem ſolvant, per ipſos diœceſanos fideliter pauperibus erogandam: ſalvis aliis pœnis condignis, quas prælati ſubditis, in his delinquentibus, voluerint irrogare. De ipſis quoque ſacerdotibus, decanis, archidiaconis, & aliis in dignitatibus conſtitutis, qui in veſtium habitu contra præmiſſa deliquerint, eadem ſtatuimus obſervari. Reliquos vero clericos in præmiſſis delinquentes, ſuorum prælatorum arbitrio relinquimus puniendos.

Præcipimus autem, in virtute ſanctæ obedientiæ, univerſis archiepiſcopis, epiſcopis, archidiaconis, & cæteris prælatis, ut in locis ſuæ juriſdictioni ſubjectis, ſuper præmiſſis diligenter inquirant, & contra delinquentes ſtatutum præſens efficaciter obſervent, & faciant obſervari. Qui ſi, poſtquam eis, per facti evidentiam, vel alio juſto modo, conſtiterit quemquam delinquere in præmiſſis, corrigere ſecundum ea quæ ſunt ſtatuta neglexerit: archiepiſcopi quidem & epiſcopi dalmaticæ, tunicæ & ſandalium uſu, archidiaconi vero & alii inferiores prælati, ipſo facto ab ingreſſu eccleſiæ, donec circa correctionem & emendationem exerceant ſui officii debitum, ſint ſuſpenſi.

Adhæc, cum epiſcopalis dignitas religionis affectum augere debeat, & cultum ejus apertius demonſtrare: præcipimus univerſis epiſcopali præditis dignitate, ut habitum gerant dignitati & honori ſuo congruentem, prout canonica edocent inſtituta. Specialiter autem indicimus iis, qui de monaſteriis vel aliis regularibus locis in epiſcopos ſunt aſſumpti, vel de cætero aſſumentur, ut ſuum deferant habitum regularem: ne religionem præcedentem dignitas excludere videatur, quam ſibi debeant vinculo individui fœderis adoptare. Quibus etiam diſtrictius inhibemus, ne utantur pannis, aut pellibus, aut aliis ornatibus ab ordine ſive regula ſua priori diſcrepantibus in colore: ſed in talibus ſtatutum concilii generalis ſatagant obſervare.

VI. *Ne clerici ſint advocati in cauſis ſæcularibus, neque ju[illegible]ces, neque aſſeſſores, in cauſ[is] ſanguinis.*

Iuxta ſacrorum ordinum cenſuram, præſenti conſtitutione diſtrictius inhibemus: ne quis in clericali militia conſtitutus, advocationis officium in foro ſæculari, pro cauſa ſanguinis, vel alia quacunque, niſi in caſibus a jure permiſſis, exercere præſumat. Si quis autem contra fecerit, ſi quid in cauſa ſanguinis, pro actoris parte cer-

A tayerit *, ipſo facto ab officio ſint ſuſpenſi. In alios vero per diœceſanos exceſſum hujus compeſci præcipimus & puniri: pœnæ condignæ qualitatem, ipſorum arbitrio reſervantes. In eiſdem quoque ſanguinis cauſis, in quibus mortis aut mutilationis membrorum judicium agitur, ſimiliter inhibemus: ne quis in clero conſtitutus, judex ſeu aſſeſſor eſſe præſumat. Quiſquis vero contra fecerit, præter ſuſpenſionis ab officio pœnam, quam ipſo facto incurret, alias juxta ſui ſuperioris arbitrium puniatur. A quibus ſuſpenſionum ſententiis per ſuos diœceſanos nullatenus abſolvantur, niſi
B prius ſatisfecerint competenter.

VII. *Ne clerici juriſdictionem ſæcularium exerceant.*

Cum honeſtatis eccleſiaſticæ ſpeciale decus exiſtat, a carnalibus longe fieri actibus, nec ſæcularibus negotiis immiſceri manus cæleſtibus miniſteriis deputatas: grave ac ſordidum reputamus, quod clerici quidam terrena lucra & temporales juriſdictiones fidei * ſpeculantia & avida voracitate ſe-
C ctantes, juriſdictionem a laïcis recipiunt ſæcularem, & juſtitiarii nuncupantur, ut miniſtri fiant juſtitiæ, quam non poſſunt ſine canonicæ diſpenſationis & clericalis ordinis injuria miniſtrare. Nos igitur horrendum hoc vitium extirpare volentes, univerſis eccleſiarum rectoribus & perpetuis vicariis, immo quibuſcunque in ſacerdotio conſtitutis, diſtrictius inhibemus: ne juriſdictionem a perſona ſæculari ſuſcipiant, vel ipſam exercere præſumant. Qui autem jam ſuſceperunt, infra duos menſes omnino dimittant, eam de cætero nullatenus ſuſce-
D pturi. Quia vero apud malevolos animos inhibitio non cohibet delinquentes, niſi pœnalis ultio ſubſequatur: decrevimus, ut quiſquis contra prædicta venire præſumpſerit, ipſo facto ab officio & beneficio ſit ſuſpenſus. Ad quæ ſi temere ſic ſuſpenſus ſe ingeſſerit, ultionem canonicam non evadet. Hujuſmodi vero ultio, per diœceſanum ejus, qui contra iſta fecerit, donec emendaverit ipſius diœceſani arbitrio, & juramentum præſtiterit quod de cætero alias non committat, nullatenus relaxe-
E tur. Salvis domini regis privilegiis in hac parte.

VIII. *De concubinariis.*

Quoniam indecorum ſit & puritati Chriſtianæ contrarium, pollutis labiis & manibus ſacra contingere, vel laudem offerre munditiæ, aut ſeipſum fœdatum luxuriæ maculis in tẽplo Domini præſentare: non ſolũ Divinæ aut canonicæ leges, verum etiam

Anno Christi 1268.

ſæcularium principum monita, ſanctæ conſiderationis iudicio proſpexerunt omnibus Chriſti & ſanctæ eccleſiæ miniſtris pudicitiam, tam conſultæ, quam indicentes. Quas prædictus legarus ſequens, laudabili ſtudio præcepit & ſtatuit, ut ubi clerici & maxime in ſacris ordinibus conſtituti, qui in domibus ſuis vel alienis detinent publice concubinas; niſi eas a ſe prorſus amoveant infra menſem, eas vel alias de cætero nullatenus retenturi ab officio & beneficio ſint ſuſpenſi, & uſque ſuper hoc ſatisfecerint, de beneficiis eccleſiaſticis ſe nullatenus intromittant: alioquin, decrevit ipſos eiſdem beneficiis fore ipſo jure privatos. Nos autem pudicitiam, veluti gemmam virtutum, optantes in clero fulgere, quibus poteſt non ſolum perſuaderi, ſed etiam aſſumptæ profeſſionis vinculo & imperati: ſtatutum prædicti legati contra clericos, qui publice detinent concubinas, editum, cura qua poſſumus perſequentes: adjiciendo ſtatuimus, ut archidiaconi locorum, qui poſt epiſcopos curam gerunt, contra concubinarios hujuſmodi annis ſingulis inquiſitionem faciant diligenrem, & circa eos prædicti legari ſtarutum exquiſite faciant obſervari. Et quæ invenerint epiſcopis teneantur nihilo minus nunciare, ut ipſi ſuper iis paſtoralis officii debitum exequantur. Quod ſi in exequendis iis quæ præmiſſa ſunt, quiſquam archidiaconus, vel epiſcopus, poſtquam ſibi denunciatum fuerit ab archidiacono, negligens fuerit: archidiaconus quidem ab ingreſſu eccleſiæ ipſo jure noverit ſe ſuſpenſum, quouſque denunciaverit epiſcopo; epiſcopus vero a Dalmaticæ, tunicæ, & ſandalium uſu, ſit ſuſpenſus, donec a ſe negligentiam excutiens, quæ ſtatuta ſunt duxerit exequenda.

Ad hæc cum ad peccatum accedens conſenſus & auxilium alterius, utrumque in peccato parificet, & pari pœna condemnet: ſtatuimus, ut ii, qui clericos in domibus ſuis ad peccandum recipiunt, vel ſcienter peccare permittunt, ſive concubinis eorum domos locant ſcienter, vel accomodant; ſi clerici ſint, pœna ſimili; ſi vero laici, ad arbitrium epiſcopi puniantur. Prædictæ vero concubinæ de quibus conſtiterit per facti evidentiam, vel aliquo alio juſto modo, ab ingreſſu eccleſiæ, dum celebrantur Divina, penitus arceantur; nec eis paſchali tempore tribuatur viaticum, cum judicium ſibi manducent & bibant, qui illud indigne aſſumunt. Cæterum, quia plerumque evenire didicimus, quod convictus ſuper crimine adulterii, aut alio peccato notorio, ad partes fugiat alienas, ut & pœnam effugiar, & liberius in crimine perſeveret: ſtatuimus, ur ſi quis taliter de provincia in provinviam aliam noſtræ legationis effugerit, epiſcopus, in cujus diœceſim venerit, ſeu ejus officialis ad mandatum prælati in cujus diœceſi vel juriſdictione fugiens ille deliquerit, ſententiam excommunicationis in ipſum latam efficaciter exequatur, donec ad pœnitentiam redeat ſalutarem.

Anno Christi 1268.

IX. *De Vicariorum reſidentia, & inſtitutione.*

Sacrorum ordinum diſpenſatio, quaſi clavis ad aperiendum varias portas ſalutis, & gratiæ ſpiritualis, hominibus eſt conceſſa: quam habere neceſſe eſt, ut clavis aperiat, qui curam obtinet animarum. Qui etiam clavem geſtat, extra manſionem vagari non debet, ut paratus ſit in ſtatione continua vocantibus: & non vocantes ſuis exhortationibus, quaſi paſtor ſolicitus, ad ſe trahat. Hæc licet antiqua ſanctorum patrum decernat autoritas: quia tamen ab iis, qui temporalem fructum plus diligunt quam æternum, invenitur temere non ſervatum, prædictus legatus circa utrumque provide ſtatuit inter alia, nullum de cætero ad vicariam admittendum, niſi in preſbyterum jam ordinatum, vel ſaltem in diaconum proximis temporibus ordinandum: qui renuncians aliis beneficiis, ſi qua habet curam animarum habentia, juret ibi reſidentiam facere corporalem: alioquin inſtitutionem ipſius nullam fore decrevit, & vicariam alii conferendam.

De iis autem qui tunc jam fuerant inſtituti, non tamen in preſbyteros ordinati, ſtatuit & præcepit, ut extunc infra annum ad minus, ſe facerent in preſbyteros ordinari: alioquin, privatos ipſos extunc vicariis fore decrevit: quod de reſidentia circa inſtituendos præceptum erat, ſtatuens etiã circa ipſos. Nos autem contra hoc agentium compeſcere malitiam noſtra quoque ad hoc opportuna diſtrictione volentes: adjiciendo ſtatuimus, ut ſi quis de cætero contra hoc ſtatutum vicariam tenuerit, fructus ſuos non faciat ſic perceptos, ſed ipſos reſtituere teneatur: & ipſorum medietas eccleſiæ, cujus eſt vicaria, tradatur, in ipſius utilitatem modis omnibus convertenda: medietatis vero alterius pars una in pauperes illius parochiæ expendatur, & altera loci archidiacono applicetur.

Ipſe vero archidiaconus ſuper his, annis ſingulis, inquiſitionem faciat diligentem: ſuaque opera & ſolicitudine ſtatutum hoc faciat firmiter obſervari. Qui etiam, ſi aliquem contra præmiſſa vicariam comperit retinere, prælato, ad quem ipſius collatio vel inſtitutio pertinet, vicariam ipſam ſine mora denunciet fore vacantem: ut idem circa id exequatur, quod officij ſui viderit intereſſe. Qui etiam nec aliter inſtituat, nec poſt factam ſibi denunciationem hujuſmodi

juſmodi, vel poſtquam ad ejus pervenerit notitiam, inſtitutionem vicariæ differre præſumat. Quod ſi contra fecerit, a collatione, inſtitutione, & præſentatione beneficiorum quorumlibet, quiſquis fuerit, donec quæ ſtatuta ſunt exequatur, noverit ſe ſuſpenſum.

Ad hæc, cum omnis malitiæ conatus diligenti reprimamus induſtria: ſtatuimus, ut ſi quis contra præmiſſa vicariam retinere contenderit, per menſem unum in ſua rebellione perſiſtens, præter pœnas ſuperius impoſitas, aliis beneficiis, ſi qua habet, ſit ipſo facto privatus: nec non & ad vicariam, cui ſic moleſtus incumbit perpetuo, & ad cætera beneficia, quibus vitioſo & adulterino contagio ſe reddit indignum, per triennium ſit inhabilis obtinenda. Quæ omnia non ſolum ad futura porrigimus, verum etiam ad præterita referri volumus: & in eiſdem efficaciter ſtatuimus, & præcipimus obſervari. Archidiaconus vero, ſi quæ ſuperius ſunt injuncta, neglexerit, præter indignationem omnipotentis, quam incurrat, ab ipſa parte ſibi applicanda privetur, & ab ingreſſu eccleſiæ, præſentis ſtatuti autoritate, quouſque præmiſſa fecerit, ſit ſuſpenſus.

X. *De intruſis.*

Amoris proprii damnabilis & immoderata præſumptio, ſubvertens in judicio rationem, dum ſibi temere alienum concupiſcit, caritatem tradit exilio, mortemque affectat proximi, quem noverit præſidere. Quin etiam morte vel immutatione alia nil agente, calliditas & ſimulatio Divinam provocantes iram impudenter inſurgunt: eum qui vivit, mortuum, & qui adhuc poſſidet, reſignaſſe verbo vel actu mendaciter confingentes. Quia vero in eccleſiis, præcipue circa mare Anglicanum conſtitutis, mortalis hic morbus irrepſit: præfatus legatus ſuper hoc ſtatuit, ne prætextu opinionis vel famæ, quæ de morte vel ceſſione habetur abſentis, cjus beneficium aliquatenus conferatur; ſed prælatus, donec plenius de veritate inſtruatur, exſpectet: alioquin, ad reſarciendum omne damnum ex hoc inflictum, abſenti ipſum obligatum; illum vero, qui ſe procuravit intrudi, præter damnorum reſtitutionem, ab officio & beneficio, ipſo facto, ſuſpenſum fore decrevit. Quod etiam ad illum extendi voluit, qui beneficium eccleſiaſticum, altero poſſidente, occupare, vi vel clam, autoritate propria, vel potius temeritate, præſumit: vel poſtquam declaratum fuerit ad alium pertinere, armis ſe defendere nititur in eodem. Nos autem latius & plenius mederi per noſtrum antidotum cupientes: adjiciendo ſtatuimus, ne quis de cætero patronus eccleſiaſticus vel ſæcularis, ad eccleſiam, in qua jus obtinet patronatus, quemquam audeat præſentare, niſi probabilem habeat de ipſius eccleſiæ vacatione notitiam. In quo caſu licet præſentare poſſit, ne ſibi per lapſum temporis præjudicium generetur: prælatus, ad quem inſtitutio ſpectat, nequaquam præſentatum præſumat admittere, vel inſtituere, niſi de morte rectoris, vel alias de vacatione legitima, prius conſtet.

XI. *Quibus notis de vacatione conſtet.*

De jis autem non aliter conſtare ſufficiat, quam per ipſius mortem, vel reſignantis, ſeu aliter dimittentis præſentiam corporalem; aut ſi abſens ſit, per epiſcopi ſeu diœceſani, in cujus civitate vel diœceſi mortuus eſſe, vel alias dimiſiſſe dicetur, aut ſaltem alterius perſonæ authenticas litteras, ſigillo authentico uno vel pluribus communitas, vel per inſtrumentum publicum, vel per teſtes juratos & idoneos omni exceptione majores, a quibus ſuper hoc non tantum de credulitate, ſed de ſcientia, ſecundum juris exigentiam, ſufficiens & apertum teſtimonium deponatur. Quod ſi contra ea quæ dicta ſunt, quiſquam in eccleſia de facto fuerit inſtitutus, vel quod verius eſt, intruſus: inſtitutio talis, invalida, & nullius penitus ſit momenti; nec per ipſam cuiquam jus aliquod adquiratur, etiamſi poſtmodum forſitan appareret ipſam eccleſiam tempore inſtitutionis hujuſmodi vacaſſe. Cumque poſtmodum de primi rectoris vita conſtiterit, eo quod perſonaliter veniens, ſe ipſum oſtendat, aut alias per authenticas litteras, vel inſtrumentum publicum, vel per teſtes idoneos vivere comprobetur: tam prælatus inſtituens, quam is qui fuerat taliter inſtitutus, ipſi rectori ad reſtitutionem integram fructuum, damnorum & expenſarum, quæ propter hoc ipſe rector incurrerit, teneatur; altero alterius ſolutione minime liberato. Et quia non ſufficit pecuniaria pœna, ubi ſpirituale delictum: prælatum qui contra hoc inſtituerit, nihilo minus ab eo tempore, quo in prædicta commiſerit, a collatione, inſtitutione, & præſentatione beneficiorum quorumlibet, ſtatuimus manere ſuſpenſum, donec ipſi rectori poſſeſſio reddatur eccleſiæ.

Adjicientes, ut ſi poſtquam de ipſius rectoris vita, ſupradicto modo conſtiterit, eccleſia non reſtituatur eidem: intruſus, ſi per tres menſes in tam peſſima rebellione perſtiterit, præter pœnas ſupra impoſitas, extunc omnibus beneficiis, quæ in eodē regno obtinet, ipſo facto perpetuo ſit privatus; & ad illud, quod taliter detinuit, quandocūq; vel quocumque modo vacaverit, perpetuo ſit inhabilis obtinendum: ad quod, cupiditatis

Digitized by Google

tatis & rapinæ vitio, reddidit ſe indignum. Et ſi quidem nullum fortaſſis beneficium habeat, non ſolum ad hoc, quod ſic ſe habere præſumpſit, ſed etiam ad quodlibet aliud in illa diœceſi, quam ſceleris ſui peſte turbavit, ipſo facto, autoritate hujuſmodi ſtatuti ſe inhabilem perpetuo eſſe ſciat, & penitus eſſe incapacem. Cæterum ad omnes, qui præſentatione patroni, aut aliis modis, beneficia vel eeeleſias, ſine canonica inſtitutione prælati, per ſe, vel per alios, occupare præſumpſerint, quos adhuc gravius delinquere conſtat; necnon ad eos quoque qui ante hanc conſtitutionem noſtram occuparunt viventis beneficium, vel eccleſiam, & adhuc detinent occupatam; ad eos quoque qui ſine canonica inſtitutione prælati ſe ipſos intrudere præſumpſerunt (niſi infra tres menſes a publieatione hujuſmodi conſtitutionis, tam occupatores, quam intruſotes hujuſmodi, omnino dimiſerint quod taliter acceperant, & ut ſupradictum eſt, ſatisfeeerint) ſupra nominatas pœnas extendi volumus & mandamus: iis, quæ eontra tales in eonſtitutionibus prædicti legati & provincialium conciliorum totius noſtræ legationis ſtatuta ſunt, in nullo penitus diminutis. Contra hos etenim delinquentes, pœnas illas ex * quo ſufficere non putamus, ſanctius eſſe ac tolerabilius æſtimantes, eecleſiam vel beneficium vacare diutius per incognitam veritatem, quam momento quocumque adulterari apud violentũ vel nefarium poſſeſſorẽ.

Ad hæc, cum ad archiepiſcopum vel epiſcopum, ad quem eccleſiæ vel benefieii eollatio ſpectat, vacationis notitia probabiliter alias quam prædictis modis forte pervenerit: ſi forſitan beneficium illud vel eccleſiam eonferat, timens ne per lapſum temporis præjudicium ſibi fiat, poſſeſſionem tamen ipſius eccleſiæ vel beneficii corporalem, priuſquam de vacatione ſupraſctiptis modis conſtiterit, non tradat vel tradi faciat, ſeu conſentiat, vel permittat, neque is, cui collatio facta eſt, ingredi poſſeſſionem propria vel alterius cujuſcumque autoritate præſumat. Quod ſi archiepiſcopus vel epiſcopus contra feeerit, prædictis pœnis ſe noverit ſubjacere. Is vero, cui collatio hujuſmodi facta eſt, ſi contra præmiſſa poſſeſſionem acceperit: ipſa eccleſia ſeu beneficio perpetuo ſe noverit eſſe privatum, & nihilo minus alias pœnis ſubjaceat ſupra dictis.

XII. *Ne una eccleſia dividatur in plures.*

Vnitatem in omnibus, maxime veto Divinis & ſpiritualibus officiis & miniſteriis, ita perfectio ſequitur, ut diviſionem ſuper omnia deteſtetur, quæ deſolationem & ruinam inducit. Nec enim ullum ipſum materiale ſubjectum ſtabit, nulla ſacræ rei deſignatio intellectum confotmiter ad ſe trahit, cum in illo vel in iſto diviſio aget, diverſum faeiens quod eſt unum. Ex his catholica unitas ſanxit & autoritas, ut in una eccleſia unus ſit tector, quaſi unius corporis unum caput. Sed ſtupefactivæ zizaniæ ſeminator, interdum per plurium in una eccleſia patronurum diſcordiam; interdum per cupidorum figmenta, qui de ipſa eccleſia nihil aliud quam commodum temporale venantur, hanc peſtiferam factionem diverſis modis inducit, ut in plures collata una eceleſia dividatut: rei pravitatem quadam mutatione vocabulotum ſeu nominum occultantes. Quod deteſtabilius eſt, in tantum in quibuſdam prælatis atdor cupiditatis & avaritiæ exardeſeit, ut præſentatos ad eccleſiaſtica beneficia non admittant, nec ea aliter conferant, niſi certa proventuum & redditaum beneficiorum ipſorum portione retenta, quam ſuis uſibus applicant, vel aliis eam ad tempus vel ſimpliciter conferunt pro ſuæ libito voluntatis.

Super his aurem legitime compeſcendis, diviſiones vel partieulares aſſignationes & permutationes penitus prohibens: ſtatuit, ut nũquam in plures perſonatus vel vicarias eccleſia divideretur, & quæ tunc ante diviſæ fuerant, integrarentur quam citius facultas ſe offerret: niſi aliqua eccleſia ſic foret ab antiquo forſitan inſtituta, in qua per loci epiſcopum provideri ſtatuit, quod tam redditus, quam parochia, inter eos congruis portionibus dividantur, & quod ſemper apud eccleſiam reſideat aliquis, qui de animatum cura ſolicitus, celebratione Divinorum, & collatione ſacramentorum, ſe viriliter exereeat & honeſte. Nos igitur prædicti legati ſanctionem digna æmulatione ſequentes, adjiciendo ſtatuimus: ut omnis hujuſmodi prorſus diviſio ante prædicti legati conſtitutionem facta, niſi tanto eam præceſſerit tempore, ut merito poſſit antiquitatis jure cenſeri, quæve poſtmodum eſt ſecuta, nec non cujuſcumque portionis proventuum eccleſiaſtieorum benefieiorum retentio & aſſignatio, quæ fieri poſſe dinoſcitur abſque labe ſimoniacæ pravitatis, per locorum diœceſanos penitus tevocentur.

Si qua vero de cætero fiat diviſio, ſeu alicujus portionis retentio vel aſſignatio: hanc nullam ipſo jure fore deeernimus. Et ne conſerentis, ſeu præſentantis, vel admittentis plures ad unam eeeleſiam exemplum mali relinquat impunitas: præſentans quidem, unus aut plures, jus illa vice præſentandi amittat, ad ſuperiorem proximum devolvendum. Si vero prælatus ſic contulerit, vel præſentatos admiſerit, vel ſi certam retinuerit vel alii aſſignaverit pottionem, ſimpliciter

ANNO CHRISTI 1268.

ſimplicitet, vel ad tempus: non ſolum inſtitutio ejus, & retentio, vel aſſignatio, viribus careat, verum etiam ipſe, quouſque id revocaverit, ipſo facto a collatione, inſtitutione, ſeu præſentatione beneficiorum quorumlibet, ſit ſuſpenſus.

XIII. *De abſtrahentibus confugientes ad eccleſiam vel cœmeteria, ſeu res ibidem depoſitas*

Et de auferentibus aliquid præter voluntatem dominorum eccleſiaſticorum de domibus, maneriis ſeu grangiis.

Ad tutelam & confugium oppreſſorum ita immunitatem eccleſiaſticam cernimus conſtitutam, ut etiam reos ſanguinis ab hominum incurſu defendat. Quanto magis inſontes criminum confugientes ad ipſam, & res nulli vitio ſubjacentes, hoſtili timore intta ipſius eccleſiæ ſepta repoſitas, convenit non ſolum exinde non abſtrahere vel tapere, ſed eriam non contingere, ut in eis temeritatis aliquid attentetur: ſatis inrelligit qui prudenter artendit. Præterea circa ruitionem, tam perſonarum ad eccleſias vel cœmeteria confugientium, & rerum quæ in ipſis pro ſecuritate fiducialiter teponuntur; quam circa hominum ſalutem profanorum, qui, Dei timote contempto, & eccleſiæ reverentia prorſus abjecta, immo totius humanitatis & famæ pudore depoſito, ad hujuſmodi confugarum abſtractionem, & rerum prædam & rapinam de locis ipſis ſe conferunt impudentet: nos tanto promptius oportet intendere, quanto ſceleris hujuſmodi perfidia majus noſcitur periculum importare.

Nos igitur hujuſmodi iniquitates & ſcelera perfecto odio, ex officii noſtri debito, proſequentes: ſtatuimus, ut ſi quis aliquem ad eccleſiam vel cœmeterium aut clauſtrum confugientem, inde abſtraxerit violentet, vel alias victum neceſſarium prohibuerit, in quo ſimilis eſt necanti; aut res alienas in locis prædictis depoſitas violenter ſeu hoſtilitet aſpottaverit, vel aſportari fecerit; aut factam ſuo nomine vel a familiaribus ſuis abſtractionem, prohibitionem, vel aſportationem ratam habuerit; aut abſtrahentibus, prohibentibus, vel aſportantibus præbuerit publice vel occulte auxilium, conſilium, vel conſenſum: ipſo facto ſit excommunicationis vinculo innodatus, a quo nullatenus abſolvatur, niſi prius eccleſiæ, cui tantam injuriam*, & damnum paſſo, ſatisfaciat competentet. Et quidem ſi excommunicarus hujuſmodi, monitus a ſuo diœceſano, infra præfixum ab eo tempus, non ſatisfecerit: terra ipſius ſubjiciatur eccleſiaſtico interdicto, quod ante priſtinam* ſatisfactionē nullatenus relaxetur.

* Deeſt. fecit.

* f præſtitam.

Quod ſi forte terram non habuerit, dominus terræ in qua moratur, ſi monitus, infra terminum ſibi ad hoc indictum, extra eam non expulerit hujuſmodi peſtilentem: extunc terra ipſius eccleſiaſtico interdicto ſupponarur, quamdiu ille ibidem remanſerit duraturo. Nempe ſi talis excommunicatus clericus ſit, & a prælato ſuo monitus, infra terminum quem ei duxerit præfigendum minime ſatisfecerit: extunc omni beneficio eccleſiaſtico, quod in eodem regno obtinet, ſit privatus. Si vero nullum obtinet: ad quodcunque ejuſdem regni beneficium eccleſiaſticum per quinquennium ſit inhabilis obtinendum. Etenim digne ab eccleſiaſticis bonis excluditur, qui caritatem & eccleſiæ decus, in Dei contemprum, & proximi diſpendium, tam nequiter violavit. Quæ autem in præmiſſis ſtatuta ſunt, eadem circa eccleſiarum incendiarios & effractores volumus & præcipimus obſervari.

Ad hæc, ſi quis de domibus, maneriis, grangiis, vel aliis locis hujuſmodi, ad archiepiſcopos, epiſcopos, vel alias perſonas eccleſiaſticas, vel ad ipſas eccleſias pertinentibus accedens *, quicquam prætet voluntatem aut permiſſionem præmiſſorum dominorum, vel eorum qui ſunt hujuſmodi terum cuſtodes deputati, conſumere, vel auferre, aut contrectare præſumpſerit: ipſo facto ſit excommunicatione ligatus, a qua, donec ſatisfecerit, abſolutionis gratiam minime conſequatur. Et ne hoc ſalubre ſtatutum prætextu ignorantiæ negligatur, ipſum vel intentionem* ipſius, per annum continuum a tempore publicationis ejuſdem in eccleſiis cathedralibus, collegiatis, & aliis, per rectores & capellanos earum, quibuſlibet diebus Dominicis, aſtanti parochianorum & fidelium multitudini præcipimus publicari.

* hoc eſt, ejus ſenſū

XIV. *Ne quis impediat matrimonia ſolemnizari in facie eccleſiæ.*

Conjugale fœdus ab ipſo Domino inſtitutum, ſicut poteſtari humanæ non ſubjacet, ita nullius temerario patere debet occurſui, quo minus in conſpectu hominum ſolemnitatem accipiat; per quam, prout expedit, omnibus innoteſcat. Quapropter diſtrictius inhibemus, ne quis marrimonia contracta legitime, quo minus in facie ſolemnizentur eccleſiæ impedire præſumat. Epiſcopi vero, quorum intereſt ſacra tueri, punire condigne ſtudeant hujuſmodi præſumptores.

XV. *De executione teſtamentorum.*

Libertatē extremi judicii ſicut multa favo-

ANNO CHRISTI 1268.

ris prærogativa muniunt legitimæ ſanctio- A nes: ita ipſius executionem convenit adjuvare, ne quid impedire valeat arbitrium teſtatoris. Prætetea ſuper executione reſtamentorum duximus ſtatuendum, ut executor teſtamenti cujuſlibet, ad executionem teſtamenti nullatenus admittatur, neque teſtamentum, cum ordinario ſecundum approbatam conſuetudinem præſentatur, per ipſum aliquatenus approbetur: niſi prius quoad hunc actum ſui fori privilegio coram eo expreſſe renunciet executor. Præcipimus etiam ſtatuendo, quod B hujuſmodi teſtamentorum executores, priuſquam adminiſtrationem bonorum attingant, inventarium in præſentia aliquotum fide dignorum, qui veriſimiliter bonorum defuncti noverint qualitatem, omnino conficiant, & illud ſuo ſuperiori prælato oſtendant. Si quis autem, inventario non confecto, adminiſtrare præſumpſerit, ad ſui epiſcopi arbitrium puniatur. Super approbatione ſiquidem teſtamenti ejus, qui in diverſas diœceſes beneficia, dum viveret, obtinebat: approbationi epiſcopi illius in cujus diœceſi teſtator deceſſit, fidem vo- C lumus adhiberi.

XVI. *Ne prælati fructus eccleſiarum vacantium percipiant vel ſuos faciant.*

Eccleſiarum diſpendia injunctæ nobis ſolicitudinis cura ſubmovere volentes, ne duplici deſolatione affectæ nimium deprimantur, ab iis maxime qui ſuperintendentes, quotidianam inſtantiam ſubjectis debent eccleſiis, viduatis propriis rectoribus, D paterno conſolari tenentur affectu: ſtatuimus, ut cum eccleſias vacare contigerit, prælati ſub quibus conſiſtunt, fructus & proventus, per annum vel aliquanto alio tempore, nequaquam percipiant earundem, neque ſuos faciant ſic perceptos: ſed de ipſis fiat, quod in canonibus eſt ſtatutum. Niſi forte iidem prælati jus hujuſmodi ſibi valeant, ex ſpeciali privilegio vel conſuetudine, ab antiquo vendicare. Quod ſi contra fecerint, donec totum reſtituerint, ab officio ſint ſuſpenſi. Sequeſtrationes etiam E fructuum & proventuum beneficiorum eccleſiaſticorum, a prælatis penitus fieri prohibemus, quod & leges & canones interdicunt: niſi caſus ſpeciales emergant, in quibus ſequeſtrationes, certæ conſuetudines & jura permittant. Aliter autem factas ſequeſtrationes, & latas, occaſione hujuſmodi, excommunicationum, ſuſpenſionum, & interdicti ſententias, nullas fore decrevimus ipſo jure. Prælatus etiam qui hujuſmodi, ſequeſtrationes fecerit, quouſque revocaverit, ipſo facto a pontificalibus ſit ſuſpenſus.

Deeſt aliquid

XVII. *De oblationibus capellarum matrici eccleſiæ reſtituendis.*

ANNO CHRISTI 1268.

Gratia quæ de concedentis benignitate procedit, recipientem manifeſte reddit ingratum, ſi vertitur in abuſum: & ſuis non contenta finibus, extenditur in alterius læſionem. Eccleſiaſticæ quidem providentiæ pietas, alteri per alterum non vult iniquam conditionem afferri: ſed quando privata perſona capellam propriam deſiderat obtinere, quod*, cauſa juſta mediante, *f. qui conceſſerit, ſemper adjicere conſuevit, ut id fiat ſine juris præjudicio alieni. Quod & nos ſalubri & opportuno remedio conſequentes: ſtatuimus & diſtricte præcipimus, ut capellani miniſtrantes in capellis hujuſmodi, quæ, ſalvo jure matricis eccleſiæ, ſunt conceſſæ, univerſas oblationes, & cætera, quæ ipſis non recipientibus ad matricem eccleſiam pervenire deberent, ipſius rectori ſine difficultate reſtituant: cum id tanquam alienum juſte nequeant detinere. Si quis autem reſtituere contempſerit: ſuſpenſionis vinculo, quouſque reſtituerit, ſe noverit innodatum.

XVIII. *De domibus eccleſiarum reficiendis.*

Improbam quorundam avaritiam perſequentes, qui cum a ſuis eccleſiis & eccleſiaſticis beneficiis multa bona ſuſcipiant, domos ipſarum & cætera ædificia negligunt, ita ut integra non conſervent, & diruta non reſtaurent (propter quod ipſarum eccleſiarum ſtatum deformitas occupat, & multa incommoda ſubſequuntur) ſtatuimus atque præcipimus, ut univerſi clerici, ſuorum beneficiorum domos, & cætera ædificia, prout indiguerint, reficere ſtudeant condecenter: ad quod per ſuos epiſcopos vel archidiaconos ſolicite moneantur. Si quis vero poſt epiſcopi vel archidiaconi ſui monitionem, per duos menſes id facere ceſſaverit: extunc epiſcopus ipſe, ipſius clerici ſumptibus, id fieri faciat diligenter, de fructibus ipſius eccleſiæ vel beneficii, præſentis autoritate ſtatuti, tantum accipi faciens, quantum ad refectionem hujuſmodi ſufficiat peragendam. Cancellos etiam eccleſiæ, per eos, qui ad hoc tenentur, refici faciant, prout ſuperius eſt expreſſum. Archiepiſcopos vero, epiſcopos, & alios inferiores prælatos, domos ac ædificia ſua ſarta tecta reficere, & in ſtatu ſuo conſervare ac tenere, ſub Divini judicii obteſtatione præcipimus: ut ipſi ea reficiant, quæ refectione noverint indigere.

XIX.

ANNO CHRISTI 1268.

XIX. *De procurationibus, quæ ratione viſitationis debentur, non recipiendis ab archidiaconis, vel aliis inferioribus prælatis, niſi cum viſitant.*

Naturalis diſpoſitionis effectus ſemen ſerenti reddit, & ſemen laboris multiplicabit operanti. Abſurdum vero ſimulque iniquum nemo dubitat, ibi quemquam, ubi non ſeminat, metere: & ex iis colligere quæ non ſpargit. Ex his ſacrorum canonum proviſio æquitate ponderata decrevit, ut eccleſia, quæ viſitationem recipit, temporalibus & ſpiritualibus eccleſiarum bonis ſalubriter inſtitutam procurationem exhibeat viſitanti. Cum autem ratione viſitationis procuratio debeatur: ſi quid exigitur vel recipitur, hujuſmodi ratione ceſſante, jam male accepti & indebiti nomen ſubit. Cum igitur intellexerimus, quod plerique prælati procurationes a ſubditis exigunt, licet viſitationis officium non impendant: nos tam indemnitati eccleſiarum, quam prælatorum ſaluti, conſultius providentes, diſtrictius inhibemus, ne quis eorum, procurationem, quæ ratione viſitationis debetur, ab eccleſia quacunque recipiat, niſi cum eidem officium impendit viſitationis. Qui vero aliter receperit: donec reſtituerit, ab ingreſſu eccleſiæ ſit ſuſpenſus. Epiſcopi vero & alii inferiores prælati, cum viſitant, in ſuperflua comitiva, ſeu evectionum numero, vel alias in expenſis, gravare ſubditos non præſumant ultra quantitatem & numerum determinatum in conſtitutione felicis recordationis Innocentii papæ quarti; ne videantur in viſitationibus magis lucris pecuniariis inhiare, quam eccleſiarum velle conſervare ſtatum, vel ſalutem quærere animarum. Quod ſi contra facere attentaverint: ſubditi eis non pareant in hac parte. Latas etiam, occaſione hujuſmodi, excommunicationum, ſuſpenſionum, & interdicti ſententias, ipſo jure decernimus eſſe nullas. Secum etiam viſitationis tempore ſuperfluam & oneroſam multitudinem hominum non adducant, per quam eccleſiarum requies perturbari ſæpius conſuevit: ſed moderationem ſequantur conſtitutionis canonicæ in Lateranenſi concilio promulgatæ.

XX. *Ne pecunia recipiatur a ſubditis pro delicto notorio.*

Deus omnipotens, cujus omnia ſunt, precium quodlibet pro delicto non accipit, & holocauſtum non poſtulat pro peccato. Quidam vero ad aliorum regimen deputati, hoc ignorantes, aut ex temeraria quadam induſtria contemnentes: cum peccatur a ſubditis, debitam pro pecunia pœnam remittunt. Ex quo fit, ut, Deo non indulgente, tam vindex criminis, quam commiſſor, ſua in eodem ſacculo delicta conſignent, pariter judicandi. Et quia juxta beatum Iſidorum, nullam reus pertimeſcit culpam, quam redimere nummis æſtimat: non ex hoc mala voluntas minuitur vel mutatur, ſed potius datur autoritas & licentia delinquendi. Circa correctionem quidem criminum præfatus legatus ſtatuit, ut archidiaconi eccleſias utiliter & fideliter viſitent de ſacris vaſis & veſtibus, & qualiter diurnis & nocturnis officiis eccleſiæ ſerviantur, & generaliter de temporalibus & ſpiritualibus inquirendo: & quæ corrigenda invenerint, corrigant diligenter. Eccleſias autem ſuperfluis non gravent expenſis, ſed procurationes, duntaxat cum viſitant, exigant moderatas. Non ſecum ducant extraneos, ſed modeſte ſe habeant in familia & in equis: nec pecuniam ad hoc, ut non viſitent, vel non corrigant, vel ut crimina non puniant, ab aliquo recipere præſumant: nec aliquos ſententiis ſuis involvant injuſte, ut ab eis poſſint ex hoc pecuniam extorquere. Unde, cum hæc ſapiant Simoniacam pravitatem, decrevit, ut qui talia agere præſumpſerint, ſic extorta in duplum erogare in pios uſus, epiſcopi ſui arbitrio, compellantur. Salva nihilo minus alia pœna canonica contra ipſos.

Præcepit etiam, ut dicti archidiaconi capitulis per ſingulos decanatus frequenter interſint: in quibus diligenter inſtruant inter alia ſacerdotes, ut bene ſciant & ſane intelligant verba canonis Miſſæ, & baptiſmatis; ea ſcilicet maxime, quæ ſunt de ſubſtantia ſacramenti. Nos igitur ſtatutum prædicti legati contra tales editum adjuvantes: adjiciendo ſtatuimus, ut archidiaconi pro nullo mortali & notorio crimine, vel de quo ſcandalum generatur, pecuniam a delinquente pro ipſo recipiant, ſed commiſſum crimen puniant animadverſione condigna. Epiſcopis vero diſtricte præcipimus, ut hujuſmodi ſalubre ſtatutum firmiter faciant obſervari.

XXI. *De firmis.*

Indignum eſt, cum *ſpiritualibus pecuniarum inire commercium, dicente apoſtolo Petro ad Simonem: *Non ſit tibi pars neque ſors in ſermone iſto.* Avare enim & facile ſpiritualia vendit, qui eorum exercitium pecuniæ interventione conducit. Provide igitur conſtitutionem legati prædicti comperimus inhibentem, ne dignitates vel officia, puta decanatus, vel proventus ex eccleſiaſticæ vel ſpiritualis juriſdictionis exercitio, ſeu ex pœnitentia, vel altari,

* f. in ſp.

Act. 8.

altari, vel ſacramentis aliis quibuſlibet, A venientes, nullo modo concedantur ad firmam. Nos autem contra hoc tam ſanum & ſalubre ſtatutum fieri a pluribus audientes: adjiciendo ſtatuimus, ut ſi de cætero quiſpiam contra fecerit, datio ad firmam ſic facta non teneat; & contrahentium neuter alterutri ex tali contractu, tanquam invalido, quacunque juris auctoritate, aut beneficii, hujus noſtræ conſtitutionis expreſſa renunciatione, vel alia pactione vallâte, aliquatenus obligetur: nihilo minus tertia parte proventuum ejus rei, quam de facto B ad firmam dari contra hoc ſtatutum conſtiterit, fabricæ majoris eccleſiæ cathedralis modis omnibus applicanda. Quæ omnia habere locum volumus, & ſtatuimus obſervari, cum laïcis datur eccleſia ad firmam: & cum ultra quinquennium etiam clericis eccleſiæ firma conceditur, contra conſtitutiones a dicto legato ſuper his ſalubriter promulgatas. Eccleſiis quoque a gravi præjudicio præcavere volentes, ipſas ad firmam dari patronis earum ſub præmiſſis pœnis diſtrictius prohibemus.

XXII. *De reſidentia archiepiſcoporum & epiſcoporum.*

Paſtor bonus agnoſcens gregem ſuum, debet ipſum mentis & corporis oculis jugiter intueri: & ne ipſum inſidioſus lupus invadat, ſicut hoſtis perſequendo invigilat, ſic prælatus reſiſtet continue defendendo. Oportet igitur, ut corporalis præſentia ipſum ſolicite tueatur: quia vadens paſtor & veniens, ſæpe non invenit quod reliquit, eo D quod illud adverſarius non recedens neque dormiens aſportavit. Sane licet epiſcopi ad perſonalem reſidentiam circa gregem Domini ſibi commiſſum, tam Divinis, quam eccleſiaſticis præceptis noſcantur aſtricti: quia in partibus noſtræ legationis nonnulli ſunt, qui hoc attendere non videntur: nos prædicti legati monitionem & exhortationem, ſuper hoc, archiepiſcopis & epiſcopis prudenter emiſſam, æmulationis condignæ ſtudio ſequentes, ipſos efficaciter hortamur in Domino, & in virtute ſanctæ obedientiæ, atque ſub Divini obteſtatione E judicii commonemus, ut ad commiſſi gregis curam, & deſponſatarum ſibi eccleſiarum ſolatium, præcipue diebus ſolemnibus, Quadrageſimalibus, & Adventus, præſentiam ſuam exhibeant debitam, quibus ſe fide media copularunt: ſanctum chriſma, oleum ſacrum, & oleum infirmorum, in die cœnæ Domini quolibet anno conficiant, niſi eos dictis diebus ab ipſorum eccleſiis, a ſuis ſuperioribus evocatos, vel ex alia juſta cauſa, oporteat abſentare: ut quod ipſorum nomen prætendit, & commiſſum ſibi miniſterium exigit, quod non minus gerit oneris quam honoris, ſolicitis ſtudeant excubiis obſervare.

XXIII. *De appropriationibus eccleſiarum non faciendis.*

Quoniam alienationes eccleſiarum, ſanctorum patrum, & Romanorum pontificum decreta prohibere ſummopere ſtuduerunt: nos ipſos ex officii noſtri debito, ſufficientia qua poſſumus imitantes, univerſis epiſcopis diſtrictius inhibemus, ne quis eorum, eccleſiam ſibi ſubjectam, alteri epiſcopo, vel monaſterio, ſeu prioratui, appropriationis jure conferat vel aſſignet: niſi is, cui appropriare voluerit, adeo manifeſte paupertatis premarur onere, vel alia legitima cauſa ſubſit, quod talis appropriatio, non tam juri contraria, quam pietati conſona merito cenſeatur. Si vero contra præmiſſa facta fuerit hujuſmodi appropriatio: ipſo jure invalida, & nullius penitus ſit momenti, ſed ab ipſo, qui hoc fecerit, ſicut de facto C proceſſit, modis omnibus revocetur.

Nonnulli quoque in eccleſia, quæ per proprios conſuevit gubernari rectores, in uſus eorum conceſſa, ut totum, quod ex appropriata ſibi eccleſia provenit, inhianter abſorbeant, ipſam dimittunt vicario deſtitutam: aut ſi vicarium in ea fortaſſis inſtituunt, ita modicam eidem relinquunt fructuum portionē, quod non poteſt ſibi ſufficere, & archidiaconorum, & alia incumbentia ſibi onera ſupportare. Quo fit, ut quod in eleemoſyna eſt proviſum, in ſitim avaritiæ confluat, & tranſeat in rapinam. Super his igitur ſalubria remedia cogitantes, ſtatuimus, & diſtricte præcipimus, ut univerſi religioſi, exempti & non exempti, Ciſtercienſes, & alii quicumque qui eccleſias in proprios uſus habent, ſi vicarii non ſint poſiti in eiſdem, infra ſex menſium ſpatium, vicarios præſentare diœceſanis, qui eos inſtituere debeant, non omittant: quibus ſufficientem aſſignare pro facultate eccleſiarum ſtudeant portionem. Alioquin, extunc iidem diœceſani id facere ſtudeant diligenter.

Statuimus quoque ut epiſcopi, qui eccleſias in proprios uſus habent, domos in ipſarum eccleſiarum parochiis conſtruant, vel olim conſtructas reædificent & conſervent, in quibus honeſte poſſint recipi viſitantes. Supradicta vero omnia tam ab epiſcopis, quam ab aliis qui eccleſias in proprios uſus habent, fieri præcipimus & ſervari.

XXIV. *De bonis inteſtatorum.*

Cum mortis præoccupatio incerta, ſæpe ſic anticipet ultimi arbitrii voluntatem, ut

ANNO CHRISTI 1268.

ut conficiendi teſtamenti, ſeu extremæ diſpoſitionis, adimat vitæ deciſio facultatem: agit humana pietas miſericorditer in defunctum, cum res temporales, quæ illius fuerant, per diſtributionem in pios uſus ipſum adjuvando ſequuntur, & coram cæleſti judice pro ipſo propitiabiliter intercedunt. Proinde, ſuper bonis ab inteſtato decedentium, proviſionem, quæ olim a prælatis regni Angliæ, cum approbatione regis & baronum dicitur emanaſſe, firmiter approbantes: diſtrictius inhibemus, ne prælati, vel alii quicunque, bona inteſtatorum hujuſmodi quocunque modo recipiant, vel occupent, contra præmiſſam proviſionem.

XXV. *De delegatione cauſarum.*

Iudicii robur & decus exornat autoritas judicantis: & coram illo tutis greſſibus incedere veritas præſumitur, de quo ſtatus eminentior, & meliora ſtipendia, ſtrenuos actus & dignos fructus juſtitiæ repromittunt. Proinde ſacris canonibus inhærentes, quibus ſtatutum eſt, ut non niſi perſonis in majori ſtatu conſtitutis cauſæ a ſede apoſtolica delegentur: ejuſdem juris ratione commoniti, ſtatuimus, ut ab archiepiſcopis, vel aliis ordinariis, non niſi perſonis in dignitate vel officio conſtitutis, aut cathedralium vel aliarum collegiatarum eccleſiarum canonicis, cauſæ aliquatenus committantur.

XXVI. *De forma citationis.*

Ita mortalium ſæva cupiditas ſuum in ſeipſum reflectit ardorem, ut quicquid ſibi poſſit attrahere, non deſiſtat, non timens Divinam offenſam, vel proximi læſionem: quod litigiorum amfractus, & procellæ cauſarum manifeſte declarant, in quibus ſeipſum ſolum reſpiciens litigator, ſic errat in via juſtitiæ, ut rectum & æquum exiſtimet, quicquid adverſario noceat, & jure vel injuria ſibi proſit. Sane quoniam in citationis articulo fraudem ſæpe fieri eſt compertum: prædictus legatus ſtatuit, ut per impetrantes, vel eorum nuncios, in cauſis regni Angliæ, citatoriæ litteræ non mittantur; ſed judex moderatis ſumptibus impetrantis per ſuum fidele nuncium eas mittat, qui vocandum diligenter perquirat; quem ſi reperire non poterit, die Dominico vel alio ſolemni, apud eccleſiam loci illius in quo degere conſuevit, dum Miſſa cantatur, litteras legi faciat & exponi, vel ſaltem ad decanum, in cujus decanatu moratur qui vocandus exiſtit, citatio dirigatur: qui a judice miſſus hæc fideliter perſequatur per ſe, aut per ſuos certos nuncios & fideles: quodque inde fecerit, eidem judici reſcribere non omittat. Nos autem, ut circa citationis articulum cautius & tutius procedatur, & diſcriminis materia, quantum in nobis eſt, penitus auferatur, conſtitutioni dicti legati adjiciendo, ſtatuimus: ut, cum judex contra quemlibet abſentem emittit citationis edictum, citationem faciendam decano loci vel alicui alii certæ perſonæ demandet. Is vero, cui demandata fuerit, cum eam fideliter fuerit aſſecutus, ſecundum ſtatuti formam, ſe citaſſe reſcribat. Alioquin citationi, quæ aliter facta appareat, fides nullatenus habeatur: nec ſecundum ipſam, contra eum qui citatus dicitur, ad pœnam aliquam procedatur.

XXVII. *De iuramento advocatorum.*

Laudabile vitæque hominum neceſſarium advocatorum officium, qui quaſi athletæ juſtitiæ, in campo judicii militant, multum quidem exautoratur ab illis, qui in ipſo infideliter ſe exercent, per quos juſtitia deperit, & litium proceſſus innumeris ſubterfugiis impeditur. Hæc ſane prædictus legatus diligenter conſiderans, & prudenter attendens, inter alia facta in conſtitutione decrevit: ut quiſquis advocati officium voluerit generaliter promereri, apud diœceſanum, cujus juriſdictionis exiſtit, originis vel domicilii ratione, præbeat juramentum, quod in cauſis, quarum patronus exiſtit, patrocinium fidele præſtabit. Nos igitur hujuſmodi ſtatuto, per quod iniquitati occurritur, relevatur juſtitia, & ſuccurritur veritati, parare volentes ſemitam ampliorem: adjiciendo ſtatuimus, ut ſecundum ea quæ in dicto ſtatuto contenta ſunt, nullus advocatus, niſi litteras diœceſani, corã quo jurare præcipitur, prius oſtendat, fidem de juramento huiuſmodi exhibito faciẽtes, vel de novo exhibeat hujuſmodi juramentum, ad nullius cauſæ patrocinium admittatur.

XXVIII. *Ne iudex pacem vel concordiam litigantium impediat.*

Cum partes ſuas amittat judicium, niſi actoris & rei diſſenſio conquieſcit, nec aliud agere judex debeat juxta legitimas ſanctiones, quam ut controverſiam dirimat inter ipſos: multo profecto delinquit, qui partes ad pacem vel concordiam paratas, maxime prætextu alicujus commodi, nititur impedire. Quia vero, per impedimentum hujuſmodi, ſi contingat, provocatur Deus, læditur proximus, judicii contaminatur honeſtas, & jurgiorum materia confovetur: nos ſtatutum prædicti legati, qui ſuper hoc ſimplici fuit inhibitione contentus, efficacius proſequentes, adjiciendo ſtatuimus: ut ſi quis deinceps, pro impedimento paci ſeu compoſitioni litigantium objiciendo, quic-

Anno Christi 1268.

quicquam receperit, ei qui dederit, omnibus modis reſtituere teneatur: necnon tantundem exſolvat pauperibus erogandum. Alioquin, ex eo tempore, quo ſcelus hujuſmodi ſic recipiendo commiſerit: donec, ſicut dictum eſt, reſtituerit, excommunicationis vinculo ſe noverit alligatum.

XXIX. *De publicanda abſolutione.*

Sicut eccleſiaſticæ cenſuræ vinculum ad medelam inventum, ut ſanum efficiat languidum, quem coercet publice notum, fieri conſuevit: ita beneficium abſolutionis, quæ ligato impenditur, expedit notum eſſe; ne non vitandus, in ſui contumeliam vel ſcandalum ab aliis evitetur. Proinde ſtatuimus, ut cum aliquam excommunicationis, ſuſpenſionis vel interdicti ſententiam, contigerit relaxare: mandet alicui, ut relaxationem hujuſmodi publice nunciet locis & temporibus opportunis.

XXX. *De inſtitutionibus & collationibus.*

Chriſtianæ religionis veritas ita pleroſque in ſuorum cordium elatione reliquit, ut cum animæ ſuæ curæ vix unuſquiſque ſufficiat, ipſi ſe plures eſſe mendaci ſtatera penſantes, non ſolum unius beneficii ſuper multos intrepide curam ſuſcipiunt, in quo quandoque nec reſident, nec ad ſacros ordines ſe faciunt promoveri, quos ipſius beneficii cura requirit; ſed multas ſuper innumeras curas ſibi congregant impudenter, & per vanitates & inſanias falſas ambulantes, miſeras animas, quas curandas acceperunt, neceſſario negligunt, cum onus tale implere ipſa facti impoſſibilitate non poſſunt. Sane hos carni contra ſpiritum, & adverſus Deum & proximum, aſſiſtentes, & quaſi de induſtria recedentes a Deo (dum ſeipſos in manibus diaboli præcipitant manifeſte, animas Chriſto auferunt, & pauperum alimonias in uſus ſuperfluos, ne dicamus in malos, nefanda perverſitate convertunt) a tantis irruere* periculis, ſanctorum patrum, Romanorum pontificum, & cæterorum ſuper his autoritatem gerentium, conſtitutiones, tam antiquis retro temporibus, quam modernis, multiplici ſolicitudine laborarunt. Quorum labor etſi meritorius fuerit iis, qui vineam Domini fideli exercitio coluerunt, quibus virtus fuit, etiam male uſis materiam miniſtrare virtutis: multis tamen in hoc profanæ cupiditatis ardore ceſſantibus, laboris hujuſmodi profectum invenimus defuiſſe, qui, præter clavem diſpenſationis apoſtolicæ ſedis, pluralitatem beneficiorum eccleſiaſticorum, animarum curam habentium, non ſolum de manu prælatorum male ſuſcipere, verum etiam autoritate propria, violentiaque majorum, damnabiliter occupare præſumunt, & temere per excogitatas malitias & ſubterfugia detinere.

* Corr. eruere

Ex his autem dicere non ſufficimus, quanta mala proveniunt. Eccleſiæ namque maculatur honeſtas, adnullatur autoritas, fides Chriſti proſternitur, caritas exulatur, ſpes pauperum deperit, eo quod vident apertum diviti vel potenti, quod intret, omne beneficium vacaturum, quod ſuum non eſt. Miſer peccator & cæcus, rectorem ſe jactans, non tam recipit quam furatur. Inter ipſos quoque divites contentiones & ſcandala oriuntur, lites & odia confoventur. Digne etiam ſuper hujuſmodi regnorum homines Divinæ indignationis exarſiſſe ignem, & aliquorum delicta in omnes miſiſſe vindictam, ex hoc præcipue formidamus: & dum nihil aliud ita periculis plenum conſpicimus, talia vel graviora & pertimeſcimus in futurum, niſi Dei miſericordia nos deſpiciens, correctionis apponat remedium ſalutare. Volentes igitur, circa peſtiferum hunc & vix incurabilem* morbum, officii noſtri diligentiam adhibere, & tota, quantum in nobis eſt, virtute curare: prædicti quoque legati conſtitutionem ſuper his editam, ipſius inhærendo veſtigiis, adjuvantes, adjiciendo præcipimus: ut de præteritis ante hanc noſtram conſtitutionem circa beneficiorum cum cura pluralitatem, nec non contra illos, qui, prout debent, in beneficiis ſuis non reſident, nec ordinem ſacrum recipiunt, quem ipſius beneficii ſui cura requirit, commiſſis, prælati ſinguli ſine ulla diſſimulatione diligenter inquirant, & in illis faciant ſtatutum generalis concilii efficaciter obſervari.

* Corr. vix curabilem

Archiepiſcopi etiam ſuper præmiſſis diligenter inquirant in provincialibus conciliis ſuis, & negligentes corrigant, ut tenentur, cum de his in diſtricto Dei judicio rationem reddere teneantur. In poſterum autem, cum ad beneficium curam habens animarum, quenquam præſentari, aut ipſius collationem alias fieri debere contigerit: ſtatuimus, ut prælatus, qui circa hoc ſuum gerit officium, prius de vita & converſatione præſentati & inſtituendi, ac de aliis, quæ jura præcipiunt, inquiſitione præmiſſa inquirat. Hoc quoque vigilanter diſcutiat & perquirat, utrum habeat præſentatus vel inſtituendus hujuſmodi, perſonatus, ſeu alia beneficia curā animarum habentia: & ſi quidē habet, an illa cum diſpenſatione, vel abſq; tenuerit: quam ſi habere ſe aſſerat, illam infra terminum a prælato ſtatuendum, poſt aſſertionem hujuſmodi, ipſi prælato exhibere procuret: alioquin extunc nullatenus admittatur. Quod ſi alias inſtitutus fuerit, nulla ſit inſtitutio ipſo jure. Diſpenſatione vero exhibita, ipſe prælatus provide conſideret,

Anno Christi 1268

ret, an ex vi diſpenſationis ipſius, aliud vel alia, cum jam habitis, valeat obtinere. Quod ſi eum plura beneficia ſine diſpenſatione habere vel habuiſſe comperit: ipſum ad id, de quo agitur, aliquatenus non admittat. Hoc idem obſervans, ſi exhibita diſpenſatio non ad futura, ſed tamen *ad præterita ſe extendat: niſi prius in hoc caſu inſtituendus, ipſe præſtet corporaliter juramentum, quod habita poſſeſſione beneficii, in quo inſtituitur, ſtatim alia beneficia, quæ prius habuit, ſine difficultate dimittens, de illis, per ſe vel alium, extunc nullatenus ſe intromittat. Quod ſi facere præſumpſerit, B præter notam perjurii quam incurrit, habitis & habendis ipſo jure noverit ſe privarum.

*Corr ſed tantum

Poſtquam autem, ſecundum ea quæ diximus, quiſquam fuerit inſtitutus: illico prælatis in regno eodem conſtitutis, in quorum diœceſi conſiſtant priora beneficia quæ habebat, necnon patronis ipſorum, quod geſtum eſt, ſi commode poterit, denunciet inſtitutor: ut ſic de beneficiis ipſis, quæ ad eos ſpectare videntur, diſponant. Et nihilo minus nomina beneficiorum ipſorum conſcribens, in proximo tunc provinciali futuro concilio, ea denunciet: in quo videatur, C qualiter ſit de ipſis beneficiis ordinatum, & ut appareat, utrum inſtitutus verum dixerit, qui prius dixerat ſe alia beneficia non habere. Quod ſi prælatus inſtituens ſecus egerit, inſtitutionem factam revocet infra menſem: alioquin a collatione & inſtitutione ad ipſum in quibuſcumque beneficiis ſpectantibus, quouſque revocaverit, ſit ſuſpenſus. Cum *qui a ſe reprobatum crimen incurrit, merito culpa tedarguit: & in quo alium judicat, ſeipſum condemnat, dum in eodem ipſe reprobus invenitur. Hanc, Apoſtolo dicente, fugiendam labem in prælatis eccleſiæ deteſtantes, firmiter inhibemus, ne prælatus, qui præſentatum ſibi ad vacantem D eccleſiam, ob defectum ſacrorum ordinum, recuſat admittere, alii eandem eccleſiam conferat, qui defectum hujuſmodi patiatur: ne ſic videatur potius acceptaſſe perſonam, quam juſtitiam dilexiſſe. Quod ſi fecerit, ejus collatio vel inſtitutio ipſo facto ſit invalida, & nullius momenti penitus cenſeatur.

*f. eum

XXXI. *De commendis eccleſiarum.*

Miſerabilis humanæ dignitatis caſus, ita concupiſcentiæ fræna laxavit, ut recuſatio *acumen rationis, & circa mala ſtatutæ E iraſcibilitatis, virga conjuncta, nihil putetur iniquum, quod in explebilia vaſa cupiditatis videatur influere; nihil inhoneſtum, quo avaritiæ paretur cibus, eſurieni non minuens ſed augmentans. Hi ſi animos ſim-

Locus corruptus.
*f. recuſet regimen

A plicium obſident, dolendum eſt in uno genere hominum, qui laici idcirco dicuntur, quod popularibus ſunt miniſteriis derelicti. Sed in illis, quibus Dominus pars eſt hereditatis eorum, qui hereditatis ſuæ teſtitutionem ſibi debet a Domino præſtolari, qui ducatu ſuo tegere alios & gubernare tenentur: hoc tanto amarius & acerbius flenda conſpicimus, quanto iniquius committuntur in illis, & periculoſius tolerantur. Sane inter adinventiones eorum, qui fraudes contra ſuas animas moliuntur, hanc maxime comperimus Divini & humani juris præſidia confundentem: quod, cum una eccleſia unius debeat eſſe rectoris, ſicut & ratio dictat, & multiplicis juris ſtatuta declarant, quidam tamen rationis expertes, vel juris regulas contemnentes, dum ad plurium eccleſiarum occupationem, velamen aliud non habentes quomodo ditari feſtinant, vacantes eccleſias ſibi commendari procurant, amplectentes juris verba, non ſenſum, quod aliquando permittit unam haberi eccleſiam intitulatam, & aliam commendatam. Et cum juxta ſanum intellectum, propter neceſſitatem vel utilitatem vacantis eccleſiæ, jus commendationis, non tam præceptoriæ quam permiſſivæ, fuerit introductum: ipſi ad cupiditatis ſuæ lucrum omnia convertentes, in ipſarum eccleſiarum diſſipationem, non ſolum unam ſed plures recipiunt commendatas.

Anno Christi 1268.

Inter multa vero pericula, quæ ex hac peſtifera factione proveniunt, advertimus eccleſiarum diſpendia, rerum ſpiritualium negligentiam & contemptum iterum miſceri, ſuſcipientis caſum in malum ſuum, quæ aliena eſſe debuerant congregantis; aut in proprios luxus & pompas ſuperbiæ profundentis, quæ ſunt ad pauperum alimonia conſtituta. Hæc autem pro mole peccati, furta, rapinas, & filii in conſpectu patris viſtimationem excedere Divini juris teſtimonio comprobantur: nec præterit Divinum intuitum cæcitas concedentis, qui, dum eccleſiæ commodum proſpicere debet, perſonam hominis accipit, cui non tam curandam ovem committit, quam miſerabiliter devorandam. Quia igitur nec timorem Divini judicii, nec ſacrorum canonum intentionem, ad coercitionem talium ſufficere, illi etiam proficere nunc uſque videntur: nos, & animarum ſaluti, & eccleſiarum ſtatui & indemnitati, diligentia, qua poſſumus, ex officii noſtri debito, proſpicere cupientes, univerſas eccleſiarum commendationes hactenus quibuſcunque factas, niſi ex evidenti utilitate, unius tantum eccleſiæ commendatio facta ſit, penitus revocamus, & ipſas extunc vacantes decernimus: eis ad quos ipſarum collatio vel ad eas præſentatio ſpectat, diſtricte mandantes,

Corruptus locus ut & infra.

ANNO CHRISTI 1268. tes, ut infra duos menſes poſt præſentis conſtitutionis noſtræ publicationem, conferant ſeu præſentent : alioquin, ipſarum collatio ad ſedem apoſtolicam devolvatur.

In poſterum autem inhibemus eccleſiam quamlibet commendari, niſi juſta cauſa & legitima id expoſcat. Et ut omnibus verſutiis, adinventionibus, & fallaciis occurramus : ſtatuimus, ne cuiquam ultra unum cum cura animarum beneficium obtinenti, eccleſia commendetur, neque plures eccleſiæ alicui perſonæ valeant commendari. Quod ſi contra ea, quæ ſalubriter hac noſtra proviſione ſtatuta ſunt, eccleſiæ commendationem a quoquam, & cuiquam in locum noſtræ legationis fieri contigerit : ipſam, & quicquid ex ea ſecutum fuerit, ipſo jure decernimus non valere. Epiſcopus vero qui commendationem contra præmiſſa fecerit, donec revocaverit, ipſo facto a collatione ſeu præſentatione beneficiorum quorumlibet ſit ſuſpenſus.

XXXII. *De confirmatione epiſcoporum.*

Paſtoralis ſedis eminentia...... indigens gratiæ Divinæ muneribus, ut paſtor mundus in ſe ambulet coram Deo in meritum & in conſpectu populi ad doctrinam. Inter alia quæ de pontificum electione ſacri canones providerunt, illud ſibi præcipuum vendicat, ut talis ad eam perſona conſcendat, quæ nullis, quantum humanitus poſſibile eſt, ſit maculis denigrata. Quorundam igitur ignorantiam vel negligentiam, aut diſſimulationem, quæ circa electorum confirmationes frequenter habentur, vel etiam procurant*, ex officii noſtri debito, diligentia qua poſſumus corrigentes, ſtatuimus, & in virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipimus : ut cum electionis epiſcopalis confirmatio poſtulatur, inter cætera ſuper quibus inquiſitio & examinatio procedere debet, ſecundum canonum ſtatuta, illud exactiſſime inquiratur, utrum beneficia plura cum animarum cura, qui electus eſt, antequam eligeretur, habuerit; & ſi habuiſſe inveniatur, an cum eo ſuper hoc fuerit diſpenſatum; & an diſpenſatio, ſi quam exhibuerit, vera ſit, & ad omnia beneficia, quæ obtinuerit, extendatur. Quod ſi in aliquo præmiſſorum, is ad quem confirmatio ſpectat, electum deficere, ſua diſcuſſione compererit: eidem nullatenus munus confirmationis impendat.

* *f. procuratur*

XXXIII. *De iis qui tempore electionis dimittunt beneficia, & poſtea ea recipiunt, ſi eos eligi non contingat.*

Ambitionis vitium in ardore ſitis æſtuans, dum nec Mariæ optimam partem amplectitur, nec ad Marthæ miniſterium in frequentiam profectus aſpirat, ſed pro dominandi libidine ad omnem eum ducentem tramitem detorquetur: abjecto rationis intuitu, fas & nefas improba temeritate permiſcet. Sane illud interdum evenire didicimus, ut cum, vacante ſede, quam quis aſcendere concupiſcit, ipſe metuens ſe obtentorum beneficiorum pluralitate in ſuo deſiderio poſſe deficere, ipſa beneficia reſignat, immo penes eum, ad cujus collationem ſpectant, deteſtabili quadam fictione deponit, ut ſi eum eligi non contingat, eadem beneficia, quaſi depoſita, poſtmodum reaſſumat. Contra hoc ergo tam abominabile colludium, & ſauſtum, & Deo placens obſtaculum opponentes: diſtrictius inhibemus, ne cuiquam de cætero taliter ſua beneficia reſignanti, eadem reſtituantur, nec quaſi de novo aliquatenus concedantur, ſed tanquam ad vacantia de perſonis aliis canonice ordinetur. Quod ſi hujuſmodi reſignanti beneficia, ipſa vel aliquid ex eis, fuerint reddita, vel conceſſa: redditionem & conceſſionem in eum factam invalidam decernimus & inanem. Qui vero taliter in ſuis manibus reſignata, poſtmodum ſcienter ea contra præmiſſa contulerint, aut ipſum reſignantem inſtituerint in eadem : ſi quidem epiſcopus fuerit, a pontificalium indumentorum uſu; alius vero prælatus inferior, ab officio ſint ſuſpenſi: donec illud duxerint revocandum.

XXXIV. *De iis qui pactiones faciunt cum iis quos præſentant.*

Quia plerumque evenire didicimus, quod cum ad vacantem eccleſiam fuerit præſentatio facienda, is, qui præſentandus eſt, prius cum patrono, de certa ſumma ex bonis eccleſiæ ſibi annuatim ſolvenda, paciſcitur; & ſic pactus, ad eccleſiam præſentatur: nos huic actui tam ſimoniæ vitium, quam eccleſiæ diſpendium ingerenti, occurrere intendentes, univerſas promiſſiones & pactiones hujuſmodi penitus revocamus, & eas in poſterum fieri diſtrictius inhibemus; & ſi factæ fuerint, vires aliquas decernimus non habere. Penſiones autem omnes, eccleſiis parochialibus hactenus impoſitas revocamus: niſi qui eas obtinent ſeu percipiunt, præſcriptione legitima, vel ſpeciali privilegio, aut certo jure alio ſint muniti.

XXXV. *Quod negotiationes non fiant in eccleſiis.*

Omnipotens Dominus, qui cum propter peccata noſtra nobis iraſcitur, non obliviſcitur miſereri, ſciens ſe poſſe ac debere placari per contritorum & humiliatorum orationes

tiones & gemitus : templa & oratoria conſtrui voluit, in quibus convenientes fideles, abſtracti a cunctis exterioribus actibus, & ſeipſos, clauſis corporis ſenſibus, in ſuis conſcientiis colligentes, per oblationes & hoſtias, & præcipue per ſacrificia contriti cordis, & orationes, quibus Deo conjungimur, iram juſti judicis mitigarent; ut, in miſericnrdiam converſa juſtitia, peccatores juſte non conſumantur pro meriτis, ſed per clementiam creatoris unanimiter miſericordiam conſequantur. Hoc ipſe Dei filius, quam acceptum ſit ſibi, verbis & operibus indicavit, eccleſiam, cum ſit domus orationum, ſpiritualiter aſſerens domum ſuam eſſe : non negotiationis, ſed orationis domum voluit nominari, tantum abhorrens in templo negotiationum commercia exerceri, ut, de funiculis facto flagello, vendentes & ementes de templo ejiceret, licet in eo illa, quæ ad uſum ſacrificiorum erant neceſſaria, venderentur. Aperte ſignificans, quam deteſtandum ſit illorum delictum, qui mercata in eccleſiis faciunt & negotiationes exercent, de domo Dei, ſpeluncam latronum & domum diaboli facientes, cum in hujuſmodi contractibus ſe adinvicem decipiant vel intendant decipere contrahentes. Eaptopter diſtrictius inhibemus, & inhibendo ſtatuimus : ut in eccleſiis quibuſcunque noſtræ legationis, nullus de aliquibus rebus venalibus mercatum teneat, nec ullam prorſus negotiationem præſumat exercere. Archiepiſcopis, epiſcopis, & aliis eccleſiarum prælatis, in virtute ſanctæ obedientiæ firmiter injungentes, ut hoc ſalubre ſtatutum per cenſuram eccleſiaſticam ab omnibus inviolabiliter faciant obſervari.

XXXVI. *Quod fiat proceſsio pro pace regni & terræ ſanctæ.*

Iuſtus & miſericors Dominus, qui non vult mortem peccatoris, ſed ut convertatur & vivat, hominum peccata quandoque punit temporaliter, ut æternaliter non condemnet; juſte viſitat & miſericorditer affligendo caſtigat, ut convertantur ad Deum, & non pereant peccatores. Vnde quando peccata noſtra dividunt inter nos & Deum noſtrum, ipſe languores, peſtilentias immittit & fames, & bella exoriri permittit, diſſenſiones & guerras, & alia multa mala, quibus inceſſanter, peccatis eorum exigentibus, homines affliguntur. Ex hoc ſiquidem regnum Angliæ inclitum, quod pacis pulchritudine gaudere ſolebat, guerris, diſſenſionibus, & bellis, afflictum eſt multipliciter temporibus iſtis & miſerabiliter deſolatum : &, quod pudori & dolori eſt toti populo Chriſtiano, terram ſanctam, in qua ipſe Dei filius ſalutem humani generis operatus eſt, tradidit in manibus hoſtium nominis Chriſtiani, ut, propter delicta noſtra, nos terræ tam ſanctæ habitatione indignos oſtendens, populum Chriſtianum ad bellandum bellum ſuum exerceat ad ſalutem. Ipſe vero Dominus, qui quos diligit arguit & caſtigat, qui vulnerat & medetur, converſus ad orationes fidelium ad ſe revertentium miſericordiam in iram nnn continens, ſed cum juſtus iratus fuerit, miſericordiæ recordatur, ut, peſtilentiis & malis ceſſantibus, afflictis conſolationem tribuat, & languidis ſanitatem reſtituat, & diſcordibus unitatem. Eapropter antiqui patres deliberatione provida ordinarunt, ut certis temporibus proceſſiones publicæ fierent & ſolemnes, in quibus conveniens fidelium populus, viſitatione Domini caſtigatus, & eo zelo devotionis accenſus, orationibus ad miſerandum Dominum provocaret; & ne vitio ingratitudinis arguatur, de collatis beneficiis Deo grates exhibeat & laudes exſolvat. Quos nos digna æmulatione ſequentes, ſtatuimus & præcipimus : ut in omnibus terris legationis noſtræ, quolibet anno, in craſtino octavarum Pentecoſtes, fiat una proceſſio publica & ſolemnis; in qua convenientes fideles, tam religioſi quam ſæculares, de pace miſericorditer reſtituta Deo gratias exſolventes, orent ad Dominum, ut ipſe, converſo furore ſuo, regnorum & terrarum ipſarum gubernacula dirigat : pacem fidelibus tribuat, & reſtitutam concordiam continuet & confirmet : terram ſanctam, quam ſuo proprio ſanguine rubricavit, ad laudem & gloriam nominis ſui reſtituat cultui Chriſtiano.

XXXVII. *De legendis conſtitutionibus ſingulis annis.*

Honoris eccleſiaſtici converſatio, eccleſiaſticæ fidei unitatem, & meritum præbens & augens, gratiam & pacem adquirit a Domino populis Chriſtianis : & apud miſericordem patrem, pro ſanctæ matris eccleſiæ reverentia, placabilia, & exauditione digna facit vota juſtorum. Ex diverſo vero diverſa & contraria prorſus eveniunt, ut fidem & unitatem ſcindant; conculcata religio iram & indignationem omnipotentis Dei effundat ſuper populum exlegem, per ſua deſideria naufragantem, & inexorabilem reddat miſericordis Dei pietatem. Proinde ad conſervandos hujuſmodi poſitos a Domino, ſuper cuſtodias gregis ſui, archiepiſcopos & epiſcopos ſalubriter excitamus, & eis in virtute ſanctæ

Anno Christi 1268.

obedientiæ diſtricte præcipimus, ut ad eccleſiarum & eccleſiaſticarum perſonarum tuitionem ſeu cuſtodiam ſolicite invigilent, & intendant circa reformationem ipſarum; paſtoralem curam & operam ac intentam diligentiam apponentes, per quæ eccleſiæ & eccleſiaſticæ perſonæ plurimum ad reſtaurationem & converſationem poterunt adjuvare. Contra eos vero, qui in his eorum juriſdictionem & opus impedire tentaverint, ſanctorum patrum Romanorum pontificum, & noſtras conſtitutiones circa talia promulgatas, obſervent & faciant obſervari, ſub pœnis, quæ in eiſdem conſtitutionibus exprimuntur. Ne autem ignorantia conſtitutionum ipſarum ab earum obſervatione quemquam poſſit avertere: præcipimus univerſis archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, prioribus, exemptis, & non exemptis, necnon cathedralium eccleſiarum capitulis, ut omnia ſtatuta, quæ in hoc noſtro ſunt concilio promulgata, in ſcriptis habeant, & ipſi archiepiſcopi & epiſcopi eadem in ſuis ſynodis, ſingulis annis, de verbo ad verbum, perlegi faciant diligenter.

XXXVIII. *De monachis, & canonicis regularibus, & monialibus.*

Regnum cælorum manſionibus, teſte veritate, diſtinctum, de mundo iſto quaſi de torculari ſibi exprimit & colligit incolas, per varias incedentes virtutum ſemitas, & extra mundi contagia per diverſos cancellos pœnitentiæ ſalientes, manſionum cæleſtium tabernacula variis præmiorum ſtipendiis ingreſſuros. Inter omnes hujuſmodi, ſanctum & Deo proximum ordinem monachorum, per virum illum venerabilis vitæ, gratia & nomine Benedictum, docente ſancto Spiritu, inſtitutum & elevatum ad chariſmata meliora, quanto per altioris vitæ gradus a diebus antiquis de terrenis triumphantem accendimus, regnum Dei ſancta violentia rapientem; tanto cura nobis major incumbit illius reſervare decorem, munire ſanctimoniam, & manſiones per angelos malos præcludere, atque illatos ab hoſtibus gladio & inſidiis ſanare languores. Quoniam igitur hæc ſancta religio, ſolutis aliquibus conſtantiæ nodis in luxum labentem ad tramites latitudinis, quæ ducit ad mortem, miſerabiliter declinavit: occurrimus ſub Divino conſilio & ſpe cæleſtis adjutorii, ut officii noſtri debito circa opportunam reformationem ſalubriter inſiſtamus.

XXXIX. *De profeſſione facienda.*

Sane bonæ memoriæ Otho, S. Nicolai in carcere Tulliano diaconus cardinalis, apoſtolicæ ſedis legatus, inter alia de ſtatu monachorum provida deliberatione conſtituit: ut quicunque eſt in monaſterio ad probationem admiſſus, profeſſionem incontinenti faciat, anno probationis elapſo, aut exeat de eodem. Alioquin, abbas vel prior, qui aliquem ſine profeſſione ſuſtinuerit ultra annum, per præſidentes capitulo graviter puniatur: & novitius qui ſic ſteterit, profiteri cogatur, & haberi debeat pro profeſſo. Nos autem, ut expreſſa & inſtans pœna coerceat quos dilata & tacita ſub confidentia impunitatis non cohiberet a delicto: adjiciendo ſtatuimus, ut abbas, vel prior, ſeu abbatiſſa, cujuſcunque ordinis vel religionis exiſtant, qui novitium profiteri non fecerint, anno probationis elapſo, niſi canonico fuerint impedimento detenti, vel novitius ipſe monaſterium exierit infra menſem; tamdiu in omnibus ſextis feriis in pane & aqua jejunent, donec novitium ipſum fecerint profiteri. Nulli quoque novitio, antequam profeſſionem fecerit, aliquod officium ſeu miniſterium committatur: cum eo tempore ita regulari diſciplinæ deditus eſſe debeat & intentus, ut ad alia divertere, ſibi valde nocivum, apertiſſime dignoſcatur.

XL. *Quod conſtitutiones ſummorum pontificum legantur.*

Porro, cum ignorantia, mater erroris, ita in incertum ducat, ut cæcus ambulans in tenebris, illius non prius damnum ſentiat quã incurrit: antedictus legatus ſalubri conſtitutione decrevit, ut abbates & priores continue poſt regulam ſcribi faciant conſtitutiones & ſanctiones ſummorum pontificum ad eos, & eorum ordinem præcipue pertinentes, quæ in compilatione domini Gregorii papæ ix. ſub infra titulis continentur: videlicet de regularibus. cap. *Ex parte: Statuimus: Ne religioſi.* De ſtatu monachorum, cap. *Monachi: Cum ad monaſteriorum: In ſingulis provinciis: Ea quæ.* De ſimonia, cap. *Labes* *. De ſententia excommunicationis, cap. *Monachi: Univerſitatis: Cum illorum abſolutio: De monialibus.* De fidejuſſoribus, cap. *Quod quibuſdam.* De ſolutionibus, cap. *Si quorundam.* Nos autem adjiciendo ſtatuimus & diſtricte præcipimus, ut magiſtri novitiorum eos in regula beati Benedicti, vel S. Auguſtini, ſeu quacunque alia, doceant & inſtruant diligenter: ita ut quilibet monachorum & religioſorum regulam quam' plene addiſcat, & quaſi corde tenus eam ſciat. Prædictæ vero conſtitutiones in ſingulis monaſteriis bis in anno, in principio ſcilicet adventus Domini, & in capite Quadrageſimæ, omnibus fratribus convocatis, in capitulo legantur.

* Non extat hoc capitulum.

' deeſt proficitur, aut ſimile quiddam

XLI.

ANNO CHRISTI 1268.

XLI. *De proprietariis monachis ſeu aliis religioſis.*

Quia vero in monachis eſt veluti idololatria quarumcunque retum detenta proprietas, in cujus habendæ cæcationem facile inducuntur, & corruunt, diabolo ſuggerente: prædictus legatus ſimpliei canonis præceprione conrentus, ſtatuit, ur quilibet monachus de cætero proprium non habeat, & ſi haber, illud ſine dilatione reſignet. Quod nos efficacius proſequentes, ſtatuimus & diſtricte inhibemus, quod cujuſcunque ordinis abbates, & priores qui proprios abbates [B] non habenr, ſuper proprietariis bis in anno inquiſitionem faciant diligentem: quoſque tales invenerinr, puniant ſecundum canonicas ſanctiones & regularia inſtitura. Quod ſi ipſi abbares & priotes hoc implere neglexerint: ipſo facto, ſuis adminiſtrarionibus ſinr ſuſpenſi, donec præmiſſa diligenter fuerint executi.

XLII. *Quod non detur pecunia pro veſtibus & cæteris neceſſariis.*

Et quidem ne proprietaris vitio ſuper [C] dorſum peccatoris fabticandi occaſio ſaranæ offeratur, & ipſi homini detur habilitas delinquendi: ſtatuimus, ut cum quiſpiam monachorum ſeu aliorum religioſorum veſtibus, calciamentis, vel aliis vitæ neceſſariis indiguerir, is, qui ſuper iis miniſtrandis gerit officium, pecuniam ſive denarios non tradat pro re hujuſmodi taliter indigenti; ſed res ipſas, prour neceſſiras exegerir, ſubminiſtret. Si autem is, qui hujuſmodi præeſt officio, contra facere præſumpſerit, officio, in quo ſic deliquit & præſtitir materiam [D] delinquendi, ſit privarus: & nihilo minus alirer ſuperioris arbirrio puniendus.

XLIII. *Quod ſoli non ſtent in eccleſiis & maneriis.*

Monachos ſeu canonicos regulares per maneria vel eccleſias ſolos morari, ram indecens, quam animabus eorum periculoſum eſſe conſpicienres: firmiter & diſtricte præcipimus, ur abbates & priores, monachos ſic manere non faciant, vel permit- [E] tant: ſed ſi qui ſinr, eos, ſine moræ diſpendio, revocent ad conventum, vel ſibi unum monachum ſtudeant ſociare. Alioquin, ipſi abbares & priores, ab officio, donec adimpleverinr, ſint ſuſpenſi. Quod ſi forte pauperes habeanr eccleſias, quæ duobus non ſufficiant exhibendis: faciant illis per ſæculares cleticos deſerviri, ur ſic nec debitis eccleſiæ fraudentur obſequiis, nec regularis frangarur integritas diſciplinæ.

[A]

XLIV. *Quod non dentur maneria ad firmam monachis.*

ANNO CHRISTI 1268.

Ad firmam veto, quæ mercationis inſtar habet, alicui monacho dari manerium, eccleſiam, poſſeſſiones, vel alia quælibet bona, ſive a proprio prælato, ſive ab alio quocunque, diſtrictius inhibemus. Quod ſi factum fuerit, præter pœnas antedicti legati, vel in aliis conſtiturionibus impoſiras, quicunque dederit firmam hujuſmodi, ſingulis ſexris feriis in pane tantum & aqua per unius anni ſparium jejunet.

[B]

XLV. *De eſu carnium.*

Ad hæc, quoniam regularis obſervantia, quæ per arctam viam ducit ad vitam, per carnis ſuperbiam, laxatis habenis, multipliciter impugnatur: merito ſancti patres carnem voluerunt ab eſu carniũ cohibere, ut ejus ſuperbiam cohiberet parcitas, & per mundi abſtinenriam carne devicta, ſpirirus gratiã Domino decantatet. Super his prænominatus legatus ſtatuit, ut cum eſus carnium ſit monachis nigri ordinis, per tegu- [C] lam beari Benedicti, niſi in certis caſibus & locis, nec non abbatum præſidentium eorum generali capitulo, interdictus: monachis qui per abuſum conſuevetunt veſci carnibus, abbares & priores loco hujuſmodi vetiti cibi, juxta facultatem domus, alium competentem miniſtrare curarent. Nos autem adjiciendo firmiter & diſtricte inhibemus, ut abbates, & priores abbates proprios non habentes, ac abbatiſſæ ſeu prioriſſæ ordinis beari Benedicti, circa eſum carnium ſolicite & diligenter inquiranr: & [D] eos, quos in hoc invenerint delinquentes, graviter punianr, delicti & delinquentium circumſtantias attendenres. Epiſcopi vero cum ſubjecta ſibi monaſteria viſitant, de hujuſmodi eſu carnium fideliter diſcutiant & inquirant: & puniant, quos pœna invenerint indigere.

XLVI. *Ne aliqui religioſi utantur in refectorio aut in dormitorio precioſioribus aliis.*

[E] Illud quoque ridiculoſæ ſcurrilitatis opprobrium auferentes, quo monachi & alii religioſi quidam, ſe majores aliis æſtimantes & oſtentare volentes, vaſis precioſioribus uti contendunt: diſtrictius inhibemus, ne quis monachorum, vel monialium, ſeu canonicorum regularium, ſcypho argenteo vel precioſiore in refectorio, vel in aliis locis utarur, illum quaſi proprium poſſidendo; aur in dormitorio, majore apparatu lecti vel reguminis. Cum enim omnes pares ſint, &

ANNO CHRISTI 1268.

ſub ſanctæ fraternitatis nomine coæquales: ridiculum eſt, ut alter majorem altero ſe oſtendat, qui de hoc gloriari debet, ut oſtendat cæteris ſe minorem.

XLVII. *Quod ſemper in refectorio duæ partes remaneant.*

Statuimus inſuper & diſtricte præcipimus, ut cum abbas vel prior vult aliquos in camera ſua reficere, ita reficiendorum numerus moderetur, quod ſaltem duæ partes fratrum in comeſtione remaneant in conventu. In hoc vero apponant providentiam B diligentem, ut ſine perſonatum acceptione, nunc hos, nunc illos, ad refectionem vocent, quos magis noverint indigere.

XLVIII. *De infirmis.*

De infirmis, quibus humanitatis præbere præſidium caritas jubet, & pietas interpellat, diſtricte præcipimus: ut prior vel ſuperior clauſtralis, ſæpe viſitationis exercitium adhibens, circa ipſos vigilanter perquirat, qualiter ab infirmario procurentur. Si quos vero in hoc defectus invenerit, ipſos abbati vel priori denunciare feſtinet. Abbas autem ſeu prior, omnem defectum ſine tarditate & negligentia circa id faciant emendari.

XLIX. *Quod nulli religioſi vendant vel aſſignent aliquas liberationes.*

Volentes etiam eccleſiarum indemnitatibus providere, illud vitium extirpamus, quod quidam abbates, priores, & alii eccleſiarum rectores, & cuſtodes hoſpitalium, cupiditatis ardore, qui eorum corda vehementer inflammavit, interveniente precio, plus perſonis quam eccleſiis conſulentes, D ad certum tempus ſeu ad vitam illorum, quibus fit conceſſio, certum quid, quod communiter liberationes appellant, vendunt & aſſignant, pro vitæ neceſſariis, diebus ſingulis, vel certis temporibus exſolvendis. Ex quo fit, ut in eccleſiis, hoſpitalibus, & monaſteriis, in dictatum liberationum ſolutione gravatis, eorum, qui deberent eccleſiis & monaſteriis deſervire, ac infirmorum & pauperum, ad quorum ſuſtentationem hujuſmodi bona ſpecialiter ſunt aſſignata, numerus minuatur. Per E quod eccleſiæ ſervientes debitis, & pauperes ac infirmi alimoniis defraudantur; in illorum, qui eas concedunt, animarum periculum & ſcandalum manifeſtum. Propter quod diſtrictius inhibemus, ne unquam perſonis aliquibus hujuſmodi liberationes vendantur: & ſi aliquæ ante hanc noſtram conſtitutionem conceſſæ fuerint in perpetuum, vel ad tempus, reſignantibus vel decedentibus illis, qui eas obtinuerunt ha-

A ctenus, abbates & priores, rectores & cuſtodes præfati, eas de novo eorum heredibus vel aliis non concedant.

L. *Quod ſervetur antiquus monachorum numerus.*

Cæterum cum, juxta ſapientiæ doctrinam, in multitudine populi ſit dignitas regis; & in paucitate plebis, ignominia principis: nulla debet avaritia, nulla deſidetia vel contemptus arripere, ne Regis regum cultum attenuet colentium paucitas, & contra multiformis nequitiæ hoſtem minuatur exercitus bellatorum. Ideoque ſtatuimus & diſtricte præcipimus, ut in ſingulis monaſteriis, & in iis præcipue, quæ ſunt eccleſiæ cathedrales, ſervetur antiquus numerus monachorum.

LI. *De ratione adminiſtrationis reddenda.*

De prælatis autem & miniſtratoribus atque officialibus illud ſtatuimus: ut abbates, & priores, abbates proprios non habentes, ſaltem ſemel in anno, præſente toto conventu, aut aliquibus de ſenioribus & pru- C dentioribus, ad hoc a capitulo deputatis, reddant de ſtatu monaſterii & adminiſtratione ſua plenarie rationem. Si quis vero abbas vel prior ſtatutum hujuſmodi neglexerit obſervare: ipſo facto, donec id ſatisfecerint, a ſuis adminiſtrationibus ſint ſuſpenſi.

LII. *Quod religioſi non emant vel vendant.*

Venalium commercia rerum, quibus cupiditas dandi minus, vel plus recipiendi, expetit captiones, vix aut nunquam ſine interventu peccati, etiam inter laicos fieri dignoſcuntur: quanto magis eorum manus, qui ſanctæ religionis habitu & obſervantia ſunt a terrenis actibus elevati, ſordidum & fœdum exiſtit a talibus inquinari? Hoc igitur contra illos, quaſi abominabilem lepram, officio debitæ ſolicitudinis inſequentes: arctius inhibemus, ne monachi vel moniales, aut religioſi quilibet, cujuſcunque religionis exiſtant, mercationes, quæ in emendo vel vendendo conſiſtunt, in nundinis, mercatis, vel alias, audeant in quibuſcunq; rebus aliquatenus exercere. Alioquin, non ſolum ij qui fecerint, verum etiam ij de quorum mandato proceſſerit, ipſo facto ab officio ſint ſuſpenſi: quæ ſuſpenſio nullatenus relaxetur, quouſque ſatiſfecerint de præmiſſis. Quæcunque vero contra monachorum ſtatum, & converſationem ſuperius ſunt ſtatuta: in monialibus, quæ in eadem quoque profeſſione cenſentur, æque volumus & præcipimus obſervari.

LIII.

ANNO CHRISTI 1268.

LIII. *Quod moniales ad certa loca non exeant.*

Moniales Deo dedicatæ, quæ abnegantes ſe ipſas, & renunciantes ſæculo, ſoli Chriſti ſervitio ſe perpetuo manciparunt, omni cuſtodia ſervare ſe debent, & portas ſenſuum obſerare, ne unquam introitus pateat maligno ſpiritui, ex quo eis vel aliis in pravorum deſideriorum ardore, vel ſaltem levi cogitatione, detur occaſio delinquendi. Eapropter in cœnobiis certa loca ſunt deputata, quæ eas exire non convenit: B ut poſſint Domino, cordis & corporis innocentiam conſervare. Intrare enim debet oratorium monialis, in quo prudenter orando ſibi provideat, ne aliquando in tentationem incidens, in delictum aliquod prolabatur: accedat ad capitulum, in quo juſte puniat quæ commiſit: intret dormitorium & refectorium horis ſuis, in quibus corpus ad ſuſtentationem ne deficiat recreando, aſſiſtat ſibi temperantia, ne ex refectionis ſuperfluitate caro recalceſcat, & eam non deſerat fortitudo, ut reſiſtat fortiter ten- C tationibus, dum quieſcit. Sed cæteris horis moretur in clauſtro, in quo ſic ſe claudat, & corporis ſui ſenſus ut inter ſe & mundum, chaos firmatum eſſe intelligens, & ſolum Deum oculis mentis aſpiciens, aliquod prægustet de æternæ vitæ dulcedine contemplando. Præmiſſa vero loca perſonis ſæcularibus vacua eſſe præcipimus: ut ad ea non niſi ex neceſſaria & juſta cauſa, perſonæ ſæculares accedant: & hoc non frequenter, ſed raro, ne ex frequenti converſatione ſæcularium, quies earum vel contemplatio perturbetur, vel ſaltem ad D ſæcularia, cogitatione vel deſiderio, earum animus pertrahatur.

Eapropter illud ſtatuimus, ut nunquam cum hominibus, vel aliquibus perſonis religioſis vel ſæcularibus, niſi in publico & non ſuſpectis locis, colloquium habeat monialis. Et ubi serioſum colloquium eſt habendum, monialis ſola non conveniat ad loquendum, ſed ſibi ad minus monialis alia Deum timens, & in religionis obſervatione rigida, ſocietur, quæ illos videat, & poſſit omnium, quæ per aliam facta fuerint, eſſe teſtis: niſi quando voluerit con- E fiteri. Nunquam autem extra domum, niſi de ſuæ ſuperioris permiſſu, cum aliquo homine comedat: nec tunc, niſi cum tali, qui tanta ſit ei conſanguinitate vel affinitate, ſeu alia honeſta familiaritate conjunctus, & alias non ſuſpectus, quod non liceat inter eos aliquod ſuſpicari ſiniſtrum. Alia vero loca, quam quinque præmiſſa, monialis ſibi reputet penitus interdicta; ut ad ea nunquam accedat, niſi ad locum infirma-

A riæ, vel ad alium ad hoc monialibus deputatum; in quo de licentia abbatiſſæ ſeu prioriſſæ cauſa recreationis eſſe poterit, ſi debilitate ſeu infirmitate detenta, vel ut ibi recreationem & infirmitatis remedia percipiat opportuna.

Ad officinas etiam, moniales, niſi illæ quibus hoc ex officiis competit, non accedant: & illæ nunquam ſolæ, ſed cum honeſta ſocietate, ut ſuperius de aliis eſt expreſſum. Abbatiſſæ vero, & prioriſſæ, & cæteræ quæ monaſteriis præſunt, quocunque nomine cenſeantur, monaſteria non exeant, niſi ex evidenti monaſterii utilitate, ſeu neceſſitate urgente, & cum honeſta ſocietate. Cæteris vero inferioribus monialibus, nuſquam, niſi juſta vel neceſſaria cauſa, exeundi monaſterium licentia præbeatur.

Et tunc nunquam ſolæ ire, eſſe, vel morari extra monaſterium permittantur: niſi tali moniali fuerit alias ſociata, quæ ſic probata in monaſterio fuerit, quod de ipſa nihil ſiniſtrum valeat ſuſpicari. In terris quoque noſtræ legationis conſuetudinem abolemus, qua moniales monaſteria conſueverunt exire, occaſione proceſſionum, quæ quandoque fiunt publicæ & ſolemnes: firmiter ſtatuentes, ut occaſione prædicta monaſteria ſua non exeant moniales; ſed infra ſepta monaſteriorum, proceſſionum ſolemnia peragant temporibus quibus conſueverunt fideles in proceſſionibus convenire. Nihilo minus archiepiſcopis, epiſcopis, & aliarum eccleſiarum prælatis, quibus viſitandi officium de jure ſeu conſuetudine competit, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub obteſtatione Divini judicii diſtricte præcipimus, ut monaſteria monialium, cum expedit, viſitantes, quæ ſtatuta ſunt, faciant firmiter obſervari.

LIV. *Quod monachi frequenter confiteantur, & frequenter celebrent.*

Ad hæc quia ſcriptum eſt quod ſepties cadit juſtus in die, & quod nemo exiſtens in mortali corpore ſine crimine vivit: neceſſaria multum & utilis eſt, præcipue religioſis, confeſſio, in qua omnibus, quæ Deum poſſent offendere, & illis conſcientiam premunt, cum cordis contritione diſcuſſis, & cum amaritudine recenſitis, accedant cum ſecuritate conſcientiæ ad orandum, & ad offerendum hoſtiam immaculatam in altari. Propter quod ſtatuimus, quod abbates, ſeu priores, ſeu ſubpriores eis abſentibus, frequenter requirant ſaltem ſemel in menſe, confeſſores monachis deputatos, de nominibus confitentium monachorum: ut ſic illos qui non frequenter confitentur, graviter arguant, & ad confitendum indu-

ANNO CHRISTI 1268.

cant. Qnod mandamus circa monachos conſtitutos in ſaeerdotio, qui non frequenter eelebrant, obſervari.

NOTÆ GABR. COSSARTII S. I.

Summæ in Britannia fuit autoritatis hoc concilium. Quapropter *magnum conciliũ* vocat Matth. VVeſtmonaſterienſis: eelebratum ſcilicet, ut ait idem, *præſentibus univerſis prælatis Angliæ, VValliæ, Scotiæ, & Hiberniæ.* Itaque ex illius decretis totius eccleſiæ Britannicæ conſenſu conditis, eccleſiaſtica conſtituta diſciplina eſt: & ad uſque Anglorum a Romana eccleſia defectionem inſtituta illa ſervata ſunt. Hinc frequentiſſima in eccleſiaſticis Britannorum libris mentio conſtitutionum Othonis & Othuboni.

Anno MCCLXIX conciliũ hoc perperam attribuit Pariſii continuator, cujus chronologiã anno uno tardiorem eſſe ſolere, jã obſervavi ad concilium Bononienſe anni MCCLXIV. Certe ante annũ MCCLXVIII fine Britannia Othobonus diſceſſerat. Revocatus enim eſt a Clemente IV & ab eo miſſus ad Caſtellæ regem, ut conſtat ex pontificis ipſius epiſtula, data x. Kal. Iul quæ apud Raynaldum extat. Atqui anno MCCLXVIII. prid. Kal Decembr. Clemens pont obiit.

Gravior eſt in Anglicana collectione lapſus, in qua hæc ſynodus anno MCCXLVIII collocatur: cum præferat titulus & Clementem pontificem, qui anno MCCLXV. ſedere cœpit; & Othobonum legatum, qui anno MCCLXVII. a Clemente in Angliam miſſus.

ANNO CHRISTI 1268.

Collocari debuerat ante Londinenſe concilium.

** S. LVDOVICI FRANC. REGIS PRAGMATICA SANCTIO.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *Vt eccleſiarum prælatis, patronis, & beneficiorum collatoribus ordinariis, jura ſua ſerventur.*
2. *Vt liberæ ſint electiones eccleſiarum.*
3. *Vt ſimonia a regno eliminetur.*
4. *Vt promotiones & collationes beneficiorum fiant ſecundum diſpoſitionem juris communis.*
5. *Vt libertates & privilegia eccleſiis & locis religioſis conceſſa, conſerventur.*

LVdovicus Dei gratia Francorum rex, ad perpetuam rei memoriam. Pro ſalubri & tranquillo ſtatu eccleſiæ regni noſtri, neenon pro Divini cultus augmento, & Chriſti fidelium animarum ſalute; ut que gratiam, & auxilium omnipotentis Dei (cujus ſolus ditioni ac protectioni regnum noſtrum ſemper ſubjectum extitit, & nunc eſſe volumus) conſequi valeamus: quæ ſequuntur, hoc edicto conſultiſſimo, in perpetuum valituro, ſtatuimus & ordinamus.

CAPITVLA.

I. *Vt eccleſiarum prælatis, patronis, & beneficiorum collatoribus ordinariis, jura ſua ſerventur.*

PRimo, ut eeeleſiarum regni noſtri prælati, patroni, & beneficiorum collatores ordinarii, jus ſuum plenarie * habeant, & unicuique ſua juriſdictio ſervetur.

* al. plenatium

II. *Vt liberæ ſint electiones eccleſiarum.*

Item eecleſiæ cathedrales, & aliæ regni noſtri, liberas electiones *, & earum effectum integraliter habeant.

* In codice MS. collegii Navarr. additur, promotiones, collationes,

III. *Vt ſimonia a regno eliminetur.*

Item ſimoniæ crimen peſtiferum eecleſiam labefactans, a regno noſtro penitus eliminandum volumus & jubemus.

IV. *Vt promotiones & collationes beneficiorum fiant ſecundum diſpoſitionem iuris communis.*

Item promotiones, collationes, proviſiones, & diſpoſitiones prælaturarum, dignitatum, & aliorum quorumcumque beneficiorum & officiorum * eecleſiaſticorum regni noſtri, ſecundum diſpoſitionem, ordinationem, & determinationem juris communis, ſaerorum conciliorum eeeleſiæ Dei, atque inſtitutorum antiquorum ſanctorum patrum, fieri volumus & ordinamus.

* al. Beneficiorum eccleſiaſticorum, & officiorum regni noſtri,

V. *Vt libertates & privilegia eccleſiis & locis religioſis conceſſa, conſeruentur.*

Irem libertates, franchiſias, prærogativas, jura ac privilegia, per inclitæ recordationis Francorum reges prædeceſſores noſtros, & ſucceſſive per nos, eccleſiis, monaſteriis, atque locis piis, religioſis, neenon perſonis eeeleſiaſticis regni noſtri conceſſas, & conceſſa, innovamus, laudamus, approbamus.

Mandatum de exequendo.

Earum tenore univerſis juſtitiariis, officiariis, & ſubditis noſtris, ac loca tenentibus, præſentibus & futuris, & eorum cuilibet, prout ad eum pertinuerit, diſtricte præcipiendo mandamus: quatenus omnia & ſingula prædicta diligenter & attente ſervent, teneant, & cuſtodiant, atque ſervari, teneri, & cuſtodiri inviolabiliter faciant, nec aliquid in contrarium quovis modo faciant, vel attentent, ſeu fieri, vel attentari permittant; tranſgreſſores, aut contra facientes tali pœna plectendo, quod cæteris deinceps cedat in exemplum. In quorum omnium & ſingulorum teſtimonium, præſentes litteras ſigilli noſtri appenſione muniri fecimus. Datum Pariſius anno Domini milleſimo ducenteſimo ſexageſimo octavo, menſe Martio.

G. C. Sie edita eſt io bibliothecis patrum hæc pragmarica Editiones ejuſdem aliæ ſunt, in quibus ſunt capitula ſex, addito uno, quod ibi quintum locum obtinet, quinto noſtro ſextum io lycum rejecto. Sie autem ſe habet.

Item exactiones & onera graviſſima pecuniarum, per curiam Romanam eccleſiæ regni noſtri impoſita, vel impoſitas, quibus miſerabiliter regnum noſtrum depauperatum extitit, ſive etiam imponendas vel imponenda, levari, aut colligi nullatenus volumus: niſi duntaxat pro rationabili, pia, & urgentiſſima cauſa, vel inevitabili neceſſitate, & de ſpontaneo & expreſſo conſenſu noſtro, & eeeleſiæ regni noſtri.

HENR. SPONDANI EPISC. APAMIENSIS
Nota in poſtremum hoc capitulum.

Ex tomo I. continuationis annal. eccleſ. anno 1268.

Hoe ſane etſi non abnuamus vere nec injuſte a Rege fuiſſe ſtatutum, haud tamen videmus quomodo a pleriſque contra Romanam ſedem contorqueatur, cum non conſueverit illa, nec certe conveniens ſit ut agat, abſque regum & principum conſenſu onerã eccleſiis imponere: & alioqui nec adeo videatur hæc Ludovici prohibitio cohærere cum iis quæ leguntur in * quodã chronico, provincias Remenſem, Senonenſem, & Rothomagenſem, audito quod Rex peteret a pontifice decimam in ſubſidium terræ ſanctæ, querelas in eum ad Clementem pontificem miſiſſe, quibus petierunt ne quid ejuſmodi Regi concederetur: Regem vehementer inde exaſperatum ad papam contra illos ſcripſiſſe, ac papam, illis auſtere acceptis, decimam regi ad triennium conceſſiſſe: (de cujuſmodi conceſſione dictum eſt anno ſuperiori.) An dicemus ſanctum regem invidiſſe Apoſtolicæ ſedi de bonis eccleſiæ,

* Chron. Normann. editum a Ducheſn.

quod

ANNO CHRISTI 1268.

quod ſibi tanta aſperitate petebat? procul dubio ſi ſingula geſta ex bono & æqua æſtimentur, non erit unde in mutuas amaritudines prorumpatur.

*** CONCILIVM APVD CASTRVM GONTERII.

A Vincentio de Pilenis Turonenſi archiepiſcopo cum ſuffraganeis celebratum anno MCCLXVIII.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *De invadentibus & occupantibus bona eccleſiaſtica.*
2. *De impedientibus juriſdictionem eccleſiaſticam.*
3. *Vt ſuſtinentes ſententiam excommunicationis ultra annum, careant eccleſiaſtica ſepultura.*
4. *Ne vacantes prioratus bonis omnibus denudentur.*
5. *Ne monachi extra abbatias vel prioratus depoſitum habeant.*
6. *De veſtimentis archidiaconorum & decanorum.*
7. *Vt epiſcopus in ſua diœceſi abſolvere poſſit, in caſibus, in quibus præſens concilium excommunicat.*
8. *Vt ſuperiora concilia obſerventur.*

CAPITVLA.

I. *De invadentibus & occupantibus bona eccleſiaſtica.*

QVIA clericis laici oppido ſunt infeſti, univerſos ballivos, poteſtates, perſonaſque alias ſæculares, in generali per locorum ordinarios moneri præcipimus, & eis firmiter inhiberi, ne eccleſias, prioratus, domos, poſſeſſiones, & alias res eccleſiaſticas indebite occupent, vel invadant, aut in religioſorum domibus ponant comeſtores, quod in quibuſdam locis præ- D ſumptione damnabili aliqui ſæculares judices facere præſumpſerunt: & ſi qui, poſt monitiones & inhibitiones hujuſmodi, quidquam in contrarium facere præſumpſerint, excommunicationis ſententia innodamus.

II. *De impedientibus iuriſdictionem eccleſiaſticam.*

Præterea nonnulli barones, milites, ballivi, & alii ſæculares homines, confœdera- E tiones, colligationes, ſeu conſpirationes faciunt contra eccleſiaſticam libertatem, maxime reſtringendo & diminuendo eccleſiaſticam juriſdictionem, & ſubditis ſuis, ne in foro eccleſiaſtico litigent, in his quæ ad forum eccleſiaſticum de jure vel conſuetudine pertinent, inhibendo. Nos omnes hujuſmodi præſumptores per locorum quoſcunque ordinarios, aut de ipſorum mandato, in locis publicis, in generali moneri volumus & mandamus, ut infra duos menſes a tẽpore monitionis hujuſmodi revocent quicquid contra * hoc attentave- A runt: & inhiberi ne in futurum talia attentare præſumant. Si qui vero in præmiſſis culpabiles exiſtentes, prædictis monitionibus & inhibitionibus parere contempſerint: nos autoritate concilii ipſos extunc in ſcriptis excommunicamus.

* al. ſuper hoc

III. *Vt ſuſtinentes ſententiam excommunicationis ultra annum, careant eccleſiaſtica ſepultura.*

Sane quia multi ſuæ ſalutis immemores, B excommunicationis ſententiam, per unum annum vel amplius, animo ſuſtinent indurato, abſolutionis beneficium uſque ad ægritudinem in qua decedunt, petere differentes: ſtatuimus, ut talibus denegetur in morte eccleſiaſtica ſepultura.

IV. *Ne vacantes prioratus bonis omnibus denudentur.*

Cum ex cupiditate, quæ radix eſt omnium malorum, videatur procedere, quod abbates ſeu priores, transferentes ſeu trans- C lati, prioratus vacantes ceſſione, morte, vel mutatione priorum, bonis in prioratibus inventis denudent: nos indemnitati locorum providere volentes, inhibemus ne priores in ſuis tranſlationibus, vel mutationibus, ſeu etiam abbates, prioratus ſeu loca vacantia bonis mobilibus ibidem exiſtentibus adeo denudare præſumant, quin ſufficiens proviſio prioribus & monachis ibidem morantibus uſque ad tempus collectarum remaneat in prioratibus ſupradictis. Si qui vero contra ſtatutum hujuſmodi aliquid attentare præſumpſerint: ad arbitrium illius epiſcopi, in cujus epiſcopatu deliquerunt, puniantur: diœceſano epiſcopo, in cujus diœceſi abbates vel priores ipſi conſiſtunt, pœnæ hujuſmodi impoſitionem ad illius requiſitionem executioni mandante.

V. *Ne monachi extra abbatias vel prioratus depoſitum habeant.*

Item ſtatuimus & ordinamus, quod omnes & ſinguli religioſi in propriis abbatiis depoſita habeant: alibi pecunias, vel theſauros quos habent vel habebunt in futurum, ſine licentia, conſilio, & aſſenſu abbatum ſuorum, nullatenus deponentes. Et ſi in alio aliquo loco aliqua habeant depoſita, ad proprium monaſterium infra duos menſes inducant. Illorum vero qui ſtatuti hujuſmodi inventi fuerint tranſgreſſores, prædictæ pecuniæ & theſauri, ipſorum monaſteriis applicentur.

VI.

ANNO CHRISTI 1268.

VI. *De veſtimentis archidiaconorum & decanorum.*

Statuimus inſuper, ut archidiaconi, archiptesbytcti, & decani tutales, infra juriſdictionum ſuatum metas, & aliis publicis locis, defetant capas clauſas: alioquin ſupet hoc pet epiſcopos cotrigantut.

VII. *Vt epiſcopus in ſua diœceſi abſolvere excommunicatos poſſit, in caſibus, in quibus præſens concilium excommunicat.*

In omnibus autem caſibus, in quibus excommunicationis ſententias in præſenti concilio duximus promulgandas, cuilibet epiſcopo in ſua civitate & diœceſi abſolvendi excommunicatos hujuſmodi, poſt ſatisfactionem congruam in forma eccleſiæ, autoritate præſentis concilii damus liberam poteſtatem.

VIII. *Vt ſuperiora concilia obſerventur.*

Concilia autem omnia & ſingula, tam per nos, quam prædeceſſores noſtros hactenus celebtata, renovamus: & hujus autotitate concilii confitmamus.

Actum apud Caſtrum Gonterii die Lunæ poſt feſtum beatæ Mariæ Magdalenæ, anno Domini MCCLXVIII.

ANNO CHRISTI 1269.

*** CONCILIVM ANDEGAVENSE.

Ex editione Ioannis Maani, & ex codice MS.

Incipiunt ſtatuta provincialis concilii facta Andegavis, die Martis poſt quindenam nativitatis B. Ioannis Baptiſtæ anno Domini MCCLXIX.

CANONES.

I. *De prohibentibus donationes & legata eccleſiis fieri a ſuis ſubditis.*

QVIA intelleximus, quod quidam domini temporales, & eorum allocati, inhibent ſeu inhiberi faciunt ſubditis ſuis pto ſuæ libito voluntatis, in grave præjudicium eccleſiæ & periculum animarum, ne iidem ſubditi de rebus, quas tenent ab iiſdem, eleemoſynæ, legati, aut donationis, vel alterius licitæ alienationis titulo, transfetant aliquid in eccleſias vel alia pia loca: id præſentis autoritate concilii de cæteto fieti ptohibemus: ſtatuentes, ut niſi pet locotum otdinatios ſufficienter moniti, attentata ſuper hoc revocare, aut ab hujuſmodi præſumptione ceſſare noluerint, ad revocandum & deſiſtendum per ipſorum otdinarios cenſuta eccleſiaſtica compellãtur.

ANNO CHRISTI 1269.

II. *Vt perſonæ eccleſiaſticæ non ſint advocati in curia ſæculari.*

Item, quia juxta legitimas ſanctiones turpe eſt clericis, ſi peritos ſe velint oſtendere diſceptationum forenſium: hujuſmodi autoritate concilii prohibemus, ne clerici beneficiati, vel in ſacris ordinibus conſtituti, in cauſis fotenſibus cotam ſæcularibus judicibus ſe venales exponant, aut patrocinium cuiquã publice præſtate præſumant: ipſoſque monemus præſentis autoritate concilii, ut ab hujuſmodi præſumptione deſiſtant: ſtatuentes, ut ſi qui de cæteto hujuſmodi ſtatuti fuerint tranſgreſſotes, per locorum epiſcopos canonice compeſcantut: præcedentium conciliorum ſtatutis in ſuo robore dutatutis. In cujus rei teſtimonium, &c. Datum ut ſupra.

ANNO CHRISTI 1269.

*** CONCILIVM SENONENSE

Edidit Lud. Bail. ex codice cenſuali epiſcopatus Pariſienſis.

Statuta in concilio Senonenſi quod celebravit archiepiſcopus Senonenſis die ſabbati ante feſtum SS. Simonis & Iudæ, anno Domini MCCLXIX.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *Contra clericos qui focarias tenent.*
2. *Ne eccleſiaſtici contractibus uſurariis ſubſcribant: & contra uſuras.*
3. *Vt uſurarii communione & ſepultura careant.*
4. *Vt ſervetur canon*, Omnis utriuſque ſexus.
5. *Ne clerici clericos trahant ad publica judicia.*
6. *De abuſibus privilegiorum.*

CAPITVLA.

I. *Contra clericos qui focarias tenent.*

CVm legatotum ſedis apoſtolicæ ſtatuta edita in provincia eis commiſſa, perpetuo ſunt ſervanda, & bonæ memoriæ quondam apoſtolicæ ſedis Gallo legatus in Ftancia contra ſacetdotes & clericos concubinarios ſtatutum fecit in his vetbis: Excommunicamus omnes ſacerdotes & clericos quoſcumque, qui poſt legitimam admonitionem, focarias, vel alias mulieres de quibus mala ſuſpicio poſſit ſuboriri, in domibus propriis vel alibi, unde populus vel eccleſia ſcandalizetur, duxetunt retinendas, niſi ſint clerici qui ſunt in minoribus conſtituti otdinibus, quos legitime conttaxiſſe probatut. Qui tamen cum vigore eccleſiaſtica beneficia retinere non debent: ac

V. ſupra ad ann. 1208.

ANNO CHRISTI 1269.

ac ex hujuſmodi ſalubri ſtatuto rarus aut nullus fructus pervenit, quia forte ſtatutum hujuſmodi ad multorũ notitiam non pervenit, cũ multi ſacerdotes & clerici in propriarum periculum animarum, plurimorũ ſcandalum, pernicioſum exemplum, vituperium miniſterii noſtri, & ad diſpendium eccleſiaſticæ dignitatis, tenent focarias, vel alias mulieres ſuſpectas, in domibus propriis vel alibi, unde populus vel eccleſia ſcandalizetur: præcipimus, & in virtute diſtrictæ obedientiæ mandamus, ut omnes prælati, ſive majores, ſive minores, ſubditos ſuos ſacerdotes & clericos tenentes in domibus ſuis vel alibi mulieres hujuſmodi, ſi ſint per hoc publice diffamati, autoritate ſtatuti prædicti in ſynodis & capitulis, præſentibus ...... moneant competenter, ut ab inſolentiis hujuſmodi pernicioſis & deteſtabilibus reſipiſcant. Quod ſi competenter moniti non fecerint, autoritate ſtatuti hujus, excommunicati publice denuncientur, ac exigente eorum rebellione, eorum beneficia ſatzientur. Caveant prælati quicumque, ne in faciendis his monitionibus ſint tepidi vel remiſſi, ſi canonicam ultionem velint effugere ac infamiam: ne ſcrupulo ſocietatis non careat, qui manifeſto facinori, cum poſſit, deſinit obviare.

II. *Ne eccleſiaſtici contractibus uſurariis ſubſcribant: & contra uſuras.*

Quia ſubſcripti ſigilli appoſitio in multis juris articulis conſenſum & probationem inducit: prohibemus ne qua perſona eccleſiaſtica litteras vel inſtrumenta ſuper contractibus uſurariis, vel de uſura ſuſpectis, ſigillare vel ſigillari præſumat. Ex hoc enim quidam laici credentes vel confingentes contractus hujuſmodi per eccleſiam approbari, peccant ſecurius, nec verecundantur date publice pecuniam ſuam ad uſuram. Ex qualitate autoritatis, negotii, & perſonæ creditoris, contractus uſurarios reputamus: videlicet ſi creditor conſuevit fœnerare: prohibentes, ne quis in domibus, vel in locis, aut terris eccleſiarum, Lombardos vel alios advenas qui vulgariter ...... dicuntur, uſurarios manifeſtos, recipere præſumat: cum receptores hujuſmodi approbare videantur uſuram, quam utriuſque teſtamenti pagina deteſtatur. Qui contra fecerint, a ſuperiori ſuo, monitione competenti præmiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam compeſcantur.

III. *Ut uſurarii communione & ſepultura careant.*

Item quia parum eſt eſſe jura, niſi ſint qui ea regant & obſervent & faciant obſervari: conſtitutionem concilii contra uſurarios editam, qua cavetur ne uſurarii manifeſti ad communionem admittantur altaris, nec Chriſtianam, ſi in peccato deceſſerint, accipiant ſepulturam, & quod oblationem ipſorum nullus recipiat, firmiter præcipimus obſervari. Qui contra fecerint, præter pœnam conſtitutionis ejuſdem, ſui ſuperioris arbitrio puniantur. Si vero exempti ſive privilegiati contra conſtitutionem eamdem fecerint: epiſcopi loci illius contra eos, quantum de jure poterit, procedere non omittant. Et ſi propter hoc ipſe, vel alius ad quem pertinet, litem, ſeu moleſtiam, aut calumniam patiatur: expenſis communibus quæ fient de conturbernatione cõmuni, per duos, videlicet unum de capitulo cathedralis eccleſiæ, & unum abbatem ejuſdem diœceſis fide dignum, imponenda & exigenda ſuper illos quos ad hoc deputaverint, defendetur. Durabit autem præſens ſtatutum uſque ad ſequens concilium: & tunc melius videbitur quis fructus ex hoc poterit provenire, & de hoc computabitur in concilio ſubſequenti.

Later. III. c. 25.

IV. *Ut ſervetur canon,* omnis utriuſque ſexus.

Item ſtatutum cõcilii generalis de viventibus arcendis ab ingreſſu eccleſiæ, & morientibus qui Chriſtiana debent ſepultura carere, niſi ſaltem ſemel in anno omnia peccata ſua fideliter confeſſi fuerint proprio ſacerdoti, & ad minus in Paſcha ſuſceperint reverenter Euchariſtiæ ſacramentum, niſi forte de proprii ſacerdotis conſilio ob aliquam rationabilem cauſam ab ejus perceptione ad tempus abſtinendum duxerint, obſervetur firmiter, & frequenter in eccleſiis publicetur. Caveant ſacerdotes, ne ad communionem altaris aliquem admittant, niſi ſibi vel alii idoneo de ſua licentia omnia peccata ſua ſit confeſſus.

Later. IV. c. 21.

V. *Ne clerici clericos trahant ad publica judicia.*

Quamvis hoc grave nimis & Divini plenum animadverſione judicii, quod aliqui laici falcẽ in meſſem Domini ſacrilegis auſibus ingerentes perſonas eccleſiaſticas ſuis ſubjiciendo judiciis in periculum fidei, eccleſiaſticam moliantur ſubjicere libertatem: hoc ramen attentius zelum commovet ultionis, quod iidem laici, ſui fermentum erroris dicuntur in clero aliquotiens invenire; dum clerici a clericis, in * eo quod eſt gravius, religioſi, non ſolum ...... ſed interdum voluntarii, ſpretis eccleſiaſticis tribunalibus, ad publica judicia educantur. Hinc volentes juxta ſacrorum inſtituta canonũ nos ſalubriter contra morbum hujuſmodi remedia invenire, ad inſtar felicis recordationis Innocentii papæ prædeceſſoris noſtri ſtatuendum duximus, ac etiam inhibendum, ut tam prælati, ſive regulares ſint ſive & ſæculares, quam alii clerici regni Franciæ, alii alios

Eſt fra menti epiſtolæ pontificis alicujus.

* Corr. & quod eo e. g.

Anno Christi 1269.

A alios in contemprum publici beneficii, quod toti elericorum collegio ita inviolabiliter inſtitutum eſt, ut eis privatis aliquorum pactis vel conſenſibus nequeat derogari, ſuo relicto judice ad publica trahere judicia non prçſumant. Alioquin præſumptores hujuſmodi cauſam perdant, habendi a communione nihilo minus alieni: & tam epiſcopi, quam alii, in criminali negotio, ſi relicto eccleſiaſtico judicio publicis judieiis expurgare voluerint, ſuum locum amittāt, etiamſi pro ipſis eeeleſia profiteatur. In civili vero perdant quod ſi locum ſuum maluerint obtinere.

Aliquid deeſt.

Quocirca fraternitari veſtræ ad inB ſtar prædeceſſoris ejuſdem in virtute obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus & inhibitionem hujuſmodi in veſtris provincialibus conciliis & epiſcopalibus ſynodis per ....diœceſes publicetis, & faciatis ſolemniter publicari, ubi & quando videbitis expedire. Si quos vero vobis lege diœceſis ſubjectos, ſeu & exemptos (contra quos, quantum ad hunc articulum pertinet, vobis, tanquam delegatis a nobis, committimus autoritate præſentium vices noſtras) circa prædicta manifeſte culpabiles inveni͏etis: excommunieatos expreſſe C denuncietis, & faciatis autoritate noſtra uſque ad ſatisfactionem condignam publice nunciari: quos abſolvi abſque ſpeciali mandato ſedis apoſtolicæ prohibemus, ſi ſecus actum fuerit irritū nunciantes. Ipſos nihilo minus alias animadverſione caſtigando canonica, ſi fuerit opportunum: contradictores per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compeſcendo. Non obſtante ſi aliquibus eorum ab apoſtolica ſede ſit indultum, quod excommunicati aut interdici per apoſtolicas litteras, neque vel ſuſpendi, quæ de indulto hujuſmodi ejuſque tenore D de verbo ad verbum plene & expreſſe non fecerint mentionem, ſeu eonſtitutione de duobus dictis edita in eoncilio generali.

VI *De abuſibus privilegiorum.*

Fragmentum epiſtola alicujus pontificis.

Licet regularis ordinis profeſſores, illi præſertim quos majoris libertatis apoſtolica ſedes privilegiis honoravit, attollere congruis favoribus, & ipſorum illibata omnino ſervare privilegia intēdamus: ſic tamen ſuis juribus volumus manere contentos, quod ipſorum privilegiorum limites obſervantes, jura non occupent vel impediant aliorum. E Sane intelligimus, quod Templarii, & alii religioſi privilegio exemptionis gaudentes, de regno Franciæ, hoſpites ſuos qui dati ordinum eorum ſeu oblati dicūtur vel qui aliquem cenſum, etiā modicum, eis ſolvūt, per ſe ac conſervatores a ſede apoſtolica deputatos, privilegiorum prætextu defendūt, ne, cum delinquunt, a ſuis ordinariis eccleſiaſticis, ſicut alii laïci, pro furtis videlicet, adul-

A teriis, & aliis criminibus, quorum ad ordinarios ipſos ſpectare noſcitur correctio, puniantur. Capellas autem & oratoria ſine cō- conſenſu & auroritate diœceſanorum conſtruunt, necnon & interdicti & ſuſpenſionis ſententias, quas ordinarii proferunt in loca & perſonas ſibi ſubjecta, damnabiliter contemnentes, faciunt in locis eiſdem, capellis, & oratoriis, Divina renitente juſtitia, celebrari: quanquam quod hæc ipſis liceāt, apoſtolicum privilegium aut indulgentiam non oſtendant. Cauſas quoq; ſuorum hominum aſſumētes, illos quos propriis hominibus injuriari aſſerunt, ſuper hujuſmodi injuriis, liB cet ſint iidem homines liberi, conveniunt, & in cauſam nomine ſuo trahunt. Iidem etiam exempti, & alii quamplures religioſi, pro cūctis* peccatis cunctas pœnas ſtatuunt infligendas: ex quo interdum evenit ut dum tales pœnę delinquentibus infliguntur, eorum peccata quæ occulta fuerant, veniant in notitiam aliorum. Volentes itaque talium præſumptionibus, cōgruis, prout noſtræ incumbit ſolicitudini, remediis obviare: apoſtolica autoritate, de conſilio fratrum noſtrorum ſtatuimus, quod ſi hoſpites vel homines qui C dati dicuntur vel oblati, vel qui præfatis exemptis aliquem ſolvunt cenſum, ſi non ſe omnino iiſdem exemptis reddiderint, ſicut in proprietatibus ſuis omnimodo duxerunt remanendum, propter hæc ab epiſcoporum ſuorum ſententia nullatenus eximantur, ſed poteſtatem in eos ipſi epiſcopi, ſicut in alios ſuos parochianos, eximant*, cum pro ſuis exceſſibus fuerint corrigendi: nec ob hoc, exēptorum ipſorum conſervatores quicquam contra epiſcopos valeant attentare. Oratoria vero vel capellas in locis non exemptis, ſine diœceſanorum locorum licentia, iidem D exempti conſtruere non præſumant: nec in ſic conſtructis, neque in locis non exemptis, cum ab ordinariis fuerint interdicta, celebrent vel faciant celebrari Divina. Quod ſi talia præſumpſerint, per locorum ipſorum ordinarios compeſcantur: & ſi quas propter hoc exemptorum ipſorū conſervatores ſententias in contrarium protulerint, illas penitus revocamus. Prohibemus autem, ne in locis exemptis hæc ipſi exēpti facere audeant, niſi ſuper his licentiam ſedis apoſtolicæ habeāt, vel ipſius privilegium ſpeciale. Cauſas E quoq; ſive lites proprias ſuorum liberorum hominum, quæ videlicet ad ipſos tātum homines* iidem exempti ſuo nomine ſive ut actores, ſive ut defenſores, veluti ſuas aliquatenus nō aſſumant, etiamſi ſint ipſi dicti homines cenſuales: cum id nequaquam licitum ſit iiſdem. Pro peccato vero incognito & occulto cuncta* pœna nullatenus ſtatuatur: ex quo, ſi per eum ſatisfiat, quodammodo peccatū ipſum percipi valeat vel adduci.

** ſ. certis pec. certas pœnas*

** ſ. exerceant*

** deeſt ſpectant,*

** certa*

CONCI-

Anno Christi 1270.

*** CONCILIVM RAVENNENSE,

Adverſos Cæſenatis epiſcopatus invaſores, Philippo archiepiſcopo præſide, anno Dom. MCCLXX. iv. Kal. Mai.

ANno MCCLXX. (*inquit Hieronym. Rubeus, Ravenn. hiſtoria lib vi.*) Ravennæ provinciale concilium habitum eſt; dieque D. Vitalis feſto, cum in ſacrarium ædis D. Vitalis conveniſſent, Michael Comaclienſis, Gratia Saſſinas, Henuerardus Cæſenas, Rodulphus Foroliviānos, Ravaldinus Foropompilianus, Siinibaldus Forocornelianus, epiſcopi, & Drudo Ravennatis eccleſiæ præpoſitus, Philippique archiepiſcopi vicarius; inſpectantibus atque aſſentientibus, Aldevrandino archidiacono, ſacerdotumque choro; cum Ravennates etiam ad celebrandam Divi tutelaris memoriam frequentes concurriſſent: ut conſuleretur eccleſiarum damnis, diris devoverunt omnes, qui contra Henncrardum epiſcopum Cæſenatem, ejuſque epiſcopatum, armati inermeſve moviſſent, cum illi'que conſilia, aut copias conjunxiſſent: neque poſſent abſolvi, niſi ſatisfeciſſent. Quod ſi qua reſpublica idem tentaſſet, illi jam ſacris eſſet interdictum. Adſcribuntur huic decreto teſtes, Placidus D. Vitalis, Beneventus D. Laurentii, Iacobinus D. Mariæ in monte Cæſenati, abbates, atque item alii. Statim etiam epiſcopi ſibi invicem, alter alteri partes quiſque ſuas detulerunt, polliciti, quam execrationis ſententiam in bonorum eccleſiæ ſuæ raptores ex eis unus tuliſſet, reliquos ratam habituros, divulgaturoſque ac ſervaturos.

Anno Christi 1270.

*** CONCILIVM COMPENDIENSE.

Ex R. P. Iac. Sirmondi MS. nunc primum editum.

Concilium provinciale eccleſiæ Remenſis celebratum Compendii a R. patre D. Ioanne de Courtenay archiepiſcopo Remenſi, anno MCCLXX.

VNiverſis præſentes litteras inſpecturis, Ioannes de Courtenay permiſſione Divina Remenſis archiepiſcopus; Milo de Bazochiis Sueſſionenſis, Garo de Campania Laudunenſis, VVarmundus de Boiſſeria Noviomenſis, Rainaldus de Nantolio Beivacenſis, Bernardus Ambianenſis, I*. Tornacenſis, & Robertus Silvanectenſis, eadem permiſſione epiſcopi, Remenſis eccleſiæ ſuffraganei: in concilio celebrato apud Compendium, cum procuratoribus aliorum ſuffraganeorum ejuſdem provinciæ abſentium, & cathedralium eccleſiarum, congregati, ſalutem in Domino. Noveritis nos anno Domini MCCLXX. die Lunæ ante Aſcenſionem Domini ſtatuiſſe & ordinaſſe ea quæ ſequuntur in concilio ſupradicto.

* Ioannes

STATVTA CONCILII.

Adverſus eos qui bona eccleſiaſtica capiunt, vel ſaiſiunt.

NOnnunquam ballivi, præpoſiti, & cæteri laïci temporalem juriſdictionem habentes, homines, animalia & alia bona prælatorum & eccleſiarum, & hominum eorundem, per ſe, vel miniſteriales ſuos, pro ſuæ voluntatis arbitrio nequiter

A capiunt vel ſaiſiunt: nec capta vel ſaiſita volunt reſtituere requiſiti, ſed damna injuriis cumulando, gravant & lædunt enormiter eccleſias, non reſtituendo nec reddendo, donec ſibi, cum maxima prælatorum & eccleſiarum jactura, & aliqua pecuniæ ſumma, expenſarum prætextu, fuerit ſatisfactum, per tale concuſſionis diſpendium iniquum perverſi lucri compendium proſequentes; dum homines captos & animalia ſic adducta non reddunt, donec ipſis pro eorum paſtu interdum plurimum refundatur.

B Præterea ut res eccleſiarum ab eis injurioſe ſaiſitæ & captæ, ad dominos aut damnoſæ aut inutiles reddantur: eas in captione vel ſaiſina ſic affligere, ſic afficere, ſic onerare ſuperflue ſumptibus occaſione cuſtodiæ, vel aliter pro eorum libito faciendo, ſic ſuis & aliorum abuſibus diſſipari & deteriorari procurant, ut in reſtitutione non reddi, ſed redimi videantur.

Plerumque contingit, quod domini ſæculares, ballivi, præpoſiti, & alii juſtitiarii, ſeu miniſteriales eorum, res, homines, vel animalia prælatorum & eccleſiarum, ſeu ſubjectorum eiſdem, ſaiſiunt, capiunt, &
C arreſtant & detinent, ſeu capi, ſaiſiri, arreſtari, & detineri faciunt pro ſuæ libito voluntatis, ad juriſdictionis eccleſiaſticæ præjudicium & gravamen. Et hæc ipſi interdum faciunt, vel fieri procurant a talibus, & per tales, qui non reperiãtur in diœceſi,* in quibus hæc faciunt vel fieri mandant, ſeu in quibus autoritate ipſorum talia perpetrantur. Propter quod diœceſani epiſcopi in quorum territorio res & bona prædicta, ſaiſita & arreſtata ſunt & detenta, in prædictos dominos ſæculares, ballivos, præpoſitos, juſtitiarios, ſeu miniſteriales ipſorum,
D extra territorium ſuum, & juriſdictionem, cenſuram eccleſiaſticam non exercent.

* Corr. diœceſibus,

Vt igitur eccleſiaſticis indemnitatibus conſulatur, & malignantium perverſitatibus obvietur: ordinamus atque ſtatuimus, quod tales invaſores, raptores, & captores rerum ſeu bonorum eccleſiaſticorum, dummodo exceſſus ſint notorii & manifeſti, vel de his aliter legitime conſtet, canonica monitione præmiſſa, niſi plane & libere reſtituerint, & debite ſatisfecerint, per ordinarium diœceſanum anathematis gladio feriantur;
E & non* ſibi dicti raptores ſeu invaſores celeri reſtitutione provideant, in eos ſententia diſtrictius aggravetur; in participantes & conſentientes, auxilium & conſilium præbentes, excommunicationis ſententiam promulgando, ac etiam a Divinis ceſſando, ubi res & bona detinebuntur eccleſiæ, vel ubi dicti malefici reſidentes fuerint vel præſentes, ulterius ad interdicti generalis ponendi ſententias procedendo,

* Corr. niſi

ANNO CHRISTI 1269.

ſi ſecundum arbitrium epiſcopi contumacium pertinacitas hoc exegerit, vel enormitas facinoris perpetrati: & unius epiſcopi latas ſuper his ſententias cæteri requiſiti ab eo publicare teneantur, & facere in ſuis diœceſibus, quantum ad juriſdictionem ſuam pertinet, obſervari (ſi quidem, ut dictum eſt, ipſos maleficos in alterius diœceſi commorantes, in alterius diœceſi prænominatos exceſſus conſtet notorie perpetraſſe) vel alias legitime, cum ratione delicti, forum ejus, in cujus deliquerint diœceſi, ſortiantur. Statuimus ordinantes, quod taliter notorie delinquentes moneri & citari*, ubicumque valeant inveniri. Contra illos autem, quos non notorie ſed legitime conſtiterit deliquiſſe, non auctoritate concilii, ſed ordinaria procedatur.

* add. debeant

Et ſi monitus vel citatus, contumax fuerit, aut parere vel emendare noluerit: ab ipſo epiſcopo, in cujus deliquit diœceſi, volumus quod poſſit in ipſum ſeu eos exerceri. Ita quod ſi idem epiſcopus in ipſos malefactores notorios animadvertens, alium ordinarium ſuffraganeum Remenſis metropolis requiſierit, vel proceſſum ſuum ei inſinuare curaverit: requiſitus epiſcopus ſententias publicet, & legitime aggravet ſecundum quod expedientius fieri poterit; ac ſic alter alterius onera portet, & mutuum conſilium & auxilium ſibi præbendo, ab oppreſſionibus & injuriis hujuſmodi, eccleſias unanimi præſidio tueantur.

Salvis nihilo minus iis quæ ſuper prædictis & aliis articulis per ſedem apoſtolicam, ac per venerabiles patres eccleſiæ Gallicanæ, ac in aliis conciliis provincialibus Remenſis provinciæ, ordinata ſunt & ſtatuta: quæ præcipimus & ſtatuimus obſervari, & a ſuffraganeis, ſi eis videatur expediens, in eorum ſynodis publicari. In cujus rei teſtimonium & munimen ſigilla noſtra præſentibus duximus apponenda. Datum & actum anno & die ſupradictis.

ANNO CHRISTI 1270.

* ** CONCILIVM AVENIONENSE

Ann. MCCLXX. Id. Iul.

Nunc primum prodit ex MS. Eminentiſſ. Card. Chiſii.

Concilium I. per dominum B.* Maleferrati, quondam archiepiſcopum Arelatenſem, celebratum.

* Bertrandum

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *Ut alienationes bonorum eccleſiaſticorum revocentur.*
2. *Ut pecunia legata, ad arbitrium executorum dividatur in cauſas pias.*
3. *Ut archiepiſcopus & ſuffraganei ſe invicem juvent in ſententiis ſervandis & publicandis.*
4. *Ut qui habent perſonatus, & beneficia curata, preſbyteri fiant intra annum.*
5. *Ut expenſa facta in legatos apoſtolicos, ſolvantur de contributione eccleſiarum.*
6. *Ut perſonatibus aſſignentur certi redditus.*
7. *Ut religioſi & clerici non quærant defenſionem ſecularem contra epiſcopos.*
8. *De clerico qui epiſcopum, præpoſitum, &c. graviter læſerit.*

ANNO CHRISTI 1270.

PRÆFATIO.

ANNO Domini MCCLXX. Idibus Iulii, venerabiles patres domini B.¹ Dei gratia archiepiſcopus Arelatenſis. R. Cavallicenſis. G. Carpentoratenſis. Zoen Avenionenſis. N. Vaſionenſis. P. Auraicenſis. I. Tricaſtinus, epiſcopi Arelatenſis eccleſiæ ſuffraganei, atque multi alii prælati ejuſdem provinciæ, apud Avenionem in provinciali concilio congregati, hæc ſubſcripta capitula in eodem concilio promulgata ſervari per totam eamdem provinciam mandaverunt: licet eadem non ſint ſtatuta, ſed in forma pronunciata fuerint ſtatutorum.

¹ Bertrandus

CAPITVLA.

I. *Vt alienationes bonorum eccleſiaſticorum revocentur.*

ALienationes factas de poſſeſſionibus eccleſiarum ſine diœceſanorum conſenſu, rectores ſeu priores earumdem eccleſiarum, ſive ſint alienatores, ſeu eorum ſucceſſores, ſtudeant celeriter revocare, quatenus proceſſerint de facto: alioquin per diœceſanos locorum, tam dicti rectores ſeu priores, quam abbates, ſeu alii ad quos ſpectant illæ eccleſiæ, ad id monitione præmiſſa, per cenſuras eccleſiaſticas compellantur.

II. *Vt pecunia legata, ad arbitrium executorum dividatur in cauſas pias.*

Cum autem teſtator legat certam pecuniæ quantitatem vel res alias pro foreſtis ſuis diſtribuendis arbitrio gadiatorum ſeu executorum teſtamenti ſui, nec extant certæ perſonæ, quibus, ſeu inter quas, pecunia ſeu res ſic legata diſtribuantur: ſtatuimus quod pecunia ſeu res prædictæ, per ipſos executores, de conſilio tamen & aſſenſu prælatorum, ne fraus aliqua per ipſos gadiatores valeat procurari, in pias cauſas dividantur. Et niſi teſtator tempus præfixerit ad hujuſmodi perſolvenda, dicti executores, per diœceſanos locorum, ea infra annum ſolvere per cenſuras eccleſiaſticas compellantur.

III. *Vt archiepiſcopus & ſuffraganei ſe invicem juvent in ſententiis ſervandis & publicandis.*

Item ſtatuimus, quod dictus archiepiſcopus & ejus ſuffraganei, mutuum ſibi ad invicem auxilium in ſententiis ſervandis & publicandis præſtent, cum per illum, qui ipſas ſententias tulit, fuerint requiſiti.

ANNO CHRISTI 1270.

IV. *Vt qui habent perſonatus, & beneficia curata, presbyteri fiant intra annum.*

Item ſtatuimus, quod illi qui habent perſonatus etiam ſine cura, ſeu beneficia curam animarum habentia, compellantur per diœceſanos per ſubtractionem beneficiorum infra annum in presbyteros promoveri, niſi rationalem cauſam oſtenderent, quare infra annum non poſſent, vel deberent: vel niſi ſint archidiaconi, quibus ſufficit quod ſint diaconi, & quod in diaconatu miniſtrent.

V. *Vt expenſæ factæ in legatos apoſtolicos, ſolvantur de contributione eccleſiarum.*

Item ſtatuimus, quod ſi epiſcopus, vel aliquis rector alicujus eccleſiæ, de diœceſi expenſas neceſſarias fecerit in legatis & nunciis ſedis Apoſtolicæ, expenſæ illæ ſolvantur de communi contributione eccleſiarum totius diœceſis: & iſtæ expenſæ ſemel in anno in una ſynodo colligantur.

VI. *Vt perſonatibus aſſignentur certi redditus.*

Item ſtatuimus, quod epiſcopi & capitula aſſignent & deputent clericis in perſonatibus ſeu dignitatibus ſuæ eccleſiæ conſtitutis, qui carent redditibus, certos redditus juxta facultates ſuas, & qualitatem dignitatis, ſine magno præjudicio aliorum: quod videtur poſſe fieri, ibi præſertim ubi communia bona habentur.

VII. *Vt religioſi & clerici non quærant defenſionem ſæcularem contra epiſcopos.*

Item ſtatuimus, quod ſi religioſi vel clerici ſæculares ſe in quidagio ſeu defenſione ſæculari poſuerint contra epiſcopos & prælatos ſuos, niſi canonica admonitione præmiſſa illi quidagio ſeu defenſioni penitus renunciaverint, per diœceſanum excommunicentur: alias per ſubtractionem beneficii, ſi quod habent, ſi hæc contempſerint, puniantur.

VIII. *De clerico qui epiſcopum, præpoſitum, &c. graviter læſerit.*

Item ſtatuimus, quod ſi quis clericus epiſcopum, præpoſitum, ſeu alium in perſonatu, dignitate, ſeu canonia alicujus eccleſiæ conſtitutum, factis vel verbis graviter dehoneſtaverit: non admittatur ulterius ad aliquod beneficium illius eccleſiæ, niſi paſſo injuriam ſatisfecerit de injuria ſeu offenſa.

A

** CONCIL. APVD S. QVINTINVM

ANNO CHRISTI 1271.

Ab epiſcopis Remenſis provinciæ vacante ſede Remenſi celebratum, anno MCCLXXI.

Concilii hujus quidquid ſupereſt, ſuppeditat Cl. Hemeraus in auguſta Veromanduorum illuſtrata, cujus hæc verba ſunt. Eodẽ (anno MCCLXXI.) Milo Sueſſionenſis antiſtes, vacante ſede Remenſi, concilium provinciale, pro uſu jamdiu in eadem metropoli recepto, indixerat Sanquintini. Celebrationem tamen ejus canonici Remenſes interturbarunt: vetantes inconſultis iis, nec largitis habendæ ſynodi facultatem, quemquam intereſſe ſuffraganeorum. Prohibitio publicata, Milonis inſtitutum aliquandiu

B

retardavit. Sed illo tandem compoſito diſſidio, habitum illud eſt in eadem urbe apud Dominicanos: qui locus conſuetus ejuſmodi ſynodorum. Eoque cum alia præclara, tum in primis de ſacrarum perſonarum & eccleſiarum privilegiis, &c. conſtituta quæ ſequuntur.

I. *Vt prælati mutua non contrahant.*

Indemnitatibus eccleſiarum, prout ad noſtrum ſpectat officium, providere volentes: ſtatuimus, ut abbates, & alii inferiores prælati eccleſiarum, per litteras ſuas mutua non contrahant, niſi pro ſuis & eccleſiæ

C

ſuæ negotiis procurandis. Qui vero contra hoc fecerint, ipſo facto noverint ſe ſuſpenſos.

II. *De eo qui aliquem ab eccleſia abſtraxerit.*

De violatoribus eccleſiarum ſtatuimus, ut ſi quis ab eccleſia aliquem abſtraxerit, ab ingreſſu eccleſiæ per annum noverit ſe ſuſpenſum.

III. *De eo qui aliquem in eccleſia interfecerit.*

D

Si quis in eccleſia aliquem interfecerit, quandiu vixerit, ipſo facto, ingreſſu eccleſiæ ſit privatus, niſi cum ipſo per provinciale concilium fuerit diſpenſatum: ſalvis aliis pœnis, quæ contra tales in canonicis conſtitutionibus continentur.

IV. *Vt prioratus debito monachorum numero non defraudentur.*

Si cultum domus Domini creatione novorum miniſtrorum amplificaverunt reges veteris teſtamenti: nos novi teſtamenti pontifices, ſuſtinere non debemus in eccleſia Dei diminui numerum ſervitorum. Sane

E

pro certo didicimus quod quidam abbates, prioratuum ſuorum adeo exhauriunt facultates, quod iidem prioratus debito monachorum numero defraudantur. Cum ergo hæc non debeamus ſub diſſimulatione pertranſire: ſtatuimus, ut viſitationis officium exercentes inquirant inter alia, quotus debet eſſe numerus ſervitorum: & ſi diminutus fuerit, abbati denuncient, ut infra menſem

ANNO CHRISTI 1271.

ſuppleat numerum diminutum, ſecundum quod poſſunt facultates eorum ſufficere. Si vero facere noluerint, per ſaiſitionem bonorum, vel alio modo, ſecundum quod prælati expedire viderint, compellantur. Præcipimus autem ut hoc ſtatutum ſine acceptione perſonarum obſervetur.

a Hemereus idem pag. 278. iterum deſcribit poſtremum illam canonem ex codice Sueſſionenſi, in quo concilio rum Remenſis provinciæ canones. Tum ſubjungit: Item ex eodem concilio.

V. *Ut ſæculares magiſtratus non cogant clericos ad debita Judæis perſolvenda.*

Sacras conſtitutiones legentibus ſatis liquet, quod nullam habeant de rebus eccleſiaſticis diſponendi laïci aliquo modo poteſtatem. Verum nobis multorum quæſtio patefecit, quod in tantum quorumdam principum ſæcularium proceſſit temeritas, ut ſi Judæi conquerantur de aliqua eccleſiaſtica perſona, quod eis ſit debitis obligata, ſtatim irrequiſito loci prælato, non convictos nec confeſſos, per captionem bonorum eorundem nituntur compellere ad ea debita perſolvenda. Cum igitur iſtud manifeſte ſit contra omnia jura tam canonica quam civilia, & etiam a ratione diſcordet, ut injuria *Crucifixi, melioris conditionis ſint quam Chriſtiani: præcipimus, ut prælati, quando in eorum juriſdictione tale quid acciderit, in delinquentes hujuſmodi pœnam canonicam vigilanter exercere non relaxent, donec non ſolum de damnis, ſed de injuria, ſatisfecerint competenter.

* *f. ut inimici cruc.*

ANNO CHRISTI 1271.

ELECTIO THEALDI ARCHIdiaconi Leodienſis in ſummum pontificem Gregorium X. Kal. Septembr. ann. MCCLXXI.

G. COSSARTII ADMONITIO.

Annos jam duos, menſes novem, dies duos, ſedes Romana vacaverat: habiti a cardinalibus fuerant multi de creando pontifice conventus: ſed propter factiones, quibus ſciſſum erat ſacrum collegium, eventu nullo. Tandem anno MCCLXXI Kal. Septembris, compromiſſo facto, ſex cardinalibus poteſtas facta pontificis eligendi. Acta ipſa primus edidit Luc. VVaddinghus Franciſcanus, annalium ordinis ſui auctor eruditus æque ac diligens, ac deinde Odoric. Raynaldus Baronii digniſſimus continuator. Deſcripſerunt autem illa ex Vaticano codice MS. formularum Marini Ebulenſis, auctoris coævi, Galli hominis, qui ex theſaurario Sareſberienſi in Anglia, & eccleſiæ Romanæ vicecancellario, factus eſt demum a Clemente IV archiepiſcopus Capuanus. Opus ejus, ex quo hæc acta deſcripta ſunt, continet formulas litterarum & inſtrumentorum cancellariæ apoſtolicæ.

I.

Compromiſſum, quo ſex cardinalibus poteſtas datur pontificis eligendi.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen.

ANno Incarnationis Dominicæ MCCLXXI. menſe Septembris, die prima menſis ejuſdem, nos miſeratione Divina Odo Tuſculanus epiſcopus, Simon tituli S. Martini, Ancherius tit. S. Praxedis, Guillelmus tit. S. Marci, Guido tit. S. Laurentii in Lucina, Simon tit. S. Cæciliæ, Anibaldus baſilicæ duodecim apoſtolorum, preſbyteri; Richardus S. Angeli, Octavianus S. Mariæ in via lata, Ioannes S. Nicolai in carcere Tulliano, Othobonus S. Hadriani, Jacobus S. Mariæ in Coſmedin, Gottifridus S. Georgii ad velum aureum, Ubertus S. Euſtachii, & Matthæus S. Mariæ in porticu, diaconi, cardinales: Apoſtolica ſede per obitum fel. rec. domini Clementis papæ IV. vacante, in communi conſiſtorio, ſolito more convenimus, de electione ſummi pontificis tractaturi. Cumque omnes & ſinguli conſentiremus per viam procedere compromiſſi, nos prædicti O. Tuſculanus epiſcopus, A. tit. S. Praxedis, G. tit. S. Marci, S. tit. ſanctæ Cæciliæ, A. baſilicæ duodecim Apoſtolorum, preſbyteri; O. S. Adriani, G. S. Georgii ad velum aureum, V. ſancti Euſtachii, & M. ſanctæ Mariæ in porticu, diaconi, cardinales; venerabili patre domino Ioanne Portuenſi epiſcopo tunc abſente a dicto conſiſtorio, & infra paſchale* palatium in ſua camera conſtituto, requiſito & expreſſe conſentiente: in venerabiles patres præfatos dominos S. tit. S. Martini, G. tit. S. Laurentii in Lucina, preſbyteros, R. ſancti Angeli, Octavianũ S. Mariæ in via lata, Ioannem S. Nicolai in carcere Tull. & Jac. S. Mariæ in Coſmedin diaconos, cardinales, conſenſimus, & eos compromiſſarios eligentes, ipſis volentibus & expreſſe conſentientibus, ac compromiſſum hujuſmodi & formam acceptantibus infra ſcriptam, conſtituimus concordi voto, & unanimi conſenſu omnes & ſinguli poteſtatem providendi ſacroſanctæ Romanæ & univerſali eccleſiæ de paſtore in forma ſubſcripta. Videlicet quod quinque ex eiſdem ſex compromiſſariis de ſexto ex ipſis ſex, vel omnes ipſi ſex de aliquo alio de collegio dictorum cardinalium, ſeu etiam extra ipſum collegium, in pontificem & paſtorem ipſius eccleſiæ concorditer providerent: ad hæc facienda ipſis præfata prima die Septembris & ſequenti conceſſis. Dicti vero compromiſſarii ſinguli ſingulariter, & omnes communiter conſentientes, ut præmittitur, hujuſmodi compromiſſo, ipſum & poteſtatem in præſcripta forma conceſſam eiſdem benigne ac humiliter ſuſceperunt. Actum Viterbii in dicto conſiſtorio, anno, menſe, & die prædictis. Ego O. Tuſculanus epiſc. in prædictos compromiſſarios conſenſi, eos elegi, & ipſis pro me poteſtatem contuli providendi ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ & univerſali de paſtore in forma præſcripta. Et ſic ſcribant ſinguli qui compromiſerunt. Ut autem huic compromiſſo fides plenior habeatur, ipſum ſigillorum noſtrorum munimine fecimus communiri.

* *Cam. papale*

II.

Inſtrumentum electionis factæ per compromiſſarios.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen.

ANno Incarnationis Dominicæ MCCLXXI. menſe Septembris, die prima menſis ejuſdem, nos miſeratione Divina S. tit. S. Martini, Guido, tit. S. Laurentii in Lucina, preſbyteri; Richardus S. Angeli, Octavianus S. Mariæ in via lata, Ioannes S. Nicolai in carcere Tulliano, & Jacobus S. Mariæ in Coſmedin, diaconi, cardinales, cõpromiſſarii electi a reverendo collegio dominorum cardinalium, data nobis poteſtate providendi ſacroſanctæ ac univerſali eccleſiæ vacanti per obitum fel. rec. domini Clementis papæ IV. de paſtore, in forma ſubſcripta in compromiſſum

ipſum

ipſum conſenſimus; & illud ac poteſtatem nobis conceſſam recepimus reverenter. Forma vero dictorum compromiſſi ac poteſtatis nobis conceſſæ hæc eſt: In nomine ſanctæ & individuæ, &c. *ut ſupra*. Nos itaque præfati compromiſſarii, hujuſmodi compromiſſo & poteſtate ſuſceptis, habito in conclavi diligenti, prout negotii exigebat arduitas, & perpenſo tractatu; ac conſideratis circumſtantiis univerſis, quæ neceſſitate ipſius eccleſiæ, ac totius orbis inſpecta, nos ſecundum Deum movere poterant & debebant: ad honorem domini noſtri Ieſu Chriſti, & glorioſiſſimæ Virginis Mariæ matris ſuæ, beatorum apoſtolorum Petri & Pauli, omnium ſanctorum, ac ipſius ſacroſanctæ Rom. eccleſiæ, dicta prima die Septembris, ex collata nobis poteſtate juxta formam nobis traditam procedentes, convenimus, & concorditer conſenſimus, vice noſtra & ejuſdem collegii, in venerabilem patrem noſtrum dominum Thealdum Placentinum, archidiaconum Leodienſem ſeu in eccleſia Leodienſi, ipſum in Romanum pontificem nominantes ac aſſumentes: & præfato domino Simoni nos reliqui quinque compromiſſarii dedimus poteſtatem, ut eundem dominum Thealdum vice ſua & noſtra, nec non & totius præfati collegii, eligeret in ipſius Romanæ ac univerſalis eccleſiæ pontificem & paſtorem. Et nos præfatus Simon ipſum e veſtigio elegimus per hæc verba: Ego Simon tit. S. Martini preſbyter cardinalis, ad honorem domini noſtri Ieſu Chriſti, beatiſſimæ matris ejus, & ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli, & omnium ſanctorum, nec non & ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ memoratæ, eligo venerabilem patrem dominum Thealdum Placentinum, archidiaconum Leodienſem ſeu in eccleſia Leodienſi, in Romanum pontificem & paſtorem. Actum Viterbii in dicto conſiſtorio, anno, menſe, & die prædictis.

Ego Simon tit. S. Martini preſb. cardinalis, in venerab. patrem dictum dominum Thealdum conveni, conſenſi, ac ipſum in Rom. pontificem nominavi, & aſſumpſi ac eligi mandavi in forma præſcripta.

In eundem modum alii compromiſſarii.

Vt autem huic proceſſui fides plenior habeatur, ipſum ſigillorum noſtrorum munimine fecimus communiri.

III.

Aſſenſus cæterorum cardinalium, electionem ratam habentium.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus ſancti, Amen.

ANno Incarnationis Dominicæ MCCLXXI. &c. *Repetitur hic compromiſſum, ſuperius jam editum, uſque ad hæc verba*: benigne & humiliter ſuſceperunt. *Deinde.* Porro nos præfati compromiſſarii, hujuſmodi compromiſſo & poteſtate ſuſceptis, habito in conclavi diligenti, prout negotii, &c. *ut in inſtrumento proxime edito electionis per compromiſſarios factæ uſque ad hæc verba*: eligo venerabilem patrem dominum Thealdum Placentinum, archidiaconum Leodienſem ſeu in eccleſia Leodienſi, in Romanum pontificem & paſtorem. *Sequitur*:

Sane iis peractis, incontinenti omnibus cardinalibus vocatis, & convenientibus in conſiſtorio memorato, nos prædicti compromiſſarii conſenſus noſtros & electionem prædictam publicavimus, & publicando ipſos conſenſum & electionem iteravimus in communi. Nos autem prædicti omnes & ſinguli epiſcopi & preſbyteri & diaconi cardinales, in eodem conſiſtorio congregati, proceſſum & electionem hujuſmodi ratificantes, acceptantes, & etiam in ipſum venerabilem patrem dictum dominum T. conſentientes expreſſe, ipſum licet abſentem recepimus & recipimus in Romanum pontificem & paſtorem. Cæterum venerabilem patrem dominum H. Oſtienſem epiſcopum, poſt hæc ad idem conſiſtorium convocantes, communicavimus ei omnia ſupra dicta: qui ea omnia & ſingula gratanter acceptans, memoratum dominum Thealdum in Romanum pontificem & paſtorem humiliter & devote recepit.

IV.

Cardinalium epiſtola ad Thealdum electum Romanum pontificem.

Sanctiſſimo patri & domino reverendo, domino Thealdo archidiacono in eccleſia Leodienſi, Divina providentia, in Romanum & ſummum electo pontificem; miſeratione Divina epiſcopi, preſbyteri, & diaconi, ſacroſanctæ Rom. eccleſiæ cardinales, pedum oſcula beatorum.

SEmpiterno ſplendens lumine, ac ineffabili præditus majeſtate Patris æterni Filius, dominus Ieſus Chriſtus, qui cuncta diſponit virtute mirabili, prout ſuæ placet ſanctiſſimæ majeſtati, circa ſanctam Romanam & univerſalem eccleſiam ita ſuæ continuat benignitatis affectum, & roborat protectionis auxilium: quod nullo unquam turbine vexationis evertitur, nec propter alicujus perſecutionis vel adverſitatis inſtantiam naufragatur; quin immo glorioſa incrementa ſuſcipit, & tanquam ſtella matutina per mundi climata refulgeſcit, prout multis liquet indiciis, & patet clariſſimis argumentis. Nam licet jam dicta eccleſia poſt habitum a ſuperno rege de morte triumphum, & ipſius regreſſum ad gloriam cæleſtis patriæ, ſui fulgore luminis perenniter illuſtratæ, fuerit pro diverſitate temporum, perſonarum illarum deſtituta præſidiis, quas ad ejus regimen celſitudo providerat omnium conditoris: ipſa tamen eccleſia per ſucceſſivam ſubſtitutionem Romanorum pontificum, favente ſupernæ virtutis auxilio, felicis habuit perſeverantiæ firmamentum. Et quidem diebus iſtis circa dictam eccleſiam hoc ipſum virtuti altiſſimi dignanter placuit operari: quia piæ recordationis domino Clemente papa IV. dudum de hac luce finibili ad infinibilem evocato (ſicut de Redemptoris noſtri confidimus pietate,) ac ipſius corpore tumulato; nos, Miſſarum ſolenniis, ſicut moris eſt, ad honorem ſancti Spiritus devotiſſime celebratis, in unum convenimus ad habendum de ſummi pontificis ſubſtitutione tractatum. Quo frequenter habito, & circa tanti profunditatem negotii, cui ſimile in humanis actibus non cernitur inveniri, diffuſi temporis ſpatio interjecto, ac deſideriis eligentium, permittente Domino, in diverſa diviſis: tandem, Divina propitiante clementia, vota noſtra in venerabilem perſonam veſtram unanimiter & concorditer dirigentes, vos per compromiſſi viam elegimus in Romanum ſummum pontificem, conſueto laudis Divinæ cantico, fidelium aſtante multitudine, decantato: ducti credulitate firmiſſima, quod cum in vobis ab annis teneris laudabilis converſationis & vitæ refulſerint ornamenta, & odor famæ veſtræ gratiſſimus hinc inde per loca plurima ſit diffuſus; ille benedictus in ſæcula qui vos dignanter in ſuum aſſumpſit vicarium, & in Chriſtiani populi patrem & dominum gratioſum, de veſtris ſanctis dabit provenire meritis, quod in ſtatum proſperum & jucundum reſurgat eccleſia generalis: etiam quod fidei catholicæ gloria ubique votiva ſuſcipiet incrementa; necnon quod terræ ſanctæ negotium

ANNO CHRISTI 1271.

tium, facilem & felicem ſortietur effectum; maxime, cum ſit veriſimile, quod Redemptoris noſtri benignitas vos ad terram ipſam voluit illa de cauſa perſonaliter pervenire, ut oculata fide viſis ejus anguſtiis, & tribulationibus intellectis, de illo ſibi procuretis provideri ſubſidio, ex quo proveniat acquiſitionis perfectæ gaudium, a longis retroactis temporibus laudabiliter expectatum. Quid ad iſta, vir virtutis eximiæ? vir in oculis Dei & hominum glorioſe?

Venerabiles, ac providos, & diſcretos viros .... latores præſentium, noſtros quidem ſpeciales nuncios, cum decreto electionis canonicæ de vobis concorditer celebratæ ad præſentiam veſtram duximus deſtinandos: ſupplici precum petentes inſtantia, & per Dei miſericordiam obſecrantes, quatenus in virtute illius, qui ſuper pennas ventorum ambulat, & in momento cũcta perficit, prout ſuæ ſanctiſſimæ voluntatis exiſtit, ceſſantibus quibuſcunq; diffugiis, vos accingatis ad iter adeundi ſedem apoſtolicam, ſub anxietate multa ſpiritus conſtitutam, quouſque de clementiſſima virtute Altiſſimi ſibi proveniat veſtram deſiderabilem faciem intueri; qua viſa ſtillabunt cæli dulcedinem, & colles fluent lactis & mellis inceſſabilem ubertatem. Quin immo ad pedum veſtrorum oſcola non ſolum concurret multitudo fidelium numeroſa, ſed ante vos etiam curvabitur altitudo principum, & perſonarum ſublimitas inclytarum. Nec mirum, quia ſicut pie confidimus, & devote ſperamus, vobis habentibus Deum ſolum præ oculis, & amplectentibus jugiter vitæ ſtudium innocentis; vitiorum in malevolis extirpatione præmiſſa, & plantatione virtutum in benevolis ſubſecuta; benignitas veſtra lætificabit Dei populum in exhibitione juſtitiæ, ac etiam in condignis gratiis opportuno tempore liberaliter conferendis: miſeranda multitudine pauperum ob illam cauſam habitura de vobis affluentiam gaudiorum, quia ipſorum nomen erit coram vobis amabile, ac eorum animas conſolari in veſtris exiſtet affectibus ſpeciale. Vobis autem, pater orphanorum & judex clementiſſime viduarum, ſufficiat iſtam brevem audiviſſe particulam de profectibus innumeris, qui proventuri ſunt univerſitati fidelium per veſtræ miniſterium ſanctitatis, illius favente clementia, qui mannæ cæleſtis edulio ſuum ſatiavit miraculoſe populum; & de quinque panibus, ac duobus piſcibus, quinque millia perſonarum, duodecim cophinis in augmentum ſuæ gloriæ ſuperantibus de fragmentis. Iſtis etenim noſtræ devotionis eloquiis cum affectu paterno clementer auditis, virtute Paracliti feſtinate nos veſtros videre fratres & filios, & conſolari corda gementium, quibus in viſione veſtri vultus angelici quaſi dabitur vidiſſe delicias paradiſi. Reliqua ſuper iis votiva nobis & Chriſtiano populo infundat præcordiis Spiritus ille paraclitus, qui diſcipulorum corda languentium fuit pleniſſime conſolatus.

G. COSSARTII NOTA.

Ex his actis falſi convincuntur, & Meyerus, qui Gregorii electionem ab ejuſdem conſecratione minime diſtinguens, eam ad annum conſequentem differt: & Binius, apud quem in Gregorii vita mox leges eum decimo ſeptimo Septembris electum eſſe: & chronica Franciſcana, in quibus legitur compromiſiſſe cardinales omnes in S. Bonaventuram, eique poteſtatem feciſſe ſui ipſius renunciandi, at illum, ſingulari exemplo, dignitatem ſummam alteri contuliſſe: & S. Antoninus, qui Placentinum epiſcopum prius fuiſſe aſſerit: & Ricordanus ac Ioannes Villanus qui cardinalem, & in Syria ſedis apoſtolicæ legatum fuiſſe narrant: & Nangius, aliique, qui Theobaldum nuncupant: & Longinus Polonicæ hiſtoriæ ſcriptor, qui Simbaldum appellat: & Geſnerus, qui in bibliotheca ſua Laudenſem archidiaconum vocat.

VITA GREGORII PAPÆ X.

GRegorius decimus, Theobaldi nomine antea vocatus, e vicecomitibus Placentiæ & archidiacono Leodienſi, vitæ ſanctiſſimæ homo, cum in Aſia contra infideles cum exercitu Chriſtianorum pugnaret, poſt interregnum duorum annorum novemque menſium, Viterbienſium & ſancti Bonaventuræ hortatu, ab omnibus prope cardinalibus electus eſt Viterbii * decimoſeptimo Septembris anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo primo, tempore *Rudolphi primi imperatoris. Rogatu Caroli regis maritimo itinere in Apuliam profectus, regiſque comitatu Caperanam * uſque ſtipatus, terreſtri itinere Viterbium conceſſit: inde cum cardinalibus Romam devenit, ubi vigeſimoſeptimo Martii coronatus & conſecratus eſt. Rebus eccleſiæ pacatis, in præſentia Gallorum regis, inter Venetos & Genuenſes quinque annos induciarum pepigit. Exinde Lugduni congregavit concilium, in quo, Palæologo Græcorum imperatore per legatos præſente, Græca & Latina eccleſiæ decimatertia vice unitæ fuerunt. Florentiam interdicto punivit, quod Gibellinos eo per ſe remiſſos ejeciſſent. Abſoluto concilio in Italiam regrediens, obviam factus eſt regi Caſtellæ. Quo graviter conquerente quod in electione imperatoris, Rudolpho fuiſſet poſthabitus, auditis tamen pontificis optimis rationibus pacatum reddidit. Aretium delatus, cum propter interdictum Florentiam declinare ſtuderet, in morbum incidit, & poſt quatuor annos, totidemque menſes, & decem dies, ab electionis tempore elapſos, mortuus eſt Aretii in Tuſcia quarto Idus Ianuarii, anno milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo ſexto: ſepultus eſt ibidem in cathedrali eccleſia. In concilio jam dicto, inter alia decreta, autore Onuphrio, hoc unum adinvenit, ut mortuo pontifice, cardinales in conclavibus ſub firma cuſtodia, recluderentur: ad evitanda pericula quæ ex diuturniori electionis dilatione oriri potuiſſent. Hujus tempore emerſerunt ex Italia Flagellantes hæretici, incerto autore: qui per Germaniam & Galliam vagantes, ſemetipſos flagellabant, & inter cæteros errores, hos prædicabant: Neminem ſalvari poſſe, niſi in ſanguine de proprio ſuo corpore per flagella excuſſo baptizaretur: Aquam benedictam nihil efficaciæ habere: Plures vide apud Sanderum libro ſeptimo de viſibili monarchia. Quo & quali habitu uſi fuerint, Stero in ſuis annalibus anno milleſimo ducenteſimo ſexageſimo deſcribit his verbis: Ab umbilico ſurſum corpora denudantes, quadam veſte partem corporis inferiorem uſque ad talos tectam habebant: & ne quis eorum agnoſceretur, cooperto capite & facie incedebant. Procedebant etiam bini, terni, tanquam clerici, vexillo prævio vel cruce, flagellis ſemetipſos bis in die per triginta tres dies, & deinde in memoriam temporis humanitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti ſuper terram apparentis tamdiu cruciantes, quouſque ad quaſdam cantilenas, quas de paſſione ac morte Domini dictaverant, duobus vel tribus præcinentibus circa eccleſiam vel in eccleſia complevorũt, nunc in terram corruentes, nunc ad cælum nuda brachia erigentes, non obſtante luto, vel nive, frigore vel calore. Miſerabiles itaque geſtus ipſorum & dira verbera, multos ad lacrymas & ad ſuſcipiendam eandem pœnitentiam provocabant. Sed quia origo ejuſdem pœnitentiæ, nec a ſede Romana, nec ab aliqua perſona autorabili fulciebatur: a quibuſdam epiſcopis & domino Henrico duce Bavariæ cœpit haberi contemptui, unde tepeſcere in brevi cœpit, ſicut res immoderate concepta. Hæc Stero. Vide infra, hiſtoriam concilii Lugdunenſis II.

* Kal. Septemb. Vide pag. 927. in Not.
* Meminiſſe Binius debuerat Rudolfum poſt annos duos imperare cœpiſſe.
* Caperanũ dicere voluit.

EPISTOLA

GREGORII PAPÆ X.

AD HENR. LEODIENSEM EPISC.

*Eum in concilio Lugdunenſi * propter incontinentiam denunciatum & convictum, antequam epiſcopatu privarit, hortatur ad pœnitentiam.*

* *Scripta eſt epiſtola ante concilium Lugdunenſe. Vide notam noſtram ad calcem epiſtolæ.*

DEbet unuſquiſque, cui Dominicus grex committitur, & cura imminet animarum, ſuper gregem ipſum vigilias adverſus nequitias ſpirituales obſervare. Nam vigilias ſalutares eſſe nullus ſanæ mentis ignorat: quia revera plus vigilare, plus vivere eſt. Quid eſt tam morti ſimile, quam dormientis aſpectus? aut quid tam vita plenum, quam forma ſeu conditio vigilantis? Indulgendum quidem ſomno eſt, ut quis corpus reparet, non ſolvat; ut vires revocet, non enervet. Quænam ars, quod opus, officium ſeu poteſtas, quæ non vitæ lucubratione proficiat, & quæratur?

Nauta enim vigilando calles tranſit invios, & nocturno veſtigio ad locroſi portus votivam pervenit manſionem: paſtor ſibi totum denegat dormiendi tempus, ne qua lupis, ſuffragante ſomno, graſſandi in gregem occaſio præbeatur: viator etiam ſolers, æſtus, per noctis ſemitas, ſolis prævenit, & actum diei providentius deputat manſioni: miles quoque in caſtris ſupervenientes impetus nocturnos ſolita pernoctatione propellit: at rea in procinctu pervigil, callidi hoſtis præcavet inſidias & evitat.

Si itaque tantæ exiguntur vigiliæ ubi de temporalibus agitur & caducis: evidenter apparet, quod ſolicitudinis oculus claudi non debet, ubi fructus ipſarum perquiritur animarum. Tenetur ergo quilibet pro gregis cuſtodia ſummopere vigilare prælatus: ſed lumbis præcinctus: tota enim in præcingendis lumbis cura mandatur, totum in conſtringendis ipſis a Dei Filio ſtatuitur jus præcepti: addito tamen lucernarum ſolatio, ſine quo nec noctis aperitur obſcuritas, nec venientis diei clareſcit aſpectus. Sed cur lumbos potiſſime nominat? cur tanta jubentis autoritas lumborum ſignanter efficit mentionem? Hoc profecto accidit, quia in lumbis eſt tota pene humani lapſus & humanæ fragilitatis occaſio. Propter quod principaliter ipſe Dei Filius lumbos præcingi jubet balteo caſtitatis, totumque carnis pendulum, fluidum, reſolutum conſtringi mandatur ligatura virtutis: ut carne ſuccincta, liberior ad Deum ipſi prælato pro ſubditis ſit acceſſus. Nam tunc, non carnis corruptela, non mole corporis prægravatus, inter Deum & ſubditos eoſdem, ſeipſum, juxta etymologiam nominis, pontem facit. Offert namque ipſi Deo tanquam mediator legitimus populi preces & vota; & per ipſum tanquam pontem medium, benedictio ejus reportatur & gratia. Ingratis enim improperat Divinæ bonitatis beneficia, contemnentibus potentiæ ſeveritatem inſinuat, utriſque tamen ſtudet indignationis placare fervorem: nunc hominum infirmitatem, nunc Divinæ prætendens magnitudinem pietatis. Conſtringenda ergo eſt ipſa caro continentiæ cingulo: ne effuſa vitiis ac toto peccatorum gravata pondere, cæleſtibus ipſe prælatus pro ſe ac ſubditis inſiſtere minus poſſit. Sed nec quidem carnis impetus refrenare, parvulos ad petram elidere, &, quod majus eſt, conſcientiam mundam habere, non ſufficit in paſtore: immo ultra id oportet, ut lucernas in manibus habeat; tum ex eo quod lucernæ ſemper in teſtimonium innocentiæ tempore nocturno

Luc. 10.

De pœnitentia diſt. 5. cap. Qui ſanctus.

portantur; tum etiam, quia ſicut vitiis amicæ ſunt tenebræ, ita lucernæ ſemper ſunt criminum inimicæ. Nec tamen illud ſatis eſt in prælato, niſi ipſe deferat lucernas ardentes: quia etſi lucere eſt vanum, ardere parum, ex his tamen duobus conficitur quid validum & perfectum. Nam quid lucernæ ardentes, niſi exempla in ipſo prælato vitæ ſanctitate præclara? quæ dum fomentis operum, miſericordiæ oleo, ac caritatis inflammantur ardore, ipſum prælatum talem exhibent & oſtendunt, quod dici poteſt merito forma gregis, ac populi ſui ſalus.

Dolere itaque merito & gemere debes & potes, & nos vice tua, cum te ſincere diligamus, non amaricari non poſſumus: ex eo quod, ſi vera ſunt, quæ de te dicuntur, non tanquam paſtor, ſed idolum nihil obtines de præmiſſis, quia gregis tui profectibus non invigilas nec intendis. Zona continentiæ non inhæret lumbis tuis: nec exempla vitæ, ſed mortis, tranſmittis ad ſubditos, quos tyrannice proſequeris, non complecteris caritate. Quæ vero publice de tua dicuntur perſona, etſi non omnia, aliqua tamen tuis pro tua ſalute aſpectibus voluimus tenore præſentium præſentari: ut ſaltem rubore perfuſus, ſpiritum juxta deſiderium noſtrum emendationis aſſumas, reddaſque te talem, quod nobis de tua correctione gaudentibus, plorandi te mortuum culpaque proſtratum de cætero neceſſitas non incumbat.

Accepimus namque, non ſine multa mentis amaritudine, quod tu, epiſcopali gravitate prorſus abjecta, ſimoniæ, incontinentiæ, aliiſque variis & diverſis criminibus irretitus, voluptatibus & deſideriis carnis te totaliter deputas: ita quod tam ante promotionem tuam, quam etiam poſt, quamplures filios & filias procreaſti. Qui etiam in operibus mortis gloriam tuam ponens, & quandam abbatiſſam ordinis ſancti Benedicti tibi publice conſtituens concubinam: dum ſederes in quodam convivio, coram omnibus qui tunc aderant impudenter confeſſus fuiſti, te infra viginti duos menſes quatuordecim filios ſuſcepiſſe: quorum aliquibus in minori conſtitutis ætate beneficia eccleſiaſtica cum cura vel ſine cura contuliſti, & ab aliis procuraſti conferri: aliis etiam filiis tuis utriuſque ſexus, quos matrimonialiter nobilibus & potentibus procuraſti conjungi, bona tui epiſcopatus mobilia & immobilia aſſignando.

Ad majorem quoque tuæ damnationis cumulum, in quodam manerio tuo, quod parcus vulgariter nuncupatur, quandam monialem monaſterii ſanctarum virginum ejuſdem ordinis diu tenens, alias mulieres eidem moniali aſſociare curaſti: & cum ad locum illum accedis, relictis exterius illis, quos tecum ducis, ſolus ingrederis ad eaſdem. Præterea cum in cœnobio quarundam monialium diœceſis tuæ, abbatiſſæ regimine deſtituto, electio abbatiſſæ canonice celebrata fuiſſet: tu hujuſmodi electione caſſata, quandam puellam natam nobilis viri.... comitis de..... cujus filio quandam filiam tuam in uxorem tradideras, in abbatiſſam ibidem præficere præſumpſiſti: quæ poſtmodum ex te ſibi inceſtuoſe concipiens nuper peperiſſe dicitur, in totius ſcandalum regionis. Ad hæc cum quædam alia monialis, quam ſolicitaveras, tuæ prudenter non acquieſceret voluntati, quidam clericus frater ipſius monialis, te promittente ſibi quod de beneficio provideres eidem, monialem prædictam, cui mendaciter ſuggeſſerat quod ipſam ad quandam villam duceret cauſa viſendi conſanguineos quos habebat in ea, ad quoddam manerium tuum fraudulenter adduxit, quæ jam ex te dicitur concepiſſe. Sicque nominatus clericus præbendam in eccleſia Leodienſi ex collatione tua extitit aſſecutus. Inſuper au-

tem tres filios, quos genuiſti de prædicta moniali ſanctarum virginum feciſti recipi in eccleſia tuæ diœceſis in clericos & in fratres. Duas ſimiliter filias ex eadem moniali ſuſcipiens, earum alteram A. filio ejuſdem comitis tradidiſti in uxorem, cui poſſeſſiones emptas de bonis eccleſiaſticis pro mille quingentis marchis argenti diceris contuliſſe.

Porro cum pro eccleſiæ debitis, quibus epiſcopatum tuum obligatum dicebas, viceſimam eccleſiaſticorum redditum eccleſiarum tuæ civitatis & diœceſis tibi obtinuiſſes ab apoſtolica ſede concedi: tu ipſa viceſima non contentus, in qualibet eccleſia tuæ civitatis & diœceſis, fructus dimidiæ præbendæ, prætextu terrarum eccleſiæ Leodienſis, quas obligatas mendaciter aſſerebas, percipis annuatim. Et tam prædictam viceſimam, quam eoſdem proventus congregas, ut ex eis prædictos tuos filios locupletes: prout ex eo patet, quod quadam vice dum ægrotares, palam aſſeruiſti id duntaxat cordi tuo eſſe moleſtius, quod male de negotio tuorum cogitaveras puerorum.

Illud etiam non duximus omittendum, quod ſi aliqui ſuper proviſionibus ſuis de beneficiis ad tuam collationem ſpectantibus apoſtolicas litteras impetrant: tu ipſos uti hujuſmodi litteris aliqualiter non permittis: & ſi contra fecerint, eos perſonaliter capi, & carcerali facis cuſtodiæ mancipari, in gravem apoſtolicæ ſedis injuriam & contemptum. Et quod ita ſit, manifeſte convincitur ex eo quod dilectum filium A. clericum, natum nobilis viri comitis de ..... turpiter ejici feciſti de ipſa eccleſia Leodienſi: reſignare compellens eumdem, quemdam archidiaconatum, qui ſibi in eadem eccleſia ex ejuſdem ſedis gratia competebat.

Ad hæc tu libertatem & immunitatem eccleſiaſticam, quantum in te eſt, evacuare contendens, ſæculares ac etiam religioſos, clericos atque laicos, indebitis exactionibus aggravas. Et ſi forte aliqui perſonarum ſuarum periculum vitare volentes, ad eccleſiam confugiant: ipſos puniendos facis extrahi exinde violenter, in derogationem eccleſiaſtici juris, quod ſuper hoc in illis partibus laudabiliter obſervatur. Iura quoque eccleſiarum adverſus nobiles, qui ea ſæpius occupant, non defendis: & in exercenda temporali juſtitia, prout ad te pertinet, omnino negligens & remiſſus exiſtens, fures, homicidas, & malefactores alios, deprehenſos, pro commiſſis exceſſibus puniri, dummodo tibi ab eis perſolvatur pecunia, animadverſione debita non permittis.

Quid plura? Horas canonicas, maxime cum eas neſcias, & illitteratus exiſtas, in animæ tuæ periculum prætermittens, laicalibus & interdum purpureis veſtibus te induis, zonis argenteis & deauratis uteris, ita quod te non prælatum, ſed potius militem repræſentas.

Ha Deus! ſi hæc vera ſunt, immo quia ſine aliqua dubitatione pro veris habentur: quid faciet populus Leodienſis tibi commiſſus, quem non ſalutis pabulo reficis, ſed inficis pernicioſis exemplis? Grex iſte Leodienſis quomodo inveniet paſcua, quæ tu paſtor ignoras? quomodo dirigetur per viam, quam tu dux ejus non tenes? aut quomodo a contagione curabitur, qua tu ejus medicus es infectus? [Eccleſ. 34.] *Non enim mundatur aliquid ab immundo*: immo qui ſordes vult alienas diluere, mundas manus debet habere. Ha Deus! ſi populus iſte indigeat gratia Dei, quomodo eam, quam tu non habes, ſibi poteris precibus impetrare? [Joan. 9.] *Nam peccatores non exaudit Deus*: & dum reus ad intercedendum mittitur, ad deteriora irati judicis animus provocatur. Ha Deus! Cur tu ſic es famæ prodigus, & ſalutis oblitus, quod obſeratis interioris hominis auribus, Divinæ comminationis tonitruum non attendis? Clamat enim quæ non mentitur ſcriptura. Et quid clamat? *Quod exiguo debetur miſericordia, ſed potentes potenter tormenta patientur: & grave judicium imminet his qui præſunt.* [Sap. 6.] Nam ſi manus hominis evaſeris; ipſius tamen Dei pro tantis exceſſibus manus effugere non valebis. O quam terribilis eſt in judicio ipſe Deus! nam furor eſt zelus ipſius. In die vindictæ non parcet, non acquieſcet cujuſquam precibus, non verebitur vultum potentis, & in muneribus non flectetur.

Tu vero qui gregem ipſum ſic pereundo perimis, ſi ineſt tibi tanquam homini aliquid rationis, ſi qua ſcintilla Divini timoris imminet cordi tuo; ſi devotionem aliquam ad nos habes: ingredere ſaltem nunc in cubiculum mentis tuæ, & diligenter attende defectus quos circa officium pateris paſtorales, ac maculas quibus reſpergeris, tanquam vitiorum ſentina. Tunc, ſi tuam ſalutem non negligis, ſed velis ſalubriter ab hujuſmodi labe curari, & tam ſeverum declinare judicium animarum: quaſi unigeniti fac tibi planctum, lamentatrices advoca, ut ſuper mortuum & abjectum, lamentum doloris aſſumant, & terram pro te lacrymis irrigantes, tibi veniam impetrent, antequam tartarus rapiat, & exterioribus tenebris involvaris. Feſtina converti ad Deum, noli tardare, ne, ſi in mora fueris, jam non ſit locus remedio, ex quo vitia fuerint in mores converſa. Non enim longe ſunt lamentatrices hominum: ſed inveniuntur Leodii ſcilicet mulieres, & viri religioſi, qui profundis gemitibus ſua & aliorum ſæpe peccata deplorant, quorum, ſi velis, ſuffragiis poteris utiliter adjuvari.

Nec te quidem oblectatio deinceps peccati ſeducat, quia æternum eſt quod cruciat, etſi ſit momentaneum quod in ipſo peccato delectat. Nec te florida juventus decipiat, longum tibi ad pœnitendum ſpatium temporis promiſſura: quia res Deus humanas ita celeri citatas turbine verſat, ut nemo quantumcumque juvenis jam ſibi poſſit craſtinum polliceri.

Protinus itaque tuæ proviſurus ſaluti, advoca medicum, animæ tuæ languoribus congruentem; cujus ſalubri conſilio ſic commiſſa fletibus diluas, quod ea ulterius non committas. Orationi quoque inſiſtere, vacare jejunio, & miſericordiæ operibus ſtudeas inſervire: quia ſi horum munimine vallatus perſtiteris, diaboli jacula, mundi machinas, & carnis dementes impetus, tanquam bellator Dominicus, non poteris formidare. Nam jejunio cogitur caro ſervire ſpiritui, oratione tentator fugatur, & fluentis miſericordiæ in perſona proximi ipſe Deus ſe aſſerit viſitari. Circa Divinum quoque ac pontificale officium, ſic te ſedulum & devotum exhibeas: quod licet tuæ ſervitutis ſit debitum, eo tamen ipſi Deo fiat acceptius, quo & devotius fuerit perſolutum. Denique renoveris ſpiritu mentis tuæ, ut veteri homine, qui ambulaverat juxta deſideria carnis ſuæ, prorſus depoſito, novum induas hominem qui creatus eſt in juſtitia & ſanctitate: ut per hoc tam ſubditi tui, quam etiam alii, converſationem tuam bonam videntes, glorificent ipſum Deum: & ex fragrantia bonorum operum fias eis odor vitæ in vitam, quibus prius fueras odor in mortem, exigentibus culpis tuis.

Quod autem ad præſens ſic ſcribimus, officium noſtrum, cum Deus nos licet indignos ſpeculatorem domus Iſrael deputarit, hoc requirit: quia ſi tibi non denunciaverimus, ut a via tua mala avertaris, & vivas, ſanguis tuus eſt de noſtris, teſtante ſcriptura, manibus requirendus. Sed profecto nos

ad

ANNO CHRISTI 1273.

ad id non tantum ipſum inducit officium, immo & caritatis ſinceritas, quam ad tuam perſonam & eccleſiam tibi commiſſam ſpecialiter habemus: quæ nos circa ſalutem tuam, & honorem dictæ eccleſiæ ſic ſolicitos efficit & attentos, quod tunc quieſcere ſeu ſilere non poſſumus, ubi tibi & ejuſdem* eccleſiæ ex præmiſſis caſum ſeu jacturam conſpicimus imminere. Tu ergo in manſuetudine ſpiritus, quod tuam poteſt ſalvare animam, reverenter ſuſcipias verbum noſtrum paternum, exauditione quidem dignum: ſicque diligenter illud impleas, quod nobis deſiderantibus tuam ſalutem & gaudium, tibique ſecundum utrumque hominem cedere poſſit ad profectum.

*Corr. eid.

NOTA G. COSS.

Indicat Binius in argumento epiſtolæ, ſcriptam a pontifice fuiſſe ad Henricum jam in concilio convictum, necdum depoſitum. Atqui conſtat ex autore ipſius vitæ Ioanne Hocſemio, ejuſdem Leodienſis eccleſiæ canonico, & ferme æquali, Henricum Lugdunum eſſe profectum ad concilium, ibique depoſitum a Gregorio fuiſſe. Quod ipſum mox leges in actis concilii.

ANNO CHRISTI 1273.

*** CONCILIVM REDONENSE,
Celebratum die Lunæ poſt Aſcenſionem Domini anno MCCLXXIII.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *Ne quis in epiſcopum, abbatem, abbatiſſam, manus injiciat violentas, vel in domos eorum ignem mittat: nec rectorem eccleſiæ, vel perſonam eccleſiaſticam occidat.*
2. *Ut de bonis eccleſiæ fiat hoſpitalitas: & quomodo eccleſiæ parochiales dandæ ad firmam.*
3. *Ne prioratus bonis omnibus denudentur.*
4. *De occupantibus & invadentibus bona eccleſiaſtica.*
5. *Declaratio, quæ ſint bona eccleſiaſtica.*
6. *Ut epiſcopus in ſua diœceſi abſolvere excommunicatos poſſit, in caſibus in quibus præſens concilium excommunicat.*
7. *Ut ſuperiora conſilia obſerventur.*

PRÆFATIO.

AD honorem Dei, & utilitatem provinciæ Turonenſis, cui autore Domino præſidemus, necnon & reformationem eorum, quæ in viſitatione dictæ provinciæ invenimus corrigenda: vocatis venerabilibus fratribus ſuffraganeis noſtris, capitulis, abbatibus, & aliis qui fuerant evocandi, concilium provinciale apud Redones die Lunæ poſt Aſcenſionem Domini duximus celebrandum: in quo de ipſorum epiſcoporum, abbatum, & aliorum ad hoc vocatorum conſilio, ordinavimus & promulgavimus capitula quæ ſequuntur.

CAPITVLA.

I. *Ne quis in epiſcopum, abbatem, abbatiſſam, manus iniiciat violentas, vel in domos eorum ignem mittat: nec rectorem eccleſiæ, vel perſonam eccleſiaſticam occidat.*

Si quis in hoc genus ſacrilegii inciderit, ut in epiſcopum, abbatem, vel abbatiſ-

ſam, manus injecerit, vel in domos eorum ignem immiſerit, vel ſacerdotem, vel rectorem eccleſiæ, vel perſonam eccleſiaſticam voluntarie occiderit, vel mutilaverit: ſi clericus fuerit, omni beneficio eccleſiaſtico, tam obtento, quam obtinendo, ipſo facto, ſine ſpe reſtitutionis ſit privatus, & eum anathematis periculo innodamus. Si vero laicus prædicta attentaverit, vel aliquid de prædictis: ejus liberi, & quilibet ſucceſſor, uſque in gradum tertium, a ſuſceptione etiam primæ tonſuræ, & omnium ordinum, ac quolibet beneficio eccleſiaſtico, habeantur per totam Turonenſem provinciam penitus alieni. Et qui tales præſentaverit ſcienter, ſit illa vice præſentatione privatus: & qui eum ſcienter receperit, vel inſtituerit, vel inſtitui mandaverit, per ſequens provinciale concilium canonice puniatur: prædicto tamen clerico totaliter ex prædicta cauſa expulſo, vel amoto, quem vinculo excommunicationis conſtringimus, ſi per violentiam illud beneficium præſumpſerit retinere.

II. *Ut de bonis eccleſiæ fiat hoſpitalitas: & quomodo eccleſiæ parochiales dandæ ad firmam.*

Verum quia quicquid habent clerici, pauperum eſt, & domus eorum omnibus debent eſſe communes; per quam indecens videretur, ſi de bonis eccleſiaſticis Chriſti pauperibus hoſpitalitas negaretur: idcirco ſtatuimus, quod nulla parochialis eccleſia concedatur ad firmam; niſi, juxta diœceſani loci arbitrium, firmario tanta portio relinquatur, quod Chriſti pauperibus valeat condecens hoſpitalitas exhiberi. Et ad id rectores eccleſiarum per epiſcopos proprios compellantur.

III. *Ne prioratus bonis omnibus denudentur.*

Ex cupiditate, quæ radix omnium malorum eſt, procedit, quod abbates, vel priores, vel adminiſtratores, de loco ad locum transferentes, vel tranſlati, prioratus, & alias adminiſtrationes vacantes, ceſſione, morte, vel mutatione abbatum, priorum, vel adminiſtratorum, bonis in eiſdem inventis denudant. Super qua alias in concilio edito apud Caſtrum Gonterii, per recolendæ memoriæ Vincentium prædeceſſorem noſtrum, provida fuit deliberatione ſtatutum, ne iidem abbates, ſeu priores, aut adminiſtratores, prioratus hujuſmodi ſeu loca, vacationis tempore, adeo denudare præſumant bonis in eiſdem inventis, quin prioribus & monachis in eiſdem morantibus uſque ad

an.1268. cap.4.

tempora collectarum ſufficiens proviſio remaneret: & ſi contra facerent, ad diœceſani arbitrium punirentur. Sed quia parum aut nihil utilitatis adhuc ex hoc eveniſſe comperimus: nos ſtatutum prædictum, ſicut in præcedenti prædicto concilio plenius ſcriptum eſt, innovantes, adjicimus, quod ſi abbates, priores, aut alii adminiſtratores, hujus ſtatuti concilii fuerint tranſgreſſores: præſentis autoritate concilii ipſo facto noverint ſe ſuſpenſos.

IV. *De occupantibus & invadentibus bona eccleſiaſtica.*

Ibid. c. i. Sane cum in prædicto Caſtri Gonterii concilio fuerit ordinatum ut barones, ac milites, ballivi, poteſtates, perſonæque aliæ ſeculares, ſi poſt monitiones & inhibitiones legitimas, generaliter per locorum ordinarios, vel de ipſorum mandato, eis factas, eccleſias, prioratus, domoſve, aut poſſeſſiones, vel alias res eccleſiaſticas indebite occupaverint, ſeu invaſerint, aut in religioſorum domibus poſuerint comeſtores, ipſo facto ſint excommunicationis vinculo innodati: nos ſtatutum hujuſmodi, præſentis autoritate concilii innovamus; adjicientes, ut loca ad quæ deferentur bona taliter occupata, & in quibus etiam detinebuntur, ſupponat diœceſanus, prout & quando vel quandiu videbitur expedire, eccleſiaſtico interdicto.

V. *Declaratio, quæ ſint bona eccleſiaſtica.*

Bona autem eccleſiaſtica intelligimus in hoc caſu, non ſolum propria clericorum, verum etiam depoſita, commodata, & ab eis conducta, & precario conceſſa, & quorum habent eccleſiaſticæ perſonæ poſſeſſionem, aut detentionem quamcunque, & quæ in ipſorum ſervitio capiuntur: necnon ſi eccleſiaſticarum perſonarum occaſione, & in ipſorum præjudicium, & contemptum, eorum homines, & bona eorumdem hominum qui ſub juriſdictione temporali conſiſtunt eccleſiæ, capiantur, aut etiam invadantur, hac appellatione volumus contineri. Et quia facientes & conſentientes par pœna conſtringit: receptatores & defenſores invaſorum, raptorum, & malefactorum hujuſmodi, de quibus ſupra fecimus mentionem, eiſdem pœnis, quibus & ipſos malefactores, eo ipſo quod eoſdem receptaverint aut defenderint, volumus & præcipimus excommunicationis ſententiæ ſubjacere: ut quos par facinus coinquinat & æquat, utroſque pœna ſimilis comitetur.

VI. *Ut epiſcopus in ſua diœceſi abſolvere excommunicatos poſſit, in caſibus in quibus præſens concilium excommunicat.*

In omnibus autem caſibus, in quibus excommunicationis & ſuſpenſionis ſententias in præſenti concilio duximus promulgandas, cuilibet epiſcopo in ſua civitate & diœceſi abſolvendi excommunicatos hujuſmodi, & ſuſpenſos, poſt ſatisfactionem congruam in forma eccleſiæ, autoritate præſentis concilii liberam concedimus poteſtatem. Ibid. c. 7.

VII. *Ut ſuperiora conſilia obſerventur.*

Concilia vero omnia & ſingula celebrata per prædeceſſores noſtros cum ſuffraganeorum conſenſu hactenus renovamus, & præſentis approbatione concilii confirmamus. In cujus rei, &c. Ibid. c. 8.

Actum apud Redones, die Lunæ poſt Aſcenſionem Domini, anno ejuſdem MCCLXXIII.

NOTA G. COSS. S. I.

Adſcribunt MSS. quidam annum MCCLXIII. quos ſecuti Bochellus, Spondanus, & Synopſeos conciliorum autor, hos ipſos canones decennio toto vetuſtiores faciunt. Quo fit etiã ut hujus præſidem concilii dicant fuiſſe Vincentiũ de Pilenis, qui tum Turonenſem provinciam moderabatur. Quos profecto dedocere debuit hujus concilii canon III. ſi eum legerunt, in quo Turonenſis archiepiſcopus deceſſorem ſuum vocat Vincentium. Præerat ergo huic concilio Vincentii ſucceſſor Ioannes de Monteſorello, qui anno MCCLXX. electus eſt archiepiſcopus. Quamobrem alii ſunt præferendi codices, qui anno MCCLXXIII. hoc concilium aſſignant: neque ſupereſſe locus ullus dubio poteſt.

CONCI-

ANNO CHRISTI 1274. ANNO CHRISTI 1274.

CONCILIVM LVGDVNENSE II. GENERALE A GREGORIO PAPA DECIMO CELEBRATVM.

HISTORIA EIVSDEM CONCILII.

MICHAEL Palæologus, Conſtantinopolitana urbe capta, [a] Balduino imperatore, qui poſtremus ex Latinis Conſtantinopoli regnavit, expulſo, Græciæ adeptus eſt principatum. Quare magnum erat periculum, ne Græci omnes ad priſtinos redirent errores. Nam Michaele patriarcha Conſtantinopolitano, & Leone Acridano epiſcopo autoribus, [b] Conſtantino Monomacho imperante, Græci a Romanæ eccleſiæ obedientia omnino defecerant: ac Latinorum ritum Miſſæ ſacrificium in azymo peragendi, ſabbati jejunium, ac pleraſque alias Romanæ eccleſiæ conſuetudines damnare auſi erant. Negabant præterea Spiritum ſanctum a Filio procedere, ac Latinos anathematis vinculo devinctos eſſe affirmabant, propterea quod particulam illam (Filioque) Conſtantinopolitano ſymbolo addidiſſent. Hos errores multo ante Photius [c] Romanæ eccleſiæ hoſtis acerrimus promulgaverat, quem poſteriores ſecuti ſunt Græci.

Non defuerunt Romani pontifices officio ſuo ac muneri, ut eos ad veritatis tramitem reducerent. Præſtitit in primis hoc Leo nonus. Qui legatis ac litteris [d] Michaelem Conſtantinopolitanum, Leonem Acridanum, ut reſipiſcerent, admonuit. Atque id facere recuſantes, a pontificis legatis anathemate percuſſi ſunt. Idem effecere qui Leonem ſecuti ſunt Romani pontifices. Tandem Balduini opera, [e] qui primus ex Latinis Conſtantinopolitanus imperator fuit, Græci ad eccleſiæ Romanæ obedientiam reverterunt: ſed Latinis paulatim ex Græcia pulſis, paulatim quoque Græci ad vetus ſchiſma revertuntur.

Cum autem poſt duorum annorum apoſtolicæ ſedis interregnum, Gregorius decimus, [f] qui in exercitu Chriſtianorum adverſus Saracenos in Syria commorabatur, pontifex eſſet electus: protinus legatos ad Michaelem Palæologum deſtinavit, ut eum ad catholicam fidem reduceret. Sciens præterea Gregorius, in magno diſcrimine res Chriſtianorum in Syria verſari, prædeceſſorum pontificum veſtigiis inhærens, generale concilium convocavit: in quo de ſubſidio

a Nicephorus Gregoras libro 4. hiſt. Georgius Pachymeres lib. 5. Ioannes Villanus lib. 6. cap. 72.
b Humbertus in libro cõtra Græcos.
c In epiſtola encyclica ad patriarchas Orientis.
d Epiſtola 1. & 6. & Leo Oſtieñſis chron. Caſſinenſis lib. 2. cap. 89.
e Vincentius Belvacenſis lib. 29. cap. 65.
f Martinus Polonus. Ioannes Villanus lib. 7. cap. 40. & 44. Guilielmus de Nãgis in vita Philippi

Chriſtianis mittendo in Syria degentibus ageretur. Rem etiam arduam judicavit, ac dignam de qua in concilio ageretur, de Græcis nimirum ad catholicæ ac Romanæ eccleſiæ fidem communionemque traducendis. Acceſſit huc tertia cauſa, quæ priores pontifices fere ad indicenda concilia permoverat: ut ſcilicet Chriſtianorum mores ad priſtinam eccleſiaſticam diſciplinam informarentur, & modus aliquis præſcriberetur ad celerem Romani pontificis electionem faciendam. Multa enim mala ex longa Romanæ eccleſiæ vacatione accidere ſolebant.

Scripſit igitur omnibus epiſcopis biennio ante concilii celebrationem, ut ad concilium Lugduni convenirent. Scripſit regibus atque principibus, ut ipſi quoque oratores ad ſynodum mitterent. Viros præterea & ſanctitate & doctrina præſtantiſſimos evocavit. In his fuere ſanctus Thomas Aquinas, [g] qui dum ad concilium proficiſcitur, ex hac vita ad Dominum migravit: ac ſanctus Bonaventura, quem Lugduni pontifex cardinalem epiſcopum Albanenſem creavit. Convenerunt igitur ad indictum diem Lugduni, præter Conſtantinopolitanum & Antiochenum patriarcham, epiſcopi quingenti, abbates [h] & inferiores prælati permulti. Adfuit quoque Iacobus Aragoniæ rex, aliorum vero regum ac principum oratores complures.

Quocirca prima ſeſſio celebrata fuit ſeptima die Maii anno Domini MCCLXXIV. In qua pontifex tres illas cauſas, cur concilium convocaſſet, expoſuit. Peracta ſecunda ſeſſione, pontifex, cardinales, & epiſcopi, decimas omnium eccleſiaſticorum redditiuum pro ſubſidio belli Hieroſolymitani collaturos ſe eſſe promiſerunt. Poſt tertiam ſeſſionem, ad concilium imperatoris Græcorum legati advenerunt, atque honorificentiſſime a ſummo pontifice & a ſynodo univerſa ſunt excepti: & in ſolenni Miſſa, quam pontifex celebravit, ſymbolum eſt cum additione illa (Filioque) ter Græce decantatum. In quarta vero ſeſſione, lectis imperatoris & Græcorum epiſcoporum litteris, [i] in quibus catholicam fidem profitebantur, & Romanæ eccleſiæ primatum agnoſcebant: eorum legati ſummo

regis, & Georgius Pachymeres lib. 5. hiſtoriæ.
g Matthæus Vveſtmonaſterienſis in anno 1274. Villanus li. 9. cap. 118.
h Martinus Polonus. Guilhelmus de Nãgis loco citato.
i Quæ ſequuntur ex actis concilii excerpta ſunt.
k Matth. Vveſtmonaſterienſis ubi ſupra.

Anno Christi 1274.

pontifici obedientiam exhibuerunt, & magna cum A pontificis ac totius concilii lætitia publice eamdem profeſſi ſunt fidem.

Addunt Græci ſcriptores Georgius Pachymeres, a & Nicephorus Gregoras, b Græcos ad communionẽ Romanæ eccleſiæ admiſſos fuiſſe cum tribus conditionibus. Prima fuit, ut a Græcis ſummi Romani pontificis in ſacris Miſſarum myſteriis mentio fieret. Secunda, ut Græcis omnibus liceret ad ſedem apoſtolicam appellare. Tertia, ut ſummo Romano pontifici principatus in omnibus deferatur.

a Lib. 5. hiſt.

b Lib. 5. hiſt. in principio.

Acceſſerunt etiam Tartarorum oratores ad concilium pro pace cum Chriſtianis ineunda, ex quibus unus Chriſtianam fidem amplexus, a Petro epiſcopo Oſtienſi baptizatus eſt. Interim ſanctus Bonaventura ſummo cum pontificis ac patrum omnium dolore ab humana ad cæleſtem vitam profectus eſt. B Deinum cohortatus eſt Gregorius epiſcopos univerſos ad ſancte pieque vivendum, & ad gregibus ſibi commiſſis invigilandum: cum ex malorum paſtorum moribus reliqui omnes Chriſtiani, a majorum diſciplina degenerantes, in graviora vitia prolabi ſoliti ſint. In hoc concilio decrevit pontifex, Græcis etiam ipſis conſentientibus, Spiritum ſanctum, ut a Patre, ita a Filio, tanquam ab uno principio æternaliter procedere. Complures præterea edidit conſtitutiones, quarum præcipua illa fuit, in qua modus & locus ſummi Romani pontificis eligendi ſtatuitur. Eas omnes Guilhelmus Durantes commentariis illuſtravit, ac deinde Bonifacius octavus ſummus pōtifex in ſuam canonum collectionẽ retulit.

C

EPISTOLA

GREGORII PAPÆ X.

Gregorius epiſcopus, &c. venerabilibus fratribus, patriarcha Hieroſolymitano, & epiſcopis, ac dilectis filiis abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, præpoſitis, & aliis eccleſiarum prælatis per Hieroſolymitanam provinciam conſtitutis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

SAlvator noſter, in cujus ditione cuncta ſunt poſita, civitatem Ieruſalem videns & prævidens ruituram, fleviſſe deſcribitur ſuper eam. Et nos itaque, qui D civitatis veri David (religionis videlicet Chriſtianæ, circa cujus regimen, non in ſufficientia noſtræ debilitatis, ſicut nec debemus, innitimur, ſed de ſola ſuperabundantia virtutis Divinæ ſperamus) non ſolum ſciſſuras, juxta prophetæ vaticinium, multiplicatas aperte videmus, ſed & ruinæ magnæ periculum in ſubtractione populi Græcorum, qui a ſedis apoſtolicæ devotione ac obedientia ſe ſubtraxit, in occupatione maxima & vaſtatione valida terræ ſanctæ, in ſubverſione morum, quæ univerſaliter in clero graviter obrepſiſſe videtur & populo, jam non tam cernimus quam palpamus, num poſſumus non lugere? num comprimere lacrymas? continere ſuſpiria? vel cohibere ſingultus? Profecto cum tanta ſubſit plangendi ratio, planctum declinare non poſſumus. Sed ne- E ceſſe eſt jam foras exeat, ab olim, dum etiam nos minor ſtatus haberet, tanto altius radicatus introrſum, tantoque diuturnitate factus acerbior, quanto facultate vetante diutius non eſt efficaciter exire permiſſus. Exeat igitur, exeat ad fratres & filios: ut ſcientes incommodum, ipſumque prudentius æſtimantes, cooperationis remedio efficacius pro viribus relevent, & planctum piæ compaſſionis officio dulcius conſolentur. Quis ergo dabit capiti noſtro aquam, aut oculis noſtris fontem lacrymarum, ut ſic populi noſtræ humilitati commiſſi ſpiritualiter & temporaliter in- A terfectos diebus & noctibus lugeamus, quod culparum ſordes, quibus iram meruiſſe creditur, diluamus? Lugendum ſiquidem occurrit, quod per ſubtractionem prædictam, a ſedis ejuſdem unitate ſubtractos, & in devio poſitos, grandis culpæ mors afficit: quod ſancti univerſalis [corpus] eccleſiæ membra, tam nobilia, eadem gravis admodum & diſpendioſa ſubtractio, tanto tempore mutilavit. Lugendum & iterum, ac amare dolendum, quod ſicut in partibus tranſmarinis non tantum audivimus, ſed & oculis noſtris vidimus, & manus noſtræ contrectaverunt, (proh dolor!) deteſtabilius ſolito blaſphematur in gentibus nomen Chriſti, cum jam non tam verbis, quam rebus ipſis & factis, Chriſtianis inſultetur ab infidelibus, & dicatur: Ubi eſt Deus eorum? Dum funiculus hereditatis Domini, eadem terra ſancta, per nefandiſſi- B mos Saracenos ſic audacter invaditur, ſic ſecura occupatur audacia, ſic vaſtatur intrepide, ſic in eiſdem partibus Chriſtianus populus immaniter trucidatur: quaſi non ſit illius adjutor, nec ſit qui miſereri poſſit ipſorum. Lugendum & amplius, pariter & horrendum, quod cum ille paterfamilias diligens, qui horis diei variis operarios ſuam miſit in vineam, ille ſummus agricola ſator bonorum omnium & plantator, agrum mundi hujus diligenter excolens, in eo ſeminaverit ſemen bonum: inimicus homo tanta invenitur in ipſo ſuperſeminaſſe vitiorum zizania, & errorum, ut ea deflere magis liceat quam narrare: idemque ager quotidie potius areſcere videatur ad ignem, quam albeſcere inveniatur ad meſſem. Hæc dum mi- C niſterio conſiderationis debitæ, mentis noſtræ præſentantur obtutibus, ignis in noſtris meditationibus exardeſcit: & ad tanta diſcrimina relevanda ſuſpirat affectus, zelus accenditur, & ſpiritus anxiatur. Ad quod cum nos ſufficere non poſſe ſciamus, levamus oculos noſtros ad montem, montem quidem Dei, montem uberem, montem pinguem, unde opportunum nobis provenire auxilium & humiliter petimus, & devote ſperamus. Et quia ſalubre in his adhiberi remedium, intereſt generaliter omnium: nos cum fratribus noſtris aliiſque viris prudentibus, exacto & frequenti tractatu præhabito, prout tantæ neceſſitatis inſtantia exigebat, de ipſorum conſilio generale concilium, ſicut imitatione digna ſanctorum patrum con- D ſuetudo laudabilis longæque obſervationis exemplum nos inſtruit, opportuno tempore decrevimus congregandum: ut in eo, tam circa præmiſſa, quam circa cætera quæ ſalutem reſpiciunt animarum, illa, Deo auſpice, communi conſilio inveniatur proviſio, & ejuſdem approbatione concilii roboretur: per cujus ſalutiferam executionem, virtus Altiſſimi, eliminatis erroribus, roborata fide, reductis errantibus, redintegrata ejuſdem fidei unitate, ſedatis diſcordiis, pace firmata, extirpatis vitiis, virtutibuſque plantatis, correctis exceſſibus, moribus reformatis, repreſſis oppreſſionibus, libertate ſolidis munimentis inſtructa, recuperatis deperditis, & ejuſdem terræ ſanctæ ſtatu proſpere reparato, hujuſmodi ſciſſuras uniat, ruinas impleat, occupata reſtituat, vaſtata reſtauret, re- E ſtituta & reſtaurata conſervet, nobiſque viam aperiat idem ipſe qui novit, & facultatem tribuat ipſe qui poteſt, ut vitiorum errorumque zizaniis ad comburendum faſciculos alligatis, ad triticum in ejus horreum congregandum, ſic in præmiſſis juxta intenſum animi noſtri deſideriũ ſibi miniſtrare poſſimus utiliter, quod idem verus ejuſdem univerſalis ſponſus eccleſiæ ipſam dilectam ſuam, expeditam rugis, purgatam maculis, munitam virtutum monilibus ac ornatam, unam ſemper habeat, & formoſam, ad ſui nominis fidei laudem & gloriam, ad animarũ profectum, robur, pacem, & exaltationem populi Chriſtiani. Quia vero

Anno Christi 1274.

Abundat vox, corpus

profecutio

ANNO CHRISTI 1274.

A proſecutio tanti propoſiti tempore indiget, ut deductu maturius ac felicius, autore Domino, effectum debitum ſortiatur, biennium numerandum ab initio inſtantis Maii ad id duximus deputandum: deputaturi præterea interim aliquos viros tanto miniſterio competentes, ad prædicandum in terræ præfatæ ſuffragium ſaluiferum verbum crucis: per quod corda principum, prælatorum, cæterorumque fidelium, inducantur ad ſubſidium eidem terræ, prout ipſius expoſcit extrema neceſſitas, impendendum. Quocirca univerſitati veſtræ per apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus omni negligentia relegata, cunctis, prout talis & tanti negotii qualitas exigit, diſpoſitis & paratis, ſic medio tempore vos accingatis ad iter, quod Kalendis Maii anni ab Incarnatione B Domini milleſimi ducenteſimi ſeptuageſimi quarti, quas vobis & aliis pro termino aſſignamus, in loco, quem, licet ad præſens ſubticeamus ex cauſa, competenti tamen tempore vobis curabimus intimare, noſtro vos conſpectui præſenteris, ad ſubventionem neceſſariam terræ prædictæ, ſolers & operoſum interim ſtudium impenſuri, proſequendo favorabiliter, & fideliter adjuvando illos quos ad hujuſmodi proſequendum negotium duxerimus deputandos. Volumus autem, quod in veſtra provincia ex vobis, fratres epiſcopi, unus vel duo remaneant, ad ea quæ officium epiſcopale requirunt inibi exercenda: & tam ille, vel illi, quos propterea contigerit remanere, quam alii quos ad idem venire concilium præpeditio ſortian canonica prohibebit, capitula inſuper eccleſiarum omnium ejuſdem provinciæ, tam cathedralium, quam C etiam aliarum, quibus per vos, fratres patriarcha & præfati epiſcopi, ex parte noſtra volumus id mandari, cum in eodem concilio tractanda ſint aliqua quæ pertinebunt ad ipſos, ad idem concilium viros idoneos pro ſe mittant: non obſtantibus quibuſcumque privilegiis, ſeu indulgentiis, quibuſcumque perſonis, ordini, vel dignitati, ſeu collegio, ſub quacumque verborum forma vel expreſſione a prædicta ſede conceſſis, per quæ poſſit effectus hujuſmodi mandati noſtri quomodolibet impediri, aut eidem in aliquo derogari: circa perſonarum, & evectionum numerum, moderamine, quod alias ſtatuit Lateranenſe concilium, taliter obſervato, ut nemini liceat illud excedeD re, ſed omnibus prout libet arctare. Nullus pompoſus aut inanis gloriæ quæſitor, ſed quilibet ſic veræ humilitatis cultor appareat, quod & eccleſiæ ſibi commiſſæ nequaquam oneroſus exiſtat. Interim quoque per vos & alios prudentes viros Deum timentes, & habentes præ oculis omnia quæ correctionis & reformationis limam expoſcunt, inquirentes ſubtiliter, & conſcribentes fideliter, eadem ad ipſius concilii notitiam deferatis. Et nos nihilo minus variis modis & viis ſolers ſtudium & efficacem operam dare proponimus: ut omnia talia in examen equidem deducta concilii, correctionem, & directionem recipiant opporE tunam. Nullus igitur inobedientiæ notam, & canonicæ ultionis acrimoniam, vitare deſiderans, fallacium excuſationum velamento ſe muniat, vel ex impedimentis itinerum, quæ, Domino prava in directa, & in vias planas ſua omnipotentia convertente aſpera, ceſſaverunt, frivolæ allegationis munimenta confingat, ut a tam ſancti proſecutione operis ſe ſubducat: ſed occurrant ſinguli voluntarii ad id quod & Divinæ congruit voluntati, & ſalutem animarum, ac utilitatem reſpicit ſingulorum.

Datum Laterani Kalendis Aprilis, pontificatus noſtri anno primo.

G. C. Eodē exemplo datæ ſunt ad prælatos omnes encyclicæ litteræ, ut cōſtat ex Gregorii Regeſto. Aliis quoque litteris reges omnes ac principes invitavit ad concilium, & maxime Michaelem Palæologum, Græcorum imperatorem, ad quem has dedit

** GREGORII PP. X. EPISTOLA AD MICHAELEM PALÆOLOGVM GRÆC. IMP.

Admonet de indicto generali concilio, eique ut per ſe vel legatos interſit, hortatur.

Viro magnifico Michaeli Palæologo imperatori Græcorum illuſtri, gratiam in præſenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

QVi miſeratione ineffabili, cū venit temporis plenitudo, vocavit ab Oriente avem, & virū voluntatis ſuæ de terra longinqua: ipſe nos in Oriētalibus peregrinātes partibus, ut, licet immeritos, ejus vicarium ſua ſola dignatione ſtatueret, qui ore prophetico, avis nomine in metaphora præmiſſa ſignatur, vocari ad gerendū apoſtolatus miniſterium dignanter potius, quam digne permittens, vota noſtra, etiam dum nos minor ſtatus haberet, ſicut firmiter credimus, & fatemur humiliter, in pacis direxit ſemitas, & eadem a noſtræ promotionis auſpiciis ad illius commoda in omnes precioſo Chriſti redemptos ſanguine, præcipue autem in Chriſtiani nominis titulo inſignitos diffundenda pro viribus eo magis accendit, quo ſalutem animarum, ad quam nos & affectus intentio afficit, & debitum ſuſcepti officii paſtoralis aſtringit, ſperamus exinde liberius & efficacius Divina concedente clementia proventuram. Iſ. 46.

Vnde quamprimum ad locum, in quo cum fratribus noſtris ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus, quorum ſpecialiter conſilio ultimo & auxilio communimur, convenire potuimus, nos hibernis maris calcatis fluctibus potentia Divina perduxit: nequaquam torpuimus otio. Sed non ſine gravi amaritudine attendentes præfiguratam in piſcatoris Petri rete, quod præ multitudine piſcium rumpebatur, ſciſſuram univerſalis eccleſiæ, quam in ſuis fidelibus non in fide, pro qua ille, qui pro ſua reverentia eſt in omnibus exauditus, ſe rogaſſe teſtatur, ne deficiat fides ejus, aperte videmus non ſolum damnoſe divelli, verum etiam in eorundem ſciſſura, caſu, & averſione fidelium periculoſe divulſam, & ruinis gravibus deformatam: elaborandum ſummopere fore putavimus, ut illo, qui eſt lapis angularis utraque unum faciens, & parietem utrumque connectens, ſua immenſa pietate donante, ſalubris exquiratur & deſiderata proviſio, per cujus protectionem dicente Domino Aquiloni, *Da*; & Iſ. 43.
Auſtro, *noli prohibere*: ipſa mater eccleſia ſuos afferens filios de longinquo, & filias ſuas ab extremis terræ, ſciſſuris coeuntibus, cadentibus relevatis, averſiſque converſis, ruinis impletis, & deformitatibus reformatis, diſſidentium multitudine in unitate fidei & vinculo caritatis unita, juxta prophetæ vaticinium, dilatet tentorii ſui locum, funes tabernaculorum ſuorum extendat, & conſolidet clavos ſuos, ad dexteram & lævam penetret, ſemen ejus gentes hereditet, & deſertas inhabitet civitates. Hoc eſt enim quod ab ipſo largitore bonorum omnium profundis ſuſpiriis petimus, hoc quod effuſis lacrymis poſtulamus, ut ipſe in cujus unitate fundatur fidei unitas, unitatis eccleſiaſticæ fundamentum, dicente Apoſtolo, *unus Dominus, una* Epheſ. 4.
fides, ſuam ſanctam atque catholicam eccleſiam redintegrando uniat, & uniendo redintegret; in ſinu ejus populis univerſis, Latinis & Græcis, ſpecialiter adunatis, in fide integra, ſpe ſolida, & caritate ſincera.

Et quia hæc, ſi fons miſericordiæ deſideriis noſtris benignus annuerit, ad communem cedent utilitatem omnium: communi ad eam deliberavimus conſilio inſiſtendum. Ideoque cum eiſdem fratribus noſtris,

multiſ-

ANNO CHRISTI 1274.

multiſque aliis prudentia & veritatis amore pollentibus, deliberatione præhabita, propter hæc, & ad providendum utiliter & efficaciter de neceſſario terræ ſanctæ ſuccurſu, de generali morum reformatione, quorum deformatio in clero & populo nimis generaliter obrepſiſſe videtur, necnon & propter alia, quæ cunctis Chriſti fidelibus ſperamus auctore Domino ſpiritualiter maxime, ac inſuper temporaliter profutura: de dictorum fratrum noſtrorum conſilio, ſynodum generalem, univerſis catholicis mundi principibus, & eccleſiarum prælatis, ad illam per noſtras ſub certa forma litteras evocatis, in Kalendis Maii anni ab Incarnatione Domini milleſimi ducenteſimi ſeptuageſimi quarti, annuente Domino duximus congregandam. Super quo licet ab exordio indictionis hujuſmodi ad magnificentiam tuam litteras & nuncios diſpoſuerimus deſtinare; ipſorum tamen conſulto ſuſpendimus miſſionem, anxii expectantes, ut a te ſuper iis, quæ felicis recordationis Clemens papa prædeceſſor noviſſime tuæ celſitudini ſcripſerat, apocriſariis receptis aliquibus, noſtros plenius mitteremus inſtructos.

Nobis vero de tuorum apocriſariorum expectatione ſolicitis, dilectus filius frater Ioannes de ordine Minorum a tua ſerenitate tranſmiſſus, bonus de terra longinqua nuncios ſupervenit, tuas nobis devotione plenas, & lætitiæ cauſa non vacuas litteras repræſentans: in quibus gaudium de noſtro quem ſperabas ad tuas partes adventu conceptum, & honorem, & reverentiam nobis, ut patri affectuoſiſſimo, a te ac tuis, velut a dilectis filiis, exhibendos, & ſubſecutum dolorem ex noſtro tranſitu aliunde reverenter exprimens, inter cætera inferebas nos debere diligenter advertere, qualem affectum & zelum, tuum gerit, ut dicebas, imperium ad pacem & unionem populi Chriſtiani: ſperans, ſicut eædem litteræ continebant, ex hujuſmodi noſtro adventu diſtantiam, quam inter paſtorem & ovile ſathanæ induxit ſuggeſtio, diſſolvendam. Ac deinde in litteris ipſis edicens, quod idem frater tuo dilectus imperio, ut earumdem litterarum verba ſequamur, enarrabit ore tenus reverentiam, quam gerit idem imperium erga ſummam & apoſtolicam ſedem ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ matris tuæ; & maximum dolorem, quem habes propter ſchiſmata, quæ intra eccleſiam Chriſti permanent doluſa; & præcordialem affectum, quem obſervas thalamo cordis tui pro pace ac unione populi Chriſtiani; ac ferventem zelum contra omnes impios crucis vivificæ ac honorabiliſſimæ inimicos. Demum in calce litterarum ipſarum, ejuſdem fratris verbis, tanquam ex ipſius ore prolatis imperii, nos fidem adhibere plenariam petiiſti.

Sane tantæ tuæ ad nos devotionis indicia nobis in præmiſſis exhibita valde nimirum gratanter accepimus, ſed laudabile tuum propoſitum & affectum ad reparandas ipſius populi Chriſtiani ſciſſuras, ac ipſum in identitate catholicæ fidei & caritatis glutino uniendum, necnon & recognitionem reverentiæ debitæ præfatæ ſedi apoſtolicæ, ipſique Romanæ eccleſiæ matri tuæ, per fratrem & litteras prædictos expreſſa, cum tanto majori gaudio acceptamus, quanto id credimus Deo acceptius, populo eidem utilius, ac tuæ & ipſorum ſaluti, noſtriſque proinde affectibus plenius convenire.

Adjicit quoque non modicum ad conceptam ex præmiſſis cordis noſtri lætitiam, quod hujuſmodi laudabilem zelum tuum ad ejuſdem populi unionem, claræ memoriæ Ludovico regi Francorum illuſtri, ſicut intelleximus, apertius revelaſti: & eidem patenter inſinuans, quod tu, clerus & populus tuæ ditioni ſubjecti, deſiderantes ad obedientiam ejuſdem eccleſiæ A Romanæ redire, ipſique in ejuſdem fidei profeſſione uniri, ac varias ſuper hoc ad eandem ſedem litteras & nuncios deſtinantes, quorum etiam aliqui in via detenti non pervenerunt ad eandem, frequenter & humiliter ad id vos poſtulaſtis admitti, nec adhuc tuæ ac ipſorum fuerat inſtantiæ ſatisfactum; apud eundem Regem multiplicatis ſuper hoc litteris & nunciis inſtitiſti, petens inſtanter, ut ipſe in tam pio & utili negotio, arbitri partes aſſumens, ad ipſius conſummationē ſolicita intenderet pietate; ac inſuper ut tuis verbis, prout nobis referuntur, utamur, te velle regem eundē arbitrum in hoc conſtituere aſſerēs, promittebas quidquid idem rex ſuper hoc diceret, te plene ac inviolabiliter ſervaturum. Et ut plenius circa hoc tuum manifeſtares affectum, adjuraſſe diceris regem eundem B per aſperſionem ſanguinis Ieſu Chriſti, ne aſſumere onus hujuſmodi recuſaret; & ne ſecus faceret, ad ſummum judicem, ut ipſe rex in extremo judicio coram eo de hoc rationem redderet, appellaſſe. Et licet idem rex prudenter attendens, & humiliter recognoſcens, quod ſuum non erat, tale in eodem negotio, quod ſpecialiter pertinere dignoſcitur ad ejuſdem ſedis examen, officium uſurpare, conſulte reſponderit quod in ipſo nequaquam hujuſmodi partes aſſumeret, ſed pro ipſius conſummatione apud ſedem ipſam libenter inſtaret; ac propterea litteras, & ſuos ad eandem ſedem nuncios deſtinaret, qui hæc omnia, ipſa tunc ſede vacante, coram prædictis noſtris fratribus retulerunt, ad quorum etiam pro parte ipſius regis inſtantiam, bonæ memoriæ Albanenſi epiſcopo tunc in partibus illis ejuſdem ſedis legato ſuper hoc plena commiſſio C facta fuit: tamen ipſis rege ac legato humana de hac luce ſubtractis, proceſſus aliquis haberi non potuit per eandem.

Habent hæc itaque multæ jucunditatis cauſam, & materiam exultationis in Domino repræſentant. Si enim prout eſt de tanto principe ſupponendum, de arcano mentis ori conſonæ in veritate procedant: veriſimiliter credi poteſt, quod ille, qui ubi vult ſpirat, tuum ad tale tam utilis unionis deſiderium animum inſpiravit.

Quæſumus itaque, ſpiritum non extinguas, nec irrita facias, quæ ad eandem tuam matrem eccleſiam, & ad tantum principem per diverſos, ut promittitur, nuncios, & litteras, de tuis dicuntur labiis proceſſiſſe. Sed attende potius, & in conſpectu attentæ conſide- D rationis expende, quod ille, qui eſt verum caput corporis myſtici, eccleſiaſticæ videlicet unitatis, juxta illud Apoſtoli, *omnes ſumus unum corpus in Chriſto*, inſtante ſuæ paſſionis articulo, pro hac ſibi placita unitate legitur dignanter oraſſe: *Volo*, inquiens, *pater, ut omnes in nobis unum ſint*. Si ergo juxta ſacræ ſcripturæ teſtimonium, conſilium ejus ſtabit, & fiet omnis voluntas ipſius: neceſſe profecto eſt, hanc unionem impleri. Feſtina itaque, tolle moras, & conſulte tui fac eſſe muneris, quod omnino alicujus futurum eſt temporis. Feſtina, & conſiderans incertam humani temporis brevitatem, tantum bonum non ultra differendo procraſtines: ne forte, cum voluntas adfuerit, ad perficiendum quod volueris vita deſit: ſed celeriter viam E ſalutis & pacis per deſiderabilem cordi tuo (ut tam publice, tam laudabiliter profiteris) unionem Latinorum pariter & Græcorum in unius profeſſione fidei, & caritatis ſolidæ unitate, tuis ſubditis aperi, tuis poſteris præpara, & incomparabile meritum tibi ſollicite ac prudenter ex tam utili, tam ſalubri præparatione præoccupa.

1. Cor. 12.

Ioan. 17.

Conſidera, conſidera, quam intrepidus, quam ſecurus in extremo judicio coram tremendo judice tantis ad ejuſdem matris gremium tecum tuo miniſterio reductorum ſtipatus cuneis, aliis tuis ad id concurren-

tibus

Anno Christi 1274.

tibus meritis apparebis: quam gratus advenies, quam A gratanter etiam admitteris, quomodo comitiva gratiſſima ornandus illorum, quos innumeros, ut ſperamus, de tam numeroſa multitudine quam ad illius ovile ipſo præſtante reduces, tandem ipſe paſtor bonus qui pro eis animã ſuam poſuit, in dilecta ſua tabernacula introducet, tu in eandem exultans & jubilans de ſuo munere introibis. O te felicem ſi ad hæc te Dominus præparavit; ſi facultatem quæ ad ea tibi data videtur, cum omni diligentia efficaciter proſequens, & de contingentibus nil omittens, multis olim ad eandem laborantibus per diverſos modos & vias, tu in labores eorum introiens, pervenias ſolus ad bravium optatum, illorum finem obtineas & inæſtimabilem gloriam, quam ſpecialiter ſequi debes, finaliter aſſequens.

Cæterum ut ſit incepti ſuper iis tractatus proſecutio, B Deo adjuvante, facilior, & deſideratus exitus promptior: felicis recordationis prædeceſſorum noſtrorum Vrbani & ejuſdem Clementis, Romanorum pontificum geſta, circa inſtans negotium habita, recenſuimus diligenter: & eos, prius de fidei veræ dogmatibus, quam de concordia inter eoſdem Latinos & Græcos in caritate mutua ſolidanda, tractandum, evidentibus ad hoc inductis rationibus, licet aliud continere tua petitio videretur, elegiſſe comperimus. Nec indigne, cum ſpiritualem unionem fides

Oſea 2.

1. Cor. 6.

initiet, dicente Domino per prophetam, *ſponſabo te mihi in fide*: caritaſque conſummet, egregio gentium doctore teſtante, quod *qui adhæret Deo, unus ſpiritus eſt*: unus profecto cum illo, non tam identita- C te ſubſtantiæ, quam gratiæ participatione ac gloriæ.

Memoratus itaque prædeceſſor noſter Clemens, apocriſariis & litteris tuis ad ipſius præſentiam ſuper hujuſmodi negotio deſtinatis, benigne receptis; & tam ſecrete, quam publice, prout eis placuit, plene ac patienter auditis; multiſque aliis ejuſdem negotii utilitate ac juſtitia exigente, peractis, quæ ipſius Clementis prædeceſſoris litteræ per eoſdem duos apocriſarios ad te miſſæ, ad tuam, ut credimus, notitiam detulerunt: demum ut hujuſmodi conjunctionis ſpiritualis initium ordinate procederet, idem prædeceſſor Clemens, ad utilem & finalem expeditionem tanti negotii, præmiſſum ordinem, quem rationibus probaverat, facto etiam approbavit. Et ne ultra con- D tingeret idem negotium per inefficacia verba deduci, manifeſte in prædictis litteris ſuis expreſſit, quid tibi, tuis clero & populo ſupradictis, faciendum incumberet, ut reverenter ad ejuſdem ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ ſinum, tu & ipſi ſano freti conſilio, rediretis, in eiſdem litteris veræ catholicæ fidei profeſſionem, quam eadem Romana eccleſia firmiter tenet, fideliter docet, conſtanter prædicat, & publice profitetur, quemque a te, tuis clero & populo ſupra dictis, idem prædeceſſor noſter Clemens expoſtulans te ac ipſos profiteri, ſi velletis juxta ejus deſiderium redire ad eccleſiæ unitatem; ea inſuper, quæ circa ejuſdem eccleſiæ Romanæ primatum ab ipſis tuis clero & populo acceptari, & recipi voluit, plenius explicando.

De ipſa præterea fidei profeſſione dictis tuis apo- E criſariis copiam faciens, clementer obtulit eiſdem ſatisfacere, ſi ſuper ea in aliquo dubitarent: adjecto nihilo minus in litteris ſupra dictis, qualiter provida deliberatione conceperat aliquos in lege Dei peritos ad tuam præſentiam deſtinare, cum quibus tu, iidemque tui clerus & populus, ſuper præmiſſis conferre poſſetis: & quod ſi nihilo minus aliquid tuum tuorumque animos concuteret, aut turbaret, propter quod aliquid de contentis in præſcriptæ fidei profeſſione, tu vel ipſi vereremini profiteri: aliquos de peritioribus eorundem tuorum cleri & populi mitte- A res ad eundem. Quibus ſe paratum obtulit, ſicut eadem Romana eccleſia parata ſemper extitit, & exiſtit, omni poſcenti, de ea quæ in ipſa eſt fide ac ſpe reddere rationem.

Quamquam autem hujuſmodi ſuos apocriſarios, pro eo quod aliqui ex eis qui ad hoc fuerant de longinquis partibus advocati, & ipſemet, morte præventi fuerunt, non potuerit mittere ut concepit: tuam tamen excellentiam per eaſdem ſuas litteras monuit, & variis exhortationibus invitavit inſtanter, ut ſic ſtuderes habilitare materiam, ſic animos tuum tuorumque diſponere: quod in eorundem apocriſariorum, quos ad te, ut prædicitur, mittere ſperabat, adventu, te ac prædictis tuis clero & populo præſcriptam humiliter ſuſcipientibus, & fideliter profitentibus fidei veritatem, facilis foret ad reliqua, Divina gratia faven- B te, progreſſus. Ad quorum proſecutionem, & ſpecialiter ad caritatis vinculum inter eoſdem Latinos & Græcos ſolido fœdere confirmandum, ſi poſt receptionem & profeſſionem ejuſdem fidei, & poſtquam ad obedientiam ipſius Romanæ eccleſiæ tu, ac iidem tui cleros & populus, rediiſſetis, ad locum, de quo eadem Romana expedire videret eccleſia, generale concilium peteres convocari: ſatis aperte ſpem tribuit, quod tuum in hoc deſiderium adimpleret. Non ad prædictæ diſcuſſionem vel novam diffinitionem fidei, quam tanquam innumeris ſacræ paginæ autoritatibus, numeroſis ſanctorum patrum ſententiis, & Romanorum pontificum ſtabili diffinitione firmatam, nec ipſe voluit, nec nos intendimus, ſicut nec decet C nec foret expediens, in dubium, novo ipſam exponendo examini, revocare.

Cujus ſeriem ad majorem certitudinem, ne forſan ejus copiam caſus abſtulerit, vel illius memoriam oblitterarit oblivio, nec non & illorum, quæ circa ejuſdem Romanæ eccleſiæ primatum idem prædeceſſor Clemẽs, a te, tuis clero & populo ſupra dictis, acceptari, & recipi voluit, licet eadem per prædictas ipſius prędeceſſoris Clementis litteras ad tuam notitiam perveniſſe credamus, præſentibus duximus, annectendã: quæ talis eſt. Credo ſanctam Trinitatem, &c. *Eadem forma, iiſdemque verbis, quibus in epiſtola Michaelis Palæologi ad Gregorium papam, quæ infra extat Græce ac Latine, tum aliis litteris in concilio lectis, vel ex* D *concilio datis: ideoque omittẽda hic viſa eſt ea profeſſio.*

Nos igitur debita meditatione penſantes, idem negotium tam utiliter, tam propenſo conſilio, & exacta maturitate diſpoſitum, & electum: ad executionem ipſius ab eiſdem prædeceſſoribus noſtris ordinem imitandũ potius, quam mutandum, dilectos filios religioſus viros fratres, Hieronymum de Eſculo, Raymundũ Berengarium, Bonamgratiam de S. Ioanne in Perſiceto, & Bonaventuram de Mugello, de ordine Minorũ, viros quidem pauperes ſpiritu, ſed divites fide mundi hujus contemptis divitiis, cæteriſque abiectis illecebris, poſt Chriſtum, ſimul in unum, divitem & pauperẽ, per ſuorum, quantum eis ab ipſo conceditur, gradiendo ſemitam mandatorum, ipſam veram ſapientiam imitantes, decrevimus ad tuam celſitudinem deſtinandos.

E Ideoque magnificentiam tuam monemus, rogamus, & hortamur in Domino unigenito Dei filio Ieſu Chriſto, per ſuæ crucis myſterium, & immenſum redemptionis humanæ beneficium, in caritatis viſceribus obſecrantes, quatenus ipſos benigne recipiens, & ad illũ reſpiciẽs ſalutis & pacis autorẽ, qui operatus eſt in medio terræ ſalutẽ, qui oriens ex alto pacem ſibi acceptã, & ab omnibus acceptandam evidenter oſtendens, eam in ortu ſuo angelorum miniſterio bonæ voluntatis hominibus nunciavit, & inter homines converſatus verbo docuit, prædicavit exẽplo; ut ad ovile Domini redeas, ac ipſos tuos clerum & populũ eo concedente reducas; tibi

ANNO CHRISTI 1274.

tibi & ipſis quietem tribuas; innumerabilibus periculis animarum, & corporum, rerumque diſpendiis, quæ guerrarum induceret, quam avertat Altiſſimus, horrenda calamitas, prudenter occurras; & de tam pii negotii conſummatione in æternum tibi memoriale conſtituas, hujuſmodi ſalutarem unionem Latinorum & Græcorum, quam tibi votivam admodum evidentibus fateris affatibus, ſedulis proſecuturus affectibus; præſcriptam Catholicæ fidei puritatem, immo puram & ſolidam veritatem agnoſcas, ſuſcipias corde humili & ſincero, & coram eiſdem fratribus apocriſariis noſtris profitearis, ore veridico, & fideli; præmiſſum etiam ejuſdem eccleſiæ Romanæ primatum, ad illius obedientiam ſpontaneus veniens, recognoſcas; ipſum acceptes & ſponte recipias, prædictoſque tuos clerum & populum, ipſam fidem ſimiliter ſuſcipere, profiteri, ac ad obedientiam ipſius eccleſiæ Romanæ venire, primatum ejus recognoſcere, ac acceptare procures.

Præmiſſis primitus adimpletis, ad memoratam ſynodum, cui una cum aliis catholicis principibus te decebit, & nos deſideramus & petimus, intereſſe, in loco in quo ipſam congregari continget, ut ad cætera quæ imminent, ipſorum & tuo fulti conſilio, ſecurius procedamus, vel perſonaliter venturus, ſi facultas adfuerit, vel apocriſarios, magnæ autoritatis & prudentiæ viros, tuo miſſurus nomine, per quos tuum nobis ſuper agendis inibi conſilium reveletur. Peracta ſiquidem hujuſmodi utriuſque populi, Latinorum ſcilicet & Græcorum, in prædictis profeſſione fidei, & recognitione primatus, tam ſancta, tam deſiderabili unione: per quam præmiſſum tuum laudabilem zelum a te verbis & litteris frequenter expoſitum, facto manifeſtabis & probabis apertius; per quam noſtrum eorumdem fratrum noſtrorum aliorumque Latinorum tibi animos attrahere poteris, & in iis quæ agenda ſupererunt, noſtrum & ipſorum favorem, in quibus ſine offenſa Dei præſtari poterit, merito vendicare: ad præmiſſa ſolide roboranda commodius, & ad tractatum caritatis inter ipſos Latinos & Græcos, radicibus zizaniorum evulſis, omnibuſque diſcordiis Domino annuente ſedatis, inviolabiliter ſolidandæ, tanto efficacius, tantoque favorabiliter intendemus, quanto liberius tibi de regione diſſimilitudinis jam reverſo, poſt productam in ſpe recuperandæ innocentiæ ſtolam primam, poſt annulum in manu tua ex fidei profeſſione poſitum, condeſcendere poterimus, & ſine conſcientiæ læſione rationabilibus acquieſcere votis tuis. Sic namque præmiſſa cordi noſtro inſident, ſic ad ea totis præcordiis aſpiramus: ut pro eorum executione, non ſolum labores impendere, ſed etiam ſuperimpendi, modicum reputemus.

Propter quod, licet tam tibi & tuis hæc via ſalubrior, quam ipſius negotii qualitate ſit aptior, cum fidei puritas conſenſum purum & liberum exigat, & conditionem aliquam non admittat: tamen ſi peccatis exigentibus populi utriuſque nondum datum eſt deſuper, ut ad ea prædicto modo complenda tuus tuorumque animi ſint parati; nos non intendentes idem ſalutare negotium deſperatione præcidere, ſed ſaltem manuductione, qua poſſumus, promovere, tolerabimus patienter.

Quod ſi velis ad eandem ſedem, ante prædictam ſynodum, vel in ipſa ſynodo, (ut ibi ordine ſuo prædicta omnia tam circa profeſſionem fidei cum recognitione primatus ejuſdem eccleſiæ Romanæ, quam circa ipſos Latinos & Græcos, diſſenſionis cujuſlibet inter eos ſublata materia, in caritate mutua uniendos, plenius & ſolidius complectantur) tuos apocriſarios deſtinare: ad eadem pro te ac ipſis tuis clero, & populo facienda, ſecure cum poteſtate plenaria ſolemnes, prout facti qualitas exigit, mittas apocriſarios ad præmiſſa. Volumus tamen quod prius, tam tu ſerenitatis tuæ apices, quam omnes, vel ſaltem patriarcha Græcorum, & aliqui alii majores prælati ejuſdem imperii, prædictis noſtris nunciis (in forma quam deſtinamus ſub bulla noſtra per ipſos tibi, cum te ac eoſdem tuos clerum & populum, ad hæc procedere velle patuerit, oſtendendam) litteras concedatis, de præmiſſis profeſſione fidei, & recognitione primatus ejuſdem eccleſiæ Romanæ, primo apud nos per eoſdem ſolemnes mittendos apocriſarios, (Domino viam ad ſedandas inter eoſdem Latinos & Græcos diſcordias alias demonſtrante,) tuo & tuorum nomine infallibiliter faciendis; & poſtmodum per te, prælatos omnes, ac tuos clerum & populum ſupradictos, cum a ſede ipſa mandatum fuerit, perſonaliter iterandis. Nos enim eoſdem tuos apocriſarios, conceſſis prædictis tuis apicibus & prælatorum litteris deſtinandos, recipiemus alacriter, caritative tractabimus, & ad conſummationem præmiſſorum cum omni diligentia, prout Dominus conceſſerit, procedemus. Et nihilo minus ſuper ſedatione diſcordiarum ipſarum, tam per ipſos apocriſarios, quos ad præſens mittimus, quam per alios hinc inde mittendos, poterit interim tractatus haberi, & exquiri diverſæ viæ ac modi, qui ad expeditionem faciliorem idem negotium favente Domino præparabunt.

Quia vero cordi nobis eſt de ipſo negotio ſaltem in eadem ſynodo providere ſalubriter, & ideo deſideramus, quod dudum ante ipſam ad nos de illorum exitu, felici utinam, perveniat certitudo: celſitudinem tuam affectuoſe requirimus, & rogamus inſtanter, ut eoſdem fratres apocriſarios noſtros feliciter & ſic celeriter ſtudeas expedire, quod redeuntes cum tuo certo ad præmiſſa reſponſo, dictum tempus pro ejuſdem ſynodi congregatione præfixum adeo valeant commode prævenire, quod ad ejuſdem negotii proviſionem ante ipſam ſynodum poſſit, ut decet, habilitari materia, ſufficientis ad hoc temporis opportunitate conceſſa.

Scire quidem te volumus, quod ſi eoſdem noſtros nuncios, contra hujuſmodi noſtrum deſiderium, retardari contingat: nos de tua reſponſione incerti, tam utilis negotii proſecutionem, per vias, quas ad animarum ſalutem Dominus aperire dignabitur, propterea nec omittere intendimus, nec differre. Datum apud Vrbemveterem nono Kalend. Novembris, anno I.

*** EIVSDEM EPISTOLA

AD IOSEPHVM PATRIARCHAM GRÆCORVM.

Vocat eum & alios epiſcopos ad concilium generale, & ad promovendam Græcorum cum Latinis concordiam hortatur.

Dilecto in Chriſto fratri patriarchæ Græcorum, ſpiritum gratiæ ſalutaris.

MVlto, ſicut noſſe te credimus, labore ſudatum eſt, ut inter Latinos & Græcos ſubductis ſeminariis antiquæ ſciſſuræ, vigeret inter eos fidei unitas, conſolidetur inter ipſos unio caritatis. Sed impediente illo, ut credimus, qui primum ſchiſma excitavit in cælo, nondum eſt votis laborantium ſatisfactum. Nos autem de illius omnipotentia ſpe concepta, qui concordiam in ſublimibus operatur, a labore tam utili non putavimus deſiſtendum: ſed inſiſtendum potius tanto propenſius, quanto fructus ex eo, Deo auſpice, proventurus, ipſi erit acceptior, mundo utilior, & ſaluti convenientior animarum.

ANNO CHRISTI 1274.

A rmu. Et ideo cum fratribus noſtris deliberatione præhabita, propter hoc, & ad providendum utiliter de ſuccurſu terræ ſanctæ, necnon & de reformatione morum, qui videntur in elero & populo graviter deformati, ac aliis, quæ animarum ſalutem reſpiciunt, & ad ſtatum orbis pacificum, autore Domino, redundabunt: concilium de ipſorum fratrum noſtrorum conſilio indiximus generale in Kalendis Maii anni ab Incarnatione Domini milleſimi ducenteſimi ſeptuageſimi quarti, annuente Domino, congregandum, univerſos Catholicos orbis principes & prælatos ad ipſum per noſtras ſub certa forma litteras advocantes.

Et quia tractatum concordiæ inter eoſdem Latinos & Græcos a felicis recordationis Urbano & Clemente prædeceſſoribus noſtris Romanis pontificibus invenimus laudabiliter ordinatum: ordinem ab ipſis B provido approbatum conſilio, dignum proſecutione potios, quam immutatione cenſentes, ad faciliorem expeditionem tractatus ejuſdem, & conſummationem tam pii negotii, concedente Domino, promptiorem, ipſum deliberavimus proſequendum. Ad qood magnifico viro Michaeli Palæologo imperatori Græcorum illuſtri nuncios & litteraa deſtinamus: per eas, ſibi perſuaſiones varias, qualitati tractatus ipſius aptas & utiles, nec non & alia, quæ ad felicem exitum tam ſalutaris negotii expedire putavimus, plenius explicando. Quæ cum tibi per eaſdem litteras innoteſcenda ſperemus, conſulto præſentibus non duximus repetenda.

Quia vero tuum ſpecialiter in hia credimus conſilium utile ac auxilium opportunum: fraternitatem C tuam monemua, rogamus, & hortamur in Domino Ieſu Chriſto, per ſua immenſa beneficia obſecrantes, quatenus Divinæ remunerationis obtentu, te non ſolum cooperatorem, ſed & ſpecialem in his conſtituens promotorem, ad celerem & felicem expeditionem illorum, quæ per eaſdem litteras paternis affectibus, & piis deſideriis poſtulamus, ſtudio piæ devotionis intendens, ſic ad illa celeriter exequenda eam memoratum imperatorem, quam alios, qua potes inductionis diligentia, exhorteris, & efficacia exhortationis inducas, quatenua negotio hujuſmodi tuo ſuffragio feliciter conſummato, in retributione juſtorum, ab eo qui nullum bonum ſine remuneratione relinquit, cum ſpe favoris apoſtolici tibi D proinde non immerito acquirendo, mercedem condignam tam utilis cooperationis, immo potius promotionis, ſecurus expectes.

Cæterum qoia his Domino præſtante peractis, te ac alioa prælatos Græcorum, prout priſca conſuetudo ſuggeſſerit, decebit ei concilio intereſſe, ut una cum prædictis principibus & prælatis, nobis in dirigendis, quæ inibi ſunt agenda, tu & ipſi conſilio & aoxilio aſſiſtatis: rogamus, & petimus, ut tu, & illi, quibus per te id denunciari volumus, ad idem concilium, loco, in quo illud congregari continget, perſonaliter veniatis. Nos enim te ac illos benigne re- E cipiemus, & caritative tractabimus, & honore quo decuerit proſequemur, Datum ut ſupra.

*** MICHAELIS PALÆOLOGI IMPERATORIS AD GREGORIUM X. EPISTOLA.

Reſpondet epiſtolæ Gregorii.

Sanctiſſimo & beatiſſimo domino Gregorio papæ veteris Romæ, ac univerſalis eccleſiæ ſummo pontifici, & ſedis apoſtolicæ ſucceſſori, reverendiſſimo patri ſuo; Michael in Chriſto Deo fidelis imperator, & moderator Romæorum, Ducas, Angelus, Comnenus, Palæologus, ſemper Auguſtus. Suæ ſanctitatis obediens filius, debitam paternitati uæ reverentiam & orationem petitionum.

ANNO CHRISTI 1274.

MUlta ſunt, ſanctiſſime Domine, quæ poſſent ſpiritualem delectationem conferre homini, & ſuaderent exultatione & lætitia animæ actionum gratiarum laudem attribuere Deo vero. Sed nobis videtur, qood nunquam aliquid ſic lætificare potuit aliquem, ſicut nos exhilaravit epiſtola veſtræ apoſtolicæ ſanctitatis nuper imperio noſtro tranſmiſſa: quam gaviſi recepimus, cum in ſpe eramus ipſam ad nos diutius deſtinari. Quam etiam multo deſiderio legimus, & perlecta lætati fuimus in lectione ipſius: & ſicut ex adipe & pinguedine ipſius delectatione repleti, omni gaudio fuimus recreati.

Primo quidem quia nobis fuit a vobis deſtinata B epiſtola, quem ſupremum profitemur pontificem, utpote apoſtolicæ ſedis ſucceſſorem & decus; & etiam erga imperium noſtrum affectuoſe diſpoſitum, paternalem obtinere affectum, quem tanquam lucernam lucentem puritate converſationis & vitæ divinitate, ſuper maximam pontificatus ſedem, veluti ſuper candelabrum, Deus conſtituit, ut in omnibus finibus fulgeretis. *Cujus opera*, juxta Strach, *ſicut Sol in conſpectu Domini: & oculi conſpicui ſuper vias ejus*; cujus laudem lingua noſtra tota die propterea meditatur. Eccli. 16. 19.

Secundario vero, quia pacem Chriſtianitatis & plenitudinis unionem, quæ adeſt ſecundum Deum, quam nos etiam ſemper ſitimus (novit hoc pacis Deus) deſiderare veſtram paternitatem ipſa epiſtola deifice denotabat: quæ nos etiam ſuadebat, veſtram in hac parte agnoſcere ſanctitatem inſtantem cohor- C tatricem boni hujus, & cooperationem promptiſſimam & ſinceram, & dicere: Ecce vir *timens nomen Domini, in cujus ore lex veritatis conſiſtit, & iniquitas in ejus labiis non invenitur: quoniam ambulat in pace directus*. Et juxta magnum Eliam: *cor reſtituit patris ad filium*. Malach. 2. 6. Luc. 1. 17.

Hujus gratia multo magis exultati in his, ultra quam qui invenit ſpolia multa, & illum, qui hoc perficit, non cognovimus alium præter Deum: cui juſte & digne ad gratiarum acumen aſſurgere commovemur, dicentes: magnificetur ſemper Dominus, quia erexit vos ſemper magnum pontificem ſuorum ſervorum, pacem optantem, qui ſuum ſanctiſſimum no- D men invocant indefeſſe.

Et licet antea pergeremus ad viam unionem ferentem, & feſtinaremus ad hoc negotium ab antiquo, quod communem Chriſtianorum utilitatem exhibet, nunquam ſine ſolicitudine tanti operis moraremur: nunc tamen, ex quo ad nos veſtræ ſanctitatis litteræ pervenerunt, multo magis inſtitimus, & cum ardore animæ feſtinantes, opus ſuſcepimua peroptatum: ad Dominum continue aſpicientes, illum inceptionis noſtræ & promptitudinis cooperatorem obtinere & perfectorem continuum invocantes, qui jam veſtris ſanctiſſimis & ſacratiſſimis orationibus exhilarati, Cum ipſe Deus clemens, ſit cupiens unionem, pro- E pitius ad nos inſpexit, & orationes noſtras benigne intendit, ſuper cogitationes noſtras aſcendens: & ſecundum ſuam magnam & ineffabilem miſericordiam intellectus noſtros direxit, & viam nobis rectam oſtendit, per quam bene perficietur, & dexteram conſummationem accipiet negotium ſupra dictum, & modico temporis ſpatio tantum opus Deo acceptum manifeſtabitur: cum ad honorem & gloriam ejus exiſtat, acceptũ etiã apoſtolicæ eccleſiæ & veſtræ etiã ſanctitati.

Primitus enim, ſanctiſſime Domine, dum occuleretur via, quæ ducebat ad pacem, incertus erat modus qualiter ipſam tractare deceret: & ſicut errantes vere oves currebant, & dubium erat ut aliquis poſſet ad finem hujus operis pervenire.

Anno Christi 1274.

Deus autem ex quo oſtendit principium, nullum impedimentum conſiſtit nec prohibet: ſed negotium ſic facile de cætero compleri videtur, quod omnis dubitatio & formido procul habetur, quod ſpes quoque melior animabus plantatur, & nos cum favore Divino putamus amodo finem inde attingere concupitum. Tali enim modo in ſpe bona exiſtentes, quod etiam ſic oportet cum Deo ſperare veſtram apoſtolicam ſanctitatem.

De hoc vero quod accidit moram nobiſcum protrahere fratres, & aliquis finis uſque ad hodiernum diem non apparuit, exinde veſtra ſanctitas non admiretur: cum licet quid modicum videretur in principio, quæ inter nos & vos differentia modica conſiſtebat: ſed ipſius prolixitas in tantam invaluit, & tam magnam dilatavit & fecit, quod nec facilem eſſe, quamvis hoc putetur ab aliquibus, verum etiam difficilem & oneroſam diſſolutionem hujuſmodi, repræſentat.

Quare omnes dicent: opus eſt ad hoc temporis, & laboris. Temporis quidem, ut congregatio fiat pontificum, qui longe exiſtunt; quos neceſſe eſt adeſſe huic communi negotio, & voluntatem & propriam intentionem facientem pacem proferre, & nobiſcum ſentire, quod omnibus expedit: qui prælati non modica pars univerſitatis conſiſtunt, ut ne forte veterem ſciſſuram fuere quærentes, alteram de novo ex imperitia, & non minorem priore aliunde rumpamus. Laboris autem, quia per inſtantiam & perſeverantiam fit, & etiam quæ ſunt difficilia emendare quis poteſt. Præter autem iſta nihil unquam homo de levibus perficit, non ſolum tantum negotium, quale hoc exiſtit propoſitum. Unde ſi debet illorum aliquid conſummari, quæ expediunt, & quæ conſummatum ad omne tempus, quod deinceps erit firmum, forte, & perenne, vallari: neceſſarium eſt, quod labor ſit, & temporis erogatio intercedat.

Sed ne forte propterea veſtra ſanctitas aggravetur, ut aliquas inde cogitationes aſſumat propter moram fratrum. Duo ex ipſis videlicet fr. Raymundus Berengarius, & fr. Bonaventura de Mugello, electi, ad præſens mittuntur ad veſtræ præſentiam ſanctitatis: alii vero apud nos manent. Illi quidem ut annuncient veſtræ ſanctitati ea quæ viderunt, & audierunt, & quod in vanum minime cucurrerunt, nec inaniter laborarunt: ſed annuente Deo præclarus illico eorum labore conſequetur & fructus. Hi autem conſummato opere (cujus dies conſummationis non longe eſt a præſenti, ſed jam animabus noſtris ſplendidam producit auroram) cum noſtris nunciis apoſtolico veſtro culmini, quid confirmatum fuerit, intimabunt.

Quantam autem ad hoc negotium Deo amabile feſtinationem, quantamve ſolicitudinem & antea noſtrum intulit imperium, & nunc magis etiam introducit, non eſt opus litteris explicare: cum hujuſmodi opus non duxerimus omittendum. Fratres vero cum ſint viri religioſi & ſpirituales, pleni bonorum fructuum, & ſervitores proprie veritatis, ſicut veri diſcipuli Chriſti, & ſanctitatis veſtræ, bene ſcimus, quod nullatenus occultabunt noſtram proferre operationem ad veſtram apoſtolicam ſanctitatem. Ipſi enim eorum oculis diligenter viderunt, didicerunt, & noverunt certiſſime, quod cum David paſſi ſumus aſſiduam afflictionem, dum oculis noſtris ſomnum non dedimus, nec palpebris dormitationem: ſed noctis vigiliæ nos occupant, meditantes ea quæ pacis & unionis exiſtant. Sol autem oriens in his ſedentes nos conſpicit, & occidens hoc nos meditantes dimittit. Loquimur cum aliquibus, & hæc ſunt facta noſtri colloquii: conſulimus, & de his diſpenſantes continue cogitamus, & cogitantes intra nos hæc meditamur. Non enim tempus comeſtionis a noſtro pectore curam iſtam expellit, non diſpenſatio communium rerum, non moderamina militiæ, non curæ bellorum, non quæcumque aliquis poſſet dicere, aut delectationem, aut contrarium ad nos ducentia: ſed aliorum omnium rationem minimi facientes, pro uno tantummodo opere iſto cogitationes omnes revolvimus, cum ad alias ſolicitudines, ſicut homines corpus habentes, laborantes, fatigantes, & feſſi aliquando effecti, ad unum ſolum tantummodo Deum nempe erigentem, & potentes nos facientem, infatigati pacifice invenimur, non omnino a noſtra priſtina promptitudine deſiſtentes, ſed ſupereminentem promptitudinem promoventes amplius peraugemus. Quare argumentamur, quod nunc Deus magis aſtitit in medio noſtrum, quam unquam fuit temporibus retroactis, uniens & conjungens diſtantia, ſecundum magnam ejus & inſcrutabilem voluntatem.

Et de his quidem fratres, ſi voluerint, ac de noſtro imperio coram veſtra ſanctitate veritatis teſtimonium perhibebunt: propoſitum autem animæ erga beatitudinem veſtram, nec ipſi narrantes poſſent ſufficienter oſtendere, nec nos propter tanti loci diſtantiam litteris explicare. Propoſitum autem animæ quantum exiſtit, nunquam per opera poteſt manifeſtari: quanto magis ſermonibus enarrari? Verumtamen quamvis aliquam modicam imaginationem magni negotii poſſit quis a vobis comprehendere: bene novit magnitudo veſtra, ſanctiſſime Domine, quod tam cito unionis perfectæ reſplendet bonum, ſicut jam in Deo confidimus, apud quem totius operis eſt conſummatio. Hujus ſolo nutu omnia poſſibilia inveniuntur, tunc & nunc, ex quo & quæ pertinent a veſtra ſanctitate, tanquam a ſpeciali patre, a noſtro imperio tribuentur, ſpecialem filium nos invenietis ſanctæ Dei eccleſiæ, & veſtræ apoſtolicæ ſanctitatis; & benedictiones & orationes veſtras, & aliter, & quæ ad veſtram ſanctitatem pertinent, & ad me tanquam filium immediatum, heredes effecti ſuſcipiemus, & obediemus vobis, & quod vobis erit placitum faciemus, propriamque veſtræ ſanctitatis intentionem complebimus, quæcumque, & ubicumque volueris, juxta omne quod videbitur bonum Deo. Non enim eſſet decens, ſi nos ſicut filii paternitate veſtra fruentes, & quæ ab ipſa paternitate debentur filio, quod nos condignam obedientiam & reverentiam non oſtendiſſemus ſicut filii ſpeciales ad patrem. Et propter hoc parati erimus, & nos parabimus quod Deo placitum eſt, & veſtræ ſanctitati, cum magno ſtudio percomplere, & taliter ut ſcribimus in propoſito firmiter obtinemus. Poſtquam conſummatum erit negotium, dexterum a Deo finem recipiet. Sed veſtrum de cætero opus erit, ſanctiſſime Domine, & magis vos ipſos dari huic adeo amabili & ſalutari negotio, & feſtinare ad conſummationem pacis, nullatenus deſiſtentes. In quantum ſit veſtræ altitudinis magnitudo, & ſuper omnes cognoſcetur: in tantum oportet præ cæteris feſtinare, & operam adhibere, ut ad conſummationem veniat opus propoſitum peracceptum.

Hujuſmodi autem præſumptuoſe quodammodo ſcribere moti ſumus veſtræ apoſtolicæ ſanctitati, quia & alias, cum debemus adinvicem ad pacem conjungi, exiſtentes jam ad unionis conſummationem, licet alio modo tunc temporis ea quæ ſunt pacis tractabantur, aliter vero nunc diſpenſatur gratia Chriſti. Conſideravimus aliquos ſequentes proprias voluntates, & injuſte pacis proſecutionem prohibentes, qui jam conſenſu divino perfecerunt propoſitum eorundem, & bonum Chriſtianæ gentis invidentes, inimicitiam ad commune intentum omnium introduxerunt. Nos

tamen

ANNO CHRISTI 1274.

A tamen omnem coram unionis & concordiæ apponentes, ſic habemus per omnia, ſicut dictum eſt, & nolla a nohis conſurget occaſio. Nam quales in verbis nos oſtendimus fore, tales etiam, & ferventiores, nos in operibus invenietis paratos.

Beatitudo autem veſtra, ſanctiſſime domine, non aliter de nobis recogitet, nec aliquam hæſitationem habeat de conſummatione negotii ſæpe dicti: ſed omnem ambiguitatem & timorem ejicientes ab anima, de conſummatione & perfectione negotii ſæpe dicti, quod ad manus eſt, ſicut jam ad præſens recipiet ſanctitas veſtra. Tempus enim, in quo magis convenit diſpenſari ſuper Chriſtianorum utilitate communi, non aliud nunc quidem videtur, quam præſens, ad quod nosquidem, ad unum convenientes, cooperatione Spiritus ſancti, ubicumque voluerimus ambulare, in Deo faciemus virtutem, B angulari lapide Chriſto, qui eſt caput eccleſiæ, in quo omnis ædificatio ad templum ſanctum in medio noſtrum compaginata concreſcit, juſtam exinde promiſſionem habentes, & nos in pace indiruptibiliter conjungentes, non duo vel tres exiſtimemus, ſed milliana infinita & innumerabilia in ipſius nomine congregata.

Contra inimicos autem Dominicæ crucis, divi Amos dictum bene & optime inducitur: *Occidet Sol in eis in meridie*, ſic opinantibus ex anguſtia cordis, & obumbrabitur ſuper terram eorum in die lumen, & in meridie velut in nocte palpabunt: expugnatio erit eis, & totalis deſtructio: redemptio vero terræ ſanctæ & ultra alienigenæ non tranſibunt per eam. Ait Ioel magnus: *Ægyptus ad deſtructionem erit, & Idumæa ad campum perditionis*. C Et ſic tanquam ignis & flamma novi Iſraelis domus apparebit. Domus vero Eſaü tanquam ſtipula, & conſummabuntur, inquit: quoniam venerunt dies vindictæ juxta dictum divi Oſeæ, & dies retributionis eorum. Nos vero tota Chriſtiana gens dicimus, faventibus orationibus veſtris, virtutem a Deo accipientes: dilatati erimus, & ad priſtinum iterum veniemus. Si diſtantia enim noſtra impius ſuperbiendi libertatem conceſſit: coadunatio utique & in unum congregatio manifeſtiſſimum eis interitum præparabit. Iſtud eſt tempus illud, quod multi quidem noſtrorum ſpiritualium virorum, & etiam non pauci veſtrorum, mentis oculis diſcernentes, & prophetizantes ſuper hoc, deſiderarunt etiam illud corporeis oculis D revidere, ſed non viderunt. Deus autem in veſtris diebus, ſanctis veſtris orationibus annoens, videre hoc nos dignos conceſſit, ſecundum ſuæ judicium voluntatis: quod non decet omittere apoſtolicam animam veſtram, nec in vanum tranſire concedere. Incertum enim exiſtit, ſi tale deinceps tempus eveniet.

Amos. 8.

Ioel. 3.

Sed hæc quidem, beatiſſime domine, & propter bonas ſpes & confiſas, quas decet vos de futuro habere, ſuggerunt veſtræ ſcribere ſanctitati, ut ad futurum quod jam per vos debet celebrari concilium, futuram cum Deo eccleſiarum annuncietis confirmationem & reſtaurationem; & omnes divi viri qui congregari debent ibidem, cum deceat ipſos gaudere ſuper negotio ipſo, lætiores fiant, certificati de perfectione unitatis prædictæ: & etiam quod omnibus certifi- E cetor, quod labor, quem ſanctiſſima benignitas veſtra ad præſens negotium ſubrogavit, non vanus factus eſt, illius gratia qui ad hoc vos inſpiravit; illa fiducia, quam ad ipſum habetis; ſed ad tempus conducens, reddet fructum, non ſolum in triginta & ſexaginta, ſed etiam ad centuplum, juxta vocem Salvatoris in evangeliis. Reſiduum ſane in cura veſtræ ſanctitatis exiſtit.

Quid reſtat? debent in brevi nuncii noſtri una cum aliis fratribus qui penes nos exiſtunt, viam cum Deo accipere, ad veſtram ſedem altiſſimam proficiſ-

ANNO CHRISTI 1274.

A centes, ut appareant coram vobis cum perfectione operis peroptati. His autem hoc facere debentibus, ſicut ſummus pontifex & paſtor pervigil animarum, ac proviſor omnium, provideatis, ſi placet, & viam qua tranſire debent nuncii, modis omnibus ſecuram & ſine periculo fieri ſtatuatis: ut ſine impedimento, noſtri nuncii valeant ad veſtram ſanctiſſimam præſentiam proficiſci. Nam timemus valde, ne ipſis differentibus tanti & talis operis effectum, forte antiquos bellator pacis, motus invidia, tanto Divino operi obviare conetur: &, ut imperfectum contingat multo tempore remanere, per quoſdam iniquos homines indeſperate periculum operetur. Sed divinitas veſtra, ſua magna providentia repellat inſidias aſſidui inimici. Quare dictis nunciis, & fratribus, viam præparetis ſecuram, ut exinde verecundia malignitatis principi fiat, & eo- B rum cogitatione annullata, veſtræ providentia ſanctitatis, bonum, quod labore eſt tanto tempore acquiſitum, perducatur ad finem: ne propter deſpectum, antequam confirmetur & radicetur, aperte rumpatur. Quemadmodum enim labor poteſt reædificare, quod deſtruxit inertia: ita deſtruit incuria, quod acquiſitum eſt labore. Quapropter divinam veſtram & efficacem in operationibus providentiam ad hæc cogitavimus incitare, quam certi ſumus tribuere velle negotio ante dicto: in Deo confidentes, qui pacem ſuper omnia acceptat, & ipſam tribuit animabus diligentium ipſum, & in veſtra providentiſſima & imitativa ſanctitate, cujos orationes nobis affectuoſe concedantur. Amen.

C

*** GREGORII X. EPISTOLA ad Græcorum imperatorem.

ANNO CHRISTI 1274.

Reſpondet ejus epiſtolæ, & ad mittendos quamprimum apocriſarios hortatur.

Magnifico viro Michaeli Palæologo illuſtri imperatori, gratiam in præſenti, per quam gloriam obtineat in futuro.

Litterarum ſeries, quas nobis noviſſime tua magnificentia deſtinavit, cunctis, qui ſpiritu Dei aguntur, ipſas audientibus, gaudii & exultationis in Domino materiam ſubminiſtrat. D Siquidem circa inſtans unionis Latinorum & Græcorum deſideratæ, perutilis, ac Deo acceptæ negotium, & intenſum tuum teſtatur affectum, & votivum illius exitum proximum repromittit: *adjiciens inter cætera, quod eum qualem te oſtendis in verbo, talis & ferventior inveniaris in opere, nullius dubitationis ſcrupulus in noſtro corde remaneat de confirmatione ac perfectione negotii ſupradicti. Hæc quidem catholicos rei conſcios in jubilum excitant animos.

Sed multorum circa hoc motus reprimit, quod, ut verum fateamur, quamplures magnæ conditionis & ſtatus aſſerunt, unionis prædictæ tractatum ex Græcorum parte diutius in figmentis verborum & ſimultate deductum. Propter quod & nobis ſuper apocriſa- E riorum noſtrorum, qui ad tuam pervenere præſentiam, deliberantibus miſſione, id diſſuaſere frequentius: viam aliam, quæ ſe videbatur offerre præ manibus, potius ſuadentes. Licet autem illis credulitatis aures non duxerimus inclinandas, hæc tamen excellentiæ tuæ ad ſtimulum quaſi ſolicitudinis exponimus: ut attendens, quod ex iis, quæ de prædictis tuis litteris brevis ſupra commemoravit epilogus, & aliis, quæ patent latius in eiſdem, te oris tui verbo non ſolum Deo, ſed & univerſis audientibus, ſi famam tuam non negligas, ad conſummationem prædicti negotii quaſi obligaſſe videris; ad illam ſic ſolerter in-

 tendas,

Anno Christi 1274.

tendas, & efficaciter, & in veritate procedas, quod **A** tuæ promiſſionis effectu per evidentiam operis apparente, obſtruantur ora inique loquentium, qui celſitudinem tuam libenter forte notarent, quaſi non in ſinceritate debita hoc tam ſalubre negotium proſequaris; ſed & nunc poſt nuncios noſtros tanto tempore detentos, quaſi neceſſitatem dilationis ingeſſeris, ſicut hactenus ex eadem parte frequenter ingeſtas aſſerunt, ut per anguſtias temporis & per inopinatos caſus, qui perſæpe in negotiis tractandis emergunt, deſiderato fructu hoc tam ſalubre negotium fruſtraretur; ne quando nobis ſupergaudeant & inſultent ac dicant: ecce quod verebamur accidit. Sicut enim vobis prædiximus, ſolam perditionem temporis noſtrorum miſſio habuit nunciorum. **B**

Hæc ſicut ad tuam inſtructionem & proviſionem de paterna dulcedine prodeunt, ita in tuæ conſiderationis attentione dulceſcant. Sic enim ad ſalutem animæ tuæ afficimur, ut & perſonæ in via hac, quam præmiſſæ litteræ te ambulare deſcribunt, zelemus honorem; & deſideremus te diligentiſſimum fore opinionis tuæ cuſtodem, curam habentem de tuo nomine, nec famam aliquatenus negligentem. Perſta igitur: noſti enim, quod perſeverantiæ palma debetur. Perſta, & quæ te præmiſſæ tuæ litteræ tam ſolicite incœpiſſe commemorant, & nuncii noſtri, qui ad nos rediere, teſtantur, ſolicitudine continuanda, & quantum facultas permiſerit, augmentanda, proſequere, ad obtinendum immenſum Divinæ retributionis præmium, & **C** memoriale inter homines de tam pio, Deo tam amabili, & Chriſtianitati tam votivo, tam utili opere in æternum: miſſurus apocriſarios, quorum eædem magnitudinis tuæ litteræ pollicentur adventum cum poteſtate plenaria; & ad omnia, quæ noſtrarum miſſarum ad te per eoſdem nuncios litterarum tenor exigit, plene, prout decet, inſtructos.

De quorum ſecuro conductu, ſicut inſerta tuis litteris petitio continebat, per viam a celſitudinis tuæ nunciis ad nos propter hoc inter cætera deſtinatis de ſpeciali mandato tuo, ut dicebant, electam, ſalubriter duximus providendum. Datum Lugduni IX. Kal. Decembris, pontificatus noſtri anno II. **D**

BREVIS NOTA EORUM quæ in ſecundo concilio Lugdunenſi generali acta ſunt.

In nomine Domini. Amen.

ANno ejuſdem milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo quarto, menſe Maii, die Lunæ ſeptima ejuſdem, tertia Indictione, congregato generali concilio per ſanctiſſimum patrem dominum Gregorium decimum, ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ ſummum & univerſalem pontificem, Lugduni, in majori eccleſia ſancti Ioannis Lugdunenſis, injuncto prius per ipſum **E** ſanctiſſimum patrem, quinto die ante ſeſſionem, ſcilicet ſecunda ejuſdem menſis, omnibus prælatis & capellanis ſuis jejunio triduano, & ſedibus præparatis in navi ipſius eccleſiæ per circuitum: idem dominus papa circa horam Miſſæ deſcendens de camera ſua in ipſam eccleſiam, præparato ſibi ſaldiſtorio in choro, conducentibus eum duobus diaconis cardinalibus, ut moris eſt, dixit Tertiam & Sextam, quia erat dies jejunii. Quibus finitis ſubdiaconus venit cum ſandalibus, & calceavit eum, capellanis dicentibus pſalmos conſuetos circa ipſum: & eo calceato, & lotis manibus, diaconus & ſubdiaconus more ſolito induerunt eum omnibus veſtimentis pontificalibus albi coloris, quia inter Paſcha & Aſcenſionem erat, & pallio, ſicut ſi eſſet Miſſam celebraturus. Et inde præcedente cru-

A ce, aſcendit pulpitum præparatum & ornatum, & ſedit in ſaldiſtorio ſuo, miniſtrante ſibi pro presbytero, domino Simone tituli ſancti Martini, & diacono domino Othobono cardinale, & aſſiſtentibus ſibi in eodem pulpito ipſo domino Othobono ſancti Hadriani, & dominis Iacobo ſanctæ Mariæ in Coſmedin*, ſancti Georgii ad Velum aureum, Huberto ſancti Euſtachii, Matthæo ſanctæ Mariæ in Porticu, diaconis cardinalibus; etiam ſedente juxta eum domino Iacobo rege Aragonum, aſſiſtentibus etiam ſibi quibuſdam capellanis ſuperpelliceis indutis: ſedens idem ſummus pontifex in ſaldiſtorio ſuo fecit crucem ſuper prælatos & concilium, qui ſic ſedebant ab oppoſito, & in eminentibus ſedibus præparatis. In medio navis ejuſdem **B** eccleſiæ ſederunt domini, Pantaleo Conſtantinopolitanus, & Opizo Antiochiæ, patriarchæ*. In ſedibus aliis a latere dextro pontificis ſederunt domini, Ioannes Portuenſis, & ſanctæ Rufinæ, Petrus Tuſculanus vicedominus Præneſtinus, frater Bonaventura Albanenſis, frater Petrus Oſtienſis & Velletrenſis, Bertrandus Sabinenſis, epiſcopi cardinales; a latere vero ſiniſtro, Ancherus tituli ſanctæ Praxedis, Guilielmus ſancti Marci, Simeon tituli ſanctæ Cæciliæ, presbyteri cardinales. Poſt hos vero a dextris & ſiniſtris ſederunt primates, archiepiſcopi & epiſcopi, abbates & priores, & alii eccleſiarum prælati in magna multitudine, non diſcrepantes de locis, cum per eundem ſummum pontificem fuerit ordinatum, quod ſine præju**C**dicio eccleſiarum ſuarum ſederent: ſtantibus autem inferius fratre Vilhelmo de Hoſpitali, & fratre Roberto magiſtro Templi, & aliquibus fratribus earundem religionum, & nunciis ſolennibus Franciæ, Alemaniæ, Angliæ, & Siciliæ regum, & aliorum multorum quoque principum, baronum, capitulorum, & eccleſiarum procurator*. Capellani cantaverunt antiphonam, *Exaudi nos Domine*: qua finita dominus papa ſurgens, dixit *Oremus*. Dominus Othobonus flexis genibus, & dominus Iacobus, dixerunt: *Levate*. Et ſummus pontifex dixit alta voce orationem, ſicut habetur in ordinario. Deinde per unum capellanum cantata eſt litania minor, domino papa & omnibus cardinalibus & prælatis adſtantibus genibus flexis: & ſi**D**ne mitra. Qua finita per eundem capellanum, & reſpondentibus ſibi quamplurimis, dominus papa ſurgens, dixit: *Oremus*. Dominus Iacobus flexis genibus, & dominus Gottifredus, reſponderunt: *Levate*. Et dominus papa dixit aliam orationem in tono ſecũdum primam. Poſthæc dominus Othobonus, facta reverentia domino papæ, & benedictione petita, ut moris eſt, cantavit evangelium ſecundum Matthæum, ſcilicet: *Deſignavit dominus Ieſus alios ſeptuaginta duos.* (Luc. 10.) Quo finito dominus papa ſtans erectus, alta voce incepit hymnum, ſcilicet, *Veni creator Spiritus*. Quo cantato per ipſum, & totum concilium, ſtans ſine mitra, cum magna devotione, ipſe ſedit in ſaldiſtorio ſuo, & **E** omnes prælati in locis ſuis ſederunt: & tunc ipſe incepit ſermocinari, propoſito themate, ſcilicet: *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum, antequam patiar, & antequam moriar* (Luc. 22.): & proſecutus eſt ſermonem ſuum. Quo finito, & pauſato aliquantulum, cœpit alloqui concilium, narrando motum & votum animi ſui, & cauſas propter quas evocaverat concilium, & ſuper quibus, ſcilicet ſuper ſubſidio terræ ſanctæ, & ſuper unione Græcorum, & ſuper reformatione morum. Qua allocutione completa, ſurrexit de ſede, & indixit aliam ſeſſionem ad aliam diem, Lunæ ſcilicet: & ſic diſſoluta eſt prima ſeſſio. Idem autem papa rediens ad locum ubi ipſe ſe induerat, exuit ſe pontificalibus veſtimentis, & dixit Nonam.

Eodẽ anno & menſe, die vero veniente decima octava ejuſdem, facta eſt ſecunda ſeſſio, in qua omnia

facta

* Add. Gottifrede.

* Patriarcha ritus Latini.

* Cor. procuratoribus.

ANNO CHRISTI 1274.

facta ſunt ſicut in prima, excepto quod non fuit indictum jejunium, & pro presbytero ſervivit dominus Averus, pro diacono dominus Iacobus, & quod aliud evangelium cantatum eſt, ſcilicet ſecundum Lucam: *Vos eſtis ſal terræ:* & quod aliæ orationes dictæ ſunt, ſicut in ordinario habetur; & quod dominus papa non fecit ſermonem, ſed allocutionem tantùm ſuper illis quæ fuerant in prima ſeſſione. Qua allocutione finita, lectæ ſunt conſtitutiones pro zelo fidei, & licentiati ſunt omnes in iſta ſeſſione procuratores capitulorum, ac abbates & priores non mitrati, exceptis illis qui fuerunt nominatim ad concilium evocati: licentiati ſunt omnes alii inferiores prælati mitrati, & indicta eſt tertia ſeſſio ad diem Lunæ poſt octavam Pentecoſtes, quæ erat vigeſima octava Maii. Et ſic diſſoluta eſt ſecunda ſeſſio.

Luc.14.

Inter primam & ſecundam ſeſſionem, dominus papa cum cardinalibus advocarunt ſegregatim archiepiſcopos, & quemlibet cum uno epiſcopo & abbate ſuæ provinciæ, & diviſos habuit eos in camera ſua, epiſcopos etiam & abbates, qui immediate ſubſunt Romanæ eccleſiæ: & petiit & obtinuit ab eis omnes decimas reddituum, fructuum, & proventuum eccleſiarum uſque ad ſex annos continuos, incipiendo a feſto ſancti Ioannis Baptiſtæ inſtantis anni Domini milleſimi ducenteſimi ſeptuageſimiquarti, uſque ad ſex annos continuos futuros, ſicut in conſtitutione habetur.

Item pendente termino ſequentis ſeſſionis, frater Hieronymus & frater Bonagratia de ordine fratrum Minorum, qui miſſi fuerant nuncii cum duobus fratribus per Romanam eccleſiam ad Græcos, miſerunt quaſdam litteras domino papæ, de quibus ipſe dominus papa multum gaviſus eſt, & fecit vocari omnes prælatos in majori eccleſia Lugdunenſi: & ibi omnibus prælatis exiſtentibus in cappis ſuis, frater Bonaventura Albanenſis epiſcopus ſermocinatus eſt, propoſito themate, quod legitur Baruch: *Exurge Ieruſalem, ſta in excelſo, & circumſpice ad Orientem, & inde collige filios tuos ab Oriente uſque ad Occidentem:* poſt cujus ſermonem lectæ ſunt prædictæ litteræ. Baruch.5.

Eodem anno, menſe vero Iunii, die ejuſdem ſeptima, in qua omnia facta ſunt ſicut in prima, excepto quod non fuit indictum jejunium, & quod pro diacono ſervivit dominus Gaufredus ad Velum aureum, & quod cantatum eſt aliud evangelium, ſcilicet ſecundum Matthæum: *Acceſſerunt ad Ieſum diſcipuli,* &c. & quod aliæ orationes dictæ ſunt ſicut in ordinario continetur, & quod non fuit ibi rex Aragonum, & quod frater Petrus Oſtienſis epiſcopus ſermocinatus eſt, incipiens thema, ſcilicet: *Leva in circuitu oculos tuos, & vide: omnes iſti congregati ſunt, venerunt tibi.* Et poſtea lectæ ſunt conſtitutiones, ſcilicet: Vt circa electionem, Avaritiæ cæcitas, Quam ſit eccleſiis, Perpetuæ ſanctionis, Nulli dicere, Si quando contigerit, Quamvis conſtitutio, Properandum, Eos qui clericos, Exigit multorum, Conſtitutionem felicis recordationis Innocentii papæ, Præſente generali. Quibus lectis dominus papa allocutus eſt concilium, & dedit licentiam omnibus prælatis quod poſſent exire Lugdunum, & elongare ſe uſque ad ſex leucas. Diem alterius ſeſſionis non præfixit, propter dubium adventum Græcorum: & ſic abſoluta eſt tertia ſeſſio. Tamen inter ſecundam & tertiam ſeſſionem dominus papa vocavit prælatos, ſicut inter primam & ſecundam, & fecit legi coram eis conſtitutiones prædictas: quæ lectæ ſunt.

Matth.8. Iſaia 60.

Eodem vero anno & menſe, die vigeſimaquarta, nuncii imperatoris Græcorum venerunt, quorum nomina ſunt in littera miſſa papæ: Omnes prælati qui erant in concilio cum familiaribus ſuis, camerarius

A cum tota familia papæ, vicecancellarius, & omnes notarii, ac omnis familia cardinalium, exiverunt eis obviam, & eos uſque ad palatium domini papæ honorifice conduxerunt: qui ab eodem domino papa ſtante in aula ejuſdem palatii cum omnibus cardinalibus, & multis prælatis, ad pacis oſculum honorifice ſunt recepti: & eis repræſentaverunt litteras imperatoris Græcorum bullatas bulla aurea, & alias litteras prælatorum, & dixerunt in præſentia domini papæ, quod veniebant ad omnimodam obedientiam ſanctæ Romanæ eccleſiæ, & ad recognitionem fidei, quam ipſa eccleſia tenet, & primatum ipſius, &c. Et poſt hoc venerunt ad hoſpitia ſua.

ANNO CHRISTI 1274.

Eodem anno, & menſe, die vigeſimaoctava, in feſto apoſtolorum Petri & Pauli, dominus papa celebravit Miſſam in majori eccleſia ſancti Ioannis Lugdunenſis, exiſtentibus ibidem omnibus cardinalibus, & prælatis, qui ad concilium fuerant evocati: lecta eſt epiſtola in Latino, & Græco, & cantatum eſt evangelium per dominum Othobonum in Latino, & quemdam diaconum Græcorum in habitu in quo Græci ſolent cantare, in Græco, poſt eum. Quibus dictis, frater Bonaventura fecit ſermonem ſuum uſque ad finem: poſtea vero cantatum eſt ſymbolum, ſcilicet, *Credo in unum Deum,* in Latino, incipientibus dominis cardinalibus, & epiſcopis, qui ſicut cantores, ſeu primicerii, tenuerunt chorum in cantu, & proſequentibus canonicis ejuſdem eccleſiæ. Poſt hoc vero immediate prædictus patriarcha, cum omnibus Græcis archiepiſcopis de Calabria, & frater V. de Morbecca, de ordine fratrum Prædicatorum, & frater Ioannes de Conſtantinopoli de ordine fratrum Minorum, pœnitentiarii domini papæ, qui linguam Græcam noverant, cantaverunt ſolenniter & alta voce prædictum ſymbolum: & quando ventum eſt ad articulum illum, *Qui a Patre, Filioque procedit;* ſolenniter, & devote ter cantaverunt. Quo ſymbolo finito, idem patriarcha, archiepiſcopi, & logotheta, cum aliis cantaverunt laudes ſolennes in lingua Græca domino papæ, & poſt hæc Miſſa per ipſum dominum papam, ſtantibus Græcis prædictis, juxta altare proſecuta eſt, & completa.

B

C

D Eodem anno, menſe vero Iulii, die tertia ejuſdem, dominus papa fecit vocari dominum epiſcopum Leodienſem ad ſe, & propoſitis quibuſdam exceſſibus ſuis ſibi, compulit eum cedere oneri, & honori. Sequenti vero die, nuncii Tartarorum regis repræſentaverunt ſe domino papæ in camera ſua, exiſtentibus ibi omnibus cardinalibus, & multis prælatis, qui ante eum convenerant ad tractandum de negotiis concilii: quibus etiam omnibus familia cardinalium & prælatorum, de mandato domini papæ obviam exiverunt, & eodem die eſt quarta ſeſſio nunciata ad diem Veneris futuri, ſcilicet ejuſdem menſis, omnibus prælatis per curſores domini papæ. Et eodem die dominus papa fecit vocari dominum Fridericum abbatem ſancti Pauli de Vrbe, & propoſitis quibuſdam exceſſibus ſuis ſibi, compulit cedere eum dictæ abbatiæ.

E

Eodem anno, & menſe, die Veneris, ſexta ejuſdem, in octava ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli, facta eſt quarta ſeſſio, exiſtentibus in loco, ubi dominus papa cum diacono cardinali ſedebat, prædictis nunciis imperatoris Græcorum a latere dextro poſt cardinales: in qua omnia facta ſunt ſicut in prima, excepto quod fuit cantatum per dominum Hubertum evangelium ſecundum Matthæum, ſcilicet: *Iuſſit Dominus diſcipulis ſuis aſcendere naviculam,* quod competebat diei; & frater Petrus Oſtienſis prædicavit, qui domino papæ pro presbytero ſerviebat, thema ſcilicet, *Illuminans tu,* &c. poſt cujus ſermonem dominus papa allocutus eſt concilium, narrans prædictas

Matth.14. Pſal.75.

Anno Christi 1274.

A ctas tres cauſas vocationis concilii, & dicens qualiter contra opinionem quaſi omnium, Græci libere veniebant ad obedientiam Romanæ eccleſiæ, profitendo fidem, & recognoſcendo primatum ipſius, nihilque temporale petendo: de quo multum dubitabatur. Dixit etiam, qualiter ſcripſerat imperatori Græcorum, quod ſi non vellet ſpontanee venire ad obedientiam Romanæ eccleſiæ, & fidem ejus, quod mitteret nuncios ſolennes ad tractandum ſuper his, quæ petere volebat; & ipſe Deo favente omnibus prætermiſſis, ſpontanee, & libere fidem Romanæ eccleſiæ, & primatum ipſius profeſſus eſt, & recognovit in ſumma, quod prædictos ouncios ad profitendum & recognoſ- B cendum miſerat in ſua præſentia, ſicut in litteris per prædictum dominum imperatorem ſibi miſſis continebatur expreſſe. Tunc mandavit legi ipſas litteras, & alias litteras multorum prælatorum: quod fecerat prædictis nunciis, & litteras filii ipſius imperatoris: quæ tres erant bullatæ bulla aurea, tranſlatæ in litteras Latinas. Quibus lectis, unus de prædictis nunciis, ſcilicet logotheta, dicens ſe viva voce a dicto imperatore in mandatis habere, quod poſſet jurare in animam ipſius, ſi domino papæ placeret, & profeſſus eſt publice fidem Romanæ eccleſiæ, quæ lecta fuerat in concilio, tenere dictum imperatorem, & imperium, & eam perpetuo ſervaturos, & nullo tempore receſſuros ab ea, ut in forma juramenti plenius continetur. Et ſic eſt finis ipſius ſeſſionis.

Poſtea vero dominus papa alta voce incepit, *Te* C *Deum laudamus*: quod totum domino papa ſtante ſemper erecto, & ſine mitra, cum magna devotione, & multis lacrymis, proſecutum eſt & completum. Quo completo quidam capellanus dixit verſiculum: *Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis*: & reſponſum eſt a baſtantibus: *A templo ſancto tuo, quod eſt in Ieruſalem*. Quo dicto, dominus papa dixit: *Dominus vobiſcum*. Reſponſum eſt: *Et cum ſpiritu tuo*. Poſtea dixit: *Oremus*, ſine *Flectamus genua*: & dixit orationem: *Da eccleſiæ tuæ quæſumus omnipotens Deus, ut ſancto Spiritu congregata, &c.* ſicut in ordinario habetur. Qua finita, ſedit in faldiſtorio ſuo, & allocutus eſt concilium ſuper tanto gaudio, incipiens: *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum*: (Luc. 22.) D & dictis paucis verbis, præfati patriarcha, & archiepiſcopus Græcorum, deſcenderunt in navim eccleſiæ, & ſederunt in ſedibus altis, in loco in quo ſedebant presbyteri cardinales poſt eos. Et tunc dominus papa reverenter incepit, *Credo in unum Deum*, in Latino, quod per eum, qui ſine mitra ſtabat, & totum concilium, proſecutum eſt & completum. Quo completo, patriarcha Græcorum incepit ſimiliter, *Credo in unum Deum*, in Græco: quod per eum, & archiepiſcopum Nicoſienſem, & alios Græcos qui ſecum venerant, & alios archiepiſcopos, & abbates Græcos de regno Siciliæ, proſecutum eſt & completum: dicendo publice, & ſolenniter, *Qui a Patre, Filioque procedit*; cantando eum bis. Quo completo, dominus papa allocutus eſt concilium paucis verbis, & dixit in- E ter alia, qualiter rex Tartarorum miſerat nuncios ſuos cum litteris ad eum, & concilium, qui nuncii ſtabant ad oppoſitum domini papæ, ad pedes patriarcharum: & mandavit legi litteras ipſius regis Tartarorum per quemdam capellanum. Quibus lectis dominus papa iterum alloquitur concilium paucis verbis, & indixit aliam ſeſſionem ad diem Lunæ undecimam ejuſdem, & aliam ad diem Martis ſequentis, non tamen præciſe, quia dixit, ſi commode poſſet: in quo dixit ſe debere finire concilium. Et ſic diſſoluta eſt quarta ſeſſio.

Eodem anno, & menſe, die ſabbati, ſeptima ejuſdem, dominus papa oſtendit cardinalibus conſtitu-A tionem, quam fecerat ſuper electione Romani pontificis, per quam orta eſt diſſenſio inter eum & cardinales in privato, quæ poſtmodum venit in publico. Nam dominus papa vocavit prælatos ſine cardinalibus, & vocavit cardinales per nationes, & cardinales in conſiſtorio. Omni die conveniebant ſine papa, & ſimiliter allocuti ſunt aliquos prælatos ſuper conſtitutione præfata in conſiſtorio: & rogaverunt, quod ſi dominus papa eorum aſſenſus requireret ſuper ipſa conſtitutione, quod non darent diffinitivum conſilium, vel conſenſum, donec rationes ipſorum audirent, & ſimiliter multi ex cardinalibus per nationes vocarunt prælatos in domibus ſuis, petentes ab eis B conſilium, quid eſſet ſuper hoc faciendum, & auxilium, ſi neceſſe eſſet, modo prædicto. Et dominus papa ſimiliter vocatis prælatis, ut ſupra dictum eſt, & expoſita intentione ſua, prius injunxit eis in virtute ſanctæ obedientiæ ſub excommunicationis pœna, quod nemini revelarent illa quæ audirent, & viderent, & facerent tunc ibi cum eo. Et fecit eos conſentire, & aſſentire illi conſtitutioni, & mandavit, quod ſinguli ſua ſigilla apponerent conſtitutioni prædictæ, quod & fecerunt. Nam factæ ſunt ſchedulæ per regna, & provincias, quibus omnes prælati ſua ſigilla appoſuerunt: propter quod dilata eſt ſeſſio ad diem Lunæ decimamſextam ejuſdem menſis.

Eodem anno, & menſe, die Dominico, decimaquinta ejuſdem, hora matutinali obiit claræ memoriæ frater Bonaventura Albanenſis epiſcopus, qui fuit C homo eminentis ſcientiæ, & eloquentiæ, vir quidem ſanctitate præcipuus, vita, commiſeratione, ac moribus excellentiſſimis decoratus, benignus, affabilis, pius, & miſericors, virtutibus plenus, Deo & hominibus dilectus, qui ſepultus eſt ipſo die Dominico in loco fratrum Minorum Lugduni, cujus exequiis interfuit dominus papa cum omnibus prælatis, qui erant in concilio, & tota curia. Et frater Petrus Oſtienſis epiſcopus celebravit Miſſam, & prædicavit propoſito themate, ſcilicet: *Doleo ſuper te, frater mi Ionatha*. (2. Reg. 1.) Multæ lacrymæ, & gemitus ibi fuerunt: hanc ei gratiam conceſſerat Dominus, quod quicumque eum videbant, ipſius amore incontinenti capiebantur ex corde.

D Eodem anno, & menſe, die decimaſexta ejuſdem, facta eſt quinta ſeſſio, in qua antequam dominus papa intraret eccleſiam, frater Petrus Oſtienſis epiſcopus, præſentibus omnibus prælatis, baptizavit unum ex nunciis Tartarorum cum duobus ſociis: quibus dominus papa fecit fieri veſtes de ſcarlato more Latinorum. Et poſtmodum dominus papa intravit eccleſiam, & facta ſunt omnia, ſicut in prima, excepto quod dominus Matthæus ſanctæ Mariæ in Portica cantavit evangelium ſecundum Matthæum, ſcilicet: *Videte, & vigilate, & orate: attendite vobis, & univerſo gregi*. (Act. 20.) Quo finito, lectæ ſunt conſtitutiones, ſcilicet: Vbi periculum, Si forte, Si canonici abſolutionis, Sciant cuncti, Etſi pignorationes, Quicumque, Generali conſtitutioni, Altercationis antiquæ, Decet do- E mum Dei, Vſurarum voraginem, Quanquam uſurarii, Hoc conſultiſſimo, Statutum felicis recordationis. Quibus lectis, dominus papa allocutus eſt concilium, dicens quomodo eccleſia Dei inæſtimabile damnum perpeſſa fuerat ex obitu fratris Bonaventuræ Albanenſis epiſcopi: & mandavit omnibus prælatis, & omnibus presbyteris per totum mundum, ut quilibet eorum unam Miſſam deberet cantare pro anima ipſius, & aliam pro animabus omnium aliorum qui mortui ſunt adveniendo, ſtando, ſeu redeundo ad concilia, ſive ad concilium. Et quia propter baptiſmum Tartarorum, & lectionem conſtitutionum, hora tarda videbatur, continuavit aliam ſeſſionem

in

ANNO CHRISTI 1274.

in craſtinum, ſcilicet decimamoctavam ejuſdem: & ſic diſſoluta eſt quinta ſeſſio.

Eodem anno, & menſe, die decimaſeptima ejuſdem, facta eſt ultima ſeſſio: in qua incontinenti dominus papa intravit eccleſiam, indutus omnibus pontificalibus veſtimentis, aſcendit in pulpitum, & nonnulli alii prælati: lectæ ſunt conſtitutiones, ſcilicet, Religionum diverſitatem, &, Cum ſacroſancta Quibus lectis dominus papa allocutus eſt concilium, narrans prædictas tres cauſas vocationis concilii, & quomodo negotium terræ ſanctæ & Græcorum erat inceptum, & feliciter Domino favente conſummatum: & inter alia dixit, quod prælati faciebant ruere totum mundum, & quod mirabatur quod aliqui malæ vitæ & converſationis non corrigebantur, cum particulares malæ vitæ, & bonæ vitæ, & converſationis, veniſſent ad ipſum inſtanter petentes ceſſionem Unde monuit eos, quod ipſi ſe corrigerent, quia ipſis correctis non erat neceſſe condere aliquas conſtitutiones ſuper reformatione eorum: alioquin dixit ſe dure acturum cum ipſis ſuper reformatione morum. Super ordinatione vero parochialium eccleſiarum, ne fraudentur rectorum ſuorum præſentia, & viri idonei ponantur in eis, & ſuper aliis, dixit ſe cito, dante Domino, apponere remedia opportuna: quod uſque in ipſo concilio fieri non potuit, propter multorum negotiorum occupationem. Omnibus finitis, dominus papa dixit, *Oremus*, *Flectamus genua*, *Levate*, & orationem ſicut in ordinario habetur. Qua finita, data eſt licentia omnibus prælatis recedendi: & dominus papa dedit benedictionem, ſcilicet, *Sit nomen Domini benedictum*, *&c.* & dominus Othobonus dixit: *Recedamus in pace*. & ſic diſſolutum eſt concilium, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum Patre, & Spiritu ſancto vivit, & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΡΩΜΑΙΩΝ

ἐπιστολὴ πρὸς Γρηγόριον πάπαν τὸν δέκατον.

LITTERÆ MICHAELIS PALÆOLOGI IMPERATORIS

Græcorum ad Gregorium papam X.

Sanctiſſimo & beatiſſimo primo & ſummo pontifici apoſtolicæ ſedis, venerabili papæ & communi patri omnium Chriſtianorum, & venerabili patri imperii noſtri, D. Gregorio, Michael in Chriſto Deo fidelis imperator & moderator Romæorum, Ducas, Angelus, Comnenus, Palæologus, & ſpiritualis filius magnæ ſanctitatis veſtræ, convenientem honorem & reverentiam cum ſincera & pura affectione, & orationum poſtulationem.

Τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ, τῷ πρώτῳ καὶ ἄκρῳ ἀρχιερεῖ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου, οἰκουμενικῷ πάπᾳ, καὶ κοινῷ πατρὶ πάντων τῶν Χριστιανῶν, καὶ σεβασμίῳ πατρὶ τῆς βασιλείας μου, κύρῳ Γρηγορίῳ, Μιχαὴλ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων, Κομνηνὸς, Δούκας, Ἄγγελος, ὁ Παλαιολόγος, καὶ γνήσιος υἱὸς τῆς μεγάλης ἁγιοσύνης σου τὴν ἀνήκουσαν τιμὴν καὶ αἰδῶ μετὰ εἰλικρινοῦς καὶ καθαρᾶς διαθέσεως, καὶ εὐχῶν αἴτησιν.

QUONIAM miſſi ſunt a magnitudine veſtra ad imperium meum nuncii Deo placentis ordinis fratrum Minorum, frater Hieronymus de Aſculo, frater Raimundus Berengarius, frater Bonagratia de ſancto Ioanne in Perſiceto, & frater Bonaventura de Mugello; & obtulerunt litteras magnæ ſanctitatis veſtræ imperio meo, in quibus inter alia de confeſſione fidei, quam docet, & prædicat, & confitetur ſancta Romana eccleſia, continebatur, & oportebat in his magis reſponſionem convenientem nos facere: ecce hoc facit imperium meum. Habet autem profeſſio fidei in dictionibus taliter. Credimus ſanctam Trinitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, unum Deum omnipotentem, totamque in Trinitate deitatem coeſſentialem & conſubſtantialem, coæternam, & coomnipotentē, unius voluntatis, poteſtatis, & majeſtatis, creatorem omnium creaturarum, a quo omnia, in quo omnia, per quem omnia quæ ſunt in cælo & in terra, viſibilia, inviſibilia, corporalia, & ſpiritualia. Credimus ſingulam quamque in Trinitate perſonam, unum verum Deum, plenum & perfectum. Credimus ipſum Filium Dei, Verbum Dei, æternaliter natum

ΕΠΕΙ ἀπεστάλησαν παρὰ τῆς σῆς μεγαλειότητος πρὸς τὴν βασιλείαν μου ἀποκρισιάριοι τῆς θεαρέστου τάξεως τῶν Μινόρων, ὅ, τε, ἀδελφὸς Ἱερώνυμος ντὲ Ἄσκυλο, ὁ ἀδελφὸς Ῥαϊμοῦνδος Μπερεγκάριος, ὁ ἀδελφὸς Μποναγράτζια ντὲ σάγκτο Ἰωάννε ἰν Περσετζίτω, καὶ ὁ ἀδελφὸς Μποναβεντούρας ντὲ Μουτζέλο, καὶ διεκομίσαντο γράμμα τῆς σῆς μεγάλης ἁγιοσύνης, ἐν ᾧ σὺν ἄλλοις καὶ περὶ τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως, ἣν διδάσκει καὶ ὁμολογεῖ καὶ κηρύττει ἡ ἁγία ἐκκλησία τῆς Ῥώμης, διελαμβάνετο, καὶ ἔδει ἐν τούτοις μᾶλλον ἀπόκρισιν ἡμᾶς δεόντως ποιήσασθαι· ἰδοὺ τοῦτο ποιεῖ ἡ βασιλεία μου. ἔχει δὲ ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως, ἐπὶ λέξεως οὕτως. πιστεύομεν τὴν ἁγίαν τριάδα, τὸν πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἕνα θεὸν παντοδύναμον, ὅλην τε ἐν τριάδι τὴν θεότητα ὁμοφυᾶ καὶ συναΐδιον καὶ συμπαντοδύναμον, ἑνὸς θελήματος, ἐξουσίας, καὶ μεγαλειότητος, δημιουργὸν πάντων τῶν δημιουργημάτων, ἀφ' οὗ πάντα, ἐν ᾧ πάντα, δι' οὗ πάντα τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, ὁρατὰ καὶ ἀόρατα, τὰ σωματικὰ καὶ πνευματικά. πιστεύομεν ἕκαστον ἐν τῇ τριάδι πρόσωπον, ἕνα ἀληθινὸν ", πλήρη, καὶ τέλειον. πιστεύομεν αὐτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, λόγον τοῦ θεοῦ, ἀϊδίως γεννηθέντα

" Deeſt θεόν.

ANNO CHRISTI 1274.

de Patre, conſubſtantialem, coomnipotentem, & æqualem per omnia Patri in divinitate, temporaliter natum de Spiritu ſancto, & Maria ſemper virgine, cum anima rationali; duas habentem nativitates, unam ex Patre nativitatem æternam, alteram ex matre temporalem: Deum verum & hominem verum, proprium in utraque natura atque perfectum, non adoptivum nec phantaſticum, ſed unum & unicũ Filium Dei, in duabus & ex duabus naturis, Divina ſcilicet & humana, in unius perſonæ ſingularitate: impaſſibilem & immortalem divinitate, ſed in humanitate pro nobis & ſalute noſtra paſſum vera carnis paſſione, mortuum, & ſepultum, & deſcendiſſe ad inferos, ac tertia die reſurrexiſſe a mortuis vera carnis reſurrectione: die quadrageſima poſt reſurrectionem cum carne, qua reſurrexit, & anima, aſcendiſſe in cælum, & ſedere ad dexteram Dei Patris, inde venturum judicare vivos & mortuos, & redditurum unicuique ſecundum opera ſua, ſive bona fuerint, ſive mala. Credimus & Spiritum ſanctum plenum & perfectum verumque Deum ex Patre Filioque procedentem, coæqualem, & conſubſtantialem, & coomnipotentem, & coæternum per omnia Patri & Filio. Credimus hãc ſanctam Trinitatem, non tres Deos, ſed unicum Deum, omnipotentem, æternum, & inviſibilem, & incommutabilem. Credimus ſanctam catholicam & apoſtolicam unam eſſe veram eccleſiam, in qua unum datur ſanctum baptiſma, & vera omnium remiſſio peccatorum. Credimus etiam veram reſurrectionem hujus carnis, quam nunc geſtamus, & vitam æternam. Credimus etiam novi & veteris teſtamenti, legis, ac prophetarum, & apoſtolorum, unum eſſe auctorem Deum ac Dominum omnipotentem. Hæc eſt vera fides catholica: & hanc ſupradictis articulis tenet & prædicat ſacroſancta Romana eccleſia. Sed propter diverſos errores, a quibuſdam ex ignorãtia, & ab aliis ex malitia introductos, dicit & prædicat, eos, qui poſt baptiſmum in peccata labuntur, non rebaptizandos, ſed per veram pœnitentiam ſuorum conſequi veniam peccatorũ. Quod ſi vere pœnitentes in caritate deceſſerint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commiſſis ſatisfecerint & omiſſis: eorum animas pœnis purgatoriis, ſeu catharteriis, ſicut nobis frater Ioannes explanavit, poſt mortem purgari: & ad pœnas hujuſmodi relevandas prodeſſe eis fidelium vivorum ſuffragia, Miſſarum ſcilicet ſacrificia, orationes, & eleemoſynas, & alia pietatis officia, quæ a fidelibus pro aliis fidelibus fieri conſueverunt ſecundum eccleſiæ inſtituta. Illorum autem animas, qui poſt ſacrum baptiſma ſuſceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam

A ἐκ τοῦ πατρὸς, ὁμοπαντοδύναμον, καὶ ἴσον κατὰ πάντα τῷ πατρὶ ἐν τῇ θεότητι, χρονικῶς γεννηθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς ἀειπαρθένου μετὰ ψυχῆς λογικῆς, δύο ἔχοντα γεννήσεις, μίαν ἐκ πατρὸς ἀΐδιον, ἄλλην ἐκ μητρὸς χρονικήν· θεὸν ἀληθινὸν, καὶ ἄνθρωπον ἀληθινὸν, ἴδιον ἐν ἑκάστῃ φύσει καὶ τέλειον· οὐχ υἱόθετον, οὐ φανταστικὸν, ἀλλ᾽ ἕνα καὶ μόνον υἱὸν θεοῦ ἐν δυσὶ καὶ ἐκ δύο, θείᾳ καὶ ἀνθρωπίνῃ φύσεσιν, ἑνὸς προσώπου ἑνότητι,
B ἀπαθῆ καὶ ἀθάνατον τῇ θεότητι, ἀλλ᾽ ἐν τῇ ἀνθρωπότητι ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας παθόντα ἀληθεῖ σαρκὸς πάθει, θανόντα καὶ ταφέντα καὶ κατελθόντα ἐν κατωτάτῳ, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάντα ἐκ τῶν νεκρῶν ἀληθεῖ σαρκὸς ἀναστάσει· μεθ᾽ ἡμέρας τεσσαράκοντα μετὰ τὴν ἀνάστασιν σὺν τῇ σαρκὶ ᾗ ἀνέστη, καὶ ψυχῇ, ἀνελθόντα τὸν οὐρανὸν, καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς, καὶ πάλιν ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, καὶ ἀποδώσοντα ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, εἴτε ἀγαθὰ ἔσονται, εἴτε κακά. πιστεύομεν
C δὲ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πλήρη καὶ τέλειον θεὸν, ἀληθῆ θεὸν, ἐκ πατρὸς υἱοῦ τε ἐκπορευόμενον, ἴσον καὶ ὁμοούσιον καὶ συμπαντοδύναμον καὶ συναΐδιον κατὰ πάντα τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ. πιστεύομεν ταύτην τὴν ἁγίαν τριάδα οὐ τρεῖς θεοὺς, ἀλλ᾽ ἕνα θεὸν παντοδύναμον ἀΐδιον, ἀόρατον, ἀναλλοίωτον. πιστεύομεν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν μίαν εἶναι ἀληθινὴν ἐκκλησίαν, ἐν ᾗ ἓν δίδοται ἅγιον βάπτισμα, καὶ ἀληθὴς πασῶν ἄφεσις ἁμαρτιῶν. πιστεύομεν δὲ καὶ ἀληθῆ ἀνάστασιν τῆς δε τῆς σαρκὸς, ἣν νῦν φέρομεν, καὶ ζωὴν ἀΐδιον. πιστεύομεν δὲ τῆς νέας καὶ τῆς παλαιᾶς διαθήκης, τοῦ νόμου, καὶ τῶν προφητῶν, καὶ ἀποστόλων,
D ἕνα ἀρχηγὸν εἶναι, θεὸν καὶ κύριον παντοδύναμον. αὕτη ἐστὶν ἡ ἀληθὴς πίστις καὶ καθολικὴ, καὶ ταύτην ἐπὶ τοῖς ῥηθεῖσι κεφαλαίοις κρατεῖ καὶ κηρύττει ἡ ἱερὰ καὶ ἁγία τῆς Ῥώμης ἐκκλησία. ἀλλὰ διά τινας διαφόρους πλάνας παρά τινων μὲν ἐξ ἀγνοίας, παρά τινων δὲ ἐκ κακίας εἰσαχθείσας, λέγει καὶ κηρύττει, τοὺς μετὰ τὸ βάπτισμα εἰς ἁμαρτίας ὀλισθαίνοντας μὴ ἀναβαπτίζεσθαι, ἀλ-
E λὰ δι᾽ ἀληθοῦς μετανοίας τῶν ἰδίων δύνασθαι λαμβάνειν συμπάθειαν ἁμαρτιῶν. ἐὰν δὲ οἱ ἀληθῶς μετανοοῦντες, ἐν ἀγάπῃ ἀποχωρήσωσι πρὸ τοῦ ἀξίοις καρποῖς μετανοίας περὶ τῶν πλημμεληθέντων τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι ἢ τῶν ἁμαρτηθέντων· τούτων τὰς ψυχὰς ποιναῖς πυργατωρίοις, ἤτοι καθαρτηρίοις, καθὼς ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννης διεσάφησε, μετὰ θάνατον καθαρίζεσθαι· πρὸς δὲ τὸ τὰς ποινὰς ταύτας ἀνακουφίζεσθαι, ὠφελεῖ αὐτοὺς τῶν ζώντων πιστῶν ἡ συγκρότησις, λειτουργιῶν λέγω ἱεροτελεσίαι, προσευχαὶ καὶ ἐλεημοσύναι, καὶ ἄλλα εὐσεβείας ἔργα τὰ παρὰ τῶν πιστῶν ὑπὲρ ἄλλων πιστῶν γίνεσθαι εἰθισμένα, κατὰ τὴν τῆς ἐκκλησίας ἀποκατάστασιν. τούτων δὲ τὰς ψυχὰς μετὰ τὸ ἱερὸν βάπτισμα λαβεῖν εἰς μηδένα ἁμαρτίας μῶμον ἐπιδραμόντων, κἀκείνας τὰς με-

τὰ

μετὰ τὸ ἐφελκύσαι ἁμαρτίας μῶμον, ἂν ἢ ἐν τοῖς οἰκείοις μένουσαι σώμασιν, ἢ μετὰ τὴν τούτων ἀπέκδυσιν, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, καθαρισθήσονται, εἰς τὸν οὐρανὸν αὐτίκα παραδέχεσθαι. ἐκείνων δὲ τὰς ψυχὰς τῶν ἐν θανασίμῳ ἁμαρτήματι, ἢ μετὰ μόνης τῆς προπατορικῆς ἀποχωρησάντων, παραυτίκα εἰς τὸν ᾅδην καταβαίνειν, ποιναῖς ἀνίσοις τιμωρηθησομένας. ταῦτα ἡ ἁγία ἐκκλησία τῆς Ῥώμης πιστεύει καὶ στερρῶς βεβαιοῖ, καὶ ὅτι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως πάντες ἄνθρωποι πρὸ τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῶν ἰδίων σωμάτων φανήσονται, ἀποδώσοντες περὶ τῶν οἰκείων πράξεων λόγον. κρατεῖ δὲ καὶ διδάσκει αὕτη ἡ τῆς Ῥώμης ἐκκλησία, ἑπτὰ εἶναι ἐκκλησιαστικὰ μυστήρια, ἓν λέγω τὸ βάπτισμα, περὶ οὗ εἴρηται ἄνω· ἄλλο ἐστὶ μυστήριον βεβαιώσεως, ὃ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν οἱ ἐπίσκοποι φέρουσι χρίοντες τοὺς ἀναγεννωμένους. ἄλλο ἐστὶν ἡ μετάνοια· ἄλλο ἐστὶν ἡ εὐχαριστία· ἄλλο μυστήριον τῆς ἱερατικῆς χειροτονίας· ἄλλο ἐστὶ τὸ τοῦ γάμου· ἄλλο τὸ ἔσχατον χρῖσμα, ὃ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῖς ἀσθενέσιν ἀποδίδοται. τὸ ἱερούργημα τῆς εὐχαριστίας ἐξ ἀζύμου ἐκτελεῖ ἡ τοιαύτη τῆς Ῥώμης ἐκκλησία, κρατοῦσα καὶ διδάσκουσα, ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ ἱεροτελεστίᾳ ὁ ἄρτος ἀληθῶς μετουσιοῦται εἰς σῶμα, καὶ ὁ οἶνος εἰς αἷμα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. περὶ τοῦ γάμου δὲ κρατεῖ, ὅτι οὔτε εἷς ἀνὴρ πολλὰς γυναῖκας ὁμοῦ, οὔτε μία γυνὴ παραχωρεῖται ὁμοῦ ἔχειν πολλοὺς ἄνδρας. διαλυθέντος δὲ τοῦ γάμου ἀπὸ θανάτου θατέρου τῶν ὁμοζύγων, δευτέρους καὶ τρίτους ἐντεῦθεν γάμους θεμιτοὺς εἶναι λέγει, εἰ ἐμποδισμὸς κανονικὸς ἐξ αἰτίας τινὸς οὐ προΐσταται. αὐτὴ ὡσαύτως ἡ ἱερὰ καὶ ἁγία τῆς Ῥώμης ἐκκλησία ἄκρον καὶ τέλειον πρωτεῖον καὶ ἀρχὴν ἐπὶ πᾶσαν τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν κατέχει· ἣν ἐν ἑαυτῇ ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἐν τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ τῷ τῶν ἀποστόλων ἄρχοντι, ἢ τῇ κορυφῇ, οὗ ὁ τῆς Ῥώμης ἀρχιερεύς ἐστι διάδοχος, μετὰ πλήρους ἐξουσίας παραδέξασθαι, ἀληθῶς καὶ ταπεινῶς ἀναγνωρίζει. καὶ καθὼς παρὰ τὰς ἄλλας κρατεῖται τῆς πίστεως τὴν ἀλήθειαν διεκδικεῖν· οὕτω καὶ ἐάν τινες περὶ τῆς πίστεως ἀναφύωνται συζητήσεις, τῇ ταύτης χρεὼν κρίσει διορίζεσθαι. εἰς ταύτην δύναται καὶ βαρυνόμενος ἕκαστος ἐν πράγμασι τοῖς εἰς τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν ἀνήκουσιν ἐκκαλεῖν, καὶ ἐν πάσαις ταῖς αἰτίαις ταῖς πρὸς δοκιμασίαν ἐκκλησιαστικὴν ἀφορώσαις, πρὸς ταύτης δύναταί τις ἀνατρέχειν τὴν κρίσιν· καὶ ταύτῃ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι ὑπόκεινται, καὶ τούτων οἱ ἀρχιερεῖς ὑπακοὴν καὶ αἰδῶ ταύτῃ ὀφείλουσι. πρὸς ταύτην δὲ οὕτως τὸ τῆς ἐξουσίας πλήρωμα συνίσταται, ὅτι τὰς ἑτέρας ἐκκλησίας, καὶ τὰς πατριαρχικὰς ἐξαιρέτως, ἐν διαφόροις προνομίοις αὕτη ἡ τῆς Ῥώμης ἐκκλησία τετίμηκε, τοῦ ἰδίου πλὴν πρεσβείου, τὸ μὲν ἐν ταῖς γενικαῖς συνόδοις, τὸ δὲ ἔν τισιν ἄλλοις, ἀεὶ σωζομένου. τὴν ἀνωτέρω γραφεῖσαν τῆς πίστεως ἀλήθειαν, καθὼς πληρεστάτως ἀνέγνωσται καὶ πιστῶς ἐκτίθεται, ἀληθῆ, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ὀρθόδοξον πίστιν, ταύτην εἶναι γινώσκομεν,

quæ poſt contractam peccati maculam, vel in ſuis manentes corporibus, vel eiſdem exutæ, prout ſuperius dictum eſt, ſunt purgatæ, mox in cælum recipi. Illorum autem animas qui in mortali peccato, vel cum ſolo originali decedunt, mox in infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus puniendas. Eadem ſacroſancta eccleſia Romana firmiter credit, & firmiter aſſeverat, quod nihilo minus in die judicii, omnes homines ante tribunal Chriſti cum ſuis corporibus comparebunt, reddituri de propriis factis rationem. Tenet etiam & docet eadem ſancta Romana eccleſia, ſeptem eſſe eccleſiaſtica ſacramenta, unum ſcilicet, baptiſma, de quo dictum eſt ſupra; aliud eſt ſacramentum confirmationis, quod per manuum impoſitionem epiſcopi conferunt, chriſmando renatos; aliud eſt pœnitentia, aliud euchariſtia, aliud ſacramentum ordinis, aliud eſt matrimonium, aliud extrema unctio, quæ ſecundum doctrinam beati Iacobi infirmantibus adhibetur. *Iacob. 5.* Sacramentum euchariſtiæ ex azymo conficit eadem Romana eccleſia, tenens & docens, quod in ipſo ſacramento panis vere tranſſubſtantiatur in corpus, & vinum in ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti. De matrimonio vero tenet, quod nec unus vir plures uxores ſimul, nec una mulier permittitur habere plures viros. Soluto vero legitimo matrimonio per mortem conjugum alterius, ſecundas, & tertias deinde nuptias ſucceſſive licitas eſſe dicit: ſi impedimentum canonicum aliud ex cauſa aliqua non obſiſtat. Ipſa quoq; ſancta Romana eccleſia ſummũ & plenum primatum & principatum ſuper univerſam eccleſiam catholicã obtinet: quem ſe ab ipſo Domino in beato Petro apoſtolorum principe ſive vertice, cujus Romanus pontifex eſt ſucceſſor, cum poteſtatis plenitudine recepiſſe veraciter & humiliter recognoſcit. Et ſicut præ cęteris tenetur fidei veritatem defendere: ſic & ſi quæ de fide ſubortæ fuerint quæſtiones, ſuo debent judicio definiri. Ad quã poteſt gravatus quilibet ſuper negotiis ad eccleſiaſticum forum pertinentibus appellare: & in omnibus cauſis ad examen eccleſiaſticum ſpectantibus, ad ipſius poteſt judicium recurri: & eidem omnes eccleſiæ ſunt ſubjectæ, ipſarum prælati obedientiam & reverentiam ſibi dant. Ad hanc autem ſic poteſtatis plenitudo conſiſtit, quod eccleſias cæteras ad ſolicitudinis partem admittit: quarum multas, & patriarchales præcipue, diverſis privilegiis eadem Romana eccleſia honoravit, ſua tamen obſervata prærogativa, tum in generalibus conciliis, tum in aliquibus aliis ſemper ſalva. Supraſcripta fidei veritate, (prout plene lecta eſt & fideliter expoſita) veram, ſanctam, catholicam & orthodoxam fidem cognoſcimus,

Anno Christi 1274.

& acceptamus, & ore ac corde confitemur, quod vere tenet & fideliter docet, & prædicat ſancta Romana eccleſia: inviolabiliter obſervate eamdem profeſſionem, & in ea omni tempore perſeverare, nec ullo unquam tempore ab ipſa diſcedere quoquo modo, aut deviare, vel diſcordare promirrimus. Primatum quoque ejuſdem ſanctæ Romanæ eccleſiæ, ſicut in præmiſſa ſerie continetur, ad ipſius ſanctæ eccleſiæ obedientiam ſpontaneam venienres, confitemur, & recognoſcimus, acceptamus, & ſponte ſuſcipimus. Confirenres vero hæc & approbantes, & acceptantes, & promittenres obſervare, ut ſuperius dictum eſt, rogamus magnirudinem veſtram, ut eccleſia noſtra dicat ſanctum ſymbolum, prout dicebat hoc ante ſchiſma uſque in hodiernum diem, & quod permaneamus in ritibus noſtris, quibus utebamur ante ſchiſma, qui ſcilicet rirus non ſunt contra ſupradictam fidem, nec contra Divina præcepta, nec contta verus & novum teſtamentum, nec contra doctrinam ſanctorum generalium conciliorum, & SS. patrum receprorum per ſancta concilia quæ celebrata ſunt a ſpirituali dominatione eccleſiæ Romanæ. Hoc igitur non grave eſt veſtræ ſanctirati, nec inuſitatum, & nobis nunc difficile propter infinitam multitudinem populi. Commiſimus autem, ſuper his, præſentibus nunciis imperii noſtri, ut dicta per præſenres litteras noſtras confirmentur & affirment vice imperii noſtri, coram magna ſanctirate veſtra. Præſens igitur ſcriptum de noſtra recognitione, ſuſceptione, acceptatione, & profeſſione, & confeſſione, propria manu noſtra Dei gratia imperiali ſubſcriprione ſignavimus, & ſigillum noſtræ potentiæ inferius appendi fecimus.

καὶ ἀποδεχόμεθα, καὶ καρδίᾳ καὶ στόματι ὁμολογοῦμεν, ὅτι ταύτην ἀληθῶς κρατεῖ καὶ πιστῶς διδάσκει, καὶ κηρύττει ἡ ἱερὰ καὶ ἁγία τῆς Ῥώμης ἐκκλησία. καὶ ἀδιαφθόρως φυλάξαι τὴν τοιαύτην ὁμολογίαν, καὶ ἐν αὐτῇ παντὶ καιρῷ διαμεῖναι, καὶ οὐδέ τινί ποτε καιρῷ ἀπ᾽ αὐτῆς ἀναχωρῆσαι τινι τρόπῳ, ἢ παρεκδῦσαι, ἢ διχονοῆσαι ὑπισχνούμεθα· τό, τε πρωτεῖον τῆς τοιαύτης ἁγίας ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης, καθὼς ἐν τῷ προῤῥηθέντι εἱρμῷ περιέχεται, πρὸς τὴν τῆς τοιαύτης ἐκκλησίας ὑπακοὴν αὐτοπροαιρέτως ἐρχόμενοι, ὁμολογοῦμεν, καὶ ἀναγνωρίζομεν, καὶ ἀποδεχόμεθα, καὶ ἑκουσίως ὑποδεχόμεθα. ὁμολογοῦντες δὲ ταῦτα, καὶ στέργοντες, καὶ ἀποδεχόμενοι, καὶ ὑπισχνούμενοι παραφυλάξαι ὡς προείρηται, ἀξιοῦμέν σου τὴν μεγαλειότητα, ἵνα ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία λέγῃ τὸ ἅγιον σύμβολον, ὡς ἔλεγε τοῦτο πρὸ τοῦ σχίσματος καὶ μέχρι τῆς σήμερον. καὶ ἵνα ἐμμένωμεν καὶ τοῖς ἡμετέροις ἐθίμοις, οἷς ἐχρώμεθα καὶ πρὸ τοῦ σχίσματος· ἅτινα ἔθιμα οὐκ εἰσὶ κατὰ τῆς προγεγραμμένης πίστεως, οὔτε κατὰ τῶν θείων ἐντολῶν, οὔτε κατὰ τῆς παλαιᾶς καὶ νέας διαθήκης, οὔτε κατὰ τῆς διδαχῆς τῶν ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἀποδεχθέντων παρὰ τῶν ἁγίων συνόδων τῶν συγκροτηθεισῶν τῇ πνευματικῇ δεσποτείᾳ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης. τοῦτο οὖν ἀβαρές ἐστι τῇ μεγάλῃ ἁγιοσύνῃ σου καὶ οὐκ ἀσυνήθες, καὶ ἡμῖν νῦν δύσκολον διὰ τὸ τοῦ λαοῦ ἄπειρον πλῆθος. ἀνεθέμεθα πρὸς τούτοις καὶ τοῖς παροῦσιν ἡμετέροις ἀποκρισιαρίοις, ἵνα τὰ δηλωθέντα διὰ τῆς παρούσης ἡμετέρας γραφῆς ὁμολογήσωσι καὶ στέρξωσι δικαίῳ τῆς βασιλείας ἡμῶν, ἐνώπιον τῆς σῆς μεγάλης ἁγιωσύνης. τό οὖν παρὸν γράμμα τῆς ἡμετέρας ἀναγνωρίσεως, ἀποδοχῆς, καὶ ὑποδοχῆς, καὶ ὁμολογίας, οἰκειοχείρως τῇ ἡμετέρᾳ, θείᾳ χάριτι, βασιλικῇ ὑπογραφῇ ἐσημειωσάμεθα, καὶ τὸ σφράγισμα τοῦ ἡμετέρου κράτους κάτωθεν ἀπῃωρήσαμεν.

Μιχαὴλ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων, Δούκας, Ἄγγελος, Κομνηνός, ὁ Παλαιολόγος.

Subſcriptio imperatoris.

** SACRAMENTUM IMPER. GRÆC.

EGo Georgius Acropolita, & magnus logotheta, nuncius domini imperatoris Græcorum Michaelis, Ducæ, Angeli, Comneni, Palæologi, habens ab eodem ſufficiens ad infra ſcripta mandatum, omne ſchiſma prorſus abjuro, & ſubſcriptam fidei unitatem, prout plene lecta eſt & fideliter expoſita, in nomine dicti domini mei, veram, ſanctam, catholicam, & orthodoxam fidem eſſe cognoſco: eam accepto, & corde & ore profiteor; ipſamque, prout eam veraciter tenet, fideliter docet, & prædicat ſacroſancta Romana eccleſia, ipſum inviolabiliter ſervaturum, nec ab ea ullo unquam tempore receſſurum, vel quoquo modo diſcrepaturum vel deviaturum promitto. Primatum quoque ipſius ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ, prout in præmiſſa ſerie continetur, ad ipſius eccleſiæ obedientiam, nomine ipſius & meo, ſpontaneus veniens, pro ipſo & pro me, fateor, recognoſco, accepto, ac ſponte ſuſcipio: & ipſum omnia præmiſſa, tam circa fidei veritatem, quam circa ejuſdem eccleſiæ Romanæ primatum; & ipſorum recognitionem, acceptationem, ſuſceptionem, obſervantiam, ac præientiam *, ſervaturum, præſtito in animam ipſius & meam corporaliter juramento, promitto & confirmo. Sic ipſum Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei evangelia, &c.

* Corr. perſeverantiā ex ſacramentis Græcorum, quod eſt infra.

LITTERÆ PRÆLATORUM GRÆCIÆ.

SAnctiſſimo, reverendiſſimo, & beatiſſimo papæ antiquo Romanorum, domino Gregorio, magno pontifici excellentiſſimæ apoſtolicæ ſedis, & venerabiliſſimo domino & patri noſtræ humanitatis. Nos qui eccleſiaſticam complemus ordinationem, veſtræ Romanæ ſanctiſſimæ eccleſiæ ſalutem, ſpiritualis ſubjectionis affectionem ubique: metropolita Epheſius præhonoratus exarchus totius Aſiæ, cum ea, quæ circa

me

ANNO CHRISTI 1274.

* leg. Honoreatarū,

me eſt, ſancta ſynodo; metropolitanus Heracleæ in Thracia, & præſul * honoratorum, cum ea, quæ circa me eſt, ſancta ſynodo; metropolita Calchedonis ſuperhonoratus, cum ea, quæ circa me eſt, ſancta ſynodo; metropolita Tyanorum, cum ea quæ circa me eſt, ſancta ſynodo; epiſcopus metropolitanus Iconii, cum iis, qui circa me ſunt, epiſcopis; metropolitanus Naupacti ſuperhonoratus, cum ea, quæ circa me eſt, ſancta ſynodo; metropolitanus Heracleæ Ponti ſuperhonoratus, cum iis, qui circa me ſunt, epiſcopis; metropolitanus Concontii, cum iis, qui circa me ſunt, epiſcopis; metropolitanus Carias, cum ea, quæ circa me eſt, ſancta ſynodo; metropolitanus Berœas ſuper honoratus, cum ea, quæ circa me eſt, ſanct ſynodo: metropolitanus Athenarum, & lucum Philippopolitæ ſupplens, cum iis, qui circa me ſunt, epiſcopis; metropolitanus ſuperhonoratus & exarchus inſularum Cycladum, cum his, qui circa me ſunt epiſcopis; metropolitanus Philippenſium, cum iis, qui circa me ſunt, epiſcupis; metropolitanus * Sinnicæ, cum iis, qui circa me ſunt epiſcopis; metropolitanus Serrorum cum ea, & C. metropolitanus Amaſtridæ, metropolitanus * Alaniæ, metropolit. Pruſæ, metropolitanus Madytorum, metropolit. Abydi metropolit. Chriſtianopoleos, metropolit. Selybriæ, metropolitanus Meſembriæ, metropolitanus Apri, metropolitanus Acinmi, metropolitanus Pani, metropolitanus Didymotichi, metropolitanus Anaſtaſiupoleos, arcbiepiſcopus Byziæ, archiepiſcopus Cypſellorum, archiepiſcopus Gatilleris, archiepiſcopus Dercæ, archiepiſcopus Præconneſi, archiepiſcopus Lopodii, archiepiſcopus Pergami, archiepiſcopus Melanii, archiepiſcopus Beriæ: adbuc autem cum nobis pontificibus, & magna ſynodo, & archidiaconus honoratiſſimus Severſibilis cum totali venerabili clero; cum iis autem, & qui clerum complent ſanctiſſimæ eccleſiæ magnæ Dei, videlicet magnus œconomus, protecdicus, logotheta, caſtriſius, referendarius, qui ſuper judicia, qui ſuper ſecreta, qui ſuper ſacrum & dona apoſtolica, qui primicerius patriarchalium notariorum, qui princeps eccleſiarum, qui ſuper petitiones, qui rememoratorii, qui oſtiarii, qui patriarchales notarii, qui protopapæ, cum toto preſbyterio archidiaconatus eccleſiaſtici, & qui domeſtici, cum omnibus pſalmiſtis & lectoribus: non ſolum nunc, ſed prius beatiſſimæ & ſanctiſſimæ veſtræ eccleſiæ magnam faciebamus diviſionem integritatis, & eccleſiarum Chriſti totaliter unitatem dilacerabamus.

* f. Smyrnæ,

* Apamiæ,

Quomodo, qui unius paſtoris ſumus, non in unum & inter unum aggregamur ovile; nec unum replemus mandatum Chriſti? ſed ea quæ ſunt diſcordiæ, magis eligimus, & bono pacis amiſſo, invenire non quærimus illud, quod ex bono zelo nobis declarabatur? Nullus autem erat, qui conjungeret omnes in unum, & ſufflaret quaſi ad unum flamen ſingulorum concordiam: quam autem ſecundum Chriſti deſiderium a Deo coronandus ſanctus noſter imperator totus ad ſe ipſum, intellectum attendens, ut oportebat, nunc in hac parte Dei gratia præhonorabilibus aliquibus deputavit. Pius ipſe in ſeipſo laborabat, quo utique modo non declinaret nec ad remiſſionem: dunec ſciſſuram eccleſiæ ad unam interim compaginaret unitatem. Deinde non deficiebat communicando nobis, quod in voluntate habebat ſemper, & oſtendendo qualiter habet ſuum propoſitum animæ. Vt autem ad ipſum venerabiles nuncii veſtræ ſanctitatis apoſtolicas litteras & porrexerunt & præſentaverunt, quam veſtra beatitudo deſiderantium accelerat conjunctionem, totus exurgit promptius, & prætermittit quod alienum eſſet: & quaſi in ſecunda conſide-

A ratione omnia negotia ſua reputat, proponens ea quæ mandatorum veſtrorum ſunt, & ſuarum ſolicitudinum & diſpoſitionum. Convocat igitur ad ſeipſum noſtrum univerſum pontificale collegium, & poſtmodum alios, quotquot maxime ſpiritualitati adhærent, & circa ſtudium eccleſiaſticum exercitium habent unum, & quantus eorum quidem nocturnus & diurnus ejus labor in medio eſt. Qui inſtat, quaſi totaliter pervigil; qui etiam, & ſtudioſe exercuit, & quaſi ſemper in ſuſcepto opere fuit, donec ad unam & eamdem multorum attraheret ſententiam, longiore quidem & indigno ſermone agitatam, ſi totum proceſſum veſtræ magnitudini præſentaremus. Quidam tamen noſtrum ſtatim convenerunt, & quæ pacis fuerant amplexati ſunt: quidam vero magis obſtinatiores

B apparuerunt, temporis antiquitatem revolventes in mentem, & opponentes alii, quaſi de neceſſitate hoc imponeretur eis. Sed a Deo coronati imperatoria diligentia vicit in finem, & habet omnes jam concordes ad unicam hanc unionem, per quam apoſtolicæ ſedi antiquæ Romæ, ab antiquiſſimis attributos primatus attribuere aſſentimus. Hoc ſcilicet Dei gratia cooperata eſt, ut habeat ex nobis apoſtolica magnitudo, noſtræ ſanctitatis ſententiam agnoſcere, qualiterque magnifico imperatori noſtro ſimul communicaverimus in ſententia: & quæ quidem attenderit & vult libenter, & nos acceptamus: breviter præſentem epiſtolam annotamus, & ad conſpicuam excellentiam veſtræ magnitudinis tranſmittimus. Scitote quid nos volumus: quod pontificalis ſedis tota plenitudo, cum toto venerabili clero, & omnibus offi-

C ciariis, ſacerdotibus, diaconis, & lectoribus ſanctiſſimæ eccleſiæ Dei, convenit in unum, ut attribuat prompte veſtræ ſanctitati & apoſtolicæ ſedi quod ad honorem pertinet, nec alium primum & ſummum pontificem eccleſiarum omnium nominaturi. Sed antiquam internunciorum confectionem agnovimus, quam & patres noſtri ſemper attenderunt toto præterito tempore uſque ad tempus hoc. Vnde noſtrum patriarcham*, & ſubſequenter omnes alios, quotquot convenerunt, ut in unum hæreant, & ſedis ponerent concordiam, obſecravimus. Ipſe vero cum magna inſtantia tenet, quod agnoſci debet primus: & poſtea, ut indicat, non decidet ab iſta voluntate: nec

Huic patriarchæ, Ioſepho nomen erat.

D adhuc a prima ſententia, quam tenet, cum aliqua intentione mutatus eſt. Vnde & pluries nos prælati correximus ipſum, ipſe ne quidquam ad præſens acquievit. Nos autem & nobiſcum potentiſſimus imperator injunximus illi a patriarchali ſede recedenti, omnino in una forma ſolitudinis manere, quæ ſunt Conſtantinopoli monaſteriorum, donec nuncii ad veſtram ſanctitatem accedant, & audiant ſermonem veſtrum; & ſi magnitudo veſtra ita recipiat, deleget certos delegatos cum noſtris reverſis legatis. Et nos hunc finem obtinentes, communiter & interim convenientes, attrahemus patriarcham noſtrum, ut ſi recedere ipſum ab intentione contingat, nobiſque incli-

E naverit, & nos reddet benevolos eſſe, quod præteritis temporibus throno apoſtolicæ ſedis inſuper excellens honor attributus eſt: ſic habebimus ipſum pontificem etiam ſpiritualiter, ſicut prius præſidentem. Si vero immutabiliter ſe habeat in ſententia, tunc dependebit omnis neceſſitas, & ipſum deiicere, & patriarchali principatu privare. Nos autem conſtituemus & promovebimus alium, qui utique conſentiat nobiſcumque ejuſdem voluntatis eſſe, & reddere convenientem primatum ſummitati ſanctitatis veſtræ. Hoc igitur proponimus, a Deo honorate domine, nos, quos patriarchalis Conſtantinopolitanæ ſedis ſublimes pontifices, cum omnibus qui circa nos venerabilibus clericis per hoc ſcriptū noſtrum vobis

conjungi

conjungi habemus : qualiter ſi ſolum veſtra magnitudo, ea quæ legationis ſunt admittat, non eſt quod tempus teratur : & nos inclinamus prompte, & magnæ veſtræ altitudini ſubmittimus, & valde gratanter ea quæ ſunt ſpiritualis ſubjectionis totius aſſerimus, & nihil eorum denegamus quæ ante ſchiſma præſtabant patres noſtri his, qui apoſtolicam regebant ſedem, ſed ſtatim & nos attribuimus. Alia quidem ſignabunt nuncii, & glorioſæ veſtræ ſanctitati notificabunt. Finaliter, ſicut in ſpiritualibus potentiſſimus noſter imperator & nos, pontificum collegium epiſcopis commiſimus : ſicut cæteri ſpiritualiter ab imperiali magnificentia mandatum acceperunt, de quibus quæcumque ad ſæcularis principatus pertinent gubernationem, veſtræ ſanctitati referabunt a Deo coronato noſtro imperatore. Confidimus autem quod pacis autor Deus unitatem, paterna victus clementia, adaperiet, noſque & magiſtratus gratanter ſuſcipiet inclinaros, & veſtram familiaritatem invocantes & paternitatem.

Sacramentum Græcorum.

Ego N. nuncius habens ab eiſdem ſufficiens ad infra ſcripta mandatum, omne ſchiſma prorſus abjuro, & ſubſcriptam fidei veritatem, prout plene lecta eſt, & fideliter expoſita a me, Dei & Domini noſtri nomine veram ſanctam catholicam fidem eſſe cognoſco, eam accepto, & corde & ore confiteor : ipſamque, prout tenet, & fideliter docet, & prædicat ſancta Romana eccleſia, inviolabiliter ſervaturum, & in ea omni tempore perſeveraturum, nec ab ea ullo unquam tempore receſſurum, vel quoquo modo deviaturum, nec diſcrepaturum promitto. Primatum quoque ipſius ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ, prout in præmiſſa ſerie continetur, ad ipſius eccleſiæ obedientiam ſpontaneus veniens, fateor, recognoſco, accepto, & ſponte ſuſcipio. Et ipſe omnia præmiſſa tam circa fidei veritatem, quam circa ejuſdem eccleſiæ Romanæ primatum, & epiſcoporum recognitionem, acceptationem, ſuſceptionem, obſervantiam, ac perſeverantiam, ſervaturum, præſtito corporaliter juramento, promitto & confirmo. Sic Deus ipſum adjuvet, & hæc ſancta evangelia. Scriniarius, ſacriſta, chartophylax, & magnus ſcevophylax ſanctiſſimi ejus qui in Conſtantinopoli eſt patriarchatus, Ioannes lector.

G. C. Iiſdem conceptum eſt verbis, quibus imperatoris ipſius ſacramentum, antea editum : ex quo aliquot vocum lacunam hic ſupplevimus. Quid vero ſi deſcriptum eſt hic ſacramentum imperatorium, pro epiſcopali ? Nam dicere debuiſſet epiſcoporum nuncius, *epiſcoporum nomine* : uti dixit Cæſareus, *in nomine dicti domini mei.* Quæ voces hic corruptæ ſunt, & in has mutatæ, *Dei & Domini noſtri nomine.* Neque enim ille hanc fidem Dei nomine acceptabat, aut Dei nomine ac vice promittebat obedientiam Romanæ eccleſiæ primatui. Deinde quid aliud ſub finem loquuntur hæ voces : *Sic Deus ipſum adjuvet.* Quod autem eſt ſupra : *Et ipſe omnia præmiſſa, &c.* illud eſt, quod in ſacramento imperatoris legitur : *Et ipſum omnia præmiſſa, &c.*

EPISTOLÆ
GREGORII PAPÆ X.

I.

Cariſſimo in Chriſto filio Michaeli Palæologo imperatori Græcorum illuſtri ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

EXultat mater eccleſia renaſcentis prolis fecunditate jucunda ; exultat & jubilat, gaudenter attendens ſe drachmam deperditam inveniſſe ; immenſæ lætitiæ rore perfunditur, dum ruinas, quas in ea ſchiſma multiplicarat antiquum, impleri per tuum aliorumque reditum ad ipſius eccleſiæ unitatem, ſine ſtragis cujuſque periculo, ſolo pacis autore prævio, intuetur. Exultamus & nos, paſtoris, prout Domino placuit, vices gerentes in ea. Exultamus procul dubio in illo vero paſtore, qui animam ſuam pro ſuis ovibus ponere non expavit. Ipſi vitulum labiorum exolvimus, de cujus non eſt dubium munere proceſſiſſe, ut ovis quæ perierat ſit inventa, & revixerit filius quem mors animæ, mors utique gravior, occuparat. Occurrentes itaque tibi de regione diſſimilitudinis redeunti, collo tuo brachiis paternæ affectionis accumbimus, & te ſolidæ caritatis oſculo preſſius oſculamur. O utinam tibi, fili, pateret ad plenum, cum quanto in his occurrit tripudio eadem eccleſia nuper in Lugdunenſi concilio congregata ! O ſi voces pſalleotium inibi, Deumque flexis genibus & nudatis capitibus laudantium, præcipue prælatorum, in tuis ſonuiſſent auribus, & revelata facie ipſorum oculos deducentes quaſi aquarum exitus inſpexiſſes ! profecto prudenter adverteres quod erant eorum lacrymæ tam excuſſi doloris indices, quam adeptæ lætitiæ proditrices : nec minus intelligeres, quam grati tui advenerint nuncii, quam fuerint gratanter accepti, cum quanto etiam jubilo tua profeſſio acceptata. Exulta igitur & tu, fili, exulta & lætare in eo qui eſt ſplendor lucis æternæ, Divinæ quædam emanatio claritatis : qui tuum ſic animum ſuo lumine illuſtravit, ut lumen veritatis intelligens, non ſolum redires ad illam, ſed ad redeundum aliis dux & prævius effici mereretis. Exulta & gaude talem ac tantum jam datum laboribus tuis effectum, ut & de tuo ad ſinum unitatis eccleſiaſticæ reditu indubitatum expectare valeas præmium, & de aliis per te redeuntibus tibi plenioris debeatur retributionis augmentum. Perſta ergo, & quod cœpiſti, ſolicite cum omni diligentia & ſolicitudine proſequaris, efficacem pro poſſe daturus operam, ut nec in aliquibus ejuſdem ſchiſmatis reliquiæ qualeſcumque ſuperſint. Dei quidem perfecta ſunt opera : & tu creatura illius, creatorem tuum in tam placiti conſummatione operis pro viribus imitare, ut ſpei conceptæ de præmio res ſuccedat, & præmiſſum debitum exhibitio regalis exolvat. Super his autem & aliis habitis circa præmiſſa proceſſibus : præfati tuæ celſitudinis nuncii, quorum tibi notior eſt virtus & probitas, ad te plenius revertuntur inſtructi : quibus te non dubitamus fidem indubiam adhibere.

Datum Lugduni v. Kalendas Auguſti, anno tertio.

II.

Andronico primogenito cariſſimi in Chriſto filii noſtri Michaelis Palæologi imperatoris Græcorum illuſtris ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

HAbes, fili, unde Domino Deo tuo in vocem exultationis & confeſſionis erumpas : exultes in eo, & fatearis humiliter tibi de immenſo ipſius dono conceſſum, veræ fidei agnoſcere veritatem, illam amplecti piis affectibus, & devotis nobis miſſis affatibus confiteri. Hæc ſi corde contrito & humiliato ſpiritu recognoſcens, a cœptorum proſecutione ſolicita non deſiſtas : plura tibi ſalutaribus inhærenti ſtudiis procul dubio ipſe bonorum omnium dator adjiciet, perfectæ tandem retributionis præmium largiturus. Ideoque magnitudinem tuam monemus & hortamur in Domino Ieſu Chriſto, quatenus in præmiſſis, ſicut diſcrete ſcripſiſti, tui genitoris inclyti laudabili propoſito,

ANNO CHRISTI 1274.

poſito, nobis per eius & tuas expreſſo litteras, conſtanter adhærens, totis viribus ſatagas ut antiquati ſchiſmatis aboleantur omnino reliquiæ, ſitque Latinorum & Græcorum unitas perpetuis temporibus inconcuſſa.

Datum Lugduni quinto Kalendas Auguſti, anno tertio.

III.

Venerabilibus fratribus Epheſin. in Thracia Heracliæ, Sarden. Lydia, Nicomediæ, Niceæ, Calched. Naupacti, Philadelphia, Theſſalonicen. Tyanorum, Heraclia Ponti, Iconii, Caria, Corſien. Athenien. Rhodien. Philippen. Smyrnen. Serrarum, Amaſtrida, Alania, Pruſa, Maditorum, Abydi, Chriſtianopoleos, Silibria, Meſembria, Apri, Achiraus*, Pigarum, & Parii, Didymothichi, Anaſtaſiopoleos, Byziæ, Cypſellorum, Garella*, Deræ, Praconeſi, Lopadia*, Pergami, Melenici, & Beria, metropolitis, & dilectis filiis archidiacono & univerſo clero, œconomo, ſacellario, protecdico, logotheta, caſtriſio, referendario, didaſcalo, primicerio, ypomniſco*, oſtiariis, & notariis omnibus, necnon decano, archidiacono, diaconis, cantoribus, & lectoribus univerſis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.*

* forte Apamia. * forte Achiraus. * forte Gatilleris. * Lopadii. * forte hypomnimatiſtæ.

CArissimi in Chriſto filii noſtri Palæologi Græcorum imperatoris illuſtris & veſtros nuncios, & litteras, tanto nimirum recepimus gratius, quanto procul dubio gratiora, & noſtris acceptiora deſideriis retulerunt. Hoc eſt enim, quod fervor zeli patrum ſedis apoſtolicæ a longis retro temporibus exquirebat: hoc eſt, ad qood profundis anhelabat ſuſpiriis, & totis conatibus ſuſpirabat: ad hoc noſter inardeſcebat animus: ad hoc ſemper amplius accendebatur affectus, ut videlicet antiquo ſubducto ſchiſmate una eſſet columba Domini, formoſa ejus, perfecta ipſius; una quidem eccleſia Latinorum pariter & Græcorum, unita in ejuſdem veræ fidei & capitis unitate. His & veſtra, ut ſcripſiſtis, vota ex intimis concurrebant. Adfuit itaque his diebus, multiplicatis interceſſoribus, virtus Chriſti: qui vere teſtatur nos nihil poſſe facere abſque ipſo. Adſtitit benignus ſapientiæ Spiritus, & prædicti principis ac veſtros animos miſericorditer inſpiravit, taleque ac tantum dedit ipſius ac veſtro miniſterio deſideratis initium: ut ipſo ac vobis perſiſtentibus, ut ſperamus, in identitate propoſiti, conſummationis celeris & perfectæ proſperitas indubie ſubſecutura ſperetur. Illi ergo laus, illi gloria, illi actio gratiarum, qui vere lapis angularis parietem utrumque connexuit, & utraque unum fecit. Qui largitor bonorum omnium tantam nobis & vobis largitus eſt gratiam: ut nos in hæc tempora reſervarit, ut diem hunc nobis videre conceſſerit, quem videntes, ſumus in immenſum non indigne gaviſi, ex immenſitate gratiæ menſuram lætitiæ metientes. Vos igitur fratres & filios monemus, rogamus, & hortamur in Domino Ieſu Chriſto, in remiſſionem vobis peccaminum injungentes, quatenus ad perfectionem ſolidam inceptorum totis viribus ſatagentes, ejuſdem ſchiſmatis abolere ſtudeatis omnino reliquias, abjicientes oves morbidas, ne gregem valeant contaminare Dominicum, aut fidei a vobis noviter agnitæ in veſtris cordibus inficere puritatem. In his autem exequendis utilius, & efficacius adimplendis, eidem principi conſtanter & fideliter adhærete, ipſum fulcite conſiliis, & auxiliis adjuvate. Decet enim vos prælatos præcipue, qui conſtituti eſtis in ſpecula, veritatis lumen aliis oſtenſuri, aberrantes de tenebris errorum educare, devios in viam rectitudinis revo-

---

care, ut vobis adimplentibus officii debitum, æterni plenitudine præmii veſtrorum laborum exitus compleatur. Datum ut ſupra in proxima.

IV.

Abagha regi Tartarorum illuſtri gratiam in præſenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

EXcellentiæ tuæ litteras, & nuncios latores ipſarum, quorum alterum poſtmodum ſors, ut dicitur, humana ſubduxit, ad noſtram præſentiam venientes, una cum ſacro concilio, adventus eorum tempore, in noſtra præſentia congregato, in quo ſicut per ſuperſtitis relationem intelligere poteris, principum & prælatorum multitudo copioſa & veneranda convenit, cum animi lætitia & vultus ſerenitate recepimus; & litteris* in communi perlectis, ac nunciis ipſis benigne in omnibus quæ proponere voluerunt auditis, corde contrito & humiliato ſpiritu exoravimus, & exoramus Altiſſimum, ut ipſe, qui eſt lux vera, omnem hominem venientem in hunc mundum illuminans, tibi & tuis ſua pietate concedat ſic ſemper in lumine vultus ſui lumen veritatis agnoſcere, quod in ſuis beneplacitis ambulantes, ad exaltationem fidei Chriſtianæ, veſtramque ſalutem, indefeſſo propoſito intendatis. Cæterum ſuper iis quæ per nuncios & litteras prædictas tua magnificentia intimavit, ante Chriſtiani exercitus ad tranſmarinas partes adventum diſpoſuimus ad tuam præſentiam legatos noſtros, prout opportunitas permiſerit, deſtinare, qui & magnitudini tuæ ad illa plene reſpondeant, & te nihilo minus ad alia, quæ, ſi aures illis exauditionis præſtiteris, tuam tuorumque ſalutem & utilitatem communem reſpicient, ſolerter inducant.

Datum Lugduni tertio Idus Martii, anno tertio.

CONSTITVTIONES A GREGORIO PAPA DECIMO IN CONCILIO LVGDVNENSI GENERALI SANCSTÆ.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei univerſis Chriſti fidelibus præſentes litteras inſpecturis ſalutem, &c.

INfra ſcriptas conſtitutiones nuper in generali concilio Lugdunenſi & poſt ſuper certis articulis duximus promulgandas, quibus univerſos uti volumus, & mandamus in judiciis, & in ſcholis, ipſaſque ſub ſuis titulis inſeri, prout exprimitur ſuper eis.

I.

De ſumma Trinitate, & fide catholica.

Fideli ac devota profeſſione fatemur, quod Spiritus ſanctus æternaliter ex Patre, & Filio, non tamquam ex duobus principiis, ſed tamquam ex uno principio, non duabus ſpirationibus, ſed unica ſpiratione procedit. Hoc profeſſa eſt hactenus, prædicavit, & docuit, hoc firmiter tenet, prædicat, profitetur, & docet ſacroſancta Romana eccleſia, mater omnium fidelium,

ANNO CHRISTI 1274.

fidelium, & magiſtra: hoc habet orthodoxorum patrum atque doctorum Latinorum pariter & Græcorum incommutabilis & vera ſententia. Sed quia nonnulli, propter irrefragabilis præmiſſæ ignorantiam veritatis, in errores varios ſunt prolapſi: nos hujuſmodi erroribus viam præcludere cupientes, ſacro approbante concilio, damnamus & reprobamus omnes qui negare præſumpſerint, æternaliter Spiritum ſanctum ex Patre & Filio procedere; ſive etiam temerario auſu aſſerere, quod Spiritus ſanctus ex Patre, & Filio, tamquam ex duobus principiis, & non tamquam ex uno, procedat.

II.

De electione, & electi poteſtate.

Vbi periculum majus intenditur, ibi procul dubio eſt plenius conſulendum. Quam gravibus autem ſit onuſta diſpendiis, quot & quantis ſit plena periculis, eccleſiæ Romanæ prolixa vacatio: exacti temporis conſideratio edocet, & conſiderata prudenter illius diſcrimina manifeſtant. Hinc nos evidens evocat ratio, ut dum reformandis etiam minoribus noſtra ſolerter vacat intentio, ea quæ periculoſiora ſunt nequaquam abſque remedio reformationis accommodæ relinquamus. Ideoque omnia, quæ pro vitanda diſcordia, in electione Romani pontificis a noſtris ſunt prædeceſſoribus, & præcipue a felicis recordationis Alexandro papa tertio, ſalubriter inſtituta, omnino immota in ſua firmitate manere cenſentes, (nihil enim illis detrahere intendimus, ſed quod experientia deeſſe probavit, præſenti conſtitutione ſupplere) hoc ſacro concilio approbante ſtatuimus, ut ſi eumdem pontificem in civitate, in qua cum ſua curia reſidebat, diem claudere contingat extremum, cardinales, qui fuerint in civitate ipſa præſentes, abſentes expectare decem diebus tantummodo teneantur. Quibus elapſis, ſive abſentes venerint, ſive non, extunc omnes conveniant in palatio, in quo idem pontifex habitabat, contenti ſinguli ſingulis tantummodo ſervientibus clericis, vel laicis, prout duxerint eligendum. Illis tamen quibus patens neceſſitas id ſuggerit indulgeri, duos habere permittimus, ejuſdem electionis arbitrio reſervato. In eodem autem palatio unum conclave, nullo intermedio pariete, ſeu alio velamine, omnes habitent in communi. Quod (ſervato libero ad ſecretam cameram aditu) ita claudatur undique, ut nullus illuc intrare valeat vel exire; nulli ad eoſdem cardinales aditus pateat, vel facultas ſecrete loquendi cum eis: nec ipſi aliquos ad ſe venientes admittant, niſi eos, qui de voluntate omnium cardinalium inibi præſentium, pro iis tantum quæ ad electionis inſtantis negotium pertinent, vocarentur. Nulli etiam fas ſit, ipſis cardinalibus, vel eorum alicui, nuncium mittere vel ſcripturam. Qui vero contra fecerit, ſcripturam mittendo vel nuncium, aut cum aliquo ipſorum ſecreto loquendo: ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat. In conclavi tamen prædicto aliqua feneſtra competens dimittatur, per quam eiſdem cardinalibus ad victum neceſſaria commode miniſtrentur: ſed per eam nulli ad ipſos patere poſſit ingreſſus. Verum ſi, quod abſit, infra tres dies, poſtquam, ut prædicitur, conclave prædictum iidem cardinales intraverint, non fuerit ipſi eccleſiæ de paſtore proviſum: per ſpatium quinque dierum immediate ſequentium, ſingulis diebus, tam in prandio, quam in cœna, uno ſolo ferculo ſint contenti. Quibus proviſione non facta dec[illegible]is, extunc tantummodo panis, vinum, & aqua, miniſtrentur eiſdem, donec eadem proviſio ſubſequatur. Proviſionis quoque hujuſmodi pendente negotio, dicti cardinales nihil de camera papæ recipiant, nec de aliis eidem eccleſiæ tempore vacationis obvenientibus undecumque: ſed ea omnia, ipſa vacatione durante, ſub ejus, cujus fidei & diligentiæ camera eadem eſt commiſſa, cuſtodia maneant, per eum diſpoſitioni futuri pontificis reſervanda. Qui autem aliquid receperint, teneantur extunc a perceptione quorumlibet redituum ad ipſos ſpectantium abſtinere, donec de receptis taliter plenariam ſatisfactionem impendant. Iidem quoque cardinales accelerandæ proviſioni ſic vacent attentius, quod ſe nequaquam de alio negotio intromittant: niſi forſan neceſſitas adeo urgens incideret, quod eos oporteret de terra ipſius eccleſiæ defendenda, vel ejus parte aliqua providere: vel niſi aliquod tam grande, tam evidens periculum immineret, quod omnibus & ſingulis cardinalibus præſentibus concorditer videretur illi celeriter occurrendum. Sane ſi aliquis de prædictis cardinalibus conclave prædictum, ut ſupra exprimitur, non intraverit; aut intrans, abſque manifeſta cauſa infirmitatis exierit: ipſo minime requiſito, nec in ejuſdem electionis negotio ulterius admittendo, per alios ad eligendum * ſubſtituendum pontificem, libere procedatur. Si vero infirmitate ſuperveniente, idem conclave aliquem ex eis exire contingat: ipſa etiam infirmitate durante poterit, ejus ſuffragio non requiſito, ad electionem procedi. Sed ſi ad alios poſt ſanitatem ſibi redditam, ſeu antea, redire voluerit, vel etiam ſi alii abſentes, quos per decem dies diximus expectandos, ſupervenerint re integra, videlicet antequam

* In concilio Lateranenſi cap. 1.

* elig. ſummũ pontif.

quam eidem eccleſiæ ſit de paſtore proviſum: in eodem negotio, in illo ſtatu, in quo ipſum invenerint, admittãtur, præmiſſa, tam de clauſura, quam de ſervientibus cibo ac potu, & reliquis, cum aliis ſervaturi. Porro ſi quando Romanum pontificem extra civitatem prædictam, in qua erat cum ſua curia reſidens, contigerit ab hac luce migrare: teneantur cardinales in civitate, in cujus territorio ſeu diſtrictu idem pontifex obiit, convenire; niſi ſit forſitan interdicta, vel contra eccleſiam Romanam in aperta rebellione perſiſtat. Quo caſu in alia viciniori conveniant, quæ ſimiliter nec interdicto ſubjaceat, nec ſit, ut prædicitur, aperte rebellis. In hac etiam civitate, tam quoad expectationem abſentium, quam quoad habitationem communem, clauſuram, & cætera omnia, in domo epiſcopali, vel alia qualibet eiſdem cardinalibus deputanda, eadem obſerventur, quæ ſuperius, obeunte dicto pontifice in ea in qua cum ſua reſidebat curia, ſunt expreſſa.

Præterea, quia parum eſt jura condere, niſi ſit qui eadem tueatur: adjiciendo ſancimus, ut dominus, aliique rectores, & officiales civitatis illius, in qua Romani pontificis celebranda fuerit electio, autoritate noſtra, & ejuſdem approbatione concilii, poteſtate ſibi tradita, præmiſſa omnia & ſingula plene ac inviolabiliter ſine fraude ac dolo aliquó faciant obſervari: nec cardinales ultra quam præmittitur arctare præſumant. Super his autẽ taliter obſervandis, ſtatim audito ſummi pontificis obitu, coram clero & populo civitatis ipſius, ad hoc ſpecialiter convocandis, præſtent corporaliter juramẽtum. Quod ſi forte in præmiſſis, vel circa ea, fraudem commiſerint, aut ipſa diligenter non obſervaverint: cujuſcumque ſint præeminentiæ, conditionis, aut ſtatus, omni ceſſante privilegio, eo ipſo excommunicationis ſint vinculo innodati, & perpetuo ſint infames, nec unquam eis portæ dignitatis pateant, nec ad aliquod publicum officium admittantur. Ipſos inſuper feudis, & bonis, cæteriſque, quæ ab eadem Romana vel quibuſlibet aliis eccleſiis obtinent, ipſo facto decrevimus eſſe privatos: ita quod ad eccleſias ipſas plene ac libere revertantur, adminiſtratorum earumdem eccleſiarum arbitrio ſine contradictione aliqua diſponẽda. Civitas vero prædicta, non ſolum ſit interdicto ſuppoſita, ſed & pontificali dignitate privata. Cæterum quia cum arbitrium vel inordinatus captivat affectus, vel ad certum aliquid obligationis cujuſque neceſſitas adigit, ceſſat electio, dum libertas adimitur eligendi: cardinales eoſdem obſecrantes per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, per aſperſionem ſui precioſi ſanguinis obteſtamur, ut penſantes attentius quid eis imminet, cum agitur de creatione

A vicarii Ieſu Chriſti ſucceſſoris Petri, rectoris univerſalis eccleſiæ, gregis Dominici directoris, omni privatæ affectionis inordinatione depoſita, & cujuſlibet pactionis, conventionis, obligationis neceſſitate, necnon condicti & intendimenti contemplatione ceſſantibus, non in ſe reciproce ant conſiderationis intuitum, vel in ſuos, non quæ ſua ſunt quærant, non commodis privatis intendant, ſed nullo arctante ipſorum in eligendo judicium, niſi Deo, puris & liberis mentibus,
B nuda electionis conſcientia utilitatem publicam libere proſequantur omni conatu, & ſollicitudine, prout poſſibilitas patitur, id acturi tantummodo, ut eorum miniſterio acceleretur utilis & perneceſſaria totius mundi proviſio, idoneo celeriter eidem eccleſiæ ſponſo dato. Qui autem ſecus egerint, Divinæ ſubjaceant ultioni, eorum culpa, niſi gravi propter hoc peracta pœnitentia, nullatenus abolẽda. Et nos nihilo minus pactiones, conventiones, obligationes, condicta, & intendimenta omnia, ſive juramenti, ſive cu-
C juſlibet alterius fuerint vinculo firmitatis annexa, caſſamus, irritamus, & viribus decernimus omnino carere: ita ut nullus ad illa obſervanda quomodolibet ſit aſtrictus, nec quiſquã ex eorũ tranſgreſſione notã vereatur fidei nõ ſervatæ, ſed nõ indignæ laudis titulum potius mereatur: cũ lex etiã humana teſtetur, Deo magis trãſgreſſiones hujuſmodi, quã juriſiurandi obſervationes, acceptas.

Quia vero fidelibus non eſt tam de ſolicita quantumcumque inventione fidendum, quam de inſtantia orationis humilis & devotæ ſperandum, huic adjicimus ſanctioni, ut in omnibus civitatibus, cæte-
D riſq; locis inſignibus, ubi primũ de memorati pontificis obitu certitudo claruerit, a clero & populo ſolennibus pro eo exequiis celebratis, ſingulis diebus, donec de ipſius eccleſiæ proviſione indubitatus rumor pertulerit veritatem, humiles preces fundantur ad Dominum, apud eum devotis orationibus inſiſtatur, ut ipſe qui concordiam facit in ſublimibus ſuis, ſic efficiat eorumdem
E cardinalium corda in eligendo concordia, quod proviſio celer, concors, & utilis, prout animarum ſalus exigit, & totius requirit orbis utilitas, ex ipſorum unanimitate ſequatur. Et ne tam ſalubre præſentis ſanctionis edictum, ignorantiæ negligi prætextu contingat: diſtricte præcipimus, ut patriarchæ, archiepiſcopi, epiſcopi, & alii eccleſiarum prælati, cæterique, quibus conceſſum eſt proponere verbum Dei, clerum & populum propter hoc ſpecialiter frequentius congregandos in ſuis ſermonibus ad ſupplicum precum ſuffragia, pro celeri & felici exitu tanti negotii frequẽtanda, ſoletter hortentur, & ipſis eadem autoritate, non ſolum orationum frequentiam, ſed & obſervan-

tiam, prout circumſtantiæ penſandæ ſuaſerint, jejuniorum indicant.

III.

Ut circa electiones, poſtulationes, & proviſiones eccleſiaſticas, viam malitiis, prout eſt poſſibile, præcludamus, nec diutius periculoſe vacent eccleſiæ, vel perſonatuum, dignitatum, & aliorum eccleſiaſticorum beneficiorum proviſio differatur: edicto perpetuo providemus, ut ſi quando aliqui electionibus, poſtulationibus, vel proviſionibus ſe opponunt, proponendo aliqua contra electionis, poſtulationis, ſeu proviſionis B formam, aut perſonas eligentium, vel electi, ſive illius, cui proviſio erat facienda vel facta, & propter hoc contigerit appellari, appellantes in inſtrumento publico, ſeu litteris ſuper appellatione confectis, omnia & ſingula exprimant, quæ in formam intendunt objicere, vel perſonas coram perſonis authenticis, aut perſona, quæ ſuper hoc teſtimonium perhibeant veritati, corporali præſtito juramento, quod credunt ea quæ ſic exprimunt, eſſe vera, & ſe poſſe probare. Alioquin tam opponentes, quam (tempore appellationis interpoſitæ, vel poſtmodum) C adhærentes eiſdem, objiciendi aliqua, quæ non fuerint in hujuſmodi litteris vel inſtrumentis expreſſa, poteſtatem ſibi noverint interdictam: niſi aliquid poſtea forſan emerſerit, vel ſuper antiquis ſupervenerit probandi facultas, aut aliqua antiqua in opponentium notitiam de novo pervenerint, quæ appellantes appellationis emiſſæ tempore veriſimiliter ignorare potuerint, & etiam ignorarint. Super hujuſmodi autem ignorantia, & ſuperveniente facultate pro- D bandi, fidem per proprium præſtandum corporaliter faciant. juramentum, hoc adjiciendo in juramento eodem, quod ad ea probanda credunt ſe ſufficientes probationes habere. Illa ſane quæ felicis recordationis Innocentius papa quartus, contra non plene probantes ea quæ in formam vel perſonam objecerunt, ſtatuit, in ſuo volumus robore permanere.

IV.

Avaritiæ cæcitas, & damnandæ ambitionis improbitas, aliquorum animos occupantes, eos in illam temeritatem impellunt, ut quæ ſibi a jure interdicta noverint, exquiſitis fraudibus uſurpare conentur. Nonnulli ſiquidem ad regimen eccleſiarum electi, quia eis jure prohibente non licet, ſe, ante confirmationem electionis celebratæ de ipſis, adminiſtrationi eccleſiarum, ad quas vocantur, ingerere, ipſam ſibi tamquam procuratoribus ſeu œconomis committi procurant. Cum itaque non ſit malitiis hominum indulgendum, nos latius providere volentes, hac generali conſtitutione ſancimus: ut nullus de cætero adminiſtrationem di- A gnitatis, ad quam electus eſt, priuſquam celebrata de ipſo electio confirmetur, ſub œconomatus, vel procurationis nomine, aut alio de novo quæſito colore, in ſpiritualibus vel temporalibus, per ſe vel per alium, pro parte vel in totum, gerere vel recipere, aut illis ſe immiſcere præſumat. Omnes illos qui ſecus fecerint, jure, ſi quod eis per electionem quæſitum fuerit, decernentes eo ipſo privatos.

V.

Quam ſit eccleſiis ipſarum diſpendioſa vacatio, quam periculoſa etiam eſſe ſoleat animabus, non ſolum jura teſtantur, ſed etiam magiſtra rerum efficax experientia manifeſtat. Cupientes itaque competentibus remediis vacationum diuturnitatibus obviare, hoc perpetuo decreto ſtatuimus: ut ſi quando fuerit electio in aliqua eccleſia celebrata, electores, electionem ipſam, quam citius commode poterunt, electo præſentare, ac petere conſenſum ipſius, procurent; electus vero illum adhibere infra menſem a tempore præſentationis hujuſmodi teneatur. Quem ſi electus ipſi præſtare ultra diſtulerit, jure, ſi quod ei ex ſua electione fuerat acquiſitum, extunc ſe noverit eo ipſo privatum: niſi forſan ea ſit electæ perſonæ conditio, ut electioni de ſe celebratæ, abſque ſuperioris ſui licentia, ex prohibitione, ſeu quavis proviſione ſedis apoſtolicæ, conſentire non poſſit. Quo caſu, idem electus, ſeu electores ipſius, conſentiendi licentiam ab ejus ſuperiore, cum ea celeritate, quam ſuperioris ipſius præſentia vel abſentia permiſerit, petere ſtudeant, & habere. Alioquin, ſi lapſo tempore, pro ejuſdem ſuperioris præſentia vel abſentia, ut præmittitur, moderando, hujuſmodi licentiam eos nequaquam obtinere contingat: electores extunc ad electionem aliam procedendi liberam habeant facultatem. Cæterum quivis electus infra tres menſes poſt conſenſum electioni de ſe celebratæ præſtitum, confirmationem electionis ipſius petere non omittat. Quod ſi juſto impedimento ceſſante, infra hujuſmodi trimeſtre tempus omiſerit, electio eadem eo ipſo viribus vacuetur.

VI.

Perpetuæ ſanctionis oraculo declaramus, quod ſcienter in electionibus nominantes indignum, propter ſuffragium in ſcrutinio præſtitum, niſi adeo in eo perſtiterint, quod ex votis eorum communis electio ſubſequatur, nequaquam eligendi poteſtate priventur: licet pro eo quod indignum nominando ſcienter contra conſcientias ſuas agunt, & Divinam vindictam, & apoſtolicæ ultionis metum, quem qualitas facti ſuaſerit, poſſint non immerito formidare.

VII.

Anno Christi 1274.

VII.

Nulli licere decernimus, poſtquam in ſcrutinio nominaverit aliquem, & electio fuerit ſubſecuta, vel poſtquam præſtiterit electioni de ipſo ab aliis celebratæ conſenſum, illum ſuper electione ipſa, niſi ex cauſis poſtea emergentibus, impugnare: vel niſi ei morum ipſius antea celata de novo pandatur improbitas, ſeu alicujus alterius latentis vitii, vel defectus, quæ veriſimiliter ignorare potuerit, veritas reveletur. De hujuſmodi autem ignorantia fidem proprio faciat juramento.

VIII.

Si quando contigerit, duabus electionibus celebratis, partem alteram eligentium duplo majorem numero inveniri: contra electores, qui partem reliquam ſic excedunt, ad extenuationem zeli, meriti, vel autoritatis ipſorum, reliquis, vel electo ab eis aliquid opponendi, omnem præſenti decreto interdicimus facultatem. Si quid autem opponere voluerint, quod votum illius, cui opponitur, nullum redderet ipſo jure: id eis non intelligimus interdictum.

IX.

Quamvis conſtitutio felicis recordationis Alexandri papæ quarti prædeceſſoris noſtri, cauſas electionum epiſcopalium, ſeu ſuper electionibus epiſcoporum exortas, non immerito majoribus cauſis annumerans, cognitiones ipſarum per appellationes quaſlibet devolui aſſerat ad apoſtolicæ ſedis examen: nos tamen, & temerariam appellantium audaciam, & effrenatam appellationum frequentiam, refrenare volentes, hac generali conſtitutione duximus providendum, ut ſi extra judicium in prædictis electionibus, vel in aliis de dignitatibus epiſcopatu majoribus celebratis, expreſſa cauſa manifeſte frivola, contigerit appellari, per appellationem hujuſmodi nequaquam ad ſedem eamdem negotium devoluatur. Sed cum in electionum earumdem negotiis, in judicio, vel extra judicium appellatur, inſcriptis ex cauſa probabili, quæ probata deberet legitima reputari: ad ſedem ipſam hujuſmodi negotia deferantur. Cæterum in præmiſſis omnibus caſibus liceat partibus ab hujuſmodi appellationibus, nulla tamen interveniente pravitate, recedere: antequam præfatæ ſedi fuerint præſentatæ. Inferiores autem judices, quorum erat ipſarum cauſarum cognitio, appellatione ceſſante, an in hoc pravitas interceſſerit ante omnia diligenter inquirant: & ſi eam interceſſiſſe repererint, ſe de cauſis ipſis nullatenus intromittant, ſed præfigant dictis partibus terminum peremptorium competentem, in quo cum omnibus actis & monimentis ſuis apoſtolico ſe conſpectui repræſentent.

X.

Si forte inter cætera quæ objiciuntur electo, aut poſtulato, ſeu alias promovendo ad aliquam dignitatem, evidentem ſcientiæ vel alium perſonæ defectum opponi contingat: in diſcuſſione objectorum illum ſtatuimus ordinem incommutabiliter obſervandum, ut promovendus ſuper defectu ipſo ante omnia ſubjiciatur examini, cujus eventus examinandis aliis aut dabit initium aut negabit. Cæterum ſi præmiſſi examinis exitus, hujuſmodi oppoſitiones docuerit veritate deſtitui: opponentes omnino a proſecutione cauſæ, in qua talia objecerunt, excludimus, & perinde puniri decernimus, ac ſi penitus in probatione omnium quæ objecerant defeciſſent.

XI.

Sciant cuncti, qui clericos vel quaſlibet alias perſonas eccleſiaſticas, ad quos in aliquibus eccleſiis, monaſteriis, aut aliis piis locis ſpectat electio, pro eo quod rogati, ſeu alias inducti, eum pro quo rogabantur, ſive inducebantur, eligere noluerunt, vel conſanguineos eorum, aut ipſas eccleſias, monaſteria, ſeu loca cætera, beneficiis, ſive aliis bonis per ſe vel per alios ſpoliando, ſeu alias injuſte perſequendo, gravare præſumpſerint, ſe ipſo facto excommunicationis ſententia innodatos.

XII.

Generali conſtitutione ſancimus, univerſos & ſingulos qui regalia, cuſtodiam ſive guardiam advocationis, vel defenſionis titulum, in eccleſiis, monaſteriis, ſive quibuſlibet aliis piis locis, de novo uſurpare conantes, bona eccleſiarum, monaſteriorum, aut locorum ipſorum vacantium occupare præſumunt, quantæcumque dignitatis honore præfulgeant, clericos etiam eccleſiarum, monachos monaſteriorum, & perſonas cæteras locorum eorumdem qui hæc fieri procurant, eo ipſo excommunicationis ſententiæ ſubjacere. Illos vero clericos qui ſe, ut debent, talia facientibus non opponunt, de proventibus eccleſiarum, ſeu locorum ipſorum, pro tempore quo præmiſſa ſine debita contradictione permiſerint, aliquid percipere diſtrictius inhibemus. Qui autem ab ipſarũ eccleſiarum cæterorumque locorum fundatione, vel ex antiqua conſuetudine, iura ſibi hujuſmodi

hujuſmodi vindicant: ab illorum abuſu ſic A prudenter abſtineant, & ſuos miniſtros in eis ſolicite faciant abſtinere, quod ea quæ non pertinent ad fructus ſive reditus provenientes vacationis tempore non uſurpent; nec bona cætera, quorum ſe aſſerunt habere cuſtodiam, dilabi permittant, ſed in bono ſtatu conſervent.

XIII.

Licet canon a felicis recordationis Alexandro papa tertio prædeceſſore noſtro editus, inter cætera ſtatuerit, ut nullus B regimen eccleſiæ parochialis ſuſcipiat, niſi vigeſimumquintum annum ætatis attigerit, ac ſcientia & moribus commendandus exiſtat, quodque talis ad regimen aſſumptus hujuſmodi, ſi monitus, non fuerit præfixo a canonibus tempore in presbyterum ordinatus, a regiminis ejuſdem amoveatur officio; & alii conferatur: quia tamen in obſervatione canonis memorati ſe multi exhibent negligentes, nos periculoſam illorum negligentaim volentes juris executione ſuppleri, præſenti decreto ſtatuimus, ut nullus ad regimen parochialis eccleſiæ aſſumatur, niſi ſit idoneus ſcientia, mo- C ribus, & ætate. Decernentes collationes de parochialibus eccleſiis, iis qui non attigerunt vigeſimumquintum annum de cætero faciendas, viribus omnino carere. Is etiam qui ad hujuſmodi regimen aſſumetur, ut gregis ſui crediti diligentius gerere curam poſſit, in parochiali eccleſia, cujus rector extiterit, reſidere perſonaliter teneatur: & infra annum a ſibi commiſſi regiminis tempore numerandum ſe faciat ad ſacerdotium promoveri. Quod ſi infra idem tempus promotus non fuerit: eccleſia ſibi commiſſa, nulla D etiam præmiſſa monitione, ſit præſentis conſtitutionis autoritate privatus. Super reſidentia vero, ut præmittitur, facienda, poſſit ordinarius gratiam diſpenſative ad tempus facere, prout cauſa rationabilis id expoſcet.

XIV.

Nemo deinceps parochialem eccleſiam alicui non conſtituto in ætate legitima E & ſacerdotio commendare præſumat. Nec tali etiam niſi unam, & evidenti neceſſitate, vel utilitate ipſius eccleſiæ ſuadente. Hujuſmodi autem commendam, ut præmittitur, rite factam declaramus ultra ſemeſtris temporis ſpatium non durare. Statuentes, quidquid ſecus de commendis eccleſiarum parochialium actum fuerit, eſſe irritum ipſo jure.

XV.

De temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum.

Eos qui clericos parochiæ alienæ, abſque ſuperioris ordinandorum licentia, ſcienter, ſeu affectata ignorantia, vel quocumque alio figmento quæſito, præſumpſerint ordinare, per annum a collatione ordinum decernimus eſſe ſuſpenſos; iis quæ jura ſtatuunt contra taliter ordinatos in ſuo robore duraturis. Clericis quoque parochiæ taliter ſuſpenſorum, poſtquam eorum ſuſpenſio fuerit manifeſta, abſque ipſorum etiam licentia, interim recipiendi ordines ab aliis vicinis epiſcopis, alias tamen canonice, libetam concedimus facultatem.

XVI.

De bigamis.

Altercationis antiquæ dubium præſentis declarationis oraculo decidentes, bigamos omni privilegio clericali declaramus eſſe nudatos, & coercitioni fori ſæcularis addictos: conſuetudine contraria non obſtante. Ipſis quoque ſub anathemate prohibemus deferre tonſuram vel habitum clericalem.

XVII.

De officio judicis ordinarii.

Si canonici a Divinis ceſſare voluerint, prout in eccleſiis aliquibus ſibi ex conſuetudine vel alias vindicant, antequam ad ceſſationem hujuſmodi quoquo modo procedant, in inſtrumento publico, vel patentibus litteris ſigillorum ſuorum aut alterius authentici munimine roboratis, ceſſationis ipſius cauſam exprimant, & illud, vel illas, ei, contra quem ceſſare intendunt, aſſignent. Scituri, quod ſi hoc prætermiſſo ceſſaverint, vel cauſa, quam expreſſerint, non fuerit inventa canonica, omnia, quæ de quibuſcumque proventibus illius eccleſiæ, in qua ceſſatum fuerit, ceſſationis tempore perceperunt, reſtituent. Illa vero, quæ pro eodem tempore debentur eiſdem, nullo modo percipient, ſed ipſi eccleſiæ cedere, ac nihilo minus ei, contra quem ceſſaverant, de damnis & injuriis ſatisfacere tenebuntur. Si autem cauſa eadem canonica fuerit judicata: is qui occaſionem ceſſationi dederat, ad omne intereſſe dictis canonicis, & eccleſiæ, cui debitum officium ejus eſt culpa ſubtractum, ad certam quantitatem taxandam, & in Divini cultus augmentum convertendam, ſuperioris arbitrio condemnetur. Cæterum deteſtabilem abuſum horrendæ indevotionis illorum, qui crucis, beatæ

A tæ Virginis, aliorumve ſanctorum imagines, ſeu ſtatuas, irreverenti auſu tractantes, eas in aggravationem ceſſationis hujuſmodi proſternunt in terram, urticis ſpiniſque ſupponunt, penitus reprobantes: aliquid tale de cætero fieri diſtrictius prohibemus. Statuentes, ut in eos qui contra fecerint ultrix procedat dura ſententia: quæ delinquentes ſic graviter puniat, quod alios a ſimilium præſumptione compeſcat.

XVIII.

Ordinarii locorum ſubditos ſuos, plures dignitates, vel eccleſias, quibus animarum cura imminet, obtinentes, ſeu perſonatum, aut dignitatem, cum alio beneficio, cui cura ſimilis eſt annexa, diſtricte compellant, diſpenſationes, autoritate quarum hujuſmodi eccleſias, perſonatus, ſeu dignitates, canonice tenere ſe aſſerunt, infra tempus, pro facti qualitate ipſorum ordinariorum moderandum arbitrio, exhibere. Quod ſi forte, juſto impedimento ceſſante, nullam diſpenſationem infra idem tempus contigerit exhiberi: eccleſiæ beneficia, perſonatus, ſeu dignitates, quæ ſine diſpenſatione aliqua, eo ipſo illicite detineri conſtabit, per eos, ad quos eorumdem collatio pertinet, libere perſonis idoneis conferantur. Cæterum, ſi diſpenſatio exhibita ſufficiens evidenter appareat: exhibens, nequaquam in beneficiis hujuſmodi, quæ canonice obtinet, moleſtetur. Provideat tamen ordinarius, qualiter nec animarum cura in eiſdem eccleſiis, perſonatibus, ſeu dignitatibus negligatur, nec beneficia ipſa debitis obſequiis defraudentur. Si vero de diſpenſationis exhibitæ ſufficientia dubitetur, ſuper hoc erit ad ſedem apoſtolicam recurrendum: cujus eſt æſtimare, quem modum ſui beneficii eſſe velit. In conferendis inſuper perſonatibus, dignitatibus, & aliis beneficiis curam habentibus animarum annexam, iidem ordinarii diligentiam illam obſervent, ut perſonatum, dignitatem, vel aliud beneficium ſimilem curam habens, alicui plura ſimilia obtinenti non ante conferre præſumant, quam eis ſuper obtentis diſpenſatio evidenter ſufficiens oſtendatur. Qua etiam oſtenſa, ita demum ad collationem procedi volumus, ſi appareat per eamdem, quod is, cui eſt collatio facienda, hujuſmodi perſonatum, dignitatem, vel beneficium retinere licite valeat cum obtentis. Vel ſi ea, quæ ſic obtinet, libere ac ſponte reſignet. Aliter autem de perſonatibus, dignitatibus, & beneficiis talibus, facta collatio, nullius penitus ſit momenti.

XIX.

De poſtulando.

Properandum nobis viſum eſt, ut malitioſis litium protractionibus occurratur: quod ſperamus efficaciter provenire, ſi eos, qui circa judicia ſuum miniſterium exhibent, ad id congruis remediis dirigamus. Cum igitur ea quæ ad hoc ſalubriter fuerant circa patronos cauſarum legali ſanctione
B proviſa, deſuetudine abolita videantur: nos ſanctionem eamdem, præſentis redivivæ conſtitutionis ſuffragio, cum aliqua tamen adjectione, nec non & moderamine, renovantes, ſtatuimus ut omnes & ſinguli advocationis officium in foro eccleſiaſtico, ſive apud ſedem apoſtolicam, ſive alibi, exercentes, præſtent, tactis ſacroſanctis evangeliis, juramentum, quod in omnibus cauſis eccleſiaſticis, & aliis in eodem foro tractandis, quarum aſſumpſerunt patrocinium, vel aſſument, omni virtute ſua, omnique ope, id quod verum & juſtum exiſtimaverint, ſuis
C clientulis* inferre procurent; nihil in hoc ſtudii, quod eis ſit poſſibile, relinquentes, quodque in quacumque parte judicii eis innotuerit improbam fore cauſam, quam in ſua fide receperant, amplius non patrocinabuntur eidem, immo ab ea omnino recedent, a communione illius ſe penitus ſeparantes: reliquis, quæ circa hæc ſunt in eadem ſanctione ſtatuta, inviolabiliter obſervandis. Procuratores inſuper juramento ſimili aſtringantur. Hujuſmodi quoque juramentum, tam advocati, quam procurato-
D tes in foro, in quo idem aſſumpſerunt officium, teneantur annis ſingulis iterare. Qui vero ad eamdem ſedem veniunt, vel ad curiam cujuſlibet eccleſiaſtici judicis, in qua nondum tale præſtiterant juramentum, accedunt, in aliquibus ſingularibus cauſis patrocinium, vel procurationis miniſterium præſtituri, præſtent in ſingulis cauſis eiſdem, mota controverſia, ſimile juramentum. Advocati autem, & procuratores, qui juxta prædictam formam jurare noluerint, exe-
E cutionem officiorum ſuorum, huiuſmodi voluntate durante, ſibi noverint interdictam. Quod ſi juramentum præſtitum violare præſumpſerint, præter reatum perjurii, conſiliarii etiam, qui ſcienter iniquam cauſam foverint, Divinam & noſtram maledictionem incurrant, a qua non aliter liberentur, niſi duplum ejus reſtituerint, quod pro tam iniquis advocatione, procuratione, vel conſilio receperunt; ac nihilo minus de damnis quæ per iniqua huiuſmodi miniſteria partibus irrogarunt, illis ſatisfacere teneantur. Cæterum ne cupiditatis ardor aliquos ad hæc ſalubria ſtatuta contemnenda

* forte

ANNO CHRISTI 1274.

da præcipiter diſtrictius inhibemus, ne aliquis advocatus in quacumque cauſa ultra viginti, procurator vero ultra duodecim libras Turonenſes recipere, ſalarii nomine, vel etiam ſub palmarii colore, præſumat. Qui autem ultra receperint, nequaquam dominium eorum, quæ prædictam quantitatem excedunt, acquirant: ſed ad reſtitutionem integram teneantur illorum. Ita quod nihil horum, ad quæ reſtituenda eos teneri præmiſimus, in fraudem præſentis conſtitutionis remitti poſſit eiſdem. Et inſuper advocati conſtitutionem præſentem taliter violantes, ab advocationis officio triennio ſuſpendantur. Procuratores vero extunc ſibi ſciant cujuſlibet procurationis in judicio licentiam denegatam.

XX.

De iis quæ vi metuſue cauſa fiunt.

Abſolutionis beneficium ab excommunicationis ſententia, vel quamcumque revocationem ipſius, aut ſuſpenſionis, ſeu etiam interdicti per vim vel metum extortam, præſentis conſtitutionis auctoritate omnino viribus vacuamus. Ne autem ſine vindicta violentiæ creſcat audacia, eos qui abſolutionem ſive revocationem hujuſmodi vi vel metu extorſerint, excommunicationis ſententiæ decernimus ſubjacere.

XXI.

De præbendis & dignitatibus.

Statutum felicis recordationis Clementis papæ IV. prædeceſſoris noſtri de dignitatibus & beneficiis in curia Romana vacantibus nequaquam per alium quam per Romanum pontificem conferendis, decrevimus taliter moderandum, ut ii ad quos eorumdem beneficiorum & dignitatum ſpectat collatio, ſtatuto non obſtante prædicto, demum poſt menſem, a die quo dignitates ſeu beneficia ipſa vacaverint numerandum, ea conferre valeant tantummodo per ſeipſos, vel, ipſis agentibus in remotis, per ſuos vicarios generales in eorum diœceſibus exiſtentes, quibus id canonice ſit commiſſum.

XXII.

De rebus eccleſiæ non alienandis.

Hoc conſultiſſimo prohibemus edicto, univerſos & ſingulos prælatos eccleſias ſibi commiſſas, bona immobilia, ſeu jura ipſarum, laïcis ſubmittere, ſubjicere, ſeu ſupponere, abſque capituli ſui conſenſu, & ſedis apoſtolicæ licentia ſpeciali, non concedendo bona ipſa, vel jura in emphyteoſim,

A ſeu alias alienando, in forma & caſibus a jure permiſſis, ſed conſtituendo, vel recognoſcendo, ſeu profitendo ab illis ea tamquam a ſuperioribus ſe tenere, ſeu ab ipſis eadem advocando (prout in quibuſdam partibus vulgariter dicitur, * *Avoher*) vel ipſos patronos, ſive advocatos eccleſiarum, ſeu bonorum ipſarum, perpetuo, aut ad tempus non modicum, ſtatuendo. Contractus autem omnes, etiam juramenti, pœnæ vel alterius cujuſlibet firmitatis adjectione vallatos, quos de talibus alienationibus, ſine hujuſmodi licentia & conſenſu contigerit celebrari, & quidquid ex eis ſecutum fuerit,

** In quibuſdam Galliæ locis, cui eccleſiæ tutela commiſſa eſt, dicitur advocatus, & vulgari idiomate, advoye.*

B decernimus adeo viribus omnino carere, ut nec jus aliquod tribuant, nec præſcribendi etiam cauſam pariant. Et nihilo minus prælatos, qui ſecus egerint, ipſo facto officio & adminiſtratione, clericos etiam, qui ſcientes contra inhibitionem prædictam aliquid eſſe præſumptum id ſuperiori denuntiare neglexerint, a perceptione beneficiorum, quæ in eccleſia ſic gravata obtinent, triennio ſtatuimus eſſe ſuſpenſos. Laïci vero qui prælatos, vel capitula eccleſiarum, ſeu alias perſonas eccleſiaſticas, ad ſubmiſſiones hujuſmodi faciendas hactenus compu-

C lerunt, niſi poſt competentem monitionem, remiſſa ſubmiſſione quam per vim vel metum exegerant, eccleſias & bona eccleſiaſtica eis ſubmiſſa taliter in ſua libertate dimittant; illi etiam qui de cætero prælatos vel perſonas eaſdem ad talia facienda compulerint, cujuſcumque ſint conditionis aut ſtatus, excommunicationis ſint ſententia innodati. Ex contractibus præterea ſuper præmiſſis hujuſmodi licentia & conſenſu intervenientibus hactenus initis, vel quos in futurum iniri continget, ſeu occaſione illorum, laïci, ultra id quod eis ex natura

D contractuum ipſorum vel adhibita in illis lege permittitur, aliquid non uſurpent. Qui vero ſecus egerint, niſi legitime moniti ab hujuſmodi uſurpatione deſtiterint, reſtituendo etiam quæ taliter uſurparant, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrant: & extunc ad ſupponendum terram ipſorum, ſi opus fuerit, eccleſiaſtico interdicto libere procedatur.

XXIII.

E *De religioſis domibus, ut epiſcopo ſint ſubjectæ.*

Religionum diverſitatem nimiam, ne confuſionem induceret, generale concilium conſulta prohibitione vetuit. Sed quia non ſolum importuna petentium inhiatio illarum poſtmodum multiplicationem extorſit, verum etiam aliquorum præſumptuoſa temeritas diverſorum ordinum, præcipue mendicantium, quorum nondum approba-

Concilium Lateranenſe ſub Innocentio III cap. 13.

ANNO CHRISTI 1274.

probationis metuere principium, effrena- A tam quaſi multitudinem adinvenit, repetita conſtitutione diſtrictius inhibentes, ne aliquis de cætero novum ordinem aut religionem inveniat, vel habitum novæ religionis aſſumat. Cunctas affatim religiones, & ordines mendicantes, poſt dictum concilium adinventos, qui nullam confirmationem ſedis apoſtolicæ meruerunt, perpetuæ prohibitioni ſubjicimus, & quatenus proceſſerant, revocamus. Confirmatos * autem per ſedem eamdem, poſt tamen idem concilium inſtitutos, quibus ad congruam ſuſtentationem reditus aut poſſeſſiones habere profeſſio ſive regula vel conſtitutiones quælibet B interdicunt, ſed per quæſtum publicum tribuere victum ſolet incerta mendicitas, modo ſubſiſtere decernimus infraſcripto: ut profeſſoribus eorumdem ordinum ita liceat in illis remanere, ſi velint, quod nullum deinceps ad eorum profeſſionem admittant, nec de novo domum aut aliquem locum acquirant, nec domos ſeu loca quæ habent, alienare valeant, ſine ſedis ejuſdem licentia ſpeciali. Nos enim ea diſpoſitioni ſedis apoſtolicæ reſervamus, in terræ ſanctæ ſubſidium, vel pauperum, aut alios pios uſus, per C locorum ordinarios, vel eos quibus ſedes ipſa commiſerit, convertenda. Si vero ſecus præſumptum fuerit, nec perſonarum receptio, nec domorum vel locorum acquiſitio, aut ipſorum, cæterorumque bonorum alienatio valeat: & nihilo minus contrarium facientes ſententiam excommunicationis incurrant. Perſonis quoque ipſorum ordinum omnino interdicimus, quoad extraneos, prædicationis & audiendæ confeſſionis officium, aut etiam ſepulturam. Sane ad Prædicatorum & Minorum ordines, quos evidens ex eis utilitas eccleſiæ univerſali D proveniens perhibet approbatos, præſentem non patimur conſtitutionem extendi. Cæterum Carmelitarum & eremitarum ſancti Auguſtini ordines, quorum inſtitutio dictum concilium generale præceſſit, in ſuo ſtatu manere concedimus, donec de ipſis fuerit aliter ordinatum. Intendimus ſiquidem tam de illis, quam de reliquis, etiam non mendicantibus ordinibus, prout animarum ſaluti, & eorum ſtatui expedire viderimus, providere. Ad hæc perſonis ordinum, ad quos conſtitutio præſens extenditur, tranſeundi ad reliquos ordines appro- E batos licentiam concedimus generalem: ita quod nullus ordo ad alium, vel conventus ad conventum, ſe ac loca ſua totaliter transferat, ſedis ejuſdem permiſſione ſuper hoc ſpecialiter non obtenta.

* al. tamen

XXIV.

De cenſibus & procurationibus.

Exigit perverſorum audacia, ut non ſimus ſola delictorum prohibitione contenti, ſed pœnam etiam delinquentibus imponamus. Conſtitutionem itaque felicis recordationis Innocentii papæ quarti prædeceſſoris noſtri, editam ſuper non recipiendis in pecunia procurationibus, & ſuper receptione munerum, viſitatibus, eorumque familiis interdicta, quam multorum fertur temeritas præterire, volentes inviolabiliter B obſervari, eam decrevimus pœnæ adjectione iuvandam: ſtatuentes, ut univerſi & ſinguli, qui, ob procurationem ſibi ratione viſitationis debitam, exigere pecuniam, vel etiam a volente recipere, aut alias conſtitutionem ipſam, recipiendo munera, ſive viſitationis officio non impenſo procurationem in victualibus, aut aliquid aliud procurationis occaſione violare præſumpſerint, duplum ejus quod receperint, eccleſiæ, a qua id receptum fuerit, infra menſem reddere teneantur: alioquin extunc C patriarcha, archiepiſcopi, epiſcopi, duplum ipſum ultra prædictum tempus reſtituere differentes, ingreſſum ſibi eccleſiæ interdictum ſentiant. Inferiores vero ab officio & beneficio noverint ſe ſuſpenſos: quouſque de duplo huiuſmodi gravatis eccleſiis plenariam ſatisfactionem impendant. Nulla eis in hoc dantium remiſſione, liberalitate, ſeu gratia valitura.

XXV.

De immunitate eccleſiarum.

D Decet domum Domini ſanctitudo, decet, ut cujus in pace factus eſt locus ejus, ſit cultus cum debita veneratione pacificus. Sit itaque ad eccleſias humilis & devotus ingreſſus. Sit in eis quieta converſatio, Deo grata, inſpicientibus placida, quæ conſiderantes non ſolum inſtruat, ſed reficiat. Convenientes ibidem, nomen illud quod eſt ſuper omne nomen, a quo aliud ſub cælo non eſt datum hominibus, in quo ſalvos fieri credentes oporteat, nomen videlicet Ieſu Chriſti, qui ſalvum fecit populum ſuum a E peccatis eorum, exhibitione reverentiæ ſpecialis attollant, & quod generaliter ſcribitur, ut in nomine Ieſu omne genu flectatur, ſinguli ſingulariter in ſe ipſis implentes, præcipue dum aguntur Miſſarum ſacra myſteria, glorioſum illud nomen quandocumque recolitur, flectant genua cordis ſui, quod vel capitis inclinatione teſtentur. Attendantur in locis ipſis intentis præcordiis ſacta ſolennia, devotis animis orationibus inten-

ANNO CHRISTI 1274.

intendatur. Nullus in locis eiſdem, in quibus cum pace ac quiete vota convenit celebrari, ſeditionem excitet, conclamationem moveat, impetumve committat. Ceſſent in illis univerſitatum & ſocietatum quarumlibet conſilia, conciones, & publica parlamenta. Ceſſent vana, & multo fortius fœda & profana colloquia. Ceſſent confabulationes quælibet. Sint poſtremo quæcumque alia Divinum turbare poſſunt officium, aut oculos Divinæ majeſtatis offendere, ab ipſis prorſus extranea: ne, ubi peccatorum eſt venia poſtulanda, ibi peccandi detur occaſio, aut deprehendantur peccata committi. Ceſſent in eccleſiis earumque cœmeteriis negotiationes, & præcipue nundinarum, ac fori cujuſque tumultus. Omnis in eis ſæcularium judiciorum ſtrepitus conquieſcat. Nulla inibi cauſa per laïcos, criminalis maxime, agiterut. Sint loca eadem a laïcorum cognitionibus aliena. Ordinarii locorum hæc faciant obſervari, ſuadenda ſuadeant, interdicta hujus canonis autoritate compeſcant: ad hæc alios etiam in eccleſiis ipſis magis aſſiduos, & ad præmiſſa idoneos, deputando. Et nihilo minus proceſſus judicum ſæcularium, ac ſpecialiter ſententiæ prolatæ in eiſdem locis, omni careant robore firmitatis. Qui vero præmiſſas inhibitiones animo petulanti contempſerint, præter proceſſum ordinariorum, & deputandorum ab ipſis, Divinæ ultionis & noſtræ poterunt acrimoniam formidare, donec ſuum confeſſi reatum, a ſimilibus firmato propoſito deliberaverint abſtinere.

XXVI.

De uſuris.

Vſurarum voraginem, quæ animas devorat, & facultates exhaurit, compeſcere cupientes, conſtitutionem Lateranenſis concili contra uſurarios editam, ſub Divinæ maledictionis interminatione præcipimus inviolabiliter obſervari. Et quia quo minor feneratoribus aderit fenerandi commoditas, eo magis adimetur fenus exercendi libertas: hac generali conſtitutione ſancimus, ut nec collegium, nec alia univerſitas, vel ſingularis perſona, cujuſcumque ſit dignitatis, conditionis, aut ſtatus, alienigenas, & alios non oriundos de terris ipſorum, publice pecuniam fœnebrem exercentes, aut exercere volentes, ad hoc domos in terris ſuis conducere, vel conductas habere, aut alias habitare permittat; ſed hujuſmodi uſurarios manifeſtos omnes infra tres menſes de terris ſuis expellant, nunquam aliquos tales de cætero admiſſuri. Nemo illis ad fenus exercendum domos locet, vel ſub alio titulo quocumque concedat. Qui vero contrarium fecerint, ſi perſonæ fuerint ec-

Later. III cap. 25.

cleſiaſticæ, patriarchæ, archiepiſcopi, epiſcopi, ſuſpenſionis; minores vero perſonæ ſingulares, excommunicationis; collegium autem ſeu alia univerſitas, interdicti ſententiam ipſo facto ſe noverint incurſuros. Quam ſi per menſem animo ſuſtinuerint indurato, terræ ipſorum, quamdiu in eis iidem uſurarii commorantur, extunc eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto. Cæterum, ſi laici fuerint, per ſuos ordinarios ab hujuſmodi exceſſu, omni priuilegio ceſſante, per cenſuram eccleſiaſticam compeſcantur.

XXVII.

Quamquã vſurarii manifeſti de uſuris, quas receperant, ſatisfieri expreſſa quantitate, vel indiſtincte in vltima voluntate mandaverint: nihilo minus tamen eis ſepultura eccleſiaſtica denegetur, donec vel de uſuris ipſis fuerit, prout patiuntur facultates eorum, plenarie ſatisfactum, vel illis quibus eſt facienda reſtitutio, ſi præſto ſint ipſi, aut alii qui eis poſſint acquirere, vel eis abſentibus loci ordinario, aut ejus vices gerenti, ſive rectori parochiæ in qua teſtator habitat, coram aliquibus fide dignis de ipſa parochia: quibus quidem ordinario, vicario, & rectori, prædicto modo cautionem hujuſmodi, eorum nomine, liceat præſentis conſtitutionis autoritate recipere: ita quod illis proinde actio acquiratur, aut ſervo publico de ipſius ordinarii mandato idonee de reſtitutione facienda ſit cautum. Cæterum ſi receptarum uſurarum ſit quantitas manifeſta, illam ſemper in cautione prædicta exprimi volumus: alioquin aliam recipientis cautionem hujuſmodi arbitrio moderandam. Ipſe tamen ſcienter non minorem, quam veriſimiliter creditur, moderetur; &, ſi ſecus fecerit, ad ſatisfactionem reſidui teneatur. Omnes autem religioſos, & alios qui manifeſtos uſurarios contra præſentis ſanctionis formam ad eccleſiaſticam admittere auſi fuerint ſepulturam, pœnæ in Lateranenſi concilio contra uſurarios promulgatæ ſtatuimus ſubjacere. Nullus manifeſtorum uſurariorum teſtamentis interſit, aut eos ad confeſſionem admittat, ſive ipſos abſolvat, niſi de uſuris ſatisfecerint, vel de ſatisfaciendo pro ſuarum viribus facultatum præſtent, ut præmittitur, idoneam cautionem. Teſtamenta quoque manifeſtorum uſurariorum aliter facta non valeant, ſed ſint irrita ipſo jure.

XXVIII.

De iniuriis, & damno dato.

Etſi pignorationes, quas vulgaris elocutio repreſalias nominat, in quibus alius pro alio prægravatur, tamquam graves, legibus & æquitati naturali contrariæ, civili ſint conſtitutione prohibitæ: ut tamen earum

ANNO CHRISTI 1274.

tum prohibitio in perſonis eccleſiaſticis tanto amplius timeatur, quanto in illis ſpecialius inhibentur, eas concedi contra perſonas prædictas, ſeu bona ipſorum, aut quãtumcumque generaliter, prætextu cujuſvis conſuetudinis, quam potius reputamus abuſum, fortè conceſſas, ad illas extendi præſenti decreto diſtrictius inhibemus. Illi autem qui contra fecerint; adverſus perſonas eaſdem, pignorationes ſeu repreſalias concedendo, vel extendendo ad eas, niſi præſumptionem hujuſmodi revocaverint, a conceſſionis vel extenſionis tempore infra menſem, ſi perſonæ ſingulares fuerint, ſententiam excõmunicationis incurrãt: ſi vero univerſitas, eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto.

XXIX.

De ſententia excommunicationis.

In concilio Lugdunensi I, cap. 12.

Conſtitutionem felicis recordationis Innocentii papæ IV. prædeceſſoris noſtri, quæ prohibet participantes excommunicatis ea participatione, quæ ſolam minorem excommunicationem inducit, monitione canonica non præmiſſa, majori excommunicatione ligari, decernens promulgatam aliter excommunicationis ſententiam non teneri: ad tollendum omnem ambiguitatis ſcrupulum, declarantes: decernimus ita demum monitionem eſſe canonicam in hoc caſu, ſi aliis rite ſervatis, eos, qui monentur, exprimat nominatim. Statuimus quoque, ut inter monitiones, quas, ut canonice promulgetur excommunicationis ſententia, ſtatuunt jura permitti, judices ſive monitionibus tribus utantur, ſive una pro omnibus, obſervent aliquorum dierum competentia intervalla: niſi facti neceſſitas ea ſuaſerit aliter moderanda.

XXX.

Præſenti generali declaramus edicto, beneficium relaxationis ad cautelam, quoad interdicti ſententias, in civitates, caſtra, vel quælibet alia loca, ſive terras aliquas, generaliter promulgatas, locum aliquatenus non habere.

XXXI.

Quicumque pro eo, quod in reges, principes, barones, nobiles, ballivos, vel quoſlibet miniſtros eorum, aut quoſcumque alios, excommunicationis, ſuſpenſionis, ſeu interdicti ſententia fuerit promulgata, licentiam alicui dederint occidendi, capiendi, ſeu alias in perſonis, aut bonis ſuis vel ſuorum, gravandi eos qui tales ſententias protulerunt, ſive quorum ſunt occaſione prolatæ, vel eaſdem ſententias obſervantes, ſeu taliter excommunicatis communicare nolentes, niſi licentiam ipſam re integra revocaverint, vel ſi ad bonorum captionem occaſione ipſius licentiæ ſit proceſſum, niſi bona ipſa ſint infra octo dierum ſpatium reſtituta, aut ſatisfactio pro ipſis impenſa, in excommunicationis ſententiam incidant ipſo facto. Eadem quoque ſint ſententia innodati omnes qui auſi fuerint prædicta licentia data uti, vel aliquid præmiſſorum, ad quæ committenda licentiam dari prohibuimus, alias committere ſuo motu. Qui autem in eadem ſententia permanſerint duorum menſium ſpatio: extunc ab ea non poſſint, niſi per ſedem apoſtolicam, abſolutionis beneficium obtinere. Datum Lugduni Kalendis Novembris, anno tertio.

DE ACTIS CONCILII LVGDVNENSIS II.

Excerpta ex variis autoribus a Sev. Binio.

Aliter Binius inſcripſerat : nempe, in concilium Lugdunenſe, &c. Notæ.

De loco & tempore habiti concilii, de perſonis quæ præſto fuerunt, de rebus in concilio conſtitutis & peractis, ſummatim Trithemius in chronico Hirſaugienſi iſta ait: Concilium generale Lugduni celebravit Gregorius X. anno pontificatus ſui ſecundo, in quo multi cardinales, archiepiſcopi, abbates, aliique diverſi generis prælati comparuerunt, multa ad electionem ſummi pontificis, ad expeditionem in Saracenos, ad unionem Græcæ Latinæque eccleſiæ, & ad pacem Chriſtianorum pertinentia, mature ſtatuentes. Ibi comparuit Palæologus imperator Conſtantinopolitanus cum magno comitatu, qui tertiadecima vice in ſententiam Romanæ eccleſiæ Græcos ſuos toties deficientes conſilio neceſſario pertraxit. *Hæc chronicon Hirſaugienſe.*

Siffridus presbyter lib. 11 ſuæ epitomes: Anno MCCLXXIV. celebratum eſt, *inquit*, Lugduni concilium magnum, præſente papa Gregorio X. Hic electionem regis Rudolphi confirmavit. *Blondus decade 2. lib. 8.* Gregorius pontifex, *ait*, Lugduni concilium indixit. Contulit ſe ad id concilium Michael Palæologus Græcorum imperator, & unioni Orientalis ad Occidentalem eccleſiam conſenſit: ſecutiq; illum nonnulli Tartari, gentis Scythicæ proceres, ſacro baptiſmatis charactere ſuperfuſi, Chriſtianos ſe & catholicos fore profeſſi ſunt. Sed & Rudolphus ab electoribus Germanis in Romanorum regem declaratus, ea cõditione a Gregorio pontifice in concilio eſt acceptus, ut Romam pacificus ad inunctionem accipiendam ſe cõferret, ac rebus Hieroſolymæ quantam poſſet opem ferret. *Hæc Blondus. Ejuſdem ſynodi meminit Robertus Gaguinus lib. 7. his verbis*: Eodem prope tempore, anno ſalutis MCCLXXIV. patrũ ſynodus præſide Gregorio X. Romano pontifice Lugduni habita eſt, ubi de expeditione in Syriam ducenda actum eſt. Philippus cognito imperatoris adventu ad eum ſalutandũ profectus, poſtquam de Chriſtiano ſtatu diu confabulati ſunt, tres Lugduno finitimas arces in poteſtate Gregorii, donec ſynodus ſolveretur, permiſit, attributo inſuper ad põtificis cuſtodiã non parvo numero milite. Adfuit cõcilio Palæologus Græcus imperator, eccleſiæq; Occidẽtali ſe univit. Quẽ nonnulli ex Tartaris ſecuti ſacro lavacro abluti ſũt, & Chriſtiani effecti. *Hæc Robertus Gaguinus.*

Nauclerus & Joannes de Oppido ſcribunt, in hoc concilio Græcos non ſolum profeſſos eſſe Spiritum ſanctum a Patre Filioque procedere, ejuſque rei gratia coram toto concilio ſymbolum Nicænum decantaſſe, verum etiam a Romano pontifice imperii confirmationem impetraſſe, eique ſe in omnibus ſubmiſiſſe.

Qua occaſione iſta contigerint, ſcribit lib. 5. Nicephorus Gregoras his verbis: Proinde tot diffi-

ANNO CHRISTI 1274.

cultatibus circumventus imperator, pene ad deſperationem compulſus, legatos ad papam mittit de ineunda veteris & novæ Romæ eccleſiarum concordia, modo Caroli expeditionem averteret. Ea legatio a pontifice benigne audita eſt: ea ſe facile quæ imperator petiviſſet confecturum eſſe pollicetur; ſtatimq; ſuos legatos illis adjungit, qui concordiam conciliarent atque amplecterentur. Cujus hæc tria capita fuerunt. Primum, ut in ſacrorum voluminum hymnodiis papæ cũ quatuor patriarchis mentio fieret. Alterum, ut liceret cuivis Romam veterem, quæ curia major & perfectior eſſet, appellare. Tertium, ut illi principatus in omnibus deferretur. De appendice vero ſacri ſymboli, quam illi novarunt, aut alio quovis argumento, tum nulla acrior contentio incidit: ſed (quod ad eas quidẽ res attinebat) pacata & tranquilla fuerunt omnia.

A

Matthæus VVeſtmonaſterienſis res in hac ſynodo geſtas ſummatim recenſens, addenſque Orientalium fidei confeſſionem, iſta habet quæ ſequuntur.

B

Anno gratiæ MCCLXXIV. Kal. Maii, ſub papa Gregorio X. apud Lugdunum fuit concilium maximum celebratum, quod a Kalendis prædictis uſque ad XVI. Kalendas Auguſti duravit. In hoc concilio dominus papa Eadvvardum commendavit omnibus, dicens terram ſanctam fuiſſe deperditam, niſi veniſſet citius ad eamdem. In hoc concilio papa ſtatuit, quod ſubſequentes ſeptem annos de cunctis proventibus eccleſiaſticis in ſubſidium terræ ſanctæ decimæ ſolverentur. In hoc etiam concilio de converſione Græcorum, poſt ſchiſma, lætitia magna fuit. Qui Græci litteras auro bullatas cum litteris prælatorum de Græcia attulerunt ad concilium, quarum tenor ſequitur.

C

Litteræ Palæologi imperatoris Græcorum.

Sanctiſſimo & beatiſſimo patri & ſummo pontifici apoſtolicæ ſedis univerſali papæ, & communi principi Chriſtianorum omnium, venerabili patri imperii noſtri, D. Gregorio, Michael a Chriſto Deo fideliter rex, & imperator, & moderator Græcorum, Ducas, Angelus, Comnenus, Palæologus, & ſpiritualis filius magnæ ſanctitatis veſtræ, decentem honorem & reverentiam, cum ſincera & pura affectione, & omni poſtulatione.

D

QVoniam miſſi ſunt a magnitudine veſtra ad imperium meum nuncii Deo placentis ordinis fratrum Minorum, &c. *ut ſupra Græce & Latine, pag. 961.*

Litteræ prælatorum Græciæ.

Sanctiſſimo, reverendiſſimo, & beatiſſimo papæ antiquo Romanorum, domino Gregorio, magno pontifici excellentiſſimæ apoſtolicæ ſedis; & venerabiliſſimo D. & patri noſtræ humanitatis[a].

[a] *f.* humilitatis

NOs qui eccleſiaſticam complemus ordinationem, veſtræ Romanæ ſanctiſſimæ eccleſiæ ſalutẽ, ſpiritualis ſubjectionis affectionem ubique, &c. *ut ſupra pag. 968.*

E

Poſt hanc epiſtolam, *addit Matthæus VVeſtmonaſterienſis,* Græci etiam alias litteras, quas propter earum prolixitatem huic operi non inſeruimus, ad concilium detulerunt. Venerunt etiam poſt Græcos ſexdecim Tartari (qui Moalli) cum litteris regis ſui, in concilio publicantes verbis pompaticis potentiam Moallorum. Hi non pro fide, ſed ut confœderationem haberent cum Chriſtianis, venerunt. Hos papa benigne ſuſcipiens, donis & honoribus ampliavit, & ad petitionem ipſorum, non baptizatos fecit honorifice baptizari. In itinere verſus concilium Lugdunenſe, venerabilis frater Thomas de Aquino, ordinis Prædicatorum, in quadam abbatia monachorum Ciſtercienſium, quæ Foſſa nova dicitur, diem clauſit extremum. Hic natione Campanus, filius comitis de Aquino, invitis parentibus (qui eum monachatum ſuſcipere nolebant) Prædicatorum ordinem eſt ingreſſus. *Hæc de actis ſynodalibus concilii Lugdunenſis II. Matthæus VVeſtmonaſterienſis.*

Eberhardus, Ratiſponenſis eccleſiæ archidiaconus, in ſuis annalibus, quos ab anno MCCLXXIII. uſque ad annũ MCCCV. ſcripſit, atque nunc primum ex codice manuſcripto Auguſtani monaſterii ſanctorum Afræ & Vdalrici, antiquitatum indagator diligentiſſimus Henricus Caniſius edidit, accuratiſſime hujus œcumenici concilii res geſtas deſcribit. Lectori igitur pergratum fore arbitratus ſum, ſi eadem hoc loco verbo tenus recitentur. Anno Domini MCCLXXIV. celebratum eſt generale concilium apud Lugdunum per Gregorium papam decimum, cui interfuerunt plus quam DCC. epiſcopi & abbates & præpoſiti, cæterique eccleſiarum prælati in numero copioſo. Item, eidem concilio interfuerunt ſolennes nuncii ſeu procuratores Græcorum, qui coram toto concilio ſymbolum Nicæni concilii, *Credo in unum Deum*[a], quod a ſuo veteri errore, quo dicebant Spiritum ſanctum tantum a Patre, & non a Filio procedere, ſe receſſiſſe demonſtrarent; & velle credere, quod ſancta mater Romana & orthodoxa eccleſia credit & prædicat, ſcilicet quod Spiritus ſanctus a Patre & Filio æterna ſpiratione procedit; ſicut patet per decretalem quæ ſuper hoc eſt in eodem concilio promulgata, cujus tenor talis eſt.

[a] *deeſt.* recitarunt.

Fideli ac devota profeſſione fatemur, quod Spiritus ſanctus æternaliter ex Patre & Filio, non tanquam ex duobus principiis, ſed tãquam ex uno; non duabus ſpirationibus, ſed una ſpiratione procedit. Hoc profeſſa eſt hactenus, prædicavit & docuit ſacroſãcta Romana eccleſia, mater omnium fidelium & magiſtra: hoc habet orthodoxorum patrum atque doctorum, Latinorũ pariter & Græcorum, incommutabilis & vera ſententia. Sed quia nonnulli, propter irrefragabilis præmiſſæ ignorantiam veritatis, in errores varios ſunt prolapſi; nos hujuſmodi erroribus viam præcludere cupiẽtes, ſacro approbante concilio, damnamus & reprobamus omnes qui negare præſumpſerint, æternaliter Spiritum ſanctum ex Patre & Filio procedere; ſive etiam auſu temerario aſſerere, quod Spiritus ſãctus ex Patre & Filio, tãquam ex duobus principiis, non tanquã uno procedat.

Sed ipſi Græci ab hac fide & promiſſione ſubito receſſerunt: propter quod dominus papa Martinus in Vrbe veteri eos excommunicatos nunciavit, ut patet in littera ſubſequenti:

Martinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad certitudinem præſentium, & memoriam futurorum.

MIchaelem Palæologum, qui Græcorum imperator nominatur, tamquam eorum Græcorum antiquorum ſchiſmaticorum, & in antiquo ſchiſmate conſtitutorum, & per hoc hæreticorum, nec non & hæreſis ipſorum ac ſchiſmatis antiqui fautorem, de fratrum noſtrorũ conſilio denunciamus, præſente fidelium multitudine copioſa, excommunicationis ſententiam latam a canone incurriſſe, ac ipſius fore ſententiæ vinculo innodatum. Cæterum univerſis & ſingulis regibus, principibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, & cæteris omnibus, cujuſcumque ſint præeminentiæ, conditionis, aut ſtatus; necnon univerſitatibus civitatum, caſtrorum, & aliorum locorũ, diſtrictius inhibemus, ne cum eodem

ANNO CHRISTI 1274.

Michaele Palæologo in hujuſmodi excommunicatione manente ſocietatem vel confœderationem aliquam contrahere ſub quovis ingenio vel machinatione præſumant, vel etiam ei alias in his, pro quibus excommunicatus eſt denunciatus a nobis, præſtare conſilium, auxilium, vel favorem publicum vel occultum. Et ſi ſecus præſumptum fuerit, omnes ſingulares perſonas contrarium facientes, non obſtanta qualibet indulgentia, ſub quacumque forma verborum vel expreſſione, ipſis ab apoſtolica ſede concesſa, vel in poſterum concedenda, quam quoad hoc viribus volumus omnino carere, ſententiam excommunicationis, quam extunc in ipſos ferimus, volumus incurrere ipſo facto. Terras autem ipſorum necnon univerſitates prædictas, quæ ſecus attentare præſumpſerint, prout expedire viderimus, eccleſiaſtico ſubjicere curabimus interdicto ad privationem omnium bonorum, quæ a quibuſlibet tenentur eccleſiis. Et ad pœnas alias ſpirituales & temporales, prout utile putabimus, proceſſuri, & nihilominus ſocietates confœderationum ipſas, etiamſi pœnarum & juramenti adjectione vel quacumque fuerint alia firmitate vallatæ, decernimus irritas & inanes. Vt autem hujuſmodi noſter proceſſus ad communem omnium notitiam deducatur: chartas ſive membranas proceſſum continentes in eumdem, in majoris Vrbevetanæ eccleſiæ appendi vel affigi oſtiis ſeu ſuperliminaribus faciemus, quæ proceſſum ipſum quaſi ſonoro præconio & patulo judicio publicabunt: ita quod idem Palæologus, & alii, contra quos proceſſus ipſe contigit, nullam poſſint poſtmodum excuſationem prætendere, quod ad eos talis proceſſus non pervenerit, vel quod ignoraverint eumdem; cum non ſit veriſimile remanere quoad ipſos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Actum apud Vrbem veterem in platea dictæ majoris eccleſiæ, in feſto dedicationis baſilicæ principis apoſtolorum, pontificatus noſtri anno primo.

Item quia in partibus Alemanniæ, & forſitan in aliis etiam, iniqua conſuetudo inoleverat de impignorationibus, in quibus unus pro alio, ſive innocens pro nocente, indebite prægravatur: contra impignorantes hujuſmodi idem papa Gregorius in eodem concilio edidit decretalem, cujus tenor eſt talis.

Etſi impignorationes, quas vulgaris elocutio repreſalias nominat, in quibus alius pro alio prægravatur, tamquam graves legibus & æquitati naturali contrariæ, civili ſunt conſtitutione prohibitæ: ut tamen earũ prohibitio in perſonis eccleſiaſticis tanto amplius timeatur, quanto in illis ſpecialius inhibetur eas concedi contra perſonas prædictas, ſeu bona ipſarum, aut quantumcumque generaliter prætextu cujuſvis conſuetudinis, quam potius reputamus abuſum, forte cõceſſas, ad illas extendi præſenti decreto diſtrictius inhibemus. Illi autem qui contra fecerint, adverſus perſonas eaſdem impignorationes ſeu repreſalias concedendo, vel extendendo ad eas, nec præſumptionem hujuſmodi revocaverint a conceſſionis vel extenſionis tempore infra menſem, ſi perſonæ ſingulares fuerint, ſententiam excommunicationis incurrant: ſi vero univerſitas, eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto.

Ex hac tamen ſalubri conſtitutione modica provenit utilitas, vel quia rite poſt concilium in provinciis publicata non extitit, vel quia excommunicationis præcipitium a malis hominibus non timetur. Item pro ſubſidio terræ ſanctæ impoſita fuit in eodem concilio omnibus eccleſiis & monaſteriis, non tamen xenodochiis nec orphanotrophiis, ſolutio decimarum omnium proventuum eccleſiaſticorum per ſex annos continuos idem concilium ſubſequentes. Quæ decima, quamvis ſtudioſe exacta fuerit & recepta, non tamen eſt evidens quæ utilitas terræ ſanctæ exinde fuerit procurata.

Hæc ſunt fragmenta aliorum ſynodalium quæ apud ſcriptores hujus temporis invenire potui. Tu lector iiſdem utere ac fruere.

G. COSSARTII NOTÆ.

INterfuiſſe concilio Palæologum ipſum imperatorem, aſſerunt pleique, quorum modo teſtimonia legiſti. Sed in eo errarunt. Nam per nuncios tantum ſuos interfuiſſe conſtat tum ex actis concilii, quæ inſcribuntur, *Brevis nota*, &c. pag. 955. tum ex nunciis ac litteris ab eo miſſis, reſponſiſque pontificis.

Ibidem actum eſt de Romano imperatore creando, idque cõcilii patres magnis a pontifice clamoribus efflagitarunt, ut refert Odor. Raynaldus ex Marini Ebolenſis formulis. Cumque de imperio Rodulfus Haſburgicus, & Alfonſus Caſtellæ ac Legionis rex, per legatos contenderent: Germanici oratores ad ſacramentum ejus nomine nuncupandum admiſſi ſunt, Caſtellani dimiſſi. Perlecta hic Othonis IV. Friderici II. & Rodulfi ipſius privilegia & ſacramenta. Quorum omnium formulæ a Raynaldo editæ ſunt ex arcano molis Hadrianæ tabulario. Sed cum hæc non in concilio, at in conſiſtorio, ut ex inſtrumentis ipſis conſtat, acta ſint: iis deſcribendis ſuperſedeo. Quid quod Rudolfi electionem ratam pontifex non habuit, niſi VI. Kal. Octobr. ut ait Surita, Indic. lib. II. ac proinde poſt dimiſſum concilium, quod XVI. Kal. Aug. abſolutum eſt. Mariana vero confirmatam eſſe ait electionem VIII. Id. Septemb.

Poſt ſeſſionem ſecundam, Iacobum regem Aragonum Lugduno receſſiſſe, acta commemorant. Diceſſus cauſam, quam tacent acta, hanc Mariana profert: *Ad conventus*, inquit, *Lugdunenſes Iacobus Aragoniæ rex profectus eſt, extrema ætate homo decoris avidus. Inde tamen haud ullo magno opere pretio redit in patriam, non obſcure iratus pontifici, quod ipſius capiti regni coronam imponere recuſaſſet, niſi vectigali perſoluto, quod Petrus ipſius pater, quo tempore Romæ coronam ſuſceperat, pendere quotannis pactus erat. Iacobo regi indignum videbatur, regnum majorum virtute partum, cuiquam externo principi eſſe vectigale.* Idem ferme Surita in Indicibus.

S. Bonaventuram in hoc concilio præſediſſe aiunt, non tantum Petrus Galeſinus in ejus vita, ſed etiam Sixti duo ſummi pontifices: quartus nimirum in bulla, ut vocant, canonizationis; quintus in ea, qua Bonaventuram eccleſiæ doctoribus annumerandum decrevit. Primas autem in concilio tenere, ac præeſſe, præſente pontifice cum non potuerit: ita Galeſinus intellexit, ut *dirigendi concilii* curam ei pontifex commiſerit, providendi ſcilicet quæ proponenda eſſent.

S. Thomam Aquinatem a pontifice vocatum ad hoc concilium, in itinere obiiſſe, res omnis nota eſt, præterquam Centuriatoribus, qui hunc eventum tribuunt Lugdunenſi I. celebrato ab Innocentio IV. anno Dom. MCCXLV. Multa ſunt ab iiſdem peccata in utriuſque deſcriptione concilii.

*, ** CONCILIVM SALTZBVRGENSE

ANNO CHRISTI 1274.

Pro recipiendis Lugdunenſis ſynodi conſtitutionibus, aliiſque de cauſis congregatum anno Domini MCCLXXIV. tempore Gregorii papæ X.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *De capitulis provincialibus abbatum ac aliorum prælatorum.*
2. *De revocatione monachorum fugitivorum.*
3. *De prava conſuetudine abbatum erga monachos.*
4. *De dignitatibus abbatum.*
5. *De correctionibus capitulorum provincialium.*
6. *De indulgentiis & remiſſionibus.*
7. *De pluribus beneficiis clericorum.*
8. *De reſidentia plebanorum.*
9. *De ordinatione clericorum.*
10. *De præſentatione vicariorum.*
11. *De tonſura & veſte clericorum.*
12. *De tabernis.*
13. *De ſacerdote ſuſpenſo ab officio.*
14. *De captivitate monachorum vel clericorum.*
15. *De converſis vagabundis.*
16. *De vagis ſcholaribus.*
17. *De epiſcopis puerorum.*
18. *De ſententiis excommunicationis a nobis traditis.*
19. *De veneratione patrum ſive patronorum.*

20. *De confeſſione religioſorum.*
21. *De correctione religioſorum, aut aliorum monachorum.*
22. *De captivatione epiſcoporum ſeu monachorum.*
23. *Ne clerici ſumant eccleſiaſtica beneficia de manibus laicorum.*
24. *De advocatis eccleſiarum.*

PRÆFATIO.

* Fridericus

AD honorem & gloriam ſponſæ Chriſti, & fidei Chriſtianæ. Nos Dei gratia* F. ſanctæ Saltzburgenſis eccleſiæ archiepiſcopus, apoſtolicæ ſedis legatus, Leo, Petrus, Bruno, Vvernhardus, & Ioannes, Ratiſponenſis, Pataviensis, Brixienſis, Secovvenſis, & Chimenſis eccleſiarum epiſcopi, in provinciali hoc ſancto concilio congregati, de conſilio venerabilium prælatorum Saltzburgenſis provinciæ, qui præſenti interſunt concilio, abſentium etiam fratrum tam epiſcoporum quam aliorum prælatorum accedente conſenſu, diffiniendo præcipimus, ut epiſcopi, abbates, archidiaconi, & alii eccleſiarum prælati, ſtatuta ſacri generalis concilii celebrati proxime in Lugduno, in eccleſiis & ſubditis ſuis clericis & laicis, ſecundum quod eadem ſtatuta iſtis & illis conveniunt, & quantum eos tangunt, ſic ſolicite & frequenter ſtudeant publicare, ut ipſorum pronuntiantium & ſubditorum memoriæ & obſervantiæ imprimantur. Sed & conſtitutiones venerandæ memoriæ quondam domini Guidonis*, tituli ſancti Laurentii in Lucina preſbyteri cardinalis, in provincia Saltzburgenſi apoſtolicæ ſedis legati; quæ licet eccleſiarum utilitatem contineant, & ſalutem ſuadeant animarum, in diſſuetudinem tranſierunt, cum prædicti generalis concilii ordinationibus & ſtatutis; nec non & his quæ pro utilitate locorum & temporum in hoc provinciali concilio apponentur a nobis, ad notitiam ſubditorum taliter deducantur, ne quemquam totius provinciæ probabilis error ac ignorantia valeat excuſare.

* In concil. Vienn. an. 1267.

CAPITVLA.

I. *De capitulis provincialibus abbatum ac aliorum prælatorum.*

CVm abbates ordinis ſancti Benedicti Saltzburgenſis provinciæ, capitula ſua provincialia longis retro temporibus non curaverint celebrare, propter quod circa regulares obſervantias idem ordo non mediocriter eſt collapſus: nos eiſdem abbatibus noſtræ provinciæ firmiter & diſtricte præcipiendo mandamus, ut provinciale capitulum ſuum infra feſtum Reſurrectionis venturum proximo celebrent, juxta formam a ſacris canonibus eis datam. In quo de motibus corrigendis, tam in ſeipſis quam in ſuis ſubditis, tractent & ordinent diligenter: alioquin nos in proximo provinciali concilio ad reformationem prædicti ordinis, quantum de jure poſſumus, procedemus.

II. *De revocatione monachorum fugitivorum.*

Exnunc tamen eiſdem abbatibus præcipimus & mandamus, ut monachos fugitivos in ſæculo divagantes revocari procurent. Et quod in ſingulis monaſteriis carcer fiat, in quo incorrigibiles, ſeu alias delinquentes enormiter monachi, prout culpæ qualitas exigit, recludantur. Sed nec licitum ſit abbatibus, cum nec unquam licuerit, monachos ad ordinem ſtrictiorem tranſeuntes minime abſolvere ab obedientia, quæ monachorum oſſibus inſeparabiliter eſt affixa.

III. *De prava conſuetudine abbatum erga monachos.*

Illam & pravam abbatum conſuetudinem reprobamus, qua abbates pro exceſſibus levibus, & nonnunquam ſimulatis offenſis, paſſim & indifferenter de monaſteriis ad monaſteria monachos ſuos mittunt, cum delictum potius illic puniri & mori debeat, ubi committitur & patratur, cum nec tales miſſi ad alia monaſteria peccata ſua lugeant, ſed vagentur potius diſſolute. Quod ſi neceſſitas exigit, ut monachus ad monaſterium aliud tranſmittatur: hoc abbati non liceat, niſi cauſa miſſionis & tempus reditus per loci epiſcopum ordinentur.

IV. *De dignitatibus abbatum.*

Sunt inſuper quidam abbates, qui indulgentiis & remiſſionibus faciendis, in mitris, annulis, ſedibus *deferendis, necnon in benedictione ſacrarum veſtium, & eccleſiaſticorum vaſorum, & cæteris quæ ordinem & officium eccleſiæ requirunt, ſibi pontificum poteſtates uſurpant. His diſtricte præcipiendo mandamus, ut de cætero talia non attentent, aut in proximo provinciali concilio fidem nobis faciant privilegiorum, quibus ſibi talem vendicant poteſtatem.

* f. ſandaliis. Sic enim ea ætate locuti. Vide pag. 935. E

V. *De correctionibus capitulorum provincialium.*

Hæc eadem in canonicis regularibus, quantum diverſitas religionum ſuſtinet, volumus obſervari: ſalva dignitate & privilegio Saltzburgenſis capituli, cujus ordinationem nos archiepiſcopus nobis ſpecialiter reſervamus. Cæterum in aliis quæ ad morum correctionem & obſervantias pertinent, regulares ſibi in provinciali capitulo ſic provideant, ne nos ipſis in hoc deficientibus providere cogamur: maxime in moderandis eorum evectionibus, & quibuſdam vanitatibus, quæ ad pompam labentis ſæculi pertinent, refrenandis in ipſis.

VI. *De indulgentiis & remiſſionibus.*

Ad hæc cum prædeceſſores noſtri bonæ memoriæ pontifices, diverſarum religionum fratribus, in confeſſionibus audiendis, remiſſionibus & indulgentiis largiendis, & aliis pluribus

Anno Chriſti 1274.

pluribus faciendis, quæ ad ſacerdotale & A pontificale miniſterium pertinent, poteſtatem ſuam duxerint committendam, quarum religionum nonnullæ in proximo generali concilio ſunt ſublatæ, quorum & fratrum aliqui poteſtate ſibi tradita ſunt abuſi: nos autoritate præſentis concilii, omnium autoritatem, poteſtatem, ſive licentiam, a nobis vel a noſtris prædeceſſoribus, cuicumque religioni vel ordini aut fratribus ordinum quorumcumque traditam, in præmiſſis, aut aliquo præmiſſorum, revocamus in totum. Si quis autem ex vobis novam ſuper his commiſſionem decrevit facere: in hoc, B illud quod ſaluti animarum expedit, & alieno juri non detrahat, arbitretur. Præterea cum prædicti noſtri antedeceſſores, clericorum epiſcoporum remiſſiones & indulgentias in diœceſibus ſuis datas diverſis locis, ordinibus, & perſonis, ratas habere conſueverint indiſtinctè, ac per hoc formam modoſque correctionis debitæ, ſicut experimento didicimus, in locis pluribus* enumerentur: præſentis ſynodi omnes & ſingulas ratihabitiones tam noſtras, quam prædeceſſorum noſtrorum, in hujuſmodi indulgentiis manere volumus in ſuſpenſo, & ne quis eis utatur, ſub anathemate prohibemus, C donec epiſcopus loci ordinarius plene diſcutiat, quas & in quibus locis ratas habere conveniat, aut quas magis expediat revocari: & hoc maxime in perſonis quæſtuariorum volumus obſervari, qui per hujuſmodi indulgentias indiſcretas ad contemptum clavium & errorem longe plures præcipitant, quam erigant ad ſalutem. Hos & nullo modo recipi volumus, vel admitti, niſi cum diœceſani epiſcopi nuncio litteratorio deſtinato.

* *forte enervent.* ' *forte ſynodi autoritate.*

VII. *De pluribus beneficiis clericorum.*

D

Cum in provincia Saltzburgenſi diverſi clerici ſæculares, non ponentes terminum avaritiæ, nec ſalutem propriam prætendentes, onerare ſe pluribus beneficiis eccleſiaſticis non formident: nos, qui aliorum indigentiis & ſaluti occurrere cupimus, & eccleſiarum neceſſitatibus providere, autoritate præſentis concilii firmiter & diſtricte præcipimus, ut ſinguli plura beneficia poſſidentes, aut recepto ultimo ſint contenti, E aut in ipſo proximo provinciali concilio, ſeu epiſcopali ſynodo, quem terminum ipſis peremptorium aſſignamus, legitimis documentis edoceant, ſecum eſſe per eum, qui de jure hoc facere potuerit, diſpenſatum. Alioquin nos tam formam canonum circa hoc traditam, quam ſtatutum bonæ memoriæ domini Guidonis cardinalis, quondam in provincia noſtra apoſtolicæ ſedis legati, providere curabimus beneficiis & perſonis.

VIII. *De reſidentia plebanorum.*

Cæterum cum per mercenarios temporales, quos eccleſiarum rectores & plebani in eccleſiis parochialibus inſtituunt & deſtituunt nonnunquam interpoſito turpi pacto, animarū ſalus, & eccleſiarum utilitas damnabiliter negligantur: nos omnes & ſingulos clericos in Saltzburgenſi provincia curam animarum habentes, hujus autoritate concilii, ad perſonalem in beneficiis reſidentiam revocamus, terminum eis peremptorium feſtum purificationis beatæ Mariæ virginis venturum proximo aſſignantes: omnibus & ſingulis licentiis pro diſſimulanda eorum abſentia ipſis datis penitus revocatis; ſalva nobis autoritate dandi licentiam iis quibus viſum fuerit expedire. Quod ſi præmiſſa contempſerint aut neglexerint adimplere, ex tunc ipſos a perceptione fructuum & adminiſtratione temporalium ſuſpendimus, & volumus remanere ſuſpenſos. Quod ſi temere ſe ingeſſerint, privati ſint beneficiis ipſo jure: fructus autem per locorum archidiaconos in utilitatem illius eccleſiæ convertantur; ſalva vicarii ſufficienti & debita portione.

IX. *De ordinatione clericorum.*

Eiſdem inſuper eccleſiarum rectoribus præcipimus, ut ad ordinem quem beneficii ſui cura requirit, ſe faciant ordinari infra tempus a canone inſtitutum. Alioquin quod de non reſidentibus eſt prædictum, circa fructus non percipiendos & privationem beneficii, intelligi volumus in eiſdem.

X. *De præſentatione vicariorum.*

In beneficiis vero, quibus licet per vicarios deſervire, volumus ſic ſervari, ut viri idonei loci epiſcopo præſententur, qui per ſe vel per alios, ipſos in hujuſmodi vicariis perpetuet, & ſufficientem ſuis neceſſitatibus de eccleſiarum redditibus eis conſtituat portionem: alioquin ſinguli epiſcopi per ſuas diœceſes elapſo trimeſtri tempore providere curabunt.

XI. *De tonſura & veſte clericorum.*

Edicto perpetuo prohibemus, ne clerici comam nutriant: maxime ſacerdotes, qui taliter tondeantur, ut pateant eis aures. Cæteri inferioris ordinis clerici, in tonſura non multum diſcrepent ab eiſdem, coronam & deſuper congruentem habeant. Veſtes non deferant niſi clauſas, quas omnimodo prohibemus a latere apertis. Argentatis aut quocumque metallo ordinatis' cingulis, fibulis, modulis, in manicis & capitiis, non utantur: ſed nec procedant in publicum

' *Corr. ornatis*

ANNO CHRISTI 1274.

* circumcincti veſte ſuprema. In pileis ſuffurraturas non habeant, niſi forte de nigro cenlato, vel panno, aut nigra pelle * aguna. Caudata pilea diſtriſſime prohibemus.

* forte niſi circumcincti
* forte agnina.

XII. *De tabernis.*

Clericus non viator in ſacris ordinibus conſtitutus, aut monachus, vel canonicus regularis, ſi tabernam intraverit ſine cauſa evidenti rationabili & honeſta, ibique bibens aut comedens, aut in vicino loco ſervienti tabernæ, vel alias publico, aliquantulam moram traxerit: ab officio ſit ſuſpenſus, donec unum diem in pane & aqua jejunet; ſi ibidem luſerit ad aleas vel taxillos, ab officio ſit ſuſpenſus, donec duos dies in pane & aqua jejunet. Sed † in his tertio deprehenſus conſuetudinem non amittat, aut ſi ſuſpenſus ingeſſerit ſe Divinis: per ſententiam epiſcopi privetur beneficio, ſi quod habet; ſi non habet, pro epiſcopi arbitrio puniatur.

† Add. ſi

XIII. *De ſacerdote ſuſpenſo ab officio.*

Sacerdos, qui excommunicatione aut officii ſuſpenſione ligatus, animo indurato præſumpſerit profanare Divina, epiſcopali carceri mancipetur, uſque ad expiationem tanti criminis puniendus: & hoc idem in clerico, ſeu religioſo, in furto vel alias in enormi crimine deprehenſo, volumus obſervari.

XIV. *De captivitate monachorum vel clericorum.*

Qui clericum vel monachum pro exceſſibus ſuis a prælato ſuo rationabiliter captivatum præſumpſerit fracto carcere liberare, ipſo facto ſententia excommunicationis, quam exnunc in ipſum proferimus, ſit ligatus: &, ſi poſſibile fuerit, qui non liberandum liberat, pœnam patiatur, & carcerem, & in locum ſubeat injuſte liberati.

XV. *De converſis vagabundis.*

Nullus deinceps prælatus, nullus plebanus, nullus alius, cujuſcumque ordinis vel religionis exiſtat, maſculum aut feminam tonſurare, aut benedicere ſibi veſtes præſumat, niſi certam de approbatis profiteatur regulam, & ſe deſtinet certo loco. Eos vero vel eas, qui vel quæ contrarium fecerint, a locorum rectoribus vel plebanis per cenſuram eccleſiaſticam, monitione præmiſſa, compelli præcipimus; aut † certæ religioni ſe conferant, aut religionis veſtem, quæ vagandi eis præſtat materiam & opportunitatem accommodat delinquendi, abjiciant; ne irregularem vitam religioſa veſtis obumbret. Hoc ſtatutum tantum extendi volumus in futurum.

† Corr. ut certæ

XVI. *De vagis ſcholaribus.*

Sub vagorum ſcholarium nomine quidam per Saltzburgenſem provinciam diſcurrentes, monaſteriis & eccleſiis ſe exhibent adeo oneroſos, quod per eorum importunitatis audaciam nonnunquam clerici illud eis erogare coguntur, de quo fuit neceſſitatibus pauperum providendum: denegantibus ſibi ſuffragia, per quæ occaſionem nutriunt malæ vitæ, calumnias inferunt: conferentibus ſibi quod poſtulant, vituperium exiſtunt: reverentiæ clericali utique multum detrahitur, dum blaſphemia hujuſmodi ſe perſonas eccleſiaſticas profitentur. Ut autem viri hujuſmodi per ſubtractionem noſtri & nobis ſubditorum ſuffragii reſipiſcere compellantur: autoritate ſacri concilii prohibemus, ne quis prælatorum, plebanorum, aut vicariorum, ſeu quæcumque perſona eccleſiaſtica, poſt ſpatium duorum menſium, infra quem terminum de ordinata ſibi vita provideant, ipſis aliquid beneficii vel juvaminis erogare præſumat. Qui contrarium fecerit, tamdiu ab ingreſſu eccleſiæ ſit ſuſpenſus, donec in ſubſidium terræ ſanctæ, uſualis monetæ conferat unam libram. Hanc tamen conſtitutionem extendi volumus ad pauperes advenas, & pro neceſſitatibus ſuis publice mendicantes.

XVII. *De epiſcopis puerorum.*

Ad hæc quidam ludi noxii, quos vulgaris elocutio † Eptus puor. appellat, in quibuſdam eccleſiis exercentes * adeo inſolenter, quod nonnunquam enormes culpæ & damna gravia ſubſequuntur. Ex ipſis hos ludos in eccleſiis & a perſonis eccleſiaſticis de cætero fieri prohibemus, niſi forte parvi ſexdecim annorum & infra fuerint, qui hujuſmodi ludos exercent, quibus alii ſeniores ipſis nullatenus ſe miſceant, aut interſint.

† Lege: Epiſcopatus puerorum
* f. exercentur.

XVIII. *De ſententiis excommunicationis a nobis traditis.*

Sententias excommunicationis, ſuſpenſionis, aut interdicti, quas unus ex nobis juſte protulerit, cæteri per civitates ſuas publicabunt, & a ſuis facient ſubditis uſque ad ſatisfactionem condignam inviolabiliter obſervari: ſic ut ad puniendum ſcelera perverſorum celeritate communi nobis invicem ſuccurramus.

XIX. *De veneratione patrum ſive patronorum.*

Patres noſtros venerabiles & patronos venerabiliter honorandos B. S. Rupertum, Virgilium,

ANNO CHRISTI 1274.

Virgilium, & Auguſtinum, honoribus debitis, noſtræ humilitatis obſequiis venerantes, dies feſtorum ſuorum celebres eſſe volumus, & ſub pœna excommunicationis præcipimus in eiſdem diebus ab omni ſervili opere abſtineri. A

XX. *De confeſſione religioſorum.*

Nulli religioſo liceat extra ſuam profeſſionem vel ordinem ſibi eligere confeſſorem, niſi de prælati ſui licentia ſpeciali.

XXI. *De correctione religioſorum, aut aliorum monachorum.* B

Si adverſus correctionem ſuperioris ſui monachus aut religioſus quicumque, ſæcularis perſonæ adjutorium aut potentiam duxerit invocandam, ſi hujuſmodi invocatione uſus fuerit, carcerali cuſtodia tanto tempore concludatur, donec præſumptionem hujuſmodi pro ſuperioris arbitrio pœna ſufficiens recompenſet. Et ut aliis talia præſumendi pœnæ duritia ſit terrori, præſumptionem hujuſmodi nullo unquam tempore, in eadem eccleſia ſeu monaſterio, C cujuſcumque dignitatis vel adminiſtrationis officium conſequatur. Alias etiam pro ſuperioris arbitrio legitime puniendus.

XXII. *De captivatione epiſcoporum ſeu monachorum.*

Statutum venerandæ memoriæ domini Guidonis, quondam tituli ſancti Laurentii in Lucina preſbyteri cardinalis, quondam in noſtra provincia apoſtolicæ ſedis legati, quo ſalubriter eſt proviſum, ut in diœceſi, D in qua contingit prælatum aliquem aut canonicum cathedralis eccleſiæ captivari, ceſſetur generaliter a Divinis, pro neceſſitate * corporis, ad nos archiepiſcopum & epiſcopos extendentes, præſenti conſtitutimus edicto, ut ſi (quod abſit) archiepiſcopum vel epiſcopum ex nobis captivari contingat, aut eccleſias noſtras vel alterius noſtrum ſic hoſtiliter & injurioſe invadi, ut de ſubverſione ſtatus ipſius probabiliter timeatur, extunc per totam provinciam E Saltzburgenſem ceſſetur generaliter a Divinis, poſtquam de captivitate aut perſecutione hujuſmodi per provinciam innotuerit manifeſte. Perſonis tamen illuſtribus, decoratis principum dignitate, pro ipſorum reverentia deferentes, præſens edictum ad eos & terras eorum extendi nolumus: niſi prius admoniti ceſſare contempſerint ab offenſis hujuſmodi, nec emendare voluerint infra unius menſis ſpatium quod fecerunt.

* f. temporis,

XXIII. *Ne clerici ſumant eccleſiaſtica beneficia de manibus laicorum.*

Adverſus præſumptionem damnabilem clericorum, prælaturas aut parochiales eccleſias temeritate propria occupantium, aut recipientium de manibus laicorum, antequam per diœceſanum loci, vel ſuperiorem ejus, ſi ipſe facere quod tenetur neglexerit, fuerit inveſtitus, autoritate præſentis concilii, jure, ſi quod habet in beneficio eodem, ſit ipſo jure privatus; & nihilo minus ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat: in qua ſi per annum perſtiterit contumaciter animo indurato, ab omni eccleſiaſtico beneficio removeatur, tamquam inhabilis & indignus, nunquam de cætero ad aliquod aliud beneficium admittendus. Hanc & conſtitutionem * incidere volumus, qui jam in præmiſſis delinquere præſumpſerunt.

XXIV. *De advocatis eccleſiarum.*

Præſentis autoritate concilii, eccleſiarum advocatos, qui eccleſias onerant ultra conſuetam & debitam ſervitutem, ac per hoc eccleſiarum libertates violant & infringunt, publice commonemus, ut ab indebitis vexationibus eccleſiarum & bonis ipſarum abſtineant, & juris * debitis ſint contenti: alioquin adverſus eorum injuriam mediante juſtitia refrenandum, ad conceſſa nobis juris beneficia recurremus.

* *Corr.* juribus

NOTA SEV. BINII.

Henricus Caniſius, qui primus hanc cum aliis quibuſdam ſynodis a tenebris eruit, initio hujus ad lectorem ita præfatur: *Admodum reverendus & clariſſimus dominus, dominus Georgius Lauterius ad divæ Virginis Monachii præpoſitus, &c. pro ea qua præditus eſt recondita eruditione, omniſque antiquitatis ſcientia, eruit e tenebris manuſcripti codicis hæc concilia digna luce. Illi ergo, amice lector, tu pariter mecum acceptum refer, & gratias habe, quod habes hæc, quæ, ſcio, veneraberis, videbiſque quaſi præſens, faciem aliquam Germanicæ eccleſiæ illorum temporum. Nomen archiepiſcopi Saltzburgenſis non exprimitur in primo concilio, ſed littera F. innuitur. Ego audacter Fridericum interpretor; qui, teſte Eberhardo Altahenſi, obiit anno 1284. De tempore concilii Saltzburgenſis, quod apographum noſtrum refert ad annum 1274. non contemnenda difficultas oboritur. Nam, teſtibus Eberhardo Altahenſi & Sterone, celebratum eſt generale concilium eodem anno 1274. apud Lugdunum, cujus ſtatuta ut ſerventur præcipit hoc noſtrum Saltzburgenſe concilium in initio. Neceſſe ergo eſt vel * eodem anno Lugdunenſe & Saltzburgenſe concilia celebrata, vel in numero mendum eſſe. Accedit quod Henricus Stero editione Francofordienſi hæc habeat:* Anno 1281. a Friderico Saltzburgenſi archiepiſcopo apud Saltzburgam concilium celebratur. *Quæ verba numeratis omnia dat etiam noſter Eberhardus Altahenſis: in cujus editione retinuimus, propter ſequentia & antecedentia, numerum anni 1281. licet manuſcriptus codex Eberhardi habuerit (ut notavimus ibi in margine) annum 1286. ſine dubio * vitioſe; cum Fridericus Saltzburgenſis archiepiſcopus obierit anno 1284. An vero idipſum noſtrũ ſit conciliũ Saltzburgenſe, cui adſcriptus 1274 annus, omnino diſerte, neſcio. ſed non puto. Bonum vero factum cenſui, lectorem admoneri. Quare autem potius duo diverſa hæc provincialia concilia fuiſſe putem, unum anno 1274. alterum 1281. celebratum, movent me verba hujus concilii hæc:* Alioqui nos in proximo provinciali concilio ad reformationem prædicti ordinis, quantum de jure poſſumus, procedemus. *Ubi vides in hoc concilio promitti quaſi*

* Quod mihi probabile, ſi ſingulis omnis tum celebrato concilia, qui mos e canonibus probus & notus,

proximum

ANNO CHRISTI 1274.

proximum aliud. Et paulo poſt ibidem: In primo provinciali concilio, fidem nobis faciant privilegiorū. *Et iterum*: In ipſo proximo provinciali concilio, ſeu epiſcopali ſynodo (quē terminū ipſis peremptorium aſſignamus) legitimis documentis edoceāt. *Immo ſingulis annis tum ſynodus provincialis cogebatur: quod colligo ex Viennenſis concilii his verbis*: Singulis annis in ſynodo illi qui clericos capiunt, *&c.* excommunicati denunciētur. *Immo anno quarto Pipini regis, in concilio apud palatium Vernis ſtatutum canone quarto, ut bis in anno ſynodus celebraretur.* Hæc Caniſius

VITA INNOCENTII PAPÆ V.

ANNO CHRISTI 1276.

INnocentius quintus, Tarantaſia, quod eſt municipium non procul a Maurienna valle in Alpibus ſitum, oriundus, ante pontificatum Petrus nominatus, ordinis ſancti Dominici religioſus, propter ſcientiam, & intelligentiam ſacrarum litterarum (erat enim doctor theologus, & ſuper libros quatuor ſententiarum & ſancti Pauli epiſtolas commentarium ſcripſerat) Oſtienſis epiſcopus factus, ad extremum Aretii per cardinales, ſecundum legem a Gregorio X. latam in conclave ingreſſos, in pontificem electus eſt XII. Kalendas Februarii tempore Rudolphi imperatoris anno 1276. Romam ingreſſus, ibidem ſacro diademate apud ſanctum Petrum coronatus eſt. Exinde amator publicæ tranquillitatis, ad pacem componendam omnes cogitationes convertens, plures legationes miſit ad Etruſcos, iis ſub pœna excommunicationis injungens, ut armis contra Piſanos arreptis abſtinerent. Michaelem Palæologum imperatorem Orientis fidei in concilio Lugdunenſi datæ admonuit. Venetos & Genuenſes ſimiliter monuit, ne ſe deinceps bellis laceſſerent. Etruſci & Florentini, pontificis mandato paruerunt: qui proinde ab interdicto per pontificem abſoluti ſunt. Veneti & Genuenſes ab inchoatis præliis non deſtiterunt, ex quibus Innocentius pacis amantiſſimus eos extricaſſet, niſi præmatura morte præventus fuiſſet: nam poſt quinque menſes & aliquot dies ab electione lapſos defunctus, in baſilica Lateranenſi ſepultus fuit.

VITA HADRIANI PAPÆ V.

ANNO CHRISTI 1276.

HAdrianus V. Genuenſis patria, ex illuſtri Fliſcorum familia natus, antea Othobonus nominatus, Innocentii quarti nepos, a quo ſancti Hadriani cardinalis creatus erat, dum ad comprimendam ſeditionem inter regem & barones Angliæ legatum egiſſet, ſubrogatus eſt in locum defuncti Innocentii quinti, IV. Idus Iulii, anno Chriſti 1276. imperante Rudolpho I. Qua de cauſa cum ad eum agnati ſui gratulaturi acceſſiſſent, iis dixiſſe ſcribit Maſſonius: Vtinam me cardinalem proſpera valetudine, non moribundum pontificem inveniſſetis. Viterbium profectus, imperatorem ad retundendam Caroli regis Siciliæ potentem inſolentiam in Italiam vocavit. Sed imperator bello contra Bohemos ſuſcepto impeditus, pontifici ſatisfacere non potuit. Carolus vero omne belli robur in Græciam convertit. Hadrianus inchoato Lateranenſi palatio, 40. electionis ſuæ die moritur Viterbii, antequam conſecrationem conſecutus fuiſſet. In conventu fratrum Minorum ibidem ſepultus eſt. Eccleſiæ ſtatum tutiorem & tranquilliorem reddere, & Gregorii conſtitutionem de eligendo pontifice in meliorem formam redigere, ille quidem apud ſe propoſuerat: verum ejus conatibus & animi magnitudini mors obſtitit.

ANNO CHRISTI 1276.

*** SYNODUS DUNELMENSIS

Edita in collectione Anglicana ex cod. MS. eccleſiæ Dunelmenſis.

Incipiunt conſtitutiones ſynodales domini Roberti (de Inſula) quondam Dunelmenſis epiſcopi, anno Domini MCCLXXVI.

I. *De decimis.*

QVoniam cæca cupiditas ita ruit in laïcos, ut terrenorum proventuum quæſtu minime contenti, ad bona eccleſiaſtica, & præſertim ad decimas, indirecte, quandoque etiam directe, manus avidas extendere ſatagunt, & jura clericorum per abuſum abripere moliuntur: præſenti decreto duximus ſtatuendum, ne de cætero patroni eccleſiarum, ſeu domini locorum, vel eorum ſubditi, decimas eccleſiarum detineant; vel alios ſolvere vel emere volentes, de cætero perturbent; ſeu rectores eccleſiarum, decimas colligere, collectas reponere, vendere, cariare libere, vel abducere, latenter ſeu patenter, per ſe vel per alios impediant; ſeu fraudem & dolum machinantes adhibeant, per quam decimæ impediantur, vel pereant, vel vilius diſtrahantur. Si quis autem hujus conſtitutionis violator exiſtat, ſententiam excommunicationis ipſo facto incurrat: ad damna & intereſſe, necnon & ad expenſas quas rectores eccleſiarum propter hoc ſe feciſſe docuerint, ante abſolutionem quamlibet, nihilo minus condemnamus [*].

Decimas autem de omnibus, quæ per annum renovantur, vel lege Divina, vel conſuetudine approbata debitas, & maxime conſuetas, decimas eſſe decernimus [*], & diſtricte præcipimus: ita ut occaſione mercedis ſervientium in autumno, vel meſſe, eccleſiæ non fruſtrentur. Detentores decimarum prædictarum, ſi ſemel, ſecundo, & tertio commoniti, exceſſum ſuum non emendaverint: uſque ad ſatisfactionem condignam, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur. Cum autem ii qui decimas retinuerint vel ſurripuerint, ad pœnitentiam acceſſerint: non admittantur, niſi per ſe, vel ſufficientem procuratorem, in manu ſacerdotis, illi cui decimæ debentur, ſatisfaciant competenter.

Ne decimarum confuſio provenientium ex lana, & agnis, & caſeo, omnium eccleſiarum perſonis præbeat contentionis occaſionem generalem: cum conſilio totius ſynodi noſtræ, in epiſcopatu noſtro ſtatuimus: ut in quacunque parochia, per totum annum, fuerit ovile (ſic ut oves, vicinæ parochiæ limites tranſeant ad quærendum paſcua) illi eccleſiæ reddatur decima integre, ubi fuerit ovile, & remanentia. Quod ſi oves ab vna prochia in aliam, ex toto tranſlatæ fuerint; per aliam partem anni in una moram fecerint, & per aliquam in alia: eccleſiæ in quarum parochiis ſic moram fecerint, ſecundum quantitatem temporis & moræ, proventionum decimationes accipiant, tam de lana quam de agnis & caſeo. Ita ſcilicet, ut illa eccleſia, in cujus parochia prolixior mora facta fuerit, uberius percipiat: illi autem in cujus parochia minorem moram fecerint, ſecundum quantitatem moræ, ſicut diximus, minor precio decima remaneat.

Similiter de decimis, quæ de vaccis proveniunt, ſtatuendum duximus: quod ubicunque fuerit receptaculum earum, licet in vicinis parochiis *horn Vuth horn* ſecundum Anglicam linguam, paſcua quærant, illi remaneat tota decima, ubi fuerit domicilium, & remanentia.

[*] *for.* condemnādus.

[*] *Corr.* ſolvendas eſſe *vel aliquid ſimile*

II.

I I. *De compeſcendis litibus circa decimas.*

A

Cordi nobis eſt litium amputare materiam, & ſubditorum jurgia, quæ frequenter in exactione decimarum, ex varia locorum inſtitutione accidunt, ad debitam reducere unitatem. Statuimus, ut agni, vituli, pullani, & cætera per annum renovata, in villa qua naſcuntur & renouantur,* parochia, duntaxat in poſterum detineantur, ſub interminatione anathematis: inhibentes, ne quis excogitata fraude vel malitia, oves, vaccas, vel equas prægnantes, ad aliam transferat eccleſiam, per quod hæc eccleſia, in fœtu hujuſmodi, jure ſuo aliquatenos defraudatur. Verum de pellibus lanigenis, quo tempore debeant decimari, ſæpe oriuntur in noſtra diœceſi quæſtiones: ſtatuendo ſancimus, tam de pellibus lanigenis, poſt B quadraginta dies a tempore tonſionis cum occiduntur, vel poſt feſtum ſancti Michaëlis, qualitercunque moriantur; quam de agnis tonſis, ſtatim poſt tonſionem, decima integra perſolvatur.

III. *De rebus liberorum decimandis; & mortuariis inde ſolvendis.*

Solet hactenus in dubium revocari, utrum liberi in parentum poteſtate & familia conſtituti, habentes proprium ex cauſa profectitia, vel adventitia, vel alia, agnos, vitulos, & quæ renovantur conſimilia, per ſe aut conjunctim cum bonis parentum debeant decimare: & an liberi hujuſmodi, ſi præmoriantur parentibus, debeant de bonis propriis ſolvere mortuarium. Vtramque etiam dubitationem una decidentes ſententia: ſanximus bona liberorum hujuſ- C modi, cum ſint domini rerum, ſeparatim & per ſe debere decimari: quodque diem claudentes extremum, de bonis propriis, ſi exiſtant, mortuarium matrici eccleſiæ ſolvere teneantur. Porro huic ſanctioni adjicimus, quod ſi plures liberi proprium habentes, in parentum pariter familia vivant, ad denarios, qui nuncupantur *Retepenis*, minime arceantur: cum ſicut communiter intrinſecis aluntur a parentibus, ſic in extrinſecis ab eiſdē lætentur pariter ic defendi.

IV. *De decimis pecorū in diverſis parochiis paſcētium.*

Quoniam ut audivimus ſuper decimis de nutrimentis animalium inter eccleſiarum rectores, propter appellationes pecorum ad diverſas parochiarum paſturas, contentiones multimodæ ſæpius oriuntur: nos viam pacis præparare volentes, ſtatuimus, quod eccleſiis, in quarum parochiis oves a tempore ton- D ſionis, uſque ad feſtum ſancti Martini continue paſcuntur & cubant, decima lanæ, caſei, & lactis eiuſdem temporis, licet poſtea amotæ fuerint, & alibi tondeantur, integre perſolvatur. Et ne fraus fiat in caſu præmiſſo, præcipimus, quod antequam oves amoveantur a paſcuis, vel etiam diſtrahantur, eccleſiarum rectoribus ſufficienter de ſolvenda decima caveatur. Quod ſi oves infra prædictum tempus ad diverſarum parochiarum paſcua transferantur: quælibet Eccleſia, pro rata temporis, portionem decimarum percipiat earundem, minori triginta dierum ſpatio in rata temporis minime computando. Si vero per totum prædictum tempus concubant in una parochia, & continue paſcuntur in alia: in- E ter eccleſias decima dividatur. Decima quidem caſei ſive lactis, de vaccis & capris provenīens, ubi cubant & paſcuntur, ibi ſolvatur: alioquin ſi cubant in una parochia, & paſcuntur in alia, decima inter rectores dividatur omnino. Agni vero, hœdi, vituli, pulli equitij, habita ratione ad diverſa loca ubi gignuntur, eduntur, & nutriuntur, & ad moram quam traxerint in eiſdem, partialiter decimentur.

A

V. *De rarioribus pecorum decimis.*

Quid vero decima * dari ubi lac propter paucitatem vaccarum, vel ad caſeum faciendum non ſufficit; & pro agnis, pullis equitiis, velleribus, aucis, & aliis huiuſmodi, de quibus propter modicitatem eorum decima certa dari non poteſt, conſuetudini locorum duximus relinquendum. Item præcipimus, quod ſi quis poſt feſtum ſancti Martini oves occiderit, vel ſi oves quovis modo fortuito moriantur, decimam inde legitimam perſonæ eccleſiæ ſolvere non poſtponat. Et ſi oves extraneæ in alicuius parochia tondeantur: decima ibidem tradatur rectori eccleſiæ per ſe fideliter conſervanda; niſi ſufficienter doceri poſſit, quod pro decimis fuit alibi ſatisfactum, vel ſolutionem faciendā ibi legitimo modo legitime valeant expedire.

B

VI. *De invaſoribus decimarum.*

Ad hæc adjicimus, quod quidam juſtitiæ contemptores, decimas vicinorum; quidam vero proprias, in quarum poſſeſſione hactenus non fuerint, manu laicali & armata invadere non formidant: nos præteritis edocti periculis, ut obviemus futuris, autoritate Dei patris, & approbatione præſentis ſynodi ſacroſanctæ, excommunicamus omnes illos, qui de cætero talia impetrare præſumpſerint: ac eorum fautores, etiam & ſine conſcientia, ſalva ſuperiorum autoritate, nullatenus abſolvantur, pœnæ legati decrevimus eſſe ſubdendos; cum quemquam non deceat propria autoritate invadere per quod judicis officiū habet expoſcere. † *f. faut. etiam, & illis conſentientes,*

Item quod *peccatum ariolandi eſt, repugnare; & quaſi* C *ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere*, ſicut ſacra teſtatur ſcriptura: ſuperiorum noſtrorum ut condecet præceptis canonicis obedire nolentes, & in iis maxime quæ in favorem eccleſiæ ſtatuuntur, ſententias in perturbatores libertatum Eccleſiæ in Oxonienſi concilio promulgatas, in præſenti ſancta ſynodo duximus innovandas: injungentes omnibus & ſingulis curam noſtrarum animarum habentibus parochialem, ut ipſam in ſingulis eccleſiis, ter in anno, in majoribus ſolemnitatibus, accenſis candelis, & pulſatis campanis, promulgare publice non poſtponant, in forma tradita quæ talis eſt. *1. Reg. 15.*

In Dei nomine. Amen.

"AVtoritate Dei patris omnipotentis, & beatæ
"Mariæ Virginis, & omnium ſanctorum, ac ap-
"probatione præſentis ſacræ ſynodi, excommunica-
"mus omnes illos noſtræ juriſdictionis, qui malitioſe
D "eccleſias ſuo iure privare præſumunt, aut per mali-
"tiam libertates earum infringere, vel perturbare con-
"tendunt. Item qui pacem & tranquillitatem domini
"regis & regni injurioſe * illos qui gratia lucri, odii, vel
"favoris, vel alia quacunque de cauſa, alicui malitioſe
"culmen imponunt, cum non ſit diffamatus apud bonos
"& graves; ut ſic vel ſaltem ei purgatio indicatur, vel
"alio modo gravetur. Item approbante hac ſacra ſyno-
"do, excommunicamus omnes illos, qui teſtamenta ſeu
"ultimas decedentiū voluntates, aut eorum executiones
"rationabiles, ſcienter & malitioſe impediunt, aut per-
"turbant. Item qui ſequeſtra dicti domini epiſcopi, aut
"ejus officialis, legitime interpoſita, ſcienter & mali-
"tioſe violaverit. Item qui mādata regia pro coercen-
E "dis excommunicatis, a quibuſlibet impetrata gratia,
"vel alio alicuius per * ſaocte, ſeu lucri cauſa, exequi
"malitioſe differunt vel omittunt. Item excommunica-
"mus omnes incendiarios, eccleſiarū fractores, venefi-
"cos & veneficas, & magicis incantationibus utentes,
"ſeu hoc fieri permittentes. Item præmiſſas ſententias
"& alias in conſtitutionibus canonicis & legatorum,
"ac ſtatutis epiſcoporum Dunelmi, contra tranſgreſſo-
"res provide latas, & publice promulgatas, ſtatuendo,

Anno Christi 1276.

approbante præſenti ſacra ſynodo ſolenniter publicamus, & mandamus & injungimus eas ſingulis annis in tribus ſolennitatibus majoribus ſolenniter publicari.

Ricardus, venerabilis patris domini rev. Dei gratia Dunelm. epiſcopi officialis, ad memoriam futurorum.

Cupientes, prout noſtro incumbit officio, ut excluſis ac ſubductis ſupervacuis dilationibus, & quibuſlibet aliis impedimentis emergentibus, unicuique exhibeatur in curia ſeu conſiſtorio Dunelmenſi noſtri regimini commiſſo, celere juſtitiæ complementum: ad ſtatuta ſalubria, per dominum venerabilem patrem, circa advocatos, procuratores, & miniſtros dictæ curiæ, dudum edita, adjicientes quædam alia, quæ eis adjici fore conſpicimus opportunum: ſtatuimus infraſcripta, quæ decrevimus & præcipimus de cætero inviolabiliter obſervari.

Nullus procurator regimen alicujus cauſæ ſuſcipiat, neque libellos, preces, exceptiones, aut actiones faciat, ſine conſilio advocati: quod ſi ſecus fecerit, tandem a procurationis officio ſuſpendatur, donec præſidentis ipſius curiæ gratiam conſequatur.

Item procuratores, advocatos ſuos ex . . . . & aliis, quæ in cauſis in quibus advocati exiſtunt ordinanda vel agenda fuerint, præmuniant tempeſtive: ut cum competenti deliberatione omnia fieri valeant atque ſcribi; & die litis adveniente in præconizatione ea proponant continuo bene ſcripta, ita quod non poſſit eorum aliqua negligentia deprehendi. Alioquin tamdiu a procurationis officio ſint ſuſpenſi, donec duos aureos perſolverint fabricæ eccleſiæ Dunelmenſis.

Anno Christi 1276.

** CONCILIUM SALMURIENSE

Ex duobus MSS. altero Collegii Pariſ. S. I. altero Ægidii Menagii v. cl. in quo incerti loci concilium vocatur.

Concil. provinciale apud Salmurum anno Dom. MCCLXXVI. celebratum.

TITULI CANONUM.

1. *Ut in eccleſiis accenſum luminare continuo teneant.*
2. *De arcis & aliis eiiciendis ex eccleſiis.*
3. *De pluralitate beneficiorum.*
4. *De vita & honeſtate clericorum, & monachorum.*
5. *De vita & honeſtate monachorum.*
6. *Ut abbatiſſæ bona beneficiatorum per ipſas non retineant.*
7. *Ne monachi locum in diverſis monaſteriis obtineant.*
8. *Ut novi religioſi ad prioratus non conventuales de cætero non mittantur.*
9. *Ne prioratus vacantes, bonis omnibus denudentur.*
10. *Ut prioratus clericis ſæcularibus non concedantur.*
11. *Ut judices ſæculares compellantur ad exhibendam juſtitiam eccleſiaſticis injuriatis.*
12. *Ut excommunicati, ab agendo, patrocinando, & teſtificando repellantur.*
13. *Ut epiſcopus in ſua diœceſi abſolvere poſſit, in caſibus, in quibus præſens concilium ſuſpendit, vel excommunicat.*
14. *Ut ſuperiora concilia obſerventur.*

PRÆFATIO.

Ad honorem Dei, & utilitatem eccleſiarum provinciæ Turonenſis, quibus auctore Domino præſidemus, necnon ad reformationem eorum quæ in viſitatione dictæ provinciæ invenimus corrigenda, vocatis venerabilibus fratribus ſuffraganeis noſtris, capitulis, abbatibus, & aliis qui fuerant evocandi, concilium provinciale apud Salmurum, die Lunæ poſt feſtum Decollationis beati Ioannis Baptiſtæ duximus celebrandum. In quo de ipſorum epiſcoporum, abbatum, & aliorum ad hoc vocatorum, conſilio & conſenſu, ordinamus, & promulgamus capitula quæ ſequuntur.

CANONES.

I. *Ut in eccleſiis accenſum luminare continuo teneant.*

Statuimus ut de cætero, tam in cathedralibus eccleſiis, quam monaſteriis conventualibus & collegiatis, tam eccleſiis quam prioratibus, de die & de nocte, in quibus ad id ſuppetunt facultates, vel ſaltem de nocte, accenſum luminare continuo teneatur: quodque illi qui ad hoc tenentur ex officio, per locorum epiſcopos compellantur; & pœna condigna, ad ipſorum epiſcoporum arbitrium, ipſi qui negligentes fuerint, percellantur. Nam quod in eccleſiis ob Divini cultus reverentiam, devotioniſque fidelium incitationem, debeant teneri luminaria *, ſatis utriuſque juris docet auctoritas: dum non aliter permittitur ædificari eccleſia, priuſquam fundator ſufficientes expenſas conſtituat ad luminaria, & ad ſervientium alimenta.

* al. luminaria accenſa, &c.

II. *De arcis & aliis in eccleſiis exiſtentibus eiiciendis.*

In pleriſque partibus hujus provinciæ, propriis oculis ſubjectis locis comperimus eccleſias quaſdam adeo plenas arcis & doliis laïcorum, ad blada & alia temporalia reponenda, quod non ſolum in eis impeditur Divinum officium audiendū, verum etiam eccleſiæ ipſæ, non Divinæ domus, ſed potius quædam horrearia videantur. Ideoque cum domus Dei orationibus & Divino cultui dedicatæ, non debeant ad aliquos humanos uſus converti: firmiter prohibemus, ne de cætero arcæ, dolia, blada, ſtramina, aut quævis alia temporalia, niſi ad fabricam, aut ad aliam utilitatem eccleſiarum ipſarum, & non miniſtrorum earum, pertineant, introducantur in ipſis, guerrarum & juſti timoris temporibus dumtaxat exceptis; & quæ introducta ſunt hactenus, amoveantur exinde. Nos enim in illos qui contra hoc ſalubre ſtatutum, poſt monitiones per locorum ordinarios ſuper hoc in generali legitime factas, venire præſumpſerint, excommunicationis ſententiam præcipimus promulgari.

III. *De pluralitate beneficiorum.*

Nuper tempore recolendæ memoriæ Vincentii quondam prædeceſſoris noſtri, fuit ex cauſa ſtatutum in concilio Nannetenſi, ut ſi quiſquam capellaniam adeptus fuerit,

rit, quæ teſidentiam exigat perſonalem, aut aliud beneficium çuram habens animarum annexam, ipſo jure vacet primum, quod ſimilitet perſonalem teſidentiam requirebat. Quod nonnulli adeo ſtricte pro ſua voluntate intelligunt, ut poſt ſecundi aſſecutionem beneficii, præciſe & abſque remedio vacet primum. Nos autem benignioti interpretatione utentes, ſic intelligimus, ac intelligi & teneti debete hujus approbatione concilii declaramus: ut tunc videlicet vacet primum beneficium per aſſecutionem ſecundi, niſi epiſcopi ſuper his cum aliquibus duxerint diſpenſandum.

IV. *De vita & honeſtate clericorum, & monachorum.*

Licet in Carthaginenſi concilio provida fuerit deliberatione ſtatutum, ne in veſtibus aut calceamentis clerici quærant decorem: plures tamen canonici regulares & monachi, qui maxime fulgidis indumentis ornari non debent, in his inveniuntur plurimum diſſoluti. Ideoque hujus ſacri approbatione concilii prohibemus, ne monachi, aut canonici regulares utantur de cætero forraturis de griſo, aur de vario, aut de ſcuriolis, vel cendatis: nec inſupet ipſi canonici regulares, decollatos, aut nodatos habeant ſotulares, niſi tres nodos ad minus habeant in quolibet ſotulari.

V. *De vita & honeſtate monachorum.*

Monachi quoque ſotulares quomodolibet feneſtratos cum porta. vel octeas laicorum & ſæcularium more plicatas omnino non deferant; nec zonas, aut burſas de ſerico; ſed nec cultellum, aut aliquod aliud ornamentum, in quo quicquam auri vel argenti poſitum ſuerit ad decorem. Tranſgreſſores autem hujus conſtitutionis, per abbatem proprium, vel ſi fuerit negligens, per epiſcopum, adminiſtratione, ſi quam habeant, omnino priventur. Et tam ipſi, quam qui in his ſine adminiſtratione deliquerint, ad aliquam adminiſtrationem, uſque ad biennium, non aſcendant.

VI. *Ut abbatiſſæ bona beneficiatorum per ipſas non retineant.*

Nonnullæ abbatiſſæ, ſicut oculata fide comperimus, dum aliquas perſonas recipiunt, in aliquibus ſibi ſubditis locis aut prioratibus moraturas, bona quæ hujuſmodi perſonæ ſecum afferunt, totaliter retinentes, eaſdem vacuas in locis ipſis ſeu prioratibus ad hoc quandoque non ſufficientibus, ultra debitum numerum frequenter inſtituunt: ſibi lucrum ex integro, & prioratibus totum onus nimis inæqualiter partientes. Cum ergo ferendi non ſint, qui lucra venantur, annexam autem eis fortunam recuſant: ſtatuimus, ut illi loco ſeu cœnobio, in quo perſonæ hujuſmodi cauſa perpetuæ moræ fuerint inſtitutæ, bona quæ tempore ſuæ receptionis habebant, totaliter applicentur. Quæ vero contra hoc ſtatutum venire præſumpſerint, ſeu fraudem aliquam adhibuerint: per locorum ordinarios pœna debita puniantur.

VII. *Ne monachi locum in diverſis monaſteriis obtineant.*

Olim generali cõcilio approbante noſcitur inſtitutũ, ne quis in diverſis monaſteriis locũ monachi audeat obtinere. Quod quia negligenter hactenus invenimus obſervatũ: accidit aliquando, ut tali monacho, pluribus ſuis abbatibus præcipientibus contraria, vel diverſa, dum non poſſit utrique parere, vilipenditur utriuſque obedientia; & inter monachos utriuſque monaſterii, ſcandalum generetur. Propter quod eandem generalis concilii ſaluberrimam conſtitutionem, pœnæ decernimus adjectione juvandam: ſtatuentes, ut poſtquam quis religioſorum monaſterium ingreſſus fuerit, & profeſſus, ſi aliud forſitan ingredi præſumpſerit, non ut recedat a primo, ſed ut intitulari valeat in utroque, ad primum per loci epiſcopum omni adminiſtratione privatus compellatur redire; & in neutro monaſteriorum ipſorum, ad quemcumque honorem, dignitatem, adminiſtrationem, vel officium, uſque ad triennium valeat promoveri; ſed ejus promotio, ſi de facto procedat, irrita ſit ipſo jure. Eadem pœna illis monachis imponenda, qui plures adminiſtrationes, ſeu officia, in eodem monaſterio, vel diverſis, abſque diœceſani conſenſũ de cætero præſumpſerint obtinere. Illi vero qui plures adminiſtrationes, prioratus, vel officia, obtinent in præſenti: ad eorum alterum reſignandum per locorum ordinarios compellantur.

VIII. *Ut novi religioſi ad prioratus non conventuales de cætero non mittantur.*

Ut ingreſſi monaſticam religionem, in obſervãtia regulari, & Divino ſervitio uberius informentur: ſtatuimus, ut poſt ingreſſum hujuſmodi, majores decem & octo annis, ingreſſus tempore, ad prioratus non conventuales cauſa morãdi de cætero non mittantur: donec ad minus per continuum biennium moram traxerint in monaſteriis, in quibus aſſumpſerunt habitum monachalẽ: niſi ipſi infra idem tempus in obſervantia hujuſmodi, & Divino officio, appareant ſufficienter inſtructi. Minores vero decem & octo annis, niſi poſt prædictum biennium, & tunc demum dicta ætate completa, extra monaſteria in quibus fuerint recepti, non tranſeant ad alia, morandi cauſa in ipſis. Si ſecus actum fuerit, a locis, in quibus in provincia Turonenſi, contra hujuſmodi ſtatuti tenorem, miſſi fuerint, per

ANNO CHRISTI 1176.

locorum ordinarios compellendi *, ut ad monaſteria propria tevertantur. Quod in canonicis regularibus volumus obſervari: niſi diœceſani circa dictos canonicos aliter duxerint ordinandum.

* al. expellendi

IX. *Ne prioratus vacantes, bonis omnibus denudentur.*

Cum alias in Redonenſi concilio ſuſpenſionis ſententia fuerit promulgata in abbates, priores, adminiſtratores, qui vacanres prioratus adeo ſpoliare, ſeu denudare præſumunt, quod ex bonis dimiſſis ibidem fratres & familia uſque ad ſequentem collectam ſuſtentari nequeanr nec morari, & domorum, quas ex hoc comperimus ruinoſas, ſuſtinete jacturam, refici, & in debiro ſtatu conſervari non poſſint; nec ſir dubium illos abbares, priores, & adminiſtratores, etiam de exrra * provinciam Turonenſem, qui contra ſtaturum hujuſmodi fecerint, ratione ralis delicti, eidem ſenrentiæ ſubjacere: ſtatuimus ut ordinarii locorum, in quibus in provincia Turonenſi hæc contigerit attentari, ſolerter tequirant diœceſanos illorum abbatum, priorum, adminiſtratorumque, ur ipſos ſic ſuſpenſos publice nuncienr, & facianr nunciari: alias uſque ad ſatisfactionem congtuam, contra eos, prout juſtitia * doeuerir, proceſſuri. Circa quam tequiſitionem ipſi locorum ordinarii ſe raliter exhibeant diligentes: ut de negligentia eotum, quod abſit, non poſſint merito reprehendi.

* al. ex dicta prov. Turonenſi,

* al. prout decuerit,

X. *Vt prioratus clericis ſecularibus non concedantur.*

Præterea licet in ptædeceſſorum noſtrorum conciliis fuerir alias rationabiliter ordinatum, de ſupplendo, in prioratibus clericis ſæcularibus conceſſis, debito numero monachorum: quia tamen nullum exinde fructum invenimus ſubſecutum, ne fundi locus in talibus de cætero relinquatur: prohibemus, ne quis abbas, vel alius, prioratum quemliber in Turonenſi provincia ſitum, in quo poſſint, ad minus, duo monaehi commode ſuſtentari, vel conſueverint morari, cuiquam ſæeulari eonferre præſumat: ſi ſecus actum fuerit, id irritum decernentes.

XI. *Vt iudices ſæculares compellantur ad exhibendam iuſtitiam eccleſiaſticis iniuriatis.*

In puniendis exceſſibus, qui clericis & aliis perſonis eccleſiaſticis frequenter a laicis inferuntur, comites, barones, milites, ballivi, præpoſiti, ſeneſcalli, & alii juſtitiarii ſæculares, ſicut experimenro didicimus, ſæpe inveniuntur temiſſi. Ideoque præſenti decreto ſtaruimus, ut ſi de cætero cuiquam cletico, eccleſiaſticæve perſonæ, gravis aut attox injuria, captionis videlicet & detentionis, inearcerationis, vulnerationis, mutilationis, ſeu interfectionis, aut gravis alterius corporis proprii læſionis, ſeu tedemptionis, necnon invaſionis aut deprædationis totius, ſeu majoris partis ſuæ ſubſtantiæ, ab aliquo laïco inferarur: moneantur per locorum ordinarios illi juſtitiarii ſæculares, ſub quorum temporali juriſdictione malefactores ipſi conſiſtunt, ut exceſſus hujuſmodi cum exiſtent notorii, ſufficienter facianr læſo, & eccleſiæ ab ipſis injuriaroribus emendari. Vbi vero notorii non fuerint exceſſus prædicti, de plano inquiſitione præhabita per judices eecleſiaſtieos, ab his qui ſuper hoc invenri fuerint culpabiles, injuriam paſſo, & eccleſiæ, iidem judices ſæculares, infra duos menſes a tempore monitionis, ſatisfactionem fieri facianr competentem. Et ſi præfati ſæculares juſtitiarii, legitime per ordinarios moniti, in hoc negligenres fuerint vel remiſſi: ipſos hujus autoritate concilii excommunicationis ſententia innodamus. Hoc etiam ad jam perpetraros exceſſus citra biennium extendi volumus & mandamus.

ANNO CHRISTI 1176.

XII. *Vt excommunicati, ab agendo, patrocinando & teſtificando repellantur.*

Cum per felicis recordationis Alexandrum papam ſit ſtatutum, quod judices ſæculares, cenſura eccleſiaſtiea per eccleſiaſtieos judices, legitima * monitione præmiſſa, excommunicaros, ab agendo, patrocinando, ſeu teſtificando, in ſuis curiis ſeu judiciis repellere compellantur; & in aliquibus partibus provineiæ Turonenſis, ut pto certo intelleximus, boe ſalutare ſtatutum per negligentiam nullatenus obſervetur: ſtatuimus præcipientes, ut udiees eccleſiaſtici prædictum ſtatutum diligenter faciant obſervare.

* al. trina monitione

XIII. *Vt epiſcopus in ſua diœceſi abſoluere poſsit in caſibus, in quibus præſens concilium ſuſpendit, vel excommunicat.*

In his autem omnibus caſibus, in quibus ſuſpenſionis, vel excommunicationis ſententias in præſenti eoncilio duximus promulgandas, cuilibet epiſcopo in ſuis civitatibus & diœceſi abſolvendi ſuſpenſos & excommunieatos, poſt ſatisfactionem congruam in forma eccleſiæ, autoritate præſentis concilii liberam concedimus poteſtatem.

XIV. *Vt ſuperiora concilia obſeruentur.*

Concilia vero omnia & ſingula, per prædeceſſores noſtros cum ſuffraganeorum aſſenſu hactenus celebrata, tenovamus, &

præſentis

ANNO CHRISTI 1276.

præſentis apptobatione concilii confirmamus.

In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum, una cum ſigillis ſuffraganeorum noſtrorum præſentium & conſentientium, duximus apponendum. Actum die Lunæ prædicta, anno Domini millesimo ducenteſimo ſeptuageſimo ſexto.

ANNO CHRISTI 1276.

*** CONCILIUM BITURICENSE,

A Simone S. Cæciliæ cardinale, Apoſtol. ſedis legato celebratum Id. Septembr. anno Domini MCCLXXVI.

Ex duobus codicibus MSS. & codice jam edito conſtitutionum Santonenſium.

TITULI CONSTITUTIONUM.

1. *De electione.*
2. *De officio & poteſtate judicis delegati.*
3. *Quod judices delegati non poſsint aliquid pro abſolutionibus exigere vel levare.*
4. *De officio judicis ordinarii.*
5. *De his qui contra laicos.*
6. *De his quæ vi metuſve cauſa fiunt.*
7. *De foro competenti.*
8. *De decimis.*
9. *De teſtamentis.*
10. *De immunitate eccleſiarum.*
11. *Contra illos qui banna faciunt proclamare contra eccleſiarum libertates & antiquas conſuetudines.*
12. *Contra illos, qui fugientes ad eccleſiam extrahere præſumunt ab eccleſia, vel in ipſa eccleſia vulnerant vel interficiunt.*
13. *Contra illos qui impediunt juriſdictionem eccleſiaſticam.*
14. *De Judæis.*
15. *De privilegiis & exceſſibus privilegiorum.*
16. *De pœnis.*

PRÆFATIO.

Simon miſeratione Divina tituli S. Cæciliæ preſbyter cardinalis, apoſtolicæ ſedis legatus, ad futuram rei memoriam.

INter curas quæ noſtro cohærent officio, illa nos præcipue adſtringit, viſceribus noſtri cordis infixa profundius, atque ſolidius radicata, noſtrum inceſſanter perurgens animum ſuarum aculeis punctionum, ut noſtræ legationis eccleſiæ ſolicitæ proviſionis remediis, prout nobis deſuper miniſtratur, contra cuncti malignorum defendantur incurſus, cohibeantur injuriæ, & violentiis propulſatis, in pacis pulcritudine delectentur; ut hoſtium ſublata formidine, in tranquillitate ſerena, & ſerenitate tranquilla, pacis autori, cujus mancipantur obſequio, eo devotius quo tranquillius; & quo devotius, eo acceptius valeant famulari. Itaque libenter aſſiduos labores amplectimur, quamquam noſtris impares humeris ad portandum, nocturnis inſiſtentes vigiliis nonnunquam etiam ſupra vires, ut perſonis eccleſiaſticis noſtro commiſſis regimini, moleſtationum turbinibus relegatis, Divino fulti præſidio, ſolicitudinibus noſtris pacem ac proprio labore quietem opportunæ proviſionis commercio* præparemus.

* al. remedio

Sane in Bituricenſi concilio, quod ad quorumdã prælatorum noſtræ legationis inſtãtiam nuper convocandum duximus, & autore Domino feliciter celebrandum, per quoſdam prælatos aliaſque perſonas eccleſiaſticas noſtræ legationis, nonnullis eccleſiarum & perſonarum ipſarum oppreſſionibus, injuriis, & offenſis, ad noſtram deductis notitiam, & per nos toti concilio reſeratis, ac deliberatione ſuper his in ipſo concilio habita pleniore, de totius concilii providentia unanimi & concordi, juxta negotiorum ingruentium, & temporis qualitatem, remedia ſuper eiſdem injuriis, pro defenſione libertatis eccleſiaſticæ, adhibere curavimus opportuna. Quæ quidem, ex parte concilii requiſiti, redigi fecimus in ſcripturam, & in ipſo concilio ſolenniter publicari, autoritate qua fungimur, ſacro approbante concilio: ſtatuentes, ut quæ pro defenſione libertatis eccleſiaſticæ, & ipſarum eccleſiarum ſtatu pacifico, duximus ſtatuenda, a noſtræ legationis perſonis, prout continetur inferius, ſerventur in perpetuum illibata.

ANNO CHRISTI 1276.

I. *De electione.*

In totius concilii quod nuper Bituris duximus celebrandum, noſtris auribus clamor horrendus inſonuit, ad nos per diverſos prælatos aliaſque quamplures perſonas eccleſiaſticas non ſine gravi lamentatione delatus, & toti concilio patefactus. Aſſerebant ſiquidem quod in regno Franciæ, in quo eccleſiarum libertas & honor eiſdem debitus, ſervari retroactis temporibus, præ regnis cæteris atque provinciis, abundantius conſuevit, his diebus in electionibus celebrandis, in quibus libertatis puritas potiſſime conſervanda, pro libertate datur impreſſio; & quaſi pro auro plumbũ, pro argento ſcoria, honores in contumelias convertuntur: adeo quod quando in certis locis electiones paſtorum, imminent faciendæ, multitudine populi per iniquitatis filios concitata, in electores impetum faciente, electiones ipſæ in nonnullis eccleſiis aut ad tempus impediuntur totaliter, aut in locis hactenus conſuetis nequeunt celebrari, prout in Lugdunenſi, Burdegalenſi, & Carnotenſi eccleſiis nuper dignoſcitur eſſe factum. In qua quidem Burdegalenſi eccleſia, dum immineret electio, occaſione impreſſionis habitæ, in eadem homicidium de ſacriſta nobili membro præfatæ eccleſiæ inhumaniter extitit perpetratum. Quoniam igitur novis morbis nova convenit antidora præparari, ne morbus tam pernicioſus obreperet, & ſui contagione traharur a poſteris in exemplum: ſacri proviſione concilii duximus ſtatuendum, quod quicumque de cætero, per ſeditioſam conſpirationem aut conventionem habitam ſimul cum aliis, quacumque firmitate vallatam, impedimentum latens aut patens præſtiterit, quominus eccleſiis ſæcularibus aut regularibus, dignitatibus, aut perſonatibus, ſeu adminiſtrationibus quibuſcumque, per illos ad quos locorum ipſorum, vel dignitatum, ſeu adminiſtrationum, per viam electionis ſeu poſtulationis, ſpectat proviſio, eiſdem locis, dignitatibus, perſonatibus, adminiſtrationibus, de perſonis

ANNO CHRISTI 1276.

idoneis, undecumque extiterint oriundæ, & alias per electionem aut poſtulationem canonicam, valeat provideri, incurrant excommunicationis ſententiam, quam in ipſos proferimus, ipſo facto. Et ſi clerici vel regulares extiterint: nos privantes eoſdem omnibus privilegiis, beneficiis eccleſiaſticis, dignitatibus, vel adminiſtrationibus, ſeu perſonatibus, quas eos obtinere contigerit, decernimus fore inhabiles & indignos, ut quævis beneficia, adminiſtrationes, vel honores eccleſiaſticos, ulterius aſſequantur. Si vero laici, præter dictam excommunicationis ſententiam, ipſorum familiæ interdicto eccleſiaſtico ſint ſubjectæ: nullaque eorum poſteritas uſque ad quartam eorum incluſive progeniem, ſi ſæcularis fuerit, prælaturam, dignitatem, perſonatum, præbendam, ſeu aliud quodcumque beneficium eccleſiaſticum; aut ſi regularis fuerit, adminiſtrationem quamlibet regularem in civitate vel diœceſi, in qua exceſſum hujuſmodi commiſerit, in perpetuum valeat obtinere. Illi autem qui prædicti facinoris cauſis *non contenti, populum vel turbam, potentes, vel quoſlibet concitaverint, vel in prædicto facinore opem ferunt, quorumve data opera, ſuggeſtione, vel conſilio, populus turbave, cum armis, vel ſine armis, ad hoc convenerint, pœnis ſimilibus ſint ſubjecti. Clerici præter hæc' a civitate vel loco, in quo perpetraverint talia, per triennium procul agant. Porro qui coacta multitudine, cum armis, vel ſine armis, contumelioſa acclamatione, concitato tumultu in loco in quo hi ad quos ſpectat electio, poſtulatio, vel proviſio, convenerint, ſive in ipſos electores, vel in aliquos de eiſdem, tempore quo præmiſſa imminent facienda, duxerint irruendum; & eidem loco fracturam ſeu violentiam vel in perſonas electorum notabilem injuriã irrogaverint; & poſtremo qui opere vel conſilio, clam vel palam, per ſe vel per alium, aliquid egerint, per quod conſpirationis vel conventionis hujus initæ nequitia in aliquo ſumat robur, & per hoc contingat, electionem, poſtulationem, ſeu proviſionem, impediri totaliter, vel differri: excommunicationis ſententia noverint ſe adſtrictos, necnon eorum familias, ſi laïci fuerint, eccleſiaſtico ſuppoſitas interdicto: quæ ſententiæ relaxari nequeant, niſi autoritate ſedis apoſtolicæ ſpeciali. Clerici vero, qui in talibus culpabiles adfuerint, cũ offenſa eorum tãto gravior reputetur, quanto in ſortem redemptoris aſſumpti, ac gradu celſiori pollentes, libertatem ac immunitatem eccleſiaſticam ſervare tenentur præ cæteris illibatam: præter excommunicationis ſententiam, eo ipſo, beneficiis quæ obtinent, ſint privati; ad obtinendas dignitates, perſonatus, beneficia, vel officia quæcumque, in eccleſiis in quibus talia perpetraverint, & locorum ipſorum ordinibus *, nullo unquam tempore ſpem aut fiduciam habituri. Si vero regulares fuerint, ad adminiſtrationem regularem aliquam nullatenus admittantur, cadantque nihilo minus ab obtentis. Inſuper & laïcorum prædictorum poſteritas, uſque ad quartum gradum, ad beneficia eccleſiaſtica quælibet aſſequenda in ipſis eccleſiis civitatis aut diœceſis, in qua perpetraverint talia, ſint inhabiles & indigni.

* al. terminis

' al. propter hoc

* al. diœceſibus

II. *De officio & poteſtate iudicis delegati.*

Cum juris remedia per ora ſummorum pontificum & principum promulgata Divinitus, ad tutelam *bonorum, & cohibendas malorum inſolentias, utiliter veraciter introducta, non deceat nec liceat, per corruptelam judicum ſive fraudem, ad iniquitatis trahi diſpendium: ſic illos, qui a nobis judicandi recipiunt poteſtatem, commiſſum ſibi volumus officium exercere, ut per viam regiam ductrice juſtitia gradientes, ab æquitatis tramite, odio, gratia, vel favore, ſeu cujuſquam alterius corruptelæ vitio, non recedant. Cupientes igitur ut in citationibus faciendis per judices, ſive conſervatores, autoritate qua fungimur, deputatos, nulla corruptelæ ſpecies vendicet ſibi locum, ſed forma per Romanam curiam in talibus introducta, ab eiſdem judicibus ſeu conſervatoribus firmiter obſervetur: ſtatuimus & mandamus, expreſſius inhibentes, ne judices ſeu conſervatores prædicti, ſub tali forma, *quos vobis lator præſentium nominabit*, vel alia conſimili, citare præſumant. Hoc autem citationis mandatum nullus exequi teneatur, ſed ei non pareatur impune: nec ad perſonas in noſtris litteris non expreſſas *, prætextu teſtimonii perhibendi, ubi vel quando ſtatus cauſæ vocationem teſtium non requirit, ſed ut ipſe vel actor citatos fatiget laboribus & expenſis, aut aliquid extorqueat ab iiſdem, litteras ipſas aliquatenus protogent aut extendant. Si quis vero ſecus præſumpſerit attentare: in utroque caſu talis citatio non teneat, nec quemquam valeat coarctare. Et ſi occaſione citationis hujuſmodi, judex ille ſententiam quamcumque in quenquam duxerit proferendam: nullius penitus ſit momenti. Iudex vero qui talia perpetraverit, officium judicandi ſeu procedendi, autoritate noſtra non ſolum in illa, ſed in aliis cauſis, de cætero non valeat exercere: quin immo excommunicationis incurrat ſententiam ipſo facto, a qua nullatenus abſolvatur, niſi læſis intereſſe & expenſis quibuſlibet ab ipſo primitus reſtitutis.

* al. cautelam

* al. citatas,

III.

Anno Christi 1274.

III. *Quod iudices delegati non poßint aliquid pro abſolutionibus exigere vel leuare.*

Cæca cordis ambitio repleri neſciens, ſed quanto plus recipit, tanto fortius inardeſcit, ſic quorumdam interiores oculos cæcutienti obtexit caligine: ut quid de jure liceat, non advertant; quidve de honeſtate deceat, non attendant. Quod in illis qui judiciali præeminent dignitate, eo conſtat periculoſius tolerari, quo per autoritatis qua funguntur potentiam, in concepto malignitatis propoſito poſſunt adverſus B ſubditos liberius debacchari. Ea propter ad inhiantem eorum avaritiam cohibendam, provide duximus id ſtatuendum, ut nullus judex, executor, ſeu conſervator, datus a nobis, pro relaxationis vel abſolutionis beneficio impendendo, his quos excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti ſententiis duxerint innodandos, emendas pecuniarias, ſeu res alias pro emendis, quoquo exquiſito colore, præſumant petere, exigere, aut oblatas recipere etiam ex C poſt facto. Quiſquis autem contra præſumpſerit, eo ipſo excommunicationis ſententiam incurrat, a qua non niſi per legatum ſedis apoſtolicæ abſolvatur: & tunc demum, cum læſis cum omni intereſſe reſtituerit, integre ſic extorta. Ejuſdem tamen ſedis autoritate in his & in aliis ſemper ſalva.

IV. *De officio iudicis ordinarii.*

Sicut ille qui præeminet judiciaria poteſtate, juſtis oppreſſorum querelis aures debet patulas inclinare: ſic voces malignan- D tium queruloſas ipſum decet & convenit obaudire. Debet igitur diligenter advertere & penes ſe ponderare prudenter, quis, contra quem, & ſuper quibus, etiam ſuperioris officium interpellat: ut penſatis conditionibus & meritis perſonarum, & incumbentis negotii & officii qualitate, ſolerter intelligat unde veniat conquerens ſpiritus, aut quo vadat. Ob hanc cauſam prælatis qui nimis facile clauſtralium vel forenſium monachorum contra ipſorum abbates, maxime ubi de correctione agitur, E querelas recipiunt, per quas plerumque enervari contingit vigorem eccleſiaſticæ diſciplinæ, frequenter etiam miniſtratur occaſio evagandi: ſub obteſtatione Divini judicii duximus injungendum, quod querelas hujuſmodi facile de cætero non admittant; ſed tunc demum quando circumſtantiis, quæ circa hoc fuerint attendendæ, examinatis plenius & diſcuſſis, veriſimiliter præſumetur, ipſos non cauſa vitandi correctionem eccleſiaſticam, ſeu canonicam diſciplinam, ſecundum eorum regularia inſtituta, ſed juſte & ex cauſa probabili, ad

A prælatorum præſidium confugiſſe.

V. *De his qui contra laicos.*

Ut prælatorum officium eo fructuoſius, quo liberius, valeat exerceri: præſenti ſtatuto laïcis quibuſdam duximus inhibendum, ne prælatos quoſlibet impedire vel turbare præſumant, quo minus in locis religioſis vel regularibus, aut aliis eiſdem prælatis ſubjectis, officii ſui debitum exequantur: ipſis ad hoc per eoſdem prælatos autoritate præſentis concilii, competenti monitione præmiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam, ſi res exegerit, compellendis.

VI. *De his quæ vi metuſve cauſa fiunt.*

Cum parum proficiat jura condi in civitatibus, niſi extiterint qui edita regere valeant & tueri; nec ſolum magiſtri militum conſiſtat officium in diſciplina per ipſum imponenda, ſed in ea, prout opportunum* fuerit, obſervanda: præcipimus, ut quicumque judices eccleſiaſticos ad abſolutionis vel relaxationis cujuſlibet, ab excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti ſententiis, beneficium impendendum, vi vel metu compulerint, per diœceſanos locorum, præſentis autoritate concilii excommunicati publice nuncientur.

*al. optimũ

VII. *De foro competenti.*

Cum falcem propriam nulli in meſſem liceat mittere alienam: de juſtitiariis laïcis, ſeu aliis ſolam juriſdictionem temporalem D habentibus, qui in actionibus mere perſonalibus, eccleſiaſticas coram ſe perſonas litigare compellunt, contra canonicas ſanctiones: hujus proviſione concilii duximus ſtatuendum, quod licet eædem perſonæ eccleſiaſticæ, non ſolum coram eis juſtitiariis litigare, ſed etiam ad ipſos venire in cauſis hujuſmodi de jure minime teneantur: ſi tamen venerint, & allegato fori privilegio, coram ipſis iidem judiciarii compulſioni inſtiterint ſupradictæ, eo ipſo excommunicationis ſententiam, quam in ipſos ferimus, E incurrant: quæ circa eos nullatenus relaxetur, niſi læſis hujuſmodi de damnis, expenſis, & intereſſe, prius per ipſos juſtitiarios fuerit integre ſatisfactum, eorum proceſſibus atque ſententiis habitis in hujuſmodi quæſtionibus, etiam prolatis, nihil omnino roboris habituris. Ad hæc ſi quis juriſdictionem temporalem exercens, de excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti ſententiis, ſcilicet an juſte latæ fuerint an iniuſte, aut aliquam in aliis eccleſiaſticis vel ſpiritualibus cauſis deciſionem ſeu cognitionem præſumpſerit uſurpare: per diœceſanos locorum, præſentis autoritate concilii, deſiſtere

ANNO CHRISTI 1276.

ſtere moneatur : & niſi competenter monitus duxerit deſiſtendum, ad hoc per cenſuram eccleſiaſticam compellatur.

VIII. *De decimis.*

Cum in illis in quibus periculum vertitur animarum, præſcriptio quantumcumque longæva non vendicet ſibi locum ; ſed quanto graviora ſunt crimina, tanto diutius miſeram animam teneant alligatam : exceptionem præſcriptionis ſuper rerum illarum decima, de quibus, ſive ſimilibus, in locis eiſdem hactenus a ſimilis conditionis perſonis conſuevit exſolvi, præcipimus non admitti : ſtatuentes, quod illi qui eis ad quos ſpectat perceptio hujuſmodi decimarum, quo minus eas percipiant, impedimentum præſtare præſumpſerint, ſi moniti competenter, ab impedimento hujuſmodi non duxerint abſtinendum, extunc autoritate præſentis concilii per locorum ordinarios excommunicationis ſententia percellantur.

IX. *De teſtamentis.*

Ad præſumptionis quorumdam conatus damnabiles reprimendos, qui teſtamenta ſeu alias voluntates ultimas, quocumque nomine cenſeantur, licet rite ſint facta juxta canonicas ſanctiones, tamquam legitimas non admittunt, ſed pro eo reprobant & impugnant, quod ſcabini aut ſæculares judices præſentes non fuerint, aut autoritatem nequaquam præſtiterint, quando teſtator ſuum condidit teſtamentum, aut aliam ultimam voluntatem : hoc duximus ſtatuendum, quod ipſi, cujuſcumque conditionis vel dignitatis extiterint, niſi infra octo dies poſtquam ſuper hoc moniti competenter fuerint, ab impedimento hujuſmodi duxerint deſiſtendum, anathematis innodentur vinculo, quo ipſos adſtringi volumus ipſo facto.

X. *De immunitate eccleſiarum.*

Sanguiſugæ ſitibunda progenies ac radix omnium malorum cupiditas, ſemper vociferans, affer, affer, moliri non deſinit quemadmodum per exquiſitas aſtutias & callidiora commenta, ardori proprio, licet inextinguibili, lucri temporalis, quamquam illiciti, pocula ſubminiſtret. Ex hac autem ſemper ſitienti radice proceſſiſſe cognovimus, quod cum ſedes apoſtolica excommunicationis ſententiam in omnes nova conſtituentes pedagia olim duxerit promulgandam, ipſam annis ſingulis in certis feſtivitatibus ſolenniter renovando : nonnulli mammonæ filii, propriæ cupiditatis vitium colorare nitentes, non nova, ut aſſerunt, conſtituentes pedagia, antiqua ad clericos & ipſorum res, quas non ratione mercaturæ per terram vel aquam deferri faciunt, prorogant & extendunt in eluſionem memoratæ ſententiæ, & manifeſtum præjudicium eccleſiaſticæ libertatis. Nos itaque ipſorum fraudibus obviare volentes, & tam præſumptæ calliditatis aſtutiam pœna debita caſtigare : ſtatuimus, ut niſi infra duos menſes, a tempore ſolennis publicationis hujuſmodi, factæ in civitate & diœceſi in quibus conſiſtunt ipſa pedagia, numerandos, ab his in totum deſtiterint, excommunicationis ſententiæ, quam exnunc in ipſos inſerimus, extunc ſubjaceant ipſo facto.

XI. *Contra illos qui banna faciunt proclamare contra eccleſiarum libertates & antiquas conſuetudines.*

Cum jure canonico caveatur, quod qui de cætero ſervare fecerit ſtatuta edita & conſuetudines introductas contra eccleſiæ libertatem, ſtatutarii & ſcriptores ſtatutorum ipſorum, necnon poteſtates, conſules, rectores, & conſiliarii locorum ubi hujuſmodi ſtatuta & conſuetudines de cætero edita fuerint vel ſervata ; necnon etiam illi, qui ſecundum ea judicare præſumpſerint, vel in formam publicā ſcribere judicata, excommunicationis ſententiæ debeant ſubjacere : nonnulli propriæ ſalutis obliti, & ſuæ verecundiæ non parcentes, juris ſententiam, verborum amplexu non ſine fraude circumvenire nituntur, non ſtatuta, ut aſſerunt, banna, tamen faciunt proclamare, præcepta & prohibitiones indicunt, quæ non eſt dubium in libertatis eccleſiaſticæ præjudicium redundare. Nos igitur fraudibus malignorum, quas circa hoc adhibitas fuiſſe cognovimus, obviare volentes : ſtatuimus, ut quicumque contra ipſius eccleſiæ libertatem, banna, prohibitiones, ſeu præcepta ſcienter fecerint, aut fieri procuraverint, ſive facientibus, conſilium vel opem duxerint adhibenda, ipſi poſtquam per locorum ordinarios ſuper hoc fuerint requiſiti, abſque difficultatis cujuſlibet obſtaculo indilate revocent, ſeu faciant revocari, ad conſimilia numquam de cætero proceſſuri : alioqui cenſura conſimili ſint adſtricti. Qui vero contra eccleſiaſticas conſuetudines antiquas, rationabiles, approbatas, & hactenus pacifice obſervatas, ſtatuta, banna, prohibitiones vel præcepta fecerint vel fieri procuraverint, ſeu jam facta ſervaverint, aut ſervari fecerint, aut facientibus vel ſervantibus in hoc conſilium vel opem duxerint adhibendam, per diœceſanos locorum, præſentis autoritate concilii moneantur, ut infra menſem a tempore monitionis hujuſmodi numerandum, ſtatuta deleant, banna, prohibitiones, & præcepta revocent, ad conſimilia numquam

numquam ulterius proceſſuri : alioquin excommunicationis ſententiæ, quam ex nunc in ipſos ferimus, extunc ſubjaceant ipſo facto.

XII. *Contra illos qui fugientes ad eccleſiam, extrahere præſumunt ab eccleſia, vulnerant, vel interficiunt.*

Quorumdam inſolentias perverſorum, qui Dominum Ieſum Chriſtum verbis tantummodo profitentes, nec Deum timere, nec homines revereri, pro ſuorum atrocitate factorum manifeſtiſſime convincuntur, in tantam accepimus temeritatis vel inſaniæ audaciam prorupiſſe, quod confugientes ad eccleſiarum tutelam, contra juris utriuſque ſtatuta, & eccleſiaſticam libertatem, ibidem vulnerant, mutilant, interficiunt aut incendunt [1]; aut exinde extrahunt, violenter extractos vulnerare ſeu mutilare præſumunt, nonnumquam eis ultimum ſupplicium inferentes; aut iſta fieri præcipiunt aut procurant, ſeu conſilium aut opem exhibent in tantis ſceleribus perpetrandis. Nos itaque, quos zelus comedit domus Dei, hujuſmodi ſacrilegorum exceſſus deteſtabiles & horrendos, quos non ſolum evidentia rei docet inhumaniter excreviſſe, ſed inolevíſſe jam præſumptione damnabili, recenſita præteritorum memoria comprobat & declarat, caſtigatione canonica cohibere volentes, præſentis approbatione concilii duximus ſtatuendum, quod taliter delinquentes, excommunicationis ſententiæ, quam in ipſos proferimus, ſubjaceant ipſo facto. Quam quidem ſetentiam locorum ordinarii, ejuſdem autoritate concilii, ſolenniter in ſubjectis ſibi eccleſiis denunciari faciant, & uſque ad ſatisfactionem condignam inviolabiliter obſervari: eiſdem nihilo minus mutilatoribus & interfectoribus, necnon & iis qui hujuſmodi mutilationes & homicidia fieri præcipiunt vel procurant, aut facientibus, conſilium vel opem impendunt, feuda & beneficia, ſi qua ab eccleſiis taliter violatis obtinent, eo ipſo protinus amiſſuris, quæ ad eccleſiam a qua illa obtinere noſcuntur, libere revertantur. Filii etiam eorumdem non ſolum nihil obtineant de præmiſſis, ſed ad beneficia eccleſiaſtica de cætero aſſequenda, eo ipſo reddantur prorſus inhabiles & indigni.

[1] al. intendunt

XIII. *Contra illos qui impediunt juriſdictionem eccleſiaſticam.*

Cum nonnulli temporale dominium obtinentes, ſeu ſæcularis judiciariæ poteſtatis gerentes officium, juriſdictionem ſanctæ matris eccleſiæ ſubvertere vel imminuere exquiſitis aſtutiis moliantur : nos eorum malitias ultione canonica reprimentes, ſtatuimus inhibentes, ne quis in foro eccleſiaſtico litigantes, ſeu litigare volentes, ſuper cauſis mere eccleſiaſticis, ſeu quæ ad forum eccleſiaſticum de antiqua & approbata conſuetudine, & hactenus pacifice obſervata, pertinere noſcuntur, ad deſiſtendum compellat, per ipſorum, vel parentum, aut conſanguineorum, ſive rerum eorum vel perſonarum, hujuſmodi captionem, modiſve aliis quibuſcumque. Si qui vero contra præſumpſerint, excommunicationis ſententiæ, præſentis autoritate concilii, ſe noverint ſubjacere.

XIV. *De Iudæis.*

De Iudæis, quorum perfidia plerumque ſimplices Chriſtianos fraudulenter decipit, & malitioſe ſecum pertrahit in errorem, ſacro approbante concilio duximus ordinandum, ut non niſi in civitatibus, caſtris, & aliis locis inſignibus, habitare præſumant : temporalibus locorum dominis, & vices gerentibus, ſeu loca tenentibus eorumdem, diſtrictius inhibentes, ne Iudæos ipſos permittant alibi, quam in locis expreſſis ſuperius habitare : ipſis ad hoc, ſi res exegerit, a diœceſanis locorum, ejuſdem autoritate concilii, per cenſuram eccleſiaſticam compellendis.

XV. *De privilegiis & exceſſibus privilegiatorum.*

Licet regularis obſervantiæ profeſſores, & alios quos ſedes apoſtolica exemptionis ſeu libertatis majoris decoravit titulis, aut privilegiis inſignivit, attollere condignis favoribus intendamus, ipſorumque privilegia, quantum ad nos attinet, ſervare penitus illibata : ſic tamen eos ſuis juribus manere contentos affectamus, quod privilegiorum ſuorum limites in aliorum injuriam non extendant [2]. Proinde ſacro approbante concilio duximus ſtatuendum, diſtrictius inhibentes, ne deinceps religioſi quicumque, vel etiam ſæculares, exemptionis ſeu libertatis ſedis apoſtolicæ privilegiis communiti, excommunicatos publice, vel nominatim interdictos, ſeu uſurarios manifeſtos, ad Divina ſeu eccleſiaſtica ſacramenta, vel eccleſiaſticam ſepulturam, ſcienter admittant. Qui vero contra præſumpſerint, præter pœnas a jure ſtatutas, ingreſſum eccleſię eo ipſo ſibi noverint interdictum : donec prolatoribus ſententiarũ hujuſmodi, quorum autoritatẽ contempſerint, & aliis quorũ intereſſe cõtigerit, de prædictis exceſſibus & omni intereſſe ac damnis, ſatisfecerint cõpetenter.

[2] al. excedant

XVI. *De pœnis.*

Cũ juris utilitas tot & tantis excogitata vigiliis, ſufficienter nequeat proſperari, ſi pro-

ANNO CHRISTI 1276.

A ceſſus miniſtrotum juſtitiæ contingat iniquorum machinationibus impediri : ut illorum audaciam, quos amor Divinus a malo non revocat, ſaltem rigor eccleſiaſticæ coerceat diſciplinæ: ſacri proviſione concilii duximus ſtatuendum, quod ſi quis, cujuſcumque dignitatis, aur conditionis extiterit, nuncios ſeu executores eccleſiaſticorum judicum, aut alios litteras eorundem actave judicialia deferentes, hac occaſione verberare, capere, detinere, occulrare, carceri mancipare, mutilare, aut quod gravius eſt cenſendum, interficere, B litteras vel acta prædicta perſonis memoratis auferre, ſeu ea corrumpere, cancellare, aut alias deſtruete quoquo modo, vel ſic ablata celare præſumpſerit, aut ut iſta fiant procuraverit, aur facienribus conſilium vel opem duxerit adhibendam, excommunicationis ſententiæ, quam exnunc in ipſos proferimus, ſubjaceat ipſo facto : a qua niſi prius tam judici, cujus autoritatem contempſerit, quam paſſo injuriam, & cæteris quorum intererit, prout C exceſſus poſtulabit atrocitas, ſatisfecerit competentet, nullatenus abſolvatur.

Ad quorum memoriam in perpetuum obſervandam, & præmiſſorum teſtimonium, ſigillum noſtrum duximus præſentibus apponendum. Datum in eodem concilio, Idibus Septembris, anno Domini MCCLXXVI. Romana eccleſia vacante.

AVTORITAS CONCILII.

Simon miſeratione Divina tituli S. Cæciliæ presbyter cardinalis, apoſtolicæ ſedis legatus, ad futuram rei memoriam. D

NVper in generali concilio noſtræ legationis per nos Bituris congregato, nonnulla pro defenſione eccleſiaſticæ libertatis, & tranquillo ſtatu eccleſiarum, a ſede apoſtolica noſtro regimini commiſſarum, deliberatione provida, de ipſius approbatione concilii ordinanda duximus, ac etiam ſtatuenda : quæ quidem noſtræ approbationis hujus perpetuam decernimus obtinere firmitatem. Ne igitur per aliquorum malitiam, privilegiorum ſive indulgentiarum, collegiis, locis, ordinibus, communitatibus, ſeu perſonis quibuſlibet, ſub quacumque forma vel conceptione verborum, a ſede apoſtolica conceſſarum, prætextu, E adverſus obſervationem ordinationum & ſtatutorum hujuſmodi, quiſquam immunitatem quovis exquiſito colore ſibi vendicare præſumat, aut habeat ſe quomodolibet excuſare : litterarum apoſtolicarum tenorem, per quas nobis expreſſe conceditur, quod præmiſſis ſeu aliis nequicquam obſtantibus, cenſuram eccleſiaſticam, officium noſtrum, & omnia ad ipſum ſpectantia, aut quæ nobis officii ratione competunt, exercere libere valeamus (quas quidem in dicto Bituricenſi concilio ſolemniter fecimus publicari) litteris præſentibus ipſis ordinationibus & ſtatutis annexis juſſimus annotari. Tenor autem litterarum ipſarum talis eſt.

« GREGORIVS epiſcopus ſervus ſervorum Dei, A dilecto filio Simoni tituli ſanctæ Cæciliæ presbytero cardinali, apoſtolicæ ſedis legato, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Cum tibi * plenæ legationis officium in regno Franciæ, civitate ac diœceſi Lugdunenſi, necnon & in partibus tranſmarinis, duxerimus committendum : ne circa executionem illius, vel eorum quæ ad ipſum ſpectant officium, vel tibi ratione ipſius competunt, te contingat aliquatenus impediri : diſcretioni tuæ, ut non obſtante aliqua indulgentia, quibuſcumque archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, cæteriſque prælatis eccleſiarum, ſive aliis perſonis eccleſiaſticis vel ſæcularibus, cujuſcumque ſint præeminentiæ, conditionis, aut ſtatus, ſeu collegiis, vel di- B gnitatibus, aut ordinibus, a ſede apoſtolica ſub quacumque forma verborum vel expreſſione conceſſa, etiamſi contineatur in ea quod aliquæ litteræ quantumcumque qualibet obſtantia ſen obſtare poſſibilia expreſſius removentes, ipſi aliquatenus non obſiſtant ; ſive quod de ipſa indulgentia, dignitatibus, ordinibus ; ſeu nominibus propriis ipſorum ordinum, dignitatum, ſeu etiam perſonarum, plenam & expreſſam, ſeu etiam de toto tenore ipſius indulgentiæ ſigillatim & de verbo ad verbum oporteat fieri mentionem ; ſeu quod perſonæ hujuſmodi ab homine excommunicari, ſuſpendi, vel interdici non poſſint per litteras apoſtolicas vel legato- C rum ſedis apoſtolicæ, in quibus de ipſis dignitatibus, ordinibus, nominibus, ſeu indulgentia, vel ejus tota ſerie plena & expreſſa, ſive de verbo ad verbum, in eiſdem apoſtolicis vel legatorum ipſorum litteris mentio non habetur, & qualibet alia indulgentia cujuſcumque tenoris, formæ, vel expreſſionis exiſtat, per quam præſentibus non expreſſam vel totaliter non inſertam, hujus noſtræ conceſſionis effectus impediri poſſit, vel quomodolibet retardari dictum officium, & omnia ad ipſum pertinentia, ſive tibi ratione ipſius competentia, libere ſine cujuſcumque conditionis vel alterius impedimenti objectione valeas exercere, plenam & liberam tibi autoritate præſentium concedimus faculta- D tem. Datum Viennæ VII. Kal. Octobr. pontificatus noſtri anno IV.

ANNO CHRISTI 1276. al. Cum igitur

an. Chr. 1274.

GREGORIVS epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio Simoni tituli S. Cæciliæ presbytero cardinali, apoſtolicæ ſedis legato, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Vt eo efficacius commiſſum tibi legationis officium promovere valeas, quo majore per nos fueris autoritate munitus : diſcretioni tuæ exercendi libere cenſuram eccleſiaſticam in omnes tam cathedralium, quam aliarum eccleſiarum prælatos, exemptos & non exemptos, in univerſa quoque capitula & conventus, duces, marchiones, comites, necnon barones, ballivos, & quoſlibet alios nobiles, in rectores etiam, poteſtates, conſiliarios, univerſitates, populos, & quaſcumque perſonas eccleſiaſticas, regulares, ſæculares, etiamſi militiæ Templi, vel Hoſpitalis S. Ioannis Hieruſalem, vel S. Mariæ Teuthonicorum, ſeu Ciſtercienſis, Cluniacenſis, Præmonſtratenſis, Minorum, aut Prædicatorum ordinum fuerint, & in quaſlibet alias publicas vel privatas tuæ legationis, cum videris expedire : non obſtantibus quod aliquibus a ſede apoſtolica ſit indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint, aut aliquibus privilegiis, indulgentiis, vel litteris quibuſcumque, dignitatibus, ordinibus, locis, vel perſonis, generaliter vel ſpecialiter, ſub quacumque forma vel conceptione verborum, ab eadem ſede conceſſis, de quibus, quorumve totis tenoribus, de verbo ad verbum, ſeu ordinibus, locis, aut pro-

priis,

ANNO CHRISTI 1276.

» priis perſonarum nominibus, certa, ſpecialis, ple-
» na, determinata, & expreſſa mentio ſit habenda;
» & per quæ, etiamſi contineantur in ipſis, quod
» per qualvis apoſtolicas litteras quælibet obſtantia
» removentes, eis in aliquo nequeat derogari, nullum
» in præmiſſis volumus obſtaculum interponi, nec cui-
» quam contra ea præſidium quomodolibet exhiberi,
» plenam & liberam concedimus autoritate præſen-
» tium poteſtatem. Datum Lugduni XIV. Kalendas Sep-
» tembr. pontificatus noſtri anno III.

In cujus rei teſtimonium & munimen perpetuum, ſigillum noſtrum præſentibus duximos apponendum. Actum in eodem concilio, Idibus Septembris anno Domini MCCLXXVI. Romana eccleſia vacante.

G. C Hujus concilii ſtatuta miſit Simon legatus ad omnes Francici regni epiſcopos: ut, qua legatio ſua patebat, ubiqoe ſervarentur. Hoc adeo intelligimus ex Ioannis archiepiſcopi Toronenſis ad epiſcopum Nannetenſem epiſtola, præmiſſa Bituricenſi concilio in collectione conciliorum provinciæ Turonenſis, quæ a Ioanne Maano edita eſt, & apod nos extat manuſcripta beneficio Ægidii Menagii v. cl. Qua in editione, adſcribitur conciliom noſtrum anno MCCLXXVII. falſo quidem, ſi ſpectatur annus, quo celebratum eſt; vere fortan, ſi tempus, quo ad omnes epiſcopos tranſmiſſum.

IOANNIS TVRONENSIS ARCHIEP.

EPISTOLA AD NANNETENSEM EPISCOPVM.

Miſſa ſibi a Simone legato Bituricenſis concilii ſtatuta, ad eum tranſmittit.

Ioannes Dei gratia archiepiſcopus Turonenſis, venerabili in Chriſto fratri ejuſdem gratia epiſcopo Nannetenſi, ſalutem & ſinceram in Domino caritatem.

STATVTA concilii Bituricenſis, nuper a reverendiſſimo in Chriſto patre domioo Simone præmiſſa gratia tit. ſanctæ Cæciliæ preſbytero cardinali, convocatis fratribus autore Domino ſaluhriter celebrata, ac remedia pro defenſione eccleſiaſticæ libertatis adhibita, opportune nobis ab eodem reverendiſſimo patre tranſmiſſa, & copiam poteſtatis ab apoſtolica ſede ſibi conceſſæ, ut ea faciamus venerabilibus in Chriſto fratribus ſuffraganeis noſtris Turonenſis provinciæ publicari, & a noſtris immediate, & eorum ſuffraganeorum ſubditis per ipſos, inviolabiliter, recepimus in hæc verba.

Simon miſeratione Divina tit. ſanctæ Cæciliæ preſ-
» byter cardinalis, apoſtolicæ ſedis legatus, venerabili
» in Chriſto fratri eadem gratia archiepiſcopo Turo-
» nenſi, ad futuram rei memoriam. Nuper in generali
» noſtræ legationis concilio per nos Bituris congregato
» nonnulla, &c. *cum litteris duabus Gregorii X. ut*
» *ſupra. Addit Simon legatus.* Inde eſt quod vobis
» autoritate apoſtolica mandamus, quatenus ſtatuta
» hujuſmodi, quæ vobis mittimus tenore præſentium
» litterarum noſtro ſigillo ſigillatarum, veſtris ſubdi-
» tis poblicanda, faciatis ab eis, prout convenit, ir-
» refragabiliter obſervari: copiam ſtatutorum ipſorum,
» ipſis ſuffraganeis, & eorum ſingulis, nihilo minus
» facientes, cum fueritis requiſiti.
» Datum Turonis, die Martis poſt feſtum Reſurrectionis Domini, anno ejuſdem Domini MCC LXXVII.

VITA ET EPISTOLA IOANNIS PAPÆ XIX.

VULGO XXI.

IOannes, hujus nominis decimuſnonus, antea Petrus Hiſpanus vocatus, patria Vlyſipponenſis, profeſſione medicus, ex epiſcopo Tuſculano ad ſupremam eccleſiæ dignitatem evectus eſt Viterbii XV. Septembris anno Domini MCCLXXVI. Palæologum, quem ad Romanæ fidei profeſſionem, prout in concilio Lugdunenſi promiſerat, edendam induxit: hunc ſimul & reges Orientales admonuit, ut arma pro defenſione fidei ſuſciperent. Io eo laudem ſingularem meritus eſt, quod pauperes ſtudioſos facultatibus & beneficiis juverit: libroſque de medica, aliaque de arte logica opuſcula compoſuerit, e quibus, teſte Trithemio in chronico Hirſaugienſi, ſummula quædam extat, quam Theſaurum pauperum appellant, medicinæ non inutilis. Siffridus lib. 2. epitomes ſuæ ſcribit de hoc pontifice, quem Ioannem XVIII. perperam nominat, quod dum quemdam librum (ut dicebatur) hæreticum & perverſum dictaret, ſubito domus, in qua ſedebat, ſuper eum corruerit, eumque intantum concuſſerit, ut infra ſpatium quinque dierum miſerabiliter moreretur, replicans ſæpius hæc verba: Quid fiet de libello meo? Quis complebit libellum meum? Quæ per rumorem accepta, ſi vera ſunt, magnam Dei providentiam, qua ſuam ille gubernat eccleſiam, mirabiliter oſtendunt. Idque accidit, cum pontificatum octo menſibus, & aliquot diebus tenuiſſet.

EPISTOLA IOANNIS PAPÆ XIX. AD EDVARDVM I. REGEM ANGLIÆ.

De non gravanda Hibernia.

Ioannes epiſcopus ſervus ſervorum Dei cariſſimo in Chriſto filio Eduardo illuſtri Angliæ regi ſalutem & æternam benedictionem.

PAternum amorem ad tuæ celſitudinis incrementa, fili cariſſime, gerimus: dum te ad ea, quæ juſto placent judici, tui regni, terrarum & ſubditorum tuorum ſint opportuna quieti, & famæ tuæ pariter & honori proſpiciant, ſolicitis hortationibus invitamus. Propter quod in iis perſuaſiones noſtras devota debes mente ſuſcipere, & ad executionem illarum te paratum & flexibilem exhibere. Ecce, fili, quaſdam accepimus litteras directas pridem per Hibernicos magnates & populum, dilectis filiis noſtris Anſelmo, tituli ſanctorum Marcellini & Petri preſbytero, & Lucæ ſanctæ Mariæ in Via lata diacono, cardinalibus, apoſtolicæ ſedis nunciis, & per eos nobis ſois interclusas litteris deſtinatas: in qoarum ſerie vidimus inter cætera contineri, quod cum felicis recordationis Hadrianus papa prædeceſſor noſter, ſub certis modo & forma diſtinctis apertius apoſtolicis litteris, inde factis, claræ memoriæ Henrico regi Angliæ progenitori tuo dominium Hiberniæ conceſſiſſet, ipſe rex ac ſucceſſores ipſius reges Angliæ, uſque ad hæc tempora modum & formam hujoſmodi non ſervantes, quinimmo eos tranſgredientes, indebite afflictionibus & gravaminibus inauditis importabilium ſervitutum ipſos diutius oppreſſerunt. Nec fuit hactenus qui revocaret illata gravamina, aut errata corrigeret,

A non fuit quem pia compaſſio ſuper eorum contritione moveret; quamvis ſuper his ad te recurſus habitus fuerit, & clamor validus oppreſſorum aures tuas quſdocumque pulſaverit. Vnde talia ferre nequeuntes, ulterius coacti ſunt ſe a dominio tuo ſubducere, & alium in ſuum regimen advocare. Hæc, dilectiſſime fili, ſi veritate nitantur, tanto nimirum infectiora noſtris accedunt affectibus, quanto deſideramus intentius ut tibi proſpere cuncta cedant. Circa illa verſari ſedulo debes, eaque promptis affectibus exequi, quæ tuo ſunt placita creatori, & ab omnibus abſtinere ſollicite, per quæ contra te debeat provocari ipſe Deus ac dominus ultionum, qui gemitus afflictorum injuſte minime deſpicit, & qui propter injuſtitias peculiarem ſuum dejeciſſe deſcribitur populum, & tranſlationem feciſſe regnorum. B Quanto etiam deſiderabilius, iis præſertim impacatis temporibus, cupimus te illis libenter intendere, per quæ ſuorum corda fidelium ad tuam benevolentiam & obedientiam debeant allici, & illa prorſus vitare, quibus valeant a tuæ cultu devotionis avelli. Quia itaque, fili, tua non modicom intereſt hujus novæ mutationis vitare diſpendium, qoamplurimumque expedit ut hæc non negligantur turbationis initia, ne, illis periculoſe creſcentibus, ſero medicinæ remedia præparentur, excellentiam regiam ſolicitamus attente præſentibus, ſano nihilo minus conſilio ſuadentes, quatenus hæc prudenti meditatione conſiderans, & cum ſuo diſcreto conſilio conferens, ſuper illis circa præmiſſorum gravaminum correctionem & reformationem debitam & feſtinam, viis & modis decentibus ſic ſufficienter provideri mandes, & facias, C ſic diſcriminoſis principiis in hac parte obſtare procures, quod & illi, per quem regnas, placere valeas; & te in iis efficaciter implente quod debes, cujuſvis adverſum te juſtæ querelæ materia conquieſcat. Per quod iidem Hibernici ſaniori ducti conſilio tibi ut domino pareant, aut ſi, quod abſit, in inepta rebellione manere voluerint, cauſam ſuam in apertam injuſtitiam, te apud Deum & homines excuſato, convertant. Vt autem de prædictis gravaminibus & querelis, quibus prædicti innituntur Hibernici, tuis ſenſibus innoteſcat ad plenum, antedictas litteras miſſas cardinalibus antedictis, cum forma litterarum, quas prædictus Hadrianus prædeceſſor noſter eidem Henrico regi Angliæ de terra Hiberniæ conceſſit, tuæ magnitudini mittimus præſen- D tibus incluſas. Datum, &c.

ANNO CHRISTI 1277.

** CONCILIVM COMPENDIENSE

Ex apographo R. P. Iac. Sirmondi S. I.

Concilium provinciale eccleſiæ Remenſis habitum Compendii a rever. patre ac domino Petro Barbet archiepiſcopo Remenſi in canonicos cathedrales, anno Dom. MCCLXXVII.

E VNiverſis præſentes litteras inſpecturis, Petrus miſeratione Divina Remenſis archiepiſcopus, Milo Sueſſionenſis, Reginaldus Belvacenſis, Guido Noviomenſis, B. Catalaunenſis, Ingerannus Cameracenſis, Philippus Tornacenſis, Henricus Morinenſis, & R°. Silvanectenſis, eadem miſeratione Divina epiſcopi, Remenſis eccleſiæ ſuffraganei, in concilio provinciali apud Compendium congregati, ſalutem in Domino ſempiternam.

[margin: Robertus]

A Cæca cordis æmulatio, ſuperſeminanſque zizaniam humani generis inimicus, ſic quorumdam interiores oculos obtexit caligine, ſic etiam venenum infudiſſe dignoſcitur cordibus eorumdem: ut quid de jure liceat, aut quid de honeſtate deceat, non attendant. Ac non ſolum in ſubditos, immo etiam, quod horrendum eſt dicere, in proprios prælatos, & ipſos quibus ex debito fore noſcuntur filiationis adſtricti, frequenter ſæviunt, & nonnunquam contra eos calumnioſas & graves non zelo juſtitiæ, ſed rancoris, ſuſcitant quæſtiones. Attendentes igitur quod capitula & canonici cathedralium eccleſiarum noſtræ Remenſis provinciæ in nos, qui licet immeriti præſidemus eiſdem, neſcimus quo ducti ſpiritu, quod dolentes referimus, exercuerunt ſpiritua- B lia jura, ſibi damnabiliter uſurpando, interdum autoritate propria, interdum etiam per exquiſitas lites, quas contra nos aggredi non verentur, nonnunquam etiam per ſubtractionem Divini officii, contra nos pro ſuæ libertatis arbitrio ſua organa ſuſpendendo: idcirco nos ſuper præmiſſis intendentes, prout poſſibilitas aderit, ſalubre remedium adhibere, & præcavere pericula, quæ tam nos quam ſucceſſores noſtri incurrere valeremus: deliberatione inter nos habita, de communi conſenſu conveniendum duximus & unanimiter ſtatuendum, quod quotieſcumque contigerit, inter nos vel quemque ex nobis, & capitulum ſuæ cathedralis eccleſiæ, diſcordiam ſuſcitari ſuper reformatione pacis, ſi fieri poterit, bono modo, necnon ad defenſionem cauſæ, fraterno more, alter alterius portantes onera, C adiſtemus nobis ad invicem, contributionem nihilo minus pecuniariam, prout magnitudo cauſæ popoſcerit, et qui cauſam hujuſmodi ſeo litem habuerit, facientes. Et ut ſuper his cum majori valeat autoritate procedi, ne etiam animoſe, quod abſit, contra capitula præfata quicquam proſequi videamur: ordinatum eſt inter nos conſenſu unanimi, quod nos annis ſingulis in quindena Pentecoſtes perſonaliter conveniemus Pariſius, ibidem tam de communibus, quam de propriis negotiis inſimul tractaturi, & habituri maturum conſilium, ne cauſam ullam contra ipſa capitula, niſi veram & juſtam, aliquatenus proſequamur. Obligamus inſuper nos omnes ad invicem ad obſervanda præmiſſa, & omnia bona noſtra. In cujus rei teſtimonium ſigilla D noſtra præſentibus litteris ſunt appoſita. Datum in loco prædicto, anno Domini MCCLXXVII. ante Ramos Palmarum.

ANNO CHRISTI 1277.

** CONCILIVM CONSTANTINOPOLITANVM,

In quo Ioannes Beccus Romanam fidem profitetur; Romanumque primatum agnoſcit, menſe Aprili ann. MCCLXXVII.

E Superſunt hujus concilii ſynodales ad pontificem *litteræ* editæ ab Odorico Raynaldo: ex quibus conſtat, paulo ante celebratum fuiſſe Conſtantinopoli univerſale Græcorum concilium: miſſum quoque ad pontificem fuiſſe volumen, quo acta concilii continebantur: has autem ipſas litteras eſſe ſynodi, quæ relicta eſt Conſtantinopoli ab illa generaliore.

ANNO CHRISTI 1277.

A

Litteræ patriarchæ CP. & concilii, cum profeſſione fidei, & recognitione primatus.

Sanctiſſimo & beatiſſimo ſummo pontifici apoſtolicæ ſedis veteris Roma, & univerſali papæ, domino Ioanni, Ioannes miſeratione Divina patriarcha Conſtantinopolitanus Romæ novæ, cum omni noſtra ſacroſancta ſynodo debitam reverentiam noſtræ obedientiæ, ac inclinationem & orationum poſtulationem.

B

PRincipii boni optimum eſſe finem, omnibus abſque dubio clare patet. Et quare non, cum *omne donum perfectum deſurſum ſit, deſcendens a Patre luminum*? (Iacob. 1.) Hoc enim conceſſo, conſequens eſt credi omne principium cujuſcumque rei optime inchoatæ a Divino pendere conſilio, & propter hoc neceſſario tale principium in finem deſinere glorioſum. Quod enim a Deo bene inchoatum eſt, quomodo non optime terminabitur auxiliante Deo quale quid factum eſt, & ſuper iis, de quibus nunc propoſitum eſt nobis dicere, o Divinum & ſacrum caput. Nam eccleſiaſtica unione feliciter incœpta tempore felicis memoriæ beatiſſimi illius viri (ſi tamen virum, & non angelum, vocari oportet felicem illum, ſanctiſſimum C papam decimum dicimus Gregorium) ad glorioſiorem finem, quam * ad ipſam videlicet unionem ſummus Dominus conſummavit in diebus, in quibus ad decorem apoſtolicæ ſedis, & illuminationem perſpicuam firmamenti univerſalis eccleſiæ, vos, nomine gratiæ nominatum, Deus eligendo conſtituit. Quod quidem apoſtolicæ ſedis nuncii, reverendiſſimi ſcilicet fratres noſtri & coepiſcopi Iacobus Ferentinus & Gaufridus Taurinenſis, & de Deo accepto ordine prædicatorum religioſiſſimi noſtri fratres Raynonus prior Viterbienſis, & Salvus lector Lucanus, veſtræ ſanctitatis orationibus proſperati, pervenerunt ad ſanctos & potentiſſimos noſtros moderatores, & ad noſtram humilitatem, & ad eam, quæ apud nos inventa eſt ſacram & ſanctam ſynodum relictam ab univerſitate D magnæ ſynodi, quæ apud nos paulo ante fuerat celebrata: dictæ eccleſiaſticæ unionis inchoatio, autore Deo, abſque defectu fine proſpero conſummata eſt.

Et quomodo quidem potens & ſanctus * moderator noſter, cum * Divinitus germinato ramo radicis, ſacro, potenti, & ſancto noſtro moderatore, confirmationem eccleſiaſticæ unionis in fide perfecta & diligenti certitudine fecerunt, poterit noſcere maxima ſanctitas veſtra & ab ipſis, quæ ad ipſam mittuntur, E litteris potentiæ ſuæ, & ab inſtrumento juramentorum factorum per ipſos, & ab iis, quæ apoſtolicæ ſedis nuncii ore tenus divinis auribus veſtræ inſonuerunt ſanctitatis. Quomodo quoque nos robur præſtamus, & finem apponimus glorioſo principio hujuſmodi operis unionis, poterit ſcire veſtra a Deo magnifica ſanctitas, & a volumine ſynodicali, quod ſibi oſtendetur, quod humilitas noſtra cum toto ſacro ipſius conventu firmavit & roboravit ſubſcriptionibus manualibus, quæ apud nos vigorem obtinent juramenti.

* Michael imp.
* Cum Andronico filio etiam imperatore.

Habet inſuper noſcere & ab iis quæ in præſenti ſcripto ſpecialius nos dicemus omnimode, præbentes veſtræ apoſtolicæ ſanctitati certitudinem noſtræ ad apoſtolicam ſedem puræ perfectæque obedientiæ. Dicimus enim, ſub teſtibus Deo & angelis verba facientes, quod omne ſchiſma inter eccleſias Dei, veteris Romæ ſcilicet & novæ noſtræ, male introductum in læſionem Chriſtianitatis, aſpernimus & abjicimus;

A & præcordiali affectu, & ex tota anima prius ipſum deponentes, per linguam, & labia, & prolativum noſtrum ſermonem, etiam in præſenti ſcripto ipſum abnegamus, & eccleſiaſticam pacem & unitatem, & primatum apoſtolicæ ſedis confitemur, recognoſcimus, acceptamus, & ſponte ſuſcipimus; & ad ipſius obedientiam ſpontanei venientes, ratum habere, & conſervare immutabile promittimus & aſſerimus, & eas prærogativas, quæ a principio ante ſchiſma præſtabantur apoſtolicæ ſedi ab illis, qui pro tempore, pontificio in Conſtantinopoli fungebantur, integra & inviolabilia promittimus conſervare. Schiſma enim, B quod in medio interceſſit, intimo cordis affectu & tota animi voluntate aſpernentes: compaginamus & coaptamus noſmetipſos lineæ pontificum illorum, qui ante ſchiſma apoſtolicæ ſedi veteris Romæ ſuam obedientiam canonice & legitime conſervabant; & nihil omnino imperfectum omittere pollicemur de iis, quæ ante ſchiſma illi divi & ſancti imperatores apoſtolicæ ſedi præſtando roborarunt & affirmarunt; inſuper etiam & de iis quæ in ſacris conciliis patres noſtri ad ipſius obedientiam demonſtrabant ſe conſervare. Rurſus ad apoſtolicam ſedem confirmamus inviolabiliter & integre omnes prærogativas & privilegia, quæ ante ſchiſma, reverendi & beati imperatores, & deiferi patres noſtri doctores, ad primatum apoſtolicæ ſedis in obedientiam oſtendebant: videli- C cet, quia ipſa ſacroſancta Romana eccleſia ſummum & perfectum primatum & principatum ſuper univerſam catholicam eccleſiam obtinet, quem in ſeipſa ab ipſo Domino, in beato Petro apoſtolorum principe ſeu vertice, cujus Romanus pontifex eſt ſucceſſor, cum plenitudine poteſtatis recepiſſe, vere ac humiliter recognoſcimus. Et quemadmodum præ aliis tenetur fidei veritatem defendere: ſic, & ſi quæ de fide ſubortæ fuerint quæſtiones, ſuo debent judicio definiri. Ad hanc poteſt quilibet, gravatus in negotiis ad forum eccleſiaſticum pertinentibus, appellare: & in omnibus cauſis, ad examen eccleſiaſticum ſpectantibus, ad ipſius poteſt recurri judicium: & eidem omnes eccleſiæ ſunt ſubjectæ, ipſarumque prælati obedientiam & reverentiam ſibi debent. Apud hanc autem D plenitudo poteſtatis conſiſtit, quod ea, quæ cæteræ eccleſiæ, & patriarchales ſpecialiter, diverſis temporibus privilegia obtinuerunt, ſanctionibus beatorũ ſanctorum imperatorum illorum, & canonicis ſanctionibus ſacrorum & Divinorum conciliorum, eadem Romana eccleſia confirmavit & roboravit: & non aliter obtinuerunt confirmationem eccleſiarum hujuſmodi prærogativæ, niſi eadem eccleſia Romana ſuum ſuper iis judicium & ſententiam protuliſſet: ſua tamen prærogativa tam in generalibus conciliis, quam in quibuſcumque aliis ſemper ſalva. Et de abnegatio- E ne quidem ſchiſmatis, & recognitione primatus apoſtolicæ ſedis, tanta ſint dicta.

Quoniam autem multum ſchiſmatis tempus, opinionem quibuſdam vanam & falſam tribuit, quod ſit aliqua differentia dogmatum inter utramque eccleſiam, Græcam videlicet & Latinam, propter in ſymbolo factam additionem per Romanam eccleſiam: oportet utique, nos libellum fidei exponere, ex quo veſtra Deo magnifica altitudo, & tota Romana eccleſia, cognoſcet, quod nulla differentia fidei eſt iis, qui ſymbolum primi Nicæni concilii legunt, & qui ſymbolum Conſtantinopolitani ſecundi concilii prædicant, & iis, qui hoc ſymbolum, quod a Romana eccleſia legitur cum additione, venerantur.

Credimus enim in unum Deum ingenitum Patrem omnipotentem, immortalem, inviſibilem, impalpabilem, univerſum implentem, & ſuper omnia exiſtentem, conditorem totius creaturæ viſibilis & inviſibi-

ANNO CHRISTI 1277.

A lis, corporalis & ſpiritualis. Et in unum Dominum Ieſum Chriſtum, Verbum, unigenitum Filium, æternum ab æterno Patre, principium de principio, lumen de lumine, Deum de Deo, omnipotentem de omnipotente, æqualem incommutabiliter generanti Patri, prout ipſe Dominus in evangelio aſſerit dicens: *Qui videt me, videt & Patrem*; qui ante omnia ſæcula natus, ineffabilem & intellectu incomprehenſibilem habet nativitatem: *Generationem ejus quis enarrabit?* ſacra fatentur eloquia, hoc eſt nullus. In conſummatione ſæculorum deſcendit inſeparabiliter ex paterno ſinu ᵃ intemeratam & ſemper virginem Mariam, & noſtram ex ipſa aſſumpſit naturam, carnem videlicet humanam cum anima rationali, non ſecundum phantaſiam, ſed ſecundum veritatem; neque ᵇ ſupernam & intemporalem nativitatem adoptatus, B neque ſecundum inferiorem temporalem: naturalis enim exiſtens & verus filius Dei, naturalis & verus ſemper virginis Mariæ ipſe idem filius exiſtit, qui carnem accepit ex ipſa, viſibilem inviſibilis, mortalem immortalis, paſſibilem impaſſibilis, palpabilem impalpabilis: in qua carne & pro nobis ſponte ſuſcepit paſſionem, vera carnis paſſione. Mortuus & ſepultus & deſcendens ad inferos, & tertia die, ſecundum ſcripturam, reſurgens a mortuis vera carnis reſurrectione. Poſt quadraginta ᵃ a reſurrectione ſua a mortuis, aſcendit ad cælos, eum eadem, qua reſurrexit, carne & anima: & ſedet ad dexteram Dei Patris, introitum in cæleſte regnum nobis elargiens. Qui venturus eſt iterum judex vivorum & mortuorum, redditurus unicuique ſecundum opera ſua.

Ioan. 14.
Iſ. 53.
ᵃ add. in
ᵇ add ſecundum
ᵃ add. dies

C Credimus eodem modo & in Spiritum ſanctum, *omnia ſcrutantem, etiam profunda Dei*, qui naturaliter ineſt Deo & Patri & eſſentialiter inſitus eſt, ut ita dicamus, & indiviſibiliter ex ipſo procedens; naturaliter ineſt & Filio, & eſſentialiter illi inſitus eſt, & indiviſibiliter ex ipſo procedit. Profunditur ᵃ quod enim idem procedit, quemadmodum a fonte, ᵇ Deo & Patre: profunditur autem & ab ipſo Filio, quemadmodum a fonte, velut utique & ex ipſo Deo & Patre. Sed licet Pater fons Spiritus ſit, & Filius fons Spiritus ſit: non tamen duo fontes Spiritus ſunt Pater & Filius. Vnum enim fontem Spiritus Patrem & Filium fidelis & pia intelligentia tenet: & propter hoc communem Patris & Filii Spiritum S. eccleſiæ luminaria & doctores theologizarunt. D Sicut enim de ſubſtantia Patris naturaliter Spiritus eſt, ſic & ex ſubſtantia Filii naturaliter Spiritus eſt: & ſicut ſecundum ſubſtantiam exiſtit Dei & Patris, ita & ſecundum ſubſtantiam Filii exiſtit: & ut proprius eſt eſſentiæ Patris, & non extra hanc procedens in eſſe, ita & eſſentiæ Filii proprius eſt, & non extra hanc procedens in eſſe. Naturalium enim bonorum Dei & Patris eſſentialiter exiſtens Filius communicator, habet Spiritum, ſicut unuſquiſque noſtrum, proprium in ſeipſo continens ſpiritum, & ex intimis viſceribus ad extra profundit ipſum. Propter quod & corporaliter ipſum diſcipulis E inſufflavit, quia inſpiratione Filii Spiritum novimus: & ſenſum Chriſti Spiritum eſſe, ab Apoſtolo edocti ſumus. Vnde unam eſſe catholicam & ſanctam apoſtolicam eccleſiam confitentes, in qua unum datur baptiſma, & vera remiſſio omnium peccatorum, tribus perſonis, ſcilicet Patri, & Filio, & Spiritui ſancto, in quibus & ad quas perſonas baptizamur, gloriam referimus, ſicut uni Deo: & ipſas tres eſſe cognoſcentes perſonas, unum Deum omnipotentem ipſas cognoſcimus, totamque in Trinitate Deitatem coeſſentialem, coæternam, & coomnipotentem; unius dignitatis, unius potentiæ, unius voluntatis, unius operationis; ſingulam ſanctæ Trinitatis perſonam Deum plenum & perfectum prædicantes, & con-

1. Cor. 2.
ᵃ Corr. Profunditur quidem & procedit,
ᵇ add. a Deo

A fitentes. Et ita credentes, gloriam offerimus Patri, gloriam offerimus Filio, gloriam offerimus Spiritui ſancto. Credimus veram reſurrectionem noſtræ carnis, quam in præſenti vita geſtamus, & futuram vitam, æternam, perpetuam expectamus. Credimus etiam ipſum & unum Deum actorem eſſe & dominum omnipotentem, veteris & novi teſtamenti, prophetarum & apoſtolorum: in Trinitate unum cognitum Deum benedicentes nunc & in ſæcula. Amen. Et hoc quidem uſque in tantum.

Ex quo autem ſancta Romana eccleſia propter diverſos errores, a quibuſdam ex ignorantia, ab aliis ex malitia introductos, dicit & prædicat eos, qui poſt baptiſmum in peccata labuntur, non rebaptizandos, ſed per veram pœnitentiam ſuorum poſſe conſequi B veniam peccatorum; & ſi vere pœnitentes in caritate deceſſerint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commiſſis ſatisfecerint & omiſſis, eorum animas in igne purgatorii poſt mortem purgari; & ad pœnas hujuſmodi relevandas prodeſſe iis fidelium vivorum ſuffragia, Miſſarum ſcilicet ſacrificia, orationes, eleemoſynas, & alia pietatis officia, quæ a fidelibus fieri conſueverunt ſecundum eccleſiæ inſtituta; & illorum quidem animas, quæ poſt ſacrum baptiſmum ſuſceptum nullam omnino peccati maculam incurrerint, illas etiam, quæ poſt baptiſmum maculam peccati contraxerint, vel in ſuis manentes corporibus, vel eiſdem exutæ, ſicut ſuperius dictum eſt, ſunt purgatæ, mox in cæleſte regnum recipi: illorum autem animas, qui cum mortali peccato, vel cum ſolo originali decedunt, mox in infernum deſcendere, pœnis diſ- C paribus puniendas; & quod nihilominus in die judicii omnes homines ante tribunal Chriſti cum ſuis corporibus comparebunt, reddituri de factis propriis rationem: quoniam quidem ſancta eccleſia Romana ſic dicit & prædicat, recipimus hæc & confitemur, quoniam ſanctorum patrum Divinæ ſcripturæ ipſa continent.

Cum autem iterum cum ſupraſcriptis ſancta apoſtolica eccleſia Romana dicit & prædicat, quod ſeptem ſunt eccleſiaſtica ſacramenta, baptiſmus, de quo dictum eſt ſupra; ſacramentum confirmationis, quod per manus impoſitionem epiſcopi conferunt chriſmando renatos; pœnitentia, euchariſtia, ſacramentum ordinis, matrimonium, & extrema unctio, D quæ ſecundum doctrinam B. Iacobi infirmantibus exhibetur: dicimus & de iis hæc baptiſmum * hoc recipimus, & confitemur, ſicut ſecundum confirmationis ſacramentum, licet apud eccleſiam Romanam per impoſitionem manuum ſoli epiſcopi conferant, chriſmando renatos, apud nos autem indifferenter prælati & preſbyteri hoc faciunt: tamen nos eam, quæ hactenus apud nos obtenta fuit conſuetudo, in ipſa ordinatione conſervantes, quod a Romana eccleſia ſuper ipſa fit, ſanctificativum & perfectivum eſſe confitemur. Pœnitentiam & ipſam amplectentes confitemur & recipimus. Euchariſtiam, & ipſum ſacramen- E tum Euchariſtiæ, per ſanctam eccleſiam Romanam ex azymo pane confectum, ſecundum ipſius antiquam conſuetudinem per ipſam hactenus veneratam, ſimiliter illud, quod per nos conficitur ſacramentum dicimus eſſe indiſtanter; credentes & nos ipſum azymum panem in ipſo ſacro officio Euchariſtiæ vere tranſubſtantiari in corpus domini noſtri Ieſu Chriſti, & vinum in ſanguinem ejus per ſuam ſanctiſſimi Spiritus virtutem & operationem; a nobis iterum ex fermentato confectum pane, ſacramentum etiam illud cognoſcimus. Quod & conſervantes ſicut a principio nobis traditum: credimus ſimiliter, ipſum panem vere tranſubſtantiari in corpus, & vinum in ſanguinem domini noſtri Ieſu Chriſti per ſanctiſſimi Spiritus,

ANNO CHRISTI 1277.

tus, ut dictum eſt, virtutem & operationem. Sacramentum ordinis & ipſum amplectenter confitemur & recipimus. Matrimonium, de quo tenet ipſa eccleſia Romana, quod nec unus vir plures uxores ſimul, nec una mulier ſimul habere permittitur plures viros; ſoluta vero lege matrimonii per mortem alterius conjugum, ſecundas, & tertias, & ᵃ deinde nuptias legitime factas, ſucceſſive licitas eſſe dicit, ſi impedimentum canonicum, & cauſa alia non obſiſtat: recipimus eodem modo, & de ipſo idem dicimus nos. Extremam unctionem etiam ipſam recipimus, ſimiliter cum aliis, quæ & a nobis celebrata eptapadum ᵇ nominatur. Unum ſummatim dicamus: cum hæc omnia ſic veneretur, & prædicet dicta ſancta eccleſia Romana, credimus & dicimus, quod vere, fideliter, & orthodoxe docet & prædicat ipſa ſancta eccleſia Romana: tamen & ſic debemus nos permanere incommutabiliter in ritibus, qui a principio obtenti ſunt in eccleſia noſtra. Hæc omnia ſupraſcripta ad confirmationem pleniſſimam exponentes abnegationis ſchiſmatis, & puræ ac veræ noſtræ obedientiæ ad primatum eccleſiæ Romanæ, & repræſentationem & demonſtrationem, quod concors ſit pleniſſime & ſine defectu noſtra eccleſia ſecundum fidei orthodoxæ intellectum ſanctæ apoſtolicæ matris omnium eccleſiarum eccleſiæ Romanæ, noſtra bolla conſueta roboravimus, menſe Aprilis, quintæ Indictionis, ſexti millenii ᶜ ſeptimi centeni octuageſimi quinti anni, ſecundo anno pontificatus noſtri

ᵃ Erat ſive dubio Græce, καὶ τῆς ἑξῆς γάμους hoc eſt, & conſequentes nuptias.
ᵇ Corr. euchelæum. Nā Græce εὐχέλαιον.
ᶜ Annus Græcorum 6785. reſpondet noſtro 1277.

** CONCILIVM ALTERVM CONSTANTINOPOLITANVM,

ANNO CHRISTI 1277.

In quo excommunicati ſchiſmatici, qui concordiam cum Romana eccleſia initam reſpuebant.

LITTERÆ SYNODICÆ.

Ioannes miſeratione Divina Conſtantinopolitanus patriarcha, univerſis, ad quos præſentes litteræ pervenerint, rei geſtæ memoriam cum ſalute.

CAritati veſtræ notum fieri volumus per præſentes, quod nobis exiſtentibus in concilio Conſtantinopolitano, congregato pro diſcutienda ſciſſura dudum facta inter eccleſiam Latinam & Græcam, per illum qui unitati invidet, & una cum ipſo ſacroſancto concilio deliberatione habita, omnes ſchiſmaticos, ac unionis eccleſiaſticæ turbatores, qui prope & longe ſub pertinacia ſua ubicumque exiſtant; qui non recipiunt ſanctam Romanam eccleſiam eſſe matrem & caput omnium aliarum eccleſiarum, & fidelitatis orthodoxæ magiſtram, & ipſius ſummum pontificem, primum paſtorem omnium Chriſtianorum, quocumque fungantur officio vel ordine, pontificali dignitate ſeu ſacerdotali, diaconali; ac omnes alios univerſaliter ſchiſmaticos perturbatores, cujuſcumque conditionis aut ſtatus exiſtant, ſive de imperiali, ſive de ſenatus conſilio, aut alicujus alterius conditionis, cum quibus & ipſum Nichuſorum ducam, qui nominatur deſpotas, & Ioannem ducam de Patra, qui nominatur ſyntocrator, ſicut ſchiſmaticos & perturbatores hujuſmodi eccleſiæ unionis, & ſuſceptores ſchiſmaticorum, & perſecutores ipſorum qui convenerunt ad hujuſmodi eccleſiaſticam unionem, & ſicut illos, qui dividuntur de populitate noſtra, & de noſtra ſocietate fugiunt propter obedientiam, quam fecimus ad apoſtolicam ſedem: excommunicavimus, anathematizavimus, ipſoſque damnatos pronunciavimus, & penitus reprobatos. In cujus rei teſtimonium, bullam noſtram cum noſtra ſubſcriptione ſolita præſentibus duximus apponendam. Datum Conſtantinopoli apud ſanctam Sophiam, anno Dom. MCCLXXVII. die Veneris, ſexto decimo intrante Iulio, Indictione quinta.

VITA NICOLAI PAPÆ III.

NIcolaus tertius, cui Ioannis Cajetani nomen fuerat, ex nobiliſſima Urſinorum familia genitus, ex cardinale diacono tituli ſancti Nicolai, poſt interregnum ſex menſium, magna cum altercatione pontifex creatus eſt Viterbii ſeptimo Kalendas Decembris, anno Chriſti 1277. obſiſtente plurimum Siciliæ rege Carolo, qui ſenator conclavi præſidens omnibus modis urgebat, ut e Gallia quiſpiam eligeretur. Inito pontificatu, Carolo Etruriæ vicariatum & ſenatoriam dignitatem abſtulit: ſtrictiſſime prohibens, ne ullus principum ad eam deinceps aſſumeretur. Exarchatum Ravennatem cum omni Haminia recepit, cui comitem Bertholdum nepotem præfecit. Poſt multas comminationes, Venetos adegit, ut pacem cum Anconitanis paciſcerentur. Duos reges ex Urſinorum familia creare decreverat, unum Etruriæ, alterum Longobardiæ præfecturus: ille ut Germanos ultra Alpes compeſceret; hic ut Gallorum & Sicilienſium potentiam retunderet. Laudatur in eo quod generoſi animi & ſani conſilii, probatæ vitæ, morumque honeſtiſſimorum fuerit, litterarum ſtudioſos amaverit, in diſtribuendis beneficiis perſonarum electionem evitaverit. Præclaris ædificiis palatium exornavit, ſancti Petri hortos muris circumdedit, eccleſiamque reparavit, in eaque pontifices depingi curavit. Idem etiam in ſancto Paulo perfecit: canonicorum numerum auxit. Ordines eccleſiaſticos diviſit, unicuique domicilium proprium aſſignans, ut advenæ, quo in loco quiſque magiſtratus, præſertim forenſis, reperiretur, cognoſcere poſſent. Palatium Lateranenſe ad finem perduxit. Sancta ſanctorum reſtauravit. Eccleſiam S. Ioannis propriis expenſis reædificavit. Nunquā Miſſam ſine lacrymarū profuſione celebravit. Ordinē Minorum maxime promovere ſtuduit. Eccleſiis vacantibus optime omnium & prudentiſſime ipſe unus providit. Magiſtratum alioſque curiæ miniſtros reformavit. Multa ad publicā utilitatem ſpectantia ordinavit. In hoc uno quibuſdam culpabilis viſus, quod in ſuos propenſior obſervaretur: præſertim quod, ut iis benefaceret, aliis ſubtrahebat. Tandem, licet cibi potuſque abſtinentiſſimus eſſet, morte tamen ſubitanea in octava Aſſumptionis Suriani ſublatus eſt, cum pontificatum annis tribus, menſibus octo, & diebus quindecim obtinuiſſet. Inde Romam relatus, in eccleſia ſancti Petri ſepultus eſt. Sedes quinque menſibus vacavit.

** CONCILIVM LANGESIENSE ᵃ

ANNO CHRISTI CIRCITER 1278.

A Ioanne Turonenſi archiepiſcopo cum ſuffraganeis celebratum anno Dom. circiter MCCLXXVIII.

ᵃ Langeis.

TITVLI CANONVM.

1. De procurationibus poſt viſitationem præſtandis.
2. Ne archidiaconi, archipreſbyteri, & decani, extra civitatem officiales non habeant.
3. De matrimoniis clandeſtinis.
4. De filiis preſbyterorum.
5. De teſtamentis & eorum executoribus.

6. De

Anno Christi 1278.

6. *De excommunicatis ultra annum.*
7. *De abuſoribus litterarum apoſtolicarum.*
8. *Qualiter eccleſia parochialis ad firmam tradi poteſt.*
9. *Ne participantes cum excommunicatis in generali excommunicentur.*
10. *De ceſſionibus.*
11. *De regularibus.*
12. *Ne plures in monaſteria recipiantur, quam peterunt ſuſtentari.*
13. *Ne monachi ſint ſoli in prioratibus.*
14. *Ne prioratus vacantes denudentur.*
15. *De advocatis.*
16. *De juramentis officialium.*

PRÆFATIO.

Matth. 18. *Vbi duo vel tres congregati ſunt in nomine meo, ibi ſum in medio eorum*, dicit Dominus. In ipſius itaque domini noſtri Ieſu Chriſti nomine congregati, qui inter multos medium locum ſibi elegit, ut ſcriptura teſtatur, ad ejus honorem & gloriam, noſtri præſentis autoritate concilii promulgamus ſtatuta, dicentes.

CAPITVLA.

I. *De procurationibus poſt viſitationem præſtandis.*

Qvia cautum eſt in jure, procurationem ratione viſitationis deberi in victualibus, non in pecunia numerata; ac nonnulli eccleſiarum prælati non viſitantes eccleſias, ab eis etiam in pecunia recipere procurationes præſumunt: inhibemus, ne pecuniam pro procurationibus, ſed expenſas tantummodo in victualibus, a locis quæ viſitaverunt, recipiant moderatas: niſi a locis, in quibus taxatæ ſunt procurationes ab antiquo in pecuniis, vel quæ inhabilia ſunt ad ſuſtentationem " prælati, adeo quod in eis prælatus honeſte procurari " non poſſet: quæ tamen loca, ante procurationis ſuſceptionem, prælatos ſtatuimus viſitare teneri.

' al. ſuſceptionem
' al. pernoctare

II. *Vt archidiaconi, archipresbyteri, & decani, extra civitatem officiales non habeant.*

Item inhærentes prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis, qui idem in ſuis provincialibus conciliis apud Caſtrum " Gonterii & Turonum " celebraris, deliberatione provida ſtatuerunt, præſentibus firmiter innovamus: inhibentes, ne archidiaconi, archipreſbyteri, & alii eccleſiaſticam juriſdictionem habentes, extra civitatem officiales ſeu allocatos habeant: immo conſuetum officium in perſonis propriis fideliter exequantur. Proceſſus autem, ſi qui per eoſdem officiales ſeu allocatos habiti fuerint, decernimus penitus non valere.

' an. 1231.
' an. 1239.

III. *De matrimoniis clandeſtinis.*

Verum quia clandeſtina matrimonia in cauſis matrimonialibus frequenter magnas dubitationes inducunt, & quandoque legitima matrimonia ſeparantur, & illegitima remanent copulata: præcipimus, ut diœceſani ſubditis ſuis diſtricte prohibeant in ſynodis, & etiam viſitantes, ne per verba de præſenti ad matrimonia inter aliquos contrahenda procedant, donec ante portas eccleſiæ convenerint volentes contrahere, benedictionem ſuſcepturi. Sed tunc demum ad matrimonium contrahendum per verba de præſenti coram ſacerdote procedant.

IV. *De filiis presbyterorum.*

Cum carnis concupiſcentia ſtatum clericalem multipliciter dehoneſtet, maxime quando uſus uſque ad ſobolis procreationem perdurat: ſtatuimus ne clerici, maxime in ſacris ordinibus conſtituti, filiis ſuis ab ipſis in ſacris ordinibus procreatis, vel etiam concubinis, in ultima voluntate aliquid legare præſumant. Si quis vero perſonis prædictis aliquod legatur eliquerit, ſi rector exiſtat, eccleſiæ, cujus rector exiſtit, aut ſi eccleſiam non habeat, eccleſiæ a qua vivens eccleſiaſtica conſueverat percipere ſacramenta, dictum legatum decernimus applicari. Nec impudico patri liceat filium ſic creatum ſecum tenere.

V. *De teſtamentis, & eorum executoribus.*

Item inter emptorem & venditorem debet eſſe diſcretio perſonalis. Hinc eſt quod cum executores teſtamentorum, unius perſonæ vicem obtineant, ſcilicet teſtatoris: diffinimus quod nullus executor aliquid poſſit emere per ſe vel per alium, vel quoquo modo & titulo ſibi retinere, de rebus ſeu de bonis deputatis executioni teſtamenti, cujus executor exiſtit: juris exemplum in hoc ſequentes, prohibentis procuratoribus aliquid emere de bonis, eorum procurationi ſeu gubernationi commiſſis. Contractus vero contra hoc ſtatutum initos decernimus non tenere: emptorem nihilo minus ad reſtitutionem dupli precii rei emptæ, in executionis utilitatem convertendæ, decreto hujuſmodi condemnantes.

VI. *De excommunicatis ultra annum.*

Initium ſuperbiæ eſt apoſtatare, & radix hæreticæ pravitatis contemnere clavis eccleſiaſtæ poteſtatem. Quia igitur nonnulli excommunicationis ſententias, & quod deteſtabilius eſt, Dominici corporis ſacramentum contemnentes, diuturnis temporibus in ſententiis commorantur, de participatione interim Dominici corporis non curantes: præſenti decreto ſtatuimus, ut quicunque excommunicationis ſententiam ultra annum continuum ſuſtinuerit animo indurato,

Anno Christi 1278.

induīato, in quocunque teſtamento efficiatur non capax, nec ſine magna ſolemnitate & gravi pœna & publica abſolvatur.

VII. *De abuſoribus litterarum apoſtolicarum.*

Conc. Turon. an. 1231. c. 1. Et apud Caſtrum Gonter. ann. 1253.

Dignum eſt ut quos Dei timor a malo non revocat, cenſuram ſentiant eccleſiaſticæ diſciplinæ. Inde eſt, quod nos ſtatutum felicis recordationis Gregorii IX. contra litterarum apoſtolicarum abuſores editum, *de reſcriptis, Quia nonnulli*, deſiderantes obſervari, in omnes illos qui in aliquem caſuum abuſus in dicta conſtitutione conſtitutione contentorum de cætero committere præſumpſerint, niſi moniti canonice ab ordinariis, deſtiterint: ſi clerici in ſacris fuerint, ſuſpenſionis; ſi laïci, aut in minoribus ordinibus conſtituti, excommunicationis ſententiam promulgamus: abſolvendi prædictos poteſtate ordinariis conceſſa.

VIII. *Qualiter eccleſia parochialis ad firmam tradi poteſt.*

Secundum evangelicam veritatem, mercenarius judicatur non paſtor, qui in beneficiis eccleſiaſticis temporalia principaliter contemplatur. Prohibemus igitur, ne parochiales eccleſiæ, quæ quotidianam inſtantiam, & præſentiam paſtorum ſuorum deſiderant, ad firmam tradantur ſine ſpeciali diœceſani & expreſſo conſenſu: nec tunc ad arbitrium rectoris eccleſiæ taxabitur firma, ſed ad judicium diœceſani.

IX. *Ne participantes cum excommunicatis, in generali excommunicentur.*

Cum excommunicationis ſententia medicinalis cenſeatur: nolentes quod medicina unius, alii tranſeat in venenum, prohibemus, ne cum excommunicationis ſententiam in aliquem, ſeu in aliquos, promulgari contingerit, prætextu aggravationis ſententiæ in participantes cum ipſis, aliqua ſententia promulgetur: niſi ex magna cauſa prælatus hoc viderit faciendum.

X. *De ceſsionibus.*

Quia juris ſubſidium ad magnum diſpendium trahi non debet, & ceſſiones actionum ex legitimis cauſis permiſſæ, nonnunquam a pluribus fraudulenter, & etiã ſimulate factæ fuerint: ſtatuimus, ut cum quis ex ceſſione ſibi facta agere voluerit, ante litis conteſtationem jurare teneatur, quod ceſſionem ex qua agit ſibi factam, non recipit fraudulenter. Quod ſi actor jurare noluerit, reus ad litis conteſtationem nullatenus compellatur, aliis exceptionibus reo con-

A ra ceſſionem nihilo minus reſervatis.

XI. *De regularibus.*

Prov. 22.

Adoleſcens iuxta vias ſuas, etiam cum ſenuerit non recedet ab eis. Prohibemus ne pueri monachi, antequam ad decimum octavum annum pervenerint, ad prioratus cauſa morandi tranſmittantur: ſed in clauſtro cõmorentur, ibidẽ de bonis ſenioribus * inſtruendi in regularibus diſciplinis: niſi ordinarius ex cauſa aliquibus duxerit concedendum.

* al. a moribus ſe bonis

B XII. *Ne plures in monaſteria recipiantur, quam poterunt ſuſtentari.*

Inter diſcipulos Domini quiſquam egens non erat, ſed ſingulis dividebatur prout cuique opus erat, ut in actibus Apoſtolorum. Merito igitur prohibemus, ne abbates vel abbatiſſæ, priores vel prioriſſæ, monachos vel moniales plures in ſuis monaſteriis vel cœnobiis recipiant, quam ex locorum facultatibus competenter poterunt ſuſtentari. Diœceſanis verò locorum ſuper hoc diligenti cura commiſſa, ut in dictis locis ſibi ſubjectis certum inſtituant numerum per-
C ſonarum, prout penſatis locorum facultatibus, Deum habentes præ oculis, viderint expedire.

XIII. *Ne monachi ſint ſoli in prioratibus.*

Eccl. 4.

Scriptum eſt, *Væ ſoli, quia ſi ceciderit, non habet ſubleuantem.* Præcipimus igitur abbatibus & prioribus, ut monachos ſibi ſubditos ſingulariter eſſe, vel ſolitarios in prioratibus commorari, de cætero non permittant.

XIV. *Ne prioratus vacantes denudentur.*

D Ex cupiditate quæ radix eſt omnium malorum videtur procedere, quod abbates prioratus vacantes ceſſione, morte, vel commutatione priorum, bonis in prioratibus inventis denudant: & etiam aliquando priores tranſlati. Nos indemnitati locorum providere volentes, inhibemus ne priores in ſui tranſlatione vel commutatione, ſeu etiam abbates, loca vacantia, bonis mobilibus ibidem exiſtentibus denudare præſumant, in grave diſpendium prioratus vel prioris in-
E ſtituendi: circa quod prælati vigilent diligenter.

XV. *De advocatis.*

Rem non novam aggredientes, ſtatuimus, ut aſſueti patroni ſeu advocati cauſarum, cum in curia ad poſtulandum, ſeu advocandum admittuntur, jurent quod ſcienter injuſtas cauſas non fovebunt, & quod clientibus ſuis fidele pro poſſe ſuo patrocinium exhibebunt. Et quia nonnullæ cauſæ frequenter per advocatorum imperitiam amittuntur: volumus, ut nulli ad poſtulandum in foro eccle-

Vuu ſiaſtico

Anno Christi 1278.

ſiaſtico admitrantur, niſi ſtuduerinr per A triennium ad minus in jure canonico, & civili, vel alias in exercendis litibus ſuis experri: aliis ſtaturis circa advocatos editis, in ſuo robore duraruris.

XVI. *De iuramentis officialium.*

Eccli. 20.

* abundat hæc vox, Deus.

Iuxta ſentenriam Salomonis, *xenia & dona excæcant oculos iudicum, & quaſi mutus in ore* [Deus *] *avertit correptiones eorum.* Diffinimus iraque, ur officiales, & alii demandaram juriſdictionem habentes, in inſtitutione ſua jurenr, quod munera non accipient ratione officii, & bona fide cauſas B audienr & decident.

Actum & ordinatum de conſenſu venerabilium fratrum noſtrorum ſuffraganeorum præſentium apud Langeis.

G. C. Concilii hujus cum MSS. exemplaria nonnulla viderim, nuſquam reperi adſcriptum diem & annum. Quo factum eſſe puto, ut cum tria ejus exempla inveniſſet autor metropoleos Turonenſis, ter idem concilium ad varios annos ediderit, iiſdem omnino verbis, quaſi tria eſſent diverſa concilia. Ego vero ut tribuerem anno circiter MCCLXXVIII. adductus ſum ex inſpectis codicibus aliquot, in quibus Bituricenſi concilio Simonis legati ſubjicitur.

*** CONCILIVM APVD PONTEM C AVDOMARI,

A Guillelmo de Flavacuria archiepiſcopo Rotomagenſi, cum ſuffraganeis, anno MCCLXXIX. celebratum.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *Ut clerici excommunicati fructus beneficiorum amittant.*
2. *Ut capellanis, qui Miſſas non celebrant, beneficiorum fructus ſubtrahantur.*
3. *Ut ſerventur ſtatuta conciliorum Bituricenſis & Lugdunenſis.* D
4. *De injectione manuum in clericos.*
5. *Ut confiteantur & viaticum recipiant ſaltem ſemel in anno.*
6. *De ſæcularibus clericos capientibus.*
7. *Ut clerici non adeant judices ſæculares.*
8. *Ut qui percipiunt majores decimas, reſtaurent fabricam, &c.*
9. *Ut Chriſtiani Iudæis non ſerviant, aut cohabitent, & ut Iudæi ſigno aliquo diſcernantur.*
10. *Ut vigiliæ & choreæ in ſacris locis non fiant.*
11. *Ne clerici ſint venatores.*
12. *Ut redintegretur numerus religioſorum: & ne ſoli prodeant.* E
13. *De monachis commorantibus in prioratibus non conventualibus.*
14. *Ut regulares non morentur cum ſæcularibus.*
15. *Ut religioſi mutuum non contrahant.*
16. *Ut decani rurales non ſuſpendant vel excommunicent niſi in ſcriptis.*
17. *Ut non deſiſtatur a denunciatis excommunicandis, niſi ſint abſoluti.*
18. *Ut non excommunicent in generali.*
19. *Ut capellani diligenter examinentur.*
20. *Ut clerici a negotiis ſæcularibus abſtineant, & ferant tonſuram, & habitum clericalem.*
21. *De clericis non deferentibus tonſuram.*
22. *De ſacerdotibus excommunicatis.* A
23. *Ut clerici crucesignati non abutantur litteris apoſtolicis, aut aliis.*
24. *De canonicis regularibus ad curam animarum epiſcopo præſentatis.*

Anno Christi 1278.

PRÆFATIO.

* al. die Iovis ante Aſcenſionem Domini.

ANno Domini MCCLXXIX. die Iovis Aſcenſionis *, apud Pontem Audomari fuerunt ſalubriter ordinata per reverendum Patrem Guillelmum, Dei gratia dominum archiepiſcopum Rotomagenſem, & ejus ſuffraganeos, de totius concilii providentia unanimi & concordi, quæ inferius B continentur.

CAPITVLA.

I. *Ut clerici excommunicati fructus beneficiorum amittant.*

VOlentes presbyterorum & clericorum excommunicarorum inſolenriam coarctare, ſacris canonibus inhærendo, ſtatuimus: quod presbyteri & clerici beneficiati, quamdiu autorirate ordinariorum ſuorum juſte excommunicati fuerint, beneficiorum ſuorum ſtipendia ſive fructus non percipiant, & recuperandi eoſdem fructus C roraliter ſpem amittant: niſi quam citius commode potuerint, quod ordinariorum ſuorum arbitrio duximus relinquendum, procuraverint ſe abſolvi; & niſi ordinarii eorum ſuper ipſis fructibus grariam fecerint ſpecialem. Si vero per annum dictam excommunicarionis ſenrenriam animo ſuſtinuerint induraro: procedatur acrius contra eos per beneficiorum ſuorum privationem, & alias juxta canonicas ſanctiones,

II. *Ut capellanis, qui Miſſas non celebrant,* D *beneficiorum fructus ſubtrahantur.*

Item volumus & ordinamus, quod presbyteri ordinati, capellas vel eccleſias parochiales obtinentes, qui Miſſas non celebrant, ur deberent, ipſas celebrare diutius ſine cauſa rationabili negligentes, canonice moneantur ut Miſſas celebrent, prout convenit, intra tempus a ſuis ordinariis præfigendum: alioqui contra ipſos per ſubtractionem beneficiorum ſuorum, & alias E prout juſtum fuerit, procedatut. Adjicientes, quod quicumque ſuper hoc moniti fuerint, ſi eidem monirioni non paruerint, pro non reſidentibus habeantut.

III. *Ut ſerventur ſtatuta conciliorum Bituricenſis & Lugdunenſis.*

Volumus etiam & ordinamus, quod ſtatuta in Bituticenſi concilio, præſertim edita contra impedientes juriſdictionem eccleſiaſticam, vel qui impediunt vel immi-

nuunt

ANNO CHRISTI 1279.

nuunt eccleſiæ libertatem, vel colligationes, ſtatuta, prohibitiones, vel banna, vel quæcumque alia emolumenta* faciunt contra ipſam, ſingulis menſibus in parochialibus eccleſiis, cum major aderit populi multitudo, die Dominico vel feſtivo, & ſingulis ſynodis, bene & intelligibiliter publicentur: necnon & conſtitutiones concilii Lugdunenſis ſuper hoc* editæ, & contra uſurarios manifeſtos. Præcipientes diſtricte, quod quilibet parochialis presbyter tranſcriptum habeat conſtitutionum dictarum. Vt animarum ſaluti provideatur ſalubrius, adjicimus, ut pœnitentiariis atque confeſſoribus Rotomagenſis provinciæ ſuggeratur, ut* pœnitentes interrogent, an in pœnam inciderint alicujus conſtitutionum dictarum, & ut exponant eis pœnam atque pericula earumdem: ipſos ad ſuos ordinarios remittentes, ſi contra conſtitutiones prædictas ipſos repererint deliquiſſe: cum per ipſos pœnitentiarios vel confeſſores abſolvi nequeant in hoc caſu.

*ſor. molimenta

*al. contra ipſos

*al. ut omnes ſibi cõfitentes dil.

IV. *De iniectione manuum in clericos.*

Statuimus etiam & ordinamus, quod excommunicati a canone propter violentam manuum injectionem in clericum*, cum de hoc legitime conſtiterit, per parochiales presbyteros, ad mandatum ordinariorum ſuorum, excommunicati publice nuncientur, atque tanquam excommunicati ab omnibus acrius evitentur: & niſi, infra terminum competentem a ſuo ordinario præfigendum, poſt denunciationem hujuſmodi procuraverint ſe abſolvi, vel iter arripuerint ad ſedem apoſtolicam, vel ejus legatum, pro hujuſmodi abſolutione impetranda, juſtitiari mandentur, ſicut in aliis excommunicatis per ſuos ordinarios in Rotomagẽſi provincia eſt hactenus fieri conſuetum.

*al. clericos

V. *Vt confiteantur, & viaticum recipiant, ſaltem ſemel in anno.*

Later. IV. Præterea præcipimus, ut ſecundum ſtatuta concilii generalis, quilibet Chriſtianus ſingulis annis ad minus ſemel confiteatur proprio ſacerdoti, vel alii poteſtatem habenti audiendi confeſſionem ejuſdem, & ſalutarem ſimul pœnitentiam injungendi: atque quod viaticum recipiat in Paſchate, niſi rationabilis cauſa ſubſit quare a recipiendo viatico debeat abſtinere. Alioquin contra talem, tanquam ſuſpectum de hæreſi, procedatur. Adjicientes, quod nomina talium per ſuos presbyteros ordinario eorum inſinuentur.

VI. *De ſæcularibus clericos capientibus.*

Statuimus quod poteſtates ſæculares, clericos capientes cum majori violentia quam requirit rebellio defendentis, vel detinentes eos ultra vel contra requiſitionẽ judicis eccleſiaſtici, denuncientur excommunicati a canone in generali: in ſpeciali vero, non priuſquam de eo conſtiterit evidenter.

VII. *Vt clerici non adeant judices ſæculares.*

Diſtrictius inhibemus, ne de cauſis ad eccleſiam pertinentibus, a perſonis eccleſiaſticis judex ſæcularis, maxime ſuper perſonalibus actionibus, adeatur.

VIII. *Vt qui percipiunt maiores decimas, reſtaurent fabricam.*

Statuimus etiam, ut abbates, priores, & aliæ eccleſiaſticæ perſonæ, quæ percipiunt majores decimas in eccleſiis parochialibus, compellantur ad reſtaurandam fabricam, libros, & ornamenta, pro rata quam percipiunt in eiſdem.

IX. *Vt Chriſtiani Iudæis non ſeruiant, aut cohabitent: & ut Iudæi ſigno aliquo diſcernantur.*

Inhibemus, ne aliqui Chriſtiani, ſeu aliquæ Chriſtianæ, Iudæis ſervire in hoſpitiis ſuis, ſeu cum ipſis habitare præſumant: & præcipimus, quod Iudæi ſigna patentia deferre cogantur, per quæ a catholicis diſcernantur.

X. *Vt vigiliæ & choreæ in ſacris locis non fiant.*

Firmiter inhibemus, ne vigiliæ & choreæ in cœmeteriis & ſacris locis fiant: præcipientes, quod tranſgreſſores canonice puniantur.

XI. *Ne clerici ſint venatores.*

Prohibemus, ne clerici beneficiati, ſeu in ſacris ordinibus conſtituti, venationibus aut aucupiis ſint intenti vel aſſueti.

XII. *Vt redintegretur numerus religioſorum: & ne ſoli prodeant.*

Statuimus, ut in abbatiis atque prioratibus, in quibus facultates non ſunt diminutæ, reintegretur numerus religioſarum perſonarum: niſi forſan ex ſuperioris expreſſa licentia, atque cauſa rationabili, ſuſtineatur ad tempus. Hoc autem quod a jure ſtatutum eſt, ne monachus ſolus alicubi commoretur, obſervari volumus & mandamus.

XIII. *De monachis commorantibus in prioratibus non conuentualibus.*

Moneantur monachi commorantes in prioratibus non conventualibus, cum interminatione ſuſpenſionis & excommunicationis,

ANNO CHRISTI 1279.

municationis, & prout expediens viſum A fuerit inducantur, ut ſtatuta Gregorii papæ, quantum ad eſum carnium, confeſſiones, & jejunia, ſtudeant obſervare.

XIV. *Ut regulares non morentur cum ſæcularibus.*

Statuimus quod regulares cum ſæcularibus non morentur, niſi de diœceſani licentia.

XV. *Ut religioſi mutuum non contrahant.*

Statutum factum de non contrahendo mutuo religioſis ultra certam quantitatem, niſi de licentia abbatis ſui, firmiter obſervetur.

XVI. *Ut decani rurales non ſuſpendant vel excommunicent niſi in ſcriptis.*

Præcipimus quod decani rurales, exercentes juriſdictionem, non ſuſpendant vel excommunicent niſi in ſcriptis.

XVII. *Ut non deſiſtatur a denunciatis excommunicandis, niſi ſint abſoluti.*

Item præcipimus, quod ſacerdotes non deſiſtant ab excommunicatione, vel a denunciatione excommunicationis, quantumcumque partes pacificent inter ſe: niſi legitime conſtiterit de excommunicatorum abſolutione. Volumus etiam, quod abſolutio fiat cum ſolemnitate.

XVIII. *Ut non excommunicent in generali.*

Item inhibemus ſacerdotibus, ne præſumant excommunicare in generali, niſi pro furtis & deperditis, & competenti monitione præmiſſa.

XIX. *Ut capellani diligenter examinentur.*

Statuimus, ut capellani, quibus eccleſiæ committuntur ad tempus, ſuper litteratura, converſatione, atque ordinatione ſua, diligenter examinentur.

XX. *Ut clerici a negotiis ſæcularibus abſtineant, & ferant tonſuram, & habitum clericalem.*

Placuit ſancto concilio promulgare, quatenus in ſingulis parochialibus eccleſiis, & locis publicis, moneantur diebus Dominicis & feſtivis a ſe diſtantibus ter clerici non uxorati, & etiam uxorati, ut a ſæcularibus negotiis abſtineant, maxime inhoneſtis, quodque tonſuram deferant & habitum clerico congruentes. Alioqui ſi ab hujuſmodi, tertio moniti, non deſtiterint: non conjugatos, dum his ſe implicuerint, quo minus de ſuis facultatibus, ſtatutis & conſuetudinibus patriæ ſubjaceant, eccleſia non defendet. In conjugatis autem æquanimiter tolerabit, quod ab ipſis juſtitias debitas domini ſæculares, velut ab aliis uxoratis, exigant, atque ſervitia conſueta. Denique ſi poſt præmiſſas monitiones clerici in apoſtaſia tonſuræ & habitus clericalis remanſerint, & ſe in negotiis ſæcularibus permiſcuerint, & contingat quod a perſonis atque judicibus ſæcularibus in criminibus fuerint comprehenſi: non præcipimus eos per cenſuram eccleſiæ liberari.

B XXI. *De clericis non deferentibus tonſuram.*

Statuimus etiam de clericis non deferentibus tonſuram, quod ipſi moneantur in ſynodis, in eccleſiis cathedralibus atque parochialibus, & etiam a decanis ruralibus in ſuis Kalendis, ut ipſi tonſuram & habitum deferant clericis congruentes. Alioqui ſi poſt trinam monitionem, per intervalla debita factam eiſdem ſuper prædictis, contempſerint tonſuram & habitum deferre prædictos, & in delictis enormibus fuerint deprehenſi per juſtitiam laicalem: non de- C fendantur per eccleſiam quoad hoc, quo minus inde a juſtitia ſæculari debite puniatur.

XXII. *De ſacerdotibus excommunicatis.*

Item ſtatuimus de ſacerdotibus excommunicatis propter defectum ſolutionis decimæ, ut infra inſtantem Nativitatem Domini curent ſe abſolvi, ac ſecum diſpenſari ſuper irregularitate, ſi quam occaſione 'prædicta incurrerunt. Alioqui puniemus 'eos graviter, etiam per beneficiorum ſuorum privationem, ſi viderimus expedire.

' al. excommunicatione
' al. prælati ipſorum punient ipſos gr. &c. ſi viderint

D XXIII. *Ut clerici cruceſignati non abutantur litteris apoſtolicis, aut aliis.*

Præcipimus etiam ut per ſingulas eccleſias moneantur clerici cruceſignati, ne litteris apoſtolicis, vel legati ſedis apoſtolicæ, ſeu aliis, aliquatenus abutantur: ſcientes, quod ſolicitudine qua convenit, contra eos invigilabimus, ut exceſſus eorum non remaneant impuniti.

E XXIV. *De canonicis regularibus ad curam animarum epiſcopo præſentatis.*

Statuimus etiam, quod canonici regulares, qui ad curam animarum a ſuis prælatis 'epiſcopis præſentantur, non recipiantur ad eas, niſi prius per inquiſitionem præhabitam conſtiterit, eos eſſe bonæ vitæ, honeſtæque converſationis, bonis imbutos motibus, atque etiam de ſufficienti ſcientia eorum, atque natalibus eorumdem: quodque eorum prælati, poſtquam ipſi ab epiſcopo recepti fuerint ad curam animarum, eos ſine conſcientia epiſcoporum ſuorum ab eis non valeant amovere: & quod, niſi ſufficientes perſonas, infra quadraginta

' al. a ſuis patronis

ANNO CHRISTI 1279.

draginta dies a tempore vacationis eccleſiæ A rum, præſentaverint, per epiſcopos eccleſiis vacantibus provideatur, ponendo ibi preſbyteros ſæculares, ſi ſibi videbitur expedire.

His autem ita factis, concilioque concorditer celebrato, receſſimus, dicendo, *In viam pacis*, & quaſdam orationes multum competentes.

APPENDIX.

G. C. Concilium hoc jam editum fuerat, tum a Ludovico Bail in ſumma conciliorũ, tum inter inſtitutiones ſynodales Rotomagenſes, pridem editas ſine ulla loci ac temporis nota. Nos tum editione illa utraque ſumus uſi, tum exemplari alio quod aliunde Sirmondus noſter ſumma cura deſcripſerat, variis etiam lectionibus annotatis. In collectione autem illa Rotomagenſi reperiuntur capitula quædam, quæ nec in aliis extant editionibus, & in hanc perperam aliunde B intruſa eſſe, magna ſuſpicio eſt. Cujuſquemodi ſunt, ea ſubjicio. Ac primum, poſt capitulum quintum, hæc ſequuntur.

Ad hoc diſtrictius duximus injungendum, quod ſtatuta alia edita in provincialibus conciliis prædeceſſorum noſtrorum, obſerventur: & quod locorum ordinarii ſuper hoc curam adhibeant efficacem, & quod ipſa faciant annis ſingulis, in ſuis ſynodis, ſolenniter publicari.

Renovantes ſtatuta concilii, volumus, & hoc placet ſancto concilio, quod circa procurationes ratione viſitationis debitas, accipiendas ab archiepiſcopis & epiſcopis, & C circa gravamina inferenda prætextu officiorum ſuorum, ſervetur quod ſtatutum eſt in concilio Lugdunenſi.

Volumus quod ſtatuta concilii generalis contra eos qui faciunt colligationes, & ſtatuta contra libertates eccleſiæ edita, frequenter & ſolenniter in ſynodis & parochialibus eccleſiis promulgentur, & tranſgreſſores canonice puniantur.

Hoc poſtremum aliis jam verbis & uberioribus conceptum erat, c. 3. Quod novum ad cætera argumentum accedit, D aliunde hoc irrepſiſſe. Tum poſt capitulum noſtrum VII. hoc ſubjicitur.

Volumus, quod ſtatutum ſynodale Simonis, quod perſonæ eccleſiaſticæ, ad quas veniunt diverſa mandata diverſorum judicum delegatorum, conſervatorum, ſed excommunicatorum, diligenter videant nomina judicum diœceſis, & locorum ad quæ citant, & ipſa authentica firmiter obſerventur; & non citent, niſi videant authenticum, vel tranſcriptum ſub ſigillo authentico.

Ac deinde poſt X. noſtrum.

E Moneantur ſolenniter in eccleſiis, maxime non uxorati, congruentem deferre tonſuram, crucesignati vero, crucem in aperto deferre cogantur. De ſellis, calcaribus, pectoralibus, deauratis & aliam ſuperfluitatem habentibus, quibus clerico uti prohibitum eſt, & de clauſis deſuper indumentis a ſacerdotibus deferendis, volumus obſervari ſtatutum concilii generalis.

** CONCILIUM AVENIONENSE,

Ab Arelatenſis Provinciæ epiſcopis, XVI. Kal. Iun. ann. MCCLXXIX. celebratum.

Nunc primum prodit ex MS. eminentiſſ. card. Chiſii.

Concilium celebratum per dominum Bertrandum[b] archiepiſcopum Arelatenſem, poſtea epiſcopum Sabinenſem[c].

[a] Hic titulus in MS.
[b] Corr. Bernardum.
[c] Corr. Portuenſem.

TITULI CAPITUM.

1. *Adverſus invaſores & occupatores bonorum eccleſiaſticorum.*
2. *De injuriis & damno dato.*
3. *Ut prælatus, cui injuria irrogata eſt, poſſit etiam extra territorium ſuum ſententiam ferre in delinquentes.*
4. *De iis qui clericum ceperint.*
5. *Ut nemo alteri ſuadeat, in aliena eccleſiæ cœmeterio eligere ſepulturam.*
6. *Ut ſerventur jura edita de Iudæis.*
7. *Ne banna fiant adverſus eccleſiæ libertatem.*
8. *Ne quis in foro eccleſiaſtico litigantes, ad deſiſtendum compellat.*
9. *Ut privilegiati excommunicatos ad ſacra non admittant, nec ad ſepulturam.*
10. *De excommunicatis, ad officia publica non eligendis: & de iiſdem banna facientibus contra excommunicatores, & denunciatores.*
11. *De iis qui excommunicatos elegerint.*
12. *Ut clerici non negotientur.*
13. *Ut clerici advocationem & judicaturam non exerceant.*
14. *De teſtamentis.*
15. *Ut prælati hæc ſtatuta publicari faciant.*

PRÆFATIO.

IN nomine Domini, Amen. Ieruſalem quæ surſum eſt, libera mater noſtra, ſterilis, quia non pariens Gal. 4.
filios ſuperbiæ, per Prophetam lætari præcipitur & Iſ. 54.
erumpere, pariter & clamare quæ non parturit humilitatis liberos, quia multi, proh dolor! ſunt hodie deſertæ, ſcilicet ancillantis tumidialitatis, filii, magis quã ejus, cæleſtis videlicet libertatis, quæ virum habet dominum Ieſum Chriſtum. Hanc nempe Ieruſalem nos B. ſola miſeratione Divina Arelatenſis archiepiſcopus, una cum venerabilibus fratribus noſtris. B. Tricaſtrino, P. Vaſionenſi, P. Carpentoratenſi, & I. Tolonenſi, Dei gratia epiſcopis; necnon & cum venerabilium fratrum noſtrorum Maſſilienſis, Avinionenſis, Cavallicenſis & Auraycenſis, per eandem gratiam epiſcoporum, ex certis cauſis abſentium, loca tenentibus in præſenti provinciali capitulo perſonaliter conſtitutis; aſſiſtentibus in perſonis aliis Arelatenſis, & aliarum eccleſiarum ſuæ provinciæ, præſentialiter ut eſt moris: efficacius attendentes ad deprimendos filios ſuperbiæ, quæ multipliciter inolevit, & ad corroborandos humilitatis liberos, qui multifarie, proh dolor! hodie cernuntur oppreſſi, & ad laudem & gloriam cæleſtis Ieruſalem liberæ matris noſtræ, ſtatuta præſentia duximus in hoc ipſo provinciali capitulo proferenda concorditer, & edenda.

ANNO CHRISTI 1279.

CAPUT PRIMUM.

Adverſus invaſores bonorum eccleſiaſticorum.

IN primis igitur, quoniam aliqui ſuis finibus non contenti, paſſim aliena diripiunt, & eccleſiaſticas libertates effringere non verentur: approbante præſenti concilio ſtatuimus, quod quælibet perſona, ſæcularis aut eccleſiaſtica, nobilis aut alia, cujuſcumque præeminentiæ, dignitatis, officii, conditionis, aut ſtatus fuerit, quæ vel eccleſiaſticas capellas, ſeu earum cœmeteria, hoſpitalia, recluſoria, domos, poſſeſſiones, loca, villas, caſtra, cenſus, taſcas [1], trezena [2], laudimia [3], vintena [4], feuda, leſdas [5], pedagia, ſeu alia quæq; utilia, ſeu etiam earũ homines aut familias, animalia, ſive bona quælibet mobilia ſeu immobilia, ſive domos religioſas, aut hoſpitalia, ſive recluſoria quomodolibet invadere, capere, occupare, detinere, pignorare, ſeu gadiare; necnon & qui contra eccleſias vel capellas, aut clericos ſive perſonas eccleſiaſticas, ſeu earum homines, loca, villas, caſtra, ſeu manſiones, aut contra libertates eccleſiaſticas, vel domus religioſas, aut hoſpitalia ſive recluſoria quomodolibet edere vel facere quævis ſtatuta, ſive banna, vel præconizationes, aut novitates quaſcunque, ſive quibuſlibet ex prædictis directe vel indirecte violentias aut moleſtias irrogare, ſeu eis ſuper bonis quibuſlibet eccleſiaſticis ſeu patrimonialibus, quæſtas aut talias, angarias ſive parangarias, aut neceſſitates quaſlibet aliqualiter imponere vel inferre, ſive domos eccleſiarũ, aut clericorum, ſeu perſonarum eccleſiaſticarũ, occaſione quacunq; ferrare ſeu claudere, vel ferrare ſeu placare, ſive earum banna quæcunque bannire, ſeu etiam vias novas aliquas ubilibet adinvenire, vel facere, per quas eccleſiæ ſeu earum villæ, caſtra, vel loca, in pedagiis ſive leſdis aut quibuſlibet juribus aliis poſſint in aliquo diminui, vel etiam pejorari, ſive caminos aut vias, ſeu ſtratas publicas aut privatas, intra limites ſive territoria vel diſtrictus locorum, villarum, ſeu caſtrorum eccleſiaſticæ dirionis, auferre vel ſibi quomodolibet appropriare, attribuere, ſeu etiam applicare, vel terminos eorum arare præſumpſerit, ſeu attentaverit, per ſuam potentiam, aut violentiam, ſive ſuperbiam: * intra tres dies ſuper his a die captionis ſeu invaſionis, attentationis ſive præſumptionis hujus, & eorum fautores, per emendam aut revocationem debitam, ſeu alias ut res exigit, plene ſatisfecerit, excommunicationi ſubjaceat ipſo facto: quam extunc in attentatores & præſumptores hujuſmodi, fautoreſque eorum, conſiliarios, & coadjutores quoſlibet, ferimus

[1] taxas.
[2] Decimũ tertium quodque ex iis quæ venduntur.
[3] Quinquageſima pars pretii rei venditæ, debita domino principali, *Lods & ventes.*
[4] Vigeſimum quodque
[5] Aliud ſervitii genus.

* *Deeſt niſi*

A in his ſcriptis. Et nihilo minus ſi perſona hujuſmodi perſtiterit in excommunicatione ipſa per tres dies: extunc loca quælibet ubi fuerit, eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto. Quam ſiquidem excommunicationis ſeu interdicti ſententiam, cum de præmiſſis, ſeu eorum aliquibus, cuilibet ordinario vel ejus officiali ſummarie conſtiterit aut de plano: volumus, & ſtatuendo mandamus, executioni debitæ per ipſum quemlibet ordinarium, ſeu officialem ipſius, certificatum de plano mandari per univerſas eccleſias Arelatenſis civitatis, diœceſis & provinciæ, ſicut viderit commodius expedire: ſuper quo, tam in genere, quam etiam
B quaſcunque perſonas ſingulatirer nominandas * plenam habeant facultatem. Et inſuper etiam ad augmentandam hujuſmodi ſententiam prout ei videbitur expedire, inſuper mandamus & præcipimus firmiter & diſtricte, quod ſuper omnibus circa præmiſſa per quoſlibet aboleri hactenus attentantes, fiant poſt inſtans feſtum Pentecoſtes, per tres dies Dominicos continuos, monitiones in eccleſiis, videlicet generales: ut quicunque ſuper præmiſſis, aut eorum ali-
C quibus, aboleri contra eccleſias & perſonas eccleſiaſticas ſeu earum juriſdictionem & jura, prout ſuperius ſunt expreſſa, quicquid hactenus attentaverit, illud & illa quælibet intra feſtum inſtans Aſſumptionis beatæ Mariæ totaliter revocent & emendent, ſive de ipſis ſatisfaciant competenter. Quod niſi fecerint, nos eodem approbante concilio, in quoſlibet attentatores hujuſmodi, ſeu etiam præſumptores, ex nunc ut ex tunc, excommunicationis ſententiam ſimiliter ferimus in his ſcriptis, & in eorum quoſlibet coadjutores, conſiliarios, & fautores. Quam excommunicationis ſen-
D tentiam, cum conſtiterit ordinario cuilibet, ſeu ejus officiali, de plano vel ſummarie per officium vel alias aliter, de præmiſſis, volumus & mandamus per univerſas eccleſias civitatum & diœceſum publicari, ſingulis diebus Dominicis & feſtivis, prout per quemlibet ordinarium, ſeu officialem ipſius, fiet requiſitio ſuper eis.

* *Corr. nominandi*

ANNO CHRISTI 1279.

II. *De injuriis & damno dato.*

Inſuper approbante præſenti concilio
E ſtatuimus, quod ſi cõtingat vel homines, vel res quaſlibet, animalia quævis eccleſiarum, ſive perſonarum eccleſiaſticarum, ſive hominum aut locorum ſuorum quorumlibet, abduci per aliquos aut aliquas in prædictam ſive pignorationem aut repreſaliam: abductores hujuſmodi, & eorum fautores, & autorizatores, excommunicationi ſubjaceant ipſo facto: qui tamdiu per capellanos eccleſiarum civitatis & diœceſis, ubi prædicta com-

ANNO CHRISTI 1279.

commiſſa fuerint, autoritate præſentis concilii denuncientur excommunicati cum campanis pariter & candelis, ſingulis Dominicis diebus & feſtivis, quouſq; de damnis & injuriis irrogatis fuerit eas paſſis plenarie ſatisfactum. Et nihilo minus civitates, caſtra, loca, & villæ, in quibus prædia hujuſmodi recepta fuerint ſeu admiſſa, eccleſiaſticu ſubjaceant interdicto, ſi requiſiti, qui fuerint inibi requirendi, a ſe noluerint abjicere prædicta eadem. Et ad hæc eadem exequenda, diœceſani ſinguli, & officiales eorum, ſe promptos exhibeant ſine contradictione quacunque: ut idem faciant fieri per capellanos ſuos, cum per illum, in cujus civitate vel diœceſi res ſic deteſtabilis commiſſa extiterit, fuerint requiſiti. Et nihilo minus ſuper iis etiam obſervetur attente novella conſtitutio Gregoriana [a].

[a] Concil. Lugd. II. c. 28.

III. *Ut prælatus cui injuria irrogata eſt poſſit, etiam extra territorium ſuum, ſententiam ferre in delinquentes.*

Præterea quia difficile nimium, & ut plurimum in parte magna damnoſum, & periculoſum etiam ſæpius invenitur, ut contra C frequentes & quaſi continuos injuriatorum & invaſorum aggreſſus in alienis territoriis, ex abſentia ſive copia competentis judicis, debita coercitio retardetur: ſtatuimus approbante præſente concilio, quod ſi contingat nobis, vel alicui de fratribus noſtris ſuffraganeis, ſeu noſtro vel illorum officialibus, ſive noſtrum, aut eorum loca tenentibus, aut noſtris ſeu eorum canonicis, clericis, famulis, ſeu hominibus quibuſvis etiam laicis, caſtris aut villis, feudis, vel retrofeudis, ab aliquibus, cujuſcumque præeminentiæ, ſtatus, officii, vel conditionis D fuerint, in quocunque loco civitatis, diœceſis, ſeu provinciæ Arelatenſis, ubicunque, ſeu univerſaliter in locis, vel extra loca, injuriam vel violentiam ſeu offenſam inferri: prælatus, vel ejus officialis, aut locum tenens ipſius, cui ſuper præmiſſis injuria, violentia, ſeu offenſa fuerit irrogata, poſſit per cenſuram eccleſiaſticam, & aliter ut expedierit, animadvertere ubicumque fuerit, in civitate, diœceſi, & provincia ſupradictis, & punire quoſlibet irrogantes, ſeu hujuſmodi delinquentes. E Nec poſſit objici, quod quia forſan extra territorium jus dixerit, vel monitiones aut citationes fecerit, vel ſententias excommunicationis aut interdicti tulerit, vel tales punierit, ei non pareatur impune. In caſu enim hujuſmodi civitatem & diœceſim Arelatenſem, & totam ejus provinciam prælibatam, volumus eſſe de territorio cujuſlibet de prædictis: & quod inſuper ad mandatum ſeu ad requiſitionem illius ſeu hujus punientis, quilibet prælato- A rum, & officialium, ſeu eorum loca tenentium, ſive quorumlibet aliorum eccleſiis præſidentium, quamlibet ſententiam latam a tali, ſine difficultate qualibet, uſque ad ſatiſfactionem condignam teneatur executioni mandare: hoc adjecto moderamine, quod per præſens ſtatutum, Arelatenſis archiepiſcopus in ſuffraganeos ſuos, ſive prælatus quilibet in prælatos alios, vel eorum ſubditos, ſeu eorum communitates & diœceſes, jure metropolitico, ſeu quolibet alio, ratione conſuetudinis, vel uſus, aut aliter, nullum jus, nullamve juriſdictionem B acquirat, præſenti quidem ſtatuto poſt terminum minime valituro.

IV. *De iis qui clericum ceperint.*

Ad hæc etiam approbante præſenti concilio ſtatuimus, quod ſi officiales, vel locorum domini quilibet ſæculares, ſeu eorum curſores aut bannerii, ceperint clericum aliquem, & requiſiti per diœceſanum, vel officialem ſuum, quod clericum illum captum cum omnibus rebus ſuis reſtituant ſibi confeſtim: ſi per unum diem deſtiterint illum reſtituere, quamquam ipſo facto ſint excommunicati, extunc officiales illi, ſeu domini, & quilibet detinentes atque curſores ſeu bannerii ſupradicti, denuncientur excommunicati nominatim & expreſſe diebus ſingulis cum campanis pariter & candelis. Et ſi denunciati per tres dies, clericum illum non reddiderint: extunc locus aut civitas ſive caſtrum, aut villa, ubi captus ille clericus detentus fuerit, eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto. Nec teneatur aliquis fidem facere dictis officialibus, ſive dominis aut detentoribus, ſive quibuſlibet aliis quod captus ſit clericus: cum ſufficiat; ut illum conſtet clericum, in eo quod diœceſanus, vel officialis, ſeu locum tenens ipſius, aſſerat per litteras vel nuncium, clericum illum eſſe; nec ſuper his fides aliqua ſit laicis facienda. Hoc autem de tali clerico intelligimus, qui erat in poſſeſſione clericatus tempore captionis.

V. *Ut nemo alteri ſuadeat in alienæ eccleſiæ cœmeterio eligere ſepulturam.*

Poſthæc approbante præſenti concilio ſtatuimus, quod nulla perſona eccleſiaſtica vel ſæcularis, cujuſcumque religionis, ſtatus aut conditionis exiſtat, inducat per ſe, vel per alium, aliquam perſonam in infirmitate vel ſanitate conſtitutam, nec etiam moneri faciat, ut dimiſſa ſua parochiali eccleſia, in cœmeterio alterius eccleſiæ cujuſlibet eligat ſepeliri. Alioquin contra facientes, ſcilicet tam inducens, quam induci faciens, & tam monens, quam moneri

faciens

ANNO CHRISTI 1279

faciens, ipſo facto ſententiam excommu- A nicarionis incurrant : quæ ſententia debite publicetur.

VI. *Vt ſeruentur iura edita de Iudæis.*

Inſuper etiam ſtatuimus, ut jura edita de Iudæis ſerventur: videlicet in pectoribus appendentia veſtimentis exterioribus diſſimilia ſigna portent; talia ſiquidem, per quæ faciliter & diſtincte valeant a Chriſtianis agnoſci pariter & diſcerni. Sed neque teneant Chriſtianos nutricios aut nutrices : carnes autem per eos occiſas nullus vendat fideli- B bus Chriſtianis. Ipſi quoque Iudæi dies * excolant manifeſte. In Quadrageſima carnes publice non manducent. Obviantes autem cruci, ſive Chriſti corpori : vel penitus ſe recludant, aut cito recedant, vel reverentiam exhibeant ut Chriſtiani. Alioquin Iudæi quilibet contra facientes, per ſubtractionem communionis fidelium, & Chriſtiani per excommunicationis ſententiam, per ordinarios, vel officiales, ſeu loca tenentes eorum, ſolicite compellantur. C

VII. *Ne banna fiant aduerſus eccleſiæ libertatẽ.*

Conc Bituric ann. 1276. c. 11 ad verbum.

Cum in jure canonico caveatur, quod qui de cætero ſervari fecerit ſtatuta, & conſuetudines introductas *contra eccleſiæ libertatem, ſtatutarii & ſcriptores ſtatutorum ipſorum, necnon poteſtates, conſules, rectores, conſiliarii locorum ubi ſtatuta hujuſmodi & conſuetudines de cætero edita fuerunt vel ſervata, necnon & illi, qui ſecundum ea judicare præſumpſerint, vel in formam publicam ſcribere judicata, excommunicationis ſententiæ debeant ſub- D jacere : nonnulli propriæ ſalutis obliti, & ſuæ verecundiæ non parcentes, juris ſententiam verborum amplexu non ſine fraude circumvenire nituntur: non ſtatuta, ut aſſerunt, banna tamen faciunt proclamari, præcepta & prohibitiones inducunt, quæ non eſt dubium in libertatis eccleſiaſticæ præjudicium redundare. Nos itaque fraudibus malignorum, quas circa hoc adhibitas fuiſſe cognovimus, obviare volentes, approbante præſenti concilio ſtatuimus: ut qui contra eccleſiæ cujuſlibet libertatem banna, pro- E hibitiones, ſive præcepta, ſcientes fecerint, aut fieri procuraverint, ſeu facientibus conſiliũ vel opem duxerint adhibendam, ipſa, poſtquam per locorum ordinarios, vel officiales eorum, ſuper hoc fuerint requiſiti, abſque cujuſlibet difficultatis obſtaculo indilate revocent, ſeu faciant revocari, ad conſimilia nunquam de cætero proceſſuri: alioquin cenſura ſimili ſint adſtricti. Qui vero contra eccleſiaſticas conſuetudines antiquas, rationabiles, approbatas, & hactenus pacifice obſervatas, ſtatuta, banna, prohibitiones, aut præcepta, ſcienter fecerint, aut fieri procuraverint, ſive jã facta ſervaverint, aut ſervari fecerint, ſeu facientibus vel ſervantibus, in hujuſmodi conſilium vel opem præſtiterint per diœceſanos locorum, aut officiales, præſentis autoritate concilii moneantur, ut infra VIII. dies a tempore monitionis hujuſmodi numerãdos, ſtatuta *, banna prohibitiones & præcepta hujuſmodi debeant revocare, ad conſimilia nunquam ulterius proceſſuri : alioquin excommunicationis ſententia, quam in his ſcriptis exnunc ferimus, ſint ligati.

* al. ſtatuta deleant, banna, prohibitiones, & præcepta revocent, ad conſ.

VIII. *Ne quis in foro eccleſiaſtico litigantes, ad deſiſtendum compellat.*

Ibid c. 13.

Cum nonnulli temporale dominium obtinentes, ſeu ſæcularis juſtitiæ poteſtatis gerentes officium, juriſdictionem ſanctæ matris eccleſiæ ſubvertere vel minuere exquiſitis aſtutiis moliantur : nos eorum malitiã ultione canonica reprimẽtes, approbãte præſenti concilio ſtatuimus, inhibentes, ne quis in foro eccleſiaſtico litigantes ſeu litigare volentes ſuper cauſis mere eccleſiaſticis, ſive quæ ad forum eccleſiæ de antiqua & approbata conſuetudine & hactenus pacifice obſervata pertinere noſcuntur, ad deſiſtendum compellat, per ipſorum vel parentum aut conſanguineorum, ſive rerum eorum & perſonarum hujuſmodi captionẽ, modiſve aliis quibuſcunque. Si quis vero contra præſumpſerit, excommunicationis ſententiæ autoritate concilii ſe noverint ſubjacere.

IX. *Vt priuilegiati excommunicatos ad ſacra non admittant, nec ad ſepulturam*

Ibid c. 15.

Licet regularis obſervantiæ profeſſores, & alios quos ſedes apoſtolica exemptionis ſeu libertatis majoris decoravit titulo, & privilegiis inſignivit, attollere condignis favoribus intendamus, ipſorumque privilegia, quantum ad nos attinet, obſervare penitus illibata : ſic tamen eos ſuis manere contentos juribus affectamus, quod privilegiorum ſuorum limites in aliorum injuriam non extendant. Proinde ſacto approbante concilio duximus ſtatuendum, diſtrictius inhibentes, ne deinceps religioſi quicumque, vel etiam ſæculares, exemptionis ſeu libertatis ſedis apoſtolicæ privilegiis muniti, excommunicatos publice vel nominatim interdictos, ſeu uſurarios manifeſtos, ad Divina ſeu eccleſiaſtica ſacramenta, vel eccleſiaſticam ſepulturam, admittant. Qui vero contra præſumpſerint, præter pœnas a jure ſtatutas, ingreſſum eccleſiæ eo ipſo ſibi noverint interdictum : donec prolatoribus ſententiarum hujuſmodi, quorum autoritatem contempſerint, & aliis quorum intereſſe contingat, de prædictis exceſſibus & omni intereſſe & damnis ſatisfecerint competenter.

X. De

ANNO CHRISTI 1279

X. *De excommunicatis ad officia publica non eligendis: & de iiſdem banna facientibus contra excommunicatores & denunciatores.*

Inſuper & præſenti approbante concilio ſtatuimus, ut infraſcriptum ſtatutum concilii Valentini ab omnibus firmiter obſervetur, quod eſt iſtud: Excommunicati, in conſules, rectores, poteſtates, aſſeſſores, ballivos, vel ad alia officia publica, nullatenus eligantur: & qui tales ſcienter elegerint, excommunicentur; & nulla ſententia lata per ipſos, ſive autoritate eorum, valeat, ſeu proceſſus habiti per eoſdem, ſive autoritate ipſorum. Quia vero intelleximus quod excommunicati quidam, ſtatuta quædam faciunt, præcepta, ſeu banna, contra excommunicatores vel denunciatores excommunicationum, quod eſt quaſi hæreticum, & a diſciplina eccleſiaſtica alienum, cum directe fiat hoc in contemptum clavium, & illuſionem ipſarum, quod ipſas nituntur infringere malitia obſtinata: licet excommunicati intelligantur per conſtitutionem domini Honorii; quia tamen conſtitutionem illam contemnunt: ſtatuimus, quod quicunq; ſtatutum, præceptum, bannum, interdictum, furni, molendini, ignis, aquæ, ſeu aliorum commerciorum, ſeu mandatum fecerint contra excommunicatores vel denunciatores, apertum, tacitum, vel occultum: denuncientur etiam excommunicati per totã provinciam, & etiam in vicinis provinciis ſi videbitur expedire: & ceſſetur a Divinis, in omnibus locis ad quæ venerint taliter excommunicati, quamdiu moram fecerint in eiſdem: nec abſolvantur donec ſatisfecerint competenter de damnis & injuria, illatis propter hæc eccleſiæ & perſonis eccleſiaſticis. Præcipimus autem quod prælati omnes, cum a diœceſano qui excommunicationem tulit, ipſis fuerit denunciatũ: prædictos renuncient, & illos evitent, & hoc medicinale ſtatutum obſervent inviolabiliter. Quod ſi non fecerint, ingreſſum eccleſiæ per menſem unũ ſibi noverint interdictum.

Concil. Valentin. an. 1248. c. 14.

Ibid. c. 15.

Ibid. c. 16.

XI. *De iis qui excommunicatos elegerint.*

Huic autem ſtatuto concilii Valentini adjicimus, approbante præſenti concilio, ſtatuentes, quod quicunque ſumpſerint aut elegerint excommunicatos, qui ſemel aut pluries fuerint in eccleſiis aut in eccleſia denunciati, vel in conſules, vel rectores, vel vicarios, vel judices, vel poteſtates, vel aſſeſſores, vel ballivos, vel clavarios, vel notarios, vel alia officia publica, excommunicationi ſubjaceant ipſo facto; & omnia in quibus, ſeu ad quæ illi taliter electi fuerint ad officia, ſi requiſiti electores hujuſmodi electos ipſos ab ipſis officiis non amoverint, infra menſem poſt requiſitionem hujuſmodi ſibi factam, eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto, donec tales prorſus amoti fuerint & receſſerint de locis eiſdem.

XII. *Ut clerici non negotientur.*

Ad hoc etiam, infraſcriptum ſtatutum editum per bonæ memoriæ dominum B'. Arelatenſem archiepiſcopum prædeceſſorem noſtrum in provinciali concilio, ſtatuimus approbante præſenti concilio cum ſubſequenti moderamine firmiter obſervari. Et* ante iſtud ſtatutum, quod nullus clericus beneficiatus, nullus etiam in ſacris ordinibus conſtitutus, per ſe vel per alium emat bladum, vel vinum, cauſa revendendi vel negotiandi, neque huic ſtatuto fraudem aliquam adhibeat. Quod ſi facere præſumpſerit, incurrat excommunicationis ſententiam ipſo facto: de qua ſententia niſi per diœceſanum poſſit abſolutionis beneficium obtinere. Et tunc puniatur in amiſſione bladi, vel vini, ſeu pretii, convertendi in fabricam eccleſiæ parochialis: ſalva etiam alia pœna majori, ſi diœceſano videbitur, imponenda juxta ipſius facti qualitatem. Hoc autem moderãtes ſtatutum, propter animarum periculum, tollimus pœnam excommunicationis impoſitam clericis vendentibus & revendentibus, in ipſo ſtatuto contentam: ipſo ſtatuto, quoad alia ibi contenta, in ſuo robore alias permanente. Adjicientes, quod venientes contra ipſum ſtatutum, & ſpiritualiter & pecunialiter arbitrio diœceſani ſui puniantur debite.

*Bertrandũ de S. Martino.

* Corr. Eſt ante iſtud, Statuimus quod

XIII. *Ut clerici advocationem & judicaturam non exerceant.*

Aliud etiam infraſcriptum ſtatutum, olim editum per bonæ memoriæ dominum Florentinum Arelatenſem archiepiſcopũ, prædeceſſorem noſtrum, in provinciali concilio, ſtatuimus, ſimiliter approbante præſenti concilio, cum ſubſequenti moderamine, firmiter obſervari: quod eſt iſtud. Ad hæc, cum eccleſiaſtica per eccleſiaſticos, & per ſæculares ſæcularia tractari conveniat, ne forte clericus ad aratrum eccleſiæ mittens manum, & reſpiciens retro, Dei regno efficiatur ineptus: (nec enim beatus apoſtolus Matthæus, qui & Levi teloneartius dictus eſt, poſtquam a Domino vocatus fuit, rurſus ad lucra telonei reſedit) inhibemus diſtricte, ne clericus in eccleſia beneficiatus, advocationis officium ſuſcipere in curia laicali præſumat, nec judiciarium exercere: niſi forte pro eccleſia, vel pauperibus, viduis, & orphanis, patrocinari voluerit intuitu pietatis. Si quis autem contra hoc attentare præſumpſerit, ipſo facto ab ingreſſu eccleſiæ noverit ſe ſuſpenſum. Et ſi per prælatum ſuum requiſitus & monitus, ab hujuſmodi officiis deſiſtere noluerit: beneficio ſuo eccleſiaſtico privetur per eundem, & per ipſum, beneficium

" ficium alteri conferatur. Quod ſi reſipuerit, A " a dicta ſuſpenſionis ſententia per ipſum epi- " ſcopum abſolvatur. Hoc autem moderantes ſtatutum, volumus ſtatuendo, quod hujuſmodi clericus, de ſententia ſui epiſcopi generali vel ſpeciali, poſſit libere advocationis * judicaturæ officium ubilibet exetcere.

*Add. aut

Adjicientes prædicto ſtatuto, ut nullus clericus eccleſiaſticum habens beneficiũ, præſertim in dignitare eccleſiaſtica conſtitutus, in aliqua curia eccleſiaſtica vel civili præſumat, cõtra eccleſiam vel perſonam eccleſiaſticam, advocationis officiũ in civitare, diœceſi, & provincia Arelatenſi pro laïcis exercere: B niſi per judicem illius eccleſiaſticæ curiæ fuerit datus laïcis advocatus. Alioquin contra faciens ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat.

XIV. *De teſtamentis non occultandis.*

Cum autem plurima teſtamenta ſoleant ex heredum malitia nequiter occultari, ut ea quæ vel ad pias cauſas, vel ad faciendas emendas, in ultimis defunctorum voluntatibus legata ſive relicta fuerint, ad lucem nequeant pervenire: nos volentes hujuſmodi malitiis obviare, approbante præſenti cõcilio ſtatuimus, quod tam heres quilibet, C quam notarius, qui notam cujuſlibet teceperit teſtamenti, per eccleſiam, ut commodius videbitur, requiratur, quod teſtamentum, vel notam, ſive tranſcriptũ alterutrius, in eo quod vel pias cauſas vel faciendas emendas tangere dinoſcitur, exhibeant infra octo dies, a tempore requiſitionis hujuſmodi computandos. Quod niſi fecerint, ex tunc eos, prout requiſiti fuerint, decernimus excommunicationis ſententiæ ſubjacere: D quam excommunicationis ſententiam volumus nominatim & ſolemniter diebus ſingulis publicari.

XV. *Ut prælati hæc ſtatuta publicari faciant.*

Demum approbante præſenti concilio ſtatuimus, quod quilibet diœceſanus ſive prælarus Arelatenſis provinciæ, præſens concilium habeat infra duos menſes, ab inſtanti feſto Pentecoſtes numerandos: & per eccleſias ſubditas eadem ſtatuta, præſertim excõmunicationis & interdicti ſententias con- E tinentia, prout eadem ſtatuta tequirunt, ſub pœna excommunicationis vel alia, prout eis viſum fuerit, a ſubditis ſuis faciat publicari & diligenter exponi, ut pericula quæ clericis & laïcis ex eiſdem poſſunt ſententiis imminere, ſint liquide manifeſta, & cautius evitentur.

Factum Avenione anno Domini MCCLXXIX. XVI. Kal. Iunii, die ſcilicet Mercurii ante Pentecoſten.

ALIA EIUSDEM CONCILII STATUTA

Super crucesignatorum & religioſorum privilegiis.

I. DE CRUCESIGNATIS.

PRo crucesignatis in terræ ſanctæ ſubſidium, in provinciali concilio, quod celebratum fuit apud Avenionem anno MCCLXXIX. XVI. Kal. Iunii, concorditer extitit ordinatum.

Quod cum apoſtolicæ litteræ Gregorianæ D. archiepiſcopo Arelatenſi & ejus ſuffraganeis omnibus ſimul directæ, per eos fuerint hactenus multipliciter publicatæ, & proceſſus multiplices autoritate earũ per eos ſint habiti, & quaſi per univerſum mundum ſit publicum & notorium, quod quilibet metropolitanus, & ejus ſuffraganei, ſuper hoc plenam habeant poteſtatem, trãſcriptum earum ſive copia nulli detur.

Quod inſuper crucesignati & crucesignandi pro ſubſidio terræ ſanctæ, per ipſos dominos, archiepiſcopum & ejus ſuffraganeos, defendantur, juxta indulgentiam contentam in litteris ſupradictis, & in concilio generali.

Quod etiam crucesignati, licet antequam crucem ſumpſerint citati fuerint, vel contra eos ſint aliqui proceſſus habiti, autoritate litterarum ſedis apoſtolicæ de prædictis non facientium mentionem, extra ſuas diœceſes: nihilo minus tamen in poſterum ſimiliter poſtquam crucem ſuſceperint, defendantur, ne ad judicia extra ſuas diœceſes evocentur.

Nec in aliis, in quibus eos ſedes apoſtolica privilegiat, offendantur: ita quod proceſſus habiti coram judicibus delegatis teneant, ut tenere debebunt, & juxta eos ſive poſt eos fiat continuatio per crucesignatorum ordinatios, & finaliter procedatur.

Quod ſi forſitan contra ordinarios, ſeu eorum vices gerentes, quod defenderent crucesignatos, vel contra ipſos crucesignatos defenſos per eos, aliqui delegati procederent, citando vel monendo, vel ſententias aliquas fulminando, vel eas denunciari mandando, ſeu alias quoquo modo: nullus in civitate, diœceſi, & provincia Arelatenſi, delegatorum eorundem ſigillet litteras, nec exequatur mandata.

Quodque cum crucis ipſius tranſmarinæ negotium ſit continuum in favore, & vivente D. Gregorio ſummo pontifice per prælatos fuerit inchoatum, nec per aliquem ſucceſſorem ipſius aliqualiter revocatum, non obſtante morte ipſius domini Gregorii: circa ipſum negotium per prælatos juxta directum prædictum ſibi mandatum apoſtolicum procedatur, cum negotium crucis adhuc maneat & vigeat, nec dum paſſagium ſit inceptum.

Et omnes diœceſani, & eorũ officiales, exe- quan-

ANNO CHRISTI 1279.

quantur laras ſententias, per eorum quem-
libet pro crucesignatis contraquoſcumque.

II. DE RELIGIOSIS.

Super confeſſionibus, quas religioſi paſſim audie-
rint, extitit in eodem concilio ſimiliter ordinatum.

Quod religioſi per ipſos diœceſanos, vel
tenentes loca eorum, cautius requirantur,
an de licentia vel ſine licentia prælatorum
audiant confeſſiones. Quod ſi privilegia
confeſſiones audiendi ſe dicant habere, illa
ſine mora qualibet exhibeant & oſtendant,
& copiam dent eorum.

Quodq; deinceps illi religioſi, qui volue-
rint confeſſiones audire, veniant ad præla-
tos, ut ab eis ſuper confeſſionibus audien-
dis recipiant ſpecialiter facultatem.

Quod etiam iidem prælati non commit-
tant religioſo alicui confeſſiones generali-
ter audiendas.

Quod inſuper iidem prælati retineant il-
los in cauſis, qui retenti ſunt ipſis prælatis
per provincialium conciliorum ſtatuta. Si
tamen inter religioſos eoſdem aliquæ ſint
perſonæ, per quas prælati ſenſerint tali
gratia ſpeciali * meritos ſive dignos: ipſi
prælati faciant ſuper his erga perſonas hu-
juſmodi, quod viderint expedire.

Facta ſunt hæc die præcedente prænunciationis con-
cilii ſupra dicti, videlicet xvij. Kal. Iunii, in præſentia
& teſtimonio plurium perſonatuum, & aliorum, & mei
Stephani de ſancta Maria domini papæ ſcriptoris, ſa-
cri palatii notarii, qui de mandato prædictorum domi-
ni archiepiſcopi & dominorum epiſcoporum, & alio-
rum abſentium loca tenentium, prædictum conci-
lium, ſive ſtatuta contenta in eo, prout omnia ſunt or-
dinata ſuperius, ſcripſi: & ut ex his publicum inſtru-
mentum facerem, ſive plura, mandatum ab ipſis re-
cepi. In cujus rei certitudinem, hic appoſui ſignum
meum.

G. C. NOTA.

Qui præfuit huic concilio Arelatenſis archiepiſcopus, po-
ſtea epiſcopus Portuenſis, Bertrandus hic dicitur, ab aliis om-
nibus Bernardus, & in ipſo ſuo epitaphio, quod ſaxo inciſum,
Vghello teſte, hodieque cernitur. Mendoſus igitur hac in par-
te codex noſter eſt. Et in hoc quoque mendoſus, quod Sabi-
nenſem epiſcopum fuiſſe ait: cum Portuenſem dicere de-
buiſſet. Ex Sabinenſium ac Portuenſium epiſcoporum cata-
logis & epitaphio, cujus paulo ante mentionem feci, res con-
teſtatiſſima: immo & ex his ipſis Arelatenſis provinciæ
conciliis, eo ſcilicet, cui Bertrandus Amalricus Avenione
præfuit, anno MCCLXXXII. & eo quod Roſtagnus Cà-
pra, in villa Inſulæ Venaſcini, anno MCCLXXXVIII. ce-
lebravit.

ANNO CHRISTI 1279. *Præponi hoc concilium duobus proxime antecedentibus debuerat.*

** CONCILIVM BITERRENSE,

De mittendis ad regis parlamentum procuratori-
bus pro defendendis eccleſiaſticis libertatibus, an-
no Domini MCCLXXIX. a Petro Narbon. ar-
chiep. cum ſuffraganeis celebratum.

NOtum ſit cunctis quod anno Domini MCC
LXXIX. in craſtinum feſti Inventionis S.
crucis, fuit celebratum concilium apud Biterrim per
reverendos patres dominos, Petrum Dei gratia ar-
chiepiſcopum Narbonenſem, Pontium Biterrenſem,
Bertrandum Toloſanenſem, Berengarium Magalo-
A nenſem, Bertraodum Elnenſem, Petrum Agathenſem,
Petrum Nemauſenſem, & Galterum Carcaſſonen-
ſem, eadem gratia epiſcopos. Qui domini epiſcopi, &
etiam Lodovenſis & Vticenſis, vocati fuerunt per lit-
teras ipſius domini archiepiſcopi, quarum tenor noſ-
citur eſſe talis.

ANNO CHRISTI 1279.

» Petrus miſeratione Divina ſanctæ Narbonenſis ec-
» cleſiæ archiepiſcopus, venerabilibus in Chriſto fratri-
» bos Dei gratia Biterrenſi, Magalonenſi, Lodovenſi, V-
» ticenſi, Agathenſi, & Nemauſenſi epiſcopis, ſalutem &
» ſinceram in Domino caritatem. Cum ſuper magnis &
» arduis negotiis antiquis, & etiam de novo emergenti-
» bus, quæ communem tangunt ſtatum eccleſiarum pro-
» vinciæ Narbonenſis, vobiſcum & aliis fratribus no-
» ſtris ſuffraganeis habeamus loqui pariter & tractare:
B » fraternitatem veſtram rogãdam duximus, tenore præ-
» ſentium, vobis nihilo minus mandantes, quatenus in
» craſtinum poſt inſtans feſtum Inventionis S. crucis, a-
» liis prætermiſſis negotiis, apud Biterrim nobiſcũ per-
» ſonaliter interſitis, ut vobiſcum tractemus in præmiſ-
» ſis quod honori & utilitati communi eccleſiarum ip-
» ſius provinciæ expediens viderimus, & Dominus mi-
» niſtrabit. Datum Montillis xvi. Kal. Maii, anno Do-
» mini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo nono.

Sub eadem forma ivit littera ad dominos Toloſa-
nenſem, Elnenſem, & Carcaſſonenſem epiſcopos.

*Littera Petri archiepiſcopi Narbonenſi, de rebus geſtis
in concilio Biterrenſi anno MCCLXXIX.*

C PEtrus miſeratione Divina ſanctæ Narbonenſis ec-
cleſiæ archiepiſcopus, diſcretis & religioſis viris,
abbatibus, prioribus conventualibus, capitulis, & con-
ventibus, tam ſæcularibus, quam regularibus, per ci-
vitatem, diœceſim, & provinciam Narbonenſem con-
ſtitutis, ad quos præſentes litteræ pervenerint, ſalutem
in Domino ſempiternam. Cum in concilio apud Bi-
terrim, per nos ac venerabiles fratres noſtros epiſco-
pos provinciæ Narbonenſis, ad cujus convocationem
veſtris credimus non modicum pepercisse laboribus
& expenſis, ordinatum extiterit, ut nos una cum vene-
rabili fratre noſtro epiſcopo Toloſano ad inſtans par-
lamentum debeamus in Franciam perſonaliter profi-
ciſci, conſtitutique ſint in ipſo concilio procuratores
qui in ipſo parlamento comparere debeant pro pro-
vincia Narbonenſi ſuper antiquis & de novo novita-
D tibus aliquibus emergentibus, feudis videlicet & re-
trofeudis, alodiis, & exercitu, & gravaminibus illatis,
& quæ quotidie inferuntur, quæ communem tangunt
ſtatum eccleſiarum & monaſteriorum ejuſdem pro-
vinciæ, libertates, immunitates, & privilegia oſtenſu-
ri, prout in ipſo procuratorio videbitis plenius conti-
neri: univerſitatem veſtram requirendam tenore præ-
ſentium ducimus & rogandam, quatenus in procura-
torio quod vobis per latorem præſentium mittimus,
veſtrum quilibet ſigillum ſuum apponat.

Datum Biterris III. Nonas Maii, anno Domini
MCCLXXIX.

** CONCILIVM REDINGENSE,

E A Ioanne Peckham Cantuarienſi archiepiſcopo,
cum ſuffraganeis, anno Domini
MCCLXXIX. celebratum.

Ex vet. cod. MS. bibliothecæ Cotton editum, Anglicanæ
collectionis tomo II.

ANno Domini MCCLXXIX. circa feſtum S.
Iacobi Apoſtoli, frater Ioannes Cantuarienſis
archiepiſcopus, convocatis univerſis ſuffraganeis ſuis
apud Radinges, celebravit concilium, in quo con-
ſtitutiones concilii generalis, quod ſilentio præter-
ire non convenit, innovavit: videlicet quod ſinguli

Anno Christi 1279.

rectores eccleſiarum, unico tantum beneficio, curam animarum habente, cogerentur eſſe contenti: quinetiam omnes ad ordinem ſacerdotii infra annum ſe faciant promoveri.

Ex vet. cod. MS.

Conſtitutiones domini Ioannis Peckham Cantuarienſis archiepiſcopi, editæ apud Reding. III. Kal. Auguſti, anno domini MCC LXXIX.

I. *De inſtitutionibus & deſtitutionibus.*

** Cōſtitutionis Othoboni in concilio Londin. ann 1268 c.30 quæ lecta eſt in hac ſynodo. ut conſtat inferius.*

AVdiſtis, fratres conſcripti, iſtius * conſtitotionis tenorem: noviſtis etiam canones ſanctorum patrum ſuper hanc materiam editos, tam in Theſalono * quam in Romano concilio, necnon & capitulum Dionyſii. Quæ omnia, ſeu qui omnes, pluralitatem beneficiorum cum cura, inhibent uni committi; ſingulas eccleſias ſingulis ſacerdotibus committentes. Secuta ſunt deinde concilia Lateraneoſia ſub Alexandro papa, & generale concilium ſub Innocentio tertio: in quibus omnibus iſta pluralitas inhibetur: hoc addito in ultimo concilio, quod per receptionem ſecundi beneficii vacat primum: receptoque ſecundo, primum, per eum, ad quem collatio pertinet, libere alii conferatur: & ſi id infra ſex menſes alteri conferre diſtulerit, non ſolum ad alios, juxta Lateranenſe conciliom, collatio devolvatur; verum etiam cogatur de ſuis proventibus in utilitatem eccleſiæ, cujus eſt illud beneficium, aſſignare, quantum a tempore vacationis ipſios conſtiterit eſſe perceptum. Et cum non ſic finis ambitionis, nec cæcæ cupiditatis, eſſet impoſitus: ſucceſſit præſens legati inſtitutio Othoboni, quæ ad multa mala præterita extirpanda, & ad providendum in futurum, ne de cætero peſtis hujuſmodi pullularet, ſufficiens ab eodem fuerat æſtimata, dum peſtes atque miſerias, quæ ex hac radice proveniunt, & pericula quæ ſequuntur evidenter enervans, ea ſtudet imprimere in cordibus peccatorum, dum nec * inſtitutiones decrevit irritas ipſo jure, nunc vero ipſum inſtituendum adigit juramento, nunc perjuros privat beneficiis habitis, & habendis; & contra hoc epiſcopos venientes a beneficiorum collatione ſuſpendit, donec inſtitutiones a ſe factas improvide, contra conſtitutionis tenorem, duxerint revocandas. Licet hæc omoia cum gravi ſtudio, magnaque diligentia ſint proviſa, iſtorum tamen omnium non ſecutus eſt fructus quivis, nec proventus: quin potius, ac ſi nihil prorſus ſuper iſta materia excogitatum fuiſſet a majoribus ſeu proviſum, nec amore juſtitiæ, nec timore pœnæ, ceſſarunt hucuſque aliqui, per fas vel nefas undique ſibi beneficia cumulare: nec ipſi pœnas conſtitutionis verentes, nec alias ſacris inhærentes canonibus, id ipſa beneficia in immeria ferocitate conferre, licet non fuerit cum eis diſpenſatum. Quæ omnia ſæpe & ſæpius ad aures ſummi pontificis pervenerunt: qui hæc omnia vehementer abhorrens, necnon admirans vehementius, quod nec * conſtitutiones aut canones, per cautelas aut pœnas, hucuſque tantæ præſumptionis audacia enormiter * poterit coerceri, nec etiam remedium eidem adhiberi: vobis * etiam injunxit vivo vocis oraculo, quod tanto incommodo celeri reformitate fecerimus occurri, & hujuſmodi præſumptores a tantæ temeritatis audacia, quacunque poſſemus coertione, compeſci. Et licet ad hæc omnia comprimenda, ſolius metropolis juriſdictionis poteſtas apud nos ſufficere dignoſcatur, qui benignitate tolerantiam, & lenitate ingredi, & progredi, poſtea * affectamus in ſingulis quam in ſeveritate nimia, aut rigore, aliter flectere corrigenda: quia cum * facti perverſitas in tantum ſe extulit, quod ex eo ſit multiplicata ruina, & exortum ſit ſcandalum plurimorum, clamorque ad aures ſuperiorum aſcenderit, ut tantum ſcelus contra decorem eccleſiaſticæ honeſtatis, ſub diſſimolatione de cætero nequeat pertranſiri, & multis ceſſantibus, opus ſit exemplo, apoſtolicique præcepti nos urgeat autoritas in hac parte.

** Corr. dum nunc*

Mendoſa hæc, & multa quæ ſequuntur.

** f. addendum, per*

** f. enormiter excedens, potuerit c*

Corr. nobis

** f. benign tolerantia, & len.*

** f. potius, aff.*

** Corr. quia jam*

Nos * de adjutorio advocato, prout nobis in præſenti occurrit, manus huic negotio opponimus * adjutrices: decernentes, juxta formam generalis concilii, omnia illa beneficia curam animarum habentia, qoi * obtinuerant, & obtinent illi de facto, qui diſpenſationem ſedis apoſtolicæ ſuper hujuſmodi pluralitatē non habent, per beneficii receptiooem, quod ipſi ſic beneficiati ultimo receperunt, ipſo jure vacare. Licet, juxta conſtitutionis rigorē domino * Othobono, ſic recipiens plura beneficia, & ipſo * ultimo jure: præcavere tamen volentes, ne rigorem videamur coacervare rigori, mētem etiam conſtitutionis tam concilii generalis, quam etiam domini Othoboni, clarios advertentes, quarum etiam neutra & præobtentis, & ultimo ſimiliter privat, cum concilium generale ſola auferat præobtenta, ultimum tamen reſervat, conciliumque Othoboni, inſtitutionem in ultimo beneficio decrevit irritam, præobtentis tamen non privat: nos miſericordiam cum rigore miſcentes, non tam miſericorditer, quam etiam prudenter, permittimus, ut is qui plura beneficia curam animarum habentia, ſine diſpenſatione apoſtolica, fuerit aſſecutus, ultimo ſic obtento, & eodem juxta concilii generalis tenorem, de noſtra ſpeciali gratia, ſit contentus, niſi forſau, ex temeritate cōtendit etiam præobtentum improprie retinere. In quo caſu, nec primo, nec ultimo dignum, nec in * medio, immo nec aliquo, judicamus, ſed potius de * inter vacare: quibus omnibus, quatenus ipſo facto eadem detinet occupata, cenſemus perpetuo ſpoliandum. Beneficia vero quæ, per modum ſuperius nominatum eatenos vacaverint, & Deo * ut ad nos, propter negligentiam prælatorum, & capitulorum, fuerit devoluta collatio, nobis ſeu noſtræ collationi reſervamus. Quæ autem per tantum tempos vacaverint, ut per conſimilem negligentiam ad ſummum pontificem jus ea conferendi fuerit devolutum: eidem ſedi, tanquam miniſtri ſedis apoſtolicæ, in hac parte ſpecialiter reſervamus: decernentes exnūc irritum & inane, ſi quid circa eadem beneficia committendo, vel perſonas alias præſentando, ſeu alias quocunque ingenio, vel colore quæſito, per quoſcunq; prælatos ſuperiores, vel inferiores, ſeu per quoſcunque clericos, in poſterum fuerit innovatum. Ipſis quoq; eccleſiarum deteotoribus earundem, per nos & fratres coepiſcopos noſtros, & eorundem confeſſores nunciamus, & volumus inpoſterum nunciari: quod nec ad dignitates eccleſiaſticas, niſi demū purgato vitio, poſſunt aſſumi; & ſi de facto ad eadem aſcenderint, non poſſunt abſque periculo miniſtrare, nec ſalvari poterunt in die judicii, nec in præſenti accipere pœnitentias factas quæ non proficiant ad ſalutem, niſi cum renunciaverint beneficiis, quæ ſic de facto detinent occupata: verum etiam, de fructibus eccleſiæ ſic conſumptis, eccleſiæ Dei quam graviter offenderint, quatenus poterunt, ſatisfaciant competenter. Cum iſta beneficia taliter invadenres ſcienter, falcem in meſſem inferant alienam, cumque non intrent per oſtium: non paſtores, ſed fures pariter exiſtunt, & latrones; miſeraſq; animas impudenter decipiunt, quas nec valent utique ſolvere nec ligare. Et illos quoque, qui confeſſores taliom clericorum exiſtunt, qui eiſdem in pœnitentia non injungunt, ut fru-

** f. Dei adjutorio invocato,*

** Corr. apponimus*

** Corr. qui obt.*

** Corr. domini Othoboni,*

** f. nec etiā medio,*

** f. de jure*

** f. & eorū ad nos*

ctus,

ctus eccleſiarum taliter non perceptos, ſed furtive ſurreptos, reſtituant; ſeu de eiſdem faciant, prout* eccleſiis, quas ſic de eiſdem fructibus retinēdo læſerint, imperitos decernimus, aut minus benignos, & callidos animarum clericorum hujuſmodi deceptores: inhibentes ſub pœna excommunicationis, ne ad talium abſolutionem manus extendant temerarias, cum hujuſmodi eccleſiaſticorum beneficiorum improbi ſint detentores, in ſcelere continuantes. Huic quoque vulneri canceroſo, per quod Mo ..... alium in futurum ſententiis ri non poteſt, ferrumque, quod adhuc ſupereſt ignitum in cauſam mucrone anathematis tam enormis flagitii piacula reſecantes; decernentes, & pro perpetua ſtabilitate firmantes: quicumque in poſterum plura beneficia curam animarum habentia, abſque ſedis apoſtolicæ diſpenſatione, receperit; vel fuerit aſſecutus per modum inſtitutionis, vel commendationis, ſeu cuſtodiæ; vel unum titulo inſtitutionis, aliud titulo commendationis, ſive cuſtodiæ, præter modum illum, quem conſtitutio Gregoriana edita in concilio Lugdunenſi permittit, ſit eo ipſo privatus omnibus ſic obtentis beneficiis, ipſo facto excommunicationis ſententia permaneat innodatus: a qua, non niſi per nos, vel per ſedem apoſtolicam, abſolutionis gratiam valeat promereri: ut ad beneficiorum vacantium, per hunc modum, vel per alium, pervenire notitiam valeamus.

Nos, fratres cariſſimi, in virtute obedientiæ firmiter injungendo mandamus, quatenus per nos, ſeu officiales noſtros, archidiaconos, & decanos, nomina & * numerum eccleſiarum cum cognitione, agnitione, vel prænomine, ita quod poſſit haberi notitia perſonarum, tempora ipſarum eccleſiarum factarum ipſis rectoribus, ſeu aſſignatio per modum, quandocunque, quo titulo eas obtineant, inſtitutionis, commendationis, aut ſolius cuſtodiæ, cujus ætatis ſint memorati rectores, ſeu eccleſiarum hujuſmodi detentores, in quo ordine fuerint conſtituti, utrum alibi, quam in una eccleſia beneficiati exiſtant, item autem * cum eis diſpenſatum fuerit ſuper pluralitate hujuſmodi obtinenda, & qui ſint, & in quibus modis cenſeantur earum eccleſiarum patroni: item cujus æſtimationis ſint ſingulæ eccleſiæ, ſeu valoris, juxta taxationem Norvvicenſem, faciatis diſtincte conſcribi, & ſcripturas hæc omnia continentes clare & diſtincte confectas, ſinguli epiſcopi de ſingulis diœceſibus ſuis, nobis ad civitatem London. tranſmittant in octavis S. Hilarii: quibus loco & die, favente Altiſſimo, ad ipſius laudem congregati erimus iterato. Illi autem, qui in renunciatione ſeu deſcriptione præfata, nobis, ut ſupra injunximus, facienda, fraudem vel dolum commiſerint, vel veritatem inſtructioni noſtræ neceſſariam ſubjiciendo §, falſitatem, quod abſit, aliquam immiſcendo, vel per vias alias callide quocunque § circa præfata ſervanda, quo minus ad nos perveniat veritas atque notitia præmiſſorum: pœnam falſarii merito poterunt formidare.

* *Deeſt*, habeamus, *aut quid ſimile.*
* *f.* agnomine
* *for.* item quando cum eis
§ *Corr.* ſubticendo, vel falſ.
§ *Deeſt* modo

II. *De inſtitutionibus & eccleſiarum commendis.*

Vt conſtitutio iſta, prout lata eſt in conſtitutione Lugdunenſi, quoad verba, & quoad ſententiam verborum, omnino ſervetur: ipſa quoque * ſummus pontifex decernit, & nos ipſius veſtigiis inhærentes, decernimus: beneficia aliter commendata a tempore concilii Lugdunenſis, ſeu quæ diutius ſub commendatione papæ ſint obtenta, quam conſtitutio Gregoriana memoraliter permittit; ipſa quoque quæ ſub ſpecie cuſtodiæ, quam ſummus pontifex nihil differre æſtimat a commenda, aliter vel diutius ſint obtenta, quam tenor conſtitutionis Gregorianæ commemorat; nec non & illa, quæ ſunt collata minoribus XXII. annis, aut iis, qui infra annum poſt admiſſionem talis beneficii in preſbyteros non fuerint ordinati, eſſe vacantia ipſo jure: ipſa quoque, quorum per negligentiam prælatorum ſeu capitulorum, ad nos vel ad ſedem apoſtolicam fuerit devoluta collatio, nobis & ſedi apoſtolicæ collationem hujuſmodi ſpecialiter reſervamus, decernentes irritum & inane, &c. Vt ſupra, in capitulo de conſtitutionibus, & in illa clauſula, beneficia quoque, &c.

* *Add.* quæ

III. *De ſententiis excommunicationis publice denunciandis.*

Quoniam malum, niſi cognitum, vitari non poteſt, plures autem ſunt excommunicationum ſententiæ, quibus in ſanctorum patrum conciliis homines etiam probi percelluntur: ne per ignorantiam de cætero in tanti periculi foveam demergantur, præcipimus Cantuarienſis provinciæ ſacerdotibus univerſis, ut, in omni die Dominica ſequenti immediate poſt celebrationem ruralis capituli, exponant aperte populo ſibi commiſſo, excommunicationis ſententias, quæ ſequuntur.

Primo quidem excommunicantur autoritate concilii Oxonienſis, a ſanctæ memoriæ Stephano Cantuarienſi archiepiſcopo, omnes qui malitioſe eccleſias jure ſuo privare præſumunt; aut per malitiam, aut contra juſtitiam, libertates earum infringere vel perturbare intendunt. Ex quo intelligimus, vinculo excommunicationis ſubjacere omnes illos, qui litteras impetrant a quacunque curia laicali ad impetrandum proceſſum eccleſiaſticorum inducun * in cauſis, quæ per ſacros canones ad forum eccleſiaſticum pertinere noſcuntur.

* *Corr.* eccl. judicum

Secundo, excommunicantur univerſi, qui ſcienter falſum perhibent teſtimonium, vel perhiberi procurant, vel qui tales teſtes ſcienter producunt vel ſubornant, ad impediendum juſtum matrimonium, vel ad exheredationem alicujus procurandam.

Tertio, excommunicantur omnes illi, qui pacem & tranquillitatem domini regis & regni injurioſe perturbare præſumunt, & qui jura domini regis injuſte detinere contendunt. Ex quo intelligimus excommunicari non ſolum guerrarum ſuſcitantes errorem, verum etiam latrones publicos, & prædones, & quoſcunque regni juſtitiam impugnantes.

Quarto, excommunicantur advocati omnes, qui malitioſe per quaſcunque exceptiones verum matrimonium impediunt, ne effectum debitum ſortiatur.

Quinto, excommunicantur omnes illi, qui gratia lucri, odii, vel favoris, malitioſe imponunt crimen alicui, cum apud bonos & graves perſonas non fuerat infamatus, ut ſic ei purgatio indicatur, vel alio modo gravetur.

Sexto, excommuoicantur omnes, qui, vacante eccleſia, malitioſe opponunt vel opponi procurant quæſtionem de jure patronatus, ut verum patronum illius eccleſiæ ſaltem impediant illa vice.

Septimo, excommunicantur omnes illi, qui malitioſe contemnunt exequi mandatum regis de excommunicatis capiendis, vel eorum impediunt captionem, ſeu procurant eorum injuſtam liberationem, contra decretum eccleſiaſticæ diſciplinæ.

Octavo, excommunicantur in concilio ſanctæ memoriæ Othoboni, omnes illi, qui pro impedimento pacis, ſeu compoſitione litigantium, quicquid recipiunt, donec ipſum ſic receptum reſtituerint donatori.

Nono, excommunicantur per eundem, quicunque de domibus, maneriis, vel grangiis, vel locis aliis archiepiſcoporum, vel epiſcoporum, vel aliarum

ANNO CHRISTI 1279.

rum perſonarum eccleſiaſticarum, contra ipſorum A voluntatem, cuſtodum rerum earum, aliquid auferunt vel conſumunt, vel injurioſe contrectant: quæ omnia ſententia ligantur, nec abſolvi poſſunt, donec de injuriis ſatisfecerint competenter.

Decimo, excommunicantur ab eodem, quicunque abſtrahunt violenter reum, ad eccleſiam, vel cœmeterium, vel clauſtrum fugientem, vel qui ei victum neceſſarium prohibent exhiberi, vel qui res alienas in locis eiſdem depoſitas violenter aſportant vel aſportari faciunt, vel qui aſportationem talem factam nomine ſuo vel a familiaribus ſuis ratam habent, vel qui ad hoc publice vel occulte conſilium præbuerint, vel conſenſerint.

Undecimo, excommunicati ſunt ab omnibus archiepiſcopis & epiſcopis Angliæ omnes qui veniunt & faciunt contra novam chartam: quæ ſententia, B per ſedem apoſtolicam eſt pluries confirmata & approbata.

Audiſtis, fratres cariſſimi, coepiſcopi noſtri, articulos, in quibus, ſanctorum patrum conciliis incurritur ſententia excommunicationis, ipſo facto. Suot etiam articuli præter iſtos, in quibus epiſcopi, ipſo facto, ſuſpenſionis vinculo innodautur per eadem concilia: quorum conſtitutiones, quandoque prælatos ab officio, qnandoque a quibuſdam epiſcoporum inſigniis, quandoque a beneficiorum collatione ſuſpendunt. Quæ omnia ex ipſorum conciliorum tenore colligere poteritis evidenter. In quo...... quidam penes verentur nos, vel aliquos, tanquam temeratores conſtitutionum, in ipſis editaruoi concilio incidiſſe verentur; & ne ſic ligati dominia celebraverint C & officia noſtra, ut prius fuerint executi verētur, & ne notam irregularitatis contractus[a] in hac parte. Sed ſi quid fuerit de præterito, hortamur vos ex parte Domini Patris omnipotentis, monemus, & in virtute obedientiæ firmiter vobis injungimus, quod de cætero conciliorum ſtatuta ſupradictorum, necnon & ſtatutorum noſtrorum, in præſenti promulgationis primordio editorum, cum Dei timore, & omni diligentia obſerveris, & faciatis a veſtris ſubditis obſervari: aliter ſuper vos provocabitis. Nam, ut dicitur, in canonicam merito formidare poteritis ultionem. Et ne iſtorum ignorantia quenquam reddere valeat excuſatum, de omnibus, quæ noſtra congregatione præſenti recitata ſunt, publica etiam, ſeu ordinata D teneri volumus in futurum: ut hæc omnia, fratres & coepiſcopi noſtri, per vos vel archidiaconos veſtros faciatis in veſtris ſynodis publicari. Nihilo minus conſtitutiones domini Othoboni de Baptiſmo, nec non etiam extracta de quatuor conciliis, in conceſſionis noſtræ principio memoriter ſuper diverſis articulis, in quibus excommunicatioois vinculum incurritur, ipſo facto, jure, in ſingulis eccleſiis tam majoribus quam minoribus, per quatuor dies Dominicos, poſt celebrationem quatuor conciliorum principalium, faciatis recitari. Conſtitutio vero edita ſuper concubinis in concilio Othoboni, in quatuor capitulis ruralibus, & in principalibus, excluſis tamen laicis, publicetur. Quæ autem a nobis fuerint in præ- E ſenti ordinata, vel adjecta conciliis ſupraſcriptis Othoboni, immo, in duobus generalibus capitolis, ſingulorum auribus inculcari. Ipſam autem chartam domini regis, ſuper libertatibus eccleſiæ per regem conceſſis, bene & aperte conſcriptam, in ſingulis eccleſiis cathedralibus, ſeu collegiatis, in loco publico jubemus affigi: ut omnium intrantium oculis ſe palam exhibeat, & in fine anni, in vigiliis Paſchæ & Pentecoſtes, renovetur: ut, ſublata veteri, nova recenſque bene ſcripta ſubſtituatur eidem.

for in quas quidem perſonas, vel omnes, vel aliquas, tanq. temeratores conſt. in ipſis edit. conciliis, incid. ver. & ne ſic ligati Divina &c.

[a] *leg.* contraxerint

IV. *De pueris baptizandis.*

Quod in præſenti conſtitutione cavetur, de pueris baptizandis, uſque ad generale baptiſmum, Paſchæ & Pentecoſtes videlicet, reſervandum[b]: pro ipſius ſtatuti reverentia, quod hactenus videtur eſſe neglectum, ſic duximus declarandum eſſe vel ſtatuendum: ut pueri, per octo dies ante Paſcha, & per dies totidem ante Pentecoſten, de matrum uteris nati, ſi abſque periculo reſervari valeant, reſerventur uſque ad illa tempora baptizandi: ita quod cum medio tempore inter nativitatem puerorum, & hujuſmodi baptiſmum, perfectum recipiant catechiſmum, ſolaque diebus baptiſmum faciant ſuper univerſo faciendum. Alii autem, qui aliis temporibus nati extiterint, tum propter mortale periculum, quod ſæpe pueris imminet improviſum, tum propter ſimplicitatem parentum, qui contra formam baptiſmi ſint faciliter erraturi, abſque offenſionis nota, juxta vetuſtam conſuetudinem, vel incontinenti cum fuerint nati, vel poſtea, prout placuerit ipſis parentibus, baptizentur. Quod ſi forte contigerit; pueros propter mortis periculum a laïcis baptizari: caveant ſacerdotes, ne baptiſmum legitime factum audeant iterare.

[b] *Corr.* reſervandis

Hæc mendoſa

V. *De concubinariis puniendis.*

Quia incontinentiæ vitium, clerum maculat, & lamentabiliter dehoneſtat, in ſcandalum plurimorum: ſtatutum domini Othoboni contra concubinarios editum præcipimus in ſuo rigore inviolabiliter obſervari. Et ne criminis contagio, caliginem adducens[c] mentis vitioſæ, & ne tales per ignorantiam vel oblivionem ſe valeant excuſare: præcipimus archidiaconis univerſis in virtute obedientiæ, & ſub pœna ſuſpenſionis ab officio & beneficio, quam in ipſos ferimus ſi ſponte contra hoc fuerint negligentes, quatenus conſtitutionem prædictam faciant in quatuor anni principalibus capitulis ruralibus, per ſe vel eorum officiales, vel ſaltem per decanos rurales, ſeu gerentes vices eorundem, diſtricte & aperte coram toto capitulo, excluſis laicis, recitari. Quam recitationem pro monitione haberi volumus, ut libere contra omnes hujuſmodi procedi valeat vitioſos: ne cauſari poſſint, cum ad executionem privationis in eos latæ ſententialiter in prædicto ſtatuto proceſſum fuerit, ſe monitos non fuiſſe. Si quis autem dicti ſtatuti recitationem malitioſe impedierit: excommunicationi ſubjaceat, ipſo facto. Si quis autem dicta ſtatuta recitari neglexerit, ſeu decanus, ſeu vicem ejus gerens: omni ſexta feria in pane & aqua jejunet per obedientiam, niſi infirmitas impediat, donec in ſequenti capitulo ipſum fecerit recitari.

[c] *for.* addicat

1... ORDINATIONES DOMINI Ioannis Cantuarienſis archiepiſcopi in domibus religioſis.

ANNO CHRISTI 1279.

Ex eadem Anglicana collectione.

FRater Ioannes permiſſione Divina Cantuarienſis eccleſiæ miniſter humilis, totius Angliæ primas, dilectis in Chriſto filiabus N. abbatiſſæ & conventui de Godeſtouve ſalutem, gratiam, & benedictionem. Pudicitia virginum, eſt ſpecialemilitantis eccleſiæ ornamentum, ſinceritatem repræſentans angelicam, ac regem gloriæ Dominum Ieſum Chriſtum in cordis provocat oſculum & amplexum. Hunc igitur theſaurum tam incomparabilem, qui perditus recuperari non poteſt, quē ſpiritualis Dei adoptio in veſtro collegio

Ex vet. cod. MS. in regiſtro archiep. Cātuar. nuncupato Peckam, fol. 223.

ANNO CHRISTI 1279.

A collegio repoſuit, volentes circumcingere muni-mine diſciplinæ, & ſolius Dei * aſtringere, cujus, licet indignus, exiſtimus paranymphus: vobis ſubſcripta mandamus inviolabiliter obſervari. Fruſtra enim laboramus pro illibato ſervando veſtræ lilio caſtitatis: niſi noſtra conetur ſancta æmulatio noſtris* vos in cunctis coaptare.

* Corr. nobis

Inprimis igitur ordinationes ſanctæ memoriæ domini Roberti prædeceſſoris noſtri, cum adjectionibus & modificationibus ſubjungendis, præcipimus firmiter obſervari: ut videlicet eccleſiaſticum officium, in quo habetis ſponſum alloqui, & ejus ſuſcipere ſpiramina, temporibus debitis cum omni reverentia celebretis: quo tempore nulli ſane a choro ſe liceat abſentare, niſi ſit obedientialiter in neceſſariis, non in forinſecis colloquiis, occupata. Ipſum autem B officium præciſe & integre præcipimus decantari: præciſe, inquam, ut tam in Miſſis chori, quam beatæ Virginis, excludantur per annum totum ſupervacuæ novitates, nec novum aliquid inibi decantetur, niſi de conſilio magiſtri & abbatiſſæ pariter ac cantricis; ſed novis omnibus veteres præponantur. Integre etiam officium celebretur, rejecta penitus mutilatione officii monaſtici, quam invenerunt nuper præſidentes capituli monachorum, Abandoniæ celebrati. Puerilia autem ſolemnia, quæ in feſto ſolent fieri Innocentum, poſt veſperas S. Ioannis tantum inchoari permittimus: & in craſtino in ipſa die Innocentum totaliter terminentur.

Pro regimine inſuper conventus, maturiores ac prudentiores teneatur abbatiſſa vocare, pro negotiis domus intrinſecis & extrinſecis ſalubriter diſponen- C dis. Quod ſi aliqua ſecundo vocata venire contempſerit, in ſequenti prandio ei pittancia ſubtrahatur. Quod ſi tertio non veniens, aurem obſtringerit** imperanti: panis ei & aqua in proximo prandio tantummodo concedantur. Idem dicimus in omnibus illis, quæcunque, quandocunque inobedientes, propriæ inhæſerint voluntati.

** Corr. obſtruxerit

Ad caſtitatis autem teſtimonium certius obtinendum: ſtatuimus, moniales ab ambitu monaſterii non exire, niſi pro neceſſitate quæ** perſonis aliis nequeat expediri: unde perendinationes, quæ conſueverunt fieri in domibus amicorum, ad ſolatium, & ſubterfugium diſciplinæ, præſentibus perpetuo condemnamus. Cum vero pro neceſſitate aliqua, aliquas exire D contingeret, hæc quatuor diſtricte præcipimus obſervari. Primo, ut tantum** ſecura & matura ſocietas, tam monialium, quam ſæcularium perſonarum aſſiſtentium, egredi permittatur. Secundo, ut ſtatim expedito negotio, quatenus per eas expediri poterit, domum illico revertantur: & ſi negotii expeditio tractatum exigat plurium dierum, poſt primam vel ſecundam diem, negotii conſummatio procuratoribus relinquatur. Tertio, ut nunquam in religioſarum** ambitu, vel clericorum domibus, aut aliis ſuſpectis habitaculis, hoſpitentur. Quarto, ut nulla a ſociæ, E vel ſociarum ſuarum aſpectibus, ubi humanum poſſit haberi colloquium, abſentetur: ſed nec aliquod audiat ſecretum ſuſurrum, niſi ſub teſtimonio monialium ſociarum: niſi forte pater aut mater, frater aut ſoror, aliquid habeat ſecretius ſibi loqui.

** Add. a

* fer. cum ſec. & mat. ſocietate &c. permittantur.

** Corr. religioſorum

Hoc autem ubique ſervari volentes, præcipue reſpectu Oxonienſis ſtudii præcipimus obſervari. Cujus etiam rei gratia, cum veniunt ad colloquendum vobis ſcholares Oxonii, nolumus monialem aliquam ad confabulandum talibus accedere, niſi de licentia abbatiſſæ: & niſi ſint notorie propinqui ad minus in tertio conſanguinitatis gradu, præcipimus eis, omnium ſic adventantium ſcholarium colloquia denegari. Nec cum eis familiaritates curetis nectere A ſpeciales, quia hujuſmodi affectus, ſordidos frequenter excitat cogitatus: nec in congregationibus aliquid exiſtimamus pernicioſius, quam familiaritates particulares quærere, & in partem affectum trahere, qui habet in omnes communiter ampliari.

Cum autem moniali conceditur colloquium, ex cauſa rationabili: ſemper ſub duarum aliarum monialium, de quibus nulla ſit ſiniſtra ſuſpicio, audientia & teſtimonio ſibi permittatur: adeo ut nihil ex propoſito dicat ſcholari, ſeu cuicunque ſæculari, vel religioſo, extra caſum confeſſionis, vel mulieri, præter notorie propinquas, niſi ſub duarum teſtimonio prædictarum. Si enim bona & ſalutaria ſunt dicenda, expedit ut ſciantur: ſi mala quis intendat ſuggerere, non ſunt in ſanctitatis veſtræ auribus admittenda. B Cum inſuper talia ſunt colloquia terminata, inhibemus de cætero, ne moniales hujuſmodi pro colloquentium conductu locutorii januam exeant ullo modo, nec etiam ſtent exterius in atrio, ubi ſæcularium eſt concurſus: ſed interius tantum in hortis, & pomeriis, quatenus requirit neceſſitas, & honeſtas patitur, ſi non deſit omnimodo ſecuritas, conſolentur.

Adjicimus etiam, ne moniales cum quibuſcunque magnatibus, aut perſonis ſæcularibus vel religioſis, comitant** intra monaſterii ſui ſepta. Melius eſt enim, ſi volunt quicunque aliquid de ſua munificentia quibuſcunque monialibus erogare, ut id interius diſtribuatur omnium vel plurium neceſſitatibus in communi, quam in parte exterius, non ſine religionis dedecore, quod frequenter erumpit in conviviis, expendatur. Chorum inſuper veſtrum, dormitorium, C refectorium, clauſtrum, & interiores cæteras officinas, a perſonis ſæcularibus, juxta concilium Othoboni, & religioſis etiam, vacua eſſe præcipimus: niſi aliquando aliud expoſcat fieri neceſſitas manifeſta. Et qui contra fecerit, indignationem omnipotentis Dei, ſe noverit incurſurum. Religioſi autem omnes, & ſæculares, ad veſtrum monaſterium accedentes, in communi hoſpitalaria comedant, vel in camera abbatiſſæ, & nullatenus in cameris infra clauſtrum. Mulieres etiam ſæculares, ſub ſpecie ancillarum monialibus ſervientes, quantum patitur neceſſitas, repellantur: nec hujuſmodi velentur de cætero, ſine diœceſani licentia ſpeciali.

** Corr. comedant

Obſecramus inſuper, filiæ cariſſimæ, ut locis & D temporibus ſtatutis ſervetis ſolicite ſilentium diſciplinæ, ad memoriam reducentes, quod teſte Iacobo apoſtolo: Vana eſt religio & ſeducens, quæ linguam ab indebitis non refrænat. Quidam etiam ſapiens dicit, quod ille veraciter eſt intelligens, qui linguam ſuam refrænat, ut ſit de ſolo Altiſſimo ſermo ejus. Iac. 1.

Circa veſtimenta autem monialium, S. Benedicti regula ſolicite obſervetur. Cujus rei gratia inhibemus, ne de bruneto unquam impoſterum induantur, nec rugatas habeant tunicas, nec etiam birrorum immoderantia veſtes ſibi faciant latitudine fluctuantes: cum hoc nihilo minus ſolicite ſervantes, quod circa E talia in Oxonienſi concilio dudum fuerat ordinatum.

Quia inſuper verba humilia, humilitatis frequenter affectum excitant: ſciatis vos monachas vel moniales dicendas eſſe, non dominas, ſicut nec monachi poſſunt ſine ridiculo domini appellari. Circa confeſſiones autem taliter duximus ordinandum: ut in loco tantum fiant publico, coram altari, expoſito tranſeuntibus univerſis, nec valeat abſolutio ſecus facta. Confeſſores autem ſint: magiſter, qui pro tempore ſit, ſi ſacerdos extiterit; pariter & principalis inter capellanos, ſi nulla obviet ſuſpitio; duo etiam certi fratres Prædicatores; & duo conſimiliter Minores, vel plures; quatuor ſcilicet de illis, & quatuor de iſtis, ſi neceſſitas id requirit. Alii autem

religioſi

ANNO CHRISTI 1279.

religioſi ab auditu confeſſionum noſtrarum [*] penitus ſint excluſi. De fratribus autem ſeu converſis, hæc forma impoſterum teneatur: ut videlicet omnes intendant majori capellano, & tam ipſe quam ipſi, obediant magiſtro, nec in diſpoſitione temporalium audeant fratres ſine prædicti magiſtri, vel ſaltem capellani majoris, conſilio, aliquid attentare; ſed eorum ſubjaceant monitis penitus in agendis. Quod ſi fratrum aliquis, eis vel alteri ipſorum contempſerit obedire: ſi per triduum tertio monitus, inobediens perſeveret, ab hac fraternitate, ablato ſibi habitu, expellatur, nec reſtitui valeat, quantumcunque pœnitens, ſine diœceſani licentia ſpeciali. Idem dicimus de illis fratribus, qui de receptis & expenſis contemnunt reddere rationem. Et quia numerus fratrum prædictorum poſſet eſſe faciliter conventui oneroſus: prohibemus, ne frater aliquis de cætero novus fiat, donec per mortem, vel modum alium, numerus eorum ad quaternarium ſit reductus. Et ſi qui contrarium facere præſumpſerint: tam receptores, quam receptos, excommunicationis ſententia innodamus. Poſtquam inſuper ad quaternarium reducti fuerint, nullus ad fraternitatem illam penitus admittatur, niſi de conſilio & aſſenſu magiſtri domus, qui pro tempore fuerit, abbatiſſæ cum ſenioribus & prudentioribus monialibus, & majoris inter eccleſiæ capellanos. Et ſi ſecus attentatum fuerit, excommunicationi ſubjicimus conſentientes pariter & agentes. Fratres etiam ipſi, cum ſunt in ambitu abbatiæ, comedant in loco communi, ubi comedunt ſcilicet magiſter, & eccleſiæ capellani. Qui magiſter omnes eis ſpeciales delicias ſubtrahat: nec alibi comedere ſuſtineat, niſi pro infirmitate corporis manifeſta. Quod ipſi magiſtro, quantum poſſumus, diſtricte præcipimus: ei, ſi ſecus fecerit, pœnam anathematis comminantes. Valete in Chriſto, & Virgine glorioſa.

[*] Corr. veſtrarum

ANNO CHRISTI 1279.

*** CONCILIUM BUDENSE

Anno Domini MCCLXXIX. a Philippo S. A. L. celebratum.

Ex Codd. MSS. Vaticano, & Vallicellano edidit Odoric. Raynaldus ad calcem tomi XIV. annalium.

TITULI CONSTITUTIONUM.

1. *De tonſura prælatorum.*
2. *De veſtimentis eorumdem.*
3. *De arcendo veſtium luxu ab omni clero.*
4. *Quod annulorum uſus prælatis tantum ſit permiſſus.*
5. *Ut clerici tabernas non teneant.*
6. *Ut epiſcopi ex religioſis ordinibus aſſumpti, religionis ſuæ habitum deferant.*
7. *Ut prælati & omnes clerici, a ſævis factis, & bellicis actibus abſtineant.*
8. *De vita & honeſtate clericorum.*
9. *Ut clerici ſententiam ſanguinis non dictent, &c.*
10. *Ut vicariæ non committantur laicis, vel clericis uxoratis.*
11. *Ut clerici arma non portent.*
12. *Ut non cohabitent mulieribus.*
13. *De reverentia in Divinis officiis adhibenda.*
14. *Ut qui ſuas diœceſes viſitant, eas ſumptibus non gravent.*
15. *Ne quis beneficium eccleſiaſticum accipiat de manu laïcorum.*
16. *Ut omnes in beneficiis curam animarum habentibus perſonaliter deſerviant.*
17. *Ut eccleſiaſtici a conjurationibus & conſpirationibus abſtineant.*
18. *Ut parochi, antequam eant ad ſynodum, viſitent infirmos.*
19. *Ut adeant ſynodum omnes ad eam convocati, & quo cultu ornatuque.*
20. *Ut omnes curam animarum habentes, in preſbyteros ordinentur.*
21. *Ut oleum ſanctum & euchariſtia ſub clavi ſerventur.*
22. *De Divinis officiis celebrandis.*
23. *De intruſis in beneficia.*
24. *Ut eccleſiaſtici non agant coram judice ſæculari.*
25. *Ut coram eodem, de perſonalibus injuriis, & eleemoſynis eccleſiæ factis, non litigent.*
26. *Ne habeant in domibus ſuis prolem in ſacro ordine ſuſceptam: nec aleas. Sintque liberi illorum, famuli majoris eccleſiæ.*
27. *De reliquiis ſanctorum.*
28. *Qui ſint admittendi ad prædicandum, & de quæſtoribus.*
29. *Ut res eccleſiæ pignori non obligentur.*
30. *Ut res eccleſiæ a rectoribus non donentur.*
31. *Ut nemo peregrinetur ſine ordinarii licentia.*
32. *Ut nemo incognitus admittatur ad ſacra peragenda.*
33. *Ut fideles Divinis officiis interſint in parochialibus eccleſiis.*
34. *Ut rationes reddantur ab iis qui bona eccleſiaſtica adminiſtrant.*
35. *Ut iidem mutuo non dent vel accipiant.*
36. *Ut bona eccleſiaſtica non alienentur.*
37. *Ut eccleſiæ non graventur indebitis exactionibus.*
38. *Ut archidiaconi juri canonico per triennium ſtuduerint, vel ſtudeant.*
39. *De cauſis matrimonialibus.*
40. *Quod irrita ſint inhibitiones, & alia, quibus impediunt prælati, ne ſubditi culpas ſuas revelent ſuperioribus.*
41. *Ut ſupellex non teneatur in eccleſiis, niſi ſacra.*
42. *Ut preſbyteri parochiales, habeant libros eccleſiaſticos.*
43. *Ut profana in cœmeteriis & eccleſiis non peragantur.*
44. *Ut vigiliæ in eccleſiis non fiant a laicis.*
45. *Ut priventur ſtipendiis, qui horis canonicis non interſunt.*
46. *De iis, ad quos ſepeliendos exigitur una marca argenti.*
47. *Ut laici non teneant concubinas.*
48. *Ut meretrices nemo in domibus & poſſeſſionibus ſuis habitare permittat.*
49. *Ut bona decedentium clericorum a laicis non occupentur.*
50. *Ut alienare bona eccleſiaſtica non liceat.*
51. *De jure patronatus.*
52. *Adverſus bonorum eccleſiaſticorum invaſores.*
53. *De iiſdem.*
54. *Ut juſtitia per gratiam aut corruptelam non fiat.*
55. *Ut excommunicati, ab agendo, patrocinando, teſtificando, repellantur.*
56. *Ut exceptio rei judicatæ admittatur.*
57. *Ut judices ſæculares compellant ad officium, eos qui ſunt rebelles judicibus eccleſiaſticis; & viciſſim eccleſiaſtici, eos qui non obediunt laicis.*
58. *De poteſtatibus ſæcularibus, quæ prohibent appellantes*

ANNO CHRISTI 1279.

pellantes ſedem apoſtolicam.

59. *De immunitate eccleſiaſticorum.*

60. *De eadem.*

61. *Vt omnes regulares eodem veſtiario induantur.*

62. *De veſtibus regularium.*

63. *De abſtinentia regularium.*

64. *Vt regulares monaſterio non exeant ſine licentia.*

65. *Vt regulares non recipiant eccleſias ad firmam.*

66. *Vt religioſi non venentur, non deſerviant ultra octo dies in parochialibus eccleſiis ſæcularium, &c.*

67. *De vitandis excommunicatis, & ſervando interdicto, maxime a prælatis.*

68. *Vt vinearum & agrorum depopulatores excommunicentur.*

69. *Adverſus bonorum & jurium eccleſiaſticorum invaſores.*

Conſtitutiones Hungariæ Philippi quondam legati circa reformationes prælatorum & cleri.

PRÆFATIO.

SAnctæ conſtitutiones editæ per venerabilem patrem dominum Philippum, Dei gratia Firmanum epiſcopum, in Hungaria, Polonia, Dalmatia, Croacia, Rama, Servia, Lodomeria, Gallicia, ac Cumania, apoſtolicæ ſedis legatum, de conſilio & conſenſu archiepiſcoporum, epiſcoporum, electorum, atque abbatum, præpoſitorum, archidiaconorum, priorum, miniſtrorum, cuſtodum, guardianorum, plebanorum, canonicorum, rectorum, & aliarum perſonarum, & clericorum: nec non capitulorum, tam cathedralium, quam aliarum eccleſiarum, ſæcularium & regularium, Ciſtercienſium, S. Benedicti, Præmonſtratenſium, S. Auguſtini, Prædicatorum, & Minorum, ac aliorum ordinum, congregatorum in concilio celebrato in caſtro Budenſi Veſprimienſis diœceſis, per eumdem legatum ad honorem & gloriam ſanctæ & individuæ Trinitatis, ad reverentiam & honorem ſanctæ Romanæ eccleſiæ & beatiſſimi ac ſanctiſſimi patris domini Nicolai III. & ſucceſſorum ejus, ac relevationem, fulcimentum, ac defenſionem fidei catholicæ, & eccleſiaſticæ libertatis: necnon reformationem vitæ, morum, & actuum cleri & populi legationis prædictæ, ſub annis Domini MCCLXXIX. Indictione VII. die quartadecima intrante Septembris, in quo videlicet die terminatum fuit concilium ſupradictum, pontificatus ſanctiſſimi patris domini Nicolai papæ III. anno II.

CAPITVLA.

I. *De tonſura prælatorum.*

QVia ſicut prælati quoſque ſibi ſubditos dignitate & autoritate præcellunt, ita moribus, vita, habitu, & converſatione honeſtis, præcellere & præcedere debent eoſdem: cum eorum vita, ſi ſit bona, & amplius ſi ſit mala, trahatur a ſubditis in exemplum: ſtatuimus, quod ipſi prælati coronam & tonſuram patentibus omnino auribus circularem, juxta regularium ſeu religioſorum generalem conſuetudinem approbatam, cum nulla religio pontificali religione ſit major, de cætero deferant, ab omni exceſſu in capillis, & defectu notabili in corona protinus abſtinentes. Sicut *enim ſervantes, in prædictis ſibi ſubditos poterunt reformare.

* Sic enim

II. *De veſtimentis eorumdem.*

Præterea ſtatuimus & ordinamus, quod prælati de cætero, cum equitant, vel etiam in publico pedeſtres incedunt, habeant & deferant cappas rotundas, ſub quibus habeant & deferant camiſcias albas ſive roſetas, quas ſemper ſub cappis ſive mantellis, ante pectus vel poſt collum hinc inde connexis, deferant, cum in publico, hoc eſt extra ſecreta habitationis eorum ipſos contigerit ire vel ſtare. Prohibemus autem, ne ipſi prælati de cætero deferāt vel habeant mantellos, cum quibus hactenus equitare, & quos in propriis & alienis hoſpitiis non ſolum coram famulis ſuis, ſed etiam coram aliis conſueverunt deferre: permittimus autem, quod poſſint habere mantellos rotundos ſive tabarda longitudinis moderatæ, eoſque deferre cum capuciis ſeparatis ab eis, tempore pluvioſo, nivoſo, ſeu pruinoſo: & cum ad exercitus, ſeu curiationes, aut expeditiones, ex certis & neceſſariis cauſis, a ſacris canonibus minime reprobatis, eos contigerit proficiſci. Inſuper prohibemus, ne prælati, vel eccleſiarum cathedralium canonici deinceps ſub mantellis vel cappis pro paratura varios quorumcumque colorum ſive varietatum, niſi forte varietates hujuſmodi eſſent in pellibus agninis, vulpinis, & linceis, ſeu zendardum rubeum, vel in aliquibus veſtibus fimbrias, hoc eſt premidiones ſeu ornamenta nobilia exterius appoſita de ludria, ſeu bivaria, ſeta, aut de aliqua alia ſimili materia, deferant ullo modo.

III. *De arcendo veſtium luxu ab omni clero.*

Prohibemus, ne prælati aut alii in dignitatibus, perſonatibus, ſeu canonicatibus eccleſiarum cathedralium, ſeu collegiatarum, ſive in eccleſiis curam animarum habentibus, aut in ſacerdotio cōſtituti, manicas deferant conſutitias, nec togas ſive guarnacias, ſeu ſupertunicalia, aut quæcumque alia veſtimenta, deſuper portent aperta ſed ipſa ſuperiora indumenta circumcirca uſque ad fimbrias habeant clauſa nulla collaria, niſi forte in tabardis vel mantellis ad equitandum, circumcirca omnino rotunda; vel bottones, ſive fibulas aureas vel argenteas, aut aliquid auri vel argenti habens ornatum in aliquibus ſuis veſtibus deferentes. Quod ſi qui contrarium fecerint, veſtes hujuſmodi per ſuos ordinarios auferantur

fetantur in uſus pauperum aut in alios pios A uſus convertendæ: nihilo minus qui in hoc inventi fuerint exceſſiſſe, niſi ad mandarum ſui ſuperioris ſe correxerint, uſque ad ſatisfactionem a ſuis beneficiis ſint ipſo facto ſuſpenſi.

IV. *Quod annulorum uſus prælatis tantum ſit permiſſus.*

Interdicimus omnibus clericis portare annulos, niſi ſinr prælati, quibus licite competat ex officio dignitaris vel ex privilegio ſedis apoſtolicæ ſpeciali, conſuetudine in hoc contraria non obſtanre. Quod ſi quis de cætero clericus annulum portans inventus B fuerit, anferatur ei annulus per ſuum ordinarium, & non reddatur eidem: immo idem tranſgreſſor clericus etiam tantumdem ad valorem illius annuli in rebus aliis cogatur pauperibus erogare. Clericus autem qui annulum dare diœceſano, vel prædictam quantitatem ſolvere conremneret, ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, donec annulum reddat & pœnam ſolvat prædictam.

V. *Vt clerici tabernas non teneant.*

Statuimus, quod nulla perſona eccleſiaſtica in domibus ſive curiis, in quibus habi- C tant, tabernam ubi vinum minutatim vendatur, vel ubi viles, leves, ſeu ſuſpectæ hoſpitentur aut converſentur perſonæ, habere, tenere, vel ſuſtinere præſumat. Quod ſi quis in his exceſſerit, & a ſuo ſuperiore monitus non emendaverit infra terminum ſibi dandum, extunc uſque ad emendationem condignam ab ingreſſu eccleſiæ excludatur.

VI. *Vt epiſcopi ex religioſis ordinibus aſſumpti, religionis ſuæ habitum deferant.*

Statuimus etiam, & inviolabiliter obſervari præcipimus, quod omnes & ſinguli, de aliquibus religionibus ſive ordinibus ad pontificalem dignitatem aſſumpti, aut in poſterum aſſumendi, illius religionis ſive ordinis, de qua vel de quo aſſumpti fuerinr, vel de cærero aſſumentur, habitum tam in veſtibus, quam in calceamentis & quibuſcumque aliis, toto tempore vitæ ſuæ deferre teneantur, & deferanr in publico & ſecreto; nec habitum illum ullo tempore dimittant, aur veſtes, calceamenta, vel aliqua alia deferanr, in colore, forma ſeu materia, contraria vel diſſimilia religioni ſive ordini ſupradictis. Qui vero contra hujuſmodi ſanctum & regulare ſtatutum venire præſumpſerint, ingreſſum eccleſiæ, & executionem pontificalium ſibi noverint interdicta. Per hanc tamen conſtitutionem non interdicimus ocreas, nec cappas rotundas, aut mantellos ante pectus vel poſt collum connexos, in colore & aliis, ſupradictis religionibus ſeu ordinibus congruentes.

VII. *Vt prælati & omnes clerici a ſæuis factis, & bellicis actibus abſtineant.*

Perpetuo prohibemus edicto, ne prælati & alii clerici cujuſcumque ſint ordinis, dignitatis, aut ſtatus, ſedirionibus, præliis, ſpoliis, rapinis, incendiis, & aliis ſævis factis ſe aliquatenus immiſcere præſumant: nec bellicis actibus ſe implicent, vel involuant: niſi forte pro eccleſiarum ſuarum & patriæ defenſione, non ad impugnandum vel propulſandum, ſed ad defenſionem tantum, ſi neceſſiras eos compellat: & tunc in propriis perſonis non pugnent.

VIII. *De vita & honeſtate clericorum.*

Clerici officia, vel commercia non exerceanr, maxime inhoneſta: mimis, hiſtrionibus, & joculatoribus non inrendanr, & tabernas prorſus evitenr, niſi forte cauſa neceſſiraris in itinere conſtituti. Ad aleas & taxillos non ludant, nec hujuſmodi ludis interſint. Comam & tonſuram patentibus auribus habeant congruentes, & in officiis eccleſiaſticis & in aliis bonis ſtudiis ſe exerceanr diligenter. Exercenres *autem in talibus, a ſuis moneantur prælatis: & ſi moniti parere contempſerint, ab officio & beneficio ſuſpendantur: nec prius talis ſuſpenſio revocetur, quam ad arbitrium prælatorum pro eo fuerit ſatisfactum: ac ſub certa pœna ſufficienter caveant, quod in talibus vel ſimilibus ulterius non excedent.

* Corr. excedentes

IX. *Vt clerici ſententiam ſanguinis non dictent, &c.*

Nullus clericus ſententiã ſanguinis dictet, D aut proferat, aut ſanguinis vindictam exerceat, aut ubi exercetur, interſit: nec quiſquam clericus litteras dicter aut ſcribat pro vindicta ſanguinis deſtinandas; nec illam partem * cerugiæ exerceat, quæ ad uſtionem, vel inciſionem inducit: nec quiſquam purgationi aquæ ferventis ſeu frigidæ, ſeu ferri candentis, ritum cujuſlibet benedictionis aut conſecrationis impendat: ſciens, quod ſi ex hujuſmodi mors vel membri mutilatio fuerit ſubſecuta, irregularitatis laqueum non evadet.

* chirurgiæ

E X. *Vt vicariæ non committantur laicis, vel clericis uxoratis.*

Prohibemus quoque, ne archidiaconi & alii rectores eccleſiarum, laicis vel clericis uxoratis ſuas præſumant committere vicarias: & ad hoc dicti archidiaconi & eccleſiarum rectores per ſuſpenſionem officii & privationem beneficii, laici autem vel clerici uxorati, ne hujuſmodi vicarias recipiant, per excommu-

ANNO CHRISTI 1279.

excommunicationis ſententiam a ſuis diœceſanis compeſcantur omnino.

XI. *Vt clerici arma non portent.*

Diſtricte præcipimus, ne ſacerdotes vel clerici, in quovis ordine conſtituti, gladium vel cultellum, quod vulgariter dicitur bord, portent, niſi eis manifeſti timoris cauſa ingruerit: nec tunc abſque licentia prælatorum portent.

XII. *Vt non cohabitent mulieribus.*

Inhibemus diſtrictius, ut nullus clericus beneficiatus, aut in ſacris ordinibus conſtitutus mulieres aliquas in domibus ſuæ habitationis retinere, vel alibi eis cohabitare præſumat: qui vero ipſas nunc tenet, niſi infra tres menſes, ab ultimo die præſentis ſynodi in antea numerandos, eas a cohabitatione ſua prorſus ejecerit, vel qui ejectas reſumpſerint, vel eis cohabitaverint, extunc ſe ſciant excommunicationis ſententia innodatos: a qua ſententia per ſuum diœceſanum abſolvi poſſint, primo de ſuis cohabitationibus mulieribus prædictis ejectis, ac ipſis clericis ab earum omnino cohabitationibus ſeparatis, & ſufficienti præſtita cautione, quod contra conſtitutionem hujuſmodi de cætero non venient, ſed ipſam omni tempore inviolabiliter obſervabunt.

XIII. *De reverentia in Divinis officiis adhibenda.*

Suademus, ut quotieſcumque clericos contigerit ſimul vel ſingulariter incedere ante altare, ſeu figuram B. Virginis, aut etiam crucifixi, & maxime cum pro Divinis officiis intrant chorum, inclinent capita ſua, depoſitis pileis reverenter, atque inſtruant & inducant laïcos diligenter. Volumus, quod omnes clerici, quotieſcumque in Divinis officiis, Ave Maria audiverint, flexis genibus ſe reverenter inclinent: prohibentes ne clerici beneficiati, aut in ſacris ordinibus conſtituti, diſcalciati, ſeu nudis pedibus, chorum intrare ſeu in ipſo ſtare præſumant, dum ipſa Divina officia celebrantur. Item quod preſbyteri ſine cappis rotundis vel ſuperpelliciis ad pſallendum horas canonicas, maxime veſperas, matutinas, vel Miſſam, eccleſias ingredi, vel in eis ſtare non præſumant; niſi forte eſſent extranei viatores, aut etiam peregrini.

XIV. *Vt qui ſuas diœceſes viſitant, eas ſumptibus non graveni.*

Quoniam, ſicut audivimus, nonnulli eccleſiarum prælati & perſonæ eccleſiaſticæ noſtræ legationis, & maxime regni Hũgariæ, cum ſuas diœceſes vel parochias viſitant, A vel ex aliis cauſis ad eccleſias ipſas declinant, gravibus & importabilibus fere deſcenſibus non ſolum in prælatis & clericis, verum etiam in laïcis reprobandis atque damnandis, eccleſias, vel parochias ipſas plerumque aggravant & moleſtant: nos hujuſmodi deſcenſus graves, oneroſos, difficiles & importabiles fieri de cætero prohibentes, ſtatuimus quod, cum prælatos & perſonas prædictas ex juſtis & rationabilibus cauſis ad eccleſias ipſas declinare con- B tigerit, ſic ſe honeſte habeant & modeſte, ſe ſuaſque familias a ſuperfluis & illicitis cohibentes, quod per immoderatos deſcenſus hujuſmodi, eccleſiæ importabiliter non graventur: in prædictis & aliis taliter ſe habentes, quod ipſi non quæ ſua ſunt, ſed Ieſu Chriſti potius, quærere videantur. Qui autem in prædictis exceſſerint, per ſuperiores ſuos abſtinere atque deſiſtere, & de illatis gravaminibus ſatisfacere læſis & gravatis eccleſiis, per cenſuram eccleſiaſticam & alia prompta remedia, ſublato cujuſlibet C fruſtratoriæ appellationis obſtaculo, compellantur.

XV. *Ne quis beneficium eccleſiaſticum accipiat de manu laicorum.*

Prohibemus ne aliquis abbatiam, præpoſituram, priorarum, plebanatum, capellaniam, vel aliquod beneficium eccleſiaſticum de manu recipiat laïcorum: ſtatuentes quod archiepiſcopi, epiſcopi, & alii, ad quos de jure, vel conſuetudine, ſeu privilegio, abbatum vel aliorum confirmatio, inſtitutio, vel proviſio ſpectat, nullum confirmare vel D inſtituere præſumant, niſi eis prius de canonica ipſorum electione, & eligentium ac electi, inter eos plene conſtet; veris patronis in illis eccleſiis, in quibus illius obtinent patronatum, juſtitia ac jure plene ſervatis ac ſalvis, quæ eis a ſacris canonibus conceduntur atque ſervantur.

XVI. *Vt omnes in beneficiis curam animarum habentibus perſonaliter deſerviant.*

E Cum ad beneficia eccleſiaſtica, curam habentia animarum annexam, tales quæri debeant & admitti, qui in ipſis beneficiis velint & valeant reſidere, & perſonaliter per ſeipſos, & non per alios deſervire: ordinamus atque præcipimus, ut omnes & ſinguli plebani, rectores, & capellani eccleſiarum parochialium totius legationis nobis commiſſæ, in ipſis deſerviant per ſe ipſos, & non per vicarios: prohibentes, ne aliqui talium eccleſiarum rectores de cætero abſque diœceſanorum conſenſu, quibus eccleſiæ ipſæ ſubſunt, aliquos inſtituant vicarios, vel inſtitutos in eis teneant, vel ſuſtineant: & qui contra fecerint, fructibus & proven-

ANNO CHRISTI 1279.

proventibus illius eccleſiæ per annum ſint ipſo jure privati: dictique fructus de mandato diœceſani epiſcopi in libris & ornamentis eccleſiaſticis ad opus ejuſdem eccleſiæ irrevocabiliter expendantur: nec antea percipiant de fructibus eccleſiarum ipſarum, quam ſufficienter caverint, quod hujuſmodi conſtitutionem inviolabiliter obſervabunt. Illos autem qui contra tenorem conſtitutionis præſentis receperint vicarias, ſuorum ordinariorum arbitrio relinquimus puniendos.

XVII. *Vt eccleſiaſtici a coniurationibus & conſpirationibus abſtineant.*

Conjurationes, conſpirationes, & colligationes inter perſonas eccleſiaſticas, quocumque modo, fraude, vel ingenio, omnino de cætero fieri prohibemus; factaſque, necnon juramenta, promiſſiones, obligationes, & alia ſuper prædictis præſtita, vel quæ de cætero ſuper eis fieri contigerit vel præſtari, aut earum occaſione, penitus reprobamus, diſſolvimus, atque caſſamus: & eos, qui hujuſmodi promiſſiones, obligationes, aut etiam juramenta, ſub aliquibus, etiam pecuniariis vel aliis pœnis fecerunt, aut etiam præſtiterunt, protinus abſolventes, ipſos decernimus, ad obſervationem conjurationum, conſpirationum, & obligationum ipſarum, vel ſolutionem aliquarum pœnarum ſive pecuniarum, aliquatenus non teneri: ſtatuentes, quod qui in talibus de cætero inventi fuerint exceſſiſſe, præter excommunicationem, quam ipſo facto incurrent, a ſuis diœceſanis aut aliis ſuis ſuperioribus, per privationem perpetuam aut etiam temporalem beneficiorum quæ obtinent, & alias pœnas, taliter caſtigentur, quod pœna ipſorum tranſeat aliis in exemplum. Quam conſtitutionem, quantum ad pœnas imponendas, ad promotiones ſeu mediationes prædictarum conjurationum, conſpirationum, colligationum, juramentorum, promiſſionum, & obligationum prædictarum, extendi volumus & mandamus.

XVIII. *Vt parochi, antequam eant ad ſynodum, viſitent infirmos.*

Statuimus, quod cum ex deliberatione & ordinatione epiſcoporum, archiepiſcoporum, & aliorum ordinariorum, ſynodus fuerit celebranda, per duos, tres, vel tot dies qui ſufficere videantur, antequam ſe ponant in via eundi ad ſynodum, rectores patriarchalium* eccleſiarum, earumque perpetui vicarii, qui præſidentes* ſynodo faciendæ fuerint, generaliter, ſive ſpecialiter, ſeu ſingulariter evocati, diligenter inquirant, ſi qui ſint infirmi, ſeu debiles in parochiis ſuis; eoſque viſitent, etiam non requiſiti, & faciant circa eos quidquid neceſſe fuerit ad animarum ſalutem.

* Corr. parochialiū
* f. præſentes

XIX. *Vt adeant ſynodum omnes ad eam conuocati, & quo cultu ornatuque.*

Statuimus etiam, & præcipimus, ut omnes tam regulares quam ſæculares, in dignitatibus, ſeu perſonatibus conſtituti illius metropolitanæ, in qua provincialis, & illius diœceſis, in qua epiſcopalis ſynodus fuerint celebranda, veniant: niſi remanſerint de ſuorum ſuperiorum licentia ſpeciali, de quorum ordinatione ſynodus fuerit facienda. Et ſi taliter impediti fuerint, quod ad ſynodum venire non poſſint, legitimum excuſatorem clericum cum pleno mandato ad acceptandum, & recipiendum ea, quæ in ſynodo fuerint ordinata, tranſmittant. In eundo & redeundo, honeſte ambulent, & honeſta acquirant hoſpitia, & in eis circumſpecte ſe habeant & modeſte: ne vita, mores, & geſtus clericorum, populo fiant in ſcandalum & contemptum. Qui vero ex cauſa ad ſynodum ire vel venire non poſſunt, eam archidiaconis, & archidiaconi ſuis diœceſanis, ſtudeant nunciare. Quod ſi in veniendo, & denunciando rationabilem cauſam, negligentes, ſeu contemptores extiterint: ad diœceſanorum ſuorum arbitrium puniantur. Præterea ſtatuimus, quod archiepiſcopi, epiſcopi, abbates, & quilibet alii, qui ex privilegio mitris utuntur, mitrati cum ſuperpelliciis, ſtolis, & cappis, ſeu pluvialibus; præpoſiti vero, priores, & alii inferiores prælati, cum ſuperpelliciis & ſtolis, ſi diaconi ſaltem ſint, & ſi velint, pluvialibus ſeu cappis; rectores vero, & ſimplices ſacerdotes, cum cottis ſeu ſuperpelliciis, & ſtolis tantum; inferioris vero ſtatus vel ordinis clerici, cum cottis ſynodum intrent: & in ea devote & cum reverentia uſque ad finem, niſi caſus neceſſitatis emerſerit, perſeveret. Religioſi* quoque, nullam prælaturam vel adminiſtrationem habentes perpetuam, permittimus in habitu ſuo cum ſtolis in ſynodo poſſe ſtare, etiamſi adminiſtrationem habeant.

* Corr. Religioſos

XX. *Vt omnes curam animarum habentes, in presbyteros ordinentur.*

Statuimus etiam, quod omnes abbates, præpoſiti, priores, plebani, & alii eccleſiarum prælati & rectores, curam animarum habentium, promoti ad dignitates ſeu curas prædictas ante concilium Lugdunenſe noviter celebratum, ſi presbyteri non ſunt, in proximis futuris quatuor temporibus ſucceſſive ſe faciant uſque ad ſacerdotium ordinari, aut omnino dimittant hujuſmodi dignitates & curas: & per ſuos diœceſanos ſeu ſuperiores, ſublato cujuſlibet appellatio-

ANNO CHRISTI 1279.

tionis obſtaculo, amoveantur a dignitatibus & curis prædictis, niſi in ſacerdotes fuerint ordinati. Inſtitutis autem ſive inſtituendis, poſt concilium Lugdunenſe præfatum, per diœceſanos & alios ſuperiores eorum denuncietur ſingulariter ſingulis, & univerſaliter univerſis, quod niſi infra annum a die ſuæ conſtitutionis in dignitatibus & beneficiis, curam animarum habentibus, in preſbyteros fuerint ordinati, ipſo jure hujuſmodi beneficiis ſint privati, & beneficia illa per illos, ad quos eorum ordinatio ſpectat, extunc de perſonis idoneis libere ordinentur.

XXI. *Ut oleum ſanctum & euchariſtia ſub clavi ſerventur.*

Statuimus, ut per omnes eccleſias, chriſma, oleum ſanctum, & euchariſtia, ſub fideli cuſtodia clavibus adhibitis conſerventur: ita ut non poſſit ad illas manus impia extendi. Si vero is, ad quem ſpectat cuſtodia, ea incaute reliquerit, tribus menſibus ab officio & beneficio ſuſpendatur: & ſi per ejus incuriam aliquid inde nefarium contigerit, gravius puniatur.

XXII. *De Divinis officiis celebrandis.*

Nullus permittatur deſervire altari, vel epiſtolam legere, niſi in ſuperpellicio & cappa clauſa. Sacerdos quoque diurnum officium pariter & nocturnum diſtincte & aperte, quantum Deus dederit, celebret, & devote.

XXIII. *De intruſis in beneficia.*

Quia multorum aſſertione comperimus, & pro certo didicimus, quod in multis eccleſiis, ac monaſteriis, & eccleſiaſticis beneficiis noſtræ legationis, multi per ſæcularem potentiam abſque libero & legitimo eccleſiaſticarum perſonarum aſſenſu, ad quas ipſarum electio, ordinatio, proviſio, & inſtitutio pertinere dignoſcitur, damnabiliter ſunt intruſi, ac quotidie intruduntur, contra ſacrorum ſtatuta canonum & eccleſiaſticam libertatem; ex quo multa provenerunt & proveniunt quotidie detrimenta, & animarum deploranda pericula ſubſequuntur: ſtatuimus, quod nullus laïcus, cujuſcumque autoritatis extiterit ſive ſtatus, aliquem de cætero in eccleſiis, vel monaſteriis, aut eccleſiaſticis beneficiis legationis prædictæ, ponere vel intrudere quacumque occaſione, vel autoritate, quin potius tranſgreſſione ſeu temeritate; præſumat; ſalvo & reſervato jure patronatus veri competentis patroni, prout canonica jura declarant. Decernimus autem inſtitutiones, ſive intruſiones talium, nullas eſſe, nullumque jus competere ſic intruſis: & niſi intruſi hujuſmodi, infra ſex menſes, eccleſias, monaſteria, ſive beneficia, quæ de facto, modo ſunt adepti prædicto, omnino & ſine difficultate dimiſerint; & quicumque alii de cætero aliqua beneficia eccleſiaſtica per manus receperint laïcorum, & electionibus, poſtulationibus, proviſionibus, ſeu inſtitutionibus, ad minas, comminationes, terrores, ſive impreſſiones laïcorum quorumcumque aliorum, præſumpſerint conſentire; extunc ſe ſciant excommunicationis ſententiæ ſubjacere; ipſoſque per diœceſanum, & alios, quibus eccleſiæ, monaſteria, & beneficia ſunt ſubjecta prædicta, arctius compellendos ea dimittere, & ſatisfacere de fructibus & proventibus exinde perceptis, invocato ad talium proterviam conterendam, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis.

XXIV. *Ut eccleſiaſtici non agant coram judice ſæculari.*

Inhibemus, ne perſonæ eccleſiaſticæ agant, vel reſpondeant, ſive fidejubeant, aut ſe aſtringant, vel obligent, coram judice ſæculari: niſi de his, & ſuper his, quæ ad ſæculare, non eccleſiaſticum forum ſpectāt, & de quibus abſque ſacrorum canonum injuria & contradictione in prædictis, vel aliis, poteſt per eccleſiaſticas perſonas ſæculare forum adiri. Perſonas autem eccleſiaſticas, quæ contra hujuſmodi inhibitionem venire præſumpſerint, & judices ſæculares, qui perſonas præfatas coram ſe agere, reſpondere, vel fidejubere, aut ſe aſtringere, vel alia facere, quæ ad forum ſæculare non pertinent, contra privilegia ordini clericali vel perſonis eccleſiaſticis, generaliter ſeu ſpecialiter ab homine vel a jure conceſſa, compulerint; niſi poſtquam de hoc exceptum fuerit coram eis, ab hujuſmodi proceſſu omnino deſtiterint, & revocaverint omnem proceſſum habitum contra perſonas prædictas, excommunicationis ſententiæ volumus ſubjacere: a qua per diœceſanos locorum, in quorum juriſdictione perſonæ hujuſmodi conſiſtunt, poſt ſatisfactionem idoneam & condignam, uxta formam eccleſiæ poſſint abſolvi.

XXV. *Ut coram eodem, de perſonalibus injuriis, & eleemoſynis eccleſiæ factis, non litigent.*

Nullus ſacerdos, vel aliqua perſona eccleſiaſtica de perſonalibus injuriis, vel eleemoſynis eccleſiæ factis, coram ſæculari judice audeat litigare, niſi de licentia ſui epiſcopi.

XXVI. *Ne habeant in domibus ſuis prolem in ſacro ordine ſuſceptam: nec aleas. Sint illorum liberi, famuli majoris eccleſiæ.*

Prohibemus ſacerdotibus & aliis clericis in

ANNO CHRISTI 1279.

in ſacris ordinibus conſtitutis diſtricte, ne ſecum prolem habeant, quam in ſacro ordine genuerunt, propter ſcandalum: & ne hujuſmodi parochiales ſacerdotes in domibus ſuis habeant aleas vel taxillos, diſtrictius inhibemus. Filii autem ſive filiæ prædictorum, in familia, ſive famulatu, ſeu pro famulis majoris eccleſiæ, cui ſunt immediate ſubjecti, redigantur, ac etiam teneantur.

XXVII. *De reliquiis Sanctorum.*

In cuncilio ſtatutum eſt, ut amodo reliquiæ extra capſam nullatenus oſtendanrur, niſi in præcipuis feſtivitatibus, vel ad hoc ex devotione concurrentibus peregrinis, ſicut quarumdam eccleſiarum laudabilis conſuetudo expoſcit, nec aliquo modo exponantur venales: inventas autem de novo nemo publice venerari præſumat, niſi prius autoritate Romani pontificis fuerint approbatæ. Qui vero contra fecerit, ſi clericus fuerit, ab officio & beneficio ſe noverit ſuſpenſum; ſi laïcus, per menſem ingreſſum eccleſiæ ſibi noverit interdictum.

XXVIII. *Qui ſint admittendi ad prædicandum. Et de quæſtoribus.*

Nullus paſſim recipiatur ad prædicandum, niſi fuerit authentica perſona, vel alias per ſedem apoſtolicam privilegiata, aut ad hoc per epiſcopum deſtinata. Quæſtores quoque eccleſiarum tantum ea dicant populo, quæ in litteris domini Papæ vel epiſcopi continentur. Sacerdotes tamen loci populum ſibi commiſſum diligenter inducant ad eleemoſynas erogandas intuitu pietatis, non animo extorquendi. Nullus etiam quæſtuarius pro hoſpitalibus vel aliis ſimilibus locis, recipiatur ad eleemoſynas quærendas ſine litteris domini papæ aut legatorum ejus, vel diœceſanorum ipſorum.

XXIX. *Ut res eccleſiæ pignori non obligentur.*

Statuimus, quod ornamenta eccleſiæ non obligentur pignori, niſi pro neceſſitate eccleſiæ, de licentia epiſcopi, cum conſilio parochianorum. Prærerea ſtatuimus, quod nullus prælatus, ſuperior vel inferior, aut eccleſiarum rector, pro alio fidejubere, nec poſſeſſionem eccleſiæ ſuæ, vel alias res eccleſiaſticas quaſcumque, mobiles aut immobiles vel ſe moventes, præſertim ſacras, pro alieno facto obligare præſumat, nec etiam pro ſuo facto proprio, niſi evidentem in utilitatem ſuæ cedat eccleſiæ, & cum licentia diœceſanorum, & cum aſſenſu capituli, ſive conventus illarum eccleſiarum, ſive monaſteriorum, quæ habent capitulum vel conventum. Tranſgreſſores autem conſtitutionis hujuſmodi, per ſuos ſuperiores compellantur reficere omne damnum, quod monaſterio & eccleſiæ ex fidejuſſione vel obligatione hujuſmodi incurriſſent.

XXX. *Ut res eccleſiæ a rectoribus non donentur.*

Statuimus, & ſtatutum etiam declaramus, quod eccleſiarum rectores de bonis mobilibus, vel juribus, ſeu libris, aut ornamentis, ad eccleſias ipſas ſpectantibus, nihil dare, concedere, vel donare poſſint in vita; nec de ipſis ſeu aliis, mobilibus vel immobilibus, aut ſe moventibus, acquiſitis contemplatione eccleſiarum ipſarum, poſſint condere teſtamentum, niſi in caſibus a jure permiſſis. Quod ſi contra factum fuerit, illud decernimus irritum & inane: præcipientes diſtricte, quod ſucceſſores eorum, qui in talibus exceſſerunt, prædicta bona cum autoritate diœceſanorum & etiam judicum ſæcularium, ſi fuerit opportunum, ad jus & proprietatem ipſarum eccleſiarum efficaciter ſtudeant revocare; ipſique prælati ſe favorabiles & promptos ipſis rectoribus exhibeant in prædictis. Et ſi quis de dictis rectoribus in revocatione hujuſmodi fuerit negligens, ipſos ad id per diœceſanos prædictos compelli volumus & mandamus: archidiaconi quoque, ſinguli videlicet in ſingulis archidiaconatibus ſuis, tam de prædictis, quam aliis ad bonum & utilitatem eccleſiarum ſuorum archidiaconatuum, curam & ſolicitudinem habeant diligentem: & ſi quid ſuper prædictis ac aliis difficultatibus emerſerit, illud diœceſanis ſuis ſtudeant quam citius nunciare.

XXXI. *Ut nemo clericus peregrinetur ſine ordinarii licentia.*

Nullus clericus noſtræ legationis, in quovis ordine conſtitutus, peregrinari extra regnum vel provinciam ſuam præſumat, abſque diœceſanorum epiſcoporum, vel aliorum ſuorum ordinariorum, licentia ſpeciali. Quod ſi quis contrarium fecerit, a beneficio eccleſiæ vel eccleſiarum, in qua, vel in quibus beneficiatus extitit, per unius anni ſpatium ſit ſuſpenſus.

XXXII. *Ut nemo incognitus admittatur ad ſacra peragenda.*

Decernimus, ut nemo incognitus ad miniſtrandum in ſacris ordinibus admittatur, niſi ſui ordinatoris, vel ſucceſſoris ejus, litteras omni ſuſpicione carentes oſtendat, ſuſcepti ordinis mentionem facientes expreſſam. Et qui contra conſtitutionem hujuſmodi venire præſumpſerint, tales ad celebrationem Divinorum admittendo vel retinendo:

nendo: poſt trinam admonitionem vel unam peremptorie, a Divinorum perceptione & ingreſſu eccleſiæ arceantur: & de hoc per diœceſanos epiſcopos inquiſitio frequens fiat.

XXXIII. *Vt fideles Divinis officiis interſint in parochialibus eccleſiis.*

Præcipimus, ut eccleſiarum parochiani ſingulis diebus Dominicis & feſtivis ad Divina officia, ſpecialiter ad Miſſam, vadant ad ſuas parochiales eccleſias, ibique Divina officia, prout Deus dederit, audiant diligenter: nec ipſi parochiani, relicta ſua parochiali eccleſia vel contempta, ad alias eccleſias, cujuſcumque ſint ordinis, religionis, aut ſtatus, ſive hujuſmodi eccleſiæ ſint parochiales ſive non, ad audienda Divina officia, & ſpecialiter Miſſam, præſumant accedere, maxime diebus Dominicis & feſtivis, aut in alienis parochiis vel eccleſiis ad hujuſmodi officia permittantur; ſeu ipſis per alios, quam per ſuos parochiales presbyteros, miniſtrentur eccleſiaſtica ſacramenta, exceptis clericis religioſis tranſeuntibus & peregrinis, qui ad hujuſmodi officia in parochiis, ſive eccleſiis poſſunt recipi alienis; & niſi forte cauſa devotionis majoris aliqui circa hoc a ſede apoſtolica ſint muniti privilegio, aut indulgentia ſpeciali. Parochiani vero, contra conſtitutionem hujuſmodi venientes, a perceptione ſacramentorum; illi autem, qui contra conſtitutionem hujuſmodi parochianos alienos receperint ad Divina, vel eis adminiſtraverint eccleſiaſtica ſacramenta, ab executione ſuorum ordinum noverint ſe ſuſpenſos: & qui parochianis alienis taliter ſuſpenſis eccleſiaſtica miniſtrare præſumpſerint ſacramenta, excommunicationis ſententiam ipſo facto ſe noverint incurriſſe: a qua, congrua ſatisfactione exhibita illi parochiali rectori, cujus parochiano miniſtrare præſumpſit* eccleſiaſtica ſacramenta, per diœceſanos epiſcopos ſecundum formam eccleſiæ poſſint abſolvi.

* præſumpſerint

XXXIV. *Vt rationes reddantur ab iis qui bona eccleſiaſtica adminiſtrant.*

Omnes autem abbates, præpoſiti, priores, & alii prælationem habentes, ſaltem ſemel, de ſuis omnibus redditibus & expenſis, & ſtatu eccleſiarum ſuarum; cæteri vero adminiſtratores, camerarii, ſeu officiales, tam interiores quam exteriores, bis in anno duobus terminis, uno videlicet in feſto S. Thomæ apoſtoli, altero in feſto S. Gregorii, reddant in capitulo plenariam rationem, cōſuetudine quarundam eccleſiarum, ubi pluries ratio reddi ſolet, in ſuo robore duratura: in quibus ſi prælati & officiales prædicti, negligentes ſeu infideles & mendaces inventi fuerint, ſecundum qualitatem culpæ, per epiſcopum vel alium ſuum ſuperiorem puniantur. Alii vero ipſo facto adminiſtrationes admittant, gravius juxta arbitrium epiſcopi vel ſui ſuperioris ulterius puniendi.

XXXV. *Vt iidem mutuo non dent vel accipiant.*

Inhibemus abbatibus, præpoſitis, prioribus, plebanis, rectoribus eccleſiarum, & clericis univerſis, ne ipſi mutuo dent, vel accipiant, abbates, præpoſiti, ultra duas vel tres marchas; cæteri, unam marcham: ſine notitia & conſenſu capituli ſui, vel majoris partis, ac diœceſani epiſcopi aſſenſu ſpeciali.

XXXVI. *Vt bona eccleſiaſtica non alienentur.*

Prohibemus inſuper, ne inferiores prælati abſque epiſcoporum, nec ipſi abſque archiepiſcoporum, nec ipſi metropolitani abſque ſedis apoſtolicæ licentia ſpeciali, aliqua de bonis immobilibus, vel juribus ad monaſteria ſive eccleſias ſuas ſpectantibus, niſi in caſibus a jure permiſſis, alienare præſumant. Quod ſi contra fecerint, pro irrito habeatur: & alienantes, ſi inferiores prælati ſint, a ſuorum ordinum; archiepiſcopi & epiſcopi a pontificalium executione, ſint ipſo facto ſuſpenſi: quam ſuſpenſionem ſuperiores ordinarii alienantium, alienatis prius ad jus & proprietatem monaſteriorum ſeu eccleſiarum revocatis, vel alias indemnitati ipſorum monaſteriorum & eccleſiarum proviſo, valeant relaxare.

XXXVII. *Vt eccleſiæ non graventur indebitis exactionibus.*

Statuimus, quod eccleſiæ parochiales, vel aliæ eccleſiæ, ſeu monaſteria, per majores, ſeu minores, vel perſonas, ſeu magiſtros, aut capitula cathedralium eccleſiarum, vel aliarum eccleſiarum prælatos, novis, injuſtis, & indebitis exactionibus non graventur, nec eis novi imponantur cenſus, aut indebitas exactiones inducant, nec veteres augeant penſiones. Qui vero inventi fuerint in talibus eccleſias moleſtare aut aggravare prædictas: ſi epiſcopi, per metropolitanos eorum; ſi inferiores perſonæ, per ſuos diœceſanos, a talibus per cenſuram eccleſiaſticam, & alia opportuna remedia deſiſtere compellantur.

XXXVIII. *Vt archidiaconi iuri canonico per triennium ſtuduerint, vel ſtudeant.*

Cum tam de jure, quam de generali conſuetu-

ANNO CHRISTI 1279.

ſuetudine, multarum eccleſiarum archidia- A coni juriſdictionem habeant cauſas matrimoniales & plerumque alias audiendi, examinandi, atque decidendi: ſtatuimus atque præcipimus, quod nulli de cætero in regno Hungariæ & provincia Poloniæ in archidiaconos aſſumantur, niſi in jure canonico taliter ſint inſtructi atque periti, quod cauſas hujuſmodi ſecundum jura & rationabiles conſuetudines locorum, in quibus hujuſmodi juriſdictionem obtinent, audire, examinare, atque decidere poſſint; vel alias in artibus ſint aut in aliis ſcientiis taliter informati, quod in talibus, annuente Deo, veriſimiliter proficere poſſint: & ſi tales in ar- B chidiaconos aſſumi contigerit, teneantur ad minus triennio in canonico jure ſtudere, dimiſſis in ipſis archidiaconatibus talibus vicariis, qui honeſte poſſint ſupplere vices eorum. Hinc autem* ad ſtudium, quantum ad conſtitutionem triennii, ad jam inſtitutos archidiaconos extendi volumus & mandamus: niſi & inſtituti jam facti ſint, & inſtituendi, poſt ſuas inſtitutiones fiant abſque vitio & culpa ipſorum adeo pauperes, debiles, vel infirmi, aut alias inhabiles ad ſtudendum, quod ſtudium incipere nequeant, vel perficere, aut terminare inceptum: quibus impedimentis ceſſantibus, teneantur incipere, & inceptum perficere ſtudium, ut ſuperius eſt expreſſum. Ad prædicta quoque implenda archidiaconi ſupradicti a ſuis diœceſanis, per amotionem & privationem perpetuam a ſuis archidiaconatibus, compellantur. Indulgemus autem archidiaconis ſupradictis, quod infra triennium, quo ſtudio præfato vacabunt, archidiaconatuum & aliorum beneficiorum ſuorum fructus & proventus cum ea integritate percipiant, cum qua ipſos perciperent, ſi in dictis archidiaconatibus vel beneficiis perſonaliter morarentur: quotidianis diſtributionibus, quæ in pane & vino ſingulis vel certis diebus exhibentur, dumtaxat exceptis: niſi in fraudem præſentis conſtitutionis redditus, qui conſueverunt in pecunia percipi, ordinarentur pro diſtributionibus panis & vini.

*Corr. Hic autem cum ſit quantum ad ſtudium triennii

XXXIX. *De cauſis matrimonialibus.*

Prohibemus, ne cauſæ matrimoniales, niſi diſcretis & gravibus ac honeſtis committantur perſonis, & habentibus juris canonici peritiam vel cauſarum experientiam in talibus opportunam. Statuimus, ut judex in cauſis matrimonialibus teſtes per ſe ipſum, vel alium diſcretum & honeſtum juriſperitum, vel bonam experientiam cauſarum habentem, examinet.

XL. *Quod irritæ ſint inhibitiones, & alia, quibus impediunt prælati, ne ſubditi culpas ſuas revelent ſuperioribus.*

Quia nonnulli prælati, ſæculares & regulares, ſubditis ſuis inhibent, ne eccleſiarum ſive monaſteriorum ſuorum ſtatum, perſonarum, & rerum eorumdem, ſuperioribus ſuis, ſeu aliis per quos ad notitiam eorum perveniat, inſinuent, vel expouant, eoſdem ſubditos ſub juramenti interpoſitione, & aliis vinculis aſtringentes, vel in ipſos, ſi ſecus fecerint, excommunicationis ſententiam proferentes; nonnulli etiam ex eis, ſubditos ipſos, plerumque alios, ſibi obligant, ne de cætero ſive deponant, denuncient aut faciant aliquid contra eos, per quod malum vel damnum aliquod incurrere poſſint; ex quibus frequenter venit, quod cum ſuperiores, eccleſias & monaſteria ipſa viſitant, ipſorum monaſteriorum ſeu prælatorum, aut etiam ſubditorum, ſtatum ſcire non poſſunt: propter quæ multa in eis tam in capite, quam in membris, quæ correctione & reformatione indigent, remanent incorrecta: nos contra hujuſmodi deteſtabiles & periculoſas aſtutias providere volentes, omnia ſuper his vincula interpoſita, obligationes omnes ſuper hoc initas, ſententias, & quæcumque alia hujuſmodi occaſione ſubſecuta, inita ſeu facta, vel quæ inpoſterum ferri vel fieri contigerit, penitus revocamus, relaxamus, atque caſſamus, ac caſſa & irrita nunciamus: decernentes ſubditos, & alios ſupradictos, a prædictis obligationibus, ſententiis, atque pœnis totaliter abſolutos, & ad eorum obſervationem aliquatenus non teneri.

XLI. *Ut ſupellex non teneatur in eccleſiis, niſi ſacra.*

In concilio prohibetur, & nos prohibemus inviolabiliter obſervari, ne ſupellectilia ſacerdotis propria, ſeu alia, in eccleſiis reponantur, aut etiam teneantur, niſi propter hoſtiles incurſus, aut incendia repentina, ad eas oporteat habere refugium: ſic tamen, ut neceſſitate ceſſante, extra eccleſiam portentur.

XLII. *Ut presbyteri parochiales, habeant libros eccleſiaſticos.*

Librum, qui dicitur manuale, habeant ſinguli presbyteri parochiales, ubi contineatur ordo baptiſmi, extremæ unctionis, & hujuſmodi; necnon libros alios, in quibus poſſint tam diurnum quam nocturnum officium celebrare.

XLIII.

ANNO CHRISTI 1279.

XLIII. *Ut profana in cœmeteriis & eccleſiis non peragantur.*

Præcipimus ſacerdotibus, ut Divino officio celebrato, & populo regreſſo ad propria, eccleſias ſuas firmare debeant diligenter. Prohibeant etiam ſacerdotes ſub pœna excommunicationis choreas in cœmeteriis vel in eccleſiis duci: quia, ut ait Auguſtinus, melius eſt feſtivis diebus fodere vel arare, quam choreas ducere. Sub anathematis interminatione prohibemus, ne quis civiles cauſas in eccleſiis vel cœmeteriis agitare præſumat. Nullus etiam de novo ædificare in cœmeterio permittatur: nec fimus, vel immunditiæ aliæ in cœmeteriis adunentur. Talia facientes, quouſque ſatisfecerint, ad voluntatem rectoris, ab ingreſſu eccleſiæ illius arceantur.

B

XLIV. *Ut vigiliæ in eccleſiis non fiant a laïcis.*

Præcipimus, quod eccleſiarum rectores in ſuis eccleſiis vigilias fieri a laicis non permittant, cum ex hoc ſcandala proveniant, & peccata: niſi forſan in illis eccleſiis, in quibus ex devotione fidelium vigiliæ tales conſueverunt fieri ab antiquo.

C

XLV. *Ut priventur ſtipendiis qui horis canonicis non interſunt.*

Ad dilatandum in Divinis officiis eccleſiæ decus, præſenti conſtitutione duximus ſtatuendum, quod præpoſiti, canonici, plebani, & alii eccleſiarum rectores, & clerici univerſi, in præpoſituris, canonicis, & plebanatibus, rectoriis, & aliis eccleſiis, in quibus beneficiati exiſtunt, vel a quibus eccleſiaſtica recipiunt ſtipendia, reſidentiam facientes, horis canonicis, ad minus matutinis, Miſſæ, vel veſperis interſint: cum eis ad hoc D ſint eccleſiaſtica beneficia deputata, ut de ipſis honeſte debeant vivere, ac Deo & dictis eccleſiis in ipſis Divinis officiis cum reverentia deſervire. Quod ſi quis eorum in prædictis * pareat negligens vel remiſſus, & per diœceſanum, vel capitulum, vel alium ſuperiorem, admonitus nõ emendaverit; ſed hujuſmodi negligentiam, ne dicamus contemptum, non videatur emendationi, ſed conſuetudini potius deputare: quotidianis diſtributionibus illius diei, quo abſque rationabili cauſa abfuit a Divinis in aliqua de E tribus horis prædictis, ipſo ſit facto privatus per diœceſanum vel alium ſuperiorẽ ſuum: ſi hujuſmodi negligẽtiam vel contemptum non ſtuduit emendare, officia continuando prædicta, gravius puniendus. Et ut hujuſmodi conſtitutio melius obſervetur, deputentur aliqui a ſingulis capitulis cathedralium, & collegiatarum eccleſiarum, qui abſentias & negligentias talium notent & ſcribant. Parochialium vero ſacerdotum & aliorum

*f. appareat

A clericorum negligentiæ & offenſæ in talibus & aliis, quæ a cura & ſolicitudine pendent eorum, per archidiaconos, præpoſitos, aut alios, & demum per epiſcopos quibus ſubſunt, corrigantur & ſalubriter emendentur.

XLVI. *De iis, ad quos ſepeliendos exigitur una marcha argenti.*

Præſenti quoque conſtitutione declaramus atque decernimus, quod conſuetudo, ſecundum quam archidiaconi Hungariæ, pro occiſis gladio, ſive fuſte, vel alio armorum genere, ſeu veneno, aut quocumque B alio damnabili & reprobato modo, conſueverunt recipere unam marcham argenti antequam ſic occiſi tradantur eccleſiaſticæ ſepulturæ, ad eos qui fulmine percuſſi, fluminibus ſuffocati, exuſti incendio, arboribus oppreſſi aut de equo cadentes, vel aliis ſimilibus, ſive fortuitis caſibus, diem clauſerunt extremum, ſeu interiiſſe noſcuntur, nullatenus extendantur; nec ab eorum heredibus, propinquis, ſive amicis, marcha hujuſmodi exigatur: ſed ſic defuncti, dummodo pœnitentes deceſſerint, vel in morte pœnitentiæ C ſigna apparuerint manifeſta, ſicut alii Chriſtiani eccleſiaſticæ ſepulturæ tradantur: archidiaconi vero per ſuos ordinarios ab hujuſmodi exactione indebita arceantur.

XLVII. *Ut laici non teneant concubinas.*

Prohibeant etiam ſacerdotes, ne laïci publice teneant concubinas: & qui poſt admonitionem tenuerit, tam ipſe quam ipſa, ab ingreſſu eccleſiæ arceantur. Et ſi per hoc ſe non emendaverint, per ſuos diœceſanos fortius compellantur.

D

XLVIII. *Ut meretrices nemo in domibus & poſſeſſionibus ſuis habitare permittat.*

Cum ex vicinitate turpium mulierum, & maxime meretricum publicarum, quæ corpora ſua pro vili pretio vel mercede venalia indifferenter exponunt, multis plerumque peccandi occaſio miniſtretur, ut de multis aliis ſpiritualibus & temporalibus, quæ ſæpiſſime ex earum vicinitate damnabili conſueverunt contingere, periculis taceatur, religio Chriſtiana ac multorum bonorum E honeſtas enormiter infametur: ſtatuimus, quod nulla perſona eccleſiaſtica aut etiam ſæcularis, univerſitas, collegium, vel conventus, hujuſmodi infames & abominandas perſonas in aliqua civitate, caſtro, vel villa, in domibus ſeu poſſeſſionibus ſuis habitare permittat, nec eis vel aliquibus aliis ipſarum nomine, vel pro ipſis, aut infamatis de lenociniis, favore, commercio, aut converſatione, ſive protectione talium mulierum, domos ipſas, vel poſſeſ-

ANNO CHRISTI 1279.

ſionem ſuam eis concedere, locare, vendere, vel donare quocumq; modo vel fraude præſumat. Quod ſi quiſquã contra hujuſmodi conſtitutionem venire præſumpſerit, tamdiu per ordinarios locorum & presbyteros parochiarum, in quibus violatores conſtitutionis hujus deguerint, ab eccleſiæ arceantur ingreſſu, & a perceptione ſacramentorũ habeãtur ſuſpenſi, donec ipſis turpibus perſonis de dictis domibus & poſſeſſionibus prorſus ejectis, & præſtita ſufficienti cautione, quod ulterius in talibus non excedent; & ad mandatum ordinariorum, ſive ſuperiorum, vel presbyterorum parochialium ſuorum tantum de bonis ſuis in pios uſus expendant, quantum pro hujuſmodi locatione, venditione, ſeu conceſſione perceperint, aut percepturi fuerunt occaſione prædicta. Perſonæ autem eccleſiaſticæ, ſi in prædictis exceſſerint, præter prædictas pœnas, per ordinarios ſive ſuperiores ſuos gravius puniantur. Hanc autem conſtitutionem ad publicos adulteros, & inceſtuoſas, & ad publicas adulteras & inceſtuoſos, quos & quas excommunicationis ſententiæ decernimus ſubjacere, extendi volumus & mandamus.

XLIX. *Vt bona decedentium clericorum a laicis non occupentur.*

Statuimus, quod ad bona decedentium epiſcoporum ſeu epiſcopatuum, & aliorum inferiorum prælatorum, ſecularium ſeu religioſorum, monaſteriorum, vel aliarum eccleſiarum vacantium, nullus laïcus, quantæcumque & cujuſcumque ſit altitudinis, exiſtentiæ, conditionis, vel ſtatus, manus ſuas extendi faciat vel permittat, bona hujuſmodi auferendo, aut etiam occupando, occaſione juris patronatus, vel alio quocumq; prætextu. Quod ſi quis laïcorum contra conſtitutionem hujuſmodi venire præſumpſerit: ingreſſum eccleſiæ, & perceptionẽ ſeu participationem ſacramentorum uſque ad ſatisfactionem omnium occupatorum, ſubtractorum, ac etiam ablatorum, ſibi noverit interdicta: ſalvis aliis prædictis, & in aliis conſtitutionibus noſtris expreſſis.

L. *Vt alienare bona eccleſiaſtica non liceat.*

Statuimus, quod nulla perſona eccleſiaſtica aut etiam ſæcularis, cujuſcumque ſit exiſtentiæ, ordinis, dignitatis, vel ſtatus, vel ſub prætextu juris patronatus, quod ſe habere dicat, contendat vel aſſerat, aut in veritate habeat, in aliquibus monaſteriis vel eccleſiis noſtræ legationis, ſeu alio quocumque prætextu vel modo, monaſteria vel eccleſias prædicta, in quibus jura hujuſmodi ſe habere contendunt, aut aliquid de bonis vel iuribus, ad ipſas eccleſias vel monaſteria ſpectantibus, per ſe vel alios occupare, vendere, donare, permutare, locare, aut alio modo quocumque alienare, ſeu bona ipſa aut fructus aliquos in perpetuum vel ad tempus, aut alias in feudum ſive in pignus dare, cõcedere, vel recipere; aut aliquid aliud circa diſpoſitionem & ordinationem eccleſiarum & monaſteriorum prædictorum, ſeu bonorum, mobilium vel immobilium, aut ſe moventiũ, jurium eorumdem, propria autoritate attentare præſumant: veris patronis eccleſiarum & monaſteriorum legationis præfatæ, in quibus eccleſiis & monaſteriis jus obtinent patronatus jure competenti, occaſione hujuſmodi patronatus, ſervato in tantum, in quantũ in hac parte patronis eccleſiarum canonica inſtituta concedunt. Tranſgreſſores autem conſtitutionis hujus, poſtquam a diœceſano & aliis ſuperioribus illarum eccleſiarum, in quibus prædicta, vel prædictorum aliqua attentarint, per caritatem admoniti fuerint, niſi infra terminum ab ipſis diœceſanis, vel per alios dictarum eccleſiarum ſuperiores ſtatuendum eiſdem, ab ipſarum eccleſiarum, vel monaſteriorum, ſeu bonorum, ac jurium eorumdem ſuper prædictis moleſtatione & perturbatione deſtiterint, & ad ipſorum diœceſanorum, ſeu aliorum ſuperiorum arbitrium ſatisfecerint de damnis & injuriis irrogatis, occaſione prædicta, monaſteriis & eccleſiis præfatis; extunc ſe ſciant excommunicationis ſententiæ ſubjacere: a qua, juxta tamen formam eccleſiæ, per diœceſanum, ſatisfactione præmiſſa & ſufficienti cautione quod ulterius in talibus vel ſimilibus non excedant, poſſint abſolvi * præfatos.

LI. *De iure patronatus.*

Præſenti quoque declaramus ſtatuto atque præcipimus, quod quæcumque perſona ſæcularis, cujuſcumque ſit exiſtentiæ, dignitatis, aut ſtatus, quantumcumque liberaliter & abſolute cõcedat, donec " tradat, ſeu tradidiſſe intenderit vel intendat, voluerit vel velit, monaſteria ſeu eccleſias, in quibus jus tantum obtinet patronatus, monaſteriis vel aliis eccleſiis ſæcularibus: illud faciat & facere debeat de illorum diœceſanorum ſeu prælatorum licentia ſeu aſſenſu, in quorum diœceſi vel juriſdictione eccleſiæ vel monaſteria ipſa conſiſtunt. Et tam prædictæ, quam aliæ perſonæ, regulares aut ſæculares, cujuſcumque ordinis, dignitatis, religionis, vel ſtatus, quantumcumque liberaliter & abſolute conceſſerint, donaverint, vel tradiderint, aut concedant, donent, vel tradant, ſeu conceſſiſſe, donaſſe, tradidiſſe, intenderint vel intendant, eccleſias, in quibus jus tantũ obtinẽt patronatus, locis vel perſonis prædictis, nihil aliud intelligatur ſeu præſumatur conferre aut etiam contuliſſe; nec perſonæ, aut loca prædicta aliud ex collatione hujuſmodi recipere vel acquirere, quã in eiſdem eccleſiis ſeu monaſteriis conferentibus

" Corr. donet

ANNO CHRISTI 1279.

bus competens patronatus:ſtatuentes & expreſſius prohibentes, ne aliquæ perſonæ eccleſiaſticæ, aut etiam ſæculares, quibus de monaſteriis,vel eccleſiis hujuſmodi ſunt donationes, conceſſiones, vel collationes factæ, vel in poſterum fient, aliquid,niſi quantum patronis canonica jura conceedunt,exigere, vel extorquere, aut capere motu proprio, vel accipere de bonis mobilibus, vel immobilibus, aut ſe moventibus, vel de juribus monaſteriorum, aut eccleſiarum ipſarum; nec in eis ſtatuere aliquas prælaturas, B ſeu etiam rectorias, nec removere ſive ſupprimere, vel etiam revocare ſtatuta, nec de ipſis monaſteriis, vel eccleſiis, aut temporalibus, ſeu ſpiritualibus, vel juribus eorumdem, niſi quantum ad defenſionem pertineat, ad quam patroni tenentur, diſponere; aut etiam ſe intromittere, vel aliquos in ipſis monaſteriis aut eccleſiis inſtituere, vel deſtituere, hujuſmodi juris patronatus prætextu, quocumque invento colore, præſumant. Decernimus autem irritum & inane quidquid a præfatis perſonis circa monaſteria & C eccleſias, & alia omnia & ſingula prædicta, contra tenorem præſentis conſtitutionis temere contingeret attentari. Per hanc autē declarationem & conſtitutionem, nullum veris patronis ſuper his, quæ ſibi competunt, id eſt, juris patronatus, præjudicium generetur. Si qui vero, quacumque præſumptione contra conſtitutionem hujuſmodi venientes, monaſteria vel eccleſias in prædictis vel prædictorum aliquo moleſtare, ſeu perturbare *, aut de ipſis monaſteriis, vel eccleſiis, ſeu bonis, & juribus eorum, ſe intromiſerint quoquo modo: ingreſſu eccleſiæ & D perceptione ſacramentorum eccleſiaſticorum ſe noverint interdictos, donec ſatisfactione præmiſſa, a perturbatione, & moleſtatione, & aliis ſupradictis deſtiterint, & per diœceſanum illarum eccleſiarum ſeu monaſteriorum, quæ hujuſmodi occaſione læſerant, ad eccleſiæ ingreſſum & ſacramentorum perceptionem fuerint reſtituti *. eccleſiaſtica miniſtraverint ſacramenta, per ſex menſes a collatione ſacramentorum noverint ſe ſuſpenſos.

* *add.* præſumpſerint.

* *f.* qui autē iis eccl. min. ſacr.

LII. *Adverſus bonorum eccleſiaſticorū invaſores.*

Cum multorum aſſertione didicerimus, peſtem quādam in regno Hungariæ, & aliis terris noſtræ legationis, contra clerum & eccleſiaſticam libertatem invaluiſſe jamdudū; videlicet, quod laici eccleſias, monaſteria, earumque poſſeſſiones & jura, juris patronatus, ſeu alio quocumque prætextu, non abſque damnabili & manifeſta ſacrilegii nota, quaſi indifferenter occuparunt hactenus, & quotidie occupant, & damnabiliter detinent occupata, quarum aliquæ ſunt deputatæ habitationi & uſibus laicorum, aliæ vero A uſibus jumentorum & aliorum animalium, altaribus & aliis ad cultum Divinum ibi ſtatutis pia devotione fidelium & auctoritate pontificum, deſtructis & totaliter deformatis: nos contra hujuſmodi peſtem, quam pati nullo modo poſſumus nec debemus, omnino intendentes de ſalubri remedio providere: omnes & ſingulos eccleſiarum & monaſteriorum bonorum, ac hujuſmodi detentores, ex parte Dei omnipotentis, & ſub obteſtatione Divini judicii, admonemus, quatenus eccleſias, monaſteria, earumque poſſeſſiones & jura, quæ taliter occuparunt ſeu detinent occupata in regno & terris prædictis, diœceſanis epiſcopis, vel aliis ordinariis, aut aliis eccleſiaſticis perſonis, ad quas prædicta ſpectare noſcuntur, infra ſex menſes a die publicationis præſentis conſtitutionis computandos, cum fructibus exinde perceptis reddere & reſtituere non poſtponant. Alioquin præfatos detentores, quos excommunicationis ſententiæ decernimus ſubjacere, ad requiſitionem illorum ordinariorum, in quorū diœceſi, vel juriſdictione, aut eccleſiis, vel earum bonis, & juribus, prædicta ſunt commiſſa, vel de cætero committētur, ab omnibus prælatis regni Hungariæ, quantum ad Hungaros, & ab illis de Polonia, quantum ad Polonos, uſque ad reſtitutionem & ſatisfactionem condignam excommunicatos publice præcipimus nunciari, pulſatis campanis & candelis accenſis, diebus Dominicis & feſtivis: cōtra quos ſi opus fuerit, invocetur auxiliū brachii ſæcularis.

ANNO CHRISTI 1279.

LIII. *De iiſdem.*

Cum eccleſiæ & monaſteria, ſecundū traditiones evangelicas, apoſtolicas, atque canonicas, ſint & eſſe debeant domus orationum, non ſpeluncæ latronum, vel munimenta prædonum: dolentes referimus, quod quidam, & non pauci, in regno Hungariæ, & terris noſtræ legationi ſubjectis, multa monaſteria muraſque eccleſiaſticas poſſeſſiones, & jura ad ipſas ſpectātia occupaſſe, pleraque ex eis incaſtellaſſe dicuntur; & cum * E ipſis & eccleſiis, & monaſteriis, ad laudem Dei continua debeantur eccleſiaſtica officia celebrari, & pro animabus, tam defunctorum quam vivorū devotæ preces & orationes deferri, in ipſis tyranni raptores habitant & prædones, rapinæ ſpoliaque reconduntur & prædæ; & quod valde horrendum eſt, loca ipſa Deo dedicata & ſanctificata, frequēter humano ſanguine & ſemine polluuntur. Cum autē ea, quæ ſunt juris Divini, nullo modo debeant ad humanos uſus converti, maxime tam deteſtabiles & profanos: nos nulla ratione volentes tantam iniquitatem & perverſitatem conniventibus oculis pertranſire, omnes & ſingulos cujuſcumque exiſtentiæ, nobilitatis, ſtatus, aut cōditionis,

* *add.* in

qui eccleſias, monaſteria, aut bona vel jura ipſorum occupare, incaſtellare, vel violenter invadere præſumpſerunt, aut invaſa ſeu occupata detinent, aut de cætero invadere ſeu etiam incaſtellare & occupare propria temeritate præſumpſerint (niſi infra terminum ſeu terminos omnibus communiter & ſingulis ſingulariter ab illis prælatis, in quorum diœceſi & juriſdictione, eccleſiæ, monaſteria, bona, & jura conſiſtunt præfata, peremptorie ſtatuendos, monaſteria, eccleſias, poſſeſſiones & jura illis perſonis eccleſiaſticis, ad quos pertinent ſupradicta, libere & abſque difficultate reddiderint & reſtituerint, & de fructibus, proventibus, B atque damnis, ad mandatum prælatorum ipſorum ſatisfecerint competenter, caverintque ſub certis pœnis, quod ulterius in talibus non excedent) anathematis vinculo decernimus & volumus eſſe ligatos: a quo abſolvi non poſſint, niſi prædicta reſtituerint, & ad mandatum ipſorum prælatorum plene ſatisfecerint, ut ſuperius eſt expreſſum.

LIV. *Vt iuſtitia per gratiam aut corruptelam non fiat.*

Statuimus, quod nullus judex ordinarius, C vel etiam delegatus, faciat, vel etiam ſe facturum promittat, juſtitiam alicui per gratiam ſeu receptam pecuniam vel promiſſam, aut per alias ſordes, prætextu alicujus odii, temporalis emolumenti, favoris, ſeu lucri: & qui contra fecerit, per annum officium judicandi ſibi noverit interdictum; ad eliminationem litis parti, quam læſerit, nihilo minus condemnandus, prout in conſtitutione felicis recordationis D. Innocentii Papæ IV. de re judicata, edita in concilio Lugdunenſi, cavetur. D

LV. *Vt excommunicati, ab agendo, patrocinando, teſtificando, repellantur.*

Statuimus, quod judices ordinarii, aut etiam delegati, omnes illos, quos per denunciationem, vel alio legitimo modo, excommunicatos ſciverint eſſe ab homine vel a jure, ab agendo, patrocinando, vel teſtificando, in ſuo foro vel curiis, aut judiciis, ex officio ſuo repellant. Iudices autem, qui exceptionem excommunicationis contra agentes, advocantes, vel teſtificantes objectam, non admiſerint, ſed ea non obſtante tales admiſerint ad prædicta, per E menſem unum judicandi officium ſibi noverint interdictum: & proceſſus cum talibus excommunicatis habitus, ſit irritus ipſo facto, nec per proceſſus hujuſmodi judicium *excipienti excommunicationem, ſive ipſam exceptionem habuerint, ſive non, ex quo per eum compoſita fuit hujuſmodi ex- A ceptio, & non fuit admiſſa, aliquod præjudicium generetur.

* Corr. judicum

LVI. *Vt exceptio rei iudicatæ admittatur.*

Statuimus, quod judices ſæculares exceptionem rei judicatæ per eccleſiaſticum judicem, de qua quidem re cognitio ad ipſum eccleſiaſticum judicem de conſuetudine vel de jure pertinet, & viam ipſi propoſitam admittere non omittant. Item econtra eccleſiaſtici judices, cum de re judicata per ſæcularem judicem, de his quæ ad ejus juriſdictionem ſpectare noſcuntur, ex eis coram eis exceptionem hujuſmodi, prout de jure tenentur, admittant. Quod ſi dicti judices exceptiones hujuſmodi forte admittere recuſarent, per ordinarios, de quorum juriſdictione fuerint bona, de quibus, vel perſonæ, contra quas, fuerit judicatum, ad recipiendam & ad admittendam exceptionem hujuſmodi per opportuna remedia compellantur: cum quos Dei timor de malo non revocat, pœna coercere debeat temporalis.

LVII. *Vt iudices ſæculares compellant ad officiū, eos qui ſunt rebelles iudicibus eccleſiaſticis; & viciſſim eccleſiaſtici, eos qui non obediunt laicis.*

Statuimus, quod univerſi & ſinguli noſtræ legationis, cujuſcumque ſint exiſtentiæ, dignitatis, aut ſtatus, temporalem juriſdictionem habentes, ad requiſitionem prælatorum ſeu judicum eccleſiaſticorum, cōtra rebelles & inobedientes eis, vel eorum ſententias contemnentes, ſeu non parentes alias rei judicatæ ab eis, de his & ſuper his, quæ principaliter vel incidenter, de conſuetudine vel de jure, ad forum, juriſdictionem, ſeu cognitionem ipſorum ſpectare noſcuntur, reverenter brachium ſuæ juriſdictionis impendant; rebelles & inobedientes, atque non parentes hujuſmodi, ac excommunicatos quoſque ab ipſis prælatis, ſeu eccleſiaſticis judicibus, ſeu alias ab homine vel a jure, redire ad eccleſiæ unitatem, ac ſatisfacere pro cauſis, pro quibus excommunicationes hujuſmodi incurrerunt, per occupationem bonorum, quæ ſub ſua juriſdictione ſunt, & alia opportuna remedia, compellendo: ad quod præfati judices per cenſuram eccleſiaſticam compellantur. Ipſi vero prælati & eccleſiaſtici judices verſa vice, laïcorum judicium ſua juriſdictione, in his & ſuper his, quæ canonicis non obvient inſtitutis, quoad vivent, & contra inobedientes, & rebelles illorum, ac ipſorum ſæcularium judicum juſtis ſententiis non parentes, gladium ſuæ poteſtatis & autoritatis, eccleſiaſticam ſcilicet cenſuram, impendant, cum ab ipſis ſæcularibus judicibus ſuper hoc fuerint requiſiti.

LVIII. *De poteſtatibus ſæcularibus, quæ prohibent appellantes ſedem apoſtolicam.*

Statuimus, quod omnes cauſæ ad forum

ANNO CHRISTI 1279.

eccleſiaſticum pertinentes, coram ordinariis vel eccleſiaſticis judicibus, juxta ſacras & legitimas ſanctiones, agitari, tractari, vel ventilari debeant, & per eos libere & abſq; impedimento ullo vel obſtaculo terminari. Et ſi quando ſuper hujuſmodi cauſis apoſtolicam ſedem ac alios ſuperiores, ad quos appellare jura permittunt, appellari contigerit: tam appellantes, quam appellati, ad præfatam ſedem, ſeu ad ſuperiores prædictos accedere, ſuper appellationum proſecutionibus, libere & abſque inhibitione aliqua permittantur. Si vero rex, ſeu regina, vel quicumque alii de regno prædicto, poſtquam coram ipſis de hoc proteſtatum fuerit vel exceptum, contra conſtitutionem hujuſmodi venerint, de cauſis hujuſmodi cognoſcendo, vel appellantes ad ſedem apoſtolicam ſeu ſuperiores præfatorum, a proſecutione appellationum ipſarum quomodolibet prohibendo, ſeu alias contra conſtitutionem hujuſmodi exercendo, ab hujuſmodi prohibitione, impedimento, ſeu cognitione omnino non deſtiterint: regi ſeu reginæ præfatis in prædictis excedentibus, tamdiu eccleſiæ ſit interdictus ingreſſus, quouſque omnem proceſſum per eos habitum, in cauſis prædictis (quem caſſum & irritum nunciamus) omneſque prohibitiones & gravamina revocaverint cum effectu. Alii vero duces, barones, & alii inferiores judices, contra conſtitutionem excedentes præſentem, niſi infra triduum poſtquam coram eis ut ſupra denunciatum, proteſtatum fuerit, vel exceptum, prohibitiones, impedimenta, gravamina, ac proceſſus ſuper hujuſmodi revocaverint cum effectu, ac procedendo in cauſis hujuſmodi deſtiterint: ipſo facto excommunicationis ſententiæ ſe noverint ſubjacere, a qua, congrua ſatisfactione præmiſſa, ab epiſcopis, in quorum diœceſi perſonæ vel res, ſuper quibus vel contra quos proceſſerint, juxta formam eccleſiæ poſſint abſolvi.

LIX. *De immunitate eccleſiaſticorum.*

Cum regum, principum, baronum, & aliorum catholicorum fidelium, proprium & peculiare ab antiquo fuiſſe noſcatur, eccleſias, monaſteria, locaque ſacra Deo ædificare; deſtructas vero, ſive conciſas, aut in ſe ſive in miniſtris, vel in facultatibus, juribus, privilegiis, vel immunitatibus ſuis diminuta ſive oppreſſa relevare, reficere, defendere, ac etiam reſtaurare, prout per facti evidentiã, videlicet per ædificationem, refectionem, & reparationem eccleſiarum & monaſteriorum multis & latis poſſeſſionibus, ædificiis, juribus, privilegiis, prærogativis & immunitatibus dotatorum, antiquitas ipſa omni digna veneratione & imitatione teſtatur: multum profecto ab antiquorum & majorum ſuorum videntur veſtigiis deviare, qui eccleſias ipſas, vel earum bona, ſeu jura, deſtruunt, ſcindunt, occupant, vel invadunt, ſeu earum privilegia & immunitates imminuunt, & infringunt, aut qui talibus tacite vel expreſſe conſentiunt, ſeu qui talia* in his ſimilia contra Deum ejuſque eccleſiam atque miniſtros impie committentes, per aſſumptæ poteſtatis vel juriſdictionis officium non compeſcunt, & ab ipſis deſiſtere per remedia opportuna non cogunt. Declaramus igitur atque decernimus, eccleſias, & eccleſiaſticas perſonas ab omnibus angariis & parangariis, exactionibus & collectis, & aliis ſuperinductionibus, oneribus, & muneribus ſordidis laicorum; necnon a præſtationibus tributorum, pedagiorum, ſeu vectigalium pro eccleſiaſticis perſonis, evectionibus, & rebus ipſorum, qui non cauſa mercimonii ſive negotiationis, ſed pro ſuis & eccleſiarum ſuarum neceſſitatibus per terram ſive per aquam ducunt ſeu tranſeunt, omnino immunes & exemptas eſſe juxta canonicas & legitimas ſanctiones, nec per aliquos, cujuſcumque altitudinis, juriſdictionis, ſeu etiam poteſtatis, ad talium præſtationem poſſe vel debere compelli.

*Corr. talia vel his ſimil.

LX. *De eadem.*

Et quia in regno Hungariæ, & aliis terris noſtræ legationis, eccleſiæ & eccleſiaſticæ perſonæ a multis, & in multis, & variis, ſuper prædictis & aliis ſimilibus, indebite & contra juſtitiam aggravantur in periculum animarum illorum, qui talia agunt, & eccleſiarum ac perſonarum eccleſiaſticarum non modicum detrimentum, & derogationem eccleſiaſticæ libertatis: nos autem animarũ ſaluti, & eccleſiarum ac perſonarum eccleſiaſticarum immunitati ſuper hoc providere volentes, diſtrictius prohibemus, ne de cætero eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis talia imponantur, aut exigantur, ſeu extorqueantur ab eis, vel ipſæ eccleſiæ aut perſonæ ſuper talibus præſtationibus quomodolibet moleſtentur. Quod ſi contra prohibitionem hujuſmodi, quiſquam ab eccleſiis vel perſonis prædictis aliquid occaſione prædicta extorquere præſumpſerit vel auferre, ſeu ſuper prædictis, vel eorum aliquo, eccleſias vel perſonas aggravare prædictas: niſi intra triduum omnia reſtituerit, quæ ab hujuſmodi perſonis occaſione prædicta extorſit, ingreſſum eccleſiæ & perceptionem ſacramentorũ ſibi noverit interdictos: quod interdictum, ſatisfactione præmiſſa, per diœceſanum valeat revocari.

LXI. *Ut omnes regulares eodẽ veſtiario induantur.*

Et quia inhoneſtum extitit, quod canonici regulares, vel monachi, diverſis veſtibus veſtiantur, cum ex hoc proveniat invidia, mur-

murmur, & ſcandalũ inter ipſos: ſtatuimus, quod omnes in eodem monaſterio, vel regulari canonica, & ſub eadem profeſſione morantes, indifferenter uno & eodem veſtiario induantur: prohibentes expreſſe, ne quis eorum veſtes aliquas alicujus coloris, niſi tantummodo albi, vel nigri, ſeu griſei habere præſumat, in quibus brunetam nigram, gazzatum, & alium quemcumque pannum notabiliter delicatum, interdicimus univerſis. Veſtes non habeant brevitate vel longitudine deformatas. Qui vero in prædictis exceſſerint, per ſuos diœceſanos, vel ſuperiores alios, caſtigentur: ſalva diſtinctione ac diſcretione diverſorum ordinum, ſervata inter monachos, ſive canonicos, & converſos.

LXII. *De veſtibus regularium.*

Quia, ſicut audivimus, quidam monachi & canonici regulares, ſicut laïci & clerici ſæculares conſueverunt incedere in animarum ſuarum periculum & ſcandalum plurimorum: præcipimus, ut canonici regulares ſine ſuperpelliceis vel tunicis lineis, ſeu cappis clauſis; monachi vero, ſine cappis, aut cucullis, ſeu ſcapularibus, extra domos ſuas de cætero non incedant, nec etiam intra domum. Si vero contra facere præſumpſerint: adminiſtrationem habens, eam ipſo facto amittat; & monachus, ſive canonicus regularis, per abbatem, priorem, vel præpoſitum puniatur: & ſi negligens fuerit, per epiſcopum ſuppleatur.

LXIII. *De abſtinentia regularium.*

Statuimus, ut a die quatuor Coronatorum uſque ad diem natalis Domini, a ſanguine & carnibus omnes monachi, cujuſcumque ordinis (præterquam infirmi, debiles, & delicati, cum quibus abbates diſcretione prævia poterunt diſpenſare) abſtineant, omnibus diebus, exceptis Dominicis, jejunantes. Poterit tamen abbas ex cauſa cum aliquibus, ut aliquando bis comedant, diſpenſare: nec comedant ter in die niſi pueri, infirmi, vel qui in refectorio leget: nec comedant extra domos ſuas in parochiis ſuis, niſi quando procuratio ab aliquibus debetur eiſdem. A ſeptuageſima uſque ad paſcha, quantum ad eſum carnium & eſum ſanguinis, idem præcipimus firmiter obſervari: canonicos autem regulares ſuam regulam regulariter præcipimus obſervare. Præcipimus etiam, quod nullus canonicus regularis diebus Lunæ & Mercurii carnes in refectorio comedat, niſi feſtum novem fuerit lectionum. Silentium autem in clauſtro, refectorio, & dormitorio, firmiter præcipimus obſervari horis debitis & ſtatutis, in loco, ubi ad minus tres monachi aut regulares canonici commorantur: ita ſcilicet, quod aliquis loqui non audeat, niſi voce adeo ſubmiſſa, quod tertius ab ipſo audire non poſſit.

LXIV. *Vt regulares monaſterio non exeant ſine licentia.*

Quoniam, ſicut audivimus, quidam monachi & canonici regulares aliquorum monaſteriorum, conſueverunt extra ſepta ſui monaſterii, tam patenter quam latenter, tam turpiter quam damnabiliter, per terram ſæpius evagari: ſtatuimus, ut nullus, excepto capellano, & illis quibus ex neceſſitate adminiſtratio competit, ſepta monaſterii ſui exire audeat, niſi prius ab abbate vel priore, ſeu præpoſito; & ſi abbas vel prior, ſeu præpoſitus præſentes non fuerint, ab eorum vicariis vel aliis poteſtatem habentibus, eis ſpecialiter licentia ſit conceſſa: quibus abbas, ſeu prior, vel præpoſitus, vel eorum vicarii, ſine cauſa neceſſaria vel rationabili, exeundi licentiam non concedant. Nec etiam obtenta licentia ſine ſocio quis pedes exire præſumat. Si vero abbates, priores, præpoſiti, vel alii regulares prælati, ſeu eorum vicarii, in aliquo præmiſſorum negligentes inventi fuerint vel remiſſi: ſuſpenſionis vel majoris vindictæ ſententia a diœceſanis ſuis ſe noverint puniendos.

LXV. *Vt regulares non recipiant eccleſias ad firmam.*

Prohibemus ne monachi vel canonici regulares, eccleſias ad firmam recipiant, vel conducant, aut ſine licentia diœceſanorum epiſcoporum, vel aliorum ordinariorum, parochialium eccleſiarum capellani exiſtant: ſed ad ſua monaſteria redeant, donec redierint, non celebraturi.

LXVI. *Vt religioſi non venentur, non deſerviant ultra octo dies in parochialibus eccleſiis ſæcularium, &c.*

Si quis religioſus inventus fuerit cum canibus & avibus venatoriis: euicumque occupanti conceduntur a nobis. Nullus regularis cujuſcumque ordinis, continue deſervire audeat in parochialibus eccleſiis ſæcularium ultra octo dies, ſine illius parochialis eccleſiæ ordinarii licentia ſpeciali. Qui vero tales ſcienter ultra octo dies loca capellanorum, ad celebrãdum, vel ad eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrandum, tenuerint vel ſuſtinuerint, ſint ipſo facto ab ordinum executione ſuſpenſi: quæ ſuſpenſio per diœceſanos impoſita eis ſub hujuſmodi exceſſu ſeu tranſgreſſione, pœnitentia competenti, ac injuncto ſibi quod in talibus ulterius non ex-

ANNO CHRISTI 1279.

excedant, valeat relaxari. Excommunicentur, monitione præmiſſa, omnes monachi & religioſi, qui relictis clauſtris ſuis abſque prælatorum ſuorum licentia ad ſcholas ire, vel aliud quam grammaticam, theologiam, aut logicam, in ſcholis audire præſumant.

LXVII. *De vitandis excommunicatis, & ſervando interdicto, maxime a prælatis.*

Quia, ſicut audivimus, & in parte vidimus, in regno Hungariæ & aliis terris noſtræ legationis, eccleſiaſticæ perſonæ, tam ſæculares quam regulares, & plerumque, quod gravius eſt, prælati, excommunicationum, ſuſpenſionum, & interdictorum ſententias in ſingulares perſonas, collegia, univerſitates, ac terras, villas, vel loca a ſuis judicibus, vel a jure, ſive a canone promulgatas, uſque ad hæc tempora, in grave animarum periculum, & illorum, ad quorum inſtantiam, vel pro quibus hujuſmodi ſententiæ latæ fuerint, non modicum, immo plerumque maximum detrimentum; necnon in graviſſimum autoritatis & poteſtatis eccleſiaſticæ cenſuræ contemptum, & derogationem eccleſiaſticæ libertatis, prout tenentur & debent, hactenus minime ſervaverunt, nec fecerunt ab aliis obſervari, juxta mandatum Apoſtoli & ſtatuta canonica excommunicatos hujuſmodi non vitando; ſed in ſalutatione, oſculo, menſa, Divinis officiis, ac aliis ab apoſtolo & ſacris canonibus prohibitis, damnabiliter communicantes cum eiſdem laïcis idiotis, atque ſimplicibus, quos ad hujuſmodi ſententias obſervandas perſuaſionibus, monitis, & exemplis inducere, & per cenſuram eccleſiaſticam gravius compellere debuiſſent, ſuis pravis & pernicioſis exemplis viam, immo invium & laqueos damnabiles ad contemptum libertatis & cenſuræ eccleſiaſticæ paraverunt; quia, ut ſcriptum eſt, quod fit a prælatis, trahitur a ſubditis facile in exemplum; ſicque peccatis exigentibus, ex talium abuſu, negligentia, & contemptu, ac plurimorum malitia, accidit quod pauci inveniuntur in regno & terris prædictis, qui eccleſiaſticam cenſuram revereantur & timeant, cum videant defenſores ipſius cenſuræ prælatos, & alias inferioris gradus eccleſiaſticas perſonas, paſtores, patres, & medicos animarum ſuarum, hujuſmodi ſententias, per ipſos potius Divina quam humana autoritate prolatas, quarum ad ipſas ſpecialiter ſpectat tuitio, notabiliter & damnabiliter non ſervare: quia, ut Sapiens ait, nec ſic inflectere animos dicta poſſunt ut vita regentis. Propter quæ, cenſura & libertate hujuſmodi vilipenſis, jam indifferenter & impune in regno & terris prædictis captivantur, verberantur, mutilantur, ac

A etiam occiduntur clerici: &, quod ſeverius eſt, prælati bonis ac juribus ſuis, tam mundanis quam eccleſiaſticis, ſpoliantur; eccleſiæ, monaſteria, & bona ac jura ipſorum ab ipſis laïcis occupantur, invaduntur, & damnabiliter detinentur, profanantur horribiliter, aliaque ruinis & incendiis deſtruuntur, earumque ac cœmeteriorum immunitas infringitur, ac etiam violatur, ac libertate eccleſiaſtica quaſi totaliter conculcata, in omnibus fere diſſolvitur quotidie nervus eccleſiaſticæ diſciplinæ. Nos autem, B omnibus prælatis, tam regularibus quam ſæcularibus, & univerſis clericis, in ſancta ſynodo congregatis, cum inſtantia petentibus, contra mala & pericula ſupradicta per noſtram conſtitutionem de opportunis remediis provideri: præſenti conſtitutione præcipimus, quod omnes & ſinguli prælati & clerici univerſi, etiam exempti, cujuſcumque dignitatis, ordinis, vel religionis exiſtant, excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti ſententias ab ejuſdem regni prælatis noſtræ legationis, & aliis ordinariam vel delegatam juriſdictionem haben- C tibus, vel a jure ſeu a canone, in quaſcumque perſonas vel loca prolatas, poſtquam ei per denunciationem illorum prælatorum, vel judicum, vel quocumque modo, de talibus ſententiis conſtiterit, inviolabiliter obſervent: ipſaſque ad requiſitionem dictorum prælatorum & judicum denuncient, & a ſibi ſubditis denunciari faciant, & inviolabiliter obſervari, ſe ſuoſque ſubditos ſubtrahendo; alioſque a communione talium excommunicatorum in ſalutatione, oſculo, cibo, & potu, ac Divinis officiis, necnon D a celebratione Divinorum in interdictis locis, vel eccleſiis, quantum in eis fuerit, revocando & expreſſius prohibendo. Si qui vero propriæ ſalutis immemores, & hujuſmodi ſanctæ conſtitutionis, necnon libertatis ac cenſuræ eccleſiaſticæ contemptores, tales excommunicatos denunciare, ac in prædictis & aliis, in quibus excommunicati ſunt de jure vitandi, vitare, & ſibi ſubditis denunciari ac vitari facere diabolica fraude contempſerint, vel in eccleſiis ſive E in locis interdictis celebrare Divina, quacumque temeritate præſumpſerint: ſi ſingulares ſive privatæ perſonæ fuerint, excommunicationi; ſi collegium vel univerſitas eccleſiaſtica, ſæcularis aut regularis fuerit, eorum eccleſiæ ſive monaſteria ipſo facto, eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto: a quibus ſententiis, poſt congruam ſatisfactionem exhibitam illis prælatis ſive judicibus, qui hujuſmodi ſententias protulerint, & illis pro quibus, ſive in quorum favorem præfatæ fuerint ſententiæ latæ, ab ipſis prælatis & judicibus, qui ſententias protulere prædictas, vel ab aliis ſuperioribus, ad quos multa

ANNO CHRISTI 1279.

in eos qui prædictas perſonas coram dictis ſæcularibus juſtitiariis ſuper actionibus perſonalibus traxerint, trahive procuraverint, excommunicationis ſententiam præſentis autoritate concilii promulgamus: quæ circa eos nullatenus relaxetur, niſi læſis hujuſmodi de damnis, expenſis, & intereſſe, prius per ipſos fuerit ſatisfactum.

II. *Vt miniſtri nihil exigant pro litteris ordinationis ſigillandis.*

Præterea cum ſcriptum ſit in canone, quod ſicut non debet epiſcopus manum quam imponit, ita nec miniſter vel notarius in ordinatione cujuſquam vocem vel calamum vendere: præſentis approbatione concilii prohibemus, ne quis de cætero, pro litteris ſigillandis quæ conceduntur pro ordinatione clericorum, aliquod pecuniarium commodum, vel quicquam aliud exigat vel recipiat temporale. Alioquin ſtatuti hujuſmodi tranſgreſſores, ſi ſint in ſacris, ſuſpenſi; ſi laici, vel in minoribus ordinibus conſtituti, excommunicationis ſententiæ hujus autoritate concilii ſe noverint ſubjacere.

III. *De iis qui corpora contra fas eccleſiaſticæ ſepulturæ tradunt.*

Item cum in pluribus caſibus prohibeant tam canones, quam provincialium conciliorum ſtatuta, quorundam corpora defunctorum tradi eccleſiaſticæ ſepulturæ: & nonnulli, ſicut nuper in aliquibus hujus provinciæ locis accidit, præter aſſenſum parochialis presbyteri, in eccleſiis vel cœmeteriis propria temeritate intulerint corpora talium defunctorum: nos, tranſgreſſores hujuſmodi & eorum inſolentias pœnæ adjectione cohibere volentes, omnes hujuſmodi præſumptores, & illos etiam qui eis opem aut conſilium dederint, excommunicationis ſententiam incurrere volumus ipſo facto: ſacerdotibus qui ad hoc intereſſe præſumpſerint, uſque ad ſex menſes hoc ipſo ſuſpenſionis ſententiam incurſuris.

IV. *De clericis qui excommunicationem per annum ſuſtinent.*

Item, quia ex eo quod eccleſiaſtica cenſura damnabiliter contemnitur, nec ut deceret ſervatur, clericis maxime, tam ſæcularibus quam regularibus, cæteros ad id per exempla perniciosa trahentibus ad ruinam, frequenter contingit rumpi vinculum eccleſiaſticæ diſciplinæ: volentes eorum obviare malitiis, prout poſſumus remedium adhibendo, præſentis autoritate concilii duximus ſtatuendum, quod clerici, tam ſæculares quam religioſi, beneficium eccleſiaſticum ſeu adminiſtrationem quamlibet

A obtinentes, ſi excommunicationis ſententiam, autoritate ordinaria vel canonis latam, incurrerint, poſtquam ſolemniter fuerit publicata, per * amiſſionem fructuum beneficiorum ſuorum, ſeu adminiſtrationum hujuſmodi (quibus a iure privantur quandiu in excommunicatione perſtiterint, & quos ad conſilium diœceſani loci converti præcipimus in utilitatem eccleſiarum illarum, in quibus obtinuerint beneficia ſeu adminiſtrationes prædictas) ſi dictam ſententiam ultra annum ſuſtinuerint animis obſtinatis, per locorum diœceſanos legitime moneantur, ut a dicta excommunicationis ſententia faciant ſe abſolvi. Et ſi poſt monitionem B huiuſmodi, abſolutionis beneficium non procuraverint infra alium annum a tempore monitionis ipſorum: beneficiis ſuis per locorum epiſcopos huius concilii autoritate priventur.

* *Corr.* præter amiſſionem

V. *Vt epiſcopi poſſint abſolvere in caſibus, in quibus hoc concilium excommunicat, vel ſuſpendit.*

In omnibus autem caſibus, in quibus excommunicationis vel ſuſpenſionis ſententiam in præſenti concilio duximus promulgandam, cuilibet epiſcopo in ſuis civitate C & diœceſi abſolvendi ſuſpenſos & excommunicatos, poſt ſatisfactionem congruam in foro eccleſiæ, autoritate præſentis concilii liberam concedimus poteſtatem.

In cujus rei teſtimonium, &c. Actum dicta die, anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo nono.

G. C. Falſo in codicibus quibuſdam adſcribitur huic concilio annus MCCLXX. cum mentionem faciat concilii Bituricenſis Simonis legati, quod anno MCCLXXVI. celebratum eſſe conſtat. Falſo item ab autore metropoleos Turonenſis habitum dicitur, *ſub Iudoco Turonenſi archiantiſtite.* Cum enim anno MCCLXXIX illud recte collocet: ſatis intelligere poterat, non pertinere ad archiepiſcopum Iudocum, cujus initia pontificatus anno MCLVIII. obitum anno MCLXXII. ipſe tribuit. Neque vero alius ullus in Turonenſium archiepiſcoporum ſerie, quam accuratiſſimam exhibuit, Iudocus eſt.

CONCILIVM TARRACONENSE

ANNO CHRISTI 1279.

Pro canonizatione Raymundi Pennafortii celebratum anno MCCLXXIX. ſub Nicolao papa tertio.

D*E hac ſynodo Bzovius ex Surita iſta refert:* Tarracone in Aragonia ad ſeptimum Idus Decembris Bernardus Tarraconenſis archiepiſcopus, Arnaldus Barcinonenſis, Bernardus Gerundenſis, E Raymundus Auſetanus, qui ſe Vicenſem cognominat, Guillielmus Ilerdenſis, Petrus Vrgelitanus, Arnaldus Dertoſanus, Petrus Cæſarauguſtanus, Iacobus Oſcenſis, Iaſpertus Valentinus, epiſcopi: item abbates & alii prælati concilium celebrarunt. Ex ejus decreto litteris enixe Nicolaum pontificem interpellarunt, ut Raymundi Pennafortii viri ſanctiſſimi memoria ſua certa deſtinataque ſententia religione omnium conſecraretur, aræque ei inter divos ritu ſolenni ſtatuerentur utpote cujus viri ſanctitas inſigni tunc ſplendore apud omnes præfulgeret. Nihil tunc in gratiam illorum concedere voluit Nicolaus, quod rex Petrus a Procida ſeductus jam turbas Italiæ moliretur, neque cenſum Romanæ eccleſiæ pendere vellet.

ANNO CHRISTI 1280.

Prælati autem noſtri, qui tales præſumpſerint in eorum iniquitatibus ſuſtinere, maxime obtentu pecuniæ vel alterius commodi temporalis, juris ſubjaceant ultioni.

Item a crapula & ebrietate omnes clerici diligenter abſtineant, unde vinum ſibi temperent, & ſe vino: nec ad bibendum quiſpiam incitetur, cum ebrietas inducat mentis exilium, & libidinis provocet incentivum.

Item nullus ſacerdos aut clericus in ſacris conſtitutus ordinibus, feminas, de quibus ſuſpicio poteſt eſſe, in domo ſua teneat: & nullas omnino, niſi ſint illæ perſonæ, de quibus naturale fœdus nihil permittit ſævi criminis ſuſpicari. Et quamlibet cohabitationem mulierum & clericorum manifeſtam, maxime clericis in ſacris ordinibus conſtitutis & ſacerdotibus, ſub pœna anathematis diſtrictius inhibemus.

Item clerici officia vel commercia ſæcularia non exerceant per ſe, alios, vel alias. Mimis, hiſtrionibus, vel joculatoribus non intendant: tabernas prorſus evitent, niſi forte cauſa neceſſitatis in itinere conſtituti.

Item ad aleas & taxillos non ludant, nec hujuſmodi ludis interſint. Coronam & tonſuram habeant congruentem: clauſa deferant indumenta, maxime ſacerdotes, nimia brevitate vel longitudine non notanda. Pannis rubeis aut viridibus, necnon manicis aut caleeis conſutitiis non utantur. Intra eccleſiam incedant cum ſuperpelliciis, niſi forte aliquid ibi fuerit manibus operandum. Fibulas omnino non ferant. Item arma non ferant, neque gladios, niſi hoc faciant ex cauſa neceſſitatis, & expreſſa licentia prælatorum.

Item ſtatuimus, quod neque canonici, neque clerici, vagentur nocturno tempore per plateas, pſallentes: & ſi aliquos tranſire oporteat ex legitima & juſta cauſa, hoc faciant ſine clamore, ſine cantu, ſine citharis, ſine tympanis, & ſine quolibet ſtrepitu vel chorea: & volumus quod contrarium facientes decani ſuſpendant a præbendis eorum per unum menſem.

Item ſtatuimus, quod quicumque ſacerdotes ſeu clerici beneficiati, ſententias excommunicationis ſeu ſuſpenſionis per annum & diem animo ſuſtinuerint indurato, beneficiis ſuis eo ipſo priventur per locorum ordinarios, & alias propter hoc nihilo minus canonice puniantur.

Item ſtatuimus ut clerici ubique, & maxime in Divinis officiis, decenter & diſcrete ſe habeant: & tales ſe in moribus, vita, converſatione, verbis & factis, ſocietatibus, corporis compoſitione, lectionum & orationum aſſiduitate, & in quibuſlibet honeſtatibus exhibeant, ut verecundia, quæ & laicis eſt indicta, in ipſis clericis præcipue commendetur. Nullus horas canonicas & horas de Domina noſtra, ulla unquam die diſtincte & diſcrete dicere prætermittat, maxime qui eſt in ſacris ordinibus vel beneficiis conſtitutus.

Nullus dicat Miſſam niſi unam in die, & præcipue de die: niſi in caſibus "a jure permiſſis, ut hoc faciat neceſſitate imminente, ut pote Miſſam pro defunctis. Nec celebratio fiat ſine ſocio vel ſcholari, qui reſpondere valeat celebranti. Nec mulier ad altare permittatur aliquatenus miniſtrare. "ie

Item propter apoſtatas, diſcurſores, vagos & ignotos clericos, de quibus an ſacerdotes ſint, non immerito dubitatur: ſtatuimus, ut nullus beneficiatus ſeu rector eccleſiæ vel altaris, tacite vel expreſſe aliquem admittat in ſocium vel ad celebrandum Miſſam, vel miniſtrandum ſacramenta, vel aliquod ſacerdotale officium exercendum, niſi notum ſit de ordinibus, moribus & converſatione, ac alias commendatum: & ſi omnino extraneus vel peregrinus fuerit, per nos vel gerentem vices noſtras ſeu loci archidiaconum, cum examinatione debita approbatum, & admiſſum ad hujuſmodi officia exercenda. Et ſi quis rector eccleſiæ vel altaris aut capellæ, aliquem contra hoc admiſerit, excommunicationis ſententiam (quam in ipſum in hoc caſu ferimus in his ſcriptis) incurrat ipſo facto. Eo ſalvo, quod peregrinantes & honeſtæ perſonæ, non pro quæſtu, ſed pietatis & devotionis intuitu, Miſſam dicere volentes, admitti poterunt, ſi requirunt.

II. *De clericis cohabitatoribus mulierum & concubinariis.*

Ex concilio bonæ memoriæ Conradi 'archiepiſcopi prædeceſſoris noſtri, innovando ſtatuimus, ut ſacerdotes manifeſti mulierum cohabitatores, concubinas a ſe de domibus & parochiis ſuis intra decem dies poſt publicationem præſentium, omnino removeant & repellant. Alioqui excommunicationis ſententiã (quam propter hoc in eos ferimus in his ſcriptis) ſe noverint incurriſſe. Mulieres autem, ſi poſt ipſos decem dies repertæ fuerint in parochiis horum ſacerdotum remanere, per decanos chriſtianitatum ipſorum locorum excommunicentur, & excommunicatæ publice nuncientur, invocato ſuper remotione earum, ſi opus fuerit, auxilio ſæculari.

'ann. 1260.

Inhibemus etiam ne ſacerdotes, filios aut filias vel concubinas dotent aut ditent de patrimonio, vel deſcendentibus a patrimonio Crucifixi, aut talium nuptiis vel etiam exequiis audeant intereſſe: & qui contra fecerint, pœna canonica percellantur.

III. *De ſtatu clauſtralium & religioſorum.*

Statuimus ut nullus monachus aut monialis, clauſtrum ſuum exeat, per civitates, villas vel oppida diſcurrendo, aut in villa monaſterio adjacente comedere, niſi ex cauſa rationabili & urgente: & id tunc fiat cum ſui prælati vel prælatæ licentia ſpeciali, quam licentiam volumus ut prælatus vel prælata non det, niſi cauſa examinata, quod ſit evidens, & non poſſit ſine ſcandalo evitari.

Item in oratorio, refectorio, & dormitorio per monachos ſemper continuum ſilentium obſervetur. In clauſtro vero 'illis horis ſervetur ſilentium, "quod obſervantia præcipit regularis.

'vel foris "ſ quibus

In refectorio omnes comedent, ſed non carnes, nec extra, niſi in infirmaria. Una ſit omnibus coquina & communis cibus, niſi de licentia abbatis vel prioris, & ex cauſa. Speciales cameras & comeſtiones ibidem diſtrictius inhibemus. In communi dormitorio omnes dormiant, niſi debiles fuerint vel infirmi. Divinum officium, ſecundum regulam B. Benedicti vel B. Auguſtini, 'per inſtitutiones ſanctorum patrũ celebrent. '&

Item ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ præcipimus, ut omnes religioſi, & præcipue ſanctimoniales, habitum, velum, & peplum, ſecundum regulam ferant, ubicumque fuerint conſtituti. Cappas manicatas, tunicas, phalas, indumenta, tabbardos, calceos vel caligas non ferant, niſi B. Benedicti vel B. Auguſtini regulæ congruentes. Et ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ præcipimus, ab omnibus tam monachis quam monialibus firmiter obſervari, ut proprium non habeant, nec pecuniam, niſi cui hoc permittitur ex ratione officii vel adminiſtrationis ſibi commiſſæ per abbatem.

Item officia vel adminiſtrationes habentes, contractus non ineant. Locationes, emptiones, venditiones, & alienationes quarumcumque rerum mobilium vel immobilium, non faciant. Mutuum aliquatenus non recipiant a quocumque, præter ſcitum

Anno Christi 1280.

& conſenſum abbatis [a] & conventus. Et ſi contra fecerint, ſciant contractum hujuſmodi non valere: [b] ſed ſententiam excommunicationis etiam in eos in hoc caſu a nobis latam in his ſcriptis, ſe noverint incurriſſe. Et hæc eadem extendi volumus ad prælatos & canonicos regulares, & Præmonſtratenſes, & alios quoſlibet religioſos.

a vel
b &

Item abbatibus & prioribus diſtricte præcipimus, ut omnia & ſingula, quæ ad ordinem & regulam pertinent, faciant ab omnibus & ſingulis inviolabiliter obſervari, cum appoſitione pœnæ, quæ in regula continetur. Rebelles vero & incorrigibiles ad nos deferentes, ut ipſorum per nos rebellio compeſcatur.

Item ſtatuimus, ut ſecundum ſtatutum concilii generalis domini Innocentii papæ tertii, per abbates, priores, & præpoſitos, nigri ordinis ſancti Benedicti noſtræ civitatis & diœceſis, de triennio in triennium commune capitulum obſervetur. Cujus concilii tenorem volumus ut ſinguli habeant, ut ſciant quomodo hujuſmodi capitulum ſervare teneantur. Et quia hujuſmodi ſtatutum negligenter eſt obſervatum, licet dominus Conradus [c] prædeceſſor noſter antedictus hoc mandaverit, nos pœnam adjicimus, & non ſervantes excommunicamus in his ſcriptis.

c ann. 1260.

IV. *Qualiter clerici, & maxime ſacerdotes, populum vel plebem regentes, in adminiſtratione ſeptem ſacramentorum ſe habere debeant: & primo de baptiſmo.*

Statuimus, ut baptiſmus honorabiliter celebretur cum diſtinctione verborum, in quibus ſalus pendet baptizati; ut ille qui baptizat, cum immergit baptizandum in aqua, nihil addendo, vel ſubtrahendo, vel mutando, dicat hæc verba: Petre, (vel Ioannes) ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen.

Item ſacerdos eamdem formam doceat mares & feminas obſervare, cum in neceſſitate baptizant infantes, etiam parentes, ſi alii defuerint.

Item ſacerdos, ad quem infans ſic in neceſſitate baptizatus, deferendus eſt, quanto citius interroget de forma, quam baptizans ſervavit. Et ſi invenerit ſervatam, & rite baptizatum puerum, faciat ei quæ poſt baptiſmum fieri conſueverunt. Si autem cognoverit ipſum non baptizatum, vel dubitaverit, baptizet eum ſub hac forma: Petre, (vel Ioannes) ſi es baptizatus, ego te non baptizo: ſed ſi non es baptizatus, tunc ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen.

Item ſi timeatur de morte infantis antequam naſcatur, & caput ejuſdem infantis appareat extra uterum, infundat aquam quæ adfuerit, ſuper caput naſcentis, dicens: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen. Et ſi infans ſic moritur, ſepeliatur corpus ejus in cœmeterio. Si autem pervenerit vivus ad ortum, & de forma dubitetur, de novo baptizetur ſub hac forma: Petre, (vel Ioannes) ego te non baptizo ſi es baptizatus: ſed ſi tu non es baptizatus, tunc ego te baptizo in nomine Patris, &c.

Item mulieri in partu mortuæ nullatenus negentur jura Chriſtianitatis, nec eccleſiaſtica ſepultura. Et ſi certum ſit quod mulier prægnans moriatur, teneatur os ejus apertum: & cum magna cautela uterus ejus aperiatur: & ſi infans vivus fuerit, educatur & baptizetur. Si autem inventus fuerit mortuus, ipſe puer extra cœmeterium tumuletur. Et iſte modus & forma frequentius parochianis imprimatur, ut ſciant quomodo in talibus debeant ſe habere.

Item duo vel tres tantum admittantur ad levandum puerum de baptiſmo, qui intra quartum gradum parentibus pueri non ſint juncti, niſi in neceſſitate.

Item in Paſcha & Pentecoſte, & etiam ſæpius, fons baptiſmi, ſi opus fuerit, renovetur: & amota aqua veteri, ipſe fons lavetur, & bene mundificetur: & nova aqua impoſita benedicatur & chrismetur.

Item fons ſub operculo & ſub ſera firmiter conſervetur, propter ſortilegia & truſas, quæ ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ firmiter prohibemus.

Item chriſma, oleum ſacrum, & oleum infirmorum, in ampullis metallinis per certos titulos deſignatis, ſub clave cuſtodiantur. Si autem aliud oleum chriſmati vel oleo ſacro apponi oporteat, hoc fiat caute: & id quod apponitur, cum chriſmate & oleo ſacro diligenter cum virgula miſceatur.

V. *De ſacramento Confirmationis.*

Moneant preſbyteri parentes baptizatorum nondum Confirmatorum, ut eos ad epiſcopum, qui ſolus poteſt confirmare, ducant ſeptennes vel majoris ætatis, & tondeantur capilli, maxime contra frontes dependentes, & laventur frontes diligenter, & habeant bandellos de panno lineo ſpiſſo ſine [d] fractura, & ſine nodo, latitudinis trium digitorum, & longitudinis competentis, albos & bene mundos. Exceptis autem patre & matre, offerant pueros illi qui eorum notitiam habent, & melius noverint quod non ſint [e] vel fuerint confirmati. Et tertia die poſt Confirmationem ducant eos ad eccleſiam, & preſbyter frontes eorum lavet, & comburat bandellos, & cineres bandellorum, & aqua lotionis in ſacrum locum vel piſcinam ſive lavatorium reponantur. Confirmandi vero, ſi fuerint decem annorum vel ultra, prius ſuis ſacerdotibus confiteantur, quam confirmentur. Parentes vero confirmatorum, eis, & ipſi confirmati, ſibi ſæpe ad memoriam revocent, quando, a quo, & ubi fuerint confirmati. Nullus clericus ad primam tonſuram accedat, niſi prius fuerit confirmatus.

d ſinum,
e nec

VI. *De ſacramento Extremæ-unctionis.*

Cum reverentia, aqua benedicta, & cruce præcedentibus, ſacerdos deferat oleum ſacrum ad infirmos, & dicat diligenter ſeptem pſalmos. Si via fuerit longa, addat litaniam, & alias orationes ad hoc conſtitutas. Et cum inungit infirmum, proferat iſta verba: Per iſtam unctionem, &c. & inungatur cum reverentia ac diligenter cum diſtinctione verborum. Et nihil pro inunctione exigatur. Et ſi quid datum fuerit gratis, accipiatur. Laudabilem tamen conſuetudinem in talibus præcipimus obſervari.

Moneant preſbyteri populum, ut infirmi, quatuordecim annos & ſupra habentes, cum opus fuerit, inungantur. Nec propter paupertatem ſeu defectum candelarum vel indumentorum lineorum, quæ in hoc ſacramento ſolent cauſa reverentiæ exhiberi, a ſacerdote vel quovis alio inunctio dimittatur. Sufficit enim una candela, & quod infirmi inuncta membra ſingulariter & diligenter extergantur cum ſtuppa, quæ poſt extерſionem in igne comburatur.

VII.

VII. *De ſacramento euchariſtiæ ſive altaris.*

Præcipimus ut omnes ſacerdotes in veſtibus albis ſacerdotalibus & benedictis, reverenter mundo & contrito corde,& confeſſi (ſi commode fieri poteſt) accedant ad Miſſam celebrandam.

Item ſtatuimus ſub pœna excommunicationis, ne aliquis ſacerdos Miſſam celebrare audeat, niſi prius dixerit Matutinas & Primam de die.

Item præcipimus, ne aliquis ſacerdos ſine calceamentis vel caligis pro celebratione Miſſæ ad altare accedere audeat.

Item diligenter caveant ſacerdotes, ne cum conſſcientia mortalis peccati accedant ad Miſſam celebrandam. Quod ſi taliter manducaverint corpus *Domini, & biberint ejus ſanguinem, judicium æternæ damnationis ſibi manducant & bibunt.

* Chriſti

Item Miſſale ſemper involvatur camiſia vel panno lineo & mundo,& apponatur parvum manutergium, quo preſbyteri nares vel faciem detergant,ne contingat ſacra veſtimenta maculari, quæ integra & munda (ut dictum eſt) præcipimus cuſtodiri.

Item loca circa altare,ab araneorum telis & pulveribus ac cæteris immunditiis ſæpius emundentur.

Item præcipimus, ut ſurſum ſuper altare ad latitudinem & longitudinem altaris, pannus lineus albus extendatur,ut protegat & defendat altare ab omnibus immunditiis,& pulveribus deſcendentibus.

Item cortinæ in lateribus altaris *utriſque appendantur, nec in aliquo tempore ſacrificii retro trahantur.

* utrinque

Item præcipimus ut calix ſit integer cum firmo pede,non titubans. Et ſacerdos ſine clerico miniſtrante, celebrare in altari aliquatenus non præſumat.

Item ampullæ vini & aquæ, integræ & mundæ intus & exterius obſerventur, & aliquo ſigno notabili diſtinguantur, ut vinum ab aqua dignoſci poſſit : & vinum in ampullis ad minus de tertio in tertium diem renovetur.

Item ſacerdos ſit diligens in delectu hoſtiæ conſecrandæ, ut ſit integra, ſolida, & non nimis vetuſta : & in appoſitione vini & aquæ, diſcernat ſacerdos per odorem,quid ſit unumquodque. Et de aqua duæ guttulæ vel tres apponantur.

Item præcipimus ut ſacerdotes attente,reverenter, & diſtincte legant & dicant in canone, quæ ſunt dicenda. Et expediant ſe,quanto citius poſſunt, propter tædium adſtantium,& alia quæ occurrere poſſent, & faciant ſigna ſua diſtincte & reverenter.

Item nullus ſacerdos elevet hoſtiam ad oſtendendum populo,niſi poſtquam dixerit hæc verba: Hoc eſt enim corpus meum. Et pulſetur nola tribus ictibus ex una parte,ut fideles qui audierint, ubicumque fuerint, veniant & adorent.

Item, ſi ſacerdos cum venerit ad conſecrationem ſanguinis, vel etiam ad perceptionem, & nihil in calice inveniat, innuat, ut offeratur ei vinum & aqua : quibus appoſitis, dicat verba canonis ab illo loco : Simili modo poſtquam cœnatum eſt;& cætera uſque ad finem,& faciat ſigna quæ fieri ſolent ſuper ſanguinem. Alia autem quæ facta ſunt ſuper euchariſtiam,non reiteret,ſed modo conſueto tranſeat. Ille autem, per cujus negligentiam hoc evenerit, tribus diebus in pane & aqua jejunet, & unum pſalterium dicat. Item ſi per caſum mortis, ægritudinis vel paſſionis, aliquid inopinatum evenerit & ſubitaneum contingat, quod ſacerdos incœptum miniſterium implere non valeat, licitum ſit alteri ſacerdoti exequi & perficere conſecrationem officii incœpti : quod ibidem incipiat, (ſi ſcire poterit) ubi alter deſtitit : niſi incœpta collecta, necdum perlecta,vel incœptis verbis ſacramenti nondum perlectis, prædictus caſus contingat. Tunc enim a capite illam collectam vel ſacramenti verba reincipiat,ut ſic ſaluti humanæ fragilitatis & ſacris myſteriis, ne interrupta vel incompleta remaneant, conſulatur. Si autem dubitetur,an hoſtia a primo ſacerdote caſum paſſo, conſecrata fuerit, necne., ſubſtitutus ſacerdos novam oblationem offerat,& ſolito more conficiat,& poſt Miſſam, primam hoſtiam ſumat. Idem de calice fiat,& de eo quod in calice reperietur. Item præcipimus ſub pœna excommunicationis, quam ferimus in his ſcriptis,ne aliquis ſacerdos bis in die Miſſam celebret, niſi in caſu urgentis & maximæ neceſſitatis, & in quibus jus permittit. Et tunc in prima Miſſa poſt perceptionem ſanguinis, non utatur ablutione vini & aquæ : ſed reſervet in tuto ac honeſto loco, ut eam accipiat in ſecunda Miſſa,vel det honeſtæ perſonæ jejunæ,quam noverit ad hoc eſſe paratam.

Item,ſi quid de ſanguine vel corpore Domini ceciderit ſuper pallam altaris,illa pars abſcindatur& comburatur, & cinis in ſacrum locum vel piſcinam *reponatur. Et ſi pars corporalis intincta fuerit ſanguine,ter diligenter abluatur:&aqua ablutionis a preſbytero vel alia perſona religioſa & jejuna ſumatur. Et poterit dicto panno poſt ablutionem uti ſicut prius.

* projiciatur.

Item ſi gutta ſanguinis ſuper veſtimentum ceciderit,illa pars abſcindatur & comburatur, & cinis in ſacrum locum reponatur, ut dictum eſt. Si ſupra lignum vel lapidem aut terram ſolidam ſanguis ceciderit:illa pars (ſi commode fieri poteſt) *ablingatur a ſacerdote, & poſtmodum radatur, & illa raſura in ſacrum locum vel ſacram piſcinam reponatur.

* abluatur

Item, ſi in ſanguinem muſca, vel aranea, vel aliquod abominabile ceciderit, quod vix ſine vomitu * & periculo corporis ſumi poſſit, caute extrahatur. Et ſuper patenam vel calicem alium abluatur cum vino, & poſt ſanguinis ſumptionem & ablutionem, illa lotio in piſcinam mittatur, & beſtia vel vermis ſuper piſcinam comburatur, & cinis in piſcinam ſive lavatorium mittatur.

* vel

Item ſtatuimus, ut pyxis, in qua corpus Domini reſervatur, vel ad infirmos defertur, ſit aurea, argentea, eburnea, vel ad minus cuprea bene elimata:& ſuper lineus pannus albus & mundus, intra pyxidem ponatur, ſupra quem corpus Domini in pyxide collocetur.

Item præcipimus,ut cum aliquis infirmus communicare voluerit, quod ſacerdos (ſi commode fieri poterit) prius eum viſitet ſine corpore Domini, & diligenter confeſſionem infirmi audiat : & poſt ad eccleſiam redeat, ad communicandum infirmum, corpus Domini allaturus : & eat ſacerdos dicendo ſeptem pſalmos : & ſi via fuerit longior, addat litaniam & alias orationes. Incedat autem ſacerdos ad communicandum infirmum cum campanula & lucerna vel candela præcedente. Et fideles qui pro devotione occurrere voluerint, expectent ante oſtium infirmi, donec communicatus fuerit:& redeant ad eccleſiam poſt ſacerdotem, orando reverenter. Quilibet autem fidelis, ſi devote fecerit hanc proceſſionem, decem dies indulgentiæ pro eundo & redeundo habeat. Cum autẽ ſacerdos corpus Domini de nocte portaverit, mulieres ipſum aliquatenus non ſequantur. Qui *autem hanc proceſſionem turbaverit, vel minus reverenter in ea ſe habuerit, per cenſuram eccleſiaſticam compeſcatur.

* etiam

Item præcipimus ut ſacerdotes venerabiliter & ſublimiter, ſuperpoſito decenti cooperculo ſupra vas, in quo corpus Domini defertur, deferant ad infirmum. Si infirmus frequenter & ex levi cauſa vomitum patiatur, nullatenus ei corpus Domini conferatur : ſed credat,& ſufficit quod ſpiritualiter accipit.

Item præcipimus, quod quilibet ſacerdos, ante-

Anno Christi 1280.

A quam communicet infirmum, interroget eum, ſi credat quod ſub illa forma & ſpecie panis, ſit corpus * Domini, natum de Virgine, paſſum in cruce, & tertia die ſuſcitatum. Quod ſi infirmus fuerit confeſſus verbo vel evidenti ſigno, communicet eum ſacerdos, ſi alia cauſa non obſiſtat. Item ſi communicatus evomuerit, partes diligenter & caute, quæ reperiri poterunt, colligantur : & contritæ cum vino, ab aliquo fideli ſumantur : reſiduum vero vomitus comburatur, & ponatur † in terram juxta altare vel alibi, ubi commode fieri poterit.

* Chriſti

† ſubtus

Item cum corpus Domini defertur, fideles coram quibus defertur, ſi commode fieri poteſt, genua flectant, pectora ſua tundant, & inclinato capite, junctis
B manibus & levatis, reverenter adorent. Equitantes vero, non dedignentur deſcendere de equis ſuis ad adorandum eum, qui pro eis deſcendit de cælis.

Item præcipimus, ut euchariſtia ſervata pro infirmis, ſingulis quindenis renovetur : & corpus ' Domini ſuper altare in honeſto loco clauſum cum clave ſollicite & diligenter cuſtodiatur.

' Chriſti

Item præcipimus, ut ſacerdotes, ſubditos ſuos doceant, ut cum venerint ad communicandum in die Paſchæ vel alias, jejuni, devoti, & confeſſi accedant : & caveant ſacerdotes, ne alienum vel extraneum parochianum communicent, niſi ſit viator & peregrinus : vel niſi communicandus, licentiam ſui proprii ſacerdotis habeat : quam licentiam quilibet viator vel peregrinus petere debet a proprio ſacerdote in ſuo re-
C ceſſu : quod ſi non fecerit, propter hoc ei communio non denegetur, ſed pro negligentia, ei pœnitentia injungatur. Item nullus fidelis arcendus vel removendus eſt a communione, niſi fuerit publice excommunicatus, vel interdictus, vel aliquo notorio crimine notatus.

Item præcipimus, ut ſumpta euchariſtia ſacerdos habeat calicem præparatum cum vino & aqua, de quo ſumant communicantes.

VIII. *De ſacramento pœnitentiæ & confeſſionis, & eorum attinentiis.*

Præcipimus ut ſacerdotes parochialium eccleſia-
D rum, ſubditos ſuos frequenter admoneant, & ' etiam pœnitentiam injungant, ut ad confeſſionem ſæpe veniant. Et prius quam veniant ad confeſſionem, diligenter ſcrutentur corda ſua, confiteri volentes, & peccata ſua ſolicite rememorent, & cum dolore & vultu ſupplici ad confitendum accedant, quaſi ad Dei judicium. Sacerdotes autem, ut Dei miniſtri, circa confeſſionem audiendam & pœnitentiam injungendam, maximam adhibeant diligentiam, ut attente, diligenter, & cum modeſtia, audiant confitentem.

' in pœnitentia

Item ad confeſſionem audiendam, communem & aptum locum in eccleſia, ut ab omnibus videri poſſint,
E ſibi eligant ſacerdotes. In locis autem obſcuris & tenebroſis confeſſiones non audiant : nec extra eccleſiam, niſi in magna neceſſitate vel infirmitate. Contrarium facientes, ſententiam excommunicationis ſe noverint incurſuros.

Item præcipimus, ut ſacerdotes ante Solis ortum, & poſt Solis occaſum, nullatenus ad confeſſionem audiendam ſedeant, niſi in magna neceſſitate, & in loco illuminato, & aliquibus præſentibus.

Item præcipimus ſub pœna excommunicationis, ut ſacerdotes in audiendis confeſſionibus vultum humilem habeant, & oculos ad terram : nec faciem reſpiciant confitentis, & maxime mulierum.

Item ſacerdotes moneant & doceant ſubditos ſuos, ut humiliter & corde contrito, oculis ' in terram defixis, confiteantur. Et mulieres coopertis capitibus & collis, ſubmiſſa voce pure & integraliter peccata ſua confiteantur.

' ad. ad

Anno Christi 1280.

Item ſacerdos mulierem, quæ ſola ſit in eccleſia, nullatenus audiat confitentem, ſed in conſpectu honeſtæ ſocietatis. Contrarium facientes, ipſo facto ſententiam excommunicationis ſe noverint incurſuros, & inſuper tribus diebus in pane & aqua jejunent.

Item præcipimus, ut ſacerdotes induti ſuperpelliciis, vel cappa, ſtola ſuperpoſita, ad confeſſionem ſedeant.

Item ſub pœna excommunicationis præcipimus, ne aliquis ſacerdos audiat confeſſionem mulieris cum qua peccavit : nec etiam conſocias aut fautores, aut mediatores peccati ſui, ſed mittat eos vel eas ad honeſtos & diſcretos confeſſores.

Item præcipimus, ut ſacerdotes manſuete audiant confeſſiones, & de conſuetis peccatis ſingulatim & diligenter interrogent, & de circumſtantiis peccatorum. De inuſitatis autem nominatim non inquirant, ſed per communia verba, ex quibus confitens, ſi reus eſt peccati, poſſit intelligere quid dicatur, ut ſic intelligens confiteatur. Si autem reus non fuerit, de illo non tentetur.

Item ſacerdotes diligenter inſtruant & moneant confitentes, ut integraliter & diſtincte mortalia peccata & eorum circumſtantias, quæ peccata aggravant, & peccatum per ſe faciunt, confiteantur, ut eſt ſacer ordo, ſacer locus circa peccatum luxuriæ & concupiſcentiæ, quæ omnia notantur in hoc verſu :

Quis, quid, ubi, cũ quo, quoties, ' cur, quomodo, quãdo.

' cui

Venialia autem peccata ſufficit ſummatim ac generaliter confiteri.

Item præcipimus, ut ſacerdotes nobis, vel illi cui vices noſtras pro tempore in ſpiritualibus cõmittimus, majora peccata & injunctionem pœnitentiæ pro eiſdem, reſervent, ut ſunt homicidia, ſacrilegia, incendia eccleſiarum, peccata contra naturam, defloratio virginum cum violentia, concubitus ſanctimonialium, converſarum, incluſarum, vel aliarum mulierum religioſarum, inceſtus, injectiones manuum in parentes, vel eccleſiaſticas perſonas, ſortilegia, veneficia, perjuria manifeſta, fidei & votorum tranſgreſſiones, ſimonia, hæreſis, apoſtaſia, & magnæ blaſphemiæ ſerioſe factæ. In dubiis autem ſacerdotes ſemper conſulant nos, vel vices noſtras in ſpiritualibus gerentem, aut alios ſapientes viros, non prodendo aut revelando confitentem, ſed in genere, quorum conſilio pœnitentem abſolvant, aut ad alium mittant.

Item audita confeſſione, ſacerdos ſemper interroget confitentem, ſi velit abſtinere ab omni mortali peccato : & hoc ei perſuadeat, & modis quibus poteſt inducat : & ſi confitens dixerit ſe nolle vel non poſſe abſtinere, non abſolvat eum, nec pœnitentiam ei injungat, ſed moneat, ut interim faciat quidquid boni poſſit, ut Deus cor ejus citius illuſtret, & ad pœnitentiam reducat. Conſulat ei etiam & indicet ſacerdos eum diligentia modum vivendi, per quem poſſit a peccato facilius abſtinere. Sacerdotes etiam in injungendis pœnitentiis diſcretionem habeant, ut pœnitentias ſecundum magnitudinem & qualitatem peccati, & poſſibilitatem confitentis, peccatoribus injungant. Pro peccatis carnalibus injungant pœnitentias corporales, ſicut eſt jejunium, peregrinatio, diſciplina, & ſimilia. Pro ſpiritualibus autem negligentiis injungant orationes & eleemoſynas, & meditationes peccatis eorum contrarias. In contrectatione rei alienæ, vel in damna alii illato per furtum, rapinam, uſuram, per fraudem, per injuſtam exactionem, per falſam teſtificationem, per falſam monetam & alios modos, de quibus ſacerdotes diligenter inquirant;

ANNO CHRISTI 1280.

rant: & primo & præcipue injungant reſtitutiones fieri his, quos prædictis modis damnificaverunt vel læſerunt, ſi facultatem non habeant, vel eum facultatem habebunt, ſi in præſenti non poſſunt: aliter eos non abſolvant. A

Item præcipimus ſub pœna excommunicationis, quam in his ſcriptis ferimus in ſacerdotes qui contrarium fecerint, ne confeſſis, cujuſcumque conditionis vel ſtatus, aut confitentibus, nomine reſtitutionis pro pœnitentia injungant, ut eccleſias, capellas vel cœnobia * inſtituant, vel eccleſiis legata faciant; ſed prius reſtitutionem (ut prædictum eſt) faciant illis, a quibus extorta ſunt, ſi inveniantur, vel heredibus eorumdem. Alioqui ad arbitrium noſtrum vel noſtri pœnitentiarii erogentur.

* cōſtruant

Item ſub pœna prædicta prohibemus ſacerdotibus, ne Miſſas quas pœnitentibus, ut celebrari faciant, injunxerint, aliquatenus celebrent, ſed ad alios mittant. Neque ſacerdotes inter ſe faciant conventionem de Miſſis celebrandis, ut ſic mutuo ſibi parochianos pro celebrandis Miſſis tranſmittant. B

Item diligenter in confeſſione caveant ſacerdotes, ut ſi confitentes, peccata aliquorum revelaverint, vel nomina eorum indicaverint, cum quibus peccaverunt, ea ſecrete teneant, ſicut peccatum confitentis.

Item ſub pœna excommunicationis omnibus ſacerdotibus inhibemus, ne a confitentibus nomina eorum, cum quibus peccaverint, inquirant, vel circumſtanſtantias, per quas poſſint nomina eorum ſciri. Quod ſi fecerint, ab officio confeſſionis audiendæ & ſacrorum miniſteriorum ipſo facto ſe noverint eſſe ſuſpenſos. Et in principio confeſſionis ſacerdotes diſtricte inhibeant confitentibus, ne peccata aliorum confiteantur vel revelent, & nomina eorum cum quibus peccaverint, exprimant, ut ſupra dictum eſt. C

Item nullus ſacerdos in ira, odio, vel etiam metu corporis, confeſſionem confitentis audeat revelare verbo vel ſigno, generaliter vel ſpecialiter dicendo: Ego ſcio te talem qualis es. Et ſi revelaverit aliquo modo, de hoc convictus, *debet abſque omni miſericordia degradari. Si tamen indigeat conſilio, illud (ut dictum eſt) ſine expreſſione perſonæ caute requirat.

Item præcipimus, ut omnes ſacerdotes parochialium eccleſiarum frequenter & diligēter ſubditos ſuos utriuſque ſexus admoneant, ut poſtquam ad annos diſcretionis pervenerint, omnia peccata ſua integre, & ad minus ſemel in anno, confiteantur proprio ſacerdoti parochiali, & injunctam eis pœnitentiam ſtudeant adimplere, ſuſcipiendo ad minus reverenter in Paſcha euchariſtiæ ſacramentum: niſi conſilio proprii ſacerdotis, ob aliquam cauſam rationabilem, duxerint abſtinendum. Alioqui viventes, ab ingreſſu eccleſiæ arceantur; morientes, Chriſtiana careant ſepultura. Si quis autem proprio ſacerdoti parochiali ad minus ſemel in anno plene & integre confeſſus non fuerit, præcipimus quod ſacerdos in Paſcha ei ſacramentum minime adminiſtret. D

Item ſacerdotes diligenter attendant, qui parochiani eorum, ſaltem in anno ſemel ad confeſſionem non veniant: & nomina illorum ad nos vel ad officialem noſtrum, ſeu ad ordinarium loci referant, ut debite puniantur, ne ab ipſis ſacerdotibus notam negligentiæ requiramus. E

Hoc autem ſtatutum frequenter in eccleſiis præcipimus publicari, ne aliquis ex ignorantiæ cæcitate velamen excuſationis aſſumat. Si quis tamen alieno ſacerdoti, vel alicui religioſo, juſta de cauſa, voluerit confiteri, licentiam primo poſtulet & obtineat a proprio ſacerdote: ita tamen, quod ſemel ad minus in anno, proprio ſacerdoti plene & integre (ut dictum eſt) confiteatur. Sacerdos autem cautus & diſcretus ſit, ut more periti medici, ſuperinfundat oleum & vinum vulneribus ſauciati, diligenter inquirens peccatoris circumſtantias & peccati: ex quibus prudenter intelliget, quale debeat peccatori præbere conſilium ad ſanandum ægrotum.

ANNO CHRISTI 1280.

IX. *De ordinibus, & qui ad ordines admitti debeant.*

Statuimus ut omnes clerici ad aliquem ſacrum Ordinem ordinandi, jejuni, diligenter ante Ordines vel Ordinis ſuſceptionem, integraliter peccata ſua confiteantur, ut mundi mente & corde & corpore, gratiam accipiant ampliorem.

Item præcipimus ſub pœna ſuſpenſionis & excommunicationis, ne aliquis ad ſacrū Ordinem præficiendus (ut hactenus aliquoties viſum eſt) epiſtola vel evangelio lecto, & Ordine ſuo recepto, recedere audeat prius, quam officium Miſſæ totaliter ſit expletum. B

Item omnes illi, qui Ordinem aliquem ſacrum vel non ſacrum, ab alienis epiſcopis receperint, noſtra ſuper hoc ſpeciali licentia non obtenta, executionem Ordinis ſibi noverint interdictam.

Item denunciamus omnibus, qui gaudere volunt privilegio alicujus Ordinis clericalis, quod nosipſos non defendemos prætextu privilegii clericalis vel Ordinis, niſi tempore quo paſſi fuerint injuriam, tonſuram & habitum detulerint clericalem.

Item præcipimus, ne aliquis decanus Chriſtianitatis, presbyteros ab alienis epiſcopis quibuſcumque, extra diœceſim Colonienſem Ordinatos, permittat in ſuo decanatu aliquatenus celebrare, niſi per litteras noſtras oſtendere poſſint, a nobis ſuper hoc ſe licentiam vel diſpenſationem habuiſſe. C

Item diſtricte prohibemus ſub pœna excommunicationis, ne aliquis furtive ad aliquem Ordinem accedere audeat, *nec plures Ordines una die aliquis recipiat. Qui contrarium fecerit, ſciat ſe executionem ſuſcepti Ordinis non habere: & irregularis efficitur, ſi miniſtraverit in Ordine ſic ſuſcepto. Item prohibemus, ne aliquis per ſaltum ſe faciat promoveri.

* idem no plures

X. *De matrimonio, & ejus attinentiis.*

Prohibeant frequenter ſacerdotes omnibus ſubditis ſuis ſub pœna excommunicationis, ne fidem ſibi dent mutuo clandeſtine & in occulto ſuper matrimonio contrahendo, vel etiam clam contrahant matrimonium, ſed publice coram presbytero & coram pluribus hoc faciant: & ſi aliter fidem dederint de contrahendo, vel contraxerint, ipſi (quos in his ſcriptis excommunicamus) denuncientur excommunicati. D

Item excommunicamus omnes illos, qui clandeſtinis nuptiis interfuerint, niſi intra menſem nobis vel officiali noſtro, vel ordinario loci, hoc revelaverint. Et ſciant omnes, quod ſi aliquos qui hujuſmodi clandeſtinas nuptias celebrarint, vel talibus nuptiis interfuerint, nos, vel officialis noſter, vel ordinarius loci ſcire poterimus, eos ſeveriſſime puniemus. Item præcipimus, quod omnes ſacerdotes ſingulis diebus Dominicis & feſtivis excommunicent omnes illos & illas, qui vel quæ contra matrimonium jam contractum, vel etiam ſuper matrimonio contrahendo, teſtimonium falſum *tolerint. Præcipimus etiam, & diſtricte officiali noſtro & ordinariis locorum, qui pro tempore fuerint, injungimus, quod ſi tales invenerint, qui vel quæ (ut dictum eſt) falſum teſtimonium tulerint contra matrimonium jam contractum, vel etiam contrahendum, eos vel eas, ligatis a tergo manibus, & charta in collo, ſupra ſcalam in loco publico E

* ferunt

ANNO CHRISTI 1280.

blico poni faciant, ut per hoc eorum falſitas omnibus innoteſcat. Et volumus quod in ſcala permaneant ab hora Primæ, uſque ad horam veſperarum. Et ſi neceſſe fuerit in hujuſmodi caſu, volumus invocari brachium ſæculare. Quod ſi invocatum fuerit, ſub pœna excommunicationis præcipimus exhiberi.

Item excommunicamus omnes illos & illas, qui aliquid* dederint, vel aliquid acceperint pro impedimentis matrimonii non revelandis, vel qui prece, precio, gratia vel favore, impedimentum matrimonii celaverint. Et iſta excommunicatio a ſacerdotibus in eccleſiis frequenter recitetur. [* qui fidem]

Item præcipimus excommunicari omnes illos & illas, qui vel quæ contra matrimonium jam contractum, vel etiam contrahendum, ſortilegia, incantationes, & * maleficia faciunt, vel fieri procurant. [* vel]

Item præcipimus, cum aliquod matrimonium fuerit celebrandum, ut tribus diebus feſtivis in eccleſia poſt evangelium, a ſacerdote, in cujus parochia eſt celebrandum * matrimonium, publice proclametur, quod tales volunt contrahere matrimonium: ſi aliquis ſit, qui ſciat legitimum impedimentum inter illos, hoc proponat antequam hujuſmodi matrimonium contrahatur. Et hoc ſub pœna excommunicationis ſubditis ſuis præcipiant ſacerdotes. Et ipſi ſacerdotes ſimiliter de hujuſmodi impedimentis inquirant. Si autem apparuerit probabilis conjectura contra matrimonium conttahendum, contractus interdicatur expreſſe, donec nos, vel officialis noſter, ſeu ordinarius loci, quid ſuper hoc fieri debeat, conſulatur. [* contrahendum fuerit]

XI. *De ſepulturis & cœmeteriis.*

Statuimus ut nullus excommunicatus & publice nunciatus, in cœmeterio ſepeliatur. Et ſi factum fuerit, cœmeterium illud, donec mortuus extumuletur, maneat interdictum.

Item præcipimus ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ne aliquis in cœmeterio interdicto ſepeliatur, & ne aliquis ſepulturæ tali interſit. Laici autem quicumque tali ſepulturæ interfuerint, excommunicationis ſententiam (quam ſuper hoc fieri * volumus in his ſcriptis) incurrant ipſo facto, & excommunicati publice nuncientur. Clerici vero qui interfuerint, ſententiam ſuſpenſionis ab officio, quam in eos ferimus, ipſo facto ſe noverint incurriſſe. [* ferimus]

Item immunitates eccleſiarum & cœmeteriorum inviolatas & incontaminatas præcipimus ab omnibus obſervari: pœnas contra violatores ipſarum immunitatum innovantes, & ſervari mandantes, quas felicis recordationis prædeceſſor noſter dominus Engilbertus archiepiſcopus in ſuis conſtitutionibus ordinavit.

Item cœmeteria clauſa & munita cuſtodiantur, ne a porcis vel aliis animalibus oſſa mortuorum comedantur. Et volumus ut in ſpeciali loco oſſa mortuorum fideliter reponantur.

Item eccleſias vel cœmeteria a laïcis, cujuſcumque conditionis vel ſtatus fuerint, ad læſiones aliorum muniri vel incaſtellari, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ firmiter prohibemus: & qui contra fecerint, per locorum ordinarios excommunicati publice renuncientur.

Item ſtatuimus & ſub pœna excommunicationis præcipimus obſervari, ut quoties quis in loco religioſo ſepulturam elegerit, corpus primo præſentetur parochiali Miſſæ: & tunc demum celebrata Miſſa, deferatur ad * locum, in quo elegit ſepulturam. [* in]

XII. *De bonis eccleſiarum non alienandis.*

Præcipimus diſtricte ſub pœna excommunicationis, quam ferimus in his ſcripis in hujus mandati tranſgreſſores, ne præpoſiti, decani, vel preſbyteri conventualium vel patochialium eccleſiarum, aliqua bona de bonis eccleſiarum alienent, noſtra ſuper hoc ſpeciali licentia vel capituli noſtri non obtenta: & ſi alirer actum fuerit, contractum decernimus non valere.

Item præcipimus ſub eadem pœna, ut prædictæ perſonæ, ſi ſciverint aliqua bona ab eccleſia alienata, ea fideliter & diligenter repetant: & ſi forte propter perſonarum potentiam, in quas hujuſmodi alienatio facta eſt, repetere non valeant, volumus hoc nobis vel officiali noſtro nunciari, ut ſuper hoc competens remedium præbeatur.

Item excommunicamus in his ſcriptis omnes illos, qui occupant & detinent ſine noſtro & eccleſiæ noſtræ conſenſu vel voluntate, vel etiam celaverint feuda, redditus, vel jura, quæ ad nos vel ad eccleſiam noſtram Colonienſem pertinent: niſi infra menſem poſt publicationem hujus mandati, prædicta nobis reſignent vel revelent.

Item excommunicamus omnes advocatos eccleſiarum, & alios quoſcumque, & quocumque nomine cenſeautur, qui exactiones vel ſervitia indebita eccleſiæ vel eccleſiaſticis perſonis imponunt.

Item excommunicamus in his ſcriptis omnes illos, cujuſcumque ſint dignitatis vel ſtatus, qui eccleſiæ noſtræ majoris, vel aliarum eccleſiarum noſtræ diœceſis homines, cenſum capitalem ipſis eccleſiis ſolventes, prætextu advocationis vel alterius coloris, exactionibus vel captionibus opprimunt vel moleſtant, aut bona eorum mobilia vel immobilia, poſt mortem ipſorum, invadunt vel accipiunt violenter.

XIII. *De malefactoribus ad eccleſiam confugientibus.*

Quia nonnulli homicidia, mutilationes membrorum, & alia maleficia perpetrant, quæ non eſſent perpetraturi, niſi quia ſperant quod ab eccleſiis ad quas confugiunt, ſe tueri poſſint, & impunitatem ſuorum exceſſuum obtinere: ſtatuimus quod confugientes hujuſmodi ad eccleſias vel immunitates, abinde ſine ſpeciali licentia noſtra vel gerentis vices noſtras, nullatenus extrahantur, ſed ſtricte cuſtodiantur ibidem, ne inde effugiant, donec factum vel ejus qualitas, nobis vel vices noſtras gerenti nuncietur. Ipſiſque confugientibus nobis præſentatis, & eo quod perpetratum fuerit, autoritate noſtra examinato, ad veniam vel ad pœnam circa * ipſos, prout qualitas facti exegerit, procedatur. Alia autem omnia & ſingula, quæ a jure vel a prædeceſſoribus noſtris de conſervandis libertatibus eccleſiarum & immunitatum, & de violatoribus earumdem ſunt ſtatuta, ſynodali ſanctione innovamus, & præcipimus inviolabiliter obſervari. [* contra]

Item præcipimus, hujuſmodi ſtatutum in eccleſiis a ſacerdotibus frequentius publicari.

XIV. *De uſurariis manifeſtis.*

Statuimus, ut uſurarii manifeſti (quos nos in his ſcriptis excommunicamus) excommunicati ſingulis diebus Dominicis per parochialium eccleſiarum ſacerdotes publice nuncientur: nec ad communionem altaris admittantur, nec oblationes eorum nec eleemoſynas quiſquam recipiat, nec Chriſtianam (ſi in hoc peccato deceſſerint) recipiant ſepulturam. Manifeſtos autem uſurarios eſſe dicimus & vocamus, qui per ſententiam, vel confeſſionem factam in jure, vel evidentiam rei, quæ tergiverſatione celari non poterit, comprobantur. Circa uſurarios autem, qui de

Anno Christi 1279.

Concil. Lugdun. c. 27.

receptis uſuris ſatisfirri ſaltem oltima voluntate mandaverint, ſervetur conſtitutio D. Gregorii papæ X. concilii generalis, quæ eſt talis: Quamquam uſurarii manifeſti, de uſuris quas receperant, ſatisfieri expreſſa quantitate vel indiſtincte in ultima voluntate mandaverint: nihilo minus tamen eis eccleſiaſtica ſepultura denegetur, donec vel de uſuris ipſis fuerit, prout patiuntur facultates eorum, plenarie ſatisfactum, vel illis quibus facienda reſtitutio, ſi præſto ſint ipſi, vel aliis qui eis poſſint acquirere, vel eis abſentibus, loci ordinario, vel ejus vices gerenti, vel rectori parochiæ, in qua teſtator habitat, coram aliquibus fide dignis de ipſa parochia (quibus quidem ordinario, vicario vel rectori, cautionem hujuſmodi eorum nomine liceat præſentis conſtitutionis autoritate recipere, ita quod illis perinde actio acquiratur) aut ſervo publico de ipſius ordinarii mandato, idonee de reſtitutione ſit cautum. Cæterum ſi receptarum uſurarum ſit quantitas manifeſta, illam ſemper in cautione prædicta exprimi volumus: alioqui aliam recipientis cautionem, hujuſmodi arbitrio moderandam. Ipſe tamen ſcienter non minorem, quam veriſimiliter creditur, moderetur: & ſi ſecus fecerit, ad ſatisfactionem reſidui teneatur. Omnes autem religioſos & alios, qui manifeſtos uſurarios contra præſentis ſanctionis formam, ad eccleſiaſticam admittere auſi fuerint ſepulturam, pœnæ in Lateranenſi concilio contra uſurarios promulgatæ ſtatuimus ſubjacere. Nullus manifeſtorum uſurariorum teſtamentis interſit, aut eos ad confeſſionem admittat, ſive eos abſolvat, niſi de uſuris ſatisfaciant, vel de ſatisfaciendo pro ſuarum viribus facultatum, præſtent, ut præmittitur, idoneam cautionem.

Lateran. III. c. 25.

Item ſtatuimus, quod nullus omnino advocatus, uſurario ſit uſurarum cauſis patrocinium præſtet[*], niſi juramentum faciat, quod quam cito ſciverit, vel ſcire potuerit cauſam eſſe uſurariam, eam ulterius non fovebit, nec patrocinium aliquod uſurario ipſi clam vel aperte impertietur.

[*] præſtet

XV. *De clericis in eccleſiis vel capellis celebrantibus ſine noſtra vel archidiaconorum licentia.*

Statuimus, ut nullus ſacerdos vel clericus in eccleſia parochiali vel capella audeat celebrare, ſine noſtra vel archidiaconorum licentia, vel aliorum ad quos hoc pertinet, autoritate & conſenſu, quantumcumque a patronis, vel ab eis qui ſe patronos eſſe contendunt, ad hoc licentientur vel etiam permittantur. Et quicumque clericus vel ſacerdos contrarium fecerit, excommunicationis ſententiam, quam propter hoc in ipſum[*] ferimus in his ſcriptis, incurrat ipſo facto. Et ſi in delicto perſeverando, excommunicationem ipſam ſuſtinuerit per ſeptem dies, extunc tamquam irregularis, ad beneficium eccleſiaſticum vel Divinorum celebrationem non admittatur, niſi prius cum enarratione facti, diſpenſationis litteras a ſede apoſtolica ipſum contingat reportare.

[*] ipſos

Item prohibemus ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ne aliquis ſacerdos ſæcularis vel regularis parochiam aliquam teneat, vel de cætero tenere audeat, ad quam legitime non ſit præſentatus, & per nos vel archidiaconos locorum, vel alios, prout hoc ad nos[*] pertinet, inſtitutus.

[*] eum

Item præcipimus, ne aliquis beneficium accipiat de laicorum manibus. Qui vero contrarium fecerit, cum amiſſione beneficii, periculo ſubjaceat ſui gradus. Præſentationes tamen laicorum non reprobamus,

A in quibus jus obtinent patronatus.

Anno Christi 1280.

Item prohibemus, ne aliquis ſacerdos competens beneficium habens, cum cura vel ſine cura, de quo valeat commode ſuſtentari, eo beneficio dimiſſo, ad eccleſiam alienam, tamquam vicarius vel mercenarius, audeat ſe transferre. Contrarium facientes, per archidiaconos locorum vel alios, prout hoc ad eos pertinet, volumus per cenſuram eccleſiaſticam ab ipſis vicariis, ſi neceſſe fuerit, removeri.

XVI. *De executione mandatorum noſtrorum, & curiæ noſtræ Colonienſis.*

Præcipimus diſtricte ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ in his ſcriptis, quod decani B Chriſtianitatum & ſacerdotes parochialium eccleſiarum, vel vices eorum gerentes, & omnes alii, cujuſcumque ſint dignitatis, conditionis & ſtatus, quod mandata noſtra & curiæ noſtræ & archidiaconorum noſtrorum, prout eis ſubiunt, fideliter & viriliter exequantur. Et ſi timeant, quod malum aliquod per adverſarium vel ſæcularem juſtitiam, vel quemcumque alium, debeat inferri portitori mandatorum, caute ipſum expediant, & poſtmodum mandata curiæ noſtræ adimplere procurent. Item præcipimus ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ in his ſcriptis, omnibus & ſingulis ſacerdotibus parochialibus vel eorum vices gerentibus, quod ſingulis diebus Dominicis, accenſis candelis & pulſatis campanis, publice & ſolenniter C excommunicent omnes illos qui perturbant juriſdictionem curiæ noſtræ Colonienſis vel archidiaconorum noſtrorum, & qui impediunt quo minus nos juriſdictione noſtra utamur libere & quiete. Et exponant preſbyteri ſinguli in ſuis eccleſiis, ſuis parochianis, in quibus intelligatur juriſdictio hujuſmodi perturbari, videlicet interdicendo, prohibendo, inhiberi faciendo, vel ſtatuendo, ne aliqui in curia noſtra cauſam ſuam proſequantur. Item arreſtando, capiendo, vel capi faciendo per juſtitiam ſæcularem latores mandatorum curiæ noſtræ,[*] vel illos qui in curia noſtra ſuos adverſarios trahunt in jus, vel verberando, vel verberari faciendo, vel comminando, vel D litteras curiæ noſtræ rapiendo, vel lacerando, vel etiam alia faciendo, per quæ proceſſus negotii valeat retardari. Contrarium facientes, quos in his ſcriptis excommunicamus, per plebanos locorum ubi præmiſſa perpetrata dinoſcuntur, excommunicati nominatim & publice in ipſorum eccleſiis nuncientur. Et ſi dicti excommunicati in ipſa excommunicatione per ſeptem dies manſerint, ipſe locus & eccleſia (quem & quam in his ſcriptis eccleſiaſtico ſupponimus interdicto) denuncientur publice ab eiſdem locorum plebanis interdicto eccleſiaſtico ſubjacere.

[*] & alios qui

Item præcipimus ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ut eccleſiarum rectores, vel eorum vices E gerentes, ſigilla propria habeant, & procurent, intra menſem unum ab hac die numerandum. Et quod nihil recipiant, nec exigant a litigatoribus vel mandatorum curiæ noſtræ latoribus, pro executione mandatorum hujuſmodi facienda.

XVII. *De teſtamentis.*

Quia executores teſtamentorum nonnunquam negligenter, nonnunquam malitioſe, in bonis defunctorum verſantur, & quia hæc & his ſimilia, debent diligentia epiſcopi emendari: præcipimus, ut coram duobus in ſingulis archidiaconatibus a nobis deputandis, executores teſtamentorum ſingulorum archidiaconatuum, in numero & valore bonorum defuncti, de erogatis ab ipſis reddant debitam rationem. Et concedimus his, qui a nobis ſuper hoc erunt deputati, po-

ANNO CHRISTI 1280

teſtatem vocandi coram ſe executores prædictos, & eorum contumaciam, ſi venire noluerint, per cenſuram eccleſiaſticam puniendi, & exigendi ab eis debitam rationem. Si quid autem fraudis vel negligentiæ perceperint, ad nos referre procurent.

XVIII. *De interdicto eccleſiaſtico, qualiter ſit obſervandum.*

Cum plerumque & communiter circa obſervationem interdictorum, pernicioſe hactenus ſit erratum, communi morbo communem volentes adhibere medelam: ſtatuimus, ut quotieſcumque locum aliquem autoritate noſtra ordinaria vel delegata, eccleſiaſtico interdicto ſupponi contigerit, omnibus tam extrema
B
unctio, quam ſepultura, & alia ſacramenta eccleſiaſtica, penitus denegentur: exceptis, baptiſmo parvulorum, & pœnitentia morientium, ac viatico quod morientibus in pœnitentia non negatur. Clericos autem decedentes, qui cauſam interdicto non dederint, & qui reverenter interdictum ſervaverint, in cœmeterio ſine campanarum pulſatione, ceſſante omni ſolemnitate, cum ſilentio concedimus tumulari.

Item ſi in aliquam eccleſiam conventualem latum fuerit interdictum, licitum ſit, duobus vel tribus ſimul, januis clauſis, voce ſubmiſſa, ita quod extra audiri non poſſint, excommunicatis & interdictis excluſis, horas canonicas dicere, ſi tamen ipſi interdicto cauſam aliquam non dederunt. Præterea tempore inter-
C
dicti licitum eſt eccleſiarum miniſtris, ſemel in ſeptimana, voce ſubmiſſa, clauſis januis, excommunicatis & interdictis penitus excluſis, Miſſam celebrare ad conficiendum corpus Domini: quod (ut dictum eſt) morientibus in pœnitentia conferri poteſt.

Item ſi aliquibus per privilegium conceſſum ſit, ut non obſtante interdicto, Divinum poſſint celebrare officium, ſemper ſubintelligendum eſt, excommunicatis & interdictis excluſis, voce ſubmiſſa, januis clauſis, campanis non pulſatis, omni ſolemnitate prætermiſſa: & ita deinceps præcipimus inviolabiliter obſervari.

Et quia nos intelleximus, quod fratres Hoſpitalarii, & quidam alii aſſerentes ſe habere privilegium, quod
D
in locis interdictis poſſint Divina celebrare officia excommunicatis & interdictis nominatim excluſis, abutentes hujuſmodi privilegio, in locis interdictis Divina officia celebrare præſumunt, & indifferenter quoſcumque admittunt, niſi ſpecialiter expreſſis nominibus ipſorum excommunicatorum & interdictorum in ſententia interdicti fiat mentio, irregularitatem ex hoc damnabiliter incidendo. Unde ad vitandum deinceps hujuſmodi errorem, illos nominatim interdictos & excommunicatos ſecundum jura dicimus, ſi caſtrum, villa, civitas, vel oppidum, ſint interdicta: non nominatim interdicti vel excommunicati dicuntur, quando ſic fertur ſententia, excommunico vel interdico tales cum ſuis participibus. Parti-
E
cipes enim non ſunt excommunicati vel interdicti nominatim: & ideo tales poſſunt admitti ad Divina, niſi notoria eſſet eorũ participatio: tunc enim nõ poſſent admitti ad Divina. Præterea quia (ut intelleximus) quadam damnabili abuſione invaluit, quod loco aliquo ſuppoſito interdicto, populus vel aliqui de populo loci interdicti, ad vicinas eccleſias pro Divinis audiendis accedunt, & ibidem indifferenter ad Divina & alia ſacramenta eccleſiaſtica a plebanis admittuntur: id correctione digniſſimum judicamus. Statuimus igitur, & ſub pœna excommunicationis firmiter obſervari præcipimus, ut diebus Dominicis & feſtivis, preſbyteri, antequam Miſſam celebrent, plebem interrogent, ſi aliquis de loco interdicto in eccleſia ſit: quem ſi invenerint, ſtatim ab eccle-

A
ſia abjiciant. Preſbyter autem, qui proprium aut alienum parochianum excommunicatum aut interdictum, ſcienter ad aliquod ſacramentum eccleſiaſticum admittit, ipſo facto ſe noverit eſſe ſuſpenſum.

✠ CONCILIUM LAMBETHENSE,

ANNO CHRISTI 1280.

A Ioanne Cantuarienſi archiepiſcopo, anno Domini MCCLXXX. celebratum.

Ex codice MS. bibliothecæ Bodleianæ edidit collector Anglicanus.

B
ANno Domini MCCLXXX. dominus Ioannes Cantuarienſis archiepiſcopus, convocatis univerſis epiſcopis, abbatibus, & toto clero ſuæ metropolis, apud Lamebithe, ſolemne concilium celebravit: in quo conſtitutiones Othonis & Othoboni, dudum legatorum in Anglia, in conciliis per eos celebratis promulgatas, innovavit, & impoſterum inviolabiliter obſervandas fore decrevit. Quaſdam etiam de proprio ſuperaddidit: ſtatuens, ut omnes rectores eccleſiarum ſuæ metropolis, quibus cura animarum annexa fuerit, infra annum, ad ordinem ſacerdotii ſe facerent promoveri, eo quod nullus impoſterum admitteretur ad curam animarum, niſi promotus ad ſacerdotium; vel infra annum a tempore ſuæ promotionis vel admiſſionis
C
ordinandus, ſub pœna privationis beneficiorum ſuorum.

G. C. In concilio Redingenſi anni ſuperioris, c. 1. indictum fuerat, habendum hoc anno concilium in octavis S. Hilarii: ne quis illud confundat cum altero Lambethenſi, quod anno MCCLXXXI. habitum mox videbimus.

✠ CONCILIUM BITERRENSE,

ANNO CHRIST. 1280.

Habitum anno MCCLXXX.

Ex conciliis Galliæ Narbonenſis editis a Ste. Baluzio V. Cl.

D
Nihil ex hujus concilii actis ſupereſt, præter epiſtolas duas, quas hic ex Baluziana editione repræſento.

Litteræ Bernardi epiſcopi Helenenſis ad Petrum Narbonenſem archiepiſcopum, metropolitanum ſuum, quibus ſe excuſat quod in concilio præſentiam ſuam exhibere non poteſt, & vicariam perſonam pro ſe mittit.

E
Venerabili in Chriſto patri ac domino, P. Dei gratia ſanctæ Narbonenſis eccleſiæ archiepiſcopo, Bernardus Sala miſeratione Divina Elnenſis epiſcopus, ſalutem, & ſinceram in Domino caritatem, cum omnimoda reverentia & honore.

PAternitatis ac dominationis veſtræ recepimus litteras reverenter, in quibus nobis preces & mandatum nihilo minus direxiſtis, ut Dominica die proxima, qua cantabitur *Lætare Hieruſalem*, aliis prætermiſſis negotiis, apud Biterrim perſonaliter veniremus, ſuper nonnullis magnis & arduis negotiis communem eccleſiarum Narbonenſis provinciæ ſtatum tangentibus, vobiſcum cæteriſque fratribus ſuffraganeis

Anno Christi 1280.

A ganeis ac prælatis aliis ipſius provinciæ loquuturi, ac etiam tractaturi quod honori & utilitati communi eccleſiarum Narbonenſis provinciæ expediens viſum fuerit, & Dominus miniſtrabit. Verum quia dicta die & loco, propter ſolitam & frequentem infirmitatem guttæ quam patimur, de quo piget nos, ad præſentiam veſtram accedere non valemus: diſcretum ac venerabilem virum Berengarium de Palma canonicum Elnenſem & ſacriſtam eccleſiæ Perpiniani, dilectum noſtrum, hujus procuratorii exhibitorem, dominationi veſtræ duximus deſtinandum: quem certum ac ſpecialem procuratorem noſtrum facimus, conſtituimus, ac etiam ordinamus, ad loquendum & tractandum una vobiſcum, B cæteriſque epiſcopis ſuffraganeis ac aliis prælatis Narbonenſis provinciæ omnia negotia communem Narbonenſis provinciæ ſtatum tangentia, in agendis tractaturum & ordinaturum quod honori & utilitati communi eccleſiarum ipſius provinciæ expediens videbitur, & Dominus miniſtrabit: ratum & firmum perpetuo habituri quicquid per dictum procuratorem noſtrum una vobiſcum cæteriſque epiſcopis ſuffraganeis, ac aliis prælatis Narbonenſis provinciæ, in agendis ſuper præmiſſis tractatum fuerit & etiam ordinatum. In cujus rei perpetuam firmitatem, præſentem paginam ſigilli noſtri munimine voluimus roborari. C Datum Elnæ decimotertio Kalendas Aprilis, anno ab Incarnatione Domini milleſimo ducenteſimo octuageſimo.

Anno Christi 1280.

LITTERÆ CAPITULI HELENENſIS ad eundem archiepiſcopum, quibus ſignificat mittere ſe procuratorem ad concilium.

PAtent univerſis, quod nos, capitulum Elnenſe conſtituimus, facimus, & ordinamus certum & ſpecialem procuratorem noſtrum Raymundum Olivarii canonicum Elnenſem, ad comparendum coram venerabili patre in Chriſto domino Petro Divina B providentia ſacroſanctæ Narbonenſis eccleſiæ archiepiſcopo apud Biterrim in concilio provinciali, in inſtanti Dominica, qua cantabitur *Lætare Ieruſalem*, inibi celebrando, & ad audiendum tractatus ſuper negotiis univerſalem ſtatum totius Narbonenſis provinciæ tangentibus, & ad faciendum ſuper prædictis, prout memorato concilio expedire viſum fuerit, & Dominus miniſtrabit: ratum & firmum perpetuo habituri, quicquid ſuper præmiſſis per eundem procuratorem fuerit procuratum. Et ad majorem horum firmitatem, præſentes noſtri ſigilli munimine duximus roborandas. Datum Elnæ duode- C cimo Kal. Aprilis, anno Domini milleſimo ducenteſimo octuageſimo.

Anno Christi 1280.

** CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM,

DE CORRUPTO MALIGNE GREGORII NYSSENI LOCO, QUO SPIRITUS S. PROCESSIO EX FILIO ASSERITUR.

A Ioanne Vecco patriarcha CP. celebratum anno Domini MCCLXXX.

ΙΩΑΝΝΟΥ

Ταπεινοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως

Σημείωμα συνοδικόν.

D Μηνὶ Μαΐῳ γ΄. ἡμέρᾳ ἕκτῃ, Ἰνδικτιῶνος ὀγδόης, προκαθημένου τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου, τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης κυρίου Ἰωάννου, ἐν τοῖς κατὰ τὸν ἅγιον Θεοφύλακτον κελλίοις αὐτοῦ, συνεδριαζόντων τῇ μεγάλῃ ἁγιοσύνῃ αὐτοῦ καὶ ἱερωτάτων ἀρχιερέων, τοῦ Χαλκηδόνος, καὶ ὑπερτίμου Νικολάου τοῦ Ἀθηνῶν, καὶ, ὑπερτίμου Μελετίου τοῦ Λαρίσσης, καὶ ὑπερτίμου Νικάνδρου τοῦ Σερρῶν, καὶ ὑπερτίμου Λέοντος τοῦ Χερσῶνος Θεοδώρου, τοῦ Σογδαίας Θεοδώρου, τοῦ Προικοννήσου Νικολάου, καὶ τοῦ Βερῥοίας Λέοντος, παρισταμένων καὶ θεοφιλεστάτων δεσποτικῶν ἀρχόντων.

E α΄. Καὶ θρὶξ ἐμπεσοῦσα τῷ ὀφθαλμῷ τὸ φαυλότατον ἐπισκοτεῖ μὲν καὶ τούτῳ, πολλὴν δὲ καὶ τὴν ζημίαν ἐπιφέρει τῷ λοιπῷ σώματι. Εἰ γὰρ τοῦ σώματος λύχνος ὁ ὀφθαλμός ἐστιν, τούτου διακειμένου κακῶς, πᾶσα πάντως ἀνάγκη, καὶ σύμπαν τὸ σῶμα τῇ καχεξίᾳ ταύτῃ συνδιατίθεσθαι, καὶ ὅσα καὶ λύχνου σβεσθέντος αὐτοῦ, ἀμαυροῦσθαι τὸ παρ᾽ ἐκείνου ποδηγετούμενον. καὶ θείας ὡσαύτως γραφῆς κατὰ τὸ τυχὸν κακουργηθείσης, καὶ μέχρι καὶ μιᾶς κεραίας παθούσης τὴν πρόσθεσιν, ἢ τὴν ἀφαίρεσιν, οὐκ ὀλί-

IOANNIS

Humilis epiſcopi Conſtantinopolitani Sententia Synodalis.

Leone Allatio interprete.

MEnſis Maii die 3. feria ſexta, Indictione octava, præſidente ſanctiſſimo domino noſtro patriarcha Conſtantinopoleos novæ Romæ, domino Ioanne, in cellis ſuis propeſanctum Theophylactum: conſidentibus una cum ſanctitate ejus ſanctiſſimis præſulibus, Chalcedonenſi, & hypertimo Nicolao, Athenienſi; & hypertimo Meletio, Lariſſæo; & hypertimo Nicandro, Serrarum; & hypertimo Leone, Cherſonenſi Theodoro; Sogdææ Theodoro, Prœconeſi Nicolao, Berrœnſi Leone: adſtantibus & piiſſimis dominis principibus.

1. Capillus res viliſſima in oculum cadens, tenebras offundit, multumque noxæ reliquo corpori adfert. Etenim ſi corporis lucerna eſt, eo male ſe habente, prorſus neceſſe eſt corpus univerſum illa eadem ægritudine male affligi, & veluti lampade illius extincta, quod ab eo ducitur, obtenebrari. Similiter & ſacta ſcriptura, uteumque depravata, etiamſi unus tantum apex vel additione vel detractione male habitus ſit, non medio-

ANNO CHRISTI 1280.

crem in univerſum eccleſiæ corpus jactu- A tam induxerit. Et quodnam aliud corpori, cujus caput Chriſtus eſt, oculorũ vicem uſumque ſuppleverit, quam ſanctorum patrũ monumenta, a capire ipſo conſpiciendi facultatem poſſidentia, & perlegentes illuminantia? Quid igitur agẽdum eſt de corporeo oculo, & quid in ſpirituali hoc excogitandum, quo non dirigente moderanteque, nemo Dominũ aſpiciet? Plane quemadmodum eum purgare, qui in ea ſcientia plurimũ valent, conſueverunt, eumque ad utilem & omnium corporis membrorum conſtitutio- B nem optimam reducere: ita procurandum eſt, uti fieri poteſt, ſtudiumque impendendum, ut ab eo feſtuca quæ objicitur, & ipſam trabem exuperat, per idonea fidei dogmata germanaque dematur, ut eo jam a morbo libero, & in priſtinum ſtatum reſtituto, lumen ſplendeat, tenebræque fugentur. Verum ad quos cura iſta & diligentia magis pertinebit, quam ad nos ipſos, quibus miſeratione Dei patrum horum adminiſtratio demandata eſt, necnon aliæ omnes Divinarum litterarum, & patrum traditiones, ut tamquam legitimi filii paternorum teſta- C mentorum depravatione, vel potius heredirare ab illis nobis proveniente, magna equidem, continuoque duratura, injuſte ſpoliati, ſummopere indoleamus, & ſuper illis potiſſimum, in quibus pacis pulchritudo reſplendet, & eccleſiarum reconciliatio roboratur; & maxime ſi inverecunde illæ & perfide pertractantur: ut multa contingunt a quibuſdam, qui veritatem diſcerpunt, pro libidine adeo immutatam, ut non tantum impune veritas omni ſcelere laceretur, ſed flagitium ipſum ex Divinis quoque D litteris robur autoritatemq; accipiat. Quod ſi & Nyſſaenſium lumen injuriæ, & fide dignus liber antiquuſque, depravationi obnoxius fit: quantũ id addat ad animi ægritudinem, animas ipſas effundentium, ne aliquod reliquum ſit, quod eccleſiaſticam pacem impediat? Quænam rurſus diligentia intentenda eſt, & quanam ratione conandum, ut veritas libere & cum fiducia appareat, futurumq; in tempus ſecuritatẽ obtineat? Prorſus quã maxima, & qualem nos E addecet in ſimilibus ponere, & pro viribus effectu quoq; ipſo perficere. Quemnã itaque ſucceſſum res habuerit, & quale principiũ, hoc noſtro ſermone aptiſſime indicabitur.

2. Jam Divini numinis ope, eccleſiaſtica pace perfecta, & multorum annorum ſcandalo gratia ſancti Spiritus propulſaro (oportebar enim aliquando ſimilem caliginem diſſolvi, & concordiæ lumen illuceſcere, & ex ſupervacuo Deum pacis devincire) debeamus nos etiam pro viribus pacem promovere, & ex ſacris ſcripturis,

A γη καὶ ἡ λύμη ἐπενεχθείη ἂν τῷ τῆς ἐκκλησίας ἅπαντι σώματι. Καὶ τί γὰρ ἄλλο τῷ τοιῷδε σώματι, οὗ κεφαλὴ ὁ Χριστὸς εἰς ὀφθαλμῶν λογισθείη ἂν τάξιν καὶ χρείαν, ἢ αἱ τῶν ἁγίων πατέρων γραφαὶ, ἐκ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς τὰς τοῦ ὀπτικοῦ κεκτημέναι ἀρχὰς καὶ φωταγωγοῦσαι τοὺς ἐντυγχάνοντας; Τί γοῦν ποιητέον ἐπὶ τοῦ σωματικοῦ ὀφθαλμοῦ, καὶ τί διανοητέον ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ τούτου, οὗ χωρὶς τῆς ὀρθότητος, οὐδεὶς τὸν κύριον ὄψεται; πάντως ὥσπερ ἐκεῖνον ἐκκαθαίρειν ἔθος τοῖς περὶ ταῦτα δεινοῖς, καὶ πρὸς τὸ λυ- B σιτελοῦν τῇ ὁλομελείᾳ τοῦ σώματος ἀποκαθιστᾷν· οὕτω καὶ τοῦτον ἄξιον, καθόσον οἷόν τε, περιποιεῖσθαι, καὶ τὸ φαινόμενον μὲν κάρφος, ὑπερβάλλον δὲ καὶ αὐτὴν τὴν δοκὸν, ὑπεξαιρεῖσθαι διὰ τὸ τῶν δογμάτων ἀξιοπρεπὲς καὶ ἀνόθευτον, ὡς ἂν ὑγιαίνοντος τούτου, καὶ καθαρῶς ἤδη ἀποκαταστάντος, τὸ φῶς ἐπιλάμπῃ καὶ ἡ σκοτία διώκηται. Τίσι δ' ἂν ἄλλοις τῆς τοιαύτης μελήσειε περιποιήσεως, ἢ πάντως ἡμῖν τοῖς ἐν τῷ ἐλέει, τοῦ τῶν πατέρων Θεοῦ, τὴν τῶν τοιούτων οἰκονομίαν λαχοῦσι, καὶ ἐφ' ἑτέραις ἁπάσαις γραφικαῖς τε καὶ πατρικαῖς παραδόσεσιν, ὡς ἂν υἱοὶ φαινόμεθα γνήσιοι, τῶν C πατρῴων διαθηκῶν παραχαραττομένων ὑπεραλγοῦντες, ἢ μᾶλλον ἡμῶν ἑαυτῶν ἀδικουμένων τὴν ἀπ' ἐκείνων κληρονομίαν τὴν μεγάλην ὄντως, καὶ ἀεὶ διαμένουσαν· πολλῷ δὲ πλέον ἐφ' αἷς τὸ τῆς εἰρήνης ἐπιλάμπει καλὸν καὶ ἡ τῶν ἐκκλησιῶν καταλλαγὴ ἐνισχύεται· καὶ τοσοῦτον ἴσως, ὅσον καὶ κακουργεῖσθαι ταύτας· ὡς τὰ πολλὰ συμβαίνει παρά τινων τὴν ἀλήθειαν σπαραττόντων, μεταποιούντων αὐτὰς πρὸς ὅπερ καὶ βούλονται, ἵνα μὴ μόνον ἀνεύθυνον ᾖ τὸ περὶ τὸ ἀληθὲς ἀμβροτάνειν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν θείων γρα- D φῶν λογίζηται ἰσχυροποιούμενον. Εἰ δὲ καὶ ὁ τῶν Νυσσαέων φωστὴρ ὁ ἀδικούμενος ἐστὶ, καὶ ἀξιόπιστος βίβλος καὶ παλαιὰ, ἡ παθοῦσα τὴν παραχάραξιν. ὁποῖον τοῦτο, εἰς ὀδύνην ψυχῆς τοῖς προϊεμένοις καὶ αὐτὰς τὰς ψυχὰς ὑπὲρ τοῦ μηδὲν ὑπολελεῖφθαι, διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην, μηδενὶ σκάνδαλον. ὁποίαν δὲ πάλιν πραγματευτέον τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ ὅπως σπουδαστέον, ὡς ἂν τὸ ἀληθὲς τὴν παρρησίαν ἔχῃ, καὶ τὸ ἀσφαλὲς τὸ εἰσέπειτα; πάντως μεγίστην καὶ οἵαν εἰκὸς ἐπὶ τοιούτοις ἡμᾶς E ἐκπονῆσαι, καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν διαπράξασθαι. Ὅπως τοίνυν προέβη, καὶ οἵαν ἔσχε τὴν καταρχὴν, αὐτὸς ὁ λόγος προϊὼν δηλώσει σαφέστατα.

β. Ἤδη μὲν σὺν Θεῷ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τελεσθείσης εἰρήνης, καὶ τοῦ πολυετοῦς σκανδάλου ἐκποδὼν γεγονότος τῇ τοῦ πνεύματος χάριτι· ἔδει γάρ ποτε τὴν τοιαύτην διαλυθῆναι σκοτομανίαν, καὶ τὸ τῆς ὁμονοίας ἐπιλάμψαι φῶς, καὶ πολλῇ τῇ περιουσίᾳ τὸν τῆς εἰρήνης νικῆσαι Θεόν· ἦν μὲν ἡμῖν, καθόσον οἷόν τε, συναίρεσθαι τῇ εἰρήνῃ, καὶ ἐκ γραφῶν ἁγίων, καθὼς

καθὼς ἦν ἄξιον, αὐτὴν στηρίξαι, ἵνα μὴ ἐκ κοιλίας λέγοντες ἐλεγχοίμεθα, ἀλλ᾽ ἐκ ποταμῶν θεοκρατήτων, καὶ κοιλιῶν ζῶντος πεπληρωμένων ὕδατος. ὅθεν καὶ νῦν μὲν ταύτην, νῦν δὲ ἐκείνην, ἄλλοτ᾽ ἄλλην, καὶ ἁπαξαπλῶς ἁπάσας εἰς ἀκοὴν ὠτίου δεχόμενοι, δροσούμενοι καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν τῷ τοῦ Θεοῦ ἐλέει πρὸς τὴν πληρωθεῖσαν εἰρήνην, καὶ ἄλλοις ὑποδεικνύοντες τὴν ὁδόν. εἰ τι καὶ σκάνδαλον ἦν ἐν αὐτοῖς διά τινα φόβον ἐπαινετὸν, ῥᾳδίως εἴχομεν αὐτοὺς εὐπειθεῖς, καὶ μηδὲν ἀντίξοον πρὸς ἡμᾶς καὶ τὰ ἡμέτερα φέροντας. Ἀλλ᾽, ὢ τοῦ φθόνου, καὶ τῶν Σατανικῶν μηχανῶν; ἔστησαν εἰς ἐναντίαν μοῖραν καὶ τῶν ἡμετέρων τινὲς, καὶ δόξαν τούτοις ἀγαθόν τι ποιεῖν, εἴ πως διαπολεμοῖεν πρὸς τὴν εἰρήνην, ἔσχισαν ἑαυτοὺς τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας, καὶ καθ᾽ ἑαυτοὺς ἐγεγόνεισαν· οἳ καὶ ταῖς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης ἁγίαις γραφαῖς διὰ παντὸς καταγχόμενοι, ἔμελλον μὲν ποτε προσελθεῖν, καὶ ἀποθέσθαι μὲν τὸ πεισματικὸν καὶ δυσήνιον, ἀγαπῆσαι δὲ τὴν μεθ᾽ ἡμῶν εἰρήνην, καὶ τῇ ὁλοκληρείᾳ τῆς ἐκκλησίας συγκολληθῆναι· ὃ δὴ καὶ ἐγένετο ὕστερον. Ἀλλὰ τότε καθ᾽ ὃν μὲν καιρὸν ἡ τούτων ἔτι πεισμονὴ χώραν εἶχεν, καὶ ἀεὶ πλείονος τῆς ἀληθείας τὴν ἰδίαν ἐτίθουν ἀρέσκειαν, τί ἕτερον ἐπὶ ταῖς τοιαύταις γραφαῖς ἦν αὐτοῖς εὔπορον; Τῶν γὰρ ἐπηβόλων λόγων καὶ γνώσεως οἱ ἄνδρες ἦσαν, ἃς μὲν ἄλλως, καὶ ὡς αὐτοῖς βουλητὸν ἐπεξηγεῖσθαι, ἃς δὲ καὶ νόθους εἶναι διισχυρίζεσθαι, ἔτι δ᾽ οὖν καί τινας ὁμολογεῖν μὲν τῶν πατέρων εἶναι, τοῦτο μόνον ὑγιῶς λέγοντας, προφέρειν δὲ ἀπολογίαν, φοβερὰν οἴμοι καὶ ἀναξίαν ὅλως τῆς τῶν πατέρων προθέσεως. ὅτι πρὸς τοὺς τότε κινουμένους λόγους, παρὰ τῶν αἱρετιζόντων ποιούμενοι τὰς γραφὰς, ἔστιν οὗ καὶ τοῦ εἰκότος οἱ πατέρες διέπιπτον. τῶν οὕτω λεγόντων μὴ συνορώντων, ὡς οὐ δόξα ὅλως Θεοῦ καὶ σύστασις ἀληθείας τὸ διὰ ψευδῶν τινῶν συγκροτεῖσθαι καὶ ἀναξίων τοῦ πνεύματος. Ἀλλ᾽ ὅπερ ἐλέγομεν, ὅλοι τότε τοῦ ἰδίου θελήματος ὄντες οἱ εἰρημένοι, καθ᾽ ἑαυτῶν ἐσοφίζοντο, καὶ ἄδειαν εἶχον λόγων, ἐφ᾽ οἷς ἐνδεεῖς καθίσταντο τοῦ συμφέροντος. πολλὰ μὲν καὶ διάφορα λέγοντες, εἰς ἓν δὲ καὶ τὸ αὐτὸ καταντῶντες, τὸ ἀντιλέγειν τῇ εἰρήνῃ, καὶ πρὸς τὴν τῶν γραφῶν ἀλήθειαν διαμάχεσθαι, ὅσα καὶ διαφόροις τρόποις τὸν οἰκεῖον πραγματευόμενοι ὄλεθρον. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἦσαν ἡμῖν, ταὐτὸ δὲ εἰπεῖν καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἀνεκτὰ, τῶν γραφῶν σωζομένων, λέγειν ἐκείνοις τὴν ἐπεξήγησιν, οἵαν ἐβούλοντο. Τὸ δὲ καὶ εἰς σίδηρον ἀπιδεῖν, καὶ τὴν γραφὴν ἀποξύειν, ὅτι μὲν ἐκ προχείρου κατανοῆσαι, γενέσθαι διὰ ψυχῆς μόνης ὄρεξιν. τῷ δέ γε ἐπιβόλως κατανοοῦντι ἐντεῦθεν διαγνωσθήσεται, καὶ ὡς ἐπεὶ μηδόλως οἱ τοιοῦτοι ἀντειπεῖν πρὸς οὕτω φανερὰν ἀλήθειαν εἶχον, ἀπαλεῖψαι ταύτην διέγνωσαν. Τίς δὲ ὁ τρόπος καὶ παρὰ τίνος, καὶ ὅπως, ὁ λόγος ἤδη ἐρεῖ.

A ut videbatur per opportunũ, eam conſtabilire, ne ex ventre loqui inſimularemur, ſed ex fluminibus a Deo paratis, & ventribus viva aqua repletis. Quapropter nunc hanc viam, nunc illam, alias aliã, & prorſus univerſas in auris obſequentis auditum, ſingulis fere diebus irrigebamus, Divina miſericordia ad jã perfectam pacem, & aliis viam aperientes. Et licet inter eos ob aliquem merum laudabilem ſcandalum irrepſiſſet, facili eos negotio ſemper obſequioſos, nec nobis, nec noſtris reluctantes habuimus. Sed o invidentiã, & ſatanicas machinas! Nonnulli ex noſtris contrariæ parti addicti, cum non abſonũ id illis viſum fuiſſet, ſi aliquo modo paci B adverſarentur, ſeſe a noſtra eccleſia inter ſe congredientes avulſerunt; qui continuo pro pace ſacris ſcripturis oblatis anguſtati, debebant quidem aliquando procedere, deponereque pervicacem, effrænemque animum, & nobiſcum una pacem amplecti, cum reliquis eccleſiæ partibus conglutinari; quod tamen factum eſt. Verumtamen cum eorum pertinacia invaleſceret, ipſique propria placita veritati præponerent: quid aliud in ſimiles ſcripturas auſuri erant, quam quod ipſis offerret occaſio? Erant ſiquidem viri illi & ſermone & cognitione verſatiles, has C quidẽ in alium ſenſum, & ut illis placebat, raptare, has vero tamquã ſpurias cõtendentes rejicere; aliquando etiam quaſdam ex illis confiteri patrũ eſſe, hoc tantũmodo recte dicentes; afferre autem reſponſum terribile, væ mihi miſero, & prorſus indignum patrum propoſito, quod in quæſtiones eo ævi motas a ſectatoribus commentaria edentes fuiſſe, cum ex æquo patres decederent. An hi, qui talia loquuntur, non intelligunt, nullam omninu Dei gloriam, nullamq; rei Divinæ con-D ſtitutionem eſſe, quæ a falſis & ſpiritu indignis promovetur? Sed quod jam dicebamus, omnes tum proprii arbitrii facti, contra ſemetipſos captioſe agebant, abutebanturque otio dicendi ea, ex quibus nullum ipſis commodum emanabat; multa quidem ac varia in medium afferentes, in unum vero ac idem collimantes, ut paci contradicerent, & ſcripturarum veritati adverſaren-E tur, variis multiſque modis propriam ſibi procurantes ruinam. Sed hæc omnia erant quidem nobis ipſis, quod idem eſt dicere, & veritati tolerabilia, ſi, ſalvis ſcripturis, pravam ipſi ſuam interpretationem, quæcumque illa foret, adjicerent. At enim in ferrum animum intendere, eradereque ſcriptum, facile quiſpiam adverterit, pro libidine tantũmodo, & affectata cupiditate actum fuiſſe: at is, qui prudenter res examinat, hinc colliget, ſimilis ſortis homines cum parenti adeo veritati adverſari nõ poſſent, eã e medio tollere animũ induxiſſe. Modũ, autorem, rationemq; ipſam hæc noſtra oratio proſequetur

ANNO CHRISTI 1280.

3. Habuit inter alios libros magnus œconomus Xiphilinus a ſuo genero cognomẽto Pentecleſiota, qui ſimul cum uxoris ſuæ ſororis marito, noſtræ eccleſiæ referendario, Eſcammatiſmeno nuncupato, adverſas partes tuebatur, volumen, ex ipſa antiquitate dignitatem habens, in quo varia commentaria Divinitus inſpirata continebantur, Nyſſaënſium luminis Gregorii, magni illius atque admirabilis patris. Inter eas orationes legebatur & illa, in *Pater noſter*, homilia, cujus principium: *Cum adduceret magnus Moyſes myſtagogia, quam in monte acceperat, populum Iſraelitem.* In ea cum de communibus & propriis Divinarum hypoſtaſeon tractare, edocereque contingeret, ſubintulit: *Spiritus vero ſanctus & ex Patre dicitur, & ex Filio eſſe affirmatur.* Hanc ſententiæ particulam, indeque comparata pro pace ſubſidia, in commodum publicum attulit beatæ memoriæ ille magnus œconomus Xiphilinus, volumen illud percurrens, & ad hunc locum pervenïens, volumenque ſibi ad legendum comparaſſe ex Pentecleſiota faſſus eſt. Omnibus id patuit, & nobis ipſis, & ipſi, qui volumen poſſidebat, noſtriſque adverſabatur. Hinc non parvæ ſuppetiæ, Deo miſerente, ad pacem eccleſiaſticam ſtabiliendam acceſſere. Referendarius ergo ſororis uxoris Pentecleſiotæ maritus, ejuſdem eum poſſeſſore libri ſententiæ, id propriis oculis intuitus, & ad adeo patens dictum non valens ſe opponere, quod fidem etiã ex multis aliis, quæ in libro continebantur, large comparaverat, planum hoc documentũ eradere, cum adhuc noſtra oppugnaret, ſibi propoſuit: ferroque uſus *ex* eradit, non conſiderans alia quoque volumina ad hoc ipſum comprobandum conquiſita fuiſſe, quæ omnia exprimerent, & *ex* propoſitionem abunde redderent, cum depravata nondum fuiſſent.

4. Sed cum aliquando pervicacia ceſſaſſet, pacem amplexatus, nobiſcũ communionem iniit, quemadmodum & alii plures: ſæpius cum ipſo noſtra medioeritas de nonnullis conferebat: caſu vero factum eſt, ut voluminis illius aliquando recordaremur. Referendarius veluti a quopiam ſummotus, volumen laudabat, de eoque, quod ipſi viſum fuerat, enunciabat. Inter congreſſus vero de volumine confeſſus eſt: ſe in eo loco, in quo erat, *& ex filio eſſe affirmatur*, gladiolo, e ſerie illa verborum *ex* eradiſſe. Neſcio quanam ratione id faſſus ſit, & quam ob cauſam: id tamen totum veritatis & Dei Patrum fuit. Quid inde ſubſecutum eſt? Conſideratio fixa, & oſſium tabes noſtram petit mediocritatem, quomodo talis ſententia adulterata fidem perdidetat, eccleſiaſticæ paci tantumdem proficua: & quomodo tot per annos e periculo elapſa, cum in

A γʹ. Πρὸς τὴν ἐφ' ἑτέραις βίβλοις τοῦ τοῦ μεγάλου οἰκονόμου ἐκείνου τοῦ Ξιφιλίνου γαμβροῦ, ὁ Πεντεκλησιώτης τὸ ἐπίκλην, ὃς καὶ αὐτὸς σύνευνος τῷ συγγαμβρῷ αὐτοῦ τῷ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίας ῥεφερενδαρίῳ τῷ ἐσκαμματισμένῳ, τῆς ἐναντίας μοίρας τότε καθίστατο, καὶ βίβλος πολλὴν τὴν σεμνότητα ἐκ τῆς ἀρχαιότητος ἔχουσα, ἐν ᾗ πονήματα ἦσαν διάφορα θεοπρεπῆ τοῦ τῶν Νυσσαέων φωστῆρος, Γρηγορίου δηλαδὴ τοῦ μεγάλου καὶ θαυμασίου πατρός. Εἷς οὖν τῶν ἐκεῖσε λόγων ἦν καὶ εἰς τὸ, Πάτερ ἡμῶν, ὁμιλία, ἧς ἡ ἀρχή· ὅτε προσῆγεν ὁ μέγας Μωσῆς τῇ κατὰ τὸ ὄρος μυσταγωγίᾳ τὸν Ἰσραηλίτην λαόν· καθ' ὃν γενομένῳ τῷ τοιῷδε πατρὶ περὶ κοινῶν καὶ ἰδίων τῶν τῆς θεότητος ὑποστάσεων θεολογῆσαί τε καὶ διδάξαι, ἐπῆλθεν εἰπεῖν· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς λέγεται, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ εἶναι προσμαρτυρεῖται. B Τὸ τοιόνδε οὖν τμημάτιον τοῦ ῥητοῦ, καὶ τὴν ἐντεῦθεν εἰς τὴν εἰρήνην συγκρότησιν, συνετέλεσε μὲν τῷ κοινῷ, ὁ τῆς μακαρίας μνήμης ἐκεῖνος μέγας οἰκονόμος Ξιφιλῖνος, διερχόμενος τὴν τοιαύτην βίβλον, καὶ κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον γενόμενος, ἐν τῷ ταύτην ἐκ τοῦ Πεντεκλησιώτου χρήσασθαι εἰς ἀνάγνωσιν, πᾶσι δῆλον δὲ ἐγεγόνει, καὶ ἡμῖν αὐτοῖς, καὶ αὐτῷ δὲ τῷ τὴν βίβλον ἔχοντι, καὶ C ἀντικαθισταμένῳ πρὸς τὰ ἡμέτερα. ἦν τοῦτο καὶ οὐκ ὀλίγη συγκρότησις γέγονεν ἐν τῷ ἐλεοῦντι Θεῷ, εἰς τὴν εἰρήνην ἐντεῦθεν τῷ τῆς ἐκκλησίας πληρώματι. ὁ γοῦν ῥεφερενδάριος σύγγαμβρος ὢν καὶ ὁμογνώμων ἔτι τῷ τὴν βίβλον ἔχοντι, οἰκείοις ὀφθαλμοῖς τὸ τοιοῦτον ἰδών, καὶ μὴ ἔχων ὅ,τι καὶ δράσειε πρὸς τοῦτο, φανερὸν ὂν, καὶ τὸ ἀξιόπιστον ἀπὸ πολλῶν τῶν τῆς βίβλου πλουτοῦν, τὸν σαφῆ τοῦτον ἔλεγχον ἀπαλεῖψαι ἔγνω, ἔτι τοῖς ἡμετέροις μαχόμενος, καὶ χρῆται σιδήρῳ, καὶ ὑποξύει τὸ ἐκ, μὴ ὑπολογισάμενος, ὡς καὶ ἕτεραι βίβλοι εἰς τὸ αὐτὸ ἠρανίσθησαν, κἀκεῖναι οὕτως D εἶχον, καὶ τὸ ἐκ ἐπλούτουν, καὶ τὸ ἀνόθευτον ὑπεξέφαινον.

δʹ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἔληξε ποτὲ τούτῳ τὸ ἰδιόπισμον, καὶ τῆς εἰρήνης ἠξιοῦτο, καὶ μεθ' ἡμῶν τὸ κοινωνικὸν εἶχεν, ὥσπερ καὶ ἕτεροι πλείονες· πολλάκις μὲν περί τινων πρὸς αὐτὸν ἐκοινολογεῖτο ἡ μετριότης ἡμῶν· ἔτυχε δέ πως ἀναμνησθῆναι ποτὲ τὴν ἡμῶν μετριότητα τῆς δηλωθείσης βίβλου. ὁ δέ γε ῥεφερενδάριος ὥσπερ ὑπό τινος παρωθούμενος, ἐπῄνει μὲν τὴν βίβλον, καὶ περὶ αὐτῆς δοκοῦντά οἱ ἔλεγεν. E διωμολόγησε δὲ μεταξὺ λέγων περὶ τῆς βίβλου, ὡς ἐν τῷ τόπῳ, ὅπερ ἦν, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ εἶναι προσμαρτυρεῖται, χρησάμενος μαχαίρᾳ, τὸ ἐκ τοῦ λόγου ἀπέξυσεν· οὐκ οἶδ' ὅπως ὁμολογήσας αὐτὸ καὶ παρ' ἣν τὴν αἰτίαν· τέως δὲ ὅλον ἦν τοῦτο τῆς ἀληθείας, καὶ τῶν τῶν πατέρων Θεοῦ. Τί τὸ ἐπὶ τούτοις; ἐμμέριμνος λογισμὸς, καὶ σὴς ὀστέων ἐμπίπτει τῇ ἡμῶν μετριότητι, ὅπως τοιοῦτον ῥητὸν ἐνοθεύθη, καὶ τὴν ἀξιοπιστίαν ἀπώλεσε, τῇ ἐκκλησιαστικῇ εἰρήνῃ τὰ πολλὰ συμβαλλόμενον, καὶ ὅπως χρόνοις τοσούτοις τὸν κίνδυνον ἀπέδρα, ὅτε καὶ ὁ

κατὰ

ANNO CHRISTI 1280.

κατὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης A ἐσφάδαξε πόλεμος, ἀρτίως παρεχαράχθη ὑπὸ ἀποτόμῳ τομεῖ· ὡς μήτε τὸ ἐντεῦθεν τοῦ ἐκλείποντος ἀσφαλὲς εἶναι, μήτε μὴν προστεθέντος καὶ πάλιν, τὸ ἀξιόπιστον ἔχειν τὴν βίβλον καὶ ἀσφαλὲς, ἐκ τοῦ προσφάτως λογίζεσθαι προστεθῆναι, διὰ τοῦ ξύσματος ὕποπτον.

ε΄. Κοινοῦται τοίνυν τὰ περὶ τούτου ἡ μετριότης ἡμῶν τοῖς παρευρεθεῖσιν ἱερωτάτοις ἀρχιερεῦσιν, ἀδελφοῖς ἡμῶν καὶ συλλειτουργοῖς· ἀναζητεῖ θεραπείαν τοῦ πράγματος, σκοπεῖ σὺν αὐτοῖς πῶς ἂν ἐπανασωθείη τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ αὐτῆς δίκαιον. Καὶ κοινὴ βουλὴ προβαίνει, B καὶ γνώμη συνοδικὴ, εἶναι μὲν τὸν τόπον κενὸν, καθ' ὃν τὸ ἐκκείμενον διαγέγραπται, ὅτι μηδ' ἀσφαλὲς ἀπό γε τοῦ νῦν γραφῆναι καὶ πάλιν αὐτὸ, ὑποψίαν τοῖς εἰς ἔπειτα ἔχον διὰ τὸ τῆς γραφῆς ὑπόγυιον· σημειωθῆναι δὲ τὰ τοῦ πράγματος, καὶ κοινὴν μαρτυρίαν καὶ πίστιν ἐντεῦθεν εἶναι, ὅπως τὸ γραφικὸν παρεχαράχθη ῥητὸν, διὰ τὴν τῶν ὀψιγόνων ἀσφάλειαν· μηδὲ γὰρ ἂν εἶναι τὸ ἀπὸ τοῦδε, οὕτω σημειωθέντος τοῦ ἀληθοῦς, διαπιστεῖν τινὰ, καὶ προφάσεις, ἃς οὐ χρὴ, κατὰ τοῦ ῥητοῦ προφασίζεσθαι. ἔδοξε τοῦτο κοινῶς, καὶ ἤδη τὴν σήμερον περατοῦται διὰ τῆς παρούσης συνοδικῆς πράξεως, ὁμολογοῦντος μὲν καὶ πάλιν τοῦ ῥαιφερενδαρίου, C καὶ οὐκ ἀρνουμένου τὸ σύνολον, ὅτι τὸ ἐκ παρ' αὐτοῦ διαγέγραπται, ζητοῦντος δὲ καὶ συγγνώμην, ὅτι καθ' ὃν καιρὸν ἀφ' ἡμῶν οὗτος ἐσχίζετο, τοιοῦτον πεποίηκεν. ὅθεν καὶ ἡ παροῦσα συνοδικὴ πρᾶξις εἰς δήλωσιν γεγονυῖα ἀπετέθη τῷ καθ' ἡμᾶς χαρτοφυλακίῳ, εἰς ἀσφάλειαν μὲν τῶν εἰς ἔπειτα, ὠφέλειαν δὲ τῶν ἐντυγχανόντων τῇ βίβλῳ, μανθανόντων ἐντεῦθεν καθαρὰν καὶ ἀδόλωτον τὴν ἀλήθειαν.

ecclesiam veteris Romæ bellum deſæviret, nunc demum per crudelem plagiarium corrupta ſit, ut in poſterum cum deſideraretur *ex*, ſecuritas eccleſiæ non eſſet, & quando etiam apponeretur, fidem volumen non haberet neque ſoliditatem, cum jam recens appoſita fuiſſe cenſeretur propter raſuræ ſuſpicionem.

5. Itaque hac de re omnes, qui tum aderant, ſanctiſſimos antiſtites noſtros & comminiſtros noſtra mediocritas participes facit, medelamque negotio poſcit: unaque cum illis comminiſcitur, quanam ratione eccleſiæ jus conſervari poſſet. Et commune conſilium accedit, & ſynodalis ſententia, relinquendum eſſe locum illum vacuũ, in quo *ex* antea exarata erat quod tutum non eſſet, nunc iterũ reſcribi, rurſumque idem poſteris ſuſpicionem injiceret, propter ſcripturã recentem novam: remque geſtam ſignandã ſcripto, ut inde teſtimonium publicum & fides proveniat, ſcripturæ ſententiam depravatam fuiſſe, propter eorum, qui poſtmodum venturi ſunt, ſecuritatem: neque enim fieri poſſe, ut, ſic veritate ſignata, alius diffidat, & prætextus haud decoros contra dictũ prætexat. Viſum id fuit omnibus, & jam hodie hac ſynodica actione perficitur, rurſus idem fatente referendario, & non negante, ab eodem abraſam fuiſſe, veniamque petente, quod eo tempore id perfecerit, cum a nobis diſſidebat. Quare hæc ſynodalis actio, quæ rem revelat, noſtro chartophylacio repoſita eſt, ad poſterorum ſecuritatem, eorumque, qui librum percurrunt, utilitatem, cum inde diſcant puram atque incorruptam veritatem.

G. COSS. NOTA. D

Non extant hodie illa Gregorii Nyſſeni verba in ea quam deſignat Beccus homilia: ſed neque in quatuor aliis, quas in orationem Dominicam idem Gregorius ſcripſit. Ex quo intelligimus eas hac parte a Græcis truncatas ad nos perveniſſe. Neque enim dubitare de Becci fide poſſumus, qui in oratione quam de Spiritus S. proceſſione ſcripſit, locum integrum refert, ex quo decerpta ea verba ſunt. Neque Beccus tantum, ſed Hugo Etherianus, & Manuel Calecas, locum illum repræſentant.

Cæterum quod ab illo referendario in Nyſſenum, idem a Photio in Chryſoſtomum admiſſum eſt. Cujus in homilia de Incarnatione Domini (vel certe ipſi tributa) cum apud Io. Beccum, & Man. Calecam, & in Anglicana Savilii editione legatur, τὸ ἐξ αὐτοῦ πνεῦμα, Photius Cod. 277. particulam ἐξ omiſit. Nimirum cum negent Græci S. Spiritum eſſe ἐκ τοῦ υἱοῦ, *ex filio*, ſentiunt negare ſe non poſſe, quin ſit τοῦ υἱοῦ, *filij*. E

SYNODUS SANTONENSIS, Ann. Dom. MCCLXXX.

Ex codice conſtitutionum eccleſiæ Santonenſis.

Conſtitutiones factæ per dominum G. de S. Bricio editæ in ſynodo hiemali, anno Domini MCCLXXX.

TITULI CAPITULORUM.

1. *Ne quis perturbet quæ in ſynodo agenda ſunt.*
2. *Ut veniant, omnes qui tenentur, ad ſynodum, ſub pœna ſuſpenſionis.*
3. *De nominibus rectorum eccleſiarum.*
4. *De ſacris fontibus.*
5. *De ſancto chriſmate.*
6. *De numero patrinorum.*
7. *Qualiter ſe debent habere laici quando corpus Chriſti defertur ad infirmos.*
8. *Ut quilibet ſacerdos habeat præcepta ſynodalia.*
9. *De arcis & doliis in eccleſiis poſitis.*
10. *De litteris recipiendis.*
11. *De eodem.*
12. *De nominibus excommunicatorum.*
13. *Ne littera concedantur Judæis.*
14. *De illis qui mittendi ſunt ad epiſcopum.*
15. *Ne diffamentur fratres Prædicatores & Minores ſuper detectione confitentium.*

CAPITULA.

I. *Ne quis perturbet quæ in ſynodo agenda ſunt.*

IN primis monemus in generali, primo, ſecundo, tertio, ac inhibemus, ne aliquis impediat aut perturbet nos, vel officium noſtrum, circa ea quæ in præ-

ANNO CHRISTI 1280.

ſenti ſynodo ſunt agenda : & ſi quis contrarium fecerit, cujuſcumque conditionis & ſtatus conſiſtit, ipſum in his ſcriptis excommunicamus.

II. *Vt veniant omnes, qui tenentur, ad ſynodum, ſub pœna ſuſpenſionis.*

Item monemus omnes & ſingulos rectores eccleſiarum, & alios quoſcumque, qui ad hanc noſtram ſynodum venire conſueverunt, aut tenentur, de quibus nos & prædeceſſores noſtri ſumus & fuimus in poſſeſſione, ut veniant. Et ſi venire neglexerint, niſi legitime fuerint excuſati, vel legitimo impedimento detenti, vel a nobis eorum excuſatio ſit dimiſſa, in his ſcriptis ab officio ſuſpendimus : & ſi quis alicujus excuſationem habeat, illam incontinenti prætendat. Illos vero qui ſe non excuſaverint, vel legitimum impedimentum non habuerint, citamus peremptorie.

III. *De nominibus rectorum eccleſiarum.*

Item præcipimus omnibus archipreſbyteris in virtute obedientiæ, & ſub pœna ſuſpenſionis, vel excommunicationis, ut quælibet nomina rectorum eccleſiarum, in ſuo archipreſbyteratu, qui non venerint ad hanc noſtram ſynodum, infra quindecim dies tradant in ſcriptis.

IV. *De ſacris fontibus.*

Item præcipimus omnibus rectoribus eccleſiarum, ut ſacros fontes teneant mundos, & ipſos renovent quotieſcumque opus fuerit, & honeſtum : clauſos ſub ſera teneant & cuſtodiant, propter ſortilegia. Adjicientes, quod ſi a nobis, archidiaconis, vel preſbyteris viſitantibus, inventi fuerint dicti fontes, vel alia ſacramenta eccleſiaſtica ſine ſera, capellanus illius eccleſiæ ſolvere tenebitur viſitatoribus quinque ſolidos pro pœna.

V. *De ſancto chriſmate.*

Item cum alias ſtatutum fuerit, quod honor, & reverentia ſingulis ſacramentis eccleſiaſticis debeat exhiberi, & nonnullis locis iſtius diœceſis invenerimus ſanctum chriſma, & ſanctum oleum, in vaſis minus honeſtis : monemus & præcipimus, ut omnes capellani, & alii qui ad hoc tenentur, quærant in ſuis locis vaſa ſeu repoſitoria honeſta & decentia, ad dicta ſacramenta tenenda & conſervanda. Illos vero, quos in hoc culpabiles inveniemus, graviter puniemus.

VI. *De numero patrinorum.*

Item præcipimus, quod iſta conſtitutio ſynodi, qua cautum eſt alias, quod tres perſonæ ad plus ad levandum puerum de ſacro fonte admittantur, firmiter obſervetur.

VII. *Qualiter ſe debent habere laici, quando corpus Chriſti defertur ad infirmos.*

Item cum creatori noſtro ſit ſumma reverentia exhibenda, & ideo fuerit alias provide conſtitutum, quod laici moneantur, ut ubicumque viderint corpus Chriſti deferri, ſtatim genua flectant, tanquam domino & creatori ſuo, & quocunque tranſierit, orent : nos ad excitandam ad hæc fidelium devotionem, omnibus, qui corde contrito preſbyterum cum corpore Chriſti duxerint devote, decem dierum de condigna pœnitentia injuncta relaxamus : & hoc præcipimus in eccleſiis publice publicari.

ANNO CHRISTI 1280.

VIII. *Vt quilibet ſacerdos habeat præcepta ſynodalia.*

Item præcipimus, ut quilibet capellanus ſtatuta ſynodalia, nova & vetera, habeat & obſervet ac provideat diligenter : ut cum in ſequentibus ſynodis fuerit requiſitus, ſciat ea plane legere & intelligere, ac ſuper officiis ſuis modo debito exequendis notitiam habeat pleniorem. Quos vero ſuper hoc negligentes invenerimus, animadverſione debita puniemus.

IX. *De arcis in eccleſiis poſitis, & doliis.*

Item cum ea quæ Divino cultui ſunt deputata, humanis non ſint uſibus applicanda : grave gerimus & moleſtum quod in quibuſdam eccleſiis reponuntur arcæ *, & dolia, & alia ſupellectilia privatorum ; & non tam eccleſiæ quam grangiæ videantur. Quocirca diſtricte prohibemus, ne talia in eccleſiis de cætero reponantur, appoſita amoveantur : niſi inſtante neceſſitate, puta incendii, vel alia : qua ceſſante, ea præcipimus amoveri.

* ſcriptum erat, archæ, pro illius ætatis more.

X. *De litteris recipiendis.*

Item frequenter contingit, ut executores quibus mandata diriguntur, excommunicationi debite demandata, adjecto, quod, executione facta reddant litteras ſigillatas, ipſas litteras, executione non facta, ſigillatas reddunt, ſic in præjudicium eorum contra quos impetratæ fuerunt, ipſo facto mandatum aſtruentes, & crimen falſitatis minus quam oporteat formidantes : ſub pœna excommunicationis id de cætero fieri prohibemus.

XI. *De eodem.*

Item frequenter litteræ contra aliquem impetratæ diriguntur non capellano ipſius, ſed alii, executioni mandandæ : & ſic multotiens excommunicatur, ignorante proprio capellano, & excommunicatus in ſua parochia nunciatur : ex quo multa pericula proveniunt animabus. Prohibemus, ne a nobis, nec aliis judicibus nobis ſubditis, litteræ de cætero impetrentur alii dirigendæ, omiſſo proprio capellano : niſi judex, aliqua de cauſa motus, hoc duxerit concedendum. Et tunc cauſa illa in littera exprimatur : executores vero alias non adimpleant quod mandatur.

XII. *De nominibus excommunicatorum.*

Item præcipimus, quod omnes capellani nomina excommunicatorum parochianorum ſuorum, & cujus autoritate judicis, & ad cujus inſtantiam, & a quo tempore, excommunicati fuerint, in ſcriptis redigant : hæc omnia nobis tradituri in ſcriptis, cum fuerint requiſiti.

XIII. *Ne litteræ concedantur Iudæis.*

Item inhibemus ſub pœna excommunicationis, ne aliqui judices ordinarii, vel eorum vicarii, civitatis & diœceſis Santonenſis, aliquas litteras concedant ſigillis ſuis ſigillatas, ſeu confeſſiones audiant, ſuper tractatibus Iudæorum contra Chriſtianos, nec aliquas litteras executorias executioni demandent, ſeu faciant demandare. Et ſi aliquæ litteræ pro ipſis contra Chriſtianos emanaverint, eaſdem decernimus non valere : inhibentes ſub pœna excommunicationis prædicta, ne aliquis judex ordinarius civitatis & diœceſis Santonenſis, vel eorum vicarii, aliquos debitores compellant ad ſolutionem dictorum Iudæorum, etiamſi prædicti Iudæi ſuper hujuſmodi debitis, litterarum teſtimonio ſint muniti.

XIV.

ANNO CHRISTI 1280.

XIV. *De illis qui mittendi ſunt ad epiſcopum.*

Sacerdotes in confeſſione majora majoribus reſervantes, mittant ad epiſcopum pœnitentes de homicidio, & perjurio, ſeu fide merita *: item de injectione manuum in parentes ſeu in clericos, vel quoſcumqoe religioſos : item de incendio & ſimonia, de litterarum falſitate, de inceſtu tam naturali, quam legali, & ſpirituali, videlicet qui conſanguineam ſuam cognovit, & qui conſanguineam uxoris, & qui conſanguinei uxorem, & qui cognovit filiam ſpiritualem, ſcilicet filiolam, vel cujus confeſſionem audivit: item de lapſo carnis in maſculo : item de lapſu carnis cum brutis, item cum monialibus, item de violatione cœmeteriorũ, vel eccleſiarum. item de hæreſi, de ſchiſmate, de ſortilegiis factis, de ſacramento eccleſiæ, & omnes etiam qui ad hoc conſilium & auxilium impenderunt. Item mittendi ſunt ad epiſcopom, qui abortivum coeundo vel alio modo facere præſumpſerunt, & qui ad hoc auxilium, & conſilium præſtiterunt : item clerici qui furtum commiſerunt : item clerici quocunque modo facti irregulares : item qui bis ſe permiſerunt baptizari, vel qui interfuerunt : item qui ſine tonſura aliquem ſuſceperunt : item qui in ſuſcipiendis ordinibus ſaltum fecerunt : item qui quocumque modo per ſe, vel per alium, homicidium fecerunt, vel procuraverunt, vel judicio ſanguinis interfuerunt, & qui autoritatem, conſilium, auxilium impenderunt, vel conſenſum in aliquo præbuerunt, unde mors hominis, vel membrorum mutilatio ſequeretur, vel occaſio fuerit, ſeu aliqua cauſa : item qui litteras dictat, ſcribit, aut legit, aut aliquod adminiculum præſtat ne aliquis mutiletur, vel occidatur : item clerici ſeu preſbyteri, qui in ſuſpenſione vel excommunicatione promoti ſunt, & ſic Divina celebrarunt : item ſacerdos ſeu miniſter, cujus negligentia aliquid circa ſacramentum altaris inhoneſtum quocumque modo evenerit, ad epiſcopum vel ejus conſilium ſunt mittendi.

* f. violata:

XV. *Ne diffamentur fratres Prædicatores & Minores ſuper detectione confitentium.*

Quia quidam presbyteri, qoos conſcientiæ reatus accuſat, timentes quod ſi parochiani ſui fratribus Prædicatoribus vel Minoribus confeſſi fuerint peccata * fingentes mendaciter contra ipſos, dicunt quod confeſſiones confitentium detegere non verentur, peccata notoria, de quibus in populo ſcandalum generatur : ſub pœna emendæ, vel graviſſimæ pœnæ, diſtrictius inhibemus, ne dictos fratres ſuper detectione confitentium audeant diffamare. Peccata notoria, de quibus in populo ſcandalum generatur, ſignificent ſacerdotes decano ; & decanus archidiacono, vel epiſcopo : niſi forte per eos ſint ſopita : timentes ne pœnam incurrant, ſi per alios ſcandalum deferatur.

* Deeſt aliquid.

** SYNODVS PICTAVENSIS, Ann. Dom. MCCLXXX.

Ex MS. Collegii Pariſienſis Soc. Iesv.

Conſtitutiones factæ per fratrem Gualterum tunc epiſcopum Pictavenſem.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *De ſigillatione vacuarum litterarum.*
2. *De juriſdictione archipreſbyterorum.*
3. *De officio ſubcapellanoorum.*
4. *Qui debent domino epiſcopo confiteri.*
5. *De his qui abſolvere non poſſunt.*
6. *De ſerv entibus Judæis & uſurariis.*
7. *De purgatione.*
8. *De ſubt centibus ſcripta prædeceſſorum.*
9. *De perturbantibus ſynodum.*
10. *De quæſtuariis decanis, & archipreſbyteris.*
11. *De biſſexto & aliis.*

CAPITVLA.

I. *De ſigillatione vacuarum litterarum.*

Multiplicata pericola quæ ex ſigillatione vacuarum ſcedularum comperimus ſpiritualiter & temporaliter provenire, nos inducunt ut ad obviandum hujuſmodi periculis, congruis remediis intendamus. Vnde diſtrictius inhibemus, & univerſos & ſingulos in generali monemus, ne quis fungens juriſdictione ordinaria, aut quacumque judiciaria poteſtate, vacuas ſcedulas, officii occaſione ſibi commiſſi, ſigillare præſumat, vel ſigillum ſuum alii tradere, ut vacuæ ſcedulæ apponatur, vel ut aliquid in fraudem noſtræ inhibitionis quomodolibet attentet, nec etiam in hujuſmodi ſcedulis ſigillatis, ſub nomine alterius quid ſcribatur, nec ſcriptis quis utatur. Si quis autem contra præmiſſa fecerit, vel in his præbuerit conſilium aut conſenſum : ipſum excommunicationis ſententiæ volumus ſubjacere. Cujus ſententiæ abſolutionem, & pœnæ ſuper hoc imponendæ taxationem, nobis ſpecialiter reſervamus.

II. *De juriſdictione archipreſbyterorum.*

Cæca ac damnoſa cupiditas ſic aliquorum animos occupavit, ut ſuis finibus non contenti, ad non uſitata & non licita ſe inclinent. Nonnulli ſcilicet decani rurales & archipreſbyteri noſtræ diœceſis Pictavenſis, lucrum quærentes proprium, non commodum ſubjectorum, varios in diverſis locis officiales conſtituunt, generales vicarios vel miniſtros quoſdam, pro citationibus in futuris cauſis ſeu negotiis faciendis, pro ineundis vel recognoſcendis contractibus, vel teſtamentis, ſeu faciendis recognitionibus coram ipſis : cauſas etiam & lites audiunt, & cauſarum audientiam convocant, & exercent per ſe, vel per alios, in locis & villis pluribus, & diverſis, in quibus ipſi & eorum prædeceſſores prædicta non conſueverunt facere ab antiquo : necnon ipſorum officiales, vicarii, vel miniſtri, acta coram eis tam in judicio quam extra, ipſis decanis & archipresbyteris abſentibus, ſub eorum nomine, ac ſi præſentes fuiſſent, ſcribi faciunt, & litteris ſignatis vel oblatis ab eis ſuper præmiſſis, apponunt ſigilla propria eorundem archipresbyterorũ & decanorũ, & ſigillata proprio ipſorum decanorum & archipresbyterorum ſigillo, in eorum abſentia ſub eorum nomine approbant, & iis fidem adhibent, ac ſi coram illis præſentaliter eſſent facta. Vnde conſiderantes quod occaſione præmiſſorum, & occaſione ipſorum vicariorum, officialium, & etiam miniſtrorum, injuria vel ignorantia, fraude ſeu malitia, eis ſeductis per gratiam, vel ſordes, plures læſi fuerint, & quanto amplius facultas in talibus laxaretur, tanto amplius lædendi opportunitas panderetur : deliberatione provida ſtatuimus, ne præmiſſa fiant de cætero, vel aliquid præmiſſorum ; & ne aliquis decanus, vel

archipreſbyter, in pluribus locis & villis archipreſbyteratus & decanatus ſui, cauſarum audientiam convocare, vel generaliter exercere præſumat, ſed in uno loco tantummodo ſit contentus: niſi ſunt tales, qui vel quorum prædeceſſores conſueverunt ab antiquo in duabus villis vel pluribus audientiam exercere. Et illi, duorum locorum ad hoc antiquitus aſſuetorum munerum non excedant, nec pluribus ſigillis, ſed uno ad cauſas & ad contractus utantur ad hoc. Cum ipſi archipreſbyteri & decani, majores cauſas, & negotia maxima, quæ majores cauſas exigunt, non debeant pertractare: inhibemus, ne de cauſis matrimonialibus, ſacrilegiis, ſortilegiis, uſuris, & aliis cauſis & negotiis criminalibus & famoſis, ſive criminaliter, ſive civiliter intentatis ex officio ſuo, vel ad partis inſtantiam, ſe aliquatenus intromittant de eis cognoſcendo, pœnam ſuper his imponendo, & ne pro ſubeunda purgatione vel aſſecuratione proteſtanda, aliquos præſumant coram ſe ad judicium evocare, niſi pro tuitione juriſdictionis ſuæ, ſi aliquis litigantium, occaſione litis motæ coram eis, alibi vexaretur, vel minæ vel violentiæ inferrentur. Eos qui contrarium fecerint, pœna viginti librarum Turonenſium volumus & ſtatuimus eſſe mulctandos. Quæ pœna a quolibet contrarium faciente, pro quolibet exceſſu exigi poterit. & quartam partem ejuſdem pœnæ pecuniarum deferenti prædicta in publicam notitiam, & reſiduum pauperibus conſiſtentibus in preſbyterio vel parochia excedentis volumus applicari.

III. *De officio ſubcapellanorum.*

Cum ſit ars artium regimen animarum, pernicioſum debet non immerito reputari, quod hi quibus regimen eſt commiſſum, & quorum induſtria ad hoc ſpecialis eſt electa, ſubcapellanos ſibi aſſociant, & aſſumont, rudes maxime, & ignaros, quibus poteſtatem abſolvendi, & adminiſtrationem ſacramentorum eccleſiaſticorum, & ea quæ ad curam pertinent animarum, committunt generaliter pro ſuæ libito voluntatis, in ſuorum & ſubditorum periculum animarum. Unde nos volentes ſuper his conveniens adhibere medelam: firmiter inhibemus, & in generali monemus, ne rectores eccleſiarum parochialium, ſæculares vel religioſi, ſubcapellanos vel preſbyteros ad executionem hujuſmodi poteſtatis in ſuis eccleſiis vel parochiis admittāt, & ne ipſi ſubcapellani, vel preſbyteri eandē executionem uſurpent ſine noſtra licentia ſpeciali. Si quis hujuſmodi noſtræ inhibitionis temerarius violator extiterit poſt tres mēſes a tēpore editionis ipſius, tam recipientes quam receptos excommunicationi volumus ſubjacere. Non tamen propter hoc eiſdem rectoribus adimimus, quo minus ipſis, in neceſſitate inevitabili, vel cauſa rationabili temporaliter impeditis, liceat ad ſupplendum ea quæ ſibi in dictis incumbunt, alios preſbyteros invitare. Super impedimentis vero perpetuis, vel longo tempore duraturis, ad nos volumus haberi recurſum.

IV. *Qui debent domino epiſcopo confiteri.*

Cum cura & ſolicitudo totius diœceſis nobis incumbere dignoſcatur: præcipimus quod abbates, abbatiſſæ, priores, & alii prælati, qui pro ſuis conventibus, vel capitulis, tam ſæcularibus quam regularibus, immediate nobis ſubjectis, archipreſbyteri, decani, & ſacerdotes curati, nobis vel pœnitentiariis noſtris confiteantur, vel illis quos ſpecialiter dederimus confeſſores: & inhibemus, ne aliquis eos abſolvat, niſi ſuper hoc a ſede apoſtolica vel legatis ejuſdem, vel a nobis, habuerit poteſtatem. Item inhibemus ne canonici in locis collegiatis conſtituti, vel aliæ perſonæ in conventualibus eccleſiis, vel congregationibus eccleſiaſticis, ſæcularibus vel regularibus non exemptis, conſtitutæ, quibus non præeſt a nobis ſuperior curam habens ipſorum ſpecialiter animarum, aliquem eligant confeſſorem, nec ab eo recipiant eccleſiaſtica ſacramenta, nec ea aliqui ſibi miniſtrent, vel ipſorum confeſſiones audiant in foro pœnitentiali abſolvendo, quibus hoc non fuerit ſpecialiter a nobis injunctum, vel quibus ab epiſcopo Pictavenſi cura ipſorū commiſſa non fuerit animarū. Item interdicimus dictis abbatibus & prioribus, curam habentibus animarum, ne ſubditos ſuos attentent abſolvere in cauſis, in quibus eſt a jure abſolutio ſpecialiter reſervata, ſed ipſos ad nos vel pœnitentiarios noſtros remittant: niſi eis in caſibus prædictis abſolvendi licentiam dederimus ſpecialem.

V. *De his qui abſolvere non poſſunt.*

Abuſum erroneum qui in noſtra diœceſi ex pernicioſa ignorantia inolevit, eradicari volentes: inhibemus, ne diaconi confeſſiones audiant, & ne in foro pœnitentiali abſolvant: cum certum & indubitatum ſit ipſos abſolvere non poſſe, cum claves non habeant, quæ in ſolo ſacerdotali ordine conferuntur: & contrarium facientes, poſt monitionem quam ſuper hoc in generali facimus, excommunicationis ſententia innodamus.

VI. *De ſervientibus Judæis & uſurariis.*

Cum Judæis, ne ſub prætextu alendorum puerorum, vel pro ſervitio, vel alia, qualibet cauſa, nutrices vel ſervientes cujuſcumque ſexus fidem tenentes catholicam, in domibus ſecum habere præſumant, canonica inhibeant inſtituta: nos volentes inhibitionem hujuſmodi, quam multorum fertur temeritas præterire, pœnæ adjectione innovare: ſtatuimus quod quicūque Judæus contra præmiſſa fecerit, pro quolibet exceſſu in quinquaginta ſolidos puniatur ſecūdum jura Judæi poſſint ab illicitis per eccleſiam, etiam pecuniariter coerceri: quarta parte illius pœnæ, detegenti promiſſa, & deferenti in publicam notitiam, & reſiduo pauperibus parochiæ in qua delinquens Judæus moratur, applicando. Chriſtianus vero vel Chriſtiana, qui contra inhibitionem noſtrā & monitionem prædictā, quā ſuper hoc in generali facimus, ſervitio inſtiterit Judæorum, excommunicationis ipſo facto incurrat ſententiam. Cæterum cum fere omnes Judæi, in civitate & diœceſi Pictavenſi, uſuras utriuſque teſtamēti pagina deteſtatas non vereātur publice exercere: nos conſiderantes quod eo magis adimetur Judæis libertas vel opportunitas fœnebrem pecuniā exercendi, cum minor ſibi aderit commoditas fœnerandi: diſtrictius inhibemus, ne decani rurales, archipreſbyteri, & alii ſubditi noſtri, ſuper contractibus Judæorum, obligationibus, ſeu conventionibus, ad commodum eorum initis, litteras ſigillare, vel eas ſcribere, vel auctoritatem impertiri præſumant. Item ne aliquis Chriſtianus audeat Judæis mutuo dare pecuniam, vel rem aliam conſiſtentem pondere, numero, vel menſura, nec cum ipſis Judæis alium contractum in fraudem mutui celebrare, nec ipſos Chriſtianos a Judæis, vel Judæos a Chriſtianis delegatos ſuſcipere debitores, nec cum ipſis potu, vel cibo, vel medicamento, participare. Item inhibemus, ne aliquis Chriſtianos, extra caſum neceſſitatis, a Judæis voluntariam pecuniā accipiat ſub uſuris, vel cum eis contractum ineat, ſapientem uſurariam pravitatem. Si vero neceſſitas ipſum Chriſtianum compulerit recipere a Judæis pecuniam, ſub uſuris eam non accipiat, nec ſuper hoc ſe obliget, niſi ſub duarum vel trium teſtimonium perſonarum: pœnam quinquaginta ſolidorum pro quolibet actu imponentes cuilibet contrarium facienti: quarta parte deducenti prædicta in plenam notitiam

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1280.

titiam, & aliis partibus, pauperibus parochiæ ubi delinquens morabitur, juxta noſtrum arbitrium applicandis. Prædictum vero ſtatutum de non ſigillandis litteris ſuper contractibus Iudæorum, vel obligationibus ad eorum commodum initis, volumus ad officialem noſtrum, & ad auditorem noſtri capituli Pictavenſis, qui in hoc conſenſerint, extendi.

VII. *De purgatione.*

Sicut juſtis oppreſſorum petitionibus inclinari convenit judicantem, ſic voces malignantium querelosas ipſum decet & convenit obaudire. Eapropter tam officiali noſtro Pictavenſi, quam auditori cauſarum curiæ noſtri capituli Pictavenſis, de conſenſu ipſius capituli, & aliis ſubditis noſtris, qui judiciaria præeminent poteſtate, diſtrictius inhibemus: ne paſſim & indiſtincte, ad ſupplicationem & petitionem cujuſlibet, præſumant quoſlibet pro ſubeunda purgatione, vel ſecuritate præſtanda, coram ſe ad judicium evocare, nec ſint nimis faciles in citationibus vel talibus concedendis: ſed tunc demum ad hoc procedant, quando penſatis conditionibus & meritis perſonarum, & incumbentis negotii qualitate, conſideratiſque circumſtantiis quæ circa hoc fuerint attentatæ, ſive propter majoritatem vel gravitatem perſonæ conquerentis, & ſuper hoc, perſonæ jurantis, ſive propter adjunctionem duarum fide dignarum perſonarum, una cum ipſo jurantium ſe credere in dicta littera purgatoria, vel aſſecuratoria, vera eſſe, veriſimiliter præſumitur, quod ſi impetravit, aliquid ex malitia non procedit. Item inhibemus, ne quis ad ſubeundam purgationem ſuper lepra, ad judicium vel eorum ſuperiorem valeat evocari: niſi per litteras patentes capituli, in cujus parochia moratur ille qui ſuſpectus de lepra dicitur, vel per litteras ſui decani, vel archipreſbyteri, prima facie innoteſcat, quod ipſe citandus, eſt ſuper hoc publice diffamatus. Item prohibemus, ne aliquis judicum prædictorum, aliquem, pro perhibendo teſtimonio veritati, in cauſa litigantium aliquorum, præſumat ad judicium perſonaliter evocare, niſi prius inſpectis actis cauſæ appareat manifeſte, quod ſtatus ipſius requirit teſtium productionem fieri, & citationem hujuſmodi concedendam. Si vero aliter quam ſuperius exprimitur, citatio conceſſa fuerit in præmiſſis: nullius ſit momenti, nec proceſſus qui ſecutus fuerit ex eadem.

VIII. *De ſubticentibus ſcripta prædeceſſorum.*

Cum bonæ memoriæ dominus Hugo prædeceſſor noſter, privilegia & indulgentias, litteras, & ſcripturas, haberet tempore mortis, quæ erant ad certificationem & ad rectificationem epiſcopatus in ſpiritualibus & temporalibus, & certitudinem ſive memoriam rerum ipſius epiſcopi, vel epiſcopatus, tam immobilium, quam mobilium, & ſe moventium: ne per occultationem, ſeu ſubtractionem litterarum, ſive indulgentiarum ſcriptorum illorum, nos vel epiſcopatum noſtrum damnificari contingat, omnes & ſingulos, tam clericos, quam laicos, cujuſcumque ſtatus, dignitatis, vel conditionis exiſtant, generaliter una monitione præhabita pro omnibus* & hortamur attente ut ſi ſint vel fuerint, poſt dicti prædeceſſoris noſtri obitum, litterarum vel ſcriptorum dictorum detentores aliqui, quod ea nobis vel officiali noſtro reſtituant ſi habeant, vel dolo habere deſierint: alioquin in noſtram vel officialis noſtri notitiam deferant infra duos menſes. Monemus etiam una monitione perhibita pro omnibus, & hortamur attente omnes, & ſingulos, ut ſi qui ſciant vel retro ſciverint aliquos, qui litterarum & ſcriptorum illorum, poſt mortem dicti prædeceſſoris noſtri, ſint vel fuerint detentores, ſuper hoc nos vel officialem noſtrum certificent plene infra dictum terminum. Alioquin extunc, tam iſtos, quam illos, excommunicamus in his ſcriptis. Item cum dominus prædeceſſor noſter multa bona immobilia & ſe moventia tempore mortis ſuæ haberet: monemus una monitione perhibita pro omnibus, ut quicumque dictorum mobilium vel ſe moventium, vel quorumcumque mobilium ipſius epiſcopatus, poſt mortem dicti prædeceſſoris noſtri, ſint vel fuerint quidam detentores, infra duos menſes nobis vel officiali noſtro reſtituant, ſi habeant, vel dolo habere deſierint: alioquin in noſtram vel officialis noſtri notitiam deferant, ut exinde faciamus quod fuerit faciendum. Sed & ſi qui ſciunt vel ſciverint aliquos, qui dictorum mobilium vel ſe moventium, poſt mortem dicti prædeceſſoris noſtri, ſint vel fuerint occaſione aliqua detentores: ſuper hoc infra dictum terminum, nos, vel officialem noſtrum, plene certificent: alioquin extunc, tam illos, quam iſtos, excommunicamus. Item monemus & una monitione perhibita pro omnibus, archidiaconos, & archipreſbyteros, ut quidquid de proventibus eccleſiarum, & aliorum beneficiorum vacantium curam habentium animarum annexam, ultra quarentenas ſuas, ſede vacante perceperint, & alios qui de prædictis aliquid habuerint, necnon omnes illos qui de bonis ſacerdotum & clericorum beneficiatorum inteſtatorum aliquid habuerint ſede vacante, nobis vel mandato noſtro reſtituant infra menſem.

* Deeſt monemus.

IX. *De perturbantibus ſynodum.*

Monemus una monitione perhibita pro omnibus univerſos & ſingulos in generali: ne quis audeat ſanctam ſynodum impedire, aut quoquo modo perturbare præſumat: & contrarium facientes excommunicationis ſententia innodamus. Monemus in generali univerſos & ſingulos habentes eccleſias parochiales, vel capellanias, ſeu beneficia curata, ut faciant in eiſdem reſidentiam perſonalem. Monemus in generali omnes illos, qui ſede Pictavenſi vacante, beneficia curam animarum habentia, vel capellanias, ſeu domos eleemoſynarum ſint adepti, vel ad ea præſentati, ſede Pictavenſi vacante, qui ſe nobis non præſentaverint, infra tres menſes coram nobis ubi fuerimus ſe præſentent, titulum ſibi competentem in præmiſſis oſtenſuri. Inhibemus ſub pœna excommunicationis, ne rectores eccleſiarum parochialium admittant aliquos capellanos non beneficiatos ad celebrandum in eccleſiis ſuis continuo ultra duos dies, ubi ipſi capellani litteris noſtris fuerint præmuniti, quod * ſibi in noſtra diœceſi.

X. *De quæſtuariis, decanis, & archipreſbyteris.*

Inhibemus ſub pœna excommunicationis, ne aliquis quæſtuarius recipiatur abſque noſtris litteris. Inhibemus archipreſbyteris & decanis, ne recedant abſque noſtra licentia: & injungimus eiſdem, quod antequam recedant, ſcribant & nobis referant exceſſus factos contra juriſdictionem eccleſiaſticam. Item quod nos certificent de locis ubi morantur Iudæi in diœceſi Pictavenſi, & de prioratibus ubi conſueverunt eſſe duo monachi, & modo nulli ſunt, vel unus tantum. Item & de illis qui habent capellanias, & beneficia curata, & non ſunt promoti in ſacerdotes, licet ea habuerint per annum & amplius.

XI. *De biſſexto & aliis.*

Monemus in generali, quod de biſſexto & aliis juribus epiſcopalibus reddant nobis, vel mandato

noſtro: item da ſynodo, parata, & aliis juribos archidiaconorum, Capiceri, & aliorum prioratuum eccleſiæ noſtræ, ſibi *ab his qui ad ea tenentur ſatisfactum, antequam recedant. Et inhibemus ſub pœna excommunicationis, ue recedant ſatisfactione non facta. Suſpendimus omnes, & ſingulos, qui ad ſynodum venire tenebantur & non venerunt, niſi impedimento canonico fuerint detenti. Anno Domini MCCLXXX.

* Corr. ſit

Anno Christi 1281.

VITA ET EPISTOLÆ MARTINI PAPÆ II. VVLGO IV.

MArtinus hojus nominis ſecundus, Simon ante dictus, natione Gallus, patria Brienſis, quondam Turoni canonicus, vir pius & ſanctus, poſt obitam in Gallia legationem ſedis apoſtolicæ, ex cardinale preſbytero tituli ſanctæ Cæciliæ creatus eſt pontifex octavo Kalendas Martii anno Domini 1281. tempore Rudolphi imperatoris. Viterbii coronari recuſavit, quod propter violentiam illatam illa urbs interdicto ſubjaceret. Sed Orvieti 23. Martii inauguratus eſt: ipſo die paſchæ ſex cardinales creavit. Carolus rex Siciliæ ibi eum inviſit: eique ſenatoriam dignitatem, non ſine aliqua ignominiæ nota, reſtituit. E familia Vrſinorum cardinalem Romam miſit, qui Vrſinos cum Hannibaldis reconciliavit: ubi Richardus, laqueo in collum injecto, ad pedes cardinalis humiliter ſe dimiſit. Cumqoe Romanis conceſſiſſet, ut duos ſenatores deligere poſſent, Hannibaldus Petri Hannibaldi filius, & Pandulphus Gabellus electi fuere. Palæologum, quod promiſſis in reconciliatione eccleſiæ Græcæ cum Latina factis non ſtetiſſet, & Peruſinos, qood de facto Fulgentium invaſiſſent & contriviſſent, Petrum etiam Aragoniæ regem, ideo quod a tempore pacis, ſe autore cum Carolo factæ, regnum Neapolitanum divexare, Siciliamque adiutos viribos Ioannis Procidæ, autoris illius truculentiſſimæ ſtragis, quam veſperas Sicilianas vocant, occupare non deſineret, excommunicavit. Tandem Peruſii, quo ipſe propter certos tumultus inter Gibellinos & Guelphos exortos ſe contulit, morbo correptus, anno 1285 animam Deo reddidit, ac in eccleſia cathedrali ſepulturæ honorem accepit, dum annis quatuor, menſe uno, ſeptemque diebus eccleſiæ præſediſſet. Ad ejus ſepulcrum plurimi ægroti, claudi ac cæci in ejus ſanctitatis teſtimonium ſanitati reſtituti ſunt.

EPISTOLA I. MARTINI PAPÆ IV. AD FRATRES MINORES.

Eis privilegium concedit prædicandi, & confeſſiones audiendi.

Martinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis miniſtro generali, & provincialibus miniſtris ordinis fratrum Minorum, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

AD fructus uberes, quos in agro Dominico, prædicando pariter & exemplo, confeſſiones audiendo, & per alia virtutum exercitia ſatis ordo veſter, & humiles ipſius ordinis profeſſores produxerant hactenus, & ſperantur in futurum, Deo auſpice, producturi, attentæ conſiderationis aciem convertentes, ut fratres ejuſdem ordinis, prædicationis & audiendi confeſſiones officia eo liberius & efficacius exequi valeant, quo citius de ipſorum circa eadem de autoritate apoſtolica conſtabit tibi, fili, miniſtro generali per te, vobis vero provincialibus miniſtris cum diffinitoribus in provincialibus veſtris capitulis congregatis, committendi autoritate apoſtolica fratribus ejuſdem ordinis ſacra pagina eruditis, examinatis & approbatis a vobis, prædicationis officium, audiendi vero confeſſiones, abſolvendi pœnitentes, ſalutares eis injungendi pœnitentias, & fratribus alias idoneis concedendi: eiſdem quoqoe ſæpe fati ordinis, quibus dicta officia per vos taliter conceſſa ſeu commiſſa fuerint, quod eadem libere valeant exercere, plenam damus & concedimus autoritate præſentium facultatem: diſtrictius inhibentes, ne quis fratres ipſius ordinis. quibus dicta officia taliter concedenda duxeritis, ut præmittitur, ſive etiam committenda in exercitio ſive executione officiorum ipſorum, audeat quomodolibet impedire. Volumus autem quod hi, qui fratribus, confitebuntur eiſdem, ſuis parochialibus preſbyteris confiteri ſaltem ſemel in anno, prout generale concilium ſtatuit, teneantur: quodque iidem fratres eoſdem ad hoc diligenter & efficaciter ſecundum datam eis gratiam a Domino exhortentur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis & inhibitionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum.

Datum apud Vrbem veterem quarto Idus Ianuarii, pontificatus noſtri anno primo.

II. AD CAPITVLVM ECCLESIÆ SANCTI MARTINI TVRONENSIS.

De privilegiis ejuſdem eccleſiæ.

Martinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis decano & capitulo eccleſiæ ſancti Martini Turonenſis, ad Romanam eccleſiam nullo modo pertinentis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

ECcleſiam veſtram, in qua dodum in minori officio conſtituti, theſaurariæ officium geſſimus, ſinceræ dilectionis brachiis amplexantes, in his quæ perſonis in ea virtotum Domino famulantibus votiva ſecondum Deum fore proſpicimus nos favorabiles exhibemus. Cum itaque ordo, qui circa celebrationem Divinorum officiorum in eccleſia ipſa conſuevit hactenus obſervari, ſit per aliquorum additionem & ſubtractionem etiam immutatus: nos intendentes ſuper hoc ſalubriter providere, autoritate vobis præſentium indulgemus, ot in celebratione officiorum prædictorum, ordinem, quem eccleſia Romana in Divinis officiis celebrandis obſervat, uti libere, ſi eidem eccleſiæ videritis expedire, poſſitis: & nihilo minus ſpeciales ipſius eccleſiæ veſtræ feſtivitates, ſi velitis, more ſolito celebrare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli ſe noverit incurſurum.

Datum apud Vrbem veterem, Idibus Februarii, pootificatus noſtri anno primo.

EPISTOLA

II. AD IDEM.

De privilegiis ejuſdem eccleſiæ.

Martinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis decano & capitulo eccleſiæ beati Martini Turonenſis, ad Romanam eccleſiam nullo medio pertinentis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

SPecialis illa dilectio, quam ab olim ad venerabilem ſancti Martini Turonenſis eccleſiam ex ſinceræ devotionis integritate concepimus, ſolicita nos pulſat inſtantia, ut ejus incommodis utiliter obviando, & ipſius quieti providendo, ſalubriter ipſam privilegiis decoremus, inſignibus & condignis favoribus foveamus. Hæc enim glorioſi præſidiis ſuffulta præſidus, præter illa devotionis & honoris obſequia, quæ ad reverentiam ejus, cujus ſacratiſſimum corpus in ea celebri memoria requieſcit, toto orbe terrarum generaliter promeretur ab omnibus, eo ſpecialius eſt a nobis amplioris honoris titulis extollenda, quo peculiaris quodammodo reverentiæ debito ratione multiplici ex cordis intimis eidem adſtringimur, & dudum ante ſuſceptum apoſtolatus officium, ab ipſa nos beneficia potiora meminimus percepiſſe. In hac ſiquidem veneranda Dei eccleſia magnificis laudum attollenda præconiis, quæ velut mater benefica, non ſine ſuavitatis materna dulcedine, ſuis nos diutius lactavit uberibus, canonicatum, præbendamque ac perſonatum nobilem theſaurariæ ſuſcepimus, ac ipſos cum multis honoribus, magniſque profectibus, per curricula temporum non parva tenuimus ſic ſuſceptos, donec Excelſi dexteræ mutatione mirifice in patrem vocati de filio, licet immeriti, ad apicem fuimus apoſtolicæ dignitatis aſſumpti. Digne igitur ad ipſam eccleſiam ſpeciali prærogativa dilectionis afficimur: digne beneficia grata ab ipſa nobis exhibita debita gratitudine contemplantes, nos eis gratioſos gratanter offerimus, & ejus non immemores, uberum ipſam ubertate apoſtolicæ gratiæ fecundamus. Volentes itaque præfatam eccleſiam, quam prædicti ſancti nec immerito merita clara clarificant, non tam ob memoriam munerum ab eo perceptorum, ut diximus, quam ob ejuſdem ſancti reverentiam, qui ibidem præcipue veneratur & colitur, nobili privilegio decorare: univerſitati veſtræ autoritate apoſtolica indulgemus, ut in omnes qui ejuſdem eccleſiæ bona, ſive quæ ad vos communiter, ſive quæ ad aliquem, ſeu aliquos veſtrum ſpecialiter, aut ad capellanos ſeu clericos prædictæ eccleſiæ ratione ipſius eccleſiæ pertineant, manifeſte invaſerint, vel occupaverint, aut rapuerint, ſeu prædati fuerint, vel vobis, ſeu capellanis, aut clericis præfatis, ſive aliquibus ex vobis vel ipſis ſuper hujuſmodi bonis injuriari præſumpſerint, niſi canonice a vobis moniti ſatisfactionem ex his exhibuerint competentem, poſſitis libere, ſive clerici fuerint ſive laici, appellatione remota cenſuram eccleſiaſticam exercere. Ac ſi ſano uſi conſilio ſatisfactionem impenderint, prolatas propter hoc a vobis in ipſos ſententias juxta formam eccleſiæ relaxare, non obſtantibus quacumque apoſtolica indulgentia quibuſcumque ſub quavis verborum forma conceſſa, quod excommunicari aut interdici nequeant, vel ſuſpendi, & conſtitutione de duobus dictis edita in concilio generali. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum.

Datum apud Urbem veterem quarto Nonas Martii, pontificatus noſtri anno I.

V. Excommunicationis ſententia contra Petrum Aragoniæ regem Siciliæ regni invaſorem.

Martinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad certitudinem præſentium & memoriam futurorum.

COgit nos temporis qualitas, & nequitia plurium deteſtanda ſolicitat, ut infra ſcriptorum prædeceſſorum noſtrorum geſta*, quæ plenius in archivo conſervantur, eccleſiæ ipſius providere quieti cautius ſtudeamus. Sane felicis recordationis Innocentius papa IV. prædeceſſor noſter, culpas graves, immo graviſſimas ac multiplices, ac manifeſtos exceſſus quondam Friderici olim imperatoris Romanorum, propenſi maturitate conſilii, recti judicii cenſura dijudicans, eique ſecundum prava ſua opera reddens, ipſum honore imperii, regno Siciliæ, ducatu Apuliæ, ac principatu Capuæ, generali ſuper hoc congregato Lugdunenſi concilio approbante, ac juſtitia exigente, privavit, prout in univerſalem mundi notitiam non eſt dubium deveniſſe: nec ab eadem creditur veriſimiliter alienum, qualiter Fridericus ipſe aucto ſuperbiæ ſpiritu, quamquam ſic digne depoſitus, ſic juſte privatus, ſententiæ hujuſmodi privationis prolatæ in eum pertinaci animo parere contemnens, regnum & imperium ſupradicta, poſt ejuſdem prolationem ſententiæ, occupata detinere præſumpſit. Qualiter autem poſt jam dicti Friderici obitum quondam Conradus natus ejus, paternæ malitiæ imitator, dictum regnum præſumptuoſis auſibus occupavit, & tandem prædicto Conrado humanis rebus exempto, quondam Manfredus olim princeps Tarentinus, ejuſdem ut dicitur Friderici filius, qui etiam abſque privatione prædicta non injuſte legitimæ ſucceſſionis participium perdidit, quia ipſum partus legitimus non agnovit, utpote de damnabili commixtione ſuſceptum, ad occupationem prædicti regni temerarias & occupatrices manus extendit. Gravibus ergo & enormibus admodum per potentiam & malitiam eorundem injuriis irrogatis eccleſiæ, ipſaque in ſuis afflicta multipliciter fidelibus: reſpexit Altiſſimus ſponſam ſuam, & convertens illi nubilum in ſerenum, ſceleſtam prædicti Friderici domum, quæ conſueverat quantumvis malis abundare perſonis, ſic pene redegit in nihilum, ſic illam jactura multimodæ diſſipationis oppreſſit, ut de ipſa non ſcintilla unica remaneret. Cōradinus videlicet Cōradi filius ſupradicti, qui, cum in eo malitia ſuppleret ætatem, ipſeque annorum ſuorum curricula nequitia ſuperaret, progenitorum ſuorum nefarios actus ſequens, ac illorum profanas iniquitates amplectens, mentiſq; ambitioſæ vitio imperium expetens, ſibi regnum intitulando Siciliæ, ſe ipſius regni regem denominare temere præſumebat: & cum nonnullis eccleſiæ inimicis, Lombardis, Tuſcis, Marchianis, & Apulis præcipue de regno profugis prælibato, fraudulētis ſe implicando commerciis, in urbe Lombardia, Tuſcia, & per alia diverſa loca, ſuas diſſeminare litteras præſumebat, ſub expreſſione ſui proprii nominis & præmiſſæ intitulationis temere ſigillo regiæ majeſtatis impreſſas, per quas commovere populum, concitare gentes, ac turbare pacem eccleſiæ nitebatur, in ipſius eccleſiæ ac cariſſimi in Chriſto filii noſtri Caroli Siciliæ regis illuſtris grave præjudiciū & diſcrimen. Unde piæ memoriæ Clemens papa prædeceſſor noſter, cum ſibi de his evidentius conſtitiſſet, diligenter attendens multam ipſius Conradini malitiam, & ſuorum conatuum perverſorum volens obviare principiis, certum habuit contra eum in hac parte proceſſum, prout vidit ratio-

* deſt ſequentes.

nabiliter expedire, ac negotii qualitas perſuaſit. Demum præfato Conradino ſublato de medio, eidem regno pax rediit, aurora tranquillitatis illuxit, ſedatis turbationibus & fluctibus, quos ipſius Conradini prava ſtudia ſuſcitarant. Sed ſicut nuper non ſine multa turbatione, fide dignorum relatu percepimus, nonnulli proterve aſſurgentes, ad noſtram necnon eccleſiæ dictique regis turbationem & ſcandalum aſpirantes, in prædicto regno ignem turbationis emortuæ reaccendere moliuntur, ad id ſua ſtudia inique congerunt, ad id ſuarum virtutum potentiam coacervant, manus præſumptuoſas apponunt, & etiam occulti favoris auxilium largiuntur. Teſtatur hæc inter cætera, horrendi ſceleris feralis immanitas de novo in civitate Panormitana patrati, ubi ſic debacchatus eſt gladius, ferrum infremuit, furor incanduit, rabies inſanivit, manus truculenta deſævit, quod, ſicut rumor mœſtus enunciat, non ſuffecit virorum ac mulierum multitudinem inibi cædi dari, niſi & hi, quos nondum in lucem natura produxerat, maternis apertis uteris necarentur, trucidarentur innati, & deliteſcentibus viſceribus genitricum impiæ præfocationis exitium ferretur. Quia ergo præfatum regnum Siciliæ ad Romanam eccleſiam ſpectare dignoſcitur, ſuique juris & proprietatis exiſtit, ac propter hoc nos, qui una cum eccleſia ipſa medullitus in hac parte contingimur, & quaſi cujuſdam acerbæ punctionis aculeo excitamur: volẽtes tam gravibus hujuſmodi malorũ initiis, prout poſſumus, obviare, ne tam horrenda principia convaleſcant, præſente hac fidelium multitudine copioſa, de fratrum noſtrorum conſilio, univerſos & ſingulos, cujuſcumque præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut ſtatus, monemus attente, diſtricte præcipientes eiſdem, ne in prædicti regni vel ejus parte, nos & eamdem eccleſiam & præfatum Siciliæ regem, qui prædictum regnum ab eadem tenet eccleſia, per ſe vel per alium aut alios, moleſtent, ſeu impetant, aut perturbent, occupando vel invadendo hoſtiliter, ſeu occupari vel invadi hoſtiliter faciant regnum ipſum, vel aliquam partem ejus. Præcipimus inſuper univerſis & ſingulis Chriſti fidelibus, ſpecialiter autem marchionibus, comitibus, baronibus, civitatibus, communitatibus, & univerſitatibus caſtrorum, villarum, & aliorum quorumcumq; locorum Italiæ, & maxime juriſdictioni temporali eccleſiæ Romanæ ſubjectis, ne prædictis in occupatione vel invaſione hujuſmodi prorſus intendant, & ne cum armis vel ſine armis, ad turbandam in prædicto regno pacem ejuſdem Romanæ eccleſiæ, ac præfati regis Siciliæ in eadem, præſtent eis occupatione vel invaſione prædictis conſilium, auxilium, favorem, publice vel occulte, & ne ſuper hoc ſocietatem, conjurationem, aut fœdus aliquod ineant cum eiſdem. Si qui autem contra monitionem & præcepta noſtra præmiſſa, per ſe, vel per alium aut alios quoſcumque, dolo, fraude, arte, vel machinatione fecerint, cujuſcumque ſint præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut ſtatus, excommunicationis ſententia, quam exnunc in illos proferimus, ipſo facto ſe noverint innodatos. Civitates quoque & communitates quaſlibet, quæ contra monitiones & præcepta noſtra prædicta, quocumque dolo, fraude, ingenio, arte, vel machinatione venire præſumpſerint, eccleſiaſticæ ſententiæ interdicti, quam exnunc in illos proferimus, volumus ſubjacere. Aperte quoque prædicimus patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, & aliis inferioris gradus prælatis, quod ſi contra monitionem & præcepta noſtra præmiſſa, vel eorum aliquod, venire tentaverint, nos eos omni eccleſiaſticæ dignitatis honore, cæteros autem clericos non prælationis officium, ſed dignitatis forſitan, vel perſonatus, aut alicujus eccleſiaſtica beneficia obtinentes, & obtentis privare curabimus, & inhabiles reddere ad alia obtinenda, prout nobis facti qualitas ſuggeret, & juſtitia ſuadebit. Laicis vero, cujuſcumque præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut ſtatus, & præcipue juriſdictioni temporali eccleſiæ Romanæ ſubjectis, denunciamus expreſſe, quod ſi contra monitiones & præcepta noſtra hujuſmodi, per ſe, vel per alium ſeu per alios temere veniendo, ea non curaverint obſervare, nos tantæ temeritatis audaciam non intendentes relinquere impunitam, ipſos feudis & aliis omnibus, quæ a prædicta, & aliis eccleſiis ac perſonis eccleſiaſticis, obtinere noſcuntur, privare, & vaſſallos eorum, quos habent, a fidelitatis juramento, quo tenentur, eiſdem reddere penitus abſolutos, & perſonis eorum citra mortis & mutilationis periculum expoſitis, ad expoſitionem bonorum eorum procedere, Deo autore curabimus, prout eorumdem culpæ exegerint, & videbimus expedire. Cæterum quia prædicta civitas Panormitana, & nonnulla caſtra ſeu villæ illarum partium, contra præfatum regem Carolum, qui regnum ipſum ab eadem tenet eccleſia, rebellionis ſpiritum aſſumpſiſſe dicuntur: nos circa illa nolentes in hoc juris rigorem obſervare, ſed uti potius manſuetudinis lenitate, quam in actibus noſtris libenter amplectimur, intendentes ac volentes eadem ab hujuſmodi erroris initio paternis ſtudiis revocare; comitatibus, civitatibus caſtrorum ac villarum prædictarum, diſtricte præcipimus, ut, ſublato cujuſlibet difficultatis & dilationis objectu, ad noſtra mandata & eccleſiæ ac regis prædictorum redire procurent. Eiſdemque comitatibus diſtricte præcipimus, ne prædictos moleſtatores, & turbatores, occupatores, ſeu etiam invaſores, aut dantes eiſdem in prædictis conſilium, auxilium, vel favorem, in civitatem, caſtra & villas, ſeu diſtrictus eorum, quovis modo recipiant, vel receptent, nec ipſorum vel alicujus eorum dominio vel regimine quoviſlibet ſe ſubmittant; neque ipſis, vel eorum alicui, contra nos & eamdem eccleſiam ac regem prædictum in ea, impendant in prædictis conſilium, auxilium, vel favorem, publicum vel occultum. Nos enim confœderationes ſeu colligationes quaſlibet, ſi quæ inter communitates eaſdem, vel ipſos & quoſcumque alios, initas vel factas ſuper occupatione vel invaſione prædictis, penitus diſſolventes, ac juramenta de illis ſervandis, vel alio quocumque modo, prædictis hinc inde præſtita, relaxãtes omnino; comitatibus ipſis aperte prædicimus, quod, niſi præmiſſa curaverint quantocius adimplere, contra eos & civitates & caſtra & villas eorum ſpiritualiter & temporaliter, autore Domino, procedemus, quod pœna docente cognoſcere poterunt, quam ſit temerarium & ſuperbum mandatis apoſtolicis contraire, ut aut, *&c.*

Datum apud Urbem veterem in platea dictæ majoris eccleſiæ, in die Aſcenſionis Domini, pontificatus noſtri anno ſecundo.

V. AD EDVARDUM I. REGEM ANGLIÆ.

Monet ut duellum inter Carolum regem Siciliæ & Petrum Aragonium prohibeat.

Martinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei Edwardo regi Angliæ illuſtri.

DEcet excellentiam regiam, & ſaluti tuæ nihilo minus congruit, quod in te ſemper vigeat ſic ordinatus affectus, ut animum libenter ad promovenda Chriſti negotia dirigas, tranquillitatem publicam votive promoveas, deſideranter horum impedimenta præpedias, & prout ex alto conceditur, incrementa procures. Ideoque conventiones multa indecentia plenas,

plenas,& temeritate non vacuas, reprobas quidem &
merito reprobandas, inter cariſſimum in Chriſto fi-
lium noſtrum Carolum illuſtrem Siciliæ regem, &
Petrum, exigentibus ſuis exceſſibus per ſedem apo-
ſtolicam vinculo excommunicationis aſtrictum, quō-
dam Aragonum regem, non abſque nimiæ animoſita-
tis inordinatione habitas: circa quod ambo, cuilibet
eorum comitiva centum militum aſſiſtente, ad illud
concurrant, altrinſecus inſimul confligant, celſitudini
regiæ confidenter exponimus: & ut tibi earum qua-
litas plenius pateat, ſub bulla noſtra, ipſarum de ver-
bo ad verbum ſeriem, prout eam a memorato Siciliæ
rege recepimus, deſtinamus. Ex quarum circumſpe-
ctione, manifeſte circumſpectio regalis advertet,
quantum ſint conventiones eædem obviæ Crucifixi
negotiis, & præcipue terræ ſanctæ, quantumque toti
Chriſtianitati damnoſæ: cum illatum perſecutio non
ſolum memoratum regem ab eiſdem negotiis & ip-
ſius Chriſtianitatis promovendis utilitatibus abſtra-
hat, ſed & alios principes & magnates, cæteroſque fi-
deles, qui circa proſecutionem eamdem in ſe vel in
ſuis occupantur, avertat: & proinde manifeſto expo-
natur terra præfata diſcrimini, dum ejus ſubſidium
multis excogitatum vigiliis, multiſque ſumptibus &
laboribus præparatum, damnabiliter impeditur. Nec
minus attendere poterit ejuſdem tuæ circumſpectio-
nis induſtria, quam periculoſa poteſt inter Chriſtico-
las ex proſecutione hujuſmodi excitari commotio:
quantaque illis corporum & animarum pericula in-
geri: ac quantum nobis, eccleſiæ, tibi, cunctiſque
catholicis, quibus eſt eis quomodolibet obviare poſ-
ſibile, poſſet a Deo & hominibus negligentia imputa-
ri: ad quantam notam adſcribi, ſi talia procedere pa-
teremur. Propter quæ, necnon & alia non facile nu-
meranda diſcrimina, quæ dictarum conventionum e-
xecutio, Chriſtiani procul dubio prodiga ſanguinis,
animarum inimica ſaluti, publicæque pacis æmula &
quietis, veriſimiliter comminatur: nos illis promptis
remediis obſtare volentes, promiſſionem factam a me-
morato rege Siciliæ, ſuper dictis conventionibus ob-
ſervandis prorſus illicitam utpote rem prohibitam ex-
preſſius continentem, cum non ſolum in principibus,
ſimilibuſque perſonis, ſed etiam in privatis duellum
non ſit ab eccleſia tolerandum, reprobandam irritan-
damque duximus, & penitus vacuandam, & juramen-
tum ſuper eis præſtitum, non ſolum temerarium de-
clarantes, ſed & carere viribus*, ipſumque regem Si-
ciliæ ad illorum decernentes obſervantiam non tene-
ri: abſolvendo eum nihilo minus ab eiſdem, quate-
nus proceſſerunt de facto: ſibi diſtricte præcipimus,
ut a proſecutione promiſſorum & juratorum taliter
prorſus abſtineat, & omnino deſiſtat: eidem nihilo
minus ſub pœna excommunicationis, & comminatio-
nis proceſſus cujuſlibet, quam contra eum quomodo-
libet habere poſſet eccleſia, ne ad executionem tam
damnati certaminis & tam nefandi procedat, & uni-
verſis & ſingulis Chriſti fidelibus, ne illa ſibi proſe-
quenda ſuadeant, neve conſilio, auxilio, vel favore, in
illis proſequendis aſſiſtant, diſtrictius inhibēdo. Cum
itaque impediendi tam deteſtabilia, tam nociva, tibi ſit
in promptu facultas, pro eo quod, ſicut earumdem
conventionum docet inſpectio, loci determinatio ad
hujuſmodi conflictus exercitium deputandi de arbi-
trio tuo dependet, & ſecundum earum conventionum
tenorem idem conflictus, novo eorumdem Siciliæ &
olim Aragonum regum non interveniente conſenſu,
abſque tua præſentia non procedit: expedit ut ad id te
promptum exhibeas, ſolers & operoſus occurras, ne
ſi, quod abſit, perturbare tam perverſa negligeres, ea
fovere non immerito cenſereris; ſicque pœnæ & com-
minationis adjectæ in præmiſſa noſtra prohibitione

A periculum, ut decet tam catholicum principem, non
vitares. Quocirca ſerenitatem regiam monentes, ro-
gantes, & hortantes, ac obſecrantes in Domino Ieſu
Chriſto, & per aſperſionem ſui pretioſi ſanguinis ob-
teſtantes, & nihilo minus in remiſſionem tibi pecca-
torum injungentes, mandamus quatenus conflictum
hujuſmodi tam deteſtabilem, tam horrendum, ejuſ-
que præparatoria, omni ſtudio quo potes impedias:
dictorum Siciliæ & quondam Aragonum regum ad-
ventum ad civitatem Burdigalenſem, ejuſque territo-
rium, quin etiam ad quamcumque partem Vaſconiæ,
omni quo poteris remedio præpeditionis impedias, &
apertius interdicas: tuam nihilo minus in his præſen-
B tiam denegando, & tuis inſuper in partibus illis vica-
riis & officialibus acrius injungendo, ne prædictorum
regum guardiam recipere, vel ad dictum locum depu-
tare certamen, aut aliquod aliud in his miniſterium
exhibere præſumant: ſuper quibus eis omnem penitus
adimas poteſtatem. Nos enim ad tam pernicioſa, tam
noxia omnimodis evitanda, ne dictos Siciliæ ac du-
dum Aragonum reges, civitatem eamdem, ſeu quam-
vis, ut prædicitur, Vaſconiæ partem, ad hæc ingredi pa-
tiaris, neve in his præſentiæ tuæ copiam facias aut pro-
mittas, ſeu locum ſæpe fato certamini deputes, aut di-
ctos tuos in eiſdem partibus vicarios ſive officiales in
his aliquod miniſterium exhibere permittas, diſtricte
ſubjicimus prohibitionis edicto: ac illa omnia & ſin-
gula, quantumcumque in aliis regiū intendimus ho-
C nori deferre, tibi & eis ſub pœna excommunicationis
expreſſius inhibemus: ſub eadem pœna mandantes,
ut ſi aliquid horum eſt proceſſum, illud ſtudeas cum
celeritate qua poteris revocare. Et nihilo minus dile-
ctum filium noſtrum, tituli ſanctæ Cæciliæ preſbyte-
rum cardinalem, virum utique grandi ſcientia prædi-
tum, prudentia & morum honeſtate decorum, quem
ſuę probitatis obtentu grandi affectione proſequimur,
cujuſque conſiliis te in his acquieſcere rogamus & pe-
timus, ad id inter cætera deſtinamus, ut tam te, quam
prædictos vicarios, & officiales tuos, per ſe, ſi facultas
adfuerit, vel per ſuos nuncios vel litteras efficaciter
moneat & inducat ad parendum præmiſſis apoſtolicis
monitionibus, inhibitionibus & mandatis: alioquin
D per excommunicationis in perſonas, & interdicti ſen-
tentias, ſi opus fuerit, in regnum tuum, & alias tuas
ac eorumdem vicariorum & officialium terras, apo-
ſtolica, prout expedire viderit, autoritate compellat:
non obſtantibus aliquibus privilegiis, vel indulgen-
tiis, tibi vel eiſdem vicariis, ſive officialibus, ſub qua-
cumque verborum forma ſeu expreſſione conceſſis,
quod tu vel iidem vicarii & officiales excommunica-
ri vel interdici non poſſitis, aut eadem regnum & ter-
ra nequeant eccleſiaſtico interdicto ſupponi, per lit-
teras apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam,
ſeu de verbo ad verbum de privilegiis & indulgentiis
hujuſmodi, ſive obtinentium eadem nominibus, men-
E tionem; & qualibet alia ejuſdem ſedis indulgentia,
cujuſcumque formæ vel tenoris exiſtat, per quam
præſentibus non expreſſam, aut totaliter non inſer-
tam, effectus earum quomodolibet impediri valeat,
vel differri.

Datum apud urbem Veterem, Nonis Aprilis, an-
no tertio.

** CONCILIUM SALTZBURGENSE,

ANNO CHRISTI 1281.

In cauſa eccleſiaſticæ diſciplinæ, tempore Friderici
archiepiſcopi habitum anno Domini
MCCLXXXI. ſub Martino papa IV.[a]

[a] Corr. II.

TITULUS CAPITULORUM.

1. *De alienationibus eccleſiarum.*

2. De

ANNO CHRISTI 1281.

A 2. *De diſpenſatione & prælatorum ratione facienda.*
3. *De jejunio religioſorum.*
4. *De monachis & regularibus proprietatum.*
5. *De habitu religioſorum.*
6. *De diſcurſu religioſorum.*
7. *De capitulis epiſcoporum, abbatum, & aliorum prælatorum*
8. *De immoderatis ſumptibus viſitatorum.*
9. *De monialibus in clauſtris communem vitam non ducentibus.*
10. *De pluribus beneficiis curam animarum habentibus.*
11. *De reſi lentia plebanorum.*
12. *De advocatis eccleſiarum.*
13. *De his qui violentas manus mittunt in clericos.*
14. *De his qui loca ſacra execraverint violenta ſanguinis effuſione.*
B 15. *Contra patronos & judices, qui bona decedentium clericorum invadunt.*
16. *De pſalmo,* Domini quid multiplicati ſunt.
17. *De falſariis clericis & laïcis quocumque modo.*
18. *De his qui a laïcis inſtituuntur.*

HAEC SVNT INSTITVTA VENERAbilis domini Friderici archiepiſcopi eccleſiæ Saltzburgenſis, apoſtolicæ ſedis legati, inſtituta in provinciali concilio Saltzburgenſi anno Domini MCCLXXXI.

PRÆFATIO.

C Cum inſtantia noſtra quotidiana eſſe debeat ſolicitudo eccleſiarum nobis commiſſarum, ideo ad laudem & gloriam domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt omnium bonorum ſolidum firmamentum, nos Fridericus Dei gratia ſanctæ Saltaburgenſis eccleſiæ archiepiſcopus, apoſtolicæ ſedis legatus, Hanno, Vvilielmus, Bruno, * Thimon, Bernhardus, Gerardus, Friſingenſis, Ratiſponenſis, Pataviensis, Brixinenſis, Chimenſis, Secovenſis, Laventinenſis, epiſcopi, Saltzburgæ in provinciali concilio congregati, infra ſcriptas conſtitutiones ex cauſis rationabilibus ſolenniter ac communiter edidimus, & promulgatas publice mandamus per eamdem provinciam inviolabiliter obſervari.

CAPITVLA.

I. *De alienationibus eccleſiarum.*

Quia multi prælati bona eccleſiaſtica alienant, vendunt vel diſtrahunt minus juſte, vel etiam locationes longi temporis & nocivas faciunt: de eiſdem ſtatuimus, ut nihil talium de cætero arrentare præſumant, niſi E expreſſe autoritate epiſcopi, & conſenſu conventus monaſterii accedente, alias locatio & alienatio prorſus ſit irrita, & alienator ab adminiſtratione temporalium, & ab ingreſſu eccleſiæ tamdiu ſit ſuſpenſus, donec eccleſiam reddat indemnem. Et ut circa hæc fraus & alienationis materia præcludatur, volumus ut ſigillum capituli non apud abbatem, vel apud prælatum, ſed apud maturiores & fide digniores tres fratres capituli, reſervetur.

ANNO CHRISTI 1281.

II. *De diſpenſatione & prælatorum ratione facienda.*

Item, ne etiam res eccleſiaſticæ in uſus indebitos convertantur, & fidelis diſpenſatio prælatorum apparentius eluceſcat: diffinimus, ut de bonis eccleſiæ ſemel in anno prælatus cujuſlibet conventus eccleſiæ convenientium, ſuo de omnibus redditibus & proventibus monaſterio plenam faciat rationem, præſente epiſcopo, vel ejus nuncio ad hoc ſpecialiter deputato, ſi epiſcopus fuerit ad hoc requiſitus: & bis vel ter in anno a ſuis officialibus, monachis & laïcis computationem diſcretam faciat & fidelem; alioquin incidit ſupradictam *. *ſ. pœnam;

III. *De jejunio religioſorum.*

Item a feſto Martini ab omnibus religioſis uſque ad Nativitatem Domini jejunium obſervetur: & a quinquageſima eiſdem præcipimus jejunium in cibis quadrageſimalibus inchoare: ſalvis omnibus jejuniis aliis a ſuorum regulis inſtitutis.

IV. *De monachis & regularibus proprietatum.*

Item ſtatuimus, ut monachi vel regulares, niſi a notitia præſentium infra dies quindecim, vel ante, ad manus ſuorum offerant prælatorum, uſque ad reſtitutionem debitam, ab officio ſint ſuſpenſi; & nihilo minus, ſi manifeſta ſit proprietas, carcerali cuſtodiæ mancipentur.

V. *De habitu religioſorum.*

Item ut habitus debitus unicuique, religioſos & religioſas diſtinguat a ſæcularibus, D a quibus debent eſſe vita & moribus ſeparati: volumus etiam, ut quilibet religioſi & religioſæ, tam monachi, quam extra monaſteria, veſte ſuæ religionis utantur, & veſtes ſæculares nullatenus aſſumere præſumant.

VI. *De diſcurſu religioſorum.*

Item inhoneſtos & indecentes religioſorum diſcurſus amputare volentes, determinamus ut quicumque prælatus monachum fugitivum vel ejectum, ad admonitionem epiſcopi, rectorum vel viſitatorum ordinis, non receperit, extunc ſit a temporalium adminiſtratione ſuſpenſus, donec recipiat monachum vagabundum: ut inquietos & inobedientes coercere poſſint per pœnas in ſua regula conſtitutas, & mancipare carceribus penitus incorrigibiliter obſtinatos, ubi magis viſum fuerit expedire, quod de conſilio ordinarii ad alia ſui ordinis clauſtra deſtinentur.

VII.

ANNO CHRISTI 1281.

A

VII. *De capitulis epiſcoporum, abbatum, & aliorum prælatorum.*

Item, licet felicis recordationis Gregorius papa nonus providere* ſtatuerit, ut in ſingulis regnis ſeu provinciis, prælati ordinis ſancti Benedicti de triennio in triennium capitula regularia celebrare deberent, & nos idem ſtatutum in provinciali duxerimus innovandum: quia tamen nullus fructus adhuc eſt ex prædicto ſtatuto & innovatione, repetita vice decrevimus eadem capitula B celebrari, jure tamen ordinariorum per omnia ſalvo.

*Corr. provide

VIII. *De immoderatis ſumptibus viſitatorum.*

Item, ne monaſteria immoderatis viſitatorum ſumptibus graviter onerentur: ſtatuimus, ut quilibet abbas, qui pro tempore viſitator fuerit, vel etiam capitulum generale acceſſerit, octo evectionum numerum non excedat: inferiores vero abbates, paucioribus ſint contenti.

IX. *De monialibus in clauſtris communem vitam non ducentibus.*

Item, cum dolore accepimus, quod quædam moniales in eodem monaſterio communiter habitantes, communem vitam non ducunt, nec in eodem comedunt refectorio, ſed ſeorſum per cameras ſpeciales. Volumus igitur ut communiter regularia loca frequentent, & in eodem refectorio communibus cibis utantur. Et quod abbatiſſa ab adventu Domini uſque in octavam Epi- D phaniæ, & a Septuageſima uſque in octavam Paſchæ, in dormitorio dormiat, & in refectorio comedat cum eiſdem.

X. *De pluribus beneficiis curam animarum habentibus.*

Item, cum in noſtro provinciali concilio proxime celebrato clericis plura beneficia curam animarum * habentibus duxerimus injungendum, ut infra certum terminum & E tempus, diſpenſationis ſuæ fidem nobis facerent, ut ultimo eis remanente beneficio juxta Lateranenſe* concilium prioribus eſſent ipſo jure privati: ex ſuperabundanti expectantes expectavimus uſque modo. Quare volumus diſtricte præcipientes, ut durante tempore præſentis noſtri concilii litteras ſuæ diſpenſationis nobis exhibeant: alioquin quod prius contra tales beneficiatos ſtatutum eſt, efficaciter exequemur, hujuſmodi beneficia, tamquam de jure vacantia, perſonis idoneis conferendo.

* Later. IV. c. 29.

XI. *De reſidentia plebanorum.*

Item licet rectoribus eccleſiarum qui a reſidentia excuſantur; mandaverimus in proximo concilio, quatenus perſonas idoneas ordinarent in eccleſiis ſuis in perpetuos vicarios inſtitui ac locari, trimeſtri tempore ad hoc exequendum indulto: tamen quia in hoc exhibuerunt ſe aliqui negligentes, nos inſtitutionem hujuſmodi vicariorum, ſeu locationem eccleſiarum, ſimul & moderamen præbendarum, præciſe ad noſtram providentiam revocamus, ſublata eis omni circa proviſionem hujuſmodi poteſtate: ut ſic puniantur, ex eo in quo delinquere præſumpſerunt.

XII. *De advocatis eccleſiarum.*

Item, ſub velamento advocationis nonnunquam gravantur monaſteria, conventualium, parochialium, & aliarum eccleſiarum libertas & * immunitas perturbantur: decrevimus, ut omnes qui occaſione hujuſmodi, aliquod jus ſibi vendicant in C eccleſiis, niſi de jure ſuo ordinarium loci contractum* fecerint, ante feſtum ſancti Ioannis Baptiſtæ, quem eis ad hoc terminum peremptorium aſſignamus; extunc ſuper hoc de cætero nullatenus audiantur; & clericus, qui ſe non oppoſuit taliter uſurpanti, pœnam ſuſtineat nuper in Lugdunenſi* concilio ſtatutam.

*Manuſcriptus habet, emunitas. Emendavit Binius, qui vocem illam relinquere debuiſſet, barbaram quidem, at minus politis ſæculis receptiſſimam.

* ſ certum fec.

* c. 22.

XIII. *De his qui violentas manus mittunt in clericos.*

Item, cum hi qui violentas manus mittunt in clericos, incidant ipſo facto in canonem legitime promulgatum: diſtricte præcipimus, ut in parochia, in qua tale delictum commiſſum fuerit, vel talis malefactor domicilium habuerit, rectores illarum eccleſiarum ipſum excommunicatum devitent, & denuncient ſingulis diebus Dominicis & feſtivis, ut ſic rubore perfuſus, ad matrem eccleſiam citius revertatur. Illos vero clericos, qui vel alios nominatim excommunicatos, vel interdictos, ad Divina vel eccleſiaſticam ſepulturam ſcienter receperint, ab omni officio eccleſiaſtico ſuſpenſos decernimus remanere: utpote qui ſua temeritate nituntur frangere nervum eccleſiaſticæ diſciplinæ. Et cũ * qui in prædictam denunciationem, poſtquam ſibi per ordinarium fuerit demandatum, negligens fuerit aut remiſſus, per quindecim dies ab ingreſſu eccleſiæ, & ab officio ſit ſuſpenſus, & culpam reiteratam pœnæ reiteratio ſubſequatur. Monemus etiam religioſos quoſlibet, ut circa prædictum ſtatutum, ordinationem* recolendæ memoriæ domini Guidonis curent inviolabiliter obſervare.

* Concil. Vienn. anno 1267. c. 4.

ANNO CHRISTI 1281.

XIV. *De his qui loca ſacra execrauerint violenta ſanguinis effuſione.*

Item ſtatuimus, ut quicumque violenta ſanguinis effuſione cœmeterium vel eccleſiam execraverit, ad expenſas pro reconciliatione impendendas, execrationibus hujuſmodi * teneatur. Si ſolvendo fuerit rebellis, per cenſuram eccleſiaſticam a rectore loci, autoritate hujus concilii arctetur: ſi vero ſolvendo non fuerit, alias pro ipſius diœceſani arbitrio puniatur.

Hæc vocula in manuſcripto deſiderabatur, ait Binius, qui primus edidit.

B XV. *Contra patronos & iudices, qui bona decedentium clericorum inuadunt.*

Item ſtatutum bonæ memoriæ Guidonis contra patronos & judices & præcones editum, qui bona invadunt decedentium clericorum, pro neceſſitate temporis aggravantes: ſtatuimus, ut raptores rerum hujuſmodi vacantium eccleſiarum ipſo jure excommunicationem incurrant: & in locis, ad quæ eadem bona violenter ablata, deducta illa eo * fuerint, poſtquam hoc eccleſiarum rectoribus innotuerit, ceſſetur tamdiu a
C Divinis; donec ſubrepta eadem, ſucceſſori defuncti reddantur, & in loca priſtina reportentur, & alias ſatisfactio competens ſubſequatur. Et hoc ſtatutum non ſolum ad futura, ſed ad præterita extendatur.

* *f. deducta illico.*

XVI. *De pſalmo*, Domine quid multiplicati.

Item reminiſcens Moyſi ſervi Domini, qui hoſtes populi ſui non ferro pugnando, ſed prece orando dejecit: ſtatuimus, ut per præſentis anni decurſum in inſtanti adventu Domini inchoandum, in ſingulis ca-
D thedralibus, conventualibus & parochialibus eccleſiis, pſalmus, *Domine quid multiplicati*, cum oratione Dominica, & verſu, Fiat pax in virtute tua, Eſto nobis turris fortitudinis, & collecta, Deus, a quo ſancta deſideria, clerus, provolutis in terram genibus, & erectis in cælum cordibus, in Miſſa poſt tertium Agnus Dei quotidie ſemel dicat: quatenus Dominus noſter Ieſus Chriſtus, rex pacificus, ſedatis tribulationibus, & eccleſiarum perſecutoribus & invaſoribus hu-
E miliatis, pacem in populo ſuo multiplicatis interceſſoribus largiatur.

Pſal. 3.

XVII. *De falſariis clericis & laicis quocumque modo.*

Item ad falſariorum malitiam reprimendam diffinimus, ut qui clerici vel laïci ſigilla vel litteras principum vel prælatorum falſare, vel falſis ſcienter uti præſumunt, aut etiam falſam monetam cudere, vel quodcumque æs ſeu metallum adulterine fabrefacere, aut his omnibus vel ſimilibus uti ſcienter præſumpſerint, ipſo facto ſen-
A tentiam excommunicationis incurrãt. Clericis nihilo minus, ſi de hoc convicti fuerint, carcere epiſcopali mancipandis: laïcis autem ſæculari judicio condemnandis.

XVIII. *De his qui a laïcis inſtituuntur.*

Item conſtitutio concilii proxime celebrati, quæ clericis de manibus laïcorum, antequam per ordinarios inſtituantur, eccleſias recipientibus, pœnas ingerit & infligit, in eo, quod experientia deeſſe docuit, ſupplere volentes: ſtatuimus, ut quicumque
B clericus contra proceſſus pœnas, & ordinationes ordinarii, contra eum habens defenſionem præſidio laïcorum, illaque auſus fuerit uti, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat. Verum cum parum ſit jura condere, niſi ſint qui eadem tueantur, præcipimus, quatenus ſalutaria noſtra monita, ut moribus utentium approbentur, in quatuor temporibus anni, in ſingulis cathedralibus & conventualibus eccleſiis recitentur. Rectores vero eccleſiarum ipſa ſcripta habeant, & per ſingulas ſynodos ab archidiacono de earum rerum obſervantia interro-
C gari præcipimus, & inquiri, & nihilo minus ſine delectu perſonarum * præviemus in obedientiam, qui noſtratum ſanctionum inventi fuerint contemptores.

ANNO CHRISTI 1281.

** CONCILIVM LAMBETETHENSE,

A Cantuarienſis provinciæ antiſtibus celebratum anno Dom. MCCLXXXI.

ANno gratiæ MCCLXXXI. *ait VValſinghamus*, qui eſt annus regis Eduardi, a conqueſtu primi, uctavus: frater Ioan. Peckhã Cantuarienſis archiepiſcopus, ne nihil feciſſe videretur, convocat con-
D cilium apud Lambheyth, in quu conſtitutiones Othonis & Othoboni, quondam legatorum in Anglia, innovans, juſſit eas ab omnibus cuſtodiri.

Cõſtitutiones fratris Ioannis de Peckham, quondam archiepiſcopi Cantuarienſis, editæ apud Lambeth, anno Dom. MCCLXXXI. & regis Eduardi primi, IX.

TITVLI CAPITVM.

E 1. *De ſacramento Euchariſtiæ.*
2. *De annalibus celebrandis, & anniverſariis.*
3. *De baptiſmo, & ejus effectu.*
4. *De ſacramento Confirmationis.*
5. *Ne ſimul & ſemel quinque ordines conferantur.*
6. *De Confeſſione.*
7. *De eadem.*
8. *De Pœnitentia.*
9. *De uno confeſſore in quolibet decanatu faciendo.*
10. *De informatione ſimplicium.*
11. *De hoſpitalitate tuenda.*
12. *De certificationibus faciendis.*
13. *De falſis procuratoriis non ſignandis.*
14. *Ne fiant clandeſtina inquiſitiones.*
15. *De firmis.*
16. *De religioſis.*

Anno Christi 1281.

17. *De corruptoribus monialium.*
18. *Item in eodem.*
19. *Item in eodem.*
20. *De apoſtatis.*
21. *Ne religioſi, executores teſtamentorum fiant.*
22. *De habitu clericali.*
23. *De filiis presbyterorum.*
24. *De inſtitutionibus.*
25. *De clericis plura beneficia occupantibus.*
26. *De advocatis.*
27. *De ſuffragiis pro archiepiſcopis & epiſcopis habendis.*

PRÆFATIO.

AB exordio naſcentis eccleſiæ Chriſtianæ, orthodoxi patres, retroactis B temporibus, errorum laqueis, morum corruptionibus, adverſitatum moleſtiis, conciliorum tractatibus obviarunt. In eis ſiquidem ſapientes ſe mutuo exacuunt, & congregati ſancti viri, Chriſti domini ſenſum & conſilium faciliter impetrarunt, qui ſe ſponder talibus ſui nominis honorem zelantibus medium affuturum. Sanctorum patrum igitur veſtigiis inhærentes, juriſque autoritate compulſi, ac neceſſitate multiplici eccleſiæ perurgente: nos frater Ioannes, permiſſione Divina, Cantuarienſis C archiepiſcopus, totius Angliæ primas, cupientes præſentibus incommodis obviare; ſperanteſque, Chriſti patrocinante gratia, ad hoc nos poſſe proficere, cum fratrum ac coepiſcoporum noſtrorum, ac cæterorum provinciæ noſtræ prælatorum aſſiſtentia efficaci, de prudentum virorum conſilio, hoc ſacrum concilium mandavimus convocari. Intendentes, prævia Spiritus ſancti gratia, opere & conſilio, tranſgreſſores canonum corrigere; quædam etiam olim ſalubriter edita, non tamen ſatis moribus utentium comprobata, recentia D ſtabilire, & contra novellas quaſdam tergiverſationes, quas in furno ſulphureo nō ceſſat abyſſi puteus exhalare, novis quibuſdam remediis occurrere, ut valemus, in quo obtrectatorum dentes minime formidamus. Quoniam, etſi res Divinæ tanquam perfectiſſimæ in certis conſiſtant finibus, humani tamen juris conditionem in infinitum currere cogit neceſſitas manifeſta. Contemptum autem canonum immane eſſe piaculum, utriuſque docet pagina teſtamenti. Decretis enim apoſtoliE cis, & conciliorum diffinitionibus obſiſtentes, a ſanctæ matris eccleſiæ meritis ſunt præciſi: utpote quos romphæa Moſaica plectit ſententia capitali; & ſapientia incarnata illos, qui eccleſiam non audiunt, ethnicis & publicanis ſimiles eſſe decrevit, ac contemptum autoritatis apoſtolicæ in contemptum patris omnium redundate. Quippe quos legum ſuarum Petrus ligat vinculis, in ſummi & cæleſtis

A imperatoris palatio ſunt ligati. E contra tamen quoſdam frivole de Chriſtiani nominis titulo gloriantes, tam clericos quam laicos, quotidianis anguſtiis experimur jugum abjicere, & apoſtolicas ſanctiones arrogantia diabolica conculcare; illius glorioſi martyris Thomæ patriarchæ noſtri immemores, qui ſe pro hujuſmodi juribus defenſandis murum oppoſuit pro ipſis, primum ſuſtinens exilium, & poſtea paſſionem. Lateranenſis igitur concilii autoritate præmoniti, faciemus canonicas regulas revocari. Et quia Lugdunenſe concilium ultimo celebratum, eo enotmius, quo recentius infringitur: ne quis poſſit ſe in temeritate hujuſmodi per ignorantiam excuſare, ipſum volumus in principio receuſeri, non ſolum ut omnibus innoteſcat, verum etiam, ut ſi quid in ipſo videatur intolerabile iſtius regionis conſuetudini, quæ in multis ab omnibus aliis eſt diſtincta, circa illud, temperamentum apoſtolicæ clementiæ humiliter imploretur. Quoniam, ſacro teſtante eloquio, *melior eſt obedientia quam victima*: & quia *peccatum ariolandi eſt repugnare; & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere*. (1. Reg. 15) Hanc enim inobedientiam credimus eſſe cauſam mutationis utriuſque parentis* eccleſiæ Anglicanæ. Secundo, conſtitutiones ſanctæ memoriæ domini Othoboni eo legi faciemus reverentius, quo ipſe in eiſdem ſtatutis ſuis hoc mandavit fieri hujuſmodi per ſingulos annos ab archiepiſcopis, epiſcopis, in ſynodis ſuis, de verbo ad verbum, poſtea ad honorem apoſtolicum ſub imatus. Tertio, vero recitari volumus concilium de Lametheth, quod, ſanctæ memoriæ, prædeceſſor noſter Bonifacius cum fratribus & coepiſcopis ſui temporis noſcitur ſalubriter ediſſe: ut circa ipſum quod dicitur fuiſſe appellatione ſuſpenſum, qualiter procedi debeat videatur. Ultimo vero adjicimus quæ nobis videntur neceſſario ordinanda.

*ſ. partis

CAPITULA.

I. *De ſacramento Euchariſtiæ.*

ALtiſſimus de terra aſſumpti corporis creavit humani generis medicinam in ſeptem vaſculis repoſitam, quæ eccleſiæ ſeptem ſacramenta: quæ a pleriſque nec cum condigna tractari reverentia, nec cum debita diligentia diſpenſari, fide didicimus oculata. In his igitur præſens correctio ſumat exordium, & præcipue circa corporis & ſanguinis Domini ſacramentum, quod eſt ſacrum & ſacrificium ſacramentum, ſanctificans manducantes; & ſacrificium oblatione ſua univerſis tam vivis quam defunctis proficiēs, pro quorum ſuffragiis immolatur. Multos igitur eſſe numero, & paucos merito, Dn̄i ſacerdotes, quotidianū* ſcandalū experimur: inter quorū damnabiles acedias, hāc plangimus præcipue, quod ad hoc ipſum Euchariſtiæ

*ſ per quot. ſcand.

ANNO CHRISTI 1281.

ſacramentum ſe irreverentes exhibent ſupra modum, A quod ex eccleſiaſticis * linguis conficiunt, cõtemptibiliter cuſtodiunt, & reponunt, & ipſum tanto tempore negligunt immutatum, donec corrumpantur ſpecies continentes, ut ſalutis autor, qui infinito amore ſe in viaticum dedit eccleſiæ, pro tantæ irreverentiæ injuria offendatur. In cujus remedium diſcriminis, ſtatuimus, ut quilibet ſacerdos, quem canonica neceſſitas non excuſat, confiteatur omni hebdomada ſaltem ſemel, & ut in qualibet eccleſia parochiali fiat tabernaculum cum clauſura, decens & honeſtum, ſecundum magnitudinem & eccleſiæ facultates, in quo ipſum corpus Domini in pyxide pulcherrima & lineis tegumentis, ſed nullatenus in loculo, propter comminutionis devitandum periculum, collocetur: quod in omni Dominica præcipimus renovari. In elevatione B vero ipſius corporis Domini pulſentur campanæ in uno latere, ut populares, quibus celebrationi Miſſarum non vacat quotidie intereſſe, ubicunque fuerint, ſeu in agris, ſeu in domibus, flectant genua, indulgentias conceſſas a pluribus epiſcopis habituri. Sacerdotes autem in cuſtodia Euchariſtiæ negligentes puniri præcipimus, ſecundum regulas concilii generalis, Laterã. IV. cap. *ſtatuimus*, & gravius, ſi negligentia perſeveret. Circa deportationem vero Euchariſtiæ ad ægros, ſervetur honeſtas, alias & alibi conſtituta. Attendant inſuper ſacerdotes, quod cum cõmunionem ſacram porrigunt ſimplicibus, Paſchali tempore vel alio, ſolicite eos inſtruant ſub panis ſpecie ſimul eis dari corpus & ſanguinẽ Domini, immo Chriſtum integrum, vivum, & verum, qui totus eſt ſub ſpecie ſacramenti. Doceãt etiam eos, illud quoq; ipſis eiſdem temporibus in calice propinatur, ſacrum non eſſe, ſed vinum purũ eis C hauriendum, traditum ut facilius ſacrum corpus glutiant, quod perceperunt. Solis enim celebrantibus, ſanguinem ſub ſpecie vini conſecrati ſumere, in hujuſmodi minoribus eccleſiis eſt conceſſum. Inſtruant etiam eoſdem, ſumptum ore ſacramentum non nimis dentibus comminuere, ſed tritum modice ſorbere perfecte, ne particula aliqua eveniat in dentium interſtitiis, vel alibi remaneat. Parochiales inſuper ſacerdotes caveant diligenter, ne alicui dent corpus Domini, niſi prius conſtet eis, ipſum fuiſſe cõfeſſum, teſtimonio vel judicio fide digno, & hujus certificationis onus ipſi ſuſcepturo imponimus ſacramentum, qui habet ea quæ ſalutis ſuæ ſunt neceſſaria procurare. Nullus ergo ſacram communionem præbeat parochiano alterius D ſacerdotis, ſine ipſius licentia manifeſta: quam ordinationem non intendimus ad peregrinantes extendere, ut nec neceſſitatis caſui derogare.

II. *De annalibus celebrandis, & anniverſariis.*

Sacerdotes inſuper caveant univerſi, ne Miſſarum peculiarium ſeu familiarium ſe celebrationi obligent, quo minus valeant canonico officio commiſſam ſibi eccleſiam officiare, ut tenentur. Nec præſumat aliquis annalia celebranda ſuſcipere, niſi pro defuncto celebret quotidie, vel procuret ſpecialiter celebrari. Nullus inſuper plura recipiat annalia celebrãda, quam habet ſocios celebrantes: illo caſu excepto, in quo procurans ſuffragia fieri pro defuncto conſentit expreſſe, E defuncti memoriam alibi vel aliis copulari. Nec credat celebrans ſe dicendo Miſſam unam, poſſe ſatisfacere pro duobus, pro quo utroque promiſit ſpecialiter & in ſolidum celebrare. Licet enim dicat de conſecr. diſt. 5. c. *non mediocriter*, capitulum, quod licet minus accipitur, cum Miſſa una pro cunctis dicitur, quaſi pro unoquoque eorum una diceretur: loquitur tamen de iis Miſſis, quæ anxiato corde dicuntur. Abſit enim ne a quoquam catholico credatur, tantum intentione prodeſſe Miſſam unam devote celebratam mille hominibus, pro quibus forſan dicitur, quantum ſi mille Miſſæ pro eis devotione ſimili canerentur. Licet ipſum ſacrificium, quod eſt Chriſtus, ſit infinitæ virtutis, non tamen in ſacrificio ſuæ immenſitatis ſummam plenitudinem operatur: alioquin, pro uno mortuo nunquã oporteret niſi unã Miſſam dicere. Operatur enim in hujuſmodi myſteriis, diſtributione certa ſuæ plenitudinis, quam ipſe eiſdẽ lege infallibili alligavit. Illos autem, qui pro annalibus ſeu anniverſariis celebrandis ſtipendia receperunt, nec ex certa malitia vel acedia ſatisfaciunt, ut tenentur, monemus, ut omiſſa ſuppleant, & ad plenum ſatisfaciant in futurum. Et quandocunque id fecerint, fructus taliter perceptorum pro annalibus eorum qui eis talia contulerint, erogent pauperibus: aut ſi utrumque iſtorum ſponte neglexerint, ſicut fraudatores fidelium ab ordinariis ſuis aſpere corrigantur.

III. *De Baptiſmo & ejus effectu.*

Circa ſacrum baptiſmum quoſdam reperimus deliquiſſe. Cum enim periclitantibus parvulis, pro neceſſitatis inevitabilis articulo, quibuſcunque laïcis vel mulieribus ſit conceſſum in caſibus hujuſmodi periclitantes taliter baptizare, & hujuſmodi baptiſmum ad ſalutem conſtet ſufficere, ſi forma debita obſervetur; nec debere baptizatos taliter, iterum baptizari: quidam tamen ſtolidi ſacerdotes, ſic baptizatos parvulos, non ſine ſacramenti injuria rebaptizant. Quod ne de cætero fiat, firmiter inhibemus: ſed ſuper ſic baptizatos exorciſmi & catechiſmi * propter reverentiã eccleſiæ facientes. Forma autem ſacramenti in lingua vulgari conſiſtit, non ſolum in ſignificatis, verum etiã in ordine eorum, quo ipſum ſacramentum eſt Divinitus inſtitutum: quo Chriſtus dominus illis verbis & taliter ordinatis, ut ſunt, lingua Latina, regenerativam contulerit poteſtatem. Dicitur ergo ſic a taliter baptizãtibus, *Ich criſtin the in the faderes nome, &c.* vel aliter in lingua Latina, ſecundum patriæ conſuetudinẽ, vel in Gallico ſic; *Ie baptize tey en noun del peere, &c.* Quod ſi ſacerdos rationabiliter dubitet, an parvulus baptizatus fuerit in forma debita, tenens modum decretalem cum exorciſmo & catechiſmo dicat: *Si non es baptizatus, ego te baptizo, &c.* Attendant etiam ſacerdotes, ne Latina nomina, quæ ſcilicet prolata ſonant Latinam, imponi permittant parvulis baptizatis, ſexus præcipue fœminini. Et ſi fiat contrarium, per confirmantes epiſcopos corrigatur.

IV. *De ſacramento Confirmationis.*

Confirmationis inſuper ſacramentum multi negligunt temerarie, quia deſunt forſan ad talia vigiles hortatores: adeo ut plures *, immo innumeri, inveterati dierũ malorum, qui nondum Confirmationis gratiam receperunt. Cui negligentiæ damnabili obviantes, ſtatuimus, ut nullus ad ſacramentum corporis & ſanguinis Domini admittatur, extra mortis articulum, niſi fuerit confirmatus, vel niſi fuerit a receptione Confirmationis rationabiliter impeditus.

* *Deeſt* ſint

V. *Ne ſimul & ſemel quinque Ordines conferantur.*

Cum, ſecundum doctores theologicos, militia clericalis ſeptem muniatur ordinibus, ſingulorũ characteribus in anima conſignata, per ſingulos etiam augmentum recipiens gratiæ, niſi ordinati, ficte ordinem ſuſcipiant crimine irretiti: expedit plurimum ipſos ordines minime inculcatos *, quoniam inculcatio reverentiam minuit, gloria per conſequens per irreverentiam repercutitur ab ingratis. Contra dignitatem igitur tam reverendiſſimi eſſe dinoſcitur ſacramẽti, quinque ſimul Ordines, ſcilicet ordines non ſacros, cũ uno ſacro alicui uni homini exhibere. Unde in nõnullis aliis provin-

* *for.* inculcari

ANNO CHRISTI 1281.

provinciis quatuor minores Ordines nõ ſimul faciliter conceduntur, aut conferuntur: ut aſcendentes clerici ad Chriſti myſteria, quaſi gradum canticum concinentes, cum probati extiterint in minoribus officiis, gradatim demum procedant ad majora. Quia igitur ex ſingulis eccleſiis, quæ pia, quæ religioſa, quæque honeſta, ſunt, tenemur eligere, & ea tanquam faſciculum in angelorum * colligare: præcipimus, ut epiſcopi in his ſequantur canonicas ſanctiones. Minores etiam Ordines, quando id poteſt fieri, bono modo, pro ſacramenti reverentia dentur aliquotiens combinati. Et recipientes eos, ſeu ſimul, ſeu ſigillatim, in vulgari lingua publice inſtruantur de diſtinctione Ordinum, officiorum & characterum, ut de profectu gratiæ, quæ in ſingulis Ordinibus digne accedentibus augmentatur.

VI. *De Confeſſione.*

Sacramentum Pœnitentiæ, nau fragantium remedium ſingulare, per quorundam inſipientium * ſacerdotum debito caret fructu: & qui credit a fluctibus emergere, perniciofius in damnationis pelagum demergitur, dum de facto abſolvunt plurimos, quos de jure abſolvere nequeunt, & *vivificant*, ut ait propheta, *propter pugillum hordei & fragmentum panis, animas quæ non vivunt*, utpote abſolventes de facto, excommunicatos de jure, & præcipue ab Oxonienſi concilio, propter læſionem ſeu perturbationem eccleſiaſticæ libertatis, vel propter conſimilia ſcelera in eodem concilio ſimili pœna damnata, ſeu decimas, ſeu alia jura eccleſiaſtica detinentes. Quibus obſiſtentes ut ſeductoribus animarum, & pulvillos conſuentibus ſub cubitis reproborum: omnibus cautis provinciæ confeſſoribus, ſub nobis & coepiſcopis noſtris conſtitutis, diſtrictius inhibemus, ne de cætero per abſolutionis ſignaculum, quod novimus ſine ſatisfactione debita & ſpeciali commiſſione archiepiſcopi & epiſcopi * tenere, dum * ſunt in ſuis ſceleribus pertinaces. Exiſtimantes nihilo minus hujuſmodi, non tam confeſſores, quam fovearum diaboli confoſſores, peccare graviſſime, cum convincantur ſaltem tacite eiſdem ſceleribus conſentire, & ſceleroſos in ſua perfidia confortare. Unde caveant ipſi, ne eodem cum talibus excommunicationis laqueo involvantur.

* Corr. inſipientiam

Ezech. 13.

* Deeſt non. * hæc non cohærent.

Cum inſuper nos dudum pluralitatem beneficiorum ſacrilege uſurpatam cohibere volentes, inhibuerimus ſub pœna excommunicationis, ne quis de facto ad tales in ſuis furtis & ſacrilegiis contumaces manus extenderet abſolvendos: quidam tamen ſacerdotes poſt Belial, quamdiu ſalvatoris contrarium facere præſumpſerunt, occidentes animas Chriſti ſanguine redemptas, & enervantes diſciplinam eccleſiaſticam. Iſtos igitur, quaſi vulpes demolientes vineas Domini veraciter reputantes, ſub priſtina diſtrictione iterato præcipimus, quatenus a talibus abſolvendis de cætero abſtineant, & ad renunciandum beneficiis illicite obtentis vel retentis, ſolicite inducant: alioquin, ſciant ſe certiſſime diem * maledictionis fulgere feriendos.

* f. in die maled. fulgure fer.

VII. *In eodem.*

Sunt præterea nonnulli, qui prætextu quorundam privilegiorum generalium a ſede apoſtolica obtentorum, ſpreta contra intentionem apoſtolicam autoritate pontificali, ipſorum pontificum irrequiſito beneplacito & aſſenſu, ingerunt ſe ſubditorum eorundem confeſſionibus audiendis. Quorum præſumptiones volentes reprimere, ut tenemur, prohibemus ſub pœna excommunicationis, ne quis de cætero, abſque epiſcopi licentia expreſſa vel probabiliter præſumpta, confeſſiones ſuorum audiat ſubditorum, niſi in audiendis confeſſionibus a juriſdictione ordinaria diœceſana & metropolitica expreſſo tenore ſui privilegii ſit exemptus. Et ſi qui contrarium fecerint, procedatur contra eos, ſicut contra privilegiorum temerarios abuſores.

VIII. *De Pœnitentia.*

Præterea, cum juxta ſacros canones peccata graviora ut inceſtus, & ſimilia, quæ vulgatiſſima ſuo ſcandalo totam commovent civitatem, ſint ſolemni pœnitentia caſtiganda: quorundam tamen negligentia id agente, hujuſmodi pœnitentia videtur quaſi in oblivionem tradita, & creviſſe per conſequens audacia, hujuſmodi horrenda facinora & flagitia perpetrandi. Quocirca præcipimus, ut hujuſmodi Pœnitentia ſolennis de cætero imponatur ſecundum canonicas ſanctiones. Abſolutionem autem ab homicidio voluntario, tam publico, quam occulto, ſolis epiſcopis, extra neceſſitatis articulum, reſervamus: per quod minorum intendimus refrænare audaciam, & non majorum reverentiæ in aliquo derogare.

IX. *De uno confeſſore in quolibet decanatu faciendo.*

Licet a ſanctis patribus jampridem fuerit ordinatum, ut in quolibet decanatu unus ſit rector, aut vicarius, litteraturæ ſufficientis illuſtratus, gratiæ famæque laudabilis aſſignatus, ad confeſſionem rectorum, vicariorum, aliorumque ſacerdotum, ac miniſtrorum eccleſiæ audiendam, injungendaſque pœnitentias, ut ſit mare fuſile in templi introitu, juxta templi typica ſacramenta: hoc tamen hactenus non fuit cleri moribus approbatum non ſine multis Dei injuriis, ac celebrationibus * quæ extractionibus potius dicerentur. Ordinationem igitur prædictam a diſſuetudine revocantes, præcipimus, ut ipſa de cætero inviolabiliter obſervetur. Ex hoc minime inhibere intendimus quin poſſint, ſi voluerint, ad alios communes pœnitentiarios, dum tamen conſtet pro ſacramento pœnitentiæ, convolare.

X. *De informatione ſimplicium.*

Ignorantia ſacerdotum populum præcipitat in foveam erroris: & clericorum ſtultitia vel ruditas, qui diffinitione canonica filios fidelium inſtruere jubentur, magis aliquando ad errorem profuit quam doctrinam. Quidam etiam cæteris prædicantes non ſemper loca viſitant, quæ magis conſtat mentis lumine indigere: teſtante Propheta, quod *parvuli petierunt panem, nec erant qui frangerent*: & alio clamante: *Quia egeni & pauperes quærunt aquas, lingua eorum ſiti aruit.* In quorum remedium diſcriminum ſtatuendo præcipimus, ut quilibet ſacerdos plebi præſidens, quater in anno, hoc eſt, ſemel in qualibet quarta anni, die uno ſolemni vel pluribus, per ſe, vel per alium, exponat populo vulgariter, abſque cujuſlibet ſubtilitatis textura phantaſtica, quatuordecim fidei articulos, decem mandata decalogi, præcepta evangelii, duo ſcilicet geminæ caritatis, ſeptem opera miſericordiæ, ſeptem peccata capitalia cum ſua progenie, ſeptem virtutes principales, ac ſeptem gratiæ ſacramenta. Et ne quis a prædictis per ignorantiam ſe excuſet, quæ tamen omnes miniſtri eccleſiæ ſcire tenentur: ea perſtringimus ſummaria brevitate.

Thren. 4. Iſa. 41.

Sciendum igitur ſeptem eſſe fidei articulos pertinentes ad myſterium Trinitatis: quorum quatuor pertinent ad Divinitatis intrinſeca, tres vero ad effectus. Primus eſt unitas Divinæ eſſentiæ in trium perſonarum indiviſibili Trinitate, juxta illud, *Credo in unum Deum.* Secundus eſt credere patrem ingenitum

Anno Christi 1281.

eſſe Deum. Tertius eſt, credere Filium genitum eſſe Deum. Quartus eſt, credere Spiritum ſanctum, nec genitum nec ingenitum eſſe Deum, ſed a Patre & Filio pariter procedentem. Quintus eſt, creatio cæli & terræ: hoc eſt, omnis viſibilis & inviſibilis creaturæ, a tota indiviſibiliter Trinitate. Sextus eſt ſanctificatio eccleſiæ per Spiritum ſanctum, & gratiæ ſacramenta, & cætera omnia quæ communicat eccleſia Chriſtiana. In quo intelligitur, quod eccleſia cum ſuis ſacramentis & legibus, per Spiritum ſanctum omni homini quantumcunque peccatori ſufficit ad ſalutem: & extra eccleſiam non eſt ſalus. Septimus eſt confirmatio eccleſiæ per gloriam æternam, in anima & carne veraciter ſuſcitanda, & per oppoſitum intelligitur damnatio reproborum.

Item alii ſeptem articuli pertinent ad Chriſti humanitatem. Primus eſt Incarnatio, ſeu vera carnis aſſumptio ex ſola per Spiritum ſanctum virgine glorioſa. Secundus eſt vera incarnati Dei nativitas ex virgine incorrupta. Tertius eſt veri Dei Chriſti paſſio & mors in cruce, ſub tyrannide Pilati. Quartus eſt deſcenſio Chriſti Dei ad inferos in anima, quieſcente corpore in ſepulchro, ad ſpoliationem Tartari. Quintus eſt vera Dei Chriſti reſurrectio. Sextus vera ejus ad cælos aſcenſio. Septimus eſt ejus venturi ad judicium certiſſima exſpectatio.

Item, decem mandatorum veteris teſtamenti, tria ordinantur ad Deum, quæ dicuntur mandata primæ tabulæ: ſeptem vero ad proximum, & dicuntur mandata ſecundæ tabulæ. In primo prohibetur omnis idololatria, cum dicitur: *Non habebis Deos alienos coram te.* In quo implicite prohibentur omnia ſortilegia & omnes incantationes, cum ſuperſtitionibus characterum & hujuſmodi figmentorum. In ſecundo, cum dicitur: *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum*: prohibetur principaliter hæreſis univerſa, & ſecundario omnis blaſphemia & irreverens Dei nominatio, præcipue in perjurio. In tertio mandato dicitur: *Memento, ut ſabbatum ſerves*: præcipitur cultus religionis Chriſtianæ, ad quem differenter clerici & laici obligantur. Unde ſciendum eſt, quod obligatio ad feriandum in ſabbato legali, ſecundum formam veteris teſtamenti, exſpiravit omnino cum cæteris in lege ceremoniis, & ſucceſſit in novo teſtamento modus vacandi cultui Divino diebus Dominicis, & cæteris diebus ſolemnibus: quibus diebus modus vacandi non eſt ſumendus a ſuperſtitione Judaica, ſed a canonicis inſtitutis. Primum quidem mandatum ſecundæ tabulæ: *Honora patrem & matrem.* In quo explicite præcipitur temporaliter & ſpiritualiter parentes honorare: implicite vero & ſecundario omnis homo, pro ſui gradus merito, ex eodem mandato intelligitur honorandus. In hoc autem mandato intelliguntur non ſolum pater & mater carnaliter: verum etiam ſpiritualiter, ut pater ſit prælatus eccleſiæ mediatus vel immediatus: mater autem eccleſia, cujus ſunt filii catholici univerſi. Secundum eſt: *Non occides.* In quo explicite inhibetur illicita perſonæ interemptio, conſenſu, opere, verbo, & favore: implicite hic omnis injuſta perſonæ læſio inhibetur. Unde ſpiritualiter occidunt, qui non reficiunt indigentes: civiliter occidunt, qui detrahunt, vel qui innocentes opprimunt & confraudunt. Tertium mandatum: *Non mœchaberis.* In quo explicite inhibetur adulterium, implicite vero fornicatio, quæ explicite prohibetur Deuter. XXIII. ubi dicitur: *Non meretrix de filiabus Iſrael neque ſcortator.* Inhibetur etiam in eodem mandato omnis conjunctio viri & mulieris, quam bona matrimonii non excuſant: omnis etiam voluntaria pullutio, quocunque modo aliter ſtudioſe procurata. Quartum mandatum eſt: *Non furtum facies.* In quo explicite prohibetur clandeſtina rei alienæ*, invito domino: implicite vero omnis injurioſa ſeu per fraudem, ſeu per uſuram, ſeu per violentiam, ſeu per metum, rei uſurpatio alienæ. Quintum mandatum eſt; *Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.* In quo explicite prohibetur falſa teſtificatio ad nocendum: implicite vero falſa teſtificatio ad indignum contra merita promovendum. In hoc etiam mandato omne mendacium, licet * perennioſum, condemnatur. Sextum mandatum, *Non concupiſces rem proximi tui*, ſupple, ex injuria. In quo mandato implicite inhibetur *cupiditas poſſeſſionis immobilis, catholici præcipue cujuſcumque. Septimum mandatum eſt: *Non deſiderabis uxorem ejus, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, nec omnia quæ illius ſunt.* In quibus omnibus cupiditas poſſeſſionis alienæ quantum ad res mobiles condemnatur.

Anno Christi 1281.

* Corr. uſurpatio, vel aliquid ſimile.

* Corr. ſcilicet.

His autem decem mandatis duo ſuperaddit evangelium; dilectionem Dei ſcilicet & proximi. Deum diligit, qui ex amore, non ex timore principaliter * cuſtodit. Proximum autem debet quilibet diligere ſicut ſeipſum: ubi hæc conditio, ſicut, non dicit æqualitatem, ſed conformitatem; ut videlicet diligas proximum tuum ad quod te ipſum: hoc eſt, ad bonum, non ad malum; & quomodo te ipſum; hoc eſt ſpiritualiter, non carnaliter, ſecundum quod carnalitas dicit vitiū. Item, quantumcumque te ipſum; hoc eſt in proſperitate & adverſitate, ſanitate & infirmitate. Item, quantumcumque teipſum reſpectu temporalium, pro tanto ut plus diligas omnem hominem & ſingulum, quam omnem affluentiam temporalem. Item, ſicut teipſum, pro tanto, ut plus diligas proximi tui animam, ſeu animæ ſalutem æternam, quam tuam vitam temporalem; ſicut animæ tuæ vitam debes vitæ præponere carnis tuæ. Item, qualiter te ipſum, ut videlicet omni alii in neceſſitate ſubvenias, ſicut tibi velles in neceſſitate ſubveniri. Et hæc omnia intelliguntur, cum dicitur, *Diliges proximum tuum*, &c.

* Deeſſe videtur mandata

Septem ſunt opera miſericordiæ, quæ ex Matthæi evangelio pateſiunt: videlicet, famelicum paſcere, potare ſitibundum, hoſpitio recipere peregrinum, veſtire nudum, viſitare infirmum, conſolari carceri mancipatum. Septimum ex Tobia tollitur, ſcilicet ſepelire corpora mortuorum.

Septem exceptiones verum matrimonium impediunt, ne effectum debitum ſortiatur, vel in quibuſcunque cauſis, ut contra juſtitiam proceſſus eccleſiæ diutius ſuſpendatur.

Item, excommunicantur omnes illi, qui gratia lucri vel favoris malitioſe imponunt crimen alicui, cum apud bonos & graves non fuerit infamatus, ut ſic ei indicatur purgatio, vel alio modo gravetur.

Item, excommunicantur omnes, qui vacante eccleſia, malitioſe opponunt, vel opponi procurant quæſtionem de jure patronatus, ut verum patronum a collatione ipſius eccleſiæ ſaltem impediant illa vice.

Item, excommunicantur omnes illi, qui malitioſe contemnunt exequi mandata regis de excommunicatis capiendis, vel eorum impediunt captionem, ſeu procurant eorum injuſtam liberationem contra decreta eccleſiaſticæ diſciplinæ.

Item, excommunicantur in concilio bonæ memoriæ Othoboni, omnes illi, qui pro impedimento pacis, ſeu compoſitione litigantium, quicquam recipiunt, donec ipſum ſic receptum reſtituerint donatori.

Item, excommunicantur per eundem quicunque de domibus, maneriis, vel grangiis, vel locis archiepiſcoporum, epiſcoporum, vel aliarum perſonarum eccleſiaſticarum, contra ipſorum voluntatē, vel cuſtodū rerum earūdem, aliquid auferunt aut conſumunt, vel injurioſe contrectāt: qua ſententia ligantur, nec abſol-

vi

ANNO CHRISTI 1281.

vi poſſunt, donec de injuria ſatisfecerint competenter.

Item, excommunicantur ab eodem quicunque abſtrahunt violenter reum, ad eccleſiam, vel cœmeterium, vel clauſtrum fugientem, vel qui ei victum prohibent exhiberi, vel qui res alienas in locis ipſis depoſitas violenter aſportant, vel aſportari faciunt, vel qui aſportationem talem factam nomine ſuo vel a familiaribus ſuis, ratam habent, vel qui ad hoc publice vel occulte conſilium vel auxilium præbuerint ſeu aſſenſum.

Item, excommunicati ſunt omnes, qui veniunt aut faciunt contra magnam chartam Angliæ, quæ ſententia eſt per ſedem apoſtolicam pluries confirmata.

De hac publicatione inquirant archidiaconi diligenter: & quoties presbyteros invenerint prædictam moralem inſtructionem, ſeu prædictas excommunicationum ſententias, ſtatutis temporibus minime populo prædicaſſe, toties eos arguant a pœna canonica caſtigandos, & ſupplere compellant quod temere omiſerunt. B

XI. *De hoſpitalitate tenenda.*

Præterea, cum, ſacro teſtante eloquio, paſtores greges ſibi creditos paſcere teneãtur, ac os bovis triturantis non debeat alligari: ſtatuimus, ut rectores eccleſiarum, qui in eccleſiis ſuis non faciunt reſidentiam corporalem, nec habent vicarios, per œconomos ſuos hoſpitalitatis gratiam exhibeant, juxta quod ſufficiunt eccleſiæ facultates: adeo ut parochianorum pauperum ſaltem neceſſitati ſubveniatur extremæ, & ut qui ibidem tranſeuntes prædicant verbum Dei, recipiant C neceſſaria corporis alimenta: ne eccleſiæ eorum, inopiæ violentia, a prædicantibus merito deſeratur. *Dignus eſt operarius cibo ſuo*: nec quiſquam tenetur propriis * militare.

Matth. 10. * Deeſt, ſtipendiis. Vide 1. Cor. 9. 7.

XII. *De certificationibus faciendis.*

Quidam ruralium decanorum, in citationibus faciendis contra communem juris ordinem, de Luciferiana verſutia merito diffamãtur: qui videlicet certificationẽ ſubdolam vendunt, pro pecunia, filiis falſitatis, nulla citatione ad notitiam citati ante certificationem hujuſmodi, vel poſt eam, aliquatenus veniente: unde frequenter evenit ut innocens damnetur. In D cujus nequitiæ remedium ſtatuimus, ut nulli concedatur certificatorium, niſi die ſolemni, inter Miſſarum ſolemnia, in eccleſia ubi citatus fovet larem, vel amplius converſatur, publice recitatum: hoc adjuncto moderamine, ut citatus ſufficientes habeat inducias, ut die & loco ſibi præfixis competenter valeat comparere. Quod ſi caſu aliquo tantum tempus arcet, quod dilationi non pateat locus: citatione publice facta coram teſtibus, detur certificatorium in eccleſia vel alio loco publico, coram teſtibus fidedignis. Ita E quod dies citationis & locus in ipſo certificatorio exprimantur, & nulla fiat certificatio ante citationem: quod jurent ſe fideliter facturos decani.

XIII. *De falſis procuratoriis non ſignandis.*

Exhorrenda quorundam malitia perpendimus accidiſſe, quod, aliquo paſtore eccleſiaſtici beneficii in remotis agente, aliquis doloſus ipſius adverſarii, domum ejus vel rem aliam contra inhibitionem diu concupiſcens, ſpiritu ſatanico ſe in lucis angelum transfigurans, fingit mendaciter prædictum abſentem vocari coram judice, & ſe ipſius procuratorem exiſtere, & vocare * nomine abſentis ad cauſam ejus in judicio defendendam. Prætendens etiã falſum procuratorem *, alicui decano vel ſuperiori forſan ſupplicat in hæc verba: *Quia ſigillum meum paucis eſt agnitum, peto ut ſigillum autoritatis veſtræ meo procuratorio apponatis*: & ſic, data mercede iniquitatis, obtinet quod requirit. Deinde, obtento falſo procuratorio, altero ſe ipſius fingente adverſariũ mendaciter, litem ingreditur, & in hac fraude procedens, poſſeſſionẽ nanciſcitur per ſententiam, vero Domino, cujus ſtatus ſic de facto ſubvertitur, hoc penitus ignorante. Volentes igitur tam deteſtandis fraudibus obviare, ſtatuimus: ut nullus decanus ſeu archidiaconus, vel ejus officialis, ſeu etiam officialis epiſcopi, ſigillum ſuum alicui procuratorio apponat: niſi hoc ab eo petatur publice in judicio vel extra judicium, & is, qui procuratorem conſtituit, quem conſtet eſſe verum dominum, præſens corporaliter hoc requirat, ut fraus quælibet excludatur. Quicunque vero decanus, archidiaconus, vel officialis ejus, vel etiam officialis epiſcopi, ex certa malitia, contrarium fecerit; per triennium poſtea ab officio & beneficio ſit ſuſpenſus. Quicumque etiam advocatus, hujuſmodi facinus procuraverit, ſuſpenſus ſit per triennium ab officio advocationis, & inhabilis ad beneficium eccleſiaſticum obtinendum. Quod ſi ſit uxoratus aut bigamus, excommunicationi ſubjaceat ipſo facto: eo quod per talem procuratorem actum fuerit vel procuratum, modis omnibus pro infecto penitus reputato. Procurator etiam ipſe, totius falſitatis incentor, ab omni actu legitimo perpetuo repellatur: & ii qui nihilo minus ſuper hoc convinci valeant, parti læſæ ad intereſſe & reſtituendum omnia damna teneantur.

* Corr. vocari
* Corr. procuratorium

ANNO CHRISTI 1281.

XIV. *Ne fiant clandeſtinæ inquiſitiones.*

Per provinciam noſtram frequenter perpendimus, multos eccleſiaſticorum beneficiorum poſſeſſores ſuis beneficiis fraude diabolica ſpoliari. Dum enim nonnulli infernalis ignis facibus agitati, in ipſorum beneficia oculos ambitionis infigunt: procurant ſe per patronos præſentari ad eadem, impetrantes clandeſtinas inquiſitiones fieri per decanos & alios, & poſſeſſiones naciſcuntur beneficiorum hujuſmodi, juſtis eorundem poſſeſſoribus hoc penitus ignorantibus. Unde contigit de petitore perfido fieri poſſeſſorem, & de poſſeſſore vero fieri actorem, omni juſtitia reclamante. Nos autem cupientes a provincia noſtra tantam nequitiam funditus extirpare: ſtatuimus, & perpetuo ordinamus, ut nullus decanus, ſeu quivis prælatus alius, exceptis perſonis epiſcoporum, quorum hac ordinatione autoritas non arctatur, inquiſitionem faciat de præſentationis hujuſmodi negotio, niſi in pleno loci capitulo, eo, cui poſſeſſio eccleſiæ incumbit, vocato legitime, ſub tanti temporis ſpatio, quo poſſit ibi prudentum virorum conſilio proſpicere, & defenſioni ſtatus ſui ſufficienti remedio providere. Quicquid autem contra hanc ordinationem noſtram fuerit attentatum, decernimus penitus non tenere. Ad ſatisfactionem vero nihilo minus de omni damno, quod idem poſſeſſor perpeſſus fuerit, decanum vel prælatum alium taliter clandeſtine inquirentes, præſentis ſanctionis concilio condemnantes: ambitioſum ipſum ab alio beneficio, ſic nequiter ambito, excludentes perpetuo, & nihilo minus eundem ab omnis obtentu eccleſiaſtici alterius beneficii per triennium ſuſpendentes.

XV. *De firmis.*

Vendentes & ementes qui de templo dudum cœpit ejicere, ſi cœpta penitus perfeciſſet, non fraudarentur pauperes firmarum contractibus, quibus convertitur in mammonam quod eſt Chriſti viſceribus infundendum. Huic igitur peſti remedium apponentes, præcipimus firmiter obſervari, quod circa firmas in Oxonienſi cõcilio ſalubriter eſt proviſũ: ut videlicet eccle-

ſiæ

ANNO CHRISTI 1281.

ſitæ ad firmam minime tradantur, niſi ex cauſis neceſſariis per ſuos epiſcopos approbatis. Statuimus inſuper, ut nulli tradantur ad firmam niſi perſonis eccleſiaſticis ſanctis & honeſtis, quos locorum epiſcopi libere valeant cohercere: proviſo etiam, parochiæ pauperibus de firmis hujuſmodi pinguis portio juri conſona, ſecundum arbitrium epiſcopi aſſignetur, ſub teſtimonio quatuor fidelium parochianorum eiſdem fideliter eroganda. Et ut ab hujuſmodi firmis omnis contractus imaginarius ſubducatur, quia in perſonis clericorum falſo ſuppoſitis, vel ſub nomine ballivatus eccleſiæ, ad firmam laicis conceduntur, ſacro approbante concilio, ordinamus: ut ſi quis clericus in tali verſutia repertus fuerit, puniatur ſecundum ſtatutum bonæ memoriæ Othoboni; & gravius, ſi prælatis viſum fuerit expedire.

XVI. *De religioſis.*

Plures religioſas domos invenimus ordinis ſancti Auguſtini, quæ, eo quod olim quibuſdam matricibus eccleſiis ultramarinis adhæſerant, a quibus modo, immo diurno tempore ſeparatæ noſcuntur, occaſione quarundam ceremoniarum a dictis matricibus receptarum, per quas diſcrepant a cæteris ejuſdem ordinis domibus in Cantuarienſi provincia conſtitutis, nec conveniunt cum cæteris in capitulo generali ſingulis trienniis, juxta generale concilium celebrando. Sed quia turpis eſt pars, quæ non convenit ſuo toti: ſtatuimus, ut de cætero omnes hujuſmodi domus, ſalva ſibi ceremoniarum obſervantia ſpeciali, moneantur per locorum epiſcopos, ut veniant cum aliis canonicis in capitulo generali, de regimine & reformatione ordinis communiter tractaturi; vel ſi inter eos, quantum ad ſubſtantiam religionis, ſit notabilis diverſitas, igitur ipſis conſtituant capitulum generale; alioquin, hoc facere per cenſuram eccleſiaſticam compellantur.

XVII. *De corruptoribus monialium.*

Tantum invaluit deteſtandæ lubricitatis enormitas, ut quidam nec legibus nec canonibus deferentes, ad caſtitatem ſanctimonialium cuſtodiendam editis, cum ipſis ſacrilegum inceſtum committere non formident. Cui horrendo flagitio remedium apponere cupientes, omnes tam clericos quam laicos hujuſmodi turpitudinis patratores, majoris excommunicationis ſententia innodamus, ſolum [a] epiſcoporum hujuſmodi abſolutionem ſententiæ reſervantes: excepto mortis articulo, in quo abſolvi valeant a quolibet ſacerdote: ut [b] ſi convaluerint, piaculum ſuum hujuſmodi teneantur, ſub pœna prædicti anathematis, infra trium menſium ſpatium, propriis epiſcopis confiteri; aut ſede ipſa vacante, cuſtodi ſpiritualitatis aut decano eccleſiæ cathedralis.

[a] for. ſolorum

[b] for. at ſi

XVIII. *Item in eodem.*

Sanctimoniales plurimæ in vagationis vitio delectatæ, Dinæ vagantis exemplo in conſimile corruptionis ſcandalum, immo longe pernicioſius, aſſidue prolabuntur. Cui periculo providentes, magis intendentes earum ſaluti conſulere, quam vanis earundem deſideriis complacere: ſub pœna excommunicationis totaliter inhibemus, ne qua illarum, etiam cum ſocia, ne dum ſola, apud parentes vel affines, quantumcumque propinquos, ne dum apud extraneos, quantumcunque famæ, vel eminentiæ, vel religionis exiſtant, ultra tres dies naturales, cauſa recreationis perendinare, vel pro neceſſitate vel occaſione, ultra ſex dies, ceſſante infirmitate, commorari præſumant: niſi locorum epiſcopis aliud ex cauſa neceſſaria aliquoties videatur; de quo eorum conſcientias in tremendo judicio oneramus. Hanc autem ordinationem ad illas non extendimus, quæ exterius coguntur mendicare, ſibi quærere neceſſaria dum mendicant.

XIX. *Item in eodem.*

Item, moniales quædam tantum deſipiunt, ut cum ſint ætatis legitimæ, & doli capaces, poſtquam ultra annum inter moniales monaſtice vixerint, putant ſe non eſſe profeſſas, ac ſibi licere redire ad ſæculum, pro eo quod benedictionem epiſcopalem cum ſolemnitate voti emiſſi minime receperunt. Nos vero errorem hujuſmodi excludentes, præſentis concilii autoritate declaramus, eas ipſo facto profeſſas exiſtere reputandas, poſtquā ultra annū vitā ſponte in collegio duxerint regularē: adeo ut ad ſæculū redire nullatenus permittātur, nihilo minus ab epiſcopis cum ſolemnitate debita conſecrandas ſuo tempore vel velandas. Idem etiam, quantum ad profeſſionis vinculum, ſentimus de monachis & religioſis aliis quibuſcunque, niſi obſiſtat canonicum: & eos, ſi ultra annum, religionis habitum in monaſterio ſponte detulerint, & ipſo facto ad ſæculum redierint, eſſe ſicut apoſtatas ab eccleſiaſticis officiis repellendos, & ad repetenda ſua monaſteria, ſecundum juris exigentiam, eſſe compellendos. De quibus diligens fiat inquiſitio per arch[a]....... quoniam multos hujuſmodi, ſub ovino vellere, lupinum animum noverint palliare.

[a] leg. archidiaconum

XX. *De apoſtatis.*

Præterea, ſunt nonnulli, quos apparet per facti evidentiam ſæculum intendere perpetuo relinquere, & per certa indicia in clauſtri excubiis velle ſuo toto tempore Domino militare. Qui cum, prævalente in eis carnali deſiderio, redeunt ad vomitum, ſæculum repetentes inter ſidera erraotia computandi. Quavis [a] igitur jura manifeſte definiunt hujuſmodi non poſſe habitum religionis omnino deſerere, quin ſaltem in religione aliqua perpetuo maneant: luxuriari quidam cum attritæ frontis audacia, apoſtaticæ infamiam non verentes, poſtquam abſolute ſe velle ſæculum relinquere oſtenderunt, relicta Ieroſolyma, redeunt in Ægyptum. Quocirca ſtatuimus, ut ordinarii locorum tales cum omni diligentia inveſtigent, & ſubtractione, tam officii, quam beneficii eccleſiaſtici, ſi quod habent, ad ſtatum priſtinum vel laxiorem regulam cogant pertranſire. Quod ſi ſint laici hujuſmodi apoſtatæ: & ipſi ad ſalutis ſuæ ſtudia per cenſuram eccleſiaſticam compellantur. Hanc autem ordinationem ad illos non extendimus, cum quibus ſedes apoſtolica aliter ordinavit.

[a] leg. Quivis

XXI. *Ne religioſi, executores teſtamentorum fiant.*

Religioſa ſinceritas ab omni ſæcularis implicationis macula eſt eo ſalutius [a] obſervanda, quo devotionis ſanctæ ſimplicitas facibus [b] retardatur, cum in curis extrinſecis mentis oculus diſtractus, ab unitatis ſtudio præpeditur. Quocirca in concilio Lambethenſi ſalubriter eſt proviſum, ne aliqui religioſi, cujuſcunque profeſſionis, ſint executores teſtamentorum, niſi de ordinariorum licentia & voluntate procedat. Cui ſtatuto adjiciendum duximus, ut nullus religioſus permittatur executor alicujus exiſtere teſtamenti, niſi ſuus ſuperior ſufficienter caveat pro religioſis hujuſmodi, quod exſequentur fideliter & reddent integre rationem de reſiduis, ſi quæ fuerint: de damnis, ſi quæ per ipſos evenerint, loci ordinario abſque difficultate qualibet reſponſurus. Et quia nonnulli religionis habitum deferentes, licet non ſint executores, tamen diſtributores defuncti bonorum efficiuntur temeritate propria vel imprudentia [illegible]ena, ex quo magnam provenire

vidimus

[a] for. ſollicitius

[b] Corr. faſtibus

ANNO CHRISTI 1281.

vidimus bonorum hujuſmodi læſionem. Idem circa hujuſmodi diſtributionem præcipimus obſervari, quod circa executionem ſuperius eſt proviſum, ne aliter ſe executioni vel diſtributioni ſe immiſceant, ſub pœna anathematis inhibentes. Vnde qui ſufficienter cavere non poterunt, ſciant ſe tam ab executione, quam a diſtributione bonorum hujuſmodi præſentis diffinitione concilii perpetuo elongatos.

XXII. *De habitu clericali.*

Quamvis nomen religionis vitæ monaſticæ loquentium uſus appropriet, habet tamen clericalis honeſtas religioſæ vitæ gradum eximium, ſi ea cuſtodiat vita & habitu, quæ ſacri canones decernunt clericis obſervanda. Sed (proh pudor!) clerici plurimi hujus inclytæ religionis, judiciorum antequam infamiam immutantes, qui gregos glorias paternis honoribus prætulerunt, dum verecundantur clerici apparere, militari ſe contegunt apparatu: ut ſtultis placeant, quos conſtat cunctis ſapientibus diſplicere, & fatuos reputari. Et cum corona ſit character eccleſiaſticæ militiæ, & revelati cordis ac patuli radiis cœleſtibus inſigne, ipſi ut veraciter oſtendant ſe hujus characteris titulum erubeſcere, tena coronas abſcondunt, quaſi cœleſtes radios repellentes, & indiciorum infra * cordia ſua gerentes, erroris velamine obſcurata. Statuto igitur adhærẽtes domini Othoboni, nihilo minus ordinamus & diſtricte præcipimus, ut clericus quilibet in ſacris ordinibus conſtitutus veſtem exteriorem gerat diſſimilem militaris: utpote anterius & poſterius non birratam, vel ſaltem ex forma ſua militari vel laicali congrua diſſimilem honeſtate. Et qui ſecus facere præſumpſerit, quamdiu formæ contrariæ veſtem tulerit, ab ingreſſu eccleſiæ ſuſpendatur. Et prædictus legatus contra portantes infulas, aut tenas coram prælatis aut coram populo publice deferentes: ſtatuit, ut ſi moniti ſe minime emendaverint, ipſo facto ab officio ſuſpenſionem incurrant. In qua ſi tres menſes perſtiterint, a beneficio ſint ſuſpenſi, a qua ſuſpenſione abſolvi nequeant, niſi data ſexta parte eccleſiaſticorum bonorum ſuorum per manus epiſcoporum eroganda, nihilominus pœnis aliis puniendi juxta arbitrium prælatorum. Nos igitur ſtatutum hujuſmodi advertentes modicæ efficaciæ hactenus extitiſſe, pro eo quod inferiores prælati hujuſmodi clericos monſtroſos non audeant monere; propter quod in pœnas a dicto legato ſtatutas videntur puſillanimitatis ſuæ merito incidiſſe, & raro epiſcoporum aſpectibus clerici hujuſmodi ſe præſentant: ſtatuimus, ut omni monitione ceſſante, cum clericos ignorantia * excuſet, prædicti clerici ſuæ proterviæ merito quotieſcunque publice coram populo vel prælatis hujuſmodi infulas portaverint, niſi forſitan in itinere, in pœnas omnes incidant ſupradictas. Caveant omnes illi, de quibus loquitur legatus, qui moniti infularum inſolentiam publice detulerint, per prætaxati temporis ſpatium, ne in ſuſpenſionem ab officio & beneficio inciderint merito culpæ ſuæ. Mandamus etiam in poſterum, ut de talibus fiat per decanatus ſingulos inquiſitio ſpecialis, & cujuſcunque ſint gradus vel excellentiæ, contra eos in forma canonica procedatur.

Mendoſa hæc, & conſequentia.

* *Corr.* non excuſ.

XXIII. *De filiis preſbyterorum.*

Cum a jure ſit inhibitum, ne abſque diſpenſatione apoſtolica præficiantur filii preſbyterorum aut rectorum in eccleſiis, in quibus patres eorum immediate ſeu proximo miniſtrarunt, & conſtet ipſa beneficia vacare, ſi contrarium fuerit attentatum: præcipimus, ut prælati de eccleſiis ſic vacantibus diligenter inquirant, & juxta juris exigentiam de ais differant ordinare, cautius præcaventes de cætero, ut clericos ad hujuſmodi beneficia nullo modo admittantur, ne contra juſtitiam in hereditate Crucifixi, per ſurreptionem, locus pateat ſucceſſioni.

XXIV. *De inſtituentibus.*

Ex ſolito curſu cauſarum multos comperimus conquerentes, quod nonnulli coepiſcopi noſtri clericos præſentatos ad vacantes eccleſias admittentes, litteras teſtimoniales eis recuſant impendere facti ſui: propter quod ſuborientе inter hujuſmodi præſentatos & alios materia quæſtionis, ſuccumbit plerumque veritas falſitati. Nos autem eccleſiaſticis regulis adhærentes, quæ fidem geſtorum ex legalibus colligunt inſtrumentis: ſtatuimus, ut unuſquiſque epiſcopus clerico, quem ad eccleſiam aliquam admittit, litteras patentes de ſua admiſſione concedat: inter alia continentes in quo aſſiſtat ordine, & quo titulo ad hujuſmodi beneficium admittatur.

XXV. *De clericis plura beneficia occupantibus.*

Languor prolixior gravat medicum, nec faciliter evellitur plantatio infernalis; quæ in innumeris perditionis filiis eſt infixa; nec alicui mortalium legitur eſſe conceſſum, ſimilem totam convertere multitudinem impiorum, ſacra pagina teſtante: *Deus* (inquit) *conſumet nationes has in conſpectu tuo paulatim atque per partes.* Sane eccleſia Anglicana a membris putridis ac falſis clericis ab olim conſtituit plagas duras, qui pompæ & avaritiæ æſtibus inflammati beneficia cum cura, abſque diſpenſatione apoſtolica, ac contra canones, acervantes, nec veriti ſunt hactenus animas perdere adquiſitas ſanguine redemptoris; nec erubuerunt fures exiſtere, & vitam infamem agere tamdiu, donec horrenda morte, ut in multis vidimus, Divinæ ſeveritatis flamma percuſſi, de medio ſunt ſublati. Quoniam * plagam paulatim atque per partes ſanare cupientes, hujuſmodi multiplicationem in futurum ſalubriter inhibuimus, circa adventus noſtri principium, ſub certa forma rigoris, ne quis auderet extunc hujuſmodi pluralitate ſe involvere ullo modo; præteritam etiam minis ſalubribus decernentes, quas nunc intendimus, autore Deo, effectui mancipare; ut ſic, juxta ſacra eloquia, radicatam nequitiam valeamus paulatim quidem *, dicente Scriptura: *Non poteris eas delere pariter, ne forte multiplicentur contra te beſtiæ terræ.* Hujuſmodi autem proceſſus noſtris conatibus boni fructus ex ordine contulit pietas redemptoris, dum ſaltem ex prophetica priſtina effrænatio beneficia hujuſmodi ſine ſcrupulo admittendi quibuſdam dedit compunctionis ſpiritum, ut damnatæ pluralitatis ſuæ magnam partem abſciderint: quibuſdam inſuper vel ut ſuperfluitatem ſuam noſtræ ſubmiſerint diſcretionis arbitrio moderandam. Qua ſubmiſſione noverint univerſi, hujuſmodi exceſſus non purgari vitium, cum non poſſimus cum ipſis in talibus diſpenſare, licet purgationem hujuſmodi quodammodo, quamvis tenuiter, inchoare. Cæteros autem omnes & ſingulos hujuſmodi pluralitatem damnabiliter occupantes, & in ſuæ adhuc perſiſtentes ſupercilio arrogantiæ monemus primo, ſecundo & tertio, quia cum parata ſit eis abſorbendis, niſi citius pœnitentiam egerint, vorago infernalis, mola aſinaria deprimente, ulteriori deliberationi nulla poteſt concedi dilatio, quatenus hujuſmodi beneficium libere & abſolute infra ſex menſium ſpatium in epiſcoporum ſuorum manibus omnino reſignent; ſatiſfacientes nihilo minus, ut eorum ſtatus patitur, eccleſiis ſic fraudatis: nunquam per ſe vel per alios clam, vel palam, vere vel imaginarie, aliquid de hujuſmodi fructibus illicite recepturi. Salvo nobis jure de illis beneficiis ordinandi, quorum collatio eſt ad nos per lapſum temporis devoluta: alioquin, extunc

Deut. 7.22.

* *Corr.* Quorũ plagam

* *Deeſt* evellere, aut quid ſimile *Deut. 7.22.*

Mẽdis ſcatens locus.

ANNO CHRISTI 1281

contra ipſos, favente Altiſſimo, in forma canonica procedemus. Interim autem hac monitione nec nobis, nec fratribus coepiſcopis noſtris præjudicare intendimus, quin contra hujuſmodi ordinario progreſſu particulariter procedatur.

XXVI. *De advocatis.*

Veloces ad audiendum, & tardos ad loquendum exiſtere beatus Iacobus imperat, & a juventute uſque ad maturitatis annos edoctum decet cæteris præſtare ducatum. In ſchola ſiquidem Pythagoræ, quinquennale tenebant auditores ſilentium, priuſquam de illa vel de alia gentinm ſapientia diſſerere ſinerentur. Cujus prudentiæ diſciplinam plorimi advocatorum hujuſmodi temporis non ſectantur: quin potius poſt unum librum juris vix auditum, arrogant ſibi officium in cauſis eccleſiaſticis publice poſtulandi. Et quia veritatem juris ignorant, ad fraudes horribiles impeditivas proceſſus judicialis tantummodo ſe convertunt. Cui peſti remedium apponere cupientes: ſtatuimus, ut nullus de cætero admittatur advocationis officium publice exercere, niſi prius ad minus per triennium audierit cum diligentia jus canonicum & civile. Hujuſmodi autem fidem nec condigno * appareat teſtimonio, nec per facti evidentiam proprio faciant ſacramento.

XXVII. *De ſuffragiis pro archiepiſcopis & epiſcopis habendis.*

Ingratitudinis vitium plurimum eſt deteſtandum, & ſubditorum præcipue ad prælatos, qui ſolicite pervigilant, tanquam rationem reddituri pro ſibi creditis animalibus. Quocirca ſtatuimus, ut archiepiſcopo vel epiſcopo decedente, quilibet ſacerdos tam religioſus quam ſæcularis, qui defuncto ſubditus exſtiterit, pro ipſo Miſſam unam dicere teneatur. Fratres etiam & coepiſcopi omnes, in congregatione ſua ſequenti proxima faciant ſolemne officium ſimul pro defuncto: ſinguli nihilo minus in capellis ſuis condigna ſuffragia exhibentes, ſicut deſiderant ſibi in caſu conſimili exhiberi.

Datum apud Lameheth ultimo die concilii, ſcilicet, die Veneris ſexto Idus Octobris, E. littera Dominicali, anno Dom. MCCLXXXI. Indictione nona, Pontificatus domini Martini papæ quarti primo: & anno regni regis illuſtris domini Eduardi nono, & conſecrationis noſtræ viceſimo tertio.

ANNO CHRISTI 1281.

LITTERÆ IOANNIS ARCHIEPISCOPI Cantuarienſis, Edvvardo ejus nominis regi Angliæ, poſt conqueſtum primo, de libertate eccleſiæ.

Editæ a collectore Anglicano, ex MS. in regiſtro principali archiepiſcopi Cantuarienſis, nuncupato Peckham.

Excellentiſſimo principi, ac domino Edvvardo, Dei gratia illuſtri regi Angliæ, domino Hyberniæ, & duci Aquitaniæ, ac ejus conſiliarius litteratus, frater Ioannes, permiſſione Divina, Cantuarienſis eccleſiæ miniſter humilis, totius Angliæ primas, cum omni reverentia & honore orationes anxii peccatoris.

AVtore Domino præcipimur majeſtatem regiam honorare, & ad idem beneficiis innumeris obligamur. Quia tamen oportet Domino magis quam hominibus obedire, ad prævaricationem legum illarum, quæ Divina autoritate abſque omni dubio ſubſiſtunt, nulla poſſumus humana conſtitutione ligari, nec etiam juramento: quoniam quicquid Divinis beneplacitis adverſatur, eſt illicitum & damnatum. *Væ qui condunt leges iniquas.* Quia igitur ab antiquo tempore, inter reges ac magnates Angliæ ex parte una, & archiepiſcopos & epiſcopos ac clerum ejuſdem regni, ex altera, duravit amara diſſenſio, pro oppreſſione eccleſiæ, contra decreta ſummorum pontificum, contra ſtatuta conciliorum, contra ſanctiones orthodoxorum patrum, in quibus tribus ſumma autoritas, ſumma veritas, ſummaque ſanctitas conſiſtunt: ſupplicamus regiæ majeſtati, quatenus pro honore Dei, ac animæ ſuæ, ſuorumque ſalute, ac proſperitate ſtabili ſucceſſionis ſuæ ab imperatore omnium obtinēda, in cujus redundat injuriam eccleſiæ, contra prædicta conculcatio huic pericuĺoſa regno, & pernicioſa clero diſcedit, dignemur finem imponere ſalutarem, cui finis aliter imponi non poteſt, niſi vos ſublimitatem veſtram prædictis tribus, ſcilicet decretis pontificum, ſtatutis conciliorum, & ſanctionibus orthodoxorum patrum, juxta Domini beneplacitum, cum catholicis imperatoribus dignemini inclinare. Ex his enim tribus ſunt canones aggregati, & jura coronæ veſtræ, Chriſti coronæ ſubponenda, cujus ſunt diadema ac ſponſæ ſuæ monilia, univerſæ eccleſiaſticæ libertates, ipſo per prophetam dicente: *Quaſi ſponſum decoratum corona, & tanquam ſponſam ornatam monilibus ſuis.*

Iſai. 61.

Decretis autem ſummorum pontificum, autoritatem dedit omnium Imperator, dicens Petro in evangelio Matthæi: *Quidquid ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælo.*

Matth. 16.

Ligat ſiquidem ſummus pontifex, non vinculis corporalibus, ſed ſpiritualibus, ſacris ſaltem legibus, quibus tenentur univerſi homines obedire; dicente eodem Domino per Moyſen in Deuteronomio: *Qui ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo ſuo, & decreto judicis, morietur homo ille.*

Deuterom. 17.

Ab hac autem obedientia non eſt altitudo regia abſoluta, ſed plus quam cæteri laici ea inferiores, eidem obnoxia. Vnde ſubjungitur conſequenter: *Poſtquam ſederit rex in ſolio regni ſui, deſcribet Deuteronomium ſibi legis hujus in volumine, accipiens exemplar a ſacerdotibus Leviticæ tribus, legetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ, ut diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba, & cæremonias ejus, quæ in lege præcepta ſunt, ut longe ipſe regnet, ipſe & filius ejus.*

Ibid.

Tenetur igitur rex ipſe ex præcepto legis expreſſo, ſummo pontifici obedire: quod ſi non fecerit, timere poteſt rex legis inſinuatione, ne regni ſui prolongatio minuatur. Item Salvator ipſe dixit in Lucæ evangelio diſcipulis congregatis: *Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit.*

Luc. 10.

Quod exponens dicit beatus Dionyſius: Hierarchis in his quæ agunt hierarchice obediendum eſt, ſicut a Deo motis: ergo nulla obſtante conſuetudine obediendum eſt canonicis hierarchice impoſitis; hoc eſt ſacris arbitriis prælatorum. Sed dicet forſitan eccleſiæ inimicus, qood non pertinet ad ſummum pontificem, juga hujuſmodi legum vel canonum imponere principi ſæculari, cujus nos cum univerſali eccleſia, & omnibus mundi ſanctis & ſapientibus, ex adverſo contrarium affirmamus. Huic autem diſſidio ſi qnæratur qualiter debeat pacis remedium adhiberi: docet Dominus in Deuteronomio ut ſupra, dicens: *Si difficile & ambiguum apud te judicium eſſe proſpexeris, & judicum intra portas tuas videris verba variari: ſurge & aſcende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad ſacerdotes levitici generis, & ad judicem qui fuerit illo tempore: quæreſque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem; & facies quodcunque dixerint, qui præſunt loco quem elegerit dominus, & docuerint te juxta legem ejus*

Deuteron. 17.

Ergo ad ſummum pontificem pertinet omnis controverſiæ terminatio, quæ uon poteſt per inferiores judices quoſcunque terminari.

Itē quantæ autoritatis ſit eccleſia, in concilio, Chriſti nomine congregata, patet ex evangelio Matthæi, dicente

ANNO CHRISTI 1281.

A dicente Domino: *Ubi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ego ſum in medio eorum.* Et ibidem: *ſi eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* Qui igitur eccleſiæ non obediunt, in concilio præcipue congregatæ, hæretici ſunt cenſendi. Item quantæ autoritatis ſit, ſanctorum patrum ſinceriſſima doctrina, patet teſtimonio ſalvatoris dicentis
Matth. 10. in evangelio Matthæi: *Non vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis.* Idem eſt ergo ſanctorum patrum diffinitionibus reſiſtere, quod Spiritus ſancti oraculis adverſari.

Hæc attendentes imperatores catholici, leges ſuas omnes ſacris canonibus ſubdiderunt, ne ſchiſmatici vel hæretici putarentur. Cum igitur ad vos, excellentiſſime domine rex, pertineat pax inclyta imperii: & vos etiam teneamini leges veſtras canonibus ſubjicere, & contrarias abolere. Turpis eſt pars quæ ſuo non convenit univerſo. B Conſtantinus inſuper rex Angliæ, & orbis nihilo minus imperator, univerſa conceſſit quæ petimus, & ſpecialiter perſonas clericorum, a ſolis prælatis eccleſiæ judicandas eſſe decrevit. Hoc idem Vvyghredus rex Cantiæ, canones affirmans eſſe ſervandos, fieri conceſſit: ut patet ex concilio a Brighevvaldo archiepiſcopo celebrato, anno Domini ſeptingēteſimo nonageſimo quarto. Hoc & rex Kanutus de perſonis eccleſiaſticis, in ſuis ſcriptis legibus diffinivit. Sanctus etiam Edvvardus in regnum Angliæ ſublimandus, prius juravit ſe leges Canuti regis inviolabiliter ſervaturum. Vvillielmus etiam rex, cui ſanctus Edvvardus regnum contulit, leges ipſius ſancti ſervandas eſſe conceſſit: Ut ſiquis pacem eccleſiæ infregerit, ab epiſcopis ſit juſtitia exercenda, & non a regis juſtitiariis, niſi propter epiſcopi C impotentiam vel neglectum. Et plura alia ſanctiſſima ſancivit: quæ ſervata, honori Domini proficerent, & regis merito coram Deo. Eccleſiam etiam hujus inſulæ credimus fuiſſe in poſſeſſione libertatum quas petimus, tribus temporibus regum diverſarum linguarum inſulæ ſupradictæ: tempore ſcilicet regum Britannorum, ſicut patet de parte illius eccleſiæ, quæ hactenus manſit in partibus Vvalliæ, quæ contra libertates hujuſmodi non didicit conculcare. Item tempore regum Anglorum, utpote regum, Cnuti, & Ardecnutli; & præcipue ac indubitanter tempore ſancti Edvvardi. Item tempore regis primi Normannorum triumphatoris inclyti, domini Vvillielmi D primi, & oppreſſiones quas plangimus, credimus ſumpſiſſe exordium tempore regis Henrici primi, & præcipue regis Henrici patris Henrici junioris, quando voluit articulos gravaminum, per conſenſum ſancti Thomæ archiepiſcopi, & cæterorum pontificum Angliæ confirmari. Quibus quia noluit conſentire, ſuſtinuit exilium; & hujus occaſione poſtea paſſionem. Si igitur martyrem non facit pœna, ſed cauſa, illiciti & damnabiles ſunt articuli, quibus quia aſſentire noluit, ſuſtinuit agoniam: cujus injuriæ totiens repe- E tuntur, quotiens clerus vel eccleſia contra canones illos opprimitur, quos voluit obſervari.

Quia igitur, excellentiſſime domine, iſta vobis metu conſcientiæ cogimur ſcribere, ſicut volumus in tremendo judicio reſpondere: ſupplicamus humiliter, quatenus iſtis noſtris exhortationibus aurem dignemini inclinare, qui & juramento noſtro * tenemini, a regno noſtro malas conſuetudines exſtirpare; nec juramento aliquo poteſtis ad ea quæ repugnant libertati eccleſiaſticæ obligari. Et ex abundanti ab omni vos juramento abſolvimus, quod poteſt conſcientiam veſtram contra eccleſiam aliqualiter excitare: & firmiter opinamur, quod vos nec animæ veſtræ poteſtis ſalubriter proſpicere, nec ſtabilitati regni veſtri in poſterum providere, niſi exhortationem noſtram dignemini exaudire, pro qua tot ſancti patres, & penultimus ſanctæ memoriæ dominus Bonifacius, illuſtris genetricis noſtræ avunculus, tam anxie laborarunt: Ad quod bonitatem cordis veſtri, credimus eſſe proclivem, niſi vos decipiant impii ſuggeſtores: quod ſi fecerint, Altiſſimo ſupplicamus, ut eos ſic temporaliter feriat, ut ipſorum animæ ſalvæ fiant. Datum apud Lamethe quarto Nonarum Novembris, anno Domini MCCLXXXI. conſecrationis noſtræ anno III.

* Corr. veſtro

** QUÆ DEBEANT IN ECCLESIIS inveniri per rectores, & quæ per parochianos.

Edidit collector Anglicanus, ex MS. bibl. Cotton.

Statuta fratris Ioannis Peckham Cantuarienſis archiepiſcopi, ad doctrinam præſentium & memoriam futurorum.

B CUm plerumque altercatio inter rectores eccleſiarum in provincia Cantuarienſi conſtitutos, eorumque parochianos, ſuper variis ornamentis, rebuſque eccleſiaſticis, quæ & quāta & quomodo ad rectores pertineant infraſcripta; quæ autem ad eorum parochianos: & ſic altercatum plerumque teneas pro doctrina quæ ſequitur, ut docti exiſtant parochiani in ſingulis ſubſequentibus certiores: ſciant, intelligant, & obſervent taliter univerſi: quod calix, miſſale, veſtimentum ipſius eccleſiæ principale, videlicet caſula, alba munda, amictus, manipulum, zona, cum duabus tuellis, crux proceſſionalis, alia crux minor pro C mortuis, feretrum, turibulum, lucerna, cum tintinnabulo, velum Quadrageſimale, manuales, vexilla, campanæ, vas ad aquam benedictam, cum ſale & pane, oſculatorium pacis, cereum paſchale, cum candelabro, campanæ in campanili & chordæ, fontes cum ſeruris earundem, reparatio navis eccleſiæ interius & exterius, tam in altaribus, quam in imaginibus, feneſtræque vitreæ, cum clauſuris cœmeteriorum, ad ipſos parochianos pertinent omnia ſupradicta.

Hæc meliora.

Cætera autem omnia, tam in reparatione cancelli, quam ornamenta hujuſmodi, interius & exterius, ſecundū diverſas ordinationes & conſtitutiones approbatas, debent a locorū rectoribus ſeu vicariis reparari.

ANNO CHRISTI circiter 1282.

D ** CONCILIUM AVENIONENSE, Ab Arelatenſis provinciæ præſulibus celebratum anno Domini circiter MCCLXXXII.

Ex MS. eminentiſſ. cardinalis Chiſii.

Concilium domini Bertrandi Amalrici archiepiſcopi Arelatenſis.

TITULI CAPITULORUM.

E
1. *Contra uſurarios.*
2. *Ut pro eccleſia preces fiant.*
3. *Ut bona eccleſiaſtica non alienentur.*
4. *Ut ſint procuratores, qui citationes eccleſiaſticorum coram judicibus non ſuis, communibus omnium impenſis proſequantur.*
5. *Ut fideles non contemnant eccleſias ſuas parochiales.*
6. *Ut privilegiati ſententias prælatorum non violent.*
7. *Ut in cauſis eccleſiaſticis non adeantur curiæ ſæculares.*
8. *Ut colligationes & confratria non fiant.*
9. *Ut privilegiati non effugiant ſententiam excommunicationis, niſi clarum privilegium oſtendant.*
10. *Ne quis faciat teſtamentum ſine ſuo parochiali preſbytero.*
11. ......

ANNO CHRISTI 1282.

PRÆFATIO.

Mutuatus eſt Bertrandus Simonis legati præfationem concil. Bituric. ann. 1277. Vide.

BErtrandus miſeratione Divina ſanctæ Arelatenſis eccleſiæ archiepiſcopus, ad futuram rei memoriam. Inter preſſuras præſentis temporis multiplices, atque curas quæ noſtro cohærent officio ſervitutis, illa præcipue nos affligit, viſceribus noſtri cordis infixa profundius, atque ſolidius radicata, noſtrum inceſſanter pungens animum ſuarum aculeis punctionum: ut eccleſiæ comprovinciales, ac miniſtri earum noſtro ſubjecti regimini, ſolicitæ proviſionis remedio, prout nobis deſuper miniſtratur, a malignorum defendantur incurſibus, cohibeantur injuriæ & violentiæ, ac omnis materia malignandi radicitus extirpetur, & adverſis omnibus propulſatis in pacis pulchritudine delectentur habitantes in eis, & ut hoſtium ſublata formidine, &* tranquillitate ſerena & ſerenitate tranquilla, pacis autori, cujus mancipantur obſequio, eo devotius quo tranquillius, & quo devotius eo acceptius, valeant famulari.

* *Corr.* in

Ex præfatione concilii Bituric. hanc lineam reſtituimus, ſine qua mutilus erat locus.

Libenter itaque aſſiduos labores amplectimur, quãquã noſtris impares humeris ad portandũ, nocturnis pariter & diurnis inſiſtentes vigiliis, nonnonquã etiam ſupra vires, ut perſonis eccleſiaſticis infra ſortem nobis traditam conſtitutis, moleſtationum, injuriarum crebrarum turbinibus relegatis, Divino fulti præſidio, noſtris laboribus pacem, & propria ſolicitudine quietem opportunæ proviſionis commercio præparemus. Sane in concilio quod nuper cum prælatis noſtræ provinciæ apud Avinionẽ duximus convocandum, & autore domino feliciter celebrandum: quædam ſtatuta ad honorem Dei, matris ejus reverentiam, apoſtolique ejus Trophimi almi noſtri patroni, & ſancti Stephani protomartyris glorioſi, animarum lucrum, eccleſiarum pacem, & miniſtrorum ipſorum quietem tranquillam edenda decrevimus, de venerabilium fratrum ſuffraganeorum noſtrorum conſilio & aſſenſu: quæ brevi ſtilo, omni curioſitate repulſa, ſunt inferius annotata.

CAPITULA.

I. *Contra uſurarios.*

IN primis noſtræ conſiderationis oculos dirigentes, ac pleno intuitu clarius intuentes, quod morbis noviter irruentibus opportuna ſunt antidota adhibenda: ne totam terram inficere valeant infigentes rapaces oculos bonis alienis, quorum ſubſtantias exhauriunt infelici commercio uſurariæ pravitatis, quæ quaſi paſſim colitur a nonnullis divitibus, & aliis qui ſe ſolo nomine aſſerunt mercatores, quos, ut loquamur rectius, direptores poſſumus merito appellare: ne ulterius eorum promptuaria eructantia ex hoc in illud, quorum fæces adhuc exinaniri nequeunt, quin in malignis caloribus pericula mortifera per pravitatem uſurariam miniſtrent aſſidue pauperibus & egenis, ut facilius ad extremæ paupertatis diſcrimina perducant eoſdem, & etiam quamplures divites, ut rei evidentia & clamor validius atteſtatur: ſtatuimus, quod omnes uſurarii ſint ipſo facto vinculo excommunicationis innodati: intelligentes uſurarios etiam eadem ſententia fore ligatos, qui pannos, bladum, vinum, oleum, vel alias quaſcunque*, mobiles vel ſe moventes, præſertim ad ſoſtam, ſive ad ſolutionem poſt tempus aliquod faciendam, carius vendunt propter temporis dilationem, quam eſſent alias vendituri, ſi tempore ſolutionis eſſet venditio facienda: & etiam illos, qui quoſcunque contractus alios faciunt in fraudem uſurarum, quocunque alio nomine cenſeantur: & quod contra tales, Ordinarii procedant ex officio ad inquirendum ſuper id, & etiam ad puniendum, & maxime ad denunciationem conquerentium, vel ad famam: a qua quidem ſententia non poſſint abſolvi, etiam ſi in foro pœnitentiali ſatisfactionẽ præbuerint, niſi dumtaxat a ſuis diœceſanis, vel ab eo cui hoc ſpecialiter duxerint committendum. Excipimus autem evidens mortis periculum, excluſis malitia qualibet atque fraude: quas ab aliquibus circa talia nonnunquam audivimus adhiberi.

* *Deeſt res*

II. *Ut pro eccleſia preces fiant.*

Cum juxta ſcripturæ teſtimonium, qui pro alio orat, pro ſe Dominum interpellet, multumque *valeat juſti deprecatio aſſidua*, eoque, *oculi Domini ſuper juſtos, & aures ejus in preces eorum*, ut Pſalmiſta teſtatur: pia deliberatione duximus ſtatuendum, ubicumque Chriſtianus fidelis devotas orationes & pia vota proſternere curaverit, in Miſſarum præſertim ſolemniis, ante Divinæ majeſtatis conſpectum, a quo cuncta bona procedunt*, ut per ſuam ineffabilem miſericordiã nobis clementer annuens, ſacroſanctam eccleſiam matrem cunctorum fidelium & magiſtram conſervet, pacificet, & tegat, ac cuſtodire dignetur, fidemque catholicam toto orbe terrarum multiplicare & conſervare, una cum patre beatiſſimo domino noſtro papa, ac cardinalibus univerſis. Et ut facilius deprecationes ſervorum ſuorum, quanquam exiles, Deus miſerator exaudiat: præcipimus, & volumus etiam, quod quilibet ſacerdos parochialis dicat ſingulis diebus Dominicis in Miſſa parochiali pro ipſis orationem pro populo: *Eccleſiæ tuæ, quæſumus Domine, preces placatus intende.* Et moneant populum publice, & diligenter inducant, ut fideliter orent pro eiſdem Dominum, ſignificantes ipſis quod quotieſcunque pro prædictis humiliter oraverint, quod nos cum fratribus noſtris, tamen vere pœnitentibus & confeſſis, quadraginta dies de injunctis pœnitentiis eis miſericorditer relaxamus.

Iacob. 5.
Pſal. 33.
* *Deeſt cent*

VIII. *Ut bona eccleſiaſtica non alienentur.*

Quoniam ſacrorum ſtatuta canonum, principum decreta, & ceteræ legitimæ ſanctiones, prohibent manifeſte, ut poſſeſſiones

ANNO CHRISTI 1281.

ſeſſiones, prædia, cenſus, & alia quævis bona, uſibus cæleſtium * deputara, ex quotum provenribus veti Dei miniſtri vitæ percipiunt neceſſaria, & ſuſtentant pauperes & egenos, aliquo alienationis titulo diſtrahantur, vel quodcumque ad cætera eadem commercium habeatur: ideo ſtaruimus, ne aliquis poſſeſſiones eccleſiaſticas, redditus, aur quæcumque alia jura eccleſiaſtica, aliener quocumque ritulo, in quaſcumque perſonas, cujuſvis ſtatus, teligionis, ordinis, aut dignitatis exiſtant, ſine diœceſani conſilio & aſſenſu: & qui contra fecerit, incurrat excommunicationis ſententiam ipſo facto.

* *f. eccleſiarum*

A B

IV. *Vt ſint procuratores, qui citationes beneficiatorum coram judicibus non ſuis, communibus omnium impenſis proſequantur.*

Attendentes quod aliqui Divinum judicium non rimentes, prælatos & rectores eccleſiarum, & cæteros beneficia eccleſiaſtica obtinentes, coram diverſis judicibus farigant laboribus & expenſis, & ipſos indebire ac fraudulenter vexationem ſuam compellunt redimere, propter vexationem indebiram & injuſtam: ſtatuimus quod omnes prælati, rectores eccleſiarum, & cæteri beneficia eccleſiaſtica in noſtra Arelatenſi provincia obtinentes, unum vel plures procuratores conſtituant, qui cirationes factas & faciendas, & litigia indebita, coram non ſuis judicibus, vel etiã peregrinis, expenſis communibus omnium proſequantur contra quaſcunque perſonas cujuſcumque præeminentiæ, dignſratis, religionis, conditionis, ordinis, aur ſtatus exiſtant: quouſque a vexatione indebita ceſſaverint, & juſtitia ſuum conſequatur effectum. Et quod omnes prædicti, in expenſis ſuper hoc faciendis contribuant, juxta taxationem ſuper his faciendam per venerabiles viros Cavallenſem & Auraicenſem epiſcopos: privilegiis, honore, beneplacito, & autoritate ſedis apoſtolicæ ac legatorum, omnibus ſempet ſalvis.

C D

V. *Vt fideles non contemnant parochiales ſuas eccleſias.*

Inſuper advertentes, quod parochiani eccleſiarum, in pleriſque locis parochiales eccleſias deſerunt, & quaſi contemnentes eaſdem, ad villas vel alias eccleſias accedunt: præſenti concilio ſtatuimus, quod quilibet parochiani, ſaltem quibuſlibet diebus Dominicis & ſolemnibus, venire ad ſuas parochiales eccleſias, ceſſante impedimento canonico, teneantur: & in eis * Miſſarum ſolemnia Euchariſtiæ noſtræ peregrinationis viaticum a propriis preſbyteris, corde contri-

* *Videtur deeſſe iotet*

E

A

to, devotione & tevetentia debitis, recipere, omni cunctatione poſtpoſita, ſtudcant diligcntcr, præſertim in feſtis Reſurrectionis Domini, Pentecoſtes: * tunc contingat & alia ſacramenta eccleſiaſtica ab eiſdem. Qui ſi venire recuſavetint ſeu recipere, eotum ordinarii, juxta datam a Deo ſibi providentiam, ipſos puniant & caſtigent: & quod patochiales preſbyrcri, ſingulis Dominicis diebus & feſtivis, moneant & inducanr, dum Divina celebrantur, populum, ut prædicta obſetvare debeant ſolicitudine diligenti.

* *Deeſt aliquid*

B

VI. *Vt privilegiati ſententias prælatorum non violent.*

Quia, ſicut air Scriptura, ſententia paſtotis renenda eſt, & per omnia a quolibet obſervanda: ne forte apud Dominum, qui antea ligatus non erat, pet contemprum damnabilem meriro ſe involvat ſententia in ipſum occaſione aliqua prius lata: ſtaruimus, quod ſi privilegiati ſcu exempti, prætextu ſuorum privilegiorum quibus utunrur, inhærendo intellectui lirrerali dumtaxat vel cortici eorumdem ſenrentias prælatorum & cenſuram eccleſiaſticam auſu temetario præſumpſerint quomodolibet contemnere, ſeu etiam violare: quod in ſuis querelis hujuſmodi deſcendcnribus prius non audiantur, donec ſuper his ſatisfecerint competenter: ſalvis in omnibus ſedis apoſtolicæ privilegiis & indulgentia, autoritare, beneplacito, & mandato ejuſdem.

C

VII. *Vt in cauſis eccleſiaſticis non adeatur curia ſæcularis.*

Frequens & deteſtanda ptæſumptio apud plutes invaluir clericos, & eriam regularcs, juris otdinem peruertentes, ut clerici necnon laïci, clerico * ſuo relicto ponrifice, non expaveant, in everſionem juris manifeſtiſſimam urriuſque, ad judicia ſæcularia pertrahere paſſim, ac eoſdem ad teddendum * conantur compellere coram judicibus peregrinis: ſicque inique de eccleſiæ conſortio judicanr, quod univerſa eccleſia male ſentiendo de judicio poſcunt auxilium ſæculare, cum privatorum cauſas Apoſtolus ad eccleſiam defetti, ibique præciptat terminari. Volenres igirur hujuſmodi morbis ſalubre antidotum præparare: præſenri concilio ſtatuimus, quod ſi aliquis ſuper cauſis ſpiritualibus vel eccleſiaſticis negotiis quoquolibet vel per ſe vel per alium adiverit curiam ſæcularem, & monitus infra rres dies deſiſtete recuſaverit, eo ipſo ſit excommunicarionis ſententia innodatus.

* *Corr. clericos*

* *Deeſt rationem*

D E

VIII. *Vt colligationes & confratriæ non fiant.*

Quia vero colligationes, ſocietates, con-

fratriæ,

ANNO CHRISTI 1281.

fratriæ, ſeu conjurationes, quocumque nomine A cenſeantur, reprobatæ noſcuntur a canonibus, & humanis legibus introductæ, & conſtitutionibus conciliorum factorum per legatos Apoſtolicæ ſedis in partibus & provinciis iſtis, & omnino caſſatæ, & ſententia excommunicationis lata in fautores: ideo nos approbatione & aſſenſu præſentis concilii, prædictas factas & faciendas in poſterum conjurationes, colligationes, ſocietates, clericorum, regularium, cujuſcumque ordinis, ſtatus, conditionis exiſtant, in noſtra provincia Arelatenſi, ubicumque & ci- B vitatum, caſtrorum, baronum & omnium aliorum exiſtentium in civitatis, villæ, dominio eccleſiaſtico ſubjectis, contra ſtatuta canonum & conciliorum facta relaxantes, diſſolvimus & caſſamus: decernentes ſacramenta præſtita, ad prædicta obſervanda, illicita, a quibus eos qui hujuſmodi ſacramenta præſtiterant, abſolvimus, & pro juramento incaute præſtito ſeu illicito volumus ut a confeſſoribus ſuis pœnitentiam recipiant ſalutarem. Et ubi infra decem dies poſt publicationem præſentis ſtatuti ſe ad invicem abſolverint, denuncientur auto- C res, fautores, tractores, defenſores, & fidejuſſores pro his obſervandis excommunicati: & frequenter hæc diſſolutio * excommunicationis ſententia per prælatos in ſuis diœceſibus, in ſuis ſynodis, diebus feſtivis & ſolemnibus, publicetur; & faciant per ſubjectos ſibi prælatos vel preſbyteros publicari.

Mendoſa, ſed intellectu facilia.

*f. diſſ. & excom.

IX. *Ut privilegiati non effugiant ſententiam excommunicationis, niſi clarum privilegium oſtendant.*

D

Advertentes quod nonnunquam plerique exempti, pro aliquibus caſibus, noſtra ſtatuta contemnere non formidant, in ſuarum periculum animarum, eccleſiarum damna, & non modicum plurimorum ſcandalum, & enervationem eccleſiaſticæ diſciplinæ: & quoniam per prædicta, licet ſint exempti, non eſt dubium ipſos extra locum exemptum excommunicationis ſententiam incurriſſe: præſente approbante con- E cilio ſtatuimus, ut ſi aliqui exempti, occaſione ſtatutorum noſtrorum, excommunicationis ſententia taliter fuerint involuti, quod in eccleſiis, ex quo certum fuerit, ſeu conſtiterit, ad requiſitionem ordinarii per totam noſtram provinciam excommunicati publice nuncientur: niſi probare poſſint, & etiam fidem facere pleniorem, quod per ſua privilegia debeant lucidius, & abſque dubitatione qualibet excuſari, quo minus hujuſmodi ſententiis involvantur.

X. *Ne quis faciat teſtamentum ſine ſuo parochiali preſbytero.*

Quia quidam prædeceſſores noſtri retroactis temporibus deliberatione provida ſtatuerunt, & quaſi quodammodo per abuſum ſtatuta hujuſmodi in deſuetudinem abierunt, ut ſcilicet aliquis non auderet ſine ſuo parochiali preſbytero condere teſtamentum, propter damnum, & animarum pericula, potiſſime quæ circa reſtitutionem male acquiſitorum in ultimis voluntatibus ex debito faciendam aliquotiens obvenerint, præſertim cum decubunt in loco ægritudinis, a quo liberari eoſdem a medicis immerito * deſperantur, quia ubi majus periculum vertitur & finale, ibi cautiori ſolicitudine & finali induſtria eſt agendum, ut lucrifacere ſubditorum animas Dei cooperante gratia valeamus: præſenti approbante concilio, ſtatuimus, ne quis teſtator ſine ſuo parochiali preſbytero, ſi abſque magno periculo expectari poſſit, maxime ad pias cauſas, non faciat aliquatenus teſtamentum, vel condere præſumat aliam quamvis ultimam voluntatem: in qua præcipimus ut caveatur in primis, quod abſque moræ diſpendio poſt teſtatoris obitum, ſeu convaleſcentiam, male acquiſitorum quomodolibet fieri debeat reſtitutio integra, quamdiu ejus ſufficere potuerint facultates, antequam legata quæcumque favorabilia perſolvantur. Statuentes nihilominus quod homines in eccleſiis moneantur diebus Dominicis & feſtivis, ne interſint talibus teſtamentis.

* *Corr. merito*

XI.

Prætere a injungimus parochialibus preſbyteris, quod ſtatutum editum per dominum Portuenſem, tunc Arelatenſem archiepiſcopum, contra illos qui in.......

Cætera deſunt.

SYNODUS SANTONENSIS,

ANNO CHRISTI 1282.

Anno Dom. MCCLXXXII.

Ex codice conſtitutionum Santonenſis eccleſiæ

Conſtitutiones domini Gaufridi de ſancto Bricio, promulgatæ in ſynodo Paſchali, anno Domini MCCLXXXII.

TITULI CAPITUM.

1. *De ſepultura excommunicatorum.*
2. *De *ſepelſendis excommunicatis per capitulum *abſolutis.*
3. *Ut ab eccleſiarum rectoribus publicentur conſtitutiones.*
4. *Qualiter ſe debent habere prælati in procurationibus.*
5. *De teſtamentis.*

* leg. non ſepel

* leg. capellanum

CAPI-

Anno Christi 1282.

CAPITULA.

I. *De ſepultura excommunicatorum.*

CVm in diœceſi Santonenſi corruptela inoleverit, quod cadavera excõmunicatorum defunctorum ita prope cœmeteria, vel intra, a quibuſdam contemptoribus nervi eccleſiaſticæ diſciplinæ intumulantur, ut vix diſcerni poſſint ſepulturæ profanæ excommunicatorum, a ſepulchris fidelium: hæc de cætero fieri prohibemus, ſub pœna excommunicationis, cui ſubjacere volumus violatores conſtitutionis hujus ipſo facto. Adjicientes ſub pœna prædicta, ut excommunicatorum corpora tradantur ſepulturæ prope ſacra cœmeteria, per ſpatium duorum terræ jugerum circumquaque, nec ultra quam duo corpora excommunicatorum ponantur ſimul extra metas prædictas: ne propter multitudinem credatur ab aliquibus cœmeterium ſacrum eſſe.

II. *De* * *ſepeliendis excommunicatis per capitulum* * *abſolutis.*

* *Corr.* De non
* *Corr.* per capellanũ

Cum quidam obſtinato animo diutius ſuſtinere excommunicationum ſententias non verentes, expectant ſub confidentia, quod in mortis articulo per ſacerdotem proprium abſolvantur, & tradantur eccleſiaſticæ ſepulturæ, non dubitãtes quo minus in mortis articulo abſolvi poſſint per proprium ſacerdotem: diſtrictius inhibemus ſub pœna excommunicationis, ne, quanquam in mortis articulo per capellanos ſuos fuerint abſoluti, eorum corpora tradantur eccleſiaſticæ ſepulturæ: niſi de licentia eorum judicum, quorum autoritate excommunicati fuerint, ſi ſint ordinarii judices eorum. Si ſententiam excommunicationis publicæ per duos menſes ſuſtinuerint, debent compellere brachium ſæculare, ut ipſum compellant ad ſanctæ matris eccleſiæ unitatem, mittendo manus ſuas in ipſum & res ejus.

III. *Ut ab eccleſiarum rectoribus publicentur conſtitutiones.*

Præcipimus univerſis eccleſiarum rectoribus noſtræ diœceſis, ut conſtitutiones provinciales, ſynodales, & Gregorianas habeant, & teneant: & publicent in eccleſiis ſuis, quas eis expedit publicare.

IV. *Qualiter ſe debeant habere prælati in procurationibus.*

Cum illis quibus prædicamus, non debeamus exiſtere onerosi: conſiderantes eccleſiarum iſtius diœceſis facultates, ſtatuimus, quod archidiaconi, archipresbyteri, duobus ferculis in ſuis procurationibus, cum eas receperint, ſint contenti: & quod archidiaconi, quatuor evectionibus & quatuor perſonis, dum viſitant, ſint contenti, cum & nos ſecundum hujuſmodi formam evectionum noſtrarum numerum moderemur. Nullus quoque in procurationibus prædictis, vel in noſtra, aliquem invitare præſumat: ne poſſit dici, ex procurationibus prædictis aliquem plus debito prægravari. Sola nocte pernoctent iidem archidiaconi & archipresbyteri in locis, quibus ratione procurationis, viſitationis, duxerint declinandum. In mane ſine prandio exinde recedentes, quæſtas in frumento, vino, avena, vel aliis quibuſcumque, facere non præſumant, cum in jure ſint exactiones hujuſmodi interdictæ: per ipſoſque tenẽri ibidem aſſiſias prohibemus. Sed de cauſis minoribus cognoſcere poterunt, dum eccleſias viſitabunt. In omnibus autem præmiſſis caſibus tranſgreſſorum pœnam excommunicationis infligimus ipſo facto.

V. *De teſtamentis.*

Cum ad epiſcoporum ſpectet officium, ut decedentium ultimæ voluntates, quæ pro lege ſervantur, ſecundum jura civilia, & canonicas ſanctiones, debeant executioni debitæ demandari: ſunt nonnulli, qui eas in toto vel in parte annihilare cupientes, videlicet tam heredes, quam executores, ipſorum defunctorum teſtamenta ſeu ultimae voluntates detinent, occultant, & celant: ac etiam bona ipſorum decedentium in proprios uſus convertunt. Ex quo accidit, quod redditus & legata relicta eccleſiis, monaſteriis, & aliis locis & perſonis, ab ipſis defunctis pro anniverſariis ſuis, & parentum ſuorum, faciendis, per hujuſmodi detentiones, occultationes, & celationes, penitus amittuntur. Nos volentes huic morbo, celeri remedio providere, præſenti conſtitutione præcipimus, ſtatuendo, ut omnes capellani, ſubcapellani, infra duos menſes, ex quo parochianus eorum mortuus fuerit, nobis afferant vel mittant teſtamentum defuncti, ſi in ſcriptis factum fuerit, vel ad minus tranſcriptum, ſi originale non poſſunt habere. Quod ſi neutrum haberi poteſt, vel ſi dictum teſtamentum factum fuerit ſine ſcriptis: mittant nobis ſub ſigillis ſuis nomina heredum & executorum: ut ſuper his canonice conſilium apponamus. Capellanos vero, & ſubcapellanos, & alios curam animarum habentes, quos in hoc invenerimus neglĩgẽtes, graviter puniemus. Dictos autem detentores prædictorum teſtamentorum, ut voluntatum occultatores, & celatores fraudulenter, & qui bona dictorum decedentium in proprios uſus convertere auſi fuerint, niſi in quantum jura permittunt, excommunicationis ſententiam volumus incurrere ipſo facto.

Item ſæpe contingit, quod perſonæ decedentes ſuam ultimam voluntatem, in aliquorum ſeu alicujus diſpoſitione & voluntate committunt: præcipientes quod de bonis ſuis ordinent, & diſponant pro libito voluntatis, ſecundum quod ſaluti animarum decedentium viderint expedire. Ipſi vero, qui tales executiones ſeu diſpoſitiones recipiunt, modico quandoque vel nihilo de bonis defuncti ipſius erogato, reſiduum, quodcumque fuerit, retinent, & in ſuos uſus proprios convertunt: quod eſt contra Deum, & ipſorum decedentium voluntatem. Ideoque excommunicamus & excommunicationis ſententia innodamus omnes illos, qui tales executiones, vel diſpoſitiones in ſe ſuſcipiunt: qui quidquam de bonis ipſorum defunctorum ſcienter vel fraudulenter duxerint retinendum, niſi quantum jura ſibi permittant, vel decedentiũ proceſſerit voluntate.

Præterea ſunt & alii, qui poſtquam infirmus loqui non poteſt, vel intelligibiliter ſuam non poteſt exprimere voluntatem, vel etiam eſt alienatus a mente, eidem faciunt teſtamentum; ſeu fingunt, quod ordinationem bonorum ſuorum in eorum diſpoſitione, ſeu voluntate commiſit: & tales ultimas voluntates ſigillari procurant, quod non poteſt dici teſtamentum, cum mentis ipſius defuncti teſtatio non exiſtat. Incidunt enim tales in vitium falſitatis. Quare nos talia præſumi & fieri de cætero prohibemus: illos qui contra hanc inhibitionem noſtram talia teſtamenta, ſive ordinationes fecerint, ſeu ſigillaverint, vel ſigillari procuraverint, excommunicationis vinculo innodamus.

CONCI-

Anno Christi 1282.

** CONCILIVM TVRONENSE,

A Ioanne archiepiſcopo & ſuffraganeis epiſcopis celebratum anno Dom. MCCLXXXII,

Ex duobus MSS. altero Collegii Pariſ. Soc. Iesv, altero donato ab Ægid. Menagio V. Cl.

Titvli Capitvlorvm.

1. *De vexatoribus.*
2. *De incitantibus ad lites.*
3. *Vt clerici & religioſi tabernas non frequentent.*
4. *De furantibus libros & ornamenta eccleſiaſtica, & librorum folia ſcindentibus, vel corrumpentibus.*
5. *De proceſſionibus faciendis.*
6. *De uſurariis puniendis & evitandis.*
7. *De opprimentibus eccleſiaſticas perſonas, & perturbantibus juriſdictionem eccleſiaſticam.*
8. *De purgatione praſtanda ſuper turbata juriſdictione, & pœna non purgantium.*
9. *Contra illos qui ponunt comeſtores vel cuſtodes in domibus eccleſiaſticorum.*
10. *De applegiamentis.*
11. *De jubentibus ſubditis ſuis ne participent cum perſonis eccleſiaſticis.*
12. *De decimis.*
13. *Vt ſtatuta priorum conciliorum obſerventur.*

PRÆFATIO.

AD honorem omnipotentis Dei, & ad reformationem ſtatus eccleſiarum provinciæ Turonenſis: nos Ioannes Dei patientia archiepiſcopus Turonenſis, intimo mentis deſiderio corrigere cupientes, ea quæ correctione legitima circa perſonas eccleſiaſticas, viſitando nuper illam provinciam, novimus indigere: convocatis venerabilibus in Chriſto fratribus, ejuſdem provinciæ epiſcopis, ſuffraganeis noſtris, necnon abbatibus, capitulis, conventibus, & aliis qui fuerant evocandi, apud Turones, provida deliberatione habita & tractatu, communicato quoque præſentium ipſorum ſuffraganeorum conſilio prout decet, ac volentes adverſus quorundam clericorum & laicorum, qui eccleſiaſticum forum frequentant, calliditatem & verſutiam providere, qui fraudulenter illos contra quos non habent aliquid quæſtionis, ſæpe faciunt quandoque per ſe, quandoque per alios, vexari multipliciter & citari, ut pro redimendis vexationibus hujuſmodi, prædam * poſſint aſſequi ab eiſdem.

* *al.* quandã

CAPITVLA.

I. *De vexatoribus.*

STatuimus omnes tales, ut ita dixerimus, vexatores, præter pœnam damnorum & expenſarum, in quibus volumus eos per locorum ordinarios illis quos tali fraude & dolo vexari faciunt, taxatione legitima præcedente, prout jura ſtatuunt, condemnari, excommunicationis vinculo, donec a tanta præſumptione reſipiſcant, percellendi.

II. *De incitantibus ad lites.*

Item præſentis approbatione & autoritate concilii prohibemus, ne quis de cætero ad lites excitet, vel ad rixas, ſicut a nonullis, qui ad hoc per villas, oppida, & tabernas diſcurrunt, ut cauſam vexandi ſimplices homines habeant, comperimus eſſe factum. Qui vero contra hanc prohibitionem noſtram in aliquo venire præſumpſerint, cenſura ſimili compeſcantur.

III. *Vt clerici & religioſi tabernas non frequentent.*

Item ſtatuimus clericos, in ſacris præcipue ordinibus conſtitutos, & religioſos, tabernas, contra cleri honeſtatem, & prohibitionem canonum, frequentantes, niſi peregrinationis neceſſitate compulſos, modo ſimili prohiberi.

IV. *De furantibus libros, & ornamenta eccleſiaſtica, & folia librorum ſcindentibus, aut corrumpentibus.*

Item illos qui ſe eſſe dixerint * ſacerdotes, qui eccleſiarum calices, libros, aut cruces, reliquias, vel alia eccleſiaſtica ornamenta, furtive ſubtraxerint: ſtatuimus præſentis autoritate concilii excommunicationis ſententiæ ſubjacere; & aliter per locorum ordinarios, prout furti qualitas exegerit, corporaliter puniendos, donec reſtituerint ſic ſubtracta, & competentem egerint pœnitẽtiam de commiſſis. Quam pœnam extendi volumus ad omnes illos, qui librorum eccleſiarum ſciderint folia, aut diminuerint, ſeu deleverint, aut corruperint malitioſe in eis ſcripta, in eccleſiarum præjudicium quoquomodo.

* *al.* illos, præcipue ſacerdotes, qui

V. *De proceſſionibus faciendis.*

Item pro eo quod in faciendis proceſſionibus, ob devotionem populi antiquitus introductis, multi eccleſiarum rectores & alii miniſtri ſe exhibent negligentes: præcipimus eos ad proceſſiones hujuſmodi, diebus Dominicis & aliis, ubi & prout fieri conſuevit, faciendas, ut per hoc, loca ipſa in majori reverentia habeantur, & devotio fidelium augeatur, per locorum ordinarios cenſura eccleſiaſtica, niſi tempeſtas temporis, vel alia neceſſaria cauſa eos impedierit, fore cogendos.

VI. *De uſurariis puniendis & vitandis.*

Item quia multi in obſervatione canonis a felicis recordationis Gregorio X. ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ ſummo pontifice, de manifeſtis uſurariis, de omnium & ſingulorum fidelium terris penitus expellendis, & habitationibus non locandis eiſdem, dudum in concilio Lugdunenſi editi, ſe exhibent negligentes: præcipimus in virtute obedientiæ, & ſub anathematis vinculo, injungentes

ANNO CHRISTI 1284.

jungentes, ſententiam prædicti canonis, uſque ad proximum provinciale futurum concilium, in ſingulis cathedralibus, collegiatis, ac etiam parochialibus eccleſiis provinciæ Turunenſis, diebus Dominicis publicari: ut ſaltem rubore confuſi ipſius canonis contemptores, ad ejus obſervantiã inducantur.

VII. *De opprimentibus eccleſiaſticas perſonas, & perturbantibus juriſdictionem eccleſiaſticam.*

Item poteſtates ſæculares, eccleſias eccleſiaſticaſve perſonas opprimentes (quas ſtatuta conciliorum volentia immunitati eccleſiæ providere, ſtatuunt uſque ad ſatisfactionem cõgruam excommunicationis ſententiæ ſubjacere) præcipimus præſentis proviſione concilii excommunicatas per omnes cathedrales, collegiales, & parochiales eccleſias hujus provinciæ, diebus Dominicis nunciandas, necnon omnes & ſingulos, qui juriſdictionem eccleſiaſticam ordinariam, antiquas eccleſiaſticas conſuetudines, & etiam libertates, impedire, diminuere, turbare, vel in aliquo uſurpare præſumpſerint; & omnes illos qui conſilium, auxilium, autoritatem, mandatum upemve præbuerint ad præmiſſa, clam vel palam, cujuſcunque conditionis, ordinis, atque ſtatus exiſtant, autoritate hujus concilii, excommunicationis ſententia innodamus. Qui vero ſuper denunciationibus præmiſſorum faciendis inventi fuerint negligentes, per locorum ordinarios puniantur.

VIII. *De purgatione præſtanda ſuper turbata juriſdictione, & pœna non purgantium.*

Item omnes illos qui de oppreſſionibus, uſurpationibus, læſionibus aut diminutionibus, perturbationibus aut impedimentis, aut aliquo præmiſſorum, ſuſpecti fuerint, niſi ad mandatum ordinarii ſe purgaverint, tanquam de hoc convictos merito (quos autoritate præſentis cõcilii uſq; ad ſatisfactionem cõgruam excõmunicationis ſententiæ volumus ſubjacere ipſo facto) præcipimus nominatim ſimili modo publice nunciari.

IX. *Contra illos qui ponunt comeſtores vel cuſtodes in domibus eccleſiaſticorum.*

Item ſtatutum provincialis concilii contra illos qui ponunt comeſtores in religioſis domibus dudum editum, ad illos extendimus, qui ponunt hujuſmodi comeſtores vel cuſtodes in domibus prælatorum, aut aliarum eccleſiaſticarum perſonarum quarumcunque: quos ſimili ſententia, autoritate præſentis concilii, innodamus.

X. *De applegiamentis.*

Item præcipimus, poteſtates, baillivos, & quoſcunque alios juſtitiæ ſæcularis miniſtros, qui amodo perſonas eccleſiaſticas, pro eo quod ſuper poſſeſſionibus, redditibus, & rebus aliis quibuſcunque, quas eccleſiarum & beneficiorum ſeu adminiſtrationum ſuarũ nomine & ratione poſſident, ſe applegiaverunt, vel contraplegiaverunt coram eis, ut ita dixerimus, hujuſmodi poſſeſſionibus, redditibus, & rebus aliis quibuſcunque, in quibus ſunt autoritate eccleſiæ merito defendendi, privare, aut poſſeſſiones ipſas alias eis auferre, & in illos qui de perſonis hujuſmodi eccleſiaſticis ſuper his conqueruntur, in alioſve transferre vel in manu ſua tenere præſumpſerint poſſeſſiones ipſas, redditus, & res alias quaſcunque, perſonis eccleſiaſticis ſic ablatas, excommunicationis ſententiam cum ſuis conſiliatiis & autoribus, præſentis autoritate concilii, incurrere volumus ipſo facto.

XI. *De inhibentibus ſubditis ſuis ne participent cum perſonis eccleſiaſticis.*

Item, quia nonnulli laïci falcem appetentes in meſſem ponere alienam, hominibus quidem ſuis, vel alias ſibi ſubditis, ne perſonis eccleſiaſticis, cum quibus habent aliquid quæſtionis, ignem aut aquam miniſtrent, & ne aliquid eis vendeudo ſeu emendo, aut aliter communicent quoquomodo, diſtrictius inhibere præſumunt in ſuarum periculum animarum: ipſos Iudæis quodammodo comparantes, dum eis alios communicare non ſinunt, præſentis proviſione concilii ſtatuimus, hujuſmodi præſumptores excommunicationis ſententiæ ſubjacere.

XII. *De decimis.*

Item omnes illos, cujuſcunque ſtatus aut conditionis exiſtant, qui perſonas eccleſiaſticas, aut eccleſiarum miniſtros, quo minus poſſint decimam ad ipſos ſeu eorum eccleſias pertinentem colligere, percipere, aut ad firmam tradere, cui aut quibus expedire viderint, impedire præſumpſerint quoquomodo, poſt inhibitiones & monitiones eis in generali competentes factas, præcipimus excommunicationis vinculo generaliter innodandos, & excommunicatos uſque ad ſatisfactionem congruam nunciandos.

XIII. *Vt ſtatuta priorum conciliorũ obſeruentur.*

Item omnia & ſingula ſtatuta provincialia, tam a nobis, quam a prædeceſſoribus noſtris bonæ memoriæ archiepiſcopis Turonenſibus, hactenus edita, renovantes, præſentis autoritate concilii confirmamus.

Actum Turonis, die Mercurii poſt feſtum beati Petri ad Vincula, continuata ſeu expectata a die Lunæ præcedente. Anno Domini MCCLXXXII.

** PROCESSUS CONTRA PETRUM regem Arragonum, ejuſque fautores ann. MCCLXXXII. & MCCLXXXIII.

Continetur negotium hoc totum, Martini pontificis epiſtolis, ſeu potius ſententiis tribus, quarum primane

ANNO CHRISTI 1282.

ma, ne quid de Binii ordine mutaremus, ſuperius edita eſt, pag. 1146. inter Martini epiſtolas: continetque ſententiam excommunicationis, ipſo Aſcenſionis Domini feſto ann. MCCLXXXII. latam Urbevetere, in eos qui Siciliam Romanæ eccleſiæ ſtipendiariam, & Carolo regis Francorum fratri jure fiduciario traditam, invaderent. Male ergo vocavit Binius ſententiam excommunicationis in Petrum Arragonum regem, eique hunc titulum præfixit. Nihil enim illic contra eum nominatim decretum eſt.

Secunda Monte Flaſcone anno eodem, feſto dedicationis baſilicæ SS. Petri & Pauli, nominatim in Petrum Arragonum regem ejuſque aſſeclas lata eſt. Tertia, in eoſdem, Urbevetere ann. MCCLXXXIII. Martij 23. Utraque ab eruditiſſimi viris Franc. Ducheſnio, tomo V. hiſtor. Franc. & Luca Dacherio tom. II. uberrimi Spicilegii, jam edita eſt: atque hic a me illorum ex editionibus repræſentanda, ut Labbii noſtri, qui eas non inter Martini epiſtolas, ſed hoc loco edendas ſpopondit, fidem liberem.

ANNO CHRISTI 1282.

*** Sententia Martini PP. in Petrũ Arragonum regem ejuſque ſectatores, Monte Flaſcone lata XIV. Kal. Decembr. anno MCCLXXXII. Martini papæ ſecundo.

Martinus epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, ad certitudinem præſentium, & memoriam futurorum.

LOnga retro ſeries, ipſiuſque diffuſa narratio, cui vix tempora multa ſufficerent, tædio grandi nimiũ audientes afficeret, ſi quondam Friderici, olim Romanorum imperatoris, poſterorumque ſuorum, culpas horrendas & exceſſus nefandos, contra Deum & Romanam eccleſiam commiſſos; ac proceſſus perinde, per Romanos pontifices prædeceſſores noſtros, rite habitos contra ipſos, pœnaſque iuſte illis indictas, repetitioerioſa narraret. Ideoque ſumma rerum faſtigia, prout imminentium caſuum neceſſitas exigit, abſque ſeductionis injuria materia patitur, decrevimus perſequenda.

Et quidem communem non credimus latere notitiam, qualiter felicis recordationis Innocentius papa IV. prædeceſſor noſter, memoratum Fridericum, qui ſe, per eoſdem ſuos exceſſus & culpas innumeras, indignum imperio & regnis, omnique honore ac dignitate, reddiderat, in concilio Lugdunenſi, eodem approbante concilio, propter ſuas iniquitates, a Deo, ne regnaret vel imperaret, abjectum oſtendit, & denunciavit omni honore ac dignitate privatum a Domino, & nihilo minus ſententiando privavit, ut in ejuſdem prædeceſſoris ſententia contra Fridericum lata plenius continetur. Qualiter etiam poſt ejuſdem Friderici obitum, quanquam regnum Siciliæ ad diſpoſitionem Romanæ eccleſiæ, cujus juris & proprietatis exiſtit, eſſet libere devolutum, dictuſque prædeceſſor ſe de illo publice in eodem prædixiſſet concilio proviſurum, quondam Conradus prædicti Friderici natus, licet in eodem regno ex ipſius ſui genitoris ſucceſſione nullum penitus jus haberet: tamen, ſicut ex præmiſſis apparet, nec ille mortis ſuæ tempore habuiſſet, nec alias prædicto Conrado jus competeret in eodem, ipſum regnum, præſumptione temeraria occupavit. Nec illius recentioris facti memoriam obliteravit oblivio, videlicet quod ipſo Conrado ſublato de medio, quondam Manfredus, tunc princeps Tarentinus, quem velut de copula damnata ſuſceptum, a dicti regni ſucceſſione, non ſolum præmiſſa ejuſdem Friderici privatio, ſed etiam macula illegitimæ nativitatis arcebat, contra juramẽtum fidelitatis quod dicto prædeceſſori præſtiterat, temere veniens, ſub quondam Conradini nati dicti Conradi ſui pronepotis, ſimulata protectione tutoria, ad quaſdam civitates, caſtra, & alia loca regni ejuſdem, manus occupatrices extendit. Propter quod & alios ſuos actus nefarios, & graves offenſas, piæ memoriæ Alexander papa IV. prædeceſſor noſter, ipſum ex cauſis variis, excommunicationis vinculo innodatum, Tarentino principatu, honore Montis ſancti Angeli, omnibus comitatibus, terris, feudis, dignitatibus, & honoribus aliis, ac bonis & juribus quæ in præfato regno, & quæ alibi etiam ab eccleſiis & perſonis eccleſiaſticis obtinebat, necnon & vicaria in quadam ipſius regni parte ſibi ab apoſtolica ſede conceſſa, & etiam omnibus conceſſionibus, donationibus, largitionibus, confirmationibus & privilegiis, ſive a prædictis, Friderico patre, vel Conrado fratre ſuis, ſive a ſede apoſtolica in regno ſibi factis eodem, vel alibi etiã ab eccleſiis quibuſcũq; vel perſonis eccleſiaſticis, tãquam rebellem & hoſtem eccleſiæ Romanæ, ac violatorem fidelitatis ſibi præſtitæ manifeſtum, ſuorumq; jurium invaſorẽ, occupatorem, & detentorem ſacrilegum, & tanquã ſociatum nefando fœdere Sarracenis, eorumq; cõplicem, ductorem & protectorẽ publicũ, apoſtolica autoritate privavit.

ANNO CHRISTI 1282.

Cumque Manfredus memoratus nec iis aliiſve remediis contra malitiam ejus adhibitis, in ſua iniquitate remiſſior, ſed in committendo quotidie prioribus deteriora ferventior, poſtmodum fraudulenter præfati nepotis ſui morte conficta, dictum regnum proprio nomine occupans, & regium in illo titulum & nomen uſurpans, ſe, ortus ſui non erubeſcens primordia, in eiuſdem regni regem inungi & coronari feciſſet: idem prædeceſſor noſter, eius iniquitates & fraudes abominans & deteſtans, caſſavit & irritavit, caſſum & irritũ nunciavit, quicquid circa dictum Manfredum per unctionem, ſed potius execrationem, & coronationẽ, quas recipere de facto præſumpſerat, quaſq; nullas eſſe conſtabat, extitit tam temerarie, quam doloſe præſumptũ.

Eiſdem vero Manfredo, & demum Conradino (qui ætatem præveniendo malitia, a dictorum prædeceſſorum ſuorum iniquis ſemitis non declinans, ſed ad eadem imperium & regnum adſpirans, præfatam eccleſiam, & cariſſimum in Chriſto filium noſtrum Carolum Siciliæ regem illuſtrem, inſidiis multis impetiit, & multipliciter apertis conatibus infeſtavit, propter quod contra ipſum & fautores ſuos per recolendæ memoriæ Clementem papam prædeceſſorem noſtrum varii habiti ſunt proceſſus) ſua ſorte ſuccisis,* nobis, & regi ac regno prædictis, pacis & quietis ſerenitas arrideret, in ſubitas tempeſtates acta eſt æſtiva tranquillitas, bellum in media pace ſurrexit, facti ſunt hoſtes ex ſubditis: & qui eidem regi Siciliæ ad fidelitatis debitũ tenebantur, rebellionis ſpiritum infideliter aſſumentes, non ſolum hoſtilia, ſed etiam tyrannica patraverunt. Sicut enim gravis clamat infamia, proceſſit adeo Panormitanæ civitatis & civium præſumptuoſa rebellio, quod rebellandi audacia & iurium interverſione regalium, ſuique, quãtum in eis fuit, abiectione dominii non contenta, ferinæ immanitatis dexteras ad crudelitates inauditas expoſuit: dum eorum exitialis iniquitas, non ſolum quos ex devotis regis ipſius concepta potuit præoccupare nequitia, ſine ſexus ætatiſve delectu inhumaniter occidit; verum etiam partus, quos adhuc viſcerum portionem clauſtra materna celabant, illis ſæve deſectis, ſic præcipiti feſtinatione produxit in lucem, quod eis minus procul dubio naturaliter lucis uſum, antequam concederet natura, ſubtraxit: ipſis adeo præmatura & impiiſſima cæde cæſis, quod eorum principia vitæ prævenit occaſus.

* add. cum

Quia vero ſicut ex tunc plurimorum habebat aſſertio, & jam probat exitus evidenter, hæc in noſtram & ejuſdem

ejuſdem eccleſiæ turbationem & diſpendium tentabãtur; & plurium ad hoc intentio laborabat & ſtudium, ut fornacis quaſi extinctæ recenter, nos, eccleſia, & rex idem, renovata eo graviora ſentiremus incendia, quo ſolent nocere gravius pericula recidiva: nos tantorum malorum cupientes obſtare principiis, ne ſero medicina ipſis jam procedentibus pararetur, in feſto Aſcenſionis Domini præterito, nuper apud Urbem veterẽ, præſente multitudine copioſa fidelium, de fratrum noſtrorum conſilio, univerſos & ſingulos, cujuſcumque præeminentiæ, conditionis, aut ſtatus, attente monuimus, eiſque diſtricte præcepimus, ne in prædicto regno, vel ejus parte, nos, & eamdem eccleſiam, aut præfatum Siciliæ regem, qui regnum Siciliæ tenet ab ipſa, per ſe, vel per alium moleſtarent, impeterent, vel etiam perturbarent, occupando, invadendo, ſeu occupari aut invadi faciendo regnũ ipſum, vel aliquam partem ejus. Præcepimus inſuper univerſis & ſingulis Chriſti fidelibus, & ſpecialiter marchionibus, comitibus, baronibus, civitatibus, communitatibus, & univerſitatibus caſtrorum, villarum, & quorumcumque locorum Italiæ, maxime ipſius Romanæ eccleſiæ temporali juriſdictioni ſubjectis, ne prædictis moleſtatoribus, impetitoribus, perturbatoribus, occupatoribus, vel invaſoribus, ſeu occupari vel invadi facientibus dictum regnum, vel aliquam pertem ipſius, in præmiſſis intenderent: & ne cum armis vel ſine armis ad turbandam in eodem regno pacem, præfatorum eccleſiæ ac regis ſcilicet, præſtarent illis auxilium, conſilium, vel favorem, publice vel occulte; neve ſuper hoc ſocietatem, conjurationẽ, aut fœdus aliquod cum ipſis inirẽt. Si quis autem contra noſtram monitionem, & præcepta præmiſſa, per ſe vel per alium, quibuſcumque dolo, fraude, vel machinatione facerent, cujuſcumque forent præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut ſtatus, excommunicationis ſententia, quam ex tunc in eos protulimus, ipſo facto ſe noſcerent innodatos. Civitates quoq; ac communitates quaſlibet, quæ contra monitionem & præcepta eadem, quocumque dolo, ingenio, arte, vel machinatione, venire præſumerent, interdicti eccleſiaſtici ſententiæ, quam ex tunc in illos promulgavimus, voluimus ſubjacere.

Ad hæc prædiximus patriarchis, archiepiſcopis, abbatibus, & aliis inferioris gradus prælatis, quod ſi contra monitionem & præcepta præmiſſa, vel eorum aliqua, venire attentarent, nos eos omni eccleſiaſticæ dignitatis honore; cæteros autem clericos (non prælationis officium, ſed dignitates forſican vel perſonatus, ſeu alia beneficia obtinẽtes) & privare curaremus obtentis, & inhabiles reddere ad alia obtinenda, prout facti qualitas ſuaderet. Laicis vero, cujuſcumq; præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut ſtatus, & præcipue temporaliter ipſi Romanæ eccleſiæ ſubjectis, expreſſe denunciamus, quod ſi monitiones & præcepta hujuſmodi, contra per ſe vel per alium veniendo, temere non ſervarent: nos tantam temeritatem impunitam remanere nolentes, ipſos feudis, & aliis omnibus quæ ab eadem vel aliis tenerent eccleſiis, privare; vaſſallos eorum, ſi quos haberent, a fidelitatis juramento quod tenerentur eiſdem reddere, penitus abſolutos, & perſonis eorum, citra mortis periculum & mutilationis, expoſitis, ad expoſitionem bonorum procedere illorum, prout culpæ ipſorum exigerent, & videretur expediens, curaremus.

Et licet Panormitanæ civitatis & civium, nonnullorumque caſtrorum illarum partium, quæ contra eumdem regem Siciliæ rebellarant, culpa gravis, acerbiorem proceſſum exigeret: nos tamen deſiderantes, quod civitatem, cives, & loca prædicta, manſuetudo corriperet, & a tanti erroris invio revocaret: erga eos non rigorem ſed manſuetudinem proſequentes, univerſi-

A tatibus prædictorum civitatis, & caſtrorum, aliorumque locorum, diſtricte præcepimus, ut cujuſlibet difficultatis & dilationis objectu ſublato, ad noſtra & eccleſiæ ac regis eorundem mãdata redirent; quodq; prædictos moleſtatores, turbatores, occupatores, invaſores, aut dãtes eis in hoc auxilium, conſiliũ, vel favorẽ, in dictis civitate, caſtris, villis, ſeu diſtrictibus eorũdem, nullo modo receptare vel recipere attentarẽt; nec ipſorum, aut alicujus eorum dominio vel regimini ſe quoquo modo ſubmitterent, neve ipſis vel eorum alicui, cõtra eccleſiam vel regem prædictos, impenderent in prædictis conſilium, auxilium vel favorem, publicum vel occultum. Et nihilo minus confœderationes ſeu obligationes quaſlibet, ſi quæ inter univerſitates eaſdem, vel inter ipſas & quoſcumque alios, initas ſive factas
B ſuper occupatione & invaſione prædictis, & iuramenta de illis ſervandis, vel alia pro prædictis hinc inde præſtita, relaxãtes omnino, univerſitatibus ipſis aperte prædiximus, quod niſi præmiſſa celeriter adimplerent, contra civitatem caſtra, & villas earum, ſpiritualiter & temporaliter ſic procedere, autore Domino, curaremus, quod pœna docente, ſuæ temeritatis & ſuperbiæ recognoſcerent qualitatem.

Cæterum licet dum iis & aliis modis & viis, filiorum ſalutem paterna venabatur affectio, reliquorum, civitatum, caſtrorum, & villarum, cæterorumque locorum civium & incolarum Siciliæ, in noſtram notitiam perlata rebellio (& præcipue Meſſanenſium qui eorundem Panormitanorum imitati ſævitiam, quam-
C plures ex miniſtris & devotis ejuſdem regis ipſius, poſt ſecuritatem illis præſtitam, crudeliter trucidaſſe dicuntur, caſtrum regium ejuſdem loci temerariis auſibus occupantes) multæ commotionis cauſam induceret: nos tamen propterea non deſiſtentes a cœptis, venerabili fratre noſtro G. epiſcopo Sabinenſi ad partes illas, cum plenæ legationis officio, tanquam pacis angelo deſtinato, bona in illis & pro illis partibus quæſivimus, nec venerunt; pacem expectavimus, & turbinis gravioris tempeſtas apparuit: machinatis jamdudum, ut communis quaſi fert opinio, & ſubſecutorum conſideratio ſatis indicat evidenter, dolis & inſidiis revelatis.

Siquidem Petrus rex Arragonum, quem carum filium nominari non patitur exprimendus inferius ſta-
D tus ejus, de procedendo adverſus Africam quæſito colore, inſulam Siciliæ, terram utique peculiarem ipſius eccleſiæ, militum & peditum caterva ſtipatus, invadens & occupans, ac in illa eiuſdem eccleſiæ pacem turbans, gravem ſeditionem excitans contra eam, graviterque populum concitans: in eam temeritatis prorupit audaciam, quod cum civitatibus aliiſque locis, univerſitatibus, civibus & incolis eiuſdem inſulæ (quibus ratione uxoris, filiæ ſcilicet memorati Manfredi, natorumque ſuorum, ſe tueri prætendit) confœderationibus, pactis, & conventionibus, ut fertur, quin potius conſpirationibus & ſceleſtis factionibus initis, regium in regno prædicto nomen uſurpat, ſe regem Siciliæ nominat, & gerere pro Siciliæ rege præſumit; in
E maioris præſumptionis augmentum, regi Carolo ſupradicto in ſuis litteris regni Siciliæ titulum ſubtrahẽdo. Sicque non ſolum Panormitanos, quos alias pluries per nuncios ad hoc ſolicitaſſe dicitur, in incœptæ contra dictum regem Carolum ſeditionis & rebellionis contumacia obſtinavit, eos per ſe ac gentem ſuam fovens, ipſiſque favens in illa; & tam ipſos, quam cæteros inſulæ memoratæ rebelles, adeo contra eandem eccleſiam, eorum ſpecialem matrem & dominam, concitavit, quod nonnulli ex eis, & ſpecialiter Meſſanenſes, qui ante ipſius in inſula memorata præſentiam, dicti legati nuncios humiliter admittebant, dominium eiuſdem recognoſcentes ec-

eleſiæ, nomenque publice invocantes; eos poſtea contumaciter admittere denegarunt, baculo arundineo, eidem ſcilicet regi Arragonenſi, prætextu dictorum uxoris & filiorum ipſius, ut dicitur, innitentes. Quos tamen uxorem & filios, ſive regem per eos, ſeu ipſorum ratione, in eadem inſula, vel aliqua dicti regni Siciliæ parte, jus aliquod non habere, præmiſſa declarant; & nos nihilo minus decernimus, & etiam declaramus.

In quæ autem crimina, falſa regiæ dignitatis, immo & ſimplicis magiſtratus aſſumptio, ſeditio, violentiæque cum armis commiſſio, incidant, quibus addicendi ſint pœnis talium patratores: non eſt opus exprimere, quia id nota & vetuſtiſſima decreta ſanxerunt. Nec leve his pondus adjicitur, ſi ejuſdem regis & regni Arragonum conditio explicite deſcribatur. De archivo namque ipſius eccleſiæ munimenta prodeunt manifeſte teſtantia, qualiter piæ memoriæ Innocentius papa IV. prædeceſſor noſter, quondam Petrum regem Arragonum, dicti Petri Arragonenſis regis avum, Arelatenſi ejus temporis archiepiſcopo, & aliis perſonis eccleſiaſticis, necnon & quampluribus ſuis aſſociatum proceribus, per mare ad ſedem Apoſtolicam accedentem, ut inibi ab eodem prædeceſſore Innocentio militare cingulum & regium acciperet diadema, honoravit multipliciter, honorifice ac benigne recepit; & in eccleſia ſancti Pancratii martyris trans Tiberim, per bonæ memoriæ Petrum tunc Portuenſem epiſcopum faciens in regem inungi, deinde propriis manibus coronavit; & regalia inſignia univerſa, mantum videlicet & colobium, ſceptrum & pomum, coronam & mitram, quæ ad opus ipſius non ſolum ſpecioſa, ſed etiam precioſa parari fecerat, ex more in regum coronationibus obſervando, munifice largitus eidem, ab ipſo corporale juramentum recepit. Per cujus religionem memoratus rex inter cætera fidelitatem & obedientiam ipſi ſummo pontifici, ejuſque ſucceſſoribus, & eccleſiæ Romanæ; regnumq; ſuum in ipſius obedientia fideliter conſervare promiſit. Ac demum idem rex, cum multo tripudio & applauſu coronatus, juxta ipſum prædeceſſorem noſtrum Innocentium, ad baſilicam S. Petri rediens, ſuper illius altare ſceptrum & diadema depoſuit, & militarem enſem de manu ejuſdem prædeceſſoris accepit: dictumque ſuum regnum, antea cenſuale a ſuis prædeceſſoribus eidem eccleſiæ conſtitutum, cupiens principali poſt Deum, ipſius beati Petri & apoſtolicæ ſedis protectione muniri, prædeceſſori eidem Innocentio, & per eum ipſi ſacroſanctæ apoſtolicæ ſedi obtulit; illudque ſibi & ejus ſucceſſoribus in perpetuum, Divini amoris intuitu, & pro remedio animæ ſuæ, & progenitorum ſuorum, novo adjecto cenſu conſtituit cenſuale: pollicendo adjiciens, & adjiciendo pollicens, quod ipſe ac ſucceſſores ſui, ſpecialiter eidem ſedi fideles & obnoxii teneãtur. Hæc autem perpetua lege fore ſervanda decernens, ut hujuſmodi regalis conceſſio firmitatem inviolabilem obtineret, ipſam in ſcriptis redactam, de procerum curiæ ſuæ conſilio, præſentibus dicto Arelatenſi archiepiſcopo, quondam Sancio patruo ſuo, Hugone de Baucio, & Arnaldo de Faciano, ſuis baronibus, ſigilli ſui munimine roboratam eidem Innocentio prædeceſſori conceſſit.

Numquid igitur præmiſſa, collata pariter & ſolerti examinatione diſcuſſa, dictum regem Arragoniæ nepotem, fidelitatis (ad quam memoratus avus ſuus, cujus eſt in eodem Arragoniæ regno heres, ipſum ſicut & ſucceſſores, ſuos cæteros, tam publice, tam ſolemniter obligarat) eidem eccleſiæ debitorem ac violatorẽ publicum, reum grandis infidelitatis & damnabilis non accuſant? Profecto fidei debitæ violatio, violantem procul dubio arguit infidelẽ: præſertim cum præmiſſa non leviter aggravet fraudulenta confictio, qua idem rex Arragoniæ nepos, non abſque fraudis commento notabilis, finxiſſe detegitur, & apud nos, etiam per ſolemnes nuncios affirmaſſe, quod cum ſumptuoſo & ſolicito apparatu ad Dei & eccleſiæ ſervitium, & exaltationem catholicæ fidei, potentiæ ſuæ brachiũ dirigebat. Quod tamen contra fidei ejuſdem utilitatem, dictum regem Carolum, cruce ſignatum in terræ ſanctæ ſubſidium, & publice ad Dei ejuſdemque fidei obſequia perſequenda diſpoſitum, nulla diffidatione præmiſſa, quod multorum judicio proditionis notam non effugit, hoſtiliter impetendo; necnon & contra ipſam matrem eccleſiam, ejus, ut prædicitur, terram invadendo & occupando, direxit. Nec eum excuſat, ſed accuſat potius, quod ad partes Africæ, inſulæ prædictæ vicinas, diebus aliquibus declinavit. Id enim ipſum ideo contemplaſſe probat, immo & convincit eventus, ut opportunitate captata commodius iniquitatem quam cõceperat parturiret: maxime cum per ſuos nuncios miſſos exinde pluries, dictos Panormitanos ſolicitaſſe, ac ipſis in præſumpta malitia conſilium & auxilium attuliſſe dicatur: nec ſit veriſimile, quod eamdem Africam, terram quippe diffuſo vaſtam ambitu, refertam incolis non prorſus imbellibus, crebris munitionibus, ut habet fama, non vacuam, opibus & aliis opulentam, cujus invaſionem vix multorum regum principumve quorumcumque potentia coacervata præſumeret; ipſe ad hoc procul dubio divitiis impar & viribus, cum comitiva tam modica bellatorum, ſolus aſſumeret invadendam.

Numquid & iterum hæc non patenter oſtendunt, quod ſæpe fatus rex Arragoniæ nepos, tanquam inſulæ memoratæ, dicti regni Siciliæ partis non modicæ, manifeſtus invaſor & occupator, ac Panormitanorum rebellium, & ſeditionis, commotionis, ſeu concitationis, paciſque turbationis, contra præfatum regem Carolum motæ, notorius factor & fautor, & adverſus ipſam eccleſiam actor & factor, ſuique complices, comites, ſatellites, & miniſtri, præmiſſam per nos in feſto prædicto latam in omnes noſtris monitionibus, præceptis & inhibitionibus non parentes, excommunicationis ſententiam incurrerunt? nec abſolutionis vaſſallorum ſuorum a juramento fidelitatis, ſi quo tenentur eiſdem, privationis feudorum, quæ ipſi a Romana vel quibuſcumque aliis tenent eccleſiis, & expoſitionis perſonarum extra mortem & mutilationem, bonorumque ſuorum, comminatum in eodem feſto periculum evitarunt?

Univerſos autem ſæpe fatæ rebelles inſulæ, ſcilicet Meſſanenſes, Agrigentinenſes, & cæteros civitatum, caſtrorum, villarum, aliorumque locorum ejuſdẽ inſulæ cives, habitatores, & incolas, cujuſcunq; ſint præeminentiæ, dignitatis, cõditionis, aut ſtatus, qui dictis Panormitanis in pertinacia rebellionis aſsũptæ ſaltem ſe illis ſimili audacia ſociando, ac illos proinde validiores & firmiores in illa reddendo, nec non ſocietatibus, confœderationibus, pactionibus, pœnarum & juramenti adjectione firmatis, ut dicitur, juvando faverunt: & tam alios, quam Panormitanos eoſdem, qui præfato regi Arragonum nepoti, contra prohibitiones & monita noſtra præmiſſa, intendere in invaſione aut occupatione prædictis, ipſum recipere ac receptare, ſe illius regimini ſubmittere, ſibique, contra eccleſiam vel regem Carolum prædictos, favorem, & auxilium impendere præſumpſerunt, eidem ſententiæ ſubjectos & periculo eſſe procul dubio liquet expoſitos: civitates vero, caſtra, villas, & alia loca prædicta, necnon & univerſitates ipſorum, eccleſiaſtico ſuppoſita interdicto. Hæc ſunt igitur, quæ per eumdem regem Arragoniæ nepotem Deo & eccleſiæ ſervitia offerebantur. Hæc ſunt, quæ ipſius eccleſiæ proſequi

ſe

ANNO CHRISTI 1282.

ſe jactabat obſequia. Hæc fidei catholicæ incrementa: ſic exaltationem religionis Christianæ proſequitur; & ſic procurat: ſic Dei, fidei, eccleſiæ ac religionis earumdem hoſtes perſequitur, ſic impugnat: talibus in ſe regalem dignitatem intitulat: talibus titulis vitam ſuam, famam, genuſque decorat.

Licet itaque tantis exceſſibus excedentiumque demeritis, proceſſus gravior deberetur, & ad executionem præmiſſarum comminationum proſecutionem procedere non injuſte poſſemus; immo etiam, ſicut prædictorum conſideratio perhibet, deberemus: quia tamen neſcit a cætis caritas etiam læſa recedere, inductu paternæ caritatis inducimur, ut cum ſimus, licet inſufficientibus meritis, illius vicarii, qui non mortem peccatorum, ſed ut convertantur & vivant ſe velle fatetur, regem Arragoniæ & alios præfatos, denunciationibus, monitionibus, mandatis, prohibitionibus, & comminationibus, ad converſionem celerem, ne in peccatis, iniquitatibus, & ſententiarum laqueis, quibus ſe, ut præmiſſa docent, apertius involuerant, in morte obdormiant, excitemus.

Ideque præſente hac multitudine copioſa fidelium, de fratrum noſtrorum conſilio denunciamus eaſdem, Petrum regem Arragoniæ nepotem, ſuos comites, complices, ſatellites & miniſtros, ac inſulæ memoratæ rebelles, ex ſupradictis cauſis, excommunicationis; civitates, caſtra, villas, & alia loca præfata, necnon & univerſitates ipſorum, interdicti, præmiſſis ſententiis latis per nos ſubjacere: de novo tam in regem & alios ſæpe fatos, quam in univerſitates, caſtra, villas, & loca prædicta, ex cauſis eiſdem, & propter auctam eorum contumaciam in non parendo noſtris monitis & præceptis, & a nobis prohibita pertinaciter proſequendo diutius, ſimiles ſententias promulgantes. Ipſum autem regem, & cæteros, univerſos & ſingulos, qui cum eo aut alias, in auxilium præſentis turbationis ſive rebellionis, iſtam inſulam intraverunt, vel inibi exiſtentes eidem turbationi ſeu rebellioni quomodocumque faverunt, attente monemus, eiſdemque diſtricte præcipimus, ut ab hujuſmodi ſuis exceſſibus & offenſis deſiſtentes, eamdem inſulam penitus exeant, nunquam illuc in noſtrum, eccleſiæ, vel regis Caroli, quoad præmiſſa, qualecumque præjudicium redituri. Adjicientes: ne quis de novo ad id eandem inſulam intret, vel aliquam ejuſdem regni partem, publice vel occulte impetat, turbet aliquatenus, vel moleſtet. Univerſis quoque civibus, incolis, habitatoribus & univerſitatibus civitatum, & aliorum locorum ipſius inſulæ, cum ſimilibus monitione ac diſtrictione jubemus, ut regem Arragonum, & excommunicatos memoratos, de ipſa inſula prorſus expellerent, nunquam eos vel alios ad præmiſſa vel ſimilia inibi recepturi. Diſtrictius inſuper inhibemus, ne idem rex Arragoniæ ſe regem Siciliæ nominet, ſigillum regium ſub intitulatione regni Siciliæ aſſumat, vel utatur aſſumpto; neque privilegia, immunitates, feuda, donationes, bona vel jura quæcumque, in eo, aut aliqua ejus parte, concedat, vel tamquam rex Siciliæ quidquam agat; neque dominium vel ſubjectionem aliquam in quaſcumque ſingulares perſonas aut terras ipſorum, ſeu poteſtariã, vel quamlibet rectoriam, ſive officium, quocumque nomine cenſeantur, in civitate vel quovis alio loco, maxime ipſius regni Siciliæ, aut alicujus partis Italiæ, in noſtrum, eccleſiæ, ac regis Caroli eorumdem, quodcunque vel qualecumque gravamen, per ſe vel per alium, recipiat vel acceptet, aut cum eis vel eorum aliquo in ipſorum eccleſiæ ac regis gravamen, ut prædicitur, ſocietatem ſive aliam confœderationem contrahat, vel conſervet qualitercumque contra-

A ctam: neque ſingulares perſonæ præmiſſæ, vel aliæ undecumque civitates, vel alia loca, eidem, in eccleſiæ ac regis Caroli prædictorum perſecutione hujuſmodi perſiſtenti, vel alii pro eo, ſeu in favorem ipſius, præmiſſa concedant, vel aliquem præmiſſorum, aut alium pro eo, vel in favorem ipſius, ad prædicta vel eorum aliquod eligant, nominent, recipiant, vel aſſumant: nec ipſe rex Arragoniæ, vel quivis alius, eaſdem ſingulares perſonas, civitates & loca, vel univerſitates ipſorum, ſpecialiter autem cujuſcumque partis regni Siciliæ, ut ſe vel terras ſuas ejuſdem regis Arragoniæ dominio vel obedientiæ cuicunque ſupponant, aut eum vel alium pro eo, ſeu in favorem ipſius, in poteſtatem, rectorem, vel ad aliud quodcumque officium,
B ut prædicitur, eligant, nominent, vel admittant, ſive cum eo ſocietatem vel confœderationem aliquam contrahant, vel qualitercumque contractam obſervent, ſeu quod cives, incolæ, habitatores, civitates, vel alia loca prædicta, ſive univerſitates eorum, præſertim cujuſcumque partis ejuſdem regni Siciliæ, a noſtra, eccleſiæ, ac regis Caroli prædictorum fidelitate ſeu devotione, quomodolibet avertantur, vel averſa etiam in hujuſmodi averſione perſiſtant, per ſe, nuncium, vel litteras inducere, aut donis, promiſſionibus, ſeu alio quovis modo allicere, ſeu ſolicitare præſumant: neve ſingulares perſonæ, civitates, caſtra, villæ, aut loca præfata, ſe dicti regis Arragonum, hu-
C juſmodi eccleſiæ ac regis Caroli perſecutioni quomodo libet inſiſtentis, dominio, regimini vel obedientiæ qualicumque ſubjiciant, ſive in noſtrum, eccleſiæ, ſive regis Siciliæ, præjudicium vel gravamen, ut prædicitur: ipſum regem Arragonum litteras vel nuncios ſuos, vaſa quævis apta cuicumque navigio, gentemve recipiant vel receptent, vel ad ipſum vadant, ipſive litteras mittant, aut ſibi, genti, vel nunciis ſuis, aut aliis pro eis, maxime in aliqua parte ipſius regni Siciliæ, obediant vel intendant, fodrum miniſtrent, equos, arma, vel vaſa hujuſmodi, ſub venditionis titulo, aut aliter, quomodocumque concedant, ſeu ab ipſo rege Arragonum, vel alio pro ipſo, immunitates, feuda, & largitiones quaſlibet in eodem regno Siciliæ,
D quas conſtat, & nos nihilo minus declaramus, & decernimus non tenere; vel alibi, occaſione inſtantis negotii ejuſdem regni Siciliæ, aut ſtipendia ubicumque, contra nos, eccleſiam, vel regem Carolum prædictos, recipiant, vel pro receptis promiſſum audeant ſervitium exhibere, aut alias præſtare conſilium vel favorem, publicum vel occultum: nec cum ipſo rege Arragonum, vel alio pro ipſo, ſeu in favorem ipſius, ſocietatem, colligationem vel quaſcumque conventiones, in noſtrum, eccleſiæ, aut regis Caroli eorumdem, qualecunque diſpendium contrahant, aut contractas, etiam ſub vinculo juramenti, vel quarumlibet adjectione pœnarum ſeu pactorum, audeant obſervare.

E Singulariter autem Michaelem Palæologum, qui ſe imperatorem nominat, quemque ſuper his, & præcipue ſuper impenſo in prædictis memorato regi Arragonum nepoti, contra nos & præfatos eccleſiam ac regem Carolum, conſilio, auxilio, vel favore; necnon pactis, conventionibus, & confœderationibus, initis cum eodem, argumenta veriſimilia deferunt, vox præterea publica & communis quaſi aſſertionis inceſſat*; omneſque ſibi de facto vel quomodocumque ſubjectos, attente monemus, eiſque diſtricte præcipimus, ut omnia, monitiones, præcepta, inhibitioneſque præmiſſa, quæ Michaelem & ſubditos contingunt, vel poſſunt quoquo modo contingere, vel in eis ſeu quæ ad eos qualitercumque locum habere (quæ omnia & ſingola volumus pro nominatis ſingulariter, & expreſſe repetitis haberi, & velut taliter repetita

* f. incuſat

robur efficaciamque ſortiri) diligenter obſervent, eiſque ſtudeant in omnibus & per omnia humiliter obedire.

Alioquin tam ipſos, regem Arragonum nepotem, & Michaelem Palæologum, quam alios univerſos & ſingulos, dictis noſtris monitionibus, præceptis, vel inhibitionibus non parentes, cujuſcumque ſint præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut ſtatus, eccleſiaſtici vel mundani, excommunicationis ſententiã quã in eos de ipſorum fratrum conſilio ex nunc ferimus, perinde innodatos eſſe decernimus ipſo facto, ac ſi expreſſe fuiſſent in hujus proceſſus noſtri ſerie nominati.

Civitates vero, caſtra, & alia loca quælibet, necnon univerſitates, quæ jam dictis monitionibus, præceptis, vel inhibitionibus, non parebunt, eccleſiaſtico interdicto quod ex nunc promulgamus in illa, eſſe volumus eodem modo ſubjecta. Interdicta vero præmiſſa ſic arcte præcipimus obſervari: ut in locis quæ inciderunt in ea, vel in futurum inciderint, nulla eccleſiaſtica ſacramenta (exceptis dumtaxat baptiſmate parvulorum & pœnitentiis morientium) miniſtrentur; nulla Divina celebrentur officia, niſi ſolum Miſſarum ſolennia, quæ in cathedralibus, vel aliis collegiatis, & parochialibus eccleſiis, ad conficiendum corpus Chriſti morientibus miniſtrandum, ſubmiſſa voce, clauſis januis, interdictis & excommunicatis prorſus excluſis, ſemel tantum in ſeptimana permittimus celebrari. Nonobſtantibus quibuſlibet privilegiis vel indulgentiis, Ciſtercienſibus, Prædicatoribus, Minoribus, vel aliis religioſis, aut ſæcularibus perſonis, dignitatibus, civitatibus, caſtris, locis, vel univerſitatibus quibuſcunque, ſub quavis forma vel expreſſione verborum ab eadem ſede conceſſis: quæ omnia, quoad hoc, omnino viribus vacuamus.

Et nihilominus ſocietates, colligationes, conventiones hujuſmodi, & quaſlibet alias factas, vel etiam faciendas, in favorem dicti regis Arragonum, quæ ad inſtans negotium ejuſdem regni Siciliæ, aut in eccleſiæ ſeu regis Caroli prædictorum qualecumque diſpendium vel gravamen (etiamſi fuerint juramentorum, pœnarum adjectione, vel quovis alio vinculo roboratæ) de poteſtatis plenitudine diſſolventes, & carere decernentes omni robore firmitatis, univerſos & ſingulos qui ſe ad earum obſervationem quomodocumque, ſeu quacumque ſolemnitate aſtrinxerunt, ad eas obſervandas decernimus non teneri; nec pro eo quod ipſas deinde de cætero non ſervaverint, de reatu perjurii, aut ratione pœnarum vel conventionum quarumlibet adjectarum in illis, poſſe in judicio vel extra judicium impeti ſeu aliquatenus moleſtari. Quinimmo eos ab illarum obſervatione, ſub pœna excommunicationis quam ex nunc ferimus, & ipſos ſi ſecus fecerint incurrere volumus ipſo facto, præcipimus penitus abſtinere.

Sane omnibus tam perſonis eccleſiaſticis & ſæcularibus, quam civitatibus, locisque aliis & univerſitatibus ſupradictis, quæ hujuſmodi mandatis noſtris, præceptis, & inhibitionibus contumaciter non parebunt, aperte prædicimus: quod non ſolum ad exequendum commінationes præmiſſas, ſed & alias, gravius ſpiritualiter & temporaliter contra eas, & ſpecialiter contra civitates quas contigerit in hujuſmodi contumacia deprehendi, ad privandum eas archiepiſcopali vel epiſcopali dignitate; cõtra memoratos vero rebelles inſulæ ſupradictæ, ad interdicendum ipſis cum quibuſlibet aliis, & aliis quibuſcumque cum eis, omne commercium, quando & prout facti ſuaſerit qualitas, & expediens fore viderimus, procedemus.

Ad hæc præfatis, regi Arragonum, Michaeli Palæologo, & aliis univerſis, qui contra præmiſſa noſtra monita & præcepta, vel inhibitiones, prædictum regnum Siciliæ in præfata inſula, ſive in reliquis ejuſdem regni partibus, invadere, turbare impetere, ſeu moleſtare quomodolibet præſumpſerint, publice vel occulte, hoc generali & publico denunciamus edicto, quod niſi rex ipſe Arragonum, aliique prædicti, in eiſdem inſula & regno Siciliæ, ac vicinis ſeu quibuſcumque Italiæ partibus, commorantes, infra inſtans feſtum Purificationis beatæ virginis, alii vero magis remoti infra Kalendas menſis Aprilis, ac dictus Palæologus infra Kalendas Maii proxime futuras (quod tempus eis ad hoc pro peremptorio termino aſſignamus) humiliter ad noſtra & eccleſiæ mandata redierint, præciſe noſtris pariturі beneplacitis, & tam nobis & eccleſiæ, quam memorato regi Carolo, de contumacia & contemptu, damnis & injuriis, omnique intereſſe, ſatisfactionem plenariam, competenti tempore quod eis ad id præfiximus, impenſuri; ex nunc perſonas eorum, citra mortis & mutilationis periculum, & omnia bona mobilia, exponimus, a quibuſlibet fidelibus libere occupanda: ipſoſque feudis, bonis & juribus, quæ a Romana, vel a quibuſcumque tenent eccleſiis, privilegiis, indulgentiis, & gratiis quibuſlibet, ipſis ab eadem ſede ſub quavis forma conceſſis, apoſtolica autoritate privamus; vaſſallos eorum a juramento fidelitatis, quo forſan tenentur eiſdem, penitus abſolventes. Lapſo vero dicto termino, quandocumque nobis viſum fuerit, ad privandum eumdem regem Arragonum, ipſius etiam abſentia non obſtante, præfato regno Arragoniæ, omnibuſque aliis terris ſuis, ſeu ad ipſa regnum & terras ſimiliter exponenda, quoad ipſum regnũ, & terras præfatas: ſemper noſtro & ejuſdem Romanæ eccleſiæ jure ſalvo. Et nihilominus contra eum pro qualitate criminum, quibus, ut præfatum eſt, eum obnoxium ſuperiora prætendunt, quantum noſtrum officium patietur, facti qualitas ſuggeret, & nobis expedire videbitur, autore Domino procedemus.

Præmiſſas vero excommunicationis ſententias prohibemus, abſque ſpeciali mandato ſedis apoſtolicæ, niſi forſan in mortis articulo, relaxari. Quo caſu niſi abſolutionis beneficium obtinentes, intra tres menſes poſtquam reſtituti fuerint ſanitati, de loco interdicto, ſi forſan ibi fuerint, recedentes, apoſtolico ſe conſpectui curaverint præſentare, ſatisfacturi de ſuis exceſſibus pro quibus hujuſmodi ſententias incurrerunt, & ipſius ſedis beneplacitis parituri, eo ipſo in eaſdem ſententias relabantur.

Ipſas quoque ſententias ſic firmiter & inviolabiliter volumus obſervari, quod abſolvendi ab eis vel relaxandi eaſdem, niſi forſan in mortis articulo, ut dictum eſt, tam omnibus noſtris pœnitentiariis, quam aliis quibuſlibet confeſſoribus, ſive generalibus, ſive ſpecialibus, ſeu familiaribus quarumcumque, vel quantumcumque ſublimium perſonarum, ubilibet conſiſtentium, adimimus poteſtatem: etiamſi a nobis vel aliquo prædeceſſorum noſtrorum, ſub quacumque verborum forma, generalem vel ſpecialem, aut liberam, abſolvendi aliquem vel aliquos a ſententiis hominis vel canonis, ſeu alias quomodolibet relaxandi, obtinuerint facultatem. Si quis autem ſine dictæ ſanctæ ſedis ſpeciali mandato, ex nunc obtinendo, contrarium forte præſumpſerit, tam abſolventem a prædictis ſententiis, ſeu relaxantem eaſdem, quam hujuſmodi abſolutionem vel relaxationem recipientem, in quacumque dignitate, præeminentia, ſtatu, vel ordine fuerint conſtituti, ex hac cauſa, excommunicationis vinculo innodamus: relaxationem etiam hujuſmodi ſententiæ, ſedi præfatæ

ſimiliter

Anno Christi 1282.

A ſimiliter reſervantes, mortis articulo dumtaxat excepto: & tunc niſi ſanitate recepta, infra tempus competens, juxta locorum diſtantiam, ad eandem ſedem venerint, ſuum humiliter recogniturі reatum, & ipſius ſedis beneplacitis parituri, relabantur in eaſdem ſententias ipſo facto. Ab iis vero mulieres in hoc tantum escipi volumus, ut ſi ſolum ratione præſtiti favoris in hujuſmodi ſententias forſan inciderint, poſſint per diœceſanos ſuos, juxta formam eccleſiæ, abſolutionis beneficium obtinere.

Ut autem hujuſmodi noſter proceſſus ad communem omnium notitiam deducatur: chartas ſive membranas proceſſum continentes eundem, in præſentis eccleſiæ ſancti Flaviani martyris appendi vel affigi oſtiis ſeu ſuperliminaribus faciemus, quæ proceſſum ipſum ſuo quaſi ſonoro præconio & patulo indicio pu-
B blicabunt: ita quod dicti Petrus rex Arragonum, & Palæologus, ac alii quos proceſſus ipſe contingit, nullam poſſint excuſationem prætendere quod ad eos talis proceſſus non pervenerit, vel quod ignoraverint eundem: cum non ſit veriſimile remanere quoad ipſos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur.

Actum apud Montem Flaſconem, ante prædictam eccleſiam S. Flaviani, in feſto dedicationis baſilicæ principis apoſtolorum, pontificatus noſtri anno II. ſub anno Domini MCCLXXXII. Indictione XI.

Anno Christi 1283.

*** Altera ſententia in Petrum Arragonum regem a Martino papa
C IV. lata, Urbevetere, XII. Kal. April. anno Dom. MCCLXXXIII.

Martinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei; ad certitudinem præſentium & memoriam futurorum.

De inſorgentis in regno Siciliæ fremitu tempeſtatis, quod execranda Panormitanæ rebellionis audacia inchoavit, & reliquorum Siculorum malitia Panormitanam imitata proſequitur, ad ſedem apoſtolicam infauſto rumore perlato: nos poſt proceſſum in hac Urbevetana civitate, in feſto Aſcenſionis Domini tranſacto noviſſime habitum, ad compeſcendam tem-
D peſtatem eadem, quia procellarum illius ſpiritus non ceſſabat, ſed per inſidias Petri regis Arragonum, quem ſtilo circa reges ſolito non deſcribi, ſubſcripta ejus demerita meruerunt, invaleſcere potius videbatur: ut ejuſdem regis, qui regiæ dignitati non deferens, & generis ſui claritati non parcens, dictorum rebellium ſe ducem conſtituit & aurigam, nequitia revelaretur apertius, & eccleſiæ Romanæ inſtantia contra eum evidentius appareret: pridem in feſto dedicationis baſilicæ principis apoſtolorum præterito, nuper in platea eccleſiæ S. Flaviani Montis Flaſconis Balneoregienſis diœceſis, præſente tunc multitudine numeroſa fidelium duximus recenſendum, qualiter felicis recor-
E dationis Innocentius papa IV. prædeceſſor noſter quondam Fridericum, &c. *Ut ſupra pag. 1187. ubi aſteriſcus ad marginem notatus eſt; uſque ad has voces,* abſolutionis beneficium obtinere, *hac ipſa pagina, lin.* 10.

Tantis itaque ac talibus, per præmiſſas monitiones, prohibitiones, & pœnarum comminationes, memoratis Petro regi Arragonum nepoti, rebellibuſque Siculis, miniſtris, complicibus, & ſatellitibus, & fautoribus eorundem, tanquam* apertis datis ſignificationibus ut a facie arcus fugerent, & ſe ab inſtantia recti judicii merita duritia liberarent: non humiliatum, ſed obduratum eſt in ſuis perverſitatibus inſipiens cor eorum. Nec enim acquieverunt monitionibus, nec

* f. tanquam apertis

Anno Christi 1283.

A probibitionibus paruerunt, nec comminationum horruere ſævitiam, nec ab earum inſtantia expaverunt: ſed eis contemptis, omnimodis ſuas non ſolum continuatione aggravaverunt nequitias, verum etiam multiplicationibus variis ampliarunt, ad alias partes regni Siciliæ extra ſæpe fatam inſulam conſtitutas hoſtiliter impetendas, ſuos, ſicut fertur, conatus nefarios extendentes.

Ne igitur tam juſtæ comminationes, fiant injuſtæ* ludibrio, ſi eorum juſtitia perſecutione debita fraudaretur; neve ſine vindicta gravis adeo creſcat inſania: dignum putavimus, ut memoratum Petrum nepotem regem Arragonum, tantamque ipſius proterviam ultrix ſententia proſequatur. Et ideo regnum Arragoniæ, cæteraſque terras regis ipſius, de fratrum noſtrorum conſilio exponentes, ut ſequitur, ipſum P. regem
B Arragonum eiſdem regno & terris, regioque honore, ſententialiter, juſtitia exigente privamus: & privantes, exponimus eadem regnum & terras occupanda catholicis, de quibus, & prout ſedes apoſtolica duxerit providendum, in dictis regno & terris ejuſdem, Romano ut præmittitur jure ſalvo: vaſſallos ipſius, quos, ut præmiſſa declarant, a juramento fidelitatis, ſi quo tenebantur eidem, jam abſolvimus, denunciantes penitus abſolutos, & denuo ab eodem & a quolibet fidelitatis vinculo & homagio expreſſius abſolventes, ac eoſdem P. quondam regem, Siculos, complices & fautores eorum, omneſque alios ſingulares qui prædictas monitiones, inhibitiones, & comminationes, damnabiliter contempſerunt, præmiſſæ excommuni-
C cationis; univerſitates vero, caſtra, civitates & loca cætera, denunciamus interdicti ſententiis ſubjacere; ipſos & ipſa ex cauſis eiſdem, & propter continuatam auctamque ipſorum contumaciam, ſimilibus ſententiis ſupponentes.

* f. juſto

Univerſis præterea Chriſti fidelibus, cujuſcumque conditionis, præeminentiæ, ſive ſtatus, etiamſi dignitate pontificali ſeu regia forſitan decorentur; & ſpecialiter archiepiſcopis, epiſcopis, aliiſque inferioris gradus prælatis, & perſonis eccleſiaſticis, religioſis cujuſcumque religionis aut ordinis, & ſæcularibus, ipſique P. quondam regi Arragonum, comitibus, vicecomitibus, baronibus, univerſitatibus civitatum, caſtrorum, cæterorumque locorum, ac univerſis in-
D colis & habitatoribus eorum regni & terrarum, quibus dictum P. tunc Arragonum regem privavimus, diſtrictius inhibemus, ne ipſe P. de dictis regno & terris ſe de cætero aliquatenus intromittat, neve cæteri ſupradicti, eidem P. dudum regi, vel aliis quibuſcumque contra dictas privationem & expoſitionem, perſequentes eaſdem (per quos dicta regnum & terras occupanda ſedes eadem providebit) tentantibus ſe opponere, aſſiſtant, vel qualitercumque faveant, ſive præſtent in hoc conſilium, auxilium vel favorem, publicum vel occultum, quacumque occaſione quæſita, vel prætextu alicujus homagii, vel cujuſcumque colligationis, confœderationis, ſocietatis, ſeu cujuſvis conventionis, aut jure contractæ hactenus, ſive in po-
E ſterum contrahendæ: etiamſi colligationes, confœderationes, ſocietates, & conventiones hujuſmodi, & alia ſupra dicta, pœnarum adjectionis, litterarum, vel juramenti, ſeu cujuſlibet alterius ſint vinculo firmitatis innexa. Nos enim colligationes, confœderationes, ſocietates, conventiones, cæteraque hujuſmodi præmiſſa, quoad hoc, de poteſtatis plenitudine diſſolvimus, juramenta ſuper illis præſtita pœnaſque propter ea promiſſas penitus relaxantes, & univerſos & ſingulos qui eas contraxerunt, ſe ad earum obſervantiam quantumcumque ſolemniter aſtringendo, ab ipſarum in præmiſſis obſervatione penitus abſolventes.

Specialiter autem archiepiſcopis, epiſcopis, & cæteris

ANNO CHRISTI 1283.

teris perſonis eccleſiaſticis, comitibus, vicecomitibus, baronibus, incolis, & habitatoribus ſupradictis earumdem regis Arragonum terrarum, prohibemus expreſſe, ne dictum P. olim regem Arragonum, pro rege vel domino recipiant vel habeant; neve ſibi obediant vel intendant, aut ipſi, vel alii pro eo, de redditibus vel obventionibus ſive juribus regalibus, ſeu ratione dominii debitis, reſpondeant. Alioquin memoratum P. quondam regem, & omnes ſingulares perſonas, cujuſcumque præeminentiæ, conditionis, aut ſtatus, eccleſiaſtici vel mundani, etiamſi regalis dignitatis honore præfulgeant, excommunicationis; civitates vero, caſtra, villas & loca cætera, necnon univerſitates ipſarum, quæ dictas inhibitiones vel earum aliquam præterire propria temeritate præſumpſerint, interdicti ſententiis, quas ex nunc ferimus, decernimus ſubjacere. Non obſtantibus quibuſlibet privilegiis vel indulgentiis, quibuſlibet imperatoribus, regibus, principibus, archiepiſcopis, ſeu quibuſlibet prælatis aliis, Ciſtercienſibus, Prædicatoribus, Minoribus, Hoſpitalariis, Templariis, ſeu religioſis aliis aut ſæcularibus perſonis, etiam in dignitate qualibet conſtitutis, civitatibus, caſtris, locis, communitatibus, collegiis vel quibuſvis univerſitatibus, ſub quacumque verborum forma vel expreſſione ab eadem ſede conceſſis; & quibuſlibet aliis indulgentiis ejus ſedis, per quas præſentis proceſſus effectus impediri valeat vel differri. Quæ quidem omnia privilegia & indulgentias, quoad hoc, omnino viribus vacuamus. Et nihilo minus contra hujuſmodi præſumptores, & ſpecialiter contra dictos prælatos, religioſos, comites, vicecomites, barones, incolas, habitatores, civitates, caſtra, villas, & alia loca, & univerſitates ipſorum, ad privandum eos, & ea, quibuſlibet privilegiis, indulgentiis, immunitatibus ſive gratiis, ipſis ab eadem ſede conceſſis, necnon terris, feudis & juribus, quæ a præfata Romana vel aliis quibuſcumque tenent eccleſiis, ſeu perſonis eccleſiaſticis, ac alias gravius ſpiritualiter & temporaliter, quando & ſicut facti ſuaſerit qualitas & expedire viderimus, prævia Divina gratia procedemus.

Ut autem hujuſmodi noſter proceſſus ad communem omnium notitiam deducatur: chartas ſive membranas, proceſſum continentes eundem, in majoris eccleſiæ Urbevetanæ appendi vel affigi oſtiis ſeu ſuperliminaribus faciemus: quæ proceſſum ipſum ſuo quaſi ſonoro præconio, & patulo indicio publicabunt: ita quod idem Petrus, vel alii quos proceſſus ipſe contingit, nullam poſtea poſſint excuſationem prætendere, quod ad eos talis proceſſus non pervenerit, vel quod ignorarint eundem: cum non ſit veriſimile remanere quoad ipſos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur.

Actum apud Urbemveterem, in platea dictæ majoris eccleſiæ XII. Kal. Aprilis, pontificatus noſtri anno ſecundo.

*** CONCILIUM PARISIENSE anno Domini MCCLXXXIV.

ANNO CHRISTI 1284.

CHronicon Dionyſianum ab optimo & eruditiſſimo viro Luca Dacherio editum, tomo II. Spicilegii, hac habet ad annum MCCLXXXIV. Eodem anno, tertia die octavæ B. Virginis Aſſumptionis, Ioannes Cholet apoſtolicæ ſedis legatus, apud Pariſius congregavit concilium: & advenit ibi maxima multitudo prælatorum. *Hoc tantum.*

*** SYNODUS NEMAUSENSIS circa annum Domini MCCLXXXIV.

ANNO CHRISTI 1284.

Ex codice MS. bibliothecæ Chiſianæ, cujus copiam Alexander VII. Pont. Max ad hanc editionem benigniſſime fecit.

Incipit liber ſynodalis eccleſiæ Nemauſenſis editus a domino B*. epiſcopo Nemauſenſi.

*Bertrando

QUoniam in ſacramentorũ collationibus, & animarũ regimine, cautela multiplex debet neceſſario adhiberi: idcirco nos B. miſeratione Divina epiſcopus Nemauſenſis, conſiderantes non ſine cordis dolore ſimplicitatem & inſufficientiam quorundam presbyterorum noſtræ diœceſis, quibus circa curam eis commiſſam diverſæ frequenter quæſtiones, & caſus periculoſi emergunt multipliciter, & occurrunt: ad inſtructionem, & vitæ reformationem clericorum, præcipue curam regentium animarum, atque laïcorum contra eccleſias & viros eccleſiaſticos etiam inſurgentium malitiam refrænandam, & ad procurandam eorundem ſalutem animarum: cum conſilio, & aſſenſu venerabilium fratrum noſtrorum, præpoſiti, & capituli Nemauſenſis, quædam utilia & neceſſaria ſub certis titulis in hoc contenta opere ſub compendio notavimus: quæ de diverſis collecta autoritatibus & ſtatutis, aut ſunt de jure, aut rationi conſona, atque juri. In hoc igitur opere:

Primo tractatur de Baptiſmo. Secundo de Pœnitentia. Tertio de ſacramento Euchariſtiæ. Quarto de Miſſarum celebratione. Quinto de veneratione eccleſiarum. Sexto de alienatione rerum eccleſiaſticarum, & obligatione ipſarum. Septimo de vita, & honeſtate clericorum. Octavo de teſtamentis. Nono de ſepulturis. Decimo de decimis, & primitiis. Undecimo de ſponſalibus, & matrimonio. Duodecimo de ſententia excommunicationis, & interdicti; & quomodo infirmis abſolutionis beneficium ſit impendendum. Decimotertio de perjuris, & pœna ipſorum. Decimoquarto de Iudæis. Decimo quinto & ultimo quædam ponuntur capitula, & præcepta, ſpeciales rubricas ſeu titulos non habentia. Et quia longum eſſet ad plenum tractare de materiis ſupradictis, ea quę pro majori parte ad contentioſam juriſdictionem & cauſarum ſtrepitum pertinent, omittentes, in ſubſequentibus ſpecialiter tractabimus de iis, quæ ad regimen eccleſiarum, & curam pertinent animarum.

Verum quia prodeſt parum ſtatuta promulgari, & mandata fieri, niſi ad eorum obſervationem arctentur improvidi tranſgreſſores: idcirco nos prædictus epiſcopus Nemauſenſis diſtricte præcipimus & mandamus, ut clerici noſtræ diœceſis in ſacris ordinibus conſtituti, & maxime eccleſiarum rectores, & capellani habentes curam animarum, hæc ſtatuta præſentia, & prohibitiones ſynodales, frequenter legant, & diligenter intelligant, & obſervent: ut ſi ſuper his eos delinquere contigerit, ſe non poſſint poſtmodum per ignorantiam excuſare; ſcituri pro certo quod tranſgreſſores hujuſmodi pœna debita puniemus. Et quæ de infraſcriptis, fuerint clericis intimanda, eis per rectores, & parochiales preſbyteros intimentur: & ea quæ tangunt laicos, eiſdem laicis, diverſis temporibus & diebus, ſecundum quod opus fuerit, intimentur. Et ibi maxime ubi eſt populi multitudo: ut ſic clerici in bonis moribus & honeſtis actibus informentur, & laici ab eccleſiarum & clericorum gravaminibus refrænentur.

ANNO CHRISTI 1284.

De Baptiſmo.

A QVoniam Baptiſmus omniũ ſacramentorum janua eſt, & etiam fundamentum, merito de ipſo hic primitus eſt tractandum. Præcipimus itaque, ut infans quã cito natus fuerit, ſi periculum mortis ſibi immineat, ita quod preſbytero nequeat præſentari, a circumſtantibus maſculis, ſi præſentes fuerint, baptizetur in aqua calida, vel frigida, non in alio liquore, & in vaſe mundo, ligneo, vel lapideo, vel quolibet alio. Vel ſi vas haberi non poſſit, fundatur aqua ſuper caput baptizãdi, & dicantur verba, quibus debet aliquis baptizari. Vel ſi maſculi præſentes non fuerint, a circumſtantibus fœminis baptizetur, etiam a patre, vel a matre, ſi alii non fuerint a quibus valeat baptizari. Sed quamdiu fuerint, a patre, vel a matre B nullatenus baptizetur. Et ſi ea neceſſitate, a patre proprio vel a matre infans fuerit baptizatus, matrimonio inter eos in ſua firmitate manente nulla propter hoc pœnitentia injungetur baptizanti, qui ex hoc potius debet commendari. Si vero malitioſe pater, vel mater baptizavit, vel catechiſmo, ſeu in confirmatione tenuerit infantem uxoris ſuæ ex alio viro procreatum: matrimonio ut dictum eſt in ſuo robore permanente ad nos tranſmittatur, de tanto exceſſu a nobis pœnitentiam ſuſcepturus. Si autem caſu, vel ignorantia illud accidit, non ſunt propter hoc in aliquo puniendi. Ne vero propter imperitiam laicorum, infans abſque forma debita baptizetur: diſtricte præcipimus, ut frequenter admoneant, & inſtruant plebẽ C ſuam, ut cum ex neceſſitate prædicta aliquem baptizari contigerit, hanc formam in traditiona ipſius baptiſmi cum diligentia ſtudeant obſervare. Sed * ut infantem ter injungendo in aqua baptizans dicat ſic: Petre, vel Martine, ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen. Si tamen una tantum immerſio facta fuerit, erit nihilo minus baptizatus: & licet proprium nomen infanti non fuerit impoſitum: licet etiam paternum, vel maternum non habuerit, nec dictum fuerit, ego: dum tamen infantem immergendo in aquam, a baptizante dictum fuerit, baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Amen. Idem dicimus, ſcilicet infantem baptizatum eſſe, ſi baptizans dicat: Baptizo te in nomine Chri- D ſti. Quod tamen non eſt laicis exprimendum, ne a forma prædicta ſtatuta per eccleſiam recedatur. Si quis autem ſe ipſum baptizaverit, talem non eſſe baptizatum eccleſia judicabit, eo quod formam baptizandi non ſervavit a Domino traditam qui dicit, baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Scilicet ipſe etiam Dominus ſe ipſum non baptizavit, ſed potius ab alio, ſcilicet a ſancto Ioanne Baptiſta, voluit baptizari. Et idcirco talis eſt denuo ab alio baptizandus: quamvis ſi continuo decederet, ad cæleſtem patriam protinus evolaret propter ſacramenti * fidẽ, etiãſi non propter fidei ſacramentum. Si tamen tanta copia aquæ haberi non poſſit, ut infans in ea totaliter mergi poſſit: cum ſcu- E tella, vel ſcypho, vel alio vaſe, aliqua quãtitas aquæ ſuper infantem effundatur a baptizante, & effundendo dicat baptizans: Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Et erit baptizatus infans.

* Corr. ſcilicet inf. ter immergẽdo

* Vulgo in ſcholia, vorum ſacramenti.

Hæc omnia ſupra dicta, ſi quando a laicis baptizetur, præcipimus in neceſſitatis articulo obſervanda: ſed neceſſitate ceſſante, omnibus laicis, & etiam clericis, niſi fuerint in preſbyteros canonice ordinati, catechiſmum faciendi, baptizandi, atque in Dominicis diebus exorcizandi, & mortuos ſepeliendi, interdicimus poteſtatem. Suſtinentes quod diaconi & ſubdiaconi poſſint prædicta facere, ubi ſacerdos non eſt præſens vel ea facere nõ poteſt, & neceſſitatis articulus noſcitur imminere. Cũ vero ſecundũ formã prædictam infans in neceſſitate a laico fuerit baptizatus: præcipimus, ſi ſupervixerit, ut preſbytero, quam citius fieri poterit, præſentetur, qui inquirat ſolicite, qualiter fuerit baptizatus: & ſi forma prædicta non fuerit ſervata, faciat catechiſmum, & baptizet infantem juxta eccleſiæ formam.

A Si autem * dubitaverit an legitime fuerit baptizatus, quia forte baptizans non recordatur ad plenum de verbis in baptiſmo prolatis, vel circumſtantes diſcordant, vel forte infans expoſitus inventus eſt juxta eccleſiam vel alibi, nec habetur certitudo, vel aliud ſignum utrum ſit baptizatus, vel non: in his caſibus faciat ſacerdos catechiſmum, & baptizet eum ſub his verbis: ſi baptizatus es, non te baptizo, ſed ſi baptizatus non es, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen. Sed in tali dubio ſtatur unius teſtimonio, ſi plures teſtes haberi non poſſint. Si vero infans a laico baptizatus, mortuus fuerit antequam preſbytero præſentetur, & preſbyter dubitaverit an fuerit in baptiſmo debita forma ſervata: ſi de hoc certificari non poſſit, in tali dubio infans B debet in cœmeterio eccleſiaſtico ſepeliri. Et idem credimus poſſe fieri, quando expoſiti juxta eccleſias, vel alibi mortui reperiuntur, nec de baptiſmo ipſorum poteſt haberi aliqua certitudo. Si autem in baptiſmo infantis a laico baptizati, & mortui antequam preſbytero præſentetur, inventum fuit formam debitam non fuiſſe ſervatam; vel infantem expoſitum, & mortuum inventum, conſtitit per ſcripturam, vel per alia ſigna, baptizatum non eſſe: non debet in cœmeterio eccleſiaſtico ſepeliri.

Ad hæc ſi ſacerdos invenerit, infantem a laicis juxta formam eccleſiæ baptizatum, ita quod non ſit de hoc aliquatenus dubitandum: non rebaptizet, nec faciat catechiſmum, ſed inungat eum in pectore & inter ſcapulas C oleo benedicto, ſecundum illam interrogationem, abrenuncias, & tunc dicendo, *Ego te linio*, &c. Tutius enim eſt, licet non neceſſarium, quod fiat prædicta unctio. In hoc caſu inungat etiam eum chriſmate ſacro in vertice, dicendo orationes, quæ dicuntur poſt baptiſmum, & faciendo alia, quæ poſt baptiſmum fieri conſueverũt, ſicut in libris baptiſmalibus continetur. Si vero infanti pro baptiſmo ad presbyterum apportato non poteſt propter mortis periculum ſecure fieri catechiſmus: baptizet eum presbyter incontinenti, dimiſſo catechiſmo, & inungat eum oleo benedicto, & chriſmate ſacro: & alia quæ fiunt poſt baptiſmum, ſicut ſuperius continetur.

Prohibemus autem diſtricte, ne in patrinum aliquis D regularis admittatur, nec aliquis alius, qui excommunicationis vel interdicti eſt ſententia ligatus, vel qui non eſt baptizatus, vel etiam confirmatus. Tamen ſi aliquis de prædictis patrinus fuerit, nõ nocet aliquid baptizato. Præcipientes ut in catechiſmo, & baptiſmo, & confirmatione, unus tantummodo ſit patrinus, hoc eſt, unus in quolibet ſacramento. Si vero per negligentiam ſacerdotis, vel per errorem, infantem inungi contigerit oleo, loco chriſmatis: nihil propter hoc iteretur, ſed caute ſuppleatur quod incaute fuerat prætermiſſum, & illa unctio chriſmatis tantum fiat, quando per negligentiam vel errorem fuerat prætermiſſa. Si autem chriſmate loco olei inunctus fuerit baptizandus, nihil propter hoc ite- E retur, nec fiat unctio olei prætermiſſa, quia in chriſmate, quod ex oleo fit & balſamo, oleum continetur.

Diſtricte etiam præcipimus, ut fontes cooperti, mundi, & nitidi teneantur: & quod chriſma, & oleum ſacrum, ſub fideli cuſtodia, & clavibus adhibitis teneantur. Præcipientes, ut ſingulis annis in hebdomada ſancta, presbyteri parochialiũ eccleſiarũ, per ſe ipſos, vel diaconũ, ſeu ſubdiaconum, vel clericos adultos, chriſma novũ & oleũ, a nobis vel archipresbyteris noſtris ſuſcipiãt, ſicut eſt cõſuetũ. Sed antequã chriſma novũ & oleũ ſuſcipiant, vetus chriſma & oleum effundant infra fõtes eccleſiæ baptiſmalis, & ampullas ſuas diligẽter abluãt in eiſdẽ, & denuo * chriſmate & oleo per totũ annum inungant pueros baptizandos. Et ſi forſan contigerit, oleũ vel chriſma deficere: incõtinenti mittãt ad archipresbyteros pro chriſmate & oleo: & ſi ab eis haberi non poſſunt, vel abſq; periculo expectari, ſi aliquid reſidui fuerit, admiſceãt presbyteri cũ illo reſiduo olei vel chriſmatis aliud oleũ non cõſecratũ, & ex eis unctiones faciãt ſupradictas.

* ſ. de novo chr.

ANNO CHRISTI 1284

Anno Chriſti 1284.

Diſtricte autē præcipimus, & ſub pœna excōmunicationis officii, & beneficii, mandamus, ut quocumque tēpore, & quacūque hora diei, vel noctis, ſacerdos pro baptiſmo & pœnitentia fuerit requiſitus, omni occaſione & mora poſtpoſitis, ad conferendū ea exhibeat libenter ſeſe paratū. Verumtamē ſi propriam capullam propter paupertatē, vel aliam quamcumque cauſam, non habuerit, vel habere nequiverit: baptizandus, capulla etiam alia, cum qua alius baptizatus fuerit, quā ſacerdos præcipue gratis exhibeat, baptizetur. Si vero matre in partu laborāte infans extra ventrem matris tantū caput emiſerit, & in tanto periculo infans poſitus naſci nequiverit: infundat aliqua de obſtetricibus aquam ſuper caput infantis dicendo, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen. Poſtremo quoniā frequenter contingit matrem in puerperio decedere, & partus in matricis viſceribus adhuc creditur eſſe vivus: ex quo pro certo mulierem mortuam eſſe conſtitit, ſi partum credant vivere obſtetrices, aperiatur mulier per aliquem, vel per aliquā, ſine mora, & partus ſi vivus fuerit baptizetur. Et ut quilibet ad hoc ſe exhibeat promptiorē, quicumque aperiendo mulierem partum procuraverit baptizari, in remiſſionem ſibi proficiat peccatorum, & hoc per eccleſias annis ſingulis publicetur. Si autē partum cum matre ſimul mori contigerit, ſine apertione in cœmeterio eccleſiaſtico tumuletur.

De Pœnitentia.

POenitētia eſt, ut ait Ambroſius, mala præterita plangere, & plangenda non committere. Omnis autē pœnitens vere debet dolorem habere de peccatis commiſſis, & voluntatem & propoſitum iterū non peccandi. Sunt enim in vera pœnitentia principaliter neceſſaria tria, videlicet cordis cōtritio, oris confeſſio, ſi confitēs loquitur, & operis ſatisfactio juxta poſſe: alioquin vere nō eſt vera pœnitentia, ſed ſimulata potius, atque ficta. Confeſſio vero eſt corā ſacerdote vera declaratio, ſeu revelatio peccatorū. Et quia poſt lapſum peccati eſt neceſſaria vera pœnitentia ad ſalutē: ſtatutū eſt, quod omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquā ad annos diſcretionis pervenit, omnia peccata ſua ſolus confiteatur fideliter ſaltem in anno ſemel proprio ſacerdoti, & injunctā ſibi pœnitentiā ſtudeat pro viribus adimplere (quod & de clericis, ſcilicet quod cōfiteātur proprio ſacerdoti, in cujus parochia cōmorantur, diſtricte præcipimus obſervari) alioquin vivēs, ſive clericus fuerit, ſive laicus, ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, & moriens Chriſtiana careat ſepultura. Et hoc ſalutare ſtatutū publice in eccleſiis annis ſingulis proponatur. Si quis autē clericus, vel laicus, alio ſacerdoti juſta de cauſa voluerit ſua confiteri peccata: licentiā præſens poſtulet, & obtineat ab ipſo ſacerdote. Præcipientes diſtricte, ne aliquis presbyter ſuper hoc requiſitus, præſumat alicui malitioſe licentiā hujuſmodi denegare. Notandū tamē eſt, quod in quinque caſibus ſine licentia proprii ſacerdotis, poteſt aliquis alieno presbytero cōfiteri. Primus eſt cum epiſcopus hoc alicui ſpecialiter delegavit. Secūdus cū quis peccat in aliena parochia, & de illo peccato ſacerdoti illius parochiæ confitetur. Tertius ſi cauſa domicilii, ſe duxerit ad aliam parochiā transferendū. Quartus eſt cum vagabundus circumit. Quintus cum imminet ſibi mortis periculū, & non poteſt habere propriū ſacerdotē, in quo caſu poſſunt etiā laico* confiteri. Verū quoniā periculoſum eſt valde, moram facere in peccato: præcipimus quod parochiales presbyteri frequenter moneant plebes ſuas, ut ad confeſſionē veniāt quā cito poterunt poſt cōmiſſum peccatū, & hoc propter incertitudinē horæ mortis; item quia in extrema ægritudine vix poteſt aliquis de peccatis nedum pœnitere, ſed nec etiā cogitare, quia, ut ait Ioannes, cum ægritudine opprimeris vis aliud potes cogitare quā ſentis, & illuc rapitur intentio mentis, ubi eſt vis doloris. Debet autē ſe ipſum confitens accuſare, non alium, nec perſonā nominatim exprimere, cum qua peccavit, nec ſacerdos quærere: niſi peccati circumſtantia talis eſſet, quod alius non poſſet confiteri peccatū, ut ſi cognovit matrem, ſororem, filiā, vel hujuſmodi qui non poſſet ſe ipſum aliter liberare. Item non debet confiteri per nunciū, nec per ſcripturā, ſed viva voce, ore proprio, & præſentialiter, ut qui per ſe peccavit, per ſe ipſum confiteatur, & erubeſcat. Item non debet confiteri verbis, vel nominibus peccatorum ſeu criminum, palliatis, ſed quodlibet peccatum ſuo proprio nomine quantumcunque turpe exprimat, & etiā circumſtantias quantumcumque turpes, ut ſic tota peccati ſanies expellatur. Debet etiam confiteri ſingula peccata, quæ commiſit, diſtincte & ſeparatim, non confuſe, nec etiam in tranſcurſum. Si qui vero confitentium ſurdi fuerint, cæci, vel muti: inducat eos presbyter, prout melius poterit, ad contritionem & pœnitentiam, verbis, nutibus, atque ſignis exprimendam. Nullus autem presbyter, vel ſacerdos ſæcularis, vel regularis, cui a nobis animarum cura commiſſa non fuerit, parochianum alterius ad confeſſionem rapiat, etiam de licentia proprii ſacerdotis, abſque noſtra licentia, & aſſenſu, niſi neceſſitatis articulo imminente, aut parochiali ſacerdote in ægritudine conſtituto, vel niſi tanta eſſet parochianorū multitudo, quod ad confeſſiones audiendas parochialis ſacerdos ſufficere non valeret: concedimus, quod tunc poſſit de licentia proprii ſacerdotis. Diſtricte vero præcipimus, quod illi, qui confeſſiones audierint, in loco patenti audiant confitentes, non in occulto, & præcipue ſi fuerint mulieres. Debet ergo ſacerdos ſolicitudinē diligentem adhibere, ne, dum audit confeſſiones, in faciem reſpiciat confitentes, & præcipue mulieres: ſed ſi cappam habeat indutam capucium, indutum in capite teneat, & etiam inclinatum. Et ſi peccatum horribile intellexerit, non ſpuat, non faciē neque caput avertat, aut retorqueat huc illucque, aut ſignum aliquod, aut nutum faciat, ſed nec aliquod verbum proferat, per quod abominari peccatorem, vel peccatum videatur, ne peccator rubore vel verecundia confuſus, peccata reliqua, vel ſimilia, timeat revelare. Cum vero peccator primo ad ſacerdotem venerit, quærat ab eo, ſi non ſibi notus, utrum parochianus ejus, & ſi dixerit quod non, quærat ab eo utrum venerit de licentia proprii ſacerdotis; & ſi reſponderit, quod non, dicat ei, frater non debeo te audire, vade ad tuū ſacerdotem. Si autem ſit parochianus ejus, vel venerit de licentia ſui epiſcopi, vel proprii ſacerdotis: quærat primo ab ipſo utrum aliqua excommunicationis ſententia, vel interdicti, ſit ligatus. Et ſi dixerit quod ſic, dicat ei, frater non audiam te niſi prius fueris abſolutus: & ſi occulte excommunicatus fuerit, occulte dicat ei; ſi autem publicum fuerit eum excommunicatum eſſe, publice pœnitētiam denegabit, quia nullus excommunicatus, vel interdictus, debet recipi ad pœnitentiam, niſi prius faciat ſe abſolvi. Si vero dixerit ſe non eſſe excommunicatum, vel interdictū, debet eum primo interrogare presbyter, utrū ſciat, *Pater noſter, Ave Maria, Credo in Deum*: & ſi neſciat moneat eum, ut addiſcat. Deinde admoneat eum familiariter ac benigne, ut omnia peccata ſua confiteatur humiliter, nec ob verecundiam celet aliquod peccatum, vel timore, quia non eſt homini locuturus ſed Deo, cujus perſonam ipſe presbyter repræſentat, qui non vult mortem peccatoris, ſed ut magis convertatur, & vivat, & dicendo ſibi quod ipſe ſacerdos eſt*, & quod ipſe confitens non poteſt tot, & tanta commiſiſſe peccata, quin alii majora & plura cōmiſerint, & quod illi, qui bene pœnitent, magis poſtea diligūtur a Deo, ſicut patet in B. Petro, Paulo, Latrone, Maria Magdalena, & multis aliis: & tota cæleſtis curia gaudet de pœnitentia peccatoris, quia gaudium eſt angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiā agente. Dicat etiā: Cōfiteor frater, quia homines ſumus, & ſine peccato in hoc mūdo eſſe non poſſumus. Nā ſi vere confeſſus fueris, & contritus, & proponis amplius non peccare, Deus ſine dubio tibi remittet culpam, & ego autoritate Dei abſolvam a pœna. Si autem nolueris confiteri in hac vita, confiteberis in alia invitus in conſpectu angelorum, amicorum, inimicorum, & damnaberis in perpetuum. Deinde confeſſionem ejus audiat diligenter, qua audita incipiat interrogare, ſi vult alia peccata dicere

* nō abſolvi

* Deeſt peccator

Anno Chriſti 1284.

Anno Christi 1284.

dicere ſolicitando eum, ut cogitet ſtudioſe ne peccatũ aliquod prætermittat, quod ſi dimidiaret dividendo peccata inter diverſos ſacerdotes, vel celando, vel omittendo ſcienter aliquod mortale peccatum, ſibi talis pœnitentia vel confeſſio non prodeſt. Et ſi peccator dixerit ſe non alia habere confiteri, incipiat interrogare ordinate & diſcrete cõfitentẽ, ita quod interrogationibus faciẽdis, ad peccata ſpecialia, vel ſpeciales circũſtãtias, nõ deſcẽdat: quia multi forte propter multas interrogationes in his peccarẽt, quæ neſcirẽt aliter cogitare.

Interroget igitur ſacerdos confitentem, ſi aliquando tentetur ad peccatum aliquod faciendum, & qua tentatione, & qualiter tentationi reſiſtat, & ſic indirecte aperiet confitens peccatũ ſuum, quod celabat. Item interroget ſi exerceat officiũ aliquod, & ſi dixerit quod ſic, interroget de circumſtantiis pertinentibus ad officium quod dixerit ſe habere. Si regularis fuerit, interroget eum ſpecialiter de tribus ſubſtãtialibus circũſtantiis regulæ, ſcilicet ſi obediat in omnibus licitis & honeſtis ſuo ſuperiori, & an ſit proprietarius, & an cuſtodiat caſtitatem. Item de ſimonia, utrum receptus fuerit pecunia mediante, vel ſi conſenſerit quod aliquis alius reciperetur per ſimoniam. Itẽ an loquatur in locis prohibitis, & horis indebitis, & utrum in capitulo reſiſtat, vel contradicat malitioſe, cum eſt aliquid ordinandum, vel faciendũ. Circa clericos ſæculares, interroget utrum commiſerint ſimoniã pro ſe ipſis, vel pro aliis, ſeu alii pro ipſis. Item de mercatura, & aliis quæ pertinent ad avaritiam, & cupiditatẽ. Item de dilapidatione ſi habeat beneficium eccleſiaſticum, & utrum de pecunia de rebus * acquiſita emerit aliquas poſſeſſiones nomine proprio, vel nomine conſanguineorum ſuorũ, & utrum bona eccleſiaſtica expenderit in uſus licitos & honeſtos. Item utrũ interſit Divinis officiis, nocturnis pariter & diurnis, præcipue in eccleſia in qua eſt prælatus. Item de irregularitate: item de ludo alearum, & talorum. Circa principes, caſtellanos, & milites, & eorum bajulos, interroget, an fecerint, vel fieri fecerint conſtitutiones ſeu præcepta contra eccleſiaſticã libertatem, & an bonam reddiderint juſtitiam cuilibet cõquerenti, & an homines ſibi ſubditos gravaverint indebitis talliis, collectis toties, vel quoties. Item de rapinis. Circa mercatores burgẽſes, & alios miniſtrales quærat ſacerdos de mendacio, dolo, uſura, pignoribus, & baratis, & de injuſtis põderibus, & menſuris. Circa agricolas, interroget de furto, maxime circa decimas, & primitias, tributa, quartas, & taſcas, & de eradicatione terminorum, & de occupatione alienarum terrarum. Item de talis, & incendiis. Circa mercenarios, bubulcos, ſerviẽtes, paſtores, & perſonas ſimiles, quærat ſacerdos, an fideliter cuſtodiant res dominorũ ſuorum, & utrum fideliter ſe habeant in operibus, & ſervitiis ſibi impoſitis.

* *Deeſt, eccleſiaſticis. vel aliquid ſimile.*

Item interroget quemlibet confitentem prout ſecundum conditionem perſonæ viderit faciendum. Scilicet de perjurio, invidia, odio, detractione, de ſuperbia, & utrum injuſte habeat, vel detineat alienũ. Item de fornicatione, adulterio, & inceſtu. Et ſi dixerit, ſe peccatũ incontinentiæ commiſiſſe, quærat utrũ peccaverit cum monacha conſecrata, vel non conſecrata, vidua, virgine, ſeu corrupta, Chriſtiana, Iudæa, vel Saracena, & utrũ in loco ſacro, vel non ſacro, & an in diebus Dominicis, vel feſtivis, & temporibus jejuniorum, & utrum unam cognoverit, vel plures, & quoties, & an in aliis peccatis alios invitaverit, vel induxerit ad peccandum: ut ſic omnibus cum diligentia inquiſitis, & conſideratis peccatoris circumſtantiis intelligat presbyter quale peccatori præbere debeat conſilium, & cujuſmodi remedium adhibere, quærendo ab ipſo an proponat amplius non peccare, & agere condignam pœnitentiam de commiſſis; & ſi reſpondeat ſe a peccatis abſtinere non poſſe, aut nolle, vel quod a quibuſdã vult abſtinere, & in aliquibus remanere, ejus confeſſionem ſacerdos de-

A bet nihilo minus audire, & ei de peccatis confeſſis conſilium exhibere: ſed antequam det ei conſilium, ſibi exprimat diligenter, quod ſi totus mundus ſuus eſſet, & pauperibus erogaret, & in pane, & aqua jejunaret toto tẽpore vitæ ſuæ, nil ſibi proficeret ad vitã æternã conſequendã, quamdiu in peccato commiſſo remanebit, vel voluntate & propoſito peccatũ iterum committendi: nec ipſe ſacerdos eum abſolvere poteſt ab aliquo peccato, niſi de omnibus pœniteret, & haberet propoſitum iterum non peccandi: & hoc ſæpius dicat monendo ipſum dulci, pio, ac ſuavi eloquio, ut de omnibus pœniteat, & abſtineat in futurũ, & exprimendo ipſum timorem de die judicii, & pœnas perpetuas quas in inferno, niſi veram egerit pœnitentiam, perpetuo ſuſtinebit.

Anno Christi 1284.

Si autem ad veram confeſſionẽ, & pœnitentiã, ipſum B inducere nequiverit, debet ei de peccatis confeſſis in hunc modũ conſilium exhibere: Frater, dico & conſulo, quod jejunes, ores, & eleemoſynas facias, & alia bona. Dicat ei etiam, quod licet dicta bona, quæ ipſe ſibi pro peccatis confeſſis conſulit facienda, non ſint ei fructuoſa ad vitã æternã habendam cum in peccato commiſſo remaneat vel voluntate peccandi: ea tamen conſulat facienda, ut per ipſa bona quæ faciet, dignetur Dominus cor ejus ad veram pœnitentiam illuſtrare, & ne diabolus in eo tantã habeat poteſtatẽ, quantã haberet, ſi mala continue exerceret. Et facta confeſſione generali, ſcilicet *Confiteor Deo*, non abſolvat eum a peccatis, ſed dicat ei quod recedat, & faciat juxta conſiliũ ſibi datum. Dicat etiã ei quod non recipiat corpus Chriſti quandiu C in peccato remanebit cõmiſſo, vel voluntate, & propoſito peccatum iterum faciendi. Caveat tamẽ ſacerdos in quantũ poterit, ne inducat in deſperationis periculũ.

Si autme de omnibus confitetur, & pœnitet, & propoſitum habet in poſterum abſtinere, conſideret ſacerdos, an tale peccatum inter alia confeſſus fuerit, propter quod ad epiſcopum ſit mittendus. In quo caſu ad epiſcopum ipſum mittat, ſi poteſt: ſin autem, impoſita ſibi pœnitentia de illo, & de aliis peccatis confeſſis, conſideratis peccatoris circumſtantiis, & peccati: & licet ſecundum canones pro quolibet peccato mortali ſeptennis eſſet regulariter pœnitentia injungenda, ſacerdos tamen injungat minorẽ, vel majorem prout ſecundum quantitatem peccati, & contritionem, & qualitatem peccatoris, ſaluti ejus viderit expedire.

D Ut autẽ poſſit ſacerdos cũtraria cõtrariis curare, imponat pœnitentiã ipſi peccato per contrariũ reſpondẽtem: ut ſi peccaverit per ſuperbiam, injũgat ei orationem, & ſuadeat humilitatem. Si per avaritiam, injungat eleemoſynarum largitatem. Si per guloſitatem vel nimiam comeſtionem, abſtinentiam ciborum. Si peccaverit per luxuriam, injũgat ei jejunium, orationem, peregrinationem, diſciplinas, & alias carnis macerationes. Si tamen talis luxurioſus, ſenex, & dives fuerit, & dixerit ſe jejunare non poſſe: aggravabit eum ſacerdos orationibus, eleemoſynis, & relevabit jejuniis. Si autem peccator fragilitatem alleget, & recuſet recipere aſperitatem pœnitentiæ, quam ſacerdos vult ſibi imponere, debet primo ſacerdos inducere ut animum habeat paratũ ad omnem ſatis- E factionem, oſtendendo ſibi magnitudinem peccatorũ, quæ ſibi confeſſus eſt, & quot, & quanta perdidit bona, propter illa quæ commiſit peccata, quæ omnis recuperabit per pœnitentiam. Si vero non poſſit inducere ad pœnitentiã pro ſuo arbitrio ſibi imponendã, imponat talem ei ſatisfactionem, ſeu pœnitentiã cum voluntate ipſius peccatoris, quam ſimiliter velit, & poſſit portare, ne forte peccet poſtea deterius, pœnitentiã infringẽdo.

Impoſita ſibi pœnitentia, & facta generali confeſſione, ſcilicet *Confiteor Deo*, dicat Pater ſic: Ego injungo tibi talem pœnitentiam propter peccata quæ confeſſus es. Et ponens manus ſuper caput ipſius, dicat: *Indulgentiam abſolutionẽ & remiſſionem omniũ*

peccatorũ tuorum tribuat omnipotẽs Dominus: Et ego te **A** abſolvo aotoritate domini oostri Ieſu Chriſti, & beatorum apoſtolorũ Petri & Pauli, & officii mihi cõmiſſi, ab iis peccatis, quæ confeſſus es, & aliis oblitis. Item dicat ei quod ſi reducentur aliqua alia peccata poſtea ad memoriam, quæ non fuerit confeſſus, redeat ad eum, & confiteatur. Circa infirmos non eſt taliter procedẽdum, quia non debet eis ſacerdos pœnitentiam injungere, ſed tantum innoteſcere, ſeu declarare dicendo ſic cum ejus peccata audiverit: Si tu eſſes ſanus, pro tot peccatis quæ commiſiſti, & confeſſus es, deberes tot annis pœnitere: ſed quia tu es infirmus, non impono tibi pœnitentiam, ſed injungo tibi quod ſi de hac infirmitate te mori contigerit, facias tantum dari pauperibus, vel piis locis, loco prædictæ pœnitentiæ, vel facias **B** Miſſas celebrari, vel illud fieri. Si tamen convalueris injungo tibi talem pœnitentiam. Et his dictis, imponat manus ſuper caput ejus, & abſolvat eum a peccatis ſuis ſicut dictum eſt de ſano. Si vero infirmus petierit ſacerdotem pro pœnitentia recipienda, vel aliqua alia ſigna pœnitentiæ fecerit, & interim dum ſacerdos veniret, obmutuit infirmus, vel factus eſt amens, aut freneticus, ſacerdos veniens, ſive ad notum infirmi, ſive ad teſtimonium eorum qui audierunt ipſum petentem pœnitentiam vel presbyterum, vel alia ſigna pœnitentiæ facientem, debet ei quidquid humanitatis vel conſolationis poterit, impendere, abſolvendo eum, & reconciliando, orationes dicendo, & crucis oſculum, ſi præſens crux fuerit, ſibi dando. **C**

Qualiter autem abſolvi debeat infirmus in mortis articulo conſtitutus per proprium ſacerdotem, vel per alium, ſi proprius haberi non poſſit ſacerdos, infra in tractatu de ſententia excommunicationis continetur. Sane conſiderandum eſt diligenter, quod quædam ſunt peccata, de quibus nullus poteſt vere pœoitere, niſi reſtituat, vel emendet, ſi poteſtatem habeat emendandi, videlicet rapina, furtum, ſacrilegium, incendiũ, uſura, & indebita extorſio talliæ, quæſtæ, vel touttæ. Item retentio cenſus quarti, quinti, contra voluntatem dominorum quibus debentur. Item damna data contra juſtitiam, & generaliter cujuſlibet alienæ rei ſcienter indebita detentio. Et in his omnibus præcipien- **D** dum eſt pœnitenti quod incontinenti ſatisfiat juxta poſſe. Et ſi peccata occulta fuerint, occulte præcipiendum eſt pœnitenti: & talis occulta reſtitutio debet fieri per ipſum ſacerdotem, vel aliquam religioſam perſonã ſuppreſſo nomine pœnitentis. Si autem non habet pœnitens rem, quam debet reſtituere, neque mobilia, vel etiã immobilia, unde cõmoda incontinenti ſatisfacere poſſit, vel licet habeat, non eſt tamen præſens nec eſſe poteſt ille, cui facienda eſt reſtitutio, & appareat vere pœnitẽs, & contritus, & proponat ſatisfacere cum poterit ei pœnitẽtia injungatur; & ſi talis fuerit infirmus, præcipiat ſuis heredibus, quod illi ſatisfaciant pro eodẽ **E** ſi de illa infirmitate contigerit ipſum mori. Omnibus autem pœnitentibus ſanis, vel infirmis, qui tenẽtur aliis ſatisfactionem facere, ſeu emendã, eſt ſolicite intimandũ quod non excuſantur, nec liberantur ab illo peccato præcipiendo ſuis heredibus quod reſtitutionẽ faciant pro ipſis, vel emendã, niſi ipſi principales raptores, uſurarii fures, ſeu alienarũ rerum detentores illiciti, in toto vel in parte faciant reſtitutionem vel emendam, ſi eam facere poſſunt commode, ſicut ſuperius cõtinetur. Tenetur enim raptor, ſeu alienæ rei detentor ad reſtitutionem, tenentur etiam ejus heredes qoantom hereditas ipſius ſufficere poteſt, ſi ad reſtituendum fuerit neceſſaria hereditas tota. Tenentur etiam ad reſtitutionem omnes illi, qui ſcienter rem raptam, vel alienã emerunt eum mala fide, ſcilicet animo ſibi retinendi eam domino ſuo, nec taliter ementes poſſunt recuperare, ſeu petere precium, quod dederunt pro ipſa, nec poſſunt recuperare, ſeu retinere expenſas, ſi quas fecerant

A ipſam rem cuſtodiendo, vel meliorando, & hoc propter malam fidem, quam habuerunt emendo. Debet etiam reſtitui res aliena, ſive rapta, nõ deteriorata: ſed ſi deteriorata fuerit, vel caſu fortuito perierit, vel reſtitui non poſſit, reſtitoatur integre quantum valeat cum omni utilitate, quam coofecuti ſunt ex ipſa re; ſi cum mala fide, ot dictum eſt, pervenerit ad eoſdem. Sed facta reſtitutione integraliter ab uoo, cæteri liberantur quantum ad reſtitutionem domino faciendam: ſed nihilo minus debent agere pœnitentiam juxta arbitrium ſacerdotis, quia rem alienam fraudulenter, & invito domino tenuerunt. Facienda eſt autem domino rei reſtitutio, vel ejus heredibus, ſi poterunt inveniri: ſed ſi diligenter inquiſiti, & expectati non inveniuntur, vel ignorantur, **B** tunc cum conſilio ſacerdotis pœnitentialis, res illa diſtribuatur in pias caoſas, & maxime in pauperum ſuſtentationem, pro anima illius cujus fuerit res illa. Verum ſi perſona ſcitur cui eſt ſolutio, vel reſtitutio faciẽda; ſed ſi tamen eſt in remotis partibus, nec ſperatur qood debeat redire; mittatur ei ſi commode fieri poſſit, & ſecure: alioquin pro anima ejus cum conſilio eccleſiæ pauperibus erogetur, & hoc fiat ſi res ſit modica, quæ reſtitui debet in expenſis: ſi res eſt magni valoria mitti debet in expenſis detentoris ad illuos abſentem coi eſt reſtitutio facienda. Qui vero invenit pecuniam vel aliam rem in via vel alibi, debet eam reddere illi, qui eam perdidit, ſi eum potuerit iovenire: & ſi neſcit **C** cujus fuerit, publicetur per ſacerdotes in eccleſiis, & in locis quibus eſt inventa; & ſi diu expectatus non invenitur cujos fuerit, pauperibus pro anima illius, cujus fuerit, erogetur. Si autẽ aliquis voluntarius, & cauſa cupiditatis, lucratus fuerit aliqua in ludo, qood reſtituat ſibi eſt in pœnitentiali judicio injungendũ. Caveat autem omnino ſacerdos, ne verbo, aut ſigno, aut alio quolibet modo prodat, ſeu revelet aliquatenus peccatorẽ: ſed ſi prudentiori conſilio indiguerit, illud abſque ulla expreſſione perſonæ caute requirat: quoniã qui peccatum in pœnitentiali judicio ſibi detectum vel dictum præſumpſerit revelare, non ſolũ deponetur, verum etiã in arctum monaſterium detrudetur ad perpetuam pœnitentiam peragendam. Præcipimus autẽ quod nomi- **D** na illorum omnium, qui peccata ſua confeſſi fuerint, ſcribentur ſingulis annis a propriis capellanis, qui confeſſiones audierint eorumdem, ut de ipſis poſſint laudabile teſtimonium perhibere. Item præcipimus medicis corporum, ut infirmos ante omnia moneant, & inducant, quod medicos advocent animarum, ut poſtquam fuerit infirmo de ſpirituali ſalute proviſum, ad corporalis medicinæ remedium ſalubrius procedatur. Et ſi qois medicorum hoc non ſervaverit, ſupponatur eccleſiaſtico interdicto, quouſque ſatisfecerit competenter: ſub intimatione aoathematis eiſdem medicis prohibentes, ne quis eorũ aliquid pro corporali ſalute infirmo ſuadeat, quod in periculo animæ convertatur.

E Coocedimus autem ex gratia, ut ſacerdotes, & rectores parochialium eccleſiarum noſtræ diœceſis alios ſacerdotes ejuſdẽ diœceſis, ſi viciniores fuerint ſuis eccleſiis, ſibi poſſint eligere confeſſores, prout ſaluti animarum ſuarum viderint expedire, & præcipue archidiaconos, archipreſbyteros, fratres Minores, & Prædicatores, quibus ſcilicet fratribus licentiam cõcedimus, qoando venerint ad eccleſias cauſa prædicationis, confeſſionis clericorum, & laicorũ oostræ diœceſis, poſſint audire, & eis injungere pœnitẽtias ſalutares. Præcipiẽtes quod nomina eorum, quorũ confeſſiones audierint, dicant, vel in ſcriptis reddant in Quadrageſima ſaltẽ, & in Adventu Domi. parochialibus ſacerdotibos, ut de parochianorum ſuorũ ſacerdotes pœnitentiis valeant eſſe certi. Volumus tamen, & præcipimus quod quando dicti fratres cauſa confeſſionis audiendæ acceſſerint ad infirmos, de ſalute animæ ipſorum tractent cum parochialibus ſacerdotibus, prout viderint expedire. Nolumus

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1184.

mus tamen quod prædicti fratres, confeſſiones infirmorum audiant abſque licentia proprii ſacerdotis, niſi tamen infirmis mortis periculum immineret, quam ſcilicet licentiam eis præcepimus liberaliter concedendam. Item nolumus quod dicti fratres teſtamentis ipſorum infirmorum interſint, niſi ſacerdos proprius præſens eſſet, vel in expectatione ipſius ſacerdotis periculum immineret. Cæterum licet ſacerdotes poſſint facere commutationes jejuniorum, vel alterius pœnitentiæ ab ipſis impoſitæ circa parochianos ſuos, diſcrete tamen, & propter juſtam cauſam votorum tantum commutationes per eos fieri prohibemus* cum noſtra licentia ſpeciali, quia in eis eſt cum majori providentia procedendum. Diſtricte etiam prohibemus, ne aliquis ſacerdos provincialis inducat aliquem confitentem ad votum emittendum ſeu promiſſionem faciendam de non committendis peccatis, &maxime de illis quæ non poſſunt de facili evitari, ſicut quidam presbyteri faciunt aliquando hoc fieri indiſcrete. Nam contra votum, ſeu promiſſionem peccando dupliciter fiunt rei, & culpabiles apud Deum, & ideo gravius ſunt puniendi.

* *Add.* niſi

Iſti ſunt caſus in quibus pœnitentes ad epiſcopum ſunt mittendi.

SI quis confitebitur ſe credere aliquam hæreticam pravitatem. Item ſimoniacus quocumque modo commiſerit ſimoniam. Item clerici excommunicati majori excommunicatione, vel interdicti, aut ſuſpenſi qui ante abſolutionẽ Divina officia celebrarunt, ſcilicet Miſſam cantando, evangelium, epiſtolam, vel alias horas canonicas dicendo, faciendo principaliter officium ſuum in eccleſia. Item clerici per ſaltum promoti aliquo ordine prætermiſſo. Item clerici, qui ab alieno epiſcopo ſe fecerunt ordinare noſtra licentia non obtenta. Item incendiarii. Item illi qui ſuos filios occiderunt ſtudioſe, vel etiam negligenter. Item illi, qui tractaverunt in malos uſus Euchariſtiam, ſeu chriſma. Item illi, qui tractaverunt facto verbo, conſenſu, vel alio modo, homicidium. Item ſacrilegi, & violatores eccleſiarum. Item illi, qui luxuriam expleverunt cum matre, ſorore, vel aliqua conſanguinea ſua, vel uxore fratris, vel cum ſanctimoniali conſecrata, vel non conſecrata. Item illi, qui in eccleſia luxuriam commiſerunt. Item illi, qui cum Iudæa, vel Saracena, vel bruto animali coire auſu nefario præſumpſerunt. Item mulier quæ de adulterio concepit infantem quem maritus credit eſſe ſuum, propter quem legitimi liberi fraudantur hereditate paterna. Item illi, qui cum mulieribus aliquid faciunt propter quod fecerint abortivum, mulier etiamſi hæc fecerit vel ſibi fieri procuraverit tranſmittatur. Item illi, qui contra aliquos falſum tulerint teſtimonium in aliquibus cauſis. Item illi, qui contractis ſponſalibus cum aliquibus præſtito juramento, & non diſſolutis poſtmodum, contrahunt cum aliis ſponſalia, vel matrimonium, contra juramentum prius temere veniẽdo. Item qui excommunicati vel nominatim interdicti a quocumque judice, ingerunt ſe Divinis in eccleſia ante abſolutionem invito proprio ſacerdote, nec ad monitionem ſacerdotis volunt exire de eccleſia, Divinum officium perturbantes. Item illi, qui in cœmeterio eccleſiaſtico præſumunt ſcienter excommunicatorum corpora ſepelire. Si vero prædicti confitentes, ad mandatum & monitionem ſacerdotis ad nos venire noluerint, in ſuis peccatis & duritia remanentes, & peccata occulta fuerint: eis a ſacerdotibus pœnitentia injungatur; & nihilo minus ſacerdotes poſtmodum cum poterunt commode a nobis, vel a fratribus Prædicatoribus, vel Minoribus, ſuper hoc habeant conſilium, & requirant. Si autem manifeſtum fuerit aliquem commiſiſſe aliquod peccatum de prædictis, ad nos mittatur, nec ei ab aliquo presbytero de illo peccato manifeſto pœnitentia injungatur ſine noſtra licentia ſpeciali, niſi ſenex fuerit, vel corporali impedimento detentus, ſeu in mortis articulo conſtitutus.

De ſacramento Euchariſtiæ, & Extrema unctione.

QUia poſt receptam pœnitentiam, infirmis atque ſanis, & præcipue Paſchali tempore, exhiberi conſuevit Euchariſtiæ ſacramentum: ideo de ſacramento Euchariſtiæ ſequitur hic tractatus. Ne propter incuriam ſeu negligentiam ſacerdotum, Divina indignatio gravius inardeſcat: diſtricte præcipimus, quatenus a ſacerdotibus Euchariſtia in loco ſingulari mundo, & clavi firmato, ſemper honorifice collocata, devote ac fideliter conſervetur. Sacerdos vero quilibet in eccleſia Euchariſtiam ſemper habeat paratam, quam in qualibet hebdomada præcipimus renovari in hunc modum: videlicet quod ſacerdos duas vel plures, ſi opus fuerit, conſecret hoſtias, quarum unam recipiat, & ea recepta incontinenti ante receptionem ſanguinis recipiat reſervatam, & in loco illius quam ſervaverat ponat noviter conſecratas, & poſtea recipiat ſanguinem, & alias receptiones ſicut mos eſt in eccleſia Nemauſenſi. Et quando ab infirmo, vel confeſſo fuerit requiſitus, ſtatim eum communicet, ne ſine communione moriatur, quam etiam ſub honeſto habitu, cruce, lumine, ſquilla, procedentibus, & ſub poſito mundo velamine, ipſe ſacerdos per ſe, & nunquam per alium ferat, & referat caute, & manifeſte, ante pectus, cum omni reverentia & honore: ut ex hoc apud omnes fides & devotio augeatur: prohibentes diſtricte, ne aliquis qui non ſit in presbyterum ordinatus, Euchariſtiam communicantibus præbeat. Diaconus tamen hoc facere poteſt de licentia ſacerdotis, ubi idem ſacerdos hoc per ſe non poteſt facere, vel quia abſens eſt presbyter, & neceſſitatis articulus noſcitur imminere, & in hoc ultimo caſu non eſt neceſſaria licentia ſacerdotis. Volumus etiam & mandamus, ut quilibet fidelis poſtquam confeſſus fuerit ad minus in Paſcha reverenter ſuſcipiat ſingulis annis Euchariſtiæ ſacramentum, niſi forte de proprii ſacerdotis conſilio, ob aliquam rationabilem cauſam ad tempus ab ejus receptione duxerit abſtinendum: alioquin vivens ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, & moriens eccleſiaſtica careat ſepultura: præcipientes, ut ſacerdotes vinum purum habeant paratum in eccleſia, quod ſtatim tribuant populo poſtquam receperint corpus Chriſti, prohibendo communicantibus ne a præſentia ipſorum ſacerdotum recedant, donec de vino aliquantulum biberint, & diligenter abluerint os ſuum. Sacerdotes autem habentes curam animarum, ante communionem parochianos ſuos moneant publice in eccleſia diebus illis, in quibus eſt generalis communio facienda, ne aliquis in peccato mortali conſtitutus, occulto vel manifeſto, præſumat accipere corpus Chriſti. Et ſi videant vel ſciant aliquem in mortali peccato conſtitutum, paratum communicare: trahant ipſum ad partem, & eum ſevere moneant ne communicet ullo modo, niſi prius de illo peccato contritus fuerit, & confeſſus: dicentes ſibi, quod ſi taliter communicaret, in damnationem animæ ſuæ redundaret. Et ſi monitus noluerit abſtinere non debet ei publice communio denegari. Si a ſolo ſacerdote, nemine alio præſente, communionem petet: non eſt audiendus, ſed potius repellendus. Verumtamen ſi peccatum fuerit manifeſtum, & non eſt de ipſo confeſſus: vere ante ſatisfactionem condignam debet ei manifeſte & publice communio denegari. Manifeſtum autem intelligimus in hoc caſu, quod poteſt ſufficienter & legitime probari per teſtes idoneos contra ipſum, præcipue ſi de illo pec-

Anno Christi 1284.

peccato fuerit per ſententiam condemnatus vel ſponte confeſſus in judicio, vel fuerit adeo manifeſtum ſeu notorium per rei evidentiam, quod nulla poſſit tergiverſatione celari. Et hæc eadem in oſculo crucis dicimus, & volumus obſervari, cum in die Veneris ſancti ab omnibus generaliter adoratur. Hoſtias autem de alio, quam de puro, & mundo, & electo grano frumenti, fieri prohibemus. Caveat autem ſacerdos, ne aliquid de ſanguine Chriſti extra calicem cadat. Quod ſi per negligentiam ejus acciderit, & in tabula ſtillaverit, lingua lambatur, & tabula radatur. Si vero non fuerit, comburatur, & cinis infra altare, ſi fieri poteſt, vel juxta altare abſcondatur: & quadraginta diebus ille cui acciderit pœniteat. Si vero ſuper altare ſtillaverit ſanguis, & tangat tantummodo pānum primum, ita quod non tranſeat ad ſecundum, ſorbeat miniſter ſtillā incontinenti, ſi fieri poteſt, & tribus diebus pœniteat: & ſi ſtilla uſque ad ſecundum pannū pervenerit, tantum pœniteat quatuor diebus; ſi autem ad tertium pannum pervenerit, novem diebus pœniteat; & ſi ad quartum pannum pervenerit viginti diebus pœniteat: & linteamina, quæ tetigerit ſtilla ſanguinis, tribus vicibus, & tribus aquis, miniſter, ſeu presbyter, vel diaconus tantum, abluat calice ſuppoſito, & aqua ablutionis juxta altare recondatur. Si quis per ebrietatem, vel nimiam comeſtionem evomuerit Euchariſtiam, ſi laicus eſt, quadraginta diebus pœniteat; ſi clerici fuerint, vel religioſi, vel diaconi, vel presbyteri, ſeptuaginta diebus pœniteant: & ſi per infirmitatis cauſam evomuerit, ſeptem diebus pœniteat.

Qui chriſma, vel euchariſtiā reliquerit incaute in loco clavibus nō firmato, & clavibus fideliter nō cuſtoditis, tribus mēſibus debet ab officio ſuſpendi. Et ſi per ejus incuriā, ſeu negligentiam mus, vel aliud animal comederit, ultra tres prædictos menſes quadraginta diebus pœniteat. Si vero aliqua enormia, ſeu nefaria inde fieri contigerit, graviori ſubjaceat ultioni. Ubicumque autem dicitur quadraginta, vel octuaginta, ſeu pluribus, vel paucioribus diebus pœniteat, ſic debet intelligi, ut per omnes illos dies aliquam pœnitentiam agat ſecundum arbitrium imponentis. Si hoſtia inventa fuerit ſub palla altaris, & dubitetur utrum fuerit conſecrata, dicimus quod ſacerdos in fine Miſſæ poſt receptionem ſanguinis poteſt eam recipere, & idem dicimus de aliqua parte hoſtiæ, ſi ita inventa fuerit in altari, & dubitatur utrum fuerit conſecrata.

De unctione vero extrema, quæ fit infirmis a presbytero oleo infirmorum, hic non tractatur, quia de modo inungendi infirmos, & orationibus tunc dicendis, inſtruitur quilibet ſacerdos per libros eccleſiarum juxta conſuetudinem eccleſiæ Naumauſenſis. Verumtamen iterari poteſt, quoties aliquis graviter infirmatur, & ab infirmo unctio poſtulatur.

De celebratione Miſſarum.

Quia inter Divina officia Miſſarum ſolemnitates propter excellentiam, & reverentiam corporis & ſanguinis Ieſu Chriſti, cum omni humilitate & devotione ſunt ab univerſis presbyteris celebranda: prohibemus ſub pœna ſuſpenſionis, ne quis ſacerdos Miſſam cantare præſumat, niſi prius plene expleverit officium Matutinum. Nec extra eccleſiam in oratorio privato, vel in domo, Miſſam celebret ſine noſtra licentia ſpeciali. Nullus quoque, poſt cibum potumque minimum ſumptum, audeat celebrare.

Sacerdos vero poſtquā Miſſam incepit, nō præſumat dimittere imperfectā, niſi repētina infirmitate & intolerabili fuerit occupatus: & tunc ſi alius ſacerdos præſens fuerit, qui non celebraverit, per ipſum inceptum officium compleatur, qui debet officium incipere ubi noſcitur dimiſiſſe. Si vero neſcitur ubi alius dimiſerit quia defecit forſitan in ſecretis: incipiat a capite ſecretorum. Verumtamen ſi ſecundus ſacerdos præſens non fuerit, quacumque hora diei uſque ad Nonam haberi poterit, quæ primus ſacerdos dimiſit, ſecundum doctrinam quæ ſuperius eſt expreſſa, poterit ſupplere. Si autam ſacerdos uſque ad Nonam haberi non poterit, remanebit officium non completum.

Anno Christi 1284.

Præcipimus etiā quod in calice magis de vino, quā de aqua ponatur, & quod ſacerdos poſtquā totum acceperit corporis & ſanguinis Chriſti ſacramentum, duas receptiones faciat juxta conſuetudinem eccleſiæ Nemauſenſis. Videlicet primam de vino puro tantum, ſecundam de vino, & aqua, & cum iſta ſecunda ſimul perfundat digitos ſuper calicem, & poſtea recipiat; niſi cum eodem die aliam Miſſam debuerit celebrare, quia tunc non debet niſi ſanguinem, quod ſi faceret, celebrationem ſecundam impedit.

Prohibemus ne Miſſa niſi cum vino puro poſſit & aqua, & calice aureo vel argenteo, vel etiam ſtanneo, aliquatenus celebretur, nec quiſquam celebrare præſumat in corporali ſerico, aut tincto, ſed in puro linteo ab epiſcopo conſecrato, quia corpus domini noſtri Ieſu Chriſti in ſindone linea & munda ſepultum fuit.

Illud autem diſtrictiſſime prohibemus, ne aliquis in mortali peccato conſtitutus Miſſam celebret, niſi prius confeſſus fuerit expreſſe & nominatim de illo peccato, ſi ſacerdotem inveniat, cui valeat confiteri. Si vero non poſſit alium ſacerdotem habere, cui confiteatur, non celebret: niſi neceſſitas immineat quæ ſine gravi ſcandalo nequeat præteriri, ut ſi dies feſtivus advenerit, & populus jam convenerit ad Divina, vel corpus alicujus parochiani defuncti præſens ſit in eccleſia, vel nubentes ad eccleſiam convenerint matrimonium contracturi: propter quæ ut ſcandalum evitetur, ipſum oporteat celebrare. In ipſis vero caſibus ſi veram cōtritionem habeat ſacerdos de illo peccato mortali, in quo eſt conſtitutus, & proponat quam cito poterit, confiteri alio ſacerdoti: credimus, magiſtrorum noſtrorum ſententiis inhærendo, quod valeat celebrare. Sed ſi eam contritionem non haberet, nec propoſitum confitendi, celebrare in his caſibus non præſumat: quantamcumque neceſſitatem, vel ſcandalum videat imminere. Si autem ſacerdos, poſtquam Miſſam inceperit, reducat ad memoriam ſe commiſiſſe aliquod peccatum mortale, de quo non fuerit confeſſus, & de quo antequam Miſſam inciperet non recolebat, nec habebat ſacerdotem, cui incontinenti valeret confiteri: perficiat miniſterium jam inceptum. Si tamen contritionem habeat de illo peccato, & proponat quam cito poterit confiteri. Si vero contritionem veram non habeat, nec propoſitum confitendi, & nondum verba confeſſionis, ſeu conſecrationis expreſſerit, videlicet, Hoc eſt corpus meum, dimittat officium inceptum, quia tunc ipſum implere non debet. Si autem poſt conſecrationem reducat ad memoriam primo illud peccatum mortale, indiſtincte compleat officium quod incepit, & contriſtetur, atque doleat, quia tarde pœnitet, & confiteatur quam cito poterit habere copiam ſacerdotis. Si pollutio in ſomnis ex infirmitate, ſeu ſuperfluitate naturæ, alicui advenerit, non eſt a celebratione Miſſæ ideo abſtinendum, niſi ob devotionem vellet aliquis abſtinere, quia in hoc caſu nullum eſt peccatum, cum magis pati, quam agere videatur. Si vero ex intemperantia, vel potatione nimia acciderit, honeſtum eſt, non tamen neceſſarium, quod a celebratione Miſſæ abſtineat illa die, ſi nulla fuerit neceſſitas quare debeat celebrare, quia in hoc caſu eſt tantum veniale peccatum: niſi nimia crapula vel potatio ex prava conſuetudine conſueverit provenire, & tunc quouſque fuerit confeſſus tenetur a celebratione Miſſæ neceſſario abſtinere, quia tunc reputatur

catur

ANNO CHRISTI 1284

tatur peccatum mortale. Si autem contigerit ex turpi imaginatione præcedenti vel inhoneſta confabulatione,& illicita:tenetur a celebratione & perceptione Euchariſtiæ abſtinere quouſque contritus fuerit, & confeſſus,ſi habere poterit copiam ſacerdotis, quia in hoc caſu eſt peccatum mortale. Et licet in duobus his caſibus, poſt contritionem & confeſſionem factam non teneatur a celebratione Miſſæ neceſſario abſtinere: honeſtum tamen eſt quod a celebratione Miſſæ abſtineat illa die, maxime ſi non fuerit neceſſitas quare debeat celebrare. Si vero habere non poterit copiã ſacerdotis,contritionem tantum habuerit,& propoſitũ confitendi: celebret,ſi neceſſitas fuerit, ſicut dictum eſt & diſtinctum ſuperius de alio presbytero peccatore,quoniam neceſſitatis articulus noſcitur imminere.

Nullus ſacerdos in altari, in quo epiſcopus Miſſam cantaverit,eodem die Miſſam cantet. Prohibemus autem diſtricte ne aliquis ſacerdos duas Miſſas celebret una die. In die tamen natali Domini idem ſacerdos tres Miſſas poterit celebrare. Aliis vero diebus poteſt in caſibus infra ſcriptis cantare duas Miſſas,ſcilicet unam de die, & aliam pro defunctis, videlicet propter neceſſitatem nuptiarum. Item in Paſcha,& Pentecoſte, & in feſto Aſcenſionis Domini & S. Ioannis Baptiſtæ,& omnium Sanctorum,& in feſto Apparitionis Domini. In iſtis ſolemnitatibus, & feſtivitatibus ſupra proxime dictis, ſi omnes parochiani ad unam Miſſam ſimul non poſſunt convenire, eo quod in diverſis locis habitant diſtantibus ab eccleſia,& remotis,ſicut eſt in montanis,nec ſunt in eccleſia duo ſacerdotes, & dicta prima Miſſa poſtmodum parochiani venientes poſtulent Miſſam aliam ſibi dici, poterit tamen * ſacerdos Miſſam aliam celebrare. Tamen ſi in prima Miſſa poſt receptionem corporis Chriſti & ſanguinis, profuſionem acceperit, non debet ſecundam Miſſam in prædictis caſibus celebrare, Caveant ſacerdotes,ne primam Miſſam de die dimittant in magnis locis & populoſis celebrare, propter aliam quæ non ſit de die illa: hoc ſalvo,quod de officio beatæ Mariæ ſingulis hebdomadis celebrando a nobis noſcitur conſtitutum. Studeant etiam horas ſuas dicere juxta eccleſiam Nemauſenſem.

* *leg.* poterit tum

De veneratione eccleſiarum.

QUia quidam clerici eccleſias ſic exponunt ſupellectilibus,& arſinis ipſius,& etiam alienis,ut potius domus laicorum,quam Dei baſilicæ videantur: idcirco firmiter prohibemus, ne hujuſmodi ſupellectilia ſeu arſinæ, in eccleſiis admittantur,niſi propter bellum,aut incendia repentina, ſeu alias neceſſitates urgentes,ad eas oporteat habere *,ſic tamen,ut neceſſitate ceſſante res in loca priſtina reportentur. Ligna,ſeu lapides eccleſiarum, in aliis uſibus non ponantur, niſi in uſibus ædificio,vel reparatione alterius eccleſiæ,vel hoſpitalis,ſeu clauſtri, dormitorii,vel in clauſura cœmeterii,ſeu in alio honeſto ædificio ad opus clericorum eccleſiis ſervientium deputato. In laïcorum autem ædificiis ſeu uſibus non ponantur. Et idem obſervetur de veſtimentis, cortinis, & cæteris eccleſiaſticis ornamentis: præcipientes,ut eccleſiæ vaſa,altaris corporalia,pallæ altaris, veſtimenta miniſtrorum,munda & nitida conſerventur. Ad corporale autem lavandum habeatur proprium vas,in quo nihil aliud fiat,& lavetur per ſacerdotem, aut diaconum tantum, & aqua ablutionis in eccleſia ubi conculcari non poſſit, recondatur. Veſtimenta,& ornamenta miniſtrorum, eccleſiarum cruces,& calices benedicti,conſecrari debent per epiſcopum,antequam Divino officio deputentur,nec poſt benedictionem debent a laicis contrectari. Corporale, aut pallæ altaris,& veſtimenta miniſtrorum eccleſiæ,ſi fuerint vetuſtate conſumpta, & in

* *f.* recurſũ habere,

A aliis uſibus eccleſiaſticis non ſunt apta,comburantur, & cineres eorum in eccleſia recondantur, ubi nullus tranſitum faciat, ne introeuntium pedibus conculcentur. Prohibemus, ne laici in eccleſia, vel extra,ad proceſſionem vel ad aliud Divinum officium utantur veſtibus benedictis, nec laici qui neſciunt cantare, vel legere,infra cancellos in choro cum clericis ſtent,vel ſedeant,dum Divina officia celebrantur: maxime ubi ſunt impedimento clericorum,non poſſunt laici in choro commorari. Nec aliqua fœmina, ſeu monialialis * alia ſæcularis, præſumat presbytero dum celebrat miniſtrare,vel juxta altare, vel infra cancellos ſedere,dum Divina officia celebrantur. Item prohibemus ne in eccleſia conſecrata, ſanguinis aut ſeminis effuſione polluta,priuſquam per epiſcopum reconciliata B fuerit,Divina officia celebrentur. Si vero in eccleſia non conſecrata hæc fieri contigerit, aqua per presbyterum exorcizata protinus aſpergatur, priuſquam in ea Divina officia celebrentur; eſt tamen,quã cito fieri poterit,conſecranda. Si autem in cœmeterio hæc fieri contigerit,ante reconciliationem per epiſcopum factam non ſepeliantur in ea corpora defunctorum. Diſtricte etiam prohibemus ut nullus præſumat ædificare eccleſias, capellas, oratoria, hoſpitalia, vel alia loca religioſa,in diœceſi Nemauſenſi, ſeu altare erigere in eccleſia conſecrata, ſine noſtra licentia ſpeciali: præcipientes,ut quælibet eccleſiæ noſtræ diœceſis,calicem argenteum habeant cum patena,& alia vaſa pulchra & nitida, Divino officio neceſſaria, atque C apta. Item inhibemus,ne judices ſæculares,vel ballivi, officiales,ſeu nuncii curiæ ſæcularis,in eccleſiis cauſas, lites,contentiones,ſeu placita audiant laicorum,nec in ipſis eccleſiis vel cœmeteriis præſumãt aliqui choreas ducere,vel facere,vel dicere cantilenas. Item ſub pœna excommunicationis præcipimus,quod nullus laicorum,ſeu officialium curiæ ſæcularis,aliquem hominem,vel bona ejus,ſeu res de eccleſia,cœmeterio,hoſpitali, vel domo religioſa,extrahat violenter, quantumcumque gravia maleficia *, niſi publicus latro, vel nocturnus fuerit, depopulator agrorum,ſeu qui homicidium, vel mutilationem membrorum in ipſis eccleſiis,vel earum cœmeteriis cõmittere non verentur, qui niſi per eccleſias ad quas fugiunt, crederent D ſe defendi, nullatenus ipſa maleficia in ipſis eccleſiis, vel cœmeteriis,fuerant commiſſuri. In aliis autem caſibus confugientes ad eccleſias,vel prædicta loca religioſa,cum rebus ſuis in eis exiſtentibus, a rectoribus & clericis eccleſiarum defendantur,nec ab aliquo extrahantur ſine noſtra licentia ſpeciali.

* *f.* aut alia ſæc,

* *Deeſt* fecerit,

De alienatione rerum eccleſiarum, & obligatione ipſarum.

PRohibemus diſtricte,ne quis prior,ſeu rector eccleſiarũ noſtræ diœceſis, calicem, libros eccleſiaſticos,veſtimenta ſacerdotalia, ſeu alia ornamenta eccleſiaſtica,aut res mobiles aut arſinas domus, aut immobiles, ut domos, terras, vineas, prata,ſeu quaſlibet alias poſſeſſiones,cenſus,quartas,taſcas, uſatica, & ſimilia ad eccleſias pertinentia,præſumant permutare, E vendere,dare,permutare in emphyteuſim, ſeu in acap. * concedere, vel quocumque alio modo alienare, abſque noſtra licentia ſpeciali. Quod ſi fecerit,contractus non habeat firmitatem, & rem alienatam ipſi eccleſiæ reſtituere compellantur: diſtricte præcipientes, quod ea quæ cum noſtro conſilio, occaſione venditionis,ſeu permutationis, vel alienationis rerum eccleſiaſticarum *, habeant firmitatem,vel recepta in eccleſiarum utilitatibus committantur: prohibentes, ne in ipſis eccleſiis præſumat aliquis titulum alicui aſſignare ſine noſtra licentia ſpeciali. Sed nec ad ipſas eccleſias ad collationem noſtram ſpectantes, vel

* *Deeſt* aliquid

res,

ANNO CHRISTI 1284.

res, ſeu poſſeſſiones earum, aliquod *fidem habendo, vel alio modo obliget pro debitis alienis, nec etiã pro ſe ipſo, ſine noſtra licentia ſpeciali, ultra centum ſolid. Turonenſ. quantitatem. Quod ſi fecerit, ad ſolutionem talium debitorum, ultra quantitatem prædictam, ſucceſſor vel eccleſia nullatenus teneatur: niſi creditor manifeſte * pecuniam in utilitatem eccleſiæ fuiſſe converſam: tunc enim volumus, & diſtricte præcipimus, quod in ſolidum perſolvat, & hoc per eccleſias publicetur, ne creditores valeant defraudari. Prohibemus ne rector, ſeu prior alicujus eccleſiæ, per ſe vel per alium, emat de pecunia ratione eccleſiæ acquiſita, poſſeſſiones, ſeu redditus ſuo nomine, ſeu etiam alieno: ſed ad opus eccleſiæ emat, & ipſius nomine eccleſiæ faciat confici inſtrumenta. Qui autem contra prædicta fecerit, tanquam fur & ſacrilegus punietur, & pœnam amiſſionis ipſius beneficii poterit merito formidare. De iis autem & ſuper his quæ ſub dominio, & juriſdictione eccleſiarum, clerici & laici tenent ad opus eccleſiarum, & nomine earundem, rectores earum, ſi nondum factum eſt, faciant fieri recognitiones, & publica inſtrumenta, ut ſic in futurum eccleſiarum utilitatibus caveatur. Verum quia conſiderandum eſt, & procurandum ſtudio vigilanti, ut honor, & reverentia exhibeatur eccleſiis univerſis, & præcipue illis a quibus redditus percipimus & proventus: diſtricte præcipimus, ut priores & rectores eccleſiarum noſtræ diœceſis, in ædificiis, reparationibus ipſarum, & domorum etiam earundem, in libris, ornamentis, & aliis Divino cultui neceſſariis, juxta facultates eccleſiarum ſtudeant, cum opus fuerit, taliter ſe habere, quod eorum exemplo ad hoc cæteri invitentur, & fidei devotio augmentetur: maxime cum priores & rectores earum ad hoc cogi poſſint, & debeant, ſecundum canonicas ſanctiones.

* Corr. aliquam

* Add. oſtendat vel quid ſimile.

A B C (margin letters)

De vita, & honeſtate clericorum.

VT clericorum mores & actus in melius reformentur, continenter & caſte vivere ſtudeant clerici univerſi, præſertim in ſacris ordinibus conſtituti ...... in conſpectu Dei omnipotentis, puro corde ac mundo corpore valeant miniſtrare. A crapula, & ebrietate omnes clerici abſtineant diligenter, nec officia ſeu commercia ſæcularia exercere præſumant, D maxime inhoneſta: ſed nec poſſeſſiones in pignus recipiant: in vinitis *joculatoribus, & hiſtrionibus non intendant, & tabernas prorſus evitent, niſi cauſa neceſſitatis in itinere conſtituti: ad aleas & taxillos non ludant, nec hujuſmodi ludis interſint, nec ad luctas laicorum accedant: coronam & tonſuram habeant congruentem, ſe in officiis eccleſiaſticis, & aliis bonis ſtudiis cum diligentia exercendo: pannis rubeis, aut viridibus, necnon manicis conſutitiis, aut ſotularibus roſtratis vel cordellatis, non utantur, nec frænis, ſellis, pectoralibus deauratis: enſes non deferant, nec cultellos acutos, nec lanceas, ſeu falſones, niſi forte ex cauſa probabili tuitionis, ſeu guerræ. E Prohibemus diſtricte ne clerici fœminas ſecum teneant, de quibus ſuſpicio incõtinentiæ poſſit eſſe. Sed *rectores eccleſiarum matrem, ſorores, amitam, vel alias conſanguineas juvenes, ſecum in domibus eccleſiarum tenere præſumant: & alibi, ſi pauperes fuerint, eis neceſſaria, ſi voluerint, ſubminiſtrent. Quicumque autem clericorum manifeſte ſecum tenuerit concubinam, ipſo jure ab officio eccleſiaſtico noverit ſe ſuſpenſum, ita ut Miſſam non cãtet, nec evangelium legat, nec epiſtolã, nec in choro ſtet cum aliis clericis, qui Divina officia celebrant. Sub pœna excommunicationis inhibemus diſtricte, ne clerici, per ſe truncationes membrorum faciant, aut indicent inferendas, licentiam *ſanguinis dictando, vel etiam proferendo, aut ſcribendo, nec in loco, in quo

* ſ. divinis

* Corr. nec

* Corr. ſententiam

A talia exercentur, dum fiunt, intereſſe præſumant. Nullus quoque clericus in ſacro ordine conſtitutus aliquam chirurgiæ artem exerceat, quæ ad uſtionem, vel inciſionem inducat, nec tabellionis fungatur officio in curia ſæculari. Nulli clerici beneficiati, aut in ſacro ordine conſtituti, procurationes, ſeu bailias villarum, aut judicaturas ſæcularium principum, recipere aut tenere præſumant, aut procuratores exiſtere quorumlibet laicorum, vel tutores, curatores, ſeu advocati in curia ſæculari, niſi pro ſe ipſis, & eccleſiis ſuis, & perſonis miſerabilibus & conſanguineis ſuis. Hæc etiam omnia univerſis religioſis & ſacerdotibus diſtrictius inhibemus, præcipientes ut clerici, & præcipue ſacerdotes, ſine rationabili cauſa & probabili, mercata ſeu nundinas non frequentent, & tunc incedant in decenti habitu, & honeſto. B Qui vero parochialem habet eccleſiam, non per vicarium, ſed per ſe ipſum deſerviat in ordine, quo ipſius eccleſiæ onus requirit, in ipſa perſonaliter reſidendo, ſicut jura præcipiunt & requirunt: inhibentes diſtricte, ne ſacerdotes, vel ii * qui in epiſcopatu Nemauſenſi, cauſa faciendi moram alibi exeant, nec alienæ juriſdictioni, aut judicio alicujus judicis non ſui ſe ſubjiciant, abſque noſtra licentia ſpeciali. Hoſpitalitatem quoque in ipſis eccleſiis teneat ſecundum quod facultates ipſarum poterunt commode ſuſtinere: præcipue circa fratres Prædicatores, & Minores, cum cauſa prædicationis, vel qualibet alia, ad eas contingit declinare: eos enim præcipimus diſtricte ab omnibus rectoribus eccleſiarum noſtræ diœceſis caritative recipi, & benigne. C Diſtrictius inhibemus ne ſacerdotes, vel alii clerici, in annualibus, ſeu anniverſalibus, comedant carnes diebus Mercurii, & ſabbati, nec ſe inebrient, ſed vinum ſibi temperent, & bene ac modeſte ſe habeant, & mature, atque recipiant & comedant pacifice, ac ſine murmure, quod eis fuerit appoſitum, nec ſibi faciant delicata cibaria præparari. Præcipientes quod ibi legatur lectio a principio prandii, uſque ad finem, ubi propter hoc conventus decem ſacerdotum, vel plurium, congregatus eſt: & præcipue cum fuerint annualia in eccleſiarum domibus, ſive clauſtris, ut ſic ab illicitis confabulationibus compeſcantur, qui cupiunt in prandio loqui ſuperflua, ac vana: non in fine prandii, fiat ſermo, ſive D prædicatio, quia tunc non hora prædicandi conveniens, neque apta. Annualia quoque ſeu anniverſalia non fiant in hebdomada ſancta, nec in ſeptimana ſancta Paſchali, nec in ſeptimana Pentecoſtes, neque in ſeptimana natalis Domini, nec in vigiliis, feſtivitatibus beatæ Mariæ, nec in feſtivitatibus Apoſtolorum, nec aliis diebus ſolemnibus, ſive feſtis: ſub pœna excommunicationis inhibentes, ne presbyteri pro faciendis annualibus ſeu anniverſariis congregati, inter ſe vel * aliis rixentur, ſeu verbis contumelioſis diſputent, vel contendant, maxime poſt prandium, ſicut quidam faciunt aliquando parati ad lites, & contentiones, & animo non modico crapulati, propter quæ vituperatur E miniſterium ſacerdotum.

ANNO CHRISTI 1284.

* Corr. vel alii clerici, in ep.

* leg. vel cum aliis

De teſtamento.

IN Toloſano concilio noſcitur conſtitutum, cum aliquis voluerit condere teſtamentũ, hoc faciat ſub teſtimonio ſui presbyteri, vel alterius eccleſiaſticæ perſonæ, ſi proprius haberi nõ poſſit ſacerdos, adhibitis bonæ opinionis viris, quos ad hoc voluerit advocare: & teſtamenta aliter facta non habeant vigorẽ, nec ſint alicujus momenti. In concilio Narbonenſi additum eſt, quod teſtator careat eccleſiaſtica ſepultura, donec de hujuſmodi mandati contemptu eccleſiæ per ſucceſſores ipſius defuncti ſatisfactum fuerit competenter. Notario autem qui abſque ſolemnitate ſuperius expreſſa notare vel ſcribere præſumpſerit teſtamenta,

ann. 1118. can. 16.

ann. 1227. can. 3. *Exiſtimavit forte, Narbonenſe eſſe Toloſano poſterius ſed falſo, ut jam locis oſtendimus.*

vel

ANNO CHRISTI 1284.

vel ultimas voluntates, uſque ad ſatisfactionem condignam introitus eccleſiæ denegetur: & hæc conſimilia præcipimus obſervari. Volumus, & mãdamus ſecundum conſtitutionem Alexãdri papæ, ut relicta ad pias cauſas, quæ parochiani coram preſbyteris ſuis, & tribus, vel duabus perſonis idoneis, fecerunt in extrema voluntate, firma debeãt permanere: ſub pœna anathematis prohibentes, ne quis præſumptione qualibet audeat recidere hujuſmodi teſtamenta. Illi autem qui teſtamenta defunctorum publicare, & compellere quantum ad relicta ad pias cauſas, poſt competentem monitionem noluerint: excommunicationis ſunt vinculo innodandi, ſicut ſtatutum fuit in concilio Narbonenſi. Illud quoq; irrevocàbiliter obſervetur, ut bona decedentium clericorum, quæ occaſione eccleſiæ fuerint acquiſita, nullus præſumat laicus occupare, aut B illicite retinere: ſed ad utilitatem eccleſiæ conſerventur, cujus intuitu fuerant acquiſita. Licet autem mobilia per eccleſiam de jure in alios, pro arbitrio beneficiati clerici morientis, transferri non poſſint, conſuetudinis tamen eſt non improbandæ, ut de bonis mobilibus ipſarum, pauperibus, & locis religioſis, qui clerico beneficiato viventi ſervierant, ſive conſanguinei ſint, ſive alii, aliqua juxta ſervitii meritum conferantur ab ipſo infirmo, vel a ſucceſſore ſuo ſolvantur, ſeu reddantur, ſecundum quod idem infirmus moderate duxerit ordinandum. Cæterum quæ ex hereditate vel artificio, vel doctrina, vel dono conſanguineorum, vel amicorũ, vel alio quocumque modo, non habẽtia reſ- C pectum ad eccleſiam, ad clericũ pervenerint ſæcularem, ſive ſit beneficiatus, ſeu non, diſtribuantur pro arbitrio clerici decedentis: quia poteſt de iis licite condere teſtamentum, ſeu ultimam voluntatem. Si autem infirmus nil de iis ordinaverit, bona ipſa ad conſanguineos devolvantur: & ſi conſanguineos non habuerit, penes eccleſias, quarũ rectores vel beneficiati fuerint, bona ipſa volumus remanere. Si nulla vero ordinatione vel diſpoſitione facta de bonis ſuis decedentes clerici, conſanguineos, vel eccleſias, ſeu beneficia non habuerint, bona ipſorum debent arbitrio ſui epiſcopi ordinari. Ad hæc, quidquid habent clerici de bonis eccleſiaſticis, deductis expenſis honeſtis & neceſſariis, pauperum debet eſſe. Credimus de æquitate D poſſe rationabiliter ordinari, & ſic etiam ordinamus, & volumus obſervari in diœceſi Nemauſenſi: quod clericus beneficiatus in ægritudine conſtitutus, expenſis neceſſariis uſque ad fructus colligendos illius anni ad ſuſtentationem miniſtrorum eccleſiæ ſibi commiſſæ reſervatis, & omnibus debitis ipſius eccleſiæ perſolutis, quidquid mobile reſiduum fuerit intuitu eccleſiæ acquiſitum, ſive in pecunia, ſive in rebus comeſtibilibus, ſive animabus, ſive beſtiis, quæ agriculturæ illius eccleſiæ prius fuerãt deputatæ, licite Chriſti pauperibus ante ſui obitum dare poſſint. Et ſi ejus archipreſbyter præſens fuerit cum ipſius conſilio iſta fiant, ad quod præſentem eſſe volumus, & vocari ſi commode intereſſe poſſit. Veruntamen non credi- E mus aliquem clericum beneficiatum poſſe percipere, quod poſt ſui obitum conferantur, niſi aliquid & moderate ſicut continetur ſuperius in illo.

De ſepulturis.

SAnctis patribus, & antiquis*............ .... eſſe noſcitur, ut unuſquiſque ſepeliatur cum ſuis parentibus, qui certam non elegerit ſepulturam. Nulli tamen negandum eſt, quin poſſit, ubicumque voluerit & diſcrete elegerit, ſepeliri, ita tamen quod ſi in aliena eccleſia elegerit ſepeliri, & de iis quæ ſibi legaverit, & aliis, quæ occaſione ſepulturæ ipſius pervenerint ad eamdem, parochialis eccleſia canonicam habeat portionem, videlicet tertiam partem ſecundum con-

ANNO CHRISTI 1284.

A ſuetudinem eccleſiæ Nemauſenſis, exceptis caſibus in quibus portio non eſt danda. Nullus tamen religioſus, vel clericus ſæcularis, faciat pactum cum aliquo in ſanitate conſtituto: ſed nec aliquem in infirmitate conſtitutũ blanditiis, munuſculis, ſive donis, vel deceptionibus inducat, ut in ſuo cœmeterio eligat ſepulturam: quod ſi fecerit pactũ, non teneatur, nec electio ſepulturæ, quinimmo & corpus, & quidquid occaſione ſepulturæ ipſius perceptum fuerit, totaliter parochiali eccleſiæ reddatur. Si vero aliquis in ſanitate, vel infirmitate de qua non moritur, intrat aliquam religionem, ſe & ſua reddendo: non debet parochialis eccleſia de bonis ipſius habere canonicam portionem. Idem dicendum eſt ſi infirmus in una parochia B facit ſe mutari in infirmitate in aliam parochiam, & moritur de illa ægritudine: quia ſicut ſupra eccleſia parochialis debet habere canonicam portionem, ſi quis aſſumatur in confratrem alicujus loci religioſi, bonis ſuis retentis nec oblatis, & ibi ſepeliatur, parochialis eccleſia debet habere canonicam portionem. Ne autem lites ex litibus oriantur, ſciendum eſt, quod ſi parochianus alicujus eccleſiæ transfert domicilium ſuum in aliam parochiam, & ibi moratur: erit ſtatim parochianus illius eccleſiæ, ad quam transfert ſuum domicilium, & illi eccleſiæ ſubiectus erit quoad jus parochiale; videlicet in Divinis officiis audiẽdis, oblationibus, & pœnitentiis obtinendis, recipiendis ſepulturis mortuariis, & in recipiendis ibidem aliis C eccleſiaſticis ſacramentis. Et in his omnibus ſubtrahitur, & eximitur incontinenti per tranſlationem a juriſdictione eccleſiæ, in cuius parochia ante tranſlationem domicilium morabatur. Verum quia nullus debet juriſdictionem alterius uſurpare: prohibemus diſtricte, ne aliquis parochianos alterius recipiat ad eccleſiaſtica ſacramenta, niſi ad baptiſmum, & pœnitentiam, neceſſitatis articulo imminente, vel niſi de licentia proprii ſacerdotis. Prohibemus etiam ſpecialiter, ne aliquis parochianus alterius in cœmeterio ſuo ſepelire præſumat, niſi ibi elegerit ſepulturam. Quod ſi fecerit, corpus ſepultum, & omnia, quæ occaſione ipſius percepit, eccleſiæ parochiali reddantur: niſi peregrinus fuerit, vel viator de remotis, qui ſi alibi ſepulturam elegerit, poteſt licite ſepeliri. Si ve- D ro parochianus alicujus eccleſiæ, ſive in ſanitate, vel in infirmitate, ad aliam parochiam vicinam iverit, ſeu tranſtulerit, non domicilium mutandi cauſa, & ibi aliquo eventu ſine electione ſepulturæ mortuus fuerit: ſepeliendus ad ſuam parochialem eccleſiam deportetur, vel ſepeliatur in illa parochia, in qua mortuus fuit, ſi parentes ejus, vel conſanguinei, & ſua parochialis eccleſia hoc duxerit concorditer concedendum. Nec illa eccleſia, in cujus parochia mortuus fuit, poteſt quærere canonicam portionem ab eccleſia parochiali illius defuncti, de iis quæ occaſione ſepulturæ, vel legati, pervenerint ad eamdem. Mulier autem aſtante matrimonio, & etiam mor- E tuo viro ſuo, eligere poteſt, ubicumque voluerit, ſepulturam. Si vero ſine electione deceſſerit ſepulturæ, ſepeliatur in cœmeterio eccleſiæ parochialis in ſepulchro viri ſui, ſi ipſe mortuus fuerit, & in eadem parochia ſepultus.

Iſti ſunt caſus, in quibus deneganda eſt eccleſiaſtica ſepultura.

SVnt autem quidam caſus, in quibus debet denegari eccleſiaſtica ſepultura: ſcilicet omnibus hæreticis, & excommunicatis majori excommunicatione, & etiam minori, & interdictis. Item illis, qui in torneamentis moriuntur. Item uſurariis, & proconibus manifeſtis. Item omnibus illis, quos manifeſtum conſtitit in mortali peccato deceſſiſſe. Item illis qui ſe ipſos ſuſpenderunt, aut ſe gladio interfecerunt,

ANNO CHRISTI 1284.

A Hæc aotem intelligenda, & ſervanda ſunt, niſi in morte manifeſta ſigna pœnitentiæ apparuerint, videlicet quia petiit presbyterum, vel pœnitentiam, vel alia ſigna pœnitentiæ, ſi amiſerat jam loquelam. Et ſi talis erat excommunicatus vel interdictus, & morte præventus non potuit abſolutionis beneficium obtinere: poteſt, & debet abſolvi poſt mortem. Sed ab illo prælato, vel judice abſolvetur, per quem, dum vixerat, fuerat abſolvendus. Et ad probanda ſigna pœnitentiæ ſufficit, ut dicunt fere omnes doctores, unus teſtis, ſi plures ad hoc probandum non poterunt inveniri. Verumtamen licet ſigna pœnitentiæ præceſſerint, ſi non fuerit in infirmitate vel mortis articulo abſolutus, non debet ante abſolutiooem in cœmeterio eccleſiaſtico B ſepeliri: ſed juxta cœmeterium poni poterit in aliquo ligneo monumento, vel tutra ſepeliri, & poſtmodum cũ debebit abſolvi, debet exhumari, & abſolvi * in cœmeterio eccleſiaſtico ſepeliri. Si vero corpus alicujus excommunicati, in cœmeterio eccleſiaſtico aliquo caſu contigerit ſepeliri: cum de hoc plene conſtiterit, incontinenti extumuletur, ſi oſſa excommunicati diſcerni poterunt ab oſſibus fidelium defunctorum: & quouſq; cœmeterium reconciliatum fuerit aſperſione per epiſcopũ ſolemniter benedictæ, non ſepeliãtur corpora defunctorũ in eo. Prohibemus autẽ diſtricte, laicos intra accleſiã ſepeliri, ſine noſtra licentia ſpeciali.

* Add. & poſtea

De decimis, & primitiis.

C CUm Dominus expreſſe dari præcipiat decimas & primitias, atque ſolvi, & nolentes ſolvere excommunicationis ſint vinculo innodandi: diſtricte præcipimus, ut decimæ & primitiæ ſolvantur integraliter parochialibus eccleſiis, in quarum parochiis prædia, ex quibus fructus proveniunt, fuerint cõſtituta. Et debent ſolvi ſtatim cũ fructus percipiuntur, & antequã inde ſeparentur cenſus, & tributa, vel quarti, vel taſchæ. Si tamen primo fuerit facta talis ſeparatio, ſicut agricola tenetur decimare & primitiare quod ſibi remanet; ita dominus quod de acervo accepit non decimato. Si vero ille qui decimam tenetur ſolvere, vendat acervum blatorum non decimatũ, vel aliam rem non decimatam, de qua decima debet ſolvi: poteſt eccleſia D petere decimam a venditore, ſi voluerit, vel etiam ab emptore, quia res tranſit cum onere ſuo ad quemlibet poſſeſſorem. Decimæ autem agrorum, hœdorum, caſeorum, lanæ, porcellorum, & pullorum, eccleſiis quibus debentur fideliter perſolvantur: agnos tamen, hœdos, porcellos, & pullos, non dare debent deteriores, nec meliores tenentur ſolvere, ſed debent dare mediocres: vel ſicut tranſeunt per oſtium, vel ſub virga, & ille qui decimus venerit, pro decima habeatur. De primitiis vero dicimus, & juri eſſe conſentaneum reputamus, & ſic in Nemauſenſi diœceſi præcipimus obſervari: quod primitiæ eccleſiæ, illi dentur de proventibus, ſeu fructibus prædiorum decimæ perſolvantur, cum non debeat una eademque eccleſia cenſeri. Nomine autem primitiarum, ſeu pro primitiis, ad minus ſexageſima pars de vino, & blato, eccleſiis debet ſolvi: non obſtaotibus aliquibus compoſitionibus, E ſeu conſuetudinibus, quæ a ſede apoſtolica non fuerint approbatæ. Noo tamen prohibemus quin priores, & rectores quarundam eccleſiarum noſtræ diœceſis, obſervent, ſi voluerint, antiquas conſuetudines eccleſiarum ſuarum, quæ conſueverunt recipere & habere a parochianis certam quantitatem vini, vel bladi pro primitiis annuatim. Sub pœna excommunicationis prohibemus, ne priores, ſeu rectores eccleſiarum Nemauſenſis diœceſis, ſive ſint regulares, ſive ſint ſæculares, occaſione decimarum, vel primitiarum, inter ſe cũ clericis, nec etiam cum laicis occaſione qualibet prælientur; nec aliquis clericus a poſſeſſione percipiendi

A decimas, vel primitias, vel alios quoſlibet fructus, poſſeſſorem ſeu poſſidẽtem præſumat autoritate, propria ſpoliare. Si quis contra præſentem prohibitionem poſſeſſionem alterius in hoc caſu invadere præſumpſerit: fructus, quos per invaſiooem ſeu per violentiam abſtulerit, ipſo facto amittat, & reſtituat ſpoliato in expenſis, quas ſpoliatũ ob hoc feciſſe cõſtiterit, condemnandus, etiam ſi jus proprietatis percipiendi decimas hujuſmodi, & primitias, vel alios redditus temporales, noſcatur ad ſpoliatoris eccleſiam, vel ad hereditatem propriã pertinere, gravius etiam, ſi culpæ qualitas poſtulaverit, puniendus. Non enim juſtum eſt, neque bonum, quod aliquis jus in cauſa propria ſibi dicat. Sed ſi B contra aliquem, prior ſeu rector alicujus eccleſiæ, pro decimis & primitiis habuerit quæſtionem coram nobis, vel archidiacono, ſeu officiali, vel archipreſbyteris noſtris, ſeu aliis perſonis eccleſiaſticis communiter ex utraque parte electis, ſeu ſecũdum juriſdictionem vel amicabiliter ſuam juſtitiam proſequatur: generaliter prohibentes, ne ſuper primitiis, vel aliis juribus ſpiritualibus, clerici in laïcos compromittant, quamvis in ipſos laicos de rebus temporalibus valeat cõpromitti. Diſtricte etiam prohibemus, ne clerici bladum, horologia*, vel quælibet alia decimare præſumant, niſi præſentibus & ad hæc vocatis dominis rerum illarum, de quibus decima eccleſiis debet dari: niſi ſuper hoc domini requiſiti, malitioſe noluerint intereſſe, nec decimandi exceedant debitam quantitatem.

* Corr. hordea

C *De ſponſalibus, & matrimonio.*

SPonſalia ſunt promiſſio futuri matrimonii contrahendi. Debent autem contrahi poſt ſeptennium: & ſi ante ſeptimum annum completum contracta fuerint, non habent aliquam firmitatem. Tamen ſi adveniente & completo ſeptimo anno, conſenſerint ſponſalibus prius contractis: ex tunc ratificari incipiunt, & valere. Ætas vero ad matrimonium cõtrahendum eſt in maſculo quartus decimus annus completus, & in puella duodecimus. Ut autẽ diverſa pericula circa matrimonium evitentur, ſtatotum fuit in concilio generali, & ſic præcipimus obſervari: ut matrimonia non contrahantur clandeſtino, ſed cum fuerint contrahẽda, D in eccleſiis per preſbyteros publice proponantur competenti termino præfinito, ut infra illum, qui voluerit, legitimum impedimentum opponat: & ipſi preſbyteri nihilo minus inveſtigẽt, utrum aliquod impedimentum obſiſtat. Cũ autem probabilis apparuerit conjectura, vel impedimentum, contra matrimonium contrahendum: contractus matrimonii interdicatur expreſſe, donec quid fieri debeat, manifeſtis conſtiterit documentis. Sane parochialis ſacerdos, qui tales conjunctiones inhibere contempſerit, aut quilibet regularis qui eis præſumpſerit intereſſe, per triennium ab officio ſuſpendatur: gravius puniẽdus, ſi culpæ qualitas poſtulaverit. Sed illis qui taliter copulari præſũpſerint, condigna pœnitentia injungatur. Diſtricte autem inhibemus, ne aliqui, qui ſponſalia contraxerint, ſeu promiſſionem fecerint de matrimonio contrahendo, præſumant cum aliis contrahere ſecunda ſponſalia, E ſeu matrimonium, niſi prius a vinculo priorum ſponſaliũ fuerint abſoluti. Et ſi aliquis, vel aliqua, contraxerit ſecunda ſponſalia, vel matrimonium, contra promiſſionem ſuper primis ſponſalibus prius præſtitã veniendo temere: tale ſecundum matrimonium nec denũcietur in eccleſia, nec taliter nubentibus detur benedictio nuptialis ſine noſtra licentia ſpeciali, quia nolumus quod talis malitia remaneat impunita. Quia vero ſponſalia & matrimonia indiſcrete multoties contrahuntur, aliquando per ſimplicitatem, & juris ignorantiam aliquorum, & aliquando propter excogitatam malitiam atque fraudem: de multis impedimentis pauca quæ frequentius ſunt in uſu hic ponimus:

Later. IV, c. 51.

volentes

volentes ut poſſumus in talibus occurrere periculis, & peccatis.

Sciendum eſt igitur, quod ſi quis contraxerit ſponſalia cum aliqua muliere tempore legitimo ad ſponſalia contrahenda, ſcilicet ſeptimo anno completo, ſicut ſuperius continetur, ſive ipſam accipiat in vxorem, ſive non: nonquam poſtea aliquam aliam de conſanguinitate ipſius mulieris deſponſatę habere poterit in uxorem, nec mulier deſponſata illa aliquem de conſanguinitate illius viri deſponſati habere poterit in maritum. Item ſi aliquis deſponſaverit aliquam in uxorem, & antequam eam cognoſcat carnaliter, vel matrimonium cum ea contrahat, ejus conſanguineam cognovit carnaliter: non debet poſtmodum cum illa quam deſponſaverat, neq; cum aliqua alia de coonſanguinitate ejus, matrimonium contrahere; & ſi contraxerit, debet matrimonium ſeparari. Item ſi aliquis alicui mulieri fidem dederit, vel promiſerit quod eam recipiet in vxorem, ſi poſt talem promiſſionem cognoverit eam carnaliter: nõ poteſt ea vivente cum alia matrimonium contrahere, immo debet compelli quod eam teneat in uxorem, & maritali affectione pertracter, ſi alia rationabilis cauſa non impediat quare ipſam habere non debeat in uxorem. Item nullus debet ſpõſalia, vel matrimonium contrahere cum aliqua de conſanguinitate ſua in primo & ſecundo, tertio vel quarto gradu: quod ſi fecerit, debet matrimonium ſeparari. Si vero aliquæ perſonæ attinent ſibi ex una parte in ſecundo, tertio, quarto gradu cõſanguinitatis, vel affinitatis, ex alia vero parte in quinta linea tranſverſali: licite poteſt inter eos matrimoniũ celebrari. Qui autẽ votum emittunt vel faciunt de religione intranda, ſeu caſtitate ſervanda, matrimonium contrahere prohibentur. Item nullus debet contrahere matrimonium cum ſoa commatre, vel filia ſua ſpirituali: quod ſi fecerit, debet matrimonium ſeparari. Item ſi quis contraxerit matrimonium cum filia compatris ſui, non tamen cum illa filia, per quam contracta eſt compaternitas, ſed cum alia: licet ſit honeſtum a tali conjugio abſtinere, non tamen eſt propter hoc, matrimonium ſeparandum. Item nullus debet contrahere matrimonium cum illa, quam ſuis manibus baptizavit: quod ſi fecerit, debet matrimonium ſeparari. Item nullus debet contrahere matrimonium cum illa, quam pater ejus baptizavit; & ſi fecerit, erit matrimonium ſeparandum. Item omnes filii & filiæ compatrum duorum, vel duarum cõmatrum, ſive ante compaternitatem, ſive poſt geniti fuerint, poſſunt inter ſe matrimonialiter copulari. Illa tamen perſona excepta per quam compaternitas eſt contracta, quia illa perſona nunquam poteſt copulari alicui filiorum patris ſui ſpiritualis. Verum utrum aliquis duas commatres poſſit habere uxores, unam poſt aliam, aliquando ab aliqoibus dubitatur. Super quo conſiderandum eſt diligenter, an commaternitas contrahatur poſt contractum matrimonium, ſive ante. Nam ſi ante, ut verbi gratia, uxor tua, antequam cum ipſa matrimonium contraheres, & eam cognoſceres carnaliter, tenuerat infantem alterius mulieris in baptiſmo, ſeu cõfirmatione: mortua uxore tua tu poteris matrimonium contrahere cum illa cõmatre uxoris tuæ: & ſic in hoc caſu duas commatres, unam poſt aliam, habere poteris in uxores. Si vero uxor tua poſtquam fuit a te carnaliter cognita, ſuſcepit infantem alterius mulieris, illa cujus infans ſuſcipitur, efficitor tibi commater per factum uxoris tuæ: & ideo mortua uxore tua non poterix illam habere in uxorem. Et e contra eamdem compaternitatem uxori acquiri intelligas per maritum, & in hoc caſu duas commatres non poteris habere in uxores. Si vero filium uxoris tuæ, quem de alio viro genetavit, aliqua mulier in confirmatione tenuerit, ſeu baptiſmo: illa

A mulier eſt commater uxoris tuæ, & non tua: & ideo mortua uxore tua, talem commatrem ejus habere poteris in uxorem. Idem eſt ſi filius tuus ab aliquo ſuſcipiatur, quem genuiſti de alia muliere. Et ita in hoc caſu aliquis duas commatres poterit habere in uxores, & aliqua duos compatres, unum poſt alium, in maritos. Nunc videndum eſt utrum adulter cum adultera matrimonium contrahere poſſit. Et quidem ſi aliquis adulterat cum aliqua conjugata, & ipſa, vel ipſe adulter, machinatur in morte mariti ipſius adulteræ, vel uxoris ipſius viri adulteri, ad hanc intentionem ut adulter & adultera contrahant matrimonium poſtmodum: ſi mors propter hoc fuerit aſſecuta, non debent inter ſe matrimonium contrahere: quod ſi fecerint, debet matrimonium ſeparari. Item ſi adulter promiſerit adulteræ, quod ducet eam in uxorem poſt mortem oxoris ipſius adulteri, ſi eſt conjugatos;
B vel poſt mortem mariti adulteræ, ſi eſt conjugata: ſi ante, vel poſt fidem datam, vel promiſſionem factam de matrimomo inter ſe contrahendo, prædictus adulter cognovit carnaliter prædictam adulteram vivente marito ipſius adulteræ, vel uxore ipſius adulteri, nunquam poſſunt nec debent inter ſe matrimonialiter copulari: quod ſi fecerint, erit matrimonium ſeparandum. Item ſi adulter contraxerit matrimonium de facto, quia de jure non potuit, cum adultera quæ ſciebat ipſum habere aliam uxorem, ſi ante, vel poſt contractum de facto matrimonium inter ipſos, prædictus adulter cognovit carnaliter prædictam adulteram vivente marito ipſius adulteræ, vel uxore ipſius adulteri, ſi eſt conjugatus, numquam debent inter ſe matrimonialiter copulari mortuo marito ipſius a-
C dulteræ, vel uxore ipſius adulteri, non debeot in contracto matrimonio de facto remanere. Si vero nullus iſtorũ trium caſuum ſupra proxime dictorum intervenerit, & adulter mortua uxore ſua, vel mortuo marito adulteræ, contraxerit matrimonium, quoniam jus polluerat per adulterium, non debet propter hoc matrimonium ſeparari. Inhibemus quoque diſtricte ne aliqua mulier, abſente viro ſuo quantorumque annorum numero cauſa peregrinationis, vel ex quacumque alia cauſa abſens fuerit, præſumat contrahere aliud matrimonium donec ei conſtet quod vir ejus deceſſit ab hac vita. Et ſi contrahere voluerit, ejus parochialis, ſacerdos fieri nullatenus permittat
D id: & idem in viro decrevimus obſervandum. Si tamen aliqui contra prohibitionem noſtram matrimonium contrahere præſumpſerint, ad nos mittantur, ut ſuper hoc fiat quod fuerit mediante juſtitia faciendum. Prohibemus autem, ne aliquis ſacerdos perſonas ignotas de remotis venientes matrimonialiter copulare præſumat, ſive ambæ ignotæ fuerint, ſive altera illarum, nec etiam hujuſmodi matrimonium faciendum denunciet in eccleſia, niſi de noſtra licentia ſpeciali. Si vero perſonæ contrahentium
E clandeſtina matrimonia notæ ſuerint, & ea voluerint in facie eccleſiæ publicare: niſi cauſa rationabilis impediat, videlicet conſanguinitas, vel aliud legitimum impedimentum, ab eccleſia recipienda ſunt, & comprobanda, tanquam a principio io conſpectu eccleſiæ contracta: ita ſcilicet quod confiteãtur publice coram ſacerdote, & aliis pluribus perſonis, ſe matrimonium contraxiſſe: vel ſi de nnvo matrimonium contrahant de præſenti, eiſdẽ detur benedictio nuptialis, prius tamen injuncta pœnitentia, pro eo quod clandeſtine contraxerint. Rurſus interdicimus diſtricte, & ſub pœna excommunicationis, ne pro benedictionibus nubẽtium, vel exeqonis mortuorũ, ſeu cæteris eccleſiaſticis ſacramẽtis, a presbyteris vel clericis aliquid exigatur, prætextu etiã alicujus cõſuetudinis, quæ dicenda ſit potius corrupcela, ſed gratis & liberaliter conferãtur

ANNO CHRISTI 1284.

A omnia ſacramenta eccleſiaſtica : gratanter tamen, & cum gratiarum actione poſſunt poſtea recipere quæcumque ſponte ipſis fuerint præſentata. Item prohibemus, ne aliquis parochialis ſacerdos recipiat ad matrimonium contrahendum parochianum alterius, ignorante proprio ſacerdote. Si vero ſponſus & ſponſa de diverſis parochiis fuerint, matrimonium poterunt contrahere, & benedictionem nuptialem, in quacumque eccleſia voluerint, proviſo quod litteras vel certos nuncios ſuorum presbyterorum habeant & oſtendant, continentes quod in eccleſiis, quarum ſunt parochiani, matrimonium denunciatum fuerit contrahendum, & quod ipſi presbyteri nullum ſciant, vel audierint impedimentum, quo minus legitime poſſit matrimonium celebrari. Licet autẽ parochianus eccleſiæ alicujus eximatur a jure parochiali perſonæ eccleſiæ, per trãſlationem domicilii in B parochiam alienã: nihilo minus fiat denonciatio matrimonii contrahendi in illa eccleſia, in cujus parochia volentes matrimonium cõtrahere longam fecerint moram, & in illa in quam ſuum tranſtulerũt domicilium, & moraotur: maxime, ſi de novo ſe tranſtulerint in parochiam alienam. Verumtamen quia verba inutilia, & inconvenientia multoties ab aliquibus proferuntur tunc, cum datur benedictio nuptialis: præcipimus, quod in fine Miſſæ arræ benedicantur, & detur benedictio nuptialis. Quia ſæpe cõtingit, quod propter aliqua impedimenta, ſponſus & ſponſa volentes matrimonium contrahere, tarde poſt celebrationem Miſſæ ad eccleſiam veniunt, & benedictionem nuptialem poſtulant ſibi dari: licet Miſſam non audierint illa die, detur eis benedictio nuptialis. Honeſtum tamen eſt, quod ſi poteſt fieri commode, Miſſam prius audiant, & in fine C Miſſæ benedictionem accipiant nuptialem. Sunt autem quædam tempora, in quibus ſolemnitates nuptiarum fieri non debent, nec dari benedictio nuptialis: videlicet ab Adventu Domini uſque ad octavas Epiphaniæ, & a Septuageſima uſque ad octavas Paſchæ completas, & a tribus diebus ante Aſcenſionem Domini, uſque ad Dominicam primam poſt Pentecoſten. Et in ipſa Dominica poſt Pentecoſten, & deinceps, poſſunt nuptiarum ſolemnitates legitime celebrari.

De ſententia excommunicationis, & interdicti, & quomodo ſanis & infirmis beneficium abſolutionis ſit impendendum.

D QUia periculoſum eſt, maxime prælatis & eccleſiarum rectoribus, in ſubditos majoris excommunicationis ſententiam promulgare : prohibemus ne aliquis prior, ſeu rector, capellanos alicujus eccleſiæ Nemauſenſis diœceſis, aliquem majori excõmunicatione præſumat generaliter, vel ſpecialiter excommunicare, etiamſi alicui per litteras noſtras mandemus, quod aliquem per cenſuram eccleſiaſticam coerceat: quia tale mãdatum, cum ipſum aliquãdo facimus, extendi volumus tantummodo ad ſententiam interdicti: quam ſententiam interdicti, rectores & ſacerdotes eccleſiarum parochialium curam animarum habentes proferre poterunt autoritate ſua, juſta de cauſa, cum viderint expedire. Dicitur autem major excommunicatio, cum dicit prælatus, excommunico te: & tali ex- E communicato nullus debet in aliquo participare, niſi in caſibus ſuperius notatis, quia talis excommunicatio major ſeparat excommunicatum a communione fidelium, & participatione, ac perceptione ſacramentorũ. Minor autem excommunicatio dicitur, cum quis communicat excommunicato majori excommunicatione: & tunc participans excommunicato, eſt remotus a perceptione ſacramentorum : ita non debet recipere Euchariſtiam, vel alia ſacramenta, quouſque fuerit abſolutus. Interdictum dicitur, cum dicit prælatus, in-

A terdico te, vel dicit, ſuppono te eccleſiaſtico interdicto, vel interdico, ſeu prohibeo tibi ingreſſum eccleſiæ : & talis interdictus, & ille qui eſt majori excommunicatione ligatus, non debent intrare eccleſiam quamdiu ſunt in ſententia, ſed nec juxta eccleſiam ſtare, quando Divina officia celebrantur, nec debent recipere aliqua ſacramenta eccleſiaſtica. Sententia ſuſpenſionis dicitur quando prælatus dicit clerico, ſuſpendo te ab officio: & non debet tunc taliter ſuſpenſus aliquod officium principaliter facere in eccleſia, ſed poteſt intrare eccleſiam, & audire cum aliis officium in choro: ſi tamen* ſuſpenſus eſt ab officio Miſſæ, tunc præter Miſſam poteſt alia Divina dicere, & audire, & percipere, ac conferre alia eccleſiaſtica ſacramenta. Quia vero ſuperius diximus, quod rectores, & ſacerdotes eccleſiarum poſſunt proferre ſententiam interdicti: B caveant, & diligenter attendant, quod ſive mandato noſtro, ſive autoritate propria, ſententiam proferre voluerint interdicti, generaliter, vel ſpecialiter, ipſam in ſcriptis proferant, & cauſam expreſſe conſcribant, propter quam interdicti ſententia proferatur, & eam ſcriptam in manibus teneant, & legant cum proferunt: quam ſententiam formare poterunt in hunc modum. Cum ego P. rector, vel capellanus talis eccleſiæ Nemauſenſis, monuerim ſemel, ſecundo, & tertio, ut de talibus decimis, & pecuniis ſatisfaceret, ſeu legatis, vel tale quid faceret ut tenetur, & ipſe non curaverit obedire: ideo propter ejus contumaciam, in ſcriptis ſuppono eum eccleſiaſtico interdicto; vel dicat ſic, in ſcriptis ei ingreſſum eccleſiæ interdico : & ſic dicet cum volt interdicere aliquem nominatim. Si autem in genere velit ferre ſententiam interdicti, dicet ſic. Cum C ego rector, vel capellanus talis eccleſiæ, monuerim generaliter omnes in tali eccleſia primo, ſecundo, & tertio, ut quicumque talem talem fecerit, vel ignem appoſuerit, vel tale furtum commiſerit, ut ſatisfacerent in die tali jam elapſo, & nullos ſatisfacere curaverit, ideo eum, vel eos, qui prædicta fecerint, in ſcriptis ſuppono interdicto eccleſiaſtico. Sciendũ tamen eſt, quod ille, qui profert talem ſententiam, debet & tenetur exemplum ſcripturæ hujus ſententiæ ei, qui interdictus fuerit, tradere infra menſem poſt diem latæ ſententiæ, ſi fuerit requiſitus : ſuper qua receptione debet fieri publicum inſtrumentum, vel litteræ teſtimoniales cõfici ſub ſigillo authentico conſignatæ. Qui autem non ſervata forma prædicta ſententiam tulerit interdicti, D per menſem unum ab ingreſſu eccleſiæ, ac Divinis, ipſo jure noverit ſe ſuſpenſum, prout in decretali nova plenius continetur, & ad expenſas & omne intereſſe condemnabitur interdicto: nihilo minus alia pœna condigna juxta ſuperioris arbitrium punietur. Caveat ergo quilibet, ne prædictam ſuſpenſionis pœnam incurrat: quoniam ſi contigerit aliquem ſic ſuſpenſũ Divina officia celebrare, vel exequi ſicut prius, videlicet Miſſam cantando, evangelium, vel epiſtolam legendo, ſeu alias canonicas horas inchoando, orationes, & capitula principaliter dicendo in eccleſia, irregularitatem incurret ſecundum canonicas ſanctiones, ſuper qua non niſi per ſummum pontificem poterit diſpenſari. Et quia periculoſum eſt propter prædicta, E interdicti ſententiam promulgare : præcipimus conſulendo, quod ad ferendam ſententiam prædictam non ſint aliqui nimis prompti, & ſemper præcedat trina monitio coram teſtibus ſententiam interdicti. Prohibemus autem, ne excommunicato majori excommunicatione, aliquis clericus, vel laicus, ſcienter communicare præſumat in oratione, cibo, potu, vel oſculo, nec ſalutet eum: quod ſi fecerit, minorẽ excommunicationem incurret: & tali excommunicato communicans, ante abſolutionem non poterit, ſine mortali peccato recipere eccleſiaſtica ſacramenta, po-

teſt

ANNO CHRISTI 1284.

*leg. ſi tamen

ANNO CHRISTI 1284.

teſt tamen recõciliari a ſimplici ſacerdote abſque juratoria cautione. Si vero ille cum quo participat excommunicatus eſſet cum omnibus participantibus ſuis, vel communicantibus ſibi, vel ſi eidem excommunicato majori excommunicatione ſcienter communicet, præſtando ei conſilium, auxilium, vel favorem, in facto illo, ſeu crimine, pro quo eſt excommunicationis vinculo innodatus: majorem excommunicationem incurrit ille, qui tali excommunicato taliter communicat, & debet abſolvi præſtito juramento, nec poteſt abſolvi niſi per illum judicem, qui excommunicavit eum, cum quo participat in cibo, oratione, potu, oſculo, ſalutatione, vel dando ei in eo pro quo excommunicatus eſt, conſilium, auxilium, vel favorem: excepto mortis articulo, in quo quilibet excommunicatus poteſt abſolvi, etiam a ſimplici ſacerdote vel *clerico, ſicut inferius continetur. Ille autem qui communicat ei, qui propter participationem alicujus excommunicati, ſicut dictum eſt, excommunicationis vinculo eſt innodatus, nullam propter hoc excommunicationem incurrit, quia in tertiam perſonam excommunicatio nulla tranſit. Si vero duos preſbyteros ſimul, propter participationẽ alicujus excommunicati, minori contigerit tantum excommunicatione ligari: credimus quod alter alterum nihilo minus abſolvere poſſit. Sunt autem quædam perſonæ quæ ſine pœna minoris excommunicationis poſſunt participare, ſeu communicare illis, qui majore excommunicatione ſunt ligati, dum tamen non communicent in crimine pro quo ſunt excommunicati. Prædictæ perſonæ in quodam capitulo Gregorii intimantur: videlicet uxores, quæ poſſunt communicare maritis excommunicatis ſine pœna minoris excommunicationis. Item filii in patris poteſtate, poſſunt participare patribus ſuis excommunicatis. Item ſervi & ancillæ, ſicut ſunt Saraceni baptizati, & Saracenæ baptizatæ, qui & quæ poſſunt participare dominis ſuis excommunicatis. Item ſervientes, ſicut ſunt bubulci, paſtores, portarii, pediſequi, & conſimiles perſonæ, quæ ſerviunt pro mercede dominis ſuis, quæ poſſunt dominis ſuis excommunicatis communicare; ſi tamen ipſi domini, excommunicati fuerint poſtquam prædictæ perſonæ inceperunt ſtare cum eis: quia non obſtante ſententia excommunicationis debent eis ſervire uſque ad teminum ſuum, ſed ultra non remanere cum eis, niſi ante fuerint abſoluti: quod ſi fecerint, minorem excommunicationem incurrent. Item poſſunt participare dominis ſuis excommunicatis, conſanguinei, nepotes, vel nutriti: qui cum ipſis dominis ante excommunicationem morabantur, & ſi ab eis recederent, unde viverent non haberent. Veruntamen ſi filii, uxores, nepotes, conſanguinei, ſervi, ancillæ, bubulci, paſtores, & perſonæ conſimiles ſuperius nominatæ, excõmunicatæ fuerint: credimus quod patres, mariti, & domini prædictarum perſonarum, eas teneantur vitare quamdiu excommunicatæ fuerint, quia citius propter hoc abſolvi procurabunt. Illi autem qui communicant alicui excommunicato, neſcientes quod excommunicatus eſſet, non incurrunt minorem ſententiam excommunicationis. Item peregrini, & viatores, qui tranſeunt per terram excommunicatorum, poſſunt ab eis emere neceſſaria ſua, & victualia, ſi non inveniant alios non excommunicatos a quibus emere poſſint. Item ſi excommunicatus petat eleemoſynam, cum non habet unde vivat, poteſt ſibi dari cauſa ſuſtentationis ne pereat fame, & etiam indumenta ne frigore moriatur: & ille qui dat, & qui communicat hac de cauſa, non incurrit minorem excommunicationem, immo bene facit. Item ſi excommunicatus debet alicui aliquid, poteſt petere ab eo debitum ſine aliqua pœna. Item poteſt quilibet monere ex-

Id falſo nonnulli ea ætate credebãt. Vide S.Th. 4.d.17.q.3.a.4.

A communicatum, quod ſe abſolvi faciat, & loqui cum eo de correctione, & aliis, quæ pertinent ad ſalutem animæ excommunicati: & licet tunc verba alia incidentia forſitan interponat, ut apud eum magis proficiat, non ideo minorem excommunicationem incurrit. Si vero aliquis clericus, vel laicus, minori excommunicatione ligatus tantummodo ſit, videlicet quod participavit ſimpliciter cum excommunicato, qui non erat excommunicatus cum participantibus ſuis: tutius facit ſi non intraverit eccleſiam, nec dixerit officium ſuum cum aliis in choro, ſi clericus eſt, antequam fuerit abſolutus. Si tamen intraverit eccleſiam cauſa orandi, cum ibi nihil dicitur, præſertim eccleſiam non conſecratam: non videtur peccare taliter *, quia minori excommunicatione ligatus, non eſt remotus niſi B a receptione ſacramentorum, quæ nec recipere, nec miniſtrare debet. Preſbyter qui in tali excommunicatione ſcienter celebrat, peccat graviter: ſed nullam propter hoc irregularitatem incurrit. Peccat etiam, ſi conferat eccleſiaſtica ſacramenta: ſed ab eo collata, virtutis non carent effectu, cum propter talem minorem excommunicationem non videatur eſſe remotus a collatione ſacramentorum, ſed a receptione, ſicut ſuperius in eodem titulo eſt expreſſum. Item ſi aliquis clericus ſciens ſe eſſe excommunicatum majori excommunicatione, vel etiam interdictum, aut ſuſpenſum ab officio, Divina officia ante abſolutionem celebrare præſumpſerit principaliter, ſcilicet cantando Miſſam, evangelium, ſeu epiſtolam, vel in eccleſia alias horas canonicas, orationes, ſeu capi- C tula dicendo, in eccleſia ea efficiendo: irregularitatem incurret, ſuper qua non niſi per ſummum pontificem poterit diſpenſari. Debent tamen extra eccleſiam nihilo minus dicere officium ſub ſilentio horas ſuas clerici excommunicati majori excommunicatione, & interdicti, ſi ſunt in ſacris ordinibus conſtituti. Suſpenſus vero ab officio tantum, poterit intrare eccleſiam, & cum aliis clericis officium ſuum ſimpliciter audire, non principaliter dicere: ſicut ſuperius circa principium hujus tituli eſt tractatum. Ad hæc ſi excommunicatus publice majori excommunicatione eccleſiam intret, dum Divinum officium celebratur: moneatur publice quod exeat. Et ſi exire noluerit, officium dimittatur, niſi ſacerdos canonem incepe- D rit: quia tunc debet perficere officium jam inceptum. Sed omnes alii, qui tunc in eccleſia fuerint, debent exire de eccleſia, præter ipſum preſbyterum celebrantem, & unum, vel duos clericos, qui pro ſerviendo ei preſbytero poſſunt & debent remanere. Completo autem canone, & ſumpto corpore & ſanguine Ieſu Chriſti, excommunicato præſente non eſt in Miſſa amplius procedendum, ſed in eccleſia. . . . . . . , . & excommunicatus noluerit de eccleſia exire, poteſt requirere dominum ſæcularem, quod ipſum expellat. Et poteſt, & debet etiam talis excommunicatus, propter talem rebellionem ſeu contumaciam ſuam iterum excommunicari a ſuo prælato, & denunciari publice excommunicatus: nec debet ab hujus ſententia abſolvi niſi per ſedem apoſtolicam, ſi- E cut eſt in Valentino * concilio conſtitutum. Verum ſi occultum eſt, illum eſſe excommunicatum majori excommunicatione qui intrat eccleſiam, & eſt ibi aliquis qui ſecreto ſciat eum eſſe excommunicatum: monendus eſt ab eo ſecreto, quod exeat caute de eccleſia, ille qui ſcit ſecreto ipſum eſſe excommunicatum: ita quod alii, qui eum excommunicatum ignorant, non poſſint hoc cognoſcere: quia cum occulte ſciat ipſum eſſe excommunicatum in occulto, vitandus eſt ab eo, ut ſaltem verecundiæ rubore confuſus pro patenti exceſſu ſatisfacere compellatur. In publico autem ſeu manifeſto, talis occulte excommunicatus vitari

ANNO CHRISTI 1284.

*ſ. mortaliter

*An. 1248. c. 17.

ANNO CHRISTI 1284.

A ri non debet, ne propter ipſius peccatum excommunicatio aliis reveletur. Eodem modo ſi ſacerdos ſciat pro certo aliquem eſſe escommunicatum majori excommunicatione, non debet eum vitare publice. ſeu manifeſte, in eccleſia vel extra, niſi poſſit per teſtes, vel alio modo legitime hoc probare; tunc enim poteſt & debet eum vitare publice, licet talis escommunicatus nondum ſit in eccleſia, vel per eccleſiam, publicatus. Sed ſi per teſtes, val alio modo legitimo, non poteſt ſacerdos probare eum excommunicatum, videlicet quia ipſe ſolus vidit, vel cum uno ſiicin tantum, vel ipſe in ſecrero hoc ſibi revelavit: debet eum monere ſecrero, & vitare ſecreto, ita quod a nemine cognoſcatur, ſicut ſuperios proſimo eſt expreſſum. B Item ſi dicatur alieui ſacerdoti in eccleſia, vel extra, quod aliquis parochianus ſuus ſit excommunicatus, quia percuſſit clericum, vel alia de cauſa: licet plures hoc aſſerant, non tamen ſacerdos debet eum tamquam excommunicatum vitare in eccleſia, vel extra, niſi coram eo & teſtibus confeſſus fuerit, vel niſi publica fama fuerit eum eſſe excommunicatum, vel niſi ſacerdos hoc viderit, & probare poſſit, vel niſi aliquis judex eccleſiaſticus ſibi mandaverit, quod eum tamquam excommunicatum faciat evitari. Quamvis enim aliqui vellent coram ſacerdote probare, talem eſſe excommunicatum: oon debet tamen ſacerdos autoritate ſua teſtes ſuper hoc recipere, cum ſuper hoc non habeat poteſtatem. Sane quia aliquando excommunicatur aliquis a diverſis judicibus juriſdictionem C in eum habentibus, & pro cauſis diverſis: ſi fuerit ab uno de illis judieibus pro una cauſa abſolutus, adhuc tamen tanquam excommunicatus vitandus eſt, quouſque ab omnibus judicibus, a quibus fuerat excommunicatus, fuerit abſolntus. Si autem ab uno judice tantum, pro cauſis diverſis, & pluries fuerit excommunicatus, & ille judes abſolvat eum una cauſa tantummodo in abſolutione expreſſa: adhuc remanet excommunicatus, & vitari debet, donec de omnibus cauſis, pro quibus excommunicatus fuerat, ſatisfecerit, & fuerit pro omnibus abſolutus. Escommunicatos quoque, & nominatim interdictos, ſive a nobis, ſive ab aliis quibuſcumque judicibus fuerint excõmunicati, vel interdicti, per totam noſtram diœceſim ab omnibus regularibus, & ſæcularibos exem- D ptis, diſtricte præcipimus evitari in Divinis officiis, & eccleſiaſticis ſacramentis, quia nullis poſſunt apoſtolicis privilegiis ſe tueri, quo minus excommunicatos, & nominatim interdictos teneantur, & debeant in Divinis officiis evitare. Quod ſi Templarii, & Hoſpitalarii, vel alii regulares quicumque, etiam exemptos vel nominatim interdictos recipere præſumpſerint ad Divina, vel eccleſiaſticam ſepulturam, vel celebrare in eccleſia interdicta: eccleſiæ, in quibus iſta præſumpſerint, ſubjaceant interdicto, ſalvis privilegiis Templariorum, & Hoſpitaliorum, quibus a ſede apoſtolica eſt indultum, ut ſemel in anno ad eccleſiaſticum E officium admittantur in eccleſia interdicta, ita tamen quod tunc non ſepeliantur ibi corpora defunctorum. Sunt hæc omnia in concilio Lateranero, & in decretali Alexandri papæ tertii continentur. Illi enim qui in eccleſiis interdictis præſumunt ſcienter Divina officia celebrare: ab officiis, & beneficiis ſunt ſuſpendendi. Cum aliquam civitatem, villam, ſeu caſtrum, ſupponi contigerit eccleſiaſtico interdicto: omnibus parochianis illius loci negentur ibi omnia eccleſiaſtica ſacramenta, præter baptiſma parvulorum, & pœnitentias morientium, & corpus Chriſti, quod non debet decedentibus in pœnitentia denegari. Et ideo permiſſum eſt eccleſiarum miniſtris tempore talis interdicti, non pulſatis campanis voce ſubmiſſa, januis clauſis, excommunicatis & interdictis excluſis: ſemel in hebdo-

Later. III.

A mada Miſſarum ſolemnia celebrare cauſa conficiendi corpus Domini, quod, ut dictum eſt, non eſt decedentibus in pœnitentia denegandum. Recipientibus etiam ſignum crucis non eſt tempore talis interdicti pœnitentia cum eã poſtulaverint, denegãda: quod etiam ſervari debet in aliis peregrinis. Clerici quoque decedentes, qui ſervaverint interdictum, in cœmeterio eccleſiæ ſine campanarum pulſatione, ceſſantibus ſolemnitatibus omnibus, tempore talis interdicti cum ſilentio tumulentur. In conveneualibus etiam eccleſiis tempore talis interdicti, bini & bini, vel ſimul tres, horas canonicas valent legere potius, quam cantare, januis clauſis, interdictis & excommunicatis excluſis, B & voce demiſſa, qood exterius audiri non poſſit. Si aotem clerici alicujus loci, qui locus ob culpam hominis, vel domini ejuſdem loci, eſt ſuppoſitus interdicto, ad alia loca non interdicta advenerint, vel ſe tranſtulerint: licite poſſunt audire Divinum officium in locis non interdictis, & etiam Divina officia celebrare. Volumus etiam, & concedimus, ut cum a nobis aliqua eccleſia noſtræ diœceſis, ob culpam rectoris vel prioris ejuſdem, fuerit interdicto ſuppoſita, conferantur nihilo minus ibidem omoibus parochianis ejuſdem eccleſiæ omnia eccleſiaſtica ſacramenta, præter Miſſas, & alias boras canonicas, quas prohibemus in ipſa eccleſia, quandiu interdicta fuerit, celebrari. Et ſi tunc aliquem parochianorum ejuſdem eccleſiæ mori contigerit: ſine campanarum pulſatioue, & ceſſanti- C bus aliis ſolemnitatibus, quæ fiuot in eccleſia in exequiis mortuorum, ſimpliciter mittatur intra eccleſiam, & poſtmodum in cœmeterio tumuletur: & hæc ex gratia concedimus, ut laicorum ſcandalum evitetur. In hoc etiam caſu, parochiani illius eccleſiæ a nobis interdictæ poterunt aodire alibi Divina officia, ſi ad alias eccleſias acceſſerint, quæ non ſint ſuppoſitæ eccleſiaſtico interdicto. Vltimo videndum eſt qualiter, & a quibus, infirmi excõmunicati vel interdicti, in mortis articulo ſint abſolvendi. Et quidem ſi infirmus, vel aliquis alius in mortis articulo conſtitutus, excommunicatus vel interdictus fuerit, occulte vel manifeſte, propter violentam manuum injectionem in clericos factam, vel propter violationem eccleſiarum, incendium, furtum, contumaciam, vel propter quam- D libet aliam cauſam, ſive ſit ca communicatus, vel interdictum a papa, archiepiſcopo, epiſcopo, judice delegato, ſive a quolibet alio judice: abſolvat eum ſacerdos, ſive ſit ejus parochianus, ſive non, vel etiam quilibet clericus, ſi ſacerdos haberi non poteſt, ſervando diligenter abſolutionis formam, quæ inferius continetur. Si enim propter violationem eccleſiarum, incendium, furtum, rapinam, decimas, primitias, legata, debita, talas, foriſfacta, vel propter damna alicui contra juſtitiam illata; ioſirmus autem in mortis articulo conſtitutus, ſit excommunicatus occulte, vel interdictus, & occulte ſibi petat a ſacerdote abſolutionem & pœnitentiam exhiberi: præcipiat ei ſacerdos nocculte an- E tequam eum abſolvat, quod, ſi habet rem illam, incontinenti reſtituat, vel ejus pretium, ſi illa res haberi non poterit: & reſtituetur per illum ſacerdotem ſuppreſſo nomine pœnitentis, & ſi in toto non poteſt ſatisfacere, faciat joxta poſſe. Et præcipiat ſuis heredibus, quod ſi de illa ioſirmitate cõtigerit ipſum mori, ad cognitionem ſacerdotis ſatisfaciaut pro eodem: & recepto juramento ab ipſo infirmo interdicto, vel excommunicato, quod ſtabit mandatis eccleſiæ, ahſolvat eum occulte ſacerdos dicendo pſalmum, *Miſerere mei Deus*, vel *Deus miſereatur noſtri*, & *Kyrie eleiſon*, *Pater noſter. Salvum fac ſervum tuum Domine. Domine exaudi orationem meam. Dominus vobiſcum. Oremus Deus cui proprium eſt miſereri.* Poſtea dicat: Autoritate qua fungor, abſolvo te ab omni vinculo excommunicationis,

ANNO CHRISTI 1284.

ANNO CHRISTI 1284.

nis, quo ligatus eras pro tali facto, & præcipio tibi, quod de cætero talia vel conſimilia facere non præſumas. Si autem propter gravem infirmitatem, mortis periculum excommunicato immineat, & occaſione reſtitutionis faciendæ non poteſt differri abſolutio ſine periculo magno: ſi excommunicatus reſtituendi habeat voluntatem, recipiat ſtatim ſacerdos ab ipſo excommunicato juramentum de ſtando mandatis eccleſiæ, & abſolvat eum præcipiendo ſibi occulte in virtute præſtiti juramenti, ut quam cito commode poterit ſatisfaciat juxta poſſe, & quod præcipiat ſuis heredibus, quod ſatisfaciant pro eodem. Si vero talis infirmus occulte interdictus, vel excommunicatus, tam pauper ſit, quod non habeat in toto, vel in parte, unde ſatisfacere poſſit: recepto ab ipſo juramento de ſtando mandatis eccleſiæ, injungat ei ſacerdos quod ſi convaluerit, & ad pinguiorem fortunam pervenerit, ſatisfaciat juxta poſſe, & abſolvat eum juxta formam prædictam. Cæterum ſi manifeſtum eſt, vel fuerit, aliquem infirmum excommunicatum eſſe vel interdictum propter rapinam, decimas, primitias, debita, vel aliqua alia, ad quorum reſtitutionem vel emendam teneatur: præcipiendum eſt ei manifeſte, quod reſtitutionem, vel ſolutionẽ incontinenti faciat. Quod ſi forte nõ habet rẽ, quæ debet reſtitui, nec ejus precium, vel non eſt præſens ille cui reſtitutio facienda: recipiat ſacerdos firmam ſecuritatem ab ipſo infirmo per fidejuſſores, ſeu pignora, quod ipſe vel heredes ſui, reſtitutionem vel emendam facient juxta poſſe. Facta ſecuritate recipiat ſacerdos nihilominus publice juramentum ab excommunicato vel interdicto, quod ſtabit mandatis eccleſiæ, vel judicis, ſi propter hoc a judice excommunicatus erat: & abſolvat eum juxta formam prædictam. Si autem talis infirmus manifeſte excommunicatus, vel interdictus, tam pauper ſit, quod nec ad reſtitutionẽ, vel in toto, vel in parte, poſſit ſatisfacere, nec ſecuritatem præſtare recepto juramento ab ipſo de ſtando mandatis eccleſiæ, vel judicis, ſi propter hoc a judice excommunicatus erat: injungat ei in virtute præſtiti juramenti, quod ſi convaluerit, & ad pinguiorem fortunam venerit, ſatisfaciat juxta poſſe de eo, pro quo eſt excommunicatus, & abſolvat eum juxta formam prædictam. Si autem infirmus fuerit excommunicatus propter contumaciam, videlicet quod citatus a judice noluerit ſtare juri, vel judicio comparere: recipiat ſacerdos ſimpliciter juramentum ab ipſo coram teſtibus, quod ſtabit mandatis illius judicis, qui eum excommunicavit. Quo recepto abſolvat eum juxta formam prædictam, & præcipiat ei, quod ſi convaluerit, compareat quam cito cõmode poterit, coram illo judice, facturus quod de jure fuerit faciendum. Si vero propter verberationem clerici, vel alicujus religioſæ perſonæ, infirmus excommunicatus ſit: recipiet ſacerdos ſimiliter juramentum ab eo, quod ſtabit mandatis eccleſiæ, & abſolvat eum, præcipiendo ſibi quod ſi convaluerit, accedat perſonaliter ad dominum papam, vel ejus legatum, mandatum ipſius humiliter recepturus. Si tamen talis excommunicatus ſit ſenex, vel femina, vel unum pedem tantum habens, vel puer infra quartum decimum annũ conſtitutus: prædicto juramento ab ipſis, & abſolutione exhibita, præcipiendum eſt eis, quod ſi convaluerint, ad ſuum epiſcopum accedant, ejus mandatum humiliter recepturi. Ne vero ipſum infirmum, licet abſolutum, mori contigerit nulla ſatisfactione præſtita clerico de injuria, venia non petita: præcipiat ſacerdos eidem, quod ab ipſo clerico, ſi præſens cõmode haberi poteſt, petat veniam de injuria, quam ſibi fecit, & etiam alia damna, ſi quæ propter hoc paſſus eſt. Vel ſi non poſſet incontinenti de expenſis, & damnis datis ſatisfacere clerico injuriam paſſo præcipiat infirmus ſuis heredibus, quod de prædictis ſatisfaciant pro eodem. Si autem excommunicati in infirmitate, juxta formas prædictas fuerint abſoluti, & recuperata ſanitate facere noluerint, quod jurarunt: mittantur ad nos cum litteris, de abſolutione obtenta & juramento præſtito continentibus veritatem, ut ad faciendum quod jurarunt, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur. Veruntamen licet aliquis excommunicatus, ſanus vel infirmus, de parendo mandatis eccleſiæ vel judicis præſtiterit juramentum, vel aliam cautionem: non eſt tamen communicandum eidem, quouſque fuerit abſolutus.

ANNO CHRISTI 1284.

De perjuris & pœnis ipſorum.

QUia ex frequenti & incauta juratione perjurium ſæpe contingit; ſtatutum eſt in jure, & nos præcipimus fortiter obſervari, ut nullus clericus præſumat jurare abſque noſtra licentia ſpeciali, niſi ſuper publicationibus teſtamentorum, & cauſis eccleſiarum ſuarum, in quibus damus eis jurandi licentiam generalem. Statutum eſt etiam in clero Nemauſenſi, ut quicumque in tranſgreſſione juramenti manifeſte fuerit deprehenſus, in eccleſia denuncietur perjurus. Quod ſi admonitus ſatisfacere noluerit, tunc excommunicetur candelis accenſis, & pulſatis campanis, ſingulis diebus Dominicis, & feſtivis, & denuncietur inteſtabilis, & infamis, nec ad teſtimonium, vel ad alios actus legitimos admittatur. Et hanc pœnam præcipimus frequenter in eccleſia publicari. Sed nolumus quod aliquis ſacerdos aliquem parochianum ſuum denunciet perjurum, vel infamem: niſi a nobis, vel archidiacono noſtro, ſeu officiali noſtro, vel alio judice, mandatum ſuper hoc receperit ſpeciale. Statutum eſt etiam in concilio Avenionenſi* per legatũ ſedis apoſtolicæ celebrato, contra publice perjuros, ſeu convictos de periurio, & eos, qui pertinaciter in excõmunicatione per ſex mẽſes permãſerint, pro eo quod ſunt faciles homines ad periuria, & ad cenſurã eccleſiaſticam contemnendam: ut nulli epiſcoporum liceat abſolvere huiuſmodi excommunicatos, qui per ſex menſes excommunicationem ſuſtinuerint animo indurato; ſed ad ſedem apoſtolicam abſolvendi, ſicut ſacrilegi & incendiarii, tranſmittantur. Periuris vero, præter aliam ſatisfactionem, ut dictam ſedem apoſtolicam adeant, in pœnitentia iniungatur. Si forte clerici fuerint, in utroque caſo ab officio & beneficio eccleſiaſtico penitus repellantur: ad quorum neutrum reſtitui valeant, niſi per ſummum pontificem, vel legatum ipſius. Et hoc ſtatutum præcipimus per eccleſias publicari, ne aliquis poſſit poſtmodum per ignorantiam excuſari.

* An. 1209. can 3.

De perfidis Iudæis.

PRæcipimus ut Iudæi in Nemauſenſi diœceſi commorantes, omni tempore in medio pectoris roſam portent, ut per hanc a Chriſtianis diſcernantur: & in diebus lamentationum, & Dominicæ paſſionis, in publicum non procedant: nec occaſione puerorum ſuorum nutriendorum, vel alia qualibet cauſa, nutrices, ſeu ſervientes teneant in domibus ſuis Chriſtianas: & ſi contra præſumpſerint, omnibus Chriſtianis inhibeatur diſtricte, ne cum eis audeant aliquod commerciũ exercere. Interdicimus quoque, ne Iudæi ipſi in diebus Dominicis & feſtivis, præſumant publice operari; & ne carnes ſuas vendant, vel eas comedant publice in Quadrageſima, ſeu aliis diebus, in quibus ab eſu carnium abſtinent Chriſtiani. Quod ſi contra prædicta fecerint, Chriſtianorum participatio, ſeu communio, uſque ad ſatisfactionem condignam, eis in commerciis & omnibus aliis denegetur. Sub pœna excommunicationis inhibemus, ne quis Chriſtianorum, carnes refutatas* a Iudæis in macello Chriſtianorum præſumat

* f. factas. Vide Concil. Narb. ann. 1227. c. 2. Et Biterr. an. 1246. c. 38.

ANNO CHRISTI. 1284.

ciendo, innovamus: ſcilicet, ne eccleſiarum rectores A vel prælati, ſeu quilibet ſacerdos, præſentibus excommunicatis majori ſpecie excommunicationis, in eccleſiis, poſtquam ipſos ibi eſſe ſciverint, Divina audeant celebrare, ſed requirant vel requiri faciant, ut inde exeant. Et ſi ipſi excommunicati inde exire noluerint, vel ſine ſcandalo exire potuerint ": non ſolum ab ipſos auto Divinorum inchoatione deſiſtant, ſed etiam inchoata dimittant; excepto canone Miſſæ. qui " ſi a ſacerdote, poſtquam adverteret & ſciret excommunicatum eſſe in eccleſia, fuerit inchoatus, cum contemptus ia exigat aliquatenus intromitti ": ita tamen quod tunc non alta, ſed ſubmiſſa voce, dicatur; & quod excommunicatis, vel etiam interdictis, bene- B dictionem nuptialem, eccleſiaſticam ſepulturam, vel alia eccleſiaſtica ſacramenta, non audeat miniſtrare; nec cum dictis excommunicatis, potu, cibo, ſalutatione, locutione, oratione, vel aliter, niſi in caſibus a jure permiſſis, communicationem vel participationem aliquam habere. Quemlibet vero contrarium facientem ſtatuimus, pro offenſa qualibet hujuſmodi, quadraginta ſolidorum pœna mulctandum, juxta epiſcopale arbitrium in uſus pauperum concurrente: quam tamen pœnam, ſecundum modum delicti, & ſecundum facultatem delinquentis, poterimus minuere vel augere: pœnis a jure permiſſis contra ipſos, & alios participantes cum excommunicatis, in ſuo robore duraturis.

" leg. non pot.

" Videtur tollendum qui.

" leg. intermitti.

II. *Ne obtinenti eccleſiam capellania conferatur; aut contra.* C

Cum vero invenietur aliquis, qui commiſſum ſibi officium regiminis animarum per ſe ſufficienter poſſit explere: abſurdum videtur, quod aliqui tantum de ſe præſumant, quod ad regendas parochiales eccleſias, & etiam capellanias una cum ipſis eccleſiis, ſe idoneos reputantes, ipſas capellanias cum ipſis eccleſiis parochialibus retinere ac recipere non verentur. Ex quo contingit in ipſis parochialibus eccleſiis ſæpius curam negligi damnabiliter animarum; quia dum ad utrumque feſtinant, neutrum peragunt prout decet. Verum ſuper hoc nos occurrere volentes, ſtatuimus quod nullus parochialem habens eccleſiam, ad capellaniam; vel habens capellaniam, ad parochialem ec- D cleſiam, de cætero præſentetur, nec eidem conferatur, nec ad eamdem admittatur, niſi fuerit fundator capellaniæ; vel niſi hoc proceſſerit de novi fundatoris capellaniæ aſſenſu; vel niſi parochialis eccleſia & capellania in reditibus & proventibus ita ſint tenues, & exiles, quod neutrum prædictorum beneficiorum per ſe ſufficiat ad congruam rectoris vel ſervitoris proprii ſuſtentationem. Et intelligimus in hac parte beneficium non eſſe ſufficiens ad congruam proviſionem rectoris, vel ſervitoris proprii, cujus redditus vel proventus non valent, nec exiſtimantur quindecim libris monetæ in illis partibus uſitatæ.

III. *Ne quis ſacramenta recipiat a ſacerdote poteſtatem non habente.*

Cum ſecundum canonicas ſanctiones, omnis utriuſque ſexus eccleſiaſtica ſacramenta eidem neceſſaria ſeu convenientia, ſingulariter a proprio debeat recipere ſacerdote; & nonnulli laici ſubditi noſtri, ſacerdotibus quibus cura animarum non eſt ab epiſcopo, vel ab alio habente autoritatem apoſtolicam, vel alias competentem ſuper hoc poteſtatem, eccleſiaſtica ſacramenta, abſque licentia noſtra vel proprii ſacerdotis, & etiam nonnunquam a prohibito, ſcienter recipere non formidaverint, nec formident, in ſuarum periculum animarum, cum a tali abſolvi nequeant vel ligari: nos volentes huic periculo cautela qua poſſumus obviare, ne ſanguis eorum de noſtris manibus requiratur, talia fieri generaliter prohibemus. Et ſi qui, poſt monitionem & inhibitionem eiſdem ex parte noſtra ſuper hoc ſpecialiter & nominatim faciendas, a prohibito ſacerdote in caſu non conceſſo ſcienter receperint aliquod de eccleſiaſticis ſacramentis, excommunicationis ſententiam ipſos incurrere volumus ipſo facto.

IV. *De decimis.*

Cum jure canonico ſit prohibitum, ne laici decimas cum animarum ſuarum periculo detinentes, in laicos poſſint quoquo modo transferre; & ſi quis eas receperit, & eccleſiæ non reddiderit, eccleſiaſtica careat ſepultura; & laici qui decimas novalium receperint, vel detinent illicite & ſcienter, & illi qui de terris, vineis, & aliis rebus quas poſſident, de quibus, vel de quarum ſimilibus, alias in partibus illis communiter ſolvi decima conſuevit, nulli decimam ſolvunt, nec hactenus perſolverint, ſimili pœnæ debeant ſubjacere, ſi eas eccleſiæ cui debentur, non curaverint exhibere: ſtatuimus, ne laicis dictas decimas novalium, & rerum prædictarum, de quibus decima non fuit hactenus perſoluta, detinentibus, & retinentibus in ſuarum periculum animarum, niſi eas eccleſiæ cui debentur reddiderint, denegetur eccleſiaſtica ſepultura.

V. *Quod in prioratibus vacantibus ſufficiens proviſio dimittatur.*

Cum alias fuerit ſynodali proviſione ſtatutum, quod in prioratibus vacantibus, abbates, ſive priores qui abbates ſuperiores non habent, quibus ſubſunt dicti prioratus vacantes, omnia quæ ad inſtructionem locorum faciunt, cum omni integritate dimittant; & quod de mobilibus, quantum ad ſuſtentationem priorum dictorum locorum, & eorum familiæ, & proviſionem hoſpitii uſque ad ſequentem collectam ibidem ſufficere valeat, ſecundum facultatum exigentiam dimittant ibidem; alioquin abbates & priores qui ſcienter contrarium fecerint, excommunicationis incurrant ſententiam ipſo facto: nos ſtatutum hujuſmodi ad parochiales eccleſias vacantes, quæ ſubſunt abbatibus, & prioribus abbates non habentibus, ordinis ſancti Auguſtini, extendi volumus; & idem in his, ſub eadem pœnæ adjunctione, ſtatuendo firmiter obſervari. Inhibemus nihilominus abbatibus & prioribus hujuſmodi, ſub pœna amiſſionis fructuum & proventuum, quos erant vacatione hujuſmodi percepturi, ne in ipſis eccleſiis parochialibus, quamdiu vacaverint, ſacerdotes pro adminiſtrandis ibidem eccleſiaſticis ſacramentis ponere præſumant, abſque noſtra approbatione vel licentia ſpeciali.

FINIS PARTIS I. TOMI XI.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE